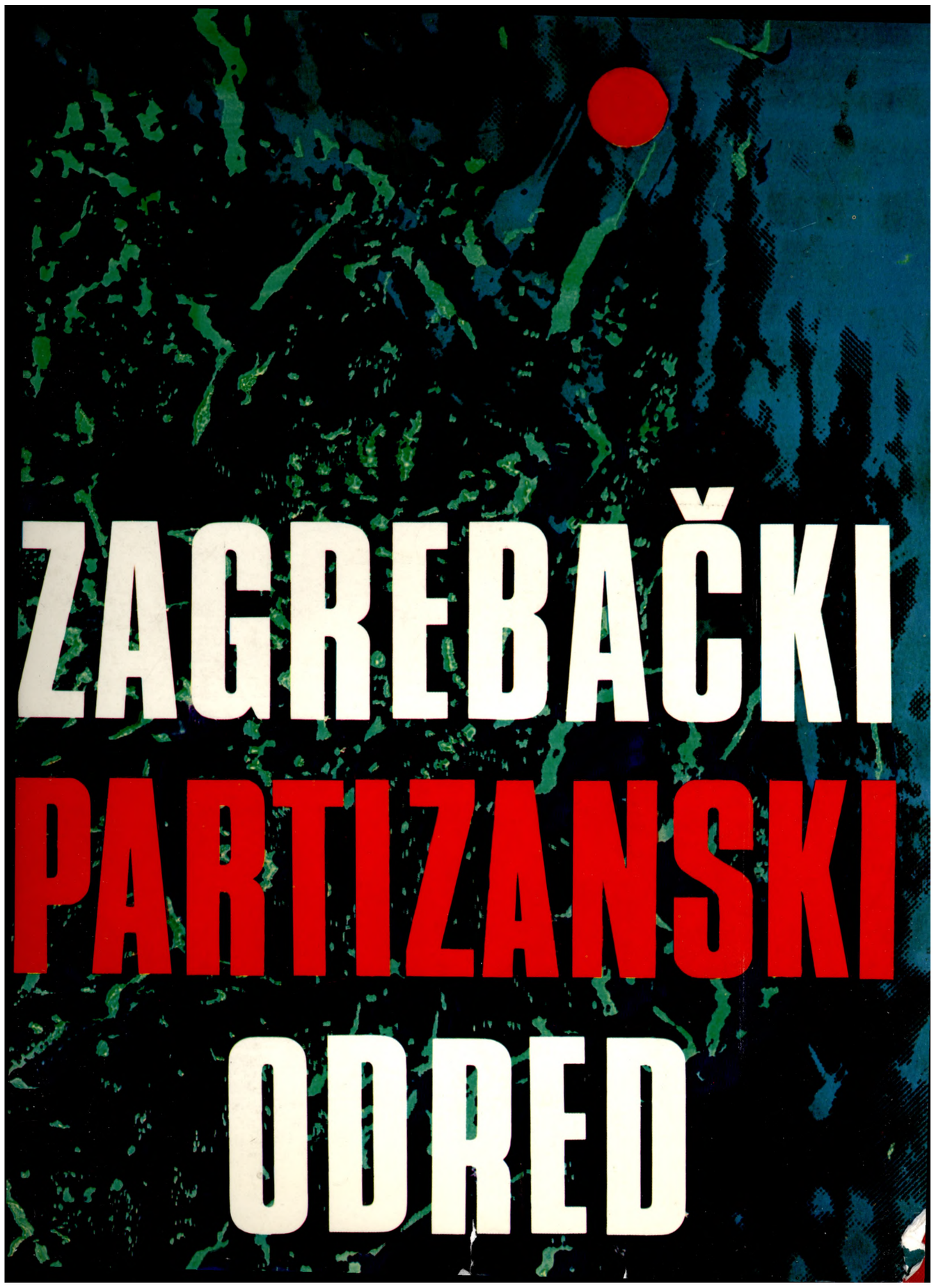
ZAGREBAČKI
PARTIZANSKI
ODRED

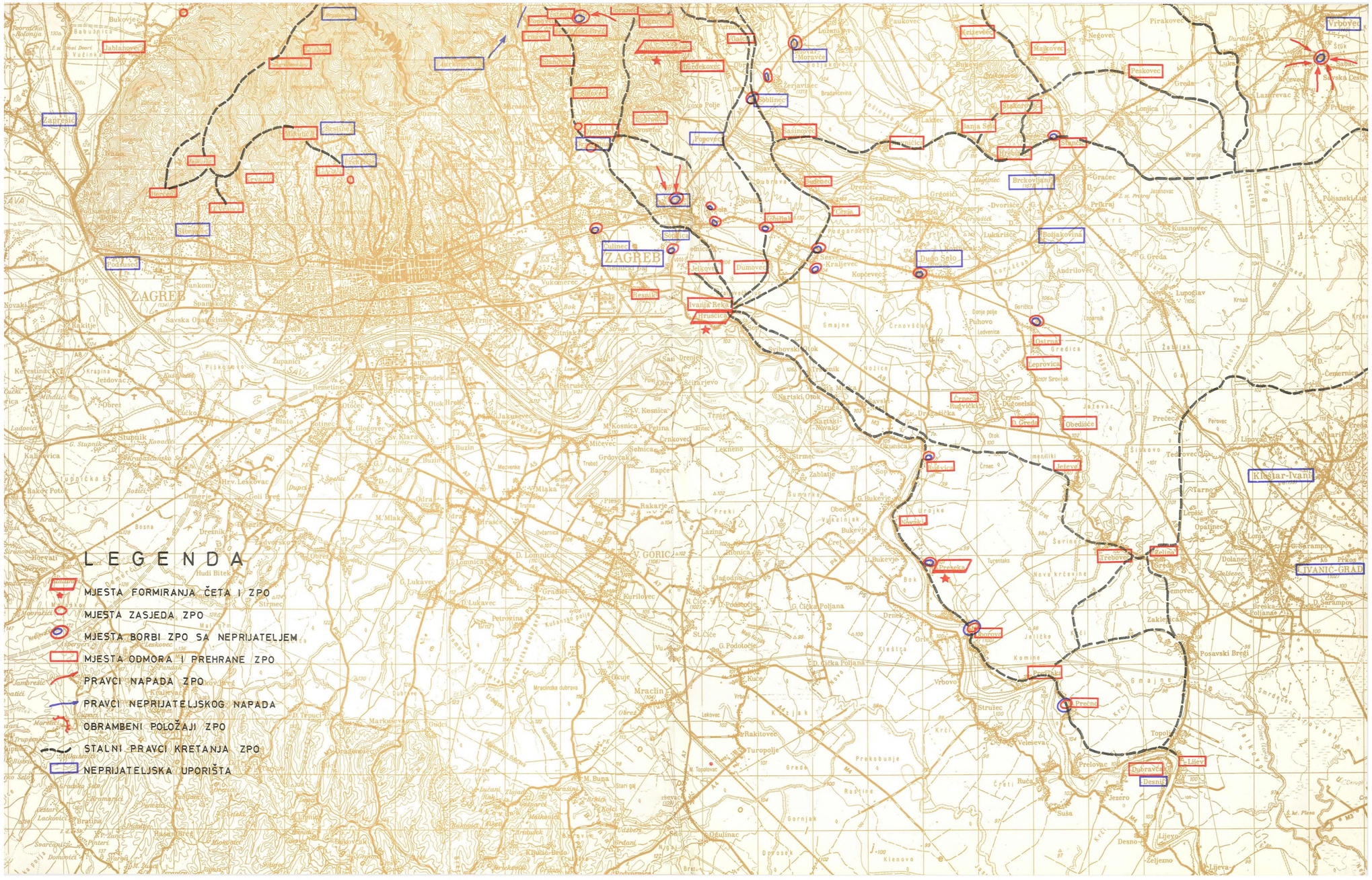
LEGENDA
MJESTA FORMIRANJA ČETA I ZPO
MJESTA ZASJEDA ZPO
MJESTA BORBI ZPO SA NEPRIJATELJEM
MJESTA ODMORA I PREHRANE ZPO
PRAVCI NAPADA ZPO
PRAVCI NEPRIJATELJSKOG NAPADA
OBRAMBENI POLOŽAJI ZPO
STALNI PRAVCI KRETANJA ZPO
NEPRIJATELJSKA UPORIŠTA
ZAGREB
ZAGREB
Jablanovec
Zaprešić
Podsused
Stenjevec
Dumovec
Jelkovec
Sopnica
Sesvete
Dugo Selo
Ivanja Reka
Brezovica
Vrbovec
Klostar-Ivanić
IVANIĆ-GRAD
Križevci
Đurđevac
Koprivnica
Bjelovar
Virovitica
Slatina
Našice
Osijek
Vinkovci
Vukovar
Sisak
Petrinja
Karlovac
Ogulin
Rijeka
Delnice
Čabar
Ilirska Bistrica
Postojna
Pula
Rovinj
Poreč
Buzet
Labin
Opatija
Crikvenica
Senj
Gospić
Otočac
Korenica
Knin
Drniš
Šibenik
Zadar
Benkovac
Biograd
Pag
Split
Omiš
Makarska
Metković
Ploče
Dubrovnik
Trebinje
Mostar
Čapljina
Konjic
Jablanica
Prozor
Tomislavgrad
Livno
Duvno
Sarajevo
Ilidža
Visoko
Zenica
Kakanj
Tuzla
Bijeljina
Brčko
Doboj
Derventa
Banja Luka
Prijedor
Bihać
Cazin
Velika Kladuša
Bosanska Krupa
Sanski Most
Kozarska Dubica
Novska
Nova Gradiška
Slavonski Brod
Županja
Vinkovci
Vukovar
Ilok
Sremska Mitrovica
Šid
Ruma
Inđija
Pančevo
Zrenjanin
Kikinda
Novi Sad
Subotica
Sombor
Apatin
Bačka Palanka
Vršac
Bela Crkva
Kovin
Smederevo
Požarevac
Kragujevac
Čačak
Užice
Valjevo
Loznica
Šabac
Obrenovac
Lazarevac
Mladenovac
Aranđelovac
Kraljevo
Novi Pazar
Sjenica
Tutin
Ivangrad
Berane
Bijelo Polje
Mojkovac
Kolašin
Podgorica
Cetinje
Nikšić
Herceg Novi
Kotor
Tivat
Budva
Bar
Ulcinj
Skadar
Shkodër
Tirana
Durrës
Elbasan
Pogradec
Korçë
Kavajë
Lushnjë
Fier
Vlorë
Sarandë
Gjirokastër
Përmet
Kukës
Peshkopi
Librazhd
Pukë
Lezhë
Kruja
Krujë
Rrëshen
Mirditë
Tropojë
Has
Prizren
Đakovica
Peć
Priština
Kosovska Mitrovica
Vučitrn
Gnjilane
Uroševac
Kosovo Polje
Lipljan
Podujevo
Kosovska Kamenica
Preševo
Bujanovac
Vranje
Leskovac
Niš
Pirot
Dimitrovgrad
Zaječar
Knjaževac
Negotin
Kladovo
Majdanpek
Bor
Kučevo
Petrovac
Ljubovija
Mali Zvornik
Krupanj
Ljubovija
Bajina Bašta
Priboj
Prijepolje
Nova Varoš
Rudo
Višegrad
Rogatica
Foča
Gacko
Bileća
Ljubinje
Stolac
Neum
Metković
Opuzen
Ploče
Makarska
Omiš
Trogir
Šibenik
Knin
Drniš
Sinj
Imotski
Vrgorac
Ploče
Metković
Dubrovnik
Cavtat
Herceg Novi
Kotor
Tivat
Budva
Bar
Ulcinj
Skadar
Shkodër
Tirana
Durrës
Elbasan
Pogradec
Korçë
Kavajë
Lushnjë
Fier
Vlorë
Sarandë
Gjirokastër
Përmet
Kukës
Peshkopi
Librazhd
Pukë
Lezhë
Kruja
Krujë
Rrëshen
Mirditë
Tropojë
Has
Prizren
Đakovica
Peć
Priština
Kosovska Mitrovica
Vučitrn
Gnjilane
Uroševac
Kosovo Polje
Lipljan
Podujevo
Kosovska Kamenica
Preševo
Bujanovac
Vranje
Leskovac
Niš
Pirot
Dimitrovgrad
Zaječar
Knjaževac
Negotin
Kladovo
Majdanpek
Bor
Kučevo
Petrovac
Ljubovija
Mali Zvornik
Krupanj
Ljubovija
Bajina Bašta
Priboj
Prijepolje
Nova Varoš
Rudo
Višegrad
Rogatica
Foča
Gacko
Bileća
Ljubinje
Stolac
Neum
Metković
Opuzen
Ploče
Makarska
Omiš
Trogir
Šibenik
Knin
Drniš
Sinj
Imotski
Vrgorac
Ploče
Metković
Dubrovnik
Cavtat

Predlist: Područje djelovanja i pravci kretanja Zagrebačkog partizanskog odreda.
Idejno rješenje: Pero Popović
Crtao: Stjepan Brezak

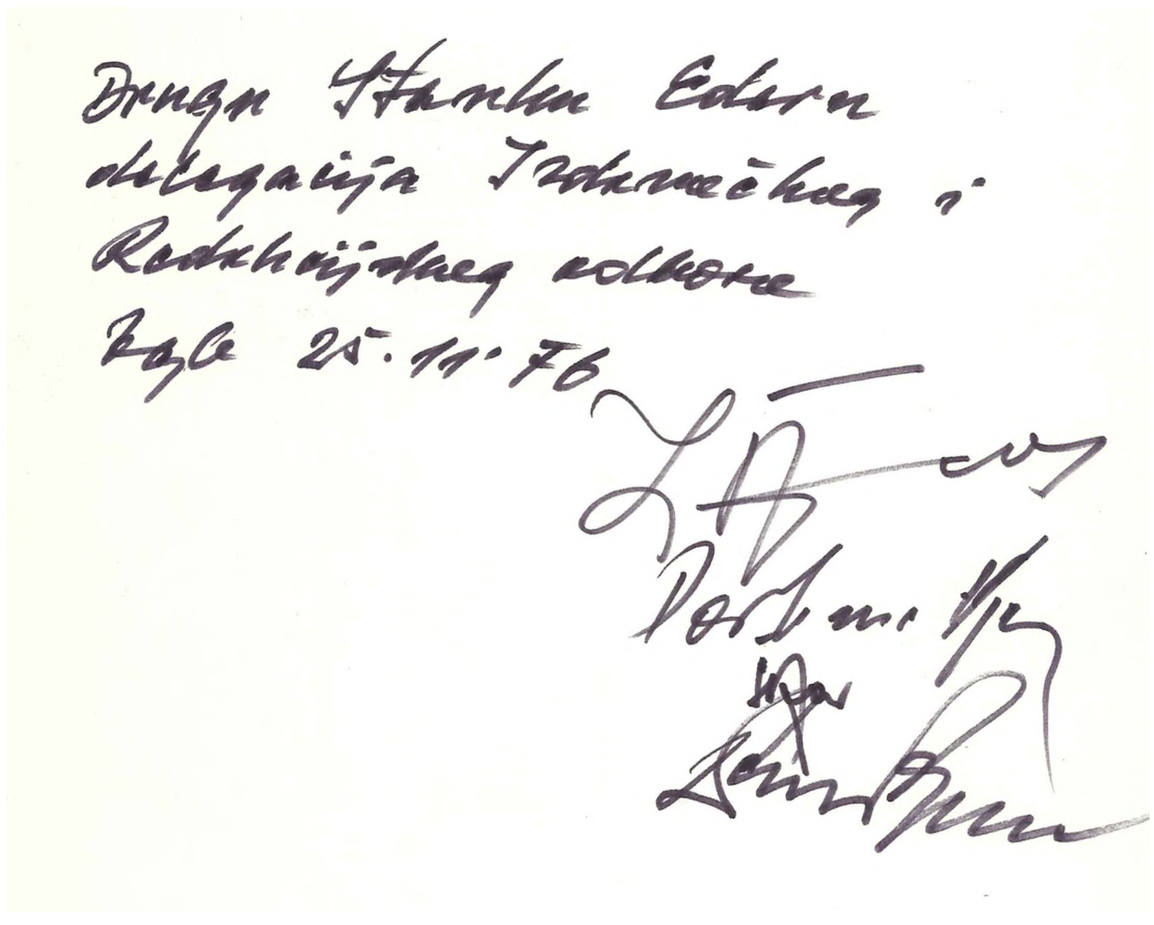

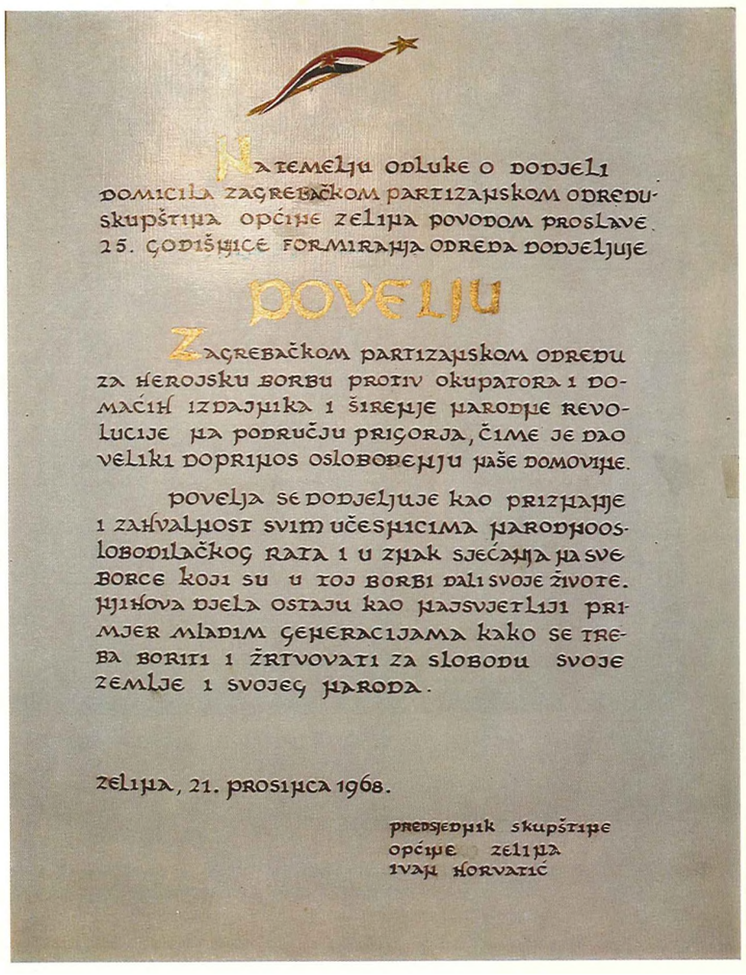

Na temelju odluke o dodjeli domicila zagrebačkom partizanskom odredu skupština općine zelina povodom proslave 25. godišnjice formiranja odreda dodjeljuje

POVELJU

Zagrebačkom partizanskom odredu za herojsku borbu protiv okupatora i domaćih izdajnika i širenje narodne revolucije na području prigorja, čime je dao veliki doprinos oslobođenju naše domovine.

Povelja se dodjeljuje kao priznanje i zahvalnost svim učesnicima narodnooslobodilačkog rata i u znak sjećanja na sve borce koji su u toj borbi dali svoje živote. Njihova djela ostaju kao najsvjetliji primjer mladim generacijama kako se treba boriti i žrtvovati za slobodu svoje zemlje i svojeg naroda.

Zelina, 21. prosinca 1968.

predsjednik skupštine
općine zelina
Ivan Horvatić

IZDAVAČ: OPĆINSKI ODBORI SUBNOR-a: ZELINA, SESVETE, DUGO SELO, DONJA STUBICA, ZAPREŠIĆ, SKUPŠTINA GRADA ZAGREBA, »SPEKTAR« ZAGREB

IZDAVAČKI ODBOR: ĐURO BAN, MARIJAN KOS-RUCAK, LEOPOLD KOVAČIĆ, MATO BREZOVEČKI, ANDRIJA ŠČURIC, IVAN BELOŠIĆ, TOMO BALAŠKO, ANTUN ŠTIPAK, PERO POPOVIĆ.

REDAKCIJSKI ODBOR: VJEKOSLAV PAVLINIĆ, STJEPAN ŠELENDIĆ, MILAN KUREN, JOSIP BENC, STJEPAN POPOVIĆ, IVAN OŽBOLT, IVAN VRANIĆ, JOVICA MANDIĆ, FRANJO HAĐINA, VILKO ŠAFAR, OTO ŽUNKO, PERO POPOVIĆ.

RECENZENTI: IVO JELIĆ, ĐURO BAN, MARIJAN KOS-RUCAK, VJEKOSLAV PAVLINIĆ, JOVICA MANDIĆ.
PRIKUPLJANJE, IZBOR, SASTAV I OBRADA DOKUMENATA I SJEĆANJA: PERO POPOVIĆ.
ODGOVORNI UREDNIK: PERO POPOVIĆ. REDAKTOR DRAGO BOBIĆ

Borci Zagrebačkog partizanskog odreda na proslavi godišnjice oslobođenja i formiranja odreda, u Zelini, 25. rujna 1975.

LIKOVNA OPREMA OVITKA: BORIS DOGAN. TEHNIČKI UREDNIK: ZLATKO CESAREC GRAF. ING. AUTOR FOTOGRAFIJA: VILKO ŠAFAR. AUTOR KOLOR FOTOGRAFIJA: MILAN BABIĆ

SLOG: NIŠP »VJESNIK« - ZAGREB, LJUBICE GEROVAC 1; OOUR NRŠ, FOTO-SLAGARNA;
TISAK: ČGP »DELO« LJUBLJANA

ZAGREBAČKI PARTIZANSKI ODRED

ZBORNIK DOKUMENATA I SJEĆANJA

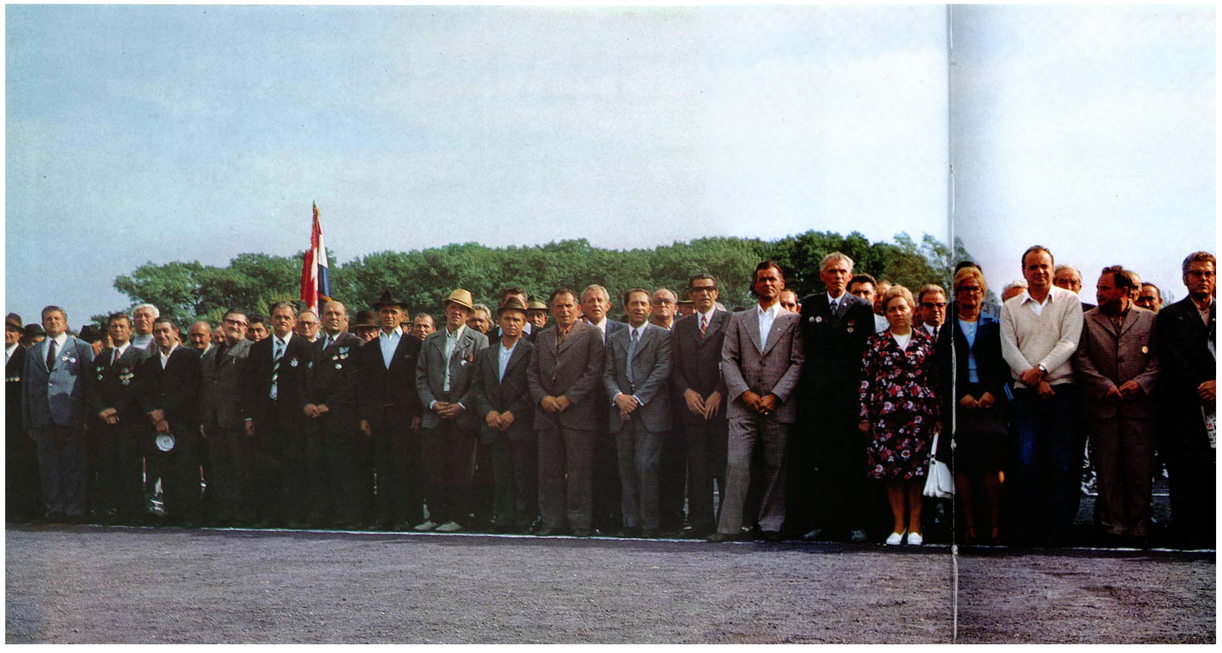

Smotra boraca Zagrebačkog partizanskog odreda, Zelina 28. rujna 1975.

ZAGREBAČKI PARTIZANSKI ODRED

Naredbom Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske početkom srpnja 1943■ godine, određeno je da se sjedište štaba II operativne zone NOV i PO Hrvatske, premjesti iz Žumberka na Kalnik. Ova naredba odmah je izvršena i od tada štab II operativne zone rukovodi jedinicama NOV-e i partizanskim odredima i njihovim operacijama, na području sjeverozapadne Hrvatske, sa Kalnika.

Do ove odluke Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske došlo je zbog novo nastale vojno-političke situacije na čitavom području sjeverozapadne Hrvatske. Zumberak je već tada bio čvrsto oslobođeno područje sve do neposredne blizine Zagreba, što je osim Žumberka obuhvatilo i gotovo oslobođeni teritorij čitavog Pokuplja i veliki dio Posavine sve do Velike Gorice. Moslavina i Kalnik bili su u to vrijeme također dobrim dijelom oslobođena područja.

Komunistička partija Hrvatske povodom nastale nove situacije, a to je izvanredno širenje narodnooslobodilačkog pokreta, koji je jedini pod rukovodstvom Komunističke partije postao borbeni predvodnik hrvatskih masa, koje su i u organizacionom smislu potpuno prilazile narodnooslobodilačkom pokretu i uključivale se u narodnooslobodilačku borbu, izmijenila je svoju političku taktiku izraženu parolom: »Omladino i prisilno mobilizirani domobrani branite oružjem u ruci svoje domove, svoje porodice i imovinu koju nemilosrdno pljačkaju ustaše i njemački fašistički okupatori.«

Radnička i seljačka omladina odazvala se pozivu Komunističke partije Hrvatske i masovno počela dolaziti u partizanske jedinice NOV-e, a prisilno mobilizirani omladinci masovno i sa oružjem u ruci bježe iz domobranskih i ustaških formacija i dobrovoljno stupaju u redove partizana.

Sve je to uslovilo potrebu osnivanja takve taktičke partizanske formacije kao što je Zagrebački partizanski odred.

Zagrebački partizanski odred bila je oružana taktička formacija koja je vršila operacije diljem čitave sjeverozapadne Hrvatske a po svojoj brojnosti bio je jednak formacijama naših brigada. Odred je bio dobro naoružan a vršio je prepade i napade na ustaške, domobranske i njemačke garnizone koji su bili načičkani na čitavom području sjeverozapadne Hrvatske. Zagrebački partizanski odred najviše akcija, napada i operacija na neprijateljske jedinice i objekte, vršio je u neposrednoj okolici Zagreba — teritoriju zagrebačkog okruga, koji mu je određen kao operativno područje naredbom štaba II operativne zone. Odred je svoje akcije i napade izvodio i na samoj periferiji grada Zagreba, što je izazvalo neopisivu panikit i strah u neprijateljskim redovima:

Autor knjige uspio je prikazati sve uzroke i istinu o potrebi, nastanku i djelovanju Zagrebačkog partizanskog odreda, koji imaju izvanredno veliku vrijednost za daljnju obradu historije narodnooslobodilačke borbe na području sjeverozapadne Hrvatske, što može da posluži ne samo kao sjećanja na narodnooslobodilačku borbu već dobrim dijelom i kao priručnik i udžbenik za izučavanje narodnooslobodilačke borbe i oružanog ustanka u Hrvatskoj.

Uz korištenje postojeće dokumentacije o razvoju NOB-e u sjeverozapadnoj Hrvatskoj i zagrebačkom okrugu, autor u svojoj knjizi u pomanjkanju pismenih dokumenata, prikupivši autentična sjećanja prvoboraca zagrebačkog okruga, na veoma slikovit način prikazuje zbivanja u toku naše revolucije na području sjeverozapadne Hrvatske i to na ovom području koje je za ustaše i okupatore bilo najosjetljivije u toku cijelog četverogodišnjeg narodnooslobodilačkog rata.

Zagrebački partizanski odred kao taktička jedinica oružano je djelovao na glavnom strateškom pravcu prema Zagrebu i ostalim neoslobođenim područjima ovog dijela Hrvatske. Strateški cilj bio je jasan a to je definitivno oslobođenje naše domovine.

Bivša Hrvatska seljačka stranka u vrijeme priprema i formiranja Zagrebačkog partizanskog odreda već je izgubila svaki utjecaj na hrvatske seljačke mase a pogotovo na radničku klasu. Skinuti su sa političke pozornice kojekakovi maćekovskoburžoaski i drugi zelenaši koji su do tada imali monopol na politiku u Hrvatskoj, a na njihovo mjesto stupile su nove, istinski narodne političke snage predvođene Komunističkom partijom i Narodnim frontom.

Nekadašnje rukovodstvo HSS-a zajedno sa ustašama izgubilo je sav politički utjecaj na hrvatske mase, a Zagrebački partizanski odred potpuno se potvrdio kao izvanredno važna vojno-politička i mobilna formacija, čiji je utjecaj bio izvanredno moćan i svojim je akcijama ubrzao tempo oslobođenja naše domovine.

Autor u ovoj knjizi na veoma zoran i nepobitan način upravo razotkriva i dokazuje ovu veliku historijsku istinu.

U Zagrebu 18. studenoga 1975.

M. Bekinić

PALIM BORCIMA NARODNO
OSLOBODILAČKOG RATA
ZELINE

PREDGOVOR REDAKCIJSKOG I IZDA VAČKOG ODBORA

Knjiga Zagrebački partizanski odred izdaje se povodom 30. godišnjice oslobođenja Jugoslavije i pobjede nad fašizmom. Knjiga je napisana sa ciljem da se iznesu u javnost dokumenti i autentična sječanja o počecima i razvoju narodnooslobodilačke borbe u neposrednoj okolici Zagreba te o borbenom putu Zagrebačkog partizanskog odreda.

S obzirom da razvoj narodnooslobodilačke borbe u zagrebačkom okrugu do sada nije obrađivan ni publiciran faktografski ni povijesno to je i knjiga Zagrebački partizanski odred doprinos da se mnogi povijesno važni događaji koji su se zbivali uoči okupacije Jugoslavije od fašističke Njemačke i Italije i događaji koji su se zbivali u toku narodnooslobodilačkog rata na ovom za okupatora i domače izdajnike vrlo osjetljivom području, zabilježe i ne padnu u zaborav odnosno da se izvuku iz sačuvane arhive i objelodane.

Zagrebački partizanski odred formiran u rujnu 1943. godine u posavskim selima Preseka i Hruščica u neposrednoj blizini Zagreba, centra okupatorske i kvislinške vlasti, samo je nastavak i forma oružanog otpora naroda Posavine, Prigorja i Zagorja koji pod vodstvom Komunističke partije Jugoslavije započinje narodnooslobodilačku borbu 1941. godine, počev sa formiranjem prvog Zagrebačkog partizanskog odreda u Zagrebačkoj Dubravi odnosno šumi Divjača kod Sesveta u srpnju 1941, prvog Zagorskog partizanskog odreda odnosno bataljona »Matija Gubec« formiranog u ožujku 1942. godine u Brdovcu, brojnih partizanskih udarnih grupa po mjestima okolice Zagreba nastat ih u toku 1942. i 1943. do formiranja triju partizanskih četa Prigorske, Posavske i Zagorske u srpnju i kolovozu 1943. u prigorskim selima Jesenovec i Simunčevec iz kojih u rujnu 1943. nastaje Zagrebački partizanski odred.

Knjiga Zagrebački partizanski odred pisana je na temelju dokumentacije i prikazuje razvoj narodnooslobodilačke borbe kronologijom događaja po godinama od 1941. do 1945. Kako je za 1941. i 1942. dokumentacija prilično siromašna to je razvoj narodnooslobodilačke borbe obrađen u prilozima prvoboraca i organizatora ustanka sa područja zagrebačkog okruga što sa dokumentacijom čini izvjesnu cjelinu iz koje se može zaključiti kako se razvijao narodnooslobodilački pokret u neposrednoj okolici Zagreba i u kakovim je prilikama i vojno-političkoj situaciji nastao Zagrebački partizanski odred. Izdavački i redakcijski odbor smatraju da knjiga Zagrebački partizanski odred može poslužiti za izučavanje povijesti narodnooslobodilačke borbe zagrebačkog okruga.

Knjiga Zagrebački partizanski odred je zbornik dokumenata o Zagrebačkom partizanskom odredu sačuvanih i pohranjenih u Vojnoistorijskom institutu JA u Beogradu i Institutu za historiju radničkog pokreta u Zagrebu počev od osnivanja Odreda do oslobođenja i opisuje vojno-operativne akcije i borbe Odreda protiv ustaških, domobranskih i njemačkih jedinica na teritoriju tadašnjih kotareva Zagreb, Dugo Selo, Donja Stubica i Sv. Ivan Zelina, koji je bio pokriven sa preko 30 neprijateljskih uporišta zaposjednutih sa oko 5.000 neprijateljskih vojnika bez grada Zagreba,

U knjizi Zagrebački partizanski odred djelomično je opisana politička aktivnost partijskih i skojevskih organizacija tadašnjih kotareva zagrebačkog okruga koje su pod vodstvom Centralnog komiteta Komunističke partije Hrvatske i Okružnog komiteta KPH za okrug Zagreb djelovale na razvoju narodnooslobodilačkog pokreta i koje aktivno učestvuju u pripremi i dobrovoljnoj mobilizaciji omladinaca za Zagrebački partizanski odred.

Dokumentacija Zagrebačkog partizanskog odreda, dokumentacija Okružnog komiteta KPH Zagreb te kotarskih komiteta iznesena je prijepisom-citiranjem ili komentarom cjeline ili dijelova pojedinih dokumenata koja će svakom čitaocu om og uči ti uvid u vrijeme i tadašnje teške ali slavne dane narodnooslobodilačke borbe kada se narod okolice Zagreba odnosno zagrebačkog okruga vođen Komunističkom partijom Jugoslavije, rame uz rame sa ostalim narodima i narodnostima Jugoslavije borio za vlastitu slobodu i oslobođenje od fašizma i okupacije, stvarajući i razvijajući bratstvo i jedinstvo među našim narodima. Borba i upornost tadašnje mlade generacije koja je narodnooslobodilački rat pod vodstvom Komunističke partije Jugoslavije i druga Tita iznijela na svojim leđima neka posluži kao primjer i nadahnuće mladim generacijama kako se treba boriti protiv okupatora i domaćih izdajnika i eventualnog budućeg agresora koji bi želio porobiti našu socijalističku zajednicu.

Iznesena dokumentacija protkana je autentičnim sjećanjima petnaestorice organizatora ustanka i nosioca spomenice 1941. iz Zagorja, Posavine i Prigorja te sjećanjima tridesetdvojice boraca i rukovodilaca Zagrebačkog partizanskog odreda, koji su dali preko stotinu koautorskih priloga koje je na magnetofonsku traku snimio i za knjigu obradio autor i urednik knjige Pero Popović, ratni vojno-obavještajni oficir štaba Zagrebačkog partizanskog odreda.

Pretpostavljamo da će biti prigovora da je koautorskim prilozima obuhvaćen premali broj drugova boraca i rukovodilaca Zagrebačkog odreda i političkih rukovodilaca Okružnog i kotarskih komiteta zagrebačkog okruga. U vezi sa time redakcijski odbor želi napomenuti da je pregledao i pročitao cjelokupnu prikupljenu i obrađenu građu i ocijenio da ona predstavlja značajan doprinos obradi razvoja narodnooslobodilačke borbe u zagrebačkom okrugu i opisu ratnog puta Zagrebačkog partizanskog odreda koja s obzirom na naziv knjige i tematiku koju ona obrađuje čini prilično preglednu i zaokruženu cjelinu. Stoga je zaključeno da u ovom času postojeću građu knjige ne bi trebalo dalje proširivati jer bi to znatno odužilo i poskupilo izlaženje knjige s obzirom da se na istoj radilo pet godina. Redakcijski odbor stoga smatra da materijali knjige omogućuju preživjelim bor-

cima Zagrebačkog odreda i političkim radnicima područja koje je pokrivao Odred da uzmu učešća u proširenju postojeće građe i ukoliko bi došlo do štampanja novog izdanja knjige, ostavljena je mogućnost da se naknadno prikupljeni materijali štampaju u novom izdanju.

Redakcijski odbor zahvaljuje svim drugovima koji su svojitn prilozima-sjećanjima pridonijeli i pomogli da se postojeći dokumentacijski materijali prošire i napiše cjelovitija knjiga o Zagrebačkom partizanskom odredu odnosno o razvoju narodnooslobodilačke borbe u zagrebačkom okrugu. Ujedno se ispričava onim drugovima koji su izrazili želju da bi i oni učestvovali u stvaranju knjige svojim prilozima-sjećanjima, koji ovaj puta nisu bili obuhvaćeni.

Redakcijski i izdavački odbor zahvaljuje općinskim odborima SUBNOR-a Zelina, Sesvete, Dugo Selo, Donja Stubica i Zaprešić te Skupštinama općina Zelina, Dugo Selo, Sesvete, Zaprešić i Donja Stubica, Skupštini grada Zagreba, kolektivu radne organizacije INA-Naftaplin iz Zagreba, te ostalim društveno-političkim i radnim organizacijama, koje su svojim financijskim sredstvima, podrškom i suradnjom omogućile da dođe do izlaženja knjige o borbenom putu Zagrebačkog partizanskog odreda.

Redakcijski i izdavački odbor posebno zahvaljuju drugarici Anki Berus, drugu Marku Belinići u i drugu Dragutinu Plašću koji su svojim sugestijama, prijedlozima i prilozima pomogli da se upotpuni i poboljša sadržaj knjige.

Redakcijski i izdavački odbor zahvaljuje i odaje priznanje drugovima Marijanu Kos — Rucaku predsjedniku skupštine općine Sesvete, drugu Đuri Banu predsjedniku općinskog odbora SUBNOR-a Dugo Selo i Vjekoslavu Pavliniću ratnom pomoćniku komesara i komesaru Zagrebačkog odreda na svestranoj podršci, aktivnom učešću u radu redakcijskog i izdavačkog odbora i nastojanju da se knjiga što prije izda.

U rad na prikupljanju i obradi dokumentacije i sjećanja te pisanju knjige uložen je veliki napor i petogodišnji trud te su redakcijski i izdavački odbor na svojim sjednicama više puta konstatirali da za obavljeni posao treba dati priznanje drugu Peri Popoviću. Isto tako treba odati priznanje i zahvalnost drugu Vilku Šafaru ratnom intendantu Zagrebačkog partizanskog odreda koji je u toku rata snimio i sačuvao većinu slika koje su ušle u ovu ediciju i koje svojom autentičnošću obogaćuju i osvježavaju sadržaj knjige.

GODINA 1941

ZAGREBAČKI OKRUG
U NARODNOOSLOBODILAČKOJ BORBI

Ustanak naroda sjeverozapadne Hrvatske protiv njemačkih okupatora i domaćih ustaških izdajnika, nakon okupacije Jugoslavije u travnju 1941. razvijao se u specifičnim uslovima, jer je to područje — posebno zagrebački okrug — po svojem političkom, ekonomskom i geografskom položaju za okupatora i ustaše bilo od veoma velike političke i strateške važnosti.

Područje zagrebačkog okruga obuhvaćalo je kotareve Zagreb--vanjski, bez grada Zagreba, sa istočnom i zapadnom okolicom grada te općinama Sesvete, Markuševac, Šestine, Vrapče, Stenjevac, Podsused, Zaprešic, Brdovec i Pušća, zatim kotareve Sv. Ivan Zelina, Velika Gorica, Samobor, Donja Stubica koja od veljače 1942. potpada u zagrebački okrug i Dugo Selo koji je u studenom 1942. potpao pod ovaj okrug.

Zagrebački okrug ekonomski je vezan na grad Zagreb, čijoj je industriji davao veliki broj radnika, a radnička klasa Zagreba regrutirala se najvećim dijelom iz Zagorja, Prigorja i Posavine.

Industrija zagrebačkog okruga nije bila naročito razvijena. Veće tvornice postojale sii samo na području kotara Zagreb, i to: tvornica cementa u Podsusedu, tvornica špirita i kvasca u Savskom Marofu, mesna industrija u Zaprešiću, tvornica mesnih proizvoda i tvornica žestokih pića u Sesvetama. Na području kotara Stubica postojala je tekstilna tvornica u Oroslavju i nekoliko manjih rudnika uglja u Poljanici, Vučaku i Selnici. U kotaru Sv. Ivan Zelina, kotaru Samobor i kotaru Dugo Selo postoji nekoliko ciglana i nekoliko drugih manjih poduzeća, koja zapošljavaju mali broj radnika. Pretežni dio stanovništva zagrebačkog okruga bavio se individualnom poljoprivrednom proizvodnjom.

Uoči okupacije Jugoslavije 1941. — naročito nakon odluke vlade Kraljevine Jugoslavije da pristupi tzv. trojnom paktu fašističkih »sila osovine« — u cijeloj zemlji pa i u zagrebačkom okrugu razvio se jak antifašistički pokret, kojeg je inicirala i usmjeravala Komunistička partija Jugoslavije, neprestano upozoravajući sve narode Jugoslavije na opasnost od rastuće agresije fašističke Njemačke i Italije koje su započele sa porobljavanjem Evrope. U takvoj međunarodnoj političkoj situaciji Komunistička partija Jugoslavije isticala je potrebu — dođe li do fašističke agresije — da cijeli narod agresorima mora pružiti organizirani otpor i stati u obranu domovine.

Historijske sjednice jednog dijela članova CK KPJ sa članovima CK KPH održane 8, 10, 11. i 12. travnja 1941. u Zagrebu kojima je predsjedavao drug **Josip Broz Tito,** proglasi CK KPJ **i** CK KPH kojima se narodi Jugoslavije pozivaju na ustanak, te majsko savjetovanje funkcionera KPJ 1941. u Zagrebu, postavili su pred partijske **i** skojevske organizacije te pred članove Partije i SKOJ-a zagrebačkog okruga zadatak da pokrenu narod ovog kraja u oružani ustanak protiv okupatora **i** domaćih izdajnika ustaša.

U tim za naše narode teškim i sudbonosnim danima, radnička klasa zagrebačkog okruga pod jakim je utjecajem Komunističke partije i već tada donesenih odluka o pripremanju i početku oružane borbe za oslobođenje zemlje. Istodobno je na seljaštvo znatan utjecaj imala Hrvatska seljačka stranka. Dio vodstva te stranke, na čelu Sa dr Vlatkom Mačekom, negativno utječe na spremnost građanstva i seljaštva zagrebačkog okruga da se aktivno angažira u svenarodnom otporu protiv okupatora i ustaša. Povodom proglašenja takozvane Nezavisne države Hrvatske oni hrvatski narod pozivaju na pokornost ustaškoj vlasti, dok istovremeno u sela šalju direktive da treba čekati razvoj događaja. Drugi dio vodstva HSS uključuje se — ulaskom nekolicine prvaka te stranke u ustašku vladu — direktno u ustaški pokret, čime se otvoreno stavlja u službu okupatora.

Članovi HSS po selima — postavši svijesni izdajničke politike svoga vodstva — već od 1941. postepeno se uključuju u narodnooslobodilački pokret, oni uviđaju da je jedini put ka stvarnoj nacionalnoj slobodi oružani ustanak i borba protiv okupatora i ustaša, pod vodstvom Komunističke partije Jugoslavije.

Tako se Hrvatska seljačka Stranka kao politička organizacija postepeno raspada iako su neki njeni članovi, bivši zastupnici, profašistički orijentirani, u toku cijelog četverogodišnjeg narodnooslobodilačkog rata dolazili u pojedina sela zagrebačkog okmga otvoreno odgovarajući ljude da ne idu u partizane, jer da »treba čuvati snage, pošto će na kraju rata o svemu veliki odlučivati«. Oni su početkom 1944, nakon što je u jesen 1943. narodnooslobodilački pokret imao jedan snažan polet, pomagali ustašama da u nekim selima organiziraju takozvanu miliciju, tj ustašku naoružanu organizaciju, sastavljenu od domaćih ljudi koja će se boriti protiv partizana.

Za cijelo vrijeme okupacije, a naročito 1941. partijska organizacija grada Zagreba veoma snažno utiče na razvoj i tok narodnooslobodilačke borbe u zagrebačkom okrugu. Ona veliki broj partijskih i skojevskih kadrova upućuje na politički rad i u partizanske jedinice. Zbog toga ustaše, odmah nakon preuzimanja vlasti 1941. hapse poznate i evidentirane komuniste i antifašiste iz Svih slojeva naroda i odmah ih strijeljaju. Zavladao je teror i strahovlada, započinju masovni progoni, hapšenja i likvidacije Jevreja i Srba koje odvode u koncentracione logore i druga ustaška gubilišta. Za interese okupatora ustaše nasrću u sela u okolici Zagreba i vrše masovne pokolje srpskog i hrvatskog stanovništva.

U tim teškim danima među stanovništvom zagrebačkog okruga jača 'utjecaj Komunističke partije Jugoslavije. Narod dolazi do uvjerenja da je jedino KPJ sposobna i voljna povesti narod u oružanu borbu protiv okupatora i ustaša, odnosno spremna u toj borbi ustrajati do oslobođenja zemlje.

Već prvih mjeseci nakon okupacije formirane su u okolici Zagreba, prema odlukama CK KPH, udarne grupe. One su odmah započele oružanim akcijama. Partijske organizacije osnivaju vojne komitete, sakupljaju oružje i municiju, sanitetski materijal, hranu i novac, a počinju i diverzije na vojne i civilne objekte koji služe ustašama i okupatoru.

Među prve diverzantske akcije u okolici Zagreba što su ih izvodile omladinske udarne grupe, spada rušenje željezničkog podvožnjaka kod Zaprešića na pruzi Zagreb — Varaždin. Diverzija je uspjela, a promet je bio obustavljen nekoliko dana. Diverzante je predvodio **Stjepan Korošec,** željezničarski radnik.

Već od početka okupacije, u Podsusedu, Vrapču i Stenjevcu u diverzijama na neprijateljske objekte isticala se grupa **Albina Kovačića.** Jedna od prvih akcija te grupe bilo je vađenje velike količine eksploziva iz pilona savskog mosta, što ga je bila postavila vojska bivše Jugoslavije radi miniranja mosta, ako bi došlo do povlačenja pred Nijemcima.

Albin Kovačić često je sam postavljao eksploziv na željezničku prugu **i** tako ometao okupatorov i ustaški promet. Jedna od većih akcija **Albina Kovačića** bila je miniranje glavnog pogonskog kotla u tvornici cementa u Podsusedu, 12. rujna 1941. nakon čega je tvornica na nekoliko dana prestala raditi.

Povodom ove diverzije ustaška je policija pohapsila dvadeset radnika iz tvornice i šestero ljudi iz Podsuseda. Među uhapšenima bila je i omladinka **Marica Jurinec** koja je jedina znala da je eksploziv u tvornicu podmetnuo **Albin Kovačić** ali ga na istrazi nije odala. 6. prosinca 1941. ustaše hapse **Albina Kovačića, u** zatvoru ga terete kao sekretara SKOJ-a, muče ga puna četiri mjeseca **i** nakon toga strijeljaju.

Narodnooslobodi'lački pokret u zagrebačkom okrugu najmasovnije se počeo razvijati na području zapadnog dijela kotara Zagreb-vanjski, gdje su ćelije Komunističke partije Jugoslavije

postojale još od 1938, 1939- i 1940 na čijem osnivanju je radio Mjesni komitet KPH Zagreb, pod kojeg je tada spadala cijela okolica Zagreba.

U kotaru Zagreb-vanjski, na području općine Pušća, djeluju ćelije KPJ u selima: Kupljenovo koja je osnovana 1939, Kupljenski Hruševac sa 5 članova, osnovana 1940, Pušćanski Hruševac sa 5 članova, osnovana 1940. Pojatno sa 5 članova, osnovana 1940., Bregovljana sa 4 člana, osnovana 1941, i Gornja Pušća sa 4 člana, osnovana 1941.

Radom ćelija na području općine Pušća rukovodi Općinski komitet Pušća-Jakovlje, osnovan 1940. godine. U nj su ušli **Josip Tucman** kao sekretar, dok su članovi bili **Ivan Krkač, Stjepan Zebec i Miško Hruševac.** Na području općine Brdovec djeluju partijske ćelije u selima Prudnice, sa 5 članova, osnovana 1937, Brdovec »jedan«, sa 5 članova i Brdovec »dva« sa 5 članova, osnovane 1940, Šibice sa 4 člana, osnovana 194L, te Šenkovec — Harmica sa 4 člana, osnovana 1941. Ta je ćelija bila zadužena za prebacivanje španjolskih dobrovoljaca koji su se iz francuskih logora vraćali u domovinu. Također je postojala ćelija u selu Drenje Brdovečko sa 4 člana, osnovana 1941.

Na'području općine Zaprešić djeluje ćelija Zaprešić sa 5 članova, osnovana 1940.

Partijskim organizacijama na području općina Brdovec i Zaprešić rukovodi jedan općinski komitet, osnovan 1941, u kojega su ušli **Pavao Belohan, Juraj Filipčić, Franjo Šetinc** i **Pavao Lončar,** koji je izabran za sekretara.

BR. 227

NAREĐENJE VELIKE ŽUPE PEIGORJE OD 80 LIPNJA 1941 GOD. ZA PREDAVANJE ORUŽJA I MUNICIJE[1]

TKO U ROKU OD TRI DANA
NE PREDA ORUŽJE I MUNICIJU

bit će predan pokretnom prijekom suda

ZAGREB, 30. lipnja. Veliki župan Velike župe Prigorje u Zagrebu dr. Marko Lamešić izdao je ovu okružnicu kotarskim oblastima i općinskim poglavarstvima.

Zapovjednik svih kopnenih snaga Nezavisne Države Hrvatske proglasom od 13. travnja 1941. god. i raspisom od 19. travnja 1941. god. broj 282-1941. pozvao je sve oblasti i pučanstvo na predaju oružja, municije i vojničke spreme.

Međutim ustanovljeno je, da imađe još i danas oružja, municije, eksploziva i vojničke spreme kod pojedinaca, koji isto neovlašćeno drže.

Poradi toga određuje se da Kotarske oblasti i Obćinska poglavarstva na području Velike župe Prigorje ponovno pozovu pučanstvo, da svaki onaj koji bez odobrenja oblasti drži oružje, municiju, bilo kakav eksploziv ili kakvu vojničku spremu istu preda uz potvrdu Obćinskom poglavarstvu, odnosno najbližoj oružničkoj postaji.

Rok za predaju određuje se za tri dana počam od 1. srpnja 1941. god.

Tko u tom roku ne preda oružje, municiju, eksploziv i vojničku spremu, koju drži neovlašćeno biti će predan Pokretnom prijekom sudu.

Za kažnjiva djela koja sudi Pokretni prijeki sud zakonskom odredbom o pokretnom prijekom sudu od 24. lipnja 194Ì7god. određena je kazna smrti strijeljanjem.

Obćinska poglavarstva imadu gornje odmah svestrano uobičajenim načinom proglasiti na cjelom svojem području i kroz 48 sati nekoliko puta bubnjanjem proglas ponoviti.

O provedenom Obćinska poglavarstva izvijestiti će Kotarsku öblast, ä kotarske oblasti imadu izvješće odmah predložiti Velikoj župi Prigorje u Zagrebu.

[1] Preštampamo *iz* drugog izdanja glasila Hrvatski narod« broj **137 od 1** srpnja **1941** godine.

Naređenje ustaške »Velike župe Prigorje« opredaji oružja i municije. Fotokopirano iz Zbornika Tom V, knjiga 5.

U općini Vrapče koja također spada pod kotar Zagreb-vanjski, već od 1941. djeluje ćelija KP sa 3 člana u Gornjem Vrapču.

Skojevske grupe osnovane su 1940. i 1941. u selima Kupljenovo sa 5 članova, Pojatno sa 9 članova i Zaprešić sa 3 člana.

Skojevskim organizacijama rukovode općinski komiteti SKOJ-a Pušća-Jakovlje i Zaprešić-Brdoveć.

Na tom dijelu kotara Zagreb, tj u općinama Pušća, Zaprešić i Brdovec 1941. djelovalo je 14 partijskih organizacija sa 55 članova Partije te 4 organizacije SKOJ-a sa 17 članova.

BR. 233

USTAŠKI PROPIS OD 2 LISTOPADA 1941 GOD. O POSTUPKU U SLUČAJU POGIBIJE NEKOG LICA KADA SE IZVRŠILAC NE PRONAĐE[1]

ZAKONSKA ODREDBA

o postupku kod komunističkih napadaja, kad se počinitelj ne pronađe

Zagreb, 2. listopada.
Donesena je ova zakonska odredba:

§ 1.

Kad uslijed komunistiökog napadaja na život ili imovinu pogine jedna ili više osoba, a za deset dana od počinjenog čina ne pronađe se počinitelj, odredit će i izvršiti Ministarstvo Unutrašnj·h poslova, Ravnateljstvo za javni red i sigurnost u'Zagrebu, za svakog poginulog strijeljanje deset osoba iz redarstveno ustanovljenih prvaka **komunista.**

§ 2.

Ova zakonska odredba stupa na snagu danom proglašenja u »Narodnim Novinama«, a proteže se i na slučajeve, kod kojih nije još protekao rok od deset dana, određen u § 1. ove zakonske odredbe.

U Zagrebu, dne 2. listopada 1941.

Ministar unutrašnjih poslova
Dr. Andrija Arfeković, v. r.

POGLAVNIK
Nezavisne Države Hrvatske
Dr. Ante Pavelić, v. r.

Ministar
pravosuđa i bogoštovlja
Dr. Mirko Puk, v. r.

Broj: CCCXXXI-1620-Z. **p.** 1941.

[1] Freštampano iz drugog izdanja glasila; »Hrvatski narod« br. 231.

Fotokopirano iz Zbornika Tom V, knjiga 5.

Partijskim organizacijama na području cijelog kotara Zagreb-vanjski — i kotara Samobor, rukovodi Kotarski komitet KPH Zagreb-vanjski — Samobor, osnovan u svibnju 1941. u kojeg su ušli **Josip Tucman** za sekretara, **Pavao Lončar, Pavao Videković, Tomo Pipić, Rudo Gluhak i Ivan Krkač.** Taj komitet djeluje i na jednom dijelu kotareva Klanjec i Stubica.

Na istočnom dijelu kotara Zagreb djeluje partijska ćelija u Sesvetama sa 5 članova koja je osnovana koncem 1941.

Na području kotara Donja Stubica 1941. djeluju partijske ćelije u selima Jakovlje sa 7 članova, osnovana 1940, Jakovlje-»dva« kod Cohe sa 3 člana, osnovana 1941, Mokrice sa 4 člana, osnovana 1940, Donja Podgora sa 5 članova, Bistričko Podgorje sa 5 članova, osnovana 1941. te u Gornjoj Stubici sa 5 članova koja je osnovana 1940.

Na području kotara Sv. Ivan Zelina djeluje od 1938. organizacija SKOJ-a a od 1940. ćelija KP u selu Šašinovee. Koncem prosinca 1941. osnovana je ćelija KP u selu Hrastje, sa 4 člana.

Na području kotara Dugo Selo, koji potpada pod zagrebački okrug, tek od studenog 1942. od 1941. djeluju ćelije KP u selima Preseka sa 5 članova, Lepravica sa 5 članova, Opatinec sa 6 članova, Obedišće sa *6* članova, Ježevo sa 12 članova i Prečno-Prevlaka sa 6 članova i 14 simpatizera.

Svim navedenim partijskim organizacijama uoči rata, te 1941. do listopada, rukovodi Mjesni komitet KPH Zagreb.

Noću od 31. listopada na 1. studena 1941. održana je u selu Novaki kraj Samobora, u kući **Pavla Videkovića,** prva Okružna partijska konferencija KP za okrug Zagreb kojoj su prisustvovali delegati partijskih'organizacija kotareva Zagreb, Velika Gorica, Sv. Ivan Zelina, Dugo Selo, Samobor i Jastrebarsko te delegat CK KPH drug **Vladimir Bakarić.** Na konferenciji je izabran Okružni komitet KPH za okrug Zagreb u kojeg su ušli **Dragutin Saili** za sekretara, **Marko Belinić** za organizacionog sekretara a za članove komiteta **Josip Tucman, Pavao Videković, Ivan Krkač, Pavao Belohan, Tomo Pipić, Josip Mikulčić** i **Pavao Lončar. Milan Lovreković** ušao je u komitet u prosincu 1941. a **Pavao Žukina** u veljači 1942., nakon što je kotar Stubica potpao pod zagrebački okrug.

Okružni komitet SKOJ-a osnovan je~h7. prosinca 1941. u Sesvetama, u stanu **Ivana** i **Ljubice Kovačić.** U komitet su ušli **Marijan Badel** za sekretara, **Milan Lovreković** za organizacionog sekretara, te za članove **Marijan Kos-Rucak, Albin Kovačić** i **Drago Peruško — Janko.**

MARKO BELINIĆ

RAZVOJ I DJELOVANJE PARTIJSKIH ORGANIZACIJA U ZAGREBAČKOM OKRUGU 1941. I 1942.

U svibnju 1941. postao sam član Mjesnog komiteta Komunističke partije Jugoslavije za Zagreb. U to vrijeme pod ovaj Komitet potpadalo je i područje kotara Zagreb-vanjski i drugih kotareva oko Zagreba koji su gravitirali Zagrebu.

Mjesni komitet Zagreb zadužio me za partijske organizacije koje su u to vrijeme postojale u nekim mjestima i selima te za osnivanje novih partijskih organizacija. Zbog toga sam boravio uglavnom izvan Zagreba, na području kotareva: Zagreb-vanjski, Samobor, Velika Gorica, Sv. Ivan Zelina te na dijelu kotara Stubica i kotara Klanjec.

Pod kotar Zagreb-vanjski spadao je tada i Podsused u kojem je djelovala jaka partijska organizacija. Ona je svoju aktivnost proširila na čitavu okolicu, obuhvaćajući i susjedna sela. U toj su organizaciji radili drugovi **Mika Smrekar,** radnik u tvornici cementa u čijoj se kući — još od 1935. — nalazila relejna stanica za prebacivanje drugova iz Hrvatske, pa i iz Srbije, koji su morali emigrirati nakon velike provale u Partiji nakon poznatog hapšenja Đorđa Mitrovića. Uz **Miku Smrekara** bila su još 4 druga. Od njih se po imenu sjećam samo **Albina Kovačića.** Ostala trojica bili su **Končan,** »šuster« i »pek«. Njih sam zapamtio po zanimanjima.

Ova partijska organizacija razvila je široku aktivnost među radnicima Tvornice cementa u Podsusedu.

Iz rada ove organizacije posebno mi je ostala u sjećanju aktivnost, samoprijegorno i herojsko djelovanje i držanje **Albina Kovačića** koji je — kao skojevac i član KP — 1941. uoči okupacije Jugoslavije, vidio gdje je vojska bivše Jugoslavije postavila trotil ispod mosta na Savi radi eventualnog rušenja. Kada smo počeli prikupljati oružje i eksploziv on je ronio u Savu i vadio kocke trotila iz rijeke ispod mosta te ih predavao meni a ja sam eksploziv dalje predavao drugu **Vladi Popoviću.** Taj eksploziv korišten je za miniranje poštanske telefonske centrale u Zagrebu, 1941.

Također moram napomenuti da je podusedska partijska organizacija svojom aktivnošću meni omogućila da se slobodno krećem po svim selima okolice Podsuseda gdje sam dolazio u doticaj sa raznim ljudima, među njima i sa **Hlašćem,** iz sela Jarek. Ti su ljudi bili pristaše HSS-a ali su našom aktivnošću gotovo mahom prelazili na stranu narodnooslobodilačkog pokreta pa smo na tom području osnivali odbore Narodnooslobodilačkog fronta i narodnooslobodilačke odbore — organe nove narodne vlasti. Zbog toga, Općina koju su formirali ustaše nije mogla obavljati svoju funkciju. Isti je slučaj bio i sa Općinom Vrapče, koja je također spadala u kotar Zagreb-vanjski. Tu je najprije osnovan narodnooslobodilački odbor kao organ vlasti pa je djelovanje ustaške općinske uprave bilo gotovo paralizirano, u prvom redu aktivnošću partijske organizacije u Vrapču.

U toj partijskoj organizaciji već od 1941. djeluju **Vlado Prišlin, Rudolf Gluhak,** krojač iz Stenjevca i njegova drugarica **Jelka** koja je radila u tvornici baterija »Croatia« u Zagrebu. Tu djeluje i **Milan Blažević** koji je poginuo 1942. u Zumberku; nešto kasnije u NOP je uključen i **Jurica Draušnik,** kao simpatizer Partije.

Čitavo područje Vrapča i Stenjevca već od 1941. pod jakim je utjecajem Komunističke partije i narodnooslobodilačkih odbora, kojih je bilo na tom području više. Tu su istodobno osnivani i odbori Narodnooslobodilačkog fronta čijom je aktivnošću stlvorena takva politička klima da smo mogli prići svakom čovjeku i otvoreno s njim razgovarati o narodnooslobodilačkoj borbi. Nije bilo slučajeva denuncijacije ili prijavljivanja ustaškoj policiji.

Iz tog vremena ostao mi je u sjećanju jedan događaj iz 1941. kada smo se drug **Ivan Krkač** i ja biciklima prebacivali iz Zagreba i došli do željezničke rampe ^ u Stenjevcu koja je u tom času bila zatvorena. Upravo kad smo stigli do rampe primijetili smo nekoliko automobila u kojima se nalazio Pavelić u pratnji ustaških agenata. Pošto je rampa bila zatvorena, Pavelić je izašao iz automobila a mi smo istodobno pješice zaobilazili rampu noseći bicikle na drugu stranu. Tek tada, kada smo malo bolje pogledali, primijetili smo da je to Ante Pavelić. Imali smo priliku da ga ubijemo, ali se u tom trenutku nismo snašli, jer se na takvu akciju nismo ni pripremali. To je jedan mali detalj za koji smatram da nije na odmet da bude spomenut u ediciji o Zagrebačkom partizanskom odredu.

Također i na području kotara Zagreb-vanjski imali smo već od 1940. vrlo aktivnu partijsku organizaciju u Zaprešiću, gdje je često bilo i moje sjedište. Sekretar te partijske organizacije bio je **Pavao Lončar** a članovi su bili **Vida Tomašković, Marko Čižmek, Đuro Ostreš, Vid Čunjko** radnik u tvornici suhomesnate robe u Zaprešiću i **Šetinc,** postolar iz Šibica. Također 1941. imamo partijsku ćeliju u Brdovcu čiji je sekretar bio **Pavao Belohan.** On je bio namješten kao sluga kod ustaše Janekovića a radio je i poslove vincilira u njegovom vinogradu i klijeti.

Od članova te ćelije po prezimenu se sjećam samo **Nikole Slatkovića** i **Živodera,** zanimanjem kovača, koji je imao kuću blizu Janekovićeve klijeti, dok se prezimena ostale dvojice ne mogu sjetiti. U Brdovcu je postojala još jedna partijska ćelija koju smo zvali Brdovec »dva«. Nadalje sjećam se, da su na tom području postojale još partijske ćelije u Drenju, Senkovcu i Harmici. Ove partijske ćelije nisu imale jednak broj članova, on se kretao od 3 do 8 članova KP. Aktivnost ovih partijskih organizacija bila je jednaka kao i svih ostalih — pripremanje naroda na oružani ustanak, stvaranje odbora Narodnooslobodilačkog fronta i narodnooslobodilačkih odbora. Ti su NOO-i već u ljetu 1941. aktivno djelovali kao organi vlasti. Iako je njihovo djelovanje bilo polulegalno ustaše nisu mogli da na cijelom području Brdovca uspostave svoju općinsku vlast. Navedene partijske organizacije su također imale zadatak da osiguraju prijelaz na »kanalu« za prebacivanje ljudi preko Save, na skeli kod sela Dren je, tako da smo od tada mogli prelaziti sa područja Brdovca na područje kotara Samobor. Na taj smo način uspostavili »kanal« i kontakte između partijskih organizacija kotara Samobor sa organizacijama u Zaprešiću, Brdovcu i Podsusedu.

Godine 1941. postoje partijske organizacije i na području općine Pušća. One su bile usko vezane sa organizacijama u Jakovlju, na području kotara Stubica, koje su također spadale pod partijsko rukovodstvo Mjesnog komiteta Zagreb, i to preko mene koji sam bio zadužen za Zagreb-vanjski. Na tom području partijskim organizacijama rukovodi još od prije rata **Josip Tucman — Crni.**

Na području kotara Klanjec, koji je jednim svojim dijelom također spadao pod Mjesni komitet Zagreb, već 1941. imali smo partijsku organizaciju u selu Dubrovčan, u koju je spadao i jedan član Partije iz Velikog Trgovišća pošto tamo nije bilo više članova partije. Također je postojala ćelija u selu Pljuska. Iako na području kotara Klanjec nije bilo više partijskih organizacija treba reći da smo tamo imali veliki broj simpatizera, naročito u samom Klanjcu, Dubrovčanu, Strmcu i Pljuski. U Zagorskim Selima 1941. godine živio je **Krsto Iveković** i njegova žena **Katica** koji nisu bili članovi Partije, ali su na tom području razvijali veliku aktivnost za narodnooslobodilački pokret. Njihovo je djelovanje išlo sve do Pregrade, gdje još nismo imali partijske organizacije.

Na području kotara Velika Gorica imali smo 1941. partijsku ćeliju u selima: Kuće, Ščitarjevo, Pleso, Bukevje, Jakuševac, Velika Mlaka, Velika Gorica, Turopolje, Strmec i Košnica. U drugim selima imali smo po jednog člana Partije koji je pripadao jednoj od navedenih partijskih organizacija. Tako smo došli u mogućnost da u Velikoj Gorici formiramo Kotarski komitet Partije čiji je sekretar bio **Josip Mikulčić.** Taj je komitet formiran u lipnju 1941. Članovi komiteta bili su, osim **Mikulčića, Josip - Čužić, Antun Cvetkovič, Milan Lovreković, Zorko** iz Buševca i **Zoričić.** ,

Na području kotara Samobor imali smo partijsku organizaciju u selu Novaki čiji je sekretar bio **Pavao Videković — Ivan.** Imena četiriju članova ove partijske organizacije ne sjećam se. Već 1941. također smo imali partijsku ćeliju i u selu Horvati, gdje je sekretar bio **Tomo Pipić** a članovi njegov brat **Ignac** i **Lovrić Vinko** iz Rakovog Potoka. Partijske ćelije 1941. imali smo i u selima Strmec, Rakitje, Sv. Martin, Okić i u Samoboru.

Od partijskih organizacija Podsused, Vrapče, Zaprešić, Brdovec, Pušča-Kupljenovo i Jakovlje formiran je u svibnju 1941. godine Kotarski komitet Zagreb-zapadni i Samobor za čijeg je sekretara postavljen **Josip Tucman — Crni.**

Partijska ćelija u Sesvetama osnovana je prosinca 1941. godine a sastavljena je uglaynom od radnika zaposlenih u tvornici braće Badel. U toj organizaciji radi **Ivan Kovačić** i njegova žena **Ljubica, Leopold Kovačić, Marijan Badel** i **Joža Gaži.**

Sjećam se da su toj organizaciji pripadali i **Silvo Pelzl** koji je stanovao u Dubravi te **Ivan Janeš** postolar iz Degidovca. Sekretar ove organizacije bio je **Milan Polimac.** Aktivnošću ove partijske organizacije osnovan je 1941. narodnooslobodilački odbor i odbor narodnooslobodilačkog fronta za čitavo područje' Sesveta. Osnivačka konferencija održana je u kući **Filipa Lakuša** u Sesvetama. U odbore narodnooslobodilačkog fronta, osim radnika, ulazili su seljaci, dotadanji pristaše Hrvatske seljačke stranke, pa čak i vođe »seljačke zaštite« kao što je **Joža Popović** iz sela Simunčevec. On je prije toga bio komandant puka seljačke zaštite za kotar Sv. Ivan Zelina. Na području Sesveta formirana je još jedna partijska ćelija 1941. u kući **Ivana Strancarića.** U njoj su bili vezani osim **Ivana Strancarića,** mlinar **Tupek** iz Sesveta i **Vid Filipović** željezničar.

Pošto sam bio zadužen za vanjsko područje Zagreba to sam na jednoj sjednici Mjesnog komiteta Zagreb dobio zadatak da još energičnije nastavim rad na osnivanju novih partijskih organizacija te općinskih i kotarskih komiteta.

Jednog dana pozvao me drug **Vlado Bakarić** i tražio da ga izvijestim kako stojimo s organizacijama te koliko ima općinskih i kotarskih komiteta u okolici Zagreba. Nakon što sam mu dao iscrpan izvještaj, sjećam se da mi je rekao: »Sada je sazrela situacija da idemo na osnivanje Okhižnog komiteta Zagreb. **Konspirator** će biti sekretar pošto ti nisi član CK, a prema odluci CK sekretar Okružnog komiteta mora biti član CK. Ti ćeš primiti dužnost organizacionog sekretara Okružnog komiteta Zagreb«.

Nakon toga je drug **Bakarić** zatražio od mene prijedlog za članove Okružnog komiteta u koji sam predložio **Josipa Tucmana, Pavla Lončara, Pavla Belohana, Ivana Krkača, Jožu Mikulčića, Tomu Pipića i Milana Lovrekovića,** koji je bio zadužen po SKOJ-u. Tako je došlo do formiranja Okružnog komiteta Partije za okrug Zagreb, u studenom 1941. na konferenciji u selu Novaki, kod Samobora u kući **Pavla Videkovića.** U komitet su ušli svi predloženi drugovi. Od tada je Okružni komitet Zagreb preuzeo rukovođenje partijskim organizacijama koje sam ranije naveo.

Prva partijska organizacija u kotaru Sv. Ivan Zelina osnovana je 1940. u selu Šašinovec. Imala je 4 člana i to **Marijana Kos — Ruqaka, Martina Popovića, Tomu Polanca** i **Lojza Peršuna.** Iako u prvoj polovini 1941. na području tog kotara nema više nijedne partijske organizacije, moram reći da smo tamo imali priličan broj simpatizera kod kojih sam često navraćao i razgovarao. Među njima su **Katica Antolković** koja je tada bila predsjednica ogranka Seljačke sloge u selu Hrastje. Sa tog područja poznavao sam i **Antuna Beničkog** koji je radio u Zagrebu, u »Ventilatoru«. Početkom druge polovine 1941. u Hrastju je oformljena ilegalna marksistička grupa, koja je preko Benički Antuna bila povezana sa partijskom organizacijom u »Ventilatoru« u Zagrebu. Ja sam od organizacije u »Ventilatoru« preuzeo vezu i rad s grupom sredinom druge polovine 1941. Budući je grupa bila veoma aktivna i imala značajne rezultate na organiziranju NOP-a, primio sam članove grupe Antolković **Stjepana-Šimunjka, Antolković Franju,** Benički Matu i **Čegec Franju** u članstvo KP 23. prosinca 1941. Ta ćelija u Hrastju bila je druga ćelija KP u kotaru.

Također je osnovana partijska ćelija u Belovar Moravču čiji je sekretar bio Hirg, postolarski obrtnik iz Zagreba, koji je odselio u Belovar Moravče. Budući sam sa njime bio u neprekidnom kontaktu, stavio sam mu u zadatak da mi kaže koji su tamo sve simpatizeri Partije, i da ćemo prići formiranju partijske ćelije. On se složio i povezao me sa ljudima koje ja lično ranije nisam poznavao, ali nakon razgovora i rasprava sa njima o Komunističkoj partiji i narodnooslobodilačkoj borbi trojica od njih primljena su u Partiju.

Time smo na području kotara Sv. Ivan Zelina imali tri partijske ćelije. Jedna sa 4 člana bila je u selu Šašinovec, jedna sa 4 člana u Hrastju i jedna u Belovar Moravču sa 4 člana. Nakon toga smo krajem siječnja 1942. pristupili formiranju Kotarskog komiteta partije za kotar Sv. Ivan Zelina za čijeg je sekretara postavljen Stjepan Antolković — Šimunjko.

U jesen 1941. započeli smo sa pripremama za formiranje Okružnog komiteta SKOJ za okrug zagrebački koji je formiran u Sesvetama u prosincu 1941. godine. U taj Okružni komitet ušli su drugovi: Albin Kovačić, Milan Lovreković, Marijan Badel, Marijan Kos — Ručak, i Drago Peruško — Janko.

Vlado Prišlin postao je sekretar Općinskog komiteta partije za općine Podsused, Vrapče i Stenjevac. To je bio jedan Općinski komitet koji postoji već od polovice 1942. kao što je postojao u Zaprešiću, Brdovcu, Samoboru i Pušći, odnosno Kupljenovu od 1941.

U Čučerje i Markuševcu formirane su dvije partijske ćelije. Spominjem da su u partijskoj ćeliji u Markuševcu pored ostalih — članovi bili Štef Šelendić, njegov brat i njegova majka Jelka Šelendić. Te partijske organizacije bile su vrlo aktivne te su počele odmah osnivati organizacije narodnooslobodilačkog fronta a Šelendićka je organizirala Antifašistički front žena. Osim toga, župnik u Markuševcu, u razgovoru sa mnom, također je pristao da bude član narodnooslobodilačkog fronta, ali pod uvjetom da to drugi ne znaju. Razumije se da sam mu ja zagarantirao potpunu tajnost. On je rekao da mu je na sastanke narodnooslobodilačkog fronta teško dolaziti jer je on mjesni župnik i pošto ga svi mještani poznaju da bi to bilo previše uočljivo za neprijatelja. Ovaj župnik bio je uvijek spreman da mi stavi na raspolaganje stan u njegovom »farofu«, što sam obilno koristio. Takvo je bilo stanje Partije 1941. i početkom 1942. Nakon što smo formirali Okružni komitet i osnovali nove partijske organizacije te učvršćivali postojeće, i kako se narodnooslobodilački pokret pod rukovodstvom Komunističke partije u ovim krajevima počeo razvijati, došlo je do izvjesnih organizacionih promjena. U veljači 1942. područje kotara Stubica izdvojeno je iz područja okruga Krapina i potpada pod Okružni komitet Zagreb. Tada za člana OK sa tog područja dolazi Pavle Zukina.

Ja sam ostao organizacioni sekretar Okružnog komiteta partije za okrug Zagreb do 1. studenog 1942, kada sam otišao sa ovog područja jer me je tadašnji Glavni štab Narodnooslobodilačke vojske Hrvatske bio imenovao za zamjenika političkog komesara II operativne zone, koja je obuhvaćala teritorij od sjevera, od Mađarske granice na jug do rijeke Kupe, uključujući i Žumberak, te od istoka, od rijeke Ilove na zapad do granice Hrvatske i Slovenije, uključujući Moslavinu i Kalnik te Prigorje i Zagorje.

U kolovozu 1942. došao je u Zagreb kao izaslanik Vrhovnog štaba Narodnooslobodilačke vojske i partizanskih odreda Jugoslavije i član CK KPJ Ivo Lola Ribar, sa ovlaštenjem da ispita kakva je situacija u ovom dijelu Hrvatske u pogledu razvoja narodnooslobodilačkog pokreta i borbe, i da na temelju uočenog stanja poduzme organizacione mjere u Partiji i u vojnim jedinicama NOV. U kolovozu 1942. Ivo Lola Ribar izdaje u ime Vrhovnog štaba jednu naredbu kojom je za komandanta II operativne zone postavljen Ivan Krajačić — Stevo, koji u naredbi nosi pseudonim Stevo Verdić, a za političkog komesara Marko Belinić, koji u naredbi nosi pseudonim Marko Stubičanec, tj. ja.

Početkom 1942. odlukom Povjerenstva CK KPH za sjevernu Hrvatsku i Okružnog komiteta Partije za okrug Zagreb pristupili smo formiranju prvog Zagorskog partizanskog odreda. U Odred su ušli članovi Partije i SKOJ-a iz Zagreba i okolice koji zbog ustaškog terora i stalnih progona nisu mogli djelovati u svojim mjestima te oni članovi Partije i SKOJ-a koji su već od početka 1941. prešli u ilegalnost. Većina tih drugova bili su mladi radnici i seljaci iz Zagreba i njegove neposredne okolice. Od njih je formirana jedinica koju smo službeno nazvali bataljon »Matija Gubec«. Ovaj prvi Zagorski odred, odnosno bataljon »Matija Gubec« formirali s m o ' u Brdovcu, ožujka 1942. Samo formiranje obavljeno je u klijeti ustaškog doglavnika Janekovića u Brdovcu, gdje je kao radnik bio namješten član KP Pavao Belohan. Stalnom aktivnošću partijskih organizacija u gradu Zagrebu te partijskih i skojevskih organizacija okruga Zagreb, koje su radile na dobrovoljnoj mobilizaciji članova Partije i SKOJ-a za NOV, bataljon »Matija Gubec« brzo je narastao na 120 boraca. Tada smo ga podijelili na čete, odnosno vodove, kako smo to onda spominjali u službenim izvještajima. Jednu četu prebacili smo na područje kotara Stubica, a jedna četa je ostala na području Zaprešić, Brdovec, Pušća i Klanjec. Sa ovim četama odnosno bataljonom »Matija Gubec« već krajem marta i početkom aprila 1942. imali smo nekoliko značajnih vojnih akcija koje su imale i veliki politički efekat među narodom ovog kraja. To su naročito bile, akcija zapljene 42 komada karabina u Općini Brdovečko Prigorje, koju je izvršila 1. četa i napad na žandarmerijsku stanicu u Donjoj Stubici, koju je izvršila 2. četa.

ANTE DOBRILA

PRVI ZAGREBAČKI PARTIZANSKI ODRED

Po okupaciji Zagreba od njemačkih vojnih jedinica i uspostavom tzv. NDH, zagrebački proletarijat na čelu sa svojom KPH stupa odmah u akciju.

Radi sprovođenja partijskih direktiva, PK SKOJ-a za Hrvatsku stupa odmah u akciju i 17. travnja 1941. organizira sa

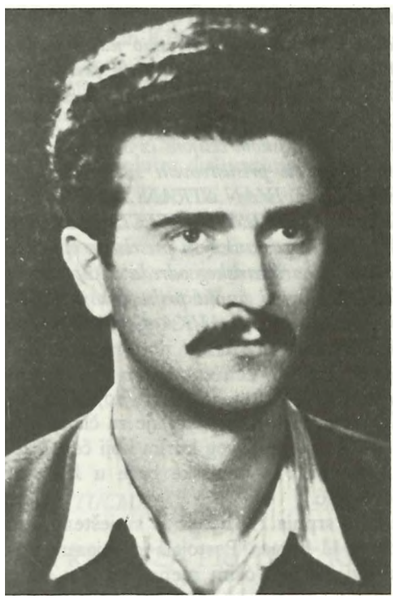

Ante Dobrila — Vivere

MK SKOJ-a grada Zagreba proširene sastanke mladih komunista s rukovodstvima međumjesnih odbora omladinskih društava grada Zagreba, međustrukovnog odbora sindikalne omladine, srednjoškolskog i sudentskog komiteta SKOJ-a. U tim novim uvjetima rada odmah se prelazi na formiranje udarnih grupa u Zagrebu i bližoj okolici, vršenje sabotaža, prikupljanje oružja i vojne opreme.

Revolucionarna djelatnost Partije i SKOJ-a u prvim mjesecima okupacije Zagreba je velika. Mnogi istaknuti omladinski rukovodioci morali su se povući u ilegalnost. Drugovi Rade Končar i Vladimir Bakarić stavljaju u zadatak Joži Vlahoviću i Radi Vlkovu da od tih kompromitiranih drugova formiraju partizanski odred. Do polovine lipnja 1941. bilo je predviđeno da u odred uđu drugovi: Slivestar **Pelei,** Ante Dobrila, Branko Špalj, Jandrija Čorković, Zvonko Fürst, Josip Fürst, te još trojica koja su bila povezana sa Zvonkom Fürstom, zatim Marijan Grozaj i Branko Šragelj. Slivestar Pelei određen je za komandira odreda a Ante Dobrila za sekretara, jer su tada sekretari bili zaduženi za partijski i politički rad u odredu.

Slivestar Pelei dobio je zadatak da s Marijanom Badelom organizira smještaj odreda na području Dubrave — Sesvete.

Prva partizanska skloništa nalazila su se kod Marije Mofardin, radnice sa četvero malodobne djece, na Staroj Pešćenici 13. Njoj su pomagali susjedi Ljuba Stefatić i Tošo Žgarec. Drugo sklonište nalazilo se kod Ivanke i Franje Šimunca Maksimirska 54, i u Kušlanovoj 3. Treće sklonište nalazilo se kod Marice Laginje u Ožegovićevoj 17. Četvrto sklonište, koje je bilo izravna spona sa odredom kad se preselio u Dubravu-Sesvete, organizirao je **Joco Đaković,** sekretar MK SKOJ-a, kod drugarice Ankice Mirković — Singer. Tu se sakupljala hrana, lijekovi i oružje za odred a odatle su krenuli i drugovi borci u naš odred.

Tibor Zelinka član MK SKOJ-a imao je zadatak održavanja veze s drugovima koji su se nalazili u strogoj ilegalnosti. Poslije napada na SSSR oni su trebali biti prebačeni u okolicu Zagreba na relaciji Dubrava-Sesvete.

Drug Ivan Kuzmiak član partijske ćelije Dubrava u svojim sjećanjima o formiranju odreda iznosi:

»Kao i sve ostale i naša je ćelija otpočela s pripremama za ustanak i u tom cilju sakupljali smo oružje. Skladište nam je bilo u gostionici Božidara Dobrićevića — Silvijevog strica — u sadašnjoj ulici Prosinačkih žrtava. Tu smo imali tri pištolja i dvije bombe, a u stanu porodice Turković sakrivali Smo jednu pušku. Nedugo iza napada na SSSR dobili smo zadatak da pristupimo pripremama za formiranje partizanske grupe koja bi iz Zagreba otišla na obližnji teren. S tim u vezi naša ćelija stupila je u vezu i održala zajednički sastanak s partijskom ćelijom iz Sesveta u kući Slavka Gmajnića. Ovom sastanku prisustvovali su MARIJAN BADEL, LEOPOLD KOVAČIĆ i IVAN STRANCARIĆ iz Sesvetske ćelije a iz ćelije Dubrava, SILVESTAR PELCL, JOŽA KEFEČEK i IVAN KUZMIAK. Na sastanku su pretresena najvažnija pitanja kao što su smještaj partizanskog odreda iz Zagreba i organizacija prehrane boraca. Glavni punkt prikupljanja zagrebačkih partizana bio je određen kod SLAVKA GMAJNIĆA a pomoćni kod susjeda VIKTORA PEĆNIKA.«

Pri kraju lipnja 1941, umjesto Tibora Zelinke s kojim je bila veza prekinuta, PK SKOJ-a za Hrvatsku određuje za člana MK SKOJ-a **Stjepana Bencekovića.** Za prvog kurira koji će održavati vezu između'MK SKOJ-a i partizanske baze u Dubravi određen je **Jandrija Čorković.**

Krajem lipnja i početkom srpnja 1941. bilo je smješteno kod Slavka Gmajnića u Dubravi, 11 boraca. Postojala je bojazan provale odreda i zato su se svi drugovi osim mene vratili u staru bazu u Zagreb.

U međuvremenu dolazi do kerestinačke akcije noću između 13/14. srpnja 1941. i ustaška hajka se usmjeruje na odbjegle komuniste. U tom vremenu svi prilazi gradu bili su blokirani i pojačane su ustaške straže na svim mitnicama pa tako i na mitnici Zagreb-Dubrava.

Nekoliko dana nakon kerestinačke akcije uspijevaju se prebaciti u partizansku bazu kod Gmajnića Jandrija Čorković i Branko Špalj. Čorković provjerava prijelaz preko mitnice u Dubravi i odlučeno je da se pripadnici odreda koji su krenuli u Zagreb, ponovno vrate.

Odred se najprije smjestio u Suhom Potoku. Hrana za borce kuhala se kod Viktora Pećnika a nju su u odred donosili njegovi sinovi — Oto i Vilim.

Pored brige za snabdijevanje odreda koju vodi MK SKOJ-a u Zagrebu, brigu vodi i partijska organizacija u Sesvetama uz lično angažiranje Marijana Badela.

U Zagrebu nam je ostala centralna baza kod drugarice Anice Mirković — Singer kod koje se okupljaju borci koji trebaju ući u naš odred.

Oružje, municiju, odjeću, obuću, hranu, sanitetski materijal i druge potrepštine prevoze iz Zagreba do naše baze Viktor, Oto i Vlim Pećnik a njima pomaže i Jakob Joas sa svojim učenicima u privredi. Neke pošiljke prati i Joco Đaković sekretar MK SKOJ-a.

Iz Sesveta odred su snabdijevali sa svim potrepštinama Marijan Badel, Ivan Strancarić, Duka Polimac, Leopold Kovačić, Josip Bene — Moser, Jože Gaži, Josip Kolar — Matek, Dragutin Plašć s bratom, Lojzek i Ivan Dikmić, Stipe Matošić i drugi.

Kad se odred povukao u šumu prema Divjači, vezu su održavali i snabdijevali ga Vjekoslav Ivanuš, Josip Cmčević, Polda Kovačić i Josip Bene — Moser. Jože Ivanuš s Milanom Polimcem dopremali su kruh za odred iz Zagreba. Oružjem i municijom odred su pored drugova iz Zagreba snabdijevali i drugovi iz Sesveta.

Naš odred sačinjavali su pretežno mladi komunisti koji nisu znali rukovati oružjem. U tu svrhu bila im je potrebna vojnička obuka koju je predavao Đuro Mirković kao najiskusniji poznavalac vojne taktike i strategije. U slobodno vrijeme radilo se na političkom uzdizanju. U Suhom potoku iskopan je bunker radi sklanjanja vojne opreme i hrane.

Kako nismo mogli ostati u potpunoj konspiraciji odlučili smo se povući u šumu Divjaču kraj sela Novoselec. Tu smo ostali neko vrijeme radi definitivne pripreme za napad na benzinske rezervoare u Sesvetama koji smo trebali izvesti uz pomoć drugova iz Dubrave i Sesveta.

U to vrijeme bile su raspisane tjeralice, za odbjeglim komunistima iz ustaškog logora Kerestinec, za učesnicima napada na sveučilišnu ustašku vojnicu/kod Botaničkog vrta u Zagrebu (4. kolovoza 1941), kao i za drugim ilegalcima a za prokazivanje naših drugova bile su predviđene i novčane nagrade.

Nekoliko dana prije mog dolaska u Sesvete ustaše su se spremale za veliku proslavu u Belovar-Moravču. U tu svrhu iskitili su selo zastavama i parolama. Član udarne grupe iz Šašinovca **Marijan Kos** tokom noći u osvit te proslave priredio je ustašama iznenađenje napisavši na njihovim transparentima i po kućama parole »zločinci, krvoloci, izdajice«. Josipa **Granđu** drugog su dana prilikom hapšenja ustaški meci izrešetali. Marijan Badel doznaje da su uhapšeni članovi te udarne grupe **Marijan Kos — Ručak** i **Slavko Mitak** te odmah hita u Zagreb sa Brankom Badelom i šoferom Josipom Bencom da izvijesti Radu Vlkova. U kuću uđoše najprije Marijan Badel i Bene. Tu su već agenti vršili pretres stana Rade Vlkova. Uhapsili su Marijana Badela, Radu Vlkova, Benca i Vanču Marinova i sproveli ih u zatvor. Bene je uspio u času hapšenja obavijestiti Branka Badela da ih ustaše hapse, koji je poduzeo mjere za njihovo spasavanje iz zatvora.

Naš odred trebao je izvršiti akciju na skladište avionskih bombi, eksploziva i upaljača u Sopnici, na dvije betonske cisterne pune avionskog benzina na Badelovom Brijegu, te napad na željezničku stanicu Sesvete gdje se nalazila benzinska pumpa za odvoz i dovoz benzina u cisternama. U toj akciji trebalo je sudjelovati 20 drugova iz Badelove tvornice i nekoliko drugova iz Dubrave. Akcija na ove objekte trebala se izvršiti noću 20.

kolovoza 1941. Međutim neprijatelj nas je iznenadio 19- kolovoza 1941. i opkolio. Razvila se borba u kojoj je učestvovalo nas osmero a potrajala je oko pola sata. Jednog žandara smo ubili a drugog ranili. Od ubijenog žandara uzeli smo pušku i drugu vojnu opremu. Zatim smo odlučili da uzmemo i ostalu našu spremu u bazi ali nastalo je puškaranje pa smo bili uvjereni da dolazi pojačanje neprijatelju. Seljaci su bili radosni i pitali nas kuda krećemo a naš odgovor je bio: »Na Sljeme a odatle ćemo krenuti da pripucamo na Pavelića«.

Poslije ove borbe sa žandarima naš pravac kretanja bio je Dobrodol — Markovo Polje — Koplanci, šuma Mokrice. Izbili smo na cestu Zagreb — Varaždin i u toku noći stigli u kašinske vinograde gdje smo predahnuli. Seljacima koje smo susretali tumačili smo da smo narodna vojska i da se borimo protiv stranih zavojevača i domaćih izroda — ustaša. U zoru prošli smo pored Cerja i smjestili se u kukuruz na parceli zvanoj Hrastek, vlasništvo Mate Bojničića iz sela Drenčeca. Ona nas je prvi snabdio sa hranom.

Druge noći smjestili smo se kod sela Graberje a u zoru prošli smo selom i pjevali borbene pjesme kao i našu omiljenu partizansku:« Po šumama i gorama naše zemlje ponosne, idu čete partizana, slavu borbe pronose...-«.

Kod Prikraja imali smo ponovni sukob sa žandarmerijom te smo iza te bitke preplivali Lonju i krenuli u pravcu Bjelovara. Na putu prema Bjelovaru u Prgomelju uhvaćeni su drugovi Silvije Pelei i Zvonimir Komarica a drugog dana u jednom drugom selu uhvaćen je Branko Špalj.

Šestog dana u zoru, poslije bitke sa žandarima u šumi Divjači stigli smo u selo Podgorce gdje je živjela majka **Petra Biškupa — Vene.** Tu smo uspostavili vezu sa Bjelovarskim odredom.

Pojava partizana na ovom području, gotovo u samom Zagrebu, izazvala je u ono doba pravu konsternaciju među ustašama a u redovima simpatizera Partije i antifašista radoet i oduševljenje, dajući im nov podstrek za daljnji još intenzivniji agitacionopolitički rad među stanovništvom i za nove napore oko ubrzanja priprema za oružanu borbu.

O strahovanju ustaša od pojave ove relativno male grupe partizana najbolje govori raspisana tjeralica u kojoj ustaški veliki župan »Velike župe Prigorje« plaši, podmićuje i prijeti svima koji bi nešto znali ili imali kakvu vezu sa tom »četničko-komunističkom bandom« — kako su ustaše nazivali naš Prvi zagrebački partizanski odred.

PROZIV BORACA PRVOG ZAGREBAČKOG ODREDA »SILVESTAR PELCL«

1. **Silvestar Pelei,** komandir odreda, elektromehaničarski radnik. Aktivni učesnik u sindikalnom revolucionarnom pokretu. Predratni član SKOJ-a i KPJ. Zbog svoje revolucionarne djelatnosti izveden pred sud za zaštitu države 1936, s drugaricom **Raušević, Markom Belinićem** i drugima. Uhvaćen kao komandir odreda sa **Zvonimirom Komaricom** u selu Prgomelju. Silvestar Pelei osuđen je na smrt strijeljanjem i ustaški su ga krvnici 11. veljače 1942. pogubili u Maksimiru kraj Zagreba.

2. **Jandrija Čorković,** borac, student filozofije. Kao skojevac izbačen je iz učiteljske škole u Banja Luci. Sa Školovanjem nastavlja u Zagrebu gdje završava učiteljsku školu i nastavlja sa revolucionarnim radom u SKOJ-u i kao član KPH. Poslije izvršene akcije na žandare probija se u Zagreb. Na relaciji Sesvete-Dubrava uhapšen je [1] od ustaša i strijeljan rujna 1941. u Zagrebu.

3. **Zvonko Fürst,** borac učenik III razreda srednjotehničke škole u Zagrebu, član SKOJ-a od 1941, kandidat za prijem u KPH. Uhvaćen na ilegalnom radu u Zagrebu. Strijeljan u jesen 1941. u Zagrebu.

4. **Josip Fürst,** borac, učenik, član SKOJ-a od 1940. Poginuo u Žumberku u jesen 1941.

5. **Branko Spalj,** borac, student veterine. Predratni član SKOJ-a i KPH. Uhvaćen od domobrana kada je išao na izviđanje u jednom selu kod Bjelovara. U Bjelovaru je osuđen na smrt. Pomilovan je na deset godina robije. Nakon uspješnog bijega iz bjelovarskog zatvora uhvaćen je i strijeljan po ustašama 13. 3. 1942.

6. Rudolf Rajman, borac, električar. Rezervni avijatičar. Uhvaćen 12. 9- 1941. interniran u Jasenovac gdje je 16. 5. 1942. ubijen.

7. **Đuro Mirković — Čića,** borac, soboslikar, u partizanima diverzant. Poginuo na Kordunu 1943.

8. **Josip Fistrić,** borac, soboslikar, predratni član SKOJ-a. Uhvaćen u listopadu 1941. Strijeljan u Dotršćini u studenom 1941.

9- **Branko Šragaj,** borac, učenik, predratni skojevac. Poginuo kao borac Prvog zagorskog partizanskog odreda 25. 4. 1942.

10. **Branko Svagelj,** borac, daljni podaci nepoznati.

11. **Petar Biškup — Veno,** borac, soboslikar. U SKOJ-u i Partiji od prije rata. Poginuo kao komandant 32. divizije X korpusa zagrebačkog u činu potpukovnika veljače 1945. Proglašen narodnim herojem

12. Marijan Grozaj, borac, učenik III razreda srednjotehničke škole u Zagrebu. Politkomesar 18. brigade XII divizije. Umro od tifusa 1945.

13. Ivan Kuzmiak, borac, zidarski radnik. Predratni član Partije. U toku NOB-e nalazio se na raznim dužnostima. Umro.

14. **Zdravko Pećar — Marijan,** borac, učenik, predratni skojevac.

15. **Zvonimir Komarica,** borac, učenik srednjotehničke škole. Predratni skojevac. Aktivista među srednjoškolskom omladinom. Član KPH. Učesnik u oslobađanju zatvorenih komunista u logoru Kerestinec. Učestvuje u borbama sa ustašama poslije bijega iz Kerestinca. Uhvaćen sa Silvestrom Pelclom. Osuđen na 10 godina robije, zatočen je u Lepoglavi do srpnja 1943. kada slavonske jedinice NOV oslobađaju zatočenike. U NOB-i na raznim vojnim dužnostima. Živi u Zagrebu.

16. **Ante Dobrila,** sekretar-politkomesar odreda. Privatni namještenik. Predratni član SKOJ-a i Partije. U toku rata nalazi se na partijskim i vojnim dužnostima. Živi u Opatiji.

17. **Jožica,** neutvrđenog prezimena, borac, stolar, član SKOJ-a Nakon probijanja prema Bjelovaru upućen na izviđanje u Vrbovec gdje je nestao i daljnja sudbina nepoznata.

18. Osim njih u odredu su bila još trojica boraca čija se imena nisu mogla utvrditi i ne zna se njihova sudbina. Sva trojica bili su predratni članovi SKOJ-a i kandidati za prijem u Partiju.

JOSIP TUCMAN CRNI

PRIPREME ZA PRIHVAT KOMUNISTA IZ LOGORA KERESTINEC

Sjećajući se dana iz 1941. mogu reći da je Komunistička partija imala vrlo jak utjecaj i da je ovladala područjem zapadnog dijela kotara Zagreb, a naročito u selima Brdovec, Pušća, Kupljenovo, Pljuska i drugim. Ja sam kao partijski funkcioner radio 1941. ne samo na području kotara Zagreb već i na istočnom dijelu kotara Klanjec i zapadnom dijelu kotara Donja Stubica. Velikom aktivnošću članova Partije već 1941. osnovano je na spomenutom području 6 partijskih organizacija i to u Luki i Jakov-

Iju, a također i više skojevskih grupa koje su vrlo aktivno radile na organiziranju narodnoosl'obodilačkog pokreta.

Nakon hapšenja istaknutih rukovodećih članova KP u Zagrebu, travnja 1941. koje su ustaše zatočili u logoru Kerestinec kod Podsuseda, partijske organizacije zapadnog dijela kotara

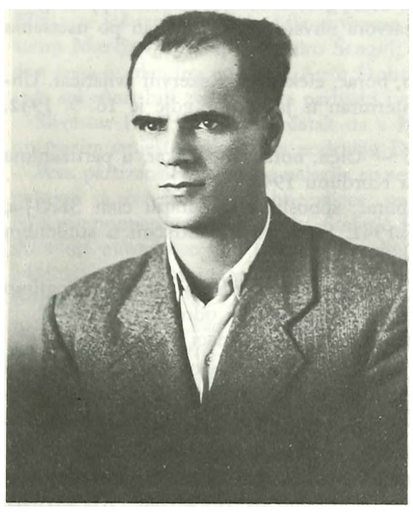

Josip Tucman — Crni

Zagreb dobile su zadatak da prihvate i smjeste na privremeni boravak u svojim selima sve ove drugove, koji će sami izvršiti proboj iz logora, a uz pomoć naših drugova iz vana ostat će u tim selima do odlaska u partizane.

Za organizaciju prihvata i smještaja bili su zaduženi drugovi **Marko Belinić, Karlo Mrazović** i ja. Mi smo izvršili temeljite pripreme sa partijskim i skojevskim organizacijama a smještaj drugova predviđen je u selima Pušća, Kupljenovo i Pljuska, gdje smo imali dobre i pouzdane baze kod naših drugova. Ova su sela bila potpuno na strani Komunističke partije, i već 1941. pripremljena za narodnooslobodilačku borbu, upravo zahvaljujući predratnoj aktivnosti članova Partije iz tog područja, koji su bili zaposleni u Zagrebu. U tim selima zbog toga nije postojala opasnost kompromitiranja i izdajstva naših drugova komunista koje smo ovdje predvidjeli smjestiti.

Oružani proboj drugova iz logora Kerestinec bio je predviđen za utorak 15. srpnja 1941. Mi smo na terenu izvršili sve pripreme za njihovo prebacivanje i sakrivanje po selima. Kada smo mi već izvršili sve pripreme za prihvat, ja sam bio pozvan u Zagreb, u stan moje sestre, gdje je bila stalna partijska veza za prihvat ilegalaca komunista. Tu sam se našao sa drugom **Robom** koji je nastupio sa novim direktivama, u ime Centralnog komiteta KP Hrvatske, te mi je počeo davati nove zadatke u vezi sa probojem odnosno prihvatom drugova iz logora Kerestinec. Tom razgovoru bio je prisutan i **Mirko Vanić. Rob** mi je tada rekao da je naredio da se drugovi moraju probiti iz logora već u nedjelju 13. srpnja, a ne u utorak 15. srpnja, kako je to ranije odlučeno, i da je u vezi sa tom promjenom poslao neke drugove u logor koji su to trebali prenijeti zatočenim drugovima.

Nakon sastanka sa **Robom** ja sam se vratio na svoj teren. Na podnožju Zagrebačke gore, kod Susedgrada, sastao sam se sa drugovima **Karlom Mrazovićem i Markom Belinićem** i upoznao ih sa najnovijom direktivom i promjenom dana proboja zatočenih drugova iz logora Kerestinec. Mi smo tada zajednički ocijenili da nešto nije u redu sa tom najnovijom direktivom, odnosno promjenom dana proboja. U međuvremenu, mi nismo dobili obavijest da su drugovi u logoru Kerestinec prihvatili najavljenu promjenu dana proboja pa smo i dalje pripremali prihvat za već ranije utvrđeni utorak 15. srpnja. I dogodilo se ono što se nije smjelo dogoditi, tj. da su drugovi iz logora Kerestinec ipak izvršili proboj u nedjelju 13. na 14. srpnja, odnosno prema najnovijoj direktivi CK a mi nismo o tome bili na vrijeme obaviješteni. Zbog toga njihov prihvat nije bio pripremljen za taj dan.

Kako smo kasnije saznali drugovi su se sami s oružjem, probili iz logora i razoružali unutarnje i vanjske straže logora i izašli van, no vani ih nitko nije sačekao. Za kratko vrijeme ustaškim stražarima koji su čuvali logor, došlo je pojačanje iz Zagreba. Zbog toga su ustaše većinu drugova pohvatali. Kasnije su strijeljani u Zagrebu. Samo nekolicina se spasila.

9- maja 1941, formiran je zajednički Kotarski komitet za kotareve Zagreb i Samobor. On je djelovao do jeseni 1941, tj. do formiranja Okružnog komiteta KPH Zagreb, koji je osnovan 1. studenog 1941. u selu Novaki kraj Samobora, u kući **Pavla Videkovića.** Osnivačkoj konferenciji prisustvovao je i drug **Vlado Bakarić.** Nakon formiranja Okružnog komiteta nastavili smo sa pripremama naroda za oružani ustanak u òkolici Zagreba.

U siječnju 1942. održana je sjednica Okružnog komiteta KPH za okrug Zagreb. Ja sam na toj sjednici, dobio zaduženje za vojna pitanja i organizaciju partizanskih borbenih jedinica na području okruga Zagreb.

BK. 124

OBAVIJEST BR. 1 POGLAVNIKOVOG UREDA OD 7 KOLOVOZA 1941 GOD. O BJEGSTVU ZATVORENIKA IZ LOGORA KERESTINEC, AKCIJAMA PARTIZANA NA KORDUNU I NAPADU NA USTAŠKU VOJNICU U ZAREBU[1]

KOMUNISTIČKO-ČETNIČKI IZGREDI

Obavijest broj 1.

Oko 10. srpnja o. g. počele su neke engleske krugovalne postaje širiti glas, da će na dan 14. srpnja buknuti ustanak u svim zemljama, koje su se svojedobno bile upustile u rat protiv silama osovine, a koje su bile munjevitom brzinom pobijeđene ili pokorene. Nekoliko su dana te krugovalne postaje pozivale pučanstvo posebice u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj i u balkanskim zemljama, da se priredi i da dne **14.** srpnja na po tim krugovalima dani znak, podigne ustanak.

Neposredno prije 14. srpnja javljale su međutim te krugovalne postaje, da se ustanak odgađa za dan 20. srpnja.

Vjerojatno neznajući za tu odgodu pobunio se je u noći od 14. na 15. srpnja jedan deo zatočenika u zatočeničkom logoru u Kerestincu, i to oko 80 komunista, te je većem djelu istih bilo uspelo
i pobjedi, no slijedećih su dana po državnim organima i seljačtvu pohvatani i predani nadležnim sudovima dočim su neki od njih. davši oružjem otpor, prigodom hvatanja poginuli.

Fotokopirano iz Zbornika Tom V, knjiga 5.

STJEPAN MESIR LUKA

RAZVOJ NARODNOOSLOBODILAČKOG POKRETA U ZAPADNOM DIJELU KOTARA ZAGREB

Iako je u ovom kraju, kao i u cijeloj Hrvatskoj nakon stvaranja stare, versajske Jugoslavije, imala dosta jak utjecaj, Radićeva Hrvatska seljačka republikanska stranka, kasnije Hrvatska seljačka stranka, ipak je narod, zahvaljujući velikom broju radnika iz ovog kraja koji su bili zaposleni u Zagrebu, postepeno uviđao buržoasku politiku građanskih partija i sve se više priklanjao uti-

čaju Komunističke partije Jugoslavije koja se najdoslijednije borila za istinsku slobodu i prava radnog naroda.

Komunistička je partija u selima zapadnog dijela tadanjeg kotara Zagreb imala vrlo jak utjecaj na narod. Kada je počeo građanski rat u Španiji Partija je sakupljala pomoć za otpremanje dobrovoljaca koji su odlazili u tu zemlju u borbu protiv fašizma. Iz našeg sela Pojatno otišao je tada kao dobrovoljac u španjolski građanski rat drug **Stjepan Slatković** koji se 1941. vratio i odmah otišao u NOV. Iz rata je došao kao invalid.

Partijska organizacija osnovana u selu Kupljenovo 1939. brojila je 8 članova. 1940. osnovane su partijske organizacije u Kupljenskom Hruševcu sa pet članova i Pušćanskom Hruševcu sa pet članova te u selu Pojatno sa pet članova. 1941. ove su se organizacije brojčano nešto povećale. Iste godine osnovane su nove partijske organizacije u selima Bregovljana, Gornja Pušća i Trstenik sa po četiri člana KP.

1940. osnovana je partijska organizacija u Zaprešiću sa pet članova, zatim su iste godine osnovane dvije partijske organizacije u Brdovcu koje su se nazivale ćelije Brdovec I. i Brdovec II. Svaka je imala po pet članova. U selu Šibice osnovana je partijska ćelija sa četiri člana, dok u selu Prudnice postoji partijska ćelija sa pet članova još od 1937.

Na području zapadnog dijela kotara Zagreb već od 1939- po zaduženju Partije, među narodom djeluju drugovi **Josip** Tucman i **Mirko Vanić** a 1941. dolazi i drug Dragutin Saili.

Kada je 1941. Jugoslavija okupirana, sve su navedene partijske organizacije počele prikupljati oružje, municiju i hranu te kopati zemunice na Zagrebačkoj gori, Dubravi i Kupljenovu gdje se to sve trebalo spremiti.

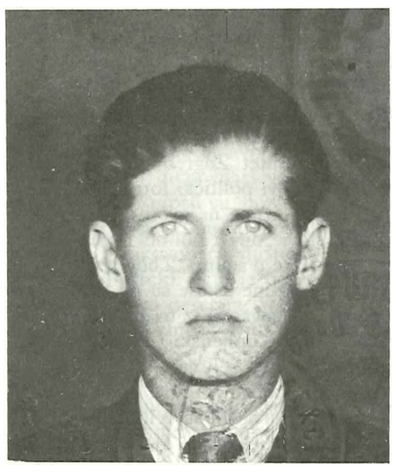

Stjepan Mesir — Luka

Koncem 1941. i početkom 1942. u ovom dijelu Zagórja vršene su aktivne pripreme za dizanje ustanka protiv okupatora. Pripreme su se vršile sa skojevskom, omladinskom i partijskom organizacijom i sa simpatizerima KP s obzirom na to, da su već 1941. takve organizacije na ovom području postojale i aktivno djelovale. Akcije omladinskih i skojevskih organizacija protiv okupatora započele su već 1941. kada su se Nijemci prebacivali sa svojim snagama na Balkan i na Istok. Omladinci su sipali pijesak u ležajeve kotača vagona, pisali parole, rezali telefonske kablove, pilili telefonske stupove i drugo.

U selu Pojatno 1941. skojevska organizacija broji 9 članova a u selu Kupljenovo četiri člana. 1942. osnovana je skojevska organizacija Pušćanskog Hruševca a 1943. Kupljenskog Hruševca. U toku 1941. i početkom 1942. formirane su omladinske i skojevske organizacije u skoro svim selima općine. Pušća.

U radu na razvoju NOP-a čvrsto smo se povezali sa narodom i u našem smo radu imali puno uspjeha, tako da smo 1942. prikupili oko 70 do 80 drugova za bataljon »Matija Gubec«. Oni su bili raspoređeni u četiri voda, odnosno čete, sa potpunim naoružanjem, tj. sa puškama, pištoljima i bombama tako da nijedan borac nije ostao nenaoružan.

> Za formiranje ovog bataljona oduzeto je neprijatelju 1942. u općini Brdovečko Prigorje 42 karabina. Tu akciju je izvršila 1. četa bataljona »Matija Gubec«. Oružje je bilo smješteno u Općini Brdovečko Prigorje a bilo je namijenjeno za naoružanje ustaške pripremne bojne koja do tada, zahvaljujući aktivnom radu članova Partije i SKOJ-a nije osnovana.

Nakon formiranja čete u Brdovcu, prikupilo se nas oko 80 partizana u selu Pljuska, kod Šimunjaka, gdje smo podijeljeni na četiri voda. Vod u koji sam i ja bio određen, dobio je zadatak da ostane djelovati na sektoru Pušća. Nakon rasporeda vodovi su krenuli svaki na svoj sektor. Moj vod je krenuo u Pušćanski Hruševac i smjestio se u samom selu, u zaselku kod Barilovića. Radi veće konspirativnosti vod je za spavanje razdijeljen na tri grupe, tako da je jedna grupa bila u Jarku kod Bzikov, druga u selu a treća u zaselku Barilović, na štali. 8. svibnja 1942, oko 9 sati ujutro, grupa koja je bila na spavanju na štali kod Barilovića, napala je odnosno zapucala na ustaše i žandare koji su joj se približavali. Kad se zapucalo svaka grupa iz svojeg pravca krenula je prema Barilovićima u pomoć našim drugovima jer smo smatrali da su oni napadnuti. Kada smo se približavali zaselku Barilović primijetili smo na brdu kod Storjaka priličan broj ustaša, žandara i civila koji su bili brojčano nadmoćniji od cijelog našeg vòda u kojem je bilo svega 18 partizana..Tada su naši drugovi koji su bili kod Barilovića, zabunom ranili druga Nikolu Kuhadu koji ih je došao obavijestiti da idu ustaše i žandari. Naše rukovodstvo tada je donijelo odluku da Se ne opuštamo u borbu već da se vod prebaci preko Save, Sv. Nedelje i Rakovog Potoka na Žumberak, što je u narednih nekoliko dana izvršeno.

Među nama bilo je također drugova iz ostalih naših općina i sela, n. pr. iz Jakovlja te iz sela preko Save pa iz Brdovca i Zaprešića.

Kada smo mi otišli sa ovim vodom u Žumberak, a nakon stradanja bataljona u Zagorju, na ovom terenu ostao je samo po gdjekoji skojevac, ili član Partije, oni koji nisu bili kompromitirani. Ti su ostali po direktivi Partije da politički djeluju na narod dokle god mogu izdržati. Ali nakon zarobljavanja boraca našeg bataljona u Zagorju, došlo je do velikog izdajstva, tako da su ustaše hapsili svakoga za koga se imalo sumnjalo da djeluje za narodnooslobodilački pokret. Ustaše su tada zaveli strahovit teror nad narodom ovoga kraja. Strašno su tukli i mučili naše zarobljene drugove partizane i pohapšene seljake koji su sa nama radili i pomagali NOP.

Nakon toga su ih, onako isprebijane, upućivali u zatvore i logore.

Ustaše su nakon našeg vojnog poraza na ovo područje postavili za tabornika zloglasnog ustašu Đuru Kajnerta, zvanog Duce, koji je na terenu proveo organizaciju ustaške obavještajne službe i danonoćno upućivao patrole u sela. Te su patrole pretresale svakog čovjeka koji je bilo kuda išao pa je zbog toga rad skojevskih i partijskih organizacija jedno vrijeme zastao. Zbog stalnih ustaških upada u sela i u kuće, koje su oni vršili danju i noću, niti jedna organizacija nije se mogla sastati.

Kratko vrijeme nakon toga se moj vod vratio sa Žumberka natrag, na teren Pušće i Brdovca, sa zadatkom da se ponovno oživi aktivnost NOP-a, u jeku najjačeg ustaškog terora. Moram reći da sve dok nismo stigli na ovaj teren nismo ni znali za sve strahote ustaškog terora nad ovim narodom, što ga je provodio tabornik Kajnert. Održali smo sastanak cijelog voda i sa predstavnicima partijske i skojevske organizacije, NOO-a i Fronte te je donesena odluka da se ustaški tabornik Kajnert uhapsi i strije-

lja. Za taj zadatak određena su trojica drugova iz našeg voda. Postavljena je zasjeda u šumi *Veliki vrh,* kuda se često Kajnert vozio na motorkotaču.'Kajnert, je uhapšen, saslušan, osuđen na smrt i strijeljan zbog svojih zlodjela,zbog masovnog terora i ubojstava pripadnika NOP-a.

Negdje u studenom 1942. naš je vod ponovno došao sa Žumberka na ovaj teren. Tu smo se sastali sa drugom Jurajom Tucmanom — Brkovićem i sa Nikolom Suša — Ilijom, pretresli ponovno cijelu političku situaciju na terenu i počeli obilaziti sve organizacije radi oživljavanja njihovog rada. Zbog stalnih ustaških patroliranja i terora, ljudi se nisu baš rado odazivali na sastanke — svakome je prijetila stalna opasnost hapšenja. Suočeni sa takvom situacijom odlučili smo najprije formirati jednu oružanu jedinicu koja će očistiti teren od ustaša i njihovih agenata. Tako smo formirali partizansku udarnu grupu od sedam drugova čija je prva akcija bila napad na željezničku stanicu Pušća Bistra, u prosincu 1942. na samu staru godinu. U toj akciji zapalili smo stanicu, uništili i pokidali sve uređaje i telefonske veze.

Od tada smo sa tom našom partizanskom grupom izvodili stalne ofenzivne akcije protiv ustaša na ovom području. Ovim smo akcijama neprekidno povećavali grupu pa smo u ožujku i travnju 1943. imali u njoj priličan broj drugova. Akcije naše udarne grupe vršene su svake noći na drugom mjestu. Stalno smo zarobljavali ustaške i domobranske vojnike, napadali manja uporišta, željezničke stanice, rušili mostove i telefonske linije. Time smo onemogućavali neprijateljsku aktivnost i pokrete uperene protiv NOP-a. U našim akcijama bili smo smo stalno povezani sa udarnom grupom iz Jakovlja i Luke te sa udarnom grupom iz Brdovca čiji je komandir bio Stjepan Sutlar. Komandir jakovljanske grupe bio je drug Ivo Poturica. Prvi komandir naše udarne grupe, »Pušćanske«, bio je Juraj Tucman. Ubrzo, nakon prvih akcija i povećanja grupe, za komandira izabran sam ja a Stjepan Turk — Tešo i Drago Perički bili su zamjenici komandira.

Nakon što smo akcijama naših udarnih grupa rasčistili teren od i stasa i domobrana, u proljeće i ljeto 1943. stvorili smo na ovom području poluoslobođeni teritorij, na koji se ustaše i žandari nisu usuđivali prodirati bez velikih snaga.

U toku siječnja, veljače i ožujka 1943, našom stalnom aktivnošću na jačanju NOP-a stvoreni su u svim selima općine Pušća narodnooslobodilački odbori, u manjim selima po jedan a u većim po dva ili tri odbora. Istodobno su formirani odbori Narodne fronte, Omladine, AFŽ-a i SKOJ-a. Proširene su i partijske organizacije, tako da možemo reći da smo sav narod uključili u borbeni front prema neprijatelju. Želim napomenuti da smo našim političkim radom dobro povezali oružane akcije i o svakoj smo, prije izvršenja, temeljito raspravili sa političkim organizacijama. Pri tome smo uvijek jako pazili što narod kaže o pojedinim našim vojnim i političkim akcijama a šta narod osuđuje i što traži da se otkloni kao kakva opasnost i si. Posebno smo vodili računa da prilikom likvidacije ustaških doušnika ne stradaju ljudi kao žrtve ličnih mržnji i si.

Kada su osnovani Zagrebački partizanski odred — rujna 1943. i kasnije Zagorski partizanski odred, naše su udarne grupe uspostavile vezu sa tim odredima i pripremale ili zajedno s njima izvodile napade na pojedina uporišta — rušile željezničku prugu Zagreb — Varaždin, minirale mostove, prekopavale ceste i druge akcije.

Početkom 1944. dobili smo preko naših viših foruma godatke o ustaškim agentima koji su bili zaduženi da obavještavaju i vrše izdajstva saradnika NOP-a na našem području. O njima smo dobili kompletne dosijee sa slikama iz ustaškog ministarstva iz Zagreba. Na temelju tih podataka mi smo. sve te agente pohapsili. Ti su ustaški špijuni imali zadatak da nam prodru u organizacije NOP-a i vrše izdajstva iznutra. Mi smo tu njihovu namjeru već ranije primijetili a kada smo dobili dokaze za to onda smo ih presjekli, onemogućivši njihov daljnji rad.

Koncem 1943. i početkom 1944. na ovaj su teren po zadatku dolazili drugovi iz Vrapča Skanjec i Drago Birač — Gavran te Ivan Kuhta iz Stubice, Katica Jančić — Bistra sekretar KK SKOJ-a iz Marije Gorice te Marijan Kos-Rucak — Mićurin sekretar Okružnog komiteta SKOJ-a Zagreb. U više navrata po političkim zadacima, dolazio je na ovaj teren također Antun Biber — Tehek. Osim njega dolazili su i drugovi Franjo Capali, Mijo Cvetković iz Vrapča, Milan Bađek, Josip Golubić, Franjo Jančić, Pavao Horvatić — Stana i Orsag Nikola — Nacek.

Naprijed pomenute partizanske udarne grupe formirane su po odluci Kotarskog komiteta Zagreb, a u svim akcijama bile su međusobno stalno povezane. Nekako koncem kolovoza, ili početkom rujna 1943,. kada su počele pripreme za formiranje Zagrebačkog odreda odlučeno je da kompletna jakovljanska udarna grupa ide u Odred. Isto je tako otišla u partizane i udarna grupa iz Luke te udarna grupa Prigorje, iz Savske doline. Međutim, naša pušćanska partizanska udarna grupa ostala je na svom terenu, dogovorno sa partijskim rukovodstvom Kotarskog komiteta Zagreb s time da smo stalno primali nove borce koji su u grupi ostali od 14 do najduže mjesec dana a onda smo ih. slali u Zagorski ili Zagrebački odred.

U grupu smo primali omladince skojevce, i vojne bjegunce, sa ovog područja. Kao što sam rekao, u prvo vrijeme ta je udarna grupa vršila stalnu protuofenzivu na ustaške patrole i žandare, razoružavala i svlačila neprijateljske vojnike koji su dolazili kući, napadala manje posade, rušila željezničke pruge i rezala telefonske, stupove i žice. Grupa je također osiguravala diverzantima miniranje pruga i prihvaćala ljude koji su se prebacivali iz Zagreba i odlazili u partizane u Zagorje i Žumberak. Pušćanska udarna grupa ostala je na ovom terenu šve do oslobođenja te je neprestano aktivno djelovala uništavajući neprijatelja i njegove objekte. Kada je na naš teren, na privremeni boravak, dolazio Okružni ili Kotarski komitet Zagreb naša je udarna grupa osiguravala njihov boravak. Svi politički forumi bili su saglasni za stalno postojanje udarne grupe na ovom području kao vojne snage NOP-a, tim više što je ona i politički djelovala na narod i održavala mitinge i sastanke u selima. Zbog velike vojne i političke aktivnosti ove udarne grupe ustaše su na Badnjak, tj. 24. prosinca 1944. došli sa jakim snagama, iz tri pravca, u namjeri da zapale naša partizanska sela Kupljenski i Pušćanski Hruševac. Ustaše su tada napravili u tim selima — osim paljenja kuća — strašan pokolj: klali su i ubijali a i žive ljude — muškarce, žene i djecu bacali u vatru. Pohapsili su veliki broj muškaraca iz tih sela i odveli ih u zatvore i logore. Mogu reći da unatoč ovako velikom teroru kao i onom ranijem, 1942. narod se nije pokolebao u radu za NOB, iako je bio popaljen i porušen, te je nastavio aktivnost u pokretu i u borbi. U narodu je vladalo jedinstvo i jednodušnost u otporu prema okupatoru i ustašama.

Negdje početkom 1944. na ovom se terenu pojavila jedna naoružana pljačkaška grupa koja je, pod imenom partizana, počela pljačkati i ubijati po selima. Sjećam se da su jedne večeri došli kod trgovca Stjepana Reberski i odnijeli mu kože, donova i tekstila, predstavivši se kao partizani. Mi smo odmah, te iste večeri, bili o tome obaviješteni i otišli na mjesto pljačke ispitati cijelu situaciju. Nakon toga krenula je cijela naša udarna grupa u potjeru, ali ih nismo mogli pohvatati jer su se prebacili na drugi sektor, u Prigorje. Mi smo odmah o tome obavijestili Kotarski komitet Zagreb i — koliko sam kasnije bio obaviješten — njih je na istočnom dijelu kotara Zagreb, u Vidovcu, pohvatao Zagrebački odred. Od tada se više nisu pojavljivali. Vođa te pljačkaške grupe bio je neki Micudaj.

U vezi sa pojavom ove pljačkaške bande mogu reći da, kojim slučajem, nije bilo naše udarne grupe da bi se, vjerojatno, na ovom terenu pojavilo više takvih pljačkaških oružanih grupa sa kontrarevolucionarnom sadržinom akcija. Jer, to je bila blizina Zagreba i neprijatelj je sve poduzimao, dakle primjenjivao je i ovakve metode da spriječi širenje NOP-a u okolici Zagreba, u centru okupatorske i ustaške vlasti. Ali narod je na sve te provokacije i na teror neprijatelja ostao nepokolebljiv u borbi za vlastiti opstanak i slobodu.

Naša je udarna grupa u suradnji sa nekoliko civila i šefom željezničke stanice u Pojatnom 1945. razoružala oko tri hiljade Nijemaca koji su se povlačili sa Balkana i stigli na ovo područje. Kada su Nijemci tu stigli* šef stanice i **Mirko Vidak** obavijestili su njemačkog generala, komandanta te jedinice da se ne mogu dalje povlačiti pod oružjem, jer su opkoljeni partizanskim snagama. Njemački general je nasjeo tome triku, jer je na okolnim brdima vidio borce naše udarne grupe i domobranske vojne bjegunce koje smo tog dana mobilizirali po selu da bi pokazali Nijemcima da nas ima mnogo. Nakon pregovora njemački je general naredio svojim vojnicima da polože oružje. I tako je naša udarna grupa sa civilima razoružala tih 3.000 Njemaca. Njemačkog generala naši su drugovi odveli u Zabok, gdje je već bila komanda naših partizanskih jedinica.

Pušćanska partizanska udarna grupa u početku je brojila samo sedam boraca. Od toga smo samo nas dvojica imali partizanske uniforme koje smo dobili u Žumberku još 1942. K nama je došao i drug **Juraj Tucman** koji je prije toga bio uhapšen, pretučen i mučen od ustaša. Došao je na oporavak, odnosno na bolovanje. Nakon osnivanja, grupa se stalno, svakog mjeseca, povećavala, ali čim bi prekoračila 15 — 18 boraca odmah smo jedan broj boraca slali u druge, veće jedinice. Grupa je istovremeno vršila i mobilizaciju novih boraca po selima i otpremala ih dalje u odrede i druge jedinice. Nismo vršili koncentraciju boraca u grupu jer bi ona inače narasla na veliku jedinicu pa bi se jako teško dulje održala na tom terenu. U udarnoj grupi ostavljali smo uglavnom starije borce koji više nisu bili za brze pokrete i duge marševe. Oni borci koje smo upućivali u druge jedinice prošli su, boravkom u grupi, kroz mnoge akcije i vatrene okršaje. Time su postali sposobni da u većoj jedinici preuzmu i rukovodeću dužnost. Tako je to bilo i sa drugom **Dragom Perički.** Kad je došao u Zagrebački odred odmah je primio dužnost desetara, vodnika a kasnije komandira. Mogu reći još i to da smo u svim akcijama koje smo organizirali uvijek vodili računa o čuvanju ljudi i nama nitko iz grupe nije poginuo iako smo se stalno sukobljavali sa ustaškim, domobranskim žandarskim i njemačkim patrolama koje su patrolirale zagorskom željezničkom prugom i cestom. Uspješnosti naših akcija doprinosila je i naša dobro organizirana obavještajna služba. Čim je neprijatelj kretao iz Zaprešića ili kojeg drugog uporišta mi smo odmah dobili obavještenje o jačini neprijateljske jedinice, pravcu njenog kretanja i namjeravanoj akciji. Na taj smo način mogli ha vrijeme ppduzimati protumjere, postavljati zasjede ili se povlačiti ili prebacivati naše borce -na drugi sektor. Imali smo, osim toga, i dobre veze sa svim selima našeg područja, i sa odredima i bataljonima. Mi smo imali takvu organizaciju veza i obavještajne službe da su one bile istovremeno postavljene na dvije i tri linije, pa ako bi neprijatelj otkrio jednu, ili dvije naše linije, uvijek je još jedna ostala neotkrivena.

Na ovom terenu najveći broj napada na neprijateljska uporišta i željezničke stanice imao je Zagorski partizanski odred, odnosno jedan njegov bataljon na čelu sa **Ivanom Skovran,** dok je Zagrebački odred dolazio na ovaj teren radi miniranja i rušenja pruge sa diverzantima. Ipak najveći broj borbi i napada na ustaše i Nijemce vodio je odnosno izvršio na ovom terenu Omladinski bataljon Zagrebačkog odreda, odnosno Zapadne grupe partizanskih odreda Hrvatske.

U kolovozu 1944. Zagorski ili Zagrebački odred imao je zadatak da napadne vlak i željezničku stanicu Pušća Bistra. Sjećam se da je prije ovog napada komandant Odreda uspostavio vezu sa našom udarnom grupom i sa mnom, tražeći od mene vodiča. Ja sam vodiča osigurao i stavio na raspoloženje štabu Odreda cijelu udarnu grupu, s time da je ona držala zasjede na prilazima stanici, s lijeve i desne strane. Ja sam komandantu predlagao mjesto na kojem bi, po mojem mišljenju, bilo bolje sačekati vlak ali on to nije prihvatio navodeći da već ima predviđeno kako će izvršiti zadatak. Ostalo mi je u sjećanju da su oni u ovu akciju pošli tako da su jednog borca obukli u ustašku uniformu i uputili ga na izviđanje u samo ustaško uporište, na željezničku stanicu Pušća Bistra, koju su čuvali žandari. Žandari su uhapsili tog našeg borca, preobučenog u ustašku uniformu. Pošto su primijetili da se partizani koncentriraju na napad javili su to Nijemcima i ustašama u Zabok i Zaprešić i zatražili pomoć. U međuvremenu je naišao vlak. Odred je na nj zapucao i zaustavio ga, ali su u tom času već naišle ustaške i njemačke jedinice iz Zaprešića i Zaboka, brojčano snažnije, i naš se Odred počeo povlačiti prema Lugu.

Okružni i kotarski komitet te partijske i skojevske organizacije ovog područja zahtijevale su da se na ovom sektoru formira jedna jača operativna jedinica koja će tu stalno boraviti i djelovati, i u koju će ulaziti uglavnom omladinci iz ovog područja. Tako je došlo do osnivanja Omladinskog bataljona. Za ovaj bataljon sa ovog sektora prikupilo se oko 20 omladinaca i vojnih bjegunaca iz domobranstva te skojevaca i članova KP. Glavno mjesto koncentracije i formiranja Omladinskog bataljona bilo je u Jakovlju, iz kojeg je sela također u bataljon pristupio veći broj omladinaca.

U omladinski bataljon došlo je također omladinaca iz Bistre i Oroslavlja te istočnog dijela Zagrebačkog kotara. Omladinski bataljon najprije je spadao pod Zagrebački partizanski odred, a kasnije spada direktno pod Štab Zapadne Grupe.

Od većih akcija Omladinskog bataljona ostalo mi je u sjećanju napad na ustaše u Bistri, gdje su omladinci potukli ustašku patrolu. Omladinski bataljon je na ovom terenu izvršio dvije do tri veće akcije, i to su bili napadi na ustaške kolone i patrole, naročito na sektoru Pušća Bistra. Također treba reći da je na ovom sektoru bio jako aktivan diverzantski odred koji je svake noći minirao prugu od Zaprešića do Velikog Trgovišća. Sjećam se da su jedne noći, kolovoza 1944,. diverzanti po željezničkoj pruzi postavili mine na svakih 100 do 200 metara, tako da je nakon eksplozije cijela pruga kroz naše područje bila onesposobljena. Ustaška i njemačka komanda svakog su dana slali lokomotivu prethodnicu sa nekoliko praznih vagona ali su im diverzanti najčešće uspijevali dignuti u zrak lokomotivu: mina je uvijek eksplodirala ispred lokomotive, a ne ispod praznih vagona.

Također mi je ostala u sjećanju jedna akcija Zagorskog bataljona, pod komandom **Jovice Trzuna** iz Vrapča. On je također trebao onesposobiti željezničku prugu na našem području. Toga je dana došao bataljon u Hruševac. Tu se zadržao cijeli dan. Borci su sakupljali pile, krampove i drugi alat koji im je imao poslužiti za rušenje pruge. Tako je, vjerojatno, došlo do izdajstva. O prisustvu Zagorskog bataljona obaviješteni su Nijemci koji su jačim snagama napali naš bataljon. Sjećam se da je jedna grupa Nijemaca išla prugom, druga po brdu iznad Bosakov i Lesačićev pa su došli tu iznad Rakocija, na ovaj brijeg. Razvila se borba u kojoj su Nijemci jačim snagama potisnuli naš Zagorski bataljon. On se uz, borbu teškom mukom izvukao iz obruča. Sjećam se da se baš drug **Brković** za vrijeme te borbe spustio niz jednu stijenu u potok. Ostao je visjeti na stijeni, držeći se prstima za stijenu. Nijemci su prešli pokraj njega,

ne primjetivši ga. Ja sam sa civilima išao naprijed, prema Luki, i imao zadatak da povučem zasjedu toga bataljona kod sela Luka. Ali, kako zasjede više nije bilo na određenom mjestu, jer se vjerojatno i ona povukla, ja sam sa civilima morao otići čak do sela Pljuska da obavijestim komandanta bataljona **Josipa Trzuna — Jovicu** da nisam našao zasjedu koju sam trebao povući.

Od najznačajnijih akcija u toku NOB-e na ovome sektoru najveći politički uspjeh u narodu imao je rušenje željezničke pruge od Zirinca do Luke, 1942. što je zaprepastilo okupatora i ustaše jer se to dogodilo nakon razbijanja našeg Prvog zagorskog partizanskog bataljona. Druga značajna akcija, koja je također ostavila snažan politički dojam bila je likvidacija zloglasnog ustaškog tabornika iz Pušće Đure Kajnerta, 1943. zbog kojeg su — da bi ga pronašli — ustaše dolazile u sela jačim snagama i tjerali seljake da pronađu gdje je zakopan. Sve dok ovaj bandit nije pronađen ustaše nisu nikoga puštali iz sela na vlak u Zagreb, i stalno su terorizirali narod.

NIKOLA LALJAK GRGA

RAZVOJ NARODNOOSLOBODILAČKOG POKRETA U BRDOVEČKOM PRIGORJU

Član Komunističke partije Jugoslavije postao sam 1940. godine u ćeliji Brdovec. Osim mene bili su još članovi **Jože Širanović, Nikola Širanović, Drago Butorac** i **Rudolf Kablar.** To je bila partijska ćelija Brdovec »dva«.

Osim te ćelije u Brdovcu postoji još i ćelija Brdovec »jedan«. Sjećam se da je od drugova iz viših partijskih foruma, koji su dolazili na sastanke sa našom ćelijom, jedan od prvih bio drug **Marko Belinić** koji nam je davao direktive za rad. On je prvi puta k nama došao još u siječnju 1941. tj. prije okupacije Jugoslavije. Pošto se tada već znalo da će Jugoslaviju napasti Nijemci i Talijani drug **Marko** nam je govorio da se moramo pripremati za pružanje oružanog otpora fašističkom okupatoru, zatim da trebamo organizirati i oko sebe okupljati omladinu, te je odgajati u antifašističkom duhu. Na jednom od takvih sastanaka koji je održan nakon par mjeseci sjećam se da nam je drug **Marko** govorio: »Drugovi, trebate shvatiti da ste vi rukovodioci, da vi odgovarate za narod, vi trebate narodu dokazivati i tumačiti opravdanost oružanog ustanka i narodnooslobodilačke borbe protiv fašističkih okupatora.«

Svi članovi Partije naše ćelije imali su zadatak razgovarati sa što je moguće većim brojem ljudi koji su nam najbliži. Njih trebamo uvjeravati i tumačiti im borbu Komunističke partije što ona pokreće protiv ustaša i Nijemaca. Svi mi, kako smo najbolje znali to smo činili i na taj smo ih način vezali kao simpatizere Partije i pokreta. Sekretar ove naše partijske ćelije bio je drug **Josip Širanović.** Ćelija je bila vezana za Općinski komitet Brdovec a na sastanke je odlazio samo sekretar **Širanović.**

U ono vrijeme ja nisam znao koji su drugovi bili članovi Općinskog komiteta. To se držalo u velikoj tajnosti ali sam pretpostavljao da su osim **Josipa Širanovića** to bili drugovi **Pavao Lončar** i **Josip Filipčić — Švarc** iz Pmdnica.

Uoči okupacije Jugoslavije većina nas je dobila pozive za mobilizaciju u vojsku. Ja sam imao čin rezervnog potporučnika. Na poziv javio sam se u Španjsko, gdje je bio moj puk. Određen sam u pukovsku komoru. Iz Španjskog drugi dan krenuli smo prema Posavini i skelom se prebacili u jedno selo na lijevoj obali Save. Tu smo ostali jedan dan. Odatle smo krenuli dalje, prema Ivaniću, gdje su nas već sustigli Nijemci i pitali da li smo svi Hrvati. Kad smo odgovorili potvrdno, pustili su nas bez oružja u Zagreb. Sjećam se da smo u jednoj šumi u Posavini ostavili cijelu komoru sa oružjem i municijom.

To sve skupa je trajalo tri dana i ja sam se iz rata vratio kući. Kada se nekoliko nas vratilo iz vojske imali smo partijski sastanak radi novih partijskih direktiva. Sjećam se da su toga dana došli leci sa proglasom CK KPJ o pozivu narodu na oružanu borbu protiv okupatora. Naš sekretar **Josip Širanović** podijelio nam je zadatke i letke te smo bili raspoređeni da ih podijelimo i pobacamo po slijedećim selima: **Jože Širanović** po Brdovcu, njegov brat **Nikola** u Prigorju i Zdencima, **Rudo Kablar** u Šibicama a ja Javorju. Letaka je bilo jako puno a mi smo imali zadatak da ih raspodijelimo u svaku kuću.

U narodu ovog brdovečkog kraja političko raspoloženje je bilo takvo da su jedni bili za Mačeka a jedni za ustaše. »Zaštita« je i ovdje postojala ali ona nije bila aktivna, naročito 1941. Najjača organizacija zaštite i HSS-a bila je u Drenju Brdovečkom, još od prije rata.

Kako narod u novonastaloj situaciji nije bio dovoljno politički informiran i orijentiran, mi članovi Partije imali smo zadatak da u krugu naših simpatizera tumačimo što je ustaštvo, što je mačekovština, što je narodnooslobodilačka borba, što su narodnooslobodilački odbori. Pri tome smo isticali da su napadom Nijemaca i Talijana na Jugoslaviju svi narodi Jugoslavije porobljeni od fašizma i da se svi zajedno, sa ostalim narodima, trebamo boriti za vlastitu slobodu, tj. za oslobođenje od okupatora.

Sjećam se da smo među prvim zadacima nakon okupacije imali formiranje narodnooslobodilačkih odbora, odbora Narodnooslobodilačkog fronta i organizacije omladine. Svaki član naše ćelije imao je zadatak da u svojem selu (za koje je bio zadužen) objašnjava svrhu i zadatke. Narodnooslobodilačkog fronta i narodnooslobodilačkih odbora i organizacija omladine koje smo tada počeli osnivati.

U narodnooslobodilačkom odboru u Brdovcu 1941. bio je **Josip Širanović, Stjepan Mirt, Stjepan Širanović, Barica**

Nikola Laljak — Grga

Čižmek, Joža Šepec, Đuro Horvatić, Katica Katušić, Drago Butorac i ja. U narodnooslobodilačkom odboru u selu Javorje 1941. bili su **Nikola Kovačić, Nikola Ključarić, Rudo Kablar, Nikola Bukovina i** ja.

U vezi sa akcijom prihvaćanja drugova iz logóra Kerestinec, srpnja 1941. sjećam se da je k nama došao na sastanak drug **Pavao Lončar** i rekao nam, da se sutra navečer nađemo ispod Zaprešićkog kolodvora u blizini Save, gdje ćemo se prebaciti preko Save i da ćemo ići u akciju oslobađanja drugova koji su bili zatočeni u logoru Kerestinec. U dogovoreno vrijeme mi smo se svi sakupili na ugovorenom mjestu odakle smo se trebali čamcem prebaciti preko Save. Po nas je trebala stići veza sa druge strane Save. Čekali smo od 21 do 22 sata navečer i kako nitko odande nije došao razišli smo se kućama. Sa nama je u ovu akciju išao i drug **Pavao Lončar.** Drugi dan ujutro sjećam se, dobili smo obavijest da su se drugovi sami probili iz logora Kerestinec, i da su se povukli prema Stupničkoj šumi i Rakovom potoku a neki su se ranjeni sakrivali po okolnim šumama.

Mi smo dobili zadatak da drugi dan idemo tražiti te naše drugove. Mi smo pošli ali nikoga od drugova nismo pronašli.

Među ostalim zadacima koje smo 1941. dobivali u našoj partijskoj ćeliji, bio je i zadatak da utječemo na omladinu da ne ulazi u ustaški pokret i formacije, da se ne odaziva na pozive u domobranstvo. Za omladinu bio je zadužen moj brat **Drago** Laljak **i Nikola Kablar,** njegove dvije sestre, na Brdovcu **Katica Katušić** te **Mika Siranović** koji je kao sekretar skojevske grupe bio odgovoran za rad sa omladinom. Moram reći da nam je rad sa omladinom, odnosno provođenje direktiva Partije u redovima omladine dosta dobro uspijevao. Sa omladinom nismo imali poteškoća.

U prikupljanju oružja, municije i sanitetskog materijala za koje smo- svi bili zaduženi, sjećam se da je najviše radio **Drago Butorac.** On je sa omladincima prikupio dosta sanitetskog materijala i instrumenata iz Zagreba, ali je sve to nažalost, nešto kasnije propalo.

Ja sam radio u partijskoj ćeliji Brdovec sve do odlaska u partizane, do ožujka mjeseca 1942. Tada se u Pušći prikupio priličan broj drugova, no još svi nisu imali oružje pa ih je trebalo naoružati. Radi. naoružanja bila je planirana akcija na domobrane u Zaprešiću od kojih je trebalo oduzeti oružje. Tu akciju pripremao je drug **Pavao Lončar** koji nas je obavijestio da on ima vezu sa nekim domobranom iz toga garnizona i da ćemo ih razoružati. Ja sam dobio zadatak da sa svojom desetinom dođemo do domobranske baze i da sa domobranom, koji tada bude na straži upadnemo među domobrane i razoružamo ih. Međutim, mi smo došli sa zakašnjenjem i domobran sa kojim smo imali vezu već se smijenio sa straže. Tada je **Pavao Lončar,** koji je sa nama bio u ovoj akciji, odlučio da ne idemo u napad pa smo se povukli. Ja sam inzistirao da ipak napadnemo domobrane, jer sam kao rezervni potporučnik imao nekakvo vojničko iskustvo. Pretpostavljao sam da možemo izvršiti akciju bez većih gubitaka, ali drug **Lončar** nije dozvolio i tako smo odustali.

Kako je ova akcija propala ja sam se sjetio da sam u Brdovečkom Prigorju, na Općini, vidio spremljeno oružje — karabine, pa sam se sa **Jožom Širanovićem** dogovorio da idemo oduzeti to oružje za naoružanje naših partizana. Općinski prisežnik-starješina u toj Općini bio je **Pavao Klinčić,** član Partije. Mi smo mu dali zadatak da izvidi da li je to oružje još uvijek na mjestu u Općini. On nas je ubrzo obavijestio da je oružje tamo i da možemo ići u akciju.

Sa istom grupom drugova sa kojima smo išli na razoružavanje domobrana pošli smo i u akciju za puškama u Općinu Brdovečko Prigorje. Akciju smo uspješno izvršili zaplijenivši 42 karabina. U toj akciji učestvovali su **Josip Šaranović, Stjepan Mesir, Nikola Suša, Nikola Jandras** i iz Zagreba dvojica drugova kojih se sjećam samo po imenu, i to **Franjo** i **Jura** te **Blatar.** Ü času napada na ovu Općinu napadačkoj grupi postavili smo osiguranje od eventualnog neprijateljskog iznenađenja jer su **u** Januševcu bili ustaše i žandari. Tom prilikom zatvorili smo sa našim drugovima sve prilazne putove k Općini tako da nitko neopažen nije mogao proći mimo našeg osiguranja.

U- samu Općinu po oružje išli su drugovi **Kuglić — Lazo Vračarić, Pavao Belohan, Nikola Suša, Stjepan Mesir** i **Drago Dutorac.** Kada su došli do općinske zgrade pozvali su općinskog stražara Živodera koji je čuvao oružje da odmah otvori vrata jer da trebaju telefonirati u Zagreb, pošto im je auto na cesti u kvaru. Čim je stražar otvorio vrata pozvan je da digne ruke u vis i da se preda. Stražar nije pružao otpor i oružje je zaplijenjeno. Mi smo prilikom ovog napada od oružja imali samo jedan karabin, tri pištolja i nekoliko bombi. Sve smo puške ponijeli sobom te smo se prebacili u šumu Veliki Vrh, i dalje na Pušću gdje su puške podijeljene drugovima koji su, već u to vrijeme'/ovdje došli iz Zagreba i okolice u partizane, bilo kao članovi Partije i SKOJ-a ili kao omladinci koji se nisu htjeli odazvati pozivu u domobrane i ustaše. U to vrijeme formiran je prvi Zagorski partizanski odred, odnosno bataljon »Matija Gubec«. Sjećam se da je te večeri bio sastanak svih pridošlih partizana **u** Kupljenovu, u blizini jednog bunkera-zemunice, da je tu bio **Marko Belinić, Jože Tucman** i još nekoliko drugova iz Zagreba iz viših foruma, koje nisam poznavao. Tu je rađen i raspored za naše jedinice, odnosno vodove. Predviđalo se koji će vod, odnosno četa na koju stranu, u akcije. Sjećam se da nas je te večeri bilo oko 65 partizana. Prilikom formiranja ja sam dobio zadatak, vjerojatno zato jer su me smatrali jednim od hrabrijih i borbenijih, da izaberem nekoliko drugova sa kojima ću ostati na terenu Pušće. Otišao sam među drugove u zaselak Barilović i pitao tko hoće ostati sa mnom. Javili su mi se **Nikola Suša, Stjepan Mesir, Joža Šaranović** i **Mika Jandras** te drugovi iz Zagreba **Zvonko** i **Jura.** Tu smo proboravili cijelu noć do jutra. Ujutro sam napravio raspored: raspodijelili smo se u grupe, po trojica. Sa mnom u grupi bili su **Mika Jandras i Zvonko.** Mi troje ostali smo spavati na štali kod Barilovića, u šumici. Oko 4 sata ujutro, dok smo još spavali, vlasnik štale Imbro Barilović povukao me je za nogu i rekao: **»Grga,** idu ustaše, žandari i civili već su stigli na Marenu«. Mi smo se odmah tu rasporedili radi prihvata borbe ali sam, razmišljajući, došao do zaključka da to nema smisla jer smo preslabo naoružani i premalo nas je za borbu. **Imbro Barilović** nas je hrabrio neka samo zapucamo na ustaše i žandare, da će se oni onda razbježati.

Mi smo se od njegove kuće povukli malo u šumu, na oko 200 metara udaljenosti. Tada sam ponovno rekao **Imbreku** da nema smisla da pucamo jer možemo njega, odnosno njegovu kuću upropastiti, jer će ustaše znati da smo bili kod njega. Još sam mu rekao' da je bolje da se prebacimo do Novih Dvora, da tamo ustašama i žandarima postavimo zasjedu, da će tu biti veći yspjeh. No, kako su nam se žandari i ustaše počeli približavati rekao sam drugovima da ne pucaju dok nam ne dođu sasvim blizu, tako da budemo sigurni u pogotku. Ipak, drugovi **Zvonko** i **Jura** zapucaše čim su im primijetili glave. Ustaše i žandari dadoše se u bijeg ne opalivši niti jedan metak. Mi smo pošli za njima i tada zabunom ranismo našeg druga **Nikolu Kuhada.** Sada kad je sve završilo **Imbrek Barilović** poče kukati: »Drugovi ja sam gotov, što ću sada«, itd. Odgovorih mu da je sam tražio da pucamo po ustašama. »Sada, pošto si član Partije spremi se i pođi s nama dalje u borbu!«

I on se doista priključi nama. Da bismo izbjegli eventualno ustaško presijecanje naše odstupnice koju smo mogli očekivati od ustaša iz Novih Dvora, prema šumi Veliki Vrh, prebacili smo se dò pušćanske ceste, gdje smo stigli 5 minuta prije 12 sati, dakle u podne. Kako na cesti nije bilo ustaške zasjede prebacili smo se preko ceste u šumu Veliki" Vrh. Kad smo se počeli prebacivati sa mjesta gdje smo zapucali na žandare sjećam se da je u jednom vinogradu bilo oko 20 ljudi koji su kopali. Oni su vidjeli da smo naoružani i da se povlačimo pa sam stalno mislio da će ustaše doći do njih i da će im ti ljudi reći kojim smo pravcem mi krenuli. Zbog toga smo se žurili da se prebacimo preko ceste u šumu Veliki Vrh, gdje nam je bilo sigurnije. Tu smo ostali čitav dan do večeri a onda smo pokušali uspostaviti vezu sa ostalim našim drugovima. **Ivan Klinčić** nosio je obavijest o našem položaju drugu **Pavlu Lončar.** Od **Lončara** smo dobili obavijest da se prebacimo u Zaprešić gdje ćemo kod **Košića** naći čamac sa kojim ćemo se prebaciti preko Save. Veza je funkcionirala. Mi smo došli u Zaprešić, pronašli smo čamac. Pošto sam poznavao Savu i znao voziti čamac preuzeo sam komandu i prebacio drugove na desnu obalu. Bilo nas je desetorica pa iako je čamac bio dosta velik ipak se od tereta sav savijao pa sam se bojao da će se dogoditi nesreća koja bi imala tragične posljedice jer većina drugova nije znala plivati.

Ipak smo se sretno prebacili preko Save. Na vezi nas je dočekao Pavel Videković i smjestio u selu Rakitje, gdje smo ostali dva dana razmješteni po kućama. Otuda smo se prebacili u Horvate, zatim u Klinča selo, gdje smo kod Kufrinke boravili dva dana. Tu nam se priključilo još nekoliko omladinaca iz Zagreba. Ovim vodom ja sam komandirao po zadatku što sam ga dobio još na formiranju u Pušći u jednom bunkeru. Zadatak mi je dao jedan drug kojeg nisam poznavao. Tek se sjećam da je bio srednjeg rasta, mršav i da je imao brčiće. Kasnije sam čuo da je to bio drug Dragutin Saili. Kad smo stigli na Žumberak pozvan sam ja i Pavao Belohan u Stab II operativne zone. Tu nam je predstavljen drug Izidor Strok koji je trebao sa jednom četom, koju smo mi zvali odred, krenuti za Kalnik. Moj vod također je uključen u ovu četu odnosno odred. Odredom je komandirao drug Strok a komesar je bio Ivo Robić. Kako je ova Žumberačka četa, odnosno odred odmah krenula prema Zagorju svi drugovi iz mojeg voda krenuli su sa nama. Znam da je među njima bio Jože Siranović, Stef Mesir, Pavao Belohan, Nikola Suša, ja, Mika Jandras, braća Bastajići iz Korduna, Jovica Mandić i Simun Hudek. Uglavnom, u toj četi bilo je Hrvata iz ovih naših zagorskih krajeva i Srba sa Korduna, ali svih se po imenu više ne sjećam.

Istim pravcem kojim smo se prebacivali na Žumberak vraćali smo se i nazad. Sve je išlo po vezama, bez poteškoća, jedino nam je nešto zakazala veza kod Brdovca pa smo morali čekati jedan cijeli dan za daljnu vezu. Kako sam dobro poznavao cijeli ovaj kraj bio sam sa drugom Pavlom Belohan postavljen na isturenu stražu — patrolu. Imali smo zadatak da u mojem selu naručimo hranu za sve partizane. Moj brat je doveo svu hranu kolima. Kada je hrana stigla pošao sam obavijestiti druga Stroka da partizani mogu jesti. Međutim, u šumi gdje sam ih ostavio više ih nije bilo. Čekao sam do 11 sati prije podne a onda sam zaključio da su nas drugovi ostavili i otišli dalje. To sam drugu Štroku i prigovorio kad smo se ponovno sreli, nakon povratka sa Kalnika. Drug Štrok mi je tada rekao: '

»Grgica«, a koga bi smo mi bili ostavili ovdje za našu vezu nego tebe koji najbolje poznaješ ovaj teren.«

Jer, ako se ne budu mogli zadržati na Kalniku da bi se mogli sigurnim vezama vratiti u Žumberak, zato su mene ostavili u Brdovcu. To mi je potvrdio i drug Robić.

JOSIP S'EPEC

UTICAT KPJ NA NAROD BRDOVEČKOG KRAJA

Kad govorimo o uticaju Komunističke partije na radničku klasu i seljake u Brdovcu i okolici onda moramo imati u vidu da je još za vrijeme bivše Jugoslavije iz ovog kraja radio u Zagrebu priličan broj ljudi. Jedan dio ljudi radio je i.u tvornici žeste i špirita u Savskom Marofu, a najveći broj radio je na poljoprivrednim imanjima u Lužnici, na imanju tvornice žeste i kvasca, u Zaprešiću na imanju bivše Jelačićevo, u Laduču na imanju baruna Vranicanija i na još nekim poljoprivrednim imanjima bogatijih seljaka. U to vrijeme dosta jak utjecaj na narod imala je u ovom kraju i Hrvatska seljačka stranka.

U Brdovcu su 1940. godine formirane dvije partijske organizacije. One su nastale razdvajanjem partijske ćelije Brdovec. Tada je drug Jože Siranović koji je bio vezan u partijskoj organizaciji u Prudnicama došao za sekretara, ćelije »Brdovec dva«. Za sekretara ćelije »Brdovec jedan« određen je drug Pavao Belohan — Skrba. U tu ćeliju ušao je i jedan od starijih članova Partije drug Šetinc, iz Šibica, i drug Mato Pasarić te Rok Balija. Drug Šetinc došao je u Brdovec, odnosno u ovu ćeliju iz Kragujevca, gdje je radio kao kovač. Formiranje ćelije Brdovec »dva« izvršeno je u kući druga Roka Balije, u Brdovcu. Tada su kao novi članovi Partije bili primljeni drug Pavao Klinčić — Stari i Josip Šepec.

Obadvije partijske organizacije u Brdovcu imale su zadatak da idejno osposobljavaju svoje članove, posebno novoprimljene članove. Tako je u zimi od 1940. na 1941. godinu u obadvije organizacije održan kratak kurs na kojem se proučavala Historija SKPB, historija radničke klase Jugoslavije, upozorenje KPJ na rastuću opasnost od fašizma i na pripreme za II svjetski rat, na mogući napad na Jugoslaviju i SSSR. Upozoravano je da članovi Partije moraju biti spremni za predstojeće događaje.

U ožujku 1941. poslano je sa ovog područja banu Banovine Hrvatske dru Subašiću pismo protiv pristupanja Jugoslavije »trojnom paktu« fašističkih sila »osovine« kojeg se jugoslavenska vlada Kraljevine Jugoslavije spremala potpisati. To je bilo prije

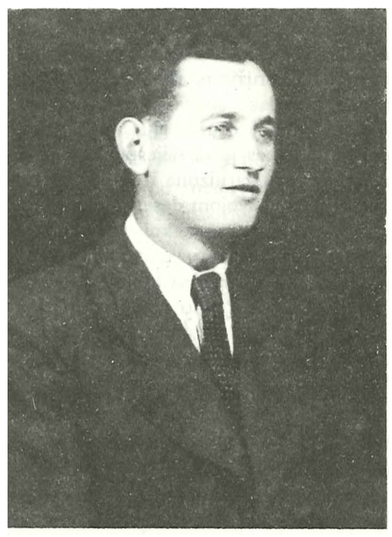

Josip Sepec

27. ožujka, kada je došlo do poznatih demonstracija u Beogradu i kada je svrgnuta vlada Cvetković-Maček. Nažalost do danas nije utvrđeno tko je ovo pismo pisao ovdje kod nas, ali se ono sačuvalo i nalazi se u muzeju revolucije u Brdovcu. Ja se sjećam da smo odluku o pisanju toga pisma donijeli na sastanku naših brdovečkih partijskih organizacija 1941.

Puč od 27. ožujka 1941. i demonstracije koje su izbile u Beogradu protiv potpisivanja i pristupanja »trojnom paktu«, napad Njemačke na Jugoslaviju 6. travnja 1941. te slom stare jugoslavenske vojske koji je uslijedio za nekoliko dana, postavio je pred nas kao članove Partije nove zadatke, koje smo raspravljali na mojoj partijskoj organizaciji. Prvi zadatak bio je da se narodu na ovom području objašnjava zašto je Njemačka vojska sa drugim okupatorima ušla u Jugoslaviju, kakvu ulogu tu imaju ustaše, zašto je dr Maček, tadanji predsjednik HSS, u tim sudbonosnim danima ne samo ostao pasivan već je narodu javno preporučio da primi ustašku odnosno Pavelićevu vlast kao svoju: i zašto je »Mačekova zaštita« pomogla ustašama da dođu do vlasti; zbog čega je ova »zaštita« razoružavala jugoslavensku vojsku, itd.

Mi smo tada dobili direktive od CK KPH preko druga Sailija, da treba odmah započeti organizirati narod na oružanu borbu koja tek sada dolazi, da treba prikupljati novčanu pomoć, hranu, sanitetski materijal i oružje.

Napadom nacističke Njemačke na Sovjetski Savez u lipnju 1941. i proglasom Centralnog komiteta KPJ kojim poziva narode Jugoslavije na oružani ustanak, naša partijska organizacija

dobila je u zadatak da kopa zemunice u šumama kuda će se spremati sve sakupljene stvari, naročito oružje i hrana, što smo mi i izvršavali.

Odmah nakon okupacije, ustaše organiziraju svoju vlast po općinama; počinje prisilni otkup živežnih namirnica za ustaško-domobransku i njemačku vojsku; počinje mobilizacija za domobranstvo i za ustašku vojnicu.

Članovi Partije na ovom području objašnjavaju narodu namjere okupatora i njegovog vazala Pavelića, odnosno ustaške vlasti. Uz tadanje članove Partije na ovom području radi i **Stjepan Petrek** iz Zdencih, partijski vezan na Željeznici u Zagrebu, gdje je bio zaposlen. On je donosio razni partijski direktivni materijal i literaturu. Tada na ovo područje također povremeno dolazi i drug **Nikola Slatković** koji je živio u Zagrebu a rodom je iz Zdencih. I on je bio partijski vezan u Zagrebu ali je politički, kao član Partije djelovao u ovom kraju. Najviše je u Brdovec 1941. po zadacima Partije, dolazio drug **Dragutin** Saili. On je sa nama održavao sastanke a glavna baza mu je bila u selu Šibice, kod druga **Franje Šetinca.** Osim druga **Sailija** na ovo područje stalno je dolazio drug **Marko Belinić** i **Jože Tucman** koji su već od ranije nama bili poznati kao organizatori partijskih organizacija i sada organizatori ustanka. Na narod ovog Brdovečkog kraja dosta je velik politički utjecaj imao i drug **Drago Butorac** student veterine koji je nekoliko godina živio u Brdovcu kod svoje familije, u kući Novosel. Koliko je meni poznato on je bio vezan za organizaciju SKOJ-a na veterinarskom fakultetu u Zagrebu ali je politički djelovao najviše ovdje jer je svakodnevno kao mladi veterinar dolazio u kontakt sa seljacima kojima je prenosio ideje i ciljeve narodnooslobodilačke borbe. To je bio divan čovjek o kojem ljudi i danas govore. Poginuo je 1942. kao pripadnik bataljona »Matija Gubec« u Zagorju.

Uz dvije partijske organizacije u Brdovcu djeluje još i skojevska grupa u kojoj su bili **Ivan Jurman, Barica Čizmek, Pavao Majerić i Boris Raos.** Za organizaciju SKOJ-a na ovom području bila je zadužena **Marica Jurinec** koja je ovamo stalno dolazila iz Podsuseda.

U ljeti 1941. partijske organizacije na ovom području dobile su zadatak da prihvate grupu drugova članova Partije koji su se trebali probiti iz ustaškog logora Kerestinec. U vezi sa tim zadatkom jedna grupa članova Partije i SKOJ-a imala je sastanak kraj Januševca, na livadi Loborovo, a druga grupa u Brdovcu, iza »farofa«, na sadanjem nogometnom igralištu gdje je čekala do iza ponoći, na polazak za izvršenje tog zadatka. Sjećam se da je onda drug **Belohan Pavao — Škrba** došao našoj grupi u Brdo,-vec javiti da se drugovi mogu razići a radi stroge tajnosti da ne može objasniti zbog čega se odustaje od akcije.

Godine 1941. ustaška vlast svakim je danom mobilizirala mlade ljude za neprijateljsku vojsku i za rad na strani okupatora. One koji se nisu odazivali na pozive tjerali su žandari i nasilno odvodili iz kuća u domobranske jedinice. Među prvima koji se ustaškim pozivima nisu odazvali bili su **Pavao Belohan — Škrba, Joža Širanović i Nikola Laljak.** Oni tada prelaze u ilegalnost.

Kasno **u** jesen 1941. osnovan je i prvi narodnooslobodilački odbor **u** Brdovcu. U nj su izabrani **Juraj Horvatić, Ivan Dojčić, Josip Šepec, Ivan Mirt** i **Stjepan Mirt.** Već tada je preko članova Partije i SKOJ-a, članova narodnooslobodilačkih odbora i ostalih aktivista većina ljudi ovog kraja bila upoznata sa namjerama okupatora i ustaša. Stvoren je velik krug aktivnih pomagača i simpatizera koji su davali novčanu ili druge vrste pomoći za narodnooslobodilačku borbu. Preko toga kruga ljudi raspačavana je ilegalna štampa narodnooslobodilačkog pokreta — »Vjesnik radnog naroda« i druga a suradnici **i** simpatizeri poučavani su kako treba rad za narodnooslobodilački pokret čuvati u tajnosti od neprijateljske špijunaže i ustaških doušnika jer je prijetila velika opasnost hapšenja i odvođenja simpatizera **i** drugih antifašistički raspoloženih građana u logore smrti iz kojih se većina nije vraćala.

Početkom 1942. u partijsku ćeliju Brdovec, u kojoj sam i ja djelovao, primljeni su novi drugovi. To su bili: **Juraj Horvatić** i **Stjepan Mirt.** Polovinom siječnja 1942. održana je u Laduču kod **Ljudevita Pavlovića** prva sjednica Općinskog narodnooslobodilačkog odbora za Brdovec. Na njoj je za delegata za budući Kotarski narodnooslobodilački odbor za kotar Zagreb izabran drug **Pavao Hotko** iz Drenja. Na tom sastanku bili su **Drago Butorac, Joža Širanović, Pavao Belohan — Škrba, Josip Šepec, Pavao Hotko** iz Brdovca te **Nikola Hanzir** iz Laduča.

Početkom 1942. na imanju ustaškog funkcionera Janekovića u Brdovcu održana je sjednica Okružnog komiteta KPH Zagreb, na kojoj je donesen zaključak da se u Zagorju digne ustanak i da se osnuje borbena jedinica. Za naoružanje ove jedinice da se zaplijene puške koje su bile pohranjene u općinskoj zgradi u Brdovečkom Prigorju.

Čim su te puške oduzete ustaška vlast je odmah shvatila da se ovdje radi o organiziranom oružanom otporu Partije i naroda, i da postoje ilegalne organizacije koje su izvele tu akciju. Nakon toga ustaše započinju hapšenjem većeg broja ljudi iz Brdovca i Brdovečkog Prigorja rneđu njima se sjećam da je bio uhapšen **Štef Širanović** i **Pavao Horvatić — Major** kojeg su ustaše pretukli po tabanima. On nije ništa priznao pa je bio pušten iz zatvora, iako se znalo da je za vrijeme sjednice Okružnog komiteta u Janekovićevoj vili u Brdovcu držao stražu. U zatvoru su ostali **Rok Balija** i **Ivan Dojčić** koji su otpremljeni u logor iz kojeg se više nikada nisu vratili.

Od tada u dvorcu Januševac u Brdovcu stacioniraju ustaške jedinice a pod konac 1942. osnovana je i žandarska (oružnička) škola. Još 1941. ustaše nisu uspjeli doznati tko su glavni organizatori narodnooslobodilačkog pokreta i partijski funkcioneri. Ali, od proljeća 1942. nakon što su zaplijenjene one puške u općini Brdovečko Prigorje, ustaše su osjetili gdje je glavno čvorište otpora pa su započeli masovnim premetačinama u Brdovcu kojeg su cijelog pretresli. Pretresi su vršeni i u Drenju, u Laduču u dvorcu Vranicani, zatim u školi Brdovec i u Općini Brdovečko Prigorje. Kada se 1943. i 1944. započelo sa miniranjem pruge Zagreb-Varaždin onda su se ovamo doselile još i njemačke okupatorske jedinice koje su zajedno sa ustašama, domobranima i žandarima svakodnevno kontrolirale cijeli taj teren. Pošto nisu imali dovoljno prostora oni su u okolici spomenutih dvoraca izgradili barake u kojima-su se smještavali. Prilikom povlačenja te su barake i dvorac Januševac bile spaljene i minirane.

Od diverzantskih akcija na ovom području ostala mi u sjećanju jedna koja je izvršena početkom 1943. na željezničkoj pruzi Zagreb-Varaždin, kada su diverzanti postavili mine koje su eksplodirale ispod štaba njemačke jedinice koja je išla na istočni front. Nakon toga ustaše su objesili 11 talaca i naših drugova sa ovog područja, na potezu od Lužničkog mosta prema Zaprešiću. Druga veća diverzantska akcija bila je miniranje jedne cijele kompozicije vlaka sa njemačkom vojskom koji je išao na istočni front, na željezničkoj stanici Savski Marof. Ova akcija je imala strahovit učinak u uništenju neprijateljske žive sile i ratnog materijala. Diverziju su izveli naši domaći diverzanti Marko **Čižmek,** Ivan **Mirt, Štef Čicko,** kovač iz Zaprešića, Jug i drugi. Najveća diverzija izvršena je također 1943. u jesen, kada je iz Njemačke, preko tadanje njemačke granice na Sudi došla jedna cijela kompozicija sa njemačkom vojskom. Čim je prešla u Hrvatsku, odnosno stanicu Sutla, mineri su je kompletnu digli u zrak — nije ostao čitav niti jedan vagon.

Početkom 1944. godine održan je sastanak općinskog rukovodstva općine Brdovec u Hrastini, u šumi druga Franca Jančića. Tu su se sastali članovi Općinskog narodnooslobodilačkog odbora i općinskog odbora Narodnooslobodilačkog fronta. Bio

je to plenum ovih dviju organizacija. Raspravljali smo o tome kako na našem području zabraniti rad ustaškoj općinskoj upravi, bez obzira što je na tom području, u Brdovcu i u okolici Zaprešića bio stacioniran neprijatelj sa prilično jakim garnizonima. Nakon te sjednice ja sam dobio zadatak- da preko učitelja **Mladena Novaka** iz Brdovca predam pismeni zaključak našeg plenuma ustaškom općinskom bilježniku u Brdovcu — da trebaju prestati sa radom.

Sjećam se da smo u jesen 1944. također u Hrastini, u jednoj šumi udaljenoj svega kilometar i pol od neprijateljskog ustaškog uporišta u Januševcu, održali kotarsku konferenciju Narodnooslobodilačkog fronta kojoj je prisustvovalo oko' 150 ljudi iz područja brdovečke i puščanske općine. Na toj smo konferenciji raspravljali o konačnom obračunu sa neprijateljem. Konferencija je omogućila da je 14. rujna 1944. ovuda, preko Brdovca — iako je u skoro svakoj drugoj kući bio smješten njemački vojnik — prešlo u partizane oko 160 ljudi koje neprijatelj nije otkrio. Sjećam se da čak nije bilo dovoljno muškaraca da noću vode drugove koji su išli iz Zagreba i iz područja Zaprešića i Brdovca u NOV, već su išle kao vodiči omladinke **Barica** Čižmek i **Katica Katušić.**

Ostala mi je **u** dobrom sjećanju još jedna velika otvorena demonstracija otpora naroda brdovečkog kraja protiv ustaša i njemačkih okupatora, kada su na ovom području — vjerojatno izdajstvom — napadnuta dvojica partizanskih obavještajaca Zagorskog odreda drugovi **Drago Dujaković** i **Drago Zdesić.** Ustaše i Nijemci su u toku noći opkolili mjesto u Hrebinama gdje su ovi drugovi spavali. Oni su pokušali proboj ali su u bijegu obojica ubijeni. Općinski narodnooslobodilački odbor i općinski odbor Narodnooslobodilačkog fronta te omladinska organizacija organizirale su veličanstven sprovod jednom i drugom poginulom drugu, jedan dan **Dragi Dukanoviću** u Zdencima i drugi dan **Dragi Zdesiću** u Šibicama. Na sprovodu je bilo preko 2000 ljudi koji su smjelo, bez straha na posljednji počinak ispratili naše partizanske borce. Treba napomenuti da su u to vrijeme u selima odakle su bili poginuli drugovi, gotovo u svakoj kući bili njemački okupatori. Oni su samo gledali koliki to narod ide na sprovod partizanima. Djevojke su bile na sprovodu u narodnim nošnjama a neki je drug, čijeg se imena više ne sjećam održao vatreni govor nad grobovima palih drugova otvoreno ustajući protiv ustaša i okupatora. Drugovi su mu savjetovali da poslije toga odmah ode u partizane. Nije poslušao. Drugu večer ustaše su ga uhapsili i sproveli u Zagreb. Odveden je u logor iz kojeg se nikad nije vratio.

FRANJO JANČIĆ

RAZVOJ ORGANIZACIJA NARODNOOSLOBODILAČKOG POKRETA U BRDOVEČKOM PRIGORJU.

Organizirani otpor protiv njemačkih fašističkih okupatora i domaćih ustaških izdajnika u Brdovečkom Prigorju započinje polovinom 1941. U cilju pokretanja narodnooslobodilačke borbe u ovaj naš kraj Hrastinu i Mariju Goricu dolazili su 1941. drugovi iz Brdovca: **Drago Butorac, Pavao Belohan — Skrba, Nikola Laljak — Grga, Josip Siranović** te iz Zagreba iz metalske grupe **Ivica Skomrak** i **Mokosek** kojem se imena ne sjećam. Na inicijativu spomenutih drugova mi smo ovdje koncem 1941. osnovali narodnooslobodilački odbor za sela Trstenik i Hrastina u kojeg su ušli **Petar Kolarić, Franjo Jančić, Josip Kovačić** iz Trstenika i **Vinko Kolarić.** Nakon što smo osnovali spomenuti NOO održavali smo sastanke na kojima smo raspravljali tekuću vojno-političku situaciju i donosili odluke o akcijama i daljnim mjerama za jačanje i omasovljenje NOP-a u Brdovečkom Prigorju. N[a] [na]še su sastanke nekoliko puta dolazili drugovi **Pavao Belohan** i **Josip Siranović** koji su nam davali zadatke i neposrednu pomoć, kako trebamo organizirati narod našeg kraja u narodnooslobodilačku borbu.

Prvi zadatak nam je bio da aktivnost na okupljanju antifašistički raspoloženih mještana — stanovnika našeg kraja prenesemo na što je moguće veći broj sela u kojima smo osnivali narodnooslobodilačke odbore. Nakon osnivanja NOO-a za Hrastinu i Trstenik osnovali smo NOO u selu Sv. Križ kojeg smo radi konspirativnosti nazivali NOO Tomaševec, po nazivu jednog zaseoka toga sela. Taj smo odbor osnovali koncem 1942, a članovi su bili **Đuro Hotko, Ivan** i **Josip Obranković** iz Sv. Križa te **Pavao Belohan** iz Laduča. Također smo koncem 1942. godine osnovali NOO za Bijelu Goricu i Kraj Gornji u kojeg su ušli **Miško Knežić, Đuro Lukša** i **Nikola Jurišić.** Kratko vrijeme nakon osnivanja spomenutog NOO-a, došlo je do provale naše organizacije u toku koje je uhapšen **Miško Knežević** koji je odveden u koncentracioni logor iz kojeg se više nije vratio.

Početkom 1943. godine osnovali smo NOO-e u selu Kraj Donji u kojeg su ušli **Marija Ivša, Stjepan Antol** i **Stjepan Jakulić.** Polovinom 1944. nakon što su osnovani NOO-i u velikom broju sela ovog kraja održana je konferencija NOO-a za Brdovečko Prigorje, na kojoj je izabran općinski NOO. Ta je konferencija odnosno skupština održana u selu Hrastina.

Koncem 1941. i početkom 1942. godine mi smo na ovom području trebali osnovati partijsku organizaciju, ali do njenog osnivanja nije došlo zbog ustaške reakcije nakon što je Puščanska udarna grupa odnosno bataljon »Matija Gubec« zaplijenio 42 karabina u Općini Brdovečko Prigorje u ožujku 1942. Kandidati za prijem u Komunističku partiju sa ovog područja bili su **Josip Kovačić** iz Trstenika, **Nikola Kovačić** iz Trstenika, **Petar Kolarić** iz Hrastine, **Franjo Jančić** iz Hrastine, **Vinko Kolarić** iz Hrastine i **Katica Jančić** iz Hrastine. Usljed neviđenog do t^da, ustaškog terora, nad narodom ovog kraja koji je pomagao narodnooslobodilački pokret, jedan dio drugova povukao se i prebacio u partizane u Zumberak i Zagorje, nakon čega je nastao zastoj u razvoju partijskih organizacija. Taj zastoj potrajao je sve do svibnja 1943. godine kada je aktivnošću * druga **Glavačeka** koji je bio član Kotarskog komiteta KPH za kotar Zagreb osnovana ćelija Komunističke partije u Hrastini.

Želim napomenuti, da svi. drugovi koje sam uvodno spomenuo, koji su dolazili na ovo područje radi pokretanja naroda na oružani ustanak da su bili članovi Partije koji su bili vezani za Općinski komitet KPH Brdovec ili Mjesni Komitet KPH Zagreb.

Općinski komitet KPH Brdovečko Prigorje uputio je na ovaj teren radi pokretanja naroda u NOB, koncem 1942. nakon odlaska većine drugova, koji su do tada ovdje djelovali, u partizane, druga **Pavla Ledinski** i **Josipa Golubića** članove Općinskog komiteta KPH Brdovec koji je imao sjedište u selu Prudnice. Sekretar Općinskog komiteta KPH Brdovečko Prigorje bio je tada drug **Juraj Filipčić — Svare.** Polovinom 1943. u Općinski komitet primljen je drug **Pavao Horvatić — Stana** koji je do tada vrlo aktivno politički djelovao na razvoju NOB-e u ovom kraju. Spomenuti drugovi politički su djelovali na ovom području sve do 29- ožujka-1944, tj. do poznate oborovske pogibije velikog broja članova Partije i SKOJ-a. Nakon Oborova na ovaj je teren upućena po odluci Okružnog komiteta Partije i SKOJ-a **Katica Jančić,** i **Nikola Slatković — Dugi,** koji su nastavili sa organiziranim djelovanjem na razvoju NOP-a.

U jesen 1943. godine Općinski komitet KPH Brdovečko Prigorje u suglasnosti sa Kotarskim komitetom KPH Zagreb, osnovao je Prigorsku partizansku udarnu grupu. U vezi sa osniva-

njem ove udarne grupe održan je sastanak u Sv. Križu kod druga Pavla Boha kojem sam i ja prisustvovao. Tom je sastanku prisustvovao i drug Stjepan Sutlar koji je imenovan za komandira ove udarne grupe. Na sastanku je raspravljeno i dogovoreno o načinu i oblicima djelovanja ove partizanske udarne grupe. Prigorska udarna grupa imala je od 18 do 25 boraca koji su neprekidno od časa osnivanja grupe bili pod oružjem i odlazili u zadane im akcije na ustaše, domobrane, žandare, Nijemce i njihove objekte i komunikacije.

Prvi zadatak naše partizanske udarne grupe bio je da upozorimo po selima ustaške funkcionere koje su ustaše uvukli u ustaški pokret, da prestanu saradnju sa ustašama i okupatorima i da se priključe narodnooslobodilačkoj borbi. Najprije smo otišli do ustaškog tabornika Josipa Novaka u Brdovcu, zatim do Josipa Šantolića u Prigorju, od kojih smo zahtijevali da napuste ustaške funkcije ukoliko ne žele da ih proglasimo narodnim izdajnicima i onemogućimo njihovu daljnju aktivnost. Ova naša akcija izvršena je u studenom mjesecu 1943. a njome je rukovodio drug Stjepan Sutlar. Nakon toga smo dobili zadatak da likvidiramo nekoliko ustaških funkcionera u selu Trstenik koji su se istakli u izdaji saradnika NOP-a i već ranije odbili sva naša nastojanja da se priključe NOP-u.

Brdovečka udarna grupa nakon već spomenutih akcija na ustaške funkcionere, gotovo svake je noći izvršila 10 do 15 akcija — svlačenja i razoružavanja domborana i njemačkih legionara koji su dolazili svojim kućama na dopust. Mogu naglasiti da nam u to vrijeme nitko od neprijateljskih vojnika, domobrana, ustaša, gestapovaca, legionara nije mogao izmaknuti čim bi došao svojoj kući a da ga mi nismo razoružali i oduzeli uniforme. Osim toga zadatak naše udarne grupe bio je da stalno pratimo kretanje neprijatèljskih jedinica lociranih na našem području i da preko naših saradnika koji žive ili stanuju u neposrednoj blizini uporišta saznajemo neprijateljske namjere. Najopasniji neprijateljski garnizon bio je u dvorcu Januševac gdje je bila smještena škola ustaške policije koju smo nazivali »crna škola«. Ova je škola predstavljala najveću opasnost i smetnju — razvoju narodnooslobodilačkog pokreta u cijelom Brdovečkom Prigorju. U Vranicanijevom dvorcu u Laduču bila je smještena »časna radna služba« a k njima su kasnije došli njemački feldžandari ili kako smo ih mi nazivali »gestapovci«.

Kada smo pripremali akcije naše udarne grupe na spomenute ustaške garnizone mi smo se povezali sa našim saradnicima i to sa Nikolom Hanzir iz Laduča i sa Miškom Mrkotić koji je bio zaposlen kao radnik u Vranicanijevom dvorcu u Laduču. On nam je stalno davao podatke o brojnom stanju i naoružanju neprijateljskih jednica koje su bile smještene u dvorcu.

Kada sam govorio o radu u 1942. zaboravio sam spomenuti da smo mi početkom 1942. godine dobili zadatak da kopamo zemunice u šumama. Taj zadatak nam je dao drug Pavao Belohan i drug Drago Butorac. Mi smo iskopali jednu zemunicu koja je bila predviđena za smještaj ljudi. U jesen 1942. dobili smo zadatak da na našem području pronađemo smještaj za oko 60 drugova koji će se prebacivati iz Žumberka na Kalnik. Kako je pripremljena zemunica bila premala za tako veliki broj ljudi a u selima nismo mogli pronaći siguran smještaj to se cijela Žumberačka četa koja je išla na Kalnik smjestila kod mene na štaglju. Moja kuća je bila u selu Hrastina ali udaljena od sela, na osami, tako da je tu bio najsigurniji smještaj. Na čelu ove partizanske grupe bio je drug Šimun Hudek. Kako je došlo do prekida u vezama za daljnje prebacivanje ove čete prema Kalniku kroz Zagorje, oni su ostali kod mene na štaglju oko tjedan dana. Nakon tjedan dana morali su otići dalje jer je došlo do kompromitiranja njihove baze. Naime drugovi su preko dana boravili na mojem štaglju i gore smo im nosili i hranu, a po noći su izlazili van radi vršenja nužde, pri kojoj su upotrebljavali u nedostatku drugog papira, partizansku propagandnu štampu tj. letke i si. Jednog jutra došao je do mene u kuću nadziratelj lova Matas Nikola koji je pjronašao veliki broj razbacanih letaka i donio nekoliko primjeraka mojem ocu, pitajući ga da mu objasni odakle ovdje toliki partizanski leci na njegovom zemljištu. Otac mu je odgovorio da ni njemu nije poznato odakle bi došli toliki partizanski leci i da on nema veze sa time, iako je istovremeno na njegovoj štali bila cijela partizanska četa. Pošto je nadlugar Matas bio ustaški nastrojen mi smo odmah odlučili da drugove premjestimo u novu bazu i pozvali smo druga Vida Malekovića, kojeg je kasnije ubio jedan ustaški agent u Brdovcu, da drugove odvede u novi smještaj, u selo Trstenik kod Skribulje.

Osim spomenute aktivnosti iz 1942. sjećam se da smo u svibnju 1942, nakon razbijanja bataljona »Matija Gubec« u Zagorju, po zadatku druga Pavla Belohana, primili na smještaj grupu od tri druga koji su se probili iz ustaškog obruča. Njih je doveo po danu kod mene drug Belohan. Tadašnja situacija bila je vrlo ozbiljna jer se partizani po danu nisu mogli kretati i pojavljivati na ovom području a moja kuća bila je inače već pod ustaškom paskom jer šu sumnjali na nas da sarađujemo sa partizanima, zbog čega su stalno dolazili i terorizirali nas, naročito nakon što su u ožujku 1942. naši partizani zaplijenili 42 puške u Općini Brdovečko Prigorje. Ovi drugovi došli su kod mene jako gladni jer četiri dana nisu ništa jeli. Moja majka im je donesla suhih šljiva i žgance. Oni su bili tako izgladnjeli da su suhe šljive pomiješali sa žgancima i to su sve zajedno jeli. Sjećam se da su meni i mojoj porodici išle suze na oči od sažaljenja kad smo vidjeli kako su ovi drugovi izmoreni i pregladnjeli. I tek što su drugovi pojeli, dobili smo obavijest da se jedna grupa žandara kreće iz sela Hrastina prema mojoj kući. Zbog toga su drugovi morali odmah otići dalje u šumu, kako ne bi moja kuća bila kompromitirana i da njih žandari ne uhapse. Da se izbjegne kompromitiranje moje kuće oni su, izišavši iz kuće uzeli neke štapove i jedan je drug išao naprijed kao da vodi slijepca i tako su se neprimjećeno od žandara prebacili do šume. Ja sam išao ispred grupe jer sam im morao pokazivati put, kroz šumu. Kad smo prošli šumu i došli na jednu oranicu ja sam primijetio neke ljude da kopaju, i ja nisam smio dalje ići da me ne prepoznaju te sam se povukao nazad u šumu. No drugovi su krenuli dalje preko sela Trstenik. U tom je selu bila još od ranije vrlo jaka organizacija Mačekove »zaštite« koja se aktivirala i u borbi protiv partizana. Na čelu te »zaštite« bio je Mlinarić kojeg smo likvidirali kasnije, i Ivan Jurišić koji je učestvovao u napadu na spomenute drugove partizane koji su se povlačili iz Zagorja. To se dogodilo ovako: Kako sam Već rekao oni su krenuli po danu kroz selo Trstenik i spomenuti Jurišić čim ih je primijetio zajedno sa Mlinarićem potrčali su sa motikama prema došljacima — grupi partizana, i zaustavili ih sa upitom »tko ste« i »kuda idete«. Drugovi su se izgovorili da su išli kupovati krave. No »zaštitari« su bili uporni i nisu vjerovali već su tražili od drugova legitimacije. Drugovi se na taj zahtjev nisu obazirali već su produžili put i krenuli prema jednoj brvi na potoku. »Zaštitari« skoče pred njih sa motikama prijeteći im da će ih posjeći. Na to je Pavao Belohan izvadio pištolj i opalio u zrak nekoliko metaka, na što su »zaštitari« poskakali u grabu i počeli vikati »joj vubil me je« i skoro se utopili u potoku. Nakon toga drugovi su produžili prema šumi a za njima je krenula u potjeru cijela rulja »zaštitara«. No drugovi su se uspjeli izvući u sigurniju zonu i osloboditi se potjere. Drugovi su se tada smjestili u Brdovcu kod druga Stjepana Dojčića koji je kasnije odveden u logor Jasenovac gdje je poginuo.

U vezi sa oduzimanjem tj. zaplijenom 42 komada pušaka u Općini Brdovečko Prigorje, koje je zaplijenila Pušćanska udarna grupa odnosno borci bataljona »Matija Gubec« u proljeće 1942, želim napomenuti da se do sada često puta zaboravilo da je tu akciju omogućio drug Slavko Živoder, općinski »ordonans«, koji je pripremio i bio u vezi sa našim drugovima koji su išli u ovu akciju. Kad su naši drugovi došli u Općinu, on razumljivo

nije davao nikakav otpor, već se po dogovoru dao vezati dok nisu partizani pokupili puške i otišli. No on je nakon toga sam sebe razvezao i kada je ustaška policija došla u toku noći odnosno rano ujutro na istragu, pošto su ga našli razvezanog, odmah su ga uhapsili i pokrivili da je on bio u vezi sa partizanima, odveli ga u Januševac i tamo su ga ubili i objesili pod motivacijom da si je on sam oduzeo život. Smatram da je taj čovjek zaslužan da se njegovo ime spomene jer je i on položio svoj život da bi omogućio zapljenu pušaka koje su bile neophodne partizanima a time je bila osujećena ustaška namjera da se formira ustaška pripremna bojna. **Slavko Živoder** bio je stari komunista i on je bio protjeran kao takav iz Amerike i trebao je otići u SSSR. Međutim, on nije htio ići u SSSR i vratio se u Jugoslaviju još prije Ii svjetskog rata. On je kao komunista bio povezan sa ocem **Stjepana Sudara,** i **Nikolom Jančićem** i ta trojica drugova bili su istaknuti komunisti i partijski lideri u ovom kraju za vrijeme bivše Jugoslavije. Oni su istupali sa komunističkim idejama među narodom ovog kraja naročito kada su se održavali predizborni zborovi na kojima su često napadali politiku HSS-a i Kraljevine Jugoslavije.

Nakon naprijed spomenute akcije na puške u Općini Brdovečko Prigorje nastao je veliki teror ustaša na ovom području. Ustaše su hapsili svakog građanina koji bi im bio sumnjiv da sarađuje sa NOP-om. Zbog toga je i kretanje ilegalnih političkih radnika na ovom području bilo je jako otežano. U vezi sa time politički radnik ovog područja drug **Pavao Belohan — Skrba** dao mi je zadatak da se od tada zbog konspirativnosti više ne vežemo na njegovu vezu već mi je dao novu vezu preko koje ću dobivati zadatke i slati izvještaje a to je drug **Josip Klinčić — Stari** u Brdovcu.

Moram napomenuti da smo mi politički radnici i omladinci na području Brdovečkog Prigorja vršili akcije i prije nego što je službeno oformljena Brdovečko-Prigorska udarna grupa. U proljeće 1943, izveli smo akciju zapljene preko 100 pari košulja i donjeg rublja u Senkovcu koje su pojedini seljaci izrađivali kod kuće za ustašku i domobransku vojsku. U toj akciji pomagala nam je žena druga **Ivana Vrabeca** iz Senkovca. Tom je akcijom rukovodio **Pavao Ledinski — Sebalj,** koji nas je vodio i u akciju u Kraj Donji gdje smo zaplijenili inventar domaćinskog tečaja putem kojeg su ustaše pokušavali okupljati žensku omladinu u svoje redove. Svu zaplijenjenu robu slali smo našim jedinicama u Zagorje i Kalnik?

U proljeće 1942. ustaško-domobranski vojni organi vršili su u Brdovečkom Prigorju odnosno u našem selu Hrastina mobilizaciju tj. regrutaciju vojnih obveznika. Naša partijska organizacija odmah je reagirala i mi smo obišli sve drugove omladince i odgovarali ih da ne idu u domobrane a rezultat je bio da je 6 omladinaca otišlo tada u 13. proletersku brigadu u Žumberak. U toj grupi omladinaca bila je i moja sestra **Katica Jančić** i **Vinko Klokočar, Zora Balija** iz Brdovca i drugi čijih se imena više ne sjećam. Kada je moja sestra otišla u partizane ustaše su širili propagandu da se mojoj sestri i onima koji su otišli u partizane »okrenula« pamet jer da su tako bili odgajani kod kuće jer nisu vjerovali u boga, odnosno da ti koji su otišli u partizane nisu zdravi ljudi već umno bolesni.

U lipnju 1944. naša udarna grupa Brdovečko Prigorje, uz pomoć jedne čete Zagorskog odreda, izvršila je napad na njemačku feldžandarmerijsku jedinicu smještenu u Laduču u dvorcu Vranicani. Meni je o mogućnosti tog napada poslao obavjest drug **Nikola Hanzir** iz Laduča i drug **Mihalj Markotić,** koji su zatražili od mene da izradim cijeli plan napada kako bi mogli zarobiti cijelu ovu njemačku jedinicu sa naoružanjem. Sa tom jedinicom bila je uspostavljena veza pošto su to većinom ili gotovo svi bili naši ljudi a oficiri su bili iz Podravine. Ja sam u vezi sa tim imao jedan razgovor sa tim »njemačkim« oficirima, na kojem smo ugovorili točno vrijeme napada a dobili smo i znakove raspoznavanja. Nakon tog sastanka ja sam obavijestio o planu našeg napada druga **Nikolu Slatkovića — Dugog** koji je uspostavio vezu sa jednom četom Zagorskog odreda koja nam je došla u pomoć, jer smo mi sami tj. naša udarna grupa bila pre slaba za ovu akciju. Pregovore sa neprijateljskim oficirima o prelasku u partizane vodili smo u Laduču na Jandričevom brijegu. Sam napad bio je dogovoren ovako: Ujutro u 2 sata trebala su biti na straži dvojica feldžandara koji su znali da postoji veza sa partizanima a njih su njihovi oficiri uključili u organizaciju zarobljavanja cijele posade feldžandara, iznutra. Međutim mi smo pri dolasku zakasnili tako da je već došlo do promjene stražara, i kada su borci Zagorske čete prilazili njemačkom stražaru, neznajući da su to drugi stražari a ne oni koji imaju sa nama vezu, ovi su feldžandari otvorili vatru iz šmajsera na naše borce i dvojicu koja su išla naprijed, odmah ubili. »Njemački« oficiri koji su nama pregovarali nalazili su se jedan sa nama a jedan je prije napada otišao u dvorac. Kako nitko drugi nije pružao otpor i mi smo za nekoliko minuta razoružali i zarobili cijelu posadu od 60 »njemačkih« feldžandara. Nakon ulaska u dvorac naišli smo na jako veliki ratni plijen. Tu je bilo mnogo pušaka, puškomitraljeza, šmajsera i veće količine municije. Sve to mi nismo mogli sami iznesti a zarobljenim feldžandarima nismo htjeli dati oružje, te smo pozvali u pomoć seljake iz sela Laduč koji su došli sa kolima i sav plijen natovarili na kola na kojima smo to vozili dalje.

Njemačke feldžandarmerijske jedinice koje su se koncentrirale ovdje u Savskoj dolini često su odlazile u naša brdska sela i pljačkale od seljaka žito, mast, stoku, perad itd. Jednom zgodom naša se udarna grupa našla na pušćanskom ' teritoriju u šumi Drinovac i tamo su nas seljaci iz sela Trstenik obavijestili da su se po selu razmilili njemački feldžandari — »gestapovci« i da pljačkaju živežne namirnice. Mi smo odmah krenuli u akciju da ih pohvatamo a organizirali smo se tako da smo im postavili zasjedu u šumi na mjestu kuda su oni morali na povratku proći. Nas je bilo petorica, a njih je bilo četvorica, oficiri i podoficiri. Moja sestra **Katica Jančić** obukla se u narodnu nošnju i ona se postavila u šumi kao da bere bljive. Kad su njemački vojnici naišli pošli su prema njoj i počeli je zadirkivati no ona se izmicala prema nama i u jednom času povukla pištolj i ranila jednog feldžandara a u tom času mi smo skočili pred njih opkolili ih i zarobili. Nakon razoružanja mi smo ih uputili za Zagorski odred gdje smo ih trebali predati radi zamjene za naše drugove ali su oni na putu pokušali pobjeći i tako su poubijani.

Moji drugovi partizani iz udarne grupe **Josip** i **Ivan Obranković** uhapisli su žandarske-»oružničke« podoficire NDH Mesarića i Šarića iz »oružničke postaje« u Brdovečkom Prigorju. Mi smo ih nakon hapšenja uputili za Zagorski partizanski odred. Nakon toga došli su ustaše iz »crne škole« iz Januševca na pretragu u kuću druga **Josipa Obrankovića.** Njih je bilo šestorica. Mi smo odmah bili o toj ustaškoj akciji obaviješteni i krenuli smo prema kući druga **Obrankovića** gdje smo napali i zarobili svih šest ustaša. Razoružane i zarobljene ustaše uputili smo u Zagorski odred. U tom napadu iz naše udarne grupe bili su **Katica Jančić, Josip Obranković, Ivan Obranković** i ja. Ove akcije izvršili smo u ljetu 1943. godine.

Pod konac 1944. doselili su se ovdje u Marija Goricu ustaše »luburićevci« poznati koljači. Iz tog vremena ostao mi je u sjećanju jedan masovni pokolj kojeg su ovi zločinci izvršili. Naime u selu Kraj Donji smjestila se jedna grupa artista njih 40 koji su se dovde probijali iz Njemačke. U toj je grupi bilo osim naših ljudi i drugih nacionalnosti, pa i Nijemaca. Luburićevi ustaški koljači saznavši za njih došli su, pohapsili ih i odveli do moje kuće u selo Hrastina, koja je bila napuštena, jer smo mi svi otišli u partizane i na mojem dvorištu su ih na zvjerski način poubijali, i opljačkali. Žene su prije ubijanja silovali, a sjećam se da su jednoj ženi u drugom stanju izvadili dijete iz utrobe i unutra

ugurali ubijenog psa. Poslije oslobođenja kada smo to iskapali pronašli smo 23 leša koje su zakopali u đubrištu na mojem dvorištu a ostale su zakopali na obližnjim oranicama.

U ljetu 1944. godine naša je udarna grupa uz pomoć čete Zagorskog partizanskog odreda izvršila akciju na poljoprivredno imanje poznatog haesesovačkog lidera i narodnog izdajnika Pernara, u selu Kraj Gornji. Cilj ove akcije bio je da se zaplijene živežne namirnice koje su trebale biti otpremljene za ustašku i domobransku vojsku. Pošto je toga plijena bila velika količina to je mobilizirano 40 seljačkih kola na koja smo to natovarili i sa Zagorskom četom otpremili u Zagorje za prehranu naših boraca. Tu je bila zaplijenjena velika količina pšenice, kukuruza, zobi, masti, svinja, 2 bika, 4 krave. Na povratku iz ove akcije u selu Kraj Donji zarobili smo jednog ustaškog oficira, razoružali ga i poslali u Zagorski odred.

Ostala mi je u sjećanju još jedna akcija naše udarne grupe koju smo izvršili u Januševcu u neposrednoj blizini ustaške »crne škole« gdje smo zaplijenili oko 600 do 700 kg masti. Mast je zaplijenjena od ustaškog funkcionara Prahina koji je radio kod Pavelića »poglavnika NDH« na isprobavanju hrane. Za ovu akciju dala nam je podatke omladinka Milica Živoder.

PA VAO ŽUKINA - ŠUMSKI

RAZVOJ NARODNOOSLOBODILAČKOG POKRETA U ZAGORJU

POLITIČKA SITUACIJA U ZAGORJU PRIJE OKUPACIJE 1941.

Veliki broj radnika zaposlenih u Zagrebu, blizina grada i jačanje radničkog pokreta pod rukovodstvom KPJ imali su u predratnoj Jugoslaviji vrlo jak utjecaj na političko raspoloženje naroda Hrvatskog Zagorja.

Radnički sindikalni pokret razvio se najviše 1935- Tome je doprinijela postojeća industrija, tekstilne tvornice u Zutnici, Zaboku, Oroslavlju, tvornica opeke u Bedekovčini te zagorski rudnici. Usprkos upornom nastojanju vodstva HSS i .njihovog sindikata HRS-a da skrenu radnike od borbe za njihove klasne interese, radnici ovih poduzeća ipak su većinom bili okupljeni oko URS-ovih sindikata, pod vodstvom Komunističke partije. Zbog izvanredno teških ekonomskih uvjeta života naroda ovoga kraja, i naročito teške eksploatacije radnika u tvornicama i rudnicima, za cijelo vrijeme stare Jugoslavije neprekidno su isticani socijalni problemi, zahtjevi i potreba njihovog rješavanja. Gusta naseljenost stanovništva, sve veće usitnjavanje seljačkog posjeda, minimalna mogućnost zapošljavanja ovdje i van ovoga područja, u Zagrebu, nisu davali nikakvu perspektivu izlaza, pa i onaj dio seljaka, koji je ovdje našao zaposlenje, radio je za nevjerojatno niske nadnice. Obrada malog posjeda na selu i rad u ovdašnjem poduzećima jedva su omogućavali da se nekako preživi. Zato je sindikat neprekidno vodio borbe za poboljšavanje radnih uvjeta i za veće nadnice u poduzećima i rudnicima — sve do zabrane klasnih radničkih sindikata 1940. Oko tih poduzeća, kroz sindikalnu aktivnost, stvarane su i partijske organizacije u Zagorju.

Slično općem političkom stanju u zemlji i u Zagorju je, nakon velikog revolucionarnog vrijenja poslije I svjetskog rata, napadom agresivnog kapitalističkog aparata na Partiju — djelomično i zbog unutrašnjih slabosti još neizgrađene KPJ — otvorena mogućnost dominacije jedne demagoške političke stranke, Hrvatske seljačke stranke.

Da bi se narod odvratilo od pritiska na buržoaski poredak, do njegovog konačnog obaranja, širokim masama nude se demagoška obećanja. Tako se i od prvobitnog republikanskog programa HSS napušta zahtjev za republikom, a prihvaća kralj i nekakve banovine, da bi, na kraju, buržoasko rukovodstvo HSS pristupilo »trojnom paktu«.

Zahvaljujući takvim okolnostima i ovdje je u Zagorju, HSS prije rata stekla u narodu dominantnu političku poziciju. Ali kako buržoaska partija niti hoće a niti može riješiti osnovna pitanja širokih narodnih masa, to se njena politika demaskirala kao obična prijevara. Time se i buržoasko vodstvo HSS još više kompromitiralo u narodu, naročito u vrijeme otvorene opasnosti od najezde njemačkog i talijanskog fašizma u našu zemlju.

Ulagivanjem fašističkim silama te uvođenjem fašističkih metoda vladavine, rukovodstvo HSS sve više dolazi u sukob sa svojim nižim funkcionerima i članovima. Sve to još više zaoštrava unutrašnje odnose u stranci, što dovodi do nepovjerenja naroda u vodstvo HSS čime je započeo proces raspadanja HSS u Zagorju. Jedan dio članova iz općinskih i kotarskih rukovodstava HSS počinje suradnju s Komunističkom partijom, dok drugi dio zahvaća nevjerica u politiku stranke i njeno rukovodstvo na

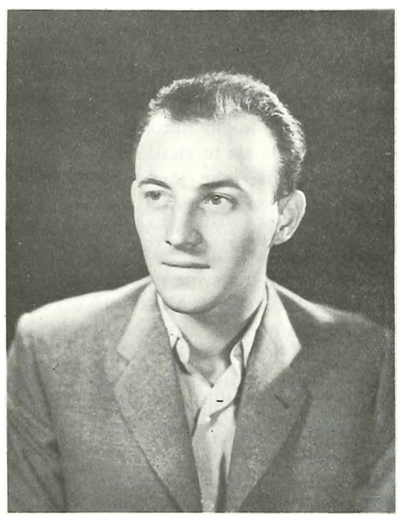

Pavao Žukina — Šumski

čelu sa Mačekom, što dovodi do demoralizacije. Tako je ostao samo manji broj zagriženih i fašiziranih koji su spremno prihvaćali novonastalo stanje, uključujući se u ustaški pokret. Kako je tada narod gledao HSS i njenu politiku najbolje ilustrira primjer da se vodeći ljudi stranke, Kemfelja, rodom iz Gornje Stubice, i Pernar, iz Brdovca, gotovo nisu smjeli pojavljivati u svojem kraju jer su potpuno izgubili ugled u narodu.

Iako je utjecaj Komunističke partije u godinama neposredno prije početka II svjetskog rata, tj. poslije konsolidacije stanja u KPJ brzo i snažno rastao, što se vidi i po naglom porastu broja partijskih organizacija baš u tim godinama, ne može se reći da je KP već tada izrasla u dominantan politički faktor u narodu.

U to vrijeme pred II svjetski rat bilo je mnogo previranja u narodu. Bilo je i političkih akcija naše Partije, te je u nekim općinama, kao što su Brdovec i Pušća prevladavao politički utjecaj Partije u narodu. Ali u većem dijelu Zagorja politički utjecaj Partije tada još nije dominantan. Premda već u stanju demoralizacije i raspadanja, utjecaj stranke HSS bio je ipak još dosta jak. Ovo treba istači zbog razumijevanja političkih prilika kakve su nastale poslije kapitulacije stare Jugoslavije, odnosno u kakvim je uvjetima pripreman narod na oružani ustanak u Zagorju.

U stalnoj borbi za osnovne interese radnih masa, kroz mnogobrojne štrajkove u poduzećima, političkim radom i akcijama među seljacima prije rata, Partija je sticala povjerenje među radnicima i seljacima Zagorja. U toj borbi sa buržoazijom i njenim aparatom sile, izgrađivali su se i partijska organizacija i njeni kadrovi, a taj proces pripremanja naroda i Partije za odlučujuće

revolucionarne događaje bio je u toku. Slom stare Jugoslavije i okupacija zemlje zatekli su partijsku organizaciju ovdje u jeku njenoga političkog i organizacionog rasta ali još uvijek sa malobrojnim organizacijama u pojedinim dijelovima Zagorja i nevelikim brojem politički uzdignutih i afirmiranih kadrova.

Kada se sve to ima u vidu, onda se lakše može sagledati kako je velik zadatak stajao pred komunistima da poslije porobljavanja zemlje politički pripreme narod i pokrenu ga na oružani ustanak.

OKUPACIJA ZEMLJE I RAZVOJ USTANKA U ZAGORJU 1941.

Slom kapitalističke Jugoslavije i preuzimanje vlasti od strane okupatora i njegovih slugu odvijali su se ovdje tako da je preuzet stari upravni aparat sa općinskim načelnicima, uglavnom funkcionerima bivše HSS. Preuzimanje vlasti išlo je po nalogu rukovodstva HSS iz Zagreba, time da se priklone novom poretku. Po nalogu tog rukovodstva Mačekova »seljačka zaštita« prikupljala je napušteno oružje bivše jugoslavenske vojske i predavala ga okupatoru. I to je bilo još jedno, najveće i najsramnije izdajstvo reakcionarnog vrha te stranke nad svojim narodom, što mu članstvo HSS nije nikada moglo oprostiti. Upravo taj sramni akt čuvanja reda i vlasti, predaja te vlasti i oružja okupatoru i njegovim slugama ustašama, koje je narod mrzio od prvog dana dolaska na vlast, doveli su do pravog razočaranja naroda, pogotovo pristaša HSS koji su se smatrali prevarenima.

Odmah na početku se pokazalo da okupatorska vlast, sa osloncem na ustaše, ovdje stoji na vrlo traljavim nogama, da ovdje nema njima mnogo odanih ljudi pa se nastojalo na svaki način tu vlast učvrstiti, stvoriti nekakvu bazu u narodu. I tu sada počinje borba, vođena svim mogućim sredstvima, kako bi se kod naroda stvorila naklonost i podrška ustaškom pokretu i tzv. NDH sve u cilju vjernqg služenja okupatoru. Zbog toga je upravo bio veliki naš zadatak da se narod okuplja oko Komunističke partije, na političkoj liniji Narodnooslobodilačkog fronta i povede u oružani ustanak, da se ne dozvoli neprijatelju da zavede narod protiv vlastitih interesa i time oteža općenarodni rat protiv okupatora i njegovih slugu.

Glavni zadatak partijske organizacije u Zagorju — naročito Okružnih komiteta — nakon odluke CK KPJ o dizanju oružanog ustanka u Jugoslaviji, bio je da na ovom području pokrene narod stvaranjem općenarodnog fronta protiv okupatora i njegovih sluga, na oružani ustanak. Ovaj vremenski interval od napada fašističke Njemačke na SSSR, tj. od proglasa KPJ na oružani ustanak 1941. pa do stvaranja I partizanskog odreda u Zagorju, početkom 1942. protekao je u intenzivnom političkom radu sa narodom, u prikupljanju oružja i pripremanju boraca za odlazak u partizane.

U tom vremenu održani su mnogobrojni sastanci partijskih organizacija, formiran je veći broj organizacija i primljeno mnogo novih članova u KP. Zbog pomanjkanja propagandnog materijala politički rad u narodu uglavnom se odvijao na mnogobrojnim sastancima, sa većim ili manjim skupinama ljudi, i po selima i mjestima širom Zagorja. Članovi okružnih i kotarskih komiteta i članovi Partije djelovali su tako, da se našim političkim utjecajem obuhvati svako selo i mjesto, bez obzira postoji li u njima partijska organizacija ili ne. Ovdje treba istaći da je zanimanje za takve sastanke i objašnjenja što su ih davali članovi Partije bilo jako veliko u narodu, da su članovi komiteta i politički iskusniji članovi Partije bili danonoćno angažirani na takvim sastancima. Ne samo članovi Partije nego i mnogobrojni simpatizeri Partije, kojih je uz svaku partijsku organizaciju bio velik broj, također su zaduživani za rad sa pojedinim selima. U svakom selu stvarale su se grupe ljudi, simpatizera Partije i pristaša NOP-a koji su organizirano politički djelovali među ljudima u svome selu. Tako se postepeno stvaralo jedinstvo naroda na širokom antifašističkom frontu. Valja istaći i aktivnost mnogobrojnih nižih funkcionera, općinskih i kotarskih organizacija bivše stranke HSS, koji su već ranije, ili odmah poslije okupacije zemlje, počeli surađivati sa KP, pomažući okupljanje širokih narodnih masa na pozicijama Narodnooslobodilačkog fronta. Mnogobrojni razgovori komunista sa članovima mjesnih rukovodstava bivše HSS imali su veliki utjecaj na stvaranje jedinstva naroda u borbi protiv okupatora i njegovih slugu — ustaša. Taj rad bio je gotovo javan, usprkos svakojakim prijetnjama komunistima i svim antifašistički raspoloženim ljudima. Naime, bilo je već tada sasvim jasno da u ovom gusto naseljenom kraju, sa dobrim komunikacijama, i k tome u neposrednoj blizini Zagreba, glavnog sjedišta okupatora i njegovih slugu, ne bi bilo moguće podići ustanak, a niti se održati pred naletom fašista bez sudjelovanja i najšire podrške naroda. To je zapravo bilo odlučujuće za prijelaz na otvorenu oružanu borbu sa okupatorom u ovome kraju. I ne samo to; iako narod Zagorja u svojoj ogromnoj većini nije pristupao i davao podršku ustaškom pokretu, neprijatelj bi, stalnom propagandom i raznim obećanjima i pritiscima, ipak postepeno stvorio kakvu takvu bazu i podršku u narodu, da je izostala snažna politička aktivnost, naše Partije.

Treba istaći velik doprinos narodnooslobodilačkom pokretu onih ljudi u Zagorju koji su u tim danima ne malih opasnosti primali ilegalce, komuniste i omogućavali da se u njihovim kućama održavaju sastanci sa seljacima njihovih sela. Oni su sa cijelim svojim porodicama sudjelovali u našem pokretu. Za njih se u selu znalo, jer se u tim kućama okupljao često velik broj ljudi a da pri tome mnogi nisu ni bili članovi Partije, ali su imali veliko povjerenje u našu Partiju. Kada je uspostavljena naša veza sa takvom porodicim u nekom selu, može se reći, da je za kratko vrijeme naš pokret tu stvorio svoju čvrstu bazu, i proširio utjecaj na čitavo selo. Baš taj masovni politički rad Partije, okupljanjem seljaka i velikog dijela funkcionera stranke HSS na pozicije antifašističkog fronta, suzio je bazu političkog djelovanja narodnih izdajnika.

- Istovremeno se energično raščišćavalo sa pojavama oportunizma koji je dolazio do izražaja u pojedinim partijskim organizacijama. Trebalo je Partiju osposobiti za djelovanje u novonastalim uvjetima prijelaza od ranijeg ilegalnog rada, za vrijeme stare Jugoslavije, na otvorenu borbu i oružani ustanak za nacionalno i socijalno oslobođenje naroda. To se odvijalo pod vrlo teškim uvjetima borbe protiv domaće reakcije i snaga okupatora koje su porobile našu zemlju. Oportunizam i kapitulanstvo ispoljavalo se u tome što su se pojedini članovi Partije povlačili u svoju ćeliju, tj. u duboku konspiraciju i političku pasivnost. Dakle, upravo suprotno od onoga što je u datim prilikama trebalo raditi. Stoga je energično isključivanje takvih iz članstva KP i prijem novih, borbenih ljudi u partijsku organizaciju značilo ne samo osposobljavanje Partije za oružanu borbu, nego i brzo širenje njene povezanosti sa narodom na stvaranju antifašističkog fronta.

Takav rad Partije u onih nekoliko mjeseci 1941. do početka 1942. kada se pristupilo formiranju oružanih partizanskih jedinica u Zagorju, dao je velike političke rezultate, premda uvjeti dizanja ustanka u svim dijelovima ovoga kraja nisu bili podjednako pripremljeni, što je imalo odraza i u toku izvođenja naših oružanih akcija. Dok je naš politički utjecaj u jednom broju kotareva bio toliko organiziran i razgranat da gotovo i nije bilo sela koje ne bi bilo obuhvaćeno našim političkim djelovanjem, u kojem ne bi djelovale grupe ljudi pristaša oslobodilačkog pokreta, dotle u dijelu Zagorja — naročito pojedina sela podalje od komunikacija i često ekonomski vrlo siromašna — nisu bila direktno povezana i uključena u naš rad. Činjenice govore da je već tada narod ovoga kraja, u svom najvećem dijelu, prihvatio kurs borbe protiv okupatora i njegovih slugu, da je u narodu

stvorena široka politička baza za prijelaz i vođenje oružanog ustanka, da je u mnogobrojnim selima postojala takva politička situacija i spremnost ljudi ne samo da pomažu partizanima nego i da aktivno stupaju u naše oružane jedinice. Članstvo Partije, mnogobrojni simpatizeri i antifašisti sa velikim su oduševljenjem prihvatili stvaranje prvih partizanskih jedinica. Politički rad i akcije Partije i njenih kadrova u Zagorju odmah poslije okupacije, partizanske borbe širom zemlje, koje je povela KPJ — naročito mnogobrojne i smjele akcije komunista u gradu Zagrebu, što se komentiralo u narodu — sve je to ogromno podiglo ugled Partije.

HSS na čelu sa Mačekom, u to vrijeme djeluje da se narod odvoji od sudjelovanja u narodnoj revoluciji. Zbog nedovoljnog poznavanja ciljeva NOB a velikim dijelom iz straha pred fašističkim represalijama i teškim zločinima koje su ustaše vršile širom zemlje, jedan dio naroda još nije za NOB. Treba imati u vidu šta je tada značilo opredijeliti se za ustanak i NOP, da je takav odlučan korak za seljaka značio primiti na sebe sav onaj bijes i teror podivljalog fašizma, kako se obračunavao sa članovima Komunističke partije, borcima i narodom ustaničkih krajeva.

I na kraju, ostalo je da se nešto kaže i o tome kakvim je snagama i utjecajem u Zagorju raspolagao neprijatelj naroda, koga su sve ustaške sluge okupatora okupile u svojim redovima. Djelovanje frankovaca ovdje gotovo da i nije bilo za vrijeme stare Jugoslavije, niti su raspolagali svojim ljudima na koje bi se poslije dolaska na vlast mogli osloniti, ili su to bili tek rijetki pojedinci. Bilo je pojedinaca u HSS koji su se već u njoj fašizirali, odnosno slijedili reakcionarnu politiku svoga vodstva. Oni su odmah poslije okupacije prešli na stranu ustaša, zapravo se aktivirali u službi svojih istomišljenika. Zbog toga su nastojanja ustaških vlasti na stvaranju ustaškog pokreta bila usmjerena na uvlačenje u njihove redove što većeg broja funkcionera HSS, u općinama i kotarevima, kao i drugih utjecajnih pojedinaca, računajući da će preko njih okupiti veći broj ljudi. Uz sva nagovaranja i prijetnje, stvar se svršila na tome, da su okupili pojedine zagrižene mačekovce, dok su glavni svoj vodeći kadar našli među trgovcima i gostioničarima. Iz tih su redova nastali ustaški tabornici i logornici.

Bolje nije išlo ni sa stvaranjem ustaških pripremnih bojni po općinama. Da bi uz žandare stare Jugoslavije i pojedine odane činovnike u državnom aparatu formirali još i naoružanu ustašku snagu stvarane su tzv. pripremne bojne po općinama, sa zadatkom održavanja ustaške vlasti. Ipak, uza svu propagandu, zaklinjanjem na vjernost Hrvatskoj i hrvatskome narodu, obećanjem onima koji stupe u ustaške redove da će im se to računati u služenje vojnog roka, i to kod kuće, u svome mjestu, da će im biti osigurano snabdijevanje živežnim namirnicama i da će primati plaću, — i pored svega toga uspjelo je u pojedinim općinama sakupiti svega 20 — 30 ustaša u te formacije. Sam taj sastav okupljen u ustaškim redovima, najvidljivije je pokazivao svu nemoć i krah nastojanja okupatorskih slugu da poštene i uglednije ljude pridobiju u svoje redove. Osim raznog lumpa i probisvijeta kojemu se pružila prilika da bude »vlast«, da terorizira narod, da pijančuje i šverca, ovdje se našlo i bijede iz zaostalih sela, koju je na ovaj put navela dugogodišnja antikomunistička propaganda buržoazije i popova. Ovi zulumćari — osim terorizi-ranja ljudi — još su jedino znali za pijanstvo i pucanje iz oružja u pijanom stanju, pa su u narodu stvorili takav prezir da je otići u ustaše značilo pravu sramotu. Takav je bio najveći broj onih domaćih ljudi, koji se okupio u ustašama sa ovoga područja, za cijelo vrijeme rata, jer već 1942. te se pripremne bojne počinju raspadati bježanjem iz ustaških redova, čim im je postalo vruće zbog akcija partizana i zbog sveopćeg prezira naroda. Svi oni koji se nisu okrvavili u borbi protiv partizana i vršenjem terora nad narodom, napuštali su ustaške redove videći da su se prihvatili opasnog protunarodnog posla u kome mogu izgubiti glavu umjesto da se domognu obećanog lagodnog života. Kod toga su, donekle, bili iznimka ustaše u Zlataru, sastavljeni od zagriženih mačekovaca i klerofašista, koji su ih, u revnom služenju ustaškoj NDH, uspjeli zakrviti u borbi sa narodnooslobodilačkim pokretom. U vojnom pogledu sve ove ustaške snage, sakupljene od raznog probisvijeta po Zagorju, zajedno sa žandarima, ne bi za borbu sa našim pokretom, za partizanski odred, predstavljale neku naročitu snagu, da nisu bile pomagane brzim intervencijama vojnih jedinica iz Zagreba i Varaždina.

Jedan drugi oblik neprijateljske aktivnosti pokazao se jako opasan za naš pokret. To su bili raznovrsni ustaški doušnici po selima. Kad se već nije uspjelo okupiti seljake u ustaške redove, stvarani su ustaški doušnici, da bi ustaške vlasti bile informirane što se zbiva u selu. Oni su izvještavali o raspoloženju naroda, otkrivali aktivne učesnike narodnooslobodilačkog pokreta, obavještavali o kretanju ilegalaca i partizana. Gusta naseljenost pogodovala je obavještajnoj aktivnosti tih izdajnika, jer je našu aktivnost, a pogotovo kretanje partizana, bilo nemoguće prikriti pred takvim domaćim izdajnicima. Njihov štetan neprijateljski rad naročito je došao do izražaja u danima kada su počele naše oružane akcije i kada je nastupila odmazda fašista na naše oružane jedinice i čitavo stanovništvo.

ĐURO BAN MILE

RAZVOJ NARODNOOSLOBODILAČKOG POKRETA U POSAVINI

RAZVOJ RADNIČKOG POKRETA

Pod utjecajem ideja Velike oktobarske revolucije koje su iz ruskog zarobljeništva donijeli građani ovoga kraja, 1920. u Ježevu se formira prva organizacija Radničke partije sa oko 45 do 50 članova i simpatizera. Ova je organizacija vrlo dobro, aktivno i organizirano djelovala. Svi su, članovi imali članske kartice, plaćali su članarinu i imali utjecaj na sva politička zbivanja ne samo u svom selu već i u cijelom kotaru, a osobito prilikom

prve agrarne reforme, tj. raspodjele veleposjedničke zemlje siromašnim seljacima.

Kako je radnički pokret zahvaćao široke mase sela i grada, velikosrpska buržoazija, i uopće buržoazija, vidjela je svoju opasnost i 20. prosinca 1920. donosi Obznanu kojom je Komunistička partija Jugoslavije stavljena van zakona, rukovodstva pohapšena, imovina i druga sredstva zaplijenjena a 50 komunistič-

kih poslanika, koji su na prošlim izborima izabrani bili su lišeni imunitetnog prava i stavljeni van zakona. Od tada počinje akcija krvavog terora jugoslavenske buržoazije ne samo nad komunistima nego nad svim progresivnim snagama. To je utjecalo i na organizaciju u Ježevu te se veći broj članova povukao, zaplašen terorom, dok je manji broj članova započeo djelovati ilegalno.

Teror buržoazije svakim danom i iz godine u godinu postajao je sve jači. Zatvori i kaznionice pune se komunistima i naprednim ljudima. Nakon beogradskog atentata na Stjepana Radića, 8. kolovoza 1928, Komunistička partija organizira veliki protestni miting ispred crkve u Dugom Selu. Na mitingu govore komunisti Tomo Bugarin, Tomo Geres i Slavko Vurić. Taj protest poprimio je širi, masovni karakter a pridružili su mu se i ostali građani sa područja kotara Dugo Selo.

Nakon šestojanuarske diktature kralja Aleksandra, 1929. rukovodstvo HSS potpuno se povlači sa političke pozornice. Dio rukovodstva stavlja se u službu diktature. Narod ostaje bez ikakve političke orijentacije. Komunisti, koji su ostali dosljedni radničkoj klasi i narodu, okupljali su narod, objašnjavali mu politiku velikosrpske buržoazije, raskrinkavali izdajničko vodstvo HSS-a koje se stavilo u službu vojnofašističke diktature. Takvim radom Komunističkoj partiji svakog dana sve više raste ugled. To je bio period od 5. majskih izbora, kada je došlo do sporazuma između srpske i hrvatske buržoazije u pogledu podjele vlasti. U tom vremenu formirala se u HSS od konzervativnih i reakcionarnih elemenata tzv. seljačka zaštita. Ona se javljala pod parolom zaštite interesa seljaka. Ustvari, glavni pravac svog djelovanja usmjerila je protiv komunista i svega onog što je bilo napredno, slobodoljubivo i demokratsko.

U takvoj situaciji Komunistička partija i njezino članstvo i nadalje je objašnjavalo seljačkim i radnim masama da sporazum hrvatske i srpske buržoazije ne donosi nikakvo poboljšanje u životu siromašnih i srednjih slojeva sela i grada, da ostaje sve po starom, kao i ranije, i da je ekonomski položaj svakim danom sve teži. Taj sporazum bio je potreban njima da ujedine svoje snage, bez obzira na nacionalnu pripadnost, za borbu protiv proletarijata i sitnog, siromašnog seljaštva protiv radničkog pokreta na čijem se čelu nalazila Komunistička partija Jugoslavije i Hrvatske.

Buržoazija, Maček i »zaštita« nisu bili u stanju zaustaviti razvoj naprednih snaga. U to vrijeme već se formiraju uporišta naprednog radničkog pokreta u selima Preseka, Ježevo, Obedišće, Opatinec, Nart, Ostrna, Kozinšćak, Lukarišće. U Ježevu se formira šumsko-gospodarska zadruga koja vrši raspodjelu ogrijevnog drva po domaćinstvima, a ne po nekom feudalnom-urbanom ili *šešijalnom* pravu. U Preseki, pod rukovodstvom članova partije i simpatizera, vodila se oštra borba na praktičkim pitanjima od ekonomskog i životnog interesa toga sela. Te političke snage pretvarale su svoju mladu zajednicu iz urbarskog i šešijalnog vlasništva u zajedničko vlasništvo. Ova je akcija pala u oko reakcionarnim snagama zbog čega je selo dobilo etiketu da sprovodi komunizam, budući je sama akcija imala revolucionarni karakter. U to vrijeme napredne snage, pod vodstvom članova Komunističke partije u selima Ježevo, Preseka, Opatinec, Lepravica, Nart i Ostrna, pripremaju niz priredaba i zabava kroz ogranke »Seljačke sloge«, vatrogasna društva i pjevačka društva u kojima članovi KP preuzimaju rukovodeću ulogu.

Napredni pokret širi se i zahvaća Oborovo, Prevlaku, Prečno, Kozinšćak, Lukarišće i druga sela, tako da 1938. nije bilo nijednog sela gdje komunisti nisu imali svoje uporište.

U rujnu 1935. HSS je organizirao jači skup u Hrebincu. Na skupu, pored predstavnika HSS-a Findrih Slavka, glavnu riječ preuzeli su komunisti. Tu su komunisti došli u otvoren sukob sa reakcionarnim predstavnicima HSS-a. Od tada Maček i nje-i gova »zaštita« počinju otvorene napade na komuniste i na sve što je bilo napredno u Kotaru Dugo Selo.

Tada smo na području kotara imali 48 do 50 komunista i simpatizera, iako još nepovezanih u organizaciju. 1938, u dogovoru sa Kotarskim komitetom Sisak i Josipom Tuškanec izvršene su pripreme za savjetovanje partijskog članstva. Prvo savjetovanje održano je u ožujku mjesecu kod Ivana Škuleca u Obedišću, drugo u Lepravici kod Mije Papa i treće kod Stjepana Simunec, u Kozinšćaku. Ovim savjetovanjima bila je svrha da učvrste partijske organizacije i da u njima uvedu više reda i discipline.

Partijska veza koja je već ranije uspostavljena sa sisačkom organizacijom istovremeno je postojala sa Ivanić-Gradom, odnosno Sarampovom, Čazmom i Velikom Goricom. Ove veze nisu prekidane do okupacije naše zemlje, one se od toga vremena još jače učvršćuju na sve složenijim i kompliciranijim zadacima. Partijska organizacija u Opatincu do 1940. bila je pod neposrednim rukovodstvom organizacije KP iz Šarampova koja ju je i formirala. Ovo je bio period brojnih sastanaka i dogovora koji su imali glavni zadatak osvajanje masa, raskrinkavanje reakcionarnog rukovodstva HSS-a koje se u to vrijeme stavilo u službu velikosrpske i hrvatske buržoazije a koja je pripremala fašizaciju zemlje.

U srpnju 1940, po odluci CK Hrvatske dolazi do formiranja Okružnog komiteta Čazma za kotareve Čazma, Kutina i Dugo Selo. Sastanak je održan u kući Martina Biškupa u Prkosu, kod Ivanić Kloštra. Sastanku su prisustvovali, pored delegata sa spomenutih kotareva i predstavnici CK KPH Martin Franekić i drug »Bosanac«. Na tom sastanku donijeti su zaključci da se učvrste postojeće partijske organizacije i da se počne sa pripremama za osnivanje kotarskih komiteta u sva tri kotara, jer do tada kotarski komiteti nisu postojali.

U to je vrijeme reakcionarno rukovodstvo HSS sa Mačekom na čelu, formiralo koncentracione logore i odmah počelo hapsiti komuniste i ostale rodoljube. Partijska organizacija u Dugom Selu u to vrijeme sakupljala je hranu koju je slala u zatvore komunistima. Sakupljaju se stotine tisuća potpisa kojima se vrši pritisak na tadašnje rukovodstvo HSS-a i vlasti da se politički kažnjenici puste na slobodu. Povodom hapšenja Martina Franekića objavljen je letak zelene boje da se odmah pusti na slobodu glavni urednik »Seljačke misli« Martin Franekić. Ovi su leci na područje Dugog Sela doneseni preko sisačke organizacije. Osvanuli su na području kotareva Sisak, Velika Gorica, Čazma i Dugo selo te izlijepljeni na svim javnim mjestima. Ova akcija izazvala je bijes tadašnje vlasti, posebno »seljačke zaštite«, koja je na našem području nailazila na masovni otpor, naročito u selu Preseki. Nakon nekoliko dana kotarski predsjednik Žderić pozvao je 15 osoba sa dijela Posavine — ne samo komunista nego i druge koji nisu iz bilo kojih razloga simpatizirali tadašnje rukovodstvo HSS-a. Tih 15 osoba, osuđeno je na 15 dana zatvora. Interesantno je bilo da su komunisti koji su se nalazili u zatvoru znali zašto su u zatvoru dok ostali to nisu znali jer nisu imali nikakve veze sa akcijom koju je organizirala partijska organizacija, pa su se čudili zašto se oni nalaze u zatvoru.

Sve je ovo vrlo mnogo zabrinjavalo rukovodeće glavešine HSS-a i Kotarsku oblast u Dugom Selu te su izradili spiskove sumnjivih osoba, i to u sporazumu sa kotarskim odborom HSS. Popisani su komunisti i drugi rodoljubi koji su na bilo koji način pokazivali da se ne slažu sa politikom vođa HSS i vladavinom koju je provodila Kotarska oblast. Popisane osobe trebale su biti pohapšene i deportirane u koncentracione logore Kerestinec, Lepoglava i Jadovno u Lici. Sa tog popisa »sumnjivih« ostali su mi u sjećanju Franjo Cobović iz Dugog Sela, Tomo Geres iz Ježeva, Ivan Škulec iz Obedišća, Tomo Bugarin iz Ježeva, Tomo Čvorišćec iz Ježeva, Slavko Vurić i Mijo Kulaš ml. iz Lukarišća. Do njihove deportacije nije došlo zbog brzog sloma stare Jugoslavije 1941, iako je sve bilo pripremljeno da se ove osobe pohapse i strpaju u logore.

Potkraj druge polovice 1940. i početkom 1941. na području Dugog Sela održan je niz masovnih sastanaka i javnih zborova po selima. Na njima su domaći članovi Komunističke partije s delegatima CK Hrvatske govorili i objašnjavali narodu o predstojećoj opasnosti koju mu pripremaju jugoslavenska buržoazija na čelu sa kraljem Petrom i reakcionarnim rukovodstvom HSS.

U tom periodu također je održan niz sastanaka Okružnog komiteta Čazma koji su imali karakter priprema članova Komunističke partije za oružani otpor agresiji. Glavni zadatak bio je prikupljanje oružja i uvježbavanje u rukovanju oružjem. Formiraju se vojni komiteti a partijskom članstvu izdano je uputstvo da se prilikom napada na Jugoslaviju svatko odazove svojoj vojnoj jedinici i da u njoj djeluje na organizirani otpor i obranu zemlje.

RAZVOJ NARODNOOSLOBODILAČKOG POKRETA U POSAVINI

Uoči okupacije 1941. u dugoselskom kotaru bila su 52 člana Partije. Partijske organizacije postojale su u Preseki sa 4 člana, u Lepravici 5, Opatincu 6, u Ježevu 18, u Kozinšćaku 12. U Prečnom i Preseki bilo je 6 članova partije i 14 simpatizera.

22. lipnja 1941, na dan kada je napadnut SSSR, ustaše u Dugom Selu organizirali su veliki miting koji je bio dosta posjećen. Ustaše su taj miting organizirali prijetnjom i zastrašujućim mjerama. Partijsko rukovodstvo koje se tog dana nalazilo u Dugom Selu sastalo se nakon završetka ustaškog skupa, u dvorištu **Ljudmile Predavec** i odredilo da je nakon napada na SSSR naš zadatak i obaveza da započinjemo oružani ustanak.

Akcije su počele rezanjem telefonskih žica, stupova i drugim što je bilo na ovom području moguće. 22. lipnja 1941. sisačka partijska organizacija odlazi u šumu Brezovicu i Kaptolsku šumu gdje se formira partizanski odred koji vrši akcije i time izaziva bijes ustaša. Odred je napadnut i za par dana razbijen. Šestorica drugova i dvije drugarice pripadnici tog odreda, prebacili su se na naše područje kotara Dugo Selo radi privremene zaštite. Oni su na našem području boravili 6 nedjelja. U međuvremenu dolazi na ovo područje španjolski borac **Franjo** Oguli**nec — Seljo.** U vremenu ustaše su izdale nalog petnajstorici petnaestorici za koje se smatralo da su komunisti i za njih su bili sumnjivi, da moraju na svoje kuće nalijepiti plakate na kojima je pisalo: »komunizam umire«, »boljševizam umire«. Te plakate nisu smjeli maknuti sa svojih kuća tokom cijelog ljeta, jer svak svatko ih makne, ili ne nalijepi, bit će strijeljan.

U 1941. ustaše još ne počinju direktno terorom i represalijama na području kotara Dugo Selo, tako da je partijska organizacija mogla nesmetano raditi na pripremanju ustanka. 1941. članovi CK KPH **Ivo Marinković, Dušan Čalić i Pajo Gregorić** sastaju se u Preseki sa partijskom organizacijom radi organizacije ustanka i učvršćivanja veze sa Mjesnim komitetom Zagreb koja je već tada postojala. Nakon provale organizacionog sekretara OK Čazma i člana CK KP Hrvatske **Tome Bugarina,** pronađen je različit materijal i jedan dokument sa dvije hiljade prezimena kojim se tražilo od vlasti bivše Jugoslavije da se zemlja osloni na SSSR zbog prijetnje od fašističkog napada. Tada je uhapšen još **Tomo Geres** i **Josip Čvorig.**

Prvi jači napad ustaša na partijsku organizaciju sela Preseka izvršen je prosinca 1941. 20. prosinca 1941. ujutro selo je sa svih strana bilo opkoljeno i sve muško i žensko prisilno natjerano u »seosku kuću«. Ustaše su od seljaka tražili da im odaju aktivne članove Komunističke partije o kojima nisu imali podatke. Za koje su imali podatke i znali njihova imena i prezimena tražili su da im otkriju mjesto gdje se sakrivaju. Ustaše su pri tom zahtjevu ponudili ucjenu, **i** to za **Ivana Skubića** 100 hiljada kuna, za **Ivana Vranića** 50 hiljada kuna i za **Đuru Bana** 50 hiljada kuna. Svi mi navedeni, u to smo se vrijeme nalazili u neposrednoj blizini i čuli dobar dio razgovora o nama. Ustaše su tada sobom odveli 6 osoba na ustašku policiju u Zagreb. Ukupno je uhapšeno 8 osoba koje su na najzverskiji način mučene i mrcvarene. Svi su nakon 30 do 40 dana pušteni kućama, ali dio drugova — od posljedica mučenja i batinanja — nije mogao preživjeti više od godine dana.

To je bio prvi napad ustaša na našu partijsku organizaciju. On je trebao zastrašiti ne samo selo već i cijelu Posavinu. U tim okolnostima neki članovi Partije pokolebali su se, tako da je jedan dio otišao u domobrane a drugi dio dao se hapsiti kod svojih kuća. Kada smo se nakon ovog slučaja izbrojili od 52 člana partije ostalo nas je 16 na cijelom kotaru.

Tada je nastupio period zastoja i stagnacije NOP-a, koji je trajao sve do polovice lipnja 1942, kada NOP ponovno jača. Uspostavljene su veze sa susjednim selima i općinama, jačale su partijske organizacije a sve češće su dolazili i: k nama svraćali viši i niži vojni rukovodioci i članovi CK KPH koji nam pomažu na učvršćenju partijskih organizacija. U toku 1942. i 1943. kroz Posavinu prolazio je veliki broj vojnih i političkih rukovodioca. U tom vremenu je najjače političko uporište NOP-a Preseka, Ježevo, Obedišće i Leprovica, bez obzira što su se u Ježevu i Leprovici nalazila ustaška i njemačka uporišta.

Kao što je već naprijed spomenuto veza s Mjesnim komitetom Zagreb nije prekidana od 1941. do kraja 1943, tj. tako dugo dok nije veći broj rukovodilaca i članova komiteta morao napustiti grad Zagreb, jer su učestala stalna hapšenja i provale. Kurirsku vezu sa Mjesnim komitetom Zagreb direktno je držao **Mato Vranek — Čapajev** koji je 29. ožujka 1944, u borbi kod Oborova, teško ranjen te se sam ubio da ne bi živ pao neprijatelju u ruke.

Početkom ljeta 1943. NOP se širi i zahvatio je gornju Posavinu do Ivanja Reke. Stvoreni su punktovi i uporišta pokreta u Rugvici, Nartu, Otoku, Hruščici, Sopi i Resniku. Veze su produžene prema donjem dijelu Posavine na Dubrovčak Lijevi, i na sjeveroistočni dio kotara. Tada su sva sela uključena u pokret. NOP u svakom selu, svakim danom sve više jača i poprima masovni karakter. Prema nekim podacima iz Zagreba, kroz Ivanju Reku i sva sela Posavine, sjeveroistočnog dijela kotara, od 1942. do završetka rata prošlo je u Narodnooslobodilačku vojsku i na oslobođeni teritorij preko deset hiljada žena i muškaraca, a da ustaše nikad nisu uspjeli osujetiti te stalne kanale i veze na našem području.

26. studenoga 1942. formiran je Kotarski komitet KPH Dugo Selo, od 7 članova u selu Jalševcu kod Ivanić-Grada, u kući **Nikole i Stjepana Mareković.** Kotarski komitet Dugo Selo tada se nalazi u sastavu Okružnog komiteta Čazma. Početkom prosinca 1942. god., zbog naglog razvoja NOP-a, došlo je do reorganizacije i formiranja OK KPH Zagreb koji od tada pa do kraja rata obuhvaća kotarske komitete KPH Dugo Selo, Sv. Ivan Zelina, Stubica i Zagreb-vanjski.

.1943. bila je period naglog razvoja NOP-a na kotaru Dugo Selo. Nastaje veliko oslobođeno i poluoslobođeno područje po kojem se moglo kretati od Ivanje Reke do Dubrovčaka, i dalje prema Posavskim Bregima kroz Opatinec i ostala sela oko Ivanić-Grada, preko Lupoglava na sjeverni dio kotara. To su bili uvjeti pod kojima je bilo moguće formirati općinske narodnooslobodilačke odbore, dok su mjesni NOO-i već postojali u svim selima. Tada dolazi do formiranja Kotarskog NOO-a Dugo Selo i Okružnog NOO za okrug Zagreb. Ustaške općinske organe narod više nije priznavao ni u vanjskim općinama ni u Dugom Selu gdje je bilo ustaško uporište do 1945. godine. Narod se za sve obraćao mjesnim općinskim i kotarskim organima narodne vlasti. U samom Dugom Selu postojala su dva NOO-a, dvije partijske organizacije, **AFŽ** i omladinska organizacija. Ovi organi i organizacije vrlo dobro su radili bez obzira što se u njihovom mjestu nalazilo njemačko i ustaško uporište.

Zbog brzog razvoja NOP-a Okružni komitet KPH Zagreb inicira nove oblike organiziranja, osobito kod omladine koja je željela akcije protiv ustaša i okupatora, špijuna, agenata i domobrana. Te -omladinske akcije poprimile su širok zamah pa je Okružni komitet, sa kotarskim komitetima, donio odluku da se formiraju partizanske udarne grupe, sa vojno političkim rukovodstvom, kako bi komiteti imali kontrolu nad svim akcijama.

— Cilj je bio da ove grupe budu jezgro za daljnju i opću mobilizaciju svega sposobnog za NOV i partizanske odrede. Prva udarna grupa formirana je na Dugoselskom kotaru u Oborovskim Novakima travnja 1943. a sastojala se od 18 omladinaca. Ona je svojim akcijama i manifestacijom dobila ogromnu podršku naroda i brzo se razvila u jaku Posavsku četu koja je kasnije, nakon pet mjeseci, ušla u sastav Zagrebačkog partizanskog odreda.

Na inicijativu CK KP Hrvatske i Povjerenstva CK za sjevernu Hrvatsku na području Dugog Sela, u selu Prečno, održano je srpnja 1943. savjetovanje za okrug Zagreb i okrug Krapina, na kojem su bili prisutni članovi Okružnog komiteta Zagreb, Okružnog komiteta Krapina i jedan dio sekretara kotarskih komiteta sa područja OK KPH Zagreb. Ovom su savjetovanju prisustvovali od strane CK i Povjerenstva CK **Josip** Hrnčević, **Stipe Ugarković** i **Lepa Perović.** Cilj savjetovanja je bio jačanje partijskih organizacija i komiteta, učvršćenje općinskih i kotarskih NOO-a. Savjetovanje je dalo inicijativu za pripremanje izborne konferencije Okružnog NOO-a okruga Zagreb, koja je održana u Oborovu, u školskim prostorijama, 26. listopada 1943. Savjetovanju je prisustvovalo oko tristo delegata iz sva četiri kotara Zagrebačkog okruga.

Drugog dana održana je proslava 26-godišnjice Velike oktobarske revolucije kojoj je prisustvovalo oko 1500 ljudi iz svih sela kotara Dugo Selo, zajedno sa delegatima koji su dan ranije bili učesnici konferencije okružnog NOO-a. Tada smo imali oslobođen gotovo cijeli teritorij kotara, osim Dugog Sela.

U ljetu i jesen 1943. politička je situacija bila vrlo povoljna za razvoj NOP-a na ovom području. HSS nije više mogao imati nekog ozbiljnog utjecaja niti je mogao praviti kakve smetnje za masovan razvoj pokreta i ustanka.

Utjecajniji predstavnici HSS-a, koji su se prešutno saglasili za suradnju sa okupatorom i ustašama, povukli su se u ustaška uporišta i bolnice. Ostali, koji su živjeli kod svojih kuća, bili su neutralizirani. Od oko 68 istaknutijih HSS-ovaca manji broj odmah se aktivno opredijelio za NOB kao **Josip Šafran** iz Dubrovčaka, **Nikola Vuković (Laba)** iz Topolja, **Stjepan Harambaša** iz Dugog Sela, **Nikola** i **Stjepan Marković** iz Jalševca kod Ivanić-Grada, **Duro Šeremet** iz Rugvice, **Stjepan Barišić** iz Lepšića, **Ivan Poljak,** iz Sopi, **Nikola Špentić** iz Jalševca kod Ivanić-Grada, **Đuro Hader** iz Otoka, **Đuro Buk** iz Oborova.

Povoljnu političku situaciju na Dugoselskom kotaru 1943. karakterizira i to što se na ovom području formiraju vojne ustanove, organiziraju razni partijski i drugi kursevi, partizanska ambulanta Zagrebačkog odreda za liječenje boraca i druge ustanove okružnog i kotarskog značaja. Obavještajna služba koju je narod sam organizirao, a odnosila se na neprijateljske pokrete, funkcionirala je tako dobro da nikad nije bilo većih iznenađenja.

Na oslobođeni i poluoslobođeni teritorij neprijatelj je u više navrata znao upadati ali se brzo povlačio, a i to je mogao učiniti samo sa jačim snagama. Narod je vršio takvu propagandu da je uvijek neprijatelja zbunio i zavarao govoreći o velikom brojnom stanju i naoružanju naših jedinica, iako se u to vrijeme ni jedna od naših jedinica nije nalazila na ovom području, osim seoskih straža, i straža kod pojedinih organizacija i ustanova. To je znalo neprijatelja mnogo puta omesti u njegovim planovima i namjerama. Zbog toga je neprijateljska obavještajna služba počela ubacivati špijune koji su je informirali o stanju i položaju naših vojnih jedinica. Tako se i saznalo o II moslavačkoj brigadi i Posavskom odredu koji su se više od tri dana nalazili na posavskom području što je neprijatelju omogućilo da pripremi jednu od najjačih ofenziva sa 5 do 6 hiljada svojih vojnika. Ustaško-njemačka ofenziva na snage NOV u području Oborova 29. ožujka 1944. završila se samo momentalnim uspjehom neprijatelja zbog velike nadmoćnosti neprijateljskih snaga, ali NOP tim porazom nije ugušen unatoč velikom broju poginulih boraca i političkih radnika. Narodnooslobodilačka borba se i dalje razvijala bez obzira na stalne upade ustaša, »čerkeza« i Nijemaca na područje kotara Dugo Selo. U šumi Žutici, na mjestu Pleso, osnovana je tada komanda vojnog područja za okrug Zagreb. Ponovno se formira Posavski partizanski odred koji napada neprijatelja, mobilizira sposobne za Narodnooslobodilačku vojsku i partizanske odrede.

Od druge polovice 1944. do oslobođenja otkupljeno je po selima Posavine preko 2000 komada stoke i svinja i oko 10 vagona žita za potrebe NOV i partizanskih odreda. Sve što je otkupljeno bilo je transportirano preko Save za Kordun, Baniju i Liku, za potrebe naroda onog kraja koji je nosio teret rata na svojim leđima od 1941. Prijevoz preko Save, na lađama i sekalama, bio je vrlo dobro organiziran. Čitavi transporti zapregnih kola i stoke bili su prebacivani s lijeve na desnu obalu Save. Neprijatelj je znao za ove akcije te je više puta upadao na mjesta gdje je vršeno prebacivanje preko Save, ali je bilo malo slučajeva kad nam je mogao nanijeti ozbiljnije poteškoće.

Ovako veliko i masovno sudjelovanje širokih masa u NOP-u neprijatelj nije mogao mirno gledati. On je poduzimao iznenadne upade u pojedina sela sa dobro naoružanim »trupovima« i tada ubijao, klao, palio sve do čega je došao. Jedan slučaj takvog upada desio se 7. listopada 1944. u selima Lepravici i Obedišću, gdje su ustaše izvršili težak zločin — pokolj djece, žena i staraca koje su bacali žive i polužive u vatru te spaljivali kuće i staje. Tada je stradalo 37 građana. Oni su bili poubijani na najzvjerskiji način.

U to vrijeme svima je bilo jasno da je pobjeda NOP-a i Narodnooslobodilačke vojske blizu. Bilo je jasno i neprijateljima, Nijemcima i ustašama, da je za njih sve izgubljeno, i da ih čeka zaslužena kazna.

Narod kotara Dugo Selo, usprkos svim žrtvama koje je podnio u ovom ratu bio je do kraja hrabar i ponosan zato što je vidio svoju pobjedu nad okupatorima i izdajicama. Bio je ponosan na svoj Posavski odred koji je stalno vodio borbu s neprijateljem, do posljednjeg dana, kada prvi ulazi u Zagreb, glavni grad Hrvatske i preko radio stanice obavještava čitav svijet da je revolucionarni i napaćeni grad Zagreb oslobođen.

MARIJAN KOS-RUCAK MIČURIN

RAZVOJ REVOLUCIONARNOG I NARODNOOSLOBODILAČKOG POKRETA U PRIGORJU

U prvim danima okupacije 1941. u vrijeme kada se nad našom zemljom nadvila opasnost da u borbi za goli život čovjek izgubi svoje ljudsko dostojanstvo, pod rukovodstvom Komunističke partije Jugoslavije, na čelu s drugom Titom, i odazivajući se njenom pozivu, ustali smo i mi s oružjem u ruci, da se tu u Prigorju — u neposrednoj blizini revolucionarnog Zagreba, na našoj domaćoj i vlastitoj rodnoj grudi koju je okupator pregazio i porobio; borimo, zajedno s našim drugovima, sinovima i kćerima srpskog, slovenskog i drugih naših naroda i narodnosti, koji su živjeli tu s nama, u našim prilikama i prema vlastitim snagama i mogućnostima, ne čekajući pomoći ni od kuda, ali oslanjajući se na već započetu borbu naših naroda — za svoju

slobodu, protiv omraženih fašističkih osvajača i njihovih domaćih slugu, izdajnika svoga vlastitoga naroda.

Za tu borbu mi smo se spremali već davno prije rata i okupacije, s prvim znacima nadolazeće fašističke opasnosti. I ustrajali smo u njoj^Jjez obzira na teškoće, sve do konačnog oslobođenja naše zemlje. Za to imamo zahvaliti prije svega činjenici da su borbeni i slobodarski duh i vjekovne buntovne tradicije naroda ovoga našeg Prigorja — tradicije započete još s prvim poznatim kmetovskim — »štibrenskim« bunama u Sesvetskom Kraljevcu, Granešini, Vugrovcu i Popovcu te nastavljene sve do najnovije Zelinske bune prigorskih seljaka, ogorčenih na ostatke starog austrougarskog apsolutističkog sistema i reakcionarne nosioce novog režima, u našoj najnovijoj povijesti u vremenu između dva rata — bili ponovno inspirirani i tijesno povezani s revolu-

Marijan Kos-Rucak – Mičurin

cionarnom aktivnošću Komunističke partije Jugoslavije i Hrvatske i s borbom naše radničke klase, seljaka i inteligencije, koju su oni, pod rukovodstvom Partije i druga Tita, vodili za svoju slobodu i ravnopravnost, za vlastita politička i socijalna prava, za bolji život svih radnih ljudi naše zemlje.

PREDRATNI ORGANIZIRANI ILEGALNI REVOLUCIONARNI RAD KP I SKOJ-a

Organiziranom ilegalnom i revolucionarnom radu Komunističke partije i Saveza komunističke omladine u predratnom periodu u nas, na ovom sesvetsko-zelinsko-prigorskom području — u sredini koja je, sa svojom seljačkom, pretežno sitno-posjedničkom strukturom stanovništva, i odsustvom značajnijeg utjecaja malobrojnog domaćeg radništva, po mentalitetu bliskog shvaćanjima sela iz kojeg je i poteklo, bila pod snažnim utjecajem Radićeve Hrvatske pučke republikanske seljačke stranke, odnosno Mačekove Hrvatske seljačke stranke — prethodila je dugotrajna i spontana agitaciono-propagandna, a zatim organizirana kulturno-prosvjetna i politička aktivnost što su je pokretali pojedinci i grupe, dugogodišnji simpatizeri Komunističke partije i Saveza komunističke omladine, započeta tridesetih godina ovog stoljeća, još ranije podstaknuta velikim idejama Oktobarske socijalističke revolucije i teoretskim postavkama naučnog socijalizma, marksizma — lenjinizma.

Toj aktivnosti pogodovala je u ono vrijeme i najšira povezanost stanovnika naših prigorskih, i posebno prigradskih sela s radnicima, đacima, studentima i naprednom inteligencijom grada Zagreba. Ta se povezanost ostvarivala stalnim i sve brojnijim zapošljavanjem i školovanjem pojedinaca u gradu. Potekavši i sami iz socijalno ugrožene i buntovno raspoložene ali revolucionarno tada još neorganizirane sredine, oni su lako prihvaćali revolucionarne ideje proleterijata i prenosili ih u svoja sela i među radnike u Sesvetama, Zelini, Zagrebačkoj Dubravi, Soblincu i drugdje. Može se stoga reći da je upravo snažan revolucionarni radnički pokret u Zagrebu u to doba, posebno neposredno u oči rata, predvođen Komunističkom partijom, na čijem se čelu u to vrijeme već nalazio drug **Tito,** predstavljao onaj presudni faktor, koji je ne samo utjecao na brži razvoj političkih zbivanja na ovom području, nego bez sumnje bio i najvažnija poluga, stvarni preduvjet budućeg organiziranog revolucionarnog rada i političke aktivnosti Komunističke partije i SKOJ-a u najširim masama seljaštva na ovom području uopće.

Radi povijesne istine treba reći i to, da je istodobno pozitivno, demokratsko i napredno, u izvjesnom smislu lijevo orijentirano političko strujanje među pristašama Hrvatske seljačke stranke u nizu sela, posebno u mjesnim organizacijama u Sašinovcu i Sesvetama, čiji su pokretači i nosioci bili istaknuti, prema mačekovskom vodstvu Hrvatske seljačke stranke opoziciono raspoloženi radićevci **Ivan Ganđa — Kozjak, Filip Lakuš** i drugi, sa svoje strane također ne samo pridonijelo, da se u uvjetima neriješenih socijalnih problema sela i sve šireg političkog zaoštravanja na planu međunacionalnih odnosa u zemlji uopće, stvore pogodni preduvjeti za širu, neposredniju i organiziraniju agitaciono-propagandnu i političku aktivnost Partije i SKOJ-a u vrijeme ponovnog oživljavanja njenog rada, ranije prigušenog šestojanuarskom diktaturom, i njene praktične orijentacije na šire povezivanje sa seljaštvom i na stvaranje ilegalnih partijskih i omladinskih organizacija na selu.

SOLIDARNOST PRIGORACA SA OTPOROM NARODA REPUBLIKANSKE ŠPANJOLSKE PROTIV FAŠIZMA

Prvu poznatiju, značajnu javnu manifestaciju postojanja, aktivnosti i političkog utjecaja Komunističke partije i Saveza komunističke omladine Jugoslavije, u ovom dijelu Prigorja u predratnom periodu, kada ovdje još nije bilo niti jedne partijske niti skojevske organizacije, predstavljalo je aktivno i javno izražavanje solidarnosti stanovništva naših sela s otporom naroda republikanske Španjolske protiv fašizma i borbom naših dobrovoljaca na španjolskim bojištima i u francuskim koncentracionim logorima. Javno -prikupljanje materijalne pomoći, upućivanje pozdravnih telegrama i pružanje moralne podrške našim borcima protiv fašizma, preko široko razgranate mreže organizirane na inicijativu Partije, predstavljalo je istovremeno i svojevrstan protest naših prigorskih seljaka protiv postojećeg starojugoslavenskog protunarodnog režima i odgovor na zlostavljanje i progone koji su po njegovom nalogu u to vrijeme poduzimani protiv komunista i svih drugih politički naprednih i antifašistički raspoloženih elemenata.

Na ovom području zbila su se u predratnom periodu i dva krupna događaja u revolucionarnoj povijesti Komunističke partije Jugoslavije. U kući **Božidara** i **Tereze Dobričević,** u Čulinečkoj Dubravi, 25. kolovoza 1940. održana je Druga konferencija Komunističke partije Hrvatske, a nešto kasnije, u vremenu od 19- —23. listopada 1940. u Zagrebačkoj Dubravi održana je, pod rukovodstvom druga **Tita,** i Peta zemaljska konferencija Komunističke partije Jugoslavije. U radu ovih zasjedanja mi nismo učestvovali, ali sama činjenica da su ona održana na tadašnjem prigorsko-sesvetskom području, mada u strogoj ilegalnosti, očito govori o pozitivnoj političkoj situaciji i uvjetima koji su u to vrijeme ovdje postojali, kao i o aktivnosti komunista i simpatizera Partije iz Culinečke i Zagrebačke Dubrave, koji su pomogli da se ta historijska partijska zasjedanja drže na ovom području.

OSNIVANJE PRVIH ILEGALNIH KOMUNISTIČKIH ORGANIZACIJA NA PODRUČJU SESVETSKO-ZELINSKOG PRIGORJA

Osnivanjem prvih ilegalnih organizacija Saveza komunističke omladine Jugoslavije i Komunističke partije Hrvatske u ovom dijelu Prigorja-Šašinovcu, polovinom 1938, na inicijativu **Josipa Granđe-Kozjaka f- Jože,** osnovana je i organizacija SKOJ-a čiji je sekretar bio **Marijan Kos-Rucak — Mičurin** i članovi **Slavko Stančir — Jurek, Stjepan Švelić, Slavko Šarec-Nemec — Imbrek, Slavko Mitak — Zelenko, Stjepan Mitak — Đorđe** i drugi, a krajem 1940. partijska ćelija čiji su članovi **Marijan Kos-Rucak, Tomo Polanec,** Alojz **Peršun, Martin Popović — Mrki** a zatim **Marko Milatović — Zelina** i **Petar Mitak** te kandidati **Tomo Stančir, Stjepan Hirg** i drugi.

Povezivanjem komunista i simpatizera iz Zagrebačke Dubrave, Hrastja — Zeline, Sesveta, Šašinovca, Donje Glavnice, Šimunčevca te iz drugih sela, koji su aktivno politički djelovali u masama, unutar ili preko postojećih kulturno-prosvjetnih, političkih i drugih legalnih organizacija kao što su »Seljačko prosvjetno i dobrotvorno društvo Črećan«, Pjevačko društvo »Antun Gustav Matoš« — Zagrebačka Dubrava, ogranak Seljačke sloge i Hrvatska seljačka čitaonica »Braće Radić« — Šašinovec, Radničko kulturno društvo »Priroda« — Trnava, ogranak Seljačke sloge Sesvete i Resnik, mjesne organizacije HSS — Šašinovec, Sesvete, Hrastje, Resnik i druge — bili su, uoči rata, stvoreni povoljni uvjeti za masovnije političko i organizaciono okupljanje svih naprednih, antirežimski i antifašistički raspoloženih snaga, i to na najširoj političkoj osnovi, i za znatno širi ilegalni organizacioni i politički rad Komunističke partije i Saveza komunističke omladine.

ORGANIZIRANE POLITIČKE AKCIJE PARTIJE I SKOJ NEPOSREDNO UOČI RATA

Jačanje utjecaja Partije u masama olakšalo je položaj članova SKOJ i Partije i simpatizera te omogućilo poduzimanje značajnijih konkretnih političkih akcija u selima ovog dijela Prigorja, jedinstvenih s obzirom na mjesto i vrijeme njihova pokretanja. Tako, npr,. treba spomenuti istupanje protiv glavnog vodstva HSS i Mačeka u mjesnoj organizaciji HSS u Sesvetama, polovicom 1939; organiziranje javnog suđenja mjesnim funkcionerima »Mačekove zaštite« pred sudom dobrih i poštenih ljudi u Šašinovcu polovicom 1940. kojemu je, kao neposredan povod, poslužilo harangiranje »zaštitara« protiv komunista i simpatizera Partije i SKOJ-a; organizirano raskrinkavanje reakcionarne »mačekovske politike« HSS i njenih nosilaca u ovom dijelu sesvetsko-zelinskog Prigorja potkraj 1940, održavanje masovnog javnog i protestnog antifašističkog skupa u Šašinovcu 2. travnja 1941. sa kojeg je pučističkoj vladi generala Simovića u Beograd upućena rezolucija devedesetosmorice potpisnika sa zahtjevom da' se pruži otpor i organizira obrana zemlje od fašizma, uspostave diplomatski odnosi i zaključi vojni savez i savez o uzajamnoj pomoći sa SSSR-om; te poznato demonstrativno isticanje crvenih zastava na župnoj crkvi i glavnim putevima u Sesvetama noću od 8. na 9. travnja 1941. uoči ulaska njemačkih okupacionih trupa u Sesvete i grad Zagreb.

FORMIRANJE ILEGALNIH SKOJEVSKIH I PARTIJSKIH RUKOVODSTAVA

Cjelokupna spontana i organizirana ilegalna agitaciono-propagandna i politička aktivnost prije i nakon osnivanja prvih ilegalnih skojevskih i partijskih organizacija uoči rata i neposredno nakon okupacije, sve do formiranja prvih okružnih d kotarskih partijskih i skojevskih rukovodstava u kotarevima Zagreb — vanjski i Sv. Ivan Zelina, potkraj 1941. i početkom 1942. odvijala se na području sesvetsko-zelinskog Prigorja uglavnom u tri značajnija središta: Hrastje-Zelina, Sesvete — Zagrebačka Dubrava i Šašinovec, i to po direktivama i pod neposrednim rukovodstvom mjesnih komiteta Partije i SKOJ-a grada Zagreba, oko kojih su se u to vrijeme okupljale grupe simpatizera s područja Čulinečke Dubrave, Resnika, Resničke Trnave, Markuševca, Trstenika, Jalševca, Brestja, Novoselca, Sesvetskih Sela, Jelkovca, Sesvetskog Kraljevca, Sopnice, Popovca, Šimunčevca, Budenca, Dretičeca, Glavničice, Belovar — Moravča, Donje Glavnice, Blaževdola, Jertovca, Biškupca i drugih sela. Njihov broj rječito nam govori o širini utjecaja Partije i SKOJ-a među stanovništvom, pa se sa sigurnošću i bez pretjerivanja može reći, da već u toku 1941. na ovom području nije bilo gotovo niti jednog sela u kojem nije postojala veća ili manja grupa simpatizera i aktivista, odnosno barem poneki aktivista narodnooslobodilačkog pokreta. Štoviše, u čitavom nizu sela bili su potkraj 1941. i početkom 1942. već formirani i prvi narodnooslobodilački odbori, omladinske i druge antifašističke organizacije.

Već u svibnju 1941. formiran je prvi zajednički Kotarski komitet KPH za tadašnje kotareve Samobor i Zagreb — vanjski, čiji je sekretar bio **Pavao Lončar — Prigorac — Crni,** radnik iz Zaprešića, a nakon odvajanja kotara Samobor i podjele kotara Zagreb — vanjski, na istočni i zapadni formiran je i prvi Kotarski komitet KPH za Kotar Zagreb — istočni, za čijeg je sekretara tada izabran **Josip Kefeček — Jakob,** radnik iz Zagrebačke Dubrave.

U lipnju i srpnju 1941. pod rukovodstvom **Josipa Granđa-Kozjaka — Jože, Marijana Kosa-Rucaka Mičurina** i **Josipa Kolara — Mateka,** formirane su **i** prve omladinske udarne grupe u Šašinovcu i Sesvetama koje su sudjelovale u manjim ilegalnim akcijama, prekidajući telefonske linije na glavnim sabbraćajnicama, vršeći sabotaže na vojnim vozilima, prikupljajući i oduzimajući oružje domobranima i ustašama i rasturajući propagandni materijal, dok su partijska i skojevska organizacija u Šašinovcu u to vrijeme izdavale i vlastiti ilegalni list »Glasnik slobode«. List je štampan u ilegalnoj tehnici, formiranoj još polovicom 1940. u Šašinovcu. U drugom i posljednjem broju »Glasnika slobode« štampan je i Proglas Centralnog komiteta Komunističke partije Jugoslavije s pozivom narodima Jugoslavije na oružani ustanak. Različiti ilegalni materijali umnožavani su istovremeno i u ilegalnoj tehnici u Sesvetama,-što je uveliko olakšavalo agitaciono-propagandni rad na terenu.

FORMIRANJE PARTIZANSKOG ODREDA - POJAVA PRVIH PARTIZANA U PRIGORJU

Najkrupniji događaj toga doba bilo je formiranje partizanskog odreda u šumi Divjača, prvog ne samo u Prigorju nego i jednog od prvih u ovom dijelu Hrvatske, poznatog danas pod imenom Prvi zagrebački partizanski odred »Silvestar Pelzl«. Do njegovog formiranja došlo je krajem lipnja 1941. na temelju odluke CK KPH, u skladu s direktivama Partije za pripremanje oružanog ustanka.

Zagrebačka partijska i skojevska organizacija prebacila je krajem lipnja na ovo područje grupu svojih članova i simpatizera, kojima je prijetila opasnost od ustaške policije u vrijeme učestalih masovnih hapšenja u Zagrebu i niza ubistava članova mjesnog i rajonskih komiteta Partije i SKOJ-a. Odred je brojio 20 boraca iz Zagreba i tadašnje općine Sesvete, iz Zagrebačke i Čulinečke Dubrave, na čelu s komandirom **Silvestrom Pelzlom,** metalskim radnikom, i komesarom, **Antunom Dobrilom,** đakom. U njegovom sastavu bili su još **Petar Biškup — Veno,** soboslikar, **Andrija Čorković,** učitelj, **Josip Fürst,** đak, **Zvonko Fürst** đak, **Josip Fistrić,** soboslikar, **Zvonimir Komarica** — tehničar, **Ivan Kuzmiak — Beli,** radnik, **Marijan Grozaj,** đak, **Đuro Marković — Ćića,** radnik, **Zdravko Pe-**

čar, đak, **Rudi Rajman,** radnik **Branko Špalj,** student, **Branko Šragalj,** đak, **Branko Švagelj,** radnik **i** četvorica drugih boraca čija su imena, porijeklo i zanimanje ostali nepoznati. Za opskrbljivanje i održavanje veza Odreda sa partijskim rukovodstvom i vojnim komitetom u Zagrebu brinula se grupa simpatizera iz Sesveta, Brestja i Novoselca okupljena oko **Marijana Badela, Josipa Kolara** i **Leopolda Kovačića.**

Poslije višetjednog boravka u Divjači, izvršenih akcija i sukoba sa žandarima nakon otkrivanja logora, do kojeg je došlo sticanjem okolnosti, Odred se morao povući prema Posavini, Moslavini i Bilogori u uzastopnoj i ogorčenoj borbi sa žandarima i ustašama koji su na svaki način nastojali da ga unište.

Osnivanje i pojava ovog prvog partizanskog odreda u Prigorju, u čijim je redovima pored većine Hrvata bilo i Jevreja, Srba i Slovenaca, bilo je posebno značajno ne samo za Prigorje, nego i znatno šire. To je bila prva partizanska jedinica u neposrednoj blizini Zagreba, i u ovom dijelu Hrvatske, koja je svojim prisustvom i izvršenim akcijama, mada ograničenim po njihovim rezultatima, opovrgla laži tadašnje ustaške »promičbe« o tome, da su i posljednji ostaci »četnika« i »komunista« u tzv. NDH u Bosni, na Kordunu i Baniji likvidirani.

Pojava partizana na ovom području, gotovo u samom Zagrebu, izazvala je konsternaciju među ustašama, a u redovima simpatizera Partije i antifašista u okolici olakšanje i radost. To im je dalo novog podstreka za daljnji i još intenzivniji agitaciono-politički i propagandni rad među stanovništvom i za nove napore radi ubrzavanja priprema za oružanu borbu. O strahovanju. ustaša od pojave ove relativno male grupe partizana u to doba najbolje govori raspisana tjeralica, u kojoj ustaški veliki župan »Velike župe Prigorje« plaši, nudi mito i prijeti svima onima koji bi nešto znali ili došli u kakvu vezu s tom »četničko-komunističkom bandom« — kako su ustaše tada nazvali ovaj prvi partizanski odred, ako ne bi to odmah prijavili.

BK. 140

OBAVIJEST VELIKE ŽUPE PRIGOKJE OD 21 KOLOVOZA 1941 GOD. O POTJERI ZA GRUPOM PARTIZANA KOJA JE IZVRŠILA NAPAD NA ŽANDARMERIJSKU PATROLU KOD SESVETE[1]

TJERALICA

ZA KOMUNISTIČKO-ČETNIČKOM BANDOM
koja se pojavila na području općine Sesvete.

ZAGREB, 21. kolovoza. Veliki župan Velike župe Prigorje đr. Marko Lamešić izdao je pod brojem 604-pr-1941. ovu tjeralicu:

Dne 19. kolovoza 1941. god. poslie podne u šumi Divljača, općina Sesvete, pojavila se četničko-komunistička banda, oko desetak njih, koji su iz zasede pucali na oružničku obhodnju i ubili oružnika Milu Novakovića.

Redarstvenim i oružničkim izvidima je ustanovljeno, da je ta četničko-komunistička banda krenula u smjeru Sljemena.

Velika Župa Prigorje sa sjedištem u Zagrebu raspisuje za navedenom četničko-komunističkom bandom tjeralicu i poziva oblasti, službenike i pučanstvo na vršenje tjeralice, kako bi se ta četničko-komunistička banda uhvatila.

Raspisuje se podjeđno nagrada od 10.000.— Kuna za svaku glavu ove četničko-komunističke bande. Nagradu će dobiti onaj, koji uhvati ili doprinese uhićenju kojeg iz te bande.

Tko opazi tu četničko-komunističku bandu ili nešto o njoj dozna, dužan je to smjesta prijaviti najbližoj oblasti, odnosno najbližoj oružničkoj, ustaškoj ili redarstvenoj obhodnji.

Upozorava se stanovničtvo, da će se svaki onaj, koji propusti učiniti prijavu, smatrati pomagačem te četničko-komunističke bande, kao i onaj koji bi dao sklonište, hranu ili inače bilo kakvu pomoć toj četničko-komunističkoj bandi. Protiv njega će se prema tome postupiti.

[1] Preštampamo iz drugog izdanja glasila »Hrvatski narod« br. 189.

Fotokopirano iz Zbornika Tom V, knjiga 5.

ANTIFAŠISTIČKI SKUP U SESVETAMA 1941. - ŠIROKO OKUPLJANJE NARODNIH MASA

Nastavljajući svoju aktivnost okupljanja svih poštenih, naprednih i antifašistički raspoloženih građana, na najširoj političkoj osnovi, grupa simpatizera i aktivista Partije i SKOJ-a nakon okupacije, okupljena oko **Marijana Badela** i **Leopolda Kovačića,** još prije osnivanja partijske i skojevske organizacije, organizirala je u Sesvetama, sredinom rujna 1941. široki antifašistički skup, održan u kući **Filipa Lakuša,** kojemu je prisustvovalo više od 60 komunista i simpatizera, pretežno istaknutih pristaša Hrvatske seljačke stranke s područja čitave tadašnje, općine Sesvete. U ime Centralnog komiteta Komunističke partije Hrvatske i Mjesnog komiteta KPH Zagreb, ovim skupom rukovodili su drugovi **Ivo Marinković** i **Marko Belinić.** U isto vrijeme, na inicijativu grupe simpatizera Partije iz Hrastja-Zeline, među kojima su **Franjo Antolković, Stjepan Antolković — Šimunjko, Mato Benički** i **Franjo Čegec,** u ljetu i jeseni 1941. održani su u Zelini i Zagrebu sastanci i dogovori s najistaknutijim pristašama Hrvatske seljačke stranke s područja kotara Sv. Ivan Zelina o uključivanju mnogih poštenih i politički pozitivno orijentiranih istaknutih pristaša Hrvatske seljačke stranke u narodnooslobodilački pokret, što je u to vrijeme bio najvažniji partijski zadatak. Tim sastancima i dogovorima prisustvovali su u ime CK KPH drugovi dr **Vladimir Bakarić** i dr Pajo **Gregorić.** Ranije spomenuta grupa simpatizera KP, uz pomoć **Stjepana** i **Katice Antolković,** ubrzo je uspostavila prisne kontakte s istaknutim lokalnim pristašama HSS-a **Matom Zigrovićem — Starim, Stjepanom Antolkovićem — Šlajfarom, Pavlom Žiljakom, Tomom Žiljakom, Josipom Popovićem — Jožom,** bivšim komandantom pukovnije Hrvatske seljačke zaštite za kotar Sv. Ivan Zelina, **Tomom Bunčićem, Valentom Bunčićem, Ivanom Belošićem — Bibačom** i drugima, i uspjela ih, nakon održanih sastanaka, uključiti u narodnooslobodilački pokret. Na temelju izvršenog dogovora u Zagrebu, na sastanku kojem su prisustvovali članovi CK KPH dr **Vladimir Bakarić** i dr **Pajo Gregorić,** u Švearovoj ulici, učestvovali su **Franjo Antolković** i **Nikola Bručić** koji je uspostavio veze sa članovima CK KPH, nezavisno od grupe Hrastje, a čija je uloga u tadašnjim zbivanjima bila problematična. Održan je sastanak nešto kasnije u Sv. Ivanu Zelini, u kući **Nikole Bručića** (gostionici), kojem je prisustvovao dr **Vladimir Bakarić** član CK KPH a iz kotara, Sv. Ivana Zeline po red **Franje Antolkovića** i **Nikole Bručića,** prisustvovali su i **Stjepan Antolković — Šimunjko, Josip Popović — Jože** i **Mato Žigrović — Stari.** Na tom je sastanku razmotrena politička situacija i uvjeti za aktivniji ilegalni rad.

Na inicijativu grupe iz Hrastja, u ranu jesen 1941. održan je — posredstvom **Antuna Beničkog** — u Zagrebu, u Medvedgradskoj 64, ponovno sastanak kojem je u ime CK KPH prisustvovao **Andrija Hebrang,** a u ime grupe Hrastje osim **Antuna Beničkog** učestvovali su **Franjo Antolković** i **Stjepan Antolković — Šimunjko.** Tom prilikom raspravljeno je pitanje daljnje aktivnosti grupe simpatizera u Hrastju u vezi sa zadacima na razvijanju narodnooslobodilačkih pokreta u sjevernom dijelu kotara Sv. Ivan Zelina i pitanje daljnjih veza ovog područja sa partijskim rukovodstvom u Zagrebu. Održavanje spomenutih sastanaka i angažiranje članova CK KPH bilo je odlučujuće za razvoj narodnooslobodilačkog pokreta u kotaru Sv. Ivan Zelina.

Ovi dogovori bili su značajni za brži i uspješniji organizacioni i politički rad Partije u Prigorju, u prvom redu zbog političke podrške koju su njihovi učesnici, uglavnom pristaše HSS, osim nekoliko iznimaka, već tada, pogotovo u kasnijem periodu, pružili članovima Partije, organizatorima narodnooslobodilačkog pokreta u ovom dijelu Prigorja. Većina njih je, ignorirajući Mačekovu politiku čekanja, na ovaj ili onaj način kasnije i sama

bila uključena u organizirani ilegalni rad. To je omogućilo i osnivanje prvog narodnooslobodilačkog odbora u Sesvetama, u to vrijeme i jedinog u ovom dijelu Prigorja, koji je osnovan potkraj rujna 1941. u selu Brestje, u kući Dragutina Jagića a u prisustvu Marka Belinića, člana Mjesnog komiteta KPH Zagreb. Za predsjednika je izabran Leopold Kovačić, a za članove Josip Bene i Dragutin Jagić. Ovaj mjesni NOO postao je kasnije narodnooslobodilački odbor tvornice »Braće Badel«. Nešto kasnije, na održanom skupu u mlinu Ivana Sturlić — Tupeka, u selu Brestje, u prisustvu Marka Belinića i Dragutina Sailija, formiran je novi mjesni NOO za selo Brestje. U odbor su izabrani Ivan Tupek za predsjednika a Stjepan Kučić, Vid Šemper i Grga Prelec za članove.

Mjesni NOO Brestje bio je jedan od prva tri mjesna NOO-a, tj. Brestje, Jelkovec i Popovec osnovana u ovom dijelu Prigorja u rujnu 1941. Nešto kasnije, u toku 1941. osim navedena tri NOO-a, na području općine Sesvete formirani su još slijedeći mjesni NOO: Dankovec, Kobiljak, Novoselec, Sesvetska sela i Zagrebačka Dubrava. U to vrijeme, do konca 1941. također je osnovano više mjesnih narodnooslobodilačkih odbora na području kotara Sv. Ivan Zelina.

Takav razvoj događaja ubrzao je osnivanje prve ilegalne skojevske organizacije (grupe) u Sesvetama potkraj 1941. koja je osnovana uz pomoć Marijana Badela. Sekretar te skojevske grupe bio je Stjepan Tupek-Kušeković — Kugić. Članovi su bili Josip Kolar — Matek, Franjo Plašć, Slavko Plašć, Dragutin Plašć — Ivica i Ivica Sandelić. Iz te skojevske grupe izrasla su dva sekretara Okružnog komiteta SKOJ za okrug Zagreb i to Josip Kolar — Matek i Dragutin Plašć — Ivica.

Od samog osnivanja ova skojevska grupa djelovala je ne samo u Sesvetama, već na području cijele općine, tj. u okolnim selima, okupljajući i pripremajući omladince za akcije protiv ustaša i okupatora i za odlazak u Narodnooslobodilačku vojsku. Najaktivniji su bili Pavlović- iz Sesvetskog Kraljevca, Filipović iz Jelkovca, Keleminci iz Čučerja, Žugčići iz Novoselca, Sontaki i Pečnik Oto iz Dubrave. Ovi su omladinci u svojoj okolini uključivali nove omladince u narodnooslobodilački pokret.

Krajem prosinca 1941., na inicijativu i uz učešće^Marka Belinića, Josipa Grande, Silvija Pelzla i Marijana Badela osnovana je u Sesvetama ilegalna ćelija Komunističke partije Hrvatske, koja je u času osnivanja imala 5 članova. Sekretar ćelije bio je Ivan Strancarić, a nešto kasnije Milan Polimac, dok su članovi bili Leopold Kovačić, Marijan Badel, Josip Kovačić, Josip Kolar — Matek. Nešto kasnije ćelija je proširena primanjem u Partiju Franje Maroka, Dragutina Plašća — Ivice, Đure Polimca, Andrije Žugčića i Aleksandra Šokorca.

Narodnooslobodilački pokret u Sesvetama doživio je prvi udarac od ustaša hapšenjem grupe drugova radnika iz tvornice »Braće Badel« u Sesvetama te Sturlić Ivana iz Brestja, 1941. Oni su na zagrebačkoj ustaškoj policiji jako batinjani ali unatoč hapšenju i teroru kojim su ustaše htjeli zastrašiti organizatore NOP i druge antifašistički raspoložene građane, skojevska i partijska organizacija nastavljaju nesmanjenom aktivnošću te osnivaju nove organizacije Narodnooslobodilačkog fronta, omladine, AFŽ-a i nove narodnooslobodilačke odbore. Rezultat takvog rada bio je odlazak velikog broja omladinaca i omladinki, u veljači 1943., u partizane. Tada je političkom aktivnošću ovdašnjih organizacija NOP bila stvorenđ tako povoljna politička klima među narodom ovoga kraja da su se ilegalni partijski radnici mogli po svim selima općine Sesvete kretati danju, bez bojazni i opasnosti od izdajstva i hapšenja od strane ustaša. Skojevska i partijska organizacija, nakon što su likvidirale nekoliko istaknutih ustaških funkcionera i ustaških doušnika, uspjele su narodnooslobodilački pokret još više ojačati i omasoviti. Da bi zaustavili tako naglo širenje NOP ustaše u ljetu 1943. poduzimaju veliku raciju i vrše hapšenja simpatizera i suradnika NOP-a u Sesvetama. Odvedeni su u zatvore i poznate ustaške zloglasne logore smrti iz kojih se malo pjih vratilo kućama. No usprkos tome ustaše ni ovdje, na vratima Zagreba, nisu mogli zaustaviti zamah narodnooslobodilačkog pokreta.

Masovni odlazak omladinaca u partizane 1943. bio je rezultat rada partijske ćelije i skojevske grupe iz Sesveta, odnosno članova **Leopolda Kovačića, Milana Polimca, Ivana Strancarića, Dragutina Plašća, Tupeka** i **Subotića** koji je organizirao domobrane Srbe iz radnih bojni. Najveću pomoć u radu na razvoju NOP u Sesvetama i u okolici pružali su partijskoj ćeliji u Sesvetama i skojevskoj grupi drugovi **Dragutin Saili, Marko Belinić, Pavao Lončar — Prigorac** i **Drago Peruško — Janko.**

Također treba spomenuti razne oblike partijskog djelovanja kao što je bilo formiranje Sportskog društva u Sesvetama, sastavljenog isključivo od pripadnika NOP, te izdavanje dvaju brojeva lista toga društva, čija je aktivnost prestala odlaskom svih drugova u partizane 1942. i 1943. Taj je list organizirao **Aleksandar Sokorac** uz aktivnu pomoć **Ivice Kirina** iz Sesveta.

Od značajnih akcija koje su vezane za rad partijske ćelije i skojevske organizacije u Sesvetama treba još spomenuti akciju skojevaca u zimi 1941. na željezničkoj stanici u Sesvetama, koju su ispisali parolama NOP. U proljeće 1942. u neposrednoj blizini željezničke stanice Sesvete miniran je vlak. U miniranju je učestvovao **Ivan** Strancarić.

Da je narodnooslobodilački pokret u Sesvetama **i** okolici već 1941. **i** 1942. poprimio masovni karakter treba zahvaliti već naprijed navedenim organizatorima ustanka i NOB na ovom području koji su u NOP uključili cijele obitelji — **Kovačiće, Polimce, Lakuše, Kolare, Plašće, Kukaše, Maroke, Šagude, Frljake, Kirine, Fajdetiće.** i druge preko kojih je uključen u NOP veliki broj antifašistički raspoloženih građana ovog područja.

U prvoj grupi žena antifašistkinja koje su osnovale prvu organizaciju AFŽ-a, i to već 1942. u Sesvetama, bile su **Ljubica Kovačić, Verica Lakuš, Slavica Lakuš** i druge.

Značajan prilog razvoju NOP na području općine Sesvete i šire bio je odlazak u partizane druga **Filipa Lakuša,** u ožujku 1943. **Lakuš** je ranije pripadao lijevom krilu HSS a u narodu je uživao veliki ugled.

Pored već ranije formirane skojevske i partijske organizacije u Sašinovcu te pod konac 1941. osnovane partijske ćelije u Hrastju kod Zeline, za čijeg je sekretara izabran **Stjepan Antolković — Simunjko** sa članovima **Franjom Antolkovićem — Dašom, Matom Benički — Stankom, Franjom Čegec** te **Matom Žigrovićem — Starim,** uz skojevsku i partijsku organizaciju u Sesvetama su 1941. jedine ilegalne partijske i skojevske organizacije na širem području ovog dijela Prigorja. Aktivnost tih partijskih i skojevskih organizacija stvorila je mogućnost za osnivanje niza narodnooslobodilačkih odbora, odbora Narodnooslobodilačkog fronta i mjesnih narodnooslobodilačkih odbora u toku 1942. a naročito u toku 1943. godine.

FORMIRANJE OKRUŽNOG I KOTARSKIH KOMITETA KPH I SKOJ U PRIGORJU

Nakon formiranja prvog Okružnog komiteta KPH za okrug Zagreb, listopada 1941. u selu Novaki kraj Samobora, čiji je sekretar **Dragutin Saili** a organizacioni sekretar **Marko Belinić,** održana je u Sesvetama, potkraj 1941., u kući **Ivana** i **Ljubice Kovačić,** prva ilegalna konferencija Saveza komunističke omladine Jugoslavije na kojoj je izabran prvi Okružni komitet SKOJ-a za okrug Zagreb sa sekretarom **Marijanom Badelom** i članovima **Dragutinom Butorcem, Marijanom Kos-Ruckom, Albinom Kovačićem, Milanom Lovrekovićem** i **Dragom Peruškom — Jankom.**

Okrug Zagreb obuhvaćao je tada kotareve Donja Stubica, Dugo Selo, Samobor, Sv. Ivan Zelina, Velika Gorica i Zagreb — vanjski.

Formiranjem Kotarskog komiteta SKOJ Sv. Ivan — Zelina u proljeće i Kotarskog komiteta KPH Sv. Ivan Zelina u ljeto 1942. u kući **Mije Hermeščeca,** u Soblincu i **Ivana Grande-Kozjaka** u Šašinovcu, čiji su sekretari bili **Marijan Kos-Rucak — Mićurin,** odnosno **Stjepan Antolković — Simunjko** i članovi **Franjo Antolković — Daša, Slavko Mitak — Zelenko** i **Slavko Stančir — Jurek,** odnosno **Marko Milatović — Zelina** i **Martin Popović — Mrki,** pored partijskog i skojevskog rukovodstva za kotar Zagreb — vanjski, formiranog još ranije, završen je dugotrajni proces organizacionog okupljanja i povezivanja komunista i simpatizera, odnosno članova SKOJ na ovom Prigorskom području čime su ostvareni i potrebni preduvjeti za daljnje političko djelovanje, podizanje i širenje oružanog ustanka u Prigorju, nakon što su, počev od 1941., mnogi pojedinci i manje, a kasnije i veće grupe komunista i simpatizera, Hrvata i Srba, iz Sesveta, Soblinca i drugih sela, već bili prebačeni u partizane u Žumberak', Gorski Kotar i Moslavinu. Među njima su bile i dvije grupe Srba, porijeklom s Banije i Korduna, mobiliziranih u takozvane »domobranske radne postrojbe«, stacionirane u Sesvetama i Žerjavincu.

Josip Popović

Nakon formiranja ovih rukovodstava, kroz dulje vrijeme, sve do ljeta 1943. kada je područje Prigorja gotovo poluoslobođeno, a pojedina sela i oslobođena, u Sesvetama i Okolici bila su i njihova sjedišta. Najpoznatija od njih su »Poldina kuća«, »Mišja kuća« i »Kolarnica« u Sesvetama, »Vincilirna« u Prepuštovcu, »Mala baza« u Blaževdolu, »Šusteraj« u Degidovcu, »Kaptolska hiža«' u Velikom Vrhu i druge. Ni jedna od njih nikada nije bila provaljena usprkos činjenici da je bilo opće poznato gdje se nalaze i da se u njima zadržavaju ilegalni partijski radnici. Na ovom području, u Svinjarjevu, u kući Vere Vincek i u Omilju, u školi, bile su i baze ilegalne tehnike Okružnog komiteta KPH za okrug Zagreb. Lociranje sjedišta okružnih partijskih i skojevskih rukovodstava na ovom području bilo je moguće zahvaljujući isključivo širokoj i masovnoj podršci građana, koji su — osim već u početku onemogućenih pojedinaca — na razne načine pružali svoju pomoć i, prema potrebi, osiguravali hranu i skloništa, te održavali potrebne veze.

OSNIVANJE PRVIH KOTARSKIH ORGANA NARODNE VLASTI U PRIGORJU

Osnivanje mjesnih narodnooslobodilačkih odbora u gotovo svim selima ovog područja dovelo je potkraj 1942. i do osnivanja prvog Kotarskog narodnooslobodilačkog odbora za kotar Sv. Ivan Zelina, za čijeg je prvog predsjednika izabran **Josip Popović — Joža,** seljak iz Šimunčevca, bivši komandant pukovnije »Seljačke zaštite« kotara Sv. Ivan Zelina. Taj prvi i najširi organ nove revolucionarne narodne vlasti u kotaru Zelina bio je politički i društveno najreprezentativniji organ narodnooslobodilačkog pokreta jer su njegovi članovi bili dobro poznati, politički ugledni i u kotaru Sv. Ivan Zelina utjecajni pristaše Hrvatske seljačke stranke i članpvi i simpatizeri Komunističke partije, i to: **Nikola Kralj — Špinko,** seljak iz Donje Glavnice, **Tomo Litvić — Macan,** seljak iz Blaževdola, **Marko Milatović — Zelina,** postolar iz Donje Glavnice, sekretar Kotarskog komiteta KPH Sv. Ivan Zelina i **Mato Žigrović — Stari,** stolar iz Kalinja, član Kotarskog komiteta KPH Sv. Ivan Zelina.

FORMIRANJE MOSEROVE ORUŽANE PARTIZANSKE GRUPE

Likvidacijom ustaškog uporišta i prvim oslobođenjem Sv. Ivan Zelinp, koju je akciju izveo II bataljon Kalničkog partizanskog odreda pod rukovodstvom **Stjepana Kučiša — Stefa,** zamjenika komandanta odreda, u travnju 1943. kojom prilikom je likvidiran i ustaški upravni aparat u kotaru i općinama Sv. Ivan Zelina — Nutarnji i Vanjski, pokrenute su šire oružane akcije novoformiranih omladinskih udarnih grupa u Prigorju. Najpoznatija je bila »Jurekova grupa« kojom je rukovodio **Slavko Stančir — Jurek.** Formiranjem pak prve partizanske oružane gnipe u Prigorju, u svibnju 1943. sastavljene od boraca s ovog područja, poznate danas pod imenom Moserova grupa čiji je komandir bio **Josip Bene — Moser,** objedinjene su sve borbene snage i kroz kratko vrijeme, od svibnja do kolovoza iste godine, izvršen je čitav niz akcija u kojima su, osim članova udarnih grupa, masovno sudjelovali stari i mladi simpatizeri Partije i SKOJ-a. U toku ovih akcija likvidiran je ustaški upravni aparat u općinama Šašinovec, Sesvete, Kašina, Belovar Moravče i Donja Zelina, čime je ustaška »vlast«, u stvari ustaški upravni aparat, bila potpuno likvidirana na čitavom sesvetsko-zelinskom prigorskom području. Ustaše nikada više, u toku čitavog rata, nisu mogle svoju »vlast« ponovno, ili na dulje vrijeme, potpuno uspostaviti.

Područje djelovanja Moserove partizanske grupe bilo je vrlo široko. Baze su bile u vinogradima u Velikom Vrhu, dok su veze održavane preko Novoselca, Šimunčevca, Brestja, Dobrodola, Jalševca, Sesveta i drugih sela. Za vrijeme svoga postojanja ova grupa, kojom su rukovodili komandir **Josip Bene — Moser** i komesar **Ignac Gegač — Žiga,** a u čijem su sastavu bili **Stjepan Turčić — Ćiro, Vid Turčić — Ćoso, Stjepan Turčić — Zrinjski, Stjepan Žugčić — Adam, Josip Žugčić — Adet, Ivan Kordek — Drotar, Alojz Dren, Ignac Puđak** i četvorica drugih boraca, od kojih su trojica poznata samo po nadimcima: **Janez, Isus** i **Dako,** samoinicijativno je, a po direktivama KK KPH Sv. Ivan Zelina i Zagreb — vanjski, učestvovala u akcijama, okupljajući u svoje redove i simpatizere koji su danju legalno živjeli kod svojih kuća a noću sudjelovali s grupom, u većim ili manjim oružanim akcijama. Prilikom takvih akcija grupa je redovno narastala na pedesetak i više boraca, da bi se nakon obavljenog zadatka ponovno rasturila, povlačenjem partizana u ilegalne baze a ostalih učesnika njihovim kućama, čime je postajala nevidljiva i za neprijatelja nedohvatljiva.

Postojanje ove partizanske grupe bilo je od najvećeg značenja za razvoj NOP na ovom području i mobilizaciju novih boraca u partizane. Svojim oružanim akcijama i prepadima na ustaše i Nijemce na mjestima gdje su oni to najmanje mogli očekivati, partizani su izazivali strah i trepet u redovima ustaša i njihovih pomagača koji se nisu usudili zalaziti u sela izvan glavnih saobraćajnica, tako da je najveći dio sesvetsko-zelinskog područja tokom 1943. praktički bio oslobođen ili poluoslobođen, što je omogućavalo da se već u lipnju 1943. nakon već spomenute lik-

vidacije upravnog aparata ustaških općina na području ovog dijela bivših kotareva Zagreb — vanjski i Sv. Ivan Zelina, u Trsteniku kod Čučerja, formira konačno i prvi Kotarski narodnooslobodilački odbor za kotar Zagreb — istočni, za čijeg je predsjednika izbran **Juraj Vuglek — Jura,** seljak iz Jalševca, tako da je čitavo područje današnjih općina Sesvete i Zelina od toga vremena imalo svoje najviše organe revolucionarne narodne vlasti.

FORMIRANJE PARTIZANSKIH ČETA U PRIGORJU

U pogodnim uvjetima narastanja narodnooslobodilačkog pokreta u Posavini, Prigorju i Zagorju (u okolici Zagreba) u srpnju 1943. formirana je u Jesenovcu i prva Prigorska partizanska četa koja postaje Prigorsko-posavska četa u koju su, pored Moserove partizanske grupe i Dugoselske partizanske grupe, bile uključene i Vrapčanska i neke omladinske, te druge ilegalne udarne i oružane grupe s područja bivših kotareva Dugo Selo, Zagreb — vanjski i Sv. Ivan Zelina, da bi ubrzo zatim, nakon izvršenih većih akcija na neprijateljske protuavionske posade i vojna postrojenja u Branovcu i Granešini, te priliva velikog broja novih boraca, bila podijeljena na tri nove čete: Posavsku, Prigorsku i četu »Matija Gubec«, čije područje akcija je tada prošireno na kotareve Donja Stubica i Dugo Selo.

Tokom ljeta 1943. narodnooslobodilački pokret u ovom dijelu Prigorja poprimio je karakter općeg narodnog ustanka. Pored masovnog sudjelovanja seljaka i radnika, a naročito omladine, u oružanim akcijama, u većini sela bile su organizirane seoske straže. Na važnim punktovima uspostavljene su i relejne stanice preko kojih su — uspostavljenim kanalima čija su ishodišta bila u Zagrebačkoj Dubravi i Ivanjoj Reci — svakodnevno prolazile grupe novih boraca, ponekad i preko stotinu dnevno iz Zagreba na putu u partizane na Kalnik, odnosno Moslavinu.

Narodnooslobodilački odbori vršili su u to vrijeme funkcije revolucionarne narodne vlasti u doslovnom smislu te riječi. Oni su izdavali odobrenja i propusnice za odlazak u grad ili na drugo neoslobođeno i oslobođeno područje, vršili rekviziciju hrane koju su skupljali ustaše i plijenili imovinu neprijatelja, rješavali sporove u selima, prikupljali hranu i drugi materijal, brinuli se za opskrbu partizana te obavljali druge poslove.

Iz sačuvanog zapisnika s Prve izborne kotarske konferencije, održane 27. studenog 1943. u Jesenovcu, na kojoj je izabran novi Kotarski narodnooslobodilački odbor Sv. Ivan Zelina, na čelu s predsjednikom **Josipom Kurmanom — Jožom,** seljakom iz Jesenovca, vidljivo je, da je u to vrijeme na području općina Donja Zelina, Belovar Moravče, Kašina, Sašinovec i Sv. Ivan Zelina — vanjski, bilo pet općinskih narodnooslobodilačkih odbora sa 338 odbornika. To nesumnjivo, samo po sebi, dovoljno govori o širini narodnooslobodilačkog pokreta i snazi tih prvih organa revolucionarne narodne vlasti na ovom području. Treba, međutim, reći da i na ostalom prigorskom području koje danas čini općinu Sesvete u to vrijeme nije bilo ni jednog sela u kojem nije postojao mjesni narodnooslobodilački odbor.

ODLUKA O OSNIVANJU ZAGREBAČKOG PARTIZANSKOG ODREDA

U najvećem jeku bujanja narodnooslobodilačkog pokreta u široj zagrebačkoj okolici, uključujući Posavinu, Prigorje i Zagorje (kotar Donja Stubica), odlukom Okružnog komiteta KPH Zagreb, donesenom u posavskom selu Preseki 20. kolovoza 1943. osnovan je Zagrebački partizanski odred, danas poznat kao Zagrebački partizanski odred NOV Hrvatske za čijeg je prvog komandanta imenovan **Stevo Došen,** a za komesara **Milan Kuren — Gubec.** Stvarno osnivanje Odreda formiranjem njegovog II bataljona izvršeno je u selu Preseka, a formiranje I bataljona u selu Hrušćica, nedaleko od Sesveta, na području sadašnje općine Dugo Selo. Zagrebački partizanski odred NOV Hrvatske na području II operativne zone bio je prva velika i do tada najveća partizanska jedinica osnovana od domaćih boraca i Zagrepčana u Prigorju, u čijim su se redovima kasnije našli i borci iz mnogih drugih krajeva naše zemlje, zbog čega je Zagrebački partizanski odred, s obzirom na svoj nacionalni sastav, postao kovačnica bratstva i jedinstva naših naroda u ovom dijelu Prigorja i Hrvatske.

Prilikom formiranja, u sastav Zagrebačkog partizanskog odreda ušle su ranije formirane čete Prigorska, Posavska i četa »Matija Gubec« te udarne grupe broj 7. i 9-, koje su djelovale na posavsko-prigorskom području i dijelu Zagorja. Stalno popunjavan novim borcima, seljacima i radnicima, koji su svakodnevno dobrovoljno stupali u njegove redove, Odred je ubrzo brojio više od 750 boraca. Njegovi bataljoni operirali su na području Prigorja, Posavine i Zagorja u neposrednoj blizini, pa čak i u samom Zagrebu. Boreći se tu pod vrlo teškim, ponekad i najtežim uvjetima, posebno u toku 1944. kada su ustaše i Nijemci, povlačeći se s drugih područja, ovdje stvarali jaka uporišta, na relativno ograničenom prostoru, Zagrebački partizanski odred nije nikada za sve vrijeme svoga postojanja za dulje vrijeme, ili pod pritiskom neprijatelja, napuštao svoje operativno područje — područje šire zagrebačke okolice.

Istine radi treba reći i to, da plima narodnooslobodilačkog pokreta i uspjesi u razvijanju oružane borbe na području ovog dijela Prigorja,' koji su dostigli vrhunac tokom 1943. nisu u toku čitavog rata imali uvijek ravnu uzlaznu liniju. Masovnost pokreta s jedne strane i odlazak domaćih aktivista na različite dužnosti u organizacijama NOP i partizanskim jedinicama van ovog područja te formiranje novih kotarskih rukovodstava, sastavljenih od ljudi koji nisu poznavali prilike i mentalitet stanovništva ovog kraja s druge strane, imali su za posljedicu skretanje s linije Partije i značajno političko sektašenje, što je na kraju, u proljeće 1944. nakon pogibije gotovo svih članova Kotarskog komiteta KPH Sv. Ivan Zelina, u poznatoj borbi kod Oborova, te pojačanih napada ustaša na prigorska sela, dovelo do djelomične oseke pokreta i kolebanja čak i među aktivistima NOP na jednom dijelu zelinsko-kašinskog područja. Takvu situaciju iskoristili su u pojedinim selima neki »mačekovci« koji su, za razliku od većine poštenog dijela pristaša HSS, bili ostali po strani, te uz pomoć ustaša u novonastaloj situaciji uspjeli u nekim selima oko Čučerja i Kašine formirati tzv. ustašku miliciju, okupljanjem vojnih obveznika koji su izbjegavali odlazak u domobranstvo ili partizane, a kojima je kao mamac bila ponuđena mogućnost da naoružani, u ustaško-mačekovskoj »miliciji« — nazvana »škrljaki« — svojim terorom, koristeći se poznavanjem prilika, onemogućavaju rad aktivista na terenu. Zbog toga je »milicija« izvjesno vrijeme bila najopasnija, pa se njeno postojanje negativno odražavalo i na političke prilike u tim selima i na daljnji razvoj narodnooslobodilačkog pokreta, sve dok akcijama Zagrebačkog partizanskog odreda »milicija« nije konačno likvidirana.

U ponovnom pokretanju aktivnosti u mnogim prigorskim selima, u kojima su aktivisti NOP izvjesno vrijeme tokom 1944. morali djelovati u potpunoj ilegalnosti, značajnu ulogu odigrao je upravo Zagrebački partizanski odred, na čelu sa komandantom **Jovicom Mandićem** i komesarom **Stjepanom Šelendićem.** Njegove svakodnevne oružane akcije, razbijanje ustaško-mačekovske »milicije«, napadi na uporišta i obrana sela od pljačkaških upada ustaša te masovni mitinzi u prigorskim selima, jačali su borbeni duh i vraćali narodu povjerenje u pobjedu partizana. Tome su posebno mnogo doprinijele i uspješne akcije udarne brigade »Braće Radić«, brigade »Matija Gubec«, i Zagrebačkog odreda. U tim akcijama likvidirana su snažna ustaška uporišta u Donjem Orešju, Kominu, Sv. Ivanu Zelini, Donjoj Zelini i Crkvenoj Vesi — Moravču. Nakon toga se ustaše nisu

usuđivali upadati u partizanska sela. Formiranjem novih organizacija u selima, te općinskih i kotarskih rukovodstava u kotaru Sv. Ivan Zelina u jesen 1944. narodnooslobodilački pokret u ovom dijelu Prigorja dobio je novi zamah — neprekinut sve do konačnog oslobođenja zemlje.

U predratnom i ratnom periodu, od prvog dana okupacije sve do konačnog oslobođenja naše zemlje, pod rukovodstvom Komunističke partije i druga Tita, borili smo se dakle i mi tu, na svojoj, zemlji, u Prigorju i drugdje, prema svojim snagama i mogućnostima, ne čekajući pomoć ni od koga, ali oslanjajući se na zajedničku borbu svih naših naroda i narodnosti protiv fašizma i dajući toj borbi svoj vlastiti, makar i samo skromni prilog.

Područje današnje općine Sesvete dalo je više od 2000 boraca, koji su se s puškom u ruci, u partizanskim grupama i jedinicama, ili kao ilegalni i politički radnici na terenu borili protiv okupatora i njegovih domaćih slugu. Više od 180 boraca dalo je u toj borbi najviše što su mogli dati — svoje vlastite živote. Među njima su dva narodna heroja Marijan Badel i Slavko Stančir — Jurek, te niz prvoboraca i organizatora ustanka u ovom dijelu Prigorja: Josip Granđa-Kozjak — Jože, Martin Popović — Mrki, Marko Milatović — Zelina, Mato Žigrović — Stari, Vera Vincek, Ignac Gegač — Žiga, Josip Markulinčić — Pepo, Ivan Strancarić, Josip Kefeček — Jakob, Josip Popović — Jože, Đuro Polimac i drugi. Od preživjelih učesnika šesnaestorica su nosioci »Partizanske spomenice 1941.«, 197 njih su rezervni i aktivni oficiri i 367 rezervni podoficiri Jugoslavenske narodne armije. Ovi podaci i sjećanja na vlastite borce najbolje govore o učešću naroda ovog čisto hrvatskog prigorskog kraja u borbi protiv okupatora i ustaške tvorevine tzv. NDH i njenih nosilaca.

I ovdje u Prigorju, i u drugim krajevima naše zemlje, gdje god je stupila noga naših prigorskih partizana, uvijek smo širili i jačali duh bratstva i jedinstva naših naroda i narodnosti, posebno hrvatskog i srpskog, kao zalog čitave naše revolucionarne prošlosti, a to činimo i danas, kao zalog naše sadašnjosti i 'naše budućnosti. Činili smo to boreći se u toku rata zajedno sa sinovima i kćerima svih naših naroda i tu na ovom našem tlu, u sredini koja nije nikada bila opterećena nacionalizmom ali koja je oduvijek, s ponosom, isticala svoju pripadnost hrvatskom narodu i njegovoj slavnoj prošlosti. Činimo to i danas u novim uvjetima u ovoj našoj novoj i promijenjenoj sredini, sredini koja je u svim prilikama uvijek bila, a i danas je, raspoložena i sposobna prihvatiti svakoga, tko se svojim ponašanjem mogao potvrditi ili se potvrđuje kao iskreni prijatelj ovoga pitomog prigorskog kraja, njegovih ljudi i njihovih vjekovnih buntovnih i slobodarskih tradicija, novih nada i stremljenja onih koji odvajkada tu u njemu žive.

- Kuća Popović Josipa — Jože —. prvog predsjednika kotarskog NOO-a Sv. Ivan Zelina. Ustaše su ga uhapsili 1942. odveli u logor Jasenovac i u siječnju 1944. ubili.

STJEPAN ŠELENDIĆ

NAPAD NA OPĆINU MARKUŠEVAC

Politička situacija u Markuševcu, gdje sam živio uoči rata 1941., nije se bitno razlikovala od opće situacije u našoj zemlji, posebno u Zagrebu. Zagreb je imao neposredni utjecaj na stvaranje političke klime u Markuševcu jer je to jedno siromašno mjesto u neposrednoj blizini Zagreba, mjesto koje je svoje življenje tražilo u Zagrebu. Jasno je da je na Markuševac vršio utjecaj i HSS, ali utjecaj je vršila i naša Partija. Radnici, a posebno omladina, tokom 1938. i 1939- sve su više počeli shvaćati politiku koju je vodila vlada Cvetković-Maček. Uviđala je da tu njihovi interesi nisu zastupljeni. Iz tog bi se perioda moglo navesti niz manifestacija koje su bile direktno suprotstavljanje ili opiranje toj politici. Nezadovoljstvo ljudi uglavnom je bilo posljedica ekonomskog položaja u kojem su se oni nalazili, i oni su tražili sebe. A to znači da su ljudi potpadali pod onaj utjecaj gdje su im bili ekonomski interesi. Činjenica je da je utjecaj Partije u to vrijeme sve više rastao.

Ja sam bio jedan od onih sretnika koji je mogao učiti zanat u Zagrebu, jer ni to nije bilo lako. Sretna je okolnost bila i to da sam došao u radionicu gdje je radnički pokret bio razvijen, i gdje su svi radnici bili sindikalno organizirani a neki su od njih bili i članovi Komunističke partije — Toni Cvetković, Lucijan Pećnik i drugi. Kada sam došao učiti zanat oni su počeli vršiti utjecaj na mene. Ja sam se aktivirao i tako sam, koncem

Stjepan Šelendić

1938., postao član SKOJ-a. Aktivno sam radio u gradu, u URS-ovim sindikatima, a na terenu, odnosno kod kuće, prenosio sam napredne ideje radničkog pokreta.

Sve ovo što sam rekao našlo je svojeg odraza prilikom kapitulacije stare Jugoslavije. Kada je stara jugoslavenska vojska kapitulirala, u Markuševcu se našao čitav niz aktivnih simpatizera koji su shvatili poziv Partije na pripremu borbe protiv okupatora i koji su se, na ovaj ili onaj način na to odlučili. Sjećam se akcije na prikupljanju oružja i municije i spremanja oružja. Ta je akcija imala skoro masovni karakter. Dobro se sjećam i ovog slučaja: kada se raspala stara jugoslavenska vojska u mojem selu našao se jedan poručnik koji je rekao: »Vojska se raspala ali borba će tek početi«. Nama je odmah bilo jasno da se radi o jednom naprednom oficiru koji je spreman da se bori protiv pkupatora. Mi smo mu dali civilno odijelo i prebacili ga preko Zagreba u Gorski kotar jer je on rekao da se borba nastavlja u šumi.

Istini za volju moramo ipak reći da je prvi blijesak proglašenja takozvane, »Nezavisne države Hrvatske« ošamutio dio ljudi ovog kraja jer su mislili da je to ipak nešto novo što bi moglo biti i za njih. To se odrazilo i u vraćanju sakrivenog oružja što su ga građani posakrili od stare jugoslavenske vojske a na poziv vlasti NDH pobacali ga preko ograde u općinsko dvorište.

Mi smo, međutim, pripremili jednu akciju za 26. srpnja 1941., na općinu Markuševac. Ta je akcija izvedena prilično organizirano, uz pomoć jedne udarne grupe iz Zagreba u čijem sastavu su bili Meglaj Ivan, Leo Rukavina, Škrnjug i još neki drugovi. Ovoj akciji cilj je bio da iz Općine pokupimo oružje i da ga pohranimo na određeno mjesto. Bila je dobro organizirana a u njoj je sudjelovalo desetak omladinaca iz Markuševca. U toj akciji bile su prekinute i telefonske žice, ali je, prema

planu sav posao trebalo izvesti bez borbe, tj. mirno. Međutim, kada smo došli u Općinu i pozvali stražara da otvori vrata on je odmah počeo pucati, na što smo i mi odgovorili vatrom i ranili ga. Značenje je ove akcije u tome što je bila dobro organizirana i dobro izvedena, bez obzira što mi sve oružje nismo mogli pokupiti. Mislim da je dobro spomenuti i to, da je to bila prva akcija, i da smo se u njoj prvi puta sreli sa krvlju i pucanjem, a to nas je prekalilo i uvelo u buduće akcije.

Poslije ove akcije mi smo se počeli organizaciono sređivati. Formirali smo narodnooslobodilački odbor. Tu je kao neposredni rukovodilac ustanka dolazio drug Marko Belinić, drug Pavao Lončar, i još neki drugovi. Održavali smo redovne sastanke a u odbor smo okupili širi krug naprednih ljudi iz HSS. Bitno je ovdje spomenuti i to, da smo se mi slobodno kretali po ovome području i svi smo mislili da se krećemo nezapaženo, i da ljudi ne znaju o čemu se radi. Međutim, kasniji događaji su potvrdili da su seljaci sve to znali a da ipak nikakvog izdajstva nije bilo.

Mi tada nismo imali iskustva u radu, o čemu govori i primjer da smo uglavnom sastanke održavali na koti, neposredno iznad samoga mjesta Markuševac, tako da su svi mogli vidjeti koliko nas se sakupilo. Drug Belinić objasnio nam je da sastanke moramo održavati na brdu radi toga da vidimo ako bi neprijatelj nailazio, a nismo vodili računa o tome da i neprijatelj može nas jako dobro vidjeti na brdu. Prema tome, da nije bilo težih posljedica zbog takvog neiskustva možemo zahvaliti isključivo mentalitetu i shvaćanjima naroda ovog kraja koji nas nije izdao. Markuševac je u tom smislu bio napredan, uz narodnooslobodilačku borbu, iako još nije bio spreman da direktno i masovnije u njoj sudjeluje. Međutim naše su pozicije ovdje bile daleko povoljnije jer ako bi se govorilo o ustašama onda je u ovom mjestu bilo svega 5 — 6 ljudi koji su bili ustaše.

Politički rad bio je vrlo intenzivan, radilo se brzo a isto su se brzo svi problemi rješavali. Sjećam se da smo za kratko vrijeme uspostavili sve moguće veze sa Zagrebom, sa Sesvetama i sa Cučerjem, i da su te veze neprekidno funkcionirale. Bilo je žrtava. Na primjer kada je uhapšen drug Ormož iz Cučerja koji je bio glavna veza na tom kanalu. Zbog toga smo imali mali prekid, ali su njega zamijenili novi ljudi, ne više jedan nego njih desetak. Prema tome žrtava je bilo ali je svaka dala novi podstrek i značila novu mobilizaciju. Ti događaji pokazuju kako je brzo sazrijevala svijest, kako je brzo narastala organizacija, kako se stvarao i organizirao otpor protiv okupatora. Ovo nam je omogućilo da je Markuševac bio jedan od glavnih kanala za opskrbljivanje i vezu sa prvim partizanskim grupama koje su se 1942. bazirale na Sljemenu. To je bio kanal preko kojeg su u NOV prelazili mnogi Zagrepčani, preko kojeg je prenošeno oružje. U vezi s tim opskrbljivanjem i prebacivanjem oružja ostala mi je u sjećanju jedna akcija u kojoj su drugovi iz Sesveta nosili desetak paketa oružja što su ga dobili na aerodromu u Borongaju. Ja sam bio obaviješten da oružje stiže, i da ga trebamo prihvatiti, ali nismo znali kada. Taj sam dan bio na Sljemenu i kući se vraćao u prvi mrak, kad čujem pucnjavu u Trnavi. Došao sam do svoje kuće i majka mi kaže da je drug Marko tu, da se sklonio iza štale. Odmah sam ga pronašao i on mi reče da naši nose oružje, da su ih dolje napali i neka idemu-vidjeti što se događa. Kad sam krenuo ususret njima čuo sam žamor i vidio kako neki to oružje nose taborniku. Na brzinu sam donio odluku: odšarafio sam bombu, skočio za jedan orah i bacio je na njih. Bomba je eksplodirala i uništila dva paketa u kojima su bile puške. Kada su naime, oni ljudi na koje sam bacio bombu vidjeli da je bomba upaljena oni su odbacili paket sa oružjem i pobjegli. Puške je bomba zdrobila. Poslije se razjasnilo da se ovdje radilo o jednoj grupi naoružanih ljudi, nekakvih straža u selu, koje, tobože, trebaju čuvati selo od »kokošara«. Ta je straža u stvari pripucala nà naše drugove koji su nosili oružje misleći da se radi o tim kokošarima. Naši drugovi koji su nosili oružje — nakon što je na njih zapucala straža — baciše oružje u jednu šikaru, na mjesto zvano Međučina. Nakon toga seoska je straža pronašla oružje i upravo ga nosila ustaškom taborniku. Ovdje je bitno reći to, da je jedan drug iz ove naše grupe koja je nosila oružje ostao do kraja priseban — ne sjećam se kako se zvao — ali znam da je nosio avionski mitraljez. On se odvojio od napadnute grupe i u Sesvete nije se vratio, dok nije mitraljez zakopao kod jedne klijeti. Taj su mitraljez ustaše kasnije pronašli ali smo ga stjecajem okolnosti, opet mi zaplijenili. To je, po prilici, bila situacija iz 1941. na ovom području. Moram napomenuti da upravo ova akcija, tj. napad na općinu Markuševac radi oduzimanja oružja, i akcija prebacivanja oružja na Sljeme, nisu do sada bile objavljene i bolje obrađene a upravo su te akcije — premda nisu imale masovan karakter — predstavljale značajne vojnopolitičke događaje za cijeli prigorski kraj jer su one dale do znanja ustašama i njemačkim okupatorima da se i ovdje, pred vratima Zagreba, narod i Partija dižu na ustanak.

Posebno želim napomenuti imena drugova koji su učestvovali u prvim akcijama i koji su herojski dali svoje živote u toku NOB-e. To su bili: Ivan Meglaj — Slovenac radnik iz Zagreba, Leo Rukavina i Skrnjug koji su strijeljani u Zagrebu. Bilo je i još nekoliko drugova čijih se imena više ne sjećam.

I ova akcija koju su organizirali drugovi iz Sesveta radi preuzimanja oružja na vojnom aerodromu u Borongaju, kao i borba partizana na Sljemenu sa ustašama, dokazuje značaj i veličinu narodnooslobodilačkog pokreta 1941. i 1942. u ovom kraju.

Mislim da bi trebalo ovdje napomenuti i to da je prva borba partizana u stubičkom kraju 1942. imala_ posebno značenje u tome, što je ona, s naše strane, vođena bez skoro ikakva vojnog iskustva. Naime, komandir te partizanske čete iz sastava bataljona »Matija Gubec« bio je jedan učitelj. Borba je vođena početkom svibnja 1942. Naši drugovi, zbog pomanjkanja iskustva u partizanskom načinu borbe, zauzeli su frontalni položaj prema neprijatelju koji je bio nadmoćniji, a dobio je i pojačanje iz Zagreba, dovezeno kamionima. U toj je borbi herojski poginuo taj komandir čete, učitelj[1]. Bio je teško ranjen ali je ostao na položaju. Pucajući držao je odstupnicu svojim drugovima a svima je naredio da se povlače. Nakon toga se prikrio, a kada su ga ustaše pronašli on je aktivirao bombu i sam se ubio da ne bi živ pao njima u ruke.

Ova partizanska jedinica ustvari je bila partizanski vod čete odnosno bataljona »Matija Gubec«, koji je bio formiran u Brdovcu, ožujka 1942. Jedan njegov vod vodio je borbe u okolici Brdovca, dok je drugi vod imao opisanu borbu u stubičkom kotaru. Treći vod djelovao je u Zagorju. Kad je taj partizanski vod odnosno četa bila razbijena ja sam nosio jedan izvještaj u Zagreb, u Maksimirsku cestu, u jednu gostionu pokraj zgrade tadanje komande zrakoplovstva NDH. Kasnije sam saznao da se tu upravo održavala sjednica Štaba II operativne zone. Ja sam došao na taj sastanak i donio izvještaj a Marko Belinić mi je rekao da ću ja biti na straži dok oni održavaju sastanak. Još mi je rekao da pazim i javim ako bi išli ustaše. Pošto su ustaše stalno prolazili cestom i hodali ulicom nisam znao što da radim, da li da drugovima stalno javljam da ustaše dolaze i prolaze. Međutim sve se mirno završilo.

Sjećam se da je na tom sastanku bio i drug Ivan Krajačić koji je tada imao ilegalno ime Brko. Kada je sastanak završio drug Marko mi je dao zadatak da pratim druga Krajačića do jedne kuće gdje će se skloniti, da mu se što ne dogodi.

Kada se sada sjećam tih događaja u tom našem ozbiljnom i revolucionarnom poslu, u borbi protiv ustaša i fašista, mogu reći da je bilo i komičnih situacija. Bili su to izvanredno veliki napori. Međutim, sjećam se da je najviše mogao izdržati drug Gubec[1]. Bio je neumoran. Svakog je dana propješačio sa Slje-

mena do Markuševca i natrag na Sljeme. Ja sam iz Markuševca prenosio obavijesti u Zagreb a i navečer sam opet sa **Gupcem** išao do partizanskog voda na Sljemenu.-Drug **Gubec** bio je hladnokrvan i neustrašiv. Evo jednog primjera: jednog dana imao sam s njim sastanak u Zagrebu, kod glavne pošte, u Jurišićevoj ulici. On je bio naslonjen na poštanski sandučić i vidio sam da za pojasom ima pištolj. To je bio veliki mađarski pištolj, kojeg su i ostali prolaznici mogli vidjeti. Ja dođem do njega i kažem mu: **Gubec** pištolj ti se vidi«, a on mi odgovori: »Upravo je to dobro da me nitko ne pita šta ovdje radim«. Drugi se primjer odnosi na slučaj kada smo na Srebrnjaku dobili dva paketa bombi zamotanih u novinski papir. Kada smo izišli na ulicu **Gubcu** se paket raspao i bombe su se počele kotrljati po cesti kao kruške. Moram reći da se u tom času nisam odmah snašao i da mi se kosa malo podigla na glavi, ali **Gubec** je počeo sakupljati bombe kao kruške po ulici, što sam i ja prihvatio. Onaj strah ili iznenađenje, u času su nestali, te smo bombe strpali u džepove i produžili preko Mirogoja prema Markuševcu. Doduše građani su nas na ulici gledali što radimo ali nas nitko ništa nije pitao.

Bilo je još mnogo akcija, i bilo bi preopširno o svima govoriti. No iznijet ću jedan primjer koliko je Partija imala povjerenja u ljude koji nisu bili njeni članovi, ali koji nisu bili ni za ustašku vlast. Među njima je bio i jedan svećenik, Slovenac, po imenu **Ormož.** U tadanje vrijeme normalno je bilo da su stariji ljudi u nas mlade gledali sa nepovjerenjem jer smo im djelovali neozbiljno, bili smo preslobodni i bez straha. Svećenik, **Ormož** i učitelj **Širola Marijan** te još neki znali su da smo skojevci. Oni su nas primali u svoje stanove. Po našim su direktivama slušali radio-stanice Moskvu i London, pravili bilješke i pisali informacije koje smo mi nakon toga umnožavali i dijelili građanima. Napominjem da se tu radilo o ozbiljnim starijim ljudima koji su bili anglofilski nastrojeni, dok smo mi mladi, skojevci, bili orijentirani na SSSR. Mi se tu sa njima nismo slagali ali smo istovremeno konstatirali da nas to ne sprečava u pružanju otpora i zajedničkoj borbi protiv okupatora.

Jednom zgodom rekao sam drugu **Marijanu Široli** da imam dva čovjeka a radilo se o drugu **Beliniću** i drugu **Velebitu** koje treba skloniti. To se upravo dogodilo kada je bio uhapšen drug **Ormož** iz Čučerja. Tada mi je bila prekinuta veza i smatrao sam da mi je kod **Širole** najsigurnije smjestiti naše drugove. Moram odmah **reći** da je **Širola** bez pogovora uzeo na stan kod sebe drugove **Velebita i Belinića. Belinić** je tamo ostao tri dana i tri noći. Za vrijeme svog boravka kod **Širole Belinić** ga je politički obrađivao. Više je znao i više je mogao politički na nj utjecati nego mi omladinci. Isto tako treba reći da smo kod **Širole** imali glavno skladište lijekova i municije, jer nam je to bilo najsigurnije. Dakle, veza i širina suradnje narodnooslobodilački pokret bila je toliko dobro uspostavljena između nas i druga **Širole** te svećenika **Ormoža** da smo i nadalje, u toku rata, preko njih održavali veze i prebacivali ljude i naše drugove na razne zadatke. Tako je uspostavljeno čvrsto povjerenje među nama.

Ostao mi je u sjećanju jedan razgovor sa svećenikom Ormo**žom** u kojem mi je tada otprilike rekao slijedeće: »Borba je potrebna i borbu ćemo voditi i ti dobro radiš, samo da nisi skojevac«. Ja sam njemu odgovorio da je meni najsvetije upravo to što sam postao skojevac, a onda mi je on rekao: »No, radi i takav kakav jesi«.

Mislim da ovo ilustrira tadanje političko raspoloženje naroda ovoga kraja i samo time možemo objasniti da neke naše nesmotrenosti — napravljene iz neiskustva — nisu bile plaćene većim žrtvama nego što su bile. Kada govorimo o ovom župniku **Ormožu** onda moram reći da se radilo o svećeniku kojeg su Nijemci protjerali iz Slovenije i koji se privremeno bio sklonio kod ovdašnjeg župnika u Markuševcu.

DUŠAN GAS'PAROVIČ DOKTOR

DJELOVANJE SKOJEVSKIH, PARTIJSKIH I OMLADINSKIH ORGANIZACIJA U VRAPČU, BORČECU I STENJEVCU 1941. i 1942.

Krajem svibnja 1941. primljen sam u skojevsku organizaciju u Donjem Vrapču. U njoj su bili i drugovi **Puba Maurić, Rade Mozetić** i **Branko Cekada** koji je primljen pod konac 1941. Mene je u skojevsku organizaciju uključio drug **Rudo Gluhak — Brko,** član Partije koji je stanovao u Stenjevcu gdje sam stanovao i ja.

Ilegalno ime **»Doktor«** dobio sam krajem ožujka 1942. kada sam primljen u Kotarski komitet SKOJ-a Zagreb. Dao mi ga je drug **Jože Kolar — Matek,** pošto sam zubar. Kao član skojevske grupe u Vrapču Donjem povezivao sain se sa organizaci-

Dušan Gašporović — Doktor

jama omladine iz Gornjeg Vrapča, gdje je tada bio jako aktivan drug **Drago Peruško — Janko.** U gornjevrapčanskoj organizaciji aktivno su radili omladinci **Cvetkovići** i tri brata **Kukolje** od kojih je **Mika** poginuo kao sekretar Kotarskog komiteta Donja Stubica. U Stenjevcu je vrlo aktivno već od 1941. radio **Vlado Simunjak.** On nije bio član Partije. Bio je povezan sa drugom **Rudom Gluhak — Brkom,** od kojeg je primao zadatke. Ja sam u to vrijeme u Stenjevcu bio zadužen za rad omladinske organizacije USAOH. Kao član SKOJ-a dobio sam zadatak od druga **Brke** da razvijam omladinsku organizaciju ne samo u Stenjevcu već i u Borčecu.

U Borčecu sam se povezao sa tamošnjim omladincima braćom **Dragom** i **Sinekom Domitrović,** koji su me kasnije povezali sa još nekim omladincima čijih se imena ne bih mogao sjetiti. Moram reći da je 1941. naš ćad bio jako konspirativan i uzak zbog opasnosti provale organizacije. **Branko Cekada** također je bio vezan za rad sa omladinskom organizacijom u Stenjevcu. Negdje pod kraj 1941. u omladinsku organizaciju USAOH u Stenjevcu aktivirao sam **Branka Ognjanovića** koji — uz **Dragu Šimunčića** i braću **Ladiše,** koje sam već ranije organizirao — povezuju veliki broj omladinaca u NOP. Zbog toga ustaše nisu imali nikakvog utjecaja na njih, niti ih nisu uspjeli organizirati u »ustašku mladež«. Neke od omladinaca iz Stenjevca uspjeli smo ubaciti u ustašku omladinsku organizaciju radi stalnog djelovanja na ostale omladince da napuštaju tu organizaciju.

Za područje Stenjevca i Borčeca 1941. postojala je jedna omladinska organizacija USAOH-a a kasnije su osnovane u svakom od ovih mjesta.

Od starijih drugova sa kojima sam dolazio u vezu, u vezi sa SKOJ-em 1941. sjećam se iz Gornjeg Vrapca drugova **Kukolja, Lončarića** i **Cvetkovića.** Cijeli njihov zaselak bio je uključen u narodnooslobodilački pokret. Sjećam se i **Mirka Debanića — Imbreka** koji je po zadatku Partije 1941. primio dužnost ustaškog tabornika u Vrapcu a poginuo je u poznatoj Oborovskoj bitci ožujka 1944. Dolazio sam u kontakt i sa drugom **Vladom Prišlinom,** sekretarom Općinskog komiteta Partije 1942. u Vrapcu, zatim sa **Peruško Dragutinom — Jankom,** koji je 1941. dolazio na sve naše sastanke, premda nisam znao kakvu je funkciju imao. Mislim da je već tada bio član Okružnog komiteta SKOJ-a ili Mjesnog komiteta SKOJ-a Zagreb. On je uvijek bio jako konspirativan i jedan od aktivnih organizatora SKOJ-a ne samo u Vrapču, već i u Sesvetama i drugim mjestima oko Zagreba. Također iz 1941. sjećam se vrlo aktivnog sekretara Partije iz Završja kod Vrapča, druga **Alojza Marekovića.** Njegov brat **Juraj — Matek,** koji je 1944. bio sekretar Kotarskog komiteta Partije Zelina poginuo je u Oborovu, ožujka 1944. Sa njime je vrlo aktivno radio **Mirko Maurić** koji je 1942. bio član Kotarskog komiteta SKOJ-a Zagreb. 1943. bio je uhapšen od ustaša ali je pobjegao i kasnije poginuo u Žumberku.

U omladinskoj organizaciji u Stenjevcu već 1941. bio je vrlo aktivan i drug **Šifer** kojeg smo zvali **Bibi,** ali mu se pravog imena ne sjećam. On je 1942. otišao u partizane u Žumberak gdje je, 1943., poginuo. Za drugaricu **Darinku — Smokvu** ko31qlsđz se sjećam da je ona bila na ličnoj vezi sa drugom **Vladom Prišlinom** i da su se u njezinoj kući god. 1942., na Borčecu održavali sastanci Kotarskog komiteta Partije i Kotarskog komiteta SKOJ-a za Kotar Zagreb.

1941. partijske i omladinske organizacije imale su zadatak da organiziraju ljude u Narodnooslobodilački front, a odmah poslije raspada stare jugoslavenske vojske bio je zadatak prikupljati oružje i municiju. Kad sam se povezao sa organizacijom u Gornjem Vrapču drugovi su mi pričali da su odredili svojeg čovjeka — bio je to **Mirko Debanić — Imbrek** da postane ustaški tabornik u Vrapču i da organizira spremanje oružja što ga je »seljačka zaštita« 1941. oduzimala od Jugoslavenske vojske. On je velik dio tog oružja, koje je bilo pohranjeno u Općini Vrapče, uspio prebaciti u Gornje Vrapče, gdje je partijska organizacija već bila u šumi iskopala zemunice u koje je spremljeno to oružje i oprema.

U Jankomiru, na području Stenjevca, 1941. bilo je jedno veliko vojno skladište oružja. Meni je dao zadatak **Rudo Gluhak** — Brko da se nas nekoliko omladinaca tamo postavimo kao stražari. Iz tog skladišta mi smo tada izvukli dosta pušaka, bombi i municije pa smo sve to otpremili u zemunice u Gornjem Vrapču.

U srpnju 1941. partijska organizacija iz Vrapča pokušala je izvršiti jednu diverziju na željezničku prugu. U akciju su išli drugovi **Kukolja — Mika, Prišlin Vlado** i **Peruško Drago — Janko.** Ta prva diverzija nije uspjela jer je u njoj zabunom ranjen drug **Kukolja — Mika,** pa su se drugovi morali povući ne izvršivši miniranje pruge. Sjećam se i jedne akcije partijske ćelije Vrapče, u kojoj su likvidirani ustaški tabornik **Radić** iz Stenjevca i njegov sin, također zloglasni ustaša. U toj je akciji sudjelovao i **Vlado Šimunjak** koji je stanovao u blizini i koji je drugovima **Prišlinu, Perušku,** i **Kukolji** dao podatke o njihovom kretanju. Ta je akcija izvršena u rujnu ili listopadu 1942.

U vezi sa akcijom spašavanja zatočenih drugova u Kerestincu, srpnja 1941. sjećam se da mi je drug **Rudo Gluhak — Brko** rekao da sa nekoliko omladinaca budem spreman jer ćemo ići u jednu akciju. Tada nisam znao o čemu se radi. Tek kasnije, kada nas je **Brko** obavijestio da se u tu akciju ne ide, jer je sve prekasno, rekao nam je o kojoj se akciji radilo.

Svi drugovi koje sam ovdje spomenuo, omladinci i članovi Partije sačinjavali su 1941. jezgro oko kojega se okupljala omladina i simpatizeri Partije i narodnooslobodilačke borbe. Oni su radili na širenju NOP-a, djelujući na ljude u svim organizacijama gdje su bili aktivni i stanovali. Okupljali su starije ljude i omladinu i na širem području Vrapča i Stenjevca, uključivali su naročito omladince u akcijama na raspačavanje letaka, na prikupljanje oružja i novca, na osnivanju novih organizacija narodnooslobodilačkog pokreta, tako da smo u 1942. ušli sa prilično jakom organizacijom — u Vrapču, Borčecu i Stenjevcu. To je omogućilo da se 1942. moglo pristupiti formiranju većeg broja skojevskih grupa, omladinskih organizacija USAOH-a i partijskih organizacija.

Kada je 1941. hrvatskom narodu objelodanjem proglas Centralnog komiteta komunističke partije Hrvatske povodom proglašenja tzv. Nezavisne države Hrvatske našoj je skojevskoj grupi drug Brko donio oko 25 tih letaka koje smo lijepili na javnim mjestima u Donjem Vrapču i po Stenjevcu, kako bi ih što veći broj ljudi mogao pročitati. Letke smo prilijepili i na sam »ustaški tabor« u Stenjevcu i u Vrapču te na gostioni kod Dukanovića u Stenjevcu. Vlasnik nam je, videći kako lijepimo letke rekao: »Slušajte, nemojte mi lijepiti letke na gostionu, to nema smisla«. On je znao tko smo, ali nas nije prijavljivao, iako je i sam nešto kasnije postao ustaški tabornik u Stenjevcu.

U ljetu 1942. **Vlado Prišlin** mi je rekao da idem sa njime u Mikuliće i Šestine gdje ćemo pokušati osnovati organizaciju Narodnooslobodilačkog fronta. U Šestinama nam je bio interesantan poznati haesesovac Krajač sa kojim smo uspostavili vezu. Međutim on je odbio suradnju sa NOP-om rekavši da čeka direktive vodstva HSS-a iz Zagreba. U Mikuliću smo uspjeli angažirati samo jednog druga čijeg se imena ne sjećam. On je od tada ostao na stalnoj vezi sa drugom **Prišlin Vladom.** Na području Prigorja posebno smo pratili aktivnost bivšeg haesesovskog zastupnika Malčića, iz Slanovca, koji nam je neprekidno pravio poteškoće u razvoju NOP-a utičući na seljake da se ne uključuju u pokret, jer da će stradati, da treba čekati itd. Ni nakon naših višekratnih pokušaja da ga uključimo u NOP nikako nije htio surađivati. Zbog toga je Kotarski komitet Partije razmatrao potrebu da ga se uhapsi i odvede na oslobođeni teritorij na suđenje, ili da ga se likvidira na ovom terenu jer je njegova aktivnost protiv NOP-a postala štetna. I Krajač iz Šestina i Malčić iz Slanovca djelovali su zajednički na neprijateljskoj liniji protiv NOP-a, a u toku 1941. i 1942. imali su dosta velik utjecaj na narod svih sela od Mikulića preko Šestina, Gračana, Markuševca, Popovca, Slanovca, Cučerja sve do Vidovca.

Veze za prebacivanje ljudi u partizane išle su već od 1941. od Vrapča preko Save, tj. preko podsusedskog mosta gdje su čekali kuriri iz Samoborskih Novaka. Povremeno smo i mi vodili grupe ljudi na vezu iz Vrapča do Novaka a od tamo su dalje za Žumberak vodili drugi ljudi. Inače je redovita veza bila kod gostione Suhina, iza podsusedskog mosta, gdje su najčešće čekali kuriri iz Novaka. 1942. uspostavljen je »kanal« za prebacivanje ljudi iz Zagreba ili Vrapča preko Sesveta za Posavinu, Moslavinu i Slavoniju, te preko Jakovlja za Zagorje i Kalnik. Inače, kanal za prebacivanje ljudi iz grada išao je tako da su ljudi sa vodičima dolazili iz Zagreba do Vrapča. Sjećam se samo jednog vodiča kojeg smo zvali »Britva«. U Gornjem Vrapču bio je sabirni centar, gdje je od konca 1942. do kraja rata gotovo cijelo selo bilo domaćin drugovima koji su išli u partizane. Tamo se 1942. znalo prikupiti 10 do 15 ljudi, a 1943. čak 30, 50 do 70 ljudi kojima je trebalo osigurati i prehranu dok nije veza krenula za odredište.

Smještavanje i prehrana ljudi koji su iz Zagreba odlazili u partizane morala se osigurati u Vrapču najčešće onda ako su bile prekinute pojedine veze, odnosno kanali, ili ako je postojala opasnost da koji kanal bude otkriven od ustaša.

Prihvat i vođenje drugova iz Vrapča često sam i ja obavljao te ih prebacivao na već spomenute veze. Sjećam se jednog intere-

santnog slučaja koji se u Gornjem Vrapču dogodio u jesen 1943. kad sam već obukao uniformu i spremao se za odlazak u Zagrebački odred. U to vrijeme bio je u Vrapču ustaški tabornik Golojuha kojeg su ustaše doveli iz Zagreba jer se nitko od domaćih ljudi nije htio primiti te dužnosti. Taj ustaša nije vjerovao da u Gornje Vrapče ne smije doći jedan ustaša sam a niti manja grupa ustaša.

I tako se on uputio u Gornje Vrapče da to provjeri. Sjeo je u neku gostionu u Srešovom klancu. Čim je došao u gostionu odmah su dotrčali omladinci i to mi javili. Ja sam pošao dolje i uhapsio sam ga. Pošto sam istu večer trebao krenuti za Zagrebački odred, gdje sam bio predviđen za pomoćnika komesara II bataljona, sa mnom je za odred moralo ići petnaestak ljudi, a trebalo je ponijeti neki materijal i municiju. Ja sam tada na tog ustaškog tabornika natovario jednu vreću municije da je nosi do odreda. Iz Vrapča smo krenuli preko Zagrebačke gore na Jakovlje, a odred se onda nalazio negdje oko Gornje Stubice ili Sv. Mateja. Putovali smo cijelu noć. Ujutro smo došli do Jakovlja, gdje smo se zadržali da predammo i odmorimo se, kako bismo navečer mogli krenuti dalje. Ujutro sam razgovarao sa tabornikom. Pitam ga kako je izdržao noćni pokret. On mi je rekao: »Sve je bilo dobro, ali ja se vama čudim kako cijele noći stalno putujete i putujete i točno znate kuda ćete doći«. Naime, njemu nije nikako bilo jasno kako mi to idemo jer se nalazio u sredini kolone. Nije znao da je mene na točno određenom mjestu čekao kurir koji nas je vodio do drugog mjesta gdje je vođenje opet preuzimao drugi kurir itd, da nas, u stvari, vode kuriri koji danju i noću dobro poznaju teren i da zato mi tako sigurno idemo. Ja sam mu objasnio da mi putujemo uz pomoć karte i kompasa, da zato znamo kuda trebamo doći.

Ovdje ipak moram reći da su mnogi kuriri i politički radnici izvršavajući na terenu zadatke za NOP ginuli. U vezi sa time sjećam se da smo negdje koncem 1942. imali jedan sastanak u Gornjem Vrapču na kojem su prisustvovala 23 člana. Partije i SKOJ-a, ali kada sam se poslije oslobođenja vratio kući i raspitivao za te drugove saznao sam da smo iz te grupe samo nas četvorica ostali živi, dok su svi ostali, dakle njih 19 poginulo na političkom radu na terenu. Svi ti mladići bili su u cvijetu mladosti. To najbolje potvrđuje da je ilegalni rad na ovom području bio jako težak.

1941. na ovom području malo je bilo članova Partije i SKOJ-a, ali je postojao ogroman broj simpatizera, naročito u Gornjem Vrapču i Borčecu, odakle se širio utjecaj Partije i razvoj NOP-a na ostala sela. Kako je sa tog područja dosta ljudi radilo u zagrebačkim tvornicama oni su prenosili aktivnost NOP-a i u Zagreb, pri čemu moram napomenuti da smo na taj način u Zagrebu organizirali dosta jake baze u pojedinim tvornicama i u domobranstvu. Iz njih smo se snabdijevali raznim materijalom, naročito oružjem, municijom i sanitetskim materijalom, a tada je dolazio i veliki broj ljudi u NOV. Od omladinaca koji su radili u Zagrebu sjećam se **Drage Simunića** koji je radio u jednoj velikoj ljevaoni. On je iz Vrapča i Stenjevca prenosio letke i dijelio ih radnicima, tumačio im ciljeve Partije i NOB, djelovao na njih da se ne odazivaju pozivima u domobranstvo i tako ih pripremao za odlazak u partizane. Ti su mladi radnici, odlazeći svaki dan ili subotom kućama u Zagorje, prenosili ideje Partije i NOP-a na svoje suseljane, i tako se postepeno pokret sve više širio i jačao. Također treba reći, da je iz Vrapča dosta ljudi bilo zaposleno u ciglani Müller, u Tekstilnoj tvornici te u tvornici gumenih proizvoda »RIS« koji su bili naši simpatizeri i koji su prenosili narodnooslobodilački pokret među ostale radnike. U vezi sa time moram spomenuti da je Partija imala jako veliki utjecaj u bolnici Vrapče i da nam je to bio jedan centar za smještaj i sakrivanje naših kompromitiranih drugova pred ustaškom policijom. Ostao mi je u sjećanju jedan zadatak koji sam dobio od svoje organizacije u proljeće 1943. On se sastojao u tome da iz bolnice Vrapče izvučem **Stevana Galogažu,** književnika, Srbina po nacionalnosti. On se sakrivao u bolnici Vrapče. Ja sam sa njim stupio **u** kontakt preko **Pavla Kavedžića** koji je bio naša veza u bolnici. U razgovoru nisam ga uspio nagovoriti da ode u partizane, iako sam mu objašnjavao da bismo mi njega kao književnika trebali **u** NOV, da mu, prema podacima koje imamo, prijeti opasnost od ustaša, koji su spremali »čišćenje bolnice« Vrapče jer su imali podatke da se **u** bolnici sakriva nekoliko Srba i Jevreja. Ipak, Gologaža nije nikako pristao da iziđe. Za kratko vrijeme ustaše su ga odveli i ubili. To je bila sudbina oko stotinu ljudi, od kojih su većina bili Židovi i Srbi. Oni su se **u** bolnici Vrapče sakrivali kao pacijenti. Ustaše su povremeno dolazili i odvodili ih na gubilišta.

Godina 1942. nam je na terenu Vrapča i Stenjevca pružala daleko više mogućnosti za razvoj narodnooslobodilačkog pokreta i njegovih organizacija, jer se tada uključuje u NOP sve veći broj simpatizera, omladine i žena. U to vrijeme već je u narodu stvorena široka baza za razvoj narodnooslobodilačke borbe. U Borčecu se formira skojevska grupa i organizacija KP; u Vrapču Gornjem i Vrapču Donjem, gdje su već od 1941. postojale partijske organizacije, one se proširuju; u Stenjevcu se također formiraju partijska i skojevska organizacija, da ne govorimo o omladinskim organizacijama USAOH-a kojih već od početka 1942. u svim selima Općina Vrapče i Stenjevac ima veći broj. U Podsusedu nam je nakon pogibije **Albina Kovačića** razvoj pokreta malo utihnuo jer su ustaše počeli vršiti veliki teror nad narodom, ali smo u toku 1942. ponovno uspjeli prodrijeti i tamo postaviti nove organizacije NOP-a.

Pod kraj ožujka 1942. došlo je do proširenja Kotarskog komiteta SKOJ-a za kotar Zagreb-vanjski. Tada sam ja bio primljen za člana toga komiteta. Sjećam se da je na sjednici komiteta govorio drug **Drago Peruško — Jankić.** Govorio je o tome da se komitet SKOJ-a proširuje kako bi mogao bolje i šire djelovati. U Kotarskom komitetu SKOJ-a bili su tada omladinci iz Brdovca, Zaprešića, Vrapča i Sesveta, a komitet je brojio 8 članova. Sjećam se da je 1941. pod Kotarski komitet za kotar Zagreb-vanjski i Samobor spadalo i područje preko Save koje je koncem 1942., kada je formiran Kotarski komitet KPH Samobor, potpalo pod taj komitet.

Već od 1942. Gornje Vrapče smatralo se kao oslobođeni teritorij jer tamo nije bilo ni neprijatelja, ni izdajnika narodnooslobodilačkog pokreta. Ukoliko bi tamo ustaše povremeno dolazili oni su mogli doći samo kao veća formacija, nikako pojedinci, jer bili bi zarobljeni ili-likvidirani, ukoliko se radilo o poznatijim ustaškim agentima ili ustaškim funkcionarima. Najznačajnije je u cijeloj ondašnjoj situaciji bilo to, da je Gornje Vrapče na samim vratima grada Zagreba, bolje rečeno ono je dio grada u kojem se nalazio centar ustaške vlasti i njemačkih okupatora. Na to područje ustaše nisu mogli prodrijeti u toku cijelog narodnooslobodilačkog rata, unatoč teroru, vješanju, ubijanju, hapšenju i prebijanju tamošnjih stanovnika. Godine 1942. u Vrapču je formiran općinski komitet Partije. Za sekretara bio je izabran drug **Vlado Prišlin.** Već tada su u Vrapču postojale dvije partijske ćelije, i to Vrapče jedan i Vrapče dva.

Članovi općinskog komiteta Partije bili su: **Alojz Mareković, Mijo Cvetković, Zlatko Boranić, Juraj Mareković, Milan Karasman, Josip Kruhonja, Franjo Kukolja** i **Pavao Lončarić.** 1942. sekretar ćelije Gornje Vrapče **Alojz Marekov**ić bio je uhapšen i nešto kasnije ubijen u logoru Jasenovac.

1942. započinje formiranje narodnooslobodilačkih odbora. Nakon što je formirano više mjesnih odbora osnovan je općinski narodnooslobodilački odbor Vrapče u koji su ušli **Josip Kruhonja** (koji je izabran za predsjednika) i članovi **Pavao Lončarić, Mijo Cvetković, Zlatko Boranić, Milan Varović, Milan Karasman, Ivan Varović** i **Draga Piškor.** Iste godine proširena je i organizacija SKOJ-a u **Gornjem Vrapču** u koju su

ušli **Mirko Letinčić — Čapajev, Drago Karasman, Drago Prišlin, Josip Lončarić, Mirko Cvetković, Franjo Kukolja, Ivan Karasman, Drago Hrenović, Bolfan Anđela** i **Slavko Barbaric.**

U Donjem Vrapcu članovi Partije su **Mato** i **Pepica Ubojčić** i **Milan Blažeković,** a oslanjali smo se i na simpatizera Partije **Eržen Alojziju.** U skojevskoj organizaciji u Donjem Vrapcu rade 1942. **Puba Maurić, Mirko, Rade** i **Boris Mozetić, Stjepan Strmečki, Franjo Zagar, Vinko Zganec, Marijan Mikulček,** a u Spanskom **Ivan Svilković, Martinec, Braća Bronec** i drugi. Također već od 1942. u Bolnici Vrapče imamo dosta jaku organizaciju simpatizera, od kojih se sjećam drugova **Crnkovića, Kalajića, Kavedžića, Strmečkog, Majcena, Kauzlarića.** U **Borčecu** se narodnooslobodilački pokret oslanja na **Dragu Domitrovića** i njegova brata **Sineka,** zatim na braću **Družiće, Dragu Birača, Ivicu Cvoka, Josipa Račića, Stjepana Bišćana, Stjepana Baluna** i na druge.

U Stenjevcu su simpatizeri i aktivisti NOP-a Ladiš Stjepan, porodica Krajne, Zaninovići, Peleši, Horvačići, Gregorići, Gregorati, Šimunčići, Vlado Šimunjak i drugi.

Od 1942. djeluje jedna partijska organizacija za Stenjevec i Borčec u kojoj rade **Vlado Šimunjak, Dušan Gašparović, Drago Domitrović** i **Branko Cekada.** Na sve te snage oslanja se Partija u organiziranju narodnooslobodilačke borbe. Aktivnim djelovanjem njenih članova već od 1942. počinje sa ovog područja masovni odlazak članova SKOJ-a, omladinaca i članova Partije u partizane, tako da se prva grupa koja je u partizane otišla lipnja 1942. sastoji od oko 25 drugova, koji su bili kompromitirani u aktivnosti NOP-a. S njima su i omladinci koji su sami, dobrovoljno odlazili u borbene jedinice. U jeseni i zimi 1942. također ljudi masovno odlaze u partizane iz ovog područja, tako da je samo Vrapče do kraja rata, dalo oko 1800 boraca ü NOV od čega je poginulo 380 ljudi kao borci i žrtve fašizma. U vrijeme o kojem govorimo Borčec i Gornje Vrapče bili su sela usko povezana, a narodnooslobodilački pokret je bio tako jak da je obuhvatio gotovo sve ljude.

Početkom 1942. počinju se formirati na ovom području udarne grupe, koje vrše razne akcije — od rasturanja letaka, prikupljanja oružja i municije, sanitetskog materijala, papira za naše štamparije i drugog. U tim udarnim grupama omladinci su stjecali iskustva za daljnje borbe jer je uvijek jedan iskusniji bio rukovodilac grupe. On je organizirao akcije. Kada je trebalo izvršiti neku veću akciju onda se povezalo više udarnih grupa, dobili su zadatke i išli u određenu akciju. Cesto je bila potrebna i sinhronizacija akcija, jer npr. kod rasturanja letaka trebalo je te letke u isto vrijeme izlijepiti na ustaškim taborima, gostionicama, kućnim vežama i dvorištima.

U toku 1942. i 1943., omladinske i skojevske udarne grupe, naročito Vrapčanska partizanska udarna grupa, izvršile su mnogobrojne akcije na neprijateljske objekte i neprijateljske vojnike. Između ostalih, sjećam se akcije udarne grupe Vrapče na dalekovod koji je miniran, zatim akcije na ustaše i domobrane koje su razoružavali i svlačili, likvidacije ustaških agenata koji su nam ometali rad na razvoju NOP-a kao što su Ciro Novosel, Grgačević, Rukavina, Pavić i drugi. Upravo zahvaljujući aktivnosti Vrapčanske partizanske udarne grupe i svih skojevskih i omladinskih udarnih grupa na ovom području u toku 1942. i 1943. očišćen je cijeli taj teren od svih ustaških agenata i njihovih doušnika. Od tada su apsolutnu kontrolu nad cijelim tim područjem imale organizacije narodnooslobodilačkog pokreta, koje su imale jak politički utjecaj na narod dok su ustašku vlast ignorirali i mrzili stari i mladi, a svojim akcijama svakodnevno dokazivali da su protiv okupacije zemlje protiv listaša i »endehazije«, i da se bore za slobodu. Uslijed takve aktivnosti naših udarnih grupa i svih organizacija NOP-a na ovom području stvorena je u toku 1943. situacija da se npr. u Gornjem Vrapču ili Borčecu nije smio sam pojaviti pojedini neprijateljski vojnik ili agent ili manje patrole, jer bi ih omladinci, skojevei i članovi Partije odmah pohvatali i razoružali.

Već sam ranije napomenuo da su preko Vrapča išle glavne veze za oslobođeni teritorij Žumberka i Moslavine. Vrapče je u toku cijelog rata bilo jedan od glavnih centara za prebacivanje ljudi, ratnog i drugog materijala potrebnog za NOV što su ga u Zagrebu nabavljali naši simpatizeri u domobranskoj vojsci i njihovim skladištima te u drugim mjestima. Tim našim kanalima preko Vrapča je prema nekim grubim procjenama u partizane prebačeno preko 12.000 ljudi, što je impozantna cifra za jedno ovakvo mjesto u neposrednoj okolici Zagreba. Ovdje treba konstatirati još nešto: da su sve te naše veze koje su išle preko Vrapča uvijek bile sigurne, da ih neprijatelj u toku cijelog rata nije uspio provaliti i da su svi ljudi kod nas bili dobro primljeni, prehranjivani i smještavani ukoliko su nekoliko dana morali čekati na vezu za daljnje prebacivanje.

Kolika je bila masovnost narodnooslobodilačkog pokreta u Vrapču i okolici, i koliko su ljudi volili Partiju i NOP, najbolje će nam potvrditi to, da smo mi u toku rata u Perjavici 1942. organizirali ilegalnu dječju bolnicu u koju smo smjestili oko 25 djece sa popaljene Kozare i da ta bolnica nije otkrivena sve do kraja rata. Bolnica je normalno radila i u njoj je pružana liječnička pomoć svoj oboljeloj djeci. Pomoć su davali liječnici, simpatizeri i članovi Partije iz bolnice Vrapče. Svi su ljudi znali za tu bolnicu, donosili su mlijeko i druge prehrambene artikle za djecu, a nitko to nije izdao ustašama.

Ostala mi je u sjećanju jedna dramatična a pomalo i šaljiva epizoda u ljetu 1943. Tada smo imali jedan sastanak skojevske grupe u Gornjem Vrapču, u zaselku Cvetkovići. Sastanku je prisustvovao **Dragutin Plašć — Ivica** sekretar Okružnog komiteta SKOJ-a za okrug Zagreb. U toku sastanka dotrčao je jedan omladinac i javio nam da je došao policijski auto sa dva agenta koji su doveli jednog mladića i da ga agenti nešto ispituju. Agenti su ušli u jednu kuću a zatim je jedan od agenata ostao u kući a drugi sa uhapšenim mladićem otišao u jednu drugu kuću, na ispitivanje. Po primitku obavijesti mi smo odmah došli i najprije opkolili onu kuću u kojoj je bio sam agent. Ušli smo u kuću uhvatili ga i vezali njegovim vlastitim lisicama i čekali da se vrati i onaj drugi ustaški agent. Kada se vratio i njega smo uhvatili i stavili mu lisice. Za prvog agenta naknadno smo iz Zagreba dobili obavijest da se radi o poznatom i opasnom ustaškom agentu Rukavini, koji je radio na terenu Trešnjevke, poznat kao krvavi batinaš ustaške policije iz Zagreba, koji je pobio i pohvatao dosta drugova ilegalaca. Ovaj drugi bio je jedan propali klerikalac, pop koji se prebacio u ustašku policiju. Mladića kojeg su agenti doveli odmah smo oslobodili i pustili. Saznali smo da su ga doveli radi ispitivanja jednog kriminalnog slučaja. Kako je auto ustaških agenata ostao u selu, 200 — 300 m niže od mjesta gdje smo ih pohvatali, mi smo se spustili dolje, uhapsili šofera i zaplijenili auto. U međuvremenu došli su naši drugovi iz Vrapčanske udarne grupe, i pošto smo sve ispitali, šofera smo navečer pustili a agente smo odveli u jednu klijet, blizu šume. Tu smo ih predali omladincima da ih čuvaju do drugog dana jer smo poslali u Zagreb upit da dobijemo o njima podatke. Nakon akcije drug **Plašć** sjeo je za volan i sa još trojicom naoružanih omladinaca, članova SKOJ-a iz Vrapča krenuo preko Mikulića, Šestina, Gračana i Novaka za Posavinu, tako smo auto odmah otpremili sa mjesta događaja. Ustaške agente smo htjeli nakon primljenih podataka iz Zagreba ponovno ispitati i suditi im. Omladinci su ih u spomenutoj klijeti čuvali do drugog dana ujutro. Većina od nas koji smo se našli na mjestu hvatanja agenata ustaške policije iz Zagreba ostala je spavati u Gornjem Vrapču, u voćnjaku druga **Cvetković Mije — Šmajsera,** jer je bilo ljeto pa smo spavali vani. Rano ujutro idućeg dana dotrčala je do nas njegova drugarica koja nas je obavijestila da su u selo došli

ustaše. Mi smo se odmah počeli povlačiti uz potok prema šumi, odnosno prema Zagrebačkoj gori ne znajući da su ustaše započeli opkoljavanje cijelog Gornjeg Vrapča. Ipak smo se potokom, neprimijećeni uspjeli izvući u šumu. Kako su ustaše već izvršili opkoljavanje cijelog Vrapča to se uhvaćene ustaške agente nije moglo prebaciti na neko drugo mjesto pa su ih omladinci likvidirali.

Ustaše su tada izvršili pretres cijelog Vrapča i okolnih šuma ali nisu uspjeli nikoga uhvatiti. Kasnije smo saznali da kada su se po završetku ove racije ustaše sakupili u Donjem Vrapču da su bili u jačini jedne bojne, i da su međusobno u nekoj gostioni razgovarali o tome kuda je mogao nestati taj ustaški policijski auto. Izgleda da im je bilo jasno da smo agente odveli, ali im nije bilo jasno gdje je mogao nestati auto, koji je u vrijeme dok su vršili pretrage bio već negdje u Posavini.

Kad je **Dragutin Plašć — Ivica** autom krenuo preko Mikulića i Šestina prema Gračanima, oko pola šest sati navečer, uz cestu je bilo ustaško policijsko osiguranje jer se Pavelić svake večeri prebacivao iz Zagreba u vilu Rebar. Tu mu je bilo sklonište jer se bojao spavati u gradu. I kada je ustaški policijski auto u kojem je bio Plašć sa još trojicom naoružanih drugova, skrenuo na gračansku cestu naišla je kolona automobila sa Pavelićem i njegovom pratnjom, **Plašć — Ivica** se autom ubacio u Pavelićevu kolonu i jedan dio puta, tamo do Blizneca vozio u koloni sa njima. Kad je Pavelićeva kolona krenula prema vili Rebar drug Plašć je sa drugovima produžio prema Markuševcu i dalje prema Posavini.

MIJO CVETKOVIĆ ŠMAJSER

PARTIJSKA ORGANIZACIJA U VRAPČU

1941. i 1942.

1941. povezao sam se kao simpatizer i kasnije kandidat Partije sa drugom **Alojzom Marekovićem** članom Partije iz Vrapča koji me obavijestio dà se priprema ustanak protiv njemačkog okupatora i ustaša i da ustanak pokreće Komunistička partija Jugoslavije. Stoga trebamo biti spremni za početak borbe. Trebamo da pronalazimo simpatizere Partije u krugu svojih prijatelja, pri čemu treba biti budan i paziti da ne bi netko počinio izdajstvo.

1941. formirana je partijska organizacija Gornje Vrapče u selu Završje, u klijeti Hitrec u blizini kuće **Marka Brdovčaka.** Za sekretara ćelije izabran je **Mato Ubojčić** a članovi su bili **Vlado Prišlin, Rudolf Gluhak** i **Zlatko Boranić.** To je bila prva partijska organizacija koja je u tom sastavu započela rad. Uskoro sam postao kandidat a kasnije i član Partije zajedno sa **Dušanom Gašparovićem.** Sjećam se da su nam prvi zadaci bili da prikupljamo oružje za početak ustanka, sanitetski materijal, da kopamo bunkere za spremanje oružja i raznog materijala u šumi iznad Gornjeg Vrapča odnosno u Zagrebačkoj gori. Te zemunice trebale su nam poslužiti i za smještaj ranjenika, ukoliko bi nekoga od drugova neprijatelj ranio. Moram reći da se čitava naša aktivnost u Gornjem Vrapču odvijala bez ikakvog straha i panike od neprijatelja, iako je ustaška vlast putem plakata i radija stalno pozivala sve građane da moraju predati oružje najbližoj oružničkoj postaji a kod koga bude pronađeno oružje da će biti strijeljan. Tu aktivnost provodili su najbolji aktivisti Vrapča. Oni su radili neumorno, danju i noću. Nisu se dali pokolebati ustaškim prijetnjama. Jedan od zadataka ove partijske organizacije bio je i raspačavanje letaka kojima su KPJ, KPH i MK Zagreb pozivali radnike i seljake da stupe u redove Narodnooslobodilačke vojske radi borbe protiv okupatora i ustaša i za oslobođenje domovine od fašističkog jarma. Te letke dijelili smo i stavljali na javna mjesta od Vrapča, Stenjevca, Kustošije, Mikulića do Šestina, gdje smo god stigli.

Početkom 1942. po direktivi druga **Vlade Prišlina,** tadanjeg sekretara Općinskog komiteta Vrapče, formirana je udarna grupa u Gornjem Vrapču.

Općinski komitet Vrapče formiran je u lipnju 1942. u kući **Stjepana Goreneca** u Vrapču. Prvi članovi su — osim **Vlade Prišlina** kao sekretara — bili **Dušan Gašparović, Juraj Marković, Pavao Lončarić, Josip Kruhonja** i **Mijo Cvetković.** U općinskom komitetu imali smo razne sektore, zaduženja: **Zlatko Boranić** bio je zadužen za veze, **Dušan Gašparović** za rad sa SKOJ-em i omladinom, **Josip Kruhonja** za narodnooslobodilačke odbore i AFŽ, dok sam ja imao zaduženje za naoružavanje i veze.

Svi smo bili obavezni da unatoč podjeli rada po sektorima pomažemo jedan drugome gdje ustreba. Unatoč velikoj konspi-

Mijo Cvetković — Šmajser

rativnosti, o našem radu, naročito 1941. i početkom 1942. naš rad je bio upješan, jer smo za sobom dobili velik broj simpatizera koji su nam pomagali u radu.

U drugoj polovini 1942. i početkom 1943. naša aktivnost postala je gotovo legalna, tako da smo često održavali javne skupove sa ljudima jer smo već tada uspjeli gotovo 95% ljudi obuhvatiti u narodnooslobodilački pokret. U Pokret su bili uključeni i pioniri, djeca koja su već poznavala sve ilegalce i partijske radnike, i čim bi se odnekuda pojavljivala ustaška banda djeca a i stariji ljudi to su nam odmah javljali, tako da nismo nikad imali većih iznenađenja sa ustaške strane.

Pri tome treba napomenuti da je u okolici Vrapča neprijatelj imao trideset ustaških, domobranskih i njemačkih uporišta. Na tom su se području uspjeli održati ilegalni partijski radnici a da neprijatelj nikada nije uspio otkriti bilo koju partijsku organizaciju ili druge organizacije NOP. To se može zahvaliti visokoj političkoj svijesti naroda ovog područja, koji je pod rukovodstvom i direktivama Komunističke partije dao sve od sebe da se narodnooslobodilački pokret što više razvije i ojača, kako bi se što prije izvojevala sloboda i ostvarila vlast radnog naroda.

Preko Vrapča i vrapčanskog područja prošlo je iz Zagreba u Narodnooslobodilačku vojsku i partizanske odrede — prema nekim procjenama — oko 12.000 ljudi. Svi su ti ljudi prebačeni preko naših kanala i veza koje su tada bile ilegalne i konspirativne ali ih neprijatelj nije nikad uspio prekinuti ili onemogućiti u toku cijelog rata. Drugovi koji su dobrovoljno kretali iz grada

u partizane bili su uvijek sa naše strane osigurani, tako da su na svoje odredište stigli bez gubitaka. Glavni kanal i veza iz Vrapca je išla direktno u Jakovlje preko Zagrebačke gore kod druga Staroga — Breka. Već koncem 1941. započelo je prebacivanje ljudi koji su bježali pred hapšenjem ustaša iz Zagreba preko Vrapča za Zumberak, a 1942. slali smo ljude i za Zagorje. Također je 1942. uspostavljena veza preko Mikulića i Šestina i Gračana na Markuševac i dalje za Posavinu. Tom vezom prebacivali su se ljudi u partizane u Moslavinu i Slavoniju. Sjećam se da smo za Jakovlje imali tri paralelna kanala i ako bi neprijatelj slučajno uspio saznati za jedan još uvijek bi dva ostala neotkrivena. Iako je neprijatelj ponekad saznao za naše pravce kretanja i postavio nam na nekom mjestu zasjedu naši su vodiči vodili ljude drugim kanalom.

Vrapčanska udarna grupa o kojoj piše na drugom mjestu ove knjige, i koja je postojala od 1942. imala je zadatak da prihvaća i osigurava ljude koji iz Zagreba odlaze u partizane. Najčešće ih je pratila kroz naš teren, do Zagorja. Iz Zagreba su znale dolaziti grupe od 20, 30, 50, 70 pa čak i po 100 do 120 ljudi, a taj se broj povećavao ako je neprijatelj u Zagrebu vršio hapšenja građana, što se naročito događalo u toku 1943.

Osim prebacivanja ljudi udarna grupa je napadala neprijateljske straže, manje patrole, pojedine neprijateljske vojnike i ustaške funkcionere, svlačila i razoružavala ih, u čemu je bila danonoćno aktivna. To je na neprijatelja ostavljalo dojam stalne prisutnosti naših vojnih snaga na vratima Zagreba. Zbog toga su ustaše često sa jačim snagama dolazili u Gornje Vrapče i Borčec i druga sela i vršili opkoljavanja i pretrese, misleći da će naći partizane. Pri tome su hapsili najčešće naše simpatizere, prebijali ih i odvodili u logore i zatvore odakle su ih odvodili na strijeljanje ili vješanje za odmazdu,ukoliko bi mi likvidirali kojeg ustaškog funkcionera, ustašu ili njemačkog vojnika.

Udarna grupa imala je zadatak da do konca 1943. pohapsi ustaške špijune i agente na ovom području a one koji su izdavali ljude, i zbog kojih su ljudi stradali, da likvidira. Koncem 1943. Okružni komitet Zagreb poslao je direktivu da se na ovom području moraju obustaviti sve akcije udarne grupe i Zagrebačkog odreda, i to radi toga da se osigura nesmetano prebacivanje ljudi iz Zagreba u partizane, koje bi ustaše, u slučaju naše aktivnosti, stalno napadali. Naime, ovaj naš kanal preko Vrapča bio je najsigurniji za prebacivanje ljudi iz grada, jer smo imali organiziran prihvat u Zagrebačkoj gori, gdje je bilo i rukovodstvo u zemunicama. Tu se moglo smjestiti i više desetaka ljudi a bila je osigurana i prehrana za sve te ljude, tako da su na putu u partizane imali ono što im je bilo najneophodnije u pogledu prehrane i smještaja. Radi toga smo i započeli sa kopanjem zemunica već 1941. godine.

Grupa skojevaca iz Stenjevca i Vrapča 1942: Dušan Gašparević, Stjepan Gašparević i drugovi.

GODINA 1942

VOJNO POLITIČKA SITUACIJA U ZAGREBAČKOM OKRUGU POČETKOM 1942.

Dana 24. ožujka 1942. politički sekretar Okružnog komiteta KPH za okrug Zagreb **Dragutin Saili — Konspirator,** koji je i član Centralnog komiteta KP Hrvatske, izvještava[1] Centralni komitet KP Hrvatske o političkoj i vojnoj situaciji u sjeverozapadnoj Hrvatskoj. U dijelu izvještaja koji govori o vojno-političkoj situaciji u zagrebačkom okrugu piše da su kotarevi Zagreb, Samobor, Jaska, Velika Gorica i Sv. Ivan Zelina izvršili sve postavljene zadatke, da je formiran partizanski vod od 27 boraca i da je izabrano rukovodstvo voda kojem su određeni zadaci prema direktivama Glavnog štaba narodnooslobodilačkih partizanskih odreda Hrvatske. Na kraju tog dijela izvještaja piše da se ostali rad razvija normalno i da je stanje organizacije za sadašnje prilike zadovoljavajuće.

Podaci o partizanskom vodu o kojem piše u spomenutom izvještaju odnose se na bataljon »Matija Gubec« koji je formiran 18. ožujka 1942. u Brdovcu.

17. svibnja 1942. **Konspirator** izvještava Centralni Komitet KPH o političkoj situaciji u Zagrebačkom te Krapinskom i Varaždinskom okrugu za razdoblje od 10. travnja do 15. svibnja 1942. te u dijelu izvještaja, pod naslovom Zagrebački okrug, kotar Zagrebački, piše:

»U sjeverozapadnom dijelu ovog kotara vodile su se partizanske borbe od druge polovine aprila do 10. maja, pa su veze zbog toga sa nekim partijskim organizacijama u tom dijelu isprekidane. Nakon vođenih■ borbi u Brdovcu i Pušci, otpočeo je masovni teror od strane ustaških krvoloka. Režim raseljava stanovništvo, a na njihove domove naseljava ustaške krvnike.

Stvari se odigravaju na taj način da jednostavno dođu ustaše i momentalno se mora vlasnik iz svog doma da seli, bez. da mu daju bilo kakovu odštetu, već naprotiv, mora svu pokretnu kao i nepokretnu imovinu ostaviti njima. Seljaci djelomično pružaju otpor.

U istočnom, južnom i zapadnom dijelu ovoga kotara rad partijske organizacije dobro se razvija. U mnogim selima masovno su formirani ONOF[2] čiji se rad sastoji u agitaciji i propagandi protiv okupatora i ustaških bandi na prikupljanju HSS-ovih pristaša za narodno oslobodilačku borbu kao i na raskrinkavanju vodstva HSS-a[3]. Ovi odbori sakupljaju također priloge za Fond Narodnog Oslobođenja kao i Narodnu pomoć. (Mnogi od ovih odbora smatraju da je nužno sakupljanje priloga za progonjene drugove, narodno oslobodilačke borbe). Mi nemamo ništa protiv da pored ostalog rada sakupljaju i narodnu pomoć. Naš politički utjecaj na široke mase seljaka sve više raste i to radom na liniji Narodno oslobodilačke borbe. Seljaci se velikim dijelom opredjeljuju za borbu protiv okupatora i njihovih slugu, a vodstvo HSS-a još uvijek stoji na svom poznatom stanovištu. Seljaci se upravo radi takvog izdajničkog stava toga vodstva sve više opredjeljuju na stranu narodne borbe.

U dvije općine formirani su novi odbori Narodne pomoći. Osim toga dobili smo lijepi broj novih simpatizera, a imade u ovom dijelu kotara 6 novih kandidata.

Organizacija SKOJ-a također u ovom dijelu kotara (a prije je aktivno radila i u ostalom dijelu ovog kotara), radi aktivno i dobro. Osnovani su u tri općine SKOJ-evski aktivi, a ovi opet rade na stvaranju Fronta Mlade generacije. Do sada imade uspjeha u 10 sela gdje je masovno okupljena omladina u J.F.M.G.[4]

Partijske jedinice se redovno sastaju i bivaju od svog foruma u radu kontrolirane. Nadalje redovno su im postavljeni konkretni zadaci.

KOTAR STUBICA: U posljednje vrijeme vođene su u čitavom kotaru partizanske akcije. Partijsko članstvo i ranije osnovani O.N.O.F. kao i simpatizeri, podupirali su partizane uglavnom sa hranom, obavještavali ih o kretanju neprijatelja i po potrebi ih sklanjali. Uslijed ovih borbi veze sa jednim dijelom ovog kotara su raskinute. Mnogi članovi morali su u partizane jer im je prijetila opasnost hapšenja a oni koji su ostali nisu uspjeli da svoj rad i dalje prošire i provode baš sada aktivnu borbu protiv okupatora i ustaških razbojnika, nego su se djelomično pasivizirali. Veze su djelomično već uspostavljene i nastavlja se sa radom po liniji Narodno oslobodilačke borbe.*

Teror režima je ovdje također žestok. I ovdje raseljavaju seljake sa njihovih domova, kao i u gore spomenutim mjestima. Hapse u masama, prebijaju i ubijaju seljake. Seljaci su do sada dali slabi otpor. U borbama koje su ovdje vođene h e r o j s k o m smrću poginuo je marljiv i odan Partiji drug KRKAČ IVAN član O.K. Nakon toga što je potukao 5 ustaških razbojnika bio je ranjen i tako ranjen borio se dalje, ali je konačno umro. Gubitkom druga Krkača Partija gubi jednog među najodanijim i talentiranim drugovima. On je imao mnogo uslova da se razvije u veoma sposobnog partijskog funkcionera.

SAMOBORSKI KOTAR: Od progona koji su vršeni u ovom kotaru još prošlog mjeseca rad se nije oporavio. Jedino u dvije općine otpočelo se aktivno sa radom SKOJ-a. Osnovani su novi aktivi kojima su postavljeni zadaci da rade na stvaranju J.F.M.G. Seljaci sve više prilaze narodno oslobodilačkoj borbi. Napuštaju izdajničko vodstvo HSS-a i prilaze Odborima Narodno Oslobodilačke borbe. Do sada se javilo prilično seljaka u partizane iz ovog kotara. Vojnih bjegunaca imade preko 260. Taj broj sve više raste. I ovdje prijete ustaški krvnici sa istjerivanjem seljaka iz njihovih domova.

VEL. GORIČKI KOTAR: U posljednje vrijeme bila-su dva slučaja hapšenja, te je rad uslijed toga malo zastao. Kotarski komitet dosta se teško snalazi u ovim prilikama, ali ipak se uspješno provodi rad na stvaranju N.O.F.-a u sjeverozapadnom dijelu kotara. Partijsko članstvo nakon toga što je Partija očišćena od raznih neprijateljskih ljudi, poraslo je za 8 članova. Vojnih bjegunaca, u ovom kotaru imade 367. SKOJ se dosta slabo razvija. U posljednje vrijeme osnovana su svega dva nova aktiva. Kotarsko rukovodstvo SKOJ-a još nije formirano.

SV. IVAN ZELINSKI KOTAR: Pored grupe dobrih simpatizera, osnovan je i kotarski odbor N.O.F. u koji odbor su ušli pristaše HSS-a i bivši članovi zaštite. Među članovima ovog odbora nalaze se ugledni i pošteni seljaci, koji su uvidjeli izdajničko držanje vodstva HSS-a prema narodno oslobodilačkoj borbi. I u ovom kotaru vrši se snažna diferencijacija seljaka koji sve više prihvaćaju borbu narodnog oslobođenja, a osuđuju politiku vodstva HSS-a. .

Osnovan je jedan općinski odbor Nar. pomoći. Grupa SKOJevaca radi dosta mlitavo. Do sada joj je uspjelo formirati svega dva općinska aktiva SKOJ-a. Ovi aktivi rade na stvaranju F.M.G. ali do sada nema konkretnih rezultata.

KRAPINSKI OKRUG:

KOTAR KRAPINA: Rad u ovom kotaru u posljednje vrijeme nije ništa napredovao. Prodiranje u tamošnja rudarska i tekstilno poduzeće ostali su bez rezultata, a to sve zbog toga, što je aktivnost tamošnjih Partijaca veoma slaba.

U jednom dijelu ovog kotara vođene su partizanske borbe. Ustaše su i ovdje počeli tjerati seljake iz njihovih domova, a naročito u okolici Zaboka i Krapinskih Toplica. Seljaci, ne daju gotovo nikakvog otpora ovom razbojničkom pothvatu režima.

U KOTARU PREGRADA: Rad nije nikakav jer nema ni Partijskog članstva ni odbora Nar. Oslobod. Fronta. Imade samo nekolicina simpatizera kojima O.K.[6] nije dao pravilne zadatke.

U KOTARU KLANJEC: Rad partijske organizacije u jednom dijelu kotara je prilično plodan. U 5 sela osnovani su odbori ■ NOF-a koji su svoj utjecaj proširili na seljačke mase. Seljaci napu-

staju izdajničku politiku vodstva HSS-a i prilaze Narodno oslobodilačkoj bprbi. Ustaša u ovom kotaru među seljacima gotovo i nema. U nekim dijelovima ovog kotara vođene su partizanske borbe, pa je došlo i ovdje do raseljavanja seljaka koji su davali otpar.

U KOTARU ZLATAR: Pojavila se jedna grupa oportunista koji su tvrdili »da još nije vrijeme« a samo zbog toga što su oni lično kukavice. Kad je u toku mjeseca Maja došla do hapšenja oni su dočekali neprijatelja i dali se pohapsiti. Ovu četvoricu je O.K. eliminirao iz rada. U Bedekovčini su vođene žestoke borbe sa ustašama i žandarima koji su došli da hapse seljake i radnike. Zbog toga su veze raskinute jer reakcija bijesni i nemoguće je doći u neka mjesta zlatarskog kotara. Ubijaju seljake i tjeraju ih iz njihovih domova[7]*.«*

Na kraju izvještaja piše da se u nijednom okrugu ne radi na stvaranju Antifašističkog fronta žena iako su mnoge seoske žene dokazale u dosadašnjim borbama da se znaju junački boriti. To vrijedi i za partizane zagrebačkog i varaždinskog okruga u čijim vodovima je bilo seoskih žena koje su pokazale primjer borbenosti i neustrašivosti.

' Institut za historiju radničkog pokreta Zagreb, arhiva CK KPH dok. 403.
· Odbor narodno oslobodilačkog fronta
[3] Hrvatska seljačka stranka
[4] Jedinstveni Front Mlade generacije
[5] Svi članovi Kotarskog Komiteta otišli su u partizane tako da nije imao tko raditi na terenu (Opaska: Žukina P.)
‘ Okružni komitet Komunističke Partije za okrug Krapina
[7] Originali izvještaja u arhivi CK KPH Instituta za historiju radničkog pokreta u Zagrebu — dok. 596

JOSIP TUCMAN CRNI

FORMIRANJE BATALJONA »MATIJA GUBEC«

Nakon dugotrajnih priprema formirali smo 18. ožujka 1942. u Brdovcu od članova Partije i SKOJ-a prvu partizansku jedinicu na području Zagorja. Ona je dobila službeni naziv bataljon »Matija Gubec«, kasnije poznat pod imenom Prvi zagorski partizanski odred. Formiranju bataljona prisustvovali su Dragutin Saili, sekretar OK Zagreb[1] i Marko Belinić, organizacioni sekretar OK Zagreb. U času formiranja jedinica je brojila 18 drugova, no mi smo je odmah podijelili u dva dijela.

Grupa se povećala dolaskom novih dobrovoljaca, članova KP i SKOJ-a i omladinaca, vojnih obveznika koji nisu htjeli ići u neprijateljske formacije, tako da je već koncem travnja 1942. narasla na 120 boraca. Tako velika jedinica nije mogla djelovati kao cjelina u tadanjim vojno-strateškim uvjetima jer su zapadni dio kotara Zagreb i dijelovi stubičkog i klanječkog kotara bili načičkani ustaškim, žandarskim i domobranskim posadama. Radi toga je bataljon »Matija Gubec« podijeljen u dvije čete od kojih je svaka imala svoje sektore. Jedna je četa djelovala na području kotara Donja Stubica, a druga na području kotara Zagreb i kotara Klanjec, tj. u okolici, s osloncem na sela Pljuska, Luka, Kupljenovo, Pojatno, Pušćanski i Kupljenski Hruševac. Nešto kasnije formirana je, u okolici Zlatara, Zlatarska partizanska četa koja je također spadala pod bataljon »Matija Gubec« i mi smo se s njom trebali spojiti. Kada smo kretali u pravcu spajanja još nismo znali da su tu četu ustaše razbili pa smo i mi naišli na neprijateljsku zasjedu. Bili smo opkoljeni i naša je četa bila razbijena.

Sjećam se da sam prije nego je ova naša četa krenula u pravcu Zagorja, da bi se spojila sa Zlatarskom četom, dobio obavijest da ustaše vrše strašan teror nad narodom u Pušći, pa sam tamo uputio 18 boraca da rastjeraju tu ustašku bandu i onemoguće daljnji teror. Međutim, ovi su drugovi u selu Hruševac naišli na jaču žandarsku i ustašku zasjedu, te se razvila borba nakon koje su se naši drugovi morali povući zbog nadmoćnosti neprijatelja. Zbog toga nije izveden planirani napad na ustaše u Općini Pušća i tako se ta grupa drugova prebacila u Žumberak gdje je — sa još petnaestoricom drugova Kordunaša — brzo nakon toga formiran Žumberački partizanski odred.

Iako je ovaj Prvi zagorski partizanski odred odnosno bataljon »Matija Gubec« u relativno kratkom vremenu nestao, ostale su mi u sjećanju neke njegove akcije koje su imale veliki politički značaj u čitavom Zagorju i pokazale ustašama i Nijemcima da se narod Zagorja ne miri s porobljavanjem, okupacijom, klanjem, paljenjem i ubijanjem i da je stupio u otvorenu oružanu borbu za svoju vlastitu slobodu.

Dana 10. travnja 1942. Pavelić je želio u Donjoj Stubici proslaviti prvu godišnjicu tzv. NDH.- Mi smo saznali za to i uoči 10. travnja 1942. noću s grupom boraca Stubičke čete bataljona »Matije Gubec« koja je djelovala na tom području — a kojoj su se priključili i omladinci iz Stubice — napali žandarmerijsku stanicu u Donjoj Stubici. Time smo osujetili proslavu neslavne godišnjice koljačke ustaške vlasti u Gupčevom kraju.

Iste noći trebala je druga četa, koja je djelovala na području zapadnog dijela kotara Zagreb, s glavninom Stubičke čete napasti domobransku posadu u Zaprešiću. Tim napadom trebao je rukovoditi drug Lazo Vračarić, tadanji komandir čete, ali se on, prema našoj ocjeni, uplašio premoćnosti neprijateljske jedinice pa nije došao na vrijeme, na ugovoreno mjesto odakle je trebalo poći u napad.

Naime, ugovoreno mjesto bilo je kod Kalamira, na mostu, i tamo sam ja doveo još 37 članova Partije iz raznih sela općine Pušća. Oni su iste noći trebali napasti Općinu Brdovečko Prigorje i zarobiti 42 karabina. No Vračarić je došao na ugovoreno mjesto tek pred svitanje dana tako da smo od napada morali odustati. Da bi se opravdao za propust, Vračarić je nešto kasnije s vodom boraca izveo napad na Općinu Brdovečko Prigorje i uspio izvući 42 karabina. Cijeli se vod, nakon ove akcije, smjestio s oduzetim oružjem u crkvi Sv. Jandraša, u Bregovljanima, od koje sam imao ključeve.

Iz tadanjeg doba sjećam se teza naših viših foruma o potrebi stvaranja većih jedinica koje će postepeno stvarati oslobođeni teritorij u Zagorju. Mogu i danas reći da su to bile velike iluzije koje se u ondašnjim uvjetima nisu mogle ostvariti zbog nadmoćnosti neprijateljskih snaga. Na tom dijelu zagorskog područja već 1941. sazreli su uvjeti za oružani ustanak naroda. Narod je bio sav uz nas, i spreman da se bori te sam tada našim drugovima iz rukovodstva predlagao da ćemo mi sami, s naoružanim seljacima odnosno partizanskim grupama postepeno vršiti noćne napade na ustaške i domobranske posade u pojedinim mjestima Zagorja, naročito na željezničkoj pruzi Zagreb — Varaždin, što smo vrlo uspješno i ostvarivali. Moja je ideja bila da ćemo se s partizanskim grupama, koje vrše noćne akcije, lakše održati na cijelom terenu i postizati uspjehe jer će napade vršiti omladinci, seljaci, koji se po danu vraćaju svojim redovnim poslovima, i neuhvatljivi su za neprijatelja, a mi organizatori lako se možemo konspirirati među seljacima. Moram napomenuti da smo već 1941. i 1942. u jednom dijelu Zagorja imali gotovo oslobođeni teritorij, gdje su bila kompletna naša sela, kao što su Pljuska, Kupljenski Hruševac i Jakovlje. U to se vrijeme ustaše tu uopće nisu usuđivali dolaziti, već jedino kada su vršili ofenzivne akcije s većim snagama.

Kada se u travnju 1942. formirao bataljon »Matija »Gubec« s jakim četama, to je već bila velika operativna jedinica koja se morala kretati po vojničkim pravilima i imati organizaciju opskrbe. Ona je bila lako uočljiva za neprijatelja. Sve njene aktivnosti i pokrete pratio je neprijatelj nastojeći ih osujetiti i razbiti, upravo zbog blizine Zagreba, pa je ta jedinica stalno na sebe navlačila veće neprijateljske snage i ofenzive koje su imale za

cilj njeno uništenje. Moram reći još i to da za operativne borbene zahvate takve jedinice mi nismo imali gotovo nikakovog vojničkog ni borbenog iskustva, što se pokazalo prilikom nailaska Stubičke čete na ustaško-žandarsku zasjedu kod Oroslavja (poslije napada na Donju Stubicu) kada je četa gotovo razbijena, a borci, iznenađeni, nisu se snašli. Mišljenja sam da smo ostali na formiranju partizanskih grupa koje bi samo noću vršile akcije, dok bi njeni članovi danju radili svoj posao, da bismo zadali ustašama i Nijemcima na tom području više posla.

Nakon razbijanja bataljona »Matija Gubec« došlo je do velikog terora na području Zagrebačkog, Stubičkog i Klanječkog kotara. Ustaše su pohvatali mnogo ljudi iz sela Hruševca, Pušće, Kupljenova, Pojatna, Pljuske, Luke i drugih. Oni su pljačkali i odvlačili blago i mast, ljude tjerali u logore, pa je narod suočen s takvom reakcijom, pružao i dalje još žešći ali konspirativniji i organiziraniji otpor, iako je jedan dio ljudi zahvatio strah. Da bismo ponovno podigli moral naroda, mi smo u selu Strmec, gdje je bila ilegalna tehnika Okružnog komiteta Krapina, pripremili list Glas Hrvatskog zagorja koji je narodu objasnio što se dešava, i da treba ustašama i okupatoru pružati još veći otpor.

Da bismo narod upoznali s razvojem NOB pisali smo o borbama i napadima naših većih partizanskih jedinica koje su vršile uspješne napade na njemačke i ustaške snage u drugim krajevima, što je podiglo borbeni moral naroda. Nakon toga smo u kolovozu 1942. opet porušili željezničku prugu u Zejincima. To je bilo djelo partizanske grupe iz Dubrovčana. Akcijom je rukovodio drug **Milan Kuren — Gubec.** U toj grupi su bili članovi Partije simpatizeri i seljaci iz sela Dubrovčana.

Partizanske udarne grupe bile su u raznim akcijama vrlo aktivne kroz cijelo vrijeme od ljeta 1942. posebno u mobilizaciji dobrovoljaca za partizanske jedinice. Naročito se isticala udarna grupa u zapadnom dijelu kotara Zagreb. Ta je grupa, osim napada na željezničku stanicu Pušća Bistra pod konac 1942, u roku od nekoliko mjeseci očistila područje općina Pušća, Dubravka i Luka od raznih neprijatelja.

Žumberačka četa došla je **u** Zagorje početkom listopada 1942. **Franjo Tuđman** bio je tada rukovodilac tehnike Okružnog komiteta Krapina. Sjećam se da je radi planiranja akcija za tu četu k njemu došao njegov otac **Stjepan Tuđman** s kojim je cijelu jednu noć, do zore diskutirao, da li da me poveže s četom ili ne. Iako sam imao predviđenih nekoliko akcija, **Franjo Tuđman** mi je vezu s četom onemogućio pa više nisam mogao ništa učiniti jer je četa krenula u kotar Stubicu. Za njom je stalno išla banda želeći joj ući u trag, da je razbije. Nakon toga sam ja sakupio seljake iz Ravnica, Jalšja, Dubrovčana pa smo srušili željezničku prugu između Trgovišća i Zaboka. Sjećam se da jedan seljak, koji je sudjelovao u ovoj akciji, nijei htio otići sa pruge dok ne vidi kako će vlak sletjeti sa nasipa. Tek kad je to vidio, on se udaljio.

Ja sam ovom akcijom želio navući ustašku bandu na zapadnu stranu željezničke pruge da bih odteretio Žumberačku četu od stalnih neprijateljskih napada, jer se ona morala puna dva mjeseca danonoćno boriti i biti stalno u pokretu da je ustaše ne bi razbili. Nakon toga četa je ponovno došla do Brdovca, u šumu Veliki Vrh. U tom času bio sam ja na nekom sastanku u Sesvetama, gdje je došao kurir i donio obavijest da je Žumberačka četa u Brdovcu. Odmah sam krenuo natrag i sastao se s njima. Vidio sam da su borci jako iscrpljeni, umorni i gladni, i da su odlučili da se vrate u Žumberak. Poduzeo sam mjere da ih se nahrani, da se odmore i pozvao ih da se vrate u Zagorje. Dočekao sam ih kod Ključa i smjestio u selo Ravnice. Tamo sam kupio teliće i odojke da se drugovi bolje hrane i da se oporave od marševa i teških borbi. Četa je tu ostala na odmoru tri dana. Nakon toga sam im rekao: »Drugovi, sada ste se odmorili, idemo se malo tući s bandom«. Nakon toga poveo sam ih u Zabok, u napad na žandarmerijsku stanicu. Žandare smo napali, zarobili smo 12 karabina i zapalili skladište. To je bilo koncem listopada 1942. Napominjem da smo tu razbili i jedan kompletan vlak. Nakon te akcije četa Žumberčana produžila je prema Kalniku. Na tom putu imali su dosta borbi. Sjećam se da sam prilikom rastanka s njima upozorio komandanta druga **Izidora Stroka** kako će se najlakše zaštititi od izdajstva u selima. Rekao sam mu da pošto dođu u selo nikoga više ne puštaju da ode iz sela. Mi smo, naime, na našem terenu uvijek tako postupali i nije bilo nikakvih izdajstva.

Iz pričanja druga **Jože Siranovića,** koji je bio borac ove čete, ostao mi je u sjećanju još jedan događaj, koji se zbio za vrijeme prolaska Žumberačke čete prema Kalniku a koji je izazvao veliku paniku u neprijateljskim redovima u Varaždinu. Naime, kada je četa napala Cerje Tužno ona je zarobila jedan teretni vlak i aktivirala lokomotivu. Lokomotivu je pokrenuo **Siranović,** iskočivši iz vlaka. Pod punom parom otpremio ju je u Varaždin gdje je lokomotiva izazvala strašan lom, nekoliko sudara i eksplozija na željezničkoj stanici.

Početkom prosinca 1942. jedan bataljon Kalničkog odreda prokrstario je Zagorjem, gdje je izvršio više akcija, a u selu Žejinci, kraj Velikog Trgovišća, imao je tešku borbu s ustašama i žandarima. Tim krstarenjem kroz Zagorje, i izvršenim akcijama, razbijen je strah od ustaša i žandara, pa je tada počelo masovno formiranje narodnooslobodilačkih odbora, omladinskih organizacija, odbora Narodnog fronta, Antifašističkog fronta žena i udarnih partizanskih grupa.

U proljeće 1943. u Zagorje je došla partizanska četa Zagoraca koja je bila u sastavu Kalničkog partizanskog odreda. Ta je četa izvršila više akcija a kraj Krapine, u selu Prigorje, imala je tešku borbu s ustašama i žandarima.

Početkom jeseni 1943. ponovno je Zagorjem prokrstario jedan bataljon Kalničkog partizanskog odreda koji je izvršio više akcija i uništio neprijateljsko uporište u Desiniću. Po odlasku tog bataljona iz Zagorja, Okružni komitet KP za okrug Krapinu izdao je direktivu da se priđe formiranju partizanskih desetina, jer je narod bio spreman na oružanu borbu protiv ustaša i Nijemaca, o čemu govore podaci da je u samo jednom tjednu, nakon spomenute direktive, u kotaru Pregrada formirano 49 desetina, odnosno udarnih grupa s potpunim naoružanjem.

[1] Okružni. komitet komunističke Partije Hrvatske za Okrug Zagreb

PAVLE ŽUKINA ŠUMSKI

FORMIRANJE BATALJONA »MATIJA GUBEC« I NJEGOVE ORUŽANE AKCIJE

Do formiranja bataljona »Matija Gubec«, odnosno prvog partizanskog odreda na području Zagorja nisu vođene osim manjih sabotaža oružane akcije NOP-a protiv ustaša, domobrana i okupatora. Zauzet konsolidacijom svoje vlasti neprijatelj je odmah nakon okupacije, u nekim općinama hapsio komuniste. Tako ustaše 7. kolovoza 1941. hapse grupu od 17 ljudi u Krapini i nekoliko komunista u Mariji Bistrici. Posebnu agresivnost ustaše pokazuju u Zlataru. Okupljeni u ustaški pokret, pojedini su funkcioneri HSS-a i klerofašistički elementi svu svoju aktivnost usmjerili na hapšenje i progone komunista pa su, među ostalim, uhapsili i članove KP **Josipa Novosela** i **Mariju Habulin,** učesnicu španjolske revolucije, te ih predali ustaškoj policiji u Zagrebu koja ih je strijeljala. Da bi izbjegli stalnom naletu ustaša i hapšenjima, članovi Partije u Poznanovcu organiziraju danonoćne naoružane straže, sve dok ta ustaška hajka nije prestala.

Poseban zadatak dobile su partijske organizacije zapadnog dijela zagrebačkog kotara 1941. Mjesni komitet KP Zagreb stavio

im je u zadatak da rade na pripremama za oslobođenje i prihvat interniranih komunista koji su bili zatočeni u logoru Kerestinec. Organizacijama u okolici Zaprešića naređeno je, da izvrše sve pripreme za ilegalan smještaj interniraca u svojim selima. Na tom planiranom bijegu odnosno proboju drugova iz logora Kerestinec radili su mnogi članovi Partije pripremajući veze i smještaj interniranih komunista u svojim selima onoga momenta kada oni budu oslobođeni. Iako je ta akcija temeljito pripremana, cijela situacija se drugačije odvijala zbog poznatog slučaja promjene plana ove akcije, zbog čega je ona propala. Partijska organizacija Senkovec-Harmica također je imala poseban zadatak od Mjesnog komiteta KP Zagreb i to da ilegalno prebacuje naše drugove španjolske borce u domovinu 1941: Članovi ove organizacije održavali su pri tome direktnu vezu s MK Zagreb. Zadatak im je bio da s ilegalnog kanala u Dobovi preuzimaju naše dobrovoljce iz Španjolske te da ih ilegalno prebacuju u Zagreb gdje ih je MK smještavao i kasnije upućivao u razne dijelove zemlje radi formiranja borbenih jedinica NOP-a. Taj odgovoran zadatak spomenuta partijska organizacija uspješno je obavila.

Okružni komiteti KP za okrug Zagreb i Krapinu odmah su nakon formiranja 1941. postavili sebi kao glavni zadatak pripreme za formiranje partizanskih vojnih jedinica, za dizanje naroda na oružani ustanak. O tome kako teku te pripreme, o političkom stanju i o uvjetima prijelaza na ustanak raspravljalo se na sastancima spomenutih okružnih komiteta. Nedugo nakon formiranja OK Zagreb, na proširenom sastanku, prosinca 1941. detaljno se raspravlja o tome kakve su mogućnosti za formiranje jednog partizanskog odreda na području okruga Zagreb i na širem području Zagorja. Početkom siječnja 1942. uz prisutnost predstavnika vojne komisije CK KP Hrvatske, Okružni komitet KP Zagreb donosi plan o formiranju partizanskog odreda, o načinu vođenja oružane borbe i širenju ustanka na ovom području. Na tom sastanku donijet je i zaključak da se odmah pristupi formiranju partizanskog odreda.

Ovdje treba nešto reći i o koncepciji vođenja ustanka u ovome kraju o čemu se tada, pa i kasnije, raspravljalo u okružnim komitetima i među članovima Partije. Krajem 1941. bilo je, naime, govora da u pojedinim dijelovima okruga Krapina i okruga Zagreb, u kotarevima s jačim partijskim organizacijama i s razgranatom aktivnošću simpatizera Partije i pristaša Narodnooslobodilačkog fronta po selima, postoje politički uvjeti da se na području tih kotareva odmah organiziraju manje partizanske grupe sa zadatkom da vrše oružane akcije i likvidiraju organizatore ustaškog pokreta. Nadalje je bilo predviđeno da iz tih pokretnih partizanskih grupa postepeno rastu partizanski odredi. Konačno, usvojeni plan razvoja oružanog ustanka na ovom terenu polazio je od toga da postoje uvjeti za mobilizaciju većeg broja boraca, članova Partije i ilegalnih političkih radnika NOP-a s ovih područja, i da zbog neposredne blizine Zagreba, i relativno lakog prebacivanja velikog broja ilegalaca i drugih boraca iz Zagreba treba odmah preći na stvaranje većih partizanskih formacija.

S ovako brojčano velikim formacijama partizana zahvatilo bi se šire područje radi podizanja naroda u masovni oružani ustanak. Također je bilo predviđeno stvaranje jednog oslobođenog teritorija kao čvrste baze ustanka, odakle bi se vršile vojne operacije partizana. Prema ovom planu članovi okružnih komiteta radili su na formiranju partizanskog odreda, ali je zbog veoma velikog snijega i jake zime vrijeme formiranja odreda pomaknuto za proljeće 1942.

U tom vremenu formirano je — po odluci CK KP Hrvatske — Povjerenstvo Centralnog komiteta za rukovođenje partijskim radom za sjeverni dio Hrvatske koje je obuhvatilo i Mjesni Komitet KPH Zagreb. U Povjerenstvo su ušli **Dragutin Saili** i **Marko Belinić,** pa je, uz rukovođenje Okružnim komitetom Zagreb, kao član CK KPH, drug **Saili** obavljao i dužnost u Povjerenstvu.

Nakon temeljito izvršenih priprema, Okružni komitet KP za okrug Zagreb formirao je ■ — po odluci Povjerenstva CK KP za sjevernu Hrvatsku — noću od 17. na 18. oružja 1942. u Brdovcu Prvi zagorski partizanski odred, odnosno bataljon »Marija Gubec«. U času formiranja ova je partizanska jedinica imala brojčanu snagu jednog voda s 18 boraca. Formiranje je izvršeno na sastanku, u klijeti ustaškog funkcionera Janekovića. Kuću je u tu svrhu na raspoloženje Okružnom komitetu stavio drug Pavao Horvatić, simpatizer Partije, koji se ujedno brinuo za sigurnost sastanka i prehranu partizana.

U istoj kući održan je iste noći i sastanak Okružnog komiteta Zagreb a nakon toga je održan i sastanak s borcima odreda. Formiranju Odreda, u ime Okružnog komiteta, prisustvovali su **Dragutin Saili, Marko Belinić** i **Joža Tucman.** Borci koji su ušli u Odred, i koji su prisustvovali tom sastanku, većinom su bili s područja okruga Zagreb. Nekolicina je bila i iz Zagreba. To su bili: **Tomo Čakanić, Blaž Valjin, Ivan Sokolčić, Pavao Videković, Ignac Pipić, Tomo Pipić, Karlo Korošec,** željezničar iz Zagreba, **Pavao Belohan, Nikola Laljak, Josip Širanović, Stjepan Bzik, Nikola Suša, Milan Kuren, Tomo Nikolčić, Ivan Krkač, Drago Butorac i Lazo Vračarić.** Za komandira odreda, odnosno bataljona, odnosno tog voda postavljen je **Ivan Sokolčić,** a za zamjenika **Lazo Vračarić.** Za komesara voda postavljen je drug **Pavao Videković.**

Na formiranju je određeno da operativno područje Odreda bude u okolici Zagrebačke gore, tj. na području sela Jakovlja i Donje Stubice. Prilikom formiranja borcima Odreda je rečeno da oni čine jezgro za stvaranje jedne veće partizanske jedinice i da se uskoro očekuje dolazak većeg broja boraca iz Zagreba i okolice, kako bi ova jedinica postepeno prerasla u bataljon »Marija Gubec« koji će moći izvoditi vojne operacije na području Zagorja i Prigorja. Zbog toga su borci dobili kao neposredni zadatak da pripremaju teren za oružane akcije, da kopaju zemunice, da prihvaćaju nove partizane i poduzimaju oružane napade na neprijatelja.

Za vođenje vojnih operacija partizana na ovom području formiran je u to vrijeme u Zagrebu štab pod nazivom **Štab narodnooslobodilačke i dobrovoljačke vojske Hrvatskog zagorja.** U ime tog štaba i Povjerenstva CK KPH za sjevernu Hrvatsku zadužen je drug **Marko Belinić** koji je trebao — u suradnji s Okružnim komitetima Zagreba i Krapine, te Mjesnim komitetom Zagreba — raditi na formiranju partizanskog odreda i izvođenju oružanih akcija u Zagorju.

Prvi zadatak — pronalaženje pogodnih terena i kopanje zemunica gdje bi se partizani mogli sklanjati i spremati živežne namirnice za prehranu odreda — obavljen je zajedno s članovima Partije i omladincima sela u čijoj su blizini zemunice kopane. Tada su u Zagrebačkoj gori iskopane tri zemunice i još tri na području sela Pušća i Luka.

Dolaskom novih boraca s čitavog područja okruga Zagreb, i iz grada Zagreba, brojno stanje Odreda brzo se povećalo pa su nastala tri voda. Pojedinim vodovima određen je stalni sektor djelovanja. Tako je jedan vod, nazvan II (drugi), imao stalni sektor djelovanja na sjevernim obroncima Zagrebačke gore, tj. na području tadanjeg kotara Donja Stubica. Treći (III) vod imao je sektor u okolici sela Pušća i Luka. Dolaskom novih boraca ova su dva voda uskoro prerasla u dvije čete.

Za komandira II voda, odnosno čete postavljen je drug **Ivan Sokolčić.** Pošto je on bio ranjen postavljen je **Tomislav Radić.** Za komesara istog voda postavljen je drug **Ivan Krkač.** Za komandira III voda postavljen je drug **Lazo Vračarić.** Na sektoru Brdovec — Pušća uskoro je formiran i IV vod, za čijeg je komesara imenovan drug **Pavao Videković.** Odmah prilikom formiranja partizanskog odreda, tj. 18. ožujka 1942. u Brdovcu,

u Odred, odnosno bataljon »Matija Gubec« ulazi dio članova Okružnog komiteta KPH Zagreb, dok su ostali članovi i dalje ostali na političkom radu u onim područjima gdje su ranije bili zaduženi radi organiziranja partizana i vođenja oružanih akcija.

U izvještaju Povjerenstva CK KPH za sjevernu Hrvatsku od 24. ožujka 1942. s potpisom Konspirator (Dragutin Saili) govori se, između ostalog, da je Okružni komitet KPH Zagreb formirao jedan partizanski vod od 27 boraca. U istom se izvještaju također spominje aktivnost partijskih organizacija u okrugu Krapina, gdje je 28. veljače 1942. održana sjednica Okružnog komiteta KPH Krapina, kojoj je u ime Povjerenstva CK KPH prisustvovao drug Marko Belinić.

Nakon nekih izmjena u sastavu Okružnog komiteta Krapina dogovoreno je da se odmah pristupi pripremama za formiranje partizana i podizanje naroda na oružani ustanak, te je konstatirano da je upravo u toku formiranje jednog voda od 15 — 20 ljudi. Na istom sastanku utvrđeno je da se na području kotara Zlatar nalazi oko 26 članova Partije i vojnih bjegunaca od kojih bi se mogle formirati partizanske jedinice, a na području kotara Krapina, u selu Jesenje, da ima pet ljudi koji se odmah mogu uključiti u tu jedinicu.

Nakon nekog vremena Okružni komitet KPH Krapina formirao je, po direktivi druga Marka Belinića, jedan vod, odnosno četu partizana od 38 boraca. (Podaci iz Zbornika »Hrvatsko Zagorje u Narodnooslobodilačkoj borbi«)

Spomenuta četa sastavljena je od dva voda s komandirom čete Josipom Spirancem, zamjenikom komandira Milanom Vidičekom, komandirom voda Markom Mrkocijem, komesarom čete Mikom Jadanom i zamjenikom komesara Valentom Jakušem. Četa je stacionirala na sektoru Bedekovčina — Poznanovečki Lug. Ta je četa nazvana Prvi (I) vod zagorskih partizana, pa se pod tim nazivom spominje u tadašnjim izvještajima.

Radi rezimea ponavljam da je Okružni komitet KPH Zagreba na svom području formirao tri voda od kojih su dva prerasli u čete, dok je Okružni komitet KPH Krapina formirao jedan vod koji je prerastao u četu koja djeluje na sektoru Bedekovčina — Poznanovečki Lug; II vod, odnosno četa, djeluje na sektoru Jakovlje — Donja Stubica, III vod, odnosno četa, na sektoru Pušća — Luka, a IV vod na sektoru Brdovec — Pušća.

Ovo je objašnjenje bilo potrebno zbog toga što se spomenute vojne jedinice u pojedinim dokumentima spominju različitim nazivima. Negdje se npr. govori o drugoj (II) zagorskoj četi, a pod tim se misli na sve tadašnje partizane u Zagorju iz Zagrebačkog i Krapinskog okruga. Ponegdje se opet govori o bataljonu »Matija Gubec« ili o Prvom zagorskom partizanskom odredu itd.

No, bez obzira kako se te partizanske jedinice nazivaju u tadašnjim dokumentima, treba reći da se ovdje radi zapravo o toku formiranja partizanskih jedinica, odnosno o nastojanju da se kroz borbu na području Zagorja formira jedna veća partizanska formacija snage bataljona. To je tada bio neposredni zadatak.

Svi borci koji su ušli u Odred odmah su naoružani vojničkim puškama, bombama i pištoljima. Međutim, zbog stalnog priliva novih boraca nije ih bilo moguće sve odmah naoružati. Oružja prikupljenog prilikom raspada stare Jugoslavenske vojske nije bilo dovoljno jer je Maček 1941. naredio »zaštiti« da po selima prikuplja sve oružje i preda ga ustaškoj vlasti. Stòga je Odred, da bi se naoružao, išao u akcije u kojima su se borci postepeno naoružavali. Prva akcija, u tu svrhu bila je planirana, noću 8. na 9. travnja 1942. Trebalo je izvesti napad na domobranski garnizon u Zaprešiću. Za taj napad bila je određena glavnina boraca. Da bi se zbunilo neprijatelja, na drugom kraju Zagorja planiran je napad na žandarmerijsku stanicu u Donjoj Stubici, s manjom grupom boraca.

Pošto su se, prema obavještajnim podacima, uspostavljene veze s domobranima u Zaprešiću pokazale dosta nesigurne, odlučeno je da se odustane od tog napada, dok je akcija na žandare u Stubici uspješno izvedena. Nakon tog napada ova je grupa boraca izvršila likvidaciju dvojice poznatih organizatora ustaškog pokreta u Jakovlju.

Grupa boraca na području Pušće izvršila je akciju oduzimanja uskladištenih pušaka za naoružanje ustaša u Općini Brdovečko Prigorje. Ova značajna akcija, u kojoj je zarobljeno 42 vojnička karabina, omogućila je naoružanje većine boraca Odreda.

0 tim prvim akcijama partizana u Zagorju govori se u izvještaju Povjerenstva CK KPH za sjevernu Hrvatsku od 19- travnja 1942. koji je upućen Centralnom komitetu KPH. Tu se između ostalog kaže:

»Kako vam je zadnji put javljeno (24. III o. g.) formiran je partizanski vod od 27 boraca. On je izvršio ove dane prve akcije, i to: izvršen je napad na žandarmerijsku stanicu u Donjoj Stubici. Prilikom napada jedan žandar je ranjen.

Na našoj strani nije bilo nikakvih gubitaka. Sama akcija imala je izvanredno djelovanje u narodu. Seljaci su sa simpatijama primili ovo djelo partizana i vojni bjegunci kojih imade prilično pokazuju volju za partizane. Nakon toga došlo je pojačanje od 20 žandara. Uhapšeni su sreski načelnik, pop i apotekar...«

1 dalje, u istom izvještaju piše: *»17. IV. izvršen je napad na općinu Brdovec i u naše ruke je palo 40 pušaka...«*

Na kraju izvještaja stoji i ovo:

»Nakon akcije nastao je priliv ljudi u partizane kako iz Zagreba tako i vojnih bjegunaca uglavnom seljaka i radnika zagrebačkog okruga koji je počeo akcije s 27 boraca, a nakon tih akcija povećao se na 51 dobro naoružanih ljudi...«

U citiranom izvještaju govori se o trojici uhapšenih građana u kotaru Donja Stubica koje su ustaše uhapsili. Pri tom treba napomenuti da su uhapšeni kotarski načelnik i apotekar bili povezani s grupom antifašista u Donjoj Stubici, dok je pop iz Gornje Stubice uhapšen zato, što je kao župnik odbio da služi u crkvi misu za Pavelića na godišnjicu ustaške NDH.

Odmah nakon prvih akcija partizana ustaški je aparat poduzeo masovna hapšenja u mnogim selima Zagorja, kako bi se na početku spriječilo širenje narodnog ustanka. Samo u kotaru Donja Stubica tada je uhapšeno više od 100 ljudi.

Pojava većeg broja partizana u raznim dijelovima Zagorja, suradnja naroda, te oduševljenje kojim su seljaci primili partizanske akcije uspješno je komentirano u svim selima Zagorja, tim više pošto su se u raznim krajevima Zagorja mogle čuti česte pucnjave i borbe između partizana i ustaša. Sve je to davalo do znanja fašistima da se tu, u neposrednoj blizini Zagreba, radi o organiziranom oružanom ustanku. Za ustašku NDH ovakva situacija bila je to nezgodnija što je njihova propaganda stalno tvrdila kako su partizani zapravo četnici, i neprijatelji hrvatskog naroda, i kako su oni uništeni. No pošto se u Zagorju pojavio ovako veliki broj partizana, to je narodni ustanak trebalo brzom intervencijom ugušiti. Za taj pothvat mobilizirane su sve one snage što su ih ustaše sakupili po Zagorju. Odmah je slana i izdašna vojna pomoć te pomoć u ustaškim agentima iz Zagreba i Varaždina koji su premlaćivali seljake koji su surađivali s partizanima.

lako su velikim naporom po dubokom snijegu zimi iskopane zemunice u šumama, one su se pokazale nepodesne i za partizane beskorisne. Zbog velike zime u njima, partizani su se prehlađivali a šume su svugdje ionako mal'e i prohodne.

U Zagrebačkoj gori bilo je moguće paliti vatru samo za oblačnih dana jer se inače dim jako dobro mogao vidjeti s glavne ceste Zagreb — Stubica. Zbog toga su se partizani smještavali uglavnom u okolnim selima a bez pomoći i suradnje stanovništva ne bi se uopće mogli održati. I upravo ta sela, po kojima

su se partizani kretali, prva su došla na udar ustaške odmazde, premlaćivanje i zatvaranje čitavih obitelji.

Druga četa, koja je djelovala na području Stubice, privremeno je smještena u selu Andraševac. Ona je pred zoru 9. svibnja 1942. bila napadnuta od većih snaga ustaša i žandara. Četa je prihvatila borbu koja se vodila tokom čitavog dana, u samom selu i okolnim šumarcima. Poslije podne se grupa od 14 boraca prebacila preko rijeke Krapine u selo Pljuska, gdje su se priključili III četi koja je operirala na sektoru Pušća — Luka. U spomenutoj borbi, odmah nakon napada na četu, teško je ranjen njen komandir **Tomislav Radić,** učitelj iz Velike Gorice. To je, uz iznenadni napad ustaša, pridonijelo da četa bude djelomično razbijena, nakon čega se dio boraca probijao iz obruča u manjim grupama.

Od IV voda, koji je djelovao na sektoru Brdovec — Pušća, odvojena je jedna grupa od 20 boraca sa zadatkom da likvidira organizatore ustaškog pokreta u području Kupljenovo — Brdovec, a zatim da se prebaci kao jezgro za formiranje Zumberačkog partizanskog odreda. Komandiranje ovim vodom koji je otišao za Žumberak preuzeo je drug **Pavao Videković.**

Spajanjem četmaestorice boraca II čete, razbijene kod sela Andraševac, s borcima III čete sakupljeno je 48 boraca koji su dobili zadatak da se prebace u sjeverni dio Zagorja, u goru Strahinjščicu, i da se tamo spoje s I četom iz Poznanovca — Bedekovčine. Komandiranje ovom četom povjereno je **Lazi Vračariću,** i četa je krenula iz svojih dotadanjih baza preko Velikog Trgovišća, na novi teren, tj. na goru Strahinjščicu i Ivančicu.

Pri odlasku ove čete još joj nije bila stigla obavijest da je I četa 7. svibnja 1942. napadnuta u Poznanovcu od ustaša i da je u borbi sa nadmoćnim neprijateljskim snagama uglavnom razbijena. U toj borbi I čete s ustašama poginuli su drugovi: **Pavao Jakuš, Alojz Čleković** — član OK KPH Krapina, **Milan Vidiček,** zamjenik komandira čete i **Valent Jakuš,** zamjenik komesara čete. Kako je I četa imala dva voda to se njezin II vod, koji je bio stacioniran kod Bedekovčine, još neko vrijeme održao na tom području.

O borbi I čete s ustašama u Poznanovcu govori se u izvještaju što ga je 18. svibnja 1942. **Štab narodnooslobodilačke partizanske i dobrovoljačke vojske hrvatskog Zagorja** — s potpisom komesara **M. Stubičanec**[1] i komandanta **Brko**[2] — uputio Glavnom štabu i u kojem između ostalog piše:

»Prvi vod II čete [3] *vodio je 7. maja sa 80 ustaša i 40 žandara žestoku borbu u Bedekovčini kotar Zlatar.«*

Napad ustaša na I četu u Poznanovcu, i napad na II četu u Stubici (Andraševcu), govorio nam je da je neprijatelj poduzeo ozbiljne protumjere za brzi obračun s partizanima.

Budući da rukovodstvu III čete nije bila poznata situacija u kotaru Zlatar, tj. da je I četa već razbijena, to je III četa krenula na zadani pravac, u goru Strahinjščicu, da bi se tamo spojila s I četom. Pred zoru 12. svibnja 1942. stigla je III četa do mjesta Začretje, pred prijelaz preko pruge i ceste Krapina — Zabok. O tome zašto je četa krenula dalje, o njenom maršu prema Strahinjćici po danu — o čemu je bilo dosta kritičkih primjedbi — i o tome kako se dogodilo da je naišla na ustaško-žandarsku zasjedu, gdje je razbijena — smatram za potrebno da to opišem, budući da sam u tome sudjelovao:

Kako se već približavao dan, odlučeno je da se prije prijelaza komunikacije Krapina — Zabok četa smjesti u jednom manjem šumarku i tu ostane preko dana. Čim padne mrak krenula bi dalje u zadanom pravcu. Nedugo zatim nakon što se četa smjestila u spomenutom šumarku na odmor, naišla je žandarska patrola na našu stražu koja se nalazila na rubu sùme. U susretu žandarske patrole i naše straže nastalo je kratko puškaranje, čime je bio položaj čete otkriven. Odmah je održano kratko vijećanje da li da se ostane na istom mjestu i prihvati borba s neprijateljem, ili da se krene dalje predviđenim pravcem, bez obzira na to što se put treba nastaviti danju, i po nepovoljnom terenu. Borci su odlučili da je ovaj teren nezgodan za prihvat borbe s neprijateljem, to više što je još rano prije podne a do večeri neprijatelj ima dosta vremena privući svoje jake snage protiv naše čete. Četa je stoga odmah krenula dalje, brzo se prebacila preko pruge i ceste Krapina — Zabok nastavljajući put po brežuljcima, najkraćim pravcem prema gori Strahinjšćici. Napominjem da je naša četa već u polasku na put kod Velikog Trgovišća dobila vodiča, koji je dobro poznavao put i mjesto gdje se četa trebala sresti s I četom iz Poznanovca.

U vezi s ovim što je navedeno može se osporavati što bi bilo bolje, tj. da se, eventualno, nije krenulo dalje po danu, jer je poraz naše III čete poznat i težak. Ali nakon toga, i nakon kasnijih iskustava, sigurno se može reći da bi kretanje predviđenim pravcem prema Strahinjšćici po danu teško mogla izdržati — uz neprijateljske napade — i bolje naoružana i dugim borbama prekaljena partizanska jedinica.

Nakon odluke o pokretu četa se kretala brzo jer su svi borci računali na to da neprijatelj lako može pratiti kretanje naše kolone te izvršiti koncentraciju svojih snaga na nas. Za vrijeme cijelog tog puta seljaci iz okolnih sela bili su na proljetnim radovima na poljima i u grupama promatrali kretanje naše partizanske čete. Negdje bi nam mahali i pozdravljali nas, a nerijetko se čudili našoj smjelosti što prkosimo »nepobjedivom fašističkom novom poretku«.

U poslijepodnevnim satima primijetili smo kretanje jake ney prijateljske kolone žandara i ustaša na puškomet udaljenosti iza nas. I što se naša kolona više približavala podnožju Strahinjšćice, to se više očekivala pojava neprijateljskih snaga ispred čela naše kolone. Kada se predvečer naša četa približila samom podnožju gore Strahinjšćice, ostalo nam je još samo da prijeđemo cestu koja vodi prema Lepoglavi pa je odlučeno da- se na jednoj većoj uzvisini, sa nekoliko seljačkih kuća, učini kraći odmor i dogovor o nastavku daljnjeg puta, odnosno o svladavanju kritičnog prijelaza na kojem se moglo očekivati neprijatelja. Jer, čim se prijeđe spomenuta cesta. počinju padine Strahinjšćice. I kao što sam rekao, upravo na tom kraćem putu do ceste i prijelazu preko nje očekivali smo susret s neprijateljem, jer je taj dio puta za njega još jedino bio povoljan da nas napadne. Predvidjevši mogućnost neprijateljskog napada, dogovorili smo se da se kolona podijeli u dva voda, i tako u dva pravca probija na određeno mjesto. U slučaju težeg proboja bilo je predviđeno, da se razbijemo na manje grupe. Za sve je zborno mjesto bilo određeno na vrhu Strahinjšćice.

Tek što su dvije naše kolone krenule, naišle su na jednom brežuljku, kod sela Tenšeka, na jaku neprijateljsku zasjedu koja je na obe kolone otvorila vatru iz pušaka i mitraljeza. No, nedugo nakon toga, u našem pokušaju da se prijeđe to mjesto neprijateljske zasjede, stigla je — sa začelja — još jedna neprijateljska kolona, što je dulje vremena pratila našu četu, pa je i ona stupila u borbu s našom jedinicom. Na taj način je,neprijatelj sa dvije strane ukliještio naše snage vatrom iz pušaka i mitraljeza, dok naša četa, osim pušaka nije raspolagala niti jednim automatskim oružjem. Sjećam se da su u toku borbe mnogi seljaci iz okolnih sela otvoreno pomagali ustašama i žandarima u hvatanju partizana prilikom proboja iz obruča, što se do tada partizanima u Zagorju nije događalo.

Ovaj najsiromašniji dio Zagorja, u podnožju gore Strahinjšćice i Ivančice, bio je slabo obuhvaćen političkim radom naše Partije, pa je neprijateljska propaganda našla utjecaja kod tih seljaka, prikazujući nas partizane četnicima.'

Naša III četa je 12. svibnja 1942. ovdje razbijena, pretrpjevši teške gubitke. Osim što je 10 drugova poginulo, mnoge je partizane neprijatelj uhvatio na mjestu borbe, ili po okolnim selima. Svi podaci o tome još nisu prikupljeni, ali je sigurno da se od ukupno 48, koliko je četa brojila — vrlo mali broj boraca spasio

i uspio prebaciti u partizane, u druge krajeve. Sjećam se da se samo jedna grupa od 8 boraca uspjela probiti iz obruča i stići na vrh Strahinjšćice. Nakon nekoliko dana čekanja na Strahinjšćici ova je grupa nastojala uspostaviti vezu sa Zagrebom šaljući jednog poznatog čovjeka iz mjesta Zlatar u Zagreb. U tom pokušaju je poginuo **Ivan Krkač** član OK Krapina i **Ivica Delgala,** ranije sekretar rajonskog komiteta Trešnjevka u Zagrebu.

Tako je neprijatelj brzom intervencijom svojih snaga iz Zagreba i Varaždina, uz angažiranje žandara i ustaških pripremnih bojni iz Zagorja, uspio toga proljeća 1942. ugušiti oružane snage narodnog ustanka u Zagorju.

A sada da ponovno rezimiram razbijanje naših jedinica:

Prva četa razbijena je 7. svibnja 1942. na sektoru Poznanovec — Bedekovčina. Druga četa (Stubička) razbijena je 9- svibnja 1942. kod sela Andraševac, a treća četa, s ostacima druge čete, razbijena je 12. svibnja 1942. kod sela Tenšeki.

Nakon toga ostao je još samo četvrti vod od 20 boraca kod Brdovca koji na tom području vodi borbe nekoliko dana s oko 200 ustaša upućenih iz Zagreba. Ovaj se vod zatim po zadatku prebacuje preko rijeke Save i 8. svibnja stiže na Plješivicu, gdje nastavlja borbe s ustašama.

Napominjem da je iz Brdovca krenulo 18 partizana dok im se 7 boraca pridružilo na putu. Kad je taj vod došao na Žumberak spojio se s borcima iz Zumberka i Korduna pa je uskoro formirana Zumberačka četa.

0 prebacivanju toga voda u Zumberak, u izvještaju broj 3. Štaba narodnooslobodilačke i dobrovoljačke vojske Hrvatskog zagorja, s potpisom komandanta **Brke** i politkomesara M. Stu**bičanca** upućenog glavnom štabu Hrvatske — piše slijedeće:

»8. maja prebacio se je IV vod koji je operirao u okolici Pušća — Zaprešić — Brdovec u jaćini 20 partizana u Samoborsko gorje (Plješivica).

Ovaj vod se u tamošnjem gorju susreo sa 11 drugova koji su došli sa Korduna. Nakon toga pridošli su novi borci i formirana je četa na Zumberku i počela akcija.«

1 tako se od prvobitno formirane grupe odnosno odreda, odnosno bataljona »Matija Gubec« sa 18 partizana, koja je kasnije prerasla u tri čete i jedan vod, uspio održati i kontinuirano nastaviti borbu jedino spomenuti IV vod koji je upućen u Zumberak.

Prilikom prikupljanja podataka o imenima i broju učesnika prvih partizana za knjigu »Hrvatsko zagorje u narodnooslobodilačkoj borbi« izišloj 1959- nastojalo se dati što' točniji pregled boraca pripadnika toga Prvog partizanskog odreda. Pa ipak, još i danas ne raspolažemo s potpunim podacima o drugovima koji su bili u toj jedinici. Manjkavi podaci odnose se na partizanske jedinice zagrebačkog okruga, tj. na dvije čete — II (Stubičku) i III (na sektoru Pušća — Luka), a djelomično i na IV vod koji je upućen u Zumberak. Naime, jako su manjkavi podaci o imenima boraca koji su došli u partizanske jedinice iz Zagreba, pošto se tada iz konspirativnih razloga nije vodio popis niti su se borci nazivali pravim imenima već ilegalnim. Malo ih je ostalo živih nakon rata, pa je to još više otežalo i čak onemogućilo prikupljanje potpunih podataka.

Ovaj, bez sumnje teški vojni poraz oružanih snaga NOP-a u Zagorju neprijatelj je nastojao — uz zavođenje terora nad narodom — iskoristiti za uništenje narodnooslobodilačkog pokreta i borbe u Zagorju. U svom divljanju fašisti su pokazali svoje pravo lice i ovdje, kao što su to činili i u drugim krajevima naše zemlje. S uhvaćenim ili ranjenim partizanima najzvjerskije su postupali, čak su i mrtve borce iznakazili i takve pokazivali seljacima. Nerijetko bi uhvaćene partizane premlaćivali i onako izubijane vodili po selima da se narod zastraši.

Ali, ova je borba zagorskih partizana otvorila oči i onima kojima još do tada nije bilo jasno što je to fašizam, a stalna propaganda, ustaša koja je partizane nazivala četnicima pokazala se u očima seljaka definitivno lažnom, jer su seljaci vidjeli da su partizani domaći ljudi, radnici i seljaci iz ovih krajeva.

Iako su narodnooslobodilački pokret i naša Partija u proljeće 1942. na ovom terenu pretrpjeli teške gubitke, usprkos žestokom ustaškom teroru širom Zagorja, ovdje je ustanak otpočeo, i mira za okupatore i njegove domaće sluge više nije bilo. To je bilo proljeće stvaranja čvrstog jedinstva naroda u narodnooslobodilačkom pokretu, u borbi protiv okupatora. O uzrocima koji su doveli do poraza Prvog zagorskog partizanskog odreda nije danas teško govoriti. To nije bio isključivo poraz. Sasvim bi bilo neispravno isticati samo taj vojni aspekt, to što se partizani tada nisu uspjeli održati i nastaviti kontinuitet oružanih akcija, kako su one započete. Analizirajući razloge tog vojnog neuspjeha dolazi se do zaključka da je prvi i najveći razlog bio u pomanjkanju vojnog iskustva, u načinu vođenja partizanske borbe i to što borci ovih jedinica nisu bili prekaljeni u borbama s jakim neprijateljskim snagama, što su naše jedinice upućene na područje Strahinšćica — gdje su politički utjecaj i rad Partije bili slabi i nerazvijeni, i što se, nerealno, zamišljalo jednim širim zahvatom brzo ostvariti sveopći narodni ustanak i stvoriti oslobođeni teritorij.

Ovaj naš vojni poraz pokazao je da su ustaše i okupator vrlo osjetljivi na zaleđe centra okupatorske vlasti, tj. Zagreba, direktno vezanog prema Njemačkoj. To se pokazalo i kasnije, u toku 1943. i 1944. kada su na ovo područje dolazile brigade i divizije NOV. Neprijatelj je tada upinjao sve snage da ih s ovog područja potisne, s namjerom da nam na tom području onemogući stvaranje oslobođenog teritorija, kao baze oružanih snaga NOV. Zbog toga je i razvoj ustanka u ovom kraju imao nešto drugačije karakteristike i metode borbe nego u drugim krajevima naše zemlje.

Iako je narodnooslobodilački pokret u proljeće 1942. na ovom terenu doživio privremeni vojni poraz naših partizanskih jedinica, treba reći da to nije bio i naš politički poraz započetog narodnog ustanka. Dapače, ovo je značilo samo početak borbe naroda s neprijateljem, okupatorom. To je bilo stjecanje teško plaćenog i neizbježnog iskustva, jer ne samo da su borci u jedinicama, nego je i cio narod prošao jedno teško iskustvo i napravio odlučan korak u razračunavanju s fašistima. Da nije bilo početka oružanog ustanka u proljeće 1942. sigurno je da ne bi došlo do tako snažnog izbijanja masovnog ustanka naroda Zagorja koji se manifestirao 1943. Već kod stvaranja i u akcijama Prvog zagorskog partizanskog odreda u 1942. pokazalo se da većina naroda prihvaća politiku Partije, općenarodnog oslobodilačkog fronta, mada je narod još nedovoljno spreman da s fašizmom stupi u odlučan obračun. Također se pokazalo da narod ne stupa u ustanak odjednom, već da ustanak ima svoj logičan put narastanja u čvrstu riješenost i upornost obračuna s neprijateljem, bez obzira na žrtve i svireposti kojima je fašizam pribjegavao.

Konačno treba reći da je ovo bio borbeni doprinos kasnijem razvoju organizacija NOP-a, JNOF-e, AFŽ-a, USAOH-a i NOO-a.

Akcijama udarnih partizanskih grupa koncem 1942. i početkom 1943. nastaje-ponovni polet narodnog ustanka u Zagorju. Poletu ustanka pridonio je i dolazak dviju slavonskih divizija u Zagorje, srpnju i rujnu 1943. te velik uspjeh slavonskih partizana u borbama za oslobođenje političkih zatvorenika u Lepoglavi 14. srpnja 1943. na dan pada Bastilje.

Formiranjem Zagrebačkog partizanskog odreda u okrugu Zagreb, u jesen 1943. i ponovnim formiranjem Zagorskog partizanskog odreda u okrugu Krapina, narodnooslobodilački pokret ovih krajeva dobiva svoje oružane snage koje od tada pa do kraja rata vode neprekidne borbe na svojim terenima, uz povremeni dolazak Kalničkog partizanskog odreda i drugih većih vojnih formacija NOV-e.

Iako je neprijatelj stalno povećavao svoje snage na ovom području, dovlačenjem ustaša i Nijemaca u Zagorje, te stvarao mnogobrojne garnizone, sveopći narodni ustanak više se nije mogao slomiti. Čišćenje terena od domaćih izdajnika, i čvrsto stvoreno jedinstvo naroda, organiziranog u antifašističkim organizacijama, učinilo je neprijatelja na ovom području potpuno bespomoćnim. On je političku borbu u narodu ovog kraja potpuno izgubio. Ostali su mu samo njegovi vojni garnizoni iz kojih nije smio izlaziti bez jačih snaga u naša sela. Naime, vlast ustaša i Nijemaca prestajala je odmah izvan njihovih garnizona, odnosno vojnih uporišta, jer su u selima djelovali organi i organizacije NOP. Sabijen u garnizone neprijatelj je poduzimao akcije radi takozvanog čišćenja terena samo jačim snagama, što su ustvari, bile ofenzivne akcije protiv snaga NOP.

U selima, tj. izvan neprijateljskih garnizona prostirao se naš teritorij na kojem je narod imao svoju vlast, narodnooslobodilačke odbore. Gotovo u svim selima nalazile su se naoružane straže NOO-a[4] i naoružane grupe ljudi, najčešće omladinaca, koje su vršile stalne akcije uznemirivanja neprijatelja u njegovim uporištima. Bez podrške naroda, neprijatelj se nije usudio manjim snagama izlaziti iz svojih garnizona, bez obzira da li se u blizini nalazila neka veća jedinica NOV ili ne. Tako je Zagorje sličilo nekoj vrsti poluoslobođenog teritorija, usprkos mnogobrojnim neprijateljskim garnizonima.

Budući da se u Zagorju stalno nalazio Zagorski partizanski odred, a u okolici Zagreba Zagrebački partizanski odred, dakle manje vojne formacije, to je većina boraca iz Zagorja odlazila u partizane u Kalnički partizanski odred, u XXXII diviziju, ili u Moslavinu.

Da je narod Zagorja ovako masovno i jedinstveno stupio na put borbe protiv okupatora, opredijelivši se, u svojoj većini, od početka za NOP — tome su mnogo pridonijeli borci Prvog zagorskog partizanskog odreda, odnosno bataljona »Matija Gubec«, formiranog ožujka 1942. Odazivajući se pozivu Partije na oružani ustanak, partizani, borci ovoga Odreda prenijeli su širom Zagorja plamen narodnog ustanka protiv okupatora i njegovih domaćih izdajnika, i taj se plamen razbuktao do konačnog oslobođenja zemlje.

[1] Marko Belinić
[1] Ivan Krajačić
[1] To je zapravo I. četa — primjedba Pavao Žukina
[4] Narodnooslobodilačkih odbora

MILAN KUREN GUBEC

SJEĆANJA NA AKCIJE BATALJONA »MATIJA GUBEC«

Bataljon »Matija Gubec« formiran je 17. ožujka 1942. u Brdovcu. Važnost njegovog osnivanja za razvoj narodnooslobodilačkog pokreta u ovim krajevima u tome je što je on najavio osnivanje udarnih grupa, četa, bataljona te Zagrebačkog kao i Zagorskog partizanskog odreda.

Bataljon je imao dva voda, s oko 50 boraca, od kojih je jedan vod djelovao na području kotara Donja Stubica, a drugi na području Zaprešića i Brdovca. U bataljon, su, pored zagrebačkih proletera, dobrovoljno pristupili mnogi stanovnici zagrebačke okolice. Zadatak ove partizanske jedinice bio je da djeluje na narod u neposrednoj okolici Zagreba radi njegove mobilizacije za oružanu borbu protiv okupatora i domaćih ustaško-domobranskih izdajnika.

Za komandira je postavljen **Torriica Radić,** a za komesara **Ivan Krkač.**

Moja je dužnost u to vrijeme bila da održavam stalnu vezu između članova Centralnog komiteta KP Hrvatske u Zagrebu drugova **Ivana Krajačića, Dragutina Sailija, Marka Belinića** i bataljona kojem su spomenuti drugovi davali direktive i neposredne zadatke za djelovanje i akcije. Bataljon »Matija Gubec« trebao se, prema ondašnjim predviđanjima, razviti u veću partizansku jedinicu i konačno postati regularnom vojnom jedinicom. Međutim, bataljon se nije dugo održao. Doživio je vojnički neuspjeh u jednoj teškoj borbi s ustašama, kada je stradao cijeli jedan vod toga bataljona koji se na gori Strahinjščici trebao sastati s drugim vodom, tj. s drugovima iz Poznanovca i Bedekovčine. Do tog spajanja nije došlo jer je prvi vod, prilikom pokreta prema željenom cilju, naletio na ustašku zasjedu kod Oroslavlja, i tu stradao.

U borbi s ustašama poginuli su mnogi naši dobri drugovi i prekaljeni komunisti, među njima **Josip Valjin** i komandir čete **Tomica Radić.**

Nakon stradanja ovog prvog voda drugi je vod upućen na zadatak u Brdovec gdje je izvršio napad na žandarmerijsku stanicu a nakon toga se prebacio u Žumberak.

Osim mobilizatorske uloge ovaj bataljon imao je i zadatak da napada na neprijateljske žandarske, ustaške i domobranske posade i jedinice u tadašnjim kotarevima Donja Stubica, Klanjec i Krapina. Cilj je bio da se njegovo djelovanje prenese i na druga područja, tj. na Prigorje i Posavinu kad se broj boraca u bataljonu poveća.

Junačka pogibija boraca bataljona »Matija Gubec« imala je jak politički odjek među narodom stubičkoga kraja, gdje je bataljon izvršio najviše akcija. On je narodu ovog kraja dao na znanje da su partizani domaći sinovi i borci, zagrebački proleteri, radnici i seljaci iz okoline Zagreba koji su svojim hrabrim držanjem u borbama protiv ustaša u narodu ostavili dojam istinskih boraca za slobodu svoje rodne grude, za koju su dali i svoje mlade živote. Moram napomenuti da je narodu stubičkog kraja posebno ostala u sjećanju prva akcija jedne čete ovog bataljona — napad na žandarmerijsku posadu u Donjoj Stubici, 8. travnja 1942.

Sjećam se da su ljudi po selima tada govorili da su naši partizani borci za one iste ideale za koje su se borili i naši preci, za koje se borio još i Matija Gubec.

O napadu bataljona »Matija Gubec« na žandarsku posadu u Donjoj Stubici vrlo brzo se pročulo po cijeloj sjeverozapadnoj Hrvatskoj i u Zagrebu, a u narodu se učvrstio stav da još jače i odlučnije treba stupati u oružanu borbu protiv fašističkih osvajača i njihovih domaćih slugu.

Ova akcija bataljona »Matija Gubec« dala je do znanja ustašama i ostalim neprijateljima naroda da za ustašku bandu i okupatore više nema mira, čak ni u neposrednoj blizini Zagreba.

Dragocjeno iskustvo stečeno postojanjem bataljona »Matija Gubec« i njegovo borbeno iskustvo korišteno je u daljnjem razvoju taktike partizanskog ratovanja u ovim krajevima. Uzroci neuspjeha bili su neukost u vojničkom znanju i partizanskom načinu ratovanja.

ĐURO BAN MILE

ODLAZAK U BATALJON »MATIJA GUBEC«

U proljeće 1942. po zadatku Partije, određeni broj članova KP trebao je otići u partizane, u Zagorje, gdje je formirana četa »Matija Gubec«.

Od mojeg kraja, tj. od Preseke nas trojica smo ilegalnim partizanskim vezama stigli 16. ožujka u selo Novaki, kod Samobora. Smješteni smo u kućama, kod **Kobasa** i **Čakanića,** gdje smo ostali 8 dana čekajući vezu za dalje. Zatim smo prebačeni u

jedno selo kraj Kerestinca i smješteni u kuću **Nikole Dekanica.** Tu smo ostali samo jedan dan. Već 24. ožujka po vezi krećemo u selo Strmec, gdje nas smještavaju u kući **Nikole Cvetkovića.** Tu smo ostali dva dana i dvije noći do 26. ožujka 1942. Istog dana prebačeni smo preko Save u Zaprešić i Brdovec, gdje nas smještavaju u jednu zemunicu u kojoj ostajemo oko 6 — 8 dana, tj. do 3. travnja 1942. U međuvremenu, dok smo mi putovali po vezi 18. ožujka 1942. u Brdovcu je formirana četa odnosno bataljon »Matija Gubec«. Kada smo došli do čete u zemunicu tu sam našao drugove **Blaža Valjina, Tomu Čakanića, Pavla Videkovića, Ivana Sokolčića — Fabijana, Matu Skubića, Dragu Milinarića** i **Tomicu Radića** koji je ranije bio učitelj u Posavskom selu Dubrovčak Lijevi. Tu su bila i trojica drugova iz sela Novaki kod Sv. Nedelje, te jedan drug iz sela Ščitarjevo čijeg se imena ne sjećam.

Komandir čete bio je **Ivan Sokolčić** a zamjenik **Lazo Vračarić.** Dok smo čekali na prve zadatke u zemunici nas je posjetio drug **Marko Belinić.** On je s nama razgovarao o zadacima naše prve partizanske čete odnosno bataljona »Matija Gubec«.

Jedan od prvih naših zadataka bio je kopanje zemunica na Zagrebačkoj gori. Na taj posao krenuli smo odmah nakon posjeta **Marka Belinića.** Osim kopanja zemunica četa je išla i u manje akcije. U jednoj od akcija spojili smo se s grupom drugova iz Stubice. Iz te grupe sjećam se drugova **Pavla Žukina** i **Bože Lončara.**

Nakon nekoliko uspješno izvedenih akcija i dolaskom n'ovih drugova iz Zagreba i sela iz okolice Zagreba brojno stanje ove prve čete toliko je poraslo da se poslije kratkog vremena pristupilo formiranju druge čete. Za komandira ove čete postavljen je drug **Tomica Radić,** a za komesara drug **Pavel Videković.**

Tokom cijelog travnja 1942. vršili smo manje akcije protiv neprijateljske vojske i straže, protiv ustaških funkcionera i ustaških općina. Najznačajnija akcija bila je protiv Općine Brdovečko Prigorje, gdje smo zaplijenili oko 42 puške pripremljene za formiranje ustaške pripremne bojne. To su bile potpuno nove vojničke puške. Zaplijenjene puške spremili smo u jednu crkvu u kojoj smo i mi ostali do iduće večeri.

Nakon ove akcije prebacili smo se na Zagrebačku goru gdje smo u lugarnici Kulmerovo slavili 1. maj.

Toga dana padao je snijeg uz kišu. Na večer smo se iz Zagrebačke gore prebacili na područje Gornjostubičke općine u jednu klijet u vinogradima, u selu Andraševac. Tu smo ostali do idućeg dana, do 4 sata u jutro. Toga jutra upravo sam ja bio na straži, na južnoj strani ove naše »baze« odnosno klijeti u kojoj su se ostali drugovi odmarali. Neki drug kojeg smo zvali »Her**cegovac«** bio je na straži na sjevernoj strani klijeti, prema jednom šumarku. Drugog maja, u 4 sata u jutro, dođe k meni »Hercegovac« i upozori me da nas ustaše opkoljavaju. Obojica pohitasmo u klijet i digosmo onu smjenu koja je trebala primiti stražu i cijelu četu te se rasporedismo na položaj za borbu. Još se nismo potpuno stigli ni rasporediti a već je započela borba između nas i ustaša. Stjecajem okolnosti sa još šestoricom drugova za kratko vrijeme nađoh se izvan ustaškog obruča, te mi otvorismo vatru u leđa ustašama, nastojeći se spojiti s ostalim drugovima iz čete. Ali, to nam nije uspjelo. Četa je u toku borbe razbijena i mi se razdvojismo. Grupa u kojoj sam ja bio, sklonila se u obližnji kolosijek, gdje smo ostali do navečer istoga dana. Tu smo se dogovarali što dalje da radimo i kuda da krenemo. Drug kojega smo zvali **Šandor** i još dvojica omladinaca otiđoše na vlak -u Gornju Stubicu s namjerom da se prebace u Zagreb. Sa drugom **Šnajderom** i **Božom Lončarom** iz Mokrica ja sam se dogovarao kuda da mi krenemo. **Božo Lončar** je predložio da **Šnajder** i ja odemo prema Sljemenu — **Šnajder** u Zagreb a ja u Dugo Selo. Na to se nismo odlučili, jer nismo poznavali put preko Sljemena. Zbog toga cijeli dan ostadosmo na tom mjestu, a navečer, kad je pao mrak, sva trojica krenusmo u selo Mokrice. Odatle je bio rodom drug **Lončar.** Kod njega ostadosmo do 3. svibnja 1942. Preko **Lončarevog** brata pokušali smo uspostaviti vezu s četom oko Zlatara, ali bez uspjeha. Trećeg svibnja oko 10 sati krenusmo prema Zaboku, gdje smo stigli 4. svibnja oko 4 sata ujutro i ukrcali se na vlak za Zagreb. **Šnajder** je iz vlaka izašao u Podsusedu dok sam ja produžio vožnju do Zapadnog kolodvora, gdje sam sišao i tramvajem se odvezao do Maksimira. U Maksimiru sam krenuo prema željezničkoj pruzi, od tuda prugom prema selu Čulinec pa cestom prema selu Resnik i Ivanjoj Reki. Do prvog mraka stigao sam do Rugvice, gdje sam se svratio kod našeg druga **Đure Predavca.** Dobro se sjećam: bila je subota, 4. svibnja 1942. Tu sam ostao na spavanju. Ujutro, 5. svibnja 1942. uspio sam uspostaviti vezu s Presekom te sam se istog dana prebacio u to selo gdje ostajem oko 8 dana na odmoru a onda odlazim u partizane u Baniju, u 2. četu VI banijskog bataljona.

PARTIZANSKE JEDINICE U ZAGORJU POLOVINOM 1942.

Prvog lipnja 1942. štab II operativne zone izvještava Glavni štab NOP odreda Hrvatske o stanju u jedinicama na području ove zone. U izvještaju o jedinicama u Zagorju piše da ima 60 partizana koji su u sastavu tri razbacana voda te čine jednu četu. Svi su partizani naoružani s mauzerkama. Štab zone nadalje izvještava da se govori da jedna četa postoji u okolici Samobora a da za Žumberak nema pregleda. Ukupne partizanske snage za koje se zna na području Zone, sastoje se od 194 partizana. Jedinice su raštrkane po vodovima jer veće snage nije moguće držati na okupu zbog teškoća u prehrani i skrivenosti boravka.

Izvještaj je potpisao tadanji komesar Zone **Stanko Parmać.** [1]

Štab Zone nalazio se u to vrijeme u Slavoniji. Dolaskom **Marka Belinića** za komesara Zone i **Ivana Krajačića** za komandanta, štab boravi na Žumberku sve do polovine 1943. kada se premještava u Moslavinu i Kalnik.

BR. 59

IZVJEŠTAJ ŠTABA NOP ODREDA HRVATSKOG ZAGORJA OD 30 LIPNJA 1942 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOP ODREDA HRVATSKE O FORMIRANJU DRUGE CETE DRUGE OPERATIVNE ZONE I NJENIM AKCIJAMA U ZAJEDNICI SA SLOVENAČKIM JEDINICAMA U ŽUMBERKU[1]

Drugarskom

GLAVNOM ŠTABU NAROD. OSLOB. PARTIZAN. I **DOBRO VOLJ** VOJSKE HRVATSKE

IzvjeStaj br. 3

I.

8. maja prebacio se je IV. vod, koji je operirao u okolici Pušća — Zaprešić — Brdovec u jačini od 20 partizana, u Samoborsko gorje (Plešivicul. Vod se je prebacio u ove krajeve po unaprijed određenom planu. Tražeći pogodno mjesto za logor u tom gorju, ovaj se je vod susreo sa 11 drugova koji su došli iz Korduna[2], a među njima i drugarica Milka K.[3] Oni su se povezali sa ovim drugovima, koji su već tada imali veze i sa drugovima iz Slovenije u okolici Kostanjevice. Te veze su i dalje zadržane, štaviže one su produbljene i proširene.

Prije dolaska ovog voda, u tim krajevima nije bilo nikakvih akcija, mada su drugovi iz Korduna bili tamo 14 dana prije dolaska našeg voda; akcija nije bilo ni na strani drugova iz Slovenije protiv Talijana, već su uglavnom, vršili akcije protiv domaćih špiiuna. No dolaskom ovog voda pristupilo se odmah akcijama.

U prvom redu ovi su drugovi počeli odmah sa mobilizacijom domaćih ljudi (iz okolice Samobora i Jastrebarskog) u partizane. U tome su imali i uspjeha. Sada'dok pišemo ovaj izvještaj oni su porasli od 31 na 63 partizana. Tako smo pristupili formiranju čete i postavili ćetno rukovodstvo. Četa se dijeli na tri voda, koja i dalje raste, a svaki vod imade svoga komandira i politrukovodioca. Isto je tako dodijeljen i teren za operacije svakom vodu, tako da preko četnog rukovodstva postoji uska povezanost za rad i akcije sviju vodova. Za komandira čete postavili smo druga Tešu Bulata, **a politkojnfisar** čete jeste jedan drug Samoborac,* a njegov za**mjenik je** drugarica Milka.

Organiziran je također politiko-ideološki rad među partizanima, koji je sada krenuo naprijed.

Akcije se danas vode na cijelom ovom području — od Žumberka do Potsuseda.. Ovo je također potstaknulo i drugove Slovence na akcije, pa. je i na njihovoj strani sada življe negoli je **bilo prije.**

28. V. na inicijativu našeg voda, vođena je zajednička akcija sa drugovima Slovencima, protiv. Talijana na cesti koja vodi iz Zumberka prema Kostanjevici. Bilo je više mrtvih i ranjenih talijanskih vojnika i oficira. Zaplijenjen je 1 kamion sa 14 vreća griza, nešto benzina, nekoliko pušaka i municije. Kod Talijana nastao je panični bijeg. Na našoj strani nije bilo žrtava na mrtvima ni ranjenima.

30. V. postavljena je zasjeda na graničare na Budinjaku (kotar Jaska). Akcija na graničare nije uspjela, jer su isti na vrijeme pobjegli. Naši drugovi nisu na vrijeme akciju izveli, pa su time omogućili neprijatelju da pobjegne. No bila [je| neka mala pucnjava u kojoj je ostao teško ranjen jedan graničar, a na našoj strani 1 lakše ranjeni. U ovoj akciji sudjelovalo je 30 naših partizana. Nakon pucnjave neprijatelj je napustio to selo, a naši drugovi umjesto da to iskoriste i oslobode selo, otišli su iz sela, kao da im je bio cilj samo napasti pogranične straže. No prilika je bila, a i seljaci dočekali su naše partizane, ali oni eto nisu tu priliku iskoristili, da oslobode selo.

Istovremeno uhapšen je u' tom selu jedan ustaša (civil). Partizani su zaplijenili 1 pušku i 30 metaka.

31. V. postavljena zasjeda između Budinjaka i Kalja. Naišlo je 5 žandara. Naši ispalili nesređeni plotun, a žandari bez da je ikoji ranjen su pobjegli. Akcija nije uspjela. Nije uspjela zbog toga. jer ie zasjeda bila nepravilno postavljena.

5, VI. naši su partizani zajedno sa Slovencima opkoljavali veće talijanske snage kod Kostanjevice, sa namjerom, da lih zarobe. No i ta je akcija neuspjela. Naši su drugovi zajedno sa Slovencima dugo opkoljavali i tako omogućili neprijatelju da navali sa velikim snagama i da oslobodi svoju opkoljenu vojsku. Neprijatelj je navalio sa više tenkova i motoriziranim jedinicama, a naši su se partizani morali povući. Akcija bi uspjela da su naši izveli stvar munjevitom brzinom, a ne dugim opkoljavanjem. Dakle, glavni uzrok neuspjeha leži u mlitavosti na strani naših partizana.

Istoga dana 8 naših drugova, noseći **1** mitraljez, nekoliko pušaka i **drugih potrebnih** stvari, navratili su se u logor kod Slove**naca. Za vrijeme dok je jedan drug tj. Pavel V. izručio pismo, koje smo mi poslali drugovima Slovencima i bio u razgovoru sa komandantom bataljona, jedan od Slovenaca je rastavio mitraljez, a ostali su naši drugovi čekali tamo na ručak. Odjedanput nastala je pucnjava iznad logora. Ustaše su navalili na logor. U logoru je nastala panika** i **bijeg. Naš logor je bio prilično daleko tako da naši drugovi nisu mogli u tom času skočiti u pomoć napadnutom logoru.**

Tom prilikom naši su drugovi ostavili neprijatelja 1 mitraljez, 1 pušku, 2 revolvera, 9.000 kuna i neke druge sitnije stvari i pobjegli zajedno sa Slovencima, naravno svaki u svom pravcu. Kako po svemu izgleda, ovdje fje| bila izdaja po srijedi, jer je napad na logor izvršen u času kada su i naši i Slovenci opkoljavali Talijane, a u logoru se nalazilo svefga] 7 Slovenaca i 8 pridožlih naših drugova. Vrlo je interesantno da je taj prepad izvršen baä na logor drugova Slovenaca, a naš je ostao netaknut, mada je mogao biti prije napadnut, jer je bio i više na dohvatu ovom neprijatelju.

Zbog gubitka oružja mi smo kaznili slijedeće drugove: Pavel V. kažnjen je uvjetno na smrt. Ako mu se još jednom zgodom desi greška slične naravi, da se tada kazna izvrši. Tomo P. također kažnjen uvjetno na smrt, ako mu se desi još greška slične naravi, da se kazna izvrši. Karlek P. kažnjen je isključenjem iz partije i to dotle dok grešku ne ispravi. Jedan pridošli domobran, sada partizan, kažnjen je sa strogim ukorom. Prva dvojica kažnjena su oštrije zbog toga, jer su bili partijski funkcioneri.

Ivan Sokolčić. Poginuo kao komandant Pokupsko-fcuropoljskog područja u borbi protiv Čerkeza 1944 godine.

Pismeni materijal o tom događaju je pohranjen. Kaznu su svi primili i samokritički istupili pred svim partizanima, priznavajući svoju grešku. Samokritika je pismeno utvrđena i pohranjena.

7. VI. jedna desetina izvršila je akciju u selu Pečno (kot. Jaska). Zaplijenila je: 1 radio aparat, 2 revolvera i jedno domobransko odijelo.

Nakon ovih akcija izvršena je reorganizacija i formirana četa. Ceta imade naziv: II. četa U. oper. zone.

14. VI. I. vod II. ćete obišao, održavajući mitinge, tri sela u okolici Zumberka. Tom prilikom dobio je od seljaka 1 pušku.

15. VI. isti vod postavio je zasjedu njemačkim kamionima. Nijemci nisu došli. Istog dana jedna patrola ovog voda, vršila poiit. agitacioni rad po selima, dobila je jednu civilnu pušku.

16. VI. ovaj vod postavio je zasjedu u Pečnom i održao istovremeno dva mitinga sa seljacima.

17. VI. uhapsili su jednog ustašu, svukii ga i razoružali. **Ali** na zahtjev seljaka ostavili su ga živa. Nisu znali seljacima objasniti njegove zločine, pa je razumljivo da seljaci iz sentimentalnosti traže da ostane živ. Svakako je ovdje učinjen propust Mi ga **danas ostavimo živa, a sutra će on po nalogu svojih »dužnosttlika« ubijati naše partizane.**

18. i 19. VI. jedna patrola ovog voda zaplijenila je {u] Novom Selu (kot. Jaska) u državnom magazinu 340 kg brašna, 400 kg graha, 160 kg žpeka, 90 metaka i **2 bombe.**

20. VI. ovaj vod je hapsio u okolici Zumberka ustaše i seoske izdajice. Od uhapšenih, partizani su trojicu strijeljali, a jedan je ostavljen živ i opet na zahtijev seljaka. Uhapšen je bio i jedan domobran, partizani su ga svukli i pustili kući. Ukupni plijen u ovoj akciji bio je: 2 puške, 3 ustaške i jedna domobranska uniforma.

II. vod II. čete. razmaknuo je 15. VI. kolosjek između Jastrebarskog i Zdenčine. Naišao je putnički voz. Lokomotiva i dva vagona potpuno su se razmrskali, a ostali dio kompozicije je teško oštećen. Kod putnika nije bilo mrtvih, kojih je i **onako bilo vrlo malo.**

Istu noć ovaj vod je izvršio prepad u općinsku zgradu Klinča Selo (kot. Jaska;). Zaplijenio je: 1 pisaću mašinu, 1 aparat za umnožavanje, 1 pušku i veću količinu pisaćeg pribora. Uništeni su također vojni spisi.

18. VI. ovaj vod uhapsio je u selu Rakitje (kot. Potsused) ustaškog povjerenika i saborskog zastupnika Ignaca Terihaja i 'likvidirao ga. Zaplijenjeno je: 1 vojnička i 2 lovačke puške, 1 revolver 9 m/m marke **F.N.** sa 22 metka, **148** komada ostale municije, -5.200 kuna i nešto veša i odijela.

Tu istu noć u istom selu oštećen je stup električnog voda Zagreb—Karlovac. Ostao je oštećen zbog toga. jer je bila premaia količina eksploziva. Ovdje nije dovoljno posvećena pažnja potrebnoj količini eksploziva, pa je tako ovaj dio. utrošen na ovaj stup, upropašten. a sa :om količinom, koja je ovdje utrošena, mogao bi se uspješno razoriti koji objekt slabije konstrukcije.

20. VI. jedna patrola ovog voda likvidirala je dve ustaše u selu Horvati kod Samobora. Druga patrola zaplijenila je veću količinu hrane i odijela kod ustaškog povjerenika za općinu Sv. Martin (kot. Samobor). Dotični ustaša pobjegao je partizanima.

Istog dana ubijen je pod Okićem jedan ustaša, koji je teroriziao čitav Okić. Njegovu likvidaciju seljaci su s oduševljenjem dočekair. Zaplijenjena je: 1 vojnička i jedna civilna puška. U istom selu istog dana. ubijen je također ustaški tabornik općine Sv. Martin. On je pokušao pucati na bijegu na partizane, a partizani su ga na prozoru u tom času ubili.

21. VI. ovaj vod je kod planinarskog doma na Lipovcu, kod Samobora održao miting sa izletnicima iz Zagreba. Na mitingu je istima objašnjen značaj naše borbe, što su prisutni sa oduševljenjem prihvatili. Sada je vlast zabranila izlete u samoborsko gorje.

Istu noć ovaj vod je u selu Dragoncž između Jastrebarskog i Samobora razoružao 5 ustaša. Zaplijenjeno je 5 pušaka, 130 metaka. Po želji seljaka ustaše ostavljeni na životu. Isti se nisu protivili partizanima.

23. VI. jedna patrola I. voda od 7 drugova naišla je kod Zuznberka na više Njemaca (ss-ovaca) kako sijeku drva. Iskoristila je priliku, te ispalila plotun. Više Njemaca je ranjeno, a ostali su pobjegli. Partizani su im nakon toga zapalili dva kamiona, koji su izgorjeli. Zaplijenili su 2 puške, 180 metaka, 3 uniforme i nešto drugih sitnih stvari. Tu akciju izvela je grupa omladinaca.

U **svim ovim akcijama mi nismo imali gubitaka na mrtvima ni ranjenima.**

U ovom **razdoblju u zagorskim krajevima nije bQo nikakvih akcija. Razloge smo** Vam **uglavnom javili u izvještaju br. 2.[5] Naime, neiskusno rukovodstvo u početku borbe, koje se nije moglo snaći**

kod navale neprijatelja, inače i uslovi **sa** oorbu su veoma teški mnogo teži nego u naprijed navedenim krajevima, a i seljaštvo u sjevernom dijelu Krapinskog i Varaždinskog kotara sklono je prokazivati partizane, doveli su do toga da nismo mogli izvesti nikakvih akcija u ovom vremenu.

Tamo vršimo reorganizaciju, koja je uglavnom dovršena, pa ćemo za par dana oživiti akcije također i u tim krajevima. Jedan dio drugova koji su se nalazili u Zagorju, nalazi se sada u žumberačkom kraju, pa mislimo i njih odande povući za koje vrijeme, dok steknu malo rutine i iskustva i kad se tamo ojačamo. Dakie tako Kalnik i Ivanšćica nisu bili u ovom vremenu u akcijama.

Čudi nas kako je **izašla ona vijest** u **sBilteirtt« Vrh. štaba,** da partizani ugrožavaju **komunikacije između Hrvatske** i Mađarske, i to partizani iz Kalnika, kad mi o tome nismo dali izvještaj, **tim više što** je to i netočno, jer Kalnički vod nije nijednom zgodom napao prugu Koprivnica—Varaždin. Mislimo da bi to trebalo ispraviti.

Od početka stanje svuda u partizanskim vodovima bilo je vrlo loše. Slaba disciplina, neiskustvo i sto drugih čuda sve nas je to mnogo mučilo. Danas se to stanje donekle popravlja.

II.

Prije pet nedelja saopćeno nam je da ova Zona gdje **mi** vršimo operacije jeste IV. oper. zona, a prije nekoliko dana saopćeno nam je da nije IV. već II. To i nije toliko važno; glavno je da se pojača rad na vođenju akcija, ali ipak bi bilo potrebno da se točno odredi koja je ovo Zona. To zbog toga da bi mogli formirati rukovodstvo te Zone i izabrati ga iz raznih krajeva, tako, da u rukovodstv« **udu najsposobniji drugovi. Dakle, samim tim imali bi i** veći **Izbor. Saopćeno nam je i to, da pod ovu Zonu spada Moslavina,-Zagorjé, Samobor** i **Jaska, te** Vel. **gorički kotar. Prema tome** bi **taj teren, bio dosta širok** i **mislimo da bi iz čitavog tog terena** mogli **izabrntj dobro rukovodstvo, svakako bolje, nego** da **ga biramo na j«önöm uskom prostoru.**

Pod jedno je drug politkomesar bio povezan sa drugom Stipom,[8] te mu je saopćeno da je drug Stipe određen da bude komandant te Zone. Tom prilikom, a tome je već više od mjesec dana, utvrdili smo da organiziramo Štab te Zone i dogovorili da se[s] za
5 "dana nadfmo ponovo i konkretno utvrdimo sve' stvan. INO drug Stipe se kroz to čitavo vrijeme ne javlja. Razlozi zašto se ne javlja nisu nam poznati. No u svakom slučaju smatramo da je ovo izbjegavanje ili će biti po srijedi neki drugi razlog, koji u svakom slučaju koči pravilan razvitak partizanskog pokreta u ovim krajevima pa i u čitavoj Zoni. Mi danas ne možemo biti bez štaBa, a još manje bez komandanta. Za sada drug politkomesar vrši i jednu i drugu dužnost, što je vrlo teško, a vjerujemo da je **to čak i** ne**pravilno. No da stvar ipak ide naprijed, silom prilika moralo** je **biti tako.**

Treba ipak voditi računa, da teren na kojem mi operiramo je vrlo težak, mnogo teži nego u drugim krajevima, ali je istovremeno i vrlo važan. Kad govorimo o terenu, onda ne mislimo na ravnice i brda, već mi smo ovdje direktno na udam najjačih neprijateljskih snaga, a seljaštvo nije u ovim krajevima ipak toliko za borbu raspoloženo kao drugdje, već je mnogo zastrašeno ustaškim terorom. To su objektivne činjenice, koje nam govore, da ovdje moramo biti i te kako organizirani i dobro vođeni, ako hoćemo imati uspjeha u borbi. A mi eto nemamo ni štaba, nemamo ni komandanta.

Red bi bio da podnesemo izvještaj cijele Zone, ali kako vidite da je on djelomičan, tj. samo iz ovog terena gdiesmo mogli da se povežemo. Da smo od samog početka nastupili organizovamie, nema sumnje da bi imali mnogo više uspjeha. Mislimo da |e na samom početku bila organizirana cijela Zona, stvar_bj_se razvila daleko na
'vTiiZstepei!__nego **li** ie to sada. Smatramo za potrebno da buaemo
3Irektno povezani po vojnim pitanjima sa G.S. kako je to vjerojatno i sa drugim krajevima.

po sada _mi smo se savietovali sa drugom Konspiratorom,[7] što nam je mnogo koristilo i sa drugom Brkom.[8] Ali od ovih drugova ni ne *mn?e* izaći na teren, tako nama izgleda, da~preuzme Itomandu nad vojnim jedinicama, a to je potrebno.

Mi' srho svojevremena argaratirali štab za. Zagorje, ili oa ne može odgovarati za današnje zadatke. On je imao svoj djelokrug za Zagorje, a sada. kad treba voditi borbu u cijeloj Zoni, onda je potrebno stvar reorganizirati, radi jedinstva- u akcijama.

° Pavle Vukomanović
[1] Dragutin Saili
* Ivan Krajačić

Po istaknutim pitanjima potrebno je đa dones^e hitnu odluka, da na taj način omogućimo razvitak partizanskog pokreta u ovim krajevima.

Drugarski pozdrav

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

30 juna 1942.

ZA
STAR N.O.F.I D.V.
HRVATSKOG ZAGORJA.

Politkomesar **Komandant**
M. Stubičanec[8] **Brka**

Fotokopirano iz Zbornika, Tom V, knjiga 5.

1. srpnja 1942. Glavni štab Narodnooslobodilačkih partizanskih odreda Hrvatske u svojem operativnom izvještaju Vrhovnom štabu Narodnooslobodilačke partizanske i dobrovoljačke vojske Jugoslavije, u dijelu koji govori o stanju u II operativnoj zoni, piše:

»Naše su veze sa štabom II. Operativne zone i pored našeg nastojanja, još uvijek-veoma neredovite. Očekujemo da ćemo preseljavanjem našeg štaba na teritorij V. Operativne zone ubrzo uspjeti da uspostavimo čvrstu i redovitu vezu sa štabom II. Operativne zone. Prema najnovijem izvještaju, na teritoriju je II. Operativne zone partizanski pokret prilično ojačao. Iako na tom terenu još uvijek djeluju manje jedinice, ipak im je već nekoliko puta uspjelo da neprijatelju zadadu prilično teške udarce. Njihove jedinice još uvijek nemaju dovoljno iskustva, veoma često vode frontalne borbe, suviše su defanzivne i nisu još međusobno dovoljno povezane. Te se njihove slabosti odražavaju na prilično velikim gubicima koje trpe pri većini sukoba sa neprijateljem. Mi ćemo sve učiniti da partizanski pokret u tom kraju pođe putem brzog razvitka shvaćajući veličinu značaja koju će dizanje naroda toga kraja u borbu imati na Narodnooslobodilački pokret u Hrvatskoj. Nesumnjivo je da će na tom terenu naići na kudikamo veće poteškoće nego u drugim krajevima.« [2]

' Dokument je objavljen u TOM V. knj. 5 str. 8 u Zborniku dokumenata NOR-a
[!] Dokument je objavljen u Zborniku dokumenata o NOR, TOM V, knjiga 5.j str. 224.

ZAGORSKI VOD IZ ŽUMBERKA U ZAGORJE

Dana 17. srpnja 1942. politkomesar i vršilac dužnosti komandanta II operativne zone **Marko Stubičanec (Marko Belinić)** izvještajem broj 4. izvještava Glavni štab NOP i DV Hrvatske o partizanskom pokretu na teritoriju II operativne Zone. Izvještaj u cijelosti glasi:

»Partizanski pokret na teritoriju II Operativne Zone, a naročito u području Žumberka, Jaške i Samobora u poslijednje vrijeme poprimio je prilično širokog maha i postao je stabilniji, nego li je to bio slučaj ranije.

Snage naših partizana u poslijednje vrijeme, prilično su pored kvalitativnog ojačanja i brojčano ojačale. Sadašnja II četa prelazi brojčano snage čete i poprima oblik bataljona. Izvršili smo sve pripreme za formiranje bataljona druga Kraša. Do slijedećeg izvještaja bit će već formiran bataljon. Jedino ako će nastupiti neke promjene koje zasada ne možemo predvidjeti, mogle bi nas za stanovito vrijeme u tome spriječiti.

U drugoj četi izvršili smo potrebne organizacione mjere, tj. uklonili smo nedostatke, koji su bili učinjeni uslijed neiskustva, a koji su se u toku borbi i života partizana pokazali. Tako smo organizirali četu po desetinama i vodovima. Svakoj desetini stoji na čelu desetar, a na čelu voda stoji vodnik, dok čitavom četom komanduje

komandir ćete. U četi imademo politkoma ćete, a po vodovima politradnike (delegate). Za pravilno ideološko-političko djelovanje ćete, formiran je politbiro ćete, na čelu sa politkomesarom ćete. Organiziran je također ekonomat ćete koji se treba brinuti za provijantu: Odredili smo i to da se redovno vrše raporti. Raport vrši komandir i politkom, a svaki vojnik može se preko svojeg nadležnog starješine javiti na raport i izjasniti se slobodno po svim pitanjima. Organizirali smo vojni kurs za izobrazbu sviju partizana u partizanskom ratovanju. Za vođenje k u r s a imenovali smo nadporučnika druga JURICU, ' koji je ujedno imenovan za operativnog oficira. Pored njega kursom ravna i sam komandir ćete, kojem je i operativni oficir odgovoran za svoj rad. Obrazovan je također kurs za ideološko-političku izgradnju, pod rukovodstvom politkoma ćete, odnosno politbiroa ćete. Kursevi se provode po vodovima.

Prema savjetima sa drugom BRKOM po vodovima smo prešli na formiranje bombaša i minera. Ove grupe imati će posebne zadatke u akcijama. Nadalje smo pristupili formiranju U d a r n e p r o l e t e r s k e d e s e t i n e od onih drugova koji su to zaslužili koji su se u dosadašnjim akcijama naročito istakli. Osim napred navedenog poduzeli smo još mnoge druge sitnije mjere, koje su bile potrebne, a do sada nisu bile izvršene u samoj četi.

Četa je sada naoružana sa karabinima i jednim mitraljezom. Imade oko 10 komada civilnih pušaka, koje su također dobre za stanovite akcije. No svaki vojnik imade karabin. Municije imade za sada prilično. Do sada se je pokazalo, kada bi imali barem dva puškomitraljeza da bi smo mogli mnogo više učiniti, nego li smo učinili do sada. Jedno od važnih pitanja a ujedno i najtežih, bilo je pitanje saniteta. Četa koja broji sada oko 150 ljudi do sada nije imala nijedno lice za liječenje. No tom pitanju također ćemo za najkraće vrijeme stati na kraj. Pitanje prehrane također nije baš lako. Prehrana se vrši na taj način, da rekviriramo živežne namirnice od bogatih neprijatelja. Do sada se u četi nije pojavila neka ozbiljna bolest. Jedino imade mnogo uši, koje nastojimo uništiti.

Sto se tiče općeg nivoa partizana, jasno da on nije baš na osobitoj visini, jer su to većim dijelom ljudi sa sela, ali borbenost je ipak prilična. Zato smo i poduzeli napred navedene mjere, kako bi se tom pitanju stalo na kraj.

U Zagorskim krajevima imademo jedan vod koji se nalazi između Stubice i Krapine. No ovaj nije imao do sada naročito rukovodstvo, šta više vrlo slabo rukovodstvo, pa usled toga i nije vodio u zadnja dva mjeseca akcije. Jedan Zagorski vod koji se nalazi u Žumberku prebacit ćemo sada u Zagorje i tamo postaviti rukovodstvo iz ovog voda, koje će biti iskusnije, jer je imalo prilike u borbama da sudjeluje u kojima je steklo i donekle potrebno iskustvo. Na taj način ćemo i tamo oživiti akcije koje su proljetos u Zagorju otpočele.

Sto se tiče partijskog rada u partizanima on do sada nije bio osobit. Stari članovi nisu se baš osobito pokazali, tako smo bili prisiljeni da nekoje čak isključimo. No imade i dobrih drugova. Počeli smo primati nove članove — one drugove, koji su to svojim radom i borbom dokazali, da će visoko nositi zastavu Komunističke Partije. U četi imade sada 21 član. Postoji također i organizacija SKOJ-a. Rad Partije i SKOJ-a sada je podijeljen.

Nadalje vodili smo pregovore s drugovima Slovencima za kordinaciju potrebnih akcija. Pregovore je vodio drug politkom II Oper. Zone. Načelno je postignut sporazum za formiranje jednog Hrvatsko-Slovenskog Odreda koji bi operirao uzduž Hrvatsko-Slovenske granice. Predlog je otišao na odobrenje Slovenskom G. S., a mi smatramo za potrebno da nama vi date sa svoje strane potrebne upute u tom pravcu, kao i odobrenje za formiranje jednog takvog odreda. Mi mislimo da bi to bilo korisno, no svakako ćemo postupiti prema vašem naređenju.

3. VII. 1. i 4. vod II. čete, razrušili su cestu između Samobora i Stojdrage na dužini od 200 metara. Saobraćaj tom cestom još do danas nije uspostavljen. Vraćajući se u logor dobili su jednu civilnu pušku i jedan durbin. Ovi su vodovi namjeravali 4. VII. razrušiti cestu između Sv. Jane i Kalja, ali su bili primjećeni od ustaša, koji su ih u tome spriječili. Nastala je borba s ustašama kojih je bilo oko 80. Borba je trajala dva sata. Ustaše su ostavili na bojištu 11 mrtvih. Na našoj strani nije bilo ni mrtvih ni ranjenih. Poginuo je jedan simpatizer koji se slučajno našao na mjestu borbe.

I. VII. jedna desetina 4. voda II. čete vršeći patrolno izviđanje, naišla je na jedan vod ustaša. Vodnik ove desetine naredio je plotunsku paljbu. Plotun je bio vrlo precizno izveden. Na mjestu je ostalo 6 mrtvih ustaša, a ostali su se razbjegli. Ova se borba vodila između Jaske i Žumberka.

II. vod II. čete održavao je mitinge u selima: Vratnik, Noršić i Breganica (općina Samobor) i u Brdovcu (kotar Zagrebački). Ovi su mitinzi uspjeli. Na povratku u logor nabavio je 7 karabina.

7. VII III. vod II. čete, razorio je željezničku stanku, skretnice i poštu u Hrvatskom Leskovcu (kraj Zagreba). Razoružao istovremeno željezničku stražu i dva željezničara. Zaplijenio je 6 pušaka s čitavom opremom, jednu pisaću mašinu i 2960 kn. Na pošti je zaplijenjeno 2.710 kn.

3- VII. ovaj isti vod napao je općinsku zgradu u Petrovim (kod Jaske), istovremeno je razrušio poštu u istom mjestu. Tom prilikom je zaplijenio jedan karabin, jedan revolver, sanduk šećera, 2 pisaće mašine i nešto pisaćeg pribora. Vraćajući se u logor nabavio je jedan mitraljez sa nešto municije. Pri povratku u logor, ovaj je vod pao u klopku ustašama. Drug vodnik snašao se u ovoj situaciji te naredio juriš. Juriš je uspio. Ustaška blokada je bila za tren oka razbijena. Vod se je popeo na vrh, te zapjevao pjesmu »Na sve načine kušali su stotinu puta«. Ustaše su ostavili na bojištu 5 mrtvih. Na našoj strani jedan lakše ranjen.

9- VII. četa je položila zakletvu pred narodom u selu Tisovcu (Žumberak). Tom je prilikom održan zbor sa seljacima. Na zboru bilo je prisutno preko 300 seljaka i to iz sela Dane, Siječevac, Bratelje i Tisovac. Na Zboru govorio je drug komesar II. Oper. Zone_ i ostali drugovi. Narod je izlaganja partizana sa oduševljenjem prihvatio. Objasnili smo značaj partizanske oslobodilačke borbe, sporazum četnika i Pavelića, jedinstvo između Srpskog i Hrvatskog naroda, te borbu junačke Crvene Armije i bratskih naroda Sovj. S. Pjesma se je orila nakon održanog zbora. Žene djeca i seljaci bili su gotovo ushićeni posjetom partizana njihovim selima.

10. VII. održan je zbor u selu Osunji (Žumberak). Na zboru bilo je prisutno preko 200 seljaka, žena i djece. Izlaganja su bila ista kao i u navedenom selu. Narod je upravo sa zanosom dočekao partizane i isto tako ih otpratio. Na ovom zboru govorio je također uz ostale i drug politkom II. Zone. Na ovim zborovima izabrani su odbori N. 0. F.

11. VII., 4. vod II. čete rekvirirao je živežne namirnice u selu Pečnu te istovremeno uhapsio jednog trgovca, župnika i jednu špijunku. Nakon saslušanja trgovac i župnik su pušteni na slobodu, a rekvirirane namirnice uz njihov pristanak, ostale su vlasništvo partizana, dok je špijunka likvidirana. Ustaše su kasnije -kada smo mi pustili dotičnu dvojicu, oba uhapsili, te ih tukli i najzvijerskije mučili u Jaski. Mi smo prema njima postupali najsavjesnije i posve čovječanski, bez ikakva nasilja. Radi ove akcije kažnjen je jedan drug partizan sa razoružanjem, jer je vršio hapšenje bez obzira i bez odobrenja komandira.

Također su osim ovog druga, ali ne u ovoj stvari, kažnjeni 16 drugova sa manjim i većim kaznama, zbog raznih prekrašaja. Nekoji su kažnjeni uvjetno na smrt.

Potrebno je da se napomene da je Žumberačko područje kontrolirano područej partizana. Partizani u ovom području vrše u neku ruku vlast. Naime formirani su NOO. koji su već danas predstavnici civilne vlasti, a partizani su u neku ruku vojna vlast, koja je usko povezana sa ovim odborima. Nitko ne može u Sloveniju bez propusnice Hrvđtskih partizana,, pa smo stoga izdali naredbu, da

INSTITUT ZA HIST. RAD. POK. ZAGREB — ARHIVA C.K.K.P.H.

Drugarskom

GLAVNOM ŠTABU N.O. P. i D. V. HRVATSKE

Izvještaj br. 4

P artizanski pokret na teritoriju II. O perativne Zone,a naročito u području Žumberka,Jaske i Samobora u poslijednje vrijeme poprimio je prilično širokog maha i postao je stabilniji,negoli je to bio slučaj ranije.

Snage naših partizana u poslijednje vrijeme,prilično su pored kvalitativnog ojačanja i brojčano ojačale. Sadanja II. četa prelazi brojčano snage čete i poprima ~~xkix~~ oblik bataljona.Izvršili smo sve priprome za formiranje bataljona druga Kraša.Do slijedećeg izvještaja bit će već formiran bataljon.Jedino ako će nastupiti neke promjene,koje za sada nemožemo predvidjeti,mogle bi nas za stanovito vrijeme u tome spriječiti.

U drugoj četi izvršili smo potrebne organizacione mjere,t.j. uklonili smo nedostatke,koji su bili učinjeni usled neiskustva,a koji su se u toku borbi i života partizana pokazali.Tako smo organizirali četu po desetinama i vodovima.Svakoj desetini stoji na čelu desetar,a na čelu voda stoji vodnik,dok čitavom četom komanduje,komandir čete. U četi imademo politkoma čete,a po vodovima politradnike /delegate/. Za pravilno ideološko-političko djelovanje čete,formiran je politbiro čete,na čelu sa politkomesarom čete.Organiziran je takodjer ekonomat čete,koji se treba brinuti za provijantu.Odredili smo i to,da se redovno vrše raporti.Raport vrši komandir i politkom,a svaki vojnik može se preko svojeg nadležnog starješine javiti na raport i izjasniti se slobodno po svim pitanjima.Organizirali smo vojni K u r s za izobrazbu sviju partizana u partizanskom ratovanju.Za vodjenje k u r s a imenovali smo nadporučnika druga Juricu,koji je ujedno imenovan za operativnog oficira.Pored njega kursom ravna i sam komandir čete,kojem je i operativni oficir odgovoran za svoj rad.Obrazovan je takodjer i kurs za ideološko- političku izgradnju,pod rukovodstvom politkoma čete,odnosno polit biroa čete.Kursevi se provode po vodovima./smo/

Prema savjetima sa drugom Brkom, prešli na formiranje bombaša i minera.Ove grupe imati će posebne zadatke u akcijama.Nadalje,smo pristupili formiranju U d a r n e p r o l e t e r s k e d e s e t i n e od onih drugova koji su to zaslužili - koji su se u dosadašnjim akcijama naročito istakli. Osim napred navedenog poduzeli smo još mnoge druge sitnije mjere,koje su bile potrebne,a do sada nisu bile izvršene u samoj četi.

Četa je sada naoružana,sa karabinima i jednim mitraljezom.Imade oko 10 kom. civilnih pušaka,koje su takodjer dobre za stanovite akcije. No svaki vojnik imade i karabin.Municije imade za sada prilično.Do sada se je pokazalo,kada bi imali barem dva puškomitraljeza da bi smo mogli mnogo više učiniti,negoli smo učinili do sada.Jedno od važnih pitanja, a ujedno i najtežih,bilo je pitanje saniteta.Č eta koja broji sada oko 150 ljudi,do sada nije imala ni jedno lice za liječenje. No tom pitanju takodjer ćemo za najkraće vrijeme stati na kraj.Pitanje prehrane takodjer nije baš lako.Prehrana se vrši na taj način,da rekviriramo živežne namirnice od bogatih neprijatelja.Do sada se u četi nije pojavila neka ozbiljna bolest.Jedino imade mnogo uši,koje nastojimo uništiti.

Š to se tiče općeg nivoa partizana,jasno da on nije baš na osobitoj visini,jer su to većim djelom ljudi sa sela,ali borbenost je ipak prilična.Zato smo i poduzeli napred navedene mjere,kako bi se tom pitanju stalo na kraj.

U Zagorskim krajevima imademo jedan vod,koji se nalazi izmedju Stubice i Krapine.No ovaj nije imao do sada naročito rukovodstvo,štaviše vrlo slabo rukovodstvo,pa usled toga i nije vodio u zadnja dva mjeseca akcije.Jedan zagorski vod koji se nalazi u Žumberku prebacit ćemo sada u Zagorje i tamo postaviti rukovodstvo iz ovog voda,koje će biti iskusnije,jer je imalo prilike u borbama da sudjeluje u kojima je steklo i donekle potrebno iskustvo.Na taj način ćemo i tamo oživiti akcije,koje su proljetos u Zagorju otpočele.

Š to se tiče partijskog rada u partizanima,on do sada nije bio osobit.Stari članovi nisu se baš osobito pokazali,tako smo bili prisiljen da nekoje čak isključimo.No imade i dobrih drugova.Odpočeli smo primati

2.

nove članove - one drugove,koji su to svojim radom i borbom dokazali, da će visoko nositi zastavu Komunističke Partije.U četi imade sada 21 član.Postoji takodjer i organizacija SKOJA.Rad Partije i SKOJA sada je podjeljen.

Nadalje,vodili smo pregovore sa drugovima Slovencima za kordinaciju potrebnih akcija.Pregovore je vodio drug politkom II.Oper. Zone. Načelno je postignut sporazum,za formiranje jednog Hrvatsko-Slovenskog odreda,koji bi operirao uzduž Hrvatsko-Slovenske granice.Predlog je otišao na odobrenje Slovenskom G. Š.,a mi smatramo za potrebno da nama Vi dade sa svoje strane potrebne upute u tom pravcu,kao i odobrenje za formiranje jednog takvog odreda.Mi mislimo da bi to bilo korisno,no svakako ćemo postupiti prema vašem naredjenju.

3.VII. I. i 4. vod,II. čete, razrušili su cestu izmedju Samobora i Stojdrage na dužini od 200 metara.Saobraćaj tom cestom još do danas nije uspostavljen.Vraćajući se u logor,dobili su jednu civilnu pušku i jedan durbin. Ovi su vodovi nasjeravali 4.VII. razrušiti cestu izmedju Sv. Jane i Kalja,ali su bili primjećeni od ustaša,koji su ih u tome spriječili.Nastala je borba sa ustašama,kojih je bilo oko 80.Borba je trajala 2 sata.Ustaše su ostavili na bojištu 11 mrtvih.Na našoj strani nije bilo ni mrtvih ni ranjenih.Poginuo je jedan simpatizer,koji se je slučajno našao na mjestu borbe.

1.VII. Jedna desetina 4.voda,II čete vršeći patrolno izvidjanje, naišla je na jedan vod ustaša.Vodnik ove desetine naredio je plotunsku palbu.Plotun je bio vrlo precizno izveden.Na mjestu je ostalo 6 mrtvih ustaša,a ostali su se razbjegli.Ova se borba vodila izmedju Jaske i Žumberka.

II. vod,II. čete održavao je mitinge u selima:Vratnik,Noršić i Breganica /Općina Samobor/ i u Erdovcu /Kotar Zagrebački/ Ovi su mitinzi uspjeli.Na povratku u logor,nabavio je 7 karabina.

7.VII. III. vod,II čete, razorio je poštu,željezničku stanicu i skretnice u Hrvatskom Leskovcu /kraj Zagreba/.Razoružao istovremeno željezničku stražu i dva željezničara. Zaplijenio je 6 pušaka sa čitavom spremom,jednu pisaću mašinu i 2.960 Kn.Na pošti je zaplijenjeno 2.710 Kn.

3.VII. ovaj isti vod napao je općinsku zgradu u Petrovini /kod Jaske/istovremeno je razrušio poštu u istom mjestu. Tom prilikom je zaplijenio jedan karabin,jedan revolver,sanduk šećera,2 pisaće mašine i nešto pisaćeg pribora.

Vraćajući se u logor,nabavio je jedan mitraljez sa nešto municije. Pri povratku u logor,ovaj je vod pao u klopku ustašama.Drug vodnik snašao se je u ovoj situaciji,te naredio juriš.Juriš je uspio.Ustaška blokada je bila u tren oka razbijena.Vod se je popeo na vrh,te zapjevao pjesmu "Nasve načine kušali su stotinu puta". Ustaše su ostavili na bojištu 5 mrtvih.Na našoj strani jedan lakše ranjen.

9.VII. četa je položila zakletvu,pred narodom u selu Tisovcu /Žumberak/.Tom je prilikom održan zbor sa seljacima.Na zboru bilo je prisutno preko 300 seljaka i to iz sela,Dane,Siječevac,Bratelje i Tisovac Na zboru govorio je drug komesar II.Oper. Zone i ostali drugovi.Narod je izlaganja partizana sa oduševljenjem prihvatio.Objasnili smo značaj partizanske oslobodilačke borbe,sporazum četnika i Pavelića,jedinstvo izmedju Srpskog i hrvatskog naroda,te borbu junačke Crvene Armije i bratskih naroda S.S.Pjesma se je orila nakon održanog zbora.Žene,djeca i seljaci bili su gotovo ushićeni dolaskom partizana njihovim selima.

10.VII. održan je zbor u selu Osunji /Žumberak/.Na zboru bilo je prisutno preko 200 seljaka,žena i djece.Izlaganja su bila ista kao i u napred navedenom selu.Narod je upravo sa zanosom dočekao partizane i isto tako ih otpratio.Na ovom zboru govorio je takodjer uz ostale i drug politkom II. Zone.Na ovim zborovima izabrani su odbori N.O.F.

11.VII. 4.vod,II čete rekvirao je živežne namirnice u selu Dečnu, to istovremeno hapsio jednog trgovca,župnika i jednu špijunku.Nakon saslušanja trgovac i župnik su pušteni na slobodu,a rekvirirane živežne namirnice uz njihov pristanak ostale su vlasništvo partizana.Dok je špijunka likvidirana.Ustaše su kasnije kada smo mi pustili dotičnu dvojicu,oba hapsili,te ih tuku i najzvijerskije muče u Jaski.Mi smo prema njima postupali najsavjesnije i posve čovječanski,bez ikakva nasilja.Radi ove akcije kažnjen je jedan drug partizan,sa razoružanjem,jer je vršio hapšenje bez obzira i bez odobrenja komandira.

Takodjer su osim ovog druga,ali ne u ovoj stvari kažnjeni 16 drugov sa manjim i većim kaznama,zbog raznih prokršaja.Nekoji su kažnjeni uvjetno na smrt.

Potrebno je da napomenemo,da je Žumberačko područje,kontrolirano područje partizana.Partizani u ovom području vrše u neku ruku vlast.

3.

Najme,formirani su N.O.O.,koji su već danas pretstavnici civilne vlasti, a partizani su u neku ruku vojna vlast,koja je usko povezana sa ovim Odborima.Nitko nemože u Sloveniju,bez propusnice hrvatskih partizana,pa smo stoga izdali naredbu,da se seljaci obraćaju N.O.O.,koji će od partizana ishoditi potrebnu propusnicu za pojedine seljake,da mogu ići u Sloveniju obradjivat svoje vinograde.Tako narod traži partizane.Ovo je naročito populariziralo partizane i na njih svako gleda kao na organe vlasti, koji štite narod od raznih zuluma i ustaških razbojnika. No ovo područje još nije oslobodjeno,ali je kontrolirano područje partizana.Partizani čiste sela od špijuna i narodnih krvopija.

Za sada imade oko 600 ustaša u cijeloj okolici,ali se još nisu usudili navaliti na partizane.Oni ne dolaze u sela,a još manje u šume.Idu kamionima cestom i to samo danju.Jasno da to ne stoji da neće navaliti sa jačim snagama,ali za sada je tako.Mi ih medjutim spremno čekamo i nastavljamo sa svojim radom.

Pitanje komandanta Zone,koje smo u izvještaju broj 3 istakli još nije riješeno. Smatramo da je potrebno da se to hitno riješi.

Drugarski pozdrav!

S M R T F A Š I Z M U S L O B O D A N A R O D U !

17. jula 1942.

Politkomesar i vršioc dužnosti komandanta II.Op.Zone:

se seljaci obraćaju N00. koji će od partizana ishoditi potrebnu propusnicu za pojedine seljake da mogu ići u Sloveniju obrađivati svoje vinograde. Tako narod traži partizane. Ovo je naročito populariziralo partizane i na njih svako gleda kao na organe vlasti koji štite narod od raznih zuluma i ustaških razbojnika. No ovo područje još nije oslobođeno, ali je kontrolirano područje partizana. Partizani čiste sela od špijuna i narodnih krvopija.

Za sada imade oko 600 ustaša u cijeloj okolici, ali se još nisu usudili navaliti na partizane. Oni ne dolaze u sela a još manje u šume. Idu kamionima cestom i to samo danju. Jasno da to ne stoji da neće navaliti sa jačim snagama ali za sada je tako. Mi ih - međutim spremno čekamo i nastavljamo svojim radom.

Pitanje komandanta Zone koje smo u izvještaju broj 3 istakli, još nije riješeno. Smatramo da je potrebno da se to hitno riješi.« [2]

Drugarski pozdrav

Smrt fašizmu sloboda narodu!«

[1] Jurica Draušnik

[2] Original dokumenta u Institutu za historiju radničkog pokreta Zgb, arhiva CK KPH

JOSIP TUCMAN CRNI

PARTIJSKO SAVJETOVANJE CK KPH ZA OKRUGE ZAGREB, KRAPINA, VARAŽDIN i ČAZMA KOLOVOZA 1942.

U kolovozu 1942. održano je u Sesvetama kraj Zagreba, u bivšoj ciglani, savjetovanje partijskih rukovodstva okružnih komiteta KPH za okruge Krapina, Čazma i Varaždin. Savjetovanje je sazvao Centralni komitet KP Hrvatske a prisustvovao mu je i delegat Vrhovnog štaba Narodnooslobodilačke i dobrovoljačke vojske Jugoslavije drug Ivo Lola Ribar, te drugovi Marko Belinić i Dragutin Saili kao članovi CK KPH.

Na savjetovanju je razmotrena politička situacija u sjeverozapadnoj Hrvatskoj nakon poraza bataljona »Matija Gubec« u Zagorju, podnesen izvještaj, te izvršena analiza tog poraza. Sjećam se da je na tom savjetovanju donesena odluka o formiranju no-

vih partizanskih jedinica u tom dijelu Hrvatske i da je odlučeno da se formiraju žumberačko-pokupski i zagorsko-prigorski partizanski odredi.

U vezi s odlukama ovog savjetovanja Ivo Lola Ribar izdao je — kao delegat Vrhovnog štaba NO i DV Jugoslavije — zapovijed koju je potpisao svojim tadanjim ilegalnim imenom Ivo Pavlović

Na spomenutom savjetovanju ja sam određen na dužnost sekretara Okružnog komiteta KPH Krapina time da tu dužnost vršim do konferencije pošto je dotadašnji sekretar drug Edo Leskovar poginuo.

Na savjetovanju ja sam iznio tešku političku situaciju u tadanjem kotaru Zlatar gdje su ustaše vršili uspješnu mobilizaciju omladinaca u selima, formirajući seoske straže koje su naoružavali i uniformirali te im davali dodatnu hranu za kojom je u ono vrijeme bila velika oskudica.

Sjećam se da je nakon mojeg izlaganja drug Lola tražio da ja osobno odem na područje kotara Zlatar radi organiziranja akcija na ustaške funkcionere i organiziranja udarnih grupa i diverzija na neprijateljske objekte. Također sam na savjetovanju dobio zadatak od druga Lole da zarobimo jednog njemačkog generala koji se tada liječio u Sutinskim Toplicama i koji se, navodno, svakog dana slobodno šeće, bez pratnje, po okolnim šumama. U vezi sa tim zadatkom ja sam odmah po povratku sa savjetovanja organizirao jednu grupu boraca za hvatanje njemačkog generala. U grupu su ušli Jože Tkalec iz Pregrade, Mirko Pavliša i ja. Međutim, pošto smo izvršili sve pripreme obavijestile su nas naše veze iz Sutinskih Toplica da je njemački general otputovao.

PARTIZANSKE FORMACIJE NA PODRUČJU II OPERATIVNE ZONE HRVATSKE

Radi jedinstvenog rukovođenja vojnim akcijama i operacijama te mobilizacijom boraca za narodnooslobodilačku vojsku, Glavni štab Narodnooslobodilačke partizanske i dobrovoljačke vojske Hrvatske podijelio je naredbom od 21. ožujka 1942. teritorij Hrvatske na pet operativnih zona, tj. područja na kojima djeluju pojedine grupacije partizanskih jedinica. Operativna zona — prema toj naredbi — predstavljala je najvišu organizacionu formu vojne jedinice tog područja. Tako je formirana i II operativna zona koja je obuhvatila širu okolicu Zagreba, Hrvatsko zagorje, Moslavinu, Kalnik, Zumberak i Pokuplje. Pod njenu komandu potpadale su sve partizanske čete i odredi koji su djelovali na tom području.

U dokumentaciji NOR pronađen je dokument koji govori o organizaciji partizanskih jedinica na području II operativne zone Hrvatske koji u cijelosti glasi:

»ZAPOVJED br. 1

0 ORGANIZACIJI PARTIZANSKIH FORMACIJA
UII. OPERATIVNOJ ZONI

Sa sadašnjim ,uspješnim akcijama žumberačko;pokupskih partizana i partizanskih grupa u Prigorju i Zagorju, narodni ustanak 1 plamen partizanskih borbi počeli su da sve snažnije obuhvaćaju i srce Hrvatske. Fašistički okupator i njegovi ustaški sluge pretrpili su već niz teških udaraca na terenu koji je za njih najosjetljiviji, jer se na njemu nalaze glavne komunikacije okupatora i središta okupatorske i ustaške vlasti.

Pred partizanskim snagama koje dejstvuju u ovim oblastima a koje su 'narasle, zahvaljujući radu boraca nacionalno oslobodilačke fronte na terenu i pomoći koju im je uputio Glavni štab N.O.P. i D.V za Hrvatsku sada se nalaze velike i odgovorne zadaće i krupni bojevi. S obzirom na to kao i na izvarprednu važnost akcija u ovim krajevima postalo je nužno pristupiti konačnoj organizaciji partizanskih formacija i komandi u ovoj II. Hrvatskoj operativnoj Zoni. U tome cilju kao delegat Vrhovnog štaba Nar. Oslob. partizanske i dobrovoljačke vojske Jugoslavije, a u suglasnosti sa drugarskim Glavnim štabom N.O.P. i D.V. za Hrvatsku određujem:

1. Na teritoriju II. Operativne Zone formiraće se za sada dva partizanska Odreda i to Žumberačko-pokupski i Zagorsko-Prigorski Odred.

Žumberačko-pokupski Odred djelovaće suglasno sa ranijom zapovjedi komandanta N.O.P. i D.V. za Hrvatsku na prostoru koga ograničavaju rijeke Sava i Kupa te Hrvatsko-Slovenska granica, i obuhvatiće u svoj sastav partizänske djelove na tom području. Zagorsko-Prigorski Odred djelovaće na području sjeverno od rijeke Save u Hrvatskom Zagorju i Prigorju. On će obuhvatiti u svojem sastavu sve partizanske djelove i diverzione i borbene grupe itd. koje djeluju na tom području, kao i eventualna pojačanja koja će mu za početak biti upućena.

Borbenim grupama u gradu Zagrebu i drugim gradovima ove Zone rukovodit će se na poseban način.

2. Ranije formirani štab II. Operativne zone na čelu sa drugovima Stipom Špancem i Parmačom a čija je aktivnost bila ograničena na usku istočnu periferiju zone ovim se razriješava svojih dužnosti. Do odluke o njihovim novim dužnostima drugovi Stipe Španac i Parmač zadržaće rukovodstvo nad partizanskim snagama koje su neposredno pod njihovim rukovodstvom (bivša 3. četa Slavonskog N.O. Partiz. Odreda), s kojim će samostalno operirati na terenu gdje se sada nalaze a u vezi sa štabovima II. i III. Operativne Zone.

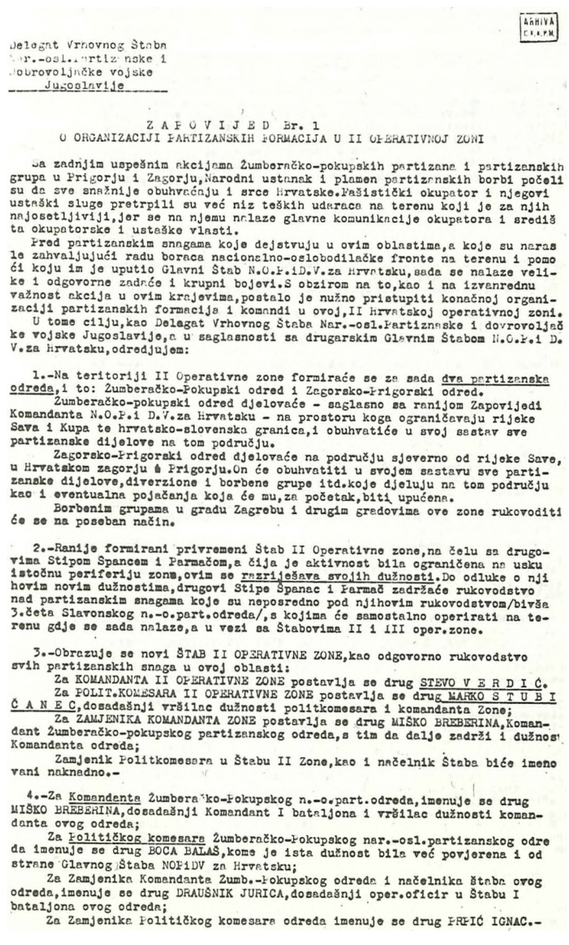

ARHIVA C.K.K.P.H.

Delegat Vrhovnog Štaba
Nar.-osl..rtiz nske i
dobrovoljačke vojske
Jugoslavije

Z A P O V I J E D Br. 1
O ORGANIZACIJI PARTIZANSKIH FORMACIJA U II OPERATIVNOJ ZONI

Sa zadnjim uspešnim akcijama Žumberačko-pokupskih partizana i partizanskih grupa u Prigorju i Zagorju,Narodni ustanak i plamen partizanskih borbi počeli su da sve snažnije obuhvaćaju i srce Hrvatske.Fašistički okupator i njegovi ustaški sluge pretrpili su već niz teških udaraca na terenu koji je za njih najosjetljiviji,jer se na njemu nalaze glavne komunikacije okupatora i središta okupatorske i ustaške vlasti.

Pred partizanskim snagama koje dejstvuju u ovim oblastima,a koje su narasle zahvaljujući radu boraca nacionalno-oslobodilačke fronte na terenu i pomoći koju im je uputio Glavni Štab N.O.P.i D.V.za Hrvatsku,sada se nalaze velike i odgovorne zadaće i krupni bojevi.S obzirom na to,kao i na izvanrednu važnost akcija u ovim krajevima,postalo je nužno pristupiti konačnoj organizaciji partizanskih formacija i komandi u ovoj,II Hrvatskoj operativnoj zoni.

U tome cilju,kao Delegat Vrhovnog Štaba Nar.-osl.Partizanske i dovrovoljačke vojske Jugoslavije,a u saglasnosti sa drugarskim Glavnim Štabom N.O.P.i D.V.za Hrvatsku,odredjujem:

1.-Na teritoriji II Operativne zone formiraće se za sada dva partizanska odreda,i to: Žumberačko-Pokupski odred i Zagorsko-Prigorski odred.

Žumberačko-pokupski odred djelovaće - saglasno sa ranijom Zapovijedi Komandanta N.O.P.i D.V.za Hrvatsku - na prostoru koga ograničavaju rijeke Sava i Kupa te hrvatsko-slovenska granica,i obuhvatiće u svoj sastav sve partizanske dijelove na tom području.

Zagorsko-Prigorski odred djelovaće na području sjeverno od rijeke Save, u Hrvatskom zagorju i Prigorju.On će obuhvatiti u svojem sastavu sve partizanske dijelove,diverzione i borbene grupe itd.koje djeluju na tom području kao i eventualna pojačanja koja će mu,za početak,biti upućena.

Borbenim grupama u gradu Zagrebu i drugim gradovima ove zone rukovoditi će se na poseban način.

2.-Ranije formirani privremeni Štab II Operativne zone,na čelu sa drugovima Stipom Spancem i Parmačom,a čija je aktivnost bila ograničena na usku istočnu periferiju zone,ovim se razrješava svojih dužnosti.Do odluke o njihovim novim dužnostima,drugovi Stipe Španac i Parmač zadržaće rukovodstvo nad partizanskim snagama koje su neposredno pod njihovim rukovodstvom/bivša 3.četa Slavonskog n.-o.part.odreda/,s kojima će samostalno operirati na terenu gdje se sada nalaze,a u vezi sa Štabovima II i III oper.zone.

3.-Obrazuje se novi ŠTAB II OPERATIVNE ZONE,kao odgovorno rukovodstvo svih partizanskih snaga u ovoj oblasti:

Za KOMANDANTA II OPERATIVNE ZONE postavlja se drug STEVO V E R D I Ć.

Za POLIT.KOMESARA II OPERATIVNE ZONE postavlja se drug MARKO S T U B I Ć A N E C,dosadašnji vršilac dužnosti politkomesara i komandanta Zone;

Za ZAMJENIKA KOMANDANTA ZONE postavlja se drug MIŠKO BREBERINA,Komandant Žumberačko-pokupskog partizanskog odreda,s tim da dalje zadrži i dužnost Komandanta odreda;

Zamjenik Politkomesara u Štabu II Zone,kao i načelnik Štaba biće imenovani naknadno.-

4.-Za Komandanta Žumberačko-Pokupskog n.-o.part.odreda,imenuje se drug MIŠKO BREBERINA,dosadašnji Komandant I bataljona i vršilac dužnosti komandanta ovog odreda;

Za Političkog komesara Žumberačko-Pokupskog nar.-osl.partizanskog odreda imenuje se drug BOCA BALAŠ,kome je ista dužnost bila već povjerena i od strane Glavnog Štaba NOPiDV za Hrvatsku;

Za Zamjenika Komandanta Žumb.-pokupskog odreda i načelnika štaba ovog odreda,imenuje se drug DRAUŠNIK JURICA,dosadašnji oper.oficir u Štabu I bataljona ovog odreda;

Za Zamjenika Političkog komesara odreda imenuje se drug PRPIĆ IGNAC.-

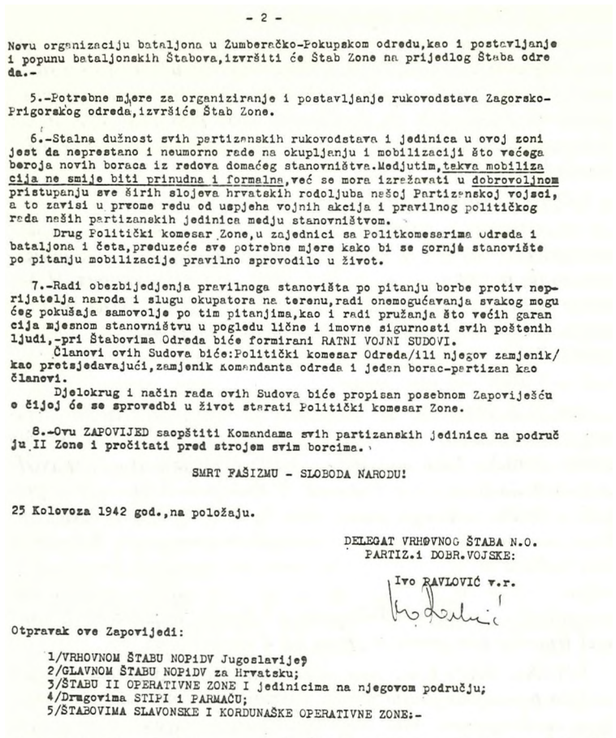

- 2 -

Novu organizaciju bataljona u Žumberačko-Pokupskom odredu,kao i postavljanje i popunu bataljonskih Štabova,izvršiti će Štab Zone na prijedlog Štaba odredа.-

5.-Potrebne mjere za organiziranje i postavljanje rukovodstava Zagorsko-Prigorskog odreda,izvršiće Štab Zone.

6.-Stalna dužnost svih partizanskih rukovodstava i jedinica u ovoj zoni jest da neprestano i neumorno rade na okupljanju i mobilizaciji što većega beroja novih boraca iz redova domaćeg stanovništva.Medjutim,takva mobilizacija ne smije biti prinudna i formalna,već se mora izražavati u dobrovoljnom pristupanju sve širih slojeva hrvatskih rodoljuba našoj Partizanskoj vojsci, a to zavisi u prvome redu od uspjeha vojnih akcija i pravilnog političkog rada naših partizanskih jedinica medju stanovništvom.

Drug Politički komesar Zone,u zajednici sa Politkomesarima odreda i bataljona i četa,preduzeće sve potrebne mjere kako bi se gornjá stanovište po pitanju mobilizacije pravilno sprovodilo u život.

7.-Radi obezbijedjenja pravilnoga stanovišta po pitanju borbe protiv neprijatelja naroda i slugu okupatora na terenu,radi onemogućavanja svakog mogućeg pokušaja samovolje po tim pitanjima,kao i radi pružanja što većih garancija mjesnom stanovništvu u pogledu lične i imovne sigurnosti svih poštenih ljudi,-pri Štabovima Odreda biće formirani RATNI VOJNI SUDOVI.

Članovi ovih Sudova biće:Politički komesar Odreda/ili njegov zamjenik/ kao pretsjedavajući,zamjenik komandanta odreda i jedan borac-partizan kao članovi.

Djelokrug i način rada ovih Sudova biće propisan posebnom Zapovješću o čijoj će se sprovedbi u život starati Politički komesar Zone.

8.-Ovu ZAPOVIJED saopštiti Komandama svih partizanskih jedinica na području II Zone i pročitati pred strojem svim borcima.

SMRT FAŠIZMU - SLOBODA NARODU!

25 Kolovoza 1942 god.,na položaju.

DELEGAT VRHOVNOG ŠTABA N.O.
PARTIZ.i DOBR.VOJSKE:

Ivo RAVLOVIĆ v.r.

Otpravak ove Zapovijedi:

1/VRHOVNOM ŠTABU NOPiDV Jugoslavije
2/GLAVNOM ŠTABU NOPiDV za Hrvatsku;
3/ŠTABU II OPERATIVNE ZONE I jedinicima na njegovom području;
4/Drugovima STIPI i PARMAČU;
5/ŠTABOVIMA SLAVONSKE I KORDUNAŠKE OPERATIVNE ZONE:-

Zapovijed delegata Vrhovnog štaba NOP i DV Jugoslavije Ive Lole Ribara o organizaciji partizanskih formacija u II operativnoj zoni.

6. Stalna dužnost svih partizanskih rukovodstva i jedinica u ovoj zoni jest da neprestano i neumorno rade na okupljanju i mobilizaciji što većeg broja novih boraca iz redova domaćeg stanovništva. Međutim, takova mobilizacija ne smije biti prinudna i formalna već se mora izražavati u dobrovoljnom pristupanju sve širih slojeva hrvatskih rodoljuba, u našoj partizanskoj vojsci, a to zavisi u prvom redu od uspjeha vojnih akcija i pravilnog političkog rada naših partizanskih jedinica među stanovništvom.

Drug politički komesar Zone u zajednici sa politkomesarima Odreda, bataljona i četa preduzeće sve potrebne mjere kako bi se gornje stanovište po pitanju mobilizacije pravilno sprovodilo u život.

7. Radi obezbeđenja pravilnog stanovišta po pitanju borbe protiv neprijatelja naroda i slugu okupatora na terenu, radi onemogućavanja svakog mogućeg pokušaja samovolje po tim pitanjima, kao i radi pružanja što većih garancija mjesnom stanovništvu u pogledu lične i imovne sigurnosti svih poštenih ljudi, pri štabovima Odreda biće formirani RATNI VOJNI SUDOVI

Članovi ovih sudova biće: Politički komesar odreda ili njegov zamjenik kao predsjedavajući, zamjenik komandanta odreda i jedan borac, kao članovi.

Djelokrug i način rada ovih sudova biće propisan posebnom zapovješću o čijoj će se sprovedbi u život starati Politički komesar Zone.

8. Ovu zapovjed saopštiti komandama svih partizanskih jedinica na području II. Zone i pročitati pred strojem svim borcima.

SMRT FAŠIZMU - SLOBODA NARODU

25. Kolovoza 1942. godine na položaju

DELEGAT VRHOVNOG ŠTABA N.O.
PARTIZ. I DOBR. VOJSKE
Ivo Pavlović v.r.[1]«

i Ivan Krajačić — Stevo

[!] Marko Belinić

[1] Original dokumenta u arhivi CKKPH u Instit. za hist. radn. pokr. u Zagrebu dok 43/74.

[/] Ivo Pavlović — Ivo Lola Ribar

3. Obrazuje se novi štab II. Operativne Zone kao odgovorno rukovodstvo svih partizanskih snaga u ovoj oblasti.

ZA KOMANDANTA II. OPERATIVNE ZONE postavlja se drug STEVO VERDIC:

ZA POLITKOMESARA II. OPERATIVNE ZONE postavlja se drug MARKO STUBIČANEC, dosadašnji vršilac dužnosti politkomesara i komandanta zone.

ZA ZAMJENIKA KOMANDANTA ZONE postavlja se drug MIŠKO BREBERINA, komandant Žumberačko-pokupskog partizanskog Odreda, s tim da i dalje zadrži dužnost komandanta Odreda.

Zamjenik politkomesara u štabu Zone kao i načelnik štaba biće imenovani naknadno.

4. ZA KOMANDANTA ŽUMBERAČKO-POKUPSKOG ODREDA imenuje se drug MIŠKO BREBERINA, dosadašnji komandant I. bataljona i vršilac dužnosti komandanta ovog Odreda.

Za POLITIČKOG KOMESARA ŽUMBERAČKO-POKUPSKOG nar. osi. partizanskog odreda imenuje se drug BOCA BALAŠ, kome je ista dužnost bila već povjerena i od strane Glavnog štaba N.O.P. i D.V za Hrvatsku.

Za ZAMJENIKA KOMANDANTA Žumb. Pokupskog Odreda i načelnika štaba ovog odreda imenuje se drug DRAUŠNIK JURICA dosadašnji operativni oficir u štabu I. bataljona ovog Odreda.

ZA ZAMJENIKA POLITIČKOG KOMESARA ODREDA imenuje se drug PRPIČIGNAC.

Svu organizaciju bataljona u Žumberačko-Pokupskom Odredu kao i postavljanje i popunu bataljonskih štabova izvršiti će štab Zone na prijedlog štaba Odreda.

5. Potrebne mjere za organiziranje i postavljanje rukovodstva Zagorsko-Prigorskog Odreda izvršit će štab Zone.■

VOJNO-POLITIČKA SITUACIJA U ZAGREBAČKOM OKRUGU U DRUGOJ POLOVINI 1942.

Politička i vojna situacija na području zagrebačkog okruga u drugoj polovini 1942. bila je vrlo teška i složena za masovniji razvoj narodnooslobodilačke borbe. Razbijanjem bataljona »Matije Gubec« i nestankom njegovih četa narodnooslobodilački pokret zagrebačkog okruga izgubio je svoje oružane partizanske jedinice. Stalnim terorom ustaša nad stanovništvom kotara Stubica i zapadnog dijela kotara Zagreb, koji su prehranjivali i pomagali borce bataljona »Matija Gubec«, masovnim raseljavanjem, paležom sela, odvođenjem u koncentracione logore, ubojstvima i pljačkom, ustaše i okupator žele spriječiti daljnji razvoj narodnooslobodilačke borbe na ovim područjima.

Junačka pogibija boraca bataljona »Matija Gubec« i druga zločinačka ubistva koje su provodili ustaše i okupatori nad mirnim stanovništvom, još su više ulili u narod mržnju prema okupatoru i domaćim izdajnicima i poticali želju da se još organiziranije i smjelije ide u redove narodnooslobodilačkog fronta i da se na svakom koraku mrskim fašističkim okupatorima pruža oružani otpor.

Politička aktivnost članova Partije i SKOJ-a i drugih antifašistički raspoloženih stanovnika ponovno oživljava po selima zagorskih i prigorskih općina i kotareva, iako narod sa strahom

prima političke radnike, jer ustaše hapse ili ubijaju svakog seljaka koji političkim radnicima NOP ili partizanima daje smještaj ili prehranu. U takvoj političkoj situaciji rad članova KP u selima vrlo je težak ali se on nastavlja. Koliko je bio strašan teror nad narodom stubičnog kraja, i koliko je u to vrijeme bio težak rad članova Partije i SKOJ najbolje pokrepljuje izvještaj sekretara' Okružnog komiteta KPH Zagreb, druga Prigorca[2]

Pavao Lončar — Prigorac

od 28. rujna 1942. u kojem piše da se našao sa Gubcem[3] i da je organizaciono stanje u stubičkom kotaru slabo jer su ljudi, koji su bili na našoj strani, nakon proljetne reakcije ustaša jako zaplašeni. Domaćih ustaša ima dosta i po noći prave zasjede. Danju patroliraju selima i legitimiraju svakoga tko je imalo nepoznat.

Drug Prigorac piše da su izradili plan likvidacije zapovjedajućih ustaša u tom kotaru kako bi se narod ohrabrio. O stanju u kotaru Sv. Ivan Zelina Prigorac piše da je rad također vrlo težak. Postiglo se to, da će se početi sa akcijama, uz pomoć HSS i bivših zaštitara. Nadalje, da je u Sesvetama izvršena akcija u kojoj je eksplozivom sa pruge izbačena lokomotiva i 5 vagona i da je uništeno 30 do 40 metara željezničke pruge. U zagrebačkom kotaru izvršena je akcija na električni stup visokog napona koji je uništen eksplozivom. Prigorac javlja da se u Stenjevcu nalazi jedna željeznička radna satnija naoružana sa 120 pušaka i 3 puškomitraljeza te 30 do 40 bombi, da je među njima sedmorica naših ljudi koji bi ih pomagali razoružati i onda-bi svi išli u partizane. Sve su pripreme za ovu akciju izvršene samo treba odrediti kada će uslijediti i kamo bi se izvršilo povlačenje. Trebalo bi da u ovoj prilici u pomoć dođe barem jedan vod partizana.

Iz izvještaja Okružnog komiteta KP Zagreb, Centralnom komitetu KP Hrvatske o radu zagrebačkog Okružnog komiteta u rujnu 1942. vidi se da je rad okružnog komiteta poslije savjetovanja koje je održano 15. kolovoza 1942. u Sesvetama[4] krenuo bolje. Sam okružni komitet u vrijeme savjetovanja nije bio potpun jer je brojio samo 5 članova te su kooptirani novi članovi i sada OK ima 7 članova. Njihov je rad podijeljen na sektore tako da svaki ima određeni sektor i teren rada.

U izvještaju nadalje piše da se kod nekih mlađih drugova pokazalo da nisu poznavali liniju Partije po pitanju mobilizacije masa za narodnooslobodilačku borbu i da nisu pravilno poznavali naš odnos prema HSS-u. Na posljednjoj sjednici OK ta su pitanja objašnjena te su drugovi otišli na svoje terene sa jasnim stavovima. U izvještaju se govori o stanju partijskih organizacija, NOO-a i SKOJ-a u pojedinim kotarevima i općinama, te u daljnem tekstu prenosimo najvažnije dijelove tog izvještaja:

»ZAGREBAČKI KOTAR:

Općina Sesvete ima jednu partijsku jedinicu od 5 članova. Od toga trojica su tvornički radnici u tvornici »Badel« a dvojica su seljaci. Ova je jedinica svojini radom obuhvatila sva sela u svojoj općini na liniji J. N. 0. F. Članovi bivše HSS-a uvučeni su uz naše simpatizere u N. 0. O.-e. Postoji i grupa od 8 simpatizera i 3 kandidata KP.

OPĆINA VRAPČE ima jednu partijsku jedinicu od 6 članova, 10 simpatizera i 5 kandidata. Rad ove partijske jedinice u cijelom zagrebačkom okrugu, je najbolji. Ona je uspjela oko sebe mobilizirati mase u cijeloj općini. Naš je utjecaj na bivše članove HSS-a dobar kao i na ostale seljake. Formiran je općinski N00. Mobilizacija za partizane se u ovoj općini dobro razvija i do sada je mobilizirano 35 ljudi, među kojima ima i partijaca. Osnovan je i općinski odbor narodne pomoći.

OPĆINA STENJEVAC ima jednu partijsku jedinicu od 5 članova. Ovi su članovi novi partijci i do sada su se pokazali prilično dobri na radu. Tako su uspjeli u 4 sela organizirati odbore NOF. a nastoje da prodru i u Podsused. U Podsusedu bila su još u proljeće uhapšena trojica partijaca. Zbog toga nije bilo lako nakon njihova hapšenja brzo uspostaviti partijsku organizaciju. Također je bilo hapšeno mnogo naših simpatizera. Od uhapšenih drugova strijeljan je drug ALBIN KOVAČIĆ. On se je odlično držao i nije dao nikakva priznanja. Pohapšeno je i mnogo simpatizera. U tvornici cementa formirana je grupa od 4 simpatizera.

OPĆINA ZAPREŠIĆ ima jednu jedinicu od 3 člana. Dvojica su bila provaljena pa su morali napustiti svoje mjesto te su dodijeljeni na drugi teren. Rad ove jedinice nakon progona dosta je slab, jer nije uspjela da se poveže sa masama.

OPĆINA BRDOVEC ima jednu jedinicu od 12 članova. Jedan drug je ubijen a četvorica su otišla u partizane te je ova jedinica spala od 16 na 12 članova. Rad u ovoj općini bio je kroz protekla 4 mjeseca slab a sada je ponovno pokrenut.

U toj općini bio je dosta veliki teror i drugovi su bili mnogo zaplašeni te se do prije dva mjeseca gotovo nisu usudili bilo što raditi. Bilo je više partijaca koji su bili hapšeni i premlaćeni, ali su se dobro držali i nisu ništa priznavali ni bilo koga odali.

OPĆINA PUŠĆA ima jednu jedinicu od 9 članova -koja je prije imala 18 članova. Međutim kada su se pojavili partizani u Zagorju, došlo je do progona. Tako su bili mnogi uhapšeni a neki su otišli u partizane.

Pored ovih pohapšeno je mnogo omladinaca i naših simpatizera kao i neki istaknuti članovi HSS-a. Uslijed toga je rad u ovoj općini u posljednjih nekoliko mjeseci bio slab za razliku od ranije. U zadnje vrijeme rad je ponovno krenuo.

U OPĆINI MARKUŠEVAC bilo je također hapšenja naših simpatizera zbog čega je rad na tom području gotovo prestao.

U Općini Remete, Šestine i Gračani za sada nema organizacija.
KOTAR STUBICA:

OPĆINA BISTRA ima jednu partijsku jedinicu sa 4 člana. Ranije je bilo u toj općini hapšenje pa su neki drugovi otišli u partizane od kojih je jedan poginuo.

Isti drug je bio član Plenuma OK a zove se IVAN KRKAČ. Rad ove jedinice bio je slab. Ona nije djelovala sve do prije dva mjeseca, kada su uspostavljene veze i od tada se otpočelo sa radom na okupljanju seljaka u NOF.

OPĆINA OROSLAVLJÉ ima jednu jedinicu od 3 člana, koja djeluje u tvornici. I ovdje nije bilo življeg rada zbog hapšenja koje su ustaše izvršili u toku ljeta kada je uhapšeno 15 simpatizera, te su se drugovi prepali aktivnog rada. Sada rade po ekonomskim i političkim pitanjima radnika u poduzeću.

OPĆINA DONJA STUBICA ima jednu jedinicu od 3 člana čiji je rad također slab. Naročito se to opazilo nakon proljetnih hapšenja koja su ovog proljeća vršena u Stubici.

Kotarski Komitet Donja Stubica koji je postojao u tom kotaru potpuno je zatajio. On nije uspio da održi veze sa jedinicama kada je nastalo hapšenje Sada je rad u tom K. K. obnovljen. Formiran je novi komitet od 3 člana. Rad po liniji JNOF u ovom Kotaru je slab jer i sami partijci nisu u dovoljnoj mjeri shvatili liniju naše Partije. Oni su jašili na repu bivših članova HSS-a.

KOTAR SV IVAN ZELINA:

OPĆINA SV IVAN ZELINA ima jednu jedinicu od 5 članova, Šašinovec, 5 članova, Belovar Moravče 4 člana i jedan član u općini Kašina. Pored ovoga organiziran je i kotarski komitet. Rad Partijske organizaćije u ovom kotaru bio je prilično uspješan na okupljanju seljaštva, u NOF. Partijska organizacija u tom kotaru je prilično mlada pa drugovi slabo poznaju liniju partijskog rada. U nekim mjestima oni su također jašili na repu HSS-a.

KOTAR VEL. GORICA

U posljednje vrijeme bio je uhapšen sekretar KK no on nije ništa provalio već je pobjegao iz zatvora u Orlima. Stanje Partijske organizacije sada je slijedeće: Općina Orle ima jednu partijsku jedinicu od 8 članova, Vel. (jorica 8 članova i Odra 6 äanova. Imade 3 jedinice od 22 člana. Kotarski komitet ima 4 člana. Ovaj kotar neće više pripadati Zagrebačkom OK.

KOTAR SAMOBOR

Za sada postoje samo dvije partijske jedinice i to u općini Sv. Nedelja i općini Stupnik, koje broje 10 članova. Zagrebački OK imao je slabi pregled rada ovih jedinica do pred mjesec dana, te je rad u zadnje vrijeme krenuo na bolje.

Naročito se pokazuju dobri uvjeti za rad na ovom području otkako su partizani obilazili ovaj kotar. Iz cijelog kotara je otišlo u partizane oko 40 ljudi.

KOTAR JASKA

Sa ovim kotarom OK nije imao gotovo nikakovih veza. Partijska organizacija u tom kotaru ne postoji. Imade nešto partijaca u Žumberku ali to nije čvrsto povezano.

Ukupno Zagrebački Okružni komitet sada broji 97 članova KP. Pored ovih, 28 članova otišlo je u partizane, trojica se nalaze u zatvoru i petorica ih je ubijena.

NARODNOOSLOBODILAČKI ODBORI

U općini Sesvete je do sada formirano 9 seoskih odbora koji rade na mobilizaciji .boraca za partizane.

Ovi odbori su uspjeli oko sebe okupiti veliki dio seljaka, na liniji NO borbe. Formiran je općinski NOO Sesvete od 6 članova. U. općini Vrapče formirano je 11 NOO i općinski odbor od 7 članova.

Ovi su odbori vrlo dobro radili. Ovdje su odbori uspjeli i postali su popularni i seljaštvo sluša njihove naloge a ne ustaške vlasti. Muškarci koji dobivaju pozive za neprijateljsku vojsku ne odazivaju se i priličan broj je do sada otišao u partizane. Općina Stenjevac ima 3 seoska odbora, koji su uspjeli okupiti oko sebe bivše HSS-ovce.

Zaprešić, Pušća i Brdovec imaju 6 odbora, od toga u općini Pušća 2 i općini Brdovec 4. Rad im je za sada slab jer ni partijska organizacija nije tamo u poslijednje vrijeme aktivno radila.

U kotaru Sv. Ivan Zelina ima 8 odbora. Formirani su i općinski odbori za općine Kašina, Šašinovec i Sv. Ivan Zelina. Ovi su odbori uspjeli oko sebe okupiti »zaštitu« i Hanove bivše HSS. Njihov utjecaj je prilično velik u posljednje vrijeme, ali do dvovlašća još nisu Uspjeli. U toku je formiranje Kotarskog NOO-a.

U Velikogoričkom i Stubičkom kotaru formirana su po dva NOO-a. Rad tih odbora je slab jer partijska organizacija nije bila dovoljno aktivna.

U Veliko-goričkom kotaru uvjeti za rad su vrlo povoljni. Utjecaj Partije i pored slabe aktivnosti Partijaca ipak je dobar. Do sada je iz tog kotara otišlo oko 20 ljudi u partizane. HSS-ovci se također javljaju u partizane a među njima i kotarski odbor bivše HSS-e.

U Samoborskom kotaru imaju dva odbora čiji rad nije bio masovan, jer je i djelovanje partijske organizacije bilo dosta slabo. Svi ti odbori su ilegalni ili poluilegalni.

SKOJ

U Zagrebačkom kotaru formiran je kotarski komitet SKOJ-a te su radom SKOJ-a obuhvaćene općine Sesvete, Vrapče, Stenjevac, Podsused, Zaprešić, Brdovec i Markuševac. U spomenutim mjestima organizirani su i odbori Saveza Mlade generacije. U Samoborskom i Velikogoričkom kotaru postoje i po dva aktiva omladine, a u Stubičkom kotaru osnovan je jedan aktiv.

U Sv. Ivanu Zelini, također su formirana tri općinska i 6 seoskih aktiva. Rad s omladinom razvio se u tom kotaru u zadnje vrijeme te ima prilično uspjeha u pogledu mobilizacije za partizane i neodazivanju na pozive u Pavelićevu vojsku.

Okružni komitet SKOJ-a nije posvetio dovoljnu pažnju omladini i stvaranju skojevskih organizacija,- u čemu krivnja leži i na Okružnom Komitetu Partije koji nije dovoljno kontrolirao rqd OK SKOJ-a.

U pogledu rada na organiziranju žena u AFŽ do sada nema rezultata, formiran je samo jedan odbor AFŽ-a u Sesvetama.

Na posljednjoj sjednici Okružnog komiteta KP postavljeni su zadaci za aktivniji ra u svim sektorima djelovanja. Naročito je posvećena pažnja mobilizaciji boraca za partizane. Organizirane su 'također dvije tehnike. Ukazuje se potreba formiranja Agit-propa.

Primjećuje se da je na cijelom području okruga Zagreb jako pao ugled vodstva bivšeg HSS-a. Rad partijske organizacije i NOO-a svodi se na raskrinkavanje vodstva HSS-a, Londonske vlade, ustaša, četnika i okupatora. Narod sve više sa simpatijama gleda narodnooslobodilačku partizansku vojsku.

Jedino u Gornjoj Stubici stanje je jako nepovoljno, dok je u'svim ostalim mjestima narod dobro raspoložen prema narodnooslobodilačkoj borbi[6].

[1] Institut za historiju radničkog pokreta arhiva CK KPH dok. 615

[1] Lončar Pavao

[J] Kuren Milan

[4] Savjetovanje je održano u Sesvetama u ciglani

[’] Kotarski komitet Stubica otišao je kompletan u partizane, tako da nije imao više tko raditi (primj. Žukina Pavao)

[6] Original izvještaja u arhivi CK KPH u Institutu za historiju radničkog pokreta u Zagrebu

PROGLAS OKRUŽNOG KOMITETA KOMUNISTIČKE PARTIJE ZA OKRUG ZAGREB

Provodeći dosljedno politiku Partije i ranije donesene odluke CK KPH te odluke partijskog savjetovanja okruga Zagreb, održanog kolovoza 1942. o podizanju i organiziranju naroda na oružani ustanak i borbu za oslobođenje zemlje protiv njemačkih i talijanskih fašističkih okupatora, Okružni komitet KP za okrug Zagreb izdaje koncem 1942. proglas kojim poziva pod oružje sve rodoljube zagrebačke okolice i u borbu protiv Okupatora i njihovih domaćih izdajica.

Tekst ovog proglasa u cijelosti glasi:

»SVIM RODOLJUBIMA ZAGREBAČKE OKOLICE«

»Pred godinu i po dana njemački i talijanski fašistički razbojnici pregazili su našu žemlju i porobili naš narod nad kojim su pomoću domaćih izdajica ustaša i četnika vršili razbojstva i teror, kakovog historija hrvatskog naroda ne pamti. U svom divljanju popalili su mnogd naša sela, poubijali su mnogo sinova i kćeri našeg naroda. Za kratko vrijeme opljačkali su i opustošili našu domovinu. Nakon dolaska fašističkih osvajača zavladala je neza-

pamćena glad, bijeda i srednjovjekovno ropstvo. Okupatori, kojima je cilj da nas satru, da nas izbrišu sa lica zemlje, naišli su na domaće ustaške izrode i četničke bandite, koje je organizirala izdajnička jugoslavenska vlada u Londonu, koji služe okupatoru. Ovim slugama okupatora nije stalo do našeg naroda, njima izrodima nije do toga šta naš narod pati, šta okupator uništava našu zemlju. Oni samo znadu klati i ubijati žene i djecu i pljačkati.

Razbojnik Pavelić kad je došao na vlast govorio je da kod nas neće biti gladi, međutim on neprestano izvaža naše žito za njemačke i talijanske dželate. Ustaše otimlju i rekviriraju po našim selima plodove našeg naroda i govore da je to za prehranu našeg naroda, da je to za pasivne krajeve, ali što otmu šalju to u Italiju i Njemačku a pasivni krajevi gladuju. Za okupatora je sve premalo, ustaše su se bacili na najsiromašnije krajeve u okolici Zagreba gdje su pasivni kotarevi i općine, a naročito u Zagorju, gdje su ovog proljeća djeca padala od gladi u nesvijest.

Kuda treba uvesti živežnih namirnica, tamo je naređeno da se rekvirira od ustaških vlasti.

Ali okupator neće samo hranu, on hoće ono što je ljudima najdragocjenije, krv. Hitler hoće živote hrvatskih mladića da njima popunjava svoje prorijeđene redove, a Pavelić izvršuje i sluša naređenja svog gospodara i šalje desetke hiljada hrvatskih sinova da izginu na istočnom bojištu u borbi protiv naše braće Rusa, koji su prema našem narodu uvijek gajili prijateljske osjećaje. Pavelić hrvatskom krvlju plaća dug svojim gospodarima zato što ga drže na vlasti.

Hrvatski narod nije prekrštenih ruku gledao ustašku izdaju i okupatrsko-četničke planove za njegovo uništenje. Na poziv svoje Komunističke stranke, naš se je narod ustao i svakim danom sve više ustaje i u junačkoj borbi zajedno sa braćom Srbima i Slovencima uništava okupatore i njihove ustaške i četničke sluge. Po svim krajevima naše zemlje formirani su partizanski Odredi i vode se krvave borbe. Mnogi dijelovi naše domovine očišćeni su od fašističkih gadova i uspostavljena je narodna vlast u obliku Narodnooslobodilačkog Odbora koju čitav narod slobodno bira bez razlike vjere i spola.

Naši su se partizani ugledali u sovjetske partizane i vojnike Crvene Armije koji cijelom svijetu daju primjer kako se brani slobodna domovina, kako se brani čast i sloboda svog naroda. Narodi su Sovjetskog Saveza svojom krvlju izvojevali slobodu, oni su pred 25 godina srušili carski apsolutizam i tiraniju kapitalista i vlastele i iz zaostale zemlje kroz 25 godina požrtvovnog rada izgradili su najnapredniju zemlju na svijetu. Sovjetski narodi brane svoju zemlju nezapamćenim heroizmom. Nepobjediva radničko seljačka Crvena Armija uništava fašističke horde.

Svaki korak Sovjetske zemlje njemački su osvajači skupo platili. Slavna obrana Staljin-grada i sadašnje napredovanje Crvene Armije uništava fašističke horde i unosi strah, dezorganizaciju i demoralizaciju u fašističke redove. Hitler je već izgubio rat, njegov slom je blizu.

K oružju narode! Ne čekaj da te fašistički krvnici pljačkaju i unište, ne slušaj one koji su izdali naš narod. Ne slušaj izdajničko vodstvo HSS-a koje svojim pasivnim stavom i svojom politikom čekanja pomaže okupatore.

Rodoljubi dižite se u borbu protiv okupatora i njihovih slugu ustaša i četnika za spas naše porobljene domovine. Stupajte smjelo u redove Narodnooslobodilačke Partizanske vojske, koja se bori protiv fašističkog ropstva za slobodu i sretniju budućnost našeg naroda.

Seljaci, ne dajte ni zrna žita za krvnike našeg naroda, razbojničke njemačke i talijanske fašiste. Ne dajte ustašama da otimaju vaš trud i muku. Čuvajte vaše žito za svoje obitelji i naše junačke Partizané.

Vojni obvezanici, ne odazivajte se u fašističku vojsku, ne lijte svoju krv za njemačke i talijanske^ krvnike koji su porobili našu domovinu. Ne pomažite ustašama i četnicima da pale naša sela, da kolju naš narod. Nedajte se u bratoubilačku borbu protiv vaše braće partizana. Okrenite vaše oružje protiv okupatora i njihovih slugu protiv onih koji izgladuju vaše obitelji.

Hrvatski vojnici ne odlazite na istočni front protiv naše slavenske braće Rusa koji sa nama nikad nisu bili u neprijateljstvu. Ne odlazite protiv bratske radničko seljačke Crvene Armije. Pridružite se braći partizanima da zajedno sa narodima potlačene Evrope s narodima Engleske i Amerike na čelu sa bratskim Sovjetskim narodom uništimo krvavi fašizam.

U borbu protiv okupatora i njihovih domaćih slugu ustaša i četnika! U borbu za spas i oslobođenje naše potlačene domovine!
NI ZRNA ŽITA OKUPA TORIMA!
NI JEDNOG VOJNIKA ZA FRONTOVE HITLERA I MUSOLINIJA!
DOLJE NJEMAČKI I TALIJANSKI FAŠISTIČKI OKUPA TORI! KR VNICI NAŠEG NARODA!
DOLJE OKUPATORSKE SLUGE USTAŠE I ČETNICI!
ŽIVJELO BRA TSTVO IZAJEDNIČKA BORBA HR VA TSKOGI SRPSKOG NARODA!
ŽIVJELA NAŠA NARODNO-OSLOBODILAČKA PARTIZANSKA VOJSKA!
ŽIVJELA NEPOBJEDIVA RADNIČKO-SELJAČKA CRVENA ARMIJA!
ŽIVJELI NAŠI MOĆNI SA VEZNICI, BRA TSKI SO VJETSKI SAVEZ, ENGLESKA I AMERIKA!
VAN S OKUPATORIMA!

SMRT FAŠIZMU - SLOBODA NARODU!
OKRUŽNI KOMITET
KOMUNISTIČKE STRANKE HRVATSKE
ZAGREB '

[1] Original proglasa u arhivi CK KPH, Instituta za historiju radničkog pokreta u Zagrebu.

MIJO CVETKOVIĆ ŠMAJSER

FORMIRANJE I AKCIJE VRAPČANSKE UDARNE GRUPE 1942.

Početkom 1942. pozvan sam na jedan sastanak kojeg je sazvao drug Vlado Prišlin, tadanji sekretar Kotarskog komiteta KPH Zagreb, kojem su još prisustvovali i drugovi Alojz Maleković i Drago Peruško. Na tom smo sastanku pretresali djelovanje neprijatelja na području Vrapča i okolice. Pošto smo utvrdili da je neprijatelj na ovom području dosta aktivan zaključili smo da mu se moramo suprotstavljati svim sredstvima.

Na tom sastanku ja sam od druga PriŠlina dobio zadatak da formiram udarnu grupu koja će oružjem spriječavati neprijateljsku aktivnost i akcije, i koja će našim ljudima davati podršku da ne idu u neprijateljsku vojsku, koja će djelovati na roditelje da svoje sinove i kćeri šalju u Narodnooslobodilačku vojsku, koja će hapsiti ustaške agente, vršiti razne sabotaže, prikupljati oružje i municiju, sanitetski materijal i hranu. Direktiva je bila da u tu udarnu grupu izaberem najpovjerljivije drugove kako ne bi došlo do izdajstva, i da se grupa ne kompromitira pred neprijateljem, Naime, mi članovi udarne grupe vršili smo naše akcije samo noću a po danu smo radili svaki svoje poslove u poduzećima gdje smo bili zaposleni.

Zadatak udarne grupe bio je da oko sebe okuplja simpatizere i da ih pomalo uvodi u akcije i time proširuje borbene redove partizana ovog područja.

Udarna grupa formirana je od slijedećih drugova:Mijo Gvetković, komandir, Mirko Pleteš, zamjenik komandira, Alojz Màrekovic, Juraj Marković, Ivan Sreš, Milan Karasman,

Pavao Lončarić, Ivan Kovačić, Slavko Kovačić, Mijo Majdak i **Zlatko Boranić.**

Udarna grupa brojila je ukupno 11 članova.

Grupa se, prema direktivama i zadacima koje je davao drug **Vlado Prišlin** smanjivala odlaskom pojedinih drugova na vojne i političke zadatke u druge krajeve ili jedinice NOV, a također se i povećavala dolaskom novih drugova koji su — kao članovi KP ili skojevci — dobrovoljno ili po partijskom forumu određeni, pris'tupali u našu borbenu partizansku udarnu grupu.

Vrapčanska udarna grupa formirana je polovicom ili pod kraj veljače 1942. Osim već navedenih, njeni glavni zadaci su čišćenje terena od neprijateljskih agenata i ustaških funkcionera, hapšenje, razoružavanje i svlačenje ustaških, domobranskih i njemačkih vojnika, razne diverzantske akcije i otpremanje novih drugova koji su dolazili iz Zagreba u partizane. Udarna grupa imala je poseban zadatak da prihvaća nove borce koji su išli iz Zagreba u partizane te ih je ona pratila osiguravajući im prolaz na opasnijim mjestima koja su bila izložena neprijateljskim zasjedama. Ako je nekada išla veća grupa dobrovoljaca u partizane onda je naša cijela udarna grupa išla na njihovo osiguranje kako ih Nijemci, ustaše ili domobrani ne bi pohvatali.

Vrapčanska udarna grupa nije djelovala samo na području Vrapča već je njezin zadatak bio djelovanje i pokrivanje i područja okolnih mjesta, i to Stenjevca, Podsuseda, Kustošije Gornje i Donje, Mikulića, Šestina i Gračana. Na cijelom tom području moja udarna grupa izvodila je, od časa osnivanja, akcije protiv neprijatelja, kontrolirala cijeli taj teren, pod oružjem bacala letke i drugi propagandni materijal, pisala parole po kućama uperene protiv ustaša i okupatora sa pozivom narodu da pruža otpor i stupa u redove partizana.

Jedan od zadataka udarne grupe bio je i kopanje zemunica u Zagrebačkoj gori u koje se spremalo zarobljeno oružje i municija, vojnička oprema, hrana, obuća, sanitetski materijal i drugo što su građani prikupljali i donosili ili što je sama udarna grupa zaplijenila od neprijateljskih vojnika. Moram napomenuti da se pri tome jako vodilo računa da nijedan član udarne grupe sam, bez odobrenja, ne prisvoji makar i najmanju stvar. Prema tome sve zaplijenjene stvari otpremale su se na jedno mjesto i o svemu se obaviještavalo druga **Vladu Prišlina** na sastancima koje je on sa nama održavao i na kojima smo primali nove zadatke i direktive za daljnji rad. Ako bi nekom od boraca trebalo nešto od odjeće ili obuće o tome smo najprije trebali obavijestiti druga **Prišlina,** i „tek po njegovu odobrenju ja sam mogao izdati nekom našem drugu ono što mu je bilo potrebno. Sve prikupljene stvari — oružje, municija, sanitetski materijal, vojničke uniforme i obuća otpremane su najbližoj partizanskoj jedinici ili Okružnom i Kotarskom komitetu.

Zemunice smo najviše kopali u šumama u Vrapču, Dragulinec, Bukovščina, Bistranjka, Vražji Laz i na Vizani, u kameniku u Vrapču. U Vizani je bilo naše glavno skladište oružja, municije i vojničke opreme koje je neprijatelj više puta tražio ali mu nikada nije uspjelo da ga otkrije, jer je sve bilo dobro zakonspirirano a izdajstva među stanovništvom nije bilo.

Posebno mi je ostala u sjećanju akcija Vrapčanske udarne grupe na dalekovod u rujnu mjesecu 1942. kojom je prilikom miniran betonski stup dalekovoda Zagreb — Karlovac. Ja sam rukovodio tom akcijom udarne grupe a sa mnom su još bila dvojica drugova, i to Pavao Lončar i Drago Peruško. Miniranje smo izvršili s 10 kg eksploziva koji smo stavili na podnožje stupa. Radi veće sigurnosti, nakon postavljanja eksploziva, povukli smo za sobom prilično dugačku kordu za paljenje eksploziva kako bi se mogli što dalje odmaknuti od mjesta eksplozije i blizine neprijateljskog uporišta. Za ovu akciju bilo je dovoljno nas trojica jer bi se veća grupa jako teško prebacila preko željezničke pruge koju je jako dobro čuvala neprijateljska vojska. Miniranje ovog stupa izvršili smo na mjestu Roganka, ispod pruge u Donjem Vrapču. Nakon eksplozije neprijatelj je izašao na teren, opkoljavao pojedina sela i pretraživao cijeli teren ali mi smo već bili tada daleko odmakli.

Kad se govori o uvjetima pod kojima je djelovala Vrapčanska udarna grupa onda treba napomenuti da je na tom području neprijatelj imao 32 uporišta iz kojih je svakodnevnim a ponekad i noćnim patrolama držao pod kontrolom cijelo područje kojeg je imala zadatak pokrivati Vrapčanska udarna grupa. Ustaše Nijemci, domobrani i žandari danju i noću upadali su u mjesta i sela za koje su sumnjali da se mi u njima nalazimo, pokušavajući nas pohvatati. No kako su već u to vrijeme gotovo svi naši ljudi bili organizirani u NOP-u uvijek su nam na vrijeme javljali odakle dolazi neprijateljska jedinica i vojska tako da smo se mi uvijek imali vremena prebaciti na drugi sektor, gdje nas neprijatelj nije tražio.

Početkom srpnja 1943. došao je na naš teren drug **Vlado Prišlin** koji je tada već bio sekretar Okružnog komiteta KPH Zagreb te je sazvao sastanak sa cijelom Vrapčanskom udarnom grupom. Na tom sastanku dobio sam zadatak da formiram jednu grupu od 10 boraca koja će sa ovog područja odlaziti u akcije na teritorij Stubičkog kotara, što je tražio Kotarski komitet Donja Stubica. Nakon savjetovanja sa cijelom grupom odredio sam deset drugova iz naše udarne grupe za akcije u Stubičkom kotaru. U tu grupu ušli su uglavnom drugovi članovi Partije i SKOJ-a koji su došli iz Zagreba gdje su kao organizatori i saradnici NOP-a bili kompromitirani i morali otići u partizane pred hapšenjem ustaša, a sudjelovali su kao pripadnici Vrapčanske udarne grupe u svim njenim akcijama i borbama, pa su to bili već prekaljeni borci.

Mi smo tu grupu dobro naoružali, obukli u uniforme tako da je to bila prava vojnička jedinica. Pripreme za formiranje radi odlaska u Stubički kotar i njeno opremanje trajali su nekoliko dana. Kada je sve bilo spremljeno, i grupa pripravna za pokret ponovno je došao drug **Vlado Prišlin** i doveo druga **Josipa Trzuna — Jovicu,** koji je došao iz XIII proleterske brigade iz Žumberka i odredio ga da bude komandir grupe. Iako sam se još ranije javio i od druga **Prišlina** tražio da ja idem s tom grupom u Stubički kotar on mi to nije dozvolio, već mi je rekao da ja moram i dalje ostati na tom terenu, sa udarnom grupom.

Sjećam se da je grupa otišla iz Vrapča preko Bistre, u Gornju Stubicu, gdje je popalila općinske spise, razoružavala i napadala te hapsila, ustaše, Nijemce, domobrane, ustaške agente i organizatore ustaškog pokreta. Vršeći stalne oružane akcije grupa je primala u svoje redove nove dobrovoljce omladince i skojevce sa područja stubičkog kotara, tako da je do formiranja Prigorske čete, koncem srpnja 1943. narasla na 20 boraca.

Vrapčanska udarna grupa svojim stalnim akcijama iscrpljivala se i obnavljala. Iz nje su odlazili mnogi drugovi na nove dužnosti i zadatke u druge krajeve i druge jedinice NOV. Dolazili su novi borci od kojih su mi u sjećanju ostali drugovi **Josip Hrenović, Drago Jakopovip, Stjepan Borot, Josip Cvetković (Ivanov) Kovačić, Drago Karasman, Stjepan Kukolja** i **Josip Kukolj a,** te **Mirko Kovačić.** U tom sastavu Vrapčanska je udarna grupa djelovala sve do mojeg odlaska u Zagrebački odred rujna 1943.

Vrapčanska udarna grupa djelovala je sve do 15. rujna 1943. kada smo od druga **Vlade Prišlina** saznali da se vrše pripreme za formiranje Zagrebačkog partizanskog odreda. Ja sam tada, kao i još nekoliko puta ranije, ponovno od druga **Prišlina** tražio da dozvoli da sa cijelom grupom odem u Zagrebački odred. Razloga za takav moj zahtjev bilo je više pa ću neke navesti.

Prije svega mi smo stalnim akcijama naše Vrapčanske udarne grupe toliko dojadili i ustašama i okupatorima da su skoro svakodnevno vršili racije po Vrapču, Borčecu, Stenjevcu i drugim mjestima ne bi li nas pohvatali. Skoro svakog dana sukobljavali smo se sa ustaškim agentima koji su dolazili hapsiti naše simpa-

tizere i suradnike, NOP. Po danu i po noći razoružavali smo i ubijali neprijateljske vojnike i ustaške funkcionare na ovom području. **I** zato su ustaše i okupatori uprli sve snage da terorom zastraše narod koji nas je podržavao te nisu prezali vješati i ubijati mirne stanovnike i naše simpatizere pred njihovim kućama i na njihovim dvorištima. Često su s jačim snagama pretresali obližnje obronke Zagrebačke gore gdje smo se mi sklanjali. Ja sam kao komandir udarne grupe bio poznat svima, kompromitiran pred neprijateljem i njegovim agentima koji su me posvuda tražili pretresajući čitava sela i stalno terorizirajući bližu i daljnju moju rodbinu. Drug **Prišlin** često me je odgovarao da ne tražim odlazak sa ovog terena jer da nemaju zamjene za mene. No sada, kada se pripremalo formiranje odreda ja sam čvrsto odlučio i tražio da odem sa cijelom grupom u Odred, jer je bilo vrlo rizično i opasno ostaviti dalje udarnu grupu na ovom području budući ju je neprijatelj za kratko vrijeme mogao likvidirati stalnim akcijama brojnih njemačkih, ustaških i domobranskih uporišta iz kojih su svakodnevno poduzimali pokrete protiv nas. **I** tako sam konačno dobio pristanak te sam sa cijelom Vrapčanskom udarnom grupom otišao na formiranje Zagrebačkog partizanskog odreda. Nakon formiranja Odreda više nije osnivana nova udarna grupa u Vrapču, već su na ovaj teren, po zahtjevu Kotarskog komiteta Zagreb ili pojedinih političkih radnika, radi izvršenja pojedinih akcija, dolazili borci Zagrebačkog odreda jačine jedne desetine ili voda, koji bi se nakon izvršenog zadatka vraćali u odred.

FRANJO CIGLENEČKI
DRAGO BABIĆ

GORNJOSTUBIČKA UDARNA GRUPA

Gornjostubička udarna grupa osnovana je u rujnu ili listopadu 1942. u selu Orehova Gorica, u kući **Ignaca Ciglenečki.** U času osnivanja grupa je brojila 5 boraca a to su bili: **Ignac Ciglenečki, Ivan Novosel, Mato Novosel, Josip Novosel** i **Franjo Ciglenečki.** Od spomenutih članova udarne grupe član KP bio je samo **Franjo Ciglenečki,** dok su ostali drugovi bili članovi SKOJ i omladinci.

Ova je udarna grupa formirana po direktivi Okružnog komiteta **KPH** Zagreb a organizirao ju je drug **Pavao Zukina,** tadanji član Okružnog komiteta koji se u to vrijeme nalazio u selu Orehova Gorica na liječenju od rana koje je zadobio prilikom borbi bataljona »Matija Gubec«, sa ustašama u Zagorju, a bio je smješten u kući **Ignaca Ciglenečki.**

Početne akcije gornjostubičke udarne grupe bile su svlačenje i razoružavanje neprijateljskih vojnika, domobrana, ustaša i legionara koji su dolazili na dopust svojim kućama. Takve akcije udarna grupa vršila je sve do proljeća 1943.

U prve akcije na razoružavanju neprijateljskih vojnika, gornjostubičku udarnu grupu vodio je drug **Pavle Zukina — Šumski** a kasnije, kada se grupa osamostalila i prekalila, rukovođenje je preuzeo **Franjo Ciglenečki,** i to po zadatku Kotarskog komiteta Donja Stubica.

U ožujku 1943. gornjostubička udarna grupa smanjila se za trojicu drugova koji su otišli u **XIII** proletersku brigadu u Žumberak. To su bili drugovi: **Ivan Novosel, Mato Novosel, Petar Novosel** i omladinac **Pavao Kucelj** koji nije pripadao našoj udarnoj grupi, ali se dobrovoljno javio da ide u partizane jer je već do tada aktivno djelovao na razvoju NOP-a u ovom kraju i bio je član Kotarskog komiteta SKOJ-a u Donjoj Stubici.

Kratko vrijeme nakon odlaska spomenutih drugova u partizane u Zumberak udarna se grupa ponovno povećala i u nju su ušli drugovi: **Dragee Bočkaj, Ruda Tuđek, Dragee Babić, Štefek Dominkuš, Štef Sever, Zlatko Kletuš, Stjepan Kenfelja, Fabijan Orešić, Jura Sever** i još nekoliko drugova čijih se imena ne sjećamo.

Prva akcija nakon što se grupa povećala ulaskom spomenutih drugova, bila je — po zadatku Kotarskog komiteta KPH Donja Stubica — da se poruše telefonske linije na cesti Kašina — Bistrica i Tugonica — Zlatar Bistrica. Taj je zadatak grupa u cijelosti izvršila. Telefonske linije porušene su piljenjem stupova. Akcija je izvedena u toku travnja mjeseca 1943.

Daljnji zadatak što ga je našoj udarnoj grupi postavio Kotarski komitet Stubica bio je da likvidiramo ustaške špijune po selima koji su ustašama izdavali aktivne saradnike NOP-a, seljake i političke radnike koji su djelovali po zadatku Partije na tom području. Jedna od prvih akcija na osnovu ovog zadatka izvršena je u selu Bističko Podgorje.

Nakon toga gornjostubička udarna grupa dobiva zadatak da uništi trafostanice u rudnicima Selnica, Dubovec i Vučak da bi se onemogućio daljnji rad tih rudnika. I ta je akcija uspješno izvršena u toku mjeseca svibnja i lipnja 1943. U tim akcijama već sudjeluje po 30 omladinaca, tako da je to bila gotovo prava vojna jedinica.

Gornjostubička udarna grupa u toku svojih akcija stalno se ■ povećavala jer su iz akcije u akciju pridolazili novi omladinci, željni borbe protiv okupatora i domaćih izdajnika. To su sve bili omladinci iz sela Orehova Gorica, Sv. Matej, Sagudovec, Gusakovec, Dobri Zdenci, Dubovec i Jakšinec.

Koncem lipnja, ili početkom srpnja 1943. ova je udarna grupa izvršila napad na Općinu Gornja Stubica da bi se uništila ustaška arhiva, onemogućilo ustašama da dalje vrše vlast preko općina i da bi se zapalili pozivi za neprijateljsku vojsku, koji su putem Općine dolazili u sela. Gornjostubičku Općinu tada je osiguravala ustaška pripremna bojna sastavljena od nekolicine domaćih ustaša. Kada se naša udarna grupa počela približavati Općini radi izvođenja akcije pripadnici ustaške pripremne bojne razbježali su se na sve strane čim su nas primijetili, i tako je grupa bez otpora izvršila planiranu akciju.

U toku kolovoza 1943. u Gupčevom domu[1] i vatrogasnom spremištu u Gornjoj Stubici smjestila se nj.emačka vojska. Naša udarna grupa nije bila u stanju da napadne tu njemačku jedinicu ali je u više navrata zapucavala na neprijatelja iz neposredne blizine, što je izazivalo njegov bijes te bi, poslije našeg pripucavanja Nijemci, tokom cijele noći pucali u prazno po okolici. A naš je cilj upravo i bio da neprijatelja uznemiravamo i da mu damo do znanja i viđenja da za njega nema mira.

Gornjostubička udarna grupni sudjelovala je — zajedno sa zagorskom četom »Matija Gubec« — u drugom napadu na rudnike Selnica i Dubovec. Tom prilikom uništena su strojarnica i sva ostala postrojenja tako da je rudnik na dulje vrijeme potpuno onesposobljen za daljnji rad. Za ovu akciju glavninu od 20 boraca dala je naša udarna grupa a iz Zagorske čete bila je samo jedna desetina sa 2 puškomitraljeza i puškama. Akcija uništavanja rudnika Dubovec i Selnica izvršena je noću od 31. kolovoza na 1. rujna 1943.

1. rujna 1943. gornjostubička udarna grupa postavila je zasjedu žandarskoj patroli u jačini od 8 žandara iz Donje Stubice, u selu Dobri Zdenci. U zasjedi je bilo svega 6 boraca udarne grupe. Kad su žandari naišli grupa je raspalila po njima i žandari su se dali u bijeg prema Mariji Bistrici, gdje je bilo ustaško uporište. U borbi je ranjen jedan žandar i zaplijenjena jedna puška.

U toku istog mjeseca naša je udarna grupa napala državni autobus koji je vozio na liniji Marija Bistrica — Zagreb i to kod sela Gusakovec. U autobusu se vozilo nekoliko ustaških policijskih stražara i kada je autobus naišao grupa je zapucala i zaustavila autobus te zarobila ustaške policajce. Autobus je nakon toga zapaljen pa je izgorio do kraja. Na ovu akciju udarne grupe reagirala je ustaška banda iz Marije Bistrice tako da je odmah sa ja-

čom grupom pošla prema mjestu naše akcije. Naša udarna grupa radi nadmoćnosti neprijatelja nije prihvatila borbu već se povukla na drugi sektor uspješno izvršivši svoj zadatak.

U toku cijeloga svojeg postojanja gornjostubička udarna grupa istovremeno je vršenjem vojničkih akcija politički djelovala među narodom u selima, pomažući političkim radnicima u organiziranju i osiguravanju zborova sa seljacima, kao i pri osnivanju narodnooslobodilačkih odbora. Polovinom rujna 1943. ova se udarna grupa počela smanjivati zbog dobrovoljnog odlaska jednog broja omladinaca u Zagrebački partizanski odred.

Glavnina udarne grupe otišla je 10. listopada 1943. u Zagrebački odred i od tada je gornjostubička udarna grupa prestala postojati. Tom prilikom otišlo je u Zagrebački odred oko 80 omladinaca sa gornjostubičkog područja. Ova grupa boraca ušla je u novoformirani III bataljon Zagrebačkog odreda koji je formiran u Posavini, u selu Hruščica.

' Dvorac Oršića

JOSIP TUCMAN CRNI

FORMIRANJE I AKCIJE PUŠĆANSKE UDARNE GRUPE

Pušćanska udarna grupa formirana je u selu Kupljenovo koncem studenog 1942. Njome je rukovodio Đuro Tucman a poslije njega Stjepan Mesir.

U Pušćanskoj udarnoj grupi i u njenim akcijama sudjelovali su omladinci, skojevci i članovi Partije iz sela Kupljenovo, Hruševac i Pojatno.

Udarna grupa vršila je mobilizaciju dobrovoljaca za partizane, napadala manja ustaška i domobranska uporišta. Svojim stalnim akcijama uspjela je za relativno kratko vrijeme, očistiti od ustaša i njihovih agenata teren općine Pušća i Dubravica te sela Luka i Jakovlje. Pušćanska udarna grupa brojila je 10 do 12 ljudi koji su stalno bili u akcijama, bolje rečeno koji su bili jezgro svih akcija, jer se grupa povećavala ili smanjivala već prema potrebi pojedine akcije. U grupu su stalno dolazili novi borci, i ona je stalno rasla, ali čim bi se povećala na preko 15 do 20 boraca odmah se jedan dio mlađih boraca iz grupe upućivao u veće partizanske jedinice u druge krajeve, jer se veća jedinica ne bi mogla održati kao što je to ranije iskustvo pokazalo.

Pušćanska udarna grupa odigrala je ogromnu političku ulogu u ovom dijelu Zagorja kao vojno-politička udarna snaga narodnooslobodilačkog pokreta zagrebačkog okruga. Njena najznačajnija politička uloga u tome je što je očistila teren triju napred spomenutih općina od ustaša tj. općine Pušća, Luka i Dubravica, tako da je nakon toga to postao naš slobodni teritorij na koji ustaše sa manjim snagama više nisu. smjeli ulaziti. Daljnji njen značaj u tome je što je Grupa u svojoj organizaciji držala »kanale« za prebacivanje ilegalaca, političkih radnika i dobrovoljaca koji su iz Zagreba i okolice dolazili u partizane u Žumberak i Kalnik i Moslavinu i Zagorje. Ona je držala posebnu direktnu vezu sa Mjesnim komitetom Zagreb od kojeg je primala razni ratni i propagandni materijal koji je preko Grupe upućivan u druge krajeve.

Pušćanska udarna grupa posebno je bila aktivna u rušenju željezničke pruge kroz Zagorje na kojoj je, skoro svakodnevno, ometala promet okupatoru i ustašama, minirajući je, rušeći telefonske linije, kablove i mostove i prekopavajući ceste. Grupa je uspješno hvatala ustaške agente i organizatore ustaškog pokreta na tadanjem zapadnom dijelu kotora Zagreb.

Od značajnijih akcija Pušćanske udarne grupe ostala mi je u sjećanju akcija druga Kuhade koji je u ljetu 1943. napao jednu ustašku patrolu od 3 člana koja se, misleći da tu nema partizana, popela na jednu trešnju i jela trešnje. Kuhada im se privukao i vatrom iz šmajsera poskidao svu trojicu ustaša sa trešnje. Također mi je ostao u sjećanju i slučaj sa jednim seljakom, poznatim HSS-ovcem, kojeg su ustaše mobilizirali i postavili ga u njegovu selu za rojnika. To je bio drug Vid Sepak, inače vrlo pošten čovjek koji nikome nije napravio zla, iako je znao za sve koji rade za partizane. Kada su ga ustaše angažirali, moj brat Duka Tucman koji je bio komandir udarne grupe, htio je da Sepaka kao ustaškog funkcionera likvidira. Ja sam rekao bratu da to ne smije učiniti jer je Šepak pošten čovjek, da su ga ustaše vjerojatno prisilili terorom na saradnju, da ga treba angažirati za NOP i da će on od tada biti potpuno naš čovjek. Tada je moj brat otišao sam do Šepaka i rekao mu: »Čujte Vida, ja sem Vas htel streliti zato kaj ste primili ustašku dužnost, ali moj brat Jože mi je to zabranil i zato Vas nebum strelil ali morate delati za partizane«. I poslije toga je Vid Sepak počeo aktivno surađivati sa NOP. Kasnije, su ga zbog suradnje sa NOP ustaše uhapsili i teško batinali, ali u zatvoru nije ništa priznao, nikoga nije odao te je nakon povratka kući ponovno počeo raditi za narodnooslobodilački pokret, sakupljajući od bogatijih seljaka na ovom području pomoć za NOB. Sjećam se da je poslije toga Sepak išao s borcima naše udarne grupe na česta rušenja pruga i da je vršio i mobilizaciju po selima za partizane.

MANIFESTACIJA BRATSTVA I JEDINSTVA

U drugoj polovini 1942. na terenu Okružnog komiteta KPH Zagreb djeluje nekoliko borbenih partizanskih udarnih grupa koje vrše manje akcije. Te udarne grupe imaju međutim, veliki politički značaj kao udarna snaga narodnooslobodilačkog pokreta. Udarne grupe napadaju i razoružavaju neprijateljske straže i vojnike, žandarmerijske patrole, hapse i likvidiraju organizatore ustaškog pokreta i ustaških pripremnih bojni te ustaške špijune.

U početku jeseni 1942. u pomoć ovim malim borbenim grupama koje djeluju u uvjetima teškog ustaškog terora i proganjanja stanovništva zagorskih, prigorskih i posavskih krajeva, dolazi Kordunaško-žumberačka četa koja se iz Žumberka, preko Zagorja i Prigorja, prebacuje na Kalnik. Ovu je četu pod komandom druga Izidora Štoka, na ovo područje uputio Glavni štab NOP i DV Hrvatske radi mobilizacije i omasovljenja partizanskih borbenih jedinica i grupa te radi podizanja borbenog morala naroda koji je pretrpio veliki teror nakon razbijanja četa bataljona »Matija Gubec« u Zagorju u proljeće 1942. Žumberačka četa, prošavši ovim teritorijem, učinila je niz vojničkih podviga napadajući na manja domobranska i ustaška uporišta, služeći se ratnim varkama koje su zaprepastile ustaške i okupatorske glavešine zbog smjelosti i hrabrosti kako su izvedene. Žumberačka četa likvidirala je mnoga manja domobranska i ustaška uporišta na području Zagorja, razrušila mnoge željezničke stanice na zagorskoj pruzi, koje su najviše služile okupatoru i ustašama, popalila mnoge općine i uništila ustašku arhivu. Time je ona mnogo pridonijela podizanju borbenog morala naroda ovog kraja i oduševljenju omladinaca za stupanje u redove partizana. Nakon prolaska i akcija Žumberačke čete, po mnogim mjestima i selima ničU male borbene udarne grUpe koje vrše sabotažne akcije na ustaškim i okupatorskim objektima, naročito na komunikacijama na kojima se pile telefonski stupovi i režu žice, miniraju mostovi, razoružavaju i likvidiraju neprijateljske straže, patrole i posade. Sve te akcije pokreće partijska i skojevska organizacija a u njima najviše sudjeluju omladinci i skojevci. U redovima ustaša i njihovih glavešina osjeća se bespomoćnost jer nisu u stanju reagirati na svakodnevne partizanske akcije u neposrednoj okolici Zagreba.

U narednom tekstu dali su svoja sjećanja drugovi Stjepan Šelendić i Jovica Mandić koji su u sastavu Žumberačke čete prošli borbeni put od Žumberka do Kalnika preko Zagorja i Prigorja. Zumberačka četa, nakon što se spojila sa jednom slavonskom i banijskom četom, zajedno postaju Kalnički partizanski odred.

STJEPAN ŠELENDIĆ

DOLAZAK ŽUMBERAČKE ČETE NA KALNIK

U vezi s akcijama čete »Matija Gubec« u Zagorju, odnosno na Zagrebačkoj gori početkom 1942. u kojima su, nakon razbijanja ove čete, neki naši drugovi pohapšeni i zarobljeni, i nakon toga izdali veze, mnogi od nas bili su kompromitirani pa smo morali napustiti svoja rodna mjesta.

Moje prvo prebacivanje iz Markuševca bilo je u Vrapče. Tu sam ostao dva dana. Otuda sam, po vezi, prebačen u Horvate. Moram reći da sam prilikom prebacivanja i boravka u spomenutim selima imao sreću i u Vrapču i u Horvatima. Naime, u to su vrijeme vođene ustaško-žandarske akcije hvatanja vojnih bjegunaca koji se nisu odazivali pozivima, ili koji se nisu htjeli vraćati u svoje jedinice. Ja sam jednu takvu akciju promatrao sa jednog štaglja u Horvatima. Dok sam bio na vezi u Vrapču sjećam se da su tamo žandari gonili našeg druga Albina Kovačića i trčeći za njim po jednom šumarku, preskočili su preko mene, gdje sam bio zakonspiriran a da me uopće nisu primijetili.

Došavši po vezi na Žumberak uključen sam u Žumberačko-pokupski partizanski odred u kojem sam ostao do 6. listopada 1942. Toga nas je dana pozvao drug Marko Belinić, tadanji komesar II operativne zone i rekao da se jave mladi i zdravi borci, prvenstveno Zagorci, radi jednog specijalnog zadatka, ali svi moraju biti dobrovoljci. Pošto sam ja dobrovoljno došao u partizane smatrao sam da mi je dužnost odmah se dobrovoljno javiti i u ovu četu gdje se traže samo dobrovoljci, i koja ide na nepoznati nam, specijalni zadatak. Sjećam se da smo svi koji smo se javili bili dobro naoružani, i da smo bili prilično sretno odabrani. To su bili uglavnom borci omladinci koji su mogli podnijeti teret velikih napora što su stajali pred nama. Mislim da je sada, kad iznosim svoja sjećanja na te dane važno istaknuti i spomenuti osjećaje koji su me tada prožimali kada smo krenuli iz Žumberka. Glavni podstrek za taj pokret i zadatak na koji smo išli, iako nismo znali u čemu se on sastoji, bio je taj što nam je drug Marko Belinić obećao da će svaki onaj koji ide u tu četu po specijalnom zadatku biti proglašen proleterom. Međutim, mi nismo bili proglašeni proleterima. Naprotiv kada smo otišli iz Žumberka — iako odabrani za posebne napore koje smo stvarno i izdržali, uz danonoćne marševe i borbe s ustašama, Nijemcima i domobranima te žandarima — nismo dobili naziv proletera, dok su naši drugovi koji su ostali u Žumberku, pojačani sa I. Hrvatskim proleterskim bataljonom, formirali XIII. proletersku brigadu i tako postali proleteri. Moram -reći da je mene i mnoge moje drugove upravo to kopkalo tokom cijele NOB: zašto i mi nismo proglašeni proleterima pa je radi toga bilo i protesta.

Sjećam se da smo se iz Žumberka prvu noć prebacili do sela Rakitje kod Samobora i tu smo preko dana ostali u jednom štaglju, dakle u neposrednoj blizini Zagreba. Druge noći prebacili smo se.kod Brdovca preko Save i ostali tamo u jednoj šumi cijelog slijedećeg dana. Ukupno nas je bilo 36 boraca, koji smo krenuli iz Žumberka. Usput nam se priključio još izvjestan broj dobrovoljaca tako da nas je na Kalnik stiglo preko 50 boraca. Službeno se naša jedinica zvala Žumberačka četa.

Zadatak naše čete bio je da se na Kalniku spojimo sa još jednom četom proletera koja je s Banije, preko Slavonije, trebala stići na Kalnik, da bi se, nakon spajanja, formirao Kalnički partizanski odred.

Na tom putovanju od Žumberka do Kalnika bilo je više interesantnih momenata koji su, danas doduše više emocionalnog karaktera, ali za onda je to predstavljalo za mene nešto drugo. Na cijelom tom putu mene je posebno impresionirala organizacija prihvata smještaja i veza po kojima smo putovali, a posebno onaj oduševljeni prijem na koji smo naišli kod naroda Zagorja. Meni je posebnu hrabrost davala upravo ta organiziranost i snaga koja je stajala iza te organiziranosti. Brdovec mi je ostao u sjećanju po tome što je drug Pavel Klinćić — Žuti, koji je bio na vezi, zaklao tele i skuhao gulaš kakvog nisam nikad u životu jeo. Također se sjećam jedne škole kod Ivanca gdje smo bili smješteni na tavanu a drugi dan su se ispod nas, u školskim prostorijama, smjestili ustaše i domobrani. Mi smo tada morali ostati tihi i neprimijećeni na tavanu a kako nismo mogli primati snabdijevanje, jeli smo kukuruz sa klipova. Kada smo bili u Konjščini, na štali kod Rohana sjećam se da je k nama došla drugarica Marženka Rohan — Seka i njezina sestra te da su donijele hranu i nas pitale da li imamo ušiju te da će nas one očistiti ako ih imamo. Ostala mi je, dakle, u sjećanju, kroz cijelo vrijeme tog našeg puta jedna velika toplina i simpatije koje su ti ljudi gajili za nas borce. Iako se naše kretanje i snabdijevanje vršilo u strogoj konspiraciji treba reći da se onakvo snabdijevanje, bez dobro organiziranih veza i bez solidnog rada Partije, ne bi moglo ostvariti.

U našoj Žumberačkoj četi bilo je dosta drugova čijih se imena danas više ne sjećam. Ostala su mi u sjećanju samo imena nekih drugova, i to komandira čete Šimuna Hudeka i komesara čete Ivana Robića. S nama je išao i drug Izidor Štrok koji je trebao primiti dužnost komandanta Kalničkog partizanskog odreda. Sjećam se da su u četi bili i naši drugovi kordunaši Jovica Mandić, Milkan i Nikola Kličković i drugi čijih se imena više ne sjećam. Tih drugova naročito se sjećam jer su to bili izrazito dobri ljudi i hrabri borci.

Kada smo se konačno probili do Kalnika poslali smo jednu patrolu u Apatovac da nas poveže s četom koja je došla iz Slavonije. Međutim ta naša patrola, na čelu s drugom Koraćem, odvojila se od nas priključivši se ovoj četi iz Slavonije koja je već tada praktički postala Kalnički odred jer je izvršila mobilizaciju te su već imali formirana dva bataljona. Zbog neuspostavljene veze naša se četa ponovno vratila u Zagorje i kretala se već ranije uspostavljenim vezama. Na povratku u Zagorje izvršili smo jednu akciju na Ivanec. Akcija je potpuno uspjela i u njoj smo zarobili nekoliko žandara i domobrana. Tada nam je bio najveći problem što nismo mogli sobom prenositi sve zarobljeno oružje i municiju.

Iz napada na Ivanec ostala su mi u sjećanju dva naša borca, Zagrepčana, koji su prije rata bili takozvani »besprizorni«. Jednom je bilo ime Ivica a sjećam se da je drugi brat poginuo u Ivancu. Ne sjećam se njegova imena. Obojica su imali neobično lijep, drugarski odnos prema svojim suborcima, bili su posebno čestiti i borbeni, po disciplini i redu služili su primjerom. Sjećam da je tada sa nama išao i jedan naš drug, španjolski borac kojeg smo zvali Valencija. On je prvu rundu do Kalnika dobro s nama izdržao. Međutim, kada smo se vraćali nazad u Zagorje, i došli do Brdovca, pa se odatle morali ponovno vratiti u Zagorje i Kalnik radi uspostavljanja stalnih veza sa Kalnikom i Žumberkom, morali smo, prije povratka, jedan dio drugova vratiti natrag u Žumberak jer nisu mogli izdržati tolike fizičke napore, a među njima je bio i drug Valencija.

Žumberačka četa odigrala je veliku i značajnu ulogu u razvoju narodnooslobodilačkog pokreta Zagorja i Prigorja odnosno sjeverozapadne Hrvatske. Svi su borci čete izdržali izvanredne napore danonoćnih marševa i borbi sa ustašama, žandarima i domobranima, te Nijemcima. Kad se o tome govori danas, ne-

kome se to može činiti pretjerivanjem, međutim smatram da nema ni riječi kojima bi se mogao opisati sav taj samoprijegor, svo požrtvovanje i svi nadčovječanski napori boraca Žumberačke čete koja je prošla put od Žumberka do Kalnika.

Kad smo se prebacivali od Marije Bistrice preko Zelinske gore smjestili smo se u neposrednoj blizini Sv. Ivan Zelina u jednoj klijeti[1], na samom rubu šume iznad Zeline. Tu su nas naši drugovi sa tog terena jako lijepo primili i opskrbili hranom. U šumi iznad Bistrice imali smo borbu s bistričkim žandarima.

Moram također reći i to da ja kao borac Žumberačke čete nisam znao ništa o ciljevima i zadacima naše čete, i zašto mi idemo na Kalnik. Koliko se sjećam, ni ostali naši drugovi nisu o tome previše znali. Možda će to najbolje ilustrirati jedan detalj koji će sa današnjeg gledišta zvučiti malo komično, ali činjenica je da mi tada nismo imali ni poštene vojne sekcije po kojoj bi putovali. Zbog toga smo bili vezani isključivo uz svaki teren na koji smo došli na vodiče s tog područja.Taj detalj izgledao je ovako: U Zelinskòj gori Strok šalje na hrast borca Ljubomira Crnkovića da vidi gdje je Kalnik i da li je to grad ili šuma. On se popne na hrast i odozgo viče: »Druže komandante Kalnik se ne vidi«. Poslije, kada säm se vratio na to područje, tj. kad sam došao u Zagrebački partizanski odred čije je to bilo glavno područje, vidio sam da se iz tog mjesta, odakle smo mi gledali, Kalnik nije ni mogao vidjeti. Mi koji smo ostali živi poslije svega toga možemo danas zahvaliti aktivnom radu Partije i njenim članovima koji su radili na tim terenima, da smo mogli izvršiti sve one naporne zadatke i pokrete koje smo izvršavali na tom području.

[1] Klijet — vila ing. Ivana Barbica, tadanjeg vlasnika paromlina u Zelini, koji je 1944. biran za predsjednika Kotarskog odbora JNOF-a Sv. Ivan Zelina

USTAŠKO-DOMOBRANSKA AKCIJA PROTIV PARTIZANA

Kada se Žumberačka četa odnosno Kalnički partizanski odred u studenom 1942. pojavio na području kotara Novi Marof i Sv. Ivan Zelina, predstojnike ustaške vlasti tih kotareva uhvatila je panika pa su tražili pomoć od ustaških i domobranskih zapovjedništava. U vezi s tim »Velika župa Prigorje« 24. studenoga 1942. obavještava[1] »Glavni ustaški stožer«, »Zapovjedništvo oružničkog krila« i »Zaštitno redarstvo za grad Zagreb« o obavještenju »Kotarske oblasti« Sv. Ivan Zelina koja je primila brzojav od »kotarskog predstojnika« iz Novog Marofa da je 23. studenog 1942. oko 4 sata ujutro, stiglo u selo Draškovec, općina Gornja Rijeka, kotar Novi Marof, 300 partizana a oko podne istog dana još 200. Draškovec se nalazi na samoj granici kotara Novi Marof i Sv. Ivan Zelina. Iz oružničke postaje Sv. Ivan Zelina, koja broji 12 ljudi, upućeno je 6 oružanika u izviđanje prema selu Tomaševec a povodom glasina o pojavi partizana u Draškovcu. Ovaj izvještaj proslijeđen je i »Ministarstvu hrvatskog domobranstva« i »Glavnom ravnateljstvu za javni red i sigurnost« u Zagrebu.

Na temelju spomenutih obavještenja iz neprijateljske dokumentacije vidi se da je »Glavni stožer ministarstva domobranstva« već 23. studenog navečer uputio iz Zagreba u Sv. Ivan Zelinu jedan oružničko-bojni vod, jačine 50 ljudi, sa zadatkom da 24. studenog, u *6* sati ujutro, krene u izviđanje prema selu Draškovec.

U izvještaju »oružničkog poručnika« Jelavića[2] koji je rukovodio ovom akcijom piše da vod, upućen u pravcu sela Hrastje, Komin, Bisag, Draškovec, nije nigdje primijetio partizanski odred. Ispitivani su i seljaci o kretanju partizana i svi su dali isti odgovor, tj. da su 22. i 23. studenog bili partizani u selu Draškovec, ali da ih je bilo ukupno 50. Partizani su stigli u selo Draškovec 22. studenog navečer a napustili ga 23. studenog, oko 17 sati, i otišli u nepoznatom pravcu. Od naoružanja imali su 3 strojne puške. Odjeveni su bili u građanska odijela a samo nekoliko ih je bilo u vojničkim odijelima, dok su svi imali partizanske kape s petokrakom zvijezdom.

Pokreti i akcije Žumberačke čete na putu za Kalnik odnosno akcije Kalničkog partizanskog odreda u centru su pažnje uStaško-domobranskih štabova. Tako »Ministarstvo domobranstva NDH« u dnevnom izvješću broj 337.“ od 3. prosinca 1942. o aktivnosti partizana na Zagrebačkom i Krapinskom području bilježi slijedeće:

»1. XII. 1942. godine partizani su napali rudnik Zajezda (3 km s. z. od Budinščine), radnike su pustili a pogonsku središnjicu su uništili i odnesli 37.258 kuna te veću količinu eksploziva. Osim toga napadnut je i kamenolom Gotalovec (3 km s. z. od Budinščine) a mala skupina pojavila se i u selu Ivanečka željeznica) 4 km j. ist. od Ivanca).

2. XII 1942. skupina od navodno 200 partizana ušla je u 16 sati u Mariju Bistricu gdje se zadržala do 5 sati.

3. XII. 1942. spalila općinsku pismohranu, uzela nešto hrane a potom se povukla u šumarke u sjeveroistočnom smjeru. Iz Novog Marofa, Ludbrega i Križevca upućene su čete za progon ove skupine.«

2. XII 1942. godine ustaška »Velika župa Prigorje[5] izvještava »Ministarstvo hrvatskog, domobranstva — operativni odjel« da su od »Kotarske oblasti«'Sv. Ivan Zelina primili telefonski izvještaj da su se između sela Tomaševec (kotar Sv. Ivan Zelina) i sela Tkalec (kotar Novi Marof) pojavila tri partizana u građanskom odijelu sa jednim časnikom, a ispod odijela su imali oružje.

»Kotarska oblast« Donja Stubica[6] također telefonski izvještava da su na glavnoj cesti kod šume Verbinjevec partizani 1. prosinca 1942. oko 21 sat, pucali iz strojnice na jedan teretni auto njemačke firme »Stuag« kojom prilikom je ubijen vozač i jedan poslovođa t.t. iz Zagreba a ranjeni su jedan muškarac i jedna žena. U spomenutom izvještaju nadalje piše da su u toku noći, 1. na 2. ovog mjeseca, partizani prošli kroz Bisag i Donju Bedenicu i odveli sobom tri čovjeka da im pokazuju put za Mariju Bistricu. Dana 2. studenoga partizani su zadržali u selu Gornje Orešje oko 2 sata seljaka Petra Šaguda, koji je izvijestio da je bilo oko 2000 partizana, sa tri konja natovarena strojnicama i municijom. Partizani su prešli preko sela Prepolno u šumu Zelina put Marije Bistrice. Seljaci govore da je partizana bilo oko 600.

U vezi s ovim pokretima i akcijama partizana Kalničkog partizanskog odreda, »Kotarska oblast« Sv. Ivan Zelina zatražila je i dobila pomoć od 120 domobrana iz Križevaca za obranu mjesta Sv. Ivan Zelina.

8. prosinca 1942. »kotarski predstojnik« Sv. Ivan Zelina javlja[7] »Ministarstvu domobranstva NDH« da je istog dana u 11 sati odred od 125 domobrana napustio Sv. Ivan Zelinu i otišao u Križevce, iako opasnost od partizana još nije prošla, jer je opet primijećena grupa 12 partizana 7. XII 1942. u šumi Vrhi iznad crkve Sv. Nikole u Donjoj Zelini, gdje su zarobili jednog čovjeka. »Kotarski predstojnik« Sv. Ivan Zelina moli ovim dopisom Ministarstvo domobranstva« da kroz stanovito vrijème odredi za čuvanje Sv. Ivan Zeline barem 50 domobrana.

»Kotarski predstojnik« iz Dugog Sela[8] istog dana javlja da se oko Dugog Sela čuje pucnjava sa strane Save i sa strane kotara Sv. Ivan Zelina, tako da izgleda da je Dugo Selo blokirano od partizana.

Po nalogu »Zapovjedništva ustaške vojnice«, na zahtjev »kptarskog redstojnika« Sv. Ivan Zelina i »Velike župe Prigorje«,

5 Zagrebački partizanski odred

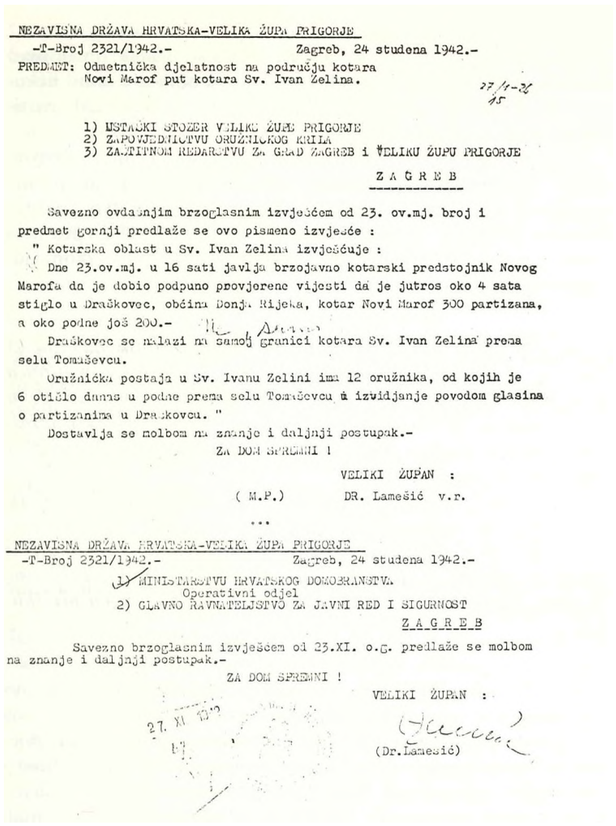

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA-VELIKA ŽUPA PRIGORJE
-T-Broj 2321/1942.- Zagreb, 24 studena 1942.-
PREDMET: Odmetnička djelatnost na području kotara Novi Marof put kotara Sv. Ivan Zelina.

1) USTAŠKI STOŽER VELIKE ŽUPE PRIGORJE
2) ZAPOVJEDNIŠTVU ORUŽNIČKOG KRILA
3) ZAŠTITNOM REDARSTVU ZA GRAD ZAGREB i VELIKU ŽUPU PRIGORJE

Z A G R E B

Savezno ovdašnjim brzoglasnim izvješćem od 23. ov.mj. broj i predmet gornji predlaže se ovo pismeno izvješće :

" Kotarska oblast u Sv. Ivan Zelina izvješćuje :

Dne 23.ov.mj. u 16 sati javlja brzojavno kotarski predstojnik Novog Marofa da je dobio podpuno provjerene vijesti da je jutros oko 4 sata stiglo u Draškovec, obćina Donja Rijeka, kotar Novi Marof 300 partizana, a oko podne još 200.-

Draškovec se nalazi na samoj granici kotara Sv. Ivan Zelina prema selu Tomaševcu.

Oružnička postaja u Sv. Ivanu Zelini ima 12 oružnika, od kojih je 6 otišlo danas u podne prema selu Tomaševcu u izvidjanje povodom glasina o partizanima u Draškovcu. "

Dostavlja se molbom na znanje i daljnji postupak.-

ZA DOM SPREMNI !

VELIKI ŽUPAN :

(M.P.) DR. Lamešić v.r.

...

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA-VELIKA ŽUPA PRIGORJE
-T-Broj 2321/1942.- Zagreb, 24 studena 1942.-

1) MINISTARSTVU HRVATSKOG DOMOBRANSTVA Operativni odjel
2) GLAVNO RAVNATELJSTVO ZA JAVNI RED I SIGURNOST

Z A G R E B

Savezno brzoglasnim izvješćem od 23.XI. o.g. predlaže se molbom na znanje i daljnji postupak.-

ZA DOM SPREMNI !

VELIKI ŽUPAN :

(Dr.Lamešić)

Obavijest ustaške »Velike župe Prigorje« o aktivnosti partizana u kotarevima Novi Marof i Sv. Ivan Zelina.

upućeno je u Sv. Ivan Zelinu 30 a u Kašinu 20 ustaša radi osiguranja tih mjesta od partizana.

Pojava i akcije Žumberačke čete odnosno Kalničkog partizanskog odreda u listopadu, studenom i prosincu 1942. na ovom području snažno su odjeknule i mobilizatorski djelovale na uključivanje omladine i cijelog naroda u narodnooslobodilačku borbu protiv ustaških krvoloka i njemačkih okupatora. Udarne grupe istovremeno vrše sve veću aktivnost na ovom području i onemogućavaju neprijateljske ustaške agente i ustaške funkcionara u njihovoj aktivnosti svuda i na svakom mjestu.

' Vojnoistorijski institut JA Beograd br. reg. 21/1-26, dok. 15.
/ Vojnoistorijski institut JA Beograd br. reg. 27/1-32 — dok. 15.
4 Vojnoistorijski institut JA Beograd br. reg. 3/1-66 — K-16.
! Vojnoistorijski institut JA Beograd br. reg. 3/1-43 — K-16.
‘ Vojnoistorijski institut JA Beograd br. reg 8/1—8 — K-16.
? Vojnoistorijski institut JA Beograd br. reg. 10/1 — 23 — K-16.
' Vojnoistorijski institut JA Beograd br. reg. 10/1 — 22, K-16.

JOVICA MANDIĆ

ŽUMBERAČKA ČETA I NJENE AKCIJE U ZAGORJU

Uvjeti za dizanje naroda na ustanak u sjeverozapadnoj Hrvatskoj 1941. bili su posebno teški, jer su se članovi Partije i SKOJ-a morali boriti, s mnogim teškoćama i političkimzabludama, naročito u Hrvatskom Zagorju i Prigorju. Osim toga, ti su krajevi načičkani raznim manjim i većim garnizonima iz kojih je svakodnevno neprijatelj izlazio i vršio pritisak i propagandu protiv oslobodilačkog pokreta. Neprijatelj je poduzimao i represalije prema onima koji se ne bi odazvali u domobrane i ustaše i protiv onih koji su trebali primiti ili su primili neke ustaške funkcije kod kuće, a nisu ih obavljali. Ustaše su poduzimali masovna strijeljanja onih koji su davali otpor ili suprotno tumačili borbu koju neprijatelj vodi. U prve partizanske grupe i odrede u Hrvatskom Zagorju i Prigorju u početku su stupali uglavnom članovi KPH i SKOJ-a, koji su istovremeno vodili dugotrajnu i upornu borbu za svakog čovjeka na terenu, objašnjavajući značaj NOB i potrebu da se u nju stupa što masovnije i sa što većim brojem dobrovoljaca i simpatizera.

Baš u vezi s tom stalnom akcijom i borbom za ljude koja je bila karakteristična za mnoge naše krajeve i pokrajine — posebno za okolicu Zagreba, KPJ je posvećivala posebnu brigu te je ovamo upućivala mnoge partijske i vojne rukovodioce i grupe boraca iz unutrašnjosti, gdje je ustanak već bio u razvoju — a u pojedinim rajonima doživljavao svoju, kulminaciju jer je na njemu sudjelovao čitav narod. U toj situaciji, po direktivi Glavnog štaba NO partizanskih odreda Hrvatske, štab II operativne zone upućuje početkom studenog 1942. iz Žumberka, odnosno iz Sošica četu od 40 dobrovoljaca, vrlo iskusnih i prekaljenih boraca, za Kalnik preko Hrvatskog zagorja, da se tamo spoji sa jedinicom koja će iz Banije preko Slavonije stići na Kalnik, i da tamo zajedno formiraju Kalnički partizanski odred.

Žumberačka četa dobrovoljaca bila je sastavljena uglavnom od Hrvata iz Zagorja i Prigorja koji su se slučajno u »špici« ustanka našli na terenu Korduna, Banije i Žumberka, tamo prošli različite borbe i stekli ogromno iskustvo u partizanskom načinu ratovanja. Među tim drugovima bilo je i Srba š Korduna, Banije i Like.

Evo kako je izgledala ova žumberačka četa, kakvo je bilo njeno brojno stanje i imena većine drugova koji su tada bili u nju uključeni. Izidor Štrok išao je s ovom četom na Kalnik sa zadatkom da formira Kalnički partizanski odred. Nadalje, u četi su bili: Sime Hudek, Ivo Robić, Nikola Ladešić, Jovica Mandić, Miloš Korač, Stjepan Šelendić, Nikola Kličković, Milkan Kličković, Ljubomir Crnković, Miloš Popović, Branko Petrović (Baja), Pajo Livada, Josip Trzun, Ivan Gradiša (Zec), Filip Goričak, Ivan Karasman, Ivan Mozetić, Ignac Mozetić (braća), Vaso Klipa, Jura Kufrin, Dušan Minić, Bogdan Usorac, Stevo Bekić, Ivan Boltek, Nikola Jandras, Dušan Vujić, Ivan Marković, Ferdo Valencija i Pero Supica. To su uglavnom drugovi koji su mi ostali u sjećanju. Bilo ih je još, ali im se imena nažalost ne sjećam.

Prilikom prijelaza rijeke Save 9- listopada 1942. na liniji mjesta Brdovec, ovoj četi su se pridružili još petorica drugova i to: tri brata Milivoj, Zlatko i Zvonko Rukavina, Žarko Miličević i Stanko Dovžak koji su od tada s četom učestvovali u akcijama po Hrvatskom Zagorju, kasnije i na Kalničkom području, sve do ulaska u sastav Kalničkog partizanskog odreda.

Žumberačka četa na čitavom svom putu od Sošica do Kalnika nije ostala neprimijećena. Neprijatelj je slijedio svaki njen pokret, sve do Kalnika. Četa je prošla kroz mnogo teškoća i neprilika. Rijetki su bili dani da četa nije imala okršaj sa neprijateljem, bilo sa ustašama, domobranima, žandarima ili Nijemcima. Kad smo uvidjeli da nas neprijatelj prati, da smo se »legalizirali« mi smo prihvaćali borbu i napadali neprijatelja u manjim garnizonima i posadama, čistili sela od ustaških i drugih neprijateljskih elemenata. Od akcija što ih je četa izvršila navest ću samo najkarakterističnije. To su ove:

— likvidacija neprijateljske domobranske posada na željezničkoj stanici Ključ, u kojoj je zarobljeno nekoliko neprijateljskih vojnika,

— paljenje željezničke stanice u Đurmancu,

— napad na neprijateljsku žandarsko-domobransku posadu u Varaždinskom Ivancu, u kojem je ubijeno četvero žandara,

— borbe sa žandarima oko Marije Bistrice,

— napad na domobransku posadu u rudniku Ladanje kraj Varaždina, u kojem je zarobljeno 17 domobrana sa oružjem,

— zaustavljanje redovnog vlaka Zagreb — Varaždin u kojem smo uhvatili nekoliko ustaša koji su pratili vlak, kod Tužnog Cerja. Tom se prilikom cijela četa smjestila u vlak i vozila do predgrađa Varaždina gdje je izišla iz vlaka. Potom smo vlak zapalili i tako zapaljen poslali u Varaždin.

Naš je cilj bio da zapaljeni vlak prođe kroz Varaždin i tako zapaljen da se surva u Dravu, jer smo znali da je srušen most na Dravi. Međutim, vlak je naletio na vagone na željezničkoj stanici Varaždin koje su već ranije djelomično bili uništili partizani i zaustavio se. Sa nama se tada u akciji nalazio sekretar OK Varaždin drug **Stjepan Ivić — Mali** koji se još u Tužnom Cerju dobrovoljno javio za ložača lokomotive natrpavši je punu ugljenom, dok je drug **Ivan Gradiša — Zec** koji se nešto razumio u poslove strojovođe, dao mašini punu paru. Kako je do Varaždina bilo još nekoliko manjih stanica, željezničari su pokušali vlak zaustaviti mašući zastavicama pošto je išao brzinom većom od dozvoljene. No kako na vlaku nije bilo strojovođe željezničari su zaprepašteno gledali kako vlak prolazi a nigdje se ne zaustavlja. Vlak je kao goruća baklja dojurio u Varaždin. U garnizonu je među ustašama i domobranima nastalo iznenađenje i uzbuna dok su građani Varaždina šaputali da su partizani stigli u Varaždin. U času uzbune u čitavom gradu nestalo je svjetla, a i na čitavom varaždinskom okrugu. Informaciju o efektu te akcije na neprijatelja i na građanstvo dobili smo od naših obavještajaca i simpatizera iz Varaždina. Prema tim podacima neprijateljske su jedinice bile obezglavljene jer su mislili da partizani opkoljavaju Varaždin. Građani su oduševljeno komentirali ovu akciju partizana.

Na svom putu prema Kalniku, vodeći borbe i krstareći po Zagorju, naša četa je došla do rijeke Sutle, gdje je bila granica Slovenije i Hrvatske, odnosno tada granica »Njemačkog Reicha«. Uspjela je prijeći granicu i osloboditi iz ropstva nekoliko sovjetskih oficira koji su se tamo nalazili kod jednog seljaka na radu. Ova akcija izvedena je uspješno zahvaljujući političkim radnicima tog rajona Hrvatskog zagorja i Slovenije. Spašene sovjetske oficire doveli smo žive i zdrave na Kalnik a iz Kalnika sa pratnjom poslali u Glavni štab Hrvatske.

Poslije toliko neugodnih i teških dana naša se četa konačno uspjela spojiti s Banijskom i Slavonskom četom. Službeno smo tada ušli u sastav Kalničkog partizanskog odreda. Drug **Izidor Štrok** postao je komandant tog odreda a **Jože Horvat,** koji je došao sa Banovcima, postao je politički komesar odreda. Kretanje Žumberačke čete od Save do Kalnika imalo je veliki politički i mobilizatorski značaj za rasplamsavanje, dizanje i širenje ustanka ne samo u Zagorju i Prigorju već i u čitavoj sjevernoj Hrvatskoj. Na cijelom ovom našem pohodu na Kalnik imali smo samo jednog poginulog druga, dok smo mi zarobili trideset neprijateljskih vojnika i dobar dio ratne opreme koja nam je na momente predstavljala teret.

Evo nekoliko autentičnih neprijateljskih izvještaja, i to onog neprijatelja koji nas je pratio:

»Dana 13- X primijećeno je oko 30 do 40 odmetnika kod mjesta Galekovići sjeverno od Gornje Bistre za 4 kilometra. Sukobili su se ustaše i oružnici ali uslijed nastale noći odmetnici su nestali. Ova se skupina kako smo saznali nastoji prebaciti u kalnićke šume.« -

»Dana 16. X viđeno je oko 100 odmetnika između Gornjeg i Donjeg Orešja (Sjeverno od Sv. Ivan Zeline) koji se kreću u pravcu Komina.«

»Dana 20. X veća skupina odmetnika neustanovljenog brojnog stanja nalazila se preko čitavog dana u selu Obrežu, 14 km sjeveroistočno od grada Križevca gdje su postavili svoja osiguranja i naložili da se po kućama sprema objed svaka kuća za 5 do 6 ljudi i nakon toga su se povukli u pravcu kalničkog gorja.« JS broj 1630 taj od 29- X 1942. god.«

Boravak u selu Obrež kod Križevaca doživjeli smo nesvakidašnje. U prvom redu seljaci nikako da povjeruju da smo partizani. Oni su bili uvjereni da smo presvučeni ustaše, ali da se s njima šalimo. Međutim kad nas je negdje u popodnevnim časovima napala jedna neprijateljska jedinica koja je - došla na odmor s istočnog fronta u Stubicu a otuda u Križevce, mi smo izvršili juriš na njih, zarobili 7 neprijateljskih vojnika — legionara i nešto ratne opreme i vratili se u isto selo. Ali sada već seljaka nije bilo kod kuće, svi su se razbježali. Mi smo tada sa patrolama ponovno sakupili seljake i održali miting i podrobnije upoznali seljake tko smo i za koga se borimo. Prikazali smo im i one legionare koji su dobrovoljno prišli neprijatelju i tukli se za Hitlera.

Zarobljenike smo svukli do gaća i poslali kućama. Nama se tada iz istog sela priključio jedan omladinac. Od tada smo u tom selu zadobili simpatije i uvijek smo bili rado viđeni, kad god smo kasnije došli.

Zandarmerijske stanice na čitavom ovome rajonu navodile su bez provjeravanja velike cifre o partizanskim jedinicama, kako bi svoje glavešine natjerali da poduzimaju akcije čišćenja čitavog terena. Pri tome je interesantno zapažanje neprijatelja koji u svom prvom »izvješću« kaže da nas je oko 40, a u drugom oko 100, dok u trećem, broja ne navode.

Iz ovog proizlazi da kad smo bili bliže neprijatelju i njegovim garnizonima, da smo u njegovim očima bili sve strašniji i brojniji. Pojavom i kretanjem Žumberačke čete po Zagorju, Prigorju i Kalniku kod neprijatelja zavladala je panika i strah i svake noći očekivali su naš napad.

GODINA 1943

POLITIČKA SITUACIJA U ZAGREBAČKOM OKRUGU U PRVOJ POLOVICI 1943.

Početak 1943. narod zagrebačkog okruga dočekuje punom aktivnošću velikog broja partijskih i skojevskih organizacija na okupljanju naroda u Narodnooslobodilački front, za daljnje jačanje i omasovljenje narodnooslobodilačkog pokreta.

Narodnooslobodilački odbori, osnovani u velikom broju sela i općina zagrebačkog okruga, negiraju i ono malo formalne ustaške vlasti u tadanjim kotarskim centrima okruga Zagreb, Sv. Ivanu Zelini, Dugom Selu i Donjoj Stubici, jer narod u selima više ne priznaje ustašku vlast.

Ovakvom aktivnošću hrvatski narod iz neposredne okolice Zagreba izražava svoje antifašističko, antiokupatorsko i antiustaško raspoloženje i uključuje se u redove Narodnooslobodilačke fronte. U svojoj aktivnosti i borbi za oslobođenje narod nije sam, jer tada već ponovno ima svoje oružane jedinice, partizanske udarne grupe koje napadaju neprijateljske straže i patrole, miniraju objekte koji koriste okupatoru, kidaju telefonske linije, miniraju željezničke pruge, svlače i razoružavaju neprijateljske vojnike, vrše dobrovoljnu mobilizaciju omladinaca za NOV, itd. To su: Puščanska partizanska udarna grupa, Vrapčanska partizanska udarna grupa, Gornjostubička partizanska udarna grupa, Jakovljanska partizanska udarna grupa, Prigorska partizanska udarna grupa, Bistričko-podgorska partizanska udarna grupa, Dugoselska partizanska udarna grupa i niz manjih skojevskih udarnih grupa koje djeluju u selima, i koje, sa Kalničkim partizanskim odredom, u to vrijeme predstavljaju glavnu udarnu snagu narodnooslobodilačkog pokreta u zagrebačkom okrugu.

Unatoč uspješnom razvoju narodnooslobodilačkog pokreta u zagrebačkom okrugu viši politički forumi smatraju da ima dosta slabosti u radu na omasovljenju pokreta. Tako u jednom pismu Povjerenstva CK KPH za sjevernu Hrvatsku[1] Okružnom komitetu Partije za okrug Zagreb, koje je pisano 13. ožujka 1943, sa potpisom druga Marka[2], nalazi se kritika upućena Okružnom komitetu Zagreb. Tu piše da njihov rad u cijelosti ne zadovoljava jer djeluju preusko i nemasovno; da formiraju narodnooslobodilačke odbore koje narod ne voli, jer se u njih biraju ljudi koji sektaše i koji nemaju dovoljno ugleda u narodu. U daljnjem tekstu istog pisma kritizira se Okružni komitet zato što još nije uspio ponovno organizirati kotarski komitet KPH za Donju Stubicu, te zbog neodržavanja veze sa Povjerenstvom CK KPH za sjevernu Hrvatsku — jer se svojim izvještajima ne javljaju već dva mjeseca.

U nastavku pisma odobrava se Okružnom komitetu da može druga Gupca[3] primiti za člana OK-a, ali da na njegovo mjesto trebaju pronaći drugog kurira koji će stalno saobraćati sa Povjerenstvom, odnosno CK“ i OK[5].

Okružni komitet KPH Zagreb u svojem izvještaju od 6. svibnja 1943.[6] javlja Centralnom komitetu KP Hrvatske, odnosno Povjerenstvu za sjevernu Hrvatsku o političkoj situaciji u Zagrebačkom okrugu u mjesecu travnju 1943. U izvještaju između ostalog, piše da se u okolici Zagreba sve više osjeća djelovanje haesesovačkih agenata najviše dra Pernara. U općini Brdovečko Prigorje Pernar je u razgovoru sa seljacima rekao: »Da nije partizana, u zemlji bi bio mir«. On je pod konac travnja putovao po Zagorju i posjetio trgovce — Gregorića u Bedekovčini, Jandrovića u Poznanovcu i Čehulića u Maću, seljaka Tomljenovića iz Ivanca, Zdravka Berkovića, trgovca iz Varaždina, Nikolu Anića, hotelijera u Varaždinu, ustašu Rukljača, tvorničara u Poznanovcu i Dra Nikulića, liječnika u Varaždinu. On je u razgovoru s tim ljudima izbacio parolu: »Badava je prolijevati krv po šumama, treba čuvati glave i krov nad glavom, veliki će odlučiti«. U kotaru Sv. Ivan Zelina, naročito su aktivni narodni poslanik Papa i njegov zamjenik Meglaj. Navodno su dijelili neki novi letak HSS-a. U dugoselskom kotaru HSS-ovci su sve aktivniji, ali uspjeha nemaju jer nailaze na ljude koji su obuhvaćeni na liniji narodnooslobodilačke borbe. Haesesovački agenti, među njima i senator Malčić, interesiraju se za sastanke NOO-a. Malčić kaže da će ljudi koji odlaze na takve sastanke stradati. U daljnjem tekstu izvještaja stoji da su ustaše u Brdovcu održali skupštinu, i to tako da su u nedjelju dočekali ljude kada su izlazili iz crkve te ih zadržali na skupštini. Za one koji nisu htjeli ostati javno su izjavili da su to — crveni. Na toj su skupštini pripremali ljude za mobilizaciju. U nastavku izvještaja piše da je protiv Mačekovih agenata Okružni komitet poduzeo određene mjere. Tamo gdje su uzeli više maha treba pojačati našu usmenu i pismenu propagandu radi raskrinkavanja tih reakcionara i reakcionarnog vodstva HSS-a a narodu treba navoditi konkretne primjere saradnje reakcionarnog vodstva HSS-a i ustaša. Istovremeno treba pojačati popularizaciju Komunističke partije, AVNOJ-a i NOB-e. Istim izvještajem Okružni Komitet javlja o ustaškom teroru u kotaru Zagreb gdje je neki ustaša u lokalu ubio jednog našeg druga a drugoga je žandar uhapsio na šumskoj cesti. U općini Brdovečko Prigorje formiran je općinski komitet od 4 člana; u kotaru Stubica ubijen je jedan član aktivan u SKOJ-u. Ustaše su na nj pucali a da mu nisu vikali stoj ili ga pitali za legitimaciju. Kad su ustaše na nj otvorili vatru on je odmah počeo na njih pucati iz pištolja — u borbi je teško ranjen a zatim se sam ubio[7]. U Kotaru Dugo Selo, formiran je Općinski komitet Dugo Selo.

Okružni komitet predlaže Povjerenstvu da u OK kooptira druga Gupca, i to za člana biroa, a dobio bi sektor rada od druga Suce[8] koji je bio član Plenuma.

U izvještaju je konstatirano da je Partija premalo pažnje posvetila SKOJ-u. Poduzete su stoga mjere da se SKOJ-u pruži puna pomoć, a svi drugovi u partijskim jedinicama i komitetima dobili su konkretne zadatke i upute kako treba raditi, kako pomoći SKOJ-u i omladinu masovno okupiti u USAOH. Izvještaj konstatira da inicijativni odbor žena još nije formiran ali će se formirati polovinom svibnja 1943.

U vezi s radom u vojsci konstatira se da su u više mjesta došli domobrani, da su posvuda pojačane straže i da je uspostavljena veia — sa jednom domobranskom jedinicom. Radi pojačanja rada među neprijateljskom vojskom izvršena je promjena zaduženja sa drugom koji se na tom zadatku bolje snalazi.

U tehnici Okružnog komiteta KPH Zagreb u tom je periodu umnoženo 150 komada lista »Proleter«, II glava historije SKPB u 150 komada, u 4000 primjeraka letak »Hrvatski narode«, od 18. III 1943, sa potpisom Glavni štab NOV i POH i Inicijativni odbor ZAVNOH-a. Na kraju izvještaja o partizanskim akcijama u okrugu Zagreb piše:

»U Kotaru Sv. Ivan Zelina izvršena je akcija po Kalničkim partizanima i to na sresko načelstvo, ustaški logor, kancelariju njemačkog poduzeća »Stuag«, nutarnju i vanjsku općinu, žandarmerijsku stanicu i poštu. Akcija je u svim navedenim mjestima uspjela, a politički među pučanstvom u mjestu i okolici odlično odjeknula.

U Kotaru Stubica je rastrgana telefonska mreža na cesti Sesvete — Marija Bistrica. U Zagrebačkom kotaru su svučena dva domobrana, ubijena dva zloglasna ustaša, napadnut magazin sa municijom, gdje je ranjeno pet domobrana i prekinut je električni vod Karlovac — Zagreb. U Kotaru Dugo Selo je svučeno preko 30 domobrana i jedan oficir iz Zagreba koji je bio u posjetu kod svojeg prijatelja. U dvije općine zapaljen je arhiv, a među arhivom popis konja koji su trebali biti oduzeti seljacima za Pavelićevu vojsku. Sve navedene akcije od naroda su odlično primljene.«

22. svibnja 1943. Povjerenstvo Centralnog komiteta KP[9] za sjevernu Hrvatsku odgovara na ovaj izvještaj Okružnom komitetu Zagreb i ocjenjuje da je siromašan te da idući izvještaji rno-

raju biti potpuniji, Povjerenstvo traži da se u izvještaju konkretno navede što naše organizacije rade među masama, i kakvi su im rezultati rada: koliko su pojedini odbori mobilizirali ljudi u partizane, koliko su žene sakupile za partizane, koliko je omladina izvršila akcija i koje su se organizacije istakle. Nadalje traži, da se u svim izvještajima navodi brojno stanje obuhvaćenih ljudi u naše organizacije i koliko je ljudi mobilizirano u partizane; ubijstvo omladinca u stubičkom kotaru treba isticati u našoj agitaciji i narodu prikazati zvjerske metode ustaškog ološa; u pogledu akcije na dalekovod Karlovac — Zagreb primjećuju da je srušen samo jedan stup a da vod nije prekinut. U nastavku odgovora, Povjerenstvo daje odobrenje da se druga Gupca može uzeti u Okružni komitet; nadalje obavještavaju o drugu **Božidaru Petolasu — Toniju** — znaju da je prije 4 — 5 mjeseci otišao u partizane; u pogledu pohvatane pljačkaške bande Povjerenstvo Okružnom komitetu sugerira da o tome izda saopćenje.

Povjerenstvo obavještava Okružni komitet Zagreb da je iz pouzdanih izvora obaviješteno da će Nijemci potpuno preuzeti vlast u NDH i da su već u tu svrhu štampani plakati koji se drže u tajnosti. U tim plakatima stoji da vlast u NDH vrši njemačka oružana sila i da odredbe što ih je ona izdala imaju prednost nad svim drugim pravom, da će se smrću bez sudskog procesa, kazniti oni koji makar i savjetom podupiru neprijatelje njemačke oružane sile i oni koji sustežu žetvene proizvode i koji deru i oštećuju proglase.

Povjerenstvo u vezi sa iznesenim, obavještava Okružni komitet da će se teror nad narodom pojačati i da na to treba pripremiti sve naše organizacije i narod. Narodu treba objasniti — piše nadalje u ovom odgovoru — da će uskoro nestati i ona sjenka od samostalnosti Hrvata te da ih čeka isto klanje kao i srpski närod. Prilikom objašnjavanja narodu treba isticati primjere iz garešničkog i bjelovarskog kotara gdje Nijemci već otvoreno ubijaju mirno hrvatsko pučanstvo i pale hrvatska sela. Narod treba pozivati na još žešći otpor, jer su ovo posljednji trzaji okupatora; u propagandnoj aktivnosti treba pojačati raskrinkavanje ustaša i vodstva HSS-a kao pomagača njemačkog okupatora; na kraju pisma Povjerenstvo upozorava da treba pojačati budnost u partijskom radu i u pogledu kretanja po terenu. Ubijstvo omladinca u stubičkom kotaru govori da se i na našem sektoru primjenjuju sve oštrije i najbezobzirnije gestapovske metode.

[1] Originalno pismo u Institutu za historiju radničkog pokreta u Zagrebu, Arhiv CK KPH

[1] Marko Belinić

* Milan Kuren-Gubec

* Centralni komitet KP Hrvatske

’ Okružni komitet KPH za okrug Zagreb

‘ Originalni izvještaj u Institutu za historiju radničkog pokreta u Zagrebu, Arhiv CK KPH.

[7] Radovan Klišković-Stevo, poginuo u selu Stubički Hum, travnja 1943.

* vjerojatno Marko Milatović

’ Original u Institutu za historiju radničkog pokreta u Zagrebu, Arhiv CK KPH i OK KPH Zagreb.

PARTIJSKO SAVJETOVANJE KOTARA DONJA STUBICA

U prvoj polovini 1943. Kotarski komitet KPH Donja Stubica organizirao je u selu Igrišće, u mjesnoj školi, partijsko savjetovanje svih članova KP sa područja toga kotara. Cilj savjetovanja bio je da se razmotri politička situacija na kotaru, aktivnost na razvoju NOP-a, aktivnost JNOF-a i narodnooslobodilačkih odbora i djelovanje neprijatelja. Savjetovanju je prisustvovalo 30 članova KP a njime je rukovodio drug **Vlado[1],** sekretar Okružnog komiteta KPH Zagreb.

' Vlado Prišlin, sekretar OK KPH Zagreb

MILAN KUREN GUBEC

OSNIVANJE I ZADACI UDARNIH GRUPA

Neprekidnom aktivnošću članova Partije i SKOJ-a na razvoju NOB-e u tadašnjim kotarevima Donja Stubica, Sv. Ivan Zelina, Zagreb i Dugo Selo, sazrijevala je potreba za osnivanjem novih borbenih jedinica na ovom području. Okružni komitet Partije za okrug Zagreb vršio je u tom cilju dugoročne pripreme sa omladincima, i to još od početka 1943. Poučeni iskustvom nestale čete »Matija Gubec«, nismo odmah formirali veće jedinice, već smo pristupili formiranju malih, borbenih udarnih grupa. Važnost udarnih grupa bila je prvenstveno u tome, što su one morale biti vojna udarna snaga i podrška političkim akcijama partijskih i skojevskih organizacija i njenih radnika na tom području. Služile su i za hvatanje ustaških funkcionera i doušnika i za njihovu likvidaciju. Bez toga bi politički rad bio nemoguć, jer su ustaše i njihovi agenti hvatali naše političke radnike i ubijali ih na licu mjesta, gdje bi ih zatekli. Poseban zadatak udarnih partizanskih grupa bio je hvatanje i likvidiranje pljačkaša koji su se, u ime partizana, pojavljivali u prigorskim i zagorskim selima. Ustaše su naime širili parole da su partizani četnici i pljačkaši. Spomenute pljačkaške grupe organizirali su, međutim ustaše. One su pljačkale i ubijale nevine seljake u naše ime a u to vrijeme cijelom narodu još nije bilo jasno što su to partizani. Mi smo radi toga te pljačkaše morali javno suditi, kako bi se narod uvjerio da partizani upravo proganjaju pljačkaše kao neprijatelje naroda i njegove imovine a da su ciljevi narodnooslobodilačke borbe oslobođenje zemlje i novi društveni poredak za što se partizani bore. Zbog toga smo vršili mobilizaciju domaćih sinova, omladinaca, i uključivali ih u partizanske borbene udarne grupe, kako bi narod vidio da su to sve domaći ljudi koji se bore protiv ustaškog i okupatorskog terora, klanja i ubijanja, za slobodu svojeg naroda i cijele zemlje. Time smo jako podigli moral naroda i njegovo povjerenje u narodnooslobodilačku borbu i Komunističku partiju. To je povjerenje još više u narodu poraslo nakon likvidacije grupe pljačkaša u prigorskom selu Cerje. — Naime, na području prigorskih sela, a naročito u Cerju, pljačkaši su bili vrlo aktivni. Tu su opljačkali lugarevu djecu, jednu trafiku i župni glvor. Prilikom javnog suđenja toj grupi pljačkaša, pred čitavim narodom sela Cerja, pozvali smo i mjesnog župnika Janeša da se i on uvjeri da partizani nisu pljačkaši. Tom prigodom ja sam održao narodu prigodni govor o ciljevima NOB-e.

Od prvih udarnih grupa na terenu Prigorja i zagrebačkog okruga formirana je »Prigorska udarna grupa« ili — kako smo je najčešće zvali — »Moserova udarna grupa«, jer je njen komandir bio drug **Josip Bene — Moser.** Njega je na tu dužnost postavio Okružni komitet KPH Zagreb, a ja sam proveo taj zaključak komiteta. Sjećam se da je upravo Moserova udarna grupa pohvatala i likvidirala pljačkaše u selu Cerje, početkom 1943. godine.

Zbog sve većeg rasplamsavanja narodnooslobodilačke borbe u zagrebačkom okrugu i danonoćnih aktivnosti partizanskih udarnih grupa, ustaše postavljaju svoja jaka uporišta u Gornjoj Stubici u Gupčevom domu, u Sv. Ivanu Zelini, u Mariji Bistrici, Sesvetama, Dugom Selu i drugim manjim mjestima ovog područja. Iz njih su pokušali držati pod kontrolom, sva sela i mjesta, kako bi onemogućili bilo kakav politički rad i vojne akcije partizana.

U takvoj situaciji, naše partizanske udarne grupe i kasnije čete, imale su zadaću da svakodnevno nanose iznenadne udarce ustašama, žandarima, domobranima i Nijemcima, da ih uznemiravaju i napadaju u selima kuda ulaze sa patrolama ili manjim jedinicama.

Sjećam se da smo mi tada — radi prihvata velikog broja dobrovoljaca koji su dolazili iz Zagreba — osnovali relejne stanice.

Osim prihvaćanja one su pridošlim drugovima osiguravale i nesmetano prebacivanje — sa svojim vezama i vodičima — u .veće operativne jedinice Moslavine, Kalnika, Slavonije, Banije, Korduna i Like. Relejne stanice imale su kao poseban zadatak i to, da održavaju stalnu vezu između Okružnog komiteta KPH Zagreb i Mjesnog komiteta KPH Zagreb, koji je bio u direktnoj vezi sa Centralnim komitetom Hrvatske i Povjerenstvom za sjevernu Hrvatsku.

ĐURO BAN MILE

UDARNA GRUPA DUGO SELO

U studenom 1942. godine područje kotara Dugo Selo prešlo je iz sastava Okružnog komiteta KPH Čazma u' sastav Okružnog komiteta KPH Zagreb. Do toga vremena Okružni komitet Zagreb obuhvaćao je kotareve Samobor, Velika Gorica, Stubica, Zagreb i Sv. Ivan Zelina.

Zbog potrebe snažnijeg razvoja i rasplamsavanja ustanka u sjeverozapadnoj Hrvatskoj formirani su u to vrijeme novi Okružni komiteti Partije za Pokuplje i Krapinu. Oni su također imali zadatak da razvijaju i jačaju mobilizaciju boraca za NOV i formiraju organe nove narodne vlasti.

U ovim krajevima narodnooslobodilački pokret se relativno brzo razvijao te su na inicijativu partijskog članstva i omladinskih organizacija, započele akcije koje je danonoćno vršila omladina. To su bile: svlačenje i razoružavanje neprijateljskih vojnika — domobrana, ustaša, Nijemaca i žandara i hvatanje ustaških agenata. Politička situacija nametala nam je da se akcije omladinskih udarnih grupa svakodnevno odvijaju, pa je postepeno njihov razvoj ušao u takav stadij da sa "njima nije bilo moguće rukovoditi iz kotarskih ili okružnog komiteta.

Udarne grupe su osnovane na osnovu odluka kotarskih komiteta Stubica, Zagreb, Sv. Ivan Zelina i Dugo Selo, te na osnovu odluke Okružnog komiteta. Kako su udarne grupe svakim danom vršile sve više akcija, a istovremeno se brojčano povećavale, bilo ih je potrebno staviti pod jedno vojno rukovodstvo.

Sjećam se da je udarna grupa Dugo Selo formirana u ožujku 1943., u selu Novaki kod **Mirka Košković — Kuma.** U nju je ušla omladina Dugog Sela, Opatinca, Ježeva i Preseke. Komandir te prve udarne grupe bio je **Jože Pavlić — Boris.**

Dugoselska udarna grupa nije samo vršila akcije nego je i politički djelovala među narodom cijelog kotara Dugo Selo. Iako se još u to vrijeme nigdje nije pojavljivala danju, njena se prisutnost svugdje osjećala. Svi su ljudi znali da postoji jedna organizirana i dobro rukovođena partizanska udarna grupa koja djeluje i vrši akcije na neprijateljske vojnike, njegove ustanove i agente koji su se ubacivali na ovaj teren radi onemogućavanja širenja NOP-a i hapšenja naših političkih radnika, ali ona je neprijatelju bila nevidljiva i nedohvatljiva.

Treba napomenuti da otkako je ova udarna grupa počela djelovati na području kotara Dugo Selo da je bilo mnogo manje ubacivanja neprijateljskih špijuna na ovaj sektor. Isto tako smanjena je i aktivnost žandarskih patrola koje su ranije češće dolazile i proganjale političke radnike.

Udarna grupa Dugo Selo na prvom formiranju kod **Kuma** u Oborovskim Novakima brojila je 12 ljudi. Nakon nekoliko dana pridošao je još izvjestan broj omladinaca iz Ježeva, pa se ona povećala na 18 — 20 ljudi. Na tom broju ostala je dosta dugo.

Ova udarna grupa izvršila je niz akcija ali je najznačajnija bila ona uoči 1. svibnja 1943., kada su spaljene Općine Oborovo, Posavski Bregi i Brckovljan. Likvidaciju općinske ustaške vlasti nije izvršila samo udarna grupa već su tu bile uključene i omladinske i skojevske organizacije te drugi aktivisti ovih mjesta. Sjećam se da su u tim akcijama sudjelovali drugovi **Sović, Tomić, Mika Puriš** i drugi, čijih se imena više ne sjećam.

Našoj udarnoj grupi prijetila je više puta opasnost od strane neprijateljskih ustaških jedinica. Sjećam se da se jednom spremala velika ofenziva na područje gdje je djelovala udarna grupa, pa smo raspravljali kako da grupu sklonimo preko Save u Bukovje, dok ofanziva prođe. Međutim do toga ipak nije došlo jer se neprijatelj nije kretao u onom pravcu gdje je grupa boravila.

Drug **Jože Juraković** bio je član Okružnog komiteta Zagreb, stalno se kretao sa udarnom grupom i za nju pripremao uvijek nove akcije. Sjećam se da smo ga više puta kritizirali zbog toga što se kao član OK izlaže u tim akcijama a zadatak je bio da čuvamo partijski kadar koliko god je to više moguće. Drug **Juraković** između ostalih akcija planirao je i onu na državno poljoprivredno dobro Božjakovina. U pripremama za tu akciju svi smo učestvovali i razmišljali kako da udarnu grupu prebacimo neopaženo do Božjakovine. Odlučismo da zaustavimo autobus koji je saobraćao na relaciji Dubrovčak — Zagreb i da je prebacimo njime. Autobus smo zaustavili u Trebovcu, gdje smo iskrcali sve putnike a ukrcali partizansku udarnu grupu, na čelu sa **Jožom Jurakovićem.** Kad je grupa stigla u Božjakovinu tamošnji namještenici mislili su da je došla neka ustaška delegacija, pa su je počeli pozdravljati fašističkim pozdravom, tj. ispruženom rukom. Na to su partizani stavili na glavu partizanske kape i tada su svi počeli pozdravljati sa partizanskim pozdravom, tj. stisnutom pesnicom.

Sjećam se da su se kasnije ovoj udarnoj grupi priključili i omladinci iz Jalševca i Dolanca, tako da je grupa još više ojačala i postala prava vojnička jedinica.

25. srpnja 1943. održan je u Oborovu veliki miting prigodom nekog crkvenog praznika — proštenja. Toga dana udarna grupa prvi puta se javno, po danu, pojavila među narodom Oborova i okolnih sela. Grupa je toga dana javno defilirala pa su cijelo Oborovo i Posavina prvi puta vidjeli partizansku vojsku. Komesar ove udarne grupe bio je drug **Mijo Domiter — Zima.** Bio je neobično hrabar i aktivan* borac.

Ostala mi je u sjećanju još jedna akcija Dugoselske udarne grupe. To je bilo u ono vrijeme kada se štab II operativne zone premještao iz Žumberka na Kalnik, na čelu sa **Markom Belinićem.** Istoga dana iskrcale su se savezničke snage na Siciliju. Naša udarna grupa sačekala je u zasjedi na cesti između Rugvice i Oborovskih Novaka jednu grupu žandara, te u napadu zarobila 6 žandara, razoružala ih, svukla i pustila kući. Ta akcija udarne grupe imala je snažan politički odjek u cijeloj Posavini. Zbog toga je narod ovu udarnu grupu hranio, obuvao i oblačio kao svoju vojsku. Narod je grupi davao informacije o kretanju neprijateljskih jedinica koje su je željele iznenaditi i uništiti i zbog toga, narod ju je čuvao kao dio sebe. Upravo to je bilo najvrednije u našem narodnooslobodilačkom pokretu.

Koncem srpnja- 1943. udarna grupa već broji oko 30 do 40 ljudi jer su u nju pristigli Ivanjorečani, a dolazili su i borci iz ostalih dijelova Posavine pa je u kolovozu 1943. prerasla u Posavsku četu. Razvojem i prerastanjem Dugoselske udarne grupe u Posavsku četu, rastu i naoružavaju se udarne grupe i na drugim područjima zagrebačkog okruga tj. na zagrebačkom, stubičkom, Sv. Ivan Zelinskom kotaru. Stoga smo u Okružnom komitetu KPH Zagreb došli do zaključka da je kotarskim komitetima nemoguće dalje rukovoditi svim udarnim grupama jer su one toliko brojčano narasle i bile naoružane kao prave vojne jedinice i da je potrebno otpočeti osnivanjem jedne veće vojne jedinice. Time smo u Okružnom komitetu odlučili da se vrše pripreme za osnivanje Zagrebačkog partizanskog odreda u kojeg trebaju ući sve partizanske udarne grupe i čete sa područja okruga Zagreb. O toj odluci komiteta obavješteno je Povjerenstvo CK KPH za sjevernu Hrvatsku i štab II operativne zone.

Sjećam se da smo se koncem srpnja sastali u selu Ivanja Reka **Ivan Skubić — Posavec** i ja sa drugom **Josipom Hrnčevićem — Stevom** i otuda krenuli oko 10 sati prije podne preko željezničke pruge i ceste Zagreb — Dugo Selo na Sesvetska Sela te preko Sašinovca na Jesenovec kod našeg druga **Đure Kurmana** gdje smo se sastali sa drugom **Stipom Ugarkovićem.** Tu smo održali nas četvorica sastanak na kojem je dogovoreno da Povjerenstvo za sjevernu Hrvatsku sazove partijsko savjetovanje za Zagrebački, Krapinski i Varaždinski okrug, te da se isto održi u Posavini a ja sam dobio zaduženje da pronađem najpogodnije mjesto za održavanje savjetovanja. Zbog toga sam već istog dana oko 13 sati krenuo iz Jesenovca za Posavinu a vozio me je jedan seljak sa kolima preko sela Cerje na Sesvetski Kraljevec gdje smo prošli željezničku prugu i cestu. Ja sam dalje nastavio put pješice do naše veze tj. druga **Hader Đure — Veselog** i tamo uzeo od njega bicikl sa kojim sam se prevezao do sela Prečno gdje smo predvidjeli da bi se moglo savjetovanje održati. U Prečnom smo izabrali kao najpogodniju kuću našeg simpatizera **Kolar Josipa** gdje se održalo savjetovanje. Savjetovanju su prisustvovali članovi Okružnog komiteta KPH Zagreb i Okružnog komiteta KPH Krapina. Sjećam se da su savjetovanjem rukovodili drugovi **Josip Hrnčević — Stevo, Stipe Ugarković,** i drugarica **Lepa Perović — Zina.** Drug **Hrnčević** je na savjetovanju iznio opću političku situaciju, svjetsku i unutarnju. Savjetovanje je trajalo dva dana a cilj mu je bio da se učvrste i ojačaju okružni i kotarski komiteti Partije, općinski i kotarski narodnooslobodilački odbori, i da se izvrše pripreme za izbornu konferenciju za izbor Okružnog narodnooslobodilačkog odbora za okrug Zagreb. Također je zaključeno da se pojača mobilizacija svih sposobnih za Narodnooslobodilačku vojsku te da se otpočne sa pripremania za osnivanje Zagrebačkog partizanskog odreda, obzirom da su partizanske udarne grupe brojčano narasle na veličinu četa.

IVO POTURICA

JAKOVLJANSKA PARTIZANSKA UDARNA GRUPA

Jakovljanska partizanska udarna grupa formirana je koncem ožujka 1943. u Jakovlju, u klijeti **Martina Breka — Starog,** koji je tada bio član Kotarskog komiteta KPH Stubica.

Udarna grupa formirana je po direktivi Kotarskog komiteta KPH Stubica. Od strane ovog komiteta formiranju su prisustvovali drugovi **Vid Fijan — Nacek,** član KK Stubica i **Martin Breko,** član KK Stubica. Napominjem da je **Vid Fijan — Nacek** u to vrijeme bio sekretar mjesne partijske ćelije u Jakovlju.

Pripreme za formiranje udarne grupe tekle su tako da sam ja — kao jedini član Partije od omladinaca koji su bili predviđeni da uđu u udarnu grupu — dobio zdatak da sa svakim od predviđenih omladinaca razgovaram i pripremam ih za ulazak u grupu, iako su neki od tih drugova već ranije sudjelovali u akcijama prenoseći propagandni materijal, služeći kao vodiči i izvršavajući druge zadatke za NOP.

Kao što sam rekao, ja sam od druga **Vida Fijana — Naceka** dobio zadatak da pozovem omladince koji su trebali ući u udarnu grupu, na sastanak, radi konačnog dogovora za početak akcija. Na spomenutom sastanku u udarnu grupu ušli su slijedeći drugovi: **Rudolf Masnjak, Franjo Poturica — Buncek, Franjo Poturica** ml., sin Blaža, **Stjepan Fijan,** sin Alojza, **Mirko Papa, Pavao Papa, Marko Pučić, Stjepan Pučić** i **Ivo Poturica.** Za komandira udarne grupe — odlukom Kotarskog komiteta Stubica — imenovan sam ja, **Ivo Poturica.** Svi ovi drugovi koji su ušli u udarnu grupu bili su iz sela Jakovlja.

U času formiranja u udarnoj grupi bilo je deset drugova i svi su bili naoružani karabinima i pištoljima. Naoružanje za udarnu grupu pripremljeno je već u toku akcije za formiranje grupe. Oružje je nabavljeno tako da smo ga oduzimali neprijateljskim vojnicima, domobranima, ustašama i legionarima koji su dolazili kućama na dopust još u siječnju i veljači 1943. U času formiranja udarna grupa imala je i 50 rezervnih vojničkih odijela koja su također oduzeta neprijateljskim vojnicima još prije formiranja grupe. Većina članova udarne grupe spadala je pod vojnu obavezu NDH, ali se pod utjecajem Partije nisu htjeli odazvati u neprijateljsku vojsku. Zbog toga su, kao pripadnici udarne grupe, morali živjeti u ilegalnosti.

Prva akcija Jakovljanske udarne grupe bila je spaljivanje općinske arhive Općine Donja Bistra. Zadatak za ovu akciju grupa je dobila od Kotarskog komiteta Stubica, a prenio ga je drug Vid **Fijan — Nacek.** Općinu je u vrijeme našeg napada čuvao općinski stražar Stjepan Spoljar iz Donje Bistre. Bio je naoružan vojno-državnim pištoljem od 9 mm. Da bismo osigurali nesmetano izvođenje naše akcije, odnosno da bismo se osigurali od neprijateljskog iznenađenja najprije smo presjekli telefonske linije na cesti Pušća — Donja Bistra. Tako smo onemogućili bilo kakvo dojavljivanje drugom neprijateljskom uporištu. Nakon toga uputio sam patrolu, u jačini 3 borca, do Općine. Oni su razoružali i uhapsili stražara. Bio je budan ali nije davao nikakav otpor. U patroli su bili drugovi **Franjo Poturica — Buncek, Mirko Papa** i **Marko Pučić.** Nakon što je patrola izvršila svoj zadatak vratio se drug **Mirko Papa** i obavijestio me da su stražara uhapsili, da su ga dvojica iz patrole ostali čuvati i'đa drugih neprijateljskih straža ili vojske tamo nema.

Kada je grupa stigla do Općine pozvao sam uhapšenog stražara da nam pokaže gdje se nalaze spisi za otkup stoke i hrane te pozivi za vojsku i druga općinska arhiva. Odmah sam naredio da se svi ti spisi iznesu napolje, izvan zgrade. Jedino smo ostavili katastarske spise koji su ostali sačuvani do danas. Zatim sam pitao stražara Špoljara da li negdje ima petroleja. On je odmah donio jednu kantu od cca 5 l., kojim smo polili cijelu arhivu i zapalili je. Za potrebe NOP-a iz općine smo uzeli pisaći stroj, aparat za umnožavanje i pisaći papir. Ova akcija započela je u 11 sati navečer a završila je oko pola jedan u noći. Narod je ovu prvu akciju naše udarne grupe primio sa zadovoljstvom, naročito radi toga jer smo spalili sve spise na osnovu kojih je ustaška vlast oduzimala hranu i stoku i jer smo spalili i sve vojne pozive za neprijateljsku vojsku.

Druga akcija Jakovljanske udarne grupe bila je napad na Općinu Jablanovac u svibnju 1943. Ta Općina nije imala naoružane straže. Kada smo došli do zgrade nesmetano smo u nju ušli, iznijeli ustašku arhivu, pozive za vojsku i spise o razrezu otkupa hrane. Sve smo to također spalili. U toj Općini zaplijenili smo jedan pisaći stroj i pisaći pribor.

Daljnji zadatak naše udarne grupe bio je napad na pomoćni ustaški vojni aerodrom u selu Ivanec. Na tom aerodromu ustaški piloti vježbali su gađanje iz aviona, te su imali postavljene drvene mete i razna druga pomagala od drva — sve smo to zapalili. Aerodrom nije bio čuvan pa smo našu akciju izvršili nesmetano.

Jakovljanska udarna grupa bila je stalno u akcijama. Sve akcije vršili smo noću a danju smo se odmarali.

Moja udarna grupa preko dana najviše je boravila na odmoru u zaselcima Fijani, Bresci i Kovačićki, gdje smo se i prehranjivali. U ta su sela u vrijeme akcija naše udarne grupe, dolazili i diverzanti na čelu sa **Dragutinom Jambrekom** i **Stjepanom Mršićem.** S njima smo bili u stalnom kontaktu, obavještavajući jedni druge o kretanju neprijatelja i njegovih špijuna.

U lipnju 1943. po dogovoru sa mjesnom partijskom organizacijom i uz odobrenje Kotarskog komiteta Stubice, Jakovljanska udarna grupa osniva po selima seoske straže koje su pod nepos-

rednom odgovornošću NOO-a. Te su straže našoj udarnoj grupi uvijek javljale o kretanju neprijateljske vojske i sumnjivih lica koja su vršila špijunažu.

Jakovljanska udarna grupa nije vršila akcije samo na svojem području, već i na području Kupljenova, Mokrica, Gornje Stubice i jednog dijela Luke. Naša se grupa povezivala sa Pušćanskom udarnom grupom i njenim komandirom Stefom Mesirom, te sa drugovima Josipom Tucmanom, članom Okružnog komiteta Zagreb i Jurjom Tucmanom — Brkovićem sa kojima smo dogovarali akcije na njihovom području. Odlazak u akcije na njihovo područje bio je uvijek unaprijed dogovaran radi toga što smo mi na našem terenu već bili jako poznati, tako da smo onda mi odlazili u akcije na njihov teren a oni su dolazili na naš teren.

Nakon što je formirana Jakovljanska udarna grupa sve su veze, po odluci Kotarskog komiteta Stubica, išle isključivo preko ove udarne grupe, tako da je grupa imala pune ruke posla, naročito sa prebacivanjem političkih radnika i ljudi koji su iz Zagreba dolazili u NOV, prijenosom sanitetskog i propagandnog materijala, prikupljanjem oružja i municije te vojne opreme. Pošto je ustaška vlast poduzimala sve moguće mjere da onemogući razvoj narodnooslobodilačkog pokreta u ovom kraju, koji je neposredna okolica Zagreba, ustaše su preko pojedinih domaćih izdajnika organizirale svoju špijunsku mrežu radi otkrivanja odbornika NOO-a i drugih saradnika NOP-a, političkih radnika te ih ubijali. Da bi se takva neprijateljska aktivnost onemogućila, Kotarski komitet Stubica odlučio je da se likvidira određeni broj takvih špijuna na području kotara Stubica, kako bi se narod po selima oslobodio straha od ustaških prepada i hapšenja. Taj je zadatak također izvršila Jakovljanska udarna grupa.

Jakovljanska udarna grupa djelovala je pod mojom komandom do 10. listopada 1943. g., kada je — po odluci Kotarskog komiteta Stubica — izvršena dobrovoljna mobilizacija još 27 omladinaca iz Jakovlja pa smo svi zajedno otišli u Zagrebački partizanski odred. Sjećam se da su u toj grupi omladinaca koji su tada sa nama išli u partizane bile i četiri drugarice, i to Slava Starman, njezina sestra Dragica, Ruža Krsnik i Barica Piškor. Od tada Jakovljanska udarna grupa više ne postoji.

IZVJEŠTAJ GLAVNOM ŠTABU NOV I PO HRVATSKE O NAPADU NA ZELINU

U operativnom izvještaju štaba II operativne zone[1] Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske, među opisanim borbama i akcijama ostalih jedinica te Zone ima i kratki izvještaj o napadu II bataljona Kalničkog partizanskog odreda na ustaško-njemačko uporište Sv. Ivan Zelina. U tom dijelu izvještaja o spomenutoj akciji piše:

.. »24. IV1943- II bataljon Kff izvršio je napad na Sv. Ivan Zelinu. Razoružana je žandarmerijska stanica, spaljena arhiva poreske uprave, kotarskog poglavarstva i općine. Zaplijenjeno je 15 karabina, 10 pištolja, 30 bombi, preko 4.000 metaka te mnogo druge vojničke'opreme i hrane.«

' Original u Vojnoistorijskom institutu JA u Beogradu — Arhiva NO rata reg. br. 37-3/3 dok. 1472

[1] Kalnički odred

POLITIČKA SITUACIJA U KOTARU SV. IVAN ZELINA

5. svibnja 1943. Kotarski komitet KPH Križevci obavještava[1] Kotarski komitet KPH Sv. Ivan Zelina da će I bataljon Kalničkog odreda ponovno doći na sektor Sv. Ivan Zeline i predlaže .da radi planiranja akcije dođu na sastanak drug Marijan[2] i još jedan član KK u Salnik. Mole da se o tome obavijesti Okružni komitet KPH Zagreb.

7. svibnja 1943. održava se sjednica Kotarskog komiteta KPH Sv. Ivan Zelina[5] na kojoj je konstatirano da se osjeća pojačano kretanje funkcionera HSS-a koji su počeli ponovno pokretati svoju organizaciju. Tu su vrlo aktivni haesesovci Papa i Meglaj koji je održao sastanak u Dobrodolu općina Kašina. Franjo Cubek održao je sastanak u Majkovcu općina Donja Zelina. Ustaška propaganda mnogo se ne osjeća, uglavnom ističu zidne novine te se usmeno propagira propast partizana. Sve se više širi zeleni kadar vojnih bjegunaca koji ne žele služiti vojsku okupatora, ali, isto tako, ne žele ići ni u NOV, ali se žele naoružati.

Na području kotara Sv. Ivan Zelina mobilizirano je za NOV svega 24 partizana, od toga je 18 mobilizirala skojevska organizacija. Na sjednici je konstatirano da se Kotarski komitet KPH Sv. Ivan Zelina sastoji od 6 članova, i to 3 seljaka, 2 obrtnika i 1 radnika. U općinskim organizacijama stanje je slijedeće: Općina br. 1 nema partijske jedinice, općina br. 2. ima jednu partijsku jedinicu od 4 člana, od toga 2 seljaka, 1 obrtnik i 1 činovnik. Općina br. 3. nema partijske jedinice. Općina br. 4 ima jednu partijsku jedinicu od 2 člana, od toga 3 seljaka i 1 obrtnik. Općina br. 5. ima jednu partijsku jedinicu od 4 člana, od toga 3 seljaka i 1 radnik. Općina br. 6' ima jednu partijsku jedinicu od 4 člana, od toga 3 seljaka i 1 radnik.

Rad partijskih jedinica uglavnom se odvija na formiranju i jačanju NOO-a, NOF-e i AFZ-a, zatim na izgradnji i učvršćivanju veza za prebacivanje partizana i uspostavljanju kurirske službe.

Kotarski NOO ima 5 članova, od toga su 2 partijca. Općina br. 1 nema odbora, općina br. 2 ima odbor od 11 članova te 11 mjesnih NOO-a sa 50 odbornika. Općina br. 3 ima općinski odbor od 6 članova i 6 mjesnih NOO-a. Općina br. 4 ima općinski NOO od 5 članova i 5 mjesnih NOO-a. Općina br. 5 ima općinski NOO od 5 članova i 3 mjesna NOO-a sa 13 članova. Općina br. 6 ima 6 mjesnih NOO-a. Rad kotarskog, općinskih i mjesnih NOO-a sastoji se uglavnom u prebacivanju partizana, sakupljanju pomoći i širenju propagandnog materijala. U pogledu organizacije AFŽ-a konstatirano je da općinskih i kotarskog odbora nema. Općina br. 2 ima dva mjesna odbora od 6 članica. Općina br. 4 ima jedan odbor od 4 članice a općina broj 6, 2 odbora od 6 članica. Organizacija SKOJ-a i USAOH-a je slijedeća: Kotarskog odbora USAOH-a i kotarskog komiteta SKOJ-a nema. U općini br. 2 postoje 2 skojevske grupe i 2 odbora USAOH-a sa 10 članova. U općini br. 4 postoji odbor USAOH-a od 9 članova. Općina br. 5 ima jednu skojevsku grupu od 3 člana i općinski odbor USAOH-a od 3 člana. Na spomenutoj sjednici Kotarskog komiteta Zelina konstatirano je da propagandni materijal NOP-a još nije dovoljno prodro do širokih masa već se uglavnom zadržava u odborima, partijskim i skojevskim jedinicama. Ustaška propaganda vrši se lijepljenjem zidnih novina. HSS-ovačka propaganda vrši se usmeno, parolama koje pozivaju narod na pasivnost, na mir, *da smo mi mali i da će veliki odlučivati o nama, da treba čuvati glave.«

Komitet je konstatirao da je obavještajna služba uspostavila vezu sa žandarmerijskom stanicom u Sv. Ivanu Zelini.

Prigodom mobilizacije boraca za NOV zaplijenjeno je 9 lovačkih pušaka, 1 karabin i 1 pištolj a razoružan je i jedan domobran kojem je zaplijenjen karabin. Također je konstatirano da je 25. travnja 1943. likvidirano neprijateljsko uporište Sv. Ivan Zelina, i to: žandarmerija, poreska uprava, pošta, Kotarska oblast, njemačka organizacija Todt, ustaški logor, magazin »Stuag«, Općina Nutarnji Sv. Ivan Zelina, radionica njemačke firme »Stuag« i veleprodaja duhana. Na kraju sjednice izvršena je podjela rada po sektorima između članova Komiteta. Kotarski komitet povećan je za jednog člana a formiran je sekretarijat u koji su ušli

drugovi **Marko Zelina," Stari**[5] i **Stanko**[6]**.** Formiran je biro Komiteta od 5 članova u koji su ušli osim spomenutih drugova drugovi **Mičurin**[7] i **Mrki**[8]**.**

18. svibnja održana je ponovno sjednica istog Komiteta na kojoj je konstatirano da se i dalje osjeća sve jače kretanje HSS-a. Inače u kotaru se ne osjeća življe kretanje naroda osim što je primjetna znatiželja kako će se rat završiti, i kada će sve biti gotovo. Stalno se povećava broj vojnih bjegunaca, koje je ipak nemoguće za sada mobilizirati za NOV ali se osjeća da bi oni htjeli sudjelovati u akcijama NOP-a u svojoj okolici. Ustaški zbirnici po selima izvršili su popis osoba sumnjivih ustaškom pokretu, navodno da će za svakog ustašu kojeg bi partizani ubili u kotaru, ustaše likvidirati po 10 i više ljudi sa tih popisa. Taj se popis vrši na zahtjev Gestapoa[9]. Na istoj sjednici konstatirano je da je formiran Kotarski odbor USAOH-a od 4 člana, i da je potrebno pojačati rad na obavještajnoj službi, stvoriti široki krug obavještajaca te usavršiti slanje brzih izvještaja o neprijateljskom kretanju, snazi i namjerama. Pošto je Komitet konstatirao da se na terenu kotara nalaze neprijateljske vojne snage to je odmah potrebno sa njima pokušati uspostaviti borbenu vezu. Budući da neprijatelj stalno vrši mobilizaciju potrebno je pristupiti širokoj agitaciji i mobilizaciji boraca za NOV. Od posljednjeg sastanka mobilizirana su 4 borca za partizane, od toga su 3 člana SKOJ-a.[10]

[1] Original u Institutu za historiju radn. pokreta u Zagrebu — arhiva CK KPH,

[1] Marijan Kos.

* Institut za hist. radn. pokreta Zgb — arhiva CK KPH

[4] Marko Milatović

[’]Mato Žigrović

[6] Mato Benički

[7] Marijan Kos

[1] Martin Popović

[’]Njemačka tajna policija

[10] Originalni zapisnici sa obiju sjednica KK KPH Sv. Ivan Zelina nalaze se u Institutu za historiju radničkog pokreta u Zagrebu — Arhiv CK KPH

MARIJAN KOS-RUCAK MIČURIN

NAPAD KALNIČKOG ODREDA NA USTAŠKO-NJEMAČKO UPORIŠTE SV. IVAN ZELINA

Kao član Kotarskog komiteta KPH Sv. Ivan Zelina, na sastanku koji je održan u kući **Franje Antolkovića,** početkom travnja 1943. dobio sam zadatak da uspostavim kontakt sa jednim bataljonom Kalničkog partizanskog odreda za kojeg smo imali obavještenje da se u to vrijeme nalazio na području Salnika i Preseke.

Mi smo, naime na Komitetu bili donijeli zaključak da je radi jačanja naših lokalnih akcija i bržeg razvoja narodnooslobodilačkog pokreta neophodno poduzeti bilo kakvu zamašniju akciju na području tadanjeg kotara. Pri tome smo, imajući u vidu situaciju i stanje u samoj Zelini, posebno broj Nijemaca koji su radili u organizaciji »Todt«[1], žandara i ustaša, došli do zaključka, da bi bilo najkorisnije i za pokret posebno značajno ako bi se izvršio napad na Zelinu, bez obzira na to da li bi se mogla izvršiti potpuna likvidacija uporišta ili .ne. Zelina je od Zagreba udaljena 30 km, na glavnoj saobraćajnici za Varaždin. Smatrali smo da bi zauzimanje Zeline politički bilo jako efektno. Ja sam po zadatku otišao u Preseku i informirao se gdje se nalazi bataljon Kalničkog odreda. Saznao sam da se bataljon nalazi u Lipnici. Zatim sam otišao u Lipnicu i došao u kontakt sa štabom bataljona i obavještajnim oficirom **Božom Petolasom-Tonijem,** koji nas je informirao da se bataljon nalazi na križevačko-vrbovečkom području. Koliko se sada sjećam komandant toga bataljona bio je drug **Miloš Manojlović - Mima,** a u Štabu bataljona tom se prilikom nalazio i zamjenik komandanta Kalničkog partizanskog odreda drug Štef **Kučiš.** Mi smo tu raspravili o prijedlogu Kotarskog komiteta Zelina i dogovorili da je takva akcija moguća pa smo utvrdili i vrijeme kada će se ona izvršiti. Akcija je trebala započeti pet minuta poslije pola noći, od uskrsne subote na nedjelju, tj. na sam Uskrs 1943. Po dogovoru, mi smo u Zelini ponovno ispitali situaciju radi provjere kakvo je stanje, da u međuvremenu ustaško uporište ne bi bilo popunjeno novim ustaškim ili njemačkim snagama. Kada je sve to bilo dogovoreno, mi smo u noći sačekali bataljon na prijelazu preko Lonje, kad je bataljon dolazio iz Lipnice, preko Novog Mjesta, prema Zelini. Bilo je dogovoreno da će se štab bataljona smjestiti na sajmištu, a jedan vod, ili jedna desetina, da će postaviti zasjedu na cesti prema Zagrebu, između Blaževdola i Biškupca. Drugi vod postavit će zasjedu na cesti od Zeline prema Hrastju, odnosno prema Varaždinu, kod Crečana. Isto tako bilo je, za svaki slučaj, postavljeno osiguranje na cesti Zelina — Vrbovec, na prijelazu preko Lonje.

Napad je počeo točno u zakazano vrijeme signalnom raketom iz sajmišta, gdje je bio smješten štab bataljona.

Napad je išao u nekoliko pravaca. Glavni napad išao je na žandarmeriju, koja se nalazila u dijelu Zeline, niže prema sadašnjem kupalištu, i na sjedište organizacije Todt, koja se nalazila u zgradi, na uglu glavne ceste i ulice u kojoj se sada nalazi Dom kulture Zelina. Ja sam bio dodijeljen da vodim jednu desetinu koja je imala izvršiti napad baš na ovu zgradu, dok su ostali Zelinčani koji su u tom napadu sudjelovali, i to **Franjo Antolković, Mato Benički, Stjepan Antolković — Šimunjko i Mato Žigrović** imali zadatke da grupe boraca odvedu do pojedinih objekata koje je trebalo napasti.

Napad na zgradu organizacije »Todt« počeo je oštrom paljbom, a pošto nije bilo nikakvog otpora odmah se prešlo na zauzimanje zgrade. Na našu radost, ali i iznenađenje, ustanovili smo da je zgrada prazna, i to zbog toga što su Nijemci koji su se u toj zgradi nalazili i radili u organizaciji »Todt«, istog dana, kasno pod večer, bili otišli u Zagreb radi proslave Uskrsa. Nakon što je zgrada bila zauzeta i zaplijenjeno nešto oružja i sva arhiva, izvršili smo napad, koji je također prošao bez otpora — iako smo pronašli nekoliko Nijemaca — na staru kotarsku zgradu na glavnom trgu, tj. na mjestu gdje se sada nalazi Skupština općine Zelina. Dok smo mi obavili taj zadatak ostale jedinice su vodile oštru borbu sa žandarima. Žandari su se nakon prvog napada — pružajući otpor — povukli u podrum, a pošto mi nismo imali nikakvog jačeg naoružanja kojim bi mogli minirati zgradu oni su uporno nastavljali pružati otpor sve do jutra, tako da žandarmerijska stanica nije ni bila osvojena. U međuvremenu smo zaplijenili arhive u Kotarskom sudu, u poreskoj upravi i u Općinama Vanjski i Nutarnji Sv. Ivan Zelina. Jedino smo ostavili netaknut katastar, i to iz političkih razloga da ne bi izazvali nezadovoljstvo građana koji se služe podacima katastra.

Ova akcija trajala je gotovo čitavu noć, tako da smo već pred zoru na kola natovarili uhvaćeni plijen, kad je bio dat znak za povlačenje prema Hrastju i dalje prema Polonju, i križevačkom sektoru. U zadnji čas saznali smo da nije dobio znak za povlačenje onaj vod koji je bio u zasjedi, na pravcu prema Zagrebu. Pošto nitko osim mene nije znao gdje se on nalazi ja sam se požurio do mjesta gdje su bili borci i povukao zasjedu, a zatim smo, prolazeći preko Zeline, htjeli dostići kolonu bataljona koja se već povukla iz Zeline. Kad smo došli nasuprot razvaljenoj zgradi u kojoj su se prije nalazili Švabe, primijetio sam da su ostala netaknuta vrata zgrade u kojoj se nalazio ustaški logor. Ali, već je bilo kasno i borci su se ustručavali od akcije, jer u njihovom naređenju nije bilo da napadnemo ustaški logor. Ja sam ih ipak uspio uvjeriti da će biti velika politička bruka ukoliko ne likvidiramo ustaški logor, kao centar ustaškog pokreta, pa smo

tada, u nedostatku drugih sredstava, — radilo se o teškim hrastovim vratima — našli jednu gredu i poput starih Rimljana jurnuli njome na vrata, razbili ih, prodrli u zgradu i uhvatili veliki plijen, svu silu vojničkog i lovačkog oružja koje je bilo zaplijenjeno lovcima. Zaplijenili smo i veliku količinu gotovo novih uniformi, arhive, pisaćih strojeva, računskih strojeva i drugog. Ponovno smo trebali kola da se taj plijen natovari pa smo probudili ljude u susjednim kućama da nas odvedu onima koji imaju konje. Trajalo je prilično dugo dok smo natovarali plijen na kola i krenuli. Tom prilikom desila se i jedna dosta šaljiva zgoda. Među onim građanima koji su se dosta rano probudili — ostali su spavali čak i neznajući za napad jer su mislili da ustaše pucajući slave Uskrs, našao se i zelinski brijač Franjo Slavečki-Suza. I dok smo se vrtjeli oko kola on mi je u jednom momentu pristupio i rekao: »Čujte, ja vas poznam«. Ja ga upitam otkud, a on mi odgovori: »Pa, vi ste se jučer kod mene brijali«.

Ja sam se, naravno, izderao na njega i on se sklonio ali je, inače, stvar bila u ovome: Ja sam dan ranije, dakle na Veliku subotu prije podne, došao u Zelinu da prikupim posljednje podatke o stanju uporišta. Dok sam u civilu, prolazio kroz Zelinu vodeći računa o tome da me možda netko od Zelinčana ne prepozna, i išao od današnjeg kupališta prema centru Zeline, došao sam u blizinu tadašnje trgovine Luje Kosa. Najednom primijetim da iz suprotnog pravca dolaze neki meni poznati građani. Da me ne prepoznaju, ja sam se okrenuo prema izlogu promatrajući robu koja je tamo bila izložena. U tom momentu zapazim da sam neobrijan a pošto je to bila Velika subota, i već je vladalo svečano raspoloženje, ja bez puno razmišljanja, nakon što su spomenuti znanci prošli pored mene, uđem u prvu brijačnicu, s lijeve strane ceste, u namjeri da se obrijem.

Ušavši unutra ugledah dvojicu ustaša, od kojih mi je jedan bio poznat po viđenju. Bio je to zloglasni zelinski ustaša »Ziza« Dragija. Naravno, nije mi preostalo ništa drugo nego da ostanem. Više se nisam mogao vratiti. Pošto je unutra bilo više ljudi koji su čekali na brijanje, ja sjednem — na jedini prazan stolac — između dva ustaša! Oni su raspravljali, dok je ustaša »Ziza« držao u rukama ilustrirani talijanski časopis Tempo i komentirao kako će uskoro biti likvidirana Moskva. Ja sam se s njima upustio u komentiranje situacije, da će malo sa lijeva i sa desna oko Moskve, preko Tule i odozgor, sa sjevera, uskoro doći do zaokruženja Moskve. Nakon što su njih dvojica, a i drugi koji su došli prije mene bili obrijani, došao je red na mene. Brijač me obrijao i nakon toga sam otišao. Slavečki je, međutim, zapamtio moj izgled jer me je on brijao i tako me je u noći prepoznao. Kasnije, u toku istog dana kad smo akciju završili Slavečki je po čitavoj Zelini pričao kako je on u noći prepoznao komandanta koji je rukovodio napadom na Zelinu, jer se dan ranije kod njega brijao. Doduše, on nije znao moje ime i prezime ali je sigurno znao da sam se dan prije kod njega brijao. Tada je to bila velika senzacija, mada u stvari, što se tiče komandanta, napadom na Zelinu rukovodili su Štef **Kučiš** i **Miloš Manojlović** — **Mirna,** a ja sam se samo slučajno našao u onoj posljednjoj akciji na ustaški logor. No pošto je brico Slavečki vidio da ja izdajem naređenje oko utovara zaplijenjenog materijala i spaljivanja onog što smo ostavili na licu mjesta, on je mislio da sam ja komandant.

' Njemačka poluvojnička organizacija koja je gradila asfaltnu cestu Sv. Ivan Zelina — Varaždin.

AKCIJE BORBENIH GRUPA NA STUBIČKOM KOTARU

31. svibnja 1943. godine član Okružnog komiteta KPH Zagreb drug **Pavle Žukina — Šumski** izvještava Okružni komitet o organizaciono političkom stanju u kotaru Stubica. Iz djelomično sačuvanog izvještaja vidi se da komitet ima sekretarijat od tri člana u kojeg su ušli drugovi **Mokri (Vid Čižmek)** za polit sekretara, **Nacek (Vid Fijan)** za organizacionog sekretara, i **Veli** za Agitprop. Biro komiteta sastoji-se od navedenih drugova i još dva druga i to **Mika** i **Podgorac (Muhek Stjepan).** U plenumu je osim navedenih drugova još jedan član i to drug **Boltek.** Socijalni sastav drugova je 1 radnik, 1 intelektualac i 4 seljaka. Na području kotara djeluje 5 partijskih jedinica sa 24 člana Partije i 8 kandidata. Od toga su u općini Marija Bistrica jedna jedinica sa 4 člana, općini Gornja Stubica dvije jedinice sa 10 članova i 1 kandidat. U Donjoj Stubici jedan član, u općini Oroslavje jedna jedinica sa 3 člana i 2 kandidata, te u općini Bistra jedna jedinica sa 6 članova i 2 kandidata. Socijalni sastav članstva je 4 radnika, 2 obrtnika, jedan intelektualac i 17 seljaka.

Od organizacija SKOJ-a postoji jedna skojevska grupa sa 4 člana i izvan grupe 3 člana tj. ukupno 7 članova SKOJ-a, te 24 člana u odborima antifašističke omladine.

Od narodnooslobodilačkih odbora postoje jedan općinski NOO od 7 članova i jedan mjesni od 5 članova.

Organizacija AFZ-a nema.

Također postoji borbena grupa koja je izvršila dvije akcije: popilili su telefonske stupove i ranili su jednog seoskog izdajicu, koji je odvezen u bolnicu. U posljednjih mjesec dana nije se uspjelo mobilizirati za partizane. U općini Bistra uhapšena su po ustašama trojica ljudi, nakon što je uhapšen jedan drug na putu za Odred. U Bistrici je uhapšeno nekoliko ljudi nakon što je borbena grupa izvršila akciju na seoskog bandita. Uhapšeni su nakon saslušanja pušteni kućama. Akcija naše borbene grupe od naroda je dobro primljena.

U zaključcima Kotarskog komiteta se navodi da će se pojačati Partija i izgraditi kadar. Određeni su drugovi koji će pohađati kurs. U kotaru će se održavati dva partijska kursa, jedan na jednoj strani kotara a drugi na drugoj strani. Nadalje je zaključeno da se u cijelom kotaru bacaju letači »Hrvatski narode, pojačaj raskrinkavanje HSS-a.« Na kraju piše: »Pojačati rad na svim pravcima i politički podići partijsko članstvo.«

PROGLAS OKRUŽNOG KOMITETA KOMUNISTIČKE PARTIJE HRVATSKE ZA OKRUG ZAGREB

Okružni komitet KPH Zagreb, u nastojanju da jaćom aktivnošću svih članova KP i SKOJ-a, članova NOO-a, NOF-a, AFŽ-a i simpatizera NOP-a, pokrene i zatalasa još šire mase hrvatskih seljaka u okolici Zagreba za narodnooslobodilačku borbu i oslobođenje zemlje od okupatora i domaćih ustaških izdajnika, izdao je lipnja 1943. proglas slijedećeg sadržaja:

»RODOLJUBI ZAGREBAČKOG OKRUŽJA!

Ovih dana navršava se dvogodišnjica podmuklog razbojničkog napada na SSSR od strane fašističkih zavojevača. Kroz dvije godine velikog oslobodilačkog rata, narodi SSSR-a pokazali su primjere patriotizma i herojstva. Slavna i nepobjediva Crvena armija kroz dvije godine rata, davala je udarac za udarcem fašističkim razbojnicima, razbijala je sve iluzije o nepobjedivosti njemačke ratne mašine, te je kod Staljingrada, Harkova, na Kavkazu i čitavoj, Istočnoj fronti izmjenila ratnu situaciju u korist. svega naprednog čovječanstva. Na fronti i u pozadini, velika zajednica bratskih naroda SSSR-a stavila je sve u pokret da u zajednici s narodima porobljene Evrope i j *našim saveznicima Engleskom i Amerikom uništi i zauvijek ukloni opasnost koja prijeti čovječanstvu od fašističkih barbara. Ta opasnost, koja prijeti svom čovječanstvu, zbližila je i ujedinila sve napredne slobodoljubive i rodoljubive narode u jednu močnu antifašističku frontu pod rukovodstvom Sovjetskog Saveza.*

U toj antifašističkoj fronti jednu svijetlu točku zauzimaju i narodi Jugoslavije. Dok je naš narod stenjao pod krvavim terorom fašističkih okupatora i ustaške strahovlade, dok se iz naše zemlje izvozila dugogodišnja muka i trud našeg naroda, dok se je gazilo svako pravo čovjeka, dotle je izdajničko i reakcionarno vodstvo HSS-a na čelu s Mačekom pozivalo na pokornost i poslušnost okupatorima i ustaškim bandama. No usprkos ustaške strahovlade i izdajničkog držanja reakcionarnog vodstva HSS-a u narodu je svakodnevno rastao gnijev i mržnja protiv okupatora i svih domaćih izdajnika. Taj se gnjev pretvorio u oružani ustanak. Navršavaju se dvije godine otkako su naši narodi pod rukovodstvom Komunističke partije Jugoslavije otpočeli oružani otpor protiv pljačke i otimačine, protiv terora i nasilja. Od malenih slabo naoružanih borbenih grupa stvaraju se čete i bataljoni. Okupatori i domaći duge pokušavaju svim silama ugušiti svaki najmanji otpor naroda, ali plamen narodnog ustanka širi se u Bosni, Kordunu, Lici, Dalmaciji, Srbiji, Crnoj Gori, Sloveniji i svim hrvatskim krajevima. Od četa i bataljona formiraju se brigade, divizije i korpusi. Danas nasuprot okupatorima i domaćim izdajnicima, ustašama i četnicima, i nasuprot svih narodnih neprijatelja, koji iz prikrajka vrebaju kako bi ponovno zajašili narodu na grbaču, nasuprot tim i takovim bandama stoji junačka Narodnooslobodilačka vojska naših naroda koja je izrasla iz naroda i očeličila se u teškim okršajima sa neprijateljem. Plodovi dvogodišnje narodne borbe, oslobođenje čitave Like, Banije, Korduna i mnogih drugih krajeva naše domovine i sve jača mobilizacija svih narodnih snaga, daju nam povoljne izglede za bolju budućnost.

Rodoljubi našeg kraja! Radnici! Seljaci! Građani!

Naša junačka Narodnooslobodilačka vojska i Partizanski odredi svojim akcijama i uništavanjem okupatora ustaša i četnika zadivljuju cijeli svijet. Njihova snaga leži u snazi naših naroda. Dok neprijatelj nastoji da svim silama razjedini naše narode, dotle se sve više kuje jedinstvo i oružano bratstvo svih naroda naše domovine. U tome i jest naša snaga. Naši borci snažni su zato, što osjećaju punu potporu svoga naroda. Dok razni reakcionara iz izdajničkog vodstva HSS-a Pernar, Kemfelja i drugi, obilaze naše kotareve i pozivaju na pasivnost, omalovažavaju partizanske borce, pokušavaju organizirati pljačkaške bande, dotle narod sve više pozdravlja akcije naših boraca. Naši borci, kako uništavaju okupatore, ustaše i četnike, tako će: uništiti i sve druge pljačkaše, dolazili oni ma s koje strane. U dvogodišnjoj borbi naši su narodi stekli velika iskustva. Izdajnička jugoslavenska vlada u Londonu i izdajničko i reakcionarno vodstvo HSS-a kroz dvije godine Narodnooslobodilačke borbe, svojim izdajničkim stavom potpuno su se legitimirali. Interese naših naroda može zastupati samo pravo narodno predstavništvo, izniklo iz narodne borbe. Formirano je Antifašističko vijeće narodnog oslobođenja Jugoslavije (AVNOJ). Ovih se dana nakon dvogodišnje narodnooslobodilačke borbe, osniva Zemaljsko antifašističko vijeće narodnog oslobođenja-Hrvatske (ZAVNOH) kao vrhovno narodno predstavništvo na čelu sa najboljim sinovima našeg naroda.

Rodoljubi! Radnici! Seljaci! Građani! Žene i omladino!

Krvavi teror i bespravlje koje se vrši nad našim narodom od strane fašističkih krvoloka i domaćih izdajnika može se suzbiti samo oružanom borbom. Tome nas uči dvogodišnje borbeno iskustvo. Narod naših oslobođenih krajeva, gdje svu vlast vrši narod preko Narodnooslobfidilačkih odbora (NOO) s oružjem je u ruci istrijebio okupatora i domaće izdajice.

Proslavimo dvogodišnjicu narodnog ustanka pojačanom borbom protiv okupatora i svih domaćih izdajica, pojačanom mobilizacijom svih rodoljuba za našu narodnu vojsku.

Radnici!

Vi najviše osjećate svu težinu fašističkog terora i bezakonja. Vama je fašizam oduzeo sve vaše tekovine krvavo stečene, vaše oružje u borbi »slobodu štrajka« i učinio je od vas robove. Narodnooslobodilačka vojska vas poziva na odlučnu borbu do istrebljenja fašizma. Stupajte u njene redove da ih još više ojačate.

Seljaci!

Vama je fašizam oduzeo žito i stoku. Vašu godišnju muku i trud prisvaja za sebe. On se i ove godine sprema da opljačka vašu žetvu. Vaše geslo neka bude, niti jednog zalogaja za okupatora. Uzimajte oružje i tjerajte one koji pljačkaju vaš trud i muku. Stupajte u redove svoje Narodnooslobodilačke vojske, da ubrzamo našu zajedničku pobjedu.

Žene!

Fašistički razbojnici oduzeli su ženi sva prava. Jedino pravo su vam ostavili da radite. Prisilno vas otpremaju u Njemačku na. rad. Vaše sinove, braću i muževe uzimaju kao topovsku hranu.

Đuro Ban Mile, organizacioni sekretar Okružnog komiteta KPH Zagreb.

Majke! Koliko godina trebate da sina postavite na noge? Pa da vam ga razbojnici oduzmu. Ne! ustanite odlučno. Nedajte da vaše sinove i braću fašisti šalju na istočno bojište protiv naše braće ili u borbu protiv Narodnooslobodilačke vojske. Svršetak rata, a ujedno i vaše, patnje, zavise od svestrane pomoći našoj Naròdnooslobodilačkoj vojsci i partizanskim odredima. Ugledajte se u žene Like i Korduna koje se sa puškama u ruci, rame uz rame sa svojim muževima, bore protiv okupatora za bolju budućnost sviju nas. Vaša budućnost zavisi o vašoj aktivnosti u današnjoj svetoj borbi.

Omladino!

Od tebe su fašistički krvoloci htjeli učiniti svoje najposlužnije oružje. Nisu uspjeli. Naša se omladina nalazila u prvim borbenim redovima. Mnogi uspjesi naše junačke Narodnooslobodilačke vojske djelo su omladine. Naši najmlađi sinovi s pjesmom na ustima jurišaju na neprijateljske tenkove. Ugledaj se i ti, omladino našeg okružja, u svoje drugove u borbi. Pohrli i ti u njihove redove. Neka osjete fašistički gadovi našu mladenačku snagu.

Rodoljubi našeg okružja!

Ulazimo u treću godinu oslobodilačkog rata. Nikada nije tako blizu naša sloboda. Slom fašizma više nije u pitanju. Vrše se posljednje pripreme za njegovo potpuno uništenje. Sve što je slobodoljubivo, svrstava se u protufašističku frontu. Samo kukolj i korov ostaje na strani neprijatelja. Ne smijemo dozvoliti da našom napaćenom zemljom i dalje gaze fašistički gadovi, da našim gradovima i selima krstare narodni izdajnici. Nećemo dozvoliti da fašistički gadovi istrebljuju naš narod. Dokažimo da smo dostojni potomci Matije Gupca. Okupimo sve naše snage u čvrste borbene redove u teškoj i krvavoj borbi današnjice, za bolju i sretniju sutrašnjicu.

Živjela naša narodnooslobodilačka borba! Živjelo borbeno jedinstvo svih naroda Jugoslavije!

Živio drug Tito, vrhovni komandant NOV i POJ!
Živjela herojska Crvena armija! Živjeli naši saveznici, Engleska i Amerika!

Živjela naša Narodnooslobodilačka vojska i partizanski odredi!
Živjela Komunistička partija Jugoslavije! Živjela komunistička partija Hrvatske!«'

Lipnja, 1943. *Zagrebački okružni komitet Komunističke partije Hrvatske*

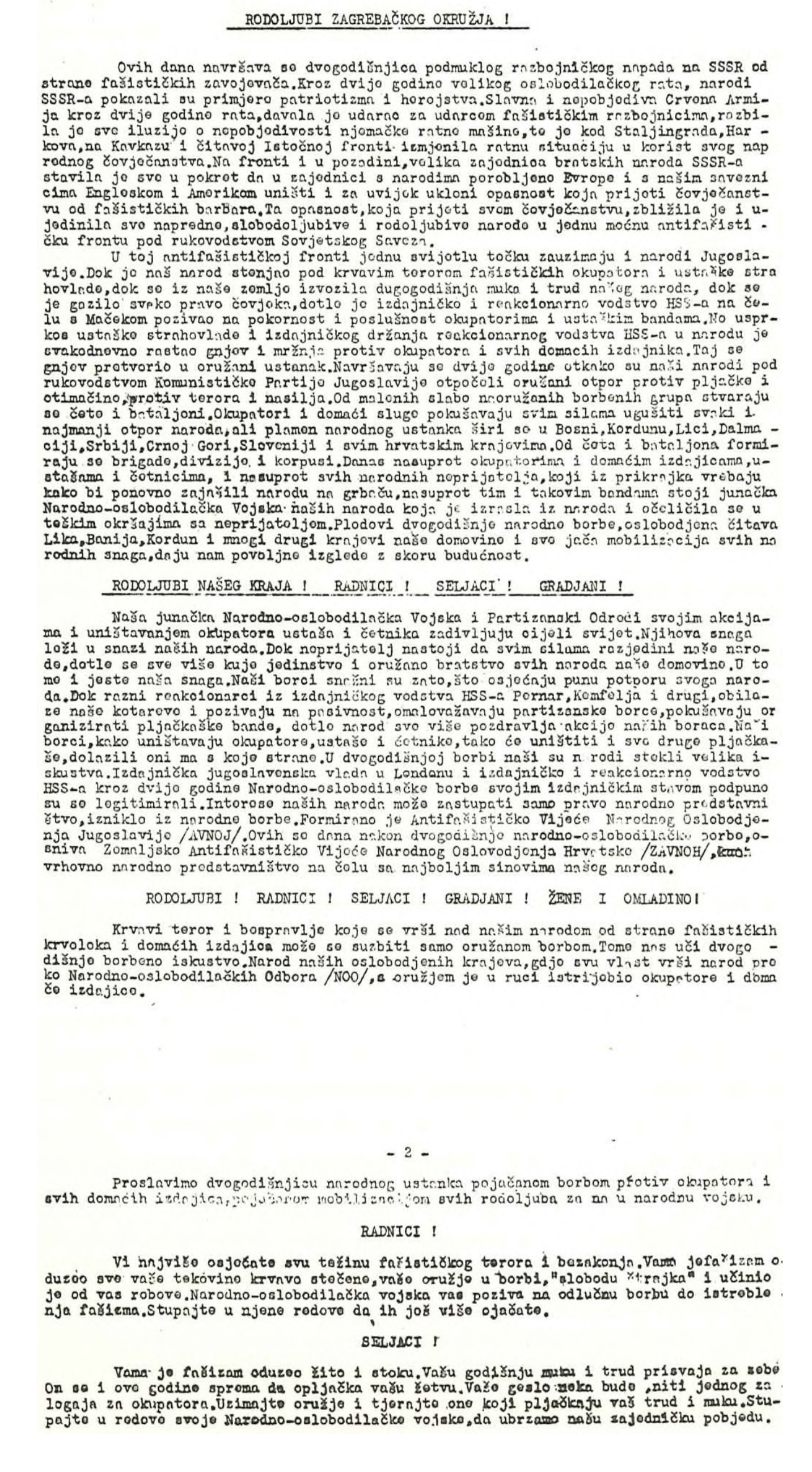

RODOLJUBI ZAGREBAČKOG OKRUŽJA !

Ovih dana navršava se dvogodišnjica podmuklog razbojničkog napada na SSSR od strane fašističkih zavojevača. Kroz dvije godine velikog oslobodilačkog rata, narodi SSSR-a pokazali su primjere patriotizma i herojstva. Slavna i nepobjediva Crvena Armija kroz dvije godine rata, davala je udarac za udarcem fašističkim razbojnicima, razbila je sve iluzije o nepobjedivosti njemačke ratne mašine, te je kod Staljingrada, Harkova, na Kavkazu i čitavoj Istočnoj fronti izmjenila ratnu situaciju u korist svog naprednog čovječanstva. Na fronti i u pozadini, velika zajednica bratskih naroda SSSR-a stavila je sve u pokret da u zajednici s narodima porobljene Evrope i s našim saveznicima Engleskom i Amerikom uništi i za uvijek ukloni opasnost koja prijeti čovječanstvu od fašističkih barbara. Ta opasnost, koja prijeti svem čovječanstvu, zbližila je i ujedinila sve napredne, slobodoljubive i rodoljubive narode u jednu moćnu antifašističku frontu pod rukovodstvom Sovjetskog Saveza.

U toj antifašističkoj fronti jednu svijetlu točku zauzimaju i narodi Jugoslavije. Dok je naš narod stenjao pod krvavim terorom fašističkih okupatora i ustaške strahovlade, dok se iz naše zemlje izvozila dugogodišnja muka i trud našeg naroda, dok se je gazilo svako pravo čovjeka, dotle je izdajničko i reakcionarno vodstvo HSS-a na čelu s Mačekom pozivao na pokornost i poslušnost okupatorima i ustaškim bandama. No usprkos ustaške strahovlade i izdajničkog držanja reakcionarnog vodstva HSS-a u narodu je svakodnevno rastao gnjev i mržnja protiv okupatora i svih domaćih izdajnika. Taj se gnjev pretvorio u oružani ustanak. Navršavaju se dvije godine otkako su naši narodi pod rukovodstvom Komunističke Partije Jugoslavije otpočeli oružani otpor protiv pljačke i otimačine, protiv terora i nasilja. Od malenih slabo naoružanih borbenih grupa stvaraju se čete i bataljoni. Okupatori i domaći sluge pokušavaju svim silama ugušiti svaki i najmanji otpor naroda, ali plamen narodnog ustanka širi se u Bosni, Kordunu, Lici, Dalmaciji, Srbiji, Crnoj Gori, Sloveniji i svim hrvatskim krajevima. Od četa i bataljona formiraju se brigade, divizije i korpusi. Danas nasuprot okupatorima i domaćim izdajicama, ustašama i četnicima, i nasuprot svih narodnih neprijatelja, koji iz prikrajka vrebaju kako bi ponovno zajašili narodu na grbaču, nasuprot tim i takovim bandama stoji junačka Narodno-oslobodilačka Vojska naših naroda koja je izrasla iz naroda i očeličila se u teškim okršajima sa neprijateljem. Plodovi dvogodišnje narodne borbe, oslobodjena čitava Lika, Banija, Kordun i mnogi drugi krajevi naše domovine i sve jača mobilizacija svih narodnih snaga, daju nam povoljne izglede s skoru budućnost.

RODOLJUBI NAŠEG KRAJA ! RADNICI ! SELJACI ! GRADJANI !

Naša junačka Narodno-oslobodilačka Vojska i Partizanski Odredi svojim akcijama i uništavanjem okupatora ustaša i četnika zadivljuju cijeli svijet. Njihova snaga leži u snazi naših naroda. Dok neprijatelj nastoji da svim silama razjedini naše narode, dotle se sve više kuje jedinstvo i oružano bratstvo svih naroda naše domovine. U tome i jeste naša snaga. Naši borci snažni su zato, što osjećaju punu potporu svoga naroda. Dok razni reakcionarci iz izdajničkog vodstva HSS-a Pernar, Kemfelja i drugi, obilaze naše kotareve i pozivaju na pasivnost, omalovažavaju partizanske borce, pokušavaju organizirati pljačkaške bande, dotle narod sve više pozdravlja akcije naših boraca. Naši borci, kako uništavaju okupatore, ustaše i četnike, tako će uništiti i sve druge pljačkaše, dolazili oni ma s koje strane. U dvogodišnjoj borbi naši su narodi stekli velika iskustva. Izdajnička jugoslavenska vlada u Londonu i izdajničko i reakcionarno vodstvo HSS-a kroz dvije godine Narodno-oslobodilačke borbe svojim izdajničkim stavom potpuno su se legitimirali. Interese naših naroda može zastupati samo pravo narodno predstavništvo, izniklo iz narodne borbe. Formirano je Antifašističko Vijeće Narodnog Oslobodjenja Jugoslavije /AVNOJ/. Ovih se dana nakon dvogodišnje narodno-oslobodilačke borbe, osniva Zemaljsko Antifašističko Vijeće Narodnog Oslobodjenja Hrvatske /ZAVNOH/, kao vrhovno narodno predstavništvo na čelu sa najboljim sinovima našeg naroda.

RODOLJUBI ! RADNICI ! SELJACI ! GRADJANI ! ŽENE I OMLADINO !

Krvavi teror i bespravlje koje se vrši nad našim narodom od strane fašističkih krvoloka i domaćih izdajica može se suzbiti samo oružanom borbom. Tome nas uči dvogodišnje borbeno iskustvo. Narod naših oslobodjenih krajeva, gdje svu vlast vrši narod preko Narodno-oslobodilačkih Odbora /NOO/, a oružjem je u ruci istrijebio okupatore i domaće izdajice.

- 2 -

Proslavimo dvogodišnjicu narodnog ustanka pojačanom borbom protiv okupatora i svih domaćih izdajica, pojačanom mobilizacijom svih rodoljuba za na u narodnu vojsku.

RADNICI !

Vi najviše osjećate svu težinu fašističkog terora i bezakonja. Vama je fašizam oduzeo sve vaše tekovine krvavo stečene, vaše oružje u borbi, "slobodu štrajka" i učinio je od vas robove. Narodno-oslobodilačka vojska vas poziva na odlučnu borbu do istrebljenja fašizma. Stupajte u njene redove da ih još više ojačate.

SELJACI !

Vama je fašizam oduzeo žito i stoku. Vašu godišnju muku i trud prisvaja za sebe. On se i ove godine sprema da opljačka vašu žetvu. Vaše geslo neka bude, niti jednog zalogaja za okupatora. Uzimajte oružje i tjerajte one koji pljačkaju vaš trud i muku. Stupajte u redove svoje Narodno-oslobodilačke vojske, da ubrzamo našu zajedničku pobjedu.

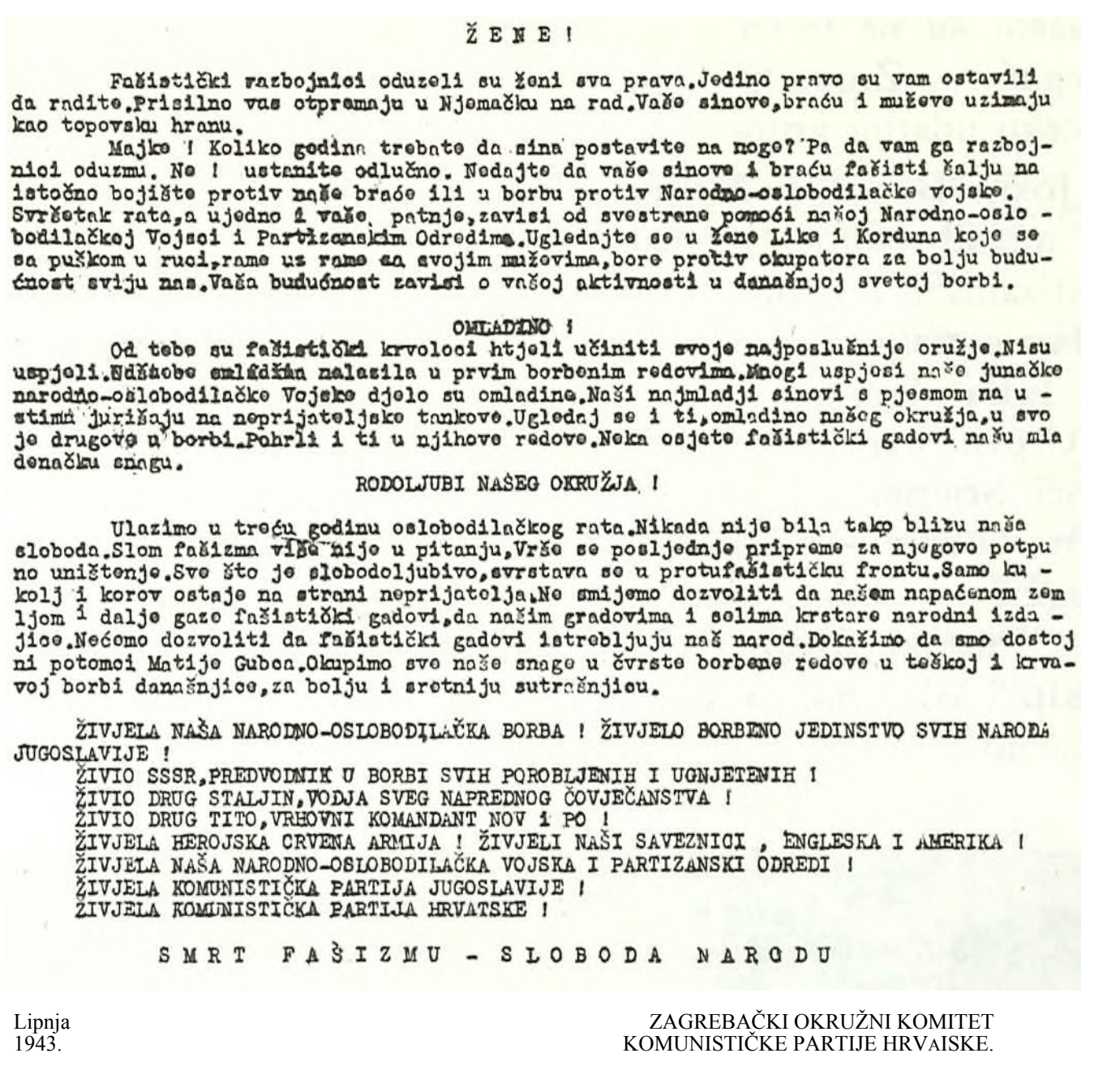

ŽENE !

Fašistički razbojnici oduzeli su ženi sva prava. Jedino pravo su vam ostavili da radite. Prisilno vas otpremaju u Njemačku na rad. Vaše sinove, braću i muževe uzimaju kao topovsku hranu.

Majke ! Koliko godina trebate da sina postavite na noge? Pa da vam ga razbojnici oduzmu. Ne ! ustanite odlučno. Nedajte da vaše sinove i braću fašisti šalju na istočno bojište protiv naše braće ili u borbu protiv Narodno-oslobodilačke vojske. Svršetak rata, a ujedno i vaše patnje, zavisi od svestrane pomoći našoj Narodno-oslobodilačkoj Vojsci i Partizanskim Odredima. Ugledajte se u žene Like i Korduna koje se sa puškom u ruci, rame uz rame sa svojim muževima, bore protiv okupatora za bolju budućnost sviju nas. Vaša budućnost zavisi o vašoj aktivnosti u današnjoj svetoj borbi.

OMLADINO !

Od tebe su fašistički krvoloci htjeli učiniti svoje najposlušnije oružje. Nisu uspjeli. Naša omladina nalazila u prvim borbenim redovima. Mnogi uspjesi naše junačke narodno-oslobodilačke Vojske djelo su omladine. Naši najmladji sinovi s pjesmom na ustima jurišaju na neprijateljske tankove. Ugledaj se i ti, omladino našeg okružja, u svoje drugove u borbi. Pohrli i ti u njihove redove. Neka osjete fašistički gadovi našu mladenačku snagu.

RODOLJUBI NAŠEG OKRUŽJA !

Ulazimo u treću godinu oslobodilačkog rata. Nikada nije bila tako blizu naša sloboda. Slom fašizma više nije u pitanju. Vrše se posljednje pripreme za njegovo potpuno uništenje. Sve što je slobodoljubivo, svrstava se u protufašističku frontu. Samo kukolj i korov ostaje na strani neprijatelja. Ne smijemo dozvoliti da našem napaćenom zemljom i dalje gaze fašistički gadovi, da našim gradovima i selima krstare narodni izdajice. Nećemo dozvoliti da fašistički gadovi istrebljuju naš narod. Dokažimo da smo dostojni potomci Matije Gubca. Okupimo sve naše snage u čvrste borbene redove u teškoj i krvavoj borbi današnjice, za bolju i sretniju sutrašnjicu.

ŽIVJELA NAŠA NARODNO-OSLOBODILAČKA BORBA ! ŽIVJELO BORBENO JEDINSTVO SVIH NARODA JUGOSLAVIJE !
ŽIVIO SSSR, PREDVODNIK U BORBI SVIH POROBLJENIH I UGNJETENIH !
ŽIVIO DRUG STALJIN, VODJA SVEG NAPREDNOG ČOVJEČANSTVA !
ŽIVIO DRUG TITO, VRHOVNI KOMANDANT NOV I PO !
ŽIVJELA HEROJSKA CRVENA ARMIJA ! ŽIVJELI NAŠI SAVEZNICI, ENGLESKA I AMERIKA !
ŽIVJELA NAŠA NARODNO-OSLOBODILAČKA VOJSKA I PARTIZANSKI ODREDI !
ŽIVJELA KOMUNISTIČKA PARTIJA JUGOSLAVIJE !
ŽIVJELA KOMUNISTIČKA PARTIJA HRVATSKE !

SMRT FAŠIZMU - SLOBODA NARODU

Lipnja 1943. ZAGREBAČKI OKRUŽNI KOMITET KOMUNISTIČKE PARTIJE HRVATSKE.

Proglas Okružnog komiteta KPH Zagreb narodu zagrebačkog okruga za uključivanje u narodnooslobodilaćku borbu.

' Original proglasa u Institutu za historiju radničkog pokreta u Zagrebu, Arhiv CK KPH.

MARIJAN KOS-RUCAK, MIČURIN

PRIGORSKA PARTIZANSKA UDARNA GRUPA

U toku ožujka, travnja, svibnja, lipnja i srpnja 1943., na području svih kotareva zagrebačkog okruga djeluju borbene partizanske udarne grupe, pod neposrednim rukovodstvom kotarskih ili Okružnog komiteta KPH Zagreb. Ove su borbene grupe izvodile manje akcije koje su imale veliki politički značaj. To su: razoružavanje ustaša, domobrana i njemačkih legionara, likvidacija ustaških agenata i' poznatih ozloglašenih ustaških funkcionera.

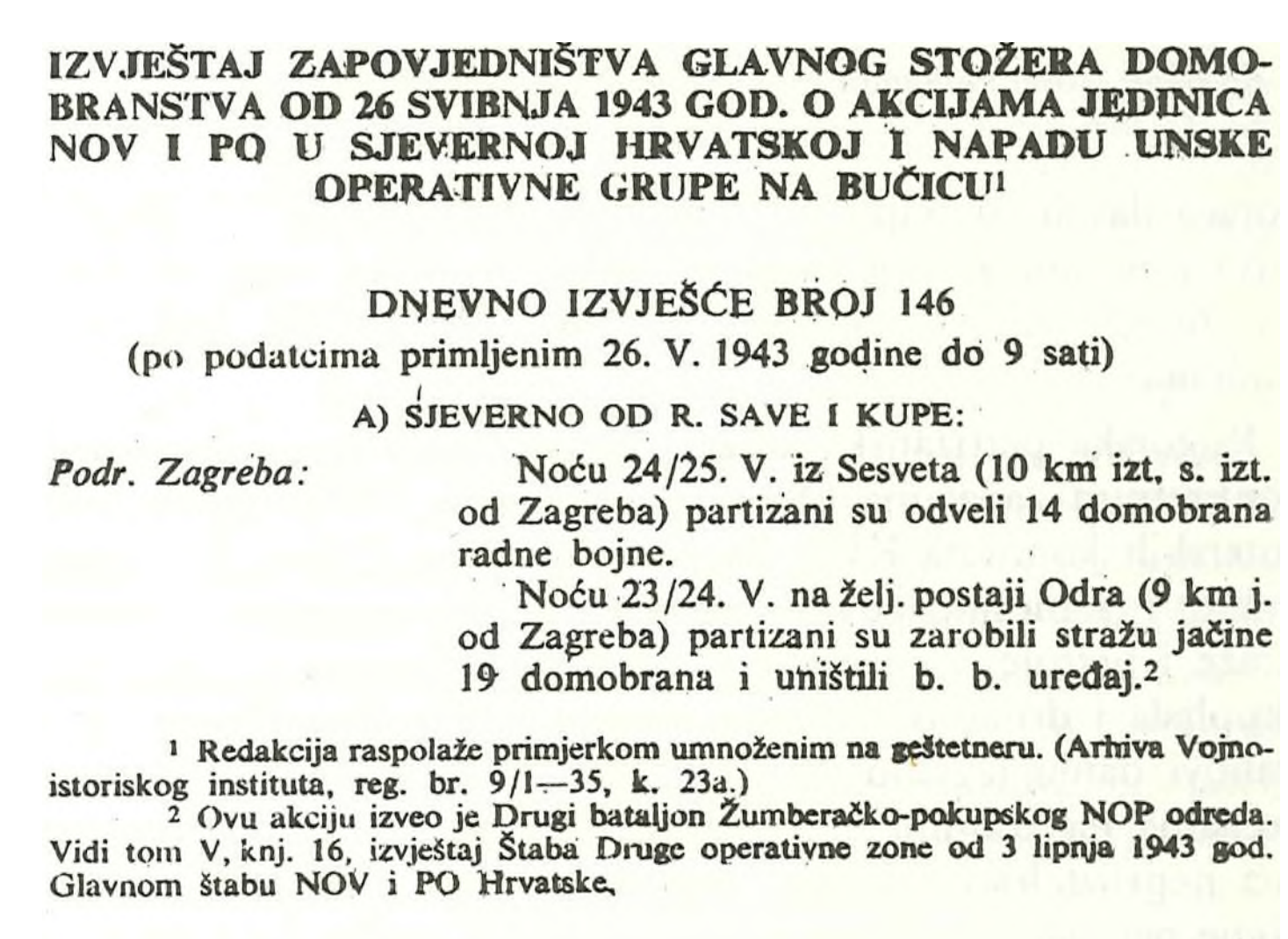

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA GLAVNOG STOŽERA DOMOBRANSTVA OD 26 SVIBNJA 1943 GOD. O AKCIJAMA JEDINICA NOV I PO U SJEVERNOJ HRVATSKOJ I NAPADU UNSKE OPERATIVNE GRUPE NA BUČICU[1]

DNEVNO IZVJEŠĆE BROJ 146
(po podatcima primljenim 26. V. 1943 godine do 9 sati)

A) SJEVERNO OD R. SAVE I KUPE:

Podr. Zagreba: Noću 24/25. V. iz Sesveta (10 km izt. s. izt. od Zagreba) partizani su odveli 14 domobrana radne bojne.
Noću 23/24. V. na želj. postaji Odra (9 km j. od Zagreba) partizani su zarobili stražu jačine 19 domobrana i uništili b. b. uređaj.[2]

[1] Redakcija raspolaže primjerkom umnoženim na geštetneru. (Arhiva Vojnoistoriskog instituta, reg. br. 9/1—35, k. 23a.)
[2] Ovu akciju izveo je Drugi bataljon Žumberačko-pokupskog NOP odreda. Vidi tom V, knj. 16, izvještaj Štaba Druge operativne zone od 3 lipnja 1943 god. Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske.

173

Nakon odlaska više grupa članova Partije i SKOJ-a iz zagrebačkog, stubičkog, dugoselskog i Sv. Ivan-Zelinskog kotara u partizanske jedinice u Žumberak, Kalnik, Moslavinu i Slavoniju, u proljeće 1943., stvoreni su povoljni politički i organizacioni uvjeti za početak intenzivnijih oružanih akcija na području neposredne okolice Zagreba. Po odluci okružnog komiteta KPH Zagreb, potkraj travnja 1943., iz Moslavačkog odreda

vraćeni su na teren Prigorja Josip Bene — Moser i Ignac Gegač — Žiga. Oni su dobili zadatak da formiraju partizansku udarnu grupu.

Josip Bene — Moser odmah pristupa izvršenju zadatka i od mladih radnika i seljaka iz sela okolice Sesveta osniva prvu partizansku udarnu grupu poznatu pod imenom Moserova udarna grupa čiji je komandir Josip Bène — Moser a komesar Ignac Gegač — Žiga.

U ovu prvu prigorsku partizansku grupu odmah ulaze omladinci Stjepan Turčić — Čiro, Vid Turčić — Čoso, Stjepan Turčić — Zrinski, Stjepan Žugčić — Adam, Josip Žugčić — Adet, Ivan Kordek — Drotar, Alojz Dren, Ignac Puđak, Alojz Puđak, Keleminec Franjo, Keleminec Josip i još 5 omladinaca iz Čučerja. Grupa je imala svoje baze uglavnom u klijetima vinograda u Velikom Vrhu, a prehranu

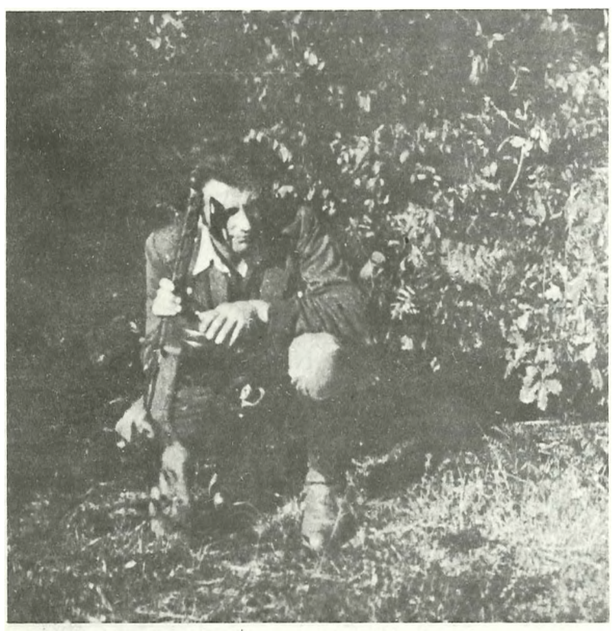

Josip Bene Moser komandir Prigorske partizanske udarne, grupe.

boraca davali su seljaci iz Novoselca, Šimunčevca i Dobrodola. Grupa je imala uspostavljene stalne kurirske veze sa selima Glavnica, Blaškovec, Sesvete, Jelkovec, Ivanja-Reka, Jesenovec i Budenec.

Prigorska partizanska udarna grupa djelovala je po nalogu i konkretnim zadacima Okružnog komiteta KPH Zagreb kao i kotarskih komiteta KPH Zagreb i Sv. Ivan Zelina. Ona samostalno i samoinicijativno napada na domobranske i ustaške straže i patrole. Za izvođenje većih akcija grupa je povremeno okupljala i druge omladinske udarne grupe drugih sela, čiji su članovi danju legalno živjeli a noću bi sudjelovali s oružanim akcijama na komunikacije kojima se služio neprijatelj, napadajući neprijateljske patrole i manje jedinice. Prilikom odlaska u akcije partizanska udarna grupa narasla bi redovno na 30 do 50 boraca da bi se, nakon izvršenog zadatka, rasturila povlačenjem, tj. razilaženjem boraca svojim kućama. Time je postala nedohvatljiva za neprijatelja.

Postojanje Moserove udarne grupe imalo je posebno značenje za razvoj narodnooslobodilačke borbe na području Prigorja. Svojim oružanim akcijama, zasjedama i danonoćnom aktivnošću ona je izazivala strah i trepet u redovima ustaša i njihovih pomagača, što je omogućavalo da veći dio područja tadašnjih općina Sesvete, Sv. Ivan Zelina — Vanjski, Kasina, Šašinovec i Belovar-Moravče bude oslobođen ili poluoslobođen.

Likvidacijom upravnog aparata ustaške vlasti u navedenim općinama od lipnja do kolovoza 1943., uz već raniju likvidaciju upravnog aparata općine Vanjski i Nutarnji Sv. Ivan Zelina, te kotarske uprave prilikom prvog napada na Zelinu što ga je izveo Kalnički partizanski odred 25. travnja 1943. — ustaška je vlast na prigorskom području bila likvidirana i ustaše je više nikada nisu mogli za dulje vrijeme uspostaviti.

U okolici Zagreba osim Moserove udarne grupe, istovremeno, ili još od ranije djeluju i druge udarne grupe i to: Vrapčanska udarna grupa pod komandom Mije Cvetkovića — Šmajsera, Posavsko-dugoselska udarna grupa pod komandom Josipa Pavlića — Borisa, Jakovljanska udarna grupa kojom rukovodi Ivo Poturica, Pušćanska udarna grupa kojom rukovodi Đuro Tucman i Stjepan Mesir, Podgorsko-bistrička udarna grupa kojom rukovodi Tomo Obad, Stubička udarna grupa kojom rukovodi Rudolf Sever i niz omladinsko-skojevskih grupa koje su u svojim selima vršile manje akcije, razoružavajući neprijateljske vojnike koji su dolazili svojim kućama na dopust.

JOSIP BENC MOSER

AKCIJE PRIGORSKE PARTIZANSKE UDARNE GRUPE

Okružni komitet KPH za okrug Zagreb nalazio se 1942. u zapadnom dijelu tadanjeg kotara Zagreb, tj. na području Brdovca, Zaprešića i Vrapča. Zbog velikog fašističkog terora što su ga ustaše vršili na tom području, i zbog hapšenja većeg broja članova KP te otkrivanja veza za prebacivanje, Okružni komitet se povukao sa sektora Brdovec i Pojatno i prebacio u Sesvete i okolicu.

U to vrijeme ja sam još bio šofer u tvornici »Braća Badel«, u Sesvetama. Kako sam već 1941. bio u zatvoru sa Marijanom Badelom, ja sam već tada, kao povjerljiva osoba dobivao razne partijske zadatke koje sam u cijelosti izvršavao. Posebno sam dobio zadatak da radim u obavještajnoj službi. Kako sam bio šofer osobnog automobila vlasnika tvornice Badela, ja sam često puta, po Badelovu naređenju, morao prevoziti pojedine ustaške glavešine — logornike, tabornike i druge u razna mjesta. Na terenu sam imao mogućnosti da saznam i vidim njihove namjere, tj. gdje će i koga hapsiti i gdje su eventualno, otkrili ili saznali ža kojeg komunistu ili kakvu partizansku grupu. Imao sam zadatak da čim saznam takve pojedinosti o tome odmah obavještavam moju vezu. To je bio drug Leopold Kovačić te Aleksandar Sokorac koji su bili moja partijska veza. Sokarac je bio vezan uz partijsku ćeliju tvornice »Braće Badel«. Moram reći da sam imao najgori zadatak — morao sam otkriti i od ustaša saznati koga i kada idu hapsiti. O tome sam obaviještavao naše partijske rukovodioce kako bi oni obavijestili te ljude da se sakriju pred hapšenjem.

Tadanji naš Okružni komitet Zagreb u kojem su bili drugovi Pavao Lončar, Vlado Prišlin, Rudolf Gluhak — Brko i sekretar Okružnog komiteta SKOJ-a Janko Peruško — Drago, zadržavao se na ovom sesvetskom području. Mi smo imali zadatak da za njih stalno pronalazimo baze u kojima ih ustaše ili njihovi agenti neće pronaći. Te su baze bile Strancarićeva kuća ili »Mišja rupa«, kako smo je tada zvali, tj. stara ciglana u Jelkovcu,
— Škovorcova šoder-graba u Resniku kod Save, kuća Leopolda Kovačića i kuća Filipa Lakuša.

U to vrijeme postavljeni su već i kanali za prebacivanje naših ljudi koji su iz Zagreba išli u partizane, u Ivan'ja-Reki, koje su

koristili i Mjesni komitet Zagreb i Okružni komitet Čazma. Preko tih kanala i veza prebacivalo se u to vrijeme po deset do petnaest ljudi dnevno. Za njih je trebalo spremiti hranu i noćenje pa smo ih mi morali smještavati po štagljevima i klijetima, gdje su preko dana boravili a po noći smo ih prebacivali dalje.

Sjećam se da je u to vrijeme, tj. polovinom 1942. na području Sesveta boravio — osim Okružnog komiteta partije — Okružni komitet SKOJ-a i Kotarski komitet partije za kotar Zagreb. SKOJ-evska organizacija bila je u to vrijeme u Sesvetama dosta jaka, i u njoj smo imali obuhvaćeno 15 omladinaca. U toj skojevskoj grupi bili su drugovi **Ivan Tupek — Kugič, Dragutin Plašć, Josip Kolar** i niz naših omladinaca koji su radili u tvornici »Braća Badel« u Sesvetama, čijih se imena više ne sjećam.

Stalne partizanske baze u Sesvetama bile su kuća Kirin, kuća Polde Kovačića, Jagić Franje i Sturlićev mlin. Baze smo imali i u Ivanja Reki i Resniku.

Sjećam se da smo preko naših veza i kanala već 1942. g. prebacivali u partizane brojne naše omladince, omladinske i partijske rukovodioce iz Zagreba i drugih krajeva. Na te kanale i veze dolazili su i drugovi iz viših partijskih veza. Za njih nismo znali tko su i kakve funkcije imaju. Znali smo njihova ilegalna imena a to su bili drugovi **Dragutin Saili — Konspirator, Ivan Krajačić, Ivo Lola Ribar** i drugi.

Na ovom smo području 1942. jako mnogo radili na razvoju NOP-a. Ja sam imao zadatak da pojedine rukovodeće drugove teretnim ili putničkim automobilom prebacim iz Sesveta u druga mjesta u okolici Zagreba. Sjećam se da je tako jednom zgodom, 1942. godine, došao na našu vezu u Okružni komitet u Sesvetama drug **Ivo Lola Ribar,** išao je na neko savjetovanje u Bosnu.

Bila je jaka zima kad je došao drug **Pavao Lončar,** tadanji sekretar Okružnog komiteta Zagreb drugu **Gažiju** koji je bio moj šef u tvornici »Badel«, i tražio da **Ivu Lolu Ribara** i još pet drugova koji su išli sa njime prebacim preko Save do sela Lukavec. Mislim da je **u** toj grupi bio i drug **Joža Tucman — Crni.** To sam kasnije saznao provjerom, jer tada nisam znao pravo ime i prezime nijednog toga druga. Sve sam te drugove ukrcao u teretni automobil i svakom dao po lopatu u ruke da bi izgledali kao radnici tovaraši. **I** tako sam ih prebacio preko Zagreba do Lukavca. Tu ih je prihvatila daljnja veza, kod druga **Merle.** Nakon tjedan dana oni su se već vraćali natrag, pa sam išao po njih i prebacio ih u Sesvete. Preko sesvetske partijske organizacije išli su glavni kanali i veze za Moslavinu, Žumberak i Kalnik. Također sjećam da je jednom prilikom po vezi do naše partijske organizacije došao i drug **Ivo Marinković,** profesor. Ni njega tada nisam poznavao a upravo je u to vrijeme došlo do jedne provale partijskih veza u Zagrebu te su pohapšeni neki partijski funkcioneri. Sa njime je iz Zagreba došao i neki Rendulić, mrk čovjek koji je trebao ići u Moslavinu u partizane. Drug **Ivo Marinković** trebao je ići u Moslavinu na jedno savjetovanje. Dobio sam zadatak da obojicu kamionom prebacim u Popovaču. Kad su se oni penjali u kamion, i u toku putovanja do Popovače, meni je taj Rendulić bio jako sumnjiv. Kad smo stigli u Popovaču drugove sam predao na vezu u gostioni **Vučić.** Drug **Marinković** mi je rekao da za dva dana dođem po njega, na isto mjesto, a da drug Rendulić ostaje u partizanima. Ja sam na rastanku neopazice rekao drugu **Marinkoviću,** da mi se taj Rendulić ne sviđa i da mi je na cijelom putu bio sumnjiv. Ta se moja sumnja povećala jer mi je Rendulić na rastanku rekao da prije nego što dođem po druga **Ivu Marinkovića** odem do Rajterića u Sv. Klaru i da mu odande donesem njegove skije. Iako je u Moslavini bio veliki snijeg bilo mi je čudno kakvo to skijanje ovom čovjeku pada na .pamet sada u ratno doba. Kada sam se nakon dva dana vratio po druga **Ivu Marinkovića** našao sam ga na istoj vezi gdje sam ga i ostavio te ga ponovno prebacio u Sesvete, odakle se on osobnim automobilom prebacio **u** Zagreb.

Tu se sreo sa drugom **Pavlom Lončarom,** sekretarom Okružnog komiteta.

Nakon tjedan dana Rendulić se vratio iz Moslavine i otkrio sve naše veze ustaškoj policiji. Na jednoj od veza u Zagrebu na kojima je bio Rendulić, uhapšen je drug **Ivo Marinković.** Nešto kasnije ustaše su ga strijeljali. Rendulić je ustašama otkrio i sve naše veze u Sesvetama i okolici kroz koje je prošao. Zbog toga se Okružni komitet morao stalno prebacivati od klijeti do klijeti, kakoga ustaše nebi otkrili. Tada je u Sesvetama došlo do hapšenja pa je, sjećam se, uhapšen i moj šef **Josip Gaži.** Pošto sam vidio kakova je situacija ja sam se odmah maknuo iz Sesveta. To sam učinio na vrijeme jer su odmah nakon hapšenja Gažija tražili i mene i cijelu skojevsku grupu, tj. svih onih 15 omladinca koji su djelovali na sesvetskom području. Po nalogu Okružnog komiteta sakupio sam sve te omladince i otišao u partizane u Moslavinu. To je bilo u veljači 1943. g. Kako sam kasnije saznao Rendulić se, kao ustaški špijun, uspio ubaciti u NOP.

Po dolasku u Moslavinu ja sam sa cijelom grupom upućen u Moslavački odred, tj. u 3. četu I bataljona. gdje sam ostao od veljače do svibnja 1943. g. Tu sam ubrzo postavljen za vodnika jednog voda. Kao borac Moslavačkog odreda išao sam u sve akcije: rušili smo pruge po cijeloj Moslavini i Posavini, napadali ustaše i Nijemce, jurišalo se na ustaška ili domobranska uporišta itd. Sjećam se da smo iz Moslavine upućeni na jedan zadatak u Sesvete gdje se nalazila jedna domobranska radna bojna u kojoj su bili sve sami Srbi, koje su ustaše mobilizirali i držali kao radnu snagu za javne radove. Iz te bojne bilo je oko 10 do 15 drugova koji su već otprije bili povezani sa partijskom organizacijom u Sesvetama. Mi smo iz Moslavačkog odreda došli sa jednim vodom, napali njihove straže i poveli sve ove ljude u partizane, u Moslavinu. Iste noći napali smo i željezničku stanicu u Sesvetama gdje smo razoružali domobransku stražu. Bilo je to koncem ožujka ili početkom travnja 1943. Na putu iz Moslavine u Sesvete, na jednoj vezi u selu Narta, uhvatili smo dvojicu ustaških agenata koji su u Zagrebu ubili jednog višeg ustaškog agenta. Tim djelom htjeli su se otkupiti pa su došli u partizane po našim redovnim vezama. Prema pričanju tih agenata, još dvojica iz njihove grupe, koji su također sudjelovali u ubojstvu ustaškog agenta, prebacili su se preko Gračana u Prigorje gdje su tražili vezu sa partizanima. Prvu dvojicu agenata koji su išli u Moslavinu razoružao sam. Sjećam se da je jedan bio iz Siska a drugi iz Like. Kada smo sa zarobljenim domobranima iz Sesveta stigli u Mali Prokop, na Garić-planini, tamo smo već naišli i onu dvojicu agenata koji su se u partizane prebacivali preko Gračana. Ti su pokazivali ustaške novine koje su pisale o njima, kako su oni ubili višeg ustaškog agenta i kako ih radi toga proganja ustaška policija. Sjećam se da smo tada predali i ovu dvojicu agenata koje smo mi uhvatili te da su komitet i obavještajna služba ispitivali o njima podatke. Službeno se znalo da su bili ustaški agenti ali vjerojatno zbog ubojstva onog višeg ustaškog agenta nisu momentalno odgovarali za svoja ranija zlodjela. Raspoređeni su u jedinice u Moslavini i Slavoniji. Kasnije, kada su o njima došli detaljni podaci tj. o njihovim zlodjelima prije dolaska u partizane oni su bili likvidirani kao narodni neprijatelji.

U ovu akciju u Sesvetama na domobrane Srbe mi smo krenuli iz Kopčića. Akcija je pokrenuta na moj prijedlog jer sam ja održavao vezu sa narednikom te jedinice. Zvao se **Miloš Subotić.** Naime, mi u Moslavačkom odredu nismo imali dovoljno oružja pa je mnogo boraca bilo bez ikakvog naoružanja. Kada sam to vidio rekao sam drugovima u štabu odreda da u Sesvetama postoji veza sa domobranima, da ih možemo napasti, razoružati i tako doći do oružja. Moj je prijedlog bio prihvaćen i akcija uspješno izvedena.

Na putu iz Kopčića prebacivali smo se preko Ivanić-Kloštra i željezničke pruge do sela Opatinec a od tuda Posavinom preko

Ivanja Reke do Sesveta, gdje smo izvšili spomenutu akciju. U ovu akciju pošao je jedan vod jačine 30 ljudi iz 3. čete Moslavačkog odreda. Vod je vodio obavještajac Moslavačkog odreda drug **Stjepan Turčinec — Tuk** a ja sam bio vodnik voda. Kako sam dobro poznavao čitav teren, puteve i veze, cijela akcije se, odvijala po mojim prijedlozima. Na putu za Sesvete spavali smo u selu Opatinec cijeli dan u najvećoj konspiraciji, jer nitko nije smio znati za nas. Kada smo došli u blizinu Sesveta proveo sam vod na smještaj u Ivanja-Reku a ja sam otišao kod Strancarića, gdje smo također cijeli dan ostali u konspiraciji u Jelkovcu. Navečer oko 10 sati krenuli smo u akciju u Sesvete. Kad smo stigli u Sesvete opkolili smo kuću Weinberger u kojoj su bili smješteni domobrani, razoružali stražare i zarobili sve domobrane sa oružjem. U Sesvetama sam dobio još jedan zadatak koji sam pošao izvršiti. Naime, trebao sam uhvatiti ustaškog agenta koji je bio nekakav šef nadzora pruge na stanici u Sesvetama i pregledavao željezničku prugu — da li je sigurna za promet. Kada sam sa jednom grupom boraca došao do stanice da ga uhapsimo, on nas je iz zgrade zaustavio, vjerojatno pretpostavivši da smo partizani te je odmah počeo pucati. I mi smo ispalili nekoliko metaka u zgradu i odmah smo se povukli, jer je prijetila opasnost da nas ustaše iz Zagreba ubrzo zaskoče.

Nakon nekog vremena ja sam opet u Moslavačkom odredu dobio jedan zadatak koji sam trebao izvršiti u Prigorju. Tako sam došao do naše partizanske baze Mišje rupe, kod Stranjcarića u Jelkovcu, gdje je bilo sjedište Okružnog komiteta i Kotarskog komiteta Zagreb. U razgovoru sa tadanjim sekretarom Okružnog komiteta drugom **Pavlom Lončarom** vidio sam da on smatra da sam ja nekako najspretniji za partizanske akcije, jer je Komitet raspravljao o potrebi formiranja jedne udarne grupe na ovom terenu. Nakon razgovora on mi je dao jedno pismo za Okružni komitet Čazma koje sam predao drugu **Vinku Jeđutu — Čuku.** On je, opet, napisao pismo štabu Moslavačkog odreda pa sam iz Moslavačkog odreda dobio otpusnicu sa zadatkom da se javim Okružnom komitetu Zagreb na raspolaganje. Iz Moslavačkog odreda dobio sam po mojem izboru — još jednog borca a bio je to drug **Ignac Gegač — Žiga** koji je također po odluci Komiteta vraćen u Prigorje. To je bilo koncem travnja 1943. g. Čim sam se vratio u Prigorje dobio sam zadatak od sekretara Okružnog komiteta druga **Pavla Lončara — Prigorca** da okupljam omladince za osnivanje udarne grupe i da se izaberem jedno ilegalno ime. On me je odmah povezao sa sekretarom Kotarskog komiteta Zagreb drugom **Milanom Polimcem.** Sekretar Općinskog komiteta Sesvete bio je **Ignac Strancarić.** Također sam imao zadatak da se povežem i sa sekretarom Kotarskog komiteta Sv. Ivan Zelina drugom **Markom Milatovićem.** U Stubici je tada bio sekretar drug **Miško Krošelj** a u dugoselskom kotarskom komitetu je bio sekretar drug **Ivan Vranić — Iskra.** Vezu sa svim sekretarima kotarskih komiteta trebao sam uspostaviti radi organiziranja drugova koji će ući u udarnu grupu i radi planiranja akcija što ćemo ih sa udarnom grupom vršiti po Prigorju.

Najprije sam obišao teren i upoznao se sa našim ljudima jer sam za grupu trebao pronaći baze gdje ćemo se preko dana odmarati i hraniti. Obišao sam sela Novoselec i Čučerje. Kod Fabijanića smo odredili baze za smještaj grupe, a tu sam tada našao dva vojna bjegunca i nagovorio ih da pređu u partizane. Odmah sam im nabavio i oružje i oni su pristali da idu sa mnom u partizane. To su bili drugovi **Čiro i Adam,** kako smo ih onda sa ilegalnim imenom zvali, a poslije je došao, i **Čoso.** Njihova su prava imena **Vid Turčić, Stjepan Kranjčec** i **Stjepan Turčić.** Poslije toga u grupu je došao **Stjepan Turčić — Zrinski.** To su bili prvi partizani u mojoj udarnoj grupi i jezgro Prigorske partizanske udarne grupe.

Mi nismo nikoga čekali, već smo odmah. — prema direktivama Okružnog i Kotarskog komiteta Zagreb i Sv. Ivan Zelina — pošli u akcije. Najprije smo počeli svlačiti i razoružavati domobrane koji su dolazili kući na dopust. Podatke o njima davali su nam omladinci i skojevci kojih je već dosta bilo po selima i koji su s nama zajedno noću išli u pojedine akcije. Kad smo išli u akcije mi smo sve omladince naoružavali.

Prigorska udarna grupa formirana je početkom svibnja 1943. Najprije je brojila samo 3 partizana. Za tjedan dana već nas je bilo 6, a za dva tjedna već je bilo 15 partizana. Omladince smo povlačili u akcije radi toga da se malo osamostale, oslobode i ohrabre i da ih tako pomalo pripremamo za mobilizaciju za odlazak u veće jedinice.

Oko 10. svibnja 1943. dobio sam zadatak da sa udarnom grupom prihvaćam dobrovoljce i simpatizre koji dolaze iz Zagreba u partizane. Tada su po vezi počele dolaziti grupe od 10 do 15 ljudi, bez oružja, i njima je trebalo davati osiguranje i pratnju preko ceste i pruge i prebacivati ih za Posavinu. Dobrovoljci i simpatizeri dolazili su uglavnom preko Vrapča a odanle ih je sa grupom partizana vodio drug **Dušan Gašparović — Doktor.** Preko Markuševca on ih je dovodio do naše veze u Čučerju, gdje smo ih mi prihvaćali. Oni bi tu ostali odmarati se preko dana po štagljevima i klijetima a navečer smo ih mi preuzimali i vodili dalje, za Posavinu. U selu Sopi u to se vrijeme našao jedan ustaški agent, po imenu Fišerinec, koji je ispitao sve naše kanale i veze za prebacivanje ljudi u partizane. Ustaše su na temelju njegovih podataka postavljali zasjede i hvatali ljude koji su išli u partizane. Okružni komitet Partije odmah je reagirao na ovakve ustaške akcije pa je mene pozvao sekretar Komiteta drug **Pavao Lončar — Prigorac** i rekao mi da se u selu Sopi nalazi spomenuti ustaški agent koji noću prati kretanje partizana a danju to javlja ustašama i sa njima ide u zasjede. Rekao mi je da toga agenta pod svaku cijenu treba maknuti sa tog terena. Drug **Lončar** dao mi je u tome slobodne ruke. Ja sam zamolio da mi se dade lični opis toga agenta, ili da mi ga netko pokaže, pa ćemo mi onda brzo njega uhvatiti. Sa drugom **Ignacom Gegačom — Žigom** napravio sam plan za tu akciju. Otišli smo u Ivanja Reku u gostionicu kod Juhana, gdje smo si malo sjeli i nešto popili. Sa nama je tada u vezi bio vlasnik gostione Juhan i njegov sin Zdravko. Dok smo mi tako sjedili u gostionu dođe sin **Ignaca Stranjcarića.** Ja ga pozovem i kažem mu — jer sam ga poznavao— a bio je još mali dečko: »Slušaj Preo, jel ti poznaš ustaškog agenta Fišerinca?« On mi odmah reče da poznaje i da će mi ga pokazati kada bude tuda prošao. U selu smo saznali da je Fišerinec prošao na biciklu, u šumarskoj uniformi, u Zagreb. To nam nije bilo teško saznati jer je cijela Ivanja Reka bila partizansko selo, svi su radili za NOP. Ja i Žiga odmah se spremimo da dočekamo ustaškog bandita. Pođosmo prema šumi Resničina, jer je on trebao doći iz pravca Resnika. Maloga smo Prcu poslali naprijed, da nam dade znak kad bude naišao Fišerinec i da sigurno znamo da je to on. Mi smo, međutim, maloga izgubili iz vida. Kratko vrijeme nakon toga naišao je jedan čovjek na biciklu, u lugarskoj uniformi, pozdravio nas s »dobar dan« i prevezao se kraj nas. Kako nismo znali da je to Fišarinec, nismo ni reagirali. Začas se pojavi mali Preo i reče nam da je taj Fišerinec upravo prošao. Žiga i ja odmah potrčasmo za njime. Kad smo došli u gostionicu u Ivanja Reku, kod Juhana, primijetili smo da agent Fišerinec pije dva deci vina. Prije nego smo ušli Žiga me upozori: »Nemoj da ga odmah ubiješ, treba ga živoga uhvatiti da nešto od njega saznamo«. Ja sam se složio sa Žigom da ćemo tako i postupiti.

Kad smo ušli u gostionu izvadih pištolj i viknem: »Ruke u vis«, i uperim pištolj u Fišerinca. On također skoči i izvadi pištolj pokušavajući da puca u nas, ali ja ispalih dva metka u njega a Žiga četiri i tako je odmah pao.

Kod njega smo pronašli dva pištolja koja smo uzeli napuštajući gostionu sa mrtvim ustaškim agentom. Povukli smo se u šumu iza Ivanja Reke. _Ubrzo nakon našeg odlaska započela je

ustaška racija u koju su došli ustaše sa motorkotačima i automobilima iz Zagreba. U šumi smo sreli druga Prigorca i Strancarića koji su se također povlačili šumom prema Prigorju, jer su ustaše izašli iz Zagreba sa jačim snagama i počeli opkoljavati sela te hapsiti ljude. Tako smo došli do naše baze gdje smo sreli tadašnjeg organizacionog sekretara Okružnog komiteta partije druga Rudolfa Gluhaka — Brku. On me pohvalio za ovu uspješno izvedenu akciju govoreći da nije mislio da ću tako brzo moći izvršiti taj zadatak. Nakon te akcije ustaše su doveli 10 talaca iz zatvora iz Zagreba i u šumi kod Resnika strijeljali ih za tobožnju odmazdu za ubojstvo njihovog agenta.

Nakon toga moja udarna grupa prebacila se na Zelinski kotar gdje smo išli u akciju palenja Općine Kašina. Za tu akciju sakupio sam dosta jaku udarnu grupu iz Šimunčevca, sa Martinom Popovićem na čelu. Sa nama je tada bio i sekretar Kotarskog komiteta Sv. Ivan Zelina drug Marko Milatović.

U Kašini smo pokupili oružje, zapalili sve spise, vojne pozive za ustaše i domobrane, pokidali telefonske veze, uništili telefonske i brzojavne uređaje u pošti i zaplijenili pisaće mašine i dosta papira za pisanje, koji nam je trebao za štampanje propagandnog materijala. Nakon ove akcije omladinci su se povukli svojim kućama u Simunčevec, jer su oni inače živjeli legalno i mogli se kretati po danu. Ja sam sa svojom grupom otišao u konspiraciju u selo Jasenovec, u jednu klijet gdje smo se odmarali dva dana.

Akcija na Općinu i poštu u Kašini izvršena je svibnja 1943. i to je bila prva akcija paljenja ove Općine u Prigorju. Ubrzo nakon toga moja udarna grupa brojčano se povećala. Došli su novi dobrovoljci omladinci i onda smo, po zadatku Okružnog komiteta, krenuli u akciju na općine Sesvete i Sašinovec. Njih smo također zapalili.

Prigorska udarna grupa imala je stalno jezgro pravih partizana boraca od 8 ljudi. Grupa se povećavala ili smanjivala sa brojnim omladincima iz pojedinih sela, zavisno od akcije u koju smo išli. Omladinci koji su išli sa nama u akcije pripadali su lokalnim omladinskim udarnim grupama. Njih su za akcije, kojima sam ja rukovodio, pripremali omladinski rukovodioci toga područja. Za takve akcije prikupilo bi se 5 do 6 omladinaca iz svakog sela pa je tada moja udarna grupa znala narasti i do 35 partizana. Sve te naše omladince naoružavali smo za akciju. Imali smO dosta oružja koje smo oduzeli domobranima, ustašama i njemačkim legionarima, i to je bilo spremljeno na pojedinim mjestima, u njihovim selima. Kada se kretalo u akciju ja bih samo javio da nas omladinci trebaju čekati na određenom mjestu i u određni sat, sa oružjem što ga mogu podići kod određenog druga. Moram reći da su omladinci uvijek bili točni i da su dobro i hrabro išli u akcije. Prihvaćali su vojnički raspored u akcijama što sam ga ja određivao raspoređujući jedne za osiguranje u zasjede prema neprijateljskim uporištima a druge za samo izvođenje napada. U akcijama moje udarne grupe učestvovali su omladinci iz sela Jelkovca, Ivanje-Reke, Sesvetskih Sela, Selnice, Šimunčevca, Cučerja, Novoselca, Šašinovca, Popovca i drugih sela. Prilikom napada i paljenja Općine Sesvete zapaljeno je sve osim katastra. Odredio sam da se katastar ne dira, već da se spale vojni pozivi, poreske knjige i drugi ustaški spisi. Općina Sesvete spaljena je koncem svibnja, ili početkom lipnja mjeseca 1943. godine. U Općini Šašinovec uhvatili smo ustaškog tabornika i nekoliko domobrana sa oružjem. U toku lipnja mjeseca ponovno smo napali i spalili Općinu Kašina i mjesnu poštu a iz mjesne ambulante zaplijenili smo dosta liječničkih instrumenata i lijekova koje smo poslali u Moslavinu, u naše bolnice, za liječenje ranjenih boraca.

Nakon druge akcije na općinu Kašina, u lipnju mjesecu 1943., prebacio sam se sa mojom udarnom grupom u Glavnicu. Tu sam uhapsio općinskog načelnika i poveo ga da ide sa nama u napad na općinu Belovar-Moravče. Ovaj načelnik nije nas obavijestio da u općinskoj zgradi spava zapovjednik ustaške posade koja se smjestila u obližnjoj zgradi, kod trgovca Hochsingera, a bila je jačine jednog voda.

U tu akciju iz moje udarne grupe išlo je samo 6 drugova. S nama je išao i drug Marko Milatović, sekretar Kotarskog komiteta Zelina. Kad smo došli pred općinu, načelnika smo poslali naprijed da pozove čuvara neka otvori vrata. On je to i učinio. Mi smo ušli u zgradu i odmah počeli iznositi spise radi paljenja. Kad smo iznijeli i pisaće mašine i sav pribor, dođe k meni općinski čuvar i potiho mi kaže da preko, u susjednoj sobi, spava ustaški zapovjednik. Kada su to ostali iz moje grupe čuli odmah su počeli izlaziti napolje. Ja sam htio da još nađemo i općinskog blagajnika te da uzmemo i novaca za Okružni i Kotarski komitet. Saznavši za ustaškog zapovjednika rekao sam Žigi, komesaru moje udarne grupe: »Žiga, ovoga moramo živoga uhvatiti«. Žiga i ja odmah odosmo pred sobu gdje je ustaša spavao a ostali se postaviše svaki sa jedne strane vratiju, sa uperenim pištoljima. Ja ga pozovem da otvori vrata. On otvori vrata a ja viknem. »Predaj se, ovdje partizani«. Ustaša na to zalupi vratima i poče psovati. Vjerojatno se spremao na otpor. Ja odmah ispalih preko vratiju pet metaka, isto toliko i Žiga. Ustaša se sruši na pod tako da više nismo mogli ni vrata otvoriti. Nakon toga napolju je nastala pucnjava, jer probudio se i onaj ustaški vod kod Hochsingera. Mi smo odmah započeli sa povlačenjem iza općinske zgrade i preko polja u pravcu Blaškovca te smo se smjestili na Žiginoj štali.

Tu smo na odmaranju i u konspiraciji ostali cijeli dan. Prije podne poslali smo Žiginog oca u Belovar-Moravče da ispita šta tamo ima novoga, ali mu nismo rekli da smo mi noćas izvršili akciju na tu Općinu. Kada se Žigin otac vratio donio nam je vijest da su noćas u Belovaru bili partizani, da su demolirali Općinu, popalili sve spise i teško ranili ustaškog zapovjednika. Žiga i ja na to smo se samo pogledali i nasmijali, a nakon toga zamolili smo Žiginog oca da nam nešto spremi za jelo jer smo bili gladni. Sjećam se da nam je Žigina mama tada skuhala neku staru govedinu koja je bila tako tvrda da se nije dala ni jesti. Iz Blaškovca smo krenuli u Veliki Vrh iznad Šimunčevca. Sjećam se da smo za vrijeme boravka u Blaškovcu uspjeli privoliti Žiginog oca da i on počne aktivno raditi za partizane.

U lipnju mjesecu 1943. u Prigorju, u okolici Cerja, Šašinovca, Popovca i Soblinca pojavili su se neki pljačkaši koji su u ime partizana ljudima oduzimali novac i živežne namirnice, tukli i terorizirali narod. To je dovelo do političkih problema jer je narod počeo vjerovati da su ti pljačkaši partizani, a kako drugih partizana u Prigorju nije bilo, pala je sumnja na moje ljude. Tada me pozvao sekretar Okružnog komiteta Prigorac i reče mi: »Slušaj, Mosere, ti si tu jedini partizan i komandir udarne grupe. Ukoliko ne pronađeš one koji su pljačkali narod, znači da si ti taj, i da ti to radiš sa svojom grupom. Narod tvrdi da to rade partizani.«

Našao sam se uvriježenim pa ga upitam kako on tako što može reći i pomisliti. On .mi odgovori samo to da pljačkaše treba pronaći.

Ja sam odmah pošao u akciju obavijestivši o svemu tome moju udarnu grupu. Također smo zamolili sve političke radnike sa ovog terena da nam pomognu u pronalaženju pljačkaša. Radi ispitivanja cijele situacije obišli smo sve opljačkane u Cerju' — popa, trgovca i seljake. Ispitivali smo kako ti ljudi izgledaju i kako se ponašaju. Svi su ih opisivali da imaju na glavi troroge partizanske kape sa petokrakim zvijezdama. Ljudi su nam pokazivali gdje su ih ti pljačkaši tukli, prebijali i pljačkali. Dali su nam i njihove lične opise. Sa drugom Drotarom izmijenio sam misli rekavši da mi se čini da bi to, po opisu, mogli biti cigani, koji su se zadržavali na periferiji sela Cerje. Na to Drotar reče da je primijetio da »šintarov« sin nekuda po noći odlazi a ujutro se vraća, da mu je on sumnjiv a i po ,opisu nekih ljudi mogao bi

to biti on. Dogovorimo se da ćemo najprije uhapsiti šintarovog sina i pokušati nešto od njega saznati. Ujedno smo svake noći motrili na prilaze tim selima da vidimo kuda se tko kreće. Na taj smo način uspjeli uhvatiti nekog radnika koji je radio na ciglani, i kod njega smo pronašli mnogo pokradenih stvari. Vezali smo ga u lance i poveli na istragu, u šumu. On nam je otkrio da ovdje u pljačku dolaze neki cigani iz Farkaševca, koji su pobjegli iz partizana iz Moslavine, i da sa njima ide nekoliko domaćih.

Kad su se cigani sa ovog terena povukli mi smo im ipak postavljali stalne zasjede očekujući da će se oni, nakon nekog vremena, opet pojaviti. Jedne noći oko jedan poslije ponoći ja sam sa petoricom naših drugova kretao prema selu Kobiljak i prema Sesvetskim Selima. Išli smo da vidimo da li su se cigani vratili iz Moslavine jer su tu imali neke svoje baze, kad nas odjednom netko zaustavi povikom: »Stoj, tko ide?« Ja odgovorim: »Ovdje ustaše«, i pitam-»tko je tamo«, a oni mi odgovore da su tamo zrakoplovci. Meni je odmah bilo jasno da se radi o ustašama a vjerojatno i njima da smo mi partizani. Pozvao sam da jedan od njih dođe do nas, da se objasnimo i da vidimo da li su zaista zrakoplovci. U tom času sa mnom su ostali samo Drotar i Stran**carić.** Prema nama pođe jedan visoki i jaki vojnik. Kad nam se približio vidio sam da ima šljem na glavi i na njemu veliko »U«. Išao je puškom na »gotovs« i nožem nataknutim na nju. Čim je došao do mene ja zgrabim za njegovu pušku i povučem ga u grabu kraj ceste te se počnemo rvati. Rvajući nisam iz ruke ispuštao gaser. Drugom rukom htio sam mu oduzeti pušku. On pokuša opaliti u mene, ali ja sam bio brži te opalih dva metka u njega. On je pao. Oduzeo sam mu pušku. U tom času započela je mitraljeska vatra ove ustaške jedinice, ali su oni pucali u drugom pravcu, a ne prema nama. Tada sam sa ovom dvojicom drugova potrčao kanalom prema Selnici, da se prebacim preko željezničke pruge. Kako je bila noć pao sam u potok i do kože se smočio. Nakon mene potrčali su i moji drugovi pa su i oni skočili u potok, i to na mene, te mi je puška pala u vodu.

Kad smo se izvukli iz potoka poslao sam **Strančarića** da izvadi pušku iz vode, na što mi on reče: »pa, kaj si ti uzel i pušku? Sad ustaše budu znali da su to bili partizani.« Ja mu odgovorim: »Pa neka znaju da smo partizani a znaš da mi pušku trebamo.« Nakon toga prebacili smo se kanalom preko pruge do aših drugova koji su čuvali onog uhapšenog pljačkaša. Nakon dva dana uspjeli smo pohvatati još dvojicu cigana i drugu dvojicu pljačkaša, među njima i šintarovog sina. Mi smo te pljačkaše držali zarobljene 4 — 5 dana u šumi, odnosno u lugarnici kod Budenca. O njihovom hvatanju obavijestili smo Okružni komitet i čekali da netko od Komiteta dođe radi javnog suđenja. Kao delegat Okružnog komiteta došao je drug Gubec. Ovim pljačkašima javno smo sudili u selu Cerje. Suđenje je obavljeno usred sela, na mjestu gdje je danas spomenik palim borcima. Narod je stajao okolo a pljačkaši su bili u sredini. Gubec je prisutnim mještanima održao govor o ciljevima NOB i o političkom značaju likvidacije ove pljačkaške grupe. Pljačkaši su osuđeni na smrt strijeljanjem. Strijeljani su u Cerju u šumi iza crkve. Narod je ovu presudu javno pozdravio i odobrio. Poslije toga u Prigorju više nije bilo pljačkaša.

Sjećam se još jednog slučaja, prije ove akcije, kada sam u Sesvetskim Selima naletio na ustašku zasjedu. Bio je prvi mrak a sa mnom je išao tajnik mjesnog NOF-a drug Filipović. Imao sam lovačku pušku. Ustaše su me primijetili. Zaustave me pitajući tko ide, Ja viknem: »Mi i 'naprijed'«. Filipoviću dobacim neka sakrije pištolj ispod kaputa a pušku neka metne na rame. Tako će nas ustaše smatrati lovcima. Kad sam došao do prvog ustaše on mi šmajser uperi u prsa. Ja istog časa odgurnem šmajser i istovremenom opalini u njega dVa metka iz pištolja. Ustaša se sruši. Tada pogledam kakva je situacija sa Filipovićem te opazim da onaj drugi ustaša drži u njega uperenu pušku. Već bi možda i opalio na njega ali od straha nije mogao otkočiti pušku. Tada ja opalim dva metka i na tog ustašu, uzmem šmajser od onog prvog i potrčim prema ciglani i vratim se preko pruge, misleći da su Viktora Filipovića ustaše ubili. Kad sam prešavši prugu došao na određeno mjesto gdje je dolazila udarna grupa poslije akcije, imao sam još jedan metak u pištolju. Opalim i taj metak i tada mi se također sa jednim metkom, javi i drug Filipović. Začas smo se opet našli zajedno. On mi tada reče: »Mosere, ja sam se tako preplašio da nisam znao pušku otkočiti«.

TOMO OBAD

PODGORSKO BISTRIČKA UDARNA GRUPA

Prije dolaska u Zagrebački partizanski odred ja sam bio na terenu u Bistričkoj udarnoj grupi koja je imala zadatak da vrši mobilizaciju boraca, ruši telefonske stupove i linije te razoružava i svlači neprijateljske vojnike.

Moja udarna grupa počela je akcije još u svibnju i lipnju 1943. Sjećam se da smo u jednoj akciji svlačenja neprijateljskih vojnika svukli Jožu Vedrinu koji je nakon toga otišao u partizane sa još jednom grupom mladića iz toga kraja. To je, ustvari, bila Podgorska udarna grupa, kako smo je onda službeno zvali a u njoj su osim mene još bili drugovi **Ivan Prlić, Gvozdić** iz Podgorja, **Mesar, Podgorec[1], Štef Vrabec** i **Škrlec Andrija** koji je kasnije bio ekonom u[1] Zagrebačkom odredu.

Sjećam se da je prva akcija ove udarne grupe bila svlačenje domobrana koji su svibnja 1943. došli na dopust svojim kućama. Slijedeća akcija bila je oduzimanje civilnog oružja od svih lugara u Bistričkom Podgorju. Nakon toga razoružali smo jednog bistričkog žandara Anića, u Bistričkoj Podgori, i to na cesti. Oduzeli smo mu oružje i svukli ga.

Zadatke za akcije naše udarne grupe davao nam je Kotarski komitet KPH Stubica, preko druga **Podgorca** koji je bio član tog Komiteta i naše udarne grupe.

Daljnja akcija udarne grupe bila je svlačenje domobrana u selu Tugonica. Moram reći da su sve ove akcije u kojima smo razoružavali i svlačili domobrane, žandare i druge neprijateljske vojnike na ovom terenu, ustvari, bile mobilizacija tih istih ljudi za NOV. Jer, svi su oni prethodno bili pripremljeni i znali da ćemo mi doći da ih razoružavamo i svučemo. Nakon toga oni bi sa nama odlazili u partizane. Treća akcija udarne grupe bila je rezanje telefonskih stupova i telefonskih linija na cesti od Tugonice prema Zlatar Bistrici.

Sjećam se da smo mi sve te akcije izvršili u vrlo kratkom vremenu. Pojavljivali smo se na mnogim mjestima kako bismo ostavili dojam na neprijatelja da nas ima mnogo.

Naša udarna grupa djelovala je isključivo noću. Po danu smo još tada legalno živjeli i obavljali redovne poslove kod svojih kuća. Našom stalnom aktivnošću postigli smo željeni efekt, jer je među ustaškim funkcionerima i ustašama na našem području zavladao strah. Oni su pretpostavljali da se tu negdje u blizini nalazi neka veća partizanska jedinica.

Neki prisilno mobilizirani ustaše u uporištu Marija Bistrica bili su naklonjeni NOP-u pa su željeli sa nama uspostaviti vezu. Kasnije je s njima uspostavio vezu drug **Moser,** koji je pripremao zarobljavanje cijele ustaške posade. No do toga nije došlo, ali je ipak nekoliko tih prisilno mobiliziranih mladića došlo k nama u partizane, u Zagrebački partizanski odred, u jesen 1943. Sjećam se da smo te odbjegle ustaše, prihvatili sä našom udarnom grupom u selu Globočecu. Bili su to **Nedeljko Frankić i Medved.**

Podgorsko-Bistrička udarna grupa nije imala ograničeno djelovanje, već je bila aktivna i dalje od svojih sela, kao u Globočecu,

Selnici, Tugonici i drugima. U Selnici je naša udarna grupa onesposobila rudnik ugljena.

Udarnom grupom rukovodili smo .drug Prlić i ja.

Nakon niza izvršenih akcija udarna grupa je bila kompromitirana pred ustašama i došlo je do hapšenja. Naime, grupa je razbijena a dvojica pripadnika grupe su ubijeni.

Razbijanje i hapšenje udarne grupe ustaše su izvršili u času kada smo se pripremali za sastanak sa drugom Podgorcem, te smo se sakupili kod moje kuće. Podgorec, međutim, nije došao. Kako smo kasnije saznali, nas je, kada smo se sakupili u mojoj kući, izdala jedna žena, moja susjeda, koja kad je vidjela da se sakupljamo otišla ustašama u Mariju Bistricu i prijavila nas. Ustaše su došli i zatekli nas sve za stolom, u mojoj kući, gdje smo čekali za pomenuti sastanak. Tom je sastanku prisustvovao i jedan moj rođak, krojački radnik iz Zagreba. Na sastanku smo se trebali dogovoriti za mobilizaciju boraca za Zagrebački partizanski odred. Ustaše su, prilikom našeg hapšenja, kod jednog druga pronašli oružje te su ga odveli u Bistricu i tamo odmah ubili. Mojeg su ujaka drugi dan nakon hapšenja ustaše zaklali. Mene su jako pretukli od čega imam posljedice i danas, a izvukao sam se iz zatvora na neke intervencije.

[1] Muhek Stjepan

IVAN VRANIĆ ISKRA

OSNIVANJE I AKCIJE UDARNE GRUPE DUGO SELO

Nekako pod kraj ožujka 1943. formirali smo grupu boraca na taj način da smo iz političkog rada izdvojili određeni broj drugova, članova KP i SKOJ-a, koje smo koristili za razne akcije na neprijateljske ustanove i manje vojne formacije. Toj grupi nismo dozvoljavali da njeni pripadnici spavaju kod svojih kuća već smo ih smatrali povojničenima. To je bilo 6 do 7 drugova koji su osim drugih akcija sprečavali narod da odlazi u neprijateljska uporišta sa hranom.

Dva dana prije prvog svibnja 1943. došao je iz Dugog Sela na teren drug Josip Pavlić — Boris te se javio kod druga Heraka, gdje sam ga ja i našao. Istog dana došli su kod mene drugovi omladinci Čapajev[1] i Iglić sa prijedlogom da bi uoči prvog maja trebalo izvršiti neku akciju. I tako smo razgovarajući o tome došli do zaključka da zapalimo ustašku Općinu u Oborovu. Kako momentalno na terenu nismo našli druga Posavca[2] ni Milu[3], člana i organizacionog sekretara Okružnog komiteta KP Zagreb, to sam ja samoinicijativno odlučio da se ova akcija izvrši. Saznavši da su u blizini nalazi drug Boris, pošli smo do njega (tj. do druga Heraka). Tada sam se sa Borisom i upoznao. On mi se predstavio kao bivši činovnik Dugoselske ustaške Općine i ja sam ga poveo u' ovu akciju na Općinu Oborovo. Kad smo došli u Oborovo drug Boris se, kao općinski činovnik snalazio mnogo bolje od nas svih. Odmah je od tadašnjeg općinskog bilježnika Vida Jalžabetića zatražio katastar i sve tajne i druge općinske spise koje je općina morala voditi o kojima je Boris dobro znao.

Bilježnik Jalžabetić je molio druga Borisa da ne uništi katastar jer da on na tome radi već pet godina. Boris mu je rekao da upravo to on traži. Nakon toga sve smo spise iznijeli iz općine i zapalili.

U toj akciji nije učestvovala samo ova naša udarna grupa o kojoj sam u početku rekao već nas je tu bilo ukupno oko 30, najviše omladinaca skojevaca i naših simpatizera iz Oborova i Preseke, koji su inače po danu legalno živjeli i radili kod svojih kuća a tek su noću sa nama išli u akcije.

Nakon ove naše akcije ustaška Općina Oborovo nikad više nije uspostavljena.

Kad su drugovi Posavec i Mile ponovno došli na moj teren u Preseku dobio sam od njih prigovor jer sam na svoju ruku izveo ovu akciju. Ja sam se opravdao da smo morali sa nekom značajnijom akcijom proslaviti 1. maj.

Poslije ove akcije je ubrzo drug Boris imenovan za komandira udarne grupe Dugo Selo.

Udarna grupa osnovana je po odluci Okružnog komiteta KPH Zagreb, a Komitet se tada stalno nalazio na našem sektoru, tj. u Preseki. Sve akcije koje je vršila udarna grupa, vršene su po direktnom naređenju Okružnog komiteta KP Zagreb tako da Kotarski komitet KP Dugo Selo tu nije imao neke naročite uloge, jer je sve išlo preko OK Zagreb.

U toku svibnja i lipnja 1943. došlo je do priliva novih boraca u ovu udarnu grupu. To je omogućilo izvođenje većih akcija na području kotara Dugo Selo. Ova se udarna grupa do srpnja 1943. povećavala za velik broj boraca pa je prerasla u četu. Tako je početkom kolovoza 1943. nastala Posavska partizanska četa, formirana u Oborovu po odluci Okružnog komiteta KPH za okrug Zagreb.

[1] Vranek Mato
[2] Skubič Ivan
[5] Ban Đuro

DRAGUTIN KOLAR KARLO

NAPAD UDARNE GRUPE DUGO SELO NA DOMOBRANE

Dugoselfcka udarna grupa formirana je rano u proljeće, 1943. Sastojala se od boraca iz područja kotara Dugo Selo. Do proširenja imala je 10 boraca, od kojih se po imenu sjećam Borisa[1], Čelika[2], Heraka[5] i Bušića. Majski[4] je došao poslije, kada se grupa već proširila i kad je počela vršiti akcije.

Prva akcija bila je napad na domobrane koji su u Posavskim Bregima pljačkali i oduzimali seljacima kukuruz. Mi smo ih pričekali ispred Ivanića, uništili kamion te zarobili oficire i nekoliko domobrana. Bilo je to u rano proljeće 1943. Točnog datuma se ne mogu sjetiti. U grupi je bilo desetak ljudi među kojima je bio i drug Zrinski, koji je imao mitraljez »Beretu«. On je došao iz Banije i ovdje se priključio našoj udarnoj grupi.

Dalje, izvršili smo akciju kod sela Rugvica, gdje smo zarobili žandare iz Kotara Dugo Selo. Ti su žandari tjerali ljude da se odazivaju pozivima u domobrane, odnosno u neprijateljsku vojsku. Mi smo ih zarobili, odveli u Prečno, skinuli im odijela, oduzeli oružje i zatim pustili kućama. Svakim se danom ova udarna grupa, s obzirom na pritisak neprijatelja, povećavala. Ljudi se nisu odazivali u neprijateljsku vojsku te su se priključivali nama.

Tko je bio inicijator osnivanja te grupe ne bih znao reći — da li Okružni komitet Zagreb, ili Kotarski komitet Dugo Selo jer se većina ljudi iz Okružnog komiteta nalazila na ovom području.

- Bilo je akcija čak ispred samog Dugog Sela: išli smo u Gaj i čekali ljude da ne prevoze svinje neprijatelju. Zabranjivali smo im svaku vezu sa neprijateljem i vraćali ih kućama. Grupa je imala zadatak — jer je bila pred samim gradom — da vrši i šire akcije. Jednom prilikom — ne znam datuma — zaustavili smo autobus koji je vozio iz Čazme. Naši borci odvezli su se njime u Čulinec, na željezničku stanicu, gdje se nalazila domobranska straža. Uništili smo stanicu, zarobili domobrane, te ih autobusom dovezli u selo Prečno (bio je to autobus Zgrebca koji je vozio na liniji Zagreb — Čazma). Imali smo još jednu takvu akciju, kad smo išli autobusom u Božjakovinu, samo je ona bila

opasnija, jer je trebalo proći kraj neprijateljskog bunkera u Ostrni. Po našim informacijama u Božjakovini je sve bilo spremljeno i osigurano za dolazak Pavelića. Mi smo tamo za naše bolnice i borce zaplijenili čebad, plahte i druge stvari. Autobus kojim smo se mi vozili, ostao je bez benzina na udaljenosti od oko 300-400 metara od neprijateljskog bunkera i mi smo u njemu čekali dok je nabavljen benzin, da bi mogao poći dalje.

[1] Josip Pavlić
[2] Savo Flego
[3] Stjepan Herak
[4] Praunsperger Dragutin

NEPRIJATELJSKI PODACI O AKCIJAMA PARTIZANSKIH UDARNIH GRUPA U OKOLICI ZAGREBA

U arhivi NOR-a ima vrlo malo pisanih dokumenata o aktivnosti partizanskih udarnih grupa. Međutim gotovo sve partizanske ackije u okolici Zagreba pratile su neprijateljske ustaško-domobranske ustanove koje su o tome izvještavale svoje više instance.

3. siječnja 1943. »Velika župa Prigorje« javlja[1] »Ministarstvu domobranstva NDH« da je 3. I 1943. na željezničku stanicu Pušća Bistra došlo 7 partizana, obučenih u domobranske uniforme gdje su polupali telefonske uređaje i odnijeli 30.000 kuna. (Pušćanska partizanska udarna grupa).

23. ožujka 1943. »Zapovjedništvo I. oružničke pukovnije«[2] iz Siska javlja da je nepoznati broj partizana toga dana u 22 sata došao u selo Trbovec, 6 km. z. od Ivanić-grada i od dvojice legionara oduzeo oružje i uniforme. Istoga dana u 24 sata nepoznati broj partizana došao je u selo Poljana (1 km. j. z. od Ivanić-grada) i odveli sobom mladiće od 21. do 24. godine za svoju vojsku.

25. ožujka 1943. u 3 sata veća skupina partizana[5] došla je u selo Oborovo (13 km. j. od Dugog Sela) i od jednog ustaše oduzeli uniformu, pištolj i civilnu pušku, od dvojice domobrana uniforme, te od više mještana pet civilnih pušaka i jedan pištolj.

27. ožujka 1943. u 22 i 30 sati oko 25 naoružanih partizana[4] došlo je u selo Borčec (5 km j. ist. od Podsuseda) te od 4 seljaka oduzeli 3 para čizama i jednu civilnu pušku i dva bicikla (Vrapčanska udarna grupa)[5]

29. ožujka 1943. »Velika župa Prigorje« javlja[6] da je istog dana došla u selo Borčec (7 km j. ist. od Podsuseda) jedna grupa partizana, naoružana i obućena u domobranska, njemačka i građanska odijela, gdje je od ustaša plijenila oružje i obuću. Pretpostavlja se, piše dalje u istom izvještaju, da je ista partizanska grupa 12. veljače 1943. ubila ustaškog logornika Janka Radića i njegovog sina iz sela Borčec. (Vrapčanska partizanska udarna grupa).

1. travnja 1943. godine »Ustaški stožer Velike župe Prigorje« izvještava[7] »Zapovjedništvo grada Zagreba«, »Redarstvenu oblast za grad Zagreb«, »Oružničko krilo i Glavni ustaški stan« da se *»svakodnevno primjećuje bezobzirna, skoro reći bezobrazna djelatnost partizana u općinama Brdovec i Stenjevec. U mjestu Brdovec kreću se tako reći javno i u petak 26. ožujka 1943■ godine opazile su časne sestre u Lužnici kraj Brdovca 45 dobro naoružanih partizana koji su išli u pravcu šume zvane Veliki Vrh iznad mjesta Brdovec. U općini Stenjevec došli su u selo Borčec Gornji ustaši Jadancu, čiji je sin došao ranjen iz Bosne kući i tražili da im preda vojničku pušku. Kada je nisu našli oduzeli su mu lovačku pušku. Križanec Tomi oduzeli su dva bicikla jer da ih trebaju za svoju obavještajnu službu. Također je primjećena jedna manja grupa na Ponikvama iznad Stenjevca. Tamo se nalazi više podzemnih spilja gdje se mogu potajno zadržavati. U zadnjih par dana odmetnulo se iz općine Brdovec u partizane 8 obveznika, godište 1923■ i 1924. te dvije djevojke rođene 1923.«*

Izvjestilac u daljnjem tekstu izvještaja moli da bi se sa jednim vojničkim odredom, u jačini od najmanje jedne satnije prokrstarilo šumu zvanu Veliki Vrh iznad Brdovca, šumu Limbuš, te šumu iznad Stenjevca Glavica i Ponikve prema Kamenim svatovima.

1. travnja 1943. 6 partizana došlo je u državnu bolnicu Stančić (7 km s. i. od Dugog Sela) te su odnijeli jedan pištolj, 30.000 kuna, 100 grama joda i sve instrumente iz ambulante. Poslije toga otišli su u šumu Stakorovec (4 km j. z. od Stančića)[8].

2. travnja 1943. nepoznati broj »odmetnika« došao je u selo Ostrna u 23 sata (4 km j. i. od Dugog Sela) gdje su svukli i razoružali jednog legionara[9].

»Glavno ravnateljstvo za javni red i sigurnost Ministarstva unutrašnjih poslova NDH« u svojem dnevnom izvještaju[10] od 3. travnja 1943. u dijelu VIII — »Velika župa Zagorje«, javlja da su obaviješteni od »Župske redarstvene oblasti Varaždin« i »Kotarske oblasti Novi Marof« da je jedna jača skupina partizana noću 2/3. travnja 1943. napala Novi Marof i željezničku postaju. Napad partizana trajao je od 23 sata *2.* travnja do 3. sata ujutro 3. travnja. Partizanima je uspjelo spaliti željezničku postaju, skladište i željezničku prugu dignuti u zrak. Napad na oružničku postaju, državno lječilište, Kotarsku oblast i Općinu, mjesna domobranska posada je odbila izgubivši dva domobrana. Kod škole je obrana zatajila i partizani su zarobili 30 domobrana. Partizani su došli sa Kalnika i istim pravcem su se vratili.[11]

U izvještaju »I oružničke pukovnije« od 14. travnja 1943. osim već navedenog o napadu na Novi Marof, piše da je domobranska straža jačine 9 domobrana na željezničkoj stanici razbijena, da je iz ljekarne odneseno lijekova za 7.000 kuna, i da je kod škole nađen jedan mrtav partizan[12].

Iz izvještaja »Redarstvene oblasti u Zagrebu« vidi se da su noću 5/6. travnja 1943. upućena u Sesvete trojica izvidnika da uhapse trojicu komunista. Izvidnici su uhapsili dvojicu komunista i predali ih na čuvanje u Općinsku zgradu u Sesvetama, a uhapšene je ostao čuvati jedan izvidnik. Druga dvojica izvidnika uputila su se prema rijeci Savi radi hapšenja trećeg komuniste. Prilikom vožnje u tom pravcu napadnuti šu iz šume te je ranjen šofer automobila. Jedan izvidnik sa šoferom je pobjegao do vojne postaje Sopnica dok je treći izvidnik ubijen".

5. travnja 1943. »Velika župa Prigorje« javlja »Ministarstvu oružanih snaga NDH« o napadu partizana na bolnicu[14] Stančić koja je napadnuta 1. travnja 1943. U izvještaju o tom napadu korišteno je saslušanje Bele Nigrovića, namještenika bolnice, koji je izjavio da su trojica partizana navečer, oko pola 11 sati došla u njegov stan gdje su mu, u prisustvu ravnatelja dr Julijusa i dr Frankovića oduzeli službeni revolver i iz blagajne bolnice odnijeli 30.000 kuna. Partizani su također odnijeli cijeli instrumentarij zavodske ambulante i 100 grama joda. Partizani nisu dirali privatnu imovinu namještenika. Partizani su prekinuli telefonsku liniju.

U istom izvještaju je i prijava lugara Nikole Tudovića iz Posavskih Brega kod kojeg je 27. III 1943. došlo 6 dobro naoružanih partizana kojima je morao dati hranu — žgance i mlijeka. Kod njega su ostali preko nedjelje na spavanju i drugi dan otišli.

Škola Dubrovčak Lijevi izvjestila[15] je da su noću, 28/29-ožujka 1943. došla u školu dvojica partizana, izvadili iz okvira Pavelićevu sliku i odnijeli je.

6. travnja 1943. »Velika župa Prigorje« izvještava[16] »Ministarstvo oružanih snaga« i »Ministarstvo unutarnih poslova NDH« da se 3. travnja 1943. u selima Lepravica, Velika i Mala Ostrna i Dugoselskom Crncu pojavila partizanska grupa neustanovljenog broja, obućena u domobranske i ustaške uniforme. U selima su svukli nekoliko domobrana i razoružali njemačkog grenadira Slavka Hrdana iz sela Črnec, kojem je oduzet karabin sa 35 metaka i uniforma. U istom izvještaju zahtijeva se pročišća-

vanje šume Žutice, i Šiškovo gdje se navodno zadržavaju partizani.

Istog dana »Velika župa Prigorje« izvještava[17] »Ministarstvo oružanih snaga« i »Ministarstvo unutarnjih poslova NDH« da su 28. ožujka 1943. došli partizani u selo Dubrovčak Lijevi i Topolje, i to dva muškarca i jedna žena, naoružani vojničkim puškama i bombama i od Ivana'Ivoša oduzeli pištolj. Iz sela Greda partizani su odveli istog dana pet mladića rođenih 1924. godine.

10. travnja 1943. uli sati u selu Kerestinec (8 km j. i. od Samobora) dva nepoznata odmetnika napala su njemački samovoz ispalivši nekoliko naboja iz samokresa. Njemački vojnici su obojicu ubili[18].

Zapovjedništvo »I oružničke pukovnije« iz Siska u svojem izvještaju" za period od 1. do 15. travnja 1943. izvještava razna ustaška i domobranska nadleštva da je:

»Hrvatski narod bio uvjeren da će se pothvatima njemačke, ustaške i domobranske vojske uspjeti partizanske odmetničke bande raspršiti i uništiti, koje se za vrijeme pothvata sklanjaju u šume i pribjegavaju gerilskom ratovanju. U većim skupinama napadaju državne objekte, a u manjim na pojedine osobe te postaju sve, drskiji i smjeliji. Odvode i ubijaju istaknute ljude ustaškog pokreta i ovim naklonjene te zbog toga narod gubi vjeru u moć države i njenu vlast«.

Nadalje u istom izvještaju piše da je: 9- travnja 1943. jedna udarna grupa prekinula telefonsku vezu između Zagreba i Sljemena[20].

10. travnja 1943., u 3,00 sati, nepoznate osobe napale su na vojničku stražu od 3 vojnika u selu Mikulić (4 km s. od Kustošije) te iz pištolja ispalili oko 10 metaka i bacili jednu bombu. Napadači su odbijeni i povukli su se prema Sljemenu. Istoga dana u 23 sata u Brdovcu u gostioni Jurčec (4 km s. z. od Zaprešića) pobočnik logora broj 3. iz Zagreba Andrija Marciuš, prilikom legitimiranja napadnut je od strane komunista Vida Malekovića iz Brdovca koji je bio naoružan pištoljem i bombom. Marciuš je na mjestu ubio komunistu Malekovića. Istoga dana u 22 sata nepoznate osobe napale su kuću općinskog načelnika Potočnjak Andrije u selu Kraljevec (4 km z. od Dugog Sela) i ranili ga jednim puščanim metkom u rame[21]

Noću 1/2. svibnja 1943. pripucano je na stražu u Grmoščici gdje se nalaze skladišta municije.

»Zapovjedništvo I. oružničke pukovnije« u svojem petnaestodnevnom pregledu za period od 15. do 31. svibnja 1943.[22] između ostalog izvještava da je 4. svibnja 1943. oko 0,30 sati došlo u stan ustaškog dovodnika Drenovačkog u Sesvetskim selima 6 partizana i oduzeli mu ustašku uniformu i oružje (Moserova grupa).

5. svibnja 1943., oko 23 sata grupa od 30 partizana došla je u selo Črnkovec (5 km s. i. od V. Gorice) te od trgovca Jakova Pinterića oduzeli cigarete, iste platili i otišli u smjeru Sčitarjeva[2']'.

Prema izvještaju »oružničke postaje« Dugo Selo 19. svibnja 1943. u 16 sati 4 km, j. ist. od Dugog Sela partizani su zaustavili autobus koji se kreće na relaciji Oborovo — Dugo Selo — Zagreb i putnicima oduzeli dozvole-propusnice. (Dugoselsko-posavska grupa).[24]

22. svibnja -1943. jedna skupina partizana došla je u selo Hrnjanec (6 km j. z. od Sv. I. Zeline) i svukli te razoružali legionara Kos Blaža i ustaškog vojničara Kos Luku, koji su bili na dopustu. Oduzeli su im puške sa municijom (Prigorska udarna grupa).[25]

24. svibnja 1943. u 17 sati skupina dobro naoružanih partizana nepoznate jačine napala je u selu Posavski Bregi (12 km j. i. od Dugog Sela) na odjel od 60 domobrana koji su pridodati kao pomoć povjerenstvu »ZEMPRO« kod prisilnog oduzimanja hrane. U borbi je poginuo jedan a ranjeno je 8 domobrana, dok je nepoznati broj domobrana zarobljen.[26]

24. svibnja 1943. nepoznati broj partizana došao je u Sesvete (10 km. i. od Zagreba) i u državnoj zgradi Weinberger razoružali stražu od 14 domobrana i jednog narednika i sve ih poveli sa sobom. Jedan domobran i razvodnik pobjegli su u općinsku zgradu. Odvedeni domobrani pripadaju radnoj bojni.[27] (Jedan vod Moslavačkog partizanskog odreda)

30. svibnja 1943. u 3.00 sati, u selu Posavski Bregi (4 km j. i. od Ivanić-grada) došlo je 8 partizana i sa sobom odveli općinskog bilježnika Ivana Kežana i ustaškog tabornika Ivana Lovoriša.[28]

31. svibnja 1943. oko 1.00 sati u Sv. Klari (9 km s. z. od V. Gorice) skupina naoružanih partizana napala je domobransku stražu kod reflektora te su 18 domobrana razoružali, svukli i pustili. Oduzeli su jednu strojnicu, 21 pušku sa 1600 metaka, 2 pištolja, te iz nastambe 28 gunjeva i 20 plahti.[29]

[1] Vojnoistorijski institut JA u Beogradu br. reg 3/1 — 3 K. 17
[2] Vojnoistorijski institut JA uBeogradu br. reg 4/14—1 K. 86
[1] Vojnoistorijski institut JA uBeogradu br. reg 4/14—1 K. 86
[4] Vojnoistorijski institut JA uBeogradu br. reg 3/1 — 30 K. 22
[’] Vojnoistorijski institut JA uBeogradu br. reg 4/14—1 K. 86
[‘] Vojnoistorijski institut JA uBeogradu br. reg 3/1 — 30 K. 22
[J] Vojnoistorijski institut JA uBeogradu br. reg 5/1 — 56 K. 22
[*] Vojnoistorijski institut JA uBeogradu br. reg 3/1 — 25 K. 22
[’] Vojnoistorijski institut JA uBeogradu br. reg 4/14 — 2 K. 86
[10] Vojnoistorijski institut JA uBeogradu br. reg 3/1 — 25 K. 22
[''] Kalnički partizanski Odred
[la] Vojnoistorijski institut JA u Beogradu br. reg. 4/14—2 K. 86
[“] Vojnoistorijski institut JA uBeogradu br. reg 9/1 — 46 K. 22
[14] Vojnoistorijski institut JA uBeogradu br. reg 5/1 — 37 K. 22
[15] Vojnoistorijski institut JA uBeogradu br. reg 9/1 — 46 K. 22
['*] Vojnoistorijski institut JA uBeogradu br. reg 9/1—47 K. 22
[17] Vojnoistorijski institut JA uBeogradu br. reg 9/1 — 48 K. 22
[''] Vojnoistorijski institut JA uBeogradu br. reg 4/14—1 K. 86
[10] Vojnoistorijski institut JA uBeogradu br. reg 4/14—1 K. 86
[“] Vojnoistorijski institut JA uBeogradu br. reg 4/14—1 K. 86
[12] Vojnoistorijski institut JA uBeogradu br. reg 4/14—1 K. 86
[”] Vojnoistorijski institut JA uBeogradu br. reg 7/14—1 K. 86
[“] Vojnoistorijski institut JA uBeogradu br. reg 7/14—1, K. 86
[”] Vojnoistorijski institut JA uBeogradu
[“] Vojnoistorijski institut JA uBeogradu br. reg 7/14 — 1 K. 86
[17] Vojnoistorijski institut JA uBeogradu br. reg 7/14—1 K. 86
[''] Vojnoistorijski institut JA uBeogradu br. reg 7/14—1 K. 86
[19] Vojnoistorijski institut JA uBeogradu br. reg 7/14—1 K. 86

FORMIRANJE PRIGORSKE ČETE

Da bi se objedinila aktivnost udarnih grupa u vojno-političkom smislu i da bi bile vojnički organizirane, pokazalo se neophodnom potrebom da se postepeno prelazi na formiranje partizanskih četa. Stoga je Okružni komitet KPH Zagreb odlučio da se od postojećih udarnih grupa sa područja Prigorja, Posavine, zapadnog dijela kotara Zagreb i stubičkih udarnih grupa, formira prva partizanska četa, pod nazivom **Prigorska četa.**

Prigorska četa formira se u selu Jesenovec, u tadašnjem kotaru Sv. Ivan Zelina, 28. srpnja 1943. godine. Jezgro ove čete, sačinjavaju Dugoselska udarna grupa, Prigorska-Moserova udarna grupa i Vrapčanska udarna grupa.

Na dan osnivanja četa broji 42 borca koji su raspoređeni u dva voda a svaki vod u dvije desetine.

Za komandira Prigorske čete imenovan je drug **Boris — Josip Pavlić** iz Dugog Sela, a za zamjenika **Josip Trzun — Taras.** Za komesara čete drug **Savo Flego — Čelik,** iz Božjakovine, a za zamjenika komesara drug **Mijo Domiter — Zima.**

Za vodnika 2. voda postavljen je drug **Ivo Bočki — Borac,** postolar iz Opatinca.

Za političkog delegata 1. voda postavljen je drug **Dragutin Praunsperger — Majski.**

Za političkog delegata 2. voda postavljen je drug **Stjepan Potočki — Mešter.**

Za desetara u 1. vodu imenovan je drug Zlatko Predavec — Seljo, a kasnije drug Stjepan Herak — Kraz iz Ježeva.

Za desetara 2. voda postavljen je drug Ivan Ožbolt — Sokol iz Ježeva a kasnije drug Ignac Gegač — Žiga.

Za ekonoma čete postavljen je drug Tomo Simek — Simek.

Za četne bolničare određeni su drugovi Zvonko Potočki — Kratki i Stjepan Varović — Kačuša.

Za informativnog je određen drug Josip Bene — Moser.

Osnivanju Prigorske čete prisustvuju drug Stipe Ugarković — Mirko, instruktor i član Povjerenstva Centralnog komiteta Komunističke partije Hrvatske za sjevernu Hrvatsku, te članovi Okružnog komiteta KPH Zagreb drugovi Vlado Prišlin, Milan Kuren — Gubec, Marko Milatović, Rudolf Gluhak — Brko i Ivan Skubič — Posavec.

Prilikom formiranja Prigorske čete drug Stipe Ugarković — Mirko, održao je prigodni govor o ciljevima narodnooslobodilačkog pokreta, o Zemljaskom antifašističkom vijeću narodnog oslobođenja Hrvatske, raskrinkavao Mačeka i kralja Petra, govorio je o bratstvu i jedinstvu između hrvatskog i srpskog naroda i o zahtjevu da saveznici otvore drugi front.

Odmah nakon formiranja, komandir i komesar Prigorske čete poslali su prvi izvještaj Okružnom komitetu KPH Zagreb koji u cijelosti glasi:

IZVJEŠTAJ
OKRUŽNOM KOMITETU KOMUNISTIČKE PARTIJE
HRVATSKE
ZAGREB

Dana 28. VII1943. formirala se četa »PRIGORJE«. Prilikom samog formiranja čete pozvani su svi članovi KPH iz čete, a formiranju su bili prisutni drugovi: DRUG MIRKO član CK KPH, drugovi GUBEC, POSA VĆC, drug VLADO i drug MIRKO član KK KPH Sv. Ivan Zelina.

Josip Pavlić Boris, prvi komandir Prigorske čete, poginuo 2. 9. 1944. u Prugovcu — Moslavina.

Četa je formirana ovako:

Za komandira čete određen je drug BORIS.

Za komesara čete određen je drug ČELIK

Za zamjenika komandira određen je drug TARAS u isto vrijeme i vodnik 1. voda.

Za zamjenika komesara i sekretara partijske ćelije određen je ZIMA.

Za vodnika 1. voda određen je drug BORAC.

Za političkog delegata 1. voda određen je drug MAJSKI

Za političkog delegata 2. voda određen je drug MEŠTER

Za desetara 1. voda određeni,su drugovi SELJO I KRAZ

Za. desetara 2. voda određeni su drugovi SOKOL i ŽIGA

Za bolničare određeni su drugovi KRATKI i KAČUŠA.

Za informativnog određen je drug MOSER, koji je dodjeljen samo privremeno jer je poslan iz Odreda radi mobilizacije drugova u Prigorju.

Nakon formiranja rukovodstva čete, sastali su se svi drugovi borci, te je formirano 2 voda a svaki vod sačinjava 2 desetine.

Ukupan broj drugova od kojih je formirana četa je 42, do dana 28. VII 1943.

Poslije formiranja čete drug MIRKO održao je govor četi. Prikazao je drugovima cilj NOB, početak borbe i popularizirao vodstvo i prikazao tko rukovodi današnjom NOB-om. Nakon toga objasnio je drugovima osnivanje ZAVNOH-a i napomenuo drugove koji su ušli u to vijeće. Objasnio im je zadatak vijeća i prikazao u detalje.'.

Politički komesar čete »Prigorje«
ČELIK«

Mijo Domiter Zima, prvi komesar Prigorske čete, poginuo u Lipovčanima – Moslavina 28. 3. 1944.

Napomena:

U originalnim dokumentima odnosno izvještaju o osnivanju Prigorske čete navedena su samo ilegalna imena četnih rukovodioca koja su se u to vrijeme još mnogo koristila zbog čuvanja u tajnosti pravih imena i prezimena, jer je ustaška policija — kad bi saznala prava imena i prezimena — teroriziralа i hapsila bližu i daljnju rodbinu boraca NOV ili političkih radnika NOB, pa su prezimena drugova utvrđena u toku pisanja ove knjige.

Odmah nakon osnivanja Prigorska četa ima svoju prvu oružanu akciju noću od 29- na 30. srpnja 1943., u čast proslave formiranja. Četa napada domobranski reflektorski vod u Granešini

(6 km. sjeveroistočno od Zagreba), u kojem je bilo 22 domobrana. Plan za napad izradio je informativni oficir čete drug Josip Bene — Moser.

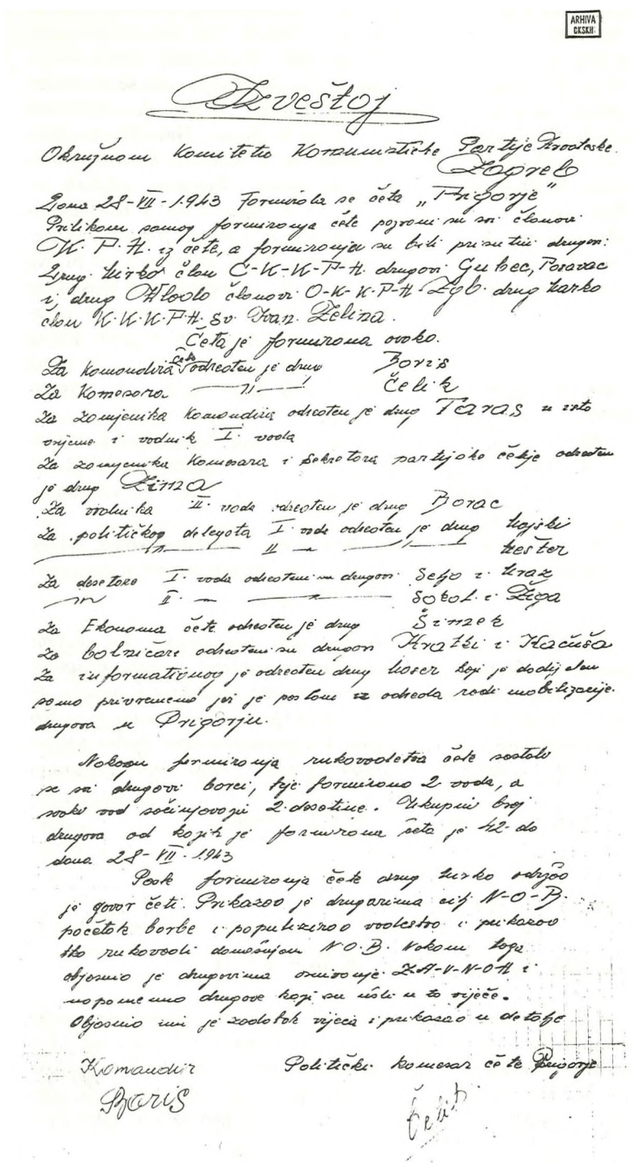

Izvještaj komandira i komesara Prigorske čete Okružnom komitetu KPH Zagreb o formiranju čete i postavljanju rukovodećeg kadra.

[1] Originalni izvještaj nalazi se u Institutu za Historiju radničkog pokreta — Arhiva CKKPH dok br. KP 77/2424.

JOSIP BENC MOSER

NAPAD PRIGORSKE ČETE NA DOMOBRANE U GRANEŠINI

Pod konac srpnja 1943., ne sjećam se točno dana, Marijan Kos — Mičurin dao mi je zadatak da odem do Fištra, u selu Gajec, gdje je bila naša baza i veza, i neka tamo čekam. Ništa mi nije rekao što trebam raditi i koga čekati. Otišao sam tamo i čekao do navečer. Kad je bio veliki mrak, tj. oko 22 sata dođe jedan vod oko 15 naoružanih ljudi, sa partizanskim kapama na glavi. Ja nisam znao odakle su došli, ali su mi oni rekli da su došli iz Posavine. To je bila Posavska udarna grupa, odnosno partizani koji su na tamošnjem terenu vršili akcije. Sada se to sakupilo u jednu grupu. Oružje su im bile puške i pištolji ali svi nisu imali oružja. Meni je bilo rečeno da ih vodim do Kotarskog komiteta KPH Sv. Ivan Zelina. Ja sam sa ovim vodom otišao do sela Glavnica, jer je tamo bila baza gdje je često spavao Marko Milatović.[1] To je bilo kod Strugara. Tu se vojska smjestila na štagalj a ja sam ostao u kući i spavao u jednoj sobici, sa gazdom. Ujutro, kad se razdanilo, tu sam već našao druga Stipu Ugarkovića i Zvonka Kristla, koji je radio u Agitropu Okružnog komiteta KPH Zagreb. Nakon toga došao je i Marko Milatović. Svi smo zajedno razgovarali o budućim akcijama i političkoj situaciji.

U jednom času začuje se pucnjava od pravca Moravča, ili Omilja. Malo nakon toga dobijemo obavijest da su tamo ustaše uhapsili učitelja ^.ihtera i još neke naše suradnike koji su radili u ilegalnoj štampariji Okružnog komiteta KPH Zagreb u Omilju.

Nakon toga dobio sam zadatak da ovu grupu partizana prebacim u selo Jesenovec. Navečer smo krenuli iz Donje Glavnice, a k jutru smo stigli u Jesenovec. U Jesenovcu smo spavali po kućama. Glavna veza bila je kod Đure Kurmana, našeg aktiviste. U Jesenovcu smo ostali cijeli dan. Po selu smo se kretali u uniformama. Tu se prikupljala hrana a borci su primali redovne obroke. Nakon toga je došao Stipe Ugarković, pa se pristupilo formiranju Prigorske čete. Najprije je napravljen popis i raspored boraca. Kad su se borci postrojili pročitana je naredba o formiranju čete i imenovanju rukovodilaca. Za komandira čete postavljen je Boris, za komesara drug Čelik, za zamjenika komesara drug Zima, za političke delegate vodova postavljeni su Majski i Mešter (Potočki).

Kada se četa formirala, navečer smo krenuli u Kučilovinu. Tamo smo ostali, smješteni po kućama, cijeli idući dan. Oko podne ja sam otišao u Čučerje, do Keleminca i s njime sam otišao u Granešinu, gdje je bila domobranska reflektorska jedinica. Tu sam, na papiru napravio nacrt rasporeda te jedinice. U blizini na livadi, bili su i neki domobranski vojni geodeti koji su snimali teren. Zbog toga sam se sakrio u kukuruz, da me ne vide.

Kad sam sve izvidio vratio sam se sa nacrtom nazad u Kučilovinu, četi. Upoznao sam komandira i komesara i rekao: »Drugovi večeras idemo u napad na reflektorsku domobransku jedinicu u Granešini«. Rekao sam da su tamo 22 domobrana koji su naoružani jednim puškomitraljezom i puškama. Nisam znao koliko imaju bombi i municije. Rekao sam i to, da ćemo ih sve moći zarobiti. No, rukovodioci čete su mi odgovorili da se ne može ići u napad, bez odobrenja Okružnog komiteta. Ja sam im odgovorio da ako oni ne žele u akciju da ću uzeti svoje ljude i da ću sam sa njima otići i zarobiti domobrane. To sam rekao s obzirom na to da su borci iz moje udarne grupe također bili u toj četi.

Borcj iz moje udarne grupe Žiga, Ćoso, Adam, Čiro bili su već iskusni u takvim akcijama. U njoj je bilo i nekoliko domobrana koji su dobrovoljno prešli k nama. Ipak, rukovodioci čete nisu htjeli u ovu akciju bez odobrenja te su poslali kurira u Okružni komitet radi odobrenja ove akcije. Navečer su došli Stipe Ugarković, Milan Kuren — Gubec, Vlado, Brko i još neki drugovi čijih se imena ne sjećam. Oni su rukovodiocima čete rekli da se mora ići u akciju na domobrane. Nakon toga četa se navečer postrojila pa smo krenuli prema selu Trstenik i selu Granešina.

Po mom sjećanju četa je brojila oko 25 ljudi i svi su bili naoružani.

Kad smo došli sasvim blizu domobranskoj bazi za mnom je išao **Čelik** i **Zima,** a **Žiga** je sa svojim vodom otišao odozgora, od crkve u Granešini, kako bi domobranima došao iza leđa. Rekao sam da ću ja dati znak za napad, i to povikom »juriš«, kada se budemo sasvim približili. Tada svi borci moraju potrčati i jurišati na bazu, tako da domobrani budu zbunjeni, i da ih možemo sve pohvatati prije nego bi stigli da zapucaju. Domobrani su imali iskopane jarke oko svoje baze. Kad smo došli sasvim blizu ja skočim naprijed, u njihov krug i zavičem »juriš«. Nikoga od domobrana nije bilo vani i ja ispalim metak iz pištolja u baraku u kojoj su spavali. Zatim potrčim u baraku i vidim da narednik nekome telefonira. Ja tada viknem: »Gospodo domobrani, predajte se, opkoljeni ste i nemojte pucati«. »Izađite svi pred baraku i nikom se neće ništa dogoditi.« Istovremeno sam prekinuo telefonsku vezu. Za menom su u baraku ušli drug **Čelik i** još neki drugovi. Domobrane smo zatim postrojili pred barakom. Tada su došli **Stipe Ugarković** i **Milan Kuren — Gubec** koji su pozvali domobrane da stupe u NOV. Kako je ratnog plijena bilo mnogo i sve je trebalo iznijeti na rukama i leđima a naše baze su bile dosta daleko, rekao sam da je najbolje da idemo u Čučerje, do **Fabijanića,** što je rukovodstvo prihvatilo. Od oružja smo zarobili dva puškomitraljeza »Brno« i jedan šmajser kojeg sam odmah dao **Čeliku** — jer me molio da mu ga dadem, jedan sanduk.bombi, tri sanduka municije i dva pištolja. U domobranskoj bazi u Granešini **Gubec** i ja smo vatrom iz šmajsera prestreljali reflektore, baraku smo zapalili i otišli u Čučerje.

U Čučerju smo ostali cijelu noć do jutra. Ujutro su komandir i komesar čete pitali domobrane da li žele ostati u partizanima. Od domobrana nije se izjasnio nitko, da želi ostati već jedino poručnik, mislim da se zvao Mikulić, koji je ostao i odmah drugi dan poslan u Moslavinu. Pošto domobrani nisu htjeli ostati u partizanima svukli smo im uniforme i pustili ih kućama.

Nakon toga ja sam otišao dalje, u izviđanje. Toga jutra došlo je na Površnicu kod Vidovca pet žandara. Čim smo primili tu vijest poslali smo tamo jedan vod koji je sve žandare zarobio. Žandare smo također razoružali, svukli i pustili kućama.

Navečer smo od tuda krenuli u Zagorje preko Marije Snežne u selo Karivaroš, gdje nas je dočekao jedan drug iz Kotarskog komiteta KPH Stubica. Drugu noć otišli smo u rudnik Selnica, gdje smo, minirali i bombama uništili kotlovnicu, mašinski park i zgrade. Nakon ove akcije prebacili smo se u zaselak Koščevići. Tu smo ostali cijeli dan bez hrane, gladni, jer je selo bilo tako siromašno da sami seljaci nisu imali što jesti.

Navečer smo krenuli natrag, za Prigorje, u selo Planina, a iz Planine u Vugrovec, gdje smo organizirali miting.

Opisani napad na reflektorsku domobransku jedinicu u Granešini bila je prva borbena akcija novoformirane Prigorske čete.

U Vugrovcu, našao sam **Marijana Lačana** koji je došao iz Moslavine radi mobilizacije boraca za Moslavački odred. Oni su htjeli da se što više boraca pošalje u Moslavinu vjerujući da se tu ne mogu voditi borbene akcije i da se vojska neće moći održavati na tom terenu. Ja sam zastupao suprotne stanovište, tj. da tu postoje uvjeti za djelovanje partizanskih jedinica i odreda jer je sav narod uz nas. Osim toga mnogo je domobrana dolazilo kući gdje smo im tumačili ciljeve NOB, pa su oni dobrovoljno stupali u partizane.

U Vugrovcu smo ostali dva dana. Sjećam se da je **Zima** pisao parole po kućama i Tvornici octa »Živio Tito«, »Smrt fašizmu — sloboda narodu«, »Živjela narodna fronta«, petokrake zvijezde i dr. Te parole dugo su se zadržale na kućama.

Iz Vugrovca smo, preko Čučerja i Retkovca, krenuli za Resnik u Posavinu. Prebacili smo se preko Save u Ščitarjevo, gdje je također održan veliki miting na kojem je govorio **Čelik.**

Iz Ščitarjeva smo otišli u selo Črnkovec u dvorac nekog grofa, gdje smo zapalili hambar pun pšenice koju su idućeg dana ustaše i Nijemci trebali odvesti za potrebe svoje vojske. Iz Črnkovca smo se prebacili preko Save **u** selo Preseka, na odmor. Odmarali smo se nekoliko dana pa je tu izvršeno i preformiranje čete. Dotadašnji komandir i komesar čete i pojedini niži četni rukovodioci otišli su u Moslavinu, dok su na njihove dužnosti postavljeni novi drugovi. Nakon toga četa se prebacila u Prigorje, kamo sam i ja otišao radi pripremanja novih akcija. Međutim, ja nisam pošao zajedno sa četom, pa sam se sa četom ponovo sreo u selu Blaguša kod Kašine (22 km sjeveroistočno od Zagreba). Tu je četa održavala politički sat. Navečer smo krenuli u selo Glavnica. Tu je došao drug **Stjepan Kučiš,** u ime Štaba II Operativne zone, a sa njime i **Stjepan Gluhak — Tamburaš** koji je tada imao čin delegata voda u Kalničkom odredu. On je kasnije bio postavljen za sekretara Prigorske čete. Predstavnik II Operativne zone drug Kučiš smatrao je da bi ova četa trebala potpasti pod Kalnički odred. Međutim iz Moslavine je bio poslan i drug **Lačan** sa zadatkom da ova četa uđe u sastav Moslavačkog odreda. Okružni komitet KPH Zagreb nije se time složio, jer je smatrao da će se na ovom terenu uskoro moći formirati Zagrebački partizanski odred, što je kasnije i ostvareno.

Prigorska četa djelovala je, po naređenju Okružnog komiteta KPH Zagreb, a upućivana je na kotarske komitete KPH Sv. Ivan Zelina, Dugo Selo, Donja Stubica i Zagreb sa kojima se povezivala prije svake akcije.

U službenom izvještaju »Ministarstva oružanih snaga NDH« o napadu partizana, tj. Prigorske čete na reflektorsku jedinicu u Granešini, stoji slijedeće:

»Noću 29-/30. srpnja 1943. kod sela Granešina (7 km sjeveroistočno od Zagreba) jača partizanska skupina napala je svjetlometni sklop i nakon borbe od 45 minuta savladala je posadu. Jedan časnik, dva dočasnika i šesnaest protuzrakoplovaca je zarobljeno, nastambe posade spaljene, a svijetlomet oštećen. Jedan protuzrakoplovac s oružjem se spasio. Upućena pomoć stigla prekasno«.

[1] Sekretar Kotarskog komiteta KPH Sv. I. Zelina.

DRAGUTIN KOLAR KARLO

FORMIRANJE PRIGORSKE ČETE

Na formiranje Prigorske čete odnosno Prigorsko-posavske čete krenuli smo iz Preseke, jer se je na tom terenu naša Posavska udarna grupa, koja je ušla u sastav Prigorske čete, najviše zadržavala. Okolica Preseke bio je najsigurniji teren za našu udarnu grupu jer neprijatelj nije tu postavljao zasjede tako da je naša grupa tu bila prilično slobodna i sigurna.

Koliko se ja sjećam, naša udarna grupa dobila je od Kotarskog komiteta KPH Dugo Selo zadatak da se prebaci u Prigorje te dalje preko sela Gajec u selo Jesenovec, gdje smo se trebali sastati sa Prigorskom odnosno Moserovom udarnom grupom.

Nakon što smo stigli u Jesenovec i nakon što smo se spojili sa Prigorskom udarnom grupom saopćena nam je odluka Okružnog komiteta KPH Zagreb da se od naših dviju udarnih grupa osniva **Prigorska četa.**

U času formiranja ova četa brojila je oko 30 ljudi a njena prva akcija, nakon formiranja, bila je napad na domobransku reflektorsku jedinicu u Granešini kraj Zagreba. Domobrani su bili smješteni u bunkeru i barakama i imali su i dobro naoružanje. Ovu prvu akciju, koliko se sjećam, pripremio je informativni oficir **Josip Bene — Moser.** Napad na domobrane izvršen je tako da je jedna grupa postavila zasjedu na cesti od pravca Zagreba, odakle bi mogla naići pomoć opkoljenoj domobranskoj jedinici, a sa drugom grupom izvršili smo juriš i na prepad zarobili sve

domobrane. Akcija nije trajala dugo i mi smo sakupili sve zarobljene domobrane i sa njima krenuli u prigorska brda, jer se ovdje u dolini, kod Granešine nismo smjeli dulje zadržavati zbog blizine Zagreba i mogućnosti neprijateljskog opkoljavanja čete.

Širenjem ustanka i NOP-a na prigorskom području te prilivom novih dobrovoljaca u četu, ona je toliko ojačala da se već nakon 15 do 20 dana moglo pristupiti formiranju novih četa. Tada je Okružni komitet KPH Zagreb odlučio da se Posavci, tj. jedna grupa izdvoji iz dotadanje Prigorske čete i ode u Posavinu, gdje će vršiti daljnju mobilizaciju i formirati Posavsku četu.

STIPE UGARKOVIĆ

PRIGORSKA ČETA

Ja sam bio jako sklon tome da dođem u kontakt sa ljudima u okolici Zagreba, jer sam još iz predratnih godina poznavao njihova politička opredjeljenja i raspoloženja. Zadatak koji sam ja imao bio je partijski zadatak broj jedan — da osiguramo masovnost naroda u revoluciji. Kad sam došao na područje Prigorja i Posavine već sam poznavao neke ljude koji su bili članovi Partije na tom terenu. Na tom području zatekao sam jedno raspoloženje koje je bilo isto takvo kakvo je bilo i u ličkim selima koja su bila u vatri ustanka, koja su živjela već oslobođena od fašističke vlasti. Osjećalo se jedno raspoloženje da je ovaj narod, u većini, gotovo 100 posto opredijelio svoju budućnost uz narodnooslobodilačku borbu, Komunističku partiju i druga Tita. Nije bilo gotovo niti jednog sela gdje se nije moglo u svako doba doći ilegalno, sa partizanskim kapama, sa oružjem, održavati razgovore i sastanke. Posebno mi je u sjećanju ostao organizirani prijelaz, tj. partizanska veza koja je išla od teritorija Velike Gorice preko Save na područje prema Prigorju. Te su veze funkcionirale potpuno i djelovale u duhu i za potrebe narodnooslobodilačke borbe i naših partizanskih kretanja. Posebno treba u vezi sa time istaknuti selo Ivanja-Reka koje je bilo pravo partizansko sjedište, gdje su svakodnevno dolazili kuriri za Zagreb iz svih krajeva Hrvatske. Otuda su odlazili u partizane mnogi borci koji su došli iz Zagreba. Takvo narodno raspoloženje — mene je i sve nas koji smo se tu našli — jako oduševljavalo. To nam je govorilo da na tom teritoriju treba pristupiti stvaranju pravih vojničkih organizacija. Tako je i došlo do sakupljanja ljudi za organizaciju Prigorske čete. Već samim tim što su se ti borci okupili na jednom mjestu, i što su ranije izvršili čitav niz borbenih zadataka protiv ustaških i njemačkih špijuna i pljačkaša, oni su bili pripremljena vojska, i čim je ta četa stvorena moglo se sa njom računati kao sa borbenom jedinicom koja je spremna da vrši borbene operacije.

Prigorska četa je bila jezgro za stvaranje novih četa iz kojih je u rujnu 1943. nastao Zagrebački partizanski odred.

Ja se sjećam da smo tada već imali jasnu situaciju, da ljudima nije trebalo mnogo govoriti o ciljevima narodnooslobodilačke borbe, jer su oni u mnogočemu već bili opredijeljeni, bilo im je jasno zašto se vodi narodnooslobodilačka borba, i to ne samo borcima ove Prigorske čete, već je to bilo jasno i narodu u selima. Stoga se može reći da u vrijeme kada su stvarane udarne grupe, kada je formirana Prigorska četa i druge borbene jedinice u okolici Zagreba, da je narod bio potpuno na strani narodnooslobodilačke borbe. Tada je jako došlo do izražaja, u svakom susretu sa svim ljudima, da je jedan od prvorazrednih ciljeva NOB-e, stvaranje bratstva i jedinstva naroda Jugoslavije, stvaranje Jugoslavije bez kralja i buržoazije, stvaranje nove Jugoslavije u kojoj će se radni ljudi iz svih njenih krajeva slobodno sporazumijevati o budućem uređenju države i slobodnom opredjeljenju.

Pošto je opredjeljenje naroda bilo takvo, bilo je svima jasno zašto se ide u narodnooslobodilačku borbu.

Pored toga, treba reći da su u to vrijeme u okolici Zagreba gotovo sva sela bila prekrivena narodnooslobodilačkim odborima, organizacijama omladine, odborima Narodnooslobodilačke fronte, odborima Antifašističke fronte žena, organizacijama Partije i SKOJ-a i svim drugim oblicima koji su bili neophodni za razvijanje narodnooslobodilačke borbe. Prema tome, sva politička objašnjenja i politička razmišljanja koja su dolazila od naših političkih organizacija narod je prihvaćao, i tako je do kraja nestala ustaška vlast na ovom području i bilo kakav njen utjecaj na narod. Dakle, crna fašistička mrlja koja je htjela da spriječi narodnooslobodilačku borbu, doživjela je to da je narod okrenuo onim putem koji daje perspektivu i mogućnost svestranog razvoja i njegove potpune nacionalne i socijalne afirmacije, što mu daje garanciju da na svojem tlu živi u slobodi.

Rezultat stvaranja vojnih jedinica u ovom kraju, i Prigorske čete, nisu slučajno pali jednog momenta, nego proizlaze iz cjelokupne opredijeljenosti narodnog raspoloženja i stremljenja, iz onih njegovih političkih aktivnosti u pravcu potpunog oslobođenja od buržoazije još iz dana prije okupacije.

U to su vrijeme odluke o formiranju borbenih jedinica donašane na sastanku Okružnog komiteta KPH Zagreb, te su i pripreme za formiranje Prigorske čete izvršene na sastanku Okružnog komiteta KPH Zagreb. U tom dogovoru i odluci učestvovali su drugovi **Ivan Skubić — Posavec, Đuro Ban — Mile, Vlado Prišlin, Rudolf Gluhak — Brko i Milan Kuren — Gubec,** koji su bili članovi Okružnog komiteta KPH Zagreb. Moram istaknuti da je već tada bio postignut čitav niz izvanrednih borbenih rezultata što su ih postigle udarne grupe. Raspravljajući o tim rezultatima postalo je jasno da treba pristupiti čvršćem organiziranju jedinica. Prema tome formiranje udarnih grupa, Prigorske čete i Zagrebačkog odreda, samo je rezultat djelovanja Okružnog i Kotarskih komiteta Partije na području Zagrebačkog okruga 1943. godine, koji su pokretali narod u borbu protiv okupatora. Moram napomenuti da je pored spomenutih članova Okružnog komiteta postojao čitav niz ljudi iz seljačkih obitelji, kao što je bio **Jože Bene,** koji su neobično odlučno i odgovorno izvršavali čitav niz zadataka. Među tim drugovima bilo je i onih koji nisu bili članovi Partije i SKOJ-a, ali su bili spremni da se bore pa su tako postali aktivni komunisti. Mislim da je to stvar koja nas obavezuje da to ne zaboravimo i da prikupimo podatke o aktivnosti tih drugova da bismo istakli da je taj pokret u cjelini predstavljao jednu masovnost koja je bila ravna masovnosti ustanka svakog onog kraja gdje se ustanak mogao jednostavnije i lakše organizirati i razvijati.

Prilikom osnivanja Prigorske čete, koja je osnovana 28. srpnja 1943. u Jesenovcu, u Prigorju, sjećam se da sam ja tada održao govor postrojenim borcima. Tada je naša opća politička aktivnost bila usmjerena da raskrinkamo londonsku izbjegličku jugoslavensku kraljevsku vladu, da objasnimo narodu sprečavanje povratka kralja Petra u Jugoslaviju. Isticali smo potrebu da hrvatski narod nema što tražiti i čekati od politike Mačeka, tj. od onih koji su u najtežim časovima izdali interese Hrvatskog naroda. To je bilo neobično dobro prihvaćeno, kako od samih boraca Prigorske čete tako i od naroda. Ja sam tada drugovima govorio da je naš zahtjev da saveznici otvore drugi font i da Engleska i SAD moraju preuzeti veći teret borbe protiv fašizma nego je to do tada bio slučaj. O toj i takvoj našoj tadanjoj političkoj orijentaciji ja sam govorio i kasnije u mnogim selima Prigorja i Posavine, i mogu reći da su ljudi jako ozbiljno i zdušno prihvatili takvu orijentaciju, posebno orijentaciju na stvaranju bratstva i jedinstva naroda Jugoslavije, jer je to i Tito čitavo vrijeme isticao da je čuvanje bratstva i jedinstva naroda Jugoslavije garancija da se može opstati na ovom našem tlu.

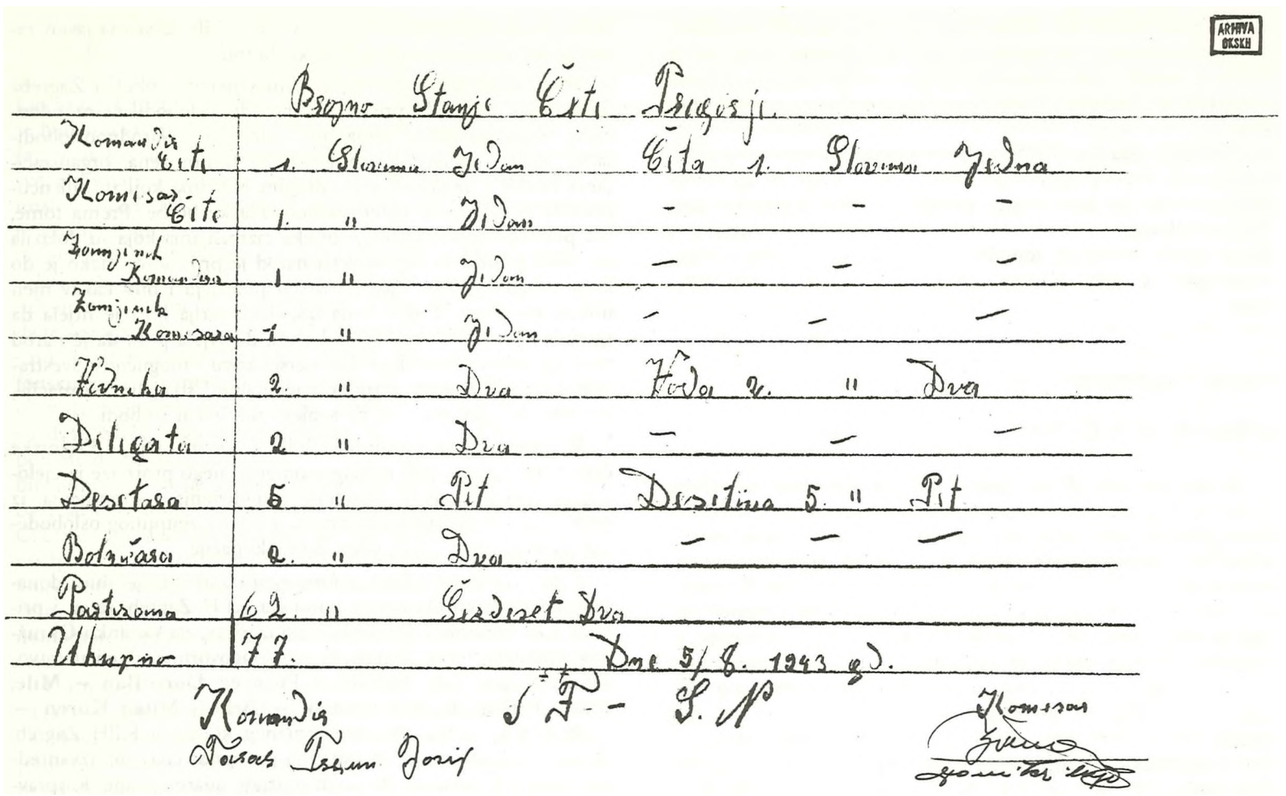

Broyno Stanje Četi Prigorje.

Komanda Čete	1.	Glavnom	Jedan	Četa 1.	Glavnom Jedna
Komesar Čete	1.	"	Jedan	-	- -
Zamjenik Komandira	1	"	Jedan	-	- -
Zamjenik Komesara	1	"	Jedan	-	- -
Vodnika	2.	"	Dva	Vođa 2.	" Dva
Delegata	2	"	Dva	-	- -
Desetara	5	"	Pet	Desetina 5.	" Pet
Bolničara	2.	"	Dva	-	- -
Postroma	62.	"	Šezdeset Dva		
Ukupno	77.			Dne 5/8. 1943 g.	

Komanda
Vojska Tram Dorij

S. F. - G. N.

Komesar
Gvuna
gramtora Rijo

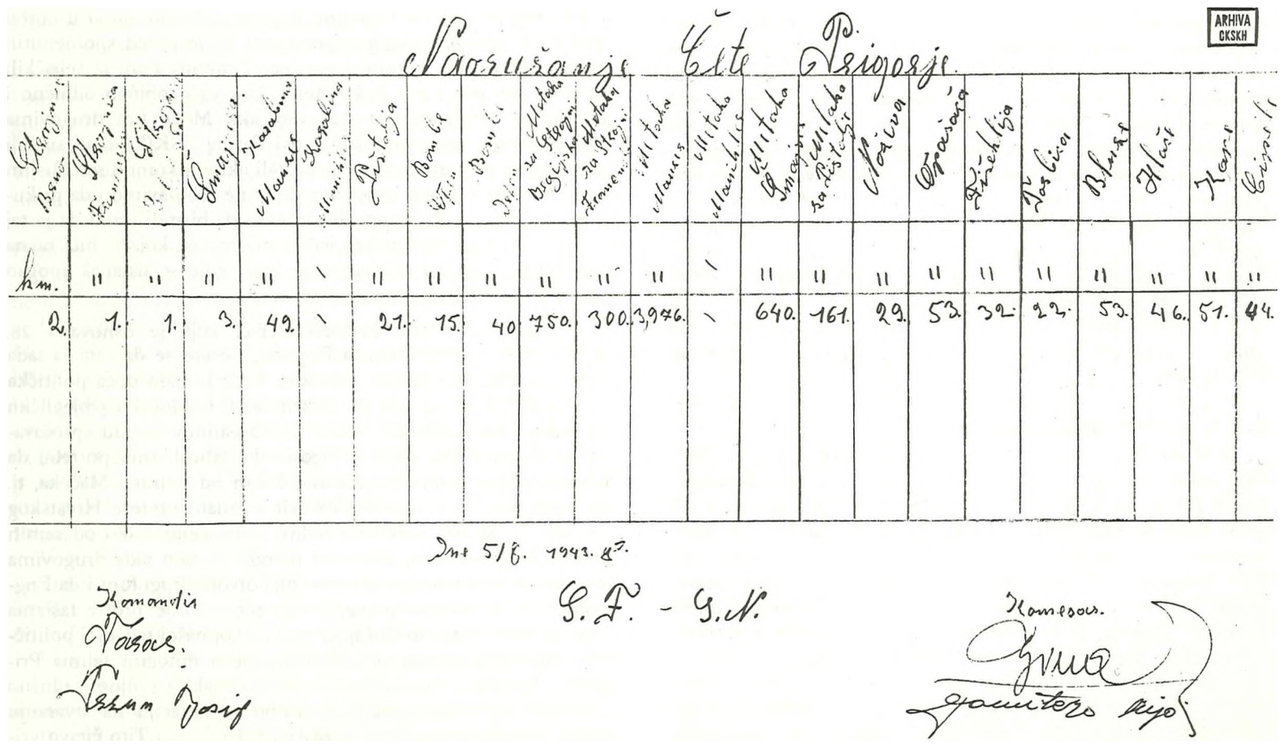

Naoružanje Čete Prigorje.

	Komanda Čete	Komesar Čete	Zamjenik Komandira	Zamjenik Komesara	Vodnika	Delegata	Desetara	Bolničara	Postroma	Ukupno	Komandira Čete	Komesara Čete	Zamjenika Komandira	Zamjenika Komesara	Vodnika	Delegata	Desetara	Bolničara	Postroma	Ukupno
kom.	"	"	"	"	/	"	"	"	"	"	"	/	"	"	"	"	"	"	"	"	"
	2.	1.	1.	3.	49.	/	21.	15.	40.	750.	300.	3,976.	/	640.	161.	29.	53.	32.	22.	53.	46.	51.	44.

Dne 5/8. 1943. g.

Komanda
Vojska.
Tram Dorij

S. F. - G. N.

Komesar.
Gvuna
gramtora Rijo

Izvještaj o naoružanju Prigorske čete.

Početkom kolovoza 1943. Prigorska četa i dalje vrši akcije, postavlja zasjede i napada na ustaše, domobrane té njihove straže i patrole. Istovremeno ona djeluju politički, u svakom selu i organizira mitinge i zborove sa narodom što pozitivno i mobilno djeluje na razvoj narodnooslobodilačke borbe. Omladinci, naročito skojevci, javljaju se u četu koja nakon nekoliko dana narasta na preko 70 boraca. Zbog toga je — već 7 dana nakon osnivanja — izvršena reorganizacija i postavljen novi komandir. Za novog komandira čete postavljen je drug Josip Trzun — Taras a komesar je i dalje ostao drug Mijo Domiter — Zima.

Prigorska četa je 5. kolovoza 1943. imala 77 partizana, od toga po jednog komandira, komesara, zamjenika komesara, zamjenika komandira, dva vodnika, dva delegata, 5 desetara, 2 bolničara i 62 partizana.

Socijalni, nacionalni i politički sastav Prigorske čete je: 8 radnika i 65 seljaka; po nacionalnosti svih 77 partizana su Hrvati jer drugih nacionalnosti u četi nema; od ukupnog broja tri su člana KP i 10 članova SKOJ-a.

Naoružanje. Prigorske čete u to vrijeme je: dvije strojnice »Brno«, jedna francuska, jedna belgijska, tri šmajsera, 42 karabina — Mauzer, 21 pištolj, 15 ofenzivnih bombi, 40 defenzivnih bombi, 750 metaka za belgijsku strojnicu, 300 metaka za francusku strojnicu, 3976 metaka za Mauzer, 640 metaka za šmajser, 161 metak za pištolj, 29 noževa. Od uniformi četa ima 53 vojničke bluze, 46 vojničkih hlaća, 51 kapu, 44 para cipela, 53 opasača, 32 komada fišeklije i 22 torbice.[1]

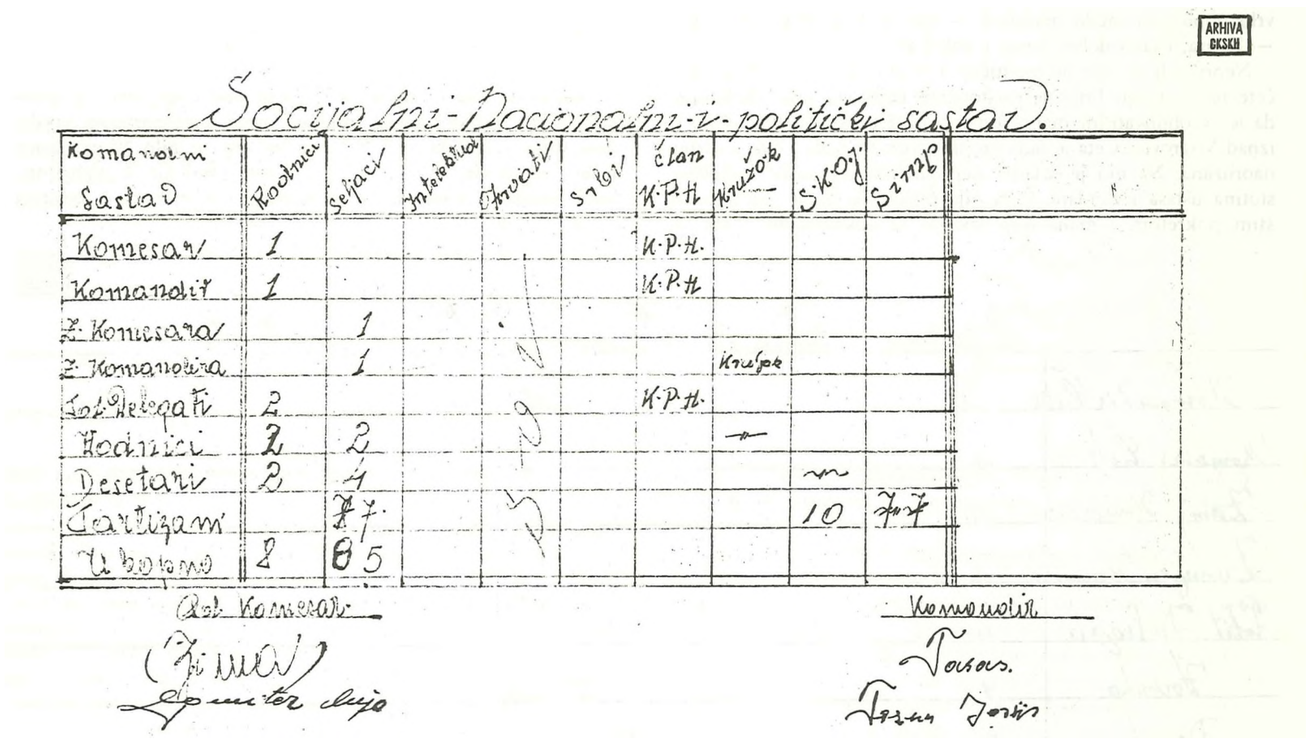

Izvještaj o socijalnom, nacionalnom i političkom sastavu boraca Prigorske čete.

[1] Originali datih triju izvještaja u Institutu za historiju radničkog pokreta, Zagreb — Arhiva CK SKH

STJEPAN PUČKO

PRIGORSKA ČETA - MOBILNA JEDINICA

U srpnju 1943. godine u Zagrebu je provaljena, moja skojevska grupa i ja sam morao otići preko veze, u patizane. Stupio sam u Prigorsku četu,. Sjećam se da sam došao od kuće, iz sela Blaguša, u selo Jesenovec upravo na dan formiranja Prigorske čete, tj. 28 srpnja 1943. godine. Nakon formiranja čete mi smo odmah krenuli na zadatak, prema Granešini, na domobransku protuavionsku artiljeriju. Ja sam u toj akciji učestvovao kao borac. Nakon te akcije Prigorska četa kretala se uglavnom po Prigorju, održavajući zborove i mobilizirajući omladinu za partizansku vojsku.

Prigorska četa stalno je imala akcije i pokrete po selima Blaguša, Kašina, Glavnica Gornja i Donja i drugima. Ova četa još tada nije bila sposobna da vrši neke veće napade, već je najviše djelovala politički i mobilizatorski. Iz toga perioda ostalo mi je u sjećanju da je Prigorska četa jedne nedjelje u selu Moravče organizirala miting i to u času kada je narod prije podne izlazio iz crkve. Na mitingu je vrlo uspješan govor održao tadašnji komesar Prigorske čete drug Mijo Domiter — Zima. Taj je govor ostavio vrlo dobar dojam na sye prisutne. On je narodu objasnio ciljeve naše narodnooslobodilačke borbe poslije čega nas je narod po selima primao i hranio sa velikim oduševljenjem, kao svoje narodne borce. Četa se kretala i po drugim selima Prigorja kao što su Banja Sela, Glavničica, Cerje i druga gdje je svlačila domobrane, ustaše i njemačke legionare, oduzimajući im oružje i uniforme za potfebe NOV-a.

Kada sam stupio u Prigorsku četu u selu Jesenovec, sjećam se da je tada, na dan njenog formiranja, bilo okupljeno oko 50 do 60 boraca. Većina boraca bila je iz okolnih sela Prigorja i Po-

savine, a bilo je oko 15 boraca iz Zagreba. Borci su bili većinom skojevci i članovi omladinskih organizacija.

Sjećam se da je prilikom formiranja čete u Jesenovcu bila pročitana odluka Okružnog komiteta Partije za okrug Zagreb o formiranju Prigorske čete i održan jedan govor koji je na sve nas borce jako revolucionarno djelovao stvarajući vrlo borbenu psihozu kod svih boraca.

Kako je Prigorska četa naglo jačala zbog dolaska većeg broja novih boraca iz Prigorja, iz Zagreba i Posavine, došlo je do reorganizacije pa su nastale dvije nove čete tj. nova Prigorska četa i četa »Matija Gubec«. Četa »Matija Gubec« operirala je na području stubičkog kotara a povremeno je dolazila u Prigorje i Posavinu radi izvođenja zajedničkih napada i akcija na neprijateljske jedinice i manja uporišta. Sjećam se da je komandir Prigorske čete tada bio drug Josip Trzun — Taras a komesar — vrlo popularan među narodom — bio je drug Mijo Domiter — Zima, i jako dobar borac i političar.

Neprijatelj je osjećao političko i vojno djelovanje Prigorske čete na teritoriju Prigorja pa koncem kolovoza 1943. pokušava da je sveobuhvatnim manevrom opkoli i uništi u selu Sopnica, iznad Vugrovca. Četa je tada brojila svega 30 ljudi a bila je slabo naoružana. Na nju je udarila neprijateljska snaga od nekoliko stotina ustaša i žandara. Četa nije prihvatila borbu već se vještim pokretom i manevrom izvukla iz opkoljavanja i tokom noći probila za Posavinu. Preko glavne ceste Zagreb — Varaždin probili smo se između Popovca i Soblinca i tako smo izbjegli neprijateljsku akciju. U Posavini je četa nastavila političkim akcijama priređujući stalne mitinge po selima. U Posavini je, u saradnji sa Posavskom četom izvršen napad na vlak u željezničkoj stanici Ostrna. U vlaku je bilo dosta neprijateljskih vojnika koji su pružili žestoki otpor. U borbi je neprijatelj imao dosta gubitaka a vlak se povukao nazad u Dugo Selo.

Ostalo mi je u sjećanju da sam prilikom napada na vlak bio naoružan francuskom puškom trometkom koja je bila skoro veća od mene a imao sam zadatak, kada se vlak zaustavi, prekontrolirati ga i sa grupom boraca izvesti neprijateljske vojnike. Čim smo na vlak zapucali neprijateljski vojnici pružili su otpor i vlak se povukao u Dugo Selo.

PRIGORSKO-POSAVSKA ČETA

Nakon dolaska novih boraca iz Posavine i Prigorja, 10. kolovoza 1943. Prigorska četa mijenja naziv u Prigorsko-posavska četa. Četa je narasla na 103 borca, od čega je bilo 79 partizana, jedan komandir, jedan komesar, jedan zamjenik komandanta, jedan zamjenik komesara, 4 politdelegata, 4 vodnika, 8 desetara i 4 bolničara.

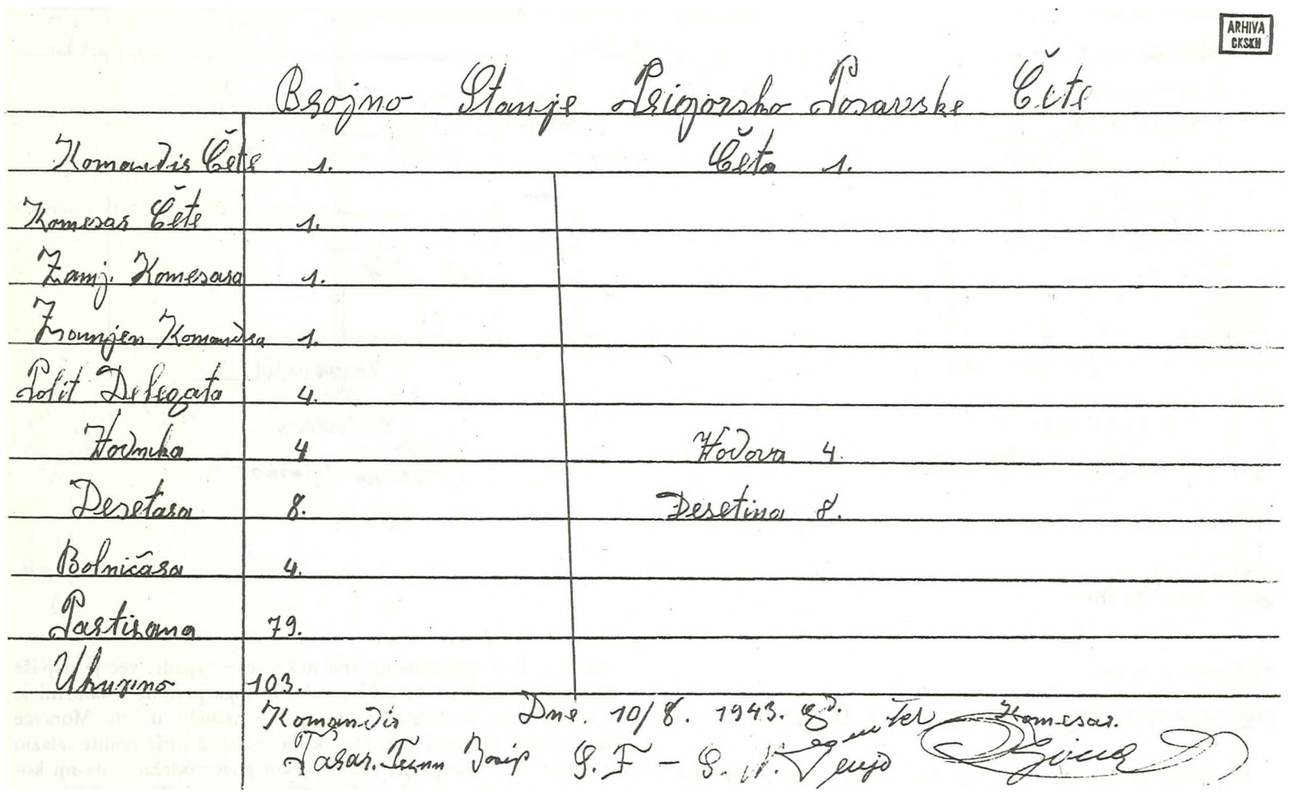

Izvještaj o naoružanju Prigorsko-Posavske čete.

VOJNO-POLITIČKA SITUACIJA U ZAGREBAČKOM OKRUGU POLOVINOM 1943.

6. kolovoza 1943. Povjerenstvo CK KPH za sjevernu Hrvatsku u svom izvještaju[1] Centralnom komitetu KPH o političkoj situaciji u Zagrebačkom okrugu u srpnju mjesecu 1943. piše slijedeće:

»Uporedenju s ranijim vremenom, NOB na području ovog Povjerenstva razvija se naglijim tempom i smjera onamo da obuhvati čitav naš teritorij i narod. To se vidi u sve većem broju mobilisanih za NOV i oduševljenjem kojim je narod primio prolazak brigade kroz Hrvatsko zagorje i uspjehe njihovih akcija (Varaždin, Lepoglava, te rudokopi Radoboj, Golubovec, Ivanec, Zajezda, koji su razoreni). U neposrednoj okolici Zagreba, a naročito u Dugosels-

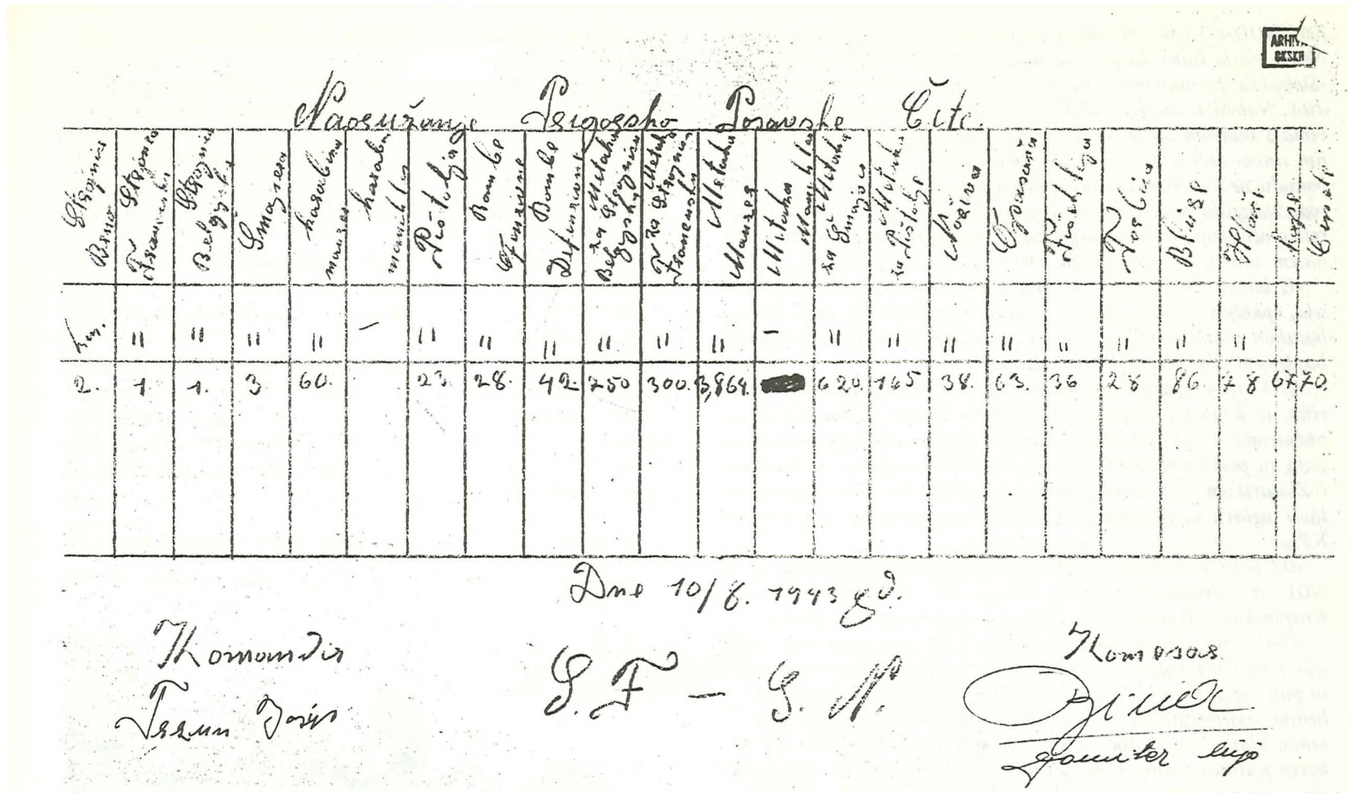

Izvještaj o brojnom stanju Prigorsko-Posavske čete

kom kotaru stanje se približuje prilikama na poluoslobođenoj teritoriji. Narod u okolici Zagreba kroz posljednje dvije godine nije %ipo političkim životom i bio je prepušten političkom djelovanju ustaša. Zato željno traži da naši drugovi po selima održavaju zborove. U Dugoselskom kotaru održan je 25. VII. veliki zbor u Oborovu, na kojem je prisustvovalo oko 700 ljudi iz Dugoselskog i Sv. Ivanjskog kotara. Osim toga koncem mjeseca jula održano je više manjih seoskih zborova, na kojima je učestvovalo prosječno po 200 do 250 ljudi. Takvih zborova održano je na dugoselskom kotaru 3, a na Svetoivanjskom kotaru 4 i to uz prisustvo partizanskih četa. U ovom kotaru održano je i više manjih sastanaka po selima, na kojima je učestvovala po 15—20 ljudi. Na tim zborovima govorilo se je o NOB, NOV, ZAVNOH-u, odbrani žetve, protunarodnom djelovanju izdajica iz vodstva HSS-a i njihovih saradnika po selima, o mobilizaciji itd. Ljubav naroda spram NOB očituje se i u srdačnom primanju na konak i hranu partizana i političkih radnika. Partizanske grupe slobodno krstare po selima, a narod pazi na neprijateljsko kretanje i izvještava ih. Politička živost i vedrina zavladali su po selima. U svim ostalim krajevima našeg Povjerenstva narod također sa simpatijama prima i pomaže partizane. Već ranije je narod prekinuo odnos j *ustaškim vlastima u kotaru Garešnica, a sada je takovo stanje u kotarevima Čazma i Dugo Selo. I u ostalim kotarevima stanje odnosa između naroda i ustaške vlasti razvija se u istom pravcu. Narod se u svim pitanjima svoga života obraća na NOO-e. Sukobljavanje naroda s protunarodnom vlasti preraštava u oružane sukobe.*

2. VIII je neprijateljska vojska blokirala Sesvete i Jelkovac i uhapsila 29 ljudi. Jedan domaći partizan iz obruča zarobio je sam 4 domobrana. Dana 3. VIII naišla su u selu Kobiljak kraj Sesveta 2 kamiona žandara. Mjesna partizanska grupa otvorila je na njih usred dana u selu vatru, pri čemu je ubila 2 i ranila 1 žandara, dok su ostali žandari pobjegli. U selu Ivanja Reka sat i pol hoda od Zagreba mjesna partizanska grupa dnevno vrši manje akcije i lovi neprijateljske špijune. Nitko ne može da prođe tim selom da nije legitimiran. Isto stanje je i u susjednom Velikogoričkom kotaru.

I pored pojačane aktivnosti reakcionara iz vodstva HSS-a njihova organizatorska djelatnost odvija se potajno i svodi se na uži krug pristaša. To su uglavnom oni, koji su odmah po okupaciji zemlje prešli u ustaše kao i jedan tanji sloj dosad pasivnih funkcionera stranke i zaštite. Onaj dio seljaštva, koji je ušao u NOB kao i onaj dio koji je prelazi u NOB još uvijek je u većoj ili manjoj ideološkoj vezanosti u HSS. Glavna politička borba koja se na tom terenu vodi razvija se u pravcu odvajanja naroda ispod utjecaja reakcionara iz vodstva HSS-a i aktivizacije naroda u NOB-u...«

»Tekstilna tvornica u Oroslavlju radi pod njemačkom upravom. U njoj je uposleno oko 600— 650 radnika, većinom žena. Radi se ù dvije smjene, prva traje 6 1/2 a druga osam i pol sati. Nadnica se kreće od 1620 kuna na sat, kg kukuruznog brašna stoji 120 — 140 kuna, a kg pšeničnog brašna 250 — 300 kuna. Teror u tvornici je vrlo težak. Uprava ima među radnicima svoje agente. Njemci, članovi uprave i namještenici tuku i guraju radnice te izbacuju iz posla svakog ko pruža i najmanji otpor. Radnici iz gore navedena 4 uništena ugljenokopa u Zagorju primili su sa odobravanjem uništenje poduzeća.

Opće je uvjerenje u narodu da fašizam propada i narod optimistički očekuje njegovo brzo uništenje. Tome naročito doprinose događaji u Italiji. Ti su događaji toliko zaokupili narod, da dosta široki slojevi' momentalno gube iz vida-značenje događaja na Istočnom frontu.

Uzrok aktivizacije naroda u NOB-u nalazi se u pobjedama Crvene armije i saveznika, pobjedama NOV u našoj zemlji, u neposrednom kontaktu naroda sa velikim partizanskim jedinicama pri čem se je na vlastite oči uvjerio o snazi svoje vojske, a svakako i u povećanoj aktivnosti naših partijskih i antifašističkih organizacija. Tome su doprinjele i pripreme za osnivačku skupštinu

ZAVNOH-a i odlazak pojedinih vijećnika iz ovog kraja u ZAVNOH. Valja istaći da je u narodu vrlo povoljno odjeknula emisija »Slobodna Jugoslavija« o razornom radu Kenfelje i njegovih bandita. Nakon te emisije Kenfelja je tražio dodir sa našim drugovima s izjavom da on simpatizira NOB-u te da je voljan sa svojim sinom doći u partizane. Mi smo zaključili da se na tu njegov ponudu ne osvrćemo. Naročitu ulogu oko političke aktivizacije nar roda odigrala je žetvena kampanja. Narod je prihvatio naše parole o očuvanju žetve od neprijatelja i na tom pitanju se uvjerio o našem iskrenom zauzimanju i borbi za narodne interese...«

»U bližoj okolici Zagreba i u Zagorju izlaze ustaške jedinice u sela, opkoljavaju ih i hapse. U Šimunčevcu, kotar Sv. Ivan Zelina, bataljon ustaša opkolio je selo, nagnao narod na gomilu i pretio hapšenjem ako ne pokažu partizane...«

»U Krapinskom okrugu ima mnogo manjih neprijateljskih uporišta, iz kojih izlaze posade postavljaju zasjede■ našim političkim radnicima. Spram naroda, a naročito spram vojnih bjegùnaca, za sada su pomirljivi. Posebno valja izvjestiti o hapšenju u Sisačkom i Zlatarskom kotaru.. U prvom je uhapšeno 80, a u drugom 50 ljudi uglavnom članova vanpartijskih organizacija a i članova KP. ,. « !

»Od početka ustanka do polovine ove godine mobilizirano je u NOV sa područja Zagrebačkog okruga 450 do 500 partizana, sa Krapinskog 110 partizana. Uvjeti za mobilizaciju su povoljni...«

»Omladina voli da ide u partizane i da vrši akcije oko svojih sela i po svom kotaru. Isto stoji stvar s vojnim bjeguncima, kojih su puna sela. Da bi se pospješila mobilizacija, odlučeno je na obavljenim savjetovanjima, da se svakome omogući učestvovanje u akcijama, ulaskom u manje partizanske jedinice, zatim da se više takovih jedinica osnuje po kotarevima, da one sa sobom vode u akcije i nenaoružane pa makar oni zasad samo povremeno učestvovali u akcijama. Uspjeh ovakovog prilaženja mobilizaciji naroda očigledan je. Za nekoliko dana uspjelo je na Zagrebačkom okrugu organizirati partizansku četu i njenu komandu. Ona ima danas 78 dobro naoružanih i opremljenih boraca. Čim je omladina u susjednom kotaru Velika Gorica doznala za tu četu, odmah je 15 omladirtaca pobjeglo od kuća u tu četu. Prva akcija ove čete bila je razoružanje reflektorske straže u Granešini jedan sat hoda od Zagreba u noći od 29/30. VII 1943. Zarobljeno je 20 domobrana i jedan poručnik, žaplijerijeno je 2 kom. puškomitraljeza, 1 šmajser, 17 karabina, 80 bombi, 3500 metaka, 2 pištolja, uništen i reflektor i zarobljena straža. Tri domobrana i poručnik prešli su na našu stranu. Pored vojnih zadataka ima ova četa i zadatak osiguranja zborova po selima...«

U dijelu izvještaja koji govori o organizacionom stanju partijskih i drugih organizacija piše da:

»U Okrugu Zagreb ima Okružni komitet Partije od 9 članova, 4 kotarska komiteta od4 do 5 članova sa ukupno 132 člana i 19 kandidata. SKOJ-evska organizacija ima Okružni komitet od 4 člana i 2 kotarska komiteta sa ukupno 75 članova. USAOH ima formiran privremeni okružni odbor, 2 kotarska odbora, 61 mjesni odbor sa 264 odbornika i 425 članova. Narodnooslobodilački odbor imaju: Okružni N00 u formiranju, 4 kotarska NOO-a, 17 općinskih NOO-a, i 107 seoskih sa 411 odbornika. AFŽ ima privremeni Okružni odbor od 3 člana, 1 kotarski odbor, 6 općinskih, 31 mjesni sa ukupno 155 odbornica.

Iza smrti sekretara druga PRIGORCA postoji zastoj u radu Okružnog komiteta Partije (sadanji sekretar odan je Partiji, ali spor i ne daje tempo u radu, gubi se u nebitnim poslovima, nezna organizirati rad.).

Djelovanje KP u raznim kotarevima nejednoliko je razvijeno (vrlo slab je rad u kotaru Stubica i Sv. Ivan Zelina, dočim se u radu K. K. Dugo Selo .nakon čišćenja komiteta pokazuje nagli uspon).

Okružni komitet Partije nije rukovodio iz centra niti proveo diobu rada po sektorima. Iako su se pojedini članovi OK rasuli po kotarevima, nisu davali dovoljnu pomoć niti uzdigli Kotarske komitete...«

Na plenumu Okružnog komiteta KPH Zagreb održanom 1. kolovoza 1943'. postavljeni su Okružnom komitetu Partije slijedeći zadaci: Da se održe Partijska savjetovanja po kotarevima o političkoj situaciji. Da prekontroliraju Partijsko članstvo i očiste-Partiju od oportunista. Da jače i pravilno pomažu kotarske komitete, kako bi se bolje snašli u vršenju svojih dužnosti, tj. kako bi radili kao kotarska rukovodstva.

Da Zagrebački okružni komitet organizira svoju tehniku i da priprema organiziranje nižeg partijskog kursa.

Da organiziraju po svim kotarevima partizanske grupe i time pospješe mobilizaciju...«

»Upartizanskoj četi nedavno osnovanoj na području Okružnog komiteta Zagreb formirana je Partijska ćelija od 5 članova...«[2]

Ovaj izvještaj[1] potpisali su drugovi Mato i Mirko.[3] Izneseni su dijelovi izvještaja koji se odnose na zagrebački okrug. Budući da izvještaj obuhvaća i druge okruge npr. Čazma i Varaždin, ti su dijelovi ispušteni.

[1] Originalni izvještaj u Instittitu za historiju radničkog pokreta u Zagrebu — Arhiv CK SKH

[2] Institut za historiju radničkog pokreta Zagreb arhiva CK SKH.

[3] Stipe Ugarković

Polaznici nižeg partijskog kursa pri Okružnom komitetu KPH za okrug Zagreb u Prečnom, listopada 1943.

MOBILIZACIJA I JEDINSTVO HRVATSKOG NARODA

19- kolovoza 1943. Centralni komitet KPH, u odgovoru' na izvještaje Povjerenstvu CK KPH za sjevernu Hrvatsku, između ostalog, piše:

»Razvoj prilika u svijetu i kod nas ukazuje da idemo u susret krupnim i odlučnim događajima. Perspektiva vojničkog i političkog sloma fašizma postavlja pred cijeli narodnooslobodilački pokret krupne političke i organizacione zadaće. Od brzog i uspješnog rješavanja tih zadaća ne ovisi samo pitanje mobilizacije svih hrvatskih i srpskih snaga u borbi za nacionalno oslobođenje, nego i pitanje da li će nas ti krupni događaji zateći spremne ili ne.

Kao najkrupnija politička zadaća,. koja se u ovom času postavlja pred narodnooslobodilački pokret, jeste mobilizacija i jedinstvo hrvatskog naroda u borbi za narodno oslobođenje. Mačekova klika predstavlja glavnu zapreku kako za mobilizaciju hrvatskih

masa, tako i za njihovo jedinstvo u narodnooslobodilačkoj borbi...«

»Narodnooslobodilački pokret postigao je već krupne uspjehe u borbi protiv Mačekove klike. U redovima pristaša HSS-a, pa i u redovima funkcionera, vrši se osobito u posljednje vrijeme veliko previranje. Masovno pristupanje pristaša i funkcionera HSS-a u redove Narodnooslobodilačke fronte Hrvatske pokazuje, da mase sve više uviđaju štetnost politike Mačekove klike i pravilnost linije narodnooslobodilačkog pokreta. U redovima pristaša HSS-a otpočeo je boj između reakcionarnih snaga s druge strane. Taj se proces nesmije i ne može odvijati bez našeg aktivnog zahvata. 0 našoj sposobnosti, vještini i upornosti ovisi ne samo to kojom će se brzinom taj proces razvijati, nego i konačni ishod te borbe...«

»Naše su organizacije u borbi za odvajanje pristalica HSS-a od izdajničke Mačekove klike i njihovo uklapanje u Narodnooslobodilački pokret, činile i još uvijek čine krupne pogreške. Te su pogreške otežavale pristalicama HSS-a da okrenu leđa Mačekovoj klici i da se uklope u Narodnooslobodilačku fivntu. Bez brzog i odlučnog likvidiranja tih pogrešaka i nedostataka neće biti moguće ostvariti one krupne političke i organizacione zadaće koje se u ovom času postavljaju pred Narodnooslobodilački pokret...«

»Treba suzbijati sektaška shvaćanja i »komunističko« mjerilo prema pristašama HSS-a. Narodnooslobodilački pokret ne zahtijeva od pristaša HSS-a, da se odriču svojih shvaćanja i da postanu u najmanju ruku »simpatizeri«, pa da se sa njima ostvari zajednička suradnja. Jedini i isključivi uvjet za suradnju jeste, da se oni slažu sa linijom i ciljevima Narodnooslobodilačke borbe...«

»U cilju mobilizacije hrvatskih masa i njihovog organizacionog obuhvatanja potrebno je što brže oživiti Narodnooslobodilački front Hrvatske, koji ujedinjuje u sebi sve organizacije, struje i grupe u borbi za oslobođenje...«

»Narodnooslobodilačka fronta Hrvatske predstavlja onaj organizacioni oblik koji omogućuje na osnovi široke platforme Narodnooslobodilačke fronte, mobilizaciju i ujedinjenje svih snaga hrvatskog naroda...«

»Mnogobrojne udarne grupe koje djeluju u bližoj i daljoj okolici Zagreba, pokazale su do sada vrlo dobre rezultate. Činjenica da one mogu postojati i uspješno djelovati pokazuje da su simpatije naroda na strani Narodnooslobodilačke fronte... Postojanje i borbe udarnih grupa treba da bude odraz žive političke aktivnosti i borbe masa a ne da one vise u zraku. Gdje postoje preduvjeti, treba od tih grupa formirati partizanske jedinice, a nove borbene grupe treba da preuzmu zadaće ranijih grupa...«

Borci Posavske partizanske udarne grupe, lipnja 1943: Ivan Simunec iz Oborova, Stjepan Ivančan Sneg iz Preseke, Dragutin Kolar Karlo iz Preseke, Zlatko Predavec Seljo iz Dugog Sela, Zvonko Potočki Kratki iz Dugog Sela, Josip Juraković Ribar iz Božjakovine, Stjepan Sever iz Prevlake, Stjepan Harambaša iz Dugog Sela, Tomo Simek iz Ježeva, Josip Pavlić Boris komandir grupe iz Dugog Sela, Ivan Ožbolt Sokol iz Ježeva, Slavko Kelin Mornar iz Prerovca, Mijo Domiter Zima iz Dugog Sela, Mato Vandek iz Opatinea, Đuro Pajser iz Oborova i Ivan Bastalec Zrinjski.
Drugarice prikazane na slici nisu iz sastava udarne grupe već su se nalazile na prolazu za Moslavinu, pa njihova imena nisu poznata.

POSAVSKA ČETA

O osnivanju i akcijama Posavske partizanske čete koja je formirana u prvoj polovini kolovoza 1943. ima vrlo malo pisanih dokumenata u ratnoj dokumentaciji NOR-a. U pronađenim dokumentima Posavska četa se spominje u izvještajima Prigorske terenske čete kotara Sv. Ivan Zelina te u izvještajima čete »Matija Gubec« — Zagorske sa kojima je Posavska četa vršila zajedničke akcije.

Posavska četa nastala je nakon rasformiranja prve Prigorske čete (osnovana 28. srpnja 1943. u selu Jesenovec, u Prigorju) iz koje su, po odluci Okružnog komiteta KPH Zagreb izdvojeni

partizani iz Posavine i poslani na područje kotara Dugo Selo gdje su mobilizacijom omladinaca povećali brojno stanje i tako je nastala Posavska četa.

O Posavskoj četi i njenom formiranju govori jedan kratki podatak kojeg štab II operativne zone Hrvatske, svojim dopisom broj 581. od 13. kolovoza 1943. spominje u svojem izvještaju Glavnom štabu Narodnooslobodilačke partizanske i dobrovoljačke vojske Hrvatske, a glasi:

»U okolici Dugog Sela formirana je Posavska četa koja krstari po cijeloj okolici sve do Zagreba.«

Prema sjećanju pojedinih boraca i rukovodioca Posavska četa formirana je u selu Oborovo.

DRAGUTIN KOLAR KARLO

FORMIRANJE POSAVSKE ČETE

Posavska četa formirana je u kolovozu 1943. godine. Tada je već bio veći priliv boraca iz Posavine i Zagreba u Narodnooslobodilačku vojsku i mnogi borci, koji su upućivani u druge partizanske jedinice, zaustavljali su se u Posavini i ostajali u Posavskoj partizanskoj četi.

Četa je formirana u selu Oborovu, kod broda, odnosno skele na Savi, i na dan formiranja ona je dobila svoju potpunu vojnu formaciju — formirani su vodovi i desetine i postavljen komandni kadar u suglasnosti sa Okružnim komitetom KPH Zagreb.

Osnivačko jezgro Posavske čete bili su Posavci koji su se po odluci Okružnog komiteta vratili iz Prigorske čete, nakon što je ona preformirana.

Za komandira Posavske čete postavljen je drug **Josip Pavlić — Boris,** a ja sam postavljen za komesara.

Sjećam se da je pri formiranju čete u Oborovu, osim komandnog kadra postavljen i sanitet čete sa bolničarima. Iako je iz Prigorske čete otišlo za Posavinu oko 15 do 20 boraca i rukovodilaca, već u času formiranja u četi se prikupilo 70 do 80 boraca koji, doduše nisu odmah svi imali naoružanje, jer ga — nismo imali. No, sjećam se da smo i od toga slabog naoružanja, što smo ga imali pri formiranju čete, jedan dio morali dati za veće jedinice u Moslavini, naročito šmajsere, pištolje i karabine. Nama je tada rečeno da za sebe moramo sami zarobiti novo oružje od neprijatelja, pošto smo na domaku Zagreba. Sigurno je da je nama bilo lakše doći do oružja, municije i uniformi, jer su u to vrijeme gotovo svakodnevno k nama prelazili domobrani iz raznih garnizona, a naročito iz Zagreba, sa kompletnim naoružanjem.

STJEPAN SIMUN EC

NAPAD POSAVSKE ČETE NA VLAK U OSTRNI

Ja sam kao skojevac otišao u partizane sa 16 godina i stupio u Posavsku udarnu grupu koja'je formirana u travnju mjesecu 1943. godine.

Moram napomenuti da sam ja najprije radio kao omladinac, a kasnije kao skojevac u skojevskoj organizaciji, čiji je sekretar bio drug **Savo Flego — Čelik** i drug **Ivan Brajdić** koji je kasnije bio član Kotarskog komiteta SKOJ-a Dugo Selo.

Sa mnom su u SKOJ-u radili moji drugovi iz Lukarišća **Slavko Balog — Bušić** i **Stjepan Skora.** Kad sam došao u udarnu grupu tamo sam našao oko desetak drugova. Posebno se sjećam druga **Josipa Pavlića — Borisa, Ivana Ožbolta — Škola** iz Ježeva, **Dragutina Kolara — Karla** iz Preseke, **Stjepana Heraka — Mraza** i **Stjepana Bobinca — Šumskog.** Međutim kada sam pristupio grupi mene su drugovi uvjeravali da sam premlad i da sam potreban na terenu za prebacivanje pošte i održavanje veza te da se trebam vratiti kući. I tako sam se, silom prilika, vratio kući i dalje aktivno radio na skojevskim zadacima. To je trajalo sve do kolovoza 1943. godine. Tada sam se opet zagrijao i zaželio da aktivno, sa oružjem u ruci, stupim u borbenu jedinicu.

Ostalo mi je u sjećanju jedno jutro kolovoza mjeseca, kada je Posavska udarna grupa izvršila akciju na vlak između Dugog Sela i Ostrne. U tom je vlaku bila jedna kompozicija cisterni sa naftom. Grupa je, napavši vlak, prekinula sve telefonske komunikacije i vlak zapalila. Toga sam jutra ponovno krenuo u udarnu grupu Posavina. Grupu sam našao u selu Prečno, u Posavini, gdje sam naišao na stražu u kojoj je bio jedan drug iz Prečna. Tada sam ostao u grupi i učestvovao u svim akcijama koje je grupa vršila na području kotara Dugo Selo.

Sjećam se akcije na miniranju željezničke pruge između Ostrne i Ivanića, te između Sesvetskog Kraljevca i Dugog Sela. Mi te akcije nismo sami mogli izvršiti već smo tražili pomoć od narodnooslobodilačkih odbora, odnosno civila koji su sa svojim pilama i sjekirama pilili telefonske stupove i prekidali telefonske linije.

Dolaskom novih boraca udarna grupa stalno se povećavala, zahvaljujući tome što je ovo područje služilo kao kanal za prebacivanje novih boraca za Moslavinu, i što su ljudi, koji su dolazili iz Zagreba i okolice, ostajali ovdje u partizanima. Zbog toga se trebalo pristupiti formiranju veće jedinice, tj. partizanske čete. Tako je polovinom kolovoza 1943. u Oborovu formirana Posavska partizanska četa. Tom-prilikom održavao se u Oborovu veliki miting kod broda (skele). Ja se toga sjećam jer sam bio učesnik formiranja i na toj svečanosti svirao harmoniku. Za komandira čete imenovan je **Josip Pavlić — Boris** a za komesare **Dragutin Kolar — Karlo.** Na formiranju pročitano je postavljenje za ostalo rukovodstvo čete. Poslije formiranja, sjećam se, četa je izvršila akciju na željezničku stanicu u Prečecu, koju smo potpuno demolirali i uništili za daljnju upotrebu. Zatim smo išli u zasjedu na cestu koja vodi iz Zagreba za Ivanić-Kloštar. Tamo smo dočekali dva kamiona koja smo zarobili a kasnije ih prebacili u šumu, prema Moslavini. Nakon te akcije povukli smo se u šumu Šiškovo.

U posebnom sjećanju ostala mi je akcija Posavske čete na vlak na željezničkoj stanici Ostrna, koji je dolazio iz Zagreba a u kojem se trebala [nàiaziti i veća jsvOta ustaškog novca. Ja sam tada imao zadatak da-na drugom kraju pruge, tj. na cesti koja dolazi iz Dugog Sela postavim zasjedu sa svojom grupom. U toj grupi bio je mitraljezac **Santić** iz Oborovskih Novaka koji je imao zadatak da — ako se u vlaku nalazi banda — po njima tuče mitraljezom. Ja i **Slavko Balog** iz Lukarišća bili smo malo udaljeni, kao izviđači. Izviđali smo — ukoliko bi banda nailazila cestom iz Dugog Sela — da možemo odmah izvijestiti. U času napada čete na vlak razvila se borba jer su u zadnjem vagonu bili Nijemci, ustaše i domobrani po kojima je drug **Šantić** pucao mitraljezom. Koliko je bilo mrtvih i ranjenih neprijatelja ne znam, ali smo zarobili nekoliko domobrana koje smo poveli sobom. Nakon napada vlak se počeo povlačiti prema Dugom Selu, a ja sam sa **Balogom** čekao znak za povlačenje, jer smo se nalazili na drugoj strani pruge. Naši su se naglo povukli i mi smo ostali bez veze. Neprijatelj je imao u neposrednoj blizini, u Črnuščaku, svoj poligon za vježbe gađanja iz aviona i za kratko vrijeme, nakon našeg napada, počeli su avioni nadljetati ovaj teren, mitraljirati i bacati bombe po okolnim šumama. Ja i moj drug **Slavko Balog** teškom smo mukom uspjeli da se prebacimo ispod jednog mosta preko željezničke pruge te smo se, preko Male Ostrne, prebacili u Ježevo i došli na cestu do Škrbina mlina, gdje smo naletjeli na ustaška bojna kola koja su išla u potjeru za nama. Tada smo se povukli u šumu i prebacili za selo Oborovska Preseka. No ni tamo nismo našli naše dru-

gove pa smo produžili u selo Prečno, gdje smo konačno našli našu četu.

U ovom napadu na vlak u stanici Ostrna sa nama je učestvovala i Prigorska četa.

ĐURO TRUPEC JABLAN

UDARNA GRUPA I POSAVSKA ČETA

Udarna grupa na području kotara Dugo Selo formirana je u ožujku ili početkom travnja 1943. godine, na čelu sa komandirom drugom Josipom Pavlićem - Borisom. Ta je grupa u prvo vrijeme bila u strogoj ilegalnosti i danju se nije pojavljivala. Noću je vršila razne diverzantske akcije. Sjećam se da je za 1. svibnja 1943. u Općini Oborovo ova grupa spalila svu općinsku arhivu i katastar, tako da ustaška općina u Oborovu od tada ne postoji. U udarnu grupu stalno su dolazili novi borci iz Dugog Sela i ostalih sela Posavine, tako da je ona u kolovozu 1943. prerasla u Posavsku četu.

Udarna grupa u početku je brojala oko 18 — 20 boraca, ali su stalno dolazili novi borci.

Komandir Posavske čete bio je drug Ivan Ožbolt - Sokol.

UDARNE GRUPE POD VOJNOM KOMANDOM MOSLAVAČKOG ODREDA

Politkomesar II operativne zone drug Marko Belinić u pismu od 27. kolovoza 1943. Okružnom komitetu KPH Zagreb daje upute[1] o rukovođenju udarnim grupama. Pismo u cijelosti glasi:

»Vjerojatno Vam je poznato, da udarne grupe koje Vi formirate u vojničkom pogledu spadaju pod komandu Štaba Moslavačkog .odreda. Naime one ovome Štabu redovito i točno podnašaju izvještaje o svojim akcijama, o brojnom stanju i naoružanju. Da bi te grupe mogle raditi pod jedinstvenom komandom, potrebno je da Vi formirate jedinstveno rukovodstvo nad tim grupama. Treba postaviti komandira i komesara udarnih grupa. Ova će dvojica podnašati izvještaj Štabu Odreda, a ostale grupe podnose izvještaj njima, tj. ovoj dvojici. Svaka udarna grupa mora imati vodnika, odnosno desetara i političkog delegata.

Komanda udarnih grupa mora također redovito podnositi izvještaje Štabu Odreda o plijenu, kojeg je imala u akcijama sa svojim grupama. Sve je ovo potrebno zbog toga da se te grupe ne pretvore u neke nedisciplinirane i anarhične jedinice.

Udarne grupe dobit će od Vas zadatak, jer se one nalaze na vašem terenu. Vi ćete rukovoditi njihovim radom u partijskom pogledu. No, rukovoditi će te stvarnb u svakom pogledu Vi s njima, jedino je potrebno da Štab Odreda s njima rukovodi formalno, da bi se oni osjetili partizanima i više odgovorni jer će odgovarati partiji i Štabu.

Mi smo stavili u zadatak Štabu Odreda da u najskorije vrijeme formira na Vašem terenu od raznih udarnih grupa bataljon. Bataljon će biti stalno na Vašem sektoru osim u slučaju ofenzive, kada će se povući u pravcu Moslavine. Tom poslu će se pristupiti odmah, pa Vas molim, da pri tom poslu drugovima pomognete, koliko će ta pomoć biti moguća i njima potrebna. Bataljon ulazi u sastav Moslavačkog odreda i biti će stalno i formalno pod njihovom komandom. Od Odreda on će primati i naređenja za izvršenje zadataka. Sa tim bataljonom će u partijskom pogledu rukovoditi Vaš komitet. Vi ćete raditi sa štapskom ćelijom, bataljonskim biroom i ostalim ćelijama u četama. Tako ćete ustvari Vi njime rukovoditi u suglasnosti sa Štabom Odreda.

Nakon formiranja ovog bataljona, Vi i dalje formirajte udarne grupe po raznim djelovima Vašeg terena sa specijalnim zadacima, kao što je to slučaj bio i do sada. Te grupe pored svojih specijalnih zadataka imaju zadatak mobilizacije ljudstva u partizane. One se stalno obnavljaju. Dakle, one ne izumiru nego se obnavljaju, bez obzira na formiranje jačih naših snaga.

Molimo Vas da prema gornjem postupite i Odredu pomognete pri njegovom daljnjem radu. Nastojte da bude što tjesnija suradnja između Vas i Odreda. Odred je od nas dobio, također takve upute.«

23. kolovoza 1943. Kotarski komitet KPH Sv. Ivan Zelina, na svojoj sjednici,[2] analizira političku situaciju u kotaru Sv. Ivan Zelina i ocjenjuje da narod na narodnu vojsku gleda kao na vojsku koja se istinski bori za narodna prava. Strah koji je postojao pred partizanima svakog dana postaje sve manji, a gdje su partizani održali svoju skupštinu tamo postaje oslobođeni teritorij, i drugi susret pravo je veselje. Narod, pogotovo majke iz sela u kojima su održavane skupštine idu i zovu svoje sinove da se vrate iz Pavelićeve vojske. Ima slučajeva gdje sa suzama u očima majka dođe pitati partizane da li bi se njezin sin slobodno vratio i kaže:

»Eto, zaveli su ga, obećali mu sve, a sada ništa. On nije ubijao ni palio, on kaže da bi išao k vama kad bi ga htjeli primiti.«

Komitet konstatira da nas ljudi zovu u mnoga sela da im se pomogne organizirati sastanke na koje se odaziva 20 —50 ljudi, a gdje su bili partizani dolazi 150 — 300 ljudi.

Borbenost naroda sve je bolja, mnogo se govori da se treba dići i tući bandu. O tome mnogo govore vojni bjegunci koji su sada pogođeni, što se čuje sa svih strana, da ih se lovi i automobilima odvozi u vojsku. Spremni su ići u akcije i u borbu u svojoj okolici, tako da bi se kasnije opet vratili kući a za kratko vrijeme da bi opet išli u akcije, samo da imaju oružje. Mnogi govore da treba postaviti straže, da se čuvaju, da ih se ne iznenadi. U nekim selima to već imaju.

Kotarski komitet KPH Dugo Selo na svojoj sjednici od 30. kolovoza 1943. između ostalog raspravlja pojedinosti o terenskoj četi, seoskim stražama, oružju, akcijama, vezama i mobilizaciji. Zaključeno je da je potrebna najuža suradnja između vojske i foruma.

Original pisma u Institutu za historiju radničkog pokreta u Zagrebu — Arhiv CK KPH

[1] Original zapisnika u Institutu za historiju radničkog pokreta u Zagrebu — Arhiv CK KPH Zagreb

[2] Original zapisnika u Institutu za historiju radničkog pokreta u Zagrebu — Arhiv CK KPH Zagreb

MARIJAN LAĆAN LAZO

MOBILIZACIJA BORACA U PRIGORJU, POSAVINI I ZAGORJU

U kolovozu 1943, u svojstvu zamjenika komesara štaba Moslavačkog partizanskog odreda, poslan sam u Posavinu, Prigorje i teren oko Zagreba radi mobilizacije boraca za Moslavački partizanski odred. Na terenu sam se sreo sa nizom političkih rukovodilaca tadašnjeg zagrebačkog okruga odnosno Prigorja, Posavine i Zagorja sa kojima smo razgovarali o organizaciji prebacivanja ljudi koji su dolazili iz Zagreba i njegove okolice u partizane u Moslavinu, u sastav Moslavačkog odreda.

Dolaskom u Posavinu, Prigorje i okolicu Zagreba odmah sam uočio u razgovoru sa političkim rukovodiocima toga područja da je na tom terenu situacija vrlo povoljna za formiranje većih partizanskih jedinica nego što su do tada bile. Naime u to vrijeme je na tom području djelovalo niz udarnih grupa u Posavini, Prigorju i Zagorju koje su izvodile razne akcije na neprijateljske vojnike i objekte koji služe okupatoru i ustašama. U tom

času čitava Posavina, Prigorje i Zagorje bili su dobri dijelom raspoloženi za narodno oslobodilački pokret i apsolutno spremni da mobiliziraju veći broj ljudi za partizane.

Sjećam se da je u te dane, istovremeno dok smo mi vodili razgovore i sastanke, dolazio veliki broj ljudi iz Zagreba u partizane koji su prelazili preko Prigorja i Posavine za Moslavinu.

Mi smo tada donijeli zaključak da se priđe formiranju većih partizanskih jedinica na ovom području. Nakon toga smo pozvali borce udarnih grupa iz Posavske čete iz Posavine, te borce udarnih grupa iz Zagorja i Prigorja i na području tadašnjeg kotara Sv. Ivan Zelina, na terenima oko Vugrovca prikupilo se oko dvije stotine boraca i tada smo prišli formiranju triju partizanskih četa. To su bile Posavska četa, Prigorska četa i Zagorska četa. Iz već do tada postojeće Prigorske čete koja je formirana već u srpnju 1943. uzeli smo kadrove koji su već stekli neko iskustvo vojno ili političko i uzdigli ih za komandire četa, komesare četa, zamjenike komesara četa, komandire vodova i delegate vodova i postavili smo kompletan sastav vojnih formacija ovih triju četa. Tom prilikom razrađen je i operativni zadatak za svaku od spomenutih četa.

Poslije odgovarajuće ceremonije, održanih govora odnosno mitinga i položene zakletve boraca Zagorska četa dobila je zadatak da krene u Zagorje i da djeluje na području kotara Donja Stubica, Posavska četa da krene u Posavinu na područje kotara Dugo Selo a Prigorska četa imala je zadatak da djeluje na području oko Zagreba i području kotara Sv. Ivan Zelina.

Moram još reći i to da smo u toku priprema za formiranje ovih triju četa sa najodgovornijim drugovima iz Okružnog komiteta KPH Zagreb izabrali i odredili sav potreban vojni i politički kadar, a ja sam u ime štaba Moslavačkog partizanskog Odreda proglasio imenovanje tih drugova na njihove dužnosti i svi su odmah dobili odgovarajuće vojne oznake odnosno činove kako se to tada označavalo u narodnooslobodilačkoj vojsci, i partizanskim odredima.

Sjećam se da smo poslije formiranja spomenutih triju četa održali zbor sa svim borcima na kojem je iznesena politička situacija u svijetu i kod nas o čemu sam lično ja govorio. Također sam govorio o stanju na frontovima, naročito na istočnom frontu, o proboju istočnog fronta i nastupanju Crvene armije te o onim velikim bitkama koje su se tada odvijale u Sovjetskom Savezu, kao i o stanju na zapadnom frontu kod saveznika. Na kraju su borci položili partizansku zakletvu koja je tada bila uobičajena i od tada su postali prava vojna formacija. Navečer istog dana održan je miting u mjestu Vugrovec na kojem je učestvovao veliki broj stanovnika Vugrovca i okolice.

Zadatak kojeg sam dobio od štaba Moslavačkog partizanskog odreda u pogledu mobilizacije i dovođenja većeg broja boraca u Moslavinu, u ovakovoj situaciji dobio je malo drugačiji ton i pravac, jer smo većinu novo pridošlih i mobiliziranih boraca ostavili u novo formiranim partizanskim četama na ovom području tj. u zagrebačkom okrugu sa ciljem i željom da se one dalje povećavaju i jačaju i da budu vojna udarna i političko mobilizaciona snaga ove neposredne okolice Zagreba, u borbi protiv okupatora i domaćih izdajnika. Stoga sam u Moslavinu poveo svega 25 boraca koji su došli iz Zagreba i okolice.

Kada sam se vratio u Moslavinu bilo mi je vrlo drago čuti da je svaka od formiranih čega na svom području postala jako žarište ustanka i daljnje mobilizacije ljudi za Narodnooslobodilačku vojsku, nakon čega je vrlo brzo došlo do formiranja Zagrebačkog, Zagorskog i Posavskog partizanskog odreda.

U kolovozu 1943. godine narodnooslobodilački pokret naglo se razvijao i širio na području dugoselskog kotara i zagrebačkog okruga, pa se zbog dolaska velikog broja boraca pristupilo formiranju Zagrebačkog odreda. Koliko se sjećam, u to vrijeme postojale su dvije čete na ovom području, i to Prigorska i Posavska četa od kojih su nastali bataljoni Zagrebačkog odreda.

IVAN VRANIĆ ISKRA

POLITIČKA SITUACIJA U DUGOSELSKOM KOTARU LJETI 1943.

U 1943. godini, naročito u drugoj polovici te godine ustanak, odnosno narodnooslobodilačka borba u dugoselskom kotaru tako je bila razvijena da smo u svim selima imali formirane narodnooslobodilačke odbore, i da se sav narod njima obraćao u svim pitanjima kao svojim organima vlasti. U ljetnom periodu 1943. godine srpnja mjeseca, u vrijeme vršidbe žita, sve vršilice i vršidba bile su pod kontrolom narodnooslobodilačkih odbora, jer smo već ranije donijeli odluku u Kotarskom komitetu KPH Dugo Selo i u Okružnom komitetu KPH Zagreb, da ne dozvolimo da ustaše sa našeg područja odvuku i jednu kilu žita. Istovremeno mi smo pomagali narodu u žetvi i vršenju žita. Nakon toga smo pristupili sakupljanju svih viškova žita, koje smo spremali za prehranu naše Narodnooslobodilačke vojske u Kordunu.

U to vrijeme malo je tko od naroda odlazio u neprijateljska uporišta radi prodaje svojih proizvoda, jedino su to činili pojedinci šverceri koje smo mi u tome sprečavali. U vezi sa time ostao mi je u sjećanju jedan slučaj kada je naš sugrađanin iz Oborova dovezao jedno tele u Okružni komitet KP Zagreb. Ja sam se slučajno tamo našao i pitam ga: »Janko, šta ćeš s tim teletom?« A on mi odgovori: »Ja sam ga dovezel partizanima nek ga oni pojedu, ja ga nedam bandi.«

U Oborovu i Preseki prikupljalo se žito sa čitavog teritorija dugoselskog kotara a dolazilo je žito i blago (stoka) i iz Moslavine, koje smo onda otpremali za Kordun. Moram reći da smo mi tada na predjelu uz Savu, od sela Novaki, preko Preseke i Oborova imali mjesecima jednu stalnu i neprekidanu vezu sa susjednim selima preko Save sa područja tadašnjeg velikogoričkog kotara. Pri tome smo se služili čamcima i skelama pomoću kojih smo, naročito noću, prebacivali na desetine vagona žita i stoke, što smo sve slali na oslobođeni teritorij Korduna za našu vojsku. Sve su to radili naši narodnooslobodilački odbori.

Ostao mi je u sjećanju ovaj slučaj: kada je žito bilo požeto naši Posavci dovezli su nekoliko stotina metara žita — koje je vozilo oko 300 kola sa konjskom zapregom — u mjesto Novaki. To žito trebalo je prebaciti preko Save u selo Bukovje, gdje je toga dana nekako malo bila zapela veza, jer narodnooslobodilački odbor nije na vrijeme pripremio prihvat tolikih količina žita. Sjećam se da smo tada — u roku od gotovo pola sata — mobilizirali cijelo selo koje je došlo da prihvati žito i otpremi ga dalje, da ne bi palo u ruke ustašama i Nijemcima.

Mi smo u to vrijeme stalno sakupljali sve vrste živežnih namirnica, dakle ne samo žito već i mast i drugo i to slali našim jedinicama u Baniji i Kordunu gdje narod nije imao dovoljno hrane da prehrani sebe i našu Narodnooslobodilačku vojsku.

PRIGORSKA TERENSKA ČETA - KOTARA SV. IVAN ZELINA

3. rujna 1943. vršilac dužnosti sekretara Prigorske terenske čete kotara Sv. Ivan Zelina, drug **Stjepan Gluhak,** izvještava Okružni komitet KPH Zagreb, da je četa formirana 27. kolovoza 1943. u selu Simunčevcu i dobila naziv »Prigorska terenska četa kotara Sv. Ivan Zelina«.

Pri formiranju četa ima dvadeseti jednog borca, dok je na dan pisanja izvještaja brojno stanje povećano na 29 drugova. Od toga ima 5 članova KP, 2 člana SKOJ-a i 12 omladinaca. U vremenu od 27. kolovoza do 1. rujna 1943. mobilizirano je 15 drugova, od toga je 7 ostalo u četi a 8 upućeno u Moslavački odred.

Četa je 29. kolovoza 1943. napadnuta u Selu Sopnica (kod Kašine) gdje je banda htjela četu zarobiti pa je udarila sa svih

strana, iz Vugrovca, Planine, Kašine i Šašinovca. Četa se morala povući jer nije mogla dati nikakav otpor mnogobrojnom neprijatelju, pošto je u cijeloj četi bilo naoružano svega 15 boraca, i to bez ikakvog automatskog oružja. Četa se povukla u pravcu Posavine i 30. kolovoza, u noći oko 21 sat stigla u selo Ježevo. Istoga dana četa kreće za selo Preseka, gdje noći.

31. kolovoza 1943. četa kreće u selo Nartski Novaki gdje se sastaje sa Posavskom četom i otuda kreće za Ostrnu, gdje su izvršili zajedničku akciju napada na vlak koji se kretao od Dugog Sela za Novsku. Pri napadu zarobljeno je 8 domobrana, dok broj ubijenih neprijatelja nije poznat. Iz čete nije nitko poginuo, a niti je bilo tko ranjen. Nakon izvršene akcije zajednički, sa Posavskom četom, kreću za Trebovec, tu se Prigorska četa rastaje od Posavske čete, i Prigorska kreće natrag na svoj teren.

Za komandira Prigorske terenske čete postavljen je drug Ivan Ožbolt — Sokol.

Za komesara čete imenovan je delegat drug Dragutin Praunsperger — Majski, koji je u času formiranja čete bio u Posavini. Imenovani se vratio u Prigorje dan prije nego što je četa otišla u Posavinu.

Za zamjenika komandira Prigorske terenske čete imenovan je drug vodnik Ignac Gegač koji je poginuo u selu Nespeš (kotar Sv. Ivan Zelina), prilikom hapšenja jednog bandita.

Drugovi Ivan Petljak, Josip Gračak, Stjepan Štrkalj i Franjo Dutković upućeni su 29. kolovoza iz sela Sopnica, gdje je bila smještena četa, u susjedno selo po oružje i vojničku opremu. Međutim, zbog ustaške ofenzive i naglog povlačenja naše čete, drugovi se nisu mogli vratiti već su ostali na terenu Prigorja povezani sa političkim radnicima.

Na temelju naprijed iznesenih izvještaja i dokumenata Prigorske i Posavske čete dolazi se do slijedećih zaključaka:

Prigorska četa je prva četa koju je formirao Okružni komitet KPH Zagreb, 28. srpnja 1943., u selu Jesenovec (cca 18 km istočno od Zagreba).

Već 5. kolovoza 1943, uslijed priliva novih boraca iz Zagreba i okolice, dolazi do reorganizacije Prigorske čete iz koje odlaze Posavci, na čelu sa drugom Josipom Pavlićem — Borisom, dotadanjim komandirom, i to u Posavinu, a za novog komandira Prigorske čete, postavljen je Josip Trzun — Taras.

10. kolovoza 1943. godine, dolaskom većeg broja boraca iz Posavine i Prigorja, Prigorska četa mijenja naziv u Prigorsko-posavska četa a njen je komandir i dalje Josip Trzun — Taras a komesar Mijo Domiter — Zima.

Posavska četa postoji već 13. kolovoza 1943.

U toku kolovoza 1943. Prigorsko-posavska četa narasla je na 103 borca, i pošto je postala prevelika ona se rasformirala te iz nje nastaju dvije nove čete, i to: Prigorska terenska četa kotara Sv. Ivan Zelina i četa »Matija Gubec« — Zagorska, tako da sa Posavskom četom Okružni komitet KPH Zagreb ima vojnu snagu od tri čete sa oko 150 boraca.

Nova Prigorska četa i četa »Matija Gubec« formirane su u selu Šimunčevec 27. kolovoza 1943.

Aktivnost Prigorske terenske čete kotara Sv. Ivan Zelina opisana je u jednom izvještaju v. d. komesara ove čete druga Dragutina Parunspergera — Majskog. Taj izvještaj' pisan je 10. ili 11. rujna 1943. godine a u njemu piše slijedeće:

»27. Vili. 1943. godine formirana je Prigorska terenska četa kotara Sv. Ivan Zelina. Poslije formiranja Prigorska četa, zajedno sa četom »Alatija Gubec«, održala je miting u selu Vugrovec, kojem je prisustvovalo oko 200 osoba. 28. Vili. 1943. Prigorska četa odvojila se od Gupčeve čete i održala miting u selu Sopnica. Mitingu je prisustvovalo oko 100 osoba koje su odobravale pokret.

Prilikom formiranja čete nisam bio prisutan, jer sam bio u Posavini, na dužnosti koju sam izvršio. Tom prilikom postavljen sam za vršioca dužnosti politkomesara, što mi je saopćio drug zamjenik komesara Moslavačkog odreda[2], prilikom njegova povratka iz Prigorja, a moga povratka u jedinicu, te slučajnog sastanka u selu Trsteniku u Posavini. Drug mi je rekao da se prebacim u sastav čete, što sam i učinio.

28. kolovoza prebacio sam se u selo Budenec, gdje je prije podne ustaška banda vršila raciju. Banda je brojila oko 300 ljudi, naoružanih sa nekoliko lakih strojnica te šmajserima i karabinima.

■ *Sobom su vozili i tri kazana (kuhinje). Ova se banda prebacivala automobilima. Toga dana ujutro banda je opkolila sela Šašinovec, Budenec, Gornji i Donji te Cerje. U selu Šašinovec banda je uhva-*

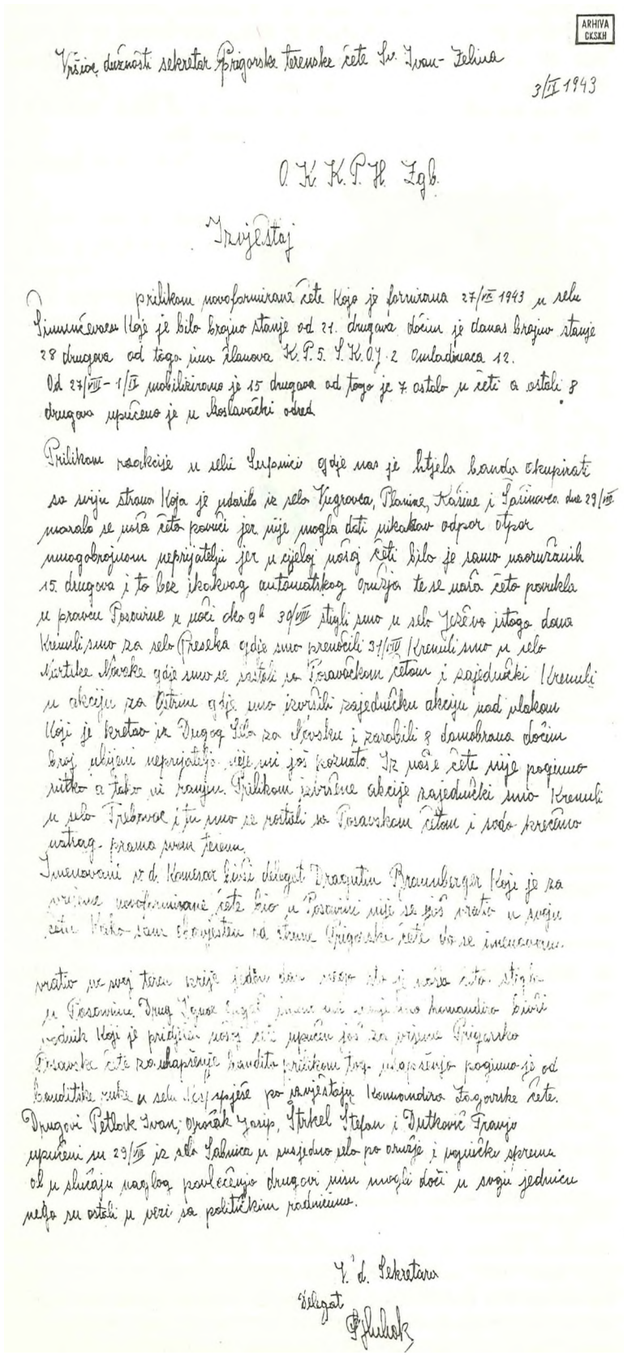
ARHIVA OKSKH

Viši dužnosti sekretar Prigorske terenske čete Sv. Ivan-Zelina

3/IX 1943

O. K. K. P. H. Zgb.

Izvještaj

prilikom novoformiranja čete koja je formirana 27/VIII 1943 u selu Šimunčevec koja je bilo brojno stanje od 27. drugova danas broj stanje 28 drugova od toga imo članova K. P. S. S. K. O. J. 2 omladinaca 12.
Od 27/VIII - 1/IX mobilizirano je 15 drugova od toga je 7 ostalo u četi a ostali 8 drugova upućeno je u Moslavački odred

Prilikom racije u selu Gupnici gdje nas je htjela banda okupirati so svijo stranu koja je pudarila se selo Vugrovca, Planine, Kašine i Šašinovca dne 29/VIII morala se naša četa povući jer nije mogla dati nikakav odpor otpor mnogobrojnom neprijatelju jer u cijeloj naoj četi bilo je samo naoružanih 15 drugova i to bez ikakvog automatskog oružja te se naša četa povukla u pravcu Posavine u noći oko 9h 30/VIII stigli smo u selo Ježevo istoga dana krenuli smo za selo Preseka gdje smo prenoćili 31/VIII krenuli smo u selo Nartski Novaki gdje smo se sastali sa Posavskom četom i zajednički krenuli u akciju za Ostrnu gdje smo izvršili zajedničku akciju nad vlakom koji je kretao se Dugog Sela za Novsku i zarobili 8 domobrana dočim broj ubijenih neprijatelja nije mi je poznato Iz naše čete nije poginuo nitko a tako ni ranjen. Prilikom izvršene akcije zajednički smo krenuli u selo Trebovec i tu smo se rastali sa Posavskom četom i sada poslijednji vraćamo prema svom terenu.

Imenovani je d. Komesar čete drugat Dragutin Braunsberger koji je za vrijeme novoformirane čete bio u Posavini mjesto se gdje sastao sa njegovom četom Nako sam ja dogovorio sa štabom Prigorske čete da se imenovani

vratio na svoj teren vrijeme gdje smo se rastali. Stigao je Posavinu. Drug Ivan Petljak jedan od naših komandira bivši vodnik koji je prilikom naše akcije upućen još za vrijeme Prigorske Zelinske čete za uhapšenje bandita prilikom tog uhapšenja pogođen je od banditske ruke u selu Novi zajedno sa komandira Štogovske čete. Drugovi Petljak Ivan, Gračak Josip, Štrkalj Stjepan i Dutković Franjo upućeni su 29/VIII iz sela Sopnica u susjedno selo po oružje i vojničku opremu od u slučaju naglog povlačenja drugovi nisu mogli doći u svoju jedinicu nego su ostali u vezi sa političkim radnicima.

V. d. Sekretara
Drugat
Gluhak

Izvjeftaj v. d. sekretara Prigorske terenske čete Sv. Ivan Zelina Stjepana Gluhaka o formiranju čete i njenim akcijama.

tila 15 mladića od kojih su trojica bili članovi NOO-a, ali su oni naknadno pušteni, i to njih deset, a ostalih 5 nalazi se u zatvoru u Zagrebu. U selu Cerje uhvaćeno je 7 drugova od kojih su četiri puštena a tri su u zatvoru u Zagrebu. Isti nisu povezani sa organizacijama. Ista se banda poslije podne prebacila prema selima Vugrovec i Sopnica gdje se nalazila i četa (Prigorska) koja se nakon toga povukla i prebacila u selo Ježevo, Kotar Dugo Selo.

Dana 30. kolovoza 1943. četa se prebacila u selo Preseka, dok sam ja otišao u Banja selo sa terencem Jurekom. Istog dana s njim sam pokupio domobranska odijela i to tri odijela, cipele, dva opasača, jedan nož i jedan neispravni gaser. Istog dana četa se prebacila u selo Nartski Novaki gdje se sastala sa Posavskom četom.

1. rujna 1943. četa je zajedno sa Posavskom četom izvršila napad na putnički vlak u kojem su bila tri vagona njemačke vojske. Od tih je Nijemaca prema navodima palo oko 30 a bilo ranjeno oko 60 vojnika, dok je od naše strane, iz Posavske čete, jedan drug bio ranjen a dva su poginula. Toga dana ja sam se prebacio u selo Budenci, gdje sam se sastao sa četiri druga iz čete koji su se prilikom povlačenja odvojili od čete i stigli u selo Budenci sa još 19 drugova, koji su ostali bez veze i po njima dopraćeni.«

U Službenom izvještaju Ministarstva oružanih snaga NDH o spomenutom napadu na vlak u stanici Ostrna piše:

- *»1. IX 1943. u 8,30 sati jedan kilometar istočno od Dugog Sela jača partizanska skupina napala je osobni vlak koji je išao iz Zagreba prema Novskoj.*

Njemački i naši vojnici koji su se nalazili u vlaku prihvatili su borbu i partizane odbili. Jedan njemački vojnik je poginuo a deset njemačkih vojnika i tri domobrana su ranjeni.

Vlak je vraćen u Dugo selo.«

Nastavak izvještaja komesara Prigorske čete:

»2. IX. 1943. Prigorska četa povukla se u Donje Oborovo, gdje je ostala na odmoru.

2. rujna 1943. ja sam sa četiri druga i sa 6 upućenih za odred, koji su ostali u četi Prigorje, izvršio akciju u selu Rebincu, gdje smo oduzeli tri željezničarske državne kabanice, jednu lovačku pušku te uhvatili bandita Vida Panjana kod kojeg smo našli jednu francusku trometku i 130 naboja. Ovaj je bandit osuđen od KK KPH Sv. Ivan Zelina na smrt radi silovanja djevojčice od 15 godina, koja je bila radnica na polju. Pri tome se on kitio imenom partizan.

Poslije izvršene akcije doznao sam da se četa nalazi u Posavini te sam pismeno obavijestio da četa odmah dođe na svoj teren a ja sam se prebacio u selo Glavničica.

3. rujna četa se prebacila u selo Novaki, gdje je radi prekida veza sa Prigorjem ostala i 4. rujna a ja sam sa 9 ljudi otišao u selo Laktec, gdje sam prikupio nekoliko seljaka i govorio o ciljevima NOB-a.

4. IX. sam sa desetinom se prebacio u Banja Sela i radi kiše ostao tamo i 5. IX. obzirom na čekanje na spoj sa četom.

5. IX. četa se prebacila za Nartske Novake.

6. IX. četa se prebacila u Budenec, gdje je došao i komesar Gupčeve čete radi sastanka s Gupčevom četom za vršenje zajedničke akcije. Istoga sam se dana prebacio u selo Glavničicu.

7. IX. smo se sastali u spoj sa četom i krenuli u selo Vugrovečki Goranci, gdje smo održali miting na kojem je prisustvovalo oko 60 do^ 70 osoba. Prilikom prolaza kroz Šašinovec u Općini smo oduzeli pisaći stroj i spalili ustaške spiskove.

8. IX. prebacila se četa u selo Sopnica, gdje smo se sastali sa četom »Matija Gubec« i istog dana primili dopis da se prebacimo u Kopčić radi formiranja bataljona. Toga dana održali smo miting u selu Durđekovac, odakle smo se prebacili u Šija Vrh, gdje smo ostali do 8. IX. navečer.

9. IX. kad je bila uspostavljena veza, prebacili smo se preko pruge do sela Rugvice.

10. IX. navečer smo krenuli na put do sela Topolje, gdje nam je uspostavljena veza otkuda smo krenuli prema Kopčiću.

POLITIČKO STANJE U ČETI:

Politički pregled je održao komesar sa temom o narodnooslobodilačkoj borbi, o značenju petokrake zvijezde, o značenju kape sa tri čoška, o vladanju u partizanskim redovima te o pijanstvu, nemoralu itd.

Zdravstveno stanje u četi bilo je prilično. Na bolovanju su ostali drugovi FRANJO DUTKOVIČ, koji je bolestan od gripe te predan na brigu NOO-u Preseka. Za nužne potrebe dodijeljeno mu je 500 kuna. STJEPANU FANJEKU koji boluje od reume istom je također dodijeljeno za lijekove i nužne potrebe 500 kuna. Isti je također predan'NOO-u Preseka. Ostala je i drugarica MARICA ŠKRIPELJ koja je upućena u Moslavački odred radi bolesti po vlastitoj želji, ali pošto je bila slaba ostala je na odmoru u Preseki, gdje joj je pružena liječnička pomoć i odmor.

Prema naređenju ROC Dugo Selo drug STJEPAN POTOČKI upućen je na vršenje dužnosti u ROC, Dugo Selo.

Stjepan Gluhak sekretar Prigorske terenske čete.

Prilikom boravka u Prigorju svojevoljno su napustili četu i otišli svojim kućama drugovi KRALJ VJEKOSLAV, FRANJO MURAT i PETAR GLAVAČ radi odlaska u Odred. Usmeno je rečeno u Štabu Gupčeve čete da se isti razoružaju i pošalju u Odred jer su isti iz onog kraja te bi i u buduće bježali kući.

Prema usmenom dogovoru, vlastitoj želji druga GLUHAK STJEPANA i prema potrebi radi mobilizacije u gornjem dijelu Kotara Sv. Ivan Zelina, a na prijedlog druga sekretara KK KPH Sv. Ivan Zelina drug STJEPAN GLUHAK ostavljen je u četi »Matija Gubec« kao vršioc dužnosti komesara. Ukoliko je isti potreban u Odredu neka ga se povuče. Također su u četu »Matija Gubec« dodjeljeni drugovi i to JERKO KLANJČEC i VALENT BOSEC, koji su tamo ostali kao poznavaoci terena u hvatanju »bele garde« po Planini.«

Sekretar četne ćelije Prigorske terenske čete Sv. Ivan Zelina dana 8. IX 1943. izvještava Okružni komitet KPH Zagreb o stanju i radu četne želije. Brojno stanje je 30 drugova. Od toga su 6 članovi KP, jedan kandidat i 15 omladinaca.

»Političko-prosvjetni rad u četi je na srednjem stepenu. Četni sastanak je održan 5. IX. u selu Nartski Novaki. Govorilo se o cilju naše borbe, HSS, izdajničkoj vladi u Londonu. Partijski radni sastanak održan je 4. IX. u selu Oborovski Novaki. Imali smo raspored rada i primanje novih članova KP i kandidata. Novoimenovani članovi KP jesu: FRANJO POZDERAC, PERICA BUHAČ i DRAGUTIN FOLNEGOVIČ, a za kandidata je primljen GERES IVAN. Održana su dva mitinga 28. VIII. u selu Prekvršje i

7. IX. u selu Goranec. Na jednom mitingu prisustvovalo je oko 100 ljudi a na drugom oko 80 ljudi.«

»Rad po omladini i SKOJ-u nije se do sada radilo, razlog je taj što je prilikom novoformirane čete, koja se osnovala 26. VIII. odmah nastupila reakcija te smo se morali povući za Posavinu, na 29. VIII. Sada smo se povratili nazad na naš sektor Prigorje na kojeg smo stigli 5. IX. Do sada se dosta slabo radilo ali ću od sada nastojati da će bolje biti.«

Izvještaj je potpisao vršioc dužnosti zamjenika komesara odnosno sekretar četne ćelije Stjepan Gluhak.

' Institut za historiju radničkog pokreta u Zagrebu arhiva CKKPH Br. KP
„77/2444
i Marijan Lačan
' Rajonski obavještajni centar Dugo Selo.

ZAGORSKA ČETA »MATIJA GUBEC«

Četa »Matija Gubec« — Zagorska, formirana je 27. kolovoza 1943. u prigorskom selu Šimunčevec, nakon rasformiranja prve Prigorske čete.

U arhivskoj dokumentaciji pronađena su samo dva izvještaja 0 djelovanju čete »Matija Gubec«, i to jedan o partijsko-političkom radu a drugi o operacijama i akcijama.

Iz prvog izvještaja što ga je svojeručno napisao Okružnom Komitetu KPH Zagreb, zamjenik politkomesara Ivan Baršić, vidi se slijedeći rad čete:

»Do danas mo održali tri sastanka Partije u vremenu od 10 dana. Na sastancima se raspravljalo po dnevnom redu, i to tako:

1. Politički pregled situacije vanjske i unutarnje, vodila se diskusija ó napredovanju i borbama naših saveznika i o situaciji u cijelem svijetu po radio izvještajima o uspjesima Crvene armije.

2. Organizacioni rad KP i kandidata u četi.

U četi ima 4 člana KP, 5 kandidata i 2 SKOJ-evca.

3. Vojnička naobrazba čete dosad se nije pokazala na onoj visini stoga razloga jer je četa tek pred 10 dana formirana a i sami drugovi su novodolazeći u četu sirovi i nisu izgrađeni na čemu se radi svaki dan da se upoznaju na političkom i vojnom polju.

4. Pitanje čistoće u četi. Možemo sa zadovoljstvom naglasiti da su drugovi uredni i čisti i da paze dosta na svoju vanjštinu i čistoću.

5. Disciplina u samoj vojsci je dosta dobra te se na odvažnost i hrabrost u potpunosti može računati, ali bit će još i više borbeniji kada će proći još kroz par okršaja.

6. Hrana i sama prehrana. Do danas nije se niti jedan drug potužio jer narod nam daje sve od srca i sa dosta oduševljenja nas prima te se na hranu ne možemo potužiti jer sve što dobijemo time smo zadovoljni.

7. Rad sa narodom. Uglavnom same uspjehe u radu donašaju mitinzi koje smo održali u četiri sela i sa dosta lijepim uspjehom. Sa oduševljenjem narod prima pojedine govornike i interesira se za pojedinosti naše borbe. Skupljaju se oko drugova te ih pitaju o našem životu i borbi, gdje naši drugovi dosta griješe te se ih svaki dan upućuje u pojedinosti i ispravlja.

Narod nas negdje prima sa strahom ali kad doläzi čas našeg 'rastanka moli da još ostanemo i pitaju kada ćemo opet doći.

8. Prosvjetni rad u Partiji. Do sada u toku 10 dana kako je ova četa formirana a partijski radni materijal još nismo dobili te za sada na tom polju nismo radili. Ovih dana materijal je stigao 1 u drugom izvještaju će se taj rad opširnije opisati. Sam prosvjetni rad u četi radilo se i obrađivalo u toku 10 dana na liniji .borbe i na čitanju jasenovačkog logora kojeg sam dobio od KK. Posvetili smo se radu na izgradnji naših drugova što smo uveli obavezno dnevno čitanje poslije dnevnog odmora pred cijelom četom i to: 1. tema jest čitanje Demeterovog sela i članci iz tekućih novina.«[1]

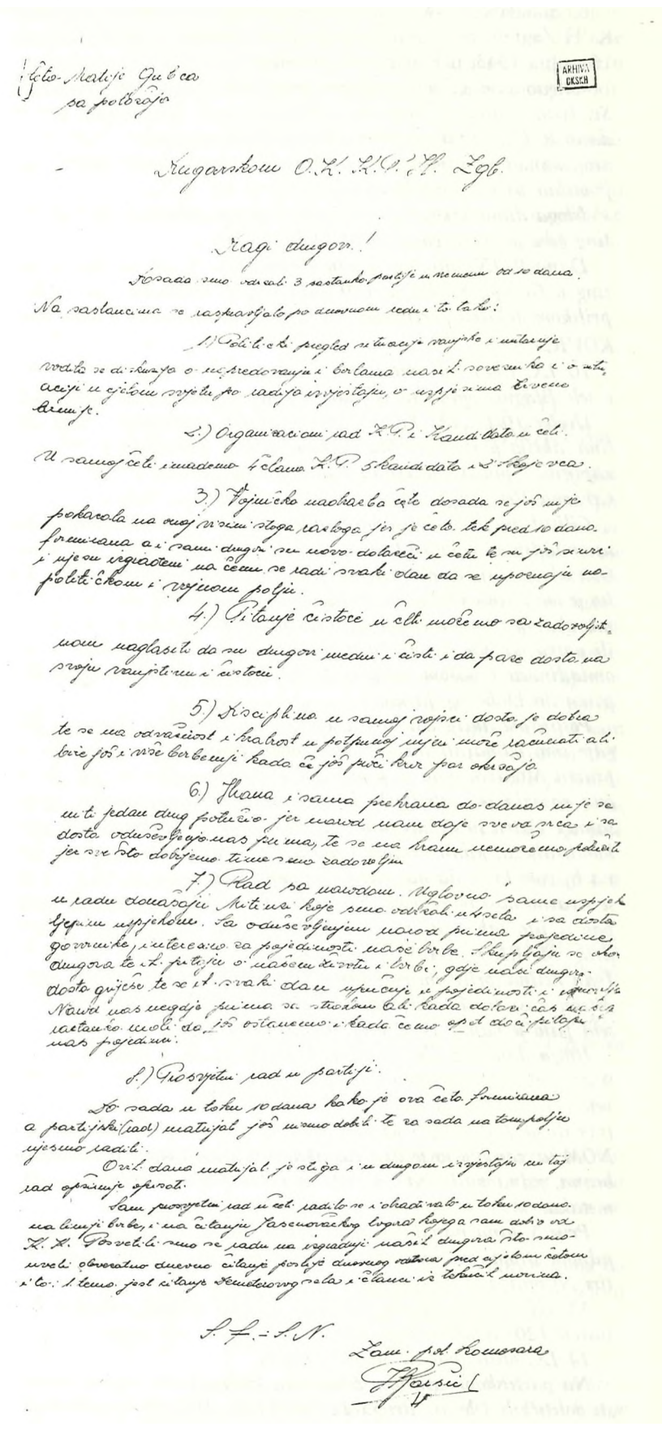

Izvještaj zamjenika politkomesara čete »Matija Gubec« Ivice Baršića, Okružnom komitetu KPH Zagreb o organizaciono političkom stanju čete. Izvještaj je pisan početkom rujna 1943.

[1] Original u Institutu za historiju radničkog pokreta u Zagrebu, arhiva CK KPH.

BORBA ČETE »MATIJA GUBEC« SA USTAŠAMA U GLAVNICI

Komanda čete »Matija Gubec« upućuje Okružnom komitetu KPH Zagreb izvještaj o akcijama čete u vremenu od 8. rujna do 16. rujna 1943. u kojem piše slijedeće:

»Stigao sam sa svojom četom prijašnjom Prigorskom terenskom Sv. Ivan Zelina iz Posavine u Prigorje u selo Šulince gdje sam se dana 8. IX. sastal sa četom »Matija Gubec«. (Jovica Trzun preuzeo dužnost komandira čete od komesara čete »Matija Gubec« koji je otišao za Moslavački odred).

Istoga dana krenuli smo u selo Vugrovec gdje smo održali miting gdje je prisustvovalo 200 ljudi.

Dana 9- IX. bili smo u selu Prepuštovcu. 9. IX. održan je miting u Gornjoj Kašini sa 150 ljudi koji su bili mnogo oduševljeni prilikom dolaska partizana. Na mitingu je govorio STIPE UGARKOVIĆ.

10. IX. 1943. bili smo u selu Jesenovec i istog dana krenuli smo u selo Blaguša, gdje smo održali miting u prisustvu oko 200 ljudi.

Uvečer 10/11. IX. krenuli smo u akciju na Općinu Donja Zelina, akcija je izvršena bez ikakvog otpora. Zapaljena je arhiva i zapljenjen pisaći materijal. Poslije akcije povukli smo se u selo Crkvena Ves. Istoga dana izvršena je akcija na Popovec.

Cilj akcije je da porušimo bandere od sela Popovec do Belovara sa omladinom i pučanstvom cijelog kotara. Diglo se oko 500 ljudi. Ova akcija nije izvršena kako je to bilo zamišljeno. Razlog je taj što je omladina iz Kašine imala istu akciju na toj cesti bez da su nas obavijestili i kad smo stigli do Soblinca do šume oni su otvorili vatru na nas i civili su se raspršili te je akcija izvršena sa 40 omladinaca i -pašom vojskom a poništeno je 60 bandera od Popovca do Dubokog Jarka.

Poslije ove akcije išli smo u selo Gornju Glavnicu, dana 12. IX. gdje smo odmarali do 12 sati. Poslije podne došla je banda iz pravca Moravča, bilo ih je oko 200 i otvorila vatru na nas. Naša četa razvila se u streljački lanac i oduprla se neprijatelju (ustašama). Vatru su držali samo 10 strelaca sa karabinima, dva puškomitraljeza, jedan šmajser i jedna parabela, doćim su drugi bili na lijevom krilu da nas banda ne može iznenaditi iz boka. Tu su se stvarno naši borci pokazali hrabri. Od naših drugova nitko nije pao a isto tako niti ranjen. Jedino je pao naš politički radnik drug MARKO- MILATOVIĆ- ZELINA, sekretar KK KPH Sv. Ivan Zelina, prilikom povlačenja iz položaja jer je naišao na banditsku zasjedu. Po izvještaju političkih radnika i civila dotičnog sela palo je bande 10 a ima oko 20 ranjenih.

Istoga dana 12. IX. izvršena je akcija u koju je bilo poslato još 9 drugova sa zadatkom da zarobe željezničku stražu u selu Sesvete (kraj Zagreba). Kako je stvarno ta akcija uspjela koju smo izvršili sa 7 drugova i sa vodnikom drugom VAROVIĆ STJEPANOM, a zarobljeno je dva časnika, dva dočasnika i četiri domobrana, jedna puška sa 88 metaka i dva puškomitraljeza sa 100 metaka.

Prije 5 dana napala su naša dva druga sa jednim šmajserom i jednom strojnicom njemački transport kod sela Čulinec i ubili četiri Njemca a 9 teško ranili.

13. IX. bili smo u selu Goranec. Tu smo održali miting u prisustvu 120 civila. Iz toga sela krenuli smo u selo Vuger.

14 IX. otišli smo za Stubički kotar.

Na partijskom sastanku četne ćelije izabrali smo vršioce dužnosti političkih delegata druga TUBIKANEC MILANA i MAR GA-, LIĆ STJEPANA, jer su se ti drugovi do sada pokazali hrabri i požrtvovani i imaju sposobnost da vrše tu dužnost. Inače su kandidati KP te bi molio da im se potvrde ti činovi. Na istom sastanku izabrani su i unaprijeđeni desetari i to: ŽUGČIĆ STJEPAN i IMENJAK SLAVKO.

Naša četa koja se sada nalazi na Stubičkom kotaru mobilizirala je od 8. IX. do 16. IX. 20 drugova među njima i jedna drugarica te dva Holandeza koji su bili u njemačkim SS trupama, a koji su bili već na ruskom bojištu i sada su stigli iz Stubice.

Molio bi članove OK KPH da me potpomognu sa materijalom SKOJ-a i materijalom za prijem kandidata u KP i po mogućnosti da mi šalje često radio vjesnik

Smrt fašizmu Sloboda narodu!

V. d. politkomesar — *Komandirčete:*
Stjepan Gluhak, v. r. — *Trzun Jovica, v. r.*

»Četa »Matija Gubec« na dan 12. IX 1943. ima ukupno 117 boraca, od toga jedan komandir, jedan zamjenik komandira, jedan politkomesar, jedan politički sekretar, jedan informativni oficir, dva politdelegata, dva vodnika i 101 običnih partizana.[2]

13. IX 1943. Kotarski komitet KPH Sv. Ivan Zelina izvještava Okružni komitet KPH Zagreb o borbi Zagorske čete »Matija Gubec« u selu Glavnica sa ustašama iz Sv. Ivana Zeline, slijedeće:[3]

»Dana 22. IX. 1943. prilikom boravka Zagorske čete »Matija Gubec« u selu Glavnici Gornjoj došlo je do borbe između ustaške bande i navedene čete. U isto vrijeme bio je održan sastanak Kotarskog narodnooslobodilačkog odbora. Na tom sastanku se nalazio drug MARKO ZELINA[2], sekretar KK. Prilikom povlačenja čete povlačio se i drug MARKO. U održavanju veze u pravcu između Gornje Glavnice i Jesenovca, gdje je skočio za jednu vrbu te je prorešetan kroz glavu od ustaškog mitraljeza. Ostale podatke o borbi slati će četa. Tom prilikom pala su tri civila od kojih je jedan sudjelovao u borbi.

Mi smo si privremeno podijelili dužnosti i izabrali druga STAROG[3], za privremenog sekretara. Stoga molimo viši forum da bi jedan od njih prisustvovao našem sastanku te da nam pomognu u budućem radu i izboru novog sekretara. Molimo vaš forum da nam javi u kakvom svojstvu je poslan drug SALTER[4] na naš teren.«

Ovaj izvještaj su potpisali drugovi **Mato[5], Stari[6], Mrki[7], Rudo[8]** i **Mirko[9].**

[1] Institut za historiju radničkog pokreta Zagreb, arhiva CK KPH,
[!] Marko Milatović, sekretar KK KPH Sv. Ivan Zelina
[1] Mato Žigrović, član KK KPH, Sv. Ivan Zelina
[4] Bjelanović Drago
[’] Mato Cifrek, član KK KPH, Sv. Ivan Zelina
[4] Mato Žigrović
[7] Martin Popović, član KK KPH, Sv. Ivan Zelina
[’] Josip Markulinčić, član KK KPH, Sv. Ivan Zelina
[’] Stipe Ugarković

IVICA BARŠIĆ

SJEĆANJA NA ČETU »MATIJA GUBEC«

Kada sam došao u partizane 1943. godine, tamo krajem mjeseca srpnja, preko veza, prebačen sam u Zagorsku četu »Matija Gubec«. U četu sam došao direktno iz Zagreba, i to je bila nedjela-

Četa je bila smještena u Gornjoj Glavnici. Tu sam sreo druga **Josipa Trzuna — Jovicu,** druga **Gupca[1]** i **Zimu[2],** koji je tada bio komesar čete. Mi smo te noći, odmah poslije mog dolaska, krenuli u prvu akciju, u zasjedu, na cesti između Popovca i Soblinca, čekajući ustaške patrole koje su trebale krstariti između Belovar Morača i Sesveta. Tada sam bio borac, nisam imao nikakve funkcije. Bio sam raspoređen na punkt gdje bismo unakrsnom vatrom mogli dočekati neprijatelja koji bi naišao. U toj akciji nije bilo nikakvog uspjeha, jer ustaška patrola nije naišla i mi smo se, prije svitanja, povukli prema Vugrovcu. Zatim smo krenuli prema Jakovlju, gdje smo se zadržali čitav dan a navečer

smo se opet vratili u pravcu Laza, pa preko Laza opet za Gornju Glavnicu, gdje smo se trebali sastati sa članovima Kotarskog i Okružnog komiteta, jer je u četi trebalo izvršiti neka preformiranja. Nakon njihovog dolaska — a to je bilo četiri dana nakon toga — ja sam određen na dužnost pomoćnika komesara čete, jer se drug Gubec trebao vratiti natrag u Okružni komitet Partije. On je, do tada vrši dužnost pomoćnika komesara čete i rukovodio svim akcijama ove i drugih četa u ime Okružnog komiteta Zagreb

Četa se u toku čitavog svog boravka u Prigorju, Zagorju, Žitomiru i Konjšćini kretala svim tim terenima, održavala mitinge, objašnjavala narodu ciljeve NOB-e i vršila povremene akcije na određene neprijateljske punktove.

Neprijateljski punktovi na tom terenu bili su vrlo jaki, dok smo mi bili brojčano vrlo slabi jer nas je bilo svega 28 — 40 boraca sa rukovodstvom čete. Zbog toga nismo bili u stanju upuštati se u bilo kakve veće akcije. Nismo imali niti potrebno naoružanje, niti dovoljne žive sile kojom bi mogli izvršiti neku veću akciju. No, to nas nije smetalo da postavljamo zasjede i da uništavamo ili zarobljavamo pojedinačno ili manje grupe neprijateljskih vojnika. Vršili smo također mobilizaciju, jer smo se već tada počeli pripremati za formiranje Zagrebačkog odreda, u čiji sastav je naša četa trebala da uđe. Nakon formiranja Odreda, iz naše čete formiran je I bataljon Zagrebačkog odreda.

Kroz čitavo vrijeme našeg kretanja po terenima koje sam prije naveo imali smo priličnih rezultata na uništavanju neprijateljske žive sile i zarobljavanju oružja. Još veći politički uspjeh postigli smo time što smo narodu objašnjavali našu borbu, zašto se mi borimo. Uspjeh se ogledavao u tome da smo uspjeli mobilizirati veliki broj boraca.

Mi smo se kretali u blizini Zagreba iz kojeg je svakodnevno, ili u intervalima od 6 — 7 dana, prema dogovoru sa relejnim stanicama, stizalo dosta boraca pa je naša četa prije formiranja Zagrebačkog odreda narasla na 150 boraca, a imala je tri velika voda a u svakom je bilo 50 — 60 boraca. Naoružani smo bili sa 5 puškomitraljeza, jednim teškim mitraljezom, 4 šmajsera. Ostalo oružje bili su karabini, osim možda 3 ili 4 francuske trometke koje smo zarobili u Gornjoj Stubici, kada smo likvidirali domobransku posadu koja je čuvala željezničku stanicu.

Zagorska četa »Matija Gubec« po svojoj strukturi boraca bila je vezana na dio Zagorja od Gornje i Donje Stubice i Jakovlja a kretala se uglavnom oko Marije Bistrice, Zlatar Bistrice i Laza. Na ovim je terenima provodila najviše vremena a tu je izvršila i najveću mobilizaciju svoga ljudstva. Zapravo, nije se još toliko radilo o mobilizaciji već o dobrovoljnom pristupanju u NOV. Tada još nismo vršili mobilizaciju već se preko omladinskih organizacija — preko skojevskih organizacija vršila agitacija. Radilo se sa omladincima koji su dobrovoljno prisupili u naše redove, te se borili u redovima Zagorske čete, odnosno čete »Matija Gubec«.

Ostala mi je u sjećanju jedna akcija čete »Matija Gubec« koja je mogla biti izvršena negdje početkom rujna 1943., kada smo u jednom selu ispred Jakovlja bili u zasjedi i kada je naišlo 5 žandara. Mi smo na njih otvorili vatru. Koliko se sjećam, ubili smo dva žandara, jedan je ranjen a dva su pobjegla. Tom smo prilikom zarobili jedan šmajser i dva karabina koji su nam dobro došli, jer je tada naša četa bila dosta slabo naoružana. Godine 1943., pod konac kolovoza napali smo na rudnik Selnica. Tom prilikom zarobili smo 5 domobrana, sa 5 pušaka, uništili postrojenje za izvlačenje ugljena i odnijeli jedan veliki remen koji je pokretao mašine. On nam je jako dobro došao za popravak cipela naših boraca koji su u onoj jesenjskoj kiši ostali skoro bosi.

Moja funkcija sekretara partijske organizacije Zagorske čete sastojala se u tome da vodim čitav partijski rad u okviru čete, da se borim za borbeni moral čete i da sve zadatke koje smo dobili od Okružnog komiteta KPH Zagreb, provedemo u život, jer su oni bili od vitalnog značenja za daljnji razvoj narodnooslobodilačke borbe na tom dijelu Zagorskog područja.

Zadatke smo dobivali od Kotarskog komiteta Stubica, čak direktno i od Okružnog komiteta. On nam je određivao u kojem smjeru trebamo razvijati akcije da bismo na tom terenu što više mobilizirali i aktivizirali ljude koji su se trebali jasno i glasno, u onoj eri Mačekovih akcija, opredjeljivati za narodnooslobodilačku borbu.

Izvještaje o akcijama čete slali smo direktno Okružnom komitetu KPH Zagreb koji je trebao imati pregled čitave situacije na tom terenu kako bi što bolje mogao ocijeniti političku situaciju i dati nove diretkive za daljnji razvoj narodnooslobodilačke borbe i za dobrovoljni dolazak omladine u narodnooslobodilačku vojsku.

' Kuren Milan
[1] Mijo Domiter

NEPRIJATELJSKI PODACI O AKTIVNOSTI PARTIZANSKIH ČETA U OKOLICI ZAGREBA

Ustaška, domobranska i njemačka obavještajna služba budno su pratile aktivnost partizanskih borbenih grupa i četa na području zagrebačkog okruga, te su na temelju prikupljenih podataka od svojih jedinica i agenata svakodnevno sastavljali svoje izvještaje koje su sređivali u »Ministarstvu domobranstva NDH«, i pod naslovom »Dnevna izvješća«, dostavljali svim višim ustaškim i njemačkim štabovima i pojedincima kao povjerljivi ili tajni materijal. Iz spomenutih izvještaja izvukao sam niže navedene podatke o aktivnosti partizana u područjima oko Zagreba. Interesantno je napomenuti da se iz tih izvještaja vidi da neprijatelj nije znao o kojim se partizanskim jedinicama radi, pa sam na temelju ranijih izvještaja i provjerom na redakcijskom odboru locirao i utvrdio koje su partizanske čete izvršile pojedine akcije. Neprijateljski podaci odnose se na mjesece kolovoz i rujan 1943. godine, kada na ovom području već postoje tri jake partizanske čete.

U »dnevnom izvješću« »Min. domobranstva«, broj 216 od 4. 8. 1943. piše:

»2. VIII. 1943. g. partizanska skupina nepoznate jačine napala je između Dugog Sela i Sesveta oružnički vod jačine 40 oružnika. Tri oružnika su ranjena'.« (Prigorska četa)

»4. VIII. 1943- godine izvršen je napad partizana na oružnike između Dugog Sela i Sesveta. Tri oružnika su ranjena«. (Jurekova udarna grupa)

tJ »dnevnom izvješću« »Min. domobranstva«, br. 221 od 9- 8. 1943. piše:

»8/9 VIII 1943. g., noću, naletjela je željeznička cisterna na raskinute tračnice na pruzi Dugo Selo' — Prečec. Stroj i tri vagona iskočili su iz tračnica. Mitraljeskom vatrom zapaljene su tri cisterne nafte[2].« (Posavska četa)

»Dnevno izvješće« br. 227 od 15. VIII 1943. godine javlja da su »učestali napadi raznih sitnih partizanskih bandi na cijelom području Sesvete — Kašina — Sv. Ivan Zelina i Sesvete — Lupoglav — Prečec — Ježevo[3].

»13. VIII 1943■ godine partizani su napali teretni samovoz između sela Soblinec i Šašinovec i zaplijenili 2.500 kg žita koje je otkupio »ZEMPRO«. (Jurekova udarna grupa)

13/14. VIII. 1943. godine noću partizani su izvršili pljačku državnog dobra Božjakovina (Posavska četa).

14. VIII. 1943. g. na cesti Sesvete — Dugo Selo i Sesvete — Sv. Ivan Zelina odmetnici su zaustavljali samovoze, legitimirali putnike te su tom prilikom svučena tri domobrana i uništen jedan samovoz« (Prigorska i Zagorska četa).

U »dnevnom izvješću« br. 230 od 18. VIII 1943. piše:

»15. Vili. 1943. u selu Lupoglav zarobljeni su od partizana dva izaslanika glavnog ravnateljstva za promičbu sa aparatima.« (Posavska četa)

»noću 16/17. VIII. 1943. g., partizani su spalili općinske spise u općini Markuševac (Kelemінčeva udarna grupa)

»17. VIII. 1943. godine, na gradskoj mitnici Žitnjak, izvršen je napad šest bandita samokresima i puškama na dva redarstvena stražara.« (Jurekova udarna grupa)

»17. VIII. 1943. g. nekoliko partizana napalo je, između sela Soblinec i Popovec, njemački samovoz kojom prilikom je ranjen jedan njemački časnik« (Jurekova udarna grupa)[4].

Prema »dnevnom izvješću« »Ministarstva domobranstva« broj 233 od 21. VIII 1943. dana 20. VIII 1943. kod sela Žerjavinec (12 km jugozapadno od Sv. Ivana Zeline) partizani su napali autobus. Dva ustaša su poginuli a jedan ustaša i dva putnika su ranjeni. Ustaše iz Sv. Ivana Zeline uhvatili su dva partizana[5] (Zagorska i Prigorska četa)

26. VIII 1943. g. »Oružničko krilo Zagreb« javlja da je istog dana, »u 15.45 sati, došlo 300 partizana u Donju Bistru (12 km zapadno od Zaprešića) gdje su ušli u općinsku zgradu i pozvali načelnika, bilježnika i blagajnika i iznijeli sve spise i zapalili ih a iz općinske blagajne oduzeli 20.000 kuna«[6] (Jakovljanska udarna grupa).

»Dnevno izvješće« »Ministarstva domobranstva« broj 242 od 30. VIII 1943. javlja da su u selu Bidrovec (13. km sjeverno-istočno od Šestina a 18 km istočno od Zagreba) i Vidovec, partizani napali oružničku ophodnju jačine 8 oružnika, 4 oružnika su zarobljena, a 4 su se spasila[7]. (Prigorska četa — Moser)

Prema »dnevnom izvješću« broj 244 od 1. IX 1943. g. istog dana

»u 8,20 sati, 1 km istočno od Dugog Sela jača partizanska skupina napala je osobni vlak Zagreb — Novska. Nijemci i domobrani prihvatili su borbu i partizane odbili. Jedan njemački vojnik je poginuo a 9 njemačkih vojnika i tri domobrana su ranjena"«. (Posavska četa i Prigorska četa)

U »dnevnom izvješću« za 1. IX 1943. »Zapovjedništvo prvog domobranskog zbornog područja« javlja da je istog dana *»u 2,00 sati jedna partizanska skupina, jačine 300 ljudi, naoružana strojnicama i puškama te bombama, napala domobransku stražu kod transformatora u Božjakovini (3 km sjeveroistočno od Dugog Sela). Jedan časnik i 50 domobrana su zarobljeni[9]«.* (Prigorska i Posavska četa)

»Dnevno izvješće« br. 245- od 2. IX 1943. g. piše da su noću 31. VIII na 1. IX 1943. g. partizani napali i zapalili rudnik Dubovec (7 km sjeveroistočno od Donje Stubice). Zapaljena je radionica i strojarnica. (Četa »Matija Gubec« i Gornjo-Stubička udarna grupa[10]

»Noću 1/2. IX. 1943. godine odbijen je partizanski napad na tešku protuzrakoplovnu bitnicu na položaju Savica kod Jakuševačkog mosta na Savi 1. IX. oko 3,00 sati na 2. IX. 1943- godine".«

Prema »dnevnom izvješću« broj 246 od 3. IX 1943. godine rtoću 31. VIII na 1. IX 1943. g. u rudniku Selnica (14 km istočno od Zaboka) partizanska skupina nepoznate jačine djelomično je uništila strojeve[12]. (Zagorska četa »Matija Gubec« i Donjostubička udarna grupa)

»1. IX. 1943, kod sela Dobri Zdenci, oko 20 partizana napalo je oružničku ophodnju jačine 8 oružnika. Napad je odbijen bez gubitaka«. (Gornjostubička udarna grupa)[13]

»6. IX. 1943- g. u selu Šašinovec (13 km jugozapadno od Sv. Ivana Zeline partizani su napali općinu i spalili spise (Prigorska četa).

»Dnevno izvješće« broj 253 od 8. 9- 1963. javlja:

»8. IX. 1943- g. partizani su izvršili vatreni prepad na Donju Stubicu, gubitaka nije bilo[14]-.« (Gornjostubička udarna grupa)

»8/9. IX. 1943. g. partizani su na željezničkoj stanici Konjščina uništili B. B. uređaj.« (Zagorska četa »Matija Gubec« sa skojevskom grupom iz Jertovca)

»Noću 8/9. IX. 1943. g-, kod željezničke stanice Sesvete, nepoznate osobe zapucale su na osobni vlak Zagreb — Novska. Jedan njemački vojnik je poginuo a tri su ranjena"«, (šest boraca Prigorske čete sa informativcem Moserom)

»9/10. IX. 1943. noću, na željezničkoj stanici Čulinec, jača partizanska skupina napala je stražu željezničkog osiguranja i nakon kratke borbe zarobila 33 domobrana[16]«. (Posavska i Ivanjorečka četa sa informativcem Moserom)

»10/11. IX. 1943-, noću, skupina od navodno 200 partizana upala je u selo Donja Zelina (6 km južnozapadno od Sv. Ivana Zeline) spalila općinske spise te se povukla u smjeru Kašine[17]«. (Četa »Matija Gubec« i Prigorska četa)

»11/12. IX. 1943- partizanska skupina nepoznate jačine napala je željezničku stanicu Sesvete. Straža jednog bunkera i zapovjednik straže na željezničkoj postaji te jedan nadsatnik su zarobljeni i dvije strojnice izgubljene".«. (Moserova akcija sa nekoliko boraca Prigorske čete)

Prema »dnevnom izvješću« domobranskog »Zapovjedništva prvog zbornog područja« od 15. rujna 1943. broj 2988, noću 14/15. rujna 1943, između željezničke postaje Konjščina Hrašćina i Pešćeno — Budinščina djelomično je uništena željeznička pruga u duljini oko 200 m. Promet vlakova onemogućen u toku dana[19] (Zagorska četa »Matija Gubec«).

»17. IX 1943- na putu kod Rauhove lugarnice prema selu Trnava (Zagrebačka gora), skupina od 15 partizana rastjerala je radnike koji su sjekli šumu za potrebe zrakoplovstva[20] (Zagorska četa »Matija Gubec«),

»Noću 17/18. IX. 1943-, između željezničke stanice Sesvete i Sesvetski Kraljèvac, partizani su na dva mjesta prekinuli željezničku prugu u duljini od 700 m. Željeznička stanica Sesvetski Kraljevac zapaljena je.« (Zagrebački partizanski odred sa oko 300 seljaka okolnih sela)

[1] Vojnoistorijski institut JA Beograd, arhiva MINORSA NDH
[2] Vojnoistorijski institut JA Beograd, arhiva MINORSA NDH
[J] Vojnoistorijski institut JA Beograd, arhhg MINORSA.NDH
[4] Vojnoistorijski institut JA Beograd, arhiva MINORSA NDH
[!] Vojnoistorijski institut JA Beograd, arhiva MINORSA NDH
[6] Vojnoistorijski institut JA Beograd, br. reg. 1/1 58 K 29
[7] Vojnoistorijski institut JA Beograd, arhiva MINORSA NDH
[ ] Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 1/1-32 K. 29
[ ] Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 1/1-32 K. 29
[ ] Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 1/1-32 K. 29
[ ] Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 1/1-39 K. 29
[!] Vojnoistorijski institut JA Beograd, Reg. br. 2/1-39 K. 29
[11] Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 1/1-46 K. 20
[14] Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 2/1-39 K. 29
[ ] Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 2/1-40 K. 29
[16] Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 2/1-40 K. 29
[17] Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 15/1 K. 29
[ ] Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 15/1 K. 29
[19] Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 15/1 K. 29
[ ] Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 15/1 K. 29

AKCIJE PARTIZANSKIH GRUPA NA STUBIČKOM KOTARU

Kotarski komitet KPH Donja Stubica izvještava Okružni komitet KPH Zagreb 10. rujna 1943. o akcijama njihovih grupa na području njihova kotara kako slijedi:

»8. IX. 1943. izvršena je akcija na općinu Bistra te su popaljeni svi spisi, osim katastra i mapa. Zaplijenjeni su svi predmeti koji mogu služiti za potrebe NOP-a: dvije pisaće mašine, jedan ispravan šapirograf nešto novaca koje je bilo nemoguće izbrojiti a koje je preuzeo drug MIRKO koji će dati o tome izvještaj.

Istoga dana izvršena je akcija na njemački vojni objekat te su srušene mete za gađanja aviona i spaljena baraka koja je služila za sklanjanje Nijemaca dok avioni vrše gađanje. Ova je akcija dobro djelovala na narod. Ubijen je jedan ustaški špijun koji je izdavao narod.«

Ovaj izvještaj potpisao je drug Škrba.[1]

(Akcija Jakovljanske udarne grupe).

KK KPH Donja Stubica, 16. rujna 1943. izvještava Okružni komitet KPH Zagreb da je na svim sastancima bilo govora o mobilizaciji ljudi u narodnu vojsku. Nakon toga odazvalo se 16 drugova. Izvršene su akcije od strane domaćih partizana, i to :

»26. VIII. 1943. g. zapaljena je općina Bistra i sav materijal koji se nalazio u Općini, a koji je mogao poslužiti neprijatelju. Zaplijenjeno je 21.831 kuna, dvije pisaće mašine, jedan šapirograf i pisaći pribor. Od općinskog redara oduzet je pištolj 9 mm'FN, sa 6 metaka. Od općinskog načelnika oduzet je samo pištolj. Likvidiran je bandit Spoljar kojemu je oduzeta civilna puška sa 7 naboja.

U općini Donja Stubica 11. IX. uništen je rudnik Vučak, zapaljene su barake i svi uređaji koji su služili rudniku.' Zaplijenjene su inžinjerske sprave u vrijednosti 300.000 kuna, razni alat, gumene čizme i druga oprema. Između Marije Bistrice i Bistre porušeno je 15 telefonskih stupova sa vodovima. U općini Jablanovac uništena je općinska arhiva i zapljenjene su 2 pisaće mašine i jedna puška.

11. IX. 1943. u općini Donja Stubica, selo Andraševac, dva partizana razoružala su dva domobrana koji su davali otpor u kojem je jedan od domobrana ranjen/

U općini Donja Stubica 14. IX. 1943. zapaljen je državni autobus koji je posve uništen. Osim ovoga svučeno je i razoružano nekoliko domobrana. U svim akcijama u kotaru Stubica zaplijenjeno je 26 karabina sa oko 200 metaka, 20 civilnih pušaka, sa oko 100 naboja, 10 pištolja i jedan šmajser, 32 komada odijela i 28 pari cipela/«

[1] Pavao Belohan

[1] Akcija Gornjostubičke udarne grupe
[2] Akcija Gornjostubičke udarne grupe
[1] Akcija Gornjostubičke udarne grupe

PRIPREME ZA OSNIVANJE ZAGREBAČKOG PARTIZANSKOG ODREDA

Velikom aktivnošću i političkim djelovanjem Okružnog komiteta KPH Zagreb te političkim i organizacijskim djelovanjem kotarskih komiteta te partijskih i skojevskih organizacija kotareva Dugo Selo, Sv. Ivan Zelina, Zagreb i Stubica, u sprnju i kolovozu 1943., rasplamsava se narodnooslobodilačka borba u zagrebačkom okrugu. U redove NOV dolazi velik broj omladinaca iz okolice kao i samog grada Zagreba. Prigorska četa za nepunih mjesec dana od formiranja narasla je na 120 boraca i postala je prevelika za partizanski način ratovanja. Postojala je i opasnost da je ustaše i Nijemci jednom jačom ofenzivnom, akcijom unište. Neki viši vojni i politički rukovodioci NOP-a smatrali su da tu četu upravo zbog opasnosti od uništenja treba hitno prebaciti u sastav Moslavačkog odreda.

Okružni komitet KPH Zagreb razmatrajući razvoj i daljnje mjere za širenje NOB-e u zagrebačkom okrugu odlučio je da se postojeća Prigorska četa odnosno Prigorsko-Posavska četa rasformira i podijeli na 3 manje čete koje će mobilizacijom omladine ubrzo ojačati i brojčano narasti. Tada se od postojeće Prigorsko-Posavske čete formiraju, koncem kolovoza 1943., Prigorska terenska četa, i Zagorska četa »Matija Gubec«. Osim toga formirala se u selu Ivanja Reka i Ivanjorečka četa, tako da tada na području okruga Zagreb djeluje 4 samostalne partizanske čete kojima rukovodi Okružni Komitet Zagreb. U navedene partizanske čete ušle su sve udarne partizanske grupe kao Vrapčanska, Jakovljanska, Posavska, Prigorska, Stubička, Podgorska i dio boraca Puščanske udarne grupe. Borbene i diverzantske akcije partizanskih četa u napadima na domobranske, ustaške i žandarmerijske patrole i manje posade, palenjem i uništavanjem tadašnjih ustaških općina, tabora i logora, uz intenzivan danonoćni politički rad partijskih, skojevskih, omladinskih, frontovskih i afežejskih organizacija i narodnooslobodilačkih odbora kao organa nove revolucionarne narodne vlasti, stvara se povoljna politička klima za daljnje omasovljenje narodnooslobodilačkog pokreta i masovno pristupanje seoske i radničke omladine u redove boraca NOV.

Ovakvom koordiniranom akcijom svih političkih organizacija i partizanskih četa, postojeće čete brojčano su ubrzo ojačale da je rukovođenje sa istima direktno iz Okružnog komiteta bilo nemoguće, pri čemu treba reći da su čete u svojim akcijama bile usko povezane sa kotarskim komitetima Stubica, Sv. Ivan Zelina, Zagreb i Dugo Selo od kojih su također dobivale direktive i zadatke. No unatoč toga osjećala se potreba da rukovođenje tim četama preuzme jedan vojni štab koji će postaviti organizaciju četa po vojničkim pravilima primijenjenim na partizanski način ratovanja. Stoga je Okružni komitet KPH za okrug Zagreb zatražio od Povjerenstva CK za sjevernu Hrvatsku i od štaba II operativne zone, saglasnost i odobrenje za osnivanje jedne jače vojne jedinice — partizanskog odreda, koji bi mnogo pridonio daljem rasplamsavanju NOB-e u okolici Zagreba a naročito na mobilizaciji omladinaca za NOV. Takav odred kao operativna i udarna snaga NOP-a na području zagrebačkog okruga mogao bi svakodnevno efikasnije tući i napadati ustaške, domobranske i njemačke jedinice, spriječavati njihov promet i onemogućavati ih u vršenju masovnog terora, pljačke i ubojstava po selima zagrebačkog okruga. Okružni komitet je ocijenio na temelju dotadanjeg razvoja NOP-a i velikog broja organizacija koje su aktivno djelovale, da Odred kao veća vojna jedinica može na ovòm području da razvije svoju aktivnost i da se održi iako je to neposredna okolica Zagreba, načičkana sa velikim brojem neprijateljskih uporišta iz kojih su ustaše, Nijemci i domobrani svakodnevno nasrtali u sela, radi pljačke i terora. Okružni komitet je također ocijenio da je u dosadanjim akcijama četa, omladina svojim svakodnevnim napadima na ustaše, žandare, domobrane i Nijemce, dokazala da je zrela i spremna da se u borbi za oslobođenje zemlje vojnički organizira i uništava neprijateljsku živu silu.

Nakon nekoliko sastanaka i savjetovanja **Okružni komitet KPH Zagreb na svojoj sjednici 20. kolovoza 1943. donio je odluku da se od postojećih četiriju četa osnuje Zagrebački partizanski odred,** pa se smatra da je zapravo tom odlukom osnovan Zagrebački partizanski odred, iako još do tada nije izdana naredba štaba II operativne zone o njegovom formiranju.

U vezi sa prijedlogom Okružnog komiteta KPH Zagreb, štabu II operativne zone za osnivanje Zagrebačkog odreda, drug **Marko Belinić,** komesar II operativne zone piše 13. rujna 1943. Okružnom komitetu Zagreb pismo, koje u cijelosti glasi:

»Dragi drugovi!

Prilikom vašeg boravka u Moslavini razgovarali smo o formiranju Zagrebačkog odreda. Dolaskom drugarice ANKE i ĐILASA, pristupili smo odmah k izvršavanju tog zadatka. Za komandanta ovog Odreda odredili smo druga DOŠEN STEVU, a

za komesara ovog Odreda druga KUREN MILANA (GUBCA), njih dva privremeno će sačinjavati štab Odreda. Za zamjenika političkog komesara ovog Odreda u dogovoru sa ovim drugom odredite vi i javite njegovo ime i karakteristiku da ga možemo svojom naredbom postaviti na ovu dužnost. Za sada nećemo pristupiti k formiranju bataljona nego će se Odred sastojati od raznih četa koje će imati određeni sektor svoga djelovanja. Kada čete toliko narasti i kada se prilike povoljno razviju tada ćemo pristupiti formiranju bataljona.

Bataljone nećemo za sada formirati iz razloga, jer se takova jedinica veoma teško kreće po vašim terenima. Ovim četama posvetite i vi sa vaše strane što više pažnje da se pravilno politički odnose prema narodu, jer upravo od toga zavisi uspješni razvitak ovog Odreda.

Ako bi se negdje pojavilo sektaštvo ili kakva pljačkaška tendencija kod pojedinih boraca, udrite po tome oštro, ali ne tako da se ljude odmah strelja, nego ih treba politički uzdići i na pravilan način objasniti štetne posljedice takvog postupanja.

Drug DOŠEN zajedno sa MILANOM izvršit će organizaciju ovog Odreda a vi sa vaše strane pružite mu što veću pomoć. Dosadašnje čete i sve udarne grupe na Vašem sektoru od sada će potpadati pod komandu Zagrebačkog Odreda.

Operativni sektor ovog Odreda bit će jednak sektoru vašeg Okruga. Njegovo sjedište bit će Zagrebačka Gora i naselja sjeverno i južno oko Zagrebačke Gore. U svojim akcijama ovaj će se Odred spuštati sve do Save kod Dugo-Selskog kotara a s onu stranu Zagrebačke Gore na prugu Zagreb — Maribor. Eto kako vidite, obuhvatiti će cio važniji sektor vašeg Okruga.

Prilikom formiranja četa one drugove, koje ste odlučili poslati u partizane ako imaju sposobnosti u političkom pogledu, staviti za političke komesare i njihove zamjenike. Naravno, da ih nećete vi postavljati, nego ćete ih preporučiti štabu Odreda, koji će ih svojom naredbom postaviti na ovu dužnost. Manje sposobni u vojničkom pogledu, bit će obični borci u jedinici dok ne steknu potrebno iskustvo i vojničku vještinu.

Od sada bit će nam potrebno da budemo što tijesnije povezani sa vama tako da vidimo razvitak našeg Odreda u vojničkom i političkom pogledu. Vi ćete nam najpravilnije svakako objasniti stanje u ovom Odredu.

Borce i komandni kadar uvjek gledajte realno kakove su njihove sposobnosti i kako izvršavaju svoje zadatke. Nemojte od ljudi tražiti ono što ne posjeduju. Sa ove točke posmatrajte njihov rad i davajte im prema tome ocjenu. Ovi borci nisu stari komunisti, a i među njima ima i takovih koji nisu članovi Partije, pa zbog toga mi ne možemo tražiti od njih visoku ideološku i političku svijest, što drugim riječima znači da im ne možemo postaviti zadatke koje oni nisu u stanju izvršiti. Zadaci koje stavljamo mi pred naše partizane svakako se razlikuju od zadataka komunista u redovima naše vojske.

Ako ćete pravilno i svestrano Odred iskoristiti on će biti ubrzo popularan u cijeloj zabrebačkoj okolici pa i u samome Zagrebu. Njegova je perspektiva veoma lijepa i možemo očekivati njegov brzi razvitak. Vama će dolaziti mnogo radnika iz Zagreba koje ćete djelomično slati i u druge naše jedinice.

To će uostalom biti zadatak Odreda, kojem ćemo mi u tom pogledu dati konkretna uputstva.

Naša nova brigada na Kalniku razbila je jednu njemačku kolonu i nanjela Njemcima prilične gubitke. Pruga od Koprivnice do Križevaca već dva dana nalazi se u našim rukama. Vozovi uopće ne saobraćaju. Naše jedinice u Moslavini izvršile su napad na Hercegovac i tom prilikom zarobile 150 domobrana a zaplijenile 170 pušaka, tri mitraljeza, te mnogo municije i ostale ratne spreme.

Naša vojska ušla je u Sušak, Bakar, Crikvenicu, Kraljevicu, Trogir, Kaštela, Obrovac i Solin. Nadalje, je zauzela otoke Hvar, Brač, i Vis. Obala Jadranskog mora od Senja do Sušaka nalazi se u našim rukama. Jedna talijanska divizija predala je sve oružje i municiju našoj vojsci.

Nadamo se, da ste razumjeli da ćete u pogledu našeg Odreda po ovome postupiti.

Primite drugarski pozdrav!

Smrt fašizmu — Sloboda Narodu!«

Marko v. r.«

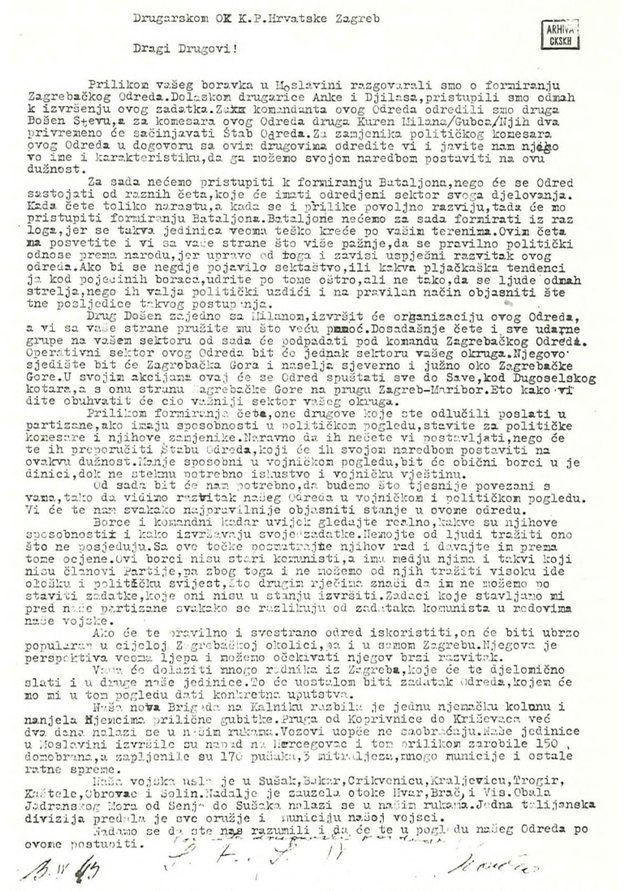

Drugarskom OK K.P.Hrvatske Zagreb

ARHIV OKSKH

Dragi Drugovi!

Prilikom vašeg boravka u Moslavini razgovarali smo o formiranju Zagrebačkog Odreda.Dolaskom drugarice Anke i Djilasa,pristupili smo odmah k izvršenju ovog zadatka.Zakm komandanta ovog Odreda odredili smo druga Došen Stevu,a za komesara ovog Odreda druga Kuren Milana/Gubca/Njih dva privremeno će sačinjavati Štab Odreda.Za zamjenika političkog komesara ovog Odreda u dogovoru sa ovim drugovima odredite vi i javite nam njegovo ime i karakteristiku,da ga možemo svojom naredbom postaviti na ovu dužnost.

Za sada nećemo pristupiti k formiranju Bataljona,nego će se Odred sastojati od raznih četa,koje će imati odredjeni sektor svoga djelovanja. Kada čete toliko narastu,a kada se i prilike povoljno razviju,tada će mo pristupiti formiranju Bataljona.Bataljone nećemo za sada formirati iz razloga,jer se takva jedinica veoma teško kreće po vašim terenima.Ovim četama posvetite i vi sa vaše strane što više pažnje,da se pravilno politički odnose prema narodu,jer upravo od toga i zavisi uspješni razvitak ovog odreda.Ako bi se negdje pojavilo sektaštvo,ili kakva pljačkaška tendenci ja kod pojedinih boraca,udrite po tome oštro,ali ne tako,da se ljude odmah strelja,nego ih valja politički uzdići i na pravilan način objasniti šte tne posljedice takvog postupanja.

Drug Došen zajedno sa Milanom,izvršit će organizaciju ovog Odreda, a vi sa vaše strane pružite mu što veću pmmoć.Dosadašnje čete i sve udarne grupe na vašem sektoru od sada će podpadati pod komandu Zagrebačkog Odreda. Operativni sektor ovog Odreda bit će jednak sektoru vašeg okruga.Njegovo sjedište bit će Zagrobačka Gora i naselja sjeverno i južno oko Zagrebačke Gore.U svojim akcijama ovaj će se Odred spuštati sve do Save,kod Dugoselskog kotara,a s onu stranu Zagrebačke Gore na prugu Zagreb-Maribor.Eto kako vi dite obuhvatit će cio važniji sektor vašeg okruga.

Prilikom formiranja četa,one drugove koje ste odlučili poslati u partizane,ako imaju sposobnosti u političkom pogledu,staviteza političke komesare i njihove zamjenike.Naravno da ih nećete vi postavljati,nego će te ih preporučiti Štabu Odreda,koji će ih svojom naredbom postaviti na ovakvu dužnost.Manje sposobni u vojničkom pogledu,bit će obični borci u je dinici,dok ne steknu potrebno iskustvo i vojničku vještinu.

Od sada bit će nam potrebno,da budemo što tjesnije povezani s vama,tako da vidimo razvitak našeg Odreda u vojničkom i političkom pogledu. Vi će te nam svakako najpravilnije objasniti stanje u ovome odredu.

Borce i komandni kadar uvijek gledajte realno,kakve su njihove sposobnostir i kako izvršavaju svoje zadatke.Nemojte od ljudi tražiti ono što ne posjeduju.Sa ove točke posmatrajte njihov rad i davajte im prema tome ocjene.Ovi borci nisu stari komunisti,a ima medju njima i takvi koji nisu članovi Partije,pa zbog toga i ne možemo od njih tražiti visoku ide ološku i političku svijest,što drugim riječima znači da im ne možemo po staviti zadatke,koje oni nisu u stanju izvršiti.Zadaci koje stavljamo mi pred naše partizane svakako se razlikuju od zadataka komunista u redovima naše vojske.

Ako će te pravilno i svestrano odred iskoristiti,on će biti ubrzo popularan u cijeloj Zagrebačkoj okolici,pa i u samom Zagrebu.Njegova je perspektiva veoma ljepa i možemo očekivati njegov brzi razvitak.

Vama će dolaziti mnogo radnika iz Zagreba,koje će te djelomično slati i u druge naše jedinice.To će uostalom biti zadatak Odreda,kojem će mo mi u tom pogledu dati konkretna uputstva.

Naša nova Brigada na Kalniku razbila je jednu njemačku kolonu i nanjela Njemcima prilične gubitke.Pruga od Koprivnice do Križevaca već dva dana nalazi se u našim rukama.Vozovi uopće ne saobraćaju.Naše jedinice u Moslavini izvršile su napad na Hercegovac i tom prilikom zarobile 150 domobrana,a zaplijenile su 170 pušaka,3 mitraljeza,mnogo municije i ostale ratne spreme.

Naša vojska ušla je u Sušak,Bakar,Crikvenicu,Kraljevicu,Trogir, Kaštele,Obrovac i Solin.Nadalje je zauzela otoke Hvar,Brač,i Vis.Obala Jadranskog Mora od Senja do Sušaka nalazi se u našim rukama.Jedna talijanska divizija predala je sve oružje i municiju našoj vojsci.

Nadamo se da ste nas razumili i da će te u pogledu našeg Odreda po ovome postupiti.

Pismo komesara II operativne zone druga Marka Belinića Okružnom komitetu KPH Zagreb u vezi priprema za formiranje Zagrebačkog partizanskog odreda.

Orig. pisma u Institutu za historiju radničkog pokreta u Zagrebu, — arhiva CK KPH.

NAREDBA O FORMIRANJU ZAGREBAČKOG PARTIZANSKOG ODREDA

U vezi s na naprijed citiranim pismom komesara Zone, Štab II operativne zone, izdao je naredbu[1] o formiranju Zagrebačkog partizanskog Odreda koja glasi:

» N A R E D B A br. 31.
Štaba II. Operativne Zone N.O.V. i P.O. Hrvatske od 13. IX.
1943.

I.

Na sektoru Zagrebačke gore formira se ZAGREBAČKI PARTIZANSKI ODRED. U sastav novo formiranog Odreda ulaze čete: Dugo Selo, Prigorje i Stubica i sve partizanske grupe na tom sektoru.

1. Za komandanta Zagrebačkog P. Odreda određuje se drug D o š e n S t e v a n, do sada komandant bataljona XXI. N.O. U. Brigade.

2. Za politkomesara Zagrebačkog P. Odreda određujemo druga K u r e n M i l a n a.

II.

Na sektoru zapadnog dijela Bilogore formira se BJELOVARSKI PARTIZANSKI ODRED. U sastav novo formiranog Odreda ulaze sve udarne grupe Bjelovarskog Okruga i četa Ivančani. Za komandanta Bjelovarskog P. Odreda određujemo druga M a n o j l o v i ć M i l o š a, do sada zamjenika komandanta II. N.O. Brigade II. Oper. Zone N.O.V. i P.O. Hrvatske.

III.

Za politkomesara Kalničkog P. Odreda određujemo druga S a n t o I v a n a.

Na raspoloženje štabu II. Operativne Zone N.O.V. i P.O. Hrvatske stavlja se drug M uh e k A n d r i j a, do sada v.d. politkomesara Kalničkog P. Odreda.

Ovu naredbu izvršiti odmah.

SMRT FAŠIZMU - SLOBODA NARODU!

Politkomesar *Komandant*
Marko Belinić v.r. *. Vlado Matetićv.r.«*

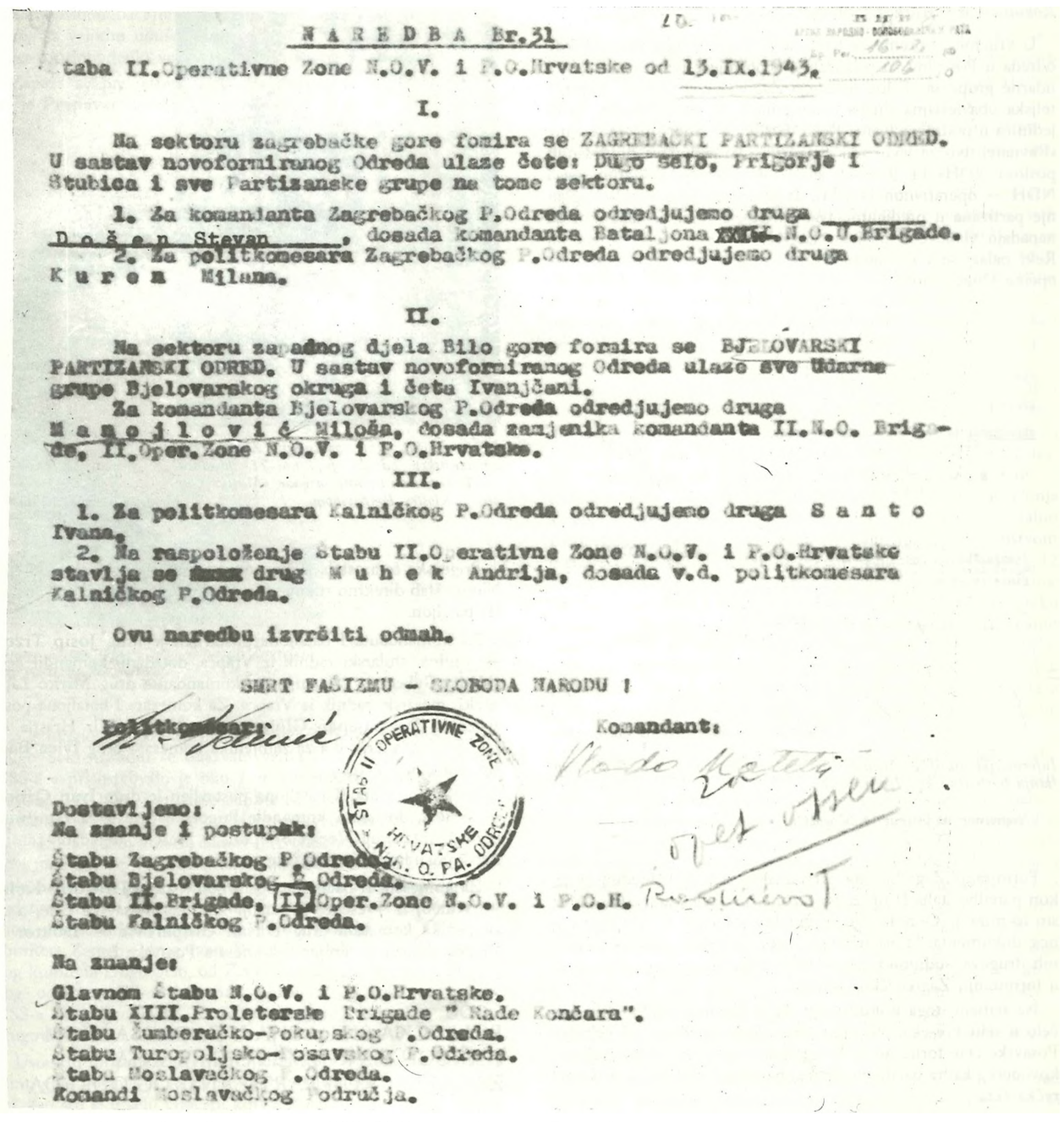

N A R E D B A Br.31

taba II.Operativne Zone N.O.V. i P.O.Hrvatske od 13.IX.1943.

I.

Na sektoru zagrebačke gore fomira se ZAGREBAČKI PARTIZANSKI ODRED. U sastav novoformiranog Odreda ulaze čete: Dugo selo, Prigorje i Stubica i sve Partizanske grupe na tome sektoru.

1. Za komandanta Zagrebačkog P.Odreda odredjujemo druga D o š e n Stevan, dosada komandanta Bataljona XXIII. N.O.U.Brigade.
2. Za politkomesara Zagrebačkog P.Odreda odredjujemo druga K u r e n Milana.

II.

Na sektoru zapadnog djela Bilo gore formira se BJELOVARSKI PARTIZANSKI ODRED. U sastav novoformiranog Odreda ulaze sve udarne grupe Bjelovarskog okruga i četa Ivanjčani.
Za komandanta Bjelovarskog P.Odreda odredjujemo druga M a n o j l o v i ć Miloša, dosada zamjenika komandanta II.N.O. Brigade, II.Oper.Zone N.O.V. i P.O.Hrvatske.

III.

1. Za politkomesara Kalničkog P.Odreda odredjujemo druga S a n t o Ivana.
2. Na raspoloženje Štabu II.Operativne Zone N.O.V. i P.O.Hrvatske stavlja se drug M u h e k Andrija, dosada v.d. politkomesara Kalničkog P.Odreda.

Ovu naredbu izvršiti odmah.

SMRT FAŠIZMU - SLOBODA NARODU !

Politkomesar: Komandant:

ŠTAB II OPERATIVNE ZONE HRVATSKE N. O. P. A. ODRED

Dostavljeno:
Na znanje i postupak:
Štabu Zagrebačkog P.Odreda.
Štabu Bjelovarskog P.Odreda.
Štabu II.Brigade, II Oper.Zone N.O.V. i P.O.H.
Štabu Kalničkog P.Odreda.

Na znanje:
Glavnom Štabu N.O.V. i P.O.Hrvatske.
Štabu XIII.Proleterske Brigade " Rade Končara".
Štabu Žumberačko-Pokupskog P.Odreda.
Štabu Turopoljsko-Posavskog P.Odreda.
Štabu Moslavačkog P.Odreda.
Komandi Moslavačkog Područja.

Naredba št'aba II operativne zone NOV i PO Hrvatske o formiranju Zagrebačkog partizanskog odreda.

Vojnoistorijski institut JA, Beograd Br. reg. 16-2 K. 106

Dostavljamo na znanje i. postupak:-
Štabu Zagrebačkog P. Odreda
Štabu Bjelovarskog P. Odreda
Štabu II. Brigade II. Oper. Zone N.O.V. i P.O.H.
Štabu Kalničkog P. Odreda
Na znanje:
Glavnom štabu N.O.V. i P.O. Hrvatske
Štabu XIII. Proleterske brigade »Rade Končar«
Štabu Žumberačko-Pokupskog P. Odreda
Štabu Turopoljsko-Posavskog P. Odreda
Štabu Moslavačkog P. Odreda
Komandi Moslavačkog područja«

U vrijeme priprema za formiranje Zagrebačkog partizanskog odreda u Posavinu su pristizale sve postojeće partizanske čete i udarne grupe sa cijelog područja Zagrebačkog okruga. Neprijateljska obavještajna služba primijetila je tu koncentraciju naših jedinica u području Ivanja Reka, Hruščice i Sopi i u vezi s time »Ravnateljstvo za javni red i sigurnost Ministarstva unutrašnjih poslova NDH« 14. 9- 1943. javlja »Ministarstvu oružanih snaga NDH — operativnom odjelu«, da je primijećeno veće sakupljanje partizana u predjelima Ivanja Reka i Sopi, sa nakanom da napadaju vlakove u odsjeku Zagreb — Dugo Selo. U Ivanjoj Reki nalazi se i komandir Pavlić Josip bivši općinski pisar iz općine Dugo Selo[2].

15/16. IX

MINISTARSTVO UNUTARNJIH POSLOVA
GLAVNO RAVNATELJSTVO ZA JAVNI RED I SIGURNOST
O D S J E K B/II
Broj: V.T - 8166 - 2o - 1943.- Zagreb,dne 14.rujna 1943.-

PREDMET:Skupljanje partizana kod IVANJE RIEKE.-

15/1-24
29

M I N I S T A R S T V U O R U Ž A N I H S N A G A
O P E R A T I V N I O D J E L
Z A G R E B

Primjećeno je veće sakupljanje partizana u predjelima Ivanja Rieka i Sop-i s nakanom,da napadaju vlakove u odsjeku Zagreb Dugo-Selo.-U Ivanja Rieki nalazi se i komandir PAVLIĆ JOSIP,biv.obć.-pisar iz Dugog-Sela.-
Dostavlja se prednje s molbom na znanje.-

ZA DOM SPREMNI !
NADSTOJNIK B/II-ODSJEKA:
/ S. Damić /

15. IX.

Informacija ustaškog »Ministarstva unutarnjih poslova NDH« o sakupljanju partizana kod Ivanje-Reke.

[2] Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. 15/1 — 24 K. 29

Formiranje Zagrebačkog partizanskog odreda uslijedilo je nakon naredbe štaba II operativne zone, 18. i 19- rujna 1943. Mjesto formiranja Odreda nije se moglo ustanoviti iz nijednog ratnog dokumenta. Stoga uzimamo kao činjenicu sjećanja pojedinih drugova, sudionika tog velikog događaja koji su učestvovali u formiranju Zagrebačkog odreda.

Na temelju toga utvrdili smo da je formiranje Odreda započelo u selu Preseka, 18. rujna 1943. Tom prilikom od prisutne Posavske čete formiran je II bataljon i izvršeno postavljanje rukovodećeg kadra bataljona. U ovaj bataljon uključena je i Ivanjorečka četa.

Formiranje odreda nastavilo se 19- rujna 1943, u selu Hruščica, kuda je stigla četa »Matija Gubec« iz Zagorja, te Prigorska četa, gdje su se sve čete spojile. U Preseki i Hruščici pročitana je naredba o formiranju Zagrebačkog partizanskog odreda i naredba o formiranju štabova bataljona i komandi četa i nižeg rukovodećeg kadra, koji je postavljen u suglasnosti sa Okružnim komitetom KPH Zagreb.

Formiranjem Zagrebačkog odreda pristupilo se i formiranju bataljona. Zagorska četa »Matija Gubec« postaje I bataljon a Posavska i Ivanjorečka četa postaju II bataljon.

Stevan Došen, prvi komandant Zagrebačkog partizanskog odreda poginuo 21. prosinca 1944. kao komandant brigade »Matija Gubec« u Kloštru Podravskom.

Prigorska četa ostala je kao samostalna četa pri štabu Odreda. Njome štab direktno rukovodi s time, da će i ona uskoro postati III bataljon.

Za komandanta I bataljona postavljen je drug Josip Trzun — Jovica, stolarski radnik iz Vrapča, dotadanji komandir čete »Matija Gubec«, a za zamjenika komandanta drug Mirko Lipnički, mesarski radnik iz Vrapča. Za komesara I bataljona postavljen je drug Stjepan Gluhak mesarski radnik iz Hrastja — -kraj Sv. Ivana Zeline a za zamjenika komesara drug Ivica Baršić, zubar iz Zagreba.

Za komandanta II bataljona postavljen je drug Ivan Ožbolt — Sokol, dotadanji komandir Prigorske čete a za zamjenika komandanta drug Herak Stjepan, iz Preseke, dotadanji zamjenik komandira Posavske čete.

Za komesara II bataljona postavljen je drug Dragutin Kolar — Karlo, iz Preseke, dotadanji komesar Posavske čete, a za zamjenika komesara drug Dušan Gašparović — Doktor iz Vrapča, dotadanji zamjenik komesara Posavske čete.

POLITIČKA SITUACIJA U ZAGREBAČKOM OKRUGU U VRIJEME FORMIRANJA ZAGREBAČKOG PARTIZANSKOG ODREDA

Prema izvještaju Okružnog komiteta KPH Zagreb, Povjerenstvu CK KPH za sjevernu Hrvatsku, politička situacija u rujnu 1943. godine jako se izmijenila osobito nakon kapitulacije

Italije, tako da se može reći da su neki kotarevi potpuno obuhvaćeni narodnooslobodilačkim pokretom i da narod potpuno prekida sa ustaškom vlašću. Na ustaške pozive za mobilizaciju nitko se ne javlja, jedan dio vojnih obveznika pristupio je u NOV, a jedan dio izražava želju da se bori na svom terenu. Po tome se zaključuje da 90% naroda u zagrebačkom okrugu poznaje ciljeve i liniju narodnooslobodilačke borbe.

Narod prima narodnooslobodilačku vojsku kao svoju i sa velikim oduševljenjem, za koju daje i hranu i novac. Narod više ne priznaje ustašku vlast i priklanja sve više narodnooslobodilačkoj borbi. U čitavom okrugu narod sve svoje sporove rješava preko narodnooslobodilačkih odbora. Svaki uspjeh naše NOV narod prima sa velikim oduševljenjem, a naročito je dobro primljena vijest o oslobođenju velikog dijela Primorja i Dalmacije.

Zapaža se previranje među članovima HSS, osobito nakon što je Predavač prešao u NOB.

Milan Kuren Gubec, prvi komesar Zagrebačkog partiznaskog odreda.

I 3. studenog 1943. održana je konferencija za područje kotara Dugo Selo na koju se odazvalo veliki broj bivših funkcionera HSS-a a prisustvovalo je oko 120 delegata, neki od tih bili su izaslanici NOO-a i pristaše HSS-a. Ovdje je izabran kotarski NOO sa 20 članova u kojeg su prvenstveno ušli bivši funkcioneri HSS-a u tom kotaru, članovi privremenog NOO-a kao i članovi naše Partije. Na tu konferenciju je došao bivši senator Nikola Srdović, koji je pozdravio sve prisutne i osudio izdajničko vodstvo HSS-a i samog Mačeka. Na toj konferenciji bili su prisutni predstavnici Partije drug Vlado Prišlin član Okružnog komiteta Zagreb i drug Ivan Vranić — Iskra sekretar Kotarskog komiteta Dugo Selo, od ZAVNOH-a i privremenog Okružnog odbora AFZ-a drugarica Ljubica, od izvršnog odbora HSS-a drug Predavač, te od privremenog kotarskog NOO-a drugovi Veseli i Mrak.

Ustaških organizacija, osim po nekim općinama, nema, a tamo gdje postoje to su samo njihove strukture tj. tabori, logori itd, kao što je u selu Gračani kotara Zagreb i selu Donja Zelina kotara Sv. Ivana Zelinskog. Iz sela Paukovca donjozelinske općine javilo se 12 mladića u ustaše, pa se u izvještaju smatra da je to najgore selo na okrugu.

U zagrebačkom kotaru jako je velika reakcija i teror ustaških bandi najjači. Narod sve više prekida sa ustaškom vlašću, a privremeni kotarski NOO je pozvao sve ustaške općinske uprave da prekinu služiti okupatoru i da pređu na stranu NOB-e. Ovaj poziv izazvao je među njima veliku paniku a među narodom oduševljenje, nakon čega se načelnici i bilježnici sa personalom spremaju da priđu u NOP. Na tome kotaru djeluje od prvaka HSS bivši senator Malčić i predsjednik kotarske organizacije HSS-a Krajačić, koji odbijaju bilo kakav aktivni rad za NOB. Pernar u Brdovcu pokušao je formirati »zaštitu« ali mu se na poziv nitko nije odazvao.

U općini Markuševac također su pozvali ljude sa pozivima da se jave u ustaše, s time da će dobiti oružje i neki znak HSS-a i da će se moći vratiti naoružani kućama, no ni na taj poziv nitko se nije odazvao, iako je poziv bio pisan u ime HSS-a, ali izgleda da su ga pisali ustaše.

U kotaru Dugo Selo, gotovo sav narod je na našoj strani i pomaže NOB moralno i materijalno, a osobito se to izražava u zadnje vrijeme kada smo se raširili u pravcu sporazuma s poštenim pristašama HSS-a, i tako je došlo do konferencije te je izabran kotarski NOO. Nakon ove konferencije mobilizacija svih zdravih snaga za pomoć NOB-i te mobilizacija za NOV će se povećati. Na području toga kotara ne osjeća se djelovanje reakcionarnog i izdajničkog dijela vodstva HSS-a. »Dugoselski kotar može se reći da je jedinstven u NOB-i. Taj kotar je skoro oslobođen osim nekih mjesta gdje ima neprijatelj svoja uporišta kao samo Dugo Selo i Božjakovina. Ustaških organizacija uopće nema, osim nekoliko u samim uporištima.

U kotaru Sv. Ivan Zelina, narod sve više pristupa u NOB i kada dolazi naša vojska narod je pomaže i traži da se likvidiraju domaći banditi. Iako je to dosta pasivan kraj narod pruža našoj vojsci sve što ima. U nekim općinama toga kotara još ima ustaških organizacija, ali vrlo malo, Neki ustaše prilaze k nama i pomažu NOB. Najgora kol7,10 općina u tom kotaru je Donja Zelina. U toj općini je najveća reakcija. Domaći ustaše stalno patroliraju po selima i vrše teror a imaju među stanovništvom dosta uticaja, tako da se iz te općine javilo iz sela Pakovca 12 mladića u ustaše i isti vrše teror nad tamošnjim stanovnicima. Međutim mi smo u toj općini proširili propagandni rad preko vojske a i likvidirana su dva okorjela bandita, tako da imamo nade da će se to stanje popraviti. Mobilizacija za neprijateljsku vojsku je jako slaba, dok za našu vojsku stižu dnevno novi borci.
I na ovom kotaru ima pojedinaca od reakcionarnog vodstava HSS-a koji dolaze u sela i govore da su partizani pljačkaši te nagovaraju ljude da idu u domobrane.

U kotaru Donja Stubica: Narod koji je do sada uplašen i dosta pod utjecajem neprijateljske propagande, sada se tako naglo diže i pristupa NOB, da su naše organizacije gotovo preslabe i nemogu ih obuhvatiti. Naša vojska kud god dođe, primljena je sa velikom radošću i narod daje sve za vojsku. Domaćih ustaških organizacija nema osim posade u Mariji Bistrici. Ne osjeća se djelovanje reakcionarnog vodstva HSS-a no ne može se reći da ono nema nikakvog utjecaja, s obzirom da su naše organizacije tamo, kao i sav naš rad dosta slabe. Bivši predsjednik kotarske organizacije HSS-a Ferenčak koji je pod pritiskom ustaša stupio u ustaški sabor stupio je na stranu NOB-e i već surađuje sa NOO-ima. Mobilizacija za Pavelićevu vojsku bila je najjača u tom kotaru, ali već sada bježe iz domobranstva i javljaju se u našu vojsku. Mobilizacija za našu vojsku krenula je ovaj mjesec prilično dobro.

Prema ocjeni Okružnog komiteta u ovom je izvještaju rad kotarskih komiteta ocijenjen kao zadovoljavajući, naročito od kada su popunjeni sa novim drugovima, što se odnosi na stubički, svetiivanzelinski i dugoselski kotarski komitet koji je gotovo cio novi. Rad skojevskih organizacija se zadnje vrijeme

znatno popravlja a rad na organizaciji USAOH-a se prilično omasovio osobito u dugoselskom kotaru.

Okružni komitet imao je u rujnu 1943. godine 8 članova od kojih su dvojica poginula i to sekretar kotarskog komiteta Sv. Ivan Zelina, i drug Skrba' koji je bio na terenu stubičkog kotara. Odlukom Oblasnog komiteta KPH primljena su u Okružni komitet KPH dva-nova člana i to drugarica Ljubica član ZAVNOH-a tajnica okružnog odbora AFŽ-a za okrug Zagreb i drug Čedo koji je bio član agitpropa Okružnog komiteta, tako da sada Okružni komitet opet ima 8 članova. Od njih dvojica su u vojsci, i to drug Milan Kuren — Gubec postavljen je za politkomesara Zagrebačkog partizanskog odreda i drug Živko Grgurić — Čedo koji je zadužen za obvještajnu službu u Odredu i u Okružnom komitetu. Okružni komitet SKOJ-a Zagreb ima 8 članova, okružni inicijativni odbor USAOH-a ima 5 članova. Inicijativni Okružni narodnooslobodilački odbor za okrug Zagreb ima 6 članova, te inicijativni odbor AFŽ-a 7 članova.

Koliko su razvijene partijske organizacije i organizacije narodnooslobodilačkog pokreta u zagrebačkom okrugu u rujnu 1943. godine tj. u vrijeme formiranja Zagrebačkog partizanskog odreda neka nam pokažu slijedeći podaci iz navedenog izvještaja Okružnog komiteta KPH Zagreb:

Kotar Zagreb ima kotarski komitet od 7 članova, 2 općinska komiteta — Brdovec i Vrapče sa 9 članova, 3 partijske jedinice u općini Brdovec sa 15 članova i 2 kandidata, 4 jedinice u općini Pušća sa 16 članova, jednu partijsku jedinicu u općini Stenjevec sa 6 članova i jednim kandidatom, u općini Vrapče 3 partijske jedinice sa 11 članova i 3 kandidata, te u općini Sesvete jednu jedinicu sa 6 članova i 4 kandidata. Ukupno na tom kotaru ima 54 člana KP i 11 kandidata koji su vezani u 12 partijskih jedinica.

Organizacija SKOJ-a ima kotarski komitet sa 4 člana, općinski komitet Brdovec sa 4 člana u kojeg su vezane još 3 skojevske grupe. Općina Vrapče ima općinski komitet SKOJ-a od 5 članova i 2 grupe u kojima je vezano 13 članova SKOJ-a. U općinama Stenjevec i Markuševac su skojevske grupe od po 3 člana i u općini Sesvete grupa od 5 članova. Prema tome na kotaru Zagreb djeluje 6 skojevskih grupa sa 34 člana SKOJ-a. Organizacija USAOH-a ima 15 mjesnih odbora i to u općinama Brdovec, Stenjevec, Vrapče, Markuševac i Sesvete, u kojima djeluje 81 član i 16 pionira.

Organizacija Antifašističkog fronta žena ima kotarski odbor od 5 članica, 2 općinska odbora: Stenjevec i Sesvete, i 13 mjesnih odbora sa 58 članica.

Od organa vlasti djeluje kotarski NOO Zagreb sa 5 članova, 5 općinskih NOO-a tj. u Brdovcu, Pušći, Vrapču, Stenjevcu, i Sesvetama sa 30 članova, i 52 mjesna NOO-a sa 186 članova.

Kotar Dugo Selo, ima Kotarski komitet Partije od 6 članova, 5 partijskih jedinica u općinama Dugo Selo, Oborovo, Posavski Bregi, i Lupoglav-Brckovljani u kojima radi 23 člana Partije i 18 kandidata. Organizacija SKOJ-a ima Kotarski komitet od 4 člana. Općinski komitet u Posavskim Bregima, sa ukupno 13 skojevskih grupa u općinama Oborovo, Dugo Selo, Posavski Bregi i Lupoglav-Brckovljani u kojima djeluje 75 članova SKOJ-a. Organizacija USAOH ima kotarski odbor od 6 članova te općinske odbore u Posavskim Bregima, Oborovu, Dugom Selu i Lupoglav-Brckovljanima, sa 33 odbora u kojima radi 382 člana USAOH-a i 39 pionira. Organizacija AFŽ-a ima kotarski odbor od 10 članica, te općinske odbore u općinama Posavski Bregi, Oborovu i Dugom Selu, sa 23 članice te 26 mjesnih odbora u kojima djeluje 159 članica. Osim toga postoji kotarski NOO kao organ vlasti sa 20 članova te općinski NOO-i u Posavskim Bregima, Dugom Selu i Oborovu u kojima djeluje 27 odbornika, zatim 41 mjesni narodnooslobodilački odbor u kojima djeluje 274 člana.

Kotar Sv. Ivan Zelina ima Kotarski komitet Partije sa 5 članova te jednu partijsku jedinicu u općini Kašina od 4 člana i 4 kandidata. Općina vanjski Sv. Ivan Zelina ima jednog člana i 3 kandidata izvan jedinice, te u općini Šašinovec 3 kandidata izvan jedinice, ili ukupno 10 članova KP i 10 kandidata. Organizacija SKOJ-a ima Kotarski komitet od 3 člana te po jednu skojevsku grupu u općinama Šašinovec, Kašina, Belovar Moravče i Sv. Ivan Zelina-vanjski sa ukupno 22 člana SKOJ-a. Organizacija USAOH-a ima samo općinske odbore u općinama Sašinovec, Kašina, Belovar-Moravče, te Sv. Ivan vanjski i Sv. Ivan nutarnji sa 33 odbora u kojima djeluje 382 člana i 39 pionira. Organizacija AFŽ-a ima 13 mjesnih odbora sa 58 članica. Nadalje na tom području djeluje kotarski NOO sa 5 članova, te općinski NOO-i Kašina, Šašinovec, Donja Zelina, i Sv. Ivan Zelina-vanjski dok je općinski NOO Belovar-Moravče u osnivanju. U navedena 4 općinska NOO-a djeluje 23 odbornika. Osim toga postoje 44 mjesna NOO-a u kojima djeluje 240 odbornika.

Kotar Stubica ima Kotarski komitet Partije od 7 članova, te' partijske jedinice u općinama Gornja Stubica, Marija Bistrica, Donja Stubica, Oroslavje i Bistra u kojima djeluje ukupno 28 članova KP. Organizcija SKOJ-a ima Kotarski komitet od 3 člana te skojevske grupe u općinama Marija Bistrica, Gornja Stubica, Donja Stubica i Bistra u kojima djeluje 20 članova SKOJ-a. Organizacija USAOH-a ima ukupno 25 odbora po općinama Marija Bistrica, Gornja Stubica, Donja Stubica i Bistra u-kòjima djeluje 188 članova i 26 pionira. Organizacija AFŽ na tom kotaru ima 15 mjesnih odbora sa 63 članice. Na području istog kotara djeluje i kotarski NOO sa 7 članova, općinski NOO u Gornjoj Stubici sa 9 članova, 29 mjesnih NOO-a sa 140 članova.

Rekapitulirajući prednje podatke može se konstatirati da u vrijeme formiranja Zagrebačkog partizanskog odreda tj. u toku rujna mjeseca 1943. godine na području zagrebačkog okruga djeluju 4 kotarska komiteta Partije, 2 općinska komiteta, i 23 jedinice sa ukupno 155 članova Partije i 39 kandidata, 4 kotarska komiteta SKOJ-a, 3 općinska komiteta i 24 skojevske grupe sa 169 članova SKOJ-a. Od organizacije USAOH-a 1 kotarski odbor, 7 općinskih i 136 mjesnih odbora sa 935 članova od toga 117 pionira. Organizacija AFŽ-a ima dva kotarska odbora, 5 općinskih i 67 mjesnih u kojima djeluje 338 članica. Od organa nove narodne vlasti djeluju osim inicijativnog okružnog NOO-a, 4 kotarska, 13 općinskih, i 166 mjesnih NOO-a u kojima djeluje 840 članova odbora.

[1] Pavao Belohan

PRVI IZVJEŠTAJ ŠTABA ZAGREBAČKOG PARTIZANSKOG ODREDA

21. rujna 1943. štab Zagrebačkog partizanskog odreda šalje štabu II operativne zone svoj prvi organizacioni izvještaj o formiranju Odreda[1], postavljanju rukovodećeg kadra te o brojnom stanju i naoružanju.

Izvještaj u cijelosti glasi:

»Štab Zagreb. Part. Odreda
NOV Hrvatske
A. br. 3. 1943.
Dne 21. IX. 1943.
Štabu II. Operativne zone NOV. H.
Položaj

Kako je formiran Zagrebački Odred po naređenju toga Štabd od čete »Matije Gubec«, Prigorske, Posavske čete i ostalih grupa, koje se nalaze^ na ovome sektoru. Međutim, naišao sam na slijedeće stanje:

Četa »Matija Gubec« povećala se tako da smo od nje formirali bataljon, a Posavska četa i Prigorska stajale su u istom broju, ali međutim, formirala se jedna nova četa u selu Ivanja-Reka. i time smo formirali drugi bataljon od Posavske čete i čete Ivanja-Reke. Za komandante bataljona postavili smo slijedeće drugove:

Za komandanta I. bataljona postavili smo dosadašnjeg komandira čete »Matija Gubec« druga TRZUN JOSIPA. Za komesara GLUHAK STJEPANA, za zamjenika komandanta LIPNIČKI MIRKA, a za zamjenika komesara druga BARŠIĆA.

Za komandanta II. bataljona postavljen je dosadašnji komandir Prigorske čete, drug OŽBOLT IVAN, za komesara KOLAR DRAGUTIN, za zamjenika HERAK STJEPAN, a za zamjenika komesara drug »DOKTOR«.

Brojno stanje i naoružanje ovog Odreda:

Štab
Zagreb. Part. Odreda
N.O.V. Hrvatske
4. br. 3. 1943.
Ine: 21.IX. 1943.

Štabu II. Operativne Zone N.O.V.H.

Beležaj

Kako je formiran Zagrebački Odred po naredjenju tega Štaba od čete "Matije Gubca", Prigorske , Posavske čete i ostalih grupa, koje se nalaze na ovome sekteru. Medjutim naišao sam na slijedeće stanje:

Četa "Matije Gubca" povećala se take da smo od nje formirali bataljon, a Posavska četa i Prigorske stajale su u istom broju, ali medjutim formirala se jedna nova četa u selu Ivanja Reka. S time smo formirali drugi bataljon od Posavske čete i čete Ivanja Reka. Za komandante bataljona postavili smo slijedeće drugove:

Za komandanta I. bataljona postavili smo desadanjeg komandira čete "Matije Gubca" druga Trsan Josipa. Za komesara Gluhak Stjepana za zamjenika komandanta Lipnički Mirka, a za zamjenika komesara druga Baršića.

Za komandanta II. bataljona postavljen je desadanji komandir Prigorske čete drug Ožbolt Ivan, za komesara Kolar Dragutin, za zamjenika Herak Stjepan, a za zamjenika komesara drug "Doktor"

Brojno stanje i naoružanje ovoga Odreda:

266 drugova i 6 drugarica; svega 272.

Pušaka: 159. 8 puškomitraljeza, 7950 metaka i te raznovrsnih kao i [illegible]

Stanje Odreda desta je dobre same su desta slabi rukovodioc zbog tega što su novopostavljeni drugovi, pa su neiskusni u rukovodjenju a ima mogućnosti da će se isti razviti u dobre rukovodioce. Takodjer je slaba Ivanja -Rečka četa, a zbog tega pošto su svi iz jednog sela, pa ih ne možemo ovoga momenta iskoristiti za dalji put, pošto oni vele biti u okolini svoga mjesta. Za buduće nadamo se, da ćemo od njih napraviti desta dobre i disiplinovane borce.

Raspoloženje naroda i njegova povezanost sa Narodno-Oslobodilačkom borbom na ovom sekteru desta je dobra.

Štab Odreda [illegible] je popunjen u sporazumu sa O.K. Za zamjenika komandanta postavljem je drug sa terena, kao za zamjenika komesara postavljen je drug "Geraki". Iste drugove predložio nam je O.K. Zagreba. Prema tome nadamo se da će isti drugovi zadoveljiti na dužnosti. Ostali drugovi, koji nam fale u Štabu postaviće se u sporazumu sa O.K. ukoliko se nadju.

Desada Vas o ničemu nismo obavještavali pošto nismo imali pregleda preko Odreda kao i terena.

SMRT FAŠIZMU - SLOBODA NARODU !

Politkomesar: Komandant:

Prvi izvještaj štaba Zagrebačkog partizanskog odreda štabu II operativne zone NOV t PO Hrvatske o formiranju Odreda.

266 drugova i 6 drugarica, svega 272

Pušaka 159, 8 puškomitraljeza, 7950 metaka i to raznovrsnih kao i oružja.

Stanje Odreda dosta je dobro samo su dosta slabi rukovodioci zbog toga što su novopostavljeni drugovi, pa su neiskusni u rukovođenju a ima mogućnosti da će se isti razviti u dobre rukovodioce. Također je slaba..Ivanja-Rečka četa, a zbog toga pošto su svi iz jednog sela, pa ih ne možemo ovoga momenta iskoristiti za daljnji put, pošto oni vole biti u okolici svoga mjesta. Za buduće nadamo se, da ćemo od njih napraviti dosta dobre i disciplinovane borce. Raspoloženje naroda i njegova povezanost sa Narodnooslobodilačkom borbom na ovom sektoru dosta je dobra.

Štab Odreda je popunjen u sporazumu sa OK. Za zamjenika komandanta postavljen je drug sa terena[2], za zamjenika komesara postavljen je drug GORSKI Iste drugove predložio je OK Zagreb. Prema tome, nadamo se, da će isti drugovi zadovoljiti na dužnosti. Ostali drugovi koji nam fale u Štabu postavit će se u sporazumu sa OK ukoliko se nađu. Do sada Vas o ničemu nismo obavještavali pošto nismo imali pregled preko Odreda kao i terena.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Politkomesar *Komandant*
Milan Kuren v. r. *Stevo Došen v.r.«*

' Vojnohistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 1/1 K. 1601 B.
[1] Cvetković Mijo, Šmajser.

DIREKTIVNO PISMO ZA RAD PARTIJE U ZAGREBAČKOM ODREDU

Nakon formiranja Zagrebačkog odreda, zamjenik politkomesara odreda drug Mirko Herak — Gorski upućuje pismo Štabu II operativne zone, na koje mu odgovara član Povjerenstva CK za sjevernu Hrvatsku drug Mirko (Stipe Ugarković).

Odgovor na pismo glasi:[1]

»Zamjeniku političkog komesara Zagrebačkog odreda:

Pročitali smo Tvoje pismo, koje si pisao Štabu II. Operativne zone. Iz tvog pisma odnosno izvještaja se vidi, da Vama nije jasno kome trebate podnositi izvještaje o radu Partije u vojsci. Ne samo da Vam to nije jasno, nego izgleda da Vam nije jasno niti to, kako treba raditi Partija u vojsci, odnosno odnos Partije i vojske.

Izvještaj o radu Partije u vojsci tj. u Odredu podnositi Okružnom komitetu. OK Zagreb partijski rukovodi partijskom organizacijom u Vašem Odredu, a ne Štab Zone. Da bi ste imali što efikasniju pomoć u radu Partije u vojsci, možete u prepisu slati izvještaje, koje šaljete OK-u i Oblasnom Komitetu, koji će se nalaziti u blizini Štaba II. zone. To možete slati preko Štaba Zone.

Partijska organizacija u Odredu treba biti postavljena ovako: U četama organizira se Partijska ćelija. Ona imade svoga sekretara. Za sekretara bira se svakako jednog od partijsko-političkih najsposobnijeg druga. On će biti zamjenik politkomesara čete. Nama nije teško istog druga postaviti za zamjenika. Njega Štab Odreda treba imenovati svojom naredbom za tu dužnost. Dakle, u našoj vojsci zamjenici političkih komesara su partijska lica, koja su oslobođena raznih sitnih funkcija isto tako kao i komandanti, komandiri i komesari.

Sekretari Partijskih ćelija sa zamjenikom komesara i komesarom bataljona sačinjavaju Bataljonski biro. Partijske ćelije podnose izvještaj o svome radu bataljonskim biroima. Ovi opet podnose izvještaje o svom radu preko zamjenika političkog komesara Odreda Okružnom komitetu. Bataljonski biro je u našoj vpjsci niži Partijski forum, koji rukovodi radom ćelija, sekretar biroa je zamjenik komesara bataljona. Dakle, zamjenici političkih komesara budu imenovani naredbom isto tako kao što su to imenovana i sva druga lica na određene dužnosti. Odnos zamjenika i komesara je takav, da svaki vrši određenu funkciju. Zamjenik nije određeno lice, komesaru, kao što nije ni komesar podređen zamjeniku.

Rekli smo, da svaki ima svoju određenu funkciju. Mi ih tako i gledamo. Njihov je odnos posve ravnopravan — drugarski. Isto tako se prema zamjenicima komesara odnose i svi drugi vojni rukovodioci. Ne smije se desiti slučaj da ovi između sebe jedan drugome komanduju, nego trebaju saglasno pravilno sva pitanja rješavati. Zamjenici političkih komesara bataljona su sekretari partijske ćelije u Štabu bataljona i Odreda. Naime, pored četnih ćelija postoje i ćelije u Štabu bataljona i odreda. Ove ćelije nisu partijski forumi, koji rukovode sa ćelijom u četama, nego su ćelije kao i sve

Mirko Herak Gorski, prvi zamjenik komesara Zagrebačkog partizanskog odreda, poginuo u Oborovu 29. ožujka 1944.

ostale, ali sa tom razlikom da one podnose preko zamjenika komesara Odreda izvještaj o svome radu Okružnom komitetu. Zamjenik komesara Odreda prikupi tako sve izvještaje i šalje ih Okružnom komitetu. On će izvještaje sumirati u svom izvještaju i tako ga poslati OK-u.

Partijsku ćeliju u Štabu sačinjavaju: komesar, zamjenik komesara, komandant, zamjenik komandanta, operativni oficir, i referent saniteta, ako je njegova partijnost takova da može biti član ćelije u Štabu. Kod Štaba odreda ako imate u straži i među kuririma partijaca, onda od njih formirate odio pri ćeliji u Štabu. Članovi ove ćelije, ili odjela ne dolaze na sastanke štabske ćelije, nego održavaju zasebne sastanke pod kontrolom sekretara štabske ćelije.

Partijska ćelija u četi mora naročito paziti, da se pravilno svuda provodi linija partije u Narodnooslobodilačkoj borbi. Valja znati da mi danas vodimo Narodnooslobodilački rat, tj. rat za nacionalno oslobođenje našeg naroda. Materijal, koji će vam služiti u tom pogledu je izjava druga Tita i Ribara, rezolucija ZAVNOH-a itd. Partijska ćelija treba u političkom pogledu da pomogne u organizaciji političkog i ostalog života.

Naročito vam skrećemo pažnju da sav materijal koji primite od naše partije točno proučite.

Rad partijske ćelije u četi treba da bude takav, da on obuhvati sve borce da se oni politički, kulturno-prosvjetno, vojnički i opće što brže odgajaju. No, oni se neće odgajati kao članovi Partije, nego kao borci, koji će sami početi politički živjeti i težiti k tome, da jed-

nom postanu članovi Partije. Oni po mogućnosti treba da dođu sami do uvjerenja da je naša Partija jedina organizacija, koja je narodna, koja narod vodi i organizira za borbu za njegovo oslobođenje.

Naravno da to neće postići sami od sebe ako se nebi s njima radilo. Svaki borac treba da zna, da je naša Partija organizirala partizane u Narodnooslobodilačku vojsku, ZAVNOH i AVNOJ. U tom radu treba da budu na konkretnom pitanju obuhvaćeni svi borci, a ne samo pojedinci. Njih treba tj. borce na svakodnevnim pitanjima četnog života okupiti i s njima raditi i objašnjavati im da samo o njima zavisi koliko će uspjeha imati njihova ■četa i kako će živjeti njihovi borci.

Osim toga, treba im redovno objašnjavati sve političke događaje u zemlji i u svijetu. Ne smije se desiti slučaj da vaši Borci budu politički ne obavješteni. Rad u ćeliji treba podijeliti na sektore, tako da svaki član bude zadužen po jednom od sektora rada. Sektori rada se određuju prema konkretnim prilikama i potrebama života boraca. Naročito je važno da organizirate vojnu i političku izobrazbu boraca.

Nadalje, je važno da vodite računa o SKOJ-u. U vašim jedinicama ima priličan broj omladinaca, koje treba nastojati organizirati u SKOJ. No, ne može biti svaki omladinac SKOJ-evac. SKOJevac može biti onaj omladinac, koji se osjeća mladim komunistom. Vi morate nastojati da tu svijest kod omladine podignete.

Štabska ćelija je rukovodeće tijelo Štaba ali ne tako da se ona pretvori u Štab i bavi se patrolama, stražama, izviđanjima, i drugim vojnim pitanjima. Ona treba biti organizator rada štaba, tako da komandant kao komunista odgovara pred Partijom odnosno partijskom ćelijom za svoj rad komandanta koji treba da organizira vojnu izobrazbu jedinice i da pravilno rukovodi akcijama svoje jedinice. Da se stara oko toga da mu jedinica u vojničkom pogledu bude sposobna izvršiti svaki zadatak koji se pred nju postavi. Komesar je odgovoran za rad političkog komesara, da mu borci poznaju dobru političku liniju Narodnooslobodilačke borbe, da ne skreću na ni jednom pitanju. Osim toga da'pravilno podesi odnos vojske i pozadine i NOO-a itd. Ostali članovi odgovaraju za svoj rad na koji su određeni.' Zamjenik komesara bataljona tj. sekretar štabske ćelije ne odgovara pred štabskom ćelijom o radu jedinice sa kojimaron rukovodi u-bataljonskom birou, ili recimo sekretar štabske ćelije ne odgovara za rad tih jedinica sa kojima rukovodi u partijskom smislu pred svojom ćelijom, nego odgovara partijskom forumu.

Evo naveli smo Vam ovo nekoliko stvari da bi Vam pomogli u Vašem snalaženju. Ovo pismo u prepisu uputili smo i Zagrebačkom okružnom komitetu.«

' Insti tut jza i historiju radničkog pokreta Zagreb, arhiva CK KPH.

VOJNI IZVJEŠTAJI O FORMIRANJU ZAGREBAČKOG ODREDA

Vojni izvještaj' Okružnog komiteta KPH Zagreb za mjesec rujan 1943. koji je upućen Povjerenstvu Centralnog komiteta KPH za sjevernu Hrvatsku govori o Zagrebačkom odredu slijedeće:

»U mjesecu rujnu mobilizirali smo za NOV 376 ljudi od toga u Zagrebačkom kotaru 175, Dugoselskom 141, Svetoivanskom 20 i Stubičkom 40, svi Hrvati. Od kako imademo na našem terenu vojsku pomalo uvlačimo i ostali narod u akcije zajedno sa vojskom i narod se rado odaziva osobito na rušenje pruge. U akcije uvlačimo vojne obvezanike i omladinu koja i pretežno sudjeluje u akcijama, tako da je u jednoj akciji u Svetoivanskom kotaru sudjelovalo 200 ljudi većinom omladine.

Ovaj mjesec smo zajedno sa Štabom II. operativne zone Hrvatske formirali Zagrebački Odred jer su svi uslovi bili za to. a osobito zato što nismo u nekim kotarima mogli sprovesti mobilizaciju za NOV iako je raspoloženje mase za borbu bilo dosta veliko. Najveća je zapreka bila što su svi govorili da idu ,u partizane, ali da se hoće boriti na svom terenu. Tako smo formirali Odred koji broji 421 borca. Od toga imamo Štab Odreda, 2 bataljona i 5 četa, tako da svaki bataljon ima po dvije čete, a jedna četd i to Prigorska spada pod direktno rukovodstvo Štaba Odreda. Naoružanje im je oko 200 pušaka i 9 puškomitraljeza. Politički je rad za sada vrlo slab, ali se nadamo da ćemo savladati taj slabi rad time, što ćemo dati priličan broj članova KP i SKOJ-a u vojsku.

Borbena sposobnost još nije pravo ni iskušana, osim I. bataljona koji je vrlo dobar, kako rukovodeći kadar, tako i vojnici. Disciplina još je vrlo slaba, ali ima izgleda da će se to postići osobito kod Prigoraca i Zagoraca, dok su Posavci vrlo slabi, kako borbenost tako i disciplina.«

' Institut za historiju radničkog pokreta, Zagreb, arhiva CK KPH

Stjepan Bobinac Šumski, operativni oficir štaba Zagrebačkog partiznskog odreda, poginuo u Oborovu 29. ožujka 1944, kao komandant Posavskog Odreda.

Štab II operativne zone NOV i PO Hrvatske u svojem izvještaju Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske od 24. rujna 1943. izvještava,[1] između ostalog, i o formiranju Zagrebačkog Odreda, slijedeće:

»Od terenskih četa i jednog dijela, tzv. udarnih grupa u okolici Zagreba formirali smo Zagrebački odred. Ovaj Odred broji preko 180 ljudi, organiziran u 4 čete, bez bataljona. Formaciji bataljona nismo pristupili zbog toga, jer je u neposrednoj blizini Zagreba dosta teško kretanje ovakove formacije. Odred je naoružan sa 4 puškomitralieza, nekoliko šmajsera i karabina. Nenaoružanih nema. Osim toga, što je Odred formiran u čete imade zadatak da formira specijalne desetine koje će se ubacivati u sam grad Zagreb na čijoj će periferiji vršiti razne diverzantske akcije.«

[1] Vojnohistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 24-2 K. 105 B

ORGANIZACIJA SANITETSKE SLUŽBE U ZAGREBAČKOM ODREDU

Sanitetska služba vojne jedinice u ratu ima zadatak provesti zdravstvenu zaštitu boraca i ranjenika. Ona predstavlja vrlo važnu kariku u borbenom moralu boraca pa se istoj posvećivala velika pažnja u toku narodnooslobodilačke borbe.

Prihvat ranjenih boraca imao je poseban značaj na ovom prigorskom, zagorskom i posavskom sektoru zbog nemogućnosti organiziranja i držanja stalnih bolnica za ranjenike. Šume su udaljene od neprijateljskih uporišta od pola do dva sata hoda pa je opasnost otkrivanja bolnica od strane neprijatelja bila vrlo velika. Stoga su teški ranjenici upućivani na Kalnik i Moslavinu a u Posavini, kao oslobođenom teritoriju, organizirana je prihvatna ambulanta u selu Oborovo u kojoj su liječeni lakši ranjenici i pokretni bolesnici.

Prvi izvještaj sanitetskog referenta Zagrebačkog partizanskog odreda' druga Jakova Sirotkovića, sanitetskom referentu II operativne zone Narodnooslobodilačke vojske Hrvatske od 21. IX 1943. o organizaciji sanitetske službe u Zagrebačkom partizanskom odredu, glasi:

»Sanitetski referent
Zagrebačkog NOP odreda
H r v a t s k.e
21. IX 1943.
Sanitetskom referentu II. Op. zone NOV i PO Hrvatske

Organizaciono stanje saniteta u Prigorskoj Posavskoj, Ivanja-Rečkoj četi i četi »Matija Gubec« od kojih je formiran Zagrebački odred bilo je slijedeće:

Prigorska četa imala je jednog četnog bolničara s vrlo oskudnim materijalom.

Posavska četa imala je četnog bolničara i dva vodna, također skoro bez materijala.

Ivanja-Rečka četa uopće nije imala saniteta.

Najbolje je bila organizirana četa »Matija Gubec« koja je imala dobrog četnog i vodne bolničare, dovoljno materijala i jedna nosila.

Kako je 20. o. mj. preformiran Odred, te su stvorena dva bataljona, dok je Prigorska četa ostala u istoj formaciji s time da se u najskorije vrijeme i ona pretvori u bataljon bilo je potrebno isto tako popuniti i preformirati sanitet. Na tome radu naišao sam na puno razumjevanja i pomoć kod komandnog osoblja te sam mogao postaviti sanitet onako kako sam zamislio i kako je bilo najprikladnije u svim prilikama. Odlučio sam da upotpunjavam sanitet na obrnuti način nego smo ga mi postavljali u Moslavini, tj. da najprije postavim drugove na dužnost, a tek onda da im dam najnužnije sanitetsko znanje.

To je možda i pogrešno, ali na taj način jedino mi je omogućeno da odmah u početku priučim komandno osoblje na potpuno i ispravno postavljanje saniteta ü jedinicama, tako da mi se u budućem radu, kod formiranja novih jedinica nebi pravilo poteškoća. Nekako sam skrpio još jedna nosila, od KK dobio sam deset ranaca, veću količinu zavojnog materijala, jedan litar alkohola i

Sanitet Zagrebačkog partizanskog odreda, Oborovo, listopada 1943.

nešto lijekova, tako da je za prvo vrijeme i u pogledu opreme sanitet našeg Odreda potpun.

Poslije jučerašnjeg formiranja, sanitet našeg Odreda izgleda ovako:

I. bataljon ima bataljonskog referenta, pomoćnika i dva nosioca ranjenika sa jednim nosilima

1. četa I bataljona ima četnu bolničarku i dva vodna bolničara

2. četa je jednako formirana kao i prva

II. bataljon ima jednaki broj sanitetskog osoblja kao i I. sa približno jednakom stručnom i materijalnom opremom.

Prigorska četa ima četnog bolničara, pomoćnika i dvije vodne bolničarke, ali nema nosila ni nosioca ranjenika.

Dakle, sanitet Zag. Odreda broji 24 člana i to 4 drugarice i 20 drugova. Imamo samo dvoja nosila, ali i to će se u najskorije vrijeme popraviti pošto imamo na raspolaganju nekoliko šatorskih krila koja ćemo uskoro preraditr u nosila, tako da će svaka četa imati jedna nosila. Ranaca imamo- dovoljno, jedino osjećamo pomanjkanje porcija, koje bi nam bile potrebne za steriliziranu gazu, jer prvih zavoja uopće nemamo.

Po vezi nije još stigao nikakav sanitetski materijal a niti onaj, kojeg sam preko OK naručio za potrebe Odreda.

Danas sam počeo održavati tečaj sa svim članovima saniteta a uveo sam i politički čas.

Molio bi druga referenta saniteta Zone da mi pošalje potrebna uputstva za daljnji rad i formulare koji su potrebni za izvještaje.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Referent saniteta
Zagrebačkog odreda
Jakov Sirotković v. r.«

' Vojnohistorijski historijski institut JA Beograd, Br. reg. 2/1 K. 1601

MILAN KUREN GUBEC

SAZRELI VOJNO POLITIČKI UVJETI ZA FORMIRANJE ZAGREBAČKOG PARTIZANSKOG ODREDA

Partizanske čete koje su formirane od udarnih grupa polovinom 1943. kao Prigorska, Zagorska i Posavska četa imale su zadatak, osim vojnih akcija, da vrše mobilizaciju omladine po selima za Narodnooslobodilačku vojsku.

Okružni komitet KPH Zagreb donosio je odluke o osnivanju spomenutih partizanskih četa a također je donio i odluku o osnivanju Zagrebačkog partizanskog odreda. Koliko se sjećam, najprije je formirana Prigorska četa, nakon nje Zagorska, pod nazivom četa »Matija Gubec«. Ta je četa osnovana u Simunčevcu kraj Zagreba, koncem srpnja ili početkom kolovoza 1943. Poslije ovih četa osnovana je i Posavska četa. Sjećam se da sam sa četom »Matija Gubec«, ubrzo iza njenog formiranja, došao u selo Moravče, gdje smo jedne nedjelje prije podne održali miting, kada je narod izlazio iz crkve. Ja sam tada držao narodu govor o ciljevima narodnooslobodilačke borbe.

Do formiranja Zagrebačkog odreda ja nisam imao vojničke funkcije u četama, ni u Prigorskoj ni u Zagorskoj. Moja je dužnost bila da kao delegat Okružnog komiteta Zagreb pomažem komandirima i komesarima četa prilikom planiranja i izvođenja akcija koje smo pripremali sa kotarskim i općinskim komitetima Partije.

' Nakon osnivanja Prigorske i Zagorske čete »Matija Gubec« mi smo iz Okružnog komiteta predložili štabu II operativne zone da se osnuje Zagrebački partizanski odred, jer su uvjeti tada za to potpuno sazreli, kako politički tako i vojni, naročito u pogledu broja boraca koji su u velikom broju, svakodnevno dolazili iz Zagreba i okolnih sela.

Zagrebački odred zamišljen je da bude mobilna jedinica koja će prihvaćati pristigle dobrovoljce i nakon kraćeg vremena, i osposobljavanja kroz borbe i akcije, upućivati ih u druge veće operativne jedinice.

Prilikom formiranja Zagrebačkog odreda imali smo poteškoća sa rukovodećim kadrom, jer nismo imali sposobnih vojnih i političkih rukovodioca koji bi mogli preuzeti rukovođenje Odredom. Tada sam, po uputama Okružnog komiteta Zagreb, otišao na stubički kotar i uz pomoć Kotarskog komiteta i tadanjeg sekretara druga Mije Krošelja — Vilka i drugarice Strine[1] na terenu izvršio mobilizaciju članova Partije, koji su već bili politički izgrađeni i jednu grupu doveo na formiranje Odreda. Sjećam se da su u toj grupi bili drugovi Franjo Ciglenečki, Jože Novosel, Ivo Poturica, Rudolf Tuđek, Josip Dominkuš i drugi omladinci.

Nama je za rad sa narodom i sa članovima Partije tada nedostajalo propagandnog materijala. Politički rad odvijao se pretežno usmenim razgovorom sa borcima o značenju NOB-e i njenim ciljevima. Ove su razgovore osim mene, vodili i politički izgrađeniji članovi KP. Iako nisam bio naročiti govornik trudio sam se da borcima, a posebno narodu, prikažemo značaj NOB-e. Zbog toga smo često po selima za borce pripremali političke časove za vrijeme odmora ili predaha.

Potrebu i uvjete za osnivanje Zagrebačkog odreda pretresali smo na sjednicama Okružnog komiteta KPH u Oborovu, srpnja 1943. gdje je prisustvovala i drugarica Lepa Perović. Naime, Prigorska i Zagorska te Posavska četa toliko su već brojčano narasle da mi više nismo znali kuda sa tolikim borcima. Ocijenili smo da nema smisla da imamo velike čete sa preko 100 i više boraca, jer su one prevelike i neoperativne to bi već bili bataljoni, a sa takvim jedinicama Okružni komitet više ne može sam rukovoditi. Veliki priliv omladinaca i drugih stanovnika okolice Zagreba u partizanske čete je bio rezultat i veliki uspjeh partijske i skojevske organizacije zagrebačkog okruga, iako smo tu i tamo, još imali, po koje selo u koje nismo prodrli sa našim organizacijama. Ta su sela još bila pod utjecajem HSS-a odnosno Mačekove politike čekanja. Zbog toga smo mi, politički radnici tog područja, naročito članovi Okružnog komiteta nastojali da i ta sela uključimo u NOP.

Bilo je pojedinaca koji su po selima pokušavali razvijati ustaštvo i vršiti mobilizaciju za ustaše. Mi smo tome odmah doskočili, poduzimajući protumjere — likvidaciju takvih pojedinaca, organizatora ustaštva. Time smo potpuno spriječili daljnje širenje ustaškog pokreta, već u samom početku ustanka. Sjećam se, da smo likvidaciju organizatora ustaškog pokreta započeli u Jakovlju 1942. gdje je likvidiran Zorko, te u Sesvetama općinski načelnik i drugi. To je paraliziralo sve daljnje akcije ustaša na širenju ustaškog pokreta.

Kada je narod pristupio u-NOP mi smo ocijenili da sva ta sela treba braniti jednom vojnom jedinicom, odnosno partizanskim odredom, u prvom redu od svakodnevne najezde ustaša koji su svim silama nastojali, ne birajući sredstva' i ne prezajući od toga da ubijaju seljake bez suda. Bio im je cilj da spriječe i unište širenje narodnooslobodilačkog pokreta u okolici Zagreba.

Moram napomenuti da smo mi već u to vrijeme, u svim tadanjim općinskim centrima kotara Sv. Ivan Zelina, imali od ranije svoje punktove, simpatizere i saradnike koji su izvršavali sve naše zadatke koje je donosio Okružni komitet. Tu moram spomenuti drugove Vilka Šafara i Fantov Zdravka, koji su radili kao općinski činovnici u Općini Kašina, te su svojom aktivnošću za NOB, paleći i uništavajući pozive vojnim obveznicima za domobranstvo NDH, mnogo pridonijeli razvoju pokreta u Prigorju. Kada je Vilko Šafar došao u Odred on je već bio politički formiran čovjek, opredijeljen za NOB. Zato smo ga odmah postavili za intendanta Odreda, a Fantov Zdravka, kao povjerljivu osobu, za šefa kancelarije štaba Odreda.

Vezu sa neprijateljskim uporištem Marija Bistrica koje je tada bilo općinski centar, imali smo preko partijske organizacije u Podgorju u kojoj su djelovali Štef Muhek, Šimun Kefeček, Micika Vedrina, Josip Kemfelja i drugi.

Za osnivanje odreda trebalo nam je jedno vojnički iskusno lice kojeg bismo postavili za komandanta, koje bi poznavalo taktiku partizanskog ratovanja. Takvog nismo imali među članovima Okružnog komiteta Zagreb. Tada smo se dogovorili da za tu dužnost tražimo čovjeka od štaba II operativne zone.

Okružni komitet je odlučio da dužnost komesara odreda primim ja. U vezi sa formiranjem odreda pisali smo, u ime Okružnog komiteta, pismo štabu Zone pa je Marko Belinić, komesar II operativne zone za komandanta odreda poslao druga Stevu Došena.

Moram reći da nam je drug Stevo Došen dobro došao kao komandant odreda i puno vojnički i politički pomogao.

On je bio slavan junak, jedan od neobično dobrih komandanta, premda su i svi kasniji komandanti odreda također bili dobri i hrabri drugovi. [1]

Stevo Došen bio je jako mlad, mladić, kada je došao k nama za komandanta. Rodom je od Petrinje, gdje mu je nakon oslobođenja podignut spomenik kao narodnom heroju. On je došao k nama iz 21. slavonske brigade, sa dužnosti komandanta bataljona. Bio je on već tada stari i prekaljeni borac, iako po godinama mlad, ali je imao veliko vojničko iskustvo, posebno ga je resila hrabrost i odlučnost. Zbog toga je među borcima i narodom bio jako voljen i cijenjen.

U akcijama i borbama što smo organizirali i izvodili Došen je bio hrabar i neustrašiv. Kako nije poznavao naš teren stalno se služio vojnim kartama-sekcijama pa sam mu ja prije pokreta, ili u toku pokreta često puta zatvarao kartu govoreći: »Ja znam put, ne treba ti sekcije«. Kada je Odred bio u pokretu, sjećam se da smo Došen i ja uvijek išli na čelu kolone, prethodnice nam nije trebalo, jer sam ja dobro poznavao sav teren u okolici Zagreba kuda smo se kretali.

Moram reći da je Stevo Došen davao i političke ocjene kada se radilo o političkim pitanjima. Mi smo od njega tražili mišljenje u pojedinim slučajevima, on nije bio samo komandant već i političko lice.

Okružni komitet Zagreb je Stevu Došena i borce Odreda nekoliko puta pohvaljivao za uspješno izvedene akcije i borbe. U koje god selo smo došli Stevo Došen je ostavljao vrlo jak dojam na narod toga kraja pa i danas kada se u tim selima spomene ime Steve Došena svi ga se vrlo rado sjećaju.

Osnivanje Zagrebačkog partizanskog odreda imalo je veliko političko značenje u krajevima oko Zagreba, jer je Odred u svoje redove privukao veliki broj mladih ljudi koji bi — da nije bilo Odreda ili čete — i da nisu u njihovim selima djelovale partijske i skojevske organizacije, otišli u neprijateljsku vojsku. A ti mladi ljudi našli su svoje mjesto u Zagrebačkom odredu i u njemu su se hrabro borili. Oni koji nisu odmah otišli u Odred i koji su se skrivali kao vojni bjegunci NDH, znali su da kada na taj teren dođe Zagrebački odred da se ne moraju sakrivati i bježati. Oni su vidjeli da je razvoj međunarodne političke situacije, s obzirom na gubitke Nijemaca na ruskom frontu, u bitkama kod Staljingrada i Lenjingrada takav, da fašistički poredak još dugo ne može potrajati.

Zagrebački odred je u takvoj situaciji svojim pravilnim odnosom prema narodu privukao veliku pažnju mladih ljudi okolice Zagreba pa mnogi koji su imali namjeru odazvati se pozivu za domobranstvo, odnosno u neprijateljsku vojsku, to nisu učinili već su dobrovoljno stupili u Zagrebački odred.

Ubrzo nakon formiranja Odreda uz intenzivan politički rad, borci Odreda postali su toliko izgrađeni da je svaki mogao razgovarati sa svakim seljakom i tumačiti mu ciljeve NOB-e.

Takvo političko djelovanje boraca Odreda među narodom ovog kraja bilo je od ogromne pomoći političkim radnicima na terenu.

Sjećam se da je štab Zagrebačkog odreda formiran u Preseki, i da su tada formirani i štabovi bataljona i komande četa, i to na jednom sastanku Okružnog komiteta Zagreb, dan prije samog formiranja Odreda, jer je Komitet odlučivao o postavljanju nižeg rukovodećeg komandnog kadra.

Formiranje Odreda kada se on postrojavao — izvršeno je u selu Hruščica, 19- rujna 1943. g. Sjećam se da smo se prilikom formiranja odreda danju potpuno slobodno kretali po selu Hruščica i okolnim selima. To je i za narod predstavljalo veliku vojnopolitičku podršku u nastavljanju razvoja NOP-a, jer do tada tako veliki broj boraca partizana, na jednom mjestu, narod ovog kraja još nije vidio. Pri tome treba imati u vidu da je selo Hruščica od Zagreba udaljeno svega nešto preko 10 km.

Odmah nakon formiranja Odred je prokrstario posavskim selima da se narodu Posavine pokaže da je dobio svoju novu vojnu jedinicu. Nakon toga krenuo je u nove akcije, u Prigorje i Zagorje. Naime, radi sigurnosti Odreda bilo je strateški bolje da se on zadržava u Prigorju i Zagorju gdje se u slučaju ustaških ofenziva mogu zauzeti dobri položaji, sa kojih se neprijatelja može uspješnije tući nego u posavskoj ravnici koja je sva ispresijecana dobrim cestama.

Osnovni zadatak Zagrebačkog partizanskog odreda bio je da mobilno djeluje, vojnički i politički, na narod u krajevima zagrebačkog okruga, da ljude oslobađa od ustaškog straha i terora i da sa narodom radi politički. Narod nam je našu borbenost i zaštitu uzvratio gostoprimstvom, i dobrom i krepkom prehranom, te općenito svojim držanjem. Neprijateljske snage nikada nisu uspjele iznenaditi pojedine jedinice Odreda ili cijeli Odred, jer su seljaci, omladina, čak i djeca — čim bi primijetili da ustaše iz svojih uporišta kreću u naša sela, ili prema našim položajima — odmah javljali kojim pravcem kreću i sa kojom jačinom, tako da smo uvijek mi mogli njih iznenaditi a ne oni nas. Upravo to je dokaz da se Odred toliko povezao sa narodom, da ga je narod volio, da ga je smatrao dijelom sebe, tim više, jer su u Odredu borci bili pretežno mladi seljaci, omladinci i skojevci te mladi radnici iz okolice Zagreba, i iz samog grada, dakle sinovi i kćeri naroda ovog kraja. Svaka akcija, svaka borba Zagrebačkog odreda u ovom kraju sa ustašama i Nijemcima imala je veliki politički značaj i uspjeh, jer se time svaki dan više vidjelo kako jača naša narodnooslobodilačka borba, naša revolucija. Narod je vidio da mi nismo sami, da naša NOB-a nije ono što su pričali ustaše, tj. da u Narodnooslobodilačkoj vojsci ratuju samo Srbi u Lici i Bosni, već da se i ovdje, u sjevernom dijelu Hrvatske, gdje je stanovništvo pretežno hrvatske nacionalnosti razvija i jača narodnooslobodilačka borba za oslobođenje zemlje. U to smo vrijeme već imali formirana dva partizanska odreda, tj. Zagrebački i Zagorski.

Zagrebački i Zagorski partizanski odredi predstavljali su pravu narodnu vojsku i vojničku udarnu snagu narodnooslobodilačkog pokreta protiv okupatora i ustaša na ovom području, iz kojih su nastale brigade i divizije X korpusa — zagrebačkog.

Napad Zagrebačkog odreda, 8. listopada 1943. na ustaško-domobransko uporište Marija Bistrica imao je ogroman politički značaj, jer je u Bistrici bilo dosta domaćih ustaša koji su terorizirali narod okolnih sela. Među njima su bili poznati izdajnici Kukolje, Hudeki, Žagar, Mahnet i još neki, koje smo prilikom napada Odreda pohapsili i kasnije, nakon suđenja, strijeljali kao narodne izdajnike i organizatore ustaškog pokreta. Ustaše su znali da su likvidiranjem spomenutih izdajnika izgubili svoje vjerne saradnike dok je narod pozdravio njihovo likvidiranje, jer su to bili trgovci, gostioničari i šverceri koji su na svakom koraku varali narod i špekulirali sa živežnim namirnicama radi vlastitog bogaćenja.

Ja sam ostao na dužnosti komesara Odreda do one nesretne Oborovske bitke, 29- ožujka 1944., kada je stradao gotovo čitavi Okružni komitet Partije za okrug Zagreb i veliki broj članova svih kotarskih komiteta i narodnooslobodilačkih odbora te odbora JNOF-e. Tada sam dobio zadatak da povežem nove članove Okružnog komiteta sa partijskim organizacijama na terenu. Za sekretara Okružnog komiteta došao je drug Franjo Smolčić. Nakon toga upućen sam u Zagorski odred radi nove mobilizacije boraca, jer je taj Odred ostao samo sa jednim bata-

ljonom. No već nakon dva dana mojeg boravka u Zagorskom odredu teško sam ranjen u nogu i poslije ozdravljenja povučen sam iz vojnih jedinica.

Sa Stevom Došenom rastao sam se u Moslavačkoj Dubravi, kod Čazme, jer ja sam tada otišao na viši partijski kurs u Otočac a Došen je otišao za zamjenika komandanta Gubčeve brigade sa dva bataljona Zagrebačkog odreda. Kasnije je postao i komandant te brigade. Nakon povratka iz Otočca našao sam u Odredu novog komandanta, koji je na tu dužnost poslan iz štaba II operativne zone.

' Đakman Barica

IVAN VRANIĆ ISKRA

SVE UDARNE GRUPE I ČETE U JEDNU VOJNU FORMACIJU

U toku srpnja i kolovoza 1943. na našem posavskom terenu, u dugoselskom kotaru, bio je mobiliziran i okupljen veći broj boraca i dobrovoljaca u Posavsku četu. Okružni komitet Zagreb razmatrao je više puta taj nagli priliv boraca u postojeće tri partizanske čete — Prigorsku, Zagorsku i Posavsku te u udarne grupe i nekako početkom kolovoza 1943. g. došao do zaključka, da je samom Okružnom komitetu nemoguće dalje direktno rukovoditi tolikim brojem boraca, i tim samostalnim četama i udarnim grupama koje su svakog dana, prilivom novih boraca stalno rasle, i da je na ovom području potrebno pristupiti osnivanju jedne veće operativne jedinice.

Udarne grupe i čete koje su postojale djelovale su vrlo aktivno na cijelom području Zagrebačkog okruga, tj. u Posavini, Zagorju i Prigorju. U svojim svakodnevnim akcijama i borbama sa manjim neprijateljskim jedinicama dokazivale su svoju sposobnost, odnosno da su prave vojne jedinice. Tadašnji sekretar Okružnog komiteta drug Vlado Prišlin obavijestio je o nastaloj situaciji štab II operativne zone koji se tada nalazio u Moslavini. Sjećam se da su se o tome vodili višekratni razgovori. Na temelju njih konačno je odlučeno da sve udarne grupe i samostalne čete treba objediniti jedinstvenom vojnom komandom u jednu vojnu formaciju. Ovo se pokazalo pogodnim i radi toga jer su naši ljudi iz Posavine jako naginjali tome da bi se borili na svojem terenu. Kada se tražilo da ovi naši dobrovoljci partizani idu dalje, u druge veće jedinice koje operiraju u drugim krajevima, oni to nisu prihvatili. Stoga, da se ne bi kočila daljnja mobilizacija boraca, Okružni komitet donio je u kolovozu mjesecu odluku da se osnuje nova vojna formacija koja je dobila naziv Zagrebački partizanski odred. Sjećam se da su pripreme za osnivanje ovog Odreda trajale dosta dugo. Konačno je; u rujnu 1943. od Posavske, Zagorske, Prigorske čete i terenskih udarnih grupa pojedinih kotareva zagrebačkog okruga formiran Zagrebački odred.

Bio sam prisutan jednoj sjednici Okružnog komiteta Zagreb kada se raspravljalo o vojnom rukovodstvu Zagrebačkog partizanskog odreda. Tada je bilo zaključeno da se na prijedlog štaba II operativne zone za komandanta prihvati drug Stevo Došen, za komesara je od strane Komiteta predviđen drug Milan Kuren — Gubec, a za zamjenika komesara odreda drug Mirko Herak — Gorski.

Sjećam se da je formiranje Zagrebačkog odreda izvršeno u selu Preseka, u dugoselskom kotaru, u jednom vrbiku prema Savi, i da se drugi dan poslije formiranja odred prebacio u Hrušćicu, gdje se spojio sa Zagorskom četom i drugom Gubcem koji je doveo iz Zagorja nove borce. Tamo su se svi spojili i zajedno krenuli u nove akcije protiv okupatora.

MIJO CVETKOVIĆ ŠMAJSER

NAPAD NA DOMOBRANE U GORNJOJ STUBICI I DRUGE AKCIJE ODREDA

Oko 15. rujna 1943. ja sam dobio pismo od sekretara Okružnog komiteta Zagreb druga Vlade Prišlina da se odmah spremim na put i da dođem u selo Hruščica, jer će tamo biti formiran Zagrebački partizanski odred 19- rujna 1943. Ja sam se odmah odazvao tom pozivu i krenuo na put. Stigao sam u Posavinu, gdje sam našao drugove Milana Kurena — Gubca i Stevu Došena koji je došao za komandanta Zagrebačkog odreda. U Okružnom komitetu mi je saopćeno da sam od njihove strane određen za zamjenika komandanta Zagrebačkog partizanskog odreda.

Mi smo Zagrebački odred formirali u Hruščici. Tu se okupilo od 300 do 320 drugova koje smo rasporedili u dva bataljona, i jednu četu.

Zagrebački odred je nakon formiranja prokrstario preko cijele Posavine. Zadatak je bio da se narodu podigne borbeni moral i pokaže da je Zagrebački odred veća vojna formacija koja će ostati na tom terenu da se bori za slobodu, protiv okupatora i domaćih izdajica. Iz Posavine smo krenuli za Zagorje i putem smo stalno izvodili razne akcije, najčešće rušenje željezničke pruge između Sesveta i Dugog Sela i miniranje mostova na cesti Sesvete — Sv. Ivan Zelina.

Ja sam ostao na spomenutoj dužnosti u Zagrebačkom odredu do konca prosinca 1943.

Za vrijeme mojeg boravka u Zagrebačkom odredu sjećam se akcije koju smo izveli u Gornjoj Stubici na željezničku stanicu. To je bilo noću, pod kraj rujna mjeseca 1943. Došli smo na stanicu i zarobili oko 30 domobrana. Najprije smo uhvatili stražara kojeg smo zatekli gdje iza stražamice spava. Na stanici smo zapalili nekoliko vagona. U neposrednoj blizini, u »Gupčevom domu«, nalazili su se Nijemci — pa čim su osjetili i vidjeli našu akciju počeli su tući po nama iz minobacača. No, mi smo i dalje uništavali stanicu i uređaje i minirali te zapalili jednu lokomotivu.

Nijemci iz »Gupčevog doma«, koji su se nalazili na puškomet od nas, otvarali su sve jaču vatru po nama, ali to nas nije omelo da akciju uspješno završimo. Po završetku te akcije mi smo se bez gubitaka povukli.

Moram reći da smo se mi kretali danju i noću, da su nas danju gotovo svakodnevno napadali ustaše ili Nijemci, ali smo uvijek u tim kratkim borbama pobijedili mi. Uvijek smo uspjeli neprijatelja natjerati u bijeg. Oni nama nisu dali mira danju da se odmaramo, tako nismo mi njima dali mira noću, te smo ih stalno napadali po manjim uporištima, ili ih uznemirivali pripucavanjem, ili napadom iz zasjede na njihove patrole i jedinice.

Ostao mi je također u sjećanju napad Zagrebačkog odreda na ustaško-domobransko uporište Marija Bistrica. Ustaška i domobranska posada u Mariji Bistrici bila je dosta dobro naoružana a mitraljeze su imali na tornjevima crkve, oko uporišta bili su iskopani bunkeri i rovovi za obranu.

Sjećam se da smo prije održali jedan sastanak štaba Odreda na kojem smo odlučili da se ide u taj napad. Mi smo još tada bili dosta slabo naoružani, miniciju u napadu nismo smjeli mnogo trošiti. Zbog toga taj napad nije uspio i mi smo se, zbog nadmoćne neprijateljske vatre, morali povući. Ostalo mi je u sjećanju da je bistrički pop iz župnog dvora, kada smo napadali vikao, »Bando nećete u Bistricu, dok je ovdje bistričkih svećenika.« Nedugo zatim mi smo se u raznim akcijama snabdjeli minicijom i ponovno izvršili napad na isto uporište Mariju Bistricu. U međuvremenu došlo je do izdajstva jer su ustaše saznali za naše namjere pa su se prije našeg napada povukli iz Marije Bistrice u Zlatar Bistricu, ostavivši u Bistrici samo domo-

brane, koje smo bez borbe zarobili. Koliko se sjećam, u tom napadu opaljen je svega jedan metak što ga je ispalio domobranski stražar, dok ostalih dvadesetak domobrana uopće nije dalo otpor. Mi smo ih zarobili i svukli. Pošto nisu htjeli ostati u partizanima, otišli su svojim kućama. Zaplijenili smo 15 pušaka, nekoliko hiljada metaka i drugog ratnog materijala. Taj napad bio je uspješan, ali uspjeh nije bio potpun jer nismo uspjeli pohvatati ustaše, koji su bili glavni cilj našeg napada.

Prije nego sam otišao sa dužnosti zamjenika komandanta Zagrebačkog partizanskog odreda pozvan sam od druga sekretara Okružnog komiteta Vlade Prišlina koji mi je saopćio da sam od Okružnog komiteta dobio novi zadatak, da primim dužnost komandanta svih relejnih stanica od II operativne zone iz Kalnika, preko Prigorja do Posavine, tj. do Okružnog komiteta. Ja sam prihvatio taj zadatak jer sam smatrao da mi je dužnost primiti svaki zadatak koji pred mene Partija postavlja.

Budući da nisam znao gdje postoje relejne stanice, lično sam se uputio u Kalnik do štaba Zone, gdje sam dobio točne podatke o mjestima postavljanja relejnih stanica i o kurirma koji održavaju vezu. Sjećam se da je postojala relejna stanica u Mučnoj Rijeki, koja je bila posljednja do štaba Zone. Tamo sam se povezao sa predsjednikom mjesnog NOO-a koji mi je pomogao u organizaciji relejne stanice. Kako još do tada nije ništa postajalo tu sam ostavio dva borca I bataljona Zagrebačkog odreda sa kojima sam došao na Kalnik.

Drugu relejnu stanicu uspio sam organizirati i postaviti u Konjščini, gdje sam za komandira relejne stanice postavio druga Stjepana Cukelja. Tu sam ponovno odredio dva vojnika i dva kurira koji će ići u oba pravca po poštu, tj. prema Posavini i prema Kalniku. Te sam relejne stanice stalno kontrolirao i mogu reći da je ova veza stalno funkcionirala. Pošta se preko njih bez zastoja dostavljala štabu Zone, iz Okružnog komiteta. Preko tih stanica prebacivali su se i borci i sav materijal koji je otpreman drugim partizanskim jedinicama.

Tu sam dužnost vršio sve do 29- ožujka 1943. kada sam bio pozvan na okružno savjetovanje u Oborovo, gdje mi je saopćeno da se ponovno moram vratiti na svoj teren.

VILKO ŠAFAR:

ORGANIZACIJA PREHRANE ZAGREBAČKOG ODREDA

Osnivanjem Zagrebačkog partizanskog odreda ujesen 1943. trebalo je organizirati i osigurati prehranu za oko 750 boraca, svrstanih u tri bataljona. Poteškoću za organizaciju prehrane predstavljao je u prvom redu specifičan teren na kojem je Odred djelovao, s obzirom da je to najbliža okolica Zagreba, tj. Prigorje, Posavina i stubički kotar sa velikim brojem jakih neprijateljskih uporišta iz kojih je neprijatelj gotovo svakodnevno izlazio u namjeri da cijeli taj teritorij drži pod kontrolom.

Kako je Zagrebački partizanski odred imao zadatak da djeluje upravo na tom teritoriju, tj. u neposrednoj okolici Zagreba to su jedinice Odreda, u svakodnevnom vatrenom kontaktu ili borbama sa ustaškim, žandarskim ili njemačkim jedinicama, bile u neprekidnom pokretu. Odred kao cjelina, sa sva tri bataljona, djelovao je samo kod većih napada na neprijateljska uporišta, ili u ofenzivnim odnosno defenzivnim operacijama, a inače je svaki bataljon Odreda imao svoje područje djelovanja. U ovakvoj situaciji nije se mogla organizirati prehrana boraca putem vlastite kuhinje, već je problem prehrane riješen uz pomoć naroda onog područja na kojem je Odred kao cjelina, ili pojedini bataljon, boravio. Za organizaciju prehrane boraca i smještaj, u jedinicama Odreda bili su postavljeni intendant Odreda i intendanti bataljona. a u svakoj četi ekonomi četa, koji su bili odgovorni da borci, prema datim uvjetima, dobiju tople obroke hrane, ili suhu hranu, ukoliko se išlo na dulji put. Prehranu boraca Odreda organizirala je intendantura Odreda uz pomoć mjesnih narodnooslobodilačkih odbora, koji su u to vrijeme postojali u većini sela cijelog područja na kojem je Odred djelovao. Mjesni NOO imali su u svakom selu zadužene odbornike koji su vodili brigu, odnosno raspoređivali borce na prehranu i smještaj po kućama. Oni su odlučivali koliko će boraca pojedino domaćinstvo preuzeti na prehranu — prema ekonomskoj snazi svake kuće. Pri tome moram reći da je bila česta pojava da su pojedina domaćinstva tražila na prehranu veći broj boraca nego što im je uputio mjesni NOO. To je posebno dolazilo do izražaja kada su žene nosile hranu borcima na položaje. Također treba istaknuti da je narod Posavine, Prigorja i Zagorja sa oduševljenjem primio i prehranjivao borce, i da su bili česti slučajevi da se onih dana, kada su došli partizani Zagrebačkog odreda pripremala posebno dobra hrana i kolači.

Ostat će u nezaboravnoj uspomeni boravak Odreda u Vugrovcu, koncem 1943., kada je štab Odreda odlučio da se preko božičnih i novogodišnjih praznika stacionira u tom selu. U te dane seljaci sela Vugrovca, Goranca, Sopnice, Kučilovine i Planine — osim što su pripremali najbolju hranu za borce na prijedlog mjesnih narodnooslobodilačkih odbora tih sela — omladina je pripremila i sakupila poklon pakete koji su na seljačkim kolima dopremili do štaba Odreda koji se nalazio u kuriji Zagrebačke nadbiskupije (današnji dom PTT-a) u Vugrovcu. U paketima se nalazilo obilje kvalitetne hrane koja se uobičava priređivati na takve dane. Motivacija omladine i naroda je bila: »Neka i naši partizani osjete i znaju da je Božić i Nova godina«.

Sjećam se da je bilo jako teških dana, kada su se vodile neprekidne borbe sa neprijateljem, ali i tada je narod — à naročito žene — uz opasnost po vlastiti život, nosio partizanima hranu na položaje. Nekad su se borbe vodile i po cijele dane. Tada se nije moglo hranom prići položajima boraca, pa bi dobro došao i koji grozd, ili voće, što je bilo borcima na dohvat ruke. U takvim slučajevima došla je do izražaja svijest boraca prema poštivanju i čuvanju imovine seljaka. Nijedan borac — prolazeći kroz vinograde i voćnjake — iako gladan, nije svojevoljno dirao imovinu seljaka. To su seljaci cijenili i davali borcima krepku hranu.

Povremeno su se za prehranu boraca koristile zaplijenjene živežne namirnice od švercera i nakupaca koji su kupovali hranu po selima radi preprodavanja neprijateljskoj vojsci. Kada bi se takvi šverceri pronašli hrana bi im se oduzimala a intendantura Odreda predavala ju je seljacima koji su pripremali tople obroke za borce Odreda. Plijenidba živežnih namirnica vršila se i od pojedinih saradnika okupatora koji su bili javno kompromitirani a naši organi proglašavali su ih narodnim neprijateljima. Takvima se plijenila stoka, mast i žito pa su se time prehranjivali borci Odreda.

Prilikom prehrane boraca u toku narodnooslobodilačke borbe veliki problem je bio pomanjkanje soli, iako smo se nalazili u blizini Zagreba. Soli je nedostajalo u gradovima i u selima. Sol je spadala pod raćioniranu raspodjelu okupatorske vlasti. Vrlo se teško do nje dolazilo.

Radi nabave soli Zagrebački odred često je pripremao posebne akcije u pojedina mjesta ili kod pojedinih trgovaca kojima su povremeno stizale veće količine soli za prodaju. Zbog nestašice soli gotovo svaki borac Zagrebačkog odreda nosio je u svojoj torbici po nekoliko dekagrama soli, kako bi mogao začiniti hranu ako seljaci nisu imali soli. Isto tako su minimalne zalihe soli sobom imali intendant Odreda i intendanti bataljona i ekonomi četa. Kada se pripremala hrana oni su u selima seljacima sol davali za začin.

Početkom 1944. intendantura Odreda pokušala je organizirati prehranu boraca putem vlastite kuhinje. Radi toga nabavljeni su i kotlovi za kuhanje hrane, konji sa samarima koji su nosili kot-

love, a među borcima našlo se i kuhara. Ovaj način prehrane boraca pokazao se za naše uvjete borbe nepraktičan, jer nam se obično događalo da smo došli u neko mjesto i započeli kuhati hranu a onda smo je morali ostaviti nedovršenu, baciti ili proliti, jer je nailazio neprijatelj sa jačim snagama pa smo se morali povlačiti. Takva neprijateljska aktivnost naročito je bila intenzivna u toku siječnja i veljače 1944., kada su nam se ustaše ugnijezdili u svako manje mjesto, odnosno u onim selima gdje smo se mi najčešće običavali odmarati, predahnuti između pojedinih borbi. To su npr. bila sela Prepolno, Crkvena Ves, Orešje Donje, Kašina, Planina i druga.

Pošto su bile formirane i pokretne radionice — postolarska i krojačka — čiju su opremu i alat također nosili konji na samarima to je, sa kuhinjom, predstavljalo cijelu komoru koju je nosilo oko desetak bosanskih konjića. Takva komora predstavljala je za Odred dosta veliko opterećenje u pokretljivosti i manevarskoj sposobnosti, jer je za svaki pokret trebalo očistiti, nahraniti i napojiti te natovariti konje, što je iziskivalo dosta vremena, a Odred se često puta morao spremati za pokret u roku pola sata, do najviše jednog sata, nekada i prije, ukoliko je nailazio neprijatelj sa jačim snagama. Zbog toga je donešena odluka da se pokretna kuhinja rasformira a popravak odjeće i obuće da se obavlja u selima, kod pojedinih majstora, kojima su se pri tome priključivali i naši borci majstori.

Što se tiče odjeće i naoružanja snabdijevali smo se uglavnom zarobljavanjem u borbama sa ustašama, domobranima, žandarima i Nijemcima te napadima na neprijateljska uporišta. Manji dio odjeće i naoružanja stizalo je kanalima, puterp veza, od simpatizera NOP iz pojedinih neprijateljskih uporišta, najviše iz Zagreba. To je često bilo dosta značajno, naročito u momentima većeg priliva novih boraca u Odred, s obzirom na pomanjkanje odjeće i oružja. U vezi sa time dobro sé sjećam jednog događaja iz veljače 1944., kada je bila zima i veliki snijeg. Zagrebački odred vodio je tih dana višednevne, neprekidne borbe, počev od sela Glavnica preko Kašine, Planine, Medvedskog Brijega, Čučerja do sela Karivaroš na Stubičkom kotaru. Borci su tada ostali gotovo bez municije, te se svaki metak čuvao samo za siguran pogodak. To je, izgleda, saznao i neprijatelj jer je svakodnevno bio u ofenzivnim napadima na Odred. Odred je danju prihvaćao borbe a noću se prebacivao na novi sektor. Tako je došao do sela Karivaroš, i to sa malim rezervama municije. No u ovom selu dočekalo nas je ugodno iznenađenje jer je ilegalnim kanalima iz Vrapča stigla neophodno potrebna municija. Opskrbljen municijom Odred je zauzeo položaj. Borci su pustili ustaše na 50 metara i tada ih osuli plotunskom paljbom iz svih oružja. Nakon kratke vatre jurišom su ih natjerali u bijeg prema selu Planina, čime je dokrajčena petodnevna ustaška ofenziva na Zagrebački odred. Kada su se ustaše u bijegu povlačili preko sela Planina saznali smo od naših simpatizera da su pričali da »banda« — kako su nas ustaše nazivali — ima dosta municije«, i da je pomanjkanje municije bila samo naša varka.

Ostao mi je također u sjećanju još jedan događaj, odnosno akcija Odreda koju su krivo shvatili neki politički radnici na području kotara Dugo Selo, zbog koje je štab Odreda bio tužen Okružnom komitetu KPH Zagreb, a radi se o slijedećem: U jesen 1943. u bolnici Stančić nalazio se na dužnosti ravnatelja dr Dezider Julius, koji je bio povezan sa NOP i koji je odlučio da pređe u NOV na rad u naše bolnice na oslobođenom području. Jedna četa Odreda, i ja kao intendant Odreda, dobili smo zadatak da idemo po dr Julijusa, i da tu akciju izvedemo tako da u očima namještenika bolnice ona izgleda kao napad i nasilno odvođenje dr Juliusa, jer je tako s njim bilo dogovoreno. Mi smo tu akciju, prema dobivenim uputama, i izvršili. Pri tome smo iz bolničkog skladišta zaplijenili rezervnu posteljinu i pokrivače, višak lijekova i drugi materijal te instrumente potrebne za naše bolnice. Sa dr Juliusom postupali smo strogo, kao da je neprijatelj, i vodili ga pred osobljem bolnice kao zarobljenika. U času napuštanja bolnice »Stančić« dr Julius, koji je sa nama odlazio u NOV, dao je sugestiju, odnosno izrazio želju da se iz svih bačava u podrumu ispusti vino, jer je to vino bilo odlične kvalitete pa su stalno po njega dolazile ustaške glavešine iz Zagreba. Mi smo doista tako i postupili — vino smo ispustili u kanale, jer bi ga inače popili ustaše i Nijemci. Ali, nakon toga mi smo kritizirani zbog tobožnjeg nehumanog postupka sa dr Juliusom i zbog tobožnjeg oduzimanja i uništavanja imovine bolnice.

Kao intendant Zagrebačkog odreda bio sam stalno u kontaktu sa mjesnim narodnooslobodilačkim odborima u Posavini i Zagorju, a posebno u Prigorju. Oni su u svim selima izvan neprijateljskih uporišta bili prava narodna vlast, koju je narod poštivao, što će se vidjeti po slijedećem detalju koji mi je ostao u sjećanju.

Naime, u jesen 1943., kada su gotovo cijelo Prigorje i Posavina bili poluoslobođeni teritorij na kojem su legalno djelovali narodnooslobodilački odbori, većina mjesnih NOO-a iz prigorskih sela naplaćivala je trošarinu za sve vino koje se prodavalo i vozilo u Zagreb, što je bilo poznato u cijelom Zagrebu. Novac od tako naplaćene trošarine išao je u korist NOP-a a predavao se Okružnom narodnooslobodilačkom odboru za okrug Zagreb ili Kotarskom NOO-u Sv. Ivan Zelina, koji su i donijeli takve odluke. U takvoj situaciji svaki seljak koji je želio prodati vino morao je naplatiti od gostioničara — kupca osim cijene za vino još i 10 kuna po litri za fond NOP-a što je predavao mjesnom NOO-u od kojeg je tada dobivao propusnicu da može vino odvesti u Zagreb. Propusnica je seljacima služila za prolazak kroz partizanske straže mjesnih narodnooslobodilačkih odbora koje su bile stacionirane u selu Markovo Polje, tri km udaljenom od Sesveta. U to doba zagrebačka javnost je znala — i o tome se pričalo — da nema u Zagrebu vina bez plaćanja partizanske tro-

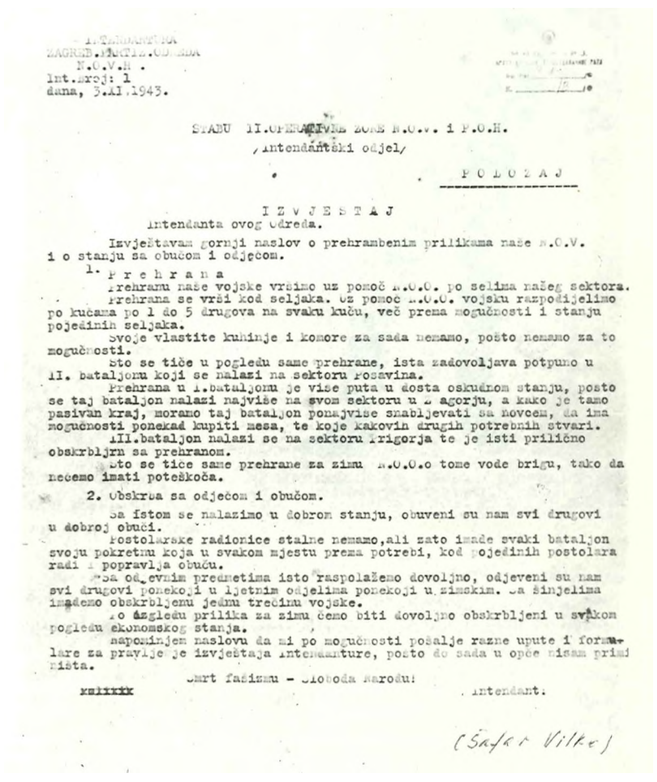

N.O.V.H.
Int.Broj: 1
dana, 5.II.1943.

STABU II.OPERATIVNE ZONE N.O.V. i P.O.H.
/intendantski odjel/

P O L O Ž A J

I Z V J E Š T A J
intendanta ovog Odreda.

Izvještavam gornji naslov o prehrambenim prilikama naše N.O.V. i o stanju sa obućom i odjećom.

1. P r e h r a n a

Prehranu naše vojske vršimo uz pomoć N.O.O. po selima našeg sektora. Prehrana se vrši kod seljaka. Uz pomoć N.O.O. vojsku raspodijelimo po kućama po 1 do 5 drugova na svaku kuću, već prema mogućnosti i stanju pojedinih seljaka.

Svoje vlastite kuhinje i komore za sada nemamo, pošto nemamo za to mogućnosti.

Što se tiče u pogledu same prehrane, ista zadovoljava potpuno u II. bataljonu koji se nalazi na sektoru Posavina.

Prehrana u I.bataljonu je više puta u dosta oskudnom stanju, pošto se taj bataljon nalazi najviše na svom sektoru u Zagorju, a kako je tamo pasivan kraj, moramo taj batalјon ponajviše snabdjevati sa novcem, da ima mogućnosti ponekad kupiti mesa, te koje kakovih drugih potrebnih stvari.

III.bataljon nalazi se na sektoru Prigorja te je isti prilično obskrbljen sa prehranom.

Što se tiče same prehrane za zimu N.O.O.o tome vode brigu, tako da nećemo imati poteškoća.

2. Obskrba sa odjećom i obućom.

Sa istom se nalazimo u dobrom stanju, obuveni su nam svi drugovi u dobroj obući.

Postolarske radionice stalne nemamo, ali zato imade svaki bataljon svoju pokretnu koja u svakom mjestu prema potrebi, kod pojedinih postolara radi i popravlja obuću.

Sa odjevnim predmetima isto raspolažemo dovoljno, odjeveni su nam svi drugovi ponekoji u ljetnim odjelima ponekoji u zimskim. Sa šinjelima imademo obskrbljenu jednu trećinu vojske.

Što izgledu prilika za zimu ćemo biti dovoljno obskrbljeni u svakom pogledu ekonomskog stanja.

Napominjem naslovu da si po mogućnosti pošalje razne upute i formulare za pravilje je izvještaja intendanture, pošto do sada u opće nisam primi ništa.

xxxxxxx Smrt fašizmu - Sloboda narodu!

Intendant.

(Šafar Vilko)

Prvi izvještaj intendanture Zagrebačkog partizanskog odreda štabu II operativne zone o prehrani, odjeci i obući boraca.

šarine. Fašisti i okupatori osjetili su da tu, na vratima grada, djeluje dobro organizirana nova narodna vlast.

Također je interesantan način opskrbljivanja boraca Odreda cigaretama. U ono doba cigarete su se prodavale pušačima samo na kupone što su ih izdavale tadanje ustaške općinske uprave. Svaki trgovac koji je u Zagrebu kupovao cigarete na veliko morao je prodanu količinu pravdati odgovarajućim brojem kupona. Mi smo se tada dogovorili sa većinom trgovaca iz okolice Zagreba da ćemo im za otkupljene cigarete, za potrebe Odreda, izdavati potvrde da smo im cigarete zaplijenili za potrebe NOV. Na temelju takvih potvrda trgovci su uvijek dobivali nove količine cigareta od veleprodaje duhana, koja je tada bila u rukama Mirka Prebega, simpatizera NOP-a i kasnije borca NOV.

Da bi se odjeća i obuća boraca održavala u što boljem stanju, intendantura Odreda organizirala je postolarske i krojačke radio-

Vilko Šafar, intendant Zagrebačkog odreda, Slani Potok, siječnja 1944.

nice. Najvažnija je bila postolarska radiona. Ona je imala najviše posla, a i najteži zadatak, jer tada nije bilo dovoljno kože koju smo samo povremeno uspijevali zaplijeniti u pojedinim uporištima, da ne bude upotrebljena za neprijateljsku vojsku. U radu postolarske radione posebno su se istakli borci postolari **Jakob Baričević** i **Pavel Forko,** a na terenu postolar iz Gornjeg Orešja drug **Tomo Sakmardi** koji je neprekidno radio za Odred.

3. studenoga 1943. intendantura Zagrebačkog partizanskog odreda šalje intendantskom odjelu štaba II operativne zone svoj prvi izvještaj iz kojeg se vidi kako je organizirana prehrana boraca Zagrebačkog odreda. Pošto je dokumenat dobro sačuvan i čitljiv to preporučamo čitaocu knjige da u cijelosti pročita fotokopiju prvog odnosno originalnog izvještaja intendanture Odreda kojeg je potpisao intendant Odreda drug Vilko Šafar.

JOSIP BENC MOSER

PRVA AKCIJA ZAGREBAČKOG ODREDA RUŠENJE ŽELJEZNIČKE PRUGE

Sjećam se da sam neposredno prije formiranja Odreda bio na terenu, odvojen od Prigorske čete. Nalazio sam se u Kotarskom komitetu Sv. Ivan Zelina zbog jednog zadatka. Nakon tog zadatka došao sam u Ivanja Reku. To je bilo nekako koncem kolovoza 1943. Toga dana naišao je u selo Ivanja Reka jedan kamion sa Nijemcima. Budući da su se seljaci i terenci u času nailaska Nijemaca povukli iz sela, i ja sam se našao u jednom kukuruzištu, gdje sam se susreo sa drugom **Stevom Došenom** koji je nosio puškomitraljez. Sa njime je bio i drug **Jakov Sirotković,** a obojica su došli iz Moslavine. Kad su naišli »Švabe« mi smo malo prilegli u kukuruzište da nas ne primijete, a ja sam se spremio da na njih otvorim vatru. Kad sam rekao da ćemo ih napasti **Došen** mene pogleda i upita tko sam ja, jer se do tada nismo poznavali. Odgovorih mu da sam ja **Moser** a on meni reče da je došao za komandanta Zagrebačkog odreda i da se zove **Stevo Došen.** Zatim sam se pozdravio sa drugom **Jakovom Sirotkovićem** koji je rekao da je došao za referenta saniteta Zagrebačkog odreda. Nakon kratkog razgovora drug **Došen** mi je rekao da ću ja biti informativni oficir štaba Odreda. Odmah sam se interesirao tko će biti komesar Odreda pa sam dobio odgovor da će to biti drug **Milan Kuren — Gubec.**

Kad su Nijemci otišli mi smo se vratili u selo, gdje smo se dogovorili o budućim akcijama. Sjećam se da su drugovi **Došen** i **Sirotković** nakon toga otišli u selo Mali Otok i Hruščicu. U Malom Otoku Okružni komitet najčešće je imao svoje sjedište. Ostalo mi je u sjećanju da je u jednoj kući toga sela, gdje je Komitet održavao sjednice, stalno na zidu visila slika druga Tita.

Neposredno prije formiranja Odreda Okružni komitet imao je sjedište u Preseki, gdje je donešena odluka o osnivanju Odreda i izvršen raspored zaduženja pojedinim drugovima i komandnom kadru. Odred se trebao formirati od postojećih triju četa, tj. Prigorske, Zagorske i Posavske, ali su se sve one nalazile na svojim područjima, u akcijama protiv neprijatelja. Za nekoliko dana čete su se prikupile u Posavini, u selu Hruščica, a iz Zagorja je došlo još i 50 novih dobrovoljaca za Odred. Sa ovom grupom iz Zagorja došli su **Micika Vedrina, Stjepan Muhek** i mnogi drugi omladinci, čijih se imena više ne sjećam.

Na dan formiranja Odreda sve su se čete postrojile. Nakon postrojavanja svim borcima i narodu održao je govor **Stevo Došen,** komandant Odreda. Borcima i narodu govorio je i drug **Vlado Prišlin,** tadanji sekretar Okružnog komiteta Zagreb. Na svečanosti formiranja Odreda svirala je vatrogasna glazba iz sela Jelkovec, koja je zabavljala narod i borce cijelog poslijepodneva i navečer.

Predvečer je napravljen borbeni raspored boraca radi osiguranja Odreda, te su postavljene zasjede eventualnom nailasku neprijatelja, prema selu Ivanja Reka i prema selu Preseka. Istovremeno je štab Odreda pripremao jednu akciju.

Zagrebački odred formiran je u Posavini, u selu Hruščica, gdje je formiran I bataljon za čijeg je komandanta postavljen drug **Josip Trzun — Jovica,** a za komesara drug **Stjepan Gluhak — Tamburaš.**

Na dan formiranja Odreda bio je lijep, ljetni dan a na svečanost je došlo jako mnogo seljaka iz Hruščice i iz svih okolnih sela. Partizanske čete marširale su danju kroz selo, na zborno mjesto, gdje se trebalo izvršiti formiranje Odreda. U selu Hruščica vladalo je svečano raspoloženje. Žene su pekle kokoši, guske, race i kolače, kako bi što bolje ugostile borce koji su se ovdje sakupili iz Zagorja, Prigorja i Posavine.

Za komandanta II bataljona postavljen je drug Ivan Ožbolt — Sokol, a za komesara Dragutin Kolar — Karlo. Za zamjenika komesara bataljona određen je drug Dušan Gašparović — Doktor.

Komandant Odreda Stevo Došen došao je k nama iz XXI slavonske brigade. Porijeklom je bio iz Banije. On nam je pričao da je vojničku karijeru u NOV započeo kao borac, a kasnije kao vodnik. Kada je došao na ovaj teren mislio je da će se stalno morati povlačiti po šumama i čukama, ali kada je vidio kakvo je raspoloženje naroda ovog čisto hrvatskog kraja, u selu Hruščica i drugim selima, prema borcima NOV, on to nije mogao vjerovati. Mislio je da su sva naša sela ustaški raspoložena jer se radi o čisto hrvatskom življu. Drug Došen nije znao da je narodnooslobodilački pokret u toj neposrednoj okolici Zagreba toliko rasplamsan i da ima narodne mase za sobom. Kada smo

Borci 1. čete I bataljona Zagrebačkog odreda: Petar Repec, pomoćnik mitraljesca iz sela Jarek kod Podsuseda, Hrastović iz sela Laz, neidentificirana drugarica, neidentificirana drugarica, neidentificirani drug, Juraj Petric iz Marije Bistrice, poginuo kao komandir 1. čete III bataljona Zagrebačkog odreda kod Zeline 15. listopada 1944. neidentificirani drug, Franjo Trzun iz Vrapča, rukovodilac propagande II bataljona. Branka Pavlinić iz Kustošije, Anka Birač rod. Kožinec iz Vrapča, bolničarka I voda I bataljona, Marko Trzun iz Vrapča, politički delegat I voda 1. čete I bataljona, Ivan Trzun, iz Vrapča, desetar 1. desetine, I voda 1. čete I bataljona Zagrebačkog odreda i Ivan Ščrbec, iz Jarka kod Podsuseda, mitraljezac I voda 1. čete I bataljona Zagrebačkog odreda. Slikano u Beloslavcu, kotar Sv. Ivan Zelina, listopada 1943.

kasnije sa narodom izvršili dvije, tri akcije, a naročito rušenje željezničke pruge između Sesveta i Dugog Sela drug Došen se osjećao sigurnijim među narodom i borcima. Uvijek kada bismo išli u neke akcije Došen, Kuren i ja uvijek smo se kretali na čelu kolone boraca. U takvim prilikama ja sam znao često zbijati šale od kojih mi .je jedna ostala u sjećanju. Kako smo se u noćnom maršu približavali asfaltnoj cesti Zagreb — Sesvete rekli smo ja i Gubec drugu Došenu neka zasuče hlače jer ćemo naići na veliko blato a za čas smo došli na — asfaltnu cestu. Tada je on shvatio šalu i počeo nas grditi govoreći nam da je stvarno mislio da ćemo naići na blato.

Kao komandanta Odreda Stevu Došena jako su voljeli svi borci Odreda i narod sela kroz koja je naša vojska prolazila i vršila borbene akcije. Pamtim da je njegova majka poslije oslobođenja jednom radio-reporteru iznosila sjećanja na svoga sina Stevu. Između ostaloga je spomenula i to, kako je njezin sin jednog dana otišao u partizane među Hrvate, i da su tamo, gdje se on borio, sve dobri ljudi.

Na mene je Stevo ostavio vrlo jak utisak radi velike hrabrosti. Posebno se isticao visokim rastom i svojom mladošću, jer je kao vojskovođa imao svega 24 godine. Kada smo išli u napade na ustaška uporišta on je uvijek borcima držao govore, hrabreći ih. Sjećam se njegova govora borcima Odreda u Lazu, prije napada na ustaško-domobransko uporište Marija Bistrica, 8. listopada 1943. Na kraju govora o značaju našeg napada na ustaše i domobrane u tom uporištu upitao je borce: »Drugovi, hoćemo li jurišati?« Tada su svi borci jednoglasno, gromkim glasom odgovorili: »Hoćemo!« Moram ponoviti: Došena su kao komandanta borci jako voljeli.

Odmah poslije formiranja Odreda — kao što sam već rekao — započele su pripreme za prvu akciju Odreda, tj. za rušenje željezničke pruge između Sesveta i Dugog Sela, kod željezničke stanice Sesvetski Kraljevac. Partijska i omladinska organizacija dugoselskog kotara pokrenula je u ovu akciju veći broj seljaka koji su dobrovoljno išli u pomoć partizanima radi rušenja pruge. U akciju išlo se predvečer, onog istog dana kada je Odred osnovan. Željeznička pruga razrušena je na dva mjesta, tj. prema Sesvetama i prema Dugom Selu. Prema Sesvetama je razrušeno oko 700 m pruge a prema Dugom Selu oko 100 m. Ujedno su minirane sve skretnice na stanici Sesvetski Kraljevac. Sjećam se da je diverzant Car sa svojim diverzantima minirao i digao u zrak jednu lokomotivu koja je te noći išla iz Sesveta prema Kraljevcu, vjerojatno radi ispitivanja pruge. Cijela akcija na rušenju pruge bila je završena već oko 21 sat navečer pa se Odred prebacio preko pruge, u smjeru sjeveroistoka, i stigao u selo Cerje u Prigorju, gdje je borcima Odreda organizirana večera. Tu smo malo predahnuli a poslije večere krenuli dalje, u selo Šašinovec, gdje se radi duljeg puta prikupila suha hrana za sve borce. U Sašinovcu je tada bila Općina u kojoj su za vrijeme boravka Odreda zapaljeni svi spisi a prostorije onesposobljene za daljni rad ustaških vlasti. U akciji rušenja željezničke pruge kod Sesvetskog Kraljevca učestvovalo je oko 500 seljaka iz sela Resnik, Ivanja Reka, Nart, Hruščica, Novaki, Kobiljak i Kraljevac. Sjećam se i ovoga: dok smo još bili zaposleni rušenjem pruge u Kraljevcu na željezničkoj stanici, neki su telefonski pitali iz Zagreba, ili Sesveta, šefa stanice u Kraljevcu, što se to tamo događa. On je odgovorio da ne zna što se vani dešava, jer je opkoljen partizanima i da samo čuje kako partizanska vojska viče: »ho-ruk, hrvatska pruga«.

Za vrijeme pokreta iz Cerja prema Šašinovcu dao sam prijedlog komandantu Odreda drugu **Došenu** da bi trebalo minirati most na glavnoj cesti Zagreb — Sv. Ivan Zelina — Varaždin, kod Popovca, na potoku Kašina. **Došen** je to odobrio i naredio miniranje ovog mosta. Mi smo se malo udaljili da netko od boraca nebi stradao od eksplozije. Poslije eksplozije išao sam pogledati kako je to uspjelo pa sam vidio da je most od eksplozije samo propao u sredini i potpuno se srušio u potok. Rubovi mosta, međutim, nisu propali jer nije bilo dosta eksploziva. Otuda je Odred krenuo dalje, prema Vuger selu, gdje se zadržao dva dana, krečući se sa četama po selima Šimunčevec, Vugrovec, Goranec i drugima. Sve napred navedeno događalo se 19-, 20. i 21. rujna 1943.

ĐURO TRUPEC JABLAN

IVANJAREČKA ČETA

Od kolovoza 1943. ja sam bio određen za kurira ROC'-a II operativne zone. Ujedno sam bio i član Općinskog Komiteta SKOJ-a u Dugom Selu, gdje sam imao dužnost organizirati omladinu i formirati omladinske organizacije na terenu Gornje Posavine, od Ivanja Reke do Ježeva. Na tom području, kao kurir, prenosio sam podatke obavještajne naravi i predavao ih drugom kuriru **Josipu Friganu,** u Ježevu. Neposredni rukovodilac u obavještajnoj službi bio mi je drug **Financ.**[2]

Ostalo mi je u sjećanju da je početkom listopada 1943. formirana Ivanjarečka četa koja je kasnije ušla u sastav Zagrebačkog odreda. Četa je bila sastavljena pretežno od boraca — seljaka, omladinaca i starijih iz sela Ivanja Reka, pa je po tome dobila i naziv. Komandir čete bio je drug **Stjepan Varović — Dako,** komesar **Drago Rušec** a zamjenik komesara **Đuro Đuranec** iz Prevlake, općina Dugo Selo. Ivanjarečka četa imala je svoje stalne baze u selu Nartska Struga.

Mi terenski radnici bili smo koncem listopada 1943. u jednoj akciji na području kotara Sv. Ivan Zelina u selu Bukevje, gdje smo hapsili i likvidirali ustaške agente koji su ustašama izdali neke naše drugove, terence, koji su učestvovali u borbi Zagrebačkog odreda sa ustašama u Banja Selu. Tom prilikom ubijen je jedan uniformirani ustaša, imenom Mato Posavec, i uhapšen jedan ustaški doušnik. Nakon te akcije nas desetorica vratili smo se u Posavinu, na čelu sa **Matom Oružecom** iz Sesveta, i došli u selo Nartska Struga. Sjećam se da smo toga dana — bila je nedjelja — tamo našli cijelu Ivanjarečku četu. Nakon toga poslan je naš drug **Mato Novak — Grgeč,** u pravcu Ivanja Reke da na svojem motor-kotaču »Puch« izvidi da li se približava kakva neprijateljska vojska. U tom času naišao je jedan njemački kamion sa pet njemačkih vojnika i jednim oficirom, kapetanom po činu (»hauptman«), Nijemci su zapucali na druga **Grgeča,** ali on im je uspio pobjeći ostavivši motor-kotač. Nijemci su motor-kotač natovarili na kamion i prošli kroz selo Nartska Struga, gdje se u tom času nalazila Ivanjarečka četa. Kad su Nijemci stigli u Nartski Jalševac uhapsili su gostioničara **Stjepana Golubića** koji im je morao pokazati put: Kako je **Golubić** bio austrougarski oficir dobro je znao njemački. On ih je prevezao preko Rugvice i vodio okolo, drugim putem, tako da su opet došli na isto mjesto, u Nartski Jalševac. Kad su vidjeli da su prevareni, i dok su se oni objašnjavali, **Golubić** im je pobjegao iz kamiona. Tada su opet Nijemci uhapsili druga **Ivana Horvata** iz sela Črnec, oduzeli mu motor-kotač i utovarili ga na kamion. Kroz to vrijeme uspjela se u Nartski Jalševac privući Ivanjarečka četa koja je pratila te Nijemce. Kod seoskog je mlina mitraljezac čete, drug **Imbro Fundelić** zapucao na njih — doduše malo prerano, jer su se Nijemci tek malo zbunili, i odmah se snašli, krenuvši kamionom na jedan veliki prostor između gostione **Stjepana Golubića** i kuće **Ivana Đulaja.** Na tom prostoru kamion su naglo okrenuli a u tom času su naši uhapšeni drugovi poskakali sa kamiona a Nijemci produžili vožnju prema Oborovu.

U isto vrijeme, dok su se Nijemci vozili prema Oborovu, u Oborovu se održavala sjednica Okružnog NOO-a kojoj su prisustvovali svi predsjednici općinskih NOO-a sa područja kotara Dugo Selo. I Nijemci, pošto ih više nije nitko napadao ni ometao, uspjeli su se provući preko Oborova, Dubrovčaka i Posavskih Brega do Ivanić-Grada. Sjećam se da je nakon ove neuspjele akcije na Nijemce Ivanjarečka četa otišla do škole u Nartskom Jalševcu gdje je spalila sve ustaške spise i slike Ante Pavelića.

[1] Rajonski obavještajni centar
[2] Petljak Stjepan

ORGANIZACIJA I ZADACI ZAGREBAČKOG PARTIZANSKOG ODREDA

1. listopada 1943. štab II operativne zone[1] odgovara štabu Zagrebačkog odreda na prvi izvještaj kojim je Odred izvijestio kako je proveo organizaciju. Odgovor u cijelosti glasi:

»Štabu Zagrebačkog P. Odreda.

Primili smo Vaše pismo A. broj: od 21. IX. 1943■ u kojem nas izvještavate o sprovedenoj organizaciji Vašeg Odreda. Pravilno ste učinili kada ste pristupili formiranju Bataljona koji iako maleni biće sposobni za samostalno djelovanje.

Organizaciono, Bataljone treba podijeliti u 3 čete, od kojih svaka treba imati 50 do 60 boraca. U četama formirati dva voda. Komande četa popuniti sa zamjenicima komandira i komesara. Štabove bataljona također treba popuniti sa zamjenicima komandanata i zamjenicima komesara, informativnim i obavještajnim

oficirima. Postavljanje operativnog oficira nije nužno ali ako imate takovih drugova onda ih postavljajte iz razloga što će se time omogućiti brže osposobljavanje drugova za rukovođenje jedinicama. Tako organizirane ćete i bataljone treba držati na okupu, ne dozvoliti da ćete djeluju samostalno i da se zadržavaju na određenim mjestima, jer se time postizava manja kontrola i aktivnost samih jedinica. Takav je slučaj sa četom Ivanjarečka, koja neće da živi u Bataljonu, nego voli se zadržavati na svom terenu, gdje njezina aktivnost nemože zadovoljiti, uslijed veće mogućnosti akcija na drugim sektorima. Formiranjem manjih jedinica omogućit će se Vašim rukovodiocima lakše snalaženje i brže osposobljavanje komandnog kadra.

Za teorijsku izgradnju komandnog kadra koristite raspored rada našega štaba i prenosite na niže rukovodioce sva iskustva koja ćete steći u akcijama i radu. Nastojte da što češće pred akcije vršite pripremu komandnog kadra, analizu izvršenih zadataka putem konferencije i sastanaka, ali uvijek omogućite nižem kadru punu inicijativu.

Pošto su vaši borci i rukovodioci mladi i neiskusni, sva vaša aktivnost treba se uglavnom svoditi na mobilizaciju masa u borbu, dok od vojničkih zadataka, trebate onemogućavati saobraćaj neprijatelja na glavnim komunikacijama oko Zagreba i to prugama Dugo Selo Zagreb, Zagreb Varaždin, te cestama na sektoru Vašeg Odreda, a naročito na glavnoj komunikaciji Zagreb Sv. Ivan Zelina Varaždin.

Bataljone treba rasporediti tako da će jedan biti na prostoru oko Dugog Sela, vršeći aktivnost na pruzi Dugo-Selo Zagreb i na cesti Zagreb Sv. Ivan Zelina, dok ćete jedan bataljon uputiti prema Stubici sa ciljem ugrožavanja komunikacija Zagreb — Varaždin. Stalnim akcijama na tim komunikacijama onemogućit ćemo neprijatelju redovito snabdjevanje i povezanost njegovih trupa. Cesie i pruge treba stalno rušiti, prekopavati ih, rušiti važnije mostove i postavljati zasjede neprijatelju. Za takve akcije nastojte uvijek mobilizirati civile a naročito vojne bjegnuce, jer će time aktivnost masa u borbi sve više rasti.

U svojim akcijama klonite se napada na veće neprijateljske objekte, čija likvidacija iziskuje veće žrtve. Budite što pokretniji i obuhvatite što veći sektor, nemojte dozvoliti da se ograničite na uski sektor i time vojničku i političku aktivnost vašeg Odreda umanjite.

Stab Odreda treba imati svoj komandni punkt od kuda će rukovoditi bataljonima.

Budući da su bataljoni mladi, u prvim danima praktikujte da se jedan od članova iz Vašeg štaba j *njima nalazi.*

Posvetite što veću pažnju organizaciji informativne službe na vašem terenu. Kapitulacijom Italije raspoloženje domobrana i domobranskih oficira znatno se promijenilo u našu korist. Gotovo u svim garnizonima domobrani traže vezu sa nama, prelaze sa oružjem u grupama, kompletnim satnijama, bojnama itd. Vaš odred sa te strane ima velike mogućnosti. Povežite se što čvršće sa Zagrebom i preko veza pribavljajte materijal potreban našoj vojsci, uspostavljajte veze sa domobranima i oficirima iz garnizona na Vašem sektoru, razoružavajte ih itd.

Najveću pažnju obratite vašem glavnom zadatku aktivizaciji masa u NOB. Mobilizirajte na bazi dobrovoljnosti, nemojte vršiti prisilnu mobilizaciju. Nije greška ako mobilizirate pod parolom, da se bori na sektoru oko Zagreba, ali je greška ako se ljudima obećava da će ostati kod svojih kuća i time se samo bremza vojničko učvršćavanje naših jedinica, jer se stvaraju kod boraca lokal-patriotske težnje.

Pitanju veza vašeg Štaba sa našim Štabom, Moslovačkim, Kalničkim i Krapinskim odredom, posvetite naročitu pažnju. Za veze sa našim štabom potrebno je organizirati relejnu stanicu negdje na putu od vašeg štaba prema selu Kalnik. Pored ove veze isto tako stvarajte veze sa Krapinskim odredom koji se ovih dana formirao. U naš Štab uputite dva dobra kurira za održavanje veze sa vama.

Šaljite redovito operativne, komesarske, informativne, obavještajne, sanitetske i intendantske izvještaje svakih 10 dana a po potrebi i češće.

Svaku veću akciju koju ćete pripremati pravovremeno nam javite a isto tako poslije završenih akcija, šaljite izvanredne operativne izvještaje.

Obavještavamo vas da je X. divizija i Brigada »Braće Radić«
27. IX. likvidirala Varaždinske Toplice. Likvidaciju je izvela Brigada »Braće Radića«. Tom prigodom zapljenjeno je 5 teških mitraljeza, 7. p. mitraljeza, 2 laka bacača mina i oko 150 vojničkih pušaka. Zarobljena su 62 domobrana koji su pušteni svojim kućama i 100 žandara »jeld-žandarmerija«.. Moslavačka brigada iste je noći likvidirala željezničku stanicu Vrbovec, gdje je zarobljeno 22 domobrana i 4 žandara. Zaplijenjene 32 puške i 140 kola raznog plijena od toga većim dijelom živežne namirnice.

19. pr. mjeseca prešla je iz Varaždina domobranska satnija u jačini 110 vojnika naoružana sa 4 t. mitraljeza, 2 p. mitraljeza i 1 lakim bacačem mina i puškama. Jedan dio domobrana sa zastavnikom i oficirima ostali su u našoj vojsci.

Pošaljite nam tražene karakteristike za sav komandni kadar i to »spisak karakteristika« za uvođenje činova u našoj vojsci, i karakteristike sviju rukovodioca.«

Smrt fašizmu — Sloboda. narodu!

Politikomesar: *Za komandanta*
(načelnik štaba)

' Vojnoistorijski institut Beograd, Br. reg. 56/1. k. 4472

PRVE VOJNE OPERACIJE ZAGREBAČKOG PARTIZANSKOG ODREDA

4. listopada 1943. štab Zagrebačkog partizanskog odreda izvještava[1] štab II operativne zone da se u proteklih 13 dana od osnivanja nalazio na sektoru sekcije Zagreb 1:100.000 i da je izvršio napad na željezničku stanicu Gornja Stubica i na željezničku stanicu Zlatar Bistrica u kojem je napadu zarobljeno 19 domobrana, zaplijenjene 24 puške i 2.500 metaka, razbijena jedna lokomotiva na stanici Gornja Stubica i zapaljena skladišta. Domobranske posade nisu davale nikakav otpor.

Za vrijeme svih akcija i napada Odred je imao dva poginula i tri ranjena borca, od čega dva teže i jednog lakše. Borci su ranjeni u borbi sa ustašama, kod Gornje Glavnice, gdje je jedan poginuo. Druga dvojica ranjena su u Kraljevom Vrhu za vrijeme kretanja patrole, kada su se sreli sa neprijateljskom patrolom, i kada je jedan od drugova pao. Ranjenici su 3. listopada upućeni u bolnicu. Prilikom borbe kod Gornje Glavnice, prema neprovjerenim informacijama, navodno je ubijen jedan ustaški satnik, a ubijeno je i ranjeno nekoliko ustaša. U toj borbi zaplijenjena je samo jedna puška a ustaše su natjerane u bijeg.

Borci Odreda pokazali su se u posljednjoj borbi dosta dobri, što se još za sada nije očekivalo. U kritičkoj ocjeni svih borbi i napada komandant i komesar Odreda ocjenjuju da ni jedanput nije zadovoljila kurirska služba, jer kuririma nije bilo rečeno kako se ta služba obavlja.

Stanje u Odredu dosta je dobro s obzirom da je Odred još vrlo mlad.

U nastavku izvještaja piše o Ivanjarečkoj četi sa kojom se dogodio nezgodan slučaj: morali su je razoružati da bi se naoružali borci Odreda. Razoružavanje je izvršeno zbog toga što četa nije htjela ići dalje od svojih sela, tj. od Dugog Sela, Sesveta i prema Zagrebu, uz Savu. Razoružanje je izvršeno uz političko objašnjenje tako da su sami borci Ivanjarečke čete predali oružje drugovima borcima iz Odreda, koji su bili bez oružja.

Poginuli drugovi su Mijo Somek iz sela Klanječke Ledine, kotar Klanjec, po zanimanju mehaničarski pomoćnik, rođen 1920. Za drugog poginulog druga štab Odreda još do tada nije dobio podatke. Gubitaka u oružju nije bilo, a utrošeno je 900 komada metaka.

Na kraju izvještaja komandant i komesar Odreda ispričavaju se štabu Zone zbog nedostavljanja izvještaja koje nisu mogli poslati jer su bataljoni Odreda svakoga dana bili na svojem sektoru, udaljeni od štaba Odreda, a i odgovorni drugovi koji su štabu Odreda trebali poslati izvještaje nisu ih poslali.

Ivan Ožbolt Sokol, komandant II bataljona Zagrebačkog odreda, Dragutin Kolar Karlo, komesar II bataljona Zagrebačkog odreda i Dušan Gašparevič Doktor, zamjenik komesara II bataljona Zagrebačkog odreda, Posavina, rujna 1943.

′ Vojnoistorijski institut Beograd Br. reg. 3/1 K/1601 B

IVAN OŽBOLT SOKOL

AKCIJE I BORBE II BATALJONA ZAGREBAČKOG PARTIZANSKOG ODREDA

Narodnooslobodilački pokret u Gornjoj Posavini, tj. na teritoriju bivšeg kotara Dugo Selo nije imao razvojni put kao u ostalim dijelovima naše zemlje, iako aktivnost na pokretanju ustanka započinje već 1941., a od tada i datiraju i prve akcije partizana u okolici Zagreba.

23. prosinca 1941. partizanski odred »Sloga« ima svoju prvu akciju na domobransku stražu na Lonjskom mostu, na željezničkoj pruzi kod Prečeca. Taj partizanski odred sastoji se od mladih seljaka komunista iz Moslavine i nekih sela kotara Dugo Selo.

U ljetu 1942. u naša posavska sela došla je jedna četa Banijskog bataljona koja djeluje u akcijama na lijevoj obali Save, od Dugog Sela prema Sisku i od Save prema Moslavačkoj gori, koja je srpnju mjesecu 1942. u selu Ježevu zaplijenila mlinarima žito koje su uzimali za ušur pri vršidbi i kasnije ga predavali ustaškoj vlasti koja ga je slala za njemačku vojsku. Banijska četa je to žito oduzela i vratila ga seljacima. Prolazeći kroz posavska sela četa je djelovala politički među narodom objašnjavajući mu ciljeve narodnooslobodilačke borbe. Održavala je i mitinge po selima, kako bi se narod oslobodio straha videći prave partizane na svom području. Komandir ove Banijske čete bio je Mijo Bobetko.

Rezultat političkog djelovanja moslavačkih partizana bio je pozitivan — omladinci iz pojedinih sela dobrovoljno su se uključivali u četu. Međutim, oni su ostajali u četi samo dok četa operira na njihovom terenu, u blizini njihovih sela, iako je jedan manji broj drugova već 1942. ostao u partizanima.

U proljeće 1943. formirana je na teritoriji kotara Dugo Selo prva partizanska grupa pod nazivom Udarna grupa Okružnog komiteta Zagreb. U prvo vrijeme ta je grupa imala svega 7 — 8 boraca, a bili su to omladinci iz sela Gornje Posavine. Komandir udarne grupe bio je Josip Pavlić — Boris. Grupa je djelovala pod rukovodstvom i direktivama Okružnog komiteta KPH Zagreb. Grupa je svakodnevno vršila vojne i političke akcije te mobilizatorski djelovala na omladince koji pristupaju u partizane. Ta je Grupa postala i uniformirana vojna jedinica i udarna snaga narodnooslobodilačkog pokreta na ovom području. U svojim akcijama Grupa je imala zapažene uspjehe, pogotovo u likvidaciji neprijateljski raspoloženih pojedinaca prema NOP-u i domaćih ustaških izdajnika.

Djelovanje Posavske udarne grupe nije prošlo nezapaženo ustaškom aparatu kotara Dugo Selo i žandarmerijskoj stanici čije patrole, nakon nastanka grupe, nisu bile sigurne da se udaljuju od praga svog uporišta. Partizanska udarna grupa osigurala je nesmetan politički rad na razvoju NOP-a od narodnooslobodilačkih odbora pojedinih mjesta do Okružnog komiteta KPH Zagreb koji je od 1943. sve do završetka rata imao stalno sjedište u selu Oborovo.

Većim prilivom boraca iz Posavine i iz Zagreba, koji su izjavili želju da ostanu u Posavini i da se bore na tom terenu, ukazala se mogućnost za formiranje veće jedinice.

Koncem srpnja 1943., na inicijativu Okružnog komiteta Zagreb, formira se Prigorska četa koja u kolovozu dobiva naziv Prigorsko-Posavska. Pod tim nazivom djelovala je na oba terena, tj. u Posavini i Prigorju. U prvoj polovini kolovoza formira se i Posavska četa, u Oborovu. Za komandira te čete postavljen sam ja, Ivan Ožbolt — Sokol. Do tada sam bio komandir I voda Posavske udarne grupe. Za mojeg zamjenika postavljen je Stjepan Herak — Mraz, dotadašnji komandir II voda udarne grupe Okružnog komiteta Zagreb. Za komesara je imenovan Drago Kolar — Karlo, a za njegovog zamjenika Dušan Gašparović — Doktor.

Formiranjem veće jedinice proistekli su i veći zadaci i ozbiljnije akcije. Posavska četa predstavlja za svoj teren krupniju, jaču jedinicu kojom se ponosila Posavina. Prisutnost čete u bilo kojem mjestu Posavine bila je prava svečanost. Narod se u prisustvu čete osjećao sigurnim a omladina počašćenom.

Nakon izvršenja bilo koje akcije, još iste noći, mijenjali smo teren. Tako se redovito događalo — ako je akcija izvršena u Posavini — jutro nas je dočekalo u Prigorju ili obratno, tako da neprijatelj nikad nije znao gdje se zapravo nalazimo. Formiranjem Prigorske čete na njihovom terenu, u Posavini je ostala samo Posavska četa. Ona je svakog dana bila sve veća i jača, i od tada se zadržavala pretežno u Posavini. Ona proširuje svoj sektor djelovanja od predgrađa Zagreba, pa sve do najbližih sela Siska, na lijevoj obali Save.

Najveći, najteži i najodgovorniji zadatak četa je imala početkom rujna, uoči i u samo vrijeme kapitulacije Italije. Počeo je veliki priliv boraca, odnosno građana, domobrana i ostalih, većinom iz Zagreba pa je tih dana trebalo primiti i smjestiti više stotina ljudi. Iako su pri tome bili angažirani NOO-i svih sela i zaselaka, ipak je najveći teret pao na borce. Trebalo je taj golemi priliv naroda osigurati u bazama, osigurati kanale za prebacivanje preko pruga i cesta, a za veće kolone davati i pratnje do određenih mjesta. Borci su tih dana stalno u pokretu neispavani i neodmoreni.

Za cijelo ovo vrijeme od formiranja Posavske udarne grupe do rasformiranja Posavske čete, tj. do dana formiranja bataljona od te čete, potpadali smo, u svim pitanjima, direktno pod Okružni komitet Zagreb, od kojeg smo primali instrukcije i zadatke. Mi smo njih redovito usmeno i pismeno izvještavali periodičnim, redovnim i vanrednim vojno-političkim izvještajima.

Druga polovica rujna 1943. bila je značajna za nas borce i narod Posavine. Već nekoliko dana Posavinom krstare neki do tada nepoznati drugovi sa pojedinim članovima Okružnog i Kotarskog komiteta. Bio je to Stevo Došen, budući komandant Zagrebačkog partizanskog odreda i referent saniteta Jakov Siro tković.

Dana 18. rujna Posavska četa je, po direktivi Okružnog komiteta, došla u selo Preseka. Tog prijepodneva borci su imali odmor za uređenje lične opreme i naoružanja. U selu se pripremala velika svečanost. Dolazili su gosti iz viših foruma, razni uzvanici posavskih sela s jedne i druge obale Save. Spremalo se veliko slavlje i miting na kojem će govoriti najviši vojno-politički rukovodioci toga područja.

U ranim poslijepodnevnim satima četa je postrojena na poljani sela Preseka. Nešto kasnije prilazi nam grupa članova Okružnog i Kotarskog komiteta sa uzvanicima, među kojima je bio budući komandant Odreda Stevo Došen, Ja sam tada kao komandir čete predao raport, političkom sekretaru OK za okrug Zagreb drugu Vladi Prišlinu, jer od toga dana nisam više bio izravno potčinjen Okružnom komitetu KP Zagreb, nego štabu Zagrebačkog partizanskog odreda. Zatim je slijedila ceremonija čitanja Naredbe o postavljenju rukovodioca novoformiranog bataljona.

Dotadašnje rukovodstvo komande Posavske čete uzdignuto je za stupanj više, tj. u Stab II bataljona. Za komandanta II bataljona postavljen sam ja, Ivan Ožbolt — Sokol, za zamjenika drug Stjepan Herak — Mraz, za komesara bataljona Drago Kolar — Karlo, a njegovog zamjenika Dušan Gašparović — Doktor.

Komandiri četa uzdignuti su od komandira vodova. Ivanjarečka četa zadržala je svoje rukovodstvo. To je bila relativno mala i po stažu mlada četa.

Po završetku ceremonije čitanja naredbe, štab Odreda povukao se u neku od kuća, a moj se bataljon prebacio preko ceste u vrbik jer su nadlijetali neprijateljski avioni i nastavio sa postrojenjem desetina, vodova, četa. Svaki od novopostavljenih starješina izvršio je popis svojih boraca i sve ostale pripreme za šivanje oznaka starješinama.

Za cijelo ovo vrijeme, sve do kasno unoć nasuprot nama, na poljani, odvijalo se narodno veselje, osim jednoga dijela građana koji je pratio naš rad i ostale pripreme.

Po završetku rada oko formiranja borci su raspoređeni po kućama radi večere. Nakon večere smjestili smo se svi u jednu od većih kuća, gdje je uz prisustvo štaba Odreda i ostalih uzvanika te članova komiteta izvršen svečani čin zakletve. Još iste noći bataljon je krenuo u pravcu Ivanje Reke, gdje se u prve jutarnje sate smjestio u selo Hruščicu.

19- rujna ujutro opet smo se postrojili. Drugi bataljon već u prvom formacijskom sastavu, sa starješinama na čelu svojih jedinica, dok je prvi bataljon još neoformljen stajao ispred nas.

Ponavljala se ista slika sa jučerašnjeg dana, samo ne u tako veličanstvenom ruhu. Sada se čita naredba postavljenja rukovodioca I bataljona i vrši isti raspored rukovodioca kao dan ranije, kod II bataljona.

U Hruščici smo ostali dva dana. Nakon toga krenuli smo preko pruge u pravcu Prigorja. Usput je izvršena akcija na tvornicu octa braće Frigan u Popovcu. Sa dva zarobljena brata Frigan kretali smo kotama iznad Moravča preko crkve »Krista Kralja« do Glavnice Donje.

Moj bataljon krenuo je sa dvije čete preko pruge u Prigorje, jer je Ivanjarečka četa otkazala poslušnost da krene u Prigorje, s motivacijom da će se ona boriti samo na svom terenu. Sa tom četom u Hruščici je ostao i komesar bataljona drug Drago Kolar — Karlo.

Prvog dana dolaska u Glavnicu 3. četa II bataljona čiji je komandir bio Ivan Sever, prihvatila je borbu sa ustašama u Glanici Donjoj. Imali smo 2 — 3 ranjena a već slijedećeg dana, odnosno noću, cijeli Bataljon krenuo je natrag u Posavinu, zajedno sa ranjenim drugovima do Oborova.

Po povratku u Posavinu Ivanjarečka četa koja je otkazala poslušnost, razoružana je i preformitfana s tim što su borci iz te čete raspoređeni u ostale čete, odnosno izvršena je zamjena ljudstva. Povratkom u Posavinu dobili smo zadatak od štaba Odreda za daljnji rad i akcije na ranijem terenu. Zadaci su uglavnom isti kao i u doba dok je Posavska četa bila samostalna, s tim što smo pomoću kurira redovno održavali vezu sa štabom Odreda. Sa nama je od strane štaba Odreda bio drug Mirko Herak, pomoćnik komesara Odreda. Povremeno su se članovi štaba mijenjali, a i sam Odred povremeno je imao zajedničke akcije, bilo u Prigorju, bilo u Posavini.

Jedna od zajedničkih akcija trebala je biti napad na neprijateljsku ustašku posadu u Belovar-Moravču. Dat je zadatak svakoj četi i vodu što treba i u koje vrijeme izvršavati.

Na vrijeme su postavljene zasjede i potpuno je uspjelo približavanje i opkoljavanje zgrade u kojoj je bila neprijateljska posada. Vod koji je bio određen, sa jednim od boljih, i po mišljenju štaba hrabrijim i odvažnijim vodnikom, zatajio je. Umjesto hrabrosti pokazao se kukavicom i nije imao smjelosti da na vrijeme izvrši zadatak. Od prevelikog muvanja primijećeni smo, i akcija je propala. Vodnik je smijenjen s dužnosti, više nije bio na rukovodećoj dužnosti, a naknadno je čak dezertirao.

U Posavini smo imali nekoliko uspješnih akcija, bilo na pruzi, uz pomoć diverzanata, ili uz pomoć mještana. Postavljali smo i zasjede neprijateljskim kolonama.

Jedna od većih borbi bila je 25. studenog 1943. Zahvaljujući zahvaljujući budnosti naših terenskih organa i hrabrosti naše jedinice neprijatelj je zaustavljen, tako da nije mogao ostvariti svoj cilj, odnosno doći do sela Obo'rovo, već se pod našim pritiskom povukao natrag u Rugvicu.

Za tri dana, tj. 28. studenog opet su ponovili ofenzivu na Posavinu ali sa jačim snagama. Borba je trajala od jutra do skoro 3 sata poslije podne. U toj borbi poginula su četiri naša druga, među kojima i Klarić, iz Ivanje Reke. Koliko je banda imala gubitaka to su oni vješto sakrivali, ali su mobilizirali četvora kola za ranjene i mrtve iz sela Preseka. Drug Đuro Sandor iz Preseke ispričao nam je da je i on vozio jedna kola mrtvih, da nije smio gledati dok su utovarivali mrtve, već je morao gledati konjima u noge, budući da je kod njega stajao jedan gestapovac sa pištoljem. Dok je vozio mrtve nije se smio okretati natrag. Kola od kola bila su udaljena oko 100 metara pa vozači nisu mogli znati broj mrtvih. Tek kad su se vratili kući vidjeli su,da su im sva kola krvava od poubijanih gestapovaca.

Deset dana nakon borbe nađena su još dvojica Nijemaca mrtva u kukuruzovini, a još za vrijeme borbi jednog lutajućeg Nijemca ubile su članice AFZ u Gornjem Oborovu.

ORGANIZACIONO STANJE ZAGREBAČKOG PARTIZANSKOG ODREDA LISTOPADA 1943.

Štab Zagrebačkog odreda 3. listopada 1943: izvještava štab II operativne zone o stanju Odreda o vojnom pitanju. U izvještaju[1] piše da je organizaciono stanje Odreda, u pogledu rukovodstva, popunjeno. Kadar Odreda dosta je slab, s obzirom da je nov i neiskusan u rukovođenju akcijama. Da bi se to stauje popravilo štab Odreda raspoređuje rad na temelju rasporeda primljenog od štaba Zone i održava savjetovanja prilikom polaska na .akcije i poslije svake završene akcije. Nakon savjetovanja stanje se popravlja.

Štabovi bataljona nisu iskusni u raspoređivanju svojih jedinica. Komandirima četa daje se puna mogućnost da se što više

osamostale. Bataljoni još do sada nisu sposobni da samostalno djeluju na terenima bez kojeg člana štaba Odreda. Vodnici i desetari također su neiskusni, i njima se daje mogućnost da postanu dobri rukovodioci, kako bi u manjim akcijama mogli samostalno djelovati.

Borci imaju dosta poleta, samo im fali rukovođenje. Kad se uspije izgraditi niži rukovodeći kadar akcije će biti bolje.

Odnos nižih rukovodioca prema borcima nije zadovoljavajući, jer su rukovodioci novi i nisu još sposobni da razviju drugarstvo, pa im se na sastancima tumači kako se razvija drugarstvo.

Odnos drugova prema rukovodiocima zadovoljava. Formalna disciplina je slaba pa se na sastancima drugovima govori o potrebi jačanja discipline.

Odnos nižih rukovodioca i boraca prema štabu zadovoljava, jer do sada nije primijećeno gunđanje protiv štaba.

Na kraju izvještaja komandant Odreda Stevan Došen i komesar Milan Kuren mole štab Zone — ukoliko ovaj izvještaj ne zadovoljava — da im se dadu primjedbe, kako bi budući izvještaji bili bolji.

’ Vojnohistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 2/1 K 1601/B

ORGANIZACIJA KOMUNISTIČKE PARTIJE U ZAGREBAČKOM ODREDU

4. listopada 1943. štab Zagrebačkog odreda izvještava[1] Okružni komitet KPH Zagreb o radu i životu članova KP u Odredu.

Politički sastanci održavaju se za sada u svim jedinicama redovito, ukoliko to dozvoljavaju terenske prilike na kojima se bataljoni nalaze. Sastanci u pojedinim jedinicama nisu dovoljno kritički.

II bataljon još uvijek nema zamjenika političkog komesara (sekretara), što se misli riješiti dolaskom jednog člana Partije sa terena, koji je već pozvan u vojsku, ali još nije stigao.

U ovo kratko vrijeme otkako je Odred osnovan, bilo je nekoliko okršaja sa neprijateljem u kojima su članovi KP, kao komandno osoblje ili kao politički radnici, pokazali priličnu borbenost koja, s obzirom na njihovo kratko vrijeme ratovanja, zadovoljava. Manji broj partijaca prilikom borbi nije zadovoljio u rukovođenju i borbenosti.

Drugarstvo se u vojsci pravilno razvija te nema nikakvih znakova nedrugarstva. Primijećeno je jedino to da pojedini članovi nemaju dovoljne gipkosti u saobraćaju sa narodom, kako to traži linija naše Partije u današnjoj narodnooslobodilačkoj borbi.

Članovi Partije u odnosu prema višim rukovodiocima, a tako isto i u borbama, pokazali su se prilično disciplinirani. Sve zadatke izvršavaju bez ikakvih izgovaranja. Jedino je nekolicina članova pokazala nedovoljnu disciplinu, ali to je bilo više iz straha i nedovoljne borbenosti.

Rad Skoja u Odredu do sada nije bio na zadovoljavajućoj visini radi pomanjkanja političkog kadra. Sada je došla jedna drugarica[2] koja radi sa skojevcima i koja je u ovo kratko vrijeme pokazala prilično volje i sposobnosti. Rezultati njezinog rada moći će se ocijeniti tek kasnije. Članovi SKOJ-a pokazuju se dobri i disciplinirani, vrlo su borbeni i hrabri.

Partijska ćelija štaba nije održala još niti jedan sastanak zbog toga što štab do prije nekoliko dana nije popunjen, a zadnjih " nekoliko dana stalno su pokreti i okršaji sa neprijateljem. Veći je nedostatak u pogledu stvaranja novog partijskog kadra, jer u Odredu nema nijednog kandidata Partije, iako ima izvjestan broj drugova koji u svakom pogledu zaslužuju da budu kandidati KP. Krivnja leži u pojedinim partijskim ćelijama koje nisu dovoljno pažnje posvetile stvaranju novog partijskog kadra.

Ni jedan od boraca još nije položio zakletvu jer štab Odreda nema teksta zakletve. Mole da im se takav tekst pošalje,, budući da je zakletva jedan, svakako važan, psihološki momenat za vođenje borbe protiv neprijatelja.

Potpisnik izvještaja Mirko Herak, zamjenik komesara Odreda, moli Okružni komitet Zagreb da mu pošalju knjigu »Rad partijskih jedinica u vojsci«, kako bi se pravilno mogla razraditi uloga i zadatak sekretara u vojnim jedinicama.

[1] Institut za historiju Radničkog pokreta Zagreb — arhiva OKKPH Zagreb
[1] Micika Vedrina

MOBILIZACIJA BORACA ZA ZAGREBAČKI PARTIZANSKI ODRED

Ostvarujući direktive Okružnog komiteta KPH Zagreb za provođenje dobrovoljne mobilizacije boraca za Zagrebački odred i druge jedinice NOV, u cilju daljnjeg jačanja Narodnooslobodilačke vojske u sjeverozapadnoj Hrvatskoj, a posebno u okolici Zagreba, kotarski komiteti KPH zagrebačkog okruga, nakon osnivanja Zagrebačkog odreda, djeluju svim raspoloživim snagama Partije, Skoja, JNOF-a, AFŽ-a i narodnooslobodilačkih odbora na dobrovoljnoj mobilizaciji novih boraca i na prikupljanju oružja radi njihova naoružanja.

Tako 2. listopada 1943. Kotarski komitet KPH Dugo Selo na svojoj sjednici[1] utvrđuje da odbori brojčano i kvalitetno rastu i da u 40 sela, od ukupno 42, postoje narodnooslobodilački odbori.

U pogledu mobilizacije, Komitet konstatira da je ona uspješnija otkako je formiran domaći Odred, pri čemu se misli na Zagrebački partizanski odred. U mnogim selima održani su širi sastanci i mitinzi na kojima je narodu obrazložena najnovija politička situacija i potreba ulaska u NOB. Na istoj sjednici Kotarski komitet stavlja u zadatak Kotarskom NOO-u Dugo Selo da pozove sve namještenike i radnike, koji još služe neprijatelju, da odmah napuste službu i uključe se u NOP.

Kotarski komitet KPH Zagreb u svojem političkom izvještaju[2] od 5. listopada daje pregled političke situacije i raspoloženje naroda. U izvještaju piše da narod na čitavom kotaru na NOV i NOB gleda sa velikim simpatijama. Manji dio naroda drži se pasivno ali nije za ustaše, iako izbjegava borbu. Tako u općini Brdovec narod sa simpatijama gleda na narodnooslobodilačku borbu, iako Pernar obilazi neke svoje pojedince koji pokušavaju raditi po HSS, ali među narodom nemaju uspjeha. Neki je Orinčić donio letke o HSS i dao Ražnju iz Drenja, ali ih taj nije uspio raspačati, jer je od naše strane bio spriječen. Održan je sastanak sa vojnim bjeguncima. Okupator je pokušao reagirati u Mariji Gorici, ali bez uspjeha. U općini Pušća Bistra narod je potpuno antifašistički raspoložen. U općini Zaprešić narod je dosta antifašistički raspoložen, ali je zastrašen od bande koja se stalno zadržava u općini. Ima dosta ustaša koji prave stalne reakcije. Narod se ne odaziva u fašističku vojsku, a dosta se odlazi u našu vojsku. U općini Stenjevac ne osjeća se djelovanje HSS. Naše organizacije pristupile su pojedinim haesesovcima, i oni su se saglasili za NOB, i znatno pomažu našu borbu. Narod sa simpatijama gleda na našu NOB i ne odaziva se u fašističku vojsku. Banda ne pravi nikakve protuakcije.

U općini Vrapče ima nešto haesesovaca koji se drže pasivno, ali ništa ne rade protiv NOB i ne stvaraju svoje organizacije. Banda je poduzela neke protumjere npr. obukla se u partizanske uniforme. Uhapsili su i pretukli jednog našeg druga a zatim pustili. Još uvijek ima dosta ljudi koji nisu upoznati sa linijom NOB ali simpatiziraju s njom i dosta se aktiviraju.

U općini Šestine narod dosta gleda na bivšeg zastupriika Kfajačića. Narod je uglavnom dobar, ne odaziva se na pozive u faši-

stičku vojsku. Ustaše sa svojim organizacijama nisu uspjeli i ne osjeća se njihov rad.

U općini Markuševac narod je odan i oduševljen za NOB i NOV te nijednoj stranoj organizaciji ne dozvoljava da prodre na taj teren. Narod sa potpunim pouzdanjem gleda na NOV i više simpatizira sa Sovjetskim Savezom.

U općini Sesvete većina naroda ispravno gleda na NOB i mobilizira, tek jedan dio dosta pasivno gleda na našu borbu, nastojeći da bi ih borba mimoišla, ali inače nisu protivnici NOB. Malčić i njegov sin pokušavaju propagandu za HSS ali im to ne uspijeva. Krajačić je donio jedan letak HSS i dao ga jednom našem drugu. Mi ćemo ga dobiti. Počela se osnivati »bijela garda«. Ima ih oko šestorica, i to u Sesvetskim Selima. Ima i nešto anglofila koji govore da će pobijediti Englezi i Amerikanci. Jedan iz Medvedskog Brijega radi u šumi kao vojnik i pokušava agitirati za HSS, ali mu to u vojsci nikako ne uspijeva, jer ga naši drugovi, koji rade sa njim, stalno pobijaju.

U daljnjem tekstu izvještaja govori se o organizacionom stanju partijskih, skojevskih, afežejskih organizacija i NOO-a gdje je stanje slijedeće:

Kotarski komitet Partije ima šest članova. Jedan član KK mobiliziran je za NOV; u Brdovcu, Općinski komitet ima četiri člana, jedan je mobiliziran u NOV; postoje još i tri partijske organizacije sa deset članova, iz kojih je šest članova mobilizirano za NOV; Pušća Bistra ima četiri partijske jedinice sa 16 članova; Stenjevec ima jednu partijsku jedinicu sa pet članova; Vrapče ima Općinski komitet od tri člana i jedan je otišao u NOV; postoje još dvije partijske jedinice sa osam članova a tri su mobilizirana za NOV; Sesvete imaju jednu partijsku jedinicu od osam članova, a jedan je mobiliziran za NOV.

Kotarski komitet SKOJ-a ima šest članova a Kotarski odbor USAOH-a četiri člana; u Brdovcu je Općinski komitet SKOJ-a sa četiri člana, tri grupe od 10 članova i tri odbora USAOH-a od 14 članova; u općini Stenjevec postoje tri skojevca i tri odbora USAOH sa 16 članova; u Vrapču je Općinski komitet SKOJ-a od pet članova, dvije skojevske grupe od 12 članova, četiri odbora USAOH od 20 članova i 18 pionira; u Markuševcu su tri skojevca i dva odbora USAOH sa osam članova; u Sesvetama je skojevska grupa od pet članova, Općinski odbor USAOH ima četiri člana, šest mjesnih odbora USAOH imaju 30 članova; i u Pušći je jedan odbor USAOH sa šest članova.

Kotarski narodnooslobodilački odbor broji pet članova; u općini Brdovec je općinski NOO od pet članova i 17 mjesnih NOO sa 60 članova; u Pušća Bistri postoje tri NOO-a od 15 članova; u općini Zaprešić postoje dva NOO-a sa osam članova; u općini Stenjevec općinski NOO od pet članova i pet mjesnih NOO-a sa 21 članom; u Vrapču je jedan općinski NOO sa osam članova i šest mjesnih NOO-a sa 29 članova; u Šestinama su dva mjesna NOO-a sa osam članova; u Markuševcu ima općinski NOO od sedam članova i četiri mjesna NOO-a sa 19 članova; u Sesvetama je jedan općinski NOO sa sedam članova i 16 mjesnih NOO-a sa 54 člana.

Kotarski odbor AFŽ-a ima četiri člana; u Brdovcu su četiri odbora sa 14 članova, Pušća Bistri dva odbora sa 10 članova, Stenjevcu općinski odbor sa četiri člana i dva odbora sa osam članova; u Vrapču je općinski odbor sa šest članova i pet mjesnih odbora sa 22 člana; u Markuševcu jedan mjesni odbor sa šest članova i u Sesvetama jedan općinski odbor sa četiri člana.

U nastavku izvještaja govori se o mobilizaciji na području kotara Zagreb te se konstatira da je u rujnu 1943. za NOV -mobilizirano 175 ljudi. Jaču mobilizaciju nije bilo moguće provesti jer se narod sada bavi sakupljanjem i spremanjem ljetine. Za Zagrebački odred mobilizirano je 11 članova KP. Naše organizacije uspjele su prodrijeti u neprijateljsku vojsku i osnovati vojne komitete. Veze funkcioniraju na pravcu Brdovec — Žumberak, Pušća — Stubica, Vrapče — Stubica, Vrapče — Stupnik, Sesvete — Dugo Selo i Sesvete — Sv. Ivan Zelina. U općini Markuševac mobilizirano je 19 omladinaca sa oružjem za NOV. Preko vojnih komiteta dobivena su tri puškomitraljeza i nešto uniformi.

U akcijama udarnih grupa osjeća se velika aktivnost omladine. U Pušća Bistri u rujnu 1943. likvidirano je osam bandita od kojih jedna žena. 10. rujna 1943. izvršena je akcija na željezničku prugu Zaprešić — Luka, te su zaplijenjena 2 karabina, 2 lovačke puške, jedno legionarsko odijelo i jedne cipele. Promet na pruzi Zaprešić — Luka, nakon akcije, bio je obustavljen jedan dan. Narod je oduševljen ovim našim akcijama. Banda nije reagirala. Narod traži da se obračunamo sa još nekim banditima.

6. listopada naši su drugovi uhapsili vrapčanskog tabornika koji je predan Zagrebačkom partizanskom odredu, pošto na našoj istrazi ništa nije priznao. U Stenjevcu su svučena četiri domobrana. U vezi sa tom akcijom banda je uhapsila jednog omladinca i jednog odbornika i premlatila ih želeći saznati tko je svukao domobrane.

U Sesvetama su zarobljena četiri motorkotača, jedan automobil, 14 domobrana je svučeno, zaplijenjen je jedan bik i jedna junica, jedan (konj i jedna krava. Sva stoka je zaklana u Markuševcu i prodana. Za nju je dobijeno 16.000 kuna. Motorkotači i automobil predani su Zagrebačkom odredu. Jedan gestapovac se napio pa je ubijen. Banda je uhapsila tri čovjeka i demolirala gostionu. Svučeni su jedan oficir i jedan vodnik. Ubijeni su jedan ustaša i jedan agent a tri agenta su uhapšena. U općini Sesvete bilo je reagiranja: banda je došla — očito na neke tužbe — te je hvatala ljude po cesti. Uhapsila je oko 200 ljudi od kojih su sobom odveli oko 30. Ustaše su demolirali kuću druga Keleminca, odnijeli 45.000 kuna i tri ure. Poslije ove akcije bande narod je iz kuća evakuirao sve stvari, žito i drugo. Svi su iz kuće otišli u partizane. Povodom takvog reagiranja bande, narod na nju gleda sa ogorčenjem.

Ovaj politički izvještaj potpisao je drug Ilić.

Kotarski komitet KPH Dugo Selo u svojem političkom izvještaju[3] Okružnom komitetu KPH Zagreb, 5 listopada 1943., javlja da se$_x$ osnivanjem Zagrebačkog partizanskog odreda i reorganizacijom te popunjenjem NOO sa pristašama HSS, mobilizacija počela uspješnije odvijati pa je u rujnu za NOV mobilizirano 140 boraca, jer je svima nekako lakše kada znaju da će biti blizu kuće.

U vezi sa mobilizacijom pojavila se nova poteškoća: u pojedinim četama je bez oružja 40 do 50 boraca. Nema mogućnosti da se naoružaju, pošto se na kotaru Dugo Selo nalaze samo takvi neprijateljski garnizoni koje oni nisu u stanju napasti da bi zarobili oružje.

Narod rado prima i pomaže NOV, jer u borcima gleda zaštitnike svoje imovine. Ima i takvih ljudi koji u NOV gledaju jedinoga krivca za paleže i pljačke što ih vrše bande. U Pavelićevu vojsku sa ovog područja ne ide više nitko a oni koji su u vojsci — ako mogu doći kući na dopust — više se ne vraćaju. Ne primjećuje se nikakva rabota reakcionarnih klika u ovom kotaru, jedino se neki pasivno drže prema NOB. Većina poštenih pristaša HSS (Radićevaca) odobrava ovu borbu i pomaže je, ali se aktivnije ne daju angažirati, jer ih još dosada banda nije teže pogodila. Još uvijek ima i takvih koji čekaju što će reći Maček, ali se njihov rad ne osjeća. Za dobar dio kotara može se reći da je poluoslobođen te banda tu ne dolazi pa je političko djelovanje organizacija slobodnije. U sjevernom dijelu kotara Dugo Selo, oko Dugog Sela i Brckovljana, organizaciono stanje je nepovoljno radi prisutnosti bande, ali je narod masovno na našoj strani. Zanimljivo je da je Dugo Selo koje je organizaciono slabo, uspjelo mobilizirati najviše boraca od svih sela u kotaru. Ustaških organizacija u kotaru nema, osim pojedinaca koji su bijedni ostaci tih organizacija, a i ti već danas drugačije govore,

misle i rade. Narod sa ironijom gleda na ustašku vlast, siguran da joj je odzvonilo. Narod, a naročito vojni bjegunci, vrlo rado sudjeluju u akcijama naše vojske na rušenju pruge pa bi trebalo češće takve organizirati.

8. listopada 1943. Kotarski komitet KPH Stubica[4] izvještava Okružni komitet KPH Zagreb da je prema zadatku upravo proveo mobilizaciju članova KP koji su određeni za Zagrebački odred. Ukupno je mo'bilizirano sedam drugova, a to su:Mali[5], Boltek[6], Maksić[7], Marko, Viktor[8], Tomo[9] i Gorki[10].

Stjepan Popović, desetar i Drago Bizečki Pilot, puškomitraljezac

8. listopada 1943. štab Zagrebačkog odreda" šalje štabu II. operativne zone spiskove vojnih rukovodioca sa karakteristikama za sve rukovodioce Zagrebačkog odreda, te spiskove svih aktivnih podoficira bivše jugoslavenske vojske i domobranstva koji se nalaze u Odredu.

U Odredu u to vrijeme nema oficira bivše jugoslavenske ni domobranske vojske.

11. listopada 1943. štab II. operativne zone[12] potvrđuje štabu Zagrebačkog odreda prijem karakteristika za sav komandni kadar Odreda te primitak 300.000 kuna.

10. studenoga 1943. član Kotarskog komiteta KPH Donja Stubica drug Mirko[13] izvještava jednim pismom sekretara istog komiteta druga Vilka[14] o političkoj situaciji na području općina Bistra, Donja Stubica i Oroslavlje. Prema spomenutom izvještaju provedena je mobilizacija dobrovoljaca za Zagrebački odred. U općini Bistra mobilizirano je 99 dobrovoljaca i prikupljeno 2 karabina sa 30 metaka, 9 civilnih pušaka dvocjevki, 5 gašera, 2 štajera, 1 »crnogorac«, tj. ukupno 8 pištolja i 5 defenzivnih bombi. U općini Gornja Stubica mobilizirano je šest ljudi a od oružja prikupljeno 2 puške Mauzer sa 60 metaka, jedna civilna dvocjevka, 7 pištolja raznih kalibara i 5 bombi. U općini Oroslavlje mobilizirano je 8 ljudi i prikupljena 4 pištolja i 5 bombi. Ukupno je na ove tri općine, u prvoj polovini studenog 1943., mobilizirano 113 dobrovoljaca za partizane.

U daljnjem tekstu svoga pisma drug Mirko javlja da su na Bistri dva njemačka oficira počinila samoubojstvo jer su od kuće dobili obavijest da im je sve porušeno. Nadalje Mirko piše da su noću 12. prošlog mjeseca u selo Donja Bistra došla dva njemačka časnika i ukrala jednom seljaku četiri purana. On ih je primijetio, potrčao za njima i oduzeo im purane. U selo Luka, kotar Klanjec došli su neki dan »Švabe« jednom seljaku i podmetnuli mu bombe i municiju u žito. Slijedećeg dana došli su istom seljaku drugi »Švabe« i počeli sve pretraživati. Budući da su u žitu našli municiju i bombe — koju su dan prije postavili druge »švabe« — oduzeli su mu sve žito. U Igrišću je uhapšena drugarica od Velija kao talac za svojeg muža, koji je prijavljen za suradnju sa NOP. U selu Slatina uhapšena su tri muškarca i jedna žena radi suradnje sa NOP. Njih je prijavio kriminalac Jože Simec koji ih je vidio na jednom širem sastanku u Slatini. U selu Igrišće nekog su dana četvorica bandita zaustavili jednog seljaka te ga odveli u šumu, predstavljajući se da su partizani. Tu su ga svukli do gola i objesili. On se nekako spasio i drugi dan odmah otišao u Pavelićevu vojsku. Krivci još nisu pronađeni a istraga je u toku.

[1] Original zapisnika u Institutu za historiju radničkog pokreta u Zagrebu — arhiva CK SKH.
[!] Original zapisnika u Institutu za historiju radničkog pokreta u Zagrebu — arhiva CK SKH
[‘] Original u Institutu za historiju radničkog pokreta u Zagrebu — Arhiva CK SKH
[4] Institut za histor. radn. pokreta Zgb, — arhiva CK SKH
[’] Ciglenečki Franjo
[6] Novosel Josip
[’] Tuđek — Bakran Ruda
[’] Poturica Ivo
[’] Papa Mato
[10] Dominkuš Jože
["] Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. 60/6 k. 1471
[u] Vojnoistorijski institut JA Beograd. Br. reg. *60/6* k. 1471
[″] Lončarec Mirko
["] Krošelj Mijo

PERO POPOVIĆ

PRVA BORBA ZAGREBAČKOG PARTIZANSKOG ODREDA SA USTAŠAMA U PRIGORJU

Bilo je to početkom listopada 1943., kada se tek nedavno osnovani Zagrebački partizanski odred sa svoja dva bataljona od oko 430 boraca, pretežno omladinaca Zagorja, Prigorja, Posavine i Zagreba, kretao u noćnom maršu iz Posavine u Prigorje.

Na pravcu kretanja Odred je imao još dva ratna zadatka: rušenje željezničke pruge Zagreb — Beograd, između Dugog Sela i Sesveta, i rušenje telefonskih linija na cesti Zagreb — Varaždin, između Sesveta i Belovar Moravča.

Obavještajci i izviđači ispitali su situaciju na željezničkoj pruzi prije dolaska glavnine Odreda i ustanovili da na tom dijelu nema neprijateljskih ustaško-njemačkih ili domobranskih osiguranja pa se moglo pristupiti izvršenju ratnog zadatka.

Upućene su najprije zasjede na prugu u pravcu Dugog Sela i Sesveta radi zaštite boraca koji će rušiti prugu od neprijateljskog iznenađenja. Prvi su se dali na posao mineri. Izvršili su miniranje na nekoliko mjesta. Eksplozije mina paraju zrak razbijajući noćnu tišinu, odjekuju do ustaških i domobranskih uporišta te njemačkih baza u Dugom Selu, Sesvetama i Zagrebu. Željeznička pruga je minirana i raskidana na nekoliko mjesta, u duljini oko 300 metara. Sada prilaze borci Odreda koji je prevrću i bacaju sa nasipa. Nakon toga pristupa se rušenju telefonskih stupova uz željezničku prugu.

Ratni zadatak izvršen je za svega jedan sat a neprijatelj nas nije pokušao napasti, niti noću izaći iz svojih uporišta, iako su to bile kratke relacije, od nekoliko kilometara udaljenosti.

Nakon otprilike drugog sata noćnog marša stigli smo na cestu Zagreb — Varaždin, između sela Popovec i Belovar Moravče, gdje se odmah nakon postavljenih zasjeda u pravcu Zeline i Sesveta pristupilo rušenju telefonskih stupova. Zadatak je izvršen u vrlo kratkom vremenu, možda za nepunih pola sata.

Negdje oko 4 sata ujutro stigli smo u prigorsko selo Blaguša, kraj Kašine, na zasluženi odmor. Bili smo prilično umorni od noćnog marša i od rušenja pruge i telefonskih linija.

Odbornici mjesnog narodnooslobodilačkog odbora sela Blaguša, zajedno sa našim ekonomima i intendantima, rasporedili su nas na spavanje i prehranu po kućama i štagljevima. Iako je već bila jesen još se moglo spavati u štaglju, na sjenu, umotan u gunj ili kabanicu, ali svi borci nisu mogli na odmor jer su se morala izvršiti osiguranja Odreda na više pravaca da nas ustaše, Nijemci ili domobrani nebi iznenadili na spavanju. Patrole i zasjede upućene su u pravcu Kašine radi osiguranja prema Zagrebu, i u pravcu sela Glavnica radi osiguranja od eventualnog ustaškog napada iz pravca Sv. Ivan Zelina.

Kako je Odred za sobom ostavio prilično veliki trag i uznemirio ustaško-njemačku i domobransku komaridu u Zagrebu moglo se u svakom slučaju očekivati da nas neprijatelj neće ostaviti na miru, i da će nas pokušati napasti, jer ovdje, takoreći na vratima Zagreba, na prilazima Zagreba, centru tzv. NDH, bilo je za njihove pojmove više nego nedopustivo ostaviti nekažnjeno (»komunističko-četničke bande«, kako su nas oni službeno nazivali, ne priznavajući nam status narodnooslobodilačke vojske), zbog rušenja komunikacija za koje je okupator zainteresiran.

Oko 7 sati ujutro naše patrole sukobile su se sa ustaškom patrolom na prilazima selu Blaguša, iz pravca Glavnica. Glavnina boraca Odreda odmarala se i spavala. I mene su probudili pucnjevi, kao i ostale borce. U prvi čas svi nismo znali o čemu se radi, tko nas je napao i kakve su snage neprijatelja. Ubrzo zatim stigli su kuriri iz štaba Odreda i donijeli naređenje za pokret i za napad na ustaše koji su nas napali iz pravca Glavnice. Nije nam bila poznata jačina napadača. Sa njima se sukobila naša patrola i zasjeda jačine jednog voda koja je bila na pravcu sela Glavnica iznad sela u kojem smo odmarali. Kako smo spavali odjeveni i pod punom ratnom spremom, pokret je uslijedio u roku nekoliko minuta.

Izvršeno je kratko postrojavanje a komandanti bataljona izdali su odmah naređenje da se razvijemo u streljački stroj. Tako smo iz sela Blaguša krenuli u streljačkom stroju u pravcu sela Glavnica, penjući penjući se ubrzanim koracima uz brdo. Rafali naših boraca koji su bili u zasjedi, i koji su prihvatili borbu sa ustašama, čuli su se neprekidno na brdu iznad nas. Sada je bilo očito da se radilo o jačim ustaškim snagama. Čitav Odred izvukao se iz sela i stigao na kosu iznad sela Blaguša te krenuo u pravcu Gornja i Donja Glavnica. Naš vod koji je bio u zasjedi, i koji je prihvatio borbu i pripucao na ustaše počeo ih je potiskivati. Ustaše su se povukli na drugo brdo, zapadno od se utvrdili u nedovršenoj se utvrdili u nedovršenoj crkvi Glavnica. Kralj, iznad sela Glavnica. Naš Odred se, trčeći, spuštao u streljačkom stroju, pucajući u pokretu, u pravcu ustaša i preko sela Donja Glavnica napredovao prema crkvi.

Komandanti ocjenjuju situaciju, dok istovremeno od obavještajaca i seljaka u selu Glavnica saznajemo da su ustaše koji su nas pokušali napasti došli iz Sv. Ivan Zeline i da pripadaju po zlu glasu poznatoj »V bojni« koja je bila stacionirana u samom Sv. Ivan Zelini. Iz crkve Krista Kralja ustaše su počeli pružati jak vatreni otpor. Prema našoj procjeni bilo ih je oko 30. Komandanti su procijenili da je to samo prethodnica ustaške jedinice a da se glavnina nalazi na koti Hrbtić, istočno od nas i zapadno iznad sela Moravče, te u selu Moravče. Započela je oštra borba sa ustašama koji su se učvrstili u crkvi.

Naši borci polako napreduju i sve više se približavaju ustaškom uporištu. Međutim, prilaz crkvi bio je moguć samo iz dva pravca, i to sa sjevera i juga, jer se nalazi na kosi, dok je sa istoka i zapada brisani prostor i vinogradi koji se spuštaju u dolinu pa je sa tih strana bilo nemoguće napadati. Borba je trajala skoro dva sata. Borci Odreda privlačili su se trčeći, odnosno pretrčavajući brisani prostor, pod zaštitom naših mitraljeskih rafala, dok se nisu sasvim približili crkvi. Ustaše su vidjeli da se neće moći duže održati pa su započeli povlačenje, bolje rečeno bijeg u pravcu sela Moravče i brda Hrbtić koje je dominiralo svim okolnim brdima. Osjetili smo da su do tada ustaše na toj koti, gdje im je bila glavnina, brižljivo čuvali svoj položaj ne želeći da se otkriju, kako bi nas mogli iznenaditi i razbiti. Nakon što su napustili crkvu Krista Kralja i nagnali u bijeg, borci Odreda produžili su progon ustaša i u streljačkom stroju nastavili napredovanje prema koti Hrbtić.

Približavanjem koti osjetili smo sve jaču mitraljesku i puščanu vatru neprijateljskih snaga koje su, u odnosu na naše položaje, imale dominantan položaj. Naime,-kota Hrbtić je obrasla niskim grmljem i sa nje je moguće pod vatrenom kontrolom držati sve prilazne puteve i okolna brda koja su niža od pomenute kote:

Borba je postajala sve žešća. Polako napredujemo jer su nas ustaše sa svojim rafalima svakog časa prikivali bilo za prirodne zaklone ili za zemlju. Mi svi bili smo dolje, ispod njih, a da bi ih počeli obilaziti i penjati se prema njima trebalo je savladati preko 300 metara brisanog prostora, preko livada i oranica, kojeg su oni zasipali mitraljeskim rafalima.

Borba već traje preko 3 sata pa je došlo naređenje da se štedi municija i da se ne puca uprazno. Komandant Odreda Stevo Došen naređuje prebacivanje preko brisanog prostora i privlačenje naših snaga koti 324 Hrbtić, da bi se izvršilo podilaženje i da bi se ustaše jurišom istjerali sa njihovog položaja.

Prema pravilima ratne taktike, s obzirom da smo mi prešli u protunapad, snage su bile nekako približno podjednake, jer smo računali da je na koti najmanje oko 150 ustaša. Oko 50 ih je bilo na osiguranju prilazima sela Moravče, gdje im se nalazila i rezerva i motorizirani vod. Zagrebački odred, u času dobivenog naređenja za protunapad nije imao povoljan položaj, jer su sve dominantne kote, zajedno sa kotom Hrbtić, bili zaposjednuli ustaše.. Međutim, mi smo se poslužili jednom ratnom varkom koja uvijek donosi dobre rezultate i osigurava uspjeh: započeli smo brzo prebacivanje preko brisanog prostora i podilaženje kote, uz jaku podršku naših puškomitraljezaca. Istovremeno je upućen jedan ojačani vod sa automatskim oružjem i obavještajcem Moserom u selo Moravče, iza leđa ustašama, koji je napao ustašku rezervu i motorizirani vod.

Ustaška rezerva u selu Moravče bila je iznenađena napadom naših boraca. Kod njih je nastala zabuna pa su počeli bježati glavom bez obzira, ili se sakrivati po podrumima i štagljevima, dok je glavnina pobjegla u pravcu Belovar Moravče i Kožić Brega, odnosno prema Zelini. U kratkoj borbi ubijeno je 5 ustaša, spaljena su 4 motorkotača motoriziranog voda. Ovaj efektni protunapad bila je samo prva faza zadavanja konačnog udarca glavnini ustaških snaga na koti Hrbtić, jer kad su oni opazili da se borba vodi u njihovoj pozadini, tj. njima iza leđa nastala je zabuna, poremetili su se njihovi redovi te su trubama počeli davati signale, dozivajući pomoć i pojačanje. Ali, pomoć što su je tražili nije mogla doći jer je već bila razbijena i raspršena na sve strane. Istovremeno se glavnina boraca I bataljona — pod jakom neprijateljskom vatrom ali i zaštitnom vatrom naših mitraljezaca — prebacila preko brisanog prostora do ustaških položaja na koti Hrbtić. Nije išlo lako ni jednostavno. U oštroj borbi padaju naši prvi ranjenici, i naši redovi se prorjeđuju. Nije bilo lako gledati kako naši mladi drugovi krvare od rana zadobivenih od ustaških metaka — dobar -dio njih bio je ranjen zbog borbenosti ali i nedovoljnog ratnog iskustva — dok su na drugoj strani, među ustašama, bili i oni koji su došli iz Bosne i Hercegovine, koji su tamo vodili borbe sa partizanskim jedinicama. Među njim[a] bilo je i dosta poznatih koljača što su ih ustaške glavešine, za nägradu, prebacili u ove krajeve jer su se u svojim krajevima previše kompromitirali kao koljači.

Dva voda I bataljona već su se sasvim stigli podno ustaških položaja, i to najviše puzeći na laktovima, jer nije bilo prirodnih zaklona. Vidjevši da im se približavamo ustaše su počeli bacati bombe dok su naši borci neeksplodirane bombe vraćali natrag, prema njima. Vatra je obostrano postajala sve jača pa su naši komandanti izdali naređenje za juriš.

Juriš je započeo snažno, ali je uz brdo teško jurišati. Borci su se vrlo brzo zamorili pa su zbog jake ustaške vatre morali ponovno prileći. Prvi juriš nije uspio. Nakon što smo se malo sredili započele su pripreme za drugi juriš, za koji se čekalo naređenje. Ustaše su iskoristili ovaj mali predah misleći da se više nećemo usuditi ponovno jurišati te su počeli dovikivati svoje već poznate otrcane parole koje su se, manje ili više, uvijek ponavljale između partizana i ustaša u bliskoj borbi. Vikali su nam: »Jovane, hoćeš municije, gdje su vam topovi?«. Nismo mi niti njima ostali dužni u dovikivanju. Odgovarali smo im: »Za koga se borite, za Švabe i Hitlera, borite se za fašiste, prodali ste Hrvatsku Talijanima«, »imamo municije da vas potučemo i potjeramo, »Hrvati smo, Prigorci i Zagorci, i ne bojimo se vas«.

Nakon naređenja za drugi juriš na ustaške položaje borba se ponovno rasplamsala.

Dan je, već je negdje oko 10 sati prije podne a ustaše pružaju jak otpor. Komandanti i komandiri četa komandiraju juriš i čitav prvi bataljon se diže iz ležećeg stava na juriš, uz brdo, otvarajući žestoku vatru iz stojećeg stava. Bombaši bacaju bombe prema ustaškim položajima. Drugi bataljon sa susjedne, doduše nešto niže kote, drži pod vatrom ustaške jedinice kako bi smanjio njihov vatreni efekat na borce koji jurišaju. Borci I bataljona, pojačani sa dijelovima II bataljona stigli su u jurišnom naletu do ustaških položaja i počeli bacati bombe u njihove rovove iz kojih su ustaše stali bježati i povlačiti se u pravcu sela Moravče, u dolinu. Ali glavnina ustaških snaga još uvijek čvrsto drži svoje položaje. Uspjeli smo probiti njihov lanac samo na jednom mjestu, i obostrana vatra ponovno se pojačala. Ustaše vide da ćemo ponoviti još jedan juriš i da smo čvrsto odlučili da ih potpuno uništimo i istjeramo iz njihovih položaja. Rafali automata prašte, naši puškomitraljesci nesmiljeno tuku po ustaškim položajima.

Ja sam ležao u usjeku jednog puteljka u sastavu 3. voda, I bataljona. Pucam neprekidno iz karabina u pravcu kote Hrbtić, nišaneći na crne siluete. Ustaše nas bolje vide nego mi njih i tako usmjeruju vatru na nas. Ali, mi ne posustajemo, i dalje se podvlačimo prema njihovim položajima. Bolničari pod snažnom ustaškom vatrom izvlače naše ranjenike. Lijevo i desno od mene vatreni položaj drži još nekoliko boraca. Desno od mene je Marijan, mladi Dalmatinac koji je u Dalmaciji bio prisilno mobiliziran i poslan u ustašku jedinicu u Mariju Bistricu. Omladinska, odnosno skojevska organizacija na tom terenu uspostavila je s njime vezu koju je on tražio pa je dobrovoljno došao u Zagrebački partizanski odred. I tako, Marijan i ja neprekidno pucamo a Marijan često ustaje sa položaja i gađajući dovikuje: »Vidim ga, majku mu ustašku, sad ću ga skinuti«. Ja vičem na njega: »Marijane, ne otkrivaj položaj, gađaj i pucaj iz zaklona i ne 'slikaj' se«. No on me nije slušao. Ponovno se digao i nišani u jednog ustašu kojeg smo vidjeli na brdu. Nišanimo zajedno, ja iz ležećeg stava, u zaklonu, a Marijan opet malo podignute glave. Kad smo ponovno opalili naše metke pokraj sebe začujem tup udarac. Marijan klone pored mene, .pogođen točno usred čela od ustaškog snajperiste, tako da mu je metak nadigao gornji dio lubanje. Bilo mi je strašno, žalio sam ga, kako je neoprezno i nepotrebno dobio smrtonosni metak, i to ravno u glavu. Još je živ, jauče, zapomaže, krvari. Bolničara nema u blizini a do našeg položaja je brisani prostor. Kratko razmišljam što da radim, treba mu hitno pomoći, iako je u beznadnom stanju. Kidamo košulje, previjamo ga ali nemamo nosila, jer su bolničari bili malo podalje od nas, gdje su previjali ostale ranjenike. Šaljemo kurira da dođu bolničari sa nosilima, ali oni imaju pune ruke posla sa ostalim ranjenicima. Sto sada s Marijanom? Ne možemo ga sada ovdje ostaviti, ovako smrtno ranjenog. Odlučio sam — zamolivši drugove da me štite vatrom — da se prebacim preko brisanog prostora, na koji ustaše otvaraju neprekidnu vatru, do prvog zaselka Cumigaši. Meci fijuću, ja trčim, bacam se na zemlju, dižem se ponovno, trčim ne misleći na metke ustaša, tjera me samo misao da hitno treba Marijanu pomoći. Sretno sam pretrčao brisani prostor. Stižem iza jedne kuće gdje sam očekivao da ću naći ! bolničare. Međutim, sva su nosila već bila zauzeta. Bolničari traže da Marijana prenesemo do te kuće. Razmišljam kako. Da ga vučemo, onako teško ranjenog, bez nosila? Pogledam oko sebe i vidim seljačka kola te uzimam »lojtru« sa njih. Noseći »lojtru« trčim do položaja još brže, ponovno preko brisanog prostora. Ustaše pucaju po meni, meci fijuču, iako me moji drugovi štite vatrom. Bacam se nekoliko puta sa lojtrom na zemlju i uspijevam doći do položaja gdje je bio Marijan. Sada Marijana stavljamo na »lojtru« i nas dvojica, ponovno pod zaštitom vatre naših boraca, ali još žešćom vatrom ustaša, trčećim korakom, prenosimo teško ranjenog Marijana do bolničara i zaklona. Zbog ustaške vatre i zamorenosti nismo ga mogli prebaciti u jednom dahu. Ustase nas obasipaju vatrom jer vide da nosimo ranjenika. Na jednom mjestu toliko su nas prikovali uz zemlju da sam već pomislio da se nećemo izvući, i da je drug, koji mi je pomogao nositi Marijana, također pogođen. Ali nakon tri zaustavljanja, i trčanja, i puzanja, i vučenja »lojtre« sa ranjenim Marijanom uspjeli smo ga prebaciti do bolničara. Marijan jauče od boli i moli nas da ga ubijemo. Bolničari ga previjaju, ukrcavaju na seljačka kola i voze prema selu Glavnica u sigurniju zonu.

U tom času naši borci jurišaju po treći put na kotu Hrbtić. Juriš potpuno uspijeva i ustaše bježe, napuštajući sve položaje koje su do tada držali. Ustaški položaji su razbijeni a ustaše ostavljaju svoje mrtve i ranjene, bježeći i povlačeći se preko sela Moravča u pravcu Sv. Ivan Zelina, odnosno Bunjaka.

U međuvremenu Marijan je umro, što smo i očekivali, jer je bio toliko teško ranjen da nije mogao preživjeti.

Nastavili smo progon neprijateljskih već raspršenih snaga, u pravcu sela Drenova i Bunjak, nakon čega je došlo naređenje da se povlačimo i koncentriramo u selu Glavnica.

Nekoliko dana kasnije, kad smo se ponovno našli u našim prigorskim selima, naši seljaci i naši hranioci, pričali su nam u šali, izrugujući se, da su se ustaše, »slavne V vojne« dva dana skupljali dok su konačno stigli u Sv. Ivan Zelinu bježeći pred našim naletom.

NEPRIJATELJSKI PODACI O AKTIVNOSTI ZAGREBAČKOG ODREDA

Aktivnost Zagrebačkog partizanskog odreda neprekidno je pratila neprijateljska obavještajna služba i njihovi štabovi, jer se ona odvijala u neposrednoj okolici, pred vratima Zagreba, glavnog centra ustaške i okupatorske vlasti. Ministarstvo domobranstva NDH u svojim »dnevnim izvješćima« stalno bilježi napade Odreda i udarnih grupa na neprijateljske objekte, željezničke pruge, manja uporišta i neprijateljske jedinice:

»Dnevno izvješće« br. 267.', od ?4.- IX 1943., javlja da su 22. IX 1943. partizani u selu Granešina (7 km sjeveroistočno od Zagreba) zarobili stražu dojavne sati,'jačine 9 domobrana.

»Dnevno izvješće« br. 268.[2], od 25. IX 1943., javlja: »Noću 23/24. IX 1943. uništena je željeznička postaja Gornja Stubica i odvedena željeznička straža jačine 10 domobrana. Noću 22/23. IX 1943. partizani su napali Tvornicu octa u selu Popovec i oduzeli 3 teretna samovoza.«

»Dnevno izvješće« broj 270.', od 27. IX 1943., javlja 24/25. IX 1943. partizani su zapalili željezničku stanicu Zlatar Bistrica i

željezničku stražu, jačine 7 domobrana, zarobili. 26. IX 1943. na području Selnica — Sagudovec prikupljala se jača partizanska skupina (navodno 500 ljudi).«

»Dnevno izvješće« br. 273.^ od 2. X 1943. obavještava da je na željezničkoj pruzi Zagreb — Varaždin, kod Budinšćine, primijećena manja partizanska skupina.

»Dnevno izvješće« br. 276.[5], od 3. X 1943.: »Zapovjednik posade Marija Bistrica izvijestio je da se oko Marije Bistrice prikupljaju jake partizanske snage, navodno oko 2000 ljudi, što nije vjerojatno. 2. X navečer partizani iz smjera Hum napali su našu posadu u Mariji Bistrici. Bližih podataka još nema«.

»Dnevno izvješće« br. 278.[6], od 5. X 1943., javlja da su se noću 2/3. X 1943. partizani sa područja Marija Bistrica povukli u smjeru Sv. Ivan Zelina.

»Dnevno izvješće« br. 281., od 8. X 1943., javlja da se prema izvješću I zbornog,područja, partizanska skupina koja se zadržavala kod sela Laz, povukla noću 5/6. X u jugoistočnom smjeru. Jačina ove skupine je navodno preko 1000 partizana, što nije provjereno. 7. X u 14 sati pred Maksimirskom mitnicom 4 partizana oduzela su samovoz uredniku »Hrvatskog naroda« Ivankoviću.

»Dnevno izvješće« broj 283.“, od 10. X 1943., piše: »8. X partizani su se povukli iz Marije Bistrice odvevši sa sobom općinskog načelnika i bilježnika te još 10 građana«.

[1] ' " Originali navedenih »dnevnih izvješća« nalaze se u Vojnoistorijskom institutu JA u Beogradu - Arhiva Ministarstva oružanih snaga NDH

NAPAD ZAGREBAČKOG ODREDA NA USTAŠKO-DOMOBRANSKO UPORIŠTE MARIJA BISTRICA

7. listopada 1943. predvečer, tri bataljona Zagrebačkog odreda kreću iz svojih baza, iz sela Sv. Matej i Karivaroš, u selo Laz (područje kotara Donja Stubica).

U 22 sata navečer bataljoni se postrojavaju u selu Laz i komandant Odreda Stevan Došen vrši smotru boraca. Osjećalo se da se ide u jednu veću akciju, jer su se postrojila sva tri bataljona Odreda. Komandant Došen nakon smotre drži borcima govor kojim ih upoznaje da će noćas biti napadnuto neprijateljsko uporište Marija Bistrica iz kojeg svakodnevno ustaše ulaze u sela i teroriziraju, pljačkaju i ubijaju civilno stanovništvo. Na kraju govora komandant Došen, gromkim glasom, pita sve borce Odreda: »Drugovi, hoćemo li napasti i uništiti neprijatelja u Mariji Bistrici?« Svi borci su u jedan glas uzviknuli: »Hoćemo!« Glas je odzvanjao u noćnoj tišini i prenosio se od brda do brda sve do Marije Bistrice.

U to vrijeme u Mariji Bistrici nalazi se ustaška posada »I bojne prometnih zdrugova ustaške vojnice« i »kombinirana satnija domobranskog posadnog zdruga« iz Zagreba, ukupne jačine oko 100 neprijateljskih vojnika. Ove podatke o jačini neprijatelja prikupio je informativni oficir Odreda drug Moser.

Nakon govora komandanta Došena pročitana je naredba za napad i započeo je pokret prema Mariji Bistrici, cestom od Laza. Napad je trebao početi poslije pola noći a ugovoreni znak svim napadačkim jedinicama za početak napada je crvena raketa koja će biti ispaljena po naređenju komandanta Odreda.

Pravci napada naših bataljona i četa bili su: I bataljon cestom iz pravca Laza, II bataljon cestom od Zlatar Bistrice, III bataljon cestom iz pravca Globočec — Zitomir te od »Kalvarije«, poljskim putem, jednim vodom istog bataljona. Napad na uporište trebale su izvesti čete I bataljona a II bataljon dobio je zadatak da postavi osiguranje iz pravca Zlatara i Zlatar Bistrice i Sv. Ivan Zeline, gdje su bile jake ustaške posade.

Točno u 0,30 sati, 8. X 1943., crvena raketa komandanta Odreda zaparala je nebo i rasvijetlila uporište Mariju Bistricu. Toga časa započeo je napad Odreda i podilaženje ustaško-domobranskih bunkera. Sve napadačke jedinice dobile su neprijateljske znakove raspoznavanja pomoću kojih se išlo ravno na bunkere, a dobio ih je informativac Odreda Moser. U tom času, pri podilaženju uporišta, svi smo očekivali svakog časa neprijateljske rafale. Međutim, vladala je grobna tišina u kojoj su se borci Odreda nečujno privlačili uporištu. Nakon pola sata od datog znaka za početak napada oglasila su sé zvona sa tornja crkve u Mariji Bistrici što je bio ugovoreni znak da su napadačke jedinice Odreda prodrle u centar uporišta. Naše iznenađenje je bilo veliko jer je bilo nevjerojatno da nitko od ustaša i domobrana ne pruža otpor. U . prvi čas pomišljali smo da bi to mogla biti neprijateljska varka, da nas se navuče u uporište i onda iznenada udari iz svih kuća, iako,je cijeli Odred tada brojio 750 boraea i predstavljao skoro pet puta jaču snagu od neprijatelja.

Nakon zarobljavanja cijele domobranske posade, koja se predala bez otpora, saznali smo od domobrana da je ustaška posada sa dva kamiona i 70 ustaša pobjegla prije napada u Zlatar, a domobrane su ostavili neobaviještene da oni napuštaju uporište. I tako je neprijateljsko uporište Marija Bistrica te noći likvidirano.

U originalnom izvještaju štaba Odreda', štabu II operativne zone, od 8. listopada 1943. piše slijedeće:

»Jedinice ovog Odreda izvršile su akciju na neprijateljsko uporište Marija Bistrica dana 8. X. 1943. u kojem se nalazila posada jačine 70 ustaša. Cilj našeg napada na gore spomenuto neprijateljsko uporište bio je razoružanje neprijatelja koji se nalazio u samom mjestu, sve do prije dva sata, računajući od našega napadaja.

Naše jedinice upavši u to mjesto nisu naišle na nikakav otpor, jer se je neprijatelj povukao, vjerojatno saznavši za naše namjere. Ipak je tom prilikom zarobljeno po našim jedinicama deset pušaka, oko 2000 metaka za puške, 20 domobrana, koji su pušteni svojim kućama, kao i nešto vojničke opreme, tj. odijela itd. koja je ustašama u njihovom bijegu i povlačenju ostalo u uporištu.

Tom prilikom pohapšeni su nekoji banditi iz istoga mjesta, koji će biti nakon provedene istrage likvidirani kao provokatori i izdajice kako samih mještana tako i okolnih sela.

U toj akciji primijećeno je prilikom samoga napada da se je moral vojske znatno pojačao'od prošlih akcija.«

Izvještaj su potpisali komandant Odreda Stevan Došen i komesar Milan Kuren.

Napad Zagrebačkog partizanskog odreda na ustaško-domobransko uporište Marija Bistrica 8. listopada 1943. predstavljao je velik vojno-politički događaj među narodom ovoga kraja i snažno je uticao na daljnji razvoj NOB u zagorskim i prigorskim krajevima.

Kotarski komitet KPH Donja Stubica[2] poslao je Okružnom komitetu KPH Zagreb 14. X 1943. prijepis izvještaja jednog uglednog mještana iz Marije Bistrice, u vezi sa izvršenim napadom Odreda na to uporište, iž kojeg se vidi raspoloženje stanovnika nakon napada. U tom izvještaju piše da je dojam svih uglavnom dobar. U prvi čas bilo je veliko iznenađenje, s obzirom na odlazak posade. Kasnije se razglasilo da je poručnik, komandant ustaške posade, saznao da ga se opkoljuje i da je zato odredio odlazak svih prema kolodvoru (Zlatar Bistrica) sa argumentacijom da im je municija na kolodvoru a pojedini ustaše da imaju premalo municije za obranu. »Jučer sam čuo«, piše dalje u izvještaju, »da ga je vodnik Jelovica i njegovi drugovi htio na kolodvoru ustrijeliti radi kukavnog bijega iz Bistrice i da ga užasno optužuju pred svojim pretpostavljenim«. Nadalje piše da se o

samom napadu među narodom ne čuju nikakve riječi osuđivanja ni pogrda, jedino da neki prigovaraju, zašto se na općini razbijalo pokućstvo, kada ga općinari opet moraju platiti. Narod se pohvalno izrazio o odvođenju bistričkih švercera i trgovaca koji su pljačkali narod i po švercerskim cijenama prodavali živežne namirnice. Narod ovo odobrava, posebno zato jer je kod tih trgovaca pronađena velika količina razne robe koju nisu htjeli prodavati ni po visokim cijenama.

Kotarski komitet Stubica u popratnom pismu uz napred pomenuti izvještaj javlja Okružnom komitetu još i slijedeće:

»8. X o. g. u selu Milekovo tražili su Nijemci hranu, što narod nije htio dobrovoljno dati, te su otimali silom i uzeli 1 gusku, 2 purana, 2 pajceka, a za plaću su dali 2 pakla duhana i 1 litru likera i rekli da je time plaćena sva roba. Nakon dva dana vratili su pajceka nazad jer da nije dosta debeo i uzeli debljega. U selu Orahova Gorica bio je na paši jedan krmak od 60 kg kojeg su Nijemci otjerali u Gupćev Dom i odmah zaklali«.

0 napadu partizana na Mariju Bistricu, izvještava 10. listopada 1943. »Kotarska oblast Donja Stubica«, »Veliku župu Prigorje« i »Redarstvenu oblast za grad Zagreb« slijedeće:

»Savezno sa ovdašnjim brzoglasnim izvješćem od 8. i 9■ o. mj. izvješćuje se: dne 8. listopada 1943. u 2.30 sati jedna grupa neustanovljenog broja partizana napala je mjesto Mariju Bistricu gdje su u općini zapalili sve spise, tako isto i u pošti i sa sobom odveli 18 građanskih osoba i u 5 sati istog dana iz Marije Bistrice otišli. Partizani su bili naoružani strojnicama, puškama, parabelama, samokresima i bombama. Bilo ih je više stotina ali se toćan broj nije mogao utvrditi.«

U daljnjem tekstu izvještaja piše: *»8. listopada 1943. u 2,30 sati došla je jedna veća grupa partizana u Mariju Bistricu, opkolili mjesto sa svih strana svojim stražama, ostali su zašli u mjesto i iz općine izbacili svu pismohranu pred zgradu gdje su sve zapalili a iz blagajne odnijeli 11.000 kuna gotovog novca, tri pisaća stroja a na kraju su u pošti uzeli 108.078 kuna gotovog novca, spalili svu poštansku pismohranu, uništili sve brzojavne i brzoglasne uređaje, a iz javne govornice odnesli jedan brzoglasni aparat. Još su iz skladišta općine uzeli 250 kg šećera i 500 kg pšenice koja je bila sakupljena od ušura.«*

Na kraju izvještaja piše: *»partizani su sa sobom odveli općinskog načelnika i bilježnika, općinskog pisara i prisežnika. Gubitaka kod pobunjenika i plijena nije bilo jer se ustaška posada koja je bila za osiguranje Marije Bistrice dne 8. listopada 1943. između 2,20 i 2,30 sati povukla u pravcu mjesta Zlatar Bistrica i tako su pobunjenici, saznavši za ovo, upali u Mariju Bistricu. Pobunjeni partizani došli su iz sela Laza, 10 km istočno od Donje Stubice, i istim smjerom su otišli nazad. Nije se moglo doznati koja je pobunjenička jedinica i njen vođa.«*

[1] Original u Institutu za historiju radničkog pokreta u Zagrebu, Arhiva CK KPH

[2] Institut za historiju radničkog pokreta Zagreb — Arhiva CK KPH.

MICIKA VEDRINA

NAPADI ZAGREBAČKOG ODREDA NA MARIJU BISTRICU, VRBOVEC I SESVETE

U proljeće 1943. nekoliko prisilno mobiliziranih ustaša, koji su bili u ustaškoj posadi u Mariji Bistrici, u nekoliko je navrata dolazilo k meni otvoreno mi se obraćajući, tražeći vezu s partizanima. Ja sam o tome informirala članove skojevske grupe i članove partijske organizacije i u dogovoru s njima odgovarala spomenutim ustašama da nemam nikakve veze s partizanima. Naime, u početku nismo bili sigurni da li ovi ustaše stvarno žele vezu s partizanima ili pak imaju namjeru da nas nakon uspostavljenih veza pohapse. Ja sam u to vrijeme bila član Podgorske udarne grupe, sekretar skojevske organizacije u Podgorju i član Kotarskog komiteta SKOJ-a Donja Stubica, pa je moja aktivnost vjerojatno bila uočena od građana i ustaške obavještajne službe iz Marije Bistrice. Nakon nekog vremena dobila sam zadatak od organizacionog sekretara Kotarskog komiteta Partije Donja Stubica, druga Mije Hunjaka — Brzog, da dam vezu spomenutim ustašama jer da oni žele prijeći u partizane. Postupila sam po dobivenom zadatku i čitavog ljeta održavala sam vezu između Nedjeljka Franjkića i Ivana Medvjeda iz ustaške posade u Mariji Bistrici te Josipa Benca Mosera, komandira Prigorske udarne grupe, odnosno, informativnog oficira Prigorske čete koji je dolazio u moju kuću u Podgorju gdje se s imenovanima sastajao.

Josip Bene Moser i Nedjeljko Franjkić nekoliko su puta dogovarali partizanski napad na ustašku posadu u Mariji Bistrici. Pri tom bi napadu Franjkić trebao da s grupom svojih suradnika unutar ustaške posade pomogne partizanima. Do tog napada, međutim nije došlo iako je Nedjeljko Franjkić sa svojom grupom pripremio akciju otpora unutar ustaške posade.

Nedjeljko Franjkić i Ivan Medvjed sve do njihova odlaska u partizane surađivali su i pomagali narodnooslobodilački pokret, donoseći u moju kuću municiju i bombe, koje smo otpremali u naše partizanske jedinice.

Početkom rujna 1943. Nedjeljko Franjkić obavijestio me je da ustaše iz Marije Bistrice pripremaju hapšenje — na redu smo bili moji drugovi iz Udarne grupe i ja. Navečer 11. rujna 1943. otpremila sam iz moje kuće sanduk municije i bombi. Drugog dana ujutro, dok smo Stjepan Vrabec, Andrija Škrlec i ja — članovi Udarne grupe, bili u Mariji Bistrici, ustaše su opkolili naše kuće s namjerom da nas uhapse, izvršivši premetačinu u mojoj kući. Zahvaljujući Nedjeljku Franjkiću koji nas je obavijestio o ustaškoj namjeri, uspjeli smo pobjeći pred hapšenjem, uputivši se preko sela zvano »Kozara« u šumu odakle se više

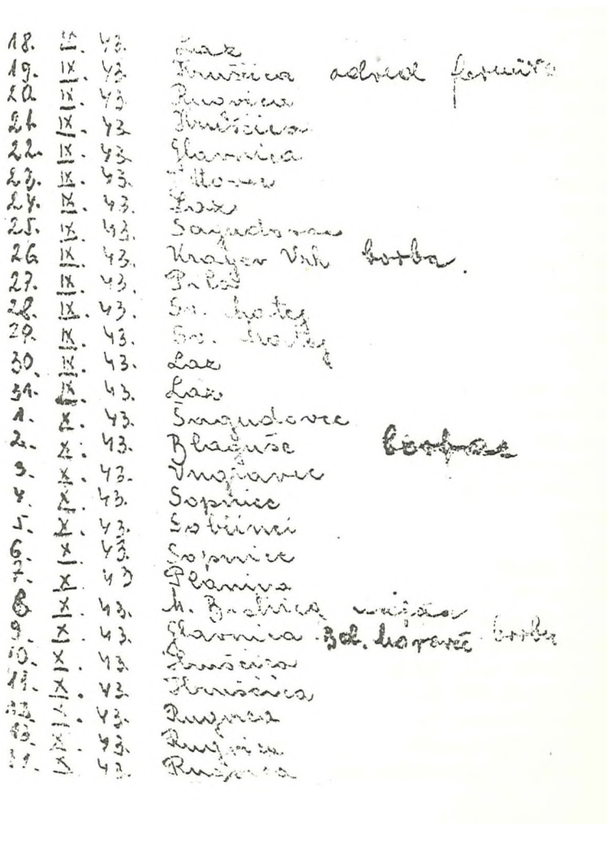

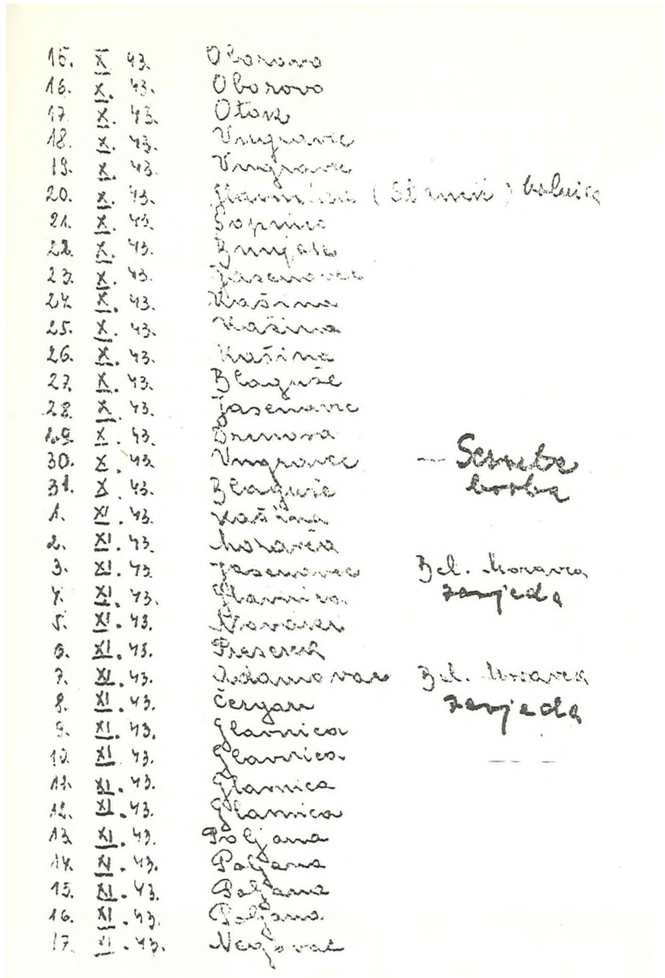

Izvornik dnevnika — bilježaka Micike Vedrina sekretara SKOJ-a Zagrebačkog odreda, o kretanju, boravku i mjestima borbe Zagrebačkog partizanskog odreda od rujna do prosinca 1943.

nismo vraćali kućama. Nakon našeg odlaska čekali smo tri dana da nam se priključi Nedjeljko Franjkić sa svojim suradnicima iz ustaške posade Marija Bistrica. Da bi se mogli nesmetano prebaciti k nama, tri smo dana pripucavali na ustaško uporište Mariju Bistricu, sve dok im nije uspjelo da pobjegnu. Tada su k nama došla trojica iz ustaške posade — sa svojim naoružanjem — Franjkić, Medvjed i još jedan, čijeg se imena ne mogu sjetiti. Po njihovu dolasku otišli smo na Laz gdje se koncentrirala jedna veća grupa omladinaca iz kotara Donja Stubica, koji su dobrovoljno išli u partizane. Zatim smo 18. rujna 1943, pod vodstvom druga Mije Krošelja Vilka, sekretara Kotarskog komiteta KPH Donja Stubica krenuli za Posavinu u Hrušćicu gdje smo 19- rujna 1943. ušli u Zagrebački partizanski odred.

Sva trojica spomenutih drugova, koji su iz ustaške posade prešli k nama u partizane, bili su vrlo hrabri boreri svi su poginuli. Nedjeljko Franjkić je već u Zagrebačkom odredu postao komandir čete, a poginuo je 1945. u Slavoniji kao komandant bataljona brigade »Matija Gubec«.

Kad sam ušla u sastav Zagrebačkog odreda, bila sam postavljena na dužnost sekretara SKOJ-a Odreda. Odred je tada imao tri bataljona i u svakom je formirana skojevska organizacija. U Odred su pristizali skojevci koji su radili na području pojedinih općina, odnosno kotara i omladinci koji su ranije bili uključeni u NOP u mjestima gdje su živjeli. Oni su odmah po dolasku u Odred primani u organizaciju SKOJ-a, kao i oni koji su se isticali borbenošću.

Kao sekretar SKOJ-a Zagrebačkog odreda bila sam vezana uz sva tri bataljona i uvijek sam se kretala s jednim od njih, sudjelujući u akcijama i borbama koje je taj bataljon vodio. Od časa dolaska u partizane vodila sam svoj dnevnik u kojeg sam upisivala sva mjesta kuda se kretao bataljon u kojem sam bila, pa ću ukratko, prema sjećanju, navesti borbe u kojima sam sudjelovala, do 12. XII 1943. kada sam sa III bataljonom otišla u sastav formirane brigade »Matija Gubec«.

Nakon formiranja Zagrebačkog odreda 19. rujna 1943. stigli smo, 26. rujna 1943, sa I bataljonom u Kraljev Vrh. Čim smo stigli i smjestili se po kućama, napali su nas ustaše iz Donje Stubice, jer su nas izdali domaći ustaški špijuni. Razvila se borba u kojoj smo razbili ustaše koji su se povukli u Stubicu. U borbi je na našoj strani poginuo jedan drug, koji je prije nekoliko dana došao u partizane kao domobranski oficir, drugi je ranjen u obje noge, a trećem je ustaški metak prošao kroz uho. Sjećam se da je nakon te borbe informativnom oficiru Odreda, drugu Moseru, uspjelo otkriti i pohapsiti domaće ustaške špijune koji su naš boravak izdali ustašama u Stubici.

Bataljon s kojim sam bila 2. listopada 1943. napali su ustaše iz Zeline u selu Blaguša. Borba je trajala čitavo poslije podne, sve dok se ustaše, vidjevši da nemaju uspjeha, nisu povukli u uporište.

Cijeli je Odred 8. listopada 1943. napao ustaško-domobransko uporište Mariju Bistricu. U napad smo pošli iz sela Laz, gdje je komandant Odreda Stevan Došen pred postrojenim borcima održao govor koji je započeo ovim riječima: »Dobili smo zadatak, i to časni zadatak, da napadnemo banditsko uporište Mariju Bistricu«... itd.

U ovaj smo napad krenuli navečer krećući se cestom od Laza prema Mariji Bistrici. U mojoj kući u Podgorju smjestio se štab Odreda do početka napada. Opet je došlo do izdajstva. Ustaše su saznali za naš napad i uplašeni povukli se iz Marije Bistrice u Zlatar Bistricu. Napad smo izvršili ne znajući da su ustaše pobjegli. U uporištu je ostala samo domobranska posada koja nije pružila otpor. U Mariji Bistrici ostali smo cijelu noć, a ujutro smo se povukli prema Lazu. Napominjem da je I bataljon Odreda imao zadatak da napadne uporište, a II da drži osiguranje napadačkoj jedinici iz pravca Zlatar Bistrica. Taj su bataljon napali ustaše pokušavajući doći u pomoć opkoljenoj Mariji Bistrici. Razvila se borba u kojoj su ustaše odbačeni.

Slijedeće noći, 9- listopada 1943. pošli smo u napad na ustaško uporište Belovar-Moravče.

Desetak dana kasnije, 20. listopada 1943. III je bataljon dobio zadatak da iz bolnice Stančić kod Dugog Sela odvede doktora Juliusa i njegovu obitelj u partizane. To je s dr Juliusom bilo dogovoreno preko Okružnog komiteta KPH Zagreb. I taj je zadatak izvršen.

Zagrebački odred sa sva tri bataljona 30. listopada 1943. napada domobranske rezervoare benzina u Sesvetama. Za izvođenje napada određen je I bataljon, koji je trebao da ispusti benzin iz rezervoara i zapali ga. Tada sam bila sa III bataljonom u zasjedi, na osiguranju napadačkih jedinica iz pravca Zagreba, na glavnoj cesti Zagreb — Sesvete kod Retkovca. Čim su ustaško-domobranski štabovi osjetili naš napad, u Zagrebu je nastala uzbuna i pogašena je javna rasvjeta. Istovremeno su iz Zagreba i Sesveta krenule ustaške i njemačke jedinice s tenkovima u pomoć opkoljenoj domobranskoj posadi koja je čuvala benzinske rezervoare.

Sjećam se da je u času nailaska njemačke motorizirane kolone naša desetarka Ankica Papić stala na sred glavne ceste i puškom zaustavila kolonu tenkova. Nijemci nisu odmah otvorili vatru na nas već su nas pokušali opkoliti. Kad smo vidjeli da

nas opkoljavaju i kad su otvorili na nas jaku vatru počeli smo se povlačiti prema podnožju Zagrebačke gore, prema selu Vidovec. Povlačenje je bilo teško i naporno, ali bez naših gubitaka.

Slijedi daljnji tok događaja — 3. i 7. listopada 1943. — III je bataljon postavljao zasjede neprijateljskim jedinicama na glavnoj cesti Sesvete —Sv. Ivan Zelina. Oba puta došlo je do okršaja s neprijateljem.

U vremenu od 19- do 27. studenoga 1943, pred početak napada na neprijateljsko uporište Čazmu, III bataljon bio je smješten u selu Paruževac u Moslavini. Bataljon je imao zadatak da svake noći osigurava rušenje željezničke pruge kod Ivanić-Grada koju su rušili seljaci okolnih sela. Sjećam se da su pokreti na rušenje pruge bili jako naporni jer smo svakog dana poslije podne kretali iz naših baza na zadatak, a vraćali se tek idućeg dana prije podne. Jedva smo uspjeli u međuvremenu nešto pojesti i malo se odmoriti, a trebalo se osušiti od kiše i blata. Prilikom napada naših jedinica na Čazmu III bataljon Zagrebačkog odreda držao je osiguranje napadačkim jedinicama, i kad se bataljon vraćao u svoje baze, zabunom je došlo do kraćeg okršaja sa jednim bataljonom Moslavačkog odreda.

Treći je bataljon 27. studenog 1943. dobio zadatak da napadne neprijateljsko uporište Vrbovec. Pred polazak u napad — sjećam se — komandant Odreda Stevo Došen održao je borcima govor kojim nas je upoznao koliko i kakve neprijateljske vojske ima u tom uporištu. Bila sam u sastavu jedne desetine što je trebala da napadne domobrane smještene u jednoj kući kraj željezničke stanice Vrbovec. Iako je naša obavještajna služba uspjela uspostaviti vezu s domobranima iz tog uporišta, plan našeg napada poremećen je jer se te noći u Vrbovcu zaustavila jedna kompozicija vlaka s njemačkom vojskom. Borba je počela prije ugovorenog vremena, jer su se u nju uključili i Nijemci, a trajala je cijelu noć. Moja desetina bila je na položaju svega nekoliko desetaka metara od njemačke kompozicije. Tu je ostala cijelu noć, do jutra, jer do nas nije moglo doprijeti naređenje štaba Odreda o povlačenju. Kad je počelo svitati borba je jenjavala i sami smo se puzajući povlačili prema mjesnom groblju u Vrbovcu. Teškom mukom izvukli smo se živi. U borbi smo ubili jednog njemačkog višeg oficira. Idućeg su dana ustaše za odmazdu povješali i poubijali više desetaka tamošnjih stanovnika. U napadu na Vrbovec i mi smo imali poginulih od kojih se sjećam Rudolfa Bakrana, komesara III bataljona. U toku obih borbi zarobljena je cijela domobranska posada u Vrbovcu.

RUŠITI KOMUNIKACIJE

13. X 1943. štab II operativne zone naređuje štabu Zagrebačkog odreda' da radi uspješnijih akcija jedinica na kalničkom sektoru, Odred mora biti što aktivniji na pruzi Zagreb — Dugo Selo, naročito na putu Zagreb — Zelina — Varaždin. Put Zagreb — Varaždin treba držati pod stalnom kontrolom i barem jedan bataljon mora biti stalno u zasjedi na tom putu, piše u pomenutom naređenju. Štab Zone zahtijeva — ukoliko Odred raspolaže eksplozivom — da se izvrši miniranje nekoliko propusta na putu Zagreb — Varaždin, i da se nastoji, pod svaku cijenu, taj put izbaciti iz upotrebe. Štab Zone nadalje naređuje da Odred upućuje patrole u pravcu Sudovca i Kalnika i da uhvati vezu sa našim jedinicama. Od štaba Odreda štab Zone zahtijeva, da ne dozvoli da ga neprijatelj odbaci sa komunikacija Zagreb — Varaždin, već da bude uporan u izvršenju zadataka i da neprijatelju ne daje mira. Štab Zone istovremeno potvrđuje štabu Odreda primitak dvaju izvještaja iz kojih se vidi da Odred svakog dana napreduje, pa treba stoga nastojati da se što prije vojnički učvrsti i politički uzdigne. Zadaci Odreda su rušenje komunikacija, i to prvenstveno željezničke pruge Zagreb — Dugo Selo i Dugo Selo — Novska. Pored toga, Odred ima mogućnost postavljanja zasjeda na putevima koji prolaze teritorijem na kojem se Odred kreće, naročito na putu Sv. Ivan Zelina — Zagreb.

' Original u Vojnoistorijskom institutu JA Beograd Br. reg. 1-1/2 K 4472

OPERACIJE ZAGREBAČKOG ODREDA U LISTOPADU 1943.

U vremenu od 8. do 16. listopada 1943. Zagrebački partizanski odred vrši akcije i napade na manja ustaška i domobranska uporišta na širem području Zagreba, odnosno u zagrebačkom okrugu. Prvi bataljon izvršio je napad na domobranska skladišta u Stančiću, kod Božjakovine, gdje je zaplijenjeno 17 metara šećera i 14 pušaka. II bataljon izvršio je napad na ustašku posadu u Belovar Moravču. Ovaj napad nije uspio zbog nedovoljnog iskustva i neodlučnosti rukovodećeg kadra.

Organizaciono stanje štaba Odreda i jedinica u tom periodu uglavnom je sređeno, i izvršena je popuna odgovarajućim kadrom. U izvještaju štabu II operativne zone', komandant Odreda Stevo Došen i komesar Milan Kuren pišu da bi za zamjenika komandanta Odreda trebalo postaviti novog druga, sa više vojničkog iskustva, te predlažu štabu Zone da na tu dužnost upute u Zagrebački odred druga Šimuna Hudeka, rodom iz Marije Bistrice, koji je ranije bio na dužnosti zamjenika komandanta bataljona Kalničkog partizanskog odreda a sada se nalazi na raspolaganju u štabu istog Odreda. On je jako poznat na ovom sektoru i mogao bi vrlo dobro koristiti Odredu. Drug Hudek se i pismeno obratio štabu Zagrebačkog odreda sa željom da bi prešao u taj Odred.

Gašpar Jurina, sekretar SKOJ-a Zagrebačkog odreda, Branka Pavlinič, borac 2. čete I bataljona, Milica Hrenovič, bolničar 2. čete I bataljona, Drago Bizečki Pilot, puškomitraljezac 2. čete I bataljona, Slavica Pekčec, borac 2. čete I bataljona, Stjepan Popovič, vodnik II voda 2. čete I bataljona i Ankica Birač, bolničar 2. čete I bataljona.

U tom periodu, uslijed pridolaska velikog broja omladinaca, formiran je III bataljon Zagrebačkog odreda, koji dobiva stalni zadatak da vrši diverzije i onemogućuje promet na pruzi Zagreb — Dugo Selo — Novska: Prigorski, odnosno III bataljon dobiva zadatak postavljanja svakodnevnih zasjeda i miniranja mostova na cesti Zagreb — Varaždin, od Zagreba preko Sesveta i Sv. Ivana Zeline, radi onemogućavanja snabdijevanja ustaških i domobranskih jedinica, uništenja njihove žive sile te radi naoružanja boraca oružjem neprijatelja.

Zagorski, odnosno I bataljon dobio je zadatak da stalno vrši sabotaže na željezničkoj pruzi Zagreb — Varaždin i na cestama toga sektora, tj. na relacijama Zagreb — Stubica — Oroslavje

— Marija Bistrica — Konjšćina — Budinšćina — Novi Marof.

U tom vremenu Zagrebački odred uspostavlja vezu sa moslavačkim i turopoljskim partizanskim odredima te koordinira akcije sa njima. Sa Zagorskim i Kalničkim partizanskim odredom u to vrijeme Zagrebački odred još nema uspostavljene stalne veze.

' Original u Vojnoistorijskom institutu JA u Beogradu — arhiva NOR-a — Zagrebački Part. Odr.

POLITIČKE I VOJNE DIREKTIVE ŠTABA II OPERATIVNE ZONE ŠTABU ZAGREBAČKOG PARTIZANSKOG ODREDA

Stab II operativne zone odnosno politkomesar Zone, 13. listopada 1943. upućuje politkomesaru Zagrebačkog odreda pismo' slijedećeg sadržaja:

»Primili smo vaš izvještaj broj 12/43. od 4. X o. g. Iz Vašeg izvještaja ne možemo razabrati kakova je politička situacija na sektoru Vašeg Odreda jer nam ništa ne pišete o političkom strujanju naroda i djelovanju raznih neprijateljskih elemenata narodnooslobodilačke borbe. U budućem izvještaju opišite nam političko raspoloženje naroda, da li je narod za Narodnooslobodilački pokret ili nije. To navedite konkretno iz pojedinih općina i kotareva. Ako su ljudi raspoloženi za politiku Mačka ili nekih drugih struja to nam također navedite. Na Vašem terenu imade mnogo nekadašnjih zaštitnika, pa nas mnogo interesira kako se oni drže prema našim partizanima. Zato u izvještaju navedite najprije opću političku situaciju na vašem terenu, a zatim stanje u Odredu.

Da bi što više podigli političku svijest vaših boraca potrebno je da politički komesari i delegati u slobodno vrijeme sa borcima proučavaju materijal o Narodnooslobodilačkoj borbi i to list »Naprijed«, »Vjesnik« i drugu literaturu, koja je danas najvažnija. Danas uskrsavaju sve više novi politički problemi, koje treba sa borcima svakodnevno proučavati da oni pravilno shvate politiku i zbivanja i objašnjavaju to pred narodom. Kod političkog rada sa borcima morate paziti na to da ne skrenete u sektaške vode, tj. da ne istupate sa »linijom« fraza koje vode k slabljenju Narodnooslobodilačkog pokreta. Naša vojska nije komunistička, nego Narodnooslobodilačka u kojoj imaju mjesta svi rodoljubi koji žele da se bore protiv okupatora i domaćih izdajnika. U tom smislu treba raditi politički sa borcima i narodom.

Danas je najvažnije pitanje da provedete na Vašem terenu svestranu mobilizaciju novih boraca za naše jedinice. Tu trebate ptmoći HSS-ovačkim elementima da pristupe u redove naših partizana. Njima Ćete pomoći ita taj način da ćete ih pozivati u borb i protiv okupatora, da se dignu na narodni ustanak u kojem ćen?i riješiti Nacionalno pitanje tj. oslobođenje Hrvatske. Dakle mi j ; *borimo za istinsku slobodu i pravu nezavisnost Hrvatske u koji će svi građani imati demokratska prava a u bratskoj zajednici St ostalim narodima Jugoslavije. Ovo treba pravilno shvatiti tako da se mi borimo za oslobođenje hrvatskog naroda a ne za staru Jugo slaviju. Mi se ne borimo protiv Srpskog i Slovenskog naroda, neg* i *se borimo protiv njemačkih fašista koji su nam zajednički neprija* ■ *telj. Tu borbu mi zajednički vodimo. Isto tako se borimo i protiv ustaša i četnika te reakcionarno emigrantske vlade u Londonu. Što se tiče našeg stava prema Mačeku, on je takav kakav je njegov stav prema Narodnooslobodilačkom pokretu. Ako će se on izjasniti protiv borbe našeg naroda, onda ćemo se i mi izjasniti i politički udariti protiv takovog njegovog stava. No jasno je jedno da njegov dosadašnji stav ide protiv Narodnooslobodilačke borbe, ali on lično pred javnošću šuti, a takovu njegovu politiku provodi Pernar, Pavišić i drugi. Protiv ovih izdajica i ovakove politike mi čem; javno govoriti jer imademo na to pravo, mi prolijevamo krv za slobodu našeg naroda, pa smo zato i te kako zainteresirani na tome da li netko radi protiv našeg naroda ili radi za njega. Za sada Mačeka kao ličnost, lično nije potrebno suviše napadati ni spominjati pred narodom. Važno je da znate da neki elementi iz bivše HSS govore da je tek danas vrijeme za borbu, drugim riječima žele da kažu da mi nismo imali pravo prije 21 mjeseci kada smo stupili u oružanu borbu protiv okupatora i ustaških razbojnika, nego je imala pravo HSS, koja je rekla da treba čekati. Pazite da se ovakove političke tendencije ne uvuku u našu vojsku. Njih treba na vrijeme pravilno objasniti i takove elemente koji bi unosili među narod ili našu vojsku zabunu, raskrinkati. Treba stvar postaviti tako, kad se mi nebi borili prije 21 mjeseci, nebi imali danas ovakovu vojsku, nebi imeli ZA VNOH, nebi se onda ni HSSovci koji tek sada prilaze borbi, imali na čijoj strani boriti. Naša Vojska i našZAVNOH su tekovine krvave borbe, tekovine koje su plaćene sa mnogim žrtvama najboljih sinova hrvatskog naroda. Kad nebi bilo partizana naš narod nebi imao mogućnost da se hori.«*

»U vašem političkom radu trebate naročito popularizirati ZAVNOH i Glavni Štab Hrvatske, kao i ostale više štabove i vojne jedinice. Proradite dobro rezoluciju ZAVNOH-a. 5 *njom u detalje upoznajte vaše borce. Nastojte da svaki vaš borac bude politički sposoban da pravilno tumači narodu našu borbu. Posvetite svestranu pažnju političkom odgoju vaših boraca.*

Naročito je važno da u vašem radu u pogledu mobilizacije saglasno radite sa Narodnooslobodilačkim odborima. S njima uspostavite najužu suradnju. Pomognite im u radu da svoje odluke u život provode. Smatrajte ih svojim tako da su oni tekovina naše krvi, naše borbe. Oni su izrastali iz dvogodišnje borbe naših partizana. Mi smo se za njih borili, zato ih i poštivamo. Sto su NOO-i trebate upoznati vaše borce.

Po vašim četama odmah upotpunite mjesta sa političkim komesarima i njihovim zamjenicima. Ne smije biti niti jedne čete bez komesara i njegovog zamjenika. Isto tako odmah postavite vodne delegate.

Dakle ubuduće nam pošaljite iscrpan izvještaj o stanju među narodom i Vašim Odredom.«

13. listopada 1943. štab II operativne zone pismeno obavje štava[2] štab Zagrebačkog odreda da se neprijatelj u posljednje vri jeme u borbi sa našim jedinicama služi raznim sredstvima i trikovima za bolje postignuće cilja. Tako npr. ustaše u borbi sa XIII proleterskom brigadom i Žumberačko-pokupskim odredom, nastupali su sa partizanskim kapama i petokrakim zvijezdama, govoreći: »Drugovi, ne pucajte, predat ćemo se«, a kada su došli na blisko odstojanje iz svih automatskih oružja otvorili su vatru i prelazili u juriš. Partizanske kape nisu kao naše, ali su im vrlo slične. Petokraka zvijezda je pravilna, dok su kape bile od crnog sukna sa velikim rogovima, opšivene crvenim trakama. Ovi slučajevi najočitije govore da su budnost i vojnički oprez s naše strane popustili. Da bi se ubuduće otklonilo i spriječilo ovakvo iznenađenje, treba upoznati sve borce i rukovodioce sa najnovijim trikovima ustaša, posvetiti veću pažnj *i* osiguranjima, imajući uvijek u vidu i sastav neprijateljskih snaga u dotičnom uporištu od kuda se jedinica osigurava. Stoga treba sve rukovodioce, počev od četa, upoznati sa razmještajem naših jedinica i smještajem neprijateljskih uporišta.

Kotarski komitet KPH Dugo Selo[3] na svojoj sjednici 15. listopada 1943. raspravljao je o političkoj situaciji na tom kotaru te konstatirao da je narod sve više raspoložen prema NOB, NOV i SSSR-a. Nadalje se konstatira da u cijelom kotaru ima 70 članova SKOJ-a i da su omladinci vrlo aktivni na vezama, kurirskoj službi, pomoći i da idu u akcije i da se — usporedo sa time — izgrađuju i rukovode sa USAOH. Nadalje, da se izvjestan broj omladinaca može odmah mobilizirati u Odred. Po pitanju mobilizacije i veze, rade sve organizacije i opaža se da narod ot-

kako je formiran Zagrebački odred ide sve više u partizane. Ali, s obzirom na veliki broj obveznika koji su kod kuće, mobilizacija jo.š uvijek ne zadovoljava. Komitet ujedno konstatira da je preko svih organizacija poduzeto i da se sprečava tržište i šverc, da se dozvoljava zamjena robe ili međusobna trgovina samo preko NOO, te da se narod snabdijeva najpotrebnijim artiklima u zamjenu za svoje proizvode.

17. listopada 1943. štab II," operativne zone izvještava Glavni štab NOV i PO Hrvatske o svim operativnim jedinicama na svom području, sa njihovim brojnim stanjem i naoružanjem. U to vrijeme postoje u sastavu Zone Kalnički, Zagorski, Zagrebački, Bjelovarski, Moslavački Odred, Međimurska četa, Turopoljski, Žumberački odred i XIII proleterska brigada. U pomenutom izvještaju o Zagrebačkom partizanskom odredu piše slijedeće:

»Zagrebački partizanski odred je danas potpuno organiziran u tri bataljona. Njegovo se brojno stanje kreće oko 400 boraca. Kad bi mogli pružiti veću pomoć u komandnom kadru, bio bi to primjeran Odred, ali svakako da je to za sada Odred koji ima perspektivu da bude naš najbolji odred. 8. X. 1943- Odred je razoružao Mariju Bistricu, zarobljeno je 20 domobrana i zaplijenjeno 18 pušaka, 2000 pušćanih metaka i razne druge spreme. Odred je pored ove akcije izvršio jednu značajnu akciju na željezničku stanicu Gornja Stubica i željezničku stanicu Zlatar Bistrica, koje je također razoružao. U tim. akcijama zaplijenjene su 24 puške, 2500 metaka i zarobljeno 19 domobrana. Zapaljena je jedna lokomotiva i popaljeni su magazini željezničke stanice. Ustaše sa manjim snagama pokušali su 3, o. mjeseca odbaciti naše jedinice sa sektora Sv. Ivan Zelina. Odred je prihvatio frontalnu borbu i zadržao položaj čitav dan, kad je izvršio kontranapad i protjerao je neprijatelja nanijevši mu osjetne gubitke, a pouzdano se zna da je ubijen jedan ustaški satnik. Na našoj strani je jedan mrtav drug.«[4]

[1] Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. 2/2 k. 1474
[1] Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. 45/2 K. 1601 D
* Institut za historiju radničkog pokreta Zagreb, arhiva CK KPH
[4] Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. 1-1/1-6 K. 1472 A

POLITIČKA SITUACIJA NA SEKTORU ZAGREBAČKOG PARTIZANSKOG ODREDA

17. listopada 1943. politkomesar Zagrebačkog odreda Milan Kuren izvještava štab II operativne zone o političkoj situaciji na sektoru Odreda, odnosno zagrebačkog okruga u kojem daje politički pregled po kotarevima, kako slijedi:

»KOTAR ZAGREB:

Većina naroda stoji uz Narodnooslobodilačku borbu, ali u pojedinim selima gdje još nisu prodrle naše organizacije stoji slabije. To vidimo zbog same mobilizacije tih sela, jer iz pojedinih sela nema niti jednog borca u Narodnooslobodilačkoj vojsci. Što se tiče samog HSS-a ne vidimo velike aktivnosti protiv naše Narodnooslobodilačke borbe, ali koliko znamo da se pokušavalo od strane HSS-a sprovesti organizaciju koja im nije uspjela kako su oni mislili. Koliko nam je poznato da je prije par mjeseci došao bandit Pernar u općinu Brdovec da organizira tamošnje selo. Uspjelo mu je organizirati 3 do 4 čovjeka i to jednog gostioničara kojemu neznam ime i tri ustaška rojnika koji ništa ne rade po pitanju organizacije za stranku HSS-a tj. reakcionarnog vodstva HSS-a.

Ne tvrdimo sa puno sigurnosti da se na tom sektoru ne poduzima ništa od strane reakcionarnog vodstva HSS-a protiv naše Narodnooslobodilačke borbe, ali ako nešto ima to je konspirativno da mi ne možemo primjetiti. Što se tiče poštenih HSS-ovaca većina prelazi na našu stranu kako organizaciono tako i mobilizaciono. Mobilizacija u ovom kotaru se u zadnje vrijeme smanjila.

KOTAR DUGO SELO:

Narod u ovom kotaru što se tiče same borbe i partizana podpomaže najaktivnije, kako u živežnim namirnicama tako i u odjeći. Mobilizacija u ovom kotaru u zadnje vrijeme je vrlo slaba, iako su organizacije dosta jake i osvojile skoro sav narod uza sebe. Škole su pod našom kontrolom i njima su dodjeljene i pomoćne škole zbog lakšeg učenja djece. Što se tiče reakcionarnog vodstva HSS-a kao i njihove organizacije, ovdje ne postoji, jer kako vidimo da svi pošteni HSS-ovci ukoliko nisu prešli, prelaze na stranu Narodnooslobodilačke borbe. U samom mjestu Dugo Selo je dosta težak rad zbog bande koja se tamo nalazi kao i u Božjakovini.

KOTAR SV. IVAN ZELINA

U pojedinim općinama narod se dosta dobro odnosi prema Narodnooslobodilačkoj borbi kao i partizanima kada dođu na njihov sektor. Ali pojedine općine kao Donja Zelina, Belovar Moravče dosta su još uvijek banditski nastrojene, pošto je prije par dana nekoliko mladića iz sela Bukovca općina Donja Zelina otišlo u ustaše da se bore protiv Narodnooslobodilačke vojske. Kako nam je poznato da je u tom kotaru bio HSS kao i »zaštita« najaktivnija, ali danas ne osjećamo mnogo aktivi^osti od strane HSS-a ili »zaštite« protiv naše Narodnooslobodilačke borbe, već kako smo gore napomenuli više su u pojedinim selima napojenim ustaštvom.

Mobilizacija na ovom kotaru počela se razvijati na stranu Narodnooslobodilačke borbe i to nešto od vojnih bjegunaca, a nešto od simpatizera. Priznajemo da je i na ovom kotaru težak rad političkih radnika, pošto se nalazi tamo mnogo bande koja stoji pod oružjem, a kako se osjeća i u pojedinim selima. Sam garnizon te bande nalazi se u mjestu Sv. Ivan Zelina i Belovar-Moravču.

Grupa boraca I bataljona Zagrebačkog odreda, Laz, listopada 1943.

KOTAR DONJA STUBICA

Kako u svim kotarevima, tako i u ovom, što se tiče samog naroda mnogo se stanje poboljšalo pogotovo za ovo zadnje vrijeme, gdje vidimo da je mobilizacija vrlo dobra porasla, jer smo prije par dana dobili oko 50 novih drugova iz ovog kotara. Pojedina sela u tom kotaru još nisu postavljena na ovaj stepen na kojem bi trebala biti, jer ima na pojedinim mjestima kočničara od strane ustaša kao na primjer Ljudevit Rusan iz sela Karivaroš općina Gornja Stubica, pa tako vjerojatno još u kojim drugim selima koja imena još nismo doznali. Ipak osjećamo da se rad koći pošto u ta sela nemogu prodrijeti naši politički radnici: Reakcionarno vodstvo ili biv. »zaštita« u ovom kotaru nema mjesta jer većina HSS-ovaca prelazi na stranu Narodnooslobodilačke vojske.

Među njima pripadaju i pojedine vođe tj. predsjednici kotarskih, općinskih i mjesnih organizacija HSS-a kao na primjer Ivan Ferenčak iz Gornje Stubice, koji je bio prije predsjednik kotarske organizacije HSS-a, poslije sabornik Pavelićeve vlade, a danas je stupio na stranu Narodnooslobodilačke borbe sa izjavom da će potpomagati našu borbu koliko to bude najviše moguće.«

POLITIČKA SITUACIJA NAŠE VOJSKE U OVOM ODREDU:

Što se tiče političke izgradnje naših boraca ono jeste različito. Ima ih koji poznaju dobro liniju Narodnooslobodilačke borbe, a ima ih koji ne poznaju ništa. Ali ima izgleda da će se s vremenom postići tako da će svaki naš borac znati zašto se bori i što znači današnja Narodnooslobodilačka borba, a to ćemo postići samo time ako ćemo upregnuti sve snage na politički rad u vojsci, tj. od delegata pa do komesara Odreda.. Poteškoće u našem. Odredu za podizanje političkog nivoa među vojnicima bile su te, pošto nismo imali dovoljno materijala za proučavanje s vojnicima kao i s mladim rukovodiocima. Zadnje vrijeme se mnogo poboljšalo političko stanje našeg Odreda, pošto dobivamo redovito materijal' kojega se proučava po četama i vodovima, jer sami mitinzi, kako ste nam i vi napomenuli, nisu dovoljni za naše vojnike da pravilno shvate liniju Narodnooslobodilačke borbe ako nebi proučavali materijal, tj. »Vjesnik«, »Naprijed« i ostali materijal kojeg dobivamo od OK Zagreb, i to 20% od svakog materijala kojega i oni primaju ili umnožavaju[1].«

DIVERZANTSKE AKCIJE ZAGREBAČKOG ODREDA

Noću od 17/18. listopada 1943. Zagrebački odred izvršio je veću diverziju željezničke pruge između Sesveta i Dugog Sela. Tom prilikom okrenute su tračnice i bačene niz nasip u duljini od 1800 m. Istovremeno su, na istoj daljini, srušeni telefonski stupovi, a na stanici Sesvetski Kraljevac minirane su 4 skretnice, uništena stanična zgrada, krovište i sav namještaj. Miniranjem je.uništena lokomotiva koja se kretala od Zagreba prema Dugom Selu. U toj akciji učestvovalo je, osim boraca Zagrebačkog odreda, oko 250 seljaka iz okolnih posavskih sela.

Iste noći I bataljon je u pokretu izvršio miniranje mosta na • cesti Sesvete — Sv. Ivan Zelina, kod sela Popove^. Odred u tom vremenu nema dovoljno eksploziva, pa moli posebnim dopisom štab II operativne zone da mu javi preko koje jedinice se može dobiti eksploziva za vršenje diverzantskih akcija.

Obavještajni oficir štaba Zagrebačkog odreda^ 18. X 1943. obavještava štab II operativne zone da je dana 18. IX 1943, od strane Okružnog komiteta KPH Zagreb i druga Mirka[3] određen i toga dana uveden u štab Zagrebačkog odreda na dužnost obavještajnog oficira. U svom izvještaju piše da je 17. o. mj. primio uputstva za rad obavještajne službe i da prema uputama organizira obavještajnu službu u Odredu. Napominje da na ovom terenu još nije provedena organizacija terenske obavještajne službe, osim na kotaru Dugo Selo, gdje postoji Rajonski obavještajni centar (ROC) koji je pripojen čazmanskom pokrajinskom obavještajnom centru (POC). Prema tome je i rad obavještajne službe manjkav i time otežan. Za sada je organizirao komesare pri bataljonima i zadužio ih po obavještajnoj službi. Obavještajna služba u ovom Odredu tek je u stadiju drganizacije. Ujedno dostavlja svoje lične podatke i karakteristiku dosadašnjeg rada te napominje da će se javljati pod svojim dosadašnjim konspirativnim imenom Cedomir (Čedo)[1]. Ukoliko podaci do sada za njega nisu stigli neka se štab Zone obrati na druga Mirka[5]. U istom dopisu obavještajni oficir Odreda traži da mu se i na dalje dostavlja materijal i upute na rad obavještajne službe kako bi ona bila dobro postavljena i dala dobre rezultate. Ovaj dopis potpisao je **Živko Grgurić,** obavještajni oficir.

' Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. 6/1 K 1601 B i Br. reg. 7/1 K. 1601 B.
‘ Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. 57/4 K. 1474
′ Stipe Ugarković
‘ Grgurić Živko, poginuo u borbi kod Oborova 29- 3. 1944.
’ Stipe Ugarković

STJEPAN SREŠ

NAPAD ZAGREBAČKOG ODREDA NA USTAŠKO UPORIŠTE BELOVAR MORAVČE

Već kao mladi radnik od 17. godina pridružio sam se 1939. radničkom pokretu. Radio sam sa drugovima **Vladom Prišlinom, Alojzom Kovačićem, Jurajem Kovačićem, Dragutinom Peruškom** i **Dragutinom Brajkovićem** kod kojeg su se održavali ilegalni sastanci.

Drugovi **Vlado Prišlin, Alojz Kovačić** i **Juraj Kovačić** poginuli su u poznatoj Oborovskoj bitci 29. III 1944, dok je **Drago Peruško** poginuo 1943, prilikom prijelaza glavne ceste između Sesveta i Dugog Sela, na putu za Rugvicu.

U Zagrebački odred došao sam negdje pod konac rujna 1943., i to u **II** bataljon kojem je komandant bio **Ivan Ožbolt — Sokol,** komesar **Drago Kolar — Karlo** iz Ježeva i sekretar **Dušan Gašparović — Doktor.**

Meni je ostala u sjećanju prva borba Zagrebačkog odreda u kojoj sam i ja učestvovao. Bio je to napad na ustaško-domobransko uporište Marija Bistrica. Neposredno prije napada ustaška posada je pobjegla iz uporišta a domobranska posada nije pružala jak otpor tako da smo ih za kratko vrijeme sve zarobili. Saznavši za bijeg ustaša u pravcu Zlatar Bistrice mi smo odmah krenuli u potjeru za njima. Vodio nas je drug **Franjo Capari.** Kad smo im se približili ustaše su nas snažnom vatrom odbili i mi smo se povukli.

Nekoliko dana kasnije moja jedinica određena je za napad na ustašku posadu u Belovar-Moravču koja je-bila smještena u mjesnoj školi a trebalo ju je likvidirati. U taj napad pošli smo pod komandom druga **Sokola'.** Najprije su pozvani dobrovoljci bombaši čiji je glavni zadatak| bio bacanje bombi na zgradu u kojoj su se ustaše utvrdili.

Ja sam se među prvima javio kao bombaš. Izabrao sam još nekoliko drugova, pridružilo ijiam se još 8 drugova. Nakon što smo se opskrbili dovoljnim brojem bombi pošli smo na zadatak. Toga je dana — sjećam se — padala jaka kiša a mi smo, privlačeći se zgradi, morali puzati po vodi i blatu. Imali smo zadatak da se privučemo do stražara na ulaznim vratima — on se lijeno šetkao od ulaznih vratiju ograde do ulaza u zgradu — i da ga likvidiramo. Prišuljao sam se tom ustaši i kad se on meni okrenuo leđima, prema ulazu u zgradu, skočio sam na njega i jednim ga udarcem nečujno onesposobio za bilo kakvu akciju. Zatim smo sva osmorica skočili pred zgradu i počeli bacati bombe kroz prozore. Ustaše su odmah prihvatili borbu. Ona se razvila samo između nas osmorice i ustaškog voda koji je bio u zgradi, jer naši drugovi iz bataljona u ugovoreno vrijeme još nisu do nas bili stigli. Od naših ubačenih bombi poginulo je i bilo ranjeno nekoliko ustaša. Ód naše jedinice poginuo je jedan borac.

Nakon borbe od nekoliko sati, u kojoj su ustaše pružali vrlo jak vatreni otpor, nije nam ikspjelo likvidirati ustašku posadu. Naime, oko škole bio je brisani prostor a prvo iznenađenje koje smo napravili ubacivanjem bombi i likvidacijom stražara nije iskorišteno jer napadačka većina nije na vrijeme stigla, pa smo se morali povući.

Nakon ovog napada bataljon je krenuo preko Rugvice za Oborovo. Na putu prema Oborovu dobili smo informaciju da se u selu Preseka nalazi jedna njemačka artiljerijska jedinica koja, uz pomoć ustaša, terorizira tamošnje stanovništvo. Ja sam bio tada desetar u 1. četi. Dobio sam zadatak da sa svojom desetinom napadnem njemačko uporište, lako nije bilo izgleda za potpuni uspjeh ove akcije mi smo ipak izvršili napad i zarobili četiri njemačka oficira i podoficira u njihovim stanovima u privatnim kućama u selu i nakon toga napali uporište.

Taj napad izvršen je negdje u početku prosinca 1943. Drugog dana, poslije ovog našeg napada, mi smo se sa bataljonom smjestili u Gornjem Oborovu gdje smo dobili informacije da se prema nama pokreće velika ustaško-njemačka ofenziva. Sjećam se da je toga dana bila jako gusta magla. Ustaše i Nijemci pošli su u napad želeći nas iznenaditi, u čemu su se ljuto prevarili.

Bilo je rano ujutro dok sam se ja nalazio u zasjedi, sa svojom desetinom, na cesti Preseka — Oborovo kuda se kretala ustaška kolona od oko 120 vojnika. Nismo znali točno vrijeme kada ih možemo očekivati pa sam otišao iz zasjede u susjedno dvorište na bunar, da se obrijem. Već sam bio nasapunao lice i napola se obrijao. Kad najednom moji borci zapucaše na ustaše ja odmah onako napola obrijan, potrčim prema zasjedi i nastavim sa borcima pucati. Ustaše nam se nisu nadali na tome mjestu, a nisu nas ni mogli primijetiti zbog magle, pa su doživjeli iznenađenje u kojem je glavnu ulogu odigrao naš mitraljezac drug Đuro Pevek iz Oborova. On je svojim mitraljeskim rafalima potukao dosta ustaša. Ustaše su se morali povući prema Dugom Selu. U toj borbi poginuo je jedan naš dobar drug i borac, Stjepan Mišorić iz Gornjeg Oborova. Poginuo je 100 metara od svoje kuće, u koju smo ga nakon završene borbe prenijeli i položili na odar.

Nakon ove borbe bio sam sa ostalim podoficirima i komandirima četa pozvan u štab bataljona gdje nam je sekretar bataljona drug Dušan Gašparović — Doktor dao zadatak da krenemo na rušenje željezničke pruge između Dugog Sela i Ostrne. Ja sam sa svojim vodom — budući sam već bio postavljen za vodnika — imao zadatak da drugove, koji su rušili prugu, osiguram od eventualnog nailaska neprijateljskog pancer-vlaka iz Dugog Sela. Krenuo sam na zadatak a jedinica koja je bila određena da uz pomoć seljaka poruši prugu odmah je prešla u zasjedu, na osiguranje. Njemački pancer nije naišao već njemačka vojna patrola po pruzi. S njom smo se susreli, takoreći, oko u oko. Kako sam bio odjeven u kompletnu njemačku podoficirsku uniformu pokušao sam se poslužiti varkom: znajući njemačke komande otkomandovao sam im da se odmah povlače, što su oni izvršili i povukli. Mi smo zauzeli položaj u zasjedi. Pruga je srušena u duljini od 2 kilometra.

Ostala mi je u sjećanju još jedna teška borba iz listopada 1943, kada sam dobio zadatak da fingiriranim napadom mojeg voda na ustaško uporište Mraclin osiguram prebacivanje *18p* seljačkih kola žita iz Slavonije i Bilogore za Žumberak i Pokuplje. Kolona od 185 seljačkih kola stigla je u selo Oborovo do skele na Savi. Noću je prebacivana preko Save na desnu obalu a zatim je odmah kretala dalje zadanim pravcem, prema Mraclinu. Ja sam sa svojim vodom zapucao na ustaško uporište Mraclin i ustaše se nisu usudili izaći. Njihove patrole i pancer također su povučeni, ali su na nas otvorili takvu vatru da smo jedva izvukli žive glave. Kolona sa žitom prebacivala se preko željezničke pruge u Mraclinu pod najžešćom ustaškom vatrom i otišla u Žumberak. To je bila moja posljednja akcija u Zagrebačkom odredu jer sam polovinom prosinca 1943. postavljen na novu dužnost komandira 4. čete IV bataljona brigade »Matija Gubec«, a kasnije za komandira prateće čete II Moslavačke brigade.

' Ivan Ožbolt — komandant II bataljona

AKCIJA NA STANČIĆ

22. listopada 1943. Rajonski obavještajni centar Dugo Selo piše štabu Zagrebačkog odreda pismo' u kojem se govori o akciji Odreda na bolnicu Stančić, noću 19. listopada 1943. Potpisnik pisma drug Vlado Breda[2] primjećuje iz vlastitog zapažanja da je po ponašanju boraca izgledalo kao da tu akciju ne vrše borci narodne armije. U podrumu su raspustili oko 70 hl vina i rakije.

On napominje da je postojala stalna veza sa bolnicom i da smo iz nje uvijek mogli po dogovoru otpremiti sve što bi nam bilo potrebno — šećer, ulje, vino i lijekove, jer je tako dogovoreno dan prije akcije Odreda.

Napomena redakcijskog odbora: Pojedini drugovi iz Odreda, koji su učestvovali u toj akciji kao npr. intendant Odreda Vilko Safar, sjeća se da je prije akcije na Stančić svim borcima i rukovodiocima bila data direktiva da sa svima koji se tamo nalaze treba grubo postupati, jer su oni sami, posebno dr Julijus, to tražili kako ne bi imali posljedica od ustaških represalija. To vjerojatno drugu Vladi nije bilo poznato.

Iz skladišta bolnice odnesena je određena količina deka, plahti i zavojnog materijala, što je trebalo našoj bolnici u Moslavini i ambulanti Zagrebačkog odreda za ranjenike u Oborovu. Upravo zbog toga je ova akcija i bila izvršena. Vino su trebali odvesti ustaše. Da se to spriječi, pušteno je u kanal.

[1] Institut za historiju radničkog pokreta Zagreb, arhiva CK KPH
[1] Sruk Branko

JOSIP HABAZIN ČUČA

SJEĆANJA NA NEKE AKCIJE ZAGREBAČKOG ODREDA

Ja sem došel vu partizane 10. listopada 1943. vu Oborovu vu Zagrebački partizanski odred. Vu Oborovu je bil štab Odreda. Komesar je bil Milan Kuren — Gubec. Vu partizane nas je došle od Stubice svih skupa 100 borcov. Svi sme se zestali na Lazu i onda zajedne krenuli za Oborovo. Celu grupu dobrovoljcov za Odred vodil je Marko Pučić. Po dolasku vu Odred raspoređen sem za borca vu IT bataljon i šteli su mi dati francusku pušku trometku. Ja to nisem štel prijeti. Ja sem onda sam iskal da mi daju puškomitralez i dobil sem čehoslovačku zbrojevku.

Komandir čete bil mi je Zlatko Kletuš rodom iz sela Sv. Matej, bivši kotar Donja Stubica. To je bila 2. četa. Iz Oborova sme krenuli za Planinu. Sećam se da je od tud moj drug sa kojim sem ja došel vu partizane, Domišljanović, otišel za XIII Proletersku brigadu. Iz Planine sme krenuli na Božjakovinu, bolnicu Stančić. Tarn ni bile nikakve neprijateljske posade, a mi sme tam išli samo radi plena, koji nam je bil potreben. Raspustili sme i mošt iz lagvof vu kanalizaciju. Jen namještenik je del svoje hlaće da zapre kanal da mošt ne oteće i ja sem to primjetil i izvlekel te hlaće iz kanala i pustil da ode sve vu kanal da mošt ne dojde u ruke ustašom, koji su ga trebali odpelati. Qd tuda smo se opet vrnuli v Planinu.

Meni je ostala v sećanju moja prva borba gdje sem ja kak puškomitralezec došel do izražaja. To je bile na zasedi na glavnoj cesti Zagreb — Sv. Ivan Zelina izmed Dolne Zeline i Paukovca (Goričice) gde sme dočekali gestapovce. Tu je naišel kamion na kojem su bili ti gestapovci ili Švabi. Mi sme zapucali i kamion je stal. Mi sme poleteli prema kamionu. Jeni gestapovci su pobegli a nekoji su ostali rajneni. Tu je još bil z menom jen puškomitraljezec z Dugog Sela koji je imel francuski mitralez »Šoša« koji mu se zaštopal. Ja sem još tu raspalil po ostatkima tih gestapov-

cov i jenog sem još vudril po glavi s puškomitraljezem. Otud sme se povukli gore na breg, na Bunjak. Vu tej borbi je bilo nekoliko gestapovcov mrtvih a naš je bil jen rajnen, i taj se sam ranil jer je bacii svoju bombu preblizu, pa ga je ona ranila. Njega su naši borci nosili na gunju gore na breg. Na zasedi je bila naša jena četa s kojom je rukovodil Štef Štrkalj kao komandir. Na -zasedu sme došli iz Moravča. Tam sme se pripremali za tu zasedu, jerje štab iskal same dobrovoljce za tu zasedu. Sećam se još da je Štrkalj imel talijanku pušku i rekel je da kad on prvi pukne onda trebaju si zapucati na neprijatelja na zasedi.

NAROD STUBIČKOG KRAJA SE OPREDIJELIO ZA NOB

Kotarski komitet KPH Donja Stubica 20. listopada 1943. izvještava[1] Okružni komitet KPH Zagreb o političkoj situaciji na kotaru te između ostalog piše da je u općini Marija Bistrica Narodnooslobodilačka vojska djelovala veoma pozitivno na narod koji se poslije dolaska Zagrebačkog odreda jako pokrenuo za NOP. Međutim, vlada bojazan od reakcije. U općini Bistra narod je pokrenut u svim mjestima, ali ^u pojedinim selima rad je vrlo težak zbog njemačke bande , koja u tim selima ima svoje posade. Na kotarsku oblast i SS trupe stižu anonimna pisma o našem radu. U općini Oroslavije ne može se raditi, jer ima mnogo švapske bande. U općini Donja Stubica narod je pokrenut te se opredjeljuje u NOB. U općini Gornja Stubica — kako je počelo teroriziranje od strane ustaške i njemačke bande — opaža se velika promjena među narodom jer je zavladala velika panika. Narod se boji doći u dodir sa nama i ljudi gledaju da nas na bilo koji način izbjegnu. NOO-i ne održavaju redovite sastanke, a kad ih mi tražimo oni se sakrivaju po šumama i stalno pitaju gdje su partizani. Ustaška banda baca letke te mnogi nasjedaju, čak mnogi idu u ustašku vojsku. Proširile su, se glasine da će ustaše mobilizirati sve što je sposobno za vojsku. 1. listopada došla je naša vojska na Laz te se sav narod razbježao. Tek poslije podne vraćali su se svojim kućama. Narod u ostalim selima bio je zadovoljan govoreći da će sve dati što je potrebno za vojsku, samo da naša vojska što duže ostane na našem kotaru. Kada su saznali da se vojska povukla čula se kritika da su partizani slabi i da se boje stupiti u borbu sa ustašama.

[1] Institut za historiju radničkog pokreta Zagreb, arhiva CK KPH.

ADMINISTRACIJA I IZVJEŠTAJI ZAGREBAČKOG ODREDA

20. listopada 1943. štab Zagrebačkog partizanskog odreda[1] dostavlja štabu I, II i III bataljona prijepis okružnice štaba II Operativne zone i zadatke u vezi sa organizacijom administracije(pošte, relejnih stanica i operativnih izvještaja.

Štab Zone naređuje štabu Zagrebačkog odreda — s obzirom što se radi o novoosnovanom Odredu — da treba odmah srediti svoju administraciju. U štabu Odreda treba postaviti šefa kancelarije koji je odgovoran za sav administrativni posao, za redovito otpremanje pošte i svih izvještaja. Štab Odreda i štabovi bataljona moraju voditi djelovodnike: operativni i informativni, naredbe vlastite i tuđe, obični djelovodnik, operativni dnevnik, bolesničku knjigu i knjigu dežurnog oficira. U operativne dnevnike treba pisati dnevne događaje koji su operativne prirode a služit će za sastavljanje operativnih izvještaja. U bolesničku knjigu upisuju se drugovi koji se jave Štabu da su bolesni ili se liječe u jedinici. Drugove koji se liječe u bolnici ili kod kuće treba upisati u knjigu bolesnih i ranjenih. U ktnjigu dežurnog oficira Upisuje dežurni oficir svoj dnevni raport sa naznakom brojnog stanja po spisku, u rashodu, na licu i obrazloženje gdje se rashod nalazi.

Arhivu treba urediti tako da se odvojeno čuvaju spisi, po jedinicama, a za svaku jedinicu odvojeno operativni, komesarski, informativni, obavještajni i razni drugi izvještaji. Važni spisi i trajne naredbe koji ne smiju pasti u ruke neprijatelju moraju se odvojiti od obične arhive i zasebno čuvati, tako da se ne može dogoditi da bi propali ni u kakvom iznenađenju. Uopće treba imati u vidu da naša arhiva ne smije pasti u ruke neprijatelju pa zbog toga treba predvidjeti sve unaprijed. Svaka četa, bataljon i Odred vodit će spisak boraca, spisak poginulih, spisak ranjenih i bolesnih drugova i spisak nestalih drugova. Nadalje, vodit će brojno stanje i naoružanje, nacionalni i socijalni sastav, blagajničku knjigu, karakteristike za sve vojne i političke rukovodioce, ekspedicionu - knjigu u koju se upisuju službena pisma koja prima štab Odreda za druge štabove.

Štab Zone zahtijeva da sé njemu dostavljaju slijedeći izvještaji: Operativni izvještaj svakog prvog i petnaestog u mjesecu, a i češće, kada je potrebno. U ovom izvještaju treba biti popis poginulih, ranjenih i nestalih "drugova; komesarski izvještaj svakog prvog i petnaestog u mjesecu; intendantski izvještaj u kojem treba navesti prehrambenu situaciju i snabdijevanje jedinica odjećom i obućom, i to dostavljati također svakog prvog i petnaestog u mjesecu. Brojno stanje i naoružanje treba dostaviti svakog prvog i petnaestog u mjesecu; sanitetski izvještaj referent saniteta dostavlja svakog prvog, desetog i dvadesetog u mjesecu; prijepis blagajničkog dnevnika dostavlja se svakog prvog u mjesecu.

Štab Zone zahtijeva od štaba Odreda da on sebi osigura dobre veze sa štabom Zone, kako bi se ovome redovito mogli slati izvještaji. U pogledu primanja i otpreme privatne i službene pošte koja ide preko štaba Odreda, s obzirom da na terenu Odreda nema komandi područja štab Zone smatra, da je dužnost Odreda da uspostavi relejne stanice i kurire, kako bi se preko njih uspostavila redovita veza sa okolnim štabovima i područjima, i kako bi ova veza preko teritorija Odreda dobro funkcionirala. Za važnu službenu poštu treba upotrebljavati direktne kurire, kao i do sada, a za svu drugu manje važnu poštu, pa i privatnu, treba uspostaviti relejne stanice prema posljednjem uputstvu.

U sudskom pogledu — rečeno je u ovom pismu — da Zagrebački odred potpada pod direktnu komandu sudskog odsjeka Glavnog štaba Hrvatske kojemu tfeba dostavljati redovite mjesečne izvještaje sa prijepisom raspravljenih predmeta i presuda. Ovaj raspis potpisali su zamjenik politkomesara Mirko Herak
— Gorski i komandant Odreda Stevan Došen.

' Vojnoistorijski institut JA Beograd — Br. reg. 46/2, K. 1601 D.

IZVJEŠTAJ INFORMATICA MILANA

Informativni oficir štaba Zagrebačkog odreda' 21. listopada 1943. izvještava štab II operativne zone da se nalazi na sektoru Zagrebačkog odreda, gdje će ostati još par dana, a onda će se prebaciti na moslavački sektor. Izvještava da je od znanca iz Zagreba, zbog kojeg je išao na ovaj sektor, dobio informacije koje su bile tražene i trv

»Uz Savu za sada nije predviđena nikakva akcija (vjerojatno misli koncentracija neprijatelja na južnom dijelu Save), jedino je počela ofenziva ili, bolje reći, ista je u početku protiv Žumberka. U tu svrhu došao je jedan bataljon Tatara pješaka zvani Kozaci bez konja te jedna njemačka divizija. Nakon te ofenzive trebala bi početi ofenziva na Zagorje. Osim toga javljeno je da je u pripremi jedna njemačka divizija zvana »HERBST I«, koja bi sigurno bila upotrebljena na pruzi Zvečevo-Papuk-Psunj.

Uglavnom, podaci koje ste primili kičma su oružanih snaga NDH (ovdje misli na one podatke o dislokaciji koji su prije otposlani za G.Š.J

U Zagrebu ima oko 4000 domobrana sa zadatkom stalne posade. U Koprivnici je 600 domobrana, 120 Nijemaca i nešto manje žandara. To se može svakog časa izmijeniti. Na sektoru NDH ima četiri gorska zdruga, a to su uglavnom kadrovci, mladići, uglavnom regrutirani iz Bosne. Jedan bataljon bio je u Ljubiji i došao u ruke partizana. Raspored tih jedinica imate kod dislokacije pukova koji vam je uručen. Riječi ispisane u zagradi i podvučene to je moja primjedba, a ostalo odgovara originalu, ali nije odgovor na ono što sam tražio, jer je sve dosta zamršeno. U vezi informacije o Koprivnici neznani zašto je specijalno baš ona naglašena, a u vezi ofenzive na Žumberak i Zagorje vi ćete imati bolji pregled iz kojeg ćete moći izvući zaključak.«

' Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 56/4 k. 1474

USTAŠKI TEROR NA STUBIČKOM KOTARU

Kotarski komitet KPH Donja Stubica[1] 22. listopada 1943. piše štabu Zagrebačkog odreda o stanju na kotaru Donja Stubica. U pismu stoji da su se u petak, 15. listopada 1943, ustaše dovezli kamionom na Laz, kod gostione Jakovac, gdje su zaplijenili njegov vlastiti auto, odvezli Martina Jakovca i njegovog sina Dragu. 16. listopada ujutro pustili su starog Jakovca, dok su mladoga, skupa s autom, zadržali te je morao voziti ustaše pod prijetnjom da će mu, ukoliko se ne bude pokoravao, popaliti sve što ima i poubijati sve njegove. U četvrtak navečer dovezli su se opet kamionom, okupirali Stubički i Bistrički Laz te počeli terorizirati mirno stanovništvo. Otvorili su vatru iz teških i lakih strojnica, iz sveg oružja koje su imali, tražeći partizane, govoreći da su svi mještani partizani i da ih sve treba uništiti i poubijati. Povukli su se 19- o.m. navečer u Mariju Bistricu.

»Te iste večeri u osamnaest sati, došla je naša vojska na Krč gdje se sukobila sa ustašama. Nakon kratke borbe ustaše su se povukli. Naša je vojska ostala čitavu noć te se sutra ujutro povukla. Istoga dana, u 6,00 sati ujutro, došla je ustaška banda na Laz i opljačkala i zapalila kuću Martina Čukelja oko koje se vodila borba. Tražili su ženu i rekli: »Gdje je ona zlatna žena koja je pozvala partizane«. Također su zapalili kuću Ivana Čukelja, iako on nije surađivao sa nama. Seljaci su pritekli upomoć, tako da kuća nije izgorjela ali su izgorjele gospodarske zgrade. Iz te dvije kuće uzeli su vola i kravu, 6 kokoši i jednu šopanu gusku. Ustaški razbojnici nisu se time zadovoljili već su išli selom te pljačkali i otimali sve što je bilo vrijedno.

Martinu Čuklju iz sela Krč oduzeli su 70000 kuna, zatim Franji Čuklju 3000 kuna. Svega su ga pretukli prisiljavajući ga da im kaže gdje su partizani. Jednu 70-godišnju staricu kod koje su partizani bili jednu noć prisiljavali su da kaže gdje se nalaze partizani, udarajući je šmajserom po vratu. Franji Čuklju iz istog sela bacili su u kuću razornu borbu koja je razorila čitav namještaj. Miji Sitniji iz Stubičkog Laza oduzeli su sve što je imao, čak i žlice. Alojzu Hrenu, Dragutinu Mikušu i Andriji Mikušu oduzeli su novac, a Alojzu Cveku oduzeli su civilno odijelo i ostalo rublje.«

Kotarski komitet Donja Stubica[2] 24. listopada 1943. izvještava Okružni komitet Zagreb o zaplijenjenoj^robi i materijalu što ga je zaplijenio Zagrebački odred u Mariji Bistrici. Jedan dio te robe Odred je ostavio za svoje potrebe a manje vrijedne stvari podijelio siromašnijim seljacima. Zaplijenjenu kožu zadržao je Odred. Iz nje će raditi cipele i čizme za vojsku.

Izvještaj je potpisao sekretar Komiteta drug Vilko (Krošelj Mijo).

22. listopada 1943. štab Zagrebačkog partizanskog odreda' izvještava Okružni komitet KPH Zagreb o pripremanju za proslavu 26. godišnjice velike oktobarske revolucije i navodi da će se u štabu učiniti sve što je potrebno, prema dobijenim uputama. Iz Odreda je u OK upućen drug Stjepan Pučić, koji će vršiti dužnost kurira i održavati stalnu vezu između OK i štaba Odreda. U pismu nadalje piše, da je ovaj drug kratko vrijeme u redovima NOV, ali koliko ga se moglo upoznati, vrlo je ozbiljan i u ovom kratko vrijeme pokazao se discipliniran. Kao kurir sva je naređenja do sada u ovome Štabu izvršavao točno i na vrijeme.

Štab Odreda moli OK Zagreb da sa svoje strane, za vrijeme boravka kurira Pučića kod njih, obrate pažnju i eventualne nedostatke koje bi moža opazili odmah jave. To je potrebno sve dotle, dok spomenutog druga, iako je za sada dobar, kroz izvjesno vrijeme ne provjere.

Pošto štab Odreda svakog utorka i petka u tjednu šalje posebnog kurira do Agitpropa OK, odnosno do određenog punkta za podizanje materijala, predlaže da bi ovaj isti kurir mogao ujedno i ovu dužnost vršiti, kako ne bi imali suviše veliki broj nepotrebnih kurira.

Ukoliko ova kombinacija odgovara i ako nije štetna po interese Partije, mole da OK istoga kurira poveže sa drugom Crnim[1] iz Agitpropa, ili sa drugom koji na određenom punktu izdaje materijal, te da ga o svemu još upute. Ukoliko pak misle da to ne bi bilo zgodno, nastavlja se u pismu, oni će za materijal slati posebnog kurira, dok će ovaj služiti samo za održavanje veze između Odreda i OK.

U nastavku pisma stoji da je drug Pučić sa strane štaba Odreda upućen u sve dužnosti kurira. Relejne stanice u Iv. Ri.[5], ili u Hr.[6], će se organizirati čim jedan drug iz štaba Odreda bude došao na taj sektor. Štab Odreda šalje Okružnom komitetu deset karakteristika koje su mu zabunom poslane a odnose se na drugove upućivane u Zumberački odred. Nadalje vraća tri karakteristike za drugove koji se do sada nisu prijavili Štabu pa postoji mogućnost da su oni upućeni u štab II bataljona ovog Odreda. To će se moći ustanoviti preko druga Arapina koji je potpisao neke karakteristike a njemu je, vjerojatno, poznat i drug Mirni koji je potpisao ostale karakteristike. Istovremeno mole da upute druga Arapina, preko njega i ostale, kako se postupa sa karakteristikama.

Ovo pismo potpisao je zamjenik političkog komesara Mirko Herak.

' Institut za historiju radničkog pokreta Zagreb, arhiva CK KPH dok.42/5.
[1] Institut za historiju radničkog pokreta Zagreb, arhiva CK KPH dok.42/6
* Institut za historiju radničkog pokreta Zagreb, arhiva CK KPH dok.42/3
[4] Zvonimir Kristl
' Ivanja Reka
[4] Hruščica

RUŠITI KOMUNIKACIJE ZAGREB - VARAŽDIN

Načelnik štaba II operativne zone[1] NOV i PO Hrvatske upućuje 28. listopada 1943. štabu Zagrebačkog NOP Odreda Hrvatske pismo slijedećeg sadržaja:

»U posljednje vrijeme veza između Vašeg i našeg Štaba dosta slabo funkcionira, od kuda i proizlazi slaba obavještenost našeg Štaba o situaciji na terenu Vašeg Odreda i stanju u jedinicama s jedne strane i premala pomoć vama sa strane našeg Štaba s druge strane.

Mi smo Vam javili, da trebate uspostaviti kontakt sa jedinicama Kalničkog partizanskog odreda, koje se zadržavaju oko Križevaca i da ujedno preko njih uspostavite sigurnu i brzu vezu s

našim Štabom. Međutim Vi još niste uspjeli uspostaviti kontakt i uspostaviti vezu. Za uspješniju aktivnost Vašeg Odreda i neposrednu pomoć našeg Štaba morate bezuvjetno pročistiti sektor između Sv. Ivan Zeline i Križevaca, nastojeći izbaciti iz prometa ili bar isti ograničiti na komunikacijama Zagreb-Sv. Ivan Zelina-Varaždin. Za djelovanje naših jedinica u Zagorju i na pruzi Varaždin-Zagreb postoje svi realni uslovi za uspješnu aktivnost vašeg Odreda na toj komunikaciji.

Budući da Vaš Odred ima u glavnom mlade i vojnički neiskusne borce i vaše akcije moraju biti u skladu s mogućnostima tih boraca.

U ovom momentu komunikacije za neprijatelja predstavljaju veliku važnost. Rušiti iste, uništavati, zaustavljati promet, jeste glavni zadatak vašeg Odreda. U tu svrhu raspored bataljona treba da bude ovakav:

Jedan bataljon oko Stubice sa zadatkom djelovanja na pruzi Varaždin-Zabok, drugi oko Sv. Ivan Zeline sa stalnim zadržavanjem na tom sektoru i ugrožavanjem komunikacija Zagreb-Sv. Ivan Zelina-Varaždin, a jednim u Posavini sa zadatkom uništavanja pruge Zagreb-Banova Jaruga.

Bataljon koji će se nalaziti u Posavini mora ujedno osigurati prebacivanje hrane za oslobođeni teritorij Korduna i Like preko Save kod Oborova u zajednici sa bataljonom Turopoljskog odreda koji se nalazi na desnoj strani Save. Taj bataljon morat će se stalno zadržavati u Posavini, ali pored toga on mora biti aktivan na pruzi.

0 minerskoj grupi Vašeg Odreda ništa ne čujemo.

Uslijed priljeva novih boraca trebate pri vašem Štabu organizirati popunidbenu četu u kojoj će svi ti novi borci proći 15-dnevni vojni kurs. Četi dajte dobrog i vojnički sposobnog komandira i jednog svjesnog, izgrađenog političkog komesara. Toj četi posvetiti najveću pažnju, jer će se u njoj borci osposobiti za borbe ako se bude pravilno radilo. Nemojte dozvoliti da ona bude leglo nemorala kao što je bilo slučajeva. Drugove i drugarice odvajati za vrijeme spavanja što je najbolji način da se spriječi stvaranje kupleraja.

Na mjesto ranjenog informativnog oficira Vašeg Odreda druga MOSERA[2] upućujemo Vam dosadašnjeg informativnog oficira Moslavačkog odreda druga MILANA[3]. Vaš Štab nije dovoljno obratio pažnju organizaciji informativne službe. Znajte da od dobro organizirane informativne službe ovisi i uspješnija aktivnost Vašeg Odreda. Nastojte organizirati što bolju i sigurniju vezu sa Zagrebom, proširiti i učvrstiti već postojeće. Vama se pruža najveća mogućnost u tom pogledu zato je morate iskoristiti. Ako vam je potrebna pomoć u kadru obratite se na naš Štab. Požurite sa slanjem dobrovoljaca za I. Proletersku diviziju. Vaši kursisti za oficirski kurs već su morali doći. Ako ne stignu do 30. u Moslavinu nemojte ih slati.«

'Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. 15/2 K.1472
[1] Bene Josip
[1] Horvat Milan

AGENTI UNS-a' UBAČENI U NOV

Štab II operativne zone NOV i POH dostavio[2] je štabu Zagrebačkog partizanskog odreda 16. listopada 1943. znakove raspoznavanja koji se daju avionima zrakoplovstva NDH za vrijeme rata. To su dimni i svijetleći znaci, kao i znaci na platnima, koji se pokazuju avionima na zemlji radi bacanja opskrbe, izvještaja, opkoljavanja itd.

Istovremeno štab Zone traži od štaba Zagrebačkog odreda da redovito dostavlja informativne izvještaje u kojima treba navesti brojno stanje i vrstu neprijateljske posade, njezino naoružanje, nacionalni sastav jedinice, vrstu naoružanja, broj i tipove tenkova i bojnih kola kao i moral vojske.

Stab II operativne zone 29- listopada 1943. šalje svim podređenim jedinicama popis pripadnika obavještajne službe UNS' od kojih neki rade na toj teritoriji. Popis glasi:

»OBAVJEŠTAJNI URED RAČKOG 8.

Glavni nadstojnik: Branko Rukavina, II nadstojnik: Milić Štrkalj Žarko, »Stric«, zamjenik nadstojnika Krešo Sakla.

Nadzornici: Vaško Tibor i Medulić, ustaški satnik.

Voditelji grupa: Zagreb, Vidović Miroslav »Čuk 210«, Milošević Emil »August 5«, Prstec Vinko »Albin«, Sportić Milorad »Apolo 5«, Berešić Petar »Božo 7«, Antolić Drago »Blaž 8«.

Voditelj grupe: Pitomača, Lazar Vendelj » Vojko 46«, Lovreković Đuro »Garonja 51«, Artalić Mijo »Bundeva 81«, Filepić Zlatko »Mića 41«, Podunjec Vilko »Obra 5«. Izvidnici: Kurešić Stjepan »Šestine 201«, Kurelac Franjo »Kazimir«, Jambrih Milan »Taksi«, M.ojseš Zvonko, Starčević Stanislav, Ferala Ante, Krnarić Ante »Brko«, Pajduš Jure »Uskok«, Karić Dana, Giba Ivan »Marko«, Hrvatić (stanuje na Ciglenici u Zagrebu), Žerjav, šofer vozi nadstojnika, Šeparević, pristav, Vlado »NN 2«, vozi Suklja, Zdenka Šuklje, pisarica zvana »Punica«.

Vanjski obavještajci: Ivo Birki, radi u Samoboru, Ivo Pološki i neki Fabijan u Podsusedu, Kos u državnoj radionici Zagreb »Živko 6«, Marcijaš (ima naočale, iz Zagreba), Čutura Mirko iz Novoselec Križa, Sokolić Ivan iz Križa kotar Čazma, Čičević Petar, Rečica kotar Čazma.

Kod ubacivanja svojih agenata neprijatelj će se služiti i okruglom štambiljom i petokrakom zvijezdom i napisom: »Štab Žumberačkog bat. I.Č.I.bat. 12. Brigada« i vrhovni štab Nar. oslob. partizanskog odreda«.

[1] UNS — ustaška nadzorna služba
[1] Vojnoistorijski institut JA Beograd — Br. reg. 56/2 dok 1601 D

ZASJEDA USTAŠAMA NA CESTI SV. IVAN ŽELINA - ZAGREB

Koncem listopada 1943. Odred sa sva tri bataljona postavlja veliku zasjedu na glavnoj cesti Sesvete — Sv. Ivan Zelina, kod sela Soblinec, 14 km sjeveroistočno od Zagreba. Cilj zasjede bio je da se napadnu ustaški kamioni i pratnja koji snabdijevaju ustaške posade hranom i municijom u Sv. Ivanu Zelini, Kominu i Donjoj Zelini. U očekivanju ustaša obustavljen je sav promet. Zadržan je jedan autobus iz Sv. Ivana Zeline u kojem je bilo nekoliko ustaških funkcionera i agenata. Zaustavljeno je i zapaljeno nekoliko putničkih automobila u kojima su bili nakupci i šverceri koji su kupovali stoku za njemačku vojsku. U tom momentu naišla su velikom brzinom tri ustaška kamiona sa po 5 ustaša koji su bili naoružani puškomitraljezima i šmajserima. Kamioni su se htjeli probiti kroz našu zasjedu. Naši puškomitraljesci otvorili su vatru i tom su prilikom ubijena 4 ustaše. Kako ustaški vozači kamiona nisu bili pogođeni, uspjeli su se provući kroz zasjedu. Odred se sa bataljonima povukao u selo Sopnica, iznad Gornje Kašine. Nekoliko dana nakon ove akcije jedna četa Odreda napala je domobransku stražu na željezničkoj stanici Čulinec, kod Sesveta, i zarobila 20 domobrana. Zaplijenjeno je 2 puškomitraljeza, 20 pušaka te više desetaka bombi i nekoliko tisuća puščanih metaka. Zapaljena je stanična zgrada i uništena telefonska veza i porušena željeznička pruga.

NAPAD NA BENZINSKE REZERVOARE U SESVETAMA

30. listopada 1943. I bataljon Zagrebačkog odreda izvršio je napad na domobransku stražu koja je čuvala benzinske rezervoare u neposrednoj blizini Sesveta. Cilj je bio: stražu razoružati i zarobiti, rezervoare minirati i gorivo u njima zapaliti.

Za izvršenje ove akcije bila je uspostavljena veza sa jednim domobranom iz sastava straže bunkera, Palikućom, koji je obavještajcu Moseru dao znakove raspoznavanja i obećao pomoć pri napadu u razoružavanju domobrana. Akcija nije u potpunosti uspjela jer je prilikom razoružavanja prvog bunkera došlo do galame i gužve te su oficiri u centralnom dijelu osiguranja primijetili da se radi o napadu partizana pa su se spremili na otpor. Posada jednog bunkera u cijelosti je zarobljena. Sa ostalima se pokušalo pregovarati da se predaju što, međutim, nije uspjelo. Isto tako nije uspjelo minirati rezervoare. Domobranski oficiri pokušali su pregovore iskoristiti za dovlačenje pojačanja i opkoljavanje našeg Odreda. Pošto je primijećeno da nailazi njemačka motorizacija sa tenkovima, komandant Odreda Došen dao je naređenje za povlačenje.

Ministarstvo domobranstva NDH zabilježilo je ovu akciju Zagrebačkog odreda u svojem »dnevnom izvješću« broj 304, od 31. 10. 1943., godine u kojem piše[1]:

»30. 10. 1943- u 19 i 30 sati partizani su napali benzinske cisterne kod Sesveta. Straža je djelomično raspršena a 12 domobrana je zarobljeno. Upućeno pojačanje preuzelo je osiguranje cisterni. Cisterne ne oštećene«.

[1] Vojnoistorijski institut JA Beograd — arhiva MINORS-a NDH
[2] podoficir

IVICA BARŠIĆ

SJEĆANJE O NAPADU I. BATALJONA NA BENZINSKE REZERVOARE KOD SESVETA

Sjećam se da je to bilo u listopadu 1943. kada smo od štaba Zagrebačkog odreda dobili zadatak da napadnemo rezervoare benzina koji se nalaze u blizini mjesta Sesvete.

Akcija je počela u prvi sumrak, tj. oko 18,15 sati, kada je prvi vod sa komandirom čete drugom Radovanom Gorenecom — a tu sam i ja bio — od strane sela Brestje napao na jedan istureni bunker koji je osiguravao čitavo desno krilo položaja, oko samih benzinskih rezervoara. U prvom naletu mi smo odmah osvojili taj bunker, razoružali njegovu posadu i zarobili dva puškomitraljeza, 8 pušaka, 1 šmajser, oko 8000 komada metaka, 2 kutije bombi i ostalog ratnog materijala što se nalazilo u samom bunkeru. Iz tog bunkera zarobili smo 15 domobrana.

Namjeravali smo osvojiti i drugi bunker ali u tom času to više nije bilo moguće. Pokušali smo pregovarati sa komandirom cijele jedinice kako bismo ih sve privolili na predaju, upozorivši ih da su opkoljeni sa svih strana. Komandir je s nama započeo pregovore, ali je, izgleda, prije pregovora uspio telefonom obavijestiti neprijateljsku posadu u Sesvetama da su opkoljeni od partizana. Naime, ubrzo nakon likvidacije prvog bunkera i početka pregovora primijetili smo da se iz Sesveta neprijateljsko pojačanje pokušava probiti prema rezervoarima. Mi smo u tom času već postavili mine na benzinske rezervoare jer smo ih namjeravali dignuti u zrak, ali smo odustali od miniranja jer smo od domobrana koji su rezervoare čuvali saznali da su prazni. Od miniranja smo odustali radi čuvanje eksploziva.

U toku pregovora sa komandirom neprijateljske domobranske jedinice dobili smo obavijest od jednog njihovog »dočasnika[2]« da je domobranskoj straži stigla pomoć iz Sesveta, pa je komandant Odreda, koji je bio sa našim bataljonom u ovoj akciji, naredio povlačenje Bataljona.

I tako smo se mi sa Bataljonom povukli, odnijeli zaplijenjeni materijal i sobom poveli zarobljenih 15 domobrana. Sjećam se da je pregovore sa neprijateljskom posadom prije mene započeo -drug Mato Brezovečki, a nakon toga sam ja bio određen da idem pregovarati sa komandantom cijelog tog garnizona koji je osigurao bunkere, odnosno rezervoare. Bio je to jedan domobranski poručnik čijeg se imena više ne sjećam. U pregovorima on nas je očito zadržavao govoreći da će predati cijeli garnizon partizanima, ali se vidjelo da želi neprijateljskim jedinicama, koje su dolazile upomoć opkoljenim rezervoarima i bunkerima, stvoriti vremensku mogućnost da nas napadnu s leđa i đa nam unište cijeli bataljon. Kad smo od spomenutog neprijateljskog oficira bili obaviješteni da su njihove jedinice probile našu zasjedu, da se kreću u pravcu rezervoara i približavaju našim položajima, komandant Odreda je odredio povlačenje.

MATO BREZOVEČKI

0 NAPADU NA BUNKERE BENZINSKIH CISTERNI U SESVETAMA

Mi smo ovaj napad na domobransku stražu na bunkerima kod benzinskih cisterni u Sesvetama izveli u prvi mrak.

Za mene je to bio jedan karakterističan napad u ono vrijeme 1 način razoružavanja domobrana. Naime, mi smo sa nekim domobranom tamo imali vezu i on nam je dao znakove raspoznavanja. Prvi bunker napali smo i posadu razoružali gotovo bez pucnjave. Domobrane smo zarobili i započeli pregovore o predaji sa posadom ostalih i glavnog bunkera, u kojem su bili oficiri. Oni se nisu htjeli odmah predati nego su se zatvorili u bunkere pozivajući nas da dođemo u bunker, k njima na pregovore. Na to smo se i mi malo zbunili, jer smo mi njih pozivali da izađu iz bunkera jer su opkoljeni, i da se trebaju predati. Tada je — sjećam se — neki domobranski poručnik izašao van i pozvao da netko od nas rukovodilaca dođe u bunker radi pregovora. Kako tu momentalno nije bilo Gupca određen sam ja. Pošao sam k njima u bunker na pregovore, jasno, bez oružja. Kad sam došao u krug zgrad.e, iza bunkera, oko mene sakupili su se domobrani, znatiželjni kako izgleda partizan. Većina tih domobrana bili su avijatičari, zagrebački radnici, i željeli su sa mnom razgovarati, premda je među njima bilo i onih koji su na partizane gledali sa nepovjerenjem i mislili da ćemo ih pobiti ako se predaju. Ja sam sa[1] njima vodio pregovore u ime Zagrebačkog odreda i tumačio im, da su cijele Sesvete opkoljene, da ćemo minirati i zapaliti rezervoare a da se oni trebaju predati i spasiti živote. Moram reći da mi je u toku pregovora domobranski poručnik dao podatke o svom kompletnom naoružanju — puškama, mitraljezima i ostaloj ratnoj spremi. I kada sam te pregovore završio domobranski poručnik me upitao da li sam ja odgovorni rukovodioc, i da li ima netko stariji po činu od mene. Ja sam mu rekao da ima još starijih od mene. Nato smo izišli da te starije pozovemo. Kad sam izišao od našiji nigdje nikoga više nije bilo. Naime, ona jedinica koja je na zasjedi u Retkovcu — nama držala osiguranje od Zagreba — zapucala je na jednu njemačku kolonu koja je nailazila iz Zagreba. Njemačka je kolona otvorila vatru na našu zasjedu, a naši borci koji su bili gore, kod osvojenog bunkera, i oni koji su se pripremali za napad na glavnu zgradu posade, mislili su da iz Zagreba ide velika neprijateljska kolona pa su se povukli a ja sam na pregovorima ostao sam. Kad smo poručnik i ja izašli iz glavne zgrade bunkera i kad smo vidjeli da nikog od partizana tu više nama, stade gledati on mene a gledam i ja njega. On se na to okrene i ode u svoju bazu. Mogli su me zarobiti jer sam ostao sam, bez oružja.

Nakon toga ja se uputim sam prema prvom bunkeru. Svijetleći meci fijuću oko mene. Tamo nije bilo više nikoga. Pogledam i u travi vidim tragove kako vode dublje u šumu. Pođem po tragu i naiđem na naše borce koji su u šumi prebrojavali zarobljeni plijen, tj. puške, mitraljeze i municiju. Tu je bilo zarobljeno oko 12 domobrana koje.smo poveli sa sobom u Blagušu i

potom pustili kućama. Prije toga smo ih svukli jer su nam trebala vojnička odijela.

3. studenoga 1943. štab Zagrebačkog odreda[1] šalje štabuMI operativne Zone Hrvatske izvještaj o operacijama na svojem sektoru kako slijedi:

Kuriri štaba Zagrebačkog odreda sa šefom kancelarije Fantov Zdravkom.

»Gore navedeni Odred u proteklih 17 dana nalazio \$e na sektoru Zagreb 1:100.000.

Na istom sektoru izvršene su slijedeće operacije: Izvršili smo akciju na željezničku stanicu Sesvete i Culinec kod Zagreba. U tim operacijama zaplijenjeno, je 39 pušaka, 3 puškomitraljeza, 1 šmajser i 7000 metaka. Porušene su komunikacije na cestama: Sesvete -Sv. Ivan Zelina, Sesvete-Marija Bistrica, Donja Stubica-Laz, Trebovec-Posavski Bregi, Dugo Selo-Dragašićka i Trstenik-Kraljevac.

Na cesti Sesvete-Sv. Ivan Zelina ponovno je miniran most i cesta je na dva mjesta prekopana. Cesta Sesvete-Marija Bistrica prekopana je na tri mjesta. Na cesti Donja Stubica-Laz porušen je jedan most i cesta je na jednom mjestu prekopana. I na svim ostalim cestama porušeni su mostovi i napravljeni prekopi.

Postavljena je jedna zasjeda na cesti Sesvete-Sv. Ivan Zelina, ali nije ništa naišlo.

Druga zasjeda postavljena je na željezničkoj pruzi između Ivanića i Lonje gdje je banda naišla sa jačim snagama, te se i zbog nadmoćne vatre neprijatelja naš bataljon morao povući. U toj zasjedi ubijen je jedan bandit i nekoliko ih je ranjeno dok s naše strane nije bilo gubitaka u mrtvima i ranjenima.«

Izvještaj je potpisao komandant Odreda drug Stevan Došen.

[1] Vojnoistorijski institut JA Beograd — Br. reg. 34-6 K. 1478 A

RAD KP U ZAGREBAČKOM ODREDU

Štab Zagrebačkog partizanskog odreda' dana 3. studenoga 1943. šalje izvještaj Okružnom komitetu KPH Zagreb o radu i stanju KP. u Zagrebačkom partizanskom odredu. U izvještaju piše da je prošlog mjeseca održano savjetovanje svih članova Partije Odreda radi što uspješnijeg rada na političkom i vojničkom polju. Nekoliko dana kasnije održano je savjetovanje svih skojevaca Odreda radi što tjesnije veze i rada Partije i SKOJ-a u vojsci.

Nakon ovih savjetovanja osnovani su u svim bataljoriima bataljonski biroi Partije i SKOJ-a. Naredbom ovog Štaba postavljen je sekretar SKOJ-a u Odredu te sekretari SKOJ-a po bataljonima i skojevskim grupama u četama. Danas u svim jedinicama postoje skojevske grupe, sve do štaba Odreda. Takva je organizacija od strane Partije postojala i prije, osim što su nakon savjetovanja osnovani bataljonski biroi KP.

Politički sastanci bataljonskih biroa štapskih jedinica i četnih jedinica održavaju se redovito, ukoliko nema naročitih zapreka u vojničkom pogledu, kao što su napr. akcije, pokreti i si., koji su takve naravi da se ne mogu odgoditi. Partijski materijal prima se redovitije i pravilno se raspoređuje čim stigne u štab ovoga Odreda. U proučavanju partijskog materijala pošlo se ipak korak naprijed, iako način proučavanja još uvijek nije na onoj visini na kojoj bi trebao biti.

Pri obavljanju pojedinih akcija i u nekim vojničkim okršajima primijećena je, sa malim iznimkama, prilična borbenost članova. Pojedini rukovodioci i politički radnici koji pripadaju Partiji nisu. pokazali dovoljno svijesti prilikom vršenja pojedinih akcija na kojima se radilo o zapljeni živežnih namirnica i odjeće. Kod jedne takve akcije ovaj postupak bacio je među narod vrlo loše svjetlo na narodnooslobodilačku vojsku. Taj slučaj desio se u mjestu Stančić. Rukovodioci, članovi Partije, pritegnuti su na odgovornost od strane partijskih jedinica. U toku su istrage poslije kojih će se postupiti protiv krivca.

Drugarstvo u vojsci je veliko radi li se o međusobnim odnosima ili o odnosu članova KP prema ostalim drugovima u vojsci. Prema dobivenim izvještajima primijećena je nesuglasnost u štabu I bataljona između komandanta i sekretara. Ta će pojava, nakon povedenih izviđa, bezuvjetno biti riješena.

Pojedini članovi Partije još uvijek ne pokazuju dovoljno one komunističke gipkosti i prijaznosti u saobraćaju sa širim slojevima, koja bi inače bila potrebna u današnjoj našoj narodnooslobodilačkoj borbi. Taj nedostatak nastoji se, preko svih partijskih jedinica, ukloniti.

U odnosu prema višim rukovodiocima, i u borbi, članovi su prilično disciplinirani u izvršavanju zadataka, osim nekolicine koji su zbog toga poslani u druge jedinice. Prilikom upućivanja u druge jedinice uspostavljaju se za njih karakteristike koje sadrže njihove mane i pogreške.

U cijelom Odredu nalaze se 43 člana KP, 20 kandidata za članove KP i 53 skojevca. Njihov nacionalni sastav jèst slijedeći: jedan Srbin, 115 Hrvata, dok socijalni sastav nije poznat. Sekretar bataljona nije o tome poslao nikakve podatke, ali se zbog hitnosti izvještaja ne može na to čekati. Ipak se naglašuje da su i partijci i kandidati i skojevci po socijalnom sastavu radnici i seljaci.

Rad SKOJ-a već je naprijed opisan i pokazuje znatan napredak. Borci još nisu položili propisanu zakletvu.

Izvještaj je potpisao zamjenik politkomesara drug Mirko Herak.

Kotarski komitet KPH Donja Stubica[2] 2. studenoga upućuje izvještaj Općinskog komiteta Bistra, Okružnom komitetu KPH Zagreb u kojem javlja da je 1. studenoga u Jakovlje došlo 80 ustaša, i to između 2 i 3 sata poslije pola noći. Nakon upada u selo postavili su zasjede, zauzeli položaje i u svitanje počeli su

Postrojeni borci I. bataljona Zagrebačkog partizanskog odreda u Žitomiru studenoga 1943. Na slici u sredini prepoznat je pomoćnik komesara I. bataljona Ivica Baršić, dok ostali borci nisu indentificirani.

sa akcijama. Hvatali su ljude koji su vojni obveznici. Imali su i popis naših najaktivnijih drugova. Zahvaljujući dobroj straži, naši drugovi su se na vrijeme povukli te su uglavnom pohvatali ljude koji su mislili da im se neće ništa dogoditi. Uhvatili su 6 vojnih obaveznika i na mjestu ih strijeljali. Osim toga uhvatili su neke očeve naših drugova te im zaprijetili da će im popaliti kuće i strijeljati ih ako im se sinovi ne vrate iz partizana. Izvršili su pljačku u čitavom selu, o čemu još nemamo točne podatke. Sada muškarci bježe iz kuća te izgleda da će sada svi ići u partizane.

[1] Institut za historiju radničkog pokreta Zagreb — arhiva OK KPH Zagreb dok. 42/7

[1] Institut za historiju radničkog pokreta Zagreb, arhiva OK KPH Zagreb

PRVI IZVJEŠTAJ O PREHRANI BORACA ZAGREBAČKOG ODREDA

3. studenoga 1943. intendantura Zagrebačkog partizanskog odreda šalje štabu II operativne zone prvi izvještaj o organizaciji prehrane boraca Zagrebačkog odreda'. Izvještaj u cijelosti glasi:

»INTENDANTURA
ZAGREB PARTIZ. ODRED
N.O.V.H.
Int. Broj: 1
dana, 3- XI 1943-

ŠTABU II. OPERATIVNE ZONE N.O.V. i P.O.TI.
(Intendantski odjel)

P O L O Ž A J

I Z V J E Š T A J

Intendanta ovog Odreda.

Izvještavam gornji naslov o prehrambenim prilikama naše N.O.V. i o stanju sa obućom i odjećom.

1. P r e h r a n a

Prehrani/ naše vojske vršimo uz pomoć N.0.0. po selima našeg sektora.

Prehrana se vrši kod seljaka. Uz pomoć N.0.0. vojsku ras podjelimo po kućama 1 do 5 drugova tja svaku kuću. već prema mogućnosti i stanju pojedinih seljaka.

Svoje vlastite kuhinje i komore za sada nemamo, pošto nemamo za to mogućnosti.

Što se tiče u pogledu same prehrane, ista zadovoljava potpuno u II. hataljonu koji se nalazi na sektoru Posavine.

Prehrana u I. bataljonu je više puta u dosta oskudnom stanju, pošto se taj bataljon nalazi najviše na svom sektoru u Zagorju, a kako je tamo pasivan kraj, moramo taj bataljon ponajviše snabdjevati sa novcem, da ima mogućnosti ponekad kupiti mesa, te koje kakovih drugih potrebnih stvari.

III. bataljon nalazi se na sektoru Prigorja te je isti prilično opskrbljen sa prehranom.

Što se tiče same prehrane za zimu N.0.0. o tome vode brigu, tako da nećemo imati poteškoća.

2. Opskrba sa odjećom i obućom.

Sa istom se nalazimo u dobrom stanju, obuveni su nam svi drugovi u dobroj obući.

Postolarske radionice stalne nemamo, ali zato imade svaki bataljon svoju pokretnu koja u svakom mjestu prema potrebi, kod pojedinih postolara radi i popravlja obuću.

Sa odjevnim predmetima isto raspolažemo dovoljno, odjeveni su nam svi drugovi ponekoji u ljetnim odjelima ponekoji u zimskim. Sa šinjelima imademo opskrbljenu jednu trećinu vojske.

[1] Vojnoistorijski institut Beograd — Br. reg. 9/1 K.1601 B

Po izgledu prilika za zimu ćemo biti dovoljno opskrbljeni u svakom pogledu ekonomskog stanja.

Napominjemo naslovu da mi po mogućnosti pošalje razne upute i formidare za pravljenje izvještaja intendanture, pošto do sada uopće nisam primio ništa.

Smrt fašizmu – Sloboda narodu!

Intendant«

Ovaj izvještaj je potpisao intendant Odreda drug Vilko Safar.

ORGANIZACIONO STANJE, NAORUŽANJE I AKTIVNOST ZAGREBAČKOG ODREDA

4. studenoga 1943. komesar Zagrebačkog odreda[1] drug Milan Kuren — Gubec izvještava Okružni komitet KPH Zagreb o organizacionom stanju Odreda koji se sastoji iz tri bataljona, dok svaki bataljon ima dvije čete. Sve čete nemaju jednaki broj boraca, niti jednako naoružanje. Odred broji 495 boraca, od toga 468 drugova i 26 drugarica, zajedno sa komandnim kadrom. Naoružanje Odreda je 15 puškomitraljeza sa 3100 metaka, 200 pušaka, 10 šmajsera i 16.000 metaka.

Odred vrši akcije na željezničke pruge, željezničke stanice, na mostove i ceste, ruši telefonske stupove uz cestu i na željezničkim prugama. U ovim akcijama uz borce sudjeluju i seljaci te vojni bjegunci iz domobranstva.

Politički rad vrši se po vodovima i četama na taj način, da politički delegati čitaju borcima materijale iz »Vjesnika«, »Proletera« i drugih listova.

Borbenost boraca i rukovodećeg kadra je različita, a disciplina također.

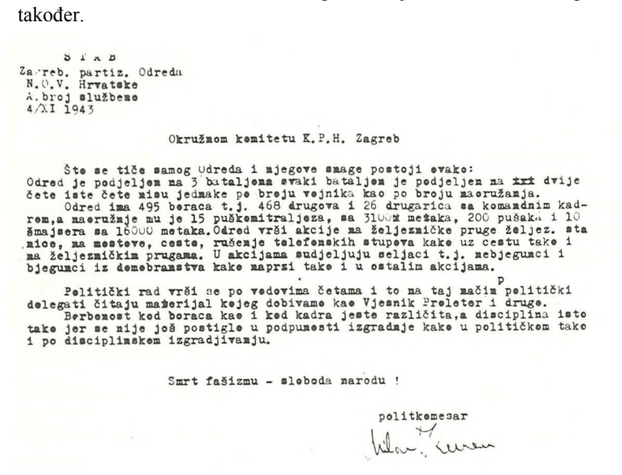

Štab
Zagreb. partiz. Odreda
N.O.V. Hrvatske
A.broj službeno
4/XI 1943

Okružnom komitetu K.P.H. Zagreb

Što se tiče samog Odreda i njegove snage postoji ovako:
Odred je podjeljen na 3 bataljona svaki bataljon je podjeljen na xxx dvije čete iste čete nisu jednake po broju vojnika kao po broju naoružanja.
Odred ima 495 boraca t.j. 468 drugova i 26 drugarica sa komandnim kadrom,a naoružanje mu je 15 puškomitraljeza, sa 3100m metaka, 200 pušaka i 10 šmajsera sa 16000 metaka.Odred vrši akcije na željezničke pruge željez. sta nice, na mostove, ceste, rušenje telefonskih stupova kako uz cestu tako i na željezničkim prugama. U akcijama sudjeljuju seljaci t.j. nebjegunci i bjegunci iz domobranstva kako naprzi tako i u ostalim akcijama.

Politički rad vrši se po vodovima četama i to na taj načim politički delegati čitaju materijal kojeg dobivame kao Vjesnik Proleter i druge.
Berbenost kod boraca kao i kod kadra jeste različita,a disciplina isto tako jer se nije još postiglo u podpunosti izgradnje kako u političkom tako i po disciplinskom izgradjivanju.

Smrt fašizmu - sloboda narodu !

politkomesar

Izvještaj štaba Zagrebačkog partizanskog odreda Okružnom komitetu

Prema izvještaju štaba Odreda od 9. studenoga 1943. Zagrebački partizanski odred stalno ruši željezničku prugu između Sesveta — Dugog Sela i Prečeca, te miniranje mostova na cesti Zagreb — Sesvete — Sv. Ivan Zelina — Varaždin. U tim akcijama porušeno je preko 1000 metara željezničke pruge između Dugog Sela i Prečeca i 100 m između Dugog Sela i Sesveta. Međutim svi mostovi nisu minirani, jer su mineri ostali bez eksploziva pa je minerska grupa, prema uputama »Ilije Gromovnika«[2], upućena do Zumberačkog odreda radi dobivanja eksploziva i osposobljavanja minera.

U tom periodu jedinice Odreda nisu koncentrirane na jednom mjestu već svaki bataljon djeluje na svom sektoru.

III bataljon je u Posavini i održava vezu sa Turopoljskim odredom. I bataljon je u Prigorju sa zadatkom da stalno ruši mostove i prekopava ceste na relaciji Zagreb — Sesvete — Sv. Ivan Zelina — Varaždin, da siječe telefonske stupove, postavlja zasjede, napada na ustaške i domobranske jedinice i patrole koje se kreću tom cestom.

II bataljon .u tom periodu izvršava isto takve borbene zadatke na sektoru Zagorja i prema Kalniku- radi uspostavljanja veze sa Kalničkim odredom te relejnih stanica prema Kalniku. .

Štab Odreda obaviješten je da se oko polovine studenog 1943. očekuje ofenziva ustaša na Zagrebački i Kalnički odred a da će prije nastupa neprijateljske pješadije biti bombardirana Sela u kojima će biti narodnooslobodilačka vojska*.

5. studenoga 1943. štab Turopoljsko-posavskog odreda'[1] izvještava Štab II Operativne zone o svojim akcijama te u izvještaju pišu o Zagrebačkom odredu slijedeće:

»28. X. 1943- stigao je iz Moslavine transport namirnica koji se tokom dana prebacio skelom preko Save. Ovaj transport imao je 100 kola kojima se u ' selu Vrbova priključilo još 60 kola. Toga dana navečer naša dva bataljona i pola bataljona Zagrebačkog odreda pratilo je ovaj transport preko pruge Zagreb - Sisak. Ovaj transport je u Mraclinu prihvatio i pratio dalje II. bataljon, prema Pokupskom, ali je na putu imao borbu sa ustašama kod sela Kravarsko.«

[1] Vojnohistorijski institut Beograd — Br. reg. 10/1 K. 1601 B
'• Ivan Hariš
[1] Vojnoistorijski institut JA Bgd. Br. reg. 11/1 K 1601 B
* Vojnoistorijski institut JA Bgd. Br. reg. 10/1 K. 105 C

NAREDBA INFORMATIVCIMA, KOMANDIRIMA I EKONOMIMA I. BATALJONA

Naredbom štaba I bataljona Zagrebačkog odreda[1] od 9- studenoga 1943., koju su potpisali komandant Josip Trzun — Jovica i komesar Stjepan Gluhak, naređuje se vojnim i političkim rukovodiocima, obavještajcima, intendantu i ekonomima da više pažnje i odgovornosti posvete svome radu, jer je primjećeno da savjesno ne vrše svoju dužnost. Informativci Vid Turčić i Blaž Stefanek odgovorni su od danas Štabu za sve informacije koje su potrebne za kretanje bataljona i smještavanje po selima te prilikom vršenja akcija. Informativci su dužni saznati sve novosti koje se dešavaju na sektorima kuda se kreće Bataljon i svakodnevno više puta podnositi izvještaj. Intendant Bataljona dužan je ulaskom u pojedina sela potražiti baze četama i štabu Bataljona, razdijeliti štab po kućama s time da u štabu Bataljona na smještaju ostaje rukovodeći kadar od četiri člana.

Za komandanta i komesara potrebno je da se nađe posebna prostorija u kojoj bi mogli rješavati sve vojne i političke zadatke koji moraju ostati u najvećoj tajnosti. Ekonomi četa, od današnjeg dana, treba da vode računa o prehrani četa u svim selima. Isto tako oni treba da pronađu baze borcima za spavanje po kućama, jer je već postalo hladno. Komandiri četa odgovornii su da se borci smještavaju u baze po većim kućama sa cijelim vodom, a ako je to nemoguće onda po desetinama. Vodnici su dužni da smjeste svoje vodove u blizini, tj. desetina do desetine i da se uvijek nalaze u svojim vodovima. Sa jednom desetinom treba spavati vodnik istog voda, a sa drugom desetinom politički delegat voda. Oni su ujedno odgovorni za red i disciplinu. Desetari moraju u najkraćem vremenu po dolasku u selo smjestiti svoje desetine kako bi se svakom borcu omogućilo da se dobro odmori. Desetar mora uvijek biti u svojoj bazi, među svojim drugovima, i voditi računa da mu se bez odobrenja niti jedan borac ne udalji iz baze. Svi drugovi partizani dužni su prilikom dolaska u selo ostati na svojim mjestima; dužni su se pobrinuti da

naprave mjesto u kući gdje će biti njihova baza, da sami donesu slamu te pripreme ležajeve. Drugovi borci dužni su — nakon odlaska na jelo po kućama — u što kraćem vremenu pojesti obrok i vratiti se u svoje baze. Ukoliko se nađe bilo koji rukovodilac ili borac da se po selu kreće bez posla i udaljava od svoje baze bit će predveden na raport i kažnjen. Svima se napominje da je Bataljon položio zakletvu i da poslije položene zakletve svaki drug treba shvatiti drugarsku disciplinu koja će nam osigurati konačnu pobjedu u našoj borbi.

7. studenoga 1943. štab Zagrebačkog partizanskog odreda[2] dostavlja Štabu I, II i IJI bataljona prijepis okružnice štaba II operativne zone kojom su od Glavnog štaba Hrvatske primili znakove za vezu trupa i avijacije NDH. Znakovi veza su od 31. srpnja 1943. a odnose se na označavanje štabova divizija, zdruga, bojni, satnija i bitnica.

11. studenoga 1943. Okružni komitet KPH Krapina[3] upućuje pismo Okružnom komitetu KPH Zagreb u kojem, između ostalog, piše da je Zagorska partizanska desetina zaplijenila 70 pari cipela i spremila ih na određeno mjesto nakon čega je došao Zagrebački odred i te cipele uzeo za svoje potrebe. U vezi s tim mole Okružni komitet da saopće Odredu da ne bi ubuduće slične stvari činio.

Dopis je potpisao Marijan [4]

15. studenoga 1943. sanitetski odsjek Štaba VI korpusa[5] upućuje pismo Okružnom komitetu KPH Zagreb u kojem javlja da na njihovo traženje upućuje druga Vjekoslava Pavlinića, dosadašnjeg političkog komesara V.P. III[6] bolnice u kojemse radu pokazao vrlo dobar, požrtvovan i svjestan član KP, abio je i Član Kotarskog komiteta.

[1] Vojnoistorijski institut JA Bgd. Br. reg. 37/1 K 1601 B.
[' Vojnoistorijski institut JA Bgd. Br. reg. 57/2 K. 1601 D
[‘IHRP Zbg. Br. reg. 46/2a arhiva CK SKH
[4] Ivica Gretić
[’ Vojnoistorijski institut JA Bgd.
[6] V. P. vojno područni

NEPRIJATELJSKA OFENZIVA NA ZAGREBAČKI PARTIZANSKI ODRED

Informativni oficir štaba Zagrebačkog odreda' Milan Horvat 10. studenog 1943. obavještava štab II operativne zone da se pojačavaju neprijateljske posade u svim uporištima na cesti Sesvete — Sv. Ivan Zelina. Ti podaci potvrđuju već ranije dobivene informacije o mogućnosti pripremanja ofenzive većeg razmjera na Zagrebački odred, o čemu je štab Odreda već obavijestio II operativnu zonu. Prema informacionim podacima, 10. studenog 1943. u Sv. Ivanu Zelini se nalazi ustaška posada od 80 ustaša, pojačana sa 120 gestapovaca i 80 Nijemaca organizacije Todt[2], ili ukupno 280 vojnika. Naoružanje im je četiri teška mitraljeza, 6 puškomitraljeza, 2 minobacača, ostalo su puške. Na crkvi su 2 do 4 teške strojnice. Ustaška posada u toku tjedna povećana je na 700 vojnika, ali se oni vraćaju u Zagreb, ili u Sesvete. U uporištu Belovar-Moravče ustaška posada povećana je sa 20 na 80 vojnika koji su smješteni u jednokatnoj školi. Oko škole iskopani su streljački jarci. Naoružani su sa 2 teška mitraljeza, 4 puškomitraljeza, 2 laka bacača, a ostalo su puške. U toku dana 10. studenog 1943. došlo je i u ovo uporište pojačanje iz Sesveta i cijeli dan iz teških mitraljeza i minobacača tuku položaje gdje se nadaju da su naše jedinice. U uporište Sesvete zadnja četiri dana stižu vlakovi sa Nijemcima koji se tu iskrcavaju jer zbog porušenih mostova i pruga ne mogu nastaviti putovanje.

Ustaško-domobranska posada u Dugom Selu jačine je 300 vojnika nepoznatog naoružanja.

Usporedimo li odnose neprijateljskih snaga — ustaša, domobrana i Nijemaca na ovom području — sa snagom Zagrebačkog odreda koji je u to vrijeme brojio oko 750 boraca, možemo uočiti da je odnos snaga bio 1 borac Zagrebačkog odreda prema 5 neprijateljskih vojnika. Iz toga se dade zaključiti da su štab Odreda i štabovi bataljona imali velikih teškoća u izvođenju akcija i napada na komunikacije te da je rukovodeći i borački kadar morao savladati velike napore u izvođenju kratkih, iznenadnih udaraca i u brzom povlačenju i prebacivanju na drugi sektor. Ovakav gerilski način ratovanja mogli su izvoditi samo borci visokog borbenog morala uz veliki, danonoćni napor koji je zahtijevao da se gotovo svake noći prevaljuje po 30 do 40 km napornog marša, i to po svakom vremenu — snijegu, kiši, blatu.

11. studenoga 1943. štab Zagrebačkog odreda[3], na zahtjev štaba II operativne zone, upućuju na kurs za vezu 10 boraca i to: Matu Lasana, telegrafistu, Matu Sovića, telegrafistu, Darka Koleca, radiotelegrafistu, Grgu Marića koji je služio u vodu za vezu, Jožu Žezelića, Franju Čuk — Kosterca, Stjepana Santeka, Slavka Špilara, Vladimira Hočevara i Duru Jankeka.

Upućeni drugovi pokazali su se disciplinirani i dobri borci i u •svakom pogledu odani našoj narodnooslobodilačkoj borbi.

15. studenog 1943. informativni oficir Zagrebačkog odreda Milan Horvat[1] izvještava štab II operativne zone o stanju informativne službe. U izvještaju stoji da je pred pet dana uspostavio informativni rajon broj 3. koji će imati pregled nad uporištima Bistra, Gornja Stubica, Donja Stubica, Oroslavlje, Ključ i Luka. Taj je rajon po opsegu dosta velik pa informativcu mora dati pomoćnika kako bi mogao savladati taj posao. Još do sada o njegovom radu nije primio nikakva izvještaja iz tog rajona.

U izvještaju nadalje piše da se nalazi u rajonu 2, kojega sada organizira uz ogromne poteškoće zbog toga što u uporištima Dugo Selo i Sesvete nema svojih povjerljivih ljudi. Naime, prilikom fomiranja ovoga Odreda iz gornjih uporišta bilo je sve povučeno u vojsku, tako da su baš ta, za nas vrlo važna uporišta, ostala skoro čak i bez simpatizera sa kojima bi se moglo raditi, a da i ne govorimo o članovima Partije i skojevcima.

Uslijed ovih razloga prisiljen je da ode na informativni rajon broj 4 Moslavačkog odreda da sa drugovima sa tog rajona stupi u vezu i da mu oni u početku pomognu u radu, dok ne uspostavi i druge kanale. Najavljuje da će po završetku posla u ovome rajonu ponovno krenuti sa štabom Odreda — koji se ’sada nalazi kraj Vrbovca — na rajon 1 radi uspostavljanja veza.

[' Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. 15/1 K 1601 B
[′ Njemačka poluvojna građevna organizacija koja je gradila asfaltnu cestu Zelina — Varaždin.
[* Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. 12/1 K 1601 B i Br. reg. 49-1/5 K. 1474
[4] Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. 12/1 K 1601 B i Br. reg. 49-1/5 K. 1474

PORUŠENE PRUGE

16. studenoga 1943. štab Zagrebačkog odreda podnosi operativni izvještaj[1] štabu II operativne zone o izvršenim operacijama na svom sektoru u proteklih 13 dana. U tom periodu Odred se nalazio na sektoru sekcije Zagreb, Čazma i Ptuj, 1:100.000, gdje je izvršio slijedeće operacije:

Između Dugog Sela i Kraljevca porušena je željeznička pruga u duljini 100 m, a na sektoru Dugo Selo — Prečec oko 1000 m. Na sektoru Dugo Selo — Vrbovec porušeno je oko 600 m pruge. Postavljena je zasjeda na cesti Sesvete —Sv. Ivan Zelina u kojoj je potučeno 14 gestapovaca, zaplijenjeno 10 pušaka i 1500 metaka. U borbi sa gestapovcima ranjen je jedan naš drug. On je tokom noći upućen sa pratnjom u Moslavačku bolnicu.

U selu Vrbovec zaplijenjeno je 10 novih pisaćih strojeva, vlasništvo Braće Mihinec iz Zagreba, koji imaju svoju veletrgovinu

pisaćih strojeva na jeiačićevom trgu. Uni su poznati ustaše i pisaće strojeve su sakrili da bi ih kasnije mogli prodati po crnoburzijskim cijenama. U Vrbovcu je od švercera Zrinjščaka zaplijenjena manja količina kože.

[1] Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. 49-6 K. 1472 A

POLITIČKO STANJE ZAGREBAČKOG ODREDA

16. studenoga 1943. štab Zagrebačkog odreda šalje štabu II operativne zone_politički izvještaj' o stanju u Odredu u kojem, između ostalog, piše da se političkim radom sa borcima i rukovodiocima stanje znatno pokrenulo naprijed, kako na vojničkom tako i na političkom polju. Nakon političkih priprema prije akcija opazilo se bolje raspoloženje svih boraca i rukovodioca. Uočeno je da su vojnici mnogo zadovoljniji u akcijama koje uspješno završe, jer su prijašnje akcije, u kojima je bilo neuspjeha, negativno djelovale na borce. Kod komandnog kadra primijećene su određene greške, od kojih su neke nastale nehotimično a neke hotimično. Komandant I bataljona istukao je jednog omladinca koji je bio pijan. Time je učinjena velika greška za koju će komandant Bataljona biti pozvan na odgovornost. Zamjenik komesara Bataljona također je počinio grešku, jer je otišao spavati kada je trebao ići na zasjedu na cesti Sesvete — Sv. Ivan Zelina. I on će također biti pozvan na odgovornost.

Vojnici Odreda gaje dobre odnose prema seljacima, iako je među njima bilo nešto ološa koji je prekomandovan u veće jedinice, gdje će se na njih lakše paziti.

Mitinzi po selima održavaju se kada god to prilike dozvoljavaju. Prilikom organiziranja prehrane boraca, prilikom priprema za mitinge, svugdje se Odred povezuje sa narodnooslobodilačkim odborima. Kada je moguće održavaju se i zajednički sastanci na kojima se upoznaje sa radom NOO i sa dužnostima vojnika kada dođu u selo.

U pojedinim kotarevima, na cijelom sektoru Odreda, pojačala se reakcija neprijatelja. Naročito se to odražava na stubičkom kotaru, gdje je banda pobila nekoliko ljudi, zapalila neka sela i dalje terorizira seljake. Mobilizacija boraca sa tog kotara zbog toga se znatno smanjila. Banda je među narod izbacila parolu »da će sve popaliti i familiju potući onome tko bude išao u partizane«.

U zagrebačkom kotaru banda također napada stanovništvo, ulazi u sela i pljačka ih. Na kotaru Sv. Ivan Zelina banda je u pojedinim općinama pohapsila izvjestan broj seljaka. U općini Sašinovec uhapšeno je 30 seljaka. I na kotaru Dugo Selo banda je također vršila teror koji nije bio toliko jak kao na ostalim kotarevima. Na svim kotarevima uslijed ovog terora zaostaju mobilizacija i politički rad.

17. studenoga 1943. štab II operativne _zone — obavještajni oficir — šalje štabu Zagrebačkog odreda raspis[2] kojim obavještava sve jedinice Zone da su iz pouzdanih izvora obaviješteni o ubacivanju ustaša, špijuna UNS-a, u naše jedinice, a ujedno šalje i popis tih špijuna. Od štaba Odreda zahtijeva se — ukoliko se pronađe neko lice toga imena — da ga se uz dobru pratnju dovede u štab Zone. Na popisu su slijedeća imena špijuna UNS-a: Stjepan Medina, općina Cerina, Mostar, Nikola Oreč, Gradec — Graberje, Juro Marić iz Ljutog Doca, Mostar, August Bakšaj iz Kameničke Podgore, Ivanec, Antun Prlić, Požega, Rade Daska, Vuk, Nemec, Krpan, Lugarić Vinko, Dr Frane Beran — Zagreb, Branimirova 39 i Osman Efendić, trgovac iz Zavidovića. U dopisu se napominje da će svi navedeni agenti imati legitimacije sa gornjim imenima, a kreću se kao torbari i šverceri. Dopis je potpisao Dane Livada, obavještajni oficir štaba Zone.

Istog dana posebnim dopisom obavještajni oficir Zone[5] zahtijeva od štaba Odreda da odmah, čim primi ovaj dopis, sa prvim kurirom izvijesti štab Zone da li su pronašli obavještajnog oficira za štab Zagrebačkog odreda. Ukoliko je takav već predviđen da se za njega pošalju detaljni podaci, tj. ime i prezime, dan, mjesec i godina rođenja, narodnost, dan stupanja u partizane, da li je član KP, da li je služio neprijateljsku vojsku i u kojoj jedinici, koje je škole završio, završene vojne škole ili kurseve, koju je dužnost vršio prije nego je primio dužnost obavještajnog oficira.

[1] Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. 18/2 K. 1474

1 Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. 29/5 K. 1474 i Br. reg. 33/5 K. 1474

1 Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. 29/5 K. 1474 i Br. reg. 33/5 K. 1474

POLITIČKA SITUACIJA U KOTARU ZAGREB STUDENOGA 1943.

16. studenog 1943. Kotarski komitet KPH Zagreb' izvještava Okružni komitet Zagreb o političkoj situaciji u tom kotaru. U izvještaju, između ostalog, piše:

Općina Brdovec:

Narod politički simpatizira NOV, ali zbog jake reakcije ustaša narod je bojažljiv. Mobilizacija za Pavelićevu vojsku ne ide nikako. Nešto boraca javlja se za NOV, dio bjegunaca ne ide nikuda. Akcijc koje paruzani provode, posebno mobilizaciju, narod dobro gleda. Narod ne gleda ustaše niti njihovu vlast, već se oslanja na NOB. U slučaju nasrtaja bande pripremamo narod na otpor. Osjeća se djelovanje pojedinih haesesovaca. Reakcionar Prinčić pokušao je dijeliti letke HSS, ali je spriječen. U selu Šenkovcu i pojedini Harmičari, npr. učitelj Semer i trgovac Josip Trusan, govore za našu vojsku da to nije narodnooslobodilačka vojska, da ne treba ići ni u NOV ni u Pavelićevu vojsku, već da se treba naoružati i čekati pobjedu Engleza i Amerikanaca. Neki raniji funkcioneri HSS simpatiziraju narodnooslobodilačku borbu. Sef »časne radne« pukovnik Palčić, koji dolazi u selo Laduč, govori pojedincima da je potrebno da omladina ide u njemačku vojsku, da se vojnički izobrazi i da dođe sa oružjem kući i da brane svoju domovinu. U Mariji Gorici počelo se govoriti o osnivanju »bijele garde«. Narod više simpatizira SSSR nego anglosaksonce, koje kritikuje zbog neotvaranja drugog fronta. Općina Brdovec ima 21 selo a sa radom u NOP obuhvaćeno je 15 sela.

Općina Pušća:

Narod u većini simpatizira NOV i borbu, i sa simpatijama daje hranu te se odaziva u sve naše akcije. Osjeća se određeno šurovanje nekih haesesovaca po selima, ali još za sada ne znamo da li misle organizirati HSS ili »bijelu gardu«. Saznali smo samo da se priprema naoružanje tih reakcionarnih elemenata iz HSS-a, koji su protiv NOB. Navodno da su jedne noći trebali primiti oružje i zauzeti Općinu, ali za sada je sve zašutjelo. Najjača protunarodna haranga stvara se u selu Hrebini gdje je bilo nešto ustaša koji su zavodili narod. Za sada znamo samo jednog, po imenu Barbić, koji je napadao NOO koji smo teško uspostavili u tom selu. Od 15 sela, koliko ih imade u općini, radom za NOP obuhvaćeno je 6 sela. Ustaške organizacije više ne postoje.

Općina Zapresic:

Narod simpatizira našu NOV i u zadnje vrijeme se ne odaziva u Pavelićevu vojsku. Zbog dolaska većeg broja ustaša koji su se smjestili u Zaprešić i blizinu Novih Dvora, narod je dosta zaplašen, što iskorištavaju reakcionarni haesesovački elementi. Domaći ustaški agenti su se povukli pred strahom od NOV.

Općina Stenjevac:

Političko raspoloženje masa je antifašističko, i narod popularizira SSSR. Narod pita što će biti ako se vrati kralj Petar, a mi

odgovaramo da je garancija SSSR. HSS se ne organizira. Oni su svi u našim organizacijama. Ne primjećuje se organiziranje »bijele garde«. Narod se ne odaziva na Pavelićevu mobilizaciju, a nešto omladine ide u NOV. Tu se nalazi i njemačka vojska koja ne pravi reakciju. Narod pita što da radi ako njemačka vojska bude oduzimala hranu. Mi smo dali direktivu da se što više hrane sakrije, i ako Nijemci budu pravili veliki teror da ćemo se mi oduprijeti, što narod prihvaća. Narod priznaje novu narodnu vlast, NOO i ZAVNOH.

Općina Vrapče:

Uslijed dnevnih i noćnih reakcija bande narod je neprijateljski i revolucionarno raspoložen protiv reakcionara i bande. Narod sa oduševljenjem gleda na NOV i svakog da dana šalje nove borce. U Pavelićevu vojsku nitko se ne odziva. Djelovanje HSS se ne osjeća. Ustaške organizacije nema, osim njihove baze koja se nalazi u samoj Općini. Vojnih bjegunaca nema, jer svi idu u NOV. Žene također, idu u NOV i ne odazivaju se na Pvelićevu mobilizaciju. Ova općina ima u 12 sela 11.000 stanovnika.

Općina Sestine:

Narod sve više sa simpatijama gleda na NOV i naš pokret. Osjeća se djelovanje haesesovca i reakcionara Andrije Krajačića, koji koči naš rad i koji je rekao da je naš list »Slobodni dom« za klozet. Saznali smo da je on bio pozvan u Zagreb, da je bio na sastanku u Žerjavićevoj 9- radi formiranja »bijele garde«. U općinu je došla njemačka vojska i počela tražiti vojne bjegunce, koji su se poslije toga počeli odazivati u NOV. Narod se više ne odaziva u fašističku vojsku već sve više ide u NOV.

Općina Markuševac:

Narod gleda sa simpatijom na NOV i borbu, i ne odaziva se u fašističku vojsku. Narod ne priznaje ustašku vlast i traži da se parnice i sudski procesi rješavaju u NOO, koji su već i počeli rješavati. Ima veliki broj vojnih bjegunaca koji su došli iz fašističke vojske a zadržavaju se kod svojih kuća. Uslijed našeg političkog rada počeli su se odazivati u NOV.

Općina Sesvete:

Narod sa simpatijom gleda na NOV i borbu. U poslijednje vrijeme osjeća se djelovanje haesesovaca, i to bivšeg zastupnika Malčića i njegovog zeta Jurčića. Oni su održali sastanak u Cučerju radi osnivanja »bijele garde«. K njima dolazi i Krajačić iz Šestina koji donosi neke letke. Takav letak je dao Mahalupu i ponudio Stjepanu Turčiću iz Novoselca, bivšem predsjedniku mjesne organizacije HSS. Narod sa oduševljenjem pomaže NOV i ne odaziva se u Pavelićevu vojsku, već se javlja u NOV. Narod sa ogorčenjem gleda ustašku vlast. Haesesovci, koji su pristupili u NOP, sa oduševljenjem gledaju našu borbu i izražavaju bojazan da se ne bi vratio kralj Petar. U istoj općini obuhvaćeno je radom u NOP 22 sela u kojima su formirana 24 NOO-a. Općina ima 32 sela i 17.000 stanovnika.

Čitavim kotarom proširila se vijest — neprijateljska dakako — da će se sve žene od 18 — 45 godina mobilizirati ali se ne zna da li za vojsku ili »časnu radnu«. Žene govore da će radije ići u NOV.

U dijelu izvještaja koji govori o organizacionom stanju Partije stoji da Kotarski komitet ima 8 članova, i to 7 muških i jednu ženu. U isti Komitet primljeni su drug Gavran[2], po pitanju omladine, i drugarica Danica, po pitanju žena. Organizacija AFŽ ima Kotarski odbor od 4 člana. U općini Pušća je 1 općinski odbor od 6 članica i 7 mjesnih odbora sa 45 članica; općina Brdovec ima 6 mjesnih odbora sa 21 članicom: općina Stenjevec 4 odbora sa 17 članica; Vrapče 5 mjesnih odbora sa 25 članica a ukupno je u AFŽ učlanjeno 105 članica; u općini Markuševac su 4 mjesna odbora sa 17 članica a ukupno su učlanjene 83 članice; u općini Sesvete su 3 mjesna odbora sa 16 članica a ukupno je učlanjeno 36. članica. Sveukupno, na cijelom kotaru, ima 290 članica AFŽ.

Kako piše u daljnjem dijelu izvještaja na području kotara postoje slijedeće veze:

Veza postoji za Brdovec, Pušću, Jakovlje, Stubicu, Klanjec, Vrapče, Sesvete, Kalnik,

Udarne grupe na terenu kotara Zagreb izvršile su slijedeće akcije; U općini Brdovec oduzeta 2 pištolja, 1 lovačka puška, 1 karabin, 2 para cipela, 1 par odjela, 4 plahte, 1 ruksak; u općini Pušća izvršena je akcija na željezničku prugu u kojoj je prebačeno 3 »štosa« pruge i porušeno 20 bandera. Izvršene su i dvije akcije na pruzi miniranjem te su prekinute tračnice. Razoružana su 3 stanična stražara, zarobljeno je 7 domobrana, 7 odijela, 7 karabina, sanduk bombi i 500 kom municije. Izvršena je jedna akcije svlačenja domobrana, pri čemu je zaplijenjeno 5 odijela, 5 pari obuće, teško oštećena željeznička stanica i zaplijenjene 4.324 kune; u općini Stenjevac svučen je 1 domobran, zaplijenjeno 1 odijelo i 3 para cipela; u općini Sesvete svučeno je 5 domobrana, zaplijenjeno 5 pari odijela, 4 para cipela, 4 pištolja, likvidirana su dva bandita dok je treći pobjegao; u općini Brdovec banda kreće po selima i pljačka živad. Patroliraju danju i noću; u općini Vrapče banda danonoćno krstari selima. Uhapsili su 4 druga i jednu ženu. Nakon hapšenja jedan od drugova odao je bunker kod druga Mateka, gdje su ustaše pronašli pisaći stroj, radioaparat, različiti tehnički materijal i štampu. Uhapšena je zbog toga i žena druga Mateka; u općini Šestine banda se naselila u školu i krstari danju i noću, isto je stanje i u općini Markuševac; u općini Sesvete banda je uhapsila jednog druga kojeg su odvela dva agenta.

Iz spomenutog izvještaja vidi se da je izvršena podjela rada članova Kotarskog komiteta po sektorima, kako slijedi:

Drug Ilić preuzima zaduženje za organizaciona pitanja, do povratka druga Mateka; drug Brković, dobiva zaduženje po NOO-ima, drug Gavran po SKOJ-u i USAOH-u; drugarica Danica po pitanju AFŽ; drug Jakov po pitanju agitpropa; drug Golub po pitanju vojske i veze. Njega će zamijeniti drug Jakov jer Golub odlazi na kurs.

Partijska organizacija kotara Zagreb u tom vremenu ima 48 članova KP i 23 kandidata. Kotarski NOO ima 5 članova, a svi narodnooslobodilački odbori na području kotara imaju 320 članova. U to vrijeme postoje općinski i mjesni NOO-i u općinama Brdovec, Pušća, Zaprešić, Stenjevac, Vrapče, Šestine, Markuševac i Sesvete.

Na kraju izvještaja piše da je Kotarski komitet odlučio da iz općina Brdovec i Pušća prebaci po dvojicu drugova na politički rad u općinu Sesvete.

Izvještaj je potpisao drug Ilić.

18. studenoga 1943. Rajonski obavještajni centar Prigorje[3] (ROC) izvještava Okružni komitet KPH Zagreb da su Nijemci zaposjeli dobro Božjakovinu, pučku i domaćinsku školu i da ih ima oko 160, da su sa kamionima (to je veterinarski odred), dok danas dolazi još 120 konja i 220 Nijemaca.

Tu bi bila ljudska i konjska bolnica. Kako će dugo ostati, to oni ni sami ne znaju. Borbene jedinice Nijemaca povući će se dalje, za Posavinu, na liniju Lupoglav — Bregi. Danas će zaposjesti Ostrnu i Ježevo. Izgleda da će tamo vršiti operacije, a poslije, valjda, i po drugim selima. Vijest je potpuno pouzdana. Na istom izvještaju pomoćnik politkomesara Zagrebačkog odreda drug Mirko Herak — Gorski piše Okružnom komitetu mišljenje, da treba popaliti sve škole i zgrade u koje bi se mogla smjestiti banda, ukoliko se to dospije. On ujedno preporuča Komitetu da se kreće sa II bataljonom. Odreda, ako dođe do reakcije.
II bataljon već je dobio u tom pravcu potrebna naređenja.

[1] Institut za historiju radničkog pokreta Zagreb — arhiva CK KPH
[2] Birač Dragutin — poginuo u NOV. 1944.
[3] Institut za historiju radničkog pokreta Zagreb, arhiva CK KPH

STJEPAN SUTLAR

BRDOVEČKO-PRIGORSKA PARTIZANSKA UDARNA GRUPA

Na područje Brdovečkog Prigorja došao sam iz XIII proleterske brigade iz Žumberka u studenom 1943, kada sam se prebacivao za Zagrebački partizanski odred za kojeg sam imao uputnicu-propusnicu. Tu sam se sastao sa drugovima iz Općinskog komiteta Brdovečko Prigorje i sekretarom Kotarskog komiteta za kotar Zagreb drugom Jurom **Filipčić** — Švarcom, koji mi je rekao da ja ne idem u Zagrebački odred, jer je ovdje formirana Prigorska udarna grupa, i da mene trebaju za komandira te udarne grupe.

U partizane sam otišao kao domobranski poručnik, preko kanala u Jaranu i Vrapču i stupio sam u XIII proletersku brigadu 1. lipnja 1943, u II bataljon koji se tada nalazio u akcijama u Pokupskom. Nakon povratka mojeg bataljona u Žumberak sakupilo se nas četvorica domobranskih oficira tj. dva poručnika i dva natporačnika i mi smo predvedeni u štab brigade gdje nas je primio tadanji komandant Milan Žeželj. On se interesirao o našoj prošlosti i gdje smo sve bili u školi i kojim jedinicama i napisali smo svoje biografije. Nakon toga ja i još jedan poručnik određeni smo da budemo nastavnici u oficirskoj školi koja se netom formirala u brigadi. Ovakav raspored dobio sam radi toga jer sam ja kratko vrijeme prije odlaska u partizane došao iz njemačke vojne škole koja je školovala domobranske oficire, a nalazila se u Banjoj Luci. Ja sam iz Banja Luke imao namjera prijeći u partizane ali došlo je do prekida mojih veza i ja sam iz Banja Luke pobjegao u Zagreb odnosno Vrapče gdje sam ranije stanovao i preko vrapčanskog kanala otišao u brigadu. Njemačkim ofenzivnim akcijama na područje Žumberka u jesen 1943. sve jedinice se prebacuju u druge krajeve a XIII proleterska brigada odlazi u sastav I proleterske divizije. Tada je nas nekoliko oficira raspoređeno da idemo u Turopoljsko-Posavski odred i ja u Zagrebački partizanski odred.

Na zahtjev draga **Jure Filipčića — Svarca** sekretara Kotarskog Komiteta KPH Zagreb ja sam pristao da ostanem u Brdovečkom Prigorju s time da oni izvijeste Zagrebački odred da sam ja ostao ovdje po njihovom zahtjevu, kako ne bi imao neugodnosti. Ja sam se odmah prihvatio posla i već istu večer onog dana kada sam došao krenuli smo u akciju te razoružali i svukli nekoliko domobrana koji su došli na dopust.

Kotarski komitet KPH Zagreb dao mi je zadatak da sa Brdovečko-Prigorskom partizanskom udranom grupom čije sam komandiranje preuzeo, prikupljam oružje, odjeću i dragu ratnu spremu od neprijateljskih vojnika, da sve neprijateljske vojnike koji se vraćaju kućama iz Njemačke ili domobranstva, skidam i razoružavam i da ih uvjeravanjem mobiliziram za partizane. Također smo dobili zadatak da svakodnevno ometamo neprijateljske ustaške i »gestapovske« patrole koje su se iz Vranicanijevog dvorca u Laduču i iz dvorca u Januševcu kretale po selima Brdovečkog Prigorja i hvatale vojne bjegunce, što smo svakodnevno izvršavali. Ja sam sproveo čisto vojničku organizaciju ove udarne grupe ali tako da je nas desetorica bila u potpunoj ilegalnosti tj. da se po danu nismo nigdje pojavljivali a oko 15 do 18 drugova išli su sa nama u akcije samo noću a preko dana su oni živjeli legalno kod svojih kuća. Nas desetorica iz grupe zadržavali smo se najviše u konspiraciji u Sv. Križu kod **Karla Kolarića** i **Ivana Mikeca** u selu Prigorje. Danju smo se odmarali u bazama a noću smo išli u akcije. Sjećam se da nakon što sam ja preuzeo rukovođenje grupom da nam je svakodnevno pristupilo dobrovoljno u partizane po nekoliko omladinaca tako da je naša udarna grupa pomalo prerasla u manju četu.

U prosincu mjesecu 1943. naša je udarna grupa imala borbu sa patrolom ustaša iz »crne škole« iz Januševca. Naime, mi smo ih sa desetak boraca čekali u zasjedi po danu a oni su nas primijetili i prvi otvorili vatra. Sjećam se da smo ubili dvojicu ustaša a trojica su uspjela pobjeći. To je bila ustaška patrola od 5 vojnika. Napad smo izvršili u šumi Mačkovac između sela Trstenik i Prigorje.

Dragi napad izvršili smo na jednu oficirsku ustašku patrolu u selu Hrastina kod Kolarića. Tu smo im pripremili zasjedu po svim vojničkim pravilima i to tako da smo ih sačekali da naiđu u jedan klanac i kada uđu unutra da ih bombaši napadnu sprijeda i straga a mi sa ostalim borcima da zapucamo sa svake strane. Mi smo se već bili razmjestili u spomenutoj šumi i ustaše su naišli odozdola u taj klanac ali kao da su osjetili opasnost nisu ušli u zasjedu već su stali kod jednog drva i počeli u njega gađati a nakon toga su okrenuli nazad. Pošto su nam bili predaleko nismo otvarali vatra na njih jer su još bili na domak sela a u selu ih nismo smjeli napadati jer je bila takova direktiva viših forama, da ne bi selo stradalo.

Nakon što smo nekoliko puta napali i zapucali na ustaške patrole, ustaše i »gestapovci« započeli su dolaziti sa jačim snagama na naš teren i povremeno su vršili racije opkoljavanjem pojedinih sela. Tada je za nas nastala malo teža sktuacija ali mi nismo napuštali naš teren već smo manevrirali tako, kad bi ustaše išli cestom za Hrastinu mi smo se kretali po dragom brdu — šumom za Sv. Križ, ili ako su oni išli goriškim šumama mi smo se prebacili za Hrastinu. Mi smo tada morali izbjegavati borbu jer nas je bilo premalo za veću ustašku i gestapovsku jedinicu a osim toga nismo imali uopće automatskog oružja tj. puškomitraljeza već samo puške. Daljna akcija naše udarne grupe bila je po zadatku Kotarskog komiteta KPH Zagreb, likvidacija pojedinih ustaških funkcionera u nekim selima. Sjećam se da smo u jednoj takovoj akciji imali zadatak da uhapsimo i likvidiramo narodnog neprijatelja Perinu Katušića u Zdencima. Mi smo noću došli do njegove kuće i naš drag **Pavao Ledinski** pozvao ga je da izađe napolje a istovremeno je neoprezno svijetlio u kuću sa baterijom. Ustaša Katušić bio je vrlo opasan i čim ga je Ledinski pozvao, otvorio je iz šmajsera vatra po Ledinskom i ranio ga u ruku i pluća. Mi smo u tom času također zapucali na kuću a u selu je nastala uzbuna tj. počela su se paliti svjetla i mi smo se morali spremiti na hitno povlačenje jer je ta kuća bila preko željezničke pruge i željezničke stanice a u neposrednoj blizini dvorca Januševac u kojem je bila ustaška posada, kod koje je nastala uzbuna. Sjećam se da je u tom kratkom puškaranju naš drag **Franjo Žitković** otšarafio jednu bombu kragujevčanku i kroz prozor je ubacio u kuću ustaše Katušića nakon čega smo se počeli povlačiti. Kako smo kasnije saznali, ustaša je ostao neranjen dok smo mi sa našim dragom Ledinskim imali mnogo muke jer mu nismo mogli pružiti liječničku pomoć jer kod nas u partizanima liječnika nije bilo, a u uporište ranjenika nismo mogli slati. Sjećam se da je u našoj udarnoj grupi tada bio jedan drug koji je došao u partizane iz bolnice Sv. Duh iz Zagreba koji je Ledinskom pružio pomoć — zašivši mu rastrganu raku sa iglama koje je prije toga skuhao. Pošto nismo imali organiziranog prihvata za naše ranjenike to smo Ledinskog naprije smjestili kod draga **Kolarića** u Sv. Križu, da bi ga kasnije prebacili u Hraševac i Hrebine, odakle je poslan u Zagorje u ambulantu Zagorskog područja.

Također smo u prosincu 1943. u selu Laduč u neposrednoj blizini neprijateljskog uporišta, noću izvršili likvidaciju dvojice narodnih izdajica — ustaških funkcionera. Mi smo gotovo svake noći išli u neku akciju a učestale su naše akcije na narodne izdajice što • je izazvalo reakciju ustaša koji su nakon toga vršili strašne represalije nad mirnim stanovništvom. Zbog toga je Kotarski Komitet KPH Zagreb donio odluku da se cijela naša udarna grupa sa ovog područja prebaci i uključi u Zagrebački partizanski odred, jer politički radnici nisu uopće mogli ništa djelovati na narod zbog stalnih ustaških represalija i terora. Kao

komandir udarne grupe ja sam postupio po dobivenom zadatku tj. postrojio sam moje borce i sa njih tridesetoricom krenuo prema Zagrebačkom odredu. Sjećam se da nam se uz put sa područja Pušće i Hrebina priključilo oko 20 drugova omladinaca i tako sam ja vodio oko 50 partizana u Zagrebački odred. Međutim mi smo najprije stigli do štaba X korpusa u neposrednoj blizini Zlatara gdje su se vršile pripreme napada na to ustaško uporište. Teren Brdovečkog Prigorja napustili smo 31. prosinca 1943, a na prolazu kroz Zagorje održavali smo mitinge u selima Sv. Tri Kralja i Tuhelj. Također mi je ostalo u sjećanju da su seljaci kada smo mi dolazili u pojedina sela u Zagorju po danu, počeli bježati pred nama iz razloga jer smo svi bili obučeni u njemačke feldžandarske uniforme i dobro naoružani tako da su ljudi mislili da idu »gestapovci«. Stigavši pred štab Korpusa svi su izašli van da nas vide a izašao je i general Vlado Matetić komandant Korpusa te me upitao: »Kakova je to vojska«? Ja sam mu vojnički raportirao i saopćio da sam upućen od Kotarskog Komiteta KPH Zagreb da borce Prigorske grupe dovedem u Zagrebački partizanski odred. Drug Matetić je rekao da bi cijelu četu trebalo uključiti u brigadu »Braće Radića« no pošto sam inzistirao da nas upute u Zagrebački odred kuda sam imao popratnicu, drug Matetić je odobrio da možemo produžiti za Odredom. Sjećam se da se tada iz Grupe izdvojilo nekoliko drugova, koji su išli sa XIII proleterskom brigadom u sastav I proleterske divizije pa su na prijelazu preko Kupe bili razbijeni i njih nekoliko vratilo se natrag te po vezi došlo do moje udarne grupe u Brdovec. Oni su odmah raspoređeni u Radićevu i Gubčevu brigadu. Ja sam sa glavninom Grupe od oko 40 boraca nastavio put i stigao do sela Sambolići na podnožju Ivančice planine, kuda smo bili upućeni da je tamo štab Zagrebačkog odreda. No u Sambolićima nismo našli Zagrebački odred te smo nastavili put iz Zagorja prema Prigorju te smo stigli u Odred preko Prepolna u Glavnici, gdje smo uključeni u jedinice Odreda.

Od akcija koje sam vodio na sektoru Brdovečkog Prigorja ostala mi je u sjećanju jedna koju sam izveo kao načelnik štaba Zagorske brigade sa izviđačkim vodom od 12 ljudi na »časnu radnu službu« 1944. u lipnju. Naime ja sam u to vrijeme boravio sa jednim bataljonom Zagorske brigade na području sela Strmec, Kraljevec i Dubravica. Tu sam odlučio da sa jednim izviđačkim vodom odem do Brdovca i da ispitam kakva je vojna snaga neprijatelja na tom području odnosno da vidim da li su snage neprijatelja dobile pojačanje ili se smanjile radi eventualnog našeg napada. Kada sam stigao sa izviđačkim vodom po bijelom danu na područje Brdovca, drugovi politički radnici javili su da u Vranicanijevom dvoru u Laduču postoji jedna četa »časne radne službe« koja treba idući dan da ode u prekomandu u Zabok i da bi zbog toga trebalo odmah izvršiti akciju na njih. Pošto je bilo premalo vremena da bi se vratio nazad do bataljona i da sa njime izvedem ovaj napad ja sam odlučio da idem u akciju sa izviđačkim vodom u kojem su bili pretežno domaći borci iz Laduča, te uz pomoć drugova političkih radnika ovog područja. Sjećam se da smo navečer prije akcije stigli u blizinu kuće našeg druga Franceka Jančića i da nam je njegova majka skuhala jedan veliki lonac pun štruklji koje nam je donio Francek u šumu. Tu smo se svi zajedno nas dvanaest navečerali i poslije toga krenuli u akciju. Akciju smo planirali tako da po mogućnosti do ratnog plijena i zarobljavanja domobrana dođe bez borbe i pucnjave. Stoga su četvorica boraca, koji su se dobrovoljno javili, dobila zadatak da se izuju i da se bosi došuljaju do stražara i da ga uhvate i dovedu do nas. No drugovi su se vrlo brzo vratili bez rezultata sa izvještajem da stražara nema vani već da se nalazi u zgradi dvorca i da su vrata zaključana. Sada smo razmišljali kakvim se lukavstvom možemo poslužiti da bi dobili stražara napolje. Došli smo pred zgradu i pozvali domobrane na predaju jer da su opkoljeni i da je zgrada minirana.

Domobran na straži upita: »Tko je vani« a drugovi odgovore: »ovdje partizani«. No domobran nije vjerovao da smo mi partizani i odgovorio riječima: »ajd u p. m. kakovi partizani.« U isto vrijeme održavao se ples u dvorcu i glazba je svirala a stražar je potrčao na prvi kat dvorca da obavijesti svojeg komandira da su dolje partizani. No domobranski oficiri nisu mu vjerovali našto im je on rekao neka pogledaju kroz prozor. Kad su pogledali vidjeli su naše silhuete i bili uvjereni da smo ih sa velikom jedinicom opkolili. Kako smo im se zaprijetili ako se ne predaju da ćemo minirati zgradu, odmah su otvorili vrata i počeli se predavati. Tu smo dobili veliki ratni plijen a najvrijednija je bila jedna kompletna ambulanta sa instrumentarijem. Ostali su mi u sjećanju neki detalji te domobranske predaje. Naime u času kada su otvorili vrata dvorca svi moji vojnici iz izviđačkog voda i politički radnici utrčali su u dvorac i pozvali sve domobrane na predaju. Komandir te jedinice i njegova žena jadikovali su i plakali i molili da ga ne povedemo sa sobom. Borci izviđačkog voda došli su me obavijestiti da komandir domobrana plače i moli da ga ne povedemo i da je to nekakva kukavica. Ja sam tada rekao drugovima neka ga ostave i neka ga ne vode sa nama, jer će ga ionako ustaše uhapsiti i suditi mu, zbog predaje partizanima. Pri izvlačenju plijena vidjeli smo da je ta »časna radna služba« imala po dvije uniforme, pa sam naredio da se sve rezervne uniforme i rublje vežu u plahte i natovare na domobrane koji su to nosili do Marije Gorice. Kretali smo se polako cijelu noć i ujutro smo stigli u Mariju Goricu. Sjećam se da su me tada domobrani upitali, »pa gdje vam je vojska«. Mi smo im odgovorili pa vidite da smo tu svi. Na to su oni rekli: »pa mi smo se vama dvanaestorici dali zarobiti«? jer njih je bilo trideset. Tu u Marija Gorici natovarili smo sav plijen na jedna seljačka kola za prijevoz sijena koje je organizirao drug Zorko Marko i to smo sve otpremili do šume Dubrava. U toj šumi ja sam dao naređenje da se domobrani svuku, da daju svoje nove uniforme partizanima a partizani da daju stare i poderane svoje uniforme domobranima. Tada je nastala jedna komična scena da se domobrani iz »časne radne« kada su obukli partizanske uniforme više nisu međusobno prepoznavali. Sa zaplijenjenim uniformama obukli smo čitavu jednu četu II bataljona Zagorske brigade koji je bio sa mnom na zadatku, a sa sanitetskim materijalom i lijekovima snabdjeli smo cijelu brigadu i Zagorski partizanski odred. Iz Marije Gorice sa zarobljenicima i plijenom nastavili smo put do bataljona u selu Strmec. Idućeg dana ujutro u nedjelju vratili smo se sa jednom cijelom četom nazad u Mariju Goricu iz političkih razloga. Naime odlučili smo da se u nedjelju nakon održane mise kada se narod sakupi pred crkvom, održi miting-zbor na kojem bi narodu govorili o NOB-i i odlukama AVNOJ-a. Pri tom želim napomenuti da smo se mi vratili sa jednom četom nazad iz Strmca već navečer istog dana čim smo stigli sa plijenom i zarobljenicima u Strmec, i uzeli smo baze na Habijanovom brijegu u selu Hrastina u neposrednoj blizini mjesta Marija Gorica. I tako smo se u nedjelju ujutro uputili u Mariju Goricu pred crkvu. Kad smo stigli u mjesto postavili smo vanjska osiguranja, da nas ne bi ustaše iznenadili. Tada smo dobili informaciju da svake nedjelje na misu u crkvu dolaze neki poznati zloglasni ustaše koje smo imali namjeru pohapsiti. Kada je pola mise bilo završeno ja sam odredio jednu grupu boraca da sa borcima drugaricama odu u crkvu i da prisustvuju drugom dijelu mise. Drugarice su se lijepo uredile i zbilja ih je bilo lijepo vidjeti kako rame uz rame sa drugovima u uniformama i pod oružjem dolaze u crkvu. Kada je ta grupa boraca ušla u crkvu nastalo je zaprepaštenje i iznenađenje. Svećenik se toliko zbunio da više nije znao što govori te je za.vršio misu, nakon toga je narod počeo izlaziti iz crkve. Kada se narod sakupio i zadržao-radi mitinga, član Kotarskog komiteta KPH Krapina drug Hrs održao je govor, koji su ljudi pažljivo saslušali. Nakon mitinga odnosno zbora cijela četa boraca bila je pogoš-

ćena ručkom od mještana Marije Gorice, a žene i omladinke nosile su borcima ručak na položaje oko samog mjesta. Tu smo se zadržali do predvečer i onda smo krenuli opet u Zagorje u sastav bataljona. Također se sjećam da smo u toku dana u mjestu Marija Gorica rekvirirali od jednog trgovca kožu 1 tekstil koji nam je bio potreban za odijevanje i obuvanje boraca a trgovcu smo dali potvrdu.

NEPRIJATELJSKA UPORIŠTA NA SEKTORU ZAGREBAČKOG ODREDA

19- studenoga štab II operativne zone[1] traži od štaba Zagrebačkog odreda hitan izvještaj o neprijateljskim snagama na sektoru Odreda. Štab Zone piše da pri sakupljanju podataka naročitu pažnju treba obratiti na sektor Stubica. Isto tako treba dati pregled stanja u Zagrebu i navesti da li se vrši kakvo prebacivanje neprijateljskih snaga. Ovi podaci najbolje će se moći dobiti od informativne i obavještajne službe na terenu, zbog toga je potrebno odmah se sa njima spojiti. Štab Zone, odnosno Glavni štab Hrvatske najviše interesira gdje se nalazi štab 264. njemačke divizije i kako je ta divizija terenski raspoređena. Ovo treba shvatiti najhitnije i dostaviti odgovor.

13. studenog 1943. informativni oficir štaba Zagrebačkog odreda [2] šalje Štabu II operativne zone izvještaj o brojnom stanju neprijateljskih garnizona na sektoru Zagrebačkog odreda:

Bistra: 300 Nijemaca,
Gornja Stubica: 1800 Nijemaca,
Donja Stubica: 750 Nijemaca,
Oroslavlje: 250 Nijemaca,
Ključ (stanica): 30 Nijemaca,
Luka: 1500 Nijemaca.

Na gornje podatke se ne smije potpuno osloniti zbog pregrupacije i premještaja neprijateljskih snaga i neorganizirartja informativne službe.

Sesvete (Sopnica) 160 domobrana sa 7 puškomitraljeza, puškama i 4 topa,

Sesvete (benzinski rezervoari) čuvani sa 4 bunkera sa po 25 domobrana u svakom bunkeru, sa po 2 puškomitraljeza, 1 šmajserom i 1 parabelom. Oko bunkera postavljene su nagazne mine. Nije minirana jedino sjeverna strana koja je osigurana žicom,

Sesvete: 100 ustaša naoružanih sa 7 puškomitraljeza, 6 šmajsera, 3 parabele, ostalo su puške Mauzer,

Dugo Selo: 230 gestapovaca, 300 Nijemaca, 100 ustaša, 70 željeznička domobranska straža i 18 žandara.

Sv. Ivan Zelina: 250 ustaša, 150 domobrana, 100 gestapovaca i 15 žandara,
Komin: 80 gestapovaca,
Belovar: 80 ustaša,

18. studenoga 1943, u 16 sati, krenula je jedna veća kolona Nijemaca iz Zagreba prema Dugom Selu. Od toga je u Dugom Selu ostalo oko 500 Nijemaca koji su razmješteni po Brckovljanima i Stančiću, a jedna kolona od oko 500 Nijemaca krenula je cestom prema Križevcima. Jedna kolona nepoznate jačine krenula je također cestom Sesvete — Sv. Ivan Zelina. U noći od 18. na 19, na dijelu pruge Dugo Selo — Križevci, cijelu noć do jutra patroliraju dva oklopna vlaka. U toku noći prebačeno je oko 30 kamiona vojske prema Križevcu. Svi znaci govore da je ovo prebacivanje neprijateljskih snaga predznak za ofanzivu na naš teritorij ili im je cilj napad na Koprivnicu.

Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. 14/5 K 1474.
Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. 50/5 K 1-474.

PREHRANA I ORGANIZACIJA SANITETA U ZAGREBAČKOM ODREDU

15. studenog 1943. intendant Zagrebačkog partizanskog odreda[1] izvještava štab II operativne zone o prehrani boraca Odreda u studenom 1943. Prehrana zadovoljava a organizirana je po selima, kod seljaka, preko narodnooslobodilačkih odbora.

Polovinom studenog 1943. II bataljon Odreda boravi na sektoru Čazme. I tamo se prehrana boraca vrši na isti način kao i u Prigorju i Zagorju, izvještava intendant Odreda Vilko Šafar.

Prvom polovinom studenog 1943. ustaše, Nijemci i domobrani u stubičkom kotaru upadaju danju u sela, pale ih i ubijaju seljake. Zbog terora i straha znatno je smanjena mobilizacija dobrovoljaca za Odred. Neprijatelj je ubacio parolu: »Ko će ići u partizane tome će se sve popaliti i familja potući«.

U zagrebačkom kotaru ustaše također napadaju sela i pljačkaju seljake. U kotaru Sv. Ivan Zelina ustaše su upali u više sela i hapse seljake, na pr. u selu Šašinovec uhapšeno je i opljačkano 30 seljaka; u dugoselskom kotaru također se provodi ustaški teror nad seljacima, ali nije toliko intenzivan kao u Zagorju i Prigorju. Na svim kotarevima zagrebačkog okruga, zbog pojačanog ustaškog terora, smanjuje se mobilizacija boraca za Zagrebački odred a znatno je otežan i politički rad.

Referent saniteta Zagrebačkog odreda Jakov Sirotković svojim desetodnevnim izvještajem za period od 10. do 20. studenog 1943. godine izvještava štab II operativne zone i Glavni štab NOV PO Hrvatske da je znatno popravljeno stručno znanje sanitetskog osoblja u Odredu. Ima ukupno 44 bolničara, zajedno sa nosiocima nosila. S obzirom na to, i na količinu sanitetskog materijala, mogli bi opskrbiti i veću jedinicu.

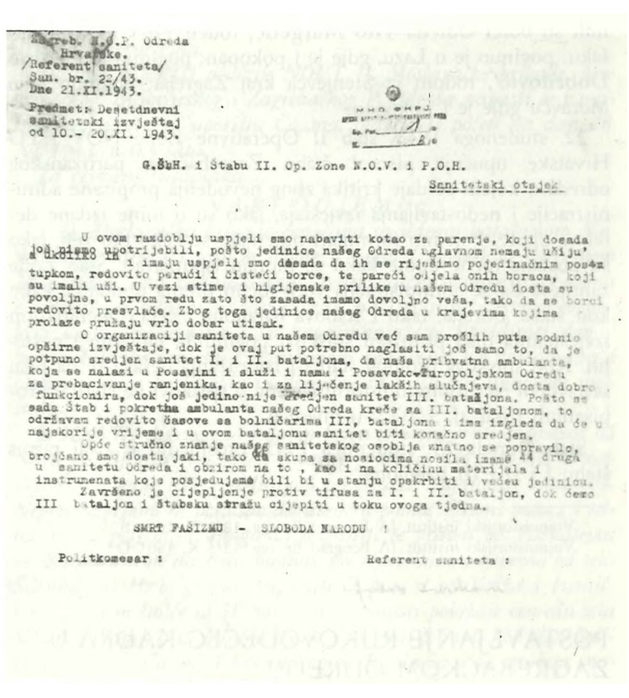

Zagreb, N.O.P. Odreda Hrvatske.
/Referent saniteta/
San. br. 22/43.
Dne 21.XI.1943.

Predmet: Desetdnevni sanitetski izvještaj od 10.- 20.XI. 1943.

G.ŠtH. i Štabu II. Op. Zone N.O.V. i P.O.H.

Sanitetski otsjek

U ovom razdoblju uspjeli smo nabaviti kotao za parenje, koji dosada još nismo upotrijebili, pošto jedinice našeg Odreda uglavnom nemaju ubijuvši ih i imaju uspjeli smo dosada da ih se riješimo pojedinačnim posebnim tupkom, redovito peruši i čisteći borce, te pareći odjela onih boraca, koji su imali uši. U vezi stime i higijenske prilike u našem Odredu dosta su povoljne, u prvom redu zato što zasada imamo dovoljno veša, tako da se borci redovito presvlače. Zbog toga jedinice našeg Odreda u krajevima kojima prolaze pružaju vrlo dobar utisak.

O organizaciji saniteta u našem Odredu već sam prošlih puta podnio opširne izvještaje, dok je ovaj put potrebno naglasiti još samo to, da je potpuno sređen sanitet I. i II. bataljona, da naša prihvatna ambulanta, koja se nalazi u Posavini i služi i nama i Posavsko-Zapoljskom Odredu za prebacivanje ranjenika, kao i za liječenje lakših slučajeva, dosta dobro funkcionira, dok još jedino nije sređen sanitet III. bataljona. Pošto se sada Štab i pokretna ambulanta našeg Odreda kreće sa III. bataljonom, to održavam redovito sastanke sa bolničarima III. bataljona i ima izgleda da će u najskorije vrijeme i u ovom bataljonu sanitet biti konačno sređen.

Opće stručno znanje našeg sanitetskog osoblja znatno se popravilo, brojčano smo dosta jaki, tako da skupa sa nosiocima nosila imamo 44 druga u sanitetu Odreda i obzirom na to, kao i na količinu materijala i instrumenata koja posjedujemo bili bi u stanju opskrbiti i veću jedinicu.

Završeno je cijepljenje protiv tifusa za I. i II. bataljon, dok demo III bataljon i Štabsku stražu cijepiti u toku ovoga tjedna.

SMRT FAŠIZMU - SLOBODA NARODU !

Politkomesar : Referent saniteta :

Sanitetski izvještaj referenta saniteta Zagrebačkog odreda štabu II operativne zone.

Potpuno je sređen sanitet I i II bataljona a u toku je sređenje i III bataljona, gdje referent saniteta održava satove sa bolničarima. Organizirana je i dobro funkcionira prihvatna ambulanta Odreda u Posavini (Oborovo) koja služi Zagrebačkom i Turopoljsko-posavskom odredu za prihvat ranjenika i liječenje lakših

slučajeva. U ovom razdoblju nabavljen je kotao za parenje, koji još nije upotrebljen, jer kod boraca Odreda uglavnom nema ušiju. Ukoliko ih je i bilo u pojedinim slučajevima uspjelo se riješiti pojedinačnim postupkom, redovito perući i čisteći borce te pareći odijela onih boraca koji su imali uši. Zbog toga su higijenske prilike u Odredu dosta povoljne jer ima dosta rezervnog rublja, te se borci redovito presvlače. Radi toga jedinice Odreda ostavljaju dobar utisak u krajevima gdje prolaze.

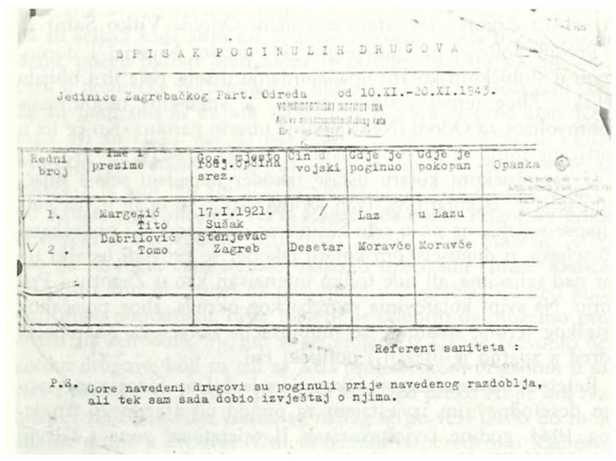

SPISAK POGINULIH DRUGOVA

Jedinice Zagrebačkog Part. Odreda od 10.XI.-20.XI.1943.

Redni broj	Ime i prezime	Rod. Općina Kot. Srez.	Čin u vojski	Gdje je poginuo	Gdje je pokopan	Opaska
1.	Margetić Tito	17.I.1921. Sušak	/	Laz	u Lazu	
2.	Dabrilović Tomo	Stenjevac Zagreb	Desetar	Moravče	Moravče	

Referent saniteta :

P.S. Gore navedeni drugovi su poginuli prije navedenog razdoblja, ali tek sam sada dobio izvještaj o njima.

Izvještaj referenta saniteta Zagrebačkog odreda o poginulim borcima.

Prema izvještaju referenta saniteta štaba Odreda Jakova Sirotkovića od 10 — 20. studenog 1943. u borbi sa ustašama poginuli su borci Odreda Tito Margetić, rođen 17. I 1921. u Sušaku; poginuo je u Lazu, gdje je i pokopan; poginuo je i Tomo Dobrilović', rodom iz Stenjevca kraj Zagreba; poginuo je u Moravču gdje je i pokopan.

22. studenoga 1943. štab II Operativne Zone NOV i PO Hrvatske upućuje pismo[2] štabu Zagrebačkog partizanskog odreda u kojem se daje kritika zbog nevođenja propisane administracije i nedostavljanja izvještaja, iako su o tome izdane detaljne upute. Pojedini formulari mijenjaju se kako tko želi, iako su poslane točne upute kako se moraju ispunjavati. Štab Zone zahtijeva da se administracija vodi točno prema uputama, kako kod štaba Odreda, tako i štabova bataljona i četa. Operativnim izvještajima nisu priloženi spiskovi poginulih, ranjenih i nestalih. Kod spiskova brojnog stanja i naoružanja dešava se da nisu sastavljeni na propisanim formularima, a spiskovi ne stižu u propisanom roku, tj. 3. i 15. u mjesecu.

Štab Odreda 25. studenoga 1943. proslijedio je ovaj raspis štabu I i II i III bataljona.

[1] Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. 18/1 K. 1601 B
[2] Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. 13/3 K. 1601 D

POSTAVLJANJE RUKOVODEĆEG KADRA U ZAGREBAČKOM ODREDU

Radi sređenja organizacionog stanja, štab Zagrebačkog odreda svojim dopisom' od 25. studenoga 1943. predlaže štabu II operativne zone izdavanje naredbe za postavljenje članova štaba Odreda i štabova bataljona. Ovaj prijedlog u cijelosti glasi:

»ŠTAB
Zagrebačkog N. 0. P. Odreda
Hrvatske

A. Broj: 32/1943.
Dana 25. XI. 1943.

ŠTABU II. OPERA TIVNE ZONE NOV I PO HR VA TSKE
POLOŽAJ

Naredbom toga Štaba broj: 31/43- od 13. IX. 1943. kojom je formiran Zagrebački partizanski odred, postavljen je za komandanta Odreda drug DOŠEN STEVAN, a za politkomesara drug MILAN KUREN, dok ostali članovi štaba Odreda kao i. štabovi bataljona nisu postavljeni tom naredbom, već su isti postavljeni naredbom ovoga Štaba od 20. IX. 1943■ broj 1, o čemu je odmah izvješten Štab te Zone. Kako do danas nije izdana naredba o postavljenju članova Štaba ovog Odreda kao i Štabova bataljona od strane naslova, to radi postavljenja istih dajemo slijedeći prijedlog:

I

1. Da se za zamjenika komandanta Odreda postavi drug MIJO CVETKOVIĆ, dosadašnji vršioc iste dužnosti, a bivši politički radnik na terenu OK Zagreb.

2. Da se za zamjenika politkomesara Odreda postavi drug MIRKO HERAK, dosadašnji vršioc dužnosti, a bivši politički radnik i član KK Dugo Selo.

3. Da se za operativnog oficira Štaba Odreda postavi drug STJEPAN BOBINAC, dosadašnji zamjenik komandanta II. bataljona 2. brigade II. operativne zone.

Dušan Gašparević Doktor, zamjenik komesara II bataljona

. 4. Da se za informativnog oficira Štaba Odreda postavi drug MILAN HORVAT, dosadašnji informativni oficir Moslavačkog NOP odreda Hrvatske.

II

1. Da se za komandanta I. bataljona postavi drug MIRKO LIPNIČKI dosadašnji vršioc dužnosti zamjenika komandata I. bataljona i bivši zamjenik komandira Zagorske terenske čete.

2. *Da se za zamjenika politkomesara I. bataljona postavi drug IVAN BARŠIĆ, vršioc iste dužnosti, a bivši pomoćnik komesara Zagorske terenske čete.*

III

1. Da se za komandanta II. bataljona postavi drug IVAN OŽBOLT, dosadašnji vršioc iste dužnosti, bivši komandir Prigorske terenske čete.

2. Da se za zamjenika komandanta II. bataljona postavi drug STJEPAN HERAK dosadašnji vršioc iste du.žnosti, a bivši komandir Posavske terenske čete.

3. Da se za politkomesara II. bataljona postavi DRAGUTINA KOLARA, dosadašnjeg vršioca iste dužnosti, a bivšeg politkomesara Posavske terenske čete.

4. Da se za zamjenika politkomesara II. bataljona postavi drug DUŠAN GAŠPAROVIĆ, dosadašnji vršioc iste dužnosti, bivši politički radnik na terenu OK Zagreb.

IV

1. Za komandanta III. bataljona da se postavi drug R UDOLF MIHALJEK, dosadašnji vršioc iste dužnosti, bivši komandir Prigorske čete.

2. Da se za zamjenika komandanta III. bataljona postavi drug STJEPAN ŠTRKALJ dosadašnji komandir II. čete istog bataljona.

3. Da se za politkomesara III. bataljona postavi drug RUDOLF BAKRAN, dosadašnji vršioc iste dužnosti, bivši politički radnik na terenu OK Zagreb.

4. Da se za zamjenika politkomesara III. bataljona postavi drug STJEPAN KUKOLJA, dosadašnji vršioc iste dužnosti, bivši politički radnik na terenu OK Zagreb.

Za imenovanje o napred navedenom prijedlogu moli se izdati naredba toga Štaba.

SMRT FAŠIZMU - SLOBODA NARODU!.

Zamj. politkomesara: *Komandant:*
Mirko Herak, v. r. *Stevan Došen, v. r.*

Štab Zagrebačkog partizanskog odreda[1] dana 26. studenoga 1943. godine izvještava Okružni komitet KPH Zagreb, slijedeće:

»Izvješćujemo Vas da se po naređenju Štaba II. Operativne Zone, sa kojim smo dnevno u vezi, nalazimo na ovom sektoru već 7 dana u selu Paruževac. Ujedno Vas izvještavamo da vaša uputstva za slanje izvještaja, koja ste poslali za Štab Odreda još dok sam se ja kod Vas nalazio, nisu stigla ovamo.

Razlog zbog kojeg se ovdje nalazimo iznijet ću u opširnom izvještaju čim izvršimo određeni zadatak. Svakako Vam mogu naglasiti da će nastupiti neke promjene u našem Odredu, za koje još nije od Zone izdano naređenje, ali vjerujem da će one obradovati i vas.

■Naš Odred primio je teško naoružanje i to je za sada sva novost koju vam mogu javiti.

Molimo Vas da mi javite da li će se održati savjetovanje i kada će isto biti, jer bi svakako trebao biti sa Vama u vezi sa gore spomenutim novostima.

Uputstva za slanje mjesečnih izvještaja o radu Partije kao i druge stvari tj. da li će se održati savjetovanje, pošaljite mi i javite sve što je potrebno, po kuriru Štaba II. bataljona koji je dobio naređenje, da odmah krene na sektor gdje se nalazi Štab ovog Odreda.«

Ovo pismo potpisao je zamjenik politkomesara Zagrebačkog partizanskog odreda drug Mirko Herak.

' Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. 21/1 K. 1601 B

[5] Institut za historiju radničkog pokreta Zagreb arhiva OK KPH Zagreb

[4] poginuo u borbi sa ustašama u Glavnici kota 324 Hrbtić.

ZAGREBAČKI ODRED U BORBAMA ZA OSLOBOĐENJE ČAZME

Štab II operativne zone, 25. studenoga 1943. izdaje zapovijed za napad na neprijateljsko uporište Čazma. Budući da Zagrebački odred učestvuje u borbama za oslobođenje Čazme tekst zapovijedi dajemo u cijelosti:

Z A P O V I J E S T [1]

»Dosadašnji veliki uspjesi jedinica XXVIII divizije NOVJ i jedinica II. Operativne Zone Hrvatske moraju se pobjedonosno nastaviti. Poslije oslobođenja starog Hrvatskog grada Koprivnice, pred naše jedinice postavljamo zadatak oslobođenja sreskog mjesta Čazma. Čazma predstavlja srce Moslavine i ima veliki politički i vojnički značaj ne samo za Moslavinu već za cijelu Hrvatsku, čijim padom naše jedinice izbijaju do samih vrata Zagreba.

Neprijateljska posada u Čazmi jačine je: 1 bojna gorskog zdruga (500 vojnika), oko dvije stotine feldžandara i 60 žandara. Naoružanje posade: dva teška minobacača, 10 teških mitraljeza i 27 puškomitraljeza. Posada je smještena u nekoliko velikih bunkera, veći broj manjih rovova i u nekoliko utvrđenih zgrada. Zgrade u kojima su smješteni feldžandari opkoljene su bodljikavom žicom.

Susjedne neprijateljske posade jesu: Bjelovar 1500 žandara u žandarmerijskoj školi, 1 bojna domobrana, 1 bojna Nijemaca i jedna baterija topova 100 m/m, Narta: jedna bojna domobrana, Kutina: oko 1000 vojnika, Popovača oko 500 vojnika, Ivanić-Grad oko 500 vojnika, Novoselec-Križ dvije satnije gorskog zdruga, jedna baterija 100 m/m nešto Nijemaca i žandara. Dugo Selo oko 1500 Nijemaca na odmaranju i Križevci oko 1000 vojnika. Pored toga u Kutini ima nekoliko tenkova među kojima i dva od 7 i pol tona.

Jedinice XXVIII divizije NOVJ, II. Moslavačke brigade, Moslavačkog, Bjelovarskog i Zagrebačkog P. Odreda napasti će i uništiti neprijatelja u uporištu Čazma. Napad će početi na dan 28. XI 1943. u 0,3 sata.

Za izvršenje zadataka

N A R E Đ U J E M O :

1. II. Moslavačka brigada pojačana sa jednim bataljonom Moslavačkog odreda i jednim topom 47 mm i topovskim odeljenjem 28. divizije, ima zadatak napasti neprijatelja u uporištu Čazma i uništiti ga. Glavni napad izvršiti na uzvisinu na kojoj se nalazi kuća predstojnika i po zauzimanju iste likvidirati domobrane. Feldžandare sa I bataljonom razdvojiti od domobrana i blokirati ih, a po likvidaciji domobrana pristupiti njihovom uništenju.

2. XXVIII divizija sa jednom brigadom osigurati će pravac od Narte — Bjelovar i zauzeti slijedeće položaje: selo Štefanje sa naslonom na kotu 153 i sa linijom predstraže Vujanovac kota 164. Neprijatelja koji bi pokušao da krene u pomoć Čazmi potući i odbaciti. Sa potrebnim snagama osigurati će pravac od Farkaševca — Kabla, s time da sruši mostove na rijeci Čazmi sjeverno od sela Šišćana. Sa II. brigadom osigurati će pravac od Križa i Ivanić-Grada, s tim što će sa II. bataljonom posjesti položaje između sela Sovari i Dapci, a sa jednom četom zaposjesti će most kod sela Bosiljevo na rijeci Čazmi 1 km istočno od Bosiljeva, a sa ostalom snagom u rezervi Divizije. Ta brigada porušiti će slijedeće mostove i to: drveni most u Graberju, drveni most za Bunjane i ostale mostiće između Graberja i Bosiljeva. Pored toga jedinice će prekopati na povoljnim mjestima cestu i napraviti prepreke tako da se onemogući svaki pokušaj probijanja od strane neprijateljske motorizacije. Raspored prepreka mora biti po dubini.

3. Moslavački odred: Moslavački P. Odred bez jednog bataljona osigurati će pravac od Popovače i zauzeti će slijedeće položaje: sa jednom četom i 2 teška mitraljeza »Nasip« kota 304, a ostalim

snagama Mustafinu Kladu sa predstražom u selu Grabričina k. 143■ Pored toga u toku noći sa potrebnim snagama porušiti će mostove na rijeci Česmi i to: Razljev k. lOO, Končani, Prnjarovec, k. 103, Šušnjari k. 101. Mostove porušiti tako, da se preko njih ne može prebaciti neprijateljska pješadija. U toku dana mostove kontrolisati patrolama.

Put koji vodi od Ludine za Mustafinu Kladu onesposobiti za prolaz neprijateljske motorizacije. Sve mostove u tom putu uništiti i na pogodnim mjestima prekopati cestu i postaviti zapreke.

4. Zagrebački P. Odred: Pod čiju se komandu stavlja bataljon Bjelovarskog P. Odreda, osigurati će pravac od Križevaca s tim da zauzme položaje kod Srpske Kapele k. 156. Naročitu pažnju treba da pokloni patrolama koje će slati do samog Sv. Ivan Žabno i Gradeca. Sve puteve kojima bi se mogao neprijatelj kretati prekopati i na njima napraviti zapreke. Tvrdi put Srpska Kapela — Dubrava prekopati na više mjesta, tako da svako prekopano mjesto ima 4 m dužine i 2 metra dubine. Iza takvog prekopa zarušiti cestu stablima.

5. Veza: Glavni centar veze nalazi se u selu Suhaja. Veza sa II. Moslavačkom brigadom održavati će se telefonom. Brigada prema Narti održavati će vezu putem radiostanice, s time da šalje izvještaje svaki puni sat. Šifru i znake poziva dobiti će naknadno. Veza za osiguranje prema Križu Ivaniću održavati će še pomoću kurira konjanika, koji će slati svoje izvještaje svaka 2 sata, a prema potrebi češće.

6. Sannitet: Sanitetsko previjalište Divizije nalaziti će se u s. Grabovnica kuda će upućivati ranjenike, odakle ih upućivati na centralnu bolnicu pravcem Miklouš.

Referent saniteta komande Moslavačkog područja organizirat će prijevoz ranjenika od sela Grabovnica do bolnice, a na putu prikladne stanice sa toplim čajem za ranjenike.

7. Ishrana: Ishranu boraca organizirati putem NOO-a iz okolnih sela.

8. Evakuacija: Evakuaciju zarobljenika vršiti tako da svaki bude vezan i iste otpremati u D. Miklouš:

Evakuaciju zarobljenika i ratnog materijala vršiti će II. Moslavačka brigada. Evakuaciju ekonomskih dobara i konfiskaciju od petokolonaša vršit će komanda područja u svojem magacinu.

9. Mjesto Štabova: Štab II. Operativne zone i Štab XXVIII divizije nalaziti će se u s. Suhaja na osmatračnici, gdje će biti i glavni centar veza, kuda slati sve izvještaje.

Sve jedinice na osiguranju moraju zauzeti svoje položaje 28. o.mj. do 02 sata. Na tim položajima jedinice će se zadržati i po zauzimanju neprijateljskog uporišta Čazma, sve dotle dok ne dobiju naređenje za novi razmještaj. Borba će trajati do potpune likvidacije neprijatelja u Čazmi.

Ugovoreni znaci: doziv: Ivan odgovor: Franjo

Ugovoreni znaci za dan: doziv kundak puške u vis, odgovor partizanka na cijevi puške u vis:

Znaci raspoznavanja: doziv čizma, odziv Čazma.

U koliko se borba produži više dana uzeti redovne znake koji su dati.

Važne napomene: II. Moslavačka brigada pri ' nastupanju u samo uporište treba da prekine električno osvjetljenje. Ukoliko se pojedine zgrade ne bi mogle zauzeti pomoću artiljerije, zgrade minirati ili paliti. Vodite računa da se uzmu mineri i da se spremi potrebna količina benzina za paljenje. Jedinice na osiguranju ukoliko imaju minere treba da postave nagazne mine za tenkove. Sve jedinice na osiguranju treba da šalju svoje patrole u pravcu uporišta Čazma da bi na vrijeme opazili bjegunce koji bi pokušali da se probiju i pobjegnu. Napasti i sve sumnjive civile koji bježe.

Na izvršenje«

Naređenje su potpisali komandant pukovnik Vlado Matetić. i politkomesar Ivan Šibi.

' Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. 8-1/2 K 1472

OPERATIVNI ZADACI I. BATALJONA ZAGREBAČKOG ODREDA

26. studenoga 1943. štab Zagrebačkog odreda nalazi se u Moslavini sa dva bataljona. U opširnom pismu štaba Odreda štabu I bataljona kritizira se taj štab zbog neizvještavanja u pogledu radnih zadataka. U pismu se I bataljonu daju slijedeći zadaci[1]:

1. da se na sektoru na kojem se Bataljon nalazi svake noći ruše mostovi, prekopavaju ceste, prave zasjede, da bi se u najkraćem vremenu zapriječio svaki izlazak neprijatelja iz njihovih uporišta.

Odred treba da se kloni sitnih akcija.

2. da se na cijelom sektoru vodi računa o narodnim neprijateljima, tj. špijunima i izdajnicima, da ih se hapsi, saslušava i nakon toga likvidira, ukoliko se pokaže da su bili neprijatelji i narodne izdajice.

3. da se pohapse svi dezerteri koji su se samovoljno udaljili iz bilo koje jedinice ovog Odreda,

4. da se u svoje matične jedinice upute svi pripadnici drugih jedinica, odnosno partizanskih odreda ili brigada koji se nalaze u tom Bataljonu,

5. da se odmah prikupe i dalje prikupljaju redovne informacije o neprijateljskim uporištima i da štab Bataljona bude stalno obaviješten o kretanju neprijateljskih snaga, Na tom poslu treba angažirati najbolje drugove sa terena, a i vlastitim snagama treba provesti organizaciju obavještajne službe. Ako je potrebno treba vršiti i nasilna vojnička izviđanja u uporištima neprijatelja,

6. da se svi izvještaji, točno i na vrijeme, dostavljaju i da se ubuduće ne događa da se mora požurivati podnošenje izvještaja. Zbog nedostavljanja izvještaja štab Odreda nije u stanju da podnosi redovne izvještaje štabu Zone, što se ubuduće ne smije dogoditi,

Primijećeno je da štab I bataljona usprkos mnogim naređenjima i uputama štaba Odreda ne održava, za vrijeme svog odsustva i udaljenosti, veze sa štabom Odreda i ne izvještava o životu i radu i općim prilikama na sektoru na kojem se Bataljon kreće.

Naređeno je stoga da štab Bataljona svakog drugog dana šalje štapske kurire u štab Odreda sa svim potrebnim izvještajima. Za kurire valja odabrati najbolje drugove koji će, u što kraćem vremenu, doći do ovog Štaba a ne da kuriri putuju po dan, dva i više nego što je potrebno. Za dosadanje propuste mora se pozvati na odgovornost odgovornog druga, za što smo odgovorni kao vojnici, a još više kao članovi Partije koja rukovodi današnjom borbom,

7. Naređuje se da se taj Bataljon stalno kreće u sektoru Prigorje, sve dotle dok ovaj Štab ne izda drugo naređenje.

' Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. 17/3 K 1601 D

NAPAD ZAGREBAČKOG ODREDA NA NEPRIJATELJSKO UPORIŠTE VRBOVEC

Noću 26/27. studenoga 1943. III bataljon Zagrebačkog odreda[1] napada željezničku stanicu Vrbovec u kojoj se nalazila posada 120 — 130 domobrana i velika količina raznih živežnih namirnica, naročito šećera.

Ovaj napad nije u potpunosti uspio jer je u toku noći, prije napada na Vrbovec, stigao kontingent njemačkih vojnika nepoznate jačine, o kojem štab Odreda nije imao potrebna obavještenja. U toku našeg napada razvila se žestoka borba sa Nijemcima

i domobranima u kojoj je zarobljen 41 domobran sa 50 pušaka francuskog porijekla te oko 2000 metaka i 100 kg bombi. Naši gubici su jedan borac poginuo[2] i *6* ranjenih[3].

[1] Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. 22/1 K. 1601 A

[!] Komesar III bataljona drug Bakran Rudolf

[′] U toj borbi poginuo je i Sinković Stjepan iz Gornje Stubice — borac III bataljona. Obojica su pokopani na groblju u Vrbovcu.

STJEPAN PUČKO

NAPAD ZAGREBAČKOG ODREDA NA VRBOVEC

Ja sam, u sàstavu Prigorske čete, pošao u Posavinu na formiranje Zagrebačkog partizanskog odreda. Sjećam se da su prilikom formiranja Odreda bile postrojene Prigorska i Posavska četa. To je bila velika svečanost koja je na mene ostavila vrlo jak utisak. Sakupio se veliki broj boraca i držali su se govori. Nakon formiranja Odreda ja sam ušao u sastav II bataljona. Nakon formiranja taj bataljon je krenuo natrag za Prigorje.

Formiranje Odreda izvršeno je početkom rujna 1943., u selu Hruščica.

Prigorska četa u času formiranja Odreda ostala je kao samostalna četa, pri štabu Odreda. Pridolaskom novih boraca, već nakon desetak dana, od te je čete formiran III bataljon Odreda. Prva akcija toga bataljona bila je na bolnicu Stančić, kod Božjakovine. Tamo nije bilo neprijateljskih vojnika ali je glavni cilj napada bio hrana, tj. šećer, mast i drugi prehrambeni artikli za naše partizanske bolnice u Moslavini.

Komandant III bataljona bio je Rudolf Mihaljek, rodom iz sela Majkovec, iz okolice Stančića. On je dobro poznavao situaciju u bolnici Stančić. Sjećam se da je ta akcija jako dobro uspjela, da smo zarobili veliki plijen u prehrambenim artiklima i odjeći.

Kada se Odred iz Posavine ponovno vratio na teren Prigorja u Kašinu, Glavnicu i Blagušu vršene su pripreme za napad na neprijateljska skladišta benzina u Sesvetama. Moj znanac, Stjepan Palikuća, bio je, kao neprijateljski vojnik, na straži kod tih skladišta. On je ranije radio za NOP u Zagrebu, najprije kao simpatizer, kasnije kao skojevac. Uspostavio, je vezu sa našim terenskim političkim radnicima, dao im je znakove raspoznavanja, detaljne podatke o rasporedu straža, o njihovoj jačini i naoružanju.

U času napada Odreda je sam sa jednom četom bio u zasjedi od Zagreba. Tada smo začuli buku motorizacije i pronijela se vijest da dolazi neprijateljsko pojačanje. Došlo je naređenje od štaba Odreda da se povučemo, i mi smo se povukli. Pošto smo ipak likvidirali jedan bunker sa kompletnom posadom i naoružanjem — u daljni napad se nije išlo zbog dolaska neprijateljskih pojačanja — to smo se povukli prema Kašini i Blaguši.

Sjećam se da je poslije ove akcije Odred dobio zadatak da krene prema selu Paruževac, za Moslavinu. Moj III bataljon bio je smješten u spomenutom selu. Dobro se sjećam da nas je narod jako lijepo primio.

Ostao mi je u sjećanju slučaj sa nekim čovjekom koji je popravljao lonce. Ja sam tada bio desetar. On je cijelu desetinu primio na stan i na hranu i na taj nas način počastio. Sa porodicom je otišao spavati na štagalj a nas je spremio na spavanje u kuću. To je ostavilo jako dobar utisak na sve borce Bataljona. Omladina toga sela također nas je jako lijepo primila.

Sjećam se da su se tada vršile pripreme za napad na neprijateljsko uporište Čazma. Prije napada na Čazmu, što ga je izvršila II Moslavačka brigada, Zagrebački odred, tj. moj III bataljon dobio je zadatak da napadne željezničku stanicu Vrbovec. Tamo su — prema podacima koje smo tada imali — bili smješteni domobrani. Napad je bio detaljno razrađen a izvršen je u studenom 1943. Ja sam kao desetar sa svojom desetinom učestvovao u tom napadu. Uspjeli smo likvidirati domobransku posadu. Akcija nije u potpunosti uspjela jer se nisu znali podaci da se na željezničkoj stanici u Vrbovcu nalazi jedna kompozicija sa njemačkim vojnicima. Dok smo vršili napad na domobrane, Nijeijnci su se uključili u borbu i počeli pružati jaki vatreni otpor. To je, u neku ruku, poremetilo naš plan. U borbi' je poginuo komesar III bataljona drug Rudolf Bakran a nekoliko boraca je bilo ranjeno. Sjećam se da smo ipak domobranima uspjeli zaplijeniti veću količinu opreme i oružja, naročito šinjela, što nam je za predstojeću zimu dobro došlo, pa smo se malo bolje obukli. Nakon toga napada vratili smo se u selo Paruževac. Tada je Odred imao zadatak da bude u zasjedi od Srpske Kapele, i da za vrijeme napada na Čazmu osigurava naše jedinice od eventualnog ..nailaska neprijateljajz pravca Vrbovca. Poslije napada na Čazmu II i III bataljon Odreda ušli su u sastav brigade »Matija Gubec«, kao IV bataljon brigade.

JOSIP HABAZIN ČUĆA

SJEĆANJA O NAPADU NA VRBOVEC

U studenom 1943. bil je napad Zagrebačkog odreda na željezničku stanicu Vrbovec. Mi sme bili vu Vrbovečkoj Poljani. Komandant mojeg Bataljona je bil Ruda Mihaljek, to je bil III bataljon. On je dal raspored i rekel da je pancer, na stanici i da su tam Švabe i domobrani, ali da mi to moramo zavzeti.

Raspored je napravil, bila je noć. Najprije su naši zminirali moste, i to dolni i gorni, tak da nigdo ne bi mogel dojti nutra. Kak je bila noć, a meni nije bil poznat teren, sećam se da sem moral čez žicu skakati na Predovićevu pilanu, i tak sme se prebili do stanice Vrbovec. Na stanici se je svjetile i od,tud su Nemci stalno pucali i tu je bil jen Švaba već mrtev a videi sem da ima dobre čizme, a meni su trebale čizme, ali nis mogel do njega dojti. Onda sem rekel Štefanu Maršiću odi ti do njega, a ja bum maza! i držal vatru z puškomitralezom. I on je otišel i zul Švabu.

V tej borbi je bil ranjen Danek Domišljanovićev. Kao puškomitraljezec ja sem vu napadu na Vrbovec dobil zadatak da se približavam tam i da održavam vatru dok se ostali prebacivaju, do stanice. Nemci su dali jaku vatru ali domobrani ne, jer sme mi dosti nagle došli.

Ta borba se odvijala tokom cele noći, a pred jutro sme se povlekli i opet došli dole vu Poljanu i smjestili se vu dom. Tu sme dotirali sa sobom zaroblene domobrane.

. Kad sme započeli napad mi sme najpreje išli nuter i napali domobrane koji uopće nisu dali otpor i gda smo ih mi počeli pribirati čula se galama. Švabi su to primetili i počeli pucati po nama. Cela borba nije dugo uopće trajala. Mi sme upali na stanicu, plen smo pobrali i odmah se povlačili jer pancera nisme mogli zavzeti. Od domobranov sme zarobili puške i njih 50 otirali sa sobom vu Poljanu. Pitali sme ih očete li ostati pri nas, bila je zima. Nečeju ostati, i prešli su doma samo v hlaća i v rubači, bosi. Nem ja njemu dal cipele a bili sme bosi mi. Mene je zeble i ja sem trebal cipele kak i drugi borci. Nemci su uglavnom pucali po nama iz pancera, ali mi smo plen žvlekli. Plen je bil jake veliki i on se tovaril na kola, mislim da je tu bila velika količina cukora, jeno 14 kol je to vozile.

Prilikom napada na Čazmu v prosincu 1943. ja sem bil vu Srpske Kapeli na zasedi. To je bil III bataljon. Tu borbe ni bile jer neprijatel nije nailazil s toga pravca. Mi sme držali zasedu na cesti koja ide od Vrbovca i Gradeca prema Čazmi da bi sprečili neprijatela da pruži pomoć opkolenoj posadi vu Čazmi. Kad je

se bile gotove i Čazma oslobođena, ja sem onda prešel vu Čazmu. Tam sem uzel jen lahki bacač i 10 mina. To sem ja sve donesel nazaj vu Prigorje gde je.ponovne osnivan **II** bataljon, jer je raniji **II** bataljon otišel vu Gupčevu brigadu, a iz **I** bataljona sme osnivali novi **II** bataljon, od nas koje su zebrali. Taj sme bataljon išli osnivat vu Glavnicu gore pri Čergarima. **I** tu sem predai onaj minobacač koji sem ja donesel iz Čazme, **Klemarovom Boži** a pomoćnik mu je bil **Stef Maršić.** Ja sem opet prijel moj mitraljez v ruke. Posle kad je bila ofenziva na Hraščini (svibnja 1944) ja sam onda bil vu bolnici jer sam bil već ranjen vu Belosavcu, tu iza Konjšćine. Ja sem bil rajnen v kičmu i još sad imam nutri metak z puške. Tu je došel metak iz dalekoga i zabil mi se, a nije mogle prebiti i tak je ostai. Od toga imam smetnje na živcu na desnoj nogi. Stel sam to dati operirati vu Zagrebu na Kunišćaku u vojnoj bolnici 1945. i doktor je iskal metak i kad ga je našel rekel mi je očeš potpisati. Ja sem rekel neću, da mi prekine kičmu i da mi ne bi noge delale to nisem štel, i to sam tak ostavil.

Onaj bacač koji sam ja donesel z Moslavine i dal ga Boži Klemarovom, a on ga je predai ustašam vu Bistrici, jer je pobegel od nas i danas živi u Zagrebu.

DIREKTIVNO PISMO ŠTABU ZAGREBAČKOG ODREDA

27. studenoga 1943. Okružni komitet KPH Zagreb[1] piše štabu Zagrebačkog partizanskog odreda d.irektivno pismo slijedećeg sadržaja:

»Dragi drugovi!

Obavješteni smo da ste se povukli sa našeg okruga bez da je za to povlačenje bilo razloga. Smatramo da je ovakav slučaj djelo pete kolone i paničarstva nekih drugova u vojsci. S toga Vam skrećemo pažnju da strogo vodite računa o takvim elementima i da se ih odmah čisti, a osobito ako ih ima u Partiji. Mi smo razgovarali sa drugom MARKOM o tome i on je. takvog mišljenja. Znači: treba prestati sa mišljenjem da ćemo stalno odstupati i bježati po drugim terenima, a dok našim terenom banda radi što hoće. Zato je potrebno da kroz sve partijske organizacije prostruji da je sramota da se odstupa pred jednom satnijom bande, a da se uopće ne stupi sa njima ni u najmanju borbu. Drugovi, potrebno je da najhitnije pristupite partizanskom vođenju borbe odnosno treba da pristupite sprovođenju direktiva u tom pravcu, koje ste dobili od Zone. Potrebno da se odmah krene na sektore koje Vam je odredio Štab II. Zone i to:

I. bataljon u Stubici dok III. bataljon treba da se zadržava u Sv. Ivanjskom kotaru. Hitno bi bilo potrebno da ta dva bataljona malo prokrstare Stubičkim kotarom. Ova greška koja se dogodila grdo nam se politički osvetila jer se vojska povukla a banda je napravila jaku reakciju i tako narod u Stubici nije znao kuda bi i kamo bi. Po dosadašnjim izvještajima izgleda da je iz Bistrice otišlo u ustaše oko 40 ljudi. To je za nas veliki politički gubitak. Treba svim silama nastojati osobito sa vojničke strane da se ta greška na neki način ispravi. To shvatite najozbiljnije i tako postupite, a one koji će sabotirati takve zadatke treba da ih najenergičnije odstranjujemo ma kakav položaj imao. Ima već više od dva mjeseca a još uvijek nismo dobili nikakav izvještaj kakav je odnos između naše vojske i NOO kao i obratno, na koje poteškoće nailazite i si. Zato je potrebno da svi komesari kao i druga lica politička i vojna dolaze na dogovore i sastanke NOO i da se sporazumjevaju sa njima o svim političkim i ekonomskim problemima. Nikako nije dovoljno kako se to do sada prakticiralo da je došla vojska u selo i naredila mjesnom NOO-u da smjesti vojsku na hranu i spavanje, AFŽ-u da ih opere. A kada NOO kao predstavr nici civilne vlasti traži da vojska pojača stražu ili slično onda se to ne izvršava i tako se stvaraju nezdravi odnosi između vojske i NOO-a te ostalih masovnih organizacija. Zato na savjetovanjima treba da se točno prodiskutira kakav odnos treba da bude između vojske i NOO-a i po tome svemu-daju upute svim političkim i vojnim rukovodiocima. Najviše pažnje treba posvetiti komesarima koji su i tako predstavnici naroda u vojski. Kako smo informirani od strane GK SKOJ-a da se 27. prosinca održava II kongres USAOJ-a, a da bi taj kongres bio što svečaniji, omladina priprema razne akcije u oči kongresa, pa vas na to upozoravamo, da im izađete u susret u njihovim proslavama. U zadnje vrijeme smo primjetili da vlada velika familijarnost u nekim jedinicama u pogledu podizanja novog kadra tako da se za desetare kao i druge komandno osoblje uzelo ljude po familijarnosti koji nisu zavrijedili ni sa vojničke ni sa političke strane, da budu na tim odgovornim dužnostima. Među vojskom ima mnogo boljih ljudi siromašnih a da im se ne da prilika da se podignu. Zato je potrebno da se strogo vodi računa po tome pitanju i da se ljudi procjenjuju i onda da ih se metne na ono mjesto gdje Če najviše koristiti. Evo da vam navedemo samo jedan primjer: sada kad su došli gestapovci u Oborovo i već se vodila borba a od nape vojske idu tri vojnika, među njima jedan vodnik. Pitam ih kako drugovi, a na to mi jedan odgovori »Na položaj« i uopće nisu htjeli da se sa mnom razgovaraju već su krenuli u pravcu borbene linije i ako se samnom poznaju već više godina iz Zagreba, a po zanimanju su bravari. Oni su u našoj vojsci već više od dva mjeseca a nije im se dala prilika da se podignu i pokažu svoju proletersku čvrstinu već iz se zabacuje.

Vlado Prišlin sekretar Okružnog komiteta KPH Zagreb (desno) poginuo u Oborovskoj bitci 29. III 1944.

No to je samo jedan konkretan primjer, dok takovih primjera ima mnogo koje treba najhitnije riješiti te na rukovodeća mjesta podići prvenstveno radnike i siromašne seljake. Samo na taj način ćemo učvrstiti našu vojsku, ali treba i u tom pravcu paziti da se ne bi sektašilo, naprimjer da se uzme jedan kukavica za desetara, samo zato što je radnik, a ima puno boljih i borbenijih seljaka.

Familijarnost treba najenergičnije spriječiti, jer se to pokazalo kao velika kočnica. Potrebno je da sa vaše strane kontrolirate kanale iz Zagreba odnosno ljude koji izlaze iz Zagreba, jer se u zadnje vrijeme ubacuju priličan broj agenata koji specijalno traže za Moslavinu ili za Kalnik tako da kroz naše veze vide sve i onda idu dalje da mogu lakše izvještavati o snazi naše vojske.

Sigurno vam je poznato da se kod našeg Odreda formira diverzantska četa koja će biti pod rukovodstvom posebnog bataljona, a politički tom četom rukovodimo mi. Zato je potrebno da se toj četi

po mogućnosti dodijeli jedan drug koji bi bio zamjenik komesara te ćete, a za rad same ćete politički bi bili odogovorni nama, jer sa njima rukovodi najviše Partija. Bio je kod nas poznati vam sigurno ILIJA GROMOVNIK organizator diverzanata i tužio se na vaš Odred, da ste loše postupili što ste drugove koje ste uputili na kurs u Žumberdk slali bez oružja. Zato je drug GROMOVNIK tražio od G. Štaba za tu četu 50 pušaka i 4 puškomitraljeza i to će skoro stići, pa vas na to upozoravamo da ne bi to oružje oduzeli diverzantima. Potrebno je da im se sa Vaše strane na terenu izađe u susret, mislimo sa vojne strane. Vi ste dobili od druga GUPCA pismo u kojem vam piše da treba odmah poslati jednu četu u pravcu Čučerja, da tamo poberu oružje i druge vojničke stvari, à ukoliko bi trebalo nekog likvidirati nemojte oklijevati jer su neki sumnjivi znaci u samom Cučerju.

Drugovi iz OK SKOJ-a traže iz vojske neke drugove na teren pa im izađite u susret.

Drugovi, mi smo vam u više navrata slali razne dopise kao i direktivno pismo, no, do danas nismo primili od vas nikakove potvrde je li ste primili ili ne tako da znamo je li veza pravilno funkcionirala ili ne i jeste primili ili ne.

Zato vas molimo da nam potvrdite primitak svakog pisma, a osobito direktivnih pisma.«

Ovo pismo potpisao je sekretar OK Zagreb drug Vlado Prišlin.

[1] Institut za historiju radničkog pokreta Zagreb, arhiva OK KPH Zagreb — dok 55/1

29. studenoga 1943. ambulanta Zagrebačkog partizanskog odreda šalje dopis Okružnom komitetu koji glasi:

»Kako smo dobili naređenje od Štaba Odreda od referenta saniteta da nam je potrebno da kupimo čim više platna, čarapa, rupčića i cigareta i živežnih namirnica zato obavještavamo i vas da se i vi pobrinete za nas, jer mi krećemo sa cijelom ambulantom u Moslavinu. Ja se nadam da ćete vi to prihvatiti i urediti tu stvar. Kada ćemo stići na mjesto mi ćemo se javiti dopisom«

Donis je notnisao upravnik ambulante Zvonko Potočki.

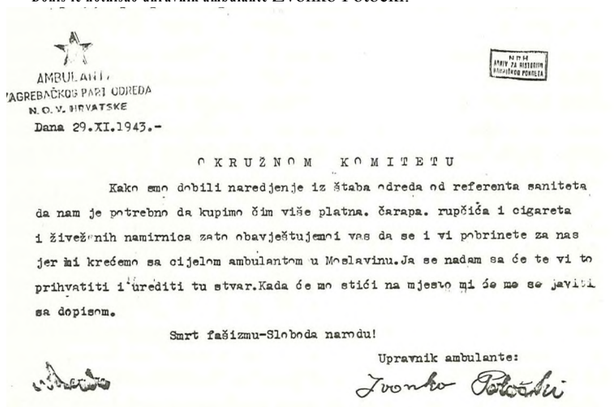
AMBULANTA
ZAGREBAČKOG PARTIZANSKOG ODREDA
N.O.V. HRVATSKE
Dana 29.XI.1943.-

O K R U Ž N O M K O M I T E T U

Kako smo dobili naredjenje iz štaba odreda od referenta saniteta da nam je potrebno da kupimo čim više platna, čarapa, rupčića i cigareta i živežnih namirnica zato obavještujemo vas da se i vi pobrinete za nas jer mi krećemo sa cijelom ambulantom u Moslavinu. Ja se nadam sa će te vi to prihvatiti i urediti tu stvar. Kada će mo stići na mjesto mi će me se javiti sa dopisom.

Smrt fašizmu-Sloboda narodu!

Upravnik ambulante:
Zvonko Potočki

Izvještaj upravnika ambulante Zagrebačkog odreda o potrebi sakupljanja platna.

[1] Institut za historiju radničkog pokreta Zagreb, arhiva OK KPH Zagreb dok. 55/4

ORGANIZACIONO STANJE ZAGREBAČKOG ODREDA U STUDENOM 1943.

30. studenoga 1943.-štab Zagrebačkog NOP odreda[1] dopisom broj 48. izvještava štab II operativne zone o organizacionom stanju Odreda. U izvještaju piše da organizaciono stanje Odreda nije u potpunosti sređeno, jer nedostaje jedan komandant bataljona, s obzirom da je jedan smijenjen i razriješen dužnosti u sporazumu sa komandantom Zone i bit će poslan tome Štabu na raspolaganje jer je tukao jednog skojevca. Također nedostaje jedan komesar bataljona i jedan zamjenik komandanta bataljona, a s obzirom da je komesar bataljona Rudolf Bakran poginuo u akciji na Vrbovec. Zamjenik komandanta bataljona otišao je svojoj kući i razbolio se te je u suglasnosti sa komandantom Zone razriješen dužnosti i bit će poslan u Moslavačko područje.

Vojnička sposobnost nije na visini, ali su svi uslovi da se ona popravi. Razlog je u tome što sami rukovodioci nisu dovoljno odlučni, iako je većina boraca dobra. Isto tako u svim akcijama borci su dobrog morala. Ima pojedinih plašljivaca. Njima se pomaže da se otresu plašljivosti tumačenjem hrabrijih boraca. Odnos drugova međusobno zadovoljava. Isto tako dobar je odnos drugova i drugarica. Nije se primijetio nikakav nemoral, niti što drugo tome slično. Odnos boraca prema rukovodiocima zadovoljava a disciplina je na visini. Odnos rukovodioca prema borcima isto tako zadovoljava. U Odredu se nije primijetilo nikakvih drugih i elemenata niti grupacija u svrhu raskopavanja naših redova. Za vojnu naobrazbu koriste se upute koje su dobili od tog Štaba.

3. decembra 1943. štab II operativne, zone[2] piše štabu II bataljona Bjelovarskog partizanskog odreda dopis kojim ga obavještava da bataljon nije više vezan uz štab Zagrebačkog odreda jer su operacije za Čazmu završene. Kako se nalaze na istom terenu to su dužni da održavaju stalnu vezii sa štabom Zagrebačkog odreda i da se međusobno obavještavaju o svakoj promjeni
i svakoj akciji koju bi vršio taj Bataljon, da ne bi došlo do zabuna prilikom vršenja akcija. Štab Zone ujedno obavještava III bataljon o oružju što su ga primili; ukoliko nije ispravno da ga odmah treba popraviti. .Ujedno im se naređLije da vrše svakodnevno rušenje pruge Križevci — Bjelovar, po mogućnosti most treba srušiti na potoku Velika.

[1] Vojnoistorijski institut JA Beograd, arhiva Zagrebačkog P. O. H.
[!] Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 32/2 K. 1472

POHVALNA NADREDBA ZAGREBAČKOM ODREDU

Povodom uspješno završenih borbi za oslobođenje Čazme 3. prosinca 1943. štab II operativne zone NOV i PO Hrvatske izdaje pohvalnu naredbu[1] kojom pohvaljuje borce i rukovodioce svih jedinica koje su sudjelovale u borbama za oslobođenje Čazme, tj. II brigade II operativne zone, XVII udarne brigade, XXI brigade, Zagrebačkog, Bjelovarskog i Moslavačkog narodnooslobodilačkog partizanskog odreda za junačko držanje i vješto rukovođenje operacijama za sve vrijeme borbe.

Naročito pohvaljuje borce i rukovodioce II brigade II operativne zone, koji su nakon tridesetsatne ogorčene borbe junačkim naletom konačno skršili i uništili neprijatelja u Čazmi. Specijalnu pohvalu zaslužuju borci rukovodioci I bataljona II brigade II operativne zone, koji su sa najviše poleta i srčanosti pristupili izvršenju postavljenog im zadatka i najbolje ga riješili.

Također pohvaljuje štab II brigade II operativne zone, štab I bataljona II brigade II operativne zone i štab III bataljona II brigade II operativne zone.

Uspješne borbe za oslobođenje Čazme neka dadu još više poleta i podstreka borcima i rukovodiocima koji su u tim borbama sudjelovali u nepomirljivoj i upornoj borbi protiv okupatora i njihovih slugu do konačne pobjede — piše na kraju ove naredbe, koju su potpisali komandant pukovnik Vlado Matetić i v. d. politkomesar Ivan Šibi.

[1] Vojnoistorijski institut JA Beograd — arhiva Zagrebačkog Partizanskog odreda.

USPJESI I GUBICI ZAGREBAČKOG PARTIZANSKOG ODREDA U STUDENOM 1943

3. prosinca 1943. štab Zagrebačkog partizanskog odreda[1] odnosno informativni oficir Milan Horvat šalje štabu II operativne zone izvještaj o uspjesima i gubicima Zagrebačkog partizanskog odreda u studenom 1943. iz kojeg se vidi da je Odred imao 4 borbe sa neprijateljem i da je izvršio jednu akciju i likvidirano je jedno uporište. Zarobljen je 41 domobran i jedan Nijemac. U borbama i akciji zaplijenjeno je 35 pušaka, sa 2000 metaka i 50 bombi. Ubijena su 4 Nijemca i 1 domobran, ranjen je I domobran i 1 Nijemac.

Vlastiti gubici su 3 poginula i 5 ranjenih. U napomeni izvještaju navodi se da štab Odreda još nema točnih podataka za I i II bataljon, što će se poslati u izvještaju za prosinac 1943. Od navedenih borbi II bataljon imao je 4 borbe a III bataljon jednu akciju.

' Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 21-1/6 K. 1474

PRIJEM TEŠKOG ORUŽJA

3. prosinca 1943. g. štab II operativne zone upućuje štabu Zagrebačkog partizanskog odreda pismo slijedećeg sadržaja[1]:

»Za vaš odred bilo je predviđeno pored ovog oružja kojeg ste primili još 2 mitraljeza teška »Švarcloze« i 20 pušaka, 1 laki minobacač koji je trebao biti ispravan, sa 25 do 30 mina. Zbog čega je zamjenik komandanta bataljona koji je došao po oružje dozvolio da predviđeno oružje ne primi nije nam poznato, iako je imao priliku, ako već oružje nije dobro, da nas o tome obavjesti i da se učinjena greška ispravi. S toga treba druga ispitati zašto on to nije učinio, već ovako labavo izvršava naređenja koje je dobio.

Laki minobacač pošaljite u II Moslavačku brigadu s tim da vam se izda jedan ispravan minobacač sa 25 do 30 mina. Brigada je o tome izvještena a što se tiče pušaka dobit ćete ih naknadno dok budemo imali pregled sveg oružja.

Vaš III bataljon neka i dalje ostane na ovom sektoru i sa njime komandant Odreda. Ako je stigao II bataljon iz Posavine i njega zadržite. Vašem II. bataljonu u Posavini izdao je naš Štab pismeno naređenje da ostane i dalje na tom sektoru ako već nije izvršio pokret kako je to bio vaš Štab predvidio. Naređenje za njegovo povlačenje iz Posavine izdati će Štab Zone preko našeg Štaba.

Zamjenik politkomesara i operativni oficir odreda neka krenu na put i neka se spoje sa I. bataljonom vašeg Odreda. Taj bataljon neka vrši diverziju na prugu Zagreb Dugo Selo. Sa III. i II. bataljonom ukoliko je stigao vršiti diverziju na pruzi Dugo Selo Križevci. Ukoliko imate veze sa posadom u Vrbovcu istu likvidirajte. Svakako domobrani nebi trebali da budu tamo.

Šaljite nam redovne izvještaje o svim promjenama na vašem sektoru. III. bataljon Bjelovarskog odreda ne potpada više pod vašu komandu već sa njima budite u redovnoj vezi i s njima surađujte.«

Ovaj dopis potpisao je komandant pukovnik **Vlado Matetić** i v. d. politkomesar **Ivan Šibi.**

2. prosinca 1943. načelnik štaba II operativne zone[2] upućuje pismo štabu Zagorskog partizanskog odreda u kojem ga obavještava da upućuje u taj odred **Josipa Trzuna** za komandanta III bataljona.

Dopis je potpisao načelnik Štaba — major **Rade Bulat.**

7. prosinca 1943. grupa diverzanata III diverzantskog bataljona, u zajednici sa I bataljonom Zagrebačkog partizanskog odreda, izvršila je miniranje mosta na potoku Bedenica, na glavnoj cesti Zagreb — Varaždin. Most je dignut u zrak i onesposobljen za kolski saobraćaj.

O borbama i akcijama I i II bataljona Zagrebačkog odreda koji su u toku prosinca operirali na Prigorskom i Posavskom području pronađena je u neprijateljskoj arhivi ministarstva domobranstva NDH nekoliko podataka koji su iskazani u »dnevnim izvješćima« toga ministarstva a upućuje se višim instancama NDH.

»Dnevno izvješće« br. 330, od 25. 11. 1943., javlja da je skupina partizana (30 do 40) dočekala u selu Oborovo jedan odjel njemačke vojske i na njih otvorila vatru ali da su partizani razbijeni. Vlastiti gubici Nijemaca su 1 ranjen. Plijen je 3 puške i jedan signalni samokres. (To je bila borba II bataljona Zagrebačkog odreda).

U »Dnevnom izvješću« br. 337, od 3. 12. 1943. g., piše da je 2. 12. 1943. skupina partizana opljačkala tvornicu octa u selu Popovec kraj Sesveta. (To je bila akcija I bataljona Zagrebačkog odreda na vlasnike ove tvornice braću Frigan, poznate ustaške funkcionere)

U »Dnevnom izvješću« br. 339, od 5. 12. 1943. g., piše: 28. 11. 1943. postrojbe PTS zauzele su selo Oborovo. Neprijateljski gubici 25 mrtvih i mnogo ranjenih. Plijen 5 pušaka 1 teretni samovoz. Naši gubici 3 mrtva«. (To je bila borba II bataljona Zagrebačkog odreda ali ne sa tolikim gubicima).

U »Dnevnom izvješću« br. 344, od 7. 12. 1943., piše da su partizani opljačkali općinsku zgradu i poštu u selu Markuševac (7 km sjeveroistočno od Zagreba) i odveli načelnika i tabornika. (To je bila akcija I bataljona Zagrebačkog odreda).

' Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 33/2 K. 1472
J Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 44/8 K. 1471

RUŠENJE ŽELJEZNIČKE PRUGE U MOSLAVINI

9. prosinca] 1943. Zagrebački odred' po naređenju štaba II operativne zone, sa dva bataljona ruši prugu između Ivanić-Grada i Prečeca, i to uz pomoć seljaka iz sela Bešlinec, Predovec, Kloštar Ivanić i Lipovec. Seljaci se nisu odazvali u dovoljnom broju: iz svih sela mobilizirano je svega 70 — 80 seljaka.

U ovoj akciji II bataljon sa jednom četom i jednim vodom držao je zasjedu prema Ivartić-Gradu, od ciglane preko Širokog Polja i pruge, a II vod toga bataljona bio je u sastavu civila radi rušenja pruge. III bataljon postavio je zasjedu prema Prečecu, iznad puta koji vodi iz Petrovca preko pruge prema Lipovcu. Jedna četa je bila u sastavu seljaka radi rušenja pruge.

Civile i borce koji su išli na rušenje pruge preuzeo je komesar II bataljona. Jedinice koje su bile na zasjedama imale su zadatak da na prugu ispred sebe navuku što više šina za slučaj nailaska pancera. Međutim, šine se nisu mogle otpustiti jer su bile spojene sa nitanim maticama. Stoga je na prugu prebačena samo jedna traverza radi onemogućavanja prolaska pancera. U toku rušenja pruge naišao je pancer na preprečenu šinu i izletio sa tračnica. Tom je prilikom iz pancera otvorena vatra i bacano osvjetljenje na prugu koju su borci i seljaci upravo rušili. Seljaci su se tada razbježali. Tom prilikom neprijatelj je ranio jednog borca. Porušeno je oko 50 m pruge i prerezano nekoliko telefonskih stupova i žica. Kako je pancer stalno osvjetljavao i pucao niz prugu jedinice Odreda su se povukle u bazu.

9- prosinca 1943. štab Zagrebačkog odreda izvještava[2] štab II operativne zone da je dobio obavijest od komande mjesta Dubrava, da neprijatelj nepoznate jačine kreće prema Dubravi. Na ovom sektoru, u Bolču, nalazi se Bjelovarski bataljon pa se nadaju da će taj bataljon, sa komandom mjesta Dubrava koja raspolaže sa 60 boraca, poduzeti neke mjere Osiguranja. Od strane štaba Zagrebačkog odreda nisu za sada poduzete nikakve mjere, jedino je zatraženo od komande mjesta Dubrava — ukoliko ne-

prijatelj nadire u Dubravu — da što hitnije javi jačinu neprijatelja, i o kojim se neprijateljskim vojnicima radi, kako bi štab Zagrebačkog odreda mogao poduzeti potrebne mjere.

' Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 27/1 K. 160J B.
[2] Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 26/1 K. 1601 B

SUKOB NAŠIH JEDINICA

Jedinice Zagrebačkog odreda dobile su na temelju naređenja štaba II operativne zone zadatak da noću 8/9 prosinca 1943. izvrše diverziju željezničke pruge između Dugog Sela i Ivanić-Grada. Međutim, taj zadatak nije izvršen, o čemu je štabu Zone usmeni izvještaj podnio operativni oficir' i zamjenik komesara Odreda[2].

Prilikom ove akcije štab Odreda rasporedio je bataljone tako da je jedan bataljon smješten u selu Marčani a drugi u selu Lipovčani. II bataljon, koji se nalazio u selu Marčani, vrlo se neoprezno kretao prema položaju I bataljona Moslavačkog odreda i bez ikakvog ovlaštenja dolazio iz pravca iz kojeg se očekivao neprijatelj pa se dogodio nezgodan slučaj da su ranjena naša četiri druga, i to tri borca i jedan delegat.

9- prosinca 1943., tj. istog dana kada je došlo do vatrenog okršaja između jedinica Moslavačkog i Zagrebačkog odreda, štab II bataljona podnosi pismeni izvještaj[3] štabu Zagrebačkog odreda o tom nezgodnom događaju. U izvještaju bataljona stoji slijedeće:

»Ovaj bataljon vraćao se sa određene mu zadaće, tj. sa rušenja pruge. Vraćajući se susreli smo se sa patrolom I. bataljona M. 0.“ koja nas je upozorila da oni imaju postavljenu zasjedu u mjestu Sovari. Naša se vojska kretala pravilno, tj. u koloni po jedan sa pravilno izbačenom prethodnicom, koju je predvodio komesar 2. čete DRAGO RUŠEC, koji je ujedno služio kao vodič puta. 'Kada smo se nalazili u blizini mjesta Sovari, najednom je na nas zapucano. Napominje se da je naša patrola već bila izvan domašaja metaka tj. u mrtvom uglu a pucanje je bilo usmjereno na glavninu vojske. Odmah nam je bilo jasno da se na nas puca od strane pomenute zasjede I. bataljona M. 0. ali nam je bilo čudno da nismo prepoznati, kada je udaljenost od nas do njih bila svega oko 150 metara, a vrijeme oko pola osam ujutro, bez magle. Kako smo poslije doznali kod njih je pala komanda da se ne puca na prethodnicu nego glavnina vojske da se uzme na nišan. Teren je bio za nas vrlo nepovoljan, jer smo se nalazili na potpuno čistom prostoru a napadač se nalazio na brijegu. Na naše povike da smo partizani i da dolazi II. bataljon Zagrebačkog odreda, oni su i dalje nastavili sa pucanjem. Nije nam preostalo drugo nego da uhvatimo zaklone i sačekamo prestanak pucanja.

Kada je pucnjava prestala uputili smo se prema napadaču i tamo našli postavljenu zasjedu, I. bataljona M. 0. Na naše pitanje zašto su otvorili vatru na nas, izgovaraju se da su mislili da smo banda, iako je mnogo od njih odmah prepoznalo naše vojnike, a to iz razloga što su nekoji prekomandovani iz ovog bataljona za Moslavinu. Tako nas je primjetio i prepoznao veliki broj vojnika, ali je pala komanda od komandanta bataljona da se otvori vatra na nas. Kako smo doznali komandant toga bataljona odmah po početku pucnjave udaljio se od vojske i mi ga kod našeg dolaska nismo našli.

Za vrijeme pucnjave od naših drugova su ranjena trojica i to dvojica lakše i jedan teže koji je tokom dana umro. Jedan je od ranjenih otpremljen u Moslavačku bolnicu a drugi je zadržan kod nas na liječenju.

Kako smo doznali I. bataljon M. 0. se žali da mi nismo imali pravilno izbačenu prethodnicu, što ne odgovara istini. Kako je već naprijed navedeno, prethodnica je bila, i bila je predvođena od strane komesara RUŠECA ali da i naš bataljon nije imao prethodnicu, nije se smjela n,a nas otvoriti vatra, dok god se ne ustanovi tko ide, i koga treba da se napadne, a to tim više što je primjećeno da se kod zamjenika komandira nalazio i dalekozor.

Bilo bi potrebno da se radi prednjeg povede postupak, jer je ovakav čin bio plod nepažnje kod kojeg je moglo biti potučeno i mnogo više naših drugova.«

Ovaj izvještaj potpisali su komandant bataljona **Ivan Ožbolt** i politkomesar **Dragutin Kolar.**

U vezi sa sukobom jedinica Mosjlavačkog i Zagrebačkog odreda, štab Zagrebačkog odreda 10. prosinca 1943. podnosi pismeni izvještaj štabu II operativne zone u kojem piše slijedeće[5]:

»Stab I. bataljona Moslavačkog partizanskog Odreda još prije izvršenog pokreta za akciju na prugu, obavješten je o tome da sè naša dva bataljona kreću na rušenje pruge. Isti je bio obavješten i 0 tome da će naš II. bataljon po završetku akcije smjestiti sé u selu Marčani. Prijepis pisma kojim smo to javili ne možemo vam poslati jer ga nemamo. Po izvještaju štaba Moslavačkog bataljona i po izvještaju štaba našeg II. bataljona koji da nije vodio dovoljno računa o kretanju svoje jedinice, a borci su bili na položaju da uslijed maglovitog vremena nisu mogli raspoznati tko dolazi u susret njima. Još navada da II. bataljon Zagrebačkog odreda nije imao izbačenu patrolu. Izvještaj u prijepisu prilažemo.

II. bataljon ovog Odreda u svom izvještaju povodom óvog slučaja kojeg prilažemo u „prijepisu, izvjestio je da se bataljon kretao pravilno u koloni jedan, po jedan i da je bila prethodnica izbačena, te da nije bilo maglovito vrijeme, pa čak i to da su nekoji borci Moslavačkog bataljona na položaju, prepoznali drugove iz II bataljona Zagrebačkog odreda pošto su iz istog bataljona ranije prekomandovani za Moslavinu.

Iz ovog se vidi da su izvještaji bataljona u direktnoj protivnosti 1 to baš u pogledu onih činjenica, koje su od presudne važnosti, za utvrđenje razloga zbog kojeg je Moslavački bataljon zapucao na II. bataljon ovog Odreda.

Prema tome, za sada nije moguće utvrditi direktnog krivca već će se još tokom današnjeg dana voditi o tome detaljni izvidi.

Na štabu II. bataljona ovog odreda leži jedino krivica u tome, što nije u svoju bazu išao drugim putem, tj. kraćim gdje se nebi sastao i došao u doticaj sa I. bataljonom Moslavačkog Odreda i tada se nebi desio taj slučaj. No, ukoliko stoji navod II. bataljona da je imao prethodnicu, kao i to, da su borci sa položaja ih prepoznali, nije bilo potrebno da se zapùca na naš bataljon, tim više jer ne stoji navod I. bataljona M. 0. da je vrijeme bilo maglovito.

Čim se na temelju izviđa koji se vode, ustanovi krivnja za. ovaj slučaj, krivac će biti prema gore spomenutom vašem naređenju upućen u taj Štab[6]«.

Ovaj izvještaj su potpisali komandant Odreda **Stevan Došen** i zamjenik politkomesara **Mirko Herak.**

11. prosinca 1943. štab Zagrebačkog odreda, ponovno izvještava[6] štab II operativne zone o provedenim izvidima u slučaju pucanja I bataljona Moslavačkog odreda na II bataljon Zagrebačkog Odreda, u kojem piše:

»Nakon detaljno provedenih izviđa, nikakovi drugi momenti na osnovu kojih bi se mogao utvrditi direktan krivac za spomenuti slučaj, nisu se mogli ustanoviti. Po mišljenju štaba Zagrebačkog odreda krivica leži na jednom i drugom bataljonu, no mišljenja smo da je II. bataljon Zagrebačkog Odreda postupio vojnički i na veću daljinu ispred glavnine svojih snaga izbacio patrolu pre-

thodnicu za uspostavljanje veze sa borcima na položaju I. bataljona Moslavačkog Odreda, nebi se desio ovaj slučaj. Radi toga upućen je u Štab II Operativne Zone komandant II. bataljona[7] Zagrebačkog Odreda sa ispunjenom karakteristikom, jer je on bio kao komandant bataljona jedino odgovoran za pokret svoje jedinice. Štab Zagrebačkog Odreda primjećuje da ima krivnje i na I. bataljonu Moslavačkog Odreda i to iz razloga, što je komandujući kadar mogao razabrati, ukoliko je htio o tome voditi računa da se neprijatelj vjerojatno nebi kretao u koloni po jedan kao i to da među neprijateljem nebi bilo ženskih boraca i nekojih u civilu, a naročito različito obučenih boraca, kako je to u našim jedinicama. Osim toga kod I. bataljona M. 0. vidi se neiskrenost u izvještajima kao npr. da je toga dana bila magla i da je jedna četa II. bataljona Zagrebačkog Odreda došla tek nakon jedan sat. Ni jedno ni drugo ne stoji, jer toga dana nije bilo magle a niti je četa Zagrebačkog bataljona došla kasnije, nego je cijela jedinica došla na vrijeme«.

I ovaj izvještaj su potpisali komandant Odreda **Stevan Došen** i zamjenik politkomesara **Mirko Herak.**

[1] Bobinec Stjepan
['] Herak Mirko
[‘] Vojnoistorijski institut JA Beograd, Reg. br. 26/1 — K. 1601 B.
[4] Moslavački Odred
[’] Vojnoistorijski institut JA, Br. reg. 29/1 K. 1601 B
[‘] Vojnoistorijski institut JA Beograd — Br. reg. 29/3 K. 1475
[7] Ožbolt Ivan — Sokol

IVAN OŽBOLT - SOKOL

SJEĆANJA NA SUKOB BATALJONA ZAGREBAČKOG I MOSLAVAČKOG ODREDA

Nekako prvih dana prosinca 1943. dobili smo naređenje od pretpostavljene komande da krenemo u pravcu Moslavine.

Dobili smo određenu maršrutu, tj. pravac kretanja s tim da usput izvršimo poneku akciju, prema vlastitom nahođenju.

Pravac našeg kretanja bio je: šuma Žutica — Sirinec — Dijanovec. Prelaskom preko pruge smjestili smo se jednim dijelom u Šumečanima a drugim u Marčanima. U selu Sovari dobili smo zadatak da rušimo željezničku prugu između Dijanovca i Ivanić-Grada. Za tu akciju imali smo vodiča i došli smo u Graberje, gdje smo se sastali sa terenskim političkim radnicima koji su već bili proveli organizaciju mještana sela Graberje za predstojeću akciju rušenja pruge.

Kod pravoslavne crkve postrojili smo bataljon i izvršili podjelu radi osiguranja. Jedan dio bataljona osiguravao je rušenje pruge od pravca Ivanić-Grad, a drugi od pravca Dijanovac, gdje je bilo i jedno odjeljenje diverzanata koji su imali zadatak da prekinu, odnosno miniraju prugu od pravca Križa, kako bi onemogućili nailazak njemačkog pancera koji je na toj relaciji redovito patrolirao. Ostatak ovog bataljona osiguravao je cestu Križ — Ivanić-Grad u slučaju nailaska neke neprijateljske kolone. U samu akciju rušenja pruge uključeni su seljaci svih okolnih sela, a vojne jedinice samo su vršile osiguranje njihova rada od eventualnog neprijateljskog iznenađenja. I tako su civili razrušili oko 500 m- pruge i porušili nekoliko stupova telefonskih linija. U toku akcije naišao je neprijateljski oklopni vlak od pravca Križa i otvorio mitraljesku vatru na našu zasjedu i osiguranje našeg bataljona kod Dijanovca. Diverzanti su ipak uspjeli minirati dobar dio pruge. Sjećam se da je u toj diverzantskoj grupi bio poznati diverzant **Nikola Banjac,** koji se nedugo nakon ove akcije utopio u matici rijeke i>ave, kada se sa eksplozivom prebacivao čamcem na drugu obalu.

Po završetku rušenja pruge zborno mjesto bilo je ponovno kod pravoslavne crkve u Graberju. U tom selu razmješteni smo po kućama. Jedan dio boraca smjestio se i u susjednom selu Sumečani radi prijema hrane. Pred zoru krenuli smo u Dravcu Sovara. Vodič nas nije vodio preko Dabaca, kako je bilo predviđeno, nego je krenuo od brijega u Šumečanima, tj. kod vatrogasnog doma, lijevo preko šume. U času našeg pokreta I bataljon Moslavačkog Odreda bio je u zasjedi kod Dabačkog grolja, očekujući neprijatelja iz pravca Križa. Za svaku eventualnost skrenuli su pažnju i na eventualni nailazak neprijatelja od pravca Ivanić-Grada, iz kojeg smo pravca upravo naišli. Kada smo se pojavili na čistini, nasuprot položajima toga bataljona, sa propisno izbačenom prethodnicom i u koloni po jedan, na nas je najednom zapucano od strane boraca I bataljona Moslavačkog odreda. Od jake mitraljeske vatre ranjeno je odjednom 6 naših boraca, od kojih su dvojica bila teže, i od zadobivenih rana tokom dana umrli. Sjećam se da je jedan od te dvojice boraca bio **Tomo** Kapiten iz Kozinščaka. Umro je oko 14 sati toga dana.

Nakon kratke pucnjave uspostavljena je veza. Naime, znajući da se tu nalazi Moslavački bataljon mi nismo otvarali vatru na njih, već smo zauzeli zaklone i dozivali drugove iz I bataljona M. O., nastojeći da uspostavimo vezu, odnosno da oni prekinu vatru. Pri tome treba reći da smo mi znali da se Moslavački I bataljon nalazi u zasjedi na pravcu našeg kretanja, ali da on čeka nailazak neprijatelja od pravca Križa. Isto tako Moslavački bataljon bio je obavješten da se mi vraćamo iz akcije iz pravca Ivanić-Grada. No, i pored toga nas se je moglo raspoznati po nejednakim uniformama. Moglo se vidjeti da nismo neprijateljska jedinica, jer je to jutro bilo vedro i bez magle. Razmak između nas i njih bio je vrlo malen pa je neshvatljivo da nas nisu mogli prepoznati. Isto tako interesantno je da je naša prethodnica, na čelu sa politkomesarom čete **Dragom Rušecom,** došla do samih rovova zasjede a da ih nitko nije primijetio, i da od njih nitko nije ranjen, jer su se u času otvaranja vatre na nas nalazili u mrtvom uglu, ispred rovova. Sjećam se da je tada vezu s nama uspostavio komesar bataljona Moslavačkog odreda, a komandant bataljona koji je naredio da se na nas otvori vatra, toga je časa nestao. Nismo s njime mogli uspostaviti vezu, jer se vjerojatno osjećao odgovornim za nastali nesporazum i nanijete nam žrtve.

U Sovarima smo ostali do idućeg dana jer smo morali sahraniti naša dva poginula druga na groblju u Dabcima. Od tuda smo krenuli za Mostare a zatim za Lipovčane, gdje je 12. prosinca 1943. formirana brigada »Matija Gubec«. Istog dana ujutro primio sam popratno pismo od štaba Zagrebačkog odreda sa zadatkom da se javim komandantu II operativne zone drugu **Vladi Mateticu.** Postupivši po naređenju komandanta Odreda **Došena,** uputio sam se u štab Zone koji je tada bio smješten u selu Rečica, na podnožju Moslavačke gore, ali druga **Matetica** tamo nisam našao. Bio je na formiranju brigade »Matija Gubec«. Ja sam ga u štabu pričekao do 19 sati. Kada je stigao pozvao me na razgovor. Sjećam se da se razgovor vodio u vrlo prijateljskoj atmosferi i uz, za ono vrijeme, vrlo obilatu večeru. Poslije večere, sjećam se da mi je drug **Materie** rekao:

»Stvar je provjerena i do tebe nema nikak ve odgovornosti zbog pogibije i ranjavanja boraca tvojeg bataljona. Otiđi u štab brigade »Matija Gubec« i javi se na dužnost komandanta bataljona na koju si dužnost danas prilikom formiranja brigade postavljen«

Tada smo se oprostili i komandat **Matetić** mi je dao pratnju do Brigade, gdje sam se javio na dužnost. Brigada je u času mojeg dolaska već bila postrojena i već se spremala na svoje prvo borbeno krštenje.

ZABRANA PUŠENJA DRUGARICAMA, POHVALE I UKORI

Štab I bataljona Zagrebačkog odreda izdao je polovinom prosinca 1943. naredbu broj 6' kojom se regulira problem pušenja^ a ujedno se pohvaljuju pojedini borci za hrabro držanje u akcijama. U prvom dijelu naredbe obrazlaže se štetnost pušenja za drugarice koje radi toga često oboljevaju pa je referent saniteta zabranio drugaricama sledovanje cigareta.

Apelira se na svijest drugarica da se odreknu pušenja jer je poznato da prije stupanja u NOV većina nijih nisu bile pušači. Skrenuta je pažnja svim drugovima da ne bi potajno davali cigarete drugaricama, jer će svaki takav biti kažnjen oduzimanjem sledovanja cigareta.

U drugom dijelu naredbe, na prijedlog komandira čete I bataljona pohvaljeni su slijedeći drugovi iz 1. čete: Ivan Medved, strojničar, Horvat, strojničar, Katica Radušić. bolničarka i Josip Vrabec pisar; iz 2. čete pohvaljeni su drugovi: Franjo Komin, Milan Dolovčak, Stjepan Milec, strojničar i Mirko Stipanov; iz 3. čete pohvaljeni su Josip Vedrina i Juraj, strojničari, i borci Đuro Rafaj, Alija Sukljina, Ivan Marković i Tugomir Mihelić; iz mitraljeskog voda pohvaljeni su Rudolf Sever, Stjepan Turčić i Petar Božinec.

Svi spomenuti drugovi pohvaljeni su za drugarsku disciplinu, za savjesno vršenje dužnosti što su se iskazali kao dobri borci.

U trećem dijelu naredbe izrečena je kazna ukora za slabo i nemarno vršenje dužnosti i nedisciplinе sedmorici drugova iz 2. i 3. čete.

U daljnjem tekstu naredbe piše da su se prilikom napada na neprijateljsko uporište Komin, noću 7/8 prosinca 1943. svi borci ovoga bataljona iskazali kao hrabri i ustrajni, a kao najhrabrije treba pohvaliti drugove: Juraja Vedrinu, strojničara, Nedeljka Frankića, političkog delegata, Josipa Đurića, Juraja Mihelića i Ivana Markovića. U daljnjem obrazloženju ovih pohvala piše:

Grupa boraca I bataljona Zagrebačkog odreda, Gornja Bistra, prosinca 1943.

»Kako je svim drugovima i drugaricama poznato da je ovaj naš bataljon jedna mlada jedinica koja je tek u razvoju i koja još do sada nije sudjelovala u napadima na neprijateljska uporišta, to je svakako vrijedno pohvale da su se drugovi i drugarice pokazali kao borci i svijesno shvatili svoju dužnost i svoj zadatak. Stoga se nadamo da će se ubuduće drugovi pokazati još bolje kao borci, jer ćemo imati u našoj borbi još više takovih napada na neprijateljska uporišta. Iako se cijeli bataljon pokazao kao hrabar ipak je bio jedan drug koji je prilikom dolaska pripomoći neprijatelju za vrijeme borbe, digao ruke u zrak pred našim drugovima i rekao da se predaje. Kako je<.isti izjavio, mislio je da se nalazi pred bandom i da će se predati, a da bi si na taj način spasio život.

Svakako je vjerojatno da si život nebi spasio nego bi svojom predajom mogao štetiti svom bataljonu. Stoga upozoravamo- drugove da se prilikom naših budućih borbi nebi opet netko našao koji bi se pokazao tako kukavički i koji bi tako pokolebao, što ne dolikuje jednom borcu partizanu.«

Na kraju naredbe upozoravaju se komandiri četa da redovito šalju svoje izvještaje o svakoj promjeni koja se zbiva po četama i da se prema ranijoj naredbi štaba Odreda odmah izvrši popis sve spreme i oružja u bataljonu. Naređeno je komandirima četa dva svaki tjedan jedanput pregledaju sve oružje u svojoj četi i o tome podnesu pismeni izvještaj štabu bataljona.

Ovu naredbu potpisali su komandant I bataljona Mirko Lipnički i polit, komesar Stjepan Gluhak.

' Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 32/3 K. .1601 D

ZAHTJEV ZA DOLAZAK ZAGREBAČKOG ODREDA NA STUBIČKI KOTAR

Kotarski komitet Donja Stubica u nekoliko svojih izvještaja, pisanih koncem studenoga i početkom prosinca mjeseca 1943. Okružnom komitetu Zagreb, izražava zahtjev naroda stubičkog kraja, da se radi pospješenja mobilizacije uputi na taj sektor Zagrebački odred.

U spomenutim izvještajima iznosi se politička situacija na području cijelog kotara. Iz njih se vidi da je njemačka vojska preplavila gotovo cijelo područje kotara. Zajedno sa ustašama Nijemci svakodnevno prijete da će spaliti sela i vrše nasilja. Zbog toga je narod silno deprimiran i ne odaziva se našim pozivima za skupštine koje želimo organizirati. Vojnih bjegunaca ima prilično. Oni se sakrivaju po šumama, ali neće da idu u NOV. U izvještaju također piše da su prekinute veze između Planine i Jakovlja. Ukupna jačina njemačke vojske na ovom kotaru je oko 7.000 Nijemaca, a u Mariji Bistrici je ustaška posada jačine 200 ustaša.

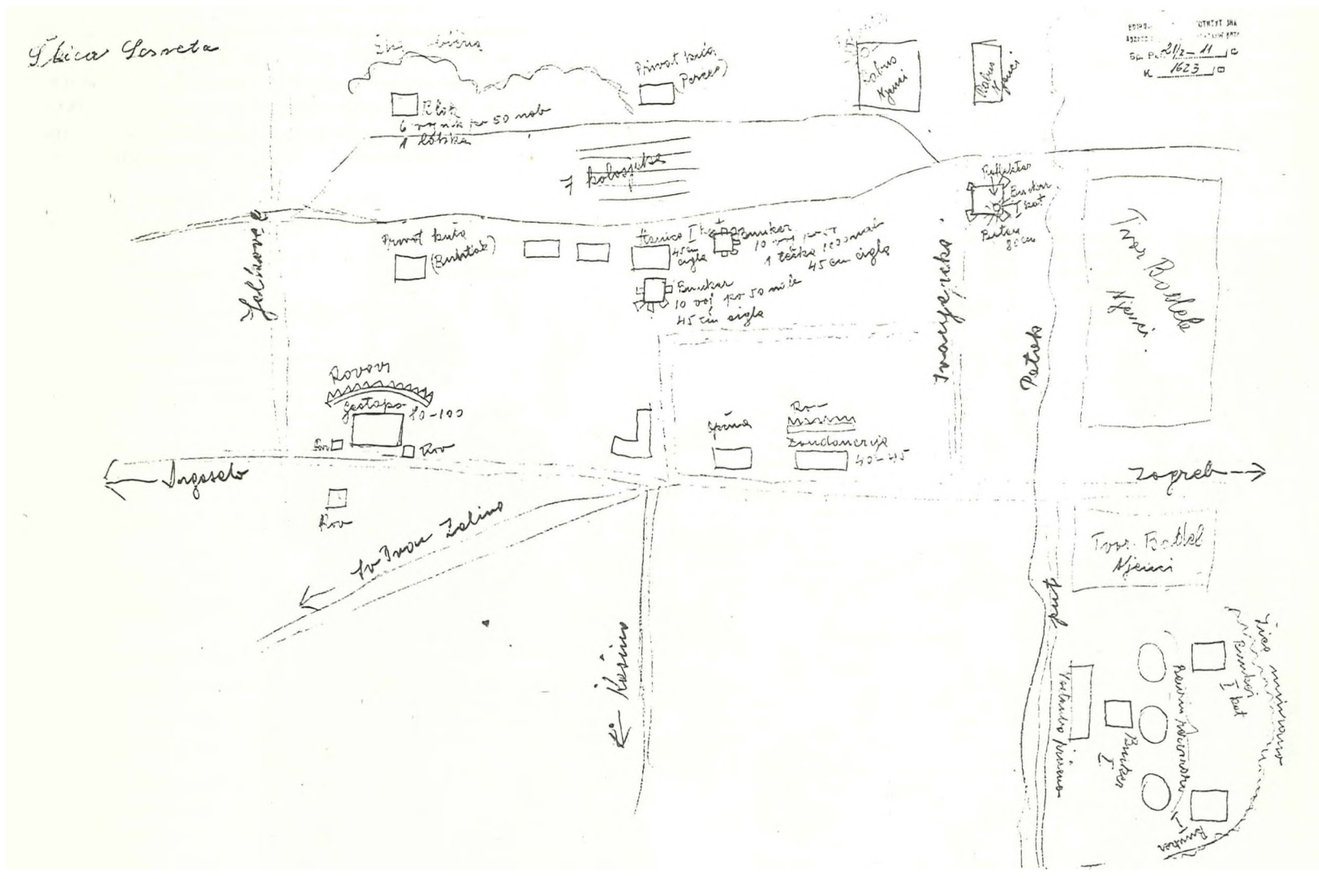

Slika *neprijateljskog domobranskog, žandarskog i njemačkog uporišta Sesvete kod Zagreba sa rasporedom bunkera i osiguranja, izradio nepoznati terenski obavještajac Zagrebačkog odreda u listopadu 1943.*

SMJENA ZAMJENIKA KOMESARA ODREDA

11. prosinca 1943. godine Okružni komitet KPH Zagreb[1] obavještava štab Zagrebačkog odreda da Komitet organizira niži partijsku kurs na kojeg treba iz Odreda uputiti komesara I bataljona i jednog zamjenika komesara čete, iz II bataljona zamjenika komesara bataljona i iz III bataljona komesara bataljona i jednog zamjenika komesara čete. Kurs će se održati negdje na području dugoselskog kotara i drugovi moraju stići na to područje već 15. prosinca. U nastavku dopisa OK obavještava štab Zagrebačkog odreda je donešena odluka o povlačenju druga Gorskog sa položaja zamjenika komesara Odreda, i to u sporazumu sa II operativnom zonom, a na njegovo mjesto da dolazi drug Vjekoslav Pavlinić, kojeg odmah šalju da preuzme dužnost, s obzirom da je drug Gorski bolestan. Drug Pavlinić za sada će zamjenjivati druga Gorskog tako dugo dok Zona ne imenuje njega za zamjenika komesara Odreda, odnosno dok ne razriješi dužnosti druga Gorskog. Komitet moli štab Odreda da se drugu Pavliniću iziđe u susret i da ga se upozna sa prilikama u samom štabu i u cijelom Odredu. U daljnjem tekstu pisma Komitet traži od štaba Odreda da odmah razriješi dužnosti zamjenika komesara I bataljona i na njegovo mjesto da se postavi druga Ivana Žibrata, zamjenika komesara 2. čete III bataljona.

Smijenjenog zamjenika politkomesara da se zadrži u štabu na drugoj dužnosti, dok netko od komiteta ne dođe u štab Odreda. Komitet ujedno upozorava da spomenuti drug ne može vršiti nikakvu partijsku dužnost, dok se sa njime ne riješe neke stvari. U daljnjem tekstu pisma Okružni Komitet zahtijeva da drug Gorski dođe odmah u komitet, čim bude razriješen dužnosti po štabu Zone, jer je on u kombinaciji za formiranje vojno-sudskog odsjeka, za koji se sve više osjeća potreba, a to će i samom štabu Odreda olakšati rad, kada bude počeo djelovati. Komitet kritizira neredovito dostavljanje izvještaja za studeni i prosinac

Stjepan Barbarie, kurir štaba Zagrebačkog odreda, poginuo ožujka 1944. u Karivarošu, Donja Stubica, Josip Vodišek, kurir štaba Odreda, Dragutin Babić, delegat voda, Janica Gračak borac II bataljona i Antun Bello borac II bataljona.

1943. i traži da se iz II bataljona uputi na kotarski NOO Dugo Selo drug **Stjepan Simunec,** jer da ga oni nužno trebaju. Komitet također pita štab Odreda da li se u Odredu nalazi drug **Stjepan Popović, i** da se druga **Josipa Pavlineca** iz Vrapca hitno uputi do komiteta. Na kraju pisma OK Zagreb traži detaljni izvještaj o slučaju sa komandantom I bataljona kao i zašto sekretar SKOJa nije do sada primljen u KP.

Grupa boraca Zagrebačkog odreda

Institut za historiju radničkog pokreta Zagreb, arhiva OK KPH Zagreb

MA TO BREZO VEČKI

AKCIJE I. BATALJONA U PRIGORJU

Pošto sam učestvovao u radničkom pokretu još za vrijeme stare Jugoslavije, u Stranci radnog naroda i u Ursovim sindikatima, 1941. partijski sam se povezao u Sesvetama sa drugovima **Leopoldom Kovačevićem, Milanom Polimcem. Marijanom Kosom, Marijanom Badelom** i drugima **i** dolazio na sastanke koje je održavao drug **Marko Belinić.**

U Sesvetama sam ostao partijski povezan sve do jeseni 1941. Kako sam bio vojni bjegunac NDH, a kod mene se sakrivao španjolski borac **Muhek,** — uz to sam i aktivno radio na prikupljanju oružja i municije za NOP — nisam se više dugo mogao zadržavati u Dubravi, gdje sam stanovao, ili u Sesvetama gdje sam radio, jer mi je prijetilo hapšenje. 22. studena 1941. dobio sam zadatak da odem u dugoselski kotar, u selo Stančić, gdje se gradila bolnica. Tamo sam se povezao sa drugovima koji su radili na partijskim zadacima u Brckovljanima, i to sa **Dukom Kosak, Savom Flego, Jaroslavom Zima, Jožom Juraković** i drugima. Na tom terenu ostao sam u toku 1942. te organizirao sakupljanje pomoći za NOP i ljude za narodnooslobodilačke odbore. Tada sam bio postavljen za sekretara partijske organizacije u Stančiću, za cijeli onaj sektor. Na toj sam dužnosti ostao sve. do formiranja Zagrebačkog odreda u rujnu 1943.

Sjećam se da se o pripremama za formiranje Odreda raspravljalo na jednoj proširenoj sjednici Okružnog komiteta KPH Zagreb, koja je održana u selu Ježevo. Na toj sjednici učestvovao sam kao sekretar partijske organizacije Stančić — Stakorovac. Bilo je govora o drugovima koji žele ići u Odred, i o onima koji žele ostati na političkom radu na terenu. Ja sam izrazio želju da idem u jedinicu ali me drugovi nisu pustili tako dugo dok ne formiram nove narodnooslobodilačke odbore, odbore Narodnooslobodilačkog fronta i omladinske organizacije, odnosno dok za sebe ne nađem zamjenu.

Nakon toga uslijedio je još jedan sastanak Okružnog komiteta koji je prethodio formiranju Zagrebačkog odreda. Na tom sastanku ja sam zahtijevao da idem u Odred. Meni se pridružio drug Ivan **Kefeček,** jer više nismo mogli tu politički raditi, budući da smo bili kompromitirani kao organizatori NOP-a. I tako sam dobio odobrenje da odem u Zagrebački odred te sam dva dana prije formiranja Odreda došao u Preseku. Večer uoči formiranja Odreda bilo je narodno veselje i zabava u Preseki a drugog dana formiran je Odred. Formiranje Odreda izvršeno pod konac rujna 1943. a odluku o osnivanju donio je Okružni komitet KPH Zagreb, negdje u lipnju ili srpnju 1943. U Ježevu.

Formiranju Zagrebačkog odreda prethodile su dvije proširene sjednice Okružnog komiteta Zagreb. Sjednicama su prisustvovali drugovi **Ivan Vranić — Iskra, Đuro Ban — Mile, Tomo Geres — Mićurin** i drugi čijih se imena više **ne** sjećam.

Nakon što smo dobili odobrenje da odemo u Odred, prije samog formiranja Odreda — ja i **Ivan Kefeček** otišli smo u Zagorje, u naš rodni kraj, da se pozdravimo sa svojima. Prebacivali smo se preko Blažev-dola i Kladešćice u Bistričko Podgorje, gdje smo ostali nekoliko dana. Potom smo se ponovno prebacili u Stančić a odatle u Posavinu, gdje smo došli na formiranje Odreda. Tu se već bio sakupio priličan broj boraca iz Posavske i Prigorske čete, ali Zagorska četa još nije bila stigla.

Sjećam se da smo na dan formiranja Zagrebačkog odreda bili postrojeni u Preseki, u vrbiku, i da su čitana postavljenja za komandanta Odreda, komesara, komandanta I i II bataljona, komesare bataljona, komesare četa itd. III bataljon tada još nije bio formiran od Prigorske čete.

Na formiranju Odreda postavljen sam u I bataljon, za pomoćnika komesara 2. čete. Komandant bataljona bio je drug **Josip Trzun** a komesar drug **Stjepan Gluhak,** iz Sv. Ivan Zeline. Drug **Ivica Baršić** bio je pomoćnik komesara bataljona. Kod mene u četi komesar je bio drug **Zlatko Kletuš,** ja pomoćnik, dok je komandir bio drug **Janko Brzaj.** Nakon što je Odred formiran cijeli I bataljon krenuo je za Prigorje. Tu je bilo i civila i članova Okružnog komiteta. Tamo smo imali prvo vatreno krštenje u Blaguši i Moravču. Na nekom brdu kod crkve Krista kralja bili su ustaše. Jurišali smo na to brdo, potjerali ustaše a nekoliko ih i zarobili. U toi borbi poginuo je jedan od naših dru-

gova. Bio je iz Vrapča, vodnik u našem bataljonu. Poginuo je upravo predamnom.

To je bila naša prva uspješna borba. Nakon ove borbe mi smo još par dana krstarili po Prigorju a onda smo kretluli prema Zagorju. U Zagorju smo došli u Sv. Matej, zatim u Karivaroš i Slani Potok te u Kraljev Vrh. Tu smo naišli na drugu skupinu ustaša i žandara i zapodjeli drugu bitku. I u ovoj borbi mi smo rastjerali ustaše i žandare. Jedan naš drug bio je ranjen u uho. Ovo je bila naša druga uspješna borba.

Nekoliko dana poslije toga boravili smo u Jakovlju i Pili, održavali sastanke i mitinge po selima. U bataljon dolazili su nam novi borci. Zatim smo se preko Kladešćice vratili u Prigorje, te Prigorjem do Vidovca, a iz Vidovca opet u Posavinu.

To su bili stalni pravci kretanja mojeg I bataljona.

U I bataljonu ostao sam sve dok II i III bataljon nisu otišli u Gubčevu brigadu, prosinca 1943. Tada se od I bataljona, tj. od 1. čete, formirao novi I bataljon, a iz 2. čete novi II bataljon. To je bila jezgra novih bataljona koji su se postepeno popunili. Odred je tada ponovno imao dva nova bataljona. U to vrijeme bio sam postavljen za komesara čete u II bataljonu, sve do odlaska cijelog mojeg bataljona u Zagorsku brigadu, u ljetu 1944. Naime, mi smo bili poslani u Zagorsku brigadu kao pojačanje jer je ona u stalnim borbama bila već dosta iscrpljena i oslabljena. Kada smo došli u ovu brigadu većina od nas bila je postavljena na rukovodeće dužnosti.

Moj I bataljon Zagrebačkog odreda, pod konac 1943. i na proljeće 1944, kretao se stalno na ovom sektoru Zagorja, tj. Marija Bistrica — Konjšćina — Gornja Stubica — Kraljev Vrh i u selima podno Ivančice. Na tom terenu bataljon je vodio niz uspješnih i neuspješnih bitaka.

NAREDBA O FORMIRANJU BRIGADE »MATIJA GUBEC«

N A R E D B A Br. 44'

Štaba II. operativne zone NOV i PO Hrvatske od 10. XII. 1943.

I.formiranje brigade »Matija Gubec«

*Nova brigada »Matija Gubec« formira se od I. Moslavačkog bataljona, Moslavačkog p. odreda, II. i III. bataljona Zagrebačkog p. odreda i jednog bataljona Bjelovarsko*e *p. odreda. Dan formiranja bit će 12. XII. 1943.*

Za komandanta brigade »Matija Gubec« postavljamo druga Manojlović Miloša, dosada komandanta Bjelovarskog odreda.

Za politkomesara brigade »Matija Gubec« postavljamo druga... Bit će naknadno određen.

Za zamjenika komandanta brigade »Matija Gubec« postavljamo druga Došen Stevana, dosad komandanta Zagrebačkog p. odreda.

Za zamjenika politkomesara brigade »Matija Gubec« postavljamo druga J u r e k o v i ć Ivana do sada na raspoloženju štabu II operativne zone NOV i PO Hrvatske.

Ostale članove štaba brigade »Matija Gubec« predložiti će štab brigade«.

Iz drugog dijela naredbe dati ćemo. samo izvod koji se odnosi na Zagrebački partizanski odred kako slijedi:

»II. postavljenje

Za v.d. komandanta Zagrebačkog p. odreda postavljayno druga Č o l a k Ljubana, dosada operativnog oficira Moslavačkog p. odreda. Za operativnog oficira Zagrebačkog p. odreda postavljamo druga B o b i n a c Milana[2], dosad zamjenika komandanta bataljona II. brigade II. oper. zone NOV i POH.«

»III. formiranje divizije u II. operativnoj zoni

U sastav divizije II. operativne zone NOV i POH ulazi udarna brigada »Matija Gubec«.

Za komandanta divizije određen je drug Š t r ok Izidor,, dosad komandant udarne brigade »Braća Radić«.

Za politkomesara divizije određen je drug R o b i ć Ivan, dosad politkomesar udarne brigade »Braća Radić«

SMRT FAŠIZMU SLOBODA NARODU!

V.d. politkomesara: *Komandant-pukovnik:*
Ivan A. Šibi s.r. *Vlado Matetićs.r.«*

M. P.

[1] Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. 29/3 K.106

[1] odnosi se na Bobinac Stjepana

ODLAZAK II i III BATALJONA ZAGREBAČKOG ODREDA U BRIGADU »MATIJA GUBEC«

U prvoj polovini prosinca 1943. započele su pripreme za formiranje brigade »Matija Gubec«. U vezi sa ovim formiranjem Zagrebački odred dobiva zadatak od štaba II operativne zone da iz svog sastava izdvoji dva bataljona koji će ući u sastav brigade »Matija Gubec«. U brigadu odlazi također i komandant Odreda Stevan Došen, i to na dužnost zamjenika komandanta brigade. Odred ostaje samo sa jednim, tj. I bataljonom. Prema direktivi štaba II operativne zone, iz II i III bataljona, koji su ušli u sastav brigade, izdvojeni su prekaljeniji i po hrabrosti poznatiji borci i rukovodioci koji će opet biti okosnica pri formiranju novih bataljona Odreda.

Članovi štaba Zagrebačkog partizanskog odreda, prosinca i 943. u Lipovčanima.

U vezi sa dobivenom direktivom štab Zagrebačkog odreda[1] 11. prosinca 1943. izdvaja i zadržava borce i rukovodioce koji ne idu u brigadu. To su bili: Ivan Kefeček, zamjenik politkomesara čete, Stjepan Vuković, komandir čete, Stjepan Štrkalj, komandir čete, Leopold Šloser, delegat, Mato Crljenak, delegat, Tomo Crnčević, borac, Đuro Miković, borac, Antun Perički, borac, Josip Mihalek, borac, Anton Tudek, borac, Vinko Mladiček, borac, Blaž Rusek, delegat, Anđela Novak, borac, Eduard Bambić, desetar, Mijo Jurkes, desetar, Stjepan Hanžek, desetar.

O tome je dopisom obaviješten štab II operativne zone. To je bio posljednji izvještaj štaba Zagrebačkog odreda što ga je kao komandant potpisao Stevan Došen.

[1] Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. 30/1 K 1601 B.

ORGANIZACIONO STANJE KP ZAGREBAČKOG ODREDA U STUDENOM 1943.

14. prosinca 1943. štab Odreda 'izvještava Okružni komitet KPH Zagreb o stanju KP u Odredu[1].

Jedinica štaba Odreda ima 7 članova Partije, od toga su 3 radnika, 2 namještenika i 2 intelektualca. Stapska jedinica redovito održava partijske i radne sastanke.

Štapska jedinica I bataljona broji 5 članova partije. Socijalni sastav je 4 radnika i 1 namještenik. Ova jedinica također redovito održava partijske i radne sastanke. Bataljonski biro sastoji se od 4 člana i svi su radnici. Bataljonski biro nije redovito održavao sastanke zbog odsutnosti bataljona iz štaba Odreda. Ta je odsutnost trajala čitav mjesec dana. Jedinica 1. čete ima 7 članova Partije, od toga 4 radnika i 3 seljaka. Jedinica redovito održava sastanke. Jedinica 2. čete ima 7 članova Partije, od toga 3 radnika i 4 seljaka. Ova jedinica održava redovito sastanke. Jedinica 3. čete ima 4 člana Partije, od toga 3 radnika i 1 intelektualca. Redovito održava sastanke.

U I bataljonu, računajući i štab, ima ukupno 23 člana Partije, od toga 14 radnika, 7 seljaka 1 namještenik i 1 intelektualac. Izvan bataljona nalazi se još 8 članova Partije koji su sa štabom Odreda došli natrag iz bivšeg II i III bataljona. Prema tome u Odredu je ukupno 38 članova Partije, od toga 22 radnika, 10 seljaka, 3 namještenika i 3 intelektualca.

U 1. četi I bataljona ima 5 kandidata, od toga su 3 radnika, 1 seljak i 1 intelektualac. U 2. četi ima 8 kandidata, od toga je 5 ieljaka, 2 radnika i 1 namještenik. U Odredu je ukupno 13 kandidata, od toga 5 radnika, 6 seljaka i 2 namještenika. Rad sa kandidatima je prilično dobar. S njima su često održavani sastanci a bili su zaduženi raznim zadacima.

Bataljonski komitet Skoja sastoji se od 4 člana. Svi su radnici. Komitet radi dobro i redovito održava sastanke. U 1. četi je 11 skojevaca, od toga je 6 radnika, 4 seljaka i 1 intelektualac. U 2. četi je 13 skojevaca, od toga 7 radnika, 4 seljaka i 2 intelektualca. U 3. četi je 9 skojevaca, od toga 7 radnika, 1 seljak i 1 intelektualac. U I bataljonu su ukupno 34 skojevca, računajući i sekretara bataljonskog komiteta Skoja. Od toga je 21 radnik, 9 seljaka i 4 intelektualca. Rad skojevskih grupa bio je dobar, sastanci su se održavali redovito. Skojevci marljivo proučavaju materijal i redovito, svakog tjedna izdaju svoje zidne novine. Izvan I bataljona ima u ovom Odredu još 7 skojevaca, od toga 5 radnika, 1 seljak, 1 intelektualac. Oni su došli sa štabom ovog Odreda iz bivšeg II i III bataljona.

U ovom Odredu ukupno su 42 skojevca, računajući i sekretara Skoja Odreda. Od toga je 27 radnika, 10 seljaka, 4 intelektualca i 1 namještenik. U 3. četi I bataljona nema kandidata jer je ona tek nedavno formirana.

Svi borci i rukovodioci iz bivšeg II i III bataljona otišli su u sastav nove brigade sa zadovoljstvom, gotovo oduševljeni, osim možda nekoliko pojedinaca koji nisu iskazali negodovanje, ali su od štaba Odreda tražili da ostanu u Zagrebačkom odredu, čemu se nije moglo udovoljiti jer bi se tcrkosilo sa naređenjem Zone.

I bataljon održao je jedno političko savjetovanje. U pogledu političke svijesti stanje među borcima još uvijek nije na visini jer političkim radnicima, naročito komesarima, nije uspjelo obuhvatiti sve borce i objasniti im liniju NOB. Razlog je u tome što oni još uvijek nemaju dovoljno iskustva u radu.

' Borbenost i disciplina popravljaju se, stanje je iz dana u dan sve bolje.

Po nacionalnom sastavu svi su Hrvati, samo je jedan skojevka Srpkinja i komandant Srbin.

Ovaj izvještaj upućen je Okružnom komitetu KP Zagreb a potpisao ga je zamjenik politkomesara Odreda Mirko Herak.

[1] Institut, za historiju radničkog pokreta arhiva CK KPH Zagreb

Stjepan Popović, vodnik I voda 2. čete 1 bataljona i Josip Vedrina puškomitraljezac I bataljona, vodnik II voda 2. čete I balaliona iz Vrapča.

BROJNO STANJE I NAORUŽANJE ZAGREBAČKOG ODREDA NAKON ODLASKA DVAJU BATALJONA U BRIGADU »MATIJA GUBEC«

Ukupno brojno stanje Odreda je 255 partizana. Od toga je komandni sastav 50 ljudi. U I bataljonu je 171 partizan, a komandni je sastav 45 ljudi. U štabu Odreda je 27 partizana i komandni sastav 5 ljudi a u ambulanti je 7 partizana. Po socijalnom sastavu u čitavom je Odredu 55 radnika, 99 seljaka, 87 zanatlija, 19 namještenika, 15 vojno-političkih lica i 1 intelektualac. Po nacionalnom sastavu 250 su Hrvati, dvojica Srbi, trojica Slovenci.

Ukupno je 38 članova KP, a od toga 28 u komandnom sastavu i 10 boraca.

Kandidata KP ima 13. Ukupno su 42 člana Skoja i 162 simpatizera.

Naoružanje Zagrebačkog odreda 14. prosinca 1943. je ovakvo: 1 laki bacač, 34 pištolja, municije za puške, 3550 metaka za »Mauzer«, 1050 metaka za »Manliher«, 50 metaka za talijanske puške i 202 metka za francuske puške, 1545 metaka za teške mitraljeze, 610 metaka za šmajser, 4370 metaka za puškomitraljez Brno, 560 metaka za puškomitraljez Belgijanac i 1170 metaka za francuski puškomitraljez, 15 mina za minobacač. 220

metaka za pištolj, 58 ofenzivnih i 40 defenzivnih bombi. Osim toga, Odred u svom sastavu ima 4 konja sa tri sedla i jednim samarom[1].

' Institut za historiju radničkog pokreta Zagreb arhiva CK KPH

NOVI KOMANDANT ZAGREBAČKOG ODREDA I FORMIRANJE II BATALJONA

14. prosinca 1943. za novog komandanta Zagrebačkog odreda, po naredbi štaba II operativne zone dolazi drug Ljuban Čolak. Pošto je Odred, nakon odlaska II i III bataljona u brigadu »Matija Gubec« ostao samo sa jednim bataljonom, štab odreda odmah pristupa reorganizaciji i formiranju novog II bataljona. U vezi s time izdaje naredbu' koja glasi:

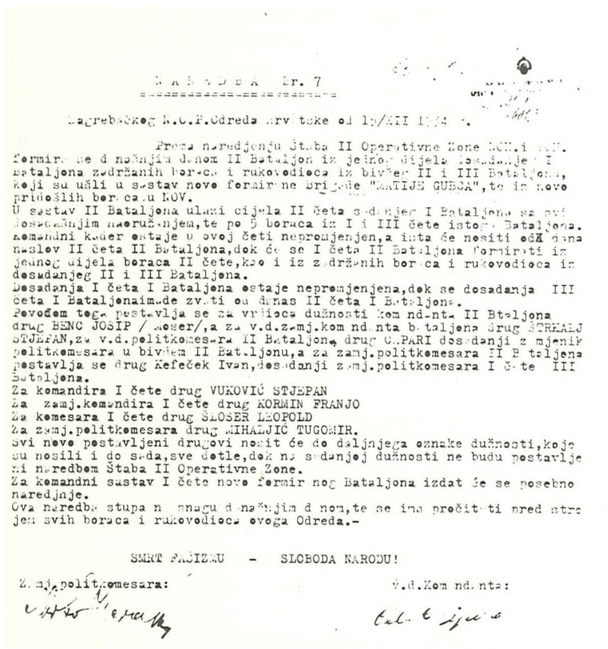

N A R E D B A br. 7

Zagrebačkog N.O.P.Odreda ...rv tuke od 15/XII 1943 g.

Prema naredjenju Štaba II Operativne Zone N.O.i P.O.
formira se d našnjim danom II Bataljon iz jedno dijela dosadanjeg I
bataljona zadržanih bor.ca i rukovodioca iz bivšeg II i III Bataljona,
koji su ušli u sastav nove formirane Brigade "MATIJE GUBCA",te iz nove
pridošlih bor.ca u NOV.
U sastav II Bataljona ulazi cijela II četa dosadanjeg I Bataljona sa svi
dosadašnjim naoružanjem,te po 5 boraca iz I i III čete istog Bataljona.
Komandni kader ostaje u ovoj četi nepromjenjen,a ista će nositi od dana
danas naziv II četa II Bataljona,dok će se I četa II Bataljona formirati iz
jednog dijela boraca II čete,kao i iz zadržanih bor.ca i rukovodioca iz
dosadanjeg II i III Bataljona.
Dosadanja I četa I Bataljona ostaje nepromjenjena,dok se dosadanja III
četa I Bataljona imade zvati od danas II četa I Bataljona.
Povodom toga postavlja se za vršioca dužnosti Kom.dn.nta II Bataljona
drug BENC JOSIP / moser/,a za v.d.zamj.kom.dn.nta bataljona drug ŠTRKALJ
STJEPAN,za v.d.politkomes.ra II Bataljona drug G.PARI dosadanji zamjenik
politkomesara u bivšem II Bat.ljonu,a za zamj.politkomesara II Bataljona
postavlja se drug Kefeček Ivan,dosadanji zamj.politkomesara I čete III
Bataljona.
Za komandira I čete drug VUKOVIĆ STJEPAN
Za zamj.komandira I čete drug KORMIN FRANJO
Za komesara I čete drug ŠLOSER LEOPOLD
Za zamj.politkomesara drug MIHALJIĆ TUGOMIR.
Svi neve postavljeni drugovi nosit će do daljnjega oznake dužnosti,koje
su nosili i do sada,sve dotle,dok na sadanjoj dužnosti ne budu postavlje
ni naredbom Štaba II Operativne Zone.
Za komandni sastav I čete nove formir nog Bataljona izdat će se posebno
naredjnje.
Ova naredba stupa n snagu d našnjim d nom,te se ima pročitati pred stro
jem svih boraca i rukovodioca ovoga Odreda.-

SMRT FAŠIZMU - SLOBODA NARODU!

Zamj.politkomesara: V.d.Komandnta:

Naredba štaba Zagrebačkog odreda o formiranju novog II bataljona nakon odlaska dva bataljona u brigadu »Matija Gubec«

»NAREDBA br. 7.

Zagrebačkog NOP odreda Hrvatske od 15. 12. 1943.

Prema naređenju Štaba II. operativne zone NOV i POH formira se današnjim danom II. bataljon iz jednog dijela dosadašnjeg I. bataljona, zadržanih boraca i rukovodioca iz bivšeg II. i III. bataljona, koji su ušli u sastav novo formirane Brigade »Matija Gubec«, te iz novo pridošlih boraca u NOV.

U sastav II. bataljona ulazi cijela 2. četa sadašnjeg I. bataljona, sa svim dosadašnjim naoružanjem te po 5 boraca iz 1. i 3. čete istog bataljona. Komandni kadar ostaje u ovoj četi nepromjenjen, a ista će nositi od danas naslov 2. čete II. bataljona. 1. četa II. bataljona formirat će se iz jednog dijela boraca 2. čete kao i iz zadržanih boraca i rukovodioca iz dosadašnjeg II. i III. bataljona.

Dosadašnja 1. četa I. bataljona ostaje nepromjenjena, dok se dosadašnja[3] sadašnja 3- četa bataljona imade zvati od dans danas četa I. bataljona.

Povodom toga postavlja se za vršioca dužnosti komandanta II. bataljona drug JOSIP BENC — MOSER, za v.d. zamjenika komandanta bataljona drug STJEPAN ŠTRKAL J, za v.d. politkomesara 11. bataljona. drug FRANJO CAP ARI, dosadašnji zamjenik politkomesara u bivšem II. bataljonu, za zamjenika politkomesara II. bataljona drug IVAN KEFEČEK dosadašnji zamjenik politkomesara 1. čete III. bataljona, za komandira 1. čete drug STJEPAN VUKOVIĆ.

Za zamjenika komandira 1. čete drug FRANJO KORMIN. Za komesara 1. čete drug LEOPOLD ŠLOSER. Za zamjenika politkomesara TUGOMIR MIHALJIĆ. Svi novo postavljeni drugovi nosit će do daljnjeg oznake dužnosti, koje su nosili i do sada sve dotle, dok na sadašnjoj dužnosti ne budu postavljeni naredbom Štaba. II. Operativne zone.

Za komandni sastav 1. čete novo formiranog bataljona izdat će se posebno naređenje.

Ova naredba stupa na snagu današnjim danom, te se ima pročitati pred strojem svih boraca i rukovodioca ovog Odreda.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Zamj. politkomesara *V.d. Komandant*
Mirko Herak, v.r. *Ljuban Čolak v.r.«*

' Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. 31/1 K 1601 B.

BOJNA RELACIJA BRIGADE »MATIJA GUBEC« ZA PROSINAC 1943.

»Brigada »Matija Gubec« formirana je 12. prosinca 1943- u selu Lipovčani, sjeverozapadno od Čazme (sekcija Čazma 1:100.000). Formiranju Brigade prisustvovali su komandant i komesar II. operativne zone Hrvatske drugovi VLADO MATETIČ i IVAN ŠIBL.

Brigada je formirana od jednog bataljona Bjelovarskog partizanskog odreda, dva bataljona Zagrebačkog partizanskog odreda i jednog bataljona Moslavačkog partizanskog odreda. Štab Brigade sačinjavaju: Komandant MILOŠ MANOJLOVIČ - MIMA, zamjenik komandanta STEVAN DOŠEN, komesar DELIBEGOVIC, pomoćnik komesara IVAN JUREKOVIČ, obavještajni oficir JOVAN MARKO i operativni oficir RUDO.

I. bataljon formiran je od udarnog bataljona Bjelovarskog odreda (komandant SPASOJE RELJIČ, komesar KUKOLJA, pomoćnik komesara SUŠA). Bataljon je naoružan sa 7 puškomitraljeza, nešto šmajsera, puškama i bombama. Brojno stanje 80 boraca.

II. bataljon formiran je od Moslavačkog partizanskog odreda komandant TIGAR, komesar KNEŽEVIĆ, pomoćnik komesara JOŽA - ŽUTI. Brojno stanje i naoružanje kao i kod I. bataljona.

III. bataljon formiran je od dva bataljona Zagrebačkog odreda, i to Posavskog i Prigorskog. Ostatak boraca Zagrebačkog odreda dodijeljen je u I. i II. bataljon. Komandant bataljona IVAN OŽBOLT, komesar DRAGUTIN KOLAR - KARLO, pomoćnik komesara DUŠAN GAŠPAR0 VIČ.

Štapska jedinica: vod za vezu sa oko 20 boraca telefonista, prateća četa sa tri teška mitraljeza (dva Fiat i jedan Švarcloze) sa oko 3000 metaka, jedan protukolski top 35 mm sa 70 granata, jedan teški bacač sa 30 mina. Brojno stanje čete: 30 boraca.

Prvi zadatak novoformirane brigade je likvidacija neprijateljskog uporišta Zlatar (sekcija Ptuj 1:100.000).

13- prosinca 1943. brigada, nakon održanog mitinga u Mostarima, kreće pravcem Koprivnica — Ludbreg u Zagorje na izvršenje zadatka.«

Napomena: Ova bojna relacija pisana je nakon oslobođenja, tj. 24. srpnja 1945. i prema tome nije originalni dokument iz vremena formiranja brigade. Pisana je po sjećanju pojedinih rukovodilaca'.

' Vojnoistorijski institut JA Beograd — Br. reg. 1-1/2 K. 1194

NAPAD NA USTASKO UPORIŠTE KOMIN

U vremenu od 29- studenog do 14. prosinca 1943. I bataljon Zagrebačkog odreda krstario je terenom kotara Sv. Ivan Zelina i Stubica (sekcija Zagreb i Ptuj 1:100.000). Kroz to vrijeme bataljon je vršio niz manjih akcija u kojima je dobio dosta yojne opreme i materijala. Kroz sve to vrijeme čistio je sela od petokolonaša i ostalih neprijatelja NO pokreta, prema uputama kotarskih komiteta KPH ovih kotareva.

I bataljon je na glavnoj cesti Zagreb — Sesvete — Varaždin srušio 3 mosta i uništio rudnik Poljanica kraj Zlatara. 7. prosinca 1943. štab I bataljona stvorio je plan za napad na neprijateljsko uporište Komin gdje se nalazilo 27 ustaša naoružanih sa 4 puškomitraljeza, 2 šmajsera, karabinima i mnogo bombi. Glavnina neprijatelja zauzela je jednokatnu zgradu koja je imala željezna vrata i željezne rešetke na prozorima i 2 puškomitraljeza na tornju crkve. Napad je, prema planu, imao otpočeti 8. prosinca u 2 sata ujutro. Pošto je neprijatelj osjetio privlačenje bombaša borba je počela već u 1 sat i 30 minuta. Usprkos neprijateljskoj vatri bombašima je uspjelo ubaciti u zgradu 3 bombe, ali su se nakon toga morali povući, jer je neprijatelj također počeo bacati bombe. Borba se nastavila sve dok neprijatelju nije preko sela Tomaševac, poprijekim putem, stigla pomoć iz Sv. Ivana Zeline. Tada su se naše jedinice, po naređenju štaba Bataljona, povukle.

U ovoj borbi naše jedinice nisu imale nikakvih gubitaka, dok je neprijatelj — prema kasnije dobivenim podacima — imao 4 mrtva i 7 ranjenih. U vezi sa ovom akcijom mineri su srušili most na glavnoj cesti Sv. Ivan Zelina — Varaždin, između sela Komin i Hrastje. Uništeni most bio je betonski, dug oko 4 metra.

U tom vremenu, za vrijeme odmora, sa borcima i jedinicama razrađivane su slijedeće teme: o rukovanju svim vrstama oružja — teoretski i praktički; o vojničkoj disciplini i odnosu prema rukovodiocima; o kretanju u kolonama te o nastupu u slučaju neprijateljskog napada; o streljačkim lancima, o korištenju zaklona te o postupku prilikom napadanja na neprijatelja u uporištu; praktički su izvođene vježbe napada i povlačenja. Poslije svih napada, vojničkih časova i vježbi, te same akcije u kojoj se većina boraca prvi puta susrela sa vatrom, ovaj je bataljon — to je bilo očito — u vojničkom pogledu dosta napredovao'.

OPASKA: Ovo je bio skraćeni izvještaj operativnog oficira odreda Stjepana Bobinca — Šumskog, što ga je uputio štabu
II operativne zone

' Vojnoistorijski institut JA Beograd — Br. reg. K. 14/2

VINKO GORIČKI

O NAPADU NA USTAŠKO UPORIŠTE KOMIN

Negdje krajem listopada 1943. moj bataljon, odnosno I bataljon Zagrebačkog odreda nalazi se u selu Jertovec, zaselak Hrgci. Štab Bataljona bio je kod Cuklja. Sjećam se da je tu bio drug Josip Bene — Moser, jedan od rukovodilaca Odreda. On je u Bataljonu tražio dobrovoljce bombaše za jednu akciju. Za tu, nama nepoznatu akciju, javilo se nas 10 dobrovoljaca.

Iz Jertovca je Bataljon krenuo preko Beloslavca, Turkovčine i Bedenice prema Kominu. Tek kad smo došli do samog sela Komin vidjeli smo da idemo u napad na tamošnju ustašku posadu.

Ustaše su bili smješteni u jednokatnoj zgradi trgovca Levija koji je, kao Jevrejin, sa cijelom porodicom odveden u logor Jasenovac.

Ispred zgrade je brisani prostor, tj. asfaltna cesta Sv. Ivan Zelina — Varaždin, preko koje je vrlo težak pristup zgradi, uko-

Ljuban Čolak, komandant Zagrebačkog odreda, Milan Kuren Gubec, komesar Zagrebačkog odreda, Jakov Sirotkovič, referent saniteta Zagrebačkog odreda, Slavko Pavlinič, pomoćnik komesara Zagrebačkog odreda, Perica Popović, obavještajni oficir štaba Zagrebačkog odreda i Ivan Špičko, ekonom štaba Zagrebačkog odreda, Beloslavec, prosinca 1943.

liko se iz zgrade puca. Iza zgrade su magazini i brdo, tako da je i sa te strane pristup nemoguć. I tako nam je preostalo da napad izvršimo sa čela zgrade, tj. sa asfaltne ceste.

Bombaška grupa bila je raspoređena za napad i svaki od nas dobio je zadatak da izabere pogodno mjesto i ubaci nekoliko bombi u zgradu u kojoj su bili ustaše. Vođa bombaša bio je drug Moser. Kad smo se približili zgradi primijetili smo da se tu nalaze neke betonske cijevi za bunare pa smo se uvukli u njih i iz njih počeli bacati bombe. Kako su prozori trgovine bili zazidani kao bunkeri bilo je vrlo teško pogoditi otvor i ubaciti bombe. Ja sam bacio dvije bombe ali, izgleda, da nijedna nije pala u prostoriju gdje su bili ustaše. I ostali moji drugovi iz bombaške desetine bacali su bombe u zgradu. Istovremeno su naši mitraljesci držali pod vatrom prozore prvog kata gdje su također bili ustaše.

Ustaše su pružili jak otpor. Tukli su mitraljeskom vatrom cestu ispred kuće, tako da se preko te površine uopće nije moglo pristupiti zgradi. Dakako, i ustaše su bacali bombe na nas. Nakon borbe od jednog sata osjetili smo neprijateljsku vatru iza naših leđa, tj. iz pravca sela Tomaševec. Kasnije smo saznali da su to ustaše iz Sv. Ivana Zeline išli u pomoć opkoljenoj ustaškoj posadi u Kominu. Oni su najprije pokušali prodrijeti glavnom cestom od Zeline, koja je od Komina udaljena 4 km, ali su tamo bili minirani svi mostovi, i naše su iz zasjede vratile. Nakon toga oni su se preko Lonjskog polja prebacili u Polonje i Tomaševec i zaobilaznim putem došli nama iza leđa. S obzirom da naša osiguranja nisu bila jaka, štab Bataljona odlučio je da se odustane od daljnjeg napada i da se preko sela Jales povučemo u Turkovčinu.

' Vojnoistorijski institut JA Beograd — Br. reg. 32/1 K. 1601 B.

POLITIČKA SITUACIJA NA SEKTORU ZAGREBAČKOG ODREDA U PROSINCU 1943.

Politička situacija u prvoj polovini prosinca 1943. na sektoru Zagrebačkog odreda vidljiva je iz izvještaja[1] štaba Odreda od 15. prosinca 1943. štabu II operativne zone što ga je potpisao zamjenik politkomesara odreda Mirko Herak. U izvještaju piše da stanje u ovom okrugu ostaje uglavnom nepromijenjeno otkako je podnesen opširan izvještaj. Narod se sve čvršće veže u narodnooslobodilačku borbu preko antifašističkih organizacija, a partizane, kuda se kreću, susreću sa zadovoljstvom. Ovo potvrđuje činjenica da se u zadnjih nekoliko dana javilo oko 40 novih boraca u našu NOV: »ima slučajeva gdje nas narod traži da ostanemo dulje u njegovoj sredini, tj. u pojedinim selima«. Takvih slučajeva bilo je u Prigorju. U Posavini, tj. u dugoselskom kotaru pojavio se isti slučaj, jer su sa onoga sektora naše jedinice otišle i ušle u sastav novoformirane brigade »Matija Gubec«. Tako je ovaj Odred ostao samo sa jednim bataljonom, a uslijed pridolaska novih boraca ovih dana doći će do formiranja i drugog bataljona pa će se naše jedinice moći kretati po svim sektorima našeg Okruga. U nijednom od područnih kotareva našeg Okruga nije se pojavila reakcija od strane bande, već se banditi zalijeću u pojedina obližnja sela oko uporišta. Stanje u kotarevima Dugo Selo, Zagreb, Sv. Ivan Zelina uglavnom je nepromijenjeno. Jedino u kotaru Stubica pojavio se slučaj da je uslijed neprijateljske reakcije i banditskih ispada navodno oko 40 ljudi prešlo u neprijateljsku vojsku.

Političkom i kulturno-prosvjetnom radu u našim jedinicama posvetit će se najveća pažnja te će u tom pravcu komesari i delegati dobiti posebne upute za svoj politički rad, što do sada nije bilo moguće, jer je štab Odreda bio odsutan izvan svog sektora

Grupa boraca i rukovodilaca Zagrebačkog odreda uHraščini Trgovišću, prosinca 1943: Ažić Drago komandir 2. čete I bataljona, Stjepan Gluhak, komesar I bataljona, Slavko Pavlinić, pomoćnik komesara Odreda, Perica Popović, obavještajni oficir Odreda, Radovan Gorenec, operativni oficir I bataljona, Jakov Sirotković, referent saniteta Odreda, Neral Barka, daktilograf štaba Odreda, Ivo Klajnhans, pomoćnik komesara I bataljona, Ivan Špičko, ekonom štaba Odreda i Vjekoslav Horvat, kurir štaba Odreda, Hraščina Trgovišće, prosinca 1943.

gotovo mjesec dana. Sada se vratio natrag tek prije par dana, tj. točno 13. o. m.

U pogledu ishrane boraca, odjeće i obuće te zdravstvenog stanja nema nikakvih promjena od našeg zadnjeg izvještaja do danas.

Naročitih zapažanja prilikom kretanja po terenu nismo primijetili a da do sada u našim izvještajima ne bismo izvijestili. Jedinice naše vojske prilikom kretanja po terenu vežu se sa NOO-ima, ali to još nije svuda postignuto kako bi trebalo biti. Na koji način se vežu naše jedinice sa antifašističkim organizacijama po selima izvještavali smo vas u zadnjem našem izvještaju.

Štab Odreda održava redovito svoje sastanke na kojima rješava sva tekuća pitanja Odreda. Dosadašnji članovi štaba slagali su se u radu. Sada su se članovi štaba promijenili pa ćemo vas o njihovom radu i slaganju redovito izvještavati u našim budućim izvještajima. Štab I bataljona održava redovito svoje sastanke, ali još uvijek do sada nije postigao da odigra ulogu jednog štaba bataljona. Međutim i članovi toga štaba su se izmijenili.

Financije ovoga Odreda dosta su povoljne jer Odred raspolaže potrebnom sumom novca.

Primijećeno je da se politkomesar ovog Odreda nije još vratio sa kursa.

Početkom prosinca 1943, po naređenju štaba Zone povučen je sa dužnosti informativnog oficira Odreda Milan Horvat i otišao u Moslavinu.

Radi popune obavještajnog oficira Odreda, štab Odreda sa svojim dopisom ob. br. 2. od 16. prosinca 1943. izvještava[1] štab II operativne zone da su pronašli jednog druga za obavještajnog oficira ovoga štaba i današnjim danom postavili ga za vršenje ove dužnosti. Misle da će drug moći zadovoljiti na ovoj dužnosti iz razloga navedenih u karakteristici, koju prilažu opisu, a on je, inače, već dobro upoznat sa svim sektorima na kojima se kreću naše jedinice. Prijedlog se odnosi na druga Peru Popovića.

[1] Vojnoistorijski institut JA Beograd — Br. reg. 56-1/7 K. 1474

BORBA SA USTAŠAMA U PLANINI I JERTOVCU

Polovinom prosinca 1943, kada je došlo do preformiranja Odreda — on se stalno nalazio u Prigorskim selima. Pripreme za -ponovno formiranje II bataljona započele su u selu Donja Glavnica, gdje je štab Odreda s prvim bataljonom boravio gotovo punih osam dana. U tom vremenu Odred nije vršio neke veće aktivnosti jer su sve snage i akcije bile usmjerene na mobilizaciju novih boraca za popunu prvog i osnivanje drugog bataljona. Prvi bataljon držao je pod kontrolom' gotovo sva prigorska sela, naročito Crkvenu Ves i Kašinu. U tome pravcu stalno su upućivane jače patrole i postavljene zasjede eventualnim neprijateljskim ispadima. Treba napomenuti da je u studenom i prosincu 1943. cijelo Prigorje, tj. teritorij bivšeg kotara Sv. Ivan Zelina bio poluoslobođeno područje. Neprijateljske snage bile su smještene samo u Sv. Ivanu Zelini.

Ustaške općine Šašinovec, Kasina' sa Vugrovcem, Belovar Moravče i Donja Zelina bile su kao upravna vlast NDH likvidirane. U svakom od ovih mjesta legalno djeluju općinski narodnooslobodilački odbori kao organi narodne vlasti. Ovi narodnooslobodilački odbori imali su svoje mjesne straže koje su hapsile razne nakupce i švercere što su vršili nakup narminica po prigorskim selima i hranu odvozili u grad. Kupljena stoka i hrana plijenila se u korist Zagrebačkog odreda, odnosno za prehranu boraca tog Odreda.

Početkom druge polovine prosinca premještava se iz Glavnice Donje štab Odreda sa prvim bataljonom u selo Gornja Planina, odakle je jedna četa 1 bataljona upućena u napad na domobransku protuavionsku jedinicu u Vukomercu. Domobranska posada od 12 domobrana zarobljena je sa oružjem, uništen protuavionski top i reflektori i zaplijenjena veća količina puščanih metaka koji su baš u to vrijeme borcima jako nedostajali.

Nakon dvodnevnog boravka Odreda u Gornjoj Planini, ustaše iz Zagreba napadaju naše položaje u tom selu. Bataljon se povukao na obližnje kote, gdje je zauzeo dobre položaje. Borba je trajala gotovo cijeli dan. U ranim popodnevnim satima borci I bataljona izvršili su protunapad i ustaše su protjerani iz Gornje Planine.

Nakon toga Odred se uputio prema Kašini, vjerujući da će se ustaške snage tamo zadržati. Međutim, oni su se povukli u Zagreb. Po dolasku bataljona u Kašinu spaljena je, po treći puta, općinska arhiva NDH i općinska zgrada, kako bi se onemogućilo eventualno smještavanje neprijateljskih snaga u njoj.

Iz Gornje Planine I bataljon prebacuje se u Gornju Stubicu, gdje napada željezničku stanicu i domobransku posadu. U kratkoj borbi zarobljeno je 20 domobrana i 4 ustaše. Od oružja zaplijenjena su 2 puškomitraljeza, 1 šmajser i 20 pušaka. Zapaljena je stanična zgrada, općinska zgrada i općinska arhiva.

Novoformirani II bataljon odlazi iz Gornje Planine* na sektor Konjšćina, gdje ga kod sela Šušobreg napada ustaška posada iz Marije Bistrice i Zlatara

Ustaške snage uspjele su potisnuti naš bataljon iz sela Šušobreg u pravcu Jertovca, pokušale ga opkoliti i onemogućiti mu probijanje preko ceste Konjšćina — Jertovec. Odlučnim jurišem boraca II bataljona potisnute su ustaše sa kote iznad zaselka Hrkci sela Jertovec i ustaški napad je osujećen. Bataljon je u toj borbi imao 7 lakše i teže ranjenih boraca. Ustaške snage povukle su se u Mariju Bistricu i Zlatar, a borci II bataljona ostaju na odmoru i sređivaju u selu Jertovec.

MOSEROVA AKCIJA NA SKLADIŠTA BOMBI I MUNICIJE U SOPNICI

16. prosinca 1943. informativni oficir Zagrebačkog partizanskog odreda Josip Bene — Moser vraća se sa liječenja iz bolnice u Podgariću — liječio je ranu na prostrijeljenim plućima koju je prije mjesec i pol dana zadobio u Ivanjoj Reki, u borbi sa ustašama. Po povratku u Odred on je trebao primiti dužnost komandanta II bataljona. Međutim još nije stigao do Odreda, jer se Odred nalazio u Zagorju. Boraveći na,sektoru oko Sesveta, tj. u Ivanjoj Reki i Sopnici on uspostavlja vezu sa domobranskom stražom u velikim skladištima avionskih i topovskih granata, u selu Sopnica kraj Sesveta. Radi miniranja ovih skladišta Moser uspijeva ugovoriti vrijeme napada i dobiva domobranske znakove raspoznavanja.

Vremena nije mnogo preostalo jer se očekivala smjena straže a Zagrebački odred još nije bio u blizini. Saznavši da se u Posavini preko Save, nalazi Turopoljsko-posavski odred Bene šalje obavijest ovom Odredu da izvrši napad i minira spomenuta skladišta. S ovim Odredom preko Save dolazi Marijan Badel, komesar Odreda. Napad je izvršen 18. prosinca 1943., oko 19 sati. Domobranska straža od 70 domobrana razoružana je bez borbe i zarobljena. Razoružanje domobranske straže izvršeno je navečer, oko 19 sati. Mineri Odreda minirali su skladišta na nekoliko mjesta sa tempiranim bombama. Kada su mineri započeli pripreme za miniranje, u okolna sela Sopnicu i druga upućeni su kuriri da se seljaci evakuiraju iz obližnjih kuća. Prva eksplozija odjeknula je 19- prosinca u 00,55 sati. Imala je strahoviti učinak. Srušen je ogroman skladišni prostor i sve obližnje kuće u selu Sopnica. Pritisak zraka od eksplozije bio je toliko jak, da su na sesvetskoj, kašinskoj i vugrovečkoj crkvi popucali prozori.

Upravo te noći stigao je Zagrebački odred iz Zagorja i smjestio se na odmor u selo Gornja Sopnica, iznad Kašine. U času prve eskplozije, primijećen je najprije veliki crveni sjaj na jugozapadnoj strani horizonta, a zatim se osjetila podzemna tutnjava i lagani zemljotres. Nakon toga čula se vrlo jaka eksplozija. Odred se od mjesta eksplozije nalazio udaljen oko 10 km, a kako nikakvih informacija u tom napadu nije bilo, jedina pretpostavka bila je da se radi o nekoj većoj diverziji naših minera. Tek 19- prosinca, ujutro idućeg dana, saznali smo sve detalje o cijeloj akciji jer su stigli kuriri, a s njima i inicijator i organizator ove velike diverzije Josip Bene — Moser.

U neprijateljskoj arhivi Ministarstva oružanih snaga tzv. NDH' pronađeni su o spomenutoj akciji slijedeći izvještaji:

»Izvješće« broj 353 od 19. XII 1943.:

»Dne 19. XII 1943. oko 18,30 sati navečer skupina partizana napala je skladište streljiva zapovjedništva bojne u Sopnici (1,5 km. j.z. od Sesveta) i svladala stražu jakosti jedan časnik i 70 domobrana Zagrebačkog posadnog zdruga. Upućena pomoć iz Sesveta nije se uspjela probiti a pomoć iz Zagreba u jačini dvije hrvatske i jedne njemačke satnije probile su se u s. Sopnica u času kada je nastupila eksplozija glavne zgrade skladišta od koje je glavna zgrada potpuno srušena, a time je uništeno svo streljivo koje se u njoj nalazilo. Osim toga od eksplozije je porušeno selo Sopnica. Na ostalim skladištima zgradama porušeni su samo krovovi, dok je streljivo izgleda sačuvano, što će se utvrditi tek pošto stručnjaci otklone postavljene uređaje za rušenje. Dosadašnji utvrđeni gubici su 4 mrtva, 10 ranjenih i oko 50 nestalih od čega dva časnika. Stručnjaci i osoblje časne radne službe upućeni su u selo Sopnica. Selo Sopnica osigurano je dovoljno posadom. Izvidi su u toku«.

U slijedećem »dnevnom izvješću« br. 354. od 20. XII 1943. izvještava se o posljedicama spomenute akcije slijedeće:

»19- 12. u 21,30 sati odletjelo /<? u zrak drugo, a u 21,40 sati treće skladište streljiva u Sopnici (1,5 km j.z. od Sesveta). U Sesvete je upućeno pojačanje. Javljeno je da ima mrtvih i ranjenih. Pojedinosti još nepoznate. Ministar i zapovjednik ORS-a obišao je 19.
12. porušeno selo Sopnica i skladište!.

U »dnevnom izvješću« br. 355 .od 21. prosinca 1943. izvještava se da su ukupni gubici u Sopnici 5 mrtvih, 21 teško ranjen, od čega 6 Nijemaca i 20 lakše ranjenih domobrana.

U bojnoj relaciji »Glavnog stožera oružanih snaga« NDH, koji između ostalih akcija partizana opisuje i napad na skladište u Sopnici, stoji slijedeće:

»Dne 18. 12. 1943- u 17,30 sati jača skupina partizana ušla je nesmetano u skladište streljiva u Sopnici (2 km. j. od Sesveta) i razoružali stražu jačine 1 časnik i 71 domobran. Poslije ovog čina partizani su minirali skladište sa streljivom od kojih je jedno 19.
12. 1943- u 00,55 sati eksplodiralo. Skladište 2, 3. i 4. imali su štete samo u krovnim konstrukcijama.

Naši gubici: 1 časnik i 56 domobrana zarobljeni. Od eksplozije 6 domobrana poginulo, 9 ranjeno.

Straža borbu uopće nije vodila te izgleda da je po srijedi izdaja. Partizani su nesmetano ušli u glavni ulaz u trenutku kada je straža primala večeru.

Dne 19- 12. 1943. u 21,15 sati eksplodirala je jedna mina i pod skladištem 2 u Sopnici kraj Sesveta, a u 22,15 sati pod istim skladištem i druga mina, tako da je skladište sasvim uništeno. Skladište broj 3. i 4. ostala su čitava osim što su im oštećene krovne konstrukcije.«

·Vojnoistorijski institut JA Beograd — Br. reg. 24/2-7 K. 53

JOSIP BENC MOSER

NAPAD I MINIRANJE SKLADIŠTA AVIONSKIH BOMBI U SOPNICI KOD SESVETA

U ljetnim mjesecima 1943. dok sam još bio komandir Prigorske partizanske udarne grupe, saznao sam da neki ustaški agenti iz Pavelićevog »glavnog stana« žele uspostaviti vezu sa partizanima. O tome me je obavijestio drug Željko Molnar, učiteljev sin iz Resnika. Ja sam odmah o tome obavijestio Okružni komitet Zagreb od kojeg sam dobivao direktive i zadatke za akcije i rad. Nakon što sam dobio saglasnost od Okružnog komiteta, ugovorio sam sastanak sa ustaškim agentom Krautom. Vezu je održavao Željko Molnar. Kad sam odredio dan sastanka Molnaru sam rekao da upozori ustaškog agenta da na sastanak dođe bez oružja, kako ne bi došlo do gužve. Mjesto sastanka je ugovoreno u Resniku, kod skele na Savi, koja vozi na desnu obalu, u Sčitarjevo. Pripremajući se za taj sastanak ja sam, radi svoje sigurnosti, odredio druga Trontu da sa mojom udarnom grupom od 15 drugova postavi zasjedu u grmlju, oko mjesta sastanka, kako bi bili spremni da na moj znak, u slučaju potrebe, otvore vatru. U međuvremenu doznao sam da je ustaški agent sa kojim sam se trebao sastati završio u Njemačkoj obavještajnu školu.

Sjećam se da je dan ugovorenog sastanka bio jako lijep, sunčan. Kada sam sa agentom Krautom započeo razgovor on je primijetio šuškanje u grmlju gdje su se nalazili moji drugovi i upitao me što je to. Ja sam mu odgovorio neka bude bez brige, da je to moja vojska koja osigurava naš sastanak.

Na početku razgovora pitao sam agenta što on želi. Odgovorio mi je da mi želi reći cijelu istinu, da ima njih petorica ustaških obavještajaca koji su završili špijunsku školu u Njemačkoj, da žele vezu sa partizanima radi prelaska u NOV, a da.njihov šef, ustaški pukovnik Moškov, želi da ih ubaci u partizane kao njihove špijune. Da bi olakšali svoj prijelaz u partizane, i da se na njih ne bi sumnjalo, dato im je uputstvo da se preobuku u domobranske uniforme i kreću po okolici Zagreba, gdje bi trebalo tražiti vezu sa partizanima i nuditi oružje — puške, šmajsere i pištolje. Kada uhvate vezu — glasilo je uputstvo — cijela njihova grupa naoružat će se i u domobranskim uniformama doći na ugovoreno mjesto gdje ih trebaju partizani zarobiti. Tako bi na temelju ranije veze osigurali nesmetano ubacivanje u NOV. Agent Kraut mi je rekao da je njihov zadatak da u partizanima ubijaju komesare i komandante partizanskih jedinica. Zbog svega toga, odnosno zbog patriotskih pobuda oni ne žele ostati ustaški špijuni već se žele pridružiti partizanima kao dobrovoljci.

Saslušao sam Krauta i rekao mu da je to u redu. Odmah sam mu dao zadatak da na idući sastanak donese nekoliko šmajsera, pištolja i dosta municije. Neka preko iste veze preko koje je došao u kontakt sa mnom javi kada će cijela grupa biti spremna za odlazak u partizane, da ih mi možemo sačekati i primiti.

Nakon razgovora imao sam dojam da je on dvostruki špijun, što se i potvrdilo na daljnja dva sastanka koja sam imao sa njime. Naime, na drugi sastanak nije donio oružje, kako sam mu dao zadatak, a na treći sastanak donio je za mene neku uniformu, sa ustaškim crnim hlačama. Ocijenio sam da je to namijenjeno meni da bi me prvi hvatanju lakše prepoznali. Na taj sastanak donio je i jedan šmajser.

Po završetku razgovora ja sam se sa njime prevezao preko Save u Sčitarjevo, gdje je u tom času bila akcija neke ustaške jedinice radi hvatanja partizana i saradnika NOP. Zbog toga smo se odmah zajedno vratili preko Save u Resnik. Cijelo vrijeme otkako smo primijetili da ustaše vrše akciju ovaj se agent nekako čudno držao i zvjerkao, tako da mi je još više postao sum-

njiv. O rezultatima razgovora ja sam obavijestio Okružni komitet i Mirka.

Nakon toga više se nisam sastajao s ovim ustaškim agentom. U međuvremenu osnovan je i Zagrebački partizanski odred u koji sam postavljen za informativnog oficira te sam po jednom zadatku došao u Resnik i Ivanju Reku. Istovremeno želio sam saznati šta je bilo sa pripremama za prelazak ovih ustaških agenata u partizane. Tu je u to vrijeme bio i II bataljon, na čelu sa komandantom **Sokolom** koji se smjestio u Ivanjoj Reki, dok se bataljon nalazio negdje u Prigorju. U Resniku i Ivanjoj Reki saznao sam da su ustaše organizirali takozvane »trupove« koje ubacuju na partizanska područja i sela a zadatak im je brza likvidacija partizanskih političkih rukovodilaca i štabova. Doznao sam i to da ovim akcijama rukovode ustaški špijuni Kraut, Lobovski i Čanić, pod neposrednim rukovodstvom ustaškog pukovnika Moškova.

Kao što sam rekao, u Ivanjoj Reki je toga dana boravio i II bataljon Odreda, i tako sam i ja ostao na spavanju kod Feketića, gdje sam još kao komandir Prigorske udarne grupe češće dolazio i odmarao se. Kasnije se ispostavilo da je i taj Feketić kao ustaški špijun bio uključen u mrežu špijuna Krauta koja je već imala zadatak da me pronađe i uhvati, iako je taj isti Feketić stalno »radio sa partizanima« i pretvarao se kako nas srdačno prima na smještaj i prehranu.

U kući Feketića ostao sam na spavanju ja i **Mato Oružec,** kurir i vodič Okružnog komiteta. Smjestili smo se na prvom katu. Upravo te noći upao je u selo »ustaški trup« koji je imao namjeru da pronađe partizansko rukovodstvo i da i mene uhvate. Nakon što sam dobio informacije o akcijama ustaških trupova — a prije nego što sam otišao na spavanje — poslao sam Juhanovog sina da obavijesti **Sokola,** komandanta II bataljona, da bude na oprezu jer se može očekivati ustaški napad, i da uputi patrole prema Zagrebu. Kako sam kasnije saznao, **Sokol** je dobio informacije o mogućnosti ustaškog napada te je u noći organizirao prebacivanje cijelog bataljona, sa Klepčevim autobusom, u Oborovo. Ja nisam bio obaviješten o odlasku bataljona pa sam mirno zaspao. Bio sam umoran od stalnih pokreta. Oko 1 sat u noći upao je u selo »ustaški trup« — kao XIII proleterska brigada, sa okrenutim ustaškim kapama i petokrakim zvijezdama. Neki naš vodič vodio ih je i organizirao odbornike da ih rasporede na hranu i smještaj po kućama. Mene je iz sna probudila pucnjava. Računao sam da se to sa ustašama tuče II bataljon i seoska partizanska straža. Odmah sam skočio, opasao se i uzeo šmajser, a sa mnom i **Mato Oružec,** koji je odmah, čim smo izašli iz kuće, pobjegao, jer je i on bio ustaški šijun, kako smo to kasnije utvrdili. Bio je zaverbovan od Krauta.

Vidio sam da je u selu gužva pa sam pitao: tko je tamo? Međutim, već sam bio upao među ustaše, u prvi čas misleći da su to partizani. Sada i oni mene upitaju: »Tko je tamo?« Ja odgovorim: »Ovdje **Moser«,** i kako su mi već ustaše bili iza leđa — čim sam izgovorio svoje ime — jedan ustaša prisloni mi pušku na leđa i opali metak koji mi je probio plućno krilo. U tom trenu još nisam bio osjetio nikakvu slabost pa odmah iz šmajsera otvorih vatru po ustašama oko sebe. Nekoliko njih pogodio sam i uspio probiti se do Savskog rukava. Ne razmišljajući, skočim u Savski rukav da preplivam do obližnjeg otočića, gdje su naši politički radnici imali iskopane podzemne bunkere.

Prilikom skoka u Savu ispao mi je iz ruke šmajser a iz torbice i pištolj. I tako sam, ranjen, uspio preplivati do otočića. Tu sam čekao dok je pucnjava prestala. No kako su ustaše stalno bacali rakete i osvjetljavali teren pretpostavljao sam da će možda ići za mnom te sam preplivao još jedan savski rukav i prebacio se na lijevu obalu Save, u blizini Škvorcove šoder-grabe. Izašavši iz vode primijetio sam da tamo pase jedan konj. Kad me je u noći primijetio počeo je frktati. Istovremeno sam iza sebe osjetio neko dahtanje. Mislio sam da to mene još uvijek progone ustaše. Međutim to je meni, od disanja, izlazio zrak kroz ranu na leđima! Došavši do Škvorcove šoder-grabe vidio sam da su mi se poderale »rajthoze«. Kako sam bio mokar htio sam se svući. Stadoh skidati čizme ali u tom času osjetih slabost i poče me hvatati nesvjestica. Skinuvši nekako čizme malo sam se odmorio. Koliko sam mogao previo sam se, stavivši prve zavoje na rane. Nakon što mi je slabost popustila krenuo sam bos, i napola gol, preko polja u Resnik, do **Malčića,** do moje prve veze koju je održavala Malčićeva kćerka **Marica.** Došavši već gotovo iscrpljen do Malčićeve kuće pokucam na prozor i poluglasno viknem: »Otvorite!« Na to se javi **Marica** i upita: **»Moser,** jesi li ti? »Ja odgovorih: »Jesam, ja sam, ranjen sam, otvorite«. Na to **Marica** reče: »Znala sam da ti se nekaj dogodilo«.

Primili su me u kuću. Stari **Malčić** našao je negdje jedan vojnički zavoj te me **Marica** previla. Kako me je počela hvatati groznica polegli su me u krevet da se malo ugrijem. Zatim sam se presvukao u suho rublje i odijelo.

Tada me oni počeše pitati šta da učine ako dođu ustaše, i da bi me trebali negdje u kući sakriti. Ja sam im rekao: »Nemojte se ništa bojati. Ja neću ostati u kući.« Onda me povedoše iza štaglja, i tu zakopaše u slamu. **Marica** mi je prije toga skuhala termos-bocu čaja i dala mi da mogu polako piti. Tu sam ležao. Nekako sam se umirio jer me rana nije jako bolila. Slušao sam kako su u blizini prolazili ustaški tenkovi za Ivanju Reku, gdje su ustaše toga jutra napravili pokolj nad nevinim stanovništvom. Objesili su deset seljaka iz Ivanje Reke a muškarce i žene tukli ili vješali i ubijali, jer su dan ranije tu bili partizani koje su hranili. Ostala je pošteđena samo Juhanova kuća gdje sam ja te noći spavao, što mi je potvrdilo sumnju da je i on u vezi sa ustašama. Ujutro je do mojeg skrovišta došla **Marica** i pita me: **»Moser,** jesi živ?« Ja odgovorim: »Jesam«. Na to ona opet kaže: »Joj, ja sem mislila da si vumrl i onda bi te morali vu gnoj zakopati«. A ja velim: »Znači tak, vi bi mene zakopali u gnoj, krasno?!«

U toj slami ostao sam ležati još čitav dan. U popodnevnim satima, poslije povlačenja ustaša iz Ivanje Reke, započeli su štab Odreda i komandant **Došen** potragu za mnom, jer nisu znali što se sa mnom dogodilo. Predvečer su me **Malčići** otpremili u šibak, preko Savskog rukava, gdje su mi napola u zemlji napravili bunker, pokriven šibljem. Tu sam ostao ležati. Omladinac **Željko Molnar** imao je zadatak da me čuva i stalno bude sa mnom. No, **Molnar** je po noći pobjegao od mene, jer je mislio da umirem, a on se boji mrtvaca, kako mi je kasnije rekao. I tako ostadoh cijelu noć sam spavati, bez ikakve pomoći. Ujutro su mi se bolovi počeli pojačavati, počeo sam jaukati, jer su mi se rane bile uznemirile kad su me kolima vozili do Savskog rukava.

Kako su naše partizanske veze i dalje funkcionirale, preko mjesnih narodnooslobodilačkih odbora javljeno je štabu Odreda da sam živ i teško ranjen. Treći dan došli su po mene neki naši terenci. Stari **Malčić** vozio me je na kolima u Hruščicu. Tu je bio drug **Belonjek** sa automobilom Okružnog komiteta Zagreb. On me je prebacio u Oborovo, u ambulantu Zagrebačkog odreda. Tu me je prihvatio drug **Jakov Sirotković,** naš doktor i referent saniteta Odreda. U ambulanti sam dobio veću količinu injekcija, bio sam u nesvijestici i bunilu. Kako su mi kasnije rekli, svi su računali da ću umrijeti, jer sam bio jako oslabio i iskrvario. Zbog toga su me držali u ambulanti. No, nakon nekoliko dana otpremljen sam u bolnicu u Podgarić. Komandant Odreda drug **Došen** dao je jedan vod vojnika za moju pratnju. Oni su se vozili autobusom a mene su vozili sa putničkim automobilom komiteta. Sa mnom je išao i doktor **Sirotković.** On me pratio sve do Moslavine, do Podgarića, gdje sam stigao nakon tri dana putovanja. Autobus i automobil su išli do Dubrovčaka a dalje su me vozili seljačkim kolima, preko Žutice. Sjećam se da nas je na putu za bolnicu, kod sela Lijevi Dubrovčak, napao

avion, i da je pucao po nama. U času napada ja sam otvorio vrata automobila i otpuzao do hrpe kukuruzinja, gdje sam ostao ležati. Avion »roda« mitraljirao je i autobus iz kojeg su svi borci poskakali i otvorili na nj vatru. Eto, tako sam stigao u Andigolu gdje sam našao druga Stipu Ugarkovića, druga Maroka i još jedno desetak poznatih drugova. Sjećam se da me je stalno, naizmjence hvatala i puštala nesvjestica i slabost, jer sam bio potpuno iscrpljen i bez snage. U Podgariću sam sa drugim ranjenicima smješten u jednu kuću, gdje smo ležali na podu. Tu sam samo primao, koliko se sjećam, kalcium injekcije i previjali su me. Nakon osam dana ja sam osjetio da mi se stanje poboljšava, rane su se počele zatvarati. Nakon mjesec i pol dana ležanja otpušten sam iz bolnice i došao u Čazmu, koju su već oslobodile naše jedinice. Tamo sam opet našao Stipu Ugarkovića. Neki su drugovi htjeli da ostanem u pozadini, jer sam se još oporavljao, ali ja nisam htio ostati već sam odlučio otići natrag u Zagrebački odred i tući se sa neprijateljem, u želji da se ustašama osvetim za ovo moje ranjavanje. U to vrijeme Zagrebački odred bio je smješten u Srpskoj Kapeli, jer je i on učestvovao u borbama za oslobođenje Čazme. Ja sam tamo našao druga Stevu Došena, komandanta Odreda, a u toku je bilo formiranje brigade »Matija Gubec«, za koju je Zagrebački odred dao dva bataljona. U Srpskoj Kapeli dobio sam od druga Došena konja. Sjećam se da mi se vrtjelo u glavi kad sam jašio. Još sam bio slab. Čak mi je i šmajser bio pretežak.

U štabu Odreda zamjenik komesara Odreda drug Mirko Herak — Gorski rekao mi je: »Druže Moseru, ti si dobio novu dužnost, imenovan si za komandanta II bataljona«.

Nakon toga dobio sam naređenje da na zagrebački sektor, u Prigorje, povedem grupu drugova i drugarica koji su se trebali vratiti iz onih dvaju bataljona koji su otišli u brigadu, odnosno natrag u Odred. U toj je grupi bilo — koliko se sjećam — jedno 25 drugova i tri drugarice. Sa tom grupom ja sam krenuo preko Vrbovečke Poljane, Peskovca, Štakorovca, Banja Sela, Budenca, Popovca do Vugrovca, odakle sam je poslao dalje po vezi u I bataljon koji se nalazio u Glavnici. Ja sam iz Vugrovca, samoinicijativno, krenuo natrag u Posavinu jer sam htio ispitati neke detalje oko upada »ustaškog trupa« i mojeg ranjavanja, odnosno pokušaja hvatanja. Moj su bataljon tada vodili drugovi Franjo Capari, komesar bataljona, i Stjepan Štrkalj zamjenik komandanta bataljona. Iz Vugrovca sam se, preko Sesveta i Jelkovca, prebacio u Ivanju Reku gdje sam našao druga Stranjcarića, sekretara Kotarskog komiteta koji mi reče: »Mosere, traži te Marijan Badel. On hoće da zarobi domobransku stražu u Sopnici, i da digne u zrak skladište bombi i municije, ali ne može bez tebe, jer je saznao da ti imaš tamo neke veze sa domobranima.«

Kako me je ponovno savladao umor od još nezaraslih rana i od dugih noćnih marševa iz Moslavine, drug Stranjcarić mi je dao jednu kočiju sa bijelim konjem pa smo se skelom prebacili preko Save i odvezli do sela Bukevje, gdje je bio smješten Turopoljsko-posavski odred, čiji je komesar bio drug Marijan Badel. U Bukevju, na desnoj obali Save, straža me dovela do komesara Marijana Badela koji me pitao kako to da se sada zovem ilegalnim imenom Moser a mi smo još 1941. radili i nismo imali nikakvih ilegalnih imena. Odgovorih mu da moram imati ilegalno ime jer su mi žena i djeca u Sesvetama, što je i on znao, i da će ih ustaše sve poubijati ako saznaju moje pravo ime. Onda mi je saopćio da ima namjeru sa svojim Odredom napasti domobransku stražu, skladišta bombi i municije u Sopnici i zarobiti ih. Ja sam mu savjetovao da to ne čini, jer će izgubiti mnogo ljudi koji se neće uspjeti povući, jer su posvuda naokolo garnizoni koji će domobranima u Sopnici priteći u pomoć. Predložio sam mu da se poslužimo jednom mojom ranijom vezom i razoružamo domobrane bez borbe, što je on prihvatio. Nadodao sam, da sam sa bratom jednog domobrana iz skladišta u Sopnici uspostavio vezu još prije mojeg ranjavanja, a da nisam bio ranjen da bi Zagrebački odred već napao domobrane u Sopnici, koristeći se ovom mojom vezom. Na kraju drugu Badelu sam rekao neka vojska bude u Bukevju spremna, a ja ću se kroz dan, dva javiti, čim ponovno uspostavim vezu sa domobranima iz Sopnice. Zatim sam otišao do Vugera, brata onog domobrana iz Sopnice koji je sa mnom održavao veze. Zajedno smo pošli u Sopnicu, gdje je Vuger doveo k meni na razgovor svojeg brata domobrana. Ja sam domobrana poveo malo na stranu i rekao da mi želimo bez borbe zarobiti cijelu domobransku stražu, da mi treba dati detaljne podatke o jačini domobranske jedinice koja čuva magazine, raspored osiguranja i odbrane.

Domobran Vuger sve je to prihvatio i rekao: »Moser«, sve sam razumio i donesti ću ti sutra u ugovoreno vrijeme sve podatke i raspored straža i jedinica po bunkerima oko skladišta.«

Sutradan je točno u ugovoreno vrijeme došao na sastanak i donio rukom na papiru nacrtani raspored straža i bunkera. Nakon kratkog razgovora rekao mi je: »Slušaj Mosere, ja mislim da vi nikako ne smijete izvršiti oružani napad i pucati jer ćemo onda sve ljude izgubiti«. Predložio je da se izvrši prepad u času kada domobrani budu primali večeru. U to vrijeme svega nekoliko stražara nalazi se u stražarskim mjestima. Na glavni ulaz da će on sam izaći u točno ugovoreno vrijeme i sačekati nas, jer je imao čin razvodnika.

I tako smo mi ugovorili vrijeme našeg upada u skladište Sopnica za 17.15 sati navečer. Tada je već noć, bio je konac prosinca. Domobran Vuger sve je izvršio kako je bilo dogovoreno i sačekao nas na ulazu. U međuvremenu je stigao i Turopoljsko-posavski odred sa komesarom Marijanom Badelom kojem sam dao detaljne informacije i prijedloge za raspored naših zasjeda koje trebaju osigurati napad na magazin, te o rasporedu obližnjih neprijateljskih jedinica, koje su od Sopnice bile udaljene 2 — 3 km. Drugu Badelu sam predložio da postave zasjede na raskršću puta koji vodi prema Resniku i Čulincu, zatim kod mosta u Sopnici koji vodi prema tvornici »Rabus« u Sesvetama, gdje je bila locirana jedna pukovnija Nijemaca koja je osiguravala tu tvornicu i željezničku stanicu. Zatim sam predložio da se minira željeznička pruga u Selnici, prema Dugom Selu i u Čulincu, prema Zagrebu, kako ne bi mogao doći pancer vlak sa pojačanjem, te da se minira i most na glavnoj cesti u Dubravi, kod pilane. Još sam od druga Marijana zatražio da mi stavi na raspolaganje 15 omladinaca za napad na domobrane, ali da se nikome ne kaže u kakvu akciju idemo. Nakon što su sve zasjede bile postavljene na dogovorena mjesta ja sam sa 15 omladinaca pošao prema glavnom ulazu, u skladište avionskim bombi i municije u Sopnici.

Sa svojom grupom kretao sam se pokraj potoka u Sopnici. Sa mnom je išao i Mato Orožec, a iz grupe omladinaca Oto Pečnik kojeg sam pozvao, jer je sa mnom radio kod Badela. Ostale borce nisam poznavao.

Ja sam išao na čelu ove male kolone, u civilnom odijelu. Na glavi sam imao partizansku kapu. U rukama sam držao dva pištolja. Moram reći da sam se u tom času pouzdavao jedino u druga Pečnika i Orošca, jer nisam znao kakvi su borci ovi drugovi omladinci iz Odreda.

Moram reći da je u času kad smo prilazili domobranskim stražarima situacija bila jako napeta. Upozorio sam sve borce da vode računa o tome da netko ne opali metak prije datog znaka, jer je u tom slučaju akcija propala.

Došavši u blizinu domobranskog stražara, na svjetlu sam primijetio domobrana Vugera kako stoji kod stražara i sa njime razgovara. Imali smo znakove raspoznavanja pa smo ih dali stražaru koji nas je pustio naprijed, preko mosta. Stražara smo odmah razoružali i držali pod stražom, kako ne bi vikao za uzbunu. Istog časa dao sam nalog da cijela grupa krene prema blagovaoni, gdje su domobrani večerali. Moji su borci postavili

puške na prozore blagovaone a ja sam ušao na vrata, sa dva pištolja u rukama, i povikao: »Gospodo domobrani, predajte se, opkoljeni ste, nitko da ne puca, uzmite puške i municiju i izađite napolje u stroj.«

U tom času je satnik, komandant domobranske posade nekome nešto telefonirao. Ja skočim u njegovu sobu povikavši: »Satniče, dosta je tvog službovanja, hajde sa nama«, istovremeno istrgnuvši telefonsku žicu.

Domobrani su bez otpora izašli polako u stroj. Nakon nekoliko minuta pojavio se i drug Marijan Badel sa diverzantima koji su imali zadatak da tempiranim bombama miniraju sva skladišta, puna avionskih bombi, topovske i puščane municije. On je odmah dao nalog da se domobrani otpreme prema Savi, a mi smo otišli da dovedemo satnika Stilinovića i jednog zrakoplovnog narednika. Ja sam im rekao da se odmah spreme i da krenu sa nama, jer ćemo sve minirati i dignuti u zrak. Na to je satnik Stilinović počeo vikati: »Pa, šta vi mislite, tu ima avionskih bombi i topovskih granata oko 400 vagona, to će biti katastrofa, sve će naokolo 20 km biti uništeno!« Jadao se što će on sa svojim svinjama, koje je tu hranio.

Drug Marijan mu je dobacio neka se ništa ne boji a svoje stvari i svinje neka samo vodi sobom. Nakon toga sam od druga Marijana dobio zadatak da odem u selo Sopnicu i obavijestim odbornike neka probude seljake, i da odmah napuste selo, kako nitko ne bi poginuo, jer će biti minirana skladišta. Ja sam uspio obavijestiti ljude u selu te povući zasjede Odreda i stići do Resnika. Tu se radi prebacivanja preko Save — sakupio cijeli Odred. Pozdravio sam se sa drugovima i rekao drugu komesaru Odreda: »Marijane, zdravo i do viđenja, i piši tko je ovu akciju napravio.« On mi je odgovorio neka budem bez brige.

Turopoljsko-posavski odred zarobio je u ovom napadu oko 70 domobrana sa oficirima i znatan ratni plijen: zarobljeno je 15 puškomitraljeza, preko 100 pušaka i velika količina municije.

Poslije izvršenog napada na Sopnicu ja sam se vratio u Prigorje. Na putu sam gledao na sat, računajući da su mine postavljene u 19 sati i da trebaju eksplodirati oko jedan sat poslije pola noći. Sa mnom je išao i domobran Vuger koji nam je pomogao u pripremi napada. Mi smo preko Sesvetskih Sela — gdje smo još sobom poveli našeg političkog radnika staroga Albina — i preko Popovca stigli u Vuger Selo. Bilo je nekako oko 1 sat u noći kad se odjednom zasvijetlilo nebo i čula snažna eksplozija od koje je zemlja podrhtavala kao od potresa. Sjećam se da sam od zračnog pritiska te eksplozije i ja pao na zemlju, ali sam u tom času bio sretan što je akcija dobro uspjela.

U podrumu kod Vugera malo smo si popili i proslavili još jedan značajan uspjeh NOV. Tu sam našao i svoju tetu koja mi je rekla: »Mosere, ja sam znala da ti budeš opet nekoga vraga napravio ustašama čim se vratiš iz bolnice.«

Iz Vuger Sela otišao sam u Vugrovec, jer se tamo nalazio moj bataljon, gdje sam primio dužnost komandanta II bataljona. Sjećam se da su mi drugovi iz štaba Odreda prigovorili zašto sam tu akciju napravio sa Turopoljsko-posavskim odredom a da ju je trebao izvršiti Zagrebački odred. Zbog toga se vodila i polemika između Okružnog komiteta Zagreb i Okružnog komiteta Pokuplje, jer je i OK Zagreb smatrao da je tu akciju trebao izvesti Zagrebački, a ne Turopoljsko-posavski odred.

Ovdje moram reći i to, da je miniranje ovog vojnog skladišta imalo veoma veliki vojno-strateški značaj jer su — prema informaciji satnika Stilinovića — iz tog skladišta Nijemci, ustaše i domobrani opskrbljivali sve svoje jedinice u Hrvatskoj i Bosni, gdje su tada vodili operacije protiv snaga NOV.

Odmah nakon prve eksplozije upućene su u toku noći u Sopnicu dvije satnije domobrana, dvije satnije ustaša i nekoliko kamiona njemačkih vojnika. Svi su se oni oprezno približavali skladištima a Nijemci su pretraživali sva okolna sela tragajući za partizanima. I upravo kad su sve neprijateljske straže bile postavljene na stražarskim mjestima kod magazina, koji još nisu eksplodirali, došlo je do nove eksplozije. Ona je imala još veći učinak od prve. Ja bih tu eksploziju mogao usporediti sa eksplozijom atomske bombe bačene na Hirošimu, što smo vidjeli iz filmova, jer se i ovdje pojavila u zraku glava u obliku gljive. Došlo je do strašnog zemljotresa a pritisak zraka rušio je sve naokolo, kuće i drveće. Sjećam se strašne tutnjave, onda se sve rasvijetlilo, začula se eksplozija koja je trajala nekoliko sekundi.

Razgovarao sam sa ljudima koji su se poslije eksplozije našli na licu mjesta i koji su vidjeli velik broj poginulih Nijemaca, ustaša i domobrana za koje su ustaše i Nijemci tajili da su poginuli.

Ja se sjećam i toga da je od druge eksplozije, na mjestu magazina, nastalo jezero duboko 30 metara u koje je zatim navrla podzemna Savska voda. Do treće eksplozije magazina došlo je drugi dan u 20 sati, ali je ona bila manja jer su u zrak dignuti samo magazini puščane municije.

Nakon treće eksplozije neprijateljska obavještajna služba dala je upute da se 8 dana nakon zadnje eksplozije nitko od vojske ne smije približavati magazinu radi mogućnosti daljnjih eksplozija.

Nijemci i ustaše stalno su mislili da mi ove eksplozije vršimo na klasični način, pa su svu okolicu temeljito pretraživali. Međutim, to miniranje izvršio je jedan vodi diverzanata Turopoljsko-posavskog odreda sa tempiranim olovkama i plastičnim eksplozivom trotilom. Eksploziv je bio tako tempiran da eksplodira u raznim vremenskim intervalima.

Učinak eksplozije na selo Sopnica bio je strašan. Sve kuće bile su porušene. Okviri sa prozorima bili su izbačeni iz zidova. U Sesvetama, koje su od mjesta eksplozije udaljene oko 4 km, na kući Kirin, iz koje sam se ja oženio, izletjeli su svi prozori i od pritiska popucala stakla. Od krhotina stakla te je noći lakše bio ozlijeđen i moj malodobni sin po očima. Svuda naokolo, 4 — 5 km, iz kuća su letjeli prozorski okviri, a komadi željeza eksplodiranih avionskih bombi padali su još i dalje. Može se uglavnom reći da je učinak ove eksplozije bio strašan i da je ona zaprepastila ustaške, domobranske i njemačke štabove jer se sve dogodilo pred samim Zagrebom. Sjećam se da su mi neki moji obavještajci javili da su — od ove eksplozije u Zagrebu na mnogim kućama popucali prozori. Eksplozija se čula u Moslavini, Slavoniji i Sloveniji. Ali, u prvi čas nitko nije znao što se dogodilo, dok naša štampa i radio-stanica Slobodna Jugoslavija nisu javili da se radilo o našoj diverziji na njemačke, ustaške i domobranske magazine bombi i municije. Eksplozija je vremenski bila tempirana u raznim intervalima, najviše radi toga da ne strada velik broj kuća i mirno stanovništvo. Da su mineri tempirali mine da dignu u zrak odjedamput sve sigurno je da bi stradalo mnogo više ljudi i kuća u krugu od 15 do 20 km udaljenosti.

LJUBAN ČOLAK

BORBA SA USTAŠAMA U PLANINI I KRALJEVCU

U NOV sam stupio 27. lipnja 1942. Prije dolaska u Zagrebački partizanski odred bio sam u Moslavačkim jedinicama komandant bataljona i operativni oficir Moslavačkog odreda. Sa te dužnosti otišao sam za komandanta Zagrebačkog odreda. To je bilo 11. prosinca 1943. Tu sam na dužnosti ostao oko četiri mjeseca a zatim sam prekomandiran u Zagorski odred.

Kao komandant Zagrebačkog odreda imao sam 27 godina. Od vojne naobrazbe imao sam završenu dvogodišnju podoficirsku školu u Beogradu za vrijeme stare Jugoslavije. Za koman-

danta Zagrebačkog odreda došao sam po naređenju štaba II operativne zone kojim je rukovodio Vlado Matetić, a komesar je bio Marko Belinić. Dužnost komandanta Zagrebačkog odreda nastupio sam odmah poslije borbi za oslobođenje Čazme.

Poslije čazmanske bitke došao sam u štab Moslavačkog odreda. Kako smo sa štabom Zone imali telefonsku vezu dobio sam telefonsko naređenje da odmah uzmem svu ratnu spremu i da se javim u štab Zone. Kada sam došao u štab Zone tamo sam našao komandanta Matetića i komesara Belinića.

U razgovoru dali su mi na znanje da trebam primiti dužnost komandanta Zagrebačkog partizanskog odreda. Time se nisam osjećao baš zadovoljan. Smatrao sam da je to ipak velika i odgovorna dužnost, a ja čovjek sa nižom vojnom stručnom spremom. Nisam, dakle, to primio sa nekim oduševljenjem. Međutim, kao vojnik nisam smio otkazati poslušnost, morao sam to primiti. Odmah iste večeri krenuli smo iz Čazme prema Prigorju.

U Bosiljevu kod Čazme sastao sam se sa pomoćnikom komesara Zagrebačkog odreda drugom Gorskim (Mirko Herak) te smo s njime i cijelim štabom Odreda krenuli za Prigorje i došli u selo Glavnicu. Tu sam zatekao jedan bataljon koji je još ostao nakon onih dvaju bataljona što su otišli u brigadu »Matija Gubec«. Još prije nego sam primio dužnost u Zagrebačkom odredu susreo sam se sa Stevom Došenom, tadašnjim komandantom Zagrebačkog odreda. Naime, kada je Odred boravio u Posavini ja sam dolazio sa Moslavačkim odredom iz Moslavine i preko Posavine prelazio sa žitom i drugim živežnim namirnicama za Liku.

Prilikom preuzimanja moje dužnosti komandanta Odreda Stevo Došen nije tu bio prisutan, jer je već bila formirana brigada ».Matija Gubec« i on je otišao u nju.

Naređenje da krenem na sektor Prigorja usmeno mi je saopćio komandant II operativne zone Matetić i rekao da tamo moram, koliko god je više moguće, politički djelovati s obzirom da je to u neposrednoj blizini Zagreba. Također mi je rekao da nastojim da se borba sa neprijateljem odvija što žešće, da neprijatelja treba što više onemogućavati da vrši protunapade, da treba rušiti komunikacije i, na kraju, da treba pokušati vojnike iz neprijateljske vojske privući u naše redove.

Kad sam došao za komandanta Odreda našao sam malu jedinicu koja je imala samo jedan bataljon. Međutim, zbog velikog priliva ljudi iz Zagreba bilo mi je u interesu da se osnuje više jedinica i da se one što bolje naoružaju, kako bismo neprijatelju mogli zadavati jače udarce. Želio sam da neprijatelju dademo na znanje da u nama ima protivnika koji je po moralnoj snazi jači od njega. Sva naređenja koja smo dobivali od komandanta II operativne zone Odred je izvršavao sa voljom i na vrijeme. Borci Odreda mnogo su nastojali u izvršavanju naređenja, kako bi neprijatelju nanijeli što više udaraca.

Borbeni moral i politička svijest boraca Zagrebačkog odreda bila je tako visoka da se ja nisam nadao da ću to ovdje naći. Bilo je to stanje koje je mene oduševilo — kad sam polazio na tu dužnost nisam vjerovao da ću tu naići na takav borbeni elan. Bili su,to borci zaista visoke političke svijesti.

Iz perioda mojeg komandovanja ovim Odredom ostao mi je u sjećanju jedan vojnik — puškomitraljezac sa mitraljezom sa 2 doboša (avionski puškomitraljez), Josip Vedrina. Mislim da je taj drug bio jedan od najhrabrijih boraca u Odredu. Nekoliko puta kada sam bio s njim u borbi, i kada sam mu postavio bilo koji zadatak on ga je izvršio čak više nego je bilo u njegovoj moći kao borca. Da je u ono vrijeme bilo odlikovanja ja bih mu dao najviše odlikovanje!

Kada sam primio dužnost komandanta, Zagrebački odred imao je oko 200 boraca, prilično slabo naoružanih. Bilo je dosta starih francuskih pušaka, nešto karabina, nešto »manlicherki«, vrlo malo puškomitraljeza. Težeg oružja nismo imali. Sa oružjem koje smo imali mnogo smo zadataka izvršili.

Ostala mi je u sjećanju jedna borba Odreda sa ustašama u Planini. Pamtim i jednu ofenzivu na Odred, kada smo pružili žestok otpor neprijatelju koji je imao dosta gubitaka, unatoč tome što smo bili slabije naoružani, prvenstveno zahvaljujući velikoj borbenosti boraca.

Početkom veljače 1944. po nekim selima formirana je ustaška milicija. Ta nas je milicija špijunirala — kuda se krećemo, koliko nas ima i kako smo naoružani. Na nekim mjestima počeli su prihvaćati i borbu sa nama. Obično su bili odjeveni u seljačka odjela — bili su to seljaci. Često nam se znalo dogoditi da od njih dobijemo — vatru u leđa. Ponekad su prihvaćali i veću borbu, ali kada bismo ih raspršili teško smo ih mogli pronaći, jer su — kako sam rekao — to bili pojedini seljaci tamošnjih sela. Kad bismo nekog od njih uhvatili izgovarao se da su to na nas pucali ustaše koji su se »malo prije povukli«. Na taj način nas je zavaravala ta ustaška milicija.

Dana 23. veljače 1944. prihvatili smo borbu sa ustašama u Gornjoj Planini. Borba je počela prije podne i trajala je dosta dugo vremena, razvila se u prilično jaku i oštru borbu. Tu smo mi imali nekoliko izgubljenih drugova: 2 mrtva i 5 ranjenih, dok su 3 druga i 2 drugarice bili zarobljeni. Neprijatelj se poslije tih borbi morao povući, iako mu je pomagala domaća ustaška milicija. Neprijatelj nas je namjeravao potisnuti iz tog sela, vjerojatno želeći tu postaviti svoje uporište. Mi nismo odstupali od te borbe, nismo dozvolili da se neprijatelj tu smjesti i da poslije progoni naše saradnike koji su nas prehranjivali. Ali, za vrijeme borbe ustašama je uspjelo da iz sela Planina pohapse nekoliko naših ljudi, članova NOP-a, koji su — kako sam kasnije, nakon mnogo godina saznao — ipak ostali živi.'Jedan od tih koji je bio zarobljen, posjetio me je ovdje u Jasenovcu i pričao mi kakve su neprilike imali zbog saradnje i što su nas hranili, kako su davali podatke o miliciji i ustašama. Njih su ustašama izdavali pojedinci, pripadnici domaće ustaške milicije.

U to smo vrijeme mi oskudijevali sa municijom. U ovoj borbi, naročito poslije nje, ostali smo sa jako malo municije pa smo preko nekih drugova, političkih radnika, dobili nešto municije i sanitetskog materijala iz Zagreba. Inače sanitetski materijal dobivali smo po vezi iz Zagreba, nekad i u većim količinama pa smo ga slali u Kalnik i drugim jedinicama koje ga nisu dovoljno imale.

Za vrijeme mojeg komandovanja u štabu Odreda, vladala je harmonija i dogovor. Nikada nije bilo ispada, nikada se jedan drugom nismo suprotstavljali. Mogu reći da smo se mi u štabu Odreda zbilja jako dobro slagali, nikada među nama nije bilo razmirica.

Kad sàm ja došao za komandanta Odreda, Milan Kuren — Gubec, komesar Odreda, otišao je u Liku na kurs. Kada se sa kursa vratio upoznali smo se još bolje, i mogu reći da smo sve napade, sve borbe i akcije zajedno dogovarali. Ni jedan od nas nikad nije ništa radio odvojeno jedan od drugoga. S drugom Popovićem također sam dobro surađivao, i neobično sam ga, kao mladog čovjeka, volio i postavio za obavještajnog oficira Odreda. On mi je bio vrlo blizak drug. I Gorski je bio dobar drug. On je brzo po mom dolasku otišao iz Odreda. Pavlinić je bio mlad, politički dosta jak kao partijsko lice. Sa svima sam se slagao, uvijek smo se o svemu zajednički dogovarali, nitko ništa nije samovoljno radio. Sjećam se i Josipa Benca. On je bio bolestan kada sam ja došao u Odred. Kada se vratio u Odred postavljen je za komandanta bataljona.

Kada je formiran novi III bataljon tada je Šumski — Bobinac došao za komandanta toga bataljona. Njega sam poznavao još iz Moslavine, prije nego sam došao u Zagrebački odred.- Ostala mi je u sjećanju njegova akcija iz jedne borbe, gdje je Šum-

ski spasio štab Odreda i cijelu našu jedinicu koja je vodila žestoku borbu, ali ne sjećam se sela u kojem je to bilo.

Kad smo došli u to selo bili smo obaviješteni da je neprijatelj organizirao svoju obavještajnu službu i da — dok mi dolazimo u selo — u crkvama zvone zvona. Boraveći u selu nismo imali ni pojma zbog čega zvona zvone. To smo tek kasnije saznali.

Imao sam priliku razgovarati sa nekim ljudima koji nisu vjerovali, kada sam im pričao, kako se narod Prigorja i Zagorja odnosio prema Zagrebačkom odredu i prema NOP. Prije nego što sam došao u te krajeve ni ja se nisam nadao da je tako dobro raspoloženje ovog naroda prema NOB. U narodu ovoga kraja nije bilo neprijateljskih gledišta, pogotovo ne kod seljaka i rad-

Hamdija Đumhur, šej kancelarije štaba Odreda, Perica Popović, obavještajni oficir štaba Odreda, Barka IS/eral, daktilograf štaba Odreda, Slavko Pavlinić, pomoćnik komesara Odreda, Mijo Maltarić kurir štaba Odreda, Ivan Špičko ekonom štaba Odreda, Gašpar Jurina, sekretar SKOJ-a Odreda i Ljuban Čolak, komandant Odreda, Turkovčina, prosinca 1943.

Mi smo u selo došli sa štabom Odreda, dok je jedan bataljon Šumskog bio nedaleko od nas, na položaju, okrenut u suprotnom smjeru od neprijateljske vatre, koju smo mi dobili u leđa. Najprije su neprijateljske patrole bile odbijene a onda je neprijatelj, opet iza leđa tih naših postavljenih osiguranja, počeo napadati nas, štab Odreda. U posljednji sam čas bio obaviješten da su ustaše već tu, kod nas. Mi smo svi izletjeli napolje iz Štaba i smjesta prihvatili borbu. Odmah sam putem kurira pozvao Šumskog, koji nije bio daleko od nas, da okrene front prema nama. On je hitno poduzeo akciju u kojoj smo mi »štabovci« i njegov bataljon uspjeli odbiti neprijatelja.

Mislim' da je to bilo selo Kraljevac, kod Budinščine, jer smo odatle krenuli u Hraščinu Trgovišće, gdje smo se tek malo odmorili, jer su nas i ovdje ustaše ponovno žestoko napali. Mi smo ponovno primili borbu, premda smo ostali sa minimumom municije i bili na izmaku snaga. Tada smo se odlučili da prihvatimo borbu prsa o prsa — već smo bili gotovo potpuno bez municije.

Kada smo došli u Hrašćinu Trgovišće spremili smo se na kratki odmor. Dogotavljalo se neko jelo, ali smo morali sve napustiti, jer je opet započela tako jaka borba da smo se morali povlačiti pa smo krenuli prema stanici Budinščina. Neprijatelj je krenuo na nas tenkovima i teškim naoružanjem. Mi se nismo mogli zadržati na našim položajima.

nika. Nije tu bilo dvoumljenja niti dvosmislenosti u pogledu opredjeljenja za NOB i doista mogu reći da je taj narod pošteno gledao na našu borbu i na naš pokret. U nekim selima bilo je, dakako, pojedinačnih neprijateljskih istupanja, ali o većini naroda mogu se samo pohvalno izraziti kad je riječ o odnosu naroda prema Odredu i NOB. Selo Glavnica, u koje sam ja po prvi puta došao kao komandant Odreda, zbilja je bilo jako pošteno selo, ljudi su bili nama naklonjeni. Zitomir mi je također ostao u sjećanju kao partizansko selo. U Markuševcu i Cučerju — danas su ta sela dio Zagreba a onda su bila u neposrednoj blizini Zagreba — narod nas je primao kao da smo im najbliži rođaci.

Odnos boraca prema narodu također je bio jako dobar. Nisam se mogao nadati da ću ovdje naići na tako dobar odnos boraca prema civilnom stanovništvu i civilnog stanovništva prema borcima i prema narodnooslobodilačkom pokretu. Ja sam u NOB prošao dosta mjesta i pokrajina i svašta sam vidio. Bilo je mjesta naklonjenih ustaškom pokretu, bilo je mjesta naklonjenih četničkom pokretu, ali u Prigorju i Zagorju bilo je vrlo malo ljudi koji bi bili naklonjeni nekoj drugoj strani, osim našem Pokretu. To mogu reći naročito za ona područja gdje smo se mi kretali.

Sjećam se i ovakvog slučaja: jedan borac iz Odreda bio je tako teško ranjen u glavu da smo svi mislili kako je s njim gotovo. Ljekova nemamo, bolnica nemamo, a uvijek smo u po-

kretu! Nije mi drago preostalo pa sam učinio ovo: kada smo došli u neko selo — ne sjećam se kako se to selo zvalo — ali je bilo u Prigorju — obratim se jednom seljaku koji je imao sina u ustaškim formacijama te mu energičnim tonom rekoh: »Ovo je od danas tvoj sin — i pokažem mu na ranjenog druga — imaš da vodiš brigu o njemu. Otpremi ga u bolnicu Rebro i reci da ga je »banda ranila« — kao da smo ga mi partizani ranili, ali ga na Rebru moraš posjećivati«. Ustvari, teško mi je bilo onako ranjenog gledati toga našeg druga pa sam se odlučio: ili ćemo ostati bez njega ili će ovaj naš pothvat uspjeti.

I, što se dogodilo? Seljak je otpremio našeg borca u bolnicu Rebro u Zagrebu, gdje je ostao na liječenju oko dva mjeseca. Nakon ozdravljenja naš se drug vratio u jedinicu. Eto, to je za mene bilo nešto posebno, nešto što mi je naročito ostalo u sjećanju iz Zagrebačkog odreda. Onaj seljak, iako je imao sina u neprijateljskim redovima, ipak je vodio računa o izliječenju našeg druga, i on nam se zdrav vratio u Odred. A mi smo, mislim, postupili humano. Ja sam tako postupio jer sam želio da se naš drug izliječi, da ostane živ i da se vrati u jedinicu.

Zagrebački odred stalno je imao kontakt sa drugim jedinicama NOV, npr. sa Zagorskim odredom, Zagorskom brigadom. Kasnije je formiran Posavski odred, ali kad sam ja bio tamo onda na tom sektoru nije bilo drugih stalnih jedinica.

Početkom 1944. boravio je u Zagorju i Prigorju cijeli Zagrebački korpus, sa 32. i 33. divizijom. Radilo se o našoj općoj ofenzivi na onaj sektor Prigorja i Zagorja. Tada je oslobođen Ivanec, Đurmanec i Mihovljan a likvidirana su i druga manja neprijateljska uporišta.

Prehrana boraca bila je — po ondašnjem standardu — dosta slaba. Narod je davao što je imao, ponekad i posljednji komad kruha. Dosta puta znao sam ući u neku siromašnu kuću i vidim — nemaju ništa drugo osim žganaca. Vina je bilo dosta, tko je htio piti mogao je, ali ljudi su se ipak suzdržavali, nisu se opijali.

Organizacija zbrinjavanja ranjenika bila je kritična. U ono vrijeme referent saniteta Odreda bio je drug Sirotković — ali i pored svih napora bilo je to slabo, jer nismo imali smještaja, nismo imali slobodnog teritorija da bismo mogli smještavati ranjenike. Zato smo ih slali za Moslavinu i Kalnik, već prema tome gdje je bilo bliže, gdje su bili slobodni tereni za prolaz. Ljekova smo imali, u tome je donekle naša sanitetska služba bila sređena, dakako prema našim ondašnjim mogućnostima.

Snabdijevanje municijom vršilo se jedino — zarobljavanjem. Ponekad se moglo municije dobiti iz Zagreba. Tako je bilo i sa odijevanjem. Imali smo veliko šarenilo uniformi — bilo je domobranskih, ustaških a i civilnih odijela. I pored toga što smo bili slabo odjeveni ljudi su bili zadovoljni — držala ih je mladost.

Ja sam vidio da je ljudima odjeća i obuća propadala jer se nije popravljala. Zato smo formirali radionice. U svim jedinicama tada su već bile formirane pokretne kuhinje sa kazanima pa smo je i mi formirali.

Po naređenju štaba Zapadne grupe odreda, na moju dužnost je došao Mato Škrljan a ja sam prekomandiran u Zagorski odred, gdje sam primio dužnost operativnog oficira toga odreda. Tada je komandant Zagorskog odreda bio Družinec. Na toj sam dužnosti ostao dok nisam bio ranjen. Ranjen sam kroz pluća u jednom selu u blizini Tuheljskih toplica i prebačen na liječenje u Moslavinu. Iako je to bila malo teža rana nisam ležao u bolnici, već sam se kretao sa jedinicama, jašući na konju.

15. prosinca 1943. Okružni komitet KPH Zagreb u svojem pismu' Oblasnom komitetu KPH za Zagrebačku oblast između ostalog piše da su odlučili da druga Gorskog (Mirka Heraka) povuku iz vojske da ne bude više zamjenik politkomesara Odreda (Zagrebačkog) već bi ga upotrijebili za vojnosudski odsjek koji je prijeko potreban. Na njegovo mjesto daju jednog mlađeg druga koji je došao iz Slavonije, kojeg su oni tražili jer je izjavio da želi u vojsku. Ukoliko se slažu sa njihovim prijedlogom mole da se odmah sa Zonom uredi da se druga Gorskog razriješi dužnosti i da se za zamjenika politkomesara Odreda imenuje drug Vjekoslav Pavlinić

Istog dana Okružni komitet KPH obraća se pismom štabu II operativne zone u kojem obavještava[2] Štab da su donijeli odluku o povlačenju iz vojske druga Gorskog Mirka Heraka, zamjenika politkomesara Zagrebačkog odreda, jer bi ga uposlili kod vojno-sudskog odsjeka koji je nužno potreban, baš ovdje pred Zagrebom. Na mjesto druga Gorskog daju druga Vjekoslava Pavlinića koji će ga moći dobro zamijeniti. O tome su poslali obavijest Oblasnom komitetu Zagrebačke oblasti. Ujedno mole štab Zone da razriješi dužnost druga Gorskog i što prije postavi druga Pavlinića.

Štab II operativne zone Hrvatske u svojem 15-dnevnom izvještaju Glavnom Štabu NOV i PO Hrvatske za 1.—15. prosinca 1943. iznosi stanje svih jedinica i izvršenje operacija. U dijelu izvještaja[3] koji govori o Zagrebačkom partizanskom odredu stoji slijedeće:

»Iz Odreda uzeli smo dva bataljona u sastav novoformirane Brigade »Matija Gubec«. Odred sada broji oko 200 boraca. Izvršili smo promjene u Štabu odreda tako da je dosadašnji komandant ušao u štab Brigade »Matija Gubec« kao zamjenik komandanta, a operativni oficir Moslavačkog P. odreda postavljen za v. d. komandanta Odreda. Iz Zagrebačkog odreda, povukli smo veći dio snaga iz razloga što se taj Odred razvijao samostalno bez veće kontrole našeg Štaba a sastavljen je od mladih boraca i rukovodioca koji nisu prešli kroz borbe pa je prijetila opasnost da se raspadnu. Mislimo da će se manji odred moći lakše zadržavati i uspješnije manevrirati na svom sektoru.«

Na kraju izvještaja štab Zone piše da su telegrafskim putem javili da su mu operativne namjere sa divizijom krenuti u Zagorje gdje sada, nakon odlaska Nijemaca, postoje objektivne mogućnosti likvidiranja uporišta Krapina, Zlatar i drugih i time proširivanja i učvršćenja oslobođenog teritorija Hrvatskog zagorja. Ukoliko bi naše snage trebale da se više angažiraju na pruzi Zagreb — Novska onda bi sa divizijom krenuli prema Sv. Ivanu Zelini.«

' Institut za historiju radničkog pokreta Zagreb — arhiva OK Zagreb — CK KPH

[2] Vojnoistorijski institut JA Beograd — Br. reg. 14-3/8 K. 1472 A

'Institut za historiju radničkog pokreta Zagreb arhiva CK KPH

SLA VKO PA VLINIĆ

UČVRŠĆENJE I ŠIRENJE PARTIJSKE I SKOJEVSKE ORGANIZACIJE ZAGREBAČKOG ODREDA

Ja sam u Zagrebački partizanski odred došao koncem studenoga 1943., na temelju odluke Okružnog komiteta KPH Zagreb.

Prije toga nalazio sam se u slavonskim partizanskim jedinicama. Po dolasku u Okružni komitet Zagreb ja sam bio predviđen da radim na terenu Kotarskog komiteta KPH Zagreb. Ali, dok sam čekao na raspored, Okružni komitet donio je odluku da idem na dužnost zamjenika komesara Zagrebačkog partizanskog odreda.

Dolazak u Odred iskoristio sam da najprije upoznam rad bataljona i partijske organizacije. Nakon odlaska druga Gorskog —

dotadašnjeg zamjenika komesara Odreda (koji je otišao u vojno-sudski odsjek) ja sam negdje oko 15. prosinca 1943. preuzeo dužnost zamjenika komesara Odreda.

Prvi nam je zadatak bio da iz jednog bataljona — koji je ostao na sektoru oko Zagreba — fomiramo dva bataljona. To smo odmah, u toku prosinca, i izvršili. Odred je prije moga dolaska dao dva bataljona za formiranje brigade »Matija Gubec«.

Prosinac smo iskoristili za organizaciono i političko učvršćenje Odreda. Zbog toga smo održali više vojničkih i političkih sastanaka i sastanaka štabova. U to vrijeme partijske organizacije bile su se učvrstile, iako u njima nije bilo mnogo članova Partije. Tako učvršćene one su dalje radile na širenju partijske organizacije Odreda. Posebno smo vodili brigu o radu SKOJ-a, i o učvršćenju skojevske organizacije u Odredu. Postavili smo sve rukovodeće kadrove, vojne i političke, tako da je Odred bio spreman za sve akcije koje su ga čekale.

Mi smo Odred pomalo čeličili kroz manje akcije i zasjede, dočekujući neprijatelja na cestama: rušili smo pruge, mostove i si., tako da je već tokom siječnja 1944. Odred bio ponovno osposobljen za vođenje većih akcija šireg vojno-političkog značaja. U njima je imao značajnih uspjeha. Ali, baš u to vrijeme, tj. tokom siječnja 1944. ni neprijatelj nije sjedio skrštenih ruku već je pripremao ofenzivu na Zagrebački odred. Zbog toga je Odred imao velikih poteškoća u partijsko-političkom radu i u vojničkoj pripremi partizana — boraca i štabova, jer smo danonoćno morali biti u pokretu, prebacujući se iz jednog mjesta u drugo, kako nas neprijatelj ne bi mogao iznenaditi i razbiti.

No, unatoč neprijateljskoj ofenzivi Zagrebački je odred u toku siječnja izvršio veći broj značajnih akcija na neprijateljske jedinice i uporišta. Neprijateljska ofenziva na Prigorje, tj. na Sv. Ivan Zelinski i Zagorje — stubički kotar nije imala nikakvog uspjeha. Naprotiv, Odred je uspio neprijatelju nanijeti znatne gubitke i zadržati se na svom terenu. S druge strane, mi smo se vojnički, partijski i partijsko-politički potpuno učvrstili: veliki broj novih boraca došao je u to vrijeme u Odred, tako da smo imali bataljone sa po 200 boraca. To je bilo jako mnogo za jedinicu kao što je Zagrebački odred koji je bio pred vratima Zagreba i gdje se, u ono vrijeme, nije mogla zadržavati jedna velika operativna jedinica, već upravo ovakva brzo pokretna koja se mogla prebacivati neprijatelju iza leđa i zavaravati ga, odnosno onemogućavajući mu da nam nanese ozbiljne udarce. S druge strane, mi smo njemu nanosili udarce tamo gdje se on najmanje nadao, i gdje je najosjetljiviji.

Prilikom dolaska u Zagrebački odred ja sam od Okružnog komiteta Zagreb dobio određene zadatke. Odred je bio specifična jedinica, na samim vratima Zagreba, a iz takve situacije proizlazili su specifični vojnički i partijsko-politički zadaci. Moram osim toga reći da je Odred bio ne samo taktičko-mobilna jedinica već je imao zadatak da djeluje na tom teritoriju politički — trebao je narodu objašnjavati ciljeve NOB, raditi na tome da se što više naroda veže za NOB. U tom smislu Odred je veoma mnogo pomogao Kotarskim komitetima, Okružnom komitetu i organizacijama Narodnog fronta na terenu.

U to je vrijeme Zagrebački odred na terenu Sv. Ivana Zelinskog, zagrebačkog i stubičkog kotara održao niz sastanaka i zborova u selima, gdje su vojni i politički rukovodioci i borci Odreda narodu govorili o značenju NOB. To je uvelike doprinijelo da je narod ovog kraja upoznao suštinu i ciljeve NOB, nakon čega je jako veliki broj mladih ljudi došao u Odred. Preko Odreda također je veliki broj mladih radnika iz Zagreba i okolice odlazio u druge jedinice NOV. Mi smo tim drugovima dali osnovnu vojnu i političku naobrazbu pa su mogli bolje shvatiti ciljeve NOB. Nakon nekoliko dana slali smo ih na popunu, u veće jedinice NOV. Time su oni ujedno postajali nosioci ideja NOB

Posebno želim napomenuti da sam već od prvog dana svog dolaska u Zagrebački partizanski odred osjetio stalnu, posebnu ljubav boraca prema tom Odredu. Sa kojim god sam borcem razgovarao on je Odred osjećao kao svoj, za nj je bio spreman dati i svoj život. I kasnije, kada sam znao susretati borce Zagrebačkog odreda u brigadama oni su uvijek žalili za Odredom kao jedinicom, gdje se razvijalo i gajilo drugarstvo. Odred im je bio i vojna i politička škola.

NEPRIJATELJSKA UPORIŠTA NA SEKTORU ZAGREBAČKOG ODREDA U PROSINCU 1943.

Informativni oficir štaba Zagrebačkog odreda Milan Horvat 19- i 20. prosinca 1943. izvještava[1] štab II operativne zone da je pokrenuta organizacija informativne službe, da je formiran informativni rajon br. 1, čije je funkcioniranje ovih dana kontrolirao te ustanovio da je informativac na tom rajonu vrlo dobar, ali mu je zbog prenapučenosti neprijateljskih garnizona na onom sektoru rad prilično otežan. Zbog toga izvještaje od njega dobiva samo jedanput tjedno. Veza sa neprijateljskim oficirima na informativnom rajonu br. 3, tj. u samom Zagrebu do sada mje uspostavljena te je informativni oficir Odreda odlučio da sam preuzme njezino uspostavljanje. Tako u nedjelju ima zakazan sastanak sa dva oficira.

Transportni vlakovi na pruzi Zagreb — Dugo Selo saobraćaju redovito, jer se na ovom sektoru ne nalazi niti jedna minerska grupa koja bi povremeno minirala prugu te onemogućavala vojni i civilni transport.

Brojno stanje neprijateljskih vojnika po garnizonima je ovakvo: *Donja Bistra* 15 Nijemaca, nastanjenih u Općini; njima ovih dana stižu regruti na izobrazbu; *Pušća Bistra:* 50 Nijemaca naoružanih s 5 puškomitraljeza, zapovjednik Holandez *: Oroslavlje:* 700 Nijemaca i 120 gestapovaca, ukupno 820; *Stubićke Toplice:* 600 Nijemaca, SS trupe; *Donja Stubica:* 500 Holandeza, 25 Nijemaca, ukupno 525; *Golubovec:* 120 Nijemaca: *Luka:* 500 Nijemaca, naoružani sa 6 teških mitraljeza i 30 puškomitraljeza; *Veliko Trgovišće:* 120 gestapovaca; *Gornja Stubica:* 180 Nijemaca; *Ključ:* 80 Nijemaca; *Sesvete* (rezervoari): 120 avijatičara, naoružanih sa 100 pušaka, 8 puškomitraljeza, 5 šmajsera i 3 teške strojnice; *Sesvete* (Sopnica, skladište municije): 70 domobrana, naoružanih puškama i 7 puškomitraljeza; *Sesvete-stanica:* 50 domobrana željezničke straže, 28 stražara i 80 gestapovaca, ukupno oko 140 vojnika; *Dugo Selo' :* 230 gestapovaca, 300 Nijemaca, 100 ustaša, 70 domobrana željezničke straže, 25 žandara, ukupno oko 725 vojnika; *Rugvica*[2]*:* 450 Nijemaca; *Zagreb:* oko 25000 neprijateljskih vojnika, *isključujući Nijemce* koji svakodnevno dolaze i odlaze. Sveukupno 4.413 neprijateljskih vojnika.

' Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. *6/6* K. 1475

[1] i' Njemačke jedinice oko Dugog Sela ostaci su 33. njemačke divizije koja je bila razbijena kod Staljingrada.

ZASJEDE NEPRIJATELJSKIM JEDINICAMA

Izvod iz izvještaja' štaba X korpusa Zagrebačkog NOV i POJ broj Op.-62 od 7 veljače 1944, Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske o djelovanju Zagrebačkog partizanskog odreda.

»ZAGREBAČKI NOP ODRED

Ovaj odred djelovao je na sektoru Stubićkog i Sv. Ivanjskog kotara i to I. bataljon na sektoru Zagorja a II. bataljon na sektoru Prigorja.

23- XII. 1943 I. bataljon postavio je zasjedu na cesti Zagreb — Varaždin kod sela Jakovlje. Cestom je naišla neprijateljska motorizirana kolona. Našim borcima uspjelo je uništiti 2 teretna ka-

miona. Neprijatelj je imao oko 30 poginulih i ranjenih. Na našoj strani, nije bilo gubitaka.

24. XII1943 II bataljon postavio je zasjedu na ceste Sesvete — Sv. Ivan Zelina oko 800 met. daleko od neprijateljskog uporišta s. Belovar. Na zasjedu naišla je manja grupa ustaša. Na iste je otvorena vatra i četvorica su ubijena.

23. XII 1943 I. bataljon postavio je zasjedu na cesti kod sela Bistra gdje je uništio 1 motorkotač i 1 kamion s njemačkim vojnicima. Tom prilikom ubijeno je 11 Njemaca i zaplijenjeno 6 pušaka i 1 pištolj...«

U dijelu izvještaja pod naslovom Zapadna grupa odreda piše o Zagrebačkom odredu slijedeće:

»Zagrebački odred ima dva bataljona i broji oko 300 boraca. On se nalazi na najtežem terenu, tako da je stalno progonjen. Do sada Odred nije zadovoljio i stavljeno je u zadatak štabu Zapadne grupe da taj Odred sredi i da njegovu aktivnost i borbenost pojača...«

' Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. 1/4 K. 551 A

OKRUŽNI KOMITET POKUPLJE I OKRUŽNI KOMITET ZAGREB

Okružni komitet KPH za Pokuplje 24. prosinca 1943. piše[1] Okružnom komitetu KPH Zagreb da će istražiti slučaj komesara II bataljona Turopoljsko-posavskog odreda čije su jedinice razoružale 15 civila, koji su se prebacili na sektor tog Odreda.

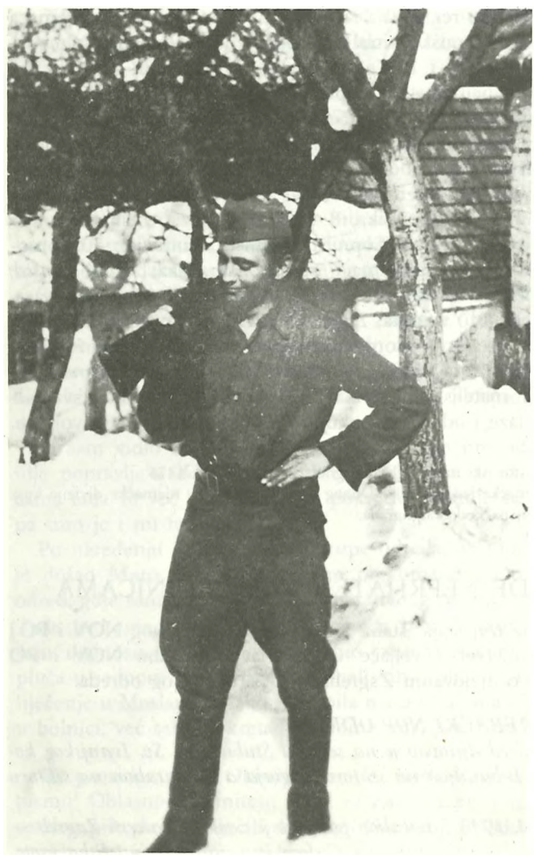

Iosip Bene Moser, informativni oficir štaba Zagrebačkog partizanskog odreda.

Razoružanje je izvršeno u sporazumu sa ROC-om Velika Gorica zbog toga, što su dobili naredbu od II operativne zone da se udarne grupe ukidaju, a one koji su bili u civilu, i naoružani, smatrali su nekim divljim udarnicima, s obzirom da su prešli na ovaj sektor.

U pismu nadalje stoji da je miniranje garnizona u Sopnici izvršeno nakon što su se sporazumjeli i dobili podatke od informativca Zagrebačkog odreda druga Mosera. Jedinice koje su izvele tu akciju obavijestile su narod da je skladište minirano, da je potrebno da napuste kuće i odu u Dugo Selo. U većini, narod je bježao uz potok, prema Resniku.

Ukoliko je i pored ovog obavještenja bilo ljudskih žrtava civili su sami krivi. Mi, sa svoje strane, tu akciju odobravamo, nemamo ništa protiv da bilo koja druga jedinica izvrši takve akcije na terenu našeg Odreda, samo neka politički ne »zaglibi«, neka ne napravi koju glupost kao što je, npr. pljačka, hapšenje ljudi i si.

Komesar Odreda (Turopoljsko-posavskog) koji je ujedno i kandidat našeg Komiteta informirao nas je da nekim vašim političkim radnicima nije pravo da je to izvršio ovaj Odred (Turopoljsko-posavski) pa su upravo radi toga i otezali sa davanjem potrebnih podataka za ovu akciju. Izgleda da ti drugovi usko postavljaju stvari, da im je stalo do toga što će se govoriti o Odredu koji tamo operira (Zagrebački odred) kada je neka druga jedinica izvršila ovu akciju, na njegovu terenu. Umjesto da se vesele da je tu akciju izvršila bilo koja naša jedinica!

U bilješki na ovom pismu pod p.s., stoji slijedeći tekst:

Oružje će se odmah vratiti Odredu (Zagrebačkom) koji operira na Vašem sektoru.

Nakon neprekidnih pokreta i borbi na sektoru Zagorja Odred se ponovno vratio u Prigorska sela radi kratkog predaha i popune boračkog kadra. Bilo je lakše i teže ranjenih boraca. Teži ranjenici upućivani su preko Posavine u bolnicu Podgarić. Lakši ranjenici smješteni su u Prigorju i Zagorju po privatnim kućama, gdje su ih seljaci sakrivali i prehranjivali a bolničari odreda previjali.

Približavao se konac godine, vrijeme božičnih praznika. Štab Odreda odlučio je da sa jednim bataljonom te dane provede u Vugrovcu i Gorancu, cca dvadesetak km sjeveroistočno od Zagreba. Štab Odreda smjestio se u lovačku kuću zagrebačke nadbiskupije, na koti iznad sela Vugrovca, dok su čete smještene po domaćinstvima Vugrovca i Goranca. Bila je već dosta jaka decembarska zima, sa mnogo snijega, pa se u te dane nisu pripremale neke akcije i napadi. Isto tako ni sa neprijateljske strane nije se očekivala, zbog praznika i zime, značajnija aktivnost. Međutim, naše osiguranje, patrole i zasjede bile su stalno, danonoćno na svojim mjestima, kako nas neprijateljske jedinice iz pravca Kašine i Čučerja, odnosno Zagreba i Sesveta ne bi iznenadile.

' Institut za historiju radničkog pokreta arhiva CK KPH Zagreb

PER O POPO VIĆ

SJEĆANJE NA BORAVAK ODREDA U VUGROVCU PROSINCA 1943.

Bio je kasni prosinac a jaka zima sa snijegom tjerala nas je da se zadržavamo više u selima, odnosno u kućama. To nam je omogućilo da intenzivnije politički radimo sa borcima i narodom, a poboljšani su nam i higijenski uvjeti života jer smo već tada na unutarnjem rublju imali dosta ušiju.

Borci su bili smješteni po kućama, po desetinama, kako bi u slučaju potrebe bili na okupu. Svi smo spavali na slami, na

podu ili na zemlji, već prema tome kakva je koja kuća bila. Doduše, imali smo nešto pokrivača, ali su nam ipak šinjeli bili glavni pokrivači.

I postolari Odreda imali su pune ruke posla krpajući poderane cipele, dok su se krojači bavili poderanim odijelima i uniformama.

Približavao se Badnjak, 24. prosinca. Komandant odreda Ljuban Čolak izdao je naredbu o kretanju osiguranja, zasjeda i patrola koje su upućene prema Sesvetama, do Markova polja, prema Čučerju i Kašini. Naredba je glasila da se jedna četa boraca uputi na »polnočku« u Vugrovečku župnu crkvu, a isto tako da se na Božić, 25. prosinca, druga četa, pod punom ratnom spremom, uputi u crkvu.

Bio je to značajan politički gest za daljnje omasovljenje narodnooslobodilačkog pokreta. Jer, i ono malo ostatka lažne ustaške propagande kako su borci NOB samo komunisti, koji žele rušiti crkve, ubijati svećenike i »tjerati narod na kazan«, ovim je potezom srušena. Seljaci, stanovnici Vugrovca i okolnih sela, bili su ugodno iznenađeni kada su se na »polnočki« i na Božić borci pojavili u crkvi. Poslije božične mise okupljenom narodu održan je govor o ciljevima i zadacima NOB, o uređenju nove države, o bratstvu i jedinstvu Hrvata sa srpskim i ostalim jugoslavenskim narodima.

Na Badnjak, 24. prosinca, mi članovi štaba Zagrebačkog odreda sjedili smo u lovačkoj kući zagrebačke nadbiskupije i večerali. Prema prigorskim običajima domar kuće dobro nas je počastio sarmom i puricom s mlincima, te drugim jelima i kolačima. Borci su također bili obilno pogošćeni u kućama Vugrovečkih i Goranečkih stanovnika. Bio je to pravi »božični štimung«, ispunjen prigodnim narodnim običajima. Sjedeći oko stola pričali smo kojekakve dogodovštine iz pojedinih borbi, o političkoj situaciji, o borbama na istočnom frontu, slušali vijesti Radio-Londona i Radio-Jugoslavije. Popila se po koja čašica dobrog prigorskog vina — kao da nije rat. Ali, naše oružje, naše uniforme, kuriri, stražari, patrole vraćali su nas u stvarnost. Rat je tu, krvavi rat u kojem svakodnevno ginu desetine tisuća ljudi u SSSR-a, u Jugoslaviji i drugim zemljama Evrope, u borbi protiv fašističkih porobljivača te domaćih ustaških i četničkih izdajnika. U službi okupatora, oni su zagrezli u bratoubilački rat.

Oko 23 sata, kada su se borci počeli spremati na »polnočku«, patrola koja je bila upućena u pravcu Čučerja, uvede u dvoranu — gdje smo sjedili svi članovi štaba Odreda — visokog, jakog, blijedog u licu, gustom crnom bradom obraslog čovjeka, upalih očiju. Na licu kao da mu se ocrtavala duševna patnja, a iz očiju radost i nevjerovanje. Kad ga je naša patrola prihvatila na vezi u Gorancu nije se nikome povjeravao jer nije vjerovao da su tu, u blizini Zagreba, pravi partizani. Po službenoj dužnosti, kao obavještajni oficir morao sam ga saslušati, jer su mi borci koji su ga doveli govorili da se čudno ponaša i da ni s kim neće razgovarati.

U prvom kontaktu sa mnom izrazio je želju da ostane u partizanima, ali da želi ići do Glavnog štaba Hrvatske. U prvi moment izgledao je malo čudno, pogotovo zbog želje da »odmah ide dalje do Glavnog štaba Hrvatske«. Videći da je jako nepovjerljiv nastojao sam, zajedno sa komandantom Odreda, da ga nagovorim da nam nešto više ispriča o sebi. Konačno započesmo razgovor u kojem nam je ispričao gotovo nevjerojatne stvari.

Ustaška policija uhapsila ga je prije četiri mjeseca kao taoca i zatvorila, pod sumnjom da radi za partizane.

Govorio je polako, čak mi se ponekad činilo da izmišlja, i da zato polako govori.

Ovakvo moje mišljenje zasnivalo se na mom iskustvu sa špijunima ABVER-a i UNS-a koji su bili ubacivani u partizane, na naš teritorij (jedan takav ubačeni špijun čak je imao stručno razrezan trbuh, ali na neopasnu mjestu, kao dokaz da su ga ustaše htjeli zaklati).

Ipak, slušajući ga sa sve većim zanimanjem, i promatrajući njegovo ispijeno, ispaćeno lice, došao sam do zaključka da taj čovjek govori istinu, svoju gorku, iako nevjerojatnu životnu istinu. Po leđima, rebrima i rukama pokazao nam je modrice od batinjanja krvoločnih ustaških agenata u zatvoru. Tukli su ga, kaže, bezbroj puta, tužeći se na bolove u predjelu bubrega (jedna od metoda mučenja u ustaškim zatvorima sastojala se u tome da se uhapšeniku stavljaju vrećice s pijeskom u predjelu bubrega a onda se po njima tuče kundakom i pendrecima). To je bila poznata svirepa metoda zagrebačke ustaške policije za polagano ubijanje zatvorenika, saradnika NOB, koji su pod takvim batinama najčešće umirali.

Mi došljaka nismo prekidali pa je nastavio: »Prekjučer, 20. prosinca navečer, izveli su nas iz zatvora u Savskoj cesti. Bilo nas je oko 20, natovarili su nas u zatvorene automobile i poveli u nepoznatom pravcu. Htjeli smo uzeti svoje stvari ali su nam agenti rekli da ne trebamo ništa sobom nositi, jer nam više ništa — neće trebati. Znali smo što to ustaškim jezikom znači — da nas vode na strijeljanje ili vješanje. Oprostili smo se jedan od drugoga jer smo vidjeli da je za nas sve svršeno. Doveli su nas u Dubravu — to sam primijetio kad su nas počeli iskrcavati iz kamiona. Odmah su prilazili agenti i dvojica odvodili po jednog taoca.

Vidjeli smo što nam spremaju — vješanje. Konopac na telefonskom stupu već je visio. Agenti su imali ljestve po kojima su se penjali da namjeste konopac... Konačno, vidim da i ja dolazim na red, da mi je kucnuo posljednji čas. Ruke su mi bile vezane. U času kad su mi pristupili agenti da me povedu prema vješalima bacim se na zemlju, hineći nesvjesticu. Ali, bio sam svjestan svega što se sa mnom događa. Odlučio sam da se barem izmuče sa mnom, dok me objese. Dok sam ležao na zemlji jedan od agenata udari me snažno nogom u glavu, pa u prsa, valjda da provjeri da li sam još živ. Nisam davao nikakvog znaka života, niti sam jauknuo od bolova. Drugi agent kaže: »Pusti ga, taj je i onako gotov«, te mi opsuje majku komunističku.

Kao što vidite visok sam i težak, imam preko 120 kg pa su me agenti nastojali odvući pod vješala, kako bi me podigli i objesili ... Podižu me na ljestve, ali im ja padam sa ljestava na zemlju. Nakon toga jedan od agenata razreže konop kojim su mi bile vezane ruke, valjda da me lakše podigne. Zatim me pokušaju ponovo podići. Podigoše me ljestvama do pod samu omču, ona mi je već bila na visini brade. Kako sam bio težak trebalo me je još malo podignuti ali zato više nisu imali snage, te me uz psovke ponovno pustiše te ponovno — padnem na zemlju. U tom času netko u blizini zapuca iz šmajsera. Moji krvnici pobjegoše iza jedne kuće. Kratko puškaranje zaustavi se. Ja pogledam i vidim da sam ostao sam, nikoga nema oko mene. Bez kolebanja, za tren oka podigoh se sa zemlje i — nitko još ne puca na mene. Skočim, i za čas sam bio preko ceste, među kućama u Dubravi. Kad su moji krvnici primijetili bijeg, počeše pucati zamnom. No, ja sam bježao posljednjim snagama, iako sam bio iscrpljen od batinanja, i od zatvora, i od straha pred vješanjem. Bježao sam jer još nisam vjerovao da sam živ. Sve više sam osjećao da mi je u bijegu jedina mogućnost spasa. Ponovno dobivši novu životnu snagu bježao sam sve dalje, prema gornjoj Dubravi. Kako sam poznavao taj dio grada, brzo sam se orijentirao. Sjetih se da na kraj gornje Dubrave, prema Granešini, imam jednu prijateljicu — učiteljicu koja je tu imala svoju kuću. Brzo sam je pronašao i kucanjem na prozor probudio. Ona je znala da sam u zatvoru, ali nije znala da sam odveden na vješala.

Ostati kod nje nije bilo sigurno, iako me je na to nagovarala. Dala mi je nešto hrane i zimski kaput svog muža te me uputila da bježim dalje prema Granešini, prema Čučerju, Vugrovcu i Kašini, jer je čula da su tamo partizani. I tako sam ja nastavio svoj noćni bijeg prema Čučerju, i preko drugih sela, dok nisam predjutro došao u Goranec. Tu su me prihvatile seoske straže

NOO, koja me je toga dana zadržala u selu, dok nije naišla vaša patrola, koja me je dovela do vas. Još uvijek ne vjerujem da sam živ, i da sam među partizanima. Sada sam vam rekao sve.«

Takva je bila ispovijest ovog čovjeka. Kad je završio, komandant **Ljuban Čolak** i ja se pogledamo, govorili smo očima: prosto nevjerojatno, čovjek pobjegao ispod vješala!

Tek nakraju nam je rekao da se zove **Branko Kovačević,** da je dipi. ing. građevinarstva, da je u Zagrebu radio za NOP. Provalom organizacije bio je uhapšen.

Došljak je i dalje tražio, da ga uputimo dalje, u Glavni štab Hrvatske. Nakon nekoliko dana to smo mu omogućili, nakon što su došli kuriri.

Ing. Kovačevića dobro smo ugostili, slušajući još dugo u noći što je sve proživio u zatvoru, te o ustaškom teroru nad građanstvom Zagreba. Ujutro, 25. prosinca, preko naših službenih veza dobili smo informacije iz Zagreba da je 20-tog navečer u Dubravi vješano 16 talaca, simpatizera i suradnika NOB a jedan ili dvojica da su uspjeli pobjeći. Vješanje šesnaestorice građana Zagreba, među kojima je bio i poznati zagrebački komunista prof. **Bogdan Ogrizović,** tadašnji predsjednik ilegalnog Narodnooslobodilačkog odbora grada Zagreba, ustaški su krvoloci izvršili kao odmazdu za miniranje domobranskih skladišta topovskih granata i avionskih bombi u Sopnici, te za pogibiju desetak njemačkih vojnika od eksplozija tempiranih bombi drugog dana nakon eksplozije.

Tako je Pavelić, sa svojim glavešinama i »doglavnicima«, u nemoći i bijesu, Zagrepčanima pripremio »spektakl« božičnog vješanja građana. Tri su dana visjeli na vješalima u Dubravi, kako bi zastrašili građane da ne pomažu narodnooslobodilački pokret.

Idućeg dana ujutro oprostio sam se od **ing. Kovačevića** jer sam po naređenju štaba II operativne zone morao krenuti za Koprivnicu, koja je tada već bila oslobođena, na oficirski obavještajni kurs. **Ing. Kovačević** je drugog dana sa kuririma otišao preko Posavine za Glavni štab, u Pokuplje. Nikada ga više poslije oslobođenja nisam sretao. Od njegovog brata koji je radio sa mnom u Kontrolnoj komisiji NRH saznao sam da njegov brat Branko radi u Beogradu, u Saveznom ministarstvu za građevinarstvo. No već 1947. umro je od posljedica ustaških batinanja i mučenja.

Kotarski komitet KPH Zagreb u svojem izvještaju Okružnom komitetu KPH Zagreb piše da su izvršili mobilizaciju tridesetdevet drugova za NOV. Udarne grupe izvršile su 20. prosinca 1943. akciju u Vrapču u kojoj je izbačen vlak i uništena lokomotiva, a 27. prosinca 1943. akciju u tvornici cementa u Podsusedu, gdje je uništena žičara i pogonska mašina.

Stanje pojedinih neprijateljskih uporišta je slijedeće: *općina Pušća:* njemačka banda krstari po cijeloj općini a došli su još i ustaše iz Hercegovine. U općini Brdovec SS trupe napustile su svoje baze a na njihovo mjesto došla je druga banda u njemačkim uniformama, raznih narodnosti. Dana 29. prosinca 1943. banda je po selima počela rekvirirati skoku i perad.

SLAVKO PAVLINIĆ

ZAGREBAČKI ODRED U VUGROVCU PROSINCA 1943.

Meni je ostao u posebnom sjećanju boravak Zagrebačkog odreda u Vugrovcu, gdje smo stigli 24. prosinca 1943, i smjestili se u selu a štab Odreda na posjedu zagrebačke nadbiskupije, na brdu iznad Vugrovca. Za vrijeme boravka u Vugrovcu napisali smo u ime štaba Odreda pismo Stepincu[1] o ciljevima NOB, da se nalazimo na njihovom imanju u Vugrovcu i pozvali ga da pređe na stranu NOB, jer mu je to jedina prilika da nesmetano pređe u partizane s obzirom da se mi nalazimo tu, u neposrednoj blizini grada. Pismo smo poslali preko njihovog vincilira koji mu ga je odnio u Zagreb.

Zagrebački odred ostao je u Vugrovcu tri dana. Kako je to neposredna blizina Zagreba, tada glavnog centra ustaško-njemačke okupatorske vlasti, neprijatelj je saznavši za to, poduzeo protiv nas ofenzivu jakim snagama.

Vjekoslav Pavlinić, pomoćnik komešam Zagrebačkog odreda, Hižakovac, veljače 1944.

Dok smo bili u Vugrovcu trajali su božični praznici, i mi našim borcima nismo branili da se nađu kod crkve, i da idu u crkvu. To je u onim momentima bilo i potrebno, jer su mnogi neprijateljski nastrojeni, ili neupućeni pojedinci, vršili propagandu među narodom da su partizani protiv vjere, protiv Boga, protiv crkve, pokušavajući prikazati da se kao komunisti borimo protiv naroda. Kada su seljaci Vugrovca i okolnih sela vidjeli da se naši borci slobodno kreću, da su išli sa narodom na »polnoćku« u crkvu, da su se i prije podne na Božić našli oko crkve u Vugrovcu, narod je odmah shvatio ciljeve i lažnost ustaške propagande.

Na Božić, 25. prosinca 1943, održali smo u Vugrovcu, ispred crkve, veliki narodni zbor. Tu se okupio veliki broj seljaka iz Vugrovca, Goranca i drugih okolnih sela. Oni su sa interesom pratili naša izlaganja o ciljevima NOB, o stvaranju AVNOJ-a, o potrebi što šireg uključivanja naroda u NOP, o potrebi da svoju djecu isalju u partizane a ne u ustašku i domobransku vojsku, da ne dozvole da ustaše pljačkaju i odvlače iz sela živežne namirnice, žito, kukuruz i stoku. Ja mislim da smo tim zborom, i objašnjenjima koja smo davali, postigli jako veliki politički uspjeh među narodom ovog prigorskog kraja koji je svesrdno pomagao NOB i prehranjivao naš Zagrebački partizanski odred. Posebno značenje ovog velikog zbora bilo je u tome što je on održan »na vratima Zagreba«, po danu, a naše partizanske patrole kretale su se preko Goranca do Čučerja i do Markovog Polja, dva kilometra ispred Sesveta.

Na zboru u Vugrovcu narodu su govorili komandant Odreda Ljuban Čolak i ja.

Ovaj narodni zbor bio je interesantan i značajan i po tome što je stvorena tako dobra atmosfera, otvorenost između naroda i nas da su nam ljudi postavljali pitanja a mi smo na njih davali odgovore. Tim smo zborom postigli jako veliki politički uspjeh.

Za vrijeme boravka u Vugrovcu ostao mi je u dragom sjećanju lijepi i topao prijem na koji smo naišli u tom selu. Narod je borcima Zagrebačkog odreda dao smještaj i prehranu. Slavio se tih dana Božić, kako je to uobičajeno, narod nam je dao sve najbolje što je pripremio — raznih pečenja, kolača i vina. Mogu reći da smo bili primljeni kao da smo kod svoje kuće. Štab Odreda bio je također dobro ugošćen. Borci su bili smješteni u seoskim kućama, gdje im je pružena najbolja i krepka hrana koje je tada u tim selima još bilo u obilju. Ukratko, mogu reći da je narod Vugrovca tih dana borce Zagrebačkog odreda zbilja primio kao svoju djecu.

Sjećam se također da je omladinska organizacija iz Vugrovca i okolnih sela pripremila poklon pakete za borce, ranjenike i bolesne drugove. U tim paketima nije bila samo hrana, već i odjeća, obuća, rukavice, čarape, šalovi, toplo rublje i mnogošta drugog nama tada potrebnog. U tome je bila veličina naroda Vugrovca i okolice koji nas je ovako lijepo dočekao, primio, dobro nahranio i opskrbio korisnim stvarima i na lijep način otpratio kada smo odlazili sa tog sektora.

Kao što sam iznio na početku mojih sjećanja ustaše su odmah, treći ili četvrti dan nakon našeg doista mirnog i ugodnog boravka u Vugrovcu, poduzeli poznatu siječanjsku ofenzivu na cijeli teritorij Prigorja. Zagrebački odred dobio je na vrijeme o tome sva potrebna obavještenja i saznao za pokrete i pravce kretanja svih neprijateljskih jedinica. Naša obavještajna služba, na čelu sa drugom Pericom[1], dobila je točne podatke što se sprema i kakvih je razmjera ta ofenziva pa je štab Odreda izvršio i odgovarajuće pripreme. Održani su sastanci sa svim partijcima i skojevcima. Na njima je zaključeno da se unatoč ofenzivi ne udaljavamo sa određenog nam sektora djelovanja već da našom partizanskom taktikom ratovanja pokušamo zavarati neprijatelja, ne prihvaćajući borbu tamo gdje nam je neprijatelj nameće. Zbog toga smo se preko Prigorja, odnosno tadašnjeg kotara Sv. Ivan Zelina prebacivali do Brezničkog Huma na novomarofski kotar do Podruta i odatle, opet preko zelinskog kotara, neprijatelju iza leđa na .stubički kotar. Time smo neprijatelja potpuno zbunili. On je prešao tim terenom i pohapsio mnogo naših aktivista i civilnih osoba, govoreći da su oni, tj. ustaše uništili partizane. Tada su u Gornjoj Stubici strijeljali oko 25 seljaka i suradnika NOP. Mi smo nakon ustaške ofenzive nastavili našim akcijama i političkim djelovanjem na cijelom sektoru Odreda i ponovno ustašama dokazali da je narodna vojska neuništiva.

Posebno mi je u uspomeni ostao jedan događaj iz tog vremena, između 20. i 25. siječnja 1944, za vrijeme ustaške ofenzive na Zagrebački odred, kada smo se nalazili u Hraščini Trgovišću. To je bilo upravo 23. siječnja, na moj rođendan. Odlučili smo da u Hraščini Trgovišću organiziramo odmor i prehranu boraca koji su već nekoliko dana stalno bili u pokretu i borbama. Neprijatelj je vrlo brzo saznao da se Zagrebački odred nalazi u Hraščini Trgovišću, jer su u okolnim selima ustaše imali svoje doušnike koji su ih odmah obavijestili, čim bi se pojavili partizani. Toga istog dana neprijatelj je sa nekoliko strana, i sa više kolona, započeo ofenzivu pa smo morali svu hranu — nekoliko svinja koje su pripremane za ručak — ostaviti i hitno se prebaciti na položaje po okolnim brdima te prihvatiti borbu koja je potrajala cijeli dan.

Važno je napomenuti da je upravo u toku te siječanjske ofenzive 1944. Odred imao jako velikih teškoća — dnevnih i noćnih pokreta (pješačilo se 30 — 40 km u jednoi noći) rušenje željezničke pruge, mostova i prekapanja cesta. Trebalo je održavati i sastanke sa štabovima a to nam je onemogućavalo bilo kakav politički rad ili sastanke sa borcima. Kada bismo došli u selo na noćni odmor uvijek je polovina boraca bila na osiguranju a polovica je spavala, da bi se odmorila i smijenila one koji su na osiguranju i u zasjedama.

Upravo zbog toga u to vrijeme nismo mogli organizirati partijsko-politički i kulturno-prosvjetni rad, priredbe po selima, ples sa omladinom i si. Jedino smo održavali partijske i skojevske sastanke, i to u momentima kada nam je bilo najteže, kada smo se pripremali i dogovarali o daljnjim akcijama i borbama i o teškoćama na koje ćemo naići u toku neprijateljske ofenzive.

Smatram da u tome i jest veličina i značaj Partije da je ona mogla pokretati borce u nove napore i teškoće, u nove borbene pothvate za uništenje neprijateljske žive sile na tom terenu pred samim Zagrebom.

Poslije ofenzive štab Odreda je želio da se borci malo odmore i da se sa njima vojnički i politički malo više radi. To je trajalo nekoliko dana, ali borci nisu mogli izdržati mirovanje te su zahtijevali da se ide u akcije i u borbe. Radi toga su vršili pritisak na štabove bataljona i štab Odreda. Meni je iz tog vremena ostao u sjećanju onaj naš poznati borac i komandir »Haba« — Fabijan Orešić koji je kasnije poginuo. On je jednog dana došao u štab Odreda i kaže: »Drugovi, kaj bumo tu samo sedeli, idemo mi da lovimo ustaše na cesti, zašto ne idemo na zasjede na ceste?«

Haba i njegova četa jedva su čekali da mogu krenuti dalje u borbe, u kojima će opet moći tući neprijatelja. Kada bi započela borba u kojoj nas je neprijatelj znao tući minobacačkom i topovskom vatrom Haba bi uvijek, u šali i duhovito, znao povikati: »Viš ga, viš ga, pak meče železje na nas«, što je izazvalo smijeh i raspoloženje boraca.

Zbog takvog raspoloženja boraca i komandnog kadra mi smo u štabu Odreda bili prisiljeni dozvoliti da pojedine čete i vodovi odlaze u akcije i postavljaju zasjede neprijatelju na stubičkom i zelinskom kotaru iako, prema ocjeni štaba Odreda, u određenom momentu to nije bilo najpogodnije iz taktičko-političkih razloga.

Siječanjska neprijateljska ofenziva nije uništila Zagrebački partizanski odred, već je on iz nje izašao ojačan, i sa još većim brojem boraca iz zelinskog, stubičkog i zagrebačkog kotara i iz samog Zagreba, tako da se ponovno povećao na nekoliko stotina boraca.

Kada je neprijatelj uvidio da ofenzivnim operacijama, terorom i ubistvima građana ne može uništiti narodnooslobodilački pokret u neposrednoj blizini Zagreba, on je prišao političkim i raznim drugim mjerama, što je također imalo za cilj onemogućavanje razvoja i uništenje narodnooslobodilačkog pokreta, koji se upravo nakon osnivanja Zagrebačkog odreda počeo snažno razvijati i jačati (u jesen i proljeće 1944), naročito na sektoru Zagrebačkog partizanskog odreda odnosno na području zagrebačkog okruga. Uvidjevši da svim dotadašnjim mjerama ne mogu pridobiti narod za sebe, a niti uništiti NOP, ustaše su započeli organizirati takozvanu ustaško-mačekovsku miliciju sa zadatkom da čuva svoja sela od partizana i Nijemaca. Moramo reći da su ustaše u tome imali uspjeha samo u nekoliko mjesta u Prigorju, i to u Kašini, Planini i Čučerju a pokušali su i u Gornjem i Donjem Orešju i Bedenici. I kako su oni nastojali formirati te svoje organizacije po selima, tako smo i mi poduzimali političke i vojne protumjere da spriječimo i onemogućimo formiranje milicijskih jedinica po selima.

Na jednom savjetovanju u štabu Odreda sa članovima Partije odlučili smo da se svim mjerama koje nam stoje na raspolaga-

nju moramo suprotstaviti ustašama i osujetiti da preko ustaški orijentiranih haesesovaca stvaraju svoje organizacije u selima. Nakon savjetovanja i dogovora sa Kotarskim komitetom KPH Sv. Ivan Zelina mi smo prešli u odlučnu akciju: pohapsili smo vođe i organizatore ustaške milicije u selu Glavnica i izvršili oružani napad na ustaško-milicijski bunker u Kašini, tj. na koti između Blaguše i Kašine.

Hapšenje organizatora ustaške milicije tražio je narod sela Moravča, Glavnice i Blaguše preko narodnooslobodilačkih odbora, jer je ta milicija ustašama izdavala svakog čovjeka za kojeg je sumnjala da ima veza sa NOP. Također smo pohapsili organizatore milicije u Gornjem Orešju i Bedenici pa smo time potpuno paralizirali i onemogućili svaku daljnju aktivnost ustaša na formiranju milicijsko-vojničke formacije u tim selima. Na ovaj smo način omogućili slobodno kretanje političkih radnika po terenu i daljnji razvoj narodnooslobodilačkog pokreta. Miliciju jedino nismo uspjeli likvidirati u Planini, jer su ustaše već bile uspjele organizirati i naoružati cijelu jednu milicijsku jedinicu, koja je — čim bismo se mi sa Odredom pojavili na domak sela — odmah, zajedno sa ustašama, otvarala sa svih strana, pa čak i iz kuća, puščanu i mitraljesku vatru na nas. Zbog toga smo imali sa tom — kako smo je mi nazvali »škrljak-bandom« — dosta borbi i vatrenih okršaja u samom selu Planina. Milicajci i ustaše hvatali su i ubijali kurire i političke radnike koji bi dolazili na taj teren. Međutim, ipak smo ih za otprilike mjesec dana, jednim napadom, potpuno razbili.

Važno je ovdje, radi političke ocjene tih događaja, napomenuti da se kojim slučajem milicija — mi smo je još zvali i »fertunaši« — uspjela organizirati i ojačati, sigurno bi na tom području bio onemogućen daljnji razvitak narodnooslobodilačke borbe i kretanje Zagrebačkog odreda. Stoga je likvidacija ustaško-mačekovske milicije u Prigorskim selima predstavljala veliki vojno-politički uspjeh, što ga je postigao Zagrebački partizanski odred.

Posebno su mi u sjećanju ostali momenti priprema za hapšenje organizatora milicije u Glavnici. Naime, na temelju informacija što smo ih dobili od drugova iz Kotarskog komiteta Sv. Ivan Zelina i iz mjesnih narodnooslobodilačkih odbora, imali smo točne podatke o vođama koji su nastojali da se formira ustaška milicija. Znali smo točno podatke o naoružanju koje će primiti, i da će naoružanje dobiti od ustaša iz Kašine. Da bi cijeli taj ustaški plan osujetili mi smo u štabu Odreda odlučili da sa dva bataljona opkolimo — u noći od Uskrsa na uskrsni ponedeljak 1944 — selo Gornja i Donja Glavnica. To smo i izvršili. Pohapsili smo glavne vođe milicije koji su na uskrsni ponedjeljak u Kašini trebali »svečano« preuzeti oružje. Njihovim hapšenjem spriječili smo osnivanje ove neprijateljske poluvojničke organizacije koja se trebala oružjem boriti protiv partizana.

Može se postaviti pitanje zašto smo se mi borili upravo za selo Glavnicu u Prigorju. Na to možemo odgovoriti da je Glavnica u prvom redu za nas imala vrlo interesantan i povoljan vojnostrateški položaj na kojem smo se mogli uspješno tući sa neprijateljskim jedinicama. U Glavnici su legalno djelovali narodnooslobodilački odbori, odbori NOF, omladine i SKOJ-a i moglo se očekivati da će milicija,-ako bude osnovana, pohapsiti sve članove NOP i simpatizere i pobiti ih, i to ne samo u Glavnici već i- u Moravču, Kožić Brijegu, Blaguši, Jesenovcu i drugim selima. A mi smo to morali spriječiti! Sa strateške strane, Glavnica nam je ležala na glavnom prolazu prema Zagrebu, prema Zagorju, prema Kalniku i Moslavini i upravo zato smo se borili da nam se tu ne ugnijezdi neka naprijeteljska jedinica koja će nam onemogućavati zadržavanje Odreda — kad se ukaže potreba — radi predaha i odmora. To je selo bilo ekonomski dosta jako, u njemu smo proboravili mnogo dana i iz njega smo kretali u napade i zasjede na neprijateljska uporišta i na neprijateljske jedinice na glavnoj cesti Zagreb — Varaždin.

Kao u Glavnici, formiranje ustaške milicije spriječili smo i u Gornjem Orešju i Bedenici, gdje su ustaše također spremali jednu grupu za borbu protiv partizana. Nakon provjerenih informacija koje sam dobio od Vinceka Kudelića iz Prepolna pohapsili. smo organizatore milicije u spomenutim selima. Tom akcijom uspjeli smo da nam sva naša partizanska sela toga sektora — Žitomir, Gornje i Donje Orešje, Jertovec i Bedenica ostanu nedirnuta, slobodna od ustaša i ustaške milicije sve do kraja rata, odnosno do oslobođenja. Time smo ujedno osujetili svaki daljnji pokušaj ustaša da poboljšaju svoj položaj i politički utjecaj na narod toga dijela Prigorja.

Mislim da na kraju, u vezi sa likvidacijom ustaške milicije na području tadašnjeg kotara Sv. Ivan Zelina, Zagreb i Stubica, odnosno okruga Zagreb treba reći da je Odred ovu akciju izvršio dogovoreno sa Okružnim komitetom KPH Zagreb i sa Kotarskim komitetima KP tih područja. Prema tome dogovoru, nismo prezali ni pred kakvim sredstvima da bismo uništili ustaško-mačekovsku miliciju, odnosno da bismo osigurali da se NOP na tom području može do kraja rata nesmetano razvijati i jačati, da bismo osigurali pobjedu nad neprijateljem i na tom dijelu zagrebačkog okruga.

Na kašinskom području, odnosno u samoj Kašini, ustaše su — mobilizirajući jedan broj seljaka —uspjeli organiziratisebi pojačanje. Nakon formiranja milicije uKašinimi smo još i kasnije imali dosta posla, dosta borbi da te neprijateljske formacije raspršimo. Sjećam se da smo negdje koncem ožujka ili početkom travnja 1944. sa Odredom bili u Zelinskoj gori, u konspiraciji, iznad sela Bunjak. Na inicijativu druga Vilka Šafara pripremili smo napad na ustaše i miliciju u Kašini i Blaguši. Štab Odreda je jedan cijeli dan raspravljao o aktivnosti ustaša u Kašini i okolici.

Obavještajni oficiri Odreda dali su nam podatke o jačini neprijateljskih jedinica, o njihovom rasporedu, naoružanju i borbenom moralu. Podatke o neprijatelju prikupljali smo i provjeravali preko odbornika mjesnih NOO-a i političkih radnika toga područja. Na taj smo način došli do potpunih podataka o broju i naoružanju neprijateljskog ustaško-milicijskog bunkera na koti Frljur, između Kašine i Blaguše. Mislim da je tamo — koliko se još sjećam — bilo 12 milicionera i ustaša. Nakon donesene odluke o napadu mi smo predvečer cijelom Odredu najavili pokret. Kad se Odred postrojio u Bunjaku svim je borcima rečeno da idemo u napad na ustašku posadu u Belovar-Moravču. Borcima smo rekli i to da kroz sva sela kroz koja budemo prolazili govore kako idemo u napad na Belovar-Moravče. Htjeli smo zavarati neprijatelja u Kašini. Glavnina Odreda stvarno je krenula prema Belovar-Moravču, na glavnoj cesti Zagreb — Varaždin. Jedan vod dobio je zadatak da priđe ustaškom bunkeru u Kašini po koti, sa sjeverne strane od Gornje Kašine. Zadatak za napad bio je tako razrađen da smo odredili vrijeme napada točno u pola noći: u to doba trebao je ovaj vod sa sjeverne strane zapucati na ustašku posadu u bunkeru. Glavnina Odreda skrenula je ispred Belovar-Moravča, preko Jesenovca, i u ugovoreno vrijeme došla sa južne strane ustaškog bunkera u Kašini, odnosno na koti Frljur. Čim je naš vod zapucao sa sjeverne strane, istovremeno su dvije čete započele napad sa južne strane, od pravca Prepuštovca, odakle se ustaše nisu nadali napadu. Kad smo mi započeli napad angloamerički su avioni — sjećam se — iznad Zagreba bacali velike snopove visećih raketa koje su rasvijetlile cijelo ovo područje. Žestokim i brzim napadom i jurišom naš borci zauzeli su taj ustaški bunker, zarobivši nekoliko ustaša i milicionera sa 12 pušaka i jednim teškim mitraljezom. Borba je trajala svega pola sata. Narod je nakon ove uspješne akcije pričao kako je partizanski napad bio kombiniran sa djelovanjem savezničke avijacije te je hvalio ovu usku povezanost, komentirajući da je to novi oblik borbe partizana protiv

ustaša i Nijemaca. Nekoliko je milicionera u času Doroe pobjeglo svojim kućama u Blagušu, gdje su se zakopali u bunkere na đubrištima. Za vrijeme pripremanja ovoga napada u našem štabu boravio je drug Branko Cikojević, načelnik štaba Zapadne grupe koji nam je pomogao u razradi plana napada.

' Tadanji nadbiskup zagrebački, 1945. osuđen za ratne zločine.
' Perica Popović, obavještajni oficir Odreda

BRANKO BRLEK

ZASJEDA USTAŠAMA KOD SOBLINCA

Novi II bataljon formiran je u prosincu 1943. u Glavnici, kod Čergara. Ja sam se do tada nalazio u I bataljonu, pod komandom Mirka Lipničkog. Radovan Gorenec bio mu je zamjenik. Komesar je bio Štef Gluhak. Sjećam se i još nekih naših drugova iz toga bataljona — Benceka iz Zeline i drugih. I bataljon postao je prevelik i ja sam prekomandovan u II bataljon. Prvo naše vatreno krštenje bilo je u Kozjaci, u Belovar-Moravču, u zasjedi na koju su trebali naići neki ustaše od Soblinca. Mi smo došli šumom i zauzeli položaje rano ujutro, na sam Badnjak 1943. Dan je bio malo maglovit. Tu su se nalazili naš bacačlija Božo Klemar i njegov pomoćnik Štef Maršić.

Mi smo se rasporedili, kad ono banda od Soblinca ne ide u koloni po cesti, već se kreće razvijena u strijelce. Oni su imali u planu da nas opkole.

Grupa boraca Zagrebačkog odreda sa zaplijenjenim ustaškim automobilom, Bunjak, travnja 1944.

Ne sjećam se točno tKo je naredio povlačenje, ah znam da to Moser nije učinio, jer on bi bio poslao jednu jedinicu na desno, da nam banda ne može doći iza leđa. Ali, čini mi se da je to bio onaj operativac Miso, tj. Božo Radulović, koji je rekao da nas banda opkoljava te naredio povlačenje u pravcu šume Gajnice, prema Gajištu i Prepuštovcu. On je time prouzročio paniku. Mi se, naime, nismo trebali otuda povlačiti, mogli smo se tući sa bandom, jer smo bili u šumi a banda je išla čistinom. Tada se Božo Klemar, izgleda, prestrašio, stavio minobacač na rame i
— bježi. Za njime se poveo i njegov pomoćnik Maršić. Kutiju sa minama ostavio je otvorenu i kako je bježao njemu je svaki čas iz kutije ispadala po koja mina. Ja sam išao polako za njima i skupljao mine. Kada smo došli u Vugrovec rekao sam Maršiću: »Maršić, kaj ti bum ja za tobom pobiral mine?«

Dana 25. prosinca 1943, na zahtjev štaba II operativne zone, upućen je na oficirski obavještajni kurs u Koprivnicu drug Perica Popović, obavještajni oficir štaba Odreda. Štab Odreda je u to vrijeme sa jednim bataljonom boravio u Prigorju i bio smješten u selu Vugrovcu, dok je drugi bataljon bio na sektoru Zagorja, na području bivše općine Bistra.

Zahvaljujući aktivnosti Zagrebačkog odreda od rujna do prosinca 1943. pretežni dio teritorija bivšeg zagrebačkog okruga bio je oslobođen, dok se neprijatelj nalazio samo u većim uporištima, kao što su Sv. Ivan Zelina, Marija Bistrica, Dugo Selo, Donja Stubica i Oro=]avlje.

Ovakvo stanje omogućilo je političkim radnicima intenzivno ideološko-političko i kulturno-prosvjetno djelovanje u selima ovoga kraja te je narod masovno pristupao u NOP.

Nagli razvoj narodnooslobodilačkog pokreta u neposrednoj okolici Zagreba izazvao je vojne represalije ustaša nad stanovništvom sela u kojima se zadržavao Zagrebački odred, gdje su legalno djelovali narodnooslobodilački odbori. Zbog toga, početkom 1944, ustaše poduzimaju jaku ofenzivu na sektor Prigorja, Zagorja i Posavine, nastojeći potpuno ovladati oslobođenim teritorijem i razbiti narodnooslobodilački pokret. Tada su ustaše izvršili jednu od najtežih i najkrvoločnijih akcija u ovom kraju. To su bili ustaše »poglavnikovog tjelesnog zdruga«. U akciji je uhapšeno oko 150 seljaka, članova NOO i simpatizera NOP iz Vugrovca, Kašine, Šašinovca. U Gornjoj Stubici obješeno je i strijeljano 19 seljaka iz tih sela. U to vrijeme ustaše vrše masovna ubojstva građana i u Zagrebačkoj Dubravi i Cučerju, gdje je obješeno preko 60 simpatizera NOP.

ORGANIZACIONO-POLITIČKO STANJE ZAGREBAČKOG ODREDA PROSINCA 1943.

30. prosinca 1943. štab Zagrebačkog odreda izvještava[1] štab II operativne zone o organizacionom stanju Odreda te u izvještaju, između ostalog, piše da je 15. prosinca 1943. formiran novi, II bataljon Odreda od boraca 2. čete I bataljona i jednog dijela vojnika koji su vraćeni iz II i III bataljona, što su otišli u sastav brigade »Matija Gubec«.

Vojnička sposobnost boraca nije na zadovoljavajućoj visini jer se radi većinom o mladim i neiskusnim borcima, a ima i dosta plašljivih, što se nastoji otkloniti.

Rukovodioci po četama i bataljonima prilično su dobri, i teoretski i praktično.

Na sektoru Odreda gotovo je nemoguće izvesti bilo kakvu veću akciju, jer se banda kreće sa jako velikim snagama. Napade na neprijateljska uporišta također je nemoguće izvoditi jer su jako utvrđena a Odred sada ima male snage i slabo naoružanje. Jedino je moguće postavljati zasjede po cestama, prekopavati ih i rušiti mostove.

Odnos drugova međusobno, i odnos drugova i drugarica, dobar je, i nije primijećeno nikakvog nemorala.

Odnos drugova prema komandnom kadru zadovoljava, no ima pojedinih koji su nedisciplinirani. Poduzimaju se jače mjere da bi se to otklonilo. Odnos rukovodilaca prema borcima također zadovoljava.

U Odredu nije primijećeno bilo kakvo grupašenje koje bi štetilo ugledu borbe.

' Vojnoistorijski institut JA Beograd — Br. reg. 15/6 K.. 1475

ORGANIZACIONO STANJE KOMUNISTIČKE PARTIJE ODREDA PROSINCA 1943.

30. prosinca 1943. zamjenik politkomesara Zagrebačkog odreda izvještava[1] Okružni komitet Zagreb o radu KP. U izvještaju piše da jedinica štaba Odreda ima 6 članova KP, od toga su tri radnika, dva namještenika i jedan intelektualac. Štapska jedinica održavala je redovito sastanke. Jedinica pri štabu Odreda nije osnovana jer je u štapskoj straži samo jedan član KP.

U I bataljonu štapska ćelija broji 4 člana i svi su radnici. Oni su održali jedan sastanak. Bataljonski biro broji samo tri člana, a jedan član nalazi se na kursu. Održali su jedan sastanak. 1. četa ima 6 članova KP, njihov socijalni sastav je 5 radnika i jedan đak. 2. četa ima 4 člana KP. Njihov socijalni sastav je 3 radnika i jedan mornar.

Održan je sastanak svih članova KP ovoga bataljona, gdje su donesene smjernice za daljnji rad.

U II bataljonu štapska jedinica broji 4 člana KP, od toga su 4 zanatlije. Održan je jedan radni sastanak i jedan za proučavanje materijala.

Bataljonski biro broji 4 člana. Održan je jedan sastanak bataljonskog biroa i jedno savjetovanje svih članova KP.

1. četa ima 5 članova KP, od toga su 2 zemljoradnika, 2 radnika i jedan đak. Održana su dva sastanka, i to jedan radni i jedan za proučavanje materijala.

2. četa ima 6 članova KP, od toga tri radnika, 2 zemljoradnika i jedan đak. Održana su tri sastanka, od toga jedan za proučavanje materijala.

Na bataljonskom savjetovanju drugovi su sami dali smjernice za rad sa članovima KP i odredili način rada sa kandidatima KP i Skojem.

Pri štabu bataljona je jedan kandidat KP. 1. četa ima 4 kandidata i 7 skojevaca a 2. četa 5 kandidata i 15 skojevaca.

Drug Slavko Pavlinić u ovom izvještaju Okružnom komitetu KP Zagreb, piše da je dužnost zamjenika komesara Odreda primio 25. prosinca 1943. od prijašnjeg zamjenika komesara Odreda druga Gorskog[2]. Prije toga obilazio je bataljone i upućivao se u rad te zapazio mnoge stvari koje će se u kratko vrijeme ispraviti. Zapazio je da Odred ima dosta drugarica ali ni jedna nije član KP. Izgleda da se jako malo polagalo važnosti na drugarice, iako su dvije drugarice delegati.

Politička sposobnost članova KP nije najbolja jer drugovi, izgleda, nisu davali mnogo važnosti uzdizanju. Vojska u II bataljonu dobro se odnosi prema komandujućem osoblju, dok je u I bataljonu odnos lošiji.

U posljednje vrijeme dolazi mnogo drugova iz raznih jedinica, čak i sa svojim puškama, da bi ostali u Zagrebačkom odredu. Što se tiče odjeća i obuće, to se malo popravilo pošto su organizirane postolarske i krojačke radionice, kako bi mogli zadovoljiti drugove kojima je najpotrebnije. II bataljon ima svu spremu, tj. svi drugovi nose partizanske kape i odijela.

Rad partije u Odredu nije sređen s obzirom da se Odred preformirao pa je potrebno stanovito vrijeme dok se to sredi. Skojevski izvještaj kojega bi za Odred morao poslati sekretar Skoja još nije poslan jer još niti sekretari bataljona nisu poslali svoje izvještaje. Sekretar Skoja za Odred nije postavio sebi zamjenika pa će se u dogovoru sa drugom Ivicom[3], sekretarom OK SKOJ-a, postaviti druga Stjepana Severa, za sekretara SKOJ-a I bataljona koji će biti pomoćnik drugu Gasi[4].

NAROD PRIGORJA I ZAGORJA ODUŠEVLJENO PRIMA BORCE ZAGREBAČKOG ODREDA

30. prosinca 1943. štab Zagrebačkog odreda šalje Okružnom komitetu KPH Zagreb slijedeći politički izvještaj':

»Od kako je formiran novi 11 bataljon naše jedinice nalaze se na sektoru Sv. Ivan Zelina i Stubičkom kotaru. I bataljon imao je jedno par zasjeda te par mitinga koje je narod jako dobro primio.
II. bataljon se kretao u kotaru Sv. Ivan Zelina gdje je isto napravio jednu zasjedu i rušio komunikacije te održao miting.

Političko stanje u samom Odredu je dosta slabo, pošto se uopće nije radilo po predviđenom planu. Politička svijest boraca je donekle dobra. Drugovi borci naročito vole nove vijesti i jedva čekaju kada dođu vijesti te po njima vode diskusiju. Moral vojske je dobar dok je disciplina malo slabija jer drugovi su većinom novi te nisu još shvatili kakav mora biti narodni borac. Na tome rade svi komesari kako bi prikazali da je potrebna disciplina koja dolići svakom pravom narodnom borcu. Odnos drugova prema drugaricama još nije najbolji pošto drugovi podcjenjivaju drugarice. Po tome su si dali truda drugovi politički radnici u čemu imaju uspjeha. U posljednje vrijeme imademo jedan slučaj dezerterstva i to jedan komandir narodne straže koji je na terenu pravio razne ispade a skoro sve svoje vrijeme trošio je na svoju ženu. Radi toga ga je Stab Odreda pozvao i rasporedio u vojsku ali je odvojio njegovu ženu. On je nakon toga sa svojom ženom pobjegao. Što se tiče političkog rada po četama i vodovima se drže sastanci ali ne onako kako bi trebalo da bude jer su naši bataljoni dosta u pokretu. Kulturno-prosvjetni rad u ovom Odredu nije bio do sada nikakav pošto se malo polagalo važnosti na taj rad a i samog komesara Odreda već dulje vrijeme nema u Odredu. Sada se taj rad postiže preko članova KP tako da će obuhvatiti sve drugove i drugarice u Odredu.

2. četa II bataljona Zagrebačkog partizanskog odreda slikano u prosincu 1943 u Čučerju, kod Zagreba. Drugarice: Sidonija Čvrk, Slavica Pekćec, Sonja Sabota; odozgora: Turčić Stjepan Skrtić, Turčić Ivan Izak, Piskač Josip, Kadoić Nikola, Komin Franjo, Bambič Edo, Josip Bene Moser komandant II bataljona, Bruno prezimena nepoznatog i bataljonski postolar nepoznatog imena i prezimena.

Ishrana vojske je srednja pošto se drugovi hrane po kućama u selu u kojem se nalazimo. Što se tiče odjeće i obuće to je srednje pošto smo u posljednje vrijeme organizirali bataljonske radionice koje redovito gdje smo god na mirovanju rade, tako da danas nema niti jednog druga koji bi imao poderane cipele itd.

Cijeli II. bataljon ima partizanske kape koje smo sami pravili iz raznih štofova a sada će se isto tako stahanovski raditi da će i

' Institut za historiju radničkog pokreta Zagreb — arhiva CK KPH
[2] Mirko Herak
* Dragutin Plašć
" Gašpar Jurina

I. bataljon imati za sve drugove »partizanke«. Naročitih bolesti nemamo nego ima nekoliko slučajeva prehlade.*

Kada naše jedinice prolaze kroz neoslobođeni teritorij narod sa oduševljenjem prima borce ali se ipak nađu pojedinci koji idu i javljaju u uporište, ali ga narod odmah raskrinka. Narod, gdje god dođu naše jedinice dobro i sa velikim oduševljenjem prima borce naše jedinice i to se najviše pokazalo u oči blagdana kada su

Grupa boraca I bataljona Zagrebačkog odreda, Gornja Bistra, prosinca 1943.

nas na više strana pozivali da bi mogli kod njih svetkovati božične blagdane. U koje god selo dođe naša vojska drže se sastanci sa NOO-ima tako npr. u više navrata narod je zvao vojsku, da ona organizira NOO-e. Jedan od takvih odbora organiziran je u selu Gornja Sopnica i Donja Sopnica. Održan je miting na sam Božić u selu Vugrovcu, koji je imao dosta veliki uspjeh. Osim toga održano je više manjih mitinga. U stubičkom kotaru održana su 4 mitinga.

Rad Štabova bataljona dosta je dobar iako su bile razne promjene u oči formiranja II. bataljona pa i sam Štab Odreda je cijeli novi.

Financije Zagrebačkog odreda sada iznose 213-514 kuna. Tu svotu imamo za idućLmjesec, a imamo i velike potrebe pošto je sve za vojsku jako skupo.

Politkomesar Odreda još se nije vratio, sa kursa a također se na kursu nalazi komesar I. bataljona.«

Izvještaj je potpisao zamjenik politkomesara Odreda Slavko Pavlinić.

U prilogu spomenutog izvještaja dato je brojno stanje i naoružanje štaba Odreda i I bataljona. Brojno stanje je 271 muških i 20 ženskih boraca, ukupno 291 borac.

Naoružanje je 8 šmajsera, 99 mauzer pušaka, 37 manliher pušaka, 1 talijanska puška, 6 francuskih pušaka, 5 puškomitraljeza Brno, 2 belgijska puškomitraljeza i 1 avionski puškomitraljez.

30. prosinca 1943. štab Zagrebačkog odreda potvrđuje Okružnom komitetu KPH Zagreb prijem političkog materijala za prosinac, koji je raspoređen po bataljonima i relejnim stanicama koje spadaju pod štab Odreda.

' Institut za historiju radničkog pokreta Zagreb, arhiva CK KPH.
! Kapa »partizanka«.

NEPRIJATELJSKI PODACI O AKTIVNOSTI PARTIZANA U OKOLICI ZAGREBA, PROSINCA 1943.

U općoj bojnoj relaciji »Glavnog stožera oružanih snaga« NDH za prosinac 1943. Op. br. tajno od 10. II 1944. pronađeni su slijedeći podaci[1]:

»3. XII 1943. skupina od 20 partizana napala je parabelama njemačku stražu kod doma Vranicani u Laduču (3 km s.z. od Savskog Marofa). Gubici Nijemaca su 2 mrtva, a neprijateljski gubici nepoznati.

8. XII1943. u 16 sati napadnuta je od neutvrđenog broja partizana i vojnih bjegunaca oružnička ophodnja jačine 8 ljudi iz Savskog Marofa u mjestu Sv. Križ (5 km s.z. od Savskog Marofa).

28. XII 1943. u 0,30 sati oko 100 partizana porušilo je pred željezničkom postajom Bedekovčina jedan most dužine 2 m. U samoj postaji su minirali tri skretnice, na postajnoj zgradi razlupali prozore, uništili b.b. uređaj i zapalili postajno skladište.

30. XII1943. straža kod skladišta streljiva u Sopnici koju daje Posadna bojna Zagreb, u 17,30 sati napucana je, 1 domobran na straži iz šume je ranjen«.

' Vojnoistorijski institut JA Beograd — arhiva MINORS-a NDH.

GODINA
1944

DIREKTIVE ŠTABA II OPERATIVNE ZONE

Stab II operativne zone 3. siječnja 1944.' piše Okružnom komitetu KPH Zagreb da su primili njihov dopis od 15. prosinca 1943. i da se slažu da zamjenika politkomesara Odreda druga Mirka Heraka stave na raspolaganje Okružnom komitetu Zagreb. Isto tako stavljaju na raspolaganje zamjenika komandanta Zagrebačkog odreda, jer će na' terenu više koristiti. Štab Zone ujedno moli da se za njihove potrebe nabavi što više anodnih baterija, jer su im potrebne za radio-stanice u vojsci. Isto tako mole da im se pošalje duhana i cigareta.

Mičo Marić, sekretar SKOJ-a 2. čete I bataljona, Jože Vedrina, puškomitraljezac 2. čete I bataljona, Josip Vodišek, kurir štaba I bataljona, Stjepan Popovič, vodnik II voda 2. čete I bataljona i Antun Bello, borac 2. čete I bataljona, vodnik II voda 2. čete I bataljona iz Vrapca. Gornja Bistra, prosinca 1943.

3. siječnja 1944. štab Zagrebačkog odreda dostavlja štabu I i II bataljona naređenje[2] štaba II operativne zone u kojem se sve jedinice obavještavaju da je neprijatelju. uspjelo u naše redove ubaciti nekoliko agenata iz grada. Oni su obično stručnjaci, i omogućava im se da dođu na vrlo povjerljiva mjesta. Stoga sve novopridošle — koji su došli unatrag dva mjeseca treba dobro provjeriti. Ukoliko nisu prošli kroz borbene jedinice neka se odmah u njih upute, i tek nakon što prođu kroz borbe i pokažu se dobrim i odanim mogu se uposliti na drugim dužnostima. Primijećeno je da u našim redovima ima dosta bivših ustaša, domobrana i legionara koji su po 16 mjeseci bili na istočnom frontu. Tako se u jednoj četi sakupilo 20 ustaša, legionara i domobrana i, kao kruna svega, komandir te čete također je bivši legionar kod Staljingrada.

»Ovakve pojave koliko su za nas inače opasne toliko su još u političkom pogledu štetne i što će misliti narod koji već dvije godine stenje pod tiranijom takvih tipova kada ih opet vidi ovdje? Osim toga, takvi elementi unose u naše redove tuđe utjecaje, strane našim borcima i našoj borbi. Mnogi od njih došli su iz špekulantskih motiva, mnogi opet jer su držali da ćemo im omogućiti kao što su im omogućivali ustaše i Nijemci da haraju i pljačkaju po selima. Stoga neka sve jedinice strogo povedu računa koga primaju u svoje redbve. Ukoliko se neki ustaša ili bivši legionar, koji je bio zaveden i koji nije počinio nikakvog zlodjela, primi u našu vojsku on može biti samo običan borac. Apsolutno se ne smije dopustiti da takav preuzme neku odgovorniju dužnost. To ne treba primjenjivati samo u izuzetnim slučajevima, tj. ako je neki ustaša radio za nas, ili je bio u ustaške redove ubačen s naše strane. Ali takvi slučajevi posve su rijetki pa to ne treba imati naročito u vidu.«

′Institut za historiju radničkog pokreta Zagreb arhiv CK KPH

[2] Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. 2/1 K. 1601 D

Pavel Zavalić, kurir štaba II bataljona, Stjepan Turčić, kurir štaba II bataljona, Rudolf Sever, vodnik I voda 1. čete II bataljona, borac 1 čete II bataljona i Stjepan Štrkalj, zamjenik komandanta II bataljona, slikano 1. prosinca 1943.

NAPAD NA USTAŠKO UPORIŠTE ZLATAR

3. siječnja 1944. Divizija II operativne zone, sa brigadama »Braća Radić« i »Matija Gubec«, krenula je sa Kalnika u Hrvatsko zagorje i 4. siječnja 1944. koncentrirala -se na liniji Belec —Krapina —Trgovišće, namjeravajući da napadne poznato, dobro utvrđeno ustaško uporište Zlatar i da uništi neprijateljsku posadu u njemu. Štab Divizije odlučio je da napad na Zlatar izvrši brigada »Matija Gubec« koja je tražila jednu jaču akciju u kojoj bi oprobala svoje snage. Brigada »Braća Radić« sa II bataljonom Zagrebačkog odreda i jednim bataljonom Zagorskog odreda trebala je postaviti zasjede na cesti prema Zlatar Bistrici, Mariji Bistrici, Zagrebu, Krapini i Varaždinu. Neprijateljske snage u Zlataru imale su jačinu jedne ustaške bojne, sa oko 250 do 300 ustaša, naoružanih sa 8 do 10 puškomitraljeza, 3 teška mitraljeza, jednim teškim bacačem mina i 2 protutenkovska topa 37 mm te velikom količinom municije.

Brigada »Matija Gubec« otpočela je napad na Zlatar 6. siječnja 1944., u 4 sata i 20 min. U času napada, u bližoj i daljoj okolici,, nalazila su se neprijateljska uporišta sa ustaškim i njemačkim posadama u Mariji Bistrici, Zaboku, Ivancu, Krapini, Bedekovčini i Sv. Ivanu Zelini, jačine oko 1500 ljudi.

II bataljon Zagrebačkog partizanskog odreda imao je zadatak da postavi zasjedu neprijateljskim jedinicama koje bi iz pravca

Marije Bistrice, pokušale doći u pomoć opkoljenoj ustaškoj posadi u Zlataru. Bataljonu je štab Divizije odredio položaj kod sela Tugonica, na cesti koja vodi od Marije Bistrice prema Zlatar Bistrici. I i II bataljon brigade »Braće Radić« držali su položaje kod Zlatar Bistrice, iz pravca Zabok — Bedekovčina, te održavali vezu sa bataljonom Zagrebačkog odreda.

6. siječnja 1944. u rane jutarnje sate, neprijatelj u jačini od dvije bojne ustaša i domobrana krenuo je iz Zagreba u pomoć opkoljenoj ustaškoj posadi u Zlataru i oko 7 sati ujutro počeo praviti pritisak na položaje dvaju bataljona brigade »Braća Radić« te na položaje II bataljona Zagrebačkog odreda. Ali, neprijateljski pokušaj proboja osujećen je na oba pravca, iako je borba potrajala do 14 sati, a onda se neprijatelj povukao.

7. siječnja 1944. ujutro nastavila se borba na zasjedama koje je držao Zagrebački odred od pravca Marije Bistrice, jer je neprijatelj, sa snagama od dvije satnije ustaša, pokušao proboj do Zlatara u čemu je, nakon dulje borbe, ponovno osujećen te se povukao u Mariju Bistricu.

koncentracije svojih snaga kod Poznanovca i Zlatar Bistrice, neprijatelju uspijeva 9. siječnja, u 3 sata ujutro, da sa nekoliko tenkova od 15 tona probije naše zasjede.

U međuvremenu, dok su se vodile borbe na zasjedama, brigada »Matija Gubec«, u toku teških dvodnevnih borbi i višekratnih juriša, nije uspjela likvidirati ustaško uporište Zlatar te je zbog jake koncentracije neprijateljskih snaga u svim obližnjim uporištima, naročito u Varaždinu i Varaždinskim Toplicama, odustala od daljnje opsade Zlatara i otpočela povlačenje u pravcu podnožja Ivančice i Kalnika.

U trodnevnim borbama neprijatelju su naneseni veliki gubici: imao je 61 mrtvog i 93 ranjena, zarobljeno je sedam domobrana, uništen jedan tenk, zaplijenjena 2 teška mitraljeza i jedan puškomitraljez.

Ukupni gubici jedinica divizije bili su 20 mrtvih i 64 ranjena, od kojih je 5 umrlo u bolnici.[1].

[1] Podaci iz bojne relacije 32. divizije o borbama za Zlatar. Original u Vojnoistorijskom institutu IA Beograd* Br. reg. 1-1/5 K. 1191

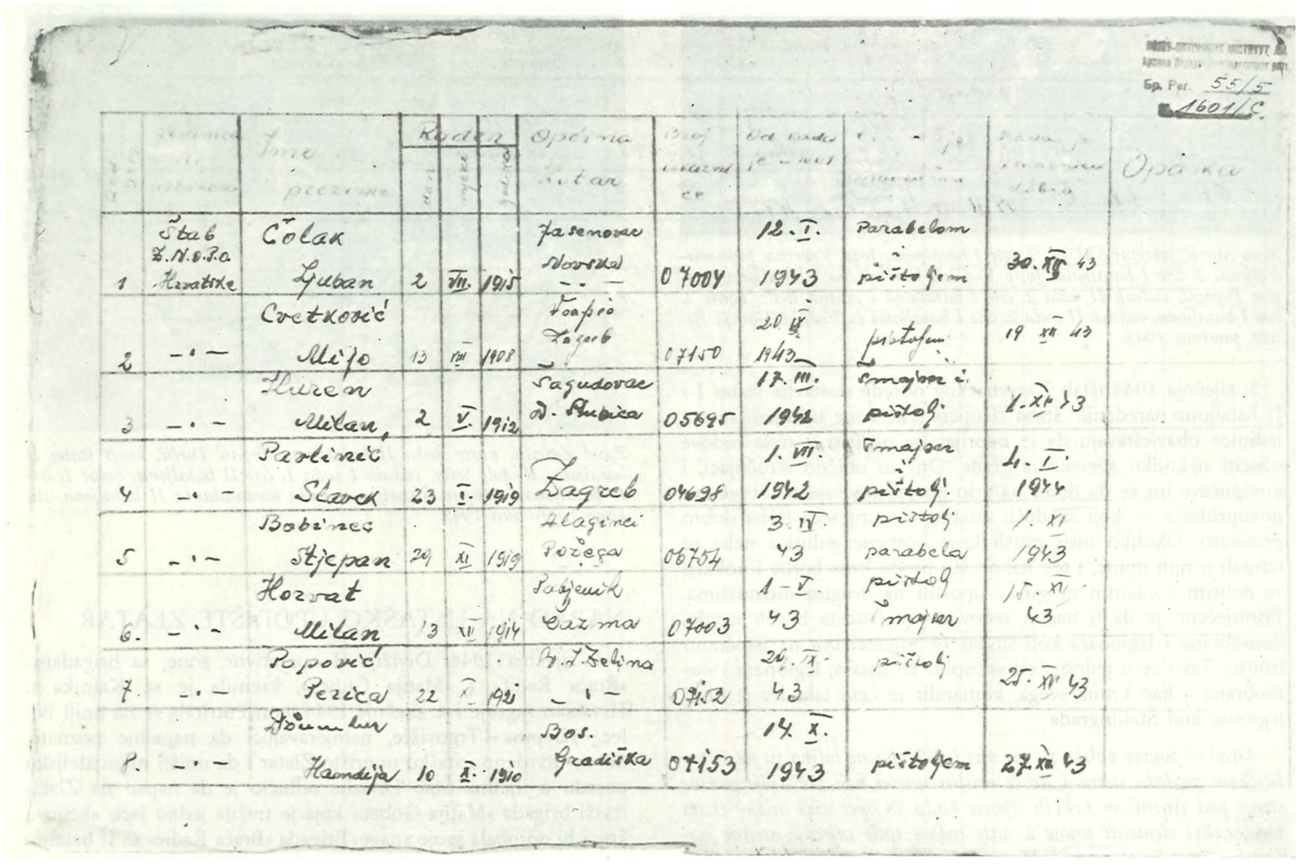

Dio popisa boraca Zagrebačkog odreda iz prosinca 1943.

8. siječnja 1944. ujutro neprijateljske jedinice po treći puta pokušavaju proboj naših zasjeda iz pravca Marija Bistrica i Zlatar Bistrica, nastupajući snagama od 4 satnije ustaša koje su ojačane sa 2 teška tenka i nekoliko lakših tenkova. Neprijatelju je uspjelo da zaobiđe naše lijevo krilo, da potisne našu zasjedu kod sela Tugonica i da se probije do Zlatar Bistrice, gdje je odbijen vatrom boraca IV bataljona brigade »Braće Radića«. Neprijatelju su naneseni osjetni gubici i natjeran je na povlačenje prema Zlatar Bistrici.

U toku noći 8. na 9. siječnja 1944. Neprijatelju je stiglo novo pojačanje iz Zagreba u tenkovima, topovima i ljudstvu. Nakon

NEPRIJATELJSKI PODACI O BORBAMA ZA ZLATAR

U »dnevnom izvješću« »Ministarstva oružanih snaga NDH« broj 10., od 10. siječnja 1944.,[1] piše da je 8. siječnja 1944. Zlatar opkoljen od partizanskih brigada i da pokušaj odterećenja nije uspio.

9. siječnja 1944. probila su se oklopna kola (sa logornikom). Upućena su pojačanja iz Zagreba. Nijemci primjećeni 9- siječnja 1944. u pokretu prema Donjoj Stubici. Njemačka motorizirana

kolona prešla je Bedekovčinu a ustaše su stigli 2 km južno od Zlatara.

Vlastiti gubici: 6 mrtvih, 23 ranjena i 31 nestali. Neprijateljski gubici nepoznati.

U daljnjem tekstu spomenutog izvještaja piše da je u području sela Kašina, 13 km sjevero-istočno od Zagreba, prikupljena veća skupina partizana sa namjerom da napadnu Mariju Bistricu.[2]

' Vojnoistorijski institut JA Beograd arhiva MINORS-a NDH

[2] To je bio I bataljon Zagrebačkog odreda koji je preko božičnih praznika, zajedno sa štabom Odreda, boravio u Vugrovcu

Štab Divizije nalazio se u selu Belec, podno Ivančice. Sa štabom mojeg bataljona kretao se i operativni oficir štaba Odreda drug Stjepan Bobinec koji je imao zadatak da nam pomaže u planiranju i izvođenju pojedinih napada i borbi. Kad je došlo pismo iz štaba Divizije zajedno smo odjašili iz Pešćena gdje je bio smješten naš bataljon u Belec. Sjećam se da je drug Bobinec maršrutu našeg putovanja u podnožje Ivančice odredio po komapsu i karti, tako da smo išli preko šupia, potoka i dolina. Bilo je jako naporno jer smo se na kJonjinka morali spuštati u duboke doline, tako da smo konjima sjedili gotovo na vratu. Do štaba Divizije stigli smo već u duboku noć. Straže bataljona koje su osiguravale štab Divizije nalazile su se već u selu Repno. Tu

Nikola Petričević, šef kancelarije štaba Odreda, Perica Popović, obavještajni oficir štaba Odreda, Ljuban čolak, komandant Zagrebačkog odreda, Slavko Pavlinić, pomoćnik komesara Odreda, Hamdija Đumhur, daktilograf štaba Odreda, Josip Bene Moser, oficir OZN-a Zagrebačkog odreda i Milan Badžek, informativni oficir štaba Odreda, Hizakovec, veljača 1944.

JOSIP BENC MOSER

SJEĆANJA NA BORBE SA USTAŠAMA

KOD TUGONICE

Koncem prosinca 1943., nakon povratka iz bolnice u Podgariću, imenovan sam za komandanta II bataljona Zagrebačkog partizanskog odreda. Dužnost sam preuzeo, u selu Vugrovec kraj Sesveta, od zamjenika komandanta bataljona Stjepana Štrkalja. Prilikom preuzimanja dužnosti postrojio sam bataljon i održao borcima kraći govor te ih pozvao na odlučnu borbenost u uništavanju fašističke žive sile i svih domaćih izdajica.

Početkom siječnja moj bataljon dobiva zadatak da se iz Prigorja prebaci na sektor Zitomira i Pešćena. U to vrijeme vršile su se pripreme za likvidaciju ustaškog uporišta Zlatar koje je trebala napasti Divizija II operativne zone, odnosno XXXII divizija. Sjećam se da sam prije napada na Zlatar od štaba Divizije primio pismo kojim su me pozvali da dođem na dogovor u vezi sa koordiniranjem borbama i akcijama na Zlatar.

sam sreo jednog mojeg druga sa kojim sam bio u partizanima u Moslavini. Bio je to komesar bataljona Knežević. Srdačno smo se pozdravili. On nas je dopratio do štaba Divizije. Komandant Divizije bio je tada Izidor Strok a komesar Ivo Robić. Obojica su se u vrijeme našeg dolaska nalazili u štabu.

Komandant Divizije Štrok upoznao me je sa zadatkom mojeg bataljona rekavši mi:

»Slušaj, druže, ti bi sa svojim Bataljonom trebao postaviti zasjedu neprijatelju kod sela Tugonica, na cesti između Marije Bistrice i Zlatar Bistrice. Položaj nikako ne smijete napustiti dok mi ne likvidiramo ustaško uporište Zlatar. Taj zadatak trebaš izvršiti pod cijenu života ne dozvoljavajući proboj vaše zasjede. Naknadno ćeš dobiti i pismeno naređenje, putem kurira«.

Još smo malo o tom zadatku komentirali, a zatim smo kre~.' nuli natrag, mojem Bataljonu u Pešćeno.

Čim smo se vratili u sastav Bataljona izdao sam naređenje za pokret prema selu Tugonica. U Tugonici smo zauzeli položaje
3. siječnja navečer. Bila je velika zima i snijeg. Borci su ležali

vani, na otvorenim položajima, u snijegu i ledu. Pozvao sam intendanta Bataljona i ekonome četa da odu do seoskih odbornika Mjesnog NOO-a i da u selu organiziraju kuhanje vina koje treba nositi borcima na položaj, kako bi se malo ugrijali.

Napad na Zlatar bio je planiran u pola noći i mi smo ga nestrpljivo očekivali. Tek u 4 sata ujutro čuli smo početak vatre. Borba je potrajala cijeli dan. Oko 8 sati ujutro ja sam se nalazio u štabu Bataljona kad začujem vani pucnjavu. To su nastupali ustaše iz Marije Bistrice i Zagreba dolazeći u pomoć opkoljenoj ustaškoj posadi u Zlataru.

Ja sam odmah izdao naređenje da se na ustaše otvori vatra. Kako smo imali laki minobacač sa 20 mina naredio sam bacačliji da ispali nekoliko mina na ustaške kolone. U tom času dotrči do mene zamjenik komandanta **Štrkalj** i raportira mi: »Druže komandante, ustaše su tu, a komesar se sa pola vojske povukao sa položaja«.

Pošao sam na obilazak Bataljona da vidim kakva je situacija te ustanovio da mi je pola Bataljona otišlo sa položaja, i to sa komesarom **Franjom Caparijem,** te se prebacilo na Veleševac kod Konjšćine, a da o tome mene nitko nije izvijestio. Situacija je bila vrlo kritična jer su ustaše nastupali sa jakim snagama a nas je ostalo polovina bataljona, otprilike oko 100 boraca. Ocijenivši situaciju, na brzinu sam izvršio reorganizaciju borbenog poretka.

Borba je trajala čitav dan a ustaše nisu probili naš borbeni položaj. Sjećam se da su ustaške mine pljuštale po našim položajima a jedna je pala u blizini štaba Bataljona. Za vrijeme borbe stalno sam obilazio položaj bodreći borce da izdrže, da ne dozvole da nam ustaše probiju položaje, jer će onda stradati napadačke jedinice brigade »Matija Gubec« koje napadaju Zlatar. Bila je jako teška situacija, i to zbog velike nadmoćnosti ustaša i prepolovljenih snaga mojeg bataljona. No, moj se bataljon unatoč tome i velikoj zimi i snijegu nije dao dignuti sa položaja već je odbio nekoliko ustaških juriša. Sjećam se da se za vrijeme najjačeg ustaškog juriša i naše vatre našem mitraljescu **Zlatku Kletušu** »zaštopao« puškomitraljez kojeg sam mu ja pomogao odštopati i ponovno ga aktivirati. Nakon toga poslao sam kurire da vrate natrag onu polovinu bataljona koja je otišla sa drugom **Caparijem.** Taj dio bataljona do predvečerja vratio se i zauzeo ranije položaje. Ustaše su predvečer prestale napadati i povukli se u Mariju Bistricu. Navečer sam održao sastanak štaba Bataljona, i to u prisustvu druga **Bobinca,** operativnog oficira Odreda, na kojem smo donijeli zaključak da nema smisla i idući dan ostati na ovom položaju jer je to pretežno ravnica sa niskim brežuljcima gdje nas ustaše mogu vrlo lako izmanevrirati, doći nam u bok i probiti se prema Zlataru. Smatrali smo da će oni idućeg dana sigurno doći sa još većim snagama. Ja sam rekao: »Mi ne smijemo položaj napustiti i propustiti neprijatelja, ali ako ostanemo na sadašnjim položajima u Tugonici tu će nas pregaziti **i** uništiti. Predložio sam operativnom oficiru Odreda drugu **Bobincu** da se prebacimo na obližnja veća brda, prema Pograđu, odakle mitraljeskom **i** pušćanom vatrom možemo tući neprijatelja i zadržati ga dalje da ne prođe prema Zlataru. Taj je plan usvojen i mi smo se još u toku noći, prebacili na brda prema Podgrađu, prekopavši prije toga ceste i mostove koji vode od Marije Bistrice prema Zlatar Bistrici. Ujutro smo zauzeli nove položaje. Kad se razdanilo vidjeli smo da su ustaše ponovno otpočele nastup iz Marije Bistrice, u tri kolone i sa tenkovima, u pravcu naših jučerašnjih položaja. Čim su nam se približili motoristi koji su išli na čelu kolone, a za njima i tankete, otvorili smo snažnu vatru. Mi smo imali položaje u dva nivoa. Jedni su bili dolje, **u** ravnici ispod brda, a drugi na brdu. Najprije su otvorili vatru borci u ravnici, gdje je puškomitraljezac **Tomo Crnčević — Rogonja** snažnom vatrom prisilio ustaše da se zaustave. Nakon kratkog zaustavljanja ustaše su okrenuli tenkove prema našim položajima **i** otvorili iz njih snažnu mitraljesku vatru na koju su moji borci iz brda također odgovorili i onemogućili pješadiju da dalje napreduje iza tenkova.

Borcima i rukovodećem kadru izdao sam naređenje da se sa ovih položaja ne odstupa do posljednjeg metka. U toj žestokoj borbi išao nam je u prilog i neprijateljski avion koji je mitraljirao ustaše koji su zauzeli položaje u blizini naših jučerašnjih položaja. Ovaj napad neprijateljskog aviona promatrao sam kroz dalekozor sa brda Podgrađe. Avion je bio njemački Dornijer, bombarder. U tom času ja primjetim da moji borci iz prve linije bježe, da se povlače prema brdu gdje smo imali drugu liniju. Ja potrčim dolje i pitam što se dogodilo i tko je naredio povlačenje, a jedan borac mi kaže: »Komandant je naredio povlačenje jer ustaše nadiru.« Ja povičem: »Koji komandant, nazad na položaj«, i iz šmajsera opalim kratki rafal u zrak. U to su se borci smirili, opet zauzeli položaje i dalje držeći pod vatrom ustaše koji su se stalnim jurišima željeli probiti prema Zlataru. Ustaše su stali kod Tugonice a nakon nekoliko sati ponovnog pripremanja i sređivanja krenuli su dalje.

Mi smo u međuvremenu od štaba Divizije dobili obavijest da se možemo povući sa položaja jer likvidacija Zlatara nije uspjela i sve jedinice Divizije se povlače. Zbog toga mi smo još neko vrijeme podržavali bočnu vatru na nastupajuće ustaške kolone. Kako smo prekasno obaviješteni o povlačenju, ustaše su zaposjeli cestu prema Zlatar Bistrici i time nas djelomično odsjekli od glavnina snaga Divizije koje su bile locirane oko Zlatar Bistrice. Navečer sam po kuriru dobio obavijest od štaba Divizije da se prebacimo sa Bataljonom prema jednom dvorcu u blizini Zlatara, gdje se još nalazila brigada »Braće Radića« čiji je komandant tada bio drug **Stjepan Kučiš.** Prebacili smo se zadanim pravcem do te Brigade. Povlačenje smo izvršili noću te se spojili sa jednim bataljonom brigade »Braće Radić«. Ujutro su prema Zlataru nastupale još jače ustaške i njemačke jedinice. Neprijatelj je u borbu ubacio i njemačke tenkove »tigar«. Kako smo još tada imali vrlo slabo protutenkovsko oružje, a nadmoćnost neprijatelja koji je nastupao iz pravca Zagreba, tj. od Zaboka i Oroslavlja te Marije Bistrice bila velika, to je štab Divizije naredio da se povlačimo prema selu Batina, gdje sam susreo komandanta divizije **Stroka** i komesara **Robića.** Ja sam ih upitao zašto mi nisu ranije javili da se mogu povući sa bataljonom, a oni su mi odgovorili da se kuriri do nas nisu mogli probiti i da je to njihova greška.

Nakon borbi kod Tugonice i Podgrađa moj je bataljon i dalje ostao na sektoru Zagorja oko Budinščine, Belca, Kraljevca i Hraščine Trgovišća gdje smo se mjesec dana tukli sa ustaškim jedinicama PTS. One su nas pokušale potisnuti iz Zagorja i uništiti.

To je bila poznata januarska ustaška ofenziva na jedinice NOV u Zagorju u toku koje smo svakodnevno ustašama nanosili ozbiljne udarce a zasjedama i napadima sebi osigurali opstanak na tom području.

Od Zlatara smo se sa Bataljonom prebacili u Belec. Tu je došao drug **Milan Bađek** koji je doveo četrnaestoricu Rusa koji su pobjegli iz njemačke vojske. Tih dana formiran je štab Zapadne grupe partizanskih odreda a za komandanta imenovan je drug **Rade Bulat** koji je tada imao čin majora.

Moj Bataljon je imao položaj iznad sela Belec. Jednog jutra, polovinom siječnja, mi vidimo da prema našim položajima nastupaju jake njemačke snage i to u više pravaca i kolona.

Nijemci su već bili upali u nekoliko sela ispod Belca, počeli paliti kuće i štale, ubijati seljake, te pljačkati stoku i svinje. Komandant Grupe odreda drug **Rade Bulat,** vidjevši što se događa, pozvao me i naredio da uzmem grupu od 10 dobrovoljaca sa automatskim oružjem i da izvršimo juriš dolje u sela i da istjeramo Nijemce. **Stjepan Sutlar** bio je u to vrijeme štapski oficir II bataljona, tj. u svojstvu operativnog oficira. Ulazeći u sela Nijemci su prema našim položajima otvarali strašnu mitraljesku

vatru od koje je padalo granje sa drveća. Ocijenivši situaciju pozvao sam komesara čete druga **Zlatka Kletuša** te mu objasnio kakav nam je zadatak. Za čas su se počeli javljati dobrovoljci za juriš. **Zlatku** sam rekao da **i** on kao komesar mora ići na juriš sa dobrovoljcima. Sjećam se da se među dobrovoljce javio i jedan od najboljih boraca drug **Piskač** koji je uvijek bio spreman za juriš iako je imao bolesnu nogu. Među dobrovoljce javili su se i svi Rusi koji su toga dana došli, tako da se sakupilo više od dvije desetine dobrovoljaca. Kad smo se već bili pripremili za juriš dolje u sela došao je jedan Zagorski bataljon sa komandantom **Jovicom Trzunom.** Iz tog bataljona također se sakupilo više od 10 dobrovoljaca te smo svi zajedno krenuli na juriš na Nijemce. Sjećam se da je u tom jurišu poginula polovina boraca iz desetine Zagorskog bataljona, dok od mojih boraca nije niti jedan bio ranjen. Snažnim jurišom uspjeli smo potjerati »Švabe« iz sela i goniti ih prema Zlataru, tako da nisu stigli pokupiti stoku i svinje koje su namjeravali odvesti. Poginulu petoricu drugova iz Zagorskog bataljona svečano smo pokopali u Belcu — ispaljena im je počasna salva. Iz Belca smo se sa bataljonom locirali u selu Sv. Križ, gdje su ustaše iz novačkog sklopa PTS-a uspjeli da nam se probiju skoro do štaba Bataljona, ali smo ih snažnim jurišem odbacili i ubili dvojicu ustaša te zarobili 3 puškomitraljeza.

Nakon borbi u Zagorju, početkom veljače 1944., ja sam postavljen na dužnost informativnog oficira Odreda, a **Milan Bađek** za mojeg zamjenika. Bataljon sam predao drugu **Stjepanu Bobincu — Šumskom.**

BRANKO BRLEK

BORBE SA USTAŠAMA KOD TUGONICE

II bataljon Zagrebačkog odreda dobio je zadatak da se prebaci na područje Zagorja i da — u vezi sa napadom na Zlatar što će ga izvršiti netom formirana brigada »Matija Gubec« — zauzme položaje i drži osiguranje napadačkoj jedinici kod sela Tugonica, na cesti između Marije Bistrice i Zlatar Bistrice.

Ja sam se nalazio u tom Bataljonu. Sjećam se da se glavna borba odvijala sa ustašama na Sv. tri kralja, tj. 6. siječnja 1944. Tada je Brigada »Matija Gubec« imala svoje prvo vatreno krštenje u napadu na jako utvrđeno ustaško uporište Zlatar.

Naš II bataljon bio je tada pod komandom komandanta Josipa **Benca — Mosera** i komesara **Franje Caparija.**

Naš je zadatak bio da onemogućimo nastupanje ustaša iz Marije Bistrice i Zagreba koji će pokušati doći u pomoć opkoljenoj ustaškoj posadi u Zlataru. Sjećam se da smo se sa cijelim bataljonom, na sama Sv. tri kralja ujutro, smjestili u selu Tugonica, odnosno u zaseocima Miceki, Maršići i Šimunci, gdje smo dobili doručak. Naši drugovi koji su u to vrijeme bili u zasjedi i patroli obavijestili su nas da ustaška banda nastupa od Marije Bistrice. Svi smo odmah pošli na položaje. Sjećam se da smo još prije doručka dobili borbeni raspored a sada smo, trčećim korakom, odlazili svaki na svoje borbeno mjesto jer su ustaše već nastupale prema kapelici Sv. Rok, u selu Tugonica. Čim smo zauzeli položaje odmah smo otvorili vatru na nastupajuću ustašku jedinicu koja je imala namjeru da se probije do Zlatara. Snažnom rafalskom vatrom prisilili smo ustaše da se zaustave, a potom smo ih natjerali na povlačenje prema Mariji Bistrici. Naime, ustaše su nastupali po ravnici od Marije Bistrice a mi smo imali položaje na brežuljcima kod sela Tugonica, koji su dominirali cijelom dolinom kuda su se oni namjeravali probiti. Taj puta ustaše nisu ni pružili jak otpor već su se povukli, vjerojatno radi pripremanja novog proboja.

Istog dana poslije podne bistrički ustaše započinju nov napad na naše položaje, ali iz drugog pravca od Vinskog vrha, sa namjerom da nas napadnu sa boka i da manevrom zaobiđu naše zasjede preko šume. Vinski vrh nalazi se na višim položajima od naših i ustaše su sa tih položaja zapucali ponovno po nama u namjeri da nas zaobiđu. No, mi smo ih snažnom vatrom i drugi put odbili pa se' nisu usudili spustiti prema našim vatrenim položajima. Ponovno su se vratili u Mariju Bistricu.

U toku noći od 6. na 7. siječnja mi smo promijenili položaje. Preko sela Podgrađe prebacili smo se na nove, u šumu zvanu Dužanci. Sjećam se da je u toku cijele te noći brigada »Braće Radića« vodile teške borbe sa ustašama i Nijemcima koji su nastupali od Stubice i Bedekovčine. Borbe su se vodile na položajima oko Zlatar Bistrice. Prije nego što smo se povukli iz Tugonice prekopali smo ceste i porušili mostove na cesti od Marije Bistrice prema Zlatar Bistrici, kako bismo onemogućili nastupanje neprijateljskih jedinica kamionima i tenkovima. Ujutro 7. siječnja mi smo već bili na novim položajima a bistrički ustaše sa još jačim snagama ponovno su krenuli prema Zlataru. Kad su stigli do Tugonice, gdje smo mi dan ranije imali položaje, natjerali sji seljake da zatrpaju sve prekope na cesti a nakon toga nastavili su nastupati. Mi smo ih sa naših novih položaja obasipali snažnom vatrom te smo im onemogućili daljnje napredovanje. Nakon nekoliko sati borbe ustaše su uspjeli da se motorizacijom i tenkovima probiju preko sela Tugonica, ali su stigli samo do Zlatar Bistrice, tj. do Kaštela gdje ih je dočekala brigada »Braće Radića« koja im je onemogućila daljnje napredovanje prema Zlataru, sve dok se brigada »Matija Gubec« i brigada »Braća Radić« nisu povukle sa tog područja oko Zlatara. Sjećam se da smo se i mi sa našim bataljonom, drugu večer poslije ove borbe, prebacili prema Zlatar Bistrici i spojili sa jedinicama brigade »Braća Radić«, a odatle u pravcu Belca i Sambolića, u podnožje gore Ivančice. Kada je banda saznala da smo se smjestili u tim selima tukli su nas topovima.

Sjećam se da je naš II bataljon imao mali minobacač. Taj bacač nosio je i njime' rukovao **Bozo Klemar,** rodom iz sela Tugonica. Pomoćnik mu je bio **Stjepan Maršić.** On je bio jako dobar, hrabar borac. Kasnije je postao komandir čete. U borbama kod Tugonice bacačlija **Klemar** i pomoćnik mu **Maršić,** vatrom iz svojeg bacača, također su doprinijeli odbijanju ustaškog nastupa prema Zlataru.

JOSIP HABAZIN ČUĆA

BORBA KOD TUGONICE

Kad je bila borba »Gubčeve brigade« za Zlatar ja sem z drugim bataljonom došel z Pešćena vu Tugonicu. Tu sme imeli zasedu kod Micekov, v rane jutre. Sećam se da je to bile šestega sečnja 1944., na »tri krale«. Tu su na nas došli bistrički ustaši i celi dan sme z njimi vodili borbu a posle sme se potegnuli gore na breg, k Mačku. Navečer sme se opet prebacili na druge položaje, ober Podgrađa, i tu sme bili celi drugi dan opet vu zasedi. Bistrički ustaši su drugi dan opet išli v pomoć svojima vu Zlatar i tu sme opet imeli borbu z njima i tukli se celi dan. Ali došli su z tenkovima i treći dan v jutre su se prebili do Zlatar Bistrice. Vu Tugonici su ustaši naterali ljude da zatrpaju naše prekope na cesti te su se sa tenkovima probili prek pola. Treću noć sme se potegnuli čez Selnicu i Lovrečan te prek Kaštela za Belec i Sambolićе gdje sme se pak tukli z švabima.

NAPADI NA NIJEMCE

Sedmoga siječnja 1944. Kotarski komitet KPH Donja Stubica šalje Okružnom komitetu Zagreb izvještaj[1] o političkom stanju u tom kotaru u kojem, između ostalog, piše da je sa

promjenom njemačke bande reakcija u pojedinim dijelovima kotara popustila, da je narod odahnuo. Zbog svega toga da je rad olakšan.

Unatoč jakoj reakciji narod se nije udaljio od NOP-a. Jedino se kod ljudi osjeća strah od domaćih izdajica. Oni su se povukli, naročito otkako se započelo njihovom likvidacijom.

U općini Gornja Stubica za sada nema neprijateljskog uporišta i NOO-i su ponovno proradili. Poslije hapšenja petorice izdajica narod se osjeća sigurniji. Akcije partizana narod odobrava i traži da se partizani kreću što više na njihovom terenu.

U općini Donja Stubica krstario je I bataljon Zagrebačkog odreda te su po selima održavani mitinzi na koje se narod dobro odazvao. Uslijed prisustva partizana moral naroda se podigao. Nakon jedne izdaje ustaše su otkrili jedan kanal za prebacivanje ljudi gdje je poubijano 10 naših drugova. Prvi je 24. prosinca 1943., uli sati navečer, stradao drug Iglić, kada je došao u selo Podgora na vezu. Kada je u kući sjeo došli su sa Sljemena ustaše, sa partizankama na glavi, te su ga pozvali da izađe malo van jer da mu imaju nešto reći. Misleći da su to partizani on je izašao van a ustaše su ga onda pograbili i odveli sobom. Nakon par dana našli su ga na Sljemenu mrtvog.

Ostali pali drugovi bili su kuriri i vodići. Sa nekoliko drugova ustaše su, nakon hapšenja, zvjerski postupali prije nego su ih poubijali. Ne samo da su ih tukli, već su im odrezali spolna uda, i potpuno ih izmrcvarili. Narod se nad ovim zvjerstvima zgraža, ali je zaplašen. Zbog izdaje onemogućeno je prebacivanje ljudi iz jednog dijela kotara u drugi. Vodiči koji su ostali razbježali su se, a i banda još uvijek postavlja zasjede na kanalu.

U općini Bistra, za' vrijeme boravka partizana, održana su četiri mitinga koji su uspjeli iznad očekivanja.

Narod sa veseljem prima partizane. U općini Oroslavlje i Marija Bistrica ustaše dnevno zalaze u sela i teroriziraju narod. Narod je zaplašen ali pomaže NOB. Uslijed kretanja bande politički rad se odvija u dubokoj ilegalnosti, otežan je. Nakon mobilizacije četvorice članova Partije mobilizirano je 30 drugova za NOV. Mobilizacija inače zbog zime slabo uspijeva. Partizani Zagrebačkog odreda postavili su dva puta zasjedu na cesti koja vodi iz Donje Stubice prema Zagrebu. Prvi puta napali su dva kamiona sa njemačkim vojnicima. Drugi napad, također na jedan kamion, imao je za posljedicu to da je ubijeno 11 njemačkih vojnika. Sa naše strane gubitaka nije bilo. Partizani Zagrebačkog odreda zapalili su Općinsku zgradu u Gornjoj Stubici i Gubčev dom: U te objekte ne može ponovno naseliti banda. Na željezničkoj stanici Gornja Stubica razlupali su nekoliko vagona i oštetili stanicu.

3. siječnja 1944. štab II operativne zone" vraća štabu Zagrebačkog odreda drugove koji su završili šesti tečaj oficirske škole u vremenu od 8. studenoga do 21. prosinca 1943. To su **Stjepan Munić,** zamjenik komandira čete, koji je osposobljen za komandira čete, **Tomo Cimaš,** vodnik, osposobljen za zamjenika komandira čete, i **Mato Vandek,** vodnik, osposobljen za zamjenika komandira čete.

12. siječnja 1944. I bataljon Zagrebačkog odreda drži zasjedu na glavnoj cesti Stubica — Zagreb, gdje je napao dva njemačka vojna kamiona.

O spomenutom napadu »Ministarstvo domobranstva NDH« izvještava svoje više organe: »12. I. 1944 partizani su napali dva teretna samovoza kod sela Ivanec (3 km ist. od Zaprešića). Ranjen je jedan Nijemac i oštećen jedan samouvoz«. [3]

10. siječnja 1944. informativni oficir Zagrebačkog odreda Milan[4] izvještava štab II operativne Zone da je uspostavio sva tri vanjska informativna rajona. Uspjelo mu je uspostaviti vezu sa jednim neprijateljskim oficirom te će preko njega za kratko vrijeme biti izvršena jedna akcija u Maksimiru kraj Zagreba.

U nastavku izvještaja piše da 17. siječnja ima ugovoren sastanak sa jednim neprijateljskim oficirom iz Zagreba koji će dobavljati odjeću i obuću za Odred te sanitetski materijal za Moslavački odred, jer Moslavački odred ima otprije vezu sa njime.

U nastavku izvještaja piše o stanju neprijateljskih uporišta, kako slijedi: Sv. Ivan Zelina 250 ustaša naoružanih sa 5 teških strojnica, 8 lakih strojnica, 2 teška i 2 laka bacača, 18 parabela, ostalo puške; Donja Zelina 70 ustaša sa 1 teškim mitraljezom, 3 puškomitraljeza, ostalo puške; Donja Zelina-Goričica 30 ustaša sa 1 puškomitraljezom, ostalo puške; Belovar 60 ustaša sa 1 teškim i 4 puškomitraljeza, ostalo puške; Sesvete 240 ustaša; Sesvete bazeni 260 domobrana avijatičara; Dugo Selo 800 neprijateljskih vojnika; Stubičke Toplice 130 ustaša sa 2 teška i 8 puškomitraljeza, ostalo puške; Donja Stubica 300 Austrijanaca; Oroslavlje 150 Austrijanaca, 150 gestapovaca, naoružani teškim i lakim mitraljezima te minobacačima; Luka 40 ustaša, naoružanih sa 4 puškomitraljeza i 2 parabele; Pušća Bistra 63 ustaša i 20 domobrana, naoružani sa 14 puškomitraljeza i 4 parabele, ostalo puške; Bistra 35 ustaša sa 3 puškomitraljeza, ostalo puške. [5]

11. siječnja 1944. štab Zagrebačkog odreda upućuje[0] u štab II operativne zone 10 drugova na podoficirski kurs. To su: **Valent Zebec, Đuro Rafaj, Stjepan Vrabec, Mićo Marić, Vid Klanfar, Matija Bradaševit, Josip Muhek, Ljubomir Horvat, Stjepan Birač** i **Josip Vodišek.** Svi su drugovi naoružani karabinima i ostalom spremom, kako je to naredio štab Zone. Za sve su napisane karakteristike. Popratni dopis potpisao je komandant Odreda **Ljuban Čolak.**

15. siječnja 1944. drug Mijo **Cvetković — Šmajser,** politički radnik Okružnog komiteta KPH Zagreb koji je poslije odlaska iz Odreda zadužen za organizaciju relejnih stanica prema Kalniku, Posavini i Moslavini, obavještava pismom Okružni komitet da se navedenog dana u selu Čučerje, u zaselku Fabijanići, susreo sa drugom **Milanom,** informativnim oficirom Zagrebačkog odreda, gdje se sakupila udarna grupa sa kojom je isti održao sastanak i obavijestio ih da udarne grupe više ne spadaju pod političke organe, već samo pod štab Zagrebačkog odreda. Nadalje, da grupe više ne smiju slušati ničije direktive niti naređenja osim onih koja dolaze iz štaba Odreda. Također da grupa ne smije sama vršiti nikakve akcije. Drug **Cvetković** moli Okružni komitet da mu javi da li su te direktive informativnog oficira ispravne.[7]

15. siječnja 1944. štab Divizije II operativne zone izvještava“ da su istog dana primili izvještaj štaba Zagrebačkog odreda da je u Sv. Ivan Zelinu stiglo oko 2000 ustaša, koji, navodno, treba da krenu prema Vrbovcu. U istom dopisu piše da je Zagorski partizanski odred porušio prugu u dužini od 600 m između Očure i Lepoglave, i da će noćas nastaviti rušenje pruge između Zaboka i Zagreba.

' Original u Institutu za historiju, radničkog pokreta u Zagrebu arhiva OK KPH - Zagreb

‘ Original u Vojnoistorijskom Institutu JA Beograd Br. reg. 12/15 K. 1475

’ Vojnoistorijski Institut Beograd, arhiva MINORS-a NDH.

’ Milan Horvat.

’ Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. 30/6 K. 1475

[4] Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. 36/5 K. 1475

[/] Institut za historiju radničkog pokreta Zagreb arhiva CK KPH.

' Vojnoistorijski institut IA Beograd Br. reg 47/4 K. 1475

USTAŠKA OFENZIVA NA PRIGORJE I ZAGORJE

Stalnim akcijama i napadima na ustaško-domobranska uporišta u neposrednoj okolici Zagreba te svakodnevnim zasjedama neprijateljskim jedinicama na cesti Zagreb — Varaždin, rušenjem 'željezničkih pruga Zagreb — Varaždin i Zagreb — Dugo

Selo, brzim premještanjem svojih jedinica sa jednog sektora na drugi — uz intenzivan politički rad članova KP i SKOJ-a cijelog zagrebačkog okruga — Zagrebački odred stvorio je u jesen i zimu 1943. poluoslobođeni teritorij u Posavini, Prigorju i Zagorju. Na teritoriju kotareva Dugo Selo, Sv. Ivan Zelina, Zagreb i Stubica djeluju organi nove revolucionarne vlasti — narodnooslobodilački odbori, koji organiziraju prehranu boraca Zagrebačkog partizanskog odreda. Narodnooslobodilački odbori ne dozvoljavaju odlazak mladića u neprijateljsku vojsku, tj. u ustaše i domobrane, zabranjuju odvoz hrane u Zagreb, onemogućuju nakupcima i švercerima da kupuju po selima stoku za njemačku, ustašku i domobransku vojsku.

Ustaška vlada i štab njemačkih okupacionih snaga u Zagrebu, suočeni sa činjenicom da već ni ovdje, u neposrednoj okolici Zagreba, u radijusu od 15 km od glavnog grada t. zv. NDH nemaju nikakve vlasti, i to zbog stalnog prisustva Zagrebačkog partizanskog odreda koji kontrolira taj teren, kao i zbog stalnih operativnih akcija Divizije II operativne zone na neprijateljska uporišta u Zagorju, poduzimaju u drugoj polovini siječnja 1944. ofenzivu većih razmjera.

Ona se odvijala u dva osnovna pravca. Jedan je pravac išao kroz Prigorje od Sesveta, preko Sašinovca, Kašine, Vugrovca, Planine i Laza na Karivaroš i Sv. Matej u Zagorje do Jakšinca i Gornje Stubice, gdje ustaše vrše masovna hapšenja seljaka. U toj ofenzivi uhapšeno je oko 150 seljaka, među kojima i manji broj aktivista NOP-a. Sve uhapšene dovode u Gornju Stubicu i tamo strijeljaju i vješaju 30 ljudi, pod izgovorom da su to partizani.

Zagrebački odred, sa oba svoja bataljona, nalazi se u to vrijeme na sektoru oko Brezničkog Huma i Novog Marofa, tako da je taj krak ustaške ofenzive bio udarac u prazno u odnosu na Zagrebački odred.

Ubijstvima i terorom nevinih građana ustaše navlače na sebe još veću mržnju naroda. O tim svojim tobožnjim akcijama protiv partizana Ministarstvo domobranstva tzv. NDH u svojem dnevnom izvještaju od 22. siječnja 1944. piše da je u području 6 km sjeverno od Sesveta zarobljeno 30 partizana, a u izvještaju od 25. siječnja 1944. da je 24. siječnja 1944. završen pothvat kod sela Kašina (16 km sjeveroistočno od Zagreba) i da je zarobljeno 150 partizana.

Drugi pravac ustaške ofenzive išao je pravcem Sv. Ivan Zelina, Breznički Hum, Novi Marof te jednim krakom Breznički Hum — Visoko — Sudovec — Novi Marof. Na tom pravcu nastupale su ustaške jedinice PTS koje su, uz borbe, vršile i hapšenja građana saradnika NOP-a. Na spomenutom pravcu ofenzive ustaše su naišli kod Brezničkog Huma na jak otpor Zagrebačkog odreda i brigade »Braće Radića«.

Poslije borbi vođenih u Zagorju, Divizija II operativne zone dobila je zadatak da se prebaci iz Zagorja na Kalnik. Ustaše su namjeravali da upravo ovim ofenzivnim pravcem spriječe to prebacivanje. U tom cilju ustaške jedinice PTS, jačine oko 2000 ljudi, sa motorizacijom i tenkovima, krenule su 21. siječnja 1944. od Sv. Ivana Zeline prema Brezničkom Humu, gdje ih je dočekao Zagrebački odred i brigada »Braće Radića« na položajima Breznički Hum — Radešić — Visoko sa zadatkom da spriječe nadiranje neprijatelja sa pravca Sv. Ivan Zelina. Stigavši do naših položaja u Brezničkom Humu i Radešiću, neprijateljske jedinice odmah su krenule u napad te su u prvom naletu uspjele zauzeti selo Breznički Hum i položaje u šumi Paka. Sa tih položaja neprijatelj je više puta napadao položaje Zagrebačkog odreda i brigade »Braće Radića«, upotrebljavajući tenkove i avijaciju. Borba je trajala cijeli dan. U toku borbe ustaše su višekratnim jurišima pokušali potisnuti sa položaja naše jedinice.

Neprijatelj je u svakom pokušaju odbijen, uz osjetljive gubitke, i koristeći se maglom i nevremenom povukao se u svoje polazne baze. U toku noći od 21. na 22. siječnja 1944. Zagrebački odred dobio je naređenje da se prebaci preko glavne ceste Zagreb — Varaždin kod Brezničkog Huma, odnosno kroz šumu Paka na nove položaje kod sela Makoišće, sa zadatkom da štiti štab Divizije i prilaz Novom Marofu iz pravca Breznički Hum — Paka, tj. sa zapadne strane, i da održava vezu sa brigadom »Braće Radića«, koja je ostala na položajima Radešić — Velišće — Visoko. U međuvremenu je vodila teške borbe i brigada »Matija Gubec«, na položajima oko Novog Marofa. Na nju je napala jedna neprijateljska kolona od oko 400 ustaša iz Varaždinskih Toplica. Ova neprijateljska kolona napala je brigadu bočno, sa južne strane Novog Marofa, a kad je uslijedio napad i sa sjeveroistočne strane Brigada se uslijed nadmoćnosti neprijatelja djelomično povukla, tako da je neprijatelj uspio da se probije i zauzme Novi Marof. Ukupna jačina neprijateljskih snaga koje su nastupale iz pravca Varaždinskih Toplica bila je oko 2000 ustaša.

Borba naših jedinica sa neprijateljskim jedinicama koje su nadirale od Brezničkog Huma na naše položaje Breznički Hum — Radešić — Visoko trajala je dva i pol dana, sa mnogo neprijateljskih juriša i naših protujuriša. Nakon toga naše jedinice nisu imale snage da jednim manevrom onemoguće neprijatelju povlačenje svojih mrtvih i ranjenih, te naoružanja. Neprijateljski položaji bili su bočno osigurani tenkovima dok im je avijacija omogućavala drske napade i prodore.

U toku spomenutih borbi III bataljon brigade »Braće Radića« dobio je zadatak da prebaci naše ranjenike na Kalnik. Dok se kretao na njega je nasrnula ustaška banda ali je odbijena.

Nakon proboja neprijateljskih jedinica u Novi Marof jedinice Divizije počele su povlačenje rema Kalniku a Zagrebački partizanski odred prema Prigorju i Zagorju.

U ovim trodnevnim borbama gubici naših jedinica bili su 7 mrtvih, 11 ranjenih i 4 nestala, dok se neprijateljski gubici procjenjuju na 110 mrtvih i ranjenih.

U ocjeni ovih borbi štab Divizije navodi da u borbama nisu iskorišteni Zagrebački odred i III i IV bataljon brigade »Braće Radića«, koji su mogli neprijatelja na pravcu Sv. Ivan Zelina manevrom lakše uništiti, pošto je neprijatelj prije zaposjedanja položaja brigade »Braće Radića« kod Brezničkog Huma i Visokog zaposjeo sve strateške točke za obranu šume Paka, kojom prolazi cesta Breznički Hum — Novi Marof.[1]

[1] Podaci iz bojne relacije XXXII divizija JA Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. 1-5/5 K. 1191

NEPRIJATELJSKI PODACI O BORBAMA SA ZAGREBAČKIM ODREDOM I XXXII DIVIZIJOM

Na temelju podataka iz neprijateljske, ustaškodomobranske arhive utvrđeno je da je za ofenzivni pravac siječanjske ofenzive Sv. Ivan Zelina — Novi Marof ustaški glavni štab formirao takozvani »Pothvatni zdrug Dubrovnik« u kojeg je uključen veći broj ustaških jedinica PTS, pod komandom zapovjednika PTS ustaškog pukovnika Moškova. Pri tome treba napomenuti da se iz zapovijedi za formiranje ovog zdruga te iz njegovog zadatka vidi, da su ustaški štabovi imali podatke da se preko šume Paka, između Novog Marofa i Brezničkog Huma, treba prebaciti XIV slovenska divizija NOVJ sa svoje dvije brigade, pa je zadatak i cilj »ustaškog zdruga Dubrovnik« da.ovu jedinicu napadne i onemogući njeno prebacivanje u pravcu Ptuj — Maribor i da je na sektoru Novog Marofa razbije i uništi. Međutim, XIV slovenska divizija već se prebacila, nekoliko dana ranije, preko glavne ceste Sv. Ivan Zelina — Varaždin kod Pake za Štajersku, tako da su ustaške jedinice naišle na XXXII diviziju i Zagrebački partizanski odred.

U sastavu ustaškog »Pothvatnog zdruga Dubrovnik« učestvovale su slijedeće ustaške formacije: »Novački sklop PTS«, »Bitnica topničkog sklopa PTS«, »Brzi sklop PTS«, »Dojavni vod PTS« i »Moto sat brzog sklopa PTS«, sve u ukupnoj jačini od preko 2000 neprijateljskih vojnika.

Iz neprijateljskog izvještaja »Zapovjedništva II bojne[1] 1. pukovnije PTS« od 22. siječnja 1944. iz Novog Marofa vidi se da je ova jedinica, nakon primljenog naređenja, izvršila »pothvat« na plavcu Visoko — Novi Marof, da je 21. siječnja 1944. zauzela selo Visoko, gdje je razbila Zagrebački odred, te se dalje određenim pravcem probijala kroz jake partizanske zasjede i brigadu »Braće Radića. Nakon jakog otpora »odmetnika« da je u 17 sati zauzeto mjesto Novi Marof. Prema neprijateljskim podacima gubici partizana su: 2 partizanska kurira; jedna partizanka i jedan partizan zarobljeni; 10 mrtvih partizana je nađeno na položajima; također je nađeno 9 pušaka sa 400 metaka i jedna dvoosovinska kola sa 2 konja te jedan konj sa samarom.

U neprijateljskom izvještaju navodi se da su po navodima seljaka — partizani imali veći broj gubitaka, posebno Zagrebački odred i brigada »Braće Radića«, što je vidljivo iz priloženog izvještaja štaba Divizije II operativne zone NOV kojeg su ustaše pronašli kod zarobljenog kurira.

Spomenuta neprijateljska jedinica u ovom izvještaju navodi da su njeni gubici u ovoj borbi slijedeći: 1 rojnik poginuo, 1 rojnik lakše ranjen, 2 vojničara poginula, 2 vojničara nestala. Utrošili su 105 granata za mali i 27 granata za veliki minobacač.

24. siječnja 1944. »glavar stožera podhvatnog zdruga Dubrovnik« (načelnik štaba), izvještava^ »glavara stožera PTS« u Zagrebu da je zapovjednik pukovnik Moškov jučer, 23. siječnja 1944., sa kolonom bojnih kola, krenuo prema Novom Marofu s time da se odmah vrati, međutim da se do danas nije vratio. U istom izvještaju navodi se da su »bojne« na postavama oko Brezničkog Huma i Novog Marofa, da je danas došlo do manjih borbi sa manjim partizanskim skupinama, bez vlastitih gubitaka. Nadalje se u izvještaju navodi da su neprijateljske brigade »Braća Radić« i Zagrebački odred razbijeni i da imaju još zarobljenika.

Zagrebački odred, kako je već naprijed spomenuto, vodio je borbe sa ustašama PTS na tom sektoru kod Brezničkog Huma, u šumi Paka, kod sela Vinično, Radešić, Visoko te Gornje i Donje Makojišče, kao i kod sela Podrute i Mađarevo, ali u tim borbama nije razbijen, kako to pišu neprijateljski zapovjednici, iako je Odred imao ranjenih i poginulih boraca.

27. siječnja 1944. ustaški »Podhvatni zdrug Dubrovnik«[1] upućuje »Zapovjedništvu poglavnikovih tjelesnih zdrugova« iz Brezničkog Huma uhapšenu drugaricu Jelku Korša, rođenu 1924. u Breznici, koja je vršila dužnost blagajnika i pomagala sestri krojačici u šivanju odijela za partizane, te Miju Andrašeka iz sela Breznica, rođenog 1925, koji je surađivao u mjesnom NOO-u sa Kičinima" koji još nisu uhvaćeni. Isti je imao pušku i vojničko odijelo koje mu je od strane partizana Zagrebačkog odreda odnešeno. Ori je sa Kičinom po selimo vršio prisilnu pljačku za partizane. Cipele koje nosi dobio je od Kičina a oduzete su od zarobljenih domobrana.

[1] Vojnoistorijski institut JA Beograd — br. reg. 5/22-6, K. 114 a
[!] Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. 2/22-5 K. 114 a
[1] Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. 2/22-16 K. 114 a
[']Braća KICINI, partizanski borci Zagrebačkog i Zagorskog odreda — rodom iz Breznice

USTAŠKI ZLOČINI U GORNJOJ STUBICI

26. siječnja 1944. Kotarski komitet Donja Stubica[1] u svojem političkom izvještaju za siječanj 1944. javlja Okružnom komitetu Zagreb da reakcija na cijelom području hara svaki dan sve većom žestinom, da je narod sve više zaplašen. Domaći izdajice i petokolonaši sve više dižu glave, tako da se skoro u svakom selu osjećaju dvije struje, jedna koja je uz NOB, i druga koja je neprijateljski raspoložena prema NOB-i. Neprijatelji djeluju tako da zastrašuju one porodice koje imaju nekoga u partizanima. Oni ometaju rad naših organizacija i koče njihovo osnivanje tamo gdje ih nemamo. Narod je zbog toga ogorčen, mrzi »Švabe« i ustaše, ali moral mu je u opadanju zbog toga što na ovom području nema nikakvih naših snaga koje narod stalno traži. U daljnjem tekstu izvještaja piše da je najnoviji ustaški pokolj u Gornjoj Stubici uzdrmao naše organizacije te je sada rad vrlo težak.

U općinu Gornja Stubica 23. siječnja 1944. došli su ustaše iz Prigorja, pohvatali oko 40 ljudi te ih odveli pred izgorjelu općinsku zgradu gdje su ih 20 postreljali a 8 objesili. Među palim drugovima nalazi se drug Kolar, član Općinskog komiteta i drugarica Stanka koja je radila u AFŽ-u. Ostali poubijani su seljaci koji nisu aktivno sudjelovali u našem Pokretu. Nakon toga događaja narod je ogorčen. Sada se većina ljudi sakriva po šumama te ima izgleda da će ih izvjestan broj otići u partizane. Politički rad je nemoguć, jer su svi u strahu.

U toj se općini pojavila i jedna pljačkaška banda koja je — u ime partizana — do sada izvršila dvije pljačke. Kako je zbog toga na terenu nastala anarhija, Komitet smatra da bi na stubički sektor trebao doći barem jedan bataljon Zagrebačkog odreda koji bi to sve počistio i podigao moral naroda.

Peta kolona djeluje na narod tako da ga zastrašuje. U općini Donja Stubica, u pojedina sela, dolaze »Švabe« i gestapovci, vrše pretrese i traže pojedine drugove koji su izdani. Uhapšene su sve žene čiji su muževi u partizanima. Od njih zadržane su samo dvije, dok su ostale puštene; u općinu Bistra dolaze ustaše sa Sljemena te vrše teror i pljačku po svim selima. Budući je narod ove općine potpuno uz NOB, ustaše nisu uspjeli razbiti naše organizacije i rad se odvija usprkos reakciji. U toj je općini u zadnje vrijeme banda pohvatala 40 ljudi, većinom staraca, koji sa Pokretom nemaju ništa. Odvedeni su u Zagreb, odakle je svega nekolicina puštena, dok su ostali u zatvoru, pod istragom. Komitet također javlja da su likvidirana četiri bandita koji su vršili izdajstva po selima; u općini Marija Bistrica ustaše dolaze u sva sela i teroriziraju narod. Nakon što je 14. siječnja 1944. likvidiran bandit Pavao Kukolja, ustaše su ubili 6 seljaka a pohapsili oko 100 ljudi. Narod je jako ogorčen te čeka kada će doći partizani da razbiju to ustaško uporište. Na kraju izvještaja Komitet smatra da bi naša vojska svakako trebala da dođe na stubički kotar radi čišćenja terena, podizanja morala naroda i mobilizacije novih boraca.

[1] Incritut za historiju radničkog pokreta Zagreb arhiva CK KPH.

USTAŠKA OFENZIVA NA ŽITOMIR

29- siječnja 1944. zapovjednik ustaškog »Podhvatnog zdruga Dubrovnik« u Brezničkom Humu naređuje[1] »Zapovjedniku posade prometnih zdrugova« u Kominu (4 km udaljen istočno od Sv. Ivana Zeline) da izvrši izviđanje u pravcu sela Zitomir te da o utvrđenoj situaciji žurno podnese izvještaj. U istom dopisu navodi se da su dijelovi »pothvatnog zdruga Dubrovnik« u pothvatima protiv partizana istočno od sela Breznički Hum, i da »prometni zdrug« treba osigurati komunikaciju Varaždin — Zagreb na dijelu Bisag — selo Komin.

30. siječnja 1944. »glavar stožera« ustaškog »pothvatnog zdruga Dubrovnik« \ po nalogu zapovjednika ustaškog pukovnika Moškova, naređuje podređenim jedinicama ofenzivu na partizanske snage neodređene jačine koje se nalaze u području sela

Žitomir, Prepolno, Gornje Orešje i Jertovec. Ustaške snage dobile su zadatak da 31. siječnja izvrše krstarenje u području navedenih sela i da napadnu, raspršе i unište partizanske snage.

U zapovjedi za napad stoji da će akciju potpomagati jedan vod haubica. U vezi sa ofenzivom na Žitomir, ustaške jedinice dobile su slijedeće zadatke: »Novački sklop PTS« da 31. I 1944., u 6 sati ujutro dvije bojne ukrca u teretne automobile i prebaci do Bisag-grada, na pravcu Bisag-grad — selo Jarek, selo Bedenica, sa kojeg položaja treba napasti selo Žitomir i Jertovec pravcem Svi Sveti preko kote 250 na selo Žitomir.

Zapovjednik »III bojne I pukovnije PTS« dobio je zadatak da se sa dvije satnije i teškim naoružanjem u 7 sati, 31. I ukrca na teretne automobile i prebaci do Bisag-grada, odakle će u bojnom rasporedu krenuti u napad prema selu Bedenica i Orešje Gornje. Zapovjedniku »bitnice« naređeno je da sa jednim vodom topova krene u 6 h 10', 31. 1. 1944., iz sela Breznički Hum prema selu Jarek i Bedenica sa zadatkom da potpomaže napad pješadije i odjela teške satnije na selo Žitomir i Gornje Orešje. Zapovjedniku »odjela teške satnije brzog sklopa PTS« naređeno je da 31. I 1944. u 6 sati, sa cijelim odjelom krene kao prethodnica automobilske kolone do Bisag-grada a odatle da produži pravcem selo Jarek-, prema Bedenici, s tim da krene u napad na selo Žitomir u času kada djelovi pješadije budu podilazili selo Žitomir. Zapovjednik »samovozne bojne« dobio je zadatak da stavi na raspolaganje za prijevoz sve teretne automobile i da u 15 sati sačeka u Kominu povratak jedinica. Zapovjednik »veza« dobio je zadatak da uspostavi radiovezu sa štabom »zdruga«, u selu Bedenica.

I ova ustaška ofenziva bila je udarac u prazno jer se u to vrijeme I bataljon Zagrebačkog odreda nalazio u Prigorju, u selima Bunjak, Glavnica, Blaguša i Planina, a II bataljon oko Hraščine Trgovišća i Kraljevca.

[1] VojnoistorijsKi institut JA Beograd — Br. reg. 1/22-23 K. 114 a
[1] Vojnoistorijski institut JA Beograd — Br. reg. 1/22-32 K. 114 a

BORBA I. BATALJONA SA USTAŠAMA KOD KAŠINE

Poslije borbi sa ustašama PTS koje su Zagrebački odred i XXXII divizija vodili oko Brezničkog Huma i Novog Marofa, I bataljon prebacuje se u Prigorje na područje kotara Sv. Ivan Zelina, gdje krstari prigorskim selima.

Prema operativnom izvještaju[1] bataljon je 31. siječnja 1944. zaposjeo položaje istočno od sela Glavnica, na koti 324-Hrbtić, u namjeri da onemogući izlazak neprijatelja u selo Glavnica, da ga razbije i uništi.

Bataljon se sastojao od dvije čete i štaba Bataljona.

U neposrednoj blizini nalazilo se-ustaško uporište Kašina u kojem su stacionirane jedinice PTS, jačine 30 ustaša i oko 50 nasilno mobiliziranih ustaša iz Kašine i okolice, koji su se formirali prije nekoliko dana. Štab Bataljona upućivao je patrole iz pravca svojih položaja od sela Glavnica — Čergari prema selu Blaguša i Jesenovec, tj. zapadno i južno od svojih položaja, gdje su se nalazile ustaške posade u Kašini i Belovar-Moravču. Istoga dana, oko 10 sati, patrole bataljona sukobile su se sa ustaškim patrolama iz Kašine kod sela Jesenovec i Blaguša. Neprijatelj je — prema izjavama naših patrola — pošao u nasilno izviđanje naših položaja. Štab Bataljona donio je odluku da Bataljon ostaje što konspirativnije na svojem položaju, jer se od stanovnika prijateljski raspoloženih prema nama saznalo da će kašinskim ustašama u toku dana pristići pojačanje iz Zagreba i da će onda svi zajedno poći u napad na nas. U 11,30 sati neprijatelj je ubacio u nastup prema nama jače snage i počeo praviti pritisak na naše lijevo krilo. Bataljon je to svoje krilo pojačao sa još jednom desetinom koja je bila u rezervi, te je nakon kraće borbe neprijatelj odbačen i raspršen. Patrolno pripucavanje nastavilo se poslije ove borbe gotovo preko cijelog dana a oko 18 sati neprijatelj je počeo tući naše položaje minobacačkom vatrom.

Bataljon je postigao svoj cilj time što je slabijim snagama odbacio neprijatelja i onemogućio da izvrši nasilno izviđanje naših položaja. Bataljon nije imao gubitaka a u borbi je utrošeno 750 metaka za mauzer puške. Moral boraca u toku borbe bio je na dostojnoj visini. Vojni rukovodioci pokazali su se doraslima za svoje položaje jer su vješto raspoređivali svoje jedinice. Podaci o gubicima neprijatelja nisu poznati.

' Vojnoistorijski institut JA Beograd — Br. reg. 8/1-K. 1601 D

BORBE ZAGREBAČKOG ODREDA SA USTAŠAMA U ZAGORJU

U toku veljače 1944. Zagrebački odred vodi neprekidne teške borbe sa ustaškim jedinicama PTS, odnosno »Pothvatnim zdrugom Dubrovnik«, čije je sjedište tada u Brezničkom Humu. Borbe su se odvijale u Zagorju, odnosno na sektoru Hraščina Trgovišće, Budinšćina, Kraljevec, Mađarevo, Pažurevac, te na obroncima gore Ivančica u selima Belec i Sambolići. Ratne dokumentacije Zagrebačkog odreda o tim borbama ima vrlo malo, pa smo se koristili i neprijateljskom dokumentacijom.

2. veljače 1944. I bataljon Zagrebačkog odreda prebacuje se iz Prigorja i stiže u Hraščinu Trgovišće, gdje zauzima sa 1. četom položaje na koti 351,-koja dominira svim okolnim položajima a sa 2. četom zaposijeda položaje sjevero-zapadno i zapadno od mjesta Hraščine. Glavnina bataljona smjestila se u samom mjestu a radi osiguranja postavljene su mrtve straže, jedna na cesti prema Brezničkom Humu, a druga na mjesnom groblju. Prema podacima naše obavještajne službe i stanovništva prijateljski naklonjenog nama informirani smo o približnoj jačini neprijateljskih jedinica u Brezničkom Humu, koja je udaljena svega 6 km od naših položaja. Neprijatelj se u Brezničkom Humu jako utvrdio a kod crkve ima 6 ukopanih topova. Jačina neprijatelja je 300 do 400 vojnika.

3. veljače 1944. bataljon se i dalje nalazi u istom mjestu. Oko 11 sati primijećen je nastup neprijateljskih kolona prema našim položajima. Bataljon je odmah raspoređen na ranije planirani položaj i očekuje neprijatelja. Borba sa neprijateljskom jedinicom, jačine od oko 150 vojnika, započela je u 11,30 sati. Nakon što je 1. četa zaposjela predviđene položaje na koti 351, došlo je naređenje da se prebaci na novi položaj, jugozapadno od mjesta Hraščina, tj. na pravcu gdje je neprijatelj nadirao sa svojim prvim snagama. U prvim fazama borbe neprijatelj je artiljerijskom i minobacačkom vatrom obasipao naše položaje i nakon toga krenuo u napad. Razvila se obostrana žestoka vatra iz automatskih oružja u toku koje je neprijatelj odbijen sa našeg desnog krila, tj. sa položaja koji se nalazi sjeverozapadno i zapadno od mjesta na kojima se nalazila 2. četa. Nakon prvog neuspjeha, neprijatelj je uputio jednu svoju kolonu sa namjerom da ovlada kotom 351, koju je ranije držala naša 1. četa, što mu je i uspjelo. Tako se neprijatelj domogao dominirajućeg položaja i kada je neprijatelj sa tih položaja otvorio vatru u cijelom bataljonu nastalo je iznenađenje te je naređeno povlačenje. Štab bataljona smatra da je u ovoj borbi bila najveća pogreška to što je štab Odreda odlučio da povuče 1. četu sa kote 351, čime smo izgubili najdominantniji položaj sa kojeg se sa 60% sigurnosti moglo osujetiti sve neprijateljske namjere i odbaciti neprijatelja.

Greška je bila i u tome, što nije bio unaprijed određen način i pravac povlačenja, tako da su se jedinice bataljona, nakon povlačenja sa svojih položaja, gotovo raspršile i tokom cijelog dana prikupljale. U borbi je bataljon imao samo jednog lakše ranjenog a utrošeno je 470 metaka. U ovoj borbi naročito su se istakli zamjenik komandira 2. čete **Josip** Klinčić i borci **Ivan Mraković, Stjepan Skes, Mijo Bistrički** i **Josip Vedrina.** U toku borbe dobro su se držali svi borci ovog Bataljona.'

Iz neprijateljske dokumentacije ustaškog »Pothvatnog zdruga Dubrovnik« u Brezničkom Humu, ustanovljeno je da je zapovjednik ovog zdruga izdao zapovijed[2] dana 3. II 1944. kojom naređuje da dvije »satnije Novačkog sklopa PTS«, pojačane sa »odjelom teške satnije brzog sklopa PTS« i vodom trokolica, imaju napasti skupinu partizana nepoznate jačine koja se nalazi u mjestu Hrašćina Trgovišće, i po mogućnosti je uništiti. Jedna satnija dobila je zadatak da krene iz Brezničkog Huma preko kote 207 te Sv. Benedikta — kote 351. i kote 251., gdje se treba spojiti sa satnijom koja dolazi sa južne strane mjesta. Druga satnija imala je zadatak da krene preko sela Dumovec na kotu 251., gdje se spaja sa satnijom koja dolazi sa sjeverne strane mjesta. »Odjel teške satnije brzog sklopa« i vod trokolica imali su zadatak da kreću cestom Breznički Hum — Hrašćina Trgovišće, do sela Gornjaki, gdje čeka dok obje satnije opkole Hrašćinu Trgovićše, a zatim na znak dvije bijele rakete napadnu Hrašćinu Trgovišće. »Bitnica topničkog sklopa« dobila je zadatak da sa položaja kod sela Butkovec prati napredovanje i na znak crvene rakete tuče položaje koje odredi zapovjednik »pothvata«. Na kraju zapovjedi stoji da se nakon dovršetka »pothvata« pokupe svi mještani partizani i njihovi suradnici i da ih se predvede u zapovjedništvo »zdruga«.

Ovo naređenje odnosilo se za napad ustaša na Zagrebački odred, odnosno I bataljon koji se toga dana nalazio u Hrašćini Trgovišću.

Nakon završetka borbi sa Zagrebačkim odredom, zapovjednik »novačkog sklopa PTS« izvještava zapovjedništvo »pothvatnog zdruga Dubrovnik«, da je 23. satnija nastupila pravcem prema koti 351., koji joj je bio cilj, a 25. satnija da je nastupala na kotu 251., tj. jugozapadno od ceste Hum — Hrašćina. Satnije su bile zapažene od neprijatelja i napucane. Odgovorile su vatrom na što se neprijatelj povukao u pravcu zapada. Kada su oklopljena kola došla u Hrašćinu Trgovišće neprijatelj je već bio umakao.
23. satnija ostala je na uzvisinama iznad Hrašćine a 25. satnija je sa jednom satnijom **II** bojne krenula na uzvisine iznad Budinšćine, odakle su se vratili oko 18,30 sati. Neprijateljski gubici nisu ustanovljeni. Prilikom pothvata ranjena su lakše dva ustaška vojničara.

U vezi sa spomenutim izvještajem, 6. veljače »Pothvatni zdrug Dubrovnik« šalje preko radio-stanice šifriranu poruku zapovjedništvu PTS u Zagrebu u kojoj piše da su 3. veljače 1944. dvije »satnije novačkog sklopa PlS«, pojačane »odjelom teške satnije brzog sklopa« i odjelom trokolica upućene u prostor sela Hrašćina Trgovišće gdje se, po navodima mještana, nalazila grupa odmetnika. Odmetnici, zatečeni na tom prostoru, bili su napadnuti te su poslije kraće borbe u bezglavom bijegu napustili prostor Hrašćina Trgovišće u zapadnom pravcu. Dana 4. i 5. veljače jedna »satnija novačkog sklopa«, pojačana dijelovima »brzog sklopa«, osiguravala je gradnju pruge na prostoru sela Budinšćina. Na povratku u bazu zarobili su dva partizana.[3]

[1] Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. 1/1. K 1601 D
[2] Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. 1/22-43 K 114a
[1] Vojnoistorijski istorijski institut JA Beograd Br. reg. 1/22-35, K. 114a.

BORBA ZA SPAŠAVANJE I PREBACIVANJE RANJENIKA

U toku siječnja i veljače 1944. u selu Zajezda, na obroncima gore Ivančica, nalazila se privremena partizanska bolnica u kojoj su bili liječeni ranjenici Zagorskog i Zagrebačkog partizanskog odreda, te ranjenici drugih jedinica koje su vodile borbe u Zagorju. Bolnica je bila smještena u školi. Osiguravao ju je Zagorski partizanski odred.

Ustaški »Pothvatni zdrug Dubrovnik« iz Brezničkog Huma razvio je svoju obavještajnu mrežu na području Zagorja i tako je došao do podataka da se u Zajezdi nalazi partizanska bolnica.

6. veljače izdao zapovijed[1] »II i III bojni 1. pukovnije PTS« i novačkom sklopu da napadnu, opkole i unište bolnicu i partizane. Ustaše su imali podatak da se u Zajezdi nalazi oko 150 partizana sa 40 ranjenika. Ustaška »II bojna 1. pukovnije« imala je zadatak da 6. veljače u 01,30 sati krene iz Novog Marofa putem do sela Pece te zaobilazno, od sela Topličice preko kote 205, stigne do sela Zajezda sa zadatkom uništenja neprijatelja. »III bojna« iste pukovnije imala je zadatak da 6. veljače u 2,30 sati krene iz pravca Velišće — Breznički Hum — Hrašćina Trgovišće — Kraljevec — Borje i zaobilazno na kotu 258, sa zadatkom zatvaranja navedenog prostora prema selu Zajezda i uništenja »odmetnika«. »Novački sklop« imao je naređenje da dade dvije satnije, pojačane sa jednom »satnijom III bojne 1. pukovnije« koje kreću pravcem Breznički Hum — Hrašćina Trgovišće — Kraljevec — Borje — Grtovec, zaobilazno k. 258, sa zadatkom zatvaranja navedenog prostora i uništenja »odmetnika«. Na kraju zapovijedi stoji da »II i III bojna 1. pukovnije« moraju biti na prostoru sela Zajezda 6. veljače u 06,30 sati. Zapovijed je potpisao bojnik Baljak u z. zapovjednika Moškova.

Međutim, naša obavještajna služba nije bila pasivna. Na vrijeme je otkrila namjeru ustaša da napadnu ovu bolnicu i pokolju naše ranjenike. Stoga je Zagrebački odred dobio zadatak od štaba II operativne zone da sa Zagorskim odredom osigura i prebaci sve ranjenike iz Zajezde u bolnicu na Kalniku. Borci Zagrebačkog odreda izvršili su ovaj sveti zadatak uz velike napore i teškoće, uz noćne pokrete, te uz gotovo nevjerojatne uvjete i uspjeli prebaciti ranjenike na Kalnik.

Iz neprijateljskog izvještaja »II bojne 1. pukovnije ustaškog[2] PTS« vidi se da su iste noći kada su ustaše iz pravca Novog Marofa i Brezničkog Huma bili u pokretu za Zajezdu, borci Zagrebačkog odreda vještim manevrom — prije nailaska ustaških jedinica, još u toku noći — krenuli iz Zajzede prema Paki te se preko Podruta i Makojišća na kilometar udaljenosti od ustaških jedinica prebacili sa ranjenicima za Kalnik. Prešli su glavnu cestu, prema pisanju ustaša, između Brezničkog Huma i Pake. Kada su jedinice ove »bojne« saznale da su partizani sa ranjenicima otišli, dali su se u potjeru za partizanima koje su djelomično rastjerali ali su već ranjenici bili prebačeni na Kalnik. »III ustaška bojna I. pukovnije PTS« u svojem izvještaju o akciji na bolnicu u Zajezdi piše,[3] da su sve zadatke prema zapovijedi izvršili, ali da dodira sa neprijateljem nije bilo, te da su podhvat završili u 9,30 sati. U istom izvještaju zapovjednik te bojne javlja da su iz podataka sakupljenih od seljaka sela Grtovec saznali da se na prostoru Grtovec — Lobor nalazi jedna grupa partizana Zagrebačkog odreda i da ovaj odred ima namjeru prebaciti se za Gornju Rijeku, za već prebačenim komunistima koji su se prebacili noću od 5. na 6. veljače 1944., kod Pake. Dalje u izvještaju piše da u Zagrebačkom odredu ima mnogo đaka iz Zagreba, i da među onima koji su se prebacili noću od 5. na 6. veljače ima mnogo unovačenih, bez oružja, koji idu na izobrazbu nekamo na Kalnik.

Iz izvještaja“ zapovjednika »novačkog sklopa PTS« od 6. veljače 1944. vidi se da »II bojna« nije izvršila svoj zadatak i nije imala dodira sa neprijateljem. U izvještaju nadalje piše da se.

prema podacima mještana sela Zajezda, jedan dio partizana noću prebacio preko Pake u pravcu Kalnika a drugi dio (Zagrebački odred) da se prebacio u Ivančicu.

8. veljače ustaški »Podhvatni zdrug Dubrovnik« iz Brezničkog Huma izvještava »zapovjedništvo PTS«, da se Zagrebački odred jačine oko 250 naoružanih i 50 nenaoružanih ljudi nalazi u selu Podrute. Komandant Odreda je bivši podnarednik neki Čuljak,[5] komandant bataljona neki Mosor[6] iz Sesveta, a komesar bataljona je Franjo Capari iz Zagreba (nosi uvijek rukavicu na desnoj ruci). Komandir čete je Franjo Vuković iz Gornje Stubice, zvani Štakor. Naoružanje Odreda je navodno 8 strojopušaka, 1 laki bacač, a svaki borac ima 30 do 50 naboja za pušku. Prema izvještajima seljaka ovi se partizani ukopavaju oko sela Podrute.

»Zapovjednik novačkog sklopa« ustaški bojnik Perković traži preko radio-veze od zapovjednika PTS iz Novog Marofa da najžurnije pošalje hranu za momčad u Brezničkom Humu jer još imaju hranu samo za dan 8. veljače.

Istog dana zapovjedništvo »Podhvatnog zdruga Dubrovnik« javlja »zapovjedniku II bojne« u Novom Marofu da se na cesti Novi Marof — Breznički Hum nalaze na prolazu jači partizanski odredi, oko 600 ljudi, i da obavijeste dopukovnika Gredelja da bez jake pratnje ne ide u Breznički Hum, te da se hrana ne može prevesti kamionom.

Naprijed izneseni podaci govore nam da je ustaška posada u Brezničkom Humu — gdje je bilo sjedište zapovjedništva »Pothvatnog zdruga Dubrovnik« — faktično odsječena od svojih jedinica i baza za snabdijevanje, a tada je na tom sektoru operirao samo Zagrebački partizanski odred sa svoja dva bataljona, jačine oko 250 boraca.

' .Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. 1/22-45 K. 114a
‘ Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. 5/22-21 K. 114a
’ Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. 6/22-30 K. 114a
* Vojnoistorijski institut JA Beograd — Broj reg 7/22-22 K. 114a

’ Čolak Ljuban
‘ Bene Josip — Moser

NEPRIJATELJSKA REAKCIJA HARA PO STUBIČKOM KOTARU

7. veljače 1944. Kotarski komitet KPH Donja Stubica izvješťava' Okružni komitet KPH Zagreb da je u njihovom kotaru političko stanje svakim danom sve teže i mole upute za daljnji rad. Neprijateljska reakcija hara po selima. Narod je svakim danom sve više zaplašen te je počeo masovno odlaziti u Pavelićevu vojsku. Peta kolona je svakim danom sve aktivnija. Nagovara narod da ide u domobrane. Narod je inače za NOP, ali bojeći se paljenja i ubijanja nekako radije posluša savjete petokolonaša nego nas, piše u spomenutom izvještaju. Naše organizacije su zatajile od straha pred reakcijom, i svi traže da dođe naša vojska koja bi provela mobilizaciju i pokupila one koji još nisu otišli u bandu. A i naše je mišljenje da bi trebala doći naša vojska te izvršiti mobilizaciju i pomoći nam očistiti sela od petokolonaša jer sami to ne možemo provesti. Kotarski komitet u istom dopisu piše da bi trebalo upozoriti štab Zagrebačkog odreda da više pripazi na vojsku, jer da mnogi bježe svojim kućama i sakrivaju se po terenu, čime stvaraju anarhiju i koče mobilizaciju. Trojica takvih dezertera otišla su u bandu i sada izdavaju sve što znaju o partizanima. Komitet nadalje piše da je njima teško hapsiti i provoditi odbjegle vojnike u njihove jedinice, jer su kanali za prebacivanje slabi a i nema ljudi za sprovođenje. Zbog takve situacije, na terenu je stvarno nastala neke vrste anarhija koju bi se moglo likvidirati jedino pomoću vojske. Stoga oni mole Okružni komitet da poduzme sve kako bi što prije došao Zagrebački odred na stubički sektor. U izvještaju također piše da je 31. siječnja 1944. razorena tvornica u Oroslavlju i time onemogućen svaki rad u njoj. Narod ovu akciju odobrava jer je tvornica radila za bandu. Ovaj izvještaj potpiso je drug Mirko.'

' institut za historiju radničkog pokreta Zagreb arhiva CKKPH
' Mirko Lončarec

Grupa buracu I. bululjonu Zugrebućkog partizanskog odreda: Stjepan Turčić Adam, Ivan Turčić Izak, Stjepan Turčić Zrinjski, Stjepan Petriš, Mijo Maltarić Isus, Franjo Sunek Cane, 1 van Medved i dvojica neindentificiranih boraca.

REORGANIZACIJA II BATALJONA

Naredbom štaba Zagrebačkog partizanskog odreda broj 44. od 8. veljače 1944. izvršena su slijedeća postavljenja:

Za komandira 3. čete II bataljona postavljen je drug Ivan Cvitko, dosadašnji zamjenik komandira 2. čete istog bataljona; za politkomesara 2. čete II bataljona drug Ivan Štingl, dosadanji politdelegat štapske straže Zagrebačkog odreda; za zamjenika politkomesara 3. čete II bataljona drug Josip Margalić, dosadanji zamjenik politkomesara štapske straže štaba II operativne zone; za vodnika I voda 3. čete postavljen je drug Vasil Zebrun (crvenoarmejac) koji je pobjegao iz njemačke vojske, dosadanji borac udarne grupe Zagrebačkog odreda; za vodnika II voda 3. čete drug Stjepan Sudar, dosadanji obavještajni oficir pri štabu bataljona; za v.d. komandira 2. čete II bataljona postavljen je stariji vodnik Mijo Jurkes, dosadašnji komandir štapske straže Zagrebačkog odreda; drug Marko Pučić, dosadanji komandir 2. čete II bataljona stavlja se na raspoloženje štabu Zagrebačkog odreda; za vodnika u 2. četi II bataljona postavlja se drug Tomo Cimaš, do sada vodnik u II bataljonu brigade »Matija Gubec«; za politkomesara 2. čete I bataljona postavlja se drug Ivan Mrakovčić, dosadašnji borac iste čete; dosadadanji politkomesar 2. čete I bataljona drug Anđelko Lupić postavlja se za v. d. komesara II bataljona; za politdelegata II voda 1. čete 1 bataljona postavlja se drug Vid Čižmek — Mokri, dosadanji borac iste čete; za politdelegata I voda 2. čete I bataljona postavlja se drug Franjo Vrabec, borac iste čete; za politdelegata 2. čete II voda I bataljona postavlja se drug Mirko Stipanov, dosadašnji borac štapske straže štaba Zagrebačkog odreda.

Ovu naredbu ' potpisali su komandant Oreda Ljuban Čolak i politkomesar Milan Kuren.

' Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. 5/4. K 1601 B

TOMO OBAD

SJEĆANJE NA BORBU ZAGREBAČKOG ODREDA SA USTAŠAMA U BEDENICI

Bilo je to u veljači ili ožujku 1944, sjećam se da je bio veliki snijeg. Ja sam tada bio delegat voda u 1. četi I bataljona. Upravo moj vod dobio je zadatak da bude u zasjedi, dolje na cesti od Kušeca. Jedan vod je bio kod škole na brdu.

Osiguravajući naš bataljon koji je čitav bio smješten u selu Bedenica, na brdu kod Crkve, primijetili smo da se cestom u pravcu Bedenice kreće ustaška patrola prethodnica iz poznatog ustaškog uporišta Komin.

Borci su me izvijestili da prema nama ide banda. Ja sam se odmah uputio dolje kod zasjede, koja je bila kod jednog mosta. Puškomitraljez smo postavili na jedan zdenac, ispred jedne kuće. Dao sam znak borcima da ne pucaju dok se ustaše sasvim ne približe mostu. Sjećam se da su ustaše nastupali po. potpuno brisanom prostoru, tj. ravnicom, cestom. Kada su nam se sasvim približili mi smo raspalili po njima. Glavnu vatru iz puškomitraljeza dali su drug Josip Svec i još jedan drug iz Savskog Marofa, neki vodnik, Slovenac, čijeg se imena ne sjećam. Razvila se borba. Jedan ustaša je bio pogođen i bacio se u polje. Druga dvojica prebacivala su se polako natrag prema svojoj glavnini, prema Bičakima.

Mi smo ostali dalje čekati u zasjedi. Nakon nekog vremena ustaše su ponovno krenuli prema našim položajima i to sa saonicama i konjskom zapregom, vjerovatno u namjeri da izvuku svojeg mrtvog i ranjenog. Ponovno sam dao nalog da se ne puca dok ustaše ne dođu sasvim blizu mosta. Oni su se u galopu dovezli sa sanjkama do mjesta gdje su im bili mrtvi i ranjeni. Foskakali su sa saonica, brzo saonice okrenuli a dvojica su pošla po jednog ranjenog ustašu u polju. U tom času mi smo ponovno raspalili po njima. Konji su se poplašili i pobjegli sa saonicama a ustaše su ostali. Nakon toga oni su se prebacivanjem po snijegu stali povlačiti prema svojoj glavnini. Mi smo ih gađali i koliko se sjećam ostalo je i od te grupe nekoliko ranjenih ustaša u polju. Kad je njihova glavnina vidjela da smo mi još uvijek na istim položajima, i da ne mogu izvući ranjenike, započeli su prema nama bočni napad, sa lijeve i desne strane, tj. od pravca Komina i od pravca Orešja, brdom i šumarcima, kako bi nam došli u bok ili iza leđa. Kako su naše jedinice bile u pripremi, jer smo imali i bočno osiguranje, ustaški je napad oštrom vatrom odbijen na oba pravca. Ustaše su se morali povući ostavivši svoje mrtve i ranjene. Mi smo sada čekali da padne noć, kako bismo došli do njihovih mrtvih i ranjenih, radi ratnog plijena. Kad se spustila noć nekoliko boraca navuklo je bijele plahte radi kamuflaže, jer su i ustaše čekali noć da bi ponovno pokušali izvući svoje mrtve. Ja sam pošao sa tom grupom boraca. Kad sam pogledao malo bolje vidio sam da je to jedan visok čovjek koji je bio ranjen u trbuh i u rane je stavio rupčić. Vidio sam da ima tako velike čizme, mislim da je bio broj 50, koje nitko od boraca poslije nije mogao obući. To je bio jedan ustaški podoficir. Kako smo kasnije saznali on je bio rukovodilac ove grupe koja je išla u napad na nas. Sjećam se da smo mu izvadili legitimaciju i da mu je bilo ime Sejdo.

Kada smo drugi dan došli u Zitomir kod našeg druga Vinceka Kudelića, kojeg su ustaše u Zelini pretukle, i kad sam mu pokazao legitimaciju ustaše Sejde što smo ga mi ubili, Kudelić se sjetio da je upravo to onaj po zlu glasu poznati Sejdo, ustaški krvolok, mučitelj i batinaš koji je mučio, tukao i poubijao mnoge nevine ljude i saradnike NOP. Prema pričanju druga Vinceka upravo ovaj ustaša Sejdo za vrijeme mučenja gurao mu je u stražnjicu, odnosno u debelo crijevo, komad drveta. Ustaša Sejdo bio je strah i trepet naroda na Zelinskom području pa je njegovu smrt narod sa zadovoljstvom primio, naročito sela Prepolno, Zitomir, Orešje, Turkovčina i Bedenica.

Također mi je ostala u sjećanju jedna borba Zagrebačkog odreda u Vidovcu. Nekako u to vrijeme upravo je formiran i Stubički bataljon Zagrebačkog odreda. Kad smo mi došli u Vidovec, taj Stubički bataljon držao je zasjedu na cesti iz pravca Markuševca, gdje se nalazila domobranska tenkovska jedinica. Glavnina bataljona bila je slobodna, bili smo smješteni na odmorištu u Vidovcu. Najednom dođe obavijest da smo sa svih strana opkoljeni, a to se stvarno i dogodilo, jer se Stubički bataljon, odnosno jedan vod koji je bio u zasjedi povukao na drugi brijeg i ostavio slobodan prolaz ustašama i žandarima koji su izvršili opkoljavanje cijelog sela Vidovec.

Moja četa, u kojoj sam već tada bio pomoćnik komesara, dobila je zadatak da ide pravo na brdo, prema ustaškim položajima. Tu je bio i Andrija Sćuric, tada komandir čete. Mi smo krenuli uzbrdo, na Sljeme, i došli smo ravno među ustaše i žandare, tj. upravo smo naišli u sredinu lanca kojim su nas htjeli opkoliti i razbiti. Mitraljezac u mojoj četi bio je Švec. On se, takoreći u pokretu susreo, oči u oči, sa ustaškim mitraljescem. Naš mitraljezac Svec bio je brži te je uspio iz stojećeg stava likvidirati ustaškog mitraljesca. To smo smjesta iskoristili izvršivši juriš na ustaše sa povicima: »Juriš, hvataj živе«, napravivši u njihovim redovima zabunu i paniku, tako da smo ih potpuno razbili i onemogućili njihovu, akciju opkoljavanja. Nakon nekoliko dana saznali smo da su dvojica žandara koji su bježali preko neke pećine poskakali sa nje na neko drveće i na njemu ostali visjeti o remenju svoje ratne spreme.

Taj naš protuudar izvršen je tako silovito i brzo da je skoro došlo do borbe između naših jedinica jer se jedan vod, tjerajući žandare, susreo sa mojom četom a da nismo znali da li su to

ustaše ili naši. Naime, mi smo zapucali po tom našem vodu, misleći da su to ustaše. Tada je druga Ivicu Trzuna ranio puškomitraljezac. Mogu reći da je i ova naša borba politički jako dobro djelovala na narod Vidovca i okolnih sela. Jer, to je bila brza i snažna protuakcija Zagrebačkog odreda na ustaše i žandare iz Zagreba.

Želio bih istaknuti neka naša sela — među njima naročito Žitomir. To je selo nahranilo najviše partizana. U tom selu uvijek smo bili lijepo i toplo primljeni. Seljaci Žitomira nikad nisu pokazali da bi im bilo teško da nam dadu toplu i krepku hranu, ne samo običnu hranu nego i da nam peku kolače. U tom selu ima dosta kuća koje bismo mi morali češće posjećivati i vidjeti kako ti ljudi sada tamo žive.

Od drugih sela u zelinskom području ostala su mi u dobrom sjećanju također sela Polonje, Novo Mjesto i Moravče koja su nas uvijek lijepo primala.

Nakon one velike ofenzive na X korpus u Zagorju i borbi kod Hrašćine Trgovišća u svibnju 1944. ostalo mi je u sjećanju također i selo Velika Gora na zelinskom kotaru. To nas je selo primilo u prvi čas sa strahom, jer smo tek tada, dakle drugom polovinom svibnja 1944. prvi puta došli u selo. Za dolazak u to selo mi smo posebno politički pripremili borce za razgovor sa narodom o — ciljevima naše borbe. Kada smo nakon nekoliko dana odlazili iz sela ljudi su nas ispraćali sa suzama u očima.

Sjećam se još jedne naše akcije koja je imala veliki politički značaj — to je onaj dolazak u Zagreb uoči 1. maja 1944. Tada sam bio pomoćnik komesara čete u I bataljonu. Koliko se sjećam mi smo se tada nalazili u okolici Kraljevog vrha, u zaselku Kostanjčari. Moram također reći da prije pokreta nisam znao u kakvu akciju i kamo idemo.

Bilo je to 29. travnja 1944., komandant Odreda bio je drug Mato Škrljan a pomoćnik komesara Odreda drug Slavek Pavlinić. Sjećam se da su me uoči polaska pozvali u štab Odreda, zajedno sa pomoćnikom komesara bataljona, i da su nam rekli: »Dajte vi, drugovi sekretari, izaberite takve drugove koji se ne plaše, koji su hrabri. One koji su malo kolebljivi i plašljivi izdvojite, oni će ostati tu, u Kraljevom vrhu. Ostali, koje budete izabrali noćas sa štabom Odreda kreću na jedan zadatak«.

Krenuli smo navečer. Hodali smo cijelu noć, sve do jutra u pravcu vrha Sljemena. K jutru smo došli na drugu stranu Zagrebačke gore, iznad Vrapča, gdje smo se zakonspinrali. Samo je jedna izvidnica ostala vani, na pogodnom položaju. Još ni tada nisam znao kamo idemo i po kakvom zadatku. Cijelo jutro smo se odmarali. Nekako oko 2 sata popodne došao je jedan domobranski oficir sa jednim našim političkim radnikom iz Zagrebačkog komiteta. Štab Odreda imao je sa tim domobranskim oficirom dogovor. Pred noć smo krenuli obroncima Zagrebačke gore u pravcu istoka, prema Zagrebu. Prije nego smo krenuli opet su nas rukovodioci pozvali u štab Odreda gdje smo dobili naređenje da ja sa jednim vodom, i sa tim domobranskim oficirom koji će nas voditi do njegove jedinice, smijenimo domobransku stražu. Drugi vod, predvođen komandirom čete trebao je da sve domobrane — nakon što upadne u nastambu — probudi, odnosno da ih zarobi na spavanju. Svaki borac trebao je sobom ponijeti što je moguće više oružja, municije i ostalog ratnog plijena.

Kad smo stigli sasvim blizu vile Vajs onaj domobranski oficir otišao je naprijed da izvidi kakva je situacija u njegovoj jedinici. Njegov smo izvještaj nestrpljivo očekivali, jer to je bila neposredna blizina grada punog ustaške, njemačke i domobranske vojske. U vili Vajs, u neposrednoj blizini nas, je ustaška posada, a u Kulmerovom dvorcu u Šestinama, a iznad našeg pravca povlačenja njemačka gestapovska jedinica. Ovdje moram spomenuti da smo kroz Mikulić i druge zaselke prolazili noću susrećući građane i prolaznike koji su nas promatrali. Vidjeli su da smo različito odieveni a pozdravljali smo sa »spremni«, tj. ustaškim pozdravom. Kape smo biii okrenuli tako da je petokraka bila odostraga. Kada se onaj domobranski oficir vratio rekao nam je da je nakon njegova odlaska iz jedinice došlo naređenje da uoči 1. maja moraju imati pripremno stanje jer se očekuje bombardiranje Zagreba od strane savezničke avijacije. Zbog toga je cijela jedinica u pripravnom stanju, i kod protuavionskih topova. Rekao je i to, da ako želimo ići u napad i pucati da se domobrani neće dugo boriti ali da nam ne jamči kako će sve to skupa proći zbog blizine grada i ostalih vojnih uporišta u blizini. Štab Odreda je odlučio nakon toga da se ne napada na tu protuavionsku artiljerijsku jedinicu pa smo se počeli povlačiti istim pravcem natrag, prema Sljemenu. U Mikuliću smo svukli dva viša domobranska avijatička oficira.

Na povratku je moja četa dobila zadatak da na Predovićevom imanju na Sljemenu zaplijeni konje sa samarima. Kada smo nakon te akcije bili u pokretu prema Kladeščici, radio London je javljao, da su uoči 1. maja partizani bili u Zagrebu.

FORMIRANJE ZAPADNE GRUPE PARTIZANSKIH ODREDA HRVATSKE

Radi uspješnijeg, lakšeg i operativnijeg rukovođenja mnogobrojnim jedinicama NOV koje su neprekidno brojčano i vojno-organizacijski jačale, u siječnju 1944, po naređenju Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske došlo je do reorganizacije jedinica i operativnih štabova u II operativnoj zoni Hrvatske. 24. siječnja 1944. štab II operativne zone preformiran je u štab X korpusa zagrebačkog za čijeg je komandanta postavljen pukovnik Vlado Matetić, dotadašnji komandant II operativne zone, za zamjenika komandanta Korpusa postavljen je Šime Balen, za političkog komesara X korpusa postavljen je Ivan Šibi, dotadašnji komesar II operativne zone. Za načelnika štaba Korpusa postavljen je Joso Rukavina a za pomoćnika načelnika Milan Brunović.

Stab X korpusa nastavlja operativnim rukovođenjem svim jedinicama kojima je rukovodio i dotadašnji štab II operativne zone, ali zbog postojanja šest partizanskih odreda sa kojima je štabu Korpusa bilo otežano neposredno rukovoditi formirane su siječnja 1944. Istočna i Zapadna grupa partizanskih odreda Hrvatske. U Zapadnu grupu odreda od tada potpadaju Kalnički, Zagrebački i Zagorski partizanski odred, a u Istočnu grupu odreda Moslavački, Bilogorski (Bjelovarski) i Posavski partizanski odred.

Na čelu Zapadne grupe odreda nalazio se štab Grupe koji je bio neposredno potčinjen štabu X korpusa zagrebačkog. Partijska ćelija štaba Zapadne grupe bila je vezana na Oblasni komitet KP za zagrebačku oblast. Za prvog komandanta Zapadne grupe odreda postavljen je major Rade Bulat a za političkog komesara Stjepan Iveković. Za načelnika Štaba postavljen je Branimir Cikojević a za informativnog oficira Milan Horvat.

Osnovni zadatak štaba Zapadne grupe bio je da usmjerava i objedinjava djelovanje svih odreda, da povezuje teritorij na kojem su odredi djelovali, da štabovima odreda pruža neposrednu vojnu i političku pomoć u organizaciji i pripremanju akcija i operacija, da uspostavlja što čvršću i neposredniju vezu i saradnju sa političkim rukovodstvima na terenu, da organizira mobilizaciju novih boraca radi jačanja postojećih odreda i popune ostalih jedinica NOV, da vrši pripreme za formiranje Zagorske brigade i Zagorske divizije i da uspostavi saradnju sa Kozjanskim partizanskim odredom u Sloveniji. Pored toga, štab Grupe imao je zadatak da razvije oružanu borbu protiv okupatora u Međimurju koje su okupirali Mađari.

Štab Zapadne grupe sa svojim odredima pokrivao je čitavo područje Zagorja, Prigorje, Kalničko gorje, Podravinu od Varaž-

dina do Koprivnice i Međimurje. Operativna granica sa štabom Istočne grupe odreda prolazila je linijom Zagreb — Dugo Selo — Vrbovec — Križevci — Koprivnica.

Na operativnom području Zapadne grupe odreda nalazila su se neprijateljska uporišta u Varaždinu, Varaždinskim Toplicama, Novom Marofu, Ivancu, Lepoglavi, Krapini, Žutnici, Đurmancu, Pregradi, Desiniću, Klanjcu, Krapinskim Toplicama, Velikom Trgovišću, Zaboku, Tuheljskim Toplicama, Stubičkim Toplicama, Donjoj Stubici, Oroslavlju, Zlataru, Zlatar Bistrici, Donjoj Konjšćini, Mihovljanu, Maču, Golubovcu, Belcu, Sv. Ivanu Zelini, Kašini, Sesvetama, Dugom Selu, Božjakovini, Vrbovcu, Križevcima i Podsusedu.

Kratko vrijeme nakon reorganizacije jedinica NOV II operativne zone novoformirani štab Zapadne grupe odreda ocjenjuje mogućnost širenja i jačanja ustanka u Zagorju te svojom naredbom broj 1. od 7. veljače 1944. formira Udarni bataljon kao jezgro za formiranje buduće Zagorske brigade. U ovaj bataljon ušle su jedna četa Kalničkog i dvije čete Zagorskog partizanskog odreda. Za komandanta bataljona postavljen je **Stjepan Krkač** a za politkomesara **Duro Srnec.** Za zamjenika politkomesara postavljen je **Drago Rafàj — Rok,** član Okružnog komiteta KPH Krapina. Brojno stanje bataljona u času formiranja bilo je 150 boraca.

Odmah po formiranju Udarnog bataljona štab Zapadne grupe odreda sa istim bataljonom krenuo je u Zagorje. U drugoj polovini veljače 1944. ustaše i Nijemci koncentriraju svoje snage u Zagorju i otpočinju ofenzivu na Zagorski partizanski odred i Udarni bataljon koji su se nalazili na sektoru Ivančice, na položajima Sambolići-Selnica. Cilj ove neprijateljske ofenzive bio je da se naše jedinice odbace od komunikacija Zabok — Krapina i Zagreb — Varaždin na kojima su bile stalno aktivne i onemogućavale neprijateljski promet. Zagorski odred i Udarni bataljon vode teške dvodnevne borbe te uslijed nadmoćnosti njemačkih i ustaških snaga probijaju se po dubokom snijegu preko Ivančice. Zbog niske temperature izbačeno je iz stroja oko 40 boraca, jer su im promrzje noge i prsti. Neprijateljska ofenziva trajala je od 20. do 30. veljače. Još u toku ofenzive štab Zapadne grupe organizira prebacivanje ranjenika i promrzlih boraca na Kalnik, što su izvršili Udarni bataljon i jedan bataljon Zagrebačkog odreda.

U drugoj polovini ožujka 1944. štab Korpusa upućuje u Zagorje 32. diviziju, koja vodi uspješne borbe i napade na neprijateljska uporišta Đurmanec i Golubovec.

Osjetivši da su u Zagorju jake snage NOV ustaše otpočinju svakodnevne napade na naše jedinice kako bi nas odbacili od komunikacije Zagreb — Krapina — Rogaška Slatina koja je imala poseban značaj za Nijemce. U to vrijeme, kao posljedica aktivnosti naših jedinica, stvorena je slobodna teritorija u Zagorju u rajonu Pregrade i Desinića te je početkom travnja 1944. formirana Komanda zagorskog područja, za čijeg je komandanta postavljen **Milan Šepetauc** a za politkomesara **Stjepan Križnik.**

U travnju 1944. štab Korpusa upućuje u Zagorje I Moslavačku brigadu da bi se produžile započete uspješne akcije 32. divizije u razbijanju prikupljenih ustaških snaga u pojedinim uporištima. Štab Zapadne grupe skoncentrirao je dva bataljona Zagorskog, jedan bataljon Zagrebačkog odreda i Udarni bataljon Zapadne grupe sa ciljem da na području Zagorja onemogućavaju ustašama izlazak iz uporišta i da osujećuju njihove ofenzivne akcije. Sa istim zadacima ostavljen je jedan bataljon Zagrebačkog odreda na sektoru Stubica i jedan bataljon Zagorskog odreda na sektoru Zaprešić-Krapina — rijeka Sutla.

Na ovakvu koncentraciju naših snaga ustaše odmah reagiraju i već polovinom travnja otpočinju koncentracijom svojih snaga i ofenzivnim akcijama protiv nas. Zagrebački odred vodio je borbe kod Breznice i Zlatar Bistrice, a Zagorski odred kod Donjeg Jertovca. Dva bataljona Zagorskog odreda, sa 32. divizijom i I Moslavačkom brigadom, vode uspješne i oštre borbe sa ustaškim snagama, koje su ojačane tenkovima, na području Gornja Selnica, Podrute i Pece. U protunapadu naših jedinica razbijena je jedna ustaška bojna i zaplijenjen je jedan tenk, i dva topa. Poslije razbijanja ustaških snaga kod Podruta naše jedinice prešle su u protuofenzivu u kojoj su likvidirane neprijateljske posade u Ivancu, Stražnjevcu i Belcu, nakon čega ustaše napuštaju niz malih uporišta kao Bednja, Golubovec, Komin, Zlatar Bistrica, Mače, Breznički Hum i Donja Konjšćina. Da bi prekinule naše ofenzive na svoja uporišta ustaše ponovno koncentriraju svoje jake snage i pripremaju ofenzive većih razmjera, prebacivanjem svojih jedinica iz Koprivnice, Ludbrega i Križevaca. Ne znajući za ofenzivne namjere neprijatelja dijelovi 32. divizije započinju napad na neprijateljsko uporište Novi Marof. U prilaženju Novom Marofu došlo je do susretne borbe sa neprijateljskim jedinicama te su dijelovi brigade »Braće Radić« prisiljeni prekinuti borbu i zauzeti obranbene položaje na podnožju Ivančice, pri čemu treba reći da je ovaj neuspješni napad naših jedinica na Novi Marof bio u stvari uspjeh u razbijanju ustaške ofenzive na naše snage na području Podruta.

Uspješne akcije 32. divizije, I Moslavačke brigade i jedinica Zapadne grupe odreda u ožujku i travnju 1944. pozitivno su se odrazile na daljnji razvoj narodnooslobodilačke borbe na području Zagorja, nakon čega dolaze u NOV svakodnevno nove grupe boraca. Time je stvorena povoljna situacija za formiranje I Zagorske brigade, koja je formirana 10. svibnja 1944. u selu Gornja Selnica. Za v. d. komandanta brigade postavljen je **Mato Skrljan,** za v. d. politkomesara **Đuro Srnec,** za pomoćnika komesara **Drago Rafaj — Rok,** za načelnika štaba **Stjepan Sutlar,** za obavještajnog oficira **Valent Katalenić** i za sanitetskog oficira **Vatroslav Mimica.** Svoj prvi borbeni zadatak — napad na ustaško uporište u Mihovljanu, Zagorska brigada u potpunosti je izvršila.

U vremenu od 15. do 20. svibnja 1944. štab Zapadne grupe dobio je zadatak da sa. Zagorskom brigadom osigura savjetovanje Okružnog komiteta Partije za okrug Krapina koje se održalo u Trakošćanu.

U međuvremenu, tj. 15. svibnja 1944, započeo je koncentrični napad jakih ustaških i njemačkih snaga sa pravca Sv. Ivan Zelina, Krapina, Ivanec i Novi Marof na jedinice 32. divizije i I Moslavačke brigade koje su se nalazile na području zlatarskog kotara u Zagorju. U ovom napadu učestvovalo je pet ustaških bojni sa 14 tenkova te 800 Nijemaca koji su na ovaj sektor prebačeni iz Slovenije. 32. divizija i Moslavačka brigada povlačile su se borbom prema Kalniku ali povlačenje je presječeno jednom ustaškom tenkovskom kolonom koja se iznenada pojavila na cesti Sv. Ivan Zelina — Novi Marof, kod Breznice. Zbog toga se dio jedinica 32. divizije i I Moslavačke brigade te Zagrebački partizanski odred našao u neprijateljskom obruču na sektoru Hrašćina Trgovišće. Zagrebački odred u početku ofenzive nalazio se u rajonu sela Beloslavec gdje je prihvatio borbu sa nastupajućim ustaškim snagama iz pravca Sv. Ivan Zelina. Odred se pod borbom povlačio preko Gornjeg Pešćena do Hrašćine Trgovišća gdje je dobio zadatak da zadržava neprijateljske snage, dok se ne osigura proboj iz okruženja. U proboju učestvuju dio jedinica 32. divizije, I Moslavačka brigada i Zagrebački odred. Nakon prodora jedan bataljon Odreda prebacuje se na Zagrebačku goru a drugi bataljon produžuje do Kalnika i Apatovca, gdje je vodio tešku borbu sa ustašama »crne legije« i njemačkom feldžandarmerijom. Borci Zagrebačkog odreda u borbama kod Hrašćine Trgovišća, na Kalniku i Apatovcu pokazali su visoku borbenu svijest i čvrstinu jer su izdržali jaku neprijateljsku vatru, bombardiranje i mitraljiranje neprijateljske avijacije koja je lovačkim bombarderima »štuka« nekoliko sati tukla položaje Zagrebačkog odreda iznad mjesta Hrašćine Trgovišća.

Zagrebački partizanski odred izašao je iz ove ofenzive jako oslabljen, pa je štab Zapadne grupe naredio štabu Odreda da se Odred prebaci na Kalnik radi odmora i sređivanja. Kratko vrijeme nakon toga Zagrebački odred se vratio na svoj sektor, tj. na područje Zagrebačke gore.

Početkom lipnja 1944. dotadanji komandant štaba Zapadne grupe potpukovnik Rade Bulat postavljen je za komandanta 32. divizije, a za komandanta Zapadne grupe Odreda postavljen je major Stjepan Kučiš koji je došao sa dužnosti šefa operativnog odsjeka X korpusa.

Početkom srpnja 1944. štab Zapadne grupe prelazi sa Kalnika na sektor Zagrebačke gore gdje uspostavlja kontakt sa štabom Zagrebačkog partizanskog odreda. Štab Grupe sa štabom Odreda i Kotarskim komitetom Zagreb i Stubica analizira političku situaciju na području tih kotareva i mogućnost mobilizacije novih boraca iz neposredne okolice Zagreba. Na temelju ocjene da je politička situacija povoljna štab Grupe je odlučio da se formira Omladinski bataljon koji bi trebao biti jezgra za buduće formiranje nove Zagorske brigade.

Formiranje omladinskog bataljona izvršeno je 13. srpnja 1944. u jednoj šumici iznad sela Jakovlje, na području stubičkog kotara. U času formiranja bataljon je imao u svom sastavu dvije čete sa ukupno 150 boraca. Formiranju Omladinskog bataljona prisustvovali su komandant Zapadne grupe major Stjepan Kučiš, politkomesar Stjepan Iveković i drug Ivan Božičević, član Oblasnog komiteta Zagreb.

nja Omladinski bataljon dobio je zadatak da postavi jednu zasjedu u neposrednoj blizini Podsuseda. Na zasjedu je naletio jedan kamion sa 45 ustaša koji su išli iz Zlatara na neku proslavu u Zagreb. Vatrom omladinaca pobijena je polovina ustaša iz ovog kamiona, što je snažno politički djelovalo na omladince bataljona i na narod cijelog ovog kraja. Ustaše su nakon toga za odmazdu objesili 60 talaca na istom mjestu gdje su pobijeni ustaše.

Pored ove, Omladinski bataljon izvršio je niz drugih uspjelih akcija u kojima je zarobio preko 50 neprijateljskih vojnika. Zbog svoje hrabrosti i odlučnosti u uništavanju neprijateljskih vojnika, ustaških funkcionera i njihovih špijuna, ovaj bataljon je bio jako voljen i cijenjen od naroda područja na kojem je djelovao. Omladinski bataljon je osim navedenih akcija često osiguravao prebacivanje većih grupa ljudi koji su dolazili iz Zagreba u NOV. U toku postojanja Bataljon je mobilizirao oko 150 boraca za druge jedinice X korpusa. Krajem rujna 1944, po naređenju štaba Korpusa, Omladinski bataljon ulazi u sastav III brigade I divizije za zaštitu naroda, u sastavu koje djeluje po četama na čišćenju petokolonaša, ustaša, ustaških špijuna, organizatora »milicije« i drugih izdajnika koji su radili ili djelovali protiv NOP-a, na području Kalnika, Ivančice, Bilogore i Moslavine.

Dok je boravio na sektoru Zagrebačke gore štab Zapadne grupe kretao se osim sa Omladinskim bataljonom na području kotara Stubica i Zagreb i sa Zagrebačkim odredom na području kotara Sv. Ivan Zelina a sa jednim bataljonom Zagrebačkog

Grupa boraca II bataljona Zagrebačkog odreda

Za komandanta Omladinskog bataljona postavljen je Vlado Pozaić, za komesara Dragutin Birač a za zamjenika politkomesara Ivan Poturica.

Omladinski bataljon sastavljen je isključivo od omladinaca iz Jakovlja, Pušće, Luke, Kustošije i Zagreba. Formiranje omladinskog bataljona snažno je odjeknulo među omladinom cijelog područja kotara Zagreb i kotar Stubica. Odmah nakon formira-

odreda prebacio se u donji dio Zagorja, gdje je narod sa velikim oduševljenjem primio naše borce. Na tom području organiziran je niz vrlo uspješnih zborova sa narodom i mobilizirano dosta novih boraca. Komesar Zapadne grupe krenuo je sa tog područja u štab Zagorskog odreda da njemu pomogne u organiziranju razbijanja djelatnosti »milicije« i na organiziranju mobilizacije novih boraca sa područja kotara Klanjec, gdje su u to vri-

jeme bili vrio povoljni politički uvjeti za provođenje mobilizacije za NOV. Zahvaljujući uspješnim vojnim akcijama naših jedinica i pojačanom političkom radu partijskih organizacija na terenu, otpočela je uspješna mobilizacija u toku koje je u prvoj polovini rujna 1944. mobilizirano u Zagorju preko 700 novih boraca. Povećanje tolikog broja boraca zahtijevalo je od naših jedinica veliki vojnički i politički rad radi učvršćenja discipline i borbenosti. Zbog dolaska velikog broja novih boraca štab Zapadne grupe predložio je štabu X korpusa da odobri formiranje dviju novih brigada, jedne na području Zagrebačkog a druge na području Zagorskog partizanskog odreda a potom i Zagorske divizije.

Na temelju naređenja Vrhovnog Štaba NOV i POJ od 17. kolovoza 1944. kojim je određeno rušenje komunikacija kojima saobraća neprijateljska vojska, štab Korpusa uputio je štabu Zapadne grupe 3.000 kg eksploziva, što ga je dopratio jedan bataljon Zagrebačkog odreda, pod komandom pomoćnika načelnika štaba Korpusa Milana Brunovića. Ovim eksplozivom — po naređenju Glavnog štaba — trebalo je rušiti komunikaciju Zagreb — Zidani Most i Zagreb — Krapina — Rogaška Slatina. Te su komunikacije zatim doista temeljito porušene. Osiguranje diverzanata izvršile su jedinice Zapadne grupe odreda.

Pod kraj kolovoza 1944. za politkomesara Zapadne grupe odreda dolazi Ivica Gretić, dotadanji politički komesar I Zagorske brigade. Istovremeno je za komandanta Zagorske brigade postavljen Valent Đuričić, a za politkomesara Ivica Kranželić.

U toku rujna 1944. jedinice Zapadne grupe u Zagorju i Prigorju ne vrše veće akcije jer su zauzete mobilizacijom i prihvatom novih boraca koji masovno dolaze iz Zagreba i okolice. Stoga su akcije Odreda usmjerene na postavljanje zasjeda i likvidaciju manjih neprijateljskih uporišta, da bi se došlo do oružja, kojeg je nedostajalo, i da bi se novopridošli borci proveli kroz vatrene okršaje sa neprijateljem.

Kako je mobilizacija uspješno tekla to je štab Zapadne grupe odlučio da se u Zagrebačkom i Zagorskom odredu formiraju treći bataljon, a u Zagorskoj brigadi četvrti bataljon.

Nakon uspješne likvidacije neprijateljskog uporišta Hrašćina Trgovišće, što su izvršile jedinice 32. divizije, štab Zapadne grupe sa Zagorskom brigadom i jednim bataljonom Zagrebačkog odreda prebacuje se na sektor Lobora. Nakon nekoliko dana ustaške jedinice iz Zlatara, Krapine, Lepoglave — preko Ivančice i Novog Marofa izvršile su koncentrični napad na naše jedinice locirane kod Lobora. Da bi razbio ovu ustašku ofenzivu štab Zapadne grupe donio je odluku da prihvati borbu sa neprijateljem na položajima Petrove Gore. Nakon toga naše su jedinice rokirane na položaje iznad Lepoglave radi pritiska i ugrožavanja tog neprijateljskog uporišta. Ovaj plan razbijanja neprijateljske ofenzive potpuno je uspio jer čim je ustaška komanda primijetila da se naše jedinice rokiraju prema Lepoglavi prekinula je daljnji napad i ustaške jedinice počele su se prebacivati u Lepoglavu radi njene odbrane jer su očekivali naš napad. Idućeg dana štab Grupe sa Zagorskom brigadom i bataljonom Zagrebačkog odreda prebacio se ponovno na sektor Zlatara, odakle su na Kalnik upućeni ranjenici sa bataljonom Zagrebačkog odreda, koji se ujedno vratio na sektor Zitomira, tj. u sastav Odreda.

Polovinom studenoga 1944. štab Zapadne grupe dobio je zadatak od štaba Korpusa u vezi sa ofenzivom jedinica Crvene Armije i nastupanjem naših jedinica kroz Vojvodinu da sa svim svojim jedinicama razvije što veću aktivnost na rušenju neprijateljskih komunikacija na pravcu Zagreb — Varaždin i Zagreb — Rogaška Slatina. Radi izvršenja tog zadatka štab Grupe je Zapoviješću od 18. studenoga 1944. naredio svim svojim jedinicama da uništavaju komunikacije, ruše mostove i propuste i da neprijatelju postavljaju zasjede. Svakom odredu i brigadi bilo je određeno na kojoj će komunikaciji i od kojeg do kojeg mjesta razvijati svoju aktivnost. Prvu akciju uništavanja neprijateljskih komunikacija započele su istovremeno sve jedinice 21. studenoga 1944. i ona je u potpunosti izvršena.

Pod kraj studenoga 1944. štab Zapadne grupe prebacuje se po naređenju štaba Korpusa sa Zagorskom brigadom u Moslavinu radi prijema novog oružja, radiofonskih stanica i radi odmora boraca. Nakon toga Zagorska brigada, pod komandom štaba Zapadne grupe, napada i likvidira neprijateljsko uporište Gudovac, udaljeno desetak kilometara od Bjelovara.

Štab Grupe se zatim sa Zagorskom brigadom trebao vratiti u Zagorje, ali zbog nastale situacije na virovitičkom mostobranu štab Grupe sa brigadom ostaje u Podravini, u rajonu Koprivnica, gdje postavlja zasjede nastupajućoj kozačkoj diviziji duž komunikacija Križevci — Koprivnica. Tada su započele borbe za očuvanje virovitičkog mostobrana kojeg su neprijateljske jedinice htjele probiti. Otpočimanjem borbi za virovitički mostobran na mostobranu je ostao štab Grupe sa Zagorskom brigadom. Dolaskom 33. divizije, početkom siječnja 1945, štab Grupe trebao se vratiti sa Zagorskom brigadom u Zagorje, jer je rukovođenje Zagrebačkim, Zagorskim i Kalničkim odredom bilo nemoguće sa tog udaljenog područja. No uoči pokreta za Zagorje došlo je novo hitno naređenje štaba Korpusa o zaposjedanju položaja sa brigadom na Bubnju, kojeg je pod svaku cijenu trebalo zadržati do 15. siječnja 1945, kada je trebala stići 12. proleterska brigada.

U to vrijeme dolazi do promjena u štabu Grupe te za novog politkomesara dolazi Boris Majer, dotadanji politkomesar Zagorske brigade. Odmah po zauzimanju položaja na Bubnju Zagorska brigada vodi ogorčene ali uspješne borbe — u vrlo teškim uvjetima, po dubokom snijegu, u velikoj hladnoći. Bile su to borbe sa jakim ustaškim i čerkeskim jedinicama koje su pod svaku cijenu — ne vodeći računa o gubicima — nastojale zauzeti Bubanj, od čega je zavisila sudbina virovitičkog mostobrana. Ipak svi pokušaji neprijatelja da zauzme Bubanj ostali su bez rezultata.

U drugoj polovini siječnja, zbog nastale situacije na virovitičkom mostobranu, odnosno jake koncentracije neprijateljskih snaga koje su nastojale odbaciti naše jedinice sa tog mostobrana, došlo je do promjene odluke štaba Korpusa o vraćanju Zagorske brigade u Zagorje i tada je donesena odluka o rasformiranju štaba Zapadne grupe odreda a Zagorska brigada ušla je u sastav 32. divizije, kao četvrta brigada.

Kalnički, Zagrebački i Zagorski odred ostali su nakon toga na svojim operativnim područjima, pod rukovodstvom štaba Korpusa i okružnih komiteta. Djelovanje svih odreda bivše Zapadne grupe bivalo je početkom 1945. svakim svakim danom sve teže, no usprkos tome što je neprijatelj zaposjeo niz manjih i većih mjesta u kojima ranije nije imao svoja uporišta, odredi su se — postavljajući zasjede i rušeći komunikacije — uspješno održali na svojim područjima uz cijenu velikih i napornih danonoćnih marševa i čestih promjena položaja.

ĐURO TRUPEC

ODLAZAK GRUPE BORACA IZ POSAVINE U ZAGREBAČKI PARTIZANSKI ODRED

Meni je na mojem terenu, na području općine i kotara Dugo Selo, bilo dosta teško politički raditi na zadacima općinskog komiteta SKOJ-a jer sam istovremeno bio i kurir ROC II operativne Zone pa sam se morao stalno kretati po terenu, od terenskih obavještajaca skupljati obavještajne izvještaje i dolaziti pred samo uporište Dugo Selo. u Ivanju Reku, u Kraljevac i druge

obavještajne punktove. Zbog toga sam se još na savjetovanju SKOJ-a za kotar Dugo Selo, koje je održano u Ježevu, javio za odlazak u NOV. Međutim, sekretar Kotarskog komiteta partije Dugo Selo drug **Ivan Vranić — Iskra** i sekretar Kotarskog komitata SKOJ-a drug **Stjepan Pušec — Žaco,** nisu me pustili u NOV, jer da nemaju drugog omladinskog rukovodioca na ovom terenu od Ivanja Reke do Rugvice. Zadužili me da i dalje moram ostati na tom zadatku. Kako sam bio disciplinirani skojevac ja sam taj zadatak izvršavao.

Tada se diskutiralo da će Okružni komitet partije vršiti mobilizaciju za NOV na području kotara Dugo Selo i neka se i ja javim među omladincima za vojsku, kada budu takvi sastanci, jer će i drugi omladinci krenuti za mnom u NOV. Ja sam tako i postupio, i u prosincu 1943., kada je vršena mobilizacija, otišao sam u Zagrebački partizanski odred u koji sam stupio 12. siječnja 1944. Sa mnom je išlo još nekoliko drugova od kojih se sjećam druga **Josipa Raneca, Ivana Crnica** i **Stjepana Feketića.** Oni su već ranije bili borci u XII i XVII slavonskoj brigadi, ali su — saznavši da su u Ivanjoj Reki ustaše izvršili pokolj — došli kućama jer su čuli da su im familije poklane. Tada su doista bili zaklani žena i dijete druga **Feketića.**

Sa tom našom grupom krenulo je u Zagrebački odred još desetak omladinaca. Njihovih se imena više ne sjećam. Na putu za Odred išli smo po vezi za Posavinu i došli čak do Čazme. Iz Čazme smo pošli za Vrbovečku Dubravu te ispod Vrbovca kod Đurišta, gdje smo se prebacili preko željezničke pruge za Lonjicu, odatle za Stakorovec, Banja Selo i Budenec, od kuda nas je drug Drotar ponovno prebacio preko željezničke pruge u Posavinu, tj. u Ivanju Reku.

U Prigorju nismo mogli uhvatiti vezu sa Zagrebačkim odredom jer su u to vrijeme Glavanovi ustaše po cijelom Prigorju, naročito oko Kašine, razvijali veliku aktivnost protiv NOP. Iz Ivanje Reke prebacio nas je drug **Perin — Stancer** u Sesvetska sela, gdje smo dobili večeitu kod **Blaška.** Otuda smo otišli za Planinu, gdje smo konačno našli Zagrebački odred.

Pri Odredu tada je postojala udarna grupa čiji je komandir bio **Milan Badžek.** Nas desetak koji smo došli iz Posavine bili smo dodijeljeni u tu udarnu grupu. Ali, nakon kratkog vremena ta je grupa rasformirana i raspoređena u sastav Zagrebačkog odreda.

Iz Planine krenuli smo za Zitomir. Dok smo boravili u Planini uhvatili smo nekog ustašu koji je imao novo odijelo. Mene je dopao njegov šinjel. Ja sam do tada imao civilni zimski kaput kojeg sam onda po kuriru drugu **Mišku Sandeliću** iz Sopi poslao svojoj porodici u Posavinu.

Došavši u Žitomir smjestili smo se po kućama, radi spavanja i prehrane. Nakon toga smo krenuli za Gornje Orešje, gdje smo u školi imali skojevski sastanak što ga je sa nama održavao drug **Slavko Pavlinić,** pomoćnik komesara Odreda. Tu je nas skojevce raspoređivao na razne dužnosti u jedinicama Odreda. Ja sam došao sa karakteristikom člana Općinskog komiteta SKOJ-a pa sam odmah dobio dužnost desetara u četi. Na toj sam dužnosti ostao sve dok sam bio u Odredu. Nakon toga krenuli smo u Hrašćinu Trgovišće, gdje su nas tamošnji ljudi jako lijepo primili i smjestili. Ostalo mi je u sjećanju — s obzirom da ja tada nisam uopće pio vino jer sam imao tek 18 godina — da je među nama bilo nekoliko drugova iz Ivanje Reke koji su rado pili. Tu je bilo zaplijenjeno neko grofovsko vino, navodno staro preko 6 godina, pa sam i ja malo kušao toga vina. Moram reći da još nikada do tada nisam pio tako dobrog vina. Sa nama je bio jedan naš drug, zvali smo ga **Tulek — Franjo Benko,** koji je, kad se napio vina, rekao: »Dečki, ja dale nejdem od ovog vina, tu me slobodno vubite«. No drugovi **Franjo Juvan** i **Josip Ranec** tjerali su ga da mora ići sa nama dalje, govorili su da će ga uhapsiti. Onda je krenuo. Sjećam se da smo tu na cesti podizali barikade od nekih klada što su nam ih dali seljaci, kako bismo prepriječili put ustaškim tenkovima.

Smjestili smo se u samom središtu Hrašćine Trgovišća. Međutim, kako je započela ofenziva jačih ustaških snaga na naše položaje morali smo ostaviti ručak koji je bio pripremljen za cijeli Odred. Za ručak je bio zaklan jedan bik. Iz Hrašćine Trgovišća povukli smo se prema Budinšćini i dalje, prema Zajezdi i Sambolićima, podno Ivančice, jer su ustaše nastavili ofenzivne operacije protiv nas. Tu smo se spojili sa Zagorskim odredom koji nam je došao u pomoć.

Ovdje je bio ranjen u ruku jedan Rus (crvenoarmejac) **Kamal,** koji je bio u mojoj četi. Crvenoarmejac **Kamal** i **Vasil** navodno su pobjegli iz njemačkog zatvora u Oroslavlju.

Sjećam se da smo u Belcu u nekom šljiviku, imali zbor na kojem nam je govorio drug **Rade Bulat,** tadanji komandant Zapadne grupe partizanskih odreda Hrvatske. Tada sam prvi puta vidio na drugu **Bulatu** čin partizanskog majora.

U toj ofenzivi na nas učestvovali su i Nijemci koji su zapalili siromašno selo Sambolići, podno gore Ivančice. Za vrijeme ove ofenzive, koja je trajala dva dana, bili smo jako gladni — mi Posavci nismo bili naučeni gladovati. Za hranu je svaki borac dobio po 3 kuhana krumpira, bez začina, »sa mandurom«, koje smo slatko pojeli. Naši ranjenici koji su bili s nama trebali su biti prebačeni na Kalnik pa je jedan dio Odreda krenuo s njima za Kalnik. Ali, nije se mogao probiti. Morao se vratiti natrag u Zajezdu. Ranjenici su tek u drugom pokušaju prebačeni u bolnicu na Kalniku a glavnina Odreda se prebacila za Sv. Križ i Pažurovec, gdje smo se smjestili. Tu su nas opet napali ustaše. U borbi je moja desetina zarobila jedan puškomitraljez »šoša«. Njega je kasnije nosio drug **Josip Vragović** iz Podsuseda. Tu su naišle i ustaške ili domobranske tankete. Tada je nas skojevce pozvao komesar bataljona drug **Ivo Blagajić** da sa zapaljenim flašama jurišamo na te tankete. Nas desetorica to smo i izvršili. Tenkove smo uspjeli u jurišu odbiti. Pobjegli su bez da se borba razvila. Mi smo u jurišu iz svega grla vikali: »Juriš, hvataj žive«, i oni su se povukli. Nakon toga smo se prebacili za Pešćeno i Jertovec. U Pešćenom smo imali ponovno borbu sa ustašama, upravo kada smo se pripremali za ručak. Moram reći da nas je narod sela Pešćena zbilja jako lijepo i srdačno primio, dajući nam najbolju hranu. Sjećam se da je sav narod toga sela bio za narodnooslobodilačku borbu. U borbi koja se tu razvila i koja je trajala cijeli dan poginuo je naš drug sekretar bataljona **Ivan Kefeček.** Dobio je metak u trbuh i izdahnuo. Bio sam na položaju neposredno kraj njega pa mi je to ostalo u sjećanju. Tu su poginuli još neki naši drugovi: **Juraj Kuntić** iz Prekvršja, **Fabijanić** te još jedan mladić čijeg se imena ne sjećam. Ova se borba vodila u drugoj polovini veljače 1944, još je bio veliki snijeg-

Nakon borbe kod Pešćena išli smo noću na rušenje željezničke pruge Zagreb — Varaždin, kod Budinšćine i Kraljevca. Sjećam se da smo u Kraljevcu od seljaka tražili krampove i »šćipe«. Nisu nam ih htjeli dati pa sam zaključio da nisu na strani NOP-a.

Nakon toga smo trebali napasti ustaško uporište Mariju Bistricu sa kojim je, navodno, bila uspostavljena veza preko naših političkih radnika, tako da su ustašama trebale biti iz mitraljeza izvađene udarne igle kako ne bi mogli pružati otpor. Tako se pričalo među borcima.

Te noći padao je veliki snijeg. Mi smo se približavali ustaškim bunkerima u Mariji Bistrici, tako da smo vidjeli ponoćnu smjenu ustaške straže. Ipak, do ovog napada nije došlo iz meni nepoznatih razloga: došlo je naređenje da se povućemo. Nakon toga cijelu noć bili smo u pokretu. Išli smo u Zagorje, za Maće. Nakon toga smo se vratili na naš sektor, u Sagudovac, selo koje nas je također jako lijepo primilo[1]: Tu smo se »šurili« od ušiju,

pa su mi tom prilikom izgorjele hlače. Šurenje smo vršili u kotlovima za pečenje rakije.

Ostala mi je u sjećanju i borba Zagrebačkog odreda u Karivarošu koja je, zapravo, započela tako da je naš prvi bataljon zapucao na drugi, jer nismo imali spoja. Ali, ovdje smo imali vrlo tešku borbu sa ustašama. Neprijatelj je pretrpio dosta veliki poraz pa se nakon borbe povlačio i bježao preko Zagrebačke gore. Stanovnici Vidovca nekoliko dana nakon te borbe pričali su da su ustaše u borbi u Karivarošu imali priličan broj mrtvih i ranjenih.

Nedugo poslije toga dolazi do formiranja Posavskog partizanskog odreda. U taj odred odlazi nas 26 dobrovoljaca — Posavaca. Za komandanta Posavskog odreda postavljen je drug **Stjepan Bobinac — Šumski,** dotadanji operativni oficir štaba Zagrebačkog odreda, koji cijelu našu grupu vodi u Posavinu.

Na formiranje Posavskog odreda krenuli smo iz sela Žitomir. Toga dana u to je selo došla i brigada »Matija Gubec«. Sreli smo i neke naše poznate drugove koji su sa ranijim II i III bataljonom ušli u sastav ove Brigade. Među njima bilo je i Posavaca pa smo i njih nagovarali da idu sa nama u Posavski odred. Sreo sam tu **i** drugaricu **Maricu Jambrečec,** frizerku iz Rugvice, koja je bila bolničarka u Brigadi, pa **Tomu Sveteca** koji je bio u teškom odjeljenju. Nagovarao sam ih da idu s nama, ali nisu htjeli.

Na putu iz Žitomira za Posavinu došli smo u Vidovec a otuda preko Granešine i Branovca na glavnu cestu i prugu kod Retkovca. Tu, pred samim Zagrebom, prebacili smo se u Ivanju Reku, gdje smo stigli oko 3 sata ujutro. Sačekali su nas odbornici NOO-a Ivanja Reka te nas čamcima prebacili preko Save u selo Drenje. Postojala je opasnost od nailaska ustaša koji su dan ranije bili u selu. Ujutro su nam javili da od Velike Gorice ide banda, pa smo se opet čamcima prebacivali na savske otoke, gdje su nam ljudi iz sela Sopi i Hruščice donosili hranu. Otuda smo otišli u Ščitarjevo i u Strmec, gdje nam je mjesni NOO organizirao zaprežna kola sa kojima smo se prebacili do Vrbove. U Vrbovi smo se prebacili čamcima u Preseku, gdje smo'Se ošurili i onda krenuli za Rugvicu. Tu smo ostali par dana i onda smo išli malo zapucati na Dugo Selo. Vodio nas je komandir **Stjepan Jurkes — Sinek,** koji je bio rodom iz Dugog Sela. Nakon što smo mi zapucali, Nijemci su iza toga pucali u pravcu naših pucnjeva. Jedna je granata zapalila štalu **Stjepana Tukeca** a poginuo je i njegov djed. Otuda smo se opet prebacili u Preseku, gdje smo dočekali 29. ožujka 1944. kada je započela poznata ustaško-njemačka-domobranska ofenziva u kojoj je nestao Posavski partizanski Odred.

STJEPAN ŠELENDIĆ

BORBA SA USTAŠAMA U ČUČERJU

• Dolaskom Žumberačke čete u ove prigorske i zagorske krajeve 1942, te formiranjem Kalničkog partizanskog odreda i njegovim uspješnim akcijama, narodnooslobodilački pokret u čitavom ovom kraju — neposrednoj okolici Zagreba — poprimio je masovniji karakter. Na Kalniku se nešto kasnije, tj. u jesen 1943. formira brigada »Braće Radića« i u prosincu 1943. u Lipovčanima, u Moslavini, brigada »Matija Gubec«.

Početkom veljače 1944. ja sam se nalazio na dužnosti komesara II bataljona Kalničkog partizanskog odreda. Tada sam pozvan u štab II operativne zone gdje mi je saopćeno da se narodnooslobodilački pokret na zagrebačkom području razvio do te mjere da treba pojačati Zagrebački partizanski odred starijim i iskusnijim kadrovima i prekaljenim borcima, i da sam radi toga određen da odem u taj Odred. Primio sam dužnost komesara I bataljona u Zagrebačkom odredu. Razmatrano je da eventualno odem za komesara bataljona koji je odlazio za formiranje Posavskog odreda. No, konačno je odlučeno da ostanem na dužnosti komesara I bataljona. Tu sam dužnost vršio oko mjesec dana. Nakon toga je drug **Milan Kuren — Gubec** premješten na drugu dužnost i štab Zone postavio me je za komesara Zagrebačkog odreda.

U Odredu se nalazilo prilično boraca, ali bez većeg borbenog iskustva. To je otežavalo rad i pravilo mi teškoće, jer su to bili novi uslovi, za razliku od Kalnika, gdje smo mi već imali slobodni teritorij i mnogo izvježbanih i prokušanih boraca koji su bili sposobni za izvođenje svih akcija, od diverzantskih do operativnih i frontalnih borbi. Sa tog stanovišta ja sam kritički gledao na Zagrebački odred i djelovao sam na Zapadnu grupu da — ako žele da se Zagrebački odred bolje i više tuče — postave komandanta koji to znade organizirati. Konkretno, tražio sam druga **Jovicu Mandića** za komandanta.

Nakon nekoliko urgiranja mojoj želji je udovoljeno — drug **Jovica Mandić** došao je za komandanta Zagrebačkog odreda.

Nedovoljno borbeno iskustvo boraca Odreda i komandnog kadra imalo je određene posljedice, što se pokazalo u jednoj borbi koja se vodila kod Fabijanića, u Cučerju, kada su naišli ustaše i domobrani. Mi smo zauzeli položaje i prihvatili borbu. Iako je neprijatelj brojem bio nadmoćan — mi smo — zahvaljujući našim povoljnim strateškim položajima mogli prihvatiti borbu i sa daleko jačim neprijateljem. U toj borbi nanijeli smo neprijatelju mnogo žrtava ali smo i mi imali oko 5 mrtvih i 7 ranjenih. To je za nas bio velik gubitak jer ovakvi gubici za partizanske odrede u jednoj borbi nisu bili uobičajeni. Međutim, taj je gubitak bio direktna posljedica naše procjene situacije. Jer, mi smo procjenjivali našu i neprijateljsku snagu sa stanovišta našeg brojnog stanja i položaja koji smo zauzimali. Pri toj procjeni nismo uzeli u obzir da se radi o novim borcima, prilično nevještim, koji su morali voditi tu borbu. Ja sam dobio ukor zbog ovako velikog gubitka, jer je viši štab smatrao da ovu borbu nismo smjeli prihvatiti. Ja sam tvrdio i dokazao da se radilo isključivo o neiskustvu boraca. To iskustvo trebalo je na neki način platiti. Te su žrtve, na neki način, kompenzirale to iskustvo koje smo tu stekli. Ja sam uvjeren, i tada sam to tvrdio, da je to bio jedan od Kalničkih bataljona da bi neprijatelj imao daleko više žrtava, dok mi ne bismo imali takvih žrtava, s obzirom na naše položaje. Mislim da bez pretjerivanja mogu tvrditi da se i taj gubitak pozitivno odrazio na borce i da se samo u glavama ljudi koji nisu bili neposredno vezani uz nas to tumačilo kao veliki gubitak.

Međutim, borbenost je narasla do tog stupnja da su borci sve više tražili borbu. Činjenica je da smo mi kasnije vodili još teže borbe, i uz manje žrtve. Prema tome smatram da ovu borbu ne bi trebalo uzimati sa gledišta naših žrtava, jer su to bile nužne žrtve i za buduće akcije koje su borci Zagrebačkog odreda uspješno izvršavali.

ZAGREBAČKI ODRED RUŠI ŽELJEZNIČKE PRUGE

Izvod iz izvještaja[1] štaba X korpusa »Zagrebačkog« od 2 ožujka 1944. Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske o borbama i organizacionom stanju jedinica u veljači 1944.

»Zagrebački odred

9- II 1944 krenuo je odred prema operativnom sektoru. Iste noći Odred je porušio prugu Zagreb-Varaždin kod Budinšćine, prekopao ceste i porušio nekoliko manjih mostova.

10. II. 1944 Odred je postavio zasjedu na mjestima gdje je porušio prugu. Naišla je manja ustaška patrola koju je rastjerao II. bataljon zarobivši tom prilikom jednog ustašu i jedan puško-mit-

raljez. Istog dana krenuo je neprijatelj snagama jačine 200 do 250 vojnika prema položajima Odreda. Borba je trajala nekoliko sati i neprijatelj je bio razbijen.

Gubici neprijatelja iznose: 4 mrtva i 5 ranjenih.

Vlastiti gubici: 1 lakše ranjen.

U ovim borbama pokazao se neenergičan I. bataljon te je njegovom krivicom neprijatelj uspio da se izvuče.«

U dijelu izvještaja koji piše o organizacionom stanju jedinica 0 Zagrebačkom odredu stoji slijedeće:

».Zagrebački partizanski odred:

Ima dva bataljona i broji 258 boraca. Ovaj Odred je dosta slab 1 neaktivan, ali se u zadnje vrijeme popravlja i pokazuje sve više borbenosti i vjerujemo da će se ovaj Odred razviti u vrlo dobru jedinicu.

Pored odreda koje smo do sada imali formirali smo i Posavski partizanski odred. Za formiranje ovog Odreda uzeli smo jednu četu iz XXXIII divizije i jednu četu iz Zagrebačkog partizanskog odreda. Za komandanta Posavskog partizanskog odreda postavili smo druga Bobinca, koji je do sada bio komandant u prvom bataljonu Zagrebačkog odreda...«

' Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. 2/4 K. 551/A

UPUTE ZA OSIGURANJE JEDINICA NOV

9- veljače 1944. štab Zapadne grupe partizanskih odreda Hrvatske upućuje štabu Zagrebačkog odreda uputstvo' radi provođenja mjera osiguranja od eventualnog iznenađenja neprijatelja.

Tekst uputa glasi:

»Mnoge naše jedinice doživjele su prilična iznenađenja od strane neprijatelja jer svoje pokrete nisu dovoljno osiguravale. Da se ti neželjeni slučajevi neprijateljskih napada na naše kolone ne bi ubuduće pojavljivali, što je bila posljedica nedovoljnog znanja i iskustva naših vojnih rukovodioca, dajemo vam

UPUTE

kako se imaju osiguravati jedinice u raznim vidovima, tj. prilikama marševanja, pod pretpostavkom da može u svom pokretu naići na- neprijatelja.

Nastupni marš. Nastupnim maršem želimo kretanje u pravcu neprijatelja te neprijatelja naći i napasti. Svaka jedinica za svoje osiguranje šalje u pravcu neprijatelja jednu četvrtinu do jedne trećine cjelokupne svoje snage (bataljon za svoje osiguranje izbacuje u patrolu prethodnicu jednu četu, odnosno vod, desetinu, prema samoj situaciji). Ova osiguranja zovu se prethodnica i imaju zadatak, da daju vrijeme i prostor jedinici koju osiguravaju, da se u slučaju nailaska neprijatelja dotična jedinica može razviti u povoljniji borbeni postroj.

Odstojanje jedinica na osiguranju u marševima: Danju se daju veća osiguranja a noću manja. Na ravnijem terenu odstojanja su veća. Glavnina ne smije ući u jarugu dok prethodnica ne dođe na suprotno brdo. Bokovi i leđa kolone moraju također biti osigurani, patrolama pobočnicama i zaštitnicama. Izbjegavati kretanja po dolinama i jarugama već se treba kretati po brdima pa onda ne trebaju pobočnice. Jedan bataljon u maršu ima naprijed dva izviđača sa vodičima, na odstojanju od po 50 m jedan od drugoga. Zatim ide prednje odjeljenje jačine jedne desetine, na odstojanju po 15 koraka između borca. Za njima idu saveznici u cik cak poretku. Oni održavaju vezu između prednjeg odjeljenja i prethodnice. Za saveznicima ide prethodnica jačine jedne čete ili voda koja se kreče u rastojanju od 5 do 10 koraka. Za prethodnicom opet ide nekoliko saveznika za vezu između nje i glavnine bataljona. Bataljon se može kretati u koloni po jedan, ili u koloni prostih redova, tj. jedan red sa jedne strane a drugi sa druge strane ceste. Patrole pobočnice se kreću u visini prethodnice i imaju jačinu jedne desetine. Kolone moraju biti obezbjeđene osmatračima neprijateljskih aviona.

Bočni marš je kretanje kolone kada se neprijatelj nalazi na boku od pravca našeg kretanja. Osiguranje je isto kao i u nastupnom maršu. Tu je glavno osiguranje pobočnica.

Odstupni marš: Odstupnim maršom izbjegavamo neprijatelja. Osiguranja su ista kao i u nastupnim marševima, samo je sve okrenuto obrnuto. Osiguranje se naziva zaštitnica, u odstupnom maršu mora se dati prethodnica u bočnom maršu. U bočnom i nastupnom maršu određuje se zaštitnica.

Marševska disciplina sastoji se u pridržavanju propisa kao što je tišina za vrijeme marša i danju i noću, držanje odstojanja, prenošenje usmenih naređenja kroz kolonu, nenapuštanje kolone bez odobrenja starješina.«

Ovaj raspis uputa dostavljen je štabu I i II bataljona a dopis je potpisao operativni oficir štaba Odreda Josip Podboj.

[1] Vojnoistorijski institut JA. Beograd Br. reg. 7/4 K. 1601 B.

BORBA ZAGREBAČKOG ODREDA SA USTAŠAMA PTS KOD PAŽUREVCA

Iz neprijateljske dokumentacije:

12. veljače 1944. ustaški »Pothvatni zdrug Dubrovnik«, čije je sjedište u Brezničkom Humu, izvještava[1] »zapovjedništvo PTS-a« da je 10. veljače 1944. »24. satnija novačkog sklopa PTS« poslana u selo Budinšćina radi osiguranja popravka pruge. Nakon postavljenog osiguranja upućena su dva roja (desetine) u izviđanje prema selima Zajezda i Selnica, jer da se, navodno, tamo nalazi jača skupina partizana. Noć prije, tj. 10. o. m. partizani su bili u Budinšćini i prekopali cestu, razrušili most i oko 250 metara već popravljene pruge. Roj koji je izviđao prema selu Pažurevcu, čim je došao na povišicu iznad Budinšćine, bio je dočekan jakom vatrom partizana koji su ga htjeli opkoliti. U pomoć tom roju poslan je jedan vod ali je već bilo kasno, jer su partizani već izbili i sa nekoliko strana ugrozili ostali dio satnije. Stoga je zastavnik naredio povlačenje na uzvisine iznad sela Kraljevca, odakle su partizani odbijeni i povukli se prema selu Pažurevcu i Sv. Križu. Prilikom tog povlačenja ostao je ranjen jedan ustaša čarkar, za kojeg se poslije ne zna. Nakon kratkog vremena stigla je 25. satnija i krenula u zajedničkom rasporedu sa 24. satnijom u progon neprijatelja u pravcu sela Pažurevca i Sv. Križa. Prilikom napredovanja bile su naše snage dočekane jakom vatrom sa visova sv. Križa i sela Pažurevac. Borba koja je prihvaćena trajala je oko 2 pol sata nakon čega su partizani razbijeni i povukli se u pravcu Selnica. Neprijateljski gubici za koje se sigurno zna su 15 (ali izgleda da ih je bilo i više). Vlastiti gubici su 2 mrtva i 3 ranjena.[1]

[1] Napomena redakcije: To je bila borba Zagrebačkog partizanskog odreda koji je čitav dan tukao ustaške jedinice svojom vatrom i navečer se, po pravilu, prebacio na nove položaje u selu Selnica. Odred nije bio raspršen a niti je imao toliko mrtvih.

BORBE PRVOG BATALJONA SA USTAŠAMA U CECILU, GLAVNICI, TRSTENIKU I PLANINI

Prema izvještaju štaba I bataljona[1]:

15. veljače 1944. I bataljon nalazio se u selu Cecil, 5 km istočno od Marije Bistrice, gdje je postavio svoja osiguranja. Toga dana nije bilo kontakta sa neprijateljem. U istom mjestu ostaju jedinice bataljona a 16. veljače u 15 sati i 30 min. naše

patrole izvještavaju da se ustaške neprijateljske snage kreću u velikoj koloni iz uporišta Marija Bistrica prema našim položajima. Jačina neprijatelja je oko 200 ustaša. Naše jedinice zauzele su položaje na kosama sjeverne, istočne i zapadne strane sela, u daljini od oko 2 km. Neprijatelj je otvorio vatru na naše jedinice iz topa i automatskog oružja. Naše lijevo krilo natjeralo je neprijatelja u bijeg. Neprijateljski gubici su bili 2 mrtva, dok broj ranjenih nije utvrđen. Na našoj strani poginulih nije bilo. Municije je utrošeno 920 kom. puščanih metaka. U 18 sati naše jedinice povukle su se ponovno u svoje baze u selu Cecil.

17. veljače 1944. I bataljon i dalje boravi u selu Cecil. Ni toga dana nije bilo kontakta sa neprijateljem. Navečer istog dana bataljon vrši pokret i 18. veljače stiže u selo Glavnica, gdje je izvršen razmještaj tako da je 1. četa smještena u Donjoj Glavnici, u zaselku Čergari, a 2. četa u Gornjoj Glavnici.

Istog dana ujutro, oko 8 sati, naše izvidnice primijetile su da se neprijatelj u jačini jedne patrole od oko 20 ljudi kreće iz pravca sela Blaguša prema našim položajima. To su bili ustaše iz sela Blaguša, tzv. mjesna civilna zaštita, svi u civilu. Bili su naoružani puškama i parabelama.

Ustaška patrola otvorila je vatru na naše jedinice koje su prihvatile borbu. U borbi je pao jedan ustaški vodnik i jedan vojnik. Broj ranjenih nije utvrđen. Zaplijenjena je jedna puška i jedna parabela. Sa naše strane gubitka i ranjenih nije bilo.

Od 19- do 21. veljače 1944. jedinice I bataljona nalaze se i dalje u mjestu Glavnica, bez kontakta sa neprijateljskim snagama.

22. veljače 1944. bataljon vrši pokret iz Gornje Glavnice u Gornju Planinu, gdje su ga napali domaći izdajnici, milicioneri iz samog sela Donja Planina. Naše jedinice odbile su neprijatelja i zarobile 5 milicionera, zaplijenile 5 pušaka i 150 komada municije. Neprijatelj je imao jednog mrtvog i jednog ranjenog. Na našoj strani gubitaka nije bilo.

23. veljače 1944. I bataljon nalazi se u Gornjoj Planini. U 9.00 sati naišao je neprijatelj u jačini od 250 ustaša. Naše jedinice prihvatile su borbu koja je trajala do 15.00 sati. U toj borbi neprijatelj je imao 2 mrtva i 5 ranjenih. Gubici na našoj strani bili su 5 zarobljenih boraca, i to 3 druga i 2 drugarice, i 2 poginula, i to Pepić Matok iz Podgrađa, dok je drugi bio Petek iz Drenove. Nakon toga naš se bataljon povukao u selo Laz, oko 7 km zapadno od Marije Bistrice.

24. veljače I bataljon smjestio se u selu Trstenik (sjeverozapadno od sela Čučerje), u neposrednoj blizini Zagreba. Jedinice bataljona napala je u 9-00 sati ustaška »crna legija«, iz Zagreba. Borba je trajala čitav dan, tj. do 19-00 sati navečer. Neprijateljske snage pokušale su stalnim jurišima, po velikom snijegu, zauzeti naše položaje i potisnuti nas prema Zagrebačkoj gori. Naši položaji dominirali su čitavim terenom pa je zbog toga neprijatelj imao velike gubitke. Prema iskazu terenskih radnika, ustaše su imali 28 mrtvih i oko 20 ranjenih. Naši su gubici 6 mrtvih i jedan teško ranjeni borac.

Nakon borbe po velikom snijegu i vrlo niskoj temperaturi bataljon navečer kreće preko Zagrebačke gore u selo Karivaroš, na područje kotara Donja Stubica. Bataljon sobom nosi i teško ranjenog druga Imbru Tušeka. Poginuli su sahranjeni u selu Trstenik.

[1] Vojnoistorijski institut JA Beograd, br. reg. 13/1 K. 1601. D.

JOŽA VEDRINA

BORBA SA USTAŠAMA U PLANINI I ČUČERJU

Te je bile nekak koncem velače 1944. Bila je jaka zima i veliki sneg. Sećam se da sme vjutro v 6 vur tega dana išli iz sela Planina na položaj. Ja sem poslan na toren cirkve i držal vatru otud celi dan na ustaše koji su nadirali z Bistrice i Kašine. Ja već nisem mogel zdržati. Prek celog dana nigdo ni poginul od naših. Borili sme se do zajnjih snaga. Onda je došlo naređenje da se povlačime, jer sme već bili iscrpljeni i mislili sme da više nebume zdržali a ostali sme i bez municije. Ja sem onda skočil z torna dole i prek jenog trnaca na breg i zauzel položaj. Tu je već bil naš vodnik, jeden drug z harmoniku i dve drugarice. Vodnik kaže meni: »Vedrina, idemo mi prema crkvi, tam su naši.« A ja mu kažem: »Tam nisu naši jer ja sam otud došel i z turma skočil i prek toga trnaca došel na ov breg. Pomoćniki su mi bili moj brat Jura i mali Rokić. Ja sam opet rekel vodniku da nejde tam da tam nisu naši i da su tam ustaši a on veli meni da ja lažem, i on je prešel vu pravcu cirkve. Mi smo onda krenuli prema Gornjoj Planini i sretnemo Pepića Matoka našeg suborca, koji je rekel da ide dolje vu Dolnu Planinu po cigarete. Ja sem mu rekel neidi dole, buš poginul, dole su ustaši. On nama veli: »Dečki, ja moram iti, moram si kupiti cigarete«. On nije stigel da se vrne jer su ga ustaši primetili i pucali stalno za njim i kak je bejžal prek jene brvi poginul je pri jenom mlinu.

Tu nam je poginul još jedan naš drug i mi sme došli do njega i spremili sme ga pod jenu šupu vu Dolnoj Planini. Mi sme došli navečer da ga bume pokopali ali ga više tu nisme našli. Vlasnik štagla, jeden starec, nam je rekel da nezna gdo nam je mrtvog druga odnesel. Mi sme ga prišarafili i on je priznal da ga je hitil vu jenu bližnu grabu. Mi sme ga pronašli i pokopali. Otud sme otišli pravac vu Gornu Planinu na jenu — kotu znad Gorne Planine i tu sme ostali do trde noći. Onda sme poslali patrolu dole vu selo Planinu da vidimo da li moremo vu selo. Kak tam više nije bilo ustašov spustili smo se vu selo. Tu sme večerali i ostali na odmoru, do drugog dana v jutro do 6 vur, kad sme imeli pokret vu Čučerje. Vu Čučerju sme opet već rano v jutro imeli borbu. Tu sme ostali bez municije. Na to Stef Popović kaže: »Jože, municije nemarne ali male počekaj, municija bu sa stigla, 500 komadi«. Meni je moj mitralez tu zatajil i ja sem od njega odskočil i videi sem da se počele z njega čuliti, a ustaši su nadirali prema našim položajima. Ja sem ponovno zel mitralez i spasil sam dva druga, svega brata i Franca Papića, vodnika našega voda. Tu je bil rajnen jen naš borac, rodom z Blaguše i mi sme ga ranjenog zvlačili pod vatrom, z položaja. Prek njega su već prešli i ustaše i videli ga polumrtvog gurali ga sa nogama i rekli: »Pusti ga, vidiš da je poginul.« Onda su došli dole do njega moj brat i još neki borci kojih se više ne sećam a on im kaže: »Dečki, ja sem živ, samo me krv ostavla«. I oni su njega pod mojom vatrom digli i zašli s njim van i mi sme ga spremili i drugi dan otpremili za Kalnik, ali na pol puta za Kalnik kod Visokog je nastala borba i tu su ga naši ostavili, došli su ustaše i svega su ga porezali. To je bil drug Imbro Tušek, z Blaguše. Tu, vu Čučerju, poginule je i ranjeno naših 10 ljudi. Ja se sećam da je tu još poginul Janke Kefeček. Ja sem spašaval kulike sem god mogel i spasil sem dva ali više nisem mogle izdržati. Naši su vsi drugovi poginuli'vu potoku. Mislim da je za ovo bil kriv komandant bataljona koji je naredil juriš.

JURA VEDRINA

BORBA SA USTAŠAMA U ČUČERJU

Mi sme došli vu čučerje vu 6 vur v jutre, z Planine. Tu sme se razmestili po hižama da se male odmorime i zagrijeme jer je bila jaka zima. Na to dojde obavest da ustaši nadiraju i da nas buju opkolili. Pojedini su se borci zuli da presušiju male obuću, pa su bili bosi. I mi krenemo van z kuće i z sela na položaje. Komandant viče svima: »Na juriš«. Tu je bil jen veliki potek i jaruga. Drugovi .su krenuli na juriš, iako sem ja videi da to nebu dobre krenul sem za njima, ali sem se hitil vu sneg i ležim vu

snegu. Ovi teri su jurišali nisu prešli prek poteka i vidim da nema više naših drugova, svi su ostali i poginuli vu poteku jer je na njih bila zasuta žestoka vatra. Ja se prebacivam napred a brat mi Jože drži vatru i štiti me i čekam gde me bude koja spekla. On drži dale vatru i ja se pomalo povlačim po snegu gore. Ja sem bil desetar i dobil sem naređenje od komandanta bataljona da pod cenu života moram iti tražiti ovog druga z Blaguše teri je včera došel vu partizane i bil tu ranjen (Imbro Tušek). U ovoj desetini koja je cela poginula sećam se da je bil Janke i Peter Kefeček, drugih se ne sećam. Ja sem išel tražiti toga ranjenog druga a brat mi je držal vatru da me štiti. Ja sem ga pronašel ali već je bil razoružan i ustaše su već bili kod njega. On nam je povedal kak su ustaše govorili jen drugom »Kolji ga«, a drugi kaže: »Što ću ga klati, vidiš da je gotov«. Sa menom su išli još neki drugovi sa nosilima i mi sme ga uzeli na nosila i izvlačili smo ga z borbe. Isti nam je rekel: »Drugovi, ja sem živ, hteli su me ustaše zaklati«, ali su odustali i rekli: »nek se još malo muči«. Mi sme ga otpremili, prek Blaguše i Glavnice i Zitomira, prema Kalniku. Kod Visokog je zaklan od ustašov.

Prema izvještaju štaba I bataljona.[1]

25. veljače 1944. I bataljon i dalje ostaje smješten u selu Karivaroš, gde je postavio potrebna osiguranja i straže te uputio patrole u pravcu mogućeg neprijateljskog nadiranja. Toga dana nije bilo kontakta sa neprijateljskim jedinicama.

26. veljače 1944. I bataljon vrši pokret iz sela Karivaroš u selo Pasanska Gorica, 10 km sjeveroistočno od Donje Stubice. Toga dana 2. četa ovog bataljona izvršila je akciju u selo Selnica na domaće ustaške doušnike. Tom prilikom uhapšeno je nekoliko domaćih ustaša.

27. veljače 1944. bataljon je krenuo u selo Glavnica. 1. četa smjestila se u zaselak Čergari a 2. četa u selo Donja Glavnica. Toga dana nije bilo kontakta sa neprijateljskim jedinicama.

28. veljače 1944. I bataljon još se nalazi na položajima u selu oko Gornje i Donje Glavnice. Oko 9-00 sati ujutro jedinice ovog bataljona napali su ustaše sa više strana.

Nakon borbe od jednog sata jedinice bataljona povukle su se na nove položaje prema Zelinskoj gori, u pravcu sela Zitomir. Tokom borbe neprijatelj je imao gubitak od jednog mrtvog i tri ranjena. Na našoj strani gubitaka nije bilo. Potrošeno je 120 metaka. Istog dana u 12 sati bataljon je napravio pokret u pravcu sela Bunjak, gdje se toga dana smjestio. Tokom noći 2. četa izvršila je akciju na ustaše u selu Nespeš, gdje je uhvatila dva domaća ustaša u civilu i zaplijenila dva pištolja.

29. veljače 1944. bataljon kreće iz sela Bunjak preko Zelinske gore prema selu Zitomir. Istog dana bataljon se smjestio tako da je prva četa u selu Zitomir, a druga u selu Prepolno. Bataljon je izbacio osiguranje na kotu iznad sela Prepolno, iz pravca Jertovca, te zasjedu na koti u šumi, iznad sela Prepolno i Zitomir radi osiguranja iz pravca Marije Bistrice i Sv. Ivan Zelina.

' Vojnoistorijski institut JA Beograd, br. reg. 13/1 K. 1601 D.

IZ NEPRIJATELJSKE DOKUMENTACIJE:

27. veljače 1944. ustaški »Podhvatni zdrug Dubrovnik« iz Brezničkog Huma izvještava[1] zapovjednika »1. pukovnije PTS« u Varaždinu da su u Budinšćini uhvatili Josipa Mućka i njegovu ženu Danicu, koji su bili naoružani, i to Josip Mučko puškom »manlicher« i pištoljem »štajer«, bombama i njemačkim pripasnim remenom a njegova žena Danica pištoljem »štajer«. Seljaci su ih optuživali da su oni minirali željezničku prugu. Uhapšenici su to i priznali te je Josip Mučko drzovito rekao: »Srušili smo je dosta kilometara i nije nam žao na njoj umrijeti«.

Nakon toga priznanja obadvojica su obješeni na željezničkoj pruzi.

28. veljače 1974. ustaški »Podhvatni zdrug Dubrovnik« izvještava[2] »zapovjedništvo PTS« u Zagrebu da su u selu Gornjaki uhapsili petoricu odbornika NOO, 14 vojnih bjegunaca i dvojicu partizana, i to Ignaca Pavića, koji je uhvaćen bez oružja, kao aktivni partizan, i Stjepana Mihelja partizana, koji je uhvaćen sa puškom i tri metka. Osim toga uhvaćen je i partizan Mirko Nežić, koji se sam predao sa puškom i 5 naboja.

1. ožujka 1944. zapovjedništvo »Podhvatnog zdruga Dubrovnik« iz Brezničkog Huma izvještava »zapovjedništvo PTS« u Zagrebu o želji ovdašnjeg pučanstva da se uspostavi privatni promet između Zagreba i Varaždina jer mnogi zbog nestašice novca žele donositi u Zagreb živežne namirnice ili putovati radi drugih poslova. Oni dnevno dolaze ovom zapovjedništvu i sa prtljagom čekaju po čitav dan vojna vozila kako bi se pomoću njih prebacili.

[1] Vojnoistorijski institut JA Beograd, br. reg. 2/22-51 K. 114a
‘ Vojnoistorijski institut JA Beograd, br. reg. 2/22-53 K 114a

STJEPAN ŠELENDIĆ

SJEĆANJA NA BORBU SA USTAŠAMA I MILICIJOM U PLANINI

Borba u Planini vrlo je interesantna sa stanovišta zbivanja i odnosa snaga na tom području. Radi se o borbi Zagrebačkog odreda, 30. ožujka 1944. godine, kada su ustaše — uz pomoć fašistički orijentiranih članova HSS — pokušali formirati takozvanu miliciju koja je trebala biti naoružana i postati pandan partizanima. Naime, mnogi ljudi pod utjecajem propagande smatrali su da je formiranje milicije jedno od rješenja koje vodi k nečemu što su oni smatrali da će zamijeniti i ustaše i partizane. Ta milicija pravila nam je velike poteškoće na prigorskom sektoru, jer je upravo preko Planine išao naš glavni kanal za prebacivanje kurira, boraca i ranjenika za Posavinu i Moslavinu i za zelinsko područje. Stoga, da bismo tu prepreku otklonili donijeli smo odluku da ih opkolimo i razoružamo i na taj način onemogućimo njihovo djelovanje. Mi smo toga jutra opkolili selo i pohvatali sve muškarce koji su trebali primiti ustaško oružje. Odveli smo ih na kotu 709 iznad Planine. Tu smo im održali miting umjesto da ih strijeljamo — što su očekivali — za njihova nedjela i probleme koje su počinili u cijelom tom kraju. Sve smo ih pustili, pa i one koje — zbog širenja naše borbe — ne bismo inače smjeli pustiti. Došli smo do uvjerenja da se radi prvenstveno o građanima koji su zavedeni, kojima treba omogućiti da mogu postati korisni pripadnici narodnooslobodilačkog pokreta. Ovakav naš stav pokazao se svrsishodnim i korisnim. Rezultat ovakvog postupka bio je da se milicija u tom selu više nije obnovila. Ti ljudi, osjetivši našu širokogrudnost, jnisu se više htjeli aktivno angažirati na bilo koji način protiv partizana i NOB-e.

U toku ove akcije ipak nam se dogodio jedan incident, kojeg smo sa žaljenjem primili: ubijen je — našom nesmotrenošću — jedan građanin iz Planine. Naime, mi smo procijenili da je taj građanin, baš pod utjecajem parole da ćemo sve seljake poubijati, pružio otpor našim drugovima koji su došli po njega da ga povedu na miting. I, kako je on pružio otpor, naši drugovi su ga ubili.

Sjećam se kakvo je bilo raspoloženje, kakvo veselje kod tih ljudi kada smo ih pustili sa kote 709- Ali, bilo je razočaranja kod naših boraca: prigovarali su zašto smo izgubili čitavu noć i hvatali te milicajce koji su često na nas pucali, koji su nam pra-

vili tolike probleme, a mi smo ih sada, bez ikakve kazne, pustili. Međutim, značaj ovog našeg poteza osjetili su i shvatili naši borci kada su kasnije dolazili u to i u druga sela, i kada su ih građani posebno častili, spremajući im najbolju hranu, kada su uživali poseban autoritet kod građana, kada su nam ti isti građani svojim djelom potvrđivali koliko cijene naše stavove i preziru neprijatelja koji ih je obmanjivao raznim parolama kojima su oni bili nasjeli. Upravo taj naš vojno-politički potez najbolje je demantirao razne neprijateljske parole. Ti su građani shvaćali i opravdavali, čak i kad bi se nešto dogodilo što inače nije u redu, ali se u ratu događa — jer drukčije ne može biti.

Organima nove narodne vlasti koja je na području Posavine djelovala legalno, kao i ostalim okružnim i kotarskim ustanovama NOP-a, u takvoj situaciji prijetila je stalna opasnost od naleta neprijateljskih jedinica iz obližnjih uporišta, naročito zloglasnih Stajcerovih ustaša iz Dubrovčaka i Martinske Vesi. Narod je bio izložen pljački živežnih namirnica, hapšenju i maltretiranju. Kretanje terenskih radnika, aktivista i članova organizacije NOP-a prilikom dolaska na partijske kurseve, sjednice i savjetovanja u takvoj situaciji bilo je također nesigurno i izloženo djelovanju neprijatelja. Kanali za prebacivanje i prihvat novopridošlih drugova iz Zagreba u partizane nisu bili više sigurni, a

Stjepan Šelendić, komesar Zagrebačkog odreda, govori seljacima Planine Gornje o napadu Odreda na ustašku miliciju. Slikano ožujka 1944.

IVAN OŽBOLT SOKOL

POSAVSKI PARTIZANSKI ODRED

Odlaskom II bataljona Zagrebačkog partizanskog odreda u sastav novoformirane Brigade »Matija Gubec«, Gornja je Posavina ostala od prosinca 1943. bez ijedne vojne jedinice. Uto vrijeme na području Posavine, pred samim vratima Zagreba, djeluje dobro organizirana narodna vlast, Kotarski komitet KPH Dugo Selo, Okružni Komitet KPH za okrug Zagreb, Kotarski NOO Dugo Selo, Okružni sud s nizom ostalih društveno-političkih i drugih institucija, razmještenih u raznim mjestima, uglavnom uzduž Save, osim općinskog NOO koji se nalazio u Obedišću.

Pošto je neprijatelj osjetio odsustvo jedinica Zagrebačkog odreda iz Posavine, počeo je stvarati svoja uporišta po selima kao u Nartskoj Strugi, Nartskom Jalševcu, Okunšćaku i Rugvici, gdje su se njemačke jedinice zadržale od siječnja do ožujka 1944, tj. tako dugo dok ponovno nisu osjetili blizinu naših jedinica.

poljoprivrednici nisu mogli bezbrižno i neometano obrađivati zemlju. Ovakva situacija zahtijevala je da se na ovom području formira jedna vojna jedinica koja će dati sigurnost narodu i neposredno osiguravati brojne ustanove NOP-a koje su se nalazile u ovom dijelu Posavine.

Sa gledišta mogućnosti mobilizacije boraca, uvjeti za formiranje jedne vojne jedinice bili su povoljni, jer je na tom području bilo mnogo vojnih bjegunaca iz neprijateljske vojske. Oni nisu htjeli ići u partizane u druge, udaljene jedinice, ali su bili spremni da se bore protiv neprijatelja u svojem kraju. Tu se nalazi i manji broj boraca koji su dezertirali iz drugih jedinica NOV i koji su željeli da ostanu u borbi u svojem kraju.

Ocjenjujući takvu političku situaciju, Okružni komitet KPH Zagreb predložio je štabu X korpusa zagrebačkog da se na ovom području formira Posavski partizanski odred. Uvidjevši opravdanost prijedloga, štab Korpusa donio je naredbu o formiranju Posavskog partizanskog odreda, kojemu je za operativno područje određena Posavina.

Štab Zagrebačkog partizanskog odreda također je bio informiran i konsultiran u toku priprema za formiranje Posavskog

odreda te je početkom ožujka 1944. organizirano jedno savjetovanje sa svim borcima Zagrebačkog odreda koji su bili rodom iz Posavine. Na tom savjetovanju donesen je zaključak da svi borci iz Posavine koji žele mogu otići u Posavski odred. To je savjetovanje održano u Žitomiru. Odluku o mogućnosti odlaska u Posavinu borcima je saopćio komesar Zagrebačkog odreda **Milan Kuren — Gubec,** koji je bio i član Okružnog komiteta KPH Zagreb.

Među prvim borcima koji su krenuli za Posavinu bili su **Stjepan Bobinac — Šumski** koji je u Zagrebačkom odredu bio na dužnosti operativnog oficira a naredbom štaba Korpusa postavljen na dužnost komandanta Posavskog odreda. Zatim su krenuli **Edo Bambić, Stjepan Munić, Mijo Jurkes, Tomo Cimaš, Đuro Trupec, Stjepan Hajduk, Josip Ranec, Cenko Feketić, Stjepan Mišorić, Franjo Juvan, Ivan Crnić, Stjepan Benko, Oto Habek, Josip Piskač, Ivan Lobor, Josip Sandelić, Josip Kobasić i** drugi, ukupno oko 30 boraca. Ovi drugovi trebali su biti okosnica za formiranje Posavskog odreda.

Po dolasku navedenih drugova u Posavinu započela je mobilizacija vojnih obveznika, o kojima je bila ranije riječ, i drugova koji su dezertirali iz drugih jedinica NOV-e. Pripreme za formiranje Odreda bile su u punom jeku i već se prikupilo ukupno oko 100 boraca.

U prvoj polovini ožujka 1944. Posavski odred nije imao nekih značajnih akcija, osim što je u selima gdje je boravio davao osiguranje svojeg boravka. I dok su pripreme za formiranje Posavskog odreda u punom jeku, u susjednoj Moslavini vršile su se pripreme za prihvat oružja na Savi, što ga je Glavni štab NOV i POJ Hrvatske slao **u** Moslavinu. Za prihvat oružja na Savi, u selu Oborovu, bila je određena II Moslavačka brigada koja je 23. ožujka krenula iz svojih baza u Mostarima i Lipovčanima u Posavinu i zauzela položaje na relaciji Oborovo — Prevlaka — Prečno, na lijevoj obali Save, gdje se smjestila u navedenim selima. Moslavačka brigada zadržala se u ovim 'Selima do
29. ožujka 1944., kada je na nju izvršen koncentrirani neprijateljski napad ustaških, njemačkih i kozačkih jedinica iz Zagreba, Dugoga Sela, Velike Gorice, Ivanića, Siska i drugih mjesta. U napadu sudjeluje deseterostruko jači neprijatelj, sa najmodernijim naoružanjem i tehnikom. Toga dana odvijala se poznata oborovska bitka u kojoj je živote izgubio velik broj mladih ljudi boraca Moslavačke brigade, Posavskog odreda i političkih radnika sa cijelog područja Zagrebačkog okruga, koji su se tu zatekli na savjetovanju. Oborovska bitka bila je početak i kraj Posavskog partizanskog odreda, jer je Odred razbijen a u borbi je poginuo
i komandant odreda **Stjepan Bobinac — Šumski,** dok je komesar **Josip Pavlić — Boris** zarobljen.

Poginulo je tu i mnogo članova Okružnog komiteta Zagreb **i** članova Kotarskog komiteta Zelina. Među poginulim bio je i **Vlado Prišlin,** sekretar OK Zagreb. Organizacioni sekretar **Đuro Ban — Mile** zarobljen je.

Odred je trebalo stvarati iz nova. Trebalo je prikupiti raspršene borce koji su se nalazili uglavnom kod svojih kuća ili su u grupicama boravili u obližnjim šumicama.

Na prijedlog novog Okružnog i Kotarskog komiteta, a po odobrenju X korpusa zagrebačkog taj je zadatak povjeren dotadanjem pripadniku **II** Moslavačke brigade **Ivanu Ožboltu — Sokolu.**

Početak je bio težak. Većinom smo boravili u šumi Siškovo. Uglavnom smo se kretali i noću vršili manje akcije jer je za sve to vrijeme narod bio još uvijek zaplašen i pod dojmom tragične oborovske bitke. Uz pomoć Okružnog i Kotarskog komiteta u rukovodećem kadru Odred je počeo ponovno rasti i dobivati dimenziju jedne brojčano jake, dobro naoružane i borbeno sposobne jedinice.

U drugoj polovini prosinca 1944., uslijed sve težih saobraćajnih veza sa Moslavinom. Posavski partizanski odred otpao je od dotadašnje komande Istočne grupe odreda i u vojno-disciplinskom i materijalnom zbrinjavanju potpao pod komandu 34. udarne divizije, s tim da i dalje ostane na dotadašnjem terenu, uz povremeno djelovanje i kontrolu desne obale Save u dijelu rajona bivšeg Turopoljsko-posavskog odreda.

Nakon proboja srijemskog fronta, i što se više približavao kraj rata, sve smo više osjećali teret borbe na našim leđima, jer su se neprijateljske formacije povlačile u pravcu Zagreba dalje prema Sloveniji. Radi takvog stanja bili smo po prvi puta prisiljeni napustiti teren Posavine i povući se u pravcu Pokuplja. S nama su išle i društveno-političke organizacije, Kotarski komitet, Okružni komitet, Okružni NOO i drugi.

Sto se tiče borbi imali smo ih više nego u Posavini, ali je teren, u odnosu na posavske ravnice, bio pogodniji za ratovanje.

Posljednjih dana rata Odred je imao značajne, teške i krvave okršaje, naročito 5., 6. i 7. svibnja, kad je trebalo razbiti posljednja jaka neprijateljska fortifikacijska utvrđenja u rajonu Kravarsko.

Uz pomoć XX brigade 39- krajiške divizije palo je i posljednje uporište na tom sektoru. Time je otvoren put u pravcu Zagreba. Gonjenje neprijatelja produžila je XX krajiška brigada. Mi smo kretali iza njih. Negdje u visini sela Barbarići obratio mi se komandant Posavskog partizanskog odreda, inače rođen u Turopolju, ovim riječima: »Sokole, čuo sam da mi se majka vratila iz logora, nisam je vidio cijelog rata, idem da je posjetim a Ti preuzmi komandu nad Odredom.«

On je otišao, a ja sam produžio sa Odredom u pravcu M. Buna — Okuje. Pao je prvi mrak. Tu smo odlučili da se malo odmorimo, da predahnemo od prethodnih dugotrajnih i zamornih borbi. Borci su, kako god se tko zatekao, po dvorištima, sa jedne i druge strane duž puta, sjeli i zadrijemali od toliko neprospavanih noći.

Pozvao sam komandanta bataljona i zajedno sa štabom Odreda izvršili posljednje pripreme za ulazak u Zagreb. Prorađene su sve varijante, bilo da naiđemo na neki otpor ili ne. Skrenuta je pažnja na sve važnije točke za koje smo već ranije bili detaljno informirani gdje se što nalazi i od kakvog je značaja. Borcima je rečeno da od građana ne uzimaju ništa od hrane, pića i cigareta, kako ne bi došlo do kakvih eventualnih posljedica. Dobiven je pravac kretanja i određeno vrijeme pokreta.

8. svibnja, u 4 sata ujutro, već smo bili na željezničkoj stanici Velika Gorica. Tu smo naišli na neke zalutale ustaše i likvidirali ih. Naš pravac kretanja bio je prugom — željeznička stanica Velika Gorica — Savski most sa II bataljonom, dok je I bataljon imao zadatak čišćenje zaostalih i skrivenih neprijateljskih vojnika u naseljima lijevo od pruge Lomnica — Odra — Klara — Savski most. Desno od nas, od pravca Velike Gorice nastupali su krajišnici. Mi na našoj maršruti nismo imali ništa značajno, osim što smo zarobili 20 do 30 neprijateljskih vojnika. Neprijateljska artiljerijska vatra koja nas je pratila nije imala nikakvog efekta, jer su tukli bez određenog cilja ili sa ciljem zadržavanja. Desno od nas krajišnici, Slovenci i 45. Srpska imali su teže okršaje, što smo mogli zaključiti po pucnjavi.

Nešto oko 11 sati stigli smo na savski željeznički i pješački most. Prethodnica drugog bataljona čiji je komandant bio **Ivan Mandekić** primijetila je dvojicu, ustaša kako se trkom približavaju pješačkom mostu. Prethodnica ih je na juriš preduhitrila i uništila ustaše. Tako je spriječila i spasila most od sigurnog rušenja.

Uz potrebna osiguranja, Odred je nastavio kretanje u pravcu grada, sa II pa za njim I bataljonom sa komandantom **Stjepanom Kokotom.**

Borci koji su čitavog rata »kucali na vrata« Zagreba konačno su uspjeli da ih sami otvore. Svaki se žuri, svaki trči da što prije zakorači na tlo Zagreba. Krećemo prema centru. Do tada pusta

Savska cesta odjednom je puna građana koji se raspituju za svoje najdraže.

Žurimo do zatvora u Savskoj cesti. Prazan je. Produžavamo do Kazališnog trga (Trg Maršala Tita). Tu se kolona razdvaja u više pravaca prema istočnom dijelu Zagreba. Jedna ide sadašnjom ulicom 8. maja prema Trgu žrtava fašizma do »džamije« da oslobodi — ako još koga ima — u zloglasnom ustaškom zatvoru. Ali i on je prazan. Druga ide jednom od ulica u pravcu Zrinjevca, treća produžava Frankopanskom gdje se predaje grupa od oko 15 Nijemaca, među kojima je i viših oficira. Produžujemo dalje Ilicom, prema Trgu. Ulice kojima prolazimo potpuno su prazne, samo se ponegdje otvara poneki prozor. Prolazimo u koloni po jedan. Na Jelačićevom trgu nigdje nikoga. Kad je dio kolone već krenuo u Jurišićevu, na Jelačićev trg počeše u trku dolaziti prvi građani.

Kad je prethodnica već stigla u Vlašku ulicu, i kad smo čuli prvi pucanj iz blizine radio-stanice, negdje iz Ilice stigoše prva kola — automobil pun omladinaca sa zastavama, uz pjesmu i viku. Zaustavili smo ih i upozorili na opasnost pa su se vratili. Počela je borba za radio-stanicu. Bataljoni su zauzeli položaje u Vlaškoj, Petrovoj, Derenčinovoj i Zvonimirovoj, tako da je Kvaternikov trg sa radio-stanicom u Vlaškoj bio u okruženju. Bilo je to poslije 13 sati, 8. maja. Pucnjava je postajala sve jača. Neki borci su već prodrli do radio-stanice, s dvorišne strane i uz kratak obračun sa ustašama povukli se. Bili su to borci Zagrepčani, koji su dobro poznavali taj dio grada. U prvim naletima te žestoke ulične borbe već imade žrtava. Pomoćnik komesara 1. čete I bataljona **Mato Češko,** rodom iz Oborova, pretrčavajući ulicu u pravcu radio-stanice pao je pogođen mitraljeskom vatrom između tramvajske pruge. Ranjen je i mitraljezac **Stjepan Čvorišcec** te borci **Ivan Cvorig, Bolto Haleuš** iz Ježeva, **Ivan Benetić** iz Rugvice. Ranjen je i komandant bataljona **Stjepan Kokot.** Iz Petrove ulice izvještava II bataljon: pao je vodnik **Stjepan Štah,** mladi skojevac, rodom iz Bačića kod Gline. Kišom metaka brisana je Vlaška ulica ispred radio-stanice. Tu je pao i **Joso Žarančić,** iz Sunje. Puca se iz pravca radio-stanice, s balkona i prozora sadašnjeg kina Partizan, kao i ostalih zgrada u Petrovoj, Vlaškoj ulici i Kvaternikova trga. Naše ranjenike previja sanitetsko osoblje bolnice u Petrovoj ulici. U pomoć su došli i bolničari iz bolnice u Draškovićevoj ulici, koji odvode ranjenike.

Borba se vodila sve do navečer, i tek tada je nešto jenjala. Prvi znak iskoristili smo za pregrupiranje. Pucalo se cijelu noć. Čula se pucnjava i od pravca Sesveta, Zagrebačke gore i Podsuseda. Vidjevši da ih još jedino noć može spasiti ustaše se izvlače iz kuća. Neprimjetno, kao sjene, šuljaju se uz zgrade. Naši borci prate svaki sumnjiv pokret. Svaki prozor, svaka vrata pažljivo se osmatraju, prsti su stalno na obaraču. Ustaše bacaju bombe pred naše mitraljeze. Odgovaramo rafalima. Luburićevci se koprcaju u lokvi krvi. Do njih se ne može. Oko 1 sat, 9- maja, uspijevamo doći do njih. Leži sedam koljača, a do njih 7 automata, pištolji i bombe. Situacija se prema danu sve više bistri. Počinjemo sa čišćenjem terena oko radi^-stanice. Tu nailazimo na jednog službenika radio-stanice kojega su ubili ustaše. Izvlačimo desetak ustaša. Pristiže sve više zarobljenika, među njima i po koji Nijemac. Oko 4 sata ujutro radio-stanica je očišćena od posljednjih neprijateljskih vojnika. Oko 9 sati iz podruma jedne zgrade izvukli smo i posljednju grupu od *6* ustaša s poručnikom. Svi poginuli i zarobljeni ustaše bili su pripadnici zloglasne Luburićeve bojne iz logora Jasenovac.

Tom posljednjom borbom na ulicama Zagreba Posavski partizanski odred završio je časno svoj zadatak oslobodivši Kvaternikov trg i radio-stanicu od sigurnog razaranja, a nekoliko službenika koji su se nalazili nemoćni u njoj od smrti.

Istog dana, tj. 9. maja 1945, čim je radio-stanica osposobljena naš pjevački zbor otpjevao je nekoliko borbenih pjesama. Zbor je rukovodio pomoćnik komesara Odreda **Stjepan Papa.** Ja sam u to vrijeme išao posjetiti desetak ranjenih boraca u bolnicu u Draškovićevoj ulici. Komesar odreda **Blaž Rusek** nalazio se s borcima na Salati, gdje smo imali pripremiti smještaj, a komandant Odreda se još nije bio vratio iz posjeta majci koja je došla iz logora.

Dva dana nakon oslobođenja Zagreba Posavski partizanski odred krenuo je u Karlovac, u sastav 34. udarne divizije, gdje je nakon toga rasformiran.

BORBA SA USTAŠAMA U HRUŠKOVICI

1. ožujka 1944. Okružni komitet KPH Krapina izvještava[1] Okružni komitet KPH Zagreb o vraćanju drugova iz krapinskog i zagrebačkog okruga iz partijskog savjetovanja iz Čazme, kojom prilikom su ih u selu Hruškovica ustaše zatekli na spavanju i opkolili. Razvila se borba u kojoj su poginuli drug **Dugi** iz KK Stubica, drug **Jakob** iz KK Zagreb i drug **Imbrek** iz KK Zagreb. Omladinac **Božek** iz KK skoja Sv. Ivan Zelina uhvaćen je živ sa još dvjema drugaricama iz OK Zagreb, ali su uspjeli pobjeći. Također je ranjen i drug **Ico** iz OK SKOJ-a Krapina, kojeg je banda uhvatila živog. U pismu nadalje stoji da se u toj situaciji naročito dobro i hrabro ponio sekretar Odreda drug **Slavko Pavlinić** i drug **Martin Crneković — Top** iz KK KPH Sv. Ivan Zelina.

2. ožujka 1944. štab Zapadne grupe partizanskih odreda Hrvatske šalje raspis[1] štabu Zagrebačkog i Kalničkog odreda te štabu Udarnog bataljona grupe u vezi sa sprečavanjem špijunaže i vršenjem kontrole kretanja. U raspisu piše da se u zadnje vrijeme događa sve više slučajeva da neprijatelj na naš oslobođeni teritorij ubacuje sve veći broj špijuna koji imaju zadatak prikupljati podatke o kretanju naše vojske i rasturati lažne glasine među narodom u našoj pozadini. Da bi se to spriječilo, i da bi špijuni u najkraćem vremenu bili pohvatani potrebno je poduzeti stroge mjere i kontrolirati kretanje svih lica na oslobođenom teritoriju. Sve jedinice Narodnooslobodilačke vojske i partizanskih odreda treba da vode brigu da se ni jedno lice iz tih jedinica ne kreće bez propusnica, legitimacija ili objave. Partizanski odredi, prilikom dolaska u pojedine baze, dužni su odmah provjeriti da li se u tim selima nalaze osobe koje nisu iz tih sela. Ako se takvih nađe treba ih odmah ispitati zašto borave u tom selu, sa kakvim su ciljem došli. Sumnjive osobe treba odmah hapsiti i sprovesti do najbliže komande područja.

3. ožujka 1944. Kotarski komitet Donja Stubica izvještava[2] Okružni komitet Zagreb o izvršenoj mobilizaciji boraca za NOV u toku veljače, kada je mobilizirano svega 13 drugova. Preko Vrapča uspostavljena je veza sa logorom iz kojeg je oslobođeno 12 Rusa, njemačkih zarobljenika, koji su poslani u partizane. U tvornici Oroslavlje razrušeni su transformatori, čime je daljnji rad onemogućen.

[1] Institut za historiju radničkog pokreta Zagreb, arhiva CK KPH
[1] Vojnoistorijski institut JA Beograd — Br. reg. 3/6 K. 1601 C
[' Institut za historiju radničkog pokreta Zagreb arhiva CK KPH.

BORBE I AKCIJE I. BATALJONA

Prema izvještaju[1] štaba I bataljona Zagrebačkog odreda u vremenu od 1. do 15. ožujka 1944. I bataljon vodi niz borbi i akcija sa neprijateljskim snagama na raznim sektorima kuda se kretao :

1. i 2. ožujka, 1944. bataljon boravi u selu Žitomir. Za svoje osiguranje postavlja potreban broj zasjeda i patrola u pravcu ne-

prijateljskih uporišta. U ta dva dana nije bilo sukoba sa neprijateljskim jedinicama.

2. ožujka 1944. bataljon još uvijek boravi u selu Zitomir. U 14 sati istog dana sukobila se 2. četa sa neprijateljskom patrolom koja se kretala od sela Gornje Orešje prema našim položajima. Jačina neprijateljske patrole bila je 12 ustaša. Borba je trajala jedan sat. Neprijatelj je imao 1 mrtvog. Na našoj strani gubitaka nije bilo.

Nakon ove borbe bataljon je krenuo u akciju u mjesto Podgorje, gdje je 2. četa zarobila jednog ustašu i zaplijenila 1 pištolj te veću količinu kože i duhana namijenjene neprijateljskim vojnicima. Nakon te akcije bataljon se prebacio u selo Sušobreg.

4. ožujka 1944, u 4 sata ujutro, bataljon vrši pokret u selo Pešćeno, gdje se smjestio i postavio potrebna osiguranja i patrole. Toga dana nije bilo kontakta sa neprijateljem. Na tom položaju bataljon ostaje i 5. ožujka 1944., bez sukoba sa neprijateljskim jedinicama.

6. ožujka 1944. ujutro 1. četa upućena je iz mjesta Pešćeno u mjesto Hrašćina Trgovišće u zasjedu neprijateljskim jedinicama, gdje se zadržala od 8 do 13 sati, ali neprijatelj nije došao. Četa se u 15 sati povukla u svoje baze u Pešćeno.

7. ožujka 1944., u 3 sata ujutro, bataljon kreće u mjesto Bosna i Bedenica (oko 14 km sjeveroistočno od Sv. Ivan Zelina) 1. četa smjestila se u mjestu Bedenica a 2. četa sa štabom bataljona u mjestu Bosna. U 14,30 sati naišla je pravcem naše zasjede neprijateljska patrola u jačini 7 ustaša.

Borci 1. čete primijetili su patrolu ustaša i pustili je sasvim blizu svoje zasjede, u blizini mjesta Bedenica. Kada je ustaška patrola došla do mosta na potoku Bedenica i vidjela srušeni most kojeg su toga dana naše jedinice porušile okrenula se i dala u bijeg. Borci 1. čete odmah su otvorili vatru i vidjeli da su ubijena 3 bandita. U isto vrijeme stigla je i glavnina ustaške jedinice i razvila se u streljački lanac, pošla prema našim položajima i otvorila jaku vatru. Pod zaštitom njihove vatre uspjelo im je privući se do porušenog mosta gdje su ležali mrtvi i ranjeni ustaše i sa saonicama sa konjskom zapregom izvukli su 3 ranjena bandita i odveli ih u bijegu. Borba je trajala do sumraka, potom se banda povukla. U prvi sumrak naši su se borci u bijelim plahtama, s obzirom da je bio snijeg, privukli do spomenutog srušenog mosta, gdje su našli jednog mrtvog ustašu kod kojeg je bila jedna puška »mauzer«, pištolj »štajer« bez metaka, odijelo sa kabanicom i čizme. Ubijeni ustaša bio je poznati ustaški koljač Sejdo iz ustaškog uporišta Komin, koji je bio strah i trepet naroda ovog kraja. Nakon borbe naši su se borci povukli u svoje baze u mjestu Bedenica i postavili potrebne straže i patrole radi svojeg osiguranja.

8. ožujka 1944., u 3 sata ujutro, bataljon vrši pokret u mjesto Prepolno, gdje se borci odmaraju do 12 sati. U 12,30 sati bataljon kreće preko Zelinske gore u pravcu Gornje Stubice i u 23 sata stiže u mjesto Jakšinec. Tu je izvršen razmještaj boraca po kućama. Postavljene su i potrebne straže i patrole radi osiguranja. U istom mjestu bataljon ostaje još i 9- ožujka. U oba protekla dana nije bilo kontakta sa neprijateljskim jedinicama. Iz mjesta Jakšinec bataljon 10. ožujka, u 3 sata ujutro, kreće u mjesto Slani Potok. Postavlja straže i patrole radi osiguranja bataljona a upućene su i izvidnice u pravcu eventualnog neprijateljskog nastupanja. U 17 sati istog dana jedinice bataljona kreću iz Slanog Potoka u mjesto Sv. Matej a odatle u mjesto Laz. U Lazu su naš bataljon dočekali ustaše iz Marije Bistrice u zasjedi. Jačina ustaške zasjede nije se mogla utvrditi, ali su se zbog jake neprijateljske vatre naše jedinice uz pružanjenje vatrenog otpora, morale povući. U ovoj borbi nestalo je 6 naših boraca. Živ je zarobljen v. d. komandanta bataljona drug **Stjepan Štrkalj** sa još jednim borcem. Neprijatelj je imao jednog ranjenog.

11. ožujka 19^4. bataljon se smještava u selo Stubički Hum, i to u zaselak Bokuni. Čete su radi svojeg osiguranja postavile izvidnice, straže i patrole, no toga dana nije bilo kontakta sa neprijateljem.

12. ožujka 1944, u 4 sata ujutro, bataljon kreće iz mjesta Stubički Hum u mjesto Pasanska Gorica i Orehova Gorica. Za vrijeme boravka u ovim selima jedinice bataljona nisu imale sukoba sa neprijateljskim snagama. Istog dana navečer, u 23 sata, bataljon kreće preko Zagrebačke gore u mjesto Trstenik (oko 2 km sjeverozapadno od Čučerja).

13. ožujka 1944. bataljon stiže u selo Trstenik i razmještava se, i to 1. četa u selo Slanovec, 2. četa sa štabom bataljona u zaselak Fabijanići. Za vrijeme boravka u selu Trstenik nije bilo sukoba sa neprijateljskim jedinicama. Bataljon ostaje u bazama u istim selima još i 14. ožujka, bez kontakta sa neprijateljem. U 24 sata istog dana bataljon vrši pokret preko Zagrebačke gore na Stubički kotar, u selo Jakšinec.

[1] Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. 16/K. 1601 D

PROMJENE KOMANDNOG KADRA U ZAGREBAČKOM ODREDU

Naredbom br. 5. od 7. ožujka 1944. štab Zapadne grupe partizanskih odreda Hrvatske[1] razriješio je dužnosti v., d. komandanta Zagrebačkog odreda **Ljubana Čolaka** i postavio ga za operativnog oficira Zagorskog partizanskog odreda.

Istom naredbom je drug **Radovan Gorenec,** operativni oficir Udarnog bataljona Zapadne grupe POH, premješten za operativnog oficira II bataljona Zagorskog partizanskog odreda; za komandanta II bataljona Zagrebačkog partizanskog- odreda postavljen je drug **Stjepan Krkač[1],** potporučnik, do sada na raspoloženju kod štaba Zapadne grupe POH; za vodnika pratećeg voda štaba Zapadne grupe POH postavljen je drug **Stjepan Vrabec,** do sada desetar u Zagrebačkom partizanskom odredu.

Naredbom broj 2. od 6. ožujka 1944. štab Zagrebačkog partizanskog odreda vrši nova postavljenja i razrješenja rukovodećeg kadra u bataljonima. Ova naredba temeljila se na naredbi štaba Zapadne grupe POH kojom se ukidaju dužnosti zamjenika komandanta bataljona i zamjenika komandira čete. U vezi sa time razriješeni su dužnosti i stavljeni na raspolaganje štabu Zapadne grupe POH drugovi **Vid Turčić,** dosadašnji komandir 1. čete I bataljona, zamjenik komandira iste čete drug Ivan **Turčić** te zamjenik komandira 2. čete I bataljona drug **Josip** Klinčić.

Za komandira 1. čete I bataljona postavljen je drug **Stjepan Munić,** a drugovi **Alojz Arh,** vodnik I voda 1. čete I bataljona i **Josip Žugčić,** vodnik 2. voda 1. čete I bataljona stavljaju se na raspolaganje štabu istog bataljona s time dà se prekomanduju u drugu četu i da im se dodijele dužnosti prema njihovim sposobnostima.

Ovu naredbu potpisali su komandant Odreda drug **Ljuban Čolak** i zamjenik politkomesara drug **Slavko Pavlinić.**

Štab Zapadne grupe partizanskih odreda Hrvatske izdaje 10. ožujka 1944. naredbu broj 6. kojom je za operativnog oficira Zagrebačkog NOP odreda postavljen poručnik drug **Mato Ostović,** do tada komandant Udarnog bataljona Zapadne grupe POH.

Za komandanta II bataljona Zagrebačkog odreda postavljen je drug **Josip Podboj,** do tada komandir čete u Zagorskom NOP odredu.[2]

[1] Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. 17/1 — K. 1601 D.
[1] Krkač Stjepan, nije primio tu dužnost
[1] Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. 14/4 K 1601 B

BROJNO STANJE I NAORUŽANJE ZAGREBAČKOG PARTIZANSKOG ODREDA, OŽUJKA 1944.

Prema tabelarnom pregledu[1] što ga je sastavio šef kancelarije štaba Odreda drug Petričević, Zagrebački odred ima 12. ožujka 1944. ukupno 295 boraca, od toga u štabu Odreda 30, u I bataljonu 133 i u II bataljonu 132. Od ukupnog broja boraca ima 15 drugarica od čega 7 u I i 8 u II bataljonu.

Naoružanje Odreda je 9 šmajsera, 146 »mauzer« pušaka, 25 »manliher« pušaka, 11 talijanskih pušaka, 12 francuskih pušaka, 4 puškomitraljeza »brno«, jedan njemački puškomitraljez, 2 belgijska i 1 avionski puškomitraljez.

Odred raspolaže slijedećim količinama municije: 425 metaka za »manliher«, 560 metaka za talijanske puške i 197 francuskih, 1850 metaka za puškomitraljez »brno«, 200 metaka za njemački puškomitraljez, 290 metaka za belgijski puškomitraljez i 300 za avionski puškomitraljez.

Odred tada ima i jedan laki bacač sa svega 3 mine.

U cijelom Odredu ima još 20 pištolja sa 283 metka, 35 ofenzivnih i 55 defenzivnih bombi.

Rudolf Mikuljah i Trzun Ivan borci Zagrebačkog odreda u patroli u selu Gornja Bistra. Snimio u vinogradu kod Dijaka Ivica Poljak.

Prema izvještaju[2] sastavljenom 13. ožujka 1944. socijalni sastav Zagrebačkog odreda je slijedeći: radnika 74, seljaka 127, zanatlija 93, namještenika 10, intelektualaca 6. Ukupno 310 boraca; po nacionalnom sastavu: Hrvata 301, Srba 2, Slovenaca 2, Muslimana 1, Rusa 2, Holandeza 2; po političkoj pripadnosti: članova KP 43, kandidata 20, članova Skoja 69 i 178 simpatizera.

18. ožujka 1944. štab Zagrebačkog odreda šalje štabu I i II bataljona naredbu broj 34. Glavnog štaba Narodnooslobodilačke vojske i partizanskih odreda Hrvatske kojom se reguliraju postavljenja i premještenja oficira i referenata saniteta. Oficire i referente može postaviti i premjestiti samo viši štab one jedinice u kojoj se isti nalazi.

' Institut za historiju radničkog pokreta Zagreb arhiva NOR

' Institut za historiju radničkog pokreta Zagreb arhiva NOR

NOVI KOMANDANT ZAGREBAČKOG ODREDA

Poslije 7. ožujka 1944. iz Zagrebačkog odreda odlazi komandant poručnik Ljuban Čolak a za komandanta, po naređenju štaba Zapadne grupe, dolazi poručnik Mato Škrljan. Odmah po prijemu dužnosti i proučavanja situacije, organizacionog stanja i borbenosti boraca i rukovodilaca, novi komandant 20. ožujka 1944. izdaje naredbu broj 3. kojom su određena slijedeća postavljenja:

Drug Matija Bradović za v. d. komandira 1. čete I bataljona; Josip Vodišek za v. d. komandira 2. čete I bataljona; Mićo Marie za v. d. komandira 1. čete II bataljona; Leopold Sloser za komesara 1. čete II bataljona; Mato Brezovečki, dosadašnji zamjenik politkomesara 2. čete II bataljona za komesara 2. čete istog bataljona; Milivoj Galetić, do sada v. d. zamjenik politkomesara 3. čete II bataljona za zamjenika politkomesara 1. čete II bataljona.

Istom naredbom razriješeni su svojih dužnosti: Drago Ažić, do sada komandir 2. čete I bataljona i raspoređen za borca u 1. četi; Ivan Cvitko, do sada komandir 3. čete II bataljona stavljen je na raspolaganje štabu Zagrebačkog odreda; Stjepan Vuković, dosadašnji komandir 1. čete I bataljona stavljen je na raspolaganje štabu bataljona.

Ovu naredbu[1] potpisali su novi komandant Odreda poručnik Mato Škrljan i zamjenik politkomesara Slavko Pavlinić.

U vezi Naredbe štaba Odreda i datih usmenih uputstava štabovi bataljona također vrše reorganizaciju sa ciljem da se poveća borbenost boraca i jedinica i poboljša sastav rukovodećeg kadra.

U vezi sa tim štab II bataljona izdaje svoju naredbu[2] broj 7. od 19- ožujka 1944. kojom se na nove dužnosti postavljaju slijedeći drugovi: za vodnika 1. voda 1. čete Fabijan Orešić, za vodnika 2. voda 2. čete Janko Brzaj; za vodnika 1. voda 2. čete Vasilj Žebrun (crvenoarmejac, pobjegao iz njemačkog kozačkog puka); za vodnika 2. voda 2. čete Vid Klanfer; za politdelegata 1. voda 2. čete Blaž Rusek; za politdelegata 2. voda 1. čete Petar Šisak; za politdelegata 2. voda 1. čete Juraj Trzun; za desetara 1. desetine 1. voda 2. čete Ivan Orač; za desetara 2. desetine 1. voda 2. čete Juraj Hubal; za desetara 1. desetine 2. voda 2. čete Josip Đurin; za desetara 1. desetine 2. voda 1. čete Valent Zebec; za desetara 2. desetine 2. voda 1. čete Pavao Novosel; za desetara 1. desetine 2. voda 1. čete Mirko Kušević; za desetara 2. desetine 2. voda 1. čete Josip Šturlan.

Ovu naredbu potpisali su komandant bataljona potporučnik Josip Podboj i politkomesar Anđelko Lupić.

Štab I bataljona također izdaje svoju Naredbu[1] br. 9- od 21. ožujka 1944. kojom se postavlja: za v. d. vodnika 2. voda 1. čete Đuro Rafaj (koji je došao iz podoficirskog kursa); za delegata 1. voda 1. čete drug Marko Trzun, do sada v. d. delegat istog voda; za delegata 2. voda 1. čete drug Tomo Obad, do tada desetar u istoj četi; za delegata 2. voda 2. čete drug Ivan Catela, borac iste čete; za desetara 1. desetine 1. voda 2. čete Josip Muhek i za desetara 2. desetine 1. voda 2. čete Drago Laljak.

' Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. 6/6 K. 1601 C
[2] Vojnoistorijski instutit JA Beograd Br. reg. 21/1 L 1601 B
[1] Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. 20/4 K 1601 B

VINKO GORIČKI

BORBA SA USTAŠAMA U JERTOVCU

Početkom ožujka 1944. naš II bataljon Zagrebačkog odreda, kojeg je komandant bio drug Jože **Podboj,** nalazio se u nekoj zasjedi na Vinskom Vrhu, kod Marije Bistrice. Ujutro, oko 8 ili 9 sati, sunce je već počelo grijati, kad smo primijetili da se od pravca Bistrice, kroz vinograde, kreće neka, vojska, čije je oružje svjetlucalo na jutarnjem suncu. Kad smo dalekozorom malo bolje osmotrili vidjeli smo da ustaše, u streljačkom stroju, kreću prema našim položajima na Vinskom Vrhu. Mi smo otvorili vatru na nastupajuću ustašku jedinicu ali je za kratko vrijeme došlo naređenje da se pod borbom povlačimo prema Jertovcu, jer da su u pokretu prema nama, iz više pravaca, jače ustaške jedinice koje nas žele opkoliti i razbiti.

Hamdija Đumhur, daktilograf štaba Odreda, Ostović Mato Majstor, operativni oficir Odreda, Mato Škrljan, komandant Odreda, Slavko Pavlinić, pomoćnik komesara Odreda, Milan Kuren Gubec, komesar Odreda i Ivan Jambrović, zamjenik referenta saniteta Odreda, slikano u Jertovcu, ožujka 1943.

Sjećam se da su motorizirane ustaške jedinice tog istog jutra kretale od Zlatara i Zlatar Bistrice preko Konjščine, prema selu Jertovec, cestom u pravcu Zeline. Naš bataljon povukao se iz Vinskog Vrha, sve do sela Jertovec i zauzeo položaje na brdu iznad zaselka Mačkovići. Tu smo postavili zasjedu i čekali da naiđe ustaška motorizirana kolona iz pravca Konjščine. Sjećam se dobro da je ispred ustaške kolone išao jedan motocikl na tri kotača. Mi smo smatrali da je na tom motociklu puškomitraljez »šarac«, jer smo tor već znali iz dotadašnjeg iskustva u borbama sa ustašama. Kad je motorkotač sa ustašama stigao na početak sela Mačkovići mi smo sa brda po njima otvorili vatra. Nakon kratke vatre, nas jedno 4 ili 5 boraca, krenuli smo jurišem dolje na cestu, kako bismo mogli zarobiti trojicu ustaša koji su se vozili na motorkotaču, zaplijeniti puškomitraljez i drago oružje. U međuvremenu selu se približila i glavnina neprijateljske motorizirane kolone u kojoj su bila oklopna kola i tenkovi, tako da su i oni po nama i našim položajima otvorili vatru. Moram napomenuti da smo mi zauzeli položaje sa jedne i druge strane ceste, na brdima, između kojih vodi cesta od Konjščine prema Sv. Ivanu Zelini. Tako su ustaše došli u našu unakrsnu vatru. U toj kratkoj borbi ubili smo jednog njemačkog oficira kod kojeg smo pronašli dokumente iz kojih se vidjelo da su ustaše bili u zajedničkoj akciji sa Nijemcima i da su imàli namjeru da nas opkole, presijeku i razbiju na sektoru između Vinskog Vrha i Jertovca. Jedan ustaša — koji je također bio na motorkotaču — uspio nam je pobjeći, unatoč našoj jakoj vatri i dovukao se do glavnine motorizirane kolone koja je zastala pred početkom sela. Ustaško-njemačka kolona počela se vraćati prema Konjščini a mi smo se prebacili na brdo u zaselak Hrgci, sela Jertovec, koji se nalazi iznad same željezničke stanice Konjščina. Tu smo nastavili borbu sa ustašama i Nijemcima. Sjećam se da smo u predvečernjim satima imali i izvjesne gubitke od minobacačke vatre.

UPUTSTVA VIŠIH ŠTABOVA

21. ožujka 1944. štab Zagrebačkog odreda šalje štabu I i II bataljona uputstvo[1] za dežurne oficire koje je primljeno od štaba Zapadne grupe partizanskih odreda Hrvatske. Uputstvo ukazuje da se dežurstva u jedinicama vrše labavo i da mnogi štabovi ne shvaćaju važnost dežurstva te ne znaju koje su dužnosti dežurnog oficira. Dežurni oficiri u moraju se starati o svim pitanjima koja zadiru u vojnički život. Kontroliraju red u koloni za vrijeme marša, brinu se da marševska kolona bude vojnički organizirana i da daju zastanke. Dok se jedinica nalazi u kantonovanju dežurni oficir brine se za organizaciju vojničkog rada, poduzima mjere osiguranja, upućuje i kontrolira rad kontrole, mrtvih

straža, pripremnih odjeljenja, kontrolira organizaciju prehrane i vodi brigu o čistoći i higijeni. Pred pokret dežurni oficir brine se za vodiče, razrađuje maršrutu i prenosi na odgovorne rukovodioce. Kad je jedinica u borbi dežurni obilazi položaje, kontrolira izvršavanje naređenja dobivenih od štaba, pomaže organizaciju veze, evakuaciju ranjenih i ratnog materijala te zarobljenika.

Dužnost dežurnog oficira u četi vrše vodnici i delegati, a po potrebi i desetari, u bataljonu politkomesari i komandiri četa.

Naše jedinice ne operiraju skupno, sa nekoliko bataljona, niti se zajednički kreću. Zato treba organizirati dežurstva u bataljonima i četama. Kada zajednički operiraju dva ili tri bataljona odreda, ili se zajednički kreću, obavezno se postavlja dežurnog oficira.

Dežurni oficiri smjenjuju se u štabu bataljona a podoficiri u komandi četa. Smenjivanje se vrši svakog dana u 12,00 sati. Svakog jutra dežurni oficir i podoficir obavezno podnose pismeni jutarnji raport koji sadrži brojno stanje i naoružanje po spisku i na licu te izvještaj o cjelokupnom radu svih jedinica, uključujući i održavanja vojnih i političkih sastanaka. Ako je jedinica imala borbu opisuje se i borba.

Svakog dana poslije preuzimanja dužnosti dežurnog oficira onaj koji predaje dužnost navodi u knjigu dežurnog oficira (koja se mora ustrojiti u svakoj četi i bataljonu) svoja zapažanja o gore iznijetim zadacima.

22. ožujka 1944. štab Odreda upućuje oficirima štaba I i II bataljona prijepis depeše Glavnog štaba Hrvatske[2] u kojem se skreće pažnja da se mnogi oficiri u jedinicama upotrebljavaju za najsitnije poslove, čime se ruši dostojanstvo i ugled oficira. Oficir mora biti vođa svojih boraca i mora biti uzoran kao borac — u disciplini i marljivosti. Svaki oficir mora biti svjestan da su u njega uprte oči njegovih boraca i da će moći biti vođa i steći ljubav i povjerenje boraca samo onda ako borci budu osjetili da im je on najbolji drug i da vodi brigu o njima. Oficir NOV mora svakog časa imati na umu da su u njega uprte oči ne samo svih boraca nego i oči našeg naroda. Borci i narod razmatraju svaki gest naših oficira i po tome donose svoj sud. Ne smije se dogoditi da se oficiri izdvajaju od boraca, već oni moraju sa borcima biti tijesno povezani iskrenim i pravim drugarstvom a to se kuje zajedničkim radom i borbom. S druge strane, oficir ne smije obavljati sitne poslove koji mu ne dolikuju, što ne znači da oficir ne' treba da vodi računa o najsitnijim potrebama svojih boraca. Oficir NOV mora da vidi sve što ima veze sa njegovim borcima. On mora voditi računa o svakom borcu i njegovim potrebama. Na taj će način borci steći povjerenje u oficire. Isto tako i oficir mora i u borbi biti na svom mjestu. To znači da on mora biti na svakom mjestu kao rukovodilac, a ako prilike i situacija zahtijevaju oficir mora stati na čelo svojih boraca, okupiti ih oko sebe i povesti u borbu protiv neprijatelja. Oficiri naše vojske nisu postali oficiri zato da stvaraju karijeru već su u toku borbe izabrani najbolji među borcima, priznata im je njihova borbenost i sposobnost da budu vojni rukovodioci. To treba imati na umu svaki naš oficir i biti svjestan da je on ogledalo naše vojske. Pošto su oni takvi, proizvedeni u čin moraju voditi računa da ponosno nose svoje činove i strogo vode računa o dostojanstvu oficirskog kadra. Iz svega proizlazi da oficir narodne vojske mora u svakom pogledu biti prvi i najbolji u borbi i u privatnom životu te u ophođenju sa drugovima i narodom. Oficir mora biti plemenit i najbolji drug. Njegova ličnost i briga za sebe dolazi na zadnje mjesto.

21. ožujka 1944. godine štab Odreda daje štabu I i II bataljona uputstvo[5] za sprečavanje dezerterstva, s obzirom da se u zadnje vrijeme dezertiranje iz jedinica svojim kućama povećalo, a isto tako i dezerterstvo iz jedne jedinice u drugu. Za sve one koji budu dezertirali treba da se štabu Odreda dostavljaju pojedinačni spiskovi. Kad operativne jedinice pronađu svoje dezertere trebaju ispitati svaki pojedini slučaj. Ako je potrebno treba krivca staviti pod sud i kazniti ga. Naročito voditi računa o tome što je dotični učinio sa svojim oružjem. Ukoliko bi se de-

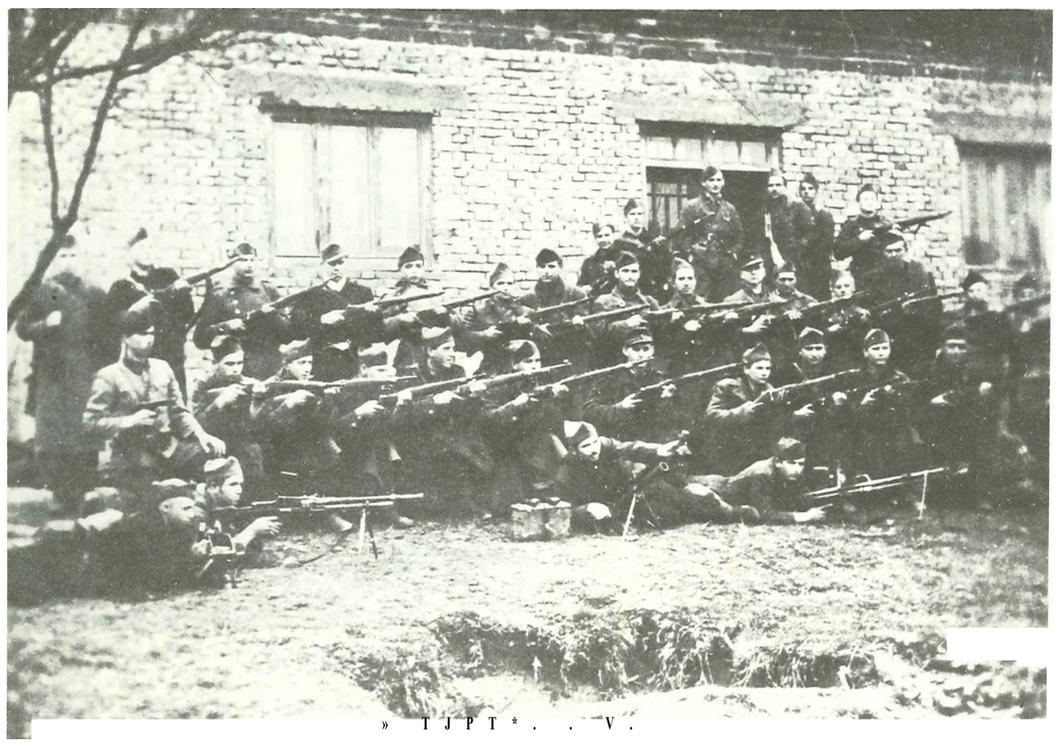

» T J P T * . . V .

Borci 1. čete II bataljona Zagrebačkog odreda u Gornjoj Bistri, ožujka 1944.

silo da je imenovani predao oružje neprijatelju staviti ga pod sud i strijeljati kao izdajnika.

21. ožujka 1944. štab Odreda svojim raspisom štabu I i II bataljona prenosi uputstvo[4] štaba Zapadne grupe u vezi sa učestalim konfiskacijama imovine i hapšenjima od strane operativnih jedinica, što šteti narodnooslobodilačkoj borbi. Operativne jedinice nemaju pravo vršiti konfiskaciju imovine i hapšenja. Operativne jedinice mogu vršiti konfiskaciju imovine narodnih neprijatelja samo na potpuno neoslobođenom teritoriju na kojem ne bi bili u stanju konfiskaciju vršiti organi pozadinskih ustanova. Isto tako operativne jedinice nemaju pravo vršiti ma kakva hapšenja, osim u veoma hitnim slučajevima, i kada se radi o špijunima koji bi mogli pobjeći, ako ne bi odmah bili uhapšeni. Hapšenje petokolonaša i ostalih narodnih neprijatelja vrše naše pozadinske ustanove.

Skreće se pažnja na ovo naređenje koje treba striktno provesti. Ukoliko se bude radilo protivno odgovorni štabovi bit će najstrože uzeti na odgovornost.

21. ožujka 1944. štab Odreda svojim raspisom[5] I i II bataljonu zahtijeva da se dostave prijedlozi za proizvođenje oficira u više činove i prijedlog za ispravke oficirskih činova za one drugove koji su unapređeni a prema zaslugama treba da dobiju veće činove. Isto tako da se dostavljaju prijedlozi za proizvođenje vodnika u oficirske činove.

21. ožujka 1944. štab Odreda dostavlja štabu I i II bataljona raspis[6] štaba X korpusa kojim se obavještava da je glavni štab NOV i POH naredio da se domobranskim oficirima koji dobrovoljno pređu u redove naše vojske priznaje čin koji su do tada imali u domobranskoj vojsci i da za taj čin mogu stavljati oznake koje su propisane u našoj vojsci. Odobrenje za stavljanje oficirskih činova za svakog takvog pojedinca izdaje štab Korpusa. U vezi s tim sve jedinice moraju dostaviti štabu spiskove svih domobranskih oficira koji se nalaze u jedinicama, sa detaljnim podacima, karakteristikama i mišljenjem da li mu treba priznati čin. Ubuduće, oficire koji dolaze iz domobranstva treba upućivati u više štabove a ne ih zadržati u jedinicama bez prethodnog odobrenja štaba Odreda odnosno štaba Grupe odnosno štaba Korpusa.

Istim dopisom zahtijeva se da se za domobranske oficire do 20. ožujka 1944. pošalju podaci. Isto tako da se i za sve vodnike hrvatskog domobranstva koji se nalaze u našim jedinicama dostave prijedlozi za unapređenje odnosno priznavanje čina.

21. ožujka 1944. štab Odreda dostavlja štabovima I i II bataljona prijepis naređenja[7] štaba Zapadne grupe o obaveznom vođenju spiskova oficira i podoficira sa svim potrebnim podacima.

Štab Odreda mora voditi spisak za sve svoje oficire i podoficire. Spisak oficira mora imati za svakog slijedeće podatke: čin, prezime i ime, dan, mjesec i godinu rođenja, na kakvoj je dužnosti i primjedbe.

Popis podoficira i oficira mora se dostavljati do svakog 20. u mjesecu koji su premješteni iz jedne jedinice u drugu ili otpušteni iz vojske.

Ovaj raspis potpisali su komandant Odreda poručnik Mato Škrljan i zamjenik politkomesara Slavko Pavlinić.

24. ožujka 1944. naredbom[8] štaba II bataljona Zagrebačkog odreda postavljen je drug Mijo Maltarić, dosadašnji kurir štaba Odreda, za vodnika 1. voda 2. čete.

[1] Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. 24/1 K 1601 D
[2] Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. 19/1 K. 1601 D
[5] Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg 18/1 K. 1601 D
[4] Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg 20/1 K. 1601 D
[3] Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. 21/1 K. 1601 D
[6] Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. 22/1 K. 1601 D
[7] Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg 23/1 K. 1601 D
[8] Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg 22/4 K 1601 B

BORBE ZAGREBAČKOG ODREDA SA USTAŠAMA U DONJEM OREŠJU, PLANINI, GLAVNICI, BEDENICI I TRSTENIKU.

Izvod iz izvještaja[1] štaba Zapadne grupe NOP odreda Hrvatske od 20. ožujka 1944. štabu X korpusa zagrebačkog NOV Jugoslavije o stanju i borbama jedinica od 15. veljače do 18. ožujka 1944.

»Zagrebački odred:

16. II. postavljena je zasjeda na cesti Sv. Ivan Zelina-Varaždin. Naišla manja grupa ustaša, koja je razbijena i naneseni joj gubici — ali nepoznati. U Donjem Orešju (sekc. Zagreb 1:100.000) prihvaćena borba sa ustašama koji su se nalazili u selu\ Ubijeno 10 ustaša i 1 zarobljen sa puškom.

22. II. I. bataljon kod Planine (sekc. Zagreb 1:100.000) napao je grupu tzv »odredaša«. Ubijena trojica među kojima i vođa tog odreda, 2 ranjena od kojih je jedan nakon dva dana umro, a 1 zarobljen. Zaplijenjeno: 7 pušaka, 1 parabela i manja količina municije. Na cesti Sv. Ivan Zelina zarobljena su 2 domobrana.

24. II. Kod Glavnice (sekc. Zagreb 1:100.000) neprijatelj nepoznatim snagama izvršio je napad na I. bataljon. Razvila se borba koja je trajala od 9 sati ujutro do 16,30 sati poslijepodne. U toj borbi poginuo je veliki broj i ranjeno ustaša, ali se podaci nisu mogli dobiti radi neprijateljskog držanja stanovništva. Naši gubici: 1 mrtav.

II. bataljon postavio je zasjedu sa jednom četom na cesti Zagreb Varaždin između sela Komin i Bisag. Ranjeno 2 ustaša. Istog dana ustaše iz Sv. Ivan Zeline i Komina napali su položaje bataljona kod s. Bedenica (sek. Zagreb 1:100.000). Neprijatelj je imao 4 mrtva, a mi 2 od kojih je jedan zamjenik politkomesara bataljona drug Kefeček Ivan.

25. II. I. bataljon vodio je borbu u s. Trstenik kod Čučerja (sek. Zagreb 1:100.000). Neprijatelj je raspolagao sa teškim bacačima i lakim topovima. U borbi poginula 4 druga, a 1 teže ranjen. Gubici neprijatelja: 8 mrtvih i 5 ranjenih.«

U dijelu izvještaja koji govori o radu štabova o štabu Zagrebačkog odreda piše slijedeće:

»Štab Zagrebačkog odreda nije ni u kom pogledu zadovoljio.

- Vršilac dužnosti komandanta nije bio dorasao da rukovodi Odredom na ovom vrlo važnom sektoru. Politkomesar se malo zadržao u štabu ili ga uopće nema, operativnog oficira nije bilo, a zamjenik politkomesara nalazio se je dugo vremena odsutan jer je bio na savjetovanju, tako da taj štab kao cjelina nije uopće funkcionisao. Sada je primio dužnost komandanta odreda drug poručnik Škrljan a operativnog oficira drug poručnik Ostović Mato, do sada komandant našeg udarnog bataljona i obećaju da će zadovoljiti. Ostaje otvoreno pitanje politkomesara odreda. Za v. d. komandanta I. bataljona postavljen je drug Rušković Stjepan koji je bio smijenjen sa dužnosti komandanta III. bataljona Zagorskog odreda i postavljen za operativnog oficira II. bataljona Zagrebačkog odreda, na kojoj se dužnosti pokazao boljim, a sama kazna pozitivno je djelovala. Momentalna situacija da drugoga nemamo pa smo njega bili prisiljeni postaviti za v.d. komandanta bataljona. Njemu manjka teorijsko znanje ali uz pomoć operativnog oficira druga Sutlar Stjepana, koji je dosta inicijativan i vojnički sposoban, štab bataljona odgovoriće postavljenim zadacima pred njega. Za komandanta II. bataljona na mjesto druga Bobinac Ivana' (Šumskog)... postavljen je drug Podboj Josip, do sada komandir čete u Zagorskom odredu koji je svršio niži oficirski kurs i postigao odličan uspjeh na kursu i prvo mjesto u rangu.«

[1] Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg 11-6/1, K. 551 A
' Stjepan Bobinac — Šumski

DJELOVANJE ZAGREBAČKOG ODREDA NA STUBIČKOM KOTARU

Kotarski komitet KPH Donja Stubica izvještava Okružni komitet KPH Zagreb da su 23. ožujka 1944. održali sjednicu na kojoj su, između ostalog, raspravljali i o djelovanju Zagrebačkog odreda na njihovom području. U izvještaju stoji slijedeće:

»Na našem terenu nalazila se je naša vojska, Zagrebački partizanski odred i to I., bataljon. Mi smo tu priliku iskoristili u dogovoru sa Štabom I. bataljona, da nam ide u susret, kako bi mogli održavati masovne zborove, pošto su prilike takove da je bez vojske skoro nemoguće održavati masovne sastanke. Narod kad vidi da je među nama naša narodna vojska, osjeća se sigurniji. U zadnje vrijeme došla je u naš kotar ustaška banda koja je pripremala ofenzivu protiv Zagrebačkog i Zagorskog odreda i zbog toga je naš narod bio dosta zabrinut. Možemo Vam javiti da je narod dobro raspoložen i voli naše partizane. U ono vrijeme kad smo mi bili na partijskom savjetovanju u Posavini, u našem kotaru vodile su se borbe i to u selu Jakšinec i Karivaroš. Tu je Zagrebački odred dobio bitku protiv ustaških bandi koje su došle iz Zagreba, Planine i Marije Bistrice. Tu su ustaše izgubili 50 mrtvih i naš bataljon 2. druga. Od onog časa kad su naši prihvatili borbu, koji su bili mnogo slabiji narod mnogo više simpatizira našu vojsku i na svakom koraku raspravlja kako su ustaše dobili batine.

I. bataljon Zagrebačkog partizanskog odreda dobio je neki dan zadatak i zbog toga je trebao suhu hranu za jedan dan. Mi smo javili mjesnom NOO-u i oni su sproveli akciju u selima Orehova Gorica i Pasanska Gorica i sakupili 5 košara hrane 70 kg. kruha i kolača, 6 kg suhog mesa, 250 jaja, nekoliko kilograma sira, nekoliko pečenih kokoši te suhog voća i jabuka. Naši borci dobili su vrlo lijep utisak o narodu a narod je pokazao koliko voli našu vojsku...

Dana 23. ožujka 1944. uz pomoć naše vojske koja se nalazila na terenu našeg kotara uništili smo rudnike ugljena koji su radili za neprijatelja u Vučaku i Selnici.

Zagrebačkom odredu dostavili smo 5 kg. škije, 130 paklića savskog duhana, 60 paklića cigaretnog papira, 12 komada vatrogasnih hlača, 10 bluza i drugog materijala.«

Ovaj izvještaj potpisao je sekretar Komiteta drug Vilko.[1]

[1] *Krošelj Mijo*

OBOROVSKA BITKA 29. OŽUJKA 1944.

29. ožujka 1944. u Posavini, na području kotara Dugo Selo, odvija se oborovska bitka, poznata po teškim posljedicama. U ovoj bitci poginuo je velik broj članova Partije i skoja iz okružnog rukovodstva i iz rukovodstva nekih kotareva tadanjeg zagrebačkog okruga. O toj bitci izdana je posebna knjiga pod nazivom »Bitka kod Oborova« 29- III 1944. pa zainteresiranog čitaoca upućujemo na nju.

Kako je gotovo cijeli Okružni komitet KPH Zagreb — koji je politički rukovodio Odredom — izginuo u toj borbi to ćemo, radi kontinuiteta kronologije događaja koji se u ovoj knjizi navode — iznijeti izvještaj Okružnog komiteta KPH Zagreb — Oblasnom Komitetu KPH Zagreb o ovoj bitci. Izvještaj u cijelosti glasi:

»Okružni Komitet KPH Zagreb
dne 2. IV. 1944.«
Drugarskom oblasnom komitetu K.P.H.
za Zagrebačku oblast
I z v j e š t a j

Dne 29. HL 1944. u 6 sati ujutro izvršen je od strane neprijateljske vojske napad na II. brigadu XXXIII. divizije i na novopsnovani Posavski odred. Štab brigade nalazio se u Oborovu sa svoja dva bataljona dok je jedan bataljon bio uglavnom u selu Prečno. Posavski Odred bio je u selu Preseki i Novaki. Brigada je u Oborovu boravila svega 4 dana. Nešto kasnije oko 9 sati bilo je jasno da je cijeli teren općine Oborovo bio opkoljen sa svih strana jer se obruč oko nas sve više stezao.

Članovi O.K. kao i članovi'Partije Zagrebačkog i Svetoivanjskog kotara povlačili su se sa drugim bataljonom brigade u pravcu istoka tj. prema šumi Žutici. Pošto štab brigade nije imao gotovo nikakve veze sa bataljonom, vojska se je počela probijati kroz obruč u grupama. Članovi 0. K. i članovi partije te članovi 0. NOO-a, kako je već gore spomenuto u povlačenju sa drugim bataljonom prešli su potok Črnec u pravcu sela Zelina, no tu se jedan dio bataljona odvojio, pošto se nije uslijed vatre mogao prebaciti preko potoka Črnca. Kada smo se prebacili preko Črnca za kratko vrijeme bili smo posve opkoljeni sa sve četiri strane. Vidjelo se da nema drugog izlaza osim juriša. Jurišalo se četiri puta ali svakog puta drugovi su padali kao snoplje. Svi članovi OK i partije koji su se ovdje nalazili popadali su zajedno sa komandnim kadrom i partizanima. Nekolicina preostalih partizana tada se predala. Potpisani je lakše ranjen u desnu ruku a nalazio se među mrtvim drugovima, te mu je uspjelo neprijatelja zavarati posluživiši se varkom da je mrtav. Drugovi koji su pali u borbi su slijedeći: 1. RUDI GLUHAK (BRKO) član OK, 2. JOSIP HADELAN član OK, 3. ČEDO član OK, 4. VLADO PRIŠLIN sekretar OK, 5. MATO VRANEK (ČAPAJEV) org. sekretar SKOJ-a, 6. RUDI član OK Sv. Ivan Zelina, 7. MRKI dan KK Sv. Ivan Zelina, 8. MA TEK, sekretar KK Sv. Ivan Zelina, 9. ILIČ, član KK Sv. Ivan Zelina, 10. FRANJO ZEREC (TEŠKI) član KK Sv. Ivan Zelina,
11. IVAN KAMENARIČ (MILAN) član KP Sv. Ivan Zelina, 12. JOŽA član KP Sv. Ivan Zelina, 13. JOSIP KURMANpredsjednik K NOO-a Sv. Ivan Zelina, 14. drugarica NADA, 15. ŠUMSKI komandant Posavskog Odreda, 16. MIRKO DEBANIČ član 0 NOO-a, 17. dr MARKO HERČIGONJA od ZAVNOH-a, MATO COBOVIČ (MRAK), član KK Dugo Selo.

Drugovi koji su teško ranjeni, ali nisu pronađeni mrtvi pa se za njih drži da su pali u ruke bandi koja ih je odvukla sa sobom, su slijedeći: 1. ŽIGROVIĆ MATO, blagajnik ONOO-a, 2. GOLUB, vrši dužnost sekretara KK Zagreb.

Drugovi koji su pali u ruke bandi živi su slijedeći: ĐURO BAN (MILE), org. sekretar OK, 2. MARIJAN ČMELIĆ, pročelnik sud. odsjek 0 NOO-a, 3. IVAN KORAL, predsjednik opć. NOO-a,
4. IMBRO KOŠKOVIĆ, predsjednik kot. NOO-a, 5. MIJO MARTEK, član op. komiteta, 6. JOSIP PAVLIĆ, komesar Posavskog Odreda, 7. ALFRED KUTNER inf. oficir Posavskog Odreda, 8. ĐURO ČEŠKO, predsjednik mjesnog NOO-a, 9. JOSIP HRKA, narod, učitelj, 10. STANISLAVMAGDIĆ, prosvj. ref. 0. NOO-a, simpatizeri IVAN ŠIMUNEČ, JOSIP ŠIMUNEC, JOSIP ŠIMUNEČ star., STJEPAN ŠANDOR, MATO KOLAR i MATO VRANIĆ.

Neprijateljska vojska bila je sastavljena od Nijemaca, ustaša, domobrana, kozaka, uglavnom od tzv. milicije. Ovaj put izvršili su ujedno i ozbiljnu pljačku u svim selima općine Oborovo i djelomično u selima općine Posavski Bregi. Pljačka je vršena na već dobro poznati razbojnički način.

Do sada je pronađeno 86 mrtvih drugova partizana, uračunavši ovamo gore spomenute članove OK NOO-a i članove partije. To će uglavnom biti točan broj poginulih drugova, jer je sav teren na kojem se vodila borba pretražen. Postoji mogućnost da će se pronaći možda još koji drug.

' Osim ovih drugova ima drugova partizana koji su ranjeni i koje je banda odvukla sobom, ali njihov broj nije nam poznat. Drugi dan, tj. 30. ožujka pala su nam još dvojica drugova iz zasjede za koju držimo da je priređena od domaće bande tzv. milicije iz Posavskih Bregi,

Istog dana sastali smo, se još preostali drugovi OK, ja, drug IBRA i drug IVICA, koji je toga dana stigao iz Moslavine, te smo donijeli zaključak da se preostali dio članova partije odmah raziđu svaki na svoj teren, te da nastave sa radom i da nam šalju izvještaje.

Ovaj izvještaj poslali bi vam odmah drugi dan, ali svakog dana duž cijele Posavine krstari banda u većim skupinama i vrši pljačku.

Dragi drugovi!

Šaljemo ovaj izvještaj i molimo vas da po mogućnosti zatražite radiotelegrafsku hitnu zamjenu pohvatanih drugova, te da nam o daljnjem radu dadete potrebne direktive obzirom na pale drugove iz OK, ONOO-a i KO Sv. Ivan Zelina i Zagreb.

Slava palim drugovima!

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Uz drugarski pozdrav
za O.K.K.P.H. Zagreb
POSAVEC v. r.

Dana 3. travnja 1944. Povjerenstvo CKKPH za Sjevernu Hrvatsku dostavlja izvještaj o oborovskoj borbi Centralnom komitetu KPH kojeg također dajemo u cijelosti:

»POVJERENSTVO CKKPH
ZA
SJEVERNU HRVATSKU
Br. 126/44
Dne 3. IV 1944.

CENTRALNOM KOMITETU KPH

Dragi drugovi!

Šaljemo vam izvještaj druga POSAVCA iz OK Zagreb o prepadu neprijatelja na sektor Oborovo i o žrtvama koje smo tamo imali. Prilažemo vam i materijale koje smo dobili iz Zagreba. Drug TOMO se sretno vratio u Zagreb.

Za sekretara OK Zagreb postavit ćemo druga FRANJU SMOLČIĆA, dosadašnjeg sekretara OK Čazma. Za sekretara OK Čazma mislimo da postavimo druga MARIJANA CVETKOVIČA, dosadašnjeg organizacionog sekretara. U OK Zagreb metnut ćemo još druga DUGOG koji je došao iz OK Banije i druga BERTAŠA iz OK Krapina.

U vezi sa događajima u Oborovu mi smo odmah proveli istragu, na kojoj smo utvrdili slijedeće:

a) Brigada se nepotrebno 5 dana zadržala na vojnički vrlo opasnom mjestu. Krivnja za to prema telegramima koje smo pregledali u štabu X. Korpusa po našem mišljenju ne leži na tom štabu (prilažemo vam primljene i poslane telegrame koje je u vezi s prebacivanjem oružja primio X. Korpus)

b) Sam smještaj brigade na ovom prostoru bio je također nevojnički. Zabili su se u tri sela tik uz Savu i uopće nisu kontrolirali čitav onaj teren, tako da ih je neprijatelj iznenadio i odmah stisnuo u vrlo uzak prostor. Brigada se nije probijala kao cjelina, nego je odmah u početku bila razbijena u manje grupe, koje su se probijale svaka posebno. Od 320 boraca brigade koji su tamo bili do sada se još nije javilo 140.

Prelaz preko Save i sisačke pruge postao je u zadnje vrijeme vrlo težak i opasan. Čerkeska divizija koja se smjestila na pruzi Zagreb Sisak, zaposjela je skoro sva sela uz prugu i neprestano krstari i postavlja zasjede i u manjim grupama. Mislimo da je glavni uzrok za to naša neaktivnost. Trebalo bi aktivirati naše snage u Pokuplju, tako da se stalno po noći vrše napadi manjih naših jedinica na njihove patrole, da se izvrše manje akcije itd. To isto ćemo mi postaviti pred štab X. Korpusa. Ako se na tim prugama vojnički ne aktiviramo svakim danom bit će nam teže prelaziti prugu i Savu. ZA VNOH je pozvao vijećnike da dođu preko. Međutim, prelaz je za sada toliko naporan da ćemo mi preporučiti starijim drugovima koji teško pješače da ne idu na put.

Vaša pisma od 23. III. primili smo i prema njima ćemo postupiti u našem daljnjem radu.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

P. S. (ispušteno) *Drugarski pozdrav*
SAVO v. r.

PERO POPOVIĆ

SJEĆANJA NA OBOROVSKU BITKU

Zagrebački partizanski odred nije učestvovao u oborovskoj bitci 29- ožujka 1944, ali je u njoj učestvovalo nas nekoliko boraca Odreda koji smo se od 20. do 29. ožujka nalazili na nižem partijskom kursu pri OK KPH Zagreb, koji se održavao u selu Prečno, oko 5 km udaljenom od sela Oborovo, sjedištu Okružnog komiteta Zagreb.

Iako je o oborovskoj bitci izdana posebna knjiga, ona nije obuhvatila situaciju nas kursista u Prečnom u času neprijateljskog napada. Zbog toga smatram korisnim iznijeti svoja sjećanja na ovu nezapamćeno tešku i krvavu borbu u kojoj ije-izgubio život velik broj članova Partije iz zagrebačkog okruga, među njima i većina kursista nižeg partijskog kursa pri OK KPH Zagreb, koji su svi bili članovi Partije.

17. ožujka 1944. Zagrebački partizanski odred nalazio se na području stubičkog kotara, u selima Karivaroš i Sv. Matej. Nekoliko dana prije došao je u Odred novi komandant, poručnik Mato Škrljan. U toku je bila primopredaja dužnosti između druga Ljubana Čolaka, dotadanjeg komandanta i druga Škrljana. Spomenutog dana, tokom cijelog prijepodneva, štab Odreda imao je sastanak na kojem se novi komandant upoznavao sa situacijom na stubičkom kotaru i sa političkom situacijom u Odredu. Na istom sastanku štaba odlučeno je da se mene pošalje na niži partijski kurs pri OK KPH Zagreb, koji se održavao u Posavini, na području kotara Dugo Selo. Prema odluci štaba Odreda, dužnost obavještajnog oficira koju sam do tada vršio, predao sam drugu Milanu Badžeku, koji je do tada bio terenski informativni oficir Odreda. Nakon što sam predao dužnost, još istog dana popodne, krenuo sam sa drugom Gubcom, komesarom Odreda, u Posavinu. Drug Gubec bio je član Okružnog Komiteta KPH Zagreb pa je bio pozvan na savjetovanje u Oborovo. Sjećam se da smo iz Karivaroša krenuli sa dva kurira koji su nosili poštu za Okružni komitet, i da se jedan od njih zvao Čerkez. To mu je bilo ilegalno ime.

Pošto smo posljednjih nekoliko dana imali gotovo svakodnevne borbe sa ustašama na području stubičkog kotara, a dva puta su nam ustaše došli iz sela Planina, preko Zagrebačke Gore i pokušali nas iznenaditi napadom iz šume, to smo se kretali vrlo oprezno, stalno izviđajući teren kojim se krećemo, jer smo na pravcu našeg kretanja mogli očekivati koju ustašku zasjedu. Ipak, sve je dobro prošlo. Nigdje nismo naišli na ustaše.

Iz Karivaroša, preko Zagrebačke Gore, krenuli smo na Mariju Sniježnu te preko Trstenika kod Čučerja, Medvedskog brijega, Dankovca i Oporovca na glavnu cestu i željezničku prugu Sesvete — Zagreb. Nju smo istog dana, oko 23 sata, prešli kod sela Retkovec i nastavili dalje preko sela Jelkovec i Ivanja Reka za Hruščicu, gdje smo se malo odmorili i doručkovali. Ujutro smo krenuli dalje preko Preseke do Oborova.

Cijela ova naša maršruta iznosila je preko 40 km, od čega polovina preko Zagrebačke Gore, ali smo je relativno lako savladali.

U Oborovu je bilo sjedište Okružnog komiteta. Tamo sam se morao javiti da sam stigao nä kurs. Tu smo na odmoru ostali cijeli dan. Idućeg dana ujutro otišao sam sa grupom kursista koji

su došli sa ostalih područja zagrebačkog okruga u Prečno, gdje se trebao održavati kurs. Komesar Odreda drug **Gubec** ostao je u Oborovu.

Po dolasku u Prečno smješteni smo na spavanje i prehranu po kućama i u vatrogasnom domu, gdje nam je organizirana i nastava. Rukovodilac kursa bio je drug **Rudo Gluhak — Brko.** On je na mene ostavio dubok dojam kada nam je, u pauzama između predavanja, pričao kako je dva puta izbjegao ustašama iz jame, gdje je trebao biti strijeljan.

Kurs je započeo 20. ožujka. Predavači su bili i drugi članovi Okružnog komiteta od kojih se najviše sjećam druga sekretara OK **Vlade Prišlina.**

Na kursu bilo nas je 18 političkih radnika i vojnopolitičkih rukovodilaca iz Zagrebačkog odreda. Osim mene, iz Odreda na kursu su bili drugovi **Blaž Rusek,** koji je bio komesar čete i **Milivoj Galetić,** pomoćnik komesara u **I** bataljonu. Od političkih radnika sjećam se samo druga **Vlade Jeha — Žica.** Dva dana nakon početka kursa došla je u Prečno II Moslavačka brigada od koje je II bataljon ostao u istom selu. Kako smo tada saznali, brigada je čekala oružje koje je preko Banije i Pokuplja trebalo stići od Glavnog štaba Hrvatske. Brigada ga je trebala prihvatiti na Savi. Mi smo i na kursu dobili informaciju da se brigada smjestila u tri sela, tj. u Oborovu, Prevlaki i Prečnom, sa po jednim bataljonom u svakom selu, a štab brigade ostao je u Oborovu. Prisustvo brigade povećalo je našu sigurnost na kursu te nismo trebali davati straže pred našim bazama gdje smo spavali. U Prečnom je tada bila smještena i tehnika Okružnog Komiteta Zagreb u kojoj je radio drug **Profesor** odnosno **Stipe Gašparović** i još neki drugovi čijih se imena ne sjećam.

Nakon drugog ili trećeg dana boravka brigade u Prečnom nadlijetao nas je neprijateljski avion »roda«. On je stalno izviđao spuštajući se sasvim nisko u korito rijeke Save. Ali, nitko na njega nije smio pucati da se ne otkriju jedinice. Kako je brigada na ovom području boravila već nekoliko dana, do nas su također doprle informacije da se neprijateljske snage koncentriraju u obližnjim uporištima — Dugom Selu, Ivaniću i Velikoj Gorici te da pripremaju napad. Kako se radilo o brigadi svi smo smatrali — a tako se prenosila i vijest — da brigada može odoljeti i jačem neprijateljskom napadu, i da se ne smije micati, dok ne stigne oružje.

I tako smo u miru dočekali jutro, 29- ožujka, kada smo ustali kao obično, umili se, pospremili slamu na kojoj smo spavali i spremali se za doručak što su ga žene iz Prečna upravo donijele u vatrogasni dom. Sjećam se da smo sjedili za stolom i da su nam žene nalijevale bijelu kavu na žgance kad u jednom času pred vatrogasnim domom naše baze začujemo tutnjavu motorizacije. Pogledam kroz prozor i ugledam ustaška borna kola »crne legije«, naoružana puškomitraljezima. Bataljon Moslavačke brigade koji je bio smješten u kućama također je bio na doručku pa nitko nije otvarao vatru na neprijatelja. Uvidjevši u kakvoj smo situaciji rukovodilac kursa drug **Brko** naredi da odmah kroz zadnji izlaz iz vatrogasnog doma krenemo u vrbik prema Savi. Reče da se tamo nalaze čamci kojima ćemo se prebaciti preko Save, na područje Velike Gorice. Svi smo uzeli oružje i bez panike, u koloni po jedan, izvlačili se iz baze u vrbik, prema Savi. U tom času započela je borba jer su borci Moslavačke brigade, vidjevši ustaše, otvorili na njih vatru pa su se ustaše povukli na kraj sela, u pravcu Ivanića, odakle su i došli. No, tu su već stigle i njihove pješadijske jedinice koje su napredovale prema selu Prečno.

Kad smo stigli do Save i počeli izvlačiti čamce iz šibaka, gurati ih u vodu i ukrcavati se, sa druge, tj. desne obale Save dočeka nas mitraljeska vatra iz »šaraca« koju su otvorili Nijemci. Malo smo prilegli da vidimo situaciju kad primijetismo da se Nijemci ukrcavaju u gumene čamce i u širokom frontu, pod zaštitom svojih mitraljezaca počinju se prebacivati u našem pravcu.

Rukovodilac kursa tada naredi da se povučemo natrag, u selo Prečno, i da se pokušamo probiti prema Oborovu, odnosno prema sjedištu Okružnog komiteta. Stigosmo do nasipa po kojem vodi[1] cesta kroz selo Prečno i vidimo da cestom prolaze ustaše sa bornim kolima i pješadija. Pošto smo mi kursisti, tj. nas 18 imali automatsko oružje krenusmo u streljačkom lancu prema nasipu i na komandu otvorismo vatru. Jurišom smo se probili preko ceste iznenadivši ustaški red kojem smo došli iza leđa od Save, odakle se nisu nadali, jer su otuda trebali doći Nijemci. Probili smo se između kuća u selu Prečno i pridružili Moslavačkom bataljonu te smo se iz sela, pod jakom neprijateljskom vatrom, izvlačili u pravcu istoka, prema potoku Crncu.

Nakon toga iz sela se prebacujemo u ravno polje, gdje dobivamo vatru u leđa i u lijevi bok, a kasnije i u desni, jer su nas ustaše tu htjeli potpuno zatvoriti. No, mi pucamo, štitimo jedan drugoga i prebacujemo se dublje kroz polje, grmlje i šumarke. Pri tome koristimo svaki jarak i svaki kanalčić da se malo odmorimo i predahnemo, da se možemo dalje povlačiti. Neprijateljska vatra je bila toliko jaka da sam imao osjećaj da gori nebo i zemlja. I dan danas to mi je duboko usječeno u pamćenju. To je bila neprekidna tutnjava, eksplozija minobacačkih granata i mitraljeskih rafala. Zrak je bio siv od eksplozija te mi ni danas nije jasno kako sam uopće mogao izaći neranjen i živ iz te gužve. To naše izvlačenje, puzanje i trčanje preko livada i oranica uz borbu trajalo je — satima. Čim bi nastalo malo zatišje dizali smo se da potrčimo, da pucamo da se opet bacamo u zaklon, u kakav jarak oranice. Ustaše i Nijemci drže nas neprekidno pod vatrom ali mi ne posustajemo i izbijamo iz nezatvorenog obruča.

Po poljima i malim uvalama tada je još bilo vode i snijega u koji smo se bacali da se zaštitimo od neprijateljskih rafala. Borci II bataljona Moslavačke brigade izvlačili su se iz sela Prečno, desno od nas, i uz borbu onemogućavali ustaše da dođu pred nas. Mi kursisti opet smo držali lijevi bok i onemogućavali ustaše i Nijemce da nas zatvore.

Tada dolaze i neprijateljski avioni koji bacaju bombe i mitraljiraju. No, izgleda, da su više tukli svoje nego nas, jer smo bili u takvoj blizini da iz aviona nisu mogli vidjeti tko su ustaše a tko partizani.

I tako smo se mi neprekidno, uz borbu, povlačili od 8 sati ujutro do 13 sati, sve do potoka Črnca, dokle je stigla gotovo cijela grupa nas kursista i drugova iz tehnike Okružnog komiteta. Sa nama dovde došao je i drug **Rudo Gluhak — Brko,** rukovodilac kursa.

Tu nastade kratko zatišje jer smo se malo odlijepili od ustaške vatre i stigli do porušenog mosta na potoku Črncu na kojem su ostale samo željezne traverze. Sjećam se da su se sakupili i borci II bataljona Moslavačke brigade i počeli se preko traverzi prebacivati na drugu stranu potoka Črnec. Tu se našla i grupa vijećnika ZAVNOH koja je također bila smještena u selu Prečno i čekala prebacivanje preko Save. Izvukli su se prije nas iz sela. Nas nekoliko kursista sakupilo se oko druga **Brke** radi dogovora što da radimo dalje i kuda da se prebacujemo. Drug **Brko** je inzistirao da svi idemo uz potok Črnec i da se pokušamo probiti do Oborova, gdje je Okružni komitet i štab Brigade i da je tamo najsigurnije. Ja sam malo promatrao teren gledajući kroz dalekozor te procjenjivao situaciju prema neprijateljskoj vatri — rafalima i raketama koje su parale zrak. Na osnovu toga zaključio sam da se i u Oborovu i u Prečnu vodi borba, i da je svaki bataljon napadnut odvojeno od neprijateljskih snaga. Tada sam rekao drugu **Brki** da nema smisla ići prema Oborovu jer je i tamo velika borba, što smo svi mogli uočiti po minobacačkoj i mitraljeskog vatri iz tog pravca, i da je bolje da se probijamo preko potoka Črnca. Nažalost, drug **Brko**

je i dalje inzistirao da svi krenemo prema Oborovu, duž potoka Crnca. Tada sam rekao drugu Brki da ja idem sa Moslavačkom brigadom na proboj iz obruča, i da ne idem sa njima. On mi je rekao neka idem, i ako još netko želi sa mnom neka ide. Sjećam se da su mi se priključila još trojica ili četvorica kursista pa smo krenuli prema traverzama na potoku. No zatišje nije dugo trajalo i već se neprijateljska vatra ponovno približavala mjestu gdje smo se nalazili. Meci su počeli fijukati i praskati oko nas jer je neprijatelj upotrebljavao i dum-dum metke. Drug Brko je tada glavninu kursista poveo duž potoka Crnca, prema Oborovu, a nas četvorica smo se već pod vatrom neprijatelja prebacili na drugu stranu potoka, puzajući po traverzama, te se priključili borcima Moslavačke brigade. Pošto nas je neprijatelj slije-

Članovi politbiroa Okružnog komiteta KPH Zagreb, travnja 1944.: Franjo Smol čić, Nikola Slatković Dugi, Ružica Turković i Marijan Kos-Rucak Mičurin.

dio, morali smo nastaviti borbu i dalje se povlačiti u pravcu sela Zelina. Kratko vrijeme nakon što smo se odvojili ja sam kroz dalekozor promatrao grupu naših kursista i vidio kako su na nepunih kilometar udaljenosti od nas naletjeli na »čerkesku« zasjedu, na konjicu koja je većinu drugova pohvatala ili poubijala. Moslavačka četa sa kojom smo se mi probijali uskoro se uspjela konačno izvući iz neprijateljskog obruča i probiti se do šume Šiškovo, gdje smo se u jednom guštiku zakonspirirali i čekali noć. Tada je već bilo oko 4 sata popodne. U toj konspiraciji nismo bili sigurni, jer se naš položaj nalazio u blizini ceste koja vodi prema Lupoglavu i Ivaniću pa smo svi bili raspoređeni na položaj. U predvečer smo promatrali kako se »čerkezi« na konjima povlače šumskim putem u svoje baze ali nismo smjeli pucati jer smo sobom nosili nekoliko ranjenika. Još prije večeri došla je do nas u konspiraciju drugarica **Tamara** u narodnoj nošnji, sa košarom, i kada je vidjela da smo iscrpljeni i gladni otišla je u obližnje selo i organizirala žene koje su nam donijele nešto suhe hrane. Tu nas je svih skupa bilo oko 40 do 50 ljudi. Kad je pao mrak krenuli smo prema selu Zelina, gdje su se već prikupljali ostali preživjeli borci Moslavačke brigade iz Oborova i drugih sela. Počelo je sređivanje jedinice za prijelaz i prebacivanje ranjenika preko ceste i pruge Dugo Selo — Ivanić za Moslavinu. Sjećam se da je od rukovodioca Moslavačke brigade organiziranjem prebacivanja ranjenika rukovodio drug Nikola **Šušnjar** — Geno. Tu se prikupilo oko 30 teških nepokretnih ranjenika koje je trebalo kolima prebaciti za Moslavinu. Stoga su mobilizirana kola i oko 10 sati navečer krenuli smo pretna pruzi i cesti, u pravcu Prečeca, gdje je bio naš uobičajeni prijelaz. Kao što se i očekivalo, neprijateljske su snage blokirale prugu i cestu te je i ovdje jurišom trebalo osigurati prijelaz. Manje grupe boraca upućene su da drže vatru na neprijateljske bunkere a glavnina boraca imala je zadatak da osigura prebacivanje i prenese na rukama ranjenike preko pruge i ceste jer je kolima — ako dođe do borbe — teško izvući ranjenike. Moram reći da je ovaj proboj jurišom išao nevjerojatno lako, iako su borci bili umorni i iscrpljeni od cjelodnevne borbe, jer čim smo otvorili vatru na bunkere započelo je prebacivanje boraca i ranjenika. Po naređenju druga Šušnjara izvršena je mobilizacija seljačkih kola za prijevoz ranjenika. Pošto su ustaše osjetili naš proboj preko pruge i ceste pokušali su nas presjeći motorizacijom od Dugog Sela, ali mi smo se već bili prebacili i sa ranjenicima polako kretali prema selu Zvekovci gdje smo stigli pred jutro.

Tu smo se malo odmorili i nahranili ranjenike. No, već ujutro opet su nas napali ustaše pokušavajući nam presjeći put prema Čazmi. Prihvatili smo borbu i zadržali ustaše dok su ranjenici otpremljeni prema Čazmi. Za kratko vrijeme stigla nam je u pomoć Čehoslovačka brigada »Jan Žiška« koja je preuzela naše položaje i protjerala ustaše u pravcu Ivanića i Dugog Sela.

U kasne popodnevne sate stigli smo u Čazmu gdje sam se javio u štab X korpusa radi dobivanja veze za Zagrebački odred.. U korpusnoj ambulanti zatražio sam lječničku pomoć jer sam po tabanima imao velike krvave žuljeve od jučerašnjeg cjelodnevnog povlačenja i marša. Naime, čizme koje sam imao na nogama potpuno su mi se raspale, tako da su mi gotovo otpali donovi.

U štabu korpusa tražio sam druge cipele ili čizme ali su mi rekli da nemaju te sam sa tako ranjenim nogama i u poderanim čizmama drugi ili treći dan- nastavio sa još nekoliko drugova put nazad u Posavinu i preko Posavine u Prigorje do našeg Zagrebačkog odreda. Na povratku uhvatili smo na cesti između Sesveta i Zagreba neke domobrane koje smo svukli pa sam tako došao do novih čizama i kompletnog vojničkdg odijela jer je domobran bio konjanik.

Naredbom broj 3 od 31. ožujka 1944. štab Zapadne grupe partizanskih odreda Hrvatske razriješio je i postavio već broj rukovodilaca u Zagorskom i Zagrebačkom partizanskom odredu. Istom naredbom' postavljen je drug **Stjepan Šelendić,** dotadašnji politički komesar I bataljona Zagrebačkog odreda za v. d. politkomesara Zagrebačkog partizanskog odreda. Za politkomesara I bataljona Zagrebačkog partizanskog odreda postavljen je drug **Josip Vidiček,** do tada na raspoloženju kod štaba Zapadne grupe.

[1] Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. 24/4-1601 B

STJEPAN ŠELENDIĆ

MANEVRIRANJE ZAGREBAČKOG ODREDA PRILIKOM USTAŠKIH OFENZIVA

Koncem ožujka 1944. ustaše su organizirali jednu veću ofenzivu na Zagrebački partizanski odred i na cijelo Prigorje. Ona je imala za cilj uništenje Odreda i narodnooslobodilačkog pokreta. Mi smo dobili podatke o toj ofenzivi i donijeli odluku da se prebacimo na drugi teren, što znači da smo primjenjivali onu pravu partizansku taktiku ratovanja — nametali smo borbu tamo gdje je nama odgovaralo a izbjegavali je tamo gdje je borba odgovarala neprijatelju.

Kako su informacije o pokretima neprijateljskih snaga malo kasnile, mi smo napravili pokret u pravcu Planine s time, da se kod Laza prebacimo na Zelinsko područje. Međutim, neprijatelj nas je dočekao već u Planini, i tu se razvila borba. Mi se nismo probili naprijed već smo se povukli i ostali u konspiraciji čitav dan u šumi. Neprijatelj nas je čitav dan tukao topovima i bacačima. Žrtava nismo imali osim jednog ranjenog u Planini. Tada je štab Odreda donio odluku da se Odred prebaci na područje Posavine. Da bismo zavarali neprijatelja bacili smo po selima parolu da imamo više ranjenih i da ih moramo prebaciti u Moslavinu. Cilj ove naše dezinformacije bio je da se neprijatelj odmah iza nas povuče i da blokira sve prilaze Moslavini. Mi smo se još iste večeri, preko Oporovca i Branovca, te preko Granešine i Čulinca prebacili u Posavinu, dakle praktički kroz sam Zagreb. Ovo prebacivanje izvršili smo zato jer smo imali informacije da je neprijatelj blokirao sve prijelaze od Sesveta do Bistrice.

U Posavini smo se zadržali dva dana. Lansirali smo parolu da krećemo prema Moslavini i da prebacujemo ranjenike. Kad je

Stjepan Šelendić, komesar Zagrebačkog odreda, Stavko Pavlinič, pomoćnik komesara Odreda i Ivan Jambrović, zamjenik referenta saniteta Odreda, sa kuririma štaba Odreda.

neprijatelj svoje snage povukao iz Prigorja, blokirao je cestu i željezničku prugu u dvije linije od Sesveta do Ivanić Grada, i to sa namjerom da nas dočeka u zasjedi. Mi smo se kroz to vrijeme u Posavini odmorili i treći dan napravili novu maršrutu — istim putem nazad kroz Čulinec, Zagrebačku Dubravu na Medvedski brijeg, gdje smo navečer održali miting. Čini mi se da ovaj primjer našeg manevra pokazuje da smo bili sposobni da rukovodimo vojnom jedinicom i da se bijemo sa neprijateljem tamo gdje je to nama odgovaralo, da vodimo vojsku i da idemo smjelo svojim ciljem. Mi smo u početku ustanka bili bez iskustva, a 1943. i 1944. već smo imali toliko iskustva da smo mogli namagarčiti akademski školovane okupatorske oficire onako kako smo mi to zamišljali.

AKCIJA NA MILICIJU U PLANINI

29- ožujka 1944. I bataljon nalazi se u selu Beloslavec. Za osiguranje postavlja potreban broj izvidnica i patrola. Čitav dan prošao je mirno jer se neprijatelj nije pojavljivao. U 18 sati istog dana bataljon vrši pokret u pravcu sela Planina.

Tik u svitanje, 30. ožujka 1944, bataljon je stigao iznad Gornje Planine, gdje je započeo sa akcijom. Akcija se odnosi na onemogućavanje angažiranja seljaka iz Gornje Planine koje su ustaše htjeli naoružati kao »miliciju« radi borbe protiv partizana. Izvršeno je prikupljanje i saslušanje svih muškaraca koji su trebali primiti oružje. Nakon toga pušteni su kućama.

Poslije ove akcije bataljon se povukao na kotu 709 Lipa Rog, iznad Gornje Planine, na kojoj je zauzeo položaj, jer su ustaše iz Kašine, još u toku akcije, započele uznemirivati bataljon mitraljeskom i minobacačkom vatrom. Neprijateljska jedinica nije pokušavala ići u napad na kotu, gdje se nalazio naš bataljon.

U 17,30 sati, istoga dana, bataljon napušta kotu 709 i kreće preko Zagrebačke gore u selo Karivaroš, na područje kotara Donja Stubica, gdje ostaje na noćenju.

31. ožujka bataljon se smještava u selu Šagudovac. Za vlastito osiguranje izbacuje potreban broj izvidnica i patrola u pravcu neprijateljskih uporišta. Neprijatelj se nije ni od kuda pojavljivao te su se borci mogli poslije napornog marša nesmetano odmarati. U 19,00 sati bataljon vrši pokret u pravcu sela Sušobrega, jugozapadno od Konjščine[1].

[1] Vojnoistorijski. institut JA Bgd. Br. reg. 28/1 K. 1601 D

BORBA SA USTAŠAMA KOD ŠUŠOBREGA

1. travnja, u rane jutarnje sate, I bataljon smjestio se u selu Šušobreg, gdje istog dana vodi borbu sa ustašama iz Marije Bistrice i Zlatara. Borba se vodila na. položajima oko sela Sušobrega i prema Vinskom Vrhu. Ustaška jedinica, u jačini oko 200 — 250 ustaša, naoružana jednim teškim mitraljezom, 5 puškomitraljeza, 5 parabela a ostali puškama, nastupala je u pravcu naših položaja.Namjera neprijatelja bila je opkoliti naš I bataljon u selu Šušobreg, potisnuti ga prema šumi iznad sela na brisani prostor prema cesti Konjšćina — Beloslavec i razbiti ga.

Nakon primljenih izvještaja od izviđača da neprijateljske jedinice nastupaju prema našim položajima, štab bataljona odlučio je prihvatiti borbu.

Borba je započela u 10,30 sati. Nešto prije toga izviđači bataljona primijetili su jednu kolonu od oko 100 ustaša koja se kretala šumom od Marije Bistrice prema Šušobregu. Odmah je izdano naređenje da vojska izađe na položaj koji je bio već unaprijed odabran. Jedan vod sa puškomitraljezom zaposjeo je položaj na koti iznad sela i čekao neprijatelja koji je već ulazio u selo Šušobreg. Ostatak vojske poveo je operativni oficir Odreda **Mato Ostović** na lijevu stranu šume te je zauzeo položaj koji će braniti zaleđe našim četama. Zadatak bataljona bio je da izvrši probijanje neprijateljskog obruča i spašavanje naše žive snage, te prebacivanje u pravcu Jertovca.

Poprište borbe razdijelilo se na tri dijela, i to tako da je jedna kolona sa štabom bataljona, na čelu sa operativnim oficirom

Odreda poručnikom Matom Ostovićem krenula preko čistine i uspjela se prebaciti u selo Hrgce (zaselak sela Jertovec). Druga grupa, na čelu sa komandantom bataljona Stjepanom Ruškovićem, ostala je neko vrijeme u šumi a onda se i ona prebacila u selo Hrgci. Treća grupa, pod vodstvom operativnog oficira I bataljona druga Stjepana Sudara, krenula je natrag prema koti i selu Šušobreg, gdje se nalazio neprijatelj. Ova grupa izvršila je protunapad, probila ustaški obruč i krenula pravcem prema Vinskom Vrhu boreći se putem sa neprijateljskom jedinicom. Ispod samog Vinskog Vrha izvršen je manevar i krenulo se preko potoka Krapina te preko pruge i ceste prema selu Konjšćina. U ovoj borbi naši gubici bili su slijedeći: jedan drug poginuo, dva lakše ranjena, jedan teže, i to zamjenik politkomesara 2. čete drug Simun Kefeček.

U ovoj borbi utrošeno je 685 metaka' i izgubljena jedna puška, i to tako što je jednom borcu pala u potok Krapina.

U ovoj borbi istakao se kao hrabar i hladnokrvan borac puškomitraljezac Josip Vedrina koji je sa nekoliko strijelaca štitio izvlačenje ranjenog dfuga Kefečeka pa ga je potrebno pohvaliti.

Na kraju izvještaja o borbi kod Sušobrega, što su ga potpisali operativni oficir bataljona Stjepan Sutlar i politkomesar Odreda Stjepan Šelendić, data je i kritička ocjena ove borbe. U kritici se kaže da plan borbe nije bio pripremljen jer nije bilo vremena. Isto tako da nisu izdate nikakve detaljne odluke i obavijesti. Rukovanje borbom nije bilo jedinstveno pošto je bataljon već u prvi mah bio razbijen jer se nije održavala međusobna veza između četa. Komandovanje je palo na same članove štaba bataljona jer komandiri četa i ostali rukovodioci nisu imali odlučnosti ni autoriteta pred svojim borcima. Komande četa dozvolile su da im se borci pomiješaju jedni sa drugima, tako da uopće nije bilo moguće komandovati. Upotreba oružja bila je neefikasna jer su borci pucali a ne gađali. Rad naših izvidnica i patrola bio je slab, pošto nije primijećeno da se banda prebacila na bok našeg položaja i tamo se maskirala. Iz svega ovog crpi se slijedeća pouka: Nikada ne smijemo propustiti mjere osiguranja, tj. postaviti zasjede prema najbližem neprijateljskom uporištu iako je vojska ma kako umorna, jer se samo tako može otkloniti opasnost iznenadnog neprijateljskog prepada u kantoman.[1]

[1] Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. 27/1 K. 1601 D

Grupa boraca I bataljona Zagrebačkog odreda poslije borbe sa ustašama iz Marije Bistrice, u Jertovcu, travnja 1944.

STJEPAN SUTLAR

BORBA SA USTAŠAMA IZ MARIJE BISTRICE KOD SUŠOBREGA

I bataljon Zagrebačkog odreda početkom ožujka 1944. nalazio se na položajima na Vinskom Vrhu kod crkve Sv. Martina u neposrednoj blizini ustaškog uporišta Marija Bistrica. Pošto bistrički ustaše nisu izlazili iz uporišta nije došlo do borbe i mi smo se sa cijelim bataljonom povukli odnosno prebacili do sela Šušobreg gdje smo zanoćili. Sjećam se da je cijelu tu noć padala jaka kiša i da smo svi potpuno prokisli. Po dolasku u spomenuto selo jedna četa sa komandantom Odreda drugom **Ljubanom Čolakom** zauzela je baze na početku sela idući od Marije Bistrice, a sa drugom četom sam ja krenuo dalje na kraj sela prema šumi i brijegu radi toga ako bi nas ustaše napali da imamo odmah u blizini prihvatni položaj. Po smještaju u kuće, seljaci sela Šušobreg naložili su peći da bi se borci mogli osušiti, što je trajalo cijelu noć jer nam je odjeća i obuća bila potpuno

vlažna. Jedan dio boraca bio je na osiguranju a jedan dio se odmarao i ubrzo zaspao od umora. Ja sam se smjestio u jednoj kući i sjećam se da sam legao na jednu klupu, jer nikad za cijelo vrijeme mojeg boravka u partizanima nisam spavao na krevetu. Rano ujutro probudila me je domaćica-vlasnica kuće i reče mi: »Druže probudi se vani nešto nije u redu jer vaša patrola bježi od Marije Bistrice.« Ja sam se brzo prenuo i skočio a pošto sam bio obučen i pod ratnom spremom izašao sam van da vidim što se događa jer sam znao da smo jednu patrolu uputili da stalno patrolira na pravcu od Marije Bistrice odakle smo se mogli nadati ustašama. Izašavši van pogledam i vidim na puškomet udaljenosti da nam se približava neprijateljska vojska a kako je već sunce izašlo primijetio sam bljesak ustaškog mitraljeza na suncu. Moglo je biti 8 sati ujutro. Vidjevši da dolaze ustaše od Marije Bistrice, skočio sam u prve baze u susjedne kuće i viknuo borcima: »Drugovi dižite se neprijatelj dolazi«. Situacija je bila dosta ozbiljna jer je pola drugova bilo boso, i neobučeno, pa su se počeli na vrat na nos oblačiti i uzimati oružje, a ja sam odmah naredio: »trkom na položaj za mnom«. Kada smo mi krenuli na položaj, sjećam se da sam postavio puškomitraljesca **Jožu Vedrinu** na položaj kod jednog vinograda, sa mitraljezom šarcem sa dva doboša. Nakon što sam rasporedio i ostale vojnike i mitraljesce na položaj mi smo očekivali nailazak neprijatelja. Međutim iako sam kontrolirao naš položaj nisam primijetio da mi se jedna grupa ustaša kroz živice i grmlje došuljala sasvim do naših položaja i počela vikati: »Predaj se«. Ja sam u tom času upravo ispravljao položaj **Vedrine** sa puškomitraljezom i govorio mu da se pomakne malo i pokazao mu odakle će imati bolji pregled i moći bolje tući po neprijatelju, kad su se odjednom ispred mene i **Vedrine** pojavili ustaše i pozvali me na predaju. Ja sam imao u ruci pripremljen šmajser i tog časa pritisnuo na obarač i raspalio cijeli rafal po ustašama. Istovremeno je to učinio iz puškomitraljeza i **Joža Vedrina.** Razumljivo je da su ustaše i po nama otvorili vatru i ja sam u tom času skočio u jedan jarak u zaklon i zajedno sa **Vedrinom** pucao po ustašama. Osmatrajući razvoj borbe, primijetio sam da ustaše dolaze iz svih pravaca oko nas i da su nas gotovo opkolili. Naš položaj bio je u šumi iznad sela Šušobreg prema Jertovcu i tu su nas ustaše opkolili. Vidjevši situaciju u kojoj smo se našli na brzu ruku smo se sastali: komandant Odreda **Čolak,** komesar Odreda **Šelendić,** pomoćnik komesara **Pavlinić** i ja. Mene su svi smatrali školovanim oficirom te su od mene očekivali prijedlog. Sjećam se da sam tada sa drugom **Čolakom** razradio plan proboja iz neprijateljskog obruča na slijedeći način: Jednu četu smo odredili da se probije na sjever prema Jertovcu a druga četa na zapad prema Mariji Bistrici. Naime ustaše se nisu nadali da ćemo se mi probijati prema Mariji Bistrici. Ja sam krenuo na proboj prema Mariji Bistrici i sjećam se da je sa mnom išao puškomitraljezac **Vedrina Jože.** Nakon kratke pripreme naredio sam juriš i svi su borci silovito jurnuli na neprijatelja, čiji smo obruč probili unatoč jake neprijateljske vatre. Ali je bilo očito da je neprijatelj bio zbunjen jer se nije nadao da ćemo mi ići na juriš. Pošto smo mi jurišali u dolinu prema selu i preko brisanog prostora ostavio sam **Vedrinu** sa puškomitraljezom da nas štiti dok se ne probijemo preko brisanog prostora. Kada smo izašli iz obruča išli smo sve bliže prema Marija Bistrici a dalje nismo smjeli ići u tom pravcu jer bi se previše približili tom neprijateljskom uporištu. Stoga sam odlučio da krenemo preko potoka Krapina. No Krapina je bila razlivena jer je već nekoliko dana padala kiša. Trčećim korakom približavali smo se potoku Krapina i ja sam tražio neki most ili brv preko koje ćemo se probiti na drugu stranu. No sve je bilo potopljeno. Ja sam tada rekao komesaru Odreda **Šelendiću** da nam ne preostaje drugo nego da plivamo preko Krapine jer nam je to jedini spas i mogućnost da izvučemo vojsku na sigurno. Sjećam se da nam je u toj borbi u međuvremenu bio teško ranjen u samom selu Šušobreg komesar bataljona drug Šimun **Kefeček** kojeg su drugovi, u nemogućnosti da ga ponesu sa sobom kroz neprijateljski obruč, zakonspirirali, tako da su ga zatrpali u jednoj štali u đubre i tako mu spasili život. Približivši se potoku Krapina izdao sam naređenje: »Svi plivači naprijed«. Došavši do obale svi borci plivači ušli su u vodu i napravili živi most uz pomoć pušaka preko kojeg su se neplivači i ostali drugovi prebacili na drugu stranu potoka, prema Zlataru. Prešavši na drugu stranu Krapine, došli smo do jedne šume gdje smo se smjestili u konspiraciju, želeći da ostanemo nezapaženi od civila. Većina boraca bila je potpuno mokra do vrata jer su stajali u vodi i plivali i trebali su se osušiti. Srećom da je toga dana bilo sunačno i dosta toplo tako da smo se na tom proljetno-zimskom suncu malo zagrijali. Ostalo mi je u sjećanju da nismo ostali neprimijećeni jer su na nas naišli pastiri koji su pasli blago po šumi. Mi smo ih pokušali pohvatati da ne odu u selo, da nas ne kompromitiraju i da netko ne javi ustašama jer smo se nalazili dosta blizu ustaškom uporištu Zlatar. Međutim pastiri su nam uspjeli izmaknuti i nakon otprilike dva sata primijetili smo da nam se približavaju žene iz obližnjih sela sa košarama, noseći nam toplu i krepku hranu. To su nam izgleda organizirali upravo oni pastiri koji su bježali pred nama. Tu smo mi ostali preko cijele noći ložeći vatru i sušili se. U toku noći uspjeli smo preko odbornika NOO-a uspostaviti vezu sa drugom četom koja se pod vodstvom komandanta Odreda druga **Čolaka** probila prema Jertovcu i bazirala se u Pešćenu. Nakon uspostavljene veze mi smo krenuli za Pešćeno i tamo smo se pred jutro sreli sa drugim dijelom ovog bataljona. U cijeloj toj borbi i probijanju neprijateljskog obruča mi smo imali svega jednog poginulog i to jedan politički radnik i jednog teško ranjenog, komesara bataljona **Šimuna Kefečeka.** Koliko su imali gubitaka ustaše to ne bi mogao reći ali vjerujem da su ustaški gubici bili veći nego naši, naročito u onom prvom naletu kada ih je dočekao puškomitraljezac **Vedrina.** Moram napomenuti da smo ovo forsiranje potoka Krapine izvršili jugozapadno od Konjščine prema Mariji Bistrici tj. dosta daleko od Šušobrega jer smo htjeli zavarati ustaše da idemo prema Mariji Bistrici a u stvari mi smo htjeli pronaći neki most preko kojeg bi se prebacili preko razlivenog potoka.

Za vrijeme mojeg boravka u Zagrebačkom odredu ostala mi je u sjećanju još jedna teška borba sa njemačkim »gestapovskim« odnosno feldžandarmerijskim jedinicama u selu Sambolići na podnožju planine Ivančice. To je bilo u zimi 1944. godine. Jedna njemačka jedinica pljačkala je stoku po selima na podnožju Ivančice. Narod je bježao sa stokom u planinu a mi smo se sa Zagrebačkim odredom nalazili na položajima iznad sela Sambolića. U toj borbi nalazio sam se u sastavu druge čete I bataljona i držali smo položaje pri samom vrhu sela braneći prilaze selu. Međutim uslijed jake neprijateljske minobacačke i mitraljeske vatre mi smo se morali povlačiti. Sjećam se da je tu tada bio i komandant Zapadne grupe partizanskih odreda Hrvatske drug **Rade Bulat** koji je u jednom pogodnom času prateći razvoj borbe izdao naređenje da se ide na juriš na Nijemce, koji su već počeli ulaziti u selo i spremali se da ga zapale. Borci Zagrebačkog odreda silovitim jurišom sa svojih položaja jurnuli su na Nijemce koji su se nalazili niže od naših položaja, i natjerali ih u panični bijeg. Tom akcijom Zagrebački odred je spasio selo Sambolićе od palenja.

JOŽA VEDRINA,

BORBA SA USTAŠAMA KOD ŠUŠOBREGA

Ja se sećam one borbe kod Šušobrega. Bil sem na levem krilu. Onda mi je došel moj vodnik **Frane Papić** reći da idem na desne krile jer da nam izlaziju ustaši na bok. Ja sem nosil

moj puškomitralez na ramenu a operativnom oficiru **Sudaru** skočil je feder iz šmajsera. On bi bil mogel poubijati celi ovaj vod ustašov koji su izbijali iz šume. Ustaša Iva Piskov bil je, na čelu te ustaške kolone, i on je izjavil kasnije da bi on mene vubil ali da nije štel pucati na mene. Međutim ja bi bil sigurno njega vubil da sem imal taj čas pripremlen puškomitralez. Ja sem po zadatku izbil na drugu stranu ivice i došel do vatrogasnog doma, do hrasta. Tu je već bil **Kefeček** rajnen a moj komesar **Šelendić** je povlekel vojsku prek potoka Krapine. Ja sem ih pozival da se vrneju nazaj jer je **Kefeček** rajnen. Na to je bil i **Frane Papié** rajnen vu glavu. Onda sem pozval svega brata **Juru** i **Danicu** bolničarku i mi sme rajnenog **Kefečeka** dopremili u jenu štalu. Tu sem mu ja izvadil metak s britvom z noge a on se je htel vubiti z pištole, jer je bil rajnen vu obadve noge. On je bil pomoćnik komesara čete i vikal je: »Dečki, dajte me spašavajte ja sem gotov«, i izvadil je pištolu jer se štel vubiti a moj brat **Jura** mu zel pištolu da se ne vubije. Ja sem nakon toga izašel z štale i skočil za hrast i otvoril vatru i vidim da ustaše nadiruju vičući: »Skoči, tu je **Kefeček,** zatim: »Gledaj kak **Vedrina** tuče sa mitralezom«. Onda sam ja vikal: »Bog vam mater, nete išli napred«.

Ja sem srećen kaj sem imel tega časa dosti municije i stalno sem tukel po ustašama i uspel sem ih odbiti i rekel sam: »Sad vas bum tirai prek do Vinskog Vrha« i tirai sem ih do Cukora. Ja sem onda imel onaj avionski puškomitralez sa dva doboša. Ustaše su vikali: »Majku mu i Vedrini ali nas goni«. A mi smo ih stvarno gonili. **Kefečka** smo ostavili u štali i zakopali smo ga vu gnoj da ga ustaši ne najdu i tu je ostai do 6 vur na večer. Ja sem ga zamotal u dve plahte i stavil pod jasle i na njega gnoj. **Kefeček** je pital i molil: »Dečki, je li bum ja tu poginul«? Ja sem mu rekel: **»Šimek,** neš poginul dek sam ja tu«. **I** danas on mene radi toga poštuje. Na večer sme otišli po njega a zutra v jutro sme ga otpremili na Kalnik u bolnicu i pratil ga je jeden vod. Ja nisam išel s tim vodom.

Kad je bila ta borba mi sme došli vu Šušobreg iz Selnice vjutre oko pol šest vur. Tu sme došli da bi se male odmorili i da bume tu obedvali. Onda je došla jena žena z Sušobrega i rekla nam: »Vi ste došli tu a ustaši s Bistrice vam nadiraju prema Jertovcu opkoljavaju vas, a vi ste vu kućami jedete i pijete i budu vas opkolili, a mi bumo nastradali.« Mi sme odma si krenuli na položaj prema Konjščini jer sme mislili da ustaši dolaziju z Konjščine a oni su nadirali z Bistrice.

Pošto sem se nalazil na levom krilu, došel je po mene, kak sam već to rekel, vodnik **Papić** i ja sem se prebacil na desni bok i držal vatru, ali već nisem stigel jer sem prekasno izbil na položaj i već sem bil sav moker od znoja. Uspeli sme ustaše oterati, spasili sme rajnènog **Kefečka,** izvlekli ga z borbe i spasili ga da ga ustaše nisu našli. Njihov je cil bil da nas natiraju na brisani prostor prema Jertovcu i da nas potučeju ali im te ni uspelo.

UPUTE O DISCIPLINI I LIJEČNIČKOM PREGLEDU BORACA

Štab Zapadne grupe partizanskih odreda Hrvatske 1. ožujka 1944. upućuje štabu Zagrebačkog odreda dopis[1] kojeg su primili od Štaba X korpusa zagrebačkog i koji u izvodima glasi:

»Prerastanjem NOP odreda u redovnu vojsku naša vojska poprima oblike jedne regularne vojske. Kao prvi uslov za jednu dobru vojsku jest disciplina koja je temelj vojske. Razumljivo je da je od svih oblika najvažnija i temelj svega ostalog, svijesna disciplina. Svijesna disciplina se ogleda u tome, da borci budu prožeti duhom osjećaja dužnosti, da budu svijesni, da svako naređenje izvršavaju pod svaku cijenu. Ako je borac svijesno disciplinovan, njegov će rukovodilac biti siguran da će taj borac izvršiti svaki zadatak koji bude pred njega postavljen. Za održavanje takve discipline nisu potrebne nikakve kazne. U tome leži razlika između svijesno disciplinovanih boraca i onih drugih kod kojih treba disciplinu održavati raznim kaznama i oštrim mjerama.

Jedan od vidnih nedostataka naših boraca pa i rukovodioca je slaba formalna disciplina, odnosno spoljna disciplina. Mi moramo svim silama nastojati da taj nedostatak otklonimo. Borce treba odgajati da budu uredni, opasani, zakopćani a naročito da poprimaju u što većoj mjeri pravo vojničko držanje. Borci treba da obavezno pozdravljaju svoje rukovodioce, a i sami borci međusobno treba da se pozdravljaju. Ovo pozdravljanje je odraz drugarskih osjećaja, koji treba da vladaju između samih boraca i između boraca i rukovodilaca. Naš narod treba da vidi da je njegova vojska postala prava vojska ne samo po svojoj borbenosti, već i svom spoljašnom držanju.

Sprovođenje formalne discipline treba vršiti drugarskim odgojem boraca i podizanjem njihove svijesti.«

Štab Zagrebačkog partizanskog odreda dostavio je 7. travnja 1944. ovo uputstvo štabu I i II bataljona Zagrebačkog odreda na znanje i provođenje a dopis je potpisao v.d. politkomesar odreda **Stjepan Šelendić.**

Štab Zapadne grupe partizanskih odreda Hrvatske 1. travnja 1944. šalje štabu Zagrebačkog odreda upute[2] za komisijski liječnički pregled i otpuštanje boraca, čiji tekst u izvodima glasi:

»I pored do sada izdatih naređenja događa se u velikom broju slučajeva da jedinice i ustanove nepravilno postupaju prilikom upućivanja drugova na liječničke preglede radi ocjene sposobnosti. Isto tako se po izvršenoj ocjeni nepravilno postupa pri rasporedu ovakovih drugova. Ovakovi postupci imaju za posljedicu, da jedinice gube veći broj boraca i nemaju o njima nikakovog pregleda i evidencije. Da se ovo nebi događalo, propisuje se slijedeći postupak:

Liječnička komisija pri Štabovima divizije vrši preglede svih drugova i donosi ocjenu o njihovoj sposobnosti za NOV. Ako koji od drugova bude oglašen kao stalno nesposoban ili privremeno nesposoban onda se u toj ocjeni mora izvjestiti njegova jedinica koja ga vodi po spisku.

Jedinice bliže Moslavačkog i Bjelovarskog područja upućivati će svoje drugove koji budu oglašeni za pozadinsku službu na raspored Moslavačkom i Bjelovarskom području. Sve operativne jedinice voditi će računa o svojim drugovima koji su otpušteni na privremeni dopust da po isteku traže preko ovog Štaba vraćanje u njihove jedinice ukoliko se ne budu sami vratili.

Liječnički pregled drugova koji se nalaze u sastavu Odreda, bolnica, komandi mjesta i partizanskih straža vrše Iječničke komisije u komandama područja. Po izvršenom pregledu svakog pojedinog druga liječnička komisija dostavlja rješenje nadležnoj komandi područja a komanda područja donosi odluku o svakom pojedinom slučaju.«

Uputstvom se skreće pažnja svim jedinicama i ustanovama da vode prozivnike svih boraca i u isti unose promjene tako da se može uvijek vidjeti koliko drugova ima po spisku a koliko u rashodu i gdje se nalaze.

Ovaj raspis potpisao je načelnik štaba **Branimir Cikojević.** Štab Zagrebačkog odreda 7. travnja 1944. dostavlja prijepis ovog raspisa štabu I i II bataljona. Dopis su potpisali komandant Odreda, poručnik **Mato Škrljan** i v.d. politkomesar **Stjepan Šelendić.**

' Vojnoistorijski institut JA Beograd — Br. reg. 33/1 K. 1601 D

[1] Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. 32/1 K. 1601 D

AKCIJE I POKRETI I. BATALJONA U TRAVNJU 1944.

2. travnja 1944. I bataljon Zagrebačkog odreda smjestio se u selu Donji Jertovec. Za svoje osiguranje izbacio je izviđače i patrole, a na položaje je izbačen jedan vod. Poslije podne istog dana održan je vojnički sat.

3. travnja Bataljon se smjestio u selo Gornje Pešćeno. Za svoje osiguranje uputio je potreban broj izvidnica i patrola a jedan vod se nalazi stalno na položaju. Poslije podne održani su vojnički satovi po vodovima. Na večer je jedan vod prekopavao cestu Zlatar Bistrica — Konjščina.

4. travnja Bataljon se smjestio u selu Donje Pešćeno, gdje je radi osiguranja izbacio potreban broj patrola i izvidnica a jedan vod u zasjedu preko cijelog dana. U noći je 2. četa ovog bataljona krenula sa ranjenicima i bolesnicima u bolnicu na Kalnik.

5. travnja Bataljon ostaje i dalje u selu Donje Pešćeno, sa istim osiguranjem kao i dan ranije. Tokom dana održani su politički i vojnički satovi. Te noći jedan vod 1. čete porušio je most na cesti Zlatar Bistrica — Konjščina.

6. travnja Bataljon se smjestio u zaselku Mačkovići, sela Jertovec. Za osiguranje postavio je potreban broj izvidnica i patrola a jedan vod u zasjedu. Navečer istog dana održan je u ovom selu miting. Jedan vod je noću prekopao cestu Komin — Beloslavec. 2. četa, koja je pratila ranjenike na Kalnik, još se nije vratila.

7. travnja Bataljon se smjestio u selu Beloslavec, uz potrebno osiguranje patrolama i izvidnicama. Jedan vod postavio je zasjedu na cesti Komin — Bedenica ustaškoj jedinici koja bi naišla iz Komina. Zasjeda nije uspjela jer neprijatelj nije izlazio. Toga dana vratila se četa sa Kalnika koja je pratila ranjenike. U 16 sati bataljon je krenuo na zadatak u pravcu sela Glavnica.

8. travnja I bataljon vrši akciju u selu Donja Glavnica gdje je uhapsio sve muškarce koji su preslušani u vezi sa pokušajem forsiranja ustaške milicije u tom selu. Milicija je odmah trebala primiti oružje i boriti se protiv partizana. Kako je ovo selo za naš pokret, smještavanje i prehranu jedinica bilo vrlo važno poduzete su mjere da se onemogući osnivanje ustaške milicije. Kolovođe odnosno organizatori za koje su sami seljaci iznijeli da su silili narod da primi oružje, strijeljani su na temelju osude ratnog suda Zagrebačkog odreda. Nakon ove akcije bataljon je krenuo u pravcu sela Zitomir i u 17 sati istog dana stigao u selo Gornji Jertovec s time što je jedna četa upućena u zaselak Šagudi, a druga u zaselak Brleki.

Ovaj operativni izvještaj' potpisali su operativni oficir **Stjepan Sutlar** i pomoćnik politkomesara **Ivan Štingl.**

9- travnja I bataljon boravi u istim selima i borci se odmaraju od pokreta, čiste odijela i oružje. Poslije podne održavani su politički časovi. Neprijatelj se nije pojavljivao čitavog dana.

10. travnja Bataljon se premještava u selo Bočadiri. Za osiguranje je izbačen potreban broj patrola i izvidnica. Istog dana 1. četa nalazila se u zasjedi, i to jedan vod na cesti Komin — Bedenica, a drugi vod na cesti iznad Donjeg Orešja. Neprijatelj se nije pojavljivao. Poslije podne vojska se čistila i prala[2].

[1] Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 28/1 K. 1601 D
[2] Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 35/1 K. 1601 D

BORBE ZAGREBAČKOG ODREDA SA USTAŠAMA NA VINSKOM VRHU I JERTOVCU

Izvod iz izvještaja štaba Zapadne grupe NOP odreda Hrvatske' od 17. travnja 1944. štabu X korpusa zagrebačkog o borbama od 20. ožujka do 10. travnja 1944.

U dijelu izvještaja koji govori o stanju na sektorima pojedinih odreda za sektor Zagrebačkog odreda piše slijedeće:

»SEKTOR ZAGREBAČKOG ODREDA

Neprijateljska gusta mreža uporišta onemogućavala je u prilično mjeri kretanje jedinicama Zagrebačkog odreda naročito na sektoru Prigorje (Zagreb 1:100.000) koji neprijatelj odlično kontrolira zahvaljujući svojoj dobro organizovanoj informativnoj mreži, koja je omogućena postojanjem odreda Narodne odbrane. Jedinice mogu vršiti samo pojedinačne upade u Prigorje koji se svode na lovlenje manjih grupica pripadnika Narodne odbrane koji su smješteni po svojim selima. Sektorom Žitomir i Stubica (Ptuj 1:100.000) gospodare jedinice Zagrebačkog odreda pošto neprijatelj ne pokazuje neku naročitu aktivnost izvan svojih uporišta, jer mu se postavljaju česte zasjede nedaleko samih uporišta. Važnu komunikaciju Zagreb — Sv. Ivan Zelina — Varaždin neprijatelj dobro osigurava. Po njoj se vrši rijedak saobraćaj. Neprijatelj još komunicira cestom Oroslavlje — Zagreb, ali pod jakim osiguranjem. Naročito na ovom sektoru odlikuje se neprijatelj partizanskom taktikom vršeći pokrete noću i skrivenim šumskim stazama. Međutim naše jedinice dobro pariraju ovoj taktici vršeći skoro svakodnevne pokrete.«

U dijelu izvještaja koji govori o operativnim akcijama i borbama odreda piše slijedeće:

»c) Zagrebački odred

od 20. III. do 23. III. oba bataljona Zagrebačkog odreda i štab Odreda skoncentrirani su na sektoru Žitomir (Ptuj 1:100.000) u cilju sređivanja organizacionih prilika u odredu.

23. III. jedan bataljon ovog odreda prebačen je na sektor Stubica sa zadatkom postavljanja zasjeda i uništavanja komunikacija. Jedan bataljon i štab Odreda ostaju na sektoru Zitomir gdje u zajednici sa jedinicama XXXII. divizije treba izvršiti napad na jače snage neprijatelja u Donjem Orešju. U toku dana II. bataljon Zagrebačkog odreda držao je položaj na Vinskom Vrhu.

Blagodareći dobroj informativnoj službi doznao je neprijatelj da se na sektoru Žitomir nalaze slabije naše snage, to je preduzeo ofanzivu lokalnog značaja na ovaj sektor. Ovu ofanzivu vodio je bojnik Orešković, zapovjednik brzog sklopa PTS., (učestvovali su)

12. sat. 3. bojne PZUV, posadna sat. u Zlataru, posadna sat. Marije Bistrice i brzi sklop PTS. Zadatak svim jedinicama bio je stiskanje obruča oko s. Žitomira.

Izvjesne snage posadne sati Marije Bistrice napale su drugi bataljon Zagrebačkog odreda koji je bio na Vinskom Vrhu i odbacile ga prema G. Jertovcu i dalje prema D. Jertovcu. Desno krilo brigade »Matija Gubec«, na naređenje štaba grupe prebacuje se preko ceste Konjščina — Žitomir i zauzima položaj kod s. G. Jertovca. Neprijateljska motorizacija nailazi cestom prema Žitomiru. Bataljon u zajednici sa snagama brigade »Matija Gubec« odbio je neprijateljsku motorizaciju koja se povlači prema Konjšćini.

Neprijatelj je imao dva mrtva motorista, od kojih jedan ustaški poručnik. Dva motorbicikla i jedna parabela i jedan pištolj zaplijenjeno. Naši nisu imali gubitaka. Uspjeh bi bio daleko veći da na kolonu nije bila prerano otvorena vatra. Trebalo je pustiti motorizaciju da sredinom svoje kolone dođe između dva bataljona, koji su bili smješteni sa obje strane ceste.

24. III. Jedan bataljon na odmoru u s. Beloslavcu, jedan bataljon porušio okna rudnika u Selnici.

25. III. I. bataljon na sektoru Stubica na odmoru u s. Karivarošu. Drugi bataljon uništava cestu Zlatar Bistrica — Konjščina.

26. III. Jedan bataljon u zasjedi na cesti Marija Bistrica — Kašina (Ptuj, 1:100.000) i (Zagreb 1:100.000) kod s. Laza, međutim neprijatelj ne nailazi. Bataljon se prebacuje iste noći na sektor Žitomir. Drugi bataljon uništava cestu Konjščina — Beloslavec.

Od 21. III. do 29- III oba bataljona nalaze se na sektoru Žitomir, gdje uglavnom uništavaju komunikacije.

30. III. Oba bataljona prebacili su se na sektor Prigorje i u 5,00 sati opkoljavaju s. Planinu u cilju hvatanja pripadnika Narodne odbrane. Uhvaćena su tri organizatora. Odred se poslije izvršene akcije na s. Planinu povlači na kotu 109. Neprijatelj slabim snagama nastupa prema istom položaju, ali ga jedinice Zagrebačkog odreda odbacuju.

Odatle se jedan bataljon iste noći prebacuje na stubički sektor, a jedan na žitomirski.

31. III. bataljoni na sektoru Stubica i Zitomir uništavaju komunikacije i postavljaju zasjede.

1. IV. 1. bataljon u s. Šušobregu (Ptuj 1:100.000). U noći neprijatelj je izvršio napad na bataljon koji se sa jednim ranjenim drugom povukao u s. G. Jertovec.

Od 2. IV. do 5. IV. situacija bez promjena.

5. IV. II. bataljon Zagrebačkog odreda postavio je zasjedu na cesti Oroslavje — Zagreb. U 1 sati ujutro nailazi jedan kamion sa 1 pripadnika Časne radne (službe). Zasjeda napada na kamion. Ubijen je jedan zastavnik, jedan ranjen i 5 zarobljeno. Kamion uništen, zaplijenjeno 5 šmajsera sa municijom. Bataljon nije imao 'gubitaka.

Do 8. IV. bataljon je na svojim sektorima postavljao zasjede i uništavao komunikacije.

8. IV. oba bataljona u 2,00 sata opkoljavaju selo Glavnicu (Zagreb 1:100.000) gdje su uhvatili i strijeljali pred narodom 4 organizatora Narodne odbrane.

Ovaj odred zadovoljava svojom aktivnošću. Upotrebljava partizansku taktiku koja je potrebna na njegovom sektoru i zato ima uspjeha. Čestim i dobro postavljenim zasjedama drži neprijatelja neaktivnog u svojim uporištima, te na taj način gospodari terenom.«

'Vojnoistorijsi institut JA Beograd, Br. reg. 15-6/1 K. 551 A

PREBACIVANJE RANJENIKA NA KALNIK

11. travnja I bataljon ostaje u selu Bočadiri, na istim položajima i sa istim osiguranjima. Jedan vod ostao je čitavog dana na položaju. U 18,00 sati cijeli bataljon kreće u Hrašćinu Trgovišće, gdje preuzima ranjeniké iz Zagorja i sprovodi ih na Kalnik.

12. travnja I bataljon je u pokretu prema Kalniku sa ranjenicima. U Kalnik je stigao u. 12 sati. Jedna četa ostala je na odmoru u Kalniku a druga je otpremila ranjenike do Kàmesnice, gdje ih je preuzeo II bataljon Kalničkog odreda. Uvečer se i ta četa vratila u sastav bataljona te se smjestila u Kalniku. Izvršeno je osiguranje bataljona potrebnim brojem straža i patrola.

13. travnja I bataljon ostaje u selu Kalnik, gdje se borci cijeli dan odmaraju. Osiguranja su ostala ista a jedan vod je stalno na položaju. Istog dana održani su sastanci sa komandama četa.

14. travnja I bataljon se nalazi u selu Gornja Rijeka. Za osiguranje je izbačen potreban broj straža i patrola. Osim toga jedna četa nalazila se cijeli dan na položaju.

15. travnja I bataljon nalazi se još u Gornjoj Rijeci, sa istim osiguranjem, te su i toga dana održani vojni i politički časovi sa borcima. U 18 sati bataljon je krenuo u selo Sudovec a u 21,30 sati prema Zagorju.

16. travnja I bataljon vratio se sa Kalnika i smjestio u selu Jertovec. Za osiguranje izbačen je potreban broj straža, patrola i izvidnica. Na položaju je stalno jedan vod. Ostali borci su se čitavog dana odmarali.

17. travnja I bataljon ostaje i dalje u selu Jertovec, sa istim osiguranjem, jedino je jedna četa izbačena na položaje iznad sela Beloslavec i Mačkovići. Navečer, u 9 sati, bataljon je krenuo u selo Vrbovo, zaselak Čački. Za osiguranje postavljen je potreban broj straža i patrola.

18. travnja I bataljon i dalje se nalazi u selu Vrbovo, zaselak Čački. Toga dana čitav je bataljon na položaju. Dopodne su održavani vojnički i politički časovi. Poslije podne neprijatelj napada položaje našeg II bataljona pa je naš bataljon ostao na položaju, u strogoj pripravnosti. U 18 sati došlo je naređenje od štaba Odreda da zauzmemo položaje II bataljona jer je taj bataljon bio na položaju čitavu noć.

Podaci iz operativnog izvještaja[1] kojeg su potpisali operativni oficir I bataljona **Stjepan Sutlar** i politkomesar **Josip Vidiček.**

[1] Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. 35/1 K. 16Q1 D

NAPAD I. BATALJONA NA DIO USTAŠKE POSADE U SV. IVANU ZELINI

19- travnja I bataljon Zagrebačkog odreda je na položaju sa jednom četom u selu Jertovec, iznad zaselka Hrgci, sa jednim vodom iznad zaselka Mačkovići a sa drugim vodom na koti, iznad rudnika Pešćeno. Tokom cijelog dana nije bilo sukoba sa neprijateljem. Navečer, u 21 sat, bataljon je krenuo u akciju do Sv. Ivana Zeline, na ustaško uporište udaljeno od Sv. Ivana oko 300 m. Kod same akcije postojala je veza te smo ušli u zgradu bez ijednog metka. Tom je prilikom zaplijenjen jedan teški bacač sa 120 mina, jedan teški mitraljez »breda« sa 400 metaka, 12 karabina sa 1200 metaka, 9 defenzivnih bombi i još neki odjevni predmeti. U akciji ubijen je jedan ustaša a 12 je prešlo na našu stranu. Po završenoj akciji bataljon se povukao na položaje koje je držao dan prije[1].

Ova akcija Zagrebačkog odreda imala je za cilj ometanje neprijatelja u pripremanju ofenzive velikih razmjera i koncentraciji njegovih snaga na jedinice X korpusa zagrebačkog u Zagorju koje su tada vršile operacije većih razmjera i likvidaciju niza ustaških uporišta. Akcija je trebala ustaškim štabovima dokazati našu prisutnost i snagu na svakom koraku, čim se maknu iz uporišta. Akciju je organizirao politički radnik na terenu kotara Sv. Ivan Zelina drug **Martin Crneković — Top.** On je uspio uspostaviti vezu sa nekoliko domaćih ustaša iz sela Bosna i Turkovčina koji su se nalazili u ustaškoj posadi u Sv. Ivanu Zelini te ih je nagovorio na saradnju. Glavna veza bio je ustaša Mahnet koji je preuzeo zadatak da sa još nekoliko domaćih ustaša pomogne Odredu pri napadu, razoružavanju i zarobljavanju ustaške posade. U času napada Mahnet je bio na straži jer je tako bilo ugovoreno a prethodno je po vezi poslao znakove raspoznavanja za tu noć. Vrijeme napada bilo je planirano, dok se cijela posada nalazi na spavanju, a trebalo ga je izvesti bez borbe. Baza u kojoj se nalazila ustaška posada bila je u vinogradima, u vili Koščec, udaljena od centra uporišta oko 300 m. Likvidacija uporišta, uz borbu, bila bi nemoguća. Osim toga, prema informacijama što smo ih dobili u toku dana, uoči ovog napada u Sv. Ivan Zelinu, došlo je pojačanje ustaškoj posadi, tako da je te noći u Zelini bilo oko 800 ustaša. Oni su idućih dana trebali otpočeti ofenzivu na jedinice naše 32. i 33. divizije u Zagorju. Stoga je akciju trebalo izvesti brzo, nečujno, bez nietka, i sa što manje boraca. Za izvršenje određena je udarna grupa štaba Odreda kojom je komandovao drug **Marko Trzun** a drug **Walter Tišler** bio je komesar. Za eventualnu vatrenu podršku grupe i iznošenje ratnog plijena određen je od štaba Odreda I bataljon. Akcijom je rukovodio komandant Odreda poručnik **Mato Škrljan.** Napad je uspješno izveden. Na ustašku komandü u Sv. Ivanu I Zelini on je djelovao zaprepašćujuće.

[1] Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 36/1 K. 1601 D

VALTER TIŠLER

PRVI BORBENI ZADATAK UDARNE GRUPE ZAGREBAČKOG PARTIZANSKOG ODREDA

Likvidacija dijela ustaške posade u Sv. Ivanu Zelini noću 21. na 22. travnja 1944. bio je prvi borbeni zadatak udarne grupe Zagrebačkog partizanskog odreda.

Udarna grupa je, koliko se danas sjećam, formirana 20. travnja 1944. sa zadatkom da brzim pokretima vrši iznenadne napade na manje neprijateljske jedinice i objekte, likvidaciju grupa i pojedinaca ustaških funkcionera i ustaških špijuna i ostalih neprijatelja narodnooslobodilačkog pokreta i borbe.

Uoči formiranja udarne grupe bili smo pozvani **Marko Trzun** i ja u štab Zagrebačkog odreda gdje su nas komandant **Mato Škrljan** i zamjenik komesara Odreda Slavko Pavlinić upoznali sa svrhom osnivanja udarne grupe i njenim zadacima te o odluci štaba Odreda da smo imenovani Marko Trzun za komandira a ja za komesara udarne grupe. Istovremeno smo upoznati sa imenima ostalih boraca koji su predviđeni da uđu u grupu. To su sve bili članovi Partije i SKOJ-a koji su se u dotadašnjim borbama Odreda pokazali hrabri i samoinicijativni a nekoliko je drugova, komandira i komesara četa koji u času formiranja grupe nisu imali svoje jedinice dobrovoljno ušlo u sastav grupe. Grupa je na dan formiranja brojila 14 boraca.

Napad na ustašku jedinicu u Sv. Ivanu Zelini, koja je bila smještena u jednoj klijeti u vinogradima udaljenoj od centra mjesta oko 300 m, bio je pripremljen preko terenske partijske organizacije. Naime, nekoliko je domaćih ustaša iz obližnjih sela Bosna i Turkovčina koji su prisilno mobilizirani u ustašku jedinicu u Zelini uspostavilo vezu sa našim političkim radnicima sa željom da se sa naoružanjem predaju partizanima. Međutim za tu je predaju, sa naše strane, trebalo osigurati određene uvjete zbog toga da ne bi došlo do ustaških represalija na porodice ustaša koji će se predati.

U času napada trebalo je na inicijativu i želju ustaša sa kojima je uspostavljena veza, u prvom redu, likvidirati zapovjednika te ustaške jedinice i njegovog zamjenika. To su bili okorjeli ustaški koljači i zločinci i koji su držali u strahu svoje potčinjene. Sam napad trebalo je izvesti tako da će ustaški štabovi dobiti utisak da je jedinica zarobljena a ne da se predala.

Prilikom primanja ovog prvog borbenog zadatka nakon što su nam komandant i komesar Odreda iznijeli i ostale okolnosti pod kojima će se spomenuti ustaše predati, zadužili su druga Trzuna i mene da radi sigurnosti izvođenja akcije osobno rukovodimo likvidacijom zloglasnih ustaških zapovjednika.

Dan akcije odnosno našeg napada bio je dogovoren za noć između 21. i 22. travnja 1944. s time da će u času napada na straži ispred ustaške baze biti jedan od ustaša koji je sa našim drugovima održavao vezu, po imenu Mahnet.

Komandir grupe Marko Trzun i ja razradili smo sa cijelom udarnom grupom dobiveni zadatak i podijelili zadatke i borce u četiri grupe s time da se najprije izvrši likvidacija zapovjednika i zamjenika, druga grupa da istovremeno pokupi oružje svih ostalih ustaša koji spavaju, treća grupa da izvlači teško oružje tj. teški minobacač i teški mitraljez sa minama i municijom, a četvrta grupa sa jednim puškomitraljezom da ostane vani na osiguranju. Zbog nedovoljno pažljivo proračunatog vremena potrebnog za prevaljivanje puta od sela Jertovec gdje smo se uoči napada sa Odredom nalazili, do Sv. Ivana Zeline, mi smo zakasnili više od jednog sata, zbog čega su nas ustaše sa kojima je bila uspostavljena veza sa nestrpljenjem očekivali, te su mislili, kako su nam kasnije rekli da smo odustali od napada.

Napad se inače odvijao točno prema planu i svaka je borbena grupa izvršavala svoj zadatak. Sjećam se kad smo stigli do ustaškog stražara koji nas je sačekao, a kad smo mu dali znakove raspoznavanja, poveo po stepenicama u zgradu tj. ustašku bazu, da smo ušli u spavaonicu gdje je spavalo oko 20 ustaša u kojoj je vladala grobna tišina. Preko te spavaonice trebalo je doći do sobe zapovjednika i njegovog zamjenika u kojoj su ovi spavali. No na spavanju je bio samo zamjenik zapovjednika dok zapovjednika nije bilo. Najprije je izvršena likvidacija zamjenika ustaškog zapovjednika a istovremeno su borci udarne grupe pokupili ustašama koji su spavali puške smještene u soškama i povikom pozvali svih 20 ustaša na predaju. Ustaše su se predali bez otpora i borci udarne grupe odmah su ih poveli napolje. Nakon toga započelo je iznošenje teškog naoružanja. Plijen je bio znatan. Jedan teški mitraljez »Breda« sa nekoliko hiljada metaka, jedan teški minobacač sa 120 mina, 20 pušaka, preko 100 bombi i ostala ratna sprema.

Ova akcija udarne grupe Zagrebačkog odreda odjeknula je vrlo pozitivno na širenje i jačanje narodnooslobodilačke borbe u bližoj i daljoj okolici Sv. Ivana Zeline, a ostala je poznata po svojoj drskosti i smjelosti obzirom na blizinu i jačinu ustaške posade u Zelini.

BRANKO BRLEK

O NAPADU NA DIO USTAŠKE POSADE U SV. IVAN ZELINI

Ja se sjećam da smo mi toga dana, tj. 20. travnja 1944,. dobili zadatak da naša udarna grupa Zagrebačkog partizanskog odreda uđe u uporište Zelina, odnosno u uporište predstraže posade koja je bila u Zelini. To je bilo u jednoj vili, u vinogradima, ne sjećam se točno čija je to vila bila. Zadatak je bio da razoružamo ustašku posadu, da likvidiramo ustaške bandite koji su tamo bili, krvnike našeg naroda i naših simpatizera, i da zaplijenimo sve naoružanje. Sjećam se da smo zaplijenili teški minobacač, jednu količinu mina za taj bacač, teški mitraljez »bredu«, municiju za »bredu«, oko 14 karabina i nekoliko hiljada metaka za karabine. Trebalo je da ustaše zarobimo i da ih otpremimo sobom.

Mi smo u toj akciji potpuno uspjeli. Jedino nismo uspjeli uhvatiti ustaškog zapovjednika, vodnika Rukavinu, koji je navodno bio u Biškupcu, kod neke djevojke. On je navodno ujutro došao, ali nije više nikoga od svojih ustaša — bandita našao, jer smo sve to mi otpremili. Sjećam se da nam je jedan ustaša uspio pobjeći. Glavni naš rukovodilac bio je drug Top terenac, koji nam je rekao da je sve pripremljeno, samo da mi brzo tu akciju izvršimo.

Moram reći da je veza za ovaj napad bila vrlo dobro uspostavljena i organizirana. Zato smo i postigli taj uspjeh. Ja i drug Petar Božinec, omladinac skojevac iz Jakovlja, imali smo zadatak da u prvoj sobi, gdje je spavalo 10 ustaša, ove zarobimo. Nas dvojica, sa bajunetama na karabinima i sa uperenim baterijama u oči, imali smo zadatak da im viknemo: »Diž' se, ovdje partizani. .. predajte se«. Prije toga, dok su oni spavali mi smo uspjeli iz te sobe iznijeti svo oružje — bombe, puške, municiju, tako da su oni bili razoružani. Kad smo mi njima viknuli: »Diž' se, ovdje partizani, predajte se«, neki od njih su pohrlili k oružju ali oružja više nije bilo u sobi. Veći dio te ustaške posade, odnosno onaj dio koji nije imao veze sa našim političkim radnicima terencima i obavještajcima, bio je iznenađen. Koliko se sjećam, dvojica ili trojica ustaša bili su domaći ljudi i ti su imali sa nama vezu. Oni nisu bili u strahu, dok su svi ostali bili prestrašeni. Neki drugovi iz naše grupe imali su zadatak da likvidiraju jednog zloglasnog ustašu koji je zlostavljao naše građane, naše simpatizere i drugove. Taj je bio osuđen na licu mjesta i likvidiran.

Poslije te akcije, u šumi iznad Zeline, tj. u Zelinskoj gori dočekala nas je glavnina I bataljona. Zarobljeni ustaše i naši drugovi iz I bataljona pomogli su da prenesemo svo naoružanje i municiju — bacač i mine, do Gornje Konjščine, odnosno u Pešćeno (zaselak Šavorići), gdje smo stacionirali. Međutim, dok smo mi došli do Prepolna već su ustaše iz Zeline išli u akciju za nama, kako bi nas sustigli, opkolili i uništili. Došli su do Bedenice, ali mi smo već bili na sektoru Konjščine. Dalje se nisu usudili ići. Ali, uspjeli su drugovima koji su sa nama imali vezu — na Bedenici i u Turkovčini — popaliti gospodarske zgrade. Zatim su se vratili u uporište Zelina. Mi smo jedno vrijeme ostali u Gornjoj Konjščini. Zatim smo krenuli na nove zadatke.

Ja sam bio u udarnoj grupi borac — skojevac. Grupa je brojila svega 14 boraca. Svi smo bili dobrovoljci. Komandir grupe bio je Marko Trzun a komesar Walter Tišler, student, sposoban drug, organizator svih akcija, govorio je nekoliko stranih jezika. Po uzrastu bio je nizak. Bio je dobar, fin drug, rigorozan i nepomirljiv prema neprijatelju.

U vezi sa napadom na Zelinu mogu još reći da se sjećam kako smo se negdje u blizini Zeline — čini mi se u Kalinju — sreli sa političkim radnikom — terencem **Crnekovićem** koji je nosio ilegalno ime **Top.** On nam je rekao: »Drugovi, vi ste stigli, ali već je malo zakašnjenje jer ustaše koji nas trebaju dočekati morat će produljiti sa stražom, jer ostali s kojima nemamo veze, i koji su neprijateljski nastrojeni prema nama, ne smiju ići na stražarsko mjesto. Tada smo se ubrzanim maršom uputili do uporišta, tj. do vile. Kada smo se u koloni po jedan privukli, ustaša koji je bio na straži viknuo je tihim glasom »stoj« i zapitao tko ide. Znakova raspoznavanja se ne sjećam, ali znam da je na čelu išao drug **Top.** Top je rekao znakove a ustaša odgovorio: »Naprijed«. Odmah smo pošli svi za njim jer ustaški stražar nije rekao: »Jedaj naprijed, ostali stoj«. Svi smo išli u dvorište ispred vile, u vinogradima. A ustaša Mahnet — koji je imao vezu sa nama rekao je: »Tri vure sam već na straži i već je jedan iz straže — ustaša Šalamon — pitao: »Pa, dobro Mahnet, dokle ti budeš na straži? Već te ja moram smijeniti, već si dulje od dvije vure. Ja sam mu odgovoril: »Ne, prevaril si se, još nije vrijeme«.

Kad smo mi došli onda više nije trebalo nikoga na straži, no mi smo odmah po dvojica dobili svaki svoj zadatak. Nas dvojica, kao što sam rekao, imali smo zadatak da razoružamo ustaše koji su bili u stražari i da ih izvedemo van. Druga dvojica dobila su zadatak da obračunaju sa onim zloglasnim ustašom koljačem. Daljnja dvojica dobila su zadatak da dočekaju ustaškog vodnika Rukavinu, kada se mi povučemo. On je bio u Biškupcu, kod cure. Čekali su ga do pred svitanje, ali kako nije dolazio oni su se morali povući.

JOSIP LONČARIĆ

NAPAD NA DIO USTAŠKE POSADE U SV. IVANU ZELINI

U Zagrebački partizanski odred došao sam u ljetu 1944. iz Kalnika, odnosno iz Brigade »Braće Radića«. U Odred sam došao radi formiranja udarne grupe za koju se tražilo drugove koji dobro poznaju teren oko Zagreba. U nju su bili uključeni Vrapčani i Jakovljani. Udarnom grupom rukovodio je štab Odreda. Od njega je ona primala zadatke. Krstarila je terenom oko Zagreba u Kustošiji, Vrapču, Borčecu, Krvariću, Mikuliću i drugim mjestima.

Sjećam se jedne vrlo uspjele akcije ove udarne grupe koju je izvršila na dio ustaške posade u Zelini. Ustaška posada imala je 20 ljudi i bili su dobro naoružani. Naša obavještajna služba došla je u vezu sa jednim ustašom iz te posade koji nam je dao noćnu lozinku. Tako smo upali u ustašku bazu bez i jednog metka. Zarobili smo jedan puškomitraljez, jedan teški mitraljez i jedan teški bacač sa stotinjak mina, nekoliko pištolja i pušaka. Čim je udarna grupa izvršila nečujnu likvidaciju ove posade nastupio je cijeli bataljon Odreda koji je otpremio sav ratni plijen i zarobljenike.

Ostala mi je u sjećanju i jedna akcija naše udarne grupe na Sljemenu, kada smo kod kapelice Sv. Jakoba naišli na grupu domobrana koju smo razoružali i svukli te zarobili dvojicu gestapovaca.

Uoči prvog maja 1944. Odred je imao zadatak da u Zagrebu, na Prekrižju — Šestinski vrh, zarobi jednu protuavionsku domobransku jedinicu i uništi topove. Radi izvršavanja ove akcije uspostavljena je veza sa domobranskim oficirima iz te jedinice. Naša udarna grupa privukla se u neposrednu blizinu domobranskih straža i nastambi, ali je pred nas izašao oficir sa kojim smo imali vezu i upozorio da su svi u pripravnosti jer očekuju noćno bombardiranje Zagreba pa su svi vojnici budni i na položajima. Radi toga je štab Odreda donio odluku da napad ne izvršimo, jer su u neposrednoj blizini jaki ustaški i njemački garnizoni. Mi se ne bismo mogli izvući ako bismo napali ove domobrane. Iako ova akcija nije bila izvedena ubrzo se po cijelom Zagrebu saznalo da su partizani prokrstarili po Mikuliću i okolnim gradskim naseljima.

BORBA I BATALJONA SA USTAŠAMA U HRAŠĆINI TRGOVIŠĆU

20. travnja 1944. I bataljon Zagrebačkog odreda sa jednom četom zauzima položaje u selu Jertovec, zaselak Hrgci, sa jednim vodom iznad sela Mačkovići i drugim vodom na koti iznad rudnika Pešćeno. Toga dana bataljon nije imao sukoba sa neprijateljem.

21. travnja 1944. Bataljon kreće iz sela Gornje Pešćeno u selo Hrašćina Trgovišće, gdje je trebao zauzeti i držati položaje. Bataljon je stigao na položaj u 6 sati ujutro, i to sa slijedećim rasporedom: Jedna četa trebala je držati položaj iznad sela Trgovišće, na koti 428; druga četa na koti 260. iznad ceste koja vodi za Konjščinu. Cijeli bataljon morao se povući jer je neprijatelj zauzeto kotu 428. i nastupao tenkovima i pješadijom sa četiri strane. Bataljon se povlačio u pravcu sela Gornje Pešćeno, gdje je ostao na položaju iznad samog sela. Tokom dana nije bilo više dodira sa neprijateljem.

22. travnja 1944. Bataljon kreće u pravcu sela Pasanska Gorica (kotar Stubica), gdje je stigao u 4 sata ujutro. Bataljon tu ostaje na smještaju i odmoru cijeli dan. Istog dana nije bilo dodira sa neprijateljem. Na večer istog dana bataljon kreće u selo Stubički Hum, gdje ostaje na spavanju.

23. travnja 1944. Bataljon se nalazi na položaju, na koti iznad sela Stubički Hum, gdje ostaje do 21 sat. Tada kreće za selo Kraljev Vrh. Toga dana nije bilo sukoba sa neprijateljem[1].

24. travnja 1944. Bataljon se smjestio u Kraljevom Vrhu. Sukoba sa neprijateljem nije bilo.

25. travnja 1944. Bataljon se nalazio na položaju iznad sela Gornja Pila. Odatle se predvečer spustio u samo selo na konak. U istom je selu te večeri održan miting. Toga dana nije bilo dodira sa neprijateljem.

26. travnja 1944. bataljon kreće u pravcu sela Kraljev Vrh, gdje se zadržao do navečer, kada se — osim nekolicine bolesnih drugova — uputio u Zagreb na izvršenje jedne akcije[2].

' Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 36/1 K. 1601 D

* Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 38/1 K. 1601 D

ZAGREBAČKI ODRED KREĆE U AKCIJU U ZAGREB

26. travnja 1944, u večernjim satima, I bataljon se postrojava u zaselku Kostanjski, sela Kraljev Vrh, na podnožju Zagrebačke gore. Svim borcima komandni kadar najavljuje dug i naporan marš. Intendant i ekonomi četa snabdjeli su bataljon suhom hranom za dva dana. Nitko od boraca ne zna kuda se ide, u kakvu akciju. Komandant Odreda Mato Škrljan i pomoćnik politkomesara Slavko Pavlinić traže da se za ovu nepoznatu akciju javljaju dobrovoljci. Međutim, svi se borci bataljona javljaju dobrovoljno za akciju, čak i bolesni drugovi. Nakon postrojavanja i dogovaranja odlučeno je da bolesni drugovi ostanu u Kostanjskima sa osiguranjem jedne desetine a glavnina I bataljona kreće na zadatak. Oko 19 sati navečer bataljon je krenuo iz zaselka Kostanjski, prema Zagrebačkoj gori. Uz nekoliko kraćih odmora bataljon se cijelu noć nečujno kretao uzbrdo, kosinama Zagrebačke gore i pred jutro stigao na južnu stranu Zagrebačke gore.

27. travnja 1944. bataljon se smjestio u šumi iznad Borčeca i Gornjeg Vrapča, gdje je ostao u konspiraciji cijeli dan. Bataljon je imao suhu hranu koja je proteklog dana podijeljena borcima u Kraljevom Vrhu i Kostanjskima. U toku dana politički radnici iz Vrapča i Borčeca također su sakupili nešto hrane i podijelili borcima. Dok su se borci odmarali komandant i pomoćnik komesara te obavještajni oficir Josip Bene — Moser odlazili su nekoliko puta na neke dogovore i sastanke. Oni su kontaktirali sa neprijateljskim oficirima iz protuzračne obrane Zagreba, tj. iz jedne domobranske protuavionske jedinice koja je sa topovima bila smještena u Zagrebu, iznad Pantovčaka i Prekrižja kod Šestinskog vrha.

U predvečernje sate bataljon obroncima Zagrebačke gore kreće iz konspiracije prema istoku, odnosno prema Zagrebu. Pravac kretanja bilo je selo Mikulić a od tuda na Prekrižje i Šestinski Vrh iznad Pantovčaka, gdje su bili smješteni domobranski protuzrakoplovci. Bataljon je stigao u selo Mikulić, negdje oko 10 sati navečer. Kad smo došli iznad sela Mikulić pred nama je bio cijeli Zagreb, doduše poluosvijetljen ali svim borcima jače su zakucala srca jer su tek sada pretpostavljali da idu u Zagreb.

Negdje iz pravca Mirogoja neprijateljski reflektor stalno je osvjetljavao šumu, tj. Zagrebačku goru i povremeno nas zasljepljivao, kao da je neprijatelj znao da mi iž tog pravca nailazimo u Zagreb. Kroz šumu, sve do Mikulića, vodio nas je jedan stariji seljak koji je u šumi sakupljao drva. Prije dolaska u Mikulić svi su borci imali zadatak da sa glave skinu kape titovke, kako se ne bi odmah otkrilo da smo partizani.

Prolazeći kroz selo Mikulić i naseljima niže od Mikulića, prema željenom cilju, prolazili smo stazama i puteljcima te susretali građane i pozdravljali ih a oni su nas sa zanimanjem gledali i promatrali videći nas onako šaroliko odjevene u razne domobranske, gestapovske, njemačke, ustaške i druge uniforme, pa i u civilna odijela, ne misleći u taj čas da bi to mogli biti partizani Zagrebačkog odreda. I tako smo — uz pomoć još nekih vodiča — stigli u neposrednu blizinu domobranske protuavionske artiljerijske jedinice. Tu smo se u najvećoj tišini smjestili u jedan šumarak. Na tom mjestu trebao nas je sačekati domobranski oficir Milosavljević koji je dan ranije, sa još jednim svojim podoficirom, bio na sastanku u Borčecu sa našim obavještajnim oficirom Moserom.

Milosavljević nas je dočekao u ugovoreno vrijeme a prema njemu je išla udarna grupa sa drugom Moserom. On se sa našim borcima vratio natrag do Bataljona i upoznao komandanta Odreda Matu Škrljana i pomoćnika komesara Slavka Pavlinića da je njegova jedinica sva budna, jer imaju pripravno stanje pošto se nadaju da će uoči 1. maja doći do bombardiranja Zagreba. Milosavljević je preporučio da se akcija ne izvrši, tj. da se odgodi za drugi puta kada to bude pogodnije. Bilo je, naime, planirano da se akcija izvede dok domobrani budu spavali, da se straže zarobe i onda cijela posada digne a topovi miniraju tempirnim minama.

Štab Odreda također je znao da se u neposrednoj blizini, tj. u vili Weis nalazi ustaška posada, a u Kulmerovom dvorcu iznad Šestina, pod samom Zagrebačkom gorom, bilo je smješteno oko 300 njemačkih vojnika. Osim toga, tu je i Zagreb, pun neprijateljske vojske koja za kratko vrijeme može sa tenkovima i kamionima stići do nas, ukoliko bismo napali jedinicu mitraljeskom vatrom, i ukoliko bi ona pružila otpor, koji se mogao očekivati, jer su svi domobrani bili budni.

Kako je opasnost za bataljon bila vrlo velika, ukoliko bi došlo do borbe, jer bi nam Nijemci iz Šestina mogli presjeći odstupnicu za Sljeme, štab Odreda je odlučio da se napad ne izvrši i da se nečujno povučemo na Zagrebačku goru.

Povlačili smo se istim pravcem. Ponovno smo došli u selo Mikulić, gdje su borci probudili trgovca i gostioničara i kupovali cigarete. Začas su se i ostali mještani Mikulića počeli buditi i paliti svjetla u kućama, saznavši da su partizani u njihovom selu. Od nekih mještana dobili smo informacije da su tu na stanu neki domobranski protuzrakoplovni oficiri pa je jedna grupa boraca otišla i oduzela tim oficirima oružje i uniforme, tj. šmajsere i pištolje. Borci su u Mikuliću razgovarali sa mještanima a ljudi su ih pozivali i u kuće, veseleći se dolasku partizana koje su tada prvi puta vidjeli kao vojnu jedinicu. Borci su po mjestu ispisali parole o NOB i Zagrebačkom partizanskom odredu. Nakon toga Bataljon je ponovno krenuo uzbrdo, Zagrebačkom gorom prema Sv. Jakobu i preko Rauchove lugarnice. Nakon marša koji je trajao cijelu noć, u jutarnjim satima, opet je stigao u Kraljev Vrh, na zasluženi odmòr.

Već drugi dan saznali smo preko naših političkih radnika da je nakon našeg odlaska iz Zagreba u Zagrebu nastala uzbuna jer je netko od domobranskih oficira javio da su u Mikuliću bili partizani te su ustaše i Nijemci došli sa motorizacijom i pješadijom i počeli pretraživati cijelu okolicu. Ubrzo je cijeli grad saznao da su u Zagrebu bili partizani. Nakon nekoliko dana to su javili i Radio-London i Radio-slobodna Jugoslavija.

U operativnom izvještaju štaba I bataljona Zagrebačkog NOP odreda štabu Odreda o akciji u Zagrebu piše slijedeće:

»27. *IV. 1944. bataljon se zakonspirirao u neposrednoj blizini Zagreba. Vojska se cio dan odmarala, a navečer je krenula u akciju. Bataljon je stigao u sam Zagreb, ali usprkos veze koja je postojala, akcija nije uspjela, jer je te noći bilo proglašeno opsadno stanje. Sukoba sa neprijateljem nije bilo.*

28. IV. 1944. bataljon se vratio iz akcije i bio na položaju u šumi iznad sela Kraljev Vrh. Na povratku iz akcije zaplijenjena su u jednom selu od dvojice domobranskih oficira dva odijela i dva revolvera sa 50 metaka. 2. četa stigla je na odmor u Kraljev Vrh, a 1. četa je otišla u akciju na Predovićev majur, gdje su zaplijenjene 4 krave, nekoliko konja, razna posteljina i još neke stvari. Nakon akcije i ova četa povukla se u Kraljev Vrh, na konak.

29- IV. 1944. nalazio se Bataljon cio dan na odmoru u Kraljevom Vrhu, odakle je u 16 sati krenuo u pravcu Pasanske Gorice.

30. IV. 1944. izašao je Bataljon ujutro u 5 sati na položaj iznad Pasanske Gorice i ostao na položaju cio dan, odakle je navečer u 21 sat krenuo u pravcu D. Jertovca.«

Ovaj izvještaj potpisali' su komandant I bataljona Stjepan Rušković i politkomesar Josip Vidiček.

' Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 38/1 K. 1601 D

BORBE SA USTAŠAMA KOD JERTOVCA I KONJŠČINE I NAPAD NA DIO USTAŠKE POSADE U SV. IVAN ZELINI

Izvod iz izvještaja štaba X korpusa Zagrebačkog NOVJ od 3. svibnja 1944. Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske o borbama od. 28. ožujka do 28. travnja 1944.'

U dijelu izvještaja koji piše o Zagrebačkom odredu stoji slijedeće:

»Zagrebački NOP odred

23. III. 44.

II. bataljon ovoga odreda došao je u sukob sa neprijateljem kod sela Gor. i Donj. Jertovec (sekcija Ptuj 1:100.000) Bataljon je u zajednici sa snagama brigade »Matija Gubec« odbio neprijatelja, koji se povukao prema Konjšćini. U ovoj borbi neprijatelj je imao 2 mrtva od kojih je jedan ustaški poručnik.

5. IV. 44.

II. bataljon ovog odreda postavio je zasjedu na cesti Oroslavlje Zagreb. Oko 7 sati ujutro naišao kamion sa 7 pripadnika časne radne službe. Izvršen je napad na kamion i tom prilikom ubijen je zastavnik, a 5 zarobljenih. Kamion je uništen, zaplijenjena 3 šmdjsera.

10. IV 44.

Jedan bataljon ovog odreda nalazio se u zasjedi na cesti Zagreb — Varaždin kod sela Bisag. Zarobljena su 2 domobrana.

17. IV. 44.

Bataljon ovog odreda držao je položaje kod sela Jertovca. Jedan bataljon koji se vratio sa sektora Kalnika, kuda je pratio ranjenike, držao je zasjedu kod sela Breznice. Ovoga dana na ovaj sektor stiže I. brigada XXXIII. divizije, koja se prebacuje dalje za Hraščinu — Trgovišče (sekcija Ptuj). Bataljon koji se nalazio kod sela Breznice vodio je borbu sa neprijateljem koji je krenuo iz Konjščine. U ovoj borbi ubijena su 2 ustaše a dvojica su ranjena.

Vlastiti gubici: 2 lakše ranjena.

18. IV. 44.

Jedan bataljon ovog odreda nalazio se na položaju kod sela Breznica, a drugi bataljon na položaju na k. 226 jugoistočno od sela D. Konjšćina (sekcija Ptuj). U 13 sati nastupa neprijatelj iz pravca Donj. Konjšćina prema k. 226. Za vrijeme borbe koja je nastala neprijatelj dobiva stalno pojačanje iz Zlatara i Zlatar Bistrice, kako u pješadiji tako i u motorizaciji. Jakom minobacačkom i artiljerijskom vatrom tukao je neprijatelj po položajima bataljona na k. 226. Borba je potrajala sve do 21 sat kadà se neprijatelj povukaff; ne uspjevši da potisne naše jedinice. U ovoj borbi imao je neprijatelj dva mrtva i tri ranjena.

Vlastiti gubici: 3 mrtva i 10 ranjenih.

Bataljon je ovom prilikom pokazao priličnu borbenost i upornost pred daleko nadmoćnijim neprijateljem, ali svojim upornim držanjem položaja pretrpio je dosta osjetljive gubitke, iako se nije mogao nadati uspjehu s obzirom na jačinu neprijatelja.

20. IV. 44.

Bataljon ovog odreda imao je zadatak da krene prema Sv. Ivanu Zelini i razoruža i zarobi teško odjelenje posade u pomenutom uporištu. Zadatak je bio olakšan time što je bila uspostavljena veza sa jednim dijelom ustaške posade u uporištu Sv. Ivan Zelina. Bataljon je izvršio zadatak sa uspjehom i tom prilikom je zaplijenjeno: 1 teški bacač sa 125 mina i 1 teški mitraljez »breda« sa 400 metaka.«

[1] Vojnoistorijski institut JA Beograd,,Reg. br. 5-1/4 K. 551-a

ORGANIZACIJA OBAVJEŠTAJNE I KONTRAOBAVJEŠTAJNE SLUŽBE U ZAGREBAČKOM PARTIZANSKOM ODREDU

21. travnja 1944. obavještajni oficir pri štabu Zapadne grupe POH šalje obavještajnom oficiru štaba Zagrebačkog odreda pismene upute[1] za organizaciju obavještajne službe u operativnim jedinicama.

Ovim uputstvom postavlja se organizacija obavještajne mreže tako da postoji obavještajni oficir pri štabu Odreda koji ima dužnost da organizira obavještajne oficire pri štabovima bataljona. Obavještajni oficiri moraju po mogućnosti, biti dobri članovi Partije ili dobri skojevci, odnosno strogo povjerljivi drugovi. Oni trebaju imati volju za taj rad i smisla za obavještajnu službu. Oficiri pri štabovima bataljona postavljaju po četama svoje povjerenike od povjerljivih boraca. Četni povjerenici postavljaju povjerljive drugove koji imaju smisla i volju za obavještajni rad po vodovima. Četni povjerenici po vodovima obavještavaju svoje četne povjerenike o svim prilikama u svojim vodovima a četni povjerenici izvještavaju obavještajnog oficira bataljona o svim prilikama i stanju u četama.

Bataljonski obavještajni oficiri izvještavaju o svim situacijama i stanju u bataljonima obavještajnog oficira pri štabu Odreda, koji vrši kontrolu rada obavještajne službe po bataljonima tj. u cijelom Odredu. On podnosi izvještaj o svom radu štabu Odreda i štabu Zapadne grupe POH.

U uputstvu se navodi da u izvještajima obavještajne službe naročito treba obuhvatiti moral i političku svijest te borbenost boraca, odnos boraca prema narodu, što narod govori o NOV a što o ustašama i drugim neprijateljima, rad neprijateljske špijunaže u jedinicama i na terenu. Također treba obuhvatiti rad naše kontraobavještajne službe. Obavještajni izvještaji moraju se slati svakih 8 dana.

Nakon ovog uputstva obavještajni oficiri preuzimaju i informativnu službu u pogledu prikupljanja podataka o jačini neprijateljskih snaga u uporištima. Zahtijeva se da se takvi informativni izvještaji o neprijatelju moraju pripremati svakodnevno i davati operativnim jedinicama kako bi ih ove u pripremanju akcija mogle koristiti. Obavještajna služba mora biti strogo povjerljiva i konspirativna kako za nju ne bi saznali neprijateljski špijuni.

Obavještajna služba u Zagrebačkom odredu organizaciono je bila tako postavljena već od siječnja 1944, tj. nakon povratka druga **Perice Popovića** sa oficirskog obavještajnog kursa pri štabu II operativne zone NOV i POH kojeg je on završio kao obavještajni oficir štaba Zagrebačkog odreda u oslobođenoj Koprivnici prosinca 1943/siječnja 1944.

U času kada je stiglo ovo uputstvo obavještajni oficir Odreda je bio drug Milan **Badžek.**

[1] Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 30/4 K. 1601 B

VOJNO ORGANIZACIONO STANJE PRVOG BATALJONA U TRAVNJU 1944.

Iz vojnoorganizacionog izvještaja' štaba I bataljona o stanju bataljona od 24. do 30. travnja vidi se da se bataljon 1. svibnja 1944. nalazi u selu Donji Jertovec, u zaselku Hrgci iznad željezničke stanice Konjšćina, pod komandom štaba Odreda.

Bataljon se sastoji od dvije čete a svaka četa od po dva voda. Komandiri četa, vodnici i desetari imaju dosta teoretskog znanja ali praktičnog nemaju pa su zbog toga dosta slabi. Komande četa su popunjene. Komandir 1. čete ima teoretskog znanja i sposobnosti ali je dosta nepokretan i nesamoinicijativan. Ko-

mandir 2. čete također se dosta teško snalazi u radu jer je dosta mlad ali ima uvjeta za razvoj. S vodnicima i desetarima radi se vojnički i svakog dana stanje se popravlja.

Borbenost nije onolika kolika bi trebala biti, u prvom redu zbog nedovoljne političke svijesti, no i tu se stanje svakog dana popravlja intenzivnim političkim radom.

I bataljon u tom periodu, tj. koncem travnja ima po spisku 103 druga i 12 drugarica, od toga na licu 85 drugova i 11 drugarica. Oni su podijeljeni u dvije čete. 1. četa ima po spisku 59 boraca, od toga 7 drugarica, od čega na licu 40 drugova i 6 drugarica. 2. četa ima po spisku 41 druga i 3 drugarice, od toga na licu 36 drugova i 3 drugarice.

U izvještaju se navodi da je od zadnjeg izvještaja smanjen broj boraca, jer su 11 drugova i 3 drugarice dezertirali iz bataljona. Od 18 drugova koji su u rashodu 5 ih je na kursu, 1 službeno odsutan a 4 su nestala, dok su 2 kod svojih kuća i 8 na bolovanju.

28. travnja 1944. relejna stanica Zagrebačkog odreda broj 2. izdala je popratnicu[2] za drugarice i drugove koji odlaze u Zagrebački odred a to su: **Ivan Radić, Stjepan Fijan, Fabijan Baljak** i **Marija Baljak.** Oni su na ovu stanicu došli po redovitoj vezi, sa ispravnim karakteristikama. Drug i drugarica **Baljak** vode sa sobom sinčića starog 9 godina. Sa istom grupom došao je u partizane i drug **Franjo Mlinarec** kondukter zagrebačkog tramvaja, kojem se nije mogla dati karakteristika uslijed brzog odlaska. Stanica sve navedene upućuje u Odred na raspored. Popratnicu je potpisao komandir stanice **Rigo.**

' Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 39/1 K. 1601 D
: Institut za historiju radničkog pokreta Zagreb, arhiva CK KPH

PARTIJSKI RAD U ZAGREBAČKOM ODREDU TRAVNJA 1944.

1. svibnja 1944. štab Odreda upućuje Okružnom komitetu KPH Zagreb izvještaj[1] o partijskom radu u Odredu za vrijeme od 1. travnja do 30. travnja 1944, koji u cijelosti glasi:

»Politička svijest boraca je na srednjem stupnju a to se pokazalo u izvjesnim momentima, gdje su borci kada dolaze u selo pokazali to tumačenjem narodu o ciljevima naše borbe. Mržnja naših boraca prema neprijatelju je na visokom stepenu. Mržnja boraca prema domaćoj bandi, takozvanoj miliciji, također je na visokom stepenu a to se najbolje pokazalo u borbama,■ kada smo polazili čistiti teren od istih. Naši borci su nemilosrdno tukli tu miliciju i ustaše.

Rad sa NOO-ima je bio srednji, dok je u Stubičkom kotaru rad bio bolji, pošto je tamo bolje organizirano nego u Sv. Ivanjskom kotaru, ali i pored ovih prilika mi smo održavali sastanke sa narodom u Sv. Ivanjskom kotaru, gdje se narod nije baš najbolje odazivao našim sastancima a krivnja je što je narod dosta zaplašen.

Politička svijest članova KP je na dosta niskom stepenu, a tome je razlog što smo početkom travnja mjeseca izmjenili sve rukovodioce počam od desetara pa do komandanta Odreda i poslije toga postavljeni su novi rukovodioci tj. SKOJ-evci tako da su nam pojedine čete ostale bez članova KP. Osim toga 6 drugova bili su na nižem partijskom kursu a drugi su kako izgleda pali u Posavini. Tako smo ostali u dvije čete bez zamjenika komesara čete i bez jednog zamjenika komesara bataljona. Postavili smo nove drugove za zamjenike komesara, i to za drugu četu I. bataljona druga PERICU POPOVIĆA, koji je bio na nižem partijskom kursu u Posavini ali ga nije završio do kraja. Do sada se taj drug pokazao dosta dobar.

U 2. četi II. bataljona postavili smo za zamjenika komesara čete druga JOSIPA CATELU koji je još prije dva mjeseca došao sa Kalnika a i stari je borac, tako da smo opet sredili partijsko rukovodstvo po četama. U toku mjeseca primili smo 6 novih članova, tj. SKOJ-evaca i kandidata, tako da smo opet sredili našu partiju po četama dok zamjenika komesara II. bataljona, još do 1. 5. nismo postavili. Izgrađenost istih drugova nije na doličnoj visini pošto se stalno mijenjaju pa se ne može polučiti neki veći uspjeh.

Koncem 4. mjeseca organizirali smo Udarnu grupu koja ima zadatak uništavati bandu u neposrednoj blizini Zagreba. Grupa je organizirana tako da je odgovorna za sav rad štabu Odreda a na terenu gdje se nalazi, sve što čini i radi, radi u suglasnosti sa drugovima iz Kotarskih komiteta. Ista grupa sastavljena je od 15 drugova, od toga ima 4 člana KP i 6 članova SKOJ-a.

U ovom Odredu imade 55 drugova SKOJ-evaca. Za SKOJ možemo naglasiti da se je u posljednje vrijeme popravio, pošto smo dali neke drugove sekretare bataljona smijeniti a na njihovo mjesto postavili smo nove. Tako smo u I. bataljonu postavili za sekretara SKOJ-a druga PALIKUĆU koji je došao sa terena i pokazao se dobar. U II. bataljonu postavili smo za sekretara drugaricu ŠATALIĆ OLGU koja je svršila srednji SKOJ-evski kurs i pokazala se kao dobar organizator. Sastanci bataljonskih biroa SKOJ-a održavaju se redovito a isto tako i svi ostali sastanci. Kandidata u ovom Odredu ima 10 i sa njima se također održavaju redovito sastanci.«

Ovaj izvještaj potpisao je zamjenik politkomesara Odreda drug **Slavko Pavlinić.**

' Instif'-t historiju radničkog pokreta Zagreb, arhiva CK KPH

PRVOMAJSKA PROSLAVA

Prema uputama CK KP Hrvatske štab Zapadne grupe POH stavlja u zadatak svim jedinicama da svečano proslave 1. maj 1944. U dopisu štaba Grupe[1] štabovima bataljona i štabovima odreda piše da se u svim jedinicama trebaju održati svečani skupovi sa predavanjima o značaju 1. maja.

Uoči 1. maja štab Zapadne grupe POH nalazi se u Zagorju, u mjestu Sv. Križ, a pod njegovom je komandom i štab Zagrebačkog odreda sa svojim II bataljonom koji se također nalaze na položajima u okolici Sv. Križa. U vezi sa proslavom 1. maja štab Grupe naređuje da se 1. maja u 17 sati održi svečana priredba sa defileom vojnih jedinica u kojem će učestvovati: Udarni bataljon Zapadne grupe, III bataljon Zagorskog i II bataljon Zagrebačkog odreda. Ujedno su pozvani svi odredi i bataljoni na takmičenje u čast 1. maja po slijedećim zadacima:

1. koji će odred ili bataljon izvesti najviše uspješnih akcija,
2. koja će jedinica nanijeti neprijatelju najviše gubitaka,
3. koja će jedinica mobilizirati najviše boraca,
4. koja će jedinica održati najviše sastanaka sa narodom po selima.

' Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 28/4 K. 1601 B

NAPAD ZAGREBAČKOG ODREDA NA USTAŠKO UPORIŠTE DONJE OREŠJE

U proljeće 1944. godine ustaško-domobranski štabovi dobili su zadatak od njemačke komande za jug-jugoistok da onemoguće partizansku aktivnost u okolici Zagreba a posebno da odbace partizane i osiguraju nesmetani promet na glavnoj cesti Zagreb — Sesvete — Sv. Ivan Zelina — Novi Marof — Varaž-

din, na kojem je području vrlo aktivno djelovao Zagrebački partizanski odred postavljajući neprijateljskim patrolama i jedinicama svakodnevno zasjede, onemogućavajući im kretanje i snabdijevanje hranom i ratnim materijalom. U to vrijeme nastaju nova ustaška uporišta u Popovcu kod Sesveta, Prepuštovcu kod Kašine, Crkvena Ves — Moravče kod Belovar Moravča, Donja Zelina, Orešje Donje, Komin, Breznički Hum i Novi Marof, čiji je osnovni zadatak da onemoguće svaku partizansku aktivnost na glavnoj cesti Zagreb — Varaždin i osiguranje nesmetanog prometa.

S vojno-strateškog gledišta ustaško uporište Donje Orešje imalo je poseban značaj sa jedne strane za ustaše, jer su iz njega mogli donekle kontrolirati naša poznata partizanska sela Gornje Orešje i Zitomir a s druge strane za nas je to uporište predstavljalo veliku smetnju u komuniciranju i kretanju naših bataljona sa sjevernog dijela kotara Sv. Ivan Zelina na južni dio. Cesta Zitomir — Gornje Orešje i Donje Orešje vodi, naime, na glavnu cestu Sv. Ivan Zelina — Varaždin i kod sela Hrastje prelazi na južni dio toga kotara, odakle su opet vodili putevi na Kalnik, Moslavinu i Posavinu kuda su se kretale i druge jedinice i kurirske veze. Tim kanalima prebacivao se i veliki broj dobrovoljaca koji su dolazili iz Zagreba ili iz neprijateljskih jedinica u partizane. Spomenuta cesta imala je poseban značaj za prebacivanje ranjenika za Moslavinu. To nam je bio najkraći put iz Zagorja i iz područja Ivančice gje su se odvijale stalne borbe između naših jedinica i ustaša i odakle je dolazio velik broj ranjenika koji su se morali prebacivati u Moslavinu ili Kalnik u naše bolnice.

S političkog gledišta ustaško uporište Donje Orešje predstavljalo je veliku smetnju razvoju i djelovanju NOP u sjevernom dijelu kotara Sv. Ivan Zelina, jer su ustaše iz tog uporišta terorizirali stanovništvo svih okolnih sela, naročito Gornjeg Orešja, Prepolna i Zitomira, Bedenice i Zadrkovca u koja sela je dolazio Zagrebački odred na prehranu i smještaj i gdje su gotovo legalno djelovali narodnooslobodilački odbori. Ubijajući nevine ljude i ugledne seljake koji su bili pripadnici NOP-a ili odbornici, ustaše su navukli na sebe veliku mržnju naroda ovog kraja te je i narod tražio da se što prije likvidira to zloglasno uporište.

Štab Zagrebačkog odreda imao je u planu nekoliko puta da sam pokuša likvidaciju tog uporišta ali se odustajalo od toga iz razloga što Odred nije imao dovoljno velik broj boraca da se postave osiguranja jedinici koja će napadati, jer se znalo da će borba za likvidaciju tog uporišta trajati cijelu noć, da su ustaše u njemu poznati koljači koji će se boriti do zadnjega i da su u neposrednoj blizini ostala jaka ustaška uporišta, kao Sv. Ivan Zelina, Marija Bistrica, Zlatar, iz kojih može za najdulje jedan sat doći pomoć opkoljenoj posadi u Donjem Orešju.

Na prijedlog štaba Zagrebačkog odreda štab Zapadne grupe partizanskih odreda Hrvatske, dogovorno sa štabom X korpusa, odlučio je da Zagrebački partizanski odred izvrši napad i likvidira ustaško uporište Donje Orešje uz pomoć I brigade XXXIII divizije NOVJ koja u to vrijeme vrši operacije po Hrvatskom Zagorju.

U vezi sa tim štab Zapadne grupe 2. svibnja 1944. izdaje zapovijest kojom se naređuje I brigadi XXXIII divizije NOVJ i Zagrebačkom odredu da noću od 2. na 3. svibnja 1944. izvrše likvidaciju ustaškog uporišta Donje Orešje. Brigada je dobila zadatak

Grupa Boraca U bataljona Zagrebačkog odreda u Jertovcu, travnja 1944; Mato Žagrovečki, Hrenović Milica, borac, Ostović Mato, poručnik, operativni oficir Odreda, Ivan Catela, poginuo u borbi sa ustašama na zasjedi kod sela Ivanec, listopada 1944, Rudolf Sever, vodnik, Vinko Svornik, puškomitraljezac i Fabijan Orešić, komandir 1. čete II bataljona. Dvojica boraca nisu identificirana.

da osigura napadačku jedinicu iz pravca Sv. Ivan Zeline i Komina, a Zagrebački odred da sa Prvim bataljonom osigura pravac od Marije Bistrice, dok će II bataljon izvršiti likvidaciju uporišta. Drugom, bataljonu dodijeljen je od brigade za pojačanje i jedan protukolski top 37 mm.

U uvodnom dijelu zapovijesti daju se podaci o snazi svih najbližih neprijateljskih uporišta koja bi eventualno mogla doći u pomoć ustašama u Orešju te jačini posade u tom uporištu. Za ovu ustašku posadu navodi se da je sastavljena od 40 članova »milicije«, sa nekoliko ustaša koji su rukovodioci. Međutim, treba napomenuti da su to sve bili ustaše, poznati koljači, koji su već prošli borbe sa partizanima u drugim krajevima, i koji su bili spremni da se tuku do kraja. Među njima bilo je i nekoliko domaćih ustaša iz tog sela. Vjerojatno je da su podaci o »miliciji« napisani radi jačanja borbenog morala jer se »milicija« u dotadanjim borbama nije pokazala previše upornom.

Zapovijest u cijelosti glasi:

»Štab Zapadne grupe
Partizanskih odreda
Hrvatske
Op. br. 89/44.
2. V. 1944.

ZAPOVIJEST'

(sekcija Ptuj Zagreb 1:100.000)

Podaci o neprijatelju: Neprijateljsko uporište Marija Bistrica ima 250 ustaša i 30 žandara naoružanih sa 2 topa i 1. teškim bacačem i automatskim oružjem. Uporište Komin zaposjednuto je sa 40 ustaša, Donje Orešje zaposjednuto je sa 40 članova »milicije« i nekoliko ustaša koji su uglavnom rukovodioci, naoružani su sa 1 do 2 automatska oružja. Nalaze se u školskoj zgradi koja je utvrđena sa kamenim zaprekama na prozorima, dok oko škole imaju rovove.

Neprijateljsko uporište Sv. Ivan Zelina ima 200 do 300 ustaša koji su niskog morala, regrutovani iz okolnih sela i nedovoljno izvježbani. Među njima nalazi se i manji broj starijih a naoružani su sa 2 teška mitraljeza i 8 do 10 puškomitraljeza.

U Kašini se nalazi »120 Bjele garde«, među kojima ima ustaša. Naoružani su 1. teški bacač, 1 laki, 1 teški mitraljez, 5 puškomitraljeza.

Uporište Belovar-Moravče zaposjednuto je sa 45 ustaša. Uporište Popovec sa 30 ustaša, uporište Donja Zelina 35 — 40 ustaša.

Jedinice I. brigade XXXIII. divizije NOVJ i Zagrebačkog dreda 2/3 maja 1944. godine izvršiče likvidaciju neprijateljskog uporišta Donje Orešje.

Za izvršenje zadatka:

NAREĐUJEMO

I. BRIGADA XXXIII. DIVIZIJE NOVJ

I. brigada XXXIII. divizije NOVJ sa tri bataljona osiguračе iz pravca Sv. Ivan Zelina — Komin. Dva bataljona postaviti će na položaje K. 332 K. 145 K. 193. Jednu četu postaviti na položaje prema Kominu, između s. Šurđovec do ruba šume na putu od Sv. Tri Kralja (s. Komin) prema s. Donjen Orešju. Izviđački vod isturiti na kotu 433 (Boljšak) radi osmatranja pravca Biškupec. Dvije čete zadržat će se kao brigadna rezerva na K. 193■ gdje će se ujedno nalaziti i Štab Brigade. Put Hrastje Donje Orešje zabarikadirati i porušiti most na riječici Oreščak. Protukolski top 31 mm sa poslugom stavit će na raspoloženje Zagrebačkom odredu za likvidaciju uporišta.

ZAGREBAČKI ODRED

Drugi bataljon izvršiti će likvidaciju uporišta Donje Orešje. Bataljonu se pridodaje protukolski top 37 mm, te diverzanti. Napad vršiti sa jednom četom.. Pošto neprijatelj nema žice ni bunkera, napad mora biti izveden brzo, da grupa bombaša i sa benzinskim flašama dopre do same zgrade i istu zapale. U koliko nebi uspjelo paljenje zgrade, onda minirati i tući topovima. Budući da neprijatelj ima zazidane prozore, potrebno je da četa ima nekoliko pijuka i batova za razbijanje puškarnica.

I. bataljon osigurati će od Marije Bistrice. U tu svrhu zaposjesti će položaje na K. 362, s time što će imati kontrolu ceste Marija Bistrica — Žitomir i na K. 281, držati vod sa puškomitraljezom. Cestu zabarikadirati i prekopati ukoliko već na tim mjestima ne postoje zapreke. Patrole upućivati će prema Podgorju, da nebi neprijatelj izmanevrirao bataljon. Štab Odreda od II. bataljona uzeće jednu četu za rezervu.

PRE VIJALIŠTE:

Previjalište Grupe nalaziti će se u s. Zadrkovec, kamo vršiti evakuaciju ranjenika. Daljnju evakuaciju organizirat će referent saniteta Grupe.

VEZE:

Štab Brigade održavati će vezu s našim Štabom putem radiostanice i kuririma. Štab Zagrebačkog odreda održavati će vezu biciklima i konjanicima sa Bataljonom koji se nalazi prema Mariji Bistrici. Izvještaje treba slati svaka dva sata redovito i po potrebi.

EVAKUACIJA PLIJENA I ZAROBLJENIKA

Evakuaciju plijena i zarobljenika vršiti u s. Zadrkovec. Evakuaciju plijena organizirati će intendant Grupe. Evakuaciju zarobljenika preuzet će obavještajni oficir Zapadne grupe. Zarobljenike vezati.

VRIJEME NAPADA

ZNACI RASPOZNA VAN JA

Vrijeme napada odrediti će naknadno. Znaci raspoznavanja za cijelo vrijeme trajanja akcije biti će: Bliski znaci: Živio Tito a ugovoreni daljnji znaci: Đuro-Mato. Dnevni znaci za 3. V biće: kapom tri puta napraviti krug iznad glave.

Odziv: dva puta mahnuti rukom iznad glave.

MJESTA ŠTABOVA

Štab Zapadne grupe i Zagrebačkog partizanskog odreda, nalaziti će se u prvom zaselku sela Zadrkovec prema Donjem Orešju. Štab I. brigade nalaziti će se na K. 193.

NAPOMENA:

Napad na Donje Orešje ima veoma važan značaj za razvoj borbe u Prigorju. Domaća banda uspjela je organizirati »Bijelu gardu«, koja vrši teror nad stanovništvom. Borci i rukovodioci Zagrebačkog odreda trebaju dati sve iz sebe da likvidacija u potpunosti uspije, jer će to ujedno biti i prekretnica za vaš daljnji rad i borbu u blizini Zagreba.

Blokada zgrade u kojoj se nalazi neprijatelj treba biti potpuna da nebi neprijatelj pobjegao, koji će ukoliko ga pješadija ne likvidira, čim čuje topove, početi bježati. Zato automatsko oružje treba postaviti na pogodna mjesta tako da tuku vrata i prozore kuda neprijatelj može bježati. Brigada treba voditi računa o bjegu neprijatelja i osigurati se dubinskim patrolama da bi mogla biti pravovremeno obavještena i spremiti snage za uništenje neprijatelja koji bi pokušavao pobjeći«.

' Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br reg. 1/2 K. 1601 B

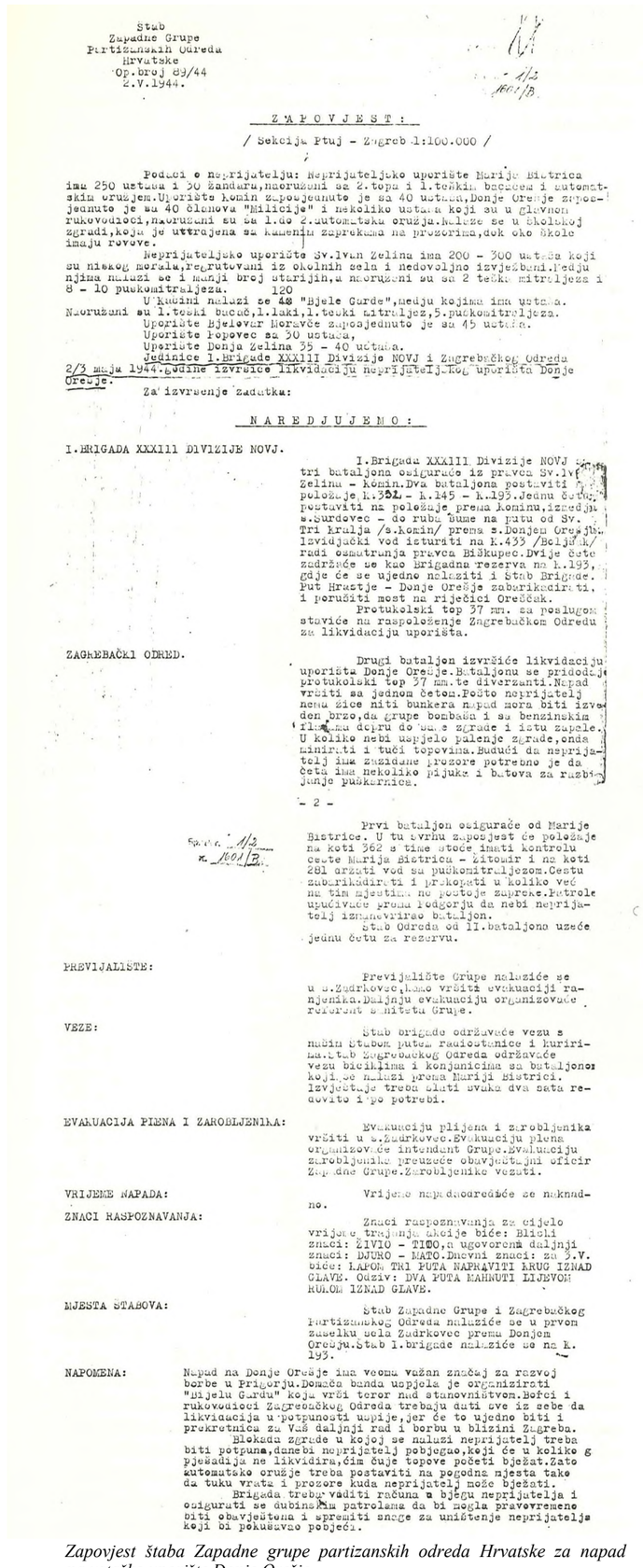

Štab
Zapadne Grupe
Partizanskih Odreda
Hrvatske
Op.broj 89/44
2.V.1944.

Z A P O V J E S T :

/ Sekcija Ptuj - Zagreb 1:100.000 /

Podaci o neprijatelju: Neprijateljsko uporište Marija Bistrica ima 250 ustaša i 30 žandara,naoruženi sa 2.topa i 1.tenkom,bacačem i automatskim oružjem.U uporište Komin zaposjednute je sa 40 ustaša,Donje Orešje zaposjednuto je sa 40 članova "Milicije" i nekoliko ustaša koji su u glavnom rukovodioci,naoruženi su sa 1.do 2.automatska oružja.Nalaze se u školskoj zgradi,koja je utvrđena sa kamenim zaprekama na prozorima,dok oko škole imaju rovove.

Neprijateljsko uporište Sv.Ivan Zelina ima 200 - 300 ustaša koji su niskog morala,regrutovani iz okolnih sela i nedovoljno izvježbani.Među njima nalazi se i manji broj ustrijan,a naoruženi su sa 2 teška mitraljeza i 8 - 10 puškomitraljeza.

U Kaznini nalazi se 40 "Bijele Garde",među kojima ima ustaša. Naoruženi su 1.teški bacač,1.laki,1.teški mitraljez,5.puškomitraljeza.

Uporište Bjelovar Moravče zaposjednuto je sa 45 ustaša.
Uporište Popovec sa 30 ustaša,
Uporište Donja Zelina 35 - 40 ustaša.
Jedinice 1.Brigade XXXIII Divizije NOVJ i Zagrebačkog Odreda 2/3 maja 1944.godine izvršice likvidaciju neprijatelj.kog uporišta Donje Orešje.

Za izvršenje zadatka:

N A R E Đ U J E M O :

I.BRIGADA XXXIII DIVIZIJE NOVJ.

I.Brigada XXXIII Divizije NOVJ s[illegible] tri bataljona osigurade iz pravca Sv.Ivan Zelina - Komin.Dva bataljona postaviti na položaje,k.362 - k.145 - k.193.Jednu četu postaviti na položaje prema Kominu,između s.Gurdovec - do ruba šume na putu od Sv. Tri kralja /s.Komin/ prema s.Donjem Orešju. Izviđački vod isturiti na k.433 /Beljak/ radi osmatranja pravca Biškupec.Dvije čete zadržade se kao Brigadna rezerva na k.193, gdje de se ujedno nalaziti i Štab Brigade. Put Hrastje - Donje Orešje zabarikadirati. i porušiti most na riječici Oreščak.

Protukolski top 37 mm. za poslugom staviće na raspoloženje Zagrebačkom Odredu za likvidaciju uporišta.

ZAGREBAČKI ODRED.

Drugi bataljon izvršiće likvidaciju uporišta Donje Orešje.Bataljonu se pridodaje protukolski top 37 mm.te diverzanti.Napad vršiti sa jednom četom.Pošto neprijatelj nema žice niti bunkera napad mora biti izveden brzo,da grupe bombaša i sa benzinskim [illegible] dođu do same zgrade i istu zapale. U koliko nebi uspjelo palenje zgrade,onda minirati i tući topovima.Budući da neprijatelj ima zazidane prozore potrebno je da četa ima nekoliko pijuka i batova za razbijanje puškarnica.

- 2 -

Prvi bataljon osiguraće od Marije Bistrice. U tu svrhu zaposjest će položaje na koti 362 s time stoće imati kontrolu ceste Marija Bistrica - Žitomir i na koti 281 orjaši vod sa puškomitraljezom.Cestu zabarikadirati i prokopati u koliko već na tim mjestima ne postoje zapreke.Patrole upućivade prema Podgorju da nebi neprijatelj iznenadvirao bataljon.

Štab Odreda od II.bataljona uzeće jednu četu za rezervu.

PREVIJALIŠTE:

Previjalište Grupe nalaziće se u S.Zadrkovec,koje vršiti evakuaciji ranjenika.Daljnju evakuaciju organizovade referent sanitetu Grupe.

VEZE:

Štab brigade održavade vezu s našim štabom putem radiostanice i kuririma.Štab Zagrebačkog Odreda održavade vezu biciklima i konjanicima sa bataljonom koji će nalazi prema Mariji Bistrici. Izvještaje treba slati svaka dva sata redovito i po potrebi.

EVAKUACIJA PLIENA I ZAROBLJENIKA:

Evakuaciju plijena i zarobljenika vršiti u S.Zadrkovec.Evakuaciju plena organizovade intendant Grupe.Evakuaciju zarobljenika preuzeće obavještajni oficir Zapadne Grupe.Zarobljenike vezati.

VRIJEME NAPADA:

Vrijeme napadaodređe se naknadno.

ZNACI RASPOZNAVANJA:

Znaci raspoznavanja za cijelo vrijeme trajanja akcije biće: Blizki znaci: ŽIVIO - TITO,a ugovoreni daljnji znaci: DJURO - MATO.Dnevni znaci: za S.V. biće: LAPOM TRI PUTA NAPRAVITI KRUG IZNAD GLAVE. Odziv: DVA PUTA MAHNUTI LIJEVOM RUKOM IZNAD GLAVE.

MJESTA STABOVA:

Štab Zapadne Grupe i Zagrebačkog Partizanskog Odreda nalaziće se u prvom zaseoku sela Zadrkovec prema Donjem Orešju.Štab I.brigade nalaziće se na k. 193.

NAPOMENA: Napad na Donje Orešje ima veoma važan značaj za razvoj borbe u Prigorju.Domaća banda uspjela je organizirati "Prijelu Gardu" koja vrši teror nad stanovništvom.Borci i rukovodioci Zagrebačkog Odreda trebaju dati sve iz sebe da likvidacija u potpunosti uspije,jer će to ujedno biti i prekretnica za Vaš daljnji rad i borbu u blizini Zagreba.

Blokada zgrade u kojoj se nalazi neprijatelj treba biti potpuna,danebi neprijatelj pobjegao,koji će u koliko g pješadija ne likvidira,čim čuje topove početi bježat.Zato automatsko oružje treba postaviti na pogodna mjesta tako da tuku vrata i prozore kuda neprijatelj može bježati.

Brigada treba voditi računa o bijegu neprijatelja i osiguratisedubinskim patrolama da bi mogla pravovremeno biti obavještena i spremiti snage za uništenje neprijatelja koji bi pokušavao pobjeći.

Zapovjest štaba Zapadne grupe partizanskih odreda Hrvatske za napad na ustaško uporište Donje Orešje.

MATO BREZOVEČKI

NAPAD NA USTAŠKO UPORIŠTE DONJE OREŠJE

Od značajnijih bitaka Zagrebačkog odreda ostao mi je u sjećanju napad na ustaško uporište Donje Orešje kod Sv. Ivana Zeline, koji je izveo moj II bataljon. U tom napadu mi smo nekoliko puta jurišom pokušali zauzeti to uporište, ali su ustaše pružali jak vatreni otpor i svaki puta nas odbili. Sjećam se da smo se s bataljonom privukli do školske zgrade u kojoj su ustaše bili smješteni i to sa dvorišne strane. Kada je započeo napad ja sam pozvao ustaše na predaju. Oni su nam odvikali: »Jovane, hoćeš li čizama?«, a mi smo im odgovorili: »Hoćemo vaše čizme i glave!« I tako smo se pod obostranom vatrom dovikivali i borili cijelu noć, skoro do jutra.

Za taj napad dodijeljen je Zagrebačkom odredu jedan protukolski top 35 mm od I brigade XXXIII divizije, i kada jurišima nismo ništa uspjeli, odlučili smo da se pokuša topovskom vatrom napraviti otvore u zgradi kroz koje bi se provukli borci. Ja sam prije otvaranja topovske paljbe vikao ustašama: »Ustaše, predajte se, tući ćemo vas topom«, a oni su nam tada odvikivali: »Nagari Jovane drvenim topom«. Stalno smo dovikivanjem pokušavali nagovoriti domaće ustaše da se ne bore i da se predaju. Pošto se nikako nisu htjeli predati dobio sam naređenje da zapalim školsku zgradu. Sa mnom je bio i drug Juraj Trzun. Nakon toga primijetili smo neko komešanje među ustašama. Izgledalo nam je da su se neki htjeli predati. Ali, kako je među njima bilo poznatih krvavih koljača ovi im nisu dali da se predaju pa su svi nastavili pružati otpor. Nakon toga je u akciju stupio naš top iz kojeg su na zgradu ispaljene tri granate. Kada je ispaljena četvrta granata koja je pogodila puškarnicu jednog bunkera na prozoru u zgradi je nastao jauk i panika među ustašama. Čas iza toga započela je predaja svih 24 ustaša koliko ih je bilo u zgradi još živih. Ja sam u tom času kada su se oni počeli predavati skočio u zgradu i naišao na — jeziv prizor. Najprije sam našao mrtvog ustaškog stražara koji je ubijen odmah u početku napada, zatim više mrtvih i teško ranjenih ustaša smrskanih glava i tijela od eksplozije topovskih granata. Neki ranjeni ustaše vikali su: »Ubijte nas da se ne mučimo!« I dok se glavnina ustaša predavala i izlazila uzdignutih ruku iz školske zgrade jednom ustaši uspjelo je baciti iz prvog kata zgrade jednu bombu na nas. U ovom napadu poginuo nam je vodnik, Ivan Orač rodom iz okolice Sesveta, mladi radnik kod Badela. Oni mi je ostao u sjećanju radi toga jer je bio dobar pjevač borbenih pjesama. Također mi je ostalo u sjećanju da je poslije završene borbe naša drugarica Ankica Vukas šamarala sve preživjele ustaše za to što su ubili njezinog vodnika Orača.

Sa uspješno izvršenim qapadom na Orešje mi smo bili jako zadovoljni i veseli — likvidirali smo ovo ustaško uporište, ali smo istodobno bili jako žalosni jer smo izgubili našeg omiljelog druga, vodnika Orača.

Nakon završenog napada školsku zgradu u Donjem Orešju zapalili smo i potpuno onesposobili za daljnju upotrebu da se ustaše ne bi ponovno u nju naselili.

Likvidacija ovog zloglasnog ustaškog uporišta imala je veliki politički značaj za cijelo Prigorje i Zagorje, jer smo likvidirali zloglasne ustaške koljače koji su svakog dana — dok nije na tom terenu bilo Odreda — upadali u sela, terorizirali narod, tukli i ubijali seljake kad su saznali da je netko od njih u NOP-u ili odbornik NOO-a.

Također mi je ostala u sjećanju borba našeg Odreda u selu Jertovec, kod zaselka Hrgci 18. travnja 1944. To je bila ona druga borba kod Hrgcih, kad su ustaše iz Marije Bistrice i Konjščine pokušali da nas odbace sa naših položaja. Naime, mi smo tamo cijeli dan držali naše položaje u šumi iznad Hrgcih, a

štab Odreda bio je u Pešćenu. Komandant Odreda bio je tada **Mato Škrljan** a pomoćnik komesar **Slavek Pavlinić.** Mi smo se cijelog dana uspješno tukli sa ustašama odbijajući sve njihove pokušaje da nas odbace sa položaja. Sjećam se da smo već svi bili premoreni od napora i cjelodnevnih borbi, od eksplozija minobacačkih i topovskih granata kojima su nas stalno tukli. Ja sam vidio da su borci počeli popuštati te sam išao po položaju, od jednog do drugog, bodreći ih da izdrže još malo, dok ne zanoći. Do tada smo imali samo jednog lakše ranjenog borca. Ustaški položaji bili su nasuprot nama, na brdu, zapadno od nas, tamo gdje se danas nalazi elektrana. Pred večer smo dobili naređenje da se povučemo. Kada smo se počeli dizati sa položaja, iz pravca Hrašćina Trgovišća nailazila je neka naša jedinica, mislim jedan Zagorski bataljon, pa je štab Odreda smatrao da nam oni dolaze kao pojačanje i smjena te nam je naređeno da se vratimo natrag na iste položaje, dok ne dođu Zagorci. Kada smo se mi vratili na naše prijašnje položaje, u onoj gužvi ustaše su otkrili naše položaje i počeli nas tući minobacačkim granatama teškog bacača. Za nekoliko minuta imali smo 12 ranjenih boraca i 3 do 4 poginula. Sjećam se da nam je tu poginuo jedan mali borac iz Vidovca, čijeg se imena više ne sjećam. Granate minobacača strgale su mu ruke i noge od čega je umro pa smo ga zakopali u Pešćenu. Tu je poginuo i drug **Božiček** iz Konjščine koji je bio jako hrabar borac a došao je k nama iz žandara.

i) obzirom da sam poznavao cijeli onaj kraj i samo selo Donje Orešje to sam kao komandir voda dobio najodgovorniji i najteži zadatak, da napadnem na školu sa prednje strane dok je 2. vod moje čete dobio zadatak da napadne zgradu sa zadnje strane. Komandir 2. voda bio je **Nikola Kadoić.**

Stigavši u Donje Orešje iz pravca Gornje Orešje nečujno sam izvršio raspored voda. Moj vod zauzeo je položaje u zgradi i oko zgrade koja stoji preko puta školske zgrade u kojoj su se bili smjestili ustaše.

Zadatak mojeg voda bio je da bez pucnjave upadne u školu i da bombama i bocama benzina zapali školu i likvidira ustašku posadu. U času kad smo se pripremali da započnemo napad, i kada su moja četiri puškomitraljesca bila spremna da iz zgrade nasuprot ustaškoj bazi otvore vatru, primijetio sam da jedan seljak poji konje na bunaru ispred škole. Stoga sam sačekao da seljak završi pojenje konja i da ode jer da smo toga časa otvorili vatru poginuo bi on i konji, od nas ili od ustaša. Kad je seljak otišao ja sam uputio četvoricu već prije pripremljenih drugova bombaša sa zapaljivim bocama i automatima da se privuku ustaškom stražaru. Njihov je zadatak bio da zaskoče ustašu i spriječe ga da viče ili puca, tj. da ne digne uzbunu. Nakon toga trebalo je da mi svi upadnemo sa automatima u školu i pozovemo ustaše na predaju. Kada su moji drugovi izbili na cestu ispred

Grupa boraca II bataljona Zagrebačkog odreda, u rujnu 1944. u Prigorju.

VINKO GORIČKI

O NAPADU NA USTAŠKO UPORIŠTE DONJE OREŠJE

Početkom maja 1944. II bataljon Zagrebačkog odreda nalazio se lociran oko sela Vrbova, u Zagorju. Sjećam se da je u sumrak 2. maja četa dobila zadatak da izvrši pripremu za napad na ustaško uporište Donje Orešje i likvidira ustašku posadu smještenu u školskoj zgradi.

škole ustaški stražar ih je primijetio i odmah otvorio vatru. Borci su ga vatrom iz svojih automata odmah ubili.

Prije početka napada primijetio sam ja i moji rukovodioci da su ustaše u školi budni da se kreću po školskoj zgradi, jer su upaljena svijetla. Ocijenili smo da se oni vjerojatno nadaju napadu i da su nas već osjetili, jer se noću ipak čuo bat koraka i šumovi od prebacivanja preko grmlja, šapat i si. To smo zaključili i po reagiranju ustaškog stražara ispred škole koji nas uopće nije pozivao da stanemo već je odmah zapucao.

Ustaše su odmah prihvatili borbu i počeli davati jak vatreni otpor iz pušaka i puškomitraljeza. Nakon otprilike jednog sata

žestoke obostrane vatre mi smo prekinuli vatru i počeli pozivati ustaše da se predaju. Oni su nam odvikivali da predaja ne dolazi u obzir i neka se predamo mi, jer se nećemo iz ove doline živi izvući. Upozoravali smo ih da ćemo ih tući topom ako se ne predaju, a oni su nam podrugljivo odgovarali: »Tucite nas drvenim topom!«

Pošto se nisu htjeli predati štab Odreda izdao je naređenje da se zgrada tuče topom. Pošto se top nalazio na brdu povrh zgrade to se iz njega moglo tući samo prvi kat, jer se prizemlje nalazilo u mrtvom uglu, pa je sa nekoliko granata ustaška posada natjerana sa prvog kata u prizemlje. Top je našem bataljonu bio dodijeljen iz Moslavačke brigade koja je držala osiguranje od Sv. Ivana Zeline. Povukavši se iz prvog kata u prizemlje ustaše su otvorili još žešću vatru iz bunkera koji su se nalazili na svakom ćošku zgrade i tako nam gotovo onemogućili prilaz. Nakon toga pozvali smo diverzante koji su dobili zadatak da miniraju zgradu. Moja četiri puškomitraljesca kojima sam ja u tom času direktno komandovao dobili su zadatak da snažnom vatrom na ustaške bunkere štite i omoguće diverzantima prilaz zgradi. Kad su mitraljesci otvorili vatru na ustaške bunkere, diverzanti su se počeli privlačiti zgradi. Pred sobom su sa kolcima gurali jednu neeksplodiranu avionsku bombu kojom je trebalo minirati školsku zgradu. Ova je bomba bila teška preko 100 kg a diverzanti su je donijeli sobom. Diverzanti su uspjeli da se privuku zgradi i da miniraju jedan ćošak, tj. bunker koji je pod vatrom držao pravac ceste koja vodi iz Gornjeg Orešja. To je bila najjača ustaška otporna točka. Kad je bomba eksplodirala u zgradi je nastao tajac i ustaše su prestali pucati. Čim se jedan dio zida zgrade srušio borci mojeg voda skočili su kroz onaj dim i prašinu kroz otvor na zidu i kroz vrata u zgradu i počeli pucati po ustašama. Na to su ustaše, uvidjevši da ne mogu dalje pružati otpor, počeli dizati ruke i predavati se. Izlazili su jedan po jedan iz zgrade na cestu. U tom času dok se glavnina preživjelih ustaša predavala neki su ustaše još bacali bombe na nas, tako da je jedna bomba kašikarka pala od mene na 3 do 4 metra. Mislio sam da neće eksplodirati pa nisam ni prilegao. No ona je ipak eksplodirala ali srećom nikoga nije pogodila.

Prvi su se počeli predavati i izlaziti iz škole domaći ustaše a za njima ostali ustaše od kojih su jedno desetorica bili Bosanci. Kako smo kasnije saznali, domaći ustaše htjeli su se već ranije predati ali im Bosanci to nisu dali prijeteći im ubojstvom. Svi ovi ustaše bili su uniformirani u ustaške uniforme, dobro naoružani i snabdjeveni municijom.

Kad smo upali u zgradu škole sjećam se tamo smo zatekli krvav prizor. Mrtvi i ranjeni ustaše ležali su na podu, u krvi, djelomično zasuti šutom od zida i eksplozija granata i bombi. Bilo je dosta ranjenih. Nekima su bile otkinute ruke, nekima noge, nekima dio tijela. Čim su preživjeli ustaše izašli iz škole izdano je naređenje da se škola zapali, no kako je u njoj još bilo ranjenih ustaša to je paljenje škole odgođeno dok ranjeni ustaše nisu izvučeni van.

U ovom uporištu bilo je ukupno oko 40 ustaša, od kojih smo 20 zarobili žive a ostali su ranjeni i poginuli. Neke od preživjelih koji su bili prisilno mobilizirani i za koje smo znali da više neće ići u ustaše pustili smo. To su bili Dukarići i Ščurici iz Bedenice.

Napad je otpočeo točno u 3 sata u jutro, 3. svibnja 1944. a završio oko 8 sati u jutro. Sjećam se da je pred sam završetak borbe jedan ustaša pokušao pobjeći iz zgrade ne predavajući se. Ja sam ga uhvatio za bluzu, pa za vrat ali on mi se otimao, početo se tući sa mnom, tako da sam bio prisiljen likvidirati ga.

U početku u napadu su učestvovala samo dva voda moje čete. Treći je vod držao kružno osiguranje naših leđa, jer se na nas pucalo iz nekih seljačkih kuća. To su pucali milicajci ili ustaše, odnosno bijelogardisti, kako smo ih onda zvali. Zbog toga su nam poginula dvojica boraca. Na njih je pucano iz kuća.

Imena poginulih drugova ne sjećam se. U toj borbi jedan moj borac ubio je jednog milicajca koji je pucao iz prozora neke kuće. Pogodio ga je ravno u glavu, iako je bio mrak. Od poginulih drugova ostao mi je u sjećanju borac Dragija Svornik koji je bio na osiguranju naše napadačke čete od ustaša iz Komina. Kominski ustaše su se 3. maja u jutro pokušali probiti prema Donjem Orešju i Svornik je poginuo u borbi sa njima na jednom brdu iznad Orešja. Kominski ustaše htjeli su nam odsjeći odstupnicu iz Donjeg Orešja ali im to nije uspjelo.

Nakon likvidacije uporišta i istjerivanja ustaša iz školske zgrade, pred školom počeli su se sakupljati seljaci Donjeg Orešja. Kako je u to vrijeme ovo selo bilo dosta nastrojeno protiv partizana a s obzirom da je dobar dio tih ljudi mene poznavao, ja sam ih jednim rafalom iz automata u zrak, sve natjerao da se povuku u kuće. Na taj način onemogućili smo njihov razgovor sa zarobljenim ustašama koje smo vezali i otpremali prema Beloslavcu. Seljaci su se pred školom sakupili najviše radi toga što je u školi bilo dosta domaćih-ustaša pa su, po završetku borbe, došli vidjeti tko je živ a tko ranjen ili ubijen.

Sjećam se i ovoga: kada smo dobili naređenje za napad bilo nam je rečeno da se uporište pod svaku cijenu mora likvidirati i da mi možemo mirno vršiti napad jer nas od eventualnog neprijateljskog protunapada štiti Moslavačka brigada, koje neće dozvoliti da ustaše probiju njihove položaje i dođu nama iza leđa. Također nam je bilo rečeno da se borba može nastaviti do podne, 3. maja, i da do toga vremena mora biti uporište likvidirano.

BORBA I. BATALJONA KOD BELOSLAVCA

1. svibnja 1944. I bataljon Zagrebačkog odreda nalazi se u selu Donji Jertovec, zaselak Hrgci, gdje ostaje smješten do 16 sati, kada je izvršio pokret u Gornju Konjščinu.

Jedna četa bila je na položaju na koti iznad sela. Sukoba sa neprijateljem nije bilo.

2. svibnja 1944. bataljon ima pokret u 4 sata u jutro iz Gornje Konjščine u selo Vrbovo, gdje se jedna četa smjestila u zaselak Boseki a druga sa štabom bataljona u zaselak Sv. Trojstvo. U 13 sati naišao je neprijatelj sa glavne ceste Varaždin — Zagreb i nastupao po koti iznad bataljona. Ne prihvativši borbu bataljon se povukao odstupnim maršem cestom koja vodi za Hrašćinu Trgovišće, gdje je zauzeo položaje a na večer se vratio u stare baze u selo Vrbovo, gdje ostaje do 23 sata, kada kreće u selo Globočec.

3. svibnja 1944. bataljon je na zasjedi kod sela Globočec, prema Mariji Bistrici. Zasjedu je držana do 10 sati, kada se bataljon povukao na kotu iznad sela Jertovec zaselak Mačkovići. Poslije 18 sati zauzeo je kotu između Beloslavca i Mačkovića, odakle se povukao na konak. Jedan vod cijelu noć bio je na položaju na koti iznad Beloslavca. Zasjeda I bataljona kod Globočeca bila je osiguranje II bataljonu koji je te noći napao'i likvidirao ustaško uporište Donje Orešje.

4. svibnja 1944. bataljon je izišao na položaj iznad sela Beloslavec. Pošto je primijećen neprijatelj koji je naišao oko 9,30 sati, jedna četa zauzela je položaje preko ceste prema Orešju, a jedan vod iznad sela Hrgci. Nakon petosatne borbe bataljon se povukao iznad sela Pešćeno, odakle je ponovno zaužeo položaj, i to jedna četa iznad Beloslavca a po jedan vod iznad sela Hrgci i sela Jertovec. U borbi je utrošeno 668 metaka.

5. svibnja 1944. bataljon sa jednom četom držao je položaj iznad Beloslavca a sa drugom iznad Hrgca, gdje je ostao do 18 sati. Odakle se povukao u selo Donje Pešćeno.

6. svibnja 1944. bataljon je u pokretu iz sela Donje Pešćeno u selo Pasanska Gorica, tj. u šumu iznad tog sela, gdje ostaje u konspiraciji do navečer. Navečer se povukao na konak u selo gdje se zadržao do 1 sat.

7. svibnja 1944. u 1 sat bataljon vrši pokret do iznad sela Karivaroš, gdje ostaje u konspiraciji do navečer. Oko 18 sati bataljon kreće do sela Vidovca i Cučerja. Tu je napao tamošnju miliciju. Prilikom juriša na selo Čučerje zarobljena su 22 civila, od kojih su trojica bili »milicioneri«. Zaplijenjeno je 12 bombi, 3 puške »mauzer« te nešto šećera i rakije. Bataljon se nakon završene akcije povukao na konak u selo Vidovec. Municije je utrošeno 350 komada.

8. svibnja bataljon je u pokretu iz Vidovca na Sljeme, gdje ostaje do noći. 1. četa postavlja zasjedu u pravcu Tomislavovog doma, jedan vod. 2 čete daje zasjedu prema Vidovcu a jedan vod sa štabom bataljona zauzeo je položaj kod lugarnice Goršćica. Na večer je bataljon krenuo u pravcu Karivaroša.

Izvještaj' o navedenim borbama i akcijama I bataljona Zagrebačkog odreda potpisali su komandant I bataljona **Stjepan** Rušković i komesar **Josip Vidiček.**

4. svibnja 1944. II bataljon Zagrebačkog odreda u poslijepodnevnim satima vodi borbu sa ustašama kod sela Beloslavec. U borbi je ubijeno 6 ustaša i 1 je zarobljen.

Zaplijenjeno je 87 mina za teški bacač, 7 sanduka municije za puške i mitraljeze i ostale ratne spreme.

Za ovu uspješnu borbu II bataljona, štab Zapadne grupe POH izdao je naredbu[2] broj 14. od 17. svibnja 1944. u kojoj pohvaljuje borce II bataljona. U naredbi piše:

»U borbi koja se vodila kod sela Beloslavec 4. V 1944. borci i rukovodioci II. bataljona Zagrebačkog NOP odreda pokazali su svoju visoku svijest i veliku borbenost. Naročito se istakla 1. četa II. bataljona na čelu sa v. d. komandirom mlađim vodnikom OREŠIĆEM FABIJANOM. Pored njega istakli su se delegat JURAJ TRZUN i borci PETAR ŠIŠAK, JELICA KUKOLJA, NEDELJKO FRANKIĆ, IVAN MILEC, ZVONKO TURČIĆ i STJEPAN SEVER, koji su svojim silovitim jurišom uspjeli zaplijeniti jedna kola municije i ubiti 6 ustaša, dok su jednog živog uhvatili.

Za ovo njihovo držanje u borbi
POH VAL J U J EM 0

Borce i rukovodioce II. bataljona Zagrebačkog partizanskog odreda a naročito borce i rukovodioce 1. čete II. bataljona na čelu sa v. d. komandirom ml. vodnikom drugom OREŠIĆ FABIJANOM, delegata TRZUN JURAJA i borce ŠIŠAK PETRA, JELICU KUKOLJA, FRANKIĆ NEDELJKA, MILEC IVANA, TURČIĆ ZVONKA i SEVER STJEPANA za njihovo hrabro držanje prilikom preduzetog juriša na neprijatelja«.

Ovu naredbu je potpisao komandant Zapadne grupe major **Rade Bulat.**

' Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. 11/10 K 1623
! Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. 41/1 K 1601 D

VINKO GORIČKI

ZAROBLJENA USTAŠKA KOMORA U BELOSLAVCU

Početkom svibnja 1944, poslije napada na ustaško uporište Donje Orešje, II bataljon Zagrebačkog odreda nalazio se na položajima na brdima između sela Jertovec i Beloslavec, kotar Zelina, na jednoj kosi zvanoj Komar-Severin. Negdje oko 9 sati prije podne primijetili smo da se kreće jedna manja ustaška kolona, odnosno ustaška komora sa slabim osiguranjem. Komora se kretala iz pravca Prepolno — Gornje Orešje i to sporednom cestom prema glavnoj cesti koja vodi od Konjščine prema Sv. Ivanu Zelini. Kad je ustaška komora stigla na raskršće glavne ceste sa sporednom, u selu Jertovec, naš bataljon otvorio je vatru a komandant bataljona je odmah odredio jedan vod koji je pošao na juriš dolje na cestu, da zarobi ustaše i komoru koju su oni pratili. Nakon kratke borbe taj je vod zarobio dvoja zaprežna kola puna sanduka mina za minobacač 82 mm.

Kako smo malo za tim vidjeli i saznali ova je komora bila dio jedne ustaške kolone koja je nastupala prema našim položajima kosom od sela Bedenica, također prema selu Jertovec — Beloslavec, gdje se trebala spojiti sa svojom komorom upravo na raskršću gdje smo je mi zarobili. Toga je dana bilo kišovito vrijeme i blato pa smo se sa zarobljenim plijenom teško kretali na brdo, ali su nam seljaci iz sela Jertovec priskočili u pomoć i tako smo izvukli ova kola sa minama na kosu Severin. Odatle smo to sve uputili prema Hrašćini Trgovišću, gdje su bile jedinice X korpusa koje su imale bacače za ove mine.

U ovoj kratkoj borbi sa ustašama bio je ranjen **u** kičmu naš poznati mitraljezac **Josip Habazin — Čuca,** iz Tugonice. U

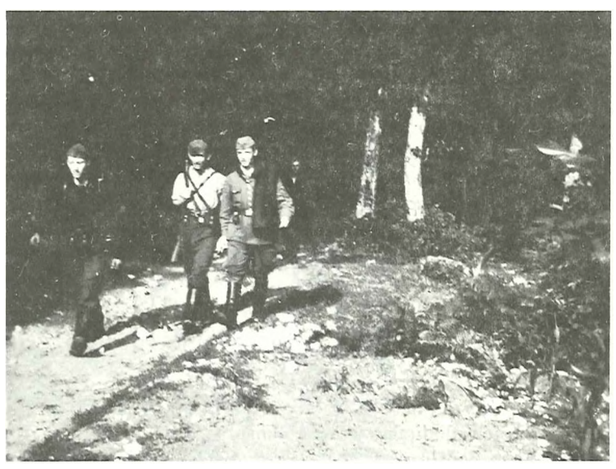

Stjepan Rušković, komandant I bataljona Zagrebačkog odreda, Nikola Kadoić, komandir 1. čete I bataljona i Josip Popović, puškomitraljezac, poginuo prosinca 1944. u borbi sa Nijemcima u zasjedi na njemačkog generala Brandnera koji je ubijen kod Oroslavja.

času ranjavanja bio je od mene udaljen jedno 5 — 6 metara. Kada ga je metak pogodio on je samo sjeo. Puškomitraljezac **Habazin** bio je jedan od hrabrijih boraca našeg Zagrebačkog partizanskog odreda.

4. svibnja 1944. štab I bataljona Zagrebačkog odreda izdaje naredbu[1] broj 10. kojom razrješava dužnosti komesara 1. čete **Stjepana Margalića** i komesara 2. čete **Ivana Mrakovčića.** Istovremeno imenovane postavlja na nove dužnosti, i to **Stjepana Margalića** za komesara 2. čete a **Ivana Mrakovčića** za komesara 1. čete istog bataljona.

' Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. 40/1 K 1601 D

JOSIP HABAZIN ČUČA

NAPAD NA USTAŠKU POSADU U DONJEM OREŠJU I BORBA KOD BELOSLAVCA

3. svibnja 1944. mi sme došli vu napad na Dolne Orešje vu rane jutarne sate. Sećam se da sme opkolili školu vu kojoj su bili ustaši i da je protutenkovski top tukel z brega vu školu. Vu školi je bil jen teški mitralez »breda« koji je tukel po nama i top je pogodil granatu točno vu njega. Onda su se mineri približili

školi kaj su zminirali školu odozdola. Odmah nakon minirajna mi sme vu onem dimu skočili nuter vu školu. Sećam se da sme vu školi zarobili jedno 16 živih ustašov koje sme odmah z drotom povezali. Oni su se borili do kraja i nisu se šteli predati. Sećam se da je prije početka napada pred školom stai jen ustaša stražar do kojeg nisme mogli dojti jer z njima nisme imali veze, ali kad su prve puške pukle on se zrušil i onda je započela borba. Borba je trajal celu noć do jutra, gda sme se si povlekli. Drugog dana se borba nastavila kraj Beloslavca i tu sem bil rajnen.

Posle napada na Dolne Orešje mi sme se sa bataljonom prebacili vu Beloslavec i imeli sme borbu z ustašima vu zaselku Mačkovići gdje sme zarobili jena kola granati za minobacač tere sme otpremili našim gore vu Hrašćina Trgovišče.

Sećam se da je i I bataljon vodil borbu na drugoj strani ceste vu zaselku Mačkovići sa ustašami teri su nadirali od Dolnega Orešja. Mi sme držali položaj i odstupnicu našem I bataljonu da se moreju povleći prema II bataljonu teri je bil vu Beloslavcu. I kak sem bil na položaju i tega časa sem stajal, doletel je jen metek odzadi meni vu leđa i same sem si sei i nisem se više mogel kretati. Otud sem otpremlen vu Zajezdu gde je bila bolnica. Ranjen sam 4. svibnja 1944. Iz bolnice vu Zajezdi u Zagorju otpremili su me, gda je prestala ofenziva, vu bolnicu vu Kalnik a iz Kalnika za Bilogoru. Vu bolnici vu Kalniku sem bil vu konsperaciji vu jenom jarku. Sećam se da su tud prelazili i iskali nas Švabi i ustaši pucali po šumi ali nas nisu našli. Sećam se da je z menom bil vu kalničke bolnice i drug Milan Kuren — **Gubec** koji je bil rajnen od aviona vu nogu. Iz Bilogore su nas rajnenike otpremili vu bolnicu vu Podgarić a iz Podgarića gda je počela ofenziva, su nas otpremili za Papuk. Vu bolnici na Papuku sem bil dok je bile se gotove i dok sam ozdravil. Nakon dva meseca sem se vmul nazaj vu Zagrebački odred ali više nis bil puškomitralezec već sem dobil pušku kak borac.

RAD SKOJ-a U ZAGREBAČKOM ODREDU TRAVNJA 1944. GODINE

5. svibnja 1944. sekretar SKOJ-a Zagrebačkog odreda drug Stjepan Sever izvještava[1] Okružni komitet Skoja Zagreb i zamjenika politkomesara Odreda o radu SKOJ-a, u Zagrebačkom odredu.

U dijelu izvještaja koji govori o političkoj situaciji piše da među omladinom i skojevcima vlada velika mržnja prema neprijatelju koji im je popalio kuće. Odnos skojevaca prema vojnim rukovodiocima je dobar, jer su svjesni da bez njih NOV ne može napredovati i doživjeti toliko uspjeha. Ostala omladina to shvaća slabije, što se odražava na položajima i u pokretu. Odnos skojevaca i omladinaca prema Komunističkoj partiji je na visini, jer je omladina svjesna da je KP predvodnik naše borbe protiv okupatora i domaćih izdajnika. Disciplina skojevaca je dosta slaba, što se primjećuje prilikom pokreta u koloni i u bazama gdje se Odred smještava. Razlog nedisciplini je prevelika izmorenost i neispavanost omladinaca. Odnos skojevaca prema drugaricama se popravio. Drugarice su svugdje cijenjene. Osjeća se nedovoljno učestvovanje omladine u kulturno-prosvjetnom radu. Politička -svijest skojevaca, s obzirom da su svi članovi mladi, prosječno je dobra, zahvaljujući neumornom radu članova KP koji rade po SKOJ-u i pomažu organizaciju. U SKOJ-u su skoro svi novi članovi jer stariji članovi stalno odlaze u druge jedinice a novopridošli još nisu dovoljno upoznati sa ciljevima naše borbe. Politička svijest kod ostale omladine također je na dosta niskom stupnju. To je posljedica slabog rada političkih radnika na terenu odakle dolaze omladinci u Odred. U zadnje vrijeme u Odredu se pojavilo dezerterstvo. Nemoguće je, zasada, ustanoviti da li je uzrok tome u preslabom radu političkih radnika ili grubi nastup pojedinih rukovodioca.

Obavještajna služba dosta je slaba, jer se unutar bataljona ne mogu pronaći organizatori koji sigurno postoje i djeluju na dezerterstvo.

Brojno stanje organizacije SKOJ-a u Odredu je 45 drugova i drugarica. U I je bataljonu 20 a u II 25 članova SKOJ-a. Sastanci SKOJ-a održavaju se po četama, tjedno dva puta, od čega je jedan sastanak obrazovni a drugi radni. Sastanci bataljonskih komiteta SKOJ-a održavaju se svakih 8 dana. U Odredu su dva bataljonska komiteta. Svaki komitet ima tri člana. To su sekretar bataljona i pročelnici četa. Rad organizacije podijeljen je po sektorima, prema sklonostima drugova, a to su politički, vojni, kulturno-prosvjetni i obavještajna služba. Pomoć Partije je obilna, jer članovi KP prisustvuju svim sastancima skojevskih grupa i komiteta. Osjeća se da pojedini skojevci gaje premalo ljubavi prema KP ali to je krivnja političkih radnika. Oni se ne osjećaju odgovornima za pojedine zadatke koje postavlja Partija. Primjećuje se da skojevski rukovodioci ne vode dovoljno računa o drugarskoj disciplini. U SKOJ se prima svakog omladinca koji to želi, pa makar i nije zaslužan. Zbog toga su pojedinci morali biti isključivani iz organizacije.

Kulturno-prosvjetni rad organiziran je po četama gdje postoje kulturno-prosvjetni odbori u kojima djeluju članovi SKOJ-a. Omladinci pišu članke i zidne novine. U I bataljonu izdano je 5 a u II 3 zidne novine, od toga jedne džepne. U Odredu su samo trojica nepismena.

Čišćenje oružja u cijelom Odredu dosta je slabo piše u dijelu izvještaja koji govori o vojnom radu. No u tome su skojevci najbolji.

Upoznavanje boraca sa automatskim oružjem vrši se stalno, iako još uvijek ima omladinaca koji ne znaju rukovati puškomitraljezom. Borbenost skojevaca je visoka. U tome se ističu skojevci II bataljona.

Političko-prosvjetni rad vrši se na kolektivnim sastancima čitanjem lista »Naprijed«. Poslije čitanja vodi se diskusija, što jako koristi članovima SKOJ-a i ovim omladincima. Za proradu materijala marksističkog obrazovanja zbog stalnih pokreta nemamo dovoljno vremena.

[1] Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. 35/4 K. 1601 B

ČUVANJE VOJNIH TAJNI

11. svibnja 1944. štab Zagrebačkog odreda dostavlja štabu I i II bataljona prijepis informacije[1] u vezi sa čuvanjem vojničkih tajni. Informacija je od štaba X, korpusa zagrebačkog te glasi:

»U zadnje vrijeme opaža se da partizani i rukovodioci ne pokazuju dovoljno budnosti u čuvanju vojničkih tajni. Dešavaju se čak i grubi prekršaji koji predstavljaju objektivni zločin prema NOB-i. Nisu rijetki slučajevi da se pred i sa civilnim licima otvoreno govori o smještaju, naoružanju i brojnom stanju naših jedinica, o pokretima i eventualnim namjerama koje se znaju ili pretpostavljaju. Štabovi i ustanove pri štabovima ne paze dobro kod smještaja, te se često dešava da se u štapskim prostorijama za vrijeme rada, pisanja ili diktiranja povjerljivih vojnih naređenja, telefonskih i neposrednih razgovora o pokretima i našim namjerama, nalaze civilna lica, ukućani, straža, kuriri te ostala lica koja ne spadaju u štab.

Za pomoćno osoblje uzimaju se često neprovjereni drugovi i drugarice koji su skloni da uslijed lakoumnosti i nedovoljne konspirativnosti govore van štabova i komandi o stvarima koje često sasvim slučajno doznaju. Na taj.način neprijateljski raspoloženi elementi i špijuni mogu doznati i povjerljive vojničke stvari. Oni ih mogu u najkraće vrijeme dostaviti neprijatelju, a čak i za vrijeme

od jednog sata. Ne vodi se dovoljno računa da svaka lakoumna i nekonspirativno izražena riječ može da nam nanese velike žrtve i štete. Konkretno, naša akcija na neprijateljsko uporište Novi Marof nije uspjela kako je to bilo predviđeno iz razloga što je neprijatelj unaprijed saznao za nju. Da bi se ti nedostaci otklonili, potrebno je da se svi rukovodioci i borci upozore na navedene nedostatke i da im se na iste skrene pažnja. Treba provoditi kontrolu i svaki slučaj narušavanja konspirativnosti i 'lakoumno odavanje vojničkih tajni, kazniti prema prilikama. Za vrijeme rada treba iz štabova ukloniti sva civilna lica kao i ono pomoćno osoblje koje ne treba da zna vojničke tajne. Treba prekontrolirati sve pomoćno osoblje i svako lice koje je nedovoljno provjereno i nekonspirativno udaljiti od štaba. Svako kretanje sumnjivih lica po oslobođenom i poluoslobođenom teritoriju treba onemogućiti. Za vrijeme pokreta i akcija spriječavati civilno stanovništvo da dođe u kontakt sa uporištem. Općenito treba strogo povesti računa o tome da nam neprijatelj uslijed naše nebudnosti i nedovoljne konspiracije ne nanese nepotrebne žrtve i štete, a svaki propust najenergičnije kažnjavati. S time upoznati sve štabove i komande četa«.

Prijepis informacije su potpisali — komandant Odreda poručnik Mato Ostović i zamjenik politkorriesara Slavo Pavlinić.

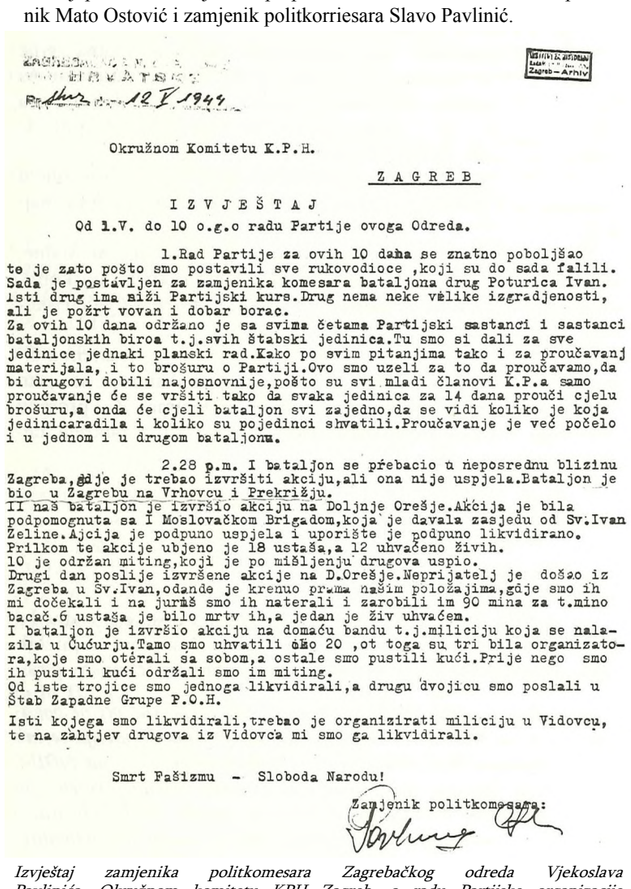

Okružnom Komitetu K.P.H.

ZAGREB

IZVJEŠTAJ

Od 1.V. do 10 o.g.o radu Partije ovoga Odreda.

1.Rad Partije za ovih 10 dana se znatno poboljšao te je zato pošto smo postavili sve rukovodioce ,koji su do sada falili. Sada je postavljen za zamjenika komesara bataljona drug Poturica Ivan. Isti drug ima niži Partijski kurs.Drug nema neke velike izgradjenosti, ali je požrtvovan i dobar borac.
Za ovih 10 dana održano je sa svima četama Partijski sastanci i sastanci bataljonskih biroa t.j.svih štabski jedinica.Tu smo si dali za sve jedinice jednaki planski rad.Kako po svim pitanjima tako i za proučavanj materijala, i to brošuru o Partiji.Ovo smo uzeli za to da proučavamo,da bi drugovi dobili najosnovnije,pošto su svi mladi članovi K.P.a samo proučavanje će se vršiti tako da svaka jedinica za 14 dana prouči cjelu brošuru,a onda će cjeli bataljon svi zajedno,da se vidi koliko je koja jedinicaradila i koliko su pojedinci shvatili.Proučavanje je već počelo i u jednom i u drugom bataljonu.

2.28 p.m. I bataljon se prebacio u neposrednu blizinu Zagreba,gdje je trebao izvršiti akciju,ali ona nije uspjela.Bataljon je bio u Zagrebu na Vrhovcu i Prekrižju.
II naš bataljon je izvršio akciju na Doljnje Orešje.Akcija je bila podpomognuta sa I Moslavačkom Brigadom,koja je davala zasjedu od Sv.Ivan Zeline.Ajcija je podpuno uspjela i uporište je podpuno likvidirano.
Prilkom te akcije ubjeno je 18 ustaša,a 12 uhvaćeno živih.
10 je održan miting,koji je po mišljenju drugova uspio.
Drugi dan poslije izvršene akcije na D.Orešje.Neprijatelj je došao iz Zagreba u Sv.Ivan,odande je krenuo prema našim položajima,gdje smo ih mi dočekali i na juriš smo ih naterali i zarobili im 90 mina za t.mino bacač.6 ustaša je bilo mrtv ih,a jedan je živ uhvaćem.
I bataljon je izvršio akciju na domaću bandu t.j.miliciju koja se nalazila u Čučurju.Tamo smo uhvatili oko 20 ,ot toga su tri bila organizatora,koje smo otérali sa sobom,a ostale smo pustili kući.Prije nego smo ih pustili kući održali smo im miting.
Od iste trojice smo jednoga likvidirali,a drugu dvojicu smo poslali u Štab Zapadne Grupe P.O.H.

Isti kojega smo likvidirali,trebao je organizirati miliciju u Vidovcu, te na zahtjev drugova iz Vidovca mi smo ga likvidirali.

Smrt Pašizmu - Sloboda Narodu!

Zamjenik politkomesara:

Izvještaj zamjenika politkomesara Zagrebačkog odreda Vjekoslava Pavlinića, Okružnom komitetu KPH Zagreb, o radu Partijske organizacije Zagrebačkog odreda u svibnju 1944.

11. svibnja 1944. štab Zagrebačkog odreda naređuje štabu I i II bataljona da do 25. svibnja pošalje prijedloge za sve rukovodioce koji zaslužuju oficirski čin a do sada ga nisu dobili. Do toga vremena, po postojećim naredbama, treba proizvesti u podoficirske činove sve one rukovodioce kojima takvi činovi pripadaju. Ova naredba temelji se na Uputstvu Glavnog Štaba, NOV i POJ od 13. travnja 1944.

' Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. 10/6 K. 1601 C

RAD PARTIJE U ZAGREBAČKOM ODREDU

14. svibnja 1944. zamjenik politkomesara Zagrebačkog odreda drug Slavo Pavlinić izvještava Okružni komitet Zagreb o radu Partije u Odredu u vremenu od 1. do 10. svibnja 1944. U izvještaju navodi da se u proteklih 10 dana rad Partije znatno poboljšao jer su postavljeni novi rukovodioci koji su do tada falili. Tako je za zamjenika politkomesara bataljona postavljen drug Ivo Poturica koji je završio niži partijski kurs. On nema veliku izgrađenost ali je požrtvovan i dobar borac. U daljnjem tekstu izvještaja stoji da su u svim četama održani partijski sastanci te sastanci bataljonskih biroa. Sve jedinice radile su po planu. Posebno se obrađuje brošura »O Partiji« i to zato što je u Odredu većina mladih članova KP pa im je potrebno dati najosnovnije saznanje o Partiji. Svaka jedinica će za 14 dana proučiti spomenutu brošuru, a zatim će cijeli bataljon, tj. svi članovi KP raspravljati o proučenom materijalu da bi se vidjelo koliko su shvatili. Proučavanje je započelo u I i II bataljonu.

Drug Pavlinić nadalje obavještava Okružni komitet da se 28. travnja I bataljon prebacio u neposrednu blizinu Zagreba gdje je trebao izvršiti jednu akciju, ali ona nije uspjela. Bataljon je bio u Zagrebu, na Vrhovcu i Prekrižju. U nastavku izvještaja piše: *»II. bataljon izvršio je akciju na Donje Orešje, potpomognut sa I. Moslavačkom brigadom, koja je davala zasjedu od Sv. Ivan Zeline. Akcija je potpuno uspjela i ustaško uporište Donje Orešje je likvidirano. U borbi je ubijeno 18 ustaša a 12 je zarobljeno. Drugog dana poslije izvršene akcije na Donje Orešje neprijatelj je došao iz Zagreba u Sv. Ivan Zelinu odakle je krenuo prema našim položajima, gdje smo ih mi dočekali i jurišem natjerali te zarobili 90 mina za teški bacač. 6 ustaša je bilo mrtvih a jedan je uhvaćen živ«...*

.. .»I. bataljon je izvršio akciju na domaću bandu, t.j. na miliciju koja se nalazila u Čučerju. Tamo smo uhvatili 20 milicionera, od toga su tri bila organizatora, koje smo otjerali sa sobom a ostale smo pustili kući. Prije nego smo ih pustili kući održali smo im miting. Od navedene trojice jednog smo likvidirali a drugu dvojicu smo poslali u Štab Zapadne grupe POH. Isti kojega smo likvidirali trebao je organizirati miliciju u Vidovcu, te smo ga likvidirali na zahtjev drugova iz Vidovca«.

NEPRIJATELJSKA OFENZIVA NA JEDINICE X KORPUSA ZAGREBAČKOG U ZAGORJU

9- travnja 1944. štab X korpusa zagrebačkog odlučio je da sa XXXII divizijom i II brigadom XXXIII divizije krene u Zagorje da ofenzivnim operacijama onemogući djelovanje neprijateljskih jedinica, koje su sa jakim snagama i dobrim utvrđenjima zaposjele gotovo sva veća i manja mjesta u Zagorju i Prigorju. Neprijateljske jedinice imaju zadatak da pokrivaju taj teritorij i osiguravaju nesmetani promet njemačkom okupatoru na glavnim prometnicama, tj. na cestama i na željezničkoj pruzi od Zagreba prema Varaždinu i dalje prema Mariboru. S obzirom da su se jedinice X korpusa nakon višemjesečnihlneprekidnih borbi sa ustaškim, domobranskim i njemačkim jedinicama znatno smanjile, trebala se u Zagorju i Prigorju istovremeno provesti mobilizacija novih boraca. Na ovom borbenom putu jedinice X korpusa čekao je težak zadatak, jer su se u većini neprijateljskih uporišta nalazile elitne ustaške jedinice PTS, tzv. »poglavnikov tjelesni zdrug«, sastavljene od prokušanih koljača i razbojnika koji su se svugdje očajnički borili znajući da za njih milosti nema ako padnu živi u partizanske ruke.

Čim su se jedinice X korpusa pojavile u Zagorju ustaško-njemački i domobranski štabovi poduzimali su također gotovo neprekidno koncentrirane operacije protiv naših snaga kao reakciju na svaki napad naših jedinica na njihova uporišta. Cilj je

bio da' nas razbiju i odbace sa tog područja prema Slavoniji. Usprkos nadmoćnosti neprijateljskih jedinica u ljudstvu i naoružanju, jedinice X korpusa uspjele su teškom i ogorčenom borbom, zadati neprijatelju teške udarce i osjetne gubitke te u osnovi, ostvariti svoj cilj — zadržati se na području Zagorja i Prigorja preko mjesec dana, tj. od 16. travnja do 19. svibnja 1944. godine.

U tim borbama, u sastavu X korpusa, učestvuje i Zagrebački partizanski odred, koji je zbog svoje lake pokretljivosti i dobrog poznavanja terena uvijek raspoređivan na najisturenije točke i položaje prema neprijateljskim jedinicama i njihovim uporištima sa zadatkom da napadne neprijatelja i prihvati borbu kako bi navukao neprijatelja u dubinu naših položaja, gdje su ga onda trebale dočekati i razbiti brigade X korpusa.

Zagrebački partizanski odred nalazio se 15. svibnja 1944. sa I bataljonom i jednim bataljonom Moslavačke brigade na položajima oko Hrašćine Trgovišća i Gornjeg Kraljevca, gdje je držao dominantne položaje. Na tim položajima Zagrebački odred i Moslavačka brigada vode teške borbe sa neprijateljem nadmoćnim po broju i naoružanju, ojačanim sa artiljerijom, tenkovima i avijacijom. Takav neprijatelj neprekidno je napadao naše položaje. Pošto višekratni juriši ustaških jedinica na naše položaje nisu uspjeli neprijatelj je pozvao u pomoć avijaciju koja je sa 3 lovačka bombardera »štuka« žestoko mitraljirala i bombardirala naše položaje oko Hrašćine i Kraljevca. Neprijatelju je tada uspjelo da mitraljeskom vatrom iz aviona neutralizira naše dominantne otporne točke na kojima su bili postavljeni puškomitraljezi. To su ustaše iskoristili i nakon više uzastopnih juriša uspjeli nas potisnuti sa naših položaja u dolinu, prema Hrašćini Trgovišću gdje je nastupala neprijateljska motorizacija sa tenkovima i već ulazila u samo mjesto. Nakon napada neprijateljske avijacije, započelo je naglo povlačenje naših jedinica, tako da je u prvom času izgledalo kao da se povlačimo neorganizirano. Ubrzo nakon napuštanja naših položaja došli smo do saznanja da se već nalazimo u potpunom neprijateljskom zaokruženju i to na ovom relativno malom prostoru. Glavnina snaga XXXII i XXXIII divizije već se dan ranije prebacila preko glavne ceste Sv. Ivan Zelina — Novi Marof — Varaždin a Zagrebački odred sa jednim bataljonom i dijelovima Moslavačke i Radićeve brigade našao se kod Hrašćine Trgovišća u neprijateljskom obruču, sjeverno od glavne ceste Sv. Ivan Zelina — Varaždin. Sa našim jedinicama u neprijateljskom obruču bio je i komandant X korpusa general Vlado Matetić koji je, ocijenivši situaciju, naredio da se izvrši proboj neprijateljskog obruča južno od mjesta Hrašćina Trgovišće, oko 2 km. u jednoj šumi prema selu Pešćeno. Po naređenju komandanta Korpusa pozvani su svi borci koji nose automatsko oružje, tj. mitraljesci i šmajseraši da dođu naprijed i da plotunskom paljbom na neprijateljske položaje izvrše juriš i probiju obruč. Nakon kratke pripreme svi borci sa automatskim oružjem približili su se ustaškim položajima i na dati znak otpočeli plotunsku vatru po ustašama, istovremeno jurišajući, te u roku od nekoliko minuta silovitim jurišom uspjeli razbiti neprijateljski obruč. Protjerali su neprijatelja sa tog položaja i osigurah izvlačenje ostalim dijelovima jedinica. Tek kada je obruč probijen vidjeli smo da je neprijatelj na tom položaju imao trostruki obruč. Unatoč tome mi smo ga uspjeli razbiti i izvući glavninu naših snaga. Jedino se u blatu zaglavio top Moslavačke brigade kojeg se nije moglo izvući.

Daljnji pravac povlačenja bio je u pravcu jugoistoka, preko sela Vrbovo, Jales, Jarek i Breznica, preko glavne ceste Zagreb — Varaždin na Radešić i Visoko, gdje smo ostali na odmoru i noćenju.

16. svibnja, u rane jutarnje sate, neprijatelj je nastavio ofenzivne operacije na naše položaje oko sela Visoko i Sudovec i preko kote Velišće počeo nadirati prema Gornjoj Rijeci. Odmah nakon početka, odnosno nastavka prvih jutarnjih borbi započelo je preko Gornje Rijeke povlačenje svih naših jedinica prema Kalniku. Kako je neprijatelj nadirao sa lijevog boka i pokušao nam presjeći odstupnicu prema Kalniku i Apatovcu, zauzevši dominantne položaje duž Kalničke gore, naše jedinice morale su se pod stalnom borbom povlačiti do Apatovca.

Po dolasku u Apatovac ostaci I bataljona Zagrebačkog odreda zauzimaju položaje zapadno od sela Apatovac, na brdu iznad jedne šume, iz pravca nailaska neprijatelja od Kalnika, odnosno Kamešnice. Naređenje je bilo da se položaji imaju držati do posljednjeg metka da bi se osiguralo izvlačenje ranjenika iz Apatovca i bolnica u šumama oko Apatovca.

Borci su zauzeli položaje i čekali nailazak neprijatelja. Uskoro se vidjelo da na položaje Zagrebačkog odreda nastupa takozvana ustaška »crna legija — Bobanovci«, poznati okorjeli koljači. Naređenje je bilo da se ne puca na veliku udaljenost, da se štedi municija, već da se ustaše pusti na 50 metara od naših položaja i tek onda da se po njima otvori vatra.

Borci Zagrebačkog odreda kojim je komandovao komandant I bataljona drug Stjepan **Ruškoviće** tako su i postupili. Maskirani na ukopanim položajima pustili su neprijatelja da dođe u neposrednu blizinu. Kada su se ustaše približili na oko 50 — 100 metara otvorena je na njih vatra. Oni su malo prilegli a onda započeli sa jurišom koji smo odbili. Ponovili su i drugi juriš ali bez uspjeha. Komandant **Ruškoviće** obilazio je borce Odreda na položaju, davao im upute i sokolio ih, dok su mu se borci žalili da nemaju više municije, pogotovo mitraljesci. Borba se nastavila i mi se nismo dali maknuti sa naših položaja a niti je bilo naređenja za povlačenje. Mitraljesci su stalno držali neprijatelja pod vatrom čim bi pokušavao napredovati, ali ostali su gotovo bez municije. Ustaše su primijetili da naša vatra jenjava i ponovno pokušavaju juriš. Kad smo mi vidjeli da su ustaše i legionari već zauzeli dominantne kote i mitraljeska gnijezda naših mitraljezaca iznad Apatovca i nama došli iza leđa komandant **Ruškoviće** naredio je povlačenje u Apatovac. Tu smo vodili borbu sa ustašama oko kuća probijajući se preko Apatovca prema Pogancu i Lepavini, odnosno šumom prema cesti i pruzi Križevci Koprivnica za Bilogoru. To nam je nakon teških borbi konačno uspjelo uz velike gubitke i rasulo naših jedinica.

Nakon izvršenog proboja obruča kod Hrašćina Trgovišća jedan dio boraca Zagrebačkog odreda, pod komandom komesara Odreda **Stjepana Selendića** uspio se prebaciti do sela Pešćeno, preuzeti desetak ranjenih boraca i sa njima se zakonspirirati u napuštenom rudniku Pešćeno.

Pomoćnik komesara Odreda **Slavko Pavlinić,** operativni oficir **Josip Podboj** i komandant I bataljona **Stjepan Ruškoviće** nakon proboja neprijateljske zasjede u šumi kod Apatovca sakupili su borce Zagrebačkog odreda i krenuli na sektor Odreda, u Prigorje. Manji dio boraca nakon proboja kod Hrašćine otišao je svojim kućama i čekao kada će se Odred ponovno sakupiti.

Nakon povratka na svoj sektor započelo je sređivanje i prikupljanje boraca Odreda koji je iz ove ofenzive izašao potpuno razbijen. Ali za nekoliko dana vratili su se svi borci. Stigli su na Zelinsku goru, gdje je na Kladeščici izvršeno prestrojavanje boraca i bataljona, postavljanje nedostajućeg rukovodećeg kadra i sastavljanje obaju dosadašnjih bataljona, nakon čega je Odred ponovno osposobljen za daljnje akcije i borbe.

U operativnom izvještaju[1] I bataljona Zagrebačkog odreda o navedenim borbama i akcijama zabilježeno je slijedeće:

»9- svibnja 1944. I bataljon Zagrebačkog odreda je u pokretu iz sela Karivaroš odakle je krenuo u jutro u 3 sata u pravcu Pasanske Gorice, gdje ostaje na odmoru do navečer. U 20 sati bataljon kreče u pravcu Konjščine, gdje stiže i smještava se u selu Šagudi, u 6 sati u jutro. Tu ostaje na odmoru. Za vrijeme odmora postavljena su potrebna osiguranja.

11. svibnja bataljon ostaje u istom selu, dok je svaka ćeta dala po jedan vod na položaj i to: 1. četa jedan vod na položaj u 3 sata u jutro iznad sela Beloslavec na kotu i 2. četa jedan vod na kotu iznad sela Hrgci. Ostatak bataljona ostao je u s. Donje Pešćeno. Istoga dana Bataljon nije dolazio u sukob s neprijateljem.

12. svibnja bataljon je izvršio pokret iz sela Donje Pešćeno u selo Hrgci, gdje je zauzeo baze. U jutro u 4 sata 1. četa dala je jedan vod na položaj na kotu iznad sela Beloslavec a 2. četa dala je jedan vod na kotu iznad sela Hrgci. Ostatak bataljona ostao je u selu Hrgci. Istoga dana nije bilo sukoba sa neprijateljem.

13. svibnja bataljon je bio u selu Hrgci, odakle je dao u 4 sata u jutro od svake čete po jedan vod na položaj na iste kote kao i

Josip Podboj, operativni oficir štaba Zagrebačkog odreda Stjepan Ruškovič, komandant I bataljona. Slikano u Žitomiru lipnja 1944.

dan ranije. Ostatak bataljona ostao je u selu Hrgci, gdje je spavao. Istoga dana nije bilo sukoba sa neprijateljem.

14. svibnja 1944. bataljon je u 3 sata ujutro izvršio pokret iz sela Hrgci u selo Beloslavec, gdje se smjestio i postavio jedan vod na položaj odnosno na kotu iznad Bedenice a jedan vod na kotu iznad Beloslavca i Mačkoviča. Ostatak bataljona ostao je u selu. Istoga dana nije bilo sukoba sa neprijateljem.

15. svibnja 1944. bataljon je u 3 sata u jutro izvršio pokret iz sela Beloslavec do sela Gornje Pešćeno, gdje zauzima položaj s jednom četom na koti između Gornjeg i Donjeg Pešćena, dok se druga četa smještava u selu. Istoga dana u 6 sati ujutro izvidnica je primijetila kretanje neprijatelja, od Beloslavca i Donje Konjščine. Bataljon se povukao do Hraščine Trgovišča, gdje su se nalazile brigade X korpusa Zagrebačkog i zauzeo položaje po kotama oko Hraščine Trgovišča. U 10 sati prije podne po cesti od Konjščine do Hraščine Trgovišča došli su tenkovi i zaustavili se pred samim mjestom te sa ceste iz topova i mitraljeza otvorili vatru na naše položaje. Bataljon nije otvorio vatru na neprijatelja jer je bio predaleko. U isto vrijeme naišla su tri aviona koji su po položajima bataljona bacili bombe i tukli iz mitraljeza. Bataljon ostaje na položaju do 3 sata poslije podne, kada smo primili naređenje štaba Korpusa za povlačenje. Bataljon se povlači sa Korpusom u pravcu Gornje Pešćeno. U šumi pred samim Pešćenom bataljon nailazi na neprijateljsku zasjedu koju zajednički sa- brigadama X korpusa probija i kreće u pravcu Turkovčine. Tu su opet naišli avioni i tukli kolonu bataljona bombama i mitraljezima. Neprijateljska pješadija također je išla za bataljonom i tukla ga sa svim oružjem. Bataljon produžava put u pravcu sela Jales, gdje je raz-. bijen u tri grupe. Istoga dana predvečer sve tri grupe prošle su cestu Zagreb Varaždin sastale se drugoga dana ujutro u Gornjoj Rijeci.*

16. svibnja u 6 sati ujutro, sastavljene su sve tri grupe bataljona. Nedostajalo je 30 drugova. U 9 sati prije podne naišao je neprijatelj od sela Sudovec na kotu iznad Gornje Rijeke i otvorio vatru po bataljonu koji se uz borbu, kreće u pravcu Kalnika, gdje na koti zauzima položaje. Neprijateljska ustaška pješadija nadirala je na položaje bataljona. U 10 sati prije podne ona je počela tući položaje te je bataljon opet razbijen. Bataljon, uz borbu, pro- « dužava prema Apatovcu gdje se sakuplja i ostaje na spavanju.

17. svibnja od bataljona se sakupilo samo 40 drugova koji su raspoređeni na kotu ispred sela Apatovac. U 10 sati prije podne neprijateljske snage nadirale su na položaje bataljona koji se morao dalje povlačiti i prihvatiti borbu. Uslijed nadiranja neprijatelja bataljon je razbijen na dvije grupe, tako da se jedna grupa probijala u pravcu Ivanca a druga u pravcu Velikog Poganca, odakle se sa jedinicama X korpusa povlači u pravcu sela Vojkovac, gdje u šumi ponovno nailazi na neprijateljsku zasjedu na kojoj je bataljon dokraja razbijen.

18. svibnja do 28. svibnja bataljon se sakupljao. Sakupilo se 60 drugova, dok su ostali otišli svojim kućama. Koliko je do sada poznato u ovoj ofanzivi bataljon je imao 5 mrtvih i 4 ranjena. Izgubljen je jedan mitraljez i 5 pušaka. To je palo u ruke neprijatelju.

28. svibnja bataljon je bio na položaju u šumi iznad Kladeš-■ćice, odakle je krenuo navečer u 19 sati i došao u selo Prepolno, gdje večera a u 22 sata kreće na cestu Zagreb — Varaždin, gdje postavlja osiguranje II. bataljonu koji prati ranjenike za Kalnik.

29. svibnja bataljon sa ranjenicima stigao je u selo Osijek. U 8 sati bataljon prima izvještaj da neprijatelj nadire u pravcu Apatovca. Bataljon kreće na položaj, na kotu iznad sela Osijek. Uli sati prije podne bataljon prima naređenje da se povuče sa sadašnjih položaja i da zauzme nove položaje na koti iznad sela Kamešnica, na kojima ostaje do navečer. U 21 sat bataljon se povukao na večeru u selo Kamešnica. Istoga dana neprijatelj je prolazio u neposrednoj blizini položaja bataljona. Pošto je neprijatelj bio mnogo nadmoćniji bataljon ostaje u konspiraciji i ne otvara vatru na njega.

31. svibnja bataljon je zauzeo položaje iznad sela Kamešnica, sa istim osiguranjem kao i dan ranije. Tu se zadržao toga dana do 18 sati, kada je krenuo preko Gornje Rijeke za Zagorje.«

′ Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. 44/1 K. 1601 D

MATO BREZOVEČKI

BORBE KOD HRAŠČINE TRGOVIŠČA

Za vrijeme neprijateljske ofenzive na jedinice X zagrebačkog korpusa u Zagorju svibnja 1944. glavna bitka se odvijala kod Hraščine Trgovišča, gdje je neprijatelju uspjelo da dio Moslavačke brigade i Zagrebački odred zaokruži na jednom relativno malom prostoru i gdje je pokušao da nas razbije i uništi. To je bila jako krvava i teška bitka u kojoj je mnogo naših boraca poginulo i nestalo.

Sjećam se da je moj I bataljon u kojem sam bio komesar Čete, bio povezan sa IV bataljonom Moslavačke brigade. Imali smo položaj u Gornjem Kraljevcu. Do nas je bio Moslavački bataljon. Prema Hrašćini su se nadovezivale druge naše čete Zagrebačkog odreda i drugi vod moje čete. Sa njim je bio komandir čete drug Zlatko Kletuš.

Sjećam se da su ustaše sa zasukanim rukavima i izvučenim noževima stalno jurišali na naše položaje. Tu sam prvi puta vidio kako je ustaška rulja izbezumljeno jurišala na naše položaje želeći nas klati.

tamo?« Ja opet viknem: »Ovdje komesar 2. čete I bataljona Zagrebačkog odreda«, a onaj sa druge strane vikne: »Tko?« Tek tada opazim kako iz šumarka u pravcu našeg položaja izlazi masa ustaške rulje. Odmah drugovima naredim povlačenje u pravcu Kraljevca. Kad smo došli do Kraljevca tu sam dostigao komandira moje čete druga **Zlatka Kletuša** kojeg sam pitao zašto nas je ostavio na položaju ne obavijestivši nas da se oni povlače. On tada preuze držanje odstupnice a mi nastavismo povlačenje prema Hrašćini i Pešćenu. Tu, u borbi nastade pravi krkljanac: sa ustašama smo se hvatali za rukave a oni viču kako

Postrojavanje boraca Zagrebačkog odreda na Zelinskoj gori koncem svibnja 1944, nakon ustaško-njemačke ofenzive na jedinice X korpusa Zagrebačkog u Zagorju.

Ja sam držao položaje sa jednom desetinom i jednim puškomitraljezom. Puškomitraljezac je bio **Ivan Svornik.** On je kasnije poginuo. To je bio jako dobar mitraljezac. Zahvaljujući upravo njegovoj vatri ustaše, nas nisu mogli potjerati sa naših položaja.

Kako se borba sve više razvijala, a ustaše sve više jurišali, ja sam poslao četiri kurira, jednog za drugim, da uspostave vezu sa Moslavčanima ali mi se niti jedan nije vratio. To mi je bilo nekako sumnjivo. Stoga prema našem bataljonu ponovno pošaljem kurira u pravcu Kraljevca, ali ni taj mi se nije vratio. Mi smo se, međutim, i dalje tukli, tj. vatrom zadržavali neprijatelja, ne puštajući naše položaje. U tom času naišla su tri vojna aviona, njemačke »štuke«, koji su nas strašno mitraljirali i bombardirali, obrušavajući se na naše položaje. No mi se nismo dali. **I** dalje smo se tukli, pucajući i na avione i na ustašku pješadiju. Najednom začujem kako netko po niskom šumarku ide u našem pravcu, prema našim položajima. Čujem kako trava puca pa u tom pravcu viknem: »Tko ide?« Dobijem odgovor: »Tko je

nas treba hvatati žive — da bi u našim redovima napravili paniku.

Mi smo se uspjeli probiti iz obruča te smo se sa cijelom četom dosta kompaktno povlačili prema Pešćenu. Tu smo se pritajili u šumi,- dok su ustaše nedaleko nas prolazili kroz šumu prema Hrašćini Trgovišću urlajući i pjevajući.

Iako je bilo naređeno da se svi povlačimo prema Kalniku mi nismo htjeli tamo ići već smo se navečer prebacili preko Jertovca i Žitomira na Kladešćicu i došli do Zelingrada, gdje smo se zadržali do jutra. Od tuda smo krenuli prema Stubičkom kotaru, tj za Sv. Matej i Jakovlje. Tu smo našli grupu domobrana i domobranskih oficira i 20 civila koji su došli u partizane. Oni su se stalno sa nama kretali, dok ih nismo mogli prebaciti za Moslavinu. Sjećam se da se tada sa jednom patrolom pojavio drug **Tomo Obad** radi uspostavljanja veze sa drugom grupom boraca koja se također vratila iz borbe kod Hrašćine, jer smo tamo kao Odred bili razbijeni. Ali se moja četa — moram to ponovno reći — stalno držala na okupu. Nakon toga smo se spojili sa II bataljonom na Kladešćici.

IZVOD IZ BOJNE RELACIJE XXXII DIVIZIJE O BORBAMA U ZAGORJU[1]

O borbama XXXII divizije Jugoslavenske armije kod Hrašćine Trgovišća, Brezničkom Humu i koti 318 Vinično, od 15. do 18. svibnja 1944, postoji bojna relacija divizije iz koje dajemo pojedine važnije dijelove koji će čitaocu prikazati veličinu ove neprijateljske ofenzive i njezine posljedice. Prema podacima bojne relacije neprijatelj se nalazio u uporištu Novi Marof, Zlatar i Sv. Ivan Zelina te je 14. svibnja počeo sa koncentracijom jačih snaga.

XXXII divizija nalazila se na sektoru Martinšćina — Repno — Belec — Belečko. Završje, Grtovec — Zajezda — Gornja Selnica i Pažurovec. I brigada XXXII divizije držala je položaje oko Mača i Mihovljana.

Izvršivši koncentraciju neprijatelj je imao namjeru da napadne i opkoli diviziju i da je potisne u podnožje planine Ivančice.

Divizija je od štaba Korpusa dobila zadatak da se što prije izvuče preko glavnog puta Varaždin — Zagreb.

Divizija je izvršila prebacivanje na nove položaje i to: Brigada »Braće Radić« Vinično — Radešić — Hum, kota 318, sa zadatkom da spriječi neprijateljski napad od Zlatara i Komina. Brigada »Matija Gubec«: Moždenec — Velišće, sa zadatkom onemogućavanja nastupa neprijatelja iz Novog Marofa.

.Naše jedinice bile su zamorene borbama u Zagorju a pri tom je trebalo evakuirati veći broj ranjenika. Vojnici su zamoreni i iscrpljeni ali dobra morala.

15. svibnja oko 9 sati, započeo je napad neprijatelja iz Zlatara na'I Moslavačku brigadu. Neprijatelj je uspio zauzeti položaje ove Brigade i produžuje napad.

IV bataljon Udarne brigade »Braće Radić« uspio je da se sa ranjenicima, sa kote 318, prebaci u Visoko. II bataljon Brigade »Braće Radić« držao je položaj Hum. Neprijatelja koji je nastupao iz pravca Komina prema Humu — u jačini jedne čete i nešto mobilizacije — napao je I bataljon Brigade »Braće Radić« koji je bio na položaju Vinično. Neprijatelju su naneseni osjetni gubici ali se uspio probiti za Hum, gdje je zaposjeo položaje i tako odsjekao odstupnicu jedinicama I Moslavačke brigade i II bataljona Brigade »Braće Radić«. Oni su bili odsječeni te se našli u obruču.

I Moslavačka brigada i II bataljon Brigade »Braće Radić« u toku cijelog dana vodili su borbu opkoljeni na položajima oko Hrašćine Trgovišća. Predvečer su se jedinice probile iz obruča pod vrlo teškim okolnostima, mada je neprijatelj dominirao svim pogodnim točkama i položajima. Obruč je probijen uz osjetne gubitke na našoj strani. II bataljon se probio preko Breznice i Čreta i zauzeo položaje Kračevac.

Istog dana III bataljon Brigade »Matija Gubec« vršio je napad na položaje Velišće na neprijatelja koji je zauzeo kotu 318 i poslije dvosatne borbe istu zauzeo u 18 sati.

16. svibnja 1944. oko 7 sati, neprijatelj je sa motorizacijom i pješadijom, ponovno nastupao od pravca Komin i napao položaj I bataljona Brigade »Braće Radić«. Uslijed jakog pritiska bataljon se morao povući sa Vinična u pravcu Visokog. Jedinice Brigade »Matija Gubec« ostale su za to vrijeme na istim položajima.

Bozo Janeš, obavještani oficir II bataljona, Vlado Pajnić, intendant II bataljona, Ivo Blagaić, komesar 1. čete II bataljona i neidentificirani borac Goranin

Oko 7 sati neprijatelj je sä motorizacijom i pješadijom iz Novog Marofa napao na II bataljon Brigade »Matija Gubec« koji se poslije duže borbe povukao sa položaja Moždenec na položaje iznad Sudovca, prema Novom Marofu. Kada su jedinice Brigade »Braća Radić«, polazile da zauzmu nove položaje, neprijatelj je — zaposjevši položaje kota 280, 534. i 547 — otvorio jaku vatru iz svojih raspoloživih oružja, što je izazvalo iznenađenje i pometnju.

U toku noći od 16. na 17. svibnja o.g. izvršen je pokret Divizije u pravcu Apatovca gdje se već nalazila I Moslavačka brigada.

17. svibnja 1944, po dolasku kod Apatovca, počelo je sređivanje jedinica. Određeni su novi položaji za obranu jer se očekivalo da će neprijatelj nastaviti nastupanje.

I Moslavačka i I bataljon Zagrebačkog odreda držali su položaje Apatovac a Brigada »Braće Radić« na koti sa lijeve strane prema Dugoj Rijeci. Kalnički partizanski odred iznad Duge Rijeke i Velikog Poganca a Brigada »Matija Gubec« položaje Debela Bukva. Istog dana oko 9 sati neprijatelj je počeo nastupati od pravca Osijeka i Marinovca prema položajima I Moslavačke brigade i Zagrebačkog partizanskog odreda a od pravca Koprivnice i Ludbrega prema položajima Kalničkog partizanskog odreda. Nakon kraće borbe neprijatelj je zauzeo Apatovac koji su branili I Moslavačka brigada i Zagrebački odred. Oni su se pod jakim pritiskom neprijateljskih snaga ustaške »crne legije« povukli.

Neprijatelj se nije zadržavao u Apatovcu već je nastupanjem produžio prema položajima jedinica Brigade »Matija Gubec« i Ivancu i prema položajima Udarne brigade »Braće Radić«. Pod snažnim napadom neprijatelja bataljon Brigade »Matija Gubec* povukao se prema položajima Brigade »Braće Radić«, dok su bataljoni Brigade »Braće Radić« pustili neprijatelja na kratko odstojanje i izvršili juriš. Tom prilikom nanijeli su mu osjetne gubitke i natjerali ga u paničan bijeg u pravcu Ludbrega i Koprivnice. Nakon duže borbe neprijatelj je bio odbačen a naše su jedinice zauzele svoje stare položaje, osim Apatovca.

18. svibnja 1944. jedinice su krenule prema položajima Brigade »Matija Gubec« ali ju je na putu stigao izvještaj da je neprijatelj napustio Apatovac. Izdano je naređenje da se jedinice Brigade »Braće Radić« vrate nazad, s time što je II i III bataljon trebao zauzeti Apatovac. Primijetivši pokret naših jedinica prema Apatovcu neprijatelj se vratio u Apatovac i zaposjeo ga za obranu. II i III bataljon Brigade »Braće Radić« izvršili su napad na neprijatelja u Apatovcu, ali zbog neodlučnosti rukovodilaca i boraca jedinice ove Divizije krenule su u pravcu Debele Bukve, gdje se nalazila Brigada »Matija Gubec«. Postavljeni zadaci u ovim borbama izvršeni su ali ne u potpunosti.

Ukupni vlastiti gubici u ljudstvu: 8 mrtvih i 16 ranjenih, 125 nestalih.

Vlastiti gubici u materijalu: 2 p.t. mitraljeza, 2 p.t. puške, 3 p. mitraljeza, jedan laki bacač, 1 teški bacač, 1 top 75 mm, 53 »mauzer« karabina, 18 »manliher« pušaka, 1 teški mitraljez i 20 drugih pušaka.

Neprijateljski gubici u ljudstvu: 120 mrtvih, a u materijalu: 2 puške zarobljene, 1 p. mitraljez, 8500 kom. mitraljeske municije.

Neprijateljske jedinice koje su učestvovale u ovim borbama jesu: jedna pukovnija ustaša PTS, jedna pukovnija »crne legije«, jćdna pukovnija domobranskog zdruga, jedna bojna »feldžandara« i oklopni sklop PTS.

[1] Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg.: 5-1/5 K 1191, 5-1/5 5-3/5 5-4/5

STJEPAN SELENDIĆ

NAPAD NA USTAŠKO UPORIŠTE DONJE OREŠJE I SPAŠAVANJE RANJENIKA

U sklopu svih naših aktivnosti i akcija koje smo vršili u Prigorju i Zagorju napadajući neprijateljske jedinice i kolone te komunikacije Zagreb — Varaždin, neprijatelj je pokušao da stvori stalno uporište u selu Donje Orešje, nedaleko Sv. Ivana Zeline. Dobili smo podatke da se neprijatelj utvrđuje u mjesnoj školi i da namjerava tu ostati.

Kako je Donje Orešje bila vitalna točka za naš saobraćaj i veze sa drugim dijelovima našeg operativnog područja, za veze sa Kalnikom i Moslavinom mi smo predložili Zapadnoj grupi da se ovo uporište likvidira. Ona je naredila da Zagrebački odred izvrši likvidaciju. U napadu je cilj potpuno postignut, uporište je likvidirano početkom svibnja 1944. a neprijatelj se više nikad nije smjestio u tom selu.

Ova borba i napad na Donje Orješje ostali su u sjećanju i po tome što sam u izvjesnom smislu bio zarobljenik. Naime, svega na nekoliko metara iza jednog ugla kuće nisam se mogao ni povući naprijed ni natrag. Natrag se nalazio brisani prostor a preko puta, u pravcu zgrade iz koje je neprijatelj davao glavni otpor, nisam se mogao probiti. Sjećam se koliko mi je bilo teško dok sam stajao odsječen i osamljen od svojih drugova, koliko mi je to vrijeme bilo dugo, iako se stvarno radilo samo o dva do tri sata. Nalazio sam se u situaciji da su naši drugovi preko mene pucali na neprijatelja a neprijatelj preko mene po našima, dok sam ja u sredini stajao potpuno nemoćan.

U sklop ovih akcija spada i velika akcija koju je poduzeo X zagrebački korpus u Zagorju, u kojoj učestvuju XXXII divizija te I Moslavačka brigada. Ova je akcija bila usmjerena na to da se neprijateljskim snagama koje su zaposjele veća ili manja mjesta u Zagorju dade što više udaraca i da se što više neprijateljskih snaga navuče na sebe, kako bi se olakšale borbe naših brigada i divizija NOV koje su se vodile u Bosni i drugim krajevima naše zemlje.

Neprijatelj se koncentrirao i u izvjesnom smislu uspio zakočiti naše akcije. Zbog toga mi nismo mogli u potpunosti izvršiti svoje vojno-političke zadatke i ciljeve, već smo se morali povući.

Sjećam se da se polovinom svibnja 1944. Zagrebački odred nalazio u Gornjem Orešju, kada smo dobili nalog da se sa I bataljonom uputimo u selo Kraljevec, iznad Hrašćine Trgovišća, gdje se već nalazio naš II bataljon, jer da se gore nalazi štab Korpusa. Mi smo usiljenim maršem preko Konjščine i Hrašćine krenuli u Kraljevec. Žurio sam jašući na konju, prema štabu Korpusa. Međutim, na tom putu presreo me avion »štuka« iz kojeg je rafalom ubijen konj ispod mene, tako da sam put prema selu nastavio pješke. Na ulasku u selo prvi susret mi je bio sa jednom ženom koja nije bila normalna te je vikala: »Evo idu vragi s tri roga, sada nas budu skuhali i spekli.«

Kako god je situacija bila teška u tom času zbog bombardiranja i mitraljiranja aviona »štuka«, ja sam se od srca nasmijao i sa žaljenjem promatrao ženu koja u tom strašnom paklu bombardiranja sjedi na stepenicama kuće, stalno zapomažući i vičući kako sam već naveo.

U selu Kraljevec našao sam komandanta Korpusa druga Matetica i dobio zadatak da zauzmemo položaje, koje smo odmah i zaposjeli. Međutim, pritisak neprijatelja bio je toliki da smo se ubrzo morali povlačiti.

Povlačenje je bilo i taktički i vojnički organizirano. Tek je pri samom kraju povlačenja došlo do stanovitih gužvi. Sjećam se da se komandant Korpusa povlačio preda mnom. Osjećao sam da se u toj situaciji trebalo' malo brže povlačiti, ali brže nije išlo jer ni komandant Korpusa nije mogao ubrzati povlačenje. Ja, opet nisam smio pred njega jer sam morao štititi odstupnicu. Ne znam da li slučajno, ali ostao sam živ: to se dogodilo kada su naišli avioni a ja pogledao u zrak. U tom času pao sam u neku jamu koja je bila sušionica za voće. Iz te rupe teško sam se izvukao a u međuvremenu je nalet aviona prošao. Vjerojatno je to bila sreća u nesreći što sam pao u tu rupu i tako mi je slučajno bio spašen život, jer su avioni mitraljeskim rafalima sve drveće naokolo pokosili. Trčeći prema Hrašćini stigao sam komandanta Korpusa i još mnoge naše drugove. Došao sam na jedno križanje u Hrašćini u želji da se što prije i dalje povlačim. U tom času cestom su se kretali neprijateljski tenkovi od željezničke stanice Hrašćina u samo mjesto Hrašćina. Došli su od nas na

udaljenost od kojih stotinjak metara. Jedan naš mitraljezac — ne sjećam se da li je to bio Vedrina ili koji drugi — otvorio je vatru na tenkove. Oni su zastali jer nisu znali iz kojeg oružja pucamo, ali su započeli sipati vatru po nama. U vrijeme kada je situacija bila na vrhuncu napetosti pred mene dođe komandant bataljona Franjo Hađina i raportira mi da je on sa četom na položaju prema pruzi i da čeka daljna naređenja. Sjećam se koliko je ova situacija bila ozbiljna i najradije bih mu rekao: »Sto čekaš, što se ne povlačiš?« Međutim suzdržao sam se te mu rekao: »Evo i mi se povlačimo. Čim se od tebe udaljimo 50 — 100 metara sa jedinicom se povlači za nama«. Dakle, i u takvim momentima, u najtežim okršajima, u jeku neprijateljske nadmoćnosti, u tako očito kritičnoj situaciji, ovaj je drug našao dovoljno hrabrosti pokazavši potpunu hladnokrvnost ostao je na visini svojih zadataka.

Ako bih govorio o sebi u toj borbi, čini mi se da nitko ne može reći da se nisam želio, da se nisam znao i da se nisam htio tući sa neprijateljem. Ali, činjenica je da je od hrabrih bilo još hrabrijih, i još hladnokrvnijih, koji su se u takvim momentima osjećali potpuno odgovorni.

Nastavili smo povlačenje ali je neprijatelj kod šume iznad Pešćena zatvorio obruč, tako da smo se našli u potpunom zaokruženju. Tada je komandant Korpusa naredio da svi borci sa automatskim oružjem, tj. puškomitraljezima, šmajserima i bombama krenu naprijed, na proboj obruča. Moram reći da sam bio među prvima, i odmah došao na čelo grupe koja je vršila proboj. »Računica« se svodila na to, da su oni koji idu prvi najbolje naoružani, najbolje spremni za borbu i stoga da su u stanju probiti obruč. Pa, ako se dade život spasiti, da će to biti najsigurnije u prvim redovima. Sve ovo spominjem zato jer se hrabrost svodila na to da se potuče neprijatelj i spašava goli život. Prema tome bitku smo vodili protiv neprijatelja, ali za svoje vlastito spasenje, koje smo vidjeli u prihvaćanju bitke, i bez oklijevanja u proboju obruča. Tako se glavnina naših snaga i probila iz obruča. Međutim, neprijatelj je na 500 m dalje ponovno zatvorio obruč. U tom se obruču našlo nas nekoliko, koji smo osiguravali i forsirali povlačenje zadnjih dijelova naših snaga preko te točke gdje je obruč već probijen. Tako smo se ponovno našli opkoljeni, ali sa mnogo manje automatskog oružja, i sa mnogo slabije opremljenim borcima. U šumi je, sjećam se, bilo tako strašno da se od baruta i dima nije moglo ni disati. Situaciju u kojoj smo se tada našli ilustrirati će i slijedeći podatak: U šumi se nakon proboja, našlo oko 30 ranjenih drugova i drugarica koji su tražili da ih se skloni u šipražje kako ih neprijatelj ne bi pohvatao. Ja sam nekoliko njih prenio i sklonio u gušće predjele šume. Istovremeno sam gledao kako je nekoliko drugova, koji su bili teško ranjeni i bespomoćno ležali sebi oduzelo život bombama ili pištoljima smatrajući da će time olakšati izvlačenje nas koji smo bili zdravi. Zbog toga sam i ja bio spreman da se ubijem kako ne bih živ pao u ruke neprijatelju. Da to nisam i učinio mogu zahvaliti jednom drugu iz Moslavačke brigade. Naime, u neposrednoj blizini zaglavio se jedan top II Moslavačke brigade. I taj drug mi kaže: »Komesaru, ajde pomogni mi izvaditi ovaj zatvarač iz topa, želim uništiti top da ne padne neprijatelju u ruke«. Kad sam mu pomogao izvaditi zatvarač on ga stavi na leđa sa riječima: »Ja sam taj top zarobio, ja ću nositi zatvarač, možda ću ga i spasiti a još ima vremena da ga uništim«. To mi je dalo nove snage da sam se pribrao i da sam — uz pomoć još nekih drugova — mogao prikupiti grupu zaostalih boraca i prihvatiti novu bitku, u tom drugom neprijateljskom obruču. Bez pretjerivanja mogu reći da smo potpuno indiferentni za vlastiti život sve od sebe dali, što je pridonijelo da smo razbili i drugi neprijateljski obruč i spasili se.

Nakon toga sjeo sam na neki panj u šumi i mislio kako sam sada proživio najstrašnije što u životu mogu preživjeti. Međutim, nisam ni sanjao da čovjek može proživiti još i više i još od toga strasnije. A to je upravo bilo ono što je kasnije i slijedilo.

Neprijatelj se povukao a mi smo ostali sa ranjenicima. Seljaci iz okolnih sela pomagali su nam sakupljati ranjenike pa smo ih privremeno smjestili u selo Pešćeno, svijesni da ih ne možemo zadržati na tom mjestu do jutra da će ujutro neprijatelj ponovno ići u akciju, da smo odvojeni od glavnine naših jedinica koje su se povukle na Kalnik. Na inicijativu mještana Pešćena nas tridesetak boraca otišlo je kopati zemunice za ranjenike i to u bivšim rovovima rudnika Pešćeno. To su bili natprirodni napori: u

Stjepan Popović, obavještajni oficir I bataljona, Žarko Miličević, operativni oficir II bataljona, Mirko Belošević, operativni oficir I bataljona zarobljen 15. listopada 1944. na zasjedi kod Zeline i obješen od ustaša i Franjo Urek, komesar II bataljona

jednu noć izvjestan broj naših zdravih boraca sa grupom seljaka, iskopao je zemunice za oko 30 ranjenika. Smjestili smo ih u zemunice i tako vješto zamaskirali da je neprijatelj drugog dana hodao iznad ranjenika a nije znao da su ranjenici po-_ ljima. Mislim da je ovo bio jedinstven slučaj kopanja ovako velikog broja zemunica za tolike ranjenike u tako kratkom vremenu. Naime, mi smo u ratu mnogo puta naše ranjenike spremali u zemunice, ali nikada to nismo radili u ovako velikoj žurbi i u tako velikom broju.

Smatram da je jako važno istaknuti ovu pomoć naroda sela Pešćena i okolnih sela jer smo mi, na neki način do tada imali prema tim mještanima rezervirani stav. Poslije ovog slučaja ja nisam znao kako da im zahvalim na njihovom poštenju i odanosti našoj borbi. Činjenica je da su naši ranjenici u rovu ugljenokopa ostali oko 8 dana a nisu bili ni gladni ni žedni a niti ih je itko izdao, iako je svak u selu znao za njih. Doduše, nisu svi znali gdje se nalaze ali su znali šumu u kojoj su oni smješteni.

Ovo sakrivanje ranjenika za mene je jedan od najvažnijih događaja u mojem sjećanju iz NOB-e. Te sam noći, kad smo spremali ranjenike, želio da umrem da bi se riješio velike odgovornosti za te naše ranjene drugove. Bez ikakvog pretjerivanja onog časa bio bih se volio zamijeniti sa svakim ranjenim ili mrtvim-samo da sa sebe skinem onu moru koja me je pritiskala od bojazni da nam neprijatelj ne pronađe ranjene drugove. Kada smo konačno, nakon 8 dana, spasili te ranjenike osjećao sam zbog toga veliku radost i zadovoljstvo. Otpremili smo ih za Kalnik, u naše bolnice.

BORBA ZAGREBAČKOG ODREDA KOD HRAŠĆINE TRGOVIŠĆA

Oko 15. svibnja 1944. Zagrebački Odred se pod pritiskom jačih ustaških jedinica povlekel vu Hraščinu Trgovišće. »Crna legija« ustaša bila je dole, na železničkoj prugi, i ni se ufala vudriti na naše položaje gore vu Hraščini sve do 4 vure popoldan, jer srne mi bili gore na brdu.

Ja se sećam da sem ležal na položaju vu jednoj hrži, (raž) a avioni su nas tukli. To su bile nemačke »štuke«. Ja velim svem komandiru: »Komandir ja bum tu poginul«, a on mi kaže: »bogati, što se plašiš, nećeš poginuti«. Avion »štuka« se 4 puta oko mene obrnul i ja sem z rova skočil van, jeno 5 metrov vu hrž prema šumi. Raspalil sem po avionu i on se obrnul u vis ali ga nis pogodil. Dal sam vsu snagu od sebe da ga pogodim ali nis uspel. Oko pol 5 vur popoldan ustaši su jako nadirali i došel je naš komandant Podboj Jože i naredil da Zagrebački odred odmah dojde na položaje gore iznad Hrašćine Trgovišća. Naš komandant bataljona Radovan Gorenec je rekel: »Drugovi, mi nećemo gore uspeti!« Na to Trzun Marko koji je bil komandir čete veli: »To niti misliti mi ćemo tu poginuti«, jer iz tih se položajov povlekel bataljon Brigade »Braće Radića« a kuda sada da I bataljon Zagrebačkog odreda drži taj položaj? Mi sme dobili zadatak da ponovno zavzememe te položaje a već su ustaši bili na tim istim položajima i tukli po nama. Tu se sećam da je bila

Marženka Rohan, pomoćnik komesara 2. čete I bataljona i Vilko Šafar, intendant Odreda

jena drugarica, ne znam da li iz Brigade »Braća Radić« ili Moslavačke brigade koja je potrčala kraj našeg topa i primjetila da je u njemu zatvarač. Tada se vrnula nazaj i izvadila zatvarač da onesposobi top kako ga banda nebi mogla koristiti. Onda je došel komandant Korpusa i naredil da svi mitraljesci i svi sa automatskim oružjem idemo napred na prebijanje obruča jer su bila postavlena tri obruča u šumi prema selu Vrbovu. Mi mitralesci sme tu tri puta jurišali vu šumi na prebijanju obruča u stojećem stavu pucajući i krećući napred. Moram reći da uopće nisem bil tada niš vu strahu. Najemput ja vidim da je na mene negdo bacii nemačku »handgranatu« koja se vrnula. Ja sem uspel tu granatu hititi nazaj prema ustašom i ja se dignem i idem dale. Onda sme došli na jeno pole gdje su nas tukli nemački avioni »štuke«, da se dimile od nihove vatre. Štef Popović je nosil drugaricu koja je bila rajnena, ne sećam se imena, bila je mala crna. Popović Štef viče: »Jože, brani kuliko me moreš«, a avioni su nas stalno mitraljirali. Ja sem z mojeg mitraleza stalno pucal po njima jer su kružili oko nas i pucali. Tu je bil i Franc Papić i ja ga pitam za svega brata Juru. On mi veli da ga nije nigde videi i ja velim onda je on zaglavil. Ja, Franjo Papić i Švec puškomitraljezec 0tišli sme nakon toga proboja pravac prema Zitomiru. Z nami je bil i moj pomoćnik Rokić Imeli sme municije oko 2.000 komadov koje sme našli na putu razhitane. Bilo je tu i šarcov i drugih mitraljezov. Mi sme sakuplali same municiju a bilo je i drugog oružja koje su bacali Moslavčani od sebe. Oko 8 vur navečer stigli sme vu Žitomir kod našeg Brkića — Prugovečkog. Tu sem našel dve rajnene drugarice sa kojima su bili Ivo Poturica i Franc Papić. I tu sme se onda dogovorili kam idemo sad. Odlučili sme se da ideme doma vu naše sele i tak sme došli k Škrobanovom i Videku gdje sme ostali spati na štali. Njegova Manda nam je skuhala žgance jer sme bili jake gladni. A Videka sme poslali Štefaneku da nas smesti kam zna. On je došel k njemu i rekel mu da sme došli sa još jenim puškomitralescem i dvema pomoćnikima i mitralezima i da to treba spraviti kam ged zna. On nas je skril i smestil na otavu znad komore. Tu sme se 8 dan odmarali i dobro se hranili. Jen dan nam dojde gore Štefanek i veli nam: »Dečki, pa je li ste vi partizani«. Naše mitraleze je spremil Franc Papićev sa 2500 kom. municije vu njegov lagev. Ja sem imel kod sebe samo 2 bombe i pištolj. Kak su ustaši svaki dan dohajali vu naše sele tu je bile opasne ostati. Onda sme poslali poruku Francu Papiću, vodniku da odma z mitralezima i municijom dojde do nas. On je došel i drugi dan je došel i Štef Vrabec i krenuli sme svi na Kladešćicu. Tu sme našli Slaveka Pavlinića pomoćnika komesara Odreda. Ja mu kažem: »Slavek, a s kim bumo dale ratuvali, gde nam je vojska?« a on mi veli: »Jože, daj muči, ti si nam desna ruka i naš spasitelj i tebe trebamo«. Nas je bilo poslije te ofenzive svega 40, i od tud sme krenuli u nove akcije na neprijatela.

VOJNO ORGANIZACIONO STANJE PRVOG BATALJONA

1. lipnja 1944, Bataljon se nalazi u selu Gornje Orešje pod komandom štaba Odreda.

Bataljon se sastoji od dvije čete a svaka četa od 2 voda. Komandiri četa imaju donekle teoretskog znanja a praktičkog vrlo malo. Vodnici i desetari također su slabi. Komande četa nisu popunjene. Komanda 1. čete je popunjena dok u komandi 2. čete fali komesar. Komandir 1. čete se dosta dobro snalazi na svojoj dužnosti, dok je komandir 2. čete slab, i mlad, i nikako se ne snalazi na svojoj dužnosti. Borbenost kao i disciplina mnogo je popustila ali sada se počelo raditi vojnički i politički pa će se u najskorije vrijeme i to popraviti.

I bataljon ima po spisku i na licu svega 52 druga i 8 drugarica, tj. 60 boraca, podijeljenih u dvije čete. 1. četa ima po spisku i na licu 25 drugova i 4 drugarice, a druga četa 22 druga i 2 drugarice. Bataljon je u neprijateljskoj ofenzivi izgubio 4 borca koji su poginuli a ranjena su 3 druga i jedna drugarica. Ostali su otišli svojim kućama. Od puškomitraljezaca jedan je manje, jer je isti mitraljez bio neispravan pa ga je ranjeni puškomitraljezac uriištio. Bataljon ima 21 »Mauzer« pušku manje. Koliko je od toga palo neprijatelju u ruke nije poznato'jer su neki borci koji su otišli kućama sobom ponijeli i oružje. »Manliherki« ima za 7 manje a talijanskih za dvije više.

NEPRIJATELJSKA UPORIŠTA NA SEKTORU ZAGREBAČKOG ODREDA SVIBNJA 1944.

Štab Zapadne grupe PO Hrvatske[1] 19- svibnja 1944. poslao je štabu Zagrebačkog odreda podatke o svim neprijateljskim uporištima na sektoru X korpusa zagrebačkog, od kojih ćemo ovdje navesti samo uporišta na sektoru Zagrebačkog partizanskog odreda.

Šestine: Uslijed bojazni od bombardiranja neke njemačke komande imaju rezervirane stanove u Šestinama, kuda namjeravaju preseliti u slučaju veće opasnosti od bombardiranja.

Zabok: Njemačke trupe povukle su se iz Zaboka i Bedekovčine. Ostaje još oko 450 neprijateljskih vojnika. Sibirski puk I. kozačke divizije, zajedno sa jednom baterijom Kubanskog artiljerijskog puka, stigao u Zabok, Donju i Gornju Stubicu i Jakovlje.

Oroslavlje: Posada 150 feldžandara, 150 SS trupa 1 SS trup (specijalna jedinica za borbu protiv partizana), 100 ljudi »časne radne«. Naoružanje: 1 teški bacač, 2 laka bacača, 2 teška mitraljeza, 15 puškomitraljeza, 6 šmajsera i ostalo puške.

Donja Stubica: posada 50 žandara sa 4 puškomitraljeza i 8 šmajsera, 50 ustaša sa 4 puškomitraljeza i 6 šmajsera. Nedavno stigli dijelovi Sibirskog puka I kozačke divizije.

Stubičke Toplice: Posada 150 ustaša i 30 Nijemaca; naoružanje: 10 puškomitraljeza, 1 teški i 2 laka bacača.

Novi Marof: Jedna satnija ustaša, 2 bojne 1. pukovnije PTS. Smješteni su u lječilištu i kod Paldija. Bunkere imaju prema Mađarevu i Moždencu. Broj im se mijenja jer dolaze i druge satnije tako da broj posade varira od 80 do 300.

Zlatar: Posada 2 satnije ustaša, od toga jedna satnija su stari ustaše a jedna su novomobilizirani. Ukupan broj oko 250 ustaša. Naoružanje: jedna haubica 105 mm smještena na brijegu iznad župnog dvora, 3 topa 47 mm, 1 teški bacač, 3 laka bacača, 2 teška mitraljeza i 15 puškomitraljeza. Smješteni su u župnom dvoru, djevojačkom domu i u kući Biljarića.

Zlatar-Bistrica: Bistrica: oko 50 ustaša sa 2 puškomitraljeza i 1 teškim mitraljezom.

Ivanić-Grad: 5. sat 2. bojne V. Gor. pukovnije I. Gorskog zdruga sa 130 vojnika, 3. sat V. Gor. pukovnije sa 130 vojnika, 2. sat 5. željezničke bojne sa stožerom bojne sa 110 vojnika, 4. kompanija 265 regimente 187 njemačke divizije sa 340 vojnika, 57 oružnika Bjelovarskog oružničkog krila. Naoružanje 30 puškomitraljeza, 3 teška mitraljeza, i 3 teška bacača.

Lupoglav: dijelovi 4. kubanske pukovnije 1. kozačke divizije (Čerkezi), 200 vojnika.

Dugo Selo: ukupno 990 neprijateljskih vojnika od toga 160 vojnika 3. sat 5. željezn. bojne, 130 Nijemaca 265. regimente, 150 gestapovaca, 50 žandara i 500 Čerkeza I kozačke divizije. Zapovjednik Nijemaca je Matise a gestapovaca Švarc. Naoružanje: 2. topa, 3 teška bacača, 10 lakih bacača, 12 teških mitraljeza, 3 puškomitraljeza i 23 parabele.

Brckovljani: 4 kubanska pukovnija 1. kozačke divizije (Čerkezi) sa 200 vojnika.

Lojnica: djelovi iste jedinice kao i u Brckovljanima sa 200 vojnika.

Božjakovina: dijelovi iste jedinice kao u Lojnici sa 200 vojnika. i

Vrbovec: posada 450 Rusa I kozačke divizije 4. kubanskog puka, 150 domobrana željezničke stražarske bojne, koja pripada 18.željezničkoj bojni.

Njemačke jedinice: U Zaboku, Donjoj i Gornjoj Stubici, Jakovlje, Brckovljani i Lojnica — Sibirski i 4. kubanski puk 1. kozačke divizije. Oroslavlje.i Sv. Križ trupe »Viking« divizije. Feldžandari Oroslavlje i Batina.

Ustaške jedinice: Prometni zdrug ustaške vojnice (P.Z.U.V.) 5. bojna Sv. Ivan Zelina.

Poglavnikov tjelesni zdrug (PTS) 1., 2. i 3. bojna, oklopni sklop i brzi sklop, smješteni u Novom Marofu, Varaždinu, Zlataru i Sv. Ivan Zelini.

27. maja 1944. Komanda podoficirske škole Zapadne grupe' upućuje Zagrebačkom odredu petoricu drugova koji su bili na 25-dnevnom podoficirskom kursu. To su:

Stariji vodnik **Đuro Petric,** stariji vodnik **Dragutin Laljak,** stariji vodnik **Josip Đurin,** vodnik **Kazimir Palikuća,** i desetar **Mato Ivček.** Drug **Mato Novosel** nije završio kurs, jer se razbolio i nalazi se na liječenju u ambulanti Zapadne grupe. Komanda škole moli štab Odreda da za spomenute podoficire — nakon što provedu u jedinicama 15 dana — pošalje iscrpan izvještaj o njihovom vladanju i rukovođenju jedinicama, kako bi škola mogla iz toga crpsti pouke.

2. lipnja 1944. 2. četa I bataljona izvršila je akciju[3] na državni autobus koji je vozio iz Varaždina za Zagreb, kod Sv. Ivan Zelina. U autobusu su se nalazili civili, 4 domobrana, jedan ustaški vodnik i jedan financ kojeg je pomoćnik politkomesara Odreda pustio u Donjem Orešju. Zarobljeni domobrani i ustaški vodnik upućeni su štabu Odreda sa njihovim ispravama. Zaplijenjen je jedan šinjel, 2 »manliher« puške sa 50 komada metaka i jedna financijska bluza.

Štab I bataljona obavještava štab Odreda da je iz Sv. Ivan Zeline krenulo oko 40 žandara u pravcu Bedenice pa su tamo uputili patrolu koja treba da provjeri ove podatke. Izvještaj supotpisali komandant bataljona **Stjepan Rušković** i politkomesar **Franjo Urek.**

[1] Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 46-1/11 K. 1623.
[2] Vojr.jiatorijski institut JA Beograd, Br. reg. 94-1/10 K. 1623
[3] Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 45-1 K. 1601 D

PROMJENE U RUKOVODEĆEM KADRU ODREDA

3. lipnja 1944. godine naredbom[1] štaba Zagrebačkog odreda broj 4. razrješava se dužnosti zamjenik politkomesara 1. čete I bataljona drug **Perica Popović** i postavlja za obavještajnog oficira II bataljona; drug **Blaž Rusek,** do sada zamjenik politkomesara 2. čete I bataljona razrješava se dužnosti i postavlja za v. d. komesara II bataljona; drug **Josip Vodišek,** komandir 2. čete I bataljona razrješava se dužnosti i stavlja na raspoloženje štabu Odreda; a **Anton Maković,** intendant II bataljona razrješava se dužnosti i stavlja na raspoloženje štabu Bataljona.

Drug **Ivo Blagajić,** borac II bataljona postavlja se za v. **d.** politkomesara 2. čete I bataljona; druga **Tomu Obada,** delegata I bataljona postavlja se za v. d. zamjenika politkomesara 1. čete I bataljona; druga **Ivana Catela,** dosada v. d. zamjenika politkomesara 2. čete II bataljona postavlja se za zamjenika komesara 2. čete I bataljona; druga **Nikolu Kadoića,** dosadanjeg vodnika 1. čete II bataljona postavlja se za komandira 2. čete I bataljona; druga **Valter Tišlera,** do sada komesara udarne grupe štaba Zagrebačkog odreda postavlja se za v. d. zamjenika politkomesara 2. čete II bataljona; drug **Stjepan Pučko,** dosadašnji delegat 2. čete II bataljona'postavlja se za v. d. komesara 1. čete II bataljona; drug **Petar Sisak,** dosadašnji delegat 1. čete II bataljona postavlja se za v. d. zamjenika politkomesara 1. čete II bataljona; drug **Fabijan Orešić,** dosadašnji vodnik 1. čete II bataljona postavlja se za komandira 1. čete II bataljona; drug **Drago Kobasić,** dosadašnji borac postavlja se za v. d. intendanta II bataljona; drug **Franjo Pavlinić,** borac, postavlja se za v. d. intendanta I bataljona.

Ovu naredbu potpisao je za komandanta operativni oficir Odreda **Josip Podboj** i v. d. politkomesara Odreda **Stjepan Šelendić.**

Naredbom štaba[2] II bataljona broj 3. od 4. lipnja 1944. postavljen je drug **Vinko Svornik,** dosadašnji puškomitraljezac 2. čete za v. d. politdelegata 2. čete I voda; drug **Branko Brlek,** do sada borac u udarnoj grupi štaba Odreda postavljen je za v. d. politdelegata 2. čete II voda; drugarica **Jelica Kukolja,** do sada borac 1. čete postavljena je za v. d. politdelegata 1. čete I voda.

Ovu naredbu potpisao je v. d. komandant bataljona **Franjo Hađina** i.v. d. politkomesar **Blaž Rusek.**

[1] Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 40/3 K. 1601 B
[!] Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 4/4 K. 1601 D

ORGANIZACIONO-POLITIČKO STANJE
ZAGREBAČKOG ODREDA, SVIBNJA 1944.

4. Lipnja 1944. štab Zagrebačkog NOP odreda šalje Okružnom komitetu KPH Zagreb izvještaj o radu Partije u Zagrebačkom odredu od 1. do 31. svibnja 1944. U izvještaju piše, da se stanje u Odredu znatno promijenilo jer je Odred bio stalno pod pritiskom neprijateljske reakcije koja je bila u Zagorju. 15. svibnja I bataljon Odreda držao je položaje oko sela Vrbova a II bataljon je držao kote iznad Hrašćina Trgovišća, zajedno sa bataljonom I Moslavačke brigade. Bande je bilo daleko više te je uspjela stvoriti obruč i nadrla na naše položaje iznad Hrašćina Trgovišća. U isto vrijeme neprijatelj je tukao naše položaje iz aviona. U Moslavačkoj brigadi nastala je panika koja je zahvatila i naš Odred te su se borci povukli na tri strane. Oko 80 — 90 drugova povuklo se na Kalnik zajedno sa štabom Odreda, dok se 80 boraca II bataljona povuklo na stubički kotar. Komesar odreda ostao je u konspiraciji sa 20 boraca na položajima, gdje se odvijala borba. Drugovi iz I bataljona koji su se prebacili na Kalnik držali su tamo ponovno položaje, zajedno sa brigadama^ gdje su bili do kraja razbijeni. Nakon dva dana zamjenik komesara odreda **Pavlinić** sakupio je na Kalniku jednu četu s kojom se odmah vratio na svoj teren gdje je pokušao uhvatiti vezu sa II bataljonom koji_se prebacio na stubički kotar. U međuvremenu vratio se i operativni oficir sa nekoliko drugova. Nakon toga uspostavljena je veza sa komesarom Odreda i 20 drugova koji su bili sa njime. U toj grupi bilo je drugova iz I i II bataljona. Od prikupljenih boraca organizirane su dvije čete koje su nastavile akcije. Na terenu, Hrašćina — Pešćeno, gdje je bila borba, ostalo je oko 8 ranjenih drugova koji su bili u konspiraciji. Njih je trebalo prebaciti do bolnice. Pošto je banda svakim danom pretraživala šume to prebacivanje ranjenika nije bilo moguće učiniti sa ovako malim brojem boraca te su pozvani drugovi iz II bataljona sa stubičkog kotara.

No II bataljon se nije odazvao, te je Odred krenuo sa dvije malobrojne četice do njih i vratio se sa njima do Vanjske općine Sv. Ivan Zelina, gdje ih je već čekao komandant Odreda sa 20 drugova, i sa štabom I bataljona. Tada su formirana dva bataljona sa kojima su prebačeni ranjeni drugovi na Kalnik. Na Kalniku su htjeli ostati tri dana na odmaranju, kako bi sredili Odred, održali sastanke i postavili sve potrebne rukovodioce. Međutim, na Kalniku je opet izvršena neprijateljska reakcija na Odred, te se Odred povukao na svoj sektor. Tu su postavljeni potrebni rukovodioci, od komandi četa pa na niže. I bataljon za sada nema komesara jer je komesar bataljona premješten za Zapadnu grupu POH. II bataljon ostao je također bez komesara, jer je otišao na raspolaganje Zapadnoj grupi POH a na njegovo mjesto predložen je štabu grupe drug **Blaž Rusek,** zamjenik komesara 2: čete I bataljona. Poslije spomenute neprijateljske reakcije, Odred se smanjio za 60 boraca. Nestalih drugova bilo je oko 20, poginulih 8 i 12 ranjenih.

U daljnjem tekstu izvještaja drug **Pavlinić** piše da je moral vojske — prije reakcije — bio na doličnoj visini dok je u toku reakcije moral pao. Sada se moral popravlja, naročito u II bataljonu, gdje borci svakim danom traže borbu. U I bataljonu stanje je malo lošije. Krivnja je u tome što neki rukovodioci nisu naročito hrabri, aljkavi su u svojoj dužnosti i si. Radi poboljšanja stanja pojedini drugovi premješteni su iz II bataljona u I bataljon kako bi se u bataljonu povećala borbenost i digla se politička svijest boraca. Borci su divni samo sa njima treba raditi.

U toku same neprijateljske reakcije, kada je bio pao moral II bataljona tome je bio kriv komesar bataljona koji nije prikupio drugove oko sebe već je pričao kako će on otići u Dalmaciju, a počeo je također nagovarati pojedine drugove neka i oni traže da idu u Dalmaciju. Na to su pojedini drugovi počeli dezertirati.

Josip Vidiček, komesar II bataljona, Ivan Stingi, pomoćnik komesara II bataljona i Perica Popović, pomoćnik komesara 1. čete II bataljona

U I bataljonu dezertirao je i komesar čete, što je dalo povoda i drugima da dezertiraju. Komesar II bataljona riješen je dužnosti te sa popratnicom poslan na raspoloženje štabu Zapadne grupe POH.

Prije reakcije rad je bio vrlo dobar. Redovito su se održavali sastanci za proučavanje materijala. To je dovelo do toga da je prije reakcije Odred imao znatnih uspjeha, dok su se u toku reakcije bataljoni raspršili. Partija se rascijepala te se nije skoro ništa radilo. Ipak, radilo se sa onima koji su bili na okupu. Štab odreda i drugovi koji su ostali održavali su redovite sastanke, za proučavanje materijala. Kada su se čete sredile u pojedinoj četi bio je svega po jedan član KP. Zatim se stanje popravilo, tako da je svaka četa imala najmanje tri člana KP. U toku reakcije

nestalo je 7 članova KP od toga je samo jedan bio ranjen a o ostalima se nije znalo.

I bataljon broji 3 partijske jedinice i jedan bataljonski biro; jedinica štaba I bataljona broji 3 člana KP, a jedinica 1. čete broji 4 člana KP; jedinica 2. čete broji 3 člana KP; bataljonski biro broji 3 člana, jer nema komesara bataljona.

II bataljon broji tri partijske jedinice i jedan bataljonski biro; udarna grupa broji 3 člana KP; jedinica štaba II bataljona broji 4 člana KP; jedinica 1. čete broji 3 člana KP; jedinica 2. čete 4 člana KP a jedinica štaba Odreda 5 članova KP.

Pri štabu Odreda ima za sada dva člana KP jer je sekretar Skoja odreda otišao u Okružni Skoj te momentalno nije bila jedinica potpuna. Odred broji 32 člana KP, dok je u prošlom izvještaju brojno stanje bilo 39. Pošto je bila reakcija to se organizaciono stanje znatno promijenilo a ni do danas nije sređeno, jer Odred ima velike pokrete te ne može dobiti toliko vremena da sve sredi. Sastanci se održavaju, ali se za proučavanje materijala nisu održavali, izuzevši pri štabu Odreda.

Rad sa NOO-ima nije na visini. Do nastupa reakcije Odred se povezivao sa odborima i održavao mitinge gdje je to bilo moguće. U svetoivanjskom kotaru NOO-i ne postoje, iako su ranije postojali, pošto banda svakodnevno krstari po selima. Mi smo vojnici mnogo učinili da bi smo narodu rastumačili liniju naše borbe. U stubičkom kotaru povezanost vojske i NOO-a je na dosta velikoj visini, jer je tamo organizirana narodna vlast.

Vojska je u stalnim pokretima te nismo mogli da održimo sastanke bataljonskih biroa kojima bi trebao prisustvovati jedan član Kotarskog komiteta. Kada smo dolazili na teren nekog komiteta povezali smo se sa članovima tog komiteta, gdje smo u suglasnosti organizirali pojedine akcije.

Članovi Okružnog komiteta SKOJ-a Zagreb: Stjepan Muhek Podgorec, Marica Jurinec, Marijan Kos-Rucak Mičurin, i Ivan Brajdić Goran.

Poslije reakcije naš II bataljon bio je u kotaru Stubica. Tamo se povezao sa Komitetom. Prema izjavi pojedinih rukovodilaca drugovi iz Komiteta nisu dozvolili da oni vrše akcije na kamione na cesti Bistra — Jakovlje. Prema izjavi ovih drugova našim su drugovima navodno — ako bi se izvela neka akcija — rekli, da bi oni odmah morali bježati, jer bi nastupila reakcija.

Isto to dogodilo se i u Vrapču; kada je naša udarna grupa trebala izvršiti neke akcije, drugovi iz općinskog NOO-a nisu dozvolili govoreći da će im biti zapaljene kuće ako bi se izvršila neka akcija. Trebalo bi, međutim, njih upozoriti da bi oni morali pružati našoj vojsci punu pomoć kada dođe na njihov teren kako bi što uspješnije izvršili akcije i što više tukli neprijatelja umjesto da onemogućavaju vršenje akcija. To nikako nije u prilog NOB-e i brzom uništenju fašizma.

Rad Skoja u Odredu je dosta slab. Razlog je u tome što smo stvarno bili raspršeni pa je trebalo više vremena da se stanje sredi. II bataljon — koji je ostao na okupu — daleko je bolji, a I bataljon tek se sređuje. ' Za sada svaka četa ima skojevsku grupu. Prvi bataljon nema sekretara dok II bataljon ima sve sređeno. Drug Sever, prijašnji sekretar Skoja za Odred povučen je na teren a na njegovo je mjesto došao drug Milec. On sada radi većinom u I bataljonu.

Brojno stanje skojevaca u Odredu je 39, i to u II bataljonu 20 u I bataljonu 13 i u udarnoj grupi 6. U Odredu smanjio se broj skojevaca i članova KP — baš u ovoj reakciji — pošto se smanjilo i brojno stanje Odreda. Odred sada broji 160 drugova.

Zamjenik politkomesara Odreda Pavlinić piše da smatra da bi se trebao sastati s nekim od članova OK po mogućnosti i sa cijelim Okružnim komitetom radi dogovora o daljenjm radu u Odredu. On moli da Okružni komitet pruži štabu Odreda pomoć koja mu je najpotrebnija sada kada je Odred ovako prošao u neprijateljskoj reakciji. Drug Pavlinić predlaže da Okružni komitet preko Oblasnog komiteta KP traži od viših štabova da Odred ne bude vezan na drugim sektorima već da djeluje na zagrebačkom okrugu gdje bi mogao čistiti teren od domaće bande i milicije što bi omogućilo politički rad na okrugu. Odred je u toku ovog mjeseca bio stalno vezan na Korpus i Grupu, tako da na svojem terenu nije mogao ništa učiniti. U više navrata dogodilo se da se Odred vratio na svoj teren ali nije ostao niti jedan dan, jer bi već došlo naređenje da mora otići na novi zadatak. To je bio neuspjeh, jer se vojska jako malo kretala po svom terenu, a Odred je mogao očistiti mnoga sela od milicije.

Za vrijeme boravka Odreda u Glavnici uspostavili smo veze i međusobno povezali drugove na terenu. Po tome se vidi da bi opet imali političkog uspjeha samo da se Odredu omogući kretanje njegovim terenom. U Odredu je bilo očajno stanje i ono se sada sređuje. Izvještaj[1] je potpisao zamjenik politkomesara Slavko Pavlinić.

' Institut za historiju radničkog pokreta, arhiva CK KPH Zagreb

RAD SKOJA U ZAGREBAČKOM ODREDU, SVIBNJA 1944.

4. lipnja 1944. sekretar SKOJ-a Zagrebačkog odreda Stjepan Milec podnosi Okružnom komitetu SKOJ-a Zagreb izvještaj u kojem ocjenjuje da je politički rad SKOJ-a u Odredu dosta slab a politička svijest boraca dosta niska. Uzrok je u tome što su borci stalno u borbama pa se s njima nije moglo politički raditi. Sa druge strane, po terenima kojima se odred kretao narod je popustio zbog silne reakcije neprijatelja, ustaša i Nijemaca. To je narodu zadalo mnogo straha. Nakon toga je ustašama čak uspjelo mobilizirati nešto omladinaca. Stav boraca i skojevaca prema neprijatelju je nepromijenjen. To se najbolje vidjelo u borbama koje smo u posljednje vrijeme vodili. Disciplina skojevaca se ne razlikuje od discipline ostalih boraca.

Obavještajna služba dosta je dobra. To se vidi po tome da članovi SKOJ-a, čim nešto primijete, izvještavaju. SKOJ Odreda nema dovoljno veza sa omladinom na pojedinim terenima. U pogledu organizacionog stanja u Odredu ima 39 članova SKOJ-a, i to u I bataljonu 13, u II bataljonu 20 i 6 u Udarnoj grupi štaba Odreda.

U proteklih mjesec dana održano je 10 sastanaka, i to u II bataljonu. U 1. četi održano ih je pet, u 2. četi četiri, te jedan sastanak bataljonskog komiteta.

U I bataljonu održana su četiri sastanka, i to dva u 1. i dva u 2. četi. Što se u I bataljonu nije više radilo uzrok je u tome što

je u vrijeme ofenzive na Odred bio ranjen sekretar. Drugovi su zaduženi za pojedine sektore rada, kako je navedeno već u ranijim izvještajima. Partija ukazuje pomoć time što članovi KP dolaze na sastanke. Primanje u SKOJ vrši se na temelju prijedloga SKOJ-a.

Čistoća oružja je dosta dobra. Svi skojevci još ne rukuju automatskim oružjem. Borbenost je na visokom stupnju. To se vidilo prilikom polaska u akcije. U posljednjim borbama omladinci su bili veseli i raspoloženi.

Kulturno-prosvjetni rad u Odredu zaostao je radi čestih napornih pokreta. Dopisnička služba nije proradila, ona po četama ne postoji jer za to nema mogućnosti. Izdane su dvoje zidne novine, i to jedne četne i jedne bataljonske. Još ima samo jednog nepismenog, ali i taj će za kratko vrijeme biti osposobljen. Kulturno-prosvjetni rad zaostao je, naročito u I bataljonu.

f

Dragutin Babić, politički delegat voda 2. čete I bataljona i oficir Zagorske brigade

Agitacija i propaganda vrše se usmenim tumačenjem narodu kuda se krećemo. Govorimo o ciljevima naše borbe i tom prilikom raskrinkavamo i izdajničko vodstvo HSS-a.

Higijena u Odredu — s obzirom na mogućnosti je dobra. Drugovi se čiste od ušiju, peru i presvlače.

Zbog ofenzive i neprestanih pokreta nije se mogao napisati opširniji izvještaj i poslati ga na vrijeme '.

i Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. 41/1 K 1601 B

PROIZVOĐENJE U OFICIRSKE ČINOVE

6. lipnja 1944. štab Zagrebačkog odreda dostavlja štabu I i II bataljona prijepis raspisa[1] štaba Zapadne grupe partizanskih odreda Hrvatske u vezi sa dostavljanjem prijedloga za proizvođenje rukovodilaca u čin oficira i za unapređenje već proizvedenih oficira u naredne, više činove. Naređenje se dopunjuje utoliko što prijedlozi za proizvođenje i za unapređenje treba da budu dostavljeni štabu Odreda neizostavno do 15. u mjesecu. Nakon što podoficiri i oficiri budu proizvedeni ne smije u jedinicama biti niti jednog rukovodioca koji nije dobio čin ili ne bi bio predložen za čin.

Do sada se pokazalo da se štabovi dosta neodgovorno odnose prema ovom poslu, zbog čega ovaj štab dolazi u situaciju da ne može na vrijeme prikupiti podatke koje treba poslati štabu X korpusa i Glavnom štabu Hrvatske. Po prijemu ovog akta odmah treba skupiti podatke i štabu Grupe do 10. lipnja 1944. dostaviti karakteristike za sve više oficire i rukovodioce od štaba Odreda i za sve aktivne oficire a nakon toga za sve ostale rukovodioce.

Ovaj raspis potpisao je komandant Zapadne grupe major Rade Bulat.

8. lipnja 1944. Kotarski komitet KPH Sv. Ivan Zelina upućuje Okružnom komitetu KPH Zagreb izvještaj[2] o političkoj situaciji na kotaru Sv. Ivan Zelina u kojem, između ostalog piše da je uslijed reakcije od strane ustaša i milicije — koji stalno vrše upade iz deset uporišta — politički rad jako otežan.

U uporištu Sv. Ivan Zelina ima 90 ustaša i 40 žandara te 120 regruta, u uporištu Komin 40 ustaša, ii Donjem Orešju 30 ustaša, u Belovar Moravču 40 — 60 ustaša, u Soblincu 30 ustaša, u Sašinovcu 20 ustaša, u Popovcu 30 ustaša, u Prepuštovcu 80 ustaša i u Kašini 140 milicajaca. Osim toga, na ovaj teren upadaju i ustaše iz susjednih kotareva, i to iz Stubice i Zlatara.

10. lipnja 1944. štab Zagrebačkog partizanskog odreda upućuje štabu I i II bataljona prijepis raspisa' štaba Zapadne grupe POH od 16. svibnja 1944. U njemu je naređeno da se sav kancelarijski materijal i ostali materijal — ukoliko se radi o većoj količini — treba nositi na tovarnim konjima a ne da stražari i kuriri pojedinih štabova i jedinica nose teške ruksake, pisaće mašine i ostali kancelarijski materijal, jer se time ovi drugovi na teškim marševima nepotrebno i nepravedno umaraju. Također je primijećeno da se intendantski materijal, hrana, materijal za obuću i odjeću također u velikim količinama nose. To prenose borci pa je potrebno i takav materijal tovariti na tovarne konje.

[1] Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. 47/1 K 1601 D
[2] Institut za historiju radničkog pokreta Zagreb, arhiva OKKPH Zagreb
[3] Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. 13/6 K 1601 C.

BORBA ZAGREBAČKOG ODREDA SA USTAŠAMA U GLAVNICI

Izvod iz izvještaja' štaba X korpusa od 7. srpnja 1944, Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske o borbama od 15. svibnja do 28. lipnja 1944.

U dijelu izvještaja — Zapadna grupa odreda — o Zagrebačkom odredu piše slijedeće:

»Zagrebački odred«

13. VI. 1944. II. bataljon ovoga odreda upao je u s. Glavnicu. U borbi koja je nastala u selu ubijena su 3 milicionéra i 1 žandar. Zaplijenjeno: 1 šmajser, 2 puške, i 250 metaka. 17. VI. 1944. Jedan bataljon ovog odreda iznenadio je neprijateljsku patrolu kod s. Vel. Gora (sekcija Zagreb 1:100.000) Ubijena su 2 ustaša.

[1] Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. 8-1/4 k. 551 a.

AKCIJA ZAGREBAČKOG ODREDA NA ORGANIZATORE MILICIJE

19- lipnja 1944. štab Zagrebačkog odreda upućuje štabu Zapadne grupe partizanskih odreda Hrvatske — na zahtjev politkomesara X zagrebačkog korpusa — izvještaj[1] o likvidiranim organizatorima »bijele garde«:

»Dana 1. travnja 1944., ujutro u 2 sata, izvršio je ovaj Odred sa svoja dva bataljona opkoljavanje sela Gornja i Donja Glavnica sa namjerom da pohvata organizatore »bijele garde« u istim selima. Uhapsili smo oko 50 seljaka koje smo odveli u šumu i održali miting. Ujedno smo sproveli istragu sa organizatorima koji su održavali sastanke sa ustašama u Kašini. Oni su priznali da su javljali u Kašinu kada god su dolazili partizani u Glavnicu zbog čega je stradalo nekoliko naših drugova. Nakon sprovedene istrage i u skladu sa suglasnošću članova Kotarskog Komiteta KPH Sv. Ivan Zelina, štab Odreda je odlučio da se likvidiraju četvorica kao organizatori milicije i narodni izdajice[1]. Istima je sve dokazano te su sve delikte priznali i pred narodom im je pročitana osuda te su kasnije streljani«.

U nastavku izvještaja piše da je...

5. ožujka 1944. otkrivena je špijunska mreža u Konjščini. U njoj je bio jedan mladić, star oko 17 godina, iz Konjščine koji je — prema dobivenim podacima — bio ustaški kurir te špijunske organizacije, a nosio je poštu u Zlatar i Mariju Bistricu. Svaki puta kada je donio pisma odnosno izvještaje dobio je oko 2000 kuna.

Nakon što je uhapšen on je priznao da su Juraj Pazman i Petar i Medar Amalija njega slali kao kurira u neprijateljsko uporište.

Sa Škrebom trebao je biti uhapšen i muž Medar Amalije, ali je pobjegao u Zlatar. Nakon što je bila provedena istraga i ispitivanje, optuženi su priznali svoja djela te su likvidirani. Nismo ih mogli slati na vojno-sudske odsjeke, jer su bile slabe veze i reakcija, a pustiti ih nismo smjeli. Gore navedeni mladić koji je bio kurir te špijunske mreže ostao je u partizanima u našem Odredu te se i sada nalazi u našem Odredu.

5. travnja 1944. u selu Bedenica otkrivena je organizacija »bijele garde«. Nju je otkrio KK KPH Sv. Ivan Zelina. Naši drugovi koji su išli uhapsiti njene učesnike okrenuli su kape titovke tako da je zvijezda bila okrenuta natrag, pa pripadnici »bijele garde« nisu znali da su to naši drugovi. Nakon nekoliko pitanja koje su im naši drugovi postavili oni su izjavili da je organizacija potpuno sprovedena, i da samo čekaju da prime oružje. Nudili su drugovima da ih oni mogu sakriti u slučaju da u selo naiđu partizani tako da im se neće ništa dogoditi. Nakon priznanja trojica optuženih su likvidirani, i to po odluci štaba Odreda i u suglasnosti sa KK KPH Sv. Ivan Zelina.

2. svibnja 1944. u selu Resnik kraj Zagreba uhvaćen je agent UNS-a Miškulin Rafael. Nije bio uhapšen od Zagrebačkog odreda već su ga uhapsili članovi općinske partijske jedinice Sesvete. Kako tamo svakog dana dolazi neprijatelj drugovi ga nisu mogli nikuda slati. Kako je naišla banda morali su oni bježati pa su agenta putem likvidirali.

20. svibnja 1944. po naređenju OK Zagreb, uhapšen je Franjo Malčić iz sela Slanovec, općine Sesvete, bivši narodni zastupnik HSS-a. Njega je likvidirala naša Udarna grupa pošto nije bilo moguće da ga se sprovede u OK Zagreb. Prema direktivama OK Zagreb ukoliko ga se ne bi moglo sprovesti na određeno mjesto trebalo ga je likvidirati. Kako je uhapšeni prilikom hapšenja digao cijelu uzbunu u selu — a u blizini je neprijateljsko uporište — nije ga se moglo voditi nego je odmah likvidiran.

Malčić je djelovao kao organizator milicije te je — nakon što je naš I bataljon rastjerao miliciju — došao u selo Čučerje i narodu održao govor. Počeo je ponovno sakupljati milicionare govoreći narodu da se oružje sada ne smije dati iz ruku. Tako je njemu uspjelo opet organizirati miliciju koja je opet primila oružje pa sada stalno napada naše kurire i političke radnike kojima, stalno smeta u radu. Zbog toga je stradalo mnogo naših drugova.

Dana 1. lipnja 1944. likvidiran je Stjepan Đurina iz sela Gusakovca, općina i kotar Stubica. On je bio uhapšen radi toga što je k njemu dolazio i sakrivao se ustaša Ivan Šušmak, njegov rođak. On je dolazio u to selo da pronalazi NOO-e te da ih predaje ustašama, a isto tako da pronalazi sve one ljude koji su simpatizeri NOB-e. Prema dobivenim podacima od Sušmaka doznalo se da je i Stjepan Đurin uključen u špijunsku organizaciju. Kako ga nije bilo moguće sprovesti do kojeg vojno-sudskog odsjeka on je likvidiran. Napominjemo da je on prilikom saslušavanja nazvao NOV — banditskom. Mi ujedno izvještavamo Štab da nismo do sada nikoga likvidirali svojevoljno, već smo to radili u saglasnosti sa kotarskim komitetima, odnosno sa Okružnim komitetom. Isto tako napominjemo, da je nama nemoguće da jednog bandita vodimo na koji sudski odsjek jer i sami znate da je naš čitavi sektor načičkan neprijateljem te nam nije moguće da čitavi bataljon ili jednu četu dajemo za pratnju bandita koji. bi mogao putem pobjeći. Svakog špijuna kojeg će nam biti moguće prebaciti do vas prebacit ćemo ga. Kad nam to neće biti moguće mi ćemo ga sami likvidirati. Prije toga, naravno, treba ga dobro ispitati kako bismo dobili potrebne podatke koji bi nam mogli služiti.

Ovaj izvještaj potpisali su obavještajni oficir Odreda **Moser** i zamjenik politkomesara **Slavko Pavlinić.**

[1] Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. 11-5/1 K 554

[2] Mijo Kašnjar, Marko Kašnjar, Tomo Valetić i Nikola Kralj

OTO ŽUNKO

SJEĆANJE NA ZAGREBAČKI PARTIZANSKI ODRED

U ljeto 1942. napustio sam Zagreb otišavši u Slavoniju, gdje sam stupio u partizane. Tim odlaskom prekinule su se sve moje veze sa Zagrebom, gdje mi je ostala majka i mnogi drugovi i prijatelji.

O zbivanjima u Zagrebu čuo sam samo povremeno pojedine šture vijesti, ali ništa o obitelji.

Za formiranje Zagrebačkog odreda doznao sam, sasvim slučajno, početkom 1944. i odmah sam izrazio želju da me prebace u tu jedinicu, jedinicu na vratima Zagreba. Nakon proljetne ofenzive na Slavoniju 1944. mojoj je želji udovoljeno pa sam preko OK Varaždina konačno stupio u Odred, i to u svibnju 1944. Sjećam se da je Odred tada bio u selu Prepolno. Neobično me je obradovalo što sam među prvim borcima Odreda sreo i »slavonca« **Pavlinića,** zamjenika komesara Odreda. Sa njim sam kao borac I bilogorske čete i proveo moje prve partizanske dane. Sa njim sam kasnije bio prebačen na Zvečevo, gdje smo se i rastali te otišli na razne dužnosti.

Tako je prošlo punih 30 godina od tih događaja i zbivanja pa su mnoga imena nažalost zaboravljena. Kako nisam vodio dnevnik — kao ni mnogi drugi borci i drugovi — pokušavam da po sjećanju obnovim neke uspomene na te dane, dane teške ali danas neobično drage. Vjerojatno mnoge ljude i događaje neću spomenuti, ali tome je razlog vremenski razmak koji me dijeli od tih događaja^ U ovim svojim sjećanjima prikazat ću neke borbe i dijelove života suboraca tog meni toliko dragog Odreda.

ZASJEDA KOD DONJE ZELINE

Odmah po mom dolasku u Odred jedna je četa dobila zadatak da postavi zasjedu na cesti Zagreb — Varaždin, u blizini Donje Zeline. Zasjeda je postavljena neposredno pred samim mjestom oko 1,5 km prema Zagrebu. Koliko se sjećam to je bilo 13. lipnja 1944. na dan kad su ustaše slavili imendan svoga poglavnika Pavelića. Zasjeda je zauzela položaj oko 6 sati ujutro. Naskoro je naišao autobus pun putnika. Kako je šofer primijetio zasjedu pokušao je da pobjegne ali smo ga uspjeli zaustaviti. Pregledom putnika našli smo među putnicima 6 ustaša, koje smo zarobili, i nekoliko domobrana. Ustaše smo odmah pod stražom uputili u štab Odreda, a domobrane — po starom partizanskom običaju — skinuli i pustili kućama. Tom smo zgodom zarobili i nekoliko pušaka te nešto municije. Osim toga u autobusu smo pronašli i oko 80.000 kom. cigareta, koje je Pavelić poslao kao svoj poklon, povodom imendana, ustaškim posadama u Donjoj Zelini i Sv. Ivanu Zelini. Isto smo tako u poštanskim vrećama zarobili i nekoliko milijuna kuna. Taj je novac bio namijenjen za isplatu oficirskih plaća u tim mjestima.

Svi su borci bili neobično razveseljeni zarobljenim cigaretama. Jedan dio odmah je podijeljen a drugi dio poslan u pozadinu. Isto je tako i dio novca zadržan u Odredu radi kupovine pojedinih sitnih, ali nužnih stvari, kao što je pasta za cipele, žniranci, češljevi i slično. Do tih se stvari teško dolazilo, a bilo ih je u pojedinim seoskim dućanima.

Ovom akcijom komandirao je Stjepan Popović.

BORBA KOD JAKOVLJA

Dio štaba Odreda nalazio se u lipnju mjesecu — zajedno sa jednim bataljonom — u selu Kraljev Vrh. Tu smo od terenskih radnika doznali da se sprema odlazak grupe legionara Muslimana u Zagreb, na proslavu otvorenja džamije, u Zagrebu. To je ranije bio umjetnički paviljon, prije rata podignut na tadanjem Trgu kralja Petra I ili kako su ga Zagrepčani po ranijem nazivu zvali Trg N. Ustaške su vlasti paviljon pretvorile u džamiju i podigli tri minareta.

Proslava je bila u lipnju 1944. Za tu priliku trebala je na proslavu doći i grupa legionara sa »istočnog bojišta«, koji su bili na liječenju i oporavku u Stubičkim Toplicama.

Jedna naša četa otišla je na zadatak i u blizini sela Jakovlje postavila zasjedu. Sa tom je jedinicom pošao i Zlatko Kvaternik, komandant jednog od bataljona Odreda. Prije odlaska jedinica je dobila nekoliko mitraljeza i šmajsera, tako da je njena vatrena udarna snaga bila znatno ojačana. Kratko vrijeme nakon što je zasjeda postavljena, naišla su tri kamiona, puna legionara. Komandant je dao znak i istoga su časa zapucala sva raspoloživa sredstva. Vatra je bila neobično jaka i precizna, svi su kamioni zaustavljeni, a sa bočnih je stranica otpadalo pod udarcima metaka iverje. Krv je začas obojila kamione i cestu. Razlijegali su se krici bola i iznenađenja. Nakon toga prvog uspješnog rafala pala je i komanda »na juriš«. Borci su jurnuli na kamione sa kojih se jedva čuo poneki pucanj. Likvidirani su svi legionari ni jedan nije uspio pobjeći. Točnog broja poginulih legionara više se ne sjećam. Od naših boraca imali smo dva lako ranjena. U napadu i borbi zarobili smo dosta pušaka, dva mitraljeza, nekoliko šmajsera i pištolja, nekoliko uniformi, nešto cipela i sanitetskog materijala, među kojima i jedan posve ispravan rentgenski aparat. Sanitetski je materijal, zajedno sa rengenskim aparatom nekoliko dana kasnije poslan u Moslavinu.

Nekoliko dana kasnije selo Jakovlje bilo je spaljeno u znak odmazde za ovaj napad. Time se ujedno htjelo pokazati i okolnim selima kakva ih kazna čeka za suradnju sa partizanima. Usprkos tome ni jedno se selo — izuzev pojedinaca u njima — nije udaljilo od nas, nego nas je i dalje u svemu potpomagalo.

NOVI KOMANDANT ZAGREBAČKOG ODREDA

Početkom lipnja 1944. Stab X korpusa postavio je kapetana Jovicu Mandića na novog komandanta Zagrebačkog odreda.

NOĆNI NAPADI NEPRIJATELJSKIH JEDINICA

27. lipnja 1944. štab Zagrebačkog NOP odreda dostavlja štabu I i II bataljona obavijest[1] koju su primili od štaba Zapadne grupe da je »Ministarstvo oružanih snaga NDH« izdalo naređenje svim vojnim jedinicama da u borbama protiv naših jedinica što više primjenjuju iznenadne noćne napade.

Za ovakve prepade naređeno je neprijateljskim jedinicama da koriste više uporednih kolona i da napade vrše sa više pravaca.

Neprijatelj obično koristi snage jačine jedne do tri satnije. One napadaju u dva do tri pravca a jedan pravac redovno ostavljaju slobodnim. Ovo čine za to da bi naše jedinice pri povlačenju iskoristile taj slobodan pravac. Neprijatelj — međutim, upravo na tom pravcu postavlja dio svojih snaga u zasjedu i nastoji navući naše jedinice u klopku.

Protiv ove neprijateljske taktike treba poduzeti protumjere kojima cilj ne treba biti samo da pariraju neprijateljske udarce

Kapetan Jovica Mandić, komandant Zagrebačkog odreda, slikano u srpnju 1944. u Novom Mjestu, kod Zeline.

ili da se obrane od njegova napada, već im cilj treba biti tući neprijatelja i težiti da on bude uništen. Pri tom treba imati stalno u vidu da rukovodilac koji hoće da obrani sve, neće odbraniti ništa. Prema neprijatelju koji nastupa u više kolona, koncentrično prema našim jedinicama, treba upotrijebiti slijedeću taktiku: sa većinom snaga tući jednu neprijateljsku kolonu koja nastupa po glavnom pravcu, a onda se brzim manevrom u lijevo i

desno prebaciti i tući ostale neprijateljske kolone, jednu po jednu.

Da bi se osiguravale od neprijateljskih noćnih iznenađenja naše jedinice treba da poduzmu slijedeće protumjere: osigurati se danjim patrolama koje će dobiti zadatak da krstare terenom od jednoga zemljišnog objekta do drugog, kontrolirati šume, zaseoke i uopće sve one pravce kojima bi se neprijatelj mogao koristiti da se neopaženo došulja do naših jedinica. Unutrašnjim patrolama povezati stražarska i osmatračka mjesta u stražarskom nizu oko jedinice. Stražare i osmatrače postaviti na takva mjesta na kojima će oni imati što veći pregled nad okolicom. Na ključnim položajima ili na prihvatnim položajima jedinice postavljati zasjede koje će služiti jedinici kao prihvatnica u slučaju potrebe. Odrediti uvijek — kako u toku noći tako i u toku dana — jedan dio jedinice da bude pripravno odjeljenje koje će prvo, u slučaju potrebe, prihvatiti borbu. Što češće mijenjati bivake i položaje.

' Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. 17/6 K 1601/C

PROIZVOĐENJE PODOFICIRA

24. lipnja 1944. štab Zapadne grupe naredbom broj 17 proizvađa u čin podoficira slijedeće drugove iz Zagrebačkog partizanskog odreda, i to: u čin vodnika **Dragu Bizečki,** mitraljesca, Josipa Vedrinu, mitraljesca i Valenta **Zebeca,** desetara.

U čin mlađeg vodnika: **Božu Petrica,** desetara, **Valenta Bostički,** desetara, **Ivana Šrbeca,** desetara, **Alojza Brdovščaka,** desetara, **Vida Borovca,** borca, **Josipa Sturlana,** desetara.

U čin desetara proizvedeni su **Stjepan Maršić** i **Ivan Svornik.**

Ovu naredbu' uputio je štab Zagrebačkog odreda štabu I i II bataljona s time da se ona ima pročitati pred strojem. Potpisali su je komandant-kapetan **Jovica Mandić i** pomoćnik politkomesara **Slavko Pavlinić.**

[1] Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. 45/4 K 1601/B

BROJNO STANJE PARTIJSKE ORGANIZACIJE ZAGREBAČKOG ODREDA

U lipnju 1944. brojno stanje partijskih organizacija u Zagrebačkom odredu je slijedeće:'

Dva bataljonska biroa sa 8 članova; četiri četne ćelije, tri štapske ćelije i jedna posebna ćelija. Oficira i komesara, članova KP, ima 27, boraca 7, broj žena članova KP 2. Podoficira, članova KP 16. Ukupno članova KP u Odredu ima 52. Po socijalnom sastavu članovi KP su: 34 radnika, 6 seljaka, 6 namještenika, 6 intelektualaca i 2 oficira i podoficira bivše jugoslavenske vojske.

Kandidata za članove KP ima 11.

[1] Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. 49/4 K 1601/B

RAD SKOJA ZAGREBAČKOG ODREDA LIPNJA 1944.

25. lipnja 1944. sekretar SKOJ-a Zagrebačkog odreda šalje Okružnom komitetu SKOJ-a za Okrug Zagreb svoj redovni 20-dnevni izvještaj' za period od 4. do 24. lipnja u kojem piše da politički rad u čitavom Odredu nije na onoj visini na kojoj bi trebao biti, ali politička svijest boraca je dosta dobra, jer se borci interesiraju za političku situaciju, našu i međunarodnu. Politički rad SKOJ-a u I bataljonu od zadnjeg izvještaja poboljšao se. To se poboljšanje vidi u češćim sastancima skojevske grupe, koji se održavaju odmah, čim se dobije malo slobodnog vremena. Osim toga, u I bataljonu je izabran novi sekretar SKOJ-a koji je također pridonio poboljšanju. Radi čestih pokreta Odreda svi su borci stalno na dužnostima pa se nije moglo više sa njima politički raditi.

Stav boraca prema neprijatelju je nepomirljiv te ga tuku na svakom koraku. Traže nove akcije u kojima su svi spremni jurišati. Rad skojevske organizacije Odreda na terenu kuda se krećemo donekle je dobar. Drugovi tumače narodu ciljeve naše narodnooslobodilačke borbe. To se vidjelo u nekim selima, gdje su pojedini skojevci govorili o političkoj situaciji u svijetu i o otvaranju drugog fronta, što je u posljednje vrijeme najaktuelnije.

Disciplina skojevaca se ne razlikuje od ostalih boraca — omladinaca i to radi toga što vojni rukovodioci ne rade vojnički sa svim vojnicima, već se više djeluje drugarski, pa disciplina popušta. Odnos drugova prema drugaricama jako se poboljšao, iako ima pojedinih koji žele doći do ličnih veza između njih, ali to se odmah ispravlja.

Od Partije dobivamo pomoć u materijalu. Drugovi dolaze na sastanak. To se vidi po dolasku na sastanke zamjenika komesara četa u II bataljonu, gdje oni pružaju direktnu pomoć u radu. Neko vrijeme počeli su članovi KP da ometaju rad SKOJ-a ali je drugarica sekretar SKOJ-a bataljona to brzo predusrela te napisala hitan izvještaj zamjeniku komesara bataljona drugu **Ivici Poturica.** On je odmah sazvao sastanak bataljonskog biroa KP te riješio pitanje rada SKOJ-a bataljona. Održan je jedan sastanak sa drugovima iz štaba Odreda i udarne grupe kojem je prisustvovao drug **Rođo,** član CK, i drug **Ivica (Drago Plašć)** član OK SKOJ-a. Osnovana je jedna skojevska grupa pri štabu Odreda koja ima 5 članova. Pročelnik ove grupe je drugarica **Đurđa Maltarić.** Ta grupa održala je tri prosvjetna sastanka na kojima je bio prisutan drug zamjenik komesara Odreda.

' Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. 44/4 K 1601/B

JOVICA MANDIĆ

PREMJEŠTAJ IZ KALNIČKOG U ZAGREBAČKI ODRED

Poslije niza akcija koje u svibnju 1944. vodi Kalnički partizanski odred u rajonima Varaždinskih toplica, Lu^brega i Križevaca, Odred se povukao na odmor i to: jedan bataljon u selo Kamešnica, jedan bataljon u Osijek, jedan bataljon u Apatovac i jedan bataljon u Veliki Poganac. Štab Odreda nalazio se u selu Veliki Poganac.

Tada sam se nalazio na dužnosti komandanta Kalničkog partizanskog odreda.

Početkom lipnja 1944. stigla je depeša iz Štaba X korpusa zagrebačkog u kojoj je pisalo da po primitku iste, dužnost komandanta Odreda predam zamjeniku i komesaru Odreda, da se u roku od 48 sati sa pratnjom najkraćim putem prebacim na sektor Prigorja — Zagrebačka gora i da se javim Štabu Zagrebačkog partizanskog odreda gdje trebam primiti dužnost komandanta Odreda.

Ova vijest malo me potresla iz više razloga: prvo što napuštam Kalnički partizanski odred i što se više u njega neću vratiti, drugo što napuštam područje koje sam toliko dobro poznavao da mi nije bila potrebna ni vojna sekcija za kretanje

Odreda, i treće što napuštam borce i rukovodioce sa kojima sam se već bio srodio i od kojih mi se bilo vrlo teško rastati.

Međutim, u vojsci svako naređenje mora se izvršiti na vrijeme i bez pogovora, pa tako i ovo i ja sam se trebao što prije naći na novoj dužnosti.

Kad sam stigao na sektor Prigorja, vrlo brzo sam se našao u štabu Zagrebačkog partizanskog odreda, koji se u tom riiomentu nalazio u rajonu sela Planina (na Medvednici). Poslije jednog dužeg razgovora sa drugovima u Štabu odlučio sam da što prije i brže upoznam borce, te sam sa komesarom Odreda drugom Selendićem i operativcem drugom Podboj Josipom obišao sve položaje i upoznao oficire, podoficire i borce Zagrebačkog odreda. Naš sektor za vođenje akcija bio je uglavnom Prigorje a kada je neprijatelj poduzimao jaču ofenzivu na naš sektor Odred se prebacivao u Zagorje ili u Posavinu. Područje Zagrebačkog odreda bilo je dosta skučeno i isprepleteno gustim saobraćajnicama, sa manjim i većim garnizonima tako da smo imali vrlo malo vremena za odmor i skoro nikada nismo gubili kontakt s neprijateljem. Zbog toga smo prehranu boraca organizirali na smjenu, tako da je pola Odreda bilo na položaju, a pola na ručku. Iako smo se nalazili u neposrednoj blizini Zagreba i ostalih manjih i većih garnizona nikada nas neprijatelj nije iznenadio, iako smo ponekad bili prisiljeni da momentalno napustimo ručak, da prihvatimo borbu i da se kasnije vratimo i dovršimo ga. Što je Zagrebački partizanski odred značio za narod Prigorja ili obratno, što je narod ovog područja značio za Zagrebački partizanski odred, u toku čitavog rata, navesti ću nekoliko primjera.

Slobodno se može konstatirati da nismo imali problema po pitanju obavještajne službe, a to najbolje znaju obavještajni oficiri ovog Odreda koji su u svakom selu uspjeli organizirati svoje obavještajne punktove koji su radili tako aktivno i uvijek smo imali situaciju o neprijatelju u svojim rukama. Mi smo uglavnom uvijek bili obaviješteni čim je neprijatelj krenuo iz svog garnizona bilo da je imao cilj pljačku sela ili napad na neku našu jedinicu, ili se čak spremao da se prebaci na neko drugo područje, sve smo mi to na vrijeme saznali i to ne samo površno — izvještajno, već detaljno jačinu, sastav, naoružanje, namjeru i točno vrijeme kao i iz kog pravca i koje snage budu dejstvovale. Bilo je niz slučajeva da smo se nalazili u nekom selu na odmoru i da je neprijatelj vršio pokret u našem pravcu i da su nas seljaci o pokretu neprijatelja na vrijeme obavještavali. Kad smo se poslije jedne akcije u Belovar Moravču povukli u pravcu sela Gornja Glavnica u štab Odreda dotrčao je jedan seljak, koji se tada nalazio u goricama na obrezivanju vinograda i sav zadihan rekao: »Drugovi ide banda«, rekavši »nije ih mnogo držite se!«

Bilo je na primjer i ovakvih slučajeva, da kad smo u selu imali priredbu uz naše su straže i seljaci i neki omladinci također bili budni i zajedno s njima stražarili i patrolirali. Ovih nekoliko konkretnih primjera jasno govori kako je narod ovoga kraja volio svoju vojsku, a to nije bio slučaj samo na ovome terenu. To je bila naša snaga i naš uspjeh u svim jedinicama NOV.

Zagrebački partizanski odred pored svih akcija koje je izvodio na sektoru Prigorja i u neposrednoj blizini Zagreba, imao je i jedan delikatan zadatak, obezbjeđenje i prihvaćanje ljudstva koje je masovno napuštalo grad Zagreb kao i ogromnih materijalnih sredstava koje smo dobijali i sve to sprovodili i prebacivali u rajone: Kalnika, Moslavine, Slavonije i Žumberka, i sve za front i Narodnooslobodilački pokret.

Pošto su ustaške i domobranske i njemačke glavešine u Zagrebu osjetile da se razvoj ustanka na ovom sektoru i u njihovoj blizini masovno razvija poduzimali su sve češće i jače ofenzive na teritoriju na kojem operira Zagrebački partizanski odred. U ofenzivama učestvuju razne neprijateljske jedinice i Nijemci čiji je cilj razbijanje i uništenje jedinica Zagrebačkog odreda. U najvećem broju poduzetih ofenziva osujetili smo namjere neprijatelja, a Odred je postao još aktivniji. U jedinicama Odreda organizirali smo i takmičenje koja će jedinica više uništiti neprijateljskih vojnika, zarobiti više oružja i uhvatiti živih, a to nam je bilo vrlo važno obzirom da je NOB bila u ovom kraju u punom zamahu. Neprijatelj videći to preduzimao je represalije nad narodom, strijeljanjem, hapšenjem i odvođenjem u zatvore i logore.

Ostala mi je u sjećanju jedna borba u susretu koju sam tada vrlo neugodno osjetio, ali se po naše jedinice završila sa uspjehom. Poslije jednog dužeg odmora izvršili smo akciju na neprijatelja u rujnu 1944. na cesti selo Gajci — Jesenovačka šuma i pred zoru smo se sa plijenom povukli u rajon sela Planina. Tu smo se nekako osjećali najslobodnije, postavili obezbjeđenje i odmarali se čitav dan i noć. Sutradan ujutro jedinice su dobile naređenje za pokret pravcem sela Planina južno od k. 411, prijelaz preko ceste Kašina — Laz, selo Glavnica, Crkvena Ves i selo Drenova. Kad smo se postrojili još sam dao nekoliko upozorenja za vrijeme marša. Izbacili smo prethodnicu i pobočnicu i krenuli smo. Štab Odreda nalazio se na čelu glavnine. Prije prijelaza ceste Kašina — Laz susreli smo se sa neprijateljem. Kurir mi je dotrčao i izvijestio da je neprijatelj pred nama. Izdao sam naređenje prethodnici da produži marš, međutim vatra je počela. Čuli su se mitraljezi i puške, to mi je bio znak da se treba što prije odlučiti i zaskočiti neprijatelja. Odmah sam krenuo na čelo prethodnice ojačao je sa par puškomitraljeza, razvio za borbu i izdao naređenje za juriš. Nakon pola sata jakog okršaja uspjeli smo neprijatelja razbiti i natjerati u paničan bijeg. Kruna čitave nepredviđene akcije bila je: neprijatelja smo razbili i onesposobili za bilo kakav daljnji otpor. Neprijatelj je imao 4 mrtva koje su ostavili a kasnije smo saznali od seljaka da su ih morali voziti u njihove garnizone. Preko naših obavještajnih punktova saznali smo da su se nekoliko dana sakupljali a da se neki čak više nikada nisu pojavili u garnizonima već su pobjegli svojim kućama i kasnije se prijavili Zagrebačkom odredu da idu u partizane. Isto tako, smo saznali da je neprijatelj bio iz garnizona: Kašina, Sesvete i Sv. Ivan Zelina, tako da je tu bilo domobrana, žandara pomiješanih sa ustašama a i nešto dezertera koji su ranije dezertirali iz neprijateljskih garnizona, a našli su ih kod kuća.

Iako pod vrlo teškim uslovima na prilazima Zagreba nalazila se nevjerojatno kompaktna jedinica Zagrebački partizanski odred, sastavljena od zagrebačkog proletarijata i seljaka iz neposredne blizine Zagreba te Posavine, Prigorja i Zagorja koja je nastala kao logična posljedica organiziranog rada i političkog djelovanja KPJ i SKOj-a tog područja. Postojanje ove jake i vrlo aktivne jedinice na ovom terenu njegovo krstarenje utjecalo je na povlačenje kolebljivih HSS-ovaca i drugih istomišljenika i različitih ustaških dužnosnika jer je došlo vrijeme kad se trebalo konačno odlučiti ili za narodnooslobodilačku borbu ili protiv nje. Uspjesi NOV i svjetska situacija tada je pomogla da je konačno istina o NOB sve više prodirala u mase i političko stanje na terenu svakim danom je bilo bolje. Većina naroda je bila ubjeđena u sigurnije sutra i našu pobjedu.

VOJNIČKI IZGLED JEDINICA NOV

2. srpnja 1944. štab Zagrebačkog odreda dostavlja štabovima I i II bataljona prijepis raspisa štaba Zapadne grupe[1] koji je upućen štabu Zagrebačkog odreda u vezi s održavanjem vojničkog izgleda jedinica NOV-e. Ovaj raspis dat ćemo u izvodima koji se odnose na najvažnije stvari:

»Da bi naše jedinice dobile izgled jedne regularne vojske potrebno je uvesti vojnički red i podići vojničku disciplinu na što veći

nivo. Potrebno je da svi oficiri, podoficiri, kao i ostali rukovodioci obrate najveću pažnju na svoje držanje kako bi ličnim ponašanjem dali podstrek i ostalim borcima. Rukovodioci moraju-paziti na držanje i ophođenje kako među sobom tako i prema borcima. Disciplina i red u jedinicama NOV ne može se zasnivati na strahu od kazne već na svijesti boraca. Prvo i najosnovnije u vojničkom odnosu jeste da pri susretu mlađi po činu pozdravi starijeg. Stariji po činu dužan je da mlađem odzdravi. Pozdrav treba da bude vojnički oštar, a ne da se pozdravljaju labavo kao preko volje. Pozdravi, prilaženja i oslovljavanje trebaju se izvršavati što većom čvrstinom i oštrinom.«

»Da bi borci osjetili da se nalaze u jednoj zaista vojnički uređenoj jedinici potrebno je da u njoj vlada pravi vojnički red. Mora biti određeno kada je povečerje, kada je ustajanje. Poslije povečerja ne smije se dozvoliti da borci lutaju okolo i da sjede budni po kućama. Dežurni oficiri jedinica moraju obilaziti sve jedinice da bi se uvjerili da su borci zaista na spavanju, te da li su dežurni, straža i pripremna odjeljenja na svojim mjestima i da li pravilno vrše svoje dužnosti. 0 tome izvještavaju komandanta svoje jedinice. U vrijeme kada je naređeno ustajanje, dežurni oficir treba obići jedinice i uvjeriti se da li su borci ustali i da li su mu svi na licu mjesta. Nakon toga dežurni oficir raportira pretpostavljenom rukovodiocu o stanju i novostima u jedinicama.«

»Po izvršenom ustajanju i doručku komandiri četa trebaju postrojiti svoje čete i izvršiti proziv boraca. Na postrojavanje svaki desetar vodi svoju desetinu, a vodnik svoj vod. Dežurni oficir raportira komandiru ili komandantu i predaje mu stroj čete odnosno bataljona pri čemu moraju biti svi u stroju kako rukovodioci tako i borci.«

»Pri rasporedu boraca u baze na jelo i spavanje treba voditi računa da se desetine i vodovi ne cijepaju već da po mogućnosti budu što više grupirani, kako bi za slučaj borbe jedinica bila prikupljena. Pri pozdravljanju ne treba govoriti zdravo ili smrt fašizmu.«

»Ne dozvoljavati da se u kancelarijama i prostorijama štabova zadržavaju kuriri i stražari. U štabovima ne smije vladati familijarnost već vojnički red tako da Stab zaista liči na pravi vojnički štab. Ne dozvoljavati nikome da se zadržava u Štabu ako tamo nema posla.«

»Komandiri četa i komandanti bataljona treba da vrše smotru četa i bataljona jedanput u 8 dana. Poslije svake borbe treba pregledati borcima odijela, obuću i oružje i ustanoviti s koliko municije raspolažu pojedini borci. Nakon toga odmah poduzimati da se odijelo, obuća i oružje popravi i da se izvrši popuna municijom.«

Ovaj raspis potpisao je načelnik štaba Zapadne grupe **Branko Cikojević** i politkomesar **Stjepan Iveković.**

'Vojnoistorijski institut JA Beograd, Broj reg. 24/6 K. 1601/C

UKIDANJE POZDRAVA STISNUTOM PESNICOM

28. lipnja 1944. štab Zagrebačkog odreda upućuje štabovima I i II bataljona naredbu Vrhovnog komandanta Narodnooslobodilačke vojske i partizanskih odreda Jugoslavije koja glasi:

»Ukida se dosadašnji vojnički pozdrav sa stisnutom pesnicom i uvodi se novi, uobičajeni vojnički pozdrav j *ispruženim prstima, tako da srednji prst dodiruje desnu stranu čela do ivice vojničke kape.«*

»Ova naredba važi samo za regularne jedinice NOV a ne i za Partizanske odrede koji zadržavaju dosadašnji način pozdravljanja.«

Istom naredbom zabranjeno je nošenje u regularnim jedinicama NOVJ svih nepropisnih kapa kao što je to slučaj u Dalmaciji i u nekim drugim dijelovima Hrvatske.

»Takve nepropisne kape odmah zamijeniti s propisnim vojničkim kapama, koje su uvedene od samog početka NOB u prvim divizijama NOV Jugoslavije.«

Naredba' je izdana 25. aprila 1944. g. a potpisao ju je Vrhovni komandant NOV i POJ Maršal Jugoslavije J. B. TITO.

' Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 18/6 K. 1601/C

ORGANIZACIONO I POLITIČKO STANJE ODREDA LIPNJA 1944.

4. srpnja 1944. pomoćnik politkomesara Zagrebačkog odreda izvještava' pomoćnika politkomesara Zapadne grupe o organizacionom i političkom stanju Odreda u lipnju 1944. U izvještaju, između ostalog, piše:

»Odred se sastoji iz dva bataljona, a svaki bataljon ima po dvije čete.

Jedan bataljon stalno je krstario po Sv. Ivanskom kotaru, a drugi po Stubičkom i Zagrebačkom kotaru.

Stanje u Odredu od prošlog izvještaja znatno se popravilo, ali još nije zadovoljavajuće, naročito u pogledu discipline kako kod boraca, tako i kod rukovodioca. Glavni uzrok tome je slab vojnički i politički rad, koji se ne provodi zbog čestih velikih pokreta odreda, kao i zbog novoosnovanih i gusto postavljenih neprijateljskih uporišta, zbog čega se pri dolasku Odreda u sela, moraju davati velika osiguranja, tako da dok je jedna četa bataljona na hrani, druga mora biti na položaju. Isto tako je i kod odmora vojske.

Brojno stanje bataljona je dosta slabo i zbog toga ne možemo ništa politički raditi s borcima dok se nalazimo u selu, jer su velika osiguranja. Politički se jedino može raditi kada se s Odredom povučemo u konspiraciju i kada nisu potrebne patrole i osiguranja.

U proteklom vremenu od prošlog izvještaja do danas Odred je imao više borbi s neprijateljem, i sve su uspješno završene. Tako je

I. bataljon izvršio uspješni napad na neprijateljsko uporište Čučerje, gdje je uništio bunkere i zarobio jedan teški mitraljez »Fiat« i jedan puškomitraljez, 12 pušaka te oko 2.500 kom municije. Druga akcija izvršena je na cesti Sv. Ivan Zelina — Zagreb gdje je II. bataljon dočekao poštanski autobus u kojem je zaplijenjeno 2 mil iona kuna i zarobljen jedan domobran. Isti bataljon natjerao je ustaše iz sela Velika Gora i zarobio jedan njemački puškom itraljez, te ubio jednog ustaškog vodnika. Bataljon je napravio zasjedu na cesti Zagreb — Oroslavlje i zarobio je jedan mitraljez (šarac) s 1000 komada metaka, 15 pušaka, jedan cijeli zubotehnički pribor, jedan mikroskop te nešto sanitetskog materijala. Potukao je 15 neprijateljskih vojnika a 23 je živa zarobio. Iste zarobljene su svukli i pustili.

Od posljednjeg izvještaja pa do danas održan je jedan bataljonski sastanak sa svim borcima na kojem je komesar bataljona prikazao političku situaciju u zemlji i u svjjetu. Osim toga, održana su savjetovanja s komandama četa, jedan sastanak s komesarima četa na kojima se pretresla čitava situacija y bataljonu i dane su im potrebne direktive. Također je održan obrazovni sastanak s delegatima, na kome su se prorađivale teme III. zasjedanja ZAVNOH-a. Politički rad u četama bio je slijedeći:

1. četa održala je 5 četnih i 2 vodna sastanka. Od četnih sastanaka bila su dva radna i dva obrazovna. Na obrazovnim sastan-

cima prorađivale su se slijedeće teme: II. zasjedanje ZA VNOH-a, III. zasjedanje ZA VNOH-a, IOHSS i Srpskog kluba. Također je održan jedan sastanak s delegatima i jedan s drugaricama.

2. četa je održala 4 četna sastanka od toga su bila tri prosvjetna i jedan radni. Teme na obrazovnim sastancima bile su slijedeće:

Kulturno-prosvjetni rad u bataljonu je slab. Do sada nisu izašle niti jedne četne kao niti zidne novine, iako je materijal sakupljen. Samo zbog velikih napora i pokreta, izlazak istih bio je nemoguć. Interes za sam kulturno-prosvjetni rad je dosta slab. Pjesma je na dosta dobroj visini.

Od posljednjeg izvještaja do danas održani su u II. bataljonu slijedeći sastanci:

U 1. četi održana su dva četna, sastanka, 5 vodnih i 3 s delegatima na kojim se govorilo i raspravljalo o III. zasjedanju ZA V-NOH-a posebno po svakoj točki deklaracije. Drugovi su u širokoj diskusiji raspravljali o tome i dobro shvatili.

I. bataljon je napravio zasjedu između Sv. Ivana i Varaždina, gdje je zaustavio autobus i zarobio 4 domobrana i jednog ustašu legionara.

Neprijatelj koji se je nalazio u Čučerju bio je kombiniran od ustaša i milicije. Kada je izvršen napad, milicija se je razbježala, a naši borci su potukli sve ustaše. Milicija je uhapšena i odvedena u Zagreb i sada imamo dva sela čista od milicije.

Politička svijest boraca I. bataljona nije baš kakova bi morala biti, ali borci su ipak upoznati s najaktuelnijim i najosnovnijim pitanjima s linijom i ciljevima NOB-a. Za političku situaciju i događaje u svijetu se dosta živo interesiraju. Sa samom izgradnjom nove države i njezinim uređenjem nisu još u detalje upoznati s razloga toga, što neki vrlo teško shvaćaju pa je potrebno da im se to više puta tumači.

Moral i disciplina boraca prilično je kod većine drugova dobra. U borbi su se posljednji puta držali dosta dobra i potrebne bi bile manje akcije, kako bi se borci malo očeličili. Borci više puta izražavaju želju za borbom. Disciplina boraca je dosta slaba kako formalna, tako i stvarna. Uzrok tome je, što su i sami rukovodioci vrlo slabo disciplinirani. Ü borbi se niži rukovodioci vrlo slabo snalaze i uopće se ne može primijetiti desetaraa, vodnika i delegata. Paničara za sada nema.

Dezertera u zadnje vrijeme nije bilo. Odnos drugova prema drugaricama je do nedavno bio dosta nepravilan, ali se u zadnje vrijeme prišlo ispravljanju.

U 2. četi održana su tri četna sastanka, 6 vodnih i 3 s delegatima na kojima se proučavalo III. zasjedanje ZAVNOH-a. Drugovi su veoma zadovoljni primili odluke tog zasjedanja a naročito su se interesirali o stanju na bojištima, koje im tumačimo kako god doznamo najnovije vijesti. Osim toga, održana su dva bata-Ijonska sastanka i to: o III. zasjedanju ZA VNOH-a i o vanjskoj i unutarnjoj situaciji, što su drugovi s velikim interesima slušali.

Ishrana boraca u posljednje vrijeme je dosta slaba jer je više puta neredovita. Kada se koji bataljon nalazi na Sv. Ivanjskom kotaru, tu je ishrana malo bolja nego u Stubičkom kotaru gdje je narod dosta siromašan. Odjeća i obuća u I. bataljonu je dosta slaba, imade oko 15 boraca bosih, II. bataljon nema bosih i slabo obučenih pošto su u posljednjim akcijama zarobili odjeće i obuće. Zdravlje boraca je dosta dobro. Imamo u Odredu jednog ranjenog i jednog bolesnog.

U posljednje vrijeme naš se je Odred kretao Sv. Ivanjskim i Stubičkim kotarom. Narod ovih krajeva je dosta uplašen pošto se dosta neprijatelja nakrcalo ovim terenom te krstari po pojedinim selima. Narod na NOV gleda s dobrim raspoloženjem. Terenom kojim kreće naš Odred u većini sela nema NOO-a, gdje su bili tamo su se morali povući s rada pošto neprijatelj stalno krstari.

Održano je 5 mitinga u selima Prepolno, Velika Gora, Turkovčina, Pila i Kalinje. Na mitinzima su istupali drugovi iz Kotarskog komiteta KP, te ispred Odreda. Naša vojska kada dolazi u sela prilazi seljacima te im ona tumači liniju NOB-a. Našu vojsku narod svugdje dobro dočekuje a to je najbolje odjeknulo u SvIvanjskom kotaru gdje narod vojsku čeka na ulicama te sluša pjesmu i osjeća se kao da je to pravi blagdan kada se naša vojska nalazi u selu.

Rad u štabovima se u posljednje vrijeme mnogo popravio pošto se u I. bataljonu nisu drugovi slagali. To je ispravljeno i sada je sve u redu, jedino je komandant bataljona malo slab i plašljiv.

Štab II. bataljona se dosta slaže ali pošto je mlad nisu dosta samoinicijativni, pa im treba dati punu pomoć, koju već dobivaju od ovog Štaba. Drug komesar ovog Odreda nalazi se na partijskom kursu i još se nije vratio.

Ovaj Odred posjeduje oko 80.000 kuna, isti se novci troše za potrebe ovog Odreda.«

Ovaj izvještaj je potpisao pomoćnik politkomesara Odreda drug Slavko Pavlinić.

' Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 53/4 K. 160/B

POSTAVLJENJA PODOFICIRA

Naredbom' broj 1. od 6. srpnja 1944. štab I bataljona Zagrebačkog odreda postavlja i razrješava dužnosti slijedeće drugove:

»Razrješava se dužnosti: delegata drug MIRKO STIPANOV, desetara BOŽO PETRIC, desetar 1. desetine 1. voda 1. čete, MARTIN KRALJ desetar 2. desetine 2. voda 2. čete.

Postavlja se za delegata 2. voda, 2. čete drug MILAN HRDAS, do sada ekonom u istoj četi.

Za vodnika 2. voda 2. čete postavlja se drug DRAGUTIN BABI Ć, do sada partizan u istoj četi.

Za desetara 1. desetine 1. voda 1. čete postavlja se drug BLAŽ ŠTEFANEK, dosadašnji partizan u istoj četi, za desetara 2. desetine 2. voda 2. čete postavlja se drug IVAN ŠKET, dosadašnji partizan u istoj četi, za desetara 2. desetine 1. voda 2. čete postavlja se drug MARIJAN MIKULČEK, dosadašnji partizan u istoj četi, za desetara 2. desetine 2. voda 2. čete postavlja se drug STJEPAN BENCEK, dosadašnji partizan u istoj četi.

Ova naredba stupa odmah na snagu te se imade pročitati pred strojem.«

′ Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 53/1 K. 1601/D

VOJNO-ORGANIZACIONO STANJE I. BATALJONA

4. srpnja 1944. štab I bataljona dostavlja štabu Zagrebačkog NOP odreda opći vojnoorganizacioni izvještaj[1] za vrijeme od 14. lipnja do 4. srpnja 1944. godine, u kojem stoji slijedeće:

»Za neprijateljska uporišta nemamo nikakvih podataka niti brojno stanje ni nacionalno i socijalni sastav, pošto svakodnevno jedni dolaze a drugi odlaze. Naš se bataljon nalazi u selu Kladešćica pod komandom Štaba Odreda.

Naš se bataljon sastoji od dvije, čete, a svaka četa od dva voda. Organizaciono stanje u našem bataljonu se sređuje i ide na bolje. Uskoro se možemo nadati da ćemo zadovoljiti. Komandiri četa donekle zadovoljavaju na svojim dužnostima, a s njima se radi i uskoro će potpuno zadovoljiti. Vodnici i desetari donekle zadovoljavaju a pruža im se puna pomoć pa će oni uskoro moći voditi svoje desetine u borbu, a isto tako i vodove. Komande četa za sada su

popunjene. Komandir 1. čete ima donekle znanja samo je premalo inicijativan. Komandir 2. čete također. Disciplina i borbenost boraca je na srednjoj visini is njima se radi vojnički i politički pa se možemo nadati da bi mogli za neko vrijeme postati udarnici.

I. bataljon Zagrebačkog odreda imade po spisku 74 druga i 10 drugarica, a na licu 67 drugova i 10 drugarica.

1. četa ima po spisku 28 drugova i 3 drugarice a na licu mjesta također isti broj.

2. četa ima po spisku 36 drugova i 4 drugarice a na licu 30 drugova i 4 drugarice.«

' Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 52/1 K. 1601/D

ZAGREBAČKI ODRED VODI USPJEŠNE BORBE

6. srpnja 1944. Kotarski komitet KPH Sv. Ivan Zelina šalje Okružnom komitetu KPH Zagreb izvještaj[1] u kojem govori o političkoj situaciji i o Zagrebačkom partizanskom odredu iz kojeg iznosimo pojedine dijelove kako slijedi:

»U zadnje vrijeme se je malo popravilo političko stanje u kotaru i narod se u općinama smirio. Uslijed teškog terora kojega je vršila ustaška banda, narod je tako zaplašila da se nije usudio ni razgovarati s našim drugovima. Na sastanke se opće nisu odazivali zbog zastrašenja i bojazni pred špijunima da ih ne bi tko prijavio ustaškoj bandi. Kad je zloglasna ustaška bojna na čelu S natporuč-'nikom Grubišićem otišla, narod je odmah zauzeo drugi stav, tako da se već može ići u selo.

Prilikom odlaska ustaša iz Sv. Ivan Zeline, razbježalo se oko pedeset domaćih ustaša iz susjednih sela, koji se sada sakrivaju po šumama. Pojavila se grupa pljačkaša koji u ime partizana pljačkaju ljude. Po mišljenju seljaka ta grupa sastavljena je od tih ustaša koji su se razbježali.

Drugovi nas izvještavaju kako grozna zvjerstva rade ustaše u Kominu i Donjoj Zelini, na stotine leševa zakopano je oko tih zgrada. Hapsili su svakog koji se njima činio sumnjivim te su ga opljačkali i nakon toga ubili. Žene koje su dolazile iz susjednih kotareva su silovali i poslije toga ubili. Dnevno su Iješine ubijenih plivale po rijeci Lonji. Ustaše iz Belovar-Aloravča ubili su u selu Crkvena Ves 9 ljudi, od toga dvoje djece. Zbog ovakvih uvjeta nije se moglo ništa politički raditi a s druge strane i milicija je vrebala neprestano na naše simpatizere...

ZAGREBAČKI P.O.H. kod nas je aktivan i u zadnje vrijeme imali su lijepih uspjeha. Na glavnoj cesti Zagreb Varaždin, zarobili su preko 2,000.000 kuna, u selu Velika Gora zarobili su jedan puškomitraljez i ubili jednog ustašu a nekoliko ranili. Kod sela Crkvena Ves ubili su jednog žandarskog vodnika i nekoliko žandara ranili, te zarobili jedan šmajser. Dana 6. 7- 1944. imali su lijepi uspjeh u općini Kašina u selu Blaguša i selima Gornja i Donja Kašina, gdje su razjurili miliciju. U toj borbi ubijeno je 5 ustaša a ranjena su naša tri druga. Zarobljen je jedan teški mitraljez s 5 sanduka municije. 0 svim tim akcijama narod mnogo diskutira i rado primaju naše borce po selima. U budućem radu mi ćemo se mnogo više koristiti vojskom jer možemo lakše održavati masovne mitinge. Tokom prošlog mjeseca održana su tri masovna mitinga u selu Prepolno gdje je bilo prisutno oko 200 ljudi i u selu Turkovčina oko 80 ljudi. U selu Turkovčina narod je mnogo zaplašen. Miting je održan i u selu Kalinje koje je udaljeno svega 20 minuta od uporišta Sv. Ivan Zelina. U tom selu naša vojska bila je prvi puta i narod je bio jako raspoložen, i okupljao se oko boraca a na mitingu je prisustvovala većina stanovnika toga sela.«

članovi Kotarskog komiteta KPH Sv. Ivan Zelina, srpnja 1944: Stjepan Antolković, Stjepan Milec, Mato Benički, Franjo Antolković Daša i Martin Crneković Top.

' Institut za historiju radničkog pokreta Zagreb, arhiva OK KPH Zagreb

FORMIRANJE OMLADINSKOG BATALJONA

Naredbom' broj 19 do 11. srpnja 1944. štab Zapadne grupe partizanskih odreda Hrvatske odlučio je da se formira omladinski bataljon Zapadne grupe partizanskih odreda Hrvatske, koji će stajati pod direktnom komandom istog Štaba.

Omladinski bataljon sastavljen je pretežno od boraca omladinaca sa sektora stubičkog i dijelom zagrebačkog kotara, a komandni kadar regrutiran je uglavnom iz Zagrebačkog partizanskog odreda.

Za komandanta Omladinskog bataljona postavljen je potporučnik **Stjepan Krkač,** dosadašnji komandant bataljona Zagorske brigade. Za politkomesara istog bataljona postavljen je drug **Dragutin Birač — Gavran;** za pomoćnika politkomesara postavljen je drug **Ivan Poturica,** dotadašnji pomoćnik politkomesara bataljona u Zagrebačkom odredu; za operativnog oficira Omladinskog bataljona postavljen je drug **Janko Cigrovski;** za komandira 1. čete postavljen je drug **Vid Solenički** iz Zagrebačkog partizanskog odreda; za politkomesara 1. čete postavljen je drug **Milan Ptiček** iz Zagrebačkog partizanskog odreda; za zamjenika komandira 1. čete postavljen je drug **Janko Brzaj** iz Zagrebačkog odreda; za pomoćnika politkomesara 1. čete postavljen je drug **Valter Tišler,** dosadašnji komesar Udarne grupe Zagrebačkog odreda; za komandira 2. čete postavljen je drug **Stjepan Dunđek** iz Zagrebačkog odreda; za politkomesara 2. čete postavljen je drug **Juraj Trzun** iz Zagrebačkog odreda; za zamjenika komandira 2. čete postavljen je drug **Pavao Piškor,** za pomoćnika politkomesara 2. čete postavljen je drug **Ivan Catela** iz Zagrebačkog odreda.

Istom naredbom postavljen je za pomoćnika politkomesara II bataljona Zagrebačkog partizanskog odreda drug **Josip Kovačić,** dosadašnji politkomesar Podoficirske škole Zapadne grupe POH.

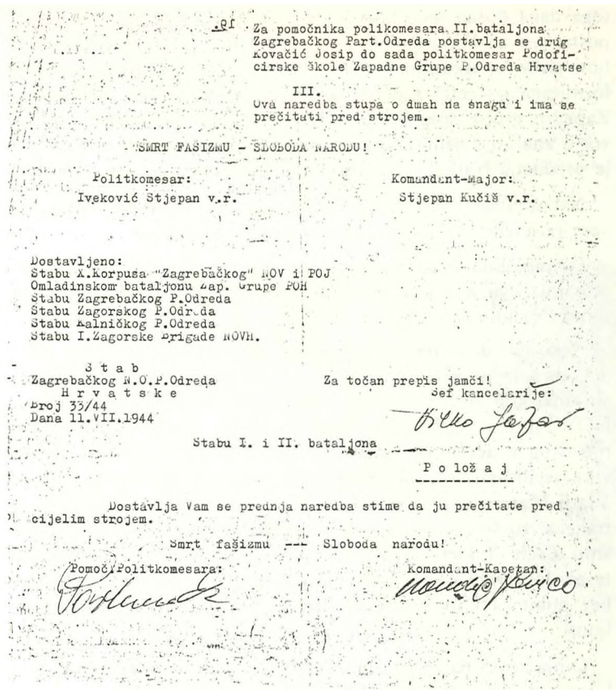

Za pomočnika politkomesara II.bataljona Zagrebačkog Part.Odreda postavlja se drug Kovačić Josip do sada politkomesar Podoficirske Škole Zapadne Grupe P.Odreda Hrvatse

III.

Ova naredba stupa o dnah na snagu i ima se prečituti pred strojem.

SMRT FAŠIZMU - SLOBODA NARODU!

Politkomesar: Ivekoviđ Stjepan v.r.

Komandant-Major: Stjepan Kučiš v.r.

Dostavljeno:
Štabu X.Korpusa "Zagrebačkog" NOV i POJ
Omladinskom bataljonu Zap. Grupe POH
Štabu Zagrebačkog P.Odreda
Štabu Zagorskog P.Odreda
Štabu Kalničkog P.Odreda
Štabu I.Zagorske Brigade NOVH.

Štab Zagrebačkog N.O.P.Odreda Hrvatske
Broj 33/44
Dana 11.VII.1944

Za točan prepis jamči! Šef kancelarije: Ilko Jagar

Štabu I. i II. bataljona

P o lož a j

Dostavlja Vam se prednja naredba stime da ju prečitate pred cijelim strojem.

Smrt fašizmu --- Sloboda narodu!

Pomoćnik Politkomesara: Komandant-Kapetan:

Naredba štaba Zapadne grupe partizanskih odreda Hrvatske o formiranju Omladinskog bataljona.

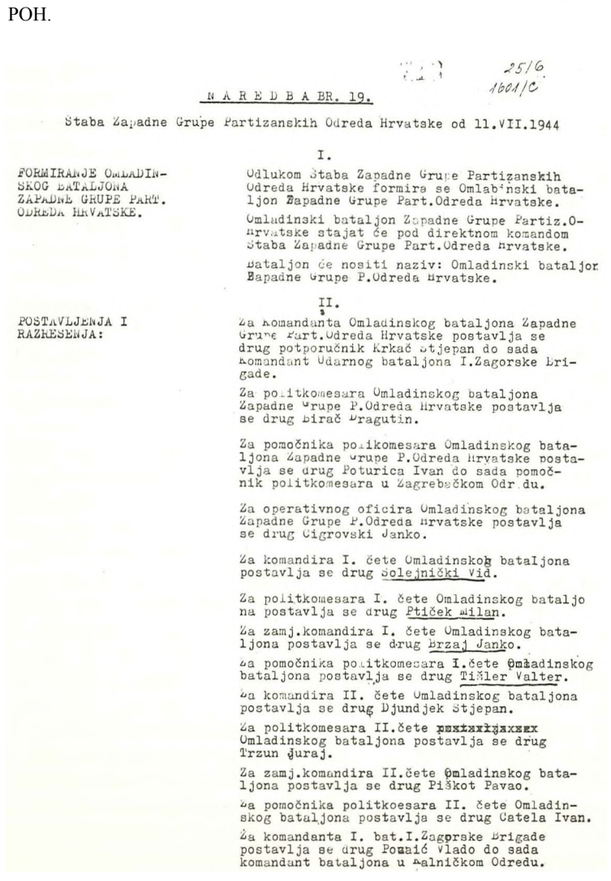

25/6
1601/C

N A R E D B A BR. 19.

Štaba Zapadne Grupe Partizanskih Odreda Hrvatske od 11.VII.1944

I.

FORMIRANJE OMLADINSKOG BATALJONA ZAPADNE GRUPE PART. ODREDA HRVATSKE.

Odlukom Štaba Zapadne Grupe Partizanskih Odreda Hrvatske formira se Omladinski bataljon Zapadne Grupe Part.Odreda Hrvatske.

Omladinski bataljon Zapadne Grupe Partiz.Odreda Hrvatske stajat će pod direktnom komandom Štaba Zapadne Grupe Part.Odreda Hrvatske.

Bataljon će nositi naziv: Omladinski bataljon Zapadne Grupe P.Odreda Hrvatske.

II.

POSTAVLJENJA I RAZRESENJA:

Za komandanta Omladinskog bataljona Zapadne Grupe Part.Odreda Hrvatske postavlja se drug potporučnik Krkač Stjepan do sada komandant Udarnog bataljona I.Zagorske Brigade.

Za politkomesara Omladinskog bataljona Zapadne Grupe P.Odreda Hrvatske postavlja se drug Birač Dragutin.

Za pomočnika politkomesara Omladinskog bataljona Zapadne Grupe P.Odreda Hrvatske postavlja se drug Poturica Ivan do sada pomočnik politkomesara u Zagrebačkom Odredu.

Za operativnog oficira Omladinskog bataljona Zapadne Grupe P.Odreda Hrvatske postavlja se drug Cigrovski Janko.

Za komandira I. čete Omladinskog bataljona postavlja se drug Solejnički Vid.

Za politkomesara I. čete Omladinskog bataljona postavlja se drug Ptiček Milan.

Za zamj.komandira I. čete Omladinskog bataljona postavlja se drug Brzaj Janko.

Za pomočnika politkomesara I.čete Omladinskog bataljona postavlja se drug Tišler Valter.

Za komandira II. čete Omladinskog bataljona postavlja se drug Djundjek Stjepan.

Za politkomesara II.čete ~~xxxxxxxxxx~~ Omladinskog bataljona postavlja se drug Trzun Juraj.

Za zamj.komandira II.čete Omladinskog bataljona postavlja se drug Piškot Pavao.

Za pomočnika politkoesara II. čete Omladinskog bataljona postavlja se drug Catela Ivan.

Za komandanta I. bat.I.Zagorske Brigade postavlja se drug Pozaić Vlado do sada komandant bataljona u Kalničkom Odredu.

Gornju naredbu štab Zagrebačkog odreda proslijedio je radi znanja i čitanja pred strojem štabovima I i II bataljona, a potpisali su komandant — kapetan lovica Mandić i pomoćnik oolitkomesara Slavko Pavlinić.'.

[1] Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 25/6 K. 1601/C

[J] Iako je gornjom naredbom za komandanta omladinskog bataljona postavljen potporučnik Stjepan Krkač, on nije primio tu dužnost jer je u međuvremenu došlo do nekih izmjena pa je dužnost komandanta primio drug Vlado Pozaić, dotadanji komandant bataljona u Kalničkom odredu.

IVO POTURICA:

SJEĆANJE NA FORMIRANJE OMLADINSKOG BATALJONA I NJEGOVE AKCIJE

Na području Jakovlja i Bistre, odnosno na području tadanjih kotareva Donja Stubica i Zagreb u ljeti 1944. radio je kao politički radnik drug Dragutin Birač - Gavran iz Borčeca. On je u lipnju i srpnju 1944. dogovorno s kotarskim komitetima navedenih područja počeo okupljati omladince radi formiranja omladinskog bataljona.

Drug Birač je prikupio oko 100 omladinaca iz sela Jakovlja, Kraljev Vrh, Pila, Kupljenovo, Pušća Donja i Gornja, Bistra Donja i Gornja, Brdovec, dok su neki omladinci bili iz Zagreba, Vrapča, Borčeca i Stenjevca.

Kada su se omladinci prikupili drug Birač je od štaba Zapadne grupe zatražio odobrenje da se formira Omladinski bataljon i da se ovom bataljonu osigura vojni i politički rukovodeći kadar iz Zagrebačkog i Kalničkog odreda. Nakon što je od štaba Grupe došlo odobrenje, izvršeno je formiranje bataljona u šumi iznad sela Pila, na području kotara Donja Stubica.

Na formiranje omladinskog bataljona došao je drug Stjepan Kučiš, komandant štaba Zapadne grupe i drug Pavelka, šef OZN-e za okrug Bjelovar. Na formiranje omladinskog bataljona

toga dana došao sam također i ja i **Vlado Pozaić,** koji je bio postavljen za komandanta istog bataljona. Za omladinski bataljon javilo se ukupno oko 120 omladinaca, tako da su odmah formirane tri čete. Kad su se omladinci postrojili, komandant Zapadne grupe drug **Stjepan** Kučiš održao je omladincima govor o značenju osnivanja i o zadacima Omladinskog bataljona te je pročitana Naredba o formiranju bataljona.

Nakon toga izvršeno je imenovanje rukovodećeg kadra i ja sam postavljen za pomoćnika komesara bataljona.

Svi omadinci koji su ušli na dan osnivanja u omladinski bataljon imali su puške a od automatskog oružja Bataljon je imao samo dva puškomitraljeza.

Nekoliko dana nakon formiranja Bataljona ja sam bio određen da s jednom četom odem u Moslavinu i to radi dobivanja automatskog oružja koje su saveznici padobranima bacali za NOV. Automatsko oružje našem Bataljonu obećao je na formiranju drug **Kučiš,** komandant Grupe. Kada smo došli u Moslavinu javili smo se komandantu X korpusa zagrebačkog, drugu **Vladi Matetiću,** koji je izdao nalog da nam se izda 10 puškomitraljeza, 10 šmajsera i 20.000 metaka. Sav taj materijal preuzeli smo u selu Mikleuš od intendanture štaba Korpusa u Moslavini te ga dopremili preko Prigorja u Zagorje. U Jakovlje smo stigli bez gubitaka i to u zaselak Bresci, gdje je bila glavnina Bataljona.

Omladinski bataljon zamišljen je da će biti prvenstveno mobilna jedinica, koji će mobilizirati po selima omladinu i nakon nekoliko vatrenih okršaja upućivati je dalje u druge jedinice NOV. No, situacija i stalni neprijateljski naleti ustaša i Nijemaca u naša sela na području Zagorja nametali su da se omladinski bataljon angažira u vojnim akcijama. Od njih mi je u sjećanju ostala prva akcija većeg razmjera i velikog vojno-političkog uspjeha. To je bilo koncem rujna 1944. na podnožju Zagrebačke gore u selu Ivanec, nasuprot Pavelićevog dvorca Novi Dvori kod Zaprešića. Omladinski je bataljon u spomenutom mjestu postavio zasjedu ustaškoj jedinici koja se kamionima iz Zlatara prevozila u Zagreb, na otvorenje džamije.

Mi smo postavili zasjedu oko 4 sata ujutro u vinogradu, iznad ceste i čekali do 9 sati, kada su naišli ustaše s jednim kamionom i dva osobna automobila. Osobne automobile smo propustili a na kamion — u kojem se nalazilo 45 ustaša s jednim puškomitraljezom i 4 šmajsera — otvorili smo snažnu mitraljesku i šmajsersku vatru, tako da smo uspjeli pcfoiti 43 ustaše, samo su dvojica uspjela pobjeći. Kad smo otvorili vatru na ustaše, oni su poskakali s kamiona u grabu, prihvatili borbu i počeli pružati vatreni otpor. Razvila se borba u kojoj smo mi imali tri poginula druga i jednog ranjenog koji je idućeg dana podlegao ranama.

Poginuli su **Ivan Catela,** pomoćnik komesara čete, rodom iz Vrapča, **Drago Breko,** borac iz sela Oborovo, Donja Bistra, **Pavao Piškor,** zamjenik komandira čete iz Jakovlja te **Vlado Jedut,** po nacionalnosti Rus, koji je pobjegao iz njemačke vojske od Čerkeza. Ova akcija Omladinskog bataljona jako je politički odjeknula među narodom, posebno omladinom ovog kraja, a borcima Omladinskog bataljona jako je podiglo borbeni moral i učvrstilo jedinstvo i snagu bataljona.

Omladinski bataljon operirao je uglavnom na području kotara Donja Stubica i kotara Zagreb. Zadržavao se i prehranjivao u selima Jakovlje, Kraljev Vrh, Pila, Pljuska, Kupljenovo i u dijelu Gornje Bistre.

Omladinski bataljon od osnivanja djeluje pod neposrednim rukovodstvom štaba Zapadne grupe, sve do studenog 1944, kada cijeli odlazi u sastav III brigade KNOJ-a te u Brigadi postaje IV bataljon.

PERO POPOVIĆ

ZASJEDA KOD DONJE ZELINE

Koncem srpnja 1944. Zagrebački se odred pod komandom kapetana Jovice Mandića nalazio u prigorskom selu Bunjak. Toga dana veliki broj boraca Zagrebačkog odreda pomagao je seljacima Bunjaka u vršenju žita. Navečer su seljaci jako dobro pogostili sve borce Odreda. To veče održan je miting sa narodnim veseljem i plesom te su borci dosta kasno išli na odmor. U toku noći štab Odreda izdao je naređenje da se rano ujutro ide na zasjedu ustašama koji se svakodnevno kreću glavnom cestom Zagreb—Varaždin. Određeno je da se zasjeda postavi na dionici ceste Zagreb — Sv. Ivan Zelina kod mjesta Donja Zelina gdje se nalazilo ustaško uporište elitnih ustaških jedinica PTS jačine oko 80 ljudi sa dobrim naoružanjem. Iz tog su uporišta kretale svakog dana patrole do jačine jednog voda prema selu Goričica radi osiguranja nesmetanog odvijanja neprijateljskog prometa, kojeg je ugrožavao naš Odred.

Na zasjedu smo krenuli oko 4 Sata ujutro i nakon jednog sata hoda stigli smo na predviđeno mjesto zasjede udaljeno cca 1,5 km zapadno od ustaškog uporišta Donja Zelina. Komandant bataljona razmjestio je borce u kukuruzištu tik uz samu cestu gdje smo svi zauzeli položaje očekujući neprijatelja. Jedna desetina ostavljena je na brdu iznad nas na udaljenosti cca 800 m koja treba da nam štiti odstupnicu da nas neprijatelj iz Donje Zeline ne zaskoči. Naš borbeni raspored na cesti bio je jačine jedne čete odnosno dva voda kojoj su pridodani za ojačanje još dva puškomitraljesca.

Ja sam se nalazio u blizini našeg puškomitraljesca **Tome Crnčevića — Rogonje** koji je imao puškomitraljez MG ili kako smo ga mi svi zvali »šarac«. Kada su borci zaposjeli položaj trebalo je na mjestu ostati u najvećoj tišini i miru da nas neprijatelj ne primijeti. Borci su mirovali i pratili cestu u ležećem stavu a kako su bili umorni od stalnih pokreta i pomoganja seljacima u vršidbi žita prethodnog dana to su neki zadrijemali. Oko pola šest sati ujutro naišla je iz pravca Goričice ustaška patrola izvidnica jačine 20 ustaša i došla je sasvim ispred nas krećući se glavnom cestom. U tom času komandant je dao naređenje da se raspali po ustašama. Puškomitraljezac Tomo Crnčević trebao je dati prvi rafal i to je trebao biti znak da svi borci zapucaju. No dogodilo se to da je Rogonja imao na svojem puškomitraljezu okrenutu pojedinačnu paljbu i na dati znak ispalio je samo jedan metak, što je bilo dovoljno da su se ustaše snašli i poskakali na drugu stranu ceste u jarak i prihvatili borbu. Čim je Rogonja ispalio metak mi smo odmah svi zapucali i u toj rafalnoj vatri ubili nekoliko ustaša koji su bježali po cesti. Ustaše su nastavili pružati otpor i razvila se borba u kojoj smo mi bili u nepovoljnijem položaju jer su ustaše bili na drugoj strani ceste u jarku a mi u kukuruzovini na terenu koji se blago uzdizao iza naših leđa. Zbog toga smo imali nekoliko ranjenih boraca od kojih jedan teže koji je dobio metak u trbuh. To je bio drug **Gorički** iz Beloslavca. Komandant bataljona naredio je da se izvrši juriš a prije toga da se pobačaju bombe. Pobacali smo bombe i krenuli na juriš na cestu i u tom času meni se od neprekidne pucnjave zaštopao moj šmajser. Ustaše sa druge strane ceste počeli su da bježe u polje i prema Donjoj Zelini a mi smo ih gađali. U tom času otpočela je na nas bočna vatra ustaša iz Donje Zeline koji su išli u pomoć napadnutim ustašama. Stoga je naređeno da se povlačimo nazad prema našoj leđnoj zaštitnici. Čim smo se počeli povlačiti naišao sam u kukuruzištu na ranjenog u trbuh druga **Goričkoga** kojem smo drug **Marijan Mikulček** i ja priskočili u pomoć, stavili ga u šatorsko krilo i nosili ga trčećim korakom u zaklon odnosno prema položaju naše zaštitnice, gdje mu je pružena prva pomoć od strane bolničara. Moram napomenuti da je drug Gorički na njegovu i našu sreću iako je

bio ranjen u trbuh, ostao živ jer toga dana ujutro nije ništa jeo pa su mu crijeva bila prazna te nisu nastale komplikacije.

U momentu našeg povlačenja ustaše iz uporišta Donja Zelina počeli su našu kolonu tući minobacačkom vatrom ali nam nisu nanjeli gubitke iako su mine letjele i šuškale iznad naših glava i eksplodirale u blizini našeg pravca kretanja.

Zbog ovakovog našeg relativnog neuspjeha s obzirom da je rijetkost da onaj koji čeka u zasjedi ima gubitke, rukovodstvo štaba bataljona dobilo je oštru kritiku od komandanta Odreda druga kapetana Mandića i ujedno naređenje da se idućeg dana ujutro ponovno postavi zasjeda ustašama na istom mjestu. No ta zasjeda nije uspjela jer se ustaše nisu toga dana ujutro kretali glavnom cestom.

LIKVIDACIJA USTAŠKOG UPORIŠTA ČUČERJE KOD ZAGREBA

Izvod iz izvještaja štaba X korpusa[1] od 3 kolovoza 1944. Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske o operativnoj situaciji, organizaciji i informaciji jedinica.

U dijelu izvještaja OPERATIVNA SITUACIJA o stanju na sektoru Zagorja i Prigorja piše:

»Na sektoru Zagorja i Prigorja nalaze se momentalno dijelovi njemačkih divizija koji su prebačeni na ovaj sektor radi odmora. Od ovih jedinica se sada formiraju neke nove jedinice, koje prema podacima sa kojima raspolažemo treba da budu u skoro vrijeme upućene na neke frontove. Neprijatelj nastoji da na svaki način osigura i zadrži pod kontrolom komunikacije koje vežu Zagreb sa Varaždinom.«

U dijelu izvještaja koji govori o radu štabova za štab Zagrebačkog odreda piše slijedeće:

»Zagrebački p. odred.: Štab odreda je potpun i svojim radom potpuno zadovoljava. Odnosi između pojedinih članova u štabu su pravilni. Osjeća se rad štaba u potčinjenim jedinicama.

Odred kao cjelina je vrlo dobar. Borbenost boraca i rukovodioca je na velikoj visni. Borci otvoreno traže da ih se vodi u borbu. Odred je u borbi čvrst i uporan i moral boraca na vrlo velikoj je visini. Niži rukovodioci uživaju puno povjerenje svojih boraca i ovi će pod njihovim rukovodstvom poći na izvršenje svakog zadatka.«

Izvod iz izvještaja štaba X korpusa[2] od 5 kolovoza 1944 Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske o borbama i diverzijama od 21 lipnja do 21. srpnja 1944.

»Zagrebački p. odred

21. VI. 1944 II. bataljon ovog odreda dobio je zadatak da likvidira neprijateljsko uporište Čučerje (sekcija Zagreb 1:100.000) Neprijatelj se nalazio u jačini 10 — 15 ustaša i milicionera

Gubici neprijatelja: 6 mrtvih

Zaplijenjeno: 1 puškomitraljez, 1 teški mitraljez, 12 pušaka i 4.000 kom. metaka.

Naši gubici: 1 ranjen.«

»24. VI. 1944 Jedan vod I. čete II. bataljona dobio je zadatak da postavi zasjedu na cesti Zagreb — Varaždin između sela Donje Zeline i Belovara, južno od kote 130 (sekcija Zagreb 1:100.000). Oko 7 sati ujutro naišao je autobus koji je zaustavljen. Zarobljen 1 domobran i zaplijenjeno 2,000.000 kuna.

Istoga dana II. bataljon ovog odreda došao je u sukob sa neprijateljskom patrolom kod sela Vel. Gora (sekcija Zagreb 1:100.000). Nakon kraće borbe neprijatelj je pobjegao u pravcu Donje Zeline.

Gubici neprijatelja: 1 mrtav i 6 ranjenih.

Zaplijenjeno 2 puškomitraljeza, 2 puške i 200 metaka.

Naši gubici: 1 mrtav.

»Istoga dana jedna četa II. bataljona srušila je 250 met. pruge Zagreb — Varaždin kod sela Husinec.

5. VII. 1944 Oba bataljona ovog odreda imali su zadatak da likvidiraju neprijatelja na položaju na k. 195 zapadno od s. Blaguše (sekcija Zagreb 1:100.000) i da pohvataju miliciju u selima Blaguša, Gor. i Donja Kašina. Napad je izvršila jedna četa I. bataljona, koja je koristeći se vinogradima sasvim blizu pod išla neprijatelju i izvršila prepad. Borba je trajala svega nekoliko minuta.

Grupa boraca I bataljona Zagrebačkog partizanskog odreda na odmoru u Jakov Iju, lipnja 1944

Gubici neprijatelja 6 mrtvih ustaša.

Zaplijenjeno: 1 teški mitraljez, 12 pušaka, 3-000 kom. metaka i oko 70 kom bombi.

Naši gubici: 5 lakše ranjenih.

13. VII. 1944 I. bataljon odreda nalazi se na odmaranju sa isturenim osiguranjem u selu Jakšinec. Oko 6 sati ujutro nastupile su prema selu dvije čete njemačkih SS trupa. Bataljon se pod borbom povukao u šumu.

Gubici neprijatelja: 6 mrtvih

Naši gubici: 1 lakše ranjen.

14. VII. 1944 Jedna četa II. bataljona postavila je zasjedu na cesti Zagreb — Varaždin kod s. Donje Zeline. U 10 sati naišao je autobus vlasništvo Drž. željeznica NDH. Zarobljeno 6 domobrana, autobus uništen.

16. VII. 1944 Jedna četa II. bataljona. srušila je noću 1200 m. pruge Zagreb — Varaždin kod sela Husinec.«

»17. VII. 1944 1. bataljon postavio je zasjedu na cesti Zagreb — Oroslavje. Napadnut je motorkotač na kome su se vozila 2 ustaša, od kojih je jedan ubijen a drugi ranjen uspio da pobjegne.

Zaplijenjeno: 1 puška i 50 metaka.«

[1] Vojnoistorijski institut JA Beograd — Br. reg. 6-1 K. 551 B.
[2] Vojnoistorijski institut JA Beograd — Br. reg. 10/1/4 K. 551 a

HITNO PRIKUPLJANJE PODATAKA O NEPRIJATELJSKIM JEDINICAMA

19- srpnja 1944. štab Zapadne grupe POH, obavještajni odjel, upućuje štabu Zagrebačkog partizanskog odreda dopis[1] slijedećeg sadržaja:

»Po primitku ovoga dopisa pristupite odmah prikupljanju najnovijih podataka o svim uporištima i točnom obrambenom utvrđenju svakog pa i najmanjeg uporišta. Zadužite sve svoje obavještajne organe na terenu da vam dostave najhitnije podatke o svim neprijateljskim uporištima, magazinima, slagalištima te o svim

objektima gdje stanuje neprijatelj, o svakom i najmanjem smještaju neprijatelja, logoru itd.

Isto tako potrebni su nam podaci o svim neprijateljskim kretanjima i odmaranjima gdje se smješta va za vrijeme 10 do 15 dana, a koje odmaranje bi se moglo iskoristiti radi bombardiranja. Stoga je potrebno izvještavati o svim takvim slučajevima najhitnije svoje štabove. Odmah pristupite prikupljanju podataka o mostovima na cestama i prugama i navesti njihovu duljinu i širinu, te od čega su građeni. Zbog dolaska naših većih snaga na ovaj sektor radi operativnih zahvata potrebno je najhitnije prikupljati točne podatke kao i najnovije nacrte svih uporišta a naročito Zlatar, Krapina, Sv. Ivan Zelina, Varaždinske toplice, Novi Maro/, Varaždinski Ivanec i Lepoglava. Ovi nacrti i skice najhitnije su potrebni. Sve informacije i utvrđenja upisati i dostaviti po pismenim uputama koje ste nedavno primili od nas. U nacrtu treba da bude navedeno i označeno svaki bunker, svaka puškarnica i sve ostale sitnice koje se. tiču likvidacije bilo kojeg neprijateljskog garnizona.

Danas, kada je neprijatelj tučen na svim frontovima a s nekih frontova se panično povlači, te predstoji skori slom, potrebno je da se aktiviziramo i da ispostavimo veze sa svim neprijateljskim oficirima koji bi na bilo koji način htjeli da pregovaraju s nama o predaji garnizona ili oružja. Ako oni i sami traže veze s NOP-om kako bi spasili svoje živote, u ove zadnje dane treba takve veze prihvaćati i pristupati istima pažljivo i postaviti im onakove zadatke, 'kakove bi oni mogli izvršiti u korist naše borbe. Danas, kada je slom neprijatelja očit, ne smije biti niti jedan kutić, ni jedno uporište, ni jedna cesta ni željeznica, ni jedna šuma koja ne bi bila kontrolirana od nas i o kojima ne bi znala i šta ima unutra, što se vozi na željeznici i šta se vozi po cesti. Stoga je potrebno sve sile upregnuti kako bi se mogli što uspješnije tući s već razbijenim neprijateljem. Sve informacije i izvještaje treba slati na vrijeme i najkraćim putem do operativnih jedinica, tj. do svojih pretpostavljenih Štabova kako bi se oni mogli tim podacima na vrijeme koristiti.

Kako se fronta približava sve više našim granicama a samim time što se sve više sužava obruč oko neprijatelja prema Balkanu, kao i samo garište rata približava se k nama, stoga prestoji da će naši saveznici sve češće bombardirati neprijateljske garnizone, kasfirne i razne druge magazine i slagališta, neprijateljske kolone u pokretu, transportne vlakove itd. Stoga je potrebno najhitnije prikupiti sve tražene podatke kako je gore navedeno, kako bi naši saveznici bili na vrijeme izvješteni i kako bi mogli na vrijeme bombardirati razne vojne objekte. U izvještajima treba sve takove objekte a naročito magazine točno opisati i naznačiti mjesto gdje se što nalazi i u kojoj jačini.«

Ovaj dopis potpisao je obavještajni oficir potporučnik Josip Barić.

[1] Vojnoistorijski institut JA Beograd — Br. reg. 47/II K. 1623

STJEPAN POPOVIĆ

NAPAD ZAGREBAČKOG ODREDA NA USTAŠE PTS U ČUČERJU

S I bataljonom bili smo u selu Vidovec gdje je uspostavljena veza s milicijom iz sela Čučerje. Tu je, naime, došao na dogovor s nama jedan milicajac davši nam podatke o naoružanju te o rasporedu straža i bunkera.

U prvi mrak bataljon je izvršio pokret iz Vidovca u pravcu Cučerja, odnosno prema ustaškim i milicijskim bunkerima. Ne sjećam se točnog dana kada je taj napad izvršen ali približno je to moglo biti početkom srpnja. Znam to po tome, što smo u to vrijeme spavali vani, na otvorenom, nismo odlazili na spavanje u selo.

U pravcu Cučerja vodio nas je spomenuti milicajac iz čučerske posade, ali mu se imena više ne sjećam.

Ustaška posada u bunkeru iznad Cučerja sastojala se od 15 ustaša PTS-a (»poglavnikov tjelesni zdrug«) a bila je naoružana jednim teškim mitraljezom, dva puškomitraljeza i puškama, te 20 domaćih milicajaca, naoružanih puškama.

Ja sam tada bio komandir I voda, 2 čete u I bataljonu. Dobio sam zadatak da s mojim vodom izvršim napad i likvidiram taj ustaški bunker, koji je bio zidan od kamena. Oko njega bili su iskopani rovovi za ležeći i stojeći stav. Za izvršenje zadatka dobio sam pojačanje od jednog odjeljenja boraca s dva puškomitraljeza. U mojem vodu već sam imao tri puškomitraljeza, dok su ostali borci imali puške. Ja sam nosio šmajser.

Pripremu za ovaj napad izvršili smo još u Vidovcu. Napravili smo točan raspored boraca i podijelili zadatke. Formirali smo jednu grupu bombaša koju su sačinjavale četiri naše drugarice, sve mlade djevojke. Jedna je bila Branka Pavlinić, druga Nada Gorenc dok se imena ostalih dviju ne sjećam.

Dok smo prilazili bunkerima vodio nas je milicajac, ja sam išao za njime a za mnom su išle drugarice naoružane bombama.

Ustaški bunker bio je smješten na vrhu brda, na jednoj koti, istočno iznad sela Cučerja, u pravcu Goranca. Do njega je vodila samo jedna staza iz pravca Cučerja, odakle smo mi nastupali. Milicajac nas je vodio do pola staze a onda je pobjegao, jer je znao — a o tome nas je informirao — da se na vrhu staze, na brdu na straži u rovu nalazi jedan ustaša s puškomitraljezom. On ima zadatak da štiti prilaz po toj stazi.

Pošto je milicajac nestao a bila je tamna noć, nismo htjeli oklijevati. Ja sam sam krenuo naprijed na čelu kolone upozorivši kolonu na tišinu i propisno odstojanje. Penjali smo se po velikoj strmini i polagano napredovali. Nakon kraćeg vremena zaustavio sam kolonu, pa se sam uputih kakvih 30 do 50 koraka do vrha brda da izvidim situaciju.

Kad sam polako došao u blizinu ustaškog rova i bunkera, ustaški stražar me primijeti i zaustavi pitajući dva puta: »Tko je, tko je?« Ja odgovorih: »Milicija«, ali se odmah povučem par koraka natrag. U međuvremenu kolona je kretala polako za mnom. Kad je stigla do mene ja pokažem na ustaše — evo ih tu su! Mi odmah krenusmo naprijed a ustaša koji me malo prije zaustavio ponovno nas zaustavi i upita: »Tko je?« Više nisam davao nikakav odgovor već iz šmajsera raspalim nekoliko rafala po njemu. Istovremeno dadem komandu za bacanje bombi i za juriš. Bombaška grupa sastavljena od drugarica skočila je naprijed i pobacala bombe u ustaške rovove i bunker. Nakon eksplozije bombi izvršismo juriš, jurišao je čitav vod.

Ustaše su bili iznenađeni. Nisu imali vremena da se srede, iako su pružili dosta jaki otpor koji je za kratko vrijeme savladan pa se oni razbježaše. Mi pokupismo ratni plijen i to: jedan teški mitraljez marke »FIAT«, 2 puškomitraljeza i municiju za njih, te puške. U toj su borbi ubijena dva ustaša. Ne znam koliko ih je ranjeno. Od naših bio je ranjen samo jedan borac i to lakše, u ruku.

POHVALA HRABRIH U NAPADU NA USTAŠE U ČUČERJU

Stab I bataljona polovinom srpnja dostavlja štabu Zagrebačkog odreda prijedlog[1] za izdavanje naredbe o pohvali drugova koji su se istakli prilikom zauzimanja bunkera u selu Čučerje. Prema ovom prijedlogu pohvalu zaslužuju svi borci I voda 2. čete, dok su se naročito istakli slijedeći drugovi: komandir 2. čete Nikola Kadoić, zamjenik komesara 2. čete Ivan Catela, vodnik I. voda 2. čete Stjepan Popović, vodnik II voda 2. čete

Đuro Petric, delegat I voda 2. čete Zvonko Debeljak te partizani Andrija Šćuric, Josip Sekula i Nada Gorenec. Oni su svojom hrabrošću neprijatelju zadali teške gubitke i u kratkoj ali žestokoj borbi zarobili jedan teški mitraljez s oko 4000 metaka i ostalog materijala. Ovaj prijedlog za pohvalu potpisali su komandant bataljona Stjepan Rušković i politkomesar Franjo Urek.

Naredbom' Štaba I bataljona Zagrebačkog odreda broj 3. od 22. srpnja 1944. Drago Babić, dotadanji vodnik u 2. četi postavlja se za delegata I voda 1. čete. Istom naredbom postavljen je za vodnika II voda 2. čete drug Drago Laljak do tada vodnik u rezervi iste čete.

Ovu naredbu potpisao je operativni oficir bataljona Mirko Belošević i politkomesar Franjo Urek.

Naredbom[2] štaba Zagrebačkog odreda broj 9 od 23. srpnja 1944. drug Oto Zunko, do tada u Odredu zadužen za kulturno-prosvjetni rad, postavljen je za pomoćnika komesara 2. čete 1 bataljona. Istom naredbom postavljen je drug Nikola Kadoić, dotadašnji komandir 2. čete I bataljona, za komandira 1. čete II bataljona.

Drug Fabijan Orešić, do tada komandir 1. čete II bataljona postavljen je za komandira 2. čete I bataljona.

Ovu naredbu potpisao je komandant-kapetan Jovica Mandić i pomoćnik politkomesara Slavko Pavlinić.

' Vojnoistorijski institut JA Beograd — Br. reg. 54/1 K 1601/U
J Vojnoistorijski institut JA Beograd — Br. reg. 1/5 K 1601/B

RAD SKOJ-a ZAGREBAČKOG ODREDA U SRPNJU 1944.

Sekretar SKOJ-a Zagrebačkog odreda 23. srpnja 1944. podnosi pismeni izvještaj' Okružnom komitetu SKOJ-a za okrug Zagreb o radu SKOJ-a od 10. do 23. srpnja 1944. Izvještaj glasi:

»Politički rad u Odredu je donekle dobar, delegati i komesari održavaju sastanke kada je god prilika. Nove direktive koje su borci dobili pred kratko vrijeme sprovodili su odmah u djelo, a to je: o novoj Jugoslavenskoj vladi s predsjednikom Šubašićem i o jedinstvenom frontu. Politička svijest boraca je jako dobra a ako će se imati više vremena pa se bude radilo sa borcima još više, svijest boraca će biti na visokom stepenu. Borci gdje god dođu u sela dobro se odnose prema narodu pa ih narod i voli, osobito voli slušati naše borbene pjesme, koje naši borci pjevaju u svako vrijeme. Borbenost boraca je na visokom stepenu.

Politički rad u I. bataljonu se poboljšao, isto i rad SKOJ-a. Jedino rukovodstvo SKOJ-a tj. sekretar bataljona i jedan pročelnik čete bit će smijenjeni i na njihovo mjesto će doći novi drugovi. Razlog toga je što sekretar SKOJ-a vrši dužnost delegata pa prema tome ne može vršiti dvije dužnosti. Pročelnika ćemo zamijeniti zato što nije zadovoljavao na dužnosti. U II. bataljonu stanje je bolje. Razlog je u tome, što ima samostalnog sekretara i više vodi računa o samome radu. Stav boraca prema neprijatelju je nepomirljiv. To se vidi po tome, što ga na svakom mjestu nemilosrdno tuče. Disciplina SKOJ-evaca se ne razlikuje mnogo od ostalih boraca. Odnos drugova i drugarica je donekle zadovoljavajući. Jedino u 2. četi II. bataljona nije odnos drugova i drugarica onakav, kako bi to trebalo biti. Drugovi na nekim mjestima drugarice podcjenjivanju kao npr. ako je ona ravnopravna žena, zašto nebi nosila bacač kao i on. Ima još i raznih drugih sitnica. Mi ćemo nastojati da to popravimo u najskorije vrijeme, naravno uz pomoć Partije.

Organizaciono stanje u zadnje vrijeme se je popravilo, sam rad SKOJ-a je donekle dobar, drugovi se interesiraju i rade onoliko, koliko se može. Od zadnjeg izvještaja, nismo primili nikog u SKOJ, te svih SKOJ-evaca u Odredu ima 55. U I. bataljonu su 22 SKOJ-evca, a u 1. četi 12, a u 2. četi 10..

U11. bataljonu ima 23 SKOJ-evca. U 1. četi ima 14, a u 2. četi ima 9 SKOJ-evaca. U grupi pri Štabu Odreda zajedno sa udarnom grupom ima 10 SKOJ-evaca. U I. bataljonu od zadnjeg izvještaja održano je samo 2 bataljonska sastanka. Na jednom je bio prisutan pomoćnik komesara bataljona, a na drugom je bio prisutan drug iz 0. K. SKOJ-a MIČURIN - KOS MARIJAN i drugarica SEKA - MAŽENKA ROHAN, iz K. K. Sv. Ivan Zelina\ te pomoćnik komesara Odreda. Ova dva sastanka bili su više političkog značaja. U11. bataljonu održana su tri sastanka i to u 1. četi dva, a u 2. četi jedan, U 1. četi bio je jedan radni i jedan teoretski, a u 2. četi bio je 1 radni. Na sastancima u 1. četi bio je prisutan pomoćnik komesara čete, a u 2. četi sam bio prisutan ja, a sekretar bataljona bio je prisutan na svakom od ovih sastanaka.

Kulturno prosvjetni rad se je donekle razvio. Osnovani su po četama kulturno-prosvjetni odbori koji se brinu za kulturno prosvjetni rad, Napisano je dosta dopisa i pjesmica, koje će se doskora izdati u džepne i zidne novine. Po četama kao i u bataljonu nisu izdane niti jedne zidne ni džepne novine. Mitinge za ovo vrijeme nismo imali. Agitaciju i propagandu kuda se god krećemo, borci propagiraju, bacaju letke i daju narodu čitati našu štampu.

Imam nekoliko drugova koje ću primiti u SKOJ pa će se broj SKOJ-evaca u Odredu povećati.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!«

Sekretar SKOJ-a
VILIM FEDOROV

' Vojnoistorijski JA Beograd — Br. reg. 2/5 K 1601/B

PARTIJSKI RAD I. BATALJONA

Pomoćnik politkomesara I bataljona Ivan Štingl 26. srpnja 1944. podnosi izvještaj[1] pomoćniku politkomesara Zagrebačkog odreda o partijskom radu u I bataljonu za period od 25. lipnja do 25. srpnja 1944. U izvještaju se između ostalog, piše da je politička svijest boraca na srednjoj visini, ali da su svi upoznati sa najaktuelnijim političkim pitanjima. Vojnički i politički rad sa borcima poboljšao se, jer je bilo više vremena. Dolaskom u sela borci pristupaju narodu i tumače najaktuelnija pitanja. Kada odlazimo iz sela narod pita kada ćemo opet doći, tako da nešto novoga saznaju. Po tome zaključuje da narod voli naše borce. U Bataljonu ima nekoliko paničara, ali to nije od nikakvog političkog značaja već je to nedovoljan politički rad. Obavještajni oficir je zadužio drugove koji će pripaziti, tako da ukoliko bi oni namjeravali kakvo izdajstvo ili slično da ih mogu odmah zaskočiti i da obavijeste i Štab.

Intendantura za sada zadovoljava. Više puta znalo se desiti da borci nisu na vrijeme dobili hranu, s obzirom na to što sada seljaci imaju posla.

Sanitet u Bataljonu zadovoljava. Referent saniteta je malo nedisciplinovan, pozvan je na odgovornost i ima izgleda da će se popraviti. Zaraznih bolesti za sada nema. Jedna drugarica je bolesna, ali se do sada nije ustanovilo što joj je. Politička svijest članova Partije nije naročito visoka, pošto je premalo vremena za održavanje obrazovnih sastanaka, jer je bataljon stalno u pokretu a kada se dođe na odmor u selo, onda su partijci na položajima, tako da ih se ne može sakupiti na sastanak. Zbog takve situacije materijali se proučavaju u manjim grupama od 2-3 borca. Na zadnjem sastanku zaključeno je, da se prouči III zasjedanje ZAVNOH-a, i da se to prenese na borce.

Raspravljalo se o disciplini i međusobnom pozdravljanju boraca i rukovodioca. Zaključeno je da se održavaju savjetovanja po komandama četa. U štabu Bataljona održana su dva radna sa-

stanka sa štabskom ćelijom i jedan sa bataljonskim biroom. U ćeliji 1. čete održan je jedan radni sastanak. Plan rada bio je isti kao i štabskoj ćeliji. Četna ćelija 2. čete nije održala ni jedan sastanak pošto neko vrijeme nisu imali sekretara ćelije. Kada je došao novi sekretar ni on nije održao niti jednog sastanka, jer u zadnje vrijeme četa nije nikada bila na okupu. Primijetila se neka nesuglasnost između pomoćnika komesara 1. čete i komesara 1. čete. Sa kandidatima se radi po najnovijim direktivama, tj. prisustvuju sastancima članova KP. U bataljonu ima 6 drugova koji su se pokazali dobri, disciplinirani i odani, koji su se mogli primiti u Partiju. Oni su do sada bili kandidati i skojevci.

Sa drugovima je razgovarano te im je rečeno kakav može biti član Partije. U razgovoru se vidjelo da je tim drugovima jedina želja da postanu partijci.

Rad SKOJ-a nije bio organizovan i dosta slabo se radilo, pošto je sekretar SKOJ-a bataljona ujedno vršio dužnost delegata voda, tako da nije imao mogućnosti posvetiti više pažnje u samome SKOJ-u. Sada je postavljen drugi sekretar SKOJ-a. Promijenjen je također i pročelnik SKOJ-a 1. čete pošto nije zadovoljavao na dužnosti. Sastancima skojevskih grupa uvijek je prisustvovao jedan ili više članova Partije, koji su im tumačili nove direktive.

U bataljonu ima 13 članova Partije na licu, i dvojica u bolnici, 5 kandidata, 25 skojevaca.

' Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 53/1 K 1601/D

BROJNO STANJE PARTIJSKE ORGANIZACIJE ODREDA, SRPNJA 1944.

Brojno stanje .partijske organizacije Zagrebačkog Odreda[1] na dan 24. srpnja 1944. je slijedeće:

— Bataljonska biroa su dva, članova bataljonskih biroa ima osam, četnih ćelija četiri, štabskih ćelija tri, ostalih ćelija jedna, svih ćelija osam, partizana — članova Partije četrdeset sedam.

Po socijalnom sastavu radnici su 23, seljaci 7, obrtnici 11, namještenici 3, intelektualci 4. Po nacionalnom sastavu Hrvata 44, Srba 2, i 1 Slovenac. Kandidata ima 15.

' Vojnoistorijski institut JA — Beograd, Br. reg. 5/4 K. 1601/D

POKUŠAJ USTAŠKOG NAPADA NA RANJENE BORCE U KLADEŠČICI

28. srpnja 1944. Kotarski komitet KPH Sv. Ivan Zelina šalje Okružnom komitetu KPH Zagreb politički izvještaj[1] iz kojeg ćemo dati pojedine dijelove:

»U zadnje vrijeme primjećuje se ponovno gomilanje ustaške bande u našem kotaru. Dne 17. 7. 1944. došlo je u selo Žitomir oko 300 ustaša i banda se u tom selu utvrđiva, pa izgleda da tamo kani ostati. Ustaška banda je u ovom selu opljačkala narodu sve što je našla a isto to je učinila i u susjednom selu Globočec (kotar Stubica) gdje je upalila tri klijeti, i to bez ikakvog povoda. U tim klijetima izgorjelo je sve što je u njima bilo, među ostalim i dvije krave. U istom selu uhapsili su tri djevojke, i odveli ih sobom. Putem su dvije uspjele pobjeći, dok su treću silovali i ostavili u šumi okrvavljenu. Banda stalno po svim općinama vrši racije i lovi vojne bjegunce. Prije svanuća ■odlazi u polja gdje narod radi i kad ljudi dođu raditi počinje hajka i lov. Tko pokuša bježati odmah za njim pucaju.

17. srpnja 1944. doznala je ustaška banda da se u blizini sela Kladešćica u šumi nalazi šator gdje se liječe naši ranjeni borci.

Istog tog dana došla je iz Marije Bistrice jedna satnija ustaša sa namjerom da pronađe naše ranjenike i jedan teški mitraljez koji je u blizini bio sakriven. Banda je imala točne podatke. Izgleda da ima netko tko izvještava i daje dobre podatke o našem pokretu.

Drugarica KATICA GREGURIČ, iz sela Kladešćica, istoga dana ujutro vraćala se kući te ju je banda uhapsila i prisilila da pokaže mjesto gdje se nalaze naši šatori sa ranjenicima. Ta ista drugarica bila je u partizanima. Sreća je bila za nas u tome da je Zagrebački Odred toga jutra imao pokret baš prema Kladešćici. Odred se na putu, u šumi, susreo sa ustašama i natjerao ih u panični bijeg. To nas je spasilo od sigurne katastrofe. Drugaricu Katicu koja je išla pred njima vezana, — pošto ju nije mogla sa sobom povesti — banda je ranila sa nekoliko metaka. Ona je drugi dan podlegla od zadobivenih rana. Mi smo uvidjeli opasnost koja bi se mogla ponoviti i tražili smo od štaba Odreda da se poduzmu mjere da spasimo ranjene drugove te smo ih slijedećeg dana prebacili u bolnicu u Moslavinu.

15. srpnja 1944. došla je u selo Crkvena Fes, općina Bjelovar Moravče ustaška banda iz uporišta i uhapsila druga ŠALTERA a druga PERU PLANINČEVIĆA — ZECA ubila, kada je pokušao bježati. Seljaka VIDA KUTNIKA — kod kojega su bili naši drugovi — je odvela i ubila na putu prema Glavnici, jer nije htio ništa priznati. Druga Šaltera banda je odvela na Laz — prema dobivenim podacima još istoga dana navečer ubili su ga. Drug nije ništa priznao, nikoga nije izdao. Za ovo ubistvo naših drugova sumnja se na kapelana iz Crkvene Vesi te na Ivana i Tomu Strugar, također iz Crkvene Vesi. Između II. i III. o. m. u općini Šašinovec uhvaćeni su članovi KP drug JUREK član KK, i drug JUSTIN ŠTANFEL, član partijske ćelije. Iz podataka koje smo dobili vidjeli smo da je drug JUSTIN ubijen, a drug JUREK STANĆIR' uhvaćen živ nakon što je ranjen. Naknadno smo doznali da je i on nakon kratkog vremena ubijen.

Na području ovog kotara pojavila se pljačkaška banda koja u ime partizana po selima Zadrkovec, Polonje, Donje Orešje, Hrastje i druga sela pljačka bogatije seljake. Ta grupa pljačkaša nema nikakve veze sa partizanima.

Navodno da su to ljudi iz sela Vinkovec, Selovec, Draškovec, i to komandant neki Josip Hržica, Mijo Pavić, Stjepan Pavić, Branko Pavić, Stjepan Klasić, Kata Rogin, Zora Prelec, Marica Detelj i Kata Vodopija, koju su žandari iz Sv. Ivan Zeline uhapsili kao pripadnika pljačkaške grupe.

Mobilizacije je najslabija. Oni koji su sposobni za vojsku radije se sakrivaju, nego da idu u NOV-u. U zadnje vrijeme opaža se da ih mnogo dolazi iz banditske vojske. Da bi pojačali mobilizaciju pokušat ćemo sa parolom formiranja Sv. Ivanskog bataljona i održavati sastanke sa vojnim bjeguncima.

Zagrebački partizanski odred nalazi se u našem kotaru. Imao je jednu borbu sa milicijom, ustašama i žandarima u općini Kašina, i to 25. 7. 1944. Banda je nakon kratke borbe pobjegla. Na našoj strani nije bilo gubitaka a naši borci su se povukli iz sela, što je narod primio sa zadovoljstvom.

23■ srpnja 1944. na cesti Zagreb — Varaždin, Zagrebački odred zaplijenio je jednom šverceru auto sa deset komada telića.

28. srpnja 1944. naš Odred postavio je zasjedu na istoj cesti na koju je naletila ustaška banda. Prema dobivenim podacima, u borbi je ubijeno 7 ustaša, dok je 8 ranjeno. Na našoj strani je jedan[1] teško ranjen, a 4 lakše ranjena. Uspjeh bi bio mnogo veći, ali su naši drugovi na zasjedi zadrijemali pa ih je banda skoro iznenadila.

U zadnje vrijeme naši borci pomažu u radu seljacima kada se nalaze u selima, što narod vrlo lijepo prima. Ljudi iz pojedinih sela traže da partizani dođu u njihova sela, jer se tada osjećaju sigurnima da neće doći banda da ih pljačka.«

[1] Institut za historiju radničkog pokreta Zagreb, arhiva OKKPH Zagreb
[2] *SLAVKO STANČ1R-JUREK* narodni heroj
[3] Borac Gorički Stjepan — ranjen je u trbuh

FORMIRANJE STUBIČKOG BATALJONA

29. srpnja 1944. Kotarski komitet Stubica' izvještava Okružni komitet KPH Zagreb o održanom partijskom savjetovanju za njihov kotar, na kojem se, između ostalog, diskutiralo o formiranju Stubičkog bataljona. Odmah se dobrovoljno javilo 16 drugova, koje nisu u stanju dati. Odredili su 8 članova KP koji su dobili zadatak da oko sebe mobiliziraju koliko je to najviše moguće, kako bi mogli krenuti po oružje. Politička situacija na kotaru nije tako loša bez obzira što su okruženi i isprepleteni banditskim uporištima. Uporišta na čitavom kotaru znatno su pojačana sa ustaškom bandom i sa Švabama — jedni odlaze a drugi dolaze.

[1] Institut za historiju radničkog pokreta Zagreb, arhiva OK.KPH Zagreb

ŠTAB ZAPADNE GRUPE SA ZAGREBAČKIM ODREDOM

9. kolovoza 1944. štab Zagrebačkog odreda dostavlja štabu Zapadne grupe partizanskih odreda Hrvatske operativni izvještaj' o djelovanju Odreda za vrijeme od 23. srpnja do 9- kolovoza 1944. u kojem se iznose slijedeći podaci:

»Sekcija Zagreb 1:100.000

23. srpnja 1944. naš Odred nalazio se u selu Drenova, zaselak Kožić Brijeg. U 19 sati izvršili smo pokret u selo Glavnica, gdje smo zauzeli baze, i to I. bataljon u selu Gornja Glavnica, a II. bataljon sa štabom Zapadne grupe u selu Čergari.

24. srpnja 1944. izvještaj o borbi poslan.

U 23 sata izvršili smo pokret u selo Drenova, zaselak Kožić Brijeg, gdje smo zauzeli baze, zajedno sa štabom Zapadne Grupe.

25. srpnja 1944. štab Odreda sa štabom Zapadne grupe i II. bataljonom nalazio se u selu Kožić Brijeg, dok je I. bataljon dobio zadatak da sa jednom četom postavi zasjedu na glavnoj cesti Zagreb — Varaždin, između Bjelovara i Donje Zeline.

Četa je otišla na zadatak u 17,30 sati a zasjedu je postavila točno u 19 sati. Ova je četa ostala na zasjedi do 21 sat, a kako neprijatelj nije naišao povukla se u svoje baze u sastav štaba Odreda.

26. srpnja 1944. Odred sa štabom Zapadne grupe izvršio je pokret iz sela Kožić Brijeg u 9 sati u šumu, na raskrsnicu puteva Crkvena Ves — Marija Bistrica. Jedna četa I. bataljona postavila je zasjedu na cesti Zagreb — Varaždin. 0 ovoj zasjedi operativni izvještaj dostavljen je. Ostali borci bili su na odmaranju do 20 sati. Tada je izvršen pokret u selo Bunjak, gdje smo zauzeli baze.

Ovdje je stigla u sastav svog bataljona četa koja se nalazila na zadatku.

27. srpnja 1944. Odred sa štabom Zapadne grupe nalazio se na odmaranju u selu Bunjak. Borci su se prali i čistili a vršene su i vojne vježbe, egzircir i politički časovi.

28. srpnja 1944. Odred sa štabom Zapadne grupe nalazio se u selu Bunjak, dok je II bataljon bio na zadatku, na zasjedi na glavnoj cesti između Belovara i Donje Zeline o kojoj je operativni izvještaj dostavljen. Istoga dana održani su vojni i politički časovi i vojne vježbe.

U 20 sati Odred sa štabom Zapadne grupe izvršio je pokret u selo Kožić Brijeg, gdje smo zauzeli baze.

29. srpnja 1944. štab Odreda sa štabom Zapadne grupe i II. bataljonom nalazio se u selu Kožić Brijeg. Za I. bataljon operativni izvještaj je dostavljen. U 20 sati Odred je sa štabom Zapadne grupe izvršio pokret u selo Velika Gora gdje smo zauzeli baze. U 23 sata jedna četa II. bataljona išla je na osiguranje ranjenicima kod prelaza preko glavne ceste Zagreb — Varaždin, koji su upućeni u bolnicu Moslavina.

30. srpnja 1944. Odred sa štabom Zapadne grupe nalazio se na odmaranju u selu Velika Gora. U 21. sat II. bataljon krenuo je sa štabom Zapadne grupe na Križevački sektor. I. bataljon istoga dana imao je sastanak sa vodnicima i desetarima.

31. srpnja 1944. I. bataljon, sa štabom Odreda, izvršio je pokret iz sela Velika Gora u 1 sat na položaje na kotu 402 (Čakovina). Istoga dana neprijatelj je poduzeo reakciju na sektor našeg Odreda, i to iz slijedećih uporišta: Hraščina Trgovište, Breznički Hum, Konjščina, Zlatar, Marija Bistrica, Žitomir, Laz, Kašina, Belovar, Donja Zelina, Sv. Ivan Zelina, Novi Marof te iz Zagreba. Neprijatelj je bio u jačini od oko 3.000 vojnika — ustaša, domobrana, žandara, gestapovaca, crne legije i milicije. Naoružanje neprijatelja nije nam bilo poznato. Iz svih ovih uporišta neprijatelj je stiskao obruč u pravcu Kladešćice. Mi smo se nalazili na položaju na koti 402 (Čakovina). Međutim, položaj nije bio otkriven, i neprijatelj nije nadirao u pravcu naših položaja. Na položaju nalazili smo se do 21 sat, a nakon toga zauzeli smo baze u selu Čergari, dok se neprijatelj još uvijek nalazio u selu Gornja Glavnica, Crkvena Ves i u svim selima našeg sektora na Sv. Ivanjskom kotaru.

II. bataljon sa štabom Zapadne grupe nalazio se- u selu Šelovec.

1. kolovoza 1944. I. bataljon sa štabom Odreda nalazio se u selu Čergari, ali kako se neprijatelj još uvijek nalazio u okolnim selima mi smo u 4 sata zauzeli položaje, kao i dan ranije. Neprijatelj nije nailazio na nas.

Kako smo saznali da se neprijatelj povukao u svoje polazne baze, u 18 sati izvršili smo pokret sa svojih položaja u selo Crkvena Ves, gdje smo zauzeli baze. II. bataljon nalazio se u selu Šelovec. Održani su politički i kulturno-prosvjetni časovi. U 20 sati izvršio je pokret iz sela Šelovac na Sv. Ivanjski sektor, u sastav štaba Odreda.

2. kolovoza 1944. Štab Odreda sa I. bataljonom nalazio se u selu Crkvena Ves. Organiziralo se pranje veša i popravak odjeće i obuće. U 16 sati naišla je neprijateljska patrola iz Bjelovara u jačini 12 vojnika.

Desetina, koja se nalazila na položaju iznad sela Crkvena Ves, primijetila je neprijatelja i pustila ga da dođe blizu da bi ga mogli pohvatati. Međutim, neprijatelj nas je primijetio i počeo pucati. Mi smo izvršili juriš, ali je neprijatelj uspio pobjeći.

II. bataljon stigao je u selo Kalinje u 00,15 sati, gdje je ostao na odmaranju.

3. kolovoza 1944. I. bataljon sa štabom Odreda izvršio je pokret iz sela Crkvena Ves u 5 sati na raskrsnicu puteva Alarija Bistrica — Bunjak, gdje smo ostali na odmaranju. Komandiri četa održali su sastanke sa vodnicima, desetarima i borcima. U 18 sati izvršili smo pokret u Kožić Brijeg, gdje smo zauzeli baze.

II. bataljon izvršio je pokret u 4 sata iz sela Kalinje u selo Bunjak, gdje je zauzeo baze.

4. kolovoza 1944. I. bataljon sa štabom Odreda nalazio se u selu Kožić Brijeg. Sa borcima su održani vojni sastanci, dok je komesar bataljona održao sastanak sa komesarima četa. II. bataljon nalazio se u selu Bunjak. Od njega je u 5 sati krenuo u sastav štaba Odreda koji se nalazio u selu Kožić Brijeg.

5. kolovoza 1944. štab Odreda sa oba bataljona izvršio je pokret uli sati u selo Bunjak, gdje smo zauzeli baze.

6. kolovoza 1944. Odred se nalazio u selu Bunjak.

Sa vojnicima su održani vojni i politički sastanci, dok je štab I. bataljona imao savjetovanje sa štabom Odreda.

II. bataljon izvršio je pokret iz sela Bunjak u 18 sati sa zadatkom da tamo održi miting i da 7. kolovoza 1944. ujutro napravi zasjedu na cesti Zagreb — Varaždin, između Donje Zeline i Sv. Ivan Zeline. Miting je održan dok četa nije krenula na zadatak u zasjedu jer je prema dobivenim podacima, neprijatelj toga dana blokirao cestu Zagreb — Sv. Ivan Zelina. Na mjestu gdje je trebala biti postavljena zasjeda neprijatelj je već prije postavio zasjedu.

7. kolovoza 1944. štab Odreda sa I. bataljonom izvršio je pokret u 5 sati u selo Kožić Brijeg, gdje smo zauzeli baze. Istog dana jedna četa II. bataljona napravila je zasjedu na cesti između Kašine i Marije Bistrice. Zasjeda je ostala na cesti do 10 sati. Kako neprijatelj nije naišao povukla se u selo Čergare, gdje je sačekala svoj bataljon.

II. bataljon izvršio je pokret u 4 sata iz sela Bunjak u sastav štaba Odreda, koji se nalazio u selu Kozić Brijeg.

8. kolovoza 1944. Odred je u 18 sati izvršio pokret iz sela Kozić Brijeg u selo Glavnica, i to: I. bataljon u selo Gornja Glavnica, dok. je II. bataljon sa štabom Odreda zauzeo baze u selu Donja Glavnica. Postavljeno je potrebno osiguranje i borci su se nalazili na odmaranju.

U 14 sati došla je u sastav svoga bataljona 2. četa II. bataljona koja se je nalazila u Moslavini, kako je javljeno u prijašnjem izvještaju.

U ovom razdoblju naš Odred imao je 5 akcija i borbi u kojima je neprijatelj imao slijedeće gubitke: 14 mrtvih, nepoznati broj ranjenih. Prema informacijama dobivenim od seljaka imao je oko 15 ranjenih.

Naši gubici: 7 ranjenih drugova (3 teže i 4 lakše).

Zarobljeno: jedna »mauzer-puška« sa 150 komada municije«.

Ovaj operativni izvještaj potpisali su operativni oficir Odreda Josip Podboj i pomoćnik politkomesara Slavko Pavlinić.

Ostović Mato, poručnik, komandant Zagrebačkog odreda, Jovica Mandić, kapetan, novi komandant Odreda i Branko Cikojević, načelnik štaba Zapadne grupe Odreda, slikano kolovoza 1944. u Jertovcu.

4. kolovoza 1944. Okružni komitet KPH Zagreb upućuje pismo[2] svim kotarskim komitetima i štabovima Odreda u kojem piše, da će svi daljnji uspjesi borbe za oslobođenje naše zemlje zavisiti od naše vojske, a da bi vojska mogla savladati sve poteškoće na našem okrugu ona mora biti brojčano veća pa je zato mobilizacija za popunjenja naših jedinica jedan od prvih i najvažnijih zadataka.

Glavnu pažnju treba posvetiti našoj vojsci. Današnja je situacija takva da svi ljudi vide da je pobjeda na našoj strani pa će se zbog toga i mobilizacija mnogo brže razvijati.

Mi ne smijemo dozvoliti da u čišćenju naše zemlje od švapsko-ustaških hordi naša vojska i za čas zastane zbog pomanjkanja hrane. Pitanje ishrane naše vojske jest pitanje njenih daljnjih uspjeha. Sada je vrijeme da se ta hrana osigura. Zato moramo biti brzi i ekspeditivni pa uz pomoć naroda osigurati ishranu našoj vojsci.

O postignutim rezultatima na mobilizaciji, sakupljanju hrane i upisivanju zajma treba slati izvještaje da to možemo objaviti u našim vijestima i štampi. Da bi se zadaci u vezi sa mobilizacijom provodili što bolje organizira se takmičenje u mobilizaciji za NOV, zatim tko će više spremiti hrane za Narodnooslobodilački fond i tko će više upisati zajma.

Takmičenje počinje 10. kolovoza 1944. i traje do 1. listopada 1944.

5. kolovoza 1944. štab Zapadne grupe POH upućuje štabu Zagrebačkog partizanskog odreda pismo[3] o potrebi vođenja evidencije kadrova i stalnoj kontroli nad svim rukovodiocima, naročito onima iz pojedinih stručnih grana čiji se nedostatak osjeća. To je potrebno radi postavljanja rukovodilaca na odgovarajuća mjesta i štabove pa se — na svoju ruku ne smije premještavati ili prekomandovati, naročito više rukovodioce, osobito iz grana kao što su služba veze, intendantura i sanitet.

Ne- smije se više dogoditi da se u vojno-obavještajnu službu, sanitet ili intendanturu stavljaju rukovodioci koji nisu zadovoljili na kojoj drugoj dužnosti, ili da se oni koji su se pokazali valjanim i vrijednima na tim dužnostima za kratko vrijeme prekomanduju na bilo koju drugu dužnost. Na taj način ne bismo nikada osposobili u tim službama sposobne rukovodioce, a bez organiziranih pomoćnih službi koje su sposobne da savladaju zadatke ne može biti dobro organiziranih, discipliniranih i čvrstih jedinica a niti pravilnog komandovanja.

Ovaj dopis potpisali su komandant Grupe major Stjepan Kučiš, i politkomesar Stjepan Iveković.

[1] Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 3/2 K. 1601/B
[2] Institut za historiju radničkog pokreta Zagreb, arhiva CKKPH
[3] Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 13/5 K 1601/B

ZASJEDA I REKVIRIRANJE ŽITA

8. kolovoza 1944. štab Zagrebačkog odreda daje štabu I i II bataljona slijedeće borbene zadatke:[1]

»Na noć 8. na 9. VIII. 1944. I. bataljon postaviće zasjedu sa jednom četom sa 4 puškomitraljeza kod glavne ceste Zagreb — Varaždin u blizini mlinova ispod sela Donje Psarjevo, gdje ste imali već zasjedu kada ste zarobili cement.

Drugu zasjedu u jačini jednog voda postavit ćete na cesti između Marije Bistrice — Laz, kod sela Podgorje, ispod kote 342.

II. bataljon dat će jedan vod sa dva puškomitraljeza, koji će ići sa drugom Lackom i drugim političkim radnicima da rekviriraju žito koje se vrši za državu u selu Brekunjevec. Za sve ostalo tj. kola, vreće itd. pobrinuti će se politički radnici a vi ćete dati osiguranje i pomoći dopratiti na određeno mjesto, to ćete se dogovoriti sa drugovima političkim radnicima.

II. bataljon dat će poslije večere jedan vod za osiguranje intendantima i ekonomima koji će sakupljati suhu hranu u selu Blaguša. Isti vod neka krene što prije da bi se mogao vratiti što ranije.

I. bataljon ostaviće intendanta bataljona sa ekonomima četa uz II. bataljon, tako da intendant bataljona i ekonomi četa ne bi nosili suhu hranu sa četama koje idu na zadatak.

Doručak ćete organizirati tako, da vojska najkasnije fruštikuje do 4,30 sati, a pokret ćete izvršiti u 4,45 sati.

Štab Odreda sa II. bataljonom izvršiti će pokret u šumu iznad Čergara gdje smo bili na položaju za vrijeme zadnje ofenzive s time, da se I. bataljon rokira poslije izvršenog zadatka na gornje spomenuto zborno mjesto. Isto tako štab II. bataljona vodiče računa da onaj vod, koji će ići rekvirirati žito, da se vrati u sastav bataljona.

Zasjeda koja će biti kod Sv. Ivan Zeline neka pazi jer će se vjerojatno prebaciti vod koji je pratio do Križevačkog bataljona drugove za XXXII. diviziju, da nebi došlo do sukoba. Ukoliko bi se isti vod vratio kojim drugim putem, I. bataljon vodit će računa da patrolom sa istim, uhvati vezu. Zasjeda koja će biti kod Sv. Ivan Zeline ispitati će pomoću civila uporište Sv. Ivan Zelina, jer smo doznali od civila da se je natrag vratio Grubišić sa svojom bojnom.

Vodite računa da zasjede krenu na vrijeme, da nebi došlo kao što je zadnji puta da se zakasnilo na određeni zadatak.

Znakovi za noć

Karabin — Karlovac, Bozo — Ferdo

Znakovi za 9■ 1944.

Kapu na pušku i dignuti je dva puta u vis lijevom rukom.

Pušku desnom rukom dva puta izbaciti na stranu.«

Ove borbene zadatke I i II bataljonu naredili su komandant Odreda kapetan Jovica Mandić i politkomesar Stjepan Selendić.

[1] Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 2/2 K 1601/B

AKCIJE OMLADINSKOG BATALJONA

6. kolovoza 1944. komesar Omladinskog bataljona Zapadne grupe POH izvještava' Oblasni komitet KPH za zagrebačku oblast o akcijama Omladinskog bataljona u vremenu od 13. srpnja do 6. kolovoza 1944. U izvještaju piše da je bataljon održao 5 mitinga, zarobio 35 domobrana, likvidirao 6 bandita, zaplijenio jedan radio-aparat, 35 pari cipela i 35 pari vojničkih odijela. Iz Zagreba su prebačena za Zagrebački odred 35 drugova a za Opiladinski bataljon mobilizirana su 34 omladinca. Zarobljen je jedan konj, jedan karabin, jedan »Vis-pištolj«, dvije bombe i ranjen je jedan ustaša.

U istom izvještaju navodi se gdje su bili na dužnosti rukovodioci Omladinskog bataljona prije nego što su došli u taj bataljon. U vezi s time dajemo podatke samo za one rukovodioce koji su došli iz Zagrebačkog odreda.

Pomoćnik politkomesara bataljona došao je iz Zagrebačkog odreda, sa iste dužnosti, komandir 2. čete bio je u XIII proleterskoj brigadi kao komandir čete, zatim na terenu, a poslije u Zagrebačkom odredu, odakle je došao u bataljon; zamjenik komandira 1. čete bio je u Zagrebačkom odredu vodnik; komesar 2. čete bio je u Zagrebačkom odredu v. d. politdelegata; pomoćnik komesara 1. čete bio je u bataljonu »Matija Gubec«, Prigorsko-goranskom odredu, I proleterskom bataljonu Hrvatske, Bataljonu »Božidar Adžija«, Bataljonu »Stojan Matić«, u nekim krajiškim brigadama i najzad u Zagrebačkom odredu, gdje je vršio dužnost pomoćnika komesara čete; pomoćnik komesara 2. čete došao je iz Zagrebačkog odreda: vodnik 1. čete II voda došao je iz Zagrebačkog odreda, gdje je vršio dužnost desetara; vodnik 2. čete I voda bio je u Zagrebačkom odredu; vodnik 2. čete II voda došao je iz Zagrebačkog odreda.

Kotarski komitet Donja Stubica dana 7. kolovoza 1944. izvještava[2] Okružni komitet o političkoj situaciji na svojem području, te se između ostalog navodi da su nakon hapšenja nekih drugova i drugarica iz Zlatar Bistrice otkriveni bunkeri u kojima su spavali politički radnici i u kojima su se nalazile pohranjene naše stvari. Neprijatelju je palo u ruke nešto uniformi koje su drugovi pripremili za formiranje Stubičkog bataljona. Banda — vrši strašan teror — nad onim seljacima čiji su sinovi u vojsci ili rade na terenu. Prebijaju ih na mrtvo ime. Izdani su svi kanali kojima su se kretali politički radnici. Na njima banda zajedno sa Grozdićem koji je bio naš politički radnik postavlja zasjede.

31. srpnja 1944. noću oko 1 sat došla je banda u selo Kraljev Vrh i pohapsila nekoliko seljaka koje je odvela na Sljeme. Neki od njih pušteni su na slobodu a drugi otjerani u Zagreb. Banda je — na našem kotaru dobila veliki zamah i to je zato jer ih domaći ustaše vode u sela koja su im poznata. Ima i takvih koji su radili u našem pokretu, znaju pojedine odbornike i političke radnike pa ih sada izdavaju.

U Stubicu je došao »Gorski zdrug« sa 8 malih tenkova i 200 domobrana.

Formiranje Stubičkog bataljona ipak je konačno počelo. Sakupilo se nešto drugova ali brojno stanje nije poznato jer sa terena još nisu stigli svi drugovi sa svojim mobiliziranim drugovima koji idu u našu vojsku. Drugovi će krenuti na put. 8. kolovoza preko Zagrebačkog partizanskog odreda, zajedno sa drugom iz Oblasnog komiteta Bijelim.

Kotarski komitet KPH Zagreb dana 7. kolovoza 1944. izvještava [3] Okružni komitet KPH Zagreb da su dana 6. kolovoza 1944. održali miting u selu Vidovec. Na miting je došlo 150 muškaraca, žena i omladine. Miting je dobro prihvaćen. Na njemu se javilo 30 dobrovoljaca da pođu po oružje radi stvaranja novog bataljona zagrebačkog kotara. Svi su izgledi — prema raspoloženju naroda — da ćemo u najskorije vrijeme imati jak bataljon samo iz općine Sesvete i općine Markuševac ukoliko posvetimo pažnju mobilizaciji i ako omogućimo dobavu oružja na zagrebački kotar. Kotarski komitet Zagreb moli Okružni komitet da u tom pravcu pruži pomoć jer su ljudi raspoloženi da odmah idu po oružje.

9. kolovoza . 1944. Kotarski komitet Stubica izvještava“ Okružni komitet KPH Zagreb da pripremaju osnivanje Stubičkog bataljona. U tu svrhu mobilizirali su i poslali 17 drugova po oružje. Po oružje je trebalo ići veći broj ljudi, ali se svi nisu odazvali, iako čvrsto obećavaju— da će stupiti u bataljon čim dođe oružje. U pripremi je oko 50 takvih drugova, koji ne idu po oružje u Moslavinu jer se boje da će ostati u Moslavini mobilizirani.

Ovaj dopis potpisao je za Komitet Mirko Lončarec.

[1] Institut za historiju radničkog pokreta Zagreb, arhiva CKKPH
‘ Institut za historiju radničkog pokreta Zagreb, arhiva CKKPH
’ Institut za historiju radničkog pokreta Zagreb, arhiva CKKPH
* Institut za historiju radničkog pokreta Zagreb, arhiva CKKPH

DOMOBRANSKI BRZI ZDRUG U STUBIČKIM TOPLICAMA

7. kolovoza 1944. obavještajac rajona B. I. šalje štabu Odreda slijedeće podatke o neprijateljskim uporištima:':

Donja Bistra: 39. žandara naoružanih sa 3 laka mitraljeza, 4 šmajsera, ostalo puške.

Luka: 120 ustaša naoružanih sa 7 lakih mitraljeza, ostalo puške.

Oroslavlje: 120 gestapovaca sa 8 lakih mitraljeza, 6 šmajsera. Osim pušaka drugog oružja nemaju.

Ostale neprijateljske jedinice koje su se tamo nalazile otišle šu. Za sada je ostalo 200 vojnika »časne radne«, koji su bez oružja. U prilogu je dostavljen i nacrt uporišta Oroslavlje.

Stubičke Toplice: 55 žandara naoružanih sa 6 lakih mitraljeza, 4 šmajsera, ostalo puške. U isto uporište došla je jedna satnija domobrana pod nazivom »Brzi gorski zdrug«. Naoružanje nije poznato a imaju 8 malih tenkova. Komandir te jedinice je Hren iz Donje Stubice, Vučak. Navodno dolazi još jedna satnija ustaša za koju se očekuje da će stići ovih dana.

Jovica Mandić, kapetan, komandant Zagrebačkoj' odreda, Josip Bene Moser, šef OZN-a Odreda, Josip Podboj, operativni oficir štaba Odreda, slikano u Jertovcu, srpnja 1944.

Njemački logor Prečko: preko 400 Švaba, 20 oficira i podoficira. Broj se stalno mijenja jer svakog dana dolaze i odlaze njemački transporti. Naoružanje: 2 protuavionske strojnice, 10 lakih mitraljeza. Imaju četiri stražarska mjesta a u krugu se nalazi i 30 kamiona. U produženju logora montirana su 4 prislušna aparata za avione sa posadom od 40 vojnika, naoružanom sa 4 teška mitraljeza (protuavionska), 3 šmajsera, ostalo puške. Južno od tog logora, na obali Save, između dviju šumica koje se nalaze u blizini Savskog mosta, nalazi se skladište municije, i to dva vagona topovske i 8 vagona puščane municije, na udaljenosti od logora oko 700 metara.

Željeznička stanica Vrapče: tu je smještena protuzrakoplovna bitnica sa 160 domobrana, naoružana sa 4 protuavionska topa, svaki sa po 200 metaka, 2 protuavionska mitraljeza, svaki sa 3000 metaka, 4 šmajsera, ostalo puške.

Stenjevac: brojno stanje 120 domobrana željezničke bojne sa 6 mitraljeza, 6 šmajsera, 13 pištolja, ostalo karabini.

Donje Vrapče: 40 ustaša naoružanih sa 3 laka mitraljeza, 2 šmajsera, 4 pištolja ostalo talijanske puške.

Podsused: 130 domobrana željezničke bojne sa 4 laka mitraljeza »Brno«, 8 šmajsera, 8 pištolja, ostalo karabini.

Kod Pavelićeve kuće je 50 ustaša naoružanih sa 3 puškomitraljeza, 3 šmajsera, 4 pištolja, ostalo puške.

Kod Tvornice cementa je 20 žandara naoružanih sa jednim puškomitraljezom, 2 šmajsera, 3 pištolja, ostalo puške.

Bizek, u šumi kod žičare 25 žandara naoružanih sa 2 laka mitraljeza, 2 šmajsera, 3 pištolja, ostalo puške. Imaju dva bunkera i dva stražarska mjesta.

Jankomir kod logora: 200 gestapovaca koji čuvaju logor, gdje se nalaze zarobljeni partizani.

Spomenuti obavještajac u ovom izvještaju predlaže da bi na sektor Donje Stubice i Oroslavlja trebao doći jedan bataljon koji bi mogao, iznenaditi ove gestapovce koji se nalaze u Oroslavlju a imaju jako puno oružja. Napad bi se mogao izvršiti iznenadno i sa potpunim uspjehom.

[1]Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 28/6 K. 1601/C

MORAL, BORBENOST I POLITIČKA SVIJEST BORACA ODREDA

9. kolovoza 1944. obavještajni oficir štaba Zagrebačkog odreda izvještava[1] o moralu, borbenosti i političkoj svijesti boraca Odreda.

Moral i borbenost boraca su na visokom stupnju. Nije primijećeno da bi borbenost boraca i moral opadali. Borci uvijek traže nove borbe. Naročito im se moral jača kada saznaju za nove uspjehe i pomoć saveznika te za uspjehe NOV-e.

Politička svijest boraca Odreda nije na tako visokom stupnju kao borbenost i moral, ali se vidno popravlja. Osjeća se nedovoljan politički rad u bataljonima i četama. Slaba strana boraca I i II bataljona jest nedovoljna disciplina. Nedisciplina — u II bataljonu kod 1. čete došla je do izražaja, dok je bila na zasjedi na glavnoj cesti a borci su — pozaspali. Kada je naišao neprijatelj neki su borci otvorili vatru koja je one koji su spavali iznenadila. Došlo je do zabune te je neprijatelj ranio nekoliko naših drugova. Ukoliko se politički rad pojača borbenost će biti uskoro izjednačena sa političkom sviješću. Borci su već donekle upoznati sa III zasjedanjem ZAVNOH-a i sa tekstom sporazuma između druga Tita i Subašića samo to još ne mogu da prenose na ostale slojeve naroda.

Odnos boraca prema drugaricama malo se popravio od posljednjeg izvještaja. U I bataljonu nema za sada nemoralnih odnošaja drugova i drugarica, samo se dešava da neki drugovi podcjenjuju drugarice pred civilima, što nezgodno ispada.

Odnos boraca prema narodu dobar je te borci vrlo lijepo prilaze narodu. Ranije se znao desiti poneki ispad između kojeg seljaka i borca, uglavnom radi hrane, ali se sada takvi slučajevi uopće ne ponavljaju. Sela kroz koja prolazimo vrlo su dobra, pogotovo nas hvali narod u onim krajevima, po kojima još naš Odred nije prošao. Čude nam se i govore da smo drugačiji od boraca drugih jedinica. Narodu se lijepo prilazi te mu se tumači naša borba — koliko koji borac može da rastumači. Kada dolazimo u sela narod se kupi oko nas željan da čuje koju riječ iz ustiju naših boraca. Odnos naroda prema borcima također je dobar. Narod nas hvali, divi se našem postupku i radu, kada im se rastumači naša borba.

Rad neprijateljske špijunaže u oba bataljona uopće se do sada ne osjeća. Obavještajna mreža postavljena je u oba bataljona i radi prilično dobro.

Dana 4. kolovoza 1944. naša patrola koja je išla u selo Glavnicu našla je jednog njemačkog vojnika u uniformi njemačke SD policije koji je izjavio da želi da ide u partizane. Patrola ga je dovela do ovog Odreda gdje smo nakon provedene istrage i njegovog priznanja ustanovili da je poslan kao špijun te je strije-

ljan. U istrazi je sudjelovao član Oblasnog komiteta KPH'drug Crni.'[2].

Napominjemo, da je jedan špijun isto tako došao u Omladinski bataljon te su i njega uhvatili. Tamo se kod istrage našao drug Crni te je špijun priznao za ovoga kojega smo mi uhvatili. Dostavljamo prijepis istrage koju smo nad tim špijunom proveli.

Izvještaj je potpisao Pero Popović obavještajni oficir II bataljona u zamjeni obavještajnog oficira Štaba Odreda.

‘ Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 5/5 K 1601/B

[2] Joža Tucman

ČUVANJE VOJNIČKIH TAJNI

6. kolovoza 1944. štab Zapadne grupe POH upućuje štabu Zagrebačkog odreda prijepis dopisa[1] štaba X korpusa zagrebačkog koji se odnosi na čuvanje vojničke tajne. U dopisu stoji slijedeće:

»U zadnje vrijeme primjećeno je da naše jedinice ne obraćaju gotovo nikakove pažnje na čuvanje vojničkih tajni a naročito ne čuvaju u tajni namjere u pogledu izvođenja pojedinih akcija. Redovna je pojava da za svaki pokret ili neku akciju već unaprijed znaju svi borci i civilno pučanstvo. Često puta se događa da za predviđene akcije prije znaju borci i seljaci nego pojedini niži rukovodioci. Do ovoga dolazi uslijed nepažnje naših štabova ili pojedinih rukovodioca kao i drugih lica koja se nalaze u štabovima. Naši štabovi raspravljaju svoje namjere i govore o previđenim akcijama pred osobljem štaba kao što su pisari, drugarice iz kuhinje itd.

Ova lica, nesvjesna dovoljno o čuvanju vojničkih tajni, pripovjedaju ono što su čuli u štabovima kuririma i borcima, i na taj način su za kratko vrijeme važni podaci poznati svim borcima a preko ovih i svim seljacima. Nije nikakvo čudo da zbog toga za svaku našu akciju neprijatelj sazna dva i tri dana unaprijed. Da bi se ovo ubuduće spriječilo naređuje se da se sva naređenja koja se izdaju u vezi sa namjeravanim pokretima, akcijama i tome slično imaju obavezno upućivati lično komandantu ili komesaru jedinice kojoj su namjenjena.

Zabranjen je svaki otvoreni razgovor preko telefona o operativnim namjerama. Ukoliko se ima nešto javiti preko telefona o pokretu, operaciji, osiguranje i si. mora se tekst obavezno šifrirati. Treba voditi najstroži je računa da se o operativnim namjerama u Štabu govori samo pred onim licima kojih se to tiče a nikako da to slušaju pisari kuriri, kuharice i drugi. Voditi najstrožiju kontrolu nad nižim rukovodiocima kako se odnose u pogledu čuvanja vojničkih tajni, te svaki i najmanji prekršaj treba kažnjavati. «

Ovaj raspis potpisao je načelnik štaba Grupe Branko Cikojević.

' Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 37/6 K 1601/C

VOJNO-OBAVJEŠTAJNI PODACI O NEPRIJATELJSKIM UPORIŠTIMA

9. kolovoza 1944. obavještajni oficir štaba II bataljona Zagrebačkog odreda Pero Popović zamjenjuje obavještajnog oficira štaba odreda Mosera i dostavlja štabu Zapadne grupe izvještaj[1] o brojnom stanju i naoružanju neprijateljskih uporišta kako slijedi:

Bistra: 120 ustaša sa 8 puškomitraljeza, 1 laki bacač, 1 teški bacač, ostalo karabini.

Stubičke Toplice: 90 ustaša, naoružanje nepoznato.

Donja Stubica: 70 žadara, 260 domobrana, »gorski zdrug« sa 8 tanketa, naoružanje nepoznato.

Oroslavlje: 80 gestapovaca, 200 domobrana i časne radne

Donja Bistra: 55 žandara sa istim naoružanjem kao u prošlom izvještaju.

Sljeme: posada i naoružanje kao i u prošlom izvještaju.

Marija Bistrica: 200 ustaša, 50 žandara, 50 domobrana bez oružja, naoružanje 10 puškomitraljeza, jedan teški mitraljez, jedan protuavionski mitraljez, dva protukolska topa sa 500 granata, 1 teški bacač sa 500 granata i 12 šmajsera. Svaki »roj« ima 7000 metaka a svi skupa oko 30.000 metaka.

Laz: 130 ustaša sa 2 teška mitraljeza »FIAT«, 4 puškomitraljeza, 2 šmajsera. Svaki »roj« sa po 7000 metaka.

Sv. Ivan Zelina: posada ista, sa istim naoružanjem kao i u prošlom izvještaju. Izgleda da će opet zaposjesti uporište isti ustaše koji su tu već bili.

Donja Zelina: 40 ustaša, PTS, naoružani sa 4 puškomitraljeza i jednim lakim bacačem.

Belovar-Moravče: 40 ustaša PTS, naoružanje isto kao i u Donjoj Zelini.

Soblinec: 40 ustaša PTS sa naoružanjem kao i u Belovar-Moravču.

Prepolno: oko 250 ustaša, naoružanje kao u prošlom izvještaju.

Konjšćina: brojno stanje i naoružanje kao u prošlom izvještaju.

Zlatar Bistrica: 250 ustaša, naoružanje nepoznato.

Hrašćina Trgovišće: bez promjene od prošlog izvještaja.

Zlatar: 900 ustaša, naoružanje nepoznato.

Veliko Trgovišće: 140 gestapovaca i 70 žadara, • naoružanje nepoznato.

Zabok: 60 domobrana, naoružanje nepoznato.

Komin: 30 domobrana sa istim naoružanjem kao u prošlom izvještaju.

Kašinđ: 50 ustaša koji se nalaze u podrumu Prepuštovec. U samoj Kašini ima još 18 žandara sa nepoznatim naoružanjem, 20 milicajaca sa puškama.

Sesvete: brojno stanje i naoružanje kao u prošlom izvještaju. Za Njemačku policiju koja se tamo smjestila nismo primili izvještaj.

RAD PARTIJE I SKOJ-a II. BATALJONA

Dana 10. kolovoza 1944. pomoćnik komesara II bataljona Josip Kovačić šalje izvještaj[1] Okružnom komitetu KPH Zagreb i štabu Odreda o stanju partijske i skojevske organizacije u II bataljonu Zagrebačkog odreda. Prema tim podacima ima 25 članova KP i 6 kandidata.

Ukupan broj boraca u bataljonu je 113, sa tri partijske jedinice i jednim bataljonskim biroom.

Naredbom[2] broj 10 od 11. kolovoza 1944. štab Zagrebačkog odreda razrješava dužnosti druga Stjepana Ruškovića, dosadašnjeg komandanta I bataljona koji je stavljen na raspoloženje štabu Odreda. Istovremeno je za v. d. komandanta I bataljona postavljen drug Zlatko Kvaternik, dosadašnji zamjenik komandira čete u istom bataljonu. Naredbu su potpisali komandant odreda kapetan Jovica Mandić i politkomesar Stjepan Selendić.

11. kolovoza 1944. štab Zagrebačkog odreda[3] daje štabu I bataljona pismeno borbeni zadatak u kojem stoji slijedeće:

»Tokom današnjeg dana vaš bataljon će da krene sa ovoga sektora na sektor Stubice gdje će se zadržati jedno vrijeme sa zadat-

kom da prokrstari onim selima u kojima se nalazi milicija. A i svakako da se bude vidio neki vojnički uspjeh kao zasjede koje ćete vi postavljati. Bataljon ima biti postrojen u 19 sati pred Štabom odreda od kuda će krenuti na put. Sa istim bataljonom krenut će i dva člana Štaba ovog Odreda.

Upućujemo vam druga ZLATKA KVATERNIK koji će da primi dužnost komandanta vašeg I. bataljona. Primopredaja bataljona neka se izvrši vojnički i neka se izvijesti Štab Odreda.

Dosadašnji komandant STJEPAN RUŠKOVIĆ neka se javi u Štab ovog Odreda«.

Ovaj zadatak potpisao je komandant Odreda kapetan Jovica **Mandić.**

' Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 6/4 K 1601/D
[Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 4/2 K 1601/D
* Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 6/5 K 1601/B

USTAŠE OSIGURAVAJU GRADNJU MOSTOVA

12. kolovoza 1944. obavještajni oficir štaba II bataljona Zagrebačkog odreda Pero Popović dostavlja štabu Odreda izvještaj [1]

0 stanju neprijateljskih uporišta iz kojeg se vidi da u Sv. Ivan Zelini ima 200 ustaša, dočasničke škole PTS i 30 domobrana iz uporišta Komin, koji su, prema još neprovjerenim vijestima, otišli u Zagreb. Tu je također 40 žandara. Naoružanje posade je: 25 puškomitraljeza, 2 teška i 2 laka bacača, ostalo puške, bombe 1 dosta municije. Ova neprijateljska posada još se uvijek nalazi u samom uporištu ali tamo dolazi »brzi sklop« PTS, tj. motorizacija; u Konjščini je 250 ustaša PTS sa 4 topa i dva bacača, dva teška mitraljeza i nekoliko puškomitraljeza; u dvorcu Pešćeno je ustaška posada od 180 ustaša, koja je bila u Zitomiru.

Neprijatelj je danas izlazio iz Sv. Ivan Zeline u pravcu sela Hrastje. U selu Črečan se zadržao, gdje je osiguravao gradnju mostova. Izvan sela imao je postavljene mitraljeze u pravcu naših položaja, tj. prema Donjem Orešju. Promet cestom se stalno odvija, prolaze kamioni i po koji luksuzni auto. Neprijatelj iz Konjščine stalno kontrolira teren te je dan prije našeg dolaska bio u samom Prepolnu. Neprijateljska patrola imala je jačinu od 50 ljudi. Dalje od Prepolna, tj. prema Gornjem Orešju neprijatelj za sada ne ide.

[1] Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 7/4 K 1601/D

NEPRIJATELJSKO UPORIŠTE MARKUŠEVEC

Brojno stanje je 300 domobrana, a naziv jedinica je »I doknadno oklopno zapovjedništvo«. Zapovjednik je satnik Subotić.

Jedinica ima 2 satnije: oklopnu satniju i mješovitu satniju. Mješovita satnija broji 200 ljudi a oklopna 100 ljudi. Zapovjednik oklopne satnije je nadporučnik Ribič.

Naoružanje: 150 pušaka, 25 lakih mitraljeza, od toga 10 francuskih na bubanj, model 31, izvađenih iz tenkova, 5 njemačkih mitraljeza M. G. (šarac), ostalo češke »Brno«, 20 parabela i 20 pištolja; 4 tenka FIAT od 3 tone, sa 2 mitraljeza; 1 tenk ne ide brže od pješaka.

Raspored snaga: u svakom bunkeru je po 4 do 6 domobrana sa po jednim mitraljezom i puškama. Bunkeri su građeni od cigle i drveta.

Domobrani su dosta borbeni. Njih oko stotina već su bili u borbama protiv partizana te su dosta krvavi. Oficiri su uglavnom svi borbeni te se ni jedan ne bi predao. Regruti nisu borbeni. Domobrani i oficiri pretežno su nacionalno zadojeni. Prilaz bunkerima nije naročito težak jer se nalaze među drvećem. Posada noću spava po bunkerima. Ostali smještaj naznačen je u nacrtu.[1]

' Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 55/1 K 1601/D

NAROD PRIMA NAŠU VOJSKU SA VELIKIM USHIĆENJEM

14. kolovoza 1944. komesar I bataljona Franjo Urek, podnosi komesaru Zagrebačkog odreda izvještaj[1] za period od 28. srpnja do 14. kolovoza 1944. u kojem, između ostalog, piše:

».Brojno stanje I. bataljona po spisku je 99 drugova i 6 drugarica a na licu 89 drugova i 6 drugarica. U bolnici su 4, u od redskoj ambulanti 1 i na službenom putu 5 boraca. Opće stanje bataljona je dosta dobro. Potrebno bi bilo da se izgrade niži rukovodioci, vojni kao i politički kako bi si mogli stvoriti što bolji autoritet. Također bi bilo potrebno pojačati vojni rad sa borcima jer ima dosta boraca koji nisu služili vojsku te se u raznim situacijama ne snalaze.

Rusi koje smo dobili također su većim dijelom dobri drugovi, a među njima imade i veoma svijesnih koji prilaze narodu i tumače mu kakav je život u SSSR-u.

Politička svijest boraca je na srednjoj visini. Borci su većim dijelom upoznati sa linijom i ciljevima NOB-e, osim nekoliko novih, koji su stupili u naše redove prije nekoliko dana, ali istima se odmah prišlo pa će se i oni u najkraće vrijeme sa time upoznati. Sa ostalim aktuelnim pitanjima kao npr. tekst sporazuma, III. zasjedanje ZAVNOH-a, NOO i AVNOJ i odlukama II. Zasjedanja, borci su prilično upoznati ali uslijed premalog načitanja dosta sc teško izražavaju. Borce zanima politička i vojna situacija u svijetu kao i kod nas, te buduće uređenje naše države. Tekst sporazuma su također dosta savladali, te su postavljali razna pitanja glede samog kralja, jer im nije ispočetka bilo jasno kako to da je Nacionalni komitet najedanput učinio sporazum sa kraljem i njegovom vladom. No, međutim, kad im se na četnim konferencijama i putem diskusije to objasnilo onda su sasvim drugim pogledom gledali na sve to. Prema narodu se odnose vrlo dobro, te mu prilaze sa tumačenjem o našoj borbi i ciljevima iste i o samoj Federaciji i Republici.

Moral boraca je vrlo dobar i borci žele borbu, te se u istoj dosta dobro snalaze. Disciplina boraca nije baš na najboljoj visini, a uzrok je tome što su sami rukovodioci dosta nedisciplinirani a još veći uzrok je taj, što je dosadašnji komandant bio dosta mlitav i labav dok stvarna disciplina boraca je dobra i borci u borbi slušaju i izvršavaju sva naređenja koja dobivaju od svojih pretpostavljenih. Dezerterstva od posljednjeg izvještaja do danas nije bilo.

Kulturno-prosvjetni rad. u bataljonu u posljednje vrijeme se je znatno pojačao, te ima dosta članaka. Izdane su jedne zidne novine i sakupljen je materijal za džepne novine koje će u najskorije vrijeme izaći. Također su podjeljene uloge za skečeve i recitacije ali uslijed velikih napora isti se još nisu naučili. Pjesma je također na dobroj visini te borci vole pjevati, samo bi bila potrebna neka pjesmarica iz koje bi se mogle naučiti nove pjesme.

Od posljednjeg izvještaja do danas održana su dva sastanka sa delegatima i komesarima četa, i komesari četa održali su svaki po jedan sastanak sa delegatima. Na tim sastancima smo proradivali tekst sporazuma, odluke drugog zasjedanja AVNOJ-a i dobili su nove direktive za budući rad. U četama su se održavali četni i vodni sastanci. U I. četi održana su tri četna i dva vodna sastanka. Na četnim i vodnim sastancima proradivali su se Tekst sporazuma, III. zasjedanje ZAVNOH-a i odluke II. zasjedanja

A VNOJ-a. Svi ti sastanci imali su oblik ćetne konferencije a drugovi su dosta živo sudjelovali u diskusiji.

U 2. četi održana su tri četna sastanka na kojima su tumačeni: Linija i ciljevi NOB-a, NOO i linija KP u NOB-u. Drugovi su na tim sastancima također dosta dobro sudjelovali u diskusiji a najživlja je bila kod tumačenja linija KP u NOB-u.

Ishrana boraca je dosta dobra te ovisi o terenu na kojem se krećemo. Odjeća i obuća boraca je dosta slaba te ima nekoliko drugova u civilu, a sasvim bosih ima 4. Vrlo slabo obuvenih ima oko 12 koji će nakon nekoliko dana postati također sasvim bosi. Potrebno bi bilo kad bi se nabavilo donova kao i ostalog postolarskog pribora a također i jedan postolar koji bi vršio popravke. Istog bi mogli dobiti iz II. bataljona jer tamo su trojica postolara a mi bi njima dali umjesto njega jednog drugog našeg borca. 0 tome je obaviješten drug komandant i pomoćnik komesara Odreda ali izgleda da su oni na to zaboravili. Zdravlje boraca je dobro ali ih ima nekoliko koji boluju od raznih krasta na nogama. U posljednje vrijeme nije nitko obolio od bilo kakove zarazne bolesti. Sanitet u bataljonu nije baš na najboljoj visini pa bi bilo potrebno nešto sanitetskog materijala pošto ga bolničari u četama imaju vrlo malo.

U proteklom vremenu Bataljon se kretao i zadržavao u selima Kotara Sv. Ivan Zelina i Zagrebačkog kotara i to: Bunjak, Kožić-Breg, Crkvena Ves, Čergari, Gornja Glavnica, Trstenik, i Vidovec. Stanovnici sela iz kotara Sv. Ivan Zelina su svi vrlo dobro raspoloženi prema NOV i primaju borce sa veoma dobrim simpatijama, osim sela Gornja Glavnica, gdje narod prima našu vojsku sa nekom mržnjom. Uzrok je upliv milicije na isti narod kao i preslabi politički rad naših političkih radnika. Narod sela Trstenik i Vidovca prima našu vojsku sa velikim ushićenjem i divljenjem te su se mogle primjetiti i u očima nekity staraca i starica suze radosnice kada su vidjeli ovaj bataljon koji je prolazio pokraj njihovih kuća sa pjesmom i svirkom.

Održan je jedan miting i to u selu Bunjaku na kome su govorili drug VILKff iz KK Sv. Ivan Zelina o političkoj situaciji, unutarnjoj i vanjskoj, a zatim drugarica MARICA[1] iz OK SKOJ-a.

Komesar bataljona govorio je o razvitku NOV-a te njegove uloge u današnjem ratu. Narod se prilično odazvao te se moglo primjetiti da ga veoma zanima situacija u svijetu i kod nas. Osim toga održano je nekoliko zabava za našu vojsku na kojima su također prisustvovali i civili.

Rad komande 1. čete je dosta dobar dok pojedinci ne zadovoljavaju u potpunosti. Komandir čete drug SĆURIC je dobar borac kao i rukovodilac, te imade uslova za daljnji razvitak. Komesar čete također je dobar borac samo što se osjeća preslabo odgovoran za svoju četu i potrebna mu je još politička izgradnja. Pomoćnik komesara drug OBAD je dobar borac ali isto mu treba dati veću pomoć od pomoćnika komesara bataljona. Vodnici i desetari su dosta dobri samo im treba veća pomoć u vojnoj izgradnji. Delegati su također dobri, a naročito je dobar delegat II. voda TRZUN koji imade mnogo uvjeta za daljnji razvitak. Autoritet naših rukovodioca nije baš na najboljoj visini a uzrok je taj što je do sada bilo malo brojno stanje pa su niži rukovodioci išli na sve dužnosti kao i borci.

Rad komande 2. čete nije baš na najboljoj visini, zato jer nema u njoj kompaktnosti. Komandir čete je dobar borac a kao vojnik nije baš kako bi trebao biti jer ne postavlja mnoge stvari vojnički i nema dovoljno autoriteta kod boraca. Komesar čete se vrlo slabo brine za svoju četu što se ispoljava kada dođemo nekuda u selo on se jednostavno izgubi od svoje jedinice. On voli diskutirati po svakom naređenju. Sve te njegove greške su mu više puta ukazane na savjetovanjima sa štabom bataljona. Pomoćnik komesara čete drug ŽUNKO je vrlo dobar rukovodilac te ima uslova za daljnji razvoj a osim toga već je borac preko dvije godine.

Osjeća se nezadovoljstvo nekih starijih boraca koji su dulje u partizanima a ne unapređuje ih se na više dužnosti. Delegati iste čete su dosta dobri, potrebna im je malo bolja politička izgradnja jer imaju uslova za razvoj.

Komandant bataljona je tek prije nekoliko dana primio dužnost pa se o njemu još za sada ne može dati pravilno mišljenje, ali izgleda da će biti dobar rukovodilac.

Pomoćnik komesara bataljona je dosta nemaran kod održavanja sastanaka. Operativni oficir drug BELOSEVIČje dosta dobar i u zadnje vrijeme se znatno popravio. Drug obavještajni oficir je također dosta dobar te imade uspostavljenu mrežu u bataljonu, ali jedna njegova greška je ta, što je na momente ekspanzivan i nervozan a moje je mišljenje da je tome uzrok što je on već preko dvije godine borac a još uvijek samo obavještajni oficir bataljona, Komesar bataljona je na momente veoma sitničav i ekspanzivan a češće puta ta ekspanzivnost pređe u agresivnost. Inače stanje u samom Štabu bataljona se je sredilo te se drugovi dosta dobro slažu u svemu.

Od posljednjeg izvještaja pa do danas primljeno je 17 drugova a u prekomandu je otišlo 13 drugova, za PPK brigadu, 1 u drugi bataljon, jedan za Moslavačko područje.

Došao je novi komandant bataljona a drug STJEPAN RUŠKOVIČ otišao je na raspolaganje u Štab Odreda. Na dužnost pomoćnika intendanta bataljona postavljen je BLAŽ PRUGOVEČKI. Intendatura u bataljonu je dobra, ekonomi četa brinu se za svoje drugove a također i intendant bataljona se brine za ishranu kao i druge stvari, samo što je u posljednje vrijeme donekle nedisciplinira.«

[1] Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 31/1-11 K 1623
1 Krošelj Mijo
*'*Jurinec Marica

MOBILIZACIJA ZA SV. IVAN ZELINSKI BATALJON

15. kolovoza 1944. Kotarski komitet SKOJ-a Sv. Ivan Zelina izvještava[1] Kotarski komitet KPH Sv. Ivan Zelina o političkoj situaciji te u izvještaju, između ostalog, piše da su ljudi dobro raspoloženi prema NOB-e samo su jako zastrašeni terorom što ga vrše ustaše. Kada naša vojska ode ustaše terete narod zašto ju je hranio i zbog toga zlostavljaju ljude. Ljudi željno čekaju kada će doći naša vojska u njihova sela, osobito sela Žitomir i Gornje Orešje gdje se sada nalazi ustaška banda koja vrši teror nad ljudima. Ustaše koji se nalaze u Žitomiru ne dobivaju redovito svoje sledovanje te po noći, u ime partizana po selima pobiraju suhu hranu. Tako su jedne noći pred neku kuću u selo Gornje Orešje došli 4 ustaše bosi. U kući je bila žena koja je otvorila vrata. Ustaše su ju zgrabili za ruke i htjeli povući van. Žena je bila jaka pa se istrgnula i zatvorila vrata. Ustaše se nisu usudili vikati već su otišli.

U selima bliže Sv. Ivan Zeline ljudi još nikada nisu vidjeli partizane, te je njih nekoliko došlo u ta sela. Ljudi su se najprije prestrašili, ali kad su s njima počeli razgovarati ljudi su se oduševili bili su sretni i pitali kad ćemo opet doći. U općini nutarnji Sv. Ivan Zelina većina ljudi voli našu NOB-u, vide našu pobjedu, dok se manji dio pokvarenjaka —• to su većinom mlade djevojke — koji traže da se u Sv. Ivan Zelinu vrati zloglasna posada ustaše Grubišića.

5. kolovoza 1944. ustaški poručnik Grubišić održao je u Sv. Ivan Zelina govor da pobjeda neće biti partizanska, ali da mogu još i oni sami, sa poglavnikom, otići u šumu. Isto tako izjavio je za svoje vojne bjegunce, da mu nije žao što bježe ali se događa da kada dođu u stroj drugi ustaše oni pitaju gdje su oni kojih nema u stroju. Na taj način i oni koje ima žele pobjeći svojim kućama.

Kako je poznato počeli smo vršiti mobilizaciju za Sv. Ivanjski bataljon, i to na dobrovoljnoj bazi. Do sada se odazvalo 10 drugova: to su većinom Grubišićevi bjegunci. Ima izgleda da bi se moglo mobilizirati po svim okolnim općinama a najviše u općini vanjski Sv. Ivan Zelina, jer kada se ljudima obrazloži kakav će imati zadatak Sv. Ivanjski bataljon — da će krstariti po našem kotaru i čuvati naša sela, ljudi to odobravaju.

U selima Blaguša i Planina milicija se raspala. Još samo pojedinci vrše službu, i to oni najvjerniji. Oni odlaze u Kašinu gdje se nalaze u zajednici sa ustašama i žandarima. Oni koji su kod kuće govore da neka samo dođe tamo naša vojska, da će svi oni ići u NOV, tj. da neka napravimo tako kao da smo ih pohvatali i odveli u partizane. Po ovim selima ljudi jedva čekaju našu vojsku, žele da ona opet dođe k njima kako je dolazila i prije, jer su uvidjeli što su ustaše a što je NOV.

U izvještaju dalje piše, da je Okružni komitet KP i Skoja odobrio da će drugarica **Seka**[2] krenuti u vojsku pa se čeka konačni zaključak, kako bi se na vrijeme mogla razriješiti dužnosti. Do tada će u vojsci pomagati koliko će to biti moguće.

Na ovaj način bit će još veće mogućnosti rada sa ostalim drugovima koje će mobilizirati i krenuti po oružje. Drugarica **Seka** krenut će sa drugovima u Moslavinu po oružje.

Ovaj izvještaj potpisala je za Komitet Skoja drugarica **Marženka Rohan - Seka.**

' Institut za historiju radničkog pokreta Zagreb, arhiva CKKPH
‘ Marženka Rohan

OMLADINSKI BATALJON RASPRŠIO MILICIJU U JALŠEVCU

15. kolovoza 1944. Kotarski komitet KPH Zagreb izvještava' Okružni komitet KPH Zagreb slijedeće:

»Kako smo vas već obavijestili da dolazi 30 drugova koji bi išli po oružje da se formira IV bataljon Zagrebačkog odreda i da će isti drugovi da dođu do vas, da ih pošaljete po to oružje. Kako nam u prvi mah nije bilo jasno dali ih možemo poslati dok nismo Vas pitali, te su, dok je došao drug Ivica, odustali od namjeravanog pravca. Trudili smo se da polučimo željeni cilj ali je ostao momentalno bez uspjeha pošto izgleda da netko koči a odmah ga ne možemo pronaći. Mi nismo te drugove zato ispustili iz vida, nego i dalje s njima održavamo sastanke i trudimo se da bi ih opet raspoložili za pokret. Ukoliko pronađemo onoga koji koči, stvar će biti mnogo olakšana.

Desetog ovog mjeseca je Omladinski bataljon izvršio akciju na miliciju u Jalševcu i tom prilikom je ubijeno 3 milicajca i jedan je teško ranjen dok drugi traže sada vezu sa nama da žele sa nama surađivati i više ne pucaju na naše kurire. Dok dođe naša vojska biti će sve uređeno i u tom selu.

Trinaestog ovog mjeseca je u Vidovcu bio I. bataljon Zagrebačkog Odreda. Banda je iznenada došla iz Markuševca i iz šume iz Sljemena, te ušli u selo da ih nije naša vojska primjetila. Borba se je otvorila u samom selu i banda je za kratko vrijeme bila istjerana iz sela, tako da nije uspjela nikakvo zlo počiniti, a imala je dva mrtva i dva ranjena bandita.

Banda je oko 11 sati dobila pojačanje od.sedam kamiona, domobrana i ustaša ali su se povratili bez da su započeli borbu. Poslije borbe se je naša vojska cijeli dan zabavljala na Površnici u Bidrovcu, a da banda nije niti pokušala da ide u reakciju. Poslije, bande nije bilo na ovaj sektor samo se čuje od ljudi da će banda popaliti Vidovec a to izgleda da šire baš oni, koji i koče mobilizaciju. Za savjetovanje se pripremamo te očekujemo vaš drugarski dolazak, kako smo Vam već prije javili, drugu Nikoli[2] isto da dođe da bi bio prisutan na našem savjetovanju.«

Izvještaj je potpisao Milan[1]

' Institut za historiju radničkog pokreta Zagreb, arhiva CKKPH
[2] Nikola) Slatković
[3] Milan Badžek

POLITIČKO STANJE II. BATALJONA

16. kolovoza 1944. komesar II bataljona Blaž Rusek šalje izvještaj' komesaru Zagrebačkog odreda o političkom stanju II bataljona u kojem piše, da se opće stanje u bataljonu popravilo, osobito u drugoj četi koja je imala više prilika za rad, jer je bila u Moslavini dulje vrijeme. Popravilo se. stanje 1. čete, i to radom pomoćnika komesara i delegata, koji su ozbiljnije shvatili svoju dužnost.

Opće stanje 2. čete popravilo se. U 1. četi slab je rad komesara, dok zadovoljava rad političkih delegata koji su više radili iz lične ambicije nego na poticaj komesara. Borci u cijelom bataljonu dobri su i borbeni te mrze neprijatelja, što znači da su politički svijesni. Sada do rukovodilaca stoji da dalje utječu na njihovu borbenost. 2. četa dobila je novog delegata koji pokazuje mnogo volje za rad, ima i znanja pa će to biti jedan korak naprijed za sve.

Političko stanje u bataljonu dosta je dobro. Borci mrze neprijatelja. Zainteresirani su za vanjsko i unutrašnje stanje. Naročito budno prate razvitak frontova, samo je potrebno da više uče, što se radi po novim direktivama, tako da su borci mnogo više zainteresirani za rad.

U Bataljonu su do sada održani slijedeći sastanci: 1. četa: dva četna i 7 ostalih sastanaka na kojima se proučavao materijal o III zasjedanju ZAVNOH-a, tekst sporazuma Tito — Šubašić, koji je raspravljen na tri sastanka, a na dva sastanka o Jedinstvenoj fronti, te o II zasjedanju AVNOJ-a.

Borci su sa zanimanjem slušali izlaganje drugova nakon čega je nastala dobra diskusija. 2. četa održala je do sada 12 četnih i 10 vodnih sastanaka na kojima se prorađivao materijal III zasjedanja ZAVNOH-a, tekst sporazuma Tito — Šubašić II, zasjedanje AVNOJ-a te o Jedinstvenoj fronti. Borci su sa zanimanjem slušali, dosta su zainteresirani događajima a u posljednje vrijeme dosta diskutiraju. Za vrijeme boravka u Moslavini održana je tema; što je fašizam, i nešto o imperijalizmu. Kulturno-prosvjetni rad nešto se podigao, osobito u 1. četi koja je izdala četiri primjerka zidnih novina, dok je 2. četa do sada izdala troje zidne novine. Naučilo se i nekoliko novih pjesama, osobito od kada u četi imamo nekoliko dobrih pjevača.

Ishrana boraca dosta je dobra, jedino kad se bataljon odmara u šumi onda jede suhu hranu koja je veoma jednolična. Po selima se borci dobro hrane, narod daje sve od sebe što može.

Odjeća donekle zadovoljava, naročito poderanih nema. Ako se dogodi da je netko poderan onda se nekako dođe do toga da ga se odjene. Za sada su svega dvojica ili trojica loše odjevena. S obućom je malo teže, jer se zbog mnogobrojnih pokreta obuća dere, a mogućnost za popravak je mala. Za sada su u bataljonu tri ili četiri borca koji su sasvim bosi. Zdravlje boraca je zadovoljavajuće. Svega su četiri druga bolesna, i to ne odviše teško, tako da mogu ostati ovdje, dok se oporave da se vrate u svoje čete. Sa sanitetom i sanitetskim osobljem stanje je dosta dobro te su sva mjesta popunjena, i svi savjesno vrše svoju dužnost.

U posljednje vrijeme vidi se da je neprijatelj nešto popustio uslijed stanja na vanjskim frontovima, prilično je demoraliziran, što se vidi po tome, jer vojska bježi k nama i kući.

Na terenu kojim se krećemo narod je dobar i voli nas, ali se boji bande. U posljednje vrijeme održana su dva uspjela mitinga na kojima se narod upoznao sa ciljevima naše borbe i odobravao naš rad. Mnogi su na licu mjesta dosta jasno i glasno pokazivali simpatije prema našem pokretu, naročito su se interesirali za kralja Petra i jugoslavensku vladu. Nakon prikazivanja kažu: ovako mora da bude, i postaju sve oduševljeniji prijatelji NOP-a.

Rad u bataljonu dosta je dobar, jedino u 2. četi dolazi do nesuglasnosti između vodnika i delegata, ali i to se ispravlja. U 1. četi nije do sada zadovoljavao rad komesara čete. U samom bataljonu politički se radi po planu, tj. prema novim direktivama.

15. kolovoza 1944. obavještajac Mihajlo Priča koji se nalazi u domobranskoj posadi neprijateljskog uporišta Markuševac piše[2] obavještajnom oficiru Odreda da ga veoma raduje što je primio zadatak obavještajca, i da se nada najboljem uspjehu. Uporište Markuševac — prema nacrtu kojega je poslao — ima oko 300 domobrana. Starih rezervista ima oko 80— 100, i oni bi se svi do jednoga borili. Što se tiče mladih, tj. regruta, ukoliko bi došlo do napada partizana njih 40% ne bi se borilo. Njihovi rukovodioci borili bi se do posljednjeg zbog toga što su oni uglavnom svi učestvovali u mnogim borbama protiv partizana, o čemu sam imao prilike mnogo čuti o njima. Pretežnim dijelom svi skupa domobrani i časnici, nacionalno su zadojeni, iako su domobrani inače dosta glupi.

Što se tiče bunkera, oni su prilično dobro građeni i prema mišljenju starih vojnika bacač ih ne bi mogao oštetiti. Prilaz bunkerima ne bi bio naročito težak jer je sve obraslo voćem i kukuruzom. Posadu bunkera sačinjava 4 — 6 domobrana, u svakom sa po jednom strojnicom, dok su ostalo puške. Posada noću spava u bunkerima. Što se tiče onih koji bi eventualno bili uz nas nema niti jednoga, samo bi mi jedan mogao pomoći u slučaju potrebe.

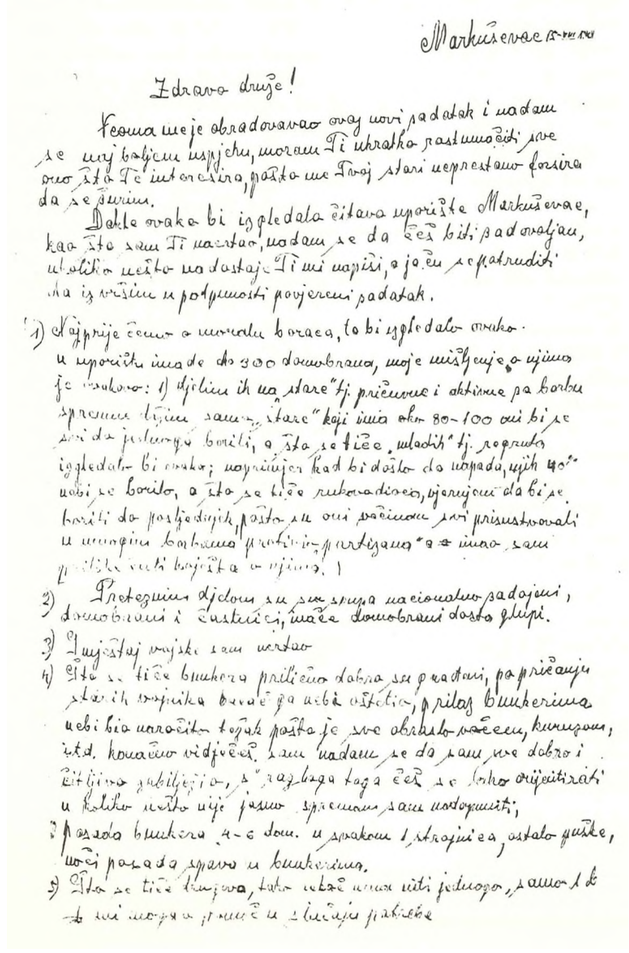

Markuševac 15-VIII-[illegible]

Zdravo druže!

Kosma meje obradovavao ovaj novi zadatak i nadam se ovoj baljem uspjehu, moram Ti ukratko rastumačiti sve ono što Te interesira, pošto me Tvoj stari neprestano forsira da se javim.

Dakle ovako bi izgledala čitava uporište Markuševac, kao što sam Ti nacrtao, nadam se da ćeš biti zadovoljan, ubuduće neću na dostajat Ti ni napisi, a ja ću nastojati da iz svijeh u potpunosti povjereni zadatak.

1) Najprije ćemo o moralu boraca, to bi izgledalo ovako. U uporištu ima do 300 domobrana, moje mišljenje o njima je ovako: 1) djelim ih na stare tj. pričuvne i aktivne pa borbu spremni dijelim samo "stare" koji ima oko 80-100 ovi bi se svi do jednoga borili, a što se tiče mladih tj. regruta izgledalo bi ovako; najvećijer kad bi došlo do napada njih 40% ne bi se borilo, a što se tiče ruководioca, njemjem da bi se borili do posljednjih, pošto su oni pričuvni svi prisustvovali u mnogim borbama protiv partizana i ja sam [illegible]

2) Prekomnim dijelom su svi skupa nacionalno zadojeni, domobrani i častnici, inače domobrani dosta glupi.

3) Izvještaj vojske sam nacrtao

4) Što se tiče bunkera prilično dobra su građeni, papričanje starih vojnika bacač ga neće oštetiti, prilaz bunkerima neće bio naročito težak pošto je sve obraslo voćem, kukuruzom, itd. konačno vidjećeš. Sam nadam se da sam sve dobro i čitljivo pobilježio, a "razbaga taga ćeš se lako orijentirati u koliko nešto nije jasno spremam sam nadopuniti;

5) Posada bunkera 4-6 dom. u svakom 1 strojnica, ostalo puške, noću posada spava u bunkerima.

6) Što se tiče klanjca, tako nešto nema niti jednoga, samo 1 k ... ni mogao primjetiti u slučaju potrebe

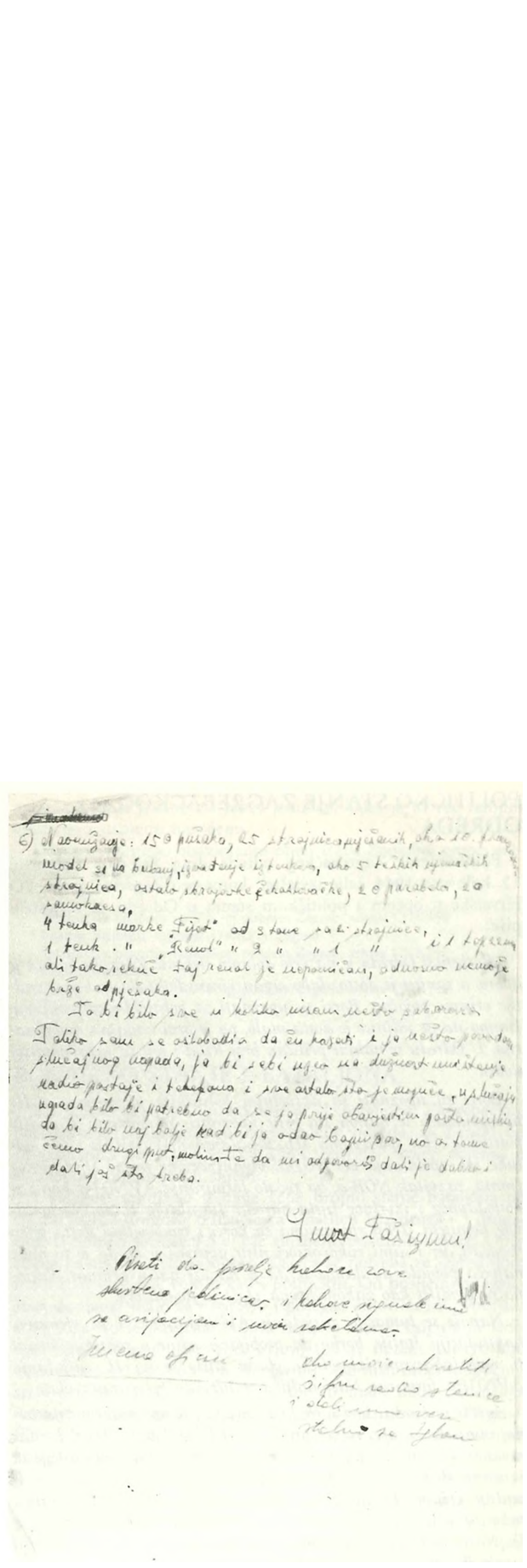

Izvestaj partizanskog obavještajca Mihajla Price koji se nalazio u sastavu domobranske posade u Markuševcu

Ukupno naoružanje je 150 pušaka, 25 strojnica, oko 10 francuskih sa 31 bubnjem koji su izvađeni iz tenkova, 5 te|kih njemačkih strojnica a ostalo su češke »zbrojevke«. Još imaju 20 parabela i 20 pištolja. Ova jedinica ima 4 tenka marke »Fiat« od tri tone, sa po dvije strojnice, jedan tenk »Renault« od 9 tona, sa jednom strojnicom i jednim topom. Taj tenk je takorekuć nepomičan jer ne može ići brže od pješaka.

U vezi sa eventualnim napadom ovaj obavještajac piše, da bi on uzeo sebi na dužnost uništenje radio-stanice i telefona. U slučaju napada partizana bilo bi potrebno da on bude obaviješten prije, jer bi bilo najbolje kad bi dao znakove raspoznavanja (bojni zov).

Na ovom izvještaju koji je pisan rukom, obavještajni oficir Odreda drug Pero Popović napravio je pribilješku u kojoj stoji slijedeće:

»Pisati da pošalje kako se zove službeno jedinica i kakove signale ima sa aviacijom i noću raketama. Isto tako i imena oficira. Ako može uhvatiti šifru radio-stanice i dali ima stalnu vezu sa Zagrebom«.

[1] Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 8/4 K. 1601/D

[!] Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 36/1 K 1601/D

POLITIČKO STANJE ZAGREBAČKOG ODREDA

Politkomesar Zagrebačkog odreda drug Stjepan Šelendić 15. kolovoza 1944. šalje izvještaj[1] komesaru Zapadne grupe PO Hrvatske o općem i političkom stanju u Odredu. U izvještaju piše:

»Borbenost Odreda je na vrlo dobrom stepenu. Zdravlje boraca je dobro, a sanitet je dosta slabo organiziran. Politički rad se u zadnje vrijeme pojačao. Borci su upoznati sa političkim zbivanjima. Brojno stanje jedinice je dosta malo, pa je prvi zadatak mobilizacija. U Odredu se nalazi priličan broj Rusa i oni su uglavnom svi dobri.

Borci su upoznati sa aktuelnim političkim pitanjima, a dio novopridošlih se nastoji što prije upoznati. Sa borcima se radilo politički. Tekst sporazuma III. zasjedanja ZA VNOH-a kao i odluke III. zasjedanja AVNOJ-a, organizacione forme Ujedinjenog fronta, razvitak NOB-a, pa sve do formiranja AVNOJ-a kao zakonodavnog i izvršnog tijela naroda Jugoslavije tj. do Nacionalnog komiteta. Tekst sporazuma su borci i rukovodioci dosta teško shvaćali, jer i sami rukovodioci nisu uvjereni u to, da je to naša najveća pobjeda do danas tj. da je na taj način priznat Nacionalni komitet kao zakonodavna vlast u Jugoslaviji.

Najviše se tumačilo zasjedanje AVNOJ-a, IV. i V. ofenzivu, kapitulaciju Italije, borbu za probijanje istine u svjetsku javnost tj. raskrinkavanje izbjegličke vlade, zašto se na II. zasjedanju AVNOJ-a formirao Nacionalni komitet kao privremena vlast.

Agitacija boraca kod naroda i pravilan odnos naspram narodnoj vlasti kao i opći odnos prema narodu je dobar. Moral boraca je na vrlo dobroj visini, a to je dokaz u zadnjim akcijama koje su izvršene. Borci svi traže borbu i ispoljavaju želju za akcijama. U zadnje vrijeme I. bataljon je dokazao da je stigao II. bataljon tako da se sada ne može govoriti o niti jednom bataljonu da je bolji. Naročito 1. četa I. bataljona pokazala je veliku političku svijest i vojničku sposobnost u selu Vidovcu, kada je izvršila juriš na neprijatelja na jedno brdo. Tu su borci jurišali bez oklijevanja i progonili brojno nadmoćnog neprijatelja te mu nanijeli gubitke. Opća disciplina je na dobroj visini.

Dezerterstvo se u zadnje vrijeme pojavilo u II. bataljonu, i to su dezertirali dva druga u Križevački bataljon. Razlog ovog je, što rukovodioci nisu pazili na odnos drugova i drugarica. Odnos drugova i drugarica je pravilan iako imade drugova koji još sa. nepovjerenjem gledaju na drugarice i to smatram da je greška na rukovodiocima jer naše drugarice što se tiče borbenosti i discipline ništa ne zaostaju iza drugova.

I. bataljon održao je 4 četna sastanka i 6 vodnih. II. bataljon održao je 14 četnih i 17 vodnih sastanaka po naprijed navedenom planu i dnevnom redu. Poslije sastanka se prakticira pjesma. Pjesma je na srednjoj visini, kao i sav kulturno-prosvjetni rad maknuo se sa mrtve točke i počele su se pisati zidne novine. Uspjeli smo zainteresirati borce za pisanje članaka u džepnim novinama, dok nismo uspjeli još da se džepne novine redovito izdaju što mislimo da ćemo sa zajedničkim radom uspjeti, i to da organiziramo.

Ishrana boraca je svaki dan bolja. U zadnje vrijeme sa opazilo da se ekonomi i intendanti malo bolje snalaze na svojim dužnostima i da hrana redovitije stiže borcima, kada su i na položajima. Odjeća je vrlo slaba, kao i obuća, tako da ima oko 20 drugova bosih, oko 10 drugova u civilnom poderanom odjelu, a ima još oko 80 drugova, koji imaju potpuno poderane hlače, dok bluze se toliko sada niti ne opažaju. Tražili smo akcije kako bi se obukli ali do sada nam nije pošlo za rukom jer i ono što smo imali u zadnje vrijeme zarobljenika, kao i zarobljene odjeće, bila je isto tako rastrgana kao i kod naših boraca. Zdravlje boraca je dobro, nisu se pojavile zarazne bolesti. Drugovi, kada su na duljem maršu tuže se na noge i to samo pojedinci kojima noge švicaju. Organizacija saniteta dosta'je slaba. Imademo par drugova koji pokazuju veliko zanimanje za sanitet, ali nedostaje im stručnog znanja, a krivnja leži na komesarima bataljona, koji dosta slabo poštuju sanitet. U bataljonima nosila nemaju; a bolničare pretrpavaju sa drugim dužnostima. Odred nema referenta saniteta Odreda.

U Odred je nedavno došao jedan student medicine, sa položenih 8 semestara i pokazuje veliko interesovanje za sanitet, ali još uvijek se nalazi kod nas kao borac.

Kuda smo prolazili održavali smo mitinge ili sastanke sa naro-"idom. Davali smo direktive borcima što trebaju da govore po kućama. Taj rad se pokazao dosta uspješan. Političko stanje na našem terenu prosječno je dobro. Odred uživa prilično povjerenje kod naroda na našem terenu, a smatramo da bi- bilo još bolje kada bi mi još više proradili sa narodom, jer narod još uvijek nije dovoljno upoznat sa našom borbom. Zapaža se na našemu terenu velika mržnja naprama okupatoru i da ga uglavnom sav narod prezire, kao začetnika rata. Na kotaru Sv. Ivan Zelina i zagrebačkom ponovo se zapaža rovarenje Mačekovaca. Izbačen je jedan letak, izgleda od strane Mačeka, u kojem spominje djela Stjepana i Antuna Radića, borbu za republiku i demokraciju kao i federaciju, skoro sve ono što i mi govorimo, samo na koncu tog letka kaže mi ne trebamo druge stranke tražiti, jer mi imademo svoju staru stranku Stjepana i Ante Radića. Isto kaže tko ne prima Mačeka taj iskrivljuje Radića.

U samom štabu Odreda suglasnost između članova jest na dosta visokom stupnju, zajednički rješavamo sve probleme, koji bi se pred nas postavljali. Ja od sebe dajem sve koliko mogu tj. toliko koliko imadem snage, i nastojim da sve svoje znanje prenesem na druge drugove, kako bi se pojačao opći politički rad u vojsci i na samome terenu. Partijski rad nije na visini, a to smatram zato, jer sekretari partijskih ćelija još su slabi, ne shvaćaju potpuno liniju Partije, a pojedini još i ne znaju da žive komunističkim životom, dok ja i tu pomažem koliko mogu onako živjeti komunističkim životom, kao što smo mi živjeli na kursu. Vojnički se radi, ali još uvijek nisu postignuti željeni rezidtati. Drug oper. oficir našeg Odreda vrlo je sposoban kao i pun ambicije, mnogo se žrtvuje u izgradnji drugova u vojničkom smislu, a imade dosta i političke svijesti. Naročito se kod njega zapaža da voli Partiju, kao i partijski materijal. Što se tiče Štabova, bataljona dosta su površni u izvršavanju naređenja. Štab I. bataljona je zapravo novi. Dosadašnji komandant bio je površan i potpuno nedisciplinirani, te smo bili prisiljeni da ga smjenimo iz dužnosti, i postavili smo novog druga KVATERNIKA[2] koji izgleda da će biti vrlo sposoban komandant. Drugovi komesar i njegov pomoćnik su ponekad nesnalažljivi u pojedinim situacijama pa im je potrebno pružiti pomoć.

Štab II. bataljona, komandant II. bataljona dobar je borac, ali malo neodlučan. Komesar nije dovoljno zbližen sa borcima, dosta je eksplozivan- Pomoćnik komesara se zalaže i voli partijski rad.

Odnos boraca napram rukovodiocima kao i obrnuto jest dosta dobar samo politički rukovodioci nisu još shvatili potpuno svoju dužnost, pa kao takovi i ne znaju pravilno da pristupaju borcima.

U zadnje vrijeme iz Odreda je otišao priličan broj boraca za PPK[3] bataljon i nešto u pozadinu, koji nisu mogli da vrše dužnost u operativnoj jedinici, također smo poslali nešto za XXXII. diviziju. U naš Odred je došlo dosta novih boraca«.

[1] Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 8/5 K 1601/B

[2] *KVATERNIK ZLATKO*

[3] Bataljon za borbu »protiv Pete kolone«

NAJVAŽNIJI ZADATAK JAČANJE NAŠE VOJSKE

18. kolovoza 1944. Okružni komitet KPH Zagreb upućuje svim kotarskim komitetima direktivno pismo[1] u kojem, između ostalog, piše da težište rada treba prebaciti na jačanje naše vojske i da to treba biti jedan od najvažnijih zadataka. Vojsku brojčano ojačati, politički izdignuti i tako imati čvrstu vojsku koja će biti garancija da našem narodu neće nitko ništa drugo nametnuti nego ono zašto se narod borio. Preko Odbora JNOF trebaju naše partijske organizacije popularizirati našu vojsku, popularizirati brigade kao regularnu vojsku i nastojati da se odmah mobilizira za brigade, da se ne bi stvaralo ili išlo na stvaranje samo bataljona ili nekih grupa kao što to postavlja svaki koji hoće u vojsku da bi bio bliže svojim kućama. Partizanski odredi neće biti još dugog vijeka pa treba nastojati da se populariziraju brigade, jer je sada stvorena regularna NOV. Na taj način su partizanski odredi izvršili svoj zadatak. Novomobilizirani neće ići kroz Odrede za brigade nego odmah treba kod naroda stvarati raspoloženje za brigade. Odraz našega rada će se očitovati u tome, koliko će koja organizacija ili kotar mobilizirati u našu vojsku. Jaka brojčano i politički, naša vojska bit će dokaz i pred našim saveznicima da se naš narod bori.

Treba pružiti najveću pomoć odredima za zaštitu naroda, jer su to odredi koji će se boriti protiv svih izdajica, špijuna i raznih narodnih neprijatelja. Treba im pružiti punu pomoć, da bi se politički izdigli i da se popularizirаju pred narodom, kako bi narod u njima stvarno vidio svoju zaštitu koja budno pazi kretanje neprijatelja. Takvi odredi će se oformiti po svim okruzima i zato čitavo članstvo neka bude s time upoznato, kako bi znalo kakva je svrha tih odreda za zaštitu naroda. U te odrede Partija treba dati sa svoje strane najbolje skojevce i partijce. Ukoliko se od koje organizacije traže ljudi za takve odrede unaprijed vas opominjemo da to ozbiljno shvatite i da znate kako ćete postupiti.

Ovo pismo je potpisao drug Franjo[2].

18. kolovoza 1944. Okružni komitet KPH Zagreb piše[2] štabu Omladinskog bataljona ZPOH slijedeće pismo:

»Zagrebački Odred kao i Omladinski bataljon ne smiju vršiti akcije na teritoriju Stenjevca, Vrapča, i Podsuseda. Zato ne treba postavljati pitanje i ne treba vas to zbunjivati zašto ne treba vršiti akcije nego je dužnost komesara da to sprovede u život. To je odluka Partije i zato ne morate postavljati nigdje pitanje zašto se to ne vrši. U slučaju da se dogodi da 'Odred ili Omladinski bataljon izvrši koju akciju poslije primitka ovog pisma, pozvati će se na odgovornost komesari dotičnih jedinica, tj. komesar Odreda i komesar Omladinskog bataljona. Isto tako ne treba to rastrubiti pred partizanima da partija neda tamo vršiti akcije, to treba ostati u tajnosti, samo najedamput da dođe do toga, da se akcije ne vrše. Dužnost je komesara da se to sprovede i nisu potrebna daljnja objašnjenja.«

Dopis je potpisao drug Franjo*.

19- kolovoza 1944. relejna stanica broj 2. Zagrebačkog NOP odreda Hrvatske izvještava[5] Okružni komitet KPH Zagreb da su 17. o.m. saznali izravno od žandarmerijskog osoblja uporišta Sesvete da je drugove Slavka Stančira i Justina Štanfel, koji su u selu Cerje napadnuti, ranjeni i uhvaćeni, izdao sam vlasnik kuće u čijem su štaglju drugovi bili.

Dopis je potpisao komandir Miroslav[6].

22. kolovoza 1944. obavještajni oficir štaba Zapadne grupe POH upućuje obavještajnom oficiru štaba Zagrebačkog partizanskog odreda pismo u kojem traži da se od danas pa nadalje u svakom informativnom izvještaju naznačuje kada je pisan, u pogledu dobivenih podataka o neprijatelju, gdje se neprijatelj nalazi od kuda je došao i naziv jedinice, kako je to već ranijim uputama i usmeno naređeno.

Dopis je potpisao obavještajni oficir štaba Zapadne grupe potporučnik Josip Barić.

[1] Institut za historiju radničkog pokreta Zagreb, arhiva CKKPH
' Franjo Smolčić sekretar OKKPH Zagreb
[1] Institut za historiju radničkog pokreta Zagreb, arhiva CKKPH
' Franjo Smolčić
[5] Institut za historiju radničkog pokreta Zagreb, arhiva CKKPH
' Štef Premuž

POLITIČKO STANJE I. BATALJONA

23. kolovoza 1944. politkomesar I bataljona Zagrebačkog odreda šalje politkomesaru Zagrebačkog odreda, za period od 14. kolovoza do 20. kolovoza 1944. izvještaj[1] kojeg dajemo u skraćenom obliku kako slijedi:

I bataljon sastoji se iz dvije čete. Brojno stanje bataljona po spisku je 112 drugova, 6 drugarica a na licu 102 druga i 5 drugarica. U bolnici se nalazi 5 a 5 je službeno odsutnih boraca. Opće stanje bataljona je dosta dobro. Osjeća se potreba za izgradnjom nižih rukovodilaca, vojnih kao i političkih. Od posljednjeg izvještaja do danas malo se popravio i podigao autoritet rukovodilaca zbog toga što se povećalo brojno stanje a i samo osiguranje jedinica nije bilo preopterećeno. Primijetilo se nezadovoljstvo kod boraca zato što nismo išli u Moslavinu i što nisu imali mogućnosti i prilike da se obuku i eventualno malo bolje naoružaju, kako je to bilo prilikom pokreta u Posavinu obećano. Primijetilo se negodovanje zbog oduzimanja obuće i ostalog materijala kojeg su naši drugovi sa udarnom grupom zarobili a na putu im je to oduzeo načelnik štaba Zapadne grupe. Sami drugovi su se više puta izrazili da to nije ni najmanje lijepo ni od same Grupe jer ih Grupa time potcjenjuje, da su oni manje vrijedni nego ostali drugovi ili eventualno da oni lakše hodaju bosi nego ostali. Komesari čete i ostali rukovodioci prišli su tim drugovima sa tumačenjem da su te stvari potrebnije nekoj drugoj jedinici nego nama pošto druge jedinice imadu sigurno više bosih nego mi, a osim toga mnogo teže dolaze do obuće, a i pokreti njihovi su mnogo veći i naporniji nego naši.

U posljednje vrijeme u naš Bataljon bio je dosta velik priliv novih boraca koji su se pokazali vrlo dobri i svjesni te se od njih mogu očekivati povoljni rezultati, naročito od omladinaca. Inače svi pokazuju veliki interes za politička zbivanja i za situaciju u svijetu a također prilaze narodu i tumače mu o našoj borbi. Drugovi su dosta upoznati sa linijom i ciljevima naše borbe osim ovih novih koji su se do prije nekoliko dana dobrovoljno prijavili u NOV. Prema narodu se odnose vrlo dobro i narodu tumače uređenje naše države što se opazilo u Posavini, kada su samoinicijativno prilazili k narodu i razgovarali. Potrebna bi bila repeticija svih stvari koje su do sada prerađivane na četnim sastancima kao npr. AVNOJ, ZAVNOH i ostala naša predstavništva. Moral boraca je vrlo dobar i borci žele borbu. U posljednjim akcijama koje je bataljon imao borci su se dosta dobro snašli te se pokazalo da je borbenost na visini. Disciplina je dobra i borci u borbi slušaju i izvršavaju naređenja koja su dobili od pretpostavljenih. Da bi še postigla i formalna disciplina potrebno bi bilo izgraditi desetare i vodnike jer se isti, osim nekolicine, u jedinicama niti ne primijete. Dezerterstvo od posljednjeg izvještaja pa do danas se nije pojavilo. Odnos drugova i drugarica je dobar te nema nikakvih promjena od zadnjeg izvještaja.

Kulturno-prosvjetni rad u Bataljonu je dobar. Uspjelo se probuditi interes kod boraca za dopisnu službu te borci poslije svake akcije ili promjene terena odmah pišu članke o samom zapažanju i životu u njihovim četama. Izdane su jedne zidne

novine a također su već u radu treći broj zidnih novina, te se sada također sakuplja a i već ima sakupljenih mnogo članaka i materijala za džepne novine. Te članke imade kod sebe jedan drug koji se nalazi na službenom putovanju pa prema tome one do danas nisu mogle izaći. Pjesma je također na dobroj visini te borci vole da pjevaju na mitinzima i raznim priredbama. Politički rad u posljednje vrijeme nije baš na visini jer se nije mnogo politički radilo uslijed velikih pokreta. Održano je jedno savjetovanje sa komandama četa i pretreslo se opće stanje u Bataljonu te su im dane nove direktive za rad. U četama su održani slijedeći sastanci: u 1. četi tri četna sastanka na kojima su prorađivani tekst sporazuma, uloga KP u NOB, načela federativnog sistema. O svim tim materijalima vodila se opširna diskusija. U 2. četi tri četna sastanka a teme su bile iste kao u 1. četi. Materijal su borci dosta dobro primili i sa interesom čitali. Ima drugova koji ne pokazuju ozbiljnost i interes za političke prilike i kada im se nešto počne tumačiti onda oni kažu da oni nisu tu zato što su političari nego je važno da oni idu u borbu da su dobri borci da su odani borbi da mrze neprijatelja i da znadu vješto rukovati oružjem. Ima i par drugova koji uslijed slabe načitanosti teško čitaju i teško se izražavaju dok su inače kao borci jako dobri.

Ishrana boraca bila je dosta dobra jer se Bataljon većim dijelom kretao u Posavini i zagrebačkom kotaru gdje je ishrana dobra. Odjeća boraca je još uvijek slaba a naročito se osjeća pomanjkanje hlača. Ima oko 15 drugova koji su u civilu. Obuća se nešto popravila ali još uvijek ima nekoliko boraca koji idu bosi ili imaju vrlo slabe cipele i nakon duljeg kišovitog vremena mogli bi ostati sasvim bosi. Ostao je samo jedan drug za kojeg se do sada nisu mogle nabaviti nikakve cipele jer imade strašno veliku nogu[2]. Da bi se stanje obuće poboljšalo potrebno bi bilo nešto postolarskog pribora i nešto donova.

Zdravlje boraca je veoma dobro te za sada ne boluje a niti je itko obolio od kakve zarazne ili spolne bolesti. Sanitet u bataljonu malo se popravio ali se još uvijek osjeća pomanjkanje sanitetskog materijala.

Bataljon se kretao i zadržavao u selima stubičkog kotara, zagrebačkog kotara i Posavini. Prolazio je zadržavao se u selima: Pila, Kraljev Vrh, Jakovlje, Vidovec, Bidrovec, Popovec, Trstenik, Otok, Struga, Ježevo i Obedišće. Narod sela stubičkog kotara primio je borce dobro i gleda na našu vojsku sa mnogo simpatije, ali uslijed silnog neprijateljskog terora malo je bojažljiv. Narod zagrebačkog kotara je vrlo raspoložen prema NOV a narod Posavine je neviđeno primio našu vojsku sa lijepim simpatijama i odanošću prema nama. Narod je bio vrlo dobar a organizacija u svim tim selima je na najboljoj visini. To se naročito ispoljilo prilikom održavanja mitinga na kojima se narod u velikom broju odaziva. Održani su slijedeći mitinzi: U Otoku, Strugi i Ježevu su održana dva mitinga u obliku zabave na koje se naröd odazvao u veoma velikom broju. Na tim mitinzima prikazala se narodu politička situacija u svijetu kao i u zemlji te se moglo primijetiti da narod sa velikom pozornošću sluša i prati govore drugova koji su na tim priredbama govorili. Poslije mitinga bila je zabava i ples na kojoj su sudjelovale djevojke i mlade snaše iz. dotičnog sela.

Komanda 1. čete je dobra, dok pojedinci ne zadovoljavaju u potpunosti. Komandir čete drug **Andrija Ščuric** je jako dobar borac i dobar rukovodilac te ima autoritet pred borcima. Komesar čete drug **Ivan Mrakovčić** je veoma dobar borac samo premalo inicijativan i kao organizator ne snalazi se baš u pojedinim momentima. Drug **Tomo Obad** je dobar borac ali ne snalazi se najbolje u vršenju svoje dužnosti. Vodnici i desetari u istoj četi su većim dijelom dobri borci samo kao rukovodioci se baš mnogo ne ispoljavaju osim vodnika **Turka** koji je vrlo dobar borac i rukovodilac ali u posljednje vrijeme je nešto nervozan zbog toga što je već 20 mjeseci partizan a još uvijek je samo vodnik.

Delegat I voda je dobar borac i dobar rukovodilac ali mu još manjka političke izgradnje. Delegat II. voda je primio prije dva ili tri dana svoju dužnost te još nije provjeren u radu.

Komanda 2. čete nije tako dobra kao 1. čete jer nema dovoljno suglasnosti. Komandir čete drug **Fabijan Orešić** je kao borac dobar ali kao komandir neke stvari ne postavlja vojnički kao npr. vježbe sa borcima smatra nepotrebnim. Komesar čete po dolasku u selo vodi premalo brige za svoju jedinicu. Zamjenik komesara čete drug **Oto Žunko** je dobar i discipliniran. Njegova politička izgradnja je dobra te ima apsolutno uslove za daljnje razvijanje. Vodnici kao i desetari u toj četi su također dosta dobri borci. Delegat 1. voda 1. čete drug **Zvonko Debeljak** je dobar borac i dobar rukovodilac i ima uslova za daljnji razvitak, dok se delegat 2. voda ne snalazi najbolje na svojoj dužnosti.

Rad štaba Bataljona u posljednje vrijeme nije se mogao ispoljiti zbog toga što su se češće puta mijenjala naređenja. Tako se dogodilo prilikom borbe u Vidovcu da štab Bataljona nije znao gdje su drugovi. Npr. slučaj sa drugom **Moserom** u Vidovcu koji je uzeo ljude koji su bili na zasjedi bez znanja štaba Bataljona te ih vodio sa sobom do Površnice. Komandant Bataljona je dobar borac samo još se nije u potpunosti snašao na svojoj dužnosti. Komesar Bataljopa je također dobar borac ali se ponekad nedovoljno brine za stanje Bataljona. Operativni oficir drug **Mirko Belošević** je vrlo dobar borac samo u posljednje vrijeme jako je nervozan. Na našem sastanku je izjavio da je uzrok toj njegovoj nervozi taj što je nepravedno poslan u naš Odred i smatra se zapostavljenim jer je već 20 mjeseci borac i ima volju za rad ali ga se uvijek nepravedno ocjenjivalo i bez ikakvog savjetovanja zapostavilo. Također smatra da je u Zagrebačkom odredu zapostavljen zbog toga što je još uvijek operativni oficir a on se nadao da će postati komandant Bataljona. Obavještajni oficir drug **Žarko Miličević** je dobar samo je ista stvar kod njega kao i kod **Belošević**a[3] jer smatra da je zapostavljen i da mu je nepravda učinjena u samom Zagrebačkom odredu zato što je on predložen za zastavnika. On smatra da bi on mogao bolje odgovarati na bilo kojoj drugoj dužnosti vojnički ili politički zato jer ovdje on nema poznanstva u neprijateljskim uporištima pa prema tome ne može si niti mrežu uspostaviti. Za posljednju borbu u Vidovcu primjećuje da rukovodioci nisu davali jasna i konkretna naređenja i da je svatko komandovao, a za štab Bataljona se nije znalo. Izrazio je želju da ga se pošalje na srednji partijski kurs, piše na kraju izvještaja.

Od posljednjeg izvještaja do danas primljeno je 12 novih boraca a u prekomandu su otišla tri, i to za Moslavačko područje, a na liječenje dva druga i jedna drugarica. U borbi je ranjen jedan drug i jedna drugarica. Na novu dužnost postavljen je drug **Rihter** i to za delegata 1. voda, a za pročelnika kulturno-prosvjetnog odbora drug **Veljko Bačić.** Intendantura u samom Bataljonu je dosta dobra. Drugih promjena kroz to vrijeme nije bilo.

Ovaj izvještaj je potpisao komesar I bataljona **Franjo Urek.**

[1] Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. 2/2 K 1601/D

[2] Anđelko Košuta

[3] Mirko Belošević, kasnije od 9 mj. komandant II bataljona zarobljen na zasjedi kod Zeline u X/44 od ustaško-domobranskog IV Gorskog Zdruga, i u XI/44 obješen od ustaša

USTAŠKA BANDA U PREPOLNU

23. kolovoza 1944. Kotarski komitet KPH Zelina izvještava' Okružni komitet KPH Zagreb o političkoj situaciji na tom kotaru, a u izvještaju između ostalog piše, da su 4. kolovoza 1944.

održali miting u selu Bunjak na kojem je bilo prisutno oko 50 drugova i drugarica. 6. kolovoza održali su miting u Velikoj Gori, na kojem je bilo prisutno 80 drugova i drugarica. 15. kolovoza održali su miting pred crkvom u Crkvenoj Vesi, prije podne u 9,00 sati, na kojem je bilo prisutno oko 300 ljudi. Istog dana navečer održan je miting u selu Gornja Drenova na kojem je bilo prisutno oko 90 ljudi.

Održano je više manjih sastanaka na kojima je bilo 5 — 10 drugova.

U izvještaju nadalje piše, da se ustaška banda smjestila u selo Prepolno i krstari po svim selima, danju i noću. Narod se tuži na teror jer ta banda pljačka i pita kada će doći partizani da ih istjeraju. Svi mrze ustaše i javno govore protiv njih. Ljudi pred njima kažu kako su partizani pristojni jer od nikoga ništa silom ne uzimaju i nikoga ne diraju i zato ih narod voli.

8. kolovoza u općini Kašina zatražili su milicioneri da pregovaraju sa nama te smo održali jedan sastanak sa njima. Na sastanku je bilo 10 milicionera. Priznali su da su pogriješili ali da nisu pravili nikakvih zvjerstava te žele ići u partizane onog dana kada bi se razbilo uporište Kašina, jer da su im se ustaše zagrozile da će im sve popaliti ako odu u partizane. Ovih dana ustaše su primili ustaška odijela i htjeli da u njih obuku milicionere, ali milicioneri to nisu htjeli primiti. Primijetili smo u razgovoru sa njima da su jako u strahu što će se sa njima dogoditi kada dođe preokret. Mi smo im kazali da ukoliko žele da operu lice pred narodom da trebaju odmah ići u borbu, u redove NOV. Prikazali smo im kako je prošla milicija u Ivanić-Kloštru i dali im još vremena da se premisle i da čim prije stupe na našu stranu.

U vezi sa mobilizacijom, u spomenutom izvještaju piše da su dali parolu za formiranje Zelinskog bataljona koja je u narodu dobro primljena. Održali su mnogo sastanaka sa vojnim bjeguncima kojima je prikazana svrha mobilizacije u NOV a naročito u svoj Zelinski bataljon. Oni su još uvijek kolebaju i kažu da kada budu išli svi da će ići i oni. Ovaj mjesec mobilizirano je 15 drugova i to iz općine Sv. Ivan Zelina vanjski 11, iz Donje Zeline 3, iz Šašinovca 1. Od svih tri su članovi KP.

U izvještaju piše i o Zagrebačkom odredu, o kojem stoji slijedeći tekst:

»II. bataljon Zagrebačkog odreda, kao i Štab Odreda nalazi se stalno na našem terenu pa nam mnogo koristi jer uz njih lakše pristupamo narodu. Imali su nekoliko akcija na glavnoj cesti ali nisu imale naročito uspjeha. 17. 8. bila je zasjeda na cesti i zarobila jednog domobranskog nadporučnika, jednog inžinjera porijeklom Rusa koji su dobrovoljno ostali u partizanima.

Istog dana poslije podne došla je ustaška banda iz Zagreba, Novog Marofa i Marije Bistrice te je htjela opkoliti naš bataljon, vojska se je na vrijeme povukla bez žrtava, izgubljen je svega 1 konj, sa kojim su išli diverzanti njih pet i koji su u šumi naletjeli na bandu koja je dolazila iz Marije Bistrice. Konj je ubijen a banda je zaplijenila materijal koji je bio na njemu za 0K Krapinu.

UII bataljonu politički rad je dosta slab, a sastanci se ne održavaju redovito. Higijena je također slaba i ima ih mnogo boraca koji su bosi i podrapani. Na dužnostima često zaspe a i mnogo se psuje.

Ovih dana mnogo se čuje da će opet u Sv. Ivan Zelinu doći ustaše, a domobrani koji su tamo, da će otići. Narod se toga dosta boji jer je već teško osjetio ustaške posade koje su tu prije bile. Ima izgleda da bi mogla početi reakcija u kotaru jer bandi ne odgovara da mi možemo krstariti sa našom NOV a osim toga ima mnogo vojnih bjegunaca koji su kod kuće a sve novi i novi stalno dolaze kući i bježe.«

Institut za historiju radničkog pokreta, Zgb arhiva CKKPH

RAD PARTIJSKE ORGANIZACIJE I. BATALJONA

25. kolovoza 1944. pomoćnik politkomesara I bataljona Zagrebačkog odreda Ivan Stingi izvještava[1] pomoćnika politkomesara Zagrebačkog odreda o radu partijske organizacije I bataljona. U izvještaju između ostalog piše da je politička svijest boraca na srednjoj visini ali su svi upoznati sa najaktuelnijim pitanjima. U zadnje vrijeme pojavilo se u Bataljonu neko gunđanje od strane boraca ali to nema nikakvog političkog značaja, jer se odnosilo na obećanje borcima da će krenuti preko Moslavine na svoj sektor i da će se borci u Moslavini obući i malo bolje naoružati. Međutim, to nije izvršeno pa je nastalo gunđanje. Borci su kritikovali štab Zapadne grupe radi toga što su nam oduzete cipele dok u našem Bataljonu ima dosta bosih boraca. U zadnjih par dana stanje se popravilo jer se uspjelo donekle borce obući. Za vrijeme boravka na zagrebačkom kotaru nije se moglo mnogo raditi ni politički niti vojnički sa borcima, jer je Bataljon bio pretežno u pokretu i borci su bili preopterećeni dužnostima. Jedino kada smo bili u šumama mogli smo organizirati vojne i političke sastanke. Na terenu se primijetilo da narod željno očekuje borce i lijepo ih prima. Drugarstvo u Bataljonu je veoma razvijeno što se moglo primijetiti kada su pojedini borci dobivali hranu od svojih kuća da su to podijelili između sebe.

Intendantura odnosno prehrana za sada zadovoljava jer se intendanti i ekonomi brinu koliko najviše mogu da osiguraju redovitu prehranu boraca. Intendanti su se za organizaciju prehrane po selima obraćali na NOO-e koji su sa zadovoljstvom raspoređivali borce po kućama, prema ekonomskoj snazi domaćinstva.

Sanitet u Bataljonu zadovoljava. Zaraznih bolesti nema, jedino je na želucu bolesno nekoliko drugova.

Politička svijest članova KP je na srednjoj visini. U Bataljonu ima priličan broj novih članova Partije koji još nisu upoznati sa zadacima članova Partije u NOV. Članovi Partije uglavnom su upoznati sa direktivama Partije i sa svim aktueinim političkim događajima. Od prošlog izvještaja primljeno je novih 12 drugova u Partiju, koji su se pokazali vrlo disciplinirani i odani Partiji i borbi. Kada je ovim drugovima objavljeno da su primljeni u Partiju bili su veseli i govorili da im je to najsretniji čas u životu. Kod člana KP Komušara primijetilo se nezadovoljstvo iz razloga što je njemu obećano da ide u. Odred samo tako dugo dok ne povuče svoje suseljane u vojsku. Kako on to do sada nije uspio, i pošto ostaje u Odredu, nezadovoljan je i ne želi obavljati nikakve vojničke dužnosti, već želi da ide nazad na teren. Na sastanku se drugu ukazalo na njegovu grešku, jer je počeo stvarati grupice po četi. Kod pojedinih članova štaba Bataljona također se primijetilo nezadovoljstvo kao kod obavještajnog i operativnog oficira koji smatraju da su zapostavljeni, jer su stari borci, a do sada su predloženi za zastavnike koji čin pripada delegatu, dok su drugi drugovi kao npr. Perica Popović, obavještajni oficir II bataljona predloženi za oficirski čin a po godinu dana su manje u partizanima od njih. Ti drugovi se žale da ih se uvijek kritikuje a da im se nikada ne daje nikakva pomoć u radu.

U štapskoj ćeliji održana su dva radna sastanka i jedan sastanak bataljonskog biroa. U četnoj ćeliji 1. čete održana su 2 radna i 1 prosvjetni sastanak na kojima su prorađivani »Tekst sporazuma« i III zasjedanje ZAVNOH-a.

U četnoj ćeliji 2. čete održan je 1 radni sastanak. Partijske ćelije u čitavom Bataljonu sastaju se i prorađuju sve dobivene zadatke. Brojno stanje članova Partije po četama je: u 1. četi 12, u 2. četi 11 te u štabu Bataljona 5, tako da ukupno ima u Bataljonu 29 članova KP i 26 skojevaca.

Novi sekretar SKOJ-a Bataljona pokazuje se dosta dobar i aktivan u radu te sposoban kao organizator. Rad SKOJ-a je pra-

vilno organizirao i pravilno pristupa svim omladincima kako bi ih mogao obuhvatiti u organizaciju. Isti uživa autoritet kod svih skojevaca i njegov rad se svakog dana primjećuje. Skojevci organiziraju pjesmu po četama a po selima pišu parole i tumače narodu značaj NOB-e.

[1] Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. 58/1 K 1601/D

OBAVJEŠTAJNI IZVJEŠTAJ II. BATALJONA

28. kolovoza 1944. obavještajni oficir II bataljona Pero Popović svojim izvještajem[1] obavještajnom oficiru štaba Odreda obavještava o moralno-političkom stanju. U izvještaju između ostalog piše, da se moral boraca ovog bataljona u posljednje vrijeme jako podigao s obzirom na opće prilike u svijetu, pobjede saveznika i velike uspjehe NOV. Politička svijest boraca se popravlja. Politički delegati i komesari ne djeluju dovoljno politički među borcima. Borbenost boraca je neprekidno dobra. Nešto slabije stoji po borbenosti 1. četa u koju je došlo dosta novih boraca.

Odnos boraca prema drugaricama je zadovoljavajući i nema nikakvih nemoralnih odnosa.

Borci se tuže na neke desetare u 2. četi da su neispravni u svojem radu. Komesaru Bataljona prigovaraju da je malo nervozan, jer se brzo razljuti a pomoćnik komesara da premalo dolazi u četu među borce.

Odnos boraca prema narodu u cijelom bataljonu je dobar i borci kada dolaze u sela tumače narodu ciljeve NOB-e. Ima slučajeva da neki borci prebiru hranu na što seljaci jako loše gledaju. Po cijelom sektoru kuda se krećemo narod dobro gleda na borce. Jedino je u selu Nespeš primjećeno da nas seljaci ne vole hraniti. Govore da nam moraju za badava davati hranu. Kada im tumačimo ciljeve naše borbe oni to ne žele da slušaju već govore da nas nije nitko tjerao u partizane.

Rad neprijateljske špijunaže u bataljonu se ne osjeća. Nema ni slučajeva saboterstva ni paničarenja u borbama bataljona sa ustašama. Kontraobavještajna služba je postavljena u cijelom bataljonu a sa povjerenicima se povremeno održavaju sastanci radi davanja uputa za rad.

i Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 31/5 K. 1601/B

NOVI NAČIN OSIGURANJA ŽELJEZNIČKIH PRUGA

Dana 28. kolovoza 1944. štab Zagrebačkog NOP odreda dostavlja štabu I i II bataljona dopis[1] obavještajnog odsjeka X korpusa Zagrebačkog NOV i POJ sa izvadkom iz zaplijenjene neprijateljske arhive, slijedećeg sadržaja:

»Neprijatelj se počeo služiti novim engleskim minama, koje ne treba ukopavati, već se jednostavno naslanjaju na sastavku željezničkih tračnica i pomoću dodira rasprsnu (Streifmine). Time je odmetnicima omogućeno oprezno polaganje mina hodajući iza vojničkih ophodnja. Rušenje pruga je vrlo djelotvorno i brzo, a popravci dugotrajni i radi jakog trošenja pričuvnog tvoriva su teže izvodivi.

Da bi se tome doskočilo valja primjeniti dosadanji sustav osiguranja željezničke pruge, jer ni najbolja ophodnja nije u stanju suzbiti novu tehniku miniranja. Na temelju vrlo dobrih iskustava jednog našeg Gorskog zdruga izrađen je novi sustav osiguranja pomoću stalnih noćnih zasjeda čemu pogoduju kratke i tople noći sadanjeg ljeta. Taj se sustav sastoji u tome:

Zapovjednik voda u jačini .od 40 momaka dobije npr. za čuvanje 4 km pruge, donekle preglednog dijela. Momčad će rasporediti tako da na svakih 300 metara pruge postavi zasjedu od 3 momka, dakle polaže na svakih 100 metara jednog čovjeka. Prije pada mraka trebaju skupine prema svom odsjeku osiguranja i bez osobitog krinkanja zauzeti položaj, kao da će tu prenoćiti. No, nakon pada mraka oni će se posve neprimjetno na jedno vrlo dobro sakriveno mjesto kod sredine svoga otsjeka utaboriti. Neprijateljski posmatrač dobiti će krivu sliku rasporeda snaga. Nakon zauzimanja novog položaja početi će služba nadziranja koju će te vršiti ovako:

Prikriveno i po mogućnosti neprimjetno u neredovitim vremenskim razmacima krenuti će jedan domobran šuljajući se sa spremnom puškom prema međi svog otsjeka, budno motreći kako prugu tako i pregled oko nje. Neko vrijeme nakon njegovog povratka, krenuti će drugi domobran u suprotnom pravcu na isti način, a treći ima vidno motriti okoliš i upravljati izviđanjem.

Ako je zemljište nepregledno valja podvostručiti broj vojnika tj. na svakih 100 metara, treba računati na dva domobrana. Zasjede su tako jake 6 momaka, često je od koristi ako se zasjeda rasporedi i na obje strane pruge tj. 3 i 3 sučelice.

Kako se zapovjednik vodova i sati redovito ne nalaze u svojim posadama, to nemaju jamstvo za pouzdano vršenje službe na svom otsjeku. Zato treba uvijek zahtjevati da se oni nalaze negdje sa svojim ljudstvom i da osobno vrše obilazak svog odsjeka.

Za pojačanje službe zasjede određuje se jedan lovački vod koji ima dužnost čišćenje predjela od 1 km, lijevo i desno od pruge kako bi zasjeda iza leđa bila zaštićena od jačih snaga. Taj rad lovački odjel vrši noću.

Zasjede moraju manje Odrede odmetnika uništiti a veće vatrenim prepadom tako dugo držati dok ne stigne lovački odio, a radi svoje zaštite pred jačim snagama mogu se pod vatrom vješto i povlačiti i tako ometati rad oko rušenja pruge, stvarajući vrijeme za dolazak pojačanja.

Budući da su stvarno postizani uspjesi po novom sustavu, koji je prokušan na odsjeku jednog Gorskog zdruga, to se ovaj postupak predaje na iskorištenje zanimanim zapovjedništvima. 0 možebitnim zapažanjima dostaviti svoje mišljenje i prijedloge. Prednje je dostavljeno također i njemačkim zapovjedništvima na uvid i odobrenje.

Dostavlja se na znanje«.

Jedinice ovog Korpusa upoznati će se sa novini sustavom neprijatelja za sprečavanje rušenja pruga i provesti će shodne protumjere.

' Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 36/6 K. 1601/C

PAŽNJA UZDIZANJU KADROVA

Štab Zagrebačkog odreda 28. kolovoza 1944. dostavlja štabu I i II bataljona prijepis dopisa[1] štaba Zapadne grupe u vezi sa izgradnjom i učvršćivanjem NOV čiji tekst glasi:

»Štab Zapadne grupe sa brojem P. 17/44 od 5. VIII1944. dostavio nam je slijedeći dopis:

Uporedno sa izgradnjom i učvršćivanjem naše NOV sa razvijanjem svih pomoćnih jedinica u njoj, bez kojih nebi mogla da bude moderna regularna vojska kao što su služba veza, sanitet, intendatura itd. nameće se potreba sistematske evidencije kadrova, stalna kontrola nad svim rukovodiocima, naročito nad onima iz pojedinih grana čije pomanjkanje teško nadoknađujemo. To je potrebno zbog toga da bi se oni mogli pravilno uzdizati i rasporediti na ono mjesto gdje će najviše zadovoljavati po svojoj stručnoj spremi i opće po vojnoj i političkoj obrazovanosti.

Do sada se u tom pogledu nije vodilo dovoljno računa, ali danas, kada nam opći razvitak narodnooslobodilačke borbe i naše NOV nameće potrebnost rukovodioca, specijalista u pojedinim granama, koji će svojom stručnom spremom moći da savladaju pred njih postavljene zadatke, treba da prekinemo sa štetnom praksom nesistematskog razmještavanja kadrova. Do sada se razmještavanje kadrova vršilo u glavnom i po najviše sa uskog gledišta potreba i interesa jedne jedinice ili se opravdalo koje čim, kao brojnim stanjem jedinice itd. Jasno je da je takova praksa štetila opće interese naše borbe i vojske, pa tako i interesima pojedinih jedinica. Nepravilnost takovog rada naročito se jasno ispoljava sada u vrijeme izgradnje naše nove države i potpunog učvršćenja i izgradnje naše NOV, kada je pitanje stručnih i sposobnih kadrova provjerenih u borbi od prvenstvene važnosti.

Da bi otklonili te nedostatke i postavili rukovodioce na odgovarajuća mjesta, Štabovi, od sada pa naprijed neće na svoju ruku mijenjati, premještati, prekomandovati ili slično, rukovodioce naročito više i osobito iz pojedinih grana, kao što su služba veze, sanitet, intendantura. Za svaku promjenu potrebno je prethodno obavijestiti Personalni odsjek Štaba Zapadne grupe, odnosno dobiti odobrenje Štaba ili suglasnost pojedinih referenata.

Štabovi također trebaju pokazati više pažnje i razumijevanja u davanju ljudstva i rukovodioca u te službe, nesmije se više dogoditi da se bilo u vojno-obavještajnu službu, sanitet ili intendanturu stavljaju rukovodioci koji nisu zadovoljili na kojoj drugoj dužnosti ili da se oni koji pokažu valjanima i vrijednima na tim dužnostima za kratko vrijeme prekomanduju, na bilo kakovu drugu dužnost. Na taj način ne bismo nikada uspostavili u tim službama rukovodioce, sposobne, a bez organizovanih pomoćnih službi koje su sposobne da svladavaju zadatke koji se postavljaju pred njih ne može biti uopće dobro organizovanih, disciplinovanih i čvrstih jedinica, ne može biti čak više ni pravilno komandovanje.

Gornjeg se treba strogo pridržavati i po tome postupati.«

Prijepis je ovjerio politkomesar štaba Zagrebačkog odreda drug Stjepan Selendić.

[1] Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 34/6 K 1601/C

VOJNO-OBAVJEŠTAJNI PODACI O NEPRIJATELJSKIM UPORIŠTIMA

Dana 28. kolovoza 1944. obavještajni oficir II bataljona Zagrebačkog partizanskog odreda drug Pero Popović podnosi obavještajnom oficiru Zagrebačkog odreda izvještaj[1] o stanju neprijateljskih uporišta do dana 28. VIII 1944.

Sv. Ivan Zelina: Domobranska posada koja je i bila kao i žandari sa istim naoružanjem koje su i imali.

Komin: Domobranska posada koja je bila sa istim naoružanjem.

Prepolno: Ustaška posada jedinica PTS-a. Brojno stanje 160 ljudi, smješteni kod trgovca Kašaja i kod trgovca V. Kudelića te nešto u školi. Naoružanje: 4 teška mitraljeza, 12 puškomitraljeza, 3 laka bacača 1 teški bacač, ostalo puške.

Konjščina: Oko 280 ustaša jedinice PTS-a sve sami regruti. Naoružani sa 4 topa, 6 teških mitraljeza, 12 puškomitraljeza. Topovi 75 mm. Ostalo puške i nešto šmajsera koje nose oficiri i podoficiri. Nisu borbeni.

Marija Bistrica: Brojno stanje i naoružanje nepromjenjeno. Doznao sam da su trebali da odu iz Bistrice ali da se nedaju.

Laz: Brojno stanje i naoružanje ustaša nepromijenjeno.

Kašina: Brojno stanje 50 ustaša i 15 žandara naoružanje mi nije poznato ali je vjerojatno da je isto kao što i prije.

Donja Zelina: Brojno stanje 120 ustaša jedinice PTS pošto su dobili pojačanje dana 23. VIII 1944. Naoružanje za sada nepoznato.

Belovar Moravče: Brojno stanje 120 ustaša jedinice PTS a dobili su pojačanje dana 23. VIII 1944. prema tome je toliko brojno stanje, naoružanje za sada nepoznato.

Lonjica: Brojno stanje 70 ljudi. Naoružanje: 1 teški bacač, 1 laki bacač, za oba dva 50 mina, 9 puškomitraljeza, 3 sanduka ručnih granata ostalo puške, municije oko 13.000 komada. Ograđeni svi sa žicom i čuvaju prelaz kod mosta, preko Lonje.

Brez. Hum: Isto kao što je i bilo. Jedna bojna ustaša, koja daje posadu i u Hrašćinu Trgovišće.

Hrašćina Trgovišće: Isto kao što je bilo.

Druže Moseru! šaljem ti ove podatke koje sam mogao do danas prikupiti o neprijateljskim uporištima na ovom terenu. Zasad nisam mogao prikupiti točnije o naoružanju ustaških posada. D. Zelina i Belovar te kada ih prikupim poslati ću ti ih.

[1] Vojnoistorijski institut JA Beograd — Br. reg. 9/4 K 1601/D

VEĆA PAŽNJA VANJSKOM IZGLEDU BORACA

28. kolovoza 1944. politkomesar Zagrebačkog odreda[1] šalje politkomesara I i II bataljona prijepis dopisa štaba Zapadne grupe u kojem piše da operativne jedinice ne posvećuju nikakvu pažnju vanjskom izgledu boraca.

»Nije rijedak slučaj zapaziti u koloni, prilikom kretanja jedinice, ili pak na straži pred nekim Štabom djecu ispod 14 godina, naoružanu obično sa dugim francuskim puškama ili slabo obučene drugarice. Zbog toga jedinica dobiva neozbiljan i nevojnički izgled.

Zbog toga će se svi štabovi, naročito politkomesari pobrinuti da odstrane iz svojih jedinica svu djecu ispod 16 godina, osim onih koji po fizičkoj snazi mogu da zadovolje kao borci. Po potrebi upotrebljavati ih pri štabovima za kurire bez oružja, i slično.

Drugarice u jedinicama obavezno treba da nose hlače, da budu uredno počešljane, odnosno podšišane. Sve one koje ne zadovoljavaju i štete radu i disciplini u jedinici, uputite Okružnom NOO-u Moslavina, odnosno Bjelovar ili Varaždin na raspoloženje za poljske poslove, za koje sada i onako manjka snaga.

Po primitku ovoga dopisa odmah postupite po istome i u koliko imadete takvih drugarica uputite ih do nas, a mi ćemo s njima dalje. Isto tako i sa onima koji su ispod 16 godina i nisu sposobni za operativnu jedinicu«.

Dopis je potpisao politkomesar Zagrebačkog NOP odreda, drag Stjepan Selendić.

Štab Zagrebačkog NOP odreda dana 29. kolovoza 1944. dostavlja Štabu I. bataljona slijedeće naređenje[2].

»Vaš bataljon zajedno sa Štabom Odreda krenut će na put. Pokret će se izvršiti na Stubički kotar. Bataljon treba da bude postrojen u 7 sati po podne, kako bi bio spreman za put. Intendant Odreda pronaći će svoja kola za vožnju eksploziva, kojega ćemo mi pratiti.

Štab Vašeg bataljona će se pobrinuti za vodiče, isto tako će odrediti put kojim ćemo kretati. Morate da vodite računa i računajte stime da će snama ići kola i prema tome treba vodiče organizirati. Tokom sutrašnjeg dana smjestit ćemo se u Kraljevom Vrhu, gdje će se bataljon odmarati i dobiti daljnje naređenje.

Na samom putovanju treba voditi računa o cijeloj koloni a u slučaju kakvih zapreka neprijatelja treba biti samoinicijativan, jer je zadatak da se pod svaku cijenu probijemo preko i stignemo na određeno mjesto. Kada stignemo na određeno mjesto postavit

ćete potrebna osiguranja, i trebate da vodite raćuna da se borci previše ne umaraju, a da se što bolje ishrane. Borce treba pripremiti na teške napore, jer samo tako ćemo mi moći da izvršimo ovaj sveti zadatak koji je pred nas postavljen«.

′ Vojnoistorijski institut JA Beograd — Br. reg. 23/5 K 1601/B
' Vojnoistorijski institut JA Beograd — Br. reg. 5/2 K 1601/B

OPERACIJE I AKCIJE ZAGREBAČKOG ODREDA U KOLOVOZU 1944.

Dana 29. kolovoza 1944. štab Zagrebačkog NOP odreda dostavlja štabu Zapadne grupe partizanskih odreda Hrvatske operativni izvještaj[1] za period od 9- kolovoza do 23. kolovoza 1944. godine koji glasi:

»Sekcija Zagreb 1:1000.000

9. VIII 1944. II. bataljon izvršio je pokret u šumu iznad sela Čergara prema Lazu, gdje smo ostali na odmaranju. 2. četa bila je na položaju prema Lazu, jer je neprijatelj izašao i pucao za jednom desetinom I. bataljona, koja je bila negdje u zasjedi između Laza i Marije Bistrice. Kasnije je neprijatelj pucao iz lakog topa nekih 10 komada granata u šumu gdje smo se odmarali, ali jako lijevo. tako da smo bili van opasnosti.

U 17,30 sati izvršili smo pokret u selo Crkvena Ves, gdje smo zauzeli baze i vojska je ostala na odmaranju.

10. VIII 1944. u 8 sati izvršili smo pokret u šumu iznad sela Čergari, gdje smo ostali na odmaranju, a vojska je i zanimala. U 18 sati izvršili smo pokret u selo Hrnjanec, gdje je bataljon ostao na večeri i preko noći.

11. VIII 1944- II. bataljon izvršio je u 4 sata pokret iz sela Hrnjanec u selo Bunjak. Isti dan vojska se je šurila i prao se je veš, a također je bilo i zanimanje. Preko noći ostali smo u istom selu, promjena nije bilo nikakovih.

12. VIII1944. u 3 sata bataljon je izvršio pokret u šumu iznad sela Bunjak, gdje smo ostali na odmaranju. U 19 sati bataljon je izvršio pokret u selo Crkvena Ves, gdje smo'ostali i zauzeli položaj.

13. VIII 1944. II. bataljon izvršio je pokret u 14 sati iz sela Crkvena Ves u selo Drenova (zaselak Kožić Breg). Iste večeri održan je miting u istom selu, u zaselku Gubanov Jarak.

14. VIII 1944. bataljon je izvršio pokret u 8 sati iz sela Drenova zaselak Kožić Breg, u šumu iznad sela i tamo je ostao na odmaranju do 18 sati. U 18 sati izvršili smo pokret u selo Velika Gora, gdje je bataljon ostao na večeri. U 20 sati jedna četa istog bataljona išla je na zadatak. 0 izvršenju istog operativni izvještaj poslan pod br. 93/44 dana 16. VIII1944. Bataljon je istoga dana ostao u istom selu i u 21 sat izvršio pokret u selo Bunjak, gdje smo ostali kroz noć.

15. VIII1944. bataljon je ostao u istom selu. Održan je vojni i politički sastanak.

16. VIII 1944. ostali smo u istom selu sa potrebnim osiguranjem, promjena nije bilo nikakovih.

17. VIII 1944. I. bataljon sa štabom Odreda ostao je u istom selu. Jedna četa istog bataljona krenula je na zasjedu na cestu između Sv. 'Ivana Zeline i Belovara, ispod kote 130. Na zasjedu naišao je državni autobus, vlasništvo državnih željeznica. Autobus je zaustavljen'i zarobljen je jedan domobranski nadporučnik. Autobus je uništen. Kod povlačenja u svoje baze, neprijatelj iz Donje Zeline izašao je na kotu poviše sela i zapucao na našu kolonu. Mi smo otvorili na njega vatru i povukli se bez gubitaka. Tom prilikom ispucano je 589 komada puščanih metaka i 230 komada šmajser municije. Ista četa povukla se je u selo Bunjak u sastav bataljona. U 17 sati primjećena je jedna neprijateljska kolona koja je kretala u pravcu Donje Zeline, a jedna kolona kretala se od Zdenčeca u pravcu sela Crkvena Ves. Ista kolona zapucala je na naše diverzante kod Zdenčeca koji su bili u pokretu u pravcu Prepolna. Poslije te pucnjave i opažanja kolone iz pravca Donje Zeline, mi smo se povukli u šumu iznad sela Bunjaka. Kod povlačenja neprijatelj je zapucao na nas iz kote iznad sela Crkvena Ves. Mi smo se razvili u strelce i otvorili vatru na njegove položaje. Poslije kratkog vremena neprijatelj se je povukao kroz selo Crkvena Ves na kotu (Hrbtić Breg) iznad sela Glavnica, a nakon toga nastavio je dalje do kapelice Krista kralja, i Gornje Glavnice. Neprijatelj koji je nastupao iz pravca Donje Zeline izbio je na kotu poviše sela Bunjak i nakon kratke pucnjave vratio se u svoje uporište.

U toj istoj maloj reakciji sudjelovao je' neprijatelj, i to jedna satnija ustaša iz Novog Marofa, posada iz Sv. Ivan Zeline, posada iz Donje Zeline, Belovara, Kašine, Laza i Marije Bistrice.

Isti dan pred večer smjestili smo se u selu Crkvena Ves i zauzeli baze.

18. VIII1944. ostali smo u selu Crkvena Ves. U15 sati neprijatelj je iz pravca Gornje Glavnice zapucao na našu patrolu koja je bila na koti iznad sela Čergara. Mi smo zauzeli položaj, ali se neprijatelj nije više pojavio.

19. VIII1944. u 4 sata izvršili smo pokret iz sela Crkvena Ves u šumu iznad sela Glavnice, gdje smo ostali kroz dan. U 19 sati izvršili smo pokret u selo Glavnicu. Jedna četa smjestila se u selo Gornja Glavnica a Štab Odreda sa jednom četom u Donjoj Glav--nici.

20. VIII1944. u 4 sata izvršili smo pokret iz Glavnice u šumu iznad sela Bunjaka, gdje smo ostali kroz dan: U 16 sati izvršili 'smo pokret u selo Bunjak, gdje smo zauzeli baze.

21. VITI 1944. u 1 sat izvršili smo pokret preko šume u pravcu Šelovca. Jedna četa drugog bataljona napravila je zasjedu na cesti između Sv. Ivan Zeline i Donje Zeline kod sela Blaškovca, dok je 2. četa sa Štabom Odreda krenula do sela Marinovca. Četa koja je bila u zasjedi oko 8 sati naletio je na nju putnički autobus koji vrši saobraćaj između Sv. Ivan Zeline i Zagreba. Autobus je zaustavljen i uništen motor, dok plijena nije uhvaćeno nikakvog. Nakon. toga četa se povukla u sastav Štaba Odreda koji se nalazi u selu Marinovcu. Nakon što je i ova četa stigla cijeli bataljon sa Štabom Odreda krenuo je u selo Krečaves gdje smo zauzeli baze. Na večer u 20 sati u ovom selu je bio priređen miting koji je bio odlično posjećen.

22. VIII 1944. u 4 sata Štab Odreda ì II bdtaljon izvršio je pokret iz sela Krečaves u selo Novo Mjesto, gdje smo zauzeli baze. Na večer u 20 sati bio je priređen miting.

23. VIII 1944. isti dan ostali smo u istim bazama. Promjene plije bilo.

U razdoblju od 9. VIII do 23. VIII1944. II. bataljon potrošio je 1438 komada municije, neprijateljski gubici: ranjeno 4 ustaša, zarobljen jedan domobranski nadporučnik. Vlastitih gubitaka nismo imali.

Napominjemo da je operativni izvještaj I. bataljona odnio u Vaš štab drug potporučnik, operativni oficir Zapadne grupe MARKO LUČIĆ kada je otputovao iz stubičkog kotara gdje je ono vrijeme boravio i nalazio se naš I. bataljon.«

Ovaj izvještaj potpisao je komandant-kapetan Jovica Mandić i politkomesar Stjepan Šelendić.

VOJNO OBAVJEŠTAJNI PODACI O NEPRIJATELJSKIM UPORIŠTIMA

Obavještajni oficir štaba Odreda Moser (Josip Bene) 29- kolovoza 1944. obavještava štab Zapadne grupe o stanju neprijateljskih uporišta na sektoru Zagrebačkog odreda kako slijedi:

»DONJA STUBICA 55 žandara, naoružani sa 6 puškomitraljeza, 4 šmajsera, ostalo puške. 0 ostalom naoružanju mi nije poznato.

LUKA 60 ustaša, 8 puškomitraljeza, 1 teški i 1 laki minobacač. Bunker je smješten iznad Luke na brdu, od kuda može tući po pruzi. U koliko bi došlo do kakvog napada od strane nas, svi bježe u bunker i od tamo se bore.

DONJA STUBICA 1.200 domobrana (Brzi zdrug). Naoružanje: 10 teških minobacača, 4 teška mitraljeza, 16 puškomitraljeza, ostalo puške. Isti posjeduju preko 100 kamiona i motorkotača. Po sadanjem izgledu, izgleda da će se tamo smjestiti neko ministarstvo, za koje sam već ranije izvjestio. Barake za isto su dovršene, a osiguranje će davati ovaj Brzi zdrug.

GORNJA STUBICA U Oroslavlje su pred par dana stigli iz svih uporišta oko Zagreba gestapovci i to iz Križevaca, Sesveta, Dugog Sela, Kutine, Bjelovara, Siska itd. Tih gestapovaca bi moglo biti (kako sam primio podatke od istih koji su pobjegli iz uporišta k nama) oko 500, a to će se formirati jedan bataljon sa kojim misle krenuti u Graz. Zimska odjela su spakovali i utovarili u dva vagona, međutim kako su naši srušili prugu, nisu mogli krenuti, niti poslati odjela, već čekaju dok se popravi pruga. U istom uporištu se nalazi 200 »časne radne«, a za naoružanje od istih ne znam.

MARIJA BISTRICA 1 satnija ustaške posade 145 ljudi; naoružani: 1 teški mitraljez, 17 puškomitraljeza, 1 teški bacač talijanski, 2 topa 45 mm i 800 granata. Zapovjednik bojne nadporučnik Stanko Barišić, zapovjednik satnije zastavnik Jurišić. Šmajsera imade 12, bombi 250, a puščane municije 35000 komada. Znak za avione »bijela raketa«.

LAZ 130 ustaša naoružani sa 2 teška mitraljeza (Fiat), 2 puškomitraljeza i 4 šmajsera, ostalo puške. Isti su dobro utvrđeni, imaju zidane bunkere. Smješteni su u jednoj zidanoj kući iznad podruma trgovca Jakovca.

ZLATAR BISTRICA I. topnički sklop 300 ustaša, naoružani sa: 4 topa 149 mm, 2 teška mitraljeza, 2 Šarca, za topove imaju 200 granata.

SV. IVAN ZELINA 6. kombinirani sat domobranskog posadnog zdruga Zagreb; 146 ljudi, svi Hrvati, od toga 50 muslimana. Zapovjednik domobranski satnik rezervista Hajdinger Viktor, ostali oficiri Pillauer Zvonko rez. nad. poručnik, Šviger Vjekoslav rez. nadporučnik, Heid Aleksandar rez. nadporučnik. Naoružanje: 6 puškomitraljeza \»Brno«, 4 šmajsera, ostalo puške. Na skladištu se nalazi oko 4 sanduka municije. Bombi nema, hrana nešto brašna, mrkve, karšela i bažula. Odjeća: nekoliko starih uniformi, cipela nema.

DONJA ZELINA 120 ustaša PTS novopridošlih, naoružanje za sada nepoznato, dok ne dobijem točne podatke.

BELU VAR: 120 ustaša PTS novopridošlih, naoružanja za sada nepoznato.

SOBLINEC: 40 ustaša PTS, naoružanje za sada nepoznato.

POPOVEC: 60 ustaša PTS, naoružanje nepoznato.

SESVETE 32 žandara, naoružani sa 3 puškomitraljeza, 4 šmajsera, ostalo puške. Jedna satnija domobrana željezničke bojne, 60 ljudi, čuvaju stanicu; naoružanje: 4 puškomitraljeza, 2 teška mitraljeza, 3 šmajsera, ostalo puške.

U tvornici Rabus u Sesvetama nalazi se 140 Nijemaca a naoružani sa: 10 teških mitraljeza, 15 puškomitraljeza, 4 protuavionska mitraljeza, 4 teška bacača, 30 šmajsera. Nijemci u tvornici Badel: 64 ljudi, 10 puškomitraljeza, 6 teških mitraljeza, 18 šmajsera. U istoj tvornici nalazi se polazno njemačko skladište oružja i municije, u skladištu ima 2 vagona mitraljeza, 1 vagon pištolja, 2 vagona pušaka, 50 sanduka bombi i 40 sanduka granata, to se sve vozi automobilima za Njemačku.

Na bazenima nalazi se jedna satnija zrakoplovaca, naoružanje dobro i minirano polje oko bazena.

MARKUŠEVAC 250 domobrana, 8 tenkova, 16 mitraljeza u tenkovima, 10 teških mitraljeza (Hočkis), 15 puškomitraljeza, 6 »šaraca«. Zapovjednik ustaški satnik Subotić i satnik Orešković.

KAŠINA 50 ustaša i 15 žandara, te 50 milicajaca. Žandari su naoružani sa 2 puškomitraljeza, 2 šmajsera, ostalo puške. Ustaše imadu 1 teški bacač, ostalo naoružanje nije mi poznato.

PREPOLNO 160 ustaša PTS naoružani sa 4 teška mitraljeza, 12 puškomitraljeza, 3 laka bacača, 1 teški bacač, ostalo puške.

KONJŠĆINA 280 ustaša PTS, naoružani sa 4 topa 75 mm, 6 teških mitraljeza, 12 puškomitraljeza, ostalo puške.

KOMIN 32 domobrana, naoružani sa 4 puškomitraljeza, ostalo puške.

BREZNIČKI HUM Jedna bojna ustaša PTS, koja daje posadu i u Hrašćinu Trgovišće. Naoružanje za sada nije mi poznato, nego u slijedećem izvještaju dati ću sve točne podatke, jer ću uputiti sve rajonske obavještajce kako treba da rade. Za sada na ovom sektoru nema nikakvih promjena.«

' Vojnoistorijski institut JA Beograd — Br. reg. 6/2 K. 1601/B

POLITIČKO STANJE ZAGREBAČKOG ODREDA U KOLOVOZU 1944.

29- kolovoza 1944. politkomesar Zagrebačkog odreda Stjepan Šelendić šalje politkomesaru Zapadne grupe izvještaj' o političkom stanju Odreda u kojem, između ostalog, piše:

»Borci Odreda svi zadovoljavaju. Zapaža se aljkavost kod rukovodioca koja se popravlja kod političkih a pogoršava kod vojnih rukovodioca. Borbenost boraca je na visini. Zdravlje boraca zadovoljava. Obuća i odjeća je slaba. Sanitet je organiziran. Politički rad se pojačao. Brojno stanje se povećalo dolaskom novih 30 boraca.

Političko stanje u vojsci je dobro osim kod nekih novih drugova koji su došli iz Zagreba i tamo dulje radili u pokretu, koji još nisu shvatili liniju NOB. Među njima ima i članova KP koji sektaše skretanjem u lijevo. Borcima je potpuno objašnjen tekst Sporazuma Tito — Šubašić, razvitak NOB-e i njena linija, što je AVNOJ i šta je ZA VNOH. Sa borcima je potrebno proraditi ove Odluke II. Zasjedanja AVNOJ-a. Borcima je također objašnjeno što je Ujedinjena fronta, za što i od kojih partija je formirana, i kako se formira u selima. U ovim tumačenjima sudjelovali su članovi KP i SKOJ-a.

Opća disciplina boraca je na visini, što se zapaža na dugim marševima ili kada se 'izdaje kakovo naređenje za akciju. Formalna disciplina je nešto popustila, naročito kod vojnih rukovodioca zbog čega je popustila i disciplina kod boraca. Najviše krivnje za to snose štabovi bataljona. Događalo se da su dežurni četa određivali na dužnost drugove kako je tko htio. Tko je bio svijesniji i koji se nije ništa bunio taj je bio stalno na dužnosti, a tko se znao izvući nije išao po čitavu noć na dužnost. Radi toga smo dali oštro upozorenje štabovima bataljona i da će biti pozvani na odgovornost ukoliko se to stanje ne popravi.

Na kulturno-prosvjetnim sastancima, u četama čita se naša štampa i po tome se diskutira. U oba bataljona izdaju se zidne novine i pišu članci za džepne novine.

Održana su tri savjetovanja sa komandama četa i štabovima bataljona. U I. bataljonu održano je 6 četnih i 3 vodna sastanka a u II. bataljonu 8 četnih i 4 vodna sastanka. Poslije svakog sastanka vodila se diskusija. Na svim pomenutim sastancima razrađivane su napred navedene teme.

Ishrana boraca obavlja se na terenu kretanja, po kućama. Hrana je dobra jer narod ekonomski bolje stoji nego unazad dva mjeseca.

(J zadnje vrijeme zarobljeno je 14 neprijateljskih vojnika i od milicije nešto cipela, ali još uvijek je odjeća i obuća boraca slaba, jer ima 10 boraca bosih a 20 ih je u civilu.

Zdravlje boraca je dobro ali dosta ih boluje od ćireva i skorbuta. Sanitet je prilično sređen. Od boraca i rukovodioca sanitet još nije dovoljno poštivan.

Politički rad na terenu kuda se Odred kreće je jako slab, zato smo organizirali više mitinga po selima da bi se narod što bolje upoznao sa našom borbom. I. bataljon održao je 5, a II. bataljon 7 mitinga. Mitinzi su vrlo dobro posjećeni i narod se interesira za tekst Sporazuma, najviše iz bojazni da nebi došao nazad kralj Petar. Djelovanje reakcije na terenu je popustilo. Narod je uz NOB i kada naša vojska dolazi u sela oni se vesele.

Na našem terenu ima mnogo švercera koji su uz našu borbu zato jer su im politički radnicTna terenu omogućili lifranje robe u uporišta. Politički radnici uzeli su pomirljivi stav prema neprijatelju vršeći pregovore sa milicijom dok je milicija i dalje nosila oružje. Oni nisu pred njih postavili zadatak da predaju oružje i stupe u NOV već su nasjedali njihovim obećanjima da će svi ići u Sv. Ivanjski bataljon. Izgleda da je na miliciju djelovala vanjska i unutrašnja politička situacija i zato su oni vodili pregovore sa našim drugovima iz terena. Istovremeno je neprijatelj pravio pritisak na naš sektor. Mnogo milicajaca otišlo je natrag u svoja uporišta.

Na Zagrebačkom kotaru Kotarski komitet nije postupao pravilno jer je dozvolio otpremanje živežnih namirnica u grad i odlaženje ljudi iz našeg terena u uporište. Pojedini šverceri iz Prigorja rušili su nemilosrdno šumu sve dok nismo došli sa jednim bataljonom tamo i zabranili sječu. Kako mi nismo mogli stalno kontrolirati šumu to smo napomenuli Kotarskom komitetu da uz pomoć relejne stanice br. 1. kontrolira odvoz drva i da dozvoli sječu samo za ličnu potrebu a ne za prodaju. Iako su zabranjivali sječu, za posjećena drva ubirali su po 500 kuna od svakih kola, čime su odredili carinu po feudalnom sistemu.

Naši politički radnici preslabo se interesiraju za politički rad na terenu i ne kreću se po njemu već imaju odabrane kuće u kojima se zadržavaju.

Stab Odreda radi u suglasnosti a sastoji se od Komandanta, Komesara, pomoćnika komesara i obavještajnog oficira. Štab I. bataljona je potpun ali još nije sređen jer novi komandant živi pod uplivom komesara koji je dosta samovoljan i eksplozivan što teško popravlja. Štab II. bataljona je sređen i radi u suglasnosti. Naređenja shvaćaju aljkavo radi čega i disciplina kod boraca popušta.

U vremenu od prošlog izvještaja primljeno je u Odred 30 novih boraca a 7 ih je upućeno u Moslavačko područje, jer nisu mogli izdržati u operativnoj jedinici.

Dosadašnji operativni oficir Odreda drug PODBOJ JOSIP, razriješen je dužnosti i po naređenju Štaba Grupe otišao na novu dužnost.

Pomoćnik političkog komesara Odreda otišao je na srednji partijski kurs te i njegovu dužnost vrši sada komesar Odreda, po naređenju sekretara Okružnog komiteta KPH Zagreb«.

' Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 29/5 K. 1601/B

OBAVJEŠTAJNI IZVJEŠTAJ I. BATALJONA ZA KOLOVOZ 1944.

29. kolovoza 1944. obavještajni oficir I bataljona Žarko Miličević šalje obavještajnom oficiru štaba Zagrebačkog odreda izvještaj' za period 14. kolovoza do 28. kolovoza 1944. U Izvještaju se ocjenjuje da su moral i politička svijest boraca na srednjoj visini. Borci su upućeni u političku situaciju i znaju dosta dobro što je AVNOJ i ZAVNOH. Politički komesar bataljona i komesari četa rade sa drugovima koliko je moguće. Borbenost boraca je na visokom stepenu što se vidjelo u posljednjim borbama na Sljemenu i u Planioi. Vidi se da su borci željni borbe jer uvijek traže kamo bi išli u nove akcije.

U izvještaju nadalje stoji, da je odnos boraca prema rukovodiocima prilično dobar, samo se zapaža da borci ne pozdravljaju rukovodioce. Razlog je što im se nije prikazalo, vojnički i politički, koliko je to važno danas u našoj borbi. Odnos rukovodilaca prema borcima je dobar, ali se u izvještajnom razdoblju dogodilo nekoliko propusta. Naime, komandant bataljona je u toku noćnog marša iz Popovca za Vidovec psovao neke borce

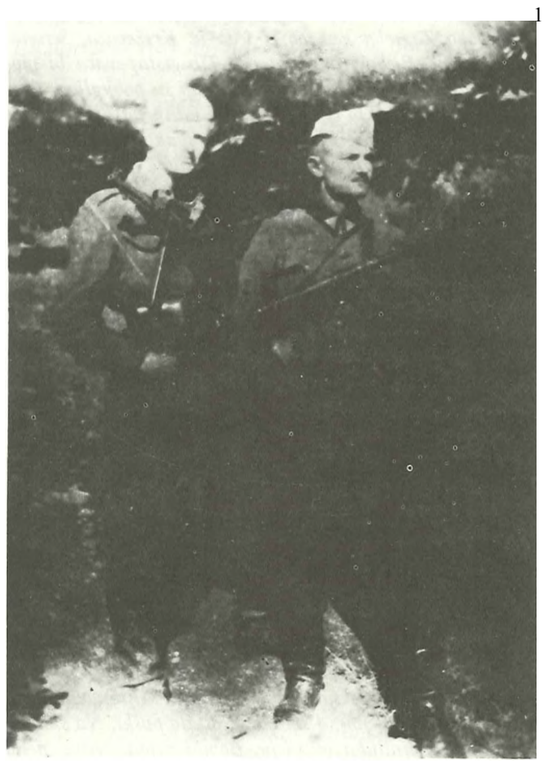

Jovica Mandić, kapetan, komandant Zagrebačkog odreda i Žarko Miličević, obavještajni oficir štaba I bataljona

na što su oni jako negodovali. Također je došlo do nesporazuma između članova štaba bataljona prilikom pokreta iz Gornjeg u Donje Ježevo jer komandant nije obavijestio sve članove štaba da je promijenjéno naređenje za smještaj boraca po selima, odnosno bazama, zbog čega je na cesti nastalo komešanje pa su borci kritizirali cijeli štab bataljona.

Obavještajni oficir Žarko Miličević nadalje izvještava da je odnos boraca prema narodu dobar. Nije se primijetilo da se borci po kućama loše ponašaju. Dosta su svjesni a i upoznava ih se kakav odnos moraju imati prema narodu. Odnos naroda prema našim borcima je veoma dobar u svim selima kroz koja smo prolazili, tj. Vidovec, Popovac, Čučerje i u selima u Posavini, tj. Otoku, Strugi i Ježevu.

Posavci više vole Zagrebački odred nego Posavski i za njih kažu da su »previše mrtvi«, i da mi mnogo bolje od njih pjevamo. Po svim ovim selima kojima smo prolazili nije se osjećala nikakva druga organizacija, kao npr. HSS, osim u selu Popovcu u kojem se primijetilo da postoje prsti »milicije«, ali to narod nije prihvatio.

Rad špijunaže u našem bataljonu se uopće ne osjeća.

Komesar bataljona vikao je na komandira 1. ćete kada smo se kretali za Posavinu zašto mu je vojska na kupu, i to pred svim borcima, a komandir mu je uzvratio smatrajući da nije kriv.

Kada je naš vod u Vidovcu zapucao na naše, komandir 2. ćete **Haba[2],** rekao je pred borcima da su trebali strijeljati onoga rukovodioca koji je izdao naređenje da se puca. Za vrijeme borbe u Planini naš vodnik drugog voda 1. ćete **Đurin** ranio je jednog terenca u samoobrani, jer ga je ovaj htio ubiti.

Štab I bataljona Zagrebačkog odreda izdao je 29. kolovoza 1944. potvrdu[3] Kotarskom komitetu Donja Stubica kojom potvrđuje primitak 7 šmajsera, 7 šaržera rezerve i 4 paketa municije koji nisu sasvim puni. Isti šmajseri i ostale stvari primljeni su od druga **Goluba** iz KK Stubica. Potvrdu su potpisali vršilac dužnosti komandanta I bataljona **Zlatko Kvaternik** i politkomesar **Franjo Urek.**

[1] Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 30/5 K 1601/B
[2] Orešić Fabijan
[3] Institut za historiju radničkog pokreta Zagreb, arhiva CK KPH

ANDRIJA SĆURIC

NAPAD NA USTAŠKE BUNKERE U BLAGUŠI

Aktivni i organizirani rad za narodnooslobodilački pokret započeo sam pod konac kolovoza 1942. U drugoj polovini rujna 1942. primljen sam za člana KPJ u partijskoj ćeliji Podgorje — Bistrica, čiji je sekretar bio **Josip Brlečić** a članovi — kojih se još sjećam bili su **Pavao Papić, Blaž Papić, Ivica Kefeček** i **Stjepan Muhek — Podgorec,** koji je nešto kasnije došao u našu ćeliju. Kasnije sam vršio i dužnost sekretara te partijske ćelije. Pod konac svibnja 1943. otišao sam u NOV, u Moslavački odred, a u rujnu 1943, kada je formirana brigada »Braće Radića« prešao sam u tu brigadu. Otuda sam koncem 1943. ili početkom 1944. premješten za zamjenika komandanta kalničkog područja. Nakon toga sam, po potrebi, premješten za komandira ćete u Kalnički partizanski odred.

Pod konac lipnja, ili početkom srpnja 1944, prešao sam iz Kalničkog partizanskog odreda u Zagrebački partizanski odred. Zagrepački partizanski odred nalazio se u to vrijeme u Gornjoj Rijeci. Ja sam u I bataljonu Zagrebačkog odreda primio dužnost komandira 1. ćete, na kojoj sam ostao do listopada 1944, kada sam postavljen na novu dužnost, za komandanta III bataljona Zagrebačkog odreda. U studenom 1944, sa tim bataljonom odlazim u sastav Zagorske brigade. U ovo relativno kratko vrijeme mojeg boravka u Zagrebačkom odredu, od lipnja do studenoga 1944, bilo je mnogo borbi i akcija. Nekih se sjećam, one manje važne sam zaboravio. Sve te akcije i borbe u kojima sam sudjelovao kao borac i rukovodilac imale su za mene veliko značenje: predstavljale su prije svega, vojničko školovanje u ratnoj praksi.

U sjećanju ostala mi je jedna od prvih akcija koje sam imao u Zagrebačkom odredu. To je napad na ustaški bunker u selu Blaguša, kod Kašine, u Prigorju.

To je bilo koncem kolovoza 1944, kada sam se dobrovoljno javio da kao bombaš i rukovodilac bombaške grupe idem prvi u napad na ustaške bunkere. Sa mnom se također dobrovoljno javio **Josip Švec,** kao puškomitraljezac, a pomoćnik mu je bio jedan Rus, po imenu **Ivan.** Sa nama su još bili **Blaž Stefanek, Božo Petric, Štef Vrabec** te još neki drugovi kojih se više ne sjećam. Zadatak nam je bio da potpuno likvidiramo ustaški bunker i uništimo neprijateljsku živu silu u njemu.

Osim bombi, naša bombaška grupa imala je kompletno naoružanje a bila je ojačana jednim puškomitraljescem. To je bio, kako sam već rekao, drug **Josip Švec.**

U qoći, kada smo započeli napad, bila je vedra noć i lijepa mjesečina a vrijeme dosta toplo. Polako smo se približavali ustaškom bunkeru i stigli na 5 do 10 m daleko od njega. Da bismo mu se približili što nečujnije mi smo 20 do 30 metara puzali potrbuške, i na komandu bacili smo svaki po dvije do tri bombe u bunker. Nakon toga izvršili smo juriš, uz jaku vatrenu podršku puškomitraljesca Sveca. Većinu ustaša i milicionera koji su se nalazili u bunkeru pobili smo bombama. Jedan ustaša pružao nam je žestok otpor, pucajući iz teškog mitraljeza Breda vičući: »Braćo ustaše, ne bojte se ništa«! Međutim, kada smo u jurišu naletjeli pod njegovu vatru i uskočili u bunker, ustaški mitraljezac se dao u bijeg. U tom času skočio sam za njegov mitraljez Bredu i počeo pucati u pravcu kojim su preživjeli ustaše i »milicioneri« počeli bježati. Ali, na tom pravcu su se nalazili i naši drugovi iz 1. ćete koji su čekali ustaše u zasjedi, ako bi pokušali bježati. Tada je pod moj rafal naletio drug Đuro Petric koji je progonio ustaše i zbog vlastite nepažnje dobio tri metka u nogu. Žao nam ga je bilo jer je bio dobar drug, vodnik, i hrabar borac. Nakon završene borbe ja sam mitraljez Bredu stavio na rame i ponio prema glavnini našeg bataljona.

Moram reći da su juriš i likvidacija ustaškog bunkera za me bili rehabilitacija jer sam prije toga bio smijenjen sa dužnosti komandira ćete i postavljen za borca. Javljanjem za dobrovoljca i jurišom želio sam dokazati da sam, i kao borac, u stanju dobro se boriti i tući neprijatelja.

U sjećanju mi je ostala i borba I bataljona Zagrebačkog odreda sa ustašama i žandarima u Vidovcu, kolovoza 1944. Tu je glavnu ulogu u proboju iz neprijateljskog obruča u Vidovcu odigrala upravo 1. četa I bataljona. Ona je — jednim vodom probivši neprijateljski obruč — izbila neprijatelju iza leđa. Tom sam četom ja rukovodio. Nakon podrške II voda moje ćete, koji je napadao iz drugog pravca, ustaše i žandari bili su pritisnuti snažnom vatrom i naletom moje ćete pa su se počeli povlačiti. Oni koji se nisu stigli povući skakali su niz neku pećinu pa su se, skačući na stabla, dvojica objesila. Drugi vod moje ćete koji je nakon proboja pokušao opkoliti grupu ustaša i žandara tjerao ih je čak do neprijateljskog uporišta Markuševac.

U sjećanju mi je ostala i zasjeda u Jakovlju gdje smo, puškomitraljezac Švec i ja, napali troje ustaša koji su se vozili na motorkotaču. Nismo ih uspjeli pobiti jer smo prerano zapucali — bili su ranjeni, ali su uspjeli pobjeći.

Na mene je, dok sam bio komandir 1. ćete I bataljona, vrlo jak dojam ostavilo vanredno moralno-političko jedinstvo, drugarstvo i borbenost u cijeloj 1. četi. Te kvalitete izgrađivali smo i dopunjavali u svakodnevnoj borbi. Smatrao sam to i onda, a smatram i danas da je ta četa bila sposobna izvršiti bilo kakav zadatak koji bi se pred nju postavio, jer je imala dobar sastav puškomitraljezaca i boraca.

Zbog tako visokog borbenog morala moja je četa prilikom pokreta I bataljona uvijek morala davati prednja osiguranja i zasjede na prijelazu cesta, tako da smo bili malo preopterećčni. Zbog toga su se moji borci, a i ja sa njima, ponekad bunili tražeći ravnopravnu podjelu zadataka. Ako je, npr, I bataljon nekuda kretao uvijek je 1. četa morala davati osiguranje. Prilikom svakog prijelaza glavne ceste Zagreb — Varaždin kod Zeline — moja je četa uvijek morala davati zasjedu i osiguranje na tom prijelazu. Isto se događalo ako je išao cijeli Odred — i tada je I bataljon, a time i opet 1. četa, morala davati ista osiguranja. To se uvriježilo kod višeg komandnog kadra s obzirom da smo bili 1. četa I bataljona, a moguće je i to da se u nas imalo najviše povjerenja.

Posebno želim istaknuti drugarstvo i borbeni moral ćete kojom sam ja komandovao. To mi se usjeklo u pamćenje naročito od časa kada sam odlazio sa dužnosti komandira 1. ćete za komandanta III bataljona. Drugarstvo i pažnja uzajamno su gajeni

između boraca, desetara, delegata i pomoćnika komesara čete druga Tome Obada kao i komesara čete.

Kad sam odlazio na novu dužnost bilo mi je vrlo teško. Tada sam osjetio da su me svi moji borci i podoficiri jako voljeli, kao i ja njih.

Dužnost komandira čete od mene je primio drug Josip Svec, dotadanji puškomitraljezac u mojoj četi.

To uzajamno povjerenje stvoreno je tako što sam ja uvijek išao na čelu isturenog voda-prethodnice i drugu Švecu često pomagao nositi puškomitraljez. U vezi sa time sjećam se slučaja kada smo, krečući se noću za Planinu, naletjeli na ustašku zasjedu. Ja sam tada nosio Svecov puškomitraljez. U tom času Svec mi je s leđa skinuo puškomitraljez i raspalio po neprijateljskoj zasjedi. Time je osiguran prolaz bataljonu i cijelom Odredu, a pobijeno je 6 ustaša.

rikom dobila je naša NOV zadatak da i ona doprinosi što više za taj slom. Tako i naš Odred dobio je zadatak i to sveti zadatak koji je došao direktno od Glavnog štaba preko našeg X. korpusa »Zagrebačkog« da na noć 31. VIII. na 1. IX. 1944. osigura diverzantima prilaz prugi kao i njihov rad na pruzi na sektoru Zabok — Luka. Akcija koju će izvršiti naš bataljon povezana, je sa savezničkim akcijama pa zato treba voditi računa da akcija što bolje uspije.

Stoga

N A R E Đ U J E M O :

Vaš bataljon izvršit će pokret u pravcu pruge u 8,30 sati za koji put čete dobiti potrebne vodiče. Snage čete rasporediti tako da osigurate prilaz od neprijatelja iz Luke prema Velikom Trgovišću i iz Trgovišća prema Luki kao i od Velikog Trgovišća prema Za-

2. četa III diverzantskog bataljona Glavnog Štaba NOV i PO Hrvatske. Dolje čuče (s lijeva na desno): Nikola Papié, Josip Grdak Tiger, Mirko Palčić, Drago Sokler, Branko Lazarus, Kauzlarić. Stoje u prvom redu (s lijeva na desno): Zlatko Sepak, Mirko Mikša, poginuo 1944, Jura Hadžić, Ljubek Vrdjuka, Milan Božićnik, Daša Bočkaj, Josip Boronjek, Marijan Putak Preo, Stjepan Beloievié Šatnik. Stoje u drugom redu (s lijeva na desno): Mato Poljak, Juraj Repić, Andrija Repić, Mirko Šagud, Dominik Lisak poginuo 1944. Imena ostalih boraca nisu ustanovljena. Svi borci na slici su omladinci i Skojevci regrutirani pretežno iz Zagrebačkog partizanskog odreda neposredno prije formiranja brigade »Matija Gubec« u prosincu 1943. i upućeni su diverzantski kurs u Pobijeniku koji je održan u prosincu 1943. Slika je snimljena u selu Suhaja u Moslavini u proljeće 1944. Podatke dao Marijan Putak.

Kad sam primio dužnost komandanta bataljona, s obzirom da sam na toj dužnosti u Zagrebačkom odredu ostao svega oko mjesec i pol dana, moj III bataljon imao je jednu od većih borbi — onu u Loboru, i kod Selnice, u Zagorju. Riječ je o borbi sa ustašama koji su vršili ofenzivu na nas i na Zagorski odred. Mi smo se spojili sa Zagorskim odredom i pružali zajednički otpor ustašama, onemogućavajući ih u njihovim namjerama da nas razbiju.

U to vrijeme moj bataljon imao je zadatak da prebacuje ranjenike iz Zagorja u bolnice, na oslobođeni teritorij, i dobrovoljce koji su dolazili iz Zagreba ili iz neprijateljskih jedinica u druge jedinice.

OSIGURANJE DIVERZANATA NA MINIRANJU ŽELJEZNIČKE PRUGE

31. kolovoza 1944. štab Zagrebačkog odreda upućuje štabu I bataljona pismeno naređenje' čiji tekst glasi:

»Danas kada se Crpena Armija priprema za konačni udarac krvavog, fašizma zajedno sa našim saveznicima Engleskom i A me-

boku kao i obratno. Na tom sektoru treba omogućiti diverzantima njihov rad (»popravak pruge«). Jednu desetinu čete koji su slabiji na noge izdvojiti i oni će biti uz štab Odreda koji će se nalaziti u selu Jakovlje (zaselak Bresci). U taj zaselak nakon izvršene akcije povući će se i vi gdje čete dobiti daljnje naređenje. Omladinski bataljon biti će smješten u Gornjoj Bistri (zaselak Lešnjaki). Odredsko previjalište biti će uz Štab Odreda. Vaš intendant sa ekonomima četa neka ostane kako bi do vašeg povratka organizirali ishranu za vojsku. Kod same akcije treba se potpuno vojnički vladati i sam pristup prugi mora biti vojnički organiziran da nebi došlo do nepotrebnih žrtava. Ovo naređenje neka štab bataljona dobro prodiskutira i proradi kako da se što bolje sprovede u djelo. Prije polaska, borcima treba napomenuti važnost akcije i sa istom ih oduševiti. Znakovi za noć jesu:

Josip — — Tito — Juriš partizani
Znakovi za dan 1. IX. 1944. jesu:
Puškom desnom rukom dva puta u stranu
Tri puta pušku u zrak sa kapom na puški.«

Ovu naredbu potpisao je komesar odreda Stjepan Selendić.

Naredbom[2] broj 4, od 31. kolovoza 1944, štab I bataljona Zagrebačkog odreda postavlja za delegata II voda 1. čete druga Milana Rihtera, dosadašnjeg borca 2. čete, te druga Blaža Prugovečkog, dosadašnjeg ekonoma u 1. četi, za pomoćnika intendanta bataljona.

Ovu naredbu potpisali su v. d. komandant Zlatko Kvaternik i politkomesar Franjo Urek.

[1] Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 7/2 K 1601/B
[2] Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 3/2 K. 1601/D

STJEPAN SELENDIĆ

RUŠENJE ŽELJEZNIČKE PRUGE I NAPAD NA PROTUAVIONSKU JEDINICU U ZAGREBU

Zadatak rušenje komunikacija od Zagreba do Varaždina bio je vezan uz VI neprijateljsku ofenzivu na snage NOV. Cilj je bio prisiliti neprijatelja da brani važne komunikacije kao što je komunikacija Zagreb — Varaždin, i tako dio svojih snaga veže na taj teritorij.

Mi smo sa Odredom, odnosno I bataljonom dobili zadatak da diverzantima osiguramo rušenje pruge na relaciji Luka — Veliko Trgovišće — Zabok. Prilikom osiguranja i raščišćavanja pruge od neprijateljskih straža i vojnika jedan naš drug ranjen je u ruku. Na mene je tada neobično jak dojam ostavila naša odredska liječnica Vlasta koja je k nama došla bez velikog iskustva. Za operacije nije imala ni lijekova ni instrumenata, ali je željela pomoći našem drugu. Kada ga je pregledala konstatirala je da mu se mora izvršiti hitna operacija rezanja ruke jer će inače doći do trovanja. Tu operaciju ona je izvršila u jednoj seljačkoj kući, na stolu, sa trsnim škarama i trsnom pilom. Sjećam se i tog druga, koliko mu je bilo teško, koji je hrabro, obliven znojem, podnosio ovu tešku operaciju, a drugarica doktor, doista je hrabro izvršila svoju liječničku dužnost. Ne znam što je kasnije bilo sa tim našim drugom.

Sjećajući se tih akcija ne mogu zaboraviti sve velike napore i podvige što smo ih tada činili a koji su, za današnje pojmove, gotovo nevjerojatni.

Danas je — npr. — problem iz udaljenosti 100 do 200 km prebaciti 2 vagona eksploziva. Ja se sjećam da nama tada to nije bio prevelik problem, preuzeti eksploziv negdje na križevačkom području i na leđima boraca — i nešto na konjima — prebaciti ga preko Zagrebačke gore na područje Zagorja. Kada smo, umorni od tog tereta, u zoru došli na Sljeme borci nisu mogli spavati — željno su čekali da što prije dođe večer i da krenu dalje do pruge, gdje će eksploziv biti upotrijebljen.

Ovo rušenje željezničke pruge Zagreb — Varaždin, i druge naše stalne akcije, izazvale su kod neprijatelja reakciju, tako da se koncentrirao i aktivirao na ovom području. Nakon toga obično su slijedile razne borbe i napadi. Imajući u vidu borbe u drugim krajevima naše zemlje, i direktive koje smo dobijali da do maksimuma razvijemo našu aktivnost, mi smo sve više borbi prihvaćali, namećući ih neprijatelju tamo gdje se on najmanje nadao, gdje je to za njega bilo i »najškakljivije«.

Jedna od takvih bila je i poznata borba kod Hrašćine Trgovišća u kojoj smo formalno bili razbijeni pa kada je neprijatelj mislio da može triumfirati mi smo jedan bataljon uputili — u Zagreb da razoruža protuavionsku bateriju na Pantovčaku, gdje smo imali veze sa neprijateljskim oficirima. Međutim, stvarni cilj ove akcije bio je postizanje psihološkog efekta, a njega smo doista i postigli. Sa vojnog stanovišta upad u Zagreb nije uspio jer je bio planiran u krivo vrijeme, tj. uoči Prvog maja, kada su se ustaše nadali bombardiranju, ili nekim većim akcijama sa naše strane, pa su vojsku držali u punoj pripravnosti. Tako, i pored dobrih veza i dobivenih znakova raspoznavanja nismo mogli izvršiti planirani zadatak. Ali politički efekt potpuno je postignut: čitavim Zagrebom pronio se glas da su partizani bili u Zagrebu. Sjećam se tih momenata: odluke u štabu Odreda, podvojenosti da li da se ide u Zagreb ili ne pa je konačno ipak odlučeno da se ide. Tako smo preko Zagrebačke gore pošli u Zagreb.

ORUŽJE ZA STUBIČKI BATALJON

2. rujna 1944. Kotarski komitet KPH Stubica izvještava' Okružni komitet KPH Zagreb o povratku drugova iz Moslavine koji su išli po oružje. U izvještaju piše:

»Javljamo vam se sa našeg kotara nakon povratka iz Moslavine, od X. Zagrebačkog korpusa, od kojeg smo primili oružje za formiranje III. bataljona Zagrebačkog NOP odreda Hrvatske, takozvanog Stubičkog bataljona. Nas je krenulo na put 15 te drug BUNCEK[2] i PAPA[1] koji su išli sa zadatkom da zajednički s nama donesu od Oblasnog komiteta oko 5 šmajsera za teren, koji su dodijeljeni tj. primljeni. Mi smo stigli' 14. VIII. o.g. Odmah smo se javili u štab X. Korpusa, gdje su nam kazali da pričekamo nekoliko dana dok skupe oružje koje su nam nakanili dati. Za vrijeme tog čekanja održali smo političke i vojne sastanke. Drugovi su bili zadovoljni. 17. VIII. o.g. primili smo oružje i to 2 puškomitraljeza Brnca i 15 pušaka mauzer sa 3.300 metaka. Tada smo još čekali da podignemo veš i po mogućnosti nešto odjela koje nam je bilo obećano. Veš smo trebali podignuti 18. VIII. o.g. ali je u to počela ofenziva. Odmah smo bili izbačeni na položaj gdje smo se tukli i nakon toga povukli bez. žrtava. Istoga dana smo se povukli u Podgarić. U noći smo imali pokret sa podoficirskom sanitetskom školom, u Gornju Garešnicu, od kuda smo 19- VIII. o.g. krenuli popodne za Popovec, zajedno sa školom. U Popovcu smo spavali i u noći po naređenju druga komandanta X. Korpusa smo zajedno trebali kretati do Velike Pisanice, a odonud smo trebali krenuti na put za Kalnik i na naš sektor. Pošto smo mi bili pod komandom komandanta i komesara te Škole kojoj smo ujedno služili -za osiguranje sa našim oružjem, jer škola je bila bez oružja, i pošto nam je drug komandant X. Korpusa izdao zajedničko naređenje, a i nije nam bio put poznat mi smo i dalje ostali pod njihovim rukovodstvom do komande mjesta Velika Pisanica kud smo trebali zajednički stići.

Na našem putu od Popovca prema Pisanici u Trnovitičkim vinogradima je izdao naređenje drug komandant i komesar te škole da uđemo u jedno dvorište da tu odmaramo do daljnjeg naređenja i da ga imademo izvještavati o prolazu kolona koje su onuda prolazile. Pošto smo vidjeli da prolazi Oblasni NOO, SKOJ kao i razne druge civilne ustanove, postavili smo pitanje zašto i mi ne krećemo kada svi ostali kreću i to nekoliko puta. Drugovi komesar i komandant su se grubo izrazili i kazali da su oni za put odgovorni dok ne dođemo na određeno mjesto.

Istoga dana popodne smo krenuli na put oko dva sata i kada smo došli u Malu Trnoviticu gdje smo bili iznenadno opkoljeni od Čerkeza kojih je bilo oko 500. Otpora nismo dali nikakvog već smo se stavili u bijeg kojeg nam je komandant najavio. Da smo dali koliko otpora vjerojatno da bi se bili još mnogo lošije sproveli. Drugog dana smo sa seljacima povezani iz obližnje šume gdje smo se nalazili u konspiraciji da sakupimo drugove i drugarice koji su se tamo nalazili posakriti. Od tud smo krenuli za Podgarić a iz Podgarića u Donji Miklouš do Vojno korpusne oblasti gdje smo izjavili taj nesretni događaj. Tu smo pričali dok smo se još svi prikupili za koje smo saznali. Isto smo dali izjavu drugarskom Oblasnom komitetu koji je načinio zapisnik i mi svoje izjave potpisali. Sa nama se kretao drug GOLUB — ČUKELJ FABIJAN,

član KK KPH Stubica, kojeg ste vi tražili po našem zahtjevu da se vrati na naš kotar na politički rad. Drug se s nama vratio na teren na kojem se sada nalazi i radi po pitanju mobilizacije kako bi čim prije mogli da formiramo taj bataljon.

Mi neznamo gdje nam se nalazi 7 drugova i to: drug NACEK i PAPA čl. KK i čl. KP GROZDIĆ i četiri druga, a od oružja 1 puškomitraljez i jedan ruski šmajser i 7 pušaka i dva ranca sa municijom.

Što se nisu vratili ovi drugovi kojih je nestalo, pred narodom kažemo da smo se u ofenzivi odvojili i da nam je javljeno iz VI. Korpusa u X. Korpus da se drugovi tamo nalaze. To kažemo zato kako nam nebi taj nesretni i žalosni slučaj načinio kočnicu kod mobilizacije u ovaj naš bataljon. Sada se krećemo sa I. bataljonom Zagrebačkog partizanskog odreda. Nas imade sada 15 i drugovi komandant Zapadne grupe drug major i komesar ovog Odreda predložili su da nas sada pripoje jednoj četi ovog bataljona kao vod koji će se tokom mobilizacije pretvoriti u četu i tu četu bi spojili sa Vidovečkom četom Zagrebačkog kotara i formirali bataljon koji i dalje bi mobilizirao i kada bi postigao približan broj boraca, onda bi formirali svaki bataljon zasebno. Drugovi su to predložili zato jer kretanje nas samih kao voda ili čete po terenu moglo bi donijeti nepotrebne žrtve. Mi smo na to pristali i uključili se u ovaj bataljon te smo zajedno sa bataljonom bili u akciji na miniranju pruge Luka — Drugovi su zadovoljni. Ovaj budući formirani bataljon će biti III. bataljon, Zagrebačkog NOPO Hrvatske. Drugovi iz Odreda su kazali da će nam oni davati oružje koje nam bude potrebno. Ako bi mi sami išli po oružje, nismo u stanju da ga dopratimo kao što je bataljon a u drugom redu gubimo na terenu po pitanju mobilizacije. Da smo se mi nalazili kroz ovo vrijeme koje smo izgubili na putu u Moslavinu i natrag na našem terenu imali bi siguran sam, danas lijepu četu a nebi ni izgubili drugova koje ćemo puno i puno osjećati kroz dulji niz vremena. Ja ne smatram ovo dobrim već smatram lošim i štetnim za pojedince i pokret što smo išli u Moslavinu. Mobilizacija je sada još loša i spora ali to zato jer narod na oko ne vidi jedinice, a kada će on vidjeti jednu četu i čuti da nas imade jedan stanoviti broj, moblizacija će se pokrenuti. Uvjeren sam da će mobilizacija uspjeti. Sad šaljem drugove iz ovog voda u sela iz kojih su doma da okupljaju oko sebe i da ih povuku u ovaj vod. Mi ćemo pretresti svako selo i zaselak zasebno i donjeti zajednički sud kako bi najpravilnije postupili u svakom selu po pitanju mobilizacije, da bi imali što veći uspjeh«.

Izvještaj su potpisali članovi Kotarskog komiteta drugovi Fabijan Čukelj — Golub i Stjepan Muhek — Podgorac.

' Institut za historiju radničkog pokreta Zagreb, arhiva CK KPH
! *FRANJO POTURICA*
• *MARTIN PAPA*

USTAŠKA BANDA U CRKVENOJ VESI

4. rujna 1944. Kotarski komitet KPH Sv. Ivan Zelina izvještava[1] Okružni komitet KPH Zagreb, o smještaju ustaške posade u selu Crkvena Ves — Moravče.

U izvještaju piše:

»Ovih dana naselila se je ustaška banda u selo Crkvena Ves, općina Belovar-Moravče. te bande skoro nam je onemogućen rad u općinama Donja Zelina, Belovar Moravče, i Kašina, jer banda stalno kontrolira sva sela u savezu sa bandom u Kašini i Sv. Ivan Zelini. U sva sela u koja smo mogli do sada dolaziti, kao Crkvena Ves, Blaguša, Drenova, Velika Gora, Bunjak, Nespeš i Glavnica, dolazi banda danju i noću, tako da nam je pristup skoro nemoguć. Banda pravi pravi represalije familijama drugova koji su u NOV-i, i ovih dana slali smo dvije obitelji kojima prijeti opasnost u Moslavinu. Banda je ovih dana bacila mnogo propagandnog materijala od kojeg vam šaljemo po jedan primjerak. Koliko smo dobili informacije, otkriven je centar kontrašpijunaže protiv partizana u Hrvatskoj. Navodno to je u Zagrebu u Preradovićevoj 34. (sam broj kuće nije siguran), u prvom katu kod jedne privatne obitelji. Tu dolazi jedan njemački general na konspirativni način. Po izvještaju, to rade vrlo povjerljivi ljudi, imaju kartoteku jedinica NOV-e, i znaju svaki njihov pokret. Navodno imaju špijuna u našem Vrhovnom štabu, te već dvije godine rade u toj kući. Uskoro ćemo doznati gdje se to nalazi i imena obitelji kod koje je to i ime njemačkog generala«.

4. rujna 1944. obavještajac rajona broj 3 Buncek[2] izvještava druga Mosera, obavještajnog oficira Odreda, da je toga dana u pravcu Stubice prošlo 20 kamiona domobrana, jedna četa »koturaša« i 75 gestapovaca. Buncek u istom izvještaju javlja imena domobranskih oficira u uporištu Donja Stubica, a to su: zapovjednik bojne, bojnik Binder, zapovjednik II satnije poručnik Stjepan Kozarić, zapovjednik I satnije poručnik Stjepan Velčić, zapovjednik samovozne satnije satnik Lavoslav Došen. U nastavku izvještaja piše da vlak vozi direktno za Varaždin jer je pruga popravljena.

Obavještajac Buncek predlaže štabu Odreda da bi bilo dobro da Odred dođe u Jakovlje, barem sa jednim bataljonom, radi provođenja mobilizacije.

' Institut za historiju radničkog pokreta Zagreb, arhiva CK KPH.
‘ Poturica Franjo

UPUTE O VOĐENJU ADMINISTRACIJE U ODREDU

4. rujna 1944. Štab Zapadne grupe POH šalje štabu Zagrebačkog odreda uputstva [1] za vođenje administracije u kojima piše da je štab Korpusa prilikom obilaska jedinica utvrdio da se administracija ne vodi jednoobrazno. Stoga štab Korpusa naređuje da se vodi jednoobrazna administracija u svim jedinicama X korpusa i to: djelovodni protokol, ekspediciona knjiga (koju vode sve jedinice počev od komande četa), knjiga primljenih i predanih vrijednosti i operativni dnevnik. U raspisu se zahtijeva da se u operativni dnevnik svakog dana upisuju raspored i rad svake jedinice, svi važniji događaji i borbe sa kratkim opisom toka i rezultata borbe. Spisak boraca vode sve jedinice, počev od komande četa. Vodi se spisak liječničkih pregleda boraca, spisak poginulih i ranjenih, spisak zaduženja opreme te spisak oružja i oružane opreme.

Ovo uputstvo potpisali su komandant Zapadne grupe major Stjepan Kučiš i politkomesar Stjepan Iveković. Prijepis ovih uputa dostavljen je iz štaba Odreda I, II i III bataljonu a potpisao ga je šef kancelarije Vilko Safar.

[1] Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 3/6 K. 1601B

OBAVJEŠTAJNI PODACI O MILICIJI U VUGROVCU

5. rujna 1944. obavještajni oficir I bataljona šalje obavještajnom oficiru Odreda izvještaj[1] o miliciji u Vugrovcu u kojem izvještava:

»Milicije ima 40 od kojih je na položaju 10 — noći kod crkve ili iznad Vugra prema Šimunčevcu. Za. to vrijeme ostali spavaju. Naoružani su puškama raznog kalibra, a automatskog oružja nemaju. Svaki ima za pušku 150 komada metaka. 3- IX. o.g. do-

bili su ovi milicajci jednog ustaškog vodnika iz Kašine koji treba da ih vojnički osposobi i da ih drži u šakama. Ovih dana trebaju dobiti navodno još dva puškomitraljeza od ustaša iz Kašine. Do istih milicajaca se može doći preko nekih naših drugova iz bataljona koji bi nas tamo vodili. To je VINKO BLAŽINOVIĆ koji je danas došao od tamo. Isti ima brata milicionera koji bi mogao da dođe do nas i koji može da nas vodi do njihovih baza gdje spavaju i gdje drže položaj«.

Ovaj izvještaj potpisao je obavještajni oficir I bataljona drug Žarko Miličević.

' Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 7/2 1601D

ZAGREBAČKI ODRED NEMA DOVOLJNO ORUŽJA ZA NOVE BORCE

6. rujna 1944. štab Zagrebačkog odreda šalje štabu Zapadne grupe PO Hrvatske operativni izvještaj' u kojem javlja da se štab Odreda sa I bataljonom nalazi na svetoivanskom kotaru a da se II bataljon nalazi na stubičkom kotaru. Stanje na svetoivanskom sektoru za sada je dosta loše, jer neprijatelj ulazi u sva sela kojima se bataljon kreće. Isto takvo je stanje i u stubičkom sektoru. Mobilizacija se ne može provoditi sa pozivima, kako smo to pokušali, jer neprijatelj kontrolira gotovo sva sela. Na mobilizaciju jedino se odazivaju dobrovoljci.

U daljnjem tekstu ovog izvještaja, štab Odreda moli štab Zapadne grupe da stavi na raspoloženje štabu Odreda jedan bataljon iz Zagorske brigade radi napada i likvidacije neprijateljskog uporišta Crkvena Ves. Štab Odreda ima podatke da se ustaše u Crkvenoj Vesi još jače utvrđuju pa bi sada trebalo iskoristiti momenat za napad, jer ukoliko bi se i dalje odugovlačilo sa tim napadom to ćemo kasnije jače osjećati po leđima. Komandant Odreda Franjo Hađina u spomenutom izvještaju smatra da II bataljon Odreda nije u stanju sam držati zasjedu od bilo kojeg uporišta — ukoliko bi I bataljon napadao uporište Crkvena Ves,
— pa zbog toga moli za pomoć u jačini jednog bataljona.

U daljnjem dijelu izvještaja piše da su bataljoni Odreda porasli na 180 boraca, jer se odazvao velik broj novopridošlih. Međutim, polovina boraca je nenaoružana, što nam spriječava daljnju mobilizaciju. Mobilizirani kažu da što će u partizanima, kada nemaju oružja da se bore, a nalazimo se u neposrednoj blizini Zagreba, gdje se svakog dana moramo tući sa neprijateljem. Zbog toga imamo dosta dezertera. U vezi sa time štab Odreda moli da mu se dodijeli nešto oružja, ili da se pošalju jedna ili dvije čete po oružje u Moslavinu, ukoliko ga saveznici bacaju. Pošto su borci bez oružja, oni gube borbeni moral. Radi toga Odred nije u stanju prihvatiti teže borbe, niti može likvidirati neko manje neprijateljsko uporište. Nenaoružani borci u jačoj borbi će se razbježati, kao što se to dogodilo u borbi kod Vidovca, kada je u toku borbe nestalo oko 30 nenaoružanih boraca.

Štab Odreda nadalje javlja da je u zadnje vrijeme došlo iz Zagreba šest liječnika i profesora (iz rodilišta u Zagrebu), tako da je u rodilištu ostao samo šef. Također je u partizane došao i tajnik suda Stola sedmorice iz Zagreba. Svi su preko Posavine prebačeni u Moslavačko područje jer je to bila najlakša veza.

Svim posadama u neprijateljskim uporištima na sektoru Zagrebačkog odreda, štab Odreda poslao je pismena naređenja da se predaju sa naoružanjem. Do sada je odgovorio jedino zapovjednik iz Markuševca koji je rekao da će se on priključiti nama kada naše jedinice budu ulazile u Zagreb.

Ovaj izvještaj potpisali su komandant Odreda Franjo Hađina i politkomesar Stjepan Selendić.

[1] Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 8/2 K 1601B

NEPRIJATELJSKA UPORIŠTA NA SEKTORU ZAGREBAČKOG ODREDA

7. rujna 1944. obavještajac rajona I šalje štabu Zagrebačkog odreda podatke' o brojnom stanju i naoružanju neprijateljskih uporišta na Stubičkom sektoru. U izvještaju piše:

»JABLANOVEC: 120 ustaša sa 7 lakih i 1 teški mitraljez, 13 šmajsera, 1 laki bacač, ostali puške. Naziv jedinice: »Posadni zdrug«. BISTRICA: 30 žandara, 70 gestapovaca, 20 časne radne, koji kopaju bunkere. Naoružanje žandara 3 laka mitraljeza, 2 šmajsera, ostali puške, a gestapovci 5 lakih mitraljeza, 1 teški mitraljez, 1 laki bacač, 6 šmajsera, ostali puške. Ista banda pravi zasjede u Suhodolu, gdje »domoradnici« kopaju bunkere. LUKA: 100 ustaša, 10 lakih, 1 teški mitraljez švarcloze, 1 laki bacač, 6 smajsera, ostali karabine. Ista posada daje zasjedu: u Pušću jačine 20 vojnika, sa 2 puškomitraljeza, Ključ sa 20 vojnika sa 2 mitraljeza, dok ostala banda krstari po danu po prugi. Ova banda došla je iz Zlatara, a pripadaju jedinicama PTS. Izradili su bunkere i to 6 na sjevernoj strani brda i 3 zidana bunkera u kojima je posada jačine 10 vojnika sa 1 lakim mitraljezom i 4 karabina. Kod mosta na Krapini 1 bunker sa 1 lakim mitraljezom i 5 karabina. Na zapadnoj strani kraj puta 1 bunker sa 1 mitraljezom i 4 karabina. Jedan bunker je na zapadnoj strani sela sa 1 mitraljezom i 3 karabina. OROSLAVLJE: 600 gestapovca, 200 časne radne. Naoružanje gestapovaca 40 lakih i 4 teška mitraljeza, 2 teška i 2 laka bacača, 2 brdska topa, komandno osoblje ima šmajsere. STUBIČKE TOPLICE, STUBICA DONJA i GOLUBOVEC 1200 domobrana sa naoružanjem 40 lakih mitraljeza, 8 teških mitraljeza, 2 brdska topa, 3 teška i 3 laka bacača, 60 šmajsera ostalo karabini. Isti domobrani bili su 4 mjeseca u Njemačkoj na izobrazbi a to su kadrovci i rezervisti. Većina domobrana je iz Varaždinskog i Zagrebačkog okruga a nešto malo ima i Bosanaca. U STUBIČKIM TOPLICAMA je i 60 ustaša sa 6 lakih mitraljeza, 4 šmajsera ostalo karabini. Smješteni su u samim Toplicama a pripadaju 2. posadnom zdrugu. U D. STUBICI ima još i 60 žandara sa naoružanjem 6 lakih mitraljeza i 4 šmajsera, ostalo karabini.

Praćeni su pokreti neprijateljskih jedinica te je zabilježeno da je 4. IX. prošlo u pravcu Zlatara 12 kamiona sa ustašama, istoga dana 10 kamiona prema Zagrebu, 5. IX. prošlo je 15 kamiona ustaša prema Sv. Križu i 13 kamiona natrag prema Zagrebu. 6. IX. prošlo je 4 kamiona ustaša prema Stubici. Istog dana vratilo se 2 kamiona ustaša prema Zagrebu. Željeznička pruga na sektoru Trgovišće — je popravljena i vlak vozi. Veza preko pruge radi, tako da su referent saniteta i ostali drugovi prošli sinoć. Komesar omladinskog bataljona se vratio na ovaj sektor«.

' Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 44/6 K 1601/c

NAPAD XXXII. DIVIZIJE NA NEPRIJATELJSKO UPORIŠTE SV. IVAN ZELINA

Neprijateljsko uporište Sv. Ivan Zelina bilo je sjedište ustaške kotarske oblasti, ustaškog logora i tabora, ustaške pripremne bojne u koju su obuhvaćeni omladinci sposobni za vojsku i naoružani. Ono je i sjedište ustaške posade koja se samo povremeno smjenjivala sa nekim manjim domobranskim jedinicama te sjedište žandarske »oružničke« postaje. Tu je još bila i ustaška organizacija obavještajne službe UNS-a, koja je za saznavanje podataka o djelovanju i razvoju narodnooslobodilačkog pokreta i njegovih aktivnih učesnika koristila seoske ustaške tabornike iz pojedinih općina ili »zbirnike« po selima a i gdjekojeg zavedenog seljaka.

Sva ta koncentracija vojne i političke organizacije, kombinirana sa ustaškom vlašću i obavještajnom službom, djelovala je sa manjim ili većim intenzitetom na području cijelog kotara, nastojeći prodrijeti u svako selo, pronaći mjesne narodnooslobodilačke odbore i partijske i skojevske organizacije. Upućivanjem stalnih vojnih patrola u pojedina sela, hapšenjem, terorom, prebijanjem i ubijanjem pojedinih seljaka i saradnika NOP-a ustaše su nastojali zastrašiti narod da ne učestvuje u narodnooslobodilačkoj borbi. To neprijateljsko uporište imalo je neprekidno vojnu silu ukupne jačine — sa pripremnom bojnom i žandarima — oko 300 vojnika koja se povremeno povećavala i na 800, naročito kada je tu bilo sjedište ustaškog motoriziranog zdruga PTS. Za Kotarski komitet Zelina i djelovanje njegovih partijskih organizacija po općinama i selima takva je neprijateljska snaga predstavljala stalnu zapreku za intenzivan nesmetani politički rad koji se, unatoč tome, aktivno odvijao. Za Zagrebački partizanski odred to je ozbiljan vojno-strateški punkt iz kojeg je neprijatelj nastojao što dublje prodrijeti u pojedina područja toga kotara, upravo na teritorij što ga je kontrolirao, u kojem se kretao, gdje se zadržavao na odmoru i prehrani Zagrebački partizanski odred.

Vojni i politički organi koji su djelovali na tom području, počev od Okružnog komietata KPH Zagreb, kotarskih i općinskih komiteta KPH Kotara Sv. Ivan Zelina, štab Zagrebačkog partizanskog odreda, štab Zapadne grupe POH i štab Korpusa, neprekidno su iznalazili mogućnost napada i likvidacije tog poznatog neprijateljskog uporišta. Ocjenjujući naše snage za izvođenje tog napada, Zagrebački odred sa svoja dva bataljona — od kojih je većina boraca bila novomobilizirana — nije bio u stanju sam likvidirati tako jako neprijateljsko uporište.

U toku kolovoza 1944. ustašku posadu smijenila je domobranska posada kojom je komandirao rezervni satnik Hajdinger, po zanimanju učitelj. Ta je posada bila sastavljena pretežno od kadrovaca i nešto manje rezervista. Po borbenosti nije bila naročita, jer su to sve bili prisilno mobilizirani ljudi. Kako su domobrani, u cjelini uzevši, bili dosta neborbeni, posebno ova posada u Zelini, naši su vojni i politički organi ocijenili da bi upravo taj momenat trebalo iskoristiti za likvidaciju ovog neprijateljskog uporišta. Jedinu su opasnost predstavljali žandari za koje se znalo da će se boriti, ukoliko mi napadnemo.

XXXII divizija u to vrijeme nalazila se na sektoru Križevaca i Kalnika. Na njezinu prisutnost na tom području nije neprijatelj reagirao, s obzirom da je u drugim krajevima zemlje, naročito u Bosni i Sloveniji, imao mnogo posla sa jedinicama NOV. Ocjenjujući ukupne neprijateljske snage u samom mjestu Sv. Ivan Zelina i okolnim manjim mjestima, naročito duž ceste Zagreb — Varaždin koju su zaposjele elitne ustaške jedinice PTS, i koje su mogle za kratko vrijeme posadi u Zelini priskočiti u pomoć, jer su jedna od druge udaljene 3 do 5 km, štab XXXII divizije odlučio je da sa svojim brigadama napadne ovo uporište i da ga likvidira. U vezi sa tim štab divizije izdao je 6. rujna 1944. zapovijest za napad i likvidaciju neprijateljskog uporišta Sv. Ivan Zelina.

Iz zapovijesti se vidi da uporište Sv. Ivan Zelina ima 120 domobrana i 60 žandara, da su naoružani lakim automatskim oružjem i puškama a smješteni u zgradi poreske uprave, u školi i u bunkerima izgrađenim oko mjesta. Susjedna neprijateljska uporišta su: Donja Zelina na udaljenosti od 6 km, sa 80 ustaša PTS; Crkvena Ves sa 120 ustaša PTS; Belovar-Moravče sa 80 ustaša PTS; Popovec 50 ustaša PTS; Soblinec 50 ustaša PTS; Kašina 60 ustaša PTS i 60 žandara te 60 milicajaca; Komin na udaljenosti od 4 km od Zeline — 60' ustaša; Marija Bistrica 250; Laz 120 i Vrbovec 80 ustaša.

Zadatak za napad dobila je Udarna brigada »Braće Radića« koja je sa dva bataljona trebala napasti uporište i likvidirati ga, a sa jednim bataljonom izvršiti osiguranje napadačkih jedinica iz pravca Komin, na cesti Sv. Ivan Zelina — Komin, s time da ovaj bataljon izvrši i bočno osiguranje.

Brigada »Matija Gubec« dobila je zadatak da postavi osiguranje napadačkih jedinica iz pravca Zagreba, obuhvaćajući i Gornje Psarjevo te sa jednim bataljonom iz pravca Vrbovca, iznad sela Obrež, ukoliko bi neprijatelj pokušao zaobilaznim putem pružiti pomoć opkoljenoj posadi u Zelini.

III diverzantski bataljon dobio je zadatak da sruši sve mostove na cesti između Donje Zeline i Sv. Ivana Zeline te između Komina i Sv. Ivana Zeline.

Jedan bataljon Zagrebačkog partizanskog odreda određen je da bude divizijska rezerva u mjestu Topličica, gdje se nalazi i štab Divizije, dok su štabovi brigada razmješteni sa jedinicama, tj. štab brigade »Braće Radića« u neposrednoj blizini mjesta, na cesti koja vodi od Šulinca, a štab brigade »Matija Gubec« u Donjem Psarjevu.

Između štaba Divizije i štaba brigade »Braće Radića« uspostavljena je telefonska veza a sa štabom brigade »Matija Gubec« radiotelegrafska veza.

Početak napada određen je 7. rujna 1944, za 23 sata i 30 minuta, a počeo je u 23 sata i 40 minuta. Sve su jedinice pravovremeno krenule u napad koji je izvršen u tri pravca, i to od Komina, Šulinca i Donje Zeline. Napad od Šulinca izvršio je I i II bataljon brigade »Braće Radić«.

Vod dobrovoljaca sa operativnim oficirom II bataljona likvidirao je nekoliko domobranskih bunkera sa sjeverne strane mjesta i probio se u sam centar, do crkve, te onemogućio prebacivanje neprijateljskih snaga u nju.

I i II bataljon istovremeno je napadao sa južne strane uporište, a III bataljon sa istočne strane. Likvidacija žandara išla je teže, jer su se oni nalazili u ojačanim zgradama i zidanim bunkerima. Pružali su jak vatreni otpor.

Naše jedinice u napadu na žandarske bunkere koristile su bacače džon-bul, ali zbog nekoncentrirane vatre i čvrstoće zgrade njihovo djelovanje nije bilo efikasno. Pošto se sa »džon-bulima« nije moglo istjerati i likvidirati žandarsku posadu, pristupilo se miniranju zgrada u kojima su se oni nalazili. Na početku miniranja žandarske zgrade oni su se povukli u podrum, gdje su također imali zazidane bunkere i puškarnice. Uništavanje neprijatelja nastavilo se i dalje sa eksplozivnim kesicama, dok nije potrošen sav eksploziv. Pošto više nije bilo eksploziva, 8. rujna u 4 sata ujutro naređen je prekid napada i povlačenje jedinica na polazne položaje. Od žandara koji su se do kraja borili živih je ostalo 10 do 15.

Divizija je imala 4 mrtva. Jedan od njih bio je i drug i Jugo Filipi, ratni dopisnik Divizije. Imali smo i 16 ranjenih, od kojih je bio i Marko Lučić, potporučnik-komandant brigade »Braće Radića«. Vlastiti gubici u oružju bila su 2 puškomitraljeza.

Neprijateljski gubici u ljudstvu bili su: 50 mrtvih i 32 zarobljena domobrana, od kojih 2 oficira i 4 podoficira. Od oružja neprijatelj je izgubio 2 puškomitraljeza, 3 šmajsera, 2 pištolja, 30 »Manliher« pušaka, 70 civilnih pušaka, 11.000 metaka i 100 ručnih bombi.

XXXII divizija odnosno brigada »Braće Radić« vodila je borbu sa kombiniranom satnijom »Zagrebačkog posadnog zdruga« čiji je komandant bio satnik Hajdinger.

U ovoj borbi naročito su se borbenošću i hrabrošću istakli operativni oficir II bataljona brigade »Braće Radić« Blaž Janjušić i vod dobrovoljaca pod njegovom komandom. Oni su smjelim prodorom ovladali crkvom i time omogućili likvidaciju uporišta. [1]

' Originali u Vojnoistorijskom institutu JA u Beogradu, Broj reg. 33-1 1 K 1191, Broj reg. 33-2 1 K 1191. Broj reg. 1-1 6 K 1191. Broj reg. 1-2 6 K 1191. Broj reg. 1-3 6 K 1191. Broj reg. 43-1 3 K 551. Broj reg. 15-1 2 K 1191

PRIPREMANJE NAPADA NA DOMOBRANSKO UPORIŠTE SV. IVAN ZELINA

U vrijeme pripremanja napada na neprijateljsko uporište Sv. Ivan Zelina nalazio sam se na dužnosti obavještajnog oficira štaba Zagrebačkog odreda.

Posadu neprijateljskog uporišta Sv. Ivan Zelina sačinjavala je jedna kombinirana satnija domobrana Zagrebačkog posadnog zdruga, jačine oko 120 domobrana. Njome je zapovijedao rezervista satnik Hajdinger, učitelj po zanimanju.

Mi smo dulje vremena pratili neprijateljsko uporište Sv. Ivan Zelina. Kada je tamo došla domobranska posada koja je smijenila ustaše nastojao sam uhvatiti vezu sa satnikom Hajdingerom vjerujući da se on, kao rezervni domobranski satnik i učitelj, neće boriti protiv NOV. Zadatak i cilj bio mi je da on sa cijelom domobranskom posadom i naoružanjem pređe partizanima.

No, i pored svih mojih nastojanja nikako mi nije uspjelo doći u direktnu vezu s ovim satnikom. U međuvremenu sam — preko mojih obavještajaca u Zelini — saznao da je žena satnika Hajdingera zaposlena kao učiteljica u našem poznatom partizanskom selu Jakovlju, u stubičkom kotaru. Saznavši za to krenuo sam u Jakovlje, gdje sam drugaricu Hajdinger uspio nagovoriti da ode do svojeg muža, u Sv. Ivan Zelinu, i da mu preda moju poruku i pismo u kojem od njega zahtijevamo predaju domobranske posade u Sv. Ivanu Zelini a njemu garantiramo čin i položaj u NOV. Drugarica Hajdinger izvršila je ovaj zadatak, otišla do muža i predala mu moju poruku i pismo. Nakon toga imao sam ponovni razgovor sa njom i dobio samo usmenu poruku da njen muž ne može predati cijelu domobransku posadu jer se boji da će ga ustaše otkriti i da će odmah biti strijeljan. Poručio je neka mi napadnemo Sv. Ivan Zelinu a on neće pružati otpor. Nakon toga nastojao sam — i dalje koristiti i ovu šansu — nekako doći u kontakt direktno sa Hajdingerom, pri čemu sam angažirao moje obavještajce iz Sv. Ivana Zeline drugaricu **Dragicu Čegec — Dadu** i druge. Ona me je obavijestila da se u domobranskoj posadi u Sv. Ivanu Zelini nalazi i njezin susjed Ljubomir Čegec, koji je pisar u štabu satnika Hajdingera, i da bi preko njega mogli pokušati uspostaviti vezu sa satnikom. Ja sam na jednom sastanku sa **Dadom** njoj dao zadatak da razgovara sa domobranom Čegecom i da ga nastoji nagovoriti da surađuje sa nama. Drugarica **Dada** izvršila je zadatak i **Ljubomir Čegec** je pristao da surađuje s nama. Nakon toga napisao sam novo pismo satniku Hajdingeru i po drugarici **Čegec** poslao ga u Sv. Ivan Zelinu, s time da će mu to pismo uručiti domobran **Čegec.** On je izvršio zadatak ali pismo nije uručio direktno, satniku u ruke, već mu ga je ostavio u noćnom ormariću u njegovoj sobi gdje je spavao, a stanovao je u kući gostione Posuda. Hajdingeru je napisano da na istom mjestu gdje nađe pismo ostavi i odgovor. Ni ovog puta od satnika Hajdingera odgovora nije bilo.

U međuvremenu vršile su se i ostale pripreme za napad na ovo neprijateljsko uporište. Već je bila donesena odluka da će napad izvršiti XXXII divizija kojom je tada komandirao komandant potpukovnik **Rade Bulat.** Kako je napad trebao uskoro uslijediti ja sam i dalje održavao vezu sa domobranom **Čegecom,** tražeći da mi svakog dana do napada šalje znakove raspoznavanja za noć, što je on izvršavao. U prenošenju znakova raspoznavanja sudjelovali su omladinci iz uporišta **Ivica Totović, Ivica Košćec** i još neki. Na taj način znakove raspoznavanja primao sam neprekidno, skoro tjedan dana, i slao ih štabu XXXII divizije. Znakove sam primao u selima Novo Mjesto, Polonje i Krečaves, gdje su spomenuti omladinci dolazili biciklima. Istoga dana kada je određen napad, navečer oko 20 sati, znakove raspoznavanja donio je drug **Dragee Ožbolt** aktivista NOP-a.

Toga se dana Zagrebački odred nalazio u selu Novo Mjesto, kotar Sv. Ivan Zelina, a štab Odreda bio je smješten u kući kod Jelenića. U međuvremenu već je pristizala i Divizija iz pravca Preseka i zauzela položaje u selima Polonje i Novo Mjesto, čekajući daljnja naređenja za pokret i napad. Oko 19 sati navečer u štab Odreda stigao je komandant divizije potpukovnik Rade Bulat i čekao da stignu znakovi raspoznavanja iz Sv. Ivana Zeline te vodiči koji će pojedine jedinice, odnosno vodove i čete voditi u napad na bunkere i straže.

Uskoro su vodiči stigli pa je napravljen njihov raspored. Oni su-otišli k jedinicama koje trebaju voditi, ali znakovi raspoznavanja još nisu stigli. Nekako oko pol 8 navečer primijetio sam na drugu **Bulatu** da je malo nervozan a i meni samom već je bilo neugodno što tako dugo nema znakova raspoznavanja. Čudno mi je bilo tim više što sam svaki dan znakove raspoznavanja dobivao predvečer a sada je već prošlo i 20 sati a znakova još nema.

Drug **Bulat** me u neko vrijeme pita: »Sto je Perice, hoćemo li dobiti znakove.?« Ja sam bio siguran da ćemo ih dobiti i rekao sam: »Dobit ćemo ih, druže komandante, svaki čas trebaju stići«. Oko pola devet na večer štapski stražari uvedu u štab druga Drageca **Ožbolta** koji je, sav znojan, dotrčao i donio znakove raspoznavanja. Time je moj zadatak oko pripremanja napada na neprijateljsko uporište Sv. Ivan Zelina bio završen a XXXII divizija se sa svojim brigadama počela kretati prema Sv. Ivanu Zelini. Dobiveni neprijateljski znakovi raspoznavanja pomogli su napadačkim jedinicama da idu bez bojazni na bunkere i domobranske straže i da brzo, i bez borbe, razoružaju domobrane.

Kad je komandant **Bulat** jedinicama izdao naređenje za pokret mi smo još neko vrijeme ostali s njim u štabu Odreda i razgovarali o predstojećoj akciji. Drug **Bulat** mi je tada dao još jedan zadatak: da se — za vrijeme akcije — krećem s njim i da nakon likvidacije uporišta pokupim nekoliko motorkotača u uporištu koji će nam služiti za kurirsku službu a njemu za obilazak jedinica.

Nakon toga krenuli smo prema Zelini. Stigli smo do ispod samog mjesta u Vlaškoj ulici, do kuće Jelke Mlađan, u koju je bio smješten štab Divizije, odnosno komandno mjesto iz kojeg se rukovodilo napadom. Telefonisti su uspostavljali vezu između jedinica i štaba Divizije, štapske straže bile su na svojim mjestima, kuriri su dolazili i odlazili, uglavnom sve je vrvilo od partizana. Mještani okolnih kuća također su već bili budni i sa zanimanjem pratili što se to događa, jer toliko partizanske vojske nikad nisu imali prilike vidjeti. Svima je bilo jasno da se sprema napad na Sv. Ivan Zelinu pa su znatiželjno, poneki i sa strahom, očekivali kako će to završiti.

Mjesto su već bile potpuno blokirale jedinice XXXII divizije pa je oko pola noći jednom raketom dat znak za napad.

Vodiči su vodili jedinice ravno na straže i bunkere. Naše jedinice su nastupale sa neprijateljskim znakovima raspoznavanja, tako da čim su došli do pojedinog bunkera i dali znakove, razoružavali su i zarobljavali bunker po bunker. Na taj su način napadačke jedinice prodrle bez borbe u sam centar mjesta, u blizinu crkve, gdje su bile domobranske i žandarske baze. Domobrani su bili smješteni u kući Stjepana Ožbolta, trgovca, na uglu Bocakove ulice i trga, na mjestu gdje se danas nalazi zgrada Skupštine općine Zelina. Žandari su bili smješteni u Bocakovoj kući, u zgradi do domobrana, u Bocakovoj ulici. Danas više ni te zgrade nema jer je srušena.

Bocakova kuća u kojoj su se nalazili žandari bila je jako dobro utvrđena. Prozori su bili zazidani i napravljene puškarnice. Na balkonu I kata bio je betonski bunker koji je dominirao gotovo cijelim trgom. I domobrani u Ožboltovoj kući imali su be-

tonirane puškarnice. Sa dvorišne strane, tj. prema zapadnom dijelu mjesta, gdje su bili vrtovi i voćnjaci, na vanjskom pojasu, također su bili bunkeri a zgrade su isto tako bile zazidane pa su predstavljale jedan bunker sve do podruma.

Kada su naše napadačke jedinice već zarobile posadu gotovo svih vanjskih bunkera — prvi su pali oni na sjevernoj strani mjesta — borci napadačke jedinice pošli su da razoružaju još i straže koje su stajale ispred domobranskih i žandarskih baza. No tu je učinjena greška. Naime, ja sam upozorio da kada se ide razoružavati domobranskog stražara da se istovremeno ode i do žandarskog stražara. Međutim, naši su pošli najprije razoružati domobranskog stražara. Kako je tu došlo do nekog hrvanja i vike, žandarski stražar to je primijetio i počeo pucati. Tako je digao uzbunu i tek tada se otvorila borba.

Domobrani su iz svoje baze brzo istjerani i likvidirani, ali su žandari otvorili jaku mitraljesku vatru, tako da im se preko brisanog prostora na samom trgu nitko nije mogao približiti. Istovremeno su iz bunkera otvorili vatru žandari i domobrani sa zapadne strane mjesta i otežali pristup napadačkim jedinicama iza zgrade žandara i domobrana.

Borba je trajala cijelu noć. Svi domobrani bili su zarobljeni. Žandari se nisu predavali već su neprestano pucali, čim su osjetili da se netko približava njihovoj zgradi. Kako se nisu predavali komandant Bulat naredio je da se zgrada pomoću vatrogasne štrcaljke polije benzinom i zapali. Budući da je prijetila opasnost da će i ostale zgrade — vezane za onu u kojoj su bili žandari od te vatre početi gorjeti, odustalo se od toga naređenja pa su mineri dobili zadatak da započnu miniranje Bocakove zgrade. Prije miniranja ponovno su žandari pozvani da se predaju a prije poziva na njihove bunkere ispaljeno je nekoliko mina iz »džon-bula«. Mineri su se u nekoliko navrata, pod zaštitnom vatrom boraca napadačke jedinice, pokušali približiti žandarskoj zgradi ali su se zbog snažne neprijateljske vatre morali povući jer su nastupali po brisanom prostoru. Kad se vidjelo da predaja žandara ne ide, i da se mineri ne mogu približiti njihovoj zgradi započelo se miniranjem domobranske zgrade koja je bila vezana na žandarsku.

Prve eksplozije počele su oko 2 sata u noći. Bile su vrlo jake, i domobranska je zgrada, zid po zid, soba po soba, letjela u zrak. Kad su žandari vidjeli što im se sprema povukli su se iz bunkera na prvom katu u prizemlje i u podrum. Odatle su nastavili pružati žestok otpor. Kako je žandarska zgrada i sa nutarnje strane bila betonski utvrđena, a eksploziva više nije bilo, nije se moglo njihovu zgradu srušiti. Tako su žandari ostali u njoj, pucajući povremeno, kada su primijetili da se netko od partizana preko trga kreće. Od eksplozija koje su se više puta ponavljale potpuno je srušena Ožboltova zgrada u kojoj su bili domobrani, zatim zgrada Antolković-Peršun koja se nalazila preko puta na mjestu gdje se danas nalazi trgovina i samoposluga »Trudbenik«, dok su neke susjedne zgrade na trgu, u centru mjesta, bile oštećene, odnosno napukle.

Borba sa žandarima trajala je cijelu noć, i kako ih napadačke jedinice brigade »Braće Radić« zbog jakih utvrđenja i žestokog otpora nisu uspjele istjerati i likvidirati, ujutro je, oko 5 sati, izdano naređenje za povlačenje.

Prije povlačenja ja sam imao zadatak da pokupim motorkotače što sam i izvršio. Sa mnom je prema Novom Mjestu išao i drug Rade Bulat kojeg sam vozio motor kotačem, što smo ga zaplijenili.

Jedinice XXXII divizije u Zelini zarobile su veliki ratni plijen. Dan prije napada došlo je u Zelinu za ustašku i njemačku vojsku oko 45 komada stoke, zatim veća količina kože i duhana te raznih prehrambenih i tekstilnih artikala.

Kad smo motorkotačem došli u Novo Mjesto, gdje je bio štab Odreda, drug Bulat mi je naredio da ga odvezem do Salnika. Nakon toga vratio sam se natrag, u štab Odreda, na daljnje zadatke.

Sjećam se da smo se 9- rujna, poslije napada na Zelinu, jednim motorkotačem odvezli iz Novog Mjesta u Rakovac, gdje je toga dana bilo proštenje. Vozio sam komandanta Odreda — kapetana Jovicu Mandića i drugaricu Marženku Rohan — Seku. Kad smo se svi troje dovezli na trg u Rakovcu narod je počeo bježati, jer su mislili da su došli ustaše sa motorizacijom. Na drveću i po kućama bile su partizanske zastave. Tu je bila i jedna četa Zagrebačkog odreda koja je skoro zapucala na nas jer je mislila da na motorkotaču idu ustaše.

BORBA II. BATALJONA KOD NOVOG MJESTA

Prema izvještaju [1] štaba II bataljona štabu Zagrebačkog Odreda 8. rujna 1944. II bataljon nalazi se sa štabom Odreda u selu Novo Mjesto, kotar Sv. Ivan Zelina. Selo je udaljeno od Sv. Ivana Zeline 4 kilometra.

U 17 sati izviđači štaba bataljona primijetili su da se iz pravca Donja Topličica, prema Lonjskom mostu i selu Novo Mjesto, kreće jedna ustaška izviđačka patrola jačine 20 ustaša. Naši izviđači su se nalazili na groblju, gdje je bio predviđen i položaj bataljona u slučaju nailaska neprijatelja. Ustaše su se sasvim približile selu. Došavši do ispod samog groblja primijetili su da borci Bataljona zauzimaju borbeni položaj te su se odmah razvili u strijelce i kroz nasade kukuruza krenuli prema selu i groblju, odnosno prema našim položajima. Primijetivši nas odmah su otvorili vatru od koje je ranjen u petu naš izviđač Filip Jeleković. Pružena mu je liječnička pomoć te je sa pratnjom od 5 drugova upućen u bolnicu u Moslavinu. Mi smo također odmah otvorili vatru na ustaše, nakon čega su oni u paničnom bijegu počeli uzmicati prema Topličici, iz kojeg su pravca i došli. U borbi koja je trajala svega desetak minuta neprijatelj je imao jednog ubijenog vodnika i nekoliko ranjenih ustaša. Zarobljena je 1 njemačka puška, 1 par odijela, 1 par cipela, 1 šatorsko krilo, *6* ofenzivnih bombi, 1 ručna granata, 1 opasač sa fišeklijama i 100 metaka. Utrošeno je 150 metaka.

Nakon borbe neprijatelj se povukao u uporište Sv. Ivan Zelina. Borci bataljona također su povučeni sa položaja u baze na odmor a postavljeni su samo izviđači.

U času kada je započela borba sa ustašama primijetili smo da cestom od Hrastja kreću dva kamiona krcata neprijateljskim vojnicima. Nakon što smo na ustašku patrolu otvorili vatru kamioni su se vratili do Lonjskog mosta, od kuda su bili došli, u pravcu sela Donje Orešje. Odatle se, nakon kratkog vremena, čula mitraljeska vatra. Štabu bataljona nije bilo poznato iz kojeg su uporišta došli ovi kamioni.

Za osiguranje položaja II bataljona 8. rujna 1944. raspoređene su: jedna desetina 2. čete na položaj kod škole u Novom Mjestu koja upućuje patrole u Krečaves; jedna desetina na položaj kod crkve koja šalje patrole u pravcu Topličice do Lonjskog mosta odakle je prodirao neprijatelj; jedna desetina 1. čete na položaj na kraju sela, prema selu Polonje, i do tog sela šalje patrolu; sve patrole smjenjuju se na terenu; također je postavljen potreban broj stražara i jedan stražar ispred štaba Odreda.

Vojnoistorijski institut JA Beograd, br. reg. 9 2-K. 1601 B

STIGLA JE CRVENA ARMIJA

8. rujna 1944, Vrhovni štab NOV i POJ izvještava' sve oficire, podoficire i politkomesare NOV i POJ slijedeće:

»Osvanuo je onaj veliki dugoočekivani dan kome su desetine hiljada palih boraca heroja kroz tri i pol godine teških iskušenja težili. 6. septembra stigla je velika Saveznica Crvena Armija na gra-

nicu Jugoslavije. Hiljade kilometara od Staljingrada i Kavkaza, uništavajući na svom slavnom putu stotine hiljada mrskih fašističkih osvajača, došla je naša herojska saveznica da nam pomogne, da zadamo posljednji udarac zakletom neprijatelju našeg naroda i očistimo našu krvlju zalivenu domovinu od omraženih njemačkih divizija koje su se sakupile sa svih strana Balkana na teritoriju Jugoslavije i hoće da izbjegnu zasluženoj kazni i da pobjegnu iz naše zemlje. Udarajte nemilosrdno po neprijateljskim kolonama i uništavajte njegovu živu silu. Čim više fašističkih kostiju ostane u našoj zemlji, više čete se odužiti onim bezbrojnim žrtvama koje su pale od zločinačke ruke fašističkog osvajanja. Uništavajte komunikacije i spriječavajte neprijatelju da izvlači iz naše zemlje imovinu naših naroda i ratnu tehniku kojom je orobio našu zemlju. Ranjena fašistička zvijer uništava na svom putu sve do čega stigne, ubija našu djecu, žene i starce, hoće da odvede sobom odrasle muškarce u Njemačku, da bi produžila svoj život još za koji čas.

Naša je sveta dužnost pred narodima Jugoslavije da zaštitimo njihove živote i njihovu imovinu i osvetimo jedan milion žrtava naših naroda.

Herojska Crvena Armija sa sjevera, a ostali naši saveznici sa juga i sa zapada gone fašističke horde prema Njemačkoj.

Naša je dužnost, pred našim velikim Saveznicima, da damo sve od sebe u tim odlučujućim bojevima za konačno uništenje omraženih neprijateljskih osvajača i doprinesemo da se što prije skrate patnje podjarmljenih naroda. Više nismo osamljeni već čvrsto povezani sa našim velikim Saveznicima u borbi za pobjedničke nam ciljeve. U borbi za brzu i konačnu pobjedu, u borbi za oslobođenje svih naroda Evrope od najvećeg neprijatelja čovječanstva.

Drugovi borci, oficiri, podoficiri i politkomesari, neka Vam ove velike radosti za dolazak Slavne Crvene Armije na našu granicu nadahnu novi polet, odlučnosti za još snažnije udarce protiv njemačkih okupatora i domaćih izdajnika. Pokažite u ovim posljednjim bojevima da ste dostojni saveznici nepobjedive Crvene Armije koja je za slobodu podjarmljenih naroda dala nebrojene žrtve.

Vrhovni komandant NOV i POJ Maršal Josip Broz Tito.«

′ Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 46/6 K. 1061 C

NEPRIJATELJSKI PODACI O NAPADU NA UPORIŠTE SV. IVAN ZELINA

U neprijateljskoj arhivi operativnog odjela »Ministarstva oružanih snaga NDH« pronađeno je »dnevno izvješće« broj 253/44 Ia od 9. rujna 1944.[1] koje samo ukratko piše o napadu partizana na Sv. Ivan Zelinu. Tekst tog dijela izvještaja glasi:

»Noću 7/8. IX. 1944. napadnuta je posada i oružnička postaja u Sv. Ivan Zelini (27 km s. i. od Zagreba) Partizani su bacačima, a zatim minama, oštetili nastambe posade i oružnika. U jutro 8. IX. partizani su se povukli. Nađeno je 5 mrtvih partizana i 1 partizanka u engleskom odjelu, s engleskim oružjem. Vlastiti gubici: 1 oružnik poginuo, 3 oružnika i 3 domobrana ranjena a 2 časnika i 20 domobrana zarobljeno.«

Sakrivanje neprijateljskih gubitaka u ovom izvještaju očito je kada se on usporedi sa bojnom relacijom XXXII divizije o napadu na spomenuto uporište i sa operativnim izvještajima štaba Divizije štabu Korpusa u kojem se vide znatno veći neprijateljski gubici.

[1] Vojnoistorijski institut JA Beograd — arhiva MINORSa NDH

PRIPREME ZA OSNIVANJE PUŠĆANSKOG BATALJONA

9. rujna 1944. Kotarski komitet KPH Zagreb u svojem izvještaju' Okružnom komitetu KPH Zagreb o političkom i organizacionom stanju, izvještava i o mobilizaciji. U tom dijelu izvještaja piše, da je mobilizacija na čitavom kotaru djelomično uspjela, tako da je do sada preko stotinu drugova otišlo u partizane. Ima izgleda za uspješniju mobilizaciju, naročito na općini Pušća, gdje se osniva Pušćanski bataljon, pod rukovodstvom Zagrebačkog odreda. Takva je želja svih bjegunaca i rodoljuba. O istoj situaciji izviješten je Zagrebački odred te se čekaju rješenja. Dobrovoljci se odazivaju, ali u malom broju, no većina ide za Omladinski bataljon koji je među pušćanskom omladinom obljubljen.

[1] Institut za historiju radničkog pokreta Zagreb — arhiva CK KPH Zagreb

NAROD MRZI NEPRIJATELJA

10. rujna 1944, komesar II bataljona podnosi komesaru Zagrebačkog odreda izvještaj[1] o političkom i moralnom stanju u Odredu na ovaj način:

»U posljednje vrijeme stanje u bataljonu dosta se popravilo u pogledu discipline. Uspjeli smo da dotjeramo vojsku do stanovitog stupnja discipline s kojom smo uspjeli zahvatiti gotovo sve borce ali još uvijek se nađe po koji borac koji još nije potpuno shvatio potrebu ove discipline. U posljednje vrijeme radilo se nešto više vojnički nego politički radi novih direktiva koje smo dobili od druga komandanta Korpusa. Za sada mogu reći da je vojska vrlo dobra jer ni jedan zadatak nije bio koji nebi bio izvršen u cjelosti isto tako i komande četa u posljednje vrijeme rade punom parom pa je rad u bataljonu uglavnom zadovoljavajući. Slabi su još neki desetari u četama ali i njihov rad ide na bolje iz dana u dan. Inače moral je vojske na visini i to uslijed rada ali više uslijed vojničke situacije koja se veoma povoljno razvijala za nas.

Političko stanje boraca nije zadovoljavajuće iako ima dosta mogućnosti. Neki pojedinci još su uvijek slabi jer se ne interesiraju za rad da se politički što više podignu. Većina drugova ući a na to ih prisiljava svijetska situacija. Neki stalno obilaze političke rukovodioce da bi saznali šta ima novoga u svijetu i kakvo je stanje na frontovima. Narod je na visini i strašno mrzi neprijatelja. Disciplina je jako porasla tako da se sada ne može naći boraca koji nebi pozdravio svoga pretpostavljenoga i to podjednako u svim četama. Rad u bataljonu je dobar i radi se po dobivenim direktivama. Od prošlog izvještaja održani su slijedeći politički sastanci: 1. četa održala je 13 sastanaka od toga 8 vodnih i 5 četnih. Na svim sastancima govorilo se o II. zasjedanju AVNOJ-a i III. zasjedanju ZAVNOH-a, sporazum Tito — Jedinstvenoj fronti i o političkoj situaciji u *svijetu. Borci su sa puno razumijevanja slušali referat drugova delegata i komesara a nakon toga razvila se diskusija. 2. četa održala je 16 sastanaka od toga 10 četnih i 6 vodnih. Govorilo se o III. Zasjedanju ZA VNOH-a, Jedinstvenoj fronti i sporazumu Tito — Subašić, sa dosta velikim zanimanjem. U ovoj četi opaža se slabiji rad političkih delegata nego u 1. četi.*

Održana su 3 sastanka sa komesarima i delegatima četa na temu: Tekst Sporazuma Tito — Šubašić i III. zasjedanje ZAVNOH-a.

Kulturno-prosvjetni rad je dosta slab. U 1. četi izdane su dvoje zidne novine. U 2. četi također dvoje novine, ali se i pjesma pojačala i novine, u mnogo osobito na mitinzima koji su uobičajeni u posljednje vrijeme.

Ishrana boraca je u posljednje vrijeme vrlo dobra jer intendant i ekonomi su dosta dobri i zadovoljavaju potrebama boraca.

Obuća i odjeća je dosta dobra iako ima boraca dosta slabo obučenih a ima i bosih. Zdravlje boraca je zadovoljavajuće jer nema bolesnih osim što ima prehlađenih i to im mnogo ne smeta.

Na terenu kuda se krećemo narod je dobar ali ne poznaje ciljeve naše borbe. Sada nakon održanih nekoliko mitinga narod je još bolji, naročito u onim selima gdje nismo do sada bili.

U bataljonu se radi po dobivenim direktivama a isto tako i u četama, tj. prije podne vojnički a poslije podne politički, ukoliko je to moguće.«

Izvještaj je potpisao politkomesar bataljona Blaž Rusek.

' Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 11/4 K. 1601 D

NOVA PRIGORSKA ČETA

12. rujna 1944. komesar Prigorske čete podnosi komesaru Zagrebačkog odreda 15-dnevni izvještaj u kojem piše slijedeće:

»Ova četa ima 45 boraca na licu. Od toga 44 druga i 1 drugarica. Osim komande čete, jednog vodnika, delegata i dva do tri borca svi su drugovi novi.

Kroz ovo kratko vrijeme borce se upoznalo sa linijom NOB-e krupnim crtama. Neki pokazuju veliko zanimanje za aktuelne događaje. Interesiraju se i pitaju što se u svijetu događa. Čitaju našu štampu i željno očekuju radio vijesti. Ima naprotiv i drugih koje je teško pokrenuti.

Moral je kod boraca dobar ali o borbenosti ne može biti niti govora. Disciplina je dobra. Borci slušaju svoje starješine i izvršavaju naređenja. Dezerterstva do danas nema.

Sastanke sam održao slijedeće: Početak NOB i razvoj iste kroz ove tri godine, KP kao predvodnik u borbi, svijest i hrabrost prvoboraca i četna konferencija.

Što se tiče odnosa boraca prema narodu mogao bih ustvrditi da se pojedinci odlično drže. Razgovarajući s narodom po kućama, veseli su i pjevaju.

Borci se hrane dobro. Ekonom se dobro brine za ishranu. Odjeveni su dosta loše. Ima ih nekoliko potpuno pocjepanih. Potrebno je pobrinuti se za odjeću. Mi ćemo nastojati tome doskočiti, manjim akcijama. Obuća je isto tako slaba. Zdravlje je uglavnom dobro. Nema nikakovog slučaja .zaraznih ni venеričnih bolesti. Imamo drugaricu referenta saniteta i stalno je uz borce. Rado im pruža pomoć, ukazuje na čistoću i uz njih je dok se umivaju i briju.

Ovo je u glavnim crtama moje zapažanje u četi do sada.«

Izvještaj je potpisao politkomesar čete Ivo Blagajić.

»P. S.

Rad same komande čete je dobar. Svi se slažemo. Nema nikakovih trzavica. Vodnici su dobri, zanimaju s borcima. Delegati su također dobri, tumače borcima našu borbu. Desetari se vide i zapažaju.«

POLITIČKA SITUACIJA I ORGANIZACIONO STANJE SKOJA U ODREDU

12. rujna 1944. sekretar SKOJ-a Zagrebačkog odreda drug Stjepan Milec izvještava' Okružni komitet SKOJ-a Zagreb o političkoj situaciji i organizacionom stanju SKOJ-a u Zagrebačkom odredu. U izvještaju, između ostalog, piše da su borci Odreda upoznati sa političkom situacijom i događajima u nas i u svijetu. Stariji borci upoznati su sa tekstom Sporazuma Tito — Šubašić, dok mlađi borci još to nisu savladali. Odnos boraca prema vojnim i političkim rukovodiocima je dobar. Također je dobar odnos prema drugaricama. Disciplina se popravila a borbenost se pojačala i na visokom je stupnju. Borci se dobro odnose prema seljacima i narod voli borce, što se vidi po tome jer nikad nije došlo do prepirke između boraca i seljaka. Dezertera nema, skojevci djeluju politički bolje od ostalih boraca.

U Odredu ima 65 članova SKOJ-a, i to u I bataljonu 34 a II bataljonu 24. Jedinica pri štabu ima 7 skojevaca. Rukovodioci SKOJ-a obaju bataljona dobri su i zadovoljavaju. Ističe se u radu sekretar SKOJ-a I bataljona, u odnosu na sekretara II bataljona. Za sekretara SKOJ-a II bataljona postavljen je Drago Pintar, umjesto Olge Satalić. Održano je 14 skojevskih sastanaka, i to 6 u I i 6 u II bataljonu, 2 u jedinici pri Štabu.

Na kulturno-prosvjetnorp radu pišu se članci za zidne i džepne novine. Izdane su dvoje zidne novine. Naučene su tri nove pjesme u II bataljonu. U Novom Mjestu pisane su parole.

Sa narodom je održano 7 mitinga koji su imali dobar uspjeh za mobilizaciju i prikaz političke situacije.

' Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 40/5 K. 1601 B

VOJNO-ORGANIZACIONO STANJE I. BATALJONA

13. rujna 1944. v. d. komandanta I bataljona Stjepan Ruškoviće izvještava' štab Zagrebačkog odreda o vojno-organizacionom stanju toga bataljona. Komandant bataljona u izvještaju navodi da se bataljon u vremenu od 28. kolovoza do 13. rujna 1944. nalazio na sektorima svetoivanjskom, zagrebačkom i stubičkom, i da se sada nalazi na križevačkom sektoru. Bataljon je na svim navedenim sektorima bio stalno u pokretu i pod komandom štaba Odreda. Sastoji se iz dviju četa i štaba bataljona. Svaka četa ima dva voda a svaki vod dvije desetine.

Svi članovi štaba u radu se slažu i pomažu jedan drugome. Komandir 1. čete zadovoljava a komandir 2. čete ne zadovoljava u radu. Vodnici i desetari donekle zadovoljavaju u radu i svojim dužnostima. Njima se — radi izgrađivanja — pruža puna pomoć. Disciplina nižih rukovodioca u 1. četi je na dosta visokom stupnju, u drugoj četi mnogo je manja. Disciplina boraca je na dobrom stupnju, sa njima se stalno radi, vojnički i politički. Borbenost nižih rukovodilaca i boraca je na vrhuncu. Komande četa su popunjene rukovodećim kadrom a brojno stanje četa stalno raste.

' Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 13/2 K. 1601 D

NEPRIJATELJSKO UPORIŠTE CRKVENA VES

13. rujna 1944. štab II bataljona podnosi izvještaj' štabu Zagrebačkog odreda u vezi sa stanjem neprijateljskog uporišta Crkvena Ves.

U izvještaju piše da je 30. kolovoza 1944. neprijatelj u selu Crkvena Ves napravio uporište. Brojno stanje je 75 ustaša konjanika, konjičkog sklopa PTS-a. Naoružani su sa 1 teškim bacačem, 1 teškim mitraljezom, 5 puškomitraljeza, 5 šmajsera, ostalo su talijanske puške.

Oficira sa podoficirima ima 16. Konja imaju ukupno 14. Oko uporišta imaju bunkere a patrole šalju po danu i po noći prema selu Drenova, do sela Kožić Breg. Jačina patrole je od 10 — 20 ljudi. Na koti Hrbtić Brdo nemaju zasjede već samo patrolu. Jedna zasjeda nalazi se na koti iznad Crkvene Vesi, prema Kožić Bregu, i to sa jednim teškim mitraljezom. Zasjeda je ukopana, kao u bunkeru, a bunker se nalazi 100 metara lijevo, na brdu od puta koji vodi za Kožić Breg. Drugi bunker nalazi se

na brdu, na koti zvana Petričevina, između Crkvene Vesi i Drenove, iznad zaselka Budori. Treći bunker se nalazi na brdu, na koti između Glavnice i Crkvene Vesi, u vinogradima, desno od kapelice kuda se ide putem prema Belovaru. Četvrti bunker nalazi se kod kapelice Sv. Janoš, ispod trga u Crkvenoj Vesi. Peti bunker se nalazi kod mosta, ispod trga, na samom uglu kod groblja, prema zaselku Strugari. Napominjemo da se ovaj bunker nalazi preko puta kuće Nikole Miraka.

Ustaše imaju slijedeće straže: jedan stražar je pred zaselkom Kucli (zaselak odmah ispod škole), jedan pred vatrogasnim domom, jedan pred samom školom, gdje imaju svoju kancelariju. Neprijatelj ne spava, i nije se utvrdio u školi, već spavaju po bunkerima a ostatak u selu.

Ovaj izvještaj potpisali su komandant bataljona Franjo Hađina i obavještajni oficir Pero Popović. Na kraju izvještaja piše, da će kroz par dana načiniti nacrt cijelog položaja sa bunkerima i da će saznati iz čega su građeni bunkeri. Također očekuju da će dobiti nacrt neprijateljskih uporišta Marija Bistrica i Laz.

[1] Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 41/5 K. 1601 B

STANJE NEPRIJATELJSKIH UPORIŠTA U ZAGORJU

14. rujna 1944. obavještajac rajona br. 1. šalje štabu Zagrebačkog partizanskog odreda podatke[1] o neprijateljskim uporištima u Zagorju, kako slijedi:

Jablanovac 120 ustaša sa naoružanjem: 7 lakih mitraljeza i 1 teški mitraljez, 13 šmajsera, 1 laki bacač, 1 teški bacač, ostalo puške.

Bistra — 32 žandara sa 2 laka mitraljeza, 2 šmajsera ostalo puške, 20 sanduka municije, 10 sanduka bombi, 20 pištolja. Naziv jedinice »Oružničko krilo Zagreb«. Zapovjednik posade Mato Krpina, vodnik, Dalmatinac, njegov zamjenik Stjepan Lučić, vodnik. U istom uporištu nalazi se 80 gestapovaca sa naoružanjem: 1 teški mitraljez, 1 teški bacač, 5 lakih mitraljeza, 10 šmajsera, 20 sanduka municije za mitraljeze, 5 sanduka bombi. Tu se nalazi i 40 pripadnika »Časne radne« koji kopaju bunkere. Ista posada ne izlazi nikud iz uporišta, osim radi osiguranja tog položaja, gdje se kopaju bunkeri.

Luka — 80 ustaša sa naoružanjem: 6 lakih mitraljeza, 4 šmajsera, ostalo puške. Daju zasjedu u Pušću, na stanicu, jačine oko 20 ljudi sa 1 mitraljezom i 1 šmajserom. Također daju zasjedu u Ključ, jačine 20 ljudi, sa 1 lakim mitraljezom i 1 šmajserom, te patrolu na prugu. Ustaše pripadaju posadnom zdrugu.

Oroslavlje — 300 gestapovaca sa naoružanjem: 15 teških mitraljeza, 50 lakih mitraljeza, 5 lakih bacača, 60 šmajsera, ostalo karabini. 250 pripadnika »Časne radne« imadu 400 pušaka koje ne upotrebljavaju. Naknadno je došlo 50 domobrana koji vrše stražu kod same pruge. »Časna radna« se raspada i odlazi u NOV.

Stubičke Toplice, Stubica Donja i Golubovec — 120 domobrana sa naoružanjem: 40 lakih mitraljeza, 8 teških, 2 brdska topa, 3 teška bacača, 3 laka, 60 šmajsera, 30 motorkotača marke »Zindap«, 5 teretnih kamiona marke »Škoda«, 2 luksuzna auta. Zapovjednik: satnik Lavoslav Došen sa kojim imamo vezu. Ostalo naoružanje su karabini. Ovi su domobrani bili četiri mjeseca u Njemačkoj, na naobrazbi. Kadrovci su i rezervisti, većinom *Zagrebčani* i *Varaždinci,* nešto malo Bosanaca. Naziv jedinice »brzi gorski zdrug«. *U Stubičkim Toplicama* nalazi se 60 ustaša, sa naoružanjem: 6 lakih mitraljeza, 4 šmajsera, ostalo karabini. Pripada drugom posadnom zdrugu. U Stubici Donjoj ima 60 žandara sa naoružanjem: 6 lakih mitraljeza, 4 šmajsera, ostalo karabini; pripadaju Oružničkom krilu Zagreb; sa njima ne možemo dobiti vezu jer neće pregovarati s nama. Ova banda izlazi iz uporišta u selo Donja Podgora a noću daje zasjedu u Podgori, danju daju samo patrolu. Za ovo vrijeme banda nije vršila nikakvu raciju osim jučer, 14. IX, došla je banda u Pilu — takozvani »trupovi«. Jurnuli su u Pilu da bi uhvatili Kotarski komitet Stubica. Banda je došla sa Sljemena, naoružana sa 1 mitraljezom i šmajserima, bez karabina. Uhvatili su dva starija čovjeka.

Pruga Zagreb — Varaždin do sada nije popravljena, niti se popravlja. Vlak vozi od Varaždina do Trgovišća i od Zagreba, do Pušće. Za popravak pruge nema dugačkih šinja. Dok se ne popravi pruga »kanal« za Zagorsko područje je slobodan.

U noći 13. na 14. prolazilo je na sektoru od Zlatara prema Zagrebu 40 motorkotača, 3 tenka i 2 luksuzna auta. Na istom terenu nalazi se Omladinski bataljon.

Izvještaj je potpisao obavještajac Franjo Poturica — Buncek.

[1] Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 49/6 K. 1601 C

NOVO NAORUŽANJE I. BATALJONA

13. rujna 1944. komesar I bataljona šalje komesaru Zagrebačkog partizanskog odreda izvještaj[1] o stanju I bataljona od 28. kolovoza do 13. rujna 1944. U izvještaju piše da se I bataljon sastoji iz dvije čete, bataljonske ambulante i štaba bataljona.

»Brojno stanje I. bataljona iznosi po spisku 153 druga i 8 drugarica, a na licu 147 druga i 7 drugarica, u bolnici 4, 1 na bolovanju, 2 u ambulanti. Opće stanje u bataljonu je dobro, osjeća se veselje i radost zbog situacije u svijetu i u zemlji, a također i zbog stanja u bataljonu, pošto se u posljednje vrijeme brojno stanje znatno povećalo. Osim toga i naoružanje koje je dobio bataljon mnogo je razveselilo borce a još veće veselje kod naših drugova pobuđuje raspad neprijateljske vojske. Održavaju se politički i vojni, praktični i teoretski sastanci, kao i izgradnja nižih rukovodioca, te se u zadnjih nekoliko dana primijetilo da se stanje vidno popravlja. Borci su većinom novi te se neki. mnogo ogledavaju u borbi, ali još ima nekoliko starih stupova koji ih drže, dok se malo ne očeliče i prekale.

Politička svijest boraca je vrlo različita. Kod starih boraca može se govoriti o priličnoj izgradnji i dosta dobroj političkoj svijesti, ali ih također imade nekolicina sa kojima će trebati mnogo raditi da bi se podignuli na viši stepen političke svijesti. Drugovi o kojima je riječ nisu se do sada bavili politikom i nisu pratili razne događaje u svijetu a osim toga i zbog slabog načitanja teško se izražavaju. Dnevno se upoznavaju sa događajima u svijetu i kod nas, te sa svim aktuelnim pitanjima u opće, kao npr. linijom i ciljevima NOB-a, AVNOJ, ZAVNOH-om itd. a i interes je kod većine boraca dosta dobar usprkos velikim naporima u pokretima i dužnostima. Naročito se pokazalo potrebno i korisno uvađanje novog metoda rada i postavljanje pitanja, jer samo na taj način može se postići zadovoljavajuća diskusija.

Moral boraca je dosta dobar obzirom na konačni slom fašizma. Imade nekoliko novih boraca, koji su dosta plašljivi, ali nadam se da će se prilikom akcija prekaliti i da će postati dobri borci. Bor.ci nisu ni najmanje pokolebali obzirom na to da je svršetak rata blizu nego više mrze neprijatelja i traže borbu.«

Disciplina boraca još uvijek nije na zadovoljavajućoj visini, ali ■se u posljednje vrijeme moglo primjetiti da se nešto popravlja. Naređenja rukovodioca se uglavnom izvršavaju samo se kadikad može čuti kakav prigovor i suvišno pitanje. Stvarno se pokazuje da na pojedince ne djeluju lijepe riječi nego je potrebno da osjete neke vrsti kazne. Također i sami rukovodioci češće puta znadu diskutirati preko pojedinih naređenja, koje dobivaju od svojih predpostavljenih.

Dezerterstva u posljednje vrijeme bilo je svega dva, i to su novi drugovi koji su pobjegli iz domobranstva, te su htjeli da odu kući, te su prilikom pokreta dezertirali.

Kulturno-prosvjetni rad je opet malo popustio uslijed velikih pokreta. Sada se nalazi u radu treći broj zidnih novina, koje nisu mogle izaći zbog toga što nismo imali i nismo mogli nabaviti papir za iste. Ponovno smo uspjeli pobuditi interes za dopisnu službu od drugova te se pišu mnogobrojni članci. Također se vježbaju skečevi i recitacije. Pjesma je na dosta dobroj visini, ali uslijed pomanjkanja pjesmarica pjevaju se većinom stare pjesme.

Održano je 6 četnih sastanaka u 1. četi na kojima su prorađivane teme: Ciljevi i linija NOB-a, vojnički i politički uspjesi NOV-e, ZAVNOH, III. zasjedanje ZAVNOH-a, uloga KP u NOB, tekst Sporazuma i četne konferencije na kojoj su iznešeni i prikazani svi nedostaci i kakav treba da bude narodni borac.

2. četa održala je 5 četnih sastanaka na kojima su se prorađivale približno iste teme kao i u 1. četi. Osim toga održan je jedan sastanak sa čitavim bataljonom, na kojem je prikazana drugovima uloga Crvene Armije u današnjem ratu, ciljevi i linija NOB-a. Na svim sastancima prikazana je vojno-politička situacija u svijetu kao i u zemlji, te su drugovi postavljali razna pitanja i povela se dosta živa diskusija. Četne sastanke su održavali komesari četa i delegati koji su bili potpomognuti od svojih komesara. Također su održana 4 sastanka sa delegatima i dva sastanka sa komesarima četa i 1 sastanak sa obim komandama četa.

Ishrana boraca ovisi o terenu po kojemu se krećemo. Odjeća i obuća boraca je dosta slaba. Imade oko 15 — 20 drugova u civilu, sasvim bosih imade 2 borca, dok ih imade slabo obuvenih oko 10 — 12 koji će prvom zgodom nakon kišovitog vremena i duljeg pokreta ostati sasvim bosi. Zdravlje boraca je dobro te nema nikakovih zaraznih bolesti. Sanitet u bataljonu je prilično dobar, a nosila ima svaka četa. Intendantura u bataljonu je također dosta dobra.

Bataljon se kretao i zadržavao od posljednjeg izvještaja do danas u selima: Bunjak, Kraljev Vrh, Jakovlje, Vidovec, Prepolno, G. i D. Orešje i Novo Mjesto.

Održan je jedan miting i to u D. Orešju na kojem je prisustvovalo prilično broj ljudi, ali obzirom na radni dan nije bio odaziv ljudi onakav kakav bi bio inače, da je bio u nedjelju ili na blagdan. Na mitingu je govoreno o novoj državnoj zajednici, Federativnoj i demokratskoj Jugoslaviji i Federalnoj demokratskoj Hrvatskoj, te o političkoj situaciji u svijetu kao i kod nas, te o tekstu Sporazuma. Narodu što šta nije jasno ali se ipak ne usudi pitati i postavljati pitanja. Međutim, bilo je nekoliko ljudi, koji su postavljali pitanja o samome kralju i Jugoslaviji. Borci su također na toj priredbi sudjelovali i to u pjesmi i partizanskom kolu što je kod naroda izazvalo neobično raspoloženje.

Rad cjelokupne komande 2. čete je dosta dobar i kompaktan, te naređenja koja dobiva u cjelosti izvršava. Komandir i komesar čete zadovoljavaju. Vodnici i desetari u istoj četi malo su se popravili. Delegat I. voda je dobar borac samo mu manjka političke izgradnje. Delegat II. voda drug STILINO VIČ je prije kratkog vremena primio dužnost i pokazao se vrlo dobar. U istoj četi nalazi se delegat VELJKO BAČIĆ koji je zadužen po kulturno-prosvjetnom radu u bataljonu, a prije toga bio je delegat u KPOH-a i komesar čete u bolnici u Moslavini. Isti drug mogao bi primiti dužnost komesara čete.

Rad komande 2. čete ne zadovoljava jer se naređenja koja dobiva četa na vrijeme ne izvršavaju. Komandir čete drug FABIJAN OREŠIČ je hrabar borac i rukovodioc ali voli po naređenjima diskutirati. Komesar iste čete se još nije potpuno snašao na svojoj novoj dužnosti. Zamjenik komandira TRZUN nalazi se vrlo kratko vrijeme u četi, ali se pokazao veoma sposobnim i požrtvovnim. Vodnici i desetari su se također malo popravili. Delegat I. voda drug MIŠKO VIČ primio je prije nekoliko dana dužnost i pokazao se dosta dobar. Delegat II. voda drug HRDAS je također dobar.

Rad cjelokupnog Štaba bataljona je prilično dobar i postoji suglasnost u samome Štabu. Komandant je veoma dobar borac i marljiv u radu, samo još se nije u potpunom snašao na svojoj dužnosti. On je previše nagao i ekspazivan i prilikom borbe zaboravlja da je rukovodioc, te istrčava naprijed kao običan borac.

Od prošlog izvještaja do danas došlo je 55 novih drugova. Uprekomandu je otišlo 7 drugova i to: 4 u Prigorsku četu, 2 za štab Odreda, 2 u Štab Zapadne Grupe. 2 druga upućena su na liječenje u bolnicu u Moslavinu. U posljednjoj akciji u selu Prepolno nestao je 1 drug i poginuo je 1 drug. Postavljeni su na nove dužnosti: za delegata 1. čete drugoga voda drug DRAGUTIN STILINOVIČ, za delegata I. voda 2. čete drug MIŠKOVIĆ, za v. d. komesara 2. čete drug ZVONKO DEBELJAK, a u prekomandu su otišli komesar 2. čete, oper. oficir bataljona, delegat RIHTER i vodnik PETRIC.«

Izvještaj je potpisao politkomesar Franjo Urek.

' Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 12/2 K. 1601 D

FORMIRANJE 3. ČETE I. BATALJONA

14. rujna 1944. štab Zagrebačkog partizanskog odreda izdaje naredbu' o formiranju 3. čete I bataljona koja glasi:

» N A R E D B A br. 10.

Štaba Zagrebačkog NO partizanskog odreda Hrvatske od 14. IX. 1944.

I.

»FORMIRANJE 3. ČETE: Odlukom Štaba Zagrebačkog odreda formira se 3. četa I. bataljona Zagrebačkog odreda.

II.

POSTAVLJENJA: Za komandira 3. čete I. bataljona postavlja se drug MIRKO TURK, do sada vodnik u istom bataljonu.

Za v. d. komesara 3. čete I. bataljona postavlja se drug BABIČ DRAGO, do sada politdelegat u istom bataljonu. Za v. d. pomoćnika politkomesara 3. čete I. bataljona postavlja se drug MIMICA JOSIP, do sada politdelegat u istom bataljonu.

Za vodnika I. voda 3. čete I. bataljona postavlja se drug JOSIP ŠVEC vodnik, do sada mitraljezac u istom bataljonu. Za vodnika II. voda, 3. čete, I. bataljona postavlja se drug IVAN ŠRBEC, do sada desetar u istom bataljonu.

Za politdelegata I. voda, 3. čete, I. bataljona postavlja se drug STJEPAN PALIKUĆA, do sada sekretar SKOJ-a u istom bataljonu.

Za politdelegata II. voda, 3. čete I. bataljona postavlja se drug DRAGIJA ĐURO, do sada mitraljezac u istom bataljonu.«

»Ova naredba stupa na snagu odmah, te se imade pročitati pred strojem.

Politkomesar — *Komandant-kapetan*
Šelendić Stjepan, v. r. — *Mandić Jovica, v. r.«*

' Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 42/5 K 1601 B

U MOSLAVINU PO ORUŽJE

14. rujna 1944. štab Zagrebačkog NOP odreda Hrvatske dostavlja štabu Zapadne grupe partizanskih odreda Hrvatske operativni izvještaj[1] za period od 23. kolovoza do 9- rujna 1944. godine koji glasi:

»23. VIII. 1944., I. bataljon nalazi se u selu Ježevu (Posavina) sa borcima se radilo vojnički i politički.

Štab Odreda sa II. bataljonom nalazio se je u selu Novo Mjesto. Isto dan jedna četa II. bataljona održala je u selu Polonje miting.

24. VIII. 1944. I. bataljon nalazio se u selu Ježevo. Borci su se odmarali. Poslije podne izvršen je pokret u pravcu Prigorja na svoj sektor.

Štab Odreda sa II. bataljonom nalazio se u selu Novo Mjesto. Jedan vod istoga Bataljona napravio je zasjedu kod sela Marinovca, na cesti koja vodi iz Sv. Ivan Zeline u pravcu Rakovca. Isti vod ostao je u zasjedi do 11 sati i kako neprijatelj nije naišao, vratio se u sastav svoga bataljona.

25. VIII. 1944., I. bataljon stigao je u selo Vidovec i otišao na odmaranje na kotu poviše sela, jer su borci bili umorni od dalekog putovanja. Pred večer bataljon se je povukao u selo Vidovec i tamo zauzeo baze.

Štab Odreda sa II. bataljonom izvršio je u 4 sata pokret u selo Baničevac, gdje je održan miting sa narodom. U 3 sata izvršen je pokret preko glavne ceste Zagreb — Varaždin u selo Kalinje.

26. VIII. 1944. I. bataljon izvršio je pokret u jutro do Lugarnice na Sljemenu. Članovi Štaba imali su sastanak, a borci su se odmarali. Isti dan nekoliko drugova iz istog bataljona otišli su na cestu između Zagreba i Markuševca, te su zarobili 6 domobrana sa dva » Vis« pištolja. Predvečer bataljon se je povukao u zaselak Fabijaniči, gdje je zauzeo baze.

Štab Odreda sa II. bataljonom izvršio je u 4 sata pokret iz sela Kalinje na kotu poviše Kladeščice, gdje je ostao na odmaranju do 19 sati. U 19 sati izvršen je pokret u zaselak Kožič-Breg, gdje su zauzeli i baze.

27. VIII. 1944. I. bataljon nalazio se na istom mjestu, sa borcima se je radilo vojnički i politički, a drug ob. oficir b^t.'ljona sa nekoliko drugova otišao je na glavnu cestu između Sesveta i Zagreba i tamo zarobio jednog žandarskog razvodnika, 3 domobrana i jednog ustašu u civilu, zarobljen je i jedan pištolj FN. Istu večer bataljon je izvršio pokret na Sv. Ivanjski kotar.

Štab Odreda sa II. bataljonom ostao je u istom selu. Na večer je održao miting.

28. VIII. 1944. I. bataljon stigao je u selo Čergare, gdje je ostao do 20 sati, kada je izvršio pokret u selo Crkvena Ves u sastav Odreda.

Štab Odreda sa II. bataljonom izvršio je u 5 sati pokret iz Kožič Brega u Crkvenu Ves, gdje je ostao do 21 sat, kada je krenuo bataljon na put za Moslavinu po oružje.

29. VIII. 1944. Štab Odreda sa I. bataljonom povukao se iz sela Crkvena Ves u šumu na raskrsnicu puteva Bunjak — Crkvena Ves — Marija Bistrica. U 17 sati bataljon se je spustio u selo Bunjak, od kuda je u 19 sati izvršen pokret u zajednici sa jednom četom III. diverzantskog bataljona, koja je bila dodjeljena nama, na sektor Stubičkog kotara.

II. bataljon nalazio se u selu Kreča Ves, od kuda je u 18 sati krenuo za Čazmu.

30. VIII 1944. Štab Odreda sa I. bataljonom nalazio se na putovanju kroz Sljeme u pravcu Kraljevog Vrha, kuda je stigao u 16 sati, gdje je ostao i zauzeo baze.

II. bataljon nalazio se na putovanju za Čazmu. Na putovanju zadržao se na odmaranju u selu Svinjarec do 14 sati, tada je krenuo dalje za Čazmu, kuda je stigao u 17 sati i zauzeo baze.

31. VIII. 1944. Štab Odreda sa I. bataljonom nalazio se je u Kraljevom Vrhu. Isti dan bataljon je dobio zadatak da osigura diverzantima III. diverzantskog bataljona rušenje pruge između Ključa i Velikog Trgovišća. Isti je zadatak potpuno završio.

II. bataljon nalazio se na odmaranju u Čazmi.

1. IX 1944. Štab Odreda sa I. bataljonom zauzeo je baze u selu Jakovlju, zaselak Kuleš. U 15 sati primjećeno je kretanje neprijatelja iz pravca Zagreba. Bataljon se je povukao u šumu iznad Kraljevog Vrha. Dodira sa neprijateljem nije bilo. U 19 sati bataljon se je rokirao u selo Kraljev Vrh, gdje je zauzeo baze.

II. bataljon ostao je na odmaranju u Čazmi, dok je jedan vod otišao u Štab Korpusa po dodjeljeno oružje.

2. IX. 1944. Štab Odreda sa I. bataljonom nalazio se u selu Kraljev Vrh zaselak Kostanjski. Bataljon je dobio zadatak da osigura diverzantima prilaz k prugi za vršenje diverzantskih akcija između Luke i Pušće. Bataljon je izvršio zadatak.

II. bataljon nalazio se je u Čazmi, od kuda je izvršio u 14 sati pokret preko Dubrave u Kreča Ves.

3. IX. 1944. Štab Odreda sa I. bataljonom nalazio se u selu Kraljev Vrh, zaselak Konstanjski. Isti dan sa borcima se nije radilo ništa jer im je bilo potrebno odmaranje.

II. bataljon stigao je u 7 sati u Kreča Ves, gdje je ostao na odmaranju.

4. IX. 1944. godine Štab Odreda sa I. bataljonom nalazio se u zaselku Kostanjski. U 7 sati nadirao je na naše položaje neprijatelj u velikoj jačini. Neprijatelj je zapucao na nas na što smo mi odgovorili vatrom i povukli se na Sljeme. Ispucano je 120 metaka. Gubitaka nismo imali, dok je neprijatelj imao dva mrtva i jednog ranjenog. U 19 sati iz Sljemena izvršen je pokret u selo Vidovec, gdje smo zauzeli baze.

II. bataljon izvršio je pokret u Novo Mjesto. Jedan vod istog bataljona odpremio je dodjeljeno oružje Kalničkom Odredu.

5. IX. 1944. Štab Odreda sa I. bataljonom nalazio se je u Vidovcu. U 16 sati bataljon je krenuo na zadatak osiguranja diverzantima kod rušenja pruge između Bedekovčine i Zaboka. Isti zadatak je u potpunosti izvršen.

II. bataljon nalazio se u istom selu na odmaranju. 6. IX. 1944. Štab Odreda nalazio se je na Sljemenu kod Lugarnice kuda je došao uli sati sa zadatka i I. bataljon. U 17 sati izvršen je pokret u selo Vidovec, gdje smo zauzeli baze.

II. bataljon nalazio se je u istom selu.

7. IX. 1944. Štab Odreda sa I. bataljonom nalazio se je u Vidovcu. Održani su vojnički i politički sastanci. U 20 sati izvršen je pokret na Sv. Ivanski kotar.

II. bataljon u 21,50 sati izvršio je pokret u Šulinec, gdje je bio uz Štab XXXII. divizije kao Divizijska rezerva, dok su njezine jedinice napadale na neprijateljsko uporište Sv. Ivan Zelina, a ujedno je bataljon osigurao prilaz od Vrbovca i Sv. Helene.

Smrt fašizmu — sloboda narodu!

Politkomesar: *Komandant-kapetan:*
Stjepan Selendić *Jovica Mandić*

′ Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 10/2 K 1601b

VELIKI BROJ NOVIH BORACA

14. rujna 1944. štab Zagrebačkog NOP odreda dostavlja štabu Zapadne grupe partizanskih odreda Hrvatske (politkomesaru) redoviti komesarski polumjesečni izvještaj[1].

Iz njega dajemo najznačajnije izvadke:

»Politička svijest boraca je različita. To se zapaža u I. bataljonu jer je u zadnje vrijeme pridošao veliki broj novih boraca. Kod starih boraca je politička svijest na dobroj visini. Imade i novih drugova koji su politički svjesni, dok je većina novih drugova politički neizgrađena.

U II. bataljonu svi su upoznati sa linijom i sa ciljevima NOB-e, jer se bataljon kretao na križevačkom kotaru gdje su bile mnoge veće mogućnosti za rad. Taj bataljon ima sve stare borce. Na političkim sastancima prorađivane su: Linija NOB, vojnički i politički događaji vani i kod nas, uspjesi NOV, III. zasjedanje ZA VNOH-a, Odluke II. zasjedanja A VNOf-a, uloga KP u NOB i tekst Sporazuma. Održane su još posebne četne konferencije na kojima su se ukazivali nedostaci.

I. bataljon održao je 11 četnih sastanaka, dok je II. bataljon održao 29 četnih sastanaka.

Sa Štabom I. bataljona održano je 7 sastanaka a zadnjeg je održao Komandant Grupe. Sa političkim rukovodiocima u I. bataljonu održano je 5 sastanaka.

UII. bataljonu održano je sa Štabom bataljona 5 sastanaka a sa političkim rukovodiocima 2 sastanka o stanju u jedinicama.

Kulturno-prosvjetni rad napreduje. U I. bataljonu izdan je treći broj zidnih novina, gdje se vidi rad svih boraca.

II. bataljon nije izdao niti jedne zidne novine, međutim svaka četa izdala je po dvoje.

UII. bataljonu je na visini pjesma, I. bataljon je nešto slabiji u tom pogledu, jer je veliki broj novih drugova, pa ne znaju pjesme. Bilo bi potrebno nabaviti naših pjesmarica.

Ishrana je prema terenu, jer mi se uvijek hranimo po selima. Narod daje što najviše može. Odjeća i obuća je srednja. Drugovi oskudjevaju mnogo na vešu, mnogo boraca nema gaća. U civilu imamo oko 80 a potpuno bosih 15, dok sa slabom obućom imade 60 drugova. Zdravlje boraca je dobro. Nisu se pojavile nikakove zarazne niti priljepčive bolesti. Sanitetsko osoblje radi aktivno, samo im nedostaje stručno znanje. Sanitetskog materijala imaju prilično.

Narod sve više prilazi k NOB a i naši borci isto tako prilaze k narodu. Primjećuje se snažno djelovanje poziva druga Tita do 15. IX. 1944. za NOV, i javlja se narod u vojsku. Ne primjećuje se djelovanje reakcije na našem terenu.

Sam Štab Odreda zajednički rješava sve što se pred njega postavlja. Štab I. bataljona malo se je sredio.

Štab II. bataljona se sredio, komesari su slabo shvatili neke direktive, podijelili su rad na sektore i na taj način izolirali se od Komandanta. Povodom toga održan je s njima sastanak, na kojem su im ukazane njihove greške. Komesari četa u II. bataljonu su još uvijek dosta površni, dok u I. bataljonu su nešto bolji.

U zadnje vrijeme pojačao se mnogo I. bataljon, tako da smo formirali treću četu. Isto smo formirali »Prigorsku« četu u sporazumu sa Komandantom Grupe, kojoj smo pripojili jedan vod Stubičana. Sv. Ivanaca ima isto jedan vod, koji su dodani I. bataljonu«.

Izvještaj je potpisao politkomesar Odreda Stjepan Šelendić.

Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. 42/5 K. 1601 B.

UPUTE ZA SASTAVLJANJE VOJNO-ORGANIZACIONIH IZVJEŠTAJA

15. rujna 1944. štab Zapadne grupe partizanskih odreda Hrvatske piše štabu Zagrebačkog partizanskog odreda pismo[1] u kojem se daje kritički osvrt na dosadašnji način pisanja i sastavljanja vojno-organizacionih, operativnih i drugih izvještaja kao što su izvještaji o brojnom stanju, o naoružanju, nacionalnom i socijalnom sastavu i o rezultatima izvršenih akcija. Štab Grupe smatra da podređeni štabovi, među njima i štab Zagrebačkog odreda, ne posvećuje dovoljno pažnje sastavljanju izvještaja. Naročito se skreće pažnja na sastavljanje operativnih izvještaja u kojima treba opširnije obraditi operativnu situaciju i s obzirom na stanje kod neprijatelja, kao i na njegove namjere te dati ocjenu njegove taktike. U izvještajima također treba dati ocjenu uspješnosti djelovanja podređenih štabova. U obrađivanju, tj. opisu borbi i akcija treba opisati položaje na kojima se vodila borba — da li su brdoviti, šumoviti ili ispresijecani, itd. U prilogu operativnih izvještaja treba dati pismene zapovijesti ili naređenja koja su izdana za pojedine borbe. Također treba dati kritički osvrt na pojedina naređenja i borbe, s obzirom na postignute uspjehe te koje pouke mogu izvući iz pojedine borbe i eventualne taktičke greške neprijatelja.

Štabu Zagrebačkog odreda konkretno je prigovoreno da je operativni izvještaj trebao biti već 29. kolovoza 1944. u 1944, Grupe a poslan je iz Odreda tek 29. kolovoza 1944, tako da je u štab stigao tek 8. rujna 1944.

[1] Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 11/8 K 1623

NE DOZVOLITI NIJEMCIMA ORGANIZIRANO POVLAČENJE

Štab Zagrebačkog NOP odreda Hrvatske 16. rujna 1944. dostavlja štabu I i II bataljona te komandi Prigorske čete, prijepis radiogramskog naređenja Glavnog štaba Narodnooslobodilačke vojske i partizanskih odreda Hrvatske,[1] koji glasi:

»U vezi sa dolaskom Crvene Armije na našu granicu, situacija za Njemce je vrlo teška. Porušene željezničke pruge nateruju ih na pokret cestom. Dosta su dezorganizirani.

Maršal Tito traži od nas da ne dozvolimo Njemcima da se organizovano povuku i iznesu oružje iz naše zemlje.

Naređujemo da sve jedinice razviju maksimalni polet i inicijativu u sve jačem uništavanju komunikacija, zauzimanjem raznih čvorišta, garnizona, privlačiti ih u naše redove ili dezorganizovati.«

S tim u vezi potrebno je angažirati sve jedinice i izabrati takove akcije koje će u redovima neprijatelja stvarati zabunu i metež a nama donositi korist.«

16. rujna 1944. štab Zagrebačkog odreda upućuje štabu I i II bataljona i komandi Prigorske čete prijepis dopisa[2] štaba X korpusa zagrebačkog, dobiven preko štaba Zapadne grupe Odreda, u vezi sa neredovitim izvještavanjem viših štabova o akcijama i pojedinim zahtjevima i pitanjima Glavnog štaba Hrvatske. U pismu se kaže, da je ovakav stav ostatak dosadašnjeg partizanskog života koji više ne može opstati na današnjem stupnju razvitka NOV-e. Sve veća potreba za zbijanjem u čvrste formacije zahtijeva organizaciju u kojoj će se volja Vrhovnog komandanta moći da se najpreciznije sprovede do posljednjeg borca na prostornom području zemlje. Isto tako izvještaji moraju proći iz jedinica do Vrhovnog komandanta kako bi Vrhovni štab mogao imati stalni i jasni uvid u situaciju u cijeloj NOVJ.

Prijepis ovog dopisa, koji je dat u skraćenom obliku, potpisao je komandant-kapetan Jovica Mandić

' Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 54/6 K 1601/C
! Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 53/6 K 1601/C

FORMIRANJE 3. ČETE II. BATALJONA

17. rujna 1944. štab Zagrebačkog odreda izdaje naredbu[1] broj 12, kojom je odlučio formirati 3. četu II bataljona Zagrebačkog odreda. Istom naredbom izvršena su slijedeća postavljenja:

Za komandira 3. čete postavljen je drug Vinko Gorički, do tada vodnik u istom bataljonu.

Za komesara 3. čete postavljen je drug Ivan Landripet, do tada pomoćnik politkomesara 2. čete u istom bataljonu.

Za komandira 1. čete II bataljona postavljen je drug Mićo Marić, do tada zamjenik komandira iste čete.

Za komandira 2. čete II bataljona postavljen je drug Josip Štrbucl, do tada vodnik u istom bataljonu.

Za pomoćnika politkomesara 2. čete II bataljona postavljen je drug Juraj Kuhada, do tada politdelegat u istoj četi.

Za vodnika I voda 3. čete II bataljona postavljen je drug Tomo Crnčević, do tada mitraljezac u istom bataljonu.

Za vodnika II voda 3. čete II bataljona postavljen je drug Drago Mikuljan, do tada mitraljezac u istom bataljonu.

Za delegata I voda 3. čete II bataljona postavljena je drugarica Olga Šatalić, do tada borac u istom bataljonu.

Za delegata II voda 3. čete II bataljona postavljen je drug Milan Potočki, do tada borac u istom bataljonu.

Za vodnika I voda 1. čete II bataljona postavljen je drug Mijo Maltarić, do tada desetar u istoj četi.

Za vodnika II voda 1. čete II bataljona postavljen je drug Nedeljko Frankić, do tada desetar u istoj četi.

Za delegata II voda 1. čete II bataljona postavljen je drug Ivan Talan, do tada borac u istoj četi.

Za vodnika I voda 2. čete II bataljona postavljen je drug Stjepan Maršić, do tada desetar u istoj četi.

Za delegata II voda, 2. čete II bataljona postavljena je drugarica Vjera Biljanović.

Naredbu je potpisao komandant Odreda kapetan Jovica Mandić.

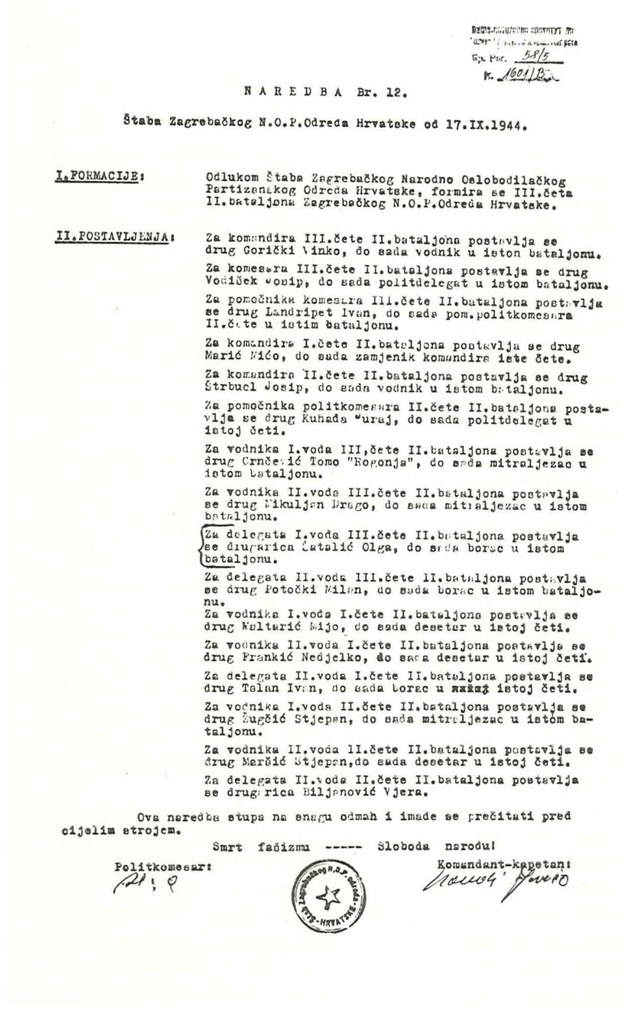

NAREDBA Br. 12.

Štaba Zagrebačkog N.O.P.Odreda Hrvatske od 17.IX.1944.

I.FORMACIJE: Odlukom Štaba Zagrebačkog Narodno Oslobodilačkog Partizanskog Odreda Hrvatske, formira se III.četa II.bataljona Zagrebačkog N.O.P.Odreda Hrvatske.

II.POSTAVLJENJA: Za komandira III.čete II.bataljona postavlja se drug Gorički Vinko, do sada vodnik u istom bataljonu.

Za komesara III.čete II.bataljona postavlja se drug Vodiček Josip, do sada politdelegat u istom bataljonu.

Za pomočnika komesara III.čete II.bataljona postavlja se drug Landripet Ivan, do sada pom.politkomesara II.čete u istim bataljonu.

Za komandira I.čete II.bataljona postavlja se drug Marić Mićo, do sada zamjenik komandira iste čete.

Za komandira II.čete II.bataljona postavlja se drug Štrbuci Josip, do sada vodnik u istom bataljonu.

Za pomočnika politkomesara II.čete II.bataljona postavlja se drug Kuhada Juraj, do sada politdelegat u istoj četi.

Za vodnika I.voda III.čete II.bataljona postavlja se drug Crnčević Tomo "Rogonja", do sada mitraljezac u istom bataljonu.

Za vodnika II.voda III.čete II.bataljona postavlja se drug Mikuljan Drago, do sada mitraljezac u istom bataljonu.

Za delegata I.voda III.čete II.bataljona postavlja se drugarica Šatalić Olga, do sada borac u istom bataljonu.

Za delegata II.voda III.čete II.bataljona postavlja se drug Potočki Milan, do sada borac u istom bataljonu.

Za vodnika I.voda I.čete II.bataljona postavlja se drug Kulturić Mijo, do sada desetar u istoj četi.

Za vodnika II.voda I.čete II.bataljona postavlje se drug Frankić Nedjelko, do sada desetar u istoj četi.

Za delegata II.voda I.čete II.bataljona postavlja se drug Talan Ivan, do sada borac u istoj istoj četi.

Za vodnika I.voda II.čete II.bataljona postavlja se drug Žugčić Stjepan, do sada mitraljezac u istom bataljonu.

Za vodnika II.voda II.čete II.bataljona postavlja se drug Maršić Stjepan,do sada desetar u istoj četi.

Za delegata II.voda II.čete II.bataljona postavlja se drugarica Biljanović Vjera.

Ova naredba stupa na snagu odmah i imade se pročitati pred cijelim strojem.

Smrt fašizmu ----- Sloboda narodu!

Politkomesar: Komandant-kapetan:

Naredba štaba Zagrebačkog odreda o formiranju 3. čete II bataljona.

' Vojnoistorijski institut JA Beograd, dok. br. 1601 C Reg. br. 58/5

NEPRIJATELJSKA UPORIŠTA

17. rujna 1944. obavještajac rajona broj 3 Rade Arambaša izvještava[1] štab Zagrebačkog odreda o stanju pojedinih neprijateljskih uporišta na njegovom rajonu, kako slijedi:

»DUGO SELO: u kući advokata Draženovića 25 Njemaca sa 4 šmajsera i pištolja (kancelarija), u kući Predavač 25 Njemaca sa 4 kamiona koji su ograđeni minama i žicom. Barake kod kolodvora 40 Njemaca koji čuvaju samo prugu, a ograđeni su žicom i minama na duljini oko 100 m od barake. U sokolani još ima oko 20 domobrana, ostali su u bjekstvu i NOV. Ustaša više nema u kotaru, oni su odselili u Ivanić-Grad. 13■ IX. 1944. došlo je novih 120 domobrana, koji su smješteni u školu. Naoružani su samo karabinima.

SESVETSKI KRALJEVAC: ne postoji više nikakova vojska.

SESVETE: na stanici 9 Njemaca sa puškama i jednom parabelom, 50 domobrana sa 2 laka mitraljeza i 1 teški mitraljez i ostali sa francuskim trometkama, smješteni su u bunkeru pred stanicom. Bunker kod mlina 23 vojnika s i t . mitraljezom i 2 laka mitraljeza, ostali francuske puške trometke.

BUNKER IZMEĐU SESVETSKOG KRALJEVCA I SESVETA: 14. IX. 1944. ja sam cijelu posadu domobrana otpratio u NOV. Zarobio sam 1 teški mitraljez, 2 laka mitraljeza, 1 šmajser a ostalo puške trometke, 3 sanduka bombi, 17 sanduka municije. Bunker je udaljen od Sesveta oko 1,5 km a akcija je izvršena oko 18 sati popodne.

SESVETE, vojna nastamba Badel: 20 vojnika domobrana, sa 1 lakim mitraljezom a ostali francuske trometke, 50 žandara sa 8 lakih mitraljeza, 3 šmajsera ostali karabine, mauzer, imaju i 5 sanduka bombi. Njemci su minirali sve zgrade tvornice Badel i Rabus«.

U slijedećem izvještaju od 17. rujna 1944. isti obavještajac piše pismo drugu Moseru u kojem ga obavještava da mu šalje jedan raketni pištolj i nekoliko naboja te 100 metaka za šmajser. Isti obavještajac javlja da su danas došli žandari u Ivanju Reku, u jačini jedne patrole, i da se od 6. rujna 1944. kreću neprijateljske patrole po pruzi samo po danu, u jačini 4 vojnika, dok se noću ne kreću, otkako je uništen bunker u Sesvetskom Kraljevcu. Ustaše imaju postavljenu zasjedu jedino u blizini pojedinih uporišta.

[1] Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 56/6 K 1601/c

II. BATALJON NA STUBIČKOM SEKTORU

19. rujna 1944. štab Zagrebačkog odreda naređuje[1] štabu II bataljona da u toku istog dana sa bataljonom krene na stubički sektor. Bataljonu će se kao treća četa priključiti svetoivanski vod. Pokret će se izvršiti u 16 sati, za selo Blaguša, gdje će se organizirati večera i postaviti potrebno osiguranje, i to jedna desetina na kotu gdje je zarobljen od ustaša teški mitraljez, a patrolu upućivati kroz selo. Ona ima zadatak da uhvati onoga koji bi pokušao bježati iz sela. Iz sela Blaguša izvršit će se pokret u 23 sata, preko Gornje Kašine i Planine u Vidovec. U Vidovcu će bataljon sačekati daljnje naređenje.

Štab Odreda upozorava da prilikom putovanja, posebno u selu Blaguša, treba sa narodom lijepo postupati. Treba im prikazati političku situaciju i reći da im je posljednji čas da se priključe u NOV.

U tom pokretu treba da vladaju red i disciplina a prethodnice trebaju biti na svojim mjestima.

[1] Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg.: 11/2 K. 1601/B.

MOBILIZACIJA ZA SVETO IVANSKI BATALJON

U izvještaju Kotarskog komiteta SKOJ-a Sv. Ivan Zelina od 19- rujna 1944, gdje se opisuje politička situacija i organizaciono stanje SKOJ-a[1] piše, između ostalog, da u selu Šašinovec ima mnogo vojnih bjegunaca koji se skrivaju pred bandom ali neće da idu u našu vojsku već govore da kada će ići svi onda će ići i oni. U istoj općini nalaze se dva uporišta sa ustašama, i to Popovec i Soblinec. Ustaše zalaze u susjedna sela, pljačkaju i teroriziraju narod. Nadalje stoji, da su u općini Sv. Ivan Zelina uporišta Sv. Ivan Zelina i Komin. Mobilizacija za našu vojsku dobro napreduje u općini Vanjski Sv. Ivan Zelina, gdje se javio priličan broj omladinaca u novoformirani Svetoivanski bataljon. Sada je Zagrebački odred u pojedinim selima te općine počeo mobilizirati ljude za NOV, i mobilizacija dobro uspijeva. Iz mjesta Gornje Orešje dobrovoljno se javilo 11 drugova, čim su čuli da će biti mobilizacija. Narod rado prima NOV i traži da ona dođe da ga brani od ustaša i druge bande.

U nastavku izvještaja piše, da se član Kotarskog komiteta SKOJ-a drugarica Seka[2] već nalazi u Svetoivanskom bataljonu i da će ona biti odgovorna za rad sa omladinom po selima kuda će bataljon kretati.

19- rujna 1944. štab Zapadne grupe partizanskih odreda šalje pismeno uputstvo[3] u vezi sa postavljanjem rukovodećeg kadra u jedinicama. U uputstvu piše da u posljednje vrijeme u naše jedinice dolazi velik broj bivših neprijateljskih vojnika — ustaša, domobrana, legionara, gestapovaca i da ni jedan od takvih ne može biti rukovodilac u Narodnooslobodilačkoj vojsci i u partizanskim odredima, uključivši i dužnost desetara. Isto tako da ni jedan od spomenutih neprijateljskih vojnika ne može biti postavljen ni na kakvu dužnost koja zahtijeva povjerenje. Oni ne mogu biti puškomitraljesci i njihovi pomoćnici, kuriri, nosioci ranjenika, bolničari itd.

' Institut za historiju radničkog pokreta Zagreb, arhiv CK KPH
! **Marženka Rohan.**
[1] Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. 19/7 K. 1601/C.

FORMIRANJE NOVOG, TREĆEG BATALJONA ZAGREBAČKOG ODREDA

20. rujna 1944. štab Zagrebačkog partizanskog odreda izdaje Naredbu[1] broj 13, kojom se formira III bataljon Odreda koji se sastoji od tri čete.

Istom naredbom određena su postavljenja rukovodećeg kadra, kako slijedi:

Za komandira 1. čete postavljen je stariji vodnik Juraj Petrie, do tada vodnik u I bataljonu.

Za komesara 1. čete postavljen je drug Stjepan Keleminec.

Za pomoćnika komesara 1. čete postavljen je drug Josip Mihelić, do tada mitraljezac u II bataljonu.

Za komesara 2. čete postavljen je drug Ivan Trzun, do tada delegat u I bataljonu.

Za komandira 2. čete postavljen je drug Stjepan Balun.

Za pomoćnika komesara 2. čete postavljen je drug Fabijan Čukelj.

Za komandira 3. čete postavljen je drug Vid Turčić, do tada komesar udarne grupe Zagrebakog odreda.

Za komesara 3. čete postavljen je drug Mato Kuren.

Za pomoćnika komesara 3. čete postavljen je drug Fric Horvat.

Za vodnik I voda 1. čete postavljen je drug Dane Ostović.

Za vodnika II voda 1. čete postavljen je drug Franjo Bobić.

Za delegata I voda 1. čete postavljen je drug August Kapusta.

Za delegata II voda 1. čete postavljen je drug Budimir Mirošević.

Za vodnika I voda 2. čete postavljen je drug Josip Kobasić.

Za vodnika II voda 2. čete postavljen je drug Stjepan Kušević.

Za delegata I voda 2. čete postavljen je drug Juraj Petrović.

Za vodnika I voda 3. čete postavljen je drug Josip Žugčić, do sada kurir u štabu Odreda.

Za vodnika II voda 3. čete postavljen je drug Stjepan Jambrešić.

Za delegata I voda 3. čete postavljen je drug Pavel Fabijanić, do tada desetar u II bataljonu.

Za delegata II voda 3. čete postavljen je drug Stjepan Kuntić.

Ovu naredbu je potpisao komandant Odreda kapetan Jovica Mandić.

' Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. 3/7 K 1601/C.

ORGANIZACIONO STANJE ODREDA NAKON FORMIRANJA III BATALJONA

21. rujna 1944. štab Zagrebačkog partizanskog odreda izvještava' štab Zapadne grupe POH o osnivanju novog, trećeg bataljona i o akcijama Odreda. Štab Odreda javlja da se sa II bataljonom Odreda, nalazi u selu Vidovec, da je osnovan III bataljon sa tri čete, u svakoj četi da ima po 50 ljudi.

Od II bataljona osnovana je treća četa i postavljeno potpuno rukovodstvo. Štab Odreda javlja, da je mobilizacija na sektoru Vidovca dosta povoljna i da svakim danom pridolaze novi borci iz okolnih sela, a dolaze i iz samoga Zagreba, tako da II bataljon sada broji 200 boraca, a III 170 boraca. Za I bataljon štab Odreda piše da ne znaju da li se bataljon što povećao jer je pod komandom štaba Grupe.

Kako u II i u III bataljonu mnogo novih boraca nema oružja, mole štab Grupe da im pošalje 150 pušaka, ukoliko ima u rezervi, što bi Odredu trebalo najhitnije. Nije sigurno da će se izvršiti predviđena akcija na domobrane u Donjoj Stubici jer je pred dva dana tamo stiglo nešto gestapovaca koji imaju kontrolu nad samim zapovjednikom, što se vidi iz odgovora na pismo štaba Odreda. Domobranski zapovjednik javlja, da u rezervi ima oko 120 pušaka »Mauzer«, 200 uniformi, 150.000 kom municije i da će riskirati i nastojati da izvuče oko 150 domobrana i svu rezervu. Nije mogao doći na sastanak jer je kompromitiran, ne bi se smio vratiti natrag, a iz uporišta se ne smije udaljavati. U pismu javlja da su prije par dana došli gestapovci da razoružaju njegovu vojsku, ali su se domobrani vatrom oduprli i nisu se dali razoružati.

U nastavku izvještaja štab Odreda javlja da se sa 200 kg eksploziva ruši željeznička pruga. Diverzantima je eksploziv dopremljen do određenog mjesta. Oni ruše prugu kod Pušće. Diverzanti su srušili čitav putnički vlak koji je cijeli dan ostao na pruzi. Štab Odreda nadalje javlja da upućuje 9 konja sa samarima, koje je dopremila četa Omladinskog bataljona sa kojom se nalazi i štab Omladinskog bataljona. Oni na depešu štaba X korpusa kreću prema Posavini da se sa čitavim bataljonom jave u sastav brigade OZN-a.

Štab Odreda sa II bataljonom zadržat će se na sektoru Vidovca još nekoliko dana.

Neprijatelj iz uporišta uopće ne izlazi.

Na kraju izvještaja štab Odreda šalje prijedlog za postavljanje štaba III bataljona Zagrebačkog odreda, a naredbu o nižim ruko-

vodiocima poslat će naknadno. Za komandanta III bataljona predlaže se druga **Mirka Beloševića,** dosadašnjeg operativnog oficira I bataljona. Za komesara istog bataljona predlažu **Ivu Blagajića,** dosadašnjeg komesara čete u I bataljonu. Za pomoćnika politkomesara predlažu **Stjepana Muheka — Podgorca** dosadašnjeg člana Kotarskog komiteta Stubica. Isti drugovi mogli bi da zadovolje, jer pokazuju mnogo volje i truda za sav rad.

Štab Odreda šalje štabu Grupe 200 komada cigareta i moli da mu se pošalje nešto novaca.

Jedna četa II bataljona prati za štab Grupe 11 konja. Sa tom četom ide bivši operativni oficir drug **Josip Podboj,** koji je danas stigao do štaba Odreda. Štab Odreda javlja, da su uhvatili jednoga špijuna iz Zagreba, koji je bio u »obkoparskom odjelenju« u Kordunu, kod kuće našeg komandanta Odreda kapetana **Jovice,** i tamo tukao seljake i ubijao žene. To je on na saslušanju priznao, to su potvrdili i svjedoci koji su bili u drugoj jedinici pored njegove. Oni su sada borci u Odredu i prepoznali su

ga-

Spomenuti špijun je strijeljan.

Izvještaj je potpisao komandant-kapetan **Jovica Mandić.**

' Vojnoistorijski institut JA Bgd Br. reg. 12/2 K 1601 B

SOVJETSKO ODLIKOVANJE DRUGU TITU

21. rujna 1944. štab Zagrebačkog NOP odreda obavještava[1] štab I bataljona da je Vrhovni komandant NOV i POJ Maršal Jugoslavije **Josip Broz Tito** odlikovan najvećim sovjetskim odlikovanjem. Komandant X korpusa zagrebačkog, general-major **Vlado Matetić** također je odlikovan sovjetskim odlikovanjem.
S time treba upoznati sve borce i rukovodioče.

[1] Vojnoistorijski institut JA Bgd. Br. reg. 8/7, K 1601/C

ZATROVANE CIGARETE

21. rujna 1944. štab Zagrebačkog NOP odreda šalje upozorenje[1] štabu I bataljona da je neprijatelj ubacio zatrovane cigarete, koje se dijele narodu i našoj vojsci po svim onim mjestima gdje neprijatelj ne može doprijeti:

»Svratite na ovu pažnju borcima da se čuvaju od zatrovanih cigareta, kako nebi nastradali.

Svakog 8, 18. i 28. u mjesecu javljajte nam koliko se je predalo domobrana, ustaša i drugih u Vaš bataljon, sa koliko oružja i sa koliko i kakove opreme. Svi izvještaji treba da su na označeno vrijeme u našem Štabu«.

' Vojnoistorijski institut JA Bgd. Br. reg. 9/7, K 1601/C

POSTAVLJENJE PODOFICIRA U I. BATALJONU

21. rujna 1944. štab I bataljona Zagrebačkog partizanskog odreda Hrvatske izdaje Naredbu[1] broj 6 kojom su određena nova postavljenja u četama, kako slijedi:

»Za vodnika I. voda 1. čete postavlja se drug DRAGUTIN BIZEČKI, do sada mitraljezac (vodnik) u istoj četi.

Za vodnika II. voda 2. čete postavlja se drug IVAN MISLOVIĆ, dosadašnji borac u istoj četi.

Za vodnika II. voda 1. čete postavlja se drug MILAN DOLOVČAK, dosadašnji borac (vodnik) u istoj četi.

Za desetara u 1. četi postavlja se drug ANTUN IVEKOVIĆ, dosadašnji borac u istoj četi.

Za desetara u 1. četi postavlja se drug IVAN BOLTEK, dosadašnji mitraljezac u istoj četi.

Za desetara u 2. četi postavlja se drug FRANJO GABER, do sada borac u istoj četi.

Za delegata u 3- četi postavlja se drug STANKO KIRETA, do sada borac u istoj četi.

Za desetara u 3. četi postavlja se drug MIJO ANIČIĆ, do sada borac u 1. četi.

Za desetara u 3- četi postavlja se drug IVAN VIDAS, dosadašnji borac u istoj četi.

Za desetara u 3- četi postavlja se drug B0Ž0 PETRIC, dosadašnji borac u istoj četi.

Ova naredba odmah stupa na snagu te se imade odmah pročitati pred strojem.«

Naredbu su potpisali v. d. komandant I bataljona **Zlatko Kvaternik** i politkomesar **Franjo Urek**

[1] Vojnoistorijski institut JA Bgd. Br. reg. 16/2, K 1601/D

MOBILIZACIJA NA STUBIČKOM KOTARU

21. rujna 1944. pomoćnik politkomesara Zagrebačkog partizanskog odreda drug **Slavko Pavlinić** piše' štabu Zagrebačkog NOP odreda Hrvatske pismo slijedećeg sadržaja:

»Od mog posljednjeg dopisa do danas mi nismo imali nikakove borbe, nego smo se prebacili iz sektora Vidovec na sektor Jakovlja, gdje smo u zajednici sa drugovima sa terena počeli s mobilizacijom. Prva sela koja smo mobilizirali na sektoru Jakovlja bila su Gornja i Donja Bistra. Broj mobiliziranih javlja Vam Štab bataljona.

Opća situacija na tom terenu je slijedeća: Za mobilizaciju je povoljno i ima izgleda da bi se moglo mobilizirati dosta lijepi broj, ali to čisto vojnički, dok dobrovoljno se dosta slabo odazivaju.

Mi smo sada započeli s mobilizacijom i kod iste mobilizacije treba biti uporan, jer baš u tome se sada nalazi naš uspjeh. Za to sve je potrebno više vojske što se pokazalo i u samoj mobilizaciji.

0 akciji koju trebamo izvršiti, poslano je u Zagreb, ali do sada još nismo ništa detaljno dobili i sam drug MOSER, ostao je na sektoru Vidovec a k njemu smo 21. uputili druga obavještajca I. bataljona s jednom patrolom koja ima zadatak da uhvati vezu s našim jedinicama iz I. bataljona tj. 2. četom i II. vodom 1. čete I. bataljona, ukoliko se je vratila i da pita šta je sa Zagrebom.

Konji koji su bili na Sljemenu od strane Jakovlja prema Vrapču više se ne nalaze ovdje, nego su prebačeni više prema Zagrebu, tj. prema Šestinama. Kako izgleda da ćemo ih moći uzeti, ali j one strane Vidovca. Konja će biti jer ima ih u Golubovcu po koje ćemo bezuvjetno poslati te ih odmah dopratiti do Vas. Imademo mogućnosti nekoliko povoljnih zasjeda ali nemamo s kime da to načinimo jer i sami vidite koliko imamo mi četa kod sebe, a koliko su nam na putu i zato je bezuvjetno potrebno da nam hitno pošaljete sve drugove I. bataljona da bi mogli tu izvršiti zadatak koji je Grupa postavila pred nas.

Javite mi šta ima novoga kod Vas i gdje se nalazite? U prilogu Vam šaljemo dopis od Štaba Zagorskog Odreda te treba po njemu da se postupi. A da bi se sve te stvari uredile i da bi veza nama klapala potrebno je da mi stvorimo na nekojim sektorima relejne stanice i to sektor Jakovlje, Vidovec, te Glavnica ili gdje se predvidi. To treba uzeti u pretres i s tim pitanjem se treba ozbiljno pozabaviti jer je to pitanje od velike važnosti za opću stvar. Za komandira relejne stanice u Vidovcu treba da damo jedinog ozbiljnog druga koji je ranjen a treba i za ostale stanice nastojati da se dobiju drugovi koji su bili ranjeni i koji su za to zaslužni.

Tu istu stvar predložite štabu Zapadne grupe i pitajte ih za savjet. Za komandira relejne stanice u Vidovcu trebalo bi postaviti druga IGNACA koji je ranjen u ruku, a nalazi se sada u našem II bataljonu. Prezime se ne mogu sjetiti.

0 našem daljnjem radu neću da Vam pišem nego kada svršimo mobilizaciju na sektoru Jakovlje to će trajati još jedan dan, prebacujemo se na sektor Vidovec radi izvršenja našeg glavnog zadatka.«

′ Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 9/3 K 1601/B

RASULO PAVELIĆEVE VOJSKE

21. rujna 1944. štab Zagrebačkog partizanskog odreda NOV Hrvatske piše štabu I bataljona slijedeći dopis:[1]

»U ovo zadnje vrijeme kako je nastalo rasulo u Pavelićevoj vojski i svakim danom dolazi u naše redove raznog materijala tj. iz svih rodova vojske, a među kojima se nalazi raznih špijuna, sabotera naše borbe itd. Da bi se imao tačan pregled novopridošlih u naše redove, bataljoni koji imaju obavještajne oficire, moraju da svakog pogledaju i uđu dublje u njegov život, da bi se mogao svaki procjeniti i ocjeniti njega sa kakovom namjerom i zadatkom je došao u NOV. Isto tako može se preko pomoćnika ćete i ostalih članova Partije najviše dati mogućnosti i upute SKOJ-evcima, pošto su oni svakim danom i noći zajedno s njima i mogu da svakog pretresu, jer ne smijemo dozvoliti da nam se uvuče ovakav ološ u naše redove a da mi ne znamo, kao što je to npr. u Zagorskom Odredu da im je bandit odnesao puškomitraljez a da ga nisu provjerili. Na to mnogo posvetite pažnju.

Zadnji puta su bili kuriri od Štaba Odreda kod Štaba Grupe, a Vi niste poslali nikakav izvještaj, jedino kratki dopis, a što ste trebali da napravite, kada ste povezani sa Štabom Grupe uvijek treba da ih zamolite da Vam jave kada dođu naši kuriri k njima.

Izvjestite nas kako stoji bataljon. Jeste li se što pojačali i koliko imadete sada ljudstva? Kako mobilizacija? I koliko ste ih dobili? Mi smo ovamo osnovali treći bataljon a koji broji 170 ljudi, a naš II. bataljon broji 200 ljudi. Mobilizacija ovdje je dosta zrela.

Najhitnije po prvom kuriru dostavite nam sve izvještaje i to: operativni, obavještajni, komesarski, vojno-organizacioni, brojno stanje i naoružanje, nacionalni-socijalni sastav, a isto tako i podatke za kartoteku za sve rukovodioce prema formularima koje ste već ranije primili.«

Dopis je potpisao komandant — kapetan Jovica Mandić.

[1] Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 4/6 K 1601/B

NOVI KOMANDANT ZAGREBAČKOG ODREDA

22. rujna 1944. štab Zapadne grupe partizanskih odreda Hrvatske dostavlja štabu Zagrebačkog partizanskog odreda slijedeće pismo:[1]

»Relejna stanica broj 1. u Vidovcu određena je za OZN-a brigadu. Smjesta je uputite Štabu OZN-a brigade u Moslavinu.

Ukoliko do vas dođe drug JOSIP PODBOJ, prijašnji operativni oficir Vašeg Odreda iz Zagorskog P. Odreda, na putu za Zapadnu Grupu POH, neka primi dužnost komandanta Zagrebačkog P. Odreda, a dosadašnji komandant Zagrebačkog odreda kapetan drug JOVICA MANDIĆ neka se odmah po predanoj dužnosti uputi u naš Štab.

Ukoliko drug PODBOJ ne stigne do Vašeg Štaba, kapetan drug JOVICA MANDIĆ neka do daljnjeg naređenja ostane na istoj dužnosti sve do dolaska novog komandanta Zagrebačkog P. Odreda.

Od 20 vodiča za Zagreb, koje ste uputili u Pokuplje, 16 od njih je odbačeno, jer nisu ispunili uvjete. Nisu znali dobro puta za Zagreb.

Uputite odmah vodiče koji znaju Zagreb i njegovu okolicu.

Smjesta uputite Svetoivanjski vod koji neka se javi našem Štabu.

Vaš II. bataljon uputite na Križevački sektor. Vaš Štab neka se do dolaska I. bataljona koji će smjeniti II. bataljon, kreće sa III. bataljonom Vašega Odreda«.

Naređenje je potpisao načelnik štaba Cikojević. Na istom dopisu rukom je napisano: 24. IX 1944.

»Primopredaja komandanta izvršena. Relejna stanica br. 1. upućena«.

[1] Vojnoistorijski institut JA Beograd, Reg. broj 10/6 dok. 1601/B

ZAGREBAČKI ODRED DOBIVA RADIO STANICU ZA VEZU

22. rujna 1944. štab Zapadne grupe partizanskih odeda Hrvatske piše štabu Zagrebačkog odreda slijedeće[1]:

»Da bi se održala radio-veza između Štaba Zapadne Grupe i Zagrebačkog Odreda i XXXII. Divizije i Zagrebačkog Odreda, mi Vam šaljemo radiostanicu »JULKU«, 2 akumulatora, jedan generator za punjenje akumulatora, te dva telegrafista sa šiframa i točnim uputama za rad.

Da bi veza što bolja bila, treba da izađete u susret drugovima, telegrafistima, i da im dodjelite potreban broj drugova za pomaganje«.

Dopis je potpisao načelnik štaba Cikojević.

[1] Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 11/6 K 1601/B

NAREĐENJE ZA SASTAVLJANJE VOJNO ORGANIZACIONIH IZVJEŠTAJA U BATALJONIMA

22. rujna 1944. štab Zagrebačkog partizanskog odreda šalje štabu I bataljona upute[1] o sastavljanju općih vojno-organizacionih izvještaja. Upute su upućene preko štaba Zapadne grupe i u njima piše da su obaviješteni od Glavnog štaba NOV Hrvatske 20. VII 1944. da opći vojno-organizacioni izvještaji koji se podnose ne zadovoljavaju. Sadržaj ovih izvještaja uputama je propisan kao i njihov naziv, ali se izvještaji u jedinicama sastavljaju dosta proizvoljno. Nije shvaćen značaj i svrha izvještaja pa im nije ni posvećena dovoljna pažnja, a niti se dostavljaju u označenim rokovima.

U cilju pravilnog tumačenja jednakog rada na sastavljanju ovih izvještaja svim potčinjenim štabovima je naređeno da opći vojno-organizacioni izvještaj moraju obavezno podnositi svi štabovi bataljona do 20. u mjesecu, a svojim sadržajem moraju pružiti svestranu i potpunu sliku stanja dotične jedinice i sektora na kome živi i radi kao i svih problema koji se pojavljuju.

U naređenju piše da izvještaj mora obavezno sadržati:

— operativnu situaciju u glavnim crtama
— organizaciju štabova i jedinica sa njihovom ocjenom
— formacijsko stanje jedinice

— brojno stanje i naoružanje jedinice
— socijalni i nacionalni sastav, jedinice i voj. podaci
— nastava u jedinicama
— specijalne jedinice i službe
— moral, borbenost, ishranu, opremu, zdravstveno stanje jedinice i razne promjene koje se postavljaju
— neposredne namjere Štaba u operativnom pogledu i smislu preuzimanja mjera prema stanju pokazanom u izvještaju po ovim pitanjima sa eventualnim prijedlozima«.

' Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 10/7 K 1601/C

OFICIRSKI PJEŠADIJSKI KURS

22. rujna 1944. štab Zagrebačkog partizanskog odreda šalje štabu I bataljona prijepis uputstva[1] štaba X korpusa zagrebačkog NOVJ-e broj 799 od 3. VIII 1944. o uzdizanju oficirskog kadra koje u važnijim izvodima glasi:

»Da bi se ubuduće još bolje, što brže i pravilnije izdizao oficirski kadar, postupit će odgovorni Štabovi po slijedećem:

1. Na oficirski pješadijski kurs upućivat isključivo drugove rukovodioce, poćev od vodnika pa do komandanta bataljona, što znači da se na niži oficirski kurs ne mogu upućivati obični borci, mada imaju sve ostale kvalifikacije koje se traže za taj kurs. Ovi naime smanjuju tempo rada oficirske škole.

2. Sastaviti unapred spisak onih, koji su kandidati za taj kurs, sa svim potrebnim podacima i karakteristikama, imajući pri tome u vidu one, rukovodioce, koji još nisu svršili kurs kao i one, koji su svršili uspješno podoficirski kurs, a imaju uslova za daljnji razvoj. Taj spisak dostaviti na vrijeme ovome Štabu, koji će onda moći da svršene kursiste raspoređuje prema stvarnim potrebama svih jedinica X Korpusa »Zagrebačkog« NOVJ.

3. Završene kursiste raspoređivati odmah na odgovarajuće stepene tako da se njihovo stečeno teoretsko znanje odmah praktički učvršćuje i proširuje.

4. Završene kursiste uvijek raspoređivati koliko god to potrebne mogućnosti dozvoljavaju u jedinice, u kojima nisu prije kursa bili na dužnosti. Time će se održati ugled tih novih rukovodioca na potrebnoj visini, razbit će se eventualna prijašnja familijarnost, nezdravo drugarstvo i napokon stid pri komandovanju samog kursiste pred svojim prijašnjim drugovima.

5. Odgovorni Štabovi dužni su učiniti sve, sa svoje strane da duh, disciplina i oštrina koga kursisti donesu, provedeju jedinice u koje isti bude raspoređen. To važi i za teoretsko znanje kojim su se kursisti obogatili u školi«.

Dopis su potpisali politkomesar Stjepan Šelendić i komandant kapetan Jovica Mandić.

22. rujna 1944. godine Kotarski komitet KPH Stubica izvještava[2] Okružni komitet Zagreb, da je u posljednjih mjesec dana, mobilizirano na kotaru oko 60 drugova, i da je popunjen Stubički bataljon, sa uključenjem jedne čete koja je mobilizirana oko Vidovca. Bataljon se nalazi u sklopu Zagrebačkog Odreda. Prijelaz neprijateljske vojske iz uporišta u NOV, nije značajan, jer su tu većinom gestapovci i ustaše. U posljednje vrijeme, počeo je prelaz u manjim grupicama »časne radne« i domobrana.

[1] Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 13/7 K 1601/C
[2] Institut za historiju radničkog pokreta Zagreb arhiva CK KPH

NEPRIJATELJSKA UPORIŠTA NA SEKTORU ZAGREBAČKOG ODREDA

24. rujna 1944. obavještajni oficir Zagrebačkog partizanskog odreda drug Moser dostavlja izvještaj[1] o neprijateljskim uporištima obavještajnom oficiru Zapadne grupe partizanskih odreda Hrvatske, koji glasi:

»UPORIŠTE JABLANOVAC: 120 ustaša sa naoružanjem 7 puškomitraljeza,. 1 teški mitraljez, 13 šmajsera, 1 laki bacač i 1 teški bacač, ostalo puške. Naziv jedinice Posadni zdrug Jablanovac.

DONJA BISTRA: 32 žandara, sa naoružanjem 2 puškomitraljeza, 2 šmajsera ostalo puške, 20 sanduka municije, 20 sanduka bombi, 20 pištolja. Naziv jedinice Oružničko krilo Zagreb. Zapovjednik iste Mato Krpina. 80 gestapovaca sa naoružanjem: 1 teški mitraljez, 1 teški bacač, 5 puškomitraljeza, 10 šmajsera, 20 sanduka municije, za mitraljeze, 5 sanduka bombi, 3 sanduka municije za šmajser. Ista posada daje svaki dan zasjedu u Suhodol, gdje se kopaju bunkeri. 40 ljudi časne radne službe koji kopaju bunkere. Posada iste nikuda ne izlazi daje samo osiguranje kopanja bunkera.

UPORIŠTE LUKA: 80 ustaša, sa naoružanjem 6 puškomitraljeza, 4 šmajsera ostalo puške. Od iste jedinice davaju zasjedu u jačini od 20 ljudi na željezničku stanicu Pušća. Naoružani su sa jednim mitraljezom i 1 šmajserom. Također daju zasjedu iz istog uporišta na željezničku stanicu Ključ u jačini od 20 ljudi naoružani sa 1 puškomitraljezom i 1 šmajserom. Jedinica se zove Ustaški posadni zdrug. Neprijatelj ne izlazi nikuda iz uporišta osim što kontrolira prugu.

OROSLAVLJE: 300 gestapovaca, 250 časne radne, 50 domobrana, naoružani sa 15 teških mitraljeza, 50 puškomitraljeza, 5 lakih bacača, i 60 šmajsera. Domobrani vrše stražu na pruzi.

STUBIČKE TOPLICE, STUBICA DONJA I GOLUBOVEC: 1200 domobrana naoružani sa 40 puškomitraljeza, 8 teških mitraljeza 2 brdska topa, 3 teška bacača, 3 laka bacača, 60 šmajsera, 30 motor kotača marke »Zindap«, 5 kamiona teretnih marke »Škoda«, 2 luksusna automobila. Za sada ne znamo kojoj jedinici pripada ista jedinica a zove se Brzi Gorski zdrug. Zapovjednik jest Lavoslav Došen, sa kojim imademo vezu. Isti domobrani bili su na izobrazbi u Njemačkoj 4 mjeseca. To su izmješani kadrovci i rezervisti. Njihov nacionalni sastav jest da su većina iz Zagrebačkog i Varaždinskog okruga, i imade nešto malo Bosanaca. U istom uporištu tj. u Stubičkim Toplicama nalazi se 60 ustaša sa naoružanjem 6 puškomitraljeza, 4 šmajsera, ostalo karabine. Isti ustaše su smješteni u samim Toplicama. Isti ustaše pripadaju drugom posadnom Zdrugu. U D. Stubici imade 60 žandara sa naoružanjem, 6 puškomitraljeza, 4 šmajsera, ostalo karabine. Žandari pripadaju Oružničkom krilu Zagreb. Neprijatelj iz istog uporišta izlazi većinom u Donje Podgorje i tamo pravi zasjede.

Za domobrane u Stubici smo uspostavili vezu da ćemo ih spremiti u NOV.

Dana 13. IX. 1944. došao je neprijatelj u selo Pilu tj. takozvani »trup« koji se spustio sa Sljemena zadatkom da pohvata KK Stubica. Istog neprijatelja jest jačina 30 do 40 ljudi naoružani sa samim mitraljezima i šmajserima. Kako smo primili izvještaj ista banda se neprestano spušta sa Sljemena na Pilu i Kraljev Vrh sa istom jačinom.

SV. IVAN ZELINA: oko 400 ustaša jedinice Brzi Sklop PTS-a. Naoružani sa 30 puškomitraljeza, 2 brzometna topa, ali izgleda da ti topovi nemaju zatvarača, 11 malih tenkova, ostalo zasada nepoznato. Neprijatelj je ujedno iz istog ljudstva popunio posadu Komin i tamo više nema domobrana. Brojno stanje Komina nam nije točno za sada poznato ali prema do sada dobivenim podacima ima oko 60 ljudi. Neprijatelj izlazi dnevno sa motorima i biciklima u pravcu Bisaga i Sv. Ivan Zelina radi kontrole ceste.

DONJA ZELINA: 100 ustaša jedinice PTS-a naoružanje za sada nepoznato.

BELOVAR MORAVČE: oko 100 ustaša jedinice PTS-a naoružanje za sada nepoznato.

CRKVENA VES: 75 ustaša jedinice PTS konjanički sklop. Naoružano sa 6 puškomitraljeza, 1 teški mitraljez, 1 teški bacač, i 1 laki bacač. Imade 12 jahačih konja. Imademo izvještaj i položaj bunkera te znademo da su bunkeri građeni od drveta. Imade svih bunkera 6 kojih su postavljeni u raznim pravcima po kotama oko Crkvene Vesi.

SOBLINEC IPOPOVEC: nisu mi za sada poznati kakovu posadu imaju.

DUGO SELO: smještaj: u kući advokata Draženoviča imade oko 25 Njemaca koji su naoružani sa 4 šmajsera, ostalo karabini i pištolji. U kući Predavca oko 25 Nijemaca sa 4 kamiona, ograđeni su sa žicom i minama. U barakama kod kolodvora ima oko 40 Njemaca, oni čuvaju prugu. Ograđeni su sa žicom i minama oko barake. Mine su postavljene preko 100 metara dalje od barake. U Sokolani imade 20 domobrana, ostali domobrani su u bjekstvu. Ustaša nema jer su se odselili, u Ivanić-Grad. Dana 13. IX. 1944. došlo je pojačanje od 120 domobrana sa naoružanjem samim karabinima bez mitraljeza. Smješteni su u školi

UPORIŠTE SESVETSKI KRALJEVAC više ne postoji.

SESVETE: 9 Njemaca sa 1 parabelom, ostali imadu puške njemačke. Domobrana imade 50 sa naoružanjem 2 puškomitraljeza francuskog tipa, 1 teški mitraljez, ostalo puške francuske trometke. Domobrani drže bunkere pred stanicom. Bunker kod mlina imade 23 vojnika sa naoružanjem od 1 teškog mitraljeza i taj stoji na vrh bunkera, 2 puškomitraljeza, ostalo puške.

BUNKER IZMEĐU SESVETSKOG KRALJEVCA I SESVETA udaljen je od Sesveta 1 km i pol više nije zaposjednut pošto je dana 14. IX. razoružan po mojim obavještajcima sa terena. Tada je zarobljeno: 1 teški mitraljez engleskog tipa, 2 puškomitraljeza tipa »zbrojevke« 1 šmajser, ostalo puške francuske trometke. Nadalje, 3 sanduka bombi i 17 sanduka municije za mitraljeze.

VOJNA NASTAMBA BADEL imade 20 vojnika naoružani sa 1 puškomitraljezom i ostalo imaju francuske trometke. Žandara imade oko 50 naoružani sa 8 puškomitraljeza, 3 šmajsera ostalo karabini, ostalo naoružanje 3 sanduka bombi i 3 sanduka ručnih granata. Njemci kod Badia i Rabusa još su isti samo što su otpremili sve nepokretnije stvari sa kamionima u Zagreb. Doznaje se da su podzemno Nijemci minirali sve zgrade i tvornice gdje su Nijemci.«

[1] Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 12/6 K 1601/B

POKRETI NEPRIJATELJSKIH JEDINICA

12. rujna 1944. vršili su Nijemci iz Zagreba akcije po Posavini.

15. rujna 1944, između 4 i 5 sati, išli su iz Zagreba prema Varaždinu ustaše sa 6 tenkova i 5 kamiona, sa oko 90 ustaša. Između 9 i 10 sati prije podne, prema Dugom Selu išlo je 9 kamiona čerkeza, 3 luksuzna automobila, 3 tenka i 2 motor-kotača. Ukupno je bilo oko 150 čerkeza.

16. rujna, između 4 i 5 sati popodne, krenulo je iz Zagreba prema Sv. Ivanu Zelini 5 kamiona ustaša. Ustaša je bilo oko 40. Na kamionima je bilo 150 bačvi benzina. Između 8 i 9 sati ujutro, prošlo je iz Sv. Ivana Zeline prema Zagrebu 2 kamiona ustaša.

17. rujna 1944. išao je jedan transport ustaša iz Zagreba prema Jasenovcu na položaj. Bilo je oko 150 ustaša naoružanih sa 26 puškomitraljeza; imali su 9 kamiona na vlaku i jedan vagon municije.

18. rujna išla su 4 kamiona prema Dugom Selu, ali se u Dugom Selu nisu zaustavili. To su bili Nijemci.

Dana 23. rujna 1944, između 9 i 10 sati, prošao je. jedan kamion ustaša sa oko 30 ljudi iz Sv. Ivana Zeline prema Zagrebu.

Između 11 i 12 sati, prošlo je prema Dugom Selu iz Zagreba 25 kamiona Nijemaca i domobrana. Domobrana je bilo oko 300, a Nijemaca oko 200. Isti dan, između 12 sati i 1 sat, prošlo je 6 kamiona »crne legije« prema Sv. Ivanu Zelini iz Zagreba. Ovih ustaša moglo je biti oko 300.

24. rujna 1944. prošlo je iz Zagreba prema Stubici 20 kamiona domobrana i jedna četa »koturaša« išli su u Donju Stubicu. Cestom je pješke prolazilo oko 75 gestapovaca. Njihova namjera nam nije poznata.

Dobili smo popis oficira domobranaca iz Donje Stubice. Zapovjednik bojne, bojnik Binder, zapovjednik 2. sata poručnik Stjepan Kosović, zapovjednik 1. sata poručnik Stjepan Velčić, zapovjednik samovoznog sata satnik Lavoslav Došen. Gore navedeni domobrani koji su išli kamionima prema Stubici zadržali su se u Stubici.

Željeznička pruga koja je do nedavno bila porušena ponovno je popravljena i vlak opet vozi u Zagorje.

U izvještaju iz kojeg su korišteni izneseni podaci piše o Oružec Mati koji je bio stražar u Sesvetama, da je surađivao sa NOP a poslije ponovno prešao u policiju, i sada ponovno otišao u partizane u Moslavinu. Nadalje piše za Antu Kršaja da je bio špijun i da je imao špijunsku mrežu u Sesvetama gdje je kriv za mnogo ubojstava i hapšenja naših drugova. On je također otišao u partizane u Moslavinu i prošao preko Odreda, ali da tamo nije bilo obavještajnog oficira Mosera koji ga poznaje, da bi ga mogao uhapsiti. Kršaj je došao sa II bataljonom u Čazmu u Moslavinu i tamo je predan Vojno-korpuskoj oblasti ili diviziji. Istoga je potrebno smjesta uhvatiti i sprovesti nad njime istragu.

MOBILIZACIJA BORACA

24. rujna 1944. štab Zagrebačkog partizanskog odreda izvještava[1] štab Zapadne grupe partizanskih odreda Hrvatske da je izvršena primopredaja dužnosti komandanta Odreda[2] pred svim članovima štaba, osim pomoćnika komesara koji se nalazi na kursu.

Štab Odreda istim izvještajem javlja da je II bataljon upućen na križevački sektor, prema naređenju štaba Grupe, a da eksploziv i radio-stanicu još nisu primili. Čim dobiju radio-stanicu izvijestit će putem J. o svemu. Također izvještavaju da je formiran
III bataljon i postavljeni svi rukovodioci.

Štab Odreda dalje javlja da traženu relejnu stanicu broj 1 upućuju do tog štaba, ali ne znaju da li će se ova stanica vratiti na svoju dužnost, po dobivenim uputama, ili da postave drugu. Za vodiče koji su bili određeni da održavaju vezu sa Zagrebom — a koji nisu odgovarali — još se nisu vratili. Ukoliko im je što poznato o njima da jave.

Štab Odreda javlja da će se zadržavati po sektorima, kako je primio naređenje od štaba Grupe, sa zadacima koji su napomenuti i da će svetoivanski vod doći sa drugom kapetanom Jovicom Mandićem koji će doputovati najkasnije do 27. o. m. Štab Odreda piše da neprijatelj na ovom sektoru uopće nije aktivan te nije bilo niti jednog okršaja od prošlog izvještaja.

Mobilizacija je na ovom sektoru dosta dobro uspjela, tako da su se naši bataljoni ojačali na 220 boraca — piše na kraju izvještaja.

Za povjerenika koji će voditi evidenciju naoružanja Štab Odreda predlaže dosadašnjeg šefa kancelarije Vilka Šafara.

[1] Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 13/2 K 1601 B

[1] Mandić Jovica predao a Podboj Josip primio dužnost komandanta Zagrebačkog Odreda.

UNIŠTAVANJE NEPRIJATELJSKIH KOMUNIKACIJA

25. IX 1944. štab Zapadne grupe partizanskih odreda Hrvatske dostavlja' štabu Zagrebačkog partizanskog odreda slijedeći raspored:

»Radi predstojećih ofenzivnih operacija jedinica X. Korpusa »Zagrebačkog« NOVJ, smjesta rokirajte vaše bataljone:

— jedan bataljon na sektor Vidovec — Jakovlje

— jedan bataljon sa Štabom Odreda na sektor Žitomir — Bunjak i

— jedan bataljon na sektor Preseka.

Sve vaše jedinice imaju zadatak da uništavaju do najveće mjere neprijateljske komunikacije i onemoguće ma i najmanji saobraćaj po njima.

Bataljon koji bude djelovao na sektoru Jakovlje — Vidovec imaće preventivni zadatak da sam i zajedno sa četom Diverzantskog bataljona koja se nalazi na tom sektoru poruši i izbaci iz prometa prugu Zagreb — Varaždin na sektorima Zaprešić — Zabok i Zabok — Zlatar Bistrica. U ovom zadatku bataljon ima biti uporan.

Bataljon koji bude djelovao na sektoru Žitomir — Bunjak ima nastojati da se što je moguće duže održava na sektoru Žitomir, a tek povremeno i kraće vrijeme prebacuje na sektor Bunjak. Ovaj bataljon će se aktivirati tako da primora neprijatelja i da ga veže u uporištima Marija Bistrica — Konjščina i Sv. Ivan Zelina. Onemogućiti u najvećoj mjeri stalnim zasjedama i diverzionim akcijama neprijateljski saobraćaj po glavnoj cesti Zagreb — Varaždin.

Bataljon koji bude prebačen na sektor Preseka dobivaće zadatke od našega Štaba.

Vaši posebni zadaci su da organizirate što je moguće bolju službu osmatranja i obavještavanja na pruzi Zagreb — Zaprešić i cestama Zagreb — Sv.Ivan Zelina — Varaždin i Zaprešić — Zlatar Bistrica. Svakodnevno nas obavještavajte o pokretima neprijateljskih kolona i transporta na označenim komunikacijama javljajući nam kojim se pravcem kreću kolone i transporti u kolikoj jačini, sastav (Nijemci, ustaše i drugo) i naziv tih jedinica.

Obavještavajte nas svaki dan o stanju neprijatelja u pojedinim uporištima na sektoru Vašeg djelovanja.

Da bi mogli na najbrži način i u najkraće vrijeme sprovoditi u djelo naređenje, od strane našeg Štaba organizirat ćete najčvršću i najsigurniju vezu između našeg i Vašeg Štaba kao i Vašeg Štaba i podređenih Vam jedinica.

Koristite do najviše mjere Vašu radiostanicu kako bi nas mogli u potpunosti preko radio-veze upoznavati sa radom Vaših jedinica kao i sa stanjem kod neprijatelja na Vašem sektoru.

Ukoliko je jedan bataljon Zagorskog Partizanskog Odreda rokiran na sektor Jakovlje — Pušća — Pregrada — Klanjec da se po dolasku na taj sektor stavi u vezu sa Štabom Zagorskog partizanskog odreda.

Preko ovog bataljona održavajte međusobnu vezu sa Štabom Zagorskog partizanskog odreda.«

Novi raspored jedinica Odreda i zadatke potpisali su komandant major Stjepan Kućiš i politkomesar major Ivica Gretić.

' Vojnoistorijski institut JA Beograd, Reg. Br. 14/2 K 1601 B

POKRETI NEPRIJATELJSKIH JEDINICA

Obavještajac rajona br. 3, 25. rujna 1944. dostavlja štabu Zagrebačkog odreda izvještaj' o prometu neprijateljskih jedinica na glavnoj cesti Zagreb — Sesvete — Dugo Selo — Sv. Ivan Zelina, u kojem piše: 25. rujna 1944, između 10 i 11 sati prije podne, prošlo je 35 kamiona domobrana i ustaša sa 2 motora prema Dugom Selu. Ustaša je bilo oko 700 a domobrana oko 600. Imali su 4 kamiona municije za puškomitraljeze, tri kamiona vozila su benzin.

21. rujna, između 9 i 10 sati, prošla je iz Sv. Ivana Zeline prema Zagrebu kolona od 5 kamiona i dva motora sa oko 200 ustaša. Istog dana, oko 11 sati, prošlo je iz Zagreba prema Dugom Selu 5 motorkotača, 8 automobila i 80 kamiona sa Nijemcima. Nijemaca je bilo oko 800. Nisu se zaustavili u Dugom Selu. Istog dana, između 1 i 2 sata poslije podne, iz Zagreba je prošao jedan kamion ustaša prema Sv. Ivanu Zelini sa oko 40 ustaša.

22. rujna, oko 9 sati, prošao je jedan kamion ustaša prema Sv. Ivanu Zelini. Istog dana, oko 10 sati, prošao je jedan motor i jedan kamion sa oko 50 ustaša iz Sv. Ivana Zeline u'Zagreb. Istoga dana, oko 1 sat poslije podne, oko 60 ustaša i 40 žandara provezlo se kamionima iz Sv. Ivana Zeline prema Zagrebu. Istovremeno prošla su 4 kamiona čerkeza iz Zagreba prema Dugom Selu. Bilo je oko 80 čerkeza.

23. rujna, oko 9 sati, prošao je kamion sa oko 30 ustaša iz Sv. Ivana Zeline prema Zagrebu. Istog dana, oko 11 sati, prošlo je 25 kamiona domobrana i Nijemaca iz Zagreba prema Dugom Selu, sa oko 300 Nijemaca i 200 domobrana. Iz Dugog Sela krenuli su dalje prema Vrbovcu i Ivanić-Gradu.

23. rujna, oko 1 sat, prošlo je 6 kamiona »crne legije« sa oko 300 ustaša iz Zagreba prema Sv. Ivanu Zelini.

Uporište Dugo Selo — Njemačka posada u Dugom Selu smještena je na istim mjestima kao i u prošlim izvještajima, a domobranska posada sa oko 140 domobrana smještena je u školi. Domobranska posada ima 5 lakih mitraljeza, 9 šmajsera a ostalo puške.

24. rujna stiglo je 250 domobrana iz Stubice u Dugo Selo, i to je motorizirana jedinica. U Dugom Selu ostalo je 150 koji su se smjestili po kućama a 100 domobrana je krenulo prema Božjakovini. Domobrana i žandara je isti broj i jednako su naoružani kao i u prošlim izvještajima. Primijećeno je da se po Dugom Selu kreće nekoliko ustaških agenata u civilu.

Sesvetski Kraljevac — nema vojske, samo po danu dolazi patrola po željezničkoj pruzi.

Uporište Sesvete — željeznička stanica, 9 Nijemaca sa jednom parabelom i puškama, 50 domobrana sa 2 laka mitraljeza i 1 teškim mitraljezom i puškama. Bunker kod mlina — 23 domobrana, jedan teški mitraljez, 2 laka mitraljeza i ostalo puške. Vojna nastamba kod Badela ima 20 domobrana i 50 žandara sa istim naoružanjem kao i u prošlom izvještaju.

Izvještaj je potpisao obavještajac Rade.

[1] Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 24/7 K 1601/C

NEPRIJATELJSKA UPORIŠTA NA STUBIČKOM SEKTORU

26. rujna 1944. obavještajac rajona broj 1 drug Buncek šalje štabu Odreda podatke[1] o neprijateljskim uporištima na sektoru Donja Stubica:

Uporište Jablanovac — 120 ustaša sa 7 lakih mitraljeza, jednim teškim mitraljezom, 13 šmajsera, 1 lakim bacačem, 1 teškim bacačem, ostalo puške. Naziv jedinica »posadni zdrug«.

Uporište Donja Bistra — 32 žandara sa 2 laka mitraljeza, 2 šmajsera, ostalo puške, 20 sanduka municije, 10 sanduka bombi i 20 pištolja.

Uporište Oroslavlje — 300 gestapovaca sa 15 lakih mitraljeza, 4 teška mitraljeza, 2 teška i 3 laka bacača, 20 šmajsera, ostalo

puške, 150 vojnika »časne radne«, 50 domobrana, koji vrše stražu kod »časne radne« u logoru.

Uporište Stubičke Toplice — 60 ustaša sa 6 lakih i 1 teškim mitraljezom, 1 laki bacač, 4 šmajsera, ostalo karabini.

Uporište Donja Stubica — 60 žandara sa 6 lakih mitraljeza, 4 šmajsera, 30 pištolja, ostalo karabini. Neprijateljske domobranske jedinice iz St. Toplica, Krapine i Golubovca otišle u pravcu Banja Luka, a na njihovo mjesto došlo je 14 kamiona domobrana rezervista.

Uporište Sljeme — činovnički dom: 25 ustaša sa 2 laka mitraljeza, 5 šmajsera, ostalo karabini. Tomislavov dom 25 ustaša sa 3 laka mitraljeza i 4 šmajsera. Kuća Prekratić 25 ustaša sa 2 laka mitraljeza i 6 šmajsera, te 50 žandara sa 5 lakih mitraljeza i 8 šmajsera.

Uporište Laz — 120 ustaša sa 5 lakih mitraljeza i 2 teška, jednim teškim bacačem mina, 2 haubice, 10 šmajsera, ostalo karabini.

Pruga Zagreb — Varaždin radi od Sv. Križa do Zagreba. Naši diverzanti minirali su vlak 26. rujna ujutro, između Ključa i Pušće. Lokomotiva je gurala pred sobom prazne vagone tako da je mina eksplodirala ispod onih praznih vagona. Veza za Zagorje preko pruge radi nesmetano.

27. rujna 1944. štab Zagrebačkog odreda dostavlja štabu I bataljona prijepis naređenja Glavnog štaba Hrvatske[2] u vezi sa postavljanjem i premještajem rukovodilaca u jedinicama: U istoj naredbi predviđa se da štab Korpusa svojom naredbom postavlja i premješta sve rukovodioce u štabu divizije, brigade, grupi Odreda, Korpusa i komandama područja, štabovima odreda i komandi aero-baza. Štabovi divizija postavljat će i premještati komandante, zamjenike komandanata, politkomesare i pomoćnike politkomesara bataljona; štabovi brigada postavljaju i premještaju komande četa i rukovodioce u štabu bataljona; štabovi bataljona postavljaju i premještaju rukovodioce u četi, štabovi grupa odreda postavljaju i premještaju svojom naredbom komandante, politkomesare, zamjenike komandanata, i pomoćnike politkomesara odredskih bataljona; štabovi odreda postavljaju i premještaju komande četa i one članove štaba odredskog bataljona koje ne postavlja štab grupe; viši štabovi vršit će postavljanje i premještanje na osnovu prijedloga nižih štabova.

' Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 25/7 K 1601/C
: Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 26/7 K 1601/C

II. BATALJON ZAGREBAČKOG ODREDA ODLAZI U SASTAV ZAGORSKE BRIGADE

28. rujna 1944. štab Zapadne grupe upućuje štabu Zagrebačkog odreda naređenje štaba X korpusa zagrebačkog[1] prema kojem II bataljon ovog Odreda, sa svim ljudstvom i naoružanjem, ulazi u sastav I zagorske brigade NOV. Na temelju tog naređenja III bataljon Zagrebačkog odreda postaje II bataljon.

Štab Zapadne grupe nadalje naređuje da štab Odreda treba odmah uputiti svetoivanjski vod koji će sa svim naoružanjem također ući u sastav I zagorske brigade.

Istim dopisom obavještajnom oficiru Moseru naređuje se da smjesta sakupi podatke o neprijateljskom uporištu Sv. Ivan Zelina, Donja Zelina, Komin, Konjščina, Marija Bistrica, Zlatar Bistrica i Laz.

Prema informacijama štaba Grupe na stubičkom sektoru okupljaju se neke njemačke jedinice pa je potrebno ovo provjeriti i poslati točne podatke o tim jedinicama i njihovim namjerama.

Štab Grupe naređuje štabu Odreda da prugu Zagreb — Varaždin, cestu Zagreb — Varaždin i cestu Zagreb — Oroslavlje i Marija Bistrica stavi pod svoju strogu kontrolu, naročito cestu i prugu Zagreb — Varaždin. Svakodnevno je potrebno javljati štabu Grupe o svim promjenama i pokretima koji se budu opažali na tim komunikacijama. Sve ove podatke treba javljati štabu Zapadne grupe, i to dnevno, preko radio-stanice i kuririma. Štab Grupe nadalje piše da pošto se radio-stanica Zagrebačkog odreda slabo čuje to je potrebno sve ono što se bude javljalo preko radio-stanice istovremeno slati i pismeno, putem kurira. Štab Grupe obavještava štab Odreda da će se formirati štapska tehnika pa je potrebno da Odred nabavi jedan radio-aparat sa anodnim baterijama kojega je potrebno poslati u štab Grupe.

Ovo naređenje potpisao je načelnik štaba Zapadne grupe Cikojević.

' Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 32/5 K 1601/B

PRIHVAT VOJNIKA I OFICIRA IZ NEPRIJATELJSKIH JEDINICA

27. rujna 1944. štab Zagrebačkog odreda obavještava štab I bataljona[1] da se svim neprijateljskim oficirima i podoficirima koji do 15. rujna 1944. dobrovoljno pređu u NOV, ili su već u njoj, potvrđuju činovi koje su prilikom dolaska u NOV imali. Prema tome i oni oficiri koji su upućeni na raspored imaju pravo odmah na svoj čin. Za sve oficire koji prelaze na našu stranu treba odmah slati zapisnik saslušanja i podatke za kartoteku u dva primjerka, a za podoficire u jednom primjerku.

Ovaj dopis potpisao je komandant Odreda Josip Podboj.

27. rujna štab Zagrebačkog odreda upućuje štabu I bataljona raspis[2] Glavnog štaba NOV i POH u vezi sa proizvođenjem i predlaganjem u oficirske činove.

U tom dopisu između ostalog piše:

»U buduće treba pitanju činova pristupiti j većim osjećajem odgovornosti i rješavati ga odlučilo i brzo. Načelno treba predlagati za slijedeće činove:

desetara, za desetara — mlađeg vodnika
vodnika, za vodnika — starijeg vodnika
zamjenika komandira čete za zastavnika — podporučnika
a ako je od prvih dana u borbi za poručnika
komandira čete za podporučnika — poručnika
zamjenika komandanta bataljona za poručnika — kapetana
komandanta bataljona za — kapetana
obavještajnog oficira bataljona za zastavnika
intendanta bataljona za vodnika — starijeg vodnika

Analogno ovim primjerima treba rješavati pitanje činova i svih ostalih rukovodioca. Pri tome treba uzeti u obzir vrijeme provedeno u NOV.

Svi borci koji su stupili u partizane 1941. godine načelno trebaju da imaju podoficirski čin, bez obzira dali vrše kakvu dužnost ili ne. Na osnovu toga treba ih proizvesti u podoficirski čin. Stare, prekaljene, disciplinirane i zaslužne borce koji nemaju uslova da postanu rukovodioci inače su vrijedni i služe za primjer ostalima treba predlagati za odlikovanje.

28. rujna 1944. štab Zagrebačkog odreda upućuje I bataljonu uputu[2] za prihvat vojnika iz neprijateljskih jedinica u kojima piše da se posljednjih dana u naše jedinice prijavljuje sve veći broj vojnika neprijateljske vojske.

Taj broj prelaznika svakog dana bit će veći pa je, s tim u vezi, potrebno predusresti neke pojave u jedinicama koje bi, eventualno, mogle nastupiti. Među prelaznicima nalazi se stanovit broj časnika kojima su najnovijim naređenjem Vrhovnog štaba NOV
i POJ automatski priznati činovi iz domobranstva. Samim tim desit će se da će neki naši oficiri i podoficiri i stari borci biti povrijeđeni, osjećat će se zapostavljenima prema dojučerašnjim

domobranskim časnicima. Zbog toga je potrebno borcima i rukovodiocima objasniti potrebu takvog postupka i korist koju će naša NOV i borba uopće imati od toga.

Sa prelaznicima, dojučerašnjim pripadnicima neprijateljskih formacija, ući će u naše jedinice i nezdravi, tuđi utjecaji.

Mi ne smijemo dopustiti da nam se jedinice razvodne već treba da se s tim prelaznicima intenzivno vojnički i politički radi, tako da se što prije naviknu na naš način života. Borcima i rukovodiocima objasniti da bdiju i paze na ugled i način života jedinice, tj. da se ne bi pogoršao uslijed novopridošlih boraca.

Usprkos svemu tome sve prelaznike treba primiti drugarski i sprečavati borcima i rukovodiocima da se prema njima odnose nepravilno. Oni ne treba da se osjete strani u novoj sredini, već im je potrebno omogućiti da se što prije sažive. Nipošto ne dozvoliti favoriziranje domobrana na račun starih boraca.

[1] Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 21/7 K 1601/C
[2] Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 29/7 K 1601/C

POKRETI NEPRIJATELJSKIH JEDINICA

Obavještajac Rajona 3. javlja[1] da su se:

26. rujna 1944. iz Dugog Sela prema Zagrebu kretala dva kamiona i četiri motora Nijemaca — to je bilo oko 11 sati prije podne. Poslije podne, oko 2 sata, prošlo je još oko 25 kamiona sa ukupno 200 Nijemaca i 150 čerkeza.

27. rujna 1944, oko 9 sati, prošlo je od Zagreba prema Dugom Selu 20 kamiona sa oko 250 Nijemaca. Istog dana, oko 10 sati, prošla su iz Zagreba prema Sv. Ivanu Zelini četiri kamiona sa oko 80 ustaša. Istog dana, oko 11 sati, ponovno su prošla dva kamiona i 4 motora sa oko 50 Nijemaca iz Dugog Sela u Zagreb'

28. rujna, oko 11 sati, prošla su 4 kamiona sa oko 40 ustaša iz Sv. Ivana Zeline u Zagreb; istog dana, oko 12 sati, prošla su iz Zagreba prema Dugom Selu tri kamiona sa 30 domobrana.

29. rujna 1944. obavještajac Mišo (Mirko Gluhak) iz uporišta Sv. Ivan Zelina javlja[2] o neprijateljskim posadama u Sv. Ivanu Zelini, Kominu, Bisagu, Brezničkom Humu i Novom Marofu.

U izvještaju piše da se na cesti i uporištima Sv. Ivan Zelina, Komin, Bisag, Brezički Hum, Novi Marof, nalazi ustaški »Brzi sklop« PTS-a. Brojno stanje nije točno poznato jer se neprijatelj stalno prebacuje od uporišta do uporišta pa se broj posada stalno mijenja. Ukupno brojno stanje je oko 1500 ljudi, za cijeli brzi sklop. Borbenost i moral je dosta velika, jer su to Hercegovci i Bosanci. Ima ih oko 300. Imaju 11 malih tenkova, 4 brzometna topa, 30 teških minobacača, 120 strojnica MG a ostalo puške i bombe. Raspolažu sa 15 kamiona, 50 motorkotača marke »zindap«, 4 mala motorkotača za oficire te nekoliko trokolica za snabdijevanje. Sa »glavnim stanom« PTS-a u Zagrebu neprijatelj održava vezu putem radio-stanice.

[1] Vojnoistorijski institut Beograd, Br. reg. 36/7 K 1601/C
[2] Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 33/7 K 1601/C

MASOVNO PRELAŽENJE NEPRIJATELJSKIH VOJNIKA U NARODNOOSLOBODILAČKU VOJSKU

28. rujna 1944. Okružni komitet SKOJ-a dostavlja Okružnom komitetu KPH izvještaj[1] o političkoj situaciji u okrugu Zagreb te o stanju u Zagrebačkom i Posavskom odredu kako slijedi:

»Situacija na čitavom okrugu se poboljšala, usprkos tome što je teror neprijatelja u nekim kotarevima pojačan zadnjih dana, ipak je ljubav naroda za NOV sve veća.

Pod utjecajem događaja u svijetu i na poziv MARŠALA TITA počelo je masovno prelaženje neprijateljskih vojnika na stranu NOV, a naročito do 1. o. m. Poslije 15-tog nastao je mali zastoj ali opet svakodnevno prelaze ljudi, pojedinačno i u manjim skupinama, civili i vojnici i razni domobranski časnici. U čitavom okrugu vrši se mobilizacija za NOV na dobrovoljnoj bazi. Ljudi se odazivaju u dosta velikom broju, naročito u Zagrebačkom kotaru. A također se u nekim kotarevima kao Sv. Ivan Zelina i Dugo Selo vrši mobilizacija sa pozivima. U samom Dugoselskom kotaru mobilizacija je prilično otežana radom petokolonaša koji su vrlo aktivni na ovom kotaru. Oni svim mogućim isprikama nastoje da se mobilizacija spriječi, tako da se morala provoditi konfiskacija imovine onih koji se nisu odazivali pozivu. Glavnih sabotera se nije moglo pronaći ali se oni koji su se sakrivali javljaju kad se prišlo konfiskaciji. Razlog tako slabog političkog stanja na tom kotaru koji je poluoslobođen je u pomirljivom stavu koji se je do nedavno zauzimao prema kočničarima i saboterima. U samom uporištu Dugo Selo ustaše hapse porodice narodnih boraca i ljudi bježe iz uporišta.

U Dugom Selu obješeno je nekoliko drugova koje su dopremili iz Zagreba. Do sada je mobilizacija provedena u nekoliko sela i nastavlja se i dalje. U kotaru Sv. Ivan Zelina, i u nekim općinama stanje se prilično popravilo nakon razbijanja uporišta Sv. Ivan Zelina. Međutim, ustaše su se ponovno naselili u uporište i krstare po selima, naročito u općini Donja Zelina, Belovar Moravče i Kašina, tako da je narod u strahu i svaki rad je vrlo otežan. Mobilizacija prilično napreduje i ljudi se javljaju čim dobiju pozive.

Do sada je mobilizirano oko 60 ljudi, većinom dezertera iz Pavelićeve vojske a mobilizirano je 12 omladinaca. U kotaru imade
7 *neprijateljskih uporišta iz kojih banda izlazi po selima i pljačka a također sile ljude da daju sijeno za prehranu njihovih konja. Milicija je opet postala aktivnija a pojedini njihovi vođe počeli su se preoblačiti u ustaške uniforme. Na taj način nestaje i posljednje vanjska razlika koja ih dijeli od ustaša, time mržnja naroda prema njima postaje sve veća. U kotaru Zagreb, u samoj blizini grada, neprijatelj vrši raciju i hvata ljude za vojsku. Hapse i porodice partizana, i pljačkaju po selima, naročito kod onih koji su prije bili u miliciji a kasnije prešli na našu stranu. Oko 20 milicionara iz Jalševca prešlo je u NOV, dok mobilizacija na dobrovoljnoj bazi i dalje traje na čitavom kotaru. Do sada je mobilizirano oko 400 ljudi, većinom mladića, od toga 40 SKOJevaca, a u općini Brdovec mobilizirano je oko 200 vatrogasaca i željezničara, tako da je u svemu mobilizirano oko 600 ljudi. U, kotaru Stubica neprijatelj stalno upada u sela i stoga je narod u strahu te je i politički rad otežan. U općini Bistrica neprijatelj ima punu kontrolu, tako da je pored naših slabih organizacija rad nemoguć i narod prepušten utjecaju neprijatelja koji ga i mobilizira. Ustaše su sada pozvali 27. godište ali se još do sada nije nitko javio. Mobilizirali smo na tom kotaru oko 45 ljudi, od toga*
5 *omladinaca. Mobilizacija na dobrovoljnoj bazi uspjeva najbolje u selima oko grada i uporišta gdje se neprijatelj služi otvorenim metodama nasilja, a teže u onim dijelovima gdje je teren poluoslobođen i gdje djeluje peta kolona, kao i u općini Pušća i u kotaru Dugo Selo. U Kotaru Dugo Selo nakon vršenja konfiskacije imovine onih koji se nisu odazvali pozivu za NOV pojedini ljudi špekulantski nastrojeni raspiruju mržnju protiv partizana i otvoreno ih nazivaju čerkezima. U Kotaru Stubica uhapšena su tri SKOJevca. U Zagrebačkom Odredu se situacija malo izmijenila pošto se Odred sastoji isključivo od novomobiliziranih boraca, tako da je i disciplina i politička svijest boraca prilično opala ali je još uvijek na dostojnoj visini. 0 stanju u Posavačkom odredu moramo izjaviti da se nije ništa popravilo, i drugarstvo i disciplina su na vrlo niskom stupnju. Jedino je stanje malo bolje u III. bataljonu gdje*

su borci stariji i više se radilo politički. U I. i II. bataljonu vlada familijarnost. Rad naše organizacije je vrlo slab i SKOJ se ne razlikuje od ostalih boraca. Dezertiranja nema i u Odred dolaze stalno novomobilizirani. Omladinski bataljon u cjelokupnom sastavu otišao je za PPK Diviziju. Neprijatelj je putem štampe ubacio vijesti o sukobima među partizanima i komunistima, Srbima 1 Hrvatima, te da je ubijen Nazor, Balen i drugi koji su tobože bili na strani Hrvatskog naroda. Tom svojom najnovijom propagandom nisu ništa postigli u narodu, ali su uspjeli unijeti priličnu zabunu u redovima domobrana i ostalih vojnih formacija.

ZAGREBAČKI ODRED — druga Mileca, dosadanjeg sekretara Odreda, povukli smo na teren a za sekretara smo odredili jednog druga koji je do sada bio zamjenik komesara čete. U Odredu imamo svega 65 članova SKOJ-a, ali ima mogućnosti da se primi veći broj omladinaca koji su odani i požrtvovani. Iz I. bataljona 2 SKOJ-evca primljena su u K. P. Rad SKOJ-a u tom Odredu je dosta dobar, radi se politički i razvija kulturno prosvjetni rad. Sprovedeno je takmičenje među bataljonima koje je trajalo od 1 do 15. kolovoza čiji rezultat vam javljamo na kraju izvještaja.

Rezultati takmičenja koje se je održalo između I. i II. bataljona Zagrebačkog odreda, koje je trajalo od 1. do 15. kolovoza o. g. a sprovodilo se po pitanju političkog, vojničkog i kulturno-prosvjetnog rada. Rezultat je slijedeći:

Odluke II. zasjedanja AVNOJ-a i III. zasjedanja ZAVNOH-a te sporazum Tita i Subašića oba bataljona su proučila podjednako, ali su borci II. bataljona življe sudjelovali u diskusiji. U I. bataljonu održano je 7 sastanaka i izdano 2 broja zidnih novina te naučene 2 pjesme. U II. bataljonu održano je 9 sastanaka, izdana su 3 broja zidnih novina i naučene 3 pjesme. U rukovanju sa automatskim oružjem oba su bataljona podjednaka. U borbama koje su trajale za vrijeme takmičenja borci II. bataljona su se pokazali borbeniji. Prema tome, sa malom razlikom II. bataljon bio je bolji. Samo takmičenje nije dalo željenog rezultata jer je rad u oba bataljona bio malo jači iznad normalnog. Da je tome tako razlog je slaba organizacija takmičenja i pokreti koje je Odred imao.«

Izvještaj je potpisao Marijan Kos, sekretar OK SKOJ-a.

Napomena: Ovaj izvještaj nije prenesen u cijelosti već su dati samo pojedini dijelovi koji se odnose na mobilizaciju i na Zagrebački odred.

' Institut za historiju radničkog pokreta u Zagrebu, arhiva CK KPH

PRUGA ZAGREB - VARAŽDIN NE SMIJE RADITI

29. rujna 1944. štab Zapadne grupe partizanskih odreda Hrvatske upućuje štabu Zagrebačkog partizanskog odreda pismeno naređenje' u vezi sa budućim akcijama odreda kako slijedi:

»Zagrebački Odred sa jednim bataljonom u zajednici sa diverzantima koji se nalaze na sektoru Jakovlje — Pušća krenut će odmah na željezničku prugu Zaprešić — Varaždin i minirati prugu. Pruga Zagreb — Varaždin ne smije da radi, tim više što se naš Korpus nalazi u ofenzivnim operacijama. Osim toga, treba da budete sa ostalim vašim jedinicama što aktivniji ne samo na uništavanju željezničke pruge i ceste, tj. rušenju mostova već trebate napadati manja neprijateljska uporišta. Nemojte dozvoliti da se na vašem sektoru nalaze uporišta kao Crkvena Ves, milicija Kašina, Belovar-Moravče i dr. Njemačka gamad koja se nalazi u našoj zemlji ne smije da se provuće nekažnjeno.

U vezi gornjeg naređujemo da smjesta otpočnete sa najžešćom aktivnošću na neprijateljske komunikacije. Putem radiostanice koja se nalazi u Vašem Odredu imadete dnevno javljati što ste učinili, kakove daljnje namjere imadete i kakova je kod toga reakcija neprijatelja. Dnevno i bezizgovorno dostavljati ćete prvom jutarnjom emisijom promjene u neprijateljskim uporištima a isto tako dali imade kakovih neprijateljskih koncentracija i kojih jedinica, kakve jačine i sa kakvim namjerama.

Vojno-obavještajni oficiri poslat će putem radiostanica koja se neprijateljska uporišta nalaze duž pruge i ceste Zagreb — Varaždin i dali neprijatelj gradi bunkere i dali dobiva kakova pojačanja.

Zagrebački odred dostavit će najhitnije jačinu garnizona u pravcu Varaždin — Zlatar — Sv. Ivan Zelina, a isto tako odmah izvještavati o svim nastalim promjenama kod neprijatelja kao i sve njegove pokrete. Obavješteni smo da neprijatelj koncentrira znatnije snage duž pruge i ceste Zagreb — Varaždin i da gradi bunkere. Postoji opasnost neprijateljske mobilizacije u Zagorju. Zato mobilizirajte sve što možete a ljudima objasnite da je to u cilju njihovog spasavanja. Mobilizirane šaljite sa pratnjom do našeg štaba.

Zagorski Partizanski odred kao i Zagrebački partizanski odred neka se stoga odmah povežu sa organizacijom na terenu i pristupiti što većoj mobilizaciji. Mobilizaciju provoditi stalno i uporno putem poziva ali bez represalija prema onima koji se ne odazivaju.

Štab Zagorskog odreda neka se kreće sa bataljonom koji će djelovati u pravcu Zlatara.

Štab Zagrebačkog odreda neka se kreće sa bataljonom koji će djelovati na sektoru Prepolna.

Obadva odreda neka drže stalno i redovno vezu svaka dva dana sa svojim bataljonima kako bi štabovi odreda mogli rukovoditi i tim bataljonom.

Vezi između Štaba Grupe i Štabova odreda putem radiostanica treba posvetiti najveću pažnju i održavati redovnu vezu kako bi mogli na vrijeme dobivati sva uputstva kao i naređenja«.

Ovo naređenje potpisali su komandant major Stjepan Kučiš i politkomesar major Ivica Gretić.

29. rujna 1944. štab Zagrebačkog odreda primio je od štaba Zapadne grupe raspis[2] u vezi sa vođenjem spiskova poginulih boraca u kojem se zahtijeva da sve jedinice dostavljaju listove gubitaka samo onih boraca koji poginu na bojištu i ranjenika koji umru u njihovim previjalištima. O ranjenim i bolesnim borcima koji umru u pozadinskim bolnicama ili operativnim jedinicama dotične podatke dostavljat će uprava bolnice.

Ovaj raspis upućen je štabu I i II bataljona Zagrebačkog partizanskog odreda.

' Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 73/8 K 1623
[2] Vojnoistorijski intitu JA Beograd, Br. reg. 35/7 K 1601/C

BROJNO STANJE ČLANOVA KP U II. BATALJONU

U rujnu 1944. bataljon ima 1 bataljonski biro sa 5 članova, 3 četne ćelije, jednu štabsku ćeliju, 11 oficira i komesara članova KP, 13 podoficira članova KP, 24 člana KP ukupno. Od toga je 11 radnika, 6 seljaka, 2 obrtnika, 2 namještenika i 3 intelektualca. Po nacionalnosti članovi KP su: 29 Hrvati i jedan Slovenac'

' Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 17/6 K 1601/B

USTAŠKE OFENZIVNE AKCIJE

29. rujna 1944. obavještajac Miso iz neprijateljskog uporišta Sv. Ivan Zelina izvještava' štab Zagrebačkog odreda da su neprijateljske ustaške jedinice imale do sada dvije akcije velikih razmjera i to jednu na sektoru Salnik — Preseka — Zaistovec, u kojoj nije došlo do nikakve borbe sa našim jedinicama.

»U Preseki je banda zaplijenila kancelariju (vjerojatno komande mjesta) i dotjerala nekoliko nevinih seljaka koji su ubijeni. Također su poginula dvojica naših drugova koji su svojom krivnjom zaostali. Iz sela Salnik dotjerano je nekoliko krava i svinja koje su opljačkali seljacima.

Velika akcija u ovih 14 dana kako se ta banda nalazi na ovom području je bila prema Orešju Donjem i Gornjem — Zitomiru — Prepolnu pa prema Kašini — Cučerju.

U akciji bila je banda iz svih gore navedenih uporišta tj. cjeli Brzi sklop i posade Marija Bistrica, Kašina, Laz, Belovar Moravče i Donje Zeline. Banda je tukla topovima u šumu na tom području ali je šumu zaobišla.

Rezultat akcije je bio: »Nismo našli partizane«. U toj akciji je bilo 3.000 ustaša i milicionera. Osim tih dviju velikih akcija neprijatelj je poduzeo manje akcije u okolicu: prema Polonju, Novom Mjestu i Rakovcu.

Cilj neprijatelja je bio: Protjerati partizane sa ovog područja i ostati tako dugo ovdje dok ne pohvata partizane i pobije ih. »Lijepe želje«!

»Ako je potrebno biti ćemo u akciji i dan i noć« kaže zapovjednik zvan Gandi.

Štab neprijatelja se nalazi u Sv. Ivan Zelini.

Zapovjednik cijelog brzog sklopa, ustaški bojnik emigrant Gandi, ima sjedište u mjestu.

Tenkovi i motorizacija također su u mjestu.

Dan i noć budno paze na kotama samog uporišta Sv. Ivan Zelina ti banditi.

Zasjede su na svim kotama koje su oko mjesta.

Ne znam na koju jedinicu pišem ovaj izvještaj, napominjem da me se to izvjesti.

Sama banda spomenuta koja se nalazi na ovom području se neprestano gore dolje vozika tenkovima i motorima te kamionima. Oružje je također razbacano po svim tim uporištima pa se na primjer upravo dok sada ja pišem nalazi u Sv. Ivan Zelini jedno 300 ljudi. Same akcije bande su moguće svaki čas u različitim smjerovima.

Zato napominjem, da nije moguće točno izvjestiti unaprijed kada i koliko te s kakvim oružjem će banda krenuti u akciju.

Također pravac akcije nije poznat (ukoliko znadem za koju akciju već je prekasno da aviziram naše jedinice jer banda pomoću motorizacije sve vrlo brzo prebaciva).

Stoga pazite na iznenađenje od bande, koja si je upravo postavila cilj da partizane na ovom sektoru iznenadi i koliko može zahvati.

S tim završavam«.

29. rujna 1944. obavještajac rajona broj 3, Rade dostavlja Obavještajnom oficiru štaba Zagrebačkog odreda slijedeći izvještaj[2] :

»Između 11/12 sati prije podne prošlo je 18 kamiona Nijemaca iz Zagreba prema Dugom Selu, moglo ih je biti oko 60 i imali su 3 kamiona benzina.

Druže Moseru, mogu ti javiti da je dana 18. IX. iz Dugog Sela vršena racija od strane Njemaca i domoborana u selu Ostrna, Crnec, Greda, Lepravica, oduzimali su od seljaka blago i hranu i drugo.

U ta sela došli su i drugi dan i vršili raciju te su tom prilikom uhvatili jednog našeg obavještajca.

Druže Moseru nemoj se ljutiti što ti pišem olovkom ovdje u Posavini sve je u konspiraciji pa tako i pisaći stroj. Čim dobiješ moj izvještaj otpiši mi.«

[1] Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 33/7 K 1601/C
[1] Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 36/7 K 1601/C

OPERATIVNI DNEVNIK ZAGREBAČKOG ODREDA ZA RUJAN 1944.

Prema operativnom izvještaju' štaba Zagrebačkog odreda štabu Zapadne grupe:

9. *rujna 1944:*1 bataljon nalazio se na položaju u selu Gornje Orešje. Neprijatelj jačine 50 ustaša izišao je iz uporišta Konjščina na kotu 266, odakle je pripucao i brzo se povukao, tako da ga četa koja ga je išla napasti nije dostigla. Neprijatelj pripada topničkom sklopu PTS u uporištu Konjščina. II bataljon sa štabom Odreda nalazio se u selu Baničevac. Oko 11 sati neprijatelj je izašao iz uporišta Sv. Ivan Zelina i Donja Zelina, u jačini od 300 ustaša. Bili su naoružani sa 5 tanketa, 2 teška bacača mina te nepoznatim automatskim oružjem. Neprijatelj pripada brzom sklopu »poglavnikovog tjelesnog zdruga.« U pravcu naših položaja nadirao je u tri kolone, preko sela Krečaves, Novo Mjesto i Sv. Helena.

Naša predstraža koja se nalazila u selu Krečaves, u jačini jednog voda sa dva puškomitraljeza, zapucala je na neprijatelja, ali se morala povući jer je neprijatelj bio jači. Vod koji se nalazio na položaju bio je tučen neprijateljskim minobacačima. Jedna naša četa pošla je naknadno da napadne neprijatelja sa leđa, sa sjeverne strane Novog Mjesta, ali se neprijatelj već bio povukao u pravcu svog uporišta Sv. Ivan Zelina.

Gubici neprijatelja: neprijatelj je ostavio na položaju jednog mrtvog dočasnika. Za ostale ranjene i mrtve ne znamo jer ih je neprijatelj povukao.

Naši gubici: u ovoj borbi imali smo 3 ranjena.

Zarobljena je jedna puška »mauzer«, 100 komada metaka i jedno odijelo.

I bataljon nalazio se na položaju iznad sela Donje Orešje; istog dana neprijatelj nije izlazio.

II bataljon sa štabom Odreda nalazio se u Novom Mjestu. Neprijatelj je prolazio cestom Zagreb — Varaždin; naš bataljon nalazio se na položaju, i to jedna četa iznad sela Polonje, a jedna četa ispod sela Novo Mjesto. Neprijatelj nije nadirao u pravcu naših položaja.

I bataljon nalazio se u selu Kladešćica.

II bataljon sa štabom Odreda nalazio se u selu Novo Mjesto, gdje se nalazila i Prigorska četa koja je primila oružje dopremljeno iz Moslavine. Neprijatelj toga dana nije izlazio.

*12. rujna 1944:*1 bataljon je u pokretu iz sela Kladeščica na križevački sektor i zauzimlje baze u selu Novo Mjesto, gdje se nalazio štab Odreda.

II bataljon sa Prigorskom četom je u pokretu iz Novog Mjesta u Donje Orešje, gdje je zauzeo baze; u 15 sati izvršio je pokret u selo Prepolno. Prigorska četa prebacila se istu noć u selo Vidovec, gdje je provela mobilizaciju na dobrovoljnoj bazi. U 20 sati štab Odreda sa I bataljonom izvršio je pokret u selo Slatina, do štaba Zapadne grupe.

13- rujna 1944: Stab odreda sa I bataljonom nalazio se u Slatini. Sa vojskom je bio pješadijski egzercir (postrojavanje, okretanje u kretanju, o desno rame i k nozi).

II bataljon nalazio se u selu Gornje Orešje. Sa jednom četom postavio je zasjedu na cesti Zagreb — Varaždin, između Komina i Sv. Ivana Zeline, kod sela Šalovec.

Oko 9 sati naišlo je 7 domobrana koje je ova zasjeda zarobila te se nakon toga povukla u sastav Bataljona.

Domborani su svućeni i predani štabu Grupe.

14. rujna 1944:1 bataljon nalazio se u selu Pogančec, dok je jedna četa osiguravala štab Odreda i štab Zapadne grupe u selu Gornja Slatina. U bataljonu su komesari održali političke satove.

II bataljon nalazio se u selu Gornje Orešje. Toga dana primili smo prebjegle neprijateljske vojnike iz Zagreba koji su upućeni u štab Zapadne grupe.

15. rujna 1944: I bataljon nalazio se u selu Pogančec; istog dana dao je Svetoivanjski vod, koji se nalazio u njegovom sastavu, pratnju štabu Odreda koji se prebacio u selo Gornje Orešje.

II bataljon nalazio se u Prepolnu. Sa jednim vodom postavio je zasjedu neprijateljskoj patroli koja izlazi iz uporišta Konjščina, za selo Beloslavec. Zasjeda je postavljena na kotu 266, iznad Beloslavca, ali toga dana neprijatelj nije izišao. U 14 sati neprijatelj je izišao iz uporišta Konjščina (u nepoznatoj jačini) u pravcu sela Prepolno, gdje se nalazio naš II bataljon. Neprijatelj je napucavao iz velike daljine u pravcu naših baza. Jedna četa pošla je u napad, ali se neprijatelj povukao.

16. rujna 1944:S>t&b Odreda u pratnji Svetoivanjskog voda stigao je u selo Gornje Orešje, gdje je zauzeo baze.

I bataljon sa dvije čete nalazio se u selu Pogančec, dok se jedna četa sa štabom Zapadne grupe nalazila u Slatini. Oko 12 sati dočulo se da dolazi neprijatelj te je još jedna četa povučena u Slatinu, na položaje. Međutim, neprijatelj nije naišao.

II bataljon izvršio je u 5 sati pokret iz sela Prepolno u selo Kladeščica, gdje je u 10 sati primio od Prigorske čete novopridošle iz Zagreba zrakoplovce i protuzrakoplovce s kojima se povukao u selo Prepolno, gdje se spojio sa štabom Odreda. Iste noći bataljon je dao jedan vod u pratnju novopridošlih do ceste Zagreb — Varaždin, koji su upućeni u štab Grupe.

17. rujna 1944: I bataljon smjestio se sa štabom Grupe u Hruškovici. Taj dan radilo se u jedinici po rasporedu rada štaba Odreda.

II bataljon toga se dana nalazio u selu Prepolno, a štab Odreda sa Svetoivanjskim vodom smjestio se u selo Gornje Orešje. U 16 sati naišla je neprijateljska patrola iz uporišta Konjščina, u pravcu Beloslavca, u jačini jedne desetine. Vanjska patrola bataljona koja se nalazila na koti 266, poviše Beloslavca, napala je neprijateljsku patrolu a zatim se povukla. Neprijateljska patrola odgovorila je vatrom te se povukla u svoje uporište.

18. rujna 1944:1 batalon nalazio se u selu Hruškovica. Jedna četa pratila je novopridošle od štaba Zapadne grupe do štaba XXXII divizije, koji se nalazio u Srpskoj Kapeli. II bataljon nalazio se u istim bazama kao i štab Odreda.

19. rujna 1944:1 bataljon nalazio se u selu Hruškovica. Toga dana vratila se u sastav bataljona četa koja je pratila novopridošle borce za XXXII diviziju. Istog dana jedna desetina pratila je komesara Grupe u Moslavinu. II bataljon sa štabom Odreda toga dana se nalazio u Prepolnu. U 16 sati izvršen je pokret u selo Blaguša, gdje je organizirana večera. Predstraža bataljona koja se nalazila na koti 195 napadnuta je od neprijateljske patrole, iz uporišta Kašina. Neprijatelj se povukao u pravcu naše zasjede koja je — u jačini jedne desetine — sa puškomitraljezom bila na koti poviše sela Blaguša. Naša zasjeda bila je iznenađena. Stražar koji ju je zaustavljao mislio je da ide naša patrola. Neprijatelj je to iskoristio i osuo stražara brzom vatrom te ga ubio. U to vrijeme naišla je naša druga patrola koja je bila poslana kao pojačanje zasjedi kada se čula pucnjava. Ta patrola je raspalila po neprijatelju i ubila jednog vojnika, dok je sama imala jednog ranjenog, koji je jedan sat nakon ranjavanja umro. Neprijatelj se nakon toga povukao u svoje uporište.

Nedostaci naše strane bili su u tome što patrola nije bila povezana sa zasjedom, i što vođa patrole nije izdao naređenja da se napadne neprijateljska patrola, već je neprijatelj prije napao našu patrolu, iako je vođa patrole znao da se tamo nalazi neprijatelj.

Nakon toga bataljon je izvršio pokret kroz selo Gornja Kašina i Planina u Čučerje. Neprijatelj je nakon toga minobacačkom vatrom tukao iz uporišta Kašina po položaju gdje se vodila borba. Gubici neprijatelja su jedan mrtav i dva ranjena; naši gubici su dva ranjena koji su kasnije umrli od rana. Zarobljena je jedna talijanska puška sa 100 komada municije, 2 bombe i 1 odijelo. Utrošeno je 30 kom. metaka.

20. rujna 1944: I bataljon nalazio se u Hruškovici. Sa vojskom se radilo vojnički: stražarska služba, rad patrole, služba izviđanja i obuka u rukovanju automatskim oružjem.

Štab Odreda sa II bataljonom nalazio se u Čučerju do 10 sati, odakle je izvršen pokret za Vidovec.

*21. rujna 1944:*1 bataljon nalazio se u istim bazama. Sa jednim vodom postavljena je zasjeda između Komina i Sv. Ivana Zeline, na glavnoj cesti Zagreb — Varaždin, ali pošto je zasjeda kompromitirana morala se povući. Jedan vod istog bataljona pratio je novopridošle za Moslavinu.

II bataljon sa štabom Odreda nalazio se u Vidovcu. U 20 sati jedna četa istog bataljona izvršila je pokret u pravcu Prepolna sa zadatkom da za štab Grupe prebaci tovarne konje.

22. rujna 1944: I bataljon nalazio se u istim bazama. Toga dana se vratio vod koji je pratio novopridošle u Moslavinu. Istog dana jedna je četa krenula na put sa eksplozivom do štaba Odreda koji se nalazio u Vidovcu.

II bataljon sa štabom Odreda ostao je u istim bazama. Sa vojskom se izvodio pješadijski egzicir.

23. rujna 1944: I bataljon nalazio se u istim bazama. U 16 sati izvršen je pokret s time, što je osiguravan jedan bataljon Zagorske brigade, koji je pratio oružje iz Moslavine u Zagorje.
II bataljon nalazio se u istim bazama sa štabom Odreda.

*24. rujna1944:*1 bataljon nalazio se na putovanju za Zagorje i toga dana ostao na odmoru u selu Gornje Orešje, zajedno sa bataljonom Zagorske brigade.

II bataljon sa štabom Odreda nalazio se u selu Trstenik, zaselak Fabijanići. U 20 sati — prema naređenju Štaba Zapadne grupe — izvršio je bataljon pokret na križevački sektor, kamo je pratio veći broj novopridošlih drugova. Istoga dana formiran je III bataljon našeg Odreda od Prigorske čete i novomobiliziranih koje je ista četa mobilizirala.

*25. rujna 1944:*1 bataljon nalazio se na putu za Zagorje i u 16 sati stigao u selo Gornje Jesenje, zajedno sa bataljonom Zagorske brigade, gdje je zauzeo baze. Istog dana dopratila je jedna četa I bataljona eksploziv do štaba Odreda.

III bataljon sa štabom Odreda nalazio se u selu Trstenik, na sređivanju.

26. rujna 1944: I bataljon nalazio se na odmaranju u selu Gornje Jesenje, dok je jedna četa istog bataljona bila u sastavu štaba Odreda. III bataljon sa štabom Odreda nalazio se u selu Vidovec, a također i jedna četa I bataljona. Oko 17 sati neprijatelj je nadirao od pravca Čučerja prema našim položajima i zauzeo položaj na Medvedskom bregu, kota 367 i kota 275. Sa manjim dijelovima neprijatelj je nastupao u pravcu sela Vidovec. Neprijatelj je bio u jačini jedne bojne ustaša PTS iz Zagreba, milicije i ustaša iz Kašine, te ustaških posada iz Crkvene Vesi, Laza, Marije Bistrice i Sv. Ivana Zeline. Neprijatelj je imao malu reakciju na teritoriju Sv. Ivan Zelina i — jednim dijelom — na teritoriju kotara Zagreb. Mi smo držali položaj ispod kote 367, iznad sela Vidovec. Kada je neprijatelj sa svojim prednjim dijelo-

vima ulazio u selo Vidovec jedna četa I bataljona izvršila je juriš sa fronta a Svetoivanjski vod nastupao je sa desne strane, sa zadatkom da manevrom obuhvati neprijateljski položaj. Neprijatelj je na juriš odbijen i naši dijelovi gonili su ga u pravcu Cučerja. U povlačenju neprijatelj je zapalio u selu Vidovec jednu štalu i obasuo naše položaje jakom artiljerijskom vatrom, tako da nam je nanio manje gubitke. Naoružanje neprijatelja ostalo nam je nepoznato. Gubici neprijatelja bili su 7 mrtvih. Sve ranjene je uspio povući. Naši gubici bili su 4 ranjena, od kojih jedan teže a trojica su ostali pokretni. Naši su drugovi bili ranjeni od minobacača. Utrošeno je 1500 komada municije.

27. *rujna 1944*:1 bataljon do 9 sati nalazio se u selu Gornje Jesenje. Nakon toga izvršio je pokret u Smiljanovu grabu, gdje je zauzeo baze.

III bataljon sa štabom Odreda nalazio se u selu Vidovec. U 16 sati izvršen je pokret na stubički sektor, u selo Pila, gdje su zauzete baze.

28. rujna 1944: I bataljon nalazio se u Smiljanovoj grabi do 30. rujna 1944, gdje osigurava oružje za I zagorsku brigadu. III bataljon sa štabom odreda nalazio se u istim bazama.

29. rujna 1944: III bataljon sa štabom Odreda nalazio se u selu Kraljev Vrh, gdje je provodio mobilizaciju po okolnim selima.

30. rujna 1944: III bataljon sa štabom Odreda nalazio se u selu Jakovlje, gdje je provedena mobilizacija boraca iz okolnih sela. I bataljon nalazio se još uvijek u Zagorju.

U vremenu od 8. IX do 1. X 1944. Zagrebački odred imao je 4 borbe u kojima je zarobio dva karabina »mauzer« sa 200 komada metaka, dva odijela i dva para cipela. U tim borbama neprijatelj je imao 9 mrtvih, dva ranjena a zarobljeno je 7 domobrana. Naši gubici su bili dva mrtva i 7 ranjenih. Utrošeno je 1960 komada municije.

Ovaj izvještaj potpisali su komandant Odreda Josip Podboj i politkomesar Stjepan Selendić.

' Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 16/2 K 1601/B

0T0 ŽUNKO

USTAŠE IZ CRIKVENICE

U rujnu ili listopadu 1944. I bataljon Odreda nalazio se u selu Vidovec, neposredno na vratima Zagreba. Isturene patrole najednom su primijetile kako se prema Vidovcu kreće grupa od 6 ustaša, oboružana jednim »šarcem« i puškama. Naša patrola počela je pucati, ali ustaše nisu na vatru odgovorili, već su tražili da se predaju. Patrola se veoma oprezno počela približavati. Ustaše su odložili oružje te ih je patrola dovela u štab. To su bili mladići između 17 i 20. godina. Po dolasku u štab, na saslušanju, izjavli su da su se predali jer su bili mobilizirani u Crikvenici, gdje su sa roditeljima živjeli. U Zagrebu su bili na izobrazbi i jedva su čekali mogućnost da pobjegnu u NOV. Zbog toga zajedno su se prijavili da dobrovoljno idu u patrolu prema Vidovcu. Iz te grupe sjećam se jedino imena Zlatka Skomerže koji je kasnije, kod Bunjaka, ranjen, i koji je, koliko sam čuo, u bolnici uslijed komplikacija umro. U toj grupi bio je i jedan mitraljezac, koji je prilikom borbe kod Lobora u studenom 1944. nestao zajedno sa svojim pomoćnikom, ali je nakon nekoliko dana ponovo našao Odred. Svi oni su u Odredu bili dobri borci, premda smo ih primili dosta nepovjerljivo, bojeći se da nisu ubačeni agenti.

OTO ŽUNKO

DOGAĐAJI NA LAZU

Jedne jesenske noći 1944. trebali smo se prebaciti sa područja oko Prepolna, na rajon oko Kraljevog Vrha, Pile i Slanog Potoka, tj. na područje stubičkog kotara. Sticajem okolnosti krenuli smo vrlo kasno. Kako je već bila vrlo kasna jesen, putevi i partizanske staze bili su raskvašeni i kretanje je bilo vrlo otežano. Kada smo došli u blizinu prijevoja na Lazu, gdje smo se i obično prebacivali na područje Zagrebačke gore, začuli smo brektanje automobilskih motora koji su se penjali uz prijevoj. Komandant Kvaternik dao je komandu da požurimo. Ali, dok smo stigli, i automobili su već prešli prijevoj i ubrzano se spuštali prema Mariji Bistrici. Svi smo se zaustavili i posjedali radi predaha i kraćeg odmora i za tili čas zaspali, bez ikakvog osiguranja, na brisanom prostoru, u neposrednoj blizini ceste kojom su se dosta često kretale neprijateljske jedinice.

Oto Žunko, komesar Zagrebačkog odreda su komandantom mjesta. Dubrava travnja 1945.

Kada se prvi probudio već je osvanuo dan i bilo je prilično kasno. Ne vjerujući da je to moguće, zbunjeni smo neko kraće vrijeme pokušali sami sebi rastumačiti uzroke i činjenicu da nas nitko nije primijetio, premda je u tom kraju djelovala i tzv. »škrljak-banda«, tj. pripadnici Mačekovih pristaša, odnosno ustaška milicija, koja je pomagala ustašama. Ubrzo smo se prebacili na drugu stranu i došli na cilj.

Nakon nekoliko dana doznali smo od terenskih veza da je upravo onog dana, kada smo se i mi prebacivali preko ceste, došao na hodočašće u Mariju Bistricu »poglavnik« tzv. NDH Ante Pavelić, i da su automobili koje smo čuli, i koje nismo uspjeli stići, prevozili Pavelića i njegovu pratnju.

NEPRIJATELJSKO UPORIŠTE SESVETE

1. listopada 1944. obavještajac rajona br. 3. Rade Arambaša dostavlja obavještajnom oficiru štaba Zagrebačkog odreda Moseru izvještaj[1] o neprijateljskom uporištu Sesvete u kojem

se nalaze 33 žandara sa 2 teška i 3 laka mitraljeza, 30 pušaka, 2 parabele tipa »Finska«, 32 naboja za teške mitraljeze, 6.000 komada municije za puške, 1.000 komada municije za parabele, 50 kom kragujevačkih bombi, 20 raznih pištolja sa 500 komada municije. Osim žandara, u Sesvetama je njemačka tajna policija sa 40 ljudi, naoružanih sa 2 teška i 12 lakih mitraljeza, 4 teška bacača, te 20 čerkeza koji su naoružani puškama. U Sesvetama je također željeznička bojna sa 93 vojnika. Naoružani su sa 3 laka i 1 teškim mitraljezom, 8.000 komada metaka za puške i 5.000 komada metaka za mitraljeze, sa 50 komada različitih bombi, 2 parabele i 1.000 komada municije za njih.

U bunkeru, kod mlina u Sesvetama, nalaze se 23 vojnika sa 1 teškim mitraljezom na vrhu bunkera i 2 laka mitraljeza. Ostali imaju francuske puške trometke.

Nijemci kod »Badela« i »Rabusa« su u istoj jačini, sa istim naoružanjem.

U Sesvetskom Kraljevcu nema vojske.

' Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 36/7 K 1601/c

BORBA SA USTAŠAMA I MILICIJOM U VIDOVCU KOD ZAGREBA

2. listopada 1944. pomoćnik politkomesara III bataljona Stjepan Muhek šalje pomoćniku komesara Zagrebačkog odreda izvještaj' o borbi tog bataljona u Vidovcu, o prebacivanju ranjenika, o političkoj situaciji u bataljonu, o stanju partijske organizacije te o političkoj situaciji na terenu kojim se kretao bataljon u izvještajnom periodu.

Iz izvještaja se vidi da je:

20. rujna 1944. popodne bataljon prihvatio borbu u selu Vidovcu sa ustašama i milicijom i zadržao položaje do večeri. Treća četa pratila je ranjenike iz Pile u Vidovec, a 29. rujna 1944. vratila se natrag, u sastav bataljona. 1. četa išla je u Gornje Orešje po eksploziv kojeg je zajedno sa 2. četom I bataljona prebacila u Vidovec, a onda ga predala 3. četi ovog bataljona koja ga je prebacila u Pilu. Ostalo vrijeme bataljon se odmarao u bazama i ujedno, svakog dana prije i poslije podne, imao vojno-političku nastavu po četama. Poslije večere bilo je pjevanje borbenih pjesama, svirke i plesa, zajedno sa mladićima i djevojkama u selu gdje su bile baze.

U selima Medvedski Brijeg i Trstenik održani su sastanci sa narodom na kojima je govorio komesar bataljona. Ljudi su se odazvali u priličnom broju a sa sastanka su odnijeli lijepe dojmove i zamolili nas da još ostanemo kod njih. U selu Trsteniku našla se jedna obitelj koja nije htjela pustiti u kuću ambulantu bataljona. U izvještaju nadalje piše da je borbeni moral u bataljonu na priličnoj visini, ali pošto su neki borci bez oružja, gube borbenost, jer ako dođe neprijatelj sa slabijim snagama ne mogu prihvatiti borbu, moraju odstupati. Drugarstvo među borcima i rukovodiocima je dobro.

Organizaciono stanje partijskih organizacija u bataljonu je slijedeće: bataljonski biro sastoji se od 5 članova, tj. sekretara, komesara bataljona i sekretara 1, 2. i 3. čete; štapska ćelija bataljona ima 4 člana, i to: sekretara, komesara, komandanta i obavještajnog oficira bataljona; ćelija 1. čete ima 5 članova, i to: sekretara, komesara i komandira čete te delegata I i II voda; ćelija 2. čete sastoji se od 3 člana, i to: sekretara čete, komesara i delegata; ćelija 3. čete ima 3 člana, i to: sekretara, komandira i komesara čete.

U bataljonu sada ima ukupno 15 članova KP i jedan kandidat. U daljnjem tekstu izvještaja piše o organizacionom stanju SKOJ-a u bataljonu. U bataljonu ima ukupno 8 članova SKOJ-a. Od toga jedan je postavljen za sekretara SKOJ-a bataljona a trojica drugova u tri čete za sekretare SKOJ-a. Od ukupnog broja članova SKOJ-a dvije su drugarice. Među borcima nema članova KP.

U nastavku izvještaja piše da je narod na terenu kojim se bataljon kreće dobro raspoložen prema našoj borbi i vojsci. Narod je materijalno jako siromašan. Neki seljaci nalaze se tik neprijateljskih uporišta i na državnim cestama, gdje stalno dolaze neprijatelji, ali se narod ne koleba. Ovaj narod prehranjuje našu vojsku pod najtežim uslovima, dobrovoljno i sa veseljem. U selima se više puta čuje da ljudi govore da bi nas oni cijelo vrijeme hranili samo da ostanemo stalno kod njih, »sve nam je pusto kada nema partizana«, »tko će nas braniti kad nam odu naši partizani« itd. Rad NOO-a je u nekim selima dobar, dok se u nekim selima uopće ne osjeća njihovo djelovanje. Politički rad u bataljonu odvijao se kroz održavanje sastanaka po četama, svakog dana po dva sata. Borci su upoznati sa odlukama III zasjedanja ZAVNOH-a, II zasjedanja AVNOJ-a i sa svim političkim događajima koji se danas zbivaju u državi i van nje. Vojni rad sa borcima sastojao se od učenja patrolske i stražarske službe, upoznavanja oružja, nišanjenja, nastupnih marševa i egzercira.

Na mitingu što je organiziran u selu Medvedski Brijeg i Trstenik svirala je domaća tamburaška glazba. Poslije mitinga bila je zabava i ples naših boraca sa mladim naraštajem. Na mitingu se govorilo o razvoju NOB-a, o KP kao predvodniku NOB-e. Mitingu je prisustvovalo oko 40 seljaka.

Zdravstveno stanje u bataljonu je dobro. Ima pojedinačnih slučajeva reume. Sanitetska služba je zadovoljavajuća. Prehrana boraca uglavnom je dobra, jedino ne zadovoljava u selima Kraljev Vrh i Pila, jer je narod siromašan i iscrpljen. Borci su dosta slabo obučeni, a ovih dana, kada pada kiša, ostali su bosi. Ušiju za sada nema.

Obavještajna služba u bataljonu slabo je razvijena, jer još nije postavljena cijela organizacija. Rad obavještajnog oficira je dobar. Neprijateljska špijunaža se zasada ne zapaža. Informativna služba također je još slaba. Kulturno-prosvjetni rad se razvija. Priređuju se članci za izdavanje zidnih novina po četama i bataljonskoj ambulanti. Kada ima vremena, u četama se pjeva a zadatak je da se uče nove borbene pjesme i da se u svakoj četi osnuje pjevačka sekcija. Bataljon nema kulturno-prosvjetni odbor. Sada se organizira analfabetski tečaj.

' Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 3/5 K 1601/D

IZBOR I IZOBRAZBA KURIRA

2. listopada 1944. štab Zagrebačkog odreda upućuje štabu I i II bataljona prijepis raspisa' štaba Zapadne grupe u kojem piše, da se do sada izobrazbi naših kurira nije posvećivala nikakva pažnja. Zbog toga se često događalo da su se kuriri sa važnom i povjerljivom poštom gubili. Kuriri su ovisni o informacijama koje im daju mještani i prolaznici, umjesto da ih sa svim potrebnim informacijama snabdiju štabovi koji ih upućuju. U vezi sa time štab Odreda se poziva na naređenje Glavnog štaba NOV i POH op. br. 72. od 24. rujna 1944. u kojem se daju detaljne upute za izobrazbu kurira i na temelju kojih treba organizirati izobrazbu. Ovom okružnicom naređeno je štabovima da kurire obavezno naoružaju šmajserom i sa dovoljno municije, da ih također snabdiju potrebnim sekcijama i kompasom, sa podacima o stanju na pojedinim pravcima, naročito ako prolaze kroz sela ili mjesta koja su neprijateljski raspoložena prema NOB-i. Kurira treba podučiti koju poštu u slučaju opasnosti mora obavezno uništiti a koju može otvoriti, proučiti i usmeno prenijeti sadržaj onome kome je namijenjen. Izbor kurira treba vršiti između odanih, provjerenih i hrabrih boraca.

' Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 37/7 K 1601/C

POLITIČKO STANJE III. BATALJONA

2. listopada 1944. politkomesar III bataljona Zagrebačkog odreda šalje komesaru Odreda redovni izvještaj[1] u kojem, između ostalog, piše da je ovaj bataljon novoosnovan i da broji 182 borca, od čega 2 drugarice. Svi su borci iz najbliže okolice kojom se bataljon kreće i svi su svjesno stupili u NOV. Većina drugova bila je u neprijateljskoj vojsci i zbog toga im politička izgradnja nije na visini. Komande četa i svi rukovodioci dobili su upute kako treba da djeluju da bi se borci što prije otrgli od kuće i privikli na partizanski način ratovanja. Disciplina boraca je dobra, iako se događa da pojedini borci — kada dođemo u blizinu njihove kuće — odu kući. Naređenja se dobro izvršavaju. Odnos boraca prema rukovodiocima je dobar. Moral je dobar ali povremeno popušta zbog toga što ima još mnogo boraca bez oružja i kada dođe do borbe takvi borci bježe, te ruše moral i drugima. Zbog toga bataljon dolazi u situaciju da se tamo, gdje bi mogao prihvatiti borbu sa neprijateljem, povlači, odnosno izbjegava borbu. Prilikom borbi u Vidovcu veliki broj boraca koji je imao oružje i koji je imao prilike da puca pokazao se jako dobar. Nakon borbe u Vidovcu otišlo je iz bataljona kućama 25 drugova koji su bili bez oružja. Prehrana bataljona je dobra. Za to se brinu intendant i ekonomi četa.

Odnos boraca prema narodu je dobar. Rado razgovaraju sa ljudima pa ih narod voli. U selu Medvedski Brijeg održan je miting na kojem je govorio komesar bataljona. Borci su na mitingu pjevali borbene pjesme i plesali partizanska kola i ostale plesove.

Stanje u štabu bataljona je dobro. Svako naređenje zajednički se proraduje. Sve što se poduzima čini se sa znanjem svih članova štaba bataljona. Komande četa zadovoljavaju, svako naređenje izvršavaju točno i na vrijeme. One se trude da borce što bolje osposobe, vojnički i politički. Vodnici i politdelegati također zadovoljavaju.

Nepismeni borci uče čitati i pisati. Takvih je deset u bataljonu. Zidne novine — piše u izvještaju — izići će za koji dan i borci se po četama natječu koja će četa dati više članaka. Sanitet je sređen i svaka četa ima po dva bolničara i po dvoja nosila. Za zavojni materijal pobrinut će se štab bataljona.

Ovaj izvještaj je potpisao komesar bataljona drug Ivo Blagaja

2. listopada 1944. štab Zagrebačkog odreda izdao je pismeno naređenje[2] štabu I bataljona da uputi izviđačku desetinu u pravcu Donjeg Orešja odakle će osmatrati pokrete neprijateljskih jedinica asfaltnom cestom i u podne dostaviti izvještaj. Izviđači trebaju ujedno ispitati situaciju u Sv. Ivanu Zelini — da li se jučer neprijatelj ponovno smjestio u Kominu. Od štaba bataljona zahtijeva se da svoju izviđačku desetinu stalno upućuje u izviđanje što bliže neprijateljskim uporištima, kako bi se što bolje saznala namjera i pokreti neprijatelja.

Ovaj dopis je potpisao vojno-obavještajni oficir Pero Popović.

2. listopada 1944. štab I bataljona šalje pismeno naređenje[1] komandi 1. i 2. čete kojima im daje slijedeće zadatke:

Komandi 1. čete da uputi patrolu koja će pozvati narod sela Valetić na miting, što će se održati u 4. sata popodne, u dvorištu druga Lovre Zdelara; komanda 2. čete treba u štab bataljona uputiti druga Sestaka koji će sakupiti glazbu; komanda 3. čete dat će jednog delegata koji će ići sa drugom Sestakom po glazbu.

Ovim dopisom pozvan je u štab bataljona drug Branko Katarinčić koji ide na dužnost delegata u 2. četu.

Naređenje je potpisao politkomesar bataljona drug Franjo Urek.

' Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 2/5 K 1601/D
' Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 15/2 K 1601/B

NEPRIJATELJSKI PODACI O BORBI SA USTAŠAMA NA SLJEMENU

Iz neprijateljske arhive »Ministarstva oružanih snaga NDH« — opća bojna relacija za mjesec listopad,[1] vidi se da je 2. listopad 1944. jedna »ophodnja« ustaša PTS, jačine 80 ljudi, imala sukob s partizanima nepoznate jačine na Sljemenu, (3 km sjeveroistočno od Rauchove lugarnice) da su nakon kraće borbe »odmetnici« raspršeni te da su neprijateljski gubici 4 mrtva i 2 ranjena a zaplijenjena jedna puška i tri strojopuške i da vlastitih gubitaka nema. (Napomena: Borba I bataljona Zagrebačkog odreda, neprijatelj protjeran, vlastitih gubitaka nije bilo. P. P.)

' Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 20/2 K 1601/D

POSLJEDICE NAPADA XXXII. DIVIZIJE NA SV. IVAN ZELINU

3. listopada 1944. Kotarski komitet KPH Sv. Ivan Zelina šalje Okružnom komitetu KPH Zagreb politički izvještaj[1] u kojem, između ostalog, navodi i rezultate napada XXXII divizije na domobransko-žandarsko uporište Sv. Ivan Zelina. Kotarski komitet je raspravljao o posljedicama ovog napada te javlja da su stradala 3 civilna lica koja su zadobila teže ozlijede jer naši drugovi, prilikom miniranja jednog mosta, nisu obavijestili stanovnike da se sklone. Pri napadu na Sv. Ivan Zelinu divizija je zarobila 25 domobrana i jednog oficira. Žandari su se borili do dana, kada su se naše jedinice povukle.

U izvještaju nadalje piše da je neprijatelj imao dva mrtva a naše jedinice da su zadobile lijepi plijen koji se sastojao od 50 komada rogatog blaga, predviđenog za njemačku i talijansku vojsku, 2,5 miliona komada cigareta, veće količine kože i razne druge robe. U borbi je ubijen zloglasni ustaški bandit Veljko Piljek, a uhapšeni logornici Šimunec i Belošić. Oni su nakon preslušavanja osuđeni na smrt i strijeljani. U izvještaju također stoji, da je održano nekoliko mitinga sa narodom, i to u selima Kreča Ves, sa oko 150 ljudi, Novom Mjestu sa 120 ljudi, te u Polonju sa 200 ljudi. Miting je organiziran u prisustvu Zagrebačkog odreda. Narod pojedinih sela općine Belovar-Moravče jako je zaplašen — boji se izdajica, kojih još ima. Ustaška banda iz uporišta Belovar-Moravče stalno krstari selima. Narod je unatoč tome za naš pokret. Ustaška banda stvorila je novo uporište u selu Crkvena Ves — Moravče. Ona danju i noću krstari po selima pa su politički rad i kretanje na tom području gotovo nemogući. Narod općine Donja Zelina — otkako je tamo pojačana ustaška posada — zaplašen je i ne odaziva se na sastanak. Narod je inače dobar, i uz NOB te daje pomoć. Politički rad je slab, jer se mitinzi ne mogu održavati. U općini Kašina nemamo narod uz naš pokret. Većina ljudi je u miliciji. Obukli su ustaške uniforme i zajedno sa ustašama krstare po selima. 21. studenoga 1944. došli su u selo Blaguša ustaše i milicija, iz uporišta Kašina i Popovec, i uhapsili 3 seljaka. Odmah su ih objesili. Narod u općini Šašinovec dosta je kolebljiv, drži se po strani od naše borbe jer mu se premalo prilazi. Narod je jako zastrašen i nije upoznat sa odlukama II zasjedanja AVNOJ-a i III zasjedanja ZAVNOH-a.

Komitet izvještava da je u ovom mjesecu mobilizirano 58 drugova u NOV i da je donio zaključak da se uz pomoć naše vojske ide od sela do sela i da se održavaju sastanci i istovremeno provodi mobilizacija. U nastavku izvještaja kaže se da je 24. studenog 1944. održano partijsko savjetovanje kojem je prisustvovalo 14 drugova te sekretar Okružnog komiteta drug Franjo.[2] Kotarski komitet nije imao potpunog pregleda nad partijskim jedinicama pa je došlo do raznih grešaka. Kotarski komitet SKOJ ima 7 članova. U općini Vanjski Sv. Ivan Zelina ima 10 mjesnih

NOO-a, i to: Jertovac Gornji sa 6 članova, Jertovac Donji sa 6 članova, Zitomir sa 10 članova, Omamno, Zadrkovac, Pretoki, Bedenica i Turkovčina po 5 članova. 28. studenog 1944. održana je kotarska konferencija JNOF-a na kojoj je izabran izvršni odbor od 9 članova. U čitavom kotaru ima 17 mjesnih odbora JNOF-a. Organizacijom AFŽ-a obuhvaćena su do sada samo dva sela.

[1] Institut za historiju radničkog pokreta Zagreb arhiva CK KPH Zagreb
[’] Franjo Smolčić

BROJNO STANJE I NAORUŽANJE NEPRIJATELJSKIH UPORIŠTA “

3. listopada 1944. obavještajac rajona br. 1. drug Buncek dostavlja štabu Odreda podatke' o neprijateljskim uporištima kako slijedi:

Uporište Jablanovac: 120 ustaša sa 7 lakih mitraljeza, 1 teški mitrajez, 13 šmajsera, 1 laki i 1 teški bacač, ostalo karabini. Naziv jedinice »Posadni zdrug«. Po sastavu većina iz Samobora i Žumberka te nešto Bosanaca.

Uporište D. Bistra: 50 žandara, naoružani sa 3 laka mitraljeza, 2 šmajsera, ostalo karabini. 100 gestapovaca naoružanih sa 5 lakih mitraljeza, 1 lakim i 2 teška bacača i 6 šmajsera, ostalo karabini.

Uporište Luka: 10 ustaša naoružanih sa 7 lakih i 1 teškim mitraljezom, 6 šmajsera, ostalo karabini. Ista jedinica daje zasjedu u Pušću u jačini 20 vojnika, sa jednim puškomitraljezom i jednim šmajserom. Ista banda vrši patrolu prugom od Pušće do Ključa. Naziv jedinice »Posadni zdrug«.

Uporište Oroslavlje: 300 gestapovaca naoružanih sa 15 lakih mitraljeza, 4 teška mitraljeza, 2 teška i 3 laka bacača, 20 šmajsera, ostalo puške. 50 domobrana koji u radnom logoru drže stražu nad 150 pripadnika »časne radne«.

Uporište Donja Stubica i Stubićke Toplice: 2 satnije sa oko 250 domobrana rezervista, naoružani sa 10 lakih i 2 teška mitraljeza, 3 laka i 2 teška bacača, 15 šmajsera, ostalo puške. 60 ustaša naoružanih sa 6 lakih i 1 teškim mitraljezom, 1 teškim i 1 lakim bacačem, 4 šmajsera, ostalo karabini. Ovi su ustaše smješteni u Stubičkim Toplicama. U Donjoj Stubici nalazi se još 60 žandara naoružanih sa 6 lakih mitraljeza, 4 šmajsera i 30 pištolja.

Uporište Sljeme: Brojno stanje u Činovničkom domu — 25 ustaša. Naoružani sa 2 laka mitraljeza, 5 šmajsera, ostalo karabini. Tomislavov dom — 25 ustaša sa 3 laka mitraljeza, 4 šmajsera. Kod Prekratića 25 ustaša, naoružani sa 2 laka mitraljeza i 6 šmajsera, ostalo karabini.

Uporište Bistrički Laz: 120 ustaša naoružanih sa 5 lakih i 2 teška mitraljeza »švarcloze«,' teški bacač mina, 2 haubice, 10 šmajsera, ostalo karabini.

2. listopada 1944. prolazilo je osam kamiona u pravcu Trgovišća, sa gestapovcima i ustašama, sa po 30 ljudi, koji se nisu vraćali. Noću od 2/3. prolazilo je 7 motorista i jedan kamion ustaša istim pravcem, koji se nisu vratili. Prugom Zagreb — Zidani most nema saobraćaja jer su je porušili naši diverzanti. Pruga Zagreb — Varaždin radi od Zagreba do Zaboka.

Na ovom sektoru, u selu Kraljev Vrh, nalazi se naš III bataljon. Banda od nijedne strane nije nadirala u pravcu našeg bataljona.

Nacrt od Oroslavlja poslao sam a drugih podataka nema.

Obavještajac Jože iz Stenjevca dostavlja[2] 5. listopada 1944. štabu Odreda podatke o uporištima na istočnom dijelu kotara Zagreb :

Uporište Gornje Vrapce: 35 ustaša sa 2 puškomitraljeza, 3 pištolja, ostalo puške. Straža kod škole u Donjem Vrapču sa 25 ustaša, sa 1 puškomitraljezom, 2 šmajsera i puškama.

Uporište Sertić, kod Stenjevca: Protuavionska bitnica sa 120 domobrana. Naoružani sa 4 protuavionska topa i 5 protuavionskih mitraljeza, 1 teškim mitraljezom, 1 lakim mitraljezom, 2 šmajsera, 20 pušaka. Sa njima je bazirano još 20 ustaša.

Uporište Stenjevac: 120 domobrana željezničke bojne sa naoružanjem od 3 puškomitraljeza, 6 šmajsera, 7 pištolja, ostalo su puške. Patroliraju na pruzi Stenjevac — Podsused.

Uporište Jankomir — logor: 70 gestapovaca naoružanih sa 2 mitraljeza i 3 laka mitraljeza, 4 šmajsera, 7 pištolja, ostalo puške.

Uporište Podsused — logor; *kod kapele:* Kapele: 50 ustaša sa 4 puškomitraljeza i 4 šmajsera. Banda je smještena u dva bunkera, jedan na starom gradu a jedan prema Jagodišću. U svakom bunkeru ima po 10 ljudi sa jednim puškomitraljezom i jednim šmajserom, ostali su sa puškama. Most na Savi čuva 17 domobrana sa 1 puškomitraljezom, 1 lakim bacačem a ostali puškama, 7 gestapovaca sa 2 puškomitraljeza, 2 šmajsera i 12 žandara sa puškama i 1 parabelom.

Podsused — stanica: 70 domobrana željezničke bojne, sa 8 puškomitraljeza, 8 parabela, 4 pištolja, te u bunkeru na stanici 7 domobrana sa 1 puškomitraljezom i 1 šmajserom. U tvornici Podsused je 18 žandara sa 1 puškomitraljezom i parabelom i 2 pištolja, ostalo puške.

Uporište Bizek — pećina: 33 žandara sa 2 puškomitraljeza, 1 šmajserom, 2 pištolja, ostalo puške. Smješteni su kod šume, u dva bunkera.

[’] Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 41/7 K 1601/C
[‘] Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 44/7 K. 1601/C

ZASJEDA I. BATALJONA NA CESTI KAŠINA - LAZ

5. listopada 1944. štab I bataljona izvještava' štab Odreda da je istog dana jedna četa toga bataljona postavila zasjedu na cesti između ustaških uporišta Kašina i Laz, gdje se svakog dana kreću patrole u jačini od 10 ljudi i kamioni. U 9 sati ujutro naišla je neprijateljska patrola od 15 vojnika koju je napala naša zasjeda. Ubijen je jedan i ranjena su dva neprijateljska vojnika. Naši gubici su dva nestala.

Ovaj izvještaj potpisali su v. d. komandant Zlatko Kvaternik i politkomesar Franjo Urek.

[1] Vojnoistorijski institut JA Beograd br. reg. 25/2 K 1601/D

POLITIČKO STANJE I. BATALJONA

4. listopada 1944. politkomesar 1 bataljona šalje politkomesaru Odreda izvještaj' o stanju bataljona u kojem, između ostalog, piše da se bataljon sastoji od 3 čete, bataljonske ambulante i štaba bataljona i da je brojno stanje 172 druga i 8 drugarica. U rashodu su: 2 u bolnici, 7 na kursu, 4 u ambulanti i 19 na službenom putu. Opće stanje bataljona nije najbolje jer je mnogo novih boraca među kojima ima mnogo bosih. Za vrijeme boravka bataljona sa štabom Grupe u Zagorju politički se nešto više radilo sa borcima pa se stanje popravilo. Politička svijest boraca je različita. Stariji borci svjesniji su i bolje politički izgrađeni. Radi političke izgradnje održavaju se četni sastanci na kojima se vodi živa diskusija. Sve borce zanima kakvo će biti novo uređenje naše države. Moral boraca je dobar, oni su željni borbe. Disciplina je također dobra. Odnos drugova i drugarica zadovo-

ljava. Dezerterstva je bilo u 4 slučaja, od toga dvojica su otišla u Posavski odred a dvojica kući. Prva dvojica imali su želju da odu u Posavinu, tražili su prekomandu pa kada je nisu dobili sami su — nestali.

Kulturno-prosvjetni rad je dosta slab. Nedostaje papira za zidne novine, iako ima dosta napisanih članaka. Održana su 4 prosvjetna sastanka sa pomoćnicima i komesarima i 6 sastanaka sa delegatima. Prorađivane su teme III zasjedanja ZAVNOH-a, odluke II zasjedanja AVNOJ-a, NOV i ciljevi NOB-e. O istim temama održano je u 1. četi 10 sastanaka i četna konferencija, u 2. četi 9 sastanaka te četna konferencija, u 3. četi 7 sastanaka. Borci imaju dobar odnos prema narodu. To se posebno odrazilo na križevačkom sektoru, gdje su borci prilikom održavanja mitinga prilazili ljudima i politički djelovali. Prilikom boravka u Zagorju narod je direktno molio da još ostanemo jer da ovakvih partizana još nisu vidjeli. Ishrana boraca na križevačkom sektoru bila je organizirana po selima. Za vrijeme boravka u Zagorju bataljon je dobivao sledovanje od Zagorske brigade.

Odjeća i obuća boraca jako je slaba. Bosih je 25 boraca a daljnjih 20 imaju slabu obuću koja će se raspasti prilikom prvih kiša. Bataljonu bi hitno trebalo nešto kože za cipele.

Zdravstveno stanje boraca nije zadovoljavajuće jer ima dosta prehlađenih a nekolicina imaju kraste na nogama, što je posljedica slabe obuće. Zaraznih i spolnih bolesti nema. Sanitet se popravio. Osjeća se pomanjkanje sanitetskog materijala.

U vremenu od 14. do 28. rujna 1944. bataljon se kretao po križevačkom sektoru, zelinskom kotaru i krapinskom okrugu a jedna četa po zagrebačkom i stubičkom kotaru. Narod na križevačkom kotaru jako je dobro raspoložen prema NOV. Isto takvo je stanje na zelinskom, zagrebačkom i krapinskom kotaru. Na krapinskom kotaru narod je uslijed velikog ustaškog terora zaplašen. Bataljon je održao dva mitinga, i to u selu Pogančec i Hruškovica. Poslije mitinga održane su zabave sa plesom. Narod se na mitinge prilično odaziva. Na mitinzima narod je postavljao pitanja o budućem uređenju države i o kralju — tko će o tome odlučivati i kakvo će biti uređenje.

Rad komandi četa dosta je dobar. U 1. četi ističu se vodnik II voda Milan Dolovčak i delegat I voda Drago Stilinović. U ovoj četi manjka delegat II voda koji je prilikom pokreta iz Zagorja na naš sektor ostao bos i kako je imao potpuno ranjave noge ostao je u Zagorskoj brigadi. U radu se ističe i komandir 2. čete drug Trzun Marko koji je jako dobar borac ali mu još nedostaje vojnička izgradnja. Također se ističe i komesar te čete drug Zvonko Debeljak. Vrlo dobar borac i rukovodilac je i komandir 3. čete drug Mirko Turk koji se jako brine za svoju četu. Komesaru te čete nedostaje političke izgradnje dok je pomoćnik politkomesara drug Josip Mimica dobar rukovodilac i dobro politički izgrađen.

' Vojnoistorijski institut JA Beograd br. reg. 22/2 K 1601/D

OPERATIVNI DNEVNIK I. BATALJONA

5. listopada 1944. štab I bataljona šalje štabu Zagrebačkog odreda operativni izvještaj' o borbama i akcijama u vremenu od 8. rujna do 22. rujna 1944, kako slijedi:

9. rujna bataljon se nalazio na koti iznad sela Gornje Orešje, gdje je imao položaj jer je neprijatelj pripucavao ali se ubrzo povukao. Drugih promjena toga dana nije bilo. Navečer je bataljon krenuo u selo Gornje Orešje gdje je prenoćio.

10. rujna bataljon se nalazio na koti iznad sela Donje Orešje, gdje se sa borcima radilo vojnički i politički. Komesar bataljona imao je sastanak sa komesarim četa. Navečer je bataljon krenuo u selo Prepolno, gdje je večerao i prenoćio. Drugih promjena toga dana nije bilo.

11. rujna bataljon je ujutro krenuo iz Prepolna na Kladešćicu, gdje se nalazio cijeli dan. Sa borcima se radilo vojnički i politički. Poslije podne bataljon je krenuo u selo Kalinje, gdje je večerao i oko 10 sati navečer krenuo za Novo Mjesto. U Novom Mjestu sve osiguranje preuzeo je od II bataljona.

12. i 13. rujna bataljon se nalazio u Novom Mjestu i postavio potrebna osiguranja. Sa borcima se radilo vojnički i politički. U istom mjestu zadržali smo se do navečer.

14. i 15. rujna. Bataljon je krenuo 14. rujna u Pogančec, gdje se sa dve čete smjestio u istom selu, dok je jedna četa ostala na osiguranju štaba Zapadne grupe u Gornjoj Slatini. Sa borcima se radilo kroz oba dana, vojnički i politički.

16. rujna štab bataljona sa jednom četom nalazio se u mjestu Slatina, dok su se ostale dvije čete nalazile u Pogančecu. Dopodne se sa borcima radilo vojnički. Oko podne čulo se da je naišao neprijatelj te se naša 3. četa povukla na položaj u Gornju Slatinu, ali neprijatelja nije bilo.

17. rujna bataljon se smjestio u selu Hruškovica i postavio potrebna osiguranja. Sa borcima se radilo vojnički i politički. Održani su sastanci sa komesarima četa koje je održavao komesar bataljona. Također su se održavali sastanci sa komandirima četa, vodnicima i desetarima koje je održavao drug komandant bataljona.

18. rujna bataljon se nalazio u istom mjestu. Osiguranje je bilo isto. Radilo se sa borcima i komandnim kadrom kao i prethodnog dana. Istog dana navečer jedna naša četa pratila je novopridošle drugove za Moslavinu. Jedan vod išao je sa komandirom čete i pomoćnikom komesara do Srpske Kapele. Isti vod vratio se u sastav bataljona idućeg dana, dok se vod koji je išao samo do pruge vratio još iste večeri.

19- rujna bataljon se još uvijek nalazio u selu Hruškovica, sa istim osiguranjem. Sa drugovima se radilo isto kao i prethodni dan. Navečer je jedna desetina išla u pratnju druga komesara Grupe koji je išao u Moslavinu. Ista desetina vratila se u sastav svoje čete idućeg dana.

20. rujna bataljon se nalazio u istim bazama kao i prethodnih dana, gdje se radilo vojnički i politički sa borcima.

Naša jedna desetina išla je u pratnju novopridošlih drugova koji su išli za Moslavinu. Ista desetina vratila se u sastav čete idućeg dana.

21. rujna naš bataljon nalazio se u istom mjestu, sa istim osiguranjem kao i prethodnih dana. Sa borcima i komandnim kadrom radilo se vojnički i politički. Jedan vod je krenuo u pratnju novopridošlim drugovima koji su išli u Moslavinu a jedan vod je išao na zadatak, na zasjedu između Komina i Sv. Ivana Zeline — na glavnu cestu Zagreb — Varaždin. Zadatak nije bio izvršen jer nigdje u blizini nije bio povoljan teren za povlačenje. Isti vod došao je u sastav svog bataljona slijedeći dan, a vod koji je išao za Moslavinu vratio se također slijedećeg dana.

22. rujna bataljon se nalazio u istom mjestu, sa istim osiguranjem kao i prethodnih dana. Sa drugovima se radilo kao i prethodnih dana. Navečer je pomoćnik komesara bataljona sa jednom četom krenuo u pratnju eksploziva za Gornje Orešje.

Sve dane koje se bataljon nalazio na križevačkom kotaru bio je na osiguranju štaba Zapadne grupe.

[1] Vojnoistorijski institut JA Beograd br. reg. 23/2 K 1601/D

RAD PARTIJSKE ORGANIZACIJE I. BATALJONA OD SRPNJA DO RUJNA 1944.

5. listopada pomoćnik politkomesara I bataljona izveštava[1] pomoćnika politkomesara Zagrebačkog odreda o partijskom radu I bataljona od 25. srpnja do 25. rujna 1944.

U izvještaju piše da je politička svijest boraca veoma dobra i da izvršavaju sva naređenja što se pred njih postavljaju. Ima dosta novopridošlih a kako su jedinice stalno u pokretu nije bilo moguće sa njima raditi. Pojedini borci omalovažavaju drugove koji dolaze sada u NOV i pričaju da naši štabovi vode više računa o novim nego i starim borcima. Kada se bataljon nalazio na stubičkom sektoru, u selu Kraljev Vrh, zaselak Kostanjski, borci nisu imali dovoljno hrane, dok su novi borci u ambulanti kuhali čajeve i mlijeko. Kada je jedan drug obolio trebalo ga je smjestiti u Odredsku ambulantu. Doktorica ga nije htjela primiti već je galamila na komandira i politkomesara druge čete umjesto da je drugu pružila pomoć. Kada je zaplijenjeno mlijeko dato u Odredsku ambulantu bilo je rečeno da je to za bolesne.

Primijetilo se da novi borci više ne prilaze toliko k narodu kao stari, i da u samoj vojsci nema više toliko drugarstva kao što je to bilo do sada. U naše redove sada dolazi mnogo ljudi iz neprijateljske vojske, postavlja ih se na pojedine odgovorne dužnosti a stari borci ostaju na istim položajima.

Intendantura za sada zadovoljava. Intendant i ekonomi brinu se za vojsku, uvijek se povezuju sa NOO-ima, tako da nikada ne dođe do neke nesuglasice između NOO-a i vojske. Odbori pohvaljuju našu vojsku u tome povezivanju.

Sanitet u bataljonu zadovoljava jer su dva stručna lica u ambulanti. Nedostaje sanitetskog materijala. Zaraznih bolesti nema. Nekoliko drugova boluje na želucu i drugim organima pa su upućeni u bolnicu.

Bataljon ima 4 partijske jedinice i bataljonski biro, sa 24 člana KP i 32 člana SKOJ-a. Kandidata nema. Ima nekoliko dobrih drugova, odanih našoj borbi koji će odlukom bataljonskog biroa na slijedećem sastanku biti primljeni u Partiju. To su Ivan Jambrović, referent saniteta bataljona, Andrija Škrlec, intendant bataljona, Mato Bertović, bataljonski kurir i još neki. Ovi drugovi pokazali su da imaju uslova da budu članovi Partije.

Politička svijest članova KP je visoka. Svi članovi KP upoznati su sa ciljevima, linijom i direktivama Partije. Oni su svjesni, jer su sve zadatke, što ih pred njih Partija postavlja izvršili. U partijskoj ćeliji štaba održana su 3 radna sastanka, u ćeliji 1. čete dva radna sastanka i jedan prosvjetni sastanak. Na njima se proučavalo što znači biti član Partije i kakvi su njegovi zadaci. U ćeliji 2. čete održana su dva prosvjetna i jedan radni sastanak na kojima se prorađivao isti materijal. U četnoj ćeliji 3. čete održan je jedan radni sastanak. U toj ćeliji nije se moglo održati više sastanaka pošto ćelija nije imala sekretara — to je novoformirana jedinica. Sastanak bataljonskog biroa nije održan ovog mjeseca jer jedinica nije bila zajedno. Neko vrijeme je sekretar 1. čete Tomo Obad bio otsutan sa svetoivanjskim vodom te nije bilo moguće da se održi sastanak bataljonskog biroa. Održana su tri savjetovanja sa sekretarima.

Sa SKOJ-em se malo radilo. Kada su održali sastanak uvijek je bio prisutan po koji član Partije, prvenstveno sekretar partijske jedinice, koji je pružao pomoć ukoliko im nešto nije bilo jasno.

Dosadašnji sekretar SKOJ-a drug Rafaj primio jedužnost delegata a njegovu dužnost primio je Đuro Palikuća. Drug Palikuća nije htio primiti tu dužnost iako je to bila naredba štaba Zagrebačkog odreda te se izjasnio da bi time njega potcijenili.

Izvještaj je potpisao pomoćnik politkomesara Ivan Stingi.

5. listopada 1944. Kotarski komitet Donja Stubica izvještava[2] Okružni komitet KPH Zagreb da su na njihovom području svakodnevni i vrlo jaki nasrtaji neprijateljskih jedinica u sela. Banda je pohapsila veći broj simpatizera. Nakon što su naši drugovi ubili jednog ustaškog zastavnika u općini Marija Bistrica, banda je okupirala selo i pohapsila 10 simpatizera, uglavnom partizanskih porodica, odnosno roditelje i braću naših članova KP, kojima je opljačkana sva imovina.

Ustaše su otkrili »kanal« za Vrapče gdje su ubili tri radnika koji su se tuda kretali po privatnom poslu. Na »kanalu« za Vidovec na Sljemenu naišli su naši drugovi nekoliko puta na zasjedu ustaša. Uhvaćen je jedan kurir i nešto materijala i pošte.

Komitet nadalje izvještava da se u stubičkom kraju nalazi jedan bataljon Zagrebačkog odreda koji još do danas nije ništa poduzeo protiv šavrljanja bande u ovom kotaru.

[1] Vojnoistorijski institut JA Beograd br. reg. 24/2 1601/D
[2] Institut za historiju radničkog pokreta Zagreb arhiva CK KPH

VOJNO ORGANIZACIONO STANJE I. BATALJONA RUJNA 1944.

Prema operativnom izvještaju[1] štaba I bataljona, od 6. listopada 1944. na teritoriju kojim se kretao I bataljon u vremenu od 13. rujna do 5. listopada 1944. neprijateljske snage ostale su u uporištima duž ceste Zagreb — Varaždin, Sesvete — Kašina — Marija Bistrica, Konjščina — Hrašćina Trgovišće — Novi Marof i željeznička pruga Zagreb — Varaždin po kojima se vrši saobraćaj. Neprijatelj je bez ikakvog uspjeha iz uporišta poduzimao ofenzive protiv naših jedinica jer su se naše snage u tom času nalazile na drugom sektoru.

Neprijateljske snage u uporištima Sv. Ivan Zelina, Komin i Pešćeno pojačale su brojno stanje a također su osnovana nova uporišta u selu Bisag i Crkvena Ves, sa manjim snagama. Neprijateljska uporišta na tom sektoru sada su: Sv. Ivan Zelina, Komin, Bisag, Hrašćina Trgovišće, Konjščina, Marija Bistrica, Laz, Kašina i Crkvena Ves. Sva su uporišta sastavljena od ustaških jedinica. Neprijateljske snage dobro su naoružane.

Štab bataljona popunjen je sa svim rukovodiocima, osim operativnog oficira. Rad štaba je na dosta dobroj visini. Radi se suglasno i nema trzavica. Komande četa popunjene su komandnim kadrom, osim u 1. četi, gdje manjka delegat II voda. Prijašnji delegat drug Mijo Radojević prilikom pokreta iz Zagorja ostao je zbog bolesti u Zagorskoj brigadi. Rad komandi četa dobar je te se radi u potpunoj suglasnosti a naređenja se izvršavaju. Niži rukovodioci na vrijeme izvršavaju naređenja, samo se još pojedinci ne snalaze na svojoj dužnosti. Bilo bi potrebno pružiti punu pomoć u izgradnji nižih rukovodioca.

Bataljon je sastavljen od dvije stare i jedne novoformirane čete, štaba bataljona, bataljonske ambulante i osoblja pri štabu. Cete se sastoje od po dva voda, svaki vod od dvije desetine. Svakim danom dolaze novi borci te se brojno stanje četa stalno povećava. Potrebno je popuniti ove tri čete koje do sada imaju prilično malo ljudi. Svetoivanjski vod koji je bio dodijeljen I bataljonu otišao je na raspolaganje štabu Zapadne grupe.

Bataljon je sposoban da izvrši zadatke ukoliko nisu teže naravi. U jedinici stalno raste broj ljudstva radi povoljne političke situacije i uspješne mobilizacije.

Borci i rukovodioci ispravili su svoje nedostatke u vezi sa svakodnevnom nastavom. Bataljonu je potrebna borbena obuka radi stalnog dolaska novih boraca koji do sada nisu služili vojsku. Borci primljenu nastavu primjenjuju na zemljištu, kao što su npr. kopanje zaklona i bunkera. Pri napadaju i odstupanju primijećeno je da je potrebna daljnja obuka. Nastava o upotrebi tehničkih sredstava nije organizirana zbog kratkoće slobodnog vremena.

Moral boraca i rukovodioca je zadovoljavajući. Borbenost kod starih boraca je vrlo dobra a kod novih je nepoznata.

Ishrana je ovisna o terenu kojim se bataljon kreće. Zdravstveno stanje bataljona dosta je dobro jer nije bilo slučajeva bolesti.

Naoružanje I bataljona na dan 6. listopada 1944. je slijedeće:
3 puškomitraljeza, jedan talijanski puškomitraljez, jedan belgijski i jedan avionski. Ukupno: 12 puškomitraljeza, 51 »Mauzer« puška, 35 engleskih, 8 talijanskih i 4 »Manliher« puške ili ukupno 95 pušaka.

Brojno stanje boraca je: muških 145, ženskih 6 ili ukupno 151. Od toga novopridošlih: 48 muških i 2 ženske. To je brojno stanje na licu, a po spisku je ukupno brojno stanje 173 muških i 7 ženskih, ukupno 180. Od toga 10 dezertiralo i nestalo, 7 nalazi se na kursevima, 13 na službenom putu i 12 u bolnici.

Izvještaj su potpisali v. d. komandanta **Zlatko Kvaternik** i politikomesar **Franjo Urek.**

' Vojnoistorijski institut JA Beograd br. reg. 27/2 K 1601/D

U DUGOSELSKOM KOTARU USTAŠE PALE, KOLJU I STRIJELJAJU

7. listopada 1944. Općinski komitet KPH Dugo Selo šalje Kotarskom komitetu KPH Dugo Selo izvještaj[1] u kojem piše da je danas između 11. i 12. sati prije podne u sela Obedišće i Lepravicu naletila ustaška banda i počinila zlodjela.

Oko 10 sati stiglo je oko 200 ustaša u selo Ostrna. Razvili su se i prešli preko pruge na drugu stranu, prema selu Andrilovac, te krenuli prema Prečecu. Zatim su se ponovno prebacili na ovu stranu pruge, obišli selo Ostrna, Velika i Mala, te po šumarcima i kukuruzovini preko vrtova naletjeli u slo Obedišće. Tu su se na desetak metara sudarili sa našom patrolom OZN-e. Naša patrola je zapucala te je u sukobu poginuo **Tucman,** krojač iz Ježeva koji se dobrovoljno priključio ovoj patroli.

Ustaška banda upala je u obadva sela sa partizankama na glavi. Kad su stigli u Obedišće odmah su se dali na palež, klanje i strijeljanje djece, žena i staraca. U selu je zapaljeno pet kuća i 12 štagljeva sa štalama koje su bile pune sijena i žita. Ljude su strijeljali većinom u glavu, tj. u usta **i** klali ih bajunetama. Pobijeni su slijedeći iz Obedišća: **Đuro Cesar,** star 52 godine, **Jana Cesar,** (50), **Jaga Cesar** (90), **Dora Cesar** (60), **Marica Cesar** (4). Kada su ovu familiju poklali bacili su je u goruću kuću koja je izgorjela do temelja.

Nadalje su ubijeni **Šimun Cesar** (60), **Vid Cesar** (66), **Mara Cesar** (60), **Roža Cesar** (47), **Jaga Cesar** (45), **Stjepan Škulec** (60), krojač **Tucman** (45). Teško je ranjena **Kata Škulec.**

Poslije zvjerstva u Obedišću ustaše su se povukli u Lepravicu i tamo nastavili sa zlodjelima te su zapalili 4 kuće, 14 štala sa štagljevima punih sijena i žita i oko 20 kupa sijena i slame. Od stoke ubijena su 2 konja, 16 krava i 3 svinje. U Lepravici su ubijeni slijedeći stanovnici: **Mara Robić** (20), **Kata Cik** (22), **Pepa Pužek** (45), **Stjepan Pužek** (15), **Duka Sivec** (41), **Tomo Kušnić** (50). On je strijeljan a onda proboden bodežom. Nadalje su ubijeni **Ljuba Škulec** (32), **Jana Kušnić** (68), **Jana Kušnić,** mlađa (43), **Stjepan Knežić** (45), **Bara Robić** (50), **Mijo Prosnec** (50), **Mara Prosnec** (44), **Barica Prosnec** (12), **Karaš Špoljarec** (39), **.Franjo Pužek** (51), **Mijo Panjan** (45), **Mijo Klepac** (42), **Josip Pužek** (50), **Josip Kazija** (47), **Mara Kazija** (28), **Josip Pajtak** (50), **Stjepan Prosnec** (50), **Bara Prosnec,** (50), **Tomo Plavić** (48), **Josip Plavić** dijete od 6 mjeseci, **Kata Plavić** (42), **Martin Horvat** (67), **Papa Franciska** (44), **Josip Pajtek** (40), **Tomo Kucifer** (40), **Ivan Kucifer** (57), **Bakulin Blaž** (45). Za **Zvonka Panjan** se ne zna što je sa njim, da li je živ ili mrtav. Teško su ranjeni **Imbro Kerec, Branko Karaš, Sivec Tomo, Blaž Prosnec, Jaga Plavić** a **Mari Kucifer** je odbijena ruka.

Navodno su ovi ustaše većinom Hercegovci i Bosanci a došli su vlakom iz Zagreba. Ovi banditi vratili su se u Lepravicu nakon ovog zlodjela sa šljemovima na glavi i tobože se čudili tko je tu svinjariju načinio. Rekli su narodu neka sutra dođe u Dugo Selo i prijavi zločince koji su to načinili. Zločin je neopisiv.

Ovaj izvještaj potpisao drug Bat[2].

7. listopada 1944. štab I bataljona Zagrebačkog odreda izvještava[3] štab odreda da je u njihov bataljon upućen drug Ivan Pisulek koji se nije nikome javio, stalno ide od čete do čete i nešto ispituje. U daljnjem tekstu izvještaja piše da su se vratila 4 druga koji su sa jednim vodom išli svlačiti neke ustaše iz sela Šurdovec te su im zaplijenili jednu »Mauzer« pušku sa 100 komada municije, 2 para vojničkih cipela, 2 vojničke bluze, jedne hlače 3 vojnička ćebeta, 2 opasača i jednu ručnu bombu. 5. listopada komandir 3. čete ovog bataljona zaplijenio je jednom ustaši u selu Gornje Orešje jednu »Mauzer« pušku sa 100 komada metaka i jednu ljetnu vojničku uniformu sa šinjelom, 1 vojničke cipele i 8 defenzivnih bombi. Ove stvari odmah su podijeljene drugovima u ovom bataljonu.

Izvještaj su potpisali v. d. komandant bataljona Zlatko Kvaternik i politkomesar Franjo Urek.

9- listopada štab I batalona predlaže[4] štabu Zagrebačkog odreda da se proizvedu u oficirske činove slijedeći rukovodioci: u čin poručnika Šćuric Mate Andrija, Trzun Imbre Marko i Turk Stjepana Mirko.

9. listopada terenski obavještajac sa stubičkog sektora drug Franjo Poturica — Buncek javlja[5] informativnom oficiru odreda drugu Moseru da nemaju nikuda vezu do štaba Odreda jer je sve blokirano. Kurir Pista je na putu već 8 dana te se još nije vratio. U Slatinu je došlo 20 ustaša koji svaki dan prate kamione u Zagreb i iz Zagreba. Ovi ustaše imaju 3 teretna auta i 20 motora. Domobranska posada u Stubici ista je kao i u prošlom izvještaju. Gestapovci iz Oroslavlja otišli su dalje. U Bistri ima 80 gestapovaca koji kopaju bunkere u Suhodolu. Vlak na pruzi Zagreb — Varaždin dignut je u zrak između Zagreba i Luke. Prilikom eksplozije vlaka bilo je dosta mrtvih i ranjenih.

U izvještaju drug Buncek javlja da ga traži Povjerenstvo OZN-a i da bi trebalo ići raditi na zagrebački kotar a on bi želio i dalje ostati na ovom terenu i raditi za Zagrebački odred.

7. listopada prolazila su 2 kamiona ustaša sa po 20 ljudi naoružanih sa jednim mitraljezom, 2 šmajsera i puškama. Oni su otišli u pravcu Trgovišća. U pravcu Zagreba otišao je jedan kamion domobrana naoružanih sa 2 strojnice, ukupno 40 ljudi.

6. listopada 1944. prolazio je jedan autobus sa 30 ustaša sa 2 puškomitraljeza u pravcu Zagreba. U tom pravcu išao je i jedan kamion sa 20 ustaša naoružanih sa 1 puškomitraljezom i 2 parabele. U istom kamionu vozilo se 7 civila.

7. listopada 1944. 20 motorista — domobrana išlo je iz Stubice u Zagreb i vratilo se natrag u Stubicu. Drug Buncek javlja da je izgubio povjerenika iz Stubice i Stubičkih Toplica jer je uhapšen i ne zna ništa što je sa njim.

‘ IHRP Zagreb, Arhiva CK KPH
’ Ivan Novak
’ Vojnoistorijski institut JA Beograd br. reg. 28/2 K 1601/D
" Vojnoistorijski institut JA Beograd br. reg 31/2 K 1601/D
’ Vojnoistorijski institut JA Beograd br. reg. 45/6 K 1601/B

NAPAD ZAGREBAČKOG PARTIZANSKOG ODREDA NA USTAŠKO UPORIŠTE CRKVENA VES

Radi osiguranja nesmetanog prometa na relaciji Zagreb — Sv. Ivan Zelina — Varaždin ustaše su svoje najelitnije jedinice PTS razmještali u pojedina mjesta na ovoj cesti. One drže svakodnevna osiguranja kako bi se snabdijevanje njihovih jedinica i ostali promet mogli nesmetano odvijati. Između ostalih, ustaše

su tako zaposjeli i selo Crkvena Ves — Moravče koje je predstavljalo vrlo važnu stratešku točku za kretanje Zagrebačkog odreda.

Formiranjem ovog uporišta ustaše su kontrolirali sva okolna sela kao što su Glavnica, Jesenovec, Kožić Breg i druga, gdje je Zagrebački odred dolazio na prehranu i smještaj. U tim selima vršili su hapšenja saradnika NOP-a i terorizirali narod. Štab Zagrebačkog odreda zbog toga se pripremao za likvidaciju ovog ustaškog uporišta već od časa njegova formiranja. Kako je Odred bio dosta oslabljen to je zatražio pomoć od štaba Zapadne grupe POH da bi se barem sa jednim ili dva bataljona Zagorskog odreda pomoglo Zagrebačkom odredu u likvidaciji ovog uporišta. Međutim, zbog akcija i borbi u Zagorju štab Zapadne grupe POH nije mogao pružiti zatraženu pomoć te je sa štabom Zapadne grupe dogovoreno i odlučeno da napad na ovo uporište izvrši sam Zagrebački odred, sa jednim bataljonom.

U vezi s time štab Zagrebačkog odreda je 9. listopada 1944, pod operativnim brojem 138, izdao slijedeću:

» Z A P O V I J E S T '
(sekcija Zagreb 1:100.000)

U cilju izvršenja daljnjih zadataka naš Odred izvršit će napad i likvidaciju neprijateljskog uporišta Crkvena Ves.

Neprijateljska uporišta na sektoru izvršenja zadatka: Donja Zelina, jedna satnija ustaša PTS. Sv. Ivan Zelina: dvije satnije ustaša V. bojne prometnih zdrugova. Kašina: jedna satnija ustaša PTS, 20 žandara i 60 milicajaca. Komin: jedna satnija ustaša. Marija Bistrica: 300 ustaša V. gorske pukovnije. Laz: jedna satnija ustaša V. gorske pukovnije. Belovar: 60 ustaša V. konjičkog sklopa PTS.

Crkvena Ves: 70 ustaša naoružanih sa 1 teškim minobacačem, 1 lakim bacačem, 1 teškim mitraljezom, 6 puškomitraljeza, ostalo puške. Smješteni su u jednokatnoj školskoj zgradi. Drže osiguranje i to: 1 bunker nalazi se ispod kote 324 iznad kljeti. Drugi bunker nalazi se ispod kapelice Sv. Janoš kod ceste koja vodi u Belovar. Treći bunker nalazi se sa južne strane crkve u pravcu ceste. Četvrti bunker nalazi se kod mosta sa zapadne strane groblja. Peti bunker nalazi se ispod kote 181. gdje smo mi uvijek držali predstražu. Šesti bunker nalazi se na koti iznad 5. bunkera stime što je okrenut više u desno u pravcu Kožić Brega. U svakom bunkeru nalazi se po 6 vojnika sa 1 puškomitraljezom, dočim kod crkve moraju biti dva puškomitraljeza ili jedan teški.

Teški minobacač nalazi se vjerojatno u blizini bunkera br. 5. U školskoj zgradi nalazi se njihova kancelarija sa oficirima, i sa oko 30 — 40 vojnika.

Bunkeri su građeni od drveta, pokriveni crijepom, a bunkeri kod crkve nisu građeni već samo iskopani rovovi i nepokriveni. Drže tri stražarska mjesta i to jedno kod groblja jedno kod škole i jedno na križanju kod crkve. Radi izvršenja zadataka i likvidacije neprijateljskog uporišta Crkvena Ves:

N A R E Đ U J E M O

I. bataljon: Izvršiti će likvidaciju uporišta. Sa jednim vodom napadati čete bunker ispod kote 324. Sa jednim vodom bunker br. 2. kod kapelice. Bunker broj 3- napadati sa jednim vodom stime da kada se likvidira bunker broj 2. zajedno sa onim vodom i pridodati mu đon-bulom isto vremeno napadati školsku zgradu. Bunker br. 4. sa zadnje strane groblja likvidirati će isti vod koji će napadati bunker br. 1. Bunker br. 5. ispod kote 181. napadati sa 1. vodom a bunker br. 6. sa jednom desetinom, s time da desetini pridodate jedan puškomitraljez a po potrebi i dva. Pošto neprijatelj nije žicom opleten, napad izvršiti brzo tako da grupa bombaša sa benzinskim flašama dopre do same zgrade odnosno bunkera i da istu zapali. Đon-bul trebate privući na daljinu 80 a najviše 100 metara. Brzom paljbom ispaliti jedno 10 mina. Neprijatelj će se nalaziti u velikoj panici od velikog i jakog potresa, odmah iza ispaljenih mina iz bacača, morate jurnuti u samu zgradu.

Mjesto previjališta: Nalaziti će se u selu Čergari u najgornjim kućama.

Veze: sa Štabom Odreda održavati ćete svakih 30 minuta a po potrebi i najhitnije.

Evakuacija plijena i zarobljenika: Organizirati će intendant Odreda u zajednici sa intendantom Bataljona. Zarobljenike evakuirati će drug ŽARKO MILIČEVIĆ dosadašnji ob. oficir bataljona. Sav plijen i zarobljenika evakuirati do štaba Odreda.

Vrijeme napada: Napad treba da otpočne u 24 sata. Odjeljenja koja će napadati moraju biti točno u određeno vrijeme na svojim mjestima da nebi na jednoj strani počeo prije napad a drugi nebi stigli na određeno mjesto.

Znaci raspoznavanja: Za cijelo vrijeme napada ugovoreni znaci će biti: JOŽA - MARKO sa tim znacima odazivati će se ako bi koji drug izgubio vezu od svoje jedinice ili bio ranjen. Znaci za noć: BACAČ - BIJE. Znakovi za dan pozivni: PUŠKU DESNOM RUKOM DIGNUTI DVA PUTA U VIS. Odgovor: LIJEVOM RUKOM NAPRAVITI TRI KRUGA IZNAD GLAVE.

Mjesto štabova: Štab Odreda nalaziti će se u selu Čergari u gornjim kućama. Štab bataljona nalaziti će se na raskršću Čemigaši poslije likvidiranja bunkera broj 1.

Napomena: Napad na Crkvenu Ves ima veliki značaj za razvoj naše borbe. Isti neprijatelj vrši teror nad stanovništvom a j *time isto i sprečava kretanje naših jedinica. Borci i rukovodioci ovog bataljona neka dadu sve od sebe za likvidaciju istog uporišta da bi što bolje uspjelo, jer to će ujedno biti prošireni teren za naš Odred. Blokirajte što bolje tako da ukoliko bi neprijatelj počeo bježati da ga se pohvata. Neprijatelj će biti iznenađen i prestrašen od naših granata Đon-bula. Isto tako treba da pravilno rasporedite automatsko oružje. Povežite se sa patrolama između vodova koji će napadati a poslije svakog odnosno po likvidiranju onih bunkera koji se nalaze po kotama na istim kotama postavite osiguranje. Za pomoć saniteta biti će vam dodijeljeno 6 bolničara iz bolničkog voda Štaba Odreda. Preostale snage biti će u rezervi kod Štaba Odreda.*

Smrt fašizmu - sloboda narodu!

Politkomesar: *Komandant:*
S.O. *M.P.* *Podboj Josip, v. r.«*

' Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 47/6 K. 1601/B

9- listopada 1944. terenski obavještajac drug Fazan iz Ivanca kod Podsuseda izvještava[1] štab Zagrebačkog odreda o kretanju neprijateljske vojske na cesti Zagreb — Stubica. U vremenu od 6. listopada do 9- listopada 1944. od Zagreba prema Stubici, 6. listopada kretalo je 6 ustaša sa puškama, 7. listopada 3 tricikla sa 8 gestapovaca naoružanih sa puškama, 8. listopada 5 tricikla i jedan kamion sa 15 ustaša naoružanih puškama.

Od Stubice prema Zagrebu 9- listopada išlo je 14 tricikla, 3 kamiona, 60 gestapovaca naoružanih sa 56 pušaka, 2 strojnice i 2 parabele, 25 ustaša sa jednim kamionom, naoružanih puškama, te još jedan kamion sa 5 ustaša naoružanih puškama.

[1] Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 46/6 K. 1601/B

VJEŠAN JE SURADNIKA NOP-a U SV. IVANU ZELINI

9. listopada 1944. obavještajac Miso (Mirko Gluhak) iz uporišta Sv. Ivan Zelina dostavlja štabu Zagrebačkog odreda izvještaj o situaciji u mjestu koji u cijelosti glasi[1]:

»U subotu 30. prošlog mjeseca išao je novi logornik Antolek u Zagreb na konferenciju ustaških logornika i stožernika koja se održavala 1. i 2. o. mjeseca.

Na tom sastanku ustaških bandita dao je detaljan opis o napadu na Sv. Ivan Zelinu i o ubijanju log. Simunca, Belušića i krvnika Veljka.

Antolek se povratio u ponedeljak u večer u Sv. Ivan Zelinu i već u srijedu u jutro detektivi iz Zagreba doveli su navodnih 29 redarstveno ustanovljenih komunista i objesili ih na kestenje u centru mjesta.

Evo imena obješenih ljudi a zatim opis kako se je to izvršilo:

1. MARGETIĆ STJEPAN, rođen 1902. u Budinšćini, sin Vinka i Jalže rođ. Mareković, što je dragovoljno stupio u partizane i istima ustupio prostorije za održavanje političkih sastanaka, prisilno odvodio seljake u partizanske redove, prikupljao podatke o kretanju hrvatskih oružanih snaga, te prilikom napada na željezničku postaju u Budinšćini ubio 3 željezničke službenika.

2. LJUBIĆ ŽELJKO, rođen 1918. u Maloj Gori, sin Mirka i Marije rođ. Bosnar, što je kao tajnik Kotarskog NOO-a održavao promičbene sastanke po raznim mjestima te djelatno sudjelovao u umorstvima izvršenim nad seljacima i radnicima.

3. MA TIĆ IVANOM, rođenim 1921. u Liskovači, sin Jakova i Slavke rođ. Krol, što je dragovoljno stupio u partizane i dulje vrijeme sudjelovao u partizanskim pljačkaškim podhvatima, te prisilno odvodio seljake u partizane.

4. TAN DAR KRIŽAN, rođen 1916. u Zavelinu, sin Ivana i Ruže rođ. Srdarušić, što je dragovoljno stupio u partizanske redove, te zajedno sa Matić Ivanom obukavši se u odoru ustaškog vojničara s oružjem u ruci obilazio seljačke kuće pa seljake prisiljavao na davanje hrane i odjeće i novca koje je predavao partizanima.

5. PUČKO IVAN, rođ. 1910. u Jakovlju, sin Blaža i France rođ. Soromečki što je preko godinu dana u partizanima sudjelovao kod ubijanja hrvatskog življa po Zagorju, te prisilno odvodio seljake u partizanske redove.

6. GRAČAN IVAN, rođ. 1919. u Dugoj Resi, sin Jurja i Katarine rođ. Kostelić što je dragovoljno stupio u odmetničke redove, obnašao dužnost partizanskog teklića i istima nabavljao Ijekarničko tvorivo.

7. CVETKOVIĆ JANKO, rođ. 1913■ u Gornjem Vrapču, sin Pavla i Jane, rođ. Gorenec, što je dragovoljno stupio u partizanske redove, odpremao oružje i streljivo partizanima, te prisiljavao seljake u partizane.

8. HAFNER VIKTOR, rođ. 1898. u Zagrebu, sin Vatroslava i Hermine rođ. Henrich, što je kao član odbora fonda sakupljao za CP te prisiljavao seljake i radnike da stupe u partizanske redove.

9- ILIJANIĆ ANA, rođ. 1918. u Krašiću, kćerka pokojnog Alfonza i Bare rođ. Ćuk, što je kao član AFŽ-a prikupljala novac, hranu i odjeću u partizane te organizirala 3. rajonski komitet.

10. MOĆNIK IVAN, rođ. 1923. u Mariboru, sin Petra i Olge rođ. Ferluga, što je preko dvije godine sudjelovao u partizanskim nasilničkim podhvatima, prikupljao priloge za CP i prisilno odvodio seljake u partizane.

11. NOVAK BLAŽ, rođ. 1914. u Bedencu, sin Grge i Eve rođ. Vresk, što je dok je bio u službi kao redarstveni izvidnik nabavljao oružje i streljivo za odmetnike, te u svom stanu održavao komunističke sastanke.

12. RAČIĆ ĐURO, rođ. 1899. u Borčecu sin Mije i Ane, rođ. Balog, što je bio član NOO-a u kojemu je vršio dužnost blagajnika, primio i raspačavao komunističke letke i brošure te održavao partizanske sastanke.

13. PLATENIK AUGUST, rođen 1912. u Biškupcima, sin Karla i Viktorije rođene Bauer, što je kao pročelnik II rajona NOO-a održavao partizanske sastanke, prisiljavao građane radnika i seljake da davaju novac, hranu i odjeću za odmetnike te prisilno odvodio seljake i radnike u partizane.

14. VEČ ERIN STJEPAN rođ. 1909. u Veleševcu, sin Mate i Bare rođ. Katulić, što je sudjelovao kod rušenja pruge između postaje Lekenik i Turopolja, opskrbljivao partizane sa eksplozivom, te kao djelatni partizan preko godinu dana sudjelovao u nasilničkim činovima partizana.

15. DOMITROVIĆ DRAGUTIN, rođ. 1918. u Stenjevcu sin Josipa i Bare rođ. Posek, što je bio predsjednik NOO, raspačavao komunističko tvorivo, sudjelovao u napadajima na željezničku postaju te prisilno odvodio željezničko osoblje u partizane.

16. KEFEČEK ĐURO, rođen 1924. u Sobočanima, sin Mirka i Ljubice rođ. Štefanek, što je kao pripadnik Moslavačke brigade sudjelovao u partizanskim nasiljima po Moslavini i prisiljavao narod na davanje hrane i odjeće za NOO.

17. BOŽIĆ STJEPAN, rođen 1918. u Mikolancu, sin Franje i Julijane rođ. Peček, što je pobjegao iz domobranstva u partizane kod kojih je bio teklić, sudjelovao pri rušenju pruge i umorstvima izvršenim nad zarobljenim pripadnicima naših oružanih snaga.

18. VINKLER SOFIJA, rođena 1906. u Pregradi, kći Andrije i Ane rođene Đimun, što je u svom stanu održavala komunističke sastanke, prikupljala priloge za CP prisilno odvela Kurašić Đuru i Milih Ivana u partizane koji su naknadno ubijeni,

19. BEŠEC STJEPAN, rođen 1904. u Marinkovcu, sin Josipa i Marije rođ. Sinković, što je za vrijeme partizanske strahovlade u Koprivnici sudjelovao kod umorstva tamošnjih Hrvata koje na zvijerski način mučio.

20. JUS ADALBERT, rođen 1925. u Strmcu, sin Adalberta i Karoline rođ. Tepeš, što je dobivši poziv da nastupi u djelatni rok u domobranstvu otišao u partizanske redove, sudjelovao u partizanskim nasiljima, te prisiljavao seljake na davanje hrane, odjeće i novca za NOV.

21. HOHNJEC ANTUN, rođ. 1920. u Miljanima sin Mirka i Marije rođ. Hohnjec, što je kao predsjednik NOO-a organizirao Mjesne odbore i Općinske komitete SKOJ-a te održavao tajne komunističke sastanke.

22. POLAŠEK JOŽA, rođ. 1912. u Novom Čiču, sin Ivana i Bare rođene Lasica, što je sakupljao priloge za CP, bio član KPJ te prisilno odvodio seljake u odmetničke redove.

23- ČANKOVIĆ STJEPAN, rođen 1909■ u Mlinskoj sin Dimitra i Eve rođ. Mračić, što je kao pročelnik odbora fonda davao i sakupljao priloge za CP, te prisiljavao seljake da pristupe u partizanske redove i NOO-e.

24. ŠOIĆ MIRA, rođena 1922. u Samoboru, kćerka Stjepana i Josipe, rođ. Caselman, koja je zbog komunističke djelatnosti bila osuđena na zatočenje u sabirnom logoru u trajanju od dvije godine, koju je kaznu izdržala, ali je opet po povratku iz logora stupila u vezu sa partizanima te nabavljala oružje i opremu za NOV.

25. CESAREC ALOJZ, rođen 1913. u Pustodolu, sin Ane, što je obavještavao odmetnike o kretanju oružanih snaga, sakupljao priloge za CP, u svome stanu održavao komunističke sastanke, te ubio oružnika Palamet Božu.

26. GREGUREK FRANJO, rođen 1898. u Jarku, sin Josipa i Kate rođ. Hujs, što je kao predsjednik NOO-a održavao u svojem stanu komunističke sastanke, raspačavao komunističke letke i brošure, te prisiljavao seljake da pristupe u NOV.

27. SLOKAR FRANJO, rođen 1897. u Ajdovšćini, sin Izidora i Marije rođ. Batić, što je bio odbornik NOO-a, održavao sastanke i raspačavao partizansko tvorivo, što je opskrbljivao djelatne partizane sa hranom i odjećom.

28. HORVATJANKO rođen 1902. u Središtu, sin Vjekoslava i Josipe rođene Podrinjak, što je bio član NOO-a, primao partizanske tekliće sa terena, putem njih opskrbljivao priloge za CP te kao vojni izvjestitelj radnika u Zajezdi, prisiljavao rudare da pristupe u odmetničke NOO-e.

29- BLAŽINOVIĆ ALOJZ, rođen 1909- u Kučilovini, sin Pavla i Eve rođene Blažinović, što je dragovoljno stupio u odmetničke redove, održavao komunističke sastanke, naplaćivao trošarinu za vino i živežne namirnice, te sakupljeni novac predavao odmetničkim NOO-ima.

Bilo je jutro, srijeda 4. listopada, oko pola osam sati a evo na trg u Sv. Ivan Zelinu stigne automobil natovaren sa ljudima i nekim ustašama. Svi građani koji su se momentalno nalazili u centru mjesta morali su stati i gledati odvratan čin vješanja. Jedan po jedan čovjek odnosno žena izlazili su iz automobila i pristupili na stolicu, uže je bilo odmah svezano za kestenje i omotano dotičnom oko vrata te izvršen sam čin vješanja.

Divne li ironije, u parku kojeg je banda uredila i natpisom nazvala »Poglavnikov perivoj« vise ljudi. Da, to je poglavnikovperivoj, onakav kakvoga je on uredio po cijeloj državi. Mještani Sv. Ivan Zeline, ponavljamo, većina, zgražala se nad tim činom a domaći ustaše, primjerice Antolek, sav je od veselja cvao.

Ti su ljudi visjeli cijeli dan, navečer su skinuti i otpremljeni prema groblju, gdje još uvijek sada leže u jednom kutu jer ih nitko nije zakopao. Strašno zaudaraju, a ustaše ne mare ništa da ih pokopaju, vele da nisu vrijedni da ih se zakopa na groblju.

Koliko se u ono vrijeme moglo saznati ustaše su ovo vješanje izvršili za »odmazdu«, tj. zato što su partizani izvršili napad na Sv. Ivan Zelinu prije mjesec dana tj 7/8. rujna 1944.«

′ Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 44/6 K. 1601/B

NEPRIJATELJSKA UPORIŠTA NA SEKTORU ZAGREBAČKOG ODREDA U LISTOPADU 1944.

9- listopada 1944. štab Zagrebačkog odreda podnio je štabu Zapadne grupe POH pregled[1] neprijateljskih uporišta na sektoru Odreda, kako slijedi:

»JABLANOVAC: Brojno stanje: 120 ustaša. Naziv jedinice »Posadni zdrug«. Naoružanje: 7 p. mitraljeza, 1 teški mitraljez, 13 šmajsera, 1 laki bacač, 1 teški bacač. Nacionalni sastav: većinom iz Samobora i Žumberka i nešto Bosanaca.

DONJA BISTRA: Brojno stanje: 32 žandara. Naziv jedinice nepoznat. Naoružanje: 2 p. mitraljeza, 10 sanduka bombi i 20 pištolja. U istom uporištu imade 40 ljudi »časne radne« koji su kopali bunkere u selu Suhodol. Gestapovci koji su im davali osiguranje otišli su u pravcu Oroslavlja ali, kako doznajemo, da će se povratiti.

LUKA: Brojno stanje: 80 ustaša. Naziv jedinice »Posadni zdrug«. Naoružanje: 6 p. mitraljeza i 4 šmajsera ostali karabine. Ista posada daje zasjedu u selo Pušća — ž. stanica u jačini od 20 ljudi sa 1 šmajserom i i. puškomitraljezom, zasjedu na prugu na stanicu Ključ u jačini od 20 ljudi, naoružani sa 1 p. mitraljezom i 1 šmajserom. Neprijatelj iz tog uporišta vrši patrolu po pruzi.

OROSLAVLJE: Brojno stanje 300 gestapovaca. Naoružani sa 15 p. mitraljeza, 4 teška mitraljeza, 2 t. bacača, 3 laka bacača, 20 šmajsera, ostali naoružani sa karabinama, 150 časne radne i 50 domobrana.

STUBIČKE TOPLICE: Brojno stanje: 60 ustaša, naoružani sa 6 p. mitraljeza, 1 teški mitraljez, 1 laki bacač, 4 šmajsera, ostalo karabini. Neprijatelj je smješten u samim Toplicama.

DONJA STUBICA: Brojno stanje 60 žandara sa naoružanjem od 6 p. mitraljeza, 4 šmajsera, 30 pištolja, ostalo karabini.

Domobrani koji su se nalazili u uporištu Stubičke Toplice i Golubovec otišli su u pravcu Banja Luke. Na smjenu istima došlo je 14 kamiona domobrana rezervista. Tačne podatke o njihovom brojnom stanju i naoružanju još nemamo.

SLJEME: Na činovničkom domu, 25 ustaša nepoznate jedinice, naoružani sa 2 laka mitraljeza, 5 šmajsera, ostalo karabini.

Tomislavov dom 25 ustaša, naoružani sa 3 p. mitraljeza, 4 šmajsera, ostalo karabini. Kod Prekratića 25 ustaša sa naoružanjem 2. p. mitraljeza, 6 šmajsera, ostalo karabini, te 50 žandara sa naoružanjem 5 lakih mitraljeza, 8 šmajsera i ostalo karabini.

BISTRIČKI LAZ: Brojno stanje: 120 ustaša, naoružani sa 5 p. mitràljeza, 2 teška mitraljeza »Švarcloze«, 1 teški bacač, 2 haubice, 10 šmajsera, ostalo karabini.

KONJSĆINA: Brojno stanje 120 ustaša, jedinica nepoznata, naoružanje od 7 p. mitraljeza, nekoliko šmajsera, 1 teški mitraljez, i 2 topa. Neprijatelj se sada nalazi samo u Konjšćini na stanici, gdje su gradili zidane bunkere od cigle. Smješteni su po bunkerima, u zgradi kraj kolodvora, u zgradi Sentej i na brijegu prema selu Konjščina. Neprijatelj ne izlazi u zadnjih nekoliko dana uopće iz uporišta u pravcu naših položaja. 85 domobrana Konjički sklop PTS iz Zagreba, naoružani sa 2 p. mitraljeza, ostalo karabini. Smješteni su u zgradi vlastelinke Horvat. Okolo zgrade imaju iskopane jame za borbu. Njih nekoliko izlazi do prve kuće u selo Pešćeno Donje a dalje nejdu i odmah se vraćaju nazad.

SV IVAN ZELINA: Dana 6. X. 1944. poslije podne oko 5 sati »Brzi sklop« PTS-a napustio je Sv. Ivan Zelina i otišao u pravcu Sesveta — Dugo Selo. Njemu na smjenu došla je jedna satnija ustaša iz Lepoglave nepoznate jedinice.

Isto tako su se povukli i iz Komina i sada u Kominu nema nikoga a neznamo da li će što naknadno stići. Napušten je ustaški položaj brzog sklopa na relaciji Podvorec - Mirkovec uz glavnu cestu Zagreb - Varaždin.

Osim ove jedne satnije se u Sv. Ivan Zelini nalazi i 45 žandara.

DONJA ZELINA: Brojno stanje oko 120 ustaša PTS jedinice nepoznata. Naoružanje nepoznato.

BELOVAR-MORAVČE: Brojno stanje 50 ustaša jedinice PTS-a nepoznatog naoružanja.

CRKVENA VES: Brojno stanje 70 ustaša jedinice Konjički sklop PTS-a, od toga 16 oficira sa podoficirima (ista posada bila je u akciji u Posavini). Naoružani sa 6 puškomitraljeza, 1 teški mitraljez, 1 teški bacač ostalo karabini i nekoliko šmajsera. Imaju 12 jahaćih i 2 vozna konja.

KAŠINA: Brojno stanje 60 ustaša i 14 žandara i sada su pojačani sa milicijom koja je obukla ustaške uniforme ali nam je zasada nepoznata jačina i naoružanje.

VUGROVEC: U samom selu imade oko 40 milicionera koji svake noći po 10 od njih drže zasjedu iznad sela kod crkve na koti. Naoružani su puškama raznih marki i municije imade svaki po 150 komada. Zapovjednik im je jedan ustaški vodnik iz Kašine.

DUGO SELO: U kući advokata Draženovića imade oko 25 Njemaca. Smješteni su u kancelariji, naoružani sa 4 šmajsera, nekoliko pištolja ostalo karabini. U kući Predavca, oko 25 Njemaca, sa 4 kamiona. Ograđeni su žicom i postavljene su oko njih nagazne mine. Naoružanje nepoznato.

U barakama kod kolodvora imade oko 40 Njemaca, koji čuvaju samo prugu. Ograđeni su žicom i minama. Mine i žice postavljene ispred baraka oko 100 metara. U zgradi »sokolane« je oko 20 domobrana, ostali su pobjegli u NOV. Ustaša u Kotaru više nema oni su se odselili u Ivanić-Grad. U Dugo Selo došlo je 120 domobrana dana 13. IX. poslije podne, a smješteni su u zgradi škole. Naoružano je ukupno 140 domobrana sa puškomitraljezima, 9 šmajsera a ostali karabine.

SESVETE: Brojno stanje: 33 žandara naoružani sa 2 p. mitraljeza, 30 karabina, 3 p. mitraljeza, 2 parabele finskog tipa, 6000 komada municije za puške i 1000 komada municije za parabele, 50 komada bombi kragujevačkih, 20 raznih pištolja sa 500 komada municije.

Nadalje se tamo nalazi Njemačka tajna policija. Brojno stanje oko 40 ljudi, naoružani sa 2 t. mitraljeza, 12 p. mitraljeza, 4. t. bacača i sa njima je još 20 čerkeza sa karabinima. Željeznička bojna sa brojnim stanjem od 193 čovjeka, naoružani sa 3 p. mitraljeza, 1 teškim mitraljezom. Municije za puške imaju oko 8000 komada a za mitraljeze 5000 komada, te 50 komada raznih bombi te 2 parabele sa 1000 komada municije. Bunker kod

Mlina ima 23 vojnika (domobrana) sa naoružanjem od 1 t. mitraljez, koji stoji na vrh bunkera, 2 p. mitraljeza, a ostali trometke. Njemci kod Badia i Rabusa: Brojno stanje i naoružanje isto kao što je bilo. Stanje nepromjenjeno.

MARKUŠEVAC: Brojno stanje 300 domobrana, rezervisti i aktivni. Naoružanje 150 karabina, 25 p. mitraljeza (10 francuskih) model 31, na bubanj, izvađen iz tenkova. 5 teških njemačkih mitraljeza, ostalo zbrojevke češke, 2 parabele i 20 pištolja. Domobrani su tenkisti, a imaju 4 tenka marke »Fiat« od 3 tone sa 2 mitraljeza. 1 tenk marke »Renol« od 9 tona sa 1 mitraljezom i 1 topom od 22 mm. Tenk »Renol« od 9 tona slabo je pomičan i ne može brže da ide od pješaka.

Neprijatelj je radiostanicom i telefonom spojen sa Zagrebom.

Za borbu su jako spremni rezervisti i borili bi se svi. Regruti aktivni, njih se nebi borilo 40%. Rukovodioci bi se borili svi do posljednjeg pošto su oni većinom bili u borbama i akcijama protiv partizana. Svi su zadojeni nacionalističkom idejom a najviše oficiri. Domobrani su dosta glupi.

Nacrt uporišta Markuševac poslati ću sa ucrtanim svim utvrdama i bunkerima. Što se tiče veze koja je bila sa zapovjednikom isti je odgovorio da se on neda razoružati niti nama ni Njemcima nego kada će se ulaziti u Zagreb onda će se i on priključiti našim jedinicama.

DONJA STUBICA: 2 satnije oko 250 domobrana naoružani sa 16 p. mitraljeza, 2 teška mitraljeza, 2 teška bacača, 3 laka bacača, 15 šmajsera i ostalo puške.

Zapovjednik bojne, bojnik Binder, zapovjednik 2. satnije poručnik Kozarić Stjepan, zapovjednik 1. satnije poručnik Velčić Stjepan. Zapovjednik samovoznog sata satnik Lavoslav Došen.

21. IX. 1944. između 9 i 10 sati prošlo je iz Sv. Ivan Zeline prema Zagrebu 5 kamiona ustaša i 2 motora.

21. IX. 1944. između 11 i 12 sati prošlo je iz Zagreba prema Dugom Selu 80 kamiona sa 800 Njemaca uz pratnju 5 motora i 8 luksuznih automobila. U Dugom Selu se nisu zadržali. Isti dan između 1 i 2 sata popodne prošlo je iz Zagreba prema Sv. Ivan Zelini 1 kamion sa 30 ustaša.

22. IX. 1944. prošao je jedan kamion sa 25 ustaša iz Zagreba prema Sv. Ivan Zelini između 8 i 9 sati u jutro. Isti dan između 9 i 10 sati iz Sv. Ivan Zelina prema Zagrebu prošlo je 1 motor i 1 kamion sa 50 ustaša. Isti dan između 12 i 1 sat o podne prošlo je 60 ustaša i 40 žandara iz Sv. Ivan Zeline prema Zagrebu. Isti dan između 1 i 2 sata popodne prošla su 4 kamiona sa 80 čerkeza iz Zagreba prema Dugom Selu.

23- IX. 1944. između 9 i 10 sati prije podne prošlo je jedan kamion sa 30 ustaša iz Sv. Ivan Zeline prema Zagrebu. Između 11 i 12 sati dopodne prošlo je 25 kamiona sa 300 Njemaca i 200 domobrana iz Zagreba prema Dugom Selu. Iz Dugog Sela krenuli su dalje prema Vrbovcu i Ivaniću. Isti dan između 12 i 1 sat o podne prošlo je 6 kamiona sa 300 ustaša Crne legije iz Zagreba prema Sv. Ivan Zelini.

24. IX. 1944. došlo je 250 domobrana motorizirane jedinice iz Donje Stubice u Dugo Selo. U Dugom Selu ostalo je 150 ljudi i smjestili se po kućama a 100 ih je krenulo prema Božjakovini. Pruga Zagreb — Varaždin radila je 26. IX. 1944. od Sv. Križa do Zagreba. Naši diverzanti minirali su prugu i digli vlak. Naš III. bataljon trebao je minirati prugu između Pušće i Luke ali nismo izvješteni o učinjenom. Pruga koju je naš II. bataljon razorio kod Konjščine još nije popravljena a niti se popravlja. Također je razoreno 2 km pruge između Budinjšćine i Podruta, koja još nije popravljena. 26. IX. 1944. naši diverzanti su minirali vlak. Lokomotiva je gurala pred sobom vagone te je mina eksplodirala pod praznim vagonima.«

Dana 26. IX. 1944. prošlo je iz pravca Dugo Selo za Zagreb između 10 i 11 sati 2 kamiona sa 4 motorkotača sa Njemcima kojih je moglo biti oko 50.

26. IX. 1944. između 1 i 2 sata popodne prošlo je 25 kamiona Njemaca sa 5 motorkotača i 4 luksuzna automobila iz pravca Dugog Sela za Zagreb. Njemaca je moglo biti oko 200 a čerkeza oko 150.

27. IX. 1944. prošlo je iz pravca Zagreba prema Dugom Selu 20 kamiona sa 250 Njemaca između 8 i 9 sati u jutro. Između 9 i 10 sati prije podne prošlo je 4 kamiona sa 80 ustaša iz Zagreba prema Sv. Ivan Zelini. Između 10 i 11 sati prošlo je iz Dugog Sela prema Zagrebu 4 motora i 2 kamiona sa 50 Njemaca.

Dana 28. IX. 1944. g. između 10 i 11 sati prije podne prošlo je 4 kamiona sa 4 ustaša iz Sv. Ivan Zeline prema Zagrebu.

28. IX. 1944. prošlo je između 11 i 12 sati iz Zagreba prema Dugom Selu 3 kamiona sa 30 domobrana.

28. IX. 1944. Njemci i domobrani iz Dugog Sela vršili su raciju po Posavini u pravcu Ostrna, Črnec, Greda, Lepravica i oduzimali su od seljaka blago i hranu. Po istim selima došli su opet u raciju i 29. IX. 1944. te su tom prilikom uhvatili jednog našeg obavještajca sa terena. Raspitat ćemo se koji je to drug.

30. IX. 1944. između 11 i 12 sati prošlo je 18 kamiona sa 60 Njemaca iz Zagreba prema Dugo Selu.

Ovaj izvještaj je potpisao obavještajni oficir štaba Odreda Pero Popović.

10. listopada 1944. štab Zagrebačkog odreda šalje štabu I i II bataljona prijepis dopisa[2] štaba Zapadne grupe kojim se traže prijedlozi za postavljanje podoficira za koje treba slati podatke: Ime i prezime, dužnost, zanimanje, godina rođenja, vrijeme stupanja u NOV, dužnost i činove u bivšim vojskama i karakteristiku. U istom dopisu štab Grupe prigovara da ima slučajeva gdje se mlađe borce predlaže za čin, a starije borce koji su već preko godinu dana u partizanima se ne predlaže za proizvođenje u činove.

Ovaj dopis potpisao je komandant Josip Podboj i komesar Stjepan Selendić.

10. listopada 1944. vojno-obavještajni oficir Zagrebačkog NOP odreda drug Pero Popović šalje štabu Zapadne grupe izvještaj[5] slijedećeg sadržaja:

»Izvještavam Vas da sam prema dobivenom zadatku od tog štaba 3. X. 1944. krenuo na put. Iz mjesta polaska krenuo sam preko sela Zaistovec na Draškovec, gdje sam ispitao stanje Bisag i Hum. Tokom noći prebacio sam se preko ceste Zagreb - Varaždin, sa ciljem da ispitam uporišta Hum, Hrašćina, Pešćeno, Konjšćina, Novi Marof i za njih pripremim nacrte. Samom mi je bilo nemoguće nabaviti točne podatke o smještaju bunkera, naoružanju neprijateljskih jedinica te sam krenuo na sektor Prepolno, Orešje, odakle sam poslao drugu KIČIN VALENTA, informativca rajona br. 5. (Hrašćina, Hum, N. Marof, Zajezda) sa još jednim drugom sa zadatkom da mi donese točne podatke o svim gore navedenim uporištima. Smatram da sam jedino na taj način u mogućnosti da izvršim potpuno dobiveni zadatak pošto nebi htio dostaviti tome štabu površne podatke. Drugu KIĆINU će biti omogućeno lako doznati sve podatke, pošto imade svoje rođake u uporištu Hrašćina i Hum, sa kojima će se spojiti. Pošto sam imao u zadatku ne vratiti se prije do štaba Grupe dok nemam nacrte i prikupim točne podatke o navedenim uporištima, došao sam do štaba Odreda, gdje sam crtao nacrte koje vam šaljem.

Napominjem da je isti zadatak bilo nemoguće izvršiti u manjem roku od 6— 7 dana.

Prilažem skicu položaja i uporišta Breznički Hum i Pešćeno, te opisa uporišta N. Marof, Zajezda, Budinšćina i o prometu na željezničkoj prugi.«

[2] Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 48/6 K. 1601/B
[5] Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 55/6 K. 1601/B
[5] Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 49/6 K. 1601/B

BORBA I. BATALJONA SA USTAŠAMA KOD KAŠINE

11. listopada 1944. štab I bataljona šalje štabu Zagrebačkog odreda operativni izvještaj[1] o akciji na cesti Kašina — Laz u kojem piše:

»5. X. 1944. u 5 sati četa I. bataljona Zagrebačkog NOPO Hrvatske načinila je zasjedu na cesti između Kašine i Laza. Na istoj cesti kreću se neprijateljske patrole u jačini jedne desetine kao i kamioni što vojnički što civilni.

U 9 sati u jutro naišla je neprijateljska patrola i to izviđači u jačini od 15 vojnika, na našu zasjedu koja je otvorila vatru te ubila njihove izviđače a ostali dio patrole se je raspršio. Neprijatelj je u toj borbi imao 2 mrtva i nepoznati broj ranjenih. U toj borbi utrošeno je 100 engleskih metaka.«

[1] Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 34/2 K. 1601/D

IZVJEŠTAJ I. BATALJONA O NAPADU NA USTAŠKO UPORIŠTE CRKVENA VES

Istog dana štab I bataljona podnosi štabu Zagrebačkog odreda operativni izvještaj[1] o akcijama na uporište Crkvena Ves kako slijedi:

»10. X. 1944. I. bataljon Zagrebačkog odreda NOP odreda Hrvatske napao je neprijateljsko uporište Crkvena Ves u kome se nalazilo 80 ustaša naoružanih sa 6 puškomitraljeza, 1 teškim mitraljezom, jednim teškim i jednim lakim bacačem.

Napad je počeo oko 4 sata a trajao je do pola sedam sati u jutro. U samom napadu naneseni su do sada nepoznati gubici neprijatelju u ljudstvu. Od materijala zapljenite su slijedeće stvari:

17 čebadi, 9 šatorskih krila, 5 šinjela, 1250 metaka Mauzer i jednu rezervnu cijev za Šarac. Dok su naši gubici 2 nestala za koje se do danas nezna. U toj akciji utrošeno je 1000 engleskih metaka 840 Mauzer metaka i 4 bombe. Nestali drugovi imali su sa sobom jednu pušku Mauzer sa 45 metaka, jednu englesku pušku sa 70 metaka.«

Operativni izvještaj potpisali su v. d. komandant **Zlatko Kvaternik** i pomoćnik politkomesara **Ivan Stingi.**

[1] Vojnoistorijski institut JA Beograd, br. reg. 33/2 K. 1601/D

OTO ŽUNKO

NAPAD NA CRKVENU VES - MORAVČE

U rujnu 1944. u selo Crkvena Ves stigla je jedna grupa ustaša PTS i u njemu uspostavila manji garnizon kako bi onemogućila djelovanje Zagrebačkog odreda koji je vrlo često boravio u tom i okolnim selima. Štab Odreda zbog toga je donio odluku da se napadne i likvidira taj ustaški garnizon, jer je Odredu, političkim radnicima i narodu ovog kraja činio svakodnevno velike poteškoće i zločine. Prema podacima naše obavještajne službe u selu nije bilo više od šezdeset ustaša koji su bili razmješteni dijelom u školi, a dijelom po kućama.

Zlatko Kvaternik u to vrijeme bio je komandant I bataljona. Pod njegovom komandom napali smo neprijateljsko uporište sa dvije čete. Prošli smo uz isturene straže i približili se školi koja je predstavljala prvi cilj napada. Točno u 4 sata započeo je napad na školu. Mine iz bacača »John Buli« udarile su u zgradu i započela je mitraljeska paljba. Odmah nakon početka napada započele su pucnjavom i ustaške straže izvan mjesta, i za čas smo bili izloženi vatri sa dvije strane. Kako smo kasnije saznali, u selo je upućena veća jedinica ustaša koja je stigla oko 21 sat, neposredno prije napada. Nažalost, ovu činjenicu nisu uspjeli saznati naši obavještajni oficiri, niti drugovi sa terena, a suradnici iz sela nisu se mogli probiti do nas da nas obavijeste. To pojačanje omogućilo je neprijatelju da postavi znatno jače straže na prilazu selu nego što smo očekivali. Uslijed toga je i njihova vatra bila znatno ojačana. Osim toga, u školi i u selu bio je daleko veći broj neprijateljskih vojnika te je dalji napad bio besmislen, tim više što mine nisu probile zgradu škole. Zbog toga je komandant Kvaternik dao nalog za povlačenje. Jedinice u napadu povukle su se u redu oko 7 sati ujutro. Prilikom napada, i povlačenja Odred je imao svega dva ili tri lako ranjena borca koji su i dalje ostali u Odredu.

Premda ovaj napad nije urodio uspjehom ipak je postigao cilj. Dan ili dva nakon napada ustaška je komanda povukla ovaj garnizon, pretpostavljajući valjda da je to bio samo probni napad, kako bi se ispitale snage. Usprkos tome ustaška je štampa pokušala tom našem neuspjehu dati veći značaj, o čemu se pisalo u tadanjim novinama Hrvatski narod. Pisalo se i o velikim gubicima Odreda. Kako je narod čitavog kraja poznavao mnoge borce Odreda ova je propaganda doživjela neuspjeh.

VOJNO OBAVJEŠTAJNI PODACI O NEPRIJATELJSKIM JEDINICAMA

11. listopada 1944. vojno-obavještajni oficir Zagrebačkog NOP odreda dostavlja štabu Zapadne grupe dopunski obavještajni izvještaj[1] za slijedeća uporišta:

»UPORIŠTE LAZ: Brojno stanje: 120 ustaša od toga dva časnika. Zapovjednik satnije ustaški zastavnik Srećko Marjević, a zamjenik mu je ustaški zastavnik Zvonko, prezime nepoznato. Nadalje imaju 4 dočasnika tj. vodnika a Maslač Lovro je stegovni vodnik. Ivan Šopec je zapovjednik I. voda, Josip Kovačić zapovjednik II. voda i Stjepan Žagar, zapovjednik II. voda. Rojnici su Ivan Čukelj, Stjepan Đurđek, Ivan Hasterk, Franjo Mesarić, Ivan Gereci, a dorojnici su Svat an Alojz.

Naoružanje: 1 teški bacač, 90 mm sa 500 mina, 2 t. mitraljeza tipa »Fiat«, sa oko 9000 metaka, 4 p. mitraljeza sa po 3500 komada metaka, 1 šmajser, 4 parabele, 8 pištolja, i ostali puške i bombe. Njihov borbeni moral je na dosta visokom stupnju.

Napominjem da sam dobio nacrt uporišta Laz kojega ću preraditi i naknadno poslati.

UPORIŠTE KONJŠČINA: Brojno stanje: 180 ustaša, naoružani sa 4 topa 75 mm, oko 14 puškomitraljeza i jedan teški mitraljez, bacača nemaju.

Neprijatelj je 11. X. 1944. u 8 sati sa oko 100 ljudi napustio uporište i krenuo prema M. Bistrici i Lazu pješice. Na stanici Konjščina ostalo je 80 ustaša naoružanih sa 4 topa, 7 p. mitraljeza i k njima dana 11. X. o. g. poslije podne stiže 80 domobrana iz Pešćena.

Napominjem da sam uhvatio vezu sa jednim ustaškim dovodnikom preko jednog druga obavještajca na terenu. Ustaški dočasnik želi s nama držati vezu, te nam je dao znakove raspoznavanja od 10-15 mj. koji važe za uporište Konjščina, Pešćeno, Zlatar Bistrica, Marija Bistrica. Od istog ustaškog dočasnika dobit ću točan nacrt bunkera, sa rasporedom oružja i vojnika. Čim primim nacrt odmah ću Vam ga poslati.

Napominjem da ćemo moći za narednih nekoliko dana također dobiti znakove, pa postoji mogućnost da ih napadnemo. Posada sa ustašama nije toliko jaka, a sa njima će se nalaziti domobrani iz Pešćena, te sam mišljenja da bi se mogao poduzeti napad koji bi urodio uspjehom. Ustaše nisu naročito borbeni.

UPORIŠTE ZLATAR BISTRICA: 140 ustaša sa 4 topa 150 mm.

Dana 9■ X. došlo je u D. Stubicu 20 motorista domobrana koji svaki dan prate kamione za Zagreb. Isti dan je stigla jedna samovozna satnija sa tri kamiona i 60 domobrana.

Vlak na pruzi Zagreb - Varaždin miniran je u času polaska, dana 1. X. kod sela Luka.

Dana 10. X. o. g. došlo je u Sv. Ivan Zelinu, jedna bojna ustaša, koji su na prolazu, sa tovarom od 20 kola. Jedan dio je krenuo sa kolima oko 4 sata poslije podne prema Brezničkom Humu, jedan dio ostao je u Sv. Ivan Zelini. Oni kreću dalje slijedećeg dana. Isti neprijatelj kreće u pravcu Koprivnice. Izgleda da je ta neprijateljska jedinica bila negdje u borbi, jer su svi blatni i zamazani i strahovito zamoreni, a kreću pješice.

Posada uporišta Sv. Ivan Zelina ima oko 200 ustaša.

Dana 2. X. o. g. prolazilo je 8 kamiona u pravcu Veliko Trgovišće. Na svakom kamionu bilo je oko 30 ustaša ili feldžandara.

U noći od 2. na 3. X. prolazilo je istim pravcem jedan teretni kamion sa ustašama i 7 motorista.

Pruga Zagreb - Zidani most ne radi, a pruga Zagreb - Varaždin radi od Zaboka do Zagreba.«

Izvještaj je potpisao vojno-obavještajni oficir štaba Odreda **Pero Popović.**

[1] Vojnoistorijski institut JA Beograd, br. reg. 1/1 K. 1601/C

PROIZVOĐENJE U PODOFICIRSKE ČINOVE

11. listopada 1944. štab Zapadne grupe izdaje naredbu[1] br. 25. o proizvođenju u podoficirske činove slijedećih drugova.

Proizvedeni su u čin starijeg vodnika: **Drago Bizečki, Drago Babić, Valent Zebec, Aleksandar Kovačić i Vilko Šafar;** u čin vodnika: **Antun Tončić, Maršić Stjepan, Ivan Šrbec, Vid Klanfer, Ivan Petljak, Marijan Mikulček, Tomo Crnčević** i **Juraj Hotko;** u čin mlađeg vodnika: **Svornik Ivan, Palikuća Ivan, Kovačić Josip, Kemfelja Stjepan, Pustički Valent, Habek Oto, Balog Stjepan, Horvatić Zvonko, Talan Ivan, Šimunec Josip, Maršić Josip, Milčić Ivan, Dragija Đuro** i **Fedorov Vilim;** u čin desetara: **Mislović Ivan** i **Papić Franjo.**

Ovu naredbu potpisao je komandant-major **Stjepan Kućiš** i politkomesar-major **Ivica Gretić.**

Naredbom štaba Zapadne grupe partizanskih odreda Hrvatske pohvaljen je mitraljezac Zagrebačkog NOP odreda vodnik **Josip Vedrina** koji je 14. listopada 1944, kao mitraljezac 2. čete **I** bataljona, pogodio neprijateljski avion koji se srušio i izgorio kod sela Šušobreg. U naredbi se Vedrinu pohvaljuje i ističe kao primjer prisebnosti, samoinicijative i hrabrosti svim borcima i rukovodiocima Zapadne grupe POH.

[1] Vojnoistorijski institut JA Beograd, br. reg. 2/1 K. 1601/C

OPERATIVNI IZVJEŠTAJ O NAPADU NA USTAŠKO UPORIŠTE CRKVENA VES

Štab Zagrebačkog odreda 12. listopada 1944. podnosi štabu Zapadne grupe operativni izvještaj o napadu I bataljona tog Odreda na neprijateljsko uporište Crkvena Ves. Izvještaj' u cjelosti glasi:

»Sekcija Zagreb 1:100.000

Dostavljamo operativni izvještaj o borbi za likvidaciju neprijateljskog uporišta Crkvena Ves. Neprijatelj koji se nalazio u uporištu Crkvena Ves bio je smješten u školi i vatrogasnom domu. Bunkere je držao po kosi sa istočne strane sela i tri bunkera u samom selu. Naš I. bataljon napadao je uporište.

Neprijatelj iz istog uporišta pripadao je konjičkom sklopu PTS-a od kojih je jedna satnija bila u uporištu. Neprijatelj je napravio uporište s razloga da čuva cestu - Zagreb - Varaždin.

Naša je bila namjera i cilj, likvidacija istog uporišta, da proširimo svoj sektor i da bi mogli biti aktivniji na cesti Zagreb - Varaždin. Borba je počela 10. X. 1944. u 3 sata. Kada su se naši dijelovi koji su napadali neprijateljske bunkere privukli na jurišno odstojanje otvorena je sa sviju oružja plotunska vatra a bombaši su prije plotuna bacili po dvije bombe. Neprijatelj je iz pojedinih bunkera bio odmah odbačen a na nekojima dao je jaki otpor tako da su se naši dijelovi morali u izvjesnom vremenu povući i naknadno vršiti pripremu za juriš. U školskoj zgradi nije došlo do borbe pošto se neprijatelj razbježao. Borba je trajala do 6 sati u jutro 10. X. o. g. Likvidacija istog uporišta nije u potpunosti uspjela pošto nismo imali točne podatke kako je neprijatelj smješten i u kojoj jačini te kod pojedinih bunkera kako smo mi imali podatke da je neprijatelj bio slab, bio je najjači, zbog čega su bili naši pojedini djelovi odbačeni. Pošto nekoji djelovi nisu naišli na bunkere, nije im se moglo izdati naređenje za manevar da bi pripomogli susjednim dijelovima. Isti dijelovi koji nisu naišli na bunkere držali su položaj sa južne strane sela ukoliko bi neprijatelj bježao, da ga pohvata ili ukoliko bi dolazila pomoć neprijatelju da primi borbu.

Zadaci nisu izvršeni u potpunosti već samo sa 70%. Gubici neprijatelja bili su 5 mrtvih i 3 ranjena. Zarobljene su 4 mauzer puške sa 2000 komada metaka, 25 čebadi, 15 šatorskih krila, 7 šinjela, 2 para čizama, rezervni dijelovi za puškomitraljez MG, jedna cijev za puškomitraljez MG i druga sitna oprema.

Naših gubitaka nije bilo već je jedan nestao i jedan se je predao. Ova dvojica imali su Mauzer puške.

Smrt fašizmu — sloboda narodu!

Politkomesar *Komandant:*
Šelendić Stjepan, v. r. *Podboj Josip, v. r.«*

12. listopada 1944. obavještajac **Mišo (Mirko Gluhak)** iz Sv. Ivana Zeline šalje štabu Zagrebačkog odreda slijedeći izvještaj[2]:

»Tokom večeri jučerašnjeg dana satnija koja je otišla prema Varaždinu kako sam vam javio vratila se natrag u uporište.

Tako da se sada u Sv. Ivanu nalazi kompletna bojna koja je došla iz Desinca.

Saznao sam nove pojedinosti u ovoj bandi:

Naziv jedinice I. bojna 1. pukovnije PTS-a. Bojna ima 3 satnije svaka satnija oko 200 ljudi tako da ih ima oko 650. Jedna od tih satnija je naoružana teškim bacačima i strojnicama. Danas banda nije išla nikud u akciju. Neki od njih tvrde da idu na Madžarsku granicu, Nikakova druga vojna jedinica nije išla ovom cestom prema Varaždinu osim vojnog prometa.

Posada bande iz Ivanca je i dalje ovdje. Pazite da banda, pošto je mnogo ima ne sprema kakovu akciju. Sve promjene i opširnije dostavljam.

3 tenka od PTS - još uvijek su ovdje.«

[1] Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 20/2 K. 1601/B
[2] Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 6/1 K. 1601/C

KONCENTRACIJA NEPRIJATELJSKIH SNAGA U SV. IVANU ZELINI

Štab Zagrebačkog odreda 12. listopada 1944. upućuje štabu I bataljona slijedeće pismeno naređenje[1]:

»Točno u 22 sata spremite jedan vod koji će pratiti ranjenog druga do komande mjesta Preseka gdje će ga predati istoj komandi. Sa istim drugom idu još petorica bolesnih. Ranjeni drug

vozit će se u kolima za koje će se pobrinuti referent saniteta Odreda, doćim ostali idu pješice. Do ceste Zagreb - Varaždin pratiti će ranjenog i bolesne, cijeli vod a čim se prebace preko ceste pratiti će jedna desetina a jedna desetina treba da se vrati odmah u sastav svog bataljona. Kod prelaza preko ceste treba dobro ispitati cestu kako nebi došlo do poraza.

Kako smo dobili podatke u uporištu Sv. Ivan Zelina vrši se koncentracija neprijateljskih snaga i sada ih ima oko 800 vojnika, sa jakim naoružanjem. Stoga treba posvetiti veću pažnju osiguranju da nas nebi neprijatelj iznenadio. Neprijatelj vrši noćne prepade, te prilazi po najgadnijim putevima po šikarama itd, jer smatra da se na tim mjestima najslabije osiguravamo.

Desetinu sa puškomitraljezom držite preko cijele noći na raskršću za Kladešćicu i D. Orešje, s time da se patrola ne udaljuje od same zasjede već do jedne najpogodnije točke gdje može da osmatra i osluškuje. Na kotu iznad crkve Prepolno postavite udvojene stražare. Patrole upućujte kotom u pravcu Bedenice do Mačkovića i cestom u pravcu D. Orešja. Stražare treba da ojačate na izvjesnim točkama kako bi mogli pravovremeno primjetiti ukoliko bi se sa bilo koje strane neprijatelji šuljao. U jutro u 5 sati na kotu prema Kladešćici metnite jednu četu na položaj koja će'se ukopati na najpogodnijem mjestu a patrole upućivati skroz u Donje Orešje i Kladešćicu. Na raskršću puteva Žitomir - Kladešćica - Prepolno, tamo gdje smo znali više puta odmarati metnite jednu desetinu sa p. mitraljezom, koja će kontrolirati patrolom kotu od Globočeca i levi put u pravcu Sv. Ivan Zelina.

Jednu desetinu metnite na kotu iznad Crkve u Prepolnom koja će se ukopati. U 5 sati pojačajte patrole i upučivajte ih što dublje gore navedenim pravcima.

U izvjesnoj točki na koti u pravcu D. Orešje držite dva izviđača koji će moći osmatrati D. Orešje.

U jutro u 9 safi ukoliko ćemo se uvjeriti da neprijatelj ne sprema nikakvu reakciju, povući čete snage sa položaja i držati osiguranje po starom.

0 svemu nas izvještavajte svaka 2 sata a po potrebi najhitnije.

Kontrolirajte komande četa i dežurne oficire u bataljonu da li će vršiti dužnost kako treba. Ukoliko nemožete naređenje točno shvatiti tražite objašnjenje.

Ustajanje je u 6 sati.«

Ovo naređenje potpisali su komandant Josip Podboj i politkomesar Stjepan Šelendić.

' Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 19/2 K. 1601/B

JOŽA VEDRINA

KAK SEM IZNAD SELA PREPOLNA ZRUŠIL IZVIĐAČKI USTAŠKI AVION

14. listopada 2. četa I bataljona bila je stacionirana vu Prepolnu. Čistili sme oružje vu jenom trnacu. Ja sem čistil moj mitralez.[1] Neprijateljske »Rode« su nadletale naše položaje i baze. Ja sem rekel: »Dečki, ovaj bogme ide dole«, hitro sem sklopil mitraljez i vuperil ga vu pravcu aviona i spustil vu njega 75 komadov — celi doboš zapaljivih metkov. A moj komandir viče: »Ti boga, pogodil si ga«. Ja sam gađal same u vis, bez ikakvog oslonca. Avion je pal dole ispod šintara vu Šušobregu vu bajer. Mi sme pošli prema njemu ali su ustaše već bili tam. Avion se zabil vu zemlu tak jake da od njega više nije bilo niš. U njem je bil same jeden pilot. Ja sem ga pogodil vu leve pere i vu rezervoar od benzina. Za to sem dobil pohvalu i odlikovanje od štaba Zapadne grupe.

OTO ŽUNKO

RUŠENJE AVIONA

U kasnu jesen boravio sam sa jednim bataljonom Odreda u selu Prepolno. Dan je bio prekrasan — posljednji topli dani jeseni. Svi su borci bili u seoskim voćnjacima baveći se svakodnevnim poslovima kao što su čišćenje oružja, lična higijena; ili, naprosto su se odmarali na toplom jesenskom suncu. Najednom smo svi začuli brujanje aviona. Naskoro je nad selom počeo kružiti avion, popularno zvan »roda«. Mitraljezac Jože Vedrina upravo je dovršio čišćenje svoga mitraljeza i slagao ga, te je zauzeo položaj za uglom neke kuće. Na drugom kraju te iste zgrade i ja sam zauzeo položaj i kada nam se avion u niskom letu približio obojica smo započeli pucati. Najednom smo primijetili kako se iz aviona pojavio dim i avion je poletio prema Konjščini, gdje se i srušio.

12. listopada 1944. štab Zagrebačkog odreda upućuje štabu I i II bataljona kratke upute kako se treba osigurati od neprijateljske špijunaže. Tekst tih uputa glasi[1]:

»Našim jedinicama vrlo dobro je poznato da neprijatelj raspolaže dobrom obavještajnom službom, čiji organi krstare terenom i špijuniraju naše jedinice kako bi prikupile podatke o nama i dostavljali ih svom centru. I pored ovog naše jedinice ne poduzimaju potrebne korake da bi se osigurale od špijuniranja uklanjanjem organa neprijateljske obavještajne službe. Jedinice imaju legitimirati i ispitati svako nepoznato lice koje naiđe u njihovu blizinu.

Sa ovim naređenjem upoznati sve rukovodioce i borce kako bi oni vršeći svoju dužnost na osiguranjima i stražarskim mjestima svratile pozornost na nepoznate ljude te tako uklonili opasnost od neprijateljske špijunaže.«

12. listopada 1944. štab Zagrebačkog odreda šalje štabu I i II bataljona raspis[2] u kojem upozorava da se u posljednjim borbama desilo nekoliko nesretnih slučajeva prilikom rukovanja protutenkovskim bacačem, što je imalo za posljedicu da je bilo ranjeno nekoliko drugova, od kojih je jedan bio i komandant brigade.

Ovaj raspis potpisao je komandant Odreda Josip Podboj.

[1] Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 11/1 K. 1601/C
[2] Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 12/1 K. 1601/C

POKRETI NEPRIJATELJSKIH JEDINICA

12. listopada 1944. obavještajac rajona br. 3. drug Rade dostavlja štabu Zagrebačkog odreda — za obavještajnog oficira Mosera 10-dnevni izvještaj' o kretanju neprijateljskih jedinica na njegovom rajonu:

»1. X. 1944. u 10 sati išla su 4 kamiona sa 100 ustaša iz Zagreba prema Sv. Ivan Zelini i 3 kamiona sa 60 Njemaca iz Zagreba prema Dugom Selu. Također je prošlo 2 kamiona sa 80 čerkeza i Njemaca istim pravcem. Poslije podne istog dana prevozilo se 150 domobrana i Njemaca iz Dugog Sela prema Zagrebu.

2. X. 1944. oko 12 sati prošla su dva kamiona sa oko 25 Njemaca iz Dugog Sela prema Zagrebu, oko 2 sata poslije podne prošlo je 2 kamiona ustaša iz Zagreba prema Sv. Ivan Zelini.

3. X. 1944. oko 8 sati u jutro prošlo je 20 kamiona sa oko 300 ustaša iz Sv. Ivan Zeline prema Zagrebu. Oko 12 sati prošlo je 28 motora i 2 kamiona sa 110 ustaša iz Zagreba prema Sv. Ivan Zelini. Istog dana prošlo je 2 kamiona sa 100 ustaša iz Zagreba prema Sv. Ivan Zelini.

4. X. 1944. oko 11 sati prošlo je od Sv. Ivan Zeline prema Zagrebu oko 150 ustaša i žandara. Istog dana poslije podne oko 3 sata prošlo je 3 kamiona sa oko 60 Njemaca iz Zagreba prema Dugom Selu.

6. X. 1944. oko 9 sati prošlo je 15 kamiona i 15 motorkotača sa oko 300 ustaša iz Zagreba prema Sv. Ivan Zelini, a oko 1 sat poslije podne 1200 čerkeza sa 600 konja se istovarilo na stanici Sesvete i otišli su prema Zagrebu.

Istog dana oko 3 sata prevezlo se 6 kamiona sa oko 90 ustaša iz Zagreba prema Sv. Ivan Zelini, a oko 2 sata poslije podne prošla su 3 kamiona sa 80 Njemaca iz Sv. Ivan Zeline za Zagreb.

8. X. 1944. oko 9 sati prošla su 2 kamiona sa 30 domobrana iz Dugog Sela prema Zagrebu, 2 kamiona sa 20 ustaša iz Sv. Ivan Zeline prema Zagrebu i 3 kamiona sa oko 100 Njemaca iz Dugog Sela prema Zagrebu.

9. X. 1944. oko 12 sati jedan kamion sa oko 15 ustaša prošao iz Zagreba prema Sv. Ivan Zelini. Poslije podne istog dana išlo je 25 motor-kotača i 10 kamiona sa 500 ustaša iz Zagreba prema Dugom Selu.

10. X. 1944. prošao je 1 kamion sa 20 domobrana iz Zagreba prema Dugom Selu.

11. X. 1944. prošao je 1 kamion sa 20 domobrana iz Zagreba prema Dugom Selu.

12. X. oko 11 sati prošlo je 13 ustaških motorkotača i jedan kamion sa oko 39 ustaša iz Zagreba za Sv. Ivan Zelinu. Istog dana oko 12 sati prošlo je 6 kamiona sa oko 200 Njemaca iz Dugog Sela prema Zagrebu.«

[1] Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 7/1 K. 1601/C

NAPAD NA USTAŠKU MORNARICU U HRAŠĆINI TRGOVIŠĆU

13. listopada 1944. štab Zapadne grupe izdaje zapovijest' za napad na neprijateljsko uporište Hrašćina Trgovišće. U napadu učestvuju i Zagrebački partizanski odred.

Zapovijest u cijelosti glasi:

» Z A P O V I J E S T
(sekcija Čakovec - Ptuj 1:100.000)

Podaci o neprijatelju:

Novi Marof: jedna bojna ustaša PTS-a od koje se jedna satnija nalazi u Humu, a jedan vod na Bedjanskom mostu kod Presečna.

Sv. Ivan Zelina: oko 200 ustaša PTS-a.

Donja Konjščina: Topnički sklop sa oko 180 ustaša.

Peščeno: oko 70 domobrana.

Zlatar: oko 800 ustaša Posadne bojne.

Hrašćina Trgovišće: jedna satnija mornara i oko 20-30 ustaša PTS-a. Smješteni su po kućama i na položajima, (prilog skica)

I. Zagorska brigada ima zadatak da 13/14. ovog mjeseca napadne neprijatelja koji se nalazi u Hrašćini i da ga uništi.

Radi izvršenja tog zadatka

N A R E Đ U J E M O

I. ZAGORSKA BRIGADA: sa dva bataljona likvidirat će neprijateljsko uporište Hrašćina.

** Glavni napad izvesti sa sjeverne strane preko kote 351. Pomoćni napad izvesti s južne strane od s. Domovec.*

Sa jednim bataljonom postaviti zasjedu od neprijateljskog uporišta Hum na liniji K. 204 - K. 207 - K. 239-

Sa jednim bataljonom zatvoriti cestu Novi Marof Budinšćina.

Zadatak je osiguranja da unište neprijatelja koji bi nailazio u pomoć napadnutom neprijatelju. Izviđačke djelove brigade izbaciti na K. 308 sa zadatkom izviđanja i osmatranja puteva koji vodi iz Novog Marofa prema našim položajima.

ZAGREBAČKI ODRED: Postaviti će zasjedu kod Vrbova K. 262 sa zadatkom da spriječi neprijatelja koji bi se pokušavao prebaciti u pomoć u Hrašćinu. Izviđačke djelove isturiti k Maretiću sa zadatkom osmatranja i javljanja o neprijatelju koji bi eventualno nailazio putevima od Donje Konjščine prema Hrašćini.

POČETAK NAPADA: U 1,30 sati 14. ovog mjeseca. Do tog vremena treba da budu sva osiguranja na svojem mjestu.

EVAKUACIJA ZAROBLJENIKA I PLJENA: Izvršiti prema Kraljevcu.

MJESTO ŠTABOVA: Štab Grupe nalazit će se u Kraljevcu blizu crkve Sv. Benedikta. Štab Brigade Kraljevac. Štab Zagrebačkog odreda Vrbovo.

VEZA: Održavat će se telefonskim putem i kuririma.

ISHRANA: Vršit će se iz mjesnih sredstava sa terena.

ZNACI RASPOZNAVANJA: Dalji znaci jesu: ŠTEF - JOŽA Bliski znaci: KONJŠČINA - KRAPINA

EVAKUACIJA RANJENIKA: Do štaba Brigade.«

Zapovjest je potpisao komandant — major Stjepan Kučiš i politkomesar Ivica Gretić.

' Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 5/1 — 8 K. 1623

POLITIČKO STANJE I. BATALJONA U LISTOPADU 1944.

13. listopada 1944. politkomesar I bataljona Franjo Urek šalje politkomesara Zagrebačkog odreda 14-dnevni izvještaj[1] o općem političkom stanju I bataljona od 4. listopada 1944. do 14. listopada 1944.

»Bataljon se sastoji iz tri čete, bataljonske ambulante, štaba bataljona i osoblja pri štabu. Brojno stanje je po spisku 162 druga i 7 drugarica, a na licu 100 drugova i 7 drugarica. Otsutno 48, a u bolnici 5, na kursu 9. Opće stanje bataljona se popravilo jer je uspjelo nabaviti nekoliko pari cipela i uniformi tako da se jedan dio boraca uspio obući. Odnosi između boraca i rukovodioca kao i međusobni odnosi boraca su vrlo dobri. Borci se dobro odnose prema dobivenim naređenjima. Čuju se primjedbe nekih rukovodioca, koji su već dulje vrijeme u našim redovima a još su na dosta niskim dužnostima da se neke rukovodioce postavlja na dužnosti prebrzo. Ima primjedbi nekih rukovodioca na odredskog referenta i drugarice koja se nalazi u odredskoj ambulanti da je sada došla u partizane i da se već nalazi na tako visokom položaju, a oni koji se već bore po nekoliko godina da su još uvijek komandiri, komesari ili pomoćnici komesara četa. Čule su se kritike boraca i rukovodioca zbog onih čizama i plijena, kojeg je naša patrola zarobila a oduzet joj je od nekih drugova iz štaba Odreda. U samom bataljonu ima dosta veliki broj bosih drugova i baš ti bosi koji su išli po taj plijen nisu mogli dobiti obuću, jer su ga ti nesvjesni drugovi razgrabili i ako su još neki od njih imali vrlo dobru obuću.

Politička svijest boraca nije zadovoljavajuća. Drugovi su upoznati sa najosnovnijim temama koje su se s njima proređivale. Interes boraca na četnim sastancima i konferencijama je vrlo velik. Borci postavljaju pitanja i tako pobuđuju interes i kod drugih. Pokazalo se kao dobra metoda, pitanje na delegata Sastanci su se održavali tako da se jedan dan tumačila tema a drugi dan se na četnoj konferenciji povela diskusija. Osim političkih tema održavani su sastanci i o temama iz kulturnog života.

Kod starih boraca je moral na visokom stupnju dok kod novih boraca je moral i borbenost različita. U posljednjoj-akciji koju je imao naš bataljon moglo se primjetiti da su novi borci veoma plašljivi, a naročito neki Rusi, koji su čak u najodlučnijim momentima kada ih se slalo na zadatak rekli da nemaju municije. U samoj borbi se baš najbolje ne snalaze, pošto većina od njih zabije glavu u zemlju. Da bi se povećao borbeni moral u bataljonu po-

trebno bi bilo izvesti nekoliko manjih akcija u kojima bi se borci malo prekalili.

Disciplina boraca je dosta dobra. Borci pozdravljaju svoje rukovodioce.

Odnos između drugova i drugarica je dobar i nema nikakovih znakova za ljubavne avanture. Od posljednjeg izvještaja dezertiralo je 5 drugova i nalaze se kod kuće. Dezerterstvo je bilo spontano, a uzroci su nepoznati.

Kulturno-prosvjetni rad u bataljonu se popravio. Izdane su jedne bataljonske zidne novine i jedne četne džepne novine u kojima su sudjelovali svi borci. Nepismenih u bataljonu imade 8 drugova i drugarica sa kojima se radi. Pjesma je na priličnoj visini, ali nedostaje pjesmarica. Od posljednjeg izvještaja pa do danas održana su 2 sastanka sa komesarima i pomoć, komesara četa i 2 sastanka sa delegatima, na kojima je pretreseno stanje bataljona i date su nove direktive za rad. Prorađivane su i teme NOO-i i jedinstvena NOF. Osim ovih sastanaka održan je jedan sastanak sa čitavim bataljonom na kojemu je bio i komandant bataljona. Sastanak je imao oblik konferencije, te se naročito pretresla akcija u Crkvenoj Vesi i svi nedostaci, koji su se tamo pojavili.

1. četa održala je 5 četnih sastanaka i 1. četnu konferenciju sa kritikom i samokritikom. Na tim sastancima prorađivale su se slijedeće teme: Ciljevi i linije NOB-a, zadaće i važnosti NOO-a, ZA V-NOH-u, Odluke donesene na II. zasjedanju AVNOJ-a, III. zasjedanje ZA VNOH-a i o ulozi KP u NOB-i te jedinstvenog NOF-a. Sastancima su rukovodili komesari četa ili delegati.

2. četa je održala 4 četna i 2 vodna sastanka. Teme su bile iste kao i u 1. četi.

3. četa održala je 3 četna i 2 vodna sastanka i 1 četnu konferenciju sa kritikom i samokritikom. Vodnim sastancima rukovodili su delegati, dok su četnim sastancima rukovodili komesari ili pom. komesara četa. Teme predavanja bile su iste kao i u 1. i 2. četi.

Ishrana boraca je u glavnom dobra, samo se dogodio jedan slučaj da je ostalo nekih 20 drugova iz 1. čete bez ručka, pošto neki seljaci iz sela Žitomir nisu donjeli jelo, jer su bili spriječeni poslom u vinogradu. Odjeća i obuća je još uvijek dosta slaba usprkos svega toga što nam je u zadnje vrijeme uspjelo uhvatiti nekoliko pari cipela i nešto uniformi, pa još uvijek imade u bataljonu dosta drugova, koji su slabo obučeni. Slabo obuvenih ima oko 15 boraca, a sasvim bosih imade još oko 12 boraca. Zdravlje boraca se malo pogoršalo, te je u posljednje vrijeme oboljelo nekoliko drugova od prehlade, upale zglobova, natekline nogu, te jedan slučaj svraba, a isti drug je otpraćen u bolnicu na liječenje. Sanitet je dosta dobar, samo se još uvijek osjeća pomanjkanje sanitetskog materijala kao npr. masti za rane i si. Higijena je dosta dobra i borci se čiste pod nadzorom svojih rukovodioca i svako jutro se peru. Pranje rublja se organizira po mogućnosti svakih 8 dana, organizirano je i jedno šurenje.

Bataljon se kretao po selima Sv. Ivanjskog kotara gdje je narod primao našu vojsku sa simpatijama.

Rad komande 1. čete se znatno popravio, dobivena naređenja se izvršavaju na vrijeme. Komandir, komesar i pomoćnik komesara u posljednjoj akciji pokazali su se vrlo dobri, te su zaista dali sve od sebe.

Rad komande 2. čete nije baš najbolji, pojavljuju se češće puta neki mali nedostaci, Komandir i pomoćnik komesara čete dali su u posljednjoj akciji sve od sebe, dok se komesar čete nije snašao. Niži rukovodioci čete su također dobri. Od delegata HRDAS MILANA desetara MIKULČEK MARIJANA očekuje se više inicijative.

Rad komande 3. čete je nepotpun, iz razloga toga što neki članovi ne izvršavaju sva naređenja. Komandir čete je vrlo dobar rukovodioc i borac te je u posljednjoj akciji zaista dao sve od sebe. Komesar čete i pomoćnik komesara nisu se snašli kao borci i kao rukovodioci. Niži rukovodioci u istoj četi su vrlo dobri, te su se u posljednjoj akciji pokazali vrlo borbeni, osim delegata DRAGI JE koji je na sve opće iznenađenje zatajio.

Rad štaba bataljona je dobar, nema nikakovih nesuglasica, a dobivena naređenja izvršavaju se u sporazumu i suglasnosti.

U bataljon su došla tri nova druga, a u prekomandu su otišli 3 druga za štab Odreda i drug ŽARKO u II. bataljon. Iz bolnice su se povratila 2 druga i jedna drugarica. U posljednjoj akciji kod Crkvene Vesi nestala su dva druga, dok je na položaju u selu Prepolno ranjen jedan drug i to od našeg stražara. Na kurs je upućen intendant bataljona i ekonom 1. čete.«

[1] Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 35/2 K. 1601/D

POHVALA HRABRIH U BORBI SA USTAŠAMA PTS U ČUČERJU

U vezi sa uspješnom borbom I bataljona koju je vodio sa ustašama u blizini Zagreba, štab Zagrebačkog partizanskog odreda 13. listopada 1944. pohvalio je borce i rukovodioce koji su se istakli u ovoj značajnoj borbi te je u tu svrhu izdao naredbu koja glasi:

»*N A R E D B A* [1] *br. 14.*

I.

U borbi koja se vodila u selu Čučerju 2. X. 1944. borci I. voda 2. čete I. bataljona sa komandirom čete i pomoćnikom politkomesara bataljona, pokazali su visoku svijest i veliku borbenost. Naročito su se istakli pomoćnik politkomesara bataljona ŠTINGL IVAN, komandir čete TRZUN MARKO, vodnik POPOVIĆ STJEPAN, delegat MIŠKOVIĆ JOSIP, mitraljezac vodnik VEDRINA JOSIP, desetar MIKULČEK MARIJAN, mitraljezac VEDRINA JURAJ, pomoćnik mitraljesca MASTELIĆ STJEPAN, BOŽIČEVIĆ JOSIP, borac, bolničar VITEZ IVAN, HERLL EDUARD i NOVOSAD JEVHENI koji su svojim energičnim i odlučnim jurišem potukli 6 ustaških Pavelićevih redarstvenika i 3 ranili, među kojima je ubijen jedan Pavelićev doglavnik i Pavelićev lični kurir Kerec Stjepan.

Zarobljeno je 1 šmajser, / Vis poštlj i njihove uniforme.

PO HV AL JU JEM 0

borce i rukovodioce I. bataljona a naročito I. vod 2. čete na čelu sa pomoć, politkomesara bataljona ŠTINGL IVANOM, komandirom čete .TRZUN MARKOM, vodnikom POPOVIĆ STJEPANOM, mitraljescem vodnikom VEDRINA JOSIPOM i delegatom MIŠKOVIĆ JOSIPOM, te desetarem MIKULČEK MARIJANOM, mitraljescem POPOVIĆ JOSIPOM, pomoć, mitraljesca HABLJAK RUDOLFOM, pomoć, mitraljesca VEDRINA JURAJEM, pomoć, mitraljesca MASTELIĆ STJEPANOM, bolničarem VITEZ IVANOM, BOŽIČEVIĆ JOSIPOM, HERLL EDUARDOM i NOVOSAD JEFHENIJEM.

Ovi primjeri hrabrosti trebaju dati podstreka borcima i rukovodiocima našeg Odreda u daljnjim borbama protiv krvavog neprijatelja sve do njegovog konačnog uništenja.

Ovu naredbu pročitati pred čitavim strojem.

SF - SN!«

Naredbu je potpisao politkomesar **Stjepan Šelendić** i komandant **Podboj Josip.**

Neprijateljska vojno-obavještajna služba »Ministarstva domobranstva NDH« i »ustaška nadzorna služba« pratila je kretanje Zagrebačkog partizanskog odreda i njegove akcije u okolici Zagreba i stalno su izvještavale svoja viša zapovjedništva gdje se nalaze partizanske jedinice, kakve jačine i kakve su im namjere.

Tako , npr, 13. listopada 1944. »Ministarstvo domobranstva NDH« u »dnevnom izvješću« 287 između ostalog javlja, da je Zagrebački odred ukupne jakosti oko 400 ljudi (dva bataljona i Omladinski bataljon) naoružan sa dvije teške strojnice, 2 laka bacača, 13 strojopušaka, 28 strojosamokresa i da se nalazi u okolici Donje Stubice po selima Poljanica, Donja Bistra, Oborovo, Gornja Bistra, Kraljev Vrh, Pila, Slani Potok, Jakšinec, Kari-Varoš, Sv. Matej (14 km s. z. do 17 km s. i. od Zagreba[2]).

14. listopada 1944. u dodatnom dnevnom izvješću br. 288, sa klauzulom »vojnička tajna«, javlja se da je Zagrebački odred u jakosti od 200 ljudi smješten na području Žitomira (28 km s. ist. od Zagreba[5]).

14. listopada štab II bataljona šalje štabu Zagrebačkog odreda 17 komada mina za bacač koji su primili od Kotarskog komiteta Donja Stubica. Također šalju jednu poljsku kuhinju[4].

Stab II bataljona istog dana obavještava štab Zagrebačkog odreda da je vojno-obavještajni oficir tog bataljona bio u Donjem Orešju i u selu Šimunovec da bi ispitao kretanje neprijatelja kroz današnji dan. Obavještajni oficir izvještava slijedeće:

»Ustaše koji su iz Karlovca došli prije nekoliko dana u Sv. Ivan Zelinu, danas su krenuli dalje. Polovina je pošla za Breznički Hum i smjestila se kod crkve. Polovina je pošla dalje i zadržala na cesti kod sela Breznica koja vodi prema Križevcu. Svi su se vozili na 100 seljačkih kola.

Danas poslije podne došlo je u Sv. Ivan Zelinu 8 kamiona ustaša i domobrana iz pravca Vrbovca. Oni su svi ostali u Sv. Ivanu i ne zna se hoće li se tamo zadržavati.«

Ovaj izvještaj potpisali su komandant Mirko Belošević i politkomesar Ivo Blagajić.

' Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. 16/1 K 1601/c
/ Vojnoistorijski institut JA Beograd arhiva MINORS NDH
' Vojnoistorijski institut JA Beograd arhiva MINORS NDH
4 Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. 14/4 K 1601/D

MARIJAN MIKULČEK

BORCI ZAGREBAČKOG ODREDA SPASILI OD PALJENJA SELO VIDOVEC

Prvi bataljon Zagrebačkog odreda nalazio se 26. rujna 1944. u selu Vidovec na obroncima Zagrebačke gore. Oko 17 sati primijetili smo da se prema selu iz pravca Čučerja sa brda spušta velika ustaška kolona. Naređenje našeg rukovodstva bilo je da ne prihvatimo borbu sa ustašama u samom selu Vidovec jer će ustaše zapaliti cijelo selo te smo se prebacili na drugo brdo iznad sela Vidovec podno same Zagrebačke gore. No čim su ustaše stigli do prvih kuća sela Vidovec zapalili su štalu jednog seljaka. Kako je bilo očito da će ustaše zapaliti cijelo selo Vidovec a takovu svoju prijetnju su izjavljivali seljacima sela Vidovec, i pošto je selo Vidovec bilo jako naklonjeno narodnooslobodilačkoj borbi i partizanima štab bataljona je odlučio da treba ustaše onemogućiti u njihovoj zločinačkoj namjeri te je izdao naređenje da ustaše jurišom natjeramo iz sela. Izvršena je kratka priprema i raspored boraca za juriš, nakon čega su borci Zagrebačkog odreda silovitim jurišom krenuli u napad. Mitraljeska i pušćana vatra i povici na juriš boraca Zagrebačkog odreda iznenadili su ustaše i oni su počeli da bježe prema Čučerju i Zagrebu. Tako je odlučnom akcijom boraca Zagrebačkog odreda spašeno selo Vidovec od paljenja. Nakon ove akcije odreda ustaše nisu više nikada sa manjim snagama dolazili u Vidovec i okolna sela.

MARIJAN MIKULČEK

NAPAD NA USTAŠKE FUNKCIONERE U ČUČERJU

Početkom listopada 1944. Zagrebački se odred nalazio na kratkom predahu u selu Vidovec na obroncima Zagrebačke gore. Toga dana primili smo obavjest od naših političkih radnika sa tog područja da je u Čučerje došlo nekoliko visokih ustaških funkcionera i oficira sa dva putnička automobila. Nakon prijema ove obavjesti određen sam kao delegat voda da sa jednom desetinom boraca krenemo u napad na spomenute ustaše. Zadatak smo' dobili da se preko brda prebacimo iz Vidovca u Čučerje i da na cesti postavimo ustašama zasjedu i da ih napadnemo kada se budu sa automobilima vraćali u Zagreb. Drugi vod ili desetina dobio je zadatak da se popnu na brdo iznad Čučerja i da otuda zapucaju dolje na Čučerje prema ustašama što ih je trebalo potjerati prema Zagrebu. U času kad smo mi zauzeli jDoložaj u zasjedi na cesti prema Zagrebu ispod samog sela Čučerje, desetina upućena iz Odreda na brdo iznad sela Čučerja zapucala je. Ustaše su odmah primijetili da je to napad na njih i krenuli su sa automobilima prema Zagrebu neznajući da ih mi čekamo u zasjedi na cesti ispred samog sela. Čim su se ustaški automobili približili na oko stotinu metara mi smo sa uzvisina sa jedne i druge strane ceste otvorili na njih vatru iz puškomitraljeza i šmajsera. Ustaše su istovremeno iz jurečih automobila počeli pucati iz šmajsera po nama, želeći da se probiju preko naše zasjede prema Zagrebu. U jednom času oba automobila su stala jer su bili pogođeni njihovi šoferi našim rafalima i na njihova mjesta su posjedali drugi ustaše nastavljajući sa pružanjem otpora. Jedan od ustaša stajao je cijelo vrijeme na papuči automobila sa strane pridržavajući se provučenom rukom za otvoreni prozor automobila neprekidno pucajući iz šmajsera prema nama.

Taj je ustaša pogođen našim rafalima pao sa automobila i ostao ležati na cesti. U tom napadu potukli smo nekoliko ustaških oficira i agenata a među njima i ustaškog doglavnika Stipetića o čemu su drugog dana pisale ustaške novine.

Nakon ovog napada moja se napadačka grupa vratila u sastav Odreda u Vidovec. No čim smo se vratili odmah sam dobio zadatak da sa jednim vodom krenem u Posavinu kuda je trebalo otpratiti oko 40 civila mobiliziranih za NOV. U toku pokreta prema Posavini uputio sam ispred nas jednu patrolu koja se kretala cestom Čučerje —Zagreb. Krećući se noću tom cestom patrola je javila da se moramo pritajiti jer nailaze dva kamiona sa ustašama koji su vjerojatno išli prema Čučerju da izvuku i odvezu ubijenog ustaškog kurira kojeg smo ubili iz zasjede prije tri sata. Mi smo svi u času nailaska ustaških kamiona prilegli i propustili ih ne napadajući ih jer to ne bi imalo efekta pošto smo pratili mobilizirane civile koji bi nam se vjerojatno razbježali da smo prihvatili borbu. Nakon toga smo se polako preko obronaka, izbjegavajući naseljena mjesta, prebacili preko glavne ceste Zagreb — Sesvete i stigli do željezničke pruge Zagreb — Beograd koju smo također prešli bez poteškoća i stigli pred jutro u selo Mali Otok u Posavini. Stigavši u spomenuto selo seljaci i odbornici NOO-a rekli su nam da se možemo slobodno raskomotiti i skinuti i da budemo bez brige u pogledu naše sigurnosti jer da je to mala Moskva, i slobodni teritorij. Međutim kad je svanulo odbornici NOO-a došli su nas buditi da se spremimo jer da prema selu ide jedna kolona Nijemaca. Mi smo se zajedno sa mobiliziranim civilima povukli iz sela ne želeći da prihvatimo borbu jer smo imali drugi zadatak. Kad su se Nijemci povukli mi smo se opet vratili u selo na doručak i tada su nam seljaci i odbornici pričali da su Nijemci išli u potragu za nama i da su tvrdili da su tuda nočas prošli partizani i pitali su gdje se sada nalazimo. Seljaci su tvrdili da nisu uopće vidjeli ni

čuli partizane iako smo mi bili u neposrednoj blizini sela u jednom šumarku zakamuflirani. Nakon razgovora sa seljacima sela Veliki Otok ja sam zaključio da su nas Nijemci primijetili dok smo još noću prelazili preko pruge Zagreb — Beograd samo što nas se nisu usudili napasti jer smo se razvukli u dugačku kolonu zajedno sa civilima, pa nas je izgledalo mnogo. Naime Nijemci nisu vjerovali seljacima da tu nije bilo nočas partizana već su tvrdili da je tuda prolazila jedna velika partizanska jedinica. Mobilizirane civile predali smo u tom selu jednoj jedinici Posavskog odreda koja ih je otpratila dalje u Moslavinu, a mi smo se navečer opet vratili preko željezničke pruge i ceste u Prigorje u Vidovec u sastav Zagrebačkog odreda.

POSTAVLJANJE ZASJEDA USTAŠAMA I DOMOBRANIMA

14. listopada 1944. štab Zagrebačkog odreda daje borbene zadatke štabu I i II bataljona koji glase':

»I. bataljon noću 14. X. 1944 napraviti će zasjedu sa jednom četom na križanju Bunjak - Crkvena Ves, gdje će sačekati neprijateljsku patrolu koja se svakog dana kreće iz uporišta Crkvena Ves prema Zdenčecu, a sa jednim vodom postaviti će zasjedu na cesti Hraščina Trgovišće - Vrbovo Turkovčina. Zasjedu postaviti između Vrbova i Hraščine Trgovišća. Istom cestom kreće se neprijateljska patrola u jačini 10 vojnika sa jednim mitraljezom. Jednu četu uputiti u Komin da rekvirira odjela i oružje koje se tamo nalazi od onih ustaša koji su pobjegli iz neprijateljske vojske. Pomenuti imaju stvari sakrivene kod svoje kuće. Ista četa treba se prebaciti preko ceste u selo Tamaševec i pronaći one stvari za koje su danas dobili podatke, da se nalaze kod nekih ustaša koji su pobjegli iz neprijateljskih uporišta. Ukoliko se neprijatelj nalazi u Kominu onda se prebacite samo preko ceste i izvršite akciju. Ista četa neka se vrati poslije izvršenog zadatka u D. Orešje.

II. bataljon tokom ove noći napraviti će zasjedu sa jednom četom na glavnoj cesti Zagreb - Varaždin u šumi između Komina i Sv. Ivan Zeline gdje smo već više puta znali praviti zasjedu. Organizirajte si dobru četu sa 40 boraca i 4 puškomitraljeza. Zasjede trebaju biti na svojim mjestima u jutro najkasnije do 4 sata, a na zasjedi se treba zadržati tako dugo dok ne naiđe neprijatelj i onda lupiti i povući se. Naročito treba voditi računa da se zasjede ne kompromitiraju i da vas nebi neprijatelj iznenadio.

Poslije izvršenog zadatka čete koje će ići na zadatak neka se povuku u Donje Orešje.

Ostale jedinice koje će se nalaziti ovdje neka se postroje pred ovim štabom u 5 sati u jutro od kuda ćemo izvršiti pokret u Donje Orešje.

Po dolasku u nove baze osiguranje će biti slijedeće: I. bataljon upućivati će patrole u pravcu Gornjeg Orešja. II. bataljon upućivati će jednu patrolu cestom u pravcu Sv. Ivan Zelina i jednu patrolu kotom iznad Komina te jednu desetinu postaviti će na položaj na kotu iznad D. Orešja kod kleti gdje se uvijek nalazi naša zasjeda dok se nalazimo u D. Orešju.

Postavite potreban broj stražara i izviđača oko samih baza. Stražara pred štabom odreda dati će II. bataljon. Stražare postavite na najpogodnijim mjestima od kuda bi mogli osmatrati sav prilaz neprijatelja.«

Ovo naređenje potpisali su komandant Odreda kapetan **Franjo Hađina** i politkomesar **Stjepan** Šelendić.

' Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. 22/2 K 1601/D

LIKVIDACIJA DOMOBRANSKE POSADE BEDEKOVČINA

14. listopada 1944. štab II bataljona izvještava' štab Zagrebačkog odreda da je 9- listopada 1944. bataljon izvršio akciju na neprijateljsko uporište Bedekovčina. U uporištu se nalazilo, po spisku, 40 domobrana, a na licu je bilo 20 sa 12 pušaka tipa »manliher«, 17 bombi, 400 komada »manliher« metaka, 200 komada »mauzer« metaka i 100 komada francuskih metaka.

Napad je izveden 9/10. listopada ujutro, u 2 sata. Napadnuta je zgrada gdje su domobrani spavali. Domobrani koji su se nalazili pred zgradom, kad su im naši borci viknuli: »ne pucaj, ovdje su partizani«, pobjegli su, borci su upali u zgradu. Neprijatelj nije davao otpor.

Neprijateljski gubici: zarobljeno 12 domobrana od kojih su 4 pobjegla na putu, 8 ih se sakrilo te nisu pronađeni. Od oružja zaplijenjeno je 12 pušaka »manliher«, sa odgovarajućom količinom metaka. Osim toga zaplijenjeno je 80 kg ekrazita i 5 koluta žnore (korda), jedan veliki pisaći stroj, jedan kazan od 25 litara i nešto pisaćeg materijala. Za vrijeme napada uništena je pošta i Općina u kojima su spaljeni svi spisi.

Ovaj izvještaj potpisao je komandant bataljona **Belošević Mirko** i pomoćnik politkomesara **Stjepan Muhek.**

[1] Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. Reg. 28/2 K 1601/B

NEUSPJELA ZASJEDA II. BATALJONA KOD SV. IVANA ZELINE

14. listopada 1944. štab II bataljona izvještava' štab Zagrebačkog odreda o uzrocima neuspjele zasjede II bataljona kod Sv. Ivana Zeline.

U izvještaju piše da se po primitku naređenja za zasjedu komandant bataljona sastao sa komesarom te su proučili naređenje. S obzirom da je ovo za bataljon bila prva akcija u kojoj je vatreno oružje moralo doći do izražaja, komesar bataljona je predlagao da bi se odabralo 40 hrabrih boraca, kako bi akcija sigurno uspjela. Time bi se podigao moral i borbenost svih boraca u bataljonu. Komandant je bio mišljenja da se na taj način slabi borbenost pojedinih četa i odlučio da se pošalje kompletna 1. četa. Nakon odluke pozvao je komandira 1. čete na dogovor. Rekao je da je njegova četa sposobna za zadatak jer je borce dobro prokušao u Bedekovčini, da su borci borbeni i da je siguran u njih. Nakon toga održan je sastanak sa ostalim članovima štaba bataljona kojemu su prisustvovali pomoćnik politkomesara, operativni oficir, i vojno-obavještajni oficir. Pomoćnik politkomesara izjavio je da on ne vjeruje u hrabrost obadviju vodnika 1. čete i predložio isto što i komesar bataljona — kombiniranje čete iz cijelog bataljona. Komandir čete je na to rekao da vodnik i onako neće doći do izražaja pa neće smetati ako se pokaže plašljiv jer će on biti uz vod a jedan vod mora ostati na koti da štiti odstupnicu. Na kraju su se svi složili da se na zasjedu pošalje 1. četa kompletna. Zaključeno je da će se napasti jedan kamion ili manja patrola od 15 do 20 neprijateljskih vojnika. Nekoliko puta je bilo spomenuto da se ne otvara vatra na veću neprijateljsku kolonu radi opasnosti opkoljavanja sa strane neprijatelja. Komandant bataljona je rekao da će i on na zasjedu jer hoće da vidi borce i rukovodioce kako će se držati pri prvoj akciji. Komesar bataljona je predložio da ne ide komandant i da može s jednom četom ići operativni oficir i jedan od nas političkih rukovodioca. No komandant je inzistirao na tome da ide on i pomoćnik politkomesara bataljona.

Zasjeda je — po običaju ovih koji su se vratili — bila postavljena na pravom mjestu, ali osiguranje leđa nije bilo ispravno

postavljeno. Neprijatelj je nailazio cestom u tri kolone, u jačini po prilici 350 vojnika. O tome je komandant bio obaviješten po vodniku II voda, preko jednog desetara. Kad je naišao neprijatelj na njega je otvorio vatru komandir čete a zatim komandant bataljona koji je ujedno viknuo »paljba« a odmah nakon toga viknuo »povlačenje«. Do sada se u bataljon vratilo 30 boraca a krenulo je na zadatak 53, i to cijela 1. četa sa ukupno 49 boraca, puškomitraljezac i njegov pomoćnik iz 3. čete. Iz ovog proizlazi da se nisu vratila 23 borca. Među njima su komandant, kurir, komandir, pomoćnik komesara čete, vodnik I voda, vodni delegat, jedan desetar, 2 puškomitraljesca, jedan pomoćnik puškomitraljesca, četni kurir, četna bolničarka i ostalo borci.

Izgubljeno oružje je slijedeće: 1 puškomitraljez »brno«, 2 puškomitraljeza »breda«, 4 ruska šmajsera, jedna »askerica« i jedan engleski šmajser, 12 pušaka, 4 pištolja 9 mm, jedan »vis« poštolj.

Ovaj izvještaj potpisao je politkomesar bataljona Ivo Blagajić-

15. listopada 1944. štab I bataljona šalje štabu Zagrebačkog odreda operativni izvještaj[2] o izvršenim akcijama, u kojem piše:

»Dana 14. X. 1944. u 5 sati poslije podne naša 3. četa krenula je iz baze u Prepolnom na zadatak. Zadatak čete bio je sakupljanje spreme i oružja u okolnim selima Komina. U akciji je bio slijedeći uspjeh: 2 komada čebadi, 5 pari cipela, 1 par čizama, 1 puška Mauzer sa 120 komada metaka, jedna ofenzivna bomba, i opasač, jedna bluza i 1 hlače. Ista četa vratila se u 5 sati u jutro na određeni položaj.

Dana 15. X. u 1 sat u noći jedan vod 2. čete krenuo je na zasjedu na cestu Hrašćina Trgovišće - Turkovčina. Vod se zadržavao na zasjedi do 10 sati te je zarobio jednog domobranskog vodnika u uniformi sa »Vis« pištoljem. Vod se vratio na određeni položaj u pola 12 sati. Istog dana krenula je 1. četa ovog Bataljona ù jedan sat u noći na zasjedu u blizini neprijateljskog uporišta Crkvena Ves, gdje se zadržala do 10 sati do podne. Neprijatelj nije naišao na našu zasjedu te je jedna desetina te zasjede pošla zapucati na neprijateljske bunkere u kojoj akciji je utrošeno 60 komada Mauzer metaka. Četa se vratila na određene položaje u 12 sati.«

Ovaj operativni izvještaj potpisao je v. d. komandanta bataljona drug Zlatko Kvaternik i politkomesar Franjo Urek.

' Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. 16/4 K 1601/D
[2] Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. 36/2 K 1601/B

KRETANJE NEPRIJATELJSKIH JEDINICA

15. listopada 1944. nepoznati obavještajac izvještava' štab Zagrebačkog odreda da su 15. listopada 1944. rano ujutro, ustaše sa topovima i tenkovima išli prema Hrašćini Trgovišću.

Iz Konjščine je otišla jedna grupa ustaša koja je već trebala da ode a došlo je novo pojačanje iz Zlatara. Iz Pešćena je otišlo 30 domobrana u Zagreb.

U Zlatar Bistrici je 600 ustaša sa 6 topova haubica, 2 teška mitraljeza, 2 protuavionska i 2 laka mitraljeza.

U Mariji Bistrici za sada nema promjena u brojnom stanju posade, ali čulo se da govore da sutra, 16. listopada kreću prema Prepolnu.

Nepoznati obavještajac piše da je bio sa bratom i da je dobio skicu uporišta Marija Bistrica, da je on to predao u štab jer skicu treba preraditi.

15. listopada 1944. obavještajac rajona br. 3. drug Rade izvještava[1] štab Zagrebačkog odreda o kretanju neprijateljskih jedinica: 14. i 15. listopada 1944. kretala se banda iz Sesveta prema Sv. Ivanu Zelini i Kašini. To je bio domobranski 4. gorski zdrug sa oko 2000 domobrana. Naoružanje im je 8 brdskih topova, 250 lakih i teških mitraljeza, 150 šmajsera, 4 teška bacača i 6 lakih bacača i 100 konja koji nose municiju za mitraljeze, 6 kola koja su vozila municiju za topove i tri kuhinje.

Obavještajac Rade moli da se obavijeste sve naše jedinice koje su na ovom sektoru pošto ova vojska ima za cilj vršenje reakcije u okolici Sv. Ivana Zeline i prema Kašini. Na kraju izvještaja javlja da ne može poslati nikakve podatke o jačini neprijateljskih snaga u Zagrebu jer je cijela ova jedinica sa kojom je imao vezu pohapšena u toku ovog mjeseca i sada mu je jako teško uhvatiti ponovnu vezu sa Zagrebom.

U uporištu Dugo Selo ustaše su pohapsili sve naše simpatizere koji su radili u NOV, tako da se ne može uhvatiti veza sa Dugim Selom. Međutim, u Dugom Selu ima puno njemačke vojske koja je došla ovih dana i smještava se po privatnim kućama. Oni istjerivaju civile i s kreveta, kako bi oni mogli spavati. Ova njemačka vojska ne zadržava se dulje već prolazi dalje, prema Mađarskoj i Njemačkoj. Međutim, ne može se točno saznati kuda idu. Primjećuje se da se oni sa istim jedinicama dva do tri puta prebacuju na istoj relaciji, vjerojatno da bi prikazali da imaju dosta svoje rezervne vojske.

U gradu Zagrebu ima dosta njemačke vojske koja kreće prema Njemačkoj a isto tako i ustaške vojske koja se povukla u Zagreb.

Dana 10. listopada 1944. došla je banda ustaša iz Dugog Sela u Posavinu, u selo Rugvica, gdje je vršila pljačku po selima Rugvica, Novaki, Preseka, Oborovo. Istim pravcem su se vraćali, tj. iz Rugvice preko Okunščaka Struge, Otoka, Sopi, Hrušćice, Ivanje Reke i Resnika do Čulinca. Po ovim selima samo su prošli a nisu vršili nikakve pljačke. U donjem dijelu Posavine ustaška banda iz Ivanić-Grada svaki dan nadire, naročito jako nadiru čerkezi. Svakog dana moramo se zbog toga prebacivati i mijenjati teren, tako da se gotovo nemaš kuda sakriti. Do sada je bilo dobro, dok još nije bio posjećen kukuruz ali sada kada nema kukuruza nema se kuda sakrivati.

U uporištu Dugo Selo za sada je sva stara vojska na svojim mjestima, isto tako i u uporištu Sesvete. U Sesvete su došli novi Nijemci koji su se smjestili u školi. Ima ih oko 60. Također ima nešto čerkeza. Nijemci i čerkezi vrše patrole po pruzi Zagreb — Dugo Selo. Obavještajac nadalje piše da se primjećuje užasno ponašanje Nijemaca, čerkeza i ustaša, da se stalno vrpolje i da jedni kreću simo a drugi tamo, da se uopće ne zna kuda se tko kreće, da svi djeluju smeteno.

Promet na glavnoj cesti Zagreb — Sesvete — Dugo Selo — Sv. Ivan Zelina, dana 13. X kretao se ovako: oko 11 sati prošla su 3 kamiona i 2 motora ustaša iz Zagreba prema Sv. Ivanu Zelini sa oko 80 ustaša. Oko 4 sata poslije podne kretalo se oko 150 ustaša sa čitavom ratnom opremom iz Sv. Ivana Zeline prema Zagrebu. Oko 5 sati popodne kretalo se 2 kamiona sa oko 50 Nijemaca iz pravca Dugog Sela za Zagreb.

Obavještajac Rade u ovom izvještaju obraća se obavještajcu Odreda drugu Moseru i pita ga da li je dobio izvještaj o stanju pojedinih uporišta i o kretanju neprijateljskih jedinica na cestama i prugama. Moli ga da to odmah javi i da mu dade daljnje upute za rad.

16. listopada 1944. obavještajni oficir II bataljona Milan Rihter izvještava[2] obavještajnog oficira Zagrebačkog odreda da je bio u selu Donje Orešje i Kalinje, gdje je dobio podatke da su danas u Sv. Ivan Zelinu stigli domobrani Gorskog zdruga, oni koji su jučer prolazili, Ì da su otišli dalje. Ta banda vodila je vezane naših 18 drugova i jednu drugaricu i poslali su ih iz Sv. Ivana Zeline u Zagreb. Drugih podataka o našim zarobljenim borcima nije mogao dobiti.

16. listopada 1944. vojno-obavještajni izvjestitelj sektora 2. Mirko Gluhak obavještava[3] štab Zagrebačkog odreda da su se u petak, 13. o. mj, dvije satnije ustaške bojne (»bojna 2. pukovnije PTS«) koja je došla na ovaj sektor iz područja Desinića, vra-

tile iz područja Novog Marofa u četvrtak uvečer u Sv. Ivan Zelinu. Nije poznato kakve namjere, odnosno kakav zadatak su imali (valjda kao pojačanje garnizona Novog Marofa).

U subotu 14. o. m. prije podne »1. 2. pukovnije PTS« krenula je iz Sv. Ivana Zeline prema Novom Marofu. Pokret se vršio cestom Sv. Ivan Zelina — Komin — Breznički Hum. Materijal (oružje i municiju) banda je prebacivala rekviriranim kolima od seljaka koji su tog dana došli na sajam i kolima koja su bila oduzeta građanima Sv. Ivana Zeline. Banda se smjestila na sektoru Vinično — Radešić.

Brojno stanje bojne: oko 650 ljudi. Ukupno tri satnije, svaka satnije nešto više od 200 ljudi.

U noći između subote i nedelje oko 2 sata stigao je u Sv. Ivan Zelinu cijeli jedan »domobranski gorski zdrug« koji je, nakon zadržavanja, rano ujutro, u nedjelju krenuo cestom prema Novom Marofu.

Prema pričanju oficira tog »domobranskog zdruga« ta je banda došla iz Kutine, cestom prema Dugom Selu — Sesvetama — Sv. Ivanu Zelini i nalazi se na putu 6 dana. Banda je bila vrlo umorna, te je prespavala do jutra u nedjelju i krenula prema Novom Marofu. Mogao sam prigodom prolaza kroz Sv. Ivan nabrojiti oko 10 poljskih haubica.

Oprema je sasvim nova, sve je oružje također novo, njemačkog tipa. Međutim, bilo je dosta i njemačkih vojnika te podoficira i oficira. Glavna zadaća tog »gorskog zdruga«, kombiniranog sa sastavima njemačke vojske, je akcija u pravcu Kalnika (tako su tvrdili oficiri prigodom zadržavanja u mjestu).

Kroz prolaz prema Kominu banda se sukobila sa nekim našim patrolama koje su na cesti postavile zasjedu. Tom prilikom banda je zarobila 10 partizana, među njima i jednu drugaricu, koje su otpremili u Zagreb.

»Prolaz domobranskog zdruga kroz ovaj sektor bio je vrlo iznenadan, tako da nisam bio u stanju prije obavijestiti Odred o tom pokretu neprijatelja. 0 prolazu kroz Sv. Ivan Zelinu tog domobranskog zdruga ja sam izvjestio obavještajnog oficira sektora Kalnik (još jučer).

Nedelja, 15. o. m.: Tokom jučerašnjeg poslijepodneva stigla je iz Zagreba jedna bojna gorskog zdruga u Sv. Ivan Zelinu. Nakon zadržavanja, preko noći, banda je rano jutros krenula prema Novom Marofu.

Ta bojna pripada također nekom gorskom zdrugu a naoružana je vrlo dobro (njemačko oružje i cijela oprema sve novo). Među tim domobranima bilo je Nijemaca.

Prema izjavi domobrana oni su tek prije dva tjedna došli iz Njemačke, gdje su bili na izobrazbi.

Napominjem da je banda imala prevozna sredstva kola, bicikle, motor-kotače i automobile. Tenkove banda nije posjedovala.

Borbenost i moral: Bojna je sastavljena od Hercegovaca i Bosanaca, ti su vrlo borbeni, Zagorci su slabo borbeni i Slavonci isto tako su slabo borbeni.

Naoružanje: Dvije sati bojne su obično naoružane, nemaju bacača ni teških strojnica, dok je jedna sat, zvana teška sat, naoružana teškim bacačima i teškim strojnicama. Tačan pregled ne mogu dati jer mi nije poznat.

Veza: Banda, kako sam mogao vidjeti, posjeduje oko 30 bicikla te se njima služi kao prevoznim i dojavnim sredstvima.

Radiostanica nema nikakvih. Motor-kotača također nema a niti auta.

Vlastito mišljenje o toj bojni: Kako sam mogao zaključiti, promatrajući bojnu za vrijeme njezina boravka u Sv. Ivanu Zelini, bojna ima karakter posadne jedinice a ne udarne. Do sada je ta bojna imala zadaću čuvati prugu od napadaja na području Desinića. Tamo su ih zamijenili Nijemci i feld-žandarmerija. Napominjem da je bandu, zajedno sa stvarima, opremom, oružjem i municijom vozilo oko 70 kola.

Subota, 14. o. m. poslije podne: Tokom poslije podneva u subotu 14. o. m. iz Križevaca na osam kamiona prevezla se neka domobranska jedinica kroz Sv. Ivan Zelinu. Cestom Križevac — Vrbovec — Rakovac — Sv. Ivan Zelina stiglo je u subotu oko 5 sati poslije podne u Sv. Ivan 8 kamiona natovarenih domobranima koji su nakon vrlo kratkog zadržavanja krenuli dalje cestom za Zagreb. Na pitanje kako su mogli proći kroz Vrbovec, domobrani su odgovorili da nisu naišli na nikakav otpor a oni nisu imali zadatak tražiti partizane.

Nije mi poznato koja je to domobranska jedinica i od kuda je zapravo došla. Svi kamioni imali su po jednu tešku strojnicu, ostali parabele i puške. Tokom noći zmeđu nedelje i ponedeljka te danas do podne nije bilo nikakvog prebacivanja neprijateljskih snaga kroz ovaj sektor.

0 civilnom prometu na cesti Zagreb — Varaždin i obrnuto: Upravo sam danas saznao da je obustavljen sav civilni promet kojeg su vršili autobusi Hrvatske državne željeznice. Do daljnjega autobusi ne saobraćaju ni u jednom smjeru.

0 garnizonu u Sv. Ivan Zelini: Treća bojna PZUV koja je bila ovdje (odnosno ovdje je bio samo jedan sat te bojne) otišla je prema Ivancu, natrag, gdje je i do sada bila.

Posada Sv. Ivana Zeline se sastoji iz jedne satnije PTS-a, i to pripadnika brzoga sklopa. Zasjede neprijatelja su po danu i noći na brijegu Prodanec. Dva tenka, također od brzog sklopa ovdje su i služe kao zaštita mjestu. Dakle, sada momentalno u Sv. Ivanu ima svega oko 200 ITS-ovaca, sa dva tenka. Očekuje se dolazak 6. bojne PR. Z. Z. V

[1] Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. 24/1 K 1601/C
[·] Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. 17/4 K. 1601/D
[′] Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. 25/1 K 1601/C

UZROK PORAZA ZASJEDE II. BATALJONA KOD SV. IVANA ZELINE

16. listopada 1944. štab II bataljona dostavlja štabu Zagrebačkog odreda operativni izvještaj' o zasjedi između Sv. Ivana Zeline i Komina 15. X 1944, u kojem piše:

»Naš bataljon dobio je zadatak da postavi zasjedu sa jednom četom između Sv. Ivan Zeline i Komina. Komandant i komesar bataljona proučili su naređenje i odlučili da ide 1. četa istog bataljona sa 3 puškomitraljeza i 6 šmajsera. Kad je bilo govora tko će ići od Štaba rekao je komandant da će ići on jer da su borci prvi puta u zasjedi i da želi vidjeti njihovu borbenost. Kad su postavili zasjedu neprijatelj je naišao u jutro oko pola 8 sati, u jačini 350 do 400 vojnika. Desetina koja je štitila otstupnicu primjetila je neprijatelja da ide po cesti i o tome obavijestila komandanta. Budući da su koncentrirali poglede na cestu nisu primijetili neprijateljsku pobočnicu koja im je dolazila iza leđa. Desetina koja je bila na osiguranju leđa raspalila je po neprijatelju i povukla se. Komandant koji je bio sa borcima kod ceste raspalio je po neprijatelju koji je išao cestom i dao naređenje za povlačenje; Budući da nije bio obavješten o pobočnici koja im je došla iza leđa sudarili su se s njom. U tom času pao je ranjen komandir 1. čete JURAJ PETRIC a komandant je navodno poginuo. Borci su izgubili moral pošto su bili novi i počeli se predavati. Tom prilikom izgubili smo 20 boraca a među njima komandanta bataljona, zamjenika komesara 1. čete, vodnika I. voda 1. čete, vodnog delegata iste čete, jedan desetar, 2 puškomitraljesca i ostalo borci. Od oružja smo izgubili jedan mitraljez »Brno« sa 300 komada metaka, jedan mitraljez Breda sa 400 komada metaka, 4 ruska šmajsera sa 600 komada metaka, jednu askericu sa 120 metaka, engleski šmajser sa 90 metaka, 9 Mauzer pušaka sa 530 metaka, 2 engleske puške sa 120 metaka, 3 talijanske puške sa 180 metaka, 1 pištolj » Vis« sa 30 metaka, 4 pištolja 9 mm sa 50 metaka.«

Izvještaj je potpisao politkomesar bataljona **Ivo Blagajić.**

16. listopada 1944. štab Zagrebačkog odreda dostavlja štabu Zapadne grupe detaljni operativni izvještaj[2] o akcijama svojih bataljona kako slijedi:

»Pošto neprijatelj svakodnevno vrši saobraćaj cestom Zagreb Varaždin jedna četa II. bataljona dobila je zadatak da napravi zasjedu na istoj cesti između Komina i Sv. Ivan Zeline, dana 15. o. m.

I. bataljon dobio je zadatak da sa jednom četom napravi zasjedu neprijateljskoj patroli kod Crkvene Vesi koja svakodnevno izlazi u pravcu Zdenčeca. Sa jednim vodom da napravi zasjedu na cesti Turkovčina — Hrašćina Trgovišće između Vrbova i Hrašćine, neprijatljskoj patroli koja izlazi iz Hrašćine u pravcu Turkovčine.

II. bataljon poslao je na zadatak 1. četu sa komandantom bataljona i pomoćnikom komesara bataljona. Sa jednim vodom napravila je zasjedu ova četa ispod kote 126, dok je jedan vod držala na koti, koji je imao zadatak da štiti leđa zasjedi. U 7,30 sati neprijatelj je nastupio iz pravca Sv. Ivan Zelina u tri kolone u jačini oko 350 — 400 vojnika tj. I. bojna I. gorskog zdruga. Izvidnica voda koji je štitio leđa primijetila je neprijatelja da ide cestom i o tome obavijestila komandanta bataljona koji se nalazio sa zasjedom.

Neprijateljska kolona kretala se cestom i imala je pobočnicu po vrhu kote. Ona je neprimjetno zaobišla zasjedu i opkolila je. Komandant nije primjetio da je opkoljen već je izdao naređenje da se otvori vatra na kolonu koja se kretala cestom. U međuvremenu naš vod koji se nalazo u zaštitnici povukao se dok je primjetio da neprijatelj dolazi sa boka, a da nije na njega otvorio vatru. Zasjeda je jurnula na neprijatelja koji je išao cestom i koji se je nakon toga počeo povlačiti i zauzimati položaj. U to vrijeme neprijateljska pobočnica odsjekla je našim odstupnicu i opkolila ih. Tom prilikom pao je teško ranjen komandir iste čete drug PETRIC JURAJ, dok nam nije poznata sudbina komandanta. Ostali borci kad su vidjeli odložili su oružje i predali se neprijatelju živi u ruke.

U istoj borbi nanijeti su neprijatelju nepoznati gubici u mrtvima i ranjenima, dok su naši gubici slijedeći: teško ranjen komandir čete, dok su zarobljeni ostalih 20 boraca, među njima i komandant bataljona drug MIRKO BELOŠEVIĆ, pomoćnik komesara 1. čete drug MIHALIĆ JOSIP, vodnik iste čete drug OSTOVIĆ DANE, delegat iste čete drug KAPUSTA i desetar SEVERIN JOSIP. Izgubljeno: 1 puškomitraljez »Brno« sa 300 metaka, 1 puškomitraljez »Breda« sa 400 metaka, 4 ruska šmajsera sa 600 komada metaka, 1 Askerica sa 120 metaka i engleski šmajser sa 90 komada metaka, 9 Mauzer pušaka sa 500 komada metaka, 2 engleske puške sa 120 metaka, 3 talijanske puške sa 180 metaka, 1 pištolj »Vis« sa 30 metaka i 4 pištolja 9 mm sa 50 metaka. U istoj borbi slabo se je držao pomoćnik komesara bataljona koji se nalazio sa vodom koji je štitio leđa zasjedi i povukao se a da uopće nije otvorio vatru na neprijatelja koji je išao u pobočnici, jer da je vod na zaštitnici otvorio vatru na neprijatelja, neprijatelj bi se bio smeo i postojala je mogućnost da se zasjeda povuče.

1. četa I. bataljona koja se nalazila na zasjedi kod Crkvene Vesi ostala je do 10 sati, ali kako se neprijatelj nije pojavio četa je uputila jednu desetinu koja se privukla do samih neprijateljskih bunkera i raspalila po njima. Nakon toga neprijatelj je otvorio paklensku vatru iz mitraljeza i minobacača. U ovom sukobu vlastitih gubitaka nismo imali dok za gubitke neprijatelja ne znamo. Utrošeno je 60 komada Mauer metaka.

Jedan vod I. bataljona koji je bio u zasjedi između Vrbova i Hrašćine Trgovišća uhvatio je jednog domobranskog vodnika kod kojeg je nađen jedan pištolj »vis« sa 40 komada metaka. Isti vod zadržao se u zasjedi do 10 sati i kako neprijatelj nije izašao povukao se u sastav svog bataljona.«

Izvještaj je potpisao komandant Odreda — kapetan **Franjo Hađina** i politkomesar **Stjepan Šelendić.**

[1] Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. 27/2 K 1601/B
[J] Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. 24/2 K 1601/B

PRELAZ DOMOBRANSKIH I ČETNIČKIH OFICIRA U NAŠE JEDINICE

16. listopada 1944. štab Zagrebačkog odreda dostavlja štabu I i II bataljona prijepis raspisa' štaba Zapadne grupe a u vezi sa naređenjem Vrhovnog štaba NOV i POJ o prelaženju domobranskih i četničkih oficira u naše jedinice. Vrhovni štab NOV i POJ dao je naređenje:

da se sve one jedinice ili pojedince koji se nalaze na strani neprijatlja poslije 15. rujna 1944, koji iz bilo kojih razloga nisu mogli da prijeđu na stranu NOV-e prihvaća i ubuduće, ukoliko prijeđu na našu stranu te ih uvrštava u naše redove.

sve one koji se od sada budu dobrovoljno predavali treba najprije ispitati pa ukoliko se među njima nalaze neprijatelji naše vojske, organizatori ili podstrekaći protiv prelaska na našu stranu, imaju se staviti pred ratni sud. One koji hoće da dobrovoljno stupe u NOV treba rasporediti po jedinicama a one koji ne žele dobrovoljno stupiti u NOV staviti u zarobljeničke logore.

sve one koji budu uhvaćeni da se na strani neprijatelja s oružjem u ruci bore protiv NOV i POJ stavit će se pred vojni sud, po hitnom postupku bit će suđeni i najstrožije kažnjeni.

svi podoficiri i oficiri koji su prešli dobrovoljno na našu stranu zadržavaju svoje činove.

16. listopada 1944. štab Zagrebačkog odreda izvještava[2] štab Zapadne grupe da su privremeno za vršioca dužnosti komandanta II bataljona postavili dosadašnjeg komandira 1. čete I bataljona druga **Andriju Šćuric** te predlažu da ga štab Grupe svojom naredbom postavi.

Štab Odreda nadalje izvještava da se sa I bataljonom nalazi na sektoru Prepolno, dok se II bataljon prebacio na sektor Novo Mjesto — Rakovac. Isti bataljon prebacio je ranjenog komandira[5] i još jednog druga koji se sam ranio engleskim šmajserom. Ranjeni drugovi upućeni su u bolnicu Moslavačkoga područja.

II bataljon dobio je zadatak da se neko vrijeme zadrži na istom sektoru i da tamo pokupi oružje i vojnička odijela.

Bacač »John Buli« uputit će se štabu Grupe naknadno, zajedno sa čebadi koju je tražio.

U izvještaju piše da je 14. o. m. iz mitraljeza srušen jedan njemački lovački avion. Ovaj avion srušio je mitraljezac 2. čete I bataljona vodnik **Josip** Vedrina. Avion je letio u niskom letu iznad Prepolna, u pravcu Zlatara. Po pričanju očevidaca izgledalo je da je mitraljezom bio pogođen pilot jer čim je avion dobio pogodak nagnuo se na stranu i srušio kod sela šušobreg. K istom avionu odmah je pristupila banda iz obližnjeg neprijateljskog uporišta Konjščina. Avion je potpuno izgorio.

16. listopada 1944. štab Zagrebačkog odreda naređuje[1] štabu I bataljona da odmah po primitku ovog dopisa razriješi dužnosti komandira 1. čete druga **Šćuric Andriju** i druga **Jambrović Ivana,** referenta saniteta I bataljona i da ih potom uputi u štab Odreda.

Od štaba bataljona zahtijeva se da dostavi četiri ispravna puškomitraljeza sa potrebnom municijom i spremom kao i prijedlog za novog komandira 1. čete.

Ovo naređenje potpisao je komandant-kapetan **Franjo Hađina** i politkomesar **Stjepan Šelendić.**

16. listopada 1944. štab Zagrebačkog odreda izvještava[5] štab Zapadne grupe da je dana 9- X 1944. drugi bataljon napao neprijateljsko uporište Bedekovčina u kojem se nalazilo 40 domobrana slabo naoružani i slaba morala. Neprijatelj je bio smješten u jednoj zgradi bez osiguranja, jedino je imao jedno stražarsko mjesto pred zgradom u kojoj je smješten. U noći 9/10. listopada u 2 sata, jurišom je napadnuta zgrada u kojoj su se nalazili domobrani. Neprijatelj nije pružio otpor već je počeo bježati. U borbi je zarobljeno 12 domobrana, 12 pušaka »manliher«, 400 komada francuskih metaka, 17 komada defenzivnih bombi, 80 kg ekrazita, 5 koluta korde, veliki pisaći stroj Remington i jedan kazan od 25 litara. Vlastitih gubitaka u ljudstvu i materijalu nije bilo. Istom prilikom uništeni su svi službeni spisi u Općini i pošti.

Izvještaj je potpisao komandant-kapetan Franjo Hađina i politkomesar Stjepan Šelendić.

[1] Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. 26/1 K 1601/C
[/] Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. 23/2 K 1601/B
[1] Juraj Petric umro od zadobivenih rana (u borbi sa domobranima kod Zeline) na putu u bolnicu — pokopan u s. Novom Mjestu kod Zeline
* Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. 28/1 K 1601/C
' Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. 25/2 K 1601/B

NEPRIJATELJSKA UPORIŠTA NA SEKTORU ZAGREBAČKOG ODREDA

16. listobada 1944. štab Zagrebačkog odreda dostavlja štabu Zapadne grupe podatke' o stanju neprijateljskih uporišta na svom sektoru.

Izvještaj obuhvaća vrijeme od 11. listopada do 15. listopada 1944:

Jablanovac: 120 ustaša sa 7 p. mitraljeza, 1 teški mitraljez, 13 šmajsera, 1 laki bacač, 1 teški bacač, ostalo karabini. Naziv jedinice »Posadni zdrug« — jedna satnija.

Nacionalni sastav: većinom iz Zumberka i Samobora a ima nešto Bosanaca.

Donja Bistra: 50 žandara, 10 felžandara. Naoružanje: 3 puškomitraljeza, 2 šmajsera, ostalo karabini. Feldžandari: 5 puškomitraljeza, 1 teški mitraljez, 2 teških bacača, 1 laki bacač, 6 šmajsera ostalo karabini.

Ista posada daje zasjedu u selu Suhodol.

Luka: 100 ustaša, naoružani sa 7 mitraljeza, 1 teški mitraljez, 6 šmajsera ostalo karabini. Ova jedinica daje zasjedu u Pušću sa 20 ljudi koji su naoružani sa jednim puškomitraljezom. Ista jedinica daje zasjedu za Ključ, također sa 20 ljudi naoružani sa jednim puškomitraljezom i 1 šmajserom. Ista posada daje patrolu prugom od Pušće do Ključa. Naziv jedinice III satnija Posadnog zdruga.

Donja Stubica: 60 žandara sa 5 puškomitraljeza, 4 šmajsera, 30 pištolja ostalo karabini. U istom uporištu nalaze se dijelovi I bojne brzog zdruga čiji je zapovjednik bojnik Binder. Od te bojne nalazi se ovdje III vod 1. satnije koja je otišla u Dugo Selo. Taj vod broji 40 ljudi sa 10 podoficira, 24 motorkotača koji su kod njih samo na čuvanju i ne voze se. Od II satnije, kojoj je zapovjednik poručnik Kozarić i koja broji 120 ljudi, ostao je samo jedan vod pod zapovjedništvom zastavnika Olenika, sa 30 ljudi. Ostali dijelovi satnije također se nalaze u Dueom Selu.

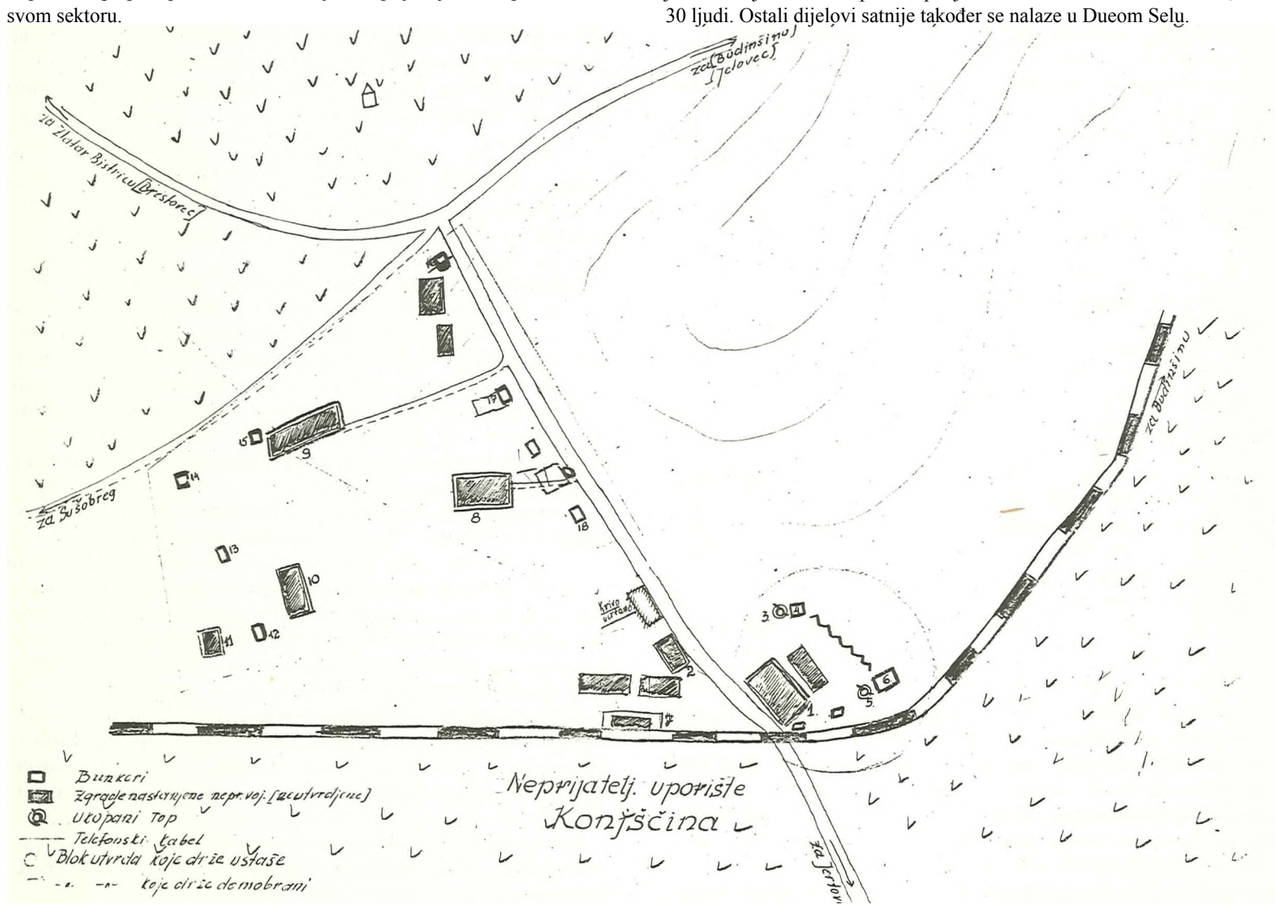

Skica ustaško-domobranskog uporišta Konjščina sa rasporedom smještaja neprijateljske posade i bunkerima, izradio Pero Popović, vojno obavještajni oficir štaba Zagrebačkog odreda u listopadu 1944.

I satnija nalazi se čitava u Donjoj Stubici, osim pionirskog voda koji broji 40 ljudi a koji je krenuo za Dugo Selo. Brojno stanje ove satnije je 180 ljudi, naoružanih sa 3 antitenkovska topa »Skoda«, 6 teških bacača. Istoj satniji pripada i dojavni vod od 40 ljudi.

Zapovjednik satnije je poručnik Žulj, ustaški je nastrojen i odlikovan od Pavelića.

U istom uporištu, u sastavu spomenute bojne, nalazi se »samovozna sat« od 300 ljudi, pod zapovjedništvom satnika Došen Lavoslava. Ti domobrani'vrše izobrazbu na motornim vozilima, stalno su u pokretu i ne ostaju preko noći u Stubici.

Zapovjednik posade Donja Stubica i Stubičke Toplice je bojnik Serseglija a njegov zamjenik natporučnik Andreščak. Sveukupno brojno stanje domobrana u Donjoj Stubici je 250 vojnika sa naoružanjem 10 puškomitraljeza, 2 teška mitraljeza, 6 teških bacača, 3 laka bacača, 3 antitenkovska topa »Skoda«, 15 šmajsera, ostalo puške.

Stubičke Toplice: Zdravstvena satnija I bojne brzog zdruga sa 50 ljudi pod zapovjedništvom natporučnika Krušeca (Mačekovac). Osim toga, tu je još 60 ustaša sa 6 puškomitraljeza, 1 teškim mitraljezom, 1 teškim bacačem, ostalo puške.

Naknadno je u Donju Stubicu stigla dojavna satnija od 180 ljudi koja ostaje. Na taj način uporište Donja Stubica pojačano je na ukupno 430 ljudi. Ova satnija došla je 10. listopada 1944.

Sljeme — Činovnički dom: 25 ustaša sa 2 puškomitraljeza, 5 šmajsera i ostalo karabini. *Tomislavov dom:* 25 ustaša, 3 puškomitraljeza, 4 šmajsera ostalo puške. Kod *Prekratiča:* 25 ustaša sa 2 puškomitraljeza, 6 šmajsera, ostalo karabini. *Runolistov dom:* oko 200 ustaša na liječenju.

Laz: 120 ustaša, 4 puškomitraljeza sa po 3500 metaka, 2 teška mitraljeza tipa »Fiat« i za svaki po 9000 metaka, jedan teški bacač 90 mm, 1 šmajser, 4 parabele i 8 pištolja. Svi ustaše su vrlo borbeni. Ovi ustaše više puta dovezu iz Marije Bistrice po 2 topa kojima vrše pucanje u pravcu naših kretanja.

Sv. Ivan Zelina: I bojna I pukovnije PTS koja je bila tu stacionirana, krenula je prema Brezničkom Humu. Bojna ima 3 satnije sa po 200 ljudi. U Brezničkom Humu smjestio se jedan dio te bojne. 4. listopada navečer stiglo je u isto uporište 8 kamiona domobrana i ustaša koji su nastavili put prema Varaždinu. Posada Sv. Ivan Zelina sada se sastoji svega od 1 satnije ustaša i 40 žandara sa oko 160 ljudi.

15. listopada 1944. prolazila je od Sv. Ivana Zeline prema Brezničkom Humu velika kolona ustaša i domobrana sa motorima, kamionima i dva tenka te nešto pješadije. Prema neprovjerenim podacima to je bila I bojna I gorskog zdruga.

Brezнички Hum: 2 satnije ustaša koji su dobili 10. listopada pojačanje od još jedne satnije sa 2 tankete.

Hraščina Trgovišće: 2 satnije sa oko 200 mornara te 15 ustaša, zapovjednik mornara je domobranski pješadijski nadporučnik Stipetić koji je inače zapovjednik II satnije III doknadne »gorske bojne« koja se cijela nalazi u Zagrebu.

Konjščina: 80 ustaša nepoznate jedinice. Od iste jedinice 100 ustaša upućeno je u Zagreb za osnutak Pavelićeve »udarne divizije«. Posada u ovom uporištu imade osiguranje od 4 topa a ostalo puške i šmajseri.

Marija Bistrica: oko 400 ustaša naoružani sa 2 protukolska topa sa 500 granata, 1 teškim bacačem, 2 teška mitraljeza, 17 puškomitraljeza, 13 šmajsera.

Zlatar Bistrica: 140 ustaša sa 4 topa 150 mm.

[1] Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. 27/1 K 1601/C

UPUTE ZA RAD VOJNIH SUDOVA

17. listopada 1944. štab Zagrebačkog odreda upućuje štabu I i II bataljona prijepis okružnice' štaba Zapadne grupe o nadležnosti i postupku vojnih sudova, koja u cijelosti glasi:

»Uredbom o vojnim sudovima NOVJ od maja 1944. godine dati su propisi od nadležnosti vojnih sudova i o organizaciji i postupku tih sudova.

Vijeće vojnih sudova Korpusa formira se samo kod Štaba divizije odnosno u iznimnim slučajevima kod Štabova brigade, koja se nalazi na samostalnim zadacima odvojene od Divizije.

Ta uredba predviđa i vojni sud Korpusne vojne oblasti sa vijećima toga suda po pojedinim komandama Područja. U uredbi je označena nadležnost sudova odnosno njihovih vijeća.

Pri štabovima Partizanskih odreda, niti kod podređenih jedinica, kao ni kod Štaba Grupe odreda ne postoje vojni sudovi.

Kako će se češće dešavati pojedini slučajevi krivičnih djela pripadnika partizanskih jedinica u (Odredu i njemu podčinjenih jedinica) ovim se daju upute kako u takvim slučajevima treba postupati.

Pripadnik partizanskog odreda ili koje partizanske jedinice koji učini kakvo krivično djelo, predviđeno u čl. 15. navedene uredbe, ima mjerodavni štab odreda ispitati djelo i krivicu i o tome sastaviti zapisnik a nakon toga krivca zajedno, sa njegovom karakteristikom, zapisnikom o saslušanju, i mišljenju o kazni uputiti na daljnji postupak najbližem vijeću korpusa, odnosno sudskom vijeću divizije ili sudskom vijeću najbliže komande područja.

Ako se dogodi da partizanska jedinica uhapsi ili zarobi civilno ili vojno lice treba ih upućivati na više vojne sudove divizije ili komande područja. Ratne zarobljenike upućivati sudskom vijeću divizije, a ratne zločince ili narodne neprijatelje pred Sudsko vijeće komande područja. U tu grupu ulaze i špijuni kao i drugi prokazivači. Prilikom hapšenja treba postupati prema primljenim naređenjima i izbjegavati brutalni postupak a sve stvari uhapšenika zajedno sa prijavom potrebno je uputiti nadležnom sudskom vijeću.

Sa navedenim upoznati sve mjerodavne rukovodioce i u smislu ovih uputa postupati.«

U vezi sa ovim raspisom štab Zapadne grupe i štab Odreda daju detaljnije upute kako slijedi:

»Izbjegavati da pripadnici operativnih jedinica NOV vrše hapšenja. Po mogućnosti treba od onih koji o tome nešto znadu pokupiti potrebne podatke i te podatke uputiti, ako se radi o političkom deliktu, odsjeku za zaštitu naroda odnosno njegovom povjereniku, a ako se radi o deliktima civilne naravi nadležnom NOO-u.

Ako se već izvrši hapšenje, jer se drugačije nije moglo postupiti treba zajedno sa uhapšenim licem, uputiti na gore navedenu oblast i prijavu iz koje će biti vidljivo, radi čega je dotični uhapšen, te zajedno s njim uputiti sve stvari i imovinu, koja je prilikom hapšenja kod njega pronađena. To je od velike važnosti, jer se ne zna, ne će li dotično lice iz bilo kojih razloga biti pušteno na slobodu. Sve njegove stvari i jmovinu treba koristiti u istragi i one služe kao dokazno sredstvo (corpora delicti) te moraju zajedno s njim doći pred Sud, koji donosi presudu o tom pitanju. Takav postupak potreban je i zato jer će sve te stvari, u slučaju da sud donese odluku da se imaju upotrijebiti za NOF, moći biti pravilno i u jednakoj mjeri upotrebljene u one svrhe za koje je NOF i predviđen.

Svaka samovolja u pogledu hapšenja i prisvajanja stvari i imovine hapšenih lica je protivna interesima NOV i štetna, te će se protiv onih koji takvu samovolju budu vršili ili ju dozvoljavali, najstrožije postupiti i kazniti ih.

Treba imati na umu da je sloboda kretanja jedno od prava građana i čovjeka zagarantiranih odlukama III. zasjedanja ZAVNOH-a, pa prema tome treba svaki puta kada se pojavi pitanje da li će se neko lice lišiti slobode ili ne, točno ispitati sve okolnosti i

uvjeriti se da li je neophodno potrebno izvršiti hapšenje, a to treba prepustiti Odsjeku za zaštitu naroda, odnosno njegovim povjerenicima ili nadležnom NOO-u. Po mogućnosti uvijek treba nastojati spriječiti hapšenje prije nego se skupe dovoljni podaci o krivnji hapšenih lica te ako je to ikako moguće okrivljenome omogućiti da se iz slobode brani.

Otome treba podučiti sve odgovorne rukovodioce s time da oni upoznaju sve pripadnike NOV i POH te paziti da li se to pravilno provodi u život, a svaki prekršaj treba odmah uzeti u raspravu i protiv krivca povesti disciplinski ili sudski postupak i prema težini djela kazniti ga.«

17. listopada 1944. štab Zagrebačkog odreda upućuje štabu I bataljona naređenje[1] da po dolasku u nove baze jednu četu I bataljona treba smjestiti u selu Prepolno a dvije čete sa štabom Odreda u selu Gornje Orešje.

Za osiguranje treba jedan vod držati na položaju, na koti iznad sela Prepolno, od Kladešćice. Patrole upućivati potom u pravcu Marije Bistrice i Kladešćice. Jednu patrolu uputiti u pravcu Konjščine i jednu u pravcu sela Donje Orešje cestom prema Donjem Orešju. Jednu patrolu uputiti kotom u pravcu Donje Orešje te ostaviti potreban broj stražara. Jednu patrolu sa jednim vodnikom ili delegatom uputiti u Donje Orešje koja će sakupiti podatke o Sv. Ivanu i uopće sve promjene koje su bile tokom današnjeg dana na sektoru Sv. Ivan Zelina, kao i kretanje neprijatelja cestom Zagreb — Varaždin. Tokom sutrašnjeg dana treba povesti računa o samom osiguranju a naročito isturivati patrole daleko u pravcu Marije Bistrice i Kladešćice, da ne bi neprijatelj slučajno pokušao izlaziti iz uporišta i da nas ne bi iznenadio. Patrole koje idu za Donje Orešje po povratku izvijestite nas. U toku noći izvještavajte nas o svim promjenama.

Dostavljamo vam znakove i to za noć 17. listopada 1944. »Banda — bježi«.

Ovu naredbu potpisao je komandant-kapetan **Franjo Hađina.**

17. listopada 1944. štab Zagrebačkog odreda upućuje štabu I i II bataljona raspis[2] o stražarskoj službi u operativnim jedinicama. U raspisu se kaže da je primijećeno da se u operativnim jedinicama ne poklanja dovoljno pažnje vršenju stražarske službe jer se na ovu službu određuju borci — stražari koji su tek nedavno stupili u redove NOV i kojima nedostaje ne samo stručno i praktično znanje o ovoj važnoj i delikatnoj službi nego oni nisu još u stanju ni da ocijene svu odgovornost i posljedice koje mogu nastupiti nemarnim i površnim vršenjem ove službe. U operativnim jedinicama određuju se na ove dužnosti borci koji još nisu vršili bojno gađanje te nisu sigurni u upotrebu svog vatrenog oružja. Pošto ovo može imati nedoglednih posljedica po sigurnost ljudi i materijala, i da bi se iste spriječile naređuje se da se na stražarsku dužnost ne određuju borci koji su nedavno stupili u redove NOV sve dotle, dok se oni temeljitom obukom ne osposobe za ovu dužnost i dok se ne stekne uvjerenje da ovu dužnost mogu obavljati dobro i sigurno, i da se na njih može sa pouzdanjem osloniti. U operativnim jedinicama određivati na stražarsku dužnost samo takve borce koji su potpuno sigurni u upotrebu svog oružja i koji su sa uspjehom svršili bojno gađanje puškom.

Pošto su naše jedinice primile veliki broj novomobiliziranih boraca, od kojih neki uopće nisu služili vojsku, upozoravaju se jedinice da na stražarsku dužnost i u patrole upućuju borce u koje se ima povjerenje da će svoju dužnost vršiti tako da jedinica koju osiguravaju ne bude dovedena u opasnost.

Ovo naređenje potpisao je komandant **Franjo Hađina** i politkomesar **Stjepan Selendić.**

Istog dana štab Zagrebačkog odreda upućuje štabu I i II bataljona prijepis radiograma[5] Glavnog štaba NOV i POH u kojem piše slijedeće:

»Obratite pažnju na pregled hrane i ostalih artikala koji ostaju iza Njemaca u odstupanju. Može se sa velikom vjerojatnosti računati da će svi artikli biti zatrovani. Prije upotrebe neka sanitetski organi izvrše pregled i ispitivanje na domaćim životinjama.«

Ovaj radiogram dostavlja se radi upozorenja da bi se s njim upoznali svi borci i rukovodioci te da se naredi higijenska kontrola prehrambenih artikala koje bi Nijemci iza sebe ostavljali radi izbjegavanja mogućnosti trovanja.

17. listopada 1944. štab Zapadne grupe partizanskih odreda Hrvatske upućuje'[1] u štab Zagrebačkog partizanskog odreda drugaricu **Olgu Satalić-Koku** koja je svršila šifrantski kurs kod X korpusa, za šifranticu u štabu Odreda. U dopisu se napominje da drugarica nosi sa sobom šifre po kojima će se ubuduće raditi preko radio-veze. Šifrante i šifre treba držati u štabu pod stražom i posvetiti im punu pažnju i kontrolirati ih. Ako bi slučajno neke šifre ili šifrant nestali o tome odmah obavijestiti ovaj štab. U pismu se također zahtijeva da se drugarici dade torbica od nepromočivog materijala za čuvanje šifrantskih dokumenata i da se primitak šifri i šifranta potvrdi depešom i pismeno.

Nakon primitka potvrde od strane štaba Odreda preći će se na rad sa novim šiframa.

Dopis je potpisao načelnik štaba, major **Rudi Rak.**

' Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. 29/4 K 1601/C
[1] Vojnoistorijski institut JA Beograd br. reg. 31/1 K 1601/C
[1] Vojnoistorijski institut JA Beograd br. reg. 30/1 K 1601/C
" Vojnoistorijski institut JA Beograd arhiva MINORS NDH

NEPRIJATELJSKI PODACI O ZAGREBAČKOM ODREDU

17. listopada 1944. u »dnevnom izvješću«[1] broj 291 »Ministarstva domobranstva NDH«, zabilježeno je da se I i IV bataljon I Zagrebačke brigade u ukupnoj jaskosti 300 ljudi nalazi u području Kraljev Vrh — Karivaroš — Moravče (18 km s. z., 19, km s. i. i 21. km s. i. od Zagreba). Štab Zagrebačkog odreda nalazi se u Gornjem Orešju (5 km s. z. od Sv. Ivan Zeline). Odred ima 400 ljudi, zapovjednik mu je **Blažić Josip**[2] a politkomesar **Biškupec Slavko**[3]**.**

[1] Vojnoistorijski institut JA Beograd arhiva MINORS-a NDH
[13] Zagrebačka brigada nije postojala kao operativna jedinica. »Zapovjednik odreda« Blažić i politkomesar Biškupec, su lica potpuno nepoznata u Zagrebačkom odredu.

KOMESARSKI IZVJEŠTAJ II. BATALJONA

19- listopada 1944. politkomesar II bataljona šalje komesaru Zagrebačkog odreda izvještaj[1] u kojem piše da je brojno stanje bataljona 124 borca. Od toga 123 druga i 1 drugarica koja je referent saniteta u bataljonu. Bataljon je formiran pretežno od novih boraca koji su došli pred mjesec dana u redove NOV. Članovi štaba bataljona i neki članovi komanda četa su stariji borci. Među borcima većina je onih koji su ranije služili neprijateljsku vojsku u raznim formacijama — kao domobrani, legionari, tigerdivizioneri itd.

Svi sa zanimanjem slušaju o uspjehu NOV, i sami govore o junaštvima partizana jer su i sami imali prilike vidjeti držanje partizana. Svaki dan održavaju se po četama politički satovi na kojima se borci upoznavaju sa linijom naše borbe i sa partizanskim životom, sa uspjesima NOV i o tome što smo na vojnom i političkom polju kroz ove tri i pol godine rata postigli. Sastanci su živi.

Rad komandi četa je dobar. Istinsko partizansko drugarstvo ovdje je u povojima. Još uvijek se ovdje osjeća jak lični patriotizam. Opaža se grupisanje boraca po selima, odakle su doma. Svi su rukovodioci upozoreni da ovo suzbijaju što je više moguće.

Velika većina boraca je disciplinirana. Svako naređenje koje se postavi pred njih izvršavaju. Poštuju svoje starješine i pozdravljaju ih.

Akciju koju je imala 1. četa, a koja je onako nesretno svršila, pokolebala je moral boraca. Skoro svi borci bacaju krivnju na rukovodstvo koje ih je povelo na akciju.

Borbenost je dobra. Ima pojedinaca na kojima se vidi da su borbeni, no ima ih velika većina za koje ne znamo što će se dogoditi kad prihvatimo borbu. Iz zadnje borbe i akcije ustanovili smo da oni koji su se borili da su pohvatani, a koji nisu pucali da su pobjegli. Izgleda da se vod koji je bio na osiguranju u toj akciji kukavički povukao i pobjegao jer kad se vidi položaj na kojem je bio i kad se malo kritički na sve pogleda dolazi se do takvog zaključka. Po onim snagama koje su zarobile komandanta i ostale, ovaj vod nije mogao ni pucati jer ih nije ni vidio.

Odnos boraca prema narodu je dobar. Borci rado prihvaćaju razgovor sa narodom, prilaze lako i neprisiljeno, pjevaju i vesele se skupa sa narodom. U Novom Mjestu imali smo miting. Kako je bila kiša odazvalo se svega dvadesetak seljaka, što muških što ženskih. Na mitingu je govorio komesar bataljona i prikazao vojno-političku situaciju kod nas i u svijetu i pozvao u vojsku sve što je sposobno a ostale da se priključe Jedinstvenom narodnooslobodilačkom frontu. Borci su sudjelovali na mitingu i pjesmom razveselili prisutne. Na mitingu je također govorio sekretar Kotarskog komiteta Sv. Ivan Zelina drug Vilko.[2]

Sve je borce pregledao drug pomoćnik referenta saniteta. Spolnih i zaraznih bolesti nema. U početku je bilo na veliko prijavljivanje radi raznih sitnica a u posljednje vrijeme to sve više opada. Zdravlje boraca je općenito dobro. Vrši se kontrola nad pranjem i čišćenjem, tako da se mogu očuvati higijena i zdravlje.

Ishrana je do sada dobra. Intendanti i ekonomi nastoje da nabave hranu i nahrane vojsku. Sada kada se nalazimo na terenu gdje se nalaze i komande mjesta povezali smo se sa istom i od nje dobivamo živežne namirnice za ishranu vojske. Kuha se po četama.

Ovaj bataljon je dobro odjeven. Ima još pojedinaca koji su loše odjeveni ali većina je dobro odjevena. Dosta je velika potreba za novom obućom. Stoga se nastoji pokrpati cipele, kako bi se smanjile potrebe za novom obućom.

Članovi štaba bataljona rade zajednički i nema nikakvih trzavica među njima, kao što je to bilo do sada. Svako naređenje zajednički se proučava između komandanta i komesara i zajednički se donašaju odluke i zaključci. Pomoćnik politkomesara vrlo je aktivan i radi svoj posao zdušno. Operativni oficir raspoređuje osiguranje i većinom je uz vojsku, na vojnim teoretskim satovima. Izvode se i praktične vojne vježbe, kako bi se borce što bolje osposobilo za buduće akcije. Obavještajni oficir zalazi među vojsku i krstari po terenu. On nastoji uhvatiti veze i novosti o neprijateljskim kretanjima.

Komande četa i niži rukovodioci svojim radom zadovoljavaju. Kulturno-prosvjetni rad je razvijen. Svaka četa izdala je po 3-4 broja zidnih novina a sastanci se održavaju svaki dan. Pred nama stoje još mnoge borbe pa ćemo u njima ocijeniti borbenost boraca i naš rad u bataljonu.

Nestankom osamnaestorice drugova iz one akcije osjeća se praznina. Komandant i komandir ne mogu se nadoknaditi. Pomoćnik politkomesara, delegat, desetar, mitraljezac, pomoćnik i ostali borci svakako da fale, i to se osjeća. Intenzivnim radom može se to nadoknaditi i mnogo će trebati truda da se bataljon sredi i odahne. Gubici su bez sumnje veliki i o krivnji se moramo svi duboko zamisliti.

Izvještaj je potpisao politkomesar drug **Ivo** Blagajić.

[1] Vojnoistorijski institut JA Beograd br. reg. 19/4 K 1601/D
[2] Mijo Krošelj

BORBA I. BATALJONA SA USTAŠAMA KOD ŽITOMIRA I GLOBOČECA

Dana 17. listopada 1944. I bataljona Zagrebačkog odreda[1] nalazi se na sektoru Prepolno, i to 1. i 2. četa u Žitomiru a 3. četa u Prepolnu. U pola 3 sata poslije podne izvidnica zasjede u Žitomiru primijetila je kretanje neprijateljske patrole cestom za Žitomir, dok je glavnina ostala na položajima kod Globočeca. Neprijateljska patrola je primijetila našu zasjedu te se povukla na položaje kod Globočeca. Istovremeno krenuo je vod 1. čete u pravcu Globočeca te je napao neprijatelja sa boka koji se u bijegu povukao u uporište Marija Bistrica.

Neprijateljski gubici do sada nepoznati.

Jedinice našeg bataljona nisu imale nikakvih gubitaka. U toj akciji je utrošeno 130 kom metaka.

18. listopada 1944. I bataljon Zgb. NOPO Hrvatske, nalazio se na sektoru Prepolno, i to 2. i 3. četa u Gornjem Orešju, dok je 1. četa imala položaje u Prepolnu. Oko 11 sati prije podne izvidnica zasjede 1. čete primijetila je kretanje neprijatelja po položajima od Globočeca. Točno u 12,15 sati neprijatelj je počeo tući naše položaje s topom 75 mm koji je tukao čas položaje 1. čete čas položaje 3. čete. Vod 3. čete, koji je držao položaje u pravcu Kladešćice, krenuo je u napad da protjera neprijatelja. Točno u pola 2 sata ovaj vod se približio neprijateljskim položajima te otvorio jaku vatru uzduž tih položaja. Neprijtelj je po dobivenoj vatri obustavio tučenje naših položaja topom na Prepolnu te se stao povlačiti u pravcu svog uporišta, otvarajući jaku puščanu i mitraljesku vatru. Neprijateljski gubici do sada su nepoznati. U toku akcije utrošeno je 150 kom »mauzer« metaka i 100 kom talijanskih metaka.

' Vojnoistorijski institut JA Beograd br. reg. 30/2 K. 1601/B

BROJNO STANJE I NAORUŽANJE I. BATALJONA U LISTOPADU 1944.

6. listopada 1944. bataljon ima 150 boraca, od toga 145 muških i 5 ženskih. U vremenu od 6. do 20. listopada 1944. došla su 34 nova borca, od toga 31 muški i 3 ženske. U tom vremenu poginuo je jedan borac a 15 je prekomandovano, od toga jedna ženska, tako da je na dan 20. listopada 1944. ukupno 169 boraca, od toga 161 muški i 8 ženskih. Od toga broja 3 su dezertirala, 9 se nalazi na kursevima, od toga jedna ženska, 2 su na službenom putu a 11 u bolnici.

Na dan 20. listopada 1944. naoružanje bataljona je: 96 pušaka sa 4767 metaka, od toga 52 »mauzer«, 34 engleske, 8 talijanskih i 4 »manliher«.

Na dan 6. listopada 1944. puškomitraljeza je bilo 12 kom, sa 7840 metaka, a na dan 20. listopada 1944. bilo je svega 8 sa 5844 metka, od toga 2 puškomitraljeza »Brno«, 5 engleskih i 1 talijanski. 4 puške su zarobljene a 2 nestale u borbi i jedna predana u prekomandu. Kod mitraljeza je smanjenje, jer su 4 predana u prekomandu u II bataljon.

U napadu na Crkvenu Ves zarobljeno je 1250 kom metaka, a ispucano 1840 komada. U borbi na Lazu ispucano 100 kom metaka, a u zasjedi kod Crkvene Vesi ispucano 50 kom metaka. U borbi kod Žitomira ispucano 250 kom metaka a u prekomandu dato 1479 metaka.

Pregled brojnog stanja i naoružanja bataljona po četama je slijedeći:

Štab bataljona: 1 oficir, 2 politkomesara, 4 podoficira, 16 boraca; naoružani sa 15 pušaka, 5 šmajsera, 1 pištolj i 7 bombi.

1. četa: 1 oficir, 4 polit, rukovodioca, 6 podoficira, 35 boraca; naoružani sa 26 pušaka, 2 šmajsera, 3 puškomitraljeza, 6 pištolja i 19 bombi.

2. četa: 1 oficir, 4 polit, rukovodioca, 11 podoficira i 33 borca; naoružani sa 26 pušaka, 2 šmajsera, 3 puškomitraljeza, 6 pištolja i 19 kom bombi.

3. četa: 1 oficir, 3 politička rukovodioca, 7 podoficira, 33 borca; naoružani sa 31 puškom, 1 šmajserom, 2 puškomitraljeza, 7 bombi i 1 protuoklopnom puškom sa 50 metaka.[1]

20. listopada 1944. štab Zagrebačkog odreda dostavlja štabu Zapadne grupe partizanskih odreda Hrvatske, operativni izvještaj[1] o borbi sa ustašama kod Zitomira i Globočeca kako slijedi:

»Dana 17. X. 1944. Štab Odreda sa I. bataljonom nalazio se u selu Žitomir. Bataljon je smjestio dvije čete u selu Žitomir a jednu četu u selo Prepolno. Oko samih baza bili su postavljeni potrebni izviđači, dok je poviše sela u pravcu Globočeca postavljena zasjeda u jačini jedne desetine.

U 15 sati izvidnica zasjede kod Globočeca primjetila je da se cestom od Globočeca kreće neprijateljska patrola u jačini oko 20 vojnika prema selu Žitomir, dok je glavnina ostala iznad sela Globočeca. Bataljon je sa dvije čete zauzeo položaj poviše sela a jedan vod upućen je u pravcu Globočeca da udari neprijatelja sa boka.

Neprijateljska patrola koja se kretala cestom primijetila je našu zasjedu i povukla se do svoje glavnine od kuda je zapucala u pravcu naših položaja. U međuvremenu vod koji je išao sa boka napao je neprijatelja koji se počeo povlačiti u pravcu uporišta M. Bistrica.

Gubici neprijatelja nisu nam poznati dok vlastitih gubitaka u ljudstvu niti u materijalu nemamo.

U istoj borbi utrošeno je 130 komada metaka.«

Izvještaj su potpisali komandant — kapetan Franjo Hađina i pomoćnik politkomesara Slavko Pavlinić.

20. listopada 1944. štab Zagrebačkog odreda šalje štabu Zapadne grupe slijedeći operativni izvještaj[2]:

»Dana 18. X. 1944. štab Odreda sa I. bataljonom nalazio se u Gornjem Orešju. Bataljon je bio smješten sa dvije čete uz Štab Odreda dok se jedna četa nalazila na položaju Prepolno sa jednim vodom poviše crkve u pravcu Konjšćine a sa jednim vodom na koti 447.

Izvidnica koja se nalazila poviše Prepolna primjetila je u 11 sati kretanje neprijatelja po selu Globočecu. Neprijatelj je došao iz uporišta M. Bistrica, u jačini jedne satnije ustaša koji pripadaju posadi istog uporišta. Neprijatelj je bio naoružan sa jednim topom 75 mm i nepoznatim brojem automatskog oružja. Po svim izgledima i po primljenim neprovjerenim izvještajima, neprijatelj se namjeravao useliti u Žitomir ili Prepolno i napraviti uporište. U 12 sati neprijatelj je počeo da tuče iz topa na naše položaje iznad crkve Prepolno i iznad sela Gornje Orešje.

Jedna četa zauzela je odmah položaje iznad sela Zitomir a druga četa položaj od Kladešćice ispod kote 447. Četa koja se nalazila u Prepolnom ostala jq i dalje na položaju. Jedan vod čete koja se nalazila ispod kote 447. krenuo je u napad sa ciljem da neprijatelja udari sa boka i da ga protjera. Točno u 14 sati isti vod se približio neprijateljskim položajima na koti 367 i otvorio na njega vatru uzduž njegovih položaja. Nakon toga neprijatelj je prestao da tuče sa topom i počeo se pod jakom paljbom automatskog oružja povlačiti u pravcu svog uporišta.

Gubici neprijatelja nisu nam poznati.

Vlastitih gubitaka nismo imali u ljudstvu, niti u materijalu. Istrošeno je 150 komada »mauzer« metaka i 100 komada talijanskih metaka.

U istoj borbi dobro su se držali svi borci i rukovodioci. Udar na neprijatelja bio je dobro pripremljen i izvršen.«

Izvještaj su potpisali komandant — kapetan Franjo Hađina i pomoćnik politkomesara Slavo Pavlinić.

20. listopada 1944. Kotarski komitet KPH Zelina piše[3] štabu Zagrebačkog odreda da su primili dopis istog štaba i da im šalju pisaći papir, i to 25 araka kancelarijskog papira, 250 koverata većih i 200 manjih i mole da im se odmah pošalje potvrda za poslati foto-aparat za slikanje za potrebe štaba X korpusa.

20. listopada 1944. štab Zagrebačkog odreda šalje Kotarskom komitetu KPH Sv. Ivan Zelina potvrdu[4] na primljeni kancelarijski materijal koju je potpisao šef kancelarije stariji vodnik Vilko Šafar.

21. listopada 1944. štab I bataljona Zagrebačkog NOP odreda izdaje:[5] naredbu koja glasi:

» N A R E D B A br. 7.

Po naređenju štaba Zagrebačkog NOP odreda op. br. 197. od 10. X. 1944. formira se u našem bataljonu izviđačka desetina.

POSTAVLJENJE:

1. Za vodnika u izviđačkoj desetini postavlja se drug ĐERMEK IVAN do sadašnji nišanđija minobacača u II. četi.

2. Za desetara u izviđačkoj desetini postavlja se drug RUDOLF HABLJAK, do sadašnji pomoćnik mitraljesca u 2. četi.

3. Za delegata II. voda 1. čete postavlja se drugarica MARIJA ROHAN — SEKA dosadašnji partizan u 2. četi.

4. Za delegata I. voda 1. čete postavlja se drug KATARINČIČ BRANKO, dosadašnji partizan u 3. četi.

5. Za delegata I. voda 3. čete postavlja se drug VILEŠIČ ZLATKO dosadašnji desetar u istoj četi.

6. Za delegata II. voda 3. čete postavlja se drug SEVER PETAR dosadašnji partizan u istoj četi.

7. Za intendanta bataljona postavlja se drug PRUGOVEČKI BLAŽ dosadašnji pomoćnik intendanta bataljona.

8. Za pročelnika kulturno-prosvjetnog odbora postavlja se drug KOLARIČ ANTUN, dosadašnji partizan u 2. četi.

PREMJEŠTENJA: Premješta se sa dužnosti delegata drug DRAGIJA ĐURO i postavlja se na dužnost vodnika I. voda 3. čete.

Ova naredba stupa na snagu današnjim danom, te se imade pročitati pred strojem.

Smrt fašizmu — sloboda narodu!

Politkomesar: *V. d. komandant:*
Urek Franjo, v. r. *Kvaternik Zlatko, v. r.*

21. listopada 1944. štab Zagrebačkog NOP odreda šalje štabu Zapadne grupe partizanskih odreda Hrvatske izvještaj[6] da se sa oba bataljona nalaze na sektoru Preseke. U toku noći II bataljon prebacit će se sa diverzantima na sektor Jakovlje.

Štab Odreda sa I bataljonom nalazi se u selu Salnik, gdje čeka na vezu koja treba da dođe od. komesara Odreda i druga Roka[7] koji se nalaze na stubičkom kotaru. Do danas nije od njih primljen nikakav izvještaj. Ukoliko u toku sutrašnjeg dana ne stigne nikakav izvještaj od komesara Odreda, štab Odreda sa I bataljonom prebacit će se na sektor Banja Selo, Šašinovec, Peskovec. Tamo su predviđene neke manje akcije.

Do danas neprijatelj nije izlazio iz uporišta. Danas je neprijatelj izašao iz Sv. Ivana do Novog Mjesta s tim što je prethodno bacačem tukao u našem pravcu; poslije toga se povukao. Jačina neprijatelja nije poznata.

Neprijatelj je većinom vršio saobraćaj na cesti Zagreb — Varaždin, a prije nekoliko dana dnevno je prelazio cestom Sv. Ivan Zelina — Rakovec — Vrbovec. Na istoj cesti, noću 20. o. m., srušili smo betonski most kod sela Krečaves, na Lonji. Most je potpuno uništen i onesposobljen za promet.

Nadalje štab Odreda javlja, da šalje »đon-bul« sa nekoliko mina, dok se ostatak mina nalazi u konspiraciji kod Kotarskog komiteta Sv. Ivan koje će naknadno uputiti, te da je danas stigla drugarica Koka sa šiframa, i od danas rade sa novim šiframa.

Predlažu za oficira za naoružanje u Odredu druga Josipa Vodišeka, dosadašnjeg komesara čete na raspoloženju. Ovaj drug imade za to sposobnosti a uz to je i automehaničar.

Iz pregleda brojnog stanja i naoružanja vidi se da je Odredu potrebna veća količina oružja i municije a najhitnije je potreban šmajser, municija i englesko oružje.

Mobilizacija je potpuno zastala ali u suradnji sa Kotarskim komitetom KPH Sv. Ivan ista će uspjeti na sektoru Banja Selo.

Ovaj izvještaj potpisao je komandant — kapetan Franjo Hađina i pomoćnik politkomesara Slavo Pavlinić.

21. listopada 1944. štab Zagrebačkog odreda dostavlja vojno-obavještajnom oficiru štaba Zapadne grupe izvještaj[8] da je organizacija vojno-obavještajne službe postavljena tako da u svakom bataljonu postoji po jedan obavještajni oficir. Svaki obavještajni oficir ima svoje povjerenike po četama koji paze i zaduženi su po obavještajnoj službi. Postavljeni su novi obavještajni oficiri bataljona. Formiran je izviđački vod kod štaba Odreda i izviđačke desetine kod štabova bataljona.

Na terenu je također postavljena obavještajna mreža.

Neprijatelj, koliko primjećujemo, ne vrši nikakve koncentracije na ovome sektoru te je situacija u neprijateljskim uporištima uglavnom nepromijenjena.

Izvještaj je potpisao vojno-obavještajni oficir štaba Odreda **Pero Popović.**

[1] Vojnoistorijski institut JA Beograd br. reg. 38/2 K 1601/D
[1] Vojnoistorijski institut JA Beograd br. reg. 32/2 K 1601/B
[3] Institut za historiju radničkog pokreta Zagreb arhiva CK KPH
[4] Institut za historiju radničkog pokreta Zagreb, arhiva CK KPH
[5] Vojnoistorijski institut JA Beograd reg. br. 41/2 K 1601/D
[6] Vojnoistorijski institut JA Beograd br. reg. 33/2 K 1601/B
[7] Dragutin Rafaj

RUDARI OBUSTAVILI RAD

22. listopada 1944. Kotarski komitet Donja Stubica šalje Okružnom komitetu izvještaj[3] o političkoj situaciji na tom kotaru u kojem, između ostalog, piše da se politička situacija u posljednjih mjesec dana — iako su se odigrali krupni događaji vani i unutar zemlje — nije znatno promijenila. S obzirom na opću klimu, tj. porast našeg Pokreta i najnovije događaje zapaža se kod jednog dobrog dijela kolebljivaca da se učvršćuje vjera u našu pobjedu. Time se popravlja politički i borbeni moral naroda koji je jako pokoleban zbog dnevnog haračenja neprijateljske vojske i hapšenja ljudi po selima. Uslijed dosta skučenog našeg djelovanja — pošto nas u mnogome sprečavaju nasrtaji neprijatelja — još uvijek imaju, iako u manjem broju, utjecaj neprijateljske parole i propaganda. Neprijatelj se u posljednje vrijeme počeo u našem kotaru služiti sa dosta ekstremnim parolama, kao što je parola »da su u partizanima komunisti streljali Nazora i još neke prvake HSS-a.« Nakon toga započeli su i reakcioneri, opet sa poznatim jadikovkama o strahu od komunizma, što ga, tobože, naš pokret hoće nametnuti narodu. Osim toga od reakcionara HSS-a — iako su izgubili svaku šansu s obzirom na razvitak događaja u našoj zemlji — ipak se gdjegdje čuju podbadanja koja kopiraju od otvorene fašističke propagande, npr., da između saveznika postoje sporovi o raznim pitanjima, što znači: iako će Njemačka izgubiti rat, ipak »bog zna tko će kod nas gospodariti«. Prijelaz Crvene armije na naš teritorij narod gleda sa velikim simpatijama, a u vezi sa time očita je i besmislenost neprijateljske propagande.

Same odluke AVNOJ-a i ZAVNOH-a koje su kod jednog dijela naroda bile mutno shvaćene sada se razbistruju. Mnogi ljudi kažu: »Ha, vidiš, Rusi su pitali našu vladu da li slobodno dođu k nama, znači da ipak NOP, na čelu sa AVNOJ-em i NKOJ-em, predstavljaju naš narod i našu zemlju«. U vezi sa takvim komentarima naroda mi nastojimo da još produbimo sva ta pitanja, naročito odluke AVNOJ-a i ZAVNOH-a, i da neprijateljsku propagandu prikažemo u pravoj svjetlosti njezinih tendencija. Iako narod u većini odobrava odluke i put naše borbe, i u njima vidi perspektivu svojih interesa, on je uslijed položaja u kojem se nalazi naš kotar, koji je gusto posijan i uklješten neprijateljskim uporištima i na taj način izložen svakodnevnim nasrtajima neprijatelja — još uvijek dosta pasivan. Strah ga je vezati se direktno uz naš pokret, navodeći primjere zločina koje je izvršio neprijatelj nad našim saradnicima.

Na *općini Bistra* naš pokret ima prilično utjecaja. Pred stanovito vrijeme na toj općini nalazio se III bataljon Zagrebačkog odreda. Čim je on krenuo dalje, odmah drugi dan upali su u ta sela gestapovci koji su opljačkali jedan dućan i pohapsili 10 ljudi, tobože zato što hrane partizane. Od njih pustili su sve osim jedne žene, prijeteći se da će naknadno pohvatati sve od 15 do 60 godina.

U *općini Donja Stubica* narod je jako uplašen, jer su upadi bande česti. Izvjesni ljudi kažu, da bi sarađivali u NOB-i ali se boje, iznimka su samo pojedina sela. U toj općini radio je jedan rudnik, u Vučjaku, sa 120 radnika, koji su na naš poziv obustavili rad.

U *općini Oroslavlje,* kao što smo već prošli put naveli da je ona zapravo cijela uporište, ipak se opaža da se situacija u izvjesnoj mjeri popravlja. To se vidi po tome što se jedan širi krug ljudi više interesira za naš Pokret, kako izjavljuju naši drugovi koji tamo djeluju. Pojedini HSS-ovci prilaze im i interesiraju se za pojedine političke probleme, dok to ranije nije bio slučaj. Iz Oroslavlja obješen je sada jedan drug u Sv. Ivanu. On je bio naš saradnik.

U *općini Gornja Stubica* situacija se djelomično popravlja. Slučaj je po nekim selima, gdje se ranije uopće nije moglo narodu prilaziti, da se sada ipak sakupi i do 15 ljudi na sastanak. Na toj općini radila su dva rudnika sa oko 180 ljudi. Sa radnicima smo održali sastanak kod samih rudnika i pozvali ih da prekinu rad, što su i učinili, tako da su sada rad obustavila 3 rudnika.

U *općini Marija Bistrica* još uvijek vlada jaki teror od strane bande. Kako smo prošli puta javili da se naši drugovi na izvjesno vrijeme moraju povući na svetoivanjski kotar, to traje još i sada. Politički i organizaciono na toj općini može se vrlo slabo djelovati.

22. listopada 1944. štab Zagrebačkog odreda šalje štabu I bataljona pismeno naređenje[2] da se danas, u pola 8 sati, bataljon postroji pred štabom jer će se izvršiti pokret u selo Dvorišće.

Po dolasku u nove baze postaviti osiguranje s time da jedna patrola ide do sela Rakovec, jedna patrola do Novog Mjesta, jedna patrola do Salnika i jedna patrola u pravcu sela Hruškovica. Patrole koje će se upućivati u zadanim pravcima neka se mijenjaju na terenu. Osim toga treba postaviti potreban broj izviđača na najpovoljnijim mjestima, otkuda će moći osmatrati sav prilaz neprijatelja. U selu treba održati miting, a pošto je danas nedjelja treba ispitati kakvo je stanje tog sela. Treba se povezati sa kojim članom NOO-a, a usmeno će se dogovoriti tko će govoriti na mitingu i što će se iznijeti pred narod.

Naređenje je potpisao komandant-kapetan **Franjo Hađina.**

23. listopada 1944. vojno-obavještajni izvjestilac[3] iz sektora 2. drug **Mirko Gluhak-Mišo,** iz neprijateljskog uporišta Sv. Ivan Zelina, javlja štabu Zagrebačkog odreda da je u 4 sata stiglo u Sv. Ivan Zelinu 200 — 300 ustaša PTS sa dosta bacača.

[1] Institut za historiju radničkog pokreta Zagreb arhiva CK KPH
[1] Vojnoistorijski institut JA Beograd br. reg. 34/2 K 1601/B
[3] Vojnoistorijski institut JA Beograd, br. reg. 46/1 K 1601/C

VOJNO-ORGANIZACIONO STANJE I. BATALJONA U LISTOPADU 1944.

23. listopada 1944. štab I bataljona šalje štabu Zagrebačkog NOP odreda opće vojno organizacioni izvještaj[1] u kojem je dat pregled operativne situacije i brojnog stanja i naoružanja bataljona:

»Na teritoriju kuda se kreće naš bataljon u vremenu od 6. X. 1944. nije bilo većih promjena. Neprijateljske snage u uporištima uz cestu Zagreb — Varaždin vršile su stalnu pregrupaciju dok smo se mi nadalje kretali svojim sektorom. Neprijatelj je više puta poduzimao iz uporišta Marija Bistrica ofenzivne namjere protiv naših snaga sa slabijim snagama ali bez ikakvog uspjeha, jer su naše jedinice pravovremeno primjetile to kretanje i u napadaju prisilile neprijatelja na povlačenje.

Neprijatelj je povukao svoje snage iz nekoliko uporišta kao npr. iz Pešćena, Bisaga i Komina te ih prebacio na drugi sektor, dok je u ostalim uporištima izmjenjivao svoje snage i to: U Hrašćini Trgovišće, Konjščini, Sv. Ivan Zelini, Crkvenoj Vesi i Kašini. Neprijatelj stalno prebaciva svoje snage motorizacijom cestom Zagreb Varaždin.

Neprijateljske snage u pomenutim uporištima sastoje se uglavnom od ustaških postrojbi.

Organizacija štabova i jedinica sa njihovom ocjenom:

Štab bataljona popunjen je sa svim rukovodiocima osim operativnog oficira koji bi bio potreban. Rad samog štaba dosta je na dobroj visini, samo pomoćnik politkomesara bataljona izražava želju da primi novu dužnost. Komande četa također su popunjene sa kadrom te isto tako i sa nižim rukovodiocima, osim jednog desetara u 3. četi koji je obolio. Rad komande 1. i 3. čete također je dobar te se radi o potpunoj suglasnosti, a naređenja se izvršavaju. Kod komande 2. čete opaža se samovolja i kritika rada Štaba ovog bataljona. Niži rukovodioci izvršavaju svoja naređenja na vrijeme samo se pojedinci ne snalaze na svojim dužnostima pa im se pruža mogućnost da se lakše snalaze.

Formacijsko stanje jedinica i njihova popuna. Bataljon je sastavljen od 3 čete, štaba bataljona, izviđačke desetine, bataljonske ambulante i osoblja pri ovome štabu.

Čete su sastavljene od dva voda a vodovi od dvije desetine. Bataljon se svakim danom smanjuje radi toga što se niži rukovodioci sa borcima prekomanduju u druge jedinice iz razloga što se formiraju nove jedinice pri štabu Zagrebačkog odreda. Primjećuje se dezerterstvo kod novih boraca koji odlaze u jedinice koje su bliže njihovim kućama.

Dolazak novih boraca i mobilizacija nije gotovo nikakova iako je vojnička i politička situacija vrlo povoljna.

Brojno stanje i naoružanje u bataljonu je u opadanju iz naprijed navedenih razloga. Bataljon je sposoban da izvrši zadatke ukoliko oni nisu teže naravi. Naoružanje u bataljonu uslijed predaje 4 puškomitraljeza II. bataljona Zagrebačkog odreda i predaje engleskog bacača sa minama Štabu Zapadne grupe, je znatno smanjeno.

Nastava u jedinici: Po dosadašnjim opažanjima primjećeno je da borci primljenu nastavu primjenjuju u svakoj prilici ali se također primjećuju nedostaci kod novih boraca kojima se daje potrebna obuka o upotrebi oružja kao i ratne službe (vježbe).

Obuka u ovom razdoblju nije vršena svakodnevno radi stalnog pokreta i akcija koje je vršio ovaj bataljon.

Specijalne jedinice i službe: Izviđačkoj desetini koja je prije par dana formirana pri ovom štabu daje se puna pomoć i potpora u njezinoj izgradnji.

Moral, borbenost, ishrana, oprema, zdravstveno stanje jedinice: Moral boraca i rukovodioca je zadovoljavajući. Borbenost kod starih boraca je dobra dok se kod novih borbenost postepeno povećava. Ishrana je ovisna o terenu gdje se bataljon kreće. Zdravstveno stanje Bataljona je dobro. 21. X. 1944. bio je pregledan cijeli bataljon te nije utvrđen niti jedan slučaj bolesti kod boraca.«

Izvještaj je potpisao v.d. komandant **Zlatko Kvaternik** i politkomesar **Franjo Urek.**

[1] Vojnoistorijski institut JA Beograd br. reg. 43/2 K 1601/D

FORMIRANJE IZVIĐAČKOG VODA ZAGREBAČKOG ODREDA

23. listopada 1944. štab Zagrebačkog partizanskog odreda izdao je naredbu br. 15 koja glasi[1]:

»Formiranje: Naredbom štaba Zapadne grupe POH od 4. X. 1944. op. br. 198/44. formira se izviđački vod kod Štaba Odreda.

Postavljenje: Za vodnika izviđačkog voda pri Štabu Odreda postavlja se drug MATO BERTOVIĆ dosada kurir pri štabu I. bataljona. Za delegata izviđačkog voda pri štabu Odreda postavlja se drug JAMBROVIĆ IVAN, do sada referent saniteta u I. bataljonu.

Za desetara I. desetine izviđačkog voda postavlja se drug B0-BIĆ FRANJO, do sada vodnik u II. bataljonu.

Za desetara II. desetine izviđačkog voda postavlja se drug JAMBREŠIĆ LJUDEVIT, do sada borac u II. bataljonu.

Za komandira 1. čete I. bataljona postavlja se drug ŠVEC JOSIP, do sada vodnik u istom bataljonu.

Za komandira 1. čete II. bataljona postavlja se KOBASIĆ JOSIP, do sada vodnik u istom bataljonu.

Za pomoćnika politkomesara 1. čete II. bataljona postavlja se drug MIŠKOVIČ JOSIP, do sada delegat u I. bataljonu.«

Naredbu je potpisao komandant-kapetan **Franjo Hađina** i pomoćnik politkomesara **Slavko Pavlinić.**

24. listopada 1944. vojno-obavlještajni oficir Zapadne grupe POH šalje vojno-obavještajnom oficiru Zagrebačkog partizanskog odreda pismene upute za rad u kojima između ostalog piše:

»Tražili smo da nam javite koje je uporište neprijatelj napustio a do danas nam niste javili. Također smo tražili nacrte uporišta Sv. Ivan Zelina, Komin, Vrbovec, Konjšćina, Belovar-Moravče, Donja Zelina, Marija Bistrica, Donja Bistrica, D. Stubica, Stubičke Toplice, Konjšćina, Zlatar Bistrica, Kašina, Dugo Selo, ali ih do danas nismo dobili. Tražili smo isto tako popis ozbiljnijih veza sa uporištima kako bi vidjeli da li su te veze dovoljno iskorištene i da li se sada pravilno koriste. Navedite nam koje su to veze i kakvi su vam planovi sa tim vezama.

U vezi sa organizacionim podacima potrebno je navesti ime i prezime svih vojno-obavještajnih organa na terenu sa karakteristikama, koje je potrebno što hitnije dostaviti.

Vojno-obavještajni organi ubuduće se brinu samo za informacije koje su potrebne za operacije vojnog stila, dok za ostale prestupe i krivična djela kao i sve ono što nije pripadalo obavještajnoj službi to sada otpada na OZN-u. Obavještajni organi po četama i vojno-obavještajni oficiri bataljona brinu se samo za informacije o neprijatelju. Radi toga treba da si organizirate vojno-obavještajnu mrežu na terenu koja će vas o svemu obavještavati.

Radi potpunijeg uvida u vašu organizaciju potreban nam je potpuni popis vaše obavještajne službe na terenu.

Obavještajni oficiri bataljona ne trebaju voditi spisak obavještajnog kadra osim svojih izviđačkih desetina za koje oni vode brigu. Njima treba dati sve potrebne upute kako bi svaki izviđač mogao samostalno raditi kao jedan objavještajni oficir odreda ili brigade jer ćemo iz takovih desetina uzimati najbolje drugove za naše obavještajne oficire.

Drugu KIČIN VALENTI7 dajte direktive da se nešto više približi nama ili XXXII diviziji kako bismo mogli dobiti što bolje podatke o Hrašćini i Humu a i Novom Marofu.

Postupak sa zarobljenicima mora biti najkorektniji. Vojnoobavještajni organi moraju zarobljenika ispitati i zaplijeniti sva dokumenta i sve stvari koje se kod njega nalaze i to treba poslati štabu Zapadne grupe zajedno sa zapisnikom o saslušanju. Zarobljenika treba predati organima OZN-e koji će dalje s njima postupati.

Ukoliko se ustanovi da je zarobljenik ratni zločinac napravit će se pismena osuda koju treba odmah izvršiti.«

[1] Institut za historiju radničkog pokreta Zagreba

[!] Obavještajac sektora Breznički Hum, Hrašćina Trgovišće, Novi Marof, kasnije komandir izviđačkog voda štaba Zapadne grupe. Poginuo kao predsjednik mjesnog NOO-a Breznica, u borbi sa križarsko-ustaškom grupom u travnju 1946. u selu Breznica, u svojoj kući, sa još 3 oficira OZN-e koji su tragali za »križarima« — ustašama, koji su nastavili borbu sa jedinicama NOV odnosno JA pod firmom borbe protiv komunizma i zato su se nazivali križarima.

PREGLED AKCIJA ZAGREBAČKOG ODREDA

U RUJNU I LISTOPADU 1944.

23. listopada 1944. štab Zapadne grupe partizanskih odreda Hrvatske uputio je štabu X korpusa iskaz akcija' jedinica Zapadne grupe koje su izvršile od 9- do 23. rujna 1944. iz kojeg dajemo samo podatke o akcijama Zagrebačkog partizanskog odreda:

9. rujna 1944. II bataljon Zagrebačkog odreda imao je sukob sa ustaškim predstražama u selu Krečaves i Novo Mjesto, koje su nastupale u pravcu položaja bataljona, u jačini od 300 ustaša sa 5 tanketa i 2 teška bacača. To je bio »brzi sklop PTS«. U borbi je ubijen jedan ustaša, zarobljena 1 puška, 100 metaka i jedno odijelo.

13. rujna 1944. isti bataljon postavio je zasjedu na cesti Zagreb — Varaždin, između Komina i Sv. Ivana Zeline, u toku koje je izvršen napad na domobransku jedinicu u pokretu te je zarobljeno 7 domobrana sa kompletnom ratnom opremom.

19- rujna 1944. II bataljon Zagrebačkog odreda imao je sukob sa ustaškom patrolom jačine jedne desetine kod sela Blaguša (sekcija Zagreb). Ubijen jedan ustaša, 2 su ranjena; naši gubici; jedan poginuo i jedan ranjen.

26. rujna 1944. 1. četa I bataljona Zagrebačkog odreda nalazila se u selu Vidovec, na koti 367. Istog dana izvršena je neprijateljska akcija na teritorij kotara Sv. Ivan Zelina i Zagreb u kojoj su učestvovale jedna ustaška bojna PTS iz Zagreba i ustaške posade koje pripadaju također PTS-u iz Crkvene Vesi, Laza, Marije Bistrice i Sv. Ivana Zeline. Četa se sukobila sa neprijateljskim jedinicama i odbila ih na svojem sektoru. U borbi je zarobljena jedna puška, dvije bombe, 100 metaka i jedno odijelo. Ubijeno 7 neprijateljskih vojnika, a vlastiti gubici su 4 borca.

10. listopada 1944. I bataljon Zagrebačkog odreda izvršio je napad na neprijateljsko uporište Crkvena Ves, jačine 70 ustaša PTS-a. Napadom je rukovodio štab Odreda. U borbi je ubijeno 5 a ranjeno 3 ustaše, zarobljene su 4 puške, 2000 metaka, 25 komada ćebadi, 15 šatorskih krila, 7 šinjela i 2 para čizama; vlastiti su gubici: 2 ranjena i 2 izgubljena puške.

19- listopada 1944. II bataljon Zagrebačkog odreda drži zasjedu na cesti između Komina i Sv. Ivana Zeline, u neposrednoj blizini sela Hrastje. Od neprijateljske strane naišla je I bojna I gorskog zdruga, jačine 400 vojnika. Opkolili su našu zasjedu i nanijeli joj osjetne gubitke; naši gubici su: zarobljeno 20 boraca sa 2 puškomitraljeza, 6 šmajsera, 14 pušaka i 5 pištolja.

24. listopada 1944. štab Zagrebačkog partizanskog odreda šalje štabu I bataljona pismeno naređenje[2] da se točno u 14,30 sati cijeli bataljon postroji ispred štaba Odreda za pokret s time da se istovremeno na položaju postavi osiguranje od strane Marije Bistrice i Sv. Ivana Zeline. Ujedno se daje zadatak štabu bataljona da pripremi suhu hranu za sve borce za dva dana.

Ovo naređenje je potpisao komandant — kapetan Franjo Hađina.

25- listopada 1944. štab Zagrebačkog odreda šalje štabu I i II bataljona pismeno naređenje[3] u kojem piše da se tokom noći ostaje u istim bazama u kojima se i sada nalaze i da treba povesti računa o osiguranju i kontroliranju dežurnih oficira i komandi četa koje treba da budu budne i oprezne. Sutrašnji dan, tj. 26. listopada, ustajanje je u 6 sati, doručak u 7 sati, s time da
I bataljon bude oprezan i spreman za svaki pokret u 8 sati.

II bataljon tokom sutrašnjeg dana, tj. 26. listopada 1944, ostaje na istim položajma, sa istim osiguranjem. Tokom noći 25/26. listopada 1944. treba intendantu Odreda iz II bataljona dati potreban broj boraca koji će ići s njime da konfisciraju jednu svinju i jednu kravu. U akciji treba da se povežu sa NOO koji će mu dati podatke od koga, odnosno kome treba rekvirirati. U ovom slučaju postupiti kako je dogovoreno sa drugom komesarom Odreda.

Naređenje je potpisao komandant — kapetan Franjo Hađina.

[!] Vojnoistorijski institut JA Beograd br. reg. 35/2 K 1601/B

[J] Vojnoistorijski institut JA Beograd br. reg. 36/2 K 1601/B

JOŠ JEDNO OBRAZLOŽENJE NEUSPJELE ZASJEDE II. BATALJONA

25. listopada 1944. pomoćnik politkomesara II bataljona Stjepan Muhek podnosi pomoćniku komesara Zagrebačkog odreda političko-partijski izvještaj[1] o stanju tog bataljona. U izvještaju između ostalog, piše da je bataljon u proteklom vremenu od zadnjeg izvještaja preko polovine vremena proveo u pokretu. Izvršene su dvije akcije, od kojih je jedna bila uspješna a druga porazna. Uspješna akcija bila je na domobrane u Bedekovčini, u toku koje je zarobljeno 13 domobrana, dok su se ostali razbježali i sakrili, s obzirom da ih je po spisku bilo 40. Zaplijenjeno je 80 kg eksploziva, 11 pušaka »manliher«, 17 bombi, uništena je poštanska kancelarija sa spisima, dvije općinske kancelarije, zaplijenjena pisaća mašina koja je pohranjena kod Kotarskog komiteta Donja Stubica.

Druga akcija bila je na cesti između Sv. Ivana Zeline i Komina, u kojoj je bila 1. četa ovog bataljona. Zadatak štaba Odreda bio je da se postavi zasjeda na glavnoj cesti Sv. Ivan Zelina — Varaždin. Štapska ćelija proradila je taj zadatak i postavila ga pred četnu ćeliju 1. čete, koja ga je također proradila. U jutro 15. listopada 1944. 1. četa pošla je na zadatak. Na zadatak je išla cijela komanda četa te komandant bataljona i pomoćnik komesara bataljona. Četa je došla na mjesto kad je počelo svitati. Komandant i komandir čete rasporedili su vojsku tako da je jedna desetina ostala na rubu šume radi osiguranja povlačenja, dok su tri desetine, sa tri puškomitraljeza i 6 šmajsera, otišle u zasjedu na cestu. Kod desetine, za osiguranje povlačenja, ostali su od rukovodilaca komesar čete, vodnik, delegat, desetar i pomoćnik komesara bataljona. Komandant i ostali rukovodioci čete otišli su na cestu. Dok je komandant razvrstavao desetinu na položaju za odstupnicu, pitao je civilnog vodića koji nas je doveo na položaj, ispod koje kote se nalazi vod u zasjedi, tj. da li prema Kominu ili prema Sv. Ivanu Zelini. Civil je odgovorio da se vod nalazi ispod kote, prema Kominu. I tako je koman-

dant postavio desetinu za odstupnicu na koti prema Kominu i otišao dalje na cestu. Pomoćnik politkomesara piše da se odvojio od desetine radi nužde, i kad je čuo paljbu pošao je k desetini za odstupnicu. Nakon paljbe čuo je povike »juriš«. Nakon što je vika prestala počela je vatra po desetini sa boka, od Sv. Ivana Zeline. Drugovi iz zasjede na cesti povlačili su se prema brdu i bježali. Rekli su da je komandant naredio da se povlači. Desetina za odstupnicu već se povlačila, bez naređenja. Pomoćnik komesara Muhek u izvještaju piše, da je ove borce koji su se povlačili zadržavao i da su zajedno krenuli da osiguraju odstupnicu da ih neprijatelj ne bi presjekao, pošto je vatra sve više dolazila sa boka, ispred njih. Stigavši vodnika i grupu boraca sa puškomitraljezom pozvao ih je da se zaustave, i da drže položaj, ali oni su se, ne slušajući naređenje, dalje povlačili te mu je jedino uspjelo da ih natjera da u povlačenju drže odstojanje. Sa ceste je neprijatelj počeo tući iz malog minobacača i kad su mine eksplodirale pokraj njihove kolone, borci su se još više zastrašili i počeli bježati. Ponovno je pokušao da ih vrati i zadrži na položaju no oni su bježali naprijed, prema Donjem Orešju, i kad su zapazili jednu kolonu koja se kretala po koti prema njima iz pravca Donjeg Orešja prenijeli su vijest da je to neprijatelj. I tako su se svi u neredu povukli u Donje Orešje. Nadalje piše, da je želio sa borcima koji su ostali, i sa vodom I bataljona koji je došao u pomoć, potražiti drugove koji su zaostali ali je po njima neprijatelj otvorio vatru iz šume u kojoj je bila zasjeda pa je komandant I bataljona, koji je došao u pomoć, naredio da se ne ide dalje jer da će svi poginuti. Nakon toga neprijatelj je na naše položaje ispalio dva topovska hica iz pravca Komina.

Nakon povratka u Donje Orešje dao je obrazloženje komandantu Odreda i rekao da je zasjeda bila postavljena ispod kote, prema Sv. Ivanu Zelini, a odstupnica, tj. desetina koja je trebala štititi odstupnicu bila je postavljena na drugoj koti, prema Kominu. Borci I čete koji su se izvukli pričali su da je komesar čete rekao da je banda jurnula sa boka onim drugovima koji su bili u zasjedi i počela ih opkoljavati. Tako je naređeno da se svi povlače.

U nastavku izvještaja pomoćnik komesara piše da je prilikom prorađivanje naređenja za zasjedu komesar bataljona rekao da bi trebalo odabrati 40 drugova za zasjedu u koje se ima povjerenje da će se dobro tući. Komandant bataljona se tome protivio jer da će se time četa pokvariti i tražio je da na zasjedu ide čitava četa. Nadalje piše, da je on ukazivao da su vodnici 1. čete plašljivi, na što je komandant odgovorio da će ići sa četom dva člana Štaba, i da ide on sam, da vidi kako će se borci držati u napadu. Na tom sastanku također je bilo dogovoreno da se velika kolona neprijatelja ne napada već da se napad izvrši ako ide jedna manja kolona, i koji kamion. Komandant bataljona, kako kažu borci, bio je obaviješten preko desetara — kojega je poslao vodnik iz desetine koja je bila na zaštiti odstupnice — da dolazi velika neprijateljska kolona. Međutim, komandant je, kada je naišla neprijateljska kolona, naredio paljbu. Prvi su otvorili vatru komandir čete Petric i komandant bataljona Belošević. Nakon toga je komandant skočio u nekakav šanac i izdao naredbu za povlačenje. Povlačenje je išlo dobro, navodno su išli svi zajedno, sa komandantom, i stigli do brda. Tu su se u grmlju raspršili. Komandant je bio obaviješten da od Sv. Ivana Zeline idu tri kolone neprijateljske vojske ali — po pričanju boraca — on je kazao da ćemo mi svejedno udariti i na brzu ruku se povući. Kada su naši napali banda je udarila sa boka i presjekla im odstupnicu. Time je cijela jedinica na zasjedi bila poražena.

U nastavku izvještaja pomoćnik politkomesara bataljona piše da se sa borcima politički radi i da im se tumači uređenje naše države i značaj NOB-e. Borci ovog bataljona vide u Partiji predvodnika naše borbe i poštivaju je. Borbeni moral je takav da su borci sposobni da idu na manje akcije. Organizaciono stanje partijske organizacije ovog bataljona nakon poraza zasjede kod Sv. Ivana Zeline oslabljeno je, jer su pala 4 člana KP. U bataljonu su tri četne ćelije, 1 štapska ćelija i bataljonski biro. Četne ćelije imaju ukupno 14 članova KP, a štapska 5 članova KP. Bataljonski biro ima 5 članova KP. U cijelom bataljonu ima 32 člana SKOJ-a, od kojih je jedna drugarica nestala na zasjedi kod Sv. Ivana Zeline.

Politička svijest naroda na trenu na kojem se bataljon kretao može se reći da je dobra i da je narod prilično upoznat sa vanjskom i unutrašnjom situacijom.

Bataljon se kretao kroz proteklo vrijeme na križevačkom sektoru, gdje je raspoloženje naroda jako dobro prema NOB-i: Bataljon se kretao također u Vidovcu i Jakovlju, gdje se među narodom ne osjeća djelovanje antifašističkih organizacija. Politički rad u bataljonu odvija se održavanjem političkih časova po četama na kojima su se tumačile odluke II zasjedanja AVNOJ-a i III zasjedanje ZVNOH-a.

Sa vojskom se radi svakog dana, kad je to moguće i to po 4 sata te se proraduje stražarska služba, prestrojavanje, nastupni marš, zauzimanje položaja i zgrada te postupak u slučaju uzbune.

Održan je na križevačkom sektoru jedan miting kojem je prisustvovalo 15 ljudi. Priredaba nije bilo nikakvih. Sanitetska služba je dobro organizirana i zadovoljava. Za sanitet se brine drug Mokri.[2] Zdravstveno stanje boraca je dobro, jedino gdjekoji ima nahladu. Ušiju ima dosta ali do sada nismo imali mogućnosti da se drugovi ošure.

Obavještajna služba je na sektoru oko Jakovlja dobra, slabija je na križevačkom sektoru. Od posljednjeg izvještaja izdana su tri broja zidnih novina po četama i nekoliko džepnih novina. U formiranju je pjevački zbor i analfabetski tečaj.

[1] Vojnoistorijski institut JA Beograd br. reg. 21/4 K 1601/D
[2] Vid Čižmek — politički radnik sa Stubičkog kotara

BROJNO STANJE PARTIJSKE ORGANIZACIJE I. BATALJONA NA DAN 25. LISTOPADA 1944.

Partijska organizacija I bataljona broji ukupno 30 članova KP, od toga je 5 članova bataljonskog biroa, 12 oficira i komesara, 15 podoficira i 2 žene koje se nalaze u bolnici.

Po socijalnom sastavu članovi KP su: 10 radnika, 7 seljaka, 1 obrtnik, 6 namještenika, 6 intelektualaca i jedan podoficir bivše Jugoslavije; po nacionalnosti su Hrvati 29 i 1 Slovenac; kandidata za KP je ukupno 8. Ukupan broj boraca bataljona je 162; u Bataljonu djeluju 4 partijske jedinice i 1 štapska ćelija.

Ukupan broj članova SKOJ-a u bataljonu je 30. Oni su podijeljeni u tri SKOJ-evske grupe. Od ukupnog broja članova KP, 4 se nalaze na kursu.[1]

25. listopada 1944. štab Zapadne grupe partizanskih odreda Hrvatske uputio je štabu Zagrebačkog odreda slijedeći radiogram[2] :

»Pošaljite odmah 100 boraca bez oružja za OZN-u, ne smiju biti ustaše, legionari, gestapovci, žandari ni policajci. Njihovo oružje upotrijebite za novomobilizirane borce. Šaljite ih u štab Grupe sa pratnjom.

Odmah iz vašeg Odreda odaberite 100 boraca za brigadu Narodne obrane i pošaljite ih u Štab Grupe sa karakteristikama. Ovo ne odugovlačite već učinite odmah. Vodite računa da borci za OZN-u odgovaraju uslovima koji su postavljeni. Odaberite prvenstveno ljude koji nisu služili neprijateljsku vojsku ili su bili u domobranstvu, fizički jake i zdrave.«

Ovo naređenje potpisali su komandant — major Stjepan Kučiš i politkomesar — major Ivica Gretić.

[1] Vojnoistorijski institut JA Beograd br. reg. 44/2 K 1601/D
[1] Vojnoistorijski institut JA Beograd br. reg. 33/2 K 1601/C

POLITIČKA SITUACIJA NA KOTARU SV. IVAN ZELINA

26. listopada 1944. Kotarski komitet KPH Sv. Ivan Zelina šalje Okružnom komitetu KPH Zagreb politički izještaj[1] sa svojeg terena iz kojeg ćemo dati pojedine dijelove koji su interesantni za političku situaciju u to vrijeme i za aktivnost Zagrebačkog partizanskog odreda na sektoru toga kotara.

»Dolaskom bratske Crvene armije u našu državu nastala je nova politička situacija. Glas o ulasku-i daljnjem napredovanju raširio se munjevitom brzinom među narodom. Gnjusnom okupatoru i njegovim slugama nije uspjelo sakriti pred narodom ovu vijest i istinite događaje u svijetu i u našoj državi, iako ustaška banda svim sredstvima ovo nastoji učiniti oduzimanjem radioaparata, terorom i td., kako do naroda nebi doprla ova istinita vijest. Ali i pored toga među narodom se čuju glasovi »došla je Crvena armija« i »bit će skoro sloboda«. Vijest o oslobođenju Beograda narod je popratio sa velikim oduševljenjem i radošću. Mnogima koji su do sada bili po strani i koji nisu vjerovali u snage Crvene armije i Narodnooslobodilačke vojske sada se otvaraju oči i oni počinju govoriti da će zaista pobijediti Rusija i da će Crvena armija za koji dan biti u Zagrebu. Iz pojedinačnih nevezanih razgovora sa okupatorskim slugama i ustaškim dužnosnicima u Sv. Ivan Zelini zaključeno je da će se oni, u slučaju da njemačka vojska bude morala napuštati naše teritorije, kao dobri Hrvati i njima slični povući zajedno s Nijemcima u Njemačku i tamo dalje nastaviti borbu jer su najnoviji događaji, kako na vojnom tako i na političkom polju, dali i njima misliti o sudbini koja ih čeka, jer spadaju u red ratnih zločinaca pošto, su tokom okupacije i borbe dali poubijati mnogo naših najboljih boraca i simpatizera. Unatoč tome što ustaše imaju u mnogim mjestima ovog područja mnoga uporišta i što svakodnevno krstare po selima ovog kotara, narod se odaziva na sastanke na koje ih mi pozivamo i možemo reći da je narod uz Narodnooslobodilački pokret i da se mnogo intersira za vojničke uspjehe Narodnooslobodilačke vojske i naših saveznika. Na sastancima narod postavlja pitanja kakva će biti organizacija narodnog gospodarenja, trgovine i industrije i da li će kod nas biti demokratsko uređenje, jer su do sada svi političari njima tako govorili ali do sada je uvijek narod bio varan. Na sastanku Kotarskog, komiteta konstatirano je da još ima pojedinih funkcionara bivšeg HSS-a koji stoje postrani i propovijedaju da još nije vrijeme da bi se moglo pristupiti u NOB, jer da bi mogli izgubiti glave a banda upasti i popaliti kuće i sela. Takav stav se najviše osjeća u općinama Donja Zelina, Šašinovec i Vanjski Sv. Ivan Zelina. U općini Kašina imamo vrlo slab pregled jer je pristup naših drugova na taj teren gotovo nemoguć pošto u svakom selu ima milicije i ustaša koji danonoćno krstare i pljačkaju sve one milicionare koji su otišli u Narodnooslobodilačku vojsku. Ustaše im plijene svu pokretnu imovinu i od toga vremena nitko ne pristupa u NOV

U pojedinim selima općine Donja Zelina održano je nekoliko sastanaka na kojima se narodu tumačilo političku i vojnu situaciju, o drugom zasjedanju AVNOJ-a i III zasjedanju ZAVNOH-a. Konstatirano je da je narod tih sela dobar i da potpomaže NOP. Ista je situacija i sa narodom općine Belovar-Moravče, iako su na terenu te općine dva ustaška uporišta, i to u Crkvenoj Vesi i u Belovaru.

9- X. 1944. Zagrebački partizanski odred izvršio je akciju u selu Crkvena Ves. Prem dobivenim podacima ubijena su 4 ustaše. Ova akcija nije u potpunosti uspjela jer je napad izvršen prekasno pa su se borci povukli uslijed nastupa dana. Narod je ovu akciju Odreda pozdravio i veselio joj se.

Na području općine Šašinovec izgleda da je pritisak ustaških bandi malo popustio pa je moguće lakše politički raditi. Narod je u toj općini jako dobar, pomaže NOB te daje novčani prilog i upisuje narodni zajam.

U općini Nutarnji Sv. Ivan Zelina, tj. u samom mjestu nalazi se sjedište ustaških bandi pa je svaki pristup za masovniji rad nemoguć, osim preko pojedinih ljudi koji su legalni i koji djeluju preko svojih prijatelja i znanaca.

U selu Biškupec koje je svega pola kilometra udaljeno od Zeline održan je jedan sastanak. Narod pomaže NOB prilozima narodnooslobodilačkom zajmu i Narodnom fondu. U zadnje vrijeme opaža se veći pokret Nijemaca i ustaša cestom Zagreb — Varaždin, preko našeg kotara. Narod je još uvijek dosta zaplašen, boji se akcija i represalija od strane bande. Ustašku bandu i švapske okupatore narod, mrzi iz dna duše. Zločini i pljačke od strane ustaša i Švaba na dnevnom su redu. Narod nerado daje hranu i bilo što za ovu bandu. Kao dokaz pljačke i ubojstva ustaških razbojnika navodimo konkretan slučaj koji se dogodio u selu Pretoki kod Sv. Ivan Zeline kad su ustaše upali u kuću seljaka STJEPANA SLIVNJAK — ŠMITA, najeli se i napili i dok je njegova žena otišla u podrum po vino oni su Slivnjaka bez ikakv razloga ubili iz revolvera i otišli. Za ovaj zločin nitko od ustaške bande nije uzet na odgovornost a narod mu je, u znak demonstracije što je ŠMIT ubijen od ustaških zlikovaca, priredio veliki sprovod. Prilikom sprovoda ustaški oficiri pitali su pojedine ljude tko je ubio ŠMITA i kada im je rečeno da su to napravili ustaše oni su se pravili da o tome išta ne znaju.

Noću 19/20. X. naši drugovi diverzanti srušili su most kod sela Marinovec, na rijeci Lonji, na cesti Sv. Ivan Zelina — Vrbovec. U znak represalija drugi dan iza te akcije ustaška banda bacala je iz Sv. Ivan Zeline iz bacača mine na Novo Mjesto i sada se prijete da će iz sela Novo Mjesto i Krećaves povješati 5 ljudi. Kad banditi upadaju u selo narod bježi u šumu jer narod još nije zaboravio grozan zločin izvršen vješanjem 29-torice naših drugova u Sv. Ivan Zelini.

15. X. 1944. II. bataljon Zagrebačkog odreda postavio je zasjedu na glavnoj cesti Zagreb — Varaždin, kod sela Hrastje. Tom je prilikom ustaško-njemačka banda tu zasjedu opkolila i zarobila 19 drugova a komandir čete PETRIĆ ĐURO teško je ranjen te je nakon kratkog vremena podlegao ranama. Još nije ustanovljeno čijom krivicom su oni drugovi stradali jer je i sam drug komandant bataljona zarobljen.

Po selima narod se tuži da su im ustaške bande u okolini uporišta Sv. Ivan Zelina pojele sve grožđe po vinogradima jer ih nitko nije smio čuvati a niti se protiviti jer bi ga banditi ubili. Narod se tuži da pojedini banditi i u grupama 3—6 upadaju u sela u blizini uporišta te ubijaju purane, kokoši i guske ne obazirući se na plač naroda.«

26. X 1944. terenski obavještajac Mirko javlja iz terena Bistra da šalje nacrt neprijateljskog uporišta Bistra i Suhodol sa bunkerima, koji su zauzeti svaki dan po danu i po noći. Tu se nalazi oko 120 gestapovaca sa 12 strojnica i 3 minobacača. U uporištu Bistra ima 32 žandara sa 6 strojnica i 14 šmajsera. Navečer hodaju oko ženskih a u noći vrše straže samo pred zgradom uporišta. U uporištu Jablanovac ima 120 ustaša sa 8 strojnica, 14 šmajsera i 2 minobacača. Noću su već došli nekoliko puta u Gornju Poljanicu.

[1] Institut za historiju radničkog pokreta Zagreb arhiva CK KPH

RAD SKOJA ZAGREBAČKOG ODREDA U LISTOPADU 1944.

26. listopada 1944. sekretar SKOJ-a Zagrebačkog odreda izvještava pomoćnika politkomesara Zagrebačkog odreda o radu SKOJ-a u odredu. U izvještaju piše, da je politička svijest novih boraca dosta slaba, dok su stariji borci dobro upoznati sa III zasjedanjem ZAVNOH-a, II zasjedanjem AVNOJ-a, tekstom spora-

zuma Tito — Šubašić, s unutarnjom i vanjskom političkom situacijom.

Odnos boraca prema rukovodiocima je dobar, isto tako i rukovodilaca prema borcima.

Odnos drugova prema drugaricama, je dobar. Nije se opazilo da bi drugovi »vodili kakve kritike« prema drugaricama, a također nema ni ljubavnih avantura.

Disciplina je na jako niskom stupnju. Borci ne pozdravljaju rukovodioce, također se ne pozdravljaju ni međusobno.

Borbenost **I** bataljona dosta je dobra, borci žele borbu, dok je u II bataljonu vrlo slaba, jer ima mnogo novih boraca. Borbenost će se popraviti jer ima dobrih boraca koji ostalim borcima daju poleta za borbu, a također imaju dobre rukovodioce.

Odnos prema seljacima je dobar. Kada borci dolaze u sela prilaze narodu i tumače liniju i ciljeve NOB-a, situaciju u svijetu i u nas.

U I bataljonu većina boraca rukuju automatskim oružjem, dok u II bataljonu rukuje oko jedna trećina.

U I bataljonu je dezerter jedan, a u II bataljonu 5. Razlog dezerterstvu je nepoznat.

Odred ima 74 članova SKOJ-a, od toga 71 druga i 3 drugarice.

Sekretar SKOJ-a u I bataljonu je dosta dobar. Isti drug je tek postavljen te ga se ne može ocijeniti.

U II bataljonu nema sekretara SKOJ-a jer je to novoorganizirani bataljon pa ga nisu stigli postaviti.

Sekretar SKOJ-a u jedinici pri štabu odreda je dosta dobar, ali se još nije osamostalio u radu.

U I bataljonu održana su 3 radna sastanka na kojima je izvršena raspodjela rada. U II bataljonu održana su također 3 sastanka na kojima je bila raspodjela rada i formiranje novih skojevskih grupa.

Jedinica pri štabu Odreda imala je jedan sastanak na kojem je također izvršena raspodjela rada.

Starijih članova SKOJ-a ima u cijelom Odredu 42, novoprimljena su 32; od njih većina je iz II bataljona.

U I bataljonu izašle su 1 zidne i 1 džepne novine; u II bataljonu izišla su 4 broja zidnih novina, održana su 2 mitinga, i to jedan u I bataljonu a jedan u II bataljonu. Na njima su bili prikazani linija i ciljevi naše NOB-e i najnoviji događaji kod nas i u svijetu. U I bataljonu su 4 a u II bataljonu ima 5 nepismenih drugova, koje podučavaju.

MOBILIZACIJA 500 BORACA

26. listopada 1944. pomoćnik politkomesara Zagrebačkog odreda **Slavko Pavlinić** piše komesaru i komandantu Zagrebačkog odreda slijedeće pismo:

»Pošto smo dobili naređenje od Štaba Zapadne grupe da jedan bataljon mora ići u Gornje Jesenje po štof kojega će preuzeti od Zagorskog odreda i dopremiti ga do Štaba Zapadne grupe, to je trebao II bataljon većeras krenuti na taj zadatak. Međutim, ja nisam naredio da se krene jer će jedna četa istog bataljona ići sa diverzantima na prugu i pomoći im rušiti istu.

Drugo naređenje smo dobili da moramo mobilizirati 500 novih boraca i poslati ih u štab Zapadne grupe.

Treće naređenje smo dobili od Štaba Grupe da se jedan bataljon sa Štabom Odreda prebaci na sektor Prepolno i da tamo na glavnoj cesti Zagreb — Varaždin postavlja zasjede neprijateljskim jedinicama. Pošto vi niste došli do nas a udaljeni smo jedni od drugih više od 3 sata hoda to sam odlučio da se sastanemo ujutro točno u 6 sati na Sljemenu kod lugarnice Goršćica gdje ćemo se dogovoriti o našem daljnjem radu i o mobilizaciji kao i gdje ćemo i kako mobilizirati. Mišljenja sam da mi ne možemo večeras da stignemo direktno do Prepolna jer je to predugački put a tamo ne možemo kroz dan da ostanemo. Gledajte da budete točno u 6 sati ujutro sa bataljonom kod lugarnice a nas će dopratiti jedna četa od II bataljona koja će se nakon što nas doprati do lugarnice vratiti u sastav svoga bataljona u Jakovlje.

Ovo shvatite za ozbiljno jer znate i sami da se kod nas nalazi radiostanica za koju zajednički odgovaramo. Drugove koje ste poslali po hranu oni će ostati sa nama i doći sutra do vas kod Lugarnice.«

Istog dana pomoćnik politkomesara odreda uputio je ponovno komandantu i komesaru Zagrebačkog odreda još jedno pismo slijedećeg sadržaja:

»Pošto II bataljon po naređenju Štaba Zapadne grupe mora hitno da krene u Jesenje u Zagorje po štof ove i razne stvari i dopratiti ih do štaba Grupe, stoga sam naredio Štabu II bataljona da danas krene na put a mi ćemo čim večeramo krenuti do vas. Vi nas čekajte na ugovorenom mjestu dok mi sa izviđačkim vodom ne stignemo do vas. Drugo naređenje je da se mobilizira 500 boraca na našem okrugu i da ih se pošalje Štabu Zapadne grupe. Treće naređenje je da se štab Odreda sa jednim bataljonom rokira na sektor Prepolno. Ima još toga i više a to ćemo zajednički proučiti kad dođemo do Vas. Trebali ste da dođete do nas da se dogovorimo kako ćemo i gdje mobilizirati ali tako ste sve pokvarili, sada čekajte tamo dok dođemo mi pa ćemo se onda dogovoriti kuda i kako ćemo.«

VOJNO-ORGANIZACIONO STANJE II. BATALJONA U LISTOPADU 1944.

26. listopada 1944. štab II bataljona Zagrebačkog odreda šalje štabu Odreda opći vojno-organizacioni izvještaj[1] u kojem piše, da na terenu kojim se ovaj bataljon kretao u toku ovog mjeseca nije bilo naročitih promjena. Neprijatelj je uglavnom ostao u istom uporištima i sa istim snagama, osim u uporištu Donja Bistra, gdje je doveo pojačanje od oko 200 vojnika koji su tamo iskopali neke bunkere. Neprijatelj uglavnom kontrolira ceste jačim snagama, sa kamionima i motociklima. Prugom Zagreb — Varaždin neprijatelj vlakovima prebacuje vojsku i materijal. Da bi ga u tome omeli i spriječili mu izvlačenje, ovaj bataljon je sa diverzantima rušio i ruši željezničku prugu Zagreb — Varaždin i na taj način ometa neprijateljsko prebacivanje.

U ovom bataljonu došlo je u toku ovog mjeseca do osjetljivijih promjena. Zbog gubitka komandanta bataljona došao je novi komandant a zbog gubitka komandira došao je novi komandir čete. Također su izgubili pomoćnika politkomesara 1. čete te vodnika, delegata i desetara. Na njihova mjesta postavljeni su novi rukovodioci. Sve ove promjene dogodile su se u 1. četi. Sada je štab bataljona popunjen a isto tako i komande četa. Komande četa za sada uglavnom zadovoljavaju. U borbi još nisu prokušani pa se o njihovoj borbenosti ne može dati ocjena.

Ovaj bataljon je novoformirana jedinica, i u njegovom sastavu su tri čete. Svaka četa ima po dva voda, svaki vod po dvije desetine. Bataljon se kreće na sektoru gdje je apsolutno moguće da se razvije i ojača novim borcima jer su mogućnosti za mobilizaciju velike. Ovaj bataljon ima ukupno 136 boraca. Naoružani su sa 85 pušaka i 3992 metka, 6 puškomitraljeza sa 2474 metka, 6 šmajsera sa 690 metaka, 6 pištolja sa 69 metaka i 76 bombi. S obzirom na brojno stanje i naoružanje ovaj bataljon sigurno nije u stanju da se mjeri sa ostalim našim bataljonima.

Ovaj bataljon sastavljen je 75% od zemljoradnika, 20% radnika i namještenika i 5% intelektualaca. S obzirom na to politička svijest i izgradnja su osrednji.

O stručnoj spremi u borbi ne može se govoriti jer se još svi borci nisu prokušali u borbi. Svi znaju pisati i čitati osim sedmorice. Osnovali su kurs za nepismene.

Moral boraca općenito je dobar, ali nema sumnje da je on malo pokoleban zbog neuspjele akcije i poraza do kojeg je nedavno došlo na zasjedi. Moral se podiže (ukazivanjem na naše slabosti. Svi su borci na riječima spremni da osvete svoje drugove. Na riječima borbenost je dobra, ali kako će se u borbi pokazati — to je pod znakom pitanja. Pojedinci su, bez sumnje, hrabri i nervozni što se bataljon više ne bori. Sami traže akcije jer mrze neprijatelja i imaju volju da se svakodnevno tuku. Ovo se u praksi ne može dokazati jer je poznato da je ovaj bataljon sastavljen od svih mogućih vojski — domobrana, gestapovaca, legionara, žandara, i »časne radne«. Oni su još dosta zadojeni kojekakvim neprijateljskim parolama, ali vanjština im je dosta dobra i — po riječima — moglo bi se zaključiti da će oni u borbi biti dobri.

Disciplina se u posljednje vrijeme popravlja. Svako naređenje izvršava se bez prigovaranja. Borci pozdravljaju starješine i prilaze im vojnički. U stroju su također dobri, u maršu se drže marševske discipline. Drugarstvo se popravlja i borci se više međusobno potpomažu i povezuju. Lični patriotizam pomalo iščezava.

Ishrana je dobra. Intendanti i ekonomi brinu se da nahrane borce. Borci su odjeveni dosta dobro. Obuća je kod pojedinaca dosta loša. Zdravstveno stanje boraca također je dobro.

U posljednje vrijeme pojavilo se dezerterstvo: imamo oko 15 dezertera. Svi su iz Popovca, Bidrovca i okolice. Organizirano je hapšenje ovih drugova i bit će otpremljeni u Odred. Organiziranog dezerterstva nema jer su svi ovi pojedinačno bježali svojim kućama da bi vidjeli porodice. Kako ovaj bataljon već dvadesetak dana boravi podalje od kraja Vidovca, osjeća se da se borci pomiruju sa ovakvim načinom partizanskog života.

— 27. listopada 1944. obavještajni oficir II bataljona Milan Rihter šalje obavještajnom oficiru Zagrebačkog odreda podatke i nacrt uporišta Bistra — Poljanica.

[1] Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. 41/2 K 1601/B

PROGLAS ŠTABA XXXII. DIVIZIJE NOV

27. listopada 1944. štab XXXII divizije, prilikom svojih ofenzivnih operacija u Prigorju i Zagorju, izdao je proglas narodu Hrvatskog zagorja i Prigorja čiju fotokopiju sa tekstom dajemo u cijelosti.

POMOĆNIK POLITKOMESARA II. BATALJONA O UZROCIMA PORAZA ZASJEDE KOD ZELINE

27. listopada 1944. pomoćnik politkomesara II bataljona Zagrebačkog odreda Stjepan Muhek podnio' je štabu Zapadne grupe POH preko pomoćnika politkomesara Zagrebačkog odreda pismeni izvještaj o akciji 1. čete II bataljona Zagrebačkog partizanskog odreda dana 15. listopada 1944. na glavnoj cesti Zagreb — Varaždin, između Sv. Ivana Zeline i Komina. Podnošenje tog izvještaja zatražio je štab Grupe radi utvrđivanja uzroka poraza kojeg je imala 1. četa. Izvještaj u cijelosti glasi:

»Po primljenom naređenju od štaba Zagrebačkog partizanskog odreda od dana 14. X. 1944. štab II. bataljona proradio je naređenje u prisutnosti svih članova štaba. Zadatak je bio da se postavi zasjeda od 40 drugova sa 4 p. mitraljeza i po mogućnosti koliko se može dati šmajsera. Na tom sastanku komesar bataljona je dao prijedlog da se izabere 40 najboljih drugova jer je to prva akcija i ona mora biti uspješna. Komandant bataljona je rekao da bi se

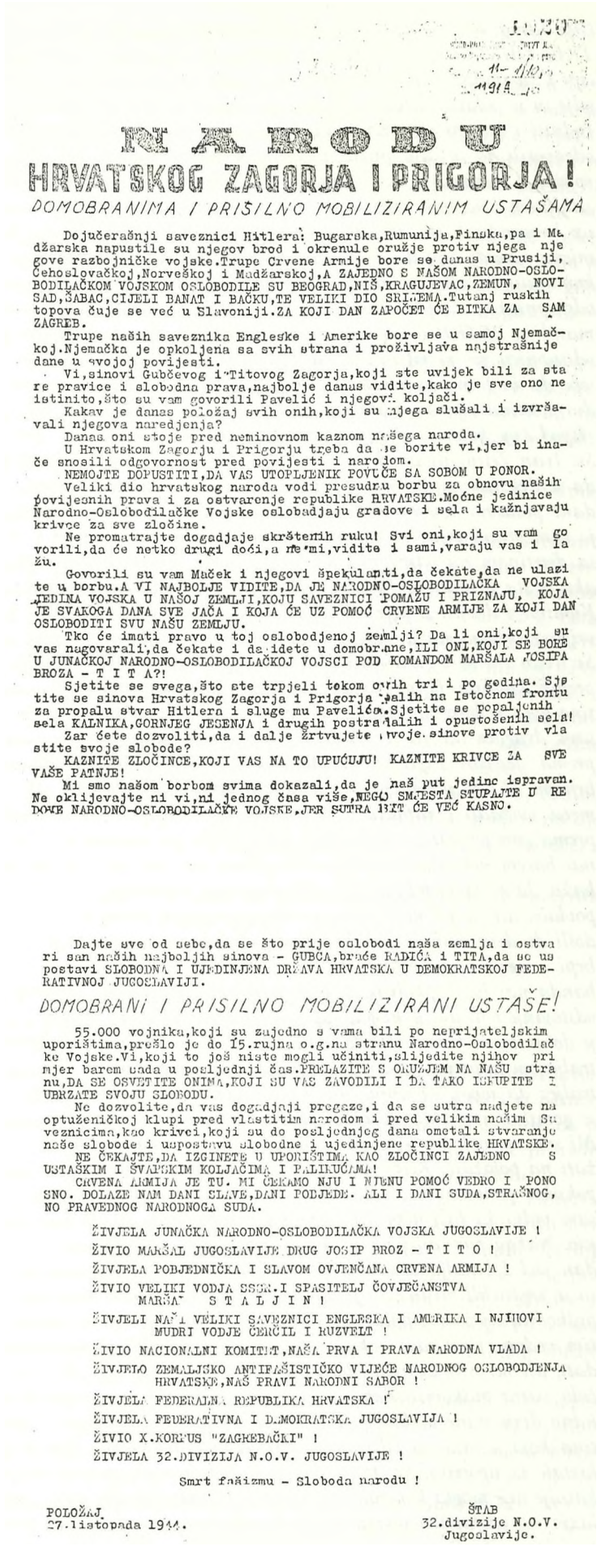

NARODU
HRVATSKOG ZAGORJA I PRIGORJA!

DOMOBRANIMA I PRISILNO MOBILIZIRANIM USTAŠAMA

Dojučerašnji saveznici Hitlera: Bugarska,Rumunija,Finska,pa i Madžarska napustile su njegov brod i okrenule oružje protiv njega njegove razbojničke vojske.Trupe Crvene Armije bore se danas u Prusiji, Čehoslovačkoj,Norveškoj i Madžarskoj,A ZAJEDNO S NAŠOM NARODNO-OSLOBODILAČKOM VOJSKOM OSLOBODILE SU BEOGRAD,NIŠ,KRAGUJEVAC,ZEMUN, NOVI SAD,ŠABAC,CIJELI BANAT I BAČKU,TE VELIKI DIO SRIJEMA.Tutanj ruskih topova čuje se već u Slavoniji.ZA KOJI DAN ZAPOČET ĆE BITKA ZA SAM ZAGREB.

Trupe naših saveznika Engleske i Amerike bore se u samoj Njemačkoj.Njemačka je opkoljena sa svih strana i proživljava najstrašnije dane u svojoj povijesti.

Vi,sinovi Gubčevog i Titovog Zagorja,koji ste uvijek bili za stare pravice i slobodna prava,najbolje danas vidite,kako je sve ono neistinito,što su vam govorili Pavelić i njegovi koljači.

Kakav je danas položaj svih onih,koji su njega slušali i izvršavali njegova naredjenja?

Danas oni stoje pred neminovnom kaznom mrskega naroda.

U Hrvatskom Zagorju i Prigorju treba da se borite vi,jer bi inače snosili odgovornost pred povijesti i narodom.

NEMOJTE DOPUSTITI,DA VAS UTOPLJENIK POVUČE SA SOBOM U PONOR.

Veliki dio hrvatskog naroda vodi presudnu borbu za obnovu naših povijesnih prava i za ostvarenje republike HRVATSKE.Moćne jedinice Narodno-Oslobodilačke Vojske oslobadjaju gradove i sela i kažnjavaju krivce za sve zločine.

Ne promatrajte događaje skrštenih ruku! Svi oni,koji su vam govorili,da će netko drugi doći,a nas mi,vidite i sami,varaju vas i lažu.

Govorili su vam Maček i njegovi špekulanti,da čekate,da ne ulazite u borbu.A VI NAJBOLJE VIDITE,DA JE NARODNO-OSLOBODILAČKA VOJSKA JEDINA VOJSKA U NAŠOJ ZEMLJI,KOJU SAVEZNICI POMAŽU I PRIZNAJU, KOJA JE SVAKOGA DANA SVE JAČA I KOJA ĆE UZ POMOĆ CRVENE ARMIJE ZA KOJI DAN OSLOBODITI SVU NAŠU ZEMLJU.

Tko će imati pravo u toj oslobodjenoj zemlji? Da li oni,koji su vas nagovarali,da čekate i da idete u domobranne,ILI ONI,KOJI SE BORE U JUNAČKOJ NARODNO-OSLOBODILAČKOJ VOJSCI POD KOMANDOM MARŠALA JOSIPA BROZA - T I T A?!

Sjetite se svega,što ste trpjeli tokom ovih tri i po godina. Sjetite se sinova Hrvatskog Zagorja i Prigorja palih na Istočnom frontu za propalu stvar Hitlera i sluge mu Pavelića.Sjetite se popaljenih sela KALNIKA,GORNJEG JESENJA i drugih postradalih i opustošenih sela!

Zar ćete dozvoliti,da i dalje žrtvujete svoje sinove protiv vlastite svoje slobode?

KAŽNITE ZLOČINCE,KOJI VAS NA TO UPUĆUJU! KAZNITE KRIVCE ZA SVE VAŠE PATNJE!

Mi smo našom borbom svima dokazali,da je naš put jedino ispravan. Ne oklijevajte ni vi,ni jednog časa više,NEGO SMJESTA STUPAJTE U REDOVE NARODNO-OSLOBODILAČKE VOJSKE,JER SUTRA BIT ĆE VEĆ KASNO.

Dajte sve od sebe,da se što prije oslobodi naša zemlja i ostvari san naših najboljih sinova - GUBCA,braće RADIĆA i TITA,da se uspostavi SLOBODNA I UJEDINJENA DRŽAVA HRVATSKA U DEMOKRATSKOJ FEDERATIVNOJ JUGOSLAVIJI.

DOMOBRANI I PRISILNO MOBILIZIRANI USTAŠE!

55.000 vojnika,koji su zajedno s vama bili po neprijateljskim uporištima,prešlo je do 15.rujna o.g.na stranu Narodno-Oslobodilačke Vojske.Vi,koji to još niste mogli učiniti,slijedite njihov primjer barem sada u posljednji čas.PRELAZITE S ORUŽJEM NA NAŠU stranu,DA SE OSVETITE ONIMA,KOJI SU VAS ZAVODILI I DA TAKO ISKUPITE I UBRZATE SVOJU SLOBODU.

Ne dozvolite,da vas događaji pregaze,i da se sutra nadjete na optuženičkoj klupi pred vlastitim narodom i pred velikim našim Saveznicima,kao krivci,koji su do posljednjeg dana ometali stvaranje naše slobode i uspostavu slobodne i ujedinjene republike HRVATSKE.

NE ČEKAJTE,DA IZGINETE U UPORIŠTIMA KAO ZLOČINCI ZAJEDNO S USTAŠKIM I ŠVABINSKIM KOLJAČIMA I PALIKUĆAMA!

CRVENA ARMIJA JE TU. MI ČEKAMO NJU I NJENU POMOĆ VEDRO I PONOSNO. DOLAZE NAM DANI SLAVE,DANI POBJEDE. ALI I DANI SUDA,STRAŠNOG, NO PRAVEDNOG NARODNOGA SUDA.

ŽIVJELA JUNAČKA NARODNO-OSLOBODILAČKA VOJSKA JUGOSLAVIJE !

ŽIVIO MARŠAL JUGOSLAVIJE DRUG JOSIP BROZ - T I T O !

ŽIVJELA POBJEDNIČKA I SLAVOM OVJENČANA CRVENA ARMIJA !

ŽIVIO VELIKI VODJA SSSR.I SPASITELJ ČOVJEČANSTVA MARŠAL S T A L J I N !

ŽIVJELI NAŠI VELIKI SAVEZNICI ENGLESKA I AMERIKA I NJIHOVI MUDRI VODJE ČERČIL I RUZVELT !

ŽIVIO NACIONALNI KOMITET,NAŠA PRVA I PRAVA NARODNA VLADA !

ŽIVJELO ZEMALJSKO ANTIFAŠISTIČKO VIJEĆE NARODNOG OSLOBODJENJA HRVATSKE,NAŠ PRAVI NARODNI SABOR !

ŽIVJELA FEDERALNA REPUBLIKA HRVATSKA !

ŽIVJELA FEDERATIVNA I DEMOKRATSKA JUGOSLAVIJA !

ŽIVIO X.KORPUS "ZAGREBAČKI" !

ŽIVJELA 32.DIVIZIJA N.O.V. JUGOSLAVIJE !

Smrt fašizmu - Sloboda narodu !

POLOŽAJ,
27.listopada 1944.

ŠTAB
32.divizije N.O.V.
Jugoslavije.

*Proglas štaba **32**. divizije NOVJ narodu Hrvatskog zagorja i Prigorja.*

time samo četa kvarila i pozvao je komandira 1. čete druga PETRIC ĐURU, koji je rekao da je njegova četa sposobna za ovu akciju i da imade ufanje u nju jer ih je vidio u akciji u Bedekovčini gdje su se pokazali dobro. Ja sam mu ukazao kako mu nevaljaju vodnici i da oni nisu za ništa. Na to su komandant i komandir odgovorili da će zato oni ići u akciju sa njima i da će oni držati vojsku u rukama i da vodnici nisu važni. Time je dogovor bio zaključen i na to se pripremilo vojsku. Ujutro se pošlo na zadatak, uz komandu 1. čete komandant bataljona BELOŠEVIĆ i ja. Na mjesto zasjede smo došli kada je počeo svitati dan. Komandant i komandir su išli rasporediti 3 desetine k cesti a jednu desetinu za odstupnicu tj. za povlačenje. Na to sam kazao komandantu i komandiru PETRICU da neka oni rasporede desetinu koja ostaje za odstupnicu, jer ja još nisam bio na položaju pa nisam siguran u sebe da bi točno rasporedio. Komandant BELOŠEVIĆ je rasporedio desetinu i pitao civila koji nas je dopelao na određeno mjesto: »Ispod koje kote se nalaze ove tri desetine, da li ispod kote prema Sv. Ivan Zelini ili ispod kote prema Kominu?« Seljak je odgovorio da se desetine nalaze ispod kote prema Kominu i tako je komandant postavio desetinu na odstupnicu. Nakon izvjesnog vremena ja sam otišao vršiti nuždu i kazao sam komesaru čete koji je bio sa desetinom na odstupnici da pazi i neka izvjesti komandanta ako će šta primjetiti. Ja sam otišao da vršim nuždu niz kotu od Komina i dođem u blizinu ceste i tamo nisam našao nikoga. Za vrijeme vršenja nužde začuo sam plotunsku paljbu ispod kote od Sv. Ivan Zeline i viku »juriš«? Ni jednog metka nije bilo u pravcu prema Kominu. U tom času sam se brzo spremio da odem do desetine koja je bila na odstupnici i na to je prestala paljba i vidio sam drugove da su se povlačili u bijegu. Kada sam se kretao prema desetini stigli su me naši drugovi sa puškomitraljezom brncem. U tom vremenu smo već dobili jaku vatru sa boka, čiji su metci zviždali i zapikivali se pokraj nas u zemlju. Mi smo išli prema gore po jednom jarku koji nas je štitio, jer inače bi sigurno i nas barem nekoliko stradalo. U to pitam drugove što je a oni mi kažu da je komandant dao naređenje za povlačenje i da se svi povlače, ali ja još nebi vjerovao da nisam sam vidio. Kada smo došli do desetine koja je bila na odstupnici ista se već povlačila u hrpi i neredu. Ja pitam šta je a borci kažu: »Svi se povlače i banda nas hoće opkoliti«. U tom momentu sam vojsku postavio u odstojanje i nisam je mogao da zadržim na položaju. Vatra nam je dolazila sa boka, a pošto je vodnik II voda bježao sa puškomitraljezom naprijed ja sam potrčao za njim i oduzeo mu puškomitraljez da mogu sa njime štiti odstupnicu za povlačenje. Borci su se gomilali i nastala je velika gužva i prestala je sva poslušnost. Mi smo se povlačili jer se borce na nikakav način nije moglo zadržati na položaju. Kako smo mi odstupili oko 200 metara, ja sam pokušao ponovno da borce sakupim i da se sa njima vratim jer sam vidio da fali neki dio boraca i rukovodioca. To mi nije uspjelo. Nakon par časaka povlačenja susreli smo na prebacivanju jedan vod I bataljona koji je išao nama u pomoć. Međutim, borci su se zastrašili misleći da je to banda. Ali ja sam išao naprijed sa puškomitraljezom i onda su se kretali dalje gdje smo se sastali s tim vodom. Opet sam pokušao da idem sa nekoliko boraca izviđati, ali mi niti to nije uspjelo jer su se borci zaplašili pošto se je čula vatra puškomitraljeza koja je išla u pravcu nas i bačene su jedno dvije mine iz lakog bacača, za nama pri povlačenju. Desetina koja je bila na odstupnici primjetila je tri kolone koje su se kretale iz uporišta, Sv. Ivan Zelina u pravcu naše zasjede ali ih kasnije nije mogla kontrolirati. Vodnik II voda iste čete koji se nalazio na odstupnici obavjestio je komandanta bataljona po desetaru, da se kreću tri kolone neprijateljske vojske. Borci kažu da su oni vidjeli kada je desetar došao do komandanta i kada ga je izvjestio. Komandantu je bilo rečeno da ako kreće kolona da se ne smije zapucati, jedino ako naiđe neka patrola oko 10 do 15 vojnika, ali ako naiđe jedan kamion da se raspali po njemu i povuče. Ako bi naišlo više kamiona onda se ne smije raspaliti.

Po pričanju boraca čuo sam da je naređenje za povlačenje (odstupnice) izdao komesar 1. čete, kada su do njega došli neki borci (iz zasjede) koji su kazali da je komandant izdao naređenje za povlačenje.

Štab Odreda je znao da se tom cestom prebacivaju kroz tri dana veće kolone i kamioni kao i tankete.

U ovoj akciji su nestali drugovi: komandant bataljona MIRKO BELOŠEVIĆ, komandir čete JURAJ PETRIC, pomoćnik politkomesara čete MIHALIĆ JOSIP, Delegat I voda KAPUSTA AUGUST, vodnik I voda OSTOVIĆ DANE, desetar SEVERIN JOSIP', bataljonski kurir IVAN BALUN i četna bolničarka FATIMA HARIĆ. Svih skupa je nestalo dvadeset. Komandira čete PETRIC JURAJA našli smo ranjenoga, koji je drugog dana na večer preminuo i sahranili smo ga u Novom Mjestu.

' Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. 23/4 K 1601/D

OPERATIVNI DNEVNIK I. BATALJONA ZA LISTOPAD 1944.

5. listopada 1944. bataljon se nalazio u selu Prepolno sa nešto promijenjenim osiguranjem. 1. četa krenula je sa komandantom bataljona u zasjedu na cestu Kašina — Marija Bistrica. Neprijatelj je naišao na našu zasjedu i imao gubitaka: 1 mrtvog i 2 ranjena. Četa se vratila sa zasjede istog dana u 3 sata popodne. Za to vrijeme održana je u 2. i 3. četi četna konferencija.

6. listopada 1944. bataljon se nalazio u istom bazama kao i prethodnog dana, sa istim osiguranjem. Sa borcima se radilo vojnički i to: na temu držanje borca u zasjedama i rukovanje automatskim oružjem. Nastavu su održavali komandiri četa. Poslije podne održani su u 2. i 3. četi politički časovi sa temom ciljevi i linija oslobodilačke borbe. Također je komesar bataljona održao sastanak sa delegatima.

U 10 sati navečer krenula je jedna četa sa komesarom bataljona na zadatak, i to na sprovođenje bolesnih i u zasjedu na cestu Sv. Ivan — Komin.

7. listopada 1944. bataljon se rokirao u selo Gornje Orešje, gdje je stigao u 6 sati ujutro sa sve tri čete. 3. čete vratila se sa zadatka. Održan je vojnički čas s temom: stražarska služba i politički čas a 1. i 2. četom, na temu NOO-i. Toga dana nije bilo borbe sa neprijateljem.

8. listopada 1944. bataljon se nalazio u istom mjestu, sa istim osiguranjem kao i prethodnih dana. Ujutro je stigla jedna desetina 2. čete I voda koja je bila u pratnji kolone novih boraca. Ista desetina pošla je iz Vidovca 4. listopada 1944. Istog dana vratila se i jedna desetina 3. čete koja je pratila bolesnike. Toga dana održavani su vojnički časovi sa temama: obuka strijelca i mitraljesca, strijelac u bojnoj patroli, osmatrač bojnog polja, saveznici, održavanje veza i čišćenje oružja. Politički čas 1. i 2. čete održan je na temu ZAVNOH a u 3. četi o NOO-ima i njihovim funkcijama. Istog dana održan je sastanak komandira četa sa komandantom bataljona te sastanak komesara četa i pomoćnika sa komesarom bataljona, na kojima se prorađivala tema: narodnooslobodilački odbori, Jedinstvena narodnooslobodilačka fronta.

Neprijatelj se pokušao probiti na naš sektor osiguranja ali ga je patrola primijetila te se povukao bez borbe.

9. listopada 1944. bataljon se nalazi u istim bazama, sa istim osiguranjem kao i prethodnih dana. Ujutro su održani vojnički časovi o temama: što je straža, vrsta straže, počasne, pokretne i nepokretne straže, dužnosti i ponašanje na stražarskom mjestu, zaustavljanje danju i noću i u naročitim slučajevima, vrijeme trajanja straže, smjena straže i smjena stražara, te »rukovanje i opis šmajsera.

U 1. i 2. četi održana je četna konferencija a 3. četa proraživala je temu NOO i JNOF. Također je održan sastanak komandira četa sa komandantom bataljona.

U 8 sati navečer bataljon je sa sve tri čete krenuo u pravcu Crkvene Vesi.

10. listopada 1944. bataljon u 4 sata ujutro napada ustaško uporište Crkvena Ves, o čemu je poslan poseban operativni izvještaj. Nakon ove borbe bataljon se prebacio u Kladešćicu, gdje je ostao do 4 sata popodne, a onda krenuo u Donje Orešje, gdje se smjestio.

11. listopada 1944. u 7 sati ujutro bataljon kreće iz Donjeg Orešja u Prepolno, gdje je postavio potrebno osiguranje. U selu Prepolno smjestila se 1. i 2. četa a 3. četa se smjestila u selu Gornje Orešje. Toga dana nije se sa borcima radilo ni vojnički ni politički.

U štabu bataljona održan je sastanak sa načelnikom štaba Zapadne grupe.

12. listopada 1944. bataljon se nalazio u istim selima, sa istim osiguranjem kao i dan ranije. Održan je vojnički čas sa temama: pješački exercir, zaokretanje na mjestu, radnje sa puškom i brzo postrojavanje, rukovanje sa engleskim puškomitraljezom. Poslije podne održan je sastanak sa svim četama. Navečer u 10 sati krenuo je jedan vod 2. čete u pratnju jednog ranjenika, koji je bio ranjen svojom krivicom. Noćna osiguranja bataljona su pojačana.

13. listopada 1944. bataljon se nalazi u istim selima, sa istim osiguranjem kao i dan ranije, gdje su održani vojni i politički časovi.

14. listopada 1944. bataljon se nalazi u istim mjestima, sa istim osiguranjem kao i dan ranije; radilo se vojnički a teme su bile: Kako se grade pješački streljački zakloni, svrha i maskiranje zaklona, vrsta sa stojećim, klečećim, sjedećim i ležećim stavom.

Toga dana održan je sastanak komandira četa sa komandantom bataljona. Ujutro se vratio vod 2. čete sa zadatka. Također se vratila desetina koja je bila na zadatku u Kominu. Akcija je bila odgođena dok predsjednik ne sakupi podatke. Vratio se vod. 2. čete koji je otpratio druga načelnika u Grupu. Ovi borci nosili su jedan teški mitraljez a natrag su donesli jednu protivtenkovsku pušku. U 5 sati popodne krenula je 3. četa na sakupljanje spreme i oružja po selima oko Komina.

15. listopada 1944. bataljon se rokirao u Donje Orešje, gdje je zauzeo baze. U noći, u 1 sat, jedan vod 2. čete krenuo je u zasjedu na cestu Turkovčina — Hrašćina Trgovišće, gdje se zadržao do 10 sati. Zarobljen je jedan domobranski vodnik sa pištoljem »vis«. Vod se vratio na određeno mjesto u 12 sati. Iste noći u 1 sat krenula je u zasjedu prema Crkvenoj Vesi 1. četa. Zasjeda se zadržala do 10 sati. Neprijatelj nije izlazio iz uporišta pa je jedna desetina išla zapucati na njegove bunkere u Crkvenoj Vesi. Utrošeno je 60 kom. »mauzer« metaka. Istog dana vratila se 3. četa iz akcije na sakupljanju oružja i vojne spreme.

Bataljon se premjestio u toku poslijepodneva iz sela Donje Orešje u selo Prepolno.

16. listopada 1944. u 5 sati ujutro bataljon kreće u šumu iznad sela Prepolna gdje ostaje do 5 sati popodne, kada je krenuo u Žitomir, gdje je zauzeo baze i postavio potrebna osiguranja.

17. listopada 1944. bataljon se nalazi u selu Žitomir, uz sva potrebna osiguranja. U Žitomiru je bila smještena 1. i 2. četa a 3. četa se smjestila u Prepolnu. Oko 3 sata poslije podne naše izvidnice su primijetile neprijateljsku patrolu jačine 20 vojnika koja se kretala prema našim položajima. Na neprijatelja je otvorena vatra te je počeo bježati.

Istog dana bataljon se sa 2. i 3. četom rokirao u Gornje Orešje i postavio osiguranja, dok je 1. četa ostala u selu Prepolno. Patrole i izvidnice upućene su u svim pravcima a jedna patrola upućena je u Donje Orešje radi ispitivanja situacije i kretanja neprijatelja po cesti.

18. listopada 1944. bataljon se sa 2. i 3. četom nalazi u Donjem Orešju dok je prva četa ostala u selu Prepolno, sa potrebnim osiguranjem. Oko podne primijećeno je kretanje neprijateljskih snaga iz Marije Bistrice u pravcu Cecila. Neprijatelj je osim običnog naoružanja imao i dva topa iz kojih su pucali na naše položaje po koti iznad Prepolna. Nakon toga naše čete su zapucale na neprijatelja koji se povukao u svoje polazne točke. Cijeli bataljon rokirao se poslije podne u Donje Orešje gdje je ostao do 10 sati navečer, kada je krenuo za Novo Mjesto gdje ostaje na noćenju. Toga dana izviđačka desetina onesposobila je školu u Prepolnu za smještaj neprijatelja.

19- listopada 1944. bataljon se nalazi u Novom Mjestu, sa potrebnim osiguranjem. Izviđačka desetina upućena je u Gornju Rijeku sa zadatkom da ispita kretanje neprijatelja na tom terenu. Toga dana nije se sa borcima radilo ni vojnički ni politički.

20. listopada 1944. bataljon u 4 sata ujutro kreće za Salnik, gdje se smjestio uz potrebna osiguranja.

21. listopada 1944. bataljon se nalazi u Salniku uz potrebno osiguranje. Sa borcima se radilo vojnički. Poslije podne je izvršena zakletva boraca. U četiri sata ujutro dignut je u zrak most preko rijeke Lonje, kod sela Polojne, kojeg je minirala 2. četa.

22. listopada bataljon se ujutro rokirao u selo Dvorište. Poslije podne i navečer održan je u istom selu uspio miting. Izviđačka desetina bila je u izviđanju ceste Zagreb — Varaždin.

23. listopada bataljon se nalazio u istom selu kao i prethodnog dana. Vojničkih i političkih časova nije bilo. Poslije podne bataljon se premjestio u Novo Mjesto gdje je prenoćio.

24. listopada bataljon je u Donjem Orešju sa 2. i 3. četom. Dok je 1. četa zauzela položaj u selu Prepolno istog dana poslije podne bataljon kreće u Planinu, gdje stiže oko 11 sati navečer i tu noći.

Ovaj izvještaj potpisali su v.d. komandant Zlatko Kvaternik i politkomesar Franjo Urek.

RAD PARTIJSKE ORGANIZACIJE I. BATALJONA U LISTOPADU 1944.

27. listopada 1944. pomoćnik politkomesara I bataljona izvještava' pomoćnika politkomesara Zagrebačkog odreda o partijskom radu u I bataljonu. U izvještaju između ostalog piše da je politička svijest boraca veoma dobra. Sa borcima su se proraživala najosnovnija pitanja za koja su se borci interesirali.

Posljednjih dana pojavilo se u bataljonu dezerterstvo. Dezertirali su uglavnom drugovi iz ove okolice. Misli se da su otišli svojim kućama jer su se neki u međuvremenu već vratili. Razlog dezerterstvu je što drugovi nisu navikli na velike i naporne pokrete koje smo mi u posljednjih mjesec dana imali. Također je bilo slučajeva da borci nisu na vrijeme dobili hranu. To su sve mladi ljudi koji su bili kod svojih kuća, a još nisu služili vojsku i nisu naučili na vojničku disciplinu i pucanje.

U daljnjem tekstu izvještaja stoji da u bataljonu imade nekoliko ruskih boraca koji su u zadnje vrijeme veoma nedisciplinirani, bune se kada treba da idu na stražu a u borbama se kukavički drže. Oni bi htjeli da idu u neki ruski bataljon, koji je navodno formiran. Oni negativno utječu na ostale borce, što se naročito primijetilo prilikom našeg napada na Crkvenu Ves, kada neki borci nisu htjeli ići na juriš na bunkere pa je komanda 2. čete bila prisiljena da ove drugove silom tjera. Sam pomoćnik komesara 2. čete navodno je tom prilikom udario nekog borca, a to jedan narodni oficir i partijski rukovodilac nikako ne bi smio napraviti. Ovi drugovi Rusi pokazali su kukavičluk, misle špekulirati te smo radi toga s njima održali jedan sa-

stanak. Njima i ostalim borcima ukazali smo da je nepravilno da jedan borac ide naprijed a drugi da u jurišu zaostaju jer u borbi niti jedan život, niti glava nije vrednija od druge.

Intendantura I bataljona zadovoljava te se intendanti i ekonomi brinu i organiziraju prehranu po selima. Oni se povezuju sa NOO-ima čime se podiže autoritet narodne vlasti. Prehrana je u ovom razdoblju bila jako dobra, naročito dok se bataljon nalazio na sektoru Križevca. Na sektoru Stubice vrlo je slaba jer je narod dosta siromašan. Zbog toga nije bilo moguće sakupiti čak ni dovoljno suhe hrane.

Sanitet bataljona još nije dovoljno organiziran jer se promijenio referent saniteta a novi, koji je primio njegovu dužnost, ne snalazi se premda ima volju za taj posao. Osjeća se pomanjkanje sanitetskog materijala.

U bataljonu postoje četiri partijske ćelije i bataljonski biro sa 5 članova KP. Sve ostale ćelije ukupno broje 30 članova KP, 8 kandidata i 30 skojevaca. Politička svijest članova KP na visokom je stupnju. Članovi KP na sastancima zaključili su da treba stalno proučavati direktive Partije, da se u tu svrhu moraju održavati česti obrazovni sastanci i da partijski rukovodioci na tim sastancima podnose referate o temama koje su prorađivali na partijskim kursevima. U štapskoj ćeliji održana su dva sastanka i jedan sastanak bataljonskog biroa. U četnoj ćeliji 1. 2. i 3. čete održana su po dva radna sastanka. Također su održana po dva prosvjetna sastanka na kojima se proučavalo II zasjedanje AVNOJ-a i III zasjedanje ZAVNOH-a. Pomoćnik politkomesara 2. čete kritizira štab bataljona i komandanta da ne raspoređuje pravilno svoje jedinice i da njegova četa ide uvijek na najteži zadatak. Ista kritika pojavljuje se i kod komesara i komandira iste čete.

Sa skojevcima se dosta slabo radilo. Sekretar SKOJ-a bataljona premješten je za sekretara SKOJ-a odreda a novi sekretar bataljona još se nije snašao na dužnosti. Pročelnici SKOJ-a po četama slabo su izgrađeni pa im je potrebna pomoć.

’ Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. 57/1 K 1601/C

SOCIJALNI I NACIONALNI SASTAV I. BATALJONA

Na 28. listopada 1944. socijalni i nacionalni sastav I bataljona je slijedeći[1];

1. četa ima 46 boraca, od toga 22 radnika, 3 intelektualca, 17 seljaka, 2 namještenika i 2 vojna lica. Po nacionalnosti 40 je Hrvata, 3 Rusa i 2 Ukrajinca.

2. četa broji 51 borca, od čega su 3 radnika, 25 seljaka, 3 intelektualca, 9 obrtnika, 10 namještenika i jedno vojno lice. Po nacionalnosti su 42 Hrvata, 4 Rusa i 5 Ukrajinaca.

3. četa ima 42 borca od toga su 14 radnika, 25 seljaka te tri intelektualca. Po nacionalnosti 35 Hrvata, 1 Slovenac, 1 Crnogorac, 2 Rusa i 3 Ukrajinca.

Izvještaj za treću četu potpisao je politkomesar **Dragutin Babić.** Izvještaj za 1. četu potpisao je pomoćnik politkomesara **Tomo Obad** i komandir **Pavao Švec.**

Izvještaj za 2. četu potpisao je pomoćnik politkomesara Oto **Zunko.**

Jedinica štaba I bataljona ima ukupno 25 boraca, od toga 3 radnika, 8 seljaka, 2 intelektualca, 8 obrtnika i 4 namještenika. Po nacionalnosti su 23 Hrvati, 1 Slovenac i 1 Rus.

[1] Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. 49/2 K 1601/D

RAD PARTIJSKE ORGANIZACIJE ZAGREBAČKOG ODREDA U LISTOPADU 1944.

28. listopada štab Zagrebačkog odreda šalje Okružnom komitetu KPH Zagreb izvještaj[1] o partijskom radu u listopadu 1944. U izvještaju piše da su proteklih mjesec dana u Odredu izvršene velike promjene jer je cijeli drugi bataljon otišao u sastav I zagorske brigade. Mobilizacijom je povećan broj boraca i osnovan novi II bataljon. Izvršeno je nekoliko akcija koje su dobro uspjele a bila je jedna zasjeda na kojoj je novoformirani II bataljon doživio veliki poraz. I akcija ovog bataljona na domobransko uporište Bedekovčina uspješno je izvršena, gdje je zarobljeno *12* domobrana sa naoružanjem i 100 kg ekrazita i druge ratne spreme.

Bataljon je imao i druge zasjede koje su dobro uspjele. Jedino je zasjeda na cesti Sv. Ivan Zelina — Komin doživjela poraz i na njoj je uhvaćeno i ubijeno 20 naših boraca. Krivnja je bila u tome što zaštitnica čete koja je bila u zasjedi nije bila postavljena na pravo mjesto. Cestom su prolazile 3 kolone neprijateljske vojske a pobočnica je išla tamo gdje je bila naša zasjeda. Komandant bataljona iako obaviješten da neprijateljska kolona kreće u tri kraka — naredio je da se zapuca na kolonu koja je stala i povukla se, ali je neprijateljska pobočnica jurnula na zasjedu a da zaštitnica uopće nije otvorila vatru na neprijateljsku pobočnicu već je dozvolila da zasjedu na cesti opkoli neprijatelj. Sa zaštitnicom je bio pomoćnik komesara bataljona drug Muhek. Kada smo ga pitali zašto nisu zapucali na neprijateljsku pobočnicu on je odgovorio da on nije bio tamo jer je baš taj momenat otišao na nuždu a kada je čuo da je na cesti pucnjava on se vratio do zasjede koja je bila već u paničnom bijegu. Prema izjavama pojedinih drugova pomoćnik politkomesara bio je prvi na čelu kolone koja se povlačila. On nije bio naučen borbama te je više puta pokazao tu svoju slabost, kada se zapucalo. Drug je inače dosta dobro partijski upućen i izgrađen. Pomoćnici komesara četa u II bataljonu dosta su dobri iako su došli sa terena. Pomoćnika komesara 1. čete istog bataljona zarobio je na cesti neprijatelj zajedno sa komandantom bataljona, dok je komandir čete teško ranjen te je kasnije umro.

I bataljon Odreda dosta je dobar, iako je u njemu mnogo novih boraca. Iz tog bataljona dati su stari borci za rukovodioce u II bataljon.

Ovaj bataljon imao je nekoliko borbi sa neprijateljem koje je dosta dobro izvršio, jedino napad na Crkvenu Ves, nije mu uspio jer nisu bili točni podaci o rasporedu neprijateljskih snaga i jer su napad prekasno započeli. Za to je bio kriv štab Odreda jer je prekasno dao naređenje za napad. Borci I bataljona istjerali su neprijatelja iz dva bunkera te su još neko vrijeme vodili borbu a onda su se povukli, jer se već danilo. Ovaj bataljon srušio je most na rijeci Lonji, na cesti Sv. Ivan Zelina — Rakovac — Vrbovec, jer je ta cesta postala jako prometna za neprijatelja.

Politička svijest boraca nije na velikoj visini. Ima mnogo novih boraca koji nisu upoznati sa ciljevima naše borbe, ZAVNOH-om i AVNOJ-em, ne znaju kakav mora biti narodni borac. Zbog toga se više puta događa da neki drugovi imaju loš odnos prema narodu, da se zalete na voćke i svojevoljno beru plodove. Stariji borci su svjesniji i oni sami tumače mlađima borcima kako se moraju ponašati.

Prehrana u Odredu je osrednja. Hranimo se po selima te je negdje bolje negdje slabije.

Sanitet odreda je potpuno organiziran i sređen. Čistoća je dosta slaba zbog velikih pokreta i napora a i borci nemaju dosta veša.

Povezanost između vojske i NOO-a je dosta dobra i gdje god postoji NOO-i bataljoni se povezuju s njima i preko njih organiziraju smještaj i prehranu vojnika. Naročito je dobar odnos sa NOO-ima na stubičkom kotaru. Pomoćnik politkomesara I bata-

ljona dobar je borac. Imao je veliku volju za rad a sada traži da mu dademo novu vojničku dužnost. Pomoćnik politkomesara 1. čete dobar je komunista i hrabar borac, dok se pomoćnici komesara 3. i 2. čete partijski bolje izgrađeni nego pomoćnik komesara 1. čete.

Partijska organizacija II bataljona jako je slaba, jer je to novi bataljon, od samih novih boraca, tako da u četama ima svega po dva člana KP. Sada je primljeno 6 novih drugova u Partiju. Jedinica u štabu Odreda ima 9 članova KP. Stavljeno je u zadatak svim jedinicama da se organiziraju kulturno-prosvjetni odbori po četama i da se izdavaju zidne i džepne novine. Priprema se organizacija partijskih satova za proučavanje partijskog materijala. Na mjesto pomoćnika komesara 1. čete II bataljona — kojega je na cesti uhvatio neprijatelj — postavljen je drug Josip Mišković, delegat iz I bataljona. Sa SKOJ-em se dosta slabo radilo. Sekretar SKOJ-a odreda drug Stjepan Milec otišao je na teren za političkog radnika. Kada je formiran novi bataljon, tj. II bataljon, SKOJ u istom uopće nije organiziran, jer još nemamo sekretara SKOJ-a za taj bataljon. Sekretar SKOJ-a u I bataljonu je drug Palikuća. Sada je on postavljen za sekretara SKOJ-a Odreda, i to u suglasnosti sa drugom sekretarom Okružnog komiteta SKOJ-a Zagreb. Na mjesto druga Palikuće u I bataljon postavili smo druga Rafaja, delegata iz istog bataljona. Predviđa se da bi za sekretara SKOJ-a II bataljona postavili druga Anđelka Košuta, koji je mitraljezac i pročelnik skojevske grupe. Pri štabu Odreda osnovana je također skojevska grupa sa pročelnikom. U I bataljonu ima 30 članova SKOJ-a, a u II bataljonu 32 člana SKOJ-a, dok grupa pri štabu odreda ima 7 članova SKOJ-a.

Odred je dobio naređenje da pošalje 100 drugova za brigadu OZN-e i da mobilizira 500 novih boraca te da ih sve pošalje u štab Zapadne grupe.

Na kraju izvještaja pomoćnik politkomesara Odreda moli Okružni komitet da netko dođe u štab Odreda i predlaže da se održi odredsko-partijsko savjetovanje sa članovima KP i sa članovima SKOJ-a, što bi bilo od velike važnosti i potrebe za daljnji rad i jačanje Odreda da bi on mogao postati ponovno onakav kakav je bio ranije.

28. listopada 1944. štab II bataljona Zagrebačkog odreda obavještava[2] štab Zagrebačkog odreda da u taj štab upućuju 15 drugova koji najbolje odgovaraju uslovima koji su traženi za njih. U dopisu stoji da je štabu Odreda poznato da se 3. četa tog bataljona nalazi na drugom sektoru, i da se od te čete nije nikoga moglo uputiti u štab Odreda. Čim se bataljon spoji sa tom četom iz nje će se također izabrati drugovi koji odgovaraju traženim uslovima pa će biti upućeni u štab Odreda.

Štab II bataljona istim dopisom obavještava da su obavješteni od Općinskog komiteta Pušća da su svi politički radnici sa onog terena pobjegli pred bandom koja je išla iz obližnjih uporišta i zbog toga je nemoguće preko rijeke Krapine prebaciti četu toga bataljona, koja se također nalazi u Zagorju. Nemoguće je uhvatiti i vezu, iako su zbog toga već poslana tri kurira. Jedan kurir je došao do jednog člana Komiteta u Luki i on mu je dao ovu informaciju. Bataljon će unatoć tome pokušati da se preko noći prebaci preko rijeke Krapine u Zagorje.

28. listopada štab Zagrebačkog odreda upućuje dopis[3] štabu II bataljona u kojem ga upozorava da još uvijek nije izvršio naređenje za pokret u Zagorje jer nemaju vezu sa četom koja je otišla na zadatak sa minerima. Štab Odreda zahtijeva od štaba II bataljona da se još u toku istog dana poveže sa svojom četom i da odmah krene na zadatak. Štab Odreda također opominje štab bataljona zbog nedostavljenog operativnog izvještaja. Nadalje traži od štaba bataljona da odmah uputi u štab Odreda 50 dobrih boraca bez oružja, koji ne smiju biti ustaše, legionari, gestapovci, žandari i policajci, ali mogu biti domobrani kao i oni koji uopće nisu služili nikakvu vojsku. Isti drugovi moraju doći u štab Odreda još tokom današnjeg dana jer trebaju krenuti za Zapadnu grupu a bit će upućeni u brigadu OZN-a.

Ovaj dopis potpisao je komandant Odreda kapetan Franjo Hađina i politkomesar Stjepan Šelendić.

[1] Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. 4/2 K 1601/C
[!] Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. 20/2 K 1601/C
[‘] Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. 39/2 K 1601/B

BROJNO STANJE I NAORUŽANJE I. BATALJONA U LISTOPADU 1944.

1. četa broji 47 boraca, od toga 4 politička rukovodioca, 6 podoficira i 36 boraca. Oni su naoružani sa 23 puške, 2šmajsera, 3 puškomitraljeza, 1 pištolj i 18 ručnih bombi.

Izvještaj[1] je potpisao komandir čete Švec i pomoćnik politkomesara Tomo Obad.

28. listopada 1944. komanda 2. čete I bataljona daje svoj pregled brojnog stanja i naoružanja iz kojeg se vidi da je u toj četi 51 borac, od toga 1 oficir, 4 politička rukovodioca, 13 podoficira i 33 borca. Naoružanje čete je 26 pušaka, 2 šmajsera, 3 puškomitraljeza, 6 pištolja i 19 ručnih bombi, 1800 komada metaka za puškomitraljeze i 958 komada za puške.

Izvještaj[2] je potpisao komandir čete Marko Trzun i pomoćnik politkomesara Oto Zunko.

[1] Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. 52/2 K 1601/D
[2] Vojnoistorijski institut JA Beograd br. reg. 52/2 K 1601/D

KOMESARSKI IZVJEŠTAJ I. BATALJONA

30. listopada 1944. politkomesar I bataljona podnosi politkomesara Zagrebačkog odreda 14-dnevni komesarski izvještaj[1] za period od 14. — 30. listopada 1944. u kojem je dat opći pregled i političko stanje bataljona.

Bataljon se sastoji iz tri čete, izvidničke desetine, ambulante i štaba bataljona. Brojno stanje je 150 drugova i 8 drugarica. Na kursu se nalazi 8 drugova i jedna drugarica a u bolnici 7 drugova i 1 drugarica. Dezertiralo je 8 drugova. Drugovi su većim dijelom mladi borci pa im je politička svijest na srednjoj visini. Većina ih je upoznata sa ciljevima NOB-e, II i III zasjedanjem AVNOJ-a i ZAVNOH-a. Od prošlog izvještaja nije održano mnogo sastanaka jer su borci bili često u pokretu a kada se došlo u baze moralo se davati veliko osiguranje. U izvještajnom periodu održani su sastanci sa delegatima vodova na kojima su prorađivane teme III zasjedanje ZAVNOH-a i ciljevi NOB-e.

Sa komesarima četa održana su dva sastanka na kojima se pretresalo stanje u bataljonu i date direktive za daljnji rad. U sve tri čete održani su po jedan četni i dva vodna sastanka te jedna četna konferencija.

Moral boraca je prilično dobar. Primjećuje se da borci žele borbu i da se u njoj prilično snalaze, osim nekolicine koji su plašljivi. Disciplina je malo popustila zbog velike premorenosti' boraca. Odnos između drugova i drugarica je dobar, a isto tako i odnos boraca prema nižim rukovodiocima. Kulturno-prosvjetni rad u bataljonu se popravio. Izdane su bataljonske zidne novine a u 1. i 2. četi, četne zidne novine. Nepismenih je 7 boraca te se za njih održava tečaj. Pjesma je u bataljonu na visini a trebala bi jedna pjesmarica.

Ishrana boraca uglavnom je dobra, što najviše ovisi o terenu kojim se krećemo. Dogodilo se više puta da su borci doračkovali ili ručali sa velikim zakašnjenjem — zbog nemarnosti četnih ekonoma ili što su seljaci zaposleni na poljskim radovima

pa su kasnili sa donošenjem hrane. Odjeća i obuća boraca je slaba. U bataljonu su sasvim bosa dva borca. Osjeća se pomanjkanje rublja i hlača. Zdravstveno stanje je dosta dobro. Nekoliko drugova boluje od krasta na nogama.

Bataljon se u izvještajnom periodu kretao po križevačkom, svetoivanjskom, zagrebačkom i stubičkom kotaru, a zadržavao se u slijedećim selima: Novo Mjesto, Salnik, Dvorište, Prepolno, Gornje i Donje Orešje, Žitomir, Gornja i Donja Planina, Vidovec, Pila i Gornja Podgora. Narod sela Novo Mjesto i Salnik vrlo je odan našoj borbi i politička svijest mu je na dobroj visini. U tim selima postoje NOO-i. U selu Salnik rad NOO-a je nepravilan. Seljaci se tuže na odbor i predsjednika — da je nepravedan prema siromašnim seljacima. Odbor nepravilno raspoređuje kola za prijevoz partizana, tako da neki seljak mora stalno voziti a neki uopće ne voze. Šuma koju bi trebalo cijelo selo uživati, nepravedno je podijeljena i uživaju je samo imućni seljaci. U istom Odboru jedan odbornik je rekao jednom seljaku da što je tako lud da stalno vozi partizane i toliku brigu posvećuje njima, zašto ne radi kao on — kada dođu partizani onda se on sakrije.

O ovom slučaju obavješten je drug Moser.

Stanovnici sela Dvorište su simpatizeri NOB-e ali su dosta neaktivni. U tom selu održan je miting, ali je odaziv naroda bio slab zbog ružnog vremena i straha od neprijatelja. U selima Prepolno i Gornje i Donje Orešje ne postoje NOO-i ali usprkos tome narod je odan borbi.

Narod Žitomira je vrlo odan našoj borbi, sa velikim oduševljenjem prima našu vojsku. Rad NOO-a u istom selu je savršen.

U selima Gornja i Donja Planina narod je zaveden od neprijatelja ali ipak ima izvjestan broj ljudi koji simpatiziraju našu vojsku ali su neaktivni uslijed bojazni pred milicijom. U selu Donja Planina izvršena je konfiskacija nekih stvari milicajaca a intendant Odreda pustio je iz bačve vino jednom milicajcu. Narod sela Vidovca i Pile odan je našoj borbi i mnogo voli našu vojsku. U tim selima postoje NOO-i. Predsjednik NOO-a Pila žalio se na intendanta Odreda da se nije sa njime povezao kada je vojska došla u to selo već je hranu naručivao po vlastitoj inicijativi pa se dogodilo da su siromašniji seljaci prehranjivali više boraca nego što je odbor odredio. Izvršena je mobilizacija u selima Oporovac i Granešina, u kotaru Zagreb, u suglasnosti sa mjesnim NOO-ima. Ovakvu mobilizaciju trebalo bi izvršiti i u selima Branovec i Novoselec.

Rad komandi četa je dobar i sva se naređenja izvršavaju. Komanda 2. čete voli diskutirati kada primi naređenje za neki zadatak i kritizira štab bataljona.

U izvještajnom periodu došlo je 13 novih drugova a u prekomandu je otišlo 12. Na nove dužnosti postavljeni su drugarica **Marija Rohan** za delegata, a drugovi **Branko Katarinčić, Zlatko Vilešić** i **Petar Sever** postavljeni su na dužnosti delegata u četama. Na dužnosti vodnika izviđačke desetine postavljen je drug **Ivan Đermek,** za desetara drug **Rudolf Habljak.** Za intendanta bataljona postavljen je drug **Blaž Prugovečki,** a za pročelnika kulturno-prosvjetnog odbora **Antun Kolarić.** Premješten je sa dužnosti delegata i postavljen za vodnika drug **Đuro Dragija.**

Drugovi se tuže na intendanta Odreda da je vrlo grub prema njima, jer kada dođemo u selo da ih tjera iz baza gdje se oni smjeste i tamo smještava kurire i ostale. U Donjem Orešju kada su borci u trgovini kupovali razne stvari on ih je tjerao van.

Komandir **Trzun** je u dva navrata, zajedno sa pomoćnikom komesara čete pred borcima kritizirao štab bataljona i rekao komandantu bataljona da ne zna rasporediti vojsku. Niži rukovodioci u istim četama dobri su, samo im je potrebna vojnička i politička izgradnja jer su nedavno postavljeni na te dužnosti.

Rad štaba bataljona uglavnom je dobar. Pomoćnik komesara bataljona izražava želju da ga se premjesti na drugu dužnost. U Odredsku ambulantu i bolnicu upućeno je 12 drugova.

Ovaj izvještaj potpisao je politkomesar bataljona Franjo Urek.

OPERATIVNI DNEVNIK ZAGREBAČKOG ODREDA ZA LISTOPAD 1944.

30. listopada štab Zagrebačkog odreda dostavlja štabu Zapadne grupe NOP odreda Hrvatske operativni izvještaj[1] za mjesec listopad 1944, kako slijedi:

10. listopada 1944. I bataljon sa štabom Odreda nalazio se u selu Kladešćica od kuda je izvršio pokret u Donje Orešje gdje se smjestio.

II bataljon nalazio se u Kraljevom Vrhu, zaselak Konjstanjski, a u 17 sati izvršio je pokret u Vidovec. Isto gdana neprijatelj nije izlazio iz svojih uporišta.

11. listopada 1944. I bataljon sa štabom Odreda izvršio je pokret iz sela Donje Orešje u 7 sati u selo Prepolno, gdje se smjetio sa dvije čete, dok je jedna četa zauzela baze u selu Gornje Orešje. Istog dana održao je načelnik grupe sastanak sa štabom I bataljona i članovima štaba odreda.

II bataljon stigao je u Vidovec, gdje se je smjestio. U 12 sati izašla je neprijateljska patrola iz Markuševca koja je ispalila nekoliko metaka sa kote sa južne strane Vidovca i povukla se u uporište. U 16 sati bataljon je izvršio pokret u pravcu Kladešćice.

12. listopada 1944. bataljon sa štabom Odreda nalazio se u istim bazama kao i prethodnog dana gdje su održani vojnički časovi sa temama: pješadijski egzercir, okretanje na mjestu, pušćane radnje, brzo postrojavanje, rukovanje sa engleskim puškomitraljezom. U 22 sata jedan vod otpremio je jednog ranjenog druga koji se ranio vlastitom krivnjom, sa ostalim bolesnicima do komande mjesta Preseka.

II bataljon stigao je u 4 sata u Kladešćicu, gdje je ostao do 9 sati, kada se je prebacio u Gornje Orešje. Istog dana neprijatelj nije izlazio iz uporišta.

13. listopada 1944. bataljoni su ostali u istim bazama a neprijatelj nije izlazio iz svojih uporišta.

14. listopada 1944. bataljoni su bili u istim bazama. I bataljon imao je vojnički čas sa temama: kako se grade pješački i strelјački zakloni i svrha maskiranja. Vrsta sa stajaćim stavom, klečeći, sjedeći i ležeći stav. Istog dana vratio se u sastav bataljona vod koji je pratio bolesnike. U 17 sati jedna četa ovog bataljona išla je na sakupljanje razne spreme po selima okolice Komina.

U isto vrijeme doletio je jedan neprijateljski avion koji je letio u visini od oko 100 metara. Naša zasjeda koja je bila na položaju -raspalila je iz mitraljeza po avionu, koji se odmah nakon toga nagnuo na stranu i srušio pokraj sela Šušobreg, gdje se zapalio i izgorio.

15. listopada 1944. I bataljon dobio je naređenje da napravi zasjedu sa jednim vodom na cesti Hrašćina Trgovišće — Turkovčina a sa jednom četom kod uporišta Crkvena Ves, pošto je neprijatelj iz tog uporišta izlazio u patrolu do Zdenčeca. Kako neprijatelj nije izašao, jedna desetina ove čete privukla se do samih ustaških bunkera u Crkvenoj Vesi i raspalila po njima nakon čega je neprijatelj pucao iz svih automatskih oružja i monobacača. U istom prepadu ispucano je samo 60 komada »mauzer« metaka.

Vod koji je bio u zasjedi na cesti Turkovčina — Hrašćina Trgovišće zarobio je jednog domobranskog vodnika sa pištoljem

»vis«. Nakon toga jedinice koje su bile u zasjedi povukle su se u Donje Orešje gdje se nalazio i štab Odreda sa štabom ovog bataljona.

II bataljon postavio je sa jednom četom zasjedu na glavnoj cesti Zagreb — Varaždin, između Komina i Sv. Ivana Zeline. Neprijatelj je nastupao u tri kolone iz pravca Sv. Ivana Zeline, u jačini oko 400 vojnika, i imao izbačene pobočnice koje su se kretale po kotama iznad ceste. Naša zasjeda, u jačini od tri desetine, sa kojom je bio komandant bataljona raspalila je na neprijateljsku kolonu koja je kretala cestom ali u to vrijeme neprijateljska pobočnica koja se kretala kotom došla je našoj zasjedi iza leđa i opkolila je. Desetina koja je štitila zasjedi leđa na koti povukla se a da nije raspalila po neprijatelju koji je dolazio sa boka. Zbog toga je naša zasjeda bila opkoljena. Komandir čete, koja je bila u zasjedi, drug **Petric** Jura, pao je teško ranjen. U istoj borbi naši gubici bili su slijedeći:

Zarobljeno je 20 drugova među njima komandant bataljona drug **Mirko Belošević,** pomoćnik komesara 1. čete drug **Josip Mihalić,** vodnik drug **Dane Ostojić** i delegat drug August **Kapusta.** Izgubljena su dva puškomitraljeza sa 700 metaka, 6 šmajsera sa 810 metaka, 14 pušaka sa 830 metaka i 5 pištolja sa 80 metaka. Gubici neprijatelja nisu poznati ali se pretpostavlja da je imao mrtvih i ranjenih.

16. listopada 1944. štab Odreda sa bataljonima povukao se u šumu iznad sela Pre.polno, gdje se je sređivao II bataljon. Postavili smo nove rukovodioce. U 17 sati izvršili smo pokret, i to I bataljon zauzeo je baze u selu Žitomir, zajedno sa štabom Odreda a II bataljon krenuo je na put za križevački sektor kuda je pratio ranjenog komandira čete druga Đuru Petrica i još jednog ranjenog druga koji se sam ranio nesretnim slučajem.

17. listopada 1944. I bataljon nalazio se u selu Žitomir, od kojeg je dao jednu četu na predstražu u selo Prepolno. U 15 sati izvidnica je primijetila neprijatelja kako kreće cestom od Globočeca prema Žitomiru, u jačini od oko 20 vojnika, dok mu je glavnina ostala iznad sela Globočeca. Neprijateljska patrola — nakon što nas je primijetila na položaju — povukla se do svoje glavnine, od kuda je zapucala na nas. Mi smo odgovorili jakom vatrom. Nakon toga se neprijatelj počeo povlačiti u svoje uporište u Mariji Bistrici. Gubitaka nismo imali a utrošeno je 130 komada metaka. Neprijateljski gubici nisu nam poznati.

II bataljon stigao je u selo Pogančec, gdje se smjestio sa dvije čete, dok se jedna četa smjestila u selu Slatina. Jedna desetina otpremila je ranjenog druga u bolnicu Moslavina, dok je ranjeni komandir Đuro Petric umro na putu, pokopan je na groblju sela Novo Mjesto.

18. listopada 1944. I bataljon sa štabom Odreda nalazio se u selu Gornje Orešje sa dvije čete, dok je jedna četa bila na predstraži u selu Prepolno. Uli sati primijećeno je kretanje neprijatelja po selu Globočec. Neprijatelj je došao iz uporišta Marija Bistrica sa namjerom da se naseli u Žitomir ili Prepolno. Neprijateljska jedinica bila je u jačini jedne satnije ustaša koji su imali 1 top od 75 mm. U 12 sati neprijatelj je počeo tući iz topa položaje naše čete koja se nalazila na predstraži u Prepolnu. Bataljon je odmah zauzeo položaje i sa jednim vodom napao neprijatelja sa boka koji se nakon toga povukao u svoje uporište. Borba je trajala do 14 sati i u njoj je utrošeno 250 komada metaka. Vlastitih gubitaka nismo imali a gubici neprijatelja nisu poznati.

II bataljon nalazi se u istim bazama.

19. listopada 1944. I bataljon sa štabom odreda stigao je u Novo Mjesto, gdje su borci bili cijeli dan na odmoru. II bataljon nalazio se u istim bazama a štab bataljona napravio je noćnu vježbu uzbune koja je dobro uspjela.

21. listopada 1944. I bataljon sa štabom Odreda nalazio se u istim bazama. Isti dan izvršena je zakletva boraca toga bataljona. U 4 sata ujutro jedan vod toga bataljona, uz pomoć diverzanata, digao je u zrak most na rijeci Lonji, na cesti Sv. Ivan Zelina — Rakovec — Vrbovec. Most je potpuno uništen.

II bataljon izvršio je u 15 sati pokret iz sela Pogančec u selo Valetić, odakle je u 21 sat krenuo sa diverzantima na sektor Stubice.

22. listopada 1944. I bataljon sa štabom Odreda rokirao se u Dvorište gdje je navečer održan uspjeli miting.

II bataljon je na svom putovanju stigao do Gornjeg Orešja, gdje je ostao kroz dan na odmoru a u 16 sati nastavio svoj put. Istog dana neprijatelj nije izlazio iz svog uporišta.

23. listopada 1944. I bataljon sa štabom Odreda nalazio se u istim bazama u 17 sati rokirao se u selo Novo Mjesto, gdje je večerao i u 20 sati nastavio pokret u Gornje Orešje. II bataljon na putovanju stigao je u selo Jakšinec, gdje je ostao na odmoru.

Drugih promjena nije bilo a neprijatelj nije izlazio iz svojih uporišta.

24. listopada 1944. I bataljon sa štabom Odreda nalazio se u Gornjem Orešju, od kuda je u 15 sati izvršio pokret na stubički sektor i na putu u 23 sata stigao u selo Gornja Planina gdje je večerao i ostao na odmoru do jutra.

II bataljon sa diverzantima stigao je u selo Kraljev Vrh, gdje je ostao na odmoru.

Ovaj izvještaj potpisali su komandant odreda — kapetan Franjo Hađina i politkomesar Stjepan Šelendić.

30. listopada 1944. obavještajac informativnog rajona br. 2. drug Miso — Mirko Gluhak iz neprijateljskog uporišta Sv. Ivan Zelina šalje pismeni izvještaj[2] Štabu Zagrebačkog odreda o vojnom prometu i promjenama u uporištu Sv. Ivan Zelina. U izvještaju piše da je tokom jučerašnjeg dana došao iz Koprivnice zapovjednik »brzog sklopa« PTS Gandi — Orešković sa ostacima razbijenog »brzog sklopa« i da očekuje da ovaj tjedan ta banda ode u Zagreb. Stražarska bojna PTS i dalje ostaje u Zelini. Banda je oprezna i stalno u pripravnosti. Tokom noći drže sve kote oko Sv. Ivana Zeline a na brijegu Prodanec iskopana su tri nova bunkera. U nastavku izvještaja piše da je 28. listopada 1944. stiglo je iz Zagreba oko 500 ustaša PTS-a pomiješanih sa domobranima koji su — nakon što su prespavali — u nedjelju 28. listopada krenuli cestom prema Varaždinu. Obavještajac Mišo javlja da je do sada u vezi sa Filipovićem uhapšeno oko 6 ljudi iz Hrastja i Črećana od kojih su neki pušteni, dok je mali od Pažića priznao da je bio tri puta kurir za Salnik. Stvar kreće na bolje, jer do sada više nitko nije u vezi sa tim uhapšen.

[1] Vojnoistorijski institut JA. Beograd Br. reg. 42/2 K. 1601 B.
[2] Vojnoistorijski institut JA. Beograd Br. reg. 10/2 K. 1601 C.

PRIJEDLOG ZA OFICIRSKE ČINOVE

30. listopada 1944. štab Zagrebačkog odreda predlaže' štabu Zapadne grupe za proizvođenje u oficirske činove slijedeće rukovodioce :

U čin kapetana **Bene Stjepana Josip.**

U čin poručnika: **Miličević** Ivana **Žarko, Turčić** Imbre **Vid, Turk** Stjepana **Mirko, Trzun** Imbre **Marko, Šćuric** Mate **Andrija, Balun** Ivana **Stjepan, Kvaternik** Matije **Zlatko.**

U čin potporučnika: **Popović** Petra **Perica, Kobasić** Tadije **Josip.**

U čin zastavnika: **Popović** Josipa **Stjepan, Rihter** Anatazije **Milovan, Đurkić Dragica r.** Fadiga.

Prijedlog je potpisao komandant — kapetan **Franjo Hađina.**

30. listopada 1944. Štab Zagrebačkog odreda upućuje[2] štabu Zapadne grupe 31 mobiliziranog druga.

Iz mjesta Oporovec i Granešina također je upućeno u štab Grupe 12 zarobljenih domobrana iz Markuševca te Kriem Fritz koji je stupio dobrovoljno u NOV.

Drugovi **Huzjan Stjepan, Horvat Vilim, Klopotan Ivan** također su došli dobrovoljno u NOV. Nadalje su upućeni drugovi Mađari: **Nagi Gregöri** i **Đeno Jakobović** koji su također došli iz Zagreba a prije su boravili u Mađarskoj.

Ovaj dopis potpisao je komandant — kapetan **Franjo Hađina.**

30. listopada 1944. štab Zagrebačkog odreda šalje štabu Zapadne grupe u vezi sa novomobiliziranim drugovima slijedeće pismo[3]

»Upućujemo Vam novomobilizirane koje smo mobilizirali u selu Oporovec na taj način što smo ih sazvali i sve pokupili. Isto se je pokazalo uspješno, jer ni jedan od mobiliziranih drugova nije pokušao pobjeći.

Na isti način mobilizirat ćemo ove dane sve rudare koji rade u rudniku Pešćeno, a također ćemo mobilizirati i po svim okolnim selima, sve koji su sposobni za vojsku. Sve novomobilizirane uputit ćemo do Vas. Što se tiče same situacije na ovome terenu ista je povoljna i ima izgleda da ćemo moći mobilizirati veći broj novih boraca, jer je narod uvidio demoralizaciju Pavelićeve vojske koja se svaki dan raspada. Ovaj način mobilizacije pokazao se je jako uspješan, jer i sam narod veli da to oni i čekaju, da samo dođemo i da ih odvedemo, tako da neprijatelj ne može toliko sumnjati da su dobrovoljno pristupili k nama, s time da toliko ne napada na sela.

Aktivnost neprijatelja u posljednje vrijeme nije se pokazala, neprijatelj uopće nije izlazio iz svog uporišta. Sa priloženom poštom šaljemo Vam sve redovite mjesečne izvještaje. Također vam dostavljamo prijedloge za proizvođenje, unapređenje i priznanje oficirskih činova, kao i podatke za kartoteku.

Akciju koju ste naredili da izvršimo između D. Stubice i Stubičkih Toplica, tj. da rekviriramo svu kožu koja se nalazi u kožarni Maček, nismo mogli izvršiti pošto smo baš onda vodili pregovore glede akcije na D. Stubicu, a nakon toga došli su Švabe, tako da je pristup bio nemoguć. Naređenje koje ste nam poslali u depeši dne 22. o.m. nije nam jasno, gdje Vi tražite da nešto mobiliziramo u Bunjaku i da Vilko zna za njega a ne znamo za koga i šta, pa vas molimo da nam objasnite, kako bi mogli naređenje izvršiti.

Molimo Vas u koliko imadete u zalihi da nam dostavite nešto šmajser municije na kojoj oskudijevamo.

Dana 29. o.m. u pokretu dok smo se rokirali iz Vidovca na sektor Prepolno imali smo namjeru da pohvatamo miliciju u Planini, za koju smo doznali gdje se sastaje i spava, međutim, kad smo došli na to mjesto nismo našli nikoga. Na prolazu konfiscirali smo vođama milicije 6 volova, od kojih tri upućujemo Vama: Izvještaj o samom pripremanju ove akcije i izvršenju slijedi. Također vam upućujemo 42 druga za OZN-u, tražene drugove za izviđački vod i bataljonskog referenta I. bataljona druga KRIŽANIĆA. TRIPALO MARIJA nismo Vam uputili pošto se ne nalazi ovdje, i uputiti ćemo vam ga naknadno dok se vrati u sastav Odreda. Traženih 100 drugova za OZN-a nismo vam mogli uputiti s razloga toga, pošto nemamo toliko starih boraca i koji nisu bili u raznim neprijateljskim jedinicama.«

Izvještaj su potpisali komandant — kapetan **Franjo Hađina** i politkomesar **Stjepan Šalendić.**

BORCI ŽELE AKCIJE I BORBE

30. listopada 1944. politkomesar Zagrebačkog odreda **Stjepan Selendić** šalje politkomesaru. Zapadne grupe komesarski izvještaj[1] o političkom stanju Odreda u listopadu 1944. U izvještaju piše da Odred sada ima dva bataljona koji su dosta slabi. Po nacionalnom sastavu borci su uglavnom Hrvati a po socijalnom sastavu većinom su seljaci, dok je manji broj radnika. Zdravlje boraca je zadovoljavajuće. Borački sastav je sve novo mobiliziran te izuzev rukovodilaca većina ih je bila u legionarima, ustašama, gestapovcima i žandarima. Štabovi bataljona rade dosta površno, ali u odnosu na borce trude se da ih što bolje izgrade.

Intendantura je dosta slabo organizirana jer je intendant dosta nedisciplinirani i ne sluša direktive štaba.

Sanitet je dosta dobro sređen. Postoji referent saniteta Odreda i referenti po bataljonima, sa potrebnim brojem bolničara, koji su dosta požrtvovni ali im nedostaje stručnog znanja. Sanitetskog materijala ima dovoljno. Uslijed većih pokreta i velikih dužnosti nisu se mogli održavati politički ni vojni časovi pa je uslijed toga disciplina popustila. Najviše je održano političkih sastanaka po vodovima na kojima su razrađivane teme: III zasjedanje ZAVNOH-a, linije NOB, o napredovanju Crvene armije, o UNRR-i, o jedinstvenoj fronti. U I i II bataljonu održana su po dva sastanka sa komesarima četa i po tri sastanka sa delegatima. Moral boraca je dosta dobar i borci stalno traže da idu u borbe i akcije.

Odnos drugova prema drugaricama pravilan je i nema nikakvih pojava ljubavnih avantura.

Kulturno-prosvjetni rad stalno je u usponu i svakog dana se pojavljuje više članaka za zidne novine. Borci se najviše interesiraju za radio-vijesti i političku i vojnu situaciju.

Prehrana boraca vrši se po kućama, kod naroda. Hrana je dobra, jer narod daje sve što ima. Prehrana je ovisna i o terenu na kojem se Odred nalazi.

Odjeća je dosta slaba, borci naročito oskudijevaju na hlačama. U civilu zasada ima 30 boraca. Obuća je dosta slaba, ima dosta bosih boraca. 80 boraca ima slabu obuću a 4 su potpuno bosa. Organizirana je šusterska radionica za popravak obuće ali ona nije u stanju podmiriti sve potrebe. Zbog slabe obuće pojavila se prehlada i gripa među borcima. Borcima nedostaju šinjeli ili čebad radi zaštite od hladnoće, pošto je zbog aktivnosti neprijatelja velik broj boraca stalno na položaju.

U proteklom vremenu jedinice Odreda kretale su se po svetoivanjskom, stubičkom, zagrebačkom i križevačkom kotaru. U selu Salnik primijećen je nepravilan rad NOO-a na kojeg se žale siromašni seljaci, naročito se ljudi tuže na predsjednika, koji sa prevozima previše opterećuje samo siromašnije seljake. Šumu uživaju također samo imućniji seljaci. U selu Dvorište organiziran je miting na kojem je zbog lošeg vremena prisustvovalo samo 50 ljudi. Narod je sa priličnim interesovanjem pratio naše izlaganja. U ostalim selima narod je jako zaplašen aktivnošću neprijatelja.

Štabu Odreda fali operativni ficir. Pomoćnik komesara vratio se sa kursa. Štab radi u potpunoj suglasnosti svih članova. Pomoćnik komesara I bataljona popustio je u radu jer nema volju za obavljanje ove dužnosti i traži vojničku dužnost. Žali se da ga opterećuje personalna administracija. Štab II bataljona je novi, osim komesara i pomoćnika komesara. Pomoćnik komesara II bataljona, pošto je bio do sada na terenu, nije prekaljeni borac. U jednoj akciji je zakazao i skrivio gubitak drugova kod Sv. Ivana Zeline. Drug **Andrija Sćuric,** komandant II bataljona, hrabar je i vojnički dosta sposoban, a nedostaje mu administrativnog i teoretskog znanja. To iskorištavaju operativni oficir i komesar bataljona koji su uzeli sve u svoje ruke i time zapostavljaju komandanta.

' Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. 10/2 K. 1601 C
· Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. 16/2 K 1601 C
[1] Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. 43/2 K 1601 C

Dosadašnji komandant II bataljona dmg **Mirko Belošević** nestao je **u** borbi kod Sv. Ivana Zeline i na njegovo mjesto postavljen je drug **Andrija Šćuric.** Rasformiran je bolnički vod a formiran je izviđački vod te izvidničke desetine po bataljonima. Obavještajni oficir I bataljona drug **Žarko Miličević** smijenjen je po odobrenju štaba Grupe i postavljen za operativnog oficira II bataljona.

[1] Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. 19 2 K 1601 C

VOJNO-ORGANIZACIONO STANJE ZAGREBAČKOG ODREDA U LISTOPADU 1944.

30. listopada 1944. štab Zagrebačkog odreda upućuje štabu Zapadne grupe vojno-organizacioni izvještaj' za listopad 1944. U njemu između ostalog, piše da na teritoriju Odreda, u tom mjesecu, nije bilo velikih promjena. Jedina promjena je u tome, što je neprijateljska domobranska posada, jačine 80 ljudi, napustila uporište Pešćeno i otišla u sastav neprijateljske ustaške posade u Konjščini koja broji 180 ustaša. Iz te posade otišto je 80 ustaša u sastav »Pavelićeve udarne divizije*. Također je neprijatelj napustio i uporište Komin kojeg je držala »Oreškovićeva bojna« iz Sv. Ivana Zeline. U uporištu Crkvena Ves neprijatelj je pojačao ustašku posadu koja sada broji 120 ustaša »konjičkog sklopa PTS.«

Domobranski »brzi zdrug« napustio je Donju Stubicu i otišao u pravcu Zagreba, pod pratnjom ustaša na čelu i začelju kolone. Na mjesto »brzog zdruga« stigao je za sada nepoznati broj Njemaca, koji su na prolazu.

U toku listopada neprijatelj nije bio toliko aktivan na sektoru Odreda. Jedan dio ustaške posade iz Marije Bistrice pokušao je da se smjesti u selo Prepolno, i to u dva navrata, ali su ga jedinice Odreda svaki puta odbile. Ujedno je minirana škola u Prepolnu, tako da je onesposobljena za eventualni smještaj neprijatelja.

Neprijatelj vrši svakodnevni promet cestom Zagreb — Varaždin i cestom Sv. Ivan Zelina — Rakovec — Vrbovec.

Aktivnost Odreda odvija se u kontroliranju kretanja neprijateljskih jedinica, rušenju komunikacija i postavljanju zasjeda.

U toku mjeseca izvršen je napad na ustaško uporište Crkvena Ves u kojem je bilo 70 ustaša PTS, ali napad nije u potpunosti uspio jer je prekasno započeo.

U štabu Odreda manjka operativni oficir. I bataljon također nema operativnog oficira. Obavještajni oficir toga bataljona drug **Žarko Miličević** postavljen je za operativnog oficira II bataljona a za obavještajnog oficira **I** bataljona postavljen je drug **Stjepan Popović** dosadašnji vodnik u istom bataljonu.

Štab I bataljona zadovoljava u vojničkom pogledu, jedino ne smatra važnim slanje izvještaja. Štab II bataljona je popunjen. Za v.d. komandanta bataljona postavljen je drug **Andrija Šćuric,** dosadašnji komandir čete u I bataljonu. Ocjenu cijelog štaba ne može se dati, jer su to sve novopostavljeni drugovi.

Kod štaba Odreda formiran je izviđački vod, sa dvije desetine sa vodnikom i delegatom. Vod broji 16 drugova. Rasformiran je bolnički vod pri štabu Odreda i drugovi su raspoređeni po četama za bolničare. Formirane su izviđačke desetine po bataljonima.

Brojno stanje i naoružanje u toku mjeseca listopada se smanjilo jer je Odred izgubio 20 boraca sa 2 puškomitraljeza, 6 šmajsera, 9 pušaka i 2340 metaka koje je neprijatelj zarobio. Također je predan štabu Grupe jedan »don-bul«.

Bataljon je sposoban za izvršenje svih manjih akcija, odnosno zasjeda i prepada na neprijateljske jedinice. I bataljon je u stanju izvršiti svaki zadatak koji se pred njega postavi, dok II bataljon još nije prokušan u borbi te se pred njega ne bi za sada mogao postaviti veći zadatak.

Po nacionalnom sastavu Odred je sastavljen većinom od Hrvata, koji su skoro svi bili u neprijateljskoj vojsci, tj. legionari, gestapovci, domobrani, ustaše, žandari. Po socijalnom sastavu borci su većinom zemljoradnici, dok je manji broj radnika.

Pošto je u Odredu većinom novi borački sastav, to se u toku mjeseca provodila vojnička obuka o upotrebi oružja i ratna služba. Disciplina je u Odredu dosta slaba. Borci se međusobno ne pozdravljaju, niti pozdravljaju rukovodioce. Održavanje stalne vojničke obuke bilo je nemoguće jer su bataljoni Odreda bili stalno u pokretima i na položajima.

Izviđački vod Odreda i izviđačke desetine po bataljonima imaju zadatak da uz pomoć obavještajnih oficira vrše stalna izviđanja neprijateljskih uporišta i položaja. Intendantska služba postavljena je tako da Odred ima odredskog intendanta a po bataljonima su bataljonski intendanti. Po četama su ekonomi. Svi se oni brinu za prehranu boraca po selima.

Sanitet Odreda formiran je tako da postoji jedan referent saniteta Odreda sa pomoćnim osobljem, a po bataljonima su postavljeni referenti saniteta, medicinari kojima je dodijeljeno potrebno pomoćno osoblje.

Moral, hrabrost i borbenost boraca I bataljona je na dosta visokom stupnju, što se posebno vidjelo u borbama u Crkvenoj Vesi, Prepolnu i Žitomiru. Kada je neprijatelj pokušao da dopre u Prepolno i tamo napravi svoje uporište borci I bataljona neustrašivo su ga dočekali te su ga odbili iako je tukao topničkom vatrom. On se u paničnom bijegu povukao u svoje uporište. II bataljon je u tome mnogo zaostao, što se vidjelo prilikom postavljene zasjede na cesti Zagreb — Varaždin, kod Sv. Ivana Zeline, kada su se — opkoljeni od neprijatelja — borci tog bataljona predali a da nisu pokušali da se probiju.

Ishrana boraca vrši se po kućama, kod seljaka, i zadovoljava.

Oprema boraca dosta je slaba i bilo bi potrebno dodijeliti jedru količinu zimskog veša i toplih odijela, pošto je na sektoru Odreda vojska stalno na položaju.

Zdravstveno stanje boraca prilično je dobro, iako ima slučajeva prehlade i gripe zbog slabog veša i odijela.

Obavještajac **Mišo** iz Sv. Ivana Zeline javlja[2] koncem listopada 1944. štabu Odreda o ustaškoj posadi u Sv. Ivanu Zelini. U izvještaju piše da se u Zelinu vraćaju pripadnici »brzog sklopa PTS-a« koji su ostali u životu nakon borbi sa našim jedinicama na sektoru Koprivnice — Novigrad, i da ih ima vrlo malo. Ustaška posada posjeduje još uvijek dva tenka.

Obavještajac **Mišo** skreće pažnju štabu Odreda na komunikacije Sv. Ivan Zelina — Rakovec — Vrbovec — kojom se neprijateljske jedinice u posljednje vrijeme jako služe.

30. listopada 1944. štab Zagrebačkog odreda predlaže štabu Zapadne grupe za odlikovanje **Josipa** Stjepana **Bene** za **Orden partizanske zvijezde II reda** i **Fedorov Viiima za Orden za hrabrost.** Prijedlog[3] je potpisao komandant kapetan **Franjo Hađina.**

31. listopada 1944. vojno-obavještajni oficir štaba Zapadne grupe kapetan **Josip Štimac,** traži pismeno[4] od vojno-obavještajnog oficira Zagrebačkog odreda pregled svih neprijateljskih uporišta na sektoru Odreda i pregled obavještajne službe na terenu, stalnu obavještenost o stanju uporišta na relaciji Sesvete — Novi Marof, uključivši oba uporišta. Istim dopisom traži nacrte neprijateljskih uporišta Sv. Ivan Zelina i Belovar-Moravče.

[1] Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 44/2 K 1601 B
[1] Vojnoistorijski institut JA Beograd, Reg. br. 40/1 K 1601/C
[3] Vojnoistorijski institut JA Beograd, Reg. br. 11/2 K. 1601/C
[4] Vojnoistorijski institut JA Beograd, Reg. br. 41/2 K 1601/C

MOBILIZACIJA, ZASJEDE I MINIRANJE GLAVNIH CESTA

31. listopada 1944. štab Zapadne grupe traži od štaba Zagrebačkog odreda informaciju[1] o izgledima za mobilizaciju boraca na sektoru Vidovec, Jakovlje i Stubica. Štabu Odreda naređuje se da stupi u vezu sa mjesnim organizacijama koje trebaju provesti mobilizaciju i slati borce u Odred. Štab Grupe naređuje da se mobiliziraju godišta 1903. do 1927. Štabu Odreda nadalje je stavljeno u zadatak da se stalno nalazi sa jednim bataljonom na sektoru Prepolno a kada se II bataljon vrati u sastav Odreda (jer se momentalno nalazi sa štabom Grupe) onda će se zajedno sa I bataljonom provesti masovnija mobilizacija na sektoru Jakovlje, Stubica, Vidovec. U daljnjem tekstu dopisa štab Grupe naređuje štabu Odreda da kada se vrati II bataljon u sastav Odreda treba uputiti jednu manju jedinicu na Sljeme, na imanje Predović, i pokupiti tamo sve konje i samare koje treba uputiti do štaba Grupe. Štab Grupe naređuje da se nagazne mine koje su upućene Odredu postave na cesti Zagreb — Zagorje i na cesti Zagreb — Sv. Ivan Zelina. O učinku mina treba obavještavati štab Grupe.

Ovo naređenje potpisali su komandant major Stjepan Kućiš i politkomesar — major Ivica Gretić.

[1] Vojnoistorijski institut JA Beograd, Reg. br. 47/2 K 1601/B

OTO ŽUNKO

MITRALJEZ SA »LIBERATORA«

U kasnu jesen 1944. štab Zagrebačkog odreda dobio je obavijest da se u blizini sela Luka srušio oštećeni američki avion tipa »Liberator«, Suradnici NOB-e toga područja skinuli su sa njega jedini ispravni mitraljez i veću količinu municije i sakrili, jer se očekivalo da će i ustaše pokušati da dođu do ovog mitraljeza.

Jedna je četa Odreda dobila zadatak da ode po taj mitraljez. Četa je otišla iz sela Kraljev Vrh, na stubičkom kotaru gdje je Odred bio smješten. Četa je uspostavila kontakt sa terencima i u toku iste noći utovarila mitraljez sa municijom i krenula natrag u Kraljev Vrh. Prilikom prijelaza preko ceste Zagreb — Krapina četa je naletjela na neprijateljsku zasjedu, ali se uspjela, zajedno sa teretom, probiti. Na žalost, tom prilikom poginula je jedna bolničarka. Drugih gubitaka nije bilo.

Ovaj nam je mitraljez pričinjavao mnogo muke i poteškoća. Bio je neobično velik i težak, jer nije bio namijenjen pješadijskom naoružanju a i municija je, s obzirom na veliki kalibar, bila također veoma teška, što nije bilo prikladno našem partizanskom načinu ratovanja. Zbog toga smo mitraljez samo nekoliko puta koristili, i to kao protutenkovsku pušku a kasnije smo ga zakopali, jer je otežavao kretanje Odreda.

MOBILIZACIJA NA ZELINSKOM KOTARU

1. studenoga 1944. Kotarski komitet KPH Sv. Ivan Zelina[1] obavještava štab Zagrebačkog odreda da šalje obuću i odjeću koju su zaplijenili od ustaša što su došli na dopust svojim kućama. Komitet moli štab Odreda da potvrdi prijem ovih stvari. Ujedno izvještavaju da su par cipela dali jednom borcu Odreda koji je ovuda prolazio potpuno bos. On je iz I bataljona a išao je iz bolnice. Komitet šalje štabu Odreda i 500 kom cigareta.

U daljnjem tekstu pisma Komitet moli štab Odreda da uputi jednu desetinu boraca, na nekoliko dana, koja bi izvršila akcije, jer imaju podatke da se u selima nalazi još dosta vojničke opreme. Istovremeno bi se izvršila akcija i na švercere kojih ima dosta na ovom području. 3. studenog 1944. održava se u Vrbovcu sajam na kojem će šverceri kupovati mnogo stoke i svinja pa bi zbog toga desetina trebala stići u selo Polonje 2. studenoga 1944. navečer i javiti se kod druga **Matka.**

Komitet također obavještava štab Odreda o mobilizaciji boraca. Pošto se nitko dobrovoljno neće odazvati pripremili su spiskove vojnih obveznika i mole da — ako je moguće — dođe cijeli Odred koji bi proveo mobilizaciju. O dolasku Odreda Komitet moli obavijest.

U istom dopisu Komitet izvještava štab Odreda da je danas banda bez ikakva razloga bacila 12 mina iz Sv. Ivana Zeline na Novo Mjesto. Smatraju da bi trebalo porušiti sve mostove na rijeci Lonji i potoku Bedenica, jer banda traži da narod u Sv. Ivan Zelinu vozi pšenicu, kukuruz, krumpir, sijeno i slamu. Time bi se najlakše spriječilo odvoz hrane iz sela.

2. studenog 1944. štab Zagrebačkog odreda[2] odgovara Kotarskom komitetu KPH Sv. Ivan Zelina na njihovo pismo od 1. studenoga 1944. U odgovoru štab Odreda javlja da ne može udovoljiti zahtjevu radi sprovođenja mobilizacije sa cijelim Odredom na njihovom području jer imaju neke hitne zadatke od štaba Zapadne grupe koje moraju izvršiti. Čim bude moguće da Odred dođe na njihov sektor radi mobilizacije, komitet će biti obaviješten, a do tada, štab Odreda moli Komitet, da izvrši sve pripreme.

Ovaj dopis potpisali su komandant Odreda kapetan **Franjo Hađina** i politkomesar **Stjepan Šelendić.**

2. studenoga 1944. vojno-obavještajni oficir štaba Odreda **Pero Popović** šalje vojno-obavještajnom oficiru II bataljona upute[3] za novi način rada obavještajne službe u operativnim jedinicama. U uputstvu stoji da obavještajni oficiri ne trebaju imati svoje organe po četama, a za prijestupe i krivična djela ubuduće vodi postupak OZN-a. Obavještajna služba i obavještajni oficiri prelaze sada na informativno prikupljanje podataka o neprijateljskim jedinicama i njihovom djelovanju i namjerama. U vezi sa time obavještajni oficiri moraju po terenu organizirati obavještajnu mrežu od civilnih lica, koja će prikupljati podatke o neprijatelju i njegovim uporištima. U obavještajnu mrežu treba uključivati povjerljive civile i odbornike NOO-a. Svaki obavještajni oficir dužan je što prije postaviti mrežu na terenu kojim se kreću naše jedinice, kako bi saznali što više podataka o neprijatelju.

2. studenoga 1944. štab Zagrebačkog odreda šalje štabovima I i II bataljona prijepis uputstva[4] štaba Zapadne grupe POH o hitnoj potrebi izučavanja vojne nauke radi osposobljavanja vojnog rukovodećeg kadra i uspješnijeg rukovođenja jedinicama.

Bataljoni će uskoro imati po 450 boraca, a kako su štabovi bataljona mladi — da bi mogli uspješno rukovoditi tako velikim jedinicama — potrebno je da rukovodioci stalno uče vojne nauke. Štabovi trebaju shvatiti da se prelazi iz partizanskog načina ratovanja na frontalni i da treba savladati vojnu teoriju. Radi sistematskog izučavanja vojne teorije naređeno je štabovima bataljona da svaki dan od 19 do 21 sat, kroz 15 dana, izučavaju ratnu službu po temama — kretanje, stanovanje, izviđanje, obezbjeđenje, noćne borbe, borbe na planinskom zemljištu itd. Svako poslijepodne obavezno je da štabovi u vremenu od 13 do 15 sati izučavaju topografiju, borbenu obuku, fortifikacije itd. Sve ovo treba prorađivati kolektivno. U štabovima, vojni rukovodioci moraju još i sami pojedinačno izučavati. U učenje vojne teorije uključiti i komande četa.

Dopis je potpisao komandant kapetan **Franjo Hađina** i politkomesar **Stjepan Šelendić.**

2. studenoga 1944. štab Odreda šalje štabu I i II bataljona prijepis raspisa[5] štaba Zapadne grupe POH o organizaciji međukorpusnog takmičenja od 1. studenoga do 30. prosinca 1944, i to u vezi sa naređenjem Maršala Tita da se neprijatelju ne dozvoli da iz naše zemlje izvuče svoje jedinice, teško oružje i materijal. U vezi međukorpusnog natjecanja štab Zapadne grupe POH raspisuje međubataljonsko natjecanje za naziv »Najbolji bataljon Zapadne grupe POH«. Natjecanje se provodi u slijedećim točkama:

— Izvršiti najveći broj napada na neprijateljske kolone i uporišta i zadati mu najveći broj gubitaka,
— očistititi najveći broj naseljenih mjesta od neprijatelja,
— zaplijeniti najviše ratnog materijala,
— mobilizirati najveći broj boraca.

Bataljon koji postigne najbolje rezultate dobit će i prelaznu zastavicu.

2. studenoga, 1944. štab Zagrebačkog odreda šalje štabu I i II bataljona prijepis radiograma[6] Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske u kojem stoji da svaki borac i rukovodilac, ili cijela jedinica koja se istakne u borbi, treba da bude odmah pohvaljena ili da joj se oda priznanje. Za to ne treba čekati da se netko pokaže više puta hrabar pa da ga se tek onda pohvali.

2. studenoga 1944. štab Odreda šalje štabu I bataljona pismeno naređenje[7] da u toku dana, tj. u 17 sati bataljon bude spreman za pokret u selo Zadrkovec, i da sobom ponese 5 protutenkovskih mina koje će postaviti na cesti Sv. Ivan — Konjščina. Kada borci dođu na položaj treba da se ukopaju.

Naređenje je potpisao komandant Odreda kapetan Franjo Hađina i politkomesar Stjepan Šelendić.

2. studenoga 1944. štab Odreda naredio[8] je štabu I bataljona da uputi jednu četu u rudnik Jertovec, gdje treba okupiti sve rudare, mobilizirati ih i dopratiti do štaba Odreda. Rudari treba da sa sobom ponesu rudarski alat, tj. krampove i lopate.

' Institut za historiju radničkog pokreta Zagreb, arhiva CK KPH
! Institut za historiju radničkog pokreta Zagreb, arhiva CK KPH
‘ Vojnoistorijski institutJA Beograd, Br. reg. 42/2 K. 1601/C
* Vojnoistorijski institutJA Beograd, Br. reg. 25/2 K. 1601/C
’ Vojnoistorijski institutJA Beograd, Br. reg. 23/2 K. 1601/C
[4] Vojnoistorijski institutJA Beograd, Br. reg. 27/2 K. 1601/C
[7] Vojnoistorijski institutJA Beograd, Br. reg. 45/2 K. 1601/C
' Vojnoistorijski institutJA Beograd, Br. reg. 46/2 K. 1601/B

NEPRIJATELJSKA UPORIŠTA NA SEKTORU ZAGREBAČKOG ODREDA U STUDENOM 1944.

3. studenoga 1944. informativac Fazan šalje štabu Odreda podatke o neprijateljskim uporištima[1].

Luka: 120 ustaša sa 7 lakih i 1 teškim mitraljezom, 12 šmajsera, 1 teški, 1 laki bacač. Ostalo puške; »posadni zdrug«.

Donja Stubica: 235 gestapovaca sa 4 teška i 1 laki bacač, 28 lakih mitraljeza, 7 šmajsera i 13 pištolja.

Oroslavje: 800 gestapovaca sa 8 teških i 35 lakih mitraljeza, *6* teških i 6 lakih bacača, 2 topa, 3 protuavionska mitraljeza, ostalo puške. Nacionalni sastav: 30 Mađara, ostalo su Bosanci i Slavonci, dosta veliki krvnici. Osim ovih imade 150 ljudi »časne radne«, bez oružja.

Donja Stubica i Stubičke Toplice: 350 domobrana sa 20 lakih mitraljeza, 3 laka i 3 teška bacača, 4 teška mitraljeza; 15 šmajsera a ostalo puške. Jedinica »brzi zdrug«.

Marija Bistrica: 290 ustaša sa 4 teška i 20 lakih mitraljeza, 5 bacača, ostalo puške.

Laz: 150 ustaša sa 6 lakih mitraljeza i 2 teška, 2 bacača i 9 šmajsera. Smješteni su u 5 bunkera a svaki bunker po 12 vojnika sa karabinima i po 1 laki mitraljez.

Gornje Vrapče: 35 ustaša sa 2 laka mitraljeza, 2 šmajsera, 3 pištolja, ostalo puške. Straža kod škole u *Donjem Vrapču,* jačine 25 ustaša, sa 1 puškomitraljezom, 2 šmajsera, ostalo puške.

Sertić (između Vrapča i Stenjevca): Domobranska protuavionska bitnica sa 4 protuavionska topa i 2 protuavionska mitraljeza, 2 teška mitraljeza »Švarcloze« i 1 laki mitraljez »Brno«. Sa njima je ustaška straža od 20 ustaša.

Stenjevac: u školi smješteno 130 domobrana željezničke bojne sa 3 puškomitraljeza, 6 šmajsera, 7 pištolja, ostalo puške. Ista banda patrolira po pruzi Stenjevac — Podsused.

Sused-logor kod kapele: 50 ustaša sa 4 puškomitraljeza i 4 šmajsera. Smješteni su u dva bunkera, jedan na starom gradu a 1 prema Jagodišću. U svakom bunkeru je posada od 10 vojnika sa naoružanjem od po 1 laki mitraljez, ostalo puške.

Podsused - most na Savi: 17 domobrana sa 1 puškomitraljezom i 1 lakim bacačem, ostalo puške, 7 gestapovaca sa 2 puškomitraljeza i 2 šmajsera i 12 žandara sa 1 parabelom, pištoljem, ostali puške.

Podsused - stanica: 70 domobrana željezničke bojne sa 3 puškomitraljeza, 3 parabele i 4 pištolja. Na stanici je bunker u kojem su 7 vojnika sa 1 puškomitraljezom i 1 šmajserom.

Tvornica Podsused: 18 žandara sa 1 puškomitraljezom, 1 parabelom te 2 pištolja.

Straža kod Pavelićevih zgrada: 20 ustaša.

Bizek Pećina: 33 žandara sa 2 puškomitraljeza, 1 šmajser i 3 pištolja. Smješteni su u 2 bunkera.

3. studenoga 1944. štab Odreda šalje pismeno naređenje[2] štabu I bataljona da u 19 sati postroji bataljon ispred štaba Odreda odakle će izvršiti pokret na nove položaje iznad sela Žitomir. Osiguranje bataljona određeno je tako da jedan vod sa 2 puškomitraljeza zauzme položaj na koti iznad sela Gornje Orešje, u pravcu Bedenice. Zatim jedna desetina iznad Prepolna, u pravcu Kladešćice, jedna patrola da kreće kotom prema Donjem Orešju i jedna patrola da stalno kontrolira cestu Donje Orešje — Žitomir. Također je naređeno da se postavi potreban broj stražara. Štab Odreda upozorava štab bataljona da vodi računa, kada dođu na nove položaje, da se borci ne razilaze i ne raspremaju, tako da mogu, u slučaju potrebe, odmah stupiti na položaj. Na kraju je data obavijest da je Hrašćina oslobođena a da se Konjščina napada.

Naređenje je potpisao komandant kapetan Franjo Hađina.

4. studenoga 1944. štab Odreda šalje štabu I i II bataljona prijepis dopisa Glavnog štaba NOV i POH sa slijedećim tekstom*:

»Domobranskim podoficirima priznavat će se činovi na slijedeći način:

desetaru i razvodniku čin desetara, vodniku - čin ml. vodnika, naredniku - čin vodnika, stožernom naredniku i časničkom namjesniku - čin st. vodnika.«

4. studenoga 1944. štab Odreda naređuje'* štabu I bataljona da će se izvršiti pokret i da se bataljon u 6 sati postroji ispred štaba Odreda. Pravac pokreta već je usmeno dogovoren. Stab bataljona treba osigurati vodiča koji dobro poznaje put. Štab Odreda upozorava štab bataljona da u toku pokreta vodi računa da se pokret vrši u najvećoj tišini. Kod prijelaza pruge ispitati je patrolom i postaviti jednu četu koja će cijelom bataljonu osigurati prijelaz.

Naređenje je potpisao komandant kapetan Franjo Hađina i pomoćnik politkomesara Slavo Pavlinić.

4. studenoga 1944. Kotarski komitet KPH Sv. Ivan Zelina[5] u pismu Okružnom komitetu KPH Zagreb javlja da su se odazvali pozivu na Konferenciju JNOF-a, da su delegati krenuli i došli do željezničke pruge kod sela Prečeca, gdje su obaviješteni da se ne može preći preko pruge u Posavinu te su se vratili. U nastavku pisma javljaju da su pripremili konferenciju JNOF-a općine Vanjski Sv. Ivan Zelina na kojoj će biti izabran i odbor.

Konferencija će se održati 9- studenoga 1944. i mole da se na nju pošalje delegat iz Okružnog inicijativnog odbora JNOF-a. Delegat bi trebao stići u Novo Mjesto, kod druga Tome Žiljaka, 8. listopada 1944., odakle će biti upućen na mjesto konferencije. Mjesečni izvještaj, obračun i cigarete poslali su po kuriru, ali kako se on nije mogao probiti u Posavinu sve je predano Oblasnom komitetu KPH.

U nastavku pisma izvještavaju da je drug Mićo prije kratkog vremena mobilizirao jednog ustašu za kojeg je garantirao da će biti dobar borac. On se nešto preko mjesec dana nalazio u I bataljonu Zagrebačkog odreda i kada je sve izvidio i dobio podatke o svim našim vezama i drugovima koji rade sa nama, te o kretanju Odreda, 24. listopada 1944. pobjegao je i prijavio se ustašama PTS-e u Sv. Ivan Zelini, gdje se i sada nalazi u uniformi. Taj se ustaša zove Bogdan. On je dao bandi sve podatke
0 našim suradnicima. Nakon toga je nastalo veliko hapšenje pa je do sada uhapšeno 5 lica. Drug Mišo na vrijeme je saznao za izdajstvo i spasio se bijegom, tj. prebačen je u kolima sa sijenom u Novo Mjesto. Njegov otac je drugi dan također uspio pobjeći pred hapšenjem. Predsjednik i potpredsjednik također su na vrijeme obaviješteni o izdajstvu, ali se za njihovu sudbinu još za sada ne zna.

Komitet nadalje izvještava da se u uporištu Sv. Ivan Zelina sada nalazi pojačana ustaška posada koja broji 700 ustaša. Ustaško uporište Belovar Moravče također je pojačano. Ustaše sada svakog dana upadaju u sela Hrastje, Črečan, Pretoki i Biškupec koja se nalaze pokraj glavne ceste i u blizini uporišta u kojima su pohapsili oko desetak vojnih bjegunaca. Komitet očekuje da će sada ustaše započeti akciju i po ostalim selima.

Na kraju izvještaja Komitet javlja da su dobili podatke da su se na dan 3. studenoga 1944. i noću 3/4. studenoga 1944. vodile borbe na sektoru Hrašćina Trgovišće, gdje operira XXXII divizija te da je neprijateljsko uporište Hrašćina Trgovišće razbijeno
1 oslobođeno.

Komitet ujedno javlja da su uspostavljene veze sa općinom Šašinovec, kuda će se poslije konferencije uputiti članovi Komiteta radi održavanja sastanaka sa narodom i političkog rada.

Ovaj izvještaj potpisao je drug Vilko[6].

[1] Vojnoistorijski institut JA Beograd,Br. reg. 48/2 K. 1601/C
[1] Vojnoistorijski institut JA Beograd,Br. reg. 48/2 K. 1601/B
[’] Vojnoistorijski institut JA Beograd,Br. reg. 58/2 K. 1601/C
[*] Vojnoistorijski institut JA Beograd,Br. reg. 52/2 K. 1601/C
[’] Vojnoistorijski institut JA Beograd,Br. reg. 58/2 K. 1601/C
[‘] Mijo Krošelj

ZAGREBAČKI ODRED PREBACUJE RANJENIKE IZ ZAGORJA ZA MOSLAVINU

5. studenoga 1944. štab Odreda šalje štabu I i II bataljona pismeno naređenje[1] da se odmah po primitku dopisa I bataljon rokira u selo Gornja Selnica (podnožje Ivančice) sa zadatkom da upućuje patrole u pravcu Petruševca i Sv. Križa. Jednu patrolu treba upućivati brdom, u pravcu sela Grtovec. Također je naređeno da postave potreban broj stražara i da daju stražu ispred štaba Odreda.

II bataljonu je naređeno da se sa dvije čete smjesti u selu Vrlci, sa zadatkom da upućuju patrolu do Prekrižja, u pravcu Ivanca, a jedna četa da se smjesti u dvorac. Naređeno je da taj bataljon upućuje patrole i u pravcu sela Zajezda. Štab Odreda zahtijeva od štaba (bataljona da sve patrole koje idu u pravcu neprijateljskih uporišta idu što dublje prema neprijatelju, i da se smjenjuju na terenu. Nadalje je skrenuta pažnja na budnost, da ih ne bi neprijatelj iznenadio, jer je poznato da neprijatelj kontrolira ovaj teren. Pošto neprijatelj vjerojatno zna za našu prisutnost na ovom sektoru može se očekivati da će pokušati izići iz svojih uporišta pa naše jedinice moraju biti odmah spremne da neprijatelju daju što jači otpor.

Naređenje je potpisao komandant Odreda kapetan Franjo Hađina i pomoćnik politkomesara Odreda Slavo Pavlinić.

5. studenoga 1944. štab Odreda izvještava[2] štab Zapadne grupe da se Odred smjestio u selu Selnica Gornja, i da je postavio osiguranje, da patrole upućuje u pravcu sela Batina, dok je jedna četa ostavljena kod dvorca, sa zadatkom da vrši osiguranje od Budinšćine i Zajezde. Dvije čete izbačene su u selo Vrlci, sa zadatkom da upućuju patrole u pravcu Ivanca do Prekrižja.

U istom izvještaju štab Odreda javlja da upućuje u štab Grupe novomobilizirane borce Ivana Novaka, Josipa Hržića i Ivana Novosela koji su zadnji puta izostali iz kolone mobiliziranih boraca. Također upućuju Franju Horvatića koji je bio upućen sa kolonom za OZN-u, te jednog Austrijanca, po imenu Kriem Franca, koji je dobrovoljno došao iz njemačke vojske.

Istovremeno štab Odreda upućuje na raspolaganje štabu Grupe druga Ivana Štingla, pomoćnika komesara bataljona. Na njegovo mjesto postavljen je za v. d. pomoćnika komesara bataljona drug Oto Zunko, dosadašnji pomoćnik komesara 2. čete istog bataljona.

Izvještaj su potpisali komandant Odreda kapetan Franjo Hađina i politkomesar Odreda Stjepan Šelendić.

5. studenoga 1944. štab Odreda naređuje[3] štabu II bataljona da izvrši pokret u Sv. Ivanjski kotar u selo Prepolno.

Pokret se mora izvršiti točno u 8 sati, piše u spomenutom naređenju. Štab Odreda upozorava štab bataljona da u toku puta vodi računa da se patrole prethodnice i patrole zaštitnice pravilno kreću, a po potrebi da se isturaju i patrole pobočnice.

U daljnjem tekstu naredbe stoji da je zadatak bataljona evakuacija ranjenika i civila na oslobođeni teritorij.

Komesarima je naređeno da pokret organiziraju tako da se vodi što veća briga o ranjenim drugovima i da civili ne prenose kriva naređenja. Kod prijelaza ceste i pruge da se postave potrebna osiguranja, s time da se ranjenici i ostali materijal što brže na rukama prebace preko rijeke Krapine. Nakon prijelaza treba da se organiziraju kola u selu Husincu, s tim da sačekaju glavninu. Zato je potrebno dodijeliti jedan vod izviđačkom vodu koji će organizirati kola. Isto tako treba da se postavi potrebno osiguranje sutra kada se smjestimo u bazi.

Ovaj zadatak — kaže se u naredbi — »shvatite kao najsvetiji zadatak pa zato svi zajednički proradite po naređenju, kako bi se zadatak što bolje izvršio. Za svako neizvršenje ili nedisciplinu u koloni najstrožije će odgovarati štab bataljona, referenti saniteta i svi bolničari, ukoliko se primijeti da se ne obraća dovoljna pažnja ranjenim drugovima«.

Ovo naređenje potpisao je politkomesar Odreda Stjepan Šelendić.

[1] Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 51/2 K.1601/B
[/] Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 50/2 K.1601/B
[1] Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 53/2 K.1601/B

STANJE NEPRIJATELJSKIH UPORIŠTA NA SEKTORU ZAGREBAČKOG ODREDA

5. studenoga 1944. štab Odreda izvještava[1] štab Zapadne grupe POH da se jači sastavi njemačkih jedinica nalaze kod Sesveta, u Resničkoj šumi (sekcija Zagreb 1:100.000). Nijemci tu borave preko dana a navečer se povlače prema gradu. Jedna grupa Nijemaca također je preko dana smještena u Maksimirskoj šumi a po noći odlaze u ustaške konjičke kasarne pokraj Maksimira. Njemačke jedinice sastoje se većinom iz podvoza, tj. automobila, nešto tenkova i motorkotača. Nije poznato da li se

te njemačke jedinice još uvijek tamo nalaze. Štab Odreda ujedno pita štab Grupe da mu javi kada je potrebno uputiti 75 drugova za artiljeriju. U prilogu se šalje izvještaj pomoćnika komesara II bataljona o zasjedi koju je II bataljon imao na glavnoj cesti između Komina i Sv. Ivana Zeline.

Ovaj izvještaj potpisao je komandant Odreda kapetan Franjo **Hađina.**

5. studenoga 1944. vojnoobavještajni oficir štaba Odreda **Pero Popović** izvještava[2] štab Zapadne grupe o situaciji u neprijateljskom uporištu Donja Stubica. U izvještaju piše da su domobrani koji su se tamo nalazili otišli u Zagreb, navodno u sastav »udarne divizije«. Istog dana kada su domobrani odlazili došla su u to uporište tri kamiona Nijemaca koji su domobranima htjeli oduzeti motorkotače. Nekoliko motorkotača su Nijemci oduzeli i natovarili ih na vlak a domobrani su popodne otišli u Zagreb. Ovi Nijemci također su otišli za Zagreb. U izvještaju nadalje piše da je u Donju Stubicu došlo pojačanje žandarmerijskoj posadi od samih žandara, tako da sada tamo ima 150 žandara. U Stubičkim Toplicama ima oko 50 ustaša.

[1] Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 6/3 K. 1601/C
[1] Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 4/3 K. 1601/C

ZAPOVJEST ŠTABA ZAPADNE GRUPE

5. studenoga 1944. štab Zapadne grupe PO Hrvatske izdao je zapovijest[1] kojom je jedinicama Zapadne grupe naređeno da 6. studenoga 1944. izvrše pokret na nove položaje s time da se položaji zauzmu do 6 sati ujutro istog dana. I zagorskoj brigadi naređeno je da sa jednim bataljonom zauzme položaj kod grupe kuća ispod kote 383, Sv. Marija Gorska, (sekcija Ptuj 1:100.000) sa jednim bataljonom da zauzme položaj u južnom dijelu mjesta Lobor, sa jednim bataljonom da zauzme položaj u zapadnom dijelu mjesta Lobor a jedan bataljon da zaposjedne položaje u selu Vini Potok. Zadatak bataljona koji će se nalaziti u Vini Potoku je da u slučaju neprijateljskog napada na glavninu odmah krene i napadne neprijatelja u bok, odnosno leđa.

Izviđačkim dijelovima bataljona i Brigade naređeno je da izviđaju prema Zlataru, Petrovoj Gori, Batini, Martinšćini i Juranšćini, a jedan vod da ode na Crne Mlake.

Zagorskoj brigadi također je naređeno da se stalnim patrolama osigurava od Golubovca i Pilane, a da se naročita pažnja obrati na cestu od Zlatara prema Loboru koju treba dobro zabarikadirati i minirati.

Štabu Zagrebačkog partizanskog odreda naređeno je da sa II bataljonom istog dana krene na svoj sektor, na određene zadatke, a I bataljon sa jednim članom štaba Odreda da ostane pod komandom štaba Grupe i da se smjesti u mjesto Lobor (centar).

U pogledu veze štab Zapadne grupe naredio je da po dolasku u Lobor štab I zagorske brigade uspostavi telefonske linije sa svojim bataljonima, a četa za vezu štaba Grupe da postavi liniju između štaba Brigade i štaba I bataljona Zagrebačkog partizanskog odreda preko centrale I zagorske brigade.

Sanitetu grupe naređeno je da se sa ambulantom smjesti u mjestu Lobor, a štab Brigade da odredi mjesto brigadne ambulante. Sanitetu Grupe naređeno je da ima u pripravnosti nekoliko kola za prijevoz ranjenika. Štab Grupe nalazit će se u Loboru, u župnom dvoru, a štab Brigade u mjestu Lobor.

Naređeno je da se organizacija ishrane obavi sa terena. Intendantura grupe i intendantura brigade da u Loboru organiziraju pečenje kruha za sve jedinice Zapadne grupe, tako da se kruh ispeče za jedan dan unaprijed.

Ishranu konja organizirati nabavom dovoljnih količina sijena, zobi i kukuruza.

Ovu zapovijest potpisao je komandant Zapadne grupe PO Hrvatske, major Stjepan **Kučiš.**

6. studenoga 1944. štab Zagrebačkog odreda šalje pismeno naređenje[2] štabu II bataljona da će se tokom noći izvršiti pokret iz Prepolna u Preseku. Štabu bataljona naređeno je da bataljon postroji u 21 sat. Štab Odreda skreće pažnju štabu Bataljona da vodi računa da se pokret izvrši točno i na vrijeme a kod putovanja da naročito vodi računa o osiguranju kod prijelaza glavne ceste Sv. Ivan Zelina — Varaždin. Prije prijelaza ceste naređeno je da se postave zasjede u jačini jedne čete, i to jedan vod prema Sv. Ivanu Zelini i jedan vod prema Kominu.

Naređenje je potpisao komandat kapetan **Franjo Hađina.** Naređenje se odnosi na prebacivanje ranjenika koje je II bataljon dopremio do Prepolna, gdje su ranjenici ostali preko dana do 6. studenoga navečer, kada je izvršen pokret za Preseku, na križevački sektor, a odatle za Moslavinu.

6. studenoga 1944. štab XXXII divizije NOVJ izdaje zapovijest[3] za napad na ustaško uporište Donja Zelina, u kojem je posada od 60 ustaša konjičkog sklopa PTS. Većina su Bosanci i Hercegovci. Početak napada naređen je za 7. studenoga 1944, u 23 sata. Nakon likvidacije uporišta Donja Zelina štab Divizije naredio je da se brigada »Matija Gubec« rokira u selo Mlaka-Krkač a za to vrijeme će Udarna brigada »Braće Radić« držati zasjedu na cesti Donja Zelina — Sv. Ivan Zelina. Napad na Donju Zelinu izvela je brigada »Matija Gubec«.

8. studenoga 1944. štab I bataljona Zagrebačkog odreda izdao je naredbu[4] broj 8. kojom je razriješen dužnosti **Ivan Đermek,** komandir izviđačke desetine štaba I bataljona i upućen u I zagorsku brigadu.

Naredbu je potpisao komandant bataljona **Zlatko Kvaternik** i komesar **Franjo Urek.**

8. studenoga 1944. štab Zagrebačkog odreda naređuje štabu II bataljona da se istog dana, u pola 4 sata, bataljon postroji ispred štaba Odreda jer će se izvršiti pokret u selo Dvorišće. Za osiguranje, štabu bataljona je naređeno da postavi jednu desetinu poviše sela, u pravcu Salnika, sa kojom će ići i izviđačka desetina. Nadalje, da tokom sutrašnjeg dana, u 6 sati ujutro, uputi izviđače na izviđanje glavne ceste Zagreb — Varaždin a patrole da upućuje u pravcu sela Novo Mjesto i Rakovac. Posebnu patrolu naređeno je uputiti u pravcu sela Preseka, gdje će se povezati sa brigadom »Matija Gubec« koja se nalazi u tom selu. Patrole se na terenu trebaju smjenjivati.

Naređenje je potpisao komandant odreda kapetan **Franjo Hađina[5].**

9- studenoga 1944. štab Odreda obavještava[6] Kotarski komitet KPH Sv. Ivan Zelina da se sa Odredom nalaze u selu Dvorišće te poziva jednog predstavnika Komiteta da dođe na dogovor radi provođenja mobilizacije, o čemu je ranije dogovoreno. Komandant Odreda kapetan **Franjo Hađina** u dopisu piše da bi netko od članova štaba došao na dogovor u Komitet ali da je to nemoguće jer je štab Odreda sada vezan na XXXII diviziju. Komandant Odreda moli Komitet da pošalje štabu Odreda nešto pisaćeg pribora i indigo papira a posebno moli da se borcima pošalje nešto cigareta jer ih uopće nemaju.

Kotarski komitet Sv. Ivan Zelina poslao je 11. studenoga 1944. štabu Odreda 15 paketa pisaćeg papira, 3 mape indiga i 4 mape koverata. Na dogovor u vezi mobilizacije otišao je drug Vilko, sekretar Kotarskog komiteta.

' Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 6/1 8 K. 1623
! Vojnoistorijski institutJA Beograd, Br. reg. 55/2 K. 160/B
[1] Vojnoistorijski institutJA Beograd, Br. reg. 20/1 K. 1191
[4] Vojnoistorijski institutJA Beograd, Br. reg. 45/4 K. 1601/C
' Vojnoistorijski institutJA Beograd, Br. reg. 56/2 K. 1601/B
' Institut za historiju radničkog pokreta Zagreb, arhiva CK KPH

BORBA I. BATALJONA U LOBORU

9. studenoga 1944. štab I bataljona šalje štabu Odreda operativni izvještaj[1] o borbi toga bataljona kod Lobora (sekcija Ptuj 1:100.000). Izvještaj u cijelosti glasi:

».Dana 8. XI. 1944. I. bataljon Zagrebačkog NOPOH nalazio se je uz Zagorsku brigadu na sektoru Zlatar u mjestu Lobor. Između 8. i 9. sati primili smo naređenje štaba I. Zagorske brigade da zauzmemo položaj ispod obronka grada Oštrca u pravcu Martinšćine, te da se osiguramo bočno od Lepoglave i Ivanca. Po primljenom naređenju 1. i 2. četa krenule su s komandantom bataljona da zauzmu položaj. Na putu došle su u vezu s vodom I. Udarnog bataljona I. Zagorske brigade, koji je držao položaj kod Crnih Mlaka ali je bio iznenađen i raspršen. Po izjavama dijelova toga voda saznali smo da se neprijatelj kreće u našim pravcima u cilju da zauzme položaj kod samog grada Oštrca. Istovremeno se 2. četa razvijala u streljački stroj prema gradu Oštrcu sa zadatkom da zaposjedne isti položaj. Stigavši pred samo podnožje položaja, primjete neprijatelja na položaju te otvore vatru i privlače se bliže samom položaju, dok je 1. četa otvarala jako skoncentrovanu vatru na položaj koji je već držao neprijatelj, kako bi potpomogla akciju 2. čete. Četa koja je izbijala na položaj došla je ispod samog položaja te nije mogla dalje pošto je položaj bio previše strm. Ista četa je odstupila sa tog zadatka nakon 1 i 1/2 sati borbe. 3. četa našeg bataljona krenula je u 1/2 10 sati da zauzme jugoistočni dio prolaza na kotu koju je napustila 2. četa. Po odstupanju 2. čete morala se povući 1. i 3. četa sa svojih položaja, pošto je neprijatelj dominirao našim položajima. Neprijatelj je po našem odstupanju otvarao jaku mitraljesku i topničku vatru. Neprijatelj je u borbi imao 5 mrtvih i neznatan broj ranjenih dok su jedinice našeg bataljona imale 12 ranjenih, 3 mrtva i 7 nestalih za koje se već saznalo da su tražili vezu sa jedinicama NOV. Sa nestalim drugovima nalazilo se i oružje. U toj akciji utrošeno je 1834 mauzer metaka i 1521 engleskih metaka, a izgubljeno je 5 mauzer pušaka, 7 engleskih, 1 talijanska i 1 manliher puška, 1 mitraljez Breda, dok je izgubljeno 200 kom talijanskih metaka i 50 kom manliher metaka.

Smrt fašizmu — sloboda narodu!

Politkomesar: *V d. komandanta:*
Urek F., v. r. *Kvaternik Z., v. r.«*

10. studenoga 1944. štab Odreda naređuje[2] štabu II bataljona pokret 11. studenoga 1944, u 6 sati u jutro, iz sadašnjih baza u Dvorišću u Novo Mjesto. Po dolasku u nove baze štab Odreda naređuje štabu bataljona da postavi osiguranja tako da jedna desetina sa puškomitraljezom zauzme položaj na koti iznad sela Polonje a patrole da se upućuju u selo Krečaves; u selo Rakovec da se uputi izviđačka desetina koja će kontrolirati prilaz neprijatelja od Vrbovca i Križevca, i jedria patrola da se upućuje do sela Salnik.

Po dolasku na nove položaje štab Odreda naređuje da se postavi potreban broj osmatrača i upozorava štab bataljona da vodi računa da se borci na položaju i osmatrači ne kreću bez potrebe i »ne slikaju«, jer kada neprijatelj primijeti kretanje naših patrola odmah tuče naše položaje bacačem iz Sv. Ivana Zeline. Istim dopisom naređeno je da intendanti i ekonomi sa intendantom Odreda krenu u pola 5 sati ujutro u selo, Novo Mjesto, radi osiguranja ručka za borce.

Naređenje je potpisao komandant kapetan Franjo Hađina.

10. studenoga 1944. štab Odreda naređuje[3] štabu I bataljona da odmah uputi jednu patrolu od 4 druga sa delegatom Dragijom u selo Kalinje. Ona ima zadatak da ispita situaciju u Sv. Ivanu Zelini i namjere neprijatelja koji se tamo koncentrirao. Štab Odreda dobio je podatke da je uporište Sv. Ivan Zelina pojačano sa »crnom legijom« iz Zagreba, nepoznatog broja i naoružanja. Štab Odreda u dopisu skreće pažnju štabu bataljona da upozna sve borce i rukovodioce da su — pošto se nalazimo u blizini neprijateljskog uporišta — potrebna i veća osiguranja. Ovo radi toga da ne bi došlo do nepotrebnog gunđanja radi velikih osiguranja. Štabu bataljona naređeno je da zasjede drži na položaju cijelu noć, i da posebne patrole obilaze zasjede. Isto tako zasjede trebaju kontrolirati i dežurni oficiri četa i bataljona. Sve patrole trebaju se smjenjivati na terenu. Štab Odreda zahtijeva od štaba bataljona da uputi u taj štab dežurnog oficira bataljona koji će sa jednim članom štaba Odreda obići sve zasjede i straže. Posebno je skrenuta pažnja štabu bataljona da vodi računa da ne dođe do eventualnog neprijateljskog iznenađenja, jer bi to značilo da štab bataljona nije posvetio dovoljno pažnje osiguranju. U daljnjem tekstu naređenja stoji da ujutro, u 5 sati, svaka četa stavi jedan vod u strogu pripravnost, tako da ukoliko bi neprijatelj nadirao da mu se odmah može dati otpor. Također je naređeno da bataljon u 5 sati ujutro uputi jednu desetinu u selo Prepolno. Ona će kontrolirati prilaz od Konjščine i Kladešćice. Desetini dodijeliti jedan puškomitraljez. Ista desetina doručkovat će u selu Prepolno.

Na kraju dopisa naređeno je ustajanje u 5,30 sati, doručak u 6 sati i zbor u 6,30 sati. Nakon zbora pokret cijelog bataljona u selo Prepolno, po koti iznad Gornjeg Oresja. Štabu bataljona je također naređeno da prilikom postrojavanja ne povlači straže sa njihovih mjesta, već da se straže povuku tek kada kolona krene i razvije se. Posebna budnost potrebna je u rane jutarnje sate da nas ne bi neprijatelj izmanevrirao, piše na kraju naređenja. Štab Odreda ujedno traži od štaba bataljona da mu se, nakon povratka patrole iz Kalinja, odmah podnese izvještaj.

11. studenoga 1944. štab Odreda šalje štabu II bataljona znakove raspoznavanja[4] za vrijeme od 11. do 15. studenoga 1944, kako slijedi: »Odaziv — Lozinka

11. XI Slaveni — Složni
12. XI Zatvarač — Zagreb
13. XI Bitka — Bihač
14. XI Top — Topusko
15. XI Tenk — Triglav

Daljnji znaci

11. XI digni obadvije ruke u vis 2 puta — digni obadvije ruke u vis 3 puta.

12. XI digni obadvije ruke u vis 3 puta — digni obadvije ruke u vis 1 puta.

13. XI pušku sa obadvije ruke dići iznad glave vodoravno 2 puta — pušku sa obadvije ruke dići iznad glave 3 puta vodoravno

14. XI pušku sa 2 ruke iznad glave dići 1 puta vodoravno — pušku iznad glave dići sa obadvije ruke dva puta vodoravno

15. XI pušku desnom rukom dići uspravno 2 puta — pušku lijevom rukom dići uspravno 1 puta.«

Naređenje o znakovima raspoznavanja potpisao je komandant Odreda kapetan **Franjo Hađina.**

[1] Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 2/3 K. 1601/D
[J] Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 57/2 K.1601/B
[J] Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 16/2 K.1601/B
[4] Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 58/2 K.1601/B

RANJENI I POGINULI U BORBI KOD LOBORA

13. studenoga 1944. štab Odreda traži dopisom[1] od štaba I bataljona operativni izvještaj o borbama koje je taj bataljon vodio u Selnici, u Zagorju, te o svim borbama koje je bataljon vodio u toku tog mjeseca. Isto tako se traže podaci o umrlim, ranjenim, nestalim i dezerterima.

13. studenoga 1944. štab I bataljona, u odgovoru na traženje štaba Odreda, dostavlja štabu Odreda iskaz[2] poginulih, ranjenih

i nestalih tokom borbi koje je taj bataljon vodio u Zagorju, kako slijedi:

1. četa, ranjeni su: vodnik **Mato Ivček,** rođen 5. II 1925. u Jakovlju, općina Bistra, u NOV stupio 13. IX 1943; borac **Dragica Capak,** rođena 6. II 1924. u Podsusedu, stupila u NOV 21. IX 1944; borac **Milan Škaljac,** rođen 2. XI 1921. u Lasinji, stupio u NOV 29- X 1944. Nestali: **Mara Hađur,** rođena 2. IV 1925. u Čučerju, stupila u NOV 5. IX 1943, bolničarka. Dezertirao: **Slavko Krušec** rođen 4. V 1923. u selu Novaki, Ivanec, stupio u NOV 30. X 1944.

2. četa - poginuli su: vodnik **Ivan Mislović,** rođen 6. XII 1918. u New Yorku, stupio u NOV 9- VI 1944; delegat **Milan Hrdas,** rođen, 13. VI 1919. u Vrapču, stupio u NOV 10. XII 1943; pomoćnik puškomitraljesca **Franjo Cebić,** rođen 27. VII 1920. u Vidovcu, stupio u NOV 7. IX 1944.

Ranjeni: **Branko Katarinčić,** rođen 2. II 1910. u Mar. Magdaleni, stupio u NOV 27. VIII 1944; Blaž **Habazin,** rođen 2. II 1925. u Podgorju, stupio u NOV 21. X 1943; **Franjo Dragija,** rođen u Kalinju 16. VII 1920, stupio u NOV 8. I 1944; **Franjo Budek** rođen 1. I 1912. u Popovcu, stupio u NOV 16. IX 1944. Nestali: **Josip Brozičević,** rođen 31. VII 1927. u Crikvenici, stupio u NOV 17. IX 1944; **Josip Petrović,** rođen 16. III 1926. u Bjelovaru, stupio u NOV 14. X 1944; **Viktor Zinajev,** rođen 26. IX 1926. u Orelu, SSSR, stupio u NOV 24. IX 1944; **Vasil Najboroda,** rođen 12. XII 1913. u Rostovu, SSSR, stupio u NOV 25. IX 1944; **Ivan Kontčarenko,** rođen 10. X 1910. u Harkovu, SSSR, stupio u NOV 30. VII 1944.

3. četa - ranjeni: **Drago Babić,** rođen 16. VII 1922. u Gusakovcu, Donja Stubica, stupio u NOV 19- IX 1944; **Vinko Ivša,** rođen 10. X 1925. u Polonju, stupio u NOV 10. IX 1944; **Đuro Šiltić,** rođen 11. XI 1927. u Donjoj Zelini, stupio u NOV 14. IX 1944; **Valent Martinjak,** rođen 25. V 1923. u Orešju, stupio u NOV 14. X 1944; **Ivan Zvršenski** rođen 24. V 1915. u Tomborsku, SSSR, u NOV stupio 1. X 1944. Nestali: **Hajrudin Ismić,** rođen 1923. u Bijeljini, stupio u NOV 25. X 1944.

Ovaj izvještaj potpisao je politkomesar bataljona **Franjo Urek.**

13. studenoga 1944. štab Odreda naređuje[3] štabu I bataljona da sa dvije čete tokom noći izvrši pokret iz sela Prepolno u selo Gornje Orešje. Čete trebaju biti postrojene pred štabom Odreda ujutro, u pola 3 sata. Sa četama će ići pomoćnik komesara Odreda i **Moser.** U istom dopisu štab Odreda daje saglasnost štabu bataljona da može postaviti druga **Dragu** Stilinovića, dosadašnjeg referenta za naoružanje, na novu dužnost, za komesara čete. Štab. Odreda ujedno traži prijedlog za novog referenta za naoružanje, a postavljanje za referenta saniteta treba razmotriti prijedloge sa referentom ' saniteta Odreda. Štab Odreda u istom dopisu kritizira štab bataljona zbog nedostavljanja redovnih izvještaja, zbog čega Odred ne može slati izvještaje višim štabovima. Stoga traže da se svi izvještaji pošalju još 13. studenoga 1944, do 22 sata. Štab Odreda traži izvještaj od štaba bataljona o mobilizaciji mladića u Novom Mjestu koje je izvršila jedna desetina toga bataljona. Štab Odreda ostaje sa jednom četom u Prepolnu.

Naređenje su potpisali komandant Odreda kapetan **Franjo Hađina** i politkomesar **Stjepan Šelendić.**

Istog dana štab Odreda šalje komandi mjesta Čazma popratni dopis[4] kojim moli da se obitelji **Stjepana Žigrovića** i **Franje Žigrovića** prihvate i upute na oslobođeni teritorij, jer su u svojim selima ugrožene od neprijatelja, pošto su njihovi sinovi **Mićo Žigrović, Franjo Žigrović, Đuro Žigrović,** aktivni radnici i pripadnici NOB-e. U dopisu stoji da se upućuju **Stjepan Žigrović,** otac, i **Franjica,** majka, **Marica,** Mićina žena, te Ivica i Dragutin, Mićina djeca, a od obitelji **Đure Žigrovića,** kurira, upućuju se **Franjo Žigrović,** otac, majka **Marica i brat Ivan.**

14. studenoga 1944. štab Odreda šalje štabu Zapadne grupe PO Hrvatske operativni izvještaj o borbama I bataljona u Loboru, na sektoru Zlatar. Izvještaj' obuhvaća sve podatke o toku borbe i našim gubicima i nema nikakvih novih momenta. Izvještaj je već iznesen u knjizi pod datumom 9- studenoga 1944.

[1] Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 30/3 K. 1601/C
[/] Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 1/3 K. 1601/D
[']Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 1/3 K. 1601/B
[*] Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 3/3 K. 1601/B
[']Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 3/3 K. 1601/B

VJEKOSLA V PA VLINIĆ

PREBACIVANJE RANJENIH BORACA IZ ZAGORJA U MOSLAVINU LISTOPADA 1944.

Početkom listopada 1944. Zagrebački partizanski odred sa štabom Zapadne grupe partizanskih odreda Hrvatske i Zagorskom brigadom nalazio se u Zagorju, na podnožju gore Ivančice, na sektoru sela Belec i Lobor, gdje je bilo predviđeno nekoliko napada na neprijateljska uporišta.

Čim je neprijatelj saznao za naše prisustvo na ovom sektoru kroz nekoliko dana organizirao je protuofenzivne napade na naše jedinice, i to sa svojim snagama iz neprijateljskih uporišta Zlatar, Krapina, Marija Bistrica, Varaždin, Lepoglava, Ivanec i drugih.

Ostalo mi je u svježem sjećanju kada se — u navedeno vrijeme — Odred locirao u Loboru, tada su neprijateljske snage iz haubica i minobacača sa svih strana otvorile vatru na naše položaje, vršeći pripremu za napad. To je bila vrlo teška situacija za Zagrebački odred i ostale jedinice koje su se nalazile pod komandom štaba Zapadne grupe.

Da bi se onemogućila i razbila neprijateljska protuofenziva na naše jedinice, I bataljon Zagrebačkog odreda dobio je zadatak od štaba Zapadne grupe da zauzme kotu Oštre — grad iznad Lobora. Kada je naš bataljon kretao prema zadanom cilju ustaške su jedinice već bile zauzele položaje na navedenoj koti. Tada je I bataljon izvršio nekoliko juriša uzbrdo, prema pomenutoj koti, da bi odbacio neprijatelja sa tog položaja. U tim jurišima, koji su nažalost bili bezuspješni zbog jake neprijateljske vatre i apsolutno dominantnog položaja, poginulo je i ranjeno dosta boraca Zagrebačkog odreda. Prema tome želim napomenuti da su sve tri čete I bataljona pokazale nevjerojatnu upornost u jurišima na neprijatelja, iako se jurišalo preko brisanog prostora uzbrdo, tj. preko jedne livade gdje borci nisu mogli koristititi nikakav prirodni zaklon. Borci su tada pokazali visoku borbenu svijest i mržnju prema neprijatelju.

Sjećam se da su u toj borbi poginuli vodnik Ivan Mislović, koji je došao u partizane iz Zagreba i vodni delegat Milan Hrdas iz Vrapča, po zanimanju krojač, kojeg sam poznavao još prije odlaska u partizane, dok se ostalih poginulih po imenu više ne sjećam. Tu smo imali dvanaestak ranjenih boraca, što je za naš bataljon i Odred — uz poginule drugove — bio veliki gubitak.

Navedenu kotu Oštre borci I bataljona nisu mogli zauzeti i morali su se, zbog nadmoćnosti neprijateljske vatre, povući.

Nakon te teške borbe Zagrebački odred dobio je zadatak da svoje ranjenike i ranjenike Zagorske brigade koji su ranjeni u spomenutim borbama, prebaci na oslobođeni teritorij, tj. u partizanske bolnice u Moslavinu. Ukupno je trebalo prebaciti trideset ranjenih drugova.

U obližnjim selima odmah smo organizirali seljačka kola sa konjskom i kravskom zapregom na koja smo smjestili sve teško ranjene drugove. Iste večeri, nakon borbe, krenuli smo pravcem prema selu Žitomir, na sektor Sv. Ivan Zelina. U organiziranju

ovog zadatka pojavilo se niz poteškoća. Prije svega, već je bila kasna jesen i hladno vrijeme. Kiša i snijeg koji su padali nekoliko dana raskvasili su ionako mekane poljske puteve, tako da su borci morali izvlačiti, i gotovo nositi kola sa ranjenicima na rukama. Nadalje, imali smo pred sobom razliveni potok Krapinu preko koje smo morali ranjenike na rukama prenositi na drugu stranu, tj. do sela Husinec i Pešćeno, gdje smo mobilizirali druga seljačka kola. Tu nas je dočekao naš II bataljon s kojim smo nastavili put. Moram reći da su to bili strašni napori za zdrave borce koji su pratili i osiguravali ranjenike, a pogotovo za ranjene borce koji su jaukali od bolova prilikom premještavanja sa kola na nosila, zbog trešnje seljačkih kola i neravnih puteva.

Preko sela Pešćeno, kod Konjščine, tokom iste noći stigli smo do sela Prepolno, gdje nas je zateklo jutro. Tu smo ostali na odmoru. Ranjenike smo smjestili u šumu (Zelinska gora) iznad sela Prepolno, sa jakim osiguranjem. Seljaci i odbornici NOO-a sela Prepolna i Žitomira odmah su organizirali i spremili toplu i krepku hranu za ranjenike i premorene borce, a žene i omladinke hranu su nosile u košarama na položaj, tj. u šumu, na brdo iznad sela. I upravo kada su ranjenici i borci počeli doručkovati — a još su žene i omladinke pristizale s akošarama sa hranom — zelinski i kominski ustaše došli su preko Gornjeg Orešja i Beloslavca i mitraljeskom i minobacačkom vatrom počeli tući naše položaje iznad Prepolna i Žitomira. Situacija je bila veoma teška, jer je trebalo osiguravati ranjenike i smjestiti ih dublje u šumu, na sigurnije mjesto. Trebalo je, prihvatiti borbu sa ustašama i pod svaku cijenu ih odbiti. Sjećam se da smo ranjenike povukli dublje u šumu, prema Kladešćici, sa jakim osiguranjem cijelog I bataljona. Glavnina II bataljona prihvatila je borbu sa ustašama koji su jurišali na naše položaje, tako da se razvila borba prsa o prsa u kojoj smo se izmiješali sa ustašama. Zahvaljujući silovitom jurišu boraca II bataljona uspjeli smo ustaše odbiti i razbiti tako da su se počeli povlačiti prema svojim uporištima, a mi smo se sa ranjenicima povukli u neposrednu blizinu Kladešćice, tj. još dublje u Zelinsku goru, gdje smo sačekali večer. Navečer smo se sa ranjenicima spustili u selo Prepolno i Žitomir, organizirali večeru i mobilizirali seljačka kola iz Prepolna i Gornjeg Orešja na koja smo smjestili ranjenike te krenuli cestom preko Gornjeg i Donjeg Orešja na glavnu cestu Zagreb — Varaždin, u selo Hrastje kod Zeline. Nakon što su postavljena osiguranja, tj. zasjede prema Zelini i prema Kominu, od eventualnog nailaska neprijatelja, krenuli smo sa kolima i ranjenicima preko glavne ceste. Daljnji pravac kretanja bio je selo Polonje, Novo Mjesto, Krečaves, Baničevac i tek pred jutro smo stigli na glavnu cestu i željezničku prugu Vrbovec — Zagreb, u blizini Vrbovca. Taj prijelaz također je trebalo jako osigurati jer su neprijateljske jedinice patrolirale cestom i željezničkom prugom. Sam prijelaz preko ceste i pruge prošao je bez teškoća no kada je naša zaštitnica prelazila preko pruge neprijatelj iz Vrbovca i obližnjih bunkera koji su čuvali prugu osjetio nas je i otvorio vatru koja, međutim, nije imala efekta jer smo se već sa glavninom boraca i ranjenika prebacili preko navedenih komunikacija i stigli na oslobođeni teritorij, tj. na područje Dubrave kuda se neprijatelj bez većih snaga nije usudio doći. Mi smo ranjenike dopratili do Čazme, odnosno do Mikleuša, odakle je sanitetski odsjek štaba X korpusa organizirao njihovo daljnje prebacivanje u bolnice u Podgariću.

OTO ŽUNKO

BORBA KOD LOBORA

Početkom studenog 1944. štab Zapadne grupe pozvao je I bataljon Odreda da dođe u Lobor, kraj Zlatara, gdje će primiti izvjesne količine oružja i municije te odjeće i obuće. Sa tim bataljonom pošao sam i ja kao tadanji pomoćnik komesara bataljona. Komandant bataljona bio je Zlatko Kvaternik a komesar Franjo Urek. U Lobor smo stigli ujutro, 6. studenoga. Bilo je predviđeno da potrebni materijal primimo drugog dana. Navečer je bila velika priredba u čast proslave oktobarske revolucije. Osim naroda Lobora na proslavi su bili i borci Zagorske brigade, Zagorskog odreda i našeg bataljona. Po naredbi štaba Zapadne grupe odreda osiguranje je preuzela Zagorska brigada a naš je Odred imao samo manju stražu u samom mjestu.

Drugog dana, oko 8 sati, nenadano je stigla obavijest da se iz pravca Zlatara približavaju jače neprijateljske snage. Kratko vrijeme nakon obavijesti započela je i paljba neprijateljske artiljerije. Naš je bataljon dobio zadatak da odmah pošalje ojačanu desetinu na uzvisine iznad Lobora, kako bi na vrijeme spriječio nadiranje neprijatelja iz pravca Lepoglave, Ivanca i Varaždina. Ostatak bataljona upućen je u pravcu nadiranja neprijatelja te je zauzeo položaj istočno od mjesta. Na pravcu glavnog neprijateljskog napada položaj je zauzela Zagorska brigada. U šumarku već su ranije bili iskopani rovovi, i to je bio prvi slučaj — koliko mi je poznato — da su borci našeg Odreda imali položaj u rovovima. To je psihološki imalo prilično jaki utjecaj ne samo na nove borce, kojih je u to vrijeme bilo veoma mnogo, nego isto tako i na stare, prekaljene borce, koji su bili naviknuti voditi borbu na otvorenom. Desetina upućena na kotu iznad Lobora ubrzo je upala u vatru. Na samoj koti stoje i danas ruševine srednjevjekovne tvrđave, sa neobično debelim zidovima, koje pružaju vanrednu zaštitu i koje je nemoguće zauzeti bez teškog oružja. Osim toga zidine se nalaze na uzvisini, i da se dođe do njih potrebno je prijeći oko 100 do 150 metara brisanog prostora. U času kada je desetina izbila iz šume na čistinu, neprijatelj je sa zidina otvorio vatru iz teškog mitraljeza i većeg broja pušaka. Za nekoliko trenutaka pala su mrtva dva borca, a dvojica ili trojica bila su ranjena, tako da je u desetini ostalo svega nekoliko sposobnih za daljnju borbu. Tom prilikom poginuo je i komandir voda drug Ivica Mislović, radnik iz Zagreba. Desetina se povukla zajedno sa ranjenicima prema Loboru, ali su nestala dva borca, jedan mitraljezac i njegov pomoćnik. Oni su pronašli naš Odred nekoliko dana kasnije. Sa desetinom vratio se u Lobor tadanji desetar drug Premužak, koji je podnio i izvještaj štabu Zapadne grupe, nakon čega se pridružio bataljonu na položaju.

Neprijateljske snage su se iz pravca Zlatara približavale Loboru vrlo oprezno, tako da su borbe započele tek oko 9 sati. Na pravcu što ga je držao naš bataljon — komesar bataljona Urek i ja primijetili smo približavanje neprijatelja nešto kasnije nego što su počele borbe na položaju Zagorske brigade. Ne znam koje su neprijateljske jedinice napadale glavnim pravcem, ali je na položaje našeg bataljona nastupala tzv. Luburićeva »crna legija«, u jačini od oko 200 vojnika. Kada su bili na udaljenosti od oko 400 do 500 metara započeli su paljbom. Mnogi su se borci zavukli u rovove nemajući iskustva iz takvih borbi. Komesar Urek i ja smo sokolili borce, u čemu nam je svojim primjerom naročito mnogo pomogao i mitraljezac Jože Vedrina, njegov brat Jura i još neki drugi. Zahvaljujući tome ubrzo je nestao strah od rovova i svi su borci zauzeli položaj i na našu komandu otvorili vatru kada su legijaši bili udaljeni oko 150 metara. Preciznom vatrom prvo smo natjerali ustaše da legnu i nešto kasnije da se počnu povlačiti. Bataljonu je to dalo novi poticaj te je stoga laganije dočekan novi napad koji je uslijedio nakon kraćeg vremena. Taj je napad također bio odbijen, pri čemu su legionari imali veće gubitke nego ranije. Nedugo nakon odbijenog drugog napada na naše položaje, dobili smo naređenje da započnemo sa povlačenjem u pravcu Golubovca. U to se vrijeme borba u potpunosti razmahala. Osim neprijatelja iz Zlatara na Lobor su pošle i neprijateljske jedinice iz Lepoglave, Ivanca i Varaždina. S obzirom na premoć neprijatelja došlo je do našeg

povlačenja, i uskoro su se sve naše jedinice odvojile od neprijateljskih. U noći smo stigli na bilo, neposredno iznad Lepoglave, a kako je bila mjesečina vidjeli smo i kaznionu sa stražama. Ovdje smo ostali u punoj konspiraciji do iduće večeri, kada je naš bataljon dobio zadatak da prebaci ranjenike u Moslavinu. Ukupno je bilo oko 40 ranjenih boraca, što iz ovih borbi, što iz ranijih, a Zagorska brigada vozila ih je sobom.

Svi ranjenici smješteni su u seljačka kola i naš bataljon krenuo je na taj težak, odgovoran i častan zadatak. Prema predviđanjima, trebali smo još za mraka stići u selo Prepolno i tamo predaniti a navečer krenuti dalje za Moslavinu, odnosno Čazmu. Put je bio neobično težak. Ljudi koji su vodili kolonu, nisu, izgleda, dobro poznavali put, tako da smo naišli na razlivenu Krapinu koju je trebalo prijeći gazeći hladnu vodu do pojasa. Usprkos tim poteškoćama stigli smo u Prepolno, ali znatno kasnije. Dan je već bio daleko odmakao i mi smo posustali od umora. Konačno, oko 10 sati, stigli smo u selo. Navečer nastavili smo sa prebacivanjem i slijedećeg jutra došli do Čazmanske Dubrave, uskoro i do same Čazme, gdje smo predali sve ranjenike. U Čazmi smo ostali taj dan a slijedećeg dana krenuli natrag, u sastav Odreda, noseći ujedno novo oružje i municiju.

ORGANIZACIONO-POLITIČKO STANJE I. BATALJONA ZAGREBAČKOG ODREDA

14. studenoga 1944. komesar I bataljona šalje politkomesaru Odreda 14-dnevni komesarski izvještaj[1] kojeg dajemo u skraćenom obliku, kako slijedi:

I bataljon se sastoji iz 3 čete, izvidničke desetine, bataljonske ambulante i štaba bataljona. Brojno stanje po spisku je 136 drugova i drugarica a na licu 94 druga i drugarice. U bolnici je 18 boraca, na kursu 9, u odredskoj ambulanti su 2, na službenom putu je 1 a nestalih je 12.

Opće stanje bataljona politkomesar ocjenjuje kao loše zbog vrlo malog brojnog stanja, mnogo pokreta i velikog broja dužnosti. Radi toga dolazi do premorenosti boraca i do momentalnog nezadovoljstva. Zdravstveno stanje u bataljonu se u posljednje vrijeme pogoršalo. Priličan broj boraca uslijed velikih pokreta razbolio se, jer su ostali bez opreme. Odjeća i obuća vrlo je slaba. Politička svijest boraca pokazala se na dostojnoj visini, što se naročito ispoljilo prilikom pratnje ranjenika iz Zagorja, kada su se naši drugovi borci mnogo žrtvovali jer su nakon nekoliko neprospavanih noći i teških borbi, koje je bataljon imao u Zagorju, čitave dane bili uz ranjenike i brinuli se za njih, kako na putu tako i za vrijeme odmora.

Moral boraca je na visokom stupnju, što se ispoljilo u borbama kod Lobora, kad su borci jurišali bez primjedbi, iako su uslovi za istjerivanje neprijatelja iz njegovih položaja bili bezizgledni. Svi su se borci u borbi držali hladnokrvno, sva su naređenja izvršavali disciplinirano. U posljednje vrijeme dezertirala su 4 druga. Uzrok je što se bataljon nalazio blizu kuća tih boraca a oni kod kuće nisu bili već 20 mjeseci. Po kulturno-prosvjetnom radu izdane su bataljonske zidne novine i jedne četne zidne novine.

Politički rad odvijao se održavanjem jednog bataljonskog sastanka povodom 27. godišnjice oktobarske revolucije, te kroz četne sastanke. Na tim sastancima prorađivane su teme o ZAVNOH-u, linija i ciljevi NOB-e, III zasjedanje ZAVNOH-a i narodnooslobodilački odbori.

Ishrana boraca bila je uglavnom dobra, ali je ovisila o terenu kojim se bataljon kretao. U Zagorju je prehrana bila jako loša, naročito za vrijeme ofenzive, ali i poslije nje, kada borci nisu tri dana skoro ništa imali za jesti. Odjeća i obuća boraca vrlo je loša. 12 boraca potpuno je boso, među njima i nekoliko rukovodilaca. Slabo odjevenih je 3/4 boraca. Naročito je pomanjkanje hlača i rublja. Skoro svi novomobilizirani su u civilu i nose šešire, tako da se ne zna da su to naši vojnici, jer nemaju spreme.

Zdravstveno stanje dosta je loše, borci najviše boluju od reume, bronhitisa i upale zglobova. Mnogo boraca ima rane na nogama koje već nekoliko mjeseci ne mogu izliječiti zbog stalnih pokreta. Sanitet bataljona ostao je sasvim bez sanitetskog materijala. Jedna bolničarka je u posljednjoj borbi u Zagorju nestala sa sanitetskim materijalom a jedan bolničar je pri bijegu bacio ranac sa sanitetskim materijalom. U cijelom bataljonu samo je jedna bolničarka, i to u 3. četi, pa bi trebalo nekoliko novih bolničarki. Nema ni referenta saniteta bataljona. Trebalo bi izvršiti šurenje boraca i pranje veša, jer se već mjesec dana nije pralo rublje. Izvršeno je prvo cijepljenje protiv tifusa i kolere.

Bataljon se u proteklom vremenu kretao po prigorskom, zagorskom i križevačkom sektoru. Zadržavao se u selima Bedenica, Zadrkovec Prepolno, Gornje Orešje, Žitomir, Selnica, Belec, Lobor, Grtovec, Salnik, Valetić i Novo Mjesto. Narod križevačkog i prigorskog kraja veoma je sklon NOB-i, našu vojsku prima sa velikom radošću. Kada se bataljon vratio iz Zagorja u selo Prepolno narod je primao borce sa suzama u očima, što su se živi vratili iz borbi. Narod u zagorskim selima nije raspoložen prema NOB-i i našoj vojsci uskraćuje zahtjeve. Uzrok tome je u jakom neprijateljskom utjecaju na ta sela i u pripadnosti članova porodice tih sela neprijateljskim, ustaškim i drugim jedinicama. Takvo držanje naroda u Zagorju izazvalo je nekoliko puta revolt naših boraca, pogotovo kada su mokri i gladni, poslije borbi, dolazili u sela i tražili nešto jesti, i da se osuše. Tada su se seljaci izgovarali da nemaju ništa, jer da su partizani sve odnijeli.

Politički rad u tim selima vrlo je slab.

U selu Bedenica u Prigorju, ispred crkve, održan je jedan miting sa narodom na kojem je govorio komesar bataljona i pomoćnik komesara bataljona. Narod je sa velikim interesom pratio izlaganje govornika i postavljao pitanja. Najviše ga interesira buduće uređenje države, jer se boje da nas reakcija ne prevari i da nam ne postave kralja.

U Loboru je organizirana proslava oktobarske revolucije na kojoj su govorili komesar Zagorske brigade i komesar Zapadne grupe. Narod se uopće nije odazvao proslavi.

Rad komandi četa u proteklom vremenu bio je zadovoljavajući, sva se naređenja izvršavaju. Ističe se rad komande 3. čete i požrtvovanje komandira i pomoćnika komesara iste čete prilikom pratnje ranjenika iz Zagorja.

Od posljednjeg izvještaja u bataljon su došla 24 nova borca, a otišlo u prekomandu 43, i to 34 za OZN-u, 4 za štab Grupe i 4 za Zagorsku brigadu te jedan za štab Odreda. Sa dužnosti desetara izviđačke desetine smijenjen je drug Ivan Đermek. Na nove dužnosti postavljeni su slijedeći drugovi: za v. d. komesara Drago Stilinović, do sada referent za naoružanje bataljona, za vodnika I voda 1. čete Božo Petric, do sada desetar 3. čete* za vodnika II voda 1. čete Stjepan Zbukvić, do sada mitraljezac iste čete, za delegata I voda 2. čete Anđelko Košuta, dosada mitraljezac 1. čete, za vodnika I voda 2. čete Đuro Smernjak, do sada vodnik na raspolaganju u istoj četi, za vodnika II voda
2. čete Ivan Milčić, do sada desetar u istoj četi, za pomoćnika komesara 2. čete postavljena je drugarica Marija Rohan, do sada delegat u 1. četi, za pomoćnika komesara I bataljona postavljen je drug Oto Žunko, dosadašnji pomoćnik komesara 2. čete.

U borbama koje je vodio I bataljon poginula su tri druga, ranjeno je 12 i nestalo 7 drugova, dok su 4 dezertirala.

Izvještaj je potpisao drug Urek Franjo, politkomesar bataljona.

[1] Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 7/3 K. 1601/D

OBAVJEŠTAJNA MREŽA ZAGREBAČKOG ODREDA

14. studenoga 1944. vojno-obavještajni oficir štaba Zagrebačkog odreda Pero Popović šalje vojno-obavještajnom oficiru štaba Zapadne grupe pregled[1] i podatke o terenskim obavještajcima uključenim u obavještajnu mrežu Odreda. U izvještaju piše da su obavještajni povjerenici sektora 1. drugovi Financ i Vincek koji su stalno zaduženi za rad za OZN-u. Oni se kreću oko Kraljevog Vrha, Pile i Jakovlja. Sektor im obuhvaća zapadni dio kotara Zagreb i zapadni dio kotara Stubica. Obavještajni povjerenik sektora 2. je drug Rade koji se kreće oko Sesveta. Sektor obuhvaća istočni dio kotara Zagreb i zapadni dio kotara Dugo Selo, tj. Posavinu. Obavještajni povjerenik sektora 3. je drug Mišo — Gluhak Mirko koji se kreće u samom uporištu Sv. Ivan Zelina, a sektor mu obuhvaća samu Zelinu i okolicu. Obavještajni povjerenik sektora 4. je drug Janko koji se kreće oko Crkvene Vesi, Bunjaka i Belovar — Moravča. Sektor mu je zapadni dio kotara Sv. Ivan Zelina. Obavještajni povjerenik sektora 5. je drug Valent Kičin koji se kreće oko Brezničkog Huma, Hrašćine Trgovišća i Breznice a sektor mu je zapadni dio kotara Novi Marof. Obavještajni povjerenik sektora 6. je drug Stjepan Drenovački — Janko, koji se kreće oko Komina (Omamno) a sektor mu je istočni dio kotara Sv. Ivan Zelina. Obavještajni povjerenik sektora 7. je drug Stjepan Cukelj — Cvek, koji se kreće oko Konjščine (Jertovac). Sektor mu je sjeverni dio kotara Sv. Ivan Zelina.

' Vojnoistorijski institut JA Beograd — br. reg. 41/3 K 1601/C

POLITIČKO STANJE ZAGREBAČKOG ODREDA U STUDENOME 1944.

14. studenoga 1944. politkomesar Zagrebačkog odreda drug Stjepan Šelendić šalje štabu Zapadne grupe POH komesarski izvještaj[1] o općem i političkom stanju Odreda u studenome 1944. U izvještaju se navodi da se Odred sastoji iz dva bataljona i izviđačkog voda. Bataljoni su brojčano dosta slabi. Politička svijest boraca uglavnom je dobra. Politički rad odvija se sa borcima kroz održavanje sastanaka na kojima su prorađivane teme o Jedinstvenoj NOF, o razvoju NOV, o UNRR-i itd. Moral boraca je na visini, što se odrazilo prilikom borbi I bataljona u Zagorju. Izdržljivost boraca je vrlo velika, jer su oni u proteklom vremenu izdržali duge i naporne marševe i druge obaveze. Međutim, primijećeno je da izdržljivost popušta kod rukovodilaca, koji smatraju da se borci previše umaraju. Kulturno-prosvjetni rad organiziran je tako da je ispred Odreda zadužen jedan drug za slušanje, pripremanje i pisanje vijesti koje prenosi radio. Priprema se tjedno izdanje koje bi, prema mogućnostima, stalno izlazilo a zvat će se »Glas Zagrebačkog odreda«. Bataljoni izdaju zidne novine i čete džepne novine.

Ishrana boraca vrši se po selima, uglavnom je zadovoljavajuća, dok je odjeća i obuća jako slaba. Trebalo bi hitno za borce nabaviti veša i šinjela. Poslije svakog pokreta ima dosta bosih drugova jer imaju slabu obuću koja se raspada. Oranizirane su pokretne postolarske radionice pri štabu Odreda i po bataljonima, ali nema dovoljno materijala za popravak obuće, a i radione nisu u stanju obaviti toliko popravaka. Od intendanture Zapadne grupe dobijeno je nešto kože i štofa, čime će se stanje malo popraviti. Zdravlje boraca je srednje, ima dosta drugova koji su nahlađeni zbog slabe odjeće i obuće.

Nekoliko boraca boluje od upale zglobova. Zaraznih bolesti nema. Higijena nije na dovoljnoj visini. Zbog stalnih pokreta i velikog broja dužnosti borci nemaju vremena da se uređuju i čiste od ušiju. Dužnost referenta saniteta odreda sada obavlja drug Antun Risavi koji je prije dva mjeseca došao iz domobranstva. Isti drug na svojoj dužnosti potpuno zadovoljava i mnogo se trudi da što bolje organizira sanitet.

Sanitet I bataljona, poslije borbi u Zagorju i pogibije i nestanka bolničarki, još se nije sredio jer nema ljudi. Sanitet II bataljona sređen je, ima referenta bataljona i po četama dovoljan broj bolničara. Oskudijeva se na nosilima a sanitetskog materijala ima dovoljno. U borbi u Zagorju najviše svijesti pokazala je bolničarka Marica Hađur. Ona je pokazala veliko požrtvovanje prema ranjenim drugovima previjajući ih na položaju. Previjajući jednog druga ona je poginula. U I bataljonu nije se vodilo dovoljno računa o sanitetu te su za vrijeme borbi u Zagorju bačena jedna nosila.

Odred se u posljednje vrijeme kretao po selima Prepolno, Orešje Gornje, Bedenica, Žitomir, Selnica, Grtovec, Lobor, Novo Mjesto, Pogančec, Polonje, Dvorišće i Salnik. U ovim selima nije bilo moguće organizirati mitinge i sastanke, već se djelovalo individualno. Prema izvještaju naših drugova, u selima se ne primjećuje povezivanje i djelovanje reakcionara. Ima pojedinaca koji nisu simpatizeri naše borbe, to su uglavnom ustaške familije, dok se kod ostalog naroda osjeća slabo političko znanje o NOB-i, što je posljedica slabog političkog rada sa narodom. Narod je inače obaviješten o našoj unutrašnjoj i vanjskopolitičkoj situaciji preko propagandnog materijala što ga dijelimo po selima i usmenim putem, od naših drugova.

Prema ocjeni politkomesara Odreda rad štaba Odreda je zadovoljavajući, jer djeluje zajednički, kao cjelina. Na taj način izvršavaju sve zadatke koji se pred njih postavljaju.

Štab Odreda odnosio se prema naređenjima viših štabova dosta labavo, jer se pojavila samovolja. To se, međutim, sada sredilo. Glavni zadatak štaba Odreda bio je provođenje mobilizacije, što nije u potpunosti izvršeno jer nije bilo dovoljno pomoći sa terena. U mobilizaciji ima dosta poteškoća jer se novi drugovi slabo odazivaju. Na njih negativno djeluju njihove familije. To su uglavnom imućniji ljudi koji su se od služenja u neprijateljskoj vojsci oslobodili liječničkim uvjerenjima o nesposobnosti i si. a sada se izvlače i od služenja u našoj vojsci. Mi smo odlučili — piše u izvještaju — da ih sve mobiliziramo i da ih pošaljemo na pregled našoj liječničkoj komisiji pa će se one koji su stvarno nesposobni pustiti kući.

Štab I bataljona slabo je aktivan. Komandant bataljona vrlo je hrabar i borci ga jako vole. Komesar je politički jači ali ne izvršava sva dobivena naređenja. To se pokazalo u selu Prepolno kada smo prebacivali ranjenike iz Zagorja. Pomoćnik komesara Odreda došao je komesaru I bataljona i dao mu zadatak da izvrši mobilizaciju kola za prebacivanje ranjenika u Gornjem Orešju. Dao mu je i popis onih seljaka koji su sada na redu da voze. Komesar bataljona nije tako postupio već je poslao patrole po kola u selo Žitomir, a mobilizacija kola u Gornjem Orešju bila je dogovorena sa organima mjesnih NOO-a.

Štab II bataljona ne zadovoljava kao cjelina. Komandantu nedostaje teoretskog znanja. Komesar ima dovoljno teoretskog znanja ali ga ne prenosi dovoljno na podređene drugove. Pomoćnik komesara bataljona do sada je radio na terenu pa se dosta slabo snalazi u vojsci.

U posljednje vrijeme jedinice Odreda bile su razvučene na mnogim zadacima. Prvi bataljon imao je zadatak da pri povratku iz Vidovca izvrši akciju na »miliciju« u Planini, ali se »milicija« razbježala pa je bataljon zaplijenio od organizatora »milicije« 6 volova i jednu kravu, šećera, mesa i više od 300.000 kuna. Novac je uzet od nekog Sokola zato jer da je on ranije bio predsjednik NOO-a u Planini i da je zadržao 150.000 kuna narodne pomoći. Komesar Odreda smatra da u Planini nije ispravno postupljeno u pogledu oduzimanja novca. Taj novac oduzet je drugu Planincu i pohranjen u štabu Odreda, dok pojedinci kojima je imovina oduzeta ne budu proglašeni narod-

nim neprijateljima i dok se službeno, od strane Kotarskog NOO-a ne izvrši konfiskacija imovine tih ljudi. Komesar Odreda moli komesara Grupe da mu odgovori kakav stav zauzeti prema imovini oduzetoj »milicionerima.« Na kraju izvještaja stoji da je drug Ivan Stingi razriješen dužnosti pomoćnika komesara bataljona po vlastioj želji i da se upućuje na raspolaganje štabu Grupe.

Izvještaj je potpisao komesar Odreda drug Stjepan Selendić.

[1] Vojnoistorijski institut JA Beograd — br. reg. 43/3 K 1601/C

PROSLAVA OKTOBARSKE REVOLUCIJE U ZAGREBAČKOM ODREDU

(PREBACIVANJE RANJENIKA IZ ZAGORJA)

14. studenoga 1944. politkomesar Odreda šalje komesaru Zapadne grupe izvještaj[1] o proslavi oktobarske revolucije. U izvještaju piše da priprema za proslavu nije izvršena u potpunosti, prema dobivenim direktivama, jer su jedinice Odreda bile na specijalnim zadacima. II bataljon nalazi se u Zagorju te se vratio 6. listopada, zajedno sa štabom Odreda u selo Prepolno i Gornje Orešje, gdje je organizirana proslava oktobarske revolucije.

Proslava je organizirana tako da su sa borcima održani sastanci na kojima im se govorilo o značaju oktobarske revolucije, što je povezano sa našoj današnjom narodnooslobodilačkom borbom. Izvršeno je povezivanje sa političkim organizacijama na terenu tih sela te je omladina sela Žitomir prikupila veću količinu slame i kukuruzovine pa su navečer paljeni krijesovi u čast dana oktobarske revolucije. Krijesovi su paljeni u Žitomiru i Gornjem Orešju. Prisustvovali su borci i omladina tih sela. Pjevali su borbene pjesme. Tom prigodom ispaljeno je oko 150 metaka u znak proslave. Vojni zadatak Odreda u čast proslave oktobarske revolucije bilo je prebacivanje ranjenika iz Zagorja u čemu su se borci naročito istakli prilikom pratnje ranjenika i brigom oko njih. Natjecali su se tko će više pomoći ranjenim drugovima.

' Vojnoistorijski institut JA Beograd — br. reg. 42/3 K 1601/C

MOBILIZACIJA BORACA U KOTARU SV. IVAN ZELINA

15. studenoga 1944. štab Odreda upućuje[1] štabu Zapadne grupe POH mobilizirane drugove u selima Polonje Gornje, Polonje Dolnje i Novo Mjesto, općine Vanjski Sv. Ivan Zelina. Ukupno je mobilizirano 20 drugova od 1910. do 1924. godišta. Posebno je izdvojeno 13 drugova koji su izobraženi kao artiljerci u bivšoj jugoslavenskoj vojsci i domobranstvu.

15. studenoga 1944. štab Odreda izvještava Kotarski komitet KPH Sv. Ivan Zelina o provedenoj mobilizaciji i šalje popis mobiliziranih radi provjere podataka. Svi mobilizirani upućeni su u štab Zapadne grupe odreda. Štab Odreda ujedno obavještava Komitet da će se sa mobilizacijom nastaviti čim se sa specijalnih zadataka vrate bataljoni, što će uslijediti kroz dva dana, pošto sadanje snage nisu dovoljne za provođenje mobilizacije.

15. studenoga 1944. štab Zagrebačkog odreda šalje štabu Zapadne grupe nacrte[2] neprijateljskih uporišta Sv. Ivan Zelina, Donja Stubica, Oroslavlje, Donja Bistra, Stubičke Toplice, Dugo Selo i Konjšćina.

Istog dana vojno-obavještajni oficir štaba Odreda šalje vojno-obavještajnom oficiru Zapadne grupe izvještaj[3] o stanju neprijateljskih uporišta i vezama sa neprijateljskim oficirima na sektoru odreda. U izvještaju piše da je neprijatelj napustio uporište Komin, ali ga dnevno kontrolira. Također je napustio uporište Crkvenu Ves i Vrbovec kojeg ne kontrolira. Šalje nacrt neprijateljskog uporišta Sv. Ivan Zelina koji je podložan promjeni jer se tamo neprijatelj stalno utvrđuje a ispred bunkera postavlja žičanu ogradu u koju je uvedena struja. Također šalje nacrte za Konjščinu, Mariju Bistricu, Donju Stubicu, Stubičke Toplice i Dugo Selo. Nacrt Zlatar Bistrice oduzeli su kuririma Odreda obavještajci Zagorske brigade. Nacrt uporišta Kašina poslan je i nema promjena. Šalje nacrt za Donju Bistru u kojem uporištu je jedina promjena što su gestapovci napustili jedan bunker. U izvještaju piše da je uspostavljena veza sa svim općinama na sektoru Odreda te ima izgleda da će se moći dobiti originalni nacrti svih uporišta neprijatelja. Od veza s neprijateljskim uporištima postoji veza sa Konjščinom, odnosno sa jednim ustaškim dovodnikom sa kojim se sastao obavještajni povjerenik tog sektora Cvek[4]. Ustaški dovodnik dao je znakove raspoznavanja za 15 dana za ustaško uporište Konjščina, Zlatar Bistrica, Marija Bistrica i Hrašćina. Isti ustaški dovodnik predlaže da izvršimo napad na Konjščinu a on bi organizirao otpor iznutra. Vojno obavještajni oficir piše da se trebao sastati sa tim ustaškim dovodnikom ali je toga dana bio napad naše Divizije na Hrašćinu tako da on nije mogao doći, jer su ustaše u Konjščini imali pripremno stanje. Kad je sa njim ugovoren drugi sastanak istog dana došli su naši avioni nad Konjščinu, mitraljirali vlak i uporište tako da opet nije došao. Novi sastanak još nije potvrđen sa njegove strane. Drugu vezu dao je bivši domobranski poručnik Valent Grošinić, veterinar, koji je bio u Bosni i tamo održavao vezu sa našim jedinicama a sa njim je surađivao i nadporučnik Nekić koji se sada nalazi u uporištu Božjakovina. Ta veza predana je obavještajnom oficiru XXXII divizije pošto se oni po tom terenu kreću. Treća je veza sa uporištem Sv. Ivan Zelina, sa jednim žandarskim vodnikom, koji će nas redovito obavještavati o svim promjenama i neprijateljskim namjerama.

Na kraju izvještaja obavještajni oficir daje podatke o neprijateljskom uporištu Donja Zelina koje je naknadno primio, gdje se nalazi 170 ustaša PTS sa tri oficira. Smješteni su u školi, u kući Jendriš i vili gostioničara Konope. Naoružanje je 13 puškomitraljeza, 1 teški mitraljez i 2 laka bacača. Nakon što je ovo uporište napala XXXII divizija neprijatelj gradi nove bunkere i kopa nove rovove. Neprijatelj se više ne služi cestom Sv. Ivan Zelina — Rakovec jer je porušen most na rijeci Lonji kod sela Šulinec.

Izvještaj je potpisao vojno-obavještajni oficir štaba Odreda Pero Popović

15. studenoga 1944. štab Odreda upućuje[5] trojicu drugova na podoficirski kurs pri štabu Zapadne grupe. Grupa je tražila da se uputi 5 drugova ali Odred javlja da nije u mogućnosti uputiti petoricu, jer je jedan bataljon u Moslavini a drugi bataljon je na zadatku pa nema dovoljan broj drugova. Istim dopisom na zahtjev istog štaba, upućeni su u štab Grupe Perica Popović[6] vojno-obavještajni oficir te Ante Blažanin radiotelegrafista Odreda. Štab Odreda istovremeno javlja da su novomobilizirane drugove uputili iz sela Novo Mjesto u Polonje. Mobilizaciju Odred provodi i dalje. Sve novomobilizirane slat će u štab Grupe, jer je sa štabom Odreda samo jedna četa, tako da nije moguće ostavljati u njoj novomobilizirane. Štab Odreda napominje da se na pozive za mobilizaciju nitko ne odaziva nego dolaze tek kad im se zaprijeti konfiskacijom imovine, a i tada ih se mora hvatati patrolama. Štab Odreda javlja da je dogovoreno sa Kotarskim komitetom KPH Sv. Ivan Želina i odlučeno da se onima koji se ne jave u NOV izvrši konfiskacija imovine pa mole da štab Grupe obavijesti štab Odreda da li je zauzet pravilan stav po navedenom.

16. studenoga 1944. štab Odreda javlja[7] štabu Zapadne grupe da se četa koja se nalazila na položaju u selu Hruškovec vratila

u selo Krečaves, gdje će sa štabom Odreda provesti mobilizaciju. Druga četa vršila je u toku dana konfiskaciju imovine onima koji su bili pozvani u našu vojsku a nisu se odazvali. Svakome je zaplijenjena polovina stoke, koja je upućena štabu Grupe, a među njima su i 4 konja. Rezultat konfiskacije imovine bio je taj da su se trojica pozvanih odazvala u vojsku. U toku dana provest će se mobilizacija u selu Krečaves. Dok se vrati II bataljon Odred će se prebaciti na drugu stranu ceste Zagreb — Varaždin, prema Gornjem Orešju, i tamo provesti mobilizaciju. Četa I bataljona koja se nalazi sa štabom Odreda bit će upućena u sastav bataljona. Ujedno se upućuje vodnika druga Josipa Žugčića na podoficirski kurs.

16. na 17. studenoga 1944. udarna brigada »Braće Radića« u 23 sata napada ustaško uporište Donja Zelina.[8] osiguranje napadačkim jedinicama daje Zagorska brigada.

[1] Vojnoistorijski institutJA Beograd — br. reg 3/4 K 1601/C
[!] Vojnoistorijski institutJA Beograd — br. reg 58/3 K 1601/C
[5] Vojnoistorijski institutJA Beograd — br. reg 50/3 K 1601/C
[‘] Stjepan Čukelj
[’] Vojnoistorijski institut JA Beograd — br. reg 4/3 K 1601/B
[‘] Perica Popović postavljen na dužnost vojno obavještajnog oficira štaba Zapadne grupe POH.
[7] Vojnoistorijski institutJA Beograd — br. reg. 6/3 K 1601/B
[*] Vojnoistorijski institutJA Beograd — br. reg 10-1/4 K 1194

MOBILIZACIJU U ZAGREBAČKOM KOTARU PROVODI I. BATALJON

16. studenoga 1944. štab I bataljona javlja' štabu Odreda da su na zagrebački sektor stigli dana 15. studenoga 1944. navečer i smjestili se u selu Vidovec. Bataljon je krenuo 14. studenoga 1944. ujutro iz Novog Mjesta, u pravcu Donjeg Orešja, gdje je bio organiziran doručak i ručak. Istog dana, popodne u 2 sata, bataljon je iz Donjeg Orešja krenuo u Crkvenu Ves, gdje je ostao na noćenju i do 9 sati ujutro. 15. studenoga u zaselku Čergari organiziran je za bataljon ručak. Poslije podne izvršen je pokret u Vidovec. Tokom cijelog putovanja i smještaja nije bilo nikakvih značajnijih promjena. Kada je bataljon ulazio u selo Planina, »milicija« koja se nalazila kod dućana i Sokolove kuće ispalila je nekoliko metaka u pravcu nas. Sa strane bataljona nije ispaljen niti jedan metak. Narod u selu Čergari i Crkvena Ves dočekao je borce Odreda vrlo ljubazno. Na tom sektoru nema nikakvih promjena a neprijatelj, otkako je napustio uporište Crkvenu Ves, više nije dolazio. Jedino je jednog dana 15 ustaša došlo kolima po drva koja su im tamo ostala. Taj sektor sada je sasvim slobodan i zato su vrlo povoljni uslovi za mobilizaciju. U selu Vidovcu bataljon je primio nekoliko uniformi i dosta sanitetskog materijala. Uniforme su odmah podijeljene borcima koji su bili najslabije obučeni. Komandant bataljona otišao je danas sa jednom desetinom i puškomitraljezom u zaselak Mikleci, kod Markuševca, radi hvatanja domobranske zasjede koja navodno spava u jednom štaglju. Na kraju izvještaja štab bataljona javlja da u Vidovec dolazi po vezi svaki dan mnogo domobrana i civila iz Zagreba u partizane, tako da ih sada već ima oko 20 kod OZN-e.

Izvještaj je potpisao politkomesar bataljona Franjo Urek.

Na kraju izvještaja je dodatak, sa datumom 17. studenoga 1944, u kojem piše da se komandant bataljona koji je išao sa desetinom radi hvatanja neprijateljske zasjede vratio u 22 sata, i da su u toj akciji ranjena dva domobrana, dok su ostali pobjegli.

18. studenoga bataljon se nalazio u selu Vidovec i vršio pripreme za mobilizaciju u okolnim selima. Predvečer su čete krenule na mobilizaciju, i to 1. četa sa komandantom bataljona u selo Oporovec i okolicu. Mobilizacija je bila vrlo slaba jer su mobilizirana svega 24 druga.

19. studenoga 1944. bataljon se nalazio na odmoru u selu Vidovec.

17. studenoga 1944. štab I bataljona izdaje naredbu[2] broj 9 kojom se određuju slijedeća postavljenja na nove dužnosti: Bozo Petric, dosadašnji desetar 3. čete postavlja se za vodnika I voda 1. čete; Stjepan Zbukvić, mitraljezac u 1. četi postavlja se za vodnika II voda 1. čete; Đuro Smernjak, do sada vodnik na raspoloženju postavlja se za vodnika I voda 2. čete; Ivan Milčić, dosadanji desetar iste čete postavlja se za vodnika II voda 2. čete; Mikulček Marijan, dosadašnji desetar u 2. četi postavlja se za delegata I voda 1. čete; Dragutin Karasman, dosadašnji borac iste čete postavlja se za delegata II voda 1. čete; Anđelko Košuta, dosadanji mitraljezac 1. čete postavljen je za delegata I voda 2. čete.

Naredbu je potpisao v. d. komandant bataljona Zlatko Kvaternik i politkomesar Franjo Urek.

[1] Vojnoistorijski institut JA Beograd — br. reg 9/3 K 1601/D
[a] Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 45/4 K 1601/C

POKRETI, AKCIJE I BORBE I. BATALJONA

18. studenoga 1944. štab I. bataljona Zagrebačkog odreda šalje štabu Odreda operativni izvještaj[1] za period od 25. listopada 1944. do 18. studenoga 1944. U izvještaju piše:

»25. listopada 1944, u 4 sata ujutro, bataljon je krenuo iz sela Planina (sekcija Zagreb 1:100.000) na Lugarnicu Goršćica, gdje je stigao oko 10 sati. U 3 sata popodne pokret za selo Pila, gdje je bataljon prenoćio. Toga dana nije sa borcima rađeno ni vojnički niti politički.

26. X. 1944. ujutro pokret bataljona prema Donjem Podgorju. Bataljon se nalazio u zasjedi do poslije podne, kada je krenuo u selo Brezje, gdje je stigao uli sati noću. Sa borcima nije se toga dana radilo vojnički niti politički.

27. X. 1944., oko 5 sati ujutro, bataljon je krenuo u selo Podgorje, gdje se doručkovalo. Nakon doručka izvršen je pokret u Vidovec preko Kaptolske lugarnice. Jedna desetina pod vodstvom obavještajnog oficira Popovića otišla je na zadatak.

28. X. 1944. bataljon se nalazio u Vidovcu. Sa borcima se radilo vojnički i politički. Vratila se desetina sa obavještajnim oficirom Popovićem sa zadatka iz Dubrave, gdje je sakupljena oprema. Oko 6 sati poslije podne krenula je jedna desetina s drugom komandantom pred uporište Markuševac te je zarobila 4 domobrana bez oružja. 3. četa otišla je na mobilizaciju novih boraca u Granešinu.

29- X. 1944. bataljon se nalazio u Vidovcu. U 4 sata ujutro vratila se 3. četa sa zadatka. Mobilizirano je 32 lica. Oko 5 sati popodne pokret prema Donjoj Planini. U istom selu rekviririrano je 8 volova i nešto pokretne imovine ustaša i milicionera. Oko 12 sati u noći bataljon je krenuo iz Planine.

30. X. 1944. 1. i 2. četa smjestila se u selu Prepolno a 3. četa sa Štabom Odreda u selu Gornje Orešje. Toga dana nije se sa borcima radilo vojnički niti politički.

31. X. 1944. bataljon se nalazio u istim mjestima. 1. i 3. četa izmijenile su baze. Izviđačka desetina izviđala je cestu Varaždin — Zagreb. Održan je vojnički čas sa temom »rad patrole prethodnice, odstojanje, kretanje i veza«. Također je održan i politički čas sa temom: »Važnost kulturno-prosvjetnih odbora i pjesma«. Održan je sastanak komandira četa sa komandantom bataljona.

1. XI. 1944. bataljon se nalazio u istom mjestu. U 5 sati ujutro izvršena je pokusna uzbuna, koja je vrlo uspjela. Poslije podne pokret u Gornje Orešje. Iz Gornjeg Orešja pokret sa štabom Odreda u selo Bedenica. Tu je na groblju održan počasni govor palim drugovima i ispaljena počasna salva. Bataljon je prenoćio u istom selu.

2. *XI. 1944. u 5 sati ujutro bataljon kreče u selo Žitomir, gdje se smjestila 1. i 3- četa. 2. četa smjestila se u selu Prepolno. U 5 sati popodne pokret iz Žitomira i Prepolna u selo Zadrkovec gdje je bataljon zauzeo položaje iznad ceste Zagreb — Varaždin. Bataljon je prenoćio u istom selu. Promjena nije bilo.*

3. XI. 1944. bataljon se nalazio u selu Zadrkovec. Borci su se ukopali na kotama. Neprijatelj zapucava iz Komina ali ne izlazi iz uporišta. Navečer se bataljon ponovno smještava u selu Prepolno.

4. XI. 1944. bataljon se nalazi u selu Prepolno. Postavljena je zasjeda prema uporištu Konjščina. Vojničkih i političkih časova nije bilo. U 7 sati navečer pokret sa svim osiguranjima na Zagorski sektor.

5. XI. 1944. oko 2 sata u noći bataljon je susreo na cesti jedinice I. Zagorske brigade i krenuo cestom u Gornju Selnicu gdje se smjestio. Neprijatelj je napadao topovskom paljbom položaje I. Zagorske brigade. Jedan vod 2. čete bio je u zasjedi. Navečer pokret, zajedno sa Zagorskom brigadom u Lobor.

6. XI. 1944. bataljon se smjestio u Loboru. Bataljon nije imao nikakvih osiguranja osim straže pred Štabom. Održan je politički čas sa temom: »Ciljevi i linija NOB.« Na večer pokret 1. čete u selo Završje gdje se ista smjestila i postavila potrebna osiguranja. Bataljon je noćio u Loboru.

7. XI. 1944. bataljon se nalazio u istom mjestu. Prije podne održani su vojnički časovi sa četama, pred školom u parku, sa praktičnim vježbama. Na političkim časovima održan je referat o »Velikoj oktobarskoj revoluciji«. Poslije podne sastanak cijelog bataljona na kojem je prorađivana tema o značaju oktobarske revolucije. U 3 sata otišle su dvije čete našeg bataljona na položaj kod groblja, u selo Vojnovac. Navečer je započela proslava Oktobarske revolucije na kojoj je sudjelovao i naš bataljon.

8. XI. 1944. iza 8 sati 1. i 2. četa odlaze na položaj ispod grada Oštrca. U 1/2 10 sati krenula je 3. četa na položaj na jugoistočne prilaze Loboru. Povlačenje od 12 sati na Petrovu Goru, gdje smo se zadržali na položaju do 1 sat.

9. XI. 1944. pokret bataljona na kotu iznad Lepoglave, gdje bataljon ostaje do 4 sata popodne. Otuda se krenulo u selo Stari Golubovec gdje je bataljon večerao i noćio.

10. XI. 1944. u 4 sata ujutro pokret u selo Grtovec gdje bataljon drži položaje prema Zajezdi do 10 sati navečer. Tada je izvršen pokret sa ranjenicima za Prepolno. Našem bataljonu dao je pratnju do ceste II. bataljon I. Zagorske brigade.

11. XI. 1944. u 9 sati smjestili smo se sa ranjenicima u selu Prepolno gdje smo se zadržali do 10 sati u noći, kada je nastavljen put sa ranjenicima za Salnik.

12. XI. 1944. u 6 sati ujutro stigli smo sa ranjenicima u Salnik gdje I. bataljon predaje ranjenike. U 7 sati navečer pokret bataljona za Novo Mjesto.

13- XI. 1944. bataljon se nalazi u Novom Mjestu. Vrši čišćenje oružje i opreme i cjelokupno uređivanje po četama. Sa borcima se toga dana nije radilo vojnički i politički.

14. XI. 1944. u 2 sata ujutro pokret prema Donjem Orešju, gdje se bataljon smjestio, doručkovao i ručao. U 2 sata popodne pokret prema Crkvenoj Vesi. Bataljon se smjestio u Crkvenoj Vesi u 6 sati navečer.

15. XI. 1944. ujutro pokret iz Crkvene Vesi u selo Čergari. Tu je organiziran ručak. Poslije ručka nastavljen je pokret u selo Vidovec, kuda smo stigli u 9 sati navečer.

16. XI. 1944. bataljon se nalazio u Vidovcu. Izvršeno je preuzimanje materijala koji je stigao iz Zagreba. U četama se vršilo čišćenje oružja i opreme. Navečer je jedna desetina otišla na konfiskaciju kod Markuševca.

17. XI. 1944. bataljon se nalazio u Vidovcu. Prije podne održan je politički sat a popodne vojnički. Navečer 1. i 3. četa vrše mobilizaciju u selima Oporovec, Novoselec i okolica.

18. XI. 1944. bataljon se nalazi u Vidovcu. 3. četa vrši mobilizaciju u selu Čučerje. U pola noći pokret u selo Ištvanići gdje bataljon ostaje a jedan vod sa preuzetim materijalom i novomobiliziranim upućen je do štaba odreda.«

Ovaj izvještaj potpisali su komandant bataljona Zlatko Kvaternik i politkomesar bataljona Franjo Urek.

[1] Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 23/3 K 1601/B

POLITIČKA SITUACIJA U PRIGORJU I ZAGORJU

18. studenoga 1944. pomoćnik politkomesara Zagrebačkog odreda Slavko Pavlinić nalazi se sa I bataljonom u pokretu za zagrebački i stubički kotar i šalje štabu Odreda izvještaj o političkoj situaciji u Prigorju i Zagorju. U izvještaju piše da je putovanje išlo dobro i da bataljon nigdje nije imao borbe. Na prolazu za Vidovec organizirana je večera za bataljon u Crkvenoj Vesi, gdje je narod borce, kao i prije, vrlo lijepo i toplo primio. Stoga smatra da se sa vojskom, kao i prije, tamo opet može češće dolaziti. Na istom sektoru ima puno mogućnosti za mobilizaciju, što predlažu drugovi sa terena. Po dolasku u Vidovec povezali su se sa Kotarskim komitetom Zagreb radi mobilizacije i ostalih stvari koje tamo trebamo urediti. U Zagreb su poslali čovjeka koji će urediti sve za dogovorenu akciju. Bataljon je kod Markuševca napravio jednu zasjedu sa 15 drugova ali neprijatelj nije izišao.

U nastavku izvještaja piše da je u više sela provedena mobilizacija koja nije baš najbolje uspjela pošto se većina sakrivala po bunkerima. Novomobilizirane upućuje se do štaba Odreda. Nakon provedene mobilizacije na sektoru Vidovca, gdje će se još nekoliko dana mobilizirati, bataljon kreće na sektor Jakovlje, gdje su još veće mogućnosti za mobilizaciju. Tamo je upućen drug Buncek da sa političkim radnicima toga područja sve pripremi. Danas je došao drug Nikola iz Jakovlja i obavijestio da tamo već čeka 60 mobiliziranih koji su došli po raznim vezama.

Drug Pavlinić nadalje piše da će oni biti uporni u mobilizaciji dok ne stigne izvještaj iz Zagreba o onoj akciji o kojoj se govorilo.

Neprijatelj je proglasio opću mobilizaciju za muške i ženske te je stvarno potrebno da se jedan bataljon našeg Odreda stalno nalazi na sektoru oko Zagreba. To bi trebalo javiti Grupi preko radio-stanice, tako da nam Grupa ne bi zadavala druge zadatke.

U nastavku izvještaja drug Pavlinić piše da su već dva puta slali kurire prema štabu Odreda ali su se oni svaki put vratili. On traži da se četa I bataljona koja se nalazi kod štaba Odreda hitno uputi u sastav bataljona, kako bi u potpunosti mogli izvršiti zadatak kojeg je pred njih postavio viši štab. Nadalje od štaba Odreda traži da sa istom četom pošalje 4 do 5 nagaznih mina koje su tamo spremljene a upotrebit će se na cesti Zagreb — Markuševac, jer tamo neprijatelj sa tenkovima kreće i po noći. Ukoliko je četa već krenula, mine neka donese vod koji je pratio novomobilizirane. Nadalje izvještava da su ovdje oduzeta tri radio-aparata, i to jedan mali Telefunken i dva na 6 voltni akumulator, bez baterija. Jedan od tih velikih dali su Kotarskom komitetu Zagreb, jedan će ići u štab Grupe, a mali radio ostaje za štab Odreda. Drug Pavlinić nadalje piše da se onaj radio-aparat koji se momentalno nalazi u štabu Odreda odmah vrati Kotarskom komitetu Stubica jer oni ne posjeduju nikakav aparat, i da im se taj aparat nije smio oduzeti. Zbog oduzimanja radio-aparata Komitetu Stubica jako se naljutio drug Tehek', sekretar Oblasnog komiteta i rekao da će za to štab Odreda odgovarati. Upozorava štab da ovo shvate ozbiljno i da vrate radio a novi radio za štab Odreda je kod njih. Na kraju izvještaja stoji

da je u I bataljon uključeno 20 mobiliziranih boraca, te da su iz Zagreba u Vidovec stigle dvije sestre bolničarke koje imaju dvogodišnju bolničku praksu. One se zasada nalaze u bataljonskoj ambulanti. Drug Pavlinić moli da doktor javi kuda da ih se uputi. Nadalje u pismu pita da mu štab Odreda javi kakvo je stanje kod njih i da li se vratila četa II bataljona koja je pratila ranjenike, da li se vratio cijeli bataljon koji je poslije pratio ranjenike, da li su ranjenici sretno stigli do bolnice. Komesaru odreda šalje duhan i 10.000 kuna. Na kraju javlja da su primili mnogo sanitetskog materijala od kojeg su jedan dio dali u I. bataljon a ostalo je upućeno do štaba Odreda. Također šalje 1000 komada cigareta, dvije kutije »Trebinjca« i papirića. Javlja da je od Kotarskog komiteta Zagreb dobio indigo-papira i papira i da se može započeti sa kulturnoprosvjetnim radom.

' Antun Biber

VOJNO-ORGANIZACIONO STANJE I. BATALJONA U STUDENOME 1944.

18. studenoga 1944. štab I bataljona podnosi štabu Zagrebačkog odreda opći vojno-organizacioni izvještaj[1] iz kojeg dajemo najbitnije izvode kako slijedi:

Na sektoru bataljona, u vremenu od 22. listopada 1944. do 18. studenoga 1944, primijećene su veće promjene kod neprijatelja koje su nastale uslijed djelovanja naših jačih snaga, tj. XXXII divizije koja je vršila operacije na sektoru Zagrebačkog odreda. Neprijatelj je izvršio pregrupaciju svojih snaga u uporištima na glavnoj cesti Zagreb — Varaždin. On je također vršio blokadu pojedinih dijelova ceste. Neprijatelj u proteklom vremenu nije pravio ofenzivne akcije na dijelove naših jedinica a niti je izlazio iz uporišta. Nakon likvidacije neprijateljskog uporišta Donja Zelina neprijatelj je svoje snage iz uporišta Crkvena Ves prebacio u Donju Zelinu. U Crkvenoj Vesi sada nema neprijateljske posade. Sada tamo već dolaze dijelovi naših jedinica. Uporište Hrašćina Trgovišće također su likvidirale jedinice XXXII divizije, ali je to uporište neprijatelj ponovno zaposjeo novim snagama. Ostala uporišta i njihove posade ostala su uglavnom nepromijenjena, i to Sv. Ivan Zelina, Kašina i Konjšćina. Neprijateljske snage u tim uporištima sastavljene su od ustaških jedinica. Naš bataljon i dalje se kreće svojim zadanim sektorom.

Štab bataljona popunjen je komandnim kadrom, osim operativnog oficira. U proteklom razdoblju otišao je iz bataljona pomoćnik komesara bataljona na raspolaganje štabu Zapadne grupe a na njegovo mjesto došao je drug Oto Žunko, dosadašnji pomoćnik politkomesara 2. čete. Rad štaba zadovoljava. Rad komandi četa zadovoljava te su čete izvršavale sva naređenja, uz najveće napore koje je bataljon imao u zadnje vrijeme.

Bataljon je sastavljen od tri čete štaba bataljona, izvidničke desetine, ambulante i osoblja pri štabu. Čete su sastavljene od dva voda a vodovi od po dvije desetine. Nakon borbi u Zagorju, kod Lobora, bataljon se najednom smanjio jer je bilo dosta velikih gubitaka u ljudstvu i materijalu. Sada se brojno stanje opet povećava dolaskom novih dobrovoljaca i mobiliziranih. Pojavljuje se i dezerterstvo kod novih boraca, naročito kada dolazimo bliže njihovim kućama. Neki bježe u druge jedinice jer misle da u njima nisu toliki napori.

Naoružanje bataljona oslabljeno je za jedan puškomitraljez koji je nestao u borbama kod Lobora.

U proteklom vremenu, zbog stalnih pokreta i zadataka, nastava nije vršena po jedinicama bataljona. Izvidnička desetina upućuje se stalno na teren radi izviđanja i prikupljanja podataka o neprijatelju. Moral boraca i rukovodilaca je zadovoljavajući. Borbenost boraca je dobra. Ishrana je ovisila o terenu kojim smo se kretali. Zdravstveno stanje pogoršalo se uslijed nevremena i velikih pokreta, jer su se drugovi nahladili i oboljeli na nogama.

Izvještaj je potpisao komandant bataljona Zlatko Kvaternik i politkomesar Urek Franjo.

' Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. 22/3 K 1601/B

SVIM SILAMA I NAJENERGIČNIJE BACITI SE NA NEPRIJATELJA

17. studenoga 1944. štab Zapadne grupe POH uputio je štabu I zagorske brigade, štabu Zagorskog, štabu Zagrebačkog i štabu Kalničkog odreda naređenje[1] u kojem navodi da se bojište svakog dana sve više približava sektoru našeg Korpusa. Jedinice Crvene armije i naše vojske prešle su Dunav i nadiru širokim frontom prema Pečuhu u Mađarskoj. U Srijemu se priprema nova ofenziva a na Balkanu se uništava, jer su opkoljeni, ostaci njemačkih divizija. Neprijatelj je u punom povlačenju prema zapadu, i njemu trebaju komunikacije. Stoga, da bi mu onemogućili korištenje naših komunikacija, i da bi mu zadali što više gubitaka, štab Grupe naređuje da se sve operativne jedinice i partizanski odredi svom silom i najenergičnije bace na neprijatelja koji se povlači. Ovaj zadatak trebaju štabovi jedinica da izvršavaju po svojoj inicijativi na sektorima gdje se nalaze.

U daljem tekstu naređenja stoji:

»Rušiti sve cestovne i željezničke komunikacije koje dolaze u obzir za povlačenje neprijatelja. Kao najvažnije komunikacije koje treba onesposobiti jesu cesta i željeznička pruga Banova Jaruga — Zagreb, Zagreb — Varaždin, Koprivnica — Varaždin i Kotoriba — Čakovec. Na tim komunikacijama nesmije ostati čitav niti jedan most niti propust. Eksploziva ima dosta. Pored toga te komunikacije treba minirati, prekopavati i postavljati barikade. Za razaranje komunikacija ne čekati nikakova naređenja već to činiti po svojoj inicijativi, gdje god se bude jedinica nalazila.

Nedajte krvavom okupatoru i njegovim slugama da se živi izvuku iz naše zemlje u kojoj su počinili tolikog zla. U sadanjoj situaciji najveći je kriminal biti pasivan u ovim časovima borbe. Tucite neprijatelja svagdje i na svakom mjestu, jer se samo napadom neprijatelj može uništiti.«

Ovo naređenje potpisao je načelnik štaba Zapadne grupe potporučnik Marko Lučić.

18. studenoga 1944. štab Odreda upućuje[2] štabu Zapadne grupe novomobilizirane borce iz sela Polonje, kotar Sv. Ivan Zelina, gdje je mobilizirano 13 boraca i 4 za artiljeriju, te 27 ljudi iz sela Krečaves. Na tom području izvršio je mobilizaciju II bataljon.

Istog dana štab Odreda upućuje štabu Grupe još 56 novomobiliziranih koje je mobilizirao I bataljon na sektoru Vidovec. Mobilizirana su godišta od 1910. do 1927.

19. XI. 1944. štab Zapadne grupe šalje štabu Zagrebačkog odreda slijedeće naređenje:[3]

»Tokom ove noći prebacite se sa četom I. bataljona na sektor Crkvena Ves odatle se trebate povezati sa glavninom I. bataljona. Zadatak je mobilizacije na sektoru Crkvena Ves i sve ljudstvo koje ćete mobilizirati, upućivati ćete do našeg Štaba. Četu II. bataljona koja se također nalazi sa vama uputite odmah u selo Šelovec gdje se nalazi ostatak II. bataljona. II. bataljon stajat će izvjesno vrijeme pod direktnom našom komandom i od nas će dobivati zadatke. Sve oficire koji su stigli sa kursa, uputite do našeg štaba, radi rasporeda.«

Ovo naređenje potpisao je Komandant Zapadne grupe POH major Kučiš Stjepan.

[1] Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. 11/3 K. 1601/B
[!] Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. 14/4 K. 1601/c
· Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. 13/3 K. 1601/B

XXXII DIVIZIJA U ZASJEDAMA U PRIGORJU

19- studenoga 1944. štab XXXII divizije izdaje svojim brigadama zapovijest[1] za postavljanje zasjeda u neposrednoj okolici Zagreba, odnosno na sektoru Zagrebačkog odreda. Zasjede su postavljene 20. studenoga 1944., i to: brigada »Matija Gubec« sa jednim bataljonom na cesti Kraljevac — Dugo Selo, sa jednim bataljonom na cesti Sesvete — Donja Zelina, kod sela Zerjavinec. Udarna brigada »Braće Radića« sa jednim bataljonom na cesti Donja Zelina — Božjakovina, kod sela Štakorovac.

19. studenoga štab Zagrebačkog odreda šalje[2] štabu Zapadne grupe 10 novomobiliziranih iz sela Krečaves, i 4 naknadno mobiliziranih iz sela Polonje, kotara Sv. Ivan Zelina.

20. studenoga 1944. štab Zagrebačkog odreda izvještava[3] štab Zapadne grupe POH da upućuje novomobilizirane sa sektora Vidovec, koje je mobilizirao I bataljon. Pomoćnik komesara Odreda koji se nalazi sa tim bataljonom u Vidovcu javlja, da je mobilizacija jako slaba jer se ljudi ne odazivaju na pozive već se sakrivaju. Bataljon ostaje sa pomoćnikom komesara Odreda u Vidovcu, dok o planiranoj akciji ne stigne odgovor iz Zagreba. Nakon toga bataljon će se prebaciti na sektor Jakovlje, gdje su mnogo bolje mogućnosti za mobilizaciju. Do stizanja odgovora iz Zagreba bataljon će stalno provoditi mobilizaciju na tom području. Štab Odreda prebacit će se još noćas preko glavne ceste do I bataljona sa jednim vodom koji je dopratio novomobilizirane iz Vidovca. Štab Odreda javlja da u prilogu šalje »postrojbeni nalog za formiranje I udarne divizije«[4] kojeg je dostavio I bataljon, a nije poznato gdje su to uhvatili. Ovdje se radi o formiranju ustaške udarne divizije.

Štab Odreda ujedno izvještava o stanju neprijateljskih uporišta na svojem području kako slijedi:

Luka: 160 ustaša sa 7 lakih mitraljeza, 1 teškim i 1 lakim bacačem, 12 šmajsera, ostalo puške. Naziv jedinice je »posadni zdrug«. Nacionalni sastav: većinom Hrvati iz okolice Zagreba, ostalo Bosanci.

Donja Bistra: 32 žandara sa 5 lakih mitraljeza, 7 šmajsera, 13 pištolja. Ostalo puške.

Suhodol, kraj Donje Bistre: 80 gestapovaca sa 2 teška i 7 lakih mitraljeza, 2 laka i 1 teški bacač, 10 šmajsera, 2 pištolja, ostalo karabini. Smješteni su u bunkeru. U bunkerima imaju 70 kreveta. Također imaju vani postavljenu piramidu za izviđanje.

Oroslavje: 400 gestapovaca sa 4 teška i 17 lakih mitraljeza, 25 šmajsera, 3 teška i 3 laka bacača, 1 brdski top, 2 protuavionska mitraljeza, ostalo puške. Nacionalni sastav Mađari i Bosanci. Osim ovih još ima i 150 ljudi »časne radne«, bez oružja.

Stubica: 460 ljudi, i to 1 satnija pješadije, 1 dojavna satnija, jedna satnija »opkopara« i jedna satnija »novaka«. Naoružani su sa 6 teških i 2 laka mitraljeza, 18 šmajsera, 2 laka i 2 teška bacača, ostalo karabini. U istom uporištu još ima 55 žandara sa 5 lakih mitraljeza i 6 šmajsera, ostalo puške.

Stubičke Toplice: 400 domobrana sa 15 lakih i 1 teškim mitraljezom, 1 teški i laki bacač, 15 šmajsera, ostalo karabini. Većina ih je iz zagrebačke oblasti i nešto malo Bosanaca.

Marija Bistrica: 300 ustaša sa 4 teška i 20 lakih mitraljeza, 20 šmajsera, 3 laka i 2 teška bacača, ostalo karabini. Ustaše su većinom Hrvati iz okolice Zagreba.

Laz: 170 ustaša sa 6 lakih i 2 teška mitraljeza, 2 laka bacača, 9 šmajsera. Smješteni su u 5 bunkera. U svakom bunkeru je po 12 vojnika sa po 1 lakim mitraljezom. Posada pripada uporištu Marija Bistrica.

Sljeme: 40 ustaša, svi novaci. Naoružanje nepoznato.

Uporišta Sertić — Stenjevac, Podsused, Podsused — stanica, Podsused — Logor, Bizek u Vrapču, Stenjevcu, Borčecu, Podsusedu i Zaprešiću — sve je puno Nijemaca ali nije poznato koliko ih ima i kojoj jedinici pripadaju. Štab Odreda u prilogu šalje nacrt uporišta Oroslavlje. Istovremeno upućuju ustaškog »čarkara« Stjepana Brleka, rođenog 1921., kojeg je I bataljon zarobio prilikom mobilizacije u selu Žitomir, na daljnji postupak. Štab Odreda na kraju javlja da štabu Grupe šalje razni pisaći i sanitetski materijal.

[1] Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. 18-1/2 K. 552
[2] Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. 31/4 K. 1601/C
[3] Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. 7/3 K. 1601/B
[4] Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. 32/4 K 1601/C

ISTICATI POMOĆ I VOJNE USPJEHE ENGLESKE I AMERIKE

20. studenoga 1944. štab Zagrebačkog odreda šalje politkomesarima I i II bataljona prijepis raspisa[1] štaba Zapadne grupe odnosno politkomesara Stjepana Ivekovića o dosadašnjem nepravilnom stavu u našem političkom i propagandnom radu prema našim saveznicima Velikoj Britaniji i Americi, koji se stav očituje među borcima i među narodom. U direktivnom pismu, između ostalog, piše da mi često među borcima i narodom podcjenjujemo pomoć koju nam daju saveznici. Mi o toj pomoći vrlo malo ili gotovo ništa ne govorimo, iako je ta pomoć u odijelima, obući, oružju, hrani itd. — osobito u zadnje vrijeme — znatna. Vrhovni komandant NOVJ drug Tito dao je nedavno preko radio »Slobodna Jugoslavija« izjavu u kojoj je podcrtao važnost te pomoći. Ne ističe se pravo značenje savezničkih zračnih napada na njemačke i talijanske industrijske centre, iako su ta bombardiranja dovela do pravog pustošenja u samoj Njemačkoj (razaranje Berlina, Essena, Kolna i njemačke ratne industrije), čime nama i SSSR-u pružaju ogromnu pomoć. Nismo popularizirali napade savezničkih aviona na neprijateljske objekte i uporišta u zemlji, kao što su bombardiranje Mostara, Splita, Zadra, Šibenika i Zagreba. Također nije popularizirana koordinacija naših operacija sa savezničkim zračnim snagama, koje su nam mnogo pomogle u izvršenju operacija. Sva saveznička službena štampa prepuna je članaka i vijesti o borbama NOV i maršalu Titu. Najugledniji javni radnici i političari Velike Britanije i Amerike daju vrlo povoljne izjave o NOV-i.

Umjesto da popularizirama te činjenice često se događa da drugovi često neodgovorno kritiziraju unutrašnje uređenje u Velikoj Britaniji i Americi, da napadaju te države i njihove vlade zato što još nisu prekinule sa kraljem Petrom.

U nastavku pisma stoji da su ovakvi stavovi sektaški, da mogu imati štetne posljedice za našu borbu i da se ovakvi stavovi ne slažu sa linijom NOB. Naša NOB je karika u lancu antifašističke koalicije, na čelu sa SSSR-om, čiji su članovi Velika Britanija i Amerika.

Nepravilan stav prema saveznicima pomaže međunarodnoj reakciji kojoj je glavni cilj oslabiti i razbiti savez SSSR, Velike Britanije i Amerike. U našoj zemlji j6š uvijek ima dovoljan broj reakcionarnih i protunarodnih elemenata, pristaša Mačekove politike čekanja i pristaša četničke politike kralja Petra, koji žele dokazati našem narodu da su Englezi i Amerikanci protiv partizana i da su za Mačeka i kralja Petra. Oni govore da je naša borba uzaludna jer će doći Englezi i uspostaviti red kakav oni hoće. Time domaći reakcioneri i špekulanti žele zakočiti priliv još neopredijeljenih masa u NOB-u. Ovakvim stavovima razoružavamo naše iskrene prijatelje i široke narodne mase koje u Americi i Engleskoj prate i pomažu našu borbu. Sa druge strane time pomažemo reakcionarima koji žele prikazati našu NOB-u komunističkom i oslabiti naše pozicije kod službenih savezničkih krugova.

U vezi sa time daje se u zadatak svim štabovima da kolektivno dobro prouče tu okružnicu i da sa nižim rukovodiocima organiziraju savjetovanja. U svim jedinicama da se održe na-

stavni satovi o ulozi saveznika. Na njima treba prikazati značaj pomoći koju dobivamo od njih u naoružanju, hrani, odjeći i obući. Na svim mitinzima i sastancima sa narodom po selima govoriti o savezničkoj pomoći koju oni pružaju NOV-i i na tome raskrinkavati mačekovske i četničke elemente. Među borcima popularizirati pisanje Engleske i Američke štampe o NOB-i, maršalu Titu i AVNOJ-u. Po mjestima kuda naša vojska prolazi pisati parole o našim saveznicima SSSR-u, Velikoj Britaniji i Americi. Kod ispravljanja dosadanjih grešaka voditi računa da se ne pređe u drugu krajnost i da se ne zapostavi značajna pomoć SSSR-a.

21. studenoga 1944. štab Odreda upućuje[2] Komandi mjesta Preseka drugove Ivana Zavernjajeva Vasiljevića, i Vasilija Karaljev Fjodorovića koji su bili borci u I bataljonu. Bili su u bolnici te su komisijski oglašeni nesposobnima za vojsku pa štab Odreda moli da ih se otpremi dalje, na njihovo odredište.

' Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 14/6 K 1601/C
[1] Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 39/1 K 1601/C

MOBILIZACIJA SE NASTAVLJA NA STUBIČKOM KOTARU

21. studenoga 1944. štab I bataljona izvještava [1] štab Odreda o akcijama i pokretu bataljona kako slijedi:

19- studenoga 1944. bataljon se nalazio u selu Čučerje, zaselak Ištvanići, do 15,30 sati popodne, odakle je imao pokret za stubički sektor i smjestio se u selu Pila. Istog dana vod 1. čete imao je zasjedu na cesti Kašina — Laz, gdje je zarobio 2 domobrana koji su išli svojim kućama u selo Globočec i Tugonicu a nosili su sobom razne stvari za koje se pretpostavlja da su ih krijumčarili pa su im oduzete. Domobranima su oduzete i uniforme i dodijeljene našim drugovima u bataljonu.

20. studenoga 1944. bataljon je u pokretu od 9 sati ujutro iz sela Pila u selo Kraljev Vrh, zaselak Kostanjski, gdje ostaje do 3 sata popodne. Odatle bataljon kreće u Gornju Bistru, zaselak Lešnjaki, gdje ostaje do 21. studenoga 1944, do 3 sata popodne. Iz ovog zaselka krenula je 3. četa ovog bataljona na mobilizaciju u sela Gornja i Donja Poljanica, a 1. vod u Gornju Bistru. Rezultat mobilizacije bio je jako dobar te su mobilizirana 73 druga. U suglasnosti sa Kotarskim komitetom KPH Donja Stubica i Kotarskim NOO Donja Stubica formirana je komisija koja je pregledala sve novomobilizirane a nesposobne pustila kućama.

U bataljon je primljeno 19 novomobiliziranih drugova.

Politička situacija na stubičkom kotaru dosta je povoljna jer neprijatelj uopće ne izlazi iz svojih uporišta. Posade uporišta većinom su domobranske, nešto malo je gestapovaca koji drže zasjedu na cesti Oroslavlje — Zagreb, u šumi Suhodol, na mjestu gdje je II bataljon u ljetu napao jedan kamion gestapovaca.

Budući plan rada ovog bataljona je da provede mobilizaciju na sektoru Jakovlje, Kraljev Vrh, Pila i Podgorje i da postavlja zasjede na cesti Zagreb — Oroslavlje. Mobilizacija će u Jakovlju započeti 22. studenoga 1944.

Stab bataljona moli štab Odreda da mu uputi 2. četu u sastav bataljona jer im je ona vrlo potrebna. Predlažu štabu Odreda da se na ovom sektoru stalno zadržava barem jedan vod vojske, a jedan vod na sektoru Vidovec, jer je veliki priliv boraca iz Zagreba.

Izvještaj je potpisao politkomesar bataljona Franjo Urek.

22. studenoga 1944. štab Odreda šalje štabu II bataljona druga Hadžića, koji je došao iz I bataljona, za kurira u štab Odreda. Pošto on ne odgovara za tu dužnost, mole se da za kurira upute drugog borca koji će bolje odgovarati.

Istog dana štab Odreda upućuje u štab istog bataljona mobilizirane drugove na raspored, i to: Stjepana Špoljareca i Slavka Habuša.

[1] Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 16/3 K. 1601/B

JOŠ JEDNO OBRAZLOŽENJE NEUSPJELE ZASJEDE II BATALJONA KOD SV. IVANA ZELINE

22. studenoga 1944. štab Zagrebačkog odreda podnosi štabu Zapadne grupe izvještaj [1] o neuspjeloj zasjedi II bataljona 14. X 1944. kako slijedi:

»Na naređenje koje ste nam uputili putem radiostanice dajemo slijedeći izvještaj: »Dana 14. X. 1944. dobio je II. bataljon naređenje da napravi zasjedu između Sv. Ivana i Komina, na glavnoj cesti Zagreb — Varaždin.

Mi smo dobili podatke od našeg obavještajnog oficira POPOVIĆ PERE i političkih radnika sa terena da neprijatelj krstari cestom u jačini 30 do 40 ustaša kojima je zadatak da kontroliraju cestu pošto neprijatelj nema nikakove posade u Kominu. Isto smo dobili podatke da svakog jutra prolaze dva autobusa koji vrše promet Zagreb — Varaždin a da se na njima voze razni šverceri i par agenata ustaške nadzorne službe i po koji ustaša u uniformi. Na temelju toga izdali smo naređenje II. bataljonu da odabere 40 boraca, da ih naoruža sa 4 puškomitraljeza i da im postavi zasjedu. II. bataljon primio je naređenje ali ga nije u cijelosti sproveo, tj. nije si odabrao 40 boraca kako je u naređenju stajalo, iako je komandanta na to opominjao komesar bataljona već je komandant MIRKO BELOŠEVIĆ odgovorio svom komesaru, da neće birati borce iz bataljona, nego da će uzeti 1. četu i naoružati je potrebnim oružjem. Ovo naređenje mi smo izdali u tom smislu zato, jer je II. bataljon formiran pred kratko vrijeme, i u njemu su se nalazili gotovo sve novi borci i rukovodioci, dok je bilo samo nekoliko starih rukovodioca.

U istoj noći dobio je I. bataljon zadatak da neprijateljskoj patroli koja je izlazila iz Hrašćina Trgovište svaki dan, napravi zasjedu sa 1. vodom kod sela Vrbova. Sa jednom četom da napravi zasjedu neprijatelju koji se nalazi u Crkvenoj Vesi a po podacima izlazio je prema šumi do Zdenčeca. Sa jednom četom da pokupi svu vojnu spremu u Kominu a sa ostalim snagama da se smjeste u Donje Orešje, zajedno sa štabom Odreda.

Ujutro kada smo stigli u Donje Orešje, gdje smo postavili potrebno osiguranje, ujedno smo izbacili jednu desetinu na položaj od Sv. Ivan Zeline, time da kontrolira od Kalinja, tj. od Sv. Ivan Zeline, prilaz neprijatelja, tj. da čuva leđa kao i odstupnicu četi koja je bila u zasjedi na glavnoj cesti od II bataljona. U 7 sati čuli smo pucnjavu i primijetili, tj. zaključili smo po vatri da se je zapucalo na cesti i iza leđa našoj zasjedi. Izdali smo odmah naređenje I. bataljonu da uputi jedan vod i da se isti probije do naše zasjede, tj. da razbije neprijatelja koji je zapucao iza leđa, kako bi se zasjeda, koja je bila na cesti, mogla povući. Isti vod po dolasku na kotu iznad šume sreo se sa desetinom koja je bila postavljena za odstupnicu istoj četi, i koja je odstupila. Sa istom desetinom nalazio se je pomoćnik komesara bataljona MUHEK STJEPAN, koji je izjavio da neprijatelj nastupa u tri kolone i da su oni o tome obavijestili komandanta, na što im je dao odgovor, a ujedno izdao naređenje komandiru PETRIC JURI, da otvori vatru i da se odmah povuče. Na istoj koti vod je zauzeo položaj zajedno sa tom desetinom i uputio pred sebe patrolu sa zadatkom da uhvati vezu sa komandantom koji se nalazio u samoj zasjedi. Dok je ta patrola stigla do šume uhvatila je kontakt sa neprijateljem te se vratila.

Kada je neprijateljska kolona naišla, drugovi su otvorili vatru sa svim svojim oružjem po koloni koja je išla po cesti. Isti neprijatelj, kada je dobio vatru, dao se u bijeg, dok je to podiglo moral komandantu i ostalim borcima. Viknuli su »juriš« a zaboravili su na izvještaj koji su prije primili od nas da neprijatelj nastupa u tri kolone. Neprijateljska pobočnica išla je par stotina metara od kolone po šumi koju nije primijetila desetina koja je štitila odstupnicu, dok pobočnica nije na njih naišla. Kad je ova naišla na desetinu, desetina je ispalila par metaka na pobočnicu te se povukla. Kada se desetina povukla neprijatelj je napao zasjedu iza leđa. U prvom naletu na zasjedi ranjen je bio komandir PETRIC. Borci su se pokolebali, neprijatelj je to osjetio i viknuo: »Predajte se«. Borci su bili novi, momentalno su izgubili moral te se počeli predavati.

Takav izvještaj dobili smo od tri druga koji su se uspjeli probiti i spasiti da nisu pali u zarobljeništvo.

Naše je mišljenje o svemu tome i po zaključku i ispitivanju druga MUHEKA, i po izjavi štaba bataljona da krivnja leži na desetini, zapravo na pomoćniku komesara MUHEKU i komesaru iste čete drugu KELEMINCU zato što drug MUHEK nije bio sa tom desetinom. On izjavljuje da je u tom momentu vršio nuždu i da se desetina povlačila bez njegova znanja, dok poslije, pod Op. brojem ,24/44 od 16. X 1944-, štab II. bataljona izjavljuje da je ista desetina zapucala po neprijatelju. Sam MUHEK izjavljuje da oni nisu primijetili pobočnice i baca krivnju na komandanta da je na krivu kotu postavio osiguranje, tj. od Komina umjesto od Sv. Ivan Zeline.

Kako se iz gornjeg vidi, štabu II. bataljona postavljen je konkretan zadatak u kojemu je naročito napomenuto da se čuvaju iznenađenja, tj. da si na samom terenu postave potrebna osiguranja i da se obezbijede što bolje. U naređenju im je isto stajalo neka ne vode borbe ukoliko procjene da neprijatelja ne mogu savladati, i da se povuku. U istom naređenju im je također stajalo da na zasjedi budu strogo konspirirani. Ovu stvar bilo bi potrebno ponovno ispitati, jer je u izvještaju došlo do kontradiktornosti, npr. kada je drug MUHEK izjavio da su bili poslani na krive položaje od kuda nisu mogli tući pobočnicu, tj. zasjedi čuvati odstupnicu, dok pod op. brojem 24/44. štab bataljona izjavljuje da je ista desetina zapucala po neprijatelju.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Politkomesar: *Komandant-kapetan:*
Šelendić Stjepan, v. r. *Hađina Franjo, v. r.*

24. studenoga 1944. štab Odreda odgovara dopisom štabu Zapadne grupe na naređenje [2] koje je primio putem radio-stanice. U odgovoru piše da su po naređenju postupili i uputili po materijal jedan vod I bataljona. Taj vod nalazi se sa štabom Odreda u Gornjem Orešju. On će otići po taj materijal i dopremiti ga do štaba Odreda. U vezi sa potrebnim oružjem štab Odreda odgovara da ukoliko bi se išlo na bataljone sa po 300 boraca da bi im trebalo 50 pušaka, i prema tom brojnom stanju odgovarajući broj puškomitraljeza i šmajsera. Štab Odreda nadalje moli štab Grupe da mu pošalje municije za šmajsere i karabine. Također imaju manjak engleske municije. Odredu nedostaje uniforma, cipele, veša i šinjela.

U vezi sa naređenjem štaba Grupe da se ruše neprijateljske komunikacije, štab Odreda moli da mu se pošalje izvjesna količina eksploziva.

Štab Odreda javlja da on sa II bataljonom ostaje na terenu Gornjeg Orešja tako dugo, dok ne uhvate vezu sa I bataljonom. Kada sa njim uhvate vezu onda će se prebaciti na sektor toga bataljona i tamo provesti mobilizaciju.

Na kraju izvještaja štab Odreda javlja, da se ne osjeća aktivnost neprijatelja jer uopće ne izlazi iz svojih uporišta. Jedino se primjećuje promet na cesti Zagreb — Varaždin. Danas 22. studenog 1944. kretala se tom cestom jedna kolona kola koju je pratila satnija ustaša.

Neprijateljska uporišta na ovom sektoru Odreda su Konjščina, Marija Bistrica, Laz, Donja Stubica, Zlatar Bistrica, Kasina. Sva uporišta su nepromijenjena po brojnom stanju od zadnjeg izvještaja. Neprijatelj je sa 180 ustaša ponovno zaposjeo uporište Komin. Jačina neprijateljskih posada u Sv. Ivanu Zelini i Donjoj Zelini nije poznata jer se stalno mijenjaju.

Izvještaj je potpisao komandant kapetan Franjo Hađina i politkomesar Stjepan Šelendić.

23. studenoga 1944. štab Zapadne grupe[3] šalje štabu Odreda 150 kg eksploziva sa potrebnom kordom i kapslima. Istovremeno štab Grupe naređuje štabu Odreda da tim eksplozivom izvrši miniranje pruge od Donje Konjščine do Zlatar Bistrice, i da na tom dijelu pruge unište sve propuste i mostove. Štab Grupe javlja da ne može poslati diverzante jer ih pri štabu Grupe nema, pa neka štab Odreda uzme iz svojih jedinica one koji znaju rukovati eksplozivom. Prugu treba razrušiti u što većoj širini. Kada pošalju iduću količinu eksploziva onda treba razrušiti prugu od Zaboka do Konjščine. Štab Grupe upozorava štab Odreda da izvršavanjem ovih zadataka — miniranja pruge ne treba zaboraviti mobilizaciju koja je danas jedan od najvažnijih zadataka naših jedinica.

Štab Grupe nadalje zahtijeva od štaba Odreda da dnevno izvještava o pokretu neprijateljskih trupa željezničkom prugom Zaprešić — Varaždin i cestom Zaprešić — Varaždin i da Odred na tim komunikacijama uništava sve mostove, propuste i telefonske veze.

Štab Grupe šalje Odredu 2000 metaka za engleske puške i javlja da odjeće i obuće za sada nema.

Na kraju dopisa štab Grupe traži od štaba Odreda da izvijesti kako teče mobilizacija I bataljona na stubičkom kotaru.

Ovo naređenje potpisao je komandant zapadne grupe major Stjepan Kučiš.

[1] Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 10/3 K. 1601/B
[!] Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. 12/3 K. 1601/B
[J] Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. 9/5 K. 1601/C

I. BATALJON MOBILIZIRA NA STUBIČKOM KOTARU

24. studenoga 1944. štab I bataljona izvještava[1] štab Odreda o kretanju i radu bataljona od 22. do 25. studenoga 1944.

22. studenoga 1944, u 5 sati ujutro, krenuo je jedan vod 1. čete iz Gornje Bistre kao pratnja mobiliziranih drugova do sela Vidovec. 3. četa istog jutra izvršila je pokret u selo Jakovlje, zaselak Kovačiček. Poslije podne istog dana započela je mobilizacija u selu Jakovlje, gdje su mobilizirana 43 druga.

23. studenoga 1944. izvršen je pregled mobiliziranih drugova po komisiji koja je otpustila kući 8 drugova zbog nesposobnosti. Dvojica su zadržana na terenu kao kuriri Kotarskog komiteta Stubica, a trojica su zadržana u našem bataljonu. Nakon toga bataljon je krenuo u Kraljev Vrh, zaselak Kostanjski, gdje je organiziran ručak. Navečer je jedan vod 3. čete krenuo u pratnju novomobiliziranih, do sela Vidovca. Istog dana jedan vod naše 1. čete pokupio je konje od ljudi koji rade za »državu« i nose drva iz šume iznad Markuševca. Novomobilisani drugovi i ostale jedinice ovog bataljona, osim voda 3. čete, bile su smještene u selu Vidovec.

24. studenoga 1944. jedan vod 3. čete koji je ostao u zaselku Kostanjski, zajedno sa familijama koje idu u. partizane, došao je u sastav bataljona, kod lugarnice Goršćica.

Štab bataljona nadalje javlja da upućuje 30 drugova, mobiliziranih u Jakovlju, i 10 drugova koji su se javili na poziv iz sela

Oporovec, jer im je pomoćnik komesara Odreda obećao da će ostati u II bataljonu Zagrebačkog odreda.

Bataljon ujedno upućuje 9 mobiliziranih drugova iz sela Trnava, 6 Talijana koji su pobjegli iz logora, 3 Poljaka koji su pobjegli iz neprijateljske vojske te 19 drugova i drugarica zajedno sa njihovom djecom. Poljaci i Talijani žele ostati u našoj vojsci, dok familije sa njihovom djecom treba prebaciti dalje za Moslavinu. Štab bataljona javlja štabu Odreda da šalje 16 konja sa samarima — jednog su zadržali za svoje potrebe — koje su zaplijenjeni u selu Gornja Poljanica, te sanitetski materijal koji su primili od drugova sa terena.

U nastavku izvještaja štab bataljona javlja da je jedna patrola u jačini tri druga, zajedno sa drugom Moserom, skinula uniforme sa jednog žandarskog narednika i jednog avijatičarskog narednika na glavnoj cesti kod Maksimirske Dubrave. Njihova oprema podijeljena je u bataljonu a zarobljene je pustio drug Moser.

Od posljednjeg izvještaja u bataljon je primljen 21 drug. U sastav bataljona vratila se 2. četa, zajedno sa pomoćnikom komesara bataljona. Vod 1. čete koji je otpratio mobilizirane drugove još u nedjelju navečer još se nije vratio. Štab bataljona upućuje štabu Odreda nekoliko drugova koji nisu sposobni za pokret i mole da ih se zadrži na liječenju u odredskoj ambulanti ili da ih se uputi dalje na liječenje u bolnicu. Drugovi Golub i Bilopavlović došli su prije nekoliko dana iz Zagreba u ovaj bataljon a potpuno su nesposobni za pokret, te ih upućuju na daljnji raspored štabu Odreda. Drug Golub bio je za vrijeme stare Jugoslavije pomorski kapetan u trgovačkoj mornarici.

Na kraju izvještaja štab bataljona javlja da mobilizacija u Jakovlju nije najbolje uspjela jer politički radnici i Kotarski NOO nisu pripremili teren za mobilizaciju. Zbog toga je mnogo vojnih obveznika ostalo konspirirano kod kuće. Čule su se primjedbe na drugove sa terena da su ostali kod kuće neki koji su mnogo sposobniji od onih koji su mobilizirani, te da su se i prije trebali slati pozivi, da bi se ljudi odazivali sami a ne da se došlo i najednom sve mobiliziralo.

24. studenoga 1944. štab Odreda šalje[2] štabu Zapadne grupe 49 mobiliziranih drugova iz sela Bistra, Poljanica i Oborovo i to
24 iz Bistre, 14 iz Poljanice i 11 iz Oborova. Također upućuju Zulfikar Pašić Adila koji je oslobođen iz zatvora, Dragutina Kosovca .iz Mjesnog komiteta Zagreb, Ivana i Anu Radenić, Antuna Buića, Margitu Grlica i Amaliju Lopatar koji su došli kao dobrovoljci.

24. studenoga 1944. pomoćnik politkomesara odreda drug Slavo Pavlinić šalje štabu Odreda izvještaj[3] o provođenju mobilizacije i drugim akcijama te o političkoj situaciji. U izvještaju javlja da se do jučer nalazio na sektoru Jakovlje, gdje je I bataljon vrši mobilizaciju koja je počela i provedena pod teškim okolnostima jer su imali samo jednu četu na raspolaganju.

Mobilizacija je provedena tako da je selo opkoljeno i pokupljeno sve što je sposobno za vojsku. Prije toga vršene su po selima političke pripreme. Formirana je i regrutna komisija koja je više drugova otpustila zbog nesposobnosti. Mobilizacija u Bistri i Jakovlju jako je potresla narod i svi oni koji su pobjegli počeli su se sami javljati u našu vojsku. Iz toga se može zaključiti da su osjetili čvrstu ruku. Mobilizacija bi potpuno uspjela kada bi jedan bataljon, barem neko vrijeme, stalno boravio na sektoru Jakovlje i sektoru Vidovec.

Na sektoru Vidovec stanje je isto kao i u Jakovlju te su se poslije provedene mobilizacije ljudi sami počeli javljati u našu vojsku. O tome bi trebalo obavijestiti štab Grupe. Prema obavještenjima Kotarskog komiteta KPH Zagreb ovih se dana očekuje dolazak većeg broja dobrovoljaca iz Zagreba pa treba osigurati dobre veze, prihvat i prebacivanje tih ljudi do štaba Grupe. Imaju u vidu nekoliko akcija a to su zasjede na cesti Stubica — Zagreb kuda svakog jutra kreće oko 20 neprijateljskih vojnika na motorima i jedan do dva kamiona. Akcija na kožu, za koju je zadatak dala Grupa, još nije izvršena jer koža još nije gotova. Kože će biti za jedan kamion. U nastavku izvještaja drug Pavlinić javlja da su uhvatili vezu sa poručnikom iz Donje Stubice koji hoće da ide u partizane sa 70 domobrana. On je predložio da će krenuti u patrolu a mi da ih dočekamo i zarobimo.

Drug Buncek'[1] krenuo je na taj teren da sve uredi i da domobrani ponesu sa sobom što više automatskog oružja i po mogućnosti koji bacač. Drug Moser predviđa jednu akciju u okolici Sesveta, gdje bismo trebali sačekati neprijateljske vojnike u zasjedi, i oni će se predati. U vezi sa akcijom u Zagrebu još nema nikakvog odgovora. Pisma komesara Grupe koja idu u Zagreb predana su sekretaru Kotarskog komiteta KPH Zagreb. Pismo štaba Grupe za Vojni komitet u Zagrebu nije stiglo. Isti komitet postoji, održava vezu sa Vrapčem i šalje pojedine stvari iz Zagreba, ali to je jako malo. Trebalo bi im poslati direktive za rad. Drug Pavlinić javlja da šalje kožu sa priborom, lijekove i 17 pari dijelova za cipele. Kožu treba rasporediti na I i II bataljon jer I bataljon nije zadržavao ništa za sebe.

Drugarica Božena Skukan i Katarina Maričić, sestre bolničarke, upućuju se također u štab Odreda.

Na kraju pisma drug Pavlinić kritizira štab Odreda da nisu ozbiljno shvatili naređenje štaba Grupe jer zadržavaju kod sebe vodove koje I bataljon šalje u pratnju sa mobiliziranim drugovima, a na ovom sektoru nemoguće je mobilizirati bez vojske. Kad bi stalno imali dovoljno vojske ne bismo mobilizirali samo 200, već daleko veći broj drugova. Nadalje ističe da šalje već treće pismo u kojem moli da ga se obavijesti kakvo je stanje na tamošnjem sektoru Odreda. Nakon povratka voda koji je pratio mobilizirane, cijeli I bataljon doći će do štaba Odreda jer su potrebni sastanci sa vojskom. Na ovom sektoru, zbog stalnih pokreta, nije bilo moguće održavati sastanke.

24. studenoga 1944. štab Zagrebačkog odreda šalje[5] štabu Zapadne grupe 49 drugova koje je I bataljon mobilizirao na sektoru Jakovlja i Vidovca te 8 drugova i drugarica koji su dobrovoljno došli iz Zagreba. Štab Odreda ujedno javlja da se sa II bataljonom nalazi na sektoru Vidovec. Štab Odreda traži da štab Grupe vrati u sastav I bataljona jedan vod koji se nalazi kod njih od ranije, i jedan vod koji je dopratio novomobilizirane, kako bi se I bataljon kompletirao za izvođenje akcija i mobilizacije. Štab Odreda javlja da prema izvještajima pomoćnika komesara Odreda koji se nalazi sa I bataljonom na sektoru Vidovec i sektoru Jakovlje, imaju predviđene neke akcije koje sa postojećim snagama nisu u stanju izvršiti. Zato traže da im se u sastav bataljona vrate dva voda. Na tom sektoru situacija je povoljna za daljnju mobilizaciju. Budući plan rada štaba Odreda je da se zadrži na tom sektoru, dok ne izvrši zadatak koji su dobili od štaba Grupe i dok provedu mobilizaciju. Čim završe mobilizaciju imaju u planu postaviti zasjede i napasti neka manja uporišta. Na kraju izvještaja štab Odreda javlja da u štab Grupe ne može uputiti druga Vilka Safara jer se on nalazi na dužnosti šefa kancelarije OZN-a III, a ona se nalazi sa I bataljonom. Čim dođu u kontakt sa I bataljonom odmah će poslati druga Safara u taj Štab.

Izvještaj su potpisali komandant kapetan Franjo Hađina i politkomesar Stjepan Šelendić.

[1] Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. 14/3 K. 1601/D
[2] Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 51/4 K. 1601/C
[!] Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 10/5 K. 1601/C
[4] Terenski obavještajac OZN-e i Odreda Franjo Poturica
[’] Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. 17/3 K. 1601/B

I. BATALJON RUŠI PRUGU IZMEĐU KONJŠČINE I ZLATAR BISTRICE

25. studenoga 1944. štab Odreda šalje pomoćniku komesara I bataljona pismeno naređenje [1] u kojem stoji da tokom ove noći jedna četa sa diverzantima ide na zadatak rušenja pruge između Konjščine i Zlatar Bistrice, kod sela Bočaki. Ista četa treba biti spremljena za pokret najkasnije u pola šest sati i da u šest sati krene na zadatak. Sa istom četom treba da ide pomoćnik komesara bataljona koji će se o svim pojedinostima dogovarati sa komandirom diverzanata. Štab Odreda upozorava da prilikom prijelaza pruge i kod prijelaza Krapine, treba da budu na oprezu. Prugu prije prijelaza treba najprije ispitati patrolama a onda postaviti zasjedu u jačini jednog voda na prugu od Konjščine a u jačini od jednog voda od Zlatar Bistrice. Kod prilaza samoj pruzi treba biti oprezan da drugovi ne nalete na neprijateljsku patrolu. Taj teren je jako nepovoljan za prihvat borbe jer je to čistina. Kada se postave zasjede diverzanti će postaviti mine a kada se mine postave — prilikom paljenja mina — treba zasjede povući s time da se u brzini prebace natrag preko rijeke Krapine. Budući da neprijatelj u uporištu Konjščina i Zlatar Bistrica ima topove potrebno se što prije prebaciti preko čistine, jer postoji mogućnost da će neprijatelj tući topovima. U slučaju da neprijatelj počne tući topovima treba voditi brigu da se borci ne rasštrču i da se povlačenje vrši oprezno.

Štab Odreda naložio je da pravac kretanja na izvršenju ovog zadatka bude Prepolno, Žitomir, Crneković — zaselak Hađina, Donji Habajci — preko rijeke Krapine na prugu. Štab Odreda ujedno upućuje drugove koji će voditi četu zadanim pravcem koji su iz istog mjesta i dobro poznaju put. Ovi drugovi pronaći će i sredstvo za prijelaz preko rijeke Krapine. Ukoliko ne postoji brv oni će dati ili pokazati gdje će uzeti jednu dasku preko koje će se preći Krapina. Nakon izvršenja akcije povlačenje je istim pravcem natrag u stare baze. Četa koja se nalazi kod štaba Odreda ostat će u selu Prepolno sa zadatkom da postavi potrebna osiguranja, naročito od Kladešćice i Globočeca. Diverzantima treba napomenuti da mine mogu paliti samo jedamput. Čim ih zapale treba da se odmah povlače.

Napisano naređenje potpisao je komandant odreda kapetan Franjo Hađina.

' Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 18/3 K 1601/B

USPJELA MOBILIZACIJA NA STUBIČKOM KOTARU

25. studenoga štab Odreda šalje' štabu Zapadne grupe — nakon provedene mobilizacije u Jakovlju i Trnavi — 44 mobilizirana druga, 6 Talijana i 3 Poljaka. Talijani su pobjegli iz logora i došli po vezi, dok su Poljaci pobjegli iz njemačke vojske a služili su kod artiljerije. Nadalje šalju 4 druga i 12 drugarica sa sedmoro djece koji su evakuirani iz Zagreba i dobrovoljno se prijavili. U Jakovlju je mobilizirano 40 drugova a iz Trnave i okolice 4 druga. Talijani pobjegli iz logora su: Sortiero Domenico, Licardelo Domenico, Jeluna Giuseppe, Santabarbara Giuseppe, Longo Rafael i Leterielo Konstantino.

Poljaci pobjegli iz njemačke vojske su Banaš Zdislav, Košečarski Roman i Resler Žigmund.

Drugovi i drugarice i djeca koji su došli dobrovoljno iz Zagreba su: Đuro Čehovec, Rezika Čehovec, Zora Krulčić, Pavao Uršičić, Marica Čavušić, Ivan Ban, Ksenija Mravunac, Branka Kovač, Gertruda Boneta, Ruža Turuk, sin Mladen, Draga Tonković i Draga Tonković, dijete, Drago Hibner, Ljudmila Novak, Julka Polondak, Katica Duvnjak, Katica Duvnjak, dijete, Pavle Trzun, Višnja i Krešo.

Ostali dobrovoljci iz Zagreba su Mihajlo Ormuž, aeromehaničar, Vinko Bilopavlović, avijatički stolar i Ferdinand Golub trgovačko-pomorski kapetan.

Štab Odreda šalje štabu Grupe jednu vreću sanitetskog materijala. Potvrđuju prijem eksploziva koji će biti još noćas utrošen za rušenje pruge između Konjščine i Zlatar — Bistrice na koji zadatak je otišla jedna četa I bataljona. Štab Odreda ujedno potvrđuje primitak 2000 komada engleskih metaka.

U nastavku izvještaja štab Odreda javlja — u vezi sa upitom radiogramom — da mobilizacija u Gornjem Orešju, Prepolnom i Zitomiru teče dobro. Mobilizacija na stubičkom kotaru prilično je uspješna ali bi bila jača da se tamo nalazio cijeli bataljon. II bataljon trebao bi se stalno zadržavati na sektoru Prepolna a sa I bataljonom prebacio bi se štab Odreda na stubički kotar i tamo provodio mobilizaciju. Mobilizirane bi upućivali do II bataljona u Prepolno, koji bi ih dalje prebacivao do štaba Grupe.

Noćas se vrši akcija na prugu između Konjščine i Zlatar Bistrice, a nakon toga, tj. 26. studenoga 1944. štab Odreda sa dijelom I bataljona prebacuje se na sektor Jakovlje radi izvršenja nekih akcija, zasjeda i rekviriranja kože u Donjoj Stubici. U vezi sa akcijom u Zagrebu još nema nikakvog odgovora, jer se čovjek koji je tamo poslan još nije vratio. Konji sa Sljemena rekvirani su ali nisu odmah poslani u štab Grupe, jer su stigli diverzanti sa eksplozivom i drugim materijalom kojeg je bilo jako puno te su konji iskorišteni za prebacivanje eksploziva.

Neke drugove koji su došli dobrovoljno, štab Odreda zadržao je kod sebe radi popune I bataljona.

Tokom današnjeg dana iz Marije Bistrice izašao je neprijatelj u jačini od 100 ustaša do iznad sela Globočec i Žitomir i tamo su zapucali. Čim ih je naša patrola primijetila poduzete su protumjere te je izbačena jedna četa na položaj kod crkve u selu Prepolno i jedna četa kod Kladešćice, dok se II bataljon-nalazio na položaju iznad Gornjeg Orešja sa mobiliziranim civilima. Nakon kratkog vremena uputili smo jednu četu u napad na ustaše prema selu Globočec ali se neprijatelj nakon kratke pucnjave povukao u uporište. Gubitaka u ljudstvu i materijalu nije bilo. Neprijatelj također nije imao gubitaka. Neprijatelj je vršio prisilno izviđanje pošto se Zagorski odred već po danu prebacivao sa mobiliziranim civilima kod Konjščine, a neprijatelj je primijetio veću kolonu.

25. studenoga 1944. štab Odreda upućuje pomoćniku komesara I bataljona na raspored u jedinice drugove Stjepana Fučeka i Ivana Lukača, vodnike, koji su se vratili sa oficirskog kursa. Štab odreda ujedno traži dvojicu drugova iz I bataljona za oficirski artiljerijski kurs. To trebaju biti vodnici ili desetari. Svaki od ovih drugova mora imati sa sobom opremu: čebe, krušnu torbicu, porciju i žlicu, »mauzer« pušku sa 50 naboja i nabojnače.

26. studenoga 1944. štab Odreda upućuje [2] štabu II bataljona drugove Andreja Papierovski, Lea Metrzea, Ivana Majprusa, Martina Lobora, Franju Korena i Ivana Lobora koji su zaostali od noćašnjeg transporta od našeg i Zagorskog odreda. Njih treba prebaciti do štaba Grupe i pobrinuti se za njihovu opskrbu.

27. studenoga 1944. štab Odreda javlja [4] pomoćniku komesara Odreda da su noćas stigli u selo Vidovec, gdje ostaju na odmoru tokom današnjeg dana. Štab Odreda ima u planu da se sutra ujutro rokira do I bataljona, jer smatraju da je na sektoru Jakovlja veća mogućnost za izvršenje zadataka. Ako se mišljenja podudaraju pomoćnik komesara Odreda treba da odmah uputi kurira koji će obavijestiti gdje se nalaze tokom sutrašnjeg dana i da se za ujutro u 9 sati organizira doručak.

28. studenoga 1944. štab Zagrebačkog odreda izdao je pismeno naređenje [5] štabu I bataljona za pokret bataljona sa štabom Odreda iz Vidovca u zaselak Fabijanići, sela Čučerje. Bataljon treba uputiti svojeg intendanta, zajedno sa intendatom

Odreda, jedan sat ranije radi rasporeda baza i naručivanje hrane. Radi osiguranja, štabu bataljona naređeno je da postavi jednu desetinu sa puškomitraljezom na koti iznad Čučerja, a patrole da upućuje: jednu u pravcu kapele Majke božje Sniježne, jednu patrolu kotom iznad Čučerja prema Planini, te jednu patrolu kotom do Medvedskog brijega. Također treba postaviti potreban broj izviđača.

Naređenje je potpisao komandant Odreda kapetan Franjo Hađina.

28. studenoga 1944. štab II bataljona upućuje u štab Odreda druga Stjepana Poslončeca za kurira. On je bio kurir u štabu bataljona.

[1] Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. 2/5 K 1601/C
[J] Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 55/4 K 1601/C
[1] Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 13/5 K 1601/C
[‘] Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 19/3 K 1601/B
[’] Vojnoistorijski institut JA Beorad, Br. reg. 20/3 K 1601/B

POLITIČKO STANJE 2. i 3. ČETE I. BATALJONA ZAGREBAČKOG PARTIZANSKOG ODREDA

28. studenoga 1944. pomoćnik politkomesara 2. čete I bataljona šalje pomoćniku politkomesara I bataljona izvještaj[1] o radu partijske jedinice 2. čete. U izvještaju, između ostalog, piše da stanje u četi nije tako loše, iako ima novih boraca koji još nisu dovoljno upoznati sa ciljevima NOB-e. Borbenost se popravlja, što se vidjelo prilikom borbi u Zagorju kod Lobora, na Oštrecu, kada se vršio juriš i kada su se svi borci dobro pokazali, iako je bilo nemoguće zauzeti kotu. Političko znanje kod boraca nije naročito ali u kontaktu sa narodom ispravno tumače ono najosnovnije što znaju.

Kulturno-prosvjetni rad vrlo je slab zbog velikih napora i čestih pokreta. U četi ima 8 nepismenih sa kojima se, iz navedenih razloga, nije moglo raditi. Ishrana vojske nije tako loša, osim sektora Žitomir, Prepolno i Orešje, gdje je narod već istrošen, pa unatoč truda ekonoma, vojsci nije moguće udovoljiti. Kada je bataljon boravio u Zagorju vojska gotovo u svim selima nije imala nikakvu prehranu, što nije bila krivnja ekonoma. Obuća boraca dosta je slaba. Bosih za sada nema ali nakon jednog do dva veća pokreta ostat će bosih najmanje 3 do 4 druga.

Četna bolničarka nestala je u borbi kod Oštreca. Sada četa nema bolničara, a nema ni sanitetskog materijala. Teže bolesnih boraca nema. Pojedinci imaju ranice na nogama i žuljeve a to se liječi čim se dođe u priliku.

U četi je održan jedan partijski radni sastanak, otkako je na toj dužnosti pomoćnik komesara čete drugarica Marženka Rohan. Drugovi su dosta dobro upoznati sa ciljevima naše borbe i sa odlukama AVNOJ-a i ZAVNOH-a. Partijska jedinica ove čete sada broji 5 članova, od toga su 2 na kursu a 3 člana KP poginula su u borbi kod Oštreca dana 8. XI 1944, tako da su na licu samo tri člana KP. Kandidata ima 9- Jedan kandidat dezertirao je kad je bila četa na putu za Vidovec. Četa je prolazila u blizini njegovog sela i on je bez pitanja otišao kući. To je drug Pustički. Skojevaca u četi ima 7, od čega su 2 u bolnici, tako da je na licu 5. Skojevska grupa vrlo je slaba. Grupa nije imala pročelnika do dolaska drugarice Rohan za pomoćnika komesara čete. Sa skojevcima radilo se dosta malo. Skojevaca bi bilo za primiti više ali većina tih drugova bila je u ustašama i legiji pa ih se zbog toga ne može primiti u SKOJ. Skojevci dobivaju pomoć Partije, tako da na njihove sastanke dolazi pomoćnik komesara čete ili komesar čete.

Na kraju izvještaja piše da je četa naknadno dobila bolničara koji se već nalazi u četi.

Izvještaj je potpisala pomoćnik komesara 2. čete drugarica Marženka Rohan — Seka.

28. studenoga 1944. pomoćnik politkomesara 3. čete I bataljona šalje pomoćniku komesara čete izvještaj [2] o političkom stanju te čete iz kojeg ćemo dati najvažnije dijelove.

Sto se tiče boraca i rukovodilaca četa je dosta dobra. Posljednjih dana došlo je u četu mnogo novih boraca, dok su stariji borci prekomandovani, zbog čega je dosta teško dati ocjenu čete. Novi borci daju dosta dobar utisak. Smatra se da će četa uskoro imati sve kvalitete koje se traže od narodnog borca. Ponekad se u četi pojavljuje nezadovoljstvo do kojeg dolazi zbog premorenosti boraca. No, kad se uzmu u obzir prilike u kojima četa živi i uvjete pod kojima se bori stanje je zadovoljavajuće.

Prehrana boraca, s obzirom da se četa kretala kroz pasivne krajeve, dosta je dobra. Odjeća i obuća boraca je prilično loša, pa bi se trebalo pobrinuti za odjeću i obuću. U četi je sada novo sanitetsko osoblje koje daje utisak da će zadovoljiti. Sanitetskog materijala zasada ima dovoljno. Zdravstveno stanje boraca dosta je dobro i nema nikakvih zaraznih bolesti. Politička svijest članova KP je na dosta visokom stupnju. U proteklom vremenu od zadnjeg izvještaja nije održan nijedan partijski sastanak jer je četa bila stalno u pokretu a članovi KP su neprestano na dužnosti. U četi ima 8 članova KP, 1 član je na kursu i 1 bolnici. Na svakom sastanku SKOJ-a prisustvuje uvijek jedan član KP koji im pruža pomoć u radu i diskusijama.

Izvještaj je potpisao pomoćnik politkomesara čete drug Mimica.

[’] Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 19/3 K 1601/D
[2] Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 16/3 K 1601/D

OPERATIVNI DNEVNIK I. BATALJONA

28. studenoga 1944. štab I bataljona izvještava [1] štab Odreda o pokretima i borbama toga bataljona od 19. do 28. studenoga 1944. kako slijedi:

»19- XI. 1944. bataljon se nalazi u selu Ištvanići. Poslije podne u 2 sata pokret u Pilu, preko Vidovca.

20. XI. 1944. ujutro pokret u zaselak Kostanjski. U 3 sata ujutro pokret u Donju Bistru, zaselak Lešnjaki, gdje je bilo prenoćište.

21. XI. 1944. u 3 sata ujutro 3. četa krenula je na mobilizaciju u Gornju i Donju Poljanicu, a vod 1. čete u Gornju Bistru. Prenoćilo se u dvorcu, gdje je bilo i regrutaciono povjerenstvo.

22. XI. 1944. u 5 sati pokret mobiliziranih u Vidovec, uz pratnju jednog voda 1. čete. Poslije podne pokret u Jakovlje, zaselak Kovačićek.

23- XI. 1944. komisijki pregled mobiliziranih u Jakovlju. Poslije podne pokret u Kostanjske. Jedan vod 3. čete prati mobilizirane u Vidovec i dalje.

24. XI. 1944. vod 3. čete zajedno sa obiteljima koje idu u partizane krenuo je do lugarnice Goršćica, a navečer je 3- četa otpratila dalje do štaba odreda. Štab bataljona i 2. četa krenuli su u Vidovec. U noći je 2. četa sa komandantom bataljona otišla u selo Goranec radi rekviriranja.

25. XI. 1944. štab bataljona sa jednim vodom 1. čete i jednim vodom 2. čete je u Vidovcu. Oko 12 sati neprijatelj iz Markuševca nastupa sa 3 do 4 tenka prema Vidovcu. Raspolagajuće jedinice izašle su na položaj ispred Vidovca i otvorile vatru na neprijatelja. Položaj je zadržan do noći, kada se je neprijatelj povukao. Bataljon noći u Vidovcu.

26. XI. 1944. pokret iz Vidovca preko lugarnice na Sljemenu za Kraljev Vrh, zaselak Kostanjski. Bataljon sa jednim vodom 1. čete i vodom 2. čete cijeli dan se nalazi u istom selu i ostaje na noćenju.

27. XI. 1944. bataljon je u selu Kostanjski. Otuda je krenuo u Podgoru, gdje su trebali doći domobrani na predaju ali nisu došli.

Iste noći izvršena je akcija na kožu u kojoj je zaplijenjena veća količina kože. U istom selu bataljon se zadržao do 7 sati ujutro a otuda krenuo preko Sljemena za Vidovec.

28. XI. 1944. bataljon je stigao u Vidovec gdje se je našao sa štabom odreda i ostalim jedinicama ovog bataljona«.

Izvještaj je potpisao komandant bataljona Kvaternik Zlatko i politkomesar Urek Franjo.

28. studenoga 1944. štab II. bataljona koji se privremeno nalazi pod neposrednom komandom štaba Zapadne grupe šalje štabu Grupe operativni izvještaj[2] iz kojeg se vidi da je:

»15. XI. 1944. bataljon boravio u Čazmi. Neprijatelj nije izlazio. Promjena na tom sektoru nema nikakvih.

16. XI. 1944. bataljon se nalazi u Čazmi. Neprijatelj nije izlazio i promjena nema.

11. XI. 1944. bataljon se nalazi u Dubravi. Neprijatelj nije nailazio. Promjena nema.

18. XI. 1944. bataljon se nalazi u Dubravi. Neprijatelj nije izlazio. Promjena nema.

19. XI. 1944. bataljon je u selu Šelovec, Kotar Križevci, gdje se sastao sa štabom Zapadne grupe. Neprijatelj iz Sv. Ivan Zeline nije izlazio. Sastali su se sa 3. četom istog bataljona.

20. XI. 1944. bataljon je u selu Šelovec. Neprijatelj nije izlazio.

21. XI. 1944. bataljon je stigao u selo Prepolno. Neprijatelj nije naišao.

22. XI. 1944. bataljon ostaje u selu Prepolno. Neprijatelj nije naišao.

23. XI. 1944. bataljon se nalazi u selu Donje Orešje, gdje provodi mobilizaciju. Neprijatelj nije naišao.

24. XI. 1944. bataljon se nalazi u selu Gornje Orešje a izviđačka desetina u selu Donje Orešje. Neprijatelj jačine 150 ustaša naišao je od Komina. Do sukoba nije došlo.

25. XI. 1944. bataljon je u selu Gornje Orešje. Neprijatelj nije naišao.

26. XI. 1944. bataljon se nalazi u istom selu. Neprijatelj je naišao od Marije Bistrice. Bataljon sa 1. četom I. bataljona i nešto diverzanata izašao je na položaj poviše sela Žitomir, malo se pripucalo i neprijatelj se povukao u pravcu Bistrice. Bataljon nije imao mrtvih niti ranjenih.

27. XI. 1944. bataljon je smješten u selu Prepolno. Neprijatelj nije izlazio.«

Izvještaj je potpisao komandant bataljona Andrija Sčuric i Ivo Blagajić politkomesar.

[1] Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 16/3 K 1601/D
[1] Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 134/9 K 1623

VOJNO-OPERATIVNI IZVJEŠTAJ ZAGREBAČKOG PARTIZANSKOG ODREDA ZA STUDENI 1944.

29. studenoga 1944. štab Odreda šalje Zapadne grupe operativni izvještaj [1] za studeni 1944. Izvještaj obuhvaća samo akcije, pokrete i operacije I bataljona pošto se II bataljon nalazio pod neposrednom komandom štaba Zapadne grupe. Iz izvještaja se vidi da je:

»25. X. 1944. I. bataljon na lugarnici Goršćica (Sljeme), odakle ima u 15 sati pokret u selo Pila, gdje zauzima baze.

26. X. 1944. I. bataljon postavlja zasjedu domobranima u selu Donja Podgora, koji su trebali doći iz Stubice. Neprijatelj nije naišao. U17 sati bataljon ima pokret u selo Brezje, gdje ostaje na noćenju.

27. X. 1944. u 5 sati bataljon kreće iz sela Brezje u selo Podgora, gdje ostaje na doručku a nakon toga nastavlja put do lugarnice Goršćica na Sljemenu, odakle nastavlja put u selo Vidovec.

28. X. 1944. bataljon se nalazi u selu Vidovec. Sa borcima se radi vojnički i politički. U 18 sati jedna desetina upućena je pred uporište Markuševac gdje je zarobila 4 domobrana bez oružja. Jedna četa istog bataljona krenula je u selo Granešina na mobilizaciju.

29. X. 1944. bataljon se nalazi u selu Vidovec. Četa koja je bila na mobilizaciji u Granešini vratila se u 4 sata i dopremila 32 mobilizirana. Istog dana bataljon kreće iz Vidovca preko sela Planina u kojem od milicajaca rekvirira 8 volova i nastavlja put u pravcu Prepolna.

30. X. 1944. bataljon se sa dvije čete smještava u selu Prepolno a jedna četa u Gornjem Orešju.

31. X. 1944. bataljon se nalazi u istim selima. Održavani su vojni i politički satovi. Politički sat održan je sa temom: » Važnost kulturno-prosvjetnih odbora i pjesama« a vojnički satovi sa temom: »Rad patrole prethodnice, odstojanje kretanje i veza«. Komandant bataljona održao je sastanak sa komandirima četa.

1. XI. 1944. bataljon se nalazi u istim bazama. U 5 sati ujutro izvršena je pokusna uzbuna koja je vrlo dobro uspjela. U 15 sati bataljon kreće u selo Bedenica, gdje je na grobovima palih drugova ispaljena počasna salva i održan počasni govor. Bataljon noći toga dana u istom selu.

2. XI. 1944. u 5 sati ujutro bataljon kreće iz Bedenice u Žitomir, gdje ostaje do 15 sati, kada kreće u selo Zadrkovec, gdje se bataljon raspoređuje i zauzima položaje iznad ceste Sv. Ivan Zelina Varaždin. Bataljon na tom položaju osigurava bok od neprijatelja za vrijeme napada XXXII. divizije na uporište Hrašćina Trgovišće. Neprijatelj nije nadirao na položaje bataljona.

3. XI. 1944. bataljon se nalazi na istom položaju. Neprijatelj napucava iz Komina ali ne nadire na položaje. U 20 sati istog dana pokret bataljona u Prepolno.

4. XI. 1944. bataljon se nalazi u Prepolnu a u 19 sati istog dana kreće na Zagorski sektor, u podnožje Ivančice.

5. XI. 1944. u 2 sata u noći bataljon stiže u Selnicu, gdje se susreće sa jedinicama I. Zagorske brigade. Neprijatelj je toga dana napadao na položaje brigade, dok na položajima bataljona nije bilo promjena. U 20 sati pokret sa I. Zagorskom brigadom u Lobor.

6. XI. 1944. bataljon se smjestio u Loboru i nalazi se pod komandom I. Zagorske brigade. Održan je politički sat sa temom »Ciljevi i linija NOB«. Navečer je jedna četa upućena u Završje, gdje preuzima osiguranje od I. bataljona brigade.

7. XI. 1944. bataljon se nalazi na istom mjestu. Prije podne održavani su praktični satovi sa vježbama a popodne politički na kojima je iznesen referat o Oktobarskoj revoluciji. Istoga dana, pošto je neprijatelj nadirao, dvije čete ovog bataljona upućene su u selo Vojnovec na položaj. Navečer istog dana održana je proslava Oktobarske revolucije na kojoj sudjeluje i bataljon.

8. XI. 1944. bataljon se nalazi na istim položajima. U 9 sati ujutro dobiva naređenje štaba I. Zagorske brigade da zauzme položaje ispod obronaka grada Oštreca, u pravcu Martinšćine, i da se osigura bočno od Lepoglave i Ivanca. Po primljenom naređenju bataljon je zauzeo određene položaje na kojima se sastao sa jednim vodom I. udarnog bataljona brigade, koji se povlačio iz Crnih Mlaka, gdje je taj bataljon razbijen. Prema podacima boraca toga voda neprijatelj kreće prema položajima ovog bataljona da zauzme položaje kod samog grada Oštreca. Komandant ovog bataljona izdao je naređenje da se jedna četa odmah razvije u strijelce i da izbija u pravcu grada Oštreca da zauzme položaje oko samog grada. Kad je četa stigla pred položaje koje je namjeravala zauzeti primijetila je na njima neprijateljske jedinice na koje je odmah otvorila vatru i pod vatrom je započelo podilaženje neprijateljskim položajima. Jedna četa skoncentrirala je svu mitraljesku vatru na neprijateljske položaje, tako da štiti četu koja se prebacivala prema neprijateljskim položajima. Četa se privukla do samih

neprijateljskih položaja ali nije mogla izvršiti juriš jer je neprijatelj bio brojno jači a nalazio se na takvim položajima koji su dominirali svim okolnim položajima. Isto tako morale su se povući i ostale dvije čete koje su se nalazile ispod kote pošto je neprijatelj otvorio j(iku topničku i mitraljesku vatru. U toj borbi neprijatelj je imao, koliko se moglo ustanoviti, 5 mrtvih i neznatan broj ranjenih. Naši gubici su 3 mrtva, 1 ranjen i 7 nestalih. Utrošeno je 1834 komada mauzer metaka i 1050 engleskih. Izgubljeno je 5 mauzer pušaka, 7 engleskih, 1 talijanska i 1 manliher puška te 1 puškomitraljez »Breda«. Municije izgubljeno 250 komada.

9- XI. 1944. bataljon ima pokret na kotu iznad Lepoglave, gdje ostaje do 4 sata popodne. Otuda bataljon kreće u selo Stari Golubovec, gdje bataljon večera i noći.

10. XI. 1944. bataljon kreće u selo Grtovec gdje zauzima položaje prema Zajezdi i drži ih do 10 sati navečer. U 10 sati pokret bataljona sa ranjenicima u Prepolno uz pratnju do ceste po II. bataljonu I. Zagorske brigade.

11. XI. 1944. bataljon stiže u 9 sati u Prepolno, gdje se smještava i zadržava sa ranjenicima do 10 sati navečer, kada je nastavljen put sa ranjenicima za Salnik.

12. XI. 1944. bataljon sa ranjenicima stiže u 6 sati ujutro u Salnik, gdje je predao ranjenike. Na večer u 7 sati bataljon kreće u Novo Mjesto.

13. XI 1944. bataljon se nalazi u Novom Mjestu. U četama se čisti oružje i oprema. Sa borcima nije se radilo vojnički niti politički.

14. XI. 1944. u 2 sata ujutro pokret bataljona za Donje Orešje gdje bataljon ruča. U 14 sati pokret za Crkvenu Ves, gdje bataljon ostaje na noćenju.

15. XI. 1944. bataljon ujutro kreće u selo Čergari, gdje ima ručak, a popodne nastavlja pokret u selo Vidovec, kuda stiže u 9 sati navečer.

16. XI. 1944. bataljon se nalazi u Vidovcu, gdje je izvršeno preuzimanje materijala koji je dopremljen iz Zagreba. U četama se vrši čišćenje oružja i opreme. Navečer je jedna desetina upućena u Markuševac na konfiskaciju.

17. XI. 1944. bataljon se nalazi u Vidovcu. Prije podne održan je politički a popodne vojnički sat. Navečer 1. i 3- četa vrše mobilizaciju u selima Oporovec i Novoselec.

18. XI. 1944. bataljon se nalazi u Vidovcu, 3. četa mobilizira nove borce u Čučerju. U pola noći bataljon kreće u selo Ištvanići, gdje je bataljon ostao. Jedan vod istog bataljona sa materijalom stiglim iz Zagreba i novomobiliziranim upućen je do štaba Odreda.

19- XI. 1944. bataljon se nalazi u Ištvaničima odakle u 2 sata popodne kreće u selo Pila, na Stubički kotar.

20. XI. 1944. ujutro pokret u Donju Bistru, zaselak Lešnjaki, gdje ostaje na noćenju.

21. XI. 1944. u 3 sata 3- četa istog bataljona krenula je na mobilizaciju u sela Gornja i Donja Poljanica, a jedan vod 1. čete u Gornju Bistru. Noćenje bataljona u dvorcu u Gornjoj Bistri.

22. XI. 1944. u 5 sati pokret novomobiliziranih u Vidovec uz pratnju jednog voda 1. čete. Popodne pokret bataljona u selo Jakovlje, zaselak Kovačićek. U Jakovlju se vrši mobilizacija i komisijski pregled mobiliziranih. Popodne bataljon kreće u selo Kraljev Vrh, zaselak Kostanjski. Prvi vod 3. čete prati mobilizirane u Vidovec i dalje prema štabu Odreda.

24. XI. 1944. jedan vod 3- čete, zajedno sa obiteljima koje idu u partizane, krenuo je do lugarnice Goršćica. Navečer je ista četa pratila ove obitelji do štaba Odreda. Štab bataljona sa 2. četom krenuli su u Vidovec. U noći je 2. četa sa komandantom bataljona otišla na rekviriranje u Goranec.

25. XI. 1944. štab bataljona sa jednim vodom 1. čete i jednim vodom 2. čete nalazi se u Vidovcu. Oko 12 sati neprijatelj iz Markuševca nastupa sa 3 do 4 tenka prema Vidovcu. Raspolagajuće ljudstvo izašlo je na položaj i otvorilo vatru na neprijatelja. Položaj je zadržan do noći, kada se neprijatelj povukao. Bataljon je prenoćio u Vidovcu.

26. XI. 1944. bataljon kreće u Kraljev Vrh zaselak Kostanjski, gdje ostaje na noćenju.

27. XI. 1944. bataljon se nalazi u selu Kostanjski. Navečer je pokret u Podgoru, gdje su trebali doći domobrani na predaju, ali nisu došli. Iste noći izvršeno je rekviriranje kože. Bataljon tu ostaje do 7 sati ujutro, odakle kreće za Vidovec.

28. XI. 1944. bataljon stiže u Vidovec, gdje se sastaje sa štabom odreda.

U izvještajnom periodu štab Odreda nalazio se sa II bataljonom na sektoru Prepolno — Gornje Orešje, i na sektoru križevačkog kotara.

Ovaj izvještaj su potpisali komandant odreda kapetan Franjo Hađina i pomoćnik komesara Slavo Pavlinić.

Na kraju izvještaja piše da je odred primio 150 kg eksploziva ekrazita koji je upotrebljen za miniranje pruge između Konjščine i Zlatar Bistrice. U zajedničkoj akciji sa četom diverzanata minirana je pruga u duljini od 1200 m sa 140 kg ekrazita. Osim pruge srušena je i jedna »vahtarnica«. Akcija je prošla bez ikakvih smetnji i gubitaka a izvršena je noću 25. studenoga 1944.

[1] Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. 12/1-9 K 1623

VOJNO-ORGANIZACIONO STANJE ZAGREBAČKOG ODREDA U STUDENOM 1944.

29. studenoga 1944. štab Odreda šalje štabu Zapadne grupe opći vojno-organizacioni izvještaj' za mjesec studeni 1944. U njemu, između ostalog, piše da su na teritoriju Odreda u mjesecu studenom neprijateljske snage držale glavnu cestu Zagreb — Varaždin te cestu i prugu Zagreb — Zabok — Varaždin. Neprijatelj je u defenzivi, i nije nadirao na sektor ovog Odreda s razloga što se na križevačkom sektoru nalaze jedinice XXXII divizije, koja je u izvještajnom periodu likvidirala uporište Donja Zelina. Nakon likvidacije ovog uporišta neprijatelj je napustio uporište Crkvena Ves i doselio u Donju Zelinu, tako da sada u Crkvenoj Vesi nema neprijateljske posade. XXXII divizija također je u ovom periodu zajedno sa jedinicama I zagorske brigade, razbila neprijateljsko uporište Hrašćina Trgovišće. Neprijatelj je ponovno zaposjeo ovo uporište i uporište Komin. Neprijatelj je pojačao uporište Sv. Ivan Zelina radi osiguranja njegova prometa na cesti Zagreb — Varaždin. Kako neprijatelj nije izlazio na sektor Stubica — Vidovec aktivnost Odreda bila je posvećena mobilizaciji koja je djelomično uspjela. Na cijelom sektoru Odreda, neprijateljske jedinice uglavnom su ustaške, osim u Stubici i Stubičkim Toplicama, gdje su domobrani.

Štab Odreda nije popunjen, nedostaju mu komesar i operativni oficir. Štabu I bataljona nedostaje operativni oficir za kojeg imaju u vidu druga Mirka Turka, komandira 3. čete istog bataljona. On bi mogao zadovoljiti na toj dužnosti. Pomoćnik komesara I bataljona poslan je na raspoloženje štabu Grupe a na njegovo mjesto postavljen je drug Oto Zunko dosadašnji pomoćnik komesara čete u istom bataljonu. Ovaj drug za sada zadovoljava na dužnosti. Komesar istog bataljona također zadovoljava, jedina mu je mana da voli diskutirati o svakom naređenju. Komandant I bataljona je vrlo hrabar i požrtvovan drug, nedostatak mu je da se ne ponaša kao komandant, već često voli izvoditi akcije i otići na položaj sa desetinom ili vodom a kroz to vrijeme gubi pregled nad ostalim jedinicama. Vojno-obavještajni oficir I bataljona ne snalazi se na dužnosti te bi mu svakako odgovarala neka vojnička dužnost na kojoj je kao vodnik bio dobar. Komande četa ovog bataljona zadovoljavaju.

II bataljon otišao je pod komandu štaba Zapadne grupe. I bataljon popunjen je sa 40 novih boraca koji su došli dobrovoljno. Tom bataljonu manjka oružje. Za vrijeme boravka pod komandom I zagorske brigade bataljon je izgubio puškomitraljez »breda« i 14 pušaka raznog tipa, stoga bi bataljonu trebalo automatskog oružja i pušaka.

Odred je sastavljen većinom od Hrvata i jednog manjeg dijela ostalih narodnosti.

Vojnička i politička nastava-u ovom periodu nije se mogla vršiti jer je bataljon bio stalno u pokretu i razbijen na čete i vodove. Novopridošli borci nisu disciplinirani te su im potrebni vojni i politički časovi. Na sadašnjem terenu to nije moguće organizirati, jer bi bataljon trebao ostati na miru nekoliko dana.

Od specijalnih jedinica u Odredu formiran je izviđački vod pri štabu Odreda i izviđačka desetina pri štabu bataljona.

Moral i borbenost boraca je zadovoljavajuća, osobito kod starijih boraca. Oprema boraca jako je slaba, ima dosta boraca u civilu i nekoliko bosih. Uslijed nevremena zdravstveno stanje boraca pogoršalo se jer se više drugova prehladilo i oboljelo na nogama.

Izvještaj su potpisali komandant kapetan **Franjo Hađina** i pomoćnik politkomesara **Slavo Pavlinić.**

29- XI 1944. štab Odreda naređuje[2] štabu bataljona da prebaci do štaba Zapadne grupe 52 mobilizirana, radio-aparat, benzin, konje i sanitetski materijal te nešto cigareta.

[1] Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 24/3 K 1601/B
[!] Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 18/5 K. 1601/C

RAD PARTIJSKE ORGANIZACIJE I. BATALJONA U STUDENOM 1944.

29- studenoga 1944. pomoćnik politkomesara I bataljona šalje pomoćniku politkomesara Odreda izvještaj[1] o radu Partijske organizacije u kojem, između ostalog, piše:

»Iz bataljona je otišlo mnogo starih boraca tako da je borački sastav većinom od novih koji vrlo malo znaju o ciljevima i zadacima NOB-e. Stoga bi trebalo više satanaka koje u zadnje vrijeme nije bilo moguće organizirati jer su se čete i vodovi nalazili na raznim zadacima.

Borbenost boraca je na priličnoj visini i ona se pokazala prilikom borbi kod Lobora, kada su se borci pod artiljerijskom i minobacačkom vatrom smireno i hrabro držali iako nisu bili naučeni na takve teške borbe. Tada se istakao mitraljezac BROZIČEVIĆ sa svojim pomoćnikom koji je štitio povlačenje 2. čete usprkos opasnosti da bude zarobljen. Hladnokrvnost boraca došla je do izražaja za vrijeme juriša na Oštrec i prilikom povlačenja, kada nije nastupila panika već su drugovi svoje ranjene izvlačili pod jakom neprijateljskom vatrom. Kod bataljona osjeća se premorenost boraca pa se ponekad pojavljuje nezadovoljstvo pa bi trebalo bataljon uputiti i prebaciti na kraći odmor. U batajonu su 3 stara borca koji su nepismeni, i sa istima se počelo raditi, no stalni pokreti prekinuli su rad sa njima.

Narod prehranjuje borce dosta dobro, prema svojim prilikama. Na sektoru Orešje, Prepolno, Žitomir, narod se tuži da je već iscrpljen pa je prehrana u tim selima dosta slaba. Na sektoru Vidovec vojska je ostala nekoliko puta bez večere te se morala slati patrola da sakuplja hranu. Odjeća se nešto popravila jer se nešto odjeće zarobilo, ali je kod većine stanje loše jer su borci lagano obučeni a nastaju sve hladniji dani. Obuća je također loša. Pošto je teren vrlo loš može se očekivati da će u najskorije vrijeme nekoliko boraca ostati bosi.

Nakon borbi u Loboru sanitet je ostao bez materijala. Ostala je samo ambulanta 3. čete a ostale ambulante ostale su bez inventara i bez bolničara. Dvije bolničarke nestale su, a bolničarka 3. čete primila je dužnost referenta saniteta bataljona. Sada je brojno stanje sanitetskog osoblja popunjeno i snabdjeveno materijalom. Zdravstveno stanje u četama prilično je dobro. Nekoliko drugova poslano je u bolnice radi unutrašnjih bolesti. Zaraznih oboljenja nema. Ušljivost u bataljonu je vrlo velika, jer su male mogućnosti čišćenja. Trebalo bi što prije omogućiti borcima šurenje. Ima nekoliko slučajeva svraba koji se liječi.

Bataljonski' biro ima 4 ćelije, i to jedna štapska i tri četne. Štapska ćelija broji 4 člana KP i 1 kandidata. Ćelija 1. čete broji 8 članova, ćelija 2. čete 6 članova KP i 3 kandidata i ćelija 3- čete 10 članova i 2 kandidata KP. Ukupno ima 28 članova KP i 6 kandidata. Održan je jedan radni sastanak u 2. četi, dok u ostalim jedinicama nije bilo moguće održavati sastanke jer cijele jedinice nisu bile zajedno. Isto tako nije održan ni sastanak bataljonskog biroa. Od zadnjeg izvještaja poginula su 2 člana KP i 3 su ranjena. ■

U bataljonu ima 28 članova SKOJ-a, podijeljenih u 4 grupe. Dvije grupe nemaju pročelnika a sekretar SKOJ-a bataljona je popustio u radu. Nije formiran ni bataljonski biro SKOJ-a. Svim sastancima SKOJ-a prisustvuju pomoćnici politkomesara četa ili koji drugi član KP i pružaju im pomoć u radu. Na licu je 21 član SKOJ-a, 4 u bolnici, 2 na kursu i 1 je nestao u Podgori.

Članova KP na licu ima 23 u bolnici su 3 i 2 na kursu«.

Izvještaj je potpisao pomoćnik politkomesara bataljona drug **Oto Žunko.**

[1] Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 20/3 K. 1601/D

RANJENI I POGINULI BORCI I. BATALJONA OD 25. LISTOPADA DO 28. STUDENOGA 1944.'

RANJENI SU: **Milan Škaljac,** rođen 2. XI 1921. u Lasinji — Pisarovina, stupio u NOB 19- X 1944, ranjen kod Oštrec grada u Zagorju; vodnik **Mato Ivček,** rođen 5. V 1925. u Jakovlju, Bistra, Donja Stubica, stupio u NOV 13. IX 1943, ranjen kod Oštrec grada 8. XI 1944; borac **Dragica Capak,** rođena 6. II 1924, Podsused, Stenjevac, Zagreb, stupila u NOV 21. IX 1944, ranjena kod Oštrec grada 8. XI 1944; borac **Blaž Habazin,** rođen 2. **II** 1925. Popovec, Markuševac, Zagreb, stupio u NOV 21. X 1943. ranjen 8. XI 1944. kod Oštrec grada; borac Franjo Dragija, rođen 10. VII 1920. Kalinje, Sv. Ivan Zelina, stupio u NOV 8. **I** 1944, ranjen 8. XI 1944. kod Oštrec grada; borac Franjo **Budek,** rođen 1. I 1912, Popovec, Markuševac, Zagreb, u NOV od 16. IX 1944, ranjen 8. XI 1944. kod Oštrec grada; delegat **Branko Katarinčić,** rođen 2. X 1910, Marija Magdalena, Pušća, Zagreb, u NOV od 27. VII 1944, ranjen 8. XI 1944. kod Oštrec grada; politkomesar **Drago Babić,** rođen 16. VII 1922, Gusakovec, Gornja Stubica, u NOV 10. IX 1943, ranjen 8. XI 1944. u Loboru; borac **Vinko Ivša,** rođen 10. X 1925, Polonje, Sv. Ivan Zelina, u NOV od 14. IX 1944, ranjen u Loboru 8. XI 1944; borac Đuro **Šiltić,** rođen 11. XI 1927. u Donjoj Zelini, Sv. Ivan Zelina, u NOV od 4. XI 1944, ranjen 8. XI 1944. u Loboru; borac **Valent Martinjak,** rođen 25. V 1923, Orešje, Sv. Ivan Zelina, u NOV od 14. X 1944, ranjen 8. XI 1944. u Loboru; borac **Ivan Završenski,** rođen 24. II 1915, Dombaska oblast, SSSR, u NOV od 1. V 1944, ranjen 8. XI 1944. u Loboru.

POGINULI: \odnik **Ivan Mislović,** rođen 6. XII 1918, New York, u NOV od 9- VI 1944, poginuo u Lobor — Oštrec grad pokopan u Loboru; borac **Franjo Cebić,** rođen 27. VIII 1920, Bidrovec, Markuševac, Zagreb, u NOV od 6. IX 1944, poginuo kod Oštrec grada 8. XI 1944, pokopan u Loboru; delegat **Milan Hrdas,** rođen 13. V 1915. Vrapče, Zagreb, u NOV od 10. XII 1944, pokopan u Loboru.

' Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 23/3 K. 1601/D

NESTALI BORCI I. BATALJONA' OD 25. LISTOPADA DO 28. STUDENOGA 1944.

Bolničarka **Hađur Marica,** rođena 20. V 1923, Jalševec, Sesvete, Zagreb, u NOV od 23. X 1943. nestala 8. XI 1944. kod Oštrec grada; borac **Slavko Gregurek,** rođen 16. V 1911, Jarek, Lazina, Trgovišće, u NOV od 30. X 1944., nestao 8. XI 1944. u Zajezdi; borac **Dani Meleni,** rođen 6. V 1916. Firenca, Italija, u NOV od 20. XI 19. nestao kod Donje Stubice 26. XI 1944; borac **Josip Petrović,** rođen 16. III 1925. Bjelovar, u NOV od 16. X 1944, nestao 8. XI 1944. kod Oštrec Grada; borac **Ivan Hokovenko,** rođen 10. X 1910, Zahlin, SSSR, u NOV od 20. VII 1944, nestao 8. XI 1944. u borbi kod Oštrec grada; desetar **Franjo Grelc,** rođen 28. V 1925, Ptuj, u NOV od 23. VI 1944, nestao u zasjedi u Podgorju 27. XI 1944.

[1] Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. 23/3 K. 1601/D

BROJNO STANJE I NAORUŽANJE I. BATALJONA

Na dan 28. studenoga 1944. I bataljon broji 104 borca, 21 podoficir, 13 političkih rukovodioca i 3 oficira, ukupno 141. Od toga štab bataljona broji 15, 1. četa 40, 2. četa 44 i 3. četa 42 borca.

Borci ovog bataljona naoružani su sa 82 puške sa 3156 metaka, 7 šmajsera sa 610 metaka, 7 puškomitraljeza sa 3370 metaka, 27 komada ručnih bombi, 2 pištolja i jedna protukolska puška. Borci imaju puške »mauzer« 44 komada, engleskih 21 komad, talijanskih 9 i manliher 2 komada. Puškomitraljezi su »Brno«, 2 kom, engleski 5 komada.

Brojno stanje bataljona po spisku je 200 boraca, od toga je 14 dezertiralo, 5 je na kursu, 4 na službenom putu i 36 u bolnici.

BROJNO STANJE I RAD PARTIJSKE ORGANIZACIJE I. BATALJONA

BROJNO STANJE PARTIJSKE ORGANIZACIJE 3. ČETE I. BATALJONA[1]:

U četi ima 10 članova KP, od toga su 3 borca, 3 podoficira i 4 oficira i komesara. Socijalni sastav je 3 radnika, 6 seljaka, 1 intelektualac. Po nacionalnosti svi su Hrvati.

Izvještaj je potpisao pomoćnik komesara čete drug Mimica

BROJNO STANJE PARTIJSKE ORGANIZACIJE 2. ČETE I. BATALJONA:[2]

U četi ima 6 članova KP, od toga 2 podoficira, 3 oficira i 1 žena. Po socijalnom sastavu 2 su radnika, 1 seljak, 1 intelektualac i 1 obrtnik. Po nacionalnosti svih 6 su Hrvati.

[1] Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. 48/7 K 1601/C
' Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. 19/3 K 1601/D

RAD PARTIJSKE ORGANIZACIJE 1. ČETE I. BATALJONA ZAGREBAČKOG ODREDA OD 22. RUJNA DO 29. STUDENOGA 1944.

29. studenoga 1944. pomoćnik politkomesara 1. čete I. bataljona drug **Tomo Obad** šalje pomoćniku komesara I bataljona izvještaj[1] o radu četne ćelije u kojem, između ostalog, piše da je politička svijest boraca nedovoljna jer su to sve novi borci koje treba upoznati sa linijom i ciljevima NOB-e. Četa je u zadnje vrijeme stalno u pokretu pa se nije moglo raditi sa ljudima. Moral boraca je dosta visok i stalno traže borbu. Brojno stanje čete nešto se pojačalo pa je svima smanjena dužnost te nema gunđanja. Prehrana boraca dobra je i narod sela kroz koja prolazimo daje koliko najviše može. Odjeća je slaba, bosih nema ali slabo obuvenih ima dosta. Četa je sada dobila bolničara i sanitetskog materijala. Zaraznih bolesti nema ali ima prehlađenih. Politička svijest članova KP nije na dovoljnoj visini jer su to sve novi članov KP i potrebna im je izgradnja. Od prošlog izvještaja do danas nije održan niti jedan radni niti prosvjetni sastanak.

Brojno stanje članova KP je 10 u četi. Od toga je jedan na kursu, jedan u bolnici i dva u prekomandi tako da ih sada ima na licu 6. Kandidata nema, skojevaca ima 13. Rad sa Skojem je u posljednje vrijeme također slab. Na partijskom sastanku treba raspraviti popuštanje u radu drugova **Drage Karasmana, Stjepana Jurgeca** i **Drage Bizečki.**

29- studenoga 1944. štab Odreda naređuje[2] štabu I bataljona da tokom ove noći prebaci sa jednom četom sve novopridošle i mobilizirane drugove do ceste Laz — Kašina. Četa koja ide na taj zadatak treba da se postroji pred štabom Odreda u 20 sati. Do ceste treba ići cijela četa a kada se svi prebace, jedan vod treba da se vrati natrag u sastav bataljona, a jedan vod da prebaci sve ljude i stvari do Prepolna — ukoliko se tamo još nalazi II bataljon koji je sada pod direktnom komandom štaba Grupe. Ako se II bataljon nalazi u Prepolnu sve ljude i stvari treba predati njemu, a ako ne, onda isti vod treba prebaciti sve preko glavne ceste Zagreb — Varaždin do štaba Zapadne grupe koji se nalazi u Srpskoj Kapeli. Po izvršenom zadatku vod treba da se vrati u sastav bataljona, a gdje će bataljon biti saznat će od štaba Grupe. Vod koji se vraća iz pratnje sa ceste Kašina — Laz vraća se u sastav bataljona, u selo Pila. Prema dobivenim informacijama kod Gornje Planine milicija drži zasjedu pa četa treba biti oprezna kod prelaza preko tog područja.

Naređenje je potpisao komandant odreda kapetan **Franjo Hađina** i pomoćnik politkomesara **Slavo Pavlinić.**

[1] Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. 21/3 K 1601/D
' Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. 26/3 K 1601/D

VOJNO POLITIČKA SITUACIJA NA SEKTORU ZAGREBAČKOG ODREDA

29. studenoga 1944. štab Zagrebačkog odreda izvještava[1] štab Zapadne grupe da se dana 28. studenoga 1944. spojio sa I bataljonom u selu Vidovec, kotar Zagreb. Jedna četa istog bataljona koja se nalazila na sektoru Jakovlje išla je u zasjedu da dočeka domobrane iz Donje Stubice sa kojima je trebalo doći poručnik iz njihove jedinice. Oni nisu došli iz za sada nepoznatih razloga a ponovna veza još nije sa njima uspostavljena.

Nakon ove neostvarene akcije ista četa izvršila je akciju na kožu u Donjoj Stubici. Rekvirirano je 59 malih i 3 velike kože. Sva koža je poslana štabu Grupe. U istom izvještaju štab Odreda javlja štabu Grupe da mu šalje 10 konja i 45 litara benzina. Konji su oduzeti na Sljemenu. Dva konja zadržao je štab Odreda za svoje potrebe od kojih je jedan na putu od Orešja do Vidovca — kada se prenosio minerski materijal — iznemogao. Štab Odreda šalje štabu Grupe jedan radioaparat koji je rekviriran u selu Bačun kraj Zagreba, noću 28. studenoga 1944. U istom selu zaplijenjeno je više pari vojničkih odjela i cipela i druge vojne opreme. Također su mobilizirani vojni obveznici koji su se sakrivali kod kuće a zarobljen je jedan ustaša i nekoliko domobrana koji su upućeni do štaba Grupe. Štab Odreda šalje također sanitetski materijal prema dopisu referenta saniteta Odreda.

Štab Odreda upućuje u štab Grupe druga **Šafar Vilka,** šefa kancelarije OZN-a III Zagrebačkog odreda, prema ranijem nare-

đenju štaba Grupe, te druga **Šelendić Stjepana** komesara Odreda, koji je prema naređenju štaba Grupe predao dužnost pomoćniku komesara drugu **Pavliniću.**

Štab Odreda predlaže štabu Grupe da za obavještajnog oficira štaba Odreda postavi druga **Trzun Marka,** dosadašnjeg komandira čete I bataljona.

Štab Odreda nadalje moli štab Grupe da dozvoli promjenu intendanta Odreda druga **Veljka Bačića,** i predlažu da se za intendanta postavi drug **Andrija** Škrlec, koji je završio intendantski kurs, a prije kursa bio je intendant I bataljona.

Vojno-politička situacija na terenu Zagrebačkog odreda je povoljna, javlja u daljnjem tekstu izvještaja štab Odreda. Neprijatelj uopće ne izlazi iz svojih uporišta. Prema nekim podacima neprijatelj se priprema za poduzimanje mjera za sprečavanje naše aktivnosti na ovom sektoru.

Štab Odreda ima u planu da i dalje što više mobilizira novih boraca, zbog čega je dosta vojnih obveznika pobjeglo od svojih kuća i sakriva se pred Odredom. Predviđa se postaviti zasjedu žandarima iz Sesveta sa kojima ima drug Moser vezu, tj. sa zapovjednikom žandarske postaje u Sesvetama, koji održava vezu sa nama dok su svi ostali banditi. Sa istim je dogovoreno da će on sa tim žandarima izaći na naš teren u patrolu i dovesti ih na mjesto gdje ćemo ih sve pohvatati. U vezi naređenja koje je štab Grupe dao štabu Odreda u Zagorju, javljaju da drug koji je upućen da uspostavi vezu još uvijek se nije vratio.

Izvještaj su potpisali komandant odreda kapetan **Franjo Hađina** i pomoćnik politkomesara **Slavo Pavlinić.**

29. studenoga 1944. štab Odreda šalje štabu I bataljona pismeno naređenje' u kojem piše da će se tokom sutrašnjeg dana izvršiti pokret na nove položaje. Bataljon se mora postrojiti ispred štaba Odreda u 5 sati ujutro. Komandant Odreda zahtijeva od štaba bataljona da vodi računa da se pokret pripremi i izvrši na vrijeme, a kada se zauzmu novi položaji da se odmah podnesu izvještaji, i da se ubuduće ne dešava, da štab bataljona ne podnosi jutarnji raport. Štabu bataljona također se naređuje da uputi stražare da nikoga ne puštaju u štab Odreda bez dežurnog kurira.

Naređenje je potpisao komandant kapetan **Franjo Hađina.**

30. studenoga 1944. štab Odreda potvrđuje[3] pismeno Kotarskom NOO-u Donja Stubica da su danas preuzeli 3 plahte, 14 pari cipela, 2 para vojničkih čizama, 9 muških košulja, 8 muških gaća, 1 balonski kaput i jednu ceradu."

30. studenoga 1944. štab Odreda naređuje[5] štabu I bataljona da odmah po primitku ovog dopisa spremi dvije čete koje će ići na mobilizaciju u Krušljevo Selo, Slatinu i Srednju Slatinu. Sa četama da krene jedan član štaba bataljona. Na mobilizaciju će ići i dflugovi iz Kotarskog NOO-a Donja Stubica i potrebni vodiči. Jedinice pri štabu bataljona ostat će kod štaba Odreda koji će se prebaciti u Kraljev Vrh. Po povratku sa mobilizacije čete trebaju zauzeti položaje u zaselku Kostanjski selo Kraljev Vrh. Vod koji se je noćas vratio sa akcije na cesti ostaje uz štab Odreda. Ukoliko taj vod ne bi došao iz akcije onda će na mobilizaciju ići samo četa i pol. Čete koje idu na zadatak treba da se odmah postroje ispred štaba Odreda, a komandir voda koji ostaje sa štabom Odreda da se javi u štab Odreda.

Naređenje su potpisali komandant kapetan **Franjo Hađina** i pomoćnik politkomesara **Slavo Pavlinić.**

30. studenoga 1944. štab Odreda naređuje[6] štabu I bataljona da se bataljon postroji ispred štaba Odreda sutra ujutro u 6 sati,
i da će biti pokret iz sadanjih baza u Kraljev Vrh. Dežurni oficir bataljona treba da probudi članove štaba Odreda pola sata prije polaska. Po dolasku na nove položaje, štab Odreda naređuje, da se postave potrebna osiguranja, tako da se jedna patrola upućuje u pravcu Sljemena i jedna u pravcu Jakovlja, Gornje Bistre i Strmca. Također da postave potreban broj izviđača. Njih treba postaviti na takova mjesta odakle mogu najbolje vidjeti eventualni dolazak neprijatelja. Patrole se trebaju smjenjivati na terenu. Kada bataljon stigne na određeno mjesto članovi štaba bataljona treba da se u 9 sati ujutro jave u štab Odreda, gdje će se održati sastanak. Štab Odreda ujedno upozorava štab bataljona da povede računa o noćnom osiguranju jedinica da nas neprijatelj ne iznenadi.

Naređenje je potpisao komandant kapetan Franjo Hađina.

30. studenoga 1944. štab Odreda naređuje[7] štabu I bataljona da po dolasku na nove položaje postave potrebna osiguranja, i to jednu patrolu da upućuje u pravcu Sljemena, jednu u pravcu Kraljevog Vrha i jednu prema selu Strmcu. Također da se postavi potreban broj izviđača na najpogodnijim mjestima, odakle mogu osmatrati dolazak neprijatelja. Patrole se trebaju smjenjivati na terenu. Komandant i pomoćnik komesara Odreda ujedno pozivaju članove štaba bataljona na sastanak istog dana u
5 sati popodne, koji će se održati u štabu Odreda.

Obavještajni oficir II bataljona drug Milovan Rihter izvještava obavještajnog oficira Zagrebačkog odreda da je za vrijeme napada bande na naš bataljon u selu Vidovec zapazio da su se borci držali dosta nesigurno jer im je to bila prva borba, i radi toga što svi borci nisu naoružani. U napadu bande lakše su ranjena dva naša borca od krhotina bacača. Među borcima koji nisu naoružani zipaža se svakim danom opadanje morala jer je pretežni dio služio vojsku a vide da se kreću bez oružja, u neposrednoj blizini neprijateljskih uporišta. Za vrijeme napada bande među narodom nije bilo veće panike, narod se osjećao dosta sigurno, dok je naša vojska među njima. Narod hvali naše borce i dobro se slaže sa njima. U 2. četi ovog bataljona bio je jedan slučaj dezerterstva, i to vodnika Stjepana Belčevića iz Granešinskih Novaka, koji je kod ove akcije viđen sa bandom u Granešini.

U samom selu Vidovec banda je zapalila staju seljaka **Stjepana Huzanića.** Zapalio ju je ustaša Slavko Mužić iz sela Čučerje.

[1] Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 27/3 K. 1601/B
[!] Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 21/3 K. 1601/B
[’] Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. 20/5 K. 1601/C
[*] Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. 19/5 K. 1601/C
[’] Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. 18/3 K. 1601/B
[‘] Vojnoindustrijski institut JA Beograd, Br. reg. 29/3 K. 1601/B
[7] Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. 30/3 K. 1601/B
[’] Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. 4/5 K 1601/d

DRAGUTIN KARASMAN

ZASJEDA USTAŠAMA U SELU IVANEC

Jednog dana, studenoga 1944, 1. četa I bataljona Zagrebačkog odreda dobila je zadatak da postavi zasjedu ustašama koji se kreću kamionima na relaciji Stubica — Zagreb. Komandir čete bio je tada drug **Josip Švec,** a od boraca sjećam se da su u toj četi bili drugovi **Jura** i **Jože** Vedrina i **Pavao Svec,** kao puškomitraljesci. Prema podacima obavještajne službe neprijatelj se sa kolonom kamiona kretao iz Zagorja prema Zagrebu.

Zasjedu smo postavili rano ujutro kod sela Ivanec, između sela Bistre i Podsuseda. Sa nama je išao i komandant Odreda drug Zlatko Kvaternik. Nedugo nakon što smo se razmjestili u borbeni raspored naišla je kolona od 3 kamiona sa ustašama iz pravca Stubice — 60 do 80 ustaša. Kad smo mi otvorili mitraljesku i puščanu vatru ustaše su prihvatili borbu i počeli davati jak otpor. Poskakavši iz kamiona počeli su zauzimati borbeni položaj. Nakon naše rafalske vatre izvršili smo juriš na cestu, prema ustašama, i u kratkoj borbi smo ih razbili i raspršili tako da su jedni pobjegli prema Zaprešiću a neki su se utopili u rijeci Krapini. U tom napadu zapalili smo sva tri ustaška kamiona a zarobili 2 mitraljeza, 20 pušaka sa dosta municije, nekoliko

bombi i druge ratne spreme koju je neprijatelj imao. Na mjestu borbe neprijatelj je ostavio dosta oružja koje nismo stigli pokupiti jer je za kratko vrijeme ustašama stiglo pojačanje iz Zaprešića i Zagreba i mi smo se morali povlačiti sa glavne ceste preko Ponikava na Zagrebačku goru.

Vraćajući se u sastav Odreda koji se nalazio u Gornjoj Stubici naišli smo u selu Poljanica kod Donje Bistre na kolonu ustaša jačine jednog voda. Čim je komandant odreda Zlatko Kvaternik primijetio ustašku kolonu svojim dalekozorom, naredio je da skinemo partizanske kape i — tako smo išli u susret ustašama. U času kad smo se sasvim približili ustašama komandant Kvaternik naredio je brzi napad i u borbi prsa o prsa pobili smo oko 8 ustaša, dok su se dvojica sama ubila. Zarobili smo kompletno naoružanje ustaškog voda i vratili se u sastav odreda.

USTAŠKA OFENZIVA »TROLIST« NA XXXII. DIVIZIJU I JEDINICE ZAPADNE GRUPE PARTIZANSKIH ODREDA HRVATSKE

Od 28. studenoga do 30. studenoga 1944. neprijateljske snage tzv. I hrvatska udarna divizija, 20. ustaška pukovnija, u zajednici sa »postrojbama PTS-a«, jačine 2.283 vojnika, naoružanih sa 116 strojnica, 95 automata, 2.166 pušaka i 28 bacača, poduzimaju »pothvat« pod nazivom »Trolist« protiv jedinica XXXII divizije NOVJ i jedinica Zapadne grupe partizanskih odreda Hrvatske.'

20. ustaška pukovnija nadire pravcem Vrbovec — Lukovo — Preseka — Lipnica — Salnik, sa zadacima da do 12 sati, 28. studenoga 1944, stigne zapornu crtu Preseka — Salnik i uhvati čvrstu vezu sa susjedima istočno i zapadno, tj. sa grupom iz Križevaca i grupom »Zelina«, iz Sv. Ivana Zeline. Do 10 sati pothvat se razvija po osnovi — kako to piše u neprijateljskim izvještajima. Partizani su davali jači otpor kod sela Poljančec, Lipnica, Hudovo.

U toku »pothvata«, 28. i 29. studenoga 1944, ustaško-domobranski izvještaji javljaju da je neprijatelj razbijen uz teške gubitke od 154 mrtva, 24 zarobljena, 1 komandant, 1 komesar, 1 strojnica, 2 automata, 91 puška, 40 mina i »pismara« omladinske brigade.

1. prosinca 1944. štab Zagrebačkog odreda upućuje[2] štabu I bataljona trojicu drugova koji su prebjegli iz neprijateljske vojske s time da ih se rasporedi u jedinice istog bataljona. To su slijedeći drugovi: **Albin Vodopivec,** zrakoplovni vodnik, **Rudolf Bratković,** bolnički vodnik i **Dragutin Šimec,** pješadijski vodnik. Sva trojica služila su u domobranstvu.

' Vojnoistorijski institut JA Beograd arhiva MINORS — NDH
! Vojnoistorijski institut JA Beograd br. reg. 21/5 K 1601/C

MOBILIZACIJA NA STUBIČKOM KOTARU

2. prosinca 1944. štab Zagrebačkog odreda naređuje' štabu I bataljona da se bataljon postroji ispred štaba Odreda istog dana u 15 sati, i da se kreće na mobilizaciju. Jedna desetina, sa puškomitraljezom, određena je da ide sa obavještajnim oficirom Odreda na poseban zadatak.

Raspored jedinica za mobilizaciju izvršen je na slijedeći način:

Tri desetine određene su da idu u selo Strmec, a jedan vod u selo Igrišće.

Štab Odreda upozorava štab bataljona da prije pokreta objasni borcima kako sa narodom treba postupati prilikom mobilizacije da ne bi došlo do nepotrebnih incidenata. Po završenoj mobilizaciji jedinice se vraćaju u stare baze.

Intendanti i ekonomi zaduženi su da organiziraju večeru nakon što se jedinice vrate sa zadatka.

Štab Odreda ponovno skreće pažnju štabu bataljona da straži ispred štaba Odreda svakoga puštaju u štab, iako je naređeno da se bez dežurnog kurira nikoga ne smije uvoditi u štab, jer se ometa rad štaba Odreda.

Istog dana štab Odreda naređuje[2] da se bataljon sutradan ujutro u 6 sati, tj. 3. prosinca postroji ispred štaba Odreda odakle će biti pokret u selo Vidovec (kotar Zagreb). Dežurnom oficiru naređeno je da probudi članove štaba Odreda pola sata prije polaska. Štab Odreda upozorava štab bataljona da po dolasku na nove položaje, u Vidovec, postavi sva potrebna osiguranja, kao što je to učinjeno prilikom zadnjeg boravka u Vidovcu.

Intendanti i ekonomi dobili su zadatak da u Vidovcu organiziraju doručak za vojsku jer se neće doručkovati u sadašnjim bazama.

' Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. 32/3 k. 1601/B
[2] Vojnoistorijski institut JA Beograd, br. reg. 31/3 k. 1601/B

VOJNO-ORGANIZACIONO STANJE ZAPADNE GRUPE PARTIZANSKIH ODREDA HRVATSKE U STUDENOM 1944.

3. prosinca 1944. štab Zapadne grupe POH šalje štabu X korpusa opći vojno-organizacioni izvještaj' u kojem, između ostalog, piše da na teritoriju Zapadne grupe partizanskih odreda Hrvatske po neprijateljskim uporištima nije bilo značajnijih promjena. Neprijatelj je u uporištima koja su postavljena uglavnom duž važnijih komunikacija.

Za vrijeme boravka Zagorske brigade na sektoru Zlatar neprijatelj je izvršio koncentraciju svojih snaga u uporištima Zlatar, Krapina i Lepoglava, odakle je izvršio napad na jedinice Zagorske brigade sa namjerom da ih odbaci sa sektora Zlatar. Brigada je na području kotara Zlatar boravila 7 dana i neprijatelj je svakog dana sa jednim dijelom svojih snaga nastojao odbaciti brigadu ali je uvijek bio odbijen i protjeran.

Dan prije nego što se Zagorska brigada prebacila iz križevačkog sektora u Moslavinu zapažena je koncentracija neprijatelja u Gradecu, u Vrbovcu. Neprijatelj je nastupao iz Novog Marofa, Križevaca i Vrbovca i sukobio se sa jedinicama XXXII divizije.

Na sektoru Kalničkog partizanskog odreda neprijatelj drži ista uporišta kao i.ranije. Polovicom prošlog mjeseca ustaške snage iz Ludbrega izvršile su napad na Kalnički odred kod Duge Rijeke, koji se upravo vratio iz Međimurja. Neprijatelj je odbijen i protjeran. Koncem mjeseca isti Odred ponovnofje uništio željezničku prugu Koprivnica — Ludbreg — Varaždin, i neprijatelj ne saobraća tom prugom.

Na cesti Koprivnica — Varaždin jedinice Kalničkog odreda ruše mostove. Neprijatelj za sada neometano saobraća ovom cestom. Porušeni su mostovi na cesti Ludbreg — Novi Marof. Tom cestom neprijatelj rijetko saobraća.

Kalnički odred nakon povratka iz Međimurja, razoružao je dvije žandarske stanice. Odred se vratio na Kalnik zbog ranjenika. Čim se uspostave veze Odred će ponovno ići u Međimurje, gdje će djelovati na uništavanju komunikacija i mobilizaciji. Mostovi na cesti Križevci — Novi Marof također su porušeni.

29. prošlog mjeseca dijelovi ustaške tzv. »I hrvatske udarne divizije« zaposjeli su Vrbovec i Gradec i prebacivali su se prema Križevcima. Sve porušene mostove na toj cesti sami su popravili.

Na sektoru Zagrebačkog odreda neprijateljske snage držale su uglavnom cestu Zagreb — Sv. Ivan Zelina — Varaždin. Neprijatelj je na tom sektoru u defanzivi. Napustio je uporište Crkvena

Ves i doselio se u Donju Zelinu. Na tom sektoru jedinice Zagorske brigade, zajedno sa XXXII divizijom, likvidirale su uporište Hrašćina Trgovišće koje je neprijatelj nakon dva dana ponovno zaposjeo sa ustaškim snagama. Neprijatelj je pojačao snage u uporištu Sv. Ivan Zelina. Njemačke snage koje su stigle za popunu njemačkih divizija otišle su iz Donje Stubice. Asfaltnom cestom Zagreb — Varaždin neprijatelj stalno saobraća. Koncem mjeseca jedinice Zagorske brigade napale su jednu njemačku kolonu na toj cesti. Željeznička pruga Zaprešić — Varaždin prekinuta je ponovo u duljini od 12 km između Novog Marofa i Zaprešića.

Na sektoru Zagorskog odreda neprijatelj postepeno povećava svoja uporišta. Jedinice Odreda likvidirale su ustašku posadu u Luki, domobransku posadu u Pušći i ustaško-milicijsku posadu u Humu na Sutli. Na tom sektoru za sada se ne primjećuje gomilanje njemačkih snaga. Cestom i prugom Zagreb — Zidani Most stalno se prebacuju njemačke kolone koje napada savezn ička avijacija. Uzduž granice NDH neprijatelj i dalje kopa antitenkovske rovove. Na tom sektoru neprijatelj izlazi iz uporišta u sela i kupi narod za vojsku.

Na cijelom teritoriju Zapadne grupe POH djeluju ustaške snage PTS-a, gestapovci, manji broj domobrana i Nijemaca.

U svom izvještaju štab Grupe daje ocjenu štabova nižih jedinica koje stoje pod njegovom komandom koju dajemo u skraćenom obliku:

Štab Zagorske brigade je nepotpun. Komandant **Valent Đuričić** ima upalu zglobova i otišao je na bolovanje. Politkomesar brigade ranjen je i otišao je na bolovanje. Za komandanta iste brigade ovih dana dolazi kapetan **Ivica Družinec,** a dužnost pomoćnika politkomesara preuzet će drug **Dragutin Birač.** Za komesara bit će imenovan drug **Boris Majer.** Načelnik štaba brigade drug **Josip Podboj** malo bolje se snašao na novoj dužnosti.

Komandant **I** udarnog bataljona iste brigade drug **Krkač** upućen je na liječenje u bolnicu. Dužnost je od njega preuzeo drug **Zlatko Kletuš,** do sada komandir čete. Komesar istog bataljona drug **Mirko Belošević,** koji je neko vrijeme vršio dužnost komesara Zagorske brigade, postavljen je naredbom za komesara Posavskog partizanskog odreda. Za komesara tog bataljona postavljen je drug Vid **Jurman.**

Komandantu II bataljona nužno je potreban oficirski kurs. On za sada ne zadovoljava jer nema dovoljno vojničkog znanja. Politkomesar istog bataljona voli se miješati u tuđe poslove a sam ne izvršava svoje zadatke. Odnos ovog štaba prema štabu brigade nepravilan je na što im je ukazano. U štabu III bataljona koji je popunjen i djeluje dobro, politkomesar se voli miješati u komandantske poslove. U štabu IV bataljona, koji je popunjen i zadovoljava, operativni oficir **Radovan Gorenec** ranjen je i upućen u bolnicu. Vojno-politički kadar po komandama četa upotpunjen je i zadovoljava.

Štab Zagorskog partizanskog odreda popunjen je i zadovoljava. Poručnik Vidiček koji vrši dužnost komandanta tog odreda poletan je i zadovoljit će. Štab I bataljona istog odreda potpun je i zadovoljava. Isto tako zadovoljava i štab II bataljona.

Štab Zagrebačkog odreda potpun je, ali je vojnički neaktivan. Poduzete su mjere za njegovu veću aktivizaciju. Štab I bataljona goptun je i zadovoljava. Komandant II bataljona drug **Andrija Sčuric** ozbiljan je drug i moći će zadovoljiti.

Pomoćnik politkomesara istog bataljona slab je vojnik. Taj bataljon ući će u sastav brigade Narodne obrane.

Kalnički odred ima samo komandante i komesare koji zadovoljavaju. Komesar istog odreda postavljen je za pomoćnika politkomesara brigade »Pavlek Miškina«. U tom odredu izvršit će se reorganizacija, tako da će štab bataljona preuzeti dužnost štaba Odreda. Odred će imati samo čete.

Zagorska brigada sastoji se od 4 bataljona. Svaki bataljon ima po tri čete i jednu prateću četu. Svaka četa ima po 3 voda. Svaki bataljon ima izviđačku desetinu. Štab brigade ima četu za vezu, bolnički vod, izviđački vod. U formiranju je i prateća četa brigade. Popuna brigade vrši se iz partizanskih odreda ove Grupe.

Zagorski partizanski odred ima dva bataljona, svaki bataljon po tri čete. Odred ima svoj izviđački vod.

Zagrebački partizanski odred ima dva bataljona, svaki bataljon po tri čete.

Kalnički partizanski odred ima jedan bataljon sa tri čete.

Mobilizacija u mjesecu studenom bila je mnogo bolja nego u prethodnom mjesecu.

Brojno stanje svih jedinica Zapadne grupe povećalo se za oko 600 boraca. Većina je mobilizirana na zagrebačkom i zagorskom području.

Za nenaoružano ljudstvo u jedinicama primljena je dovoljna količina oružja.

Po nacionalnom sastavu u jedinicama Zapadne grupe je 96% Hrvata, a 4% ostalih nacionalnosti.

Vojno-obavještajna služba po bataljonima slaba je i jedinice nemaju dovoljno podataka.

Prehrana brigade vrši se na kazanima i sada je već znatno bolje organizirana. U formiranju su radni vodovi po bataljonima i bojna komora.

U odredima nema specijalnh jedinica već samo telegrafska odjeljenja.

Štab Grupe ima četu za vezu, bolnički vod i izviđački vod. Moral i borbenost u jedinicama Zapadne grupe je na velikoj visini. Ishrana odreda vrši se po selima. U jedinicama nema više bosih. Odjeća se popravlja jer se od intendanture Korpusa dobiva dosta odjeće i veša.

Zdravstveno stanje u jedinicama Grupe zadovoljava. Zaraznih bolesti nema.

Ofenzivne operacije štaba Zapadne grupe u narednom periodu bit će uništavanje neprijateljskih komunikacija i manjih neprijateljskih uporišta.

Ovaj izvještaj potpisali su komandant Zapadne grupe POH major **Stjepan Kučiš** i politkomesar major **Ivica Gretić.**

3. prosinca 1944. štab Zagrebačkog odreda šalje[2] štabu Zapadne grupe POH 58 mobiliziranih ljudi i dobrovoljaca. Mobilizirani su većinom iz Zagorja, iz sela Slatina, Polica, Igrišće, Kraljev Vrh i Krušljevo selo a dobrovoljci iz Zagreba. Ujedno upućuje drugaricu **Jelku Šelendić,** majku bivšeg komesara Odreda, koja se želi sastati sa sinom.

Istog dana štab Odreda šalje pismeno naređenje štabu II bataljona da 58 mobiliziranih i dobrovoljaca prebaci, uz pratnju i osiguranje, do štaba Zapadne grupe POH koji se nalazi u Slatini. Istog dana štab Odreda naređuje[3] štabu I bataljona da sa jednim vodom prebaci sve mobilizirane i novopridošle dobrovoljce na sektor Prepolno, gdje će ih predati štabu II bataljona, a ukoliko se II bataljon tamo ne nalazi da ih prebaci do štaba Zapadne grupe.

Po izvršenom zadatku vod će se vratiti u sastav svog bataljona. Prilikom dolaska na sektor Prepolno komandni kadar treba upozoriti da bude oprezan, da ispita situaciju, posebno da budu oprezni i da provedu osiguranje ukoliko budu morali prebacivati novomobilizirane preko glavne cesete Sv. Ivan Zelina — Varaždin. U tom slučaju također treba ispitati teren sela Hrastje i sela Novo Mjesto, ukoliko je neprijatelj zaposjeo ta sela ili ih kontrolira. Ukoliko taj vod bude prebacivao ljude i stvari do štaba Grupe neće moći proći za Moslavinu preko Gradeca i Vrbovca, jer je neprijatelj zaposjeo ta mjesta i postavio uporišta. Štab Grupe nalazi se u Srpskoj Kapeli pa je za vod i ljude najpogodnije da se tamo prebace preko Kalnika.

Kada vod sa ljudima stigne na sektor Križevca tamo će se rapitati gdje se nalazi štab Grupe. Štabu bataljona na kraju dopisa naređeno je da odmah u štab Odreda uputi druga pilota i da ga razriješi dužnosti jer će on primiti novu dužnost.

Terenski obavještajac Zvonko šalje štabu Odreda podatke'[1] o neprijateljskim uporištima na području kotara Zagreb i kotara Stubica. U izvještaju piše:

Jablanovac: 120 ustaša sa 7 lakih i 1 teškim mitraljezom, 1 teški i jedan laki bacač te 12 šmajsera, ostalo puške. Naziv jedinice »posadni zdrug«.

Donja Bistra: 20 žandara sa 2 laka mitraljeza, 2 šmajsera, 20 pištolja, ostalo puške. 60 domobrana sa 5 lakih mitraljeza, 5 šmajsera, ostalo puške.

Luka: 220 domobrana »gorskog zdruga« sa 12 lakih i 1 teškim mitraljezom, 1 teškim i 1 lakim bacačem i 14 šmajsera. Ista posada daje zasjedu u Ključ sa jednim puškomitraljezom.

Oroslavlje: 300 gestapovaca sa 15 lakih i 4 teška mitraljeza, 2 teška i tri laka bacača, 20 šmajsera, ostalo puške.

Stubičke Toplice: 400 domobrana sa 18 lakih mitraljeza, 1 laki bacač, 2 topa, 20 šmajsera, ostalo puške.

Donja Stubica: 60 žandara s 6 lakih mitraljeza, 4 šmajsera, ostalo puške. 200 domobrana sa 8 mitraljeza, 1 lakim bacačem, 2 teška bacača i 2 topa.

Sljeme — činovnički dom: 40 ustaša sa 4 laka mitraljeza, 5 šmajsera, ostalo puške.

Sljeme — Tomislavov dom: 40 ustaša sa istim naoružanjem.

Sljeme — Prekratić: 50 žadara sa 5 lakih mitraljeza, 8 šmajsera, ostalo puške.

Laz: 120 ustaša sa 5 lakih i 2 teška mitraljeza, 1 teškim bacačem, 2 haubice te 10 šmajsera.

3. prosinca 1944. štab Zagrebačkog odreda šalje, štabu Zapadne grupe izvještaj u kojem piše da se sa I bataljonom nalaze u selu Vidovec. Sa jednim vodom šalju 10 deka koje su dobili od šefa tvornice tekstila iz Oroslavlja. Od njega je primljeno ukupno 40 deka ali je 30 podijeljeno borcima u bataljonu koji su slabo odjeveni. Primljena je i jedna »bala« štofa koja je također zadržana u Odredu i od nje će se dati borcima napraviti kape. Istovremeno štab Odreda šalje vreću sanitetskog materijala.

Štab Odreda ujedno izvještava štab Grupe da imaju planirane neke akcije, i to na dvorac grofa Kulmera na Sljemenu, gdje se nalazi 60 ustaša. Prema podacima, to su sve neki novaci, neborbeni i nespremni za borbu. U tom dvorcu navodno se nalazi i neki magazin sa oružjem. To će se sve još temeljito ispitati i onda napasti. Također će se napasti domobransku patrolu koja osigurava šumske radnike iznad Novaka, kod Granešine. U Novakima se nalazi 170 pripadnika »časne radne« koji sijeku drva u šumi a njih osigurava 10 domobrana koji su također smješteni u Novakima.

Štab Odreda nadalje javlja da je 2. prosinca 1944. .proveo mobilizaciju u Krušljevom Selu. Istog dana postavili su zasjedu na cesti Zagreb — Stubica. Na zasjedu su naletjela tri motorkotača sa prikolicama, na razmaku od po 300 metara.

Naša zasjeda otvorila je vatru na prvi motorkotač i ubila dva domobrana. Ostali su se brzo okrenuli i vratili. Zarobljena je jedna »mauzer« puška sa 60 metaka i jedan šmajser koji je oštećen. Motorkotač je uništen i zapaljen mecima puškomitraljeza.

Zbog otvorene vatre mobilizacija se nije mogla sprovesti jer se narod razbježao. Mobilizacija na ovom sektoru nije provođena do kraja, i ne uspijeva kako je to išlo prvih dana kada je ovdje došao bataljon. Kad vojni obveznici saznaju za nas, sakrivaju se i bježe.

U vezi sa akcijom u Zagrebu koju je štab Grupe najavio preko štaba Odreda, štab Odreda javlja da se još uvijek drug, koji je poslan u Zagreb, ne javlja. Pošto se nije javio upućen je do njega jedan drugi naš drug koji ima isprave da se može slobodno kretati no onaj drug nije htio sa našim kurirom kontaktirati te se može smatrati da od te veze neće biti ništa.

Neprijatelj na sektoru Odreda uopće ne izlazi iz uporišta. Štab Odreda javlja da ne funkcionira veza putem radio-stanice između štaba Grupe i njih, vjerojatno radi prevelike udaljenosti te mole promjenu kristala. Štab Odreda ima namjeru da ostane na ovom sektoru dokle god bude moguće. Nastojat će da mobilizira što više novih boraca i da izvrši najavljene akcije. Poslije ovih akcija i mobilizacije Odred se prebacuje na sektor Crkvena Ves i Prepolno, gdje će nastaviti sa mobilizacijom.

Štab Odreda nadalje izvještava — u pogledu veze sa domobranskim poručnikom iz Donje Stubice koji je sa 70 domobrana trebao prijeći u partizane — da se nije javio na određeno mjesto i od tada nema više veze sa njime. Zandarski zapovjednik iz Sesveta sa kojim je vezu održavao drug Moser odgovorio je da on ima vezu sa nekim višim zapovjednikom i da sa ljudima ne može izići van radi predaje. Stoga i ta akcija nije uspjela. Mišljenje je štaba Odreda da on ima vezu sa nekim drugim obavještajnim oficirom, ili kotarskim komitetom, i da taj njima daje podatke kada žandari idu van na teren da bi se ti naši drugovi mogli skloniti, i da njima, navodno, daje podatke o brojnom stanju i naoružanju.

Štab Odreda istim dopisom izvještava štab Grupe da Okružni komitet SKOJ-a, dogovoreno sa Oblasnim komitetom Zagreb, traži da se iz Odreda otpuste — za politički rad na terenu — drugovi Vilim Fedorov i Kazimir Palikuća, sekretar SKOJ-a u Odredu pa mole za upute kako da postupe.

3. prosinca 1944. štab Odreda upućuje[6] štabu I bataljona druga Stjepana Grgurića, rođenog 11. studenoga 1908. u selu Oborovo, općina Bistra, kotar Stubica, s time da ga rasporedi u bataljon:

[1] Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 11/1-9 1623.
[2] Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. 26/5 k 1601/C
[3] Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. 33/3 k 1601/B
[4] Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 58/5 k 1601/C
[5] Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. 34/3 k 1601/B
[6] Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. 28/5 k 1601/C

PRATNJA MOBILIZIRANIH I DOBROVOLJACA

4. prosinca 1944. štab Odreda naređuje[1] štabu I bataljona da u 20 sati navečer istog dana postroji jednu četu ispred štaba Odreda. Sa četom se treba spremiti i komesar bataljona drug Urek. Četa treba preuzeti sve one stvari koje je nosila noćas, i sve mobilizirane civile i novopridošle dobrovoljce. Četa će otpratiti i otpremiti sve te ljude i stvari do štaba Zapadne grupe, zajedno sa II bataljonom. Komandant Odreda u istom dopisu naređuje komandantu I bataljona da se javi u štab Odreda gdje će preuzeti radio-stanicu. Štab bataljona sa dvije čete i radio-stanicom ostaje u sadašnjim bazama, jer štab Odreda također odlazi do štaba Zapadne grupe.

Istog dana štab Odreda obavještava[2] i štab II bataljona da je u 20 sati pokret sa jednom četom I bataljona sa kojom ide i štab Odreda do štaba Zapadne grupe radi prebacivanja novomobiliziranih i pridošlih dobrovoljaca. Štab Odreda naređuje da će se pokret izvršiti zajedno sa II bataljonom, tj. jedna četa I bataljona, štab Odreda i II bataljon. Štab Odreda sa četom I bataljona krenut će iz svojih baza u Vidovcu u točno određeno vrijeme, a štabu II bataljona naređuje se da pripremi bataljon i da krenu tako da stignu u 8 sati u selo Ištvanići, gdje će se spojiti i zajednički nastaviti pokret.

4. prosinca 1944. štab I bataljona izvještava[3] štab Odreda da se vratio njihov prvi vod 1. čete koji je pratio civile i ranjenog druga, da je prilikom prelaska ceste Kašina — Laz naišao na bivši II bataljon Zagrebačkog odreda i da je došlo do okršaja između jedne i druge jedinice.

Vod I bataljona u tom okršaju nema gubitaka ali za II bataljon nije mu poznato. Vod koji je trebao nastaviti put preko ceste nije išao dalje, jer su rukovodioci II bataljona izjavili da je nemoguće prebaciti mobilizirane i civile preko glavne ceste te se vratio.

4. prosinca 1944. štab Odreda ponovno šalje pismeno naređenje[4] štabu I bataljona da se situacija izmijenila i đa sva naređenja koja su izdana usmeno i pismeno gube svoju važnost i ne treba po njima postupiti. Štabu bataljona naređeno je da u 22 sata istog dana postroji cijeli bataljon ispred štaba Odreda, sve novomobilizirane, dobrovoljce i spremu i da će se izvršiti pokret u selo Crkvena Ves. Prije pokreta I bataljon treba se povezati patrolom sa II bataljonom koji čeka štab Odreda i I bataljon u selu Ištvanići.

Pravac kretanja je između Donje i Gornje Planine, nad Gornju Glavnicu, do sela Čergari. Pokret će se izvršiti slijedećim rasporedom: I bataljon ide na čelu kolone, bez ikakvog balasta. Za njim će kretati novomobilizirani, za njima jedinice pri štabu Odreda a iza njih II bataljon. U toku pokreta I bataljonu naređeno je da izbaci jednu četu u patrolu prethodnicu a na cesti Kašina — Laz da se postavi zasjeda u jačini jedne čete. Ona treba ostati na mjestu dok se čitava kolona ne prebaci preko ceste. Štabu bataljona također je naređeno da odredi i organizira drugove koji će nositi ranjenog druga.

Naređenje je potpisao komandant kapetan Franjo Hađina.

Istoga dana štab Odreda javlja i štabu II bataljona[5] da se prethodno naređenje za pokret mijenja utoliko, što će pokret biti u 22 sata, a ne u 20 sati. Ostali dijelovi naređenja važe u cijelosti.

Raspored kretanja je takav da **I** bataljon ide na čelu kolone, mobilizirani će ići u sredini, zajedno sa stvarima koje se otpremaju, a **II** bataljon ide iza kolone. Sva osiguranja daje **I** bataljon. Ranjenog druga nosit će novomobilizirani a zadužen je štab **II** bataljona da vodi brigu o njemu.

5. prosinca 1944. štab Odreda naređuje[6] štabu I i II bataljona da se tokom ove noći ostaje na istim položajima, do 7 sati ujutro. Odred se nalazi u Crkvenoj Vesi i Čergarima. U 7 sati štab Odreda naređuje pokret u selo Prepolno. I bataljonu je naređeno da se postroji ispred štaba Odreda a II bataljon sa svim balastom da se postroji u selu Čergarima, gdje će se sastati cijeli Odred. Raspored kolone za pokret na sektor Prepolno takav je da I bataljon ide na čelu a II bataljon na začelju kolone. U sredini kolone idu jedinice kod štaba Odreda i novomobilizirani. Intendantima bataljona i Odreda naređeno je da se povežu i organiziraju doručak koji treba biti gotov u 6 sati ujutro, i da vojska do toga vremena doručkuje.

Naređenje je potpisao komandant odreda kapetan **Franjo Hađina.**

4. prosinca 1944. štab Odreda zahtijeva[7] od štaba I bataljona da mu odmah uputi dva dobra druga za kurire štaba Odreda. Ujedno opominje štab bataljona na neposlane podatke i izvještaje te prijedlog za postavljenje oficira za naoružanje.

6. prosinca 1944. terenski informativni oficir šalje" vojno-obavještajnom oficiru Odreda drugu **Marku Trzunu** izvještaj da je saznao da banda za sada ne kreće niti iz uporišta Konjščina, niti iz Marije Bistrice, a iz Sv. Ivana Zeline krstari po selima preko glavne ceste.

U Konjščini ima 200 i u Pešćenu 200 žandara. U Konjščini ima još i domobrana i ustaša, ali nema podataka o brojnom stanju i naoružanju. U Mariju Bistricu također je došlo pojačanje, tako da u istom uporištu ima preko 600 ustaša.

Od njih se saznalo da su u zadnjim borbama sa partizanima izgubili 25 ljudi (poginulih). Nadalje javlja da je dobio informaciju da banda mora seliti iz Zlatara a da na njihova mjesta dolaze žandari. Po cesti stalno se prevoze »Švabe« prema Varaždinu.

[1] Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. 35/3 k 1601/B
[2] Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. 36/3 k 1601/B
[3] Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. 37/3 k 1601/B
[4] Vojnoistorijski institut JA Beograd Br.Reg. 39/3K 1601/B
[5] Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. 38/3 K 1601/B
[6] Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. 40/3 K 1601/B
[7] Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. 30/5 K 1601/C
[*] Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. 33/5 K 1601/C

POLITIČKA SITUACIJA NA ZAGREBAČKOM I STUBIČKOM KOTARU U STUDENOM I POČETKOM PROSINCA 1944.

4. prosinca 1944. član Okružnog komiteta KPH Zagreb drug **Nikola Slatković-Dugi** šalje Okružnom komitetu izvještaj' o stanju u zagrebačkom i stubičkom kotaru u kojem javlja da se političko stanje promijenilo utoliko što neprijatelj vrši jake koncentracije snaga na ovom području da bi' mogao osigurati povlačenje svojih trupa za Njemačku.

Na zagrebački kotar došlo je dosta ustaša iz Jasenovca i Stare Gradiške. Oni su počeli terorizirati i pljačkati narod. Kod naroda se osjeća zastrašenost. Narod je nezaštićen jer u blizini nema naše vojske. Povodom proglašenja Pavelićeve mobilizacije muškaraca i žena od 17 do 55 odnosno 65 godina, narod govori da ako mora ići u vojsku da će radije ići u partizane. No unatoč tome većeg dolaska dobrovoljaca u partizane nema. Mobilizacija se vrši uglavnom na pozive, tako da partizani dolaze u sela i odvode sobom sposobne za vojsku, od godišta 1909- do 1926. Još uvijek kod kuća ima dosta vojnih obvezanika, ali naša vojska ne može do svih doći, jer su jedinice malobrojne. Na stubičkom i zagrebačkom kotaru mobilizirano je oko 600 vojnih obvezanika. Pošto neprijatelj vrši svakodnevnu reakciju to se često puta mora odstupiti od mobilizacije. Drug Campek koji je održavao veze za prebacivanje ljudi sa Kustošijom, Vrapčem i Stenjevcem provalio je sve kanale i ljude, tako da je dosta ljudi pohapšeno i stradalo, jer koga god je znao svakoga je pokazao ustašama. Zbog toga oni koji se od njega smatraju ugroženima bježe zajedno sa svojim obiteljima i žele se prebaciti na oslobođeni teritorij.

Politički radnici dolaze među narod i preko JNOF upoznavaju narod sa političkim i vojničkim položajem izvan i unutar naše zemlje. Narod se odaziva sastancima, veseli dolasku Crvene armije i uspjesima NOV-e. Reakcija je izmislila neku »abecedu« po kojoj Crvena armija navodno kategoriše ljude i prema tome ih kažnjava — jedne šalje u Sibir, druge u Afriku a treće na engleski front. Eksponenti reakcije govore odbornicima NOO-a da se sada više ne treba boriti jer je borba već dobivena i čemu da se izlažu životnim opasnostima. Tu kampanju uglavnom vodi dr. Pernar i njegov brat Nikola, Verona Prahin, trgovac Smetko, Ivan Klinčić i Orinčić iz brdovačke općine. Te njihove parole ne nailaze na podršku u narodu.

Zbog neuspjelog mačekovsko-domobranskog puča te vojničkih i političkih poraza, Mačekovi agenti povukli su rogove a do sada su govorili da će Engleska i Amerika priznati njih. Rad agenata osjeća se samo u uporištima i okolini, gdje se oni smatraju zaštićenima ustaškom i švapskom vojskom.

Na terenu se kod nekih naših aktivista osjeća izvjestan strah uslijed jakih neprijateljskih koncentracija. To se najbolje vidjelo kada su neki koji su bili pozvani da idu na sastanak u Posavinu počeli kukati, tako da ih se nije moglo povesti. Sa tim ljudima

treba još više raditi inače će neprijatelj preuzeti inicijativu u svoje ruke.

Kotarski komiteti ne zadovoljavaju, jer im rad ne donosi koristi, pošto se radi neplanski. Trči se amo tamo, ali bez uspjeha. Održana su partijska savjetovanja na stubičkom i zagrebačkom kotaru i razrađena sva pitanja koja treba da znaju naša rukovodstva. Poslije toga osjeća se življi i odgovorniji rad članova KP. Naročita živost primijetila se poslije dolaska **Benđe** kada smo održali savjetovanje sa kotarskim komitetima, kotarskim NOO-ima i kotarskim odborima JNOF-a.

U zagrebačkom kotarskom Komitetu postavljen je za organizacionog sekretara drug **Pavao Horvatić** pošto je drug **Franjo Capari** tajnik Kotarskog NOO-a te ne bi mogao uspješno obavljati obje dužnosti. Drugarica **Danica** odlazi na raspolaganje Oblasnom komitetu. Za novog kandidata za člana Komiteta predviđen je drug **Andrija Trzun,** iz Vrapča, za kojeg se smatra da će na dužnosti zadovoljavati. Na putu za Oblasni komitet sekretar Kotarskog komiteta KPH Zagreb drug **Milan Badžek** ubio je — nesretnim slučajem — kurira, druga **Izaka,** iz Novoselca. To je raspravljano sa Oblasnim komitetom i drug Milan je kažnjen partijskom opomenom. Oblasni komitet prigovorio je da je to preblaga kazna, ali kako još do sada nije bio kažnjavan, a pokazao se i dobar borac potvrdio je kaznu.

Kotarski komitet Zagreb sada sačinjavaju slijedeći drugovi: **Milan Badžek,** politički sekretar, **Pavao Horvatić,** organizacioni sekretar, **Franjo Capari,** tajnik Kotarskog NOO-a, **Josip Golubić** te **Andrija Trzun.** Predloženo je Oblasnom komitetu da bi na taj kotar dao druga **Slavka Pavlinića,** sadašnjeg pomoćnika komesara Zagrebačkog odreda, ukoliko će se njemu moći naći zamjena. Broj članova KP iznosi 42. Zagrebački komitet dao je u zadnje vrijeme 20 članova KP u NOV, 5 ih je na terenu banda pohvatala i objesila a 6 ih je dodijeljeno za rad u OZN-i.

Stubički Komitet također ne zadovoljava. Politički sekretar drug **Mirko'** je najsposobniji. Drug Brzi[3] pokazuje volju za rad ali nema dovoljno autoriteta. Drugarica **Anka Živković** je neodlučna. Drug **Petar** voli raditi ali se teško snalazi u praktičnom radu. Odlučili smo da ga pošaljemo u NOV. Preko Oblasnog komiteta za ovaj Komitet zatražen je drug **Golub**[4] koji se nalazi u Zagorskoj brigadi. Na taj teren treba doći i drug **Podgorac'.** Sadašnje stanje je 5 ćelija sa 37 članova KP. Da bi se stanje popravilo predloženo je Oblasnom komitetu da se neki drugovi pošalju na srednji i viši partijski kurs.

Na viši partijski kurs da idu Franjo Capari i Kuhta, član OK SKOJ-a a za srednji drug Ivan Drotar-Kordek, Ivica, Andrija Trzun te Leš iz Posavskog odreda.

Organizaciono stanje u Zagrebačkom odredu dosta je nesređeno. Ostao je svega jedan bataljon, dosta okrnjen i bez starih boraca. U štabu Odreda nalaze se svega dva člana, i to komandant i pomoćnik komesara. Odred sada broji tri čete sa oko dvije stotine partizana. Na terenu se obično nalazi do sto četrdeset a ostalo je po bolnicama i rashodu. Moral vojnika još nije dovoljno ispitan. Uglavnom to su sve novi borci koji nisu prošli kroz jače borbe, ali se pokazuje da će biti dobri borci, ukoliko se sa njima bude pravilno radilo i pomagalo im u borbi. Dok je Odred bio čitav vršio je akcije zajedno sa Zagorskom brigadom oko Zlatara i tamo je izdržao težu borbu. U toj borbi poginulo je 6 boraca, uglavnom svi rukovodioci četa, komesari ili pomoćnici. 14. listopada 1944. dijelovi Zagrebačkog odreda postavili su zasjedu na glavnoj cesti između Komina i Sv. Ivana. Tu je bilo zarobljeno 19 drugova, među njima i komandant I bataljona drug **Mirko Belošević.**

Drug Slatković piše da je ispitivao kako se moglo dogoditi da su drugovi pohvatani, i da mu je drug **Selendić,** bivši komesar Odreda, izjavio da komandant bataljona Belošević nije ocijenio snage koje su nastupile prema njemu — u jačini od jedne pukovnije — već je čekao u neposrednoj blizini neprijatelja i otvorio vatru na prethodnicu. Prethodnica se povukla a lijeva i desna pobočnica stezale su obruč oko naše zasjede. Jedna naša desetina, kad je opazila snagu neprijatelja, povukla se, bolje rečeno razbježala. Njome je rukovodio drug **Podgorac[2].** Kako je baš u isto vrijeme drug **Podgorac,** odvojen od zaštitnice, vršio nuždu, drugovi govore da nije bio u stanju spriječiti odstupanje desetine koja je trebala da zaštiti drugove u zasjedi. Drug Slatković nadalje piše da još nije mogao razgovarati sa svim drugovima da se cijela stvar temeljito ispita i da se odgovorni pozovu na odgovornost.

Drugovi koji su pali u zarobljeništvo, zajedno sa komandantom — prema dobivenim podacima — već su obješeni. Sadašnje brojno stanje partijske organizacije u Odredu je 26 članova KP i štab Odreda sa 4 člana. Da bi se stanje poboljšalo poslat ćemo nekoliko članova Partije u Odred sa terena. Odred za sada uglavnom prebacuje narod koji se upućuje na oslobođeni teritorij. U zadnje vrijeme to je dosta otežano radi velikih koncentracija neprijatelja na ovom terenu.

Rad SKOJ-a u zadnje se vrijeme dosta pojačao. Omladina je dosta zainteresirana za predstojeći omladinski kongres i marljivo radi ručne radove, plete čarape i priprema darove za naše borce. Do sada je Partija davala dosta slabu pomoć SKOJ-u. U dosadašnjem radu skojevskih rukovodstava zanemaren je rad USAOH-a. Oni su se zadovoljili da u selu stvore skojevsku grupu koja je dobila zadatak da sakuplja pomoć, dijeli letke i piše parole, dok širi krug antifašističke omladine nije aktivan. U zagrebačkom kotaru djeluje Kotarski komitet SKOJ-a sa 9 članova 5 općinskih komiteta sa 37 članova i 41 grupa sa 224 člana SKOJ-a.

U stubičkom kotaru rad sa omladinom krenuo je nabolje, ali još uvijek veliki dio omladine stoji izvan organizacije, što je posljedica slabog rada i ponašanja članova omladinskih rukovodstava. Kotarski komitet SKOJ-a Stubica ima 4 člana i 16 grupa sa 87 članova. Sadašnji sekretar KK SKOJ-a odlazi u vojsku a njega će zamijeniti jedna drugarica koju će iz vojske uputiti Oblasni komitet SKOJ-a. Odbori JNOF počeli su pomalo da rade. Politički se osjeća aktivniji rad JONOF-a na dvije općine zagrebačkog kotara, i to Brdovec i Pušća. Tu su stvoreni općinski odbori JNOF-a, a dok u ostalim općinama — Vrapču, Sesvetama, Markuševcu i Šestinama ne osjeća se njihov rad. Kotarski odbor JNOF-a ne sastaje se redovito.

Rad NOO-a također je dosta slab jer naši odbori na ovom terenu još nemaju vlast u svojim rukama. Neprijatelj kontrolira veliki broj sela i narod se još uvijek obraća na stare Općine.

NOO vrši punu vlast jedino na općini Pušća. Rad sa ženama u zadnje vrijeme znatno se pokrenuo. Žene su zainteresirane za predstojeći kongres i sa njima se održavaju sastanci.

Na ovaj sektor već preko mjesec i pol dana nije došao nikakav materijal za rad sa narodom. Navodno je od strane Okružnog komiteta Oblasnom javljeno da mi dobivamo dovoljno materijala iz CK. Radio-vijesti za dio zagrebačkog kotara dobivaju se od OK Krapina.

[1] Institut za historiju radničkog pokreta Zagreb, arhiva CK KPH
[2] Lončarec Mirko
[*] Hunjak

['] Muhek Stjepan
[6] Stjepan Muhek

PREBACIVANJE MOBILIZIRANIH DO ŠTABA GRUPE

6. prosinca 1944. štab Odreda šalje štabu I i II bataljona dopis kojim naređuje' da se jedna četa I bataljona postroji ispred štaba Odreda u 23 sata i da ponesu sobom sve stvari koje se

kod njih nalaze i koje se otpremaju do štaba Zapadne grupe. Sa istom četom treba se spremiti i komesar I bataljona drug Urek. Sa njim također treba uputiti Josipa Pustički, desetara, koji je prije nekoliko dana dezertirao te druga Stjepana Vrabeca, koji je bio na oficirskom kursu. Štab I bataljona sa dvije čete ostaje na ovom sektoru sa zadatkom da prokrstari sektor Prepolno, Orešje, Crkvena Ves, Čergari i Glavnica. Sa štabom bataljona ostaje i radio-stanica preko koje će se svakodnevno davati izvještaji štabu Zapadne grupe o stanju na ovom sektoru, o kretanju i akcijama bataljona.

Istim dopisom štab Odreda naređuje štabu II bataljona da se istog dana, u 23 sata postroji ispred štaba Odreda sa svim mobiliziranim civilima i stvarima koje se otpremaju do štaba Zapadne grupe. Pokret će se izvršiti preko sela Hrastje, Polonje, Salnik i Pogančec, gdje će se organizirati smještaj. Štab Odreda naređuje da se pokret izvrši slijedećim redoslijedom: četa I bataljona ide na čelu kolone za zadatakom da na glavnoj cesti Zagreb — Varaždin postavi osiguranje i zasjedu jačine jednog voda od Sv. Ivana Zeline i jedan vod od Komina. Prije postavljanja osiguranja i zasjede cestu ispitati patrolom. Jedna četa kretat će na začelju kolone. Na začelju kolone kretat će se i jedan vod Zagorskog odreda koji se sada nalazi u selu Gornje Orešje. Štabu II bataljona naređeno je da obavijesti vod Zagorskog odreda za pokret i da se postroje zajedno sa bataljonom.

Naređenje je potpisao komandant kapetan Franjo Hađina.

6. prosinca 1944. štab Odreda naređuje[2] štabu II bataljona da po dolasku u nove baze postavi potrebna osiguranja, i to da jednu patrolu upućuje u pravcu Rakovca, jednu u pravcu Novog Mjesta, a jednu u pravcu sela Šelovec. Također da se postavi potreban broj izviđača. Njih treba postaviti na mjesta odakle najbolje mogu osmatrati nailazak neprijatelja.

Patrole koje se upućuju u zadanim pravcima trebaju se smjenjivati na terenu. Izviđačku desetinu uputiti na izviđanje prema mjestu Vrbovec. Izviđački vod štaba Odreda nalazi se na izviđanju u Novom Mjestu pa se patrola koja kreće u tom pravcu treba sa njima povezati. Patrole se moraju kretati po uzvisinama i grebenima tako da nesmetano mogu osmatrati teren.

Štab Odreda posebno napominje štabu II bataljona da neprijatelj sada kontrolira ovaj teren i da trebaju biti jako na oprezu, pogotovo zbog balasta kojeg imaju sobom.

Naređenje su potpisali komandant kapetan Franjo Hađina i pomoćnik politkomesara odreda Slavo Pavlinić.

6. prosinca 1944. štab Odreda upućuje[3] štabu I bataljona druga Jerka-Budimira Miroševića, rođenog 1920, u mjestu Vela Luka, Kotar Korčula, sa karakteristikama s time da ga rasporede na odgovarajuću dužnost u istom bataljonu. Imenovani je prije upućivanja u štab Odreda u 1. četi II bataljona vršio dužnost delegata čete.

7. prosinca 1944. štab Odreda piše dopis" tajniku Jedinstvene Narodne Fronte sela Vinkovci kojim odgovara na njihov upit što da učine sa civilima i stvarima koje su pohranjene kod njih i da su upravo radi tih stvari stigli sa Odredom na taj sektor i da će stvari i ljude još danas od njih preuzeti. Ljudi, stvari i konji trebaju biti spremni za pokret u pola dva sata.

7. prosinca 1944. štab Odreda naređuje' štabu II bataljona da sutradan ujutro, u 6 sati, postroji cijeli bataljon ispred štaba Odreda, zajedno sa civilima, odakle će se krenuti za Slatinu i Pogančec. Bataljon sa civilima i stvarima koje idu za Zapadnu grupu trebaju se smjestiti u Slatini a Štab Odreda i četa I bataljona smjestit će se u selu Pogančec.

Po dolasku na nove položaje štabu II bataljona naređeno je da postavi slijedeća osiguranja: četa I bataljona dat će stražu ispred štaba Odreda i upućivati patrole prema selu Hudovo. Izviđački vod štaba Odreda nalazit će se u selu Hruškovica. II bataljon upućivat će jednu patrolu prema selu Dvorišće, jednu u pravcu sela Preseka i jednu u pravcu sela Gornji Tkalec. Patrole se moraju smjenjivati na terenu. Stvari koje su konspirirane u selu Vinkovec treba preuzeti jedna desetina I bataljona koja će ih predati štabu II bataljona. Štab II bataljona treba dati još jednu patrolu koja će sa intendantom bataljona otići u selo Polonje na rekviriranje stoke od nekih ljudi za koje će popis dati intendant Odreda. Rekviriranu stoku predati intendantu koji će je dalje rasporediti prema potrebi, jedinicama.

Štab Odreda posebno upozorava štab bataljona da punu pažnju posveti noćnom osiguranju jedinica i da redovito izvještavaju o svim promjenama koje bi nastale.

7. prosinca 1944. štab Odreda naređuje[6] štabu II bataljona da se u 15 sati istog dana bataljon postroji ispred štaba Odreda radi daljnjeg pokreta. Pravac kretanja je preko sela Sv. Petar Orehovec, Hrgovec, Kalnik, Kamešnica, Osijek i Apatovac. Prije pokreta štab bataljona treba se pobrinuti za vodiče koji dobro poznaju put. Štabu bataljona naređuje se da uzmu sve one stvari koje su zadnji puta ostavili u selu Vinkovci. Prilikom pokreta treba biti stalno na oprezu a kod prijelaza ceste postaviti zasjedu od Križevaca i od Gornje Rijeke, u jačini jedne čete.

Na čelu kolone kretat će se I bataljon a ostale jedinice kreću po jučerašnjem rasporedu. Štab Odreda naređuje štabu bataljona da prije pokreta izbaci prethodnicu u jačini jedne čete sa zadatkom da se kreće od glavnine na udaljenosti od 500 m. Štab Odreda traži od štaba bataljona da ga informira gdje su civili koji su išli sa tim bataljonom, te da se prilikom postrojavanja bataljona postroje i svi civili.

8. prosinca 1944. štab Odreda šalje štabu II bataljona dopis[7] kojim mu naređuje da se bataljon postroji ispred štaba Odreda istog dana u 17 sati, zajedno sa civilima i stvarima koje idu za Zapadnu grupu i da će se izvršiti pokret za Dubravu. Pravac kretanja bit će naknadno određen.

9- prosinca 1944. štab Odreda javlja štabu II bataljona' da odmah po primitku ovog dopisa organizira da vojska doručkuje do 11 sati, a u 11,30 sati da se sva vojska i civili postroje ispred škole u selu Preseka. Štabu bataljona naređuje se da pošalje svojeg intendanta i četne ekonome da sa intendantom Odreda odu naprijed, u nove baze, gdje trebaju organizirati večeru. Oni će ići naprijed sa četom I bataljona. Štab Odreda skreće pažnju bataljonu da za iznemogle žene i djecu organizira za pokret kola kojima će se voziti. Pošto četa I bataljona odlazi to je potrebno da II bataljon postavi osiguranje na kotu iznad škole u Preseki.

9- prosinca 1944. štab Odreda naređuje[9] komesaru I bataljona da odmah po primitku dopisa povuče sva osiguranja koja daje ta četa i da sa četom sačeka intendanta Odreda i ekonome, odakle će izvršiti pokret u selo Zaistovec, gdje će se smjestiti cijela četa i postaviti potrebna osiguranja. U tom selu intendanti i ekonomi organizirat će večeru za vojsku. Komesaru bataljona naređeno je da se pobrine za vodiče i da u Zaistovcu sačeka dolazak štaba Odreda, ujedno da ispita situaciju na tom terenu.

9. prosinca 1944. štab Odreda naređuje štabu II bataljona da po dolasku u selo Zaistovec postavi potrebna osiguranja i da jednu patrolu upućuje kotom iznad sela, prema Križevcima.

Na istoj koti postaviti potreban broj osmatrača i kontrolirati prilaz neprijatelja od Križevca. Štabu bataljona skreće se pažnja da organizira vojsci večeru što prije, jer će uskoro uslijediti naređenje za pokret.

[1] Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. 42/3 K 1601/B
[2] Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. 43/3 K 1601/B
* Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. 34/5 K 1601/C
* Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. 35/5 K 1601/C
' Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. 46/3 K. 1601/B
[6] Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. 45/3 K. 1601/B
[7] Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. 48/3 K 1601/B
' Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. 50/3 K 1601/B
' Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. 53/3 K 1601/B

PRATNJA RANJENIH BORACA

9. prosinca 1944. štab Odreda šalje štabu II bataljona naređenje' da će se u toku noći, tj. u 22 sata izvršiti pokret. Stoga bataljon treba postrojiti u 22 sata na cesti iznad sela Zaistovec, gdje se nalazi jedna četa I bataljona. Na istom mjestu trebaju se postrojiti i svi civili koji kreću za Grupu. Pravac i način kretanja ima Zagorski odred koji kreće na čelu kolone.

10. prosinca 1944. štab Odreda naređuje[2] štabu II bataljona da na novim položajima postavi potrebna osiguranja i da jednu patrolu upućuje u pravcu sela Desine, a jednu patrolu da drži stalno na koti iznad sela Kamešnica. Također da na pogodnim mjestima, odakle mogu osmatrati prilaz neprijatelja, postave potreban broj izviđača. Patrole se trebaju smjenjivati na terenu, osim patrole koja svaka dva sata održava vezu sa Zagorskim odredom. Štabu bataljona skreće se pažnja da vodi računa da po dolasku u baze borci budu što više na oku i da se ne raspremaju, da u slučaju potrebe mogu odmah krenuti na položaj.

Istog dana štab Odreda šalje pismeno naređenje[3] štabu II bataljona u kojem stoji da će se u 15 sati izvršiti pokret i da do tog vremena mora sva vojska ručati, kako bi mogli krenuti dalje na put. Bataljon se točno u 15 sati treba postrojiti ispred štaba Odreda.

Istog dana štab Odreda javlja pomoćniku komesara Zagorskog odreda da su uhvatili vezu sa četom Kalničkog odreda koji je došao od štaba Zapadne grupe. Štab Grupe nalazi se u selu Mala Mućna.

Četa Kalničkog odreda upućena je radi uspostavljanja veze sa Zagrebačkim odredom, jer je Grupa dobila obavijest da Zagorski odred prati ranjenike. Pošto je na ovom sektoru bila ofenziva to su u štabu Grupe pretpostavljali da je nama ovdje nepoznata situacija i uputili su nam pomenutu četu za vezu, pa je štab Zagrebačkog odreda odlučio da još danas sa tom četom krene do štaba Grupe. Pokret će biti iz sela Kamešnica, u 15 sati. Dalje će se zajednički krenuti do štaba Grupe. Po primitku ovog dopisa Zagorski odred treba izvijestiti da li mu je moguće izvršiti pokret u navedeno vrijeme.

Bolnica X. korpusa Zagrebačkog u Mikleušu: Drago Babić (gore lijevo), i Vinko Ivša (stoji sa štapovima), borci Zagrebačkog odreda, obojica ranjeni u borbama kod Lobora 8. 11. 1944.

10. prosinca 1944. pomoćnik politkomesara Zagorskog odreda[4] Vilim Firšt odgovara na pismo štabu Zagrebačkog odreda te javlja da je primio dopis, ali da je njima nemoguće zbog ranjenika da stignu u 15 sati u Kamešnicu, da oni ne mogu stići prije 16,30 — 17 sati, jer je i njima u interesu da krenu što prije, i da idu zajedno sa Zagrebačkim odredom. Zato moli da ih se malo sačeka, kako bi dalje mogli kretati zajedno.

11. prosinca 1944. Štab Odreda naređuje' štabu II bataljona da u 12 sati istog dana bataljon bude spreman za pokret. Mjesto postrojavanja bataljona i civila javit će se naknadno. Štab Odreda traži izvještaj kako je organizirana prehrana i da li su svi jeli.

12. prosinca 1944. štab Odreda naređuje[6] štabu II bataljona da točno u 13 sati postroji bataljon kod crkve u Apatovcu. Sa bataljonom trebaju se postrojiti i svi civili. Za pokret treba pripremiti i sve stvari koje se otpremaju za štab Grupe.

Stab Odreda piše štabu bataljona da se pobrine za prijevoz nemoćnih žena i djece koji nisu sposobni za pješačenje pošto intendanta Odreda nema kod štaba. Stoku koja se nalazi kod bataljona treba predati uz potvrdu Kalničkom partizanskom odredu koji se nalazi ovdje u Apatovcu.

14. prosinca 1944, prema neprijateljskim podacima opće bojne relacije »zapovjedništva operativnog područja 2. Hrvatske divizije« za prosinac 1944. Jedan »roj« (vod) »4. satnije II bojne XV ustaškog zdruga« upućen je iz Donje Bistre u selo Poljanicu (1 km j. ist. od s. D. Bistra), za nabavku drva te je napadnut iz zasjede od dijelova Zagrebačkog odreda. Vlastiti gubici 3 mrtva, od toga dva dočasnika i jedan vojničar i 3 ranjena.

12. prosinca 1944. štab Odreda upućuje[7] štabu Zapadne grupe POH drugove Ruse koji su se nalazili u jedinicama Zagrebačkog partizanskog odreda, a koji su izrazili želju da ih se prebaci u Ruski bataljon i — ako ima mogućnosti — za Crvenu armiju. To su slijedeći: Pšegatluk Josip Vasiljević rođen 13. IV 1920; Novosad Jevgenij Nestorović rođen 21. I 1919; Mazin Nikolaja Ivanović rođen 17. XI 1920; Plis Nikola Nikitović; rođen 6. XII 1923; Markin Sergeja Pavlović, rođen 11. VIII 1921; Kirilov Gavril Pavlović, rođen' 24. III 1914; Senjajev Viktor Aleksandrović, rođen 26. IX 1926; Buhtjin Viktor Fadjejević, rođen 9. X 1924; Sirivljev Stjepan Mihajlović, rođen 12. III 1907; Sljepunih Vasilij Lazarević, rođen 7. IV 1919; Saveljev Mihail Pavlović, rođen 16. II 1911; Surgučov Ivan Andrijević, rođen 25. XI 1916; Fedoljak Omufrij Ivanović rođen 7. III 1920.

Dopis je potpisao komandant odreda kapetan Franjo Hađina.

[1] Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. 51/3 K 1601/B
' Vojnoistorijski insitut JA Beograd Br. reg. 55/3 K 1601/B
* Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. 56/3 K 1601/B
* Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. 40/5 K 1601/C
' Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. 57/3 K 1601/B
[4] Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. 58/3 K 1601/B
[7] Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. 43/5 K. 1601/C

RUŠITI PRUGE, MINIRATI CESTE I MOSTOVE

18. prosinca 1944. Štab Zapadne grupe POH[8] šalju štabu Zagrebačkog odreda naređenje u kojem piše:

»Pod udarcima hrabrih boraca narodnooslobodilačke vojske i Crvenoarmejaca neprijatelj bezglavo bježi iz naše domovine. U svom nastojanju da izvuče što više švabskih glava pojačao je uporišta koja se nalaze uz komunikacije. Pojačao je iste sa najokorjelijim ološem i krvnicima našega naroda, ustašama PTS i Bobanove legije. To su svi oni koji su odavna od naroda oruđeni na smrt i koji se ogorčeno brane samo da produže još koji dana svoj život. Pred takovim neprijateljem mi moramo da budemo još odlučniji, uporniji i nemilosrdniji.

Moramo što više uništiti jer ćemo tim uništavanjem olakšati si posao u budućem našem radu. Stalno treba da nam bude pred očima naređenje Vrhovnog komandanta Maršala Jugoslavije druga TITA »Ni jedan Švabo ne smije iz naše zemlje otići nekažnjen«. Izvršavajući to naređenje osvetit ćemo sve one žrtve i svu prolivenu krv naših naroda. Najveća mogućnost da izvršimo taj zadatak pruža nam se danas na cestama i prugama kojima prolaze te razbijene neprijateljske rulje. Da bi uskladili rad naših jedinica na izvršavanju tog zadatka

N A R E Đ U J E M O

I. ZAGORSKA BRIGADA ima zadatak da postavi zasjede na cesti Sv. Ivan Zelina — Varaždin i da ruši prugu od Konjščine do Varaždina. Rušiti sve mostove na pruzi i cesti a ujedno cestu minirati. Porušiti sve mostove i propuste na cesti Križevci — Gornja Rijeka.

ZAGREBAČKI ODRED ima da ruši prugu od Zagreba do Konjščine i da postavlja zasjede kod samog Sv. Ivan Zeline te da ruši mostove i propuste na cesti.

KALNIČKI ODRED da uništava prugu Varaždin — Koprivnica a isto tako da djeluje na cesti između ovih mjesta. Zatim da ponovno ide u Međimurje i da ruši prugu Kotoriba — Čakovec u prvom redu da poruši most na Muri na toj pruzi.

ZAGORSKI ODRED da uništava prugu Zaprešić — Zabok, Zabok — Krapina i da postavlja zasjede na cestama svoga sektora i na njima ruši mostove i propuste.

U cilju olakšanja zadataka kod rušenja pruge jedinice će biti snabdjevene sa dovoljnom količinom eksploziva kojeg će primiti od ovog štaba.

Jedna od prvih akcija koju će naša jedinica izvršiti istovremeno jeste akcija rušenja pruge na dodijeljenom sektoru 21. o. mjeseca u noći a početi sa rušenjem uli sati.

Te noći neka .se poruši što je najviše moguće želj. pruga i mostova na cestama i prugama. Ta zamašna akcija neka bude početak naših akcija u tom pravcu.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Politkomesar — major *Komandant — major*
IVICA GRETIČ v.r. *STJEPAN KUČIŠ v.r.«*

Vojnoistorijski institut JA Beograd Br. reg. 14/3 K. 1601/B

POGINUO JE STEVAN DOŠEN

21. prosinca 1944. umro je od zadobivenih rana u borbi sa neprijateljskim jedinicama kod Kloštra Podravskog drug Stevan Došen, prvi komandant Zagrebačkog partizanskog odreda i tadašnji komandant brigade »Matija Gubec«. Brigada je držala položaje na željezničkoj pruzi i stanici u Kloštru 20. prosinca 1944. Borbe su bile žestoke i trajale su već tjedan dana. Istog dana štab se nalazio na položaju. Komandant brigade Došen obilazio je u toku borbe jedinice na položaju. Pri izlasku iz željezničke stanice Kloštar, u neposrednoj njegovoj blizini, pala je jedna neprijateljska minobacačka granata i teško ranila druga Došena.. Prevezen je u Virovitičku bolnicu gdje je idućeg dana, 21. prosinca 1944., umro od zadobivenih rana. Pokopan je u Velikoj Crešnjevici.

Kakav je bio lik borca i komandanta druga Steve Došena vidjet ćemo iz narednog teksta pisma[1] kojeg je drug Milivoj Gluhak tadanji politkomesar-major brigade »Matija Gubec« uputio Nikoli, bratu Steve Došena, nakon pogibije druga Stevana Došena.

Tekst pisma u cijelosti glasi:

»Dragi druže Nikola,

Primio sam Tvoje pismo u kojem pitaš za Stevana. Bio sam sa Stevanom ravno šest mjeseci u istom štabu Brigade kao komesar. Slagali smo se kao braća i kao drugovi. Nije bilo ni jedne borbe a da u njoj nebi zajednički sudjelovali. Pjevali smo i smijali se kuglama i minama koje su pljuštale kao kiša oko nas. Sada kad sam pročitao Tvoje pismo, lete mi misli po svim onim čukama i šumama kuda sam sa Stevanom projašio i propješaćio. Nikad mi nismo bili tužni ni neraspoloženi. Naši borci i svi drugi rukovodioci gledali su u Stevanu pravog junaka i nije bilo sela Kalnika, Bilogore i Zagorja koji nije poznavao »velikog komandanta« brigade »Matija Gubec«, kako su ga zvali. Svi smo ga voljeli kao brata. Kad je trebalo ići kuda u akciju dosta je bilo da je pred brigadu izašao naš Stevan i sve je utihnulo. Kad je na koncu govora zapitao borce »Hoćemo li«? sve je grmilo od odobravanja i samo su čekali njegovu komandu. Možeš si ti zamisliti, dragi Nikola, našeg Stevana onako velikog i jakog, kad stane pred postrojenu brigadu i vikne: »Brigada mirno«. Ta nema takovog čovjeka koji mu se nije divio, stajao je Došen kao kip pravi oficir narodni. A kad je istom odlikovan ordenom »Partizanske zvijezde II reda«, pa taj orden prikvačio zajedno sa »Spomenicom 1941.« na prsa, bio je jako ponosan i mi svi skupa sa njime. Nekoliko je puta pričao sa mnom kada smo negdje imali pokret po noći ili bi nešto ranije legli, o svojoj kući, o Tebi i cijeloj Baniji, kuda je najprije pobjegao u šumu. On je mnogo toga prošao. Cijelu Slavoniju, Bilogoru, Moslavinu, Kalnik, Hrvatsko Zagorje i Podravinu. Naši Zagorci volili su ga kao brata i kad su koji od njih čuli da je Srbin, čudili su se kako su prije rata mogli vjerovati Mačeku koji je grdio i psovao Srbe.

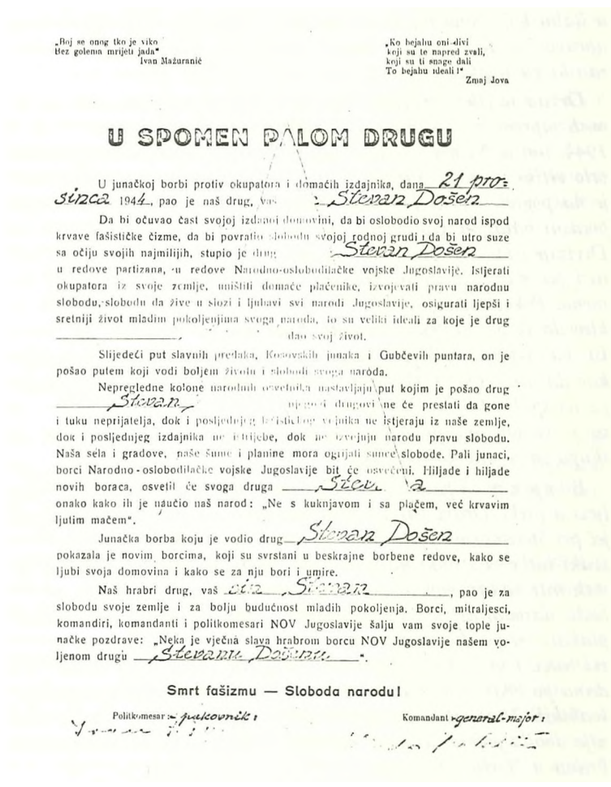
„Boj se onog tko je viko
Bez golema mrijeti jada"
Ivan Mažuranić

„Ko bejahu oni-divi
koji su te napred zvali,
koji su ti snage dali
To bejahu ideali !"
Zmaj Jova

U SPOMEN PALOM DRUGU

U junačkoj borbi protiv okupatora i domaćih izdajnika, dana 21. prosinca 1944., pao je naš drug, vas Stevan Došen

Da bi očuvao čast svojoj izdanoj domovini, da bi oslobodio svoj narod ispod krvave fašističke čizme, da bi povratio slobodu svojoj rodnoj grudi i da bi utro suze sa očiju svojih najmilijih, stupio je drug Stevan Došen u redove partizana, u redove Narodno-oslobodilačke vojske Jugoslavije. Istjerati okupatora iz svoje zemlje, uništiti domaće plaćenike, izvojevati pravu narodnu slobodu, slobodu da živi u slozi i ljubavi svi narodi Jugoslavije, osigurati ljepši i sretniji život mladim pokoljenjima svega naroda, to su veliki ideali za koje je drug dao svoj život.

Slijedeći put slavnih predaka, Kosovskih junaka i Gubčevih puntara, on je pošao putem koji vodi boljem životu i slobodi svega naroda.

Nepregledne kolone narodnih osvetnika nastavljaju put kojim je pošao drug Stevan, njegovi drugovi ne će prestati da gone i tuku neprijatelja, dok i posljednjeg fašističkog vojnika ne istjeraju iz naše zemlje, dok i posljednjeg izdajnika ne uništjebe, dok ne izvojuju narodu pravu slobodu. Naša sela i gradove, naše šume i planine mora ogrijati sunce slobode. Pali junaci, borci Narodno-oslobodilačke vojske Jugoslavije bit će osvećeni. Hiljade i hiljade novih boraca, osvetit će svoga druga Stevan onako kako ih je naučio naš narod: „Ne s kukinjavom i sa plačem, već krvavim ljutim mačem".

Junačka borba koju je vodio drug Stevan Došen pokazala je novim borcima, koji su svrstani u beskrajne borbene redove, kako se ljubi svoja domovina i kako se za nju bori i umire.

Naš hrabri drug, vaš drug Stevan, pao je za slobodu svoje zemlje i za bolju budućnost mladih pokoljenja. Borci, mitraljesci, komandiri, komandanti i politkomesari NOV Jugoslavije šalju vam svoje tople junačke pozdrave: „Neka je vječna slava hrabrom borcu NOV Jugoslavije našem voljenom drugu Stevanu Došenu.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Politkomesar: pukovnik I. [illegible] Komandant: general-major I. [illegible]

Znaš li da je Stevan bio prvi komandant Zagrebačkog odreda i tukao se sa bandom pred samim Zagrebom i po cijelom Zagorju. Prije toga bio je on komandant bataljona i u 21. brigadi i u Kalničkom odredu. Bio je i operativni oficir 32. divizije, a kao komandant brigade »Matija Gubec«, bio je preko deset mjeseci.

Nikako se nije dao kad ga je štab divizije htio dati na kurs oficirski. Sjećam se baš smo bili na Kalniku u selu Fodrovcu i to u rujnu kad su u brigadu došli domobrani iz Zagreba, cijela kolona zajedno sa kamionima, oružjem i oficirima. Spremali smo se da naskoro uđemo u Zagreb i tada smo imali uspjeha u svakoj borbi.

Kad je čuo da bi trebao ići na kurs, psovao je jer se vrlo volio tući sa bandom, a mislio je da će na kursu biti u pozadini.

No ipak se dao nagovoriti i svršio sjajno viši oficirski kurs u Daruvaru. Sa kursa se vratio natrag u brigadu koja se baš tada tukla po Podravini. Došao je baš u času kad smo se spojili sa milom Crvenom Armijom. Silnom veselju i radošću naše vojske pridružio se sav narod. Sve ulice bile su iskićene, mi smo se ljubili sa Crveno-Armijcima. Zamisli si kako smo se osjećali. Ta pune tri godine smo ih čekali i govorili narodu da će oni doći. I prvi put baš se naša brigada tukla sa bandom uz pripomoć sovjetske artiljerije i bacača. Bilo je to u Kalinovcu u Podravini kraj Pitomače. Naša su dva bataljona imala taj zadatak. Dovukli smo se do kanala i za čas svršili dva široka mosta uz pomoć pontonira i započeli smo se prebacivati u mraku i tišini. Došli smo pred selo i legli očekujući sovjetsku artiljeriju. Stevan i ja bili smo na sredini između bataljona sa kuririma i da ti pravo kažem, sve nam se ježila l$oža, kad su počeli naši gruvati. Legli smo za jedno drvce i nije bilo više vremena kopati zaklon. Kuriri se stisli ko miševi iza nas. Onako ležeći na mokrom smijali se nas dvojica kako je istom onoj bandi u selu po kojima naši tuku, kad je nama teško kad po koja zaluta i pošprica sa zemljom po nama. Tukli smo se već tjedan dana do one kobne bitke u Kloštru 20. XII1944. kad sam se rastao sa Stevanom za uvijek. Ne mogu zaboraviti to nikada. Držali smo položaj na pruzi i stanici. Banda je jurišala iz Prugovca prema nama. Ja sam otišao na desno krilo a Stevan je ostao u štabu kojeg smo imali na položaju. Ostali su mi kazivali da je upravo izašao iz stanice kad je pala kraj njih mina iz bacača i ranila ga u plećku.

Držao se cijelo vrijeme vrlo dobro. Bio je jak i mi smo ga odmah otpremili u bolnicu u Virovitici gdje je drugi dan 21. XII. 1944. umro. Nismo se nadali da će umrijeti. Sprovod smo priredili vrlo veliki i svečan. Sav narod iz Velike Črešnjevice i okolice došao je na pogreb. Cijela Divizija na sprovodu, glazba, vijenci, cvijeće, počasni bataljon. Govorio je potpukovnik BULAT komandant 32. Divizije i ja. Nije bilo oka koje nije suzilo. Skupili se svi stari ratnici pa nam sve teško pri srcu i moraš proplakati da si od kamena. Pokopan je u Velikoj Črešnjevici i nad grobom svaki se zakleo da će ga stostruko osvetiti. Kad smo ga metali u lijes bio je isti kao i prije, malo omršavljen od boli i rana i uopće je izgledao kao da samo spava. Grobna je tišina vladala kad su oficiri nosili ga uz špalir. Od kuće do groblja muzika je svirala tako tužno da su i sve one snežne pahuljice koje su padale izgledale kao da skupa sa nama žale junaka.

Bila je zima i padao je snijeg. Tamo nešto dalje čuli su se mitraljezi a preko Drave ruski topovi kao da i oni žele kazati svoju riječ pri Stevanovom posljednjem pokretu. Sa sprovoda vraćali smo se svaki šutke sa svojim mislima zabavljen. Nije Stevan niti prvi junak niti zadnji koji je svoj dragocjeni mladi život položio za slobodu naroda, ali je Stevan narodni oficir za kojima ne smijemo plakati već ga dostojno osvetiti. Tako su rekli i svi, tako su mislili svi borci. I brigada — Stevanova brigada, tukla se još mjesec i pol dana po Podravini, zatukla je mnogo gadova ustaških, čerkeskih i švabskih. Neprijatelj nije prodro preko naših položaja i naša divizija dobila je priznanje od Maršala Tolbuhina za očuvanje mostobrana u Barču na Dravi.

Dragi Nikola, nikada nisam nikome pisao o našem Stevanu kao sada Tebi. Pisao sam Ti mnogo u sitnice jer znam da ćete zanimati kao brata. Slike Ti ne mogu poslati jer imam njegovu samo jednu. Mnogo njegovih slika imade komesar 32. divizije koji je sada ranjen i nalazi se negdje u Novom Sadu ili Beogradu.

On se zove Bobetko Janko isto je sa Banije Stevanov zemljak pa je uzeo slike govoreći da će predati Tebi. Ako Te još šta zanima piši meni ili drugovima u štab brigade »Matija Gubec«, ali sada nema više tko je bio sa njime u štabu, osim mene, jer smo se svi promijenili. Ako poznaješ Stevu Mioćinovića on je obavještajni oficir 32. divizije, piši mu. Mnogo Te pozdravlja i želi sve dobro. Pozdravi sve Stevanove poznate i rodbinu.

Smrt fašizmu — Sloboda Narodu!

Gluhak Milivoj v.r.
politkomesar — major
X. korpus

' Institut za historiju radničkog pokreta Zagreb, Vojna arhiva NOR-a

POLITIČKA SITUACIJA U KOTARU SV. IVAN ZELINA PROSINCA 1944.

24. prosinca 1944. Kotarski komitet KPH Sv. Ivan Zelina šalje Okružnom komitetu KPH Zagreb izvještaj' o organizaciono-političkom stanju na području ovog kotara. U izvještaju, između ostalog, piše da se stanje u cijelom kotaru u posljednjih mjesec dana dosta pogoršalo. Banda krstari po selima, u neka sela dolazi i noću, pretražuje kuće i gospodarske zgrade. Političko stanje kod naroda nije se pogoršalo, jedino je narod jako ustrašen zbog stalnog krstarenja bande. Blizina Crvene armije osjeća se u uvjerenju naroda da će i ovaj kraj biti skoro slobodan, pa na ljude ne djeluju neprijateljske parole i ustaška štampa koja u prilično mjeri dolazi u sela. Reakcija djeluje po cijelom kotaru. Njezin rad osjeća se u parolama »da se je u Dalmaciji pojavila »bijela garda« koja ima velike snage i zauzela je već velik dio Dalmacije i Hercegovine, a njome rukovodi Maček koji je u Americi, da u Grčkoj, Francuskoj i drugdje partizane razoružavaju pa će tako biti i kod nas, »da je u Rusiji pobuna«, »zašto nisu obuhvaćeni amnestijom i ustaše kada su četnici«, »da naša demokracija nije prava jer ograničava pravo glasa« itd. Djelovanje reakcionara osjeća se u općini Vanjski Sv. Ivan Zelina i općini Donja Zelina. U općini Belovar Moravče i Šašinovec ne osjeća se djelovanje reakcije. U općinama Sv. Ivan Zelina Nutarnji i Kašina djelovanje reakcije je najjače. Narod u cijelom kotaru dosta je pomirljiv i još uvijek dosta odlazi u uporišta. Razlog tome je slabost i slab rad naših organizacija.

U općini Nutarnji Sv. Ivan Zelina banda, tj. ustaše apsolutni su gospodari te je politički rad vrlo težak ili gotovo nemoguć. Iz samog mjesta postoje neke slabe veze. Ljudi sa kojima se održavaju veze jako su ustrašeni da bi iznutra nešto sami radili. Uspijeva se proturiti nešto štampe i ubrati novca za Fond. Djelovanje reakcije nije moguće suzbijati jer i ono malo štampe koja dolazi čita vrlo mali broj ljudi. U selu Biškupec banda također ima punu kontrolu. Odbor tog sela vrlo malo djeluje jer mu je rad otežan zbog djelovanja bande. Ljudi nisu upoznati sa ciljevima NOP-a.

U općini Vanjski Sv. Ivan Zelina nastala je prilično zastrašenost kod naroda jer banda svakodnevno krstari po selima. U neka sela dolazi i noću i pretražuju sumnjive kuće. Narod se nije pokolebao jer vidi da je oslobođenje blizu i osjeća blizinu Crvene armije. Narod odlazi u uporišta. Mladići iz sela Donje Orešje bježe ispred partizana u sela bliže uporištu, da ih partizani ne bi mobilizirali. Iz nekoliko sela otišao je jedan broj mladića u neprijateljsku vojsku, a neki mladići rade kod njemačke firme »Stuag«, na gradnji ceste Varaždin — Zagreb jer su oslobođeni vojne obaveze. U selu Krečaves pokušala je ustaška banda organizirati miliciju ali im nije uspjelo. Šverc je dosta razvijen, naročito solju i kožom te mesom koje se odvozi u uporištee. Ljudi odvoze u uporišta na sajmove svinje, stoku i drugo. To sve pokazuje slabo djelovanje naših organizacija.

30. studenoga 1944. ustaše su napali Zagorski odred u selu Prepolno te su pucali iz strojnica kroz prozore u kuće. Kod svake kuće uzeli su po jednu plahtu. Istog dana ubili su u Gornjem Orešju 2 civila koji su se vraćali iz sajma iz Sv. Ivana Zeline.

2. prosinca ustaše su u istom selu ubili krojača Zagrebačkog odreda koji je radio za Odred. 12. prosinca 1944. ustaše su pobili u selu Tomaševac, pod imenom partizana, jednu cijelu obitelj od 6 članova, među kojima dvoje djece. Pri tome su opljačkali sav novac koji su našli. To selo je u blizini ustaškog uporišta Komin iz kojeg dolaze ustaše i cijele noći krstare selima.

21. prosinca 1944. ustaše su u selu Gornje Orešje opljačkali jednog seljaka i oduzeli mu 200.000 kuna i kožu. Sada, pred Božić, ustaše sakupljaju vino po selima i svaka kuća mora dati 10 litara vina. U selima bliže uporištu ustaše su naredili da seljaci moraju peći kolače za njih.

U sela upadaju ustaše iz Sv. Ivana Zeline, Komina, Konjšćine, Hrašćine Trgovišća i Marije Bistrice.

U općini Donja Zelina banda je agresivnija i krstari po selima. Narod nije dovoljno upoznat sa političkom situacijom i NOF-om a djelovanje reakcije dosta je jako. Svukud su ljudi ustrašeni pa je naše djelovanje otežano.

U općini Belovar Moravče banda dolazi gotovo u sva sela. Poboljšalo se jedino stanje u gornjem dijelu općine, nakon što je banda napustila Crkvenu Ves, te hapšenjem trojice njihovih saradnika po OZN-i. Na tom području održani su sastanci po selima sa odborima. Narod se nije pokolebao, samo je zastrašen. U Banja selo došli su ustaše po noći, opkolili selo i vršili premetačinu, no nitko nije stradao.

20. prosinca 1944. ustaše su došli sakupljati vino u Gornju Drenovu i uhapsili jednog bjegunca te ranili jednog starca. Svaka kuća koja ima nekoga u partizanima morala je dati 100 1 vina.

Na području općine Kašina izmijenila se situacija utoliko što je u selo Čučerje došla ustaška posada pa je sada milicija slobodna te noću drži zasjede i patrolira po selima.

Banda je svakog koji je otišao u partizane opljačkala i uhapsila svakog za koga se sumnjalo da radi sa partizanima. Na području općine Šašinovec banda krstari svakog dana. Ljudi se slabo odazivaju na sastanke jer su zastrašeni. Ljudi iz ovog sela odvoze u grad svoje proizvode. Stanje partijske organizacije kotara vrlo je slabo. Članovi Partije vrlo su mladi i bez teoretske spreme. Koncem mjeseca primljeno je za kandidate 10 drugova. Od partijske jedinice koja je spadala pod općinski komitet Vanjski Sv. Ivan Zelina formirane su dvije jedinice, i to Omamno i Kalinje. Formiran je Općinski komitet Belovar Moravče od 3 člana koji pod sobom ima dvije jedinice, i to u Crkvenoj Vesi i Donjoj Zelini. Pod isti komitet spadaju i jedinice iz područja općine Kašina.

»U općini nutarnji Sv. Ivan Zelina nema članova Partije već je samo jedan kandidat. Iz te općine ima samo par drugova u partizanima koji su članovi KP. Da bi popravili partijsko stanje bio bi nam potreban drug Pero Popović iz Sv. Ivan Zeline, sada vojni obavještajac u obavještajnom sektoru »Prigorje« te Dragutin Židovec, učitelj iz Sv. Ivan Zeline koji se nalazi kao učitelj u jednom selu kraj Garešnice. Molimo da te drugove, ukoliko je moguće, pošaljete nama. Ako to nije moguće prije a ono barem da nam budu dodijeljeni kada se bude kotar oslobodio, kako bi i u toj općini osigurali partijsko rukovodstvo.«

Ujedno mole da preko OK Čazma potraže druga Nikolu Pukšeca, člana KP, koji je prije izvjesnog vremena upućen u bolnicu u Moslavinu jer je bio ranjen, i da ga se uputi do njih. Taj drug im je vrlo potreban jer je iz općine Kašina koja je vrlo slaba, a njemu dobro poznata.

Kotarski komitet ima 4 člana i dva općinska komiteta sa 6 članova. U jedinicama je obuhvaćeno 13 članova KP, što je ukupno 23 člana KP i 10 kandidata.

Povezanost SKOJ-a i Partije slaba je i za sada nema pregleda nad radom skojevske organizacije.

U JNOF organizirano je 29 mjesnih odbora, jedan općinski i jedan kotarski. Kotarski i općinski odbori vrlo malo rade.

Osim članova KP ostali drugovi ne rade, jer su se ustrašili. Uslijed takvog stanja nastala je bojažljivost i kod žena koje su inače antifašistički raspoložene. Nema ni jedne žene koja bi radila po selima sa ženama, pa mole da se na njihovo područje uputi jednu sposobnu drugaricu.

Omladina je obuhvaćena radom, priprema se za I kongres raznim ručnim radovima.

»Kotarski N00 također ne djeluje, osim nekih drugova koji su članovi KP. Predsjednik je u strahu i ne dolazi na sastanke. U zadnjem izvještaju zamolili smo da se uputi drug Litvić Tomo koji je u Čazmi u prometnom odsjeku. Taj drug mogao bi ovdje puno koristiti a odgovarao bi za predsjednika pošto je ugledan, odlučan i sposoban. Molimo da poradite da on što prije dođe u naš kotar.«

»Započetu mobilizaciju prošlog mjeseca morali smo prekinuti poslije ofenzive na 32. Diviziju koja je bila 28. XI 1944. Mobilizaciju koju smo vršili prije pomoću vojske sada nije moguće provesti jer je banda pojačala sva uporišta i svaki dan ulazi u sela, a veze sa našim većim jedinicama su prekinute. Manje jedinice nisu se ovdje mogle zadržati jer je banda postala agresivnija. Mobilizacija nije vršena odlučno a bilo je i nepravilnosti, kao u Zitomiru, gdje je drugarica Vesela sa komesarom II bataljona Zagrebačkog odreda mobilizirala teško bolesne drugove kojima je već na putu trebala liječnička pomoć, dok su neke zdrave ostavili kod kuće radi svršavanja kućnih poslova. Imade dosta dezertera koji su nakon mobilizacije pobjegli iz jedinica. Po dezerterstvu ne može se ništa poduzeti pošto nemamo na raspoloženju ni vojske ni OZN-e a sve veze sa oslobođenim područjem su prekinute. Ovaj mjesec imali smo svega jednog mobiliziranog koji je dobrovoljno išao. Svukuda ima mnogo vojnih bjegunaca iz neprijateljske vojske koji se sakrivaju po kućama. Neki su uposleni na gradnji ceste i u rudnicima[2].

[1] Institut za historiju radničkog pokreta Zagreb, arhiva CK KPH
[2] Institut za historiju radničkog pokreta Zagreb, arhiva OK KPH Zagreb

NOVA NEPRIJATELJSKA UPORIŠTA U ZAGORJU I PRIGORJU

25. prosinca 1944. štab Zapadne grupe PO Hrvatske šalje štabu X korpusa zagrebačkog NOV i POJ opći vojno-organizacioni izvještaj[1] za mjesec prosinac 1944. u kojem, između ostalog, piše:

»Tokom ovog mjeseca na teritoriju Zapadne grupe Partizanskih odreda Hrvatske primjećuje se neprijateljsko pregrupiranje snaga. Neprijatelj postepeno pojačava pojedina svoja uporišta u Zagorju. Nova neprijateljska uporišta u Zagorju su sada još Lobor, Belec. Golubovec, Budinšćina i Zajezda. Na krapinskom kotaru neprijatelj je zaposjeo Đurmanec i Hromec a na Klanječkom kotaru Tuheljske Toplice. Neprijatelj je osposobio prugu Krapina Rogatec i njome se uveliko služi. Pruga Zaprešić — Novi Marof — Varaždin također je popravljena. Na sektoru Zagorja nalaze se uglavnom ustaške i gestapovske snage. Na tom sektoru djeluje Zagorski partizanski odred kojem je djelovanje svaki dan teže, nakon što je neprijatelj zaposjeo naprijed navedena nova uporišta.

Na sektoru Zagrebačke gore neprijatelj je zaposjeo Čučerje, dok se ostale neprijateljske snage nalaze uglavnom raspoređene kako je to naglašeno u prošlim izvještajima. Cesta Sesvete — Sv. Ivan Zelina — Varaždin prometna je i neprijatelj stalno njome komunicira. Na sektoru Zagrebačke gore djeluje Zagrebački partizanski odred.

Na sektoru Kalničkog partizanskog odreda neprijatelj drži ista uporišta kao i dosada, čija se jačina neprestano mijenja. Tokom

ovog mjeseca neprijatelj je poduzeo na taj sektor dvije manje akcije i svaki puta naše jedinice prebacile su se na Bilogoru. Dijelovi »1. hrvatske udarne divizije« koji su zaposjeli Vrbovec i Gradec prebacivali su se oko 20. o.m. prema Bjelovaru i dalje prema Podravini.

Zagorska brigada tokom ovog mjeseca djelovala je na području Moslavine i na komunikaciji Križevci — Koprivnica, gdje je vodila borbu sa čerkeskom divizijom koja se tom cestom prebacivala za Koprivnicu. Zaposjedanjem Virja, Đurđevca i Novigrada po čerkeskoj diviziji, Zagorska brigada stalno se nalazi na Bilogori gdje sadejstvuje u zajednici sa XXXII. divizijom.

Prema najnovijim podacima, Varaždinsko popunidbeno zapovjedništvo NDH trebalo bi se smjestiti u Zlatar, dok bi zlatarska posada trebala niti razmještena po čitavom kotaru. Po svemu izgleda da bi u Varaždin trebale stići neke jače neprijateljske jedinice, i to dijelovi njemačke i Pavelićeve vojske. Djelovanje naših jedinica svodilo se na rušenje neprijateljskih komunikacija te na napade na neprijateljske kolone i manja uporišta.

I. Zagorska brigada: štab brigade popunjen je a dužnost komandanta brigade preuzeo je kapetan DRUŽINEC, dužnost pomoćnika politkomesara brigade DRAGUTIN BIRAČ, dužnost načelnika štaba brigade potporučnik VESELJKO VELČIČ. Brigade još nemaju dovoljno rutine a članovi štaba pošto su mladi, još nemaju dovoljno preglednosti nad brigadom. Postoje svi uslovi da će se taj mladi štab dobro saživjeti i da će vojnički odgovarati.

Štab I. udarnog bataljona potpun je. Mladi komandant drug ZLA TKO KLETUŠ sve se više snalazi na svojoj dužnosti. Štab u cjelini zadovoljava.

Štab II. bataljona potpun je. Na mjesto dosadašnjeg komandanta toga bataljona kapetana• FERDE KLASIČA postavljen je za komandanta kapetan HAĐINA FRANJO koji je do sada bio na dužnosti komandanta Zagrebačkog odreda. Na mjesto dosadašnjeg politkomesara toga bataljona druga MATE BENIČKI postavljen je drug STJEPAN PUČKO, do sada komesar čete. Za pomoćnika komesara toga bataljona postavljen je drug JOSIP KOVAČIĆ, koji se vratio iz bolnice.

Čitav taj štab uglavnom je nov ali po svom sastavu trebao bi odgovarati.

Štab III. bataljona u cjelini u poslijednjim borbama nije se dovoljno zalagao i prilično se neodgovorno odnosio prema zadacima koji su pred njega bili postavljeni.

Štab IV. bataljona potpun je i kao cjelina zadovoljava.

»ZAGORSKI PARTIZANSKI ODRED: Štab odreda nije popunjen. U poslijednjoj borbi ranjen je komesar odreda i na njegovo mjesto još nije nitko postavljen. Da bi ojačali taj štab postavili smo kapetana KLASIČA za operativnog oficira odreda. Štab na svojoj dužnosti zadovoljava. Komandant VDIČEK poletan je drug koji stalno vodi svoj odred iz uspjeha u uspjeh. Štab I. bataljona potpun je i zadovoljava na svojoj dužnosti. Štab II. bataljona potpun je i zadovoljava. Rukovodioci tog bataljona borbeni su, mladi i poletni.«

»ZAGREBAČKI PARTIZANSKI ODRED nema više pod svojom komandom štabove bataljona već samo čete. Za komandanta tog odreda postavljen je drug ZLATKO KVATERNIK, do sada komandant I. bataljona. istog odreda, a za komesara je postavljen drug SLAVKO PAVLINIČ. Za pomoćnika komesara odreda postavljen je drug OTO ŽUNKO, do sada pomoćnik komesara I. bataljona, koji je rasformiran. Zagrebački odred ima pod svojom komandom tri čete. II. bataljon istog odreda rasformiran je i ljudstvo je ušlo u sastav Brigade Narodne obrane a vojno-politički rukovodioci na raspoloženju štabu I. Zagorske brigade. Komesar Zagrebačkog odreda drug ŠELENDIĆ STJEPAN stavljen je na raspoloženje štabu Korpusa.«

»KALNIČKI PARTIZANSKI ODRED: I u tom odredu izvršena je' reorganizacija. Kompletni štab I. bataljona tog odreda preuzeo je dužnost štaba Kalničkog odreda. Komandant tog

Članovi Okružnog komiteta KPH Varaždin: (s lijeva na desno sjede) Marko Kovač, Stjepan tvić sekretar, Stjepan Puklek organizacioni sekretar, i Vinko Nedjeral. (stoje) Josip Tucman Crni član Oblasnog komiteta KPH Zagreb, Tomo Jalušič i Antun Blažić članovi Okružnog komiteta KPH Varaždin.
Slikano u Apatovcu svibnja 1944.

odreda je sada drug STJEPAN HRŽICA, politkomesar VIKTOR KOCIJAN a pomoćnik komesara SVETOZAR VIŠNJIĆ. Dosadašnji komandant tog odreda drug ALATO OSTOJIĆ stavljen je na raspoloženje štabu X korpusa Zagrebačkog NOV i POJ.«

»ZAGORSKA BRIGADA sastoji se od 4 bataljona, svaki bataljon ima 3 pješačke čete i jednu prateću četu. Svaka četa ima trt voda. Svaki bataljon ima izviđačku desetinu.

Štab brigade ima četu za vezu, bolnički vod, izviđački vod, prateću četu, komandu bojne komore, komandu provijantske komore i radni vod. Tokom ovoga mjeseca popuna brigade vršila se iz odreda ove Grupe.«

»ZAGORSKI PARTIZANSKI ORED ima dva bataljona, svaki bataljon ima po tri čete. Svaki bataljon ima i po jednu izviđačku desetinu. Štab odreda ima svoj prateći vod, radio-telegrafske odjeljenje i izviđački vod. Popuna se vrši mobilizacijom.«

»ZAGREBAČKI PARTIZANSKI ODRED ima tri čete i štab odreda, radiotelegrafsko odjeljenje i izviđački vod.«

Članovi Okružnog komiteta KPH Zagreb: Franjo Smolčić sekretar i Ružica Turković (ćuće), Marijan Kos-Rucak Mičurin (stoji desno) i Nikola Slatković (stoji lijevo), Vlado Hus (stoji u sredini).
Vlado Jeh Žica organizacioni sekretar Kotarskog komiteta KPH Dugo Selo (stoji u sredini) i Franjo Keleminec kurir (čudi u sredini).
Slikano u Prečnom studenoga 1944.

»KALNIČKI PARTIZANSKI ODRED ima štab odreda, tri čete i izviđački vod. Popuna odreda vrši se mobilizacijom. Brojno stanje brigade nije se povećalo u ovom mjesecu. Jedino se povećalo brojno stanje boraca u odredima. Nastava u jedinicama Zapadne grupe vrši se po planu X Korpusa Zagrebačkog. S obzirom da u posljednje vrijeme brigada ima stalne pokrete i borbe, disciplina je u jedinicama popustila. Kod štaba Grupe završen je vodničko-desetarski kurs koji je trajao 20 dana.

U I. Zagorskoj brigadi postoje sve specijalne jedinice. Priprema se formiranje jurišne jedinice, četa za vezu snabdjevena je sa dovoljno materijala, veza se normalno održava preko telefona. Sanitet zadovoljava. Vojno-obavještajna služba po bataljonima organizirana je, ali još uvijek svojim štabovima ne daje dovoljno podataka za donošenje odluka. U brigadi su formirane komande provijantske i bojne komore i radni vodovi. Ishrana boraca vrši se na kazanima. U odredima postoje samo izviđački organi a u Zagorskom i Zagrebačkom odredu radiotelegrafska odjeljenja. U odredima ne postoje posebni bolnički vodovi, već su pojačani sanitetski po bataljonima i četama. Štab Grupe ima četu za vezu, bolnički vod, izviđački vod i provijantsku komoru.

Moral i borbenost u svim jedinicama Zapadne grupe je dobar. Ishrana brigade vrši se na kazanima, hrana se nabavlja preko Komande područja ili preko kotarskih NOO-a.

Ishrana Odreda vrši se po selima. Od zgode do zgode ishrana Kalničkog odreda također se vrši na kazanima. Već skoro dva mjeseca hrana jedinica I. Zagorske brigade je neslana. Odjeća boraca je slaba. Samo za Zagorsku brigadu potrebno je 250 hlača, dolaskom zime još i oko 350 kabanica. Bosih u brigadi nema. Odjeća u odredima je slaba. U odredima se naročito osjeća pomanjkanje kabanica i veša. Zdravstveno stanje jedinica zadovoljava a zaraznih bolesti nema.

Glavni problem je popuna brigada. U vezi s time štab Grupe povezat će se sa našim organizacijama na terenu, kako bi se popuna jedinica izvršila putem mobilizacije. I. Zagorska brigada nalazi se pod neposrednom komandom Štaba X. korpusa Zagrebačkog pa će se njezina aktivnost usmjeriti prema planu toga Korpusa.

Štab Grupe ima u daljnjem radu namjere da sa odredima produži aktivnost na uništavanju neprijateljskih komunikacija i manjih neprijateljskih uporišta. Na sektoru Zagorskog i Zagrebačkog odreda poduzet će se sve mjere za što uspješniju mobilizaciju.[1]

Ovaj izvještaj potpisali su komandant Zapadne grupe — major **Stjepan Kućiš** i politkomesar major **Ivica Gretić.**

' Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 14/2-9 K. 1623

PREGLED AKCIJA[1] ZAGREBAČKOG PARTIZANSKOG ODREDA OD 28. STUDENOGA DO 28. PROSINCA 1944.

28. studenoga 1944. 1. vod 1. čete i 1. vod 2. čete, pod komandom štaba Zagrebačkog odreda, napada ustaše, domobrane i poštare u selu Bačun (sekcija Zagreb 1:100.000). Zarobljeno 12 neprijateljskih vojnika a zaplijenjeno 12 hlača, 10 bluza, 12 kabanica, 1 kožni kaput, 14 pari cipela, 2 šatorska krila, 5 komada ranaca, 5 komada ćebadi, 2 pištolja, 12 kg šećera, 800 kom. cigareta i 2 radioaparata.

1. prosinca 1944. 1. četa i jedan vod 2. čete Zagrebačkog odreda, pod komandom štaba Odreda, napale su neprijateljsku kolonu u Krušljevom selu, na cesti Zagreb — Oroslavlje, između sela Slatina i Krušljevo selo (sekcija Zagreb 1:100.000). Zaplijenjen 1 šinjel, jedna kompletna uniforma, 2 para cipela, jedan neuporabiv M.P. šmajser i uništen jedan motorkotač.

2. prosinca 1944. jedna desetina 2. čete, pod komandom komande 2. čete Zagrebačkog odreda, izvršila je napad na tvornicu u Oroslavlju, gdje je zaplijenjeno 45 komada ćebadi i jedna bala vojničkog štofa.

7. prosinca 1944. jedna četa, pod komandom štaba Zagrebačkog odreda, napala je iz zasjede na cesti Zagreb — Stubica, kod sela Jablanovac, jedan kamion gestapovaca. Ubijeno je 10 neprijateljskih vojnika, zarobljena tri. Zaplijenjeno 7 pušaka, 3 šmajsera, 3 pištolja i ostale vojničke spreme.

14. prosinca 1944. jedna desetina kombinirane čete Zagrebačkog odreda napala ustašku izvidnicu u selu Poljanica (sekcija Zagreb 1:100.000), jačine 15 ustaša. Ubijena 4 a ranjena 2 ustaše. Zaplijenjene tri puške, 1 puškomitraljez sa 50 metaka i jedan pištolj.

21. prosinca 1944. jedan vod 1. čete Zagrebačkog odreda napao je u Kustošiji, kod Zagreba, neprijateljsku zasjedu jačine 12 domobrana. Zarobljeno je 12 domobrana sa jednim puškomitraljezom »brno«, 10 pušaka sa 1167 metaka, 5 ćebadi i ostale ratne spreme.

22. prosinca 1944. napad neprijatelja na jednu četu Zagrebačkog odreda u selu Hruševac (sekcija Zagreb 1:100.000), u borbi sa ustašama učestvovala 3. četa Zagrebačkog odreda. Neprijatelj odbijen, ubijeno 10 i ranjeno je 7 ustaša. Uništen jedan kamion, zaplijenjene dvije velike cerade i 500.000 kuna.

25. prosinca 1944. Zagrebački odred i jedan vod diverzanata iz II diverzantskog bataljona napao ustaško uporište Čučerje

(sekcija Zagreb 1:100.000) u kojem je »3. satnija II bojne Zagrebačkog posadnog zdruga.« Napad nije uspio, ali s obzirom na rezultate koji su postignuti bilo je uspjeha jer je ubijeno 6 a ranjeno 5 ustaša, zaplijenjen jedan šmajser i jedna uniforma ustaškog natporučnika.

Iz neprijateljske arhive Ministarstva oružanih snaga NDH:

»26. XII 1944., oko 2,00 sati, napadnuto je Čučerje, 8 km s.z. od Sesveta. Posada 3. satnije II. bojne XX. ustaškog zdruga napadnuta je po jačoj skupini partizana. Nakon teške dvosatne borbe neprijatelj je odbijen. Vlastiti gubici 2 mrtva i 1 ranjen, a neprijateljski gubici 10 mrtvih i ranjenih 5.«

' Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 2/1-12 K. 1623

GODINA 1945

POLITIČKO ORGANIZACIONO STANJE ZAGREBAČKOG ODREDA U PROSINCU 1944.

1. siječnja 1945. pomoćnik politkomesara Odreda drug Oto **Žunko** šalje Okružnom komitetu KPH Zagreb izvještaj' o političko-organizacionom stanju Odreda. U izvještaju između ostalog, piše da je cijeli Odred izmijenjen novim borcima, tako da danas Odred ima vrlo malo boraca kcji su dulje od mjesec-dva u redovima NOV. Zbog toga su njihova politička svijest i znanje na niskom stupnju. U posljednje vrijeme održano je vrlo malo političkih sastanaka na kojima bi se borci mogli upoznati sa ciljevima NOP-a, jer je Odred od polovine novembra u stalnom pokretu. U tom vremenu borci nisu bili slobodni ni dva, tri dana.

Odred je u posljednje vrijeme izvršio par uspješnih akcija na stubičkom kotaru. Prilikom napada na neprijateljske jedinice u borbi pokazalo se da borci Odreda — iako su došli u NOV prije kratkog vremena — mrze neprijatelja i da posjeduju borbenost.

14. decembra napali smo ustašku patrolu u selu Poljanica, gdje su ubijena 4 ustaše i 2 ranjena te zaplijenjen jedan mitraljez i 3 puške.

17. prosinca Odred je postavio zasjedu na cesti Donja Stubica — Zagreb, kod sela Ivanec, i dočekao kamion sa gestapovcima. Ubijeno je 10 a zarobljena 3 gestapovca, 2 su ranjena. Zarobljeno je 7 pušaka, 3 šmajsera i 3 pištolja.

23. prosinca 1944. 3. četa Odreda nalazila se u selu Pušća, gdje je bila opkoljena od oko 2000 ustaša »crne legije« i gestapovaca. Nakon kraće borbe četa se uspjela probiti iz obruča. U toku borbe jedan je drug poginuo a jedna drugarica ranjena (bolničarka **Ankica),** kroz obadvije noge i trbuh. Kako nije bilo moguće povlačenje sa ranjenicima, a vidjelo se da drugarica neće moći preboljeti, komandir čete ju je ubio 15 minuta nakon što je bila ranjena.

26. prosinca 1944. izvršen je napad na neprijateljsko uporište Čučerje, ali bez uspjeha, jer Odred nema teškog naoružanja. Mineri također nisu uspjeli izvršiti zadatak. U borbi je ubijen ustaški natporučnik Rumenović, emigrant. Odred je u toj borbi imao samo jednog lakše ranjenog, utrošena je gotovo sva municija.

28. prosinca 1944. Odred je postavio zasjedu na cesti kod Oroslavlja i napao njemačku motoriziranu pratnju te su ubijena dva generala. Odred je imao dva poginula — **Josipa Popovića,** puškomitraljesca i druga **Mokrog**,[2] političkog radnika sa stubičkog kotara koji je organizirao tu akciju. Drugovi su poginuli uslijed nailaska blindiranih kola koja su ih iznenadila na samoj cesti.

Ishrana boraca zadovoljava s obzirom da se Odred kreće po pasivnim krajevima Zagorja i Prigorja. Pošto je upravo nastalo vrijeme klanja svinja po selima, ishrana se mnogo poboljšala. Ekonomi četa ulažu mnogo napora da prehranom zadovolje borce. Intendant Odreda nije najbolje upućen u svoju dužnost ali ima izgleda da će se snaći na dužnosti.

Odjeća boraca je prilično dobra, ali još ima 33 do 40% boraca bez šinjela. Isto takvo stanje je i sa donjim vešom. Za Božić Odred je primio od Kotarskog NOO-a Zagreb 40 pari veša, tako da smo barem donekle podmirili najnužnije potrebe. U odredu ima oko 50% boraca kojima je potrebna nova obuća. Sada su u čete dodijeljeni postolari koji popravljaju obuću. Naš Odred je — što se tiče snabdijevanja odjećom i obućom — upućen da se sam snalazi. Kako je i neprijateljska vojska mizerno odjevena — na toj se strani ne možemo pomoći.

Zdravstveno stanje boraca prilično je dobro te nije bilo slučajeva zaraznih bolesti. Jedino se uslijed slabe obuće, pošto je nastupila zima pojavljuje prehlada. U Odredu je velika ušljivost jer zbog stalnih i velikih pokreta ne postoji mogućnost čišćenja. Stoga bi trebalo da se Odred prebaci negdje na nekoliko dana, gdje **bi** se borci mogli očistiti i popravili odjeću i obuću. U svim četama postavljeni su bolničari i bolničarke. Oni zadovoljavaju na svojim dužnostima. Sanitetskog materijala ima dovoljno. U Odredu ima 37 članova KP a na licu 31. U bolnici su 3, na kursu 2, a 1 je nestao prilikom akcije na Čučerje, 26. prosinca 1944. On se zove **Ferdinand Baćanović.** Došao je iz Zagreba kao član KP.

Štapska ćelija broji 6 članova, ćelija 1. čete broji 7 članova, ćelija 2. čete također broji 7 članova i 3 kandidata. Komesar čete je drug **Zvonko Debeljak.** On ima dovoljno sposobnosti za rad ali bi mu trebao partijski kurs.

Ćelija 3. čete broji 12 članova i 3 kandidata. Ćelija pri štabu Odreda ima 5 članova. U Odredu su 33 člana SKOJ-a od kojih najbolje djeluju skojevci 1. čete. U Partiju su iz SKOJ-a primljena dva druga.

Odred se u zadnje vrijeme kreće po zagrebačkom i stubičkom kotaru, ali zbog stalnih pokreta nije bilo vremena organizirati politički rad sa narodom po selima. Na Badnjak je održan miting za narod u selu Kraljev Vrh, ali sa vrlo slabim odazivom.

16. siječnja 1945. štab Zagrebačkog odreda izdaje Naredbu[5] broj 2. kojom se postavljaju na nove dužnosti slijedeći drugovi: **Đuro Dragija,** do sada vodnik 3. čete postavlja se za komandira 3. čete; **Zvonko Debeljak,** do sada komesar 2. čete postavlja se za komesara 3. čete; **Dragutin Stilinović,** dosadašnji komesar 3. čete postavlja se za komesara 2. čete; **Vazmoslav Tijan,** do sada mitraljezac 1. čete postavlja se za vodnika 1. voda 3. čete; **Anđelko Košuta,** do sada delegat 2. čete postavlja se za delegata u 3. četi; **Stjepan Prugovečki** koji se vratio sa podoficirskog kursa postavlja se za desetara u 3. četi.

Istom naredbom razriješena je dužnosti pomoćnika politkomesara 2. četa drugarica **Rohan Marženka** koja se radi bolesti upućuje na novu dužnost.

Naredbu su potpisali komandant **Zlatko Kvaternik** i politkomesar **Slavo Pavlinić.**

' Institut za historiju radničkog pokreta Zagreb arhiva OK Zagreb
[1] Vid Čižmek
* Vojnoistorijski institut JA Beograd, Br. reg. 2/8 K 1601/C

OTO ŽUNKO

BORBA NA BUNJAKU

Zagrebački odred bio je u mnogo slučajeva prva partizanska jedinica sa kojom su se novi učesnici sretali pri svom dolasku u partizane. Bilo je mnogo domobrana i njihovih oficira koji su nakon poziva Maršala Tita sa ukupnim naoružanjem prelazili na stranu partizana, napuštajući svoje garnizone. Naročito ih je mnogo dolazilo iz Zagreba. Naš ih je Odred prihvaćao i po nalogu štaba X korpusa sprovodio u Čazmu, odakle su bili raspoređivani u druge jedinice NOV. Tako je i jedna veća grupa domobrana prešla u partizane oko 10. siječnja 1945. a jedna je četa odreda dobila zadatak da ih prebaci do Čazme. Komandir te čete bio je Ante **Tadić,** komesar **Jozo Mimica.** Sa četom u Čazmu pošao sam i ja kao član štaba Odreda. Predavši domobrane vraćali smo se natrag u sastav Odreda 18. siječnja. U selo Bunjak stigli smo 19. siječnja, u samu zoru.

Te je godine bila neobična jaka zima. Svi smo jedva čekali da stignemo u selo, da se ogrijemo i nešto toplo pojedemo. Ubrzo nakon dolaska svi smo bili smješteni i opušteni. Uživajući u toplini, čekali smo doručak. Ali, naše nade ubrzo su se izjalovile. Prije nego što je jelo bilo priređeno naše su patrole primijetile približavanje čete ustaša koji su pošli iz Sv. Ivana Zeline prema Bunjaku.

Odred se povukao na uzvisine iznad sela i zauzeo položaje, usprkos jakoj hladnoći.

Po svemu sudeći i ustaše su bili iznenađeni kada su nas primijetili. Nisu očekivali da će nas ovdje zateći. Započelo je čarkanje, bez nekih naročitih rezultata, na udaljenosti od 400 do 600 metara. To prepucavanje trajalo je čitav dan. Predvečer su ustaše započeli povlačenje do sela Nespeš a odatle prema Donjoj Zelini. Na izlasku iz sela Nespeš morali su proći preko velikog brisanog prostora koji se moglo držati pod vatrenom kontrolom sa nekoliko kota oko Bunjaka.

Kad su ustaše došle na brisani prostor otvorili smo vatru iz svih mitraljeza i pušaka. Za nekoliko minuta polje je bilo pokriveno sa 20 — 25 ustaša, što mrtvih, što ranjenih. Ostali su se u neredu povukli u selo Nespeš, vjerojatno očekujući mrak da se povuku. Komandant odreda Kvaternik donio je tada odluku da se juriša u selo, kako bi se likvidiralo što više ustaša. Iz sastava je uzeo dvije desetine, dok sam ja sa ostatkom jedinice ostao na koti da onemogućimo povlačenje ustaša.

Prilaz Nespešu iz Bunjaka vodi kroz usjek, pričinjavajući se poput prolaza kroz lijevak. Kvaternik je sa grupom koju je vodio jurnuo niz seoski put, upao u taj prolaz i stigao na domak prvih kuća sela Nespeš. U tom je času započela paljba iz kuća u selu, gdje su se ustaše sklonili. Za nekoliko trenutaka bilo je ranjeno 6 boraca, među kojima i komandant Kvaternik. Preostali su se borci počeli povlačiti noseći sa sobom sve ranjenike.

Došavši u Bunjak referent saniteta **Antun Risavi** počeo je — uz pomoć bolničarki — odmah, pružati prvu pomoć ranjenicima. **Po**-svim znacima Kvaternik je bio najteže ranjen. Metak mu je ušao iznad lijevog uha i izišao iznad desnog. Nalazio se u nesvijesti. Od ostalih, teže je bio ranjen borac — mitraljezac **Zlatko Skomerža,** kome je metak prekinuo glavnu arteriju na butu. Rišavi, kao ni ostali, nije vjerovao da će Kvaternik preboljeti ranjavanje. Zbog toga najprije je pružio pomoć Skomerži, jer je prijetila opasnost da umre od krvarenja, a zatim ostalim ranjenicima. Na kraju je pružio pomoć i Kvaterniku. Pružanje prve pomoći oteglo se do kasno u noć. Zbog toga se nije ni moglo pomisliti na prebacivanje ranjenika na oslobođeni teritorij. Kako smo slijedećeg dana očekivali ponovljeni napad, sa znatno jačim snagama, donio sam odluku da se sa ranjenicima povučemo u šumu, između sela Kašine i Glavnice. Ranjenike smo u kolima ostavili sa jednim vodom na tom mjestu a svi smo se ostali kretali čitavu noć, a također i predanih u šumi, ne ulazeći u sela. Tog dana, 20. siječnja predvečer, vratili smo se po ranjenike i zajedno s njima pošli prema Blaževom Dolu, gdje smo se trebali prebaciti preko ceste i nastaviti put prema Moslavini.

Prijelaz ceste bio je ubrzan i mi smo nastavili put prema Čazmi, gdje smo stigli 21. siječnja.

Nakon ranjavanja Kvaternika za komandanta Odreda postavljen je **Mićo Marić,** dotadanji komandir čete.

VJEKOSLA V PA VLINIĆ,

SJEĆANJA NA BORBU SA USTAŠAMA KOD BUNJAKA

Polovinom siječnja 1945. Zagrebački odred sa I bataljonom, nakon višednevnih akcija, borbi i napornih marševa u Zagorju i Prigorju nalazio se na odmoru u selu Bunjak na području kotara Sv. Ivan Zelina. Bila je zima i već je pao dosta veliki snijeg. Toga dana prije podne, dok su intendanti i ekonomi sa mjesnim odbornicima organizirali doručak za borce Odreda, izviđači su izvijestili da se prema Bunjaku kreću ustaške jedinice. Štab Odreda, odnosno komandant **Zlatko Kvaternik** odmah je izdao naređenje da se borci rasporede i zauzmu položaje. Nakon toga komandant Odreda i ja pošli smo u izviđanje da vidimo kamo se neprijatelj kreće i sa kojim snagama. Procijenili smo situaciju i komandant **Zlatko Kvaternik** jednoj četi izdao je naređenje da krene na juriš na ove ustaše a sam se stavio na čelo jurišne grupe.

Borci su hrabro i neustrašivo izvršili juriš, ali se neprijatelj dosta čvrsto držao na svojim položajima, pružajući jak otpor. U tom jurišnom naletu ranjeno je nekoliko boraca, među njima i komandant odreda **Zlatko Kvaternik** koji je dobio metak u glavu. Međutim drug **Kvaternik** nije bio mrtav već je samo pao u duboku nesvjesticu, ne dajući druge znakove života, jedino što mu je srce dobro radilo. No bez obzira na ranjenog komandanta, četa je ponovila juriš i uspjela potisnuti ustaše sa njihovih položaja. Pošto smo u toj borbi imali nekoliko teže ranjenih boraca, među njima i komandanta Odreda, kojima se nije moglo pružiti liječenje u pokretnoj odrednoj ambulanti kojom je rukovodio dr. **Franjo Rišavi,** kao referent saniteta Odreda, morali smo organizirati prebacivanje ranjenih drugova na oslobođeni teritorij, u bolnicu u Moslavinu.

Naši obavještajci izvještavali su štab Odreda da se glavnom cestom Zagreb — Varaždin gotovo danonoćno kreću jake neprijateljske snage, zbog čega nismo mogli odmah poduzeti prebacivanje ranjenih drugova u Moslavinu, te smo odlučili da ih smjestimo u konspiraciju u šumu kod sela Crkvena Ves — Moravče, odnosno u blizini zaselka Čergari, gdje smo organizirali prehranu za njih i borce, dok se situacija ne popravi.

Moram reći da sam se kao komesar Odreda tada našao u vrlo teškoj situaciji, najtežoj u mojoj partizanskoj karijeri, jer je ranjenim drugovima, pogotovo komandantu, trebalo što prije pružiti pomoć i liječenje, a preko glavne ceste se nije moglo. Moglo se očekivati da će nas ustaše napasti ponovno, sa još jačim snagama i pokušati razbiti, a tu su i ranjenici. Nadalje, kad se prođe cestu Zagreb — Varaždin treba proći još i cestu i željezničku prugu Vrbovec — Zagreb, koje su također bile blokirale jake neprijateljske snage. K tome svemu pao je i veliki snijeg, što je jako otežavalo kretanje borcima i nosiocima ranjenih drugova.

Sastali smo se u štabu Odreda sa komandantima i komesarima bataljona i odlučili da se pod svaku cijenu sa ranjenicima moramo probiti do Moslavine. Odmah smo mobilizirali u selu Crkvena Ves saonice sa konjskom zapregom na koje smo smjestili ranjene drugove. Kada smo sa ranjenicima krenuli to je bilo već drugi dan poslije ranjavanja komandanta Kvaternika koji se još uvijek nalazio u nesvijestici. Iz Crkvene Vesi — Moravča, krenuli smo oko 3 sata popodne preko Drenove, Kožić brega, Bunjaka i Psarjeva do sela Blažev dol, udaljenog 2 km od neprijateljskog uporišta Sv. Ivan Zelina, gdje smo stigli u prvi mrak, i nakon postavljenih zasjeda prema Sv. Ivan Zelini i Donjoj Zelini prebacili se preko glavne ceste Zagreb — Varaždin bez susreta sa neprijateljem. Nastavili smo kretanje preko sela Curkovec i Sv. Helena, tj. prema cesti i prugi Vrbovec — Zagreb, na koju smo stigli drugog dana tek pred jutro i opet prešli je bez susreta i sukoba sa neprijateljem. Kada smo prošli i ovu treću prepreku ranjeni komandant Odreda **Zlatko Kvaternik** probudio se iz nesvjestice i počeo me zvati: »Komesar, komesar, gdje se nalazimo?«. Pošto sam se cijelo vrijeme putovanja nalazio pokraj saonica koje su ga vozile, odmah sam mu prišao i objasnio što se sa njime dogodilo i da ga vozimo u bolnicu. I tako smo sretno stigli sa ranjenicima do Čazme, gdje smo ih predali pozadinskim jedinicama koje su ih otpremile u bolnicu Podgarić.

Sjećam se da se drug **Zlatko Kvaternik** vrlo brzo oporavio od ove teške rane **i** vratio se u operativnu jedinicu.

Poslije oslobođenja drug **Zlatko Kvaternik** bio je komandant jednog minerskog bataljona koji je čistio minska polja na Zagrebačkoj Gori koje je ostavila neprijateljska vojska. Tu je, iza-

šavši iz staze, nagazio na minu koja mu je otkinula obadvije noge, nakon čega je ovaj zaista hrabar i neustrašiv komandant umro.

UZASTOPNI USTAŠKI NAPADI NA ZAGREBAČKI ODRED

26. siječnja 1945. Kotarski komitet KPH Sv. Ivan Zelina u svom mjesečnom izvještaju' o političkoj situaciji na kotaru Sv. Ivan Zelina, za siječanj 1945, javlja Okružnom komitetu KPH Zagreb da se u toku mjeseca situacija još više pogoršala zbog neprijateljskog terora po selima. Neprijatelj želi potpuno iskoristiti zimu i ima namjeru da — stalnom kontrolom sela — paralizira naše djelovanje među narodom. Isto tako želi onemogućiti djelovanje naše vojske nabypm sektoru, što mu je do sada donekle i uspjelo. Ustaške posade, koje su po uporištima još više pojačane, svakodnevno su u akcijama koje su im povremeno združene, tako da odjednom obuhvaćaju veći dio kotara. Čim se pojavi naša vojska neprijatelj odmah izlazi iz više uporišta. Tako je 5. siječnja 1945. ustaška banda iz Marije Bistrice išla u akciju na Zagrebački i Zagorski odred koji su bili u selu Gornje Orešje, ali su ih naše jedinice odbile. Već idućeg dana, tj. 6. siječnja 1945. pošla je banda iz uporišta u ofenzivu na odrede ali su je naše jedinice i ovaj puta odbile uz gubitke. 7. siječnja 1945. najurio je Zagrebački odred bandu u Crkvenoj Vesi i Bunjaku, kuda su došli u akciju na njega. Nakon borbe, iste noći, Odred se prebacio za Moslavinu, kako je to učinio noć prije i Zagorski odred. Već 8. siječnja 1945. banda je sa jačim snagama ponovno došla tražiti Zagrebački odred. 20. siječnja 1945. stigao je na teren kotara Zagrebački odred i već istoga dana pošli su ustaše u akciju na njega. Odredu je i ovaj put uspjelo da neprijatelja u jurišu natjera. U borbi je ubijeno 20 ustaša a veći broj ih je ranjeno. Od boraca Zagrebačkog odreda poginuo je jedan, a 6 je ranjeno, među kojima je ranjeni komandant Odreda. Kada na ovom području nema naše vojske neprijateljske jedinice dolaze sa više strana, kako bi koga uhapsili, bilo od aktivista ili vojnih bjegunaca. Upadanjem u sela ustaše teroriziraju i pljačkaju narod a vrše i hapšenja naših simpatizera. Narod je uslijed toga jako zaplašen, ali se nije pokolebao. Vjeruje da svršetak rata i pobjeda nad Njemačkom, i uopće nad fašizmom, nisu daleko, u čemu ih potkrepljuje bježanje Nijemaca cestom od Zagreba prema Varaždinu.

Banda želi u svim selima u blizini uporišta organizirati miliciju, ali im to do sada nije uspjelo. Narod se opire. Mnogi su ljudi prestrašeni i odlaze na razne povojničene radove — u rudnike, na cestu, u Zagreb te u domobrane. Naročito se povećao broj usposlenih radnika — koji su sposobni za vojsku — na cesti, tako da je to u selima duž ceste i u uporištima poprimilo masovni karakter. Ukoliko je moguće doći u koje selo i tumačiti narodu štetnost i odgovornost toga, sve je uzaludno jer se nikome ne ide u nikakvu vojsku, a ovako misle da će spasiti glave.

Iako banda pljačka i terorizira, pomirljivost ljudi i naših organizacija postala je, zbog straha, još veća. Odlaženje u uporišta iz sela sve je veće, pa i iz onih sela, odakle se ranije nije toliko odlazilo. Seljaci mnogo odlaze u Zagreb. Šverc solju i kožom jako je uzeo maha. Pošto seljaci, radi odlaska u uporišta, trebaju razne propusnice i iskaznice, banda to iskorištava, tako da ljudi moraju dati određene količine živežnih namirnica da bi dobili legitimacije. Na taj način banda je sakupila velike količine namirnica. Proširenje elektrifikacije banda također iskorištava za sakupljanje živežnih namirnica, naročito žita i masti.

Uz stalnu opasnost od hapšenja političko djelovanje vrlo je otežano. U sela se jako teško dolazi, jer se ljudi plaše da prime naše drugove koji ilegalno politički rade. Banda po selima ima razvijenu špijunsku mrežu koja pazi što se u selu događa. U općini Vanjski Sv. Ivan Zelina banda je skoro svakog dana u selima.

U selu Gornje Orešje uhapšeno je 6 ljudi, od kojih su dvojica članovi mjesnog NOO-a. Osim njih uhapšeno je i 7 omladinki. Od njih su četiri puštene kući.

Do hapšenja je došlo nakon što je uhapšena drugarica Katica, član Inicijativnog kotarskog odbora UAOH-a, jer je kod nje nađeni neki popis. Hapšenje su izvršili ustaše iz Sv. Ivana Zeline. U selu Žitomir ustaše iz Marije Bistrice pohapsili su 23 muškarca i jednu ženu te su ih pustili nakon što su se ovi novcem otkupili.

Narod je jako zastrašen, naročito poslije vješanja 17 ljudi u Konjščini. Njih su ustaše objesili 12. siječnja 1945. Među vješanima bila je i jedna omladinka iz Jertovca. U istom selu banda iz Konjščine pohapsila je još nekoliko ljudi koji su radili za NOV. Ustaška banda iz Komina i Sv. Ivana Zeline izvršila je palenje, pljačkanje i klanje Srba u selu Salnik, na križevačkom kotaru. Na području općine Vanjski Sv. Ivan Zelina ima mnogo dezertera iz naše vojske koji šire razne parole o slabosti naše vojske. Npr., da će Srbi, koji se nalaze u vojsci, glasati za kralja, da je u vojsci diktatura, da se hrana za NOV kuha u tri klase, da se unapređuju oni koji su par mjeseci u vojsci i oficiri koji su donedavno služili neprijateljsku vojsku, a stari borci su zapostavljeni.

Općina Sv. Ivan Zelina — unutarnji, tj. samo mjesto, postala je centar kuda se dovode uhapšeni iz cijelog kotara. Zatvori su puni ljudi koje banda dnevno tuče i muči, dok neke odvode u Zagreb. U Sv. Ivan Zelini ima oko 30 detektiva koji su odjeveni u razna odijela. Oni obilaze seljake koji dolaze u uporište nastojeći od njih nešto saznati o partizanima. 13. siječnja 1945. ustaše u selu Biškupec, kraj Sv. Ivan Zeline, pohapsili su 22 muškarca, među njima i članove mjesnog odbora JNOF-a. Svi uhapšeni osim tajnika JNOF uspjeli su se otkupiti velikim sumama novaca. Sve te neprijateljske mjere zastrašile su narod, tako da se više ne može ni štampa proturiti u tu općinu. U samom mjestu djeluje reakcija koja narod plaši komunizmom.

U Općini Donja Zelina, u selu Velika Gora, ustaše su uhapsili tri muškarca i dvije žene. Žene su bile članovi mjesnog odbora AFŽ-a. Uhapšena je drugarica Katica, član inicijativnog kotarskog odbora USAOH-a te drug Đukica, dopisnik za kotar. U selu Psarjevo uhapšeno je 8 muškaraca, u selu Nespeš jedna žena. Ustaše u toj općini prave pritisak radi stvaranja milicije. U organiziranju milicije ustašama pomažu Belušić, zvan tvorec i Josip Karaš. Do sada im to nije uspjelo, jer se ljudi boje primiti oružje. U općini Belovar Moravče, u selu Crkvena Ves, ustaše su pohapsili veći broj vojnih bjegunaca, ali svi su se oni otkupili novcem — u iznosu od oko 2 milijuna kuna.

Zagrebački odred uhapsio je 7. siječnja 1945. u selu Donja Drenova ustaškog doušnika i prokazivača Stjepana Legina. Radi nemara i neodgovornosti u vojsci on je pobjegao i otišao u uporište Belovar Moravče. Narod je radi toga jako zaplašen, jer je taj ustaški bandit poznat kao osvetoljubiv. U općini Kašina milicija gospodari na cijelom teritoriju općine. Stanje na frontovima počelo je i na njih djelovati te se osjećaju znakovi rasula jer im neki bježe a neki neće ići u njihove noćne baze. U racijama koje stalno vrše po ovoj općini ustaše su počele loviti starija godišta, od kojih bi, navodno, stvorili j>osade jer da većina ustaša nekuda odlazi. Na području općine Šašinovec stanje je slabo, kao i na ostalim općinama. Ustaše su svaki dan u selu, pokušavaju stvoriti miliciju. Do sada je već desetorica dezertera iz domobranstva pristala primiti oružje. Te bjegunce pohvatali su žandari i nagovorili ih da prime oružje. Ustaški,pomagači i organizatori milicije su Isomec-Šarec Tomo, ustaša tri godine, Tomo Jagatić, Franjo Markas, Tomo Fundelić i tabornik Ignac Horvatić.

24. siječnja 1945. štab X Korpusa Zagrebačkog šalje Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske depešu br. 10 slijedećeg sadržaja':

»28. XII 1944. ubijen je na putu iz Oroslavlja za Zagreb general-major Brandner. S njim je bio i general Gregorić i šofer koji su nepovrijedeni. Za odmazdu ubijeno 50 taoca.«

4. veljače 1945. štab X korpusa Zagrebačkog šalje glavnom štabu NOV i PO Hrvatske izvještaj' o djelovanju jedinica pod njegovom komandom u kojem se, između ostalog, govori i o Zagrebačkom odredu za kojeg piše:

»Štab Zagrebačkog odreda popunjen je ali se kod njega osjeća neaktivnost, što se prenosi i na potčinjene jedinice.

' Institut za historiju radničkog pokreta Zagreb arhiva OK Zagreb
' Vojnoistorijski institut JA Beograd Depeša Br. 10. — X korpusa zagrebačkog
* Vojnoistorijski institut JA Beograd K. 118 B. 2 dok. 11

U SVIM OPĆINAMA OBRAZOVATI ILEGALNE UDARNE GRUPE

21. veljače 1945. Okružni komitet KPH Zagreb šalje Kotarskom komitetu KPH Sv. Ivan Zelina pismo[1] u kojem javlja da se uslijed jake reakcije neprijatelja i njegovih čestih upada u sela narod osjeća nezaštićen te odlazi neprijatelju kopati bunkere, ili odlazi u neprijateljsku vojsku. Neki drugovi se u takvoj situaciji nisu snašli. Prevladalo je mišljenje da se na tom terenu više nije moguće održati i da treba otići na oslobođeni teritorij. Takvo je mišljenje pogrešno, rečeno je u pismu Okružnog komiteta. Na oslobođeni teritorij trebaju ići samo oni drugovi koji su kompromitirani i ugroženi od neprijatelja. Rukovodioci treba da ostanu na svojim mjestima, sa narodom. Treba voditi kurs da se što više ugroženih familija prebaci na slobodni teritorij.

Radi prebacivanja ljudi OK daje zadatak KK-u Sv. Ivan Zelina da se povezuje sa Zagrebačkim ili Zagorskim odredom jer ako vojska ne prati narod, ljudi se nikuda nedaju.

Pošto na svim dijelovima zagrebačkog okruga nema naše vojske neprijatelj to iskorištava, vrši stalne upade u sela sa manjim grupicama vojnika. Da bi spriječili takve upade u sela potrebno je u svim općinama formirati ilegalne udarne grupe od skojevaca i dezertera koje treba naoružati. Pomoću udarnih grupa moći će se vršiti agitacioni rad, bacanje letaka, dostavljanje štampe, održavanje manjih sastanaka sa narodom. Kod formiranja grupa treba voditi računa da se kod njih ne bi pojavila samovolja i da ne vrše likvidaciju pojedinih ljudi bez odobrenja viših rukovodstava. Udarne grupe mogu ubijati svakog neprijatelja koji nosi oružje a to oružje je upereno proti NOB-e.

U istom dopisu OK traži od KK Zelina odgovor u vezi sa kurirom kojeg treba odrediti za prenošenje materijala iz Oblasnog komiteta Zagreb za tri kotara — zagrebački, stubički i zelinski.

Okružni komitet istim pismom traži i prijedloge za odlikovanje drugova antifašista koji su zaslužni za NOB-u. Radi toga potrebno je sazvati sastanak Kotarskog odbora JNOF-a na kojem treba izraditi prijedlog za odlikovanje.

Na kraju pisma Komitet javlja da opunomoćstvo OZN-e zagrebačkog okruga traži od KK Zelina 4 druga za rad u OZN-i.

Ovaj dopis potpisao je za komitet **Nikola Slatković — Dugi.**

25. veljače 1945. Okružni komitet Krapina šalje pismo[2] Kotarskom komitetu Donja Stubica u kojem, između ostalog, piše da će Zagrebački odred stići u Pilu 26 ili 27. veljače 1945. radi otpreme ljudi koji su ugroženi od neprijatelja ili se već nalaze u bjegstvu. Istog dana nalazit će se na tom području i jedna četa Zagorskog odreda i jedan vod OZN-e pa je potrebno da se Komitet poveže s njima i da sa predstavnicima jednog i drugog odreda organizira prebacivanje i pratnju naroda za Moslavinu.

One koji su sposobni za vojsku treba zadržati u vojsci. OK Krapina sugerira Komitetu Stubica da sa Zagrebačkim odredom dogovori buduće prebacivanje ljudi na oslobođeni teritorij jer se sada svi moraju pozabaviti problemom spasavanja što većeg broja ljudi koji su ugroženi od neprijatelja.

OK Krapina javlja da je na njihovom terenu rad otežan, jer je stvoreno 6 novih neprijateljskih uporišta, no unatoč tome da su na području dva kotara uspjeli u roku od 14 dana mobilizirati 110 ljudi. Izgledi za mobilizaciju na njihovom području dobri su, ukoliko će se vojska moći tamo održati.

Na kraju pisma OK Krapina javlja da je Zagorski odred imao 14. i 15. veljače borbu u kojoj je iz stroja izbacio 80 neprijateljskih vojnika, da su borbe bile žestoke a naši gubici obadva dana 1 mrtav i 7 lakše ranjenih.

' Institut za historiju radničkog pokreta Zagreb arhiva CK KPH
[1] Institut za historiju radničkog pokreta Zagreba arhiva CKKPH

AKCIJE NAŠIH AVIONA NA CESTI ZAGREB - VARAŽDIN POZITIVNO SU DJELOVALE NA NAROD

9. ožujka 1945. Kotarski komitet KPH Sv. Ivan Zelina odgovara na pismo Okružnom komitetu KPH Zagreb i javlja da se stanje u kotaru u zadnjih nekoliko dana popravilo jer je pritisak neprijatelja na sela popustio. Većina posada po neprijateljskim uporištima izmijenila se i smanjila. Radi toga ustaše više ne idu toliko u sela kao što su to činili ranije. Stanje na frontovima optimistički djeluje na narod.

Naročito dobro djelovale su na narod akcije naših aviona na cesti Zagreb — Varaždin, gdje su bombama i mitraljeskom vatrom napali neprijateljske kolone u povlačenju. Kotarski komitet Zelina u pismu javlja da je 24. veljače 1945. Zagrebački odred došao iz Moslavine u selo Crkvena Ves, gdje je imao borbu sa ustašama. Neprijateljske jedinice tukle su selo minobacačkim granatama od kojih je ubijena jedna žena i jedan muškarac a u zaselku Čergari, Donja Glavnica, zapaljena su dva štaglja. U istom selu ustaše su pretukli nekoliko seljaka.

U nastavku pisma Komitet javlja da je 27. veljače 1945. u selu Drenova, općina Belovar Moravče, boravila jedna četa Zagorskog partizanskog odreda koja je pratila, civile za Moslavinu. Dio čete koji je boravio u zaselku Gubanov Jarek, navodno je silio seljake da im u svakoj kući daju po 10 litara vina. Neki su se opili i nepristojno ponašali, što je narod jako osuđivao. Prema pričanjima seljaka, borci Zagorske čete govorili su da kada dođu u Zagorje u bilo koje selo, da odmah dobiju bačvu vina, i da ih ljudi sami nude. Pošto je spomenuti zaselak potpuno na našoj strani narod se čudio ponašanju zagorskih partizana. Nakon odlaska boraca Zagorske čete seljaci tog sela govorili su da je »Naš odred« — misleći na borce Zagrebačkog odreda — »prava gospoda« prema Zagorcima, ističući ponašanje boraca Zagrebačkog odreda kao primjerno. Članovi Komiteta tumačili su narodu da nije cijeli Zagorski odred takav i da su ovakve nedozvoljene stvari činili pojedinci koji su tek nedavno došli iz neprijateljske vojske u partizane, pa su radili iste greške kao i kod neprijatelja.

6. ožujka 1945. došla je ista Zagorska četa iz Moslavine i smjestila se u selu Velika Gora. Četu su napali zelinski ustaše i raspršili, jer je zatečena na spavanju. Neprijatelj ih je ganjao po šumi i borci su se razbježali. Zagorska četa prenosila je oružje iz Moslavine za Zagorje. U toku borbe neprijatelj je zarobio 4 borca, jedan je poginuo i 2 su zarobljena. Ti podaci nisu potpuni, jer bi — prema informacijama — gubici naših boraca mogli biti i veći. Saznalo se da je neprijatelj zarobio sav materijal koji su borci nosili iz Moslavine.

8. ožujka 1945. jedna skupina ustaša došla je da zapuca i uznemiruje Zagrebački odred koji se smjestio u selu Gornja Drenova. Navodno je u borbi poginuo jedan komandir — piše u izvještaju komiteta'. Iste noći Odred se prebacio za Moslavinu i otpratio oko stotinu logoraša koji su došli iz Zagreba a koji su se razbježali prilikom savezničkog bombardiranja Zagreba. Logoraši su bili zatočeni u logoru na ciglani Müller.

4. ožujka 1945. naši drugovi ubili su u selu Blaškovec općina Belovar Moravče, jednog domobrana iz sela Hrnjanec koji je došao na dopust iz Zagreba. Na poziv da stane i da se preda on nije htio stati već je bježao sa pištoljem u ruci te su naši pucali i ubili ga.

Izvještaj je potpisao drug Franjo Antolković — Daša.

[1] Radi se o ranjavanju komandanta Zagrebačkog odreda Kvaternik Zlatka

PRISTUPITI MOBILIZACIJI SVIH GODIŠTA

3. travnja 1945. Okružni komitet KPH Zagreb održava svoju sjednicu' kojoj prisustvuju drugovi **Franjo Smolčić, Nikola Slatković, Ružica Turković, Marijan Kos — Mičurin i Stjepan Barilić — Vago.** Na sjednici se raspravlja politička situacija i problemi mobilizacije boraca za NOV. Prema dnevnom redu predviđeno je da se raspravlja o NOO-ima, o vojsci i o agitpropu.

Drug **Franjo** je iznosio političku situaciju i naglasio da se — u vezi sa povoljnom međunarodnom političkom situacijom u svijetu — kod nas u zemlji osjeća sve jače djelovanje reakcije.

Reakcija stalno ubacuje nove parole. Među ostalima najnovije su da se treba miriti sa ustašama, da je Srbija navijestila rat Hrvatskoj, da treba čuvati glave i ne ići u vojsku jer će se komesari i viši vojni rukovodioci spasiti a borci će poginuti.

Takvim parolama reakcija je uspjela aktivirati kolebljive elemente. Zbog toga je mobilizacija za NOV prilično zakočena. Organizacije JNOF-a nisu dovoljno aktivne u raskrinkavanju organizatora u pojedinim selima. Pristaše HSS još uvijek nisu u dovoljnom broju pristupili na stranu NOP-a, izuzev nižih funkcionera po selima koji već aktivno rade. U takvoj situaciji ljudi, pod utjecajem reakcije, odlaze u uporišta i nakon objave Deklaracije i formiranja naše nove vlade oko 50 ljudi iz kotara Dugo Selo otišlo je u neprijateljsko uporište. Iz toga se može zaključiti da narodu nije dovoljno objašnjen značaj formiranja naše privremene vlade. U iznošenju političke situacije drug **Franjo** smatra da **Titova** amnestija nije dovoljno iskorištena za pridobivanje ljudi koji su u neprijateljskim redovima za NOV. Banda ubacuje parolu da **Titu** prijeti opasnost da će ga Srbi ubiti, i da se iz formiranja privremene vlade vidi da su Srbi ugrozili Hrvate. Iz svega ovoga vidi se, i može se zaključiti — rekao je drug **Franjo,** da ustaška banda, potpomognuta reakcionerima oko Mačeka, vidi da će biti potpuno uništena te svim silama nastoji kako bi razbila naše redove, na svoju stranu privukla što više ljudi i na taj način nekako izvukla živu glavu. U tome im idu na ruku teškoće u našem okrugu radi kojih mi ne možemo narod dovoljno i na vrijeme obavještavati o svim događajima a neprijatelj to vješto koristi. No, bez obzira na sve, treba smjesta pristupiti mobilizaciji svih godišta od 1900. naprijed, i to uz političko objašnjavanje, tako da narod shvati situaciju i važnost mobilizacije u ovom momentu.

Sa druge strane treba energično čistiti sela od organizatora odlaženja ljudi sposobnih za vojsku u neprijateljske redove, poduzimanjem mjera protiv porodica onih koji su otišli u neprijateljsku vojsku. Drug Smolčić smatra da treba odmah izdati jedan letak koji će narodu objasniti cjelokupnu situaciju i potrebu mobilizacije.

Iz zapisnika sjednice vidi se da je u biro Okružnog komiteta primljen drug Mičurin. Na sjednici je drug **Nikola** dao ocjenu rada Okružnog komiteta kao cjeline. Napominje da komitet nije uspio savladati sve zadatke. Naročito se osjeća nedovoljna pomoć kotarskim komitetima koji djeluju preko pruge, tj. na zagrebačkom, stubičkom i svetiivanzelinskom kotaru. Okružni komitet brojčano je premalen da bi mogao sve zadatke izvršavati, o čemu je obaviješten i Oblasni komitet Zagreb koji je odlučio da takvo brojno stanje ovog komiteta za sada ostane, jer nema mogućnosti da se Okružni komitet ojača i popuni novim članovima. Posljedica slabe pomoći Okružnog komiteta je premala briga u odabiranju kadrova na rukovodeća mjesta te se kotarski komiteti ne upotpunjavaju iz redova članova KP dotičnog područja. Zbog toga je i premala kontrola rada kotarskih komiteta. Npr. zagrebački Kotarski komitet nije se sastao već tri mjeseca. Također nije bilo dobro da se Okružni komitet nije dulje vrijeme sastajao. Prema iznošenju druga **Nikole,** partijsko se članstvo ne povećava i ne razvija pravilnim tempom, jer se Partija nedovoljno obnavlja. Najzdraviji element je na zagrebačkom kotaru, gdje ima 60 članova KP a najslabiji na svetiivanzelinskom kotaru, gdje ima 20 članova KP. U stubičkom Komitetu osjeća se da sastav komiteta nije dovoljno zdrav.

Na zagrebačkom i stubičkom kotaru banda krstari u manjim grupicama i primjenjuje partizanski rat protiv naših organizacija. Banda naročito nastoji pohvatati rukovodioce NOP-a te se naša rukovodstva zadržavaju u selima samo radi dobivanja hrane. U zadnjih mjesec dana bandi je uspjelo da nam ubije 5 i rani 2 druga. Na svetoivanskom kotaru ubijen je jedan drug a na dugoselskom je obješen drug **Božo,** član KP.

Potrebno je da se sa naše strane formiraju udarne grupe koje bi napadale bandu i onemogućile te se oni u manjim grupama ne bi usudili krstariti po selima. Kad ustaše idu u sela sa većim snagama onda im se naše grupe lakše maknu nego kada dođu iznenada, u manjoj grupi. Jedna naša udarna grupa već je formirana. Izvršila je jednu manju akciju i uspjela ubiti jednog bandita, dok od grupe nije nitko stradao.

Sav rad političkih radnika treba biti ilegalan, što se — prema zaključku sa prošlog sastanka — počelo provoditi, jer se u dosadašnjem radu mnogo drugova kompromitiralo pa im je nemoguće sada se održati na terenu. Sav organizaciono-politički rad moguće je razvijati # samo noću. Organizacijama treba naglasiti potrebu čuvanja kadrova, ne treba ih izlagati opasnostima koje neće dati konkretnih rezultata. Konstatirano je da je pitanje ishrane na terenu vrlo teško, jer je taj kraj pasivan, narod nema hrane a i boji se primati naše drugove i davati im hranu.

Održan je sastanak članova KP koji rade u Okružnom NOO-u, — konstatirano je na sjednici komiteta, te su svima postavljeni zadaci: da reorganiziraju rad, da se ukloni anarhija u poslovanju, da svaki drug preuzme konkretan zadatak i odgovornost, kako bi rad vidno krenuo naprijed. Ukoliko ta reorganizacija uspije, rad Okružnog NOO-a dat će bolje rezultate, unatoč teškim uslovima u kojima živi ovaj okrug.

Komitet je konstatirao da o radu i stanju partijskih organizacija u Zagrebačkom partizanskom odredu nemaju nikakvih obavijesti ni izvještaja, jer se Odred ne javlja. Komitet istovremeno konstatira, da Odred krstari i živi pod vrlo teškim uslovima, da živi samo vojničkim životom, te da — prema nekim zapažanjima — ima nezgodnih stvari u Odredu, kao što su npr., krađa novca nekoj ženi, navodno od strane komandira jedne čete (u samom štabu Odreda pitanje morala nije na visini). Kotarskom komitetu Stubica dano je u zadatak da — kada se Odred pojavi na njihovom terenu — sa njima održe partijske sastanke.

U Posavskom odredu, nakon izmjene komandanta, stanje se izmijenilo. Za komesara ovog Odreda čini se da će se dobro razviti, samo je još previše samouvjeren. Ima izgleda da će komandant odreda biti dobar, ali sam Odred do sada nije izvršio ni-

kakve vojne akcije, jer je morao osiguravati prebacivanje hrane. Pomoćnik komesara krut je u praksi i tvrdoglav. Potrebno je pružiti više pomoći, kako bi mogli ispraviti svoje nedostatke.

U nastavku sjednice komitet je konstatirao da će se biro Okružnog komiteta SKOJ-a popuniti sa drugom **Nevidljivim i Katicom,** sa zagrebačkog kotara, i da će uz drugove **Kuhtu, Gašu i Mićurina** moći djelovati. U Plenum OK SKOJ-a ulaze sekretari kotarskih komiteta SKOJ-a Donje Stubice, Dugog Sela i Sv. Ivana Zeline.

Na terenu se osjeća da je pao polet u takmičenju u skojevskim i omladinskim organizacijama. Na to je utjecao rad reakcije — preko roditelja omladinaca. U pogledu agitacije i propagande komitet je zauzeo stanovište da nismo dovoljno snažni i da premalo reagiramo na neprijateljske parole. Narod je slabo obaviješten i snabdjeven našom štampom, osobito oni preko pruge. Stoga putem letaka treba suzbijati neprijateljsku propagandu. U vezi sa time važan je zadatak organizirati bolje prebacivanje štampe na ona tri kotara preko pruge (svetoivanski, zagrebački i stubički).

Raspravljano je i pitanje seljenja Okružnog komiteta i zaključeno je da je potrebno češće mijenjati baze radi opasnosti od neprijatelja koji ubacuje manje grupe vojnika za hvatanje rukovodstava. Od Centralnog komiteta zatražit će se dovoljan broj šmajsera za sve rukovodioce.

16. travnja 1945. Okružni komitet KPH Zagreb šalje Oblasnom komitetu KPH za zagrebačku oblast izvještaj[1] o političkoj situaciji i organizacionom stanju partijskih organizacija na području OK Zagreb.

Okružni komitet KP ima u birou 4 člana, to su: **Franjo, Nikola i Marijan,** a u plenumu je drug **Vago.** Drugarica **Ružica** nije više član OK Zagreb, jer je na poziv druga **Save** otišla u Pokuplje, gdje će ostati sve do oslobođenja Zagreba. Po broju članova komitet je dosta slab da bi mogao pružiti pomoć u radu svim kotarskim komitetima. Na okrugu Zagreb za sada nema ljudi sa kojima bi se moglo pojačati Okružni komitet, jer su i kotarski komiteti malobrojni. Kotarski komitet Dugo Selo ima 5 članova, to su **Stjepan Barilić (Vago), Verica Lakuš, Đuro Sočnić, Stjepan Vranek** i **Stjepan Pernar.** Svi drugovi u komitetu dosta su poletni, odani i uživaju ugled kod partijaca i naroda. Pošto su dosta mladi teže se snalaze u provođenju postavljenih zadataka. Njima Okružni komitet pruža najveću pomoć. Kotarski komitet Zagreb ima 4 člana, to su: **Milan Badžek, Pavao Horvatić, Trzun Andrija i Mijo Cvetković.**

Na partijskom radu samo su trojica, dok drug Cvetković radi u OZN-i. Na tom kotaru najveći je problem održavanje sastanaka, i to radi prisustva jakih neprijateljskih grupacija koje stalno kontroliraju taj teren. Zbog toga se komitet nije mogao sastati tri mjeseca. Drugovi su po općinama podijelili rad i sastaju se kad im prilike dozvoljavaju. Inače su drugovi odani, marljivi i požrtvovani te uživaju autoritet kod naroda. Svi su drugovi mladi, nemaju dovoljno rutine pa im je potrebno pružiti pomoć.

Kotarski komitet KP Stubica, ima samo tri člana, to su: **Mirko Lončarec, Mijo Hunjak — Brzi i Josip Kosec,** koji je tek nedavno primljen u komitet. Drug **Podgorec** je prilikom borbe sa bandom u selu Pili ranjen. Nakon dva dana je umro. Svi članovi komiteta su vrijedni. Uslijed jake koncentracije neprijatelja koji danju i noću krstari po selima, i zbog domaćih izdajica, rad toga komiteta vrlo je težak, jer moraju živjeti pod vrlo teškim uslovima u šumi. Komitet se redovito sastaje. U sadanjim uslovima taj je komitet zaposlen prebacivanjem ljudi koji dolaze iz Zagreba na oslobođeni teritorij.

Kotarski komitet KP Sv. Ivan Zelina ima 4 člana, to su: **Franjo Antolković — Daša, Zdravko Vincek, Mato Benički** i **Ladislav Posavec.** Svi članovi komiteta odani su i dobri, rade požrtvovno i imaju ugled kod naroda. Drugovi su dosta mladi i treba im pomoći. Okružni komitet je njima najmanje posvećivao pažnje i nije im pružao dovoljno pomoći. Njihov rad je dobar ali uslijed prilika na tom kotaru ne može se govoriti o nekom sistematskom radu. Taj komitet kao i stubički dosta je angažiran na prebacivanju ljudi na oslobođeni teritorij. Mi smatramo da je drug Mato **Benički** među njima najbolji i da ima najviše uslova da se razvije ako mu se posveti pažnja i pruži mogućnost pohađanja partijskog kursa. Drug Dašo, koji je sekretar komiteta — kod njega se opaža isticanje iznad ostalih članova komiteta.

U okrugu ima 7 općinskih komiteta, i to u kotaru Dugo Selo 2, u kotaru Zagreb 3, kotaru Sv. Ivan Zelina 2. Općinski komiteti ne djeluju kao rukovodstvo već pojedini članovi, bez kontrole kotarskih komiteta, rade prema prilikama i mogućnostima u pojedinim selima.

U dugoselskom kotaru općinski komiteti redovito se sastaju i više djeluju u vanpartijskim organizacijama.

Na području cijelog okruga postoji 26 partijskih ćelija. Njihov je rad slab. Slabost im je u tome što postavljene zadatke rješavaju sami članovi Partije umjesto da na zadacima okupljaju **i** angažiraju šire narodne slojeve, odnosno vanpartijske organizacije. Njihova izgradnja je na niskom nivou a OK im nije pružao dovoljno pomoći. Rad sa članovima KP otežan je, jer svi djeluju ilegalno. Kad su uslovi bili povoljniji djelovali su legalno pa su sada kompromitirani i teško se održavaju na terenu. Zbog toga oni danas žive pod vrlo teškim uslovima, u šumama ili bunkerima, gdje nemaju dovoljno veze sa narodom. To je neprijatelju omogućilo da pohvata ili uništi znatan broj članova Partije. U cijelom okrugu zadnja dva mjeseca neprijatelj je pohvatao ili ubio 16 članova KP, od toga su dva člana kotarskih komiteta, **i** to drug Bozo na dugoselskom kotaru, drug **Podgorac** na stubičkom, jedan član OK SKOJ-a drug **Palikuća,** te još dva člana kotarskih komiteta SKOJ-a Zbog toga je Okružni komitet donio odluku da se jedan broj drugova, kojima je najteže, povuče sa terena i pošalje u Moslavinu, na oslobođeni teritorij. Oni su krenuli na put, ali kako je u Moslavini bila ofenziva svi su se vratili te se sada sakrivaju po šumama. Komitetima su ponovno dane direktive da najugroženije drugove upute u Posavinu. Uslovi za prebacivanje u Posavinu također su vrlo teški, jer su sve ceste blokirane a željeznička pruga također, pa postoji ozbiljan problem kako sačuvati taj partijski kadar. U zadnje vrijeme koncentracija neprijateljskih snaga na ovom području toliko je pojačana da je našim drugovima rad onemogućen. Npr. na zagrebačkom kotaru od 118 sela u 76 su neprijateljska uporišta.

Okružni komitet SKOJ-a ima 8 članova. U birou su: **Marijan, Gašo, Fedorov** i **Katica.** U Plenumu OK SKOJ-a su: **Nacek, Milec i Kličen.** Članovi Plenuma su sekretari kotarskih komiteta SKOJ-a Rad Okružnog komiteta SKOJ-a kao cjeline, dobar je ali kod pojedinih članova nema dovoljno čvrstine niti snalaženja u provođenju postavljenih zadataka. Drug **Kuhta** nije dovoljno aktivan i odgovoran.

Sastanci tog komiteta ne održavaju se redovito. Kotarski komiteti SKOJ-a dosta su slabi, jer su to uglavnom mladi ljudi koji nemaju dovoljno sposobnosti da bi mogli okupiti široke slojeve omladine u omladinske organizacije. Prilike u kojima žive ne dozvoljavaju im da se češće sastaju. Stoga rade odvojeno, bez pomoći skojevskih rukovodstava. Dosta članova SKOJ-a otišlo je u neprijateljsku vojsku i na povojničene radove kod neprijatelja. Partijske organizacije posvećivale su premalo pažnje radu s omladinom. Zagrebački komitet SKOJ-a gotovo se raspao pa je sada ponovno formiran. Skrenuta je pažnja kotarskim komitetima da u daljnjem radu pružaju veću pomoć skojevskim organizacijama.

Organizacije JNOF-a ne rade kao političke organizacije niti u jednom kotaru osim na dugoselskom. Sve političke zadatke provode samo partijske organizacije. U svim kotarevima ovog

okruga bili su formirani kotarski, općinski i seoski odbori, ali kada je nastupila jaka reakcija neprijatelja, ljude je zahvatio strah pa je njihov rad prestao. Stoga ti odbori postoje samo formalno. Oni će se moći aktivirati tek kad se vojno-političke prilike srede, a to vjerojatno neće, moći biti prije oslobođenja okruga. U dugoselskom kotaru preko JNOF provedena je uspješna mobilizacija ljudi za NOV i kampanja za pomoć postradalim krajevima u ratu. U odbore JNOF-a u tom kotaru ušao je znatan broj bivših funkcionera HSS, što je olakšalo provođenje političkih zadataka. Okružna konferencija JNOF-e još do sada nije održana. Svi ljudi su predviđeni za funkcije, i to ljudi koji uživaju autoritet kod naroda, ali zbog teškoća i nemogućnosti prebacivanja ljudi se ne usuđuju doći na konferenciju. Zasada stoga djeluje samo inicijativni odbor JNOF-a.

Narodnooslobodilački odbori, osim na dugoselskom kotaru, nigdje ne djeluju kao narodna vlast. Jedino na dugoselskom kotaru narod se za sva pitanja koje treba rješavati vlast, obraća NOO-ima. Ali, to nije slučaj na čitavom kotaru već samo u onim općinama i selima koje mi kontroliramo. NOO-i u cjelini zadovoljavaju, ali su se u pojedine odbore uvukli ljudi koji ne uživaju autoritet kod naroda i koji hoće rad odbora.

U Okružnom NOO-u još uvijek ima najviše ljudi iz područja kotara Dugo Selo.

Za proširenje Okružnog NOO-a velike su poteškoće, jer se drugovi koji su predviđeni za dužnost u Okružnom NOO-u boje da dođu preko neprijateljskih uporišta. Prema tome odjeli Okružnog NOO-a vjerojatno se neće moći popuniti prije potpunog oslobođenja okruga.

U ovom okrugu organizacija žena stoji najslabije. Jedan od razloga je i u tome što su naši drugovi često podcijenjivali rad žena u NOP-u. Nadalje, drugovi partijski rukovodioci nisu slali svoje žene da se aktiviraju u radu, što je također sprečavalo i otežavalo širi rad sa ženama. Jedino na dugoselskom kotaru postoji kotarsko rukovodstvo žena i ono se redovito sastaje. Dosta žena obuhvaćeno je i radom u JNOF-i.

Na području okruga Zagreb djeluju dva partizanska odreda. Na samom području okruga momentalno je samo Posavski odred, jer se Zagrebački odred — kad je nastupila jaka koncentracija neprijateljskih snaga — prebacio na Kalnik i sa njime Okružni komitet od tada nema veze. Partijska organizacija u Posavskom odredu ne zadovoljava, jer preslabo organizaciono djeluje i povezuje rad. Ta se slabost najviše odražava u pojavi dezerterstva iz Odreda. Jedinica štaba Odreda trudi se da popravi takvo stanje ali za sada to ne uspijeva. Pomoćnik komesara odreda nije dovoljno uporan i energičan u provođenju partijskih direktiva. Da bi se postiglo veće razumijevanje između vojnih rukovodilaca iz Odreda i političkih rukovodioca na terenu organizirano je jedno savjetovanje koje je za dugoselski kotar održano 12. travnja 1945. Okružni komitet je stalno u vezi sa štabom Posavskog odreda i članovi komiteta odlaze na sastanke u Odred, gdje im pomažu u radu.

Članovi OK također odlaze i na bataljonske sastanke. Skojevske organizacije u vojsci bile su dosta slabe pa su radi toga po bataljonima organizirana savjetovanja sa skojevcima'.

' Institut za historiju radničkog pokreta Zagreb arhiva OK KPH Zagreb
' Institut za historiju radničkog pokreta Zagreb arhiva CK KPH
' Institut za historiju radničkog pokreta Zagreb, arhiva CK KPH

BROJNO STANJE PARTIJSKIH ORGANIZACIJA ZAGREBAČKOG OKRUŽNOG KOMITETA U OŽUJKU 1945.

U kotaru Zagreb ima ukupno 60 članova KP koji su vezani u 13 ćelija, 3 općinska komiteta i u Kotarskom komitetu. Od ukupnog broja članova KP šest je žena. Po socijalnom sastavu članovi KP su: 25 radnici, 32 seljaci, 3 obrtnici; po nacionalnosti svih 60 su Hrvati. Osim toga, na tom kotaru ima i 18 kandidata.

Na kotaru Dugo Selo ima 36 članova KP. Od toga je 7 žena. Članovi KP vezani su u 5 ćelija i 2 općinska komiteta. Socijalni sastav je: 3 radnice, 27 seljaka, 4 obrtnika, 1 namještenik i 1 intelektualac. Po nacionalnosti su: 35 Hrvati, 1 ostale nacionalnosti. Na tom području djeluje i 7 kandidata.

Kotar Donja Stubica ima '35 članova KP. Od toga 2 su žene. Oni su vezani u 5 ćelija na terenu. Po socijalnom sastavu članovi KP su: 9 radnici, 25 seljaci, 1 namještenik; po nacionalnosti svih 35 su Hrvati. Ova partijska organizacija ima također 5 kandidata.

Kotar Sv. Ivan Zelina ima 20 članova KP koji su vezani u 4 ćelije i dva općinska komiteta. Po socijalnom sastavu 3 su radnici, 14 seljaci, 2 obrtnici, 1 intelektualac. Po nacionalnom sastavu svih 20 su Hrvati. I ta organizacija ima 6 kandidata.

U Posavskom odredu djeluje 38 članova KP. Po socijalnom sastavu su: 18 radnika, 19 seljaka, 1 intelektualac. Po nacionalnom sastavu svih 38 su Hrvati. U istom Odredu ima i 8 kandidata. Opunomoćeništvo OZN-e II ima 8 članova KP. Od toga je 1 seljak i 7 obrtnika; po nacionalnom sastavu svih 8 članova KP su Hrvati. U istoj organizaciji rade i 3 kandidata.

U cijelom zagrebačkom okrugu uključujući i Posavski odred, ali bez Zagrebačkog odreda, za kojeg nema podataka iz toga mjeseca, djeluje 197 članova KP, od toga 17 žena.'

' Institut za historiju radničkog pokreta Zagreb, arhiva CK KPH

BROJNO STANJE SKOJEVSKE ORGANIZACIJE OKRUGA ZAGREB OŽUJKA 1945.

Kotar Zagreb ima 20 skojevaca, od toga 9 radnika i 11 seljaka. 19 su Hrvati i 1 ostale nacionalnosti. Kotar Dugo Selo ima 128 članova SKOJ-a, od toga 8 je radnika, 125 selja, 1 obrtnik. 127 članova SKOJ-a, po nacionalnosti su Hrvati.

Kotar Donja Stubica ima 76 članova SKOJ-a, od toga 5 radnika i 71 seljak; svih 76 su po nacionalnosti Hrvati.

Na kotaru Sv. Ivan Zelina djeluje 43 člana SKOJ-a, od toga 3 su radnika, 40 seljaci koji su po nacionalnosti Hrvati.

U Posasvkom odredu ima 63 skojevca, od toga je 14 radnika i 47 seljaka. Po nacionalnosti 62 su Hrvati. U opunomoćeništvu OZN-e II ima 7 skojevaca, i to 6 radnika i 1 intelektualac; svi su Hrvati.

U cijelom Okrugu Zagreb, u ožujku mjesecu 1945., radi 337 skojevaca.'

[1] Institut za historiju radničkog pokreta Zagreb arhiva CK KPH

OTO ŽUNKO

AKCIJE ZAGREBAČKOG ODREDA U PROLJEĆE 1945.

Poslije borbe na Bunjaku, u siječnju 1945, Odred je dobio zadatak da djeluje na prilično velikom prostoru. Prije toga, akcije su se odvijale uglavnom između ceste Zagreb — Varaždin i cesta Zagreb — Krapina. Sada je istočna granica djelovanja Odreda dopirala gotovo do Čazme. Do toga je došlo uslijed toga što je gotovo čitav X korpus ušao u sastav II armije i zajedno sa ostalim jedinicama nastupao frontalno, oslobađajući u potpunosti našu zemlju. Na tom istom prostoru bilo je iz dana u dan sve višt neprijateljskih vojnika svih mogućih rodova i vrsta, što

je znatno otežavalo djelovanje većih partizanskih grupacija. U to vrijeme dolazi i do gotovo potpunog prekida veza sa Okružnim komitetom KPH. Nešto bolja veza postojala je sa Kotarskim komitetom Sv. Ivan Zelina, premda je i ona bila vrlo neredovita i povremena. Cijeli Odred sakupio se u proljeće 1945. u Čazmi, nekoliko dana prije nego što je štab Korpusa sa jedinicama napustio mjesto. Jedinice 33. divizije započele su pokret u pravcu sjeveroistoka sa zadatkom da se upute u Podravinu i uđu u sastav fronta, a naš je Odred dobio zadatak da zauzme položaje Čazme i Dubrave i omogući nesmetano kretanje diviziji na zadatak. Kako su se na tom području nešto ranije već vodile borbe između jedinica NOV i neprijateljskih snaga, to smo zatekli iskopane dosta dobre rovove u kojima smo zauzeli položaje. Nekoliko je sati proteklo mirno, ali oko 13 sati naše su patrole primijetile kretanje neprijateljskih snaga u našem pravcu. Čazmu su zauzele ustaške jedinice tzv. »plave divizije« kojom je komandirao poznati ustaški krvnik, general Moškov. Naskoro smo i mi primijetili njihov dolazak. Nastupali su u rasutom streljačkom stroju i dok su nam se približili na oko 300 metara otvorili smo vatru. Srećom smo imali municije, tako da nismo morali štedjeti i paziti na svaki metak. Uspjeli smo zaustaviti prvi napad.

litičku i vojnu situaciju, te konačno skoru našu potpunu pobjedu.

Mislim da smo u tome zadatku u potpunosti uspjeli. Ratna su nas zbivanja još jednom u to vrijeme dovela na područje Moslavine.

Najvjerojatnije se to zbilo krajem ožujka, ili početkom travnja 1945. Do komande mjesta u Dubravi kraj Čazme, ponovno smo dopratili jednu grupu novih boraca koje je trebalo uputiti u sastav drugih jedinica. Nakon što smo im predali nove borce, smjestili smo se u selu Zvekovac, nedaleko Dubrave, kako bi se svi odmorili i navečer krenuli natrag prema Prigorju. Kako je ispred nas bila komanda mjesta sa te strane nismo ni postavili osiguranje, vjerujući da ćemo na vrijeme biti upozoreni, ukoliko se od Čazme koju je zauzeo neprijatelj pojave neprijateljske jedinice. Osiguranje smo isturili samo prema zapadu, tj. prema cesti i pruzi koje vode od Zagreba prema Križevcima. No, ovo naše mišljenje pokazalo se kao netočno. Nekoliko je boraca potpuno slučajno primijetilo kretanje grupe ljudi iz Dubrave, koji su se žurili prema zapadu. Odmah sam o tome bio obaviješten pa sam poslao dvojicu boraca da izvide što se događa. Nakon kraćeg su se vremena oni počeli trkom vraćati vičući: »Banda je već

Komandni sastav IV bataljona Zagorske udarne brigade. Većina drugova na slici bili su borci Zagrebačkog partizanskog odreda koji su u rujnu 1944 u sastavu 11 bataljona Zagrebačkog partizanskog odreda sa cijelim bataljonom prekomandovani u Zagorsku brigadu.
Na slici su prepoznati slijedeći drugovi: Ivan Petljak Gajo komandant IV bataljona, Tomo Crnčević Rogonja komandir 2. čete, Stjepan Strbucl komandir 1. čete, Stjepan Maršić komesar 3. čete, i Ignac Draganović komandir 1. voda 1. čete.
Slikano u oslobođenom Zagrebu u Zelengaju svibnja 1945.

Nakon toga uslijedila je minobacačka priprema, no ni jedna mina nije pogodila naše položaje. Drugi je napad započeo oko 15 sati. Njega smo također odbili, treći neposredno pred sumrak. I ovaj je napad pretrpio neuspjeh. U Odredu nismo imali ni jednog poginulog borca, a svega je nekoliko bilo lakše ranjeno, no i oni su bili pokretni. Nastupom noći, Odred se prema ranije dobivenom zadatku povukao i svaka je četa započela povlačenje posebno, u raznim pravcima.

Od tada su i veze između četa Odreda također bile vrlo slabe i neredovite. Četa sa kojom sam se i ja kretao pošla je na stari, dobro poznati teren, na teren Prigorja. Zadatak nam je bio da malim akcijama, zasjedama i prepadima, stvaramo nervozu kod neprijatelja a ujedno da narodu šireg područja objašnjavamo po-

u Dubravi«. Tada smo doznali da su se povlačili neki dijelovi komande mjesta koji su potpuno zaboravili da i nas obavijeste. Smjesta sam dao nalog za pokret. No, prije je trebalo pripremiti radio-stanicu za pokret, budući da je upravo u to vrijeme radio-telegrafista Oskar Feryermuth održao vezu sa Korpusom ili štabom Zapadne grupe Odreda. Stanica je ubrzo bila pripremljena i natovarena na konja. Tada smo primijetili, na jednoj manjoj uzvisini prema Dubravi, kako se pojavljuju neki vojnici. Još uvijek nismo bili svijesni tko su. Ja sam se od mlina u Zvekovcu uputio u njihovom pravcu da govorim s njima, i da se, eventualno, dogovorimo o zajedničkom pravcu povlačenja. Međutim, čuo sam povike mojih boraca i lagano sam se počeo vraćati. Došavši do mlina čuo sam da se »plavci« nalaze na uzvisini,

i toga je časa mitraljez otvorio vatru po nama. Četa je za čas bila spremna za pokret i za koji trenutak bili smo na domaku šume. Međutim, u tom najnezgodnijem momentu pukao je kolan samara i radio-stanica je pala na zemlju. Nije više bilo vremena da je ponovno namjestimo na konja, pa su je Oskar i konjovodac, sa još nekoliko boraca, na brzinu »konspirirali« u neki stog kukuruzovine, nakon čega samo se ubrzano povukli do šume.

Po danu smo i izišli iz šume i prebacili se preko ceste, gdje smo ostali očekujući daljnji razvoj događaja. Toga dana nismo više dolazili u kontakt sa neprijateljskim jedinicama. Navečer vratili smo se prema Zvekovcu, pronašli sakrivenu radio-stanicu i pred jutro drugog dana uspjeli se vratiti u Prigorje.

OTO ŽUNKO

ZAVRŠETAK RATA

Koncem travnja i početkom svibnja 1945. u sastavu Odreda ostao je još svega jedan bataljon sa dvije čete. U to vrijeme komandant Odreda bio **Mićo Marić** a ja sam bio komesar, **Antun Risavi** — referent saniteta, **Marijan Mikulček** — intendant, **Rafaj** — sekretar SKOJ-a. Komandir jedne čete bio je **Pavao Švec.** Komesar mu je bio **Tomo Obad,** a zamjenik komesara **Jozo Mimica,** komandir druge čete bio je **Ante Tadić** a komesar **Zvonko Debeljak,** zamjenik **Marženka Rohan.**

Djelovanje Odreda krajem travnja i početkom svibnja bilo je vrlo otežano jer je sve veći broj neprijateljskih vojnika dolazio u

*

Mićo Marić, posljednji komandant Zagrebačkog partizanskog odreda

blizinu Zagreba, povlačeći se ispred jedinica II i III armije koje su nastupale.

5, 6, i 7. svibnja naše su čete bile u međusobnoj vezi i blizini.

7. svibnja, oko 14 sati, jedna se četa nalazila na samom grebenu Zagrebačke gore, udaljene u zračnoj liniji od Tomislavog doma ne više od 1 km. Radio-vezu sa štabom Korpusa održavali smo

Ulazak jedinica X korpusa Zagrebačkog u oslobođeni Zagreb 9■ svibnja 1945.

redovito 3 puta dnevno po potrebi i češće, šaljući i razne vojne i političke podatke. Jedno od redovnih vremena emitiranja bilo je oko 15 sati. Zbog toga smo se i zaustavili te je radiotelegrafista uspostavio vezu sa Korpusom. Nakon nekih 20 minuta do mene je dotrčala šifrantica drugarica **Koka'** i predala mi radiogram koga smo upravo primili. Naredba je glasila da se moramo što prije prebaciti preko ceste i u rajonu Sv. Ivana Zeline čekati dalje naređenje, jer da ulazimo u sastav Korpusa sa kojim zajedno ulazimo u Zagreb. Na kraju radiograma rečeno je da o tome obavijestimo i sve borce Odreda. Izdao sam komandu da se postroji čitava četa, povukao osiguranje. Kada su se svi okupili pročitao sam cijeli tekst radiograma. Od veselja prvi prvi sam počeo pucati iz šmajsera, što su prihvatili i svi ostali borci.

Jednog kurira poslao sam do druge čete sa kojom je bio i komandant **Mićo Marić,** s time da se istog dana navečer svi skupimo na Bunjaku i pređemo cestu. Toga dana, 7. svibnja, zaista smo se i sakupili u Bunjaku i u toku noći pokušali se prebaciti preko ceste. Napeto smo slušali odjeke borbi koje su se vodile južno od ceste, na udaljenosti od možda 1 do 2 kilometra. Cesta je bila neobično živa. Nepregledne neprijateljske kolone vozila, oklopnih kola, tenkova i pješadije kretale su se cestom prema Varaždinu a od Komina se čula neobično jaka pucnjava. Pokušali smo se probiti borbom preko ceste, ali je to bilo nemoguće. Zbog toga smo **Marić** i ja donijeli odluku da se vratimo na Bunjak i da drugu noć pokušavamo prijeći cestu. Ujutro, 8. svibnja, u prvom vremenu emitiranja, obavijestili smo o tome i štab Korpusa. U ranim jutarnjim satima primijetili smo komešanje u selu Nespeš. Nismo znali što se dolje zbiva pa smo poslali patrolu da izvidi što se događa.

U patroli je bio **Marijan Mikulček.** Patrola se za kraće vrijeme vratila sa obavijesti da se u Nespešu nalazi crnogorska brigada. Kako su i oni primijetili da se u Bunjaku nalazi neka jedinica, smatrali su da se to neprijatelj povukao na uzvisine sa ciljem da spriječi napredovanje armije. Zbog toga su već i postavili teške bacače i spremali se za napad.

Nakon što smo došli s njima u kontakt Marie je izdao naređenje i mi smo krenuli ravno u Sv. Ivan Zelinu, gdje se već nalazio i štab Korpusa. U Zelini mnogi su borci dobili nove, čiste uniforme i poslijepodne, 8. svibnja, doznali smo da su već i prve naše jedinice ušle u Zagreb. Svima nam je bilo žao što i naš Odred, koji se gotovo dvije godine borio nadomak Zagrebu, nije imao tu sreću i čast da među prvima uđe u Zagreb. Drugog dana, 9- svibnja, postrojile su se sve jedinice Korpusa i započeo je marš prema Zagrebu.

Za mene je to bio i poseban događaj. Između Sesveta i Zagreba stigao je naš Odred kurir i predao mi pismo koje je lutalo za mnom oko 2 mjeseca i u kome me drugarica Marica (prezime joj ne znam) obavještava da je na području Petrove gore srela moju majku, koja je sredinom 1944, ispred ustaškog terora, također otišla u NOB. To mi je bio prvi glas o majci nakon moga odlaska u partizane. U predgrađu Zagreba, u Dubravi, pred jednom smo kućom ugledali nekog jakog, krupnog kapetana, sa povezom oko glave. Kada smo se približili prepoznali smo u njemu našeg bivšeg komandanta Zlatka Kvaternika o kome nismo ništa čuli nakon njegovog ranjavanja na Bunjaku i za kojeg smo bili gotovo uvjereni da je umro od zadobivenih rana. Ovaj je susret obradovao sve nas a kasnije je bio predmet mnogih razgovora.

Špalir razdraganog naroda bio je sve gušći što smo se više približavali središtu grada. Poseban je bio doživljaj — mislim neponovljiv — susreti pojedinih boraca Odreda sa svojim najbližim rođacima. Svaki čas u kolonu su dotrčavali otac, majka, žena ili braća pojedinih boraca i drugi koji su se raspitivali za svoje.

Kolona dobro odjevenih boraca bila je nepregledna. Nailazila je jedinica za jedinicom u pravcu tadašnjeg Jelačićevog trga, i preko njega dalje, u pravcu Crnomerca. Naš je Odred bio smješten kasno navečer na tadanjem »Špartinom« igralištu. Ni jedna jedinica nije bila smještena u kasarne, jer je postojala opasnost da su minirane.

10. svibnja započeo se Odred rasformirati. Borci i rukovodioci upućeni su u razne jedinice X korpusa, čime je nestao i taj, jedan od posljednjih partizanskih odreda. Kako jedinice X korpusa nisu bile uključene u završne borbe, nego uglavnom ostale u Zagrebu, tako je i za nas prestao rat i započelo razdoblje privikavanja na mirnodopski život.

' Olga Šatalić

Ulazak Jedinica X korpusa Zagrebačkog u oslobođeni Zagreb 9. svibnja 1945.

HIMNA

ZAGREBAČKOG PARTIZANSKOG ODREDA

Tekst: Jakov Sirotković
Uglazbio: Rudi Gerbec, harmonikaš, poginuo na Kalniku maja 1944

Na početku novoga doba,
Kad gradi se novi svijet,
Borba je temelj slobode,
Borba je plodan rad.

Mi mladi smo Zagrebački odred,
I mi čemo borbu dobiti,
Jer borba je naša sveta,
I mi kročimo naprijed.

Svi k nama u Zagrebački odred
Naprijed u vojsku mladosti,
Naprijed prodrimo u Zagreb,
Smjelo i puni radosti.

ŠTAB ZAGREBAČKOG PARTIZANSKOG ODREDA 1943. - 1945.

I komandant odreda	STEVAN DOŠEN	18. 9. 1943. — 10. 12. 1943.
zamjenik komandanta	MIJO CVETKOVIĆ - ŠMAJSER	18. 9. 1943. — 10. 12. 1943.
operativni oficir	STJEPAN BOBINAC - ŠUMSKI	25. 11. 1943. — 1. 2. 1944.
I komesar odreda	MILAN KUREN - GUBEC	18. 9. 1943- — 31. 3. 1944.
zamjenik komesara	MIRKO HERAK - GORSKI	18. 9. 1943. — 20. 12. 1943.
informativni oficir	JOSIP BENC - MOSER	18. 9. 1943. — 30. 10. 1943.
informativni oficir	MILAN HORVAT	30. 10. 1943. — 15. 12. 1943.
obavještajni oficir	ŽIVKO GRGURIĆ - ČEDO	18. 9. 1943. — 15. 12. 1943.
intendant odreda	VILKO ŠAFAR	18. 9. 1943. — 15. 5. 1944.
referent saniteta	JAKOV SIROTKOVIĆ	18. 9. 1943. — 1. 8. 1944.
šef kancelarije	ZDRAVKO FANTOV	18. 9. 1943. — 10. 12. 1943.
	MICIKA VEDRINA	18. 1. 1943. — 1. 11. 1943.
sekretar SKOJ-a	GAŠPAR JURINA	1. 11. 1943. — 1. 5. 1944.
II komandant odreda	LJUBAN ČOLAK	10. 12. 1943. — 7. 3. 1944.
operativni oficir	STJEPAN BOBINAC - ŠUMSKI	25. 11. 1943. — 1. 2. 1944.
operativni oficir	JOSIP PODBOJ	1. 2. 1944. — 10. 3. 1944.
komesar odreda	MILAN KUREN - GUBEC	18. 9. 1943. — 31. 3. 1944.
zamjenik komesara	VJEKOSLAV PAVLINIĆ	15. 12. 1943. — 20. 11. 1944.
obavještajni oficir	PERICA POPOVIĆ	15. 12. 1943. — 20. 3. 1944.
intendant odreda	VILKO ŠAFAR	18. 9. 1943. — 15. 5. 1944.
referent saniteta	JAKOV SIROTKOVIĆ	18. 9. 1943. — 1. 8. 1944.
sekretar SKOJ-a	GAŠPAR JURINA	18. 9- 1943. — 1. 5. 1944.
šef kancelarije	NIKOLA PETRIČEVIĆ	1. 2. 1944. — 10. 4. 1944.
daktilograf	BARKA NERAL	15. 12. 1943. — 1. 5. 1944.
kurir štaba odreda	MIJO MALTARIĆ - ISUS	15. 12. 1943. — 24. 3. 1944.
III komandant odreda	MATO ŠKRLJAN	7. 3. 1944. — 20. 5. 1944.
operativni oficir	MATO OSTOVIĆ - MAJSTOR	10. 3. 1944. — 1. 5. 1944.
II komesar odreda	STJEPAN ŠELENDIĆ	31. 3. 1944. — 20. **11.** 1944.
pomoćnik komesara	VJEKOSLAV PAVLINIĆ	15. 12. 1943. — 20. **11.** 1944.
obavještajni oficir	MILAN BADŽEK	20. 3. 1944. — 15. 4. 1944.
obavještajni oficir	JOSIP BENC - MOSER	1. 2. 1944. — 20. **11.** 1944.
intendant odreda	VILKO ŠAFAR	18. **9.** 1943. — 15. 5. 1944.
referent saniteta	JAKOV SIROTKOVIĆ	18. **9.** 1943. — 1. 8. 1944.
šef kancelarije	NIKOLA PETRIČEVIĆ	1. 2. 1944. — 10. 4. 1944.
sekretar SKOJ-a	GAŠPAR JURINA	18. **9.** 1943. — 1. 5. 1944.
IV komandant odreda	MATO OSTOVIĆ - MAJSTOR	20. 5. 1944. — 15. 6. 1944.
operativni oficir	JOSIP PODBOJ	20. 5. 1944. — 22. **9.** 1944.
komesar odreda	STJEPAN ŠELENDIĆ	31. 3. 1944. — 20. **11.** 1944.
pomoćnik komesara	VJEKOSLAV PAVLINIĆ	15. 12. 1943. — 20. **11.** 1944.
obavještajni oficir	JOSIP BENC - MOSER	1. 2. 1944. — 20. 11. 1944.
referent saniteta	IVAN JAMBROVIĆ	1. 8. 1944. — 12. **9.** 1944.
intendant odreda	VLADO PAJNIĆ	15. 5. 1944. — 1. 7. 1944.
intendant odreda	LJUBO JOVETIĆ - BRACO	**1.** 7. 1944. — **1.** **9.** 1944.
sekretar SKOJ-a	STJEPAN SEVER	**1.** 5. 1944. — 4. 6. 1944.
šef kancelarije	ĐURĐA MALTARIĆ	10. 5. 1944. — 20. 6. 1944.
V komandant odreda	JOVICA MANDIĆ	15. 6. 1944. — 22. 9. 1944.
operativni oficir	JOSIP PODBOJ	20. 5. 1944. — 22. 9. 1944.
komesar odreda	STJEPAN ŠELENDIĆ	31. 3. 1944. — 20. **11.** 1944.
pomoćnik komesara	VJEKOSLAV PAVLINIĆ	15. 12. 1943. — 20. **11.** 1944.
obavještajni oficir	JOSIP BENC - MOSER	1. 2. 1944. — 20. **11.** 1944.
obavještajni oficir	PERICA POPOVIĆ	1. 8. 1944. — 20. **11.** 1944.
intendant odreda	LJUBO JOVETIĆ - BRACO	1. 7. 1944. — 30. **9.** 1944.
šef kancelarije	VILKO SAFAR	20. 6. 1944. — 30. 10. 1944.
referent saniteta	IVAN JAMBROVIĆ	1. 8. 1944. — 12. **9.** 1944.
sekretar SKOJ-a	STJEPAN MILEC	4. 6. 1944. — 1. **9-** 1944.

VI	komandant odreda	JOSIP PODBOJ	22.	9.	1944.	–	13. 10.	1944.
	komesar odreda	STJEPAN ŠELENDIĆ	31.	3.	1944.	-	20. 11.	1944.
	pomoćnik komesara	VJEKOSLAV PAVLINIĆ	15.	12.	1943.	-	20. 11.	1944.
	obavještajni oficir	JOSIP BENC - MOSER	1.	2.	1944.	-	20. 11.	1944.
	obavještajni oficir	PERICA POPOVIĆ	1.	8.	1944.	-	20. 11.	1944.
	intendant	VELJKO BAČIĆ	30.	9.	1944.	-	15. 11.	1944.
	referent saniteta	ANTUN RIŠAVI	12.	9.	1944.	-	9. 5.	1945.
	radiotelegrafista	PERO SIMIČIĆ	22.	9-	1944.	–	1. 10.	1944.
	radiotelegrafista	OSKAR FREYERMUTH	22.	9.	1944.	-	9. 5.	1945.
	šef kancelarije	VILKO ŠAFAR	20.	6.	1944.	-	30. 10.	1944.
	šef kancelarije	MIRKO PREMUŽAK	15.	12.	1944.	–	9. 5.	1945.
	sekretar SKOJ-a	VILIM FEDOROV - NEVIDLJIVI	1.	9.	1944.	-	1. 11.	1944.
VII	komandant odreda	FRANJO HAĐINA	14.	10.	1944.	—	25. 12.	1944.
	komesar odreda	STJEPAN ŠELENDIĆ	31.	3.	1944.	-	20. 11.	1944.
	pomoćnik komesara	VJEKOSLAV PAVLINIĆ	15.	12.	1943.	-	20. 11.	1944.
	obavještajni oficir	JOSIP BENC - MOSER	1.	2.	1944.	-	20. 11.	1944.
	obavještajni oficir	PERICA POPOVIĆ	1.	8.	1944.	–	20. 11.	1944.
	intendant odreda	VELJKO BAČIĆ	30.	9-	1944.	–	15. 11.	1944.
	šef kancelarije	MATO ŠPINDERK	1.	11.	1944.	-	20. 12.	1944.
	referent saniteta	ANTUN RIŠAVI	12.	9.	1944.	-	9- 5.	1945.
	radiotelegrafista	OSKAR FERYERMUTH	22	9-	1944.	-	9. 5.	1945.
	radiotelegrafista	ANTE BLAŽANIN	1.	10.	1944.	-	15. 11.	1944.
	šifrant	OLGA ŠATALIĆ	17.	10.	1944.	-	9. 5.	1945.
	sekretar SKOJ-a	JURAJ RAFAJ	1.	11.	1944.	-	31. 3.	1945.
VIII	komandant odreda	ZLATKO KVATERNIK	25.	12.	1944.	—	19- 1.	1945.
III	komesar odreda	VJEKOSLAV PAVLINIĆ	20.	11.	1944.	–	20. 1.	1945.
	pomoćnik komesara	OTO ŽUNKO	20.	11.	1944.	-	20. 1.	1945.
	obavještajni oficir	MARKO TRZUN	1.	12.	1944.	-	1. 4.	1945.
	referent saniteta	ANTUN RIŠAVI	12.	9.	1944.	–	9- 5.	1945.
	oficir za naoružanje	JOSIP VODIŠEK	10.	9.	1944.	-	15. 3.	1945.
	intendant odreda	ANDRIJA ŠKRLEC	16.	11.	1944.	-	1. 3.	1945.
	radiotelegrafista	OSKAR FERYERMUTH	22.	9.	1944.	-	9- 5.	1945.
	šifrant	OLGA ŠATALIĆ	17.	10.	1944.	–	9- 5.	1945.
	šef kancelarije	MIRKO PREMUŽAK	15.	12.	1944.	-	9- 5.	1945.
	sekretar SKOJ-a	JURAJ RAFAJ	1.	11.	1944.	-	31. 3.	1945.
IX	komandant odreda	MIĆO MARIĆ	19-	1.	1945.	—	9. 5.	1945.
IV	komesar odreda	JOSIP KNEŽEVIĆ	1.	1.	1945.	-	20. 1.	1945.
V	pomoćnik komesara i komesar	OTO ŽUNKO	20.	1.	1945.	-	9- 5.	1945.
	obavještajni oficir	MARKO TRZUN	1.	12.	1944.	-	1. 4.	1945.
	intendant odreda	MARIJAN MIKULČEK	1.	3.	1945.	-	9. 5.	1945.
	referent saniteta	ANTUN RIŠAVI	12.	9.	1944.	–	9. 5.	1945.
	radiotelegrafista	OSKAR FERYJERMUTH	22.	9.	1944.	–	9- 5.	1945.
	šifrant	OLGA ŠATALIĆ	17.	10.	1944.	-	9. 5.	1945.
	šef kancelarije	MIRKO PREMUŽAK	12.	12,	1944.	-	9- 5.	1945.

ŠTAB I. BATALJONA ZAGREBAČKOG PARTIZANSKOG ODREDA

I	komandant	JOSIP TRZUN - JOVICA	18.	9.	1943.	-	25. 11.	1943.
	zamjenik komandanta	MIRKO LIPNIČKI	18.	9.	1943.	-	25. 11.	1943.
	komesar	STJEPAN GLUHAK	18.	9.	1943.	-	15. 12.	1943.
	zamjenik komesara	IVICA BARŠIĆ	18.	9.	1943.	-	15. 12.	1943.
	informativni oficir	BLAŽ ŠTEFANEK	1.	10.	1943.	-	1. 11.	1943.
	informativni oficir	VID TURČIĆ - *ĆOSO*	1.	10.	1943.	-	25. 12.	1943.
	intendant	MIJO MALTARIĆ st.	15.	10.	1943.	-	1. 11.	1943.
	referent saniteta	STJEPAN VAROVIĆ - KAĆUŠA	18.	9-	1943.	-	15. 12.	1943.
	kurir	JOSIP VODIŠEK	18.	9.	1943.	-	15. 12.	1943.
	kurir	STJEPAN BARBARIĆ	7.	10.	1943.	-	15. 3.	1944.

II	komandant	MIRKO LIPNICKI	25.	11,	1943.	–	2.	2.	1944.
	zamjenik komandanta	RADOVAN GORENEC	25.	11.	1943.	–	2.	2.	1944.
	komesar	STJEPAN GLUHAK	18.	9.	1943.	—	15.	12.	1943.
	zamjenik komesara	IVO KLAJNHANS	15.	12.	1943.	–	21.	3.	1944.
	informativni oficir	STJEPAN VAROVIĆ	1.	11.	1943.	–	1.	3.	1944.
	informativni oficir	BOŽO JANEŠ	1.	11.	1943.	–	16.	5.	1944.
	intendant	VLADO PAJNIĆ	1.	11.	1943.	–	15.	5.	1944.
	referent saniteta	STJEPAN VAROVIĆ - KAĆUŠA	18.	9.	1943.	—	15.	12.	1943.
III	komandant	STJEPAN ŠTRKALJ	2.	2.	1944.	-	10.	3.	1944.
	zamjenik komandanta	RADOVAN GORENEC	25.	11.	1943.	–	13.	3.	1944.
	komesar	STJEPAN ŠELENDIĆ	1.	3.	1944.	—	31.	3.	1944.
	zamjenik komesara	IVO KLAJNHANS	15.	12.	1943.	–	21.	3.	1944.
	informativni oficir	BOŽO JANEŠ	1.	11.	1943.	–	16.	5.	1944.
	intendant	ANTUN MAKOVIĆ	15.	5.	1944.	—	3.	6.	1944.
IV	komandant	STJEPAN RUŠKOVIĆ	11.	3.	1944.	-	11.	8.	1944.
	operativni oficir	STJEPAN SUTLAR	11.	3.	1944.	—	1.	5.	1944.
	komesar	JOSIP VIDIČEK	1.	4.	1944.	—	11.	5.	1944.
	pomoćnik komesara	IVAN ŠTINGL	21.	3.	1944.	—	18.	11.	1944.
	obavještajni oficir	ŽARKO MILIČEVIĆ	1.	3.	1944.	—	5.	9.	1944.
	referent saniteta	IVAN JAMBROVIĆ	1.	1.	1944.	–	1.	8.	194'4.
	intendant	FRANJO PAVLINIĆ	3.	6.	1944.	–	1.	9.	1944.
	sekretar SKOJ-a	KAZIMIR PALIKUĆA	1.	5.	1944.	–	1.	9-	1944.
V	komandant	ZLATKO KVATERNIK	11.	8.	1944.	-	25.	12.	1944.
	operativni oficir	MIRKO BELOŠEVIĆ	15.	6.	1944.	–	20.	9.	1944.
	komesar	FRANJO UREK	12.	5.	1944.	–	15.	10.	1944.
	pomoćnik komesara	IVAN ŠTINGL	21.	3.	1944.	–	18.	11.	1944.
	pomoćnik komesara	OTO ŽUNKO	18.	11.	1944	–	20.	11.	1944.
	obavještajni oficir	STJEPAN POPOVIĆ	5.	9-	1944.	–	20.	12.	1944.
	intendant	BLAŽ PRUGOVEČKI	1.	9-	1944.	–	31.	12.	1944.
	intendant	ANDRIJA ŠKRLEC	1.	9-	1944.	-	16.	11.	1944.
	kurir	MATO BERTOVIĆ							

ŠTAB II. BATALJONA ZAGREBAČKOG PARTIZANSKOG ODREDA

I	komandant	IVAN OŽEGOVIĆ – STOKOVAC	18.	9.	1943.	-	15.	12.	1943.
	zamjenik komandanta	STJEPAN HERAK – MRAZ	18.	9.	1943.	-	15.	12.	1943.
	komesar	DRAGUTIN KOLAR – KARLO	18.	9.	1943.	-	15.	12.	1943.
	zamjenik komesara	DUŠAN GAŠPAROVIĆ – DOKTOR	18.	9.	1943.	-	15.	12.	1943.

II bataljon otišao je 15. 12. 1943. u sastav brigade »Matija Gubec«, sa cca 200 boraca.
Štab Odreda odmah je započeo pripreme za formiranje novog II bataljona koji je formiran u drugoj polovini prosinca 1943.

II	komandant	JOSIP BENC - MOSER	20.	12.	1943.	-	1.	2.	1944.
	zamjenik komandanta	STJEPAN ŠTRKALJ	15.	12.	1943.	-	1.	2.	1944.
	operativni oficir	BOŽO RADULOVIĆ	15.	12.	1943.	-	1.	3.	1944.
	obavještajni oficir	STJEPAN SUTLAR	10.	1.	1944.	-	8.	2.	1944.
	komesar	FRANJO CAPARI	15.	12.	1943.	-	1.	2.	1944.
	zamjenik komesara	IVAN KEFEČEK	15.	12.	1943.	-	23.	2.	1944.
	intendant	ANTUN TUDEK	15.	12.	1943.	-	1.	2.	1944.
	kurir	IVAN TURČIĆ - IZAK							
	kurir	STJEPAN BENCEK							
	kurir	STJEPAN TURČIĆ							
	kurir	JOSIP ŽUGČIĆ							
III	komandant	STJEPAN BOBINAC - ŠUMSKI	1.	2.	1944.	-	2.	3.	1944.
	operativni oficir	STJEPAN RUŠKOVIĆ	1.	2.	1944.	-	11.	3.	1944.

	komesar	ANĐELKO LUPIĆ	8.	2.	1944.	- 15.	6.	1944.
	zamjenik komesara	JOSIP MARGALIČ	20.	3.	1944.	- 11.	7.	1944.
	intendant	ANTUN MAKOVIĆ	1.	2.	1944.	- 3.	6.	1944.
IV	komandant	JOSIP PODBOJ	10.	3.	1944.	- 20.	5.	1944.
	komesar	ANĐELKO LUPIĆ	8.	2.	1944.	- 1.	6.	1944.
	zamjenik komesara	IVO POTURICA	14.	5.	1944.	- 11.	7.	1944.
V	komandant	FRANJO HAĐINA	20.	5.	1944.	- 28.	9.	1944.
	operativni oficir	MIRKO BELOŠEVIĆ	13.	3.	1944.	- 20.	9.	1944.
	komesar	BLAŽ RUSEK	3.	6.	1944.	- 28.	9.	1944.
	pomoćnik komesara	IVO POTURICA	14.	5.	1944.	- 11.	7.	1944.
	pomoćnik komesara	JOSIP KOVAČIĆ	11.	7.	1944.	- 28.	9.	1944.
	obavještajni oficir	PERICA POPOVIĆ	3.	6.	1944.	- 1.	8.	1944.
	intendant	DRAGO KOBASIĆ	3.	6.	1944.	- 1.	10.	1944.
	sekretar SKOJ-a	OLGA ŠATALIĆ	1.	5.	1944.	- 12.	9.	1944.

28. 9- 1944. kompletan II bataljon jačine oko 200 boraca odlazi u sastav I. Zagorske brigade

VI	komandant bataljona	MIRKO BELOŠEVIĆ	20.	9.	1944.	- 15.	10.	1944.
	operativni oficir	ŽARKO MILIČEVIĆ	5.	9-	1944.	- 15.	11.	1944.
	komesar	IVO BLAGAJIĆ	1.	10.	1944.	- 15.	11.	1944.
	pomoćnik komesara	STJEPAN MUHEK - PODGORAC	1.	10.	1944.	- 15.	11.	1944.
	obavještajni oficir	MILAN RIHTER	1.	10.	1944.	- 31.	12.	1944.
VII	komandant	ANDRIJA ŠĆURIC	16.	10.	1944.	- 20.	11.	1944.
	operativni oficir	ŽARKO MILIČEVIĆ	5.	9-	1944.	- 15.	11.	1944.
	komesar	IVO BLAGAJIĆ	1.	10.	1944.	- 15.	11.	1944.
	pomoćnik komesara	OTO ŽUNKO	15.	10.	1944.	- 18.	11.	1944.
	sekretar SKOJ-a	DRAGO PINTAR	12.	9.	1944.	- 15.	11.	1944.

15. 11. 1944. II bataljon sa oko 220 boraca odlazi u sastav I. Zagorske brigade.

ŠTAB III BATALJONA ZAGREBAČKOG PARTIZANSKOG ODREDA

I	komandant	RUDOLF MIHALJEK	1.	10.	1943.	- 15.	12.	1943.
	zamjenik komandanta	STJEPAN ŠTRKALJ	1.	10.	1943.	- 15.	12.	1943.
	komesar	RUDOLF BAKRAN	1.	10.	1943.	- 27.	11.	1943.
	zamjenik komesara	STJEPAN KUKOLJA	1.	10.	1943.	- 15.	12.	1943.

15. 12. 1943. III bataljon sa cca 200 boraca odlazi u sastav brigade »Matija Gubec«.
Novi III bataljon Zagrebačkog partizanskog Odreda formiran je ponovno 20. 9. 1944.

II	komandant MIRKO BELOŠEVIĆ		20.	9.	1944.	- 15.	10.	1944.
	operativni oficir ŽARKO MILIČEVIĆ		5.	9.	1944.	- 15.	11.	1944.
	komesar IVO BLAGAJIĆ		1.	11.	1944.	- 15.	11.	1944.
	pomoćnik komesara STJEPAN MUHEK — PODGORAC		1.	10.	1944.	- 15.	11.	1944.
	obavještajni oficir MILAN RIHTER		1.	8.	1944.	- 15.	11.	1944.

Nakon odlaska II bataljona Zagrebačkog partizanskog odreda u sastav Zagorske brigade 28. 9. 1944. III bataljon postaje II bataljon Zagrebačkog odreda (Vidi podatke o sastavu štaba II. bataljona.)

KRATKI SADRŽAJ

Uoči okupacije Jugoslavije 1941. naročito nakon odluke vlade Kraljevine Jugoslavije da pristupi tzv. »trojnom paktu« fašističkih sila osovine, u okolici Zagreba kao i drugim dijelovima Hrvatske odnosno Jugoslavije — pod utjecajem Komunističke partije Jugoslavije — širi se jak antifašistički pokret što ga razvijaju brojne organizacije KPJ ovog područja koje djeluju već od 1938, 1939, 1940. i 1941.

Najbrojnije partijske organizacije odnosno ćelije KPJ u to vrijeme postoje i djeluju na području kotara Zagreb-vanjski. One imaju vrlo jak utjecaj na radničku klasu i seljaštvo svojeg kraja. Na području kotara Žagreb-vanjski 1941. djeluje 15 ćelija sa 65 članova KPJ. Na području kotara Donja Stubica djeluje 1941. 6 ćelija sa 29 članova KPJ. Na području kotara Dugo Selo također od 1941. djeluje 6 ćelija sa 52 člana KPJ te na području kotara Sv. Ivan Zelina dvije ćelije sa 9 članova KPJ. Pored toga na području navedenih kotareva djeluju i brojne organizacije Saveza komunističke omladine Jugoslavije.

Okupacijom zemlje od strane njemačko-talijanskih i drugih fašističkih okupatora, u travnju 1941. ustaše pod okriljem Nijemaca i Talijana proglašavaju okupatorsku tvorevinu Nezavisnu državu Hrvatsku a istovremeno započinju po mjestima i selima okolice Zagreba osnivati ustašku političku vlast i organizacije nastojeći u svoje redove povući što veći broj seljačke i radničke omladine. Ustaše tada formiraju i tzv. pripremne bojne koje naoružavaju i uniformiraju. U njih međutim ulazi najveći ološ ili zavedeni pojedinci pri čemu treba reći da se većina radničke i seljačke omladine okolice Zagreba ne odaziva ustaškim pozivima i odbacuju ustaški pokret.

U to vrijeme radnička klasa okolice Zagreba pod jakim je utjecajem organizacija Komunističke partije Jugoslavije kojima rukovodi Mjesni komitet KPH Zagreb. Seljaštvo ovog područja pod utjecajem je Hrvatske seljačke stranke (HSS) koja je u svoje članstvo okupila veliki broj seljaka još u vrijeme kada je uoči drugog svjetskog rata vodila borbu za podjelu vlasti sa velikosrpskom buržoazijom, čiji je rezultat bio osnivanje Banovine Hrvatske.

Dolaskom ustaša, vodstvo HSS-a na čelu sa dr Vlatkom Mačekom poziva građanstvo na lojalnost i pokornost ustaško-okupatorskoj vlasti čime čini sramnu izdaju slobodoljubivih i demokratskih ideja gajenih u našem narodu. Nakon toga dolazi do podvajanja vodstva te stranke ulaskom fašistički orijentiranih pojedinaca iz vodstva HSS-a u ustaški sabor čime su se stavili otvoreno u službu okupatora.

Istovremeno dok Centralni komitet komunističke partije Jugoslavije i Centralni komitet komunističke partije Hrvatske pozivaju narode Hrvatske na oružani ustanak protiv okupatora i ustaša, vodstvo HSS-a šalje u sela direktive da treba čekati razvoj događaja čime pokušava paralizirati uključivanje seljaštva i ostalog građanstva u narodnooslobodilačku borbu.

Ustaše i njemački okupatori da bi spriječili širenje antifašističkog i revolucionarnog narodnooslobodilačkog pokreta, dolaskom na vlast započinju hapšenjem i odvođenjem u koncentracione logore i strijeljanjem Hrvata poznatih komunista i antifašista, pri čemu treba reći da je velik broj istaknutih komunista i antifašista već bio pohapšen i zatočen u koncentracionim logorima koje je još osnovala Banovina Hrvatska 1939. u čemu su veliki utjecaj imali fašistički orijentirani članovi vodstva HSS-a koji su otvoreno djelovali na fašizaciji političkog uređenja Jugoslavije. U isto vrijeme počinju masovni progoni, hapšenja i odvođenje u logore Jevreja i Srba, što se za kratko vrijeme pretvorilo u masovne pokolje srpskog stanovništva na Kordunu i Baniji.

Nakon majskog savjetovanja i proglasa CK KPJ i CK KPH od 26. lipnja 1941. partijske organizacije odnosno članovi KP okolice Zagreba pod rukovodstvom Mjesnog komiteta KPH Zagreb politički djeluju među narodom svojeg kraja, pripremajući ga za predstojeći početak oružanog otpora okupatoru i ustašama, šire letke sa proglasom CK KPH, te prikupljaju oružje koje je zaostalo po selima i gradovima od jugoslavenske vojske u času kapitulacije.

Partijske organizacije okolice Zagreba osnivaju tada udarne grupe koje vrše diverzantske akcije na objekte važne za okupatora i ustaše i oružjem napadaju na ustaške i okupatorske funkcionere i njihove vojnike.

Najznačajnija akcija na prikupljanju oružja 1941. u neposrednoj okolici Zagreba izvedena je u Vrapču (kotar Zagreb-vanjski) po direktivi CK KPH i MK Zagreba, odakle je znatna količina oružja i municije koju je Mačekova »seljačka zaštita« u času kapitulacije jugoslavenske vojske u travnju 1941. oduzimala vojnicima i smjestila u općinsku zgradu u Vrapču, prenesena iz Općine u pripremljene zemunice u Gornje Vrapče, koje su iskopali članovi vrapčanske partijske ćelije. Sličnu akciju izveli su i članovi SKOJ-a iz Stenjevca, koji su u času kapitulacije jugoslavenske vojske preuzeli čuvanje vojnih skladišta oružja, koje je također otpremano u zemunice na Zagrebačkoj gori.

Po odluci CK KPH u Zagrebačkoj Dubravi je od članova KP i SKOJ-a koji su morali prijeći u ilegalnost, te od drugova koji su se probili iz ustaškog logora Kerestinec, početkom srpnja 1941. formirana partizanska grupa od 20 boraca odnosno prvi Zagrebački partizanski odred. U početku on boravi u kući Slavka Gmajnića u Dubravi. Kasnije se prebacuje u šumu Divjača u blizini Sesveta gdje se kopaju zemunice za smještaj i postavlja logor. Odred na tom području boravi do 21. kolovoza 1941. kada nailaze žandari NDH. Razvila se borba u kojoj je ubijen jedan žandar. Odred se poslije te borbe prepolovljuje, jedan dio drugova odlazi ilegano u Zagreb a drugi dio se uz borbe sa ustašama i žandarima prebacuje na Bilogoru i uključuje u Bilogorsku partizansku grupu. Tako prvi Zagrebački partizanski odred nestaje.

Ustaška Velika župa Prigorje raspisala je 21. kolovoza 1941. tjeralicu za pripadnicima Zagrebačkog partizanskog odreda. Nagrada za svaku glavu iznosila je 10.000 kuna, odnosno onome tko pomogne hapšenju ili uhvati kojeg komunistu iz ove grupe.

Zagrebački okrug kao geopolitički pojam i teritorij nastaje u toku narodnooslobodilačkog rata kada je odlukom CK KPH 1. studenog 1941. osnovan Okružni komitet KPH za okrug Zagreb na konferenciji delegata partijskih organizacija kotareva Zagreb-vanjski, Velika Gorica, Samobor, Jastrebarsko i Sv. Ivan Zelina. Do osnivanja Okružnog komiteta Partije za okrug Zagreb, partijskim organizacijama okolice Zagreba rukovodio je Mjesni komitet KPH Zagreb.

U toku narodnooslobodilačkog rata, radi efikasnijeg i neposrednijeg rukovođenja partijskim organizacijama i narodnooslobodilačkim pokretom osnovana su u Hrvatskoj nova okružna partijska rukovodstva. U vezi s time koncem 1942. iz zagrebačkog okruga otišli su kotarevi Velika Gorica, Jastrebarsko i Samobor a priključen je kotar Dugo Selo, pa zagrebački okrug od tada do oslobođenja obuhvaća kotareve Donja Stubica, Zagreb-vanjski, Sv. Ivan Zelina i Dugo Selo.

Nakon osnivanja OK KPH Zagreb studenoga 1941. aktivnost na formiranju oružanih formacija prenosi se na zapadno područje zagrebačkog okruga, tj. u Brdovec i Pušću, gdje djeluju dobro organizirane ćelije KPJ i gdje koncem 1941. i početkom 1942. počinju pripreme za formiranje nove oružane jedinice tj. Prvog zagorskog partizanskog odreda, odnosno bataljona »Matija Gubec«, koji je osnovan 18. ožujka 1942. u Brdovcu. Važno je istaći da su partijske organizacije okruga Zagreb, MK Zagreb i CK KPH svojom neprekidnom aktivnošću mobilizirale članove KP i SKOJ-a koji su ušli u bataljon »Matija Gubec«. To su sve mahom bili radnici i seljaci iz Zagreba i okolice koji su dobrovoljno stupili u redove partizana, ali bez vojničkog odnosno ratnog iskustva u taktici partizanskog ratovanja.

Poslije niza akcija i borbi s ustašama i žandarima koje vodi prvi Zagorski partizanski odred, odnosno bataljon »Matija Gubec« počev od napada na Općinu Brdovečko Prigorje u ožujku 1942. kad je zaplijenjeno 40 pušaka namijenjenih za ustašku pripremnu bojnu, napada na žandarsku stanicu u Donjoj Stubici 10. travnja 1942. — do teških višednevnih borbi sa ustaškim, žandarskim i domobranskim jedinicama u Zagorju, koje su ga razbile, taj Odred nestaje.

Mnogo drugova je poginulo u toku borbi, jedan dio je uhapšen i odveden u logore ili strijeljan, dok se manji dio spasio i vratio u svoj kraj ili u Zagreb, gdje su se uključivali u organizacije NOP-a.

Nakon razbijanja bataljona »Matija Gubec« odnosno prvog Zagorskog partizanskog odreda, ustaše započinju strašan teror nad stanovništvom zagorskih sela. Hapse i ubijaju seljake, pale im kuće tjeraju čitave porodice u logore smrti iz kojih se nisu vratili. Tada nastupa period stagnacije vojnih akcija NOP-a na području zagrebačkog okruga, odnosno kotara Zagreb-vanjski i kotara Stubica. To je potrajalo 3 — 4 mjeseca.

U kolovozu 1942. održano je u Sesvetama kraj Zagreba, u bivšoj ciglani, savjetovanje partijskih rukovodstava tadašnjih okružnih komiteta KPH za okruge Zagreb, Krapina, Čazma i Varaždin. Savjetovanje je sazvao CK KPH a prisustvovao mu je i delegat Vrhovnog štaba Narodnooslobodilačke i dobrovoljačke vojske Jugoslavije drug Ivo Lola Ribar. Na savjetovanju je razmotrena politička situacija u sjeverozapadnoj Hrvatskoj nakon razbijanja Prvog zagorskog partizanskog odreda, odnosno bataljon »Matija Gubec«, te je donesena odluka o formiranju novih partizanskih jedinica. Nakon ovog savjetovanja delegat Vrhovnog štaba drug Ivo Lola Ribar — pod ilegalnim imenom Ivo Pavlović — 25. kolovoza 1942. izdao je Zapovjed broj 1 o organizaciji partizanskih formacija na poručju JI operativne zone. Tom zapovjedi određeno je da se formiraju Zumberačko-pokupski partizanski odred i Zagorsko-Prigorski partizanski odred kojima je područje djelovanja sjeverno od rijeke Save, u Hrvatskom zagorju i Prigorju. No, kao što je poznato, do formiranja Zagorsko-Prigorskog odreda nije odmah došlo. Odlukom Okružnog komiteta KPH Zagreb prišlo se osnivanju partizanskih udarnih grupa od skojevaca i antifašistički raspoloženih omladinaca, koje su započele, odnosno nastavile vojne akcije i diverzije na neprijateljske objekte, vojnike, manje jedinice i željezničke pruge.

Formiranje, postojanje i djelovanje partizanskih udarnih grupa poslije razbijanja prvog Zagorskog odreda, imalo je veliki politički značaj u podizanju i održavanju morala i otpora naroda protiv fašističkih okupatora i domaćih izdajnika ustaša, jer su te partizanske udarne grupe postale vojna udarna snaga NOP-a ovog područja koja je svakodnevno nanosila neprijatelju udarce. Te su udarne grupe za njega postale neuhvatljive jer su bile brojčano male, imale su 15 do 20 boraca, da bi se prema potrebi, povećale sa omladincima koji su danju živjeli legalno i radili kod svojih kuća ili u nekoj tvornici, dok su noću izvodili akcije, napade, diverzije i vodili borbe.

Vrapčanska partizanska udarna grupa osnovana je krajem veljače 1942. Poznata je njena aktivnost na čišćenju Vrapča i okolice od ustaških funkcionera i agenata koji su dolazili hapsiti organizatore i pripadnike NOP-a, članove KP i SKOJ-a. Ova udarna grupa pokrivala je jpodručje Vrapča, Podsuseda, Stenjevca, Kustošije, Mikulića, Sestina i Gračana.

Među aktivnijim partizanskim udarnim grupama u zagrebačkom okrugu bila je *Pušćanska partizanska udarna grupa, formirana koncem studenoga* 1942. od grupe boraca koji su se s jednim vodom bivšeg bataljona »Matija Gubec« vratili iz Žumberka u Zagorje, odnosno na područje kotara Zagreb-vanjski, Brdovec-Zaprešić-Pušća. Ova udarna grupa bila je naročito aktivna u ometanju neprijateljskog prometa na željezničkoj pruzi Zagreb — Varaždin i Zagreb — Dobova, te na mobiliziranju i prebacivanju drugova u NOV. Područje njenog djelovanja su općine Brdovec, Zaprešić, Pušća, Jakovlje i Bistra.

Gornjostubička partizanska udarna grupa osnovana je u listopadu 1942. Svoju prvu akciju izvela je rušenjem telefonskih stupova na cestama Kašina—Marija Bistrica i Tugonica —Zlatar Bistrica, a svoju aktivnost nastavila je razoružavanjem neprijateljskih vojnika i likvidacijom ustaških funkcionera.

Zumberačka četa upućena u listopadu 1942. od Glavnog štaba NOP i DVH u Zagorje i Kalnik radi širenja narodnooslobodilačke borbe, svojim je akcijama i napadima na neprijateljska ustaška, domobranska i žandarska uporišta mnogo pridonijela rasplamsavanju oružane borbe u Zagorju i Prigorju.

Partizanske udarne grupe imale su i veliku mobilizatorsku ulogu u dobrovoljnoj mobilizaciji omladinaca za partizanske jedinice u drugim krajevima i za formiranje partizanskih četa.

Koncem 1942. i početkom 1943. na području općina Šašinovec, Sesvete i Belovar-Moravče vrlo aktivno djeluje *»Jurekova« skojevska udarna grupa* koja je izvršila niz akcija na neprijateljske vojnike, razoružavajući i svlačeći ih, napadajući neprijateljska vozila koja su se kretala glavnim cestama Zagreb —Varaždin i Zagreb —Dugo Selo, te hapsila ustaške funkcionere i njihove špijune i si.

Početkom 1943. u okviru velike aktivnosti Okružnog komiteta KPH Zagreb te kotarskih komiteta Zagreb, Sv. Ivan Zelina, Donja Stubica i Dugo Selo na razvoju NOP-a, osnivaju se brojne partizanske udarne grupe. Tada su u ožujku 1943. osnovane *Jakovljanska partizanska udarna grupa* koja ima 15 boraca a prema potrebi pojedine akcije povećava se na 30 do 40 ljudi i *Dugoselska* odnosno *Posavska partizanska udarna grupa* čija se aktivnost odvija na području kotara Dugo Selo.

Akcije i napadi Kalničkog partizanskog odreda na ustaško-domobranska i žandarska uporišta na području Zagorja i Prigorja u jesen i zimi 1942. te početkom 1943. kao i napad na ustaško-njemačko uporište Sv. Ivan Zelina u travnju 1943. snažno su utjecali na jačanje i razvoj narodnooslobodilačke borbe u neposrednoj okolici Zagreba i mobilizatorski djelovale na dobrovoljni pristup velikog broja omladinaca iz Zagreba i okolice tj. mladih radnika i seljaka u NOV.

Početkom svibnja 1943■ osnovana je Prigorska partizanska udarna grupa ili, kako ju je narod nazivao »Moserova partizanska udarna grupa« koja je djelovala na području kotara Zagreb i kotara Sv. Ivan Zelina.

Na području kotara Donja Stubica u proljeće 1943. također je osnovana *Podgorsko-Bistrička udarna grupa* koja djeluje na području općine Marija Bistrica.

U studenom 1943. formirana je u Hrastini *Brdovečka partizanska udarna grupa* sa 20 boraca koja djeluje na području općine Brdovečko Prigorje.

Dolaskom 17. i 21. Slavonske brigade u Zagorje te napadom na Lepoglavu 14. srpnja 1943, narodnooslobodilački pokret u okolici Zagreba dobiva nove impulse i široke razmjere.

Kroz svakodnevne akcije partizanske udarne grupe brojčano su rasle i u njih su pristupali antifašistički raspoloženi omladinci i članovi SKOJ-a. S toga je odlukom Okružnog komiteta KPH Zagreb formirana 28. srpnja 1943. u prigorskom selu Jesenovec na području kotara Sv. Ivan Zelina *Prigorska partizanska četa* pod nazivom *»četa Prigorje«,* u koju su ušle sve udarne grupe sa područja Okružnog komiteta Zagreb, osim Pušćanske udarne grupe koja je ostala na svome području kao mobilna jedinica. Prigorska je četa iste noći nakon formiranja napala neprijateljsku domobransku reflektorsku jedinicu u Granešini kod Zagreba, gdje je zarobila 16 domobrana i 1 oficira sa naoružanjem, a reflektore je uništila.

Prigorska partizanska četa 5. kolovoza 1943. ima 77 partizana, naoružana sa 4 puškomitraljeza, tri šmajsera, 42 karabina mauzer, 21 pištolj i 55 bombi. Po socijalnom sastavu u četi je 8 radnika i 65 seljaka, po nacionalnosti svi Hrvati, jer drugih nacionalnosti u tom času u četi nije bilo. Od ukupnog broja boraca tri su člana KP i 10 članova SKOJ-a. Nakon dolaska novih boraca iz Posavine četa mijenja naziv u »Prigorsko-Posavska četa« a povećala se do 10. kolovoza 1943. na 103 naoružana borca.

U prvoj polovini kolovoza odlukom OK KPH Zagreb formirana je u Posavini u selu Oborovo *Posavska partizanska četa* u koju je ušlo 20 boraca Posavaca iz Prigorske čete. U času formiranja četa broji 80 boraca.

U toku kolovoza 1943. Prigorska četa ponovno je narasla na preko 100 boraca i po odluci OK KPH Zagreb ona se rasformirala, te se od nje formiraju dvije čete i to: *Prigorska terenska četa kotara Sv. Ivan Zelina i Zagorska četa »Matija Gubec«.* To preformiravanje četa izvršeno je 27. kolovoza 1943. u selu Simunčevec, na području tadašnjeg kotara Sv. Ivan Zelina, sada općina Sesvete. Područje djelovanja Prigorske terenske čete je kotar Sv. Ivan Zelina a Zagorske čete kotar Donja Stubica.

Početkom rujna 1943. u selu Ivanja Reka (sada periferija Zagreba) formirana je odobrenjem OK KPH Zagreb Ivanjarečka četa sa 30 do 40 boraca. Prigorska, Posavska i Zagorska partizanska četa odigrale su veliku političku i mobilizatorsku ulogu u Prigorju, Zagorju i Posavini, naročito u pogledu mobilizacije-omladinaca u vojne jedinice NOV. Akcije Prigorske čete na palenju ustaških općina Kašina, Donja Zelina, Šašinovec i Belovar-Moravče, Posavske čete na palenju ustaških općina na području kotara Dugo Selo, te Zagorske čete također na palenju ustaških općina i uništavanju rudničkih postrojenja na području kotara Donja Stubica, imale su veliki vojni i politički značaj za razvoj NOP-a u zagrebačkom okrugu. Nakon tih akcija omladina pod utjecajem partijskih i skojevskih organizacija, masovno dobrovoljno pristupa u partizane, tako da su početkom rujna svaka od navedenih četa brojile preko 100 boraca. Kako je Okružnom komitetu KPH Zagreb bilo nemoguće direktno rukovođenje ovako velikim jedinicama on je 20. kolovoza 1943. odlučio i predložio štabu JI operativne zone da se formira Zagrebački partizanski odred. Štab II operativne zone izdaje 13. rujna 1943. Naredbu o formiranju Zagrebačkog partizanskog odreda u koji ulaze čete Dugo Selo, Prigorje i Stubica i sve partizanske grupe na tom sektoru — kako to stoji u naredbi. Za komandanta Odreda određen je drug Stevan Došen, za komesara drug Milan Kuren. Samo formiranje Zagrebačkog partizanskog odreda započelo je u selu Preseka 18. rujna 1943, gdje je formiran II bataljon a nastavljeno u selu Hruščica 19- rujna 1943. gdje je formiran I bataljon. Prigorska četa ostala je kao samostalna četa kojom rukovodi štab Odreda da bi početkom listopada 1943. i ona prerasla u III bataljon Zagrebačkog partizanskog odreda. U času formiranja Zagrebački partizanski odred broji' prema službenom izvještaju 272 borca, od čega 6 drugarica. Naoružani su sa 159 pušaka, 8 puškomitraljeza i 7.950 metaka, pri čemu treba napomenuti da je u službenim izvještajima prikazano manje brojno stanje od stvarnog. Naime, Zagrebački odred je u času osnivanja imao 500 boraca ali se prikazivalo manje brojno stanje radi toga da viši štabovi ne odrede da dio boraca ide u druge jedinice NOV-e. To potvrđuje i izvještaj Glavnog štaba NOV Vrhovnom štabu u kojem piše da je osnovan Zagrebački odred sa 150 boraca.

Zagrebački partizanski odred ubrzo je postao popularan u cijelom zagrebačkom okrugu i omladina koja je bila sposobna za vojsku masovno dolazi dobrovoljno u taj Odred. Djelovanjem partijskih i skojevskih organizacija zagrebačkog okruga u Zagrebački partizanski odred dolazi veliki broj omladinaca iz neprijateljske vojske, naročito iz domobranstva koji su rodom iz ovog područja, tako da polovinom listopada 1943. Zagrebački odred broji 750 boraca.

U vrijeme formiranja Zagrebačkog partizanskog odreda aktivnim djelovanjem partijskih i skojevskih organizacija, organizacija JNOF-a, USAOH-a i NOO zagrebačkog okruga, snažno se razvio narodnooslobodilački pokret. U Posavini tj. na području dugoselskog kotara i Prigorju — kotar Sv. Ivan Zelina legalno djeluju narodnooslobodilački odbori, a sjedište Okružnog komiteta KPH Zagreb i drugih okružnih organizacija nalazi se stalno u selima Preseka i Oborovo. Sinhroniziranom akcijom političkog djelovanja partijskih komiteta i vojnog djelovanja partizanskih četa i Zagrebačkog partizanskog odreda ovo područje i zapadni dio Prigorja postaju oslobođeni. Na njega neprijatelj dolazi samo sa velikim snagama, kada pokreće ofenzivu protiv naših jedinica. Djelovanje neprijatelja i ustaške vlasti ograničeno je samo na njegova uporišta, tj. na tadanje kotarske centre, Dugo Selo, Sv. Ivan Zelina, Donja Stubica ili općinske centre kao što je Zaprešić u kotaru Zagreb. Narodnooslobodilački odbori obavljaju poslove vlasti, organiziraju prehranu boraca NOV, zabranjuju odvoz prehrambenih artikala za neprijateljsku vojsku i u gradove, prikupljaju žito, kukuruz i druge prehrambene artikle za prehranu naroda i boraca u Kordunu i Lici, rješavaju sporove među građanima i vrše druge poslove vlasti.

U rujnu 1943. na području zagrebačkog okruga djeluju 4 kotarska komiteta KPH sa 25 članova, 2 općinska komiteta sa 9 članova, 23 partijske jedinice sa 96 članova, 28 članova koji nisu vezani u jedinicama i 32 člana koji se nalaze u našoj vojsci, ukupno 155 članova KP i 39 kandidata, uključujući i 8 članova Okružnog komiteta KPH Zagreb.

Organizacija SKOJ-a ima Okružni komitet od 8 članova, 4 kotarska komiteta sa 14 članova, 3 općinska komiteta sa 16 članova, 24 skojevske grupe sa 119 članova; izvan grupa su 24 člana SKOJ-a i u vojsci 24 člana SKOJ-a, ukupno 169 članova SKOJ-a.

Organizacija USAOH-a ima okružni inicijativni odbor od 5 članova, jedan kotarski o^bor od 6 članova, 7 općinskih odbora od 46 članova i 136 mjesnih odbora sa 935 članova. Oni obuhvaćaju 417 antifašista i 117 pionira.

Od narodnooslobodilačkih odbora postoje Inicijativni okružni NOO od 6 članova, 4 kotarska NOO-a sa 37 članova, 13 općinskih NOO-a sa 89 članova, 166 mjesnih NOO-a sa 840 odbornika, ukupno 972 odbornika NOO-a.

Od organizacija AFŽ-a postoji inicijativni okružni odbor sa 7 članica, 2 kotarska odbora sa 15 članica, 5 općinskih odbora sa 30 članica i 67 mjesnih odbora sa 338 članica, ukupno 390 članica odbora AFŽ-a.

U to vrijeme sveukupno je u NOP uključeno 2660 ljudi koji aktivno i organizirano djeluju na razvoju NOP-a u zagrebačkom okrugu. Okružni komitet KPH Zagreb i kotarski komiteti KPH Dugo Selo, Donja Stubica, Zagreb i Zelina imali su veliku i značajnu ulogu u pripremama za formiranje Zagrebačkog partizanskog odreda, jer su svojim aktivnim i neposrednim djelovanjem u narodu proveli dobrovoljnu mobilizaciju za vojsku sposobne muške i ženske omladine, koja je sa velikim borbenim elanom došla u Zagrebački odred, politički pripremljena i svjesna svoje uloge u oružanoj borbi protiv okupatora i domaćih izdajnika.

Operativni sektor Zagrebačkog partizanskog odreda odredio je štab II operativne zone tako da jedan bataljon djeluje na području okolice Dugo Selo — na željezničku prugu Žagreb — Dugo Selo i na cestu Zagreb Sv. — Ivan Zelina, a jedan bataljon na području Stubice, gdje ugrožava neprijateljske komunikacije na relaciji Zagreb-Varaždin i onemogućava neprijatelju redovito snabdijevanje i povezanost njegovih trupa, stalno ruši važnije mostove, prekopava ceste i postavlja zasjede. Glavna aktivnost Zagrebačkog odreda treba se prema zadacima štaba Zone odvijati na mobilizaciji masa. Provodeći direktive štaba Zone, štab Zagrebačkog odreda rasporedio je bataljonima sektore, tako da je I bataljon pretežno boravio i djelovao na području Zagorja, tj. kotara Donja Stubica, a II bataljon u. Posavini, tj. na području kotara Dugo Selo. Kada je formiran III bataljon on je djelovao na području Prigorja tj. kotara Sv. Ivan Zelina. Bataljoni su svoja područja zamjenjivali tako da je uvijek jedan bataljon odreda pokrivao određeno područje.

Organizacija prehrane boraca Zagrebačkog odreda od osnivanja do rasformiranja obavljala se u selima, odnosno u seljačkim domaćinstvima. Organizaciju su provodili mjesni narodnooslobodilački odbori, raspoređujući grupe boraca po kućama, prema ekonomskoj snazi pojedinog domaćinstva. Za prehranu boraca povremeno se davalo meso seljačkim domaćinstvima od zaplijenjene stoke koja je bila otkupljena za neprijateljsku vojsku. Pokušalo se sa prehranom boraca putem vlastite kuhinje, sa kodovima, ali se to pokazalo nepraktičnim, jer je kuhinja sa komorom smetala operativnosti Odreda, pa je rasformirana.

Organizaciji sanitetske službe pridavalo se u Zagrebačkom odredu veliki značaj, naročito u pogledu održavanja lične higijene boraca do pružanja prve pomoći i liječenja ranjenih. Za Odred je postojao referent saniteta, po bataljonima su bili referenti saniteta bataljona a po četama i vodovima bolničari i bolničarke te nosioci ranjenika s nosilima. Po stručnosti referenti saniteta odreda bili su medicinari, najčešće studenti medicine. Četni bolničari osposobljavani su kroz kratke tečajeve koje je organizirao referent saniteta Odreda. Za prihvat težih ranjenika i bolesnih boraca organizirana je selu Oborovu, na području kotara Dugo Selo, nakon osnivanja Zagrebačkog odreda, odredska stanicionarna ambulanta u kojoj su se liječili ranjenici kojima nisu bili potrebni operativni zahvati i borci koji su oboljeli od drugih bolesti. Teži ranjenici prebacivani su seljačkim kolima iz Zagorja ili Prigorja u Posavinu i dalje za Moslavinu, odnosno u bolnice u Podgariću ili u bolnice na Kalniku kod Apatovca.

Neke lakše ranjene borce koji su se mogli konspirativno smjestiti u bunkerima, kod svojih kuća ili rodbine, puštalo se u kućnu njegu. Prebacivanje ranjenika do bolnica bio je najteži i najodgovorniji zadatak štaba Zagrebačkog odreda jer je s ranjenicima iz Zagorja trebalo prijeći zagorsku željezničku prugu i cestu, zatim glavnu cestu Zagreb —Varaždin i glavnu cestu i prugu Zagreb — Beograd, između Zagreba i Ivanić-Grada, a nju su osiguravali neprijateljski vojnici u zidanim bunkerima ili su se po njoj kretale oklopne lokomotive sa nekoliko vagona. Na najčešćim našim prijelazima (koji su pogodovali za transport seljačkim kolima) neprijatelj je povremeno našim jedinicama postavljao zasjede, ali je poznato da su zbog dobro organizirane obavještajne službe na terenu štab Odreda ili štabovi bataljona uvijek uspjeli izmanevrirati neprijatelja i bez borbe prebaciti ranjenike do njihovog bolničkog stacionara. Sa sanitetskim materijalom sanitetska služba nije oskudijevala jer su se velike količine materijala dobivale iz zagrebačkih bolnica, tako da je Odred njime snabdijevao i druge jedinice NOV.

Oružjem, municijom, odjećom i obućom Zagrebački odred snabdijevao se pretežno zarobljavanjem od neprijateljskih vojnika, koji su zarobljavani ili ubijani u zasjedama, na glavnim komunikacijama. Povremeno su Odred snabdijevali kotarski komiteti zagrebačkog okruga. Koncem 1943. i početkom 1944. kada su nastupile jake neprijateljske ofenzive, Odred je jako oskudijevao na municiji i obući, ali se i to stanje kasnije popravilo intenzivnijim napadima na neprijateljske jedinice i aktivnošću kotarskih komiteta. Polovinom i u jesen 1944. povremeno je Zagrebački odred dobivao savezničko oružje — engleske puške i automate, ali dolaskom novih boraca iz sela i gradova mnogo je boraca bilo bez oružja.

Popuna Zagrebačkog partizanskog odreda vršila se u toku 1943. sve do jeseni 1944. isključivo političkim djelovanjem i dobrovoljnim pristupanjem omladinaca s područja zagrebačkog okruga i grada Zagreba, dok se u drugoj polovici 1944. kada su veće jedinice tj. 32. divizija i Zagorska brigada trebale nove borce, vršila službena mobilizacija sposobnih za vojsku, sa komisijom u kojoj je bio referent saniteta Odreda — liječnik, predstavnik Kotarskog komiteta kotara na kojem se provodila mobilizacija te jedan odbornik mjesnog NOO dotičnog sela.

Zagrebački partizanski odred bio je mobilna jedinica i iz njega su neprekidno manje ili veće grupe boraca odlazile u brigade XXXII i XXXIII divizije. Polovinom prosinca 1943. Zagrebački partizanski odred daje dva kompletna bataljona sa 400 boraca za formiranje brigade »Matija Gubec«. U toku 1944. ponovno daje tri kompletna bataljona koji odlaze u sastav Zagorske brigade. Nakon odlaska bataljona u brigade Zagrebački odred ostajao je samo sa jednim smanjenim bataljonom, ali se za kratko vrijeme ponovno popunio novim dobrovoljcima* tako da su formirani novi drugi i treći bataljoni dva puta u toku postojanja Odreda.

Od svog formiranja Zagrebački odred imao je veliku vojno-političku ulogu na cijelom području okruga Zagreb. Njegovo prisustvo na ovom području koje je neprijatelj pokušavao držati pod svojom vojnom i političkom kontrolom, imalo je veliki politički efekat na narod Prigorja, Zagorja i Posavine u pogledu uključivanja u NOP. Odred je politički djelovao održavajući mitinge po selima. Na mitinzima se tumačilo ciljeve NOB i odluke AVNOJ-a i ZAVNOH-a, čime se najbolje raskrinkavala lažnost ustaške propagande o uništenju partizana na ovom ili onom području. Svojom neprekidnom vojnom aktivnošću postavljanjem zasjeda neprijateljskim jedinicama i rušenjem komunikacija na glavnim pravcima neprijateljskih-okupatorskih kretanja, u neposrednoj blizini Zagreba, Zagrebački odred predstavljao je za neprijatelja, naročito za ustaške i domobranske jedinice, ozbiljnu prepreku u njegovim namjerama. Zbog toga je neprijatelj povremeno poduzimao ofenzivne akcije većih ili manjih razmjera da bi razbio i uništio Zagrebački odred. Jedna od takvih jačih neprijateljskih ofenziva bila je u siječnju 1944. koja se nastavila u veljači 1944. Ustaškim jedinicama ipak ni jedanput nije uspjelo opkoliti i uništiti Zagrebački odred, jer je on uz dobru organizaciju obavještajne službe uvijek vješto izmanevrirao neprijateljske jedinice koje su gotovo uvijek udarale u prazno, ne nailazeći na nas i naš otpor. Međutim, štab Odreda pridržavajući se pravila taktike partizanskog ratovanja izbjegavao je nametnutu borbu, prebacivajući svoje snage na drugi sektor prije početka, ili u toku ofenzive, da bi zatim sačekao neprijatelja i postavio mu zasjedu i udario ga tamo gdje se on najmanje nadao. Samo zahvaljujući ovakvoj taktici partizanskog načina ratovanja Zagrebački odred uspio se održati na svojem operativnom području do kraja rata, doživjevši samo jedno razbijanje i to polovinom svibnja 1944. kada se nalazio u sastavu jedinica X korpusa, u borbama sa brojno nadmoćnim ustaškim i njemačkim jedinicama kod Hrašćine Trgovišća, u Zagorju.

Organizacija Komunističke partije kao i organizacija Saveza komunističke omladine, odnosno članovi Partije i SKOJ-a imali su vrlo veliku i značajnu ulogu u djelovanju na političku i borbenu svijest, jedinstvo i drugarstvo boraca Zagrebačkog partizanskog odreda s obzirom da su većinom borci bili vanpartijci regrutirani u redovima radnika i seljaka antifašista iz Zagreba i okolice.

Članovi Partije i SKOJ-a bili su okosnica političkog djelovanja na razvoju i jačanju narodnooslobodilačke borbe i borbenosti boraca. Oni su uvijek primjerom služili ostalim borcima vanpartijcima u političkom djelovanju unutar Odreda i među narodom kuda se Odred kretao, u borbenosti i jurišima u borbama sa neprijateljskim vojnim jedinicama.

Osnovni partijski i skojevski kadar u času formiranja Zagrebačkog odreda regrutiran je iz sastava članova KP i SKOJ-a Okružnog, kotarskih i općinskih komiteta KPH zagrebačkog okruga i MK KPH Zagreb. Osim nekoliko starijih iskusnijih i prekaljenih boraca odnosno rukovodilaca Odreda članova Partije i SKOJ-a, sve su to bili mladi članovi KP i SKOJ-a kako po godinama starosti tako i po partijskom stažu. Stoga je partijska organizacija Zagrebačkog odreda politički odgajala i uzdizala partijski i skojevski kadar i regrutirala nove članove iz redova boraca vanpartijaca, skojevaca i kandidata. Prijem u Partiju nije se vršio masovno već na temelju istaknute borbene aktivnosti i političkog djelovanja svakog pojedinca.

Radom partijskih organizacija u Odredu rukovodio je zamjenik odnosno pomoćnik komesara Odreda. On je primao direktive za rad partijskih ćelija od Okružnog komiteta KPH Zagreb, koji je politički i partijski rukovodio Odredom. U bataljonima su partijskim radom rukovodili zamjenici odnosno pomoćnici komesara bataljona. U svakom bataljonu postojao je bataljonski komitet kojeg su sačinjavali zamjenici komesara četa i bataljona, te istaknutiji članovi Partije. Bataljonski komitet je ujedinjavao djelovanje partijskih ćelija po bataljonima i davao smjernice za rad partijskih ćelija. U svakoj četi postojala je četna ćelija u kojoj su bili okupljeni svi članovi KP dotične čete. Četnom ćelijom je rukovodio zamjenik komesara čete.

Pri štabu Odreda i štabovima bataljona postojale su štapske i prištapske ćelije KP u kojima su bili obuhvaćeni komandanti i komesari, operativni i obavještajni oficiri, intendanti, ekonomi, kuriri i radiotelegrafisti kao i referenti saniteta.

Posebno je značajna uloga partijske organizacije i SKOJ-a Zagrebačkog odreda bila u vrijeme jačih neprijateljskih ofenziva kada su borci morali podnositi velike napore danonoćnih pokreta prebacivajući se s jednog područja na drugo kako bi se izbjeglo opkoljavanje i uništenje Odreda ili pojedinog bataljona. U takvim situacijama kada su borci bili premoreni, iscrpljeni i bezvoljni od umora, članovi Partije i SKOJ-a prednjačili su u nepokazivanju premorenosti i dobrovoljnom javljanju u patrole i zasjede, straže i druga osiguranja boraveći u njima nekoliko smjena kako bi se ostali premoreni borci mirno odmarali.

Kulturno prosvjetni rad u Zagrebačkom odredu organizirali su agitprop odjeli pri štabovima Odreda i bataljona a kasnije su to bili kulturno prosvjetni odbori. Oni su se brinuli za slušanje radio vijesti, njihovo prepisivanje i umnožavanje i dijeljenje borcima i građanima onog područja gdje se Odred kretao. Izdavanje zidnih i džepnih novina koje su sami borci uređivali i pisali, bili su najredovitiji oblici kulturno prosvjetnog rada među borcima Zagrebačkog odreda. Učenje i pjevanje borbenih pjesama bilo je vrlo razvijeno među borcima ovoga Odreda, te su po dolasku u sela kao i prilikom odlaska u nove akcije i borbe redo-

vito pjevali borbene pjesme, koje su stanovnici sa zanimanjem pratili a seoska omladina se priključivala i pjevala ih zajedno sa borcima. Kulturno prosvjetni odbori povremeno su organizirali po selima kratke predstave i skečeve. Analfabetski tečajevi za nepismene borce dali su dobre rezultate i nepismeni su vrlo brzo naučili čitati i pisati.

Zagrebački partizanski odred nije imao akademski školovanih oficira koji bi ranije završili vojne akademije, npr. za bivše Jugoslavije. Bilo je nekoliko drugova koji su završili podoficirske škole bivše jugoslavenske vojske. Stoga se većina komandnog kadra Odreda počev od komandira voda i četa do komandanata bataljona i Odreda školovala u podoficirskim i oficirskim školama pri štabu II operativne zone odnosno štabu Korpusa kao i pri štabu Zapadne grupe partizanskih odreda Hrvatske. Iako su te škole trajale u toku rata svega nekoliko mjeseci one su uz intenzivni teoretski i praktični rad dale ono najosnovnije što je bilo potrebno našim oficirima i podoficirima da su mogli rukovoditi jedinicama, a svakodnevna ratna praksa i borbe osposobljavala ih je i usavršavala na njihovim dužnostima, tako da su primjenjujući taktiku partizanskog odnosno gerilskog ratovanja često nadmašili neprijateljske akademski školovane oficire.

Organizaciji i radu vojno-obavještajne službe u Zagrebačkom odredu pridavao se veliki značaj i njena je aktivnost i budnost te dobro organizirana mreža odigrala veliku ulogu u sigurnosti Odreda. Zbog toga u toku svog postojanja Zagrebački odred nikad nije pretrpio iznenađenje neprijatelja za vrijeme dok su se borci nalazili na odmoru.

Organizacija vojno-obavještajne službe bila je postavljena tako da je preko velikog broja terenskih obavještajaca pokrivala kompletno operativno područje Zagrebačkog odreda tj kotareve Dugo Selo, Zagreb, Donja Stubica i Sv. Ivan Zelina. Terenski obavještajci imali su svaki svoj rajon na kojem su pratili kretanja neprijateljskih jedinica, prikupljali podatke o njihovim namjerama i prikupljene podatke redovno šu u određenim rokovima ili odmah u hitnim slučajevima pismeno putem kurira dostavljali vojno-obavještajnom oficiru štaba Odreda. On je te podatke obrađivao, uspoređivao i stavljao na raspolaganje štabu Odreda. Terenski obavještajci bili su vrlo povjerljivi drugovi članovi Partije i SKOJ-a, koji su regrutirani u obavještajnu mrežu na prijedlog kotarskih komiteta Partije pojedinog kotara. Terenski obavještajci pronalazili su preko simpatizera NOP-a u neprijateljskim uporištima i vojnim jedinicama svoje suradnike koji su im redovno dostavljali informacije koje su dolazile u štab Odreda. Mreža vojno-obavještajne službe bila je razvijena i unutar Odreda i ona je također imala veliki značaj radi unutarnje sigurnosti Odreda. Naime GESTAPO, ABWER i UNS razvijali su svoju obavještajnu mrežu po području našeg kretanja a povremeno su ubacivali svoje školovane špijune koje je naša obavještajna mreža unutar Odreda redovito otkrivala već nakon nekoliko dana njihova boravka u Odredu i onemogućavala izvršenje zadatka svakog pojedinog špijuna.

U vrijeme osnivanja Zagrebačkog odreda ustaše su na operativnom području Odreda imale svoja uporišta samo u tadanjim kotarskim centrima, i to u Dugom Selu, Sv. Ivanu Zelini, Donjoj Stubici, Mariji Bistrici i Sesvetama. U Stubici, Stubičkim Toplicama i Oroslavlju stalno su se nalazile jake njemačke feldžandarmerijske jedinice koje su osiguravale liječenje i rehabilitaciju njemačkim vojnicima s »istočnog fronta«. Kada je Zagrebački odred započeo svojom aktivnošću pred vratima Zagreba i na svim glavnim komunikacionim pravcima, ustaški štabovi koncem 1943. i početkom 1944. nakon neuspjele ofenzive, osnivaju niz manjih uporišta duž glavne ceste Zagreb — Varaždin te uz željezničku prugu Zagreb —Dugo Selo i na pruzi Zagreb — Varaždin. Već u prosincu 1943. postoje slijedeća neprijateljska uporišta na sektoru Zagrebačkog odreda: Luka, Ključ, Veliko Trgovište, Oroslavlje, Donja Stubica, Gornja Stubica, Marija Bistrica, Komin, Sv. Ivan Zelina, Donja Zelina, Dugo Selo, Bisag, Visoko, Breznički Hum, Belovar-Moravče, Soblinec, Popovec, Sesvetski Kraljevac, Sesvete, Rugvica, Sljeme, Zaprešić, Vrbovec, Brckovljani i Božjakovina, dakle ukupno 26 neprijateljskih uporišta sa ustaškim, domobranskim, žandarskim i njemačkim jedinicama, ukupne jačine cca 5000 vojnika, bez Zagreba. Da bi mogao osnovati ova nova uporišta neprijatelj je dovukao jedinice iz drugih područja, time je Zagrebački odred oteretio druge jedinice NOV i vezao, bez grada Zagreba, oko 5000 neprijateljskih vojnika na ovom području.

Od početka osnivanja Zagrebačkog odreda značajnije akcije i napadi na neprijateljska uporišta i objekte bili su 8. listopada 1943. napad na ustaško-domobransko uporište Marija Bistrica, koje je likvidirano i domobranska posada zarobljena s oružjem, dok su ustaše neposredno prije napada pobjegli kamionima.

Noću 29. na 30. listopada 1943. napad na dio domobranske posade kod velikih benzinskih rezervoara u Sesvetama, kod Zagreba, kojom prilikom je zarobljena posada jednog bunkera jačine 15 ljudi.

Od 25. studenoga 1944. Zagrebački odred sa dva bataljona nalazi se na osiguranju napadačkih jedinica II Moslavačke brigade koje 28. studenog 1943. napadaju neprijateljsko uporište Čazmu. Zagrebački odred sa dva bataljona i dodijeljenim mu jednim bataljonom Bjelovarskog odreda, osiguravao je pravac od Križevaca, sa zauzetim položajima kod Srpske Kapele.

Noću 26. na 27. studenoga III bataljon Zagrebačkog odreda napada domobransko uporište Vrbovec, na željezničkoj stanici u kojem je bila posada od 120 domobrana. U borbu se uključila i jedna njemačka jedinica koja je stigla u toku noći, tako da ovaj napad u potpunosti nije uspio. U borbi je zarobljen 41 domobran sa 50 pušaka, 2000 metaka i 100 bombi. Zaplijenjena je veća količina šećera i drugih živežnih namirnica i to je seljačkim kolima prebačeno u Moslavinu — Čazmu.

8. prosinca 1943. Zagrebački odred napada ustaško uporište Komin, na glavnoj cesti Sv. Ivan Zelina — Varaždin, 4 km udaljen od Zeline. Ovaj napad nije uspio jer je ustaškoj jedinici stigla pomoć iz Sv. Ivana Zeline, ona je došla iza leđa napadačkoj jedinici koja se zbog nadmoćnosti neprijateljske vatre morala povući.

18. prosinca 1943. obavještajni oficir Zagrebačkog odreda Josip Bene — Moser, uz podršku Turopoljskog Posavskog odreda, razoružava domobransku stražu kod glavnih skladišta avionskih bombi i municije Ministarstva domobranstva NDH u selu Sopnica, kraj Sesveta. Skladišta su mineri Turopoljsko-Posavskog odreda minirali tempirnim bombama koje su digle u zrak cijelu količinu bombi i municije te izazvale strahovitu eksploziju od koje je nastao jak zemljotres. Selo Sopnica prije miniranja evakuirano je i ono je uslijed eksplozije srušeno. U napadu na spomenuta skladišta zarobljeno je 70 domobrana i jedan časnik, poginulo je 6 domobrana a 9 ranjeno. Ustaše su za odmazdu u Zagrebačkoj Dubravi 20. prosinca 1943. objesili 16 talaca iz zatvora.

3. siječnja 1944. Zagrebački odred osigurava napadačke jedinice brigade »Matija Gubec« za vrijeme napada na poznato ustaško uporište Zlatar, u Zagorju. Zagrebački odred drži osiguranje od pravca Marija Bistrica, kod sela Tugonica, gdje ustaše u dvodnevnim borbama pokušavaju probiti položaje Zagrebačkog odreda. Nakon što se odustalo od daljnjeg napada, Odred se povlači.

U toku siječnja i veljače 1944. Zagrebački odred učestvuje u sastavu XXXII divizije u borbama s ustašama oko Novog Marofa, Brezničkog Huma i Visokog, gdje u cijelosti izvršava povjerene mu zadatke.

Zagrebački odred 6. veljače 1944. spašava ranjene borce Zagorskog odreda, Zagorske brigade i XXXII divizije, smještene u mjestu Zajezda, u školi, na koje je pripremio napad »ustaški podhvatni zdrug Dubrovnik«, sa sjedištem u Brezničkom Humu a kojim je komandirao poznati zločinac ustaški pukovnik Moškov. Ranjenici su seljačkim kolima prebačeni iza leđa ustaških jedinica i bez borbe na Kalnik.

Nakon ovih borbi Zagrebački odred vodi uspješne borbe sa ustašama koncem veljače i početkom ožujka 1944. i to na području Hrašćine Trgovišća, Pažurevca, Budinšćine, Kraljevca, Pešćena, Jertovca i Bedenice u kojima odbacuje ili razbija manje ustaške jedinice »podhvatnog zdruga Dubrovnik«. Posebno tešku borbu Odred vodi sa ustašama »crne legije« kod Čučerja u kojoj je poginulo 6 boraca a četvorica su teže ranjena, dok je neprijatelj imao 20 poginulih.

Poslije siječanjske ofenzive ustaških jedinica na Zagrebački partizanski odred u toku koje su ustaše u Prigorju — u kotaru Sv. Ivan Zelina i Zagorju kotar Stubica pohapsili oko 100 seljaka od kojih je 20 strijeljano i 8 obješeno u Gornjoj Stubici, ustaše uz podršku pojedinih istaknutih fašistički orijentiranih članova HSS započinju u Prigorskim selima, na području kotara Sv. Ivan Zelina, osnivati tzv. ustašku miliciju ili kako je nazivana »bijela garda«, kasnije »škrlak banda« ili »fertunaši«. U miliciju ustaše organiziraju seljake, vojne obveznike ili vojne bjegunce koji su došli iz drugih neprijateljskih jedinica, obećavajući im da će kad budu naoružani ostati kod svojih kuća i čuvati sela od partizana. Ovakva situacija predstavlja veliku opasnost za razvoj i tok NOB-e u Prigorju, jer su ustaše uspjeli terorom zaplašiti veliki broj seljaka i odbornika JNOF-a i NOO-a. Sa druge strane odmah su im nametnuli poluvojničku organizaciju koja će, uz ustašku podršku i komandu onemogućavati NOP i hapsiti njegove pripadnike. Tada je ustaška milicija osnovana u selima Kašina, Planina Gornja i Donja, Blaguša, Čučerje i Jalševac. U travnju 1944. pripremalo se osnivanje i u Glavnici Gornjoj i Donjoj i Bedenici te Orešju Gornjem. Dok je u Orešju Donjem već bila osnovana i zajedno s ustašama držala uporište u školi. Poslije plime NOP-a koja je bujala od kolovoza i rujna 1943. do prosinca 1943. nastala je oseka NOP-a na ovom području. Nastali su teški dani za političke radnike, za kurire i manje grupe boraca Odreda jer ih je milicija napadala, ubijala ili hapsila. Elitne ustaške jedinice PTS-a zaposjele su sa svojim posadama većinu manjih mjesta koja su ranije bila stalne baze za odmor i prehranu boraca Zagrebačkog odreda. Ustaše postavljaju jake posade PTS-a u Kašini, Belovar-Moravču te u manjim mjestima duž ceste Zagreb — Varaždin koje su, uz seosku miliciju, nastojale preuzeti kontrolu nad pretežnim dijelom Prigorja.

Štab Zagrebačkog odreda, zajedno sa Okružnim komitetom KPH Zagreb i Kotarskim komitetom Sv. Ivan Zelina suočeni sa ovakvom vojnom i političkom situacijom donijeli su odluku da se započne energična protuofenziva na ustaše i milicijske jedinice, i da se najprije udari na ona mjesta gdje se priprema organizacija milicije, kako bi se spriječilo daljnje širenje milicije i kasnije da se napadaju ustaško-milicijska uporišta. U travnju 1944. opkoljavanjem sela Blaguša i Glavnica uhapšena su šestorica organizatora milicije koji su sa ostalima na koje su ovi vršili pritisak trebali primiti idućeg dana tj. na crkveni praznik Uskrs oružje u Kašini. Sve muško stanovništvo ovih sela pozvano je na zbor i javno suđenje organizatorima koji su, nakon izrečene presude štaba Zagrebačkog odreda strijeljani. Slično je postupljeno i u selima Gornje Orešje i Bedenica. Time je u Prigorju prestalo širenje organizacija milicije. Nakon toga Odred započinje^ napad na ustašku miliciju u selima Gornja i Donja Planina te Čučerje, koju u nekoliko mahova razbija tako da su se oni najokorjeliji povukli u ustaško uporište Kašinu, a oni koji su vidjeli da nemaju više kamo počeli se javljati dobrovoljno ili se predavati Zagrebačkom odredu.

Nastavljajući svoje protuofenzivne akcije na ustaške jedinice u Prigorju Zagrebački odred noću 19- na 20. travnja napada i likvidira dio ustaške posade u Sv. Ivanu Zelini, u času kada se u mjestu nalazilo preko 800 ustaša »brzog sklopa PTS-a« koji su se pripremali da idućeg dana otpočnu ofenzivne akcije, u suradnji sa drugim neprijateljskim garnizonima, protiv naših jedinica XXXII i XXXIII divizije u Zagorju. U napadu je zarobljeno 12 ustaša, jedan dočasnik ubijen, a zaplijenjeno je: 1 teški mitraljez Breda, 1 teški bacač sa 126 mina, 12 karabina i 1 šmajser.

Uoči 1. maja 1944. Zagrebački odred stiže u Zagreb na Gornje Prekrižje, odnosno Sestinski vrh, gdje je trebao napasti domobransku protuavionsku artiljeriju koja je bila smještena na rubu šume, na mjestu gdje se danas nalazi rezidencija predsjednika Republike. Od napada se odustalo jer je neprijatelj proglasio pripremno stanje, očekujući zračne napade uoči prvog maja pa su zbog toga domobrani bili kod oružja. Pošto su u neposrednoj blizini, na puškomet udaljenosti, bile ustaške jedinice kod vile Weiss, a u Šestinama, u Kulmerovom dvorcu, jedna njemačka jedinica jačine oko 400 vojnika, štab Odreda je donio odluku o povlačenju, jer je akcija bila predviđena dà se obavi bez borbe i pucnjave, a ukoliko bi došlo do borbe teško bi se izvukli i probili do Zagrebačke Gore.

Noću 2. na 3. maja 1944. Zagrebački partizanski odred, uz osiguranje I brigade XXXIII divizije i I bataljona Odreda, napada sa II bataljonom poznato ustaško-milicijsko uporište Donje

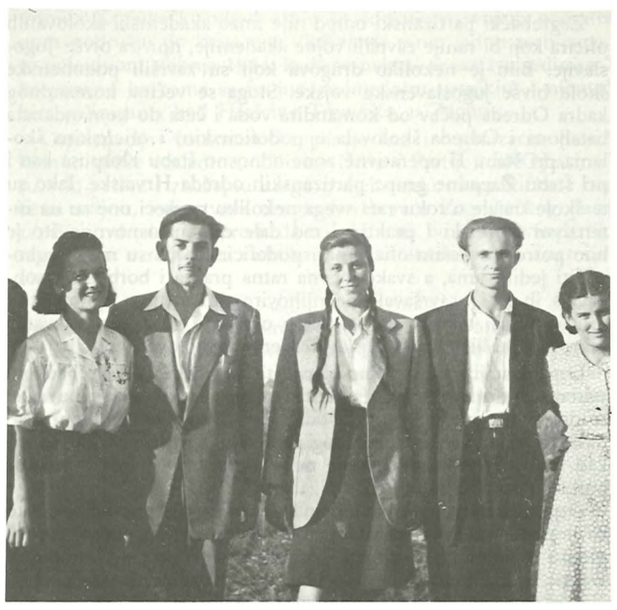

Članovi Okružnog komiteta Skoj-a za okrug Zagreb: Jelica (iz Gorskog kotara), Marijan Kos Ručak-Mičurin, Katica Jančić Bistra, i Miško Tandarić.
Slikano u oslobođenom Zagrebu svibnja 1945.

Orešje, 4 km udaljeno od Sv. Ivana Zeline. Uporište je likvidirano u teškoj borbi koja je trajala cijelu noć do idućeg dana ujutro, kada su se nakon izvršenog miniranja školske zgrade preživjeli ustaše, izvjesivši bijelu zastavu, počeli predavati. Zarobljeno je 20 ustaša, a ubijeno 10 i zaplijenjeno je njihovo naoružanje. Likvidacija ovog neprijateljskog uporišta imala je veliki vojno-politički značaj, jer su ustaše i milicioneri iz tog uporišta neprekidno napadali jedinice Zagrebačkog odreda na tom sektoru. Uporište je bilo smješteno na cesti koja se koristila za prebacivanje ranjenika iz Zagorja za Moslavinu i za stalne pokrete Odreda na područje Križevaca i Moslavine.

Od 31. kolovoza do 1. rujna Zagrebački odred osigurava diverzante na miniranju zagorske pruge Zagreb — Varaždin, na području Ključ —Veliko Trgovišće —Luka —Zabok. Iste noći po naređenju Glavnog štaba NOV i POH, rušene su pruge u cijeloj Hrvatskoj.

Pri napadu jedinica XXXII divizije na domobransko-žandarsko uporište Sv. Ivan Zelina, 8/9- rujna 1944. Zagrebački odred nalazi se u rezervi štaba divizije, i drži osiguranje od Vrbovca.

28. rujna 1944. po naređenju štaba Zapadne grupe POH, II bataljon Zagrebačkog odreda odlazi u sastav Zagorske brigade.

Noću 9- na 10. listopada 1944. Zagrebački odred napada ustaško uporište konjice PTS u selu Crkvena Ves, jačine 70 ustaša. Njihova likvidacija vojnički nije u potpunosti uspjela, jer se većina ustaške posade uspjela razbježati i provući kroz naše zasjede, ali od tada ustaše u ovo mjesto ne dovlače novu posadu, tako da je osnovni cilj napada ipak postignut.

U napadu Zagorske brigade na mornaricu NDH, u Hrašćini Trgovišću 13/14. listopada 1944, Zagrebački odred osigurava napadačke jedinice iz pravca Sv. Ivana Zeline i Konjščine.

2. listopada *1944.* borci I bataljona Zagrebačkog odreda napali su u selu Čučerje kod Zagreba ustaške policajce koji su došli hapsiti seljake, suradnike NOP-a i tom prilikom ubili šestoricu ustaša i trojicu ranili.

Noću 9- na 10. listopada 1944. II bataljon Zagrebačkog odreda napada i likvidira domobransku posadu u Bedekovčini, u Zagorju. U borbi je zarobljeno 12 domobrana dok su se ostali razbježali.

14. listopada II bataljon Zagrebačkog odreda postavlja zasjedu na glavnoj cesti Zagreb — Varaždin, u blizini Sv. Ivana Zeline, kod sela Hrastje gdje zbog neopreznosti rukovodećeg kadra izvršivši juriš na čelo ustaško-domobranske kolone IV gorskog zdruga, koji se kretao prema Novom Marofu, doživljava poraz u kojem je od neprijateljske pobočnice zarobljena cijela napadačka grupa, na čelu sa komandantom bataljona jačine 23 borca i s naoružanjem, što je bio veliki udarac Zagrebačkom odredu.

8. studenog 1944. Zagrebački odred u sastavu Zapadne grupe, odnosno Zagorske brigade vodi teške borbe s ustašama kod Lobora u kojima je pretrpio znatne gubitke. U borbama je ranjeno 12 boraca, poginulo je 6 i nestalo 6 boraca. U ovoj borbi borci I bataljona Zagrebačkog odreda pokazali su veliku upornost u nekoliko navrata jurišajući na ustaške položaje ali zbog nepovoljnog vlastitog položaja i gubitaka morali su odustati i povući se.

Koncem studenoga i prosinca 1944. Zagrebački odred intenzivno ruši željezničku prugu na sektoru Konjščine i Zlatar Bistrice i postavlja zasjede neprijateljskim jedinicama na cesti Zagreb—Varaždin.

Koncem prosinca 1944. Zagrebački odred, po naređenju štaba Grupe, opet daje jedan veći dio boraca u sastav Zagorske brigade i ostaje s jednim bataljonom, odnosno četama. Od tada pa do oslobođenja Odred uglavnom vrši manje akcije i napada na neprijateljske jedinice postavljanjem zasjeda na glavnim cestama, minira pruge i na cijelom svojem operativnom području mobilizira nove borce za jedinice NOV koje prebacuje u Moslavinu u druge jedinice X korpusa.

Od početka 1945. pa do oslobođenja Zagrebački odred uz vojne aktivnosti na neprijateljske jedinice neprekidno radi u suradnji sa kotarskim komitetima na mobilizaciji boraca za NOV, te na osiguranju i prebacivanju velikog broja građana koji su dolazili iz Zagreba i okolice a koji su bježali pred ustaškim terorom i ubojstvima na oslobođeni teritorij.

Zagrebački partizanski odred od časa osnivanja, tj. od 18. rujna‘1943. do siječnja 1944. pripada pod neposredno vojno rukovodstvo štaba II operativne zone a političko-partijski Odredom rukovodi Okružni komitet KPH za okrug Zagreb. Od siječnja 1944. pa do travnja 1945. Odred spada pod vojno rukovodstvo štaba Zapadne grupe POH, a političko-partijski Odredom i dalje rukovodi Okružni komitet KPH Zagreb.

Štab II operativne zone i štab Zapadne grupe, zajedno s Okružnim komitetom KPH Zagreb odlučuju o postavljenju i smjenjivanju komandnog i političko-partijskog kadra u štabu Zagrebačkog partizanskog odreda. Komandni i politički kadar u bataljonima i četama postavljao je štab Zone i štab Grupe neposredno u dogovoru sa štabom Zagrebačkog partizanskog odreda.

Zagrebački partizanski odred od osnivanja do rasformiranja bio je kovačnica bratstva i jedinstva Srba, Hrvata, Slovenaca i Crnogoraca, dakle među nacionalnostima koje su bile zastupljene u boračkom sastavu odreda.

Zagrebački odred postao je već koncem 1943. i naročito početkom i u toku 1944. i 1945. internacionalna brigada, jer su se u njemu borili osim Jugoslavena, Rusi, Ukrajinci, Čehoslovaci, Poljaci, Holandezi, Mađari, Austrijanci i Talijani, koji su u manjim grupama ili pojedinačno prelazili iz njemačkih vojnih formacija u Zagrebački partizanski odred, odnosno u Narodnooslobodilačku vojsku.

Pred oslobođenje zemlje Zagrebački odred 6. i 7. maja nalazi se u selu Drenova, Bunjak i Crkvena Ves, odakle se rokira u Sv. Ivan Zelinu, gdje čeka jedinice X korpusa u sastavu kojeg 9-maja poslije podne ulazi u Zagreb. Nakon toga Odred se rasformirava a borci raspoređuju u jedinice XXXII divizije.

Zagrebački partizanski odred održao se na svojem operativnom području od osnivanja do oslobođenja unatoč velikom broju neprijateljskih uporišta, blizine grada Zagreba, centra okupatorske i kvislinške vlasti s velikom koncentracijom neprijateljskih jedinica i dobro razvijenim komunikacijama, sticajem nekoliko povoljnih okolnosti. To je u prvom redu velika manevarska sposobnost i dosljedna primjena taktike partizanskog načina ratovanja tj. nanošenje udaraca neprijatelju tamo gdje se on najmanje nada i neprihvaćanje borbi tamo gdje je neprijatelj nameće. Zbog toga borci Zagrebačkog odreda da bi osujetili namjere neprijatelja ili da bi mu pripremili iznenadne udarce bili su svakodnevno izloženi dugim noćnim i dnevnim pokretima koji su iznosili od 20 do 50 km. Npr. redoviti pravci kretanja Odreda ili bataljona bili su iz Zitomira, preko Kladeščice, Glavnice, Planine, Zagrebačke Gore na Hižakovac, Slani Potok
ili Kraljev Vrh na stubičkom kotaru koji su trajali od 8 do 16 sati neprekidno, (sekcija Zagreb 1:100.00). Drugo, dobro organizirana obavještajna služba u kojoj je učestvovao veliki broj seljaka i radnika a naročito omladine iz krajeva po kojima se Odred kretao i zadržavao. Treće, povoljno političko raspoloženje naroda Prigorja, Posavine i Zagorja prema NOB-i i topao gotovo majčinski prijem boraca Zagrebačkog partizanskog odreda u svim selima spomenutih krajeva u koja je Zagrebački odred dolazio u kojima je borcima pružana krepka i dobra prehrana.

POPIS BORACA ZAGREBAČKOG PARTIZANSKOG ODREDA

NAPOMENA!

Zbog manjkave ratne dokumentacije u ovom popisu boraca Zagrebačkog partizanskog odreda obuhvaćeno je svega 906 boraca. To su uglavnom preživjeli borci koji su se poslije oslobođenja prijavili kao pripadnici Zagrebačkog odreda općinskom odboru SUBNOR-a Zelina. Popisom su obuhvaćeni i borci čija se imena pojavljuju u pronađenoj ratnoj dokumentaciji odnosno arhivi Odreda koja je pohranjena u Vojnoistorijskom institutu JA u Beogradu. Obuhvaćeni su i poginuli borci za koje je postojala ratna dokumentacija kao i oni za koje su pojedini drugovi u svojim sjećanjima dali njihova imena i mjesta gdje su poginuli.

Ovim popisom nisu obuhvaćeni borci II i IH'bataljona Zagrebačkog odreda koji su u kompletnom sastavu otišli u brigadu »Matija Gubec« u prosincu 1943, borci novog II i III bataljona, kao i borci treće formiranog II bataljona koji su otišli u srpnju, listopadu i prosincu 1944. u sastav Zagorske brigade. Također nisu obuhvaćeni borci, njih 100 koji su otišli u PPK bataljon i OZN-a brigadu u toku 1944, jer nismo raspolagali sa njihovim imenima. Procijenjeno je da je ukupno tih drugova boraca bilo oko 1500. Prema tome kada bi se mogao rekonstruirati ukupan popis svih spomenutih boraca onda bi broj boraca Zagrebačkog partizanskog Odreda iznosio oko 2400. Dodajmo tome da je Zagrebački odred u toku 1944. na svojem operativnom području mobilizirao preko 1000 boraca koji su odmah odlazili u operativne jedinice Zapadne grupe odreda i X korpusa, tada dobivamo impozantnu brojku od oko 3500 boraca Zagrebačkog partizanskog odreda.

ANDRIŠEVIĆ JOSIP, Drenova Gornja, Zelina
ANIČIĆ MIJO
ANTOLKOVIĆ FRANJO-DAŠA, Hrastje, Zelina
ANTOLKOVIĆ TOMO, Kalinje, Zelina, poginuo u Karivarošu, Donja Stubica, 15. 3. 1944. pokopan u Mateju, Donja Stubica
ANTOLJAK IVAN, Rugvica, Dugo Selo
ARH ALOJZ, poginuo u napadu na Vrbovec 27. 11. 1943.
AŽIĆ DRAGO, Sv. Juraj Senj, poginuo 1944. u Moslavini

BABIĆ DRAGO, Gusakovac, Donja Stubica
BABIĆ JOSIP, Marija Bistrica, Donja Stubica
BABIĆ-GREIF NADA, Vrapče, Zagreb
BAĆANOVIĆ FERDINAND, nestao u borbi kod Čučerja 26. 12. 1944.
BAČIĆ VELJKO, Zagreb
BADANJEK MILAN, Zagreb
BADŽEK MILAN, Ričice, Lovinac, Gračac
BAKRAN RUDOLF, Šagudovac, Donja Stubica, poginuo kao komesar III bataljona u napadu na Vrbovec 27. 11. 1943.
BAKULIN IVAN, Ježevo, Dugo Selo
BALOG SLAVKO, Lukarišće, Dugo Selo
BALOG STJEPAN, Dugo Selo
BALUN IVAN, Vrapče, Zagreb
BALUN STJEPAN, Vrapče, Zagreb
BAMBIĆ EDUARD, Dugo Selo
BAN ĐURO-MILE, Preseka, Dugo Selo,
BAN IVAN, Zagreb
BAN MATO, Oborovo, Dugo Selo
BAN STJEPAN, Oborovo, Dugo Selo, poginuo 1944. kod Čazme
BANAŠ ZDISLAV, Poljska
BARBARIĆ JOSIP, Čista Mlaka, Dugo Selo
BARBARIC RUDOLF, Vrapče, Zagreb
BARBARIĆ STJEPAN, Vrapče, Zagreb poginuo 15. 3. 1944. kao kurir štaba Odreda u Karivarošu, pokopan u Mateju
BARIČEVIĆ JOSIP, Blaguša, Sesvete
BARIČEVIĆ TOMO, Blaguša, Sesvete
BARŠIĆ IVICA, Zagreb
BASTIĆ ŠIME, Zadar
BAZZAROTA STJEPAN, Jesenovec, Sesvete
BEDENIK MIJO, Podsused, Zagreb
BELJAK ANKA, Stubičke Toplice, Donja Stubica
BELINIĆ IVAN, Jakovlje, Donja Stubica
BELINIĆ MARKO, Jakovlje, Donja Stubica
BELINIĆ STJEPAN, Jakovlje, Donja Stubica, poginuo u Oborovu 29. 3. 1944.
BELLO ANTUN, Voćin
BELONJEK IVAN, Nartski Otok, Dugo Selo
BELOŠEVIĆ MIRKO, Vrapče, Zagreb, zarobljen 15. 10. 1944. kod Zeline, kao komandant II bataljona i obješen u Čučerju u 11. mj. 1944.
BELUHAN PAVAO, Laduč, Zaprešić
BENC JOSIP, MOSER, Sesvete, Zagreb
BENCEK IVAN, Pretoki, Zelina
BENCEK STJEPAN, Pretoki, Zelina, poginuo u borbi s ostacima ustaških bandi 8. 4. 1946.
BENKO STJEPAN, Ivanja Reka, Dugo Selo
BERTOL STJEPAN, Preseka, Dugo Selo, poginuo 1943. kod Lepoglave
BERTOVIĆ MATO, Jesenovec, Sesvete
BERTOVIĆ STANKO, Blaguša, Sesvete
BEZUH STJEPAN, Zaprešić
BILOPAVLOVIĆ VINKO, Zagreb
BILJANOVIČ VJERA
BIRAČ DRAGO-GAVRAN, Borčec, Zagreb, poginuo 1944.
BIRAČ MATO, Borčec, Zagreb
BIRAČ STJEPAN, Borčec, Zagreb
BISTRIČKI MIJO, Drenova Gornja, Zelina
BISTRIČKI ZVONKO, Drenova Gornja, Zelina
BITUH BRANKO, Zagreb
BIZEČKI DRAGO, Bizek, Zagreb
BIŽEC IVAN, Ježevo, Dugo Selo
BIŽEC MATO, Ježevo, Dugo Selo
BIŽEC VID, Ježevo, Dugo Selo
BLAGAIĆ IVO, Donje Selo, Grohote, otok Šolta
BLAŽANIN ANTE, Brinje
BLAŽINOVIĆ ALOJZ, obješen od ustaša 1944.
BLAŽINOVIĆ STJEPAN, Markovo Polje, Sesvete
BLAŽINOVIĆ VINKO, Markovo Polje, Sesvete, poginuo siječnja 1944.
BOBIĆ FRANJO
BOBINAC STJEPAN-ŠUMSKI, Dugo Selo, poginuo kao komandant Posavskog odreda 29- 3. 1944. u Oborovu
BOČINA JOSIP-PETAR, Jakovlje, Donja Stubica

BOČKAJ ANDRIJA, Banščica, Donja Stubica
BOČKAJ DRAGUTIN, Gornja Stubica, Donja Stubica
BOČKI IVO-BORAC, Opatinec, Dugo Selo
BOLANČA IVO, Zagreb
BOLFAN JOSIP, Vrapče, Zagreb
BOLTEK IVAN, Matej, Donja Stubica, umro
BOLTEK RUDA, Matej, Donja Stubica
BONETA GERTRUDA, Zagreb
BORANIĆ ZLATKO, Vrapče, Zagreb
BORONJEK JOSIP, Samci, Gornja Stubica
BOROVEC VID, Jakovlje, Donja Stubica
BOROT STJEPAN, Vrapče, Zagreb
BOROTA MILOŠ, Dugo Selo, poginuo 10. 2. 1944. u Podgariću
BOSEC VALENT, Gornja Planina, Sesvete
BOŽIČEVIĆ JOSIP
BOŽINEC PETAR, Jakovlje, Donja Stubica
BRADAŠČEVIĆ MATIJA, Dubica, Hrv. Kostajnica
BRADOVIĆ MATIJA
BRAJKOVIĆ BOŽO, Veli Iž, Zadar
BRAJDIĆ IVAN, Zagreb
BRATKOVIĆ RUDOLF
BRATKOVIĆ VIKTOR, Zrinjščina, Zelina, poginuo u svibnju 1945. kod Hraščina Trgovišće
BRČKO DRAGO, Oborovo, Zaprešić, poginuo u 9- mj. 1944. u borbi s ustašama kod Ivanca
BRČKO IVAN, Kraljev Vrh, Donja Stubica, obješen u Jakovlju 1945.
BRČKO SLAVKO, Jakovlje, Donja Stubica
BRČKO Ivanov, Kraljev Vrh, Donja Stubica, poginuo 1944.
BRČKO SLAVICA, Jakovlje, Donja Stubica
BRČIĆ ALEKSANDAR, Zagreb
BRDOVČAK ALOJZ, Vrapče, Zagreb
BRDOVČAK DRAGUTIN, Vrapče, Zagreb
BRDOVČAK IVAN, Vrapče, Zagreb
BRDOVČAK JURAJ, Vrapče, Zagreb
BREZARIĆ DRAGO, Lupoglav, Dugo Selo
BREZOVEČKI MATO, Hum Bistrički, Donja Stubica
BREZOVEČKI JURAJ, Podgorje Bistričko, Donja Stubica
BREZOVEČKI RUDOLF, Podgorje Bistričko, Donja Stubica
BRLEK BRANKO, Moravče, Sesvete
BRLEK DRAGO, Borčec, Zagreb
BRLEK MIRKO, Turkovčina, Zelina
BRNJAK MIRKO, Šurdovec, Zelina
BROZIČEVIĆ JOSIP, Crikvenica, nestao u borbi kod Lobora, 6. 11. 1944.
BRZAJ JANKO, Šagudovac, Donja Stubica
BRZAJ JURAJ, Samci, Donja Stubica
BUDAK Stjepan FRANJO, Jalševac, Sesvete
BUDAK SLOBODAN, Zagreb
BUDEK FRANJO, Markuševački Popovec, Zagreb
BUDEK IGNAC, Markuševački Popovec, Zagreb
BUKAL JAKOB, Popovec, Sesvete
BUKVIĆ Petra JOSIP, Kladeščica, Zelina ubijen u veljači 1944. u logoru Lepoglava
BUNČIĆ ĐURO, Žitomir, Zelina
BUNČIĆ Vinka DRAGUTIN, Žitomir, Zelina, poginuo u prosincu 1944. u sastavu Zagorske brigade
BUNČIĆ IVAN, Žitomir, Zelina
BUNČIĆ Pavla IVAN, Žitomir, Zelina,
BUNČIĆ Filipa IVAN, Žitomir Zelina
BUNČIĆ JOSIP, Žitomir, Zelina
BUNČIĆ NIKOLA, Žitomir, Zelina
BUNČIĆ Tite STJEPAN, Žitomir Zelina
BUHAČ PERICA
BUHTJIN VIKTOR FADJEVIČ, SSSR
BZIK STJEPAN, Bregovljana, Zaprešić

CAPAK DRAGICA, Podsused, Zagreb, ranjena u borbi kod Lobora 6. 11. 1944.
CAPARI FRANJO, Zagreb
CAR ĐURO, Oborovo, poginuo 2. 9. 1943. u Ostrni, Dugo Selo
CATELA DUŠAN, Vrapče, Zagreb
CATELA IVAN, Vrapče, Zagreb, poginuo u 9. mj. 1944. u borbi s ustašama kod s. Ivanec
CEBIĆ FRANJO, Vidovec, Zagreb, poginuo u borbi s ustašama kod Lobora, 6. 11. 1944.
CEBIĆ JURAJ, Bidrovec, Zagreb
CEBIĆ MARKO, Bidrovec, Zagreb
CEBIĆ STJEPAN, Vidovec, Zagreb
CEKOL STJEPAN, Kraljevečki Novaki, Sesvete
CESAR IVAN, Prečec, Dugo Selo
CERINSKI STJEPAN, Beloslavec, Zelina, poginuo 13. 3. 1945. kod Kašine
CERJAN Benka JOSIP, Vukovje, Zelina, poginuo u veljači 1945. kod Kostajnice u sastavu Ravničkog odreda
CIBOCI VJEKOSLAV, Preseka, Dugo Selo, poginuo 1943. u Oborovu, Dugo Selo
CIGIR PAVAO, Vidovec, Zagreb
CIGIR STJEPAN, Bidrovec, Zagreb
CIGLENEČKI FRANJO, Gornja Stubica, Donja Stubica
CIGLENEČKI INGNAC, Gornja Stubica, Donja Stubica, poginuo siječnja 1944. u borbi sa ustašama u Gornjoj Stubici
CIK IVAN, Zagreb
CIK STJEPAN, Ostrna Velika, Dugo Selo
CIMAŠ-GRGIĆ IVAN, Ježevo, Dugo Selo
CIMAŠ TOMO, Ježevo, Dugo Selo
COHA JURAJ, Jakovlje, Donja Stubica
COHA STJEPAN, Jakovlje, Donja Stubica
CRNČEVIĆ TOMO, Sopnica, Sesvete
CRNEKOVIĆ MARTIN — TOP, Jertovec, Zelina, poginuo 1945. u Planini u borbi sa ostacima ustaških bandi
CRNIĆ IVAN, Ivanja Reka, Dugo Selo, poginuo u Oborovu 29. 3. 1944.
CRLENJAK MATO, Novi Goljak, Zagreb
CRNOGAJ JANA, Špansko, Zagreb
CUJN TOMO, Zelina, Dugo Selo
CVETKOVIĆ DRAGUTIN, Vrapče, Zagreb
CVETKOVIĆ Ivana JOSIP, Vrapče, Zagreb
CVETKOVIĆ MIJO, Vrapče, Zagreb
CVITKO IVAN, Donja Prekopa
CVRLIN STJEPAN, Vrapče, Zagreb
ČVRLJAK Franje DRAGUTIN, Bosna, Zelina, poginuo 3. 5. 1944. u Zadrkovcu — Zelina

ĆUK FRANJO, Goranec, Sesvete
ĆUK MARTIN, Jalševac, Sesvete
ĆUK STJEPAN, Jalševac, Sesvete

ČAGEL SLAVKO, Dugo Selo
ČAVLEK MATO, Suhodol, Zelina
ČAVUŠIĆ MARICA, Zagreb
ČEHULIĆ Đure IVAN, Novakovec, Zelina, poginuo *26.* 5. 1944. u borbama kod Drvara
ČEHOVEC ĐURO, Zagreb,
ČEHOVEC REZIKA, Zagreb
ČERGAR NIKOLA, Gornja Glavica, Sesvete
ČIŽMEK SLAVKO, Zaprešić
ČIŽMEK VID, Oroslavlje, Donja Stubica, poginuo 28. 12. 1944. u zasjedi kod Stubičkih Toplica na njemačkog generala Brandnera koji je ubijen

ČOLAK LJUBAN, Jasenovac
ČRBEK STJEPAN, Oporovec, Zagreb
ČRNČEC STANISLAV

ČUKELJ BLAŽ, Jertovec, Zelina, umro
ČUKELJ FABIJAN, Laz, Donja Stubica
ČUKELJ FRANJO, Jertovec, Zelina
ČUKELJ STJEPAN - CVEK, Jertovec, Zelina
ČUKELJ STJEPAN, Oborovo, Dugo Selo
ČVORIG Đure DRAGUTIN, Ježevo, Dugo Selo
ČVEK STJEPAN, Laz Bistrički, Donja Stubica
ČVRK SIDONIJA, Volovina, Varaždin
ČUKMAN STJEPAN, Podgorje Bistričko, Donja Stubica

DANANIĆ Ivana FRANJO, Velika Gora, Zelina, poginuo 1. 5. 1944. kod Garešnice
DANANIĆ MIRKO, Zelina
DANANIĆ Nikole STJEPAN, Zelina, poginuo 1. 5. 1944. u Sandrovcu u sastavu Zagorské brigade
DEBELJAK ZVONKO, Zagreb
DIJANIĆ BARICA, Laz, Donja Stubica
DJUKES JOSIP, Rugvica, Dugo Selo, poginuo 21. 1. 1945. u Vel. Ostrni
DJURIŠ IVAN, Dugoselska Greda, Dugo Selo
DOBRIČEVIĆ ANTUN, Krapinske Toplice
DOBRILA ANTE, Opatija
DOBRILOVIĆ TOMO, Stenjevac, Zagreb, poginuo u 11. mj. 1943. u Moravču
DOGAN BORIS, Zagreb
DOLENEC JOSIP, Oroslavlje, Donja Stubica
DOLENEC STJEPAN, Donja Stubica
DOLOVČAK KRUNO, Zagreb
DOLOVČAK MILAN, Kustošija, Zagreb, poginuo 28. 12. 1944. kao komandir 2. čete I. bataljona u zasjedi na njemačkog generala Brandnera, koji je ubijen kod Stubičkih Toplica
DOKŠIĆ PAVAO, Šašinovec, Sesvete
DOMINKUŠ JOSIP, Šagudovac, Donja Stubica
DOMINKUŠ SLAVKO, Šagudovac, Donja Stubica
DOMIŠLJANOVIĆ JANKO, Tugonica, Donja Stubica, poginuo na Kalniku svibnja 1944.
DOMIŠLJANOVIĆ STJEPAN, Tugonica, Donja Stubica
DOMITER MIJO-ZIMA, Dugo Selo, poginuo 27. 3. 1944. Lipovčani, Čazma
DOMITREK BRANKO, Podgora, Donja Stubica
DONČIĆ ANTUN, Borčec, Zagreb
DORČIĆ ĐURO, Đurkovec, Sesvete, poginuo 1943.
DOŠEN STEVAN, prvi komandant Zagrebačkog Odreda, poginuo kao komandant brigade »Matija Gubec« 21. 12. 1944. kod Kloštara Podravskog, pokopan u Velikoj Črešnjevici
DRAGANOVIĆ Mije JOSIP, Mokrički Breg, Zelina, poginuo 30. 4. 1945. na Bilogori
DRAGIJA ĐURO, Kalinje, Zelina
DRAGIJA Josipa ĐURO, Kalinje, Zelina, poginuo 20. 3. 1945. u Drenovi Gornjoj, Zelina
DRAGIJA FRANJO, Kalinje, Zelina
DRAGIJA Franje IVAN, Kalinje, Zelina, poginuo 1. 12. 1944. u Zelinskoj Gori
DREMPETIĆ IVAN, Golubovečko naselje, Donja Stubica
DRENOVAČKI DRAGUTIN, Omamno, Zelina
DRENOVAČKI STJEPAN, Omamno, Zelina
DREN ALOJZ
DROPUČIĆ Stjepana STJEPAN, Črećan, Zelina, zarobljen od ustaša u Planini u veljači 1944. poginuo 30. 4. 1945. u logoru Lepoglava
DRVIŠ Petra STJEPAN, Oborovo Bistransko, Zaprešić
DUDAK STJEPAN, Dubrava, Zagreb
DUJAKOVIĆ MIRKO, Zdenci, Zaprešić, poginuo 1944.
DUKARIĆ FRANJO, Zitomir, Zelina
DUTKOVIĆ FRANJO
DUVNJAK KATICA, Zagreb

ĐERMEK IVAN
ĐUMHUR HAMDIJA, Bosanska Gradiška, poginuo 1944.
ĐUNĐEK ŠTEFICA, Jakovlje, Donja Stubica
ĐUNĐEK IVAN, Jakovlje, Donja Stubica
ĐURAN JOSIP, Sesvete
ĐURANEC ĐURO, Prevlaka, Dugo Selo
ĐURAŠIN IVAN, Oborovo, Dugo Selo
ĐURĐEVIĆ IVAN, Oporevec, Zagreb
ĐURENEC Franje ĐURO, Prevlaka, Dugo Selo
ĐURENEC Josipa FRANJO, Polonje, Zelina, poginuo u prosincu 1944. kod Garešnice
ĐURENEC JOSIP, Polonje, Zelina
ĐURETEK DRAGUTIN, Vrapče, Zagreb
ĐURIĆ Martina IVAN, Dugoselska Greda
ĐURIN JOSIP, Kustošija, Zagreb
ĐURIN STJEPAN, Oborovski Novaki, Dugo Selo
ĐURINEC IGNAC, Sesvete
ĐURINEC Mije JOSIP, Gračec, Dugo Selo
ĐURKIĆ-FADIGA DRAGICA

ERŠEK Nikole FUDOLF, Bistra Donja, Zaprešić
ERŠEK Stjepana STJEPAN, Bistra Donja, Zaprešić

FABIJANIČ Stjepana PAVEL, Trstenik, Sesvete
FACKOVIĆ IVAN - ČAPAJEV, Kučanec, Sesvete, poginuo u listopadu 1943.
FACKOVIĆ JANKO, Kučanec, Sesvete, poginuo 1944.
FANJEK STJEPAN
FANJEK Stjepana MIJO, Bukovec, Zelina, poginuo 2. 2. 1944. u Blaškovcu
FANTOV ZDRAVKO, Zagreb
FEDOLJAK OMUFRIJ IVANOVIĆ, SSSR
FEDOROV VILIM, Dugo Selo, umro
FEKETIĆ IVAN, Ivanja Reka
FERENČAK DRAGUTIN, Gornja Stubica, Donja Stubica
FERENČAK IVAN, Bidrovec, Zagreb
FERENČAK RUDOLF, Bidrovec, Zagreb
FIJAN Alojza STJEPAN, Jakovlje, Donja Stubica
FIJAN VID — NACEK, Jakovlje, Donja Stubica
FIŠTER Đure FRANJO, Kučanec, Sesvete, poginuo 1946. u borbi sa ostacima ustaških bandi
FIŠTER VID, Kučanec, Vugrovec
FLEGO SAVO, Božjakovina, Dugo Selo
FOLNEGOVIĆ DRAGUTIN
FORKO PAVAO, Drenova, Zelina
FORKO NIKOLA, Drenova, Zelina
FRANJKIĆ NEDELJKO, Krašina, Omiš, poginuo kao komandant bataljona brigade »Matija Gubec« 25. 4. 1944. u Podravini.
FREYJERMUTH OSKAR, Zagreb
FRKETIĆ MILAN, Vrapče, Zagreb
FRLJAK Stjepana DRAGUTIN, Drenova Donja, Zelina, poginuo u ožujku 1945. kod Varaždinskih Toplica
FRLJAK IVICA, Drenova Donja, Zelina
FRUK FRANJO, Zadrkovec, Zelina
FRUK PETAR, Bedenica, Zelina
FUČEK DRAGUTIN,- Matej, Donja Stubica
FUČEK STJEPAN, Matej, Donja Stubica
FUNDELIĆ IMBRO, Hruščica, Dugo Selo, poginuo u 4. mj. 1944. u Zitomiru
GABER FRANJO

GABUD JURAJ, Laz, Donja Stubica
GALETIC MILIVOJ, Sušak
GALIC IVAN, Zdenci, Zaprešić, umro 1944. od zadobivenih rana u VPB' X/I, pokopan u Podgariću
GARAŠIĆ STJEPAN, Štakorovec, Dugo Selo
GAŠPAROVIĆ DUŠAN - DOKTOR, Zagrebačka Dubrava, Zagreb
GEGAČ IGNAC — ŽIGA, Jesenovec, Sesvete, poginuo u 7. mj. 1943. u Suhodolu, Zelina
GENZIĆ RUŽA, Sesvetska Sela, Sesvete
GENZIĆ TOMO, Sesvetska Sela, Sesvete
GENZIĆ STJEPAN — BRACO, Sesvečka Sela, Sesvete
GERBETZ RUDOLF, Zagreb, poginuo u 5. mu. 1944. kod Apatovca
GEREZ IVAN, Ježevo, Dugo Selo
GLAVAČ JOSIP, Oroslavlje, Donja Stubica
GLAVAČ MATO, Oroslavje, Donja Stubica
GLAVAČ PETAR
GLOGOVIĆ Stjepana IVAN, Križ Brdovečki, Zaprešić
GLOGOVIĆ Stjepana JOSIP, Križ Brdovečki
GLOGOVIĆ Stjepana STJEPAN, Križ Brdovečki, Zaprešić, poginuo
GLUHAK BRKE, Zagreb
GLUHAK STJEPAN, Šalovec, Zelina, poginuo kao komesar bataljona 1944. na Bubnju u sastavu Zagorske brigade
GLUHAK JELKA, Stenjevec, Zagreb
GLUHAK MIRKO - MIŠO, Zelina
GLUHAK RUDOLF — BRKO, Stenjevec, Zagreb, poginuo 29. 3. 1944. u Oborovu kao član OK KPH Zagreb
GOLUB FERDINAND, Zagreb
GOLUB FRANJO, Šimunčevec, Sesvete
GOLUB STJEPAN, Sesvečka Selnica, Sesvete
GOLUB TOMO, Šimunčevec, Sesvete
GOLUBIĆ DRAGUTIN, Nart. Jalševac, Dugo Selo
GOLUBIĆ ZLATKO, Kozinščak, Dugo Selo
GORENC NADA, Zagreb
GORENEC JOSIP, Vrapče, Zagreb
GORENEC RADOVAN, Vrapče, Zagreb
GORIČKI IVAN, Beloslavec, Zelina, ranjen na zasjedi kod Donje Zeline u srpnju 1944, umro
GORIČKI Petra JOSIP, Beloslavec, Zelina, poginuo u ožujku 1945. na Bubnju u sastavu Zagorske brigade
GORIČKI STJEPAN, Beloslavec, Zelina
GORIČKI VINKO, Beloslavec, Zelina
GRABERSKI IVAN, Hruščica, Dugo Selo
GRAČAK IVAN, Kučanec, Sesvete, poginuo 1945. u logoru Jasenovac
GRAČAK JANICA, Markovo Polje, Sesvete, poginula 1944.
GRAČAK JOSIP, Kučanec, Sesvete
GRAČAK SLAVA, Kučanec, Sesvete
GRAČAK VINKO, Kučanec, Sesvete, poginuo u logoru Lepoglava 1945.
GRELC FRANJO, Jarek, Novi Marof, nestao na zasjedi u Podgorju 27. 11. 1944.
GREGURIĆ Mije KATICA, Kladeščica, Zelina, poginula u srpnju 1944. u Zelinskoj Gori
GREGURIĆ Filipa MILAN, Bukovec, Zelina, poginuo u jesen 1944. u Konjščini
GREGURIĆ MILAN, Bukovec, Zelina
GREGURIĆ Mije STJEPAN, Kladeščica, Zelina, zarobljen od ustaša kao kurir NOV, poginuo u travnju 1945. u logoru Lepoglava
GRGAC BARICA, Šušobreg, Marija Bistrica
GRGURIĆ Franje IVAN, Oborovo Bistransko, Zaprešić
GRGURIĆ Petra PETAR, Oborovo Bistransko, Zaprešić, poginuo
GRGURIĆ Petra ROK, Oborovo Bistransko, Zaprešić, poginuo
GRGURIĆ STJEPAN, Oborovo Bistransko, Zaprešić
GRGURIĆ ŽIVKO — ČEDO, poginuo u borbi kod Oborova 29. 3. 1944. kao član OK KPH Zagreb
GRKAVEC IGNAC, Zadrkovec, Zelina
GRKAVEC Ignaca MATO, Kalinje, Zelina, poginuo 10. 3. 1945. u Mostaru
GRKAVEC STJEPAN, Zadrkovec, Zelina
GROŠINIĆ BOLTO, Žitomir, Zelina
GROŠINIĆ Nikole MATO, Orešje Gornje, Zelina, poginuo 10. 3. 1945. u Šimljaniku kod Daruvara
GROŠINIĆ Tome MILAN, Orešje Gornje, Zelina, poginuo 1944. kod Pitomače
GROŠINIĆ NIKOLA, Orešje Gornje, Zelina
Frošinić Janko NIKOLA, Orešje Gornje, Zelina, poginuo 8. 3. 1945. kod Bjelovara
GROŠINIĆ LUKA, Žitomir, Zelina
GROŠINIĆ STJEPAN, Orešje Gornje, Zelina
GROŠINIĆ Bolte STJEPAN, Orešje Gornje, Zelina
GRŠIĆ MIRKO, Bedenica, Zelina, poginuo 10. 4. 1945. kod Pavlovca u sastavu 32. divizije
GULIĆ Franje FRANJO, Oborovo Bistransko, Zaprešić
GULIĆ Josipa JOSIP, Oborovo Bistransko, Zaprešić
GULIĆ Nikole LJUDEVIT, Oborovo Bistransko, Zaprešić
GULIĆ Marka STJEPAN, Oborovo Bistransko, Zaprešić, poginuo
GUSTOVIĆ Josipa IVAN, Poljanica Bistranska, Zaprešić
GUSTOVIĆ Josipa NIKOLA, Poljanica Bistranska, Zaprešić

HABAZIN BLAŽ, Podgorje, Donja Stubica, ranjen kod Lobora, 6. 11. 1944.
HABAZIN JOSIP — ČUĆA, Tugonica, Donja Stubica
HABAZIN STJEPAN, Podgorje, Donja Stubica
HABEIĆ MILAN, Ostrna, Dugo Selo
HABEK AGATA, Kućanec, Sesvete
HABEK OTO, Kašina, Sesvete
HABIJAN JOSIP, Zagreb
HABITOR DRAGO, Ježevo, Dugo Selo
HABITOR VID, Ježevo, Dugo Selo
HABLJAK RUDOLF, Stenjevac, Zagreb
HABUŠ SLAVKO
HAĐIĆ
HAĐINA FRANJO, Šušobreg, Donja Stubica
HAĐUR IVAN, Zagrebačka Dubrava
HAĐUR MARICA, Čučerje, Zagreb, poginula kod Lobora 6. 11. 1944. kao bolničarka
HAJDUK Đure ĐURO, Oborovski Novaki, Dugo Selo
HAJDUK Ivana STJEPAN, Oborovski Novaki, Dugo Selo
HAJDUK MARTIN, Preseka, Dugo Selo
HAJDUK Šime STJEPAN, Oborovski Novaki, Dugo Selo
HAJRUDIN ISMIĆ, Bijeljina, nestao u borbi kod Lobora, 6. 11. 1944.
HANŽEK STJEPAN, Globočec, Donja Stubica
HARABAJSA ZVONKO, Oborovo, Dugo Selo
HARIĆ FATIMA, Zarobljena na zasjedi kod Zeline, 15. 10. 1944. i obješena u l i . mj. 1944.
HASAN PAVAO, Bukovec, Donja Zelina
HAVRIN SLAVKO, Vrapče, Zagreb
HERAK STJEPAN, Ježevo, Dugo Selo
HERAK MIRKO - GORSKI, Dugo Selo, zarobljen u Oborovu 29. 3. 1944., obješen u Dugom Selu 27. 9- 1944.
HERLL EDUARD
HIBNER DRAGO, Zagreb
HLAŠĆ IVICA, Jarek, Podsused, Zagreb
HOČEVAR VLADIMIR

HOKOVENKO IVAN, Zahlin, SSSR, nestao u borbi kod Lobora 6. 11. 1944.
HORVAT DRAGO, Kašina, Sesvete
HORVAT FRIC, Gusakovac, Donja Stubica, poginuo 1945.
HORVAT IVAN, Gusakovac, Donja Stubica
HORVAT LJUBOMIR, Gusakovac, Donja Stubica
HORVAT MILAN, Pobijenik, Čazma
HORVAT TOMO, Kašina, Zagreb
HORVAT VILIM
HORVATIĆ BRANKO, Jesenovec, Sesvete
HORVATIĆ FRANJO, Markuševačka Trnava, Zagreb
HORVATIĆ Nikole JOSIP, Prudnice, Zaprešić
HORVATIĆ JURAJ, Markuševačka Trnava, Zagreb
HORVATIĆ Mirka PAVAO, Brdovec, Zaprešić
HORVATIĆ ZVONKO, Jesenovec, Sesvete
HOTKO Marka JURAJ, Laduč, Zaprešić
HRDAS MILAN, Vrapče, Zagreb, poginuo u borbi kod Lobora 6. 11. 1944.
HREN JOSIP, Dubovec, Donja Stubica
HREN JURAJ, Dubovec, Donja Stubica
HREN SLAVKO, Dubovec Donja Stubica
HREN STJEPAN, Dubovec, Donja Stubica
HREN STJEPAN, Nartski Novaki, Dugo Selo
HRENEK JURAJ, Donja Stubica
HRENOVIĆ JOSIP, Vrapče, Zagreb
HRENOVIĆ MILICA, Vrapče, Zagreb
HRKA IVAN, Oborovo, Dugo Selo, poginuo u Svibovcu, Varaždinske Toplice 2. 2. 1944. Brigada »Matija Gubec«
HRKA ZVONKO, Oborovo, Dugo Selo
HRUPEC LJUBOMIR, Šulinec, Zelina
HRŽIĆ JOSIP
HUBAK JURAJ, Podgorje, Donja Stubica
HUBAK RUDOLF, Zagreb
H-UČIĆ JOSIP, Podgora, Donja Stubica
HUČIĆ MARKO, Podgora, Donja Stubica
HUMEK SLAVKO, Zagreb
HUMIĆ LJUDEVIT, Sesvetski Kraljevac, Sesvete
HUMLJAK RUDOLF, Zagreb
HUNJAK MIJO-BRZI, Podgorje, Donja Stubica
HUZANIĆ FRANJO, Vidovec, Zagreb
HUZANIĆ LJUDEVIT, Vidovec, Zagreb
HUZANIĆ MARKO, Vidovec, Zagreb
HUZANIĆ MIRKO, Vidovec, Zagreb
HUZANIĆ STJEPAN, Vidovec, Zagreb

IGRC NIKOLA, Planina, Sesvete, obješen 23. 4. 1944. u Kašini
ILIĆ BEBEK, Oporovec, Zagreb
IMENJAK SLAVKO, Borčec, Zagreb
IVANCAN IVAN, Oborovo, Dugo Selo
IVANČAN STJEPAN, Preseka, Dugo Selo
IVATEK STJEPAN, Bidrovec, Zagreb
IVČEK MATO, Jakovlje, Donja Stubica, ranjen kod Lobora 6. 11. 1944.
IVČEK STJEPAN, Jakovlje, Donja Stubica
IVEKOVIC ANTUN
IVŠA VINKO, Polonje, Zelina, ranjen kod Lobora 6. 11. 1944.

JAGNIĆ BRANKO
JAGŠE BRANKA, Lovrečan, Krapinske Toplice
JAKOBOVIĆ ĐENO
JAKOPOVIĆ DRAGO
JANČIĆ FRANJO, Hrastina, Zaprešić
JANKEZ ĐURO
JAMBREK MIJO, Ostrna, Dugo Selo
JAMBREŠIĆ LJUDEVIT, Vidovec, Zagreb
JAMREŠIĆ IVAN, Vidovec, Zagreb
JAMBREŠIĆ RUŽA, Vidovec, Zagreb
JAMBROVIĆ IVAN, Zagreb
JANEŠ BOŽO, Gerovo, Čabar, poginuo 16. 5. 1944. kod Apatovca
JEĐUT VLADO, SSSR, poginuo u 9- mj. 1944. u borbi kod s. Ivanec
JEDVAJ LJUDEVIT, Bistra Gornja, Zaprešić, poginuo 1944.
JELEKOVIĆ FILIP, ranjen 8. 9- 1944. u Novom Mjestu — Zelina
JELUNA GIUSEPPE, Italija
JOVETIĆ LJUBOMIR, Zagreb
JUG JOSIP, Pušća Gornja, Donja Stubica
JUMIĆ JOSIP, Oborovo Bistransko, Zaprešić
JUMIĆ MIJO, Oborovo Bistransko, Zaprešić
JUMIĆ Roka PETAR, Oborovo Bistransko, Zaprešić
JUMIĆ STJEPAN, Oborovo Bistransko, Zaprešić
JURINA GAŠPAR, Vrapče, Zagreb
JURINA STJEPAN, Brezje, Donja Stubica
JURKES MIJO, Dugo Selo, vješan u Vrapču 13. 2. 1945.
JURGEC STJEPAN
JURMAN IVAN
JUVAN FRANJO, Ivanja Reka, Sesvete

KADOIĆ NIKOLA, Pešćeno, Zlatar
KALAFATIĆ puškomitraljezac, poginuo 1944. kod Komina
KALINSKI NIKOLA, Črećan, Zelina
KAPITEN TOMO, Kozinšćak, Dugo Selo, poginuo u 11. mj. 1943. kod sela Dabei u Moslavini
KAPUSTA AUGUST, Strmec, Donja Stubica, zarobljen na zasjedi kod Zeline 15. 10. 1944. i obješen u 11. mj. 1944.
KAPUSTA MIJO, Strmec, Donja Stubica
KARASMAN DRAGUTIN, Vrapče, Zagreb
KARASMAN IVAN, Vrapče, Zagreb
KARASMAN MILAN, Vrapče, Zagreb
KARALJEV VASILIJ FEDOROVIĆ, Klevceve, oblast Tula, rajon Čeripetski, SSSR
KARAŽINEC EVICA, Vrapče, Zagreb
KARAŽINEC IVAN, Vrapče, Zagreb
KATARINČIĆ BRANKO, Marija Magdalena, Zaprešić
KEBER STJEPAN, Oborovo, Dugo Selo
KECERIN Stjepana BOŽO, Bistranska Poljanica, Zaprešić
KEFEČAK BLAŽ, Podgorje Bistričko, Donja Stubica
KEFEČEK BLAŽ, Lužan, Sesvete
KEFEČEK Šimuna IVAN, Podgorje Bistričko, Donja Stubica, poginuo 23. 2. 1944. u s. Turkovčina, Zelina
KEFEČEK JANKO, Podgorje Bistričko, Donja Stubica
KEFEČEK ŠIMUN, Podgorje Bistričko, Donja Stubica, ranjen u 3. mj. 1944. u borbi kod Šušobrega
KEFEČEK VLADO, Podgorje Bistričko, Donja Stubica, poginuo u Oborovu 29- 3. 1944.
KELEC DARKO, Oborovo, Dugo Selo
KELIN SLAVKO, Prelovec, Dugo Selo
KELEMINEC FRANJO, Čučerje, Zagreb
KELEMINEC IVAN, Čučerje, Zagreb
KELEMINEC JOSIP, Čučerje, Zagreb
KELEMINEC Ceneka STJEPAN, Trstenik, Zagreb
KENČEC Josipa MARTIN, Krečaves, Zelina, poginuo 13. 4. 1945. kod Osjeka u sastavu Osječke udarne brigade
KENFELJA STJEPAN, Gornja Stubica
KESIĆ ANTE, Zagreb
KIČIN VALENT, Breznica, Novi Marof, poginuo 1946. u Breznici u borbi s ostacima ustaških bandi
KIČUDA ĐURO, Oborovski Novaki, Oborovo
KIRETA STANKO
KIRILOV GAVRIL PAVLOVIĆ, SSSR

KIRIN IVAN, Preseka, Dugo Selo
KIRIN STJEPAN, Puhovo, Dugo Selo
KIRINEC Ignaca, IVAN, Orešje Gornje, Zelina
KIRINEC Mije IVAN, Orešje Gornje, Zelina
KIRINEC NIKOLA, Orešje Gornje, Zelina
KIRINEC TOMO, Orešje Gornje, Zelina
KLAJNHANS IVO, Zagreb
KLANČIR FRANJO, Jakovlje, Donja Stubica, poginuo 1944.
KLANČIR VID, Jakovlje, Donja Stubica
KLANFAR VID, Jakovlje, Donja Stubica
KLANJČAR Stjepana KATICA, Laduč, Zaprešić
KLANJČEC JERKO
KLARIĆ IVAN, Ivanja Reka, Sesvete, poginuo 28. 11. 1943. u borbi s Nijemcima kod Oborova
KLASAN MIjp, Zagreb
KLEMAR BOŽO, Tugonica, Donja Stubica
KLETUŠ ZLATKO, Matej, Donja Stubica, poginuo u jesen 1944. u Podravini kao komandant bataljona u Zagorskoj brigadi
KLETUŠ LUKA, Kučilovina, Sesvete, umro
KLINČIĆ Ivana PAVAO, Brdovec, Zaprešić
KLINČIĆ JOSIP, Brdovec, Zaprešić
KLOPETAN IVAN
KLJUČAR NIKOLA, Orešje Gornje, Zelina
KLJUČAR VALENT, Orešje Gornje, Zelina
KNEZIĆ LJUBICA, Oroslavlje, Donja Stubica, poginula
KNEZIĆ MATO, Oroslavlje, Donja Stubica
KNEŽEVIĆ JOSIP, Zagreb
KNJAZ ALOJZ, Kraljev Vrh, Donja Stubica, poginuo
KOBASIĆ DRAGO, Zagreb
KOBASIĆ JOSIP, Čučerje, ^agreb, umro
KODRMAN STJEPAN
KOLAR Stjepana DRAGUTIN, Dugo Selo
KOLAR JOSIP-MATEK, Sesvete
KOLARIĆ ANTUN, Koprivnica
KOLČIĆ TOMO, Ostrna Velika, Dugo Selo
KOMUŠAR FRANJO, Vidovec, Zagreb
KOMUŠAR FRANJO, Vidovec, Zagreb
KOMUŠAR JOSIP, Vidovec, Zagreb
KOMUŠAR STANKO, Vidovec, Zagreb
KOLČIĆ MATO, Sop, Dugo Selo
KONTČARENKO IVAN, Harkov, SSSR, nestao u borbi kod Lobora 6. 11. 1944.
KORDEK IVAN - DROTAR, Sesvete, Zagreb
KOREN FRANJO, Branovec, Zagreb
KOREN MIJO, Sesvečka Sela, Sesvete
KORMIN FRANJO
KOS-RUCAK MARIJAN - MIĆURIN, Šašinovec, Sesvete
KOSEK BARICA, Podsusedski Jarak, Zagreb
KOSEK STJEPAN, Podsusedski Jarak, Zagreb
KOSTERIĆ JOSIP, Osijek
KOSTREC-CUK FRANJO
KOŠEĆARSKI ROMAN, Poljska
KOŠIĆ STJEPAN
KOŠKOVIĆ Mije IVAN, Oborovo, Dugo Selo
KOŠKOVIĆ IVAN, Zagreb
KOŠUTA ANĐELKO, Sv. Križ, Trst
KOVAČ BRANKA, Zagreb
KOVAČ JOSIP, Jakovlje, Donja Stubica
KOVAČ MATO, Čista Mlaka, Dugo Selo, poginuo 23. 9- 1943. Banja selo, Zelina
KOVAČ VJEKOSLAV, Jakovlje, Donja Stubica
KOVAČIĆ ALEKSANDAR, Đurđekovec, Sesvete
KOVAČIĆ BRČKO, Vidovec, Zagreb
KOVAČIĆ Mije ĐURO, Nespeš, Zelina, poginuo 15. 3. 1945. kod Našica u sastavu 12. divizije
KOVAČIĆ FRANJO, Vidovec, Zagreb
KOVAČIĆ IVAN, Vrapče, Zagreb
KOVAČIĆ IVAN, Đurđekovec, Sesvete, poginuo 1944.
KOVAČIĆ JOSIP, Zagreb
KOVAČIĆ KRUNO, Zagreb
KOVAČIĆ LEOPOLD, Sesvete
KOVAČIĆ MIRKO, Vrapče, Zagreb
KOVAČIĆ NIKOLA, Vidovec, Zagreb
KOVAČIĆ SLAVKO, Vrapče, Zagreb
KOVAČIĆ STANKO, Vidovec, Zagreb
KOVAČIĆ Josipa STJEPAN, Trstenik Pušćanski, Zaprešić
KOVAČIĆ VINKO, Sesvete, Đurđekovec, obješen od ustaša 23. 4. 1944. u Kašini
KOZAREC FRANJO, Vrapče, Zagreb
KOŽIĆ Augusta NIKOLA, Polonje, Zelina, poginuo 20. 1. 1945. u Vel. Pisanici u sastavu Zagorske brigade
KOŽINA Ivana PETAR, Bregovljana Pušćanska, Zaprešić
KRALJ IVAN, Glavnica, Sesvete
KRALJ VJEKOSLAV, Glavnica, Sesvete
KRANJČEC STJEPAN
KRČELIĆ JOSIP, Možđenec, Novi Marof
KRHEN MARIJA, Bukovec, Zagreb
KRHEN ŠIME, Bukovec, Zagreb
KRIEM FRANZ, Austrija
KRIŽ Vinka IVAN, Orešje Gornje, Zelina
KRIŽANIĆ
KRKAČ FRANJO, Jakovlje, Donja Stubica
KROŠELJ MIJO - VILKO, Zagreb
KRSNIK RUZA, Jakovlje, Donja Stubica
KRUHONJA PAVAO, Vrapče, Zagreb
KRULČIČ ZORA, Zagreb
KUCELJ PAVAO, Gornja Stubica
KUCELJ SLAVKO, Moravče, Sesvete
KUHTA IVAN, Jakovlje, Donja Stubica
KUHTA STJEPAN, Brezje, Donja Stubica
KUHADA Stjepana JURAJ, Hruševac Puščanski, Zaprešić
KUKAC VLADO
KUKOLJA JELICA, Vrapče, Zagreb
KUKOLJA JOSIP, Vrapče, Zagreb
KUKOLJA STJEPAN, Vrapče, Zagreb
KUKOLJA VLADO, Vrapče, Zagreb
KUNTIĆ ĐURO, Prekvršje, Sesvete, ubijen po ustašama 1944. u Prepuštovcu
KUNTIĆ SLAVKO, Prekvršje, Sesvete
KUNTIĆ STJEPAN, Čučerje, Zagreb
KUNTIĆ STJEPAN, Obedišće, Dugo Selo
KUNTIĆ TOMO, Prekvršje, Sesvete
KUREN MATIJA, Šagudovac, Donja .Stubica
KUREN MILAN — GUBEC, Šagudovac, Donja Stubica
KURMAN STJEPAN, Jesenovec, Sesvete
KUŠEVIĆ Antuna ANTUN, Laduć, Zaprešić
KUŠEVIĆ Ivana MIRKO, Laduč, Zaprešić
KUŠNIĆ JOSIP, Leprovica, Dugo Selo
KVATERNIK ZLATKO, Remetinec, Novi Marof, poginuo 1945. prilikom čišćenja minskih polja na Sljemenu.

LAKUŠ VERICA, Sesvete
LALJAK Pavla DRAGO, Javorje, Zaprešić
LANDRIPET IVAN, Podgora, Donja Stubica
LASAN MATO
LAŠKOVIĆ ĐURO, Gornja Stubica
LENDIĆ ŠIMUN, Šapinovec, Sesvete
LEPUŠIĆ JOSIP, Dubrava, Zagreb
LEPUŠIĆ STJEPAN, Dubrava, Zagreb
LEŠNJAK Jure PETAR, Bistra Gornja, Zaprešić
LEŠNJAK Stjepana STJEPAN, Bistra Gornja, Zaprešić

LEVANIĆ Alojza ANDRIJA, Zrinščina, Zelina, poginuo 1943. u sastavu Kalničkog odreda
LETERIELLO KONSTANTINO, Italija
LEVAK ĐURO, Blaguša, Sesvete
LEVAK VLADO, Blaguša, Sesvete
LICARDO DOMENICO, Italija
LIKER VILIM, Zagreb
LIPAR TOMO, Preseka, Dugo Selo
LIPNIČKI MIRKO, Perjavica, Zagreb
LONČAR DANICA, Prečec, Dugo Selo
LONČAR PAVAO, Vrapče, Zagreb
LONGO RAFAEL, Italija
LOVKOVIĆ DRAGUTIN, Hruševac Pušćanski, Zaprešić
LOZAR ĐURO, Nartski Novaki, Dugo Selo
LUKAČ IVAN, Seona, Našice
LUKANIĆ MILAN, Poljanica Bistranska, Zaprešić
LUKANIĆ VID, Poljanica Bistranska, Zaprešić
LUPIĆ ANĐELKO, Rab, poginuo 1944.

MAČEK Antuna SLAVKO, Obedišće, Dugo Selo
MAČKOVIĆ STJEPAN, Žitomir, Zelina
MAHNET VINKO, Turkovčina, Zelina
MAJDAK JANA, Vrapče, Zagreb
MAJDAK MIJO, Vrapče, Zagreb
MAJERIĆ Nikole JURAJ, Trstenik Puščanski, Zaprešić
MAJETIĆ FRANJO, Varaždin
MAKOVICA Bolte JOSIP, Dugoselska Greda, Dugo Selo
MAKOVIČ Stjepana ANTUN, Hrebine, Zaprešić
MALČIĆ MIJO, Zagreb
MALČIĆ TOMO, Zagreb
MALEKOVIĆ Nikole VID, Brdovec, Zaprešić
MALNAR ŽELJKO, Čabar
MALTARIĆ ĐURĐA, Vrapče, Zagreb
MALTARIĆ JOSIP, Vrapče, Zagreb
MALTARIĆ MIJO, Vrapče, Zagreb
MALTARIĆ MIJO, ml. Vrapče, Zagreb
MALTARIĆ (mama), Vrapče, Zagreb
MANDIC JOVICA, Zagreb
MARGALIĆ JOSIP, Vrapče, Zagreb
MARGALIĆ MARIJA, Vrapče, Zagreb
MARGALIĆ STJEPAN, Vrapče, Zagreb
MARGETIĆ STJEPAN, Tomaš, Bjelovar
MARGETIĆ TITO, Sušak — Rijeka, poginuo u l i . mj. 1943. u borbi s ustašama na Lazu
MAREKOVIĆ ALOJZ, Vrapče, Zagreb
MARETIĆ Đure MIJO, Helena, Zelina, poginuo 18. 11. 1944. u Zenici u sastavu 8. Krajiške brigade
MAREKOVIĆ JURAJ, Vrapče, Zagreb
MARIĆ GRGA, Obrovac, Benkovac
MARIĆ MIĆO, Obrovac, Benkovac, umro
MARIĆ JOCO, Zagreb
MARIČIĆ KATARINA, Zagreb, umrla
MARKIN NIKOLAJA PAVLOVIĆ, SSSR
MARKOVIĆ AUGUST, Sarajevo
MARKOVIĆ IVAN, Jesenovec, Sesvete, umro
MARKOVIĆ STJEPAN, Jesenovec, Sesvete
MARKOVIĆ VALENT, Jesenovec, Sesvete
MARKUS MARIJA, Zagreb
MARKUS VJEKOSLAV, Bliznec, Zagreb
MARŠIĆ JOSIP, Tugonica, Donja Stubica
MARŠIĆ STJEPAN — TIGAR, Tugonica, Donja Stubica
MARŠIĆ STJEPAN, Tugonica, Donja Stubica, umro
MARŠANIĆ VINCEK, Spansko, Zagreb
MARTEK STJEPAN, Zagreb
MARTINEC IVAN, Špansko, Zagreb
MARTINIČ JURAJ, Donja Stubica, poginuo u ožujku 1944. kod Hraščina Trgovišča
MARTINJAK Nikole STJEPAN, Orešje Gornje, Zelina
MARTINJAK VALENT, Orešje Gornje, Zelina
MASNJAK Filipa ANDRIJA, Vadina, Zaprešić
MASNJAK RUDOLF, Jakovlje, Donja Stubica
MASTELIĆ STJEPAN
MATACUN FRANJO
MATKER STJEPAN, Trebovec, Dugo Selo
MATOK JOSIP, Podgrađe Bističko, Donja Stubica
MAZIN NIKOLAJA IVANOVIĆ, SSSR
MEDVED IVAN, Vođinci, Vinkovci
MEDVEDEC Imbre MIRKO, Bregovljana Pušćanska, Zaprešić
MEGLIĆ Ivana STJEPAN, Dugoselski Čmec, Dugo Selo
MELENI DANI, Firenca, Italija, nestao na zasjedi kod Donje Stubice 26. 11. 1944.
MIHALIC FRANJO, Polonje, Zelina
MIHALIĆ JOSIP, zarobljen na zasjedi kod Zeline 15. 10. 1944. i u 11. mj. 1944. obješen
MIHALJEK JOSIP
MIHALJEK Josipa STJEPAN, Zelina, poginuo 2. 2. 1944. kod Donje Zeline
MIHALJEK RUDO, Majkovec, Zelina, umro 1945.
MIHALJEVIĆ VLADO, Zagreb
MIHALJIĆ JURAJ, Pojatno, Zaprešić
MIHALJIĆ JOSIP, Pojatno, Zaprešić
MIHALJIĆ TUGOMIR
MIHEKOVEC FRANJO, Križevčec, Zelina
MIHOK Jure PAVAO, Marija Magdalena, Zaprešić
MIKULJAN DRAGO
MIKULJAN Josipa RUDOLF, Kupljenovo, Zaprešić
MIKUŠ MAGDICA, Laz, Donja Stubica
MIKUŠ FILIP, Laz, Donja Stubica, poginuo 1944.
MIKUŠ STJEPAN, Laz, Donja Stubica
MILATOVIĆ BARICA, Glavnica Donja, Sesvete, poginula 1944.
MILATOVIĆ MARKO, poginuo u Glavnici Gornjoj u rujnu 1943. kao sekretar KKKPH Zelina
MILČIĆ Petra IVAN, Ivanec Bistranski, Zaprešić
MILEC IVAN, Jesenovec, Sesvete
MILEC STJEPAN, Jesenovec, Sesvete, umro I960.
MILEK IVAN, Cerje, Sesvete
MILIĆ Pavla MILKA, Kupljenovo, Zaprešić
MILIĆ Dragutina STJEPAN, Kupljenovo, Zaprešić
MILIČEVIC ŽARKO, Ljubuški, Mostar
MILJKOVIĆ Franje STJEPAN, Oborovo Bistransko, Zaprešić
MIMICA JOSIP, Rogoznica, Omiš, Split
MIKOVIC ĐURO, Sesvetska Sela, Sesvete
MIKULČEK MARIJAN, Vrapče, Zagreb
MIROŠEVIĆ BUDIMIR, Vela Luka, Korčula
MIRT DRAGUTIN, Andraševac, Donja Stubica
MISLOVIĆ IVAN, New York, SAD, poginuo u borbi kod Lobora 6. 11. 1944.
MIŠKOVIĆ JOSIP
MIŠORIĆ STJEPAN, Oborovo, Dugo Selo, poginuo u borbi s Nijemcima u Oborovu u 12. mjesecu 1943.
MIŠORIĆ Imbre STJEPAN, Oborovo, Dugo Selo
MITAK STJEPAN, Popovec, Sesvete
MITREKOVIĆ IVAN, Hruščica, Dugo Selo
MLADIČEK MARKO, Glavnica Donja, Sesvete, umro
MLADIČEK VINKO, Glavnica Donja, Sesvete
MOJČEC STJEPAN, Zlatar
MOTIK FRANJO, Vidovec, Zagreb
MOTIK STJEPAN, Vidovec, Zagreb
MRAKOVCIĆ IVAN, Aleksandrovo, Krk
MRAKOVIĆ IVAN, Zagreb

MRAVUNAC KSENIJA, Zagreb
MRKOCI KARLO, Moravče, Sesvete
MUDIFAJ BLAŽ, Dobrodol, Sesvete
MUHEK JOSIP, Podgorje Bističko, Donja Stubica
MUHEK STJEPAN, Podgorje Bističko, Donja Stubica, poginuo u travnju 1945.
MUHEK Stjepana STJEPAN, Podgorje Bističko, Donja Stubica
MUNIĆ IVAN, Rugvica, Dugo Selo
MUNIĆ STJEPAN, Oborovski Novaki, Dugo Selo, 5. 3. 1945. odveden u Njemački logor Dachau
MÜNDER IVAN, Liješće
MURAT FRANJO
MUŽINA Bartola MIJO, Turkovčina, Zelina, poginuo 28. 11. 1944. kod Čazme u sastavu Zagorske brigade

NAD JURAJ, Zagreb
NAGY GREGORI, Mađarska
NAJBORODA VASIL, Rostov, SSSR, nestao u borbi kod Lobora 6. 11. 1944.
NEMČIĆ DRAGUTIN, Beloslavec, Zelina
NEMČIĆ IVAN, Beloslavec, Zelina
NERAL BARKA, Pribić, Jastrebarsko
NIZEK FRANJO, Novo Mjesto, Zelina
NOVAK ANĐELA - VOLGA, Dugo Selo
NOVAK IVAN, Dugo Selo
NOVAK JOSIP, Ostrna Velika, Dugo Selo
NOVAK LJUDMILA, Zagreb
NOVAK RUŽA, Ostrna Velika, Dugo Selo
NOVAK STJEPAN, Ostrna Velika, Dugo Selo
NOVAK-GRGEC MATO, Nartska Struga, Dugo Selo
NOVINA STJEPAN, Ivanja Reka, Dugo Selo
NOVOSAD JEVGENIJ NESTOROVIČ, Rostov, SSSR, nestao u borbi kod Lobora, *6.* 11. 1944.
NOVOSEL PAVAO, Zagrebačka Dubrava
NOVOSEL Josipa DRAGUTIN, Oborovo Bistransko, Zaprešić
NOVOSEL IVAN, Gornja Stubica
NOVOSEL JOSIP, Gornja Stubica
NOVOSEL Jakoba JOSIP, Oborovo Bistransko, Zaprešić, poginuo
NOVOSEL Juraja JURAJ, Oborovo Bistransko, Zaprešić
NOVOSEL MATO, Gornja Stubica
NOVOSEL PETAR, Gornja Stubica
NOVOSEL RUDOLF, Vrapče, Zagreb
NOVOSEL STJEPAN, Vrapče, Zagreb

OBAD TOMO, Hum, Donja Stubica
OMERZO STJEPAN, Zagreb
OMERZO ANTUN, Zagreb
OPUHAČ JAKOB, Šestinski Kraljevac, Zagreb
ORAČ IVAN, Blaguša, Sesvete, poginuo u napadu na Orešje Donje 2/3. 5. 1944.
OREŠIĆ FABIJAN — HABA, Dobri Zdenci, Donja Stubica, poginuo 1945. u Podravini kod Bereka kao komandant bataljona u Zagorskoj brigadi
OREŠKOVIČ JOSIP, Rakovec, Vrbovec
ORINČIČ Nikole RUDOLF, Pušča Gornja, Zaprešić
ORMUŽ MIHAJLO, Zagreb
ORUŽEC MATO, Sesvete
OSTOVIĆ DANE, zarobljen na zasjedi kod Zeline, 15. 10. 1944. i obješen u 11. mj. 1944.
OSTOVIĆ MATO - MAJSTOR, Varaždin
OŠTRIĆ VATROSLAV, Zagreb
OZIMEC IVAN, Podgorje Bističko, Donja Stubica, poginuo
OZIMEC STJEPAN, Podgorje Bističko, Donja Stubica, poginuo
OŽBOLT IVAN - SOKOL, Zagreb
OŽBOLT MILAN, Vugrovec, Obješen u siječnju 1944. u Gornjoj Stubici
OŽBOLT MATILDA, Vugrovec, Sesvete, obješena u siječnju 1944. u Gornjoj Stubici

PAJAČ Pavla STJEPAN, Orešje Donje, Zelina, poginuo 1944. kod Koprivnice u sastavu 32. divizije
PAJSER ĐURO, Oborovo, Dugo Selo, poginuo u Ostrni 2. 9-1943.
PAJNIĆ VLADO, Gerovo, Delnice
PALIKUĆA ĐURO, Blaguša, Sesvete
PALIKUĆA IVAN, Blaguša, Sesvete
PALIKUĆA KAZIMIR, Blaguša, Sesvete
PAPA ANTUN, Zagreb
PAPA PAVAO, Jakovlje, Donja Stubica
PAPA MIRKO, Jakovlje, Donja Stubica
PAPEC FRANJO, Zagreb
PAPEC JURAJ, Bidrovec, Zagreb
PAPIĆ ANKICA, Podgorje Bističko, Donja Stubica
PAPIĆ BLAŽ, Podgorje Bističko, Donja Stubica
PAPIĆ FRANJO, Podgorje Bističko, Donja Stubica
PAPIĆ RUDOLF, Podgorje Bističko, Donja Stubica
PAPIĆ STANKO, Podgorje Bističko, Donja Stubica
PATALEN FRANJO, Markuševac, Zagreb
PAVEK Mije IVAN, Oborovski Novaki, Dugo Selo
PAVLAK Blaža DANIJEL, Orešje Gornje, Zelina, poginuo u studenom 1944. kod Varaždinskih Toplica u sastavu Zagorske brigade
PAVLAK PAVAO, Orešje Gornje, Zelina
PAVLAK IGNAC, Orešje Gornje, Zelina
PAVLAK Mije MARKO, Orešje Gornje, Zelina
PAVLEK LUKA, Ključ, Novi Marof
PAVLIĆ MIRKO, Šestine, Zagreb
PAVLIĆ JOSIP — BORIS, Dugo Selo, poginuo u borbi kod Oborova 29. 3. 1944.
PAVLINEC JOSIP, Vrapče, Zagreb
PAVLINIĆ BRANKA, Mrzlo Polje, Klanjec
PAVLINIĆ DRAGO, Zagreb, umro
PAVLINIĆ FRANJO, Zagreb
PAVLINIĆ VJEKOSLAV, Zagreb
PAZMAN HINKO, Konjščina, Zlatar
PECAK Ivana STJEPAN, Psarjevo Gornje, Zelina, poginuo u srpnju 1944. kod Bihaća u sastavu 6. Ličke divizije
PECUGA NIKOLA, Oborovski Novaki, Dugo Selo
PEHRAT STJEPAN, Prečno, Dugo Selo
PEKČEC ANDRIJA, Goranec, Sesvete, zarobljen u Oborovu 29- 3. 1944. i ubijen u logoru
PEKČEC MARGITA, Goranec, Sesvete
PEKČEC SLAVICA, Goranec, Sesvete
PERAS Marka STJEPAN, Topličica donja, Zelina, poginuo 14. 1. 1945. u Zrinskoj u sastavu Zagorske brigade
PERIĆ RUDOLF, Kučanec, Sesvete, poginuo 1944. kao komandir čete u brigadi »Braće Radića«
PERIČKI Ivana ANTUN, Hruševac Puščanski, Zaprešić
PERIČKI ANTUN, Vrapče, Zagreb
PERIČKI DRAGUTIN, Hruševac Puščanski, Zaprešić
PERIČKI MILKA, Hruševac Puščanski, Zaprešić
PERIČKI STJEPAN, Hruševac Puščanski, Zaprešić
PERKO Nikole LJUBOMIR, Vukovje, Zelina, poginuo u Markuševcu u proljeće 1945.
PERUŠA Petra STJEPAN, Bregovljana Pušćanska, Zaprešić
PERUŠKO DRAGO, Vrapče, Zagreb
PETAK FRANJO, Šulinec, Zelina
PETEK Blaža NIKOLA, Drenova Gornja, Zelina, poginuo u veljači 1944. u napadu na ustaško uporište Čučerje

PETLJAK IVAN - GAJO, Đurđekovec, Sesvete
PETLJAK Martina IVAN, Đurđekovec, Sesvete
PETRAČ Stjepana IVAN, Dugo Selo
PETRIC BOŽO, Podgorje, Donja Stubica
PETRIC JURAJ, Podgorje Bistričko, Donja Stubica, teško ranjen na zasjedi kod Zeline 15. 10. 1944., istog dana umro i pokopan u Novom Mjestu
PETRIC STJEPAN, Podgorje Bistričko, Donja Stubica
PETRIČEVIĆ NIKOLA, Zagreb
PETRIŠ STJEPAN, Novo Mjesto, Zelina
PETROVIĆ JOSIP, Bjelovar, nestao u borbi kod Lobora 6. 11. 1944.
PETROVIĆ JURAJ, Gornja Stubica, Donja Stubica, umro
PEVEK Stjepana ĐURO, Oborovo, Dugo Selo
PINTAR Pavla PAVAO, Pušča Donja, Zaprešić
PIRIN JOSIP, Slanovec, Sesvete
PIRIN TOMO — ŠTANCER, Jelkovec, Sesvete, umro
PISAČIĆ ĐURO, Drenova, Zelina
PISKAČ JOSIP, Opčine, Trst
PISULJAK IVAN, Markuševačka Trnava, Zagreb
PISULJAK M. IVAN, Markuševačka Trnava, Zagreb
PIŠKOR BARICA, Jakovlje, Donja Stubica
PIŠKOR PAVAO, Jakovlje, Donja Stubica, poginuo u 9- mj. 1944. na zasjedi kod Ivanca
PIVARIĆ MIJO, Bukovec, Zelina
PIŽIR VJEKOSLAV, Šagudovac, Donja Stubica
PLAŠĆ DRAGUTIN - IVICA, Sesvete
PLAVIĆ Bolte, BOLTO, Leprovica, Dugo Selo
PLIS NIKOLA NIKITOVIC, SSSR
PODBOJ JOSIP, Zagreb
PODGORSKI FRANJO, Kašina, Sesvete
PODGORSKI ZVONKO, Kašina, Sesvete
POLDRUGAĆ Ivana IVAN, Hrastje, Zelina, poginuo 29. 12. 1944. kod Šabca u sastavu 21. udarne brigade
POLONDAK JULKA, Zagreb
POLEŠČAK STJEPAN, Zaprešić
POLJAK IVAN, Đurđekovec, Sesvete
POLJAK Valenta IVAN, Sop, Dugo Selo
POLJAK MATO, Prekvršje. Sesvete
POLJAK MIRKO, Oborovo Bistransko, Zaprešić, poginuo
POLJAK PETAR, Oborovo Bistransko, Zaprešić
PONDELJAK JOSIP, Dugo Selo
POPOVIC Petra JELKA, Zelina, poginula li. 11. 1944. u Novom Mjestu, Zelina
POPOVIĆ JOSIP, ml. Šimunčevec, Sesvete, poginuo kao puškomitraljezac, 28. 12. 1944. na zasjedi kod Stubičkih Toplica na njemačkog generala Brandnera koji je ubijen
POPOVIĆ MARTIN — MRKI, Šimunčevec, poginuo 29- 3. 1944. u Oborovu
POPOVIĆ PERO, Zelina
POPOVIĆ STJEPAN, Šimunčevec, Sesvete
POSAVEC NIKOLA, Križevčec, Zelina
POSLONČEC Petra STJEPAN, Bistra Donja, Zaprešić
POSUDA DURO - ĐUNĐEK, Kreča Ves, Zelina
POSUDA VALENT, Novo Mjesto, Zelina
POTOČKI MILAN, Strmec, Donja Stubica
POTOČKI STJEPAN, Podgora, Donja Stubica
POTOČKI STJEPAN - MEŠTER
POTOČKI ZVONKO - KRATKI, Dugo Selo
POTURICA FRANJO - BUNCEK Jakovlje, Donja Stubica,
POTURICA Blaža FRANJO, Jakovlje, Donja Stubica
POTURICA IVAN, Jakovlje, Donja Stubica
POTURICA MATO, Krvarići, Zagreb
POZDERAC FRANJO, Cminovec, Jastrebarsko
PRAUNSPERGER DRAGUTIN - MAJSKI, Dugo Selo
PRAŠIČ JOSIP, Zagreb
PREDOVEC ZLATKO - SELJO, Dugo Selo
PREMUŽAK MIRKO, Zagreb
PRIMUS VIKTOR, Slavonska Požega
PRIŠLIN VLADO, Vrapče, Zagreb, poginuo u Oborovu 29. 3. 1944. kao Sekretar OKKPH Zagreb
PRLIĆ STJEPAN, Hum, Donja Stubica
PRLIĆ IVAN, Hum, Donja Stubica
PRŠA FRANJO, Oborovo Bistransko, Zaprešić
PRŠA IVAN, Oborovo Bistransko, Zaprešić, poginuo
PRŠA MIRKO, Oborovo Bistransko, Zaprešić
PRŠA VINKO, Oborovo Bistransko, Zaprešić
PRUGOVEČKI ALEKSANDAR, Žitomir, Zelina
PRUGOVEČKI BLAŽ, Žitomir, Zelina
PRUGOVEČKI IVAN, Psarjevo Gornje, Zelina
PRUGOVEČKI IGNAC, Žitomir, Zelina
PRUGOVEČKI LJUBOMIR, Žitomir, Zelina
PRUGOVEČKI Alojza STJEPAN, Žitomir, Zelina
PRUGOVEČKI Blaža STJEPAN, Žitomir, Zelina
PRUGOVEČKI Dragutina STJEPAN, Žitomir, Zelina, poginuo 14. 5. 1944.
PRUGOVEČKI Josipa STJEPAN, Žitomir, Zelina
PRUGOVEČKI Vinka STJEPAN, Žitomir, Zelina
PRUGOVEČKI Andre SLAVA, Žitomir, Zelina
PRUGOVEČKI Nikole VINKO, Žitomir, Zelina, poginuo u prosincu 1944.
PRUGOVEČKI Nikole NIKOLA, Žitomir, Zelina, poginuo 14. 3. 1944.
PRVČIĆ JELICA, Koprivnica
PŠEGATLUK JOSIP VASILJEVIĆ, SSSR
PUČKO Ivana STJEPAN, Oborovo Bistransko, Zaprešić, poginuo
PUČKO STJEPAN, Blaguša, Sesvete
PUČIĆ FRANJO, Jakovlje, Donja Stubica
PUČIĆ MARKO, Jakovlje, Donja Stubica, umro
PUČIĆ STJEPAN, Jakovlje, Donja Stubica
PUD JAK ALOJZ, Sesvetska Sela, Sesvete
PUDJAK IGNAC
PUKLEK FRANJO, Jalševac, Sesvete
PUKLEK IVAN, Jalševac, Sesvete
PUKŠEC JOSIP, Kučilovina, Sesvete
PUKŠEC, poginuo u borbi sa ustaškom milicijom 1944.
PUNJEK JURAJ, Bidrovec, Zagreb
PUNTARIĆ VALENT, Zagreb
PUSTAJEC JURAJ, Oborovo Bistransko, Zaprešić, poginuo
PUSTAJEC NIKOLA, Oborovo Bistransko, Zaprešić
PUSTAJEC STJEPAN, Oborovo Bistransko, Zaprešić, poginuo
PUSTAJEC VINKO, Oborovo Bistransko, Zaprešić
PUSTICKI JOSIP
PUSTIČKI VALENT
PUTAK MARIJAN, Sesvete

RAČIĆ IGNAC, Zagreb
RADOJEVIĆ MIHAJLO, Zagreb
RADULOVIĆ BOŽO, Drežnica, Ogulin
RADUŠIĆ KATICA
RAFAELIĆ RAJMUND, Pazin
RAFAJ ĐURO, Šagudovac, Donja Stubica
RAFAJ Stjepana JURAJ, Šagudovac, Donja Stubica
RANEC Blaža JOSIP, Ivanja Reka, Dugo Selo
RASTOVIĆ STJEPAN
RATKO STJEPAN, Nartski Jalševac, Dugo Selo
REMENAR Bolte JOSIP, Dugoselski Črnec, Dugo Selo
REPIĆ ANDRIJA, Repićevo Selo, Donja Stubica
REPIĆ JURAJ, Repićevo Selo, Donja Stubica
RESLER ŽIGMUND, Poljska

RIHTER MILAN - TEŠKI, Radoboj, Krapina
RIŠAVI ANTUN, Zagreb
ROČIĆ Mirka MIRKO, Dešćevec, Zagreb
ROGAR VIKTOR; Zitomir, Zelina
ROGINA Jakova LJUBICA, Bistranska Poljanica, Zaprešić, poginula
ROHAN ANKICA, Grubišno polje
ROHAN MARIJA - SEKA, Jertovec, Zelina
ROJTINIĆ IVAN, Pretoki, Zelina
ROJTINIĆ Josipa JOSIP, Pretoki, Zelina, poginuo 10. 3. 1944. u Lazu, Donja Stubica
ROŠČIĆ DRAGUTIN, Zagreb
RUKLIĆ Pavla STJEPAN, Rugvica, Dugo Selo
RUSEK BLAŽ, Kustošija, Zagreb
RUŠEC DRAGUTIN, Dugo Selo
RUŠKOVIĆ STJEPAN, Zagreb

SABOLIĆ IVAN, Vugrovec, Sesvete
SANTABARBARA GIUSEPPE, Italija
SAVELJEV MIHAIL PAVLOVIĆ, SSSR
SEĆKAR MIRA, Tuzla
SEĆKAR VLADO, Osijek
SEDINIĆ LOVRO, Gajec, Sesvete, poginuo 1945. u borbi sa ostacima ustaških bandi
SEDINIĆ RUŽA, Gajec, Sesvete
SEDMAK LJUBICA, Zagreb
SEDMAK VIKTOR, Zagreb
SEKULA Ivan JOSIP, Biškupec, Zelina, poginuo 26. 8. 1944. u Mikleušu
SENJAJEV VIKTOR ALEKSANDROVIČ, SSSR
SEVER IVAN, Matej, Donja Stubica, poginuo 1943.
SEVER Janka JOSIP, Oborovo Bistransko, Zaprešić
SEVER JURA, Gornja Stubica, Donja Stubica
SEVER Janka NIKOLA, Oboro Oborovo Bistransko, Zaprešić
SEVER Nikole NIKOLA, Bistranska Poljanica, Zaprešić, poginuo
SEVER Petra PETAR, Matej, Donja Stubica
SEVER RUDOLF, Matej, Donja Stubica
SEVER Stjepana STJEPAN, Bistranska Poljanica, Zaprešić, poginuo
SEVER STJEPAN, Matej, Donja Stubica, umro
SEVER STJEPAN, Prevlaka, Dugo Selo
SEVERIN JOSIP, Jakovlje, Donja Stubica
SIRIVLJEV STJEPAN MIHAJLOVIČ, SSSR
SIROTKOVIĆ JAKOV, Rab
SITAR MIJO, Markuševac, Zagreb
SKORA STJEPAN, Dugo Selo
SKUBIĆ Stjepana IVAN, Oborovo, Dugo Selo
SKUBIĆ Stjepana, STJEPAN, Preseka, Dugo Selo
SKOMERŽA SLAVKO, Crikvenica
SKUKAN BOŽENA, Zagreb
SLABE STJEPAN, Zelina
SLATKOVIĆ PAVAO
SLJEPUNIH VASILIJ LAZAREVIĆ, SSSR
SMERNJAK DURO, Borčec, Zagreb
SMOLČIĆ FRANJO, Zagreb
SMREKAR ĐURO
SOČNIĆ Đure IVAN, Oborovski Novaki, Dugo Selo
SOLENIČKI FRANJO, Jakovlje, Donja Stubica
SOMEK MIJO, Klanječke Ledine, Klanjec, poginuo u borbi kod Glavnice Gornje u 10. mj. 1943., pokopan u Moravču
SORTIERO DOMENICO, Italija
SOVIĆ IVAN, Oborovo, Dugo Selo, poginuo 1944. u logoru Lepoglava
SOVIĆ MATO, Dugo Selo
SREŠ IVAN, Vrapče, Zagreb
SREŠ STJEPAN, Vrapče, Zagreb
SRUK KATICA
SRUK Antuna MARIJAN, Dugo Selo
STANČIR DRAGICA, Budenec, Sesvete
STANČIR MARIJAN, Budenec, Sesvete
STANIĆ TRPIMIR, Orešje Gornje, Zelina, poginuo 1944. kod Čazme
STARMAN DRAGICA, Jakovlje, Donja Stubica
STARMAN SLAVA, Jakovlje, Donja Stubica
STEKOVIĆ Franje DRAGUTIN, Dankovec, Sesvete
STILINOVIĆ DRAGO, Gračac
STIPANOV MIRKO
STORJAK IVAN, Španska, Zagreb
STRUGAR JOSIP, Drenova Gornja, Zelina
STUNJA Valenta MILAN, Orešje Gornje, Zelina
STUNJA STJEPAN, Orešje Gornje, Zelina
STUNJA VINKO, Orešje Gornje, Zelina
SUŠEC IVAN, Novo Mjesto, Zelina
SUŠEC Tome STJEPAN, Novo Mjesto, Zelina
SUŠEC STJEPAN, Novo Mjesto, Zelina
SUGUČOV IVAN ANDRIJEVIČ, SSSR
SUTLAR SLAVOLJUB - ISUS, Osijek
SUTLAR-Stjepana STJEPAN, Marija Gorica, Zaprešić
SUTLAR TOMISLAV, Zagreb
SUTLOVIĆ ANTUN, Zagreb
SUTLOVIĆ TOMISLAV, Zagreb
SVETEC Vida TOMO, Dugo Selo
SVORNIK IVAN, Bosna, Zelina
SVORNIK Stjepana IVAN, poginuo 1. 5. 1945. u Šandrovcu kod Bjelovara u sastavu Zagorske brigade
SVORNIK Martina MIRKO, Bosna, poginuo u svibnju 1944. u Vrbovečkoj Dubravi u sastavu 17. Udarne brigade

ŠABARIĆ Gabre DRAGO, Komin, Zelina, poginuo u ožujku 1945. kod Koprivnice
ŠABOTA SONJA, Zagreb
ŠAGUD DRAGUTIN, Banščica, Donja Stubica
ŠAGUD JOSIP, Repićevo Selo, Donja Stubica
ŠAFAR VILKO, Brod na Kupi, Delnice
ŠANTEK STJEPAN
ŠANTIĆ ĐURO, Okunščak, Dugo Selo, poginuo u veljači 1944. u Malom Botincu u brigadi »Matija Gubec«
ŠANTIĆ ĐURO, Oborovski Novaki, Dugo Selo
ŠANTIĆ IMBRO, Oborovski Novaki, Dugo Selo
ŠANTIĆ MILAN, Oborovski Novaki, Dugo Selo
ŠANTIĆ Valenta NIKOLA, Oborovo Bistransko, Zaprešić
ŠANTIĆ SLAVA, Biškupec, Zelina
ŠATALIĆ OLGA, Zagreb
ŠČURIC ANDRIJA, Podgorje Bističko, Donja Stubica
ŠČURIC MARKO, Bedenica, Zelina
ŠEB IVAN Psarjevo Gornje, Zelina
ŠEBEK JOSIP, Goranec, Sesvete
ŠELENDIĆ STJEPAN, Markuševac, Zagreb
ŠELER LEOPOLD, Vrapče, Zagreb
ŠELKO JOSIP, Polonje, Zelina
ŠEŠEK ANDRIJA, Borčec, Zagreb
ŠEŠEK PETAR, Podsusedski Jarak, Zagreb
ŠEŠUK STJEPAN, Poljanica Bistranska, Zaprešić
ŠILTIĆ ĐURO, Donja Zelina, Zelina, ranjen kod Lobora 6. 11. 1944.
ŠIKUTEN TOMO, Šija Vrh, Sesvete, obješen u Kašini 23. 4. 1944.
ŠIMEC DRAGUTIN
ŠIMEK TOMO
ŠIMUNEC Đure IVAN, Oborovo, Dugo Selo

ŠIMUNEC JOSIP
ŠIMUNEC STJEPAN
ŠIMUNEC Mate STJEPAN, Oborovo, Dugo Selo, poginuo 11. 3. 1944. u Srpskoj Kapeli
ŠIMUNEC Stjepana STJEPAN, Lukarišće, Dugo Selo
ŠIMUNIĆ MARKO
ŠIMUNIĆ MATO, Bukovec, Zelina, poginuo u ožujku 1944. kod Konjščine u sastavu brigade »Matija Gubec«
ŠIMUNIĆ Juraja STJEPAN, Oborovo Bistransko, Zaprešić, poginuo
ŠIMUNKOVIĆ Ivana IGNAC, Bistranska Poljanica, Zaprešić, poginuo
ŠIMUNKOVIĆ MIRKO, Zagreb
ŠIŠAK PETAR, Gornja Stubica, Donja Stubica
ŠKALJAC MILAN, Lasinja, Pisarovina, ranjen u borbi kod Lobora 6. 11. 1944.
ŠKLEDAR DRAGUTIN, Bedenica, Zelina, poginuo 3. 5. 1945. u sastavu Zagorske brigade
ŠKES STJEPAN
ŠKES LOVRO, Vuger Selo, Sesvete, poginuo u logoru Jasenovac 1945.
ŠKRLJAN MATO, Zagreb
ŠKRLEC ANDRIJA, Donja Stubica
ŠKRLEC GABRIJEL, Podgorje Bističko, Donja Stubica
ŠKRLEC LJUBA, Podgorje Bističko, Donja Stubica
ŠKRLIN Stjepana DRAGUTIN, Oborovo Bistransko, Zaprešić
ŠKRLIN — BATINA Petra PETAR, Bistra Gornja, Zaprešić
ŠKROBOT KATICA, Podgorje Bističko, Donja Stubica, poginula 1944.
ŠKVORC FRANJO, Špansko, Zagreb
ŠKRIPELJ MARICA
ŠLOSER LEOPOLD, Zagreb, poginuo u borbi kod Oborova, 29. 3. 1944.
ŠOBA Franje ZVONKO, Hruševac Kupljenski, Zaprešić, poginuo
ŠOBAK DRAGUTIN, Dobri Zdenci, Donja Stubica
ŠOŠTARIĆ ANDRIJA
ŠPILAR SLAVKO
ŠPINDERK MATO, Hrastje, Zelina, umro 1975.
ŠPIRANEC STJEPAN, Žitomir, Zelina
ŠPOLJAR JOSIP, Pila, Donja Stubica,
ŠPOLJAREC STJEPAN
ŠRBEC IVAN, Podsusedski Jarak, Zagreb
ŠTEFANEC ĐURO, Kreča Ves, Zelina
ŠTEFANEC Josipa STJEPAN, Krečaves, Zelina, poginuo 20. 12. 1944. kod Cepelovca u sastavu Zagorske brigade
ŠTEFANEK KATICA, Podgorje Bističko, Donja Stubica
ŠTEFINOVEC Stjepana STJEPAN, Leprovica, Dugo Selo
ŠTEKAR BRANKO, Zagreb
ŠTINGL IVAN, Zagreb, umro 1975.
ŠTEFANEK BLAŽ, Podgorje Bističko, Donja Stubica
ŠTRBUCL JOSIP, Vrapče, Zagreb
ŠTREK Juraja MIRKO, Bistra Gornja, Zaprešić, poginuo
ŠTRKALJ STJEPAN, Zagreb
ŠTURLAN JOSIP
ŠUKELJ FRANJO, Soblinec, Sesvete
ŠUKLJINA ALIJA
ŠUKLIJA ALOJZ, Lokvice, Metlika
ŠUŠKOVIĆ IGNAC, Sesvete, Zagreb
ŠUTEJ Valenta IVAN, Rugvica, Dugo Selo
ŠVEC PAVAO, Sesvete, Zagreb
ŠVEC Franje JOSIP, Bistra Gornja, Zaprešić
ŠVEC JOSIP, Zagreb
ŠVELEC FRANJO, Zadar
ŠVIGIR LJUDMILA, Zagreb, zarobljena od ustaša 1944. i obješena u Krušljevom selu.
TADIĆ ANTE, Rijeka
TALAN IVAN, Zagreb
TARAŠIĆ ANTE, Zagreb
TIJAN VAZMOSLAV, Istranin
TIŠLER WALTER, Zagreb
TIŠMA OSTO JA, Zagreb
TKALČEC Mate MARIJAN, Radoišče, Zelina, poginuo 17. 11. 1943. kod Komina
TOMAŠIĆ IVAN, Pakrac
TONČIĆ ANTUN, Zagreb
TONKOVIĆ DRAGA, Zagreb
TOPOLOVEC JOSIP, Podgorje Bističko, Donja Stubica
TOPOLOVEC MIRKO, Zagreb
TOTOVIĆ Adama MIRKO, Zelina, poginuo 15. 12. 1944. u Kloštru Podravskom u sastavu brigade »Braće Radića« kao komandant bataljona
TRAMPUŠ MIJO, Beloslavec, Zelina
TRAMPUŠ SLAVA, Špansko, Zagreb
TRIPALO MARIO, Zagreb
TRIPALO MARIJA, Zagreb
TREMPETIĆ VINKO, Vuger Selo, Sesvete, ubijen u listopadu 1943. od ustaša u Zelini
TRUPEC Mije ĐURO, Dugo Selo
TRUPEC Vinka STJEPAN, Nartska Struga, Dugo Selo
TRUPELJAK FRANJO, Jalševec, Sesvete
TRUPELJAK Luke FRANJO, Jalševec, Sesvete
TRUPELJAK NIKOLA, Novoselec, Sesvete
TRZUN ALOJZ, Vrapče, Zagreb
TRZUN FRANJO, Vrapče, Zagreb
TRZUN IVAN, Vrapče, Zagreb
TRZUN Marka IVAN, Vrapče, Zagreb
TRZUN JOSIP - JOVICA, Vrapče, Zagreb, umro
TRZUN JURAJ, Vrapče, Zagreb
TRZUN KREŠO, Zagreb
TRZUN MARKO, Zagreb, Vrapče, umro
TRZUN PAVLE, Zagreb
TRZUN VIŠNJA, Zagreb
TUBIKANEC MILAN, Borčec, Zagreb
TUDEK ANTUN, Sesvete, Zagreb
TUDEK MARTIN, Preseka, Dugo Selo
TUDEK RUDOLF
TUKEC Đure IVAN, Oborovo, Dugo Selo, poginuo u Srpskoj Kapeli 11. 3. 1944.
TUKEC JOSIP, Dugo Selo, poginuo 10. 9- 1944. u Trebovcu, Ivanić Grad
TUKEC Mate MARIJAN, Oborovo, Dugo Selo
TUKEC Mije MIRKO, Obedišće, Dugo Selo
TUKEC STJEPAN, Oborovo, Dugo Selo, poginuo 2. 2. 1944. u Svibovcu kod Varaždinskih Toplica u brigadi »Matija Gubec«
TUKEC MIKA, Oborovo, Dugo Selo, poginuo u logoru u Njemačkoj
TUKEC Ivana STJEPAN, Rugvica, Dugo Selo
TURČIĆ IVAN, Sesvete
TURČIĆ STJEPAN - ČIRO, Novoselec, Sesvete
TURČIĆ STJEPAN - ŠKRTIĆ, Novoselec, Sesvete
TURČIĆ STJEPAN - PEPAC, Novoselec, Sesvete
TURČIĆ Imbre VID — ĆOSO, Novoselec, Sesvete
TURČIĆ STJEPAN - ZRINJSKI, Novoselec, Sesvete
TURČIĆ - KRANJČEC IVAN, Novoselec, Sesvete
TURČIN IVAN, Vidovec, Zagreb
TURK ANKICA, Zagreb
TURK MIRKO, Pavlovec, Zabok
TURK RUDOLF, Kupljenovo, Zaprešić
TURK SLAVKO, Zagreb
TURK STJEPAN — TEŠO, Kupljenovo, Zaprešić
TURUK RUŽA, Zagreb

TUŠEK BLAŽ, Blaguša, Sesvete
TUŠEK IMBRO, Blaguša, Sesvete, ranjen u Čučerju u 2. mj. 1944., zaklan od ustaša na putu u bolnicu u s. Visoko.
TUŠEK STJEPAN, Blaguša, Sesvete

UREK FRANJO, Bizeljsko, Brežice, umro 1946.
URŠIČIĆ PAVAO, Zagreb
VALDEC STJEPAN, Zagreb
VALEC BARKA, Zagreb
VALENČAK MARTIN, Sesvetski Kraljevac, Sesvete
VANDEK MATO, Opatinec, Dugo Selo
VAROVIĆ MILAN, Vrapče, Zagreb
VAROVIĆ STJEPAN, Vrapče, Zagreb
VAZDAR Mirka JOSIP, Zrinščina, Zelina, poginuo 1944. kod Koprivnice
VEČERIN STJEPAN, Vidovec, Zagreb
VEDRINA ELIZABETA, Podgorje Bističko, Donja Stubica
VEDRINA JOSIP, Podgorje Bističko, Donja Stubica
VEDRINA Tome JOSIP, Podgorje Bističko, Donja Stubica
VEDRINA JURAJ, Podgorje Bističko, Donja Stubica
VEDRINA MICIKA, Marija Bistrica, Donja Stubica
VEDRINA VLADO, Podgorje Bističko, Donja Stubica, poginuo
VEDRINA ŠIMUN, Podgorje, Donja Stubica
VELČIĆ VESELJKO, Zagreb
VIDAS IVAN
VIDIČEK JOSIP, Krapina
VILEŠIĆ ZLATKO, Ludbreg
VINCEK FRANJO, Markuševac, Zagreb
VITEZ IVAN
VLAHOVIĆ Marka FRANJO, Kraljevečki Novaki, Sesvete
VLAŠIĆ-HUMSKI KATICA, Zagreb
VODIŠEK JOSIP, Kustošija, Zagreb, umro 1945.
VODOPIJA SLAVICA, Poljanica, Klanjec
VODOPIVEC ALBIN
VORI IVAN, Jakovlje, Donja Stubica
VRABEC FRANJO, Jakovlje, Donja Stubica
VRABEC JOSIP, Zagreb
VRABEC STJEPAN, Jakovlje, Donja Stubica
VRANDEČIC ANTUN, Pučišće, Supetar
VRANIĆ Mate IVAN, Dugo Selo
VRĐUKA STJEPAN, Gornja Stubica, Donja Stubica
VRŠČAK Andrije JOSIP, Radoišće, Zelina, poginuo u 9- mj. 1944. kod Garešnice
VUGLEK FRANJO, Jalševac, Sesvete
VUGLEK Đure FRANJO, Jalševac, Sesvete, poginuo 1944.
VUGLEK JURA, Jalševac, Sesvete
VUGER KATICA, Vuger Selo, Sesvete, zarobljena od ustaša i ubijena 1945. u Zagrebu
VUGER JANKO, Vuger Selo, Sesvete
VUGER STJEPAN, Vuger Selo, Sesvete
VUKAS ANKICA, Vuger Selo, Sesvete
VUKELJA DARINKA, Borčec, Zagreb
VUKINA EDO, Kraljevec na Sutli, Klanjec
VUKINA MARIJA, Čučerje, Zagreb
VUKOVIĆ STJEPAN, Gornja Stubica, poginuo 1944.
VUKSAN Mije BRANKO, Dugo Selo
VURAJIĆ BARICA, Hum Bistrički, Donja Stubica, poginula 1944.

ZAKARIJA JOSIP, Zagreb
ZAVALIC PAVEL, Novoselec, Zagreb
ZAVALIĆ FILIP, Novoselec, Zagreb
ZAVALIĆ STJEPAN, Oporovec, Sesvete
ZAVERNJAJEV IVAN VASILJEVIĆ, Oblast Rjazanska, selo Potape, Rajon Črnovski, SSSR
ZAVRSENSKI IVAN, Tomborsk, SSSR, ranjen u borbi kod Lobora 6. 11. 1944.
ZBUKVIĆ IVAN, Stenjevac, Zagreb
ZBUKVIĆ STJEPAN
ZDELAREC IVAN, Hruščica, Dugo Selo, poginuo 23. 9- 1943. u Banja Selu — Zelina
ZEBEC VALENT, Slani Potok, Donja Stubica
ZINJAJEV VIKTOR, Orel, SSSR, nestao u borbi kod Lobora 6. 11. 1944.

ŽAGMESTAR Jure STJEPAN, Laduč, Zaprešić, poginuo
ŽEBRUN VASILJ, SSSR
ŽEŽELJ SLAVKO, Blaguša, Sesvete
ŽEŽELIĆ JOSIP
ŽIBRAT IVAN
ŽIDAK TOMO, Goranec, Sesvete, poginuo 1944.
ŽIDAK TOMO, Vugrovec, Sesvete
ŽIGROVIĆ ĐURO, Kalinje, Zelina
ŽIGROVIĆ FRANJO, Kalinje, Zelina
ŽIGROVIĆ MATO — STARI, Kalinje, Zelina, zarobljen 29. 3. 1944. u Oborovu i od ustaša obješen u Čučerju
ŽIGROVIĆ MIJO, Kalinje, Zelina, umro
ŽILJAK Jakoba DRAGUTIN, Oborovo Bistransko, Zaprešić
ŽILJAK ĐURO, Novo Mjesto, Zelina
ŽILJAK Ivana IVAN, Oborovo Bistransko, Zaprešić
ŽLICAR BRANKO, Zagreb
ŽUGČIĆ ANDRIJA, Novoselec, Sesvete
ŽUGČIĆ IVAN, Novoselec, Sesvete
ŽUGČIĆ JOSIP — ADET, Novoselec, Sesvete
ŽUGČIĆ Stjepana JOSIP, Novoselec, Sesvete
ŽUGČIĆ STJEPAN - ADAM, Novoselec, Sesvete
ŽUGEC Andre MATO, Rugvica, Dugo Selo
ŽUKINA PAVAO - ŠUMSKI, Gornja Stubica
ŽUKINA FRANJO, Golubovečko naselje, Donja Stubica
ŽUKINA JURAJ, Podgora, Donja Stubica, poginuo 1944.
ŽUNKO OTO, Zagreb
ŽUTAK Josipa TOMO, Ostrna, Dugo Selo

S A D R Ž A J

Napomena: Autor nepotpisanih priloga je *Pero Popović*

GODINA 1941.

Zagrebački okrug u narodnooslobodilačkoj borbi..... 3
Razvoj i djelovanje Partijskih organizacija u zagrebačkom okrugu 1941. i 1942, *Marko Belinić*..... 5
Prvi Zagrebački partizanski odred, *Ante Dobrila*..... 7
Pripreme za prihvat komunista iz logora Kerestinec, *Josip Tucman Crni*..... 9
Razvoj narodnooslobodilačkog pokreta u zapadnom dijeju kotara Zagreb, *Stjepan Mesir Luka*..... 10
Razvoj narodnooslobodilačkog pokreta u Brdovečkom Prigorju, *Nikola Laljak Grga*..... 14
Uticaj KPJ na narod brdovečkog kraja, *Josip Šepec*..... 16
Razvoj organizacija NOP u Brdovečkom Prigorju, *Franjo Jančić*..... 18
Razvoj narodnooslobodilačkog pokreta u Zagorju, *Pavao Žukina Šumski* .!!!777! ! .! 7.....
Razvoj narodnooslobodilačkog pokreta u Posavini, *Đuro Ban Mile*..... 23
Razvoj revolucionarnog i narodnooslobodilačkog pokreta u Prigorju, *Marijan Kos-Rucak Mičurin*..... 26
Napad na općinu Markuševec, *Stjepan Šelendić*..... 33
Djelovanje skojevskih, partijskih i omladinskih organizacija u Vrapču, Borčecu i Stenjevcu 1941. i 1942, *Dušan Gašparović Doktor*..... 35
Partijska organizacija u Vrapču 1941. i 1942, *Mijo Cvetković Šmajser*..... 39

GODINA 1942.

Vojno politička situacija u zagrebačkom okrugu početkom 1942 43
Formiranje bataljona -Marija Gubec«, *Josip Tucman Crni* ... 44
Formiranje, bataljona »Marija Gubec« i njegove oružane akcije, *Pavao Zukina Šumski* \ . . . . . 7..... 45
Sjećanje na akcije bataljona »Marija Gubec«, *Milan Kuren Gubec* 50
Odlazak u bataljon »Marija Gubec«, *Đuro Ban Mile*..... 50
Partizanske jedinice u Zagorju polovinom 1942.....
Zagorski vod iz Žumberka u Zagorje . ' ! ' ! " ! ..i! 53
Partijsko savjetovanje CKKPH za okruge Zagreb, Krapina, Varaždin i Čazma, kolovoza 1942, *Josip Tucman Crni* 55
Partizanske formacije na području II operativne zone Hrvatske..... 56
Vojno politička situacija u zagrebačkom okrugu u drugoj polovini 1942..... 57
Proglas Okružnog komiteta Komunističke partije za okrug Zagreb..... 59
Formiranje i akcije Vrapčanske udarne grupe 1942, *Mijo Cvetković Šmajser*..... 60
Gornjostubička udarna grupa, *Franjo Ciglenečki i Drago Babić* . 62
Formiranje i akcije Pušćanske udarne grupe, *Josip Tucman Crni*..... 63
Manifestacija bratstva i jedinstva..... 63
Dolazak Žumberačke čete na Kalnik, *Stjepan Šelendić* 64
Ustaško domobranska akcija protiv partizana..... 65
Žumberačka četa i njene akcije u Zagorju, *Jovica Mandić* ... 66

GODINA 1943.

Politička situacija u Zagrebačkom okrugu u prvoj polovini 194 3..... 71
Partijsko savjetovanje kotara Donja Stubica..... 72
Osnivanje i zadaci udarnih grupa, *Milan Kuren Gubec* 72
Udarna grupa Dugo Selo, *Đuro Ban Mile*..... 73
Jakovljanska partizanska udarna grupa, *Ivo Poturica*..... 74
Izvještaj Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske o napadu na Zelinu 75
Politička situacija u kotaru Sv. Ivan Zelina..... 75
Napad Kalničkog odreda na ustaško-njemačko uporište Sv. Ivan Zelina, *Marijan Kos-Rucak Mićurin*..... 76
Akcije borbenih grupa na stubičkom kotaru..... 77
Proglas Okružnog komiteta Komunističke partije Hrvatske za okrug Zagreb..... 77
Prigorska partizanska udarna grupa, *Marijan Kos-Rucak Mičurin* 79
Akcije Prigorske partizanske udarne grupe, *Josip Bene Moser*. . 80
Podgorsko bistrička udarna grupa, *Tomo Obad*..... 84
Osnivanje i akcije udarne grupe Dugo Selo, *Ivan Vranić Iskra* 85
Napad udarne grupe Dugo Selo na domobrane, *Dragutin Kolar Karlo* 85
Neprijateljski podaci o akcijama partizanskih udarnih grupa u okolici Zagreb..... 86
Formiranje Prigorske čete..... 87
Napad Prigorske čete na domobrane u Granešini, *Josip Bene Moser*..... 89
Formiranje Prigorske čete, *Dragutin Kolar Karlo*..... 90
Prigorska četa, *Stipe Ugarković*..... 91
Prigorska četa — mobilna jedinica, *Stjepan Pučko*..... 93
Vojno-politička situacija u zagrebačkom okrugu polovinom 1943 94
Prigorsko-posavska četa..... 94
Mobilizacija i jedinstvo hrvatskog naroda..... 96
Posavska četa..... 97
Formiranje Posavske čete, *Dragutin Kolar Karlo*..... 98
Napad Posavske čete na vlak u Ostrni, *Stjepan Šimunec* 98
Udarna grupa i Posavska četa, *Đuro Trupec Jablan*..... 99
Udarne grupe pod vojnom komandom Moslavačkog odreda . . 99
Mobilizacija boraca u Prigorju, Posavini i Zagorju, *Marijan Laćan Lazo*..... 99
Politička situacija u dugoselskom kotaru ljeti 1943, *Ivan Vranić Iskra*..... 100
Prigorska terenska četa — kotara Sv. Ivan Zelina..... 100
Zagorska četa »Marija Gubec«..... 103
Borba čete »Marija Gubec« sa ustašama u Glavnici..... 104
Sjećanja na četu »Marija Gubec«, *Ivica Baršić*..... 104
Neprijateljski podaci o aktivnosti partizanskih četa u okolici Zagreba 105
Akcije partizanskih grupa na stubičkom kotaru..... 106
Pripreme za osnivanje Zagrebačkog partizanskog odreda ... 107
Naredba o formiranju Zagrebačkog partizanskog odreda. . . . 108
Politička situacija u zagrebačkom okrugu u vrijeme formiranja Zagrebačkog partizanskog odreda. 110
Prvi izvještaj štaba Zagrebačkog partizanskog odreda..... 112
Direktivno pismo za rad Partije u Zagrebačkom odredu. ... 114
Vojni izvještaji o formiranju Zagrebačkog odreda..... 115
Organizacija sanitetske službe u Zagrebačkom odredu 116
Sazreli vojno politički uvjeti za formiranje Zagrebačkog partizanskog odreda 117
Sve udarne grupe i čete u jednu vojnu formaciju, *Ivan Vranić Iskra*..... 119
Napad na domobrane u Gornjoj Stubici i druge akcije Odreda, *Mijo Cvetković Šmajser*..... 119
Organizacija prehrane Zagrebačkog odreda, *Vilko Šafar* . . . 120
Prva akcija Zagrebačkog odreda — rušenje željezničke pruge, *Josip Bene Moser*..... 122
Ivanjarečka četa, *Đuro Trupec Jablan*..... 124
Organizacija i zadaci Zagrebačkog partizanskog odreda 124
Prve vojne operacije Zagrebačkog partizanskog odreda 125
Akcije i borbe II bataljona Zagrebačkog partizanskog odreda, *Ivan Ožbolt Sokol*..... 126
Organizaciono stanje Zagrebačkog partizanskog odreda, listopada 1943..... 127
Organizacija Komunističke partije u Zagrebačkom odredu. . . 128
Mobilizacija boraca za Zagrebački partizanski odred..... 128
Prva borba Zagrebačkog partizanskog odreda sa ustašama u Prigorju, *Pero Popović*..... 130
Neprijateljski podaci o aktivnosti Zagrebačkog odreda 132
Napad Zagrebačkog odreda na ustaško-domobransko uporište Marija Bistrica..... 133

Napadi Zagrebačkog odreda na Mariju Bistricu, Vrbovec i Sesvete, *Micika Vedrina* 134
Rušiti komunikacije 136
Operacije Zagrebačkog odreda u listopadu 1943 136
Političke i vojne direktive štaba II operativne zone, štabu Zagrebačkog partizanskog odreda 137
Politička situacija na sektoru Zagrebačkog partizanskog odreda 138
Diverzantske akcije Zagrebačkog odreda 139
Napad Zagrebačkog odreda na ustaško uporište Belovar Moravče, *Stjepan Sreš* 139
Akcija na Stančić 140
Sjećanja na neke akcije Zagrebačkog odreda, *Josip Habazin Čuča* 140
Narod stubičkog kraja se opredijelio za NOB 141
Administracija i izvještaji Zagrebačkog odreda 141
Izvještaj informativca Milana 141
Ustaški teror na stubičkom kotaru 142
Rušiti komunikacije Zagreb —Varaždin 142
Agenti UNS-a ubačeni u NOV 143
Zasjeda ustašama na cesti Sv. Ivan Zelina — Zagreb 143
Napad na benzinske rezervoare u Sesvetama 143
Sjećanja o napadu I. bataljona na benzinske rezervoare kod Sesveta, *Ivica Baršić* 144
O napadu na bunkere benzinskih cisterni u Sesvetama, *Mato Brezovečki* 144
Rad KP u Zagrebačkom odredu 145
Prvi izvještaj o prehrani boraca Zagrebačkog odreda 146
Organizaciono stanje, naoružanje i aktivnost Zagrebačkog odreda 147
Naredba informativeima, komandirima i ekonomima I. bataljona 147
Neprijateljska ofenziva na Zagrebački partizanski odred 148
Porušene pruge 148
Političko stanje Zagrebačkog odreda 149
Politička situacija u kotaru Zagreb, studenoga 1943 149
Brdovečko-prigorska partizanska udarna grupa, *Stjepan Sutlar* 151
Neprijateljska uporišta na sektoru Zagrebačkog odreda 153
Prehrana i organizacija saniteta u Zagrebačkom odredu 153
Postavljanje rukovodećeg kadra u Zagrebačkom odredu 154
Zagrebački odred u borbama za oslobođenje Čazme 155
Operativni zadaci I. bataljona Zagrebačkog odreda 155
Napad Zagrebačkog odreda na neprijateljsko uporište Vrbovec 156
Napad Zagrebačkog odreda na Vrbovec, *Stjepan Pučko* 157
Sjećanja o napadu na Vrbovec, *Josip Habazin Čuča* 157
Direktivno pismo štabu Zagrebačkog odreda 158
Organizaciono stanje Zagrebačkog odreda u studenom 1943 159
Pohvalna naredba Zagrebačkom odredu 159
Uspjesi i gubici Zagrebačkog odreda u studenom 1943 160
Prijem teškog oružja 160
Rušenje željezničke pruge u Moslavini 160
Sukob naših jedinica 161
Sjećanja na sukob bataljona Zagrebačkog i Moslavačkog odreda, *Ivan Ozbolt Sokol* 162
Zabrana pušenja drugaricama, pohvale i ukori 163
Zahtjev za dolazak Zagrebačkog odreda na stubički kotar 164
Smjena zamjenika komesara Odreda 164
Akcije I. bataljona u Prigorju, *Mato Brezovečki* 165
Odlazak II i III bataljona Zagrebačkog odreda u brigadu «Matija Gubec» 166
Organizaciono stanje KP Zagrebačkog odreda u studenom 1943 167
Brojno stanje i naoružanje Zagrebačkog odreda nakon odlaska dvaju bataljona u brigadu »Matija Gubec« 167
Novi komandant Zagrebačkog odreda i formiranje II bataljona 168
Bojna relacija brigade »Matija Gubec« za prosinac 1943 168
Napad na ustaško uporište Komin 169
O napadu na ustaško uporište Komin, *Vinko Gorički* 169
Politička situacija na sektoru Zagrebačkog odreda u prosincu 1943 170
Borba sa ustašama u Planini i Jertovcu 171
Moserova akcija na skladišta bombi i municije u Sopnici 171
Napad i miniranje skladišta avionskih bombi u Sopnici kod Sesveta, *Josip Bene Aioser* 172
Borba sa ustašama u Planini i Kraljevcu, *Ljuban čolak* 175
Učvršćenje i širenje partijske i skojevske organizacije Zagrebačkog odreda, *Slavko Pavlinić* 178
Neprijateljska uporišta na sektoru Zagrebačkog odreda u prosincu 1943 179
Zasjede neprijateljskim jedinicama 180
Okružni komitet Pokuplje i Okružni komitet Zagreb 180
Sjećanje na boravak Odreda u Vugrovcu, prosinca 1943, *Pero Popović* 180
Zagrebački odred u Vugrovcu prosinca 1943, *Slavko Pavlinić* 182
Zasjeda ustašama kod Soblinca, *Branko Brlek* 185
Organizaciono političko stanje Zagrebačkog odreda prosinca 1943 185
Organizaciono stanje Komunističke partije Odreda, prosinca 1943 186
Narod Prigorja i Zagorja oduševljeno prima borce Zagrebačkog odreda —, (188'
Neprijateljski podaci o aktivnosti partizana u okolici Zagreba, prosinca 1943 187

GODINA 1944.

Direktive štaba II operativne zone 191
Napad na ustaško uporište Zlatar 191
Neprijateljski podaci o borbama za Zlatar 192
Sjećanja na borbe sa ustašama kod Tugonice, *Josip Bene Moser* 193
Borbe sa ustašama kod Tugonice, *Branko Brlek* 195
Borba kod Tugonice, *Josip Habazin Čuča* 195
Napadi na Nijemce 195
Ustaška ofenziva na Prigorje i Zagorje 196
Neprijateljski podaci o borbama sa Zagrebačkim odredom i XXXII divizijom 198
Ustaški zločini u Gornjoj Stubici 198
Ustaška ofenziva na Žitomir 198
Borba I. bataljona sa ustašama kod Kašine 199
Borbe Zagrebačkog odreda sa ustašama u Zagorju 199
Borba za spašavanje i prebacivanje ranjenika 200
Neprijateljska reakcija hara po stubičkom kotaru 201
Reorganizacija II bataljona 202
Sjećanje na borbu Zagrebačkog odreda sa ustašama u Bedenici, *Tomo Obad* 202
Formiranje Zapadne grupe partizanskih odreda Hrvatske 203
Odlazak grupe boraca iz Posavine u Zagrebački partizanski odred, *Đuro Trupec* 206
Borba sa ustašama u Cučerju, *Stjepan Šelendić* 208
Zagrebački odred ruši željezničke pruge 208
Upute za osiguranje jedinice NOV 209
Borba Zagrebačkog odreda sa ustašama PTS kod Pažurevca 209
Borbe prvog bataljona sa ustašama u Cecilu, Glavnici, Trsteniku i Planini 209
Borba sa ustašama u Planini i Čučerju, *Joža Vedrina* 210
Borba sa ustašama u Cučerju, *Jura Vedrina* 210
Iz neprijateljske dokumentacije 211
Sjećanje na borbu sa ustašama i milicijom u Planini, *Stjepan Šelendić* 211
Posavski partizanski odred, *Ivan Ožbolt Sokol* 212
Borba sa ustašama u Hruškovici 214
Borbe i akcije I. bataljona 214
Promjene komandnog kadra u Zagrebačkom odredu 215
Brojno stanje i naoružanje Zagrebačkog partizanskog odreda, ožujka 1944 216
Novi komandant Zagrebačkog odreda 216
Borba sa ustašama u Jertovcu, *Vinko Gorički* 217
Uputstva viših štabova 217
Borba Zagrebačkog odreda sa ustašama u Donjem Orešju, Planini, Glavnici, Bedenici i Trsteniku 219
Djelovanje Zagrebačkog odreda na stubičkom kotaru 220
Oborovska bitka 29. ožujka 1944 220
Sjećanja na oborovsku bitku, *Pero Popović* 221
Manevriranje Zagrebačkog odreda prilikom ustaških ofenziva, *Stjepan Šelendić* 223

Akcija na miliciju u Planini ... 224
Borba sa ustašama kod Šušobrega ... 224
Borba sa ustašama iz Marije Bistrice kod Šušobrega, *Stjepan Sutlar* ... 225
Borba sa ustašama kod Šušobrega, *Joža Vedrina* ... 226
Upute o disciplini i liječničkom pregledu boraca ... 227
Akcije i pokreti I. bataljona u travnju 1944. ... 228
Borba Zagrebačkog odreda na Vinskom Vrhu i Jertovcu ... 228
Prebacivanje ranjenika na Kalnik ... 229
Napad I. bataljona na dio ustaške posade u Sv. Ivanu Zelini ... 229
Prvi borbeni zadatak udarne grupe Zagrebačkog partizanskog odreda, *Walter Tišler* ... 230
O napadu na dio ustaške posade u Sv. Ivanu Zelini, *Branko Brlek* ... 230
Napad na dio ustaške posade u Sv. Ivanu Zelini, *Josip Lončarić* ... 231
Borba I. bataljona sa ustašama u Hraščini Trgovišću ... 231
Zagrebački odred kreće u akciju u Zagreb ... 232
Borbe sa ustašama kod Jertovca i Konjščine i napad na dio ustaške posade u Sv. Ivanu Zelini ... 233
Organizacija obavještajne i kontraobavještajne službe u Zagrebačkom partizanskom odredu ... 233
Vojno organizaciono stanje Prvog bataljona u travnju 1944. ... 233
Partijski rad u Zagrebačkom odredu, travnja 1944. ... 234
Prvomajska proslava ... 234
Napad Zagrebačkog odreda na ustaško uporište Donje Orešje ... 234
Napad na ustaško uporište Donje Orešje, *Mato Brezovečki* ... 237
O napadu na ustaško uporište Donje Orešje, *Vinko Gorički* ... 238
Borba I. bataljona kod Beloslavca ... 239
Zarobljena ustaška komora u Beloslavcu, *Vinko Gorički* ... 240
Napad na ustašku posadu u Donjem Orešju i borba kod Beloslavca, *Josip Habazin čuča* ... 240
Rad SKOJ-a u Zagrebačkom odredu travnja 1944. ... 241
Čuvanje vojnih tajni ... 241
Rad Partije u Zagrebačkom odredu ... 242
Neprijateljska ofenziva na jedinice X korpusa zagrebačkog u Zagorju ... 242
Borbe kod Hraščine Trgovišća, *Mato Brezovečki* ... 244
Izvod iz bojne relacije XXXII divizije u borbama u Zagorju ... 246
Napad na ustaško uporište Donje Orešje i spašavanje ranjenika, *Stjepan Šelendić* ... 247
Borba Zagrebačkog odreda kod Hraščine Trgovišća, *Joža Vedrina* ... 249
Vojno organizaciono stanje Prvog bataljona ... 249
Neprijateljska uporišta na sektoru Zagrebačkog odreda, svibnja 1944. ... 250
Promjene u rukovodećem kadru Odreda ... 250
Organizaciono političko stanje Zagrebačkog odreda, svibnja 1944. ... 251
Rad SKOJ-a u Zagrebačkom odredu, svibnja 1944. ... 252
Proizvođenje u oficirske činove ... 253
Borba Zagrebačkog odreda sa ustašama u Glavnici ... 253
Akcija Zagrebačkog odreda na organizatore milicije ... 254
Sjećanje na Zagrebački partizanski odred, *Oto Žunko* ... 254
Novi komandant Zagrebakog odreda ... 255
Noćni napadi neprijateljskih jedinica ... 255
Proizvođenje podoficira ... 256
Brojno stanje partijske organizacije Zagrebačkog odreda ... 256
Rad SKOJ-a Zagrebačkog odreda, lipnja 1944. ... 256
Premještaj iz Kalničkog u Zagrebački partizanski odred, *Jovica Mandić* ... 256
Vojnički izgled jedinica NOV ... 257
Ukidanje pozdrava stisnutom pesnicom ... 258
Organizaciono političko stanje Odreda, lipnja 1944. ... 258
Postavljenja podoficira ... 259
Vojno organizaciono stanje I. bataljona ... 259
Zagrebački odred vodi uspješne borbe ... 260
Formiranje Omladinskog bataljona ... 261
Sjećanje na formiranje Omladinskog bataljona i njegove akcije, *Ivo Poturica* ... 261
Zasjeda kod Donje Zeline, *Pero Popović* ... 262
Likvidacija ustaškog uporišta Čučerje kod Zagreba ... 263
Hitno prikupljanje podataka o neprijateljskim jedinicama ... 263
Napad Zagrebačkog odreda na ustaše PTS u Cučerju, *Stjepan Popović* ... 264
Pohvala hrabrih u napadu na ustaše u Cučerju ... 264
Rad SKOJ-a Zagrebačkog odreda u srpnju 1944. ... 265
Partijski rad I. bataljona ... 265
Brojno stanje Partijske organizacije Odreda, srpnja 1944. ... 266
Pokušaj ustaškog napada na ranjene borce u Kladeščici ... 266
Formiranje Stubičkog bataljona ... 267
Štab Zapadne grupe sa Zagrebačkim odredom ... 267
Zasjeda i rekviriranje žita ... 268
Akcije Omladinskog bataljona ... 269
Domobranski brzi zdrug u Stubičkim Toplicama ... 269
Moral, borbenost i politička svijest boraca Odreda ... 270
Čuvanje vojničkih tajni ... 271
Vojno obavještajni podaci o neprijateljskim uporištima ... 271
Rad Partije i SKOJ-a II bataljona ... 271
Ustaše osiguravaju gradnju mostova ... 272
Neprijateljsko uporište Markuševec ... 272
Narod prima našu vojsku sa velikim ushićenjem ... 272
Mobilizacija za Sv. Ivan Zelinski bataljon ... 274
Omladinski bataljon raspršio miliciju u Jalševcu ... 274
Političko stanje II bataljona ... 274
Političko stanje Zagrebačkog odreda ... 276
Najvažniji zadatak jačanje naše vojske ... 277
Političko stanje I. bataljona ... 277
Ustaška banda u Prepolnu ... 278
Rad Partijske organizacije I. bataljona ... 279
Obavještajni izvještaj II bataljona ... 280
Novi način osiguranja željezničkih pruga ... 280
Pažnja uzdizanju kadrova ... 280
Vojno obavještajni podaci o neprijateljskim uporištima ... 281
Veća pažnja vanjskom izgledu boraca ... 281
Operacije i akcije Zagrebačkog odreda u kolovozu 1944. ... 282
Vojno obavještajni podaci o neprijateljskim uporištima ... 282
Političko stanje Zagrebačkog odreda u kolovozu 1944. ... 283
Obavještajni izvještaj I. bataljona za kolovoz 1944. ... 284
Napad na ustaške bunkere u Blaguši, *Andrija Ščuric* ... 285
Osiguranje diverzanata na miniranju željezničke pruge ... 286
Rušenje željezničke pruge i napad na protuavionsku jedinicu u Zagrebu, *Stjepan Šelendić* ... 287
Oružje za Stubički bataljon ... 287
Ustaška banda u Crkvenoj Vesi ... 288
Upute o vođenju administracije u Odredu ... 288
Obavještajni podaci o miliciji u Vugrovcu ... 288
Zagrebački odred nema dovoljno oružja za nove borce ... 289
Neprijateljska uporišta na sektoru Zagrebačkog odreda ... 289
Napad XXXII divizije na neprijateljsko uporište Sv. Ivan Zelina ... 289
Pripremanje napada na domobransko uporište Sv. Ivan Zelina, *Pero Popović* ... 291
Borba II. bataljona kod Novog Mjesta ... 292
Stigla je Crvena armija ... 292
Neprijateljski podaci o napadu na uporište Sv. Ivan Zelina ... 293
Pripreme za osnivanje Pušćanskog bataljona ... 293
Narod mrzi neprijatelja ... 293
Nova Prigorska četa ... 294
Politička situacija i organizaciono stanje SKOJ-a u Odredu ... 294
Vojno organizaciono stanje I. bataljona ... 294
Neprijateljsko uporište Crkvena Ves ... 294
Stanje neprijateljskih uporišta u Zagorju ... 295
Novo naoružanje I. bataljona ... 295
Formiranje 3. čete I. bataljona ... 296
U Moslavinu po oružje ... 296
Veliki broj novih boraca ... 297
Upute za sastavljanje vojno organizacionih izvještaja ... 298
Ne dozvoliti Nijemcima organizirano povlačenje ... 298
Formiranje 3. čete II. bataljona ... 298
Neprijateljska uporišta ... 299
II bataljon na stubičkom sektoru ... 299
Mobilizacija za Svetoivanski bataljon ... 300
Formiranje novog Trećeg bataljona Zagrebačkog odreda ... 300

Organizaciono stanje Odreda nakon formiranja III. bataljona. . 300
Sovjetsko odlikovanje drugu Titu 301
Zatrovane cigarete 301
Postavljenje podoficira u I. bataljonu 301
Mobilizacija na stubičkom kotaru 301
Rasulo Pavelićeve vojske 302
Novi komandant Zagrebačkog odreda . ! ! ' ! ! ' ? : " : 3TT2
Zagrebački odred dobiva radio stanicu za vezu 302
Naređenje za sastavljanje vojno organizacionih izvještaja u bataljonima 302
Oficirski pješadijski kurs 303
Neprijateljska uporišta na sektoru Zagrebačkog odreda 303
Pokreti neprijateljskih jedinica 304
Mobilizacija boraca 304
Uništavanje neprijateljskih komunikacija 305
Pokreti neprijateljskih jedinica 305
Neprijateljska uporišta na stubičkom sektoru 305
II bataljon Zagrebačkog odreda odlazi u sastav Zagorske brigade 306
Prihvat vojnika i oficira iz neprijateljskih jedinica 306
Pokreti neprijateljskih jedinica 307
Masovno prelaženje neprijateljskih vojnika u Narodnooslobodilačku vojsku 307
Pruga Zagreb — Varaždin ne smije raditi 308
Brojno stanje članova KP u II bataljonu 308
Ustaške ofenzivne akcije 309
Operativni dnevnik Zagrebačkog odreda za rujan 1944. 309
Ustaše iz Crikvenice, *Oto Žunko* 311
Događaji na Lazu, *Oto Žunko* 311
Neprijateljsko uporište Sesvete 311
Borba sa ustašama i milicijom u Vidovcu kod Zagreba 312
Izbor i izobrazba kurira 312
Političko stanje III bataljona 313
Neprijateljski podaci o borbi sa ustašama na Sljemenu 313
Posljedice napada XXXII divizije na Sv. Ivan Zelinu 313
Brojno stanje i naoružanje neprijateljskih uporišta 314
Zasjeda I. bataljona na cesti Kašina-Laz 314
Političko stanje I. bataljona 314
Operativni dnevnik I. bataljona 315
Rad Partijske organizacije I. bataljona od srpnja do rujna 1944. . 315
Vojno organizaciono stanje I. bataljona rujna 1944 316
U dugoselskom kotaru ustaše pale, kolju i strijeljaju 317
Napad Zagrebačkog partizanskog odreda na ustaško uporište Crkvena Ves 317
Vješanje saradnika NOP-a u Sv. Ivanu Zelini 318
Neprijateljska uporišta na sektoru Zagrebačkog odreda u listopadu 1944. 320
Borba I. bataljona sa ustašama kod Kašine 322
Izvještaj I. bataljona o napadu na ustaško uporište Crkvena Ves 322
Napad na Crkvenu Ves — Moravče, *Oto Žunko* 322
Vojno obavještajni podaci o neprijateljskim jednicama 322
Proizvođenje u podoficirske činove 323
Operativni izvještaj o napadu na ustaško uporište Crkvena Ves . 323
Koncentracija neprijateljskih snaga u Sv. Ivanu Zelini 323
Kak sem iznad sela Prepolna zrušil izvidački ustaški avion, *Joža Vedrina* 324
Rušenje aviona, *Oto Žunko* 324
Pokreti neprijateljskih jedinica 324
Napad na ustašku mornaricu u Hraščini Trgovišću 325
Političko stanje I. bataljona u listopadu 1944 325
Pohvala hrabrih u borbi sa ustašama PTS u Čučerju 326
Borci Zagrebačkog odreda spasili od paljenja selo Vidovec, *Marijan Mikulček* 327
Napad na ustaške funkcionere u Čučerju, *Marijan Mikulček* . . 327
Postavljanje zasjeda ustašama i domobranima 328
Likvidacija domobranske posade Bedekovčina 328
Neuspjela zasjeda II bataljona kod Sv. Ivana Zeline 328
Kretanje neprijateljskih jedinica 329
Uzrok poraza zasjede II bataljona kod Sv. Ivana Zeline 330
Prelaz domobranskih i četničkih oficira u naše jedinice 331
Neprijateljska uporišta na sektoru Zagrebačkog odreda 3 3 2
Upute za rad vojnih sudova 333
Neprijateljski podaci o Zagrebačkom odredu 334
Komesarski izvještaj II bataljona 334
Borba I. bataljona sa ustašama kod Žitomira i Globočeca ... 335
Brojno stanje i naoružanje I. bataljona u listopadu 1944. 335
Rudari obustavili rad 337
Vojno organizaciono stanje I. bataljona u listopadu 1944. . ! I 338
Formiranje izvidačkog voda Zagrebačkog odreda 338
Pregled akcija Zagrebačkog odreda u rujnu i listopadu 1944.. . 339
Još jedno obrazloženje neuspjele zasjede II bataljona 339
Brojno stanje partijske organizacije I. bataljona na dan 25. listopada 1944. 340
Politička situacija na kotaru Sv. Ivan Zelina 341
Rad SKOJ-a Zagrebačkog odreda u listopadu 1944. 341
Mobilizacija 500 boraca 342
Vojno organizaciono stanje II bataljona u listopadu 1944. . ' ! 342
Proglas štaba XXXII divizije NOV 343
Pomoćnik komesara II bataljona o uzrocima poraza zasjede kod Zeline 343
Operativni dnevnik I. bataljona za listopad 1944. 344
Rad Partijske organizacije I. bataljona u listopadu 1944. 345
Socijalni i nacionalni sastav I. bataljona 1346 *j*
Rad partijske organizacije Zagrebačkog odreda u listopadu 1944 346
Brojno stanje i naoružanje I. bataljona u listopadu 1944. 347'
Komesarski izvještaj I. bataljona 347
Operativni dnevnik Zagrebačkog odreda za listopad 1944. . . ^ 34ž^*
Prijedlog za oficirske činove 349
Borci žele akcije i borbe 350
Vojno organizaciono stanje Zagrebačkog odreda u listopadu 1944 351
Mobilizacija, zasjede i miniranje glavnih cesta 352
Mitraljez sa Liberatora, *Oto Žunko* 352
Mobilizacija na zelinskom kotaru 352
Neprijateljska uporišta na sektoru Zagrebačkog odreda u studenom 1944. 353
Zagrebački odred prebacuje ranjenike iz Zagorja za Moslavinu . 354
Stanje neprijateljskih uporišta na sektoru Zagrebačkog odreda . 355
Zapovjest štaba Zapadne grupe 355
Borba I. bataljona u Loboru 356
Ranjeni i poginuli u borbi kod Lobora 357
Prebacivanje ranjenih boraca iz Zagorja u Moslavinu, listopada 1944, *Vjekoslav Pavlinić* 358
Borba kod Lobora, *Oto Žunko* 358
Organizaciono političko stanje I. bataljona Zagrebačkog odreda. 359
Obavještajna mreža Zagrebačkog odreda 360
Političko stanje Zagrebačkog odreda u studenom 1944. 360
Proslava Oktobarske revolucije u Zagrebačkom odredu 361
Mobilizacija boraca u kotaru Sv. Ivan Zelina 361
Mobilizaciju u zagrebačkom kotaru provodi I. bataljon 362
Pokreti akcije i borbe I. bataljona 362
Politička situacija u Prigorju i Zagorju ^363 f
Vojno organizaciono stanje I. bataljona u studenome 1944. ! ! 364
Svim silama i najenergičnije baciti se na neprijatelja 364
XXXII divizija u zasjedama u Prigorju 365
Isticati pomoć i vojne uspjehe Engleske i Amerike 365
Mobilizacija se nastavlja na stubičkom kotaru 366
Još jedno obrazloženje neuspjele zasjede II. bataljona kod Sv. Ivana Zeline 366
I. bataljon mobilizira na stubičkom kotaru 367
I. bataljon ruši prugu između Konjščine i Zlatar Bistrice . . . 368
Uspjela mobilizacija na stubičkom kotaru 369
Političko stanje 2. i 3. čete I. bataljona Zagrebačkog partizanskog odreda .. . 370
Operativni dnevnik I. bataljona 370
Vojno operativni izvještaj Zagrebačkog partizanskog odreda za studeni 1944. 371
Vojno organizaciono stanje Zagrebačkog odreda u studenome 1944. 372
Rad partijske organizacije I. bataljona u studenome 1944. ... 373

Ranjeni i poginuli borci I. bataljona od 25. listopada do 28. studenoga 1944. ... 373
Nestali borci I. bataljona od 25. listopada do 28. studenoga 1944. ... 374
Brojno stanje i naoružanje I. bataljona ... 374
Brojno stanje i rad partijske organizacije I. bataljona ... 374
Vojno politička situacija na sektoru Zagrebačkog odreda ... 374
Zasjeda ustašama u selu Ivanec, *Dragutin Karasman* ... 375
Ustaška ofenziva »Trolist« na XXXII diviziju i jedinice Zapadne grupe partizanskih odreda Hrvatske ... 376
Mobilizacija na stubičkom kotaru ... 376
Vojno organizaciono stanje Zapadne grupe partizanskih odreda Hrvatske u studenome 1944. ... 376 f
Pratnja mobiliziranih i dobrovoljaca ... 378
Politička situacija na zagrebačkom i stubičkom kotaru u studenome i početkom prosinca 1944. ... 379
Prebacivanje mobiliziranih do štaba Grupe ... 380
Pratnja ranjenih boraca ... 382
Rušiti pruge i minirati ceste i mostove ... 382
Poginuo je *Stevan Došen* ... 383
Politička situacija u kotaru Sv. Ivan Zelina, prosinca 1944. ... 384
Nova neprijateljska uporišta u Zagorju i Prigorju ... 385
Pregled akcija Zagrebačkog partizanskog odreda od 28. studenoga do 28. prosinca 1944. ... 386
Političko organizaciono stanje Zagrebačkog odreda u prosincu 1944. ... 389
Borba na Bunjaku, *Oto Žunko* ... 389
Sjećanja ria borbu sa ustašama kod Bunjaka, *Vjekoslav Pavlinić.* 390
Uzastopni ustaški napadi na Zagrebački odred ... 391
U svim općinama obrazovati ilegalne udarne grupe ... 392
Akcije naših aviona na cesti Zagreb — Varaždin, pozitivno su djelovale na narod ... 392
Pristupiti mobilizaciji svih godišta ... 393
Brojno stanje partijskih organizacija Zagrebačkog okružnog komiteta u ožujku 1945. ... 395
Brojno stanje skojevske organizacije okruga Zagreb, ožujka 1945. ... 395
Akcije Zagrebačkog odreda u proljeće 1945, *Oto Zunko* ... 395
Završetak rata, *Oto Žunko* ... 396
Himna Zagrebačkog partizanskog odreda ... ÜTT
Štab Zagrebačkog partizanskog odreda ... 403
Štab I. bataljona Zagrebačkog pratizanskog odreda ... 404
Štab II. bataljona Zagrebačkog partizanskog odreda ... 405
Štab III. bataljona Zagrebačkog partizanskog odreda ... 406
Popis boraca Zagrebačkog partizanskog odreda ... 407

BIBLIOGRAFIJA

Arhiva: Zagrebačkog partizanskog odreda, štaba II operativne zone, štaba X korpusa zagrebačkog, štaba Zapadne grupe partizanskih odreda Hrvatske, pohranjena u Vojnoistorijskom institutu JNA u Beogradu.

Arhiva: Centralnog komiteta Komunističke partije Hrvatske, Okružnog komiteta KPH Zagreb, kotarskih komiteta KPH Donja Stubica, Sv. Ivan Zelina, Dugo Selo i Zagreb, Vojna arhiva narodnooslobodilačkog rata, pohranjena u Institutu za historiju radničkog pokreta u Zagrebu.

Zbornik dokumenata i podataka o narodnooslobodilačkom ratu naroda Jugoslavije, izdanje Vojnoistorijskog instituta JNA u Beogradu, Tom V.

Enciklopedija Jugoslavije, knjiga 4, izdanje i naklada Leksikografskog zavoda Jugoslavije, Zagreb MCMLX.

Slobodni Zagreb, monografija, izdanje: Novinarska izdavačka kuća »Stvarnost«, Zagreb 1965.

Zagrebačka oblast u narodnooslobodilačkoj borbi, izdanje »Kultura«, Zagreb 1950.

Na sudbonosnom raskršću — Vrapče u revolucionarnom pokretu, izdanje Mjesna organizacija boraca NOR Vrapče, Zagreb, 1962.

Zagreb 1941—1945, izdanje »Spektar« Zagreb, 1972.

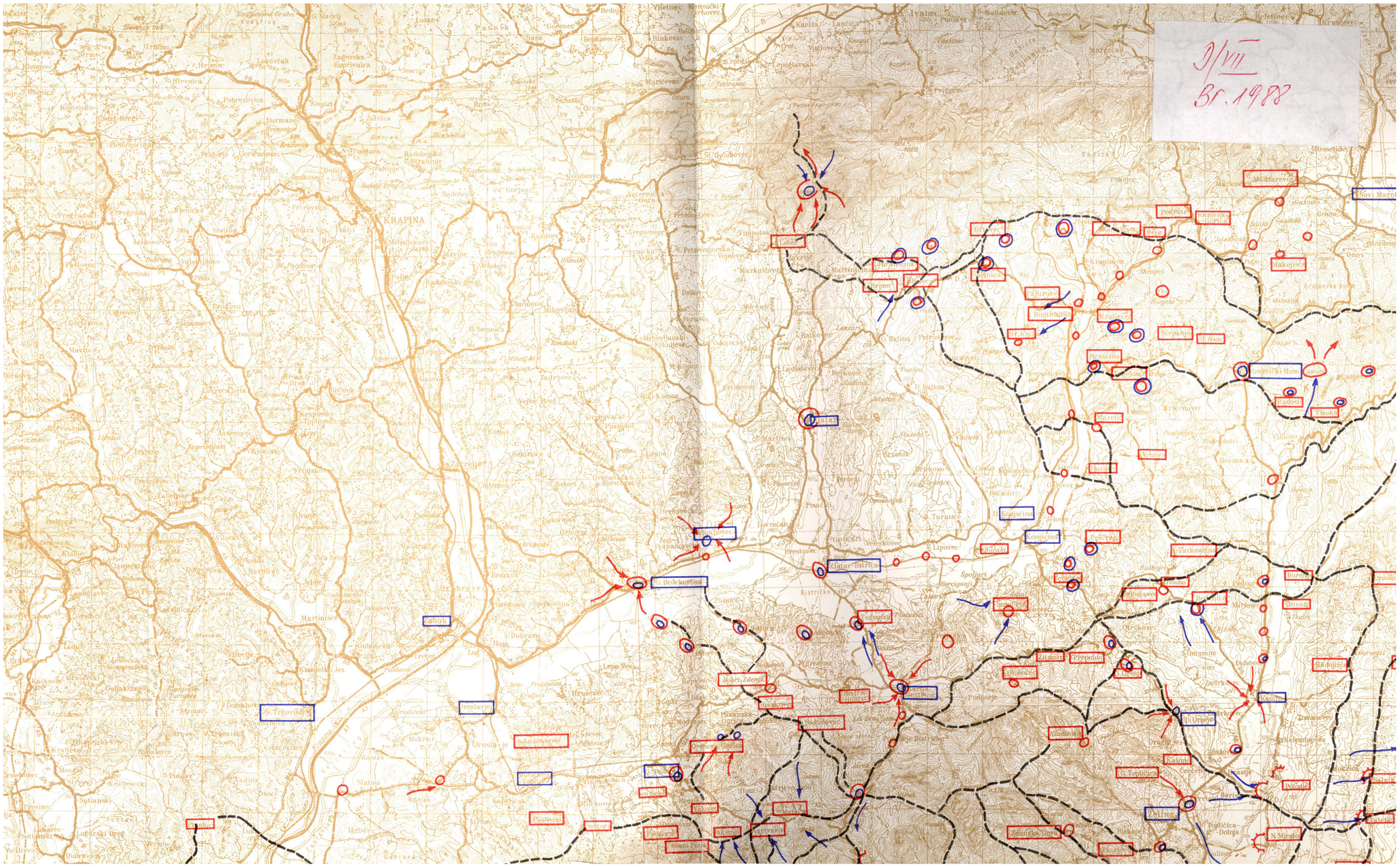
KRAPINA
Zlatar-Bistrica
Novi Marof
Ivanec
Varaždin
Čakovec
Ludbreg
Đurđevac
Koprivnica
Križevci
Sisak
Petrinja
Glina
Kutina
Pakrac
Virovitica
Slatina
Našice
Đakovo
Osijek
Vinkovci
Vukovar
Ilok
Županja
Slavonski Brod
Nova Gradiška
Bjelovar
Daruvar
Grubišno Polje
Pitomača
Đ/VII
Br. 1988